Universidad de Deusto
Biblioteca

SUMMA
Sancti
Antonini

ria grande de escopeta-
la rindio, y mato cal[illegible]ro
el Orden: y Fray Pedro
o y preso, y la galera sa-
cio los Dios con que lle-
llamada la Guzmana: y
Turcos en la popa de la Ca-
disparo dos pieças de arti
vanda siniestra della por
s: y echando gente dentro,
eron en libertad a Fray Pe-
Murieron en esta batalla to-
os del Orden que yuan en la
eys que quedarõ malheridos
ieuo el Estandarte de aquella
ndo su armada perdida, hizo
puso en saluo con otros ba-
õ seguirle. Las otras dos ga
de sant Iuan visto el desastre
omaron tanto corage, que
leras de Turcos con quien
assaron todos a cuchillo: A-
de Cardona, General de las
a, antes que la batalla se co-
len de don Iuan de Austria
erto, con su Capitana y
quando llego a ponerse en
aua, hallo que vn esqua-
Turquescas yuan a entrar
ar en medio la armada de
considerando el daño que
lo, resistio con tanto valor
passar. Y siendo acome-
leras juntas a vn tiẽpo, le
sobre quatrocientos sol-
a los mas Capitanes y Of-
infanteria. No estaua hol-
de Oria en el furor de la
dente y diestro en ne
rendido algunas ga-
s delas suyas fue to
dose de quantas
don Iuan de
leras del es-
de Sicilia
Capita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

124.
8° 2ª

PRIMVS

TOMVS SVMME SANCTI ANTONINI ARCHIEPI SCOPI FLORENTI NI ORDINIS PRAEDICA TORVM.

✝

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

BIBLIOTHECA CONVENTVS SANCTI VINCENTII FERRERII

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Vita beati Antonini Florentinorum Archiepiscopi
de fratrum Prædicatorum ordine assumpti.

ANTONINVS FLORENTINA VRBE ORIVNDVS HO-
nestissimis parētibus: Nicolao patre: Thomasina matre natus est. Is multum solertia: plus memoria polluit: mitis admodū ac taciturnus: statura haud magnus: corpore nervoso magis q̄ carnulēto. In ipsa pueritia religionis studiosus: mirum dictu quantum sacris afficiebatur: orationi: contēplationi: vt per ætatem licuit intentus assidue. Ferturq; adhuc puer ad figuram crucifixi: quę in tēplo sancti Michaelis in horto (sic enim locum vocant) sita est: singulis fere accessisse diebus: & genibus flexis Iesum obsecrasse precibus lachrymosis. Cum aūt puberē attigisset ætatem: animum totum ad sanctimoniam appulit. ac religionem prædicatoriam de familia diui Dominici alta mente destinabat: motus concionibus ignitis prę stantissimi viri Ioannis Dominici: quem oraculi loco & numinis vice in terris pius habuit Antoninus. Ad hunc ergo cum suscipiendi habitus causa accessisset: visus est prudentissimo viro puer facilis & indolis quidem præsignis sed ætatis tenellæ: quare iussit illum adhuc annos expectare aliquot. Et quoniam ab eo interrogatus puer cuinam scientiæ operam daret. Respondit se decreti lectione plurimum delectari. Vade (inquit) & cum totum decretum memoriæ mandaueris voti compos eris. Huius moniti tam pertinax seruator puer euasit: vt transacto anno Decretorum canones quoscumq; postulatus fuisset ex memoria citauerit. Quare non iam repulsus sed auidissime susceptus: sextodecimo ætatis suæ anno innocentiæ & sanctitatis habitum induit. In ea religione quibus quantisq; virtutibus effulserit: iusti voluminis indiget narratione. Nobis aūt integerrime vitæ argumentum præstat: minime dubium q̄ toties ad honores euocatus: multis in locis prefuerit fratribus: Romæ: Neapoli: Caietæ: Cortonij: Senis: Florentiæ: Fesulis. Insuper & prouinciæ Tusciæ spiritalis præfectus: omnes Italiæ Conuentus ad pristinum sanctæ religionis reuocauit nitorem. His fungens muneribus: Frugalitate: Modestia: Tolerantia: & omnium virtutum viua exēplaria exhibuit. Si qua palea leuium culparum: vt est huius vitæ fragilitas: eius virtutum frumento se miscuisset: creditum est eam multarum infirmitatum tribulis: quibus per omne æuum affectus esset fuisse discussam. Quis nō videat his gradibus q̄ commode ad pontificij culmen ascenderit: quando ei omne pabulum animarum diuite messe esset aceruatum, & omnis labes quę christiane gregi posset esse nocentior fuerit absterſa? Defuncto ergo domino Bartholomeo de zabarellis: discussis motibus quibus in diuersa summus pontifex per nouem menses rapiebatur: Antoninum communi ciuium voto præsulem Florentinum pronuntiat q̄ non sit inuentus similis illi qui seruaret legem excelsi. Erat tum forte vir sanctus in itinere Neapolitano: cumq; decreti honoris fama ad eum venisset: fugam meditabatur: pontificij culmen haud quaq; subiturus: nisi apostolicis edictis compelleretur parere. Intelligens tandem vir dei immobile dei propositum cum esset Fesulis circūfuso toto Florentiæ senatu: contestatus priorum pontificum vitas præclaras & suam indecentiā: onus honoris subijt. Impletum est deinceps in pontifice nostro quod gestum legimus in Martino. Eadem ēm vitę frugalitas: eadē modestia morum: maior semper animarum zelus: & ita implebat episcopi dignitatem vt propositū fratris non defereret. Hic iam latus nobis pateret campus virtutum eius: nisi dedicato libro essent descriptæ: vnum haud subticebo fuisse in sancto viro tantā in rebus arduis consiliorum grauitatem vt dominus consiliorum vulgo nominaretur. Expende lector sanctitatē viri ora culo apostolico. Memoriæ etenim proditum est Nicolaum papam talem super Antonini vita protulisse sententiam. Nō minus ego (ait) putarem Antoninum Archiepiscopum Florentinum sanctorum catalogo adscribendum adhuc viuum, q̄ Bernardinum mortuum. Erat enim ciuium patronus: pater patriæ qui omnibus prodesset neminem lederet, omnē substantiam pauperibus erogabat, in arduissimis Florentinorum negotijs amplis legationibus strenue perfunctus. Centum aureos annuatim paschalibus solennibus distribuit in pauperes. Administrato hoc ordine tredecim annis pontificatu: cū iam septuagesimum ætatis annum esset ingressus fortissima febre corripitur: fatiscentibusq; membris interrogatus si quid peteret: fiat (air) voluntas domini. Inde ait. Dies annorum nostrorū in ipsis septuaginta anni: quibus actis velut post Babylonicam captiuitatem ad supernam Hierusalem est remeandum. Expleto nunc opere quod diu in manibus habui: libens morior: mercedem dei clementia recepturus, seruire enim deo est regnare. Angelicum etiam responsoriū in diuæ virginis laudem frequentius iterabat. Sancta & immaculata virginitas &c. Cumq; fratres vt moris est circa moribundū Datuidicos hymnos personarent. Citato versu. Oculi mei semper ad dominū &c. Vir sanctus repetito versu, dixit. Oculi mei semper ad dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos: piamq; Iesu crucifixi complexus imaginem: obortis lachrymis sanctam deo animam reddidit secunda Maij die: qua vigilia dominicæ Ascensionis tum euenerat cœlos cum Christo ascendens.

INCIPIT PRIMA PARS SVMmę sancti Antonini de Florentia: ordinis Prędicatorū: & archiepiscopi Florentini in qua agitur de anima & de pertinentibus ad ipsam.

¶Incipit proemium totius operis.

VAM MAGNIFIcata sunt opera tua dñe: omnia ī sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua. Psal. ciij. Cōtemplatur prophęta in excessu mentis positus diuinam maiestatem: stupefactꝰ ad magnitudinem bonitatis eius quam manifestat in operibus suis: & ad ipsum loquitur dicens. Quam magnificata sunt &c. q. d. mirabiliter magna demonstrata. Vbi & mysterium sanctissimæ trinitatis satis demonstratur cuius sufragium semper & postulare & expectare debemꝰ: vt opera bona nostra quæ sunt sua ad finem perducat. Sine eo enim summo nulla natura subsistit ait Plato. Nulla rō intelligit: nulla actio expedit: nec eo prętermisso vllum rite fundatur exordium.

¶In primis igitur insinuat mirā potentiā: quę patri attribuitur: ibi. Quam magnificata sūt opera tua dñe.

¶Secundo eximiam sapientiam: quæ filio adijcitur: alias addicitur: ibi. Omnia in sapientia fecisti.

¶Et tertio nimiā ad nos beneuolentiam: quę spiritui sancto adscribitur: ibi. Impleta est terra possessione tua.

In creatione ostendi- tur potentia ipsius patris.

Quantum ad primū dicit Mardocheus loquēs ad deum de sua mira potentia quam ostēdi ī creatione. Domine rex omnipotēs in ditione tua cūcta sunt posita &c. Tu ēm fecisti cœlum & terram & quicquid cœli ambitu cōtinetur dñs omniū es. Hester. xiij. Vbi ostēditur sua potētia maxima patri attributa de nihilo cuncta faciens: non ex pręia centi materia vt artifex. Et hoc apparet ex eoꝝ magnitudine cōtinua: ex eoꝝ multitudine difereta: ex eoꝝ valetudine variata. Nā vt dicit Eccli. i. Altitudinē cœli: latitudinem terrę: profundū abyssi quis dimensus est: q. d. nullus propter mirā magnitudinem eius. sed & arenā maris: gutas pluuię: dies sęculi qs dinumerauit. q. d. nullus. Dinumerus militum eius. Iob. xxv. Valetudinem creaturarum seu earū virtutē quis potest intelligere: Deus enim & natura nihil frustra operantur: qd. s. non habeat aliquā virtutem: quinimmo species rerū sunt sicut numeri: vt quęli bet species creaturę addat vnū gradū virtutis super aliā. Nonne igitur apparet q̄ magnificata: id est magna facta & ostensa sunt opera dei vt magnificetur potētia patris.

In ordine ad filium sapiē tia filij.

Quantū ad secundum dicitur Eccli. i. Fons sapientię verbū filius dei in excelsis. Et oia per ipsum facta sunt. Est enim verbū filius dei quasi ars quędā omnipotētis patris: per quam & in qua cum summa ratione & optima facta sunt omnia. Omnia in sapientia fecisti. Pā. Et quia sapientis est ordinare ſm pḟm. hinc est q̄ omnia cū maximo ordine facta sunt: vt omnia teneāt locum suum sibi cōdecentem. Ex quo apparet pulchritudo vniuersi: & mundū diuina prouidentia regi. Omnia vtiq; in sapientia fecisti. demū ipse mūdus est velut quidam liber scriptus intus & foris: qui docet nos sapiēriam: nō solū de diuinis cognitionē. ſm illud Roma. i. Inuisibilia dei a creatura mūdi per ea quę facta sunt intellecta conspiciūtur. sed eriā docet sapiē tiā. de agendis ſm illud Iob. xxij. Loquere terę & respondebit tibi: interroga iumenta & docebunt te: & narrabūt pisces maris dū omnibus prędictū qd' posuit vt faciāt ad qd' ereara sunt nunq̄ prętereunt: se alijs cōmunicāt: terra fructificat & arbores & nil otiosum. Et multa & innumera documenta nobis tribuūt ex proprietatibus suis ad bene viuendū: & sic oia ī sapientia fecisti. i. ad dandū nobis sapientiā ex eis. Eccli. i. Effudit eā. s. sapientiā sup oia opera sua: & in minimis animalibus vt formicis. Vnde dicit Prouerb. xxx. Quatuor sunt minima terrę: & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicę populus infimus qui prę parat in messe cibū suū. Lepusculus plebs inualida qui in petra collocat cubile suū. Regē locusta nō habet: & egreditur vniuersa per turmas suas. Stellio manibus nititur: & moratur in domibus regū. Sapientia eorū: quę est natura

Mira terrę sunt quatuor.

Iis instinctus: docet nos sapientiā. Et formica docet solicitudinē acquisitionis sapientiæ. Lepusculus cautelā ab eroribus & euasionibus cū ēm sit animal multū timidū. & venatoribus & canibus insequatur: in petra se rutum putat. Et sapientię vacās: cuius initiū est timor dñi: ne capiatur a venatoribus gētilis vel hereticorū erroribus: in petra fidei collocat quietē suā & mētis inhesionē. Locusta instruit sal tū cōtēplationis cū turma collocationis. Ita ēm pascitur in herbis virētibꝰ scripturarū sapiēs: vt frequēter ad modum locustę in altū se leuet meditationis & orationis: nec solus incedit: sed cū turba sapiētū sentit. Stellio innuit laborē bonę operationis. Nā si aliqñ acuto non emineat ingenio: tamē manibus bonoꝝ operū quasi reputās ad exercitū qd' sapit in domibꝰ regū. i. in cœtu sapiērū colloca tur: & sic oia in sapientia fecisti. Quātū ad tertiū apparet certe eius ad nos nimia beneuolētia: qa oia fecit deus propter hoiem ait Augu. quæ cū tāta potētia & sapiētia facta sunt. Et hoc est quod subdit. Impleta est terra possessione tua. Terra homo est: qa terrā gerit in quā reuertitur: terrā terit de terra existit. Et istā impleuit deus possessione sua. Possidet deus cœlestia: terrestria: diuina. Et his oibus impleuit terrā hois: terrestria dans ad vsum. Pā. viij. Omnia subiecisti sub pedibus eiꝰ &c. Cœlestia. i. angelos ad ministeriū Heb. j. Nōne oēs sunt administratorij spūs missi in ministeriū eoꝝ &c. Quid magis deus posset dilexit mūdū: minorē hoiem videlicet: vt filiū suum vnigenitū daret. vñ apte dici pōt. Impleta est terra possessione tua. Verum inter oia alia aialia sapientissimus. Salomon ad imitādū formicę sapientiā inuitat dicēs. Vade ad formicā o piger: & cōsidera vias eiꝰ & disce sapientiam quę cū nō habeat ducem nec prēceptorem nec principem parat in estate cibū sibi: & cōgregat in messe qd' comedat. Prouerb. vj. Equidē inter estatem & autūnum ętatis constitutus: arbitratus sum necessarium fore ex frumētis doctrinarū quędā recolligere ad mei sustentationem: ne si cōtingeret ad hyemalē senectutē deuenire fame desicerem. Senilis enim ætas memoria & visu debilitata caligatur: & exhaustis corpus mēbris: occupationibus aliqñ multiplicatis non valet: nec ei tēpus vacat ad reuoluēdum multitudinē librorū. Intelligēs autem in ossibus meis pigritiā insitam: ad eam excutiendā cōsideraui formicā inter animalia minimū & despectabile: sed sapientibus sapiētiorē illā esse: & ideo imitandā. Cū enim nō habeat ducem nec prēceptorē in opere suo: prouidet tamē sibi pro hyemis tēpore cū posit discurrere. Ducē fateor me nō habuisse in grāmaticalibꝰ: nisi ī puericia & debilē prēceptorem. Nullum habui in alia facultate excepta parte dialectice & satis interrupte: sed nec principem mihi studium imperantem ex prælatione. Auditate tamen & suauitate tractatus veritatis: præcipue moralis sapiētiæ: ex his q̄ mihi occurrerūt legēda pauca recollegi mihi grata. Neq; ēm formica oia inuenta cibaria colligit nec preciosiora: sed quę nouit sibi congrua. Illas igitur sublimes theorias in libraijs cōprehensa: magistris & scientia perfectis dimisi. Quæ autē iudicaui apta ad materias prędicationū & audictiā confessionum & cōsultationē in foro animarū: accepi a doctoribus pluribus in theologia vel iureperitis: nō intēdens in doctus & omnis scientiæ ignarus poemata condere: sed recollectionē facere amore fratrū, p me & mei similibus qui mecū erāt: quibus nec ingenium ad altiora: nec librorum semper copia datur: & occupationes facultatē subtrahunt ad discurrēdum per libros. Si materias rango aliquando superantes tenuitatē noticię meę: nec hoc discrepat a proprietate formicę: quę pondera gestat se grauiora virtute sibi collata ab auctore naturę. Ex congestis etiam a formica aliqua superfluūt aliqua corrūpūtur. Sic & ego non ambigo multa in hoc collectario posita ad superfluitatē eū aliquādo impropriauerim terminos: & extorserim expositiones. nō vt puto cum falsitate: ad materiā dilatandā occurrentem. Multa etiam vel nondum emendata: vel postea vitio scriptorū alterata vel diminuta sunt. Nō parū laborat formica ad colligendum vnde viuat. Laboraui & ego satis per multos annos & interrupte propter occupationes: & si nō magni valoris: tamē tempus exigētes. Vnde aliquādo per menses & annos opus dimisi: tempus saepe furando aliquando necessariū corporis sustentationi: ali

In creaturis ostenditur beneuolē tia q̄ spi ritus sancti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando exercitationi prelaturæ: in qua diu indignus permansi: aliquãdo decctię religionis. s. orationis & meditationis. Adeo autẽ est formica debile animal vt nõ solum magna sed & minima: vt murmycoleon: sint ei ilestia vsq; ad interitionẽ. Poterunt hic notatis aliquãdo nedũ multum literati: sed quãtumcũq; scioli opponere & ipsa necare. Ego autẽ in flagella paratus sum: nec facię meã ab increpantibus auerto. Dicitur etiã formica prepuria bladis cõgregatis auferre ne germinent: indeq; frustretur spe sui laboris. Ne quod igitur elationis germẽ exurgeret infra scrutinũ cordis mei nisus sum fere per omnia nuncupare doctores talia: quæ notanf refelentes: & parũ vel nihil de meo apponere: nisi causa breuitatis truncare. Viderint ergo qui illorum dicta cõdẽnatione digna arbitrantf. si tãtę auctoritatis vel scientię sint vt illis possint obsistere. Nõ igif plus minusve vituperationis vel laudis mihi debet adscribi q̃ collectoribus lectionũ vel scriptoribꝰ librorũ ab aliꝭ editorũ. vnde nec nomẽ meũ apponere volui: nec titulum operi: nisi in cõtemptum tamq; vilissimã formicã despectũ animal fabulãdo alicui nominare placuerit. Formicas quoq; molestas esse aluearibus apum satis apparet: quę cum ad sui victũ dulcedine mellis attractę hoc agunt ifigante natura nõ vt noceant: excusatę sunt. Ita & excerptores sententiarum ex varijs libris graues illis esse fol̃t quibus excellens igenũ & plurimũ otiũ prestat doctrinas copiosas & mellifluas in originalibus perscrutari. Sed cũ ipsi intẽdant sue & aliorꝫ inopię prouidere: non videnf culpãdi: cũ etiam detrimẽta non illis inferant: sed magis gloriam augeãt hebetioribus: proponẽdo interlocutiones cõmunes: quę in suis fluctis forte nũq; viderunt. Aliqualem vero ordinẽ: & si non multũ seriosum: ignarꝰ ordinis posui pro faciliori inuẽtione materiarũ. Nam distinctũ in quatuor partes principales feci de vitijs & virtutibus recitare intendendo: & quãlibet partẽ in titulos: & titulos in capitula & capitula in paragraphos distiguendo. Et in prima parte quædã generalia videlicet de aia & de potentijs eius quę subiecta eorum habenf. De passionibus tãq; principijs eorũ. De peccatis i genere & effectibus eorũ. De multiplicibus legibus quibus vitia prohibẽtur & virtutes præcipiunf. In scda parte de vitijs in specie videlicet de octo capitalibus & eorum filiabus & speciebus. De restitutione. De iuramẽto & periurijs. De votis & transgressionibus eorũ. De infidelitate & speciebus earũ & superstitionibꝰ. Ad singula vitia singulas prędicatiões ponendo: & postea quę pertinẽt ad casus conscientię vel declarationem materiæ. Et pro themate sumitur versus Pẽ. Quia magis in prõptu occurrit: & magis ecclesiæ in vsu: & compendiosior in doctrina ad omne materiam. In tertia parte de statibus varijs tam laicorũ q̃ clericorũ. De ecclesijs & sacramẽtis singulis: & de censuris ecclesiasticis: & statibus purgãdorũ & beatorũ. In quarta parte de virtute in genere & specie. De virtutibus. s. cardinalibus & theologicis in specie: & de earũ partibus seu eis annexis. Et si tẽpus erit: ageẽ de septem donis & gratia: Restaret de articulis si vita communicef: quę non minor cęteris erit. Qui inde aliquid vtilitatis hauserit: pro me oret ad dominum nostrum Iesum christum. Quę autem inducunf testimonia ad ꝓbationem dictorꝫ vltra auctoritates diuinarꝫ scripturarꝫ & sacrorꝫ canonũ: quæ frequenter apponunf & sentẽtias ꝓprias antiquorũ doctorꝫ ecclesię Augu. Hiero. Grego. Ambro. Chryſ. Basil'. Isid'. Bernar. Anſel'. &c. Aliquando gestilium. Platonis. Aristo. Tullij & Senecę. Adnciunf determinationes & dicta multorꝫ modernorũ in theologia vel iure pertissimorũ: quorum hęc sũt nomina. In theologia sanctus Tho. quẽ omnibus præpono in suis dictis. Alb. magnus: Petrus de pal'. Pet'. de Tharantasia qui fuit Innocen. Quitus. Durã. Hugo cardinal'. Guil'. Specula. in summa vitiorũ & virtutum. do. Io. Dominici cardinalis de Florentia. Rayne. in summa Pisana. Vincẽ. in Specul'. histo. ordinis Prędicatorum omnes isti prenominati. Bonauentura cardinalis. Richar. de media villa. Alexander de Hales. Ioannes Scotus. Nicolaus de Lyra. ordinis minorum. Augustinus de Roma in quodlibetis. Augustinus de Anchona de potestate ecclesię. Grego. de Arimino. ordinis eremitarum. In iure in glo. decreti. Hugo. Bartholomeus Brixiẽn. Bernar. in glos'. decretalium. Ray. ordinis Prędicatorũ in summa sua antiqua. Innocẽ. quart'. Hosti. in apparatu & summa. Guil'. in speculo. Archid'. in rosario. Ioan. And. in nouella. et glos'. sexti et Clementi. Ioãnes de Lignano. Ioãnes Calderini. Io. de Imo. omnium nouissimus doctor. Petrus de Anch. Laurentius de Ridolfis in tractatu de vsuris. Franciscus de Zabarellis. Nicolaus abbas de Sicilia. Antonius de Butrio. Petrꝰ ordinis minorum in directorio iuris. Lapus de Castelli. Federicus de Senis in consilijs. Bartol. Bald. De historijs exempla ponuntur Grego. in dialogo. Vincẽt. in Specu. Martinus in chronicis. Valerius maximus. Paulus Orosius. De vita patrum. De vita fratrum. De septem donis. Allegantur et multi alij sapientes: sed quia non ita frequẽter ipsos non curaui nominare.

¶Finis Prologi.

TABVLA TITVLORVM

INCIPIT TABVLA GENERALIS huius primę partis summę Antonini q̃ habet titulos viginti: quorũ qlibet habet multa capitula: quę capitula habent plures. §.

TITVLVS. I. DE ANIMA IN communi.
De aiæ similitudine ad deũ. ca. ſ. fo. iiij.
De mira nobilitate animę. ca. ij. fo. v.
De beneficijs animę collatis quo ad scietias: artes & virtutes. ca. iij. fo. viij.
De quidditate aiæ & proprietatibus eius. ca. iiij. fo. ix.
De immortalitate animæ. ca. v. fo. x.
De vnione animæ ad corꝑ: & de multiplici acceptione huius vocabuli. ca. vj. fo. xj.
De quidditate hoīs & eius excellentia. ca. vij. fo. xij.

TITVLVS. II. DE POTENTIIS animæ.
De potentijs animæ in cõmuni. ca. ſ. fo. xiij.
De potentia vegetatiua & sensitiua. ca. ij. fo. xiiij.
De singulis quinq; sensibus exterioribus & quomodo eis homo abutitur. ca. iij. fo. xv.
De locutione & multiplici vitio eius. ca. iiij. fo. xvj.
De sensibus interioribus. ca. v. fo. xvij.
De phantasia seu imaginatiua. ca. vj. fo. xviij.
De sõnijs q̃ advarias causas & modos eorũ. ca. vij. f. xviij.
De æstimatiua & cogitationibus. ca. viij. fo. xx.
De memoria & vtili eius exercitio. ca. ix. fo. xxj.

TITVLVS. III. DE POTENTIA intellectiua.
De intellectu possibili & agente. ca. ſ. fo. xxj.
De multiplici oculo varie exercendo. ca. ij. fo. xxij.
De tribus requisitis ad bene videndũ corporaliter & spiritualiter. ca. iij. fo. xxiij.
De his q̃ impediũt visum aiæ vel auferunt. ca. iiij. fo. xxiiij.
De illũinatiõe seu recuperatiõe visꝰ spũalis. ca. v. fo. xxiiij.
De oculo dextero interiori: & de exercitio intellectus speculatiui: & ibi de multis speculis advidendum: & de enigmatibus figurarũ scripturæ. ca. vj. fo. xxv.
De oculo sinistro. i. exercitio itellectus practici septẽ modis exercendi. ca. vij. fo. xxvj.
De ratione superiori & inferiori & ex quibus causis cõtingit rationem ligari. ca. viij. fo. xxxiij.
De synteresi. ca. ix. fo'. xxxiij.
De conscientia. ca. x. fo. xxxiiij.
De actu intellectus quo videlicet aia cognoscit corporalia: spiritualia: angelos vel deũ. ca. xj. fo. xxxviij.

TITVLVS. IIII. DE VOLVNTATE
De cõparatione volũtatis ad itellectum. ca. ſ. fo. xlj.
De libero arbitrio. ca. ij. fo. xlj.
De volũtario & inuolũtario. ca. iij. fo. xlv.
De actibꝰ voluntatis ab ipa immediate elicitis. Et de ipo velle quod est primus eius actus. ca. iiij. fo. xl vj.
De scdo actu voluntatis qui dicitur frui. ca. v. fo. xlviij.
De intẽtione quę est tertius actꝰ volũtatis. ca. vj. fo. xlviij.
De electione quarto actu voluntatis. ca. vij. fo. xlix.
De consilio quod præcedit electionẽ. ca. viij. fo l.
De consensu actu voluntatis. ca. ix. fo. lj.
De iperio volũtatis. ca. x. fo. lij.
De vsu octauo actu volũtatis. ca. xj. fo. liij.
De bonitate & malitia humanorũ actuum. ca. xij. fo. liiij.
De exercitio volũtatis & quõ cor sit exercẽdũ. c. xiij. fo. lvj
De volũtate & opere exteriori quõ se habẽt adinuicem i merito vel demerito: ca. xiiij. fo. lvij.
Quõ a volũtate bona nõ ꝓfit ꝓcedere mala. ca. xv. fo. lx.
De sensualitate. i. appetitu sensitiuo. ca. xvj. fo. lxj.

TITVLVS. V. DE SEPARATIOne animæ a corpore & retributione: & exercitio animæ separatę.
De triplici morte & nũtijs & miserijs mortis & multis alijs circa mortem. ca. ſ. fo. lxij.
De tribꝰ nouissimis mortis: quãtũ ad animæ separationẽ ꝓsentationem & sententiationẽ. Et ibi de ratione recidenda. de vacatiõe multimoda: & de iugi operatione in domini vinea. ca. ij. lxvj.
De sententia pœnæ infernalis contra reprobos & de septẽ pœnis inferni. caꝑ. iij. fo. lxxj.
De sententia saluãdorũ: & de sex miserijs mundi: & de bonis gloriæ. ca. iiij. fo. lxxij.
De his qui sententiant̃ ad purgatoriũ: & de pœnis atq; suffragijs purgandorum. ca. v. fo. lxxiij.
De cognitione animæ separatæ. ca. vj. fo. lxxv.

TITVLVS. VI. DE CAVSIS PECcatorum & animæ passionis.
De triplici causa peccati: scilicet ignorantia: fragilitate & malitia. ca. ſ. fo. lxxv.
De prima passione amoris: & multiplici amore atq; effectibus eius. ca. ij. fo. lxxvj.
De secunda passione quæ dicitur odium. ca. iij. fo. lxxxj.
De tertia & quarta passionibus quæ dicunt̃ desiderium & abominatio. ca. iiij. fo. lxxxij.
De quita passiõe q̃ dr delectariovl' gaudiũ. ca. v. fo. lxxxij.
De sexta passiõe quæ dr dolor vl' tristitia. ca. vj. fo. lxxxiij
De septima passione quæ dr spes. ca. vij. fo. lxxxiij.
De octaua passione q̃ dicitur desperatio. ca viij. fo. lxxxv.
De nona passiõe q̃ dicitur audacia. ca. ix. fo. lxxxv.
De decima passiõe q̃ dicitur timor. ca. x. fo. lxxxvj.
De finali passione quæ dicitur ira. ca. xj. fo. lxxxvij.
De causa exteriori peccati. ca. xij. fo. lxxxviij.
De tentatione multiplici: videlicet mundi carnis & diaboli. ca. xiij. fo. lxxxviij.

TITVLVS. VII. DE PECCATO IN communi.
De multiplici diffinitiõe peccati. ca. ſ. fo. xcſ.
De varia diuisione peccatorum. ca. ij. fo. xcij.
De. xxiij. nocumentis peccati mortalis. caꝑ. iij. fo. xciiij.

TITVLVS. VIII. DE PECCATO originali.
De causa peccati originalis & eius pœna. ca. ſ. fo. xcvj.
Vtrũ btãvirgo fuit cõcepta i pcto originali. ca. ij. fo. xcvo
De conceptione beate Mariævirginis per modum sermonis. ca. iij. fo. xcvij.

TITVLVS. IX. DE PECCATO ACtuali mortali.
Penes quid attendif gratuitas varia in peccato mortali: & de. xvj. regulis per quas potest cognosci quando aliqd est mortale. caꝑ. ſ. fo. xcviij.
De nocumẽto pcti mortalis in pñti vita. ca. ij. fo. c.
Quomodo puniunt̃ dãnati in alia vita & de pœnis dãnatorum & cognitione eorum. ca. iij. fo. c.

TITVLVS. X. DE PECCATO VEniali.
Quid dicat veniale pcũ. Et de nocumẽtis eius. ca. ſ. fo. ci.
De purgatorio & suffragijs mortuorũ. ca. ij. fo. ciij.
De indulgentijs. ca. iij. fo. ciij.

TITVLVS. XI. DE LEGE IN cõmuni.
De septemplici lege ordinata ad charitatem. ca. ſ. fol'. cvſ:
De actibꝰ & ꝓprietatibus & vtilitatibus legis. ca. ij. fo. cvij

TITVLVS. XII. DE LEGE ETER.
Quod oĩa subijciuntur legi æternæ. & quõ debemus conformari volũtati diuinæ. ca. vnicum. fo. cix.

TITVLVS. XIII. DE LEGE NATVrali.
Quid sit lex naturalis: & quomodo instigat ad bonum multiplex. ca. ſ. fo. cxj.
De multiplici bono qd docet lex naturalis. ca. ij. fo. cxij.

TITVLVS. XIIII. DE LEGE MOsaica.
De lege diuina i cõi & eiꝰ excellẽtia respectu aliarꝫ. caꝑ. ſ. fo. cxv

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA TITVLORVM PRIMAE PARTIS.

De conditionib⁹ legis illius quantum ad latorem & recceptorem.ca.ij.fo.cxvj.
De præceptis moralibus ipsius legis in communi & superadditis.ca.iij.fo.cxvij.
Da decalogo & singulis præceptis eius in particulari.ca.iij.fo.cxvij.
De præceptis cerimonialibus sub quadruplici differentia ca.v.fo.cxxiij.
De præceptis iudicialibus.ca.vj.fo.cxxviij.

TITVLVS.XV. DE LEGE EVANgelica.

De cõuenientia temporis.De comparatione & excellẽtia eius ad veterem.De gratia:sacramentis:præceptis&consilijs & de duratione eius.ca.vnicum.fo.cxxx.

TITVLVS. XVI.DE LEGE QVAE dicitur consuetudo.

De quidditate cõsuetudinis.Et quõ faciat aut tollat legẽ & de differẽtia triplicis cõsuetudinis.ca.vnicũ.f.cxxxij.

TITVLVS. XVII. DE LEGE CAnonica.

De præceptis ecclesiæ.de rescriptis.de decretis, de decretalib⁹ epistis.& de auctoritate doctorũ.ca.vnicũ.fo.cxxxvj.

TITVLVS. XVIII. DE LEGE CIuili.

Quo tempore ius ciuile conditum sit.Et quando & quantum liget.de legũ diuersitate & eius affectu.ca.vnicum folio.cxlj.

TITVLVS . XIX. DE PRIVILEgijs in cõmuni.

Priuilegia p quem concedi possunt:per quem impetrari: & quomodo &quãdo tolluntur.ca.j.fo.cxlij.
De priuilegijs ordinis prędicatorũ. ca.ij.fo.cxlij.

TITVLVS . XX . DE REGVLIS iuris.Et habet vnicũ capitulum cum singulis regulis iuris quę sunt in decretalibus & in libro sexto.

Finitur tabula.

INCIPIT PRIMA PARS SVMmę maioris domini Antonini archiepiscopi Florẽtini. In qua parte ponuntur viginti tituli.

TITVLVS PRIMVS. DE ANIma in communi.

¶De ipsius animæ similitudine ad deum. CA.I.

VENITE AVDITE ET narrabo oẽs q timetis deũ : quanta fecit aiæ meæ. Psa. lxv. Inuitat Pa.non oẽs:sed timẽtes deum ad cõsiderãdũ magnificam nobilitatẽ aiæ rõnalis:& q̃ innumera bona & magna cõtulit ei altissimus. Qui em̃ nõ timent deũ non curãt talia cognoscere:sed solũ corporalia & mũdana. Cõsiderãsaũt istã nobilitatem aiæ deuotus Bern̄.in lib.medi.O aia(inquit)insignita dei imagine:decorata similitudine:redempta christi sanguine: despõsata fide:dotata spũ:deputata cũ ãgelis:capax beatitudinis:hęres bonitatis:particeps rationis:quid tibi cum carne.q.d. quõ solũ vacas corpori,puidẽs sibi nõ tibi:subijciẽs re tibi cũ sis ita nobilis& magnifica:& ipa ita vilis & fetida.Eius pulchritudinẽ & exaltationẽ cõgrue figurauit Hester:quę pulcherrima naturaliter ornata per rẽpora multipliciter: peruenit tãdẽ ad matrimoniũ consummationẽ fœliciter cũ

Tropologia Hester. Asuero cũ ipso summo monarcha cõregnãs:Vasthi etiam pulcherrima regno priuata:qa mandatis eius obedire contẽpsit.vt patet in lib.Hester.ij.c. Interpretat Hester humilitatẽ ei⁹ electio intimat.Hæc pulcherrima est in sui essentia:sed pulchrior adhuc reddit & amabilior ex ornatu ꝓtutũ.Peruenit autẽ ad cõsummatũ matrimoniũ cũ Asuero q interprætat beatitudo:signãs dñm Iesum christũ: cũ perfecte ei vnitur,i gloria supna:regnãs cũ eo in eternũ: vbi ꝓsequit omnimodã sui pfectionẽ.Vasthi aũt signat quãlibet aiam & si pulchrã in sui natura:sed tñ qa dei mãdatis obedire ꝓtẽnit reprobat:& regno iocundissima priuat. Ad hoc aũt opprobriũ venit:qa vt ingrata & supba:dignitatẽ suã & a quo habuit nõ intelligit:sequẽs instigationem carnis. Qd innuit Salomon Can.j.di.Si te ignoras o pulcherrima inter mulieres:egredere & abi post vestigia gregũ.i. si proqa te nõ cognoscis:& dignitatem & cõditionẽ tuã nõ attẽdis pulcherrima mulierum.i.creaturarũ:hoc tibi sequitur. Egredere.i.egredieris de domo paterna:vt prodigus filius in regionem longinquã de domo ꝓprie conscientię:abi.i. abibis post opera carnalia q̃ sunt signa gregũ.i.brutorum

pẽ .48. aialiũ.Hõ em̃ cũ in honore esset nõ intellexit:cõparatus est iumẽtis insipiẽtibus &c.Hoc aũt nõ agit qui nobilitatẽ & aię cõditionẽ attẽdit.Vñ Hugo de arrha aię ipsi loquẽs ait. O si teipsam videres:si pulchritudinẽ tuã attenderes: nunq̃ aliam creaturam q̃ teipsam magis amares.Venite ergo & audite quanta fecit deus aiæ rõnali.Nã & si quantum ad corpus etiã fecit multa & magna.Fecit aiæ magna quantũ ad naturalia quę formauit:fecit aię maiora quãtũ ad virtualia quibus decorauit:fecit aię maxima quantũ ad supernalia q̃ ei præparauit.Vñ si de ea quęrat illud qd̃ christus dixit Mat.xxij.Cuius est imago hæc . Nam & dicit Pã. In imagine pertransit homo.Respondeti potest.

¶Est imago aia increatę deitatis:quãtũ ad naturalia.
¶Est imago aia incarnatę veritatis:quantũ ad virtualia.
¶Est imago anima glorificata intellectualitatis: quãtum ad supernalia.

Aia est imago increatę deitatis §.I. QVANTVM AD PRIMVM

Anima dr̃ imago dei.Et ꝓpterea Gen̄.j.Faciamus hoiem dixit de⁹:ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã.Et ꝓ hęresi ponit.xxiij.q.iij.c.penul.dicere aiam nostrã nõ esse imaginẽ dei.Et Augu.in lib.de trini.dicit. Licet aia nr̃a non sit eius naturę cuius est deus:tbi tñ imago eius quęrẽda est quo nihil est melius.Hęc ergo aia non est similitudo oĩmodę idẽtitatis cuiusmodi est filius.Vnde Amb.tractãs illud.Deus quis erit similis tibi:dicit.Non vtiq; nullus : quia imago patris est filius.de pœn.dist.j.si sacerdos.Sed est imago representationis habens plures similitudines proportionis ad ipm deum. Nã vt dr̃ extra de sum.trī.& fide catho.c. dã namus.Inter creatorẽ & creaturã nõ põt tãta similitudo notari:quin inter eos maior dissimilitudo sit notanda.Nouẽ Nouẽ ergo similitudines ꝑm ꝓportionem inter deũ & animam sũt simi quantũ ad sua naturalia possunt notari. Et prima est: quia litudies deus vnus est in essentia.Deuẽ.vj.Deus tu⁹ vnus est:& aia iter deũ nostra vna est in essentia.Licet em̃ corpus nostrũ a princi- & aiam pio conceptionis habeat primo aiam vegetatiuã & postea quantũ aiam sensitiuã.Et in plantis alia sit aia vegetatiua qua crescunt & fructũ ficant:alia in brutis aialibus qua sentiunt & ad sua vegetantur:in hoie tñ cum infundit aia ipsa aia rationalis lia. essentialiter vna est:habẽs pfectionẽ ois aiæ.i.non solũ intelligendi potẽtiã:sed etiã sentiẽdi & vegerãdi.Sc̃a simili tudo:deus trinus est in persona.iuxta illud.j.Ioan. v. Tres sunt qui testimoniũ dãt in cœlo:pater, verbũ, & spũssanctus.Et aia est trina in potẽtia.s.memoria , intelligentia & volũtate.In hoc tamen dissimilitudo:qa tres pſonę diuinę sunt deus:sed potẽtię aię nõ sunt essentia aię: sed vires eius ab ea fluentes.Tertia deus est simplex oĩno:ita ꝙ nulla cõpositio in eo reperitur:& neq; ex materia & forma: neq; ex subiecto & accidente:nec ex esse & essentia. Et aia nr̃a simplex est quantũ ad hoc:qa nõ est cõposita ex materia & forma:,put est hõ ex corpore & aia:& alia corporalia. Quarta deus est immortalis.j.Timo.j. Regi sęculorũ imortali &c. Et aia est immortalis:iuxta illud Sap.iij. Iustorum animæ in manu dei sunt &c.Visi sunt oculis insipientium mori: illi aũt sunt in pace.Considerata em̃ aia ꝑm substantiã suã: vt dicit Vincẽ.in Specu.histo.incorruptibilis est: quia nõ est ex cõtrarijs eius substãtia:nec aliquid sue naturę contriũ habet a quo possit corrũpi . Similiter ꝓsiderata quantũ ad formã quæ est potẽtia intelligẽdi:quia intellect⁹ est capax oĩm formarũ intelligibiliũ quæ p se sunt incorruptibiles.Similiter cõsiderata ad finẽ suum:qua data est ei virtus speculatiua & motiua p quã se põt ordinare ad summũ bonũ:ꝑm hoc manet volũtate primi incorruptibilis & magnitudine pœne vel premij. Ex creatione habet vt actione alterius nõ possit corrũpi:nisi ex actione dei. Ex relatione ꝙ ad finẽ habet ꝙ velit de⁹ eã nõ corrũpi. Hęc ille.De imortalitate tñ aię plenius.j.eo.ti.c.v.,pbabit.Quinta similitudo deus inuisibilis est.Ioã.j.deum nemo vidit vnq̃. Est enim spũs.Io.iiij.deus spũs est.& sensus corporalis non est apprehensiuus rei spũalis sed corporalis.Qd autem dixit Iacob Gen̄.xxxij.Vidi deum facie ad faciem.intelligendũ est ꝑm magistrũ in.ij.sen.quia vidit aliquẽ angelũ in specie corporali apparentẽ:deũ repsententẽ:ita & aia inuisibilis ẽ:qa spiritus est.Vñ christus in cruce ait Luce.xxiij. In manus tuas dñe cõmẽdo spm̃ meũ.i.aiam:Vnde oculis corporeis videri nõ põt.Qd aũt dicit Grego.in.ij.dialo.beatũ Benedictũ vidisse animã sororis suę:scilicet Scholastice in modũ columbę in cœlũ ascendere:nõ est intelligendũ animã esse talis formę:vel cuiuscunq; corporalis:sed ad ostendendũ puritatem illius apparuit illis tale aial ex aere formatum.Sexta deus est vbiq;.Hiere.xxiij.Cœlum & terrã:ait:ego impleo. Totus est in toto vniuerso nõ conclusus:& totus in qualibet parte eius : qa indiuisibilis est:& vbiq; influit & operatur virtus eius:& si non vbiq; manifestet gloriã eius vt in cœlis.Et aia nostra est tota in toto corpore:& tota in omni parte eius.Nõ em̃ viuit corpus nisi aia præsente:ingt Augu.de pœn.dist.j.porro illi.§.resuscitatus:Ita etiã nõ viuit nec sentit aliqua pars corporis nisi ꝑ aiam : & qa aia nõ est quãta dimẽsiue:ideo vbi est:tbi tota est. Vnde cũ ledit aliqua pars minima ẽt sentit quis dolorẽ:quia ibi est aia quę viuificat illã partẽ.Septima deus est vnum principiũ vniuersi seu mũdi a quo omnia processerũt. Apoc.j .Ego sum alpha & o:principiũ & finis.& homo est vnũ principiũ mũdi minoris,i.totius generis humani:qd̃ ꝓcessit ex eo quantũ ad corpulentã substantiã. Adam em̃ primo solus formatus est:& de eo Eua:& ex illis alij. Hæc similitudo imaginis ponit ab Aug.xxxiij.q.v.hęc imago.Sed quia hic agitur de anima nõ de toto hoie:ideo ista similitudo Augu.dimitti potest:& ponatur alia.s. ꝙ deus est impassibilis . Malach.iij.Ego deus & non mutor.& anima nõ quidẽ immutabilis oĩno:sed per alterationem seu lesionem naturaliter. Nam ꝙ aia dãnati patiatur in inferno vel purgatorio ab igne:hoc agit ignis non naturaliter:sed vt instrumentũ diuinę iustitiæ acerbissime crucias.Ostauo deus est in se gaudiosus:& anima est naturaliter gaudiosa:quia est apta naturaliter participare eius beatitudinẽ.Vñ dicit btus Thom. ꝙ homo non potest diu stare in tristitia quin conuertat se

Quõ deus vi det ab homie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad aliqđ gaudiū & delectationē:& ideo si non se exercet in gaudio & delectatione spūaliū immergit se delectationib⁹ mundi. Nono deus est intelligibilis & actu intelligit infinita:& est volubilis ois boni:& anima nostra est intellectua & in potētia ad intelligendum infinita:& volens naturaliter bonū & infinitū bonū. Magna vtiq; sunt ista quæ fecit deus animæ:& ideo recolenda.& tam pulchra imago conseruandā non minus q̄ pictura dei.

§.II. QVANTVM AD SECVNdū. Aia est imago incarnatæ veritatis mediātib⁹ virtutib⁹ quæ si naturæ sunt: nō a se habet: sed infusa a deo. Vñ aia rationalis est adhuc pulchrior: ga potior est gr̄avñ ꝓcedūt virtutes q̄ natura fm Ambro. de cōse. dist. ij. reuera. Et fm hoc est aia imago veritatis incarnatæ. i. christi. iuxta illud Rom. viij. Quos prescīuit hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. &. j. Cor. xv. Portemus imaginē cœlestis scilicet christi: qđ fit imitando virtutes eius: & habēdo spūaliter nouē similitudines prædictas fm ꝓportionē inter deū & animā. Primo videlicet sicut aia est vna: ita & tu sis totus vnū cū deo vnitus: & per conformitatē volutatis. j. Cor. vj. Qui adhæret deo vnus spūs est cū eo. s. concordando se cū volūtate sua: vt christus qui dixit. Nō mea volūtas sed tua fiat. Matth. xxvj. Scd'o sicut aia est trina in potentia: & tu sis trinus in dilectione. s. dei tui & proximi. fm illud. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo &c. & ꝓximū tuū sicut teipsum. Luc. x. Quod fecit christus Apoca. s. Dilexit nos &c. Tertio aia est simplex: & tu sis simplex nō duplex habens in oibus rectā intentionē: ga si oculus tuus fuerit simplex: totū corpus tuū lucidum erit. Luc. xj. Petrus in prima canon. c. ij. de christo ait. Nec inuent⁹ est dolus in ore eius. Quarto aia est immortalis: & tu caueas tibi a peccatis: quia vt dicitur Ezechiel. xviij. Anima quæ peccauerit ipsa morietur: nō quantum ad substantiā: sed quantum ad gratiā qua priuatur per mortale: & p venialia dispōnit ad mortale. j. Pet. ij. de christo dr̄. Peccatū non fecit. Quinto anima est inuisibilis & spiritualis: & tu occultes opera tua bona ne videātur: vt vites superbiā & inanem gloriā. Matt. vj. Attendite ne faciatis iustitiā vestram coram hominib⁹. Sint ipsa opera spūalia separata a vita carnali sensuali: quia spiritus carnē & ossa non habet. Luce. xxiiij. Sic christus mundato leproso præcepit vt nemini diceret. Mat. viij. Sexto anima est in toto corpore vbiq;: & tu sis circunspectus quo ad oēs potentias interiores & exteriores: ne ex aliqua parte diabolus valeat intrare: nec per visum: nec per auditum: nec per cor & huiusmodi. Abacuch. ij. Super custodiam meā stabo. Septimo anima est impassibilis: & tu non mouearis tribulationibus & angustijs oblitus iniuriarum omnium. Leuit. xix. Nec memor eris iniuriæ ciuium tuoꝝ. Exēplo christi qui semper siluit & patiēs fuit. Est octauo aia gaudiosa: & tu gaudeas semper non in mūdo: sed in deo & bonis operibus. Semper peccator de peccatis doleat: & de dolore gaudeat. dicit Augu. de pœni. dist. iij. si apostolus. Ad Phil'. iij. Gaudete in domino semper. Nono anima est intelligibilis veritatis & volubilis bonitatis: & tu ergo vaces veritati per lectionem & auditionem diuinorum: & verum bonū non falsum & apparens appetas. Nam fm Grego. Qui ea quæ dei sunt nesciunt: a domino sciuntur. & qui ea quæ dei sunt nesciunt: a dño nesciuntur. dist. xxxviij. qui ea. Semper christus mēte gaudebat: & veritatē speculabatur. Quia etiā in baptismo anima per fidē efficitur sponsa christi: ipse christus confert ei nouem ornamenta virtutum quæ ipse habuit. Et hæc notātur in auctoritate Ezechiel. xvj. vbi sic dicit spōsus. Laui te aqua & mūdaui sanguinem tuum ex te: vnxi te oleo: vestiui te discoloribus: calciaui te hiacyntho: cinxi te bisso: indui te subtilibus: ornaui te ornamēto: dedi armillas in manibus tuis & torquem circa collum tuū: dedi inaurē super os tuū: circulos aureos in auribus tuis: & coronam decoris in capite tuo: ornata es auro & argento. hæc ibi. Vbi considerandū ꝙ anima lota est aqua baptismi: & sic mundata a sanguine peccatorum. Vncta oleo chrismatis: & tunc anima intus ornatur auro gratiæ: & corpus argento claræ famæ: tūc primo induit eā subtilibus. i. camisia subtili fidei: quia transcendunt rationem ea quæ sunt fidei. Secundo induit eam vestitu deaurato charitatis. Tertio chlamyde discolor ibus: id est diuersorum colorū. i. iustitiā quæ dicitur omnis virtus: & sic varia. Quarto cingit cingulo bissino casti

Aia est imago ī carnatę veritatis.

Nouē modis portat imago Christi spūal'r.

aīa ī baptismo recipit a Christo nouē ornamēta virtutū q̄ ipse habuit.

ratis & abstinentię quæ pertinent ad rēperātiam. Quinto calciat hyacintho colore ceruleo: scilicet similit cœlo. i. spe ęternoꝝ & desiderio cœlestiū. Sexto ornat armilla i brachijs fortitudinis & exercitio bonorum ꝙoperum. Septimo ornatur torque aureo circa collum. s. prudētiæ. Octauo appenduntur in aures in auribus: humilitatis quidem & obediētię in aduersis: & rēperantię in prosperis. Tandem nono coronatur corona decoris in capite. s. perseuerantiæ. Namvt dicit Bernar. Sola perseuerātia coronabitur. His omnibus ornamentis fuit christus ornatus. Nam quātum ad fidem habuit eā non sicut nos: quia clare deū videbat: sed quantū ad id qđ est perfectionis in ea. s. assentiendo omni veritati diuinitus reuelate. Spem vero quātū ad glorificationem corporis futurā. vt ergo portetis imaginem cœlestis: induimini dñm Iesum christum. Roma. xiij.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM scilicet supernalia quæ animæ ꝓparata sunt: est imago glorificate intellectualitatis. i. angelorꝝ sanctorꝝ. j. Corinth. ij. Oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit: quæ ꝓparauit deus diligentibus se. scilicet bona glorię quæ angeli possident in patria: ad quam homines ascendētes æquales sunt angelis dei. ait christus Mat. xxij. Nouem autem sunt ordines ipsorum angelorum inquit Grego. de pœni. dist. ij. c. principium. Angeli, archangeli, potestates virtutes, principatus, dominationes, throni, cherubin & seraphin. Homines autē non facient ordinem decimum de perse in gloria: sed assumūtur animæ sanctorꝝ ad diuersos ordines angelorꝝ fm differentiā meritorum. Et q̄uis quilibet ordo possideat aliquod donum excellenter vnde denominatur: vt dicit magister in. ij. sen. dist. ix. nihil tamen singulariter. Participat ergo quelibet anima beata cū omnibus ordinibus aliquid. Nam seraphica est per amoris ardorem. Interpretatur enim seraphin incendens. & Esa. xxxvj. c. dicit. Dixit dominus cuius ignis est in Sion: & caminus eius in Hierusalē &c. Est aia cherubica ꝓ cognitionis plenitudinem. Interpretatur em̄ cherubin plenitudo scientiæ. ad Hebr. viij. Omnes scient me dicit dñs a maiori vsq; ad minorem. Grego. in. j. moral'. Quid est qđ nesciant qui scię nē omnia sciūt. Est thronica per premij quietā & securā tēnionem. Thronus dicitur sedes nobilis in qua quiescitur & firmus quis manet. Ioan. xvj. Gaudiū vestrū. s. supernæ gloriæ: nemo tollet a vobis. Io. x. Ego vitā æternā do eis. s. ouibus meis: & non peribunt in ęternū. Est dominatiua per summā puritatem. Maius dominium esse nō potest q̄ esse liber a vitijs & passionibus & miserijs corporis: quod non fit nisi in gloria. Rom. viij. Ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. In multis hic offendimus oēs. sed ibi sine macula sunt ante thronum dei. Apo. xiiij. Principatum habet aia in summæ dignitatis: nā omnes reges & principes mūdi sunt. j. Regū. ij. vt sedeat cū principibus & soliū gloriæ teneat. Fecisti nos deo nostro regnū. j. reges: cantāt sancti: vt dr̄ in Apoca. v. Virtutē habet in se summæ vigorositatis: & quo ad aīam in omni virtute firmatā: murata rō fide in visionē & spe in possessionē. Et quo ad corpus factū in resurrectione finali immortale & impassibile. Pō. Fulminis impetus letificat cuitatē dei. Impetus fluminis signat pfectionē virtutum: ga ad vsum nō præsentis vitæ: sed pfectissime erūt in aīabus. Apo. vij. Nō esuriēt neq; sitient amplius &c. Faciētes ēt miracula plurima post mortē sancti: inter potestates reperitur per repressionē dęmonū. Nā sicut angeli sancti retinent malitiā dęmonū: ne tantū noceant quantū vellent & præcipue potestates: ita & sancti iuuāt nos contra malitias dęmonum spūaliter & corporaliter: vt patet ad corpa multorꝝ sanctorꝝ. Archangelorꝝ capit ꝓprietatem aīa ꝓ altissimā claritatē & reuelationē magnorꝝ secretorꝝ. Angelorum aūt per obedientiæ agilitatem paratę sunt semp: & nil aliđ potest in eorꝝ appetitu cadere nisi qđ deus vult: sicut & de angelis dr̄ in pō. Faciētes verbū eius ad audiendam vocē sermonū eius. Et sic aiæ ꝓ bona supnalia collata est imago totius cœlestis hierarchiæ in patria. Sed si hic viuit vitio se efficit mago diuersarū bestiarū. Rom. j. Mutauerunt gloriam incorruptibilis dei. id est gloriosam imaginem dei in imaginē corruptibilis hoīs & volucrū & q̄drupedū serpē tū & eteroꝝ. Hinc & Boe. de phīca cōsol. Euenit vt quem diuersis vitijs transformatū videas hoiem estimare nō possis. Exemplificat de diuersis vitijs variis bestijs assimilatis

Aia ēst imago glīficate intellectualitatis.

Aia btā particīpat aliqđ cum oīb⁹ ordinib⁹ angelorum.

Aia q̄ ꝑ

Superbia

Superbia leoni. Inanis gl'ia pauoni. Inuidia lnci. Auaritia talpę vel serpēti terram comedenti. Ira cani. Gula vrso. Acidia asino. Luxuria porco. Timiditas ceruo. Instabilitas aui & huiusmodi. Et cōcludit Boe. Itaq; fit vt qui ꝓbitate deserta in diuinā cōditionem transire non possit vertat in beluā. Quod & p figurā ostēsum est in Nabuchodonosor: qui propter superbiā suā est in bouē ex hoie cōmutatus. vt dicit Augu. xvij. q. iij. miror. Et rales peccatores in alia vita sumūt imagines dęmonū. vñ Thre. iij. Denigrata est super carbones facies eorꝝ. Dæmones cōmuniter pinguñt nigri ad innuendū obscuritatē & horribiliratem eorꝝ. Pro maiori aūt declaratione eius qđ est. ō. de imagine. Nota ꝙ quęq; sunt quæ deū diuersimode representant. s. vestigiū: imago: ad imaginē esse: similitudo & æqualitas. Primo enim vestigium representat illud a quo causaliter est expressum confuse: sicut impressio pedis relicta in puluere: & sīlr cinis dr̄ vestigiū ignis & sic quelibet creatura irrationalis dr̄ vestigium dei: qa ipm aliquo modo rep̄sentat per aliquā suā virtutē. Vñ Iob. xj. Forsitan vestigia dei comprehendes: & vsq; ad perfectū oipotentē reperies. Scd'o imago rep̄sentat illud a quo est, ꝓducta clare expresse. Et hoc duobus modis: quia vel in speciei similitudine: sicut imago regis in filio: vel ī figurę similitudine: vt patet de imagine regis expressa in numo. Ponit Aug. in lib. de decē chordis exemplū dicēs. ꝙ sicut imago imperatoris aliter est in numo: aliter in filio: qa in filio est impressa fm cōuenientiam naturæ: in numo aūt non: sic & tu numus dei es: ex hoc melior: qa cū quadā vita & intellectu es: vt scias cuius geris imaginē: numus autem nescit se habere imaginē imperatoris. Ponit etiam exēplum de imagine quæ est in filio & in speculo. In filio em̄ hoie est imago patris: & ex hoc est pater eius. In speculo vero imago nō est hoc qđ ipe homo: & ex hoc nō est pater eius. In filio regis est imago fm equalitatē substantiæ: & ex hoc rex est pater filij. In speculo aūt longe est a substātia. Sic a simili. Filius dei est imago patris & nunq; dr̄ esse ad imaginem: & hoc ꝓpter idemtitatē naturæ expresse: quā dei filius representat. Homo vero dicit imago dei ꝓpter idētitatem similitudinis: & dicit etiā esse ad imaginem ꝓpter imperfectionem similitudinis. Vnde dicit Gen. j. Faciamus hoiem ad imaginē & similitudinē nostrā. Nam hæc prępositio ad distantiā significat. Tertio similitudo representat eandem qualitatē nō vt expressam ab alio: vt ouum est simile ouo: nō tn̄ est imago oui: quia nō expressum ab ouo: vnde vbiq; est imago est similitudo: sed non econuerso. Quarto equale representat illud a quo est expressum perfecte. Nam æqualitas nō est de ratiōe imaginis nisi perfecte: qualis est filius dei. Ex his elicitur ꝙ aliqua creatura est q̄ nec imago est nec ad imaginē: vt creatura irrationalis: sed dicitur vestigium dei. Aliqua res est quę nunq; est ad imaginē: sed imago dei tantū: vt filius dei. Col'. j. Est filius dei imago inuisibilis dei: & hoc ꝓpter idētiratem naturæ. Aliqua creatura est quæ est imago dei & ad imaginem dei: vt homo qui ꝓpter similitudinē nō æqualitatis: sed ꝓportionis inter deū & ipm dicit imago: & ꝓpter imperfectionē silitudinis dicitur ad imaginē dei: qa scilicet nō habet idētitatē naturæ cū deo sicut dei filius. Raine. post Tho. in. j. par. q. xciij.

Quicq; sit q̄ di uersi mode rep̄sentāt deū.

Imago vbicunq; est similitudo cē sed nō econuerso.

Ignorātia ēmater cunctorꝝ errorum.

¶De mira nobilitate animæ. Cap. ij.

BENEDIC ANIMA MEA dño: dñe deus meus magnificatus es vehementer Pō. civ. In oibus operibus suis dñs magnificatur. i. magnus efficit nō in se q augeri nō pōt: sed in nostri cognitione. i. magnus ostenditur nobis in sua potentia: sapiētia & beneuolētia. Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absq; numero: vt ait Iob. v. Sed inter oia opera sua abextra: vehemēter magnificat. i. magnus & mirabilis ostēditur in animæ rationalis creatione & bonorum innumerabilium eidē collatione. Et ideo benedic aia mea dño: benedic corde: ore & opere: & vt frequētius bene dicat frequenter cōsiderare debet ipsius aiæ excellentiā nobilitatem & pulchritudinem sibi collatam. Sicut em̄ principium saluris est cognitio sui: ita causa interitus est ignorātia: siquidem ignorantia mater cunctorꝝ errorum ab oibus vitāda est: vt dicitur. xxxviij. dist. ignorantia. & permaxime ignorantia sui. Vñ & querenti cuidā vñ posset beatus effici. respōsum fuit ab Apolline Delphico. gnoti se autō. i. nosce teipm, qđ allegat Bern̄. ad Eugenīū scribēs. Quod sub alijs verbis notat Iob. v. dicēs. Visitans speciem tuam

non peccabis. i. considerās tuam essentiam. i. teipsum: vt exponit Helinandus. Quid em̄ prodest hoi scire vires hærbarum: virtutes cęloꝝ: fyderum cursus: hoim mores: natura lia cuncta: sui notitia postposita: Ipsam aūt animę qualitatem describit Salomon dicēs Cañ. j. Si te ignoras o pulchra inter mulieres &c. vt. j. patet. Quanta sit animæ humanæ pulchritudo: nobilitas: & refulgentia: & quanta sit eius circa hoc ipsum ignorantia: & quo possit & per quę media deuenire vt habeatur ipsius animę natura: & vtilis notitia & recta vita: pulchre & deuote & egregie ostēdit Ioannes Dominici cardinalis in itinerarij libro exponens dicta verba. Si te ignoras: o pulchra inter mulieres egredere & abi post vestigia gregū: & pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. In quibus quidem verbis sponsus animæ Christus ipsam sponsam alloquens tria de ipsa ostendit. Cañ. j.

¶Primū est defectio cognitionis naturalis. ibi. Si te ignoras. Tria cō sideranda ī aia.

¶Secundū est perfectio conditionis humanalis. ibi. O pulchra inter mulieres.

¶Tertium est instructio perfectionis internalis. ibi. Egredere & abi &c.

§.I. INCHOANDO A SECVNdo cū scilicet dicit. O pulchra iter mulieres: notat magnitudo mirabilis excellentiæ animæ: ex tribus ibi positis. s.

¶Primo ex articulo vocationis: cum dicitur. O.

¶Secundo ex substantiuo intellecto adiectionis: cum subditur. pulchra.

¶Tertio ex termino cōparationis. ibi. inter mulieres.

Vbi sciendum ꝙ cū sacræ scripturæ preciosissima verba nullum superfluum nil otiosum admittant: iste vero articulus seu iteriectio o includat ī omni vocatiuo: sequit. ꝙ vbi potest intelligi videtur superflue annotari: nisi debita ratio assignetur. Et ideo cōsiderandum est ꝙ o est nota admirationis: durationis: cōpassionis: affectionis: reuocationis & perfectionis. Ex quibus cōcluditur: ꝙ dño prædicente cum eā vocat o: anima est admirabilis: est durabilis: est interminabilis: est desiderabilis: est amabilis: & est cōmendabilis. Primo igitur dico ꝙ o notat admirationem: vnde cum de aliquo admiramur tanq; ibi deficiat spūs noster vt timam literam proferimus ore quæ est scientiæ elemētum finale v & in Græco o. Vñ & saluator admirans seu ad modum admirantis se habens erga Chananeā dixit. O mulier magna est fides tua. Mirabilis siquidem est anima: & a nobis incomprehensibilis pro statu viæ: & iuxta intelligētiæ facultatem naturalem. Mirabilis vtiq; in essentia: mirabilis in capacitate. Nam quantūcunq; quis proficiat in scientia nihil est respectu eius quod adhuc scire potest. Apparet capacitas eius mira ex artibus adinuentis pluribus: ex scię tijs varijs acquisitis: ex virtutibus descriptis: vt. j. patebit. Mirabilis est in diuinę imaginis cōfluentia: vnitatē & trinitatem super oia distinctius representans: vt. ō. patuit. Mirabilis est in potētiarum pluralitate scilicet vegetatiua: sensitiua: intellectiua: quarum quelibet in plures subdiuidit. vt. j. ostenditur. Mirabilis in corporis coniunctione: cui restam nobilis & magnifica vniatur cum re tam vili & infima quale est corpus. & de hoc etiam. j. ca. vj. eo. titu. Mirabilis est in corporali contagione: cum munda a deo creat: subito a corpore cui vnitur: inficiatur. Et nō minus mirabilis in eius per baptismum mundatione. Mirabilis est in sui corporis exercitatione per potentias eius: de quo. j. habebitur titu. v. per to. Mirabilis est in sui separatione a corpore & operum suoꝝ retributione. de quibus etiam tractabitur Mirabilis demum in defuncti corporis reassumptione. Secūdo o est nota durationis. Ex parte post iuxta illud Apoc. j. Ego sum alpha & o: primus & nouissimus: vbi a denotat ęternam durationē ex parte ante: quia nulla litera ante eā. O vero ex parte post signat durationē: quia nulla litera sequitur fm Græcos. Anima igitur humana nō habet durationem ex parte ante: quia creata est in tpe: sed ex parte post quia nō terminat: sed est perpetua & immortalis: & de eius immortalitate plenius. j. agetur. eo. ti. c. v. Et sicut finis alphabeti est o fm Græcos: ita finis oium cęloꝝ & creaturarum est anima rationalis. Et ideo post ꝙ oia creata sunt: demum ipsa creata fuit: & propter ipsam creata sunt oia: finis enim & sit primum in intentione: est tamen vltimum in executione operātis. Oia inquit Aug. super Gen. fecit deus propter hominem: hominem autem propter seipsum. Ter-

Ca. pce. §. i. &. iij. in fine. Tit. ij.

mat. xv

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio o est nota cōpassionis. ſm illud Threñ.j. O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte si est dolor sicut dolor meus. Consueuit em̄ persona afflicta de se vel alterius afflictione multum dolens: frequenter cum suspirijs emittere o: in qua ois fere vox terminatur languentis. Nulla etiā litterarū formā pleno ore nisi o. Et nulla aptior ad clamandū q̄ o. Audi o aia deū tibi loquētē & dicentē o: & nō despicias receptū auribus o. Tibi em̄ cōpatitur: quia in peccatis fuisti. Tibi em̄ cōpatitur: quę tam nobilis & admiranda ad tantā miseriā es deducta: vt peccato lis subdita: & de regina vniuersoꝝ sis corporis vilis ancilla effecta. Tibi cōpatitur: quæ eras cœlū diuinū & facta es dęmonū fanum Tibi compatitur: cui seruiebant angeli: nunc imperant dęmones. O si tu videres tuā dignitatē per gratiā & nobilitatem: per naturā: & demum scires ad quam infelicitatem te deducit peccatū: quantum tu clamares o incessanter. Ille suspirat vt suspirare te doceat: dolorem affigit: vt de te tu per fecte doleas. Et languores & dolores ipse adhuc plangit in cruce & clamore valido: vt perpendas exinde quantū tu debes dolere quæ commisisti peccatū. Quarto o est nota affectionis seu desiderij & dilectionis: qđ exprimebat pō. cxvij. dicens, O dñe saluum me fac: o dñe bene prosperare. A pueris & turbis clamatū est in Hebraico Osanna: ex effectu eorum ad christū. Mat.xxj. Volens ergo deus insinuare quanta affectione: desiderio & amore vocet aiam: vt spem generet atq; dilectionem reciprocam dicit. O pulchra: opere nāq; ostēdit quicqd expresserat voce q̄ scilicet solerter te errātem quæsiuit: perditā requisiuit. Accendit lucernā fidei: o tam domū p charitatē euertit: inueniēs lętā cū angelis: & si eorā hoibus vere tristatur: portat in humeris: reducit ad caulas: totā curiam gaudio & tripudio iubens per symphoniam & choꝝ: etiam cūvicinis iocundari: vt parabolice habetur Luc.xv. Quinto o est nota reuocationis siue secundę vocationis: experire in te rogo vsum vocantium: si al's nō notasti: qm̄ qui aliū vocat in prima voce o non apponit. in secda apponit. in tertia nō replicat o. in quarta vero iterum dicit o. Et sic deinceps anteq; respondeat ille in dispart sine o, & in pari cū o, formar clamorem. Cū itaq; audis q̄ tuę vocationi pręponit o. scito te alias ab eodem vocatā: & accusatarditatē tuā: & venerare cū gratiarū actione bonitatem & pietatē suam. Te quippe primo vocauit per creationē inserens in natura suiplius appetitum. iuxta illud Boeth. Insita est naturaliter mentibus hoim veri summiq; boni cupiditas. Et nunc vocat per nouū luminis infusionem: vt altiora conscendas. Et si forsitan te vocauit summo mane pueritię, in tertijs adolescentię. sexta iuuenturis. nona virilitatis. & iam veniisti ad vndecimam senectutis: saltē sic pro te fatigato respondę: parevocanti: vineam intra: pro ipso labora plus acceptura q̄ tu scires petere: vt habeā i parabola Mat. xx. Sexto o est nota perfectionis: vocat em̄ te per o: vt perfecte sequaris quam vult facere perfectam ipse. Perfectum autem dicitur cui addi nihil pōt de essentialibus sine specifica mutatione ipsius cui fit additio talis: & hoc modo dicti sunt perfecti cœlū & terra & ois ornatus eoꝝ. Gen.ij. Licet em̄ homo potuerit esse perfectior in accidentalibus: vt scilicet nō potuisse peccare si habuisset maiorē gratiā & hmōi: in essentialibus vero nō. Nā si addereet deus aliqua aiæ supra potentiā intellectiuā quæ essentialē perfectionē imporarēt: ipsa aia nō esset eiusdē speciei cū prima. & sic de alijs. Essentia litterarū est linea quædā seu linea. O autem vna linea perficit quæ principiū sint cōiungit: & ideo perfectior cæteris. Ipsiq; o nulla pōt fieri additio sine sui mutatione. Cōsidera igitur quandā lineā quodāmodo esse aiam tuam cuius punctus primus est deus. A puncto em̄ inchoat linea & puncto indiuisibilis est: sic & deus ex cuius manib' tu exisi per formationem. Medium huius linee est figura tua ab eo: quæ lōge recedens ab ipso longissimā lineā in obliquā per transuersum duxisti ab ipso principio continue magis distādo. At vbi venit plenitudo tęporis: punctus primus vnitus est vltimo: quādo. s. verbū caro factum est. Ioā.j. Verbū ecce punctus primus: caro: ecce punctus vltimus: factū est: ecce vnio punctorum. Siq; venit ad perfectū humana natura hic per o vocitata. Decimaquarta litera in alphabeto nostro est o. & in tertia tesseredecade vnio describitur naturarum in christo a Matthęo in.j.ca. Dicit enim q̄ ab Abraā vsq; ad Dauid sunt generationes .xiiij. & a Dauid vsq; ad transmigrationē Babylonis .xiiij. & a trāsmigratione vsq; ad christum.xiiij. vbi magnū innuit sacramētū. Aia em̄ in principio cātiquoꝝ p triplex o ad dñm suspirabat. primo p o dicens. Osculet me: suspirauit. p sēm di. osculo. suspirauit. per tertiū dicens oris sui. Trinā em̄ p̄fectionē desiderat aia. Prima est vnionis: q̄ fit p incarnationē. Secda est operationis: q̄ daf per perfectę gr̄ę infusionē. Tertia est naturę & cōclationis seu glorificationis: q̄ fit p vltimę beatitudinis acceptionē. Prima tesseredecas incipit ab Abraā: cui incrandi verbi facta est repromissio prima. Secda incipit a Dauid: qui tā perfectus fuit cui dñs diceret. Inueni hoiem ſm cor meū. Tertia perfectio exorit in trāsmigratione a Babylone ad Hierm̄ patriā repromissionis iocūdę & cōsummat in christo nūq; intermediādo. Ite nota q̄ o est litera quarta vocalis: vt cum te per o a dño sentis vocari: recorderis q̄ in p̄e tuo Abraā tibi promisit quarta generatione reuertent huc. Gen.xv.s. ad terrā promissionis supernā patriā figurātem: & de filijs Abraę facta est illa promissio qui sunt veri fideles eū opere imitātes. Generatiōes aūt ille spūales sunt & in quolibet possunt intueri. Nā prima est per fidem. Secunda per spem. Tertia per charitatem. Quarta per adnihilationem seu humilitatē: & tūc reuerteris huc: quia huc me dignus eris: id est mei gloria. Ideo igitur per o te vocaui: q̄ litera est quarta inter vocales: quia in quarta generatione virtutum supradictarum perficienda es: & o est nota perfectionis. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientię dei: q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius &c.

Cōpassio dei sup animabus.

Prosa.ij tertij de cōsola.

Perfectū dr̄ cui addi nihil potest.

Aia desiderat trinā p nostionem.

Ro.xj.

§. II. SECVNDO NOTATVR EX

cellētia & nobilitas aię: ex eo q̄ assimilat mulieri: cū dr̄ pulchra: pulchra. s. mulier. Ex ipso vocabulo mulieris ipsa aia.

Aia assimilat mulieri ,pter tria.

¶ Comparatur angelis.
¶ Reperitur in fœminis.
¶ Cōmendatur in scientijs.

¶ Hæc tria ſm scripturas gña rerū significanť p mulieres.

Angelos siquidē quantū ad primū reperio a summa veritate tam mulieres q̄ viros noiatos in vno codēq; sermone vbi tractatur parabola ouis & drachmę perditarum. In inuētione ouis perditę vocanť amici & vicini. In inuētiōe v'o drachmę amicę & vicinę: vt habeť Lu.xv. Sub noie q̄q; filiaꝝ Hierm̄ interpellat aia angelorum subsidia dum ait Cañ.j. Filię Hierm̄ nolite considerare q̄ fusca sim. i. obscurata per pēcā. Dicunť siquidē angeli viri rōne victorię ptra hostes nr̄os dęmones: mulieres aūt rōne gratissime & attrahentis venustatis. Vnde pulchrior est vir muliere: sed species mulieris magis allectiua q̄ spēs viroꝝ. O igit aia si te ignoras: pulchritudinē tuam inter angelos q̄re. Est aia angelicę naturæ persilis: & quasi vnus ex illis. Nō q̄ sis angelus nec eiusdē speciei cū eis: angelis tū te similē puta: vt inter angelos decorē tuū cognoscas. Decē quidē drachmas adusum eūdem creator in principio de nullo ante produxit: quaꝝ vna aia est: quā perditā q̄siuit mulier. i. summa sapiētia: accensa lucerna in mysterio incarnationis. Ibi em̄ materia lucernę: quę est terra ſm vsum quorundā locoꝝ & lychnus cū oleo & lumine: sic in mysterio incarnatiōis peracto a diuina sapiētia q̄ est deus: inuenit testa corp's de terra lychnus aiæ purissimę cū oleo gr̄ę: & lumen diuinitatis in vno hoie christo: & per hāc lucernā reperta est drachma naturæ humanę vna ex decē. Licet aūt oēs angeli cū aiabus vni' dicantur esse naturæ: hoc est in genere inquantū intellectiua: nō tm̄ vnius spēi: sicut lapides p̄cosi oēs dicunť vnius naturæ generalis inquantū p̄cosi: sunt tm̄ spē differētes: & perfectior vnus altero: vt iaspis: smaragdus: saphirus: carbūculus & hmōi. Sic & angeli singulari sunt specie differētes. Nā q̄ Ezechiel posuit nouē noia lapidū preciosoꝝ de angelis loquens. hoc refert Grego. ad ordines ipsoꝝ qui nouē sunt vt in Homil'. exponit: nō ad spēs eoꝝ q̄ innumeręs sunt: ga tot quot angeli numero ſm bea. Tho. & Alber. Animarū vero quarū vna spēs tm̄ est: oīm tanta perfectio est: vt cuilibet angelo in gradu & in gl'ia possit equari. Quinimo aia christi excedit angelos cunctos: & mater eius virgo beatissima super oēs choros angeloꝝ etiā exaltata laudať. Si igit angeloꝝ pulchritudinē vales reperire: tuāq; inter illas cognosces. Angeloꝝ aūt pulchritudinē admirandā prædicāt cōparationes: narrationes: rōnes. Cōparanť em̄ luci: vnde sub noie lucis intelligūtur creati: cū dictum est Genē.j. Fiat lux. ſm Aug. Stellis etiā q̄ clarissimę sunt. vñ Iob. xxxviij. dicit deus. Vbi eras dum me laudarēt astra matutina. i. angeli: & iubilarent oēs filij dei. i. angeli boni tantum. Stella autem differt a stella in claritate ſm apostolū. j. Cor.xv. in specie.

Vir est pulchri or ml'ie re sed mulier magis ē allectiua.

s. pte. q. i. arti. iij.

Angeloꝝ pulchritudo ostē ditur ex tribus.

specie. sic & angeli. Soli quoq; comparantur. Mat.xiij. Fulgebunt iusti sicut sol: lapidibus quoq; præciosis: vt patet per Ezech. Narratiōes quoq; ostendūt pulchritudinē angeloꝝ. Quāte em̄ venustatis sunt ęstimādi: ad quorū aspectū expauit regina cœloꝝ: nā turbata est i sermone archāgeli. Luc.j. Tremuerūt pastores cum eis apparuit angelus magna cū luce: vt habeť Luce.ij. Mulieres q̄q; sanctæ corpus dñicum ad sepulcrū quęrentes. vnguēdū. Math. vlti. Ipse deniq; aquila grandis: quę solē verum irreuerberatis oculis potuit intueri dicēs. In principio erat verbū &c. cecidit ante pedes angeli secū loquēris vt eum adoraret rex magnitudine fulgoris mot' & glorię vt habeť Apo. vlt.

Viuacissime demū rōnes angelos speciosissimos protestantur. Quales em̄ seruitores & ministros debuit sibi ipsi creare pulcherrim' deus oīporēs & sapiētia totus: qui fecit sydera viua in cōuexo cœloꝝ: qui tā splēdidas stellas vita priuatas i ꝑcauo fixit. Quales sunt æstimādi qui sine fine absq; medio faciē diuinā omneq; dec' p̄spiciūt & venustanť ab eo. Quales sunt qui oēm creaturā præcellunt. Eccli.j. iuxta illud. Primū omniū creata est lux. i. angelica natura prioritate. s. dignitatis nō tpis: vt exponit magr̄ in.ij. dist. ij. Quales sunt quib' sol & luna deseruiūt: corporaq; cœlestia cūcta. put iubent ad nutū: vñ & a p̄is motores orbiū cœlestiū dicūtur. pculdubio ipsorū species vernans intellectus nostri facultatē excedit: vt cōprehendam' ex eo: qm̄ anima nostra eis assimilata pulchrior est q̄ noscere possumus: q̄ quęrēda inter angelos quasi in eis fundata veritate attestante que ait. Equales sunt angeli is dei. Math. xxij.

Secūda via per quā ducimur ad inueniendā veritatē decoris animarū est cōsiderare fœminarū spūales pulchritudines in scripturis commendatas hui' rei figuratiuas. Sicut em̄ cum dixit angelus ad Mariam. Benedicta tu in mulieribus. & Elizabeth ad eam. Benedicta tu inter mulieres. Voluerunt illo eulogio signare: prędictarū mulierum benedictiones: virginis tantę gratiā & benedictionē copiosissime figurare. Sic locutio p̄sens potest exponi cū dicitur, O pulchra inter mulieres: vt sit sensus. Si inter mulieres quęsieris: pollutam te videbis. Harum autē fulgentem decorē demonstrant ista.

pulchritudo mulieris inuit decorē aiæ.

¶ Sanctorum verborum studiosa narratio.
¶ Castorum virorum amorosa sectatio.
¶ Suorum membrorum copiosa paratio.

Quantū ad primū. Cum inter cætera bona moralia placita deo castitatis integrę virtus teneat principatum: q̄ nō solū cōtactu: sed aspectu q̄q; & memoria sexus alteri' amittitur: nequaq; summ' eius amator spūssanct' : qui etiā de mentib' castis placidū sibi cōstruit templū: tam sedule in scripturis sanctis mulierū memoriam faceret: atq; tam cre dā: nisi spūalē aię nos vellet docere decorē. ¶ Sicut em̄ vniveteri testamēto principaliter videtur insistere: nō vt armorū tradat doctrinā: sed vt bello spūali cōtra spūales ne quitias in cœlestibus deuotos armaret athletas fideles: vt dicit Grego, xxiij. q. j. nisi. Sic fragilioris sexus venustatē cōmendat puritatis amicus animarum: vt cognoscentes decorē tot' in ipsarum conspectu conuersi: operę consumationis glorię tuę. s. animę. Nā quantū ad pulchritudinem corporalem earum interdixit aspectū saluator dicēs Matth. v. Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdum eam: iam mechatus est eam in corde suo. Et ad animaꝝ nocumentum & amorē fere totā suā extēdebat doctrinā. ¶ Quid em̄ proficit homini si lucretur' vniuersum mūdū: animę v'o suę detrimentū patiatur. Aut quā cōmutationē dabit homo p aia sua. Matth. xvj. Quicquid igitur cōmendatum reperieris in pulchritudine Sare mirabilis: spectabilis Rebecce: concupiscibilis Rachelis: Dine venuste: elegantis Arseneth: Michol amabilis: suauitentis animum sortis Bersabeæ: speciosę Iudith: Hester amorose: gratiose Thamar & aliarū: totū intellige de aiab' figuratam pulchritudinē: quas si videres nihil post deū posses p̄ter eas amare. Demōstrat secūdo hoc idem castorū virorum erga mulieres amorosa sectatio. Quis enim credend' est purior Adam in statu innocentię. Quis Abraam castior: cuius matrimoniū cōparatur virginitati baptistę. Quis mundior sancto Iacob cēsendus est: cui reuelata sunt secreta cœlestia: q̄ videri nō possunt: nisi mūdo corde. Nunqd dicem' impudicos Sā-

Mulierū illustrium gratiæ.

s. re. xiij

sonē aut Dauid: quorum primus extitit sanct' anteq; nat' alter. v'o dñs dixit inuenisse hominē ſm cor suū: de cęteris taceo. Hi tñ tales & tāti ad mulierū cōfortū videbanť to taliter tracti: figurātiū aię pulchritudinē: vt discamus i eorum figura: quāto ad aiaꝝ decorē rapi debeamus affectu. Ecce em̄ prim' ,ptestať. s. Adā ,ppē hāc soluēda fore iura naturę: & genitores relinquēdos: vt patet Gen.ij.c. Tā pulchra est em̄ aia tua: vt ,ppter hanc si cognosceret ab hoie oīa relīq̄ relinq̄retur pater & mater: fil': frater & soror: & alij dome quēdastici: ager & domus: & quicqd possidet in terra. Sic ,pphe tauit primus Adā: sic ,ppter animā faciēdū esse glossauit sct's Adā. s. christ' Matt.xix. Sic & Abraā q̄ faciliter terrā: domū paternā: & cognationē deserit: quinimo festine curit: dilectissimū vnigenitū suū immolare: & tñ ab vxore sua Sara nō videť posse abscindi. Tam speciosam animā esse Sara viro suo sub figura sui ostēdit: q̄ vidit cū summo eē studio custodiēdā & nunq; relinquendā. Sub aliqs verbis hæc redēptor exp'sit. Sint l̄ubi vestri prędicti, inq̄t Lu.xij. & lucernę ardētes i manib' vr̄is: & vos sīles hoib' exp'tātibus dñm suū q̄n̄ reuertať a nuptijs. A nuptijs em̄ ad nuptias dñs reuertit: q̄n animā tuā assūmere sibi venit vxorē. Et iterum. Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret vtiq; & nō sineret perfodi domū suā corpis sui infra quā absconditˀ est diuinus thesaurus aię i vasis fictilib'. Custodi igitur aiam Sarā pulcherrimā. i. aiam tuam: qm̄ hanc nō solū amat Abraā. i. deus vel sapiēs quiq; : sed etiā laudāt eā principes infernales apud Pharaonē regem ipsorū. Amat eā Abimelech. i. sensualis affectus: rapit in eius aspectu truculentissimus Holofernes. i. mūdus: hanc si potest gētilis Asuerus cōiugē facit. i. phs vel poeta gentilis. Multos habet amatores: & iō custodi eam vt pupillam oculi tui: q̄ si te iuito tollaf: cū te ptigit vacare circa ,pximū: & actualē custodiā de anima tua nō habere: gaude eā pri' talē fecisse vt nō cōsentiat Pharaoni vel Abimelech si inuitaref ad stuprū: nec Holoferni scīo videlicet nequā Et cū hoc ora ,p ipsa vt eā deus semp a vitijs seruet immunem. Quid mihi prędicat illa seruitꝰ lōga Iacob ob amorem vnius puellę videlicet Rachelis. Genē. xxix. nisi qa vt istā aiam v'e habeas tuā: & nō sit alie na: septēnio & septēnio debes tuā vendere libertatem: studēdo sub obedientia sancta: deuotū reddere famulatū: corpus subdēdo: ,ppriā voluntatē in septē operib' misericordię corporalib' & septē spūalib'. Amor aūt Samsonis ad Dalilam docet tantam esse animę venustatē: vt ,ppter hanc nō contristandā tota salus corporis sit relinquēda. Ita volo intelligas saluatorē tibi salubriter consulētem & dicentē. Si quis te persusserit in dexterā maxillā: prębe ei & sinistrā. Dextera q̄p pe anima est: corpus sinistra: sit ergo corpus scutū animę: & oia tęporalia extra aiam sint ad sust,ptectionē lacerata. Venit quidā ad te: petit tuā ,animā vulnerare p hoc q̄ ad aliqd malū ipam inclinare conať. sed tu prudēter cætera quę sunt sinistra pone inter ipam & aiam tuā. Rapiat bona fortunę: filios mactet: verberet carnē: amicos auferat: & oia quæ pōt mala perficiat: dūmodo ad dexterā nunq; pertingat: sicut sanctus Iob prædicta plene seruauit: vt habetur Iob. j. & .ij. c. Nō patitur mori ,ppheta Dauid nisi in sinu puellę multū speciosę Abisach: vt intelligas qd' ante exposuit faciēdū in Pē. q̄ id figuraliter adimpleret dicēs, Anima mea in manib' meis semo. Ita venusta est & speciosa: & a q̄plurib' cōcupiscibilis aia: q̄ nunq; est reliquēda: & vsq; ad mortē colēda: & reliquēda ita: vt cū eā a corpore abire contingit de manib' tuis trāseat ad man' diuinas dicēdo. In manus tu. do. cō. spi. meū. i. animā: & sic de sinu tuo trāseat ad sinū Abraæ: quod idē est. Tertio inter mulieres pulchritudo aię reperiť figuratiue: si consideręs quāto studio se ornauerūt quędā sanctę mulieres: de gbus in scriptura agit: & q̄ viri sāti & pudici puellis ornamenta sunt plurima largiti. Rea pulchra mulier est & fortis ac dominās regi: ita vt nō possint hoies a mulierib' ,separari Vt dr̄. ij. Esdræ. iij. Quinimmo multos fecerūt apostatare a deo: vnde op' nō est ei ornari: vt viros seducat vel placeat bonis. Quare ergo a iustis & sctis ornamēta vt inaures dextralia ac monilia multa nō antiqs sed iuuęculis & speciosis: poti' q̄ indecētibus tradūtur. Non vtiq; vt alliciant oculos ad incōtinētiā: nō vt ipse superbiāt: non vt magis ornatę placeāt maritis suis: quia tūc poti' darentur antiquis q̄ adolescētibus: & citi' deformis q̄ elegātis formę. Subest igit sensus spūalis inclusus cum dr̄. O pulchra

Amatores aiæ multi.

Mat.v.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter mulieres. Quo ẽm pulchrior est mulier iunior: liberius se ornat ad inuẽndũ: qa ad hoc pulcherrima anima et adolescẽs q̃ nunq̃ senescit impellit: nõ quidẽ vt caro tenerida cõponat: sed vt in marcida carne sua pulchritudo alĩ qualiter repsentet, Vel melius puro dicẽdũ ꝙ cũ aia pulcherrima virtutibus affecret ornari: caro supba in semet ipsam ornamenta conuertit: et hinc est ꝙ nouĩ testamenti primi pastores talia cuti nõ conuenire declarãt. j. Pet. iij. Mulieres subdite sint viris suis &c. quarũ sit nõ extrinsecus capillatura aut circũdatio au ri aut argenti: aut indumẽti vestimẽtoꝝ cultus: sed qui absc̃ditus est cordis hõ: in incorruptibilitate quieti et modesti spũs. Sic ẽm aliq̃n et sancte mulieres sperantes in deo ornabant se &c. &. j. ad Tim. ij. dr. Ornãtes se. s. mulieres nõ intortis crinib⁹: aut auro: aut margaritis vel veste pręciosa, sed qđ decet mulieres &c. Desiderat⁹ igitur culꝰ speciosus & mulierib⁹ concessus ornat⁹ mirã animarũ pulchritudinẽ clamat cũ sile suũ appetat sile. Cõmendat tertio aĩa sub mulieris noie: cũ dr. O pulchra. s. mulier: ex eo ꝙ noie mulierũ & scripturarũ doctrinę siue sciẽtię intelligũtur: et maxime in libris sapiẽtialib⁹, Salomõ ẽm doctrinas & leges mulieres vocauit in pueribus: pcipue inter ꝙs pulchra dr aia: qa i scripturis sctis & vanis eĩ⁹ admirãda species a plurib⁹ designatur Et vna qdẽ mulier est poesis vaga et cõposita: q̃ sub noie psichẽ cuiusdã puellę de greco in latinũ translato: animã importantẽ mirã elegãtiam aĩę describit. Alia mulier loquax et ornata est historia narrãs aias in diuina effigievisas fuisse florib⁹ coronata imo stellarũ luce vestita. Adest mulier tertia astrologia nũcupata cui⁹ studiũ est demonstrare hũanas aias de cœlo descẽdere: & ꝑ singulos orbiũ per ꝙs trãsitũ faciũt influẽtiã virtutũ suscipere: sicq̃ decoratas humana carne vestiri. Moralis aũt mulier fragrantib⁹ rosis hinc inde coopta: hoiem satiet cõstare ex cœlesti terrenaq̃ natura vt ex parte pria speciosa cœlũ speciosum valeat possidere: & ex alia moderet terrenis. Garrula & litigiosa mulier dicta ciuilis: sequit dicta auro texta canonica mulier &c. pulchritudinẽ aię cõsiderãdã i toto corpore iuris: & amissam recuperandã ꝑ pniam multũ insudat. Currit septima mulier qv bi non est ingenii scit eger: phia practica vulgaro noie medicina dicta: & aię pulchritudini veritatis testimoniũ reddens. Dicit auctor ẽ summę naturę hoiem ex distãtibus summę in eodẽ genere cõposuisse: ex nobilissima. s. anima & ignobili terra. Speculatiua aũt mulier naturalis lapidibus ꝑciosis accincta: aiam vocat sydus cœleste: cœli portionem: radiũ dei vel aliqđ eẽ diuine nature: nõ habens quid venusti⁹ dicat. Verum mulier fortis & sctã theologia sacrata vt aiarum inumera testimonia prętream: id dicit q̃ maius non reperit: factas aias ad imaginẽ dei pulcherrimi. Ecce pulchra iter mulieres q̃s facile scire potes ꝙ es pulchra creatura. Vñ & Cañ. j. dicit de aia ipsa sponsus christus. Ecce tu pulchra es amica mea. s. naturaliter: ecce tu pulchra. s. per gratiã adiũctam spũaliter. & Ezech. xvj. Decora facta es vehemẽter nimis.

Aia cõ mẽdat ex noie qa mulier. de septẽ mulieribus.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

s. terminũ cõpariõis notat ẽt pulchritudo & nobilitas aię ex eo ꝙ dr iter mulieres. Cõparatio ẽm eĩ⁹ est iter mulieres. In. j. hysi. dr ꝙ materia appetit formã sicut mulier virũ. appetit: vñ & mulieris caput siue pfectio dr vir: nescit qui dẽ mulier se regere nisi regat a viro. Propter qđ deficientibus masculis & iregro numero mulierũ pseuerante: scribitur Esa. iiij. Appręhendẽt. vij. mulieres virũ vnũ in die illa dicẽtes. Panẽ nostrũ comedemus: & vestimẽtis nostris operiemur: tantũmodo inuocet nomẽ tuũ sup nos: auser opprobriũ nostrũ. Cũ igit christus sit vir aię: q̃ mulieri cõparat: ostẽdit ex hoc pulchritudo & nobilitas eius: qa naturaliter ĩclinat ad christũ deũ & hominem. Inclinat vtiq; aia etiã si est beata ad corpus suum: sed sicut perfectũ ad imperfectũ vt videlicet pficiat vasculum suũ. Ad christũ aũt seu deũ inclinat sicut imperfectũ ad suã perfectionẽ. Sed nota sc̃do ꝙ non absolute diceris O aia pulchra: nec faciendo cõparationem ad alia: diceris pulchra iter viros: sed ẽt inter mulieres: absolute pulcher est de⁹ immo pulcherrim⁹. iuxta illud Boetij de phica consolo. Mundũ mẽte gerẽs silẽ sub imagine formas pulchrum q. v. hęc pulcherrimus ipse. Caput mulieris vir est: caput viri christus: caput christi de⁹ est: pulcherrim⁹ igit de⁹ vñ absolute dr. Ecce tu pulcher dilecte mi: ecce tu pulcher. Cañ. j. qa ĩcõparab iliter sup ãgelos & hoĩes pulchrior christ⁹ ĩter vros iter oẽs sãctos & ãgelos est pulchra aia ĩter oẽs alias creaturas: ẽt sup ãgelos iquãtũ. s. deificata. i. deitati vnita aia hũana i deit⁹ho: sed i se ꝯsiderata nõ pulchrior ãgelis. Vñ tertio nota i ꝯparatione hac: qa non dicit iter virgines sed iter mulieres. Mulier ꝓprie est fœmina corruptavirgines vtiq; ãgeli sũt: nõ solũ qa corruptiõis corporalis ĩexperte sed qa nunq̃ in aliq̃ deliquerũt: aie vero post primã trãsgressionẽ excepta aia xp̃i omnes reperiũt corrupte originali pcõ. Post deũ igit & angelos maxima reperitur pulchritudo tua inter oẽs creaturas: q nimmovt in christo est nãa natura nobilior etiã angelis reperit vnde & ꝑm ap̃m ad Heb. j. Cũ introducit. s. dẽ⁹ pater primogenitũ in mundũ dicit. s. de eo: adorent eũ omnes angeli tãq̃ superiorem suũ. Oigit pulchra ĩter mulieres. & in hoc q̃ ad primũ.

§. IIII. QVANTVM AD SECVN

dã partẽ q̃ ꝓtinet ad primũ mẽbrũ diuisiõis pricipalis notat defectio cognitionis naturalis: ibi. si te ignoras. Sicdẽ nescit aia qđ sit aia: & q̃ cętera videt seipam nõ videt lõge extra se posita speculatiue rimat: & ĩtrinseca sua dr ignorare sicut accidit de oculo q cũ cetera videat se nõ videt. Vñ onẽ eom diſputatiũ ꝓborũ tot de aia opiniones ponũt: nisi qa null⁹ sui naturã cognouit, Mox aũt vt aia est separata põt vniri p cõtrariũ alteri aię: & vides aliã aiam cognoscit seipam: sicut & angeli añ cõfirmationẽ vidẽdo cęteros se videbãt illis dignitatẽ ꝓpriã ex illo ĩtuitu cõprehẽdẽtes apte, Sed dicet aliqs nõ inepte ꝑm regulã iuris, Nemo põt ad ipossibile obligari. de re. iur. lib. vj. c. nemo. Si igit aia nõ põt se cognoscere: q̃ nõ obligat se scire & si nõ obligat nõ peccat se nescẽdo nec est digna pœna. Sed cũ ignorãtia sit pœna q̃ nõ est dicẽda se ignorare: sed poti⁹ nescire: sicut & angeli cũ non oĩa sciãt dicũt rñ illa q̃ nõ nouerũt nescire: nõ aũt ignorare. Sed ad hoc respõdeẽ ꝙ in scriptura aliqn ignorãtia ponit pro nesciẽtia. Vñ illud Pã. Quæ ignorabam. i. nesciebã: interrogabãt me. Et loquit de christo ꝑm partẽ sensitiuã: in qua tpe passionis videt fuisse nesciẽtia nõ aũt ꝑm partẽ intellectiuam: in qua nõ ignorãtia neq; nesciẽtia erat aliqua eoꝝ q̃ sunt fuerũt & erũt sed oia sciebat. Sed o põt dici aliter, s. ꝙ ipura ꝑa se ignorãtia sicut & originale pctm̃ cuius est pœna ꝑ ꝓpagationẽ deriuatũ in posteros a primo parẽte, Si ẽm Ada nõ peccasset: nõ esset aia corporis serua sed dña nõ obcęcata tenebris pctõꝝ: sed illuminata luce virtutũ: cũ qua si quidẽ luce: q̃ fuisset aiab⁹ cõmunis oĩbus se fortassis cognouisset & q̃ mõ ignorat. Tertio põt sic rñderi: licet aia ex toto se nõ valeat cognoscere absq̃ luminis infusione: pot tñ ad talẽ cognitionẽ venire: vt de se nõ pręsumat & nõ dicat q̃si psumẽdo: osculeť me osculo oris sui &c, q̃si sit hmõi digna, Ignorat ĝ primo.

Anima ignorat suã istabilitatẽ & imbecillitatẽ visualẽ.

Tria ignorat anima.

¶ Suam inigratem actualem,
¶ Suam ifirmitatem virtualem,
¶ Suam instabilitatem & imbecillitatẽ visualem.

Quantũ ad primũ nota ꝙ nullus est ita alien⁹ a fide dũ vera speculet sequendo naturã q aperte non cognoscat se deo obligatũ & immense ingratum. Ista ẽm tria in natura speculanti notavident. Primũ est ꝙ vnus est princeps a q̃ cuncta procedunt regunt & ꝓseruant in esse. Hæc cõclusio seu sententia procedit ex dictis Platonis. & Aristo. q in naturali scientia potiores habent. Sed ꝑm est ꝙ suo benefactori qlibet est obligatus ꝑm proportionẽ beneficiorũ datorũ & receptorũ. Hanc nõ solũ hoies natura docet: sed & mutata fera q̃ domestica. Ex his duobus sequitur ꝙ homo ꝑmæ deo obligatur a quo summa recepit: & recipit etiam i vno quoq; momento. Tertium notum est oĩb⁹ ꝙ ingratitudo est magnũ pctm̃: grauꝰ tñ ꝑm qualitatẽ dãtis dati & recipiẽtis. Hãc dilatat moralis & extra fidẽ Sen. per magnam partẽ libri de beneficijs. Hic apud oẽs naturales siue gentiles mos fuit in qlibet terra vnũ templũ saltẽ habere cũ sacerdote qui deũ ꝓpitiaret offensum & beneficiũ laudaret. His ꝑsuppositis patet ꝙ hõ & si nil aliud malitię gesserit: deo est ingratus: & ingratũ debet maxime se reputare: nisi in diuinas laudes sit semꝑ diffusus dicẽs. Semper laus eius i ore meo. Vel nisi ꝓ ipso sit semꝑ paratꝰ se impẽdere totũ illud frequẽtãs. Quid retribuam dño ꝓ oĩbus quę retribuit mihi &c. De qbus tñ paucissimi reperiũt & fere nulli vt decet & tamẽ aia habens aliquid bonę volũtatis audet

Hõ sine deo obligatur.

Pã. xxxij.

audet dicere. Osculetur me &c. quasi sit digna diuino osculo cũ fuerit multipliciter adulterata: & os habeat scẽdũ spurcissimũ. Sed m qđ qs ignorat qđ tñ per viã nature ꝯgrat su scire põt: est sua infirmitas & potẽtiarũ suarũ debilis valitudo aut nulla. Si enim speculata fuerit sub cursu naturæ suã defectionẽ tẽporalẽ: qua cõtinue rendit ad mortẽ suã: apprẽhẽdit infectionalẽ cõuersionẽ: qa quicqd in suo vsu capit corrũpit: & carnẽ suam fœtidã etiã viuẽs linit inveres: suã principalẽ operationẽ ꝑm quã potius trãsmutat quę de⁹ facit: q̃ ipsa aliqd ꝓducat sicut considerari põt in qualibet arte: dicet ꝓ certo suũ facere esse deficere: & suũ posse impotentiã nominabit. Vis o aia de te gloriari aut te extollere de potẽtia vel ope tuo. Audi dicentẽ tibi Pã. Ij. Quid gloriaris in malitia: q potens es in iniqtate? Ecce tota glia tua. Subuertisti regna: hoies occidisti: igne consumpsisti multa que deus creauerat. Sic fecerũt Nabucho donosor. Alexander magnus. Cyrus. Cæsar. Octauian⁹ & alĩ. forte libros ꝓposuisti: vt aristo. & Plato. & Pli. & Aug. & Orige. Hiero. & hmõi. & vt dicis aliqd fecisti: ordinasti eos parrib⁹ catenasti cõnexis veritatib⁹ repleti: adornasti floribꝰ sanctoꝝ rationibus colligasti: vt. b. Tho. Alb. Bonauen. Richar. Egidius de Roma & hmõi. nouitatibus decorasti: qbus lętãtur moderni: sylua mulcẽtũ aures sæculariũ literaꝝ adũbrasti: & coloraſti figuris: & dulci cursu sermonis: vt Lactãtius. Alanus. Dantes. Franciscus Petrarcha & alij. Erras si hoc dicis te fecisse: nã qcqd habent veritatis affabilitatis vel ordinis: totũ est alienũ: tua conscientia teste. Si quid aũt in eis extat fallitatis vanitatis & defectus: totũ illud egit ignorãtia tua: ꝑsumptio tua: vtinã nõ aliqn malitia tua. Si dicis o aia: q̃dificia magna construxi: erexi turres: & mœnibꝰ altis ciuitates plurimas auxi: vt Arphaxat. Salomon. Diocletianus. Nemroth. Sed respondeat tibi vitas tua vt dicat. Stabiles mõtes fodisti: & ex lapidib⁹ ide sublatis ruituras domos fecisti. Ecce qa defecisti & nõ ꝓprie fecisti. Reuertere igit ad cor Hiersm: & scias te nõ posse nisi mori: peccare: destruere: & corrũpere. Cũ aũt tibi aliqd attribuit vel æstimas ex te aliqd esse: cũ nihil sis: & aliqd posse: cũ sine deo nihil possis: te ignoras. Quãtũ ad tertiũ ignorat anima suã istabilitatẽ & imbecillitatẽ visualẽ seu intellectualẽ: q̃ tũ ex via nature scire põt. Nouit vnusq̃sq; se labilissimã hãe mẽoriã: itelligẽtiã valde murabilẽ: vt cũvni cõclusioni ostense adhęreat: audita aliqua rõne in cõtrariũ ad illud assentir. Volitiuã plus variabilẽ ꝙ dies. xij. horarũ varietur per eas. Ignorat si sapiẽs fuerit: vel si insipiens: si bonus vel malus: si odio vel amore sit dign⁹: nec sibi quisq̃ vitã ęternã põt pollicẽri: quãti em casus humana rotat. Sed & quanta sit intellectus imbecillitas põt qs videre si cõsideret ex quãtis prędictis cãq̃ causis essentialiter ordinatis: ad vnꝰ cõclusionis intellectũ oporteret eũ deuenire; Vnũ q̃d q̃ em tunc arbitramur scire: cũ causas eĩ⁹ scim⁹: vt pricipia primav sq̃ ad elemẽta: vt ꝑm doctrinã traditã a naturali: vix de aliquo ente habeat intellectus cõclusionẽ p se notã aut demõstratiuã. Cõsideret etiã ꝙ duo simul no valet distincte actualiter intelligere: sed vnũ post aliud: nisi plurima simꝰ sub vno cõspeculeť nõ diuisim sed cõiunctim. Sicut multos simul angelos cogito sub isto cõi ꝓcepto angelus: Gabrielẽ & Michaelẽ prout duo sunt intueri non põt se determinãs ad vtrũq̃. Cõsideret tertio aĩa quo magistro regatur vl doceaf. s. sensu corporeo & ex ꝺ fit vt q̃ caret vno sensu careat & sciẽtia illi⁹ obiecti. In ęternũ ẽm cęcus nõ syllogizabit de coloribꝰ. Cũ ergo ꝓ se exerit hõ se habere oculos vespertilionis vl noctuꝰ: quõ põt ad lympidissimi solis audere oculis irreuerberatis lucẽ inspicere. Disce ergo te frequenter inuestigare: vt excludatur ꝑsumptio qua te ignoras: multa cogitas: facis & dicis incõgrua & ideo egredere & pasce &c. quod tertio loco positũ restat declarare.

Anima ignorat suã istabilitatẽ & imbecillitatẽ visualẽ.

§. V. QVANTVM AD TERTIVM

Docet aia quõ possit venire ad pfectionalẽ.

pricipale dicebat: ꝙ dat istructio pfectiõis ęternalis. i. docet aia quõ possit venire ad pfectionẽ: vnũquodq̃ em naturaliter appetit suã pfectionẽ: docet aũt aia in ꝺbis quæ sequuntur dum dr. Egredere & abi post vestigia gregum: & pasce hędos tuos iuxta tabernacula pastorũ. In quibus verbis tres quęstiones sunt videndę & declarandæ.

¶ Et prima qs sit terminus deserẽdus. ibi. Egredere.
¶ Sc̃a qs sit terminus requirẽdus. ibi. Abi post vesti.
¶ Tertia qs sit iste locus colendus. ibi. pasce hędos tuos.

Quantũ ad primã q̃stionẽ rñdet: qa a loco in q̃ quis est põt egredi & nõ de alio: & iõ nõ fuit opus ꝙ breuiloquijs magna loquens exprimeret: sed diceret egredere. Restat & o aia vrtu istatũ videas tuũ & nõ paruipẽdas vbi es: qñ rinde exi si vis obedire mãdato: & ad supnos ascendere gradus. Timenda est valde illa dñi vox: de q̃ dr Apoc. iij. Vtinã frigid⁹ eẽs aut calid⁹: sed qa tepid⁹ es: & nec frigid⁹ nec calidus: incipiam te euomere ex ore tuo. Et quid sit ista tepiditas quasi declarans subdit: dicis in corde tuo quia diues sum & locupletat⁹ & nullius egeo: & nescis qa miser es & miserabilis: paup: cecus & nud⁹. O mala tepiditas q̃ vere spem cõuersionis abscindit: sed illã dico malã q̃ calorẽ seq̃f: nõ aũt q̃ pcedit: q̃ ad remissionẽ rẽdit feruoris: nõ q̃ ad feruorẽ disponit. Aq̃ em q̃ debet calefieri prius repet q̃ caleat: & ista tepiditas nõ est mala qa tendit ad bonũ. De mũ post q̃ est calida effecta aq̃ si igni nõ adhęreat iterũ ad reporẽ descẽdit: hęc tepiditas mala est q̃ tendit ad frigidũ: & ciri⁹ cõgelat in glacię q̃ si calida nũq̃ antea fuisset. Natura em̃ fortiꝰ agit vbi maiorẽ resistẽtiã sentit. Qui em̃ aliquãdo fuit bon⁹ igni diuino applicatus & paulatim inde recedẽs: calorẽ illũ nõ nutrit: sed remittit: ad talẽ obstinationẽ descẽdit: ꝙ i stomacho diuinę digestionis: vbi separatur ꝑciosũ a vili: bonũ a malo stare nõ põt. Hoc aũt accidit oĩb⁹ sp̃ualib⁹ q manũ suã posuerũt ad aratrũ & postea se retro verterũt: in inchoata pœnitẽtia vel religiõe nõ se cõseruãtes. Quib⁹ timẽdũ est ne tãgantur illo ap̃i fulmine q̃ dicit. Impossibile est eos q semel illuminati sunt: gustauerũt etiã donũ cœleste: & participes facti sunt sp̃ũ sanctũ: gustauerũt nihilominꝰ bonũ dei vbũ: virtutes q̃ seculi venturi: & prolapsi sunt: rursus renouari ad pniam: rursum crucifigẽtes sibimetipsis filiũ dei. ad Heb. vj. Impossibile intelligit. i. valde difficile. Caue tibi q̃ legis: caue & ru tibi q̃ scribis. Aia ꝺ o ꝓficiẽs & deũ suũ gradatim quærẽs: sc̃a hac tepiditate nõ tenet sed prima: ideoq; nõ solũ meret veniã: sed etiã iuuari: vt ꝓficiat & calefiat perfecte. Hinc est ꝙ docet quõ crescat incipiẽs a ꝓpria cognitione ad quã hæc est via vt. s. egrediat a suis: luxta illud dictum Abraę. Egredere de terra tua & de cognatiõe tua & de domo ꝑis tui: & veni in terrã quã mõstrauero tibi faciãq; te in gentẽ magnã. Egredere ingt de terra tua. i. de affectionibus terrenis: qbus quæris q̃ tua sunt non q̃ Iesu christi: de amore diuitiarũ honorũ deliciarũ cõsanguineoꝝ & hmõi Egredere de cognatione tua. s. singularis excusationis in mẽte tua: vel etiã corã alijs tuorũ defectuũ ꝓ ꝺba malitiæ ad excusandas excusationes in pctis: cũ tamẽ iustus: vt ait Sap̃. in pricipio sermonis accusator est sui. Hanc aũt dixerim tã cognationẽ quã. s. traxisti a primis parẽtib⁹ tuis: q culpã suã excusantes in auctorẽ retorserũt. Sed si te excusas: ait Aug. deus accusat. Egredere de domo ꝑis tui. s. alĩ qualis ꝑsumptionis: q̃ tibi bona aliq̃liter adscribis: & mala ꝙ sint de te credis: vel tuis exercitijs: cum nõ sis sufficiẽs: aliqd ex te vt ex te boni cogitare. Pater tuus primus in mũdi ingressu ex vtero diabolus est: natura filiꝰ ire, ppẽ originale. Domꝰ eiꝰ i qua ab initio inhabitauit ꝑsumptio fuit qua sua ꝺbus ad gloriã voluit aspirare. O ꝑsumptio nequissima: inqt Sap̃. Eccl. xxxvij. vñ in hoĩb⁹ nata es: cũ s. vndecũq; habeãt occasiones se humiliandi. Egredere igitur o aia de ꝑdictis: & veni i terrã quã mõstrauero tibi. s. vere humiliationis: quã ꝺbo & exẽplo mõstrauit incarnatus ipe dicẽs Mat. xj. Discite a me qa mitis sum & humilis corde: facięq; te in gentẽ magnã angelicã p cõcessum tibi lumẽ cõtẽplationis & multiplicationis sanctarũ cogitationũ sꝺuatiũ dei desideriorũ: ignitoꝝ eloquioꝝ: redolẽtiũ exẽplorũ: magnarũ actionũ. Egredere a ꝓprio amore: excędit & ꝑsumptio & sui excusatio & terręna affectio. Ipse em̃ amor ꝓprius iudiciũ peruertit: obfuscat rationẽ: intellectũ obtenebrat: illicit volũtatẽ: viã salutis obstruit ignorat deũ: ꝓximũ nescit: exulat virtutes: pctã accumulat fuscitat rixas: honores q̃rit: delectat in hoĩm̃ cede: rapinã exercet: negligit diuina mandata: corporeos sensus effęminat: quærit voluptates: paradisum claudit: pandit portas inferni: & ciuitatẽ Babylonis aiab⁹ replet damnatis. Qui sic amat aiam suã, perdit eã: & qui odit eã sic. s. quãtum ad amorẽ ꝓpriũ in vitã ęterñ custodit eã. Ioan. xij. Egredere ergo de ꝑsumptiõe: & disce humilitatẽ. Et hoc est qđ sub dit. Abi post vestigia gregum: & hoc est qđ sc̃o q̃rebaf. Secundo ergo quærebaf. Quis sit terminus requirendus.

Anima

Formidolosa ꝓmissio

Prouer. xviij.

Gen. xij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quisſit terminus reg ris & hmoi.

Reſpondeſ q humilitatis actus. Vñ dicit. Abi poſt veſtigia gregū.i.ſequere alios.ſ.probos: qui.ſ.ſunt agni per innocentia: oues p patientiā: boues p maturitatē: aſelli per ſimplicitatē: elephātes per caſtitatē: cerui p curſum feruorē. Et ne imitaris prudētiæ tuę vt te inſtruit Salomō Prouer.iij. Coperans ſm tuū ſenſum: ſed alios conſule: alios imitare. Vel ſic. Abi poſt veſtigia gregū.i.cōſidera in eo⁹ paſſionib⁹ vel occupationib⁹ brutalibus nā es dedita. Veſtigia em̄ ſunt ſigna relicta ex qbus hō diſcernit a brutis: & hęc ſunt opera ex qb⁹ cognoſcit ſi hō viuit vt homo aut vt brutū: & ſic pōt ſe cognoſcere. Vbi ſciendū q poſt⁹ gen⁹ humanū coparatū eſt tumētis inſipientibus p pcm: vocat⁹ eſt hō leo p ſupbiā: equ⁹ p furorē vel pes, ppter malitiā: ſyrena p deceptionē: lup⁹, ppter crudelitatē: hedus, ppter diſſolutionē: capra, ppter ambitionē: pulex, ppter importunitatē. Agnus aūt ſi reuertit a vitijs: ouis ſi, pſequit p patiētiam & obedientiā & demum homo ſi perficit per beneuolentiā. Grex em̄ nomē eſt brutorū collectiuū non angelorū vel hominū hoies igit conſequi.i.imitari habeas: cōſidera quia greges dicunt vt diſcas diſcernere quos ſequaris: qđ infra declarabit. Hic autem prius nota q primus homo ſe effecit ſimilē tumentis inſipiētibus p peccatū: p decem ſigna quę cognouit.

Homo tumētis aſſimilatur.

¶ Per carnis rebellionē. ¶ Per primā operationē.
¶ Per dñi trepidationem. ¶ Per pditā ſpeculationem.
¶ Per inſuſſam locutionē. ¶ Per mutatā nutritionē.
¶ Per nouā inhabitationē. ¶ Per diuinā ſeparationē.
¶ Per mortis incurſionē. ¶ Per pelliū traditionem.

Hō ſil⁹ ē brutis decem modis,

Q plures fuiſſent differētię inter gen⁹ humanū & bruta ſi nō peccaſſet ſed ſi tor⁹ decē p pcm p experiētia ſcīt ſmilē ſe brutis. Quātū ad primū añ pcm corp⁹ voluntari & volūtas deo erat ſubiecta: ſed poſtmodo deliēto: caro voluntati & voluntas deo rebellauit: hinc eſt q ſentiēs rebellionē mēbror⁹ genitalium̄ turę: & erubuit vt bruta aialia nōvalētes mēbris carnalib⁹ imperare: vt patet Geñ.iij. Sed'o textura lanificii & humōi q̄ ppria ſunt aranee⁹ añ pcm hō nō exercuit: nec exercuiſſet: poſt qđ cōmiſſū folia ſic⁹ collegit intexuit vt ſciuit: & fecerūt ſibi perizomata: q̄ miū artes imitātes. Geñ.iij. Quo ad tertiū abſq; pcō hō diuinum q̄rebat aſpectū: ſicut fidelis ſeru⁹ remunerantē patronum libēter expectat. Nō em̄ trepidauit imperatis aſpectū vel cūcta aialia ad ſe afferētis. Atvbi factus eſt reus: iudicis rigorē adductū. Sic adā a facie ſua ſe abſcōdit in ligno: veſtigia & voce ambulātis expauēs. Hoc aūt brutor⁹ eſt ad vocem. ſ. & ſonū dñi ſui abſcōdere ſe & cū tremore latere: vt pateri plīb⁹ aialibus. Quātū ad q̄rtū nota q eo tpe quis paruo. ſ. ſpacio horar⁹. v. & nō vltra quo ſine pcō ſteterat in illo loco ameno aſſuet⁹ eat cœlica ꝓtēplari: ſed p pcm ſe totū i ſenſuales affectiōes & difficultatem itellectus ſenſit redactū. Vñ non dubitauit ſe ſimilē brutis ſeffectū: qb⁹ añ noia impoſuerat iuxta vniuſcuiuſq; ꝓprietatē naturæ quę fortaſſe ad ipm p deū fuerūt adducta. Geñ.ij. vt p cognitionē ipſor⁹ ſe demū cognoſceret i eorū gregē trāſiſſe.

Qntū ad qntū aduerte q expert⁹ fuerat hō primus linguā ſerpētinā pariter & hūanā optime q nouerat earū diſtātia. Erat eivox hois ſimplex, ꝓportate, modulatiōe & deplena. Ex abūdātia em̄ cordis os loquit: ait xp̄s Matth. xij. Linguā vero ſerpentinā ꝓſurā: fallacē q fuiſſe nō ignorabat cū ſe ia ſciret deceptū. Demū pſciētia teſte loquēdo cū dño mētiri & ſuū ifamare autorē: ſicut ille ſerpēs fecerat ſe videbar. Ge.iij. & ſic pſūſulſam locutionē ſe ſimilē ſerpēti oſtēdit. Quantū ad ſextū attēde q diſtinxerat dñs cibum hois a pabulo bruti ſīc eor⁹ ſpecificū eē. Arbor⁹ em̄ fructū homini ſuenum parauerat iumētis, ſic erāt vtriuſq; mēſe diuiſę. At vbi ad vitiū eſt deuētū ad brutor⁹ mēſam iuſtatus eſt hō atq; locat⁹ cū dictū fuit p veritatē eternā, comedes herbas. terrę. Geñ.iij. Quātum ad ſeptimum ſcias q ſicut ſequeſtrauerat dñs menſas: ita & inhabitationes cōſtituerat diuerſas. Locus em̄ hois erat fuiſſet q in euū terreſtris paradiſus in q̄ creatū deus poſuit ipm & ps reliq̄ habitabilis terrę cęteris aialibus erat conceſſa. Illa erat ciuitas, iſta rus. illa paradiſus, tēplū ſecurū. iſta ꝙ demonū ſilua plena timoris. Cū igit cōſummata ꝓuaricatio ſoret: olim cęleſtis ad villā mittit⁹ ad ouile pecus: ſeru⁹ dęmonis ad dñm ſuū: atq; ad portā padiſi: ne ſit facilis ſpes redeundi cherubin cuſtos collocat⁹ cū ẏ ſtili gladio. Quo ad octauū. O q̄ clare ſenſit ſe in brutū mutatū, niſi ratio in totum ſuiſſet amiſſa: qñ eſt ſep arat⁹ a dño cū primo ſub angelis eius exiterat comes & nunc eſt dat⁹ beſtijs in ſocīū: cū ſciret ſil'ia bñ cū ſil'ib⁹ cōuenire & loca ꝓportionari locatis ſm quanti tatē: ſed etiā ſm dignitatē. Quātum ad nō ſolū ſm quanti tatē: ſed etiā ſm dignitatē. Quātum ad nonū. Cōſidera q hō primus vitæ immortalis aut⁹ erat ē beſtijs hanc, pmiſerat dñs nō peccanti. & ſub dulcedine hui⁹ rradidit ſerpēs pomū guſtādum dicēs. Nequaq; moriemini: ſed eritis ſicut dij. Geñ.iij. q̄s ille non ignorabat eſſe alienos a morte. ſciebat. em̄ bruta cuncta mortalia fore. Quis dubitet proinde ſe ſentit eſſe mortalē cū abſcōdit ſe in medio ligni paradiſi: qđ vocabat lignū vitę. Ne aūt potuiſſet credere falſum eſſe illud iudiciū mortis qđ menti erat impreſſum: ſumma veritas dixit eidē Geñ.iij. Donec reuertaris in terrā de qua ſumptus es: q̄a terra es & in terram ibis.

Hō poſt ruinam ſociat⁹ nonū.

Vltimo tāde ne a mēte periret q beſtijs ſimilis eſſet pelle indutus eſt beſtiali. Primo nāq; erat veſtit⁹ ſua nobiliſſima cute innocētię: cumq; ſe aut ſodalē aſpiceret hoīem intuebat: q̄a hō erat quem videbat. Modo aūt oculis eius inſpicientib⁹ ſe & generis ſui obijcit pellis brutor⁹: aut lana ipſor⁹: nō niſi q̄a ſil'is fact⁹ ē illis. Cult⁹ em̄ exterior maxie ordinat⁹ a deo vt interiorē hoīem pādat. Pene ynicū ſignū remāſit, q nō ſe rotal'r cōuerſum in brutū eſtimaret. ſ. q corp⁹ eius remanſit rectū. Nā dicit Ouid'. Pronaq; cum ſpectēt aialia cętera terrā: Os hoī ſublime dedit cœlumq; videre luſſit: & erectos ad ſidera tollere vultus. Abi etiam poſt veſtigia gregū: conſiderando opera ſctōr⁹: q̄aliq̄ eſſecti ſint brutales p caſus vitior⁹ varios. & noli altū ſapere ſed time ait apl's. vt pateri adā & alijs. Ecce vidiſti quorū gregum veſtigia ſequi iuberis: ſed ātēq; gradiaris poſt beſtialium hominū dorſa ne capiaris p praua exēpla: tertię cōnis ſolutionē expecta. Demū quantū ad tertiū q̄rebat quis ſit locus colēdus. i. vbi debeat q̄s habitare ad paſcendum. Rndetur a ſpūto q̄ iuxta tabernacula paſtorū: dū dicitur. paſce hędos tuos iuxta tabernacula paſtorū. Pro horum declaratione plenior tria ſūt videnda.

In prin cipio. ſ. metha mor.

Ad Ro ma. xj.

aīa vb paſcit.

¶ Primo qui paſtores hic dicuntur.
¶ ecundo quę per tabernacula exprimuntur.
¶ Tertio qualiter hędi hic paſcuntur.

Quātū ad primū ex dictis in p̄cedenti. §. facile ſ̄ declarat Nā ſi greges dicunt hoies poſt pcm: illi ſunt recte paſtores vocati: qb⁹ cura tradita eſt gnis humani: & oſſm paſtorale exercuerūt. Et illi qdē præ ſati q p oſtium. ſ. debite electionis nō itrauerunt ad officium paſtorale cuiuſcūq; platurę: ſed aſcēderūt aliūde. ſ. p ambitionē: intruſionē: ſimoniā & hmōi. hi ſunt fures & latrones nō paſtores: vt Iaſō. Cayphas. Simō mag⁹ & hmōi. q ẏo itrauerūt p oſtiū canonice aſſumpti: & videtes lupū venīrē. ſ. diabolū tētārē vel tyrānū ſubditos deprędantē vel hereticū aut publicū pctōrē doctrina falſa & pniciōſis exēplis incedentē ad ritū & nō clamāt: nō fugāt. nō ſequunt reprehenſionib⁹: cū furis & alijs modis cū pnt ſed fugiunt rācedo. hi mercēnarij ſunt q̄rētes de ouib⁹ ſuis lanā & lac. & nō ſalutē earum. qb⁹ queniūt q̄ dicit dñs Ezech. xxxiij. Ve paſtoribus iſrael qui paſcebant ſemetipſos nōne greges a paſtoribus paſcū tur. Lac comedebatis & lanis cooperiebamini: qđ craſſi erat occidebatis gregē aūt meū non paſcebatis. & cetera q ibi ſequūt. Ad qđ ēt facit qđ ait Hiero. ad Heliod'. ij. ij. q. vij. nō oēs. Nō oēs ep̄i. ſ. noie ſunt ep̄i ſed re & ope. Attēde petrū iudā ꝓſidera: ſtephanū ſuſpice (al's ſuſcipe) Nicolaū reſpice: nō facit ecclēſiaſtica dignitas xp̄ianum. Cornelio centurio adhuc ethnic⁹ dono ſpūſcī mūdat: præſbyteros puer daniel iudicat. Nō eſt facile ſtare in loco petri & pauli. ſ. renere locū iam cū xp̄o regnantiū. Inſatuatū ſal ad nihilū, pdeſt niſi vl' ſoras proiciat & a porcis cōculcet. Hęc ille. Qui aūt ponūt aiam ſuā, p ouib⁹ ſuis: hi ſunt veri & boni paſtores: qbus dicit prim⁹ paſtor petr⁹. Paſcite eum q̄ in vobis eſt gregē: nō q̄ſi dñantes in clero: ſed forma facti gregis ex animo. Memineris ſibi a dño dictum. Pasce oues meas. Ioh. vlti. Nō dixit tōde vel mulge: qđ faciunt q̄rētes honores & diuitias: nō ſolicitis de aialibus ſed: de decimis & oblationib⁹? & rpalibus habēdis: ſed dixit paſce rpali cibo ſi potes. Nā gloria ep̄i eſt pauper⁹ opib⁹, p uidere, i. neceſſitatib⁹. xij. q. j. glia. Paſce doctrina & exemplo. Iuxta igit paſtorum nō furū vel mercēnariorum tabernacula iubet aia paſcere hedos ſuos. Sed'm extat videdum q̄ ſint iſta tabernacula. Geñ.iij. Iahel fuit pater habitantium in tentor⁹ atq; paſtorum. Ex quibus verbis colligit

Qui dicūt paſtores.

Paſtores veri q ſunt.

bis colligitur q ipſe Iahel fuit primus qui tabernaculū ſeu tentoriū fixit paſtor⁹. Pro eodē ſumit hic tentoriū & tabernaculū. Interpretat em̄ Iahel ſcientia ſeu principium: & hic pater habitantiū in tabernaculis. Sciētia em̄ ſanctor⁹ paſtorū vocat tabernaculū eorū. hic ergo paſcēdi ſūt hędi aiæ. ſ. iuxta ſcientiā ſanctor⁹, regendæ em̄ ſunt paſſiōes & affectiones. & ſi forte nō valeam⁹ p tantā pfectionē quātā ipſi habuerūt: & ipſor⁹ tabernacula introire: ſaltē ſtemus iuxta: & eor⁹ ſcientia ſit nobis via & doctrina. Sic em̄ iuſtū deduxit dñs p vias rectas. & oſtēdit illi regnū dei: & dedit illi ſciētiā ſanctor⁹. Sūt aūt ſcientiæ ſanctorū: Abel innocētia cōſeruata: Enoch oratiōis ſublimitas: noe ꝓfētia roborata: abraę viſionis integritas. Loth ꝓſtantia p̄ſeruata: iſaac toleratiōis animoſitas et ſic diſcurre p alios exēpla ſctor⁹ vtriuſq; teſtamēti. & iuxta horū tabernacula. i. ſcientiā paſce hędos tuos.

Aīa nouo ſcēs ſeip in deo in gloria requieſcat. Hæc omnia ſūt extracta ex ipſo itinerario libro Iohan. dominici. abbreuiata tamē & aliquā- tulum aliquando immutata.

uipēdit terrena.

Qui ſūt hędi

Sed iā tertio videdū eſt q ſint iſti hędi. Hęd⁹ ſiquidē dr ab hędus. & edēdo: q̄a principaliter valet ad edēdū. cui? carnes ſunt deleuide dr ētabiles ſatis tēperatę ꝓplexiōis necnō & bonę digeſtiōis in firmis ꝓceſſæ. Et ſi nō occidat hęd⁹ creſcit i fetidū hircū: cui? carnes infirmis ſunt nociuę: ſanis iſeſtæ. Per hędos ergo accipim⁹ filios paſſionū aiæ poſt naturā corruptā imitātes & laſciuientes diſſolutæ & flebiles voces. Vbi notādū q ſi natura humana nō fuiſſet p culpā corrupta: vir vn⁹ q dr liber arbitriū ex trib⁹ vxoribus. ſ. rōnabili: iraſcibili: & ꝯcupiſcibili: filios ꝓcreaſſet: filios vtiq; honoris & honeſtatis. At vbi ꝓſtituta eſt vxor. Prima filia. ſ. ratio q̄ erat glia viri. i. liberi arbitrij: vir ipſam ſequēs in ſeruitutē extat redactus: & loco liberorū legitimor⁹ generat filios fornicatiōis: q̄s merito ꝓpter cās dictas hędos nūcupamus. Genuiſſet ſiquidē rōnalis p liberā ſpeculationē veritates in æternū ſundatas. Genuiſſet ꝯcupiſcibilis odiū: quo vir iuſt⁹ ſine odio odit iniquos. Triſticia ſeu tædiū vitæ p̄ſentis genuiſſet amorē ordinatum eor⁹ q̄ ad deū videdū adminicula parāt: gaudiū boni moralis & ſpūalis. Genuiſſet iraſcibilis fiduciā pſeuerādi i bono & ꝓfectionis diuinę ſeu ſpē audacię ad bonū. Timor eſt q p manet i ſæculū ſcli. Corrupta ꝓpinde natura aia affectiōes gignit q̄ noib⁹ ẏ tutū nūcupant. ſ. ſpe timore amore & hmōi: ſed nō ſunt eiuſdē naturę. Et ꝓpter hoc doctor ẏ itatis quaſi capram aiam vocans: filios ſuos qui dicti fuiſſent liberi hædos appellat. Hædi ſunt multi errores & falſę intelligentiæ q̄s intellectus ꝓpria ſpeculatione & p̄ſumptione formant & gignit. Hædi ſunt odia & difficultates ẏ rutum. Hædi ſunt rimores, ſeruilis, mūdan⁹, & van⁹, carnalis, & profanus. Hædi ſunt triſticię amiſſionis diuitiarū: cōſanguineor⁹: honorum & aliorū bonor⁹. Iſti nāq; hædi mutant naturam. Nam paruuli q dicunt primi motus & affectiones: quæ nō ſunt i nra poteſtate: & ſi occidant vtiles ſunt ad eſum ſpūalium: & nutrimentū vitę ſpūalis. Laudabilis eſt em̄ anima quæ fortiter vincit ſuas paſſiones: & paruulos ſuos, ideſt primos motus paſſionū allidit ad petrā fidei & cōſtantiā reſiſtētiæ. Si vero in primo limine nō occidant: vt hędi ſed creſcū: incipiūt ſe torē emittere qa impurant ad pctā: producūt q̄q; cornua vt hirci: efficiunt fortes. & tandē impugnantes hoies ſuperant ſ. animæ vires: qa aſſueta aia paſſionib⁹ vinci paſſiones neqt vincere & merito: qa vſus ꝙ ertit in naturā. Ecce quō hædi facti ſūt hirci: & qa noluiſti hædū occidere. i. primis motib⁹ reſiſtere: hircū habes peccatorum te cornibus ventilantem. Verū ſi anima tua facta eſt hircus caprarū: potes etiam eam per pœnitētiā magnam & obedientiā humilē deo ſacrificare qui, ppter hoc hircū p peccatis ſibi iuſſit offerri. Iſti ſunt hædivagi & nimiū diſſoluti. Nempe motus primi opinionum falſarū cōſtituunt intelligētiam vagam vt hinc inde diſcurrat: qa legere tentāt in ſapientia ſua: & ſic ifirmam ad omnem ſcripturam ſeponit & nihil acquirit: qa languētis ſtomachi eſt plurima deguſtare: & in nullo delectari, vt ait Señ. Iſti & cęteri hædi paſſionum iraſcibilis & concupiſcibilis inſtabilem reddūt naturam humanā vnde eſt in cōmotionibus tota. Hic em̄ quærit diuitias per inordinatum amorem concupiſcibilis, alij delitias, alter honores. & p iraſcibilem quęrit vnus vindictas & hmōi. Iam attēde ad prædictarū paſſionū quæ hædi dicūt vocem ſeu balatum. Vox vtiq; agni eſt be. vox hædi eſt me. Prima vox eſt laudantis: ſed ſecūda quæ ſua ſunt quærētis. qa neſcit niſi ſe me, dicēs & eſt vox perturbantis: qa me, ſic prolatū aduerbiū videt do-

lentis. Homo enim cum lamentat in linguavulgari dicit o me vel oime. oīs hic homo q̄ ſūt ſua q̄rit: non quæ ieſu xp̄i. Iſti igitur hædi paſcēdi ſunt iuxta tabernacula paſtorum. i. motus paſſionū dirigendi ſunt ſm ſcientiam & doctinam ſanctorum prelatorū qui ſunt veri paſtores: & per iſta media segrediendo a præſumptione: & progrediendo in humiliatione cum itur per veſtigia gregū dirigendo & corrigendo affectus ſuos in ſanctorum mutationem: anima cognoſcit pulchritudinem & nobilitatem ſuam: & hoc cum nouit

¶ De beneficijs animæ collatis quo ad ſcientias artes & virtutes.

Capitulum. III.

BENEDIC ANIMA MEA DOmino: & noli obliuiſci omnes retributiones ei⁹. pſ. ciij. Retributiōes dei ſunt beneficia: vel quantum ad infuſionē: vel quātū ad naturalē inclinationem vel quantū ad acquiſitionē: quæ cōtulit nobis ꝓtra mala quæ incurrim⁹, ppter pcm. de quib⁹ malis ait ipſe pſ. Fiant viæ illor⁹ tenebrę & lubricū & angelus dñi perſequēs eos. Quod exponit Vin. in. j. lib. ipſius ſpeculi: hiſtorialis de malis ſecutis in homine per pcm: ponens conſequenter remedia & magna bona data a deo contra dicta mala. Dederat deus hoi primo in ſui creatione tria bona dñi originaliter inſerta. Primū q̄ fecit eum ad ſuam imaginem. Sed'm q̄ ſe cit eū ad ſuā ſimilitudinem. Tertiū q̄ dederat corporis immortalitatem: ſi mandatū ſeruaret. Hęc tria bona corrupta ſunt per tria mala ſequentia. Nam diuina imago corrupta eſt p ignorantiā: ſimilitudo diuina p concupiſcentiam: im ſui creatione. mortalitas p corporis miſeriā & infirmitatē. Homine nāq; recedente a deo p peccatum. iuxta illud pſ. Facta eſt via ei⁹ tenebræ per ignorantiam. & lubricū p cōcupiſcētiam. & angelus dñi. ideſt defectus & infirmitas corporis ad vindictā immiſſa pſequens eū p mortalitatem donec reuertat in terram de qua ſumptus eſt. Per angelū enim dñi fuit data ſnia vt a miniſtro dei vt expelleret de paradiſo. Et propter hæc tria incommoda repellenda: data ſunt ei diuinitus tria remedia. ſ. ſapiētia p̄ ignorantiā. virtus p̄ cōcupiſcētiam, neceſſitas vitæ ppter infirmitatē, ppter q tria inuenta eſt oīs philoſophia vel artis diſciplina. ſ. pp ſapientiā theorica, pp virtutē practica, pp neceſſitatē mechanica. & de his omnib⁹ rectius & veracius & honeſtius differatur inuenta eſt logica.

Aīa nouo ſcēs ſeip in deo in gloria requieſcat. Hæc omnia ſūt extracta ex ipſo itinerario libro Iohan. dominici. abbreuiata tamē & aliquā- tulum aliquando immutata. uipēdit terrena.

§. I. THEORICA DIVIDITVR IN

theologiā, phyſicā, & mathematicā. Theologia tractat de inuiſibilib⁹ eſſentijs iuiſibiliū. vt de deo & creaturis ſpūalib⁹ vt āgelis. Ro. j. Inuiſibilia dei p ea q̄ facta ſūt a creatura mūdi itellecta ꝙſpiciunt: ſ. ꝑiterna q̄q; ẏ tus ei⁹ & diuinitas. Opus aūt factū eſt duplex. ſ. cōditionis vt creatio mūdi. & reſtaurationis. i. incarnationis verbi cū ſacris inſtitutis vt cognoſcat fidē eſſe creator & redēptor. De diuinis ptinētib⁹ ad theologiā dixerūt aliq̄ antiq philoſophi & ſibyllę. & Ariſto. ꝙcluſit ſuam meraphyſicā in, pbandovnū deū gubernatorē mūdi. Plato multa dixit de deo. Marcus vero gentilis poſuit triplicē theologiā: vt refert Aug. i fi. vj. li. de ciui. dei. ſ. theatricā ſeu fabuloſam q̄. ſ. recitabant & repſentabant p mimos facta deor⁹ i theatris cū miſtis turpitudinib⁹. Ciuilē qua. ſ. colebant dij & inumeri in tēplis: q tū hoies fuerant vel aliquæ aliæ creaturæ. Et naturalē qua. ſ. ea q̄ dicebant de dijs exponebatur de rebus naturalibus & ꝓprietatibus earū. ſed oīa mixta erant & plena fanſtatibus & terrorib⁹: vt ꝓbat ibidē Aug. ſed vera hæc theologia pleniſſime habet i biblia a ſpū ſcto reuelata, ideo veriſſima. Etiā de his agit in li. ſen. Nā in prio de diuinis: vt de trinitate pſonarū vnitate eſſentiæ & pfectionib⁹ eius, vt æternitate: oipotentia, ſapiētia, volūtate & hmōi. In ſcd'o de creatione angelorū & lapſu aliquorum & cōfirmatione bonorū cū pfectione. De creatiōe hois & lapſu eius: & pctō originali i de ſecuto. De opere ſex primorū dierū. De gra & libero arbitrio. De pctō actuali breuiſſime tm̄. In tertio de myſterio incarnatiōis: de ẏtutib⁹ theologicis: de dōis & ẏtutib⁹ cardinalib⁹ multū breuiter. deinde agit de

Speculatiua vl' theorica diuiditur.

decē pceptis. In quarto de sacris: demum de finali iudicio & vltima resurrectiōe. & gloria beatorū & pœna reproborū. Sup hoc ti. b. sen. sunt facta scripta innumera a doctoribus. hute videt subalternari sciētia iuris canonici pcipue quātū ad ea q̄ sunt fidei & sacra & declaratio articulorū & dubior.

Physica quid tractat.

Physica. i. naturalis sciētia tractat de inuisibilibus visibiliū causis. Nā corpus & ea q̄ sūt corporis principaliter considerat. Corpus aūt cōsiderat in gñali cū partibus suis: aut i specia li. Si in generali sic determinat de illo Aristo. in li. Physic. Si in spali considerat corpus: & tunc dupliciter: qa aut est incorruptibile: & sic tractat Aristo. de illo in li. de cœlo & mūdo. Dicit em ibi q̄ cœlū est corpus nō generatū: nec fabricatū: nec recipiens aliquas impressiones. Aut corpus est corruptibile: & tūc aut est simplex aut cōpositū. Si simplex: tunc tractat de eo Aristo. in lib. de generatione & corruptione. Et loquor de simplicitate illa q̄ opponit cōpositioni naturali ex quatuor elemētis. Si cōpositū: aut igit est animatū aut nō Si non est animatum sic tractat de eo in libro Meteororum. vbi Aristo. determinat de impressionibus aeris: & grādinis generatione: & niuis & corporū mineraliū & consimiliū. Si vero corpus sit cōpositū animatū: tūc aut illud est aīa vegetatiua aiatū. & de tali determinat in li. de vegetabilib⁹. Aut aīa sensitiua. & de tali agitur in li. de aīalibus. Aut aīa intellectiua & de eo agit in li. de aīa. Cæteri vero libri: vt de somno & vigilia: de morte & vita: de sensu & sensato: de differentia spūs & animæ &c. supponuntur libr. de anima. & libr. de aīalibus. Huic subalternat seu ad eā. s. naturalē philosophiā reducit ars medicinæ. Mathematica vero quātitatē abstractā a materia considerat. & sic tractat de inuisibilibus inuisibiliū formis. Quātitatū aūt alia discreta q̄ multitudo dr̄: alia cōtinua q̄ magnitudo dr̄. Et discrete. alia q̄dem discreta p se: vt duo, tria, quatuor. & hæc est materia arithmeticę. Alia discreta ad aliud: vt sexquater, & sexquitertiū. & hæc est materia musicę. Magnitudo vo alia est immobilis: vt sphera terrę & hæc est materia geometriæ. Alia est materia mobilis: vt sphera firmamenti. & hæc est materia astronomiæ. Hæc igit sunt quatuor species mathematicæ. s. Arithmetica de numeris. Musica de pportione: Geometria de spatio: Astronomia de motu. Elementū arithmeticæ est vnitas: musicę est vnisonum: geometriæ punctum: astronomiæ instans.

Mathematica qd consideret.

§. II. PRACTICA QVE DICI-

tura praxis quod est opus: est agibiliū sm rōnem in ordine ad fœlicitatē ciuilē & supnā. i. de operibus virtuosis: p q̄ cōcupiscētia. i. inclinatio ad malū regulat & vincit: & hæc deo assimilat. Diuidit ergo practica in ethicā: oeconomicam: & politicam: & ad hāc moralē philosophiā reducitur sciētia iuris. Ethica est q̄ sui curā gerens cūctis se erigit: & exornat augetq̄ virtutib⁹ nihil inuite admittēs quo nō gaudeat: nihil faciēs pœnitēdū. Oeconomica est q̄ familiaris officij curam mediocri dispositione cōponēs distribuit. Politica est quę reipublicæ curā suscipiens: cūctorū saluti sua prudentia solertia iustitię q̄ libera & fortitudinis stabilitate ac temperantiæ patientia medetur. Hæc Vin. Ex quibus verbis habet q̄ non pōt quis seipsum bene gubernare: vl familiā: vel ciuitatē: & recte operari nisi habeat virtutes. Et cardinales quidem necessarię sunt ad ciuilem humanam bene gerendam. Theologice aūt & dona spūssancti ad ciuilitatem futuram conse-

Prudentia diuiditur.

quendam. Prudētia quidē q̄ est recta ratio agibiliū: & habet regulare rōnem in seipsa sm Sen. habet tres partes integrales: ad quas reducunt aliæ plures: q̄ ponūt a philosopho i li. Ethi. s. recogitatio seu memoratio præteritorum: ordinatio præsentium agēdor: & prouidētia futuror. Habet aūt quasi ānexas & vt ptes potētiales sm philosophū in li. Ethi. eubolia qui est bene cōsiliatiua: & sinesim quæ est bene iudicatiua: & gnomin quæ est bene iudicatiua in his quæ occurrunt extra cōem legē. Synesis aūt in his q̄ sunt i m cōes leges bene iudicat: pertinet enim ad prudentē primo bene cōsiliari infra se circa agēdum diuersa inquirēdo & discutiēdo. scdo bene iudicare. i. ex consiliatis qd melius est eligere: & tertio

Iustitia diffinit: & habet duas ptes.

qd est prin: ipale op⁹ prudētiæ imperare. i. executioni mandare q̄ bene iudicatum est. Iustitia est cōstās & perpetua voluntas reddens vnicuiq̄ qd suū est. l. iustitia. ff. de iusti. & iure. & habet regulare voluntatem in ordine ad aliū: & partes eius integrales sunt duę. s. declinare a malo: & facere bonū erga alios. Partes essentiales sunt distributiua: quæ est circa iudicia & officia & onera & pœnas & præmia alijs impendenda per eum qui habet curā aliorū. Et commutatiua q̄ circa cōtract⁹ & alia ptinētia ad cōuersationē cū hominibus: vt. s. recte non nociue quis se habeat ad pximum in verbis & rebus & psonis. Partes vo potentiales sunt religio: q̄ est circa cultū diuinū. Pietas q̄ est circa honorē parentum. Obseruantia quæ est circa reuerētiā & honorem superiorū. Obedientia q̄ est circa implerionē præceptorum suorū pla torū. Gratia quæ est circa recognitionē beneficiorū debitā. Vindicatio q̄ est punitio recta delictorū p eū q̄ habet auctoritatē. Veritas q̄ ei dictis & factis fallaciæ exclusio. Liberalitas q̄ est debitus vsus rerū in mediocrib⁹ sumptibus erga familiam: & indigētes pauperes. Amicitia seu affabilitas q̄ cōsistit inhumaniter se habēdo & benigne cū alijs in vbis & gestis. Pykeya seu æquitas q̄ consistit in interpretando leges & mādata maiorū magis sm intētionē q̄ verisimiliter credit legislatoris: q̄ sm verba in casu dubio. Fortitudo ē aggressio debita arduor: vbi etiā sunt pericula mortis & firma ppessio eorū. Hæc regulat potētia irascibilē circa audaciā & timores. Partes eius integrales sunt duæ. s. aggredi ardua & difficilia. pportionata sibi & firmiter in eis pmanere: sed ptes potentiales sunt. Magnanimitas q̄ est circa honores magnos. s. recte se habere ad eos: nō ambire nec vitare cum nimitas expedit nec de eis suphire. Magnificētia q̄ est circa magnos tis & magnos sumpt⁹ debite factos. vt ppter honorē dei ædificare ecclias gnificē & hmōi: vel ppter bonū reipublicæ. Patientia q̄ consistit tię differ inæquanimiter serendo aduersa cōia vbi est periculū mortis rentia. absq; animi deiectione & tristitia inordinata. Circa pericula mortis est fortitudo & pseuerātia q̄ cōsistit firmiter ponēdo pati aspera & difficilia quātocūq; ipe sint duratura. Tēperātia consistit in moderādo delectationes corporeas & repellēdo eas q̄ sūt cōtra rōnē: & habet regulare ꝓcupiscibilē contra delectationes ciborū & venereor. Partes ei⁹ integrales sūt verecūdia & honestas. ptes subiectiuę sūt abstinētia quo ad cibos sobrietas vo quo ad potus: casitas q̄ ad venerea: q̄ castitas habet triplicē gradū. s. cōiugalē: vidualē: & virginalē. Partes ei⁹ potētiales seu annexę sunt mānsuetudo q̄ moderat iras. Clemētia q̄ est diminutiua pernarū debitarū cōgruo tū mō modestia q̄ habet cōponere hoiem in vestitu incessu & vsu sēsuū. Studiositas q̄ habet animū retrenare ab inordinato appetitu & exercitio cognoscendi intellectualia vel sensitiua. Humilitas q̄ facit hoiem vra sua cognitiōe vilescere & supbiā fugar. Eutropolia seu vrbanitas q̄ facit hoiem i dictis vel factis iudicris seu iocosis cōgruenter se habere vt nō sit nimis agrestis & rigid⁹: neq; nimis leuis & iocosus. Virtutes Virtutes theologię sūt: fides: spes: & charitas: q̄ ordināt hoiem ad fœlicitatē ęternā: & habēt deū p obiecto imediato: sed diuersimode. Nā fides respicit deū vt sūmā & infallibilē veritatē: cui sunt. innitit assentiēdo mente his q̄ sūt ab eo reuelata i scripturis. Spes respicit deū oipotentē valētē ei i oib⁹ suffragari: initit em eiexpectādo ab eo ęterno pmio corōari. & gram & veniā pœnitēdo sibi ipriri sua liberalitate. Charitas respicit deū vt summū bonū: pximū autē diligit pp deū: qa deus hoc vult & qa fact⁹ ē pp eūdē finē. s. ad fruēdū deo. Dona spūssancti sunt q̄dā virtutes pfectiores virtutib⁹ cardinalib⁹: sed excellentio res eis sunt theologicæ: q̄ habēt hoiem reddere de facili mobilē ad sequēdū initia & monitiones ipsi⁹ spūssancti. Et sūt septē excludētia p quādā adaptationē septē vitia. s. timor excludens superbiā: pietas inuidiā: sciētia iram: fortitudo accidiā: cōsiliū auaritiā: intellectus gulā: sapientia luxuriā.

§. III. MECHANICA AVTEM ARS

dr̄ a mechor. aris: qa quasi intellect⁹ ibi adulterat: cū principaliter sit creat⁹ ad spūalia itelligēda: & i ipis mechanicis circa Mechafactibiliave set. Et habet septē spēs. s. lanificiū: armaturā: nauigationē: agriculturā: venationē: medicinā: & theatricā. Ad uiditur. hāc. s. mechanicā oim rerū fabrica cōcurrere vī: q̄ hūanis necessitatib⁹ iuenit grata: cōmoda & necessaria. Lanificiū ē pria

Occasiones medicinæ.

Logica diuidit Grāmatica.

Dialectica.

Dehetorica & ei⁹ partibus.

rum tres sunt ptes: dispositio: ꝓstructio: & venustas. Porro fabrilis, & ferraria duabus rebus cōstat. s. ventis & flamma. Agricultura quatuor habet spēs. s. aruū seu agrū q̄ sationibus deputat: cōsitū q̄ nemoribus ꝓstat: vt sunt vineta: olitiuera: pomeriū: pascuū q̄ pascuis cōstat: vt prata: floridū vt hortus & rosarij. Cultura igitur multiplex est. Cinis. s. incēdium per qd ager inutilē humorē exudat: deinde arationis intermissio: stipulæ incēsio: stercoratio: sarito: occatio: rūcatio. Bene colendi agri rō quatuor rebus cōstat. s. aere: aq̄: terra & industria. Oportet em vt eis locis quos colere desiderabis aer sit salutaris & elemēs: aqua salubris & facilis: vel ibi nascēs vel ad vota vel imbre collecta: terra vero fœcunda & sēsi incōmoda. In vitibus putādis tria cōsideranda sunt s. fructuū spes successura: materies: locus q̄ seruet ac nutriat. Venatio tres habet species. s. ferinā: aucupiū & piscariā. Ferina fit multis modis. s. retibus: pedicis: laqueis: pcipitijs: arcu: iaculis: cuspide: indagine: pēnæ odore: canibus: accipitribus. Aucupiū fit retibus: laqueis: pedicis: pcipitijs: arcu: viſco: hamo. Piscatura fit retib⁹: sagenis: gurgustijs: hamis: iaculis. Nauigatio q̄q est mechanicæ species sm pdicta: ad quā pertinet oīs industria emēdi & vēdēdi. Hæc vniuersa littora adit: pacē & familiaritatē cū exteris nationib⁹ cōponit: & priuata bona cōia facit. Medicina corporis vel tuef vel restaurat salutē. Hæc cōtinet occasiones & opationes. Occasiones sunt sex. Aer circūdans nos: cibus & potus: somnus & vigilia: motus & quies: exinanitio & repletio: & accidētia aiæ. i. passiones insurgentes. Opationes sunt in tus & foris. Intus vt ea quæ intromittunt per nares: per os: per anū: ad exercitādas sternutationes: vomitatiōes & purgationes. Foris vt sunt emplastra: incisio & vstio. Theatrica cōtinet ludos diuersi generis. Nā ludus aut est gymnic⁹ aut agon: aut circēsis: aut scenicus: aut gladiatorius. Gymnicus est qui in gymnasio exercef: cuius gnę sunt genera. s. saltus: cursus: iactus: virtus atq; luctatio. dr̄ aūt hic virtus immēsitas virtū in labore & pōdere corporis. Agonū genera fuerūt cursus celeritas: sagittādi peritia: stādi patiētia: ad citharā quoq; & tibias incedēdi gestus: decantādi modulatio: terrestris q̄q & naualis pertiēdorūq; supplicior certamina. Circēses ludi dicti a circūeundo. Scena locus est intra theatrum in modū domus instrata cū pulpitovbi cātabant comici & tragœdi: saltabant histriones & mimi. Gladiatores pugnabāt in amphitheatro: illic iuuenes vsum armor diuersō mō discebāt: & modo inter se pugnis aut gladijs: mō circa bestias intendebant. Est & ludus aleę: choreę: pallę. Alea taxillis luditur: ab hac fraus & mēdaciū & periurīū nunq̄ abest: postremo & dāna rerū. Et ppter hæc scelera aliqn̄ sunt hæc legibus interdicta. hæc Vincē. Logica diuidit in grāmaticā & rationē disserendi. Grāmatica aūt est sciētia recte loquēdi: recte scribēdi origo: & fundamentū oīm liberaliū artiū. Et diuidit in literā: sylabā: dictionē & orationē. Literæ græce & latine ab Hebręis vident exortę. Apud illos em primo dictū est aleph. inde tractū est a Græcis alpha. & a Latinis a. Oēs aūt literę apud Græcos & verba cōponunt & numeros faciunt. Nā a. significat vnum. b. duo. c. tria. & sic de cæteris. Rō disserendi diuidit in dialecticam & rhetoricā. Dialectica ipsa est q̄ ꝓprie dicitur logica i. rōnalis diffiniendi querendi disserēdi potēs. Itaq; dicibile aliud incōplexū aliud cōplexū. Et incōplexor aliud inhęrens intra. de hoc agit in sib. Prędicamentor: aliud inhęrens extra: & de hoc agit in li. Principior. Complexorum aliud absolutū: & de hoc in lib. Perihermenias: vbi agit de enuntiatione, sine respectu: aliud ordinatū ad alterū: & hoc vel ad oēm materiam indifferenter, & de hoc in lib. Priorū vel ad materiā determinatā contractū. & hoc tripliciter: qa vel ad materiā necessariam: & de hoc agit in lib. Posterior: vel ad probabilē: & de hoc in lib. Topicor: vel ad sophisticam: & de hoc in lib. Elencor. Rhetorica est bñ dicendi sciētia ad persuadendū iusta & bona in rerū personarūq; & negotior causā. Rhetor est vir bonus dicēdi peritus. Vir bonus cōsistit natura vita moribus & actibus. Dicēdi peritus cōsistit artificiosa eloquētia: q̄ cōstat partibus gnę. s. inuētione: dispositione: memoria: pronūtiatione & fine officij: quod est aliqd persuadere. Iste aūt dicendi peritia ꝓsistit in tribus. s. natura: doctrina & vsu. Causarū genera tria sunt. Deliberatiuū in quo quid debeat vel nō debeat tractā. Demonstratiuū in quo persona laudabilis aut reprehēsibilis ostendit. Iudiciale in quo de ipsius facto pœnę aut præmij sntia datur. Deliberatiuū genus duplex est. s. suasio & dissuasio. Suasorium aūt tribus diuidit. s. vtili possibili & honesto. Demonstratiuū habet duas partes. s. laudē & vituperiū. Partes oīonis rhetoricę quatuor sunt. s. exordium: narratio argumentatio: & conclusio. Hæc Vincē.

§. IIII. ET NOTA QVOD INVEN

Inuētor grāmaticę & rhetoricæ: & aliarū sciētiarum vl artium liberalium.

tores artiū liberaliū & mechanicar: & philosophię & auctores librō: ipsarum cōiter fuerūt gētiles & reprobi hoies. In grāmaticalib⁹ principalis ponit Priscia. in rhetoricis Tullius Cicę. q & ethnicus de diuina, puidētia male sensit. sm beatū Tho. ꝓ. par. q. xxij. quē etiā malor: mor: fuisse ostēdit Sallu. licet & ipse Sallu. cū Demosthene Græco oratore per maximo infideles fuerūt. Lactan. aūt vt omittā Titum Liuiū lacteo fonte manantē sed errātē: christicola fuit. Sed error Milleniastrarū sectar⁹ est: & de spūscto minus bñ sensit vt patet in li. suo Institutionū. Inter poetas magn⁹ fuit Homerus apud Græcos: sed apud latinos maior Virgilius: qui vltra infidelitatē turpissimus in moribus fuit: nec min⁹ eo Naso seu Quidius & pcipue in sua doctrina lasciuię plena. Inter historiographos præcipui: Valerius maximus in ꝓsa Lucanus in metro. Suetonius incircūcisi corde & corpore. Iosephus iudęus post christi aduentū iudaismū secutus est. In logicalib⁹ Aristo. effulsit: & totius philosophię monarcha: cuius parti morali Socrates se totū dedit: Pythagoras naturali: sed vtriusq; discipulus. Plato vtriusq; coplexus est vt dicit Augu. de ciui. dei. Hic sup oēs theologus fuit cuius doctrina antiq sancti doctores imbuti fūt. vt Amb. Orige. Augu. Hiero. Basi. Errores tū eius plurimos abiicientes Origenem dimittēdo. Moderni vo Aristo. sequunt, ꝓpter amorem doctrinę ordinę & minus errantē. Oēs hi cū suis sectis epicureis: stoicis & peripatheticis cū alijs nō excludēdo Senecam moralissimum: sed cū vulgo idololatrante ab extra sm bñm Tho. Principes illi sunt q̄ sm apsm. ꝓ. Cor. ij. dei sapientiā minime cognouerūt. Et dñantes super bestias. i. bestiales hoies & rudes. Hi principes gentiū & ludētes in autibus cœli. i. demonijs sua curiositate & plurima falsitate suggesta illudentes hoies: & illusi ab ipsis spiritibus malignis cōgregantes sibi aurū sapiētię & argentū eloquētię sine fine. Demū exterminati sunt & ad inferos descenderūt: vt dicitur Baruch. iij. Arithmetica dicit de primordijs Pythagoram inuenisse: q & sine fide fuit. Tubalcain Musica. Astrologiam Athlas: & Prolemeus multa addidit. Geometriam Euclides & Hermenides. Ethnici oēs & inter reprobos cōputati. Medicinā Esculapius primus docuisse refertur: quē indocte plæbes in deū retulerunt: sed auxit copiose Hippocrates & Galenus: neēnō & Auicēna: qui oēs & si deum cognouerunt: nō sicut deum glorificauerūt: sed euanuerūt in cogitationibus suis. Iura ciuilia gētiles primi instituerunt diuersi diuersis vrbibus: & a Lacedemonijs leges Romani mutuati sunt. vt patet in decre. dist. vij. Moyses. Artes plures mechanicas instituisse ex Cain ꝓgenitos insinuat Geneseos liber. in. iiij. ca. Qui cōiter criminosum parentē in moribus imitati sunt: & ciuitatē in mundo ipse primus cōstruxit: quasi innuēs ad illā nō pertinere q̄ sursum est Hierusalem. Sed & monarchę oēs siue Assyrior: siue Medorum & Persarū: siue Græcor: siue Romanor: usq; ad tēpora Cōstantini Philippo excepto imperatore a Decio interempto: oēs in sua ętate mētis mortui sunt & morib⁹ intēperatissimi. Et ille q videf fuisse fœlicior Octauian⁹. s. & mūdi sapiētię nō ignarus: lasciuissimus describit. Hęc igit scripta sunt vt nō glorietf sapiēs in sapiētia sua: quantumcūq; his repletus nō potens in potētia sua: sed agnoscat verū esse qd dr̄ Sap. xiij. Vani sunt oēs hoies in quibus nō subest sciētia dei. Vere vani. i. frustra cū nō cōsequent finē suū q est sm magm in. ij. dist. j. vt summū bonū intelligāt: intelligēdo amēt: ip soq; fruātur. Sed nec se deficiāt & cōtemnāt qbus tales scientię desunt: aut potētia vel diuitię subtrahuntur: qa sine his plenissime salus ꝓpria, curari pōt: ac etiā, pximor: nō modice sicut experiētia docet. Verū doctrinę tales quo ad vera & vtilia q̄ibi sunt cōtemni nō debēt: ex eo q̄ auctores fuissent vitiosi. nā veritas sm Amb. a quocūq; dicat a spūsancto est: & si ipsi nō habuerint eū quantū ad gratiā gratū facientē. In cuius figuram ꝓcepit dñs vasa aurea & argentea Egyptior: asportari ab Hebręis: vn de tabernaculū dñi cōstrueret ad significandū sm venerabilē Gratia. dist. xxxvij. legim⁹. §. sed ecōtrario. q̄ aurū sapiētię & argētū eloquētię licet accipere ab infidelibus, quasi inustis possessorib⁹ ex suis doctrinis: & cōuertere in vtilē vsum ecclesię. Vñ aplus

Iura vnde emanarunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Titū allegat dictū cuiusdā philosophi. Cretēses malę bestię &c. Et hoc etiā dicit Aug. j. q. j. dñs declarauit. Verū in ſmonibus ad pplm: necvidek honestū nec piū eos implere doctrinis & allegationibus infidelitū: quasi sacra scriptura q̄ est vera dña oim facultatū ancillariv ideak tanq̄ insufficiens: & ille vere ancillæ dñari. Inde em̄ vilescit scriptura: augetur curiositas magis q̄ deuotio in auditoribus: & vanitas in loquentibus. Sed sufficit aliqñ ancillas vocare vt sancti fecerunt ad magis confirmandum ea quæ sunt fidei per testimonia inimicorum eius.

¶ De quidditate aiæ & ꝓprietatibus eius. Cap̄. iiij.

DE QVIDDITATE ANIME

Duode cī opiñ. ātiquo rū de ess entia a nimæ.

rōnalis & ꝓprietatibus ei⁹. dñs Io. dñici sup. Ecclesiastē. xxxvj. lectiōe tractās illud Ecclesiastes. Cūcta fecit de⁹ bona in tpe suo: & mundū tradidit disputationi eor̄: vt nō inueniat hō opus qd⁹ opar⁹ est deus ab initio v sq̄ ad finē. aiam q̄ pmanet in ęternum: sic dicit. Nā & si ꝑ aliquā veritatē cognouerūt de mūdo isto nō tn̄ aiam plene aliqs nouit nisi p reuelationē spūssancti. Vñ Ari. in. j. de aia. dicit difficillimū esse accipe qd sit aia & multas habet dubitationes. Duodecim aūt dubitatiōes dea ponenk ſm diuersos sapiētes: & licet ꝑ nescierint qd dicerēt: diuersimode tn̄ descripserūt eā: victa a veritate ſm duodecim eius cōditiones. Plato dixit aiam esse essentiam vel numerū se mouentē: q̄ cōponebat ex quatuor numeris ſ. vnitate: dualitate: ternario: & quaternario. Vocabat vnitatem intellectū: dualitatē scientiā: opinionē ternariū: sensum quaternariū. Sic ergo intelligit aiam habere intellectum: scientiā: opinionē: & sensum: & iō ꝑ se mouet cū vult. Sed spūssc̄rūs aliter intellexit: nam aia est vna essentia & sic rndet vnitati: est cōposita ex esse & essentia: vt dicit sanctus Tho. j. parte. & hoc rndet dualitati. est ad imaginē dei p triplicē potētiā. ſ. memoriā: voluntatē & intellectū: vt ait diuus doctor Augu. de trini. & sic rndet ternario. & creata est vt informet corpus cōpositū ex quatuor elemētis: & sic rndet quaternario. Democrit⁹ dixit q̄ aia est ex atomis ſpherics q̄ videnk in aere in radijs solis. Hic fuit victus sic dicere quia atomi semp sunt in aere: sed nō videnk nisi sole adueniente: sic aia est in nobis: sed cognosci nō pōt nisi adueniēte lumine diuinę grę: & sic nobilissima est vt suū intellectū & quālibet humanā notitiā transcendat. Magna res inquit Bern̄. ad Haymonē est aia quę christi sanguine est redēpta. Empedocles dixit cā ex igne aere aqua & terra: lite & amicitia. hic recepit ꝑ aia totū hoiem: sicut frequenter facit sacra scriptura: corpus aūt cōponit ex quatuor elementis: & aia restabit ſm eū ex lite & amicitia. & hoc dicere cogit ex inclinatione quā habet ad corpus ex fuga & odio. Nam aia iusta suū diligit habitaculū: & dānata odit suū. vt dicit diuus Aug. in. super Genē. ad literā. ca. xvij. Heraclitus tenebrosus phylicus dixit aiam esse scintillā stellaris essentię. hic ei⁹ originem tangit: quia de cœlo est solū a deo infusa. Ali⁹ Heraclitus cognometo Ponticus dixit aiam esse lucem. hic eius essentiā dixit. Nā aia ſm Aug. de essentia est angelor̄: vt sit decimus ordo. nā angeli per lucē intelliguntur. Genē. j. Dixit deus fiat lux: & facta est lux. i. multitudo angelorum. vt ait doc. glo. cōis. Qd⁹ tetigit Saluator in parabola de mulie re perdēte decimā drachmā. Luc. xv. Nō em̄ perdidit aliquē ordinē angelor̄: sed de quolibet aliquos⁹: hoiem aiūt perdidit totū: quem totū saluū fecit in sabbato magno in ara crucis. Io. vij. Seneca dixit aiam esse ſpm intellectualē ad beatitudinē in se & in corpore ordinatū. Hic tetigit finē eius: vt scilicet bene operās beatificaret in morte: & corpus in quo bene gessit in vltimo beatificaret iudicio. Aristo. dixit q̄ aia est endelechia. i. actus primus corporis organici potētia vitam habētis. Hic tāgit ei⁹ immortalitatē q̄ est vitā dans alteri & aliunde nō habēs: aliter esset in infinitū procedere. hoc diffusius deo dante dicek. j. in hoc eodē. c. Pythagoras dixit aiam esse harmoniā. hic tetigit officiū quod habet in corpore scilicet eū regere & mouere sine tedio & sine labore immo regit cū cōsonantia: vt patet in cūctis tēperatis motibus corporis: & maxime linguę q̄ melos cōiter gratos facit Isto mō dicebat diuus doctor Aug. lib. de spū & aia. Aia est substantia quædā rōnis particeps corpori regēda ac cōmodata. Et Remigius. Aia est substātia incorporea regēs corp⁹ Diogenes dixit aiam esse aerē: & sic a se fuit motus eo q̄ homo nec per momentū sine aere viuere pōt. Quomodo etiā dicit Isido. lib. j. Etymol'. ca. j. q̄ gentes dicebāt aiam quasi

Cōmenta ātiq̄rum de anima.

ventū aere attractū: vt ventū videk hoibus dare vitā: tn̄ spiritussanct⁹ coegit sic dicere ex aiæ summa puritate: sicut dixit Arist. iij. de aia. q̄ aia est sicut tabula rasa in qua nihil est depictū. Hyparchus dixit. Aia est igneus vigor. Et Virgil'. Igneus est illis vigor & cœlestis origo seminibus. hic tetigit eius effectum scilicet semper amare. Ait em̄ venerabilis Hugo de sancto Victore in pri. de arrha aiæ. Scio o aia q̄ vita tua dilectio est: & scio q̄ sine dilectiōe esse nō potes. Hipocrates dixit aiam esse spiritū tenuē per oē corpus dispersum. hic tāgit eius incorpalitatē & modū existēdi in corpore: quia est tota in toto: & tota in qualibet parte. Itaq̄ nō est in vno loco corporis solū: sed vbiq̄. Et aia vndecūq̄ sentit sicut in parte. Exemplū ponit Calcidius super Timeum. de aranea quę sedēs in medio suę telę quantulūcq̄ motū est vn decunq̄ sentit & ertā existens extra mediū. Pamphilomi⁹ dixit aiam esse ideā. hic tāgit aiæ capacitatē: q̄a scilicet aia cognoscere apta est: & ex hoc cōuincitur in se habere oim rerū similitudines: vt Aristo. deducit in. iij. de aia. vñ diuus Aug. in de spū & aia inquit. Aia est oim rerum similitudo. Et iterum. Aia ad similitudinē totius sapiētiæ facta in se oim rerū geritꝭ similitudinē: quia silis est terrę per sensum: aquę per imaginationē: aeri per rōnē: firmamēto per intellectū: cœlis cœlor̄ per intelligentiā: lapidibus per essentiā: arboribus per vitā: aialibus per sensum & imaginationē: angelis per intellectū: deo per intelligentiā. Ex his patet q̄ philosophi nondū inuenerūt qd est qd⁹ deus operatus est ab initio vsq̄ ad finē: sed solus spūssanctus docet q̄ est facta ad imaginem & similitudinē dei. Genē. j. hæc Io. dñici.

Liber ꝟ non est Augustini.

§. I. DIFFINIRI ERGO VEL DE

Diffinitio aiæ.

scribi sic posset aia rōnalis ſm theologos a spūsancto illustratos. Aia est substātia incorporea immortalis a deo de nihilo creata cū infundit corpi suo ad tpm informādū essentialiter & per se ad perfectā beatitudinē obtinēdā p grām & bona opa. Incorporea dr̄ cōtra ꝑdictos ꝓs q̄ dixerunt eā esse corpus vt aerē vel ignē qd⁹ ꝓ hereſi reprobat. xxiij. q. iij ca. peñ. Immortalis dr̄ cōtra illos qui eā dixerūt cū corpore mori. In ꝓsona quor̄ dr̄ Eccl's. iij. Vn⁹ est interit⁹ hois & iumentor̄: & equa vtriusq̄ cōditio. sed hoc vhereticū ab ecclesia cōdemnat. vt pater. Creata dr̄ cōtra Gnosticos hereticos q̄ dixerūt aiam esse naturā dei: & ꝑ ꝓs non creaturā: quor̄ error reprobat in. d. ca. xxiij. q. iij. A deo creata cōtra Simoniacos & Menādrianos inter hereticos cōputatos: dicentes aias & alias creaturas ab angelis factas. De nihilo dr̄ cōtra eos qui dixerūt factā ex substantia stellari: vt Heraclitus vel extraduce. i. aia generati ex aia generantis cū generatur corpus: sicut & corpus generat ex corpore. Cū corpori infundit: cōtra Origenianos qui dixerūt oēs aias ab initio mūdi creatas fuisse & peccasse: & ſm varietatem pctōr̄ in diuersa corpora infundi: quod hereticum ponit in. d. ca. xxiij. q. iij. Ad informandū corpus dr̄ cōtra eos qui dixerūt aiam corpori vniri nō vt forma substātialis: sed vt motor mobili: qd⁹ reprobat de sum. trini. & fide catho. c. vnico. in cle. vbi determinat q̄ aia intellectiua p se & essentialiter est forma corporis humani: & ꝓtrariū asserere hereticū. Rōnes ibi assignat glo. Io. quas accepit a btō Tho. in. j. par. sum. q. lxxvj. Ad beatitudinē cōsequendā dr̄ cōtra eos qui dixerūt aias cōuerti in dæmones vel q̄cunq̄ aialia. qd⁹ reprobatur xxiij. q. iij. c. peñ. circa fi. Et p gratiā dr̄ cōtra Pelagianos hereticos: q dicūt p liberū arbitriū principaliter cōseq̄ posse btitudinē. xxiij. q. iij. c. peñ. & quia gratia cū nullo mortali pctō pōt inueniri: ideo decedētes in mortali ꝓsequi nō pñt btitudinē: sed eternā dānationē. dist. xxv. §. als aūt ea. Mat. xxv. Ibunt hi in suppliciū eternū: iusti aūt in vitā ętrnā.

§. II. ET PRO MAIORI DICTO

quadruplex est finis aię

rum declaratione sciendū q̄ finis ꝓpter quē aia rōnalis est creata est quadruplex. Primus est adimpletio volūtatis diuinę. Illud em̄ qd⁹ vult oportet impleri. sed ſm Pō. Oia quecūq̄ voluit deus fecit. Et quia sic voluit ita fa. ctū est. ait Amb. & apls. ſ. Tim. ij. deus vult oēs hoies saluos fieri. Cū ergo voluerit creaturā rōnalē facere: q̄a fecit qd⁹ voluit: ergo facere oportebat: vt impleret volūtas sua. Sed a rō finalis est reparatio ruinę angelicę. Venit em̄ christus ſm apl'm reparare q̄ in cœlis & q̄ in terris sunt. Et in Pō. Iudicabit in nationibus. ſ. dñs implebit ruinas. Etiā q̄uis angeli mali reparari nō possint in se: & boni angeli non egeant reparatione in se: tamen dum loco lapsor̄ angelorum hoies creati assumuntur:

assumuntur: crescit gaudiū eor̄ ex numero fruentiū: & sic dicunt reparari. Tertia rō q̄ incidit cū sed'a est congratulatio vel delectatio societatis mutue. ſ. in multitudine cōsortij angelor̄: sicut em̄ minuebat numerus fruentiū p numerum lapsor̄ angelor̄: ita augek delectatio p numer̄ hoim saluādor̄. Vñ & gaudiū est in cœlis sup vno pctore pœnitē tiam agēte. Lu. xv. Quātus em̄ sit numerus p̄destinator̄ est circa hoc triplex opinio. Quidā em̄ dicunt q̄ tot hoies saluabunk quot angeli ceciderunt. Alij q̄ tot saluabunk quot angeli creati sunt & boni & mali: sed melⁱ⁹ & verius dr̄ q̄ soli deo est cognit⁹ nūerus elector̄ in superna fœlicitate Iocandus ſm Greg. in collecta. hęc btūs Tho. in. j. par. q. xxiij. Quarta rō creationis aiæ est p̄miatio ipsius. Vñ magr̄ in. ij. sen. dicit: q̄ deus secit rōnalē creaturā vt summū bonū intelligeret: intelligēdo amaret: amādo possideret: & possidendo frueret. Et Augu. dicit. q̄ aia rōnalis creata est vt deū videret: amaret: laudaret: & ei seruiret. Ita q̄ videre pertinet ad actū rōnis: amare ad actū volūtatis: laudare ad actū sermonis: seruire ad actū operis exterioris: vt istis oīb⁹ fiat ꝓtestatio primæ veritatis: summæ bonitatis: immēsæ maiestatis: æternę fœlicitatis. Hæc Alex. ij. p. & post eū Rayne.

soli deo nūerus saluandor̄ est cognit⁹

¶ De immortalitate animæ. Cap̄. v.

DE IMMORTALITATE A

Cognitio itellectus & sensus.

nimæ rationalis: quā q negant asserētes cū corpore mori hæretici declarantur esse. xxiij. q. iij. ca. peñ. Hor̄ errorem ponit sapiēs Sap. ij. recitās dicta eor̄: vt illud. Ex nihilo nati sum⁹: & post hoc erimus quasi nō fuerimus &c. postea in inferno afflicti fatenk se erasse. Sed aiam nostrā esse immortalem multiplici ratione: innumerabilium attestatione exemplor̄: & reuelatione: ostensione: efficacissime comprobatur.

Aiam cē immortalē patet ex multiplici rōne.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

quar̄ prima est ex rōne diuinæ libertatis. Amicus em̄ pui det amico suo oē bonū qd⁹ pōt: vt ostēdit philosoph⁹ in li. Ethi. Deus ergo cū oipotens sit: & seruos suos amicos vocet eis de vita fœlici & perpetua qd⁹ facere pōt: & hoc est maximū bonū. Sed'o ꝓbat ex dei equitate. Cū em̄ de⁹ sit iustus: nec patiat aliquod bonū irremuneratū: sicut nec aliquod malū impunitū: quod dicitur iustitia: hic vt videk ad sensum mali frequenter ꝓsperank: vel nō puniunk ad sufficientiā: boni ꝙo deprimunt: vt in pluribus: vel non remunerantur ad sufficientiā: ergo oportet aiam esse immortalē: vt in alia vita remunerēt: vel puniat ad plenū ſm ea q̄ gessit in corpore. & hoc tāgit de pœ. dist. iij. q. d ergo turbamur. Tertio hoc declarat ex dei infallibili veritate. Cū em̄ verax sit mēturi nō pōt: ꝓmittit aūt seruis suis vitā æternā dicēs. Ego vitā æternā do eis. ſ. oūib⁹ meis. Io. x. Cū ergo corpus corrūpat: vt patet: necesse est aiam esse imortalē q̄ recipiat vitā ętrnam. Btūs Tho. in. j. par. q. lxxv. ponit duas rationes. Et prima est: q̄a corruptio nō inuenitur nisi vbi inuenitur contrarietas. Generationes em̄ ex contrarijs in contraria sunt. Vnde corpora cœlestia quia nō habent materiam contrarietati subiectā incorruptibilia sunt. In anima autē intellectiua non potest esse aliqua cōtrarietas. Recipit em̄ ſm modū sui esse: ea ꝙo q̄ in ipsa recipiunt sunt absq̄ cōtrarietate: q̄a etiā rōnes ōrior̄ in intellectu nō sunt ōrię: sed vna est scia ōrior̄. Impossibile est ergo q̄ aia humana vel intellectiua sit corruptibilis. Alia rō est: q̄a vnūqd⁹q̄ suo mō eē desiderat. Desideriū aūt in reb⁹ cognoscēnibus sequit cognitionē. Sensus aūt nō cognoscit eē nisi sub ꝟ & nūc. Sed intellectus apphēdit eē absolute & ſm oē tps. Vñ oē hīs intellectū naturaliꝫ desiderat esse semp: naturale autē desiderium nō pōt eē inane. Ois igit̄ intellectualis substātia est incorruptibilis. Et si dicak q̄ oē qd⁹ est ex nihilo est ꝙtibile in nihil: q̄a finis debet rndere principio: sed aia creata est ex nihilo: ergo dr̄ corruptibilis. Rndet. b. Tho. q̄ cū dr̄ aliqd⁹ ꝙtibile in nihil nō importat in creatura ad nō esse potētia: sed in creato re potētia ad ꝟ q̄ esse nō influat. Dr̄ aūt aliqd corruptibile p ꝟ q̄ inest ei potētia ad nō esse: & sic nō est in aia hæc potētia: vñ nō corruptibilis sed incorruptibilis est. Dñs Io. dñi ei sup Ecclesiastē inducit plures alias rōnes ad ꝟ. ꝓbādū: & exinde auctoritates. Et prima est: q̄a nihil est qd⁹ nos discernat a bruts & mutis: nisi religio & cognitio summi dei. Igitur ad fruēdū summo aia nr̄a creata est: hęc rō demōstrat in

ductiue: qm̄ oē aial id cognoscit & solū qd⁹ ad ei⁹ vsum spectat. alm⁹ aūt nō cognoscit aurū nec margaritas: q̄a ad eius vsum facta nō sunt: & sic discurrendū p singula. Igit̄ si deū cognoscere in hac vita cōtinue laboram⁹: natura nos docet ad hūc finē factos esse. Ex hoc argumēto Lactā. li. vij. instit. de vita hā plures elicit rōnes. Sed'o nihil est qd⁹ vrak elemē to cœlesti nisi hō: igit̄ hō ad cœlestia tēdit: & nō corp⁹ qd⁹ ī terra reuerrik p mortē: immortalis est ergo aia q̄ illuc aspirat. Ista cōsequētia videk satis bona in materia inductiue: cūcta aialia sibi silibus nutrianꝭ & vtanꝭ vt etiā in li. de nutrimēto & nutrito dr̄. Ancedēs satis patet: q̄a nullū aial igne vtik nisi hō. Et si dicis ꝙ q̄a canis & cara comedūt cocta. Rn̄. q̄ hoc agūt ꝓter suā naturā: q̄a ita bn̄ comederēt cruda: & comedūt & libētius q̄ cocta. sed sunt insatiabilia aialia: & capiūt q̄ sibi dank cū aliūde habere nō possint. Hō ꝙo ex oppositō libētius q̄ igne cocta sunt comedit: immo nobis vē impossibile sine igne viuere. Licet Pli. iunior. lib. vj. c. xiij. dicat q̄ in pte oriētali qbusdā gēt̄ib⁹ vsus ignis fuerit ignotus vsq̄ ad tps Ptolemei regis Aegypti: tunc ei primo ignē habuerūt. Verum est q̄ ex dictis in illo. c. credo illos nō esse hoies. Cū igit̄ loc⁹ ignis sit in cœlo: vt patet: oim ꝓsensu & experimēto q̄ sol⁹ hō vtik igne: cōstat sic nos natura docēte vt ꝓ cœlo facti sim⁹. Vide de hoc etiā Lactā. vbi. ō. Tertio sic ꝓbat. aut aia est immortalis: aut hō insolicior est cūctis creaturis. Sed'a pars nō est ẏa vt cōstat manifeste: ergo aia est immortalis. ꝓbo cōsequentiā. Nā ois res facta est ad aliquē finē: & cū adipiscit̄ q̄scit in eo. Hoc patet inductiue Ignis fact⁹ est vt sit in loco supiori: iō inferi⁹ existēs mouet sursum vt illuc ascēdat: cū aūt est vbi esse debet: q̄scit. Lapides loc⁹ est & finis petere cētrū: & rādiu laborat q̄ possit accedere: & cū ibi est q̄scit: & nullū motū habet & alibi nō q̄scit nisi violēter teneat. Hoc idē cōsidera in bruts aialibus Canis bn̄ past⁹ q̄scit: & nil vltra q̄rit: q̄a ei⁹ finis est viuere: & sic de oib⁹ alijs. Oīa igit̄ aialia & alia nō rōnabilia suū finē q̄runt: & tūc q̄scunt q̄n in sua pfectione cōsistūt. Hois aūt anim⁹ in hac vita nūq̄ q̄scit: licet corp⁹ q̄scat in somnis bene pastū: aia tn̄ intus existēs est semp in motu: qd⁹ declarant cōtinua somnia. Igit̄ cū nūq̄ aia sit q̄eta & cōtenta: sed oportet q̄ vlteri⁹ q̄rat: necesse sequit q̄ vel ad aliū finē facta est: & sic est immortalis: vl' miserrima est: q̄a nūq̄ suū assequit finē: qd⁹ fuit sed'a pars antecedētis. Hæc rō fundat ex dictis deuoti Bern̄. lib. de cōtemptu mundi. vbi ait. Aia rōnalis ad imaginē dei facta cæteris oībus occupari pōt: repleri oīno nō pōt. Capacē em̄ dei quicqd minus deo est nō implebit. Hinc est q̄ naturali desiderio oēs quidē summū bonū appetere ꝓbant: nullam nisi eo a depto requiē habituri. Quarto & vltimo deus & natura nihil frustra operank cum igitur videamus nos aliqua summe amare quę ad corpus nō possunt aliquo modo spectare nec ꝓdesse: sequitur q̄ alia est vita q̄ corporis: & ad aliud facti sumus q̄. ꝓ corpore tm̄. hoc pater. Nā nos desideramus scire & sapere: quæ potius afflictionē dant corpori q̄ delectationē. Nos desideramus famā q̄ corpori nihil ꝓdest: imo naturaliter nos cōmēdamus hoies virtuosos: q̄ refrenāt corporales motus & delectationes: atq̄ naturaliter approbam⁹ meliorē vitam esse q̄ sit corporalis: & hec vnusquisq̄ pōt in se intueri cū aiæ desideria cogitabit. Hæc rō fundat ex dictis Torquati Boe. ij. de cōsol'. ꝓsa. ij. vbi ait. Inserta est mētibus hoi m naturaliter verum summiq̄ boni cupiditas. Et de hoc Lactan. diffuse vbi. ō. vbi ad hāc materiā plures persuasorias rōnes facit. Pōt induci & quinta ratio talis. Oē quod est corruptibile quanto magis inueterascit tanto magis deficit in virture & robore suo: vt patet in corpore humano quod cū antiquatur est magis debile q̄ prius: quia tēdit ad mortē. Sic & potētię sensitiuę q̄ sunt affixę organis corporis: vt visus auditus: memoria: & hmōi deficiunt paulatim: & tāto magis quanto quis plus senescit. Si ergo aia esset mortalis similiter etiam diminueretur virtus eius in potētijs: quæ nō sunt affixę organis corporis: vt intellectus & voluntas: sed hoc nō est immo cōtrariū: quia tanto quis perfectius intelligit quanto plus viuit: ꝓpter quod dicit Iob. xij. In antiquis est sapientia: & in ſmulto tēpore prudentia.

Probat testimonijs antiquor̄

§. II. SED QVONIAM PLVS

hodie valet apud malū vulgus auctoritas antiquor̄ q̄ per suasionū veritas: q̄d antiq de hac immortalitate aiæ senserunt aliqualiter videamus. Primo nāq̄ volumus a poetis tiquor̄ incipere in quibus est magis dubia veritas: nihil videntur aię im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

morta-liras & fris: & coelis in ḡbus aiæ defunctoꝝ ꝓ qualitate meritoꝝ & demeritoꝝ collocanť: vt patet oi intuenti. Et principaliť Virgil'. in li. Enei. & Sen. fere in cūctis tragœdijs: & q̄ minº dixit in tine magni operis cōclusit. Morte carēt aiæ &c. Qui. xv. Meta. introducit deū de aia Herculis loquētem & ait. Extremum est ſra me qd' trāsit & inexpers atq; immune necis. Inde per historicos etiā trāseundū sub breuitate est qui alioꝝ facta describunt. Sall. em in lib. de repu. inquit. Natura diuitiaꝝ & famę gloria fluxa atq; fragilis est: virtus clara æternaq; habetur. Igitur p̄clara facies magnę diuitię adhuc viscorporis & oia alia adhuc breui dilabunť. Ingenia & egregia facinora sicut aia immortalia sunt. Itē idem in Catelinario in vna oꝝonū Iulij & Caro. de pœnis aiaꝝ separatarum disserit Iulius Cesar. Valerius maximus qui eque vt Sallu. fuit Romanus scriptor in .ij. li. c. j. Indos meminit: quoꝝ sceminę certāt mori cū maritis vt alia vita cū eis fruanť. Item ibi pauloante. immortales esse aias mos Gallorum approbat qui pecunias mutuatas apud inferos recepturos se sperant. Deinde dicerē stultos nisi idē brachati sensissent qd' pallias tus Pythagoras credidit. Idē li. iij. c. xx. & xxxiij. vbi clare hoc ponit. Idē vt patet in .j. ca. de miraculis & somnijs. Item Luca. Cordubēsis historicus nō poeta hoc in pluribº libris testať. Magni viri hoc idē tenuerunt: Pagani tñ quia alios nō noiabo, p̄ ista materia. Didymº nāq; rex Brachmānoꝝ ad Alex. mag. sic scribit. Quapropter nimiū vecordes vos & miserabiles iudicamus: q̄ originē vestrā esse cœlestē nō suspicatis magnāq; cū deo hre cognationē. Et iterū in alia epla. Nos nō sumus incolę huiº mūdi: sed aduenę: nec ita i orbē terraꝝ venimus: vt in eo libeat cōsistere sed trāsire: ꝓperam º em ad larē patriā nullis delictoꝝ pōderibus grauati: nulla qdē cōscictię fŕote, pgredimur: vt expediti ac faciles spatiū, ppositi decurramus itineris. Item Cyrus maior rex cū veniret ad mortē cōuocans filios suos vt recitat Tullius in li. de senectute. & Xenophon phs scribit: sic ait. Nolite arbitrari o filij charissimi mihi me cū a vobis recessero nusq; aut nullū fore: nec em dū essem vobiscū aim meū videbatis: sed eū esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebā intelligebatis: eundē igit esse credite & si nullum videritis.

Aiæ immortalitas ꝓbatur p hi storicos.

Assertiones morali um de immortalitate animaꝝ

Vltimo ad phos morales transeamus. Trimegistus Mercurius maximus Grecus ad Esculapiū sic scribit. Ois humana aia est immortalis. Itē ibidē loquēs de hoie. Cum itaq; aiad uerteret deus eū nō posse oim rerū esse diligentē nisi eū humano cōtegeret tegmēto: texit eū corporea domo. Taleſq; oēs esse præcepit ex vtraq; natura in vnum cōfundens misceńsq; quantū satis esse debuisset. Itaq; hoiem cōformat ex aia & corpore. i. externa & mortali natura: vt aial ita cōformatū vtriq; suo origini satisfacere posset: & mirari atq; ora re cœlestia: & incolere atq; gubernare terrena. Itē Lucretius qui aliqñ videť sensisse oppositū tādem hos versus compo suit. Cedit idē retro de terra quod fuit ante. In terrā: sed qd' missum est ex etheris oris: Id rursum cœli fulgentia rēplare ceptant. Itē Tullius lib. quē de somno Scipionis edidit parum post principiū sic ait. Cōstat certū esse in cœlo diffinitum locū vbi beati euo sempiterno fruanť. Et sequiť. Hi vinuunt q̄ e corporū vinculis tāq; e carcere euolauerūt. Vestra vero q̄ dī vita mors est: & multa similia in eodē lib. Itē Cato cupiditate vitę immortalis seipm peremit vt ad cœlum ascēderet aia eius: vt ait Lactan. lib. iij. Itē Quintil'. ca. iiij. ait. Si quis sciat qs sit finis bonoꝝ: quæ vera fœlicitas: nunq; sibi videbit priuatura morte periturus. Item Anneus Sene. lib. de morte immatura aperte hoc ꝓfitet. Itē lib. de naturalibus q̄stionibus in princi. Itē in epla. iiij. an epla. v. & vbi inquit. Stoici estimāt aiam hois pōdere magno &c. & concludit itaq; de illo. s. aio: an possit immortalis esse hoc quidem certū habeť ibi diffuse & bene. Itē in .xcvij. loquens de Scipione ait. Aim qdē eius esse in cœlo ex quo erat persuadeo mihi. Idē ad Lucillū epla. cij. Iam disce Lucille q̄ sit naturale in immēsum mentē suā extēdere. Magna & generosa res est a ius humanus: nullos sibi poni nisi cōes cum deo terminos patitur. Aliqñ tibi naturæ arcana deregentur: discutientur cę ista caligo: lux vndiq; clara pueniet &c. Lege astrologos etiā Paganos ſm quoꝝ opiniones Amb. Macro. super de somno Scipionis ad hāc sententiā reducit. Duę sunt portę in zodiaco. s. duo tropici: videlicet capricornus & cācer: per quas animæ nostrę descēdunt de cœlo: & post mortem corporū eaꝝ ascendūt. Descendunt quidē per cancrū: & ideo dicitur porta hoim: ascendūt per capricornū: & ideo dicitur porta deoꝝ: ga naturā immortalitatis deoꝝ hinc assequuntur. Dicit ergo cū descēdēdo veniūt ad leonē cōditionis futuræ auspicanť exordiū: per cętera vero aialia q̄ sunt signa zodiaci trāseuntes: perdūt cognitionē seu obliuiscūtur eoꝝ quæ habebant in cœlo quasi ebrię ex visis diuersis. Verū cum aia venit per saturnū acquirit rōnis naturā & intelligentiā. In Ioue vim agendi. In Marte animositatis ardorem. In sole sentiendi opinandiq; naturā. In Venere desiderij & voluptatū motus. In Mercurio, pnuntiandi & interpretandi vigorē. In luna plantandi & augurādi. Sic demū vt dicunt post mortē corporis p̄ easdē reuertiť vias & signa Medici similiter hoc docuerūt. Galenus in lib. de spermate inquit. Sicut lux solis q̄ incorruptibilis est complēs suum hemisphęriū nullā partē decisionē vel diuisionē: sic & aia quæ incorruptibilis est. Itē in eodē. sicut etiam lumen solis qd' incorporale est ab aere & ab oi intelligentia oculoꝝ separatur sine corruptione: sic aia quæ incorruptibilis est sine corruptiōe a corpore. Descēdo vltimo ad naturales phi losophos. Pythagoras aūt vt ait Hiero. j. cōtra Iouinia. dixit primus apud Grecos immortales esse aias: qui etiā dixit aias descēdere de cœlo. vt. s. astrologi dixerunt: & ideo lac primo sugere: ga p lacteū circulū trāsit descendēs: & est ibi initiū imperij infernalis dñi: & supra totū ptinet ad deū. vt recitat Macro. vbi. s. Itē Empedocles qui dixit futuræ fœlicitatis appetitu nihil esse fœlicius. vt ait Aristo. lib. de vegetabilibus. amore immortalitatis habēdę sei ipm in ardentis ętern̄ę specu proiecit: vt testať Lactan. lib. iij. Itē Plato in timeo ait post ome corpus aias in sinu patris ętern̄i reuerti. Et ideo lib. ij. dicit tot aias esse quot stellæ & leges immortalitatis habere. Itē satis altū cōscripsit volumen quod Phedron appellauit: qui fere totº est de immortalitate aiæ: vbi de pœnis inferni satis disserit. Irē Diogenes dixit se descensurum ad infernū per mortē: & cupiditate immortalitatis seipm occidit: vt dicit Hiero. cōtra Iouinia. & Lactā. vbi. s. Item Archita Tarentinus mentē nostrā dicebat diuinū numen: testante Tullio lib. de senectute. Itē Aristo. in plurib º locis immortalitatē aiæ cōfiteť. Nā in .ij. de anima. dicit ꝙ aia separatur a corpore quēadmodū perpetuū a corruptibili. Itē, pmisit se factur̄ librū quomodo aia separata a corpore intelligat: vt bñ ostēdit noster magister Alber. ij. de aia. digressione .iij. super. c. j. Itē in lib. Ethic. taliter fœlicitatem describit: vt cōstat intuēti ꝙ impossibile est eam haberi in hac vita. Ex quo sequitur vel eum nescisse quid diceret: vel aiam immortalē ſm eū esse. Item in lib. de pomo: si tñ eum fecit: determinat clare aiam immortalē. Itē Apuleius Platonicus in lib. de deo. Socratis ait: hoies ratione plaudētes: oratione pollētes: immortalibus animis gaudentes &c. Itē Plotinus phs dicebat: vt ait diuus Augu. lib. ix. de ciui. dei. c. xvj. fugiendū esse ad clarissimā patriam & ibi patere oia. Itē Xeno phs vt refert Sene. in epla quadā: dicebat mortem esse gloriosam: & ideo se interfecit: vt post mortē beatus viueret: sicut testať Lactā. vbi. s. Item Porphyrius sicut testatur Galenus vbi. s. Nō est mirū inquit aiam: quæ substantia incorporea est: posse separari a corpore cū ignis qui est substātia corporea corruptibilis a lignis qbus est cōiunctus: possit separari & reuerti in suā materiam sine sui corruptione. Hæc dicta sufficiant ad hāc materiā: vt qui nō vult esse christianus: sit vel rōnalis hō vel poeta: siue ciuilis aut orator vel moralis: sit astrologus aut medicus vel phs naturalis: & nō bestia vel brutū aial: & quācūq; secta intraverit visa aia immortali reuertať ad christū q̄ eū beatificauit p̄cedētibus bonis operibus &c. Ex sacra scriptura innumera sunt testimonia: sed duo sufficiūt. Dan. xij. dī. Qui in puluere terrę dormiūt euigilabūt: alij in vitā ętern̄ā: alij in opprobriū vt videant semper. Mat. xxv. Ibūt hi in suppliciū ętern̄ū: iusti aūt in vitā ętern̄ā. Aug. xiij. q. ij. tps. Tēpus qd' interpositū est inter hois mortē & vltimā resurrectionem: aias abditis receptaculis cōtinet prout vnaquęq; digna est requie: vel erumna pro eo qd' sortita est in carne dum viueret. & Grego. q. e. c. aię. Aiæ defunctoꝝ quattuor modis soluunť. s. a pœnis purgatorij &c. Aug. vlt. de ciui. dei. c. xxvij. ait. Singula q̄dā dixerūt Plato atq; Porphyrius q̄ si inter se cōicare potuissent: facti essent fortasse christiani. Plato dixit sine corporibus aias in æternū esse nō posse: ideo em dixit etiā sapientū aias post quantūlibet longum tēpus tñ ad corpora redituras. Porphyrius autem dixit aiam purgatissimam: cū redierit ad patrē ad hæc mala mundi nunq; reddituram &c. Itē Diony. iij. c. de diui. no. dicit ꝙ humanę aiæ ex bonitate

Aiæ immortalitas ꝓbat per astrologos.

Sacra scriptura dicit aiam immortalem.

bonitate diuina habent ꝙ sint intellectuales: & ꝙ habeāt substantialem vitam inconsumptibilem.

Probat exēplis aiæ immortalitas.

§. III. PROBATVR DEMVM IMmortalitas aiæ ex multis exemplis. Apparuerunt em Iudę machabeo Onias summus sacerdos defunctus: & Hieremias propheta: qui multo tpe ante migrauerat: ad animā dū ipm, pmittēdo victoriā: vt habeť .ij. Machab. c. vlti. Historia quā christus narrauit Iudæis de diuite epulone sepulto in inferno: & Lazaro quiescēte in sinu Abraæ: ostendit clare aias immortales: & ſm opera in futuro recipere. Luce. xvj. Iuuenis quidā resuscitatus a Ioāne euangelista narrauit gloriā regni paratā bonis: & tormēta varia inferni, p malis: vt pater in eius legēda. Tres mortui resuscitati ad sepulchrū Hieronymi: narrauerūt multa de gloria paradisi: pœnis inferni: cruciatibº purgatorij: Vt patet de miraculis eius. In .iij. dialogorū multa exēpla habes ostēdentia præmi vel pœnā animarū i alia vita: & p cōsequēs immortalitatē earum. Beata Hagnes cū magna comitiua sanctarum apparuit post mortem Cōstantię filiæ Cōstantini: vt narrat Amb. Agatha quoq; Lucię & Per. & Pau. Dñico sanctissimo: & innumera hmōi. Stendū tñ q̄ cum mors nō sit aliud q̄ priuatio vitę: sicut in aia pōt cōsiderari triplex vita. s. naturæ, gr̄æ, & gloriæ: ita & per oppositum triplex mors. Sed ſm primā vitā q̄ nō est aliud nisi pmanētia eius: sic est immortalis iuxta illud Trimegisti. Ois aia immortalis est nisi quis appellet mortē quācunq; mutationē etiam per effectū: sic em & aia mortalis est: ga murabilis: ac etiam angelus. Vnde apls de deo qui oīno immortalis est: dicit Qui habet immortalitatē solus. Sed ſm vitā gratiæ qua mediante deus inhabitat animā spūalem vitā ei conferens: sic aia morit per pctm mortale: q̄ mors nō est aliud q̄ subtractio gr̄æ. Sicut em corpus nō viuit aia absente: ita nec aia nisi deo presente. s. per gratiā. vt di. Aug. de pe. dif. j. porro illi pecccauerit ipsa morieť. Sed ſm tertiā vitā quam habet aia in gloria ſm illud ad Rom. vj. habetis finē vitā ętern̄ā: morit aia dum in ętern̄ū ea priuať per damnationē. de qua morte christus Io. viij. Si quis sermonē meum seruauerit: nō videbit mortē in æternū. Vnde & Stephanus papa hortať quēdam vxoricidā vt deserat sęculū & intret religionē dicens. Si forte ignoscat infinita misericordia dei pctis tuis & refrigeret aiam tuā. s. in bitudine priusq; crucieris perpetuis flāmis. i. nō crucieris &c. xxxiij. q. ij. admonere. Illū cruciatū appellat scriptura mortē. Apocal'. ij. Qui vicerit. s. tentationes nō ledetur a morte sed'a. Et propterea signanter dicit Psal. Mors peccatoꝝ pessima. prima est mala corpori: sed'a aiæ peior est: tertia vtriq; finaliter: & hæc pessima.

triplex ē mors.

§. Timotheū. vj

¶ De vnione animę ad corpus & de multiplici acceptione huius vocabuli.

Capitulum. vj.

DE VNIONE ANIME CVM corpore humano. Cur facta est. Cū aia sit ita nobilis spūalis & immortalis ad imaginē dei: q̄ri pōt quare corpori humano qd' est ita vile materiale & mortale ꝙiūcta est. Quid em est hō ait Ber. nisi sperma feridū: saccus stercoꝝ: cibus vermiū: cuius cōceptus culpa: nasci miseria: mori pœna: & sic in non hoiem vertiť ois hō: qd' dicit respectu corporis. Ad qd' etiā facit illud Iob. xiij. Hō natus de muliere breui viuēs tpe: repletꝰ multis miseriis &c. Ad qd' rndet magister in .ij. sen. dist. j. primo qdē: ga deus sic voluit: & cū volūtas ejus rectissima & sapientissima sit in oībº: nō nisi optime factū est. Vñ & Amb. de pse. dis. ij. oia. Oia quecūq; voluit dñs fecit in cœlo & in terra: & ga sic voluit factū est. Adducit tñ magr sen. ibi duas alias rōnes queniētię. Quarū prima est ad dandū quoddā in hoc exēplū vnionis futurę in patria inter aiam & deū: qua clarissime deus videť: & fruitio perfectissima sequiť. Cū em sit infinita distātia inter deū & creaturā: nā deus infinitus: aia & creatura virtutis finite potuisset hoibus videri impossibile posse vnq; attingere ad illā perfectionē & talē vnionē nisi darē ei aliquod exēplū alicuius cōiūctionis sibi noīe maxime distantiū: qd' fit in ꝙiunctione aiæ cū corpore. Nā nulla, pportio est inter aiam & corpus. nā aia spūalis: illud materiale. aia immortalis: illud mortale. aia inuisibilis: illud visibile. illa nobilissima filis angelis, ppter intellectū: illud spurcissimū sibi ipsi tenebris. Et tñ cū sit tanta disproportio inter ea: in tāta amicitia deus ipsa vniuit vt nunq; alterum vellet ab altero separari: etiā in pfectis viris. Vñ apls. Roma. Nosipsi primitias spūs habētes ingemiscimus eo q̄ nolumus expoliari: sed supuestiri. Sicut ergo potuit deus res ita ij. distātes in tanta amicitia adinuicem ꝙiungere: poterit nul li dubiū & aiam virtuosi illa vnione clare visionis & beatissime fruitionis secū cōiungere: & sic huius rei fiducia figurať. Sed'a rō ſm eundē est: vt aia vnita corpori: sicut ex eo sustinet plura mala & bella. Nā caro cōcupiscit aduersus spiritū. sic inde sibi acquirat resistēdo maiorē coronā. quāto em quis cū pluribus hostibus gerit bellum: & diutius laborat: si victoriā obtinet: tanto gloriosior est triūphus. Homo aūt nō solū impugnať a suo spū vt angelus primº: aut a dęmone vt Adā terrenus: sed ab innumeris dæmonijs: & a passionibus carnis: nō tm semel: sed dū viuit. Ad qd' etiā videtur facere qd' dicit Lactā. in lib. vj. Infti. scilicet ꝙ deus excogitauit inenarrabile opº: vt. s. infinitā multitudinem aiaꝝ crearet quas prior fragilibus & imbecillibus corporibus alligatas cōstitueret: bonū malūq; medias: vt cōstanti bus ex vtriq; naturę virtute, pponeret: ne immortalitatem delicate assequerentur ac molliter: sed ad illud ętern̄ę vitæ ineloquibile præmiū cū summa difficultate ac magnis laboribº peruenirēt. Hæc ille. Pōt tertia rō adduci scilicet ad maiorē pulchritudinē vniuersi: ac ostensionē sapiētię suæ. Nā quanto in ciuitate aliqua sunt plura rerū genera: tanto pulchrior redditur. Tantoq; magis sapiētia artificis maior apparet: quāto plura artificia variata peregerit. Fecit ergo deus gloriosus creaturas aliquas pure spūales vt angelos: alias pure materiales vt elemēta & elemētata cum corporibus cœlestibus. His quoq; addidit creaturā constantē partim ex spūali. s. aiam: partim ex materiali vt corpº sicuti est ois hō. vt dī extra de sum. trini. & fi. catho. c. j. In quo etiā trifario opere vniuersi repsentať mysteriū trinitatis dū vnū vniuersum ex tribus rerū generibus constituit. Vnif autē aia rōnalis corpori eū creať. Creať autē aia quelibet: non a principio mūdi: vt quidā hæretici dixerūt. xxiij. q. iij. c. pe. sed organizato corpore humano concepto in vtero matris & distincto per mēbra: tūc aia creať & creādo corpori infunditur. Vñ Augu. Cōtemplemur factură Ade. In Adā enim exēplū datū est vt ex eo intelligamus: quia ia formatū corpus animā accepit. Nā poterat deus aiam limo terræ admiscere: & sic corpus formare: sed rōne infirmabatur: infirma batur glo. i. destituebatur: quia primum oportebat domū cōpaginari: & sic habitatorē induci. Aia certe: quia spiritus est: in sicco habitare non potest: ideo in sanguine sertur habitare: cum ergo lineamenta compacta nō fuerint vbi erit anima. xxxij. q. ij. Moyses tradidit.

Cor. v

Aia nō pōt habitare i sicco.

§. I. DE MODO VNIONIS ANImæ cū corpore. Nota ſm Vincē. in Specu. historiali. ꝙ aia pōt cōsiderari prout est substātia: & sic ꝓprie dicit aia quasi animās & perficiēs corpus. Et ſm hoc est in eo sicut perfectio in suo pfectibili sicut forma est in materia. Vñ destructo corpore destruitur aia inquātū forma: nō aūt inquātū est substātia. i. spūs. Sic em dī rab a qd' est sine: & menen qd' est defectus: quasi sine defectu: ga nunq; illa substātia deficit. Quod aūt dicit Aug. aiam nō esse in corpore: vt formā in materia: intelligēdū est ſm oēm modū: qa. s. aia separať a corpore ſm ꝙ est substātia: forma vero ſm rem nullo modo separať a materia. Itaq; nō est aia vnita corpori per modum cōtinuationis: ga continuatio terminū habet ſm quē res alteri cōiungit. nec est per totū illud eiꝰ quo continuať. Aia autē est per totū corpus absq; termino & situ. Vñ dicit Augu. ꝙ nō est in corpore sicut vinum in vtre: sed rota toti corpori cōiuncta est. Eadē rōne nec per modū cōtiguitatis: sed nec p modū mixtionis: ga in mixtione oporteret esse partium diuisionē: & ga nō pōt quodcūq; quātocūq; corpori misceri: aia y̆o quātocūq; corpori cōiungit. Sil' nec p modum impressionis. Impressum em nō subsistit sine eo cui est impressum: vt patet in forma impressa statue vel sigillo: sed p modū agglutinationis. Qñ em egrediť vel exciditꝰ semę ab hoie in pueri gnatione: spūs qui dī edificator & artifex simul egrediť: q̄ dispositiones acqrit in corpore priusq; aia infundať: & quasi ad eā recipiēdā habilitat corpus vel coaptat. Sicq; ista duo in vnū glutinar. Sunt aūt vnū nō vt cōtinuū vel indiuisibile: sed vnū rōne: nō quia sit eadē ratio vtriusq; sed ga faciūt vnū cuius est vna rō: s. hoiem. Hæc ille. Fit aūt hæc vnio aiæ quæ tūc de nouo a deo creať in capite. xl. dierum a principio conceptionis quo ad mares: vel

De modo vnionis aię ad corpus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

xlvj. vt notat magr sen. post Aug. in. iij. dist. iij. Et vt dicit Inno. extra de celeb. miss. in quadā. Ad 2ppositionē aūt humani corporis quattor elemēta 9currūt: videlicet terra: aqua: aer: & ignis. Et ad vegetationē eiusdem corpis quatuor humores cōsimiles illis cōueniunt: videlicet sanguis: cholera phlegma: & melancholia. Hæc ibi. Cholera est sicca & calida: & cōgruit igni. Sanguis est calidus & humidus: & congruit aeri. Phlegma humidū & frigidū: & 9gruit aquę. Melancholia frigida & sicca: & congruit terræ. Ex his humoribus habet hō inclinationē naturalem ad aliqua vitia & ad aliquas virtutes & scīētias. Nā cholerici inclinant ad irā: & ad magnanimitatē & fortitudinē. Sanguinei ad luxuriā & ad beneuolentiā & affabilitatē. Phlegmatici ad pigritiā: & incuriā: & mansuetudinē & patiētiā. Melācholici ad despe-
Inclinatiões cōplexionum. ratione & suspitionē: cōpunctionē & modestiā. Quantū ad scientias 9m Io. dnīci in dialo. suo post Alb. mag. cholerici inclinant ad metaphysicalia: sanguinei ad naturalia: phlegmatici ad moralia: melācholici ad poeticalia. His etiā cōgruenter respondent quatuor passiones animi: gaudium sanguini: spes cholere: timor phlegmati: dolor seu tristitia melācholię. Et sicut ex improportione humoꝝ corporis generat in firmitas: ita ex inordinatione passionū infirmitas peccati: quæ tandē inducit mortē. In huius figurā dicitur Lucę. vij. Hi qui portabant. s. mortuum steterunt. hi qui portāt mortuum in aia ex inordinatione passionū sunt gaudiū mūdi: spes lōgue vitę: timor nō valēdi pœnitere vel recidiuādi: dolor aduersoꝝ: quæ ducunt ad sepulchrū inferni. Sed gratia christi cessando a malis reuiuiscit peccator.

§. II. VNITVR AVTEM ANIMA

aīa vnit corpi si bi valde cōuenienter.

humana tali corpori. s. humano valde 9uenienter. Et rō est 9m Tho. in. 3. par. q. lxxvj. qa aīa intellectiua 9m naturę ordinē infimū gradū tenet in substātijs intellectualib⁹: intārum q nō habet naturaliter sibi inditā notitiā ỹ tatis sicut angeli: sed oportet q ea colligat ex rebus sensibilibus per viā sensus vt dicit Diony. Natura aūt nulli deest in necessarijs. Vñ oportuit q aīa intellectiua nō solū haberet virtutē intelligēdi: sed etiā sentiēdi. Actio aūt sensus nō fit sine corporeo instrō. Oportuit ergo aīam itellectiuā tali corpi vni ri q⁹ posset esse 9uenies organū sensus. Oēs aūt alij sensus fundant sup tactū. Ad organū aūt cōuenięs tactus requirit q sit mediū inter cōtraria: quę sunt frigidū & calidū: humidum & siccū: & silia: quoꝝ est tactus apphensiuus. Sic em est in potētia ad cōtraria: & pōt sentire ea. Vñ quanto organum tactus fuerit magis reductū ad 9qualitatē cōplexionis tāto pceptibilior est tactus. Aīa aūt intellectiua habet 9plerissime virtutē sensitiuā: qa q⁹ est inferioris præexistit pfectius in supiori: vt dicit Diony. Vñ oportuit corp⁹ cui vnitur aīa intellectiua esse corpus mixtum inter oīa alia magis
Hō est melioris tact⁹ iter oīa aialia. reductū ad 9qualitatem cōplexionis. Et 9pter hoc inter oīa aialia hō est melioris tactus: & inter ipsos hoīes q sunt melioris tactus sunt melioris intellect⁹. Cuius signū est: quia molles carne hn aptos mentes videmus. vt dr. ij. de aīa. Hæc Tho. Q3uis aūt aiæ humanæ sunt substātiæ incorporeę in se: vt angeli: nō tū sunt singulę diuersaꝝ specieꝝ: vt angeli sed omes aiæ siue vnitæ siue separatæ sunt vnius speciei: & eiusdē pfectionis naturalis: & si nō accidētalis. Q2 aūt vna aīa sit acutior & virtuosior alia: procedit vel ex meliori corporis dispositione & cōplexione: vel ex meliori exercitio: vel ex maiori gratia collata. Vñ Sap. viij. dr. Sortitus sum aiam bonā. In vnione aūt aię cum corpore: aīa ipsa q a deo immaculata creat: maculam cōtrahit originalis pcēi: 9pter qd⁹ videt q nō deceat diuinā sapientiā aiam humanā corpori infundere. Nā nullus sapiens ponit thesaurū suū in loco in quo maculā cōtrahit: sed aīa humana est præciosissimus thesaurus dei: vt pote dei imagine insignita: ergo non decet diuinā sapiētiā aīam ipsam tali corpori infundere ex quo maculā cōtrahit. Sed ad hoc rndetur tripliciter. Primo sic: qa sicut nō esset sapiēs q thesaurū in loco mūdo cōseruabilem poneret in loco immūdo: ita esset valde insipiēs qui thesaurū nō aliter cōseruabilē etiā poneret in loco immūdo & pcipue si emundandi thesaurū possibilitas remaneret. Secundo pōt sic rnderi: q⁹ q⁹is illi q in pcto originali nascūtur sint obnoxij: vt priuētur illa participatione diuinę bonitatis: q in prima btōs efficit: tñ participant facultatē participādi illā. Vñ nō deficit penitus opus dei: pcipue a fine: cū peruenīdi ad finē vltimū nō tollat facultas. Tertio sic rndetur. q⁹ macula vel culpa originalis nō 9trahit ex vnione aīæ ad carnē: sed ex voluntate primi parētis: qui actualiter peccādo per inobedētiā infecit totā naturā humanā: q virtualiter erat in ipso 9m rōnē seminalē. Hæc Tho. sup. ij. sen. dist. xxxij. Et hinc Aug. Traxit ergo reatū. s. creatura nascens: qa vnū erat cū illo: & in illo a quo traxit: qñ illud qd⁹ cōtraxit admissum est. j. q. iij. cā itaq;. Nō obstante ergo in
triplex rōnio nis corporis & animæ. fectione aīæ prædicta decuit deū aiam corpori humano infundere post pēm primoꝝ parentū: & hoc triplici rōne. Et primo ex parte diuinæ 9uidētiæ. Sed'o ex pte diuinæ sapiētiæ. Tertio ex parte ostēsionis diuinæ iustitiæ. Quantū ad primā rōnē clarū est q⁹ nō erat decens q⁹ deus sua opera immutaret ab eo qd⁹ 9uidit & instituit. Tū gavel essent mala rum qa si nō essent mala: rō potuisset ea facere meliora. Sed sic ab æterno 9uidit: & in rpe sic instituit: vt hoies p sexuū 9mixtionē generarent: & q⁹ corpori per coitū seminato aīa infunderet: ergo nō decuit q⁹ deus hoc immutaret. Sed'a rō est ex parte diuinæ sapientiæ: & est talis. nō est sapientis inducere maiorē defectū vt minor defectus euitet: immo eō uerso: sed maior esset defect⁹ si humanū gen⁹ nō multiplicaret etiā sic infectū. q⁹si aię corporibus humanis nō infunderent. Tū qa si nō multiplicaret genus humanū: nō implerēt numer⁹ electoꝝ: cui quodāmō oīa cooperant. Tum qa dimitteret naturalis gnationis 9cessus: q est per cōmixtionē sexus. Tū qa subtraheret oīm rerū gdā gradus. Nā si aia tali corpori nō vniret: oporteret q⁹ oīno aīa nō crearet: vel q⁹ alterius naturę esset: & sic in vniuersō hęc natura nē esset sed hoc nō decet diuinā sapiētiā: qa tūc vniuersum imperfectum esset. Tertio rō est ex parte ostēsionis diuinæ iustitię. Ex hoc em q⁹ aia vnita corpori cōtrahit originale pēm: vñ 9cedit cōcupiscentia & pœnalitates plurimę in punitionē ipsius pcti: qd⁹ vnū fuit traductū ab Adā in posteros: oñdit q⁹ seuere deus peccata puniat. Vñ Zacha. xiij. dicit. Adam
Concupiscētia mes dupliciter consideratur. exemplū meū ab adolescētia mea. Sed scīēdū q⁹ ipsa cōcupiscētia seu fomes dupliciter pōt cōsiderari: videlicet 9ut habet rōnē culpę: & 9ut habet rōnē pœnę. Et primo mō cōsiderando 9ut scilicet habet rōnē culpę inquātū. s. cōcupiscētia est peccatū: & ad peccatū sequēs inclinat: sic talis fomes seu cōcupiscētia nō est a deo sicut pēm actuale. Adā nō habuit deum auctorē: sed propriā voluntatē quæ ex peccato actuali fuit deordinata. Vñ Aug. inquit q⁹ illud quo homo fit deterior nō est a deo. Sed si cōsideret secundo modo 9ut scilicet cōcupiscētia habet rōnē pœnę: sic huius pœnę deus est causa: nō sicut agens vel nō influēs vel immittēs pœnā aliquā: sed sicut nō agens vel nō influens suā gratiā ex qua fomes ordinatus erat. i. sensualitas subdita rationi perfecte Hęc Tho. in scripto. super. ij. sen. dist. xxxij.

§. III. NOTANDVM EST AVTEM

Pœne tpales remanēt post baptismū in homine triplici ratione. q licet p baptismū tollat pœna æternalis: q⁹ debet ex pcto originali pfonę. s. carētia diuinæ visionis: nō tn tollit pœna tpalis: q⁹ debet naturę ex ipso pcto originali cuiusmodi est inordinata cōcupiscētia vel pugna carnis ad spm: fames necessitas moriēdi: & hmōi. Voluit aūt deus istas pœnas remanere post baptismum triplici rōne. Prima est ad manifestandum equitatē vel infallibilitatē diuini iudicij: vt. s. alla snia quā dictauerat de morte Adę & posteroꝝ eius immobilis 9maneret: vnde ab illa snia nemo euadit. Sed'a est ad ostendendū fructū passionis xpi: qa si dns curaret naturā & fomitē: frustra nascerēt immunis a culpa: nec indigeret rege nerari a christo deo. Vt igit oēs passiōe christi se cognoscāt egere data est virtus sacro baptismi a passiōe christi: qd⁹ ad hoc est ordinatū vt pœnas remittat personales: nō naturales: qa remediū respicit personā nō naturā. Tertia rō est ad amplificandū meritū liberi arbitrij: qa hmōi pœnalitates ad bonū multipliciter 9mouēt: licet ei p baptismū nō tollant hmōi pœnalitates: tū p ipm baptismū efficit vt pœnę supradictę remanētes nō dnēnt in psonā: sed magis ei subij ciant: & cedāt in vtilitatē ei⁹ inquātū sunt materia virtutis & occasio humilitatis & exercitij. Hæc Tho. in. iiij. di. iij. & Alex. in sum. par. iiij. Et nō. q⁹ q3uis simpl'r loquēdo melius esset fomitē nō hre q⁹ hre: tñ 9m qd. i. quātū ad aliquē statū hois expedit hoi fomitē hre ne in superbiā elationis cadat: & propter alias vtilitates supra assignatas. Tho.

§. IIII. SCIENDVM AVTEM

Aīa inscriptura mi'ti 9m Hug. cardinalē sup Pō. xxxiij. q⁹ aīa in scriptura sacra sumit multipl'r. Et primo qdē 9 toto hoīe: vt ibi Leuit. v. Si peccauerit aīa. i. homo. & Exo. j. Erāt oēs aię eoꝝ qui egressi sunt de femore Iacob. lxx. Nec em aię solę egressę sunt de femore Iacob: sed cū corporibus. Sed'o accipit 9prie 9 ipsa forma substātiali hois: q⁹ corpus informat & viuificat. Sap. iij. Iustoꝝ aūt aię in manu dei sunt. i. in 9uidētia & 9tectione: & nō tāget illos tormentū mortis. s. ęternę. Tertio 9 potētijs aiæ oibus. vt Pō. cij. Benedic aīa mea dño. Aīa aūt nō operat nisi mediātibus suis potētijs. Vñ quasi se declarans subdit: & pro. i. oīa q⁹ intra me sunt. i. oēs potētię: intellect⁹: voluntas: sensus: noi sancto eius. Quarto accipit 9 aliqua potētia eius: & aliqñ pro potētia vegetatiua. 9m illud. Humiliabā in ieiunio aiam meā. Humiliat em. i. affligitur vegetatiua potētia dū minuit sibi nutrimētū cibi per ieiuniū Et Iob. ij. Cūcta q⁹ habet hō dabit 9 aīa sua. i. vita 9seruāda quę pertinet ad vegetatiuā. Quinto pro potētia sensitiua: vt illud Io. xij. Nunc aīa mea turbata est turbatio 9prie est sensitiuæ partis: & pcipue in christo q illa ỹba dixit nō poterat esse aliqua turbatio rōnis: cū cōprehensor esset, & Lu. xiij. Qui nō odit aiam suā. i. affectus sensuales nō pōt me⁹ esse discipulus. Sexto pro rōne: vt illud Pō. Intrauerunt aq⁹ scilicet tribulationū & tentationū vsq; ad aiam meā. i. rōnē ad suffocandū eā per cōsensum. Septimo 9 intellectu: vt illud Deut. vj. Diliges dnm deū tuum ex toto corde tuo & ex tota aīa tua: & ex oī mente tua. i. ex tota voluntate & intelligentia & memoria. Et Iob. vij. elegit suspendiū aīa mea. i. intellectus meus suspendiū 9templationis: per quod intellectus eleuatur a terrenis: & mortē scilicet vitioꝝ ossa mea. Octauo 9 cōscientia. vt illud Eccl'. xiiij. Iustifica aiam tuā. i. cōscientiā. Nono pro libero arbitrio: vt illud pō. Anima mea. i. liberū arbitriū in manib⁹ meis semp. i. in oīb⁹ meis operibus: qa semp remanet illud ad operādū bonū vel malum. Decimo sumit 9 volūtate. vt Cañ. j. Indica mihi quē
Cañ. v. diligit aīa mea. i. volūtas mea. Et illud. Aia mea liquefacta est. i. volūtas mea remota oī pigritia & frigiditate ad deum currit: vt dilectus locutus est mihi inspirando & gratiā infundēdo in me. Vndecimo 9 intentione. vt illud Iob. xiij. Aiam meā. i. intētionē in manibus meis porto. Nā finis ad quē respicit intētio mouet agentē ad operandū. & Act. iiij. Multitudinis credētiū erat cor vnū. i. volūtas: & aīa vna. i. intētio in dño. Duodecimo pro statu hois vario: 9m illud Iob. xvj. Vtinā esset aīa mea 9 aīa vestra. i. status me⁹ esset vt vester. Cōsolarer & ego vos sermonibus: & mouerē caput meū sup vos: ego em afflictus sum & miser & vos soli
Aīa iferni q⁹ sit. ces: & sic variat status aiaꝝ in illa vita. Tredecimo 9 affectu intēso in bonū vel malū. vt Esa. v. quo ad malū. Dilatauit infernus aiam suā. i. dæmones & dānati: quanto plures descendūt ad dānationē: tanto plures appetunt dānari secū Et ex defectu scīētiæ & cognitionis diuinoꝝ in hoibus crescit affectus & malitia ad decipiendū in demonijs. Secundū istas acceptiones hic tractabitur de aīa. s. de toto hoīe: de ipsa essentia aīæ: & de singulis potentijs eius.

¶ De quidditate hois & eius excellentia. Cap. vij.

LAVDA ANIMA MEA DOminū: laudabo dnm in vita mea. pō. cxlv. Quia in p̄senti vita nō operat aia nostra nisi mediāte corpe cū ois nra cognitio ortum habeat a sensu ideo & corpe & aīa laudādus est: attentione aię & corpis voce. Et vere frequēter debet laudare totus hō: cū in se receperit cōtinentiā mūdi tātę excellētiæ est 9m naturam: vt infra declarabit: qa pars principalis hois est aia & totū aliqñ de-
§. pcedēi pri. noiat a parte principaliori: ideo noie aię intelligit aliqñ totus hō vt dictū est. ū. Et ideo nūc de toto hoīe agendū est.

§. I. DE QVIDDITATE HOMI-

nis seu declaratione ipsius pulchra hæc pōt haberi ex ỹbis Salomonis Eccl's. ij. vbi ait. Quid est hō: vt seq possit regē factorē suū. Vbi primo ponit 9m vnā expositionē inquisitio. ibi. Quid est hō. Sed'o ad hoc respōsio. ibi. vt seq possit &c. Ex qua rnsione eliciuntur tria 9m dnm. Io dnīci super
Quid est hō. Eccl's. vbi hæc oīa ponit quæ. j. ponunt paucis adiunctis.

¶ Et primo homo est libertate prędotatus voluntatis: quia sequi possit. q. d. talis est q⁹ sequi potest.

¶ Secūdo homo est dignitate sublimatus entitatis: quia se qui possit regem vt rex.

¶ Tertio hō est grauitate 9format⁹ vanitati: qa factorē suū. Dū em dicit factorē. memēto te factū ex limo. Et sic subtiliter Salomon de hoie sub breuitate ỹbor⁹ & sensus diffuse. p cedit. Nā vt naturalis rndet de hoie: q⁹ est aīal rōnale per libertatem arbitrij: qa sequi possit. Vt astrologus rndet q⁹ est microcosmus. i. minor mūdus: qa in se cōtinet totius orbis dignitatē: qa regē. Vt ethicus rndet q⁹ est natus de muliere breui viuēs tpe repletē multis miserijs. vñ dicit: factorē suū: qd⁹ dē respectu corporis. Dico ergo primo q⁹ cū quęrit: qd est hō: q⁹ Salomō nō det vt bonus naturalis q⁹ ipe prædotatus est libertate volūtaris: quia seq possit. De hac libertate
Iob. xliij. de liber tate hominis. loquit Iesus filius Syrac. Eccli. xv. Deus ab initio cōstituit hoiem & reliqt illū in manu 9silij sui. Adiecit 9cepta & mādata sua. Si volueris mādata seruare cōseruabūt te: & in perpetuū fidē placitā facere. Apposuit tibi aquā & ignē: ad qd⁹ volueris porrige manū tuam. Ante hoiem vita & mors bonum & malū: qd⁹ placuerit ei dabit illi. Hæc ibi. Hoc aūt liDiffinitio liberi arbitrij. berū arbitriū vt magr sen. ponit in. ij. di. xxiij. c. v. est facultas rōnis & volūtatis: qua bonū eligitur gra assistente: vel malū eadē desistente. Libertas pertinet ad voluntatē: q⁹ sola inter potētias aię libera est. Nā nō pōt intellectus nō intelligere obiectū sibi clare p̄sentatū: nec pōt intelligere obiectum obscure sibi p̄sentatū: nec pōt intelligere qñ vult: & nō intelligere qñ nō vult: aliter diceremus q⁹ aiæ dānatoꝝ possent se beatificare: & maxima pœna est scire se esse priuatum gīa æterna: & scire se esse in pœnis. Si igit aia posset libere intelligere: & libere nō intelligere: sequeret q⁹ aia dānati posset libere intelligere se nō esse priuatā: & sic eadē rō ne posset se intelligere apprehendere deū: & sic esse beatam
De libero arbitrio. Dico igit q⁹ oīs libertas q⁹ est in hoie: est a voluntate & nulla alia. Arbitriū aūt dr rōnis. Rationis est em discernere inter bonū & malū & standū est ad suū arbitrium. Dicit ergo liberū arbitriū facultas rōnis & volūtatis. Et sequit in ipsa diffinitione. Qua bonū eligit &c. Et ex hoc videt q⁹ non sit in nostra potestate facere bonū: quia dicit assistēte gra: gratia em est a deo & est gratis data & gratum faciens. Nam si nō esset gratis data nō esset gratia: sed debitū: igit videt q⁹ nō habemus liberū arbitriū ad bonū: sed ad malū maxime cum determinatū fuerit alibi: q⁹ nemo bene facere pōt: nisi primo moueat a deo. Et sic videt q⁹ respōsio Salomo. sit falsa qui principaliter ponit liberū arbitriū vt sequi possit homo factorē suū: & non dicit vt recedere possit a factore suo. Hic sub breuitate respōdeo q⁹ liberū arbitriū est principaliter tam ad bene operādū q3 ad male operandū in nobis: nā dictū est liberū arbitriū pertinere ad rationem vel voluntatē Involūtate aūt est naturale desiderij sequi & inuenire sum
Libertas arbitrij vñ ē mum bonū: vt al's dictū est: & est per 9nis naturale odiū ad fugiendū malum. Ratio aūt nō habet nisi iudicare quid sit bonū qd sit malū: & nō plus efficit quo ad iudiciū ad vnū q3 ad aliud. Ex quo sequit q⁹ libertas arbitrij fortior est ad bonū q3 ad malū: & ideo sapientissime dixit Salo. vt sequi possit & non vt fugere aut recedere possit. Et vt tibi clarior sit solutio dubij qualiter sit in nostra potestate & libertate
Qualiter aia a deo attrahit. sequi deū & facere bonū quamq3 oē bonū primo a deo moueāte, pcedat. Nota duo familiaria exēpla: quoꝝ primum est diui Aug. super illud Ioā. vj. Nemo pōt venire ad me nisi pater meus traxerit eū: & est tale. Imaginemur vnū piscato rem qui hamo capit piscē: ille ponit hamū & escam: & totū ponit sub aquis. Consideramodo si est in potestate alicui⁹ piscis intrare gremiū piscatoris vel nō. Dicendū est q⁹ non. Nā esto q⁹ piscis capiat escā & hamē: si piscator nō traxerit sursum hamū & piscē: nunq3 piscis extret de aquis nec ad piscatorē ascenderet: sed necesse est vt piscator trahat. Cōsidera sec'o si in potestate piscatoris est trahere ad se pisces cum vult. Et sil'r dicendū est q⁹ nō. Nam si piscator per mille annos traheret sursum hamum: & piscis nō esset affixus hamo nunq3 traheret piscē. Quis ergo ordo est huius. Et primo q⁹ piscator apter hamū inuolutū esca: demum mittat in mare deinde q⁹ piscis sponte veniat & capiat hamū sub esca: postremo ỹo q⁹ piscator trahat piscē. Iam puto q⁹ habeas intētionē. Deus est piscator qui posuit escā suoꝝ: præceptoꝝ in hoc mari magno & spatioso: sub qua esca latet hamus. id est amor. Nā oīa præcepta ad amorē referunt. Ecce ergo q⁹ dē incepit: sed necesse est q⁹ tu sequaris & vadas ad capiēdum escā & amorē: & tūc deus per suū amorē trahet te: si ergo tu nō venis nō traheris: & si nō te traxerit nunq3 ibis ad eū. Bene ergo dicit Salomō cū querit quid est homo: q⁹ ipe est in libertate arbitrij vt seq possit. Ad hoc etiā facit quod Aug. dicit ibidē videlicet. Noli cogitare te inuitū trahi: non em inuitus trahit animus sed amore. Est quædā voluntas cordis tui cui dulcis est panis ille cœlestis. Porro si Poeta dicere licuit. Trahit sua quemq3 voluptas: non obligatio sed
Virgi. i Bucco.

Universidad de Deusto
Biblioteca

delectatio. Quantomagis dicimus trahi hoiem christū qui delectat veritate: delectatur beatitudine: delectat iustitia: delectatur vita ęterna quod totū est christus. Ramū ostēdis oui & trahis eā: nuces ostendis puero & trahis eum. Hinc & Amb. Voluntariū militē sibi elegit christus: voluntarium seruū sibi diabolus auctionat. xv. q. j. nō est. Et in hoc est similitudo ad deū: qui oia operat ſm ꝓpriū voluntatis sine nullo cogente: & homo est dñs actuū suoꝝ.

§. II. DICO SECVNDO QVOD

cū qrit qd est homo: ꝙ noster Salomō respondet vt astrologus: & dicit ꝙ est dignitate sublimitatus &c. quasi velit dicere ꝙ ipse homo est minor mūdus q dr microcosm⁹. Vbi debes scire ſm Tho. super Ioā. in. c. j. ꝙ mūdus est triplex. s. magn⁹: immo maxim⁹: & iste est de⁹: sed's est medi⁹: & iste est mūdus creatus in quo sum⁹ nos. tertius est minor: & iste est homo. Sic puto intelligebat Io. qū dicebat: mūdo erat. i. in seipso: & sic deus est mūdus. Et mūdus per ipm factus est: & iste est de quo Genē. j. In principio creauit deus cœlū & terrā: & mūdus eū nō cognouit. i. homo ad quē spectat eū cognoscere. s. deū: sic etiam videtur Amb. hoiem appellare mundū. dist. xxxv. sexto die. vbi dicit ꝙ per cibos mūd⁹ haberet minui. i. homo per quos defnt augeri. vide ibi glo. Et rationē assignat Damas. in. ij. lib. ga mudus dr hō: ga parti cipat cum oibus creaturis mūdi. propter qd'etiā Greg. dicit in homil'. super illud. prędicate euangeliū oi creaturę. i. hoi qui dicit' ois creatura rōne ꝑdicta: habet em in se similitudinem quasi oim. Vñ Alanus de plāctu naturæ introducens natura sequentē sic ait. Ego sum illa q ad decorē mundanæ machinę similitudinē hois assimilaui naturā: vt meā velut in speculo ipsius mūdi structura cōparet. Sic igit cū audis regem intelligе hoiem esse: qui dr rex vt suus principalis rex qui dr mūdus maximus: & est rex: ga sicut ille rex maxim⁹ oia pugillo tenet: sic homo totū mūdū mediū in se cōtinet. Et est alius tertius mūdus: ideo vide naturā hois ſm Amb. in hexa. de opere sextę diei. & Lactā. lib. de opificio dei addit's qbusdā vt visum fuerit. Primo in cœlo te natū scias: ere ctus cōstitutus es: sursum spectans. Ceruix vero rotundavt cœlū. Decem em sunt cœli scilicet Lunæ. Veneris amorose Mercurij gratiosi: Solis luminosi: Martis vigorosi: Iouis pluuiosi: Saturni tēpestuosi: & stellaꝝ fixaꝝ: crystallinū: & empyreū: primos octo videm⁹ hīc: sed nō duos vltios: hos cœlos quęre in capite & vide solem & lunam duos oculos: Martem & Mercuriū duas aures: Saturnū & Iouē duas nares: Venerē vnū os. Illi mundū illuminant & gubernāt. hęc septē mēbra totū corpus ordinant & decorant. Stellatū cœlum in vertice capitis considera: cuius stellę multę & decus sunt capilli qui in hoie ad decus pertinent: vt patet in his q ex roto sunt capillatura priuati. Crystallinum quod nō vides habes in fronte: vbi est sensus cōis: & empyreum in memoria ḡrat. Sed hęc aliquantulū aliter notāda sunt. Primo capilli sunt necessarij cōtra nimiū estū & validū frigus. Capitis pars superiorvñ egrediunt capilli posita est ad defendendum cerebrū: capitis, ꝓpria forma est sicut nauis: nō, ꝓprie rotunda: sed cōpressa aliquātulū cuius medriū pōt dici carina: anterius prora: posterius puppis. Et hęc figura necessaria fuit: vt meli⁹ in ipso capite distingueretur cellulę sensuū. Frons est libera et aperta: vt mētis habitū pādat: et sic a malis cogitationib⁹ abstrahas mētē. Supercilia sunt munimēta oculoꝝ: ne si de capite aliqd cadat eos offendere possit. Pilis nigris implent vt visum magis ꝓfortēt. Sunt effossi vt habeant vñ recipiant visibilia. Sunt palpebrę vt a nocumētis tegant: quia nobiles sunt. Septē insuper pelliculis ipsa lux vel pupilla tegitur: vt a nullo estu vel frigore lędi possit. Duo sunt vt si vnus abesset: alter nō desit: nec plures q. duo: quia turpitudo esset ipsa multiplicitas. Aures autē eadē causa duę sunt: licet vnus tantū sit auditus sicut & visus nō nisi vnus: in quibus primo abscō dunt foramina: ne etiā lędant ab extra. Factę sunt vt occulta & inuisibilia noscamus & tortuosa. Cartilago cū carne extra aures in gyrū cōponitur: sit advocis dulciorē boatum: qa dum per eā sonus reuoluit': melodiā quandā de nouo cōponit: & animus magis delectat. Nares autē ad hoc sunt factę: vt cerebri purgamenta & totius interioris capitis inde extrahant. Et non est nasus totus ex osse: sed pars ex cartilagine: quia oportet eū dilatari & cōtrahi. Per ipsas etiā nares odoramēta sumūtur ad cerebri cōfortationē. Os denicę pro cibo sumēdo datum est vt vita cōseruetur. In ore em dantur dentes ad masticandum: ne stomachus grauet cibo grosso: & sapidius q̄ sumimus faciunt degustare. Os etiā & dētes ꝓ loquela formanda sunt data: quæ velut plectro percusso faciunt melodiam. Est em ipsa lingua vel plectrū verberās aerem super palatum & dentes & labia: q̄ si vel pars eoꝝ deesset efficeret vox nō sonora. Hinc quanta melodia & varietas cōsonantium sit nata: qui cōsiderare posset in laudē sui prorūperet creatoris qui tantā speciositatē cōtulit hoi. Sed qd' singularius est oibus alijs linguis: sola humana loquelam inuenit cūctis alijs aīalibus existētibus mutis. In hac ergo figura capitis totius cœlestis ornatus cōtinet. Demūvero a cœlis ad terrā descendunt rores & impressiones & calores naturales: quibus mūdus gubernat' cōtinue. Et hoc est in hoie gula ꝙ quā ad corpus nutriendū ab aīa descendunt: cuius pulchritudinē & gracilitatē si cōtemplatus fueris miraberis. Inde procedūt musculi quasi totius capitis bases: quia cœlū sua fortitudine sustentat' a deo sibi donata. Veniamus ad brachia vbi sunt manus & digiti decē: quæ oia ministrant tori corpori nostro: quia cœli sunt illi qui influūt nobis necessaria in seruis. Sed est manus aperta ad largitatē monstrandam: digiti ꝓcedunt ab vno trusto tendētes ad vnitatē docendam. Post oēs cœlos sequit' sphera ignis: quā reperies in stomacho: vbi intensissimus calor est pro digestione faciēda. Qui stomachus est velut olla: ad quā ois calor corporis sequit' cū cibū susceperit. Hinc dicimus bonū signū post cibum frigus: quia totus calor currit ad stomachū: & experimur mēbra esse subtiliora post cibum q̄ ante in hoie sano vt paret maxime de digitis mittendo & extrahendo anulū. Post spherā ignis sequit' sphera aeris: in qua generant' pluuiæ: niues: & grādines & impressiones diuersę sine hoc nō: nec per momentū homo viuere posset: hæc in corde require sine quo nec per se aliquis viuere valet in quo generant' furta: homicidia: blasphemię &c. Deinde sequitur terra cōfusa cū aqua vbi fit generatio & corruptio rerū. Et hoc ḡre in te hoie in ventre corruptionis & genitalibus generationis. Et ga terra suo pondere librat': siue super nihil est fundata: post istas partes duę sequunt' subtiles colūnę: quibus corpus oē vehitur nō sine miraculo grandi: cū videas boues & oues & equos & aīalia multos habere pedes crura simul & tibias fortiora cruribus hoim & tm nō possunt recte: sed solū prone ꝓcedere. Igitur hoc est miraculū ꝙ terra nō est super graue corpus fundata. Ista est solutio secunda. Nā cū quęritur: quid est homo: tibi rndetur vt astrologo ꝙ homo est totus mūdus & perfectio oim. Sic etiā respondebat Anaxagoras: qui interrogatus quid esset homo: ait, mensura oim rerum. vt habet. x. Meta. Sic forsitan intellexit Pythagoras q̄ interrogatus ad qd natus esset homo: ait. Causa videndi cœlū: vt dicit Lactan. iij. instī. c. xxiij. quia debemus cōtemplari cœlū: & cū eius pulchritudinem cognoscimus ad nosmetipsos reuerti: & nos cōseruare: ne tam nobilem creaturā damnare velimus & eū auferre a cœlo. Et ista cōsideratio subleuat ad eum: vt regem sequaris.

Hō est microcosm⁹.

In figura capitis cœlestis ornat⁹ cōtinet.

Signū est sanitatis frigus p⁹ cibū sūptum.

§. III. TERTIA QVESTIO EST

quid est homo: & hoc quantum ad corporis originē. Et ad hoc rndet Salomon di. ꝙ est grauitate cōfirmatus vanitati Et sic respondet vt bonus moralis & ethicus. sicut rndebat pater suus qui dicebat. Homo vanitati filis factus est. Facta prius interrogatiōe. Dñe quid est homo: quasi puluis qui vento flante transfertur quasi limus in terrā liquidā resolutus: qui habere nō pōt firmitatem. Quapropter quid est hō sub interrogatione & despectiue, ꝓnuntiandū est. Vbi nota quod ait Prisci. in. iij. lib. ꝙ hō quintuplicē habuit diminutionē vsq; ad hanc diē. Nā antiquitus declinabat hic hō homonis. sicut ꝧebat Ennius q̄ dicebat. Vulturis in syluis miserū mandebat homonē. Prima ergo sua diminutio fuit hic homo. inis. sed'a est homunculus. tertia homuntio. quarta est homulus. quinta homuscul⁹. Prima diminutio est tātū in obliquo & nō in recto: aliꝙ quatuor sunt in obliquo & in recto: ga ꝓculdubio natura hūana ī primo fuit diminuta in obliquo: sed nō in recto. ga prio obliqua mulier fuit creata: q̄ nō est perfecta sicut vir: nullā tm imperfectionem ex hac creatiōe acquisiuit. Adā: sed ipsa natura fuit imperfectior: cū sua imperfectio quę latebat a dextra patuit Sed'a diminutio fuit in recto in primo peccato Euę. Nam tūc recte humana natura acquisiuit mortem corporalē: sed nō spūalem. Tertia diminutio fuit etiam in recto q̄ scilicet ipse Adā peccauit: ga tūc fuit ipsa mors corporis & aīæ.

De diuersa diminutiōe huius nominis homo.

Quarta

Genē. iij. Quarta diminutio fuit qī habuit maledictionē & dictum ei fuit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quinta diminutio fuit quando expulsus est de paradiso. Igitur si queris quid est hō: respice factorē: vt recorderis te factum fuisse: & tūc cognosces in ipso esse breui tpe tuę factionis: & quantam diminutionem habuisti. Vel prima diminutio fuit in pcto Euę. sed'a in pcto Adam. tertia in peccato legis naturę quarta in pcto legis scripturæ. qnta fuit in pcto habito cōtracto cōtra legem gratiæ. Et prima nō fuit in recto: qa nō dānauit naturā humanā: sed oēs alię dānant: maxime contrahētes. Vel prima diminutio fuit qī de Adam fuit costa extracta: qa tūc diminutus est homo. Alię vo quatuor fuerūt quādo per peccatū quatuor elemēta ex qbus cōponitur homo facta sunt alterabilia inter se & ex eoꝝ actiuitate tot⁹ corrumpitur: & venit ab esse ad nō esse p mortē corporis. Igitur si vis scire qd est homo: factorē sequere & considera bis factionem ꝙ de aliqua materia sis creatus vel factus: & videbis esse tūc vanū. Vñ Bernū. in suis contemplationib⁹ sic ait. Attende homo qd fuisti ante ortū: & quis es ab ortu vsq; ad occasum: & qd eris post hāc vitā: profecto fuisti qd' nō eras exvili materia postea fact⁹ & vtilissimo pāno iuolutus: menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus: tunica tua fuit pellis secundina: sic indutus & ornatus ad nos venisti &c. multa ibi. Et be. Ambr. i hexa. de ope sextæ diei ait. Nōne hæc oia sicut vmbra prætereūt? Nōne domus tua hæc puluis & ruina? Nōne hæc oia fabula? Nōne fæculi thesaurus vanitas est? Nōne tuipse vermis? Respice in puluerē hoim: & vide qd de te nisi cinis & ossa remanebūt: ḃ est ex corpe tuo. Respice inquā: dic mihi qs ibi diues: qs ibi pauper sit: dicere nopes ac potentes: nudi oēs nascimur: nudi morimur: nulla discretio inter cadaueraꝝ mortuoꝝ: nisi qa graui⁹ fetent diuitū corpora dedita gulæ & luxuriæ: q̄ pauperis quē audisti crudeliter defunctū: s. Lazarum. Si ergo cōsiderabis te factū: videbis quid est hō quia qd vanū. hæc oia ibi. Macrobi⁹ etiā de somno Scipionis dicit. Aiæ incluſæ corporibus ꝙ corpus velut carcerem fortidū: tenebris horridū: sordib⁹ & cruore inquinatū patiunt. Et. xiij. q. ij. in Ecclesiast' ico dr. Terrā geris: terram teris: & in terrā reuerteris: q de terra sumeris. ſm aūt Aug. nihil informius terra. Hinc & Virgi. in. vj. Enei. Nō mihi si linguæ sint centū: oraq; centū. Ferrea vox: oēs scelerum deprēdere formas. Oia pœnarū pcurrere genera possim pū. Vniuersa vanitas ois hō viuēs. Caro insuper ait apūs concupiscit aduersus spiritū: & spūs aduersus carnem: & sic cōtinuum bellū intestinum: qd' bellū representat' in morib⁹ cœloꝝ sibi contrarijs. Sicut em sunt duo mot⁹ cœloꝝ. s. motus primi mobilis qd' theologi appellant cœlū cry stallinū aliꝙ firmamentū: qui est ab oriente in occidentē vniformis & cōtinuus. Alius est motus planetarum ad oppositū. s. de occidente in orientem p signa zodiaci. Ita in hoie ē duplex motus in appetendo. s. mot⁹ sensualitatis: & motus rōnis ex spū qui sunt oppositi. Vñ & Alanus de cōplanctu naturæ. Sicut cōtra raptā firmamēti volubilitatē motu contrario exercitus militat planetarū: sic in hoie sensualitatis rationiscq; hostilitas contraria reperitur. Rōnis em motus ab ortu cœlestiū oriens: occasum pertrāsiens: terrena considerādo regyrat in cœlū. Ecōtrario motus sensualitatis plane tarū cōtra rōnis firmamentū in terrestria occidens aliqn labuntur. Et nota q. hō vltra ꝓpriā acceptionē aliqn sumit ꝓ parte rōnali: & dr hō interior. Aliqn ꝙ parte sensuali seu corpore & dr exterior hō: & de vtroq; n. Cor. iij. Licet is q foris est noster homo corrūpat': tm is qui intus est renouatur de die in diē. Item de primo. Hoies & iumenta saluabis dñe. i. rationabiliter viuentes & bestialiter salute naturali & saluti spirituali cum bestię cōuertunt in hoies: sicut Nabuchodonosor per pœnitētiam. De sed'o. j. Cor. iij. Cū sint inter vos zelus & contentio nonne ſm hoiem ambulatis? Aliquando sumit' homo ꝙ diabolo: & dr malus homo. ps Non timebo qd faciat mihi homo. Et alibi. Eripe me domine ab hoie malo. i. diabolo: vel meipso ſm Bern.

Ad gal. v.

Hō sumit' diuersimode.

TITVLVS. II. DE POTENTIIS animæ.

¶ De potētijs animæ in cō. CA. I.

In hoie est tm vna aīa

IN HOMINE NON SVNT plures animæ per essentiā differentes. s. nutritiua: sensitiua: & intellectiua: sed vna tantum. s. intellectiua continens in se illam triplicem vir

tutem: scilicet nutritiuum: sensitiuum: & intellectiuū. Vñ in lib. de ecclesia. dogmatibus dicitur. Nec; duas animas dicimus esse in vno homine: sicut Iacobus & alij Syrorū scribunt: vnam animalem qua animatur corpus & quæ immixta sit sanguini: altera spiritualē quæ rationem administrat: sed dicimus vnam & eandem esse animā in homine quæ & corpus sua societate viuificat: & seipam sua ratione disponit. Pro huius maiori declaratione dicit btūs Thom. in. j. parte. q. lxxvj. arti. iij. ꝙ Plato posuit diuersas animas esse in corpore vno: etiā ſm organa distinctas qb⁹ diuersa vitæ opera attribuebat dicens. Vim nutritiuā esse in epate: ꝙ cupiscibilis in corde. cogitatiuā al's cognitiuam in cerebro: quā opinionē Arist. reprobat in lib. de aīa. Apparet autē hoc esse impossibile. s. plures aīas in vno corpore esse differētes per essentiā per istud: quia vna operatio aiæ cum fuerint intensa impedit aliā: quod nullo modo cōtingeret nisi principiū actionū esset ꝙ essentiā vnum. Ponit & alias duas rōnes quas ibi potes videre. Dicendū est ergo ꝙ eadē numero est aīa in hoie nutritiua: sensitiua: & intellectiua.

Quo aūt hoc cōtingat de facili cōsiderari pōt: si qs differētias specierū & formarum attendat. Inueniuntur enim species rerū & formæ differre abinulcē: sicut pfectū & min⁹ pfectū: sicut in rerū ordine animata sunt pfectiora inanimatis: & aialia plātis: & hoies brutis: & in singulis horum generū sunt gradus diuersi. ideo Aristo. in. viij. Meta. assimilat rerū species numeris: q differunt specie ſm additionem vel subtractionem vnitatis. Et in. ij. de aīa comparat diuersas aias speciebus figurarū, quarū vna continet aliam. Pēragonus continet tetragonū & excedit: sic aīa intellectiua continet in se sua virtute qcqd habet aia sensitiua brutoꝝ: & nutritiua plantarū. Sicut supficies q̄ habet figuram pentagonā nō per aliā figurā est tetragona: & p aliā pentagona: ga superflueret tetragona ex quo in pētagona contineꝝ. Sic non per aliā aiam sortes est hō: & per aliā sortes est aial sed per vnā & eandē. Et licet embrio prius habeat animam sensitiuā: tm hæc abīcit aduenięte perfectiori. s. rationali q̄ est intellectiua & sensitiua simul. Hęc Thom. Quamuis autem in hoie nutritiua & sensitiua communius & ꝓpri⁹ dicantur potentię q̄ animæ: tamen aliquando animę dicunt Et de aia nutritiua potest intelligi illud qd' dixit Petrus christo. Animā meā pro te ponā. i. vitā: quæ pertinere videtur ad nutritiuā. Alienatus em ab intellectu, actu præsenti: & ab omni sensatione adhuc pōt viuere vt fuit in Paulo: sed nō alienatus a nutritiua. De anima sensitiua dicitur Ioan. xij. Qui amat aiam suā perdet eam: ibi eam est relatio simplex: & est sensus. Qui amat aiam suā rationalem: vere perdit. i. mortificat aiam sensualem suam. s. quoad illicita ad quæ inclinat' vt a visu: auditu: ab appetitu illicitorūve nercorū & hmōi. De aia intellectiua intelligitur illud Iob xij. Animā meā in manibus meis semper. i. discussio rationis quæ pertinet ad animam intellectiuam: in manibus. i. operibus meis: ad considerandum si licita sint vel illicita. Et de hac triplici simul potest exponi illud Io. x. Bonus pastor animā suam ponit pro ouib⁹ suis: siue illud intelligat' de prælato quo ad subditos: siue moraliter de quocunq; virtuoso quoad greges cogitationū: affectionū: & operationum, vt tāq; oues sint cogitationes & actiones innocentiæ & obedientię mānsuetudinis & patientiæ ac beneficientię & hmōi. Talis em si est bonus ponit si expedit, p cōseruatione ouiū & animā nutritiuā. i. vitā sensitiuā aiam respiciēdo: audiendo: admonēdo: discurrendo, p salute eoꝝ: animā intellectiuā orando: meditādo: studēdo: prędicando & hmōi Figura in Iacob qui virgas populeas & amygdalinas ponebat partim decorticatas in aquis ante oues quarū erat pastor dū bibebant: q̄ ſm Gregō. in moralibus signant exempla patrum partim ſm historiā: partim ſm sensum spūalem aiabus proponēda: vt ex horū aspectu cōcipiant ꝓposita virtutis. Genē. xxx. Figura in Dauid qui pugnabat contra leones & vrsos, p ouib⁹ suis: & sic morti se exponens. i. Re. xvij. In Moyse etiā qui minauit gregē ouium ad interiora deserti: vbi vidit rubū ardentē nō consumi. Exo. iij. Sic prælatus suis orationib⁹ & exemplis debet oues subditas advisionē superiorū perducere. Sed'm hoc etiam potest exponi illud. Magnificat aia mea dñm, Nā quantum ad aiam vegetatiuā magnificauit realiter dñm Iesum augmentando paulatim in vtero & nutriendo: & sic fecit magnum corpus realiter. Vel etiā magnificauit generando ipm sine huma-

Exępla moralia.

Luce. s.

Universidad de Deusto
Biblioteca

no opere:& sic ostẽdẽdo in se magnã dei potentiã:& sic cũ Maria sorore Aaron inuitat nos ad idẽ dicens.Cantemus dño gloriose eñ magnificatus est &c. Exod.xv.Magnificat quantum ad sentituã dñm exẽplariter proponẽdo sensus suos:& vincẽdo oẽs passiones cõcupiscibiles & irascibiles:vt dicere posset illud apl'i . Magnificabit christus in corpore meo. Tertio magnificauit quantũ ad intellectiuã aiam:videlicet affectu i diuinis exultãdo.ibi : Et exultauit spũs meus. Intellectu se paruã cognoscẽdo.ibi:Quia respexit humilitatẽ ancillæ suę &c.Memoria recolendo beneficia sibi collata.Quia fecit mihi magna&c.Et sacra eloquia Sicut locutus est &c.Et ad idem inuitat nos pñ.dicens.Magnificate dñm mecũ:& sic magnificauit virtualiter.

Phil.ȷ.

§.I. VNITVR AVTEM ANIMA

Anima vnitur corpori sine alio medio.

rõnalis corpori nõ mediãte aliquo corpore:nec mediante aliqua dispositiõe accidẽtali:sed p seipsam. Pro cuius declaratione dicit be. Tho.i.ȷ.par.q.lxxvȷ.ar.ȷ.ꝙ cũ aia vniat corpori vt forma:est impossibile ꝙ vniatur aliquo corpe mediãte.Cuius rõ est:qa sic dicit aliqd esse vnũ qũo &ens. forma aũt p seipsam facit rẽ esse in actu:cũ p essentiã suam sit actus nec dat esse p aliqd' mediũ. Vñ vnitas rei cõposita ex materia & forma ẽ p ipsam formã:q̃ ꝑm seipsam vnit materiæ vt actus eius:nec est aliqd aliud vniẽs nisi agens qd' facit materiã esse in actu . vt dr̃ in.vñ.Metaphysi.Vñ patet falsas esse opiniones illoꝝ q dixerunt aliqua corpora esse media inter aiam & corpus hois. Quoꝝ quidam vt Platonici dixerũt ꝙ aia intellectiua habet corpꝰ icorruptibile sibi vnitũ naturaliter a quo nũq̃ separat:& co mediãte vnitur corpori corruptibili hominis.Quidã alĩ dixerũt ꝙ vnitur corpori mediante quodã spũ corporeo.Alĩ dixerũt ꝙ vnit corpori mediãte luce:quã dicũt esse corpus&dignte essentiæ natura:ita ꝙ aia vegetabilis vnitur corpori mediãte luce cœli syderei.Aia sensibilis mediãte luce cœli crystallini.Anima intellectiua mediante luce cœli empyrei.Qd' ficitiũ & derisibile apparet:tũ qa lux nõ est corpꝰ: tũ gnta essentia nõ venit materialiter in cõpositionẽ corporis mixti cũ sit inalterabilis:sed tantum virtualiter tum etiã qa anima vnit immediate corpori vt forma materiæ. Quãuis aũt subtracto seu deficiente spũ:qui est quodã corpus subtile anima separat a corpe: & sic deficiat vnio aiæ ad corpus:hoc nõ est ideo:qa ille spũs sit mediũ ad causam dũ illã vnionem:sed qa tollit dispositio p quã corpus ẽ dispositũ ad talẽ vnionẽ.Est tñ prædictus spũs mediũ in mouendo:sicut primũ instrumentũ motus:qa partes grossiores corpis mouet aia p partes subtiliores:vt p ignẽ & aerẽ i.per cholerã & sanguinẽ.Sed nec mediãte aliquo accidente vnit aia corpi.Rõ est ꝑm Tho.vbi.ũ.qa cũ accidẽs posterius sit substãtia & tpe & rõne.vt dr̃.vñ.Meta.non pot intelligi aliqua forma accidẽtalis in materia ante animam q̃ est forma substãtialis.Preter istã vnionẽ aiæ cum corpore põt aia nostra vniri cum deo p charitatem & seruẽs deside riũ.Pñ. Adhesit aia mea post te.s.p charitatẽ. &. ȷ. Cor.vȷ. Qui adhæret deo vnus spiritus est cũ eo.Potest vniri cum proximo per volũtatis cõformitatẽ:vel in bono:vt illi de quibus dr̃ Actuũ.iĩȷ.Multitudinis credẽtiũ erat corvnũ& aia vna in dño:vel in malo:vt ludęi de quibus dr̃. Pñ.ĩȷ. Principes cõuenerũt in vnũ aduer.do. Potest etiam vniri aia cum corpore suo.s.appetitu sensitiuo.iuxta illud Pñ. Sitiuit in te aia mea.s.cupiẽdo dissolui: tibi sũme placere: voluntatẽ tuã in oibus cõplere: ꝙ multipliciter tibi caro mea.i.appetitus sensitiuus & oia mẽbra corporis ad idem subĩciũtur spiritui & in vnũ cõueniũt cũ aia ad operandũ virtuosa.Solus tamẽ christus etiã viator habuit pfecte & omnimode hãe vnionẽ vnde animã suã appellat vnicam.

Errores de aia.

§.II. ANIMA SECVNDVM AV-

Aia est tota in toto & ẽ qlibet ꝙ ge tota.

gust.in.vȷ.de tri.in vnoquoꝙ corpore & in toto est tota & i qualibet pte corporis est tota.Hui⁹ rationẽ assignat bñs Tho.in.ȷ.par.q.lxxvȷ.di.cũ anima vniat corpori nõ vt motor tantũ:sed vt forma ei⁹:necesse est ꝙ sit in toto tota & in qualibet parte tota non eñ est forma corporis accidentalis sed substantialis:forma aũt substãtialis nõ solũ est pfectio toti⁹:sed cuiuslibet partis cũ totũ cõsistat ex partibus:forma totius quę non dat esse singulis partibus corpis:est formaliq̃ est cõpositio & ordo sicut forma dom⁹:& talis forma est accidẽtalis. Aia vero est forma substantialis. Vñ oportet ꝙ sit forma & actꝰ nõ solũ toti⁹: sed cuiuslibet partis:& ideo recedente aĩa sicut nõ dr̃ aial & homo:nisi equiuoce: quẽadmodũ aial pictũ & lapideũ:ita est de manu & oculo & carne & osse;vt phs dicit.Cuiꝰ signũ est ꝙ nulla pars corporis habet ꝓpriũ opus aia recedente:cũ in omne qd' retinet speciẽ retineat operationẽ speciei.Actus aũt est in eo cuius actus est. Vnde oportet aiam esse in toto corpore & in qualibet parte eius.Hoc aũt intelligendũ nõ est ꝑm quantitatiuam totalitatẽ quia hãc nõ habet:qa aia non ẽ quãta. Nec etiã ꝑm totalitatẽ virtutis:qa nõ ꝑm qũlibet suã potentiã est in qualibet parte corporis:sed ꝑm visum i oculo ꝑm auditũ in aure:& sic de alĩs.Sed est tota in qlibet parte ꝑm totalitatẽ pfectionis & essentiæ : sicut in superficie alba tota albedo est i superficie:& i qlibet parte superficiei ꝑm tota litatẽ perfectionis & essentiæ.Potentiarũ aũt aiæ quia quędã sunt in ea ꝑm ꝙ excedũt totam corporis capacitatẽ.s.intellectus & volũtas:hmõi potẽtiæ in nulla parte corporis esse dicunt. Alię ỽo sunt cões aię & corpori:vñ nõ oportet ꝙ talium potẽtiarũ qlibet sit in qualibet pte corpis:sed i illa corporis parte ꝓportionata ad talis potentiæ operationẽ.

De qua totalitate intelligatur aiam to tã esse in toto &c.

§.III. SCIENDVM AVTEM

Essentia aiæ distinguit ab eius potentia.

ꝙ ipsa essentia aiæ nõ est eius potẽtia. Si eñ vt dicit Dio.v. c.angelicę hierarchiæ:cœlestes spũs.i.angeli diuidunt in essentiã virtutem & operationẽ: multo magis dicẽdũ de aia q̃ est inferioris gradus in ordine intellectuoꝝ: aliud esse essentiã:aliud virtutẽ & potẽtiã.Pro cuius declaratione dicit beaꝰ Tho.in.ȷ.par.q.lxxvȷ.arti.ȷ.ꝙ est impossibile dicere ꝙ essentia aiæ sit eius potẽtia licet quidam posuerunt. Et ratio est:quia cũ potẽtia & actꝰ diuidãt ens:& quodlibet genꝰ entis:oportet ꝙ ad idẽ genus entis referat actus & potẽtia:& ideo si actꝰ nõ est in genere substãtiæ potentia quę est ad illũ actum nõ põt esse in genere substantię. Opatio aũt aiæ nõ est in genere substãtię:sed in solo deo cuiꝰ operatio est eiꝰ substãtia.Vñ dei potẽtia q̃ est operationis principiũ est ipsa dei essentia:qd' ẽ nõ põt neci aia nec in angelo vel alia creatura.Vñ sequit ꝙ nec aię potentia est in genere substãtię.Essentia aũt aiæ est in genere substantię: ergo essentia eius nõ põt esse potentia eius. Alia ratio:qa aia ꝑm essentiã suã est actꝰ:si ergo ipsa essentia aiæ esset immediatum operationis principiũ semper habẽs aiam actu haberet opera vitę:sicut semper habẽs aiam actu est viuum: sed inuenit habẽs aiam nõ semp habere in actu opa vitę vt cũ dormit & hmõi.Si aũt quęrat qd sit potentia animæ ex quo nõ est eiꝰ essentia.Respõdet be. Tho.vbi.ũ.ꝙ est accidẽs ,put accidẽs diuidit cõtra substantiã. Sic enim,nihil est mediũ inter substantiã & accidẽs:quia diuidunt ꝑm affirmationẽ & negationẽ.s.eẽ in subiecto vel nõ esse in subiecto.Et sic cũ nõ sit substãtia ipsa aię: oportet ꝙ sit accidẽs q̃libet potẽtia eiꝰ:& est i scḋa specie q̃litatis.Sed ,put accidẽs accipit ꝑm ꝙ ponit vnũ ex gnꝭ vniuersaliꝭ⁹:sic nõ est accidẽs potẽtia aiæ.Nã ꝑm hũc modũ aliqd est mediũ inter substãtiã & accidẽs:quia ad substãtiã ptinet qcqd est essentiale rei.Non tñ qcqd est extra essentiã rei : põt sic dici accidẽs:sed solũ qd' nõ causat ex principijs essentialibus speciei: ,prium eñ nõ est de essentia rei:sed ex principijs essentialibꝰ speciei causat.Vñ mediũ est inter substantiã & accidens:& hoc modo potẽtiæ aię pñt dici medię inter substãtiã & accidẽs:quasi ,pprietates aiæ naturales:sicut risibile dr̃ ,priũ hois:& calor propriũ ignis & hmõi . Qd' aũt Aug. dicit ꝙ notitia & amor nõ sunt in aia sicut accidentia in subiecto: intelligit ,put cõparant ad aiam:nõ sicut ad amantẽ & cognoscentẽ:sed vt cõparant ad eã sicut ad amatã & cognitã: qa ipsa substantialis essentia aiæ cognoscit & amat. Et sic etiã intelligendũ cũ idẽ dicit:ꝙ memoria: intelligentia:& voluntas sunt vna essentia . Vel etiã ꝑm aliquos põt dici: ꝙ hæc locutio verificat ꝑm modũ quo totũ potentiale prędicat de suis partibꝰ:quia eñ tale totũ adest singulis partibus ꝑm totã essentiã:sed nõ ꝑm totã virtutẽ:ideo prædicat de qlibet parte eiꝰ:sed non ita ,ppie sicut totũ vniuersale. Quod etiã phs dicit in.ĩȷ.de aia. ꝙ illud quo primo sentimus & intelligimus est aia:nõ ex hoc sequitur ꝙ essentiæ animæ sit eius potẽtia:sed qa hoc ipsum qd' forma accidentalis:cuiusmodi est potentia animæ est actionis principiũ habet a forma substantiali.Et ideo forma substantialis est primũ actionis principiũ sed non proximũ.

Potẽtia aiæ ẽ accidens:

Potẽtię aię quia hõa sunt.

§.IIII. PONVNTVR AVTEM HE

potẽtię aię eẽ bona media,magẽ eñ sen.li.ĩȷ. dis. xxvȷ.post Auguſt.

Aug.ponit triplicẽ differẽtiã bonoꝝ.s. minima : media:& magna:videlicet bona tpalia:naturalia:& ỽtualia . Et qa oĩa a deo accepisti ꝑm apl'm.Recordare qa recepisti bona in vita tua dixit Abrã.Luc.xvȷ. Tẽporalia qdẽ ad rectę distribuẽdũ.Naturalia ad bene exercendũ.Virtualia ad cõtinue augẽdũ.Tpalia vt diuitiæ bona sunt:quia organice deseruiũt;fœlicitati ꝑm;phm.i.sunt instrumẽta ad vitã virtuosam.Qui eñ sibi thesaurizat &tpalia nõ distribuit ꝑm rectitudinẽ dãnationẽ incurrit. Vñ cuidã diuiti q sibĩpsi dicebat. Aia mea habes multa bona posita in annos plurimos comede:gesce &c.dictũ fuit a deo.Stulte,aiam tuã hac nocte repetẽta re.Luc.xȷ.Super quo euãgelio dicit Amb. Tu.s.dives susceptis deo muneribꝰ:& in sinũ ruum redactis nihil te reputas facere iniquũ:si tã multoꝝ vitæ subsidia solus obtineas &c.dist.xlvȷ.sicut hi. Bona naturalia sunt potentiæ aiæ interiores & exteriores qbus operamur . qbꝰ põt aia bene & male vti sicut & bonis temporalibꝰ . Et de his põt illud exponi pñ.Bonoꝝ meoꝝ non indiges dñe.i. operum nostroꝝ quæ ,pcedũt a potentijs.Exercere aũt debẽt qs hmõi bona & bene:alĩs ea in vanum accepit,pñ.Qui non accepit in vanum aiam suã.hic.s.habitabit in taberna culo tuo.Bene aũt exercet hmõi bona cũ pœnitet & se mortificat. ꝑm illud pñ.Tabescere feci:ti sicut araneam animã eius.i.ꝑm glo.feci:ti tu deus⁹vt aia conuersa sit tabida.i.humilitate infirmata sicut aranea q̃ etiã leui tactu manꝰ rabescit.i.deficit a ỽtute sua & vigore.Sic aia correpta & pœnitens a contractu manus diuinæ inspiratiõis deficit a vigore superbiæ & morit vitæ pristinę. Aranea est subtile corpꝰ terrena deserit:alta q̃rit:emissione viscerũ telas texit.Sic cõ uersus & correptus p pœnitẽtiã corpus extenuat: mũdi in fima cõtemnit:cœlestẽ cõuersationẽ appetit:subtiles opationes ex timore dñi facit.Bene exercet aia potẽtias dñi intellectũ & affectũ ad superna erigit.vñ pñ.Aia mea exulta bit in dño & delectabit in deo salutari suo : oĩa ossa mea dicẽt dñe qs sil'is tibi.Exultatio& delectatio aiæ est ipsa maxima cõplacẽtia quã habet volũtas ex cognitione & cõsideratiõe intellectuali:diuię,puidẽtiæ & bñuolẽtiæ magnę ad ipsam aiam.Prouidentia ỽo in dño q si bonus est ,puidet seruis suis.Beneuolẽtia in salutari qui sic dr̃:qa nos saluat.Ossa aiæ sunt potẽtię:qa sicut ossa inseparabiliter inhęrent carni & dãt ei robur ad operãdũ:ita potẽtiæ inseparabiliter sunt in aia:& ex his est virtus hoĩ ad operandũ. Oẽs ergo potẽtiæ admiratione q̃dã cuiusdã reuerẽtiæ debẽt experimẽtali gustu intelligere nullũ esse similem deo.Bonis virtualibꝰ nõ põt qs male vti.De qbus põt illud intelligi Prouer.xȷ.In bonis iustoꝝ.s.operibus virtutũ:exaltabit ci uitas. Esa. lviĩȷ. Implebit splendoribus aiam tuã. Virtutes sunt vt qdã radiȷ qbus aia illustrat in baptismo q bona debet augere.iuxta illud Pñ.Ibunt de virtute in ỽtutem.Nã qui accepit bonũ vnius talenti designãtis aliquã gratiã:qa nõ auxit sed cõseruauit:fuit eo priuatus & cõfusus. Matth. xxv.Recordare ergo qa recepisti & ad qd recepisti.& sic ꝑm pñs.Anima mea in bonis demorabit.s.ad recordandũ.

Aię mẽbra tropologice.

Plures sunt potentiæ animæ.

§.V. POTENTIAS ANIMAE ES

se plures ponit pñ si.ĩȷ.de cœlo.&magr̃ sen.ȷ.li.di.iĩ.qd' necesse est ponere ꝑm bea.Tho.i.ȷ.par.q.lxxvȷ.ar.ȷ.Nã sicut infime est dispositus ad sanitatẽ q̃ est quedã pfectio corporis ,ialis qui nõ põt cõsequi pfectã sanitatẽ:sed aliquã modicã cõsequitur paucis remedijs. Melius aũt dispositus est qui põt cõsequi perfectã sanitatẽ:sed remedijs multis. Et adhuc melius qui remedijs paucis perfectã consequi potest.Optime aũt qui absq; remedio pfectam habet sanitatẽ. Ita dicendũ de bonitate & pfectione rerũ : videlicet ꝙ illæ res q̃ sunt infra hoiem vt aialia & sensibilia:quedam particularia bona cõsequunt:nõ aũt pfectam bonitatẽ & vniuersalẽ qualis est deus:& ideo quasdã paucas & determinatas ỽtutes & operationes habẽt qbus illã assequantur. Homo aũt põt consequi perfectã & vniuersalẽ bonitatẽ:quia põt adipisci beatitudinẽ.Sed tñ quia ẽ i vltimo gradu ꝑm naturã eoꝝ qbus cõpetit beatitudo:ideo multis & diuersis operationibus ac virtutibꝰ seu potentijs indiget aia humana ad consequendã hmõi pfectã bonitatẽ:angelis vero minor diuersitas potentiarũ competit.In deo aũt non est aliqua potentia vel actio præter eiꝰ essentiã. Est etiam alia ratio quare aia humana est in diuersitate potẽtiarũ videlicet qa est in cõfinio corporaliũ & spũaliũ creaturarũ: & ideo cõcurrũt in ipsa ỽtutes vtrarũq; creaturarũ. Sciendũ etiã ꝑm bea. Tho.vbi.ũ.ꝙ q̃dã operationes aiæ sunt q̃ exercent sine organo corporali vt intelligere & velle.Vñ potentiæ quę sunt harũ operationũ principia:sunt in aia vt in subiecto. Quedã ỽo actiones sunt aiæ q̃ exercent ꝙ organa corporalia:sicut visio ꝙ oculũ:& auditus ꝙ aurem. Et sil'e de oĩbus alijs operationibꝰ sensitiuæ & nutritiuæ partis. Et potẽtiæ q̃ sunt harũ opationũ principia sunt in cõiuncto vt i subiecto:& nõ in aia sola.Vñ pñs i li.de som.& vigi.dicit ꝙ sentire nõ est ,ppriũ aiæ nec; corporis sed ꝑiuncti. Dicunt aũt oẽs potẽtiæ esse aię nõ sicut subiectũ:sed sicut principȷ ; qa ꝙ aiam cõiũctũ habet ꝙ tales opationes possit opari . Fluũt ergo oẽs potentiæ etiã sensitiuæ & vegetatiuæ ab essentia aiæ sicut a principio:Sunt eñ q̃dã ,pprietates naturales eiꝰ sed subiectũ est causa ,priorꝭ accidẽtiũ: vñ & ponit subiectũ in diffinitiõe accidẽtis.Notãdũ etiã ꝙ oĩs actio ,pcedit ab aliq̃ potẽtia:& est circa aliqd' obiectũ seu materiã . Potentia eñ ꝑm id qd' est potẽtia ordinat ad actũ & diuersificatur ꝑm diuersam rationẽ actus: & actus diuersificat ꝑm diuersam rõnẽ obiecti.Quia eñ aliud est color inquãtum obiectum visus:aliud sonus inquantũ obiectũ auditus:iõ diuersa oĩno actio est videre ab audire. Et quia diuersa ratio actionis vtriusq; rideo etiã potentiæ diuersę vnde ,pcedunt illi actus. Potẽtia aũt aut est actiua aut passiua. Actio aũt ,pcedẽs a potentia actiua alio modo se habet q̃ ,pcedẽs a passiua erga suũ obiectũ. Cõparat eñ obiectũ ad actũ potẽtiæ passiuę sicut principiũ & cã mouẽs.Color eñ inquantũ mouet visum ẽ principiũ visiõis:sic & intelligentia est potẽtia passiua. Ad actũ aũt potẽtię actiuę cõparat obiectũ vt terminꝰ & finis:sicut augmẽtatiue virtutis obiectũ est quantũ ad perfectũ qd' est finis augmẽti:& ex his duobus actio recipit speciẽ.s.ex principio vel fine seu termino:& sic est necesse ꝙ potentię diuersificent ꝑm actus & obiecta.

Quędam sunt genera potẽtiarũ.

§.VI. QVINQVE SVNT GENE-

ra potentiarũ ꝑm phm in.ĩȷ. de aia.videlicet vegetatiuũ:sensitiuũ:appetitiuũ: ꝑm locũ motiuũ: & intellectiuũ.Pro cuius declaratiõe dicit be. Tho.in.ȷ.par.q.lxxvĩȷ.ar.ȷ. ꝙ gña potentiarũ distinguunt ꝑm obiecta actuũ ipsarũ: quanto eñ potẽtia est altior tãto obiectũ vniuersaliꝭ⁹ respicit. Obiectũ aũt operationis aiæ triplici ordine potest cõsiderari. Alicuius eñ potentiæ aiæ obiectũ est solũ corpꝰ aiæ vnitũ. Et hoc genus potentiarũ dr̃ vegetatiuũ:nõ eñ vegetatiua agit nisi in corpus cui vnit aia.Est aliud genꝰ potentiarũ qd' respicit vniuersaliꝭ⁹ obiectũ.s.oẽ corpus sensibile:& nõ solũ corpus cui aia vnitur. Est alterũ genus potẽtiarũ qd' adhuc respicit vniuersaliꝭ⁹ obiectũ.s.non solũ corpus sensibile:sed etiã oẽ ens. Et ex hoc patet ꝙ ista duo genera potẽtiarũ habẽt operationẽ nõ solum respectu rei cõiunctę:sed etiã respectu rei extrinsecę. Cũ autem operãs oporteat aliquo modo cõiungi suo obiecto:necesse est rem extrinsecã quæ est obiectũ operatiõis aiæ ꝑm duplicẽ rõnem ad aiam cõparari. Vno mõ ꝑm ꝙ nata est cõiungi aiæ & in aia esse per suã similitudinem.Et quãtũ ad hoc sunt duo genera potẽtiarũ:sensitiuũ respectu obiecti min⁹cõis qd' est corpus sensibile:& intellectiuum respectu obiecti cõmunissimi qd' ẽ ens vniuersale.Alio mõ res extrinseca q̃ est obiectũ operationis cõparat ad aiam ꝑm qd' ipsa aia inclinat & tendit in ipsam rẽ exteriorẽ.Et ꝑm hanc operationẽ sunt duo genera potentiarũ:vnũ.s.appetitiuũ ꝑm qd' aia cõparatur ad rẽ extrinsecã vt ad finẽ q est primũ in intẽtione.Et hic appetitus q dr̃ appetitus aialis distinguit ab appetitu naturali. Appetitus enim naturalis est ỽinclinatio cuiuslibet rei ad aliqd' ex natura sua:& sic naturali appetitu q̃libet potẽtia desiderat sibi cõueniẽs. Sed appetitus aialis sequit forma apprehẽsiua:& ad hmõi appetitũ requirit spẽcialis potentia aiæ : & nõ sufficit sola apprehensio, Visus eñ naturali appetit visibile solũ ad suũ actũ.i.ad videndũ. Aial aũt appetit rem visam p appetitum nõ solũ ad videndũ : sed etiã ad alios vsus. Aliud genus potentiarũ est motiuũ ꝑm locũ prout.s.aia cõparat ad rẽ exteriorẽ sicut ad terminũ operationis & motus. Ad cõsequendũ eñ aliqd desideratũ & in intentũ oñe aial mouet. Et q̃uis sensus& appetitus sint principalia mouẽtia in aialibus pfectis: nõ tñ sensus & appetitus inquantũ hmõi etiã sunt sufficientia ad mouendũ: nisi supadderet eis aliqua virtus. Nã in immobilib⁹ aialibus est sensus & appetitus:nõ tñ habẽt vim motiuã:hæc aũt vis motiua est non solũ in appetitu & sensu vt i operãte motum:sed in ipsis partibus corporis vt sint habilia

Appetitus naturalis distinguit ab appetitu aiali.

ad obediendū appetitui aīæ mouentis. hæc beatus Tho.

De vsu & exercitio bono potentiarū animæ.

§.VII. POTENTIARVM AVTEM

aīmæ rōnalis cū qnq; sint gña ſm pῆm in.ij.de aīa. & oīs actio humana ab his ꝓcedens: tūc bene agit & meritorie qñ ex gña in aīa agitur. vñ pō.xxj. Aīa mea illi viuet.ſ.vita gñe:&semen meū seruiet ipſi. Semen ſpūale seu generatio aīæ est qntuplex genus potētiaꝝ q̄ fluūt:& sic generant ab aīa. Quæ tūc seruiūt deo:cū aīa viuit ei.ſ.ex gña. Possunt & iste figurari p qnq; talenta tradita a dño seruo suo. Matth. xxv. quæ tūc duplicant. vñ talis intrat in gaudiū dñi:cū.ſ. qs exercet non solū in stinctu humanę rōnis vt pῆi:sed etiā diuina illustratione gñe :vt sancti. Nec pōt ista expositio ī cōgrua reputari:qa dissuta est ab his q̄ sequuntur illa parabola.i.nō correspōdet eis:nā subdit de duob⁹ talētis aut vno tantum aliꝭ datis. Certū est autem ꝙ oēs hoies habēt prædictas oēs potētias. Dicit em̄ be. Tho.sup Cañ.in ꝓlogo.ꝙ illud habet locū in expositiōe litterali scripturę. ſ.ꝙ oportet ꝙ nō sit dissuta:sed respōdeat præcedētib⁹ &sequētibus:hoc aūt nō requirit in expositiōe morali scripturæ: vt pateꝝ expositionib⁹ doctoꝝ. Debet ergo qs operari ſm potentiā motiuā ex gña eundo ad templū vt christ⁹ & apl̄s Act.v. Non aūt ad theatrū vel spectaculū. tales em̄ debent puniri.de ꝑſe.dis.ſ.q. die. Debet moueri ad indulgentias & laudes diuinas.pū. Lauda aīa mea dñm &c. Qui ꝓpitiatur oībus iniqtatib⁹ tuis:ꝓ indulgentias quoad pœnā:ꝓ laudē cōfessionis quoad culpā. Non aūt debet ire ad choreas: ibi em̄ amputat figurate caput Ioānis bap. Mar.vj. qui interpretat, in quo est gña. Debet moueri & operari ad iuuādū ꝓximos vt Tobias:q discurrebat ꝓ ciuitates visitando: cōfortādo captiuos: vestiendo nudos: sepeliēdo & hmōi. Et vt Paulus qui laborabat manib⁹ suis ad ꝓuidendū sibi & suis:nō aūt discurrēdo cū malis ad iniqtatē. De qbus Salomon Prouer.j. Pedes eoꝝ ad malū currūt:& sic aīal laborantis laborat sibi. Vegetatiua bene vti debet: videlicet cibis & potib⁹ qui deseruiunt nutritiue & augmentatiue vtēdo ad necessitatē nō voluptatē. Nā & Helias carnes comedit:& Dauid aquā male cōcupitā.ſ.de cisterna Bethleē effudit.ſ.nō bibēdo.dist.xij.delitiæ. Venereis aūt actib⁹ qui deseruiūt generatiue præcise cū cōiuge sua:& nō aliter ad ꝓlem procreandā:vel debiti redditionē nō ad libidinem explendā.xxxiij.q.iiij.vir cū ꝓpria .ibi.cū em̄:cū glos.ſua. Cū sensitiua bene qs cōmercat cū sensus exteriores visum auditū & alios sub disciplina custodit rationis:non eos exercens ad curiositatē vt ille q dixit.Iuga boum emi qnq; &c.Quartū est bonū potētiæ datū ad defendēdū se & alios Esa.j. Subuenite oppresso: iudicate pupillo: defendite viduam.xxiij.q.iij.qui pōt obuiare.& in ca.sequē. Et figurat per talentum ferreum:quia ferrum sua potentia & vigore domat alia metalla efficaciter. Quintum est bonum opulentiæ datum ad subueniendum.Luc.xj. Quod superest da te eleemosynā & oīa munda sunt vobis. Et figuratur per talētum plumbeum.de q̄ Zacha v. quia plumbum vilius ē & grauⁱ⁹ alīs metallis:ita temporalia sunt vilia & grauia. Aliqui vero ex prædictis tantum duo talenta habuerunt: scilicet bonū naturæ & gratiæ:aliꝭ tm̄ vnū.ſ. bonū naturę nec talis excusatur si nō exercet. Hæc in Catholicon.

Vegetatiua.

De sensitiua.

Deintellectiua.

De appetitiua.

Quinq; sunt bona nobis a deo traditis.

§.VIII. DE ORDINE IPSARVM

potentiarū adinuicē dicit be. Tho.ī.j.par.q.lxxvij .art.iij. ꝙ cū vna sit aīa: potentia aūt plures: ordine ꝙ o quodā ab vno in multitudinē ꝓcedat:necesse est inter potentias ordinē ponere & ſm dependentiā vnius ab altera. Quātū ad ordinē naturæ ,put ꝑfecta naturaliter priora sunt imperfectis:sic potētię intellectiuę sunt priores sensitiuis. vñ diri gūt eas & imperāt eis. Et silr potētiæ sensitiuę sunt priores potētijs nutritiuę aīæ. Scd'm ꝙ gñationis ordinē &tempo ris ecōuerso se habēt. Nā potētiæ aīę nutritiuę sunt priores potētijs aīæ sensitiuę i via generationis:& ad eas actiones corpus præparant. Silr etiā de potētijs intellectiuis respectu sensitiuarū: Cū aūt potētiæ cognoscant per actus: sicut actus vni⁹ potētiæ causat ab alio vt actus phātasiæ ab actu sensus:sic vna potētia causat ab alia:q̄uis enim omnes potentiæ fluunt seu ꝓcedūt ab essentia aīæ : ordine tm̄ quodā vt vna ꝓcedat ab aīa ī mediate:alia mediāte alia:& hmōi. Et si dicat ꝙ potētia q̄libet aię est accidēs:si vna potentia, p cederet ab alia:tunc accidētis subiectū esset accidens:quod esse non pōt. Rū.hea. Tho.ꝙ accidēs p se nō potest esse subiectum accidētis:sed vnū accidens p prius recipit in substātia q̄ aliud:sicut pri⁹ quātitas q̄ q̄litas. Et hoc modo dr̄ accidēs vnū esse subiectū alteri⁹ vt superficies coloris inquātū substātia vno accidēte mediāte recipit aliud:& silr de potētijs animæ. De his aūt quinq; generib⁹ potentiarum quis omnes habeant principum ab aīa:tū quedā sunt quæ solū sunt in aīa vt in subiecto:vt intellectus & volūtas. Et has necesse est remanere etiā destructo corpore:cū subiectum earū. i. aīa remaneat immorralis. Quędā sunt in coniuncto vt in subiecto,sicut oēs potentiæ nutritiuę:sensitiuę:& motiuę. Et quia destructo subiecto nō pōt accidens remanere:ideo corrupto cōiuncto.i.hoie nō remanent illę potentiæ actu: sed tantū ꝙture sicut in principio vel radice. Et si obijciat ꝙ in lib.de spū & aīa dr̄:ꝙ aīa recedit a corpore trahens secū sensum:& imaginationē:rationē:& intellectū:ī rascibilitatē:& cōcupiscibilitatē. Rū.hea. Tho.ꝙ liber ille non habet auctoritatē:vñ qd' ibi scriptū est: ea facilitate contēnit qua probat. Vel pōt dici ꝙ aīa trahat secū has potentias nō actu:sed virtute. Si etiā obijciat quia Luc.xvj. fuit dictū diuiti. Recordare quia recepisti &c. memoria aūt est potentia sensitiua. Respondet hea. Tho.ꝙ memoria ibi accipitur eo modo quo Aug. ponit memoriā in mente prout.ſ.est pars intellectiuę:nō prout est potentia partī sensitiuę.

De ordine potentiarum aīę aduicē.

De subiecto potentiaꝝ

¶ De potentia vegetatiua & sensitiua. CA.II.

VEGETATIVA DISTINguitur in tres partes, siue potētias.ſ.nutritiuum augmētatiuū:& generatiuū. Vñ in.ij. de aīa dicit pῆs.ꝙ opa huⁱ⁹ aīæ sunt generare:alimento vti:& augere. Pro huⁱ⁹ declaratione dicit be. Tho.ī.j.par. q.lxxviij.ar.ij.ꝙ vegetatiuū habet ꝓ obiecto corp⁹ ipm vi uēs p aiam. Ad qd' triplex opatio aīæ ē necessaria. Vna per quā eē acgrat & ad ῆ ordinat potentia gñatiua. Alia p quā corp⁹ viuēs acgrat debitā quātitatē:& ad ῆ ordinat vis augmētariua. Alia p quā corp⁹ viuēs saluat & in esse & in debita quantitate:& ad ῆ ordinat vis nutritiua. Est tm̄ quędā differētia attēdēda inter has potentias:nā nutritiua & augmētatiua habēt suū effectū in eo in quo sunt:qa ipm corpus vnitū aię auget & cōseruat per vim augmentatiuā & nutritiuā in eadē aīa existētē. Sed vis generatiua habet effectū suum:nō in eodē corpore:sed i alio:qa nil est gñatiuū sui ipsius:& ideo vis generatiua appropinquat quodāmō ad dignitatē aīæ sensitiuę:q̄ habet opationē in res exteriores:& sic in his ꝑfectior est gñatiua. Est em̄ rei ꝑfectę facere alterā qualis est ipsa:ei aūt deseruiūt nutritiua & augmentatiua:

tatiua:augmētatiue ꝙ o nutritiua. Dicit aūt nutritiua deseruire generatiuę potentię. ſm be. Tho.in.j.par.q. vlti.qa illud qd' est cōuersum p ꝙture nutritiuā ex alimēto antecē cōuertat in substantia mēbroꝝ accipit a ꝙture generatiua vt semē. Et huⁱ⁹ signū ponit pῆs:qa aīalia magni corpis q̄ indigēt multo nutrimēto sunt pauci seminis ſm quātitatē corpis sui & pauce generatiōis:vt patet in elephāte. Silr hoies pingues sunt pauci seminis ,ꝓpter eādē cām. Et propter hāc causam in pueris nō est semen:qa supfluū nutrimēti in augmētū cōuertit:& ideo nō pñt gñare:& sic supfluū alimēti est semē ſm pῆm in li. de gña. aialiū. Scienduⁿ etiā ſm bea. Tho.vbi.ſ.ꝙ alimentū ex cibo & potu vere conuertit in speciē hūanę naturę inquantū accipit ꝙ speciē carnis & ossis:& hmōi partiū:& ῆ est qd' pῆs dicit in.ij. de aīa.ꝙ alimētū nutrit inquātū est potētia caro. Qd' autē dñs dicit Mat.xv. Oē qd' intrat in os in ventrē vadit & in secessum emittit:nō sic intelligendū est ꝙ oē.j.totū qd' intrat in os emittat ꝑ secessum:sed quia de oī cibo aliqd ipurū ꝑ secessum emittit. Et quia ꝙ' oīs in corpore passibili p cōtinuā actionē debilitat:qa hmōi agētia etiā patiunt :ĵō virtus cōuersiua alimēti in naturā corpis aialis ſilr principio quidē est tā fortis vt possit cōuertere nō solū qd' sufficit ad restaurationē depditi:sed etiā ad augmētū. Postea ꝙ o non pōt cōuertere:nisi quātū sufficit ad restaurationē depditi &tūc cessat augmēta. Demū nec ῆ pōt:& tūc fit diminutio deinde deficiēte hac ꝙture totaliter deficit aīal:sicut virtus vini cōuertētis aquā mixtā paulatim ꝑ admixtionē aq̄ debilitat vt tādem totū fiat aquosum. vt pῆs exēplificat. Qd' aūt aliq̄ dicūt ꝙ alimentū nō cōuertit in ꝙture hūanæ naturę:sed accipit alimētū vt q̄ddā fomētū.ſ.vt resistat actiōi coloris naturalis:ne cōsumat humidū naturale: sicut plūbū vel stannū adūgit argēto ne ꝙsumat ꝙ ignem. Sed illa materia q̄ i primo homie formę hūanę fuit subiecta i seipa multiplicatur:& ῆ mō multitudo hūanoꝝ corporꝝ a corpe primi hoīs deriuat. Totū ῆ reprobat be. Tho.ibi ꝑ multas rōnes probās ꝙ vere cōuertit alimētū in naturā hois.

Aīalia magni corporis indigent multo nutrimēto

§.I. DE POTENTIA SENSITIua hæc est duplex:videlicet exterior:& iterior. Exterior dr̄ q̄ habet organa i ꝙbus ē affixa exteri⁹ visibilia. Ista aūt subdistinguⁿ in qnq; sensus exteriores.ſ.visum:auditū: odoratū :gustū:& tactū:vt ponit pῆs in.ij.de aīa. Pro cui⁹ declaratiōe dicit be. Tho.in.j.par.q.lxxviij.art.iij.ꝙ ratio nūeri & distinctiōis exterioꝝ sensuū accipiēda est ſm id qd' proprie & ꝑ se ad sensum ꝑtinet. Est aūt sens⁹ potētia passiua q̄ nata est imutari ab exteriori sensibili: exterius q̄ immutatiuū est qd' ,ꝓprie & ꝑ se a sensu pcipit:& ſm ei⁹ diuersitatē potētię distinguunt. Est aūt duplex immutatio. Vna naturalis & alia spualis. Naturalis qdē ſm ꝙ forma imutantis recipit in mutato ſm esse naturale:sicut calor in calefacto. Spūalis aūt ſm ꝙ forma immutātis recipitur in mutato ſm̄ esse spūale: vt forma coloris in pupilla: q̄ nō fit ꝑ ῆ colorata. Ad opationē aūt sensus regrit immutatio spūalis: ꝑ quā intētio formę sensibilis fiat in organo sensus. Sed in qbusdā sensib⁹ iuenit imutatio spūalis tantū: sicut ī visu. In qbusdā aūt cū immutatiōe spūali etiā imutatio naturalis. Et ῆ vel ex parte obiecti tm̄:vel etiā ex pte organi. Ex pte aūt obiecti inuenit imutatio naturalis ſm locū vt in sono q est obiectū auditus. Nā son⁹ ex pcussione causatur & aeris cōmotione. Scd'm alterationē vero in odore q est obiectum olfactus. Oportet em̄ ꝑ calidū aliq̄ mō alterari corpus ad ῆ ꝙ spiret odorē. Ex parte aūt organi est imutatio naturalis in tactu & gustu. Nā & man⁹ tāgens calida calescit & lingua humectat ꝑ humiditatē sap oīs. Organū ꝙ o olfact⁹ & audit⁹ nulla naturali imutatiōe immutat in sentiēdo nisi ꝑ accidēs. Visus aūt est maxime spūalis:quia est absq; aliq̄ imutatiōe naturali orgāi vel obiecti:& ꝑtectior inter oēs sensus & cōmunior. & post hunc auditus: deinde olfactus:tactus aūt & gustus sunt maxime materiales. Et inde est ꝙ aliꝭ tres sensus non fiunt per medium coniunctū:ne aliq̄ naturalis transmutatio perringat ad organum: vt accidit in his duobus sensib⁹. Est aute m triplex sensibile obiectū.ſ.propriū:cōe:& per accidens. Sensibile ,ꝓpriū est:qd' primo & ꝑ se immutat sensum:vt color visum:son⁹ auditū:& hmōi. Sensibile cōe est qd' nō primo & per se mouet sensum:sed rōne sensibilis qualitatis existentis in eo: vt superficies rōne coloris:& hmōi. Sensibile ꝙ o per accidēs est qd' nō facit aliquā diuersitatē in mutatiōe sensus.

De qnq; sensibus exterioribus.

duplex est imutatio.

triplex est sensibile.

¶ De singulis quinq; sensibus. CA.III.

DE VISIONE CORPORAli quō fiat. Plato & Empedocles opinati sunt ꝙ mod⁹ videndi fieret extramittendo radios ab oculis:nō intus suscipiēdo sicut est veritas. Qd' ꝓbabāt hac rōne. Si visio ꝑficeret suscipiēdo itus:tūc nō ēet necesse vt qñ aliqs acute vellet videre:nisi ꝙ aperiret oculos:& quāto magis aperiret:tanto magis videret formam. Sed cōtrariū apparet:& hoc tenet Arist.quia qñ aliqs vult acute videre magis⁹ constringit palpebras & arctat oculos ita ꝙ ille conat⁹ designat aliqd a se eijcere & emittere & nō recipere. Sed ꝙ ista opinio sit falsa & ipossibilis. ſ. ꝙ visio fit extramittendo:ita ꝙ lux piramidalis egrediat a visione vt dicunt illi:ostendit ꝑ hoc ꝙ lux nō pōt egredi a visu nisi q̄tuor modis. Primo quia aut lux erit cōtinuata cū videte & cū tota re visa cōiuncta. Scd'o aut lux in visiōe cōiungit cū tota re visa & separat tota a vidente. Tertio aut lux egrediens nō est cōiuncta cū tota re visa: sed cū aliqua parte ei⁹. Quarto aut lux ꝑticiēs visionē separat ab vtroq; .ſ. re visa & videte. Et primū qdē esse nō pōt.ſ.ꝙ lux egrediēs cōtinuet cū tota re visa & videte. Hui⁹ ratio est: quia cū videam⁹ astra cœli sequeret ꝙ lux egrediēs extenderet vſq; ad astra cœli:qd' est impossibile:cū egredi non sit nisi corpoꝝ:lux aūt nō est corp⁹. Scd'm etiā.ſ. ꝙ tota lux separet a videte & cōiungat cū re visa qd' esse nō pōt:qa qd' nō cōiungit videntē nō videt:vñ hoc sic esset ac si qs sentiendo tāgat manu abscissa. Tertium.ſ.ꝙ lux coniūgat cū aliq̄ parte rei visę hoc nō pōt esse:qa tūc nulla res videret ſm se totā: sed ꝑ parte q̄ a luce tāgit. Quartū.ſ.ꝙ lux egrediens nō continuet nec cū re visa nec cū videte:sed ab vtroq; separetur: hoc etiā nō pōt eē:qa si lux nō cōtinuat cū videte nō videbit. Si nō cōtinuat cū re visa:nō videbit. Sic ergo in vanū ponit lucē egredi a visu. Ad rationē aūt prædictę opinionis cū.ſ.dr̄ ꝙ volēs videre acute nō aperit oculos:sed potiⁿ cōstringit. Respōdetur ꝙ hoc nō fit ꝙ lux exprimatur vel emittat a visu:sed potius vt cry stallinus humor vniat ac virtus visiua & adiuuet & cōfortet:qa virtus vnita est fortior diuisa. Vñ natura ordinauit cilia eminētia & grossa & nigra vt adiuuēt visum:ne cōfundat disgregatus a luce vel lumine exteriori. Cui⁹ signum est ꝙ cū aliqs vult videre subtilr & acute obumbrat visum:vt ꝑ umbrā virtus visiua cōgregetur. Alber. & Tho.in cōmen. sup.lib.de anima.

Quatuor requirunt ad visionē corporalem.

§.I. FIT ERGO VISIO PER RE

ceptionē ſm Aristo.nō ꝑ emissionē radioꝝ ab oculis. Ad quā visionē corporalē necesse est q̄tuor ꝑ ordinē ocurrere. Et primū est color in obiecto visus:color aūt mouet dyaphanū ad sui susceptuonē:q motus nō est localis: sed motⁿ alterationis q̄ alteratio est mot⁹ ad formā q̄ est qualitas rei visę. Vbi sciendū ꝙ color in corpore colorato:est q̄litas cōpleta in suo esse naturali:imediate aūt est q̄litās incompleta ſm esse rōnale. Scd'm qd' requrit ad visionē est dyaphanū.i.aliqd' corpus pspicuū:puta vitrū aqua vel aer:quia si inter visibile & visum nō esset medium transparēs sed vacuū cū i vacuo nō possit eē cōtact⁹:tūc visibile nō immutaret: & visus nō immutaret. Tertiū qd' requrit est lumē: qd' lumē est necessariū nō qdē ex parte coloris q de se est visibilis:sed ex parte dyaphani. Nā color cum sit lux obscura ex admixtione corporis opaci:nō mouet dyaphanū ꝑfecte:& in vltima dispositione:sed lumē in vltima dispositiōe facit dyaphanū receptiuū coloris. Quartū qd' requrit est potētia sensitiua simul cū organo. potētia enim sensitiua est principiū visiōis:q̄ potētia exercet ꝑ corpus:& est iuxta cerebrū interⁿ⁹ vbi cōiūgunt duo nerui ex oculis ,ꝓcedētes. Organū etiā requrit.i. oculus quod nō debet esse igneum nec aereū:sed aqueū ſm Aristo. Et hoc rōne pspicuitatis: nō ſm ꝙ aqua:perspicuū em̄ aqueū: & magis conseruat q̄ aer & magis representat. Thom. & Alber. in cōmen. de aīa. De qnq; sensibus corporis. Hi figurantur per qnq; portic⁹ piscine.de qbus dr̄ Io.v. In his iacebat multitudo magna languentiū. Aqua piscinæ significat mollē & fluidam carnem circa quam sunt quinq; sensus. Vel meli⁹. Piscina in qua lauabant oēs sacrificādę & deo offerendę:,ꝓter quod dicebat probatica a probatoⁿ hebraice qd' est ouis latine: & significat pœnitentiā in qua lauant a sordib⁹ spūalibus & significat pœnitentiā in qua lauant a sordib⁹ spūalibus aīarū oues christi. Quinq; porticus circa eā sunt qnq; sensus principia pctoꝝ. In his iacet q infirmus est ꝑ pctm qe-

Quinq; sensus sunt qn ꝙ portic⁹

Universidad de Deusto
Biblioteca

sens in hmõi sensationib⁹ & q̃ sequunt̃ ex eis. Ex his oportet exire q̃ vult sanari & intrare in piscinã pœnitẽtiæ: & hoc post motionẽ aquæ ab angelo. i. post p̃dicatoris vel sacerdotis admonitionẽ: vel angeli instigationẽ: aut dei inspirationẽ: virtute aũt crucis q̃ ibi dr̃ fuisse tũc absc̃o dita sanatur vnus tantum. i. q̃ in vnitate fidei & charitatis pœnitentiã agit: & qui prior. i. q̃ habet solicitudinẽ. i. diligẽtiã ad h̃ Hi etiã figurantur per q̃nq; reges in terra, p̃missionis quos cruci affigi præcepit Iosue. Hi em̃ sensus vsurpant sibi dominiũ super aiam: sed christ⁹ Iesus iubet cruce modestiæ & austeritatis mortificari vt exponit Orige. super penta. Vñ christus Luc. xiiij. Qui non accipit crucem suam &c.

§. II. IN PORTICV ERGO VI

Visus inducit lasciuiã xxxij. q. v. c. nec solo.

sus iacet multitudo languentiũ spiritualiter multipliciter: quia sicut nobilior sensus: ita periculosior. Et præcipue.

¶ Ex lepra lasciuiæ.
¶ Ex hydropisi auaritiæ.
¶ Ex cecitate inuidentiæ.

Visus si nõ refrenat multũ inducit ad lasciuiã & luxuriã. vñ Threñ. iij. dr̃. Oculus meus depredatus est aiam meã in cũctis filiabus vrbis mee. In hui⁹ exẽplũ & figurã dina q̃ & egressa est de domo vt videret mulieres &c. rapta & violata ẽ a Sychẽ. Gen. xxxiiij. vñ Aug. Nec dicatis vos hr̃e aios pudicos si habeatis oculos impudicos. Quintil⁹. Oculi sũt tota luxuria nostra: hi nos in oia quotidie vitia præcipitãt. Narrat ideo⁹ quosdã phos vt totam cogitationẽ ad mentis puritatẽ cogerent sibi oculos eruisse. & q̃uis non bñ fecerit tñ cognouerũt quãtũ malũ sequat̃ ex visu inordinato visus. Quod em̃ christ⁹ ait Mat. xviij. Si oculus tu⁹ dexter sc̃a dalizet te erue eũ &c. Non intelligitur de materiali extractiõe qd̃, p̃hibet̃ sed de spũali videlicet q̃ si aspect⁹ alicui⁹ rei inducit hoiem ad ruinã: puta fornicationẽ: debet subtrahere nõ oculũ sed actũ. i. non aspicere. Moral⁹ aũt oculus dexter ẽ stat⁹ speculatiu⁹ & cõremplatiu⁹: quẽ si q̃s videt induce ad ruinã: vel, ppter dubia fidei vel suphiã & hmõi abutendo: debet dimittere & tradere se actiuis. Infirmat̃ quis ex visu hydropisi auaritię: sicut em̃ hydropicus nõ põt satiari potu: sic nec cupidus pecunia. Eccl̃. xiiij. Insatiabilis est oculus cupidi in parte iniqtatis nõ satiabit̃ donec consummat are faciens aiam suã. p̃. Tabescere fecisti sicut araneam aiam ei⁹. s. cupidi. i. tu deus permisisti deficere & consumi. Sicut aranea se euiscerat faciendo telas ad capiendas muscas: ita auarus ad excogitandas malitias & fraudes. Aspectus ergo rerũ inducit cupiditatẽ earũ: sicut Acham videns regulã aureã & chamy dẽ coccineũ furat⁹ est ea. Iosue. vij. Adauget visus inuidiã. Videns em̃ aliq̃s, p̃speritatem & excellentiã alteri⁹ cui nõ afficit: affligitur: inuidet videre nõ potest. Eccl̃. xiiij. Nequã est oculus inuidi al's Iuidi: & auertẽs faciẽ despicit aiam suã. Vñ saluator in parabola vineæ dixit vni ex murmurantibus. An oculus tuus nequã est: quia ego bonus sum. Mat. xx. Sic filij Iacob videntes q̃ Ioseph a patre plus aliis amaretur inuidebant ei. & ppter hoc vendiderunt Hismaelitis. Genẽ. xxxvij.

Per auditum fiũt mala hæc.

§. III. IN PORTICV RVDITVS

iacet alia multitudo infirmor̃ spũal⁹ & præcipue inducit.

¶ Iracundiæ feritatem.
¶ Erroris falsitatem.
¶ Mentis vanitatem.

Cũ quis em̃ audit q̃ sibi nõ placent turbat̃. Vnde Pharisei auditis verbis christi scandalizati sunt: iniuste tñ. Mat. xv. Herodes audiens de natiuitate noui regis turbat⁹ est. Mat. ij. Vnde & Chilo vnus de septem sapientibus mũdi: ne maledicas inquit proximis: audies enim vnde & tu contristeris. p̃. Dñe libera aiam meam a labijs iniqs: & a lingua dolosa: ne. s. audiã ea & ex hoc vt ex contumelijs & hmõi irascar. Auditus cũ indifferẽter adhibeẽ inducit multos errores: dũ. s. credit̃ qd̃ audit̃ & dr̃ p partialitatũ dissemiatores vel detractores. ij. Timo. iiij. Sanam doctrinã non sustinebunt: sed ad fũa desideria coacerbunt sibi magistros pruriẽtes auribus: & a veritate quidẽ auditũ auertẽt: ad fabulas autem cõuertentur. Esa. xxx. Loquimini nobis placentia & audiemus &c. Eua' quia audiuit serpentẽ q̃ loquentẽ iniuriã dei faciliter credidit & ruit. Non solum reus est qui falsum de alio profert: sed etiam is qui aurem cito criminibus præbet. xj. q. iij. non solum. Inducit vanitatem: quia cum quis laudari se audit ide suplbit vel gloriat̃: sicut Herodes Agrippa: qui a libenter audiebat a populo laudes dei sibi dari: p cuius ab angelo fuit: ita vt scaturiret corpus eius vermib⁹ Actuũ. xij. Audiendo etiam otiosa & inutilia: mens efficit vana & indeuota rempore orationis & curiosa. Vnde de Athenien sibus curiosis dicitur: q̃ ad nihil aliud vacabãt: nisi vt audirent vel dicerent aliquid noui.

§. IIII. IN PORTICV ODORA

tus multitudo magna iacet infirmãtium spiritualiter p̃ diuersa peccata.

Quæ mala fiunt per odoratum.

¶ Inuenitur in eo crudelitas.
¶ Exercetur multa gulositas.
¶ Procuratur carnalis suauitas.

Pũ. Lõge fecisti. i. permisisti fieri notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi. s. ppter infirmitatẽ passam. Martha etiã dixit christo qñ iussit tolli lapidẽ a monumento. Dñe iã fetet: quatriduan⁹ em̃ est. Io. xj. Et sic videbat crudelis germano refusitando: ne naribus sentiret fetorem. Multi ppter hoc abominant̃ paupes: & crudeles sunt propter sudores & fetores eor̃: nec visitant infirmos incarcerat̃os mortuos: nec recipiunt peregrinos: sicut diues Lazarũ in domo noluit recipere vlceros um: q̃ sepultus est in inferno: & ppter hmõi crudelitatem dicet multis. Ite maledicti &c. Multi q̃rũt sentire varios odores: & ex his inardescit vitium gulę. Dicit Hiero. q̃ vultur & aqla odorant trãsmarina cadauera: & ad hmõi escã cõgregãt̃ diu volãdo: sic gulosi sentiẽtes odorẽ alicui⁹ cibi multũ discurrũt & laborant ad illũ habendũ quanto cũq; etiã esset immũdũ & nociuũ. Vnde & Iosephus narrat in lib. de bello Iudaico: q̃ Hierosolyma, obsessa a Tito filio Vespasiani: q̃dã sentientes odorem carnis assatę, q̃ discurrebãt p ciuitatẽ intrauerũt domũ viduę: & inuenerunt filiũ ei⁹ præ fame assatũ: & iã in parte comestũ. Et in figurã prædicta aialia. s. vultur & aqla: qa in odore sequuntur & comedunt cadauera immũda declarant. Queri⁹ a multis odor, ppter ipsam delectationẽ talis sensus: & si fieret ad cõfortãdũ cor in infirmitate non esset malũ: iuxta illud. Vnguento & variis odorib⁹ delectat̃ cor: & bonis amici consiliis aia dulcorat̃. Prouer. xxvij. Sed cũ sit ad voluptẽ & vanitatẽ vt alijs redoleat: multũ displicet deo: & contra hmõi dicit comminando dñs per Esaiã. iij. c. Erit pro suauis odore feror: p zona funiculus: & p crispãti crine caluitiũ &c. Et ibi etiam reprehenduntur olfactoriola.

§. V. IN PORTICV GVSTVS IA

cet aliqua multitudo languentium spũaliter: nam inducit plura mala per abusum rationis.

¶ Est enim obfuscatiuus.
¶ Ariditatis inductiuus.
¶ Vitę vtriusq; destructiuus.

Iob. vj. Quæ prius nolebat tãgere aia mea: nũc præ angustia cibi mei facti sunt. i. quæ prius fm iudiciũ rõnis dispsueram non sumere cibaria gustãdo: cũ angustia & remorsu cõscięties indifferẽter sumit etiã ad voluptatẽ. Gustus em̃ cũ delectat sensualitatẽ: obfuscat rõnẽ: vt quasi videatur re ẽte facere quæ ex gulæ sumit appetitu. Grego. in moral'. In ipso esu dũ sumim gula surrepit: edenti delectatio permiscetur. Vnde plærũq; cõtingit vt refectionẽ corpis quam salutis causa cœpimus causa voluptatis expleamus. Exemplum in Noe & Loth gustu dulcedinis vini ebrijs factis. Est ariditatis mẽtalis inductiuus. Sicut em̃ gustata suauitate spũs: desipit ois caro fm Berñ. Ita econuerso gustata suauitate cibi ex gula: desipiũt spũalia. pũ. Omnẽ escã abominata est anima illorum. Vñ dicebãt. Aia nostra nauseat. cisto leuis. s. mannę q̃d significat spũalia. Destruit vitã corporalem & spũalẽ gustus immoderate vsus. Eccl̃. xxxvij. ppter crapulã multi perierũt: mẽte & corpe. Hinc & Chryso. Excessus ciboꝝ cõsumit & cõputrescere facit corpus humanũ: & macerat egritudine diuturna: & tũc eũ morte crudeli cõsumit. de cõse. di. v. nihil. ij. Ad idẽ Innocẽ. in libr. de miseria hois dicit. Tã est breuis gulæ voluptas: vt spatio loci vix sit quatuor digitoꝝ. Spatio ipis vix sit q̃tuor momentoꝝ. Et dũ auiditas nescit modũ: & voracitas excedit mẽsurã: grauat̃ stomachus: turbant̃ sensus corporis: quasi equi sine rõne currentes: aięs o aurige nõ retinẽt frena &c. Loquit̃ ibi de gustu. Tã multa aialia capiuntur ad mortẽ p gustum: vt pisces hamo adescato: aues: mures & hmõi.

Numeri xxj.

Per tactũ fiũt

§. VI. IN PORTICV TACTVS

multitudo

Triplex mala ia.

multitudo etiã iacet infirmor̃. Et licet sit hic sensus per totum corpus præcipue: viget tamen in manibus.

¶ Est luxurię perpetratiuus.
¶ Est iniuriæ illatiuus.
¶ Est substantiæ ablatiuus.

Leuit. v. Aia q̃ tetigerit aliqd immũdũ rea est. Qui tetigerit picem inquinabit̃ ab ea. Eccl̃. xiij. Qui ingredit̃ ad vxorẽ proximi sui nõ erit mũdus cũ tetigerit eã. j. Cor. vij. Bonum est hoi mulierem nõ tãgere. Est aũt valde periculosus omis tactus ex libidine: & mortifer⁹ extra mrimoniũ. Per man⁹ em̃ in qb⁹ maxie viget tact⁹ ledit̃, proximus⁹ berãdo: vulnerãdo: occidẽdo & hmõi: vñ dñs per pũ. cij. Nolite tangere christos meos. i. inũctos. Oẽs christicolę sunt i baptismo & cõfirmatiõe inũcti: p̃cipue tñ sacerdotes. Zach. iij. Qui tetigerit vos. s. iniuriando tãgit pupillam oculi mei. Vnde q̃dã mulier pedissequa impatricis arriang: qa tetigit Ambr. p vestẽ temere dicẽs: vt descenderet de sede sua: q̃ ci tussime mortua est. Per manus aũt fiũt furta: rapinæ: & multa mala opa inutilia. vñ Esa. j. dr̃. Man⁹ vr̃æ plenę sunt sanguie. Esa. lij. Recedite & inde exite: pollutũ nolite tangere. s. facẽdo aliqd illicitũ. Si q̃s ẽ aliqua harũ infirmitatũ grauat̃: descendat in piscinã pniæ: & virtute crucis saluabit̃. Vñ in figurã christus in cruce q̃nq; vulnera sustinuit magna. s. in manibus & pedibus & latere: vt. s. vulnera nr̃a q̃ p̃xim⁹ ex quinq; sensib⁹ sanaret: & ipsos sensus exẽplo & meditatione cruce mortificem⁹. ad Gal'. v. Qui sunt christi carnẽ suã crucifixer̃ũt cũ vitijs & cupiscẽtijs. Propterea aiæ dr̃ Cañ. ij. Veni colũba mea in foraminib⁹ petrę p meditationẽ plagaꝝ manuũ & pedũ. In cauerna maceriæ. i. plaga lateris.

§. VII. DE QVINQVE SENSIBVS

Aia cõparatur hierosolymę.

spũalib⁹ q̃bus sentit de⁹ dũ q̃s bñ custodit sensus exteriores. Pro cuius declaratione sciendũ q̃ aia nostra figurat̃ p Hierosolymã fm doct̃. Dedi te: ait dñs Hiere. j. in ciuitatẽ munitã: te. i. aiam tuã. Ad munitionem ciuitatis vtra arma virtutũ & victualia sacroꝝ eloquioꝝ q̃bus aia pascitur requirit & custodia diligẽs portarii. Vñ dñs Deutero. iiij. Custodi temetip̃m: quãtum. s. ad sensus exteriores: & aiam tuã. s. quantũ ad cogitationes interiores solicite. Mors em̃ inquit, ppheta: ingressa est p fenestras nostras. Nec sufficeret custodia propria: nisi adiungatur gratiæ dei custodia. Quod pũ. intelligens orabat dicens. Custodiat animã tuã dñs: dñs custodiat introitũ tuũ. i. sensationes exteriores: q̃bus similitudines rerũ ingrediuntur ad animã: & exitum. i. interiores affectiones: quib⁹ aia quasi egreditur ad appetitum rerũ. Matth. xv. Ex corde enim exeunt cogitationes male &c. Dicit aũt Hierosolyma fuisse sex portis munita: vt elici pũ ex libro Neemiæ: quæ signãt̃ sex portas aiæ. s. sensum. Nã cũ in lingua & palato nõ solũ sit gustus. sed ẽt locutio per quam multa & bona & mala ĩgrediunt ad animam: ideo ipsa loquela ponat̃ pro sexta porta. Prima igitur porta Hierusalẽ dicebatur porta fontis Siloe: quia, ppe erat ibi fons Siloe: vbi illuminatus est cęcus. Ioan. ix. Et signat visum. Custodienda est cõtinue porta oculoꝝ sicut faciebat Iob dicẽs. Pepigi fœdus cum oculis meis: vt ne cogitarẽ qui dẽ virgine. Auerte oculos meos: ait pũ. ne videãt vanitatẽ. s. mulierum sicut videns Bersabeam concupiuit. Clauso autem isto ostio orat quis vere, patrẽ suũ ĩab scõdito. Matth. vj. vt dicere valeat cum Iacob. Gene. xxxij. Vidi dñm facie ad faciẽ: & salua facta est aia mea. Aperitur em̃ tunc oculus mẽtis p contemplationẽ: Sic. Saul⁹ cũ cęca tus fuit exterius: tunc Iesum videbat. dicit Augu. q̃n cętera nõ videbat: ideo sẽti cõiter clausis sensib⁹ habẽt visiones dei. Sc̃a porta Hier'm dicebat̃ porta vallis: quia in valle erat vel in vallẽ ducebat. Et signat portã disciplinę: id est auditus q̃ deseruit acq̃sitioni doctrinę: in valle tñ humilia tionis: humil'r. s. suscipiẽdo doctrinã. Et hæc custodienda ẽ nõ audiẽdo detractiões vel nociua alia: sicut Eua audiuit serpentem in dei iniuriã. Vñ Eccl̃. xxvij. Septi aures tuas spinis. Hoc clauso carnis ostio aperit̃ ostium spũs: auditus aiæ: quo intelligunt̃ diuinæ locutiones & inspirationes pũ. Audiã q̃d loquat̃ in me dñs deus. Cañ. v. Anima mea liq̃facta est: vt dilectus locut⁹ est. i. oi tarditate & frigiditate depsita secura est diuinas inspirationes cũ magno desiderio. pũ. In auditu auris obediuit mihi. Vt Abrã in oib⁹. Tertia dicebat̃ sterquilinij porta: quia per eã stercora ejiciebant̃: & signat nares inigb⁹ est odoratus: vñ egrediuntur immũditiæ cerebri: & sentiunt̃ fetores. Et hæc claudẽda est rebus mundanis. Nõ em̃ deus floribus & aromatib⁹ odorẽ dedit ad vtendũ voluptuose: sed necessarie: & vt ex hoc assurgamus ad bonitatẽ eius cognoscendã. Sẽut aũt odor spũalis ab eo q̃ sensus mortificat in viratę p odoratũ spũs: q̃ est discretio boni & mali: sicut inter odorem & fetorẽ. Nã spũalia cõfortãt: vitia cõturbãt. Nasus tu⁹: dr̃ de aia Cañ. vij. Sicut turris. i. discretio q̃ ẽta alta vt a lõge cognoscat occultas insidias vitioꝝ. & Cañ. j. In odore vnguẽtoꝝ tuoꝝ currim⁹: inqt aia ad spõsum suũ christũ. i. in suauitate exẽploꝝ tuę vitæ. Quarta erat porta ver⁹: q̃ sic dicebat̃ quasi a principio facta & prior aliꝝ. Et signat gustũ q̃a principio fuit regulat⁹ pri⁹ aliꝝ: dũ, phibitus fuit gust⁹ arboris scię boni & mali: & aliꝝ concessus. Hũc oportet custodire: qa q̃ custodit os suũ. s. a gustãdo fm rõnẽ & nõ fm sensualitatẽ custodit ab angustijs aiam suã. Et tũc gustat̃ p interna delectationem & gaudiũ. Vñ pũ. Gustate & vi. q. sua. est dñs. Dulcis est deus in orone: dulciorin mortificatiõe: dulcissim⁹ cõtẽplatiõe: ait Basili⁹. Quinta erat porta pisciũ: qa inde apportabant̃ pisces. Et signat tactũ: qa sicut piscis gaudet in aqua ita tact⁹ in mollitie. Hũc oportet claudere: non solum a venereis actib⁹ tactib⁹ & hmõi: sed ẽt ab oibus illicitis. Esa. xxxiij. Btũs q̃ excutit manus suas ab oi munere. s. a lingua: ab obsequio: & pecunia. j. q. j. sunt nõnulli. In manib⁹ p̃cipue est tact⁹. Quidã cõtactus spũalis & amplex⁹ est aię ad ipm deũ p syncerũ & feruidũ affectũ. Vñ aia Canti. ij. Dextera illius amplexabit̃ me. Et de muliere sanata ex cõtactu fimbrię vestimentoꝝ christi dixit ipse. Tetigit me aliqs. Mat. ix. Mar. v. Lu. viij. Tetigerat ipa p deuotã affectionem: tangit etiam eius vestimẽta q̃ eũ imitat̃. Sexta porta dicebatur porta gregis: quia ibi accubabant pecudes. Et signat portã locutionis: vbi multę locutiones bestiales gescũt & vitia. Cũ ergo custodiunt̃ bene hæ portę Hier'm: intrat Iesus in ipsam p sensus spũales. s. visum cõtẽplatiõis: auditum exercitiõis diuinarum inspirationũ: odoratum discretionis & sẽte imitationis: gustum dulcis exultationis: tactũ feruẽtis dilectionis: os diuinæ laudatiõis. Et in ipso ingressu mirãtur interiores portẽtię seu affectus. In cui⁹ figurã dr̃ Matth. xxj. Cum introisset Iesus Hierosolymam: comota est vniuersa ciuitas di. Qualis est hic? Sed cũ male custodiuntur sensus ejicitur christ⁹ seu egredit̃ iuxta illud. Egressus est Iesus &c. & tunc intrat diabolus. Vnde Hier. Si susceperim⁹ christũ in hospitio pectoris nostri: illico fugamus diabolũ: & si peccauerimus & p peccati ianuã ingressus fuerit diabolus: ptinus christus recedit. de pœn. di. j. si em̃ inquit.

¶ De locutione & multiplici vitio eius. CA. IIII.

De sex portis hierlm spũalr.

Prouer. xviij.

VIA MEMBRVM LINGVE

deseruit nõ solũ sensui gustus: sed etiã locutiõi. Ideo nũc agẽdũ est de locutiõe. Et de hac dicit sa piens q̃ mors & vita. s. aię & corpis in manib⁹ linguę sunt. i. in potestate seu vsu locutionis. Nã si q̃s male vtat̃: inde mors ei sequit̃ animæ: sicut pater in Petro cũ ore christũ negauit: qui ex hoc mortẽ animæ incurrit. Et in quodã de pplo Iudeoꝝ q̃ in deserto christũ blasphemauit lingua sua: & ob h̃ lapidat⁹ ẽ. Vita aũt ex lingua, p̃cedit aię & corporis: si quis bene vtat̃: qđ pater in publicanoꝝ di. De⁹, ppiti⁹ esto mihi pctõri: cũ humilitate iustificat⁹ est: & Christo dicẽte verbo suo. Lazare veni foras corã oibus viui ficat⁹ est. Prio igit̃ ostẽdet̃ qũo bene q̃s ea vti debet. Sec'o qũo q̃s male vtat̃: & quot mala inde pueniãt. Et, p primo sumat̃ ad declarationẽ hui⁹ verbũ pũ. dicẽtis. Laudationẽ dñi loquet̃ os meũ: & benedicat omis caro noi sc̃to eius in sẽculũ & in sc̃lm sc̃l'i. Vbi notant̃ tria, gña locutionũ bonaꝝ:

Iob. 31.

Iohannis i.

¶ Prima fm naturã: ibi. Laudationẽ dñi.
¶ Sc̃da fm gratiã: ibi. & benedicat omis caro.
¶ Tertia fm gloriã: ibi. & in sæculũ sc̃l'i.

Ample xus spiritalis aię

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

De locutione naturali.

est cõsiderãdũ q̃ inter oia aialia solũ hoi cõcessa est loquela naturalr. Nã & si asina Balaã aliq̃n locuta est: illud fuit per spãle miraculũ nõ p naturã: sed nec⁹ba sua ipsa intellexit Ex quo igit̃ creaturę rationali est cõcessa lingua loquax: rationabil'r ea vti debet: nõ bestialiter. Et hoc etiã oñdit ipsa dispositio naturalis oris & linguę. Et hoc est qđ dicit pũ. Laudationẽ dñi loquet̃ os meũ. i. dispositio oris mei bene cõsiderata: docebit̃ me recte loqui fm rõnẽ: & sic p̃sequenter deũ laudare. Vñ & de quodã muto a christo sanato dr̃ q̃ loquebat̃ recte. Mar. vij. Et de quodã alio q̃ locutus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus.Luc.xj.Circa dispositionē aūt oris & linguę ꝓtuor cōsiderabim⁹: videlicet ei⁹ finalē cām:materiā:formam: & Quare circūstātia. Quantū ad primum cā finalis ,ppter quam lin data fit guę nr̄ę data sit locutio:est vt homo p eam manifester cor hoi lin- suū & cogitationes secretas:q̄ alⁱs ab hoie sciri nō possent. gua. Vñ dicit pl̄s ꝙ ea q̄ sunt in voce:sunt notę earū q̄ sunt in aia passionū.Hoc ergo est primū q̄ docet te naturaliter os tuū seu lingua:vt.s.loquaris quæ habes in corde & nō cō trarū. Caueas ne lingua tua sit serpētia:q̄ trisulcata seu tri plex dr̄ nō q̄ habeat tres liguas:sed qa ita velociter mouet vt videat hr̄e tres liguas. Hac triplici ligua vsus est antiquus serpens cū locut⁹ ē primę mulieri.Nā & falsum dixit & decipe intēdebat:& ꝓbū suum colore vtaris & vtilitatis operuit.Ne igit̄ ei ⁊ fisias:vide ne falsum loq̄ris:ne p mā dacitū decipere intēdas. Nec duplici aut sophistico vtaris sermone:sed sicut vnā linguā tū nō duas dedit tibi dn̄s ad manifestandū interiorē cōceptū:ita vera & simplr̄ loq̄ris

De ma- Nam de loquētibus dolose dicit pl̄s. Linguis suis dolose teria ip agebant:iudica illos deus.i.cōdēna.Quatum ad sc̄m vi sius lin delicet materiā linguę:nota ꝙ ipa lingua est carnea:nō os guę. sea:& inde multū dutilis & volubilis hinc inde peros: vt ex hoc intelligaste in locutione tua nō esse durū & ptina cem: sed dutilē ad rerra tandē ⁊ si qd male dixisti:ad peten dū veniā ⁊ aliū offendisti:& nō ꝓteruē & durū ad defen dēdū tuā opinionē. Vñ & Aug.dicit.Magne sapiētie ē homi nē reuocare qd⁹ male locut⁹ est.xxij.q.iij.magne sapien tie.Est etiā ipsa lingua mollis & delicata nō aspa: & hoc te docet vt locutiō tua sit benigna: hūana:nō aspera & dura.

Canti. iiij. Vñ dicit spōsus de spōsa sua.s.aia in Cañ.Mel & lac sub lin gua tua.Mel scilicet suauis locutionis & lac refrigeratiōis. Et ho- nisi oporteat aliq̄n aspere loq̄ in correptione subdi tos.Vñ apl̄s ad Tyt̄.Increpa eos dure.Est ipsa lingua q̄ ⁊ si semp madefacta & mollis:& hoc vel ex saliua ,pcedente a stomacho:vel a phlegmate ex capite descedēte: vel ex pu tredine in pectore cōgregata:ad significādū ꝙ locutio tua debet esse:vel de verbis diuinis tāq̄ ex cibis spūalib⁹ acce ptis ex sacra scriptura & retētis in stomacho memorię.Vel de opprobriis & passionib⁹ christi q̄ est caput nr̄m. Vel de pc̄is tuis ,ppriis tanq̄ saliuę in pectore volūtatis aggrega tis.iuxta illud Prouerb.xviij.Iustus prior accusator est sui.

De for- Qd̄ etiā faciebat apl̄s dicēs.j.ad Ti.j. Qui prius blasphe ma lin- mus fui & pśecutor & cōtumeliosus.Quantum ad tertiū.s. guę. formā.Notādū ꝙ lingua est longa & lata & grossa:sed ma gis longa q̄ lata:& magis lata q̄ grossa:vt itelligas ꝙ recte potes loq vel de lōgitudine pseuerātię in bono:vel de lati tudine murationis stat⁹ spūalis:vel de subtilitate scientię di uinæ vel humanę.Istud vltimū nō frequēter exercēdū & si bonū sit:sed vt dr̄ Iaco.⁊.Si qs vestrū indiget sapientia po stulet a deo.Potⁱ lingua in se subtilis est ingrossando:si cut naturaliter fit qñ linguā qs retorq̄t:sicut faciebat apl̄s.s. ad Cor̄.iij.di.Nō potui vobis loq̄ spūalia:sed carnalia. i. grossa & materialia tāq̄ paruulis in christo lac potū vobis dedi.De mutatione aūt stat⁹ hoīs nō de facili loquēdū:nisi cū qs intelligit vocationē a deo esse:sed ad pseuerandū in bono ꝓmixe debet eē locutio:sicut apl̄s faciebat.j.Cor̄. vij.vnusq̄sq; in ea vocatione qua vocat⁹ est ꝑmaneat.Est et

Lingua attendendū ꝙ lingua desup est lōgior q̄ subtus:vbi quo q̄re clau dām ligata est:nō aūt ex parte supiori:ad innuendum ꝙ dif p de locutio de inferiorib⁹ siue terrenis debet eē breuis:de sup tes & p nis ꝙ ꝓlixa. Qd̄ seruauit poptime ⁊go gl̄iosissima bre labia. uissime loquēs de terrenis & necessariis:vt illd̄ Io.ij.Vinū nō habēt:sed copiose de diuis:vt illd̄.Magnificat &c.Lu. j.Quantū ad quartum.s.circūstātiā cōsidera diligēter quor muris sit circūquaq; lingua clausa & circūdata:vt hic eli cias nō de facili & indifferenter esse loquēdū. Nō tñ ex oīi parte clausa est:sed habet aptur̄ oris:& si cū clausura dētiū vel labioꝝ:qa etiā reꝑhensibile esset semp tacere:ꝓpter qd̄ dicit Esa.vj.Ve mihi qa tacui.Sed pri⁹ frangenda sunt ꝙ ba dentib⁹ examinationis.Et hoc est qd̄ dicit Callistus papa. Pōderet vnusq̄sq; sermones suos:& qd̄ sibi nō vult loq al teri ne loquaⁱ.dist.l.pōderet. Posita est etiā lingua in ore tāq̄ in quodā furno igneo:qa totū est rubeū:& sub oculis & narib⁹:vt scias locutionē eē debere charitariua & discre Cor.iiij tā. Vñ apl̄s.Sermo vester sit sale conditⁱ: & vt videat quis quib⁹ loquaⁱ. Et sic laudationē dñi loquēs os meum istis obseruaris:cū em̄ qs sic bñ̄ loquiⁱ deū laudat exemplo pl̄.

§.II. SECVNDO EX AVCTORI⁹

tate pl̄.innuit locutio ⁊m grām:cū dicit.Et bñdicat oīs ca ro nomini sc̄to eius:oīs caro.i.oīs hō.Oīs etiam caro dici posset omne animal:& nō solū oīe animal:sed & oīs crea tura benedicit deo modo suo.Ad qd̄ etiā faciendū inuita bāt tres pueri:Ananias:Azarias:& Misael:oēm creaturam in fornace ignis positi,sed sine lesione dicētes. Benedicite oīa opa dñi dño.Dan.iij.Quadruplici autem ꝙbo oīs caro quadru & oīs creatura benedicit deū:& suo exēplo nos omnem car plex ꝙ nem.i.omnem hominem ad benedicendum inducit. bū bñ dictiōis

¶Et primum verbum est.Regratiemur.

¶Secundum.Faciamus.

¶Tertium.Proficiamus.

¶Quartum.Nos non sumus vel non stamus.

Quantū ad primū regratiaⁱ qs suū bñfactorē:qñ & ipm Ois cre laudat:& de eo qd̄ concessit qrat̄ nō aliud q̄rens:etiā cū ei aturabe seruit:sic oīs caro & creatura q̄cūq; deū bñdicit & regratia nedicit tur.Laudat em̄ ex suavirtute & pulchritudine creatura suū deo ,re creatorem:sicut vulgariter dr̄ ꝙ opus laudat factorem:⁊m gratiā quem intelle tū dicebat pl̄.Laudēt eū cœli & terra mare & do sibi, oīa q̄ in eis sunt.Cōtēxant aūt singula ita de esse suo & cō ditione q̄ nō desiderāt:nec q̄rūt ⁊ alia trāsmutari. Et id qd̄ deus ꝓposuit in hoc ei indefectibilⁱ seruiūt & obediunt.iu xta illud pl̄.Præceptum posuit.⁊.eis: & nō ꝓteribit. Ex quo igit̄ oīs creatura benedicit deo regratiando: erubescat miser homo nō regratiari deo.qui sup oēs exaltatus est ab eo.O quanta gratitudo reperitur in hoīe: q̄ nec deū laudat nec deo regratiaⁱ eū laudādo:nec cōtentaⁱ de statu suo:tan q̄ minus debito receperit a deo suo vilificās beneficium re ceptum:nec obseruās ⁊ei⁹ ꝓceptū. Exēplo igit̄ vniuersę crea turę regratiaⁱ ore: ex quo locutio ei concessa est nōi sancto dei in sc̄m.iuxta illud qd̄ ait apl̄s.In oibus gratias agite.

Creatu Sc̄m verbū creature est faciam⁹. Nulla em̄ creatura repe ræ bñdi ritur otiosa:sicut nulla reperitur absq; forma substantiali: cūt deo forma em̄ quæ dat esse rei:dat ei & operari. Vnde & cōmen faciēdo tator dicit:ꝙ qui aufert opationes a rebus auferet essentias rerū. Facit aūt vnaquęq; semp qd̄ sibi cōgruit:sed & hoi em qui prim⁹ creatus est posuit in paradiso voluptaris:vt ope raretur illud Gen.ij.Sed natura vitiata p pc̄m: ita iners & otiosa effecta est:vt maiorē tpis partē sibi concessi ad ope randū amittat semp tps expectans ad operandū ex desidia. Vñ pl̄. Tps faciēdi dn̄e.i.,ppter tps qd̄ expectant faciendi dissipauerūt.⁊.hoies legē tuā nō faciēdo qd̄ debēt. Cū igit oīs caro seu creatura bñdicat dn̄m operando qd̄ sibi cōue nit:& in hoc ostēdit ꝙ turē suā:nā terra fructificat:cœlū illu minat:aqua purgat:aer adiuuat diuersis modis. Benedicat & hō deū suū:& ore benę loquēdo:& ope faciēdo qd̄ dicit Creatu Tertiū verbū est proficiam⁹. Nascit̄ em̄ omne animal par ræ bñdi uum:sed paulatim crescit quousq; pueniat ad debitam sta cūt deo turā seu magnitudinē. Sic etiā plāte querūt & sui conserua ꝑficien tionē:nā oīe aial(vt dicit Boeti⁹ & Cice.in.⁊.officior̄)vi do. tā tueri laborat:vt patet ad sensum. Sic & hō quęrat nō so lū sui cōseruationē in esse spūali:p locutionē cōfitēdo pc̄ā sua:& inquirēdo ea q̄ cōferūt ad salutē. Sed etiā & ꝑficiat de die in diē.Sicut ex val de paruo cū nascit̄ corpaliter cre Ad pb̄. scit in magnū:ita & spūaliter cū apl̄o:quæ retro sunt oblitus iij. ad brauiū sequaⁱ supne vocatiōis in anteriora se extēdens. Quartū ꝙbū creaturæ est.¶Nos nō sumus. Ex nihilo enim fecit ea de⁹ & hoim genus.vt dr̄.ij.Mach.vij.Et sicut ex ni hilo sunt ad nihilū tēdūt:& ex sua cōtinua mutabilitate se nō esse ostēdūt. Sol⁹ de⁹ ꝙe est q̄ immutabilis est.Humilie tur igitur oīs caro.i.oīs hō:& mētaliverbo & vocali faten do se nihil esse ex se:sed totū ex deo dependere.Qd̄ intellexit gloriosus baptista cū interrogat⁹ qd est:rūdit se vocem eē. Vox aūt eo ipo quo ꝓfertur adnihilat.Nō g̃ se hō bñdicat aliquid de se estimando cum nihil sit.Sed bñdicat nomini sc̄to dei a quo est:& qui semp est in sc̄m.i.in vita ꝑsenti.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

principale est sciendū ꝙ locutio glię erit dissimilis a locu de locu tione vitæ pc̄ris:,ppter qd̄ dicit apl̄s.⁊.ad Cor̄.xiij. Lin tōe glo guę cessabūt.⁊.cuiusmodi hic sunt: qa nec erit ibi varietas riæ. idiomatū:nec multiplicitas docentiū:nec modus iste ver borū:cū ibi non sit aer ex cuius repercussiōe formam⁹ locu tiones:erit tñ ibi locutio i tali statu q̄ appellaⁱ sc̄m sc̄i.i. sc̄m futurū sequēs ad ꝑsens. Et sc̄m qdē dr̄ ætas.l. annoꝝ quadru q est numer⁹ signās quietē & oīmodā libertatē. Et hic est plex lo status patrię ad quē pueniⁱ ex prima & sc̄a locutione pre tio bea dicta. Ibi autem est quadruplex locutio benedicta. Prima torum. est admirationis

est admirationis & reuerētię:quā dicunt sancti cum ange lis mā̃te.Sc̄tus sc̄tus sc̄tus dominus de⁹ sabaoth.Esa. vj.Se cunda est appetitionis resurgētiæ.Clamāt enim aiæ inter fectorum propter deum dicētes. Apocal'.vj. vsq; quo dn̄e sanctus & verus nō iudicas & nō vindicas sanguinē nr̄m. In qua locutione:vt dicit Grego. in moral'.nō est credēdū eos vindictā petere de inimicis suis:cū sint in pfectissima charitate. Sed locutio illa est affectus intensus quē hāt de finali iudicio:& ꝑnter suoꝝ corpoꝝ rehabitione:qd̄ tñ de fideriū quietaⁱ:& ex magnitudine gloriæ aiæ: quā iā rece perūt:& ex certitudine rehabitiōis ipōrū corpoꝝ tpe deo bñplacito:& multiplicatione saluādoꝝ:q̄ interim ,pcuraⁱ. Vnde ibidem dr̄ ꝙ datę sunt illis singulę stolę albæ.i .gl'ia aiarū:& dictū ē illis ꝙ quiescerēt adhuc modicū donec im

Angeli pleaⁱ numer⁹ fratrū eoꝝ. Tertia est manifestatio cogitatio quō di nis seu cognitionis occultę. Manifestat em̄ angelus vel san cunt ad ctus alter alteri suos conceptus ,put vult. Et sic dicunⁱ ad i inuicē uicē loqui:sicut in lib.Zacha. legit̄. Quarta locutio est re loqui. cognitiōis bñficentiæ. de qua dr̄ Apo.vij.ꝙ seniores ante thronū dei & agni tollentes coronas de capitib⁹ suis:pone bant ad pedes eius dicentes. Bndictio & claritas & sapiētia & grārū actio:honor & virtus & fortitudo deo nr̄o in sæcu la sc̄oꝝ.i.de his bonis nobis collatis grās tibi agimus. Et nūc quidē tm̄ mēte grās agūt & bñdicūt:resuscitatis ꝙ cor poribⁱ⁹ suis credēdū est ꝙ etiā ore laudabūt. Vñ & Tobiæ. xiij.ca.dr̄ de supna Hierl'm. Per oēs vicos eius cantabitur alleluia:qd̄ interpretatur laudate dn̄m oēs.& Esa.lj. dr̄ de ipsa supna Hierl'm:ꝙ gaudiū & lętitia inueniet̄ in ea:gau diū.⁊.quo ad corp⁹:lętitia quo ad aiam:grārū actio & vox laudis. Dr̄ aūt a qbusdā ꝙ locutio illa corpalis quæ insen sibilis erit & suauissima ad vnum idioma reducet̄: qd̄ pri mū fuit in mūdo:& ꝑ idioma ludei dicunt fuisse hebraicū quāuis certitudinalr̄ sciri non possit. Nec ibi op⁹ erit docē te:qa vt dicit dn̄s p Hiere. Oēs sciēt me a maiori vsq; ad mi nimū. Vt ergo valeat qs puenire ad hāc locutionem iocū dissimā & pfectissimam: vtaⁱ bñ in pātri lingua naturæ & grāe:& sic ex ꝙbis iustificaberis:aut saluator. Matth.xij.

§.IIII. QVANTVM AD MALVM

vsum linguæ vnde mors sequit̄ corpis & aiæ:,ppter qd̄ di cit Salo.Prouerb.xv.Lingua immoderata cōteret spm̄ ps. Pone dn̄e cu.ori meo:& ostium cir.la.meis.Non decli.cor me.in ver.mali.vbi tria possunt notari.

¶Difficultatio rectę locutionis:ibi.Pone dn̄e.

¶Obseruatio debitæ discretionis:ibi.& osti.cir.

¶Multiplicatio malignę infectionis:ibi.Noli decli.

Quātū ad primū nota ꝙ maxima difficultas est linguā custodire ne erret:propter qd̄ dicit Iacob.in Cano.sua.ca. iij.Qui nō offendit in verbo hic perfectus est vir:& in eo. c.dicit. Omnis natura bestiarū & volucrū & serpentū & cę terox domantur & domita sunt a natura humana: linguā vero nullus hominū domare pōt. Inquietum malū & ple scipulos apparuit in specie linguarū:vt habeⁱ Actuū.ij.ad ostendendū ꝙ ipe eā regat & dirigat. Hoc igit̄ cognoscens propheta nō confidēs in sua virtute sed dn̄i adiutorio ait.

Circun Pone dn̄e custo.ori meo.⁊.oportet vt custodias. Quantum stantiæ ad sc̄m oportet ꝙ plures circunstantię obseruenturi locu obser- tione nostra ne sit mala:& ꝑpterea dicit ostiū circūstantię uādę in labijs meis.⁊.pone:vt scia qñ debeo loqui:qñ tacere. Nā & locutio tacere cū expedit loqui:vitiosum est: & male loqui peius. nę. Vnde aug.in.c.quisquis.xj.q.iij.Et qui mēdaciū loquit & veritatem occultat vterq; reus est:ille quia nocere deside rat:iste:qa ꝑdesse nō vult. Nec ꝙ em̄ aliqd̄ op⁹ virtuosum esse pōt:nisi debitis circunstantijs vestiaⁱ ⁊m.b. Th.i sum. Debet ergo loquēs cōsiderare cui loquaⁱ: vbi loquaⁱ: qñ loquaⁱ. Hę sunt circūstātiæ attēdēdę in locutiōe. Et quan tum ad primū.⁊.cui loquaⁱ:scire debes ꝙ cū excēcatis loq cōcato.&.c.seq. Itē ꝙsiderare debet si is cui loquit̄ est prę tus soci⁹ vel subdit⁹. Nā ꝓtris loqui debet cū humilitate & reuerētia:etiā cū de aliquo malo eos admonerēt & huma ne:sicut fecit Nathā cum reprehēdit Dauid de adulterio cō missō:vt habetur.ij.Reg.xij. Socijs aūt cū dereliquerint lo

Gal.vj. benignitate. Vnde apl̄us. Si ꝓoccupatus fuerit homo in quendum est nihilomin⁹ reprehendendo nō aspere: sed cū aliquo deli cto:vos q spūales estis hmōi instruite in spū le nitatis. Subditis ꝙbo ⁊m ꝙ exigit conditio eoꝝ & qualitas criminis. Sc̄do cōsiderari debet vbi loquaⁱ: nam in eccle sia quæ est locus oronis nō decet log de reb⁹ mūdanis. Vñ extra de immu.eccle.c.decet.lib.vj. dr̄ ꝙ ibi nō debēt fieri parlamēta.& apl̄s.⁊.ad Cor̄.xiij.dicit. Mulieres in ecclesijs tacēt:nō em̄ ꝑmittit eis log. Et paulopost. Turpe ē em̄ mu lieri loqui in ecclesia. Tertia circūstantia attendenda in lo cutione est tps. Nā vt dr̄. Eccl'.iij. Tps tacendi:& tps loquē di. Cum enim qs dicit suas orationes priuatas seu cōes:nō debet tūc loqui cū alⁱs: nisi magna necessitas cogat. Et cū iuuenis est multum non expedit ei multa loqui & docere alios:sed potius tacere & interrogare seu addiscere. Vnde Eccl'.xxxij. Adolescens loquere in causa tua vix cum neces se fuerit. Si bis interrogatus fueris:habeat caput respōsum tuum. Sic & christus duodēnis in remplo audiebat & inter rogabat:vt habeⁱ Lu.ij. Quarto debet attendere vt nō ni mis loquaⁱ etiā de bonis:qa in multiloqo nō deerit pc̄m vt dr̄ Prouer.x. Quinto debet attēdere ad finē ,ppter quem loquiⁱ:nā vbi finis malus est etiā ipm opus malū est. Si qs em̄ loqueret de diuinis reb⁹ vt inde laudaret vel deciperet aliū:vtiq; pc̄m esset. Et ideo apl̄us dicebat ad Col'.iij. Ome quodcunq; agitis i ꝙbo aut in ope:oīa in noie domini no stri Iesu christi facite. Quantum ad sextā circūstātiā debet qs modū debitū seruare:vt.⁊.⁊m materię exigentiā & pso nas modū seruet:vel cōpassiuū vt ad pusillanimes:vel ar gumētariuū rationib⁹ vt ad sapientes:vel mordicat iuū ad duros & rebelles. Vnde apl̄s.ij.ad Timo.iij. argue obsecra increpa. Et qa difficile est ista oīa seruare:ideo pl̄s ,postulat a dño hoc sibi ꝑstari dicens. Et ostiū circunstātię &c.

§.V. QVANTVM AD TERTIVM

principale sciēdū innumera mala ,pcedere ex locutiōe in locutio debita. Vñ lac.iij. dr̄ ꝙ vniuersitas iniquitatis lingua cōstitui ,pducit tur in mēbris nostris inflāmata a gehēna. Et ,ppterea Da multa , uid dn̄m oratab his malis liberari dicēs in eo qd̄ sequitur mala. in ꝑdicto themate. Nō declines cor meum in ꝙba malitię. Nō declines.i.nō declinare ꝑmittas:cor meū.i.mentē & vo luntatē meā:in ꝙba malitię.⁊.i ꝙba q̄ sunt mala & pc̄ā. Iō aūt dicit prius cor postea verba:qa vt dicit Aug. Ream lin guā nō facit nisi rea mens. Et sicut nunc lingua mala inflā maⁱ per desideriū a gehenna.i.a diabolo:ita postmodū in gehenna inferni cruciatur ab eo. Et propterea diues epulo postulabat refrigerium in lingua di. Mitte &c. vt refrige ret linguā meā:qa crucior in hac flāma. Lu.xvj. non ꝙ aia linguā habeat:sed qa cruciabaⁱ spēialr̄ ,ppter pc̄ā linguę. Et sicut oīs nr̄a locutio ex lr̄is resultat & cōponit alphabe- Tot pec ti:ita ex lingua tot pc̄ā oriunt quot sunt lr̄ę ipsius alpha cata ori beti:vt patebit descēdēdo per singula. Primū ergo est adu unt ex latio:q̄ in hoc cōsistit cū qs verbis vel factis inordinate al lingua q̄t teri placere querit. Et de hac dicit dn̄s p Ezech. Ve qui con sunt lr̄ę fuunt puluillos sub omni cubito manus:& faciunt cerui i alpha calia sub capite ad capiendas aias. Ezec.xiij. Puluillos sub beto. cubito:& cerui cal sub capite ponitur vt molliter quiesca tur:quia qui ꝙquis male agētibus adulatur:hoc agit vt pec cator in culpa sua quiescat:vt dicit Grego.xlvj.diſtin.sunt nōnulli. Ve aūt importat ęternā damnationē: nam adulā do laudando aliquē de criminalibus:vel etiam de bonis ad ipsum decipiēdum spūaliter vel tpaliter ⁊m beatum Tho.in summa.mortale est:sicut fecerunt discipuli Pharisęoꝝ cū christo dixerunt. Magr̄ scimus qa verax es &c. Matth.xxij. Sed & in bonis circa bonos debet laudatio moderari: ne sit eis occasio ruinæ. Vnde Sene. Lauda parce: vituperato partius. Et Eccle.xj. dicitur. Non laudes virum in specie sua.id est in facie. Blasphematio. Est aūt blasphemia attri buere deo quod ei non cōuenit:vel remouere ab eo quod congruit:vt cum quis dicit deum esse iniustum vel partia lem vel ,pditorē:vel nō posse facere hoc vel illud. De quo vitio cōquerit dn̄s p Esa. frequētato in ppō suo dicens. Iu Esa.lij. guter nomē meum blasphemaⁱ:qd̄ semp mortale est:cū qs auerit significata verborum. Et propter hoc Sennacherib rex assyriorū:qa dicebat deū non posse defendere Hierl'm de manib⁹ suis quā obsidebat:confusus est interfectus ab angelo.clxxxv.milibus exercit⁹ sui ibi;defunctis:vt habeⁱ ij.Reg.xix.c. Cōtentio:quæ ⁊m'Amb.est impugnatio ve Cōten ritatis cū confidētia clamoris:quā vitandā docebat apl̄us tio qd ij. Tim.ij.dicēs. Noli contendere verbis. Ad nihil est enim sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtile nisi ad subuersionē audiētium. vbi glos. Collatio debet cē inter seruos christi nō contētuo. Fieri em vix pōt cō tendēdo vt vinci se qs̄ patiat aliqd & nō extorq̄at cōtra ꝓximatem: ne inferiori le succūbere videat. Sed & ꝑ veritate etiā & sīi efficaciter tū modeste contēdendū est. Detractio: q̄ est denigratio alienæ famæ ꝑ verba occulta: occulta. s. ei cō tra quem fit: qd̄ vitiū semp est mortale: cū hoc intēdit sīue falsum sīue verū dicēdo. Et graui⁹ q̄ auferendo substātiā tpalē ſm. b. Tho. ij. ij. Vñ dr̄ Sap̄. j. A detractione parcite linguæ. Nā vt dicit Alex. pa. Sūma iniqtas est detrahere vj. qō. j. summa iniqtas. Ex loquacitate etiā detrahere qñq̄ est mortale: qñq̄ veniale. Excusatio pc̄i. Augu. Si te excu ses: deus te accusat. Hoc malū gñale esse in humano genere cognoscēs deus dicebat ꝑ Hier. c. viij. Nullus est q agat pœnitentiam sup ꝑcō suo: dicēs qd̄ feci. In quo ostēdim⁹ nos esse nō solū filios natura: sed etiā imitatione primoꝝ parētū: qui redarguti excusauerūt pc̄m suum: sed ꝓpter hoc ex paradiſo expuſi sunt. Gen̄. iij. Fallax locutio: p̄cipue cōtra id qd̄ est i corde: q̄ fallacia si sit cōtra fidē & bonos mores necessarios ad salutē: vel in nocumentū proximi notabile: mortale est ſm beatū Tho. ij. ij. Et hoc intelligitur ꝑ illud Sap̄. j. Os qd̄ mentitur occidit animā. Sed & mendacium iocoſum vel etiā ad vtilitatem alioꝝ dictū ſpūale vel tpale nunq̄ est sine ꝑcō veniali saltē. Gloriatio sīue ꝓiactantiā sīue vanā gloriā. Sed dicit dñs. Nō gloriet sapiēs in sapientia sua: & nō glorietur fortis in fortitudine sua: & non glorietur dines in diuitijs suis. Hiere. ix. Et rō est: qa glia ei⁹ q̄si stercus: vt dr̄. j. Macha. ij. Et cū qs̄ iactat se vel laudat de aliquo criminali: vtiq̄ mortale est ſm be. Tho. ij. ij. Addit autem iactātia supra gloriationē vt plurimū falsitatē dicēdo plus q̄ſ sit: sed dicūt dānati in inferno quidē. Quid nobis ꝓfuit superbia nostra & iactātia diuitiarū. Ecce ꝙia trā sierunt sicut vmbra. Sap̄. v. Homicidiū ꝑpetratio. ſ. ꝑcepto vel consilio & hmōi. Pā. Lingua eoꝝ gladius acutus. ſ. ad occidendum. Et sic turbę ludęorum occiderūt christū hora tertia crucifixū. ſ. linguis ludęorum. Sed & vt dicit Augu. Si fratri tuo mala persuades occidis. de pœn. di. j. c. noli. Irrisio cum. ſ. aliqs deridet aliū ad iniuriam: ꝓpter qd̄ agit cōtra honorem ipſius. Et talis irrisio graue peccatū est circa deū & diuina: ac etiam cū sit erga parētes: & simil⁹ cōtra seruos dei. Vnde dicit Prouerbi. iij. Abominatio est dñi oīs illusor. Et ex pueris qui deridebāt Heliſeū vocantes caluū xlij. occiſi sunt ab vrſis. iiij. Reg. ij. Rantio: id est cantare vana & amatoria prouocantia ad lasciuiā: quod vtiq̄ nō est absq̄ graui pc̄o. Vnde & Salomō inter cętera delectabilia curię ſuę dicit se habuisse cātores & cātatrices. Et postea cōcludit q̄ in his oībus repetit vanitatē & afflictionē ſpūs: ſ. per contritionem: sed debet remiſſio hui⁹ pc̄ī haberi. Vñ & invitis patrū legit de quodā q̄ propter cōplacentiā multum in hmōi torquebatur aeriter in alia vita futura. Lasciua ꝓnūciatio. ſ. per lenocinium vel scurrilitatē q̄ est de verbis turpibus: & hæc sunt grauia pc̄ā: nō solum cū dicunt intentione inducendi alium ad turpia: sicut dicit Salo. de muliere mala. Prouer. vij. Irretiuit eum multis sermonib⁹: sed etiā cū ex hmōi sequit ruina audientiū. Vñ apl̄s dicit. Scurrilitas quæ ad rē non pertinet non noietur in vobis.

Eph̄. v. Maledictio hic importat imprecationem mali erga aliquā creaturā: vt cū dr̄. Veniat tibi tale malū. Et cum deliberato animo illud optat in malum eius mortale est. Et sic intelligitur illud. ſ. Ad Cor̄. vj. Nec maledici regnum dei possidebūt. Sed etiā maledicere familiā vel subditos causa correptionis nō est absq̄ pc̄o: quia non debitus modus est iſte corrigendi. Nugatio incantationis: quæ vtiq̄ verbis fit nugatorijs & vanis: & semp pc̄m est: aliquando etiā mortale & de hac pō. Odisti obseruantes vanitates superuacuę. Ad qd̄ etiā facit q̄ dicit Augu. xxvj. q. iij. igitur. Oēs hmōi artes nugatorię & noxię superstitionis fugiendę sunt a christiano. Oratio indebita: videlicet sine intentione: interruptione: & nimia acceleratione. Oratio em̄ cōis vt horarum canonicarū: vel in pœnitētia iniūcta oportet q̄ sit vocalis: & etiā q̄ndoq̄ alia pōt esse vocalis: & cū petit illicitū, vt vindicta inimici vel posse aliqd mali facere: graue pc̄m est: iuxta illud Pō. Oratio ei⁹ fiat in peccatū. & illud Iaco. iiij. Petitis & non accipitis &c. Peieratio. i. iurare scienter falsum: vel qd illicitū ꝓmittēdo: vel sine necessitate: aut nō seruare ꝓmissum iuramēto firmatū cū pōt fieri & debet: qd̄ mortale est quātū ad primū & vltimū casum. Vnde Eccl̄i. xxiij. Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Querulatio. i. murmuratio: videlicet conqueri verbis de aliquo cū impatientia: & ꝑcipue de superioribus: quod q̄ grue sit pc̄m ostēditur in punitione eiꝰ. j. Cor. x. Nec murmuraueritis sicut quidā eoꝝ murmurauerūt: & perierunt ab exterminatore. Et multiplr̄ alias punitisunt: vt patet lib. Numeri. Reuelatio secretoꝝ: vel confessionis: vel sigilli cō fessionis: vel aliorum in secreto cōmissoꝝ: qd̄ cū sit in primo casu semp est grauissimū pc̄m mortale: in alijs quia cōtra ius naturale: nisi fiat ad obuiandū scādalis: etiā mortale. Prouerb. xj. Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana. Et Eccl̄i. xxvij. Qui denudat arcana amici fidē perdit. Susurratio quæ in hoc consistit. ſ. ponere discordiā & maliuolētiā inter amicos ꝙ̄ba: dicendo vni malū de altero: qd̄ ex se cē mortale ſm Tho. ij. ij. faciendo hoc ad talē finē ad Ro. j. Susurrones deo odibiles sunt. Temeraria assatio: id est dicere alicui contumeliam & opprobria in iniuriam eius. Et hoc vitiū ponit apl̄s ad Ro. j. inter alia de quib⁹ dixit. Qui talia agūt digni sunt morte. ſ. eterna. Verbū otiosum de quo christus Mat. xij. dicit. De oi verbo otioso qd̄ locuti fuerit hoies rōnem reddēt in die iudicij. Et dr̄ verbū otiosum ſm Grego. in moral⁹. qd̄ caret necessitate vel debita vtilitate. Cū igitur tot vitia oriant ex lingua orand⁹ est deus vt dirigat eā cū psalmista dicente. Pone dñe custodiā ori meo &c.

¶ De sensibus interioribus, CA. V.

QVE SENSIBVS INTERIORibus q̄s Auic. i li. de aia dicit esse q̄nq̄. ſ. sensum cōem: phātasiā: imaginatiuā: estimatiuam: memoratiuā. Sed. b. Th. i. j. parte. q. lxxix. dicit esse quatuor tm. Nā potētia imaginatiua & phātasia ꝓ vna pōit. Pro hui⁹ aūt declaratiōe dicit idē q̄ cū natura nō deficiat i necessarijs oportet ꝙ eē actiones aiæ sensitiuę q̄t sufficiāt ad vitā ꝓfecti aialis. Et q̄cunq̄ hanę actionū nō possunt reduci ad vnū principiū: requīt diuersas potētias: cū potētia aiæ nihil aliud sit q̄ꝑ, pximū principiū opationis aiæ. Est aūt cōsideradū q̄ ad vitā ꝓfecti aialis requīt q̄ nō solū apprehēdat rē apud pnūā sensibilē: sed etiā ei⁹ abientiā. Aliogn cū aialis mor⁹ & actio sequat apphēsionē: nō moueret aial ad q̄rēdū aliqd̄ absens: cui⁹ nūl appet: maxie in aialib⁹ ꝓfectus q̄ mouent motu progressiuo: mouentur em̄ ad aliqd̄ absens apphēsum. Oportet g̃ q̄ aial ꝑ aiam sensitiuā nō solū recipiat spēs sensibiliū: cū pnūialr̄ imutat ab eis: sed etiā q̄ eas retineat & cōseruet. Recipe aūt & retinere reducunt i corpalib⁹ ad diuersa principia. Nā hūida bñ recipiūt & male retinēt: ecōtrario aūt est de siccis. Vñ cū potentia sensitiua sit actus organi corpalis: oportet esse aliā potētiam q̄ recipiat spēs sensibiliū: aliā q̄ cōseruet. Rursus cōsiderandū est q̄ si aial moueret solū ꝓpter delectabile vel ꝓtr̄istabile ſm sensum nō esset necessariū ponere i aiali: nisi apphēsionē formarū q̄s pcipit sensus i qb⁹ delectat aut horret. Sed necessariū ē aiali vt q̄rat aliq̄ vel fugiat: nō solū qa sunt cōuenientia vel nō cōuenientia ad sentiendū: sed ēt ꝓpter alias cōmoditates & vtilitates sīue nocumenta. Sicut ouis videns lupū fugit: nō ꝓpter indecētiā coloris aut figurę: sed q̄si inimicū naturæ. Si⁹ rauis colligit paleā: non qa delectet sensum: sed qa vtilis ad nidificandū. Necessariū est g̃ aialis vt pcipiat hmōi intentiones q̄s nō pcipit sensus exterior: & hmōi pceptiōis oportet eē aliud principiū: cū pceptio formarū sensibilis sit ex imutatione sensibilis: nō aūt pceptio ꝑdicta rū intentionū. Sic ergo ad receptionē formarū sensibiliū ordinat sensus ꝓprius & cōis. Qui i hoc differūt: qa sensus ꝓ prius. ſ. visus: audit⁹ & hmōi iudicant de sensibili ꝓprio: discernēdo ipm̄ ab alijs q̄ cadunt sub eodē sensu: sicut visus discernit albū a nigro vel viridi. Sed discernere albū a dulci ſeu sonitū ab odore nō pōt nec visus: nec gust⁹: nec alius sensus exterior: qa oportet q̄ inter aliqua discernit q̄ vtrūq̄ cognoscat. Sed pertinet hoc ad sensum cōem qui est alia potentia a ꝑdictis: ad quē referunt sicut ad terminū cōem oēs apprehensiones sensuū: a quo etiā pcipiunt intentiones sensuum: sicut cū aliqs videt se videre: hoc em̄ non pōt fieri ꝑ sensum ꝓpriū: qa non cognoscit nisi formā sensibilē a q̄ imutat: in q̄ immutatio ꝓficit visio. Ad formarū aūt sensibiliū: q̄ apphendūt ꝑ sensus exteriores: retentionē seu ꝓseruationē: ordinat phātasia seu imaginatio q̄ idem sunt. Est em̄ phantasia seu imaginatio q̄si thesaurus qdā formaꝝ ꝑ sensum acceptaꝝ. Auicena ponebat diuersas potentias esse appellans phātasiā quādā potentiā: q̄ cōponit & diuidit formas imagiatas: vt cū ex forma imaginata mōtis & forma imaginata auri cōponimus vnā formā quā nūq̄ vidim⁹. Estimatiua vel cogitatiua. Est m̄ocē aureū. Sed ad ꝙ⁹ sufficit virt⁹ imaginatiua i hoie in alijs aūt animalib⁹ nō reperit hoc. Ad apphēdendū vero intentiones q̄ꝑ sensum nō accipiunt: ordinat estimatiua: & ad ꝓseruādū eas vis memoratiua q̄ est thesaur⁹ qdā hmōi intentionū. Cuius signū est q̄ ꝓ principiū memorādi in animalib⁹ fit ex aliq̄ hmōi intentione: puta q̄ est nociuū vel cōueniēs: & ipa rō ꝓteriti quā attendit memoria inter hmōi intentiones coputat. Cōsiderādū est aūt q̄ quantū ad formas sensibiles nō est dīa inter hoiem & alia animalia: sīt em̄ mutant a sensibus exterioribus. Sed quātū ad intentiones ꝑdictas est dīa. Nā alia animalia pcipiūt hmōi intentiones naturali q̄dā instinctu: hō aūt ꝑ quādā collationē. Et ideo q̄ in alijs animalib⁹ dr̄ estimatiua: in hoie dr̄ cogitatiua: q̄ ꝑ collationē quādā hmōi intentiones adinuenit. Vñ & dr̄ rō particularis: cui medici assignāt determinatū organū. ſ. medią partē capitis. Ex parte aūt memorię nō solū habet mēoriā hō sicut cętera animalia in subita recordatione ꝓteritoꝝ: sed ēt reminiscentiā q̄si syllogistice ingrēdo ꝓteritoꝝ mēoriā ſm indiuiduales intentiones

Secretū seruādū.

Memoratiua.

Quatuor sunt sensus interiores ſm beatū Tho.

Sensus ꝓprius & cōis differūt

¶ De phantasia seu imaginatiua. CA. VI.

SEQVITVR DE POTENtia apphēsiua interiori: q dr̄ imagiatiua seu phātastica qd̄ idē ē. Et phātasia qde nomē ē grēcū q̄ latino interꝑtat apparitio: qa in ipa potētia fiunt & reteruant appitiones seu imagines sensibiliū acceptę a sensib⁹ q̄ appitiones dicunt imaginationes vel phātasmata seu idola: qa repūtāt res apphēsas a sensib⁹. Et de hac pōt intelligi illud pō. In imagine ꝑtransit hō: sed & frustra conturbatur. Non solū em̄ intelligit de imagine dei. ſ. creatoris q̄ est in hoie: in q̄ existēs. i. eā nūs ꝑtransit. i. cito trānsit de tanta nobilitate ad miseriā ꝑ quā vix recedit. Nā & si cōturbet varijs flagellis vt conuertat ꝙ⁹ frustra videt esse: qa nec ꝑ illa nouit reuerti ad deū. vñ dicit ꝓpheta. Frustra cōturbant conflatorium: malitiæ non sunt cōsumptę: sed etiā pōt intelligi de imagine phātasię. Ex qua auctoritate tria possunt elici.

Hier. vj

¶ Et primū est q̄ hō est discursus ꝑ rōnē: ibi. Pertransit hō.

¶ Sed m est q̄ est intelligēs ꝑ imaginationē: ibi. i imagine.

¶ Tertiū est q̄ est irascens: sed non ad fructificationem: ibi sed frustra conturbatur.

Differt cognitio hoīs a cognitione angeli.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

est sciendū q̄ ista est differētia inter hoiem & angelū in cognoscēdo: qa angelus intelligit subito absq̄ discursu intellectus: sed hō mortalis intelligere nō pōt: nisi ꝑ discursum rationis trānseundo seu ꝓcedendo per plura media de vno in aliud: & de noto ad ignotū: & sic pertransit homo in rerū cognitione. Vnde & dicitur q̄ est animal rōnale. Angel⁹ autem dr̄ intelligētia seu substantia intellectualis. Et qd̄ Gregorius dicit in Homil⁹ q̄ Iudeis, ſ. pastoribus⁹ tanq̄ rōne vtentibus debuit apparere rationale animal. i. angelus ad manifestandā christi natiuitatē: sumit ibi improprie rationale ꝑ intellectuali creatura: sic igitur pertransit homo.

§. II. QVANTVM AD SECVNdū sciendū ē ꝙ i tali trānsitu sīue discursu nō pōt hō intelligere nisi i imagine. i. in phātasmate repūtato intellectui Vñ & ꝓ̄s dicit q̄ necesse est quēcūq̄ intelligentē phātasmata speculari. Sicut em̄ res sensibilis cū videt multiplicat speciē suā. i. similitudinē vsq̄ ad potentiā visiuā: mediante q̄ similitudine oculus videt: & similitudo illa exinde defert potentiæ sensus cōis: vbi discernit vnū sensibile ab altero: & exinde defert potētiæ imaginatiuę seu phātasticę talis similitudo magis subtiliata: & ibi reseruat. Sic ipa potētia phantastica repūtat tales similitudines: quæ dicunt phantasmata seu imaginationes intellectui: & i illis intelligit. Et hinc est q̄ de⁹ a mortalib⁹ videri nō pōt seu intelligi clare p essentiā suā: qa cū non possit intellectus intelligere absq̄ phantasmate: & phātasma sit repsentatiuū rei corpalis: non pōt aliq̄ phātasma deū in sua essentia repūtare: nāvt dr̄ Ioan. iiij. Spirit⁹ est deus nō corp⁹: & ideo clare intelligi nō pōt: nisi qs sit alienatus a sensib⁹: vt Paulus in raptu suo. Sic ergo pertransit homo in imagine. ſ. ad intelligendum.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

cōturbat hō frequēter ex eo q̄ ea q̄ imaginat. ſ. implēdo desideria sua: q̄rēdo diuitias & hmōi: nō habuerūt effectū: sed frustra cōturbat: qa inutiliter & sine rōne: cū hæc expediāt saluti sue. Cōturbat & aliq̄ tribulatiōib⁹? & aduersitatib⁹ etiā sæpe suis sollicitudinibus in multiplicādo tpalia: sed & frustra: qa demū oīa in morte dimittit. Ad qd̄ facit q̄ dicit idē pō. alibi videlicet: sicut somnium surgentiū dñe imagines ipoꝝ. i. imaginationes mūdanoꝝ ad nihilū rediges.

§. IIII. NOTA QVOD CIRCA

potētiā phātasticā sīue imaginatiuā opari pōt post deū q̄ ē ꝑpria cā oīs motiōis: angel⁹ bon⁹? & angel⁹ mal⁹? & hō ipe ꝑ ꝓprios actꝰ. Et angel⁹ bon⁹ opat in ea ad instruendū: qd̄ ꝑbat rōne: auctoritate: & exēplo. Rōnē assignat. b. Th. ſ. pte. q. cxj. q̄ taits ē. Diuina sapiētia: vt dicit Dio. de diui. no. cōiungit fines prioꝝ principijs sequentioꝝ. Ex q̄ patet q̄ natura inferiori sui supmo attingit a natura supiori. Natura aūt corporalis est infra naturā spūalē. Inter oēs aūt motus corporeos pfectior est mot⁹ localis: vt ꝑbat ꝓ̄s. i. viij. physi. Et ideo natura corpalis nata ē & apta moueri a natura spūali ſm motū localē. Imaginatiua igit potētia sīue phantastica: cū sit sensitiua & affixa organo corpali: pōt imutari per angelū bonū. Et ꝙ magis particulariter declarat. b. Thom. q. cxj. arti. iij. vbi dicit q̄ apparitiones imaginariæ q̄ fiūt in phātasia causant interdū i nobis ex locali mutatione corpali spirituū & humoꝝ. vñ Arist. i li. de som. & vigi. assignās cām appitionis somnioꝝ: dicit q̄ cū aial dormit descēdente pfunno sanguine ad principiū sensitiuū. ſ. a capite ad cor: si descēdūt mor⁹?. i. impressiones relictę ex sensibilibus motionib⁹ q̄ spiritib⁹? sensualib⁹? ꝑseruant. & mouēt principiū sensitiuū: ita q̄ fit q̄dā appitio: ac si tūc principiū sensitiuū a reb⁹ ipis exterioribus imutaret. Et tāta pōt esse cōmotio spirituū & hūoꝝ q̄ hmōi appitiones etiā vigilātib⁹ fiūt: sicut patet i phreneticis & alijs hmōi. Sicut g̃ ꝓ tūc ꝑ naturalē cōmotionē hūoꝝ: ita pōt fieri ꝑ opationē angeloꝝ: ex q̄ vt dictū est materia corpalis naturali⁹ subest angelis q̄ ad motū localē. Probat ꝓ etiā auctoritate: dr̄ em̄ Eccles. j. Lustrās vniuersa in circuitu pgit spūs: & in circulos suos reuertitur. Quod exponit a q̄busdā de sole: q̄ idcirco dr̄ spūs non q̄ corpora cœlestia sint aiata: sed qa vnit⁹ eis angel⁹: sicut motor mobili ad mouēdū ipm̄ corp⁹ solare virtute sua. Dicit aūt reuerti in circulos suos: qa ꝑ eosdē gradus ꝑ q̄s ascēdit pzodiacū ꝑ eosdē reuertit seu retrocedit. Aug. etiā in libr. de tri. dicit q̄ angeli adhibēt se ad corpalia ad aliq̄s effectus producendos: sicut factū fuit ꝑ angelos malos de serpētibus de nouo formatis corā Pharaone incātationib⁹ magoꝝ: ſm expositionē aliquoꝝ: hoc aūt fieri nō pōt nisi localr̄ mouendo. Pōt etiā poſuerūt supma corpa moueri localr̄ a spūalibus substātijs. i. angelis. Ostendit idē ꝑ exēplū: videlicet ex visionibus imaginarijs ꝓphetaꝝ eis factis in somno vel vigilia ministerio bonoꝝ angeloꝝ. Et in hmōi operatione seu trānsmutatione imaginationis ſm. b. Tho. nō imprimit angelus aliquā formā imaginariā: q̄ nullo modo pri⁹ sit per sensum accepta: nō em̄ posset facere q̄ cęcus imaginaret colores. Sed hoc facit causando motū localē spirituum & humoꝝ: vt dictum est: ex quo motu imaginatio informatur: vt actus phātastic⁹? mot⁹ cōsurgat ab impressionib⁹ interius cōseruatis & pri⁹ acceptis a sensib⁹. Et cū angel⁹ bon⁹ causat aliquā imaginariā visionē: siue i hoie vigilāte: siue dormiēte: q̄nq̄ simul illuminat intellectū: vt cognoscat talis: qd ꝙ hmōi similitudinē significet. Sicut in Ioan. euāg. de visionibus imaginarijs: vt habet in Apoc. de libro clauso septē sigillis & apertione eoꝝ: & de septē angelis tuba canentibus: quas habuit & intellexit ministerio angeloꝝ vigilans. Vñ dicit ipse in. c. j. Significauit de⁹ q̄ oportet fieri citō loquēs ꝑ angelū suum seruo suo Ioanni. Et Ioseph dormiēti apparuit angelus & illuminauit eū: monēdo de trāslatione pueri Iesu i Aegyptū. Matt. ij. Q̄nq̄ vo ꝓ opationē angeli boni solūmō similitudines rerū apparēt in imaginatione absq̄ alia illuminatione intellectus ad intelligendū quid significet: nec tū fit deceptio per eos. Sed hoc cōtingit ex defectu intellectus eius cui apparent: sicut accidit in somno Pharaonis de septē spicis & de septē vaccis vanis: significantibus septē annos fertilitatis: & alios septem ste rilitatis: quod tamē ipse non intellexit: sed Ioseph.

Visiones imaginariæ

Gen̄. xlj

Universidad de Deusto
Biblioteca

diabol⁹ opaf eis ca phantasiā hominis.

§.V. OPERATVR ETIAM ANGELVS MALVS.

i. diabol⁹ circa phātasiā hoīs: sed ad decipiendū. Qđ declarat naturali rōne: canonis auctoritate: & experimētoꝝ multiplicitate. Primū sic declarat. Corpora naturaliter subduntur & obediunt naturæ āgelicæ quātū ad motū localē. Angeli aūt mali etiā si amiserint gratiā: non tamen virtutem naturalē. Cū aūt potētia phantastica siue imaginatiua sit corporalis: i. affixa organo corporeo: naturaliter subditur etiā angelis malis vt possint eā trāsmutare: causando varias phantasias ex descensione humorū & spirituū ad principiū sensitiuū, pcurata ab eis. Patet etiam hoc ex Canone: dicit enī. xxvj. q. v. epī. Illud non est omittendū ꝙ quędā sceleratę mulieres retro post sathanā cōuersę: dęmonū illusionibus & phantasmatib⁹ seductæ: credūt se & profitentur cum Diana nocturnis horis dea paganoꝝ: vel cum Herodiade vel cū innumera multitudine mulierum equitare super quasdā bestias: & multa terrarū spatia intępelite noctis silētio ptrānsire. Et. j. Quapropter sacerdotes p ecclias sibi cōmissas ppīo dei oi instantia prædicare debēt: vt nouerint hæc oīa falsa esse: & nō a diuino: sed a maligno spū talia phantasmata mētibus fidelium irrogari arbitrent. Siquidē ipse sathanas qui transfigurat se in angelū lucis: cū mētē cuiuscūq; mulieris cœperit: & hāc p instigationē sibi subrugauerit: illico transformat se in diuersas species psonaꝝ: atq; similitudines: & mentē quā captiuam tenet in somnīs deludēs modo lætā: modo tristia: modo cognitas: modo incognitas psonas oltēdēs per quæq; deuia deducit. Hæc ibi. Et in. c. nec mirū ea. q. Augu. narrat ꝙ in libris gentilium legit de quadā maga dicta Circe: ꝙ socios Vlixis mutauit in bestias: qđ magicis pstigijs potius fingebatur ꝙ in rerū veritate cōpleret alterando phātasias hominum. Patet hoc etiā p plura exempla. Legitur em in vitis patrū: ꝙ quędā iuuencula quia assentire noluit cuidā iuueni de turpitudine eam solicitāti: ipse iuuenis turbatus ex hoc a quodam Iudęo, pcurauit maleficiū fieri contra illā. Quo peracto mulier conuersa est in equā. Quæ conuersio nō fuit fm rei veritatē: sed fm ludificationē dęmonis immutātis phātasiā & sensum ipsius mulieris: & aspicientiū eā: vt videret equa: q̄ erat vere mulier. Vñ ducta ad beatū Macharīū non potuit diabolus ita opari ꝙ illuderet sensui eius sicut alioꝝ, ppter suā sctitatē: nā sibi videbat mus fuse eius sicut alioꝝ, ppter suā sctitatē: nā sibi videbat mus illusiōe: dicēs hoc sibi accidisse: qa nō vacabat diuinis: nec frequētabat sacra vt decebat: ideo diabolus potestatem habuerat sup eā: & si alias esset honesta. Pōt igitur diabolus per cōmotionē interiorē spirituū & humoꝝ operari ad immutandū actū & potentiā nutritiuæ & sensitiuę & appetitiuę: & cuiuscūq; potētiæ corporalis organo vtētis fm beatū Tho. in. j. parte. q. ○xj. Sicut credi pōt fuisse gestū p Simonē magū incantationib⁹ suis: q̄ de eo narrant. Sed nul horum pōt diabol⁹ facere: nisi deo pmittēte: q̄ cū angelis suis bōis frequenter reprimit malitiā ei⁹: decipere nos & nocere querenti. Vnde dicit Augu. loquēs de maleficis. Hi sunt q permissu dei elemēta cōcutiunt: hoim mentes pturbāt minus considentium i deo. xxvj. q. v. nec mirū. Hoꝝ etiā opatiōe p maleficā artē fit qñq; vt vir non possit videre vxorem & ecōuerso. Et hoc p immutationē phantasię: repsentando ei talē vt rē odibilē & horribilē. Ipse etiā diabolus vigilantibus & dormientibus suggerit repētationes turpiū phantasię ad decipiendū & inducendū ad malū. Verū ga pctm nō cōsistit in imaginatiōe: sed in volūtate: ideo ex hmōi phātasijs per diabolum suggestis & alterationibus varijs homo nō peccat: nisi volūtate, ppria alicui malo assentiat.

Diabolus pōt in cunctas potentias organicas.

Pctm̄ nō cōsistit nisi in voluntate

Onus sacerdotale.

§.VI. HOMO ETIAM PER SE

metipm causat mutationē phantasię: formādo phantasmata p imaginationes ex acceptis a sensib⁹: & qñq; qđē p voluntatē suā voluntarię. i. imaginādo q̄ pri⁹ senserat: & b siue de bonis siue de malis. Qñq; fiūt & causant imaginationes p cōmotiōes humoꝝ, pcedētiū ex infirmitate maniaca vel melācholica. Et fm Auicē. & Alber. Maniaca passio lædit organū phātasię: vñ diminuit imaginationē. Melancholica vo passio diminuit iudicium rationis. Vnde refert ipse de quodā maniaco: ꝙ cū fugeret pīem: & pī eū secut⁹ fuisset: cōuersus ad patrē pcussit eū: cui pī cū diceret. Fili q̄ re verberas patrē: subito ille plorās cecidit ad pedes patris: & veniā petijt. Et sic in ipso fuit lęsa imaginatio: qa nō cognouit patrem suū. Ratio vo nō fuit lęsa: qa sciuit ꝙ nō debuit verberare patrē. Et qa in maniacis & melancholicis fit imuratio sensus: ideo maniacoꝝ qđā plāgūt: alij saltāt: alij stultissima q̄si verissima opinant: vnde timent se tangi ne rumpant: credūt se nō hīre caput: ranas in ventre portare: dęmones videre aut hīre. Melancholicoꝝ aūt quidam pigritiā hītes & grauedinē amāt solitudinē & obscuritatē & ab hoibus remotionē. Immo oibus melancholicis q̄dā sunt vniuersalia & sempiterna: sicut tristitia & timor de re nō habenda: certificatio terribilis rei & timorose sensus rei quę nō est. Itē melancholici tristant: timent: angustiantur: suspicioli sunt: multū dormiūt: iacent in monumētis: qđā multū comedūt: & si semel retrahant oīb⁹ die⁹ desperant. Et istis oibus proprium est ꝙ sunt medicinę desiderātissimi Et hæc oia pcedūt p immutationē phātasię organo lęso, ppter dictas infirmitates. Causant aūt tam mania ꝙ melancholia ex melancholicis cibis: ex tristitia & timore aut retētione sanguinis fluere consueti: aut ex nimia cerebri infrigidatione & desiccatione: aut ex corrupto semine in viris: aut mēstruo sanguine in fœminis. Causant etiam ex ĩordinatis vigilijs: iciunio: studio: solicitudine: ac cogitatione pfunda. Et quidā in præfatis infirmitatibus in defectu lunæ plus laborant. In somno etiā phantasia multiplicitер imutatur per varias apparitiones contingentes dormientibus: in qbus tñ de bonis vel de malis existēt⁹ hō nō peccat: quia videlicet vsus liberi arbitrij fm beatū Tho. i. ij. sopitus est & ligat⁹: in quo cōsistit meritū vel demeritum.

Melancholico rū complexio.

Decē & nouem sunt cāe sōnioꝝ

Geñ. xl

¶ De somnijs q̄ad varias cās & modos eoꝝ. CA. VII.

Gene. xxiij Gen. t xxxvij.

Diffinitio somnij.

ET QVIA IN POTENTIA phātasię sunt sōnia dormiētib⁹. Idcirco de somnijs aliq̄ sunt videda. Et prio et⁹ diffinitio. Phs aūt. ij. lib. de som. & vigi. eū sic diffinit. Somniū est phantasma factū a motu simulacroꝝ. i. similitudinum sensibiliū in dormiēte fm ꝙ dormit. Et circa hoc possum⁹ cōsiderare tria: videlicet eoꝝ ortū: effectum: & peccatum.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

De ortu somnioꝝ.

Somnia vnde orianf & quæ sit causa somnioꝝ. Et quāuis Greg. in lib. moral. ac etiā dialogoꝝ assignet sex causas: videlicet ex nimia vētris repletiōe: ex multa capitis exinanitione: ex dęmonis illusione: ex dei reuelatione: ex hominis multa occupatione circa aliqd & prædogitatiōe: & ex hōis cogitatione simul & reuelatione. De quoꝝ ltimo ponit exēplū de somnio Nabuchodonosor habito de statua cōposita ex quatuor gnib⁹ metalloꝝ: designante quatuor successiuas monarchias mūdi: vt habet Dañ. ij. cœpit em cogitare de successore in regno anteq̄ somniū illud haberet qđ fuit ex diuina reuerātione, pur ipse Dañ. exposuit. Sed dns Ioā. dūici cardi. in si. libri sui quem appellauit Luculam noctis extendēs materiā: decē & nouē causas assignat. Et primo cōceptui aut natiuitati prædominans signū cœleste: no infimā causam somnioꝝ ponit: & ita natus sub Mercurio i genitus existēte somnia futuroꝝ pscia non ignorat: Sed o cōlorū influx⁹ in sensus interiores rationi somno sopite corporeos agēs: quæ producunt? est frequēter demonstrat hic Pharao cū vaccis suis, p exēplo ponat. Tertio complexionū varietas distincta visa, pducit: sanguis. f. circa ignē: cholera volat⁹ p aerē dicis: melēcholia regna tenēda: sed phlegma circa terrestria versatur. Quarto pugnant mixti mutuo i memorię arca seruati cōceptus: & quia phātasma hūc ab illo discernere nequit: tertiū desinit in piscem multer formosa superne. Quinto tpis qualitates cerebrū imitatum illo euanescente euanescit inuisa. sic apud Virgiliū folijs arborum autumno labētibus fit ad infernū somni parentem animarū cōcursus: in eo libro vbi totius phię rimant arcana. Sexto loco: diuersitas suis vaporibus corpore nudis cellulas capitis ambit: suas ibi, pprietates relinquit: quas non sentit vigil maioribus occupat⁹. Septimo quędam relinquę velut exuuię exercitijs in vigilijs potentijs vitalib⁹ adhęrent impresse: quæ corpore a labore cessante laborare non cessant. Octauo plærūq; phātasia a cæteris curis soluta cudit casu ventura: sicut Platoni cogitanti de Sorte: Sortes occurrit. Nono personarum reuerentia apud nonnullos meretur sectis causis lympidius visitari: cui membro redduntur cygnus Socrati loco Platonis oblatus captiuitas: & Vnde & medici dicūt ꝙ opz valde sōmnijs attendere ad est attē cognoscendū causas egritudinum. Tertio dico ꝙ somnia dēdūt ad qñq; nec sunt signa neq; cā futurorū euētuū: sed casualia, cōgruen vñ hmōi somnia p accidēs se habēt ad futuros euētus. Et dū egri si qñq; sml' occurrāt: erit somniū casuale. i. a casu. vbi gra tud ines Si aliq̄ ābulāte cōingit casu & fortuna eclipsare solē: am fm me bulatio illi⁹ nec signū nec cā est eclipsatiōis: nec ecōuerso dicos. desecā⁹ solis est cāvel signū ambulādi: & nil talium fit spvl' frequēter: sed rarovalde & icerte. Sic a sili ꝙ aliqs de aliq̄ bello futuro sōniet & postea eueniat euētⁿ illi⁹ belli: hoc erit a casu et p accidēs: & nō ideo euenit ꝙ somniū cāvel signū fuerit euēt⁹ belli. Hec philosoph⁹ de som. & vigil. & Alber. in cōmēto sup ipm librū. Sciendū etiā ꝙ qđā sunt qb⁹ nō accidit somniū i tota vita sua: qđā vo sunt qb⁹ cū b⁹ somdormiūt semp accidit somniū: qđā vo qb⁹ accidit in sene cte & nō accidit in iuuētute Et rō primi est: quia multa cuaporatio a scēdēs ad superiorē locū q̄ iter⁹ lata deorsū facit multū motū. & qbuscūq; tale cōtigit: nullū apparet phantasma: qa magno motu delet: vt illi q, pfūdo & graui somno dormiūt expressi. Qđ aūt aliq aln multū sōmniāt et cōtinuo somnioꝝ suoꝝ patiūt obliuionē: hui⁹ rō ē qa mor⁹ fortiores aliq excludūt pceptionē imaginū apparentiū in somnis. Et ideo qui cōtinue post somnū fortiter mouēt corpe precipue si somniū in fine somni videāt oīno somnioꝝ obliuiscūt. Et nota ꝙ similitudines phantasmatū q̄ in somnio accidūt. sunt similes illis idolis vel sistitudinib⁹ q̄ sunt in aqua: In aqua autem si multus fiat mor⁹: tūc vel nulla figura ibi apparet: vel apparet in ordinate & distorte: vt pz in eo q respicit i aqua multū mora sed. post cōmorionē cū fuerit quietata hui⁹ figure clare respiciunt. Rō terti est. f. ꝙ aliqui in senectute somniāt nō in iuuētute: ppter mutationē aliquā factā circa etatē vel passionē. Ex eo em ꝙ senes mutant per calorē & humiditatē non est incōueniens si mutet accidēs somnij eorum.

Somniū i se nec meritū est nec peccatū

§.II. QVANTVM AD SECVNDV. f. effectū sciēdū ꝙ somnia futurorū euētuum qñq; sunt cā: qñq; signa: qñq; neq; cā neq; signa: sed p accidēs casualia Et primo qđē sūt somnia cā futuroꝝ euētuū vt cū mēs alicui⁹ ex his q vidit in somnis inducit ad aliqđ faciēdū vel vitandū: tūc em tale somniū est cāvel occasio faciēdi vel vitādi aliqd. Nā cā est ad quā sequit effect⁹ sicut dicimus ꝙ interpositio inter nrm visum & lunā est cā eclipsis lunę & interpositio lunę iter visū nrm & solē ē cā eclipsis solis. Et sicut putrefactio humoris est cā febris. Sic etiam quędā somnia sunt que causant & inducūt nos ad aliquē effectū exequēdū malū vel bonū. Sicut somniū Pharaonis de vaccis & spicis interpretatū a Ioseph fuit cā inductiua ad cōgregādū triticū multū ad, puidēdū future penurie. Et qa ipe sathanas trāsfigurat se in angelū lucis: ideo cauēdū ne qs sub specie & credulitate diuine reuelationis sibi facte ex dęmonis illusione inducat ad aliqd faciēdū. Sicut legit in scā collatione abbatis Moysi de quodam q frequēter illusus a diabolo sub specie bonorū angeloꝝ sibi in somnis apparētiū: tandē ex eius mādato seu exhortatione quē credidit christū: piecit se ī puteū. Et de alio q sibi illusiōe seipm circūcidit. Et de q̄dā alio q, ppriū filiū more Abrae interficere voluit. Sed o somnia qñq; sunt signa aliquorum futuroꝝ euētuū: in quārū. f. reducūt in aliquā eām cōem somnijs & futuris euētib⁹. Et fm hoc plurime recognitiōes futuroꝝ ex somnijs fiūt tāq̄ ex signis. Signū aut vocat qđ designat aliqd: licet nōsit cā ipsi⁹: vt verbi gra. Asperitas lingue signū est febris: vel amaritudo lingue & somniū de gustu fellis: signū est febris instā tis. Vñ qdā somnia sunt q̄ sunt signa eorū q̄ accidūt circa corpus. Qđ, pbat Gale. p exēplū tale. f. ꝙ qdā somniauit sibi sūdi in vētre pice ardēte: & estuare in igne picis: eo ꝙ cholerā adustā nigrā & incēsam habuit in vētre: & hāc cō surrexit a sōno emisit: & plene liberatus fuit: Ponit aliud exēplū. f. ꝙ qdā dolēs splenē: sepe cōtulit & ordinauit qđ faceret: vnde sibi cōtra hmōi defectū medicaret. Et sōnia uit ꝙ minueret se sup manū inter duos digitos. f. auriculare et anulare: et cū euigilaret sic fecit et cōualuit: et sic sōniū fuit sibi principiū operis: qđ in vigilia sequēti fecit.

De effectu somniorū.

Sōnijs

Vnde & medici dicūt ꝙ opz valde sōmnijs attendere ad cognoscendū causas egritudinum. Tertio dico ꝙ somnia dēdūt ad qñq; nec sunt signa neq; cā futurorū euētuū: sed casualia, cōgruen vñ hmōi somnia p accidēs se habēt ad futuros euētus. Et dū egri si qñq; sml' occurrāt: erit somniū casuale. i. a casu. vbi gra tud ines Si aliq̄ ābulāte cōingit casu & fortuna eclipsare solē: am fm me bulatio illi⁹ nec signū nec cā est eclipsatiōis: nec ecōuerso dicos. desecā⁹ solis est cāvel signū ambulādi: & nil talium fit spvl' frequēter: sed rarovalde & icerte. Sic a sili ꝙ aliqs de aliq̄ bello futuro sōniet & postea eueniat euētⁿ illi⁹ belli: hoc erit a casu et p accidēs: & nō ideo euenit ꝙ somniū cāvel signū fuerit euēt⁹ belli. Hec philosoph⁹ de som. & vigil. & Alber. in cōmēto sup ipm librū. Sciendū etiā ꝙ qđā sunt qb⁹ nō accidit somniū i tota vita sua: qđā vo sunt qb⁹ cū b⁹ somdormiūt semp accidit somniū: qđā vo qb⁹ accidit in sene nia acciēcte & nō accidit in iuuētute Et rō primi est: quia multa dūt & cuaporatio a scēdēs ad superiorē locū q̄ iter⁹ lata deorsū aliqb⁹ facit multū motū. & qbuscūq; tale cōtigit: nullū apparet non. phantasma: qa magno motu delet: vt illi q, pfūdo & graui somno dormiūt expressi. Qđ aūt aliq aln multū sōmniāt et cōtinuo somnioꝝ suoꝝ patiūt obliuionē: hui⁹ rō ē qa mor⁹ fortiores aliq excludūt pceptionē imaginū apparentiū in somnis. Et ideo qui cōtinue post somnū fortiter mouēt corpe precipue si somniū in fine somni videāt oīno somnioꝝ obliuiscūt. Et nota ꝙ similitudines phantasmatū q̄ in somnio accidūt. sunt similes illis idolis vel sistitudinib⁹ q̄ sunt in aqua: In aqua autem si multus fiat mor⁹: tūc vel nulla figura ibi apparet: vel apparet in ordinate & distorte: vt pz in eo q respicit i aqua multū mora sed. post cōmorionē cū fuerit quietata hui⁹ figure clare respiciunt. Rō terti est. f. ꝙ aliqui in senectute somniāt nō in iuuētute: ppter mutationē aliquā factā circa etatē vel passionē. Ex eo em ꝙ senes mutant per calorē & humiditatē non est incōueniens si mutet accidēs somnij eorum.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

Sōniū i se nec meritū est nec peccatū

principale sciēdū ꝙ in somnijs ipsis siue apparitionibus somnioꝝ siue debonis siue de malis nullū est ibi perm: cū vsus rōnis sit ligat⁹ p somniū: nec etiā meritū: sed potest ibi esse signū p̄cedētis meriti vel pcti. Nec obstat ꝙ Salomon petēs sibi sapiētiā dari in somnijs meruit exaudition̄: tale em meritū nō acqsiuit in somnio illo sed ex pcedenti invigilia desiderio cui⁹ desidem signū illud somnium fuit. in. j. Reg. iij. Et ad hoc facit qđ ait Aug. sup Geñ. de bonis: ꝙ ppter affectionē a se bonā quedā eorū clarēt merita in somnijs tāq̄ signa. Vñ & ps. lxxv. Reliqe cogitationum diē festū agent tibi, Dicūt aūt reliquie cogitationū ille similitudines q̄ remanent in phantasia ex cogitationib⁹ habitis: q̄ festū agūt dño dūv c somniāt virtuoso si lete & festiue dño deseruire. Similiter nō obstat qđ dicitur in veteri lege. f. ꝙ pollutus nocturno somnio ingredi nō valebat tēplū vsq; advesperā & nisi pri⁹ lot⁹. Leui. xv. Hoc em i figurā fuit: non ꝙ in tali immūditia etiā cū turpi imaginatiōe peccatū fit: qđ significat fm Grego. ꝙ qui rētat⁹ immūditia veris imaginib⁹ in cogitatione inquinat. Iuuādus est prius aqua pnie q̄ ad tēplū. i. eccl'iam meriro & gra reuertat: & nisi pri⁹ ignis tētationis recesserit rerū q̄si advesperā qñ occubit sol: & p ons deficit calor et⁹ se extra eccl'iam sore cognoscat: vt dicit dicti. vi. testim. Pōt tñ esse pctm̄ ante a vel postea circa materiā somnij. Antea qdē puta si qs multum cogitat & mētē reuoluit ad aliqđ pctm malū qđ optat: vt furtū homicidiū fornicationē. q. f postea dormiēs sōniat ppetrare. In somnio qdē nō peccauit: sed añ in vigilia ex mala cogitatiōe: vñ Iid. Nō est pctm qñ nolātes imaginib⁹ nocturnis illudimur. Sed tūc est pctm̄ si anteq̄ illudamur cogitationis affectibus pueniamur, distin. vi. c. nō est. Post somniū vo & vigilando pōt pctm̄ cōtingere inquantū. f. aliqs volūtarie delectaret super re mala somniata: vel inquātum tps amitteret in recogitādo studiose q̄ somniauit: vel ex eo ꝙ somnijs nimiā fidē pstat. Sed vt di. Greg. Cū multe & varie sint cause somnioꝝ: vt supradictū ē & difficile sit eām somnij cōtingēris certe cognoscere: nisi fuerit ex dei reuelatione: ideo parū vel nihil fidei debet ipsis adhiberi firmiter Nā p hec diabolus multipliciter decipit hoies. Vñ narrat Greg. lib. moral. ꝙ cū cuidā assueto fidē somnijs abhibere: intimatū fuisset i somnijs ex diaboli illusiōe ꝙ multū

Qñ sōnia sūt illicita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhuc deberet viuere: exposuit se totū auaritię p fas & nefas: vt posset sibi i longinquū ꝓuidere: sed subita morte ꝓuent⁹ est. Vt in vitis patrū ꝑdicatoꝝ narrat ꝙ cū qdem ꝓpositisset religionem igredi & de exitu timeret: somniauit se in religionē ingressum: & exinde egressū: qđ credēs sic debere sibi cōtingere ꝓpositū dimisit religionis. Sed magistro Iordano ꝑdicante circa hmōi deceptiōis ꝓpositū resumpsit & religionē intrauit ac perseuerauit. Vnde ad ipā cōtemnēda scriptura nos admonet di. vbi multa sunt somnia: ibi plurime vanitates. Eccl's. v. & alibi. Somnia extollūt imprudentes. s.in superbiā. Eccli. xxxiij. & in eo. c. dicit. Multos errare fecerūt somnia: falsum. s. ꝙ ꝝo credētes. Rō autē falsitatis in somnijs & deceptiōis proCausa uenit ex eo ꝙ forma sensu accepta accipit vtres ipa. Cau erroris sa autē huius in cōmuni vna est: videlicet qa aīa iudicat somniorum. secūdu eādē porētiā id qđ est pricipale sicut res: & id qđ est secundariū. s. id qđ fuerit phantasma. Primū em. s. res anima iudicat ratione. Sed m vero aīa iudicat non sensu proprio: qa circa ꝓpria sensibilia nunq decipit: imo sem per est verus: eo ꝙ de ꝓprio sensibili semp iudicat & enūciat id qđ est: sed sensū cōi vel estimatione imaginatiōe seu phantasia: qđ probo per tale exēplū. Quia secūdā id q̄ phātasmata fiūt. i. secūdā motū vel iudiciū factū a sēsu proprio puta a sensu visus: sol videtur eē monopedālis. i. vnius pedis: & hoc propter distantiā inter solē & oculū. Sed alia pars aīe que est in scientibus. s. ratio contradicit ad phantasiā & dicit solē maiorē esse tota terra. De supsti
tit. xiij. cap. vj. §.x. tione autē seu diuinatione p somnia habes in. ij. ꝑte titu. xij. c.. Et de pollutione in somnijs habes in. iij. p arte.

§.III. ET QVIA SOMNIA CON

tingunt i somno: aliqua breuiter de somno dicēda: de quo pā. Dormierūt somnū suū: & nihil inuenerūt oēs viri diuitiarū in manibus suis. Et loquit de pctōrib⁹ quoꝝ vitā somno assimilat: ga dū bona ꝑsentia tanq vera & pmanentia diligūt. & in eis delectant: morte q̄ q̄citissime supuenit talibus se videt priuari: & nil meriti i manib⁹ suis: triplex ideſt opib⁹ reperiūt. Et ḥ siue sint diuites in tpalib⁹ siue est son⁹ sint viri diuitiarū. i. pleni copijs p tōr: siue viri diuitiaꝝ sapialū nisi cū eis sit gra christi. Est autē triplex sommus seu somn⁹ si gt moraliter loquēdo tria in sacra scriptura.

¶Primo pigritationem criminalem.

¶Sc'o contemplationem supernalem.

¶Tertio migrationem mortalem.

Et primū docet nos apl's ꝓpulsare di. Hora est iam nos de somno surgere: ad Rom. xiij. Sec'm docet nos christus Sōn⁹ ſ gnifi cat pigritiā vel negligentiam. ꝓcurare di. Dormite iā & regescite. Mat. xxvj. Tertiū docet nos apl's tolerare di. nolovos ignorare de dormitib⁹ vt nō cōristemini &c. i. ad Tes. iij. Quārtū ad primū sciēdū ꝙ sōn⁹ significat pigritiā & negligētiā ꝓpt' silitudinē causalitatis: ociositatis. et vanæ imaginabilitatis. Causat etiā sōn⁹ ex humiditate capitis ascēd tib⁹ vaporib⁹ a stomacho ad cerebrum. Vñ pueri & phlegmatici: ga multū abundāt in humiditate multū dormiūt. Sic spūal'r ex humiditate. i. affectu inordinato terreno⁹ causat pigritia & negligētia: q̄ multum piculosa est: ꝓpter qđ' parabolice dr. Mat. xiij. ꝙ cum dormirēt hoies venit inimic⁹ et supseminauit sisania in medio tritici seminati. Cū em dormiūt pigritia & negligētia siue plati erga subditos: siue subditi erga seipsos supseminat diabolus supueniēs sisania scandalorū errorū & vitiorū i eccl'ia vel i cordib⁹ fideliū: vbi pri⁹ erat sanū a deo semē ỹ tutū. Vñ Salo. ab ḥ somno pigritię excitās dicit. V sq quo piger dormies: q̄n consurges a somno tuo: paululū dormies: paululū dormitabis: paululū ꝓseres manꝰ tuas vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas & pauperies ẽ̄ vir armatus. Prouer. vj. Assimilatur etiā pigritia somno: ga sicut dormiēs nil operat: ita & piger ociosus manet & nil boni facere vult. Vñ pā. Dormitauit aīa mea pre tedio. s. nil boni operando. Dormiēs insup vana multa imaginat' & sic piger & negligēs
Sōn⁹ ſ gnifi cat ꝓfi cit o inm plen⁹ est cogitatiōib⁹ & desideṁs malis: vñ Prouerb. xxj dr. Desideria. s. mala occidūt pigrū spūal'r ab eo auferēdo deuotionē & gr̄am. A ḥ sōno excitat apl's di. Surge q dormis: & exur. a mor. & illumi. te christ⁹. Quātū ad sec'm dico ꝙ sōn⁹ aliq̄ significat ꝓtēplationē. Vñ Cāt. v. dicit aīa cōtēplatiua. Ego dormio & cor meū vigilat. Et hoc significat ꝓpter similitudinē sensualis clausiōis. Corpalis refrigerationis alias refectionis. Temporalis determinationis. Clarum est em ꝙ cū hō dormit tenet sensus exteriores clausos: quia nec videt: nec audit: nec gustat: nec odorat. Sic contemplans sensus claudit ad ista terrena: quia distrahere habent animum a subtili & fixa consideratione. Vnde pā. Si dedero somnum oculis meis. i. sensib⁹ exterioribus: & palpebris meis dormitationem. i. curiosis inquisitionibus: q̄ tam palpebræ oculos intellectus cooperiunt: & requiem temporibus meis. i. affectibus carnalib⁹. sic inuenitam locum domino per gratiæ inhabitationem. Reficit etiam somnus: mirabiliter confortat & nutrit: non min⁹ q̄ cibus vt docet experiētia. Fugat etiā tristitiā secūdū Augu. Delectamēto soni ꝓueniētis nutritus sum. Sap. vij. Sic & contēplatio sup oia recreat: nutrit & fortificat animā: ꝓpter qđ dicit spūs. s. alloquens electos se inferiores de aīa cōtēplatiua. Adiuro vos filie Hierusalē per capreas hinulosq & ceruos camporū: vt non euigiletis nec suscitare faciatis dilectā donec ipsa velit. Canti. ij. Loquitur aūt spirit⁹ per occultum instinctū: adiurat p internam exhortationē & monitionē filias Hierusalem. i. aias fideles p capreas hinulosq ceruoꝝ: p merita et exēpla sōꝝ: qui capreę dicunt, ꝓpter velocē cursum. s. ferouris ad diuina: acutū visum. s. cognitionis ad spūalia: leuē pastū vel herbarū, ꝓpter abstinētiā circa cibaria. Hinuli dicuntur. i. parui cerui propter longeuitatē perseuerātię. Cerui em diutissime viuunt, ꝓpter supportabilitatē bene uolētię. Ceruis em gregatim ambulantibus vn⁹ ponit caput sup dorsum alterius. Ex hoc docētes illud ad Gal. vj. Alter alterius onera portate. Delectātur & hinuli inspice re humanā faciē: quod designat in electis humanitatis benignitatē. Vt non suscitetis. s. a somno contēplationis: nec euigilare faciatis. s. ad ista mundana tra tāda. Somnus q̄z in infirmis cum debite sumit signum magnum ē future sanationis. Vnde dixerunt discipuli de lasaro. Dñe si dormit saluus erit. Io. xj. Infirmi oēs sumus in vita pūti spiritualit: ꝓpetua aut̄ sanatio est salua tio in supna gloria. Huius autē sperandę ꝑfectę salutis est actus debitę ꝓtēplationis: iā em inchoare incipit statum futurū. Tempus autē conueniēs comunis dormitionis fm medicos est tps septē horarum. Sic in septē horis vanis gb⁹ christ⁹ sustinuit passionē: debet q̄s dormire: id ē attēte meditari christi multiplicē afflictionē. Decet etiā contēplari & maxima bona bonis in patria reseruata: vt roboremur ꝓ aduersa. Et hoc de somno ꝓtēplationis pulchrā habemus figurā. Gene. xxvij. qū Iacob dimissa domo paterna peregre constitutus in Luza lapide capiti suppposito dormiens vidit scalam de cœlo in terram attingentem: et angelos ascendētes et descēdētes p eā et dñm scalę innixū eū benedicentem. Iacob siquidem interpretatur luctator siue supplantās: et sic gt eum qui vitia supplantat eis dnans: parentes deserit cum affectū, ꝓpinquorū: vt peregrinus in hac vita trāsit Caput mētis sapidi supponit: christo se ꝓformādo et clausis sensibus ad exteriora cōtemplatur scalā diuini ꝓsens⁹ ad patriā: et demū a dño bñdictionē ęternā recipit. De hac igit dormitiōe pōt illud exponi. Larar⁹ amic⁹ nr̄ dormit. Io. xj. ferię sextę quartę hebdomadę in. xl. Et illud aliud. Nō est mortua puella sed dormit. Matt. ix. Quantum ad tertiū dico ꝙ dormitio significat mortē corpalē. Vñ i lib. Reg. cum narrat de morte ipsorū dr̄ dormiuit cū patrib⁹ suis. Designat autē hoc ꝓpter trinā similitudinē. Primo qa sicut q vadit dormitū post somnū per aliqđ' tēp⁹ exurgit: ita q morit post tps a deo prefixū resurget in nouissimo die. Vñ dr̄ Dan. xij. qui i puluere terre dormiūt euigilabūt. Sec'o qa fm dispositionē qua qs capit somnum. s. infirmitatis vel sanitatis varia videt in dormitione. Nā infirm⁹ horribilia cernit. sanus et quiet⁹ suauia intuetur. Et a dormitione qdē surgēs infirm⁹ torū se reperit fractū et debilitatū: sanus aūt roboratū et cōfortatū. Sic spūaliter qui capit somnum mortis i infirmitate pcti mortalis videt horrēda et paucda in gehenna ignis. Qui autē gra sanus assumit somnū mortis bñ purganus videt leta et iocūda supnę patrię. Et demū in victima resurrectione cōfractior repiet p tōr et robustior et fœlicior iust⁹. Vñ apl's Oēs quidē resurgem⁹: sed non oēs immutabimur. Tertio ex eo ꝙ sicut somnus arripit aliq̄n hominē ex iſperato et cōtra suū velle ira mors hoiem interimit cū nō sperat. Nescit em homo finē suū. Eccl's. ix. Et hoc quo ad tertiū.

Sōn⁹ ẽ ſimi lis ſignū ſanitatis.

dormitio ſignificat mortē.

¶De estimatiua & cogitationibus. Cap̄. viij.

SEQVITVR DE POTENTIA

estimatiua: quæ etiam cōmunis est nobis & brutis: & in nobis qdē dr̄ cogitatiua. Vñ & hic de cogitationib⁹ inferem⁹. Est aūt potētia æstimatiua ordinatiua ad apprehēdēdū inrēliones q̄ p sensum nō accipiūt fm. b. Tho. in. i. parte. q. lxxviij. Necessariū est em aialī vt q̄rat aliqua vel fugiat: nō solū ga sunt cōueniētia vel nō cōueniētia ad sentiēdū: ad qđ' ordinat sensus cōis & partiDe potētia estimatiua.. cularis exterior. Sed eriā est necessariū vt q̄rat aliq̄ vel fugiat, ꝓpter aliquas alias cōmoditates & vtilitates consequēdas: vel nocumēta vitāda: sicut ouis vidēs lupum fugit: nō illā idecētiā coloris: sed q̄s inimicū naturæ: & auis colligit paleā: nō qa delectat sensum: sed qa ē vtilis ad nidificādū. Ad hmōi igit intēliones apprehēdēdū: ordinat æstimatiua sicut & memoria ad eas cōseruādū: & est cōis
Hec po tētia dis tarū intentionū apphensionē. Nā alia aialia percipiunt ferēter ē hmōi intēliones quodā naturali instinctu: hō autē p quā i hoie & dam collectionē: al's collationē. Et ideo q̄ in alijs aialib⁹ alijs ani malib⁹. dr̄ estimatiua: in hoie dicit cogitatiua: ga p collectionem quādā hmōi intēliones adinuenit. Vñ & dr̄ etiā rō particularis: cui medici assignāt determinatū organū. s. mediā p tē capitis. Verū ga in potētia sensitiua & ꝑcipue apphēsiua nō pōt esse pfm: ideo in cogitationib⁹ hoim ꝓut siit in tali potētia nō est pfm vel meritū: sed ꝓut eis addirur vel supuenit aliqs effect⁹ bon⁹ vel malus. Nota igit fm Tho. ij. q. ij. ar. j. ꝙ cogitare sumit tripl'r. V no mō cōiter ꝓ q̄cūq actuali ꝓsideratione intellect⁹ siue pcedo ad clarā & certā cognitionē ei⁹ qđ' cogitat: vt cū qs ꝓsiderat q̄ scit: siue etiā anteq̄ ꝓueniat ad pfectionē cognitiōis pfectā & clarā visionē. Sec'o mō proprie. s. solū ꝓ ꝓsideratione intellect⁹ cū quadā inqsitione anteq̄ ꝓueniatur ad clarā notitiā rei. & hoc circa itēliones vsus. Tertio modo ꝓ quādā inqsitione & discursu circa particularia apphēsa a sensibus & isto tertio modo est actꝰ hui⁹ potētię cogitatiuę: nec tñ est ibi pfm vel meritū: nisi cooperāte intellectu & affectu aliquo modo. Et fm hoc nunc de cogitatiōi bus agetur. De quib⁹ pā. Dñs scit cogi. ho. qm vanę sunt. Vbi tria de ipsis cogitationibus possunt notari.

¶Et primū est ꝙ deo sunt simpl'r denudate: ibi. Dñs scit.

¶Sec'm est ꝙ in homine sunt multipliciter variatæ: ibi. cogitationes ho.

¶Tertium est ꝙ in eo ex se sunt vituperabiliter terminatæ: ibi. quoniam vanæ sunt.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

Deo cū cte cogi tatiōes sunt nude. sciendū ꝙ cogitationes q̄cunq note sunt deo. Oia em ait apl's ad Heb. iij. nuda & apta sunt oculis ei⁹. i. cogitatiōi. Et ita fuit et note ꝙ neq ab angelo bono neq malo: neq a proximo ex se sciri possunt. Vñ dr̄ Hiere. xvij. Prauū ē cor hois & iscrutabile & qs cognoscet illud. Ego dñs scrutās corda & ,phans renes qui do vnicuiq iuxta viā suā. Prauū dr̄ cor hois: qa iclinatū ad praua. iuxta illud Gen. viij. Sensus hois & cogitatio hūani cordis in malū prona sunt ab adolescētia sua. Inscrutabile dr̄: qa eius cogitationes nulla creatura scire valet. Vnde apl's. j. Cor. ij. Quis hoim scit quæ sunt hois. i. incogitationibus interioribus: nisi spūs hois q i ipso est. Quis ḥ cognoscet il lū: q̄si dicat null⁹ nisi deo reuelāte. Sic cognouit Helise⁹ cogitationes malas auaritię: qb⁹ mot⁹ fuit Giezi discipul⁹ su⁹ ad perēdū a Naamā Syro vestes & argētū: vt hr. iij. Reg. v. Sol⁹ ergo deus scit cogitationes hoim. vnde subditur in auctoritate. Ego dñs scrutās corda. i. cogitationes cordiū: & renes. i. delectationes earum bonum vel malū ex qbus homines tandē iudicat & non solū ex operib⁹. Vnde Chryſ. Nō ex opib⁹ iudicat: sed ex cogitatiōib⁹ & ex corde. xxij.
Cogita tio tri pliciter Sec'o ꝙ cogitatio vel affectio pōt cognosci ab aliquo tripliciter Primo p ipsū in se certā & clarā intuitionē. Sec'o per revelationē. Tertio per coniecturationē. Et primo qdē modo prout. s. cogitatiōes sunt in intellectu & affectiones in voluntate: sic sol⁹ de⁹ cogitatiōes & affectiones cognoscere pōt: & hoc est proprie scire, vñ bene dicit Pā. Dñs scit
ñ. Parali p. vj. no homo vel angelus: sed sol⁹ deus. Quod etiā attestatur Salo. dicens. Tu solus nosti corda filiorum hominū: cor da. i. cogitationes & affect⁹. Huius ratio est sec'm. b. Tho. j. parte. q. lvij. ga voluntas rōnalis creaturæ soli deo subiacet: & ipse sol⁹ in eā opari pōt: qui est principale ei⁹ obiectū & vltim⁹ finis. Et ḥ ea quæ mihi ex voluntate sunt: vel quæ ex voluntate sola dependēt soli deo sūt nota. Ex solа volūtare hois dependet ꝙ aliquis actu aliqua considerer ga cū aliqs habet habitū sciētiæ vel spēs intelligibiles in eo existentes vtitur eis cū vult. Sec'o mō. s. per revelationē pōt cognosci cogitatio hois inquātum. s. a deo alicui reuelat. Et sic aīa christi per reuelationē a verbo cui erat & est vnita: cognouit & cognoscebat oēs cogitationes hoim. Vnde & Iudeis mala de eo cogitātib⁹ dixit vt quid cogitatis mala in cordib⁹ vestris. Matt. ix. & Luc. xj. dicitur. vt vidit cogitationes eoꝝ &c. Sic & Petr⁹ apl's per dei reuelationē cognouit fraudē factā per Ananiā & Saphirā de precio possessionis venditæ. Act. v. Sic & bea. Benedict⁹ cognouit cogitationes murmurationis quā faciebat cōtra eū qui ante eū tenebat lucernā dū comederet: vt habetur in. ij. dialo. Tertio pōt cognosci cogitatio vel affectio hois per coniecturationē. Et sic angelus bon⁹ & malus etiā homo pōt cognoscere cogitationes alteri⁹. s. vt in suo effectu. Cognoscit em sec'm. b. Tho. in
Lu. xxiij. s. parte. q. lvij. ar. iij. interdū cogitatio non solū p actū exteriorē: puta locutionē vel operationē manifestātē ipam sed etiā p immutationē vult⁹. Et medici etiā aliquas affectiones animi p pulsum cognoscere possunt. Et multo magis angeli & dęmones quāto subtilius hmōi passiōes occultas corporales ꝓpendunt. Vnde Augu. dicit demones aliqñ hoim dispositiones: nō solū voce, plas: sed etiā
Io. xiij. cogitationes receptas cū signa quedā ex aio exprimunt in corpore rota facilitate perdiscere. xxv. q. iij. c. fi. quāuis in lib. retractationū dicat hoc nō esse asserēdū. s. quō hoc sciāt: nō tñ dicit quin talia sciant. s. per coniecturas.

§.II. QVANTVM AD SECVN

dū sciēdū ꝙ cogitatiōes hoim sunt multę & multipliciter variatę. Vñ in plurali dicit cogitationes hoium. Variate aūt sunt nō solū sec'm materiā: sed sec'm cām. Nam vt dicit venerabilis Cassia. in. j. coll'. abbatis Moysi. Quedam triplex cogitationes habent ortum a deo: quædā a diabolo: quæ pōt esse cā cogitationū dā a carne seu corde, ꝓprio. Et ꝙ cogitatiōes habent principiū a deo ostendit apl's. ij. ad Cor. iij. di. Nō ꝙ sum⁹ sufficientes cogitare aliquid. s. boni a nobis quasi ex nobis. sed sufficiētia nr̄a ex deo est. Ois igit cogitatio bona i nobis a deo ꝓcedit: pura cum cogitas agere pœnitentiā: ieiunare: orare: virtutes acquirere: ꝓximis ꝓdesse: deo placere: & hmōi. Et ad hoc hortabatur Pā. lij. dicens. Iacta cogitatum tuū in dño. s. de eo & ꝓpter eū bona cogitando. Quod cogitationes aliquæ etiā ꝓcedant a diabolo insti
Lu. xxiij. gante ostendit ex eo ꝙ christo post resurrectionē apparēte discipulis cū estimarēt ipsum phantasma esse dixit eis. Quid turbati estis & cogitationes ascendunt in corda vestra? Ascēdunt dicit: quia malæ erant & falsæ: & ideo ascēdebant a dęmonijs: si bonæ fuissent descendissent a patre luminū. Et de Iuda dicit Euāgelista. Cū misisset diabol⁹
Io. xiij. in cor ei⁹ vt traderet eū. Vbi aduertendū est sec'm. b. Th. in. j. parte. q. cxj. ꝙ dęmones nō possunt immutare cogitationes interius eas causando: cū vsus cogitatiue virtutis subiacear volūtati. qđ' ergo dr̄ a damas. & Beda: ꝙ est immissor & incensor cogitationū: intelligit hoc non ꝙ cau
Cor no strū cō paſ mo ſedino ſecūdū Anſel. sat eas: sed inquātū icitat ad cogitādū vel appetēdū cogitata p modū pſuadētis vel passionē cōcitātis: Et hoc ipm incēdere Damas. vocat immittere: qa talis opatio interi⁹ sit
Cor no licet angel⁹ ministerio ꝓcurent. Ponit aūt Anſel. i li. de ſimſtitudibus pulchrā ſimilitudinē circa hāc materiā cogitationū, put sunt a deo vel a diabolo vbi comparat cor nostrū molēdino cuidā. qđ' ꝓtinue voluitur: cui⁹ molēdini dñs locat ipm alicui: dās sibi triplex genus victualium ad molēdū. i. triticum: hordeū: & speltā cum hac condītione ꝙ cōtinue molat aliqđ' ex illis: & hoc faciendo si bi fideliter seruit ꝙ inde bñ viuit. Habet aūt dñs ille inimicū capitalē querēs in oibus ei displicere. Vñ scies molendinū suū tali locatum: occultat se iuxta domū ei⁹: vt si talis cōductor cessat per modicū a molēdo victualia dñi sui: et cū hoc reperit immediate ponit sup molēdinū de rebus suis: videlicet pice: arenā: vel paleas: et hoc ad destruē

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum molēdinū & illi nocēdū. Spūaliter dns ipse est deus noster vniuersoꝝ dns: molēdinū suū est cor nrm qđ continue voluit circa aliqđ cogitādū. Vñ Bern. Nil fugaci⁹ aīo meo. Locat autē istud molēdinū nobis vt molamus cū voluntatē p̄stat & rationē ad cogitādū. Administrat & ipse p̄ inspirationē triplicē materiā super qua debem⁹ volucre cor nrm: videlicet cogitationes de deo & de eius immēsa bonitate: & gīa supna tamq̄ triticū optimū. De virtutib⁹ & donis spūalibus quo in eis ꝓficiamus tamq̄ hordeum. Cogitationes de p̄tis cōmissis vt doleamus: & de his q̄ possunt cōmitti vt fugiamus tamq̄ speltā. Et certe cū hoc faciam⁹ deo fideliter seruim⁹: & inde tandē viuimus vita gratiæ et tandē gloriæ. Inimicus huius dñi diabolus est q̄ insidiatur cotinue molēdino cordis nostri: & si videt nos nō cogitare aliqua vtilia: tūc ipse suggerit: & si videt nos nō cogitare aliqua vtilia: tūc ipse suggerit: & suadet cogitatiōes luxuriæ maculosas corporis & animæ tamq̄ picem: vel cogitatiōes auaritiæ graues tamq̄ arenam: vel leues inanis gloriæ tamq̄ paleas: ex quib⁹ molēdinū deterioraf. Et talis conductor nisi resipiscat: oportet ꝙ moriaf spūaliter: qa ex illis viuere nō pōt. Vñ dicit dominus p̄ prophetā. Vsq̄quo morabunt in te cogitatiōes noxie. Et Sap. i. dr: de spūsancto: q̄ auferet se a cogitationib⁹ quæ sunt sine intellectu. i. sine rōne. Procedūt & cogitationes aliq̄ ex corde ꝓprio. Vñ saluator. Matth. xv. inquit. De corde exeūt cogitationes male. Vnde & i figuram dictū fuit primo parenti. Spinas & tribulos germinabit tibi. s. terra cordis tui etiā cultiuata spūalibus exercitijs: spinas. s. cogitationū et sollicitudinū tpaliū et tribulos affectionū sensualium: quæ cogitationes infestāt hominē importune: sicut musce frequentant cadauer. Vnde & hea. Anto. quasi attediatus semel ex tanta cogitationū importunitate exclamauit ad deū. Dñe volo saluus fieri: sed nō permittūt me cogitatiōes meæ. Verū qa primi motus earū non sunt in nostra potestate: vnde nec p̄tā: saltē a secūdis, motibus seu delectationib⁹ earū cauendum est. Vnde dns dicit per Esaiā. Auferte malū cogitationū vestrarū: nō dicit cogitatiōes sed malū cogitationū: inquātum. s. de vitijs sunt cum cōplacentia ipsarum.

Hiere.

Genē. iij.

esa. j.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

dixit ꝙ cogitationes ipse ex se. i. defectu cogitātis sunt de prauate: qm̄ inquit vane sunt. Est autem triplex vanitas. s. penalitatis: iniquitatis: et instabilitatis: de qua triplici vanitate agit Eccl⁹ per totū. vnde et in princi. lib. nomi nat vanitatē dicens. Vanitas vanitatū et omnia vanitas. Omnia em̄ creata sunt vanitas: quantum ad mutabilitatem. & de hac agit a. j. c. Eccl⁹ vsq̄ ad. iij. c. exclusiue. Sed hō nō solū est vanitas p̄dicto modo: sed etiā per iniquitatem: & de hac agitur a cap. iij. vsq̄ ad. xij. exclusiue. Est & tertia vanitas in noie. s. penalitatis & ea plenus. Vnde dr Vanitas vanitatū. i. vanus per culpā: plenus vanitate per penā: & de hac agit ipse. xij. c. in fine lib. Eccl⁹. Quantum agit ad vanitatē pene de qua apl⁹ ad Rom. viij. Vanitati creatura subiecta est etiā nō volēs. s. pene: fame: sitis: frigoris: & hmōi: vt ꝙ cogitationes hoim vane sunt. i. affectiue: vnde dr Sap. ix. cogitationes mortaliū timide: & incerte, ꝓuidētie nostre. Nā si bon⁹ est homo timet non discipli cere deo: nō incurrere p̄tā varia & hmōi. Si malus timet ne impediaf executio suarū malarū cogitationū: vel ne ꝓuidētia sua circa tpalia non habeat effectū. Timor autē vt dr in pria Canonica Ioā. penā habet. Frequēter em̄ vna cogitatio pugnat ꝙ alia: cum. s. caro concupiscit aduersus spm̄: & spūs aduersus carnē: vnde sequif cogitatiōes etiā circa curā corporis: & ꝓuisionē etiā necessariā: multū te diū & penā inferūt p̄cipue bonis. quāuis i se p̄tā nō sint Sed⁹ cogitatiōes hoim vane sunt vanitate iniqtatis. de qua Pē. v. Cor eoꝝ vanū est. i. iniquū. Et quidā ita iniq̄ sunt vt etiā contra dñm cogitēt. de quibus pē. Cogitauerunt & locuti sunt nequitiā: iniquitatem in excelso locuti sunt: dicentes deū non habere ꝓuidētiā debitā circa homines. Cōtra q̄s Hieroñ. Quid cōtra dñm cogitatis: ipse est qui creauit mūdū & cōsummationē faciet eius. Quod si vobis videf crudelis et rigidus et cruentus ꝙ genus humanum diluuio deleuit &c. xxiij. q. v. gd ergo. Et ad itelligēdū quō cogitationes efficiunt iniq̄: sume exēplū in nebula quæ eleuata a terra sepe in parte superioris aeris generat nubes q̄ ibi nutriūtur: nec dissoluunf nisi ꝙ magnū ventū qui resoluit illas et conuertit: vel ignē vel aquā efficiūt grandinē aut nmē. Nutriunf autē ille nubes in aere virtute caloris vel ignis elemētalis: q quasi extinguif ꝙ tonitrua: coruscationes et fulgura. Sic accidit de cogitationibus. Sunt em̄ vt quidā vapores siue nebulę a terra sensitiue. s. ꝓhātasię vel memoriæ asceūdūt ad altitudinē intellectus: & calore. i. volūtatis affectu nutriūtur et crescūt et obnubilāt mētē aliq̄n: vt sol christ⁹ nō videaf. Et hoc q̄n amor ꝓprius reperit in voluntate: qui omnē materiā i se bonā cogitationū peruertit ad malū. Sed si ventus spiritussancti percutit tales nubes cogitationū: tunc extinguit malū ignē seu calorē proprī amoris. Et exinde sequūtur contritua lamentationū de peccatis cū clamore peredi diuinam misericordiā: sequunf et coruscatiōes bonoꝝ exēplorum et fulgura incendētiū operum et verboꝝ pluuię lachrymaꝝ et hmōi. Quantum ad tertiū cogitatiōes hominū vane sunt instabilitate seu mutabilitate. de q̄ Eccl⁹ penul. Vanitatis arguenf ꝓterita: ex eo em̄ ꝙ ꝓterita sunt ostendūt instabilitatē: et sic cogitationes hominum vane sūt. Dum enim quis vult fixe aliquid de spūalibus cogitare: subito mēs ad alia euolat: vt dicere valeat illud Pē. Cor meum dereliquit me. Exēplū pater in beato Bernar. qui vt habef in legēda eius conquerens cum quodā rustico in itinere de tanta distractione mētis: vt vnum pater noster dicere nō valeret sine alia cogitatione. Asseruit rusticus se hoc facere posse. cui Bernar. mulam cui insidebat si hoc agere posset promisit: quod cum ille attentaret in medio eius occurrit sibi cogitatio de sella &c.

§. IIII. CIRCA EVIDENTIAM EO

rum quæ dicta sunt in. j. §. hui⁹. c. s. ꝙ angelus non cognoscit cogitationes nostras. Est sciēdum ꝙ cogitatio nostra vel etiam alicuius angeli potest comparari ad tria. s. ad subiectum qđ informat: ad obiectum quod repsentat: ad effectum quem inclinat. Primo enim si cōparatur cogitatio ad subiectum qđ informat: tūc dico ꝙ angelus potest scire vel videre cogitationem nostram vel etiā angelicā. Cuius ratio est: quia angelus potest videre species existentes in mente mea vel angelica. Sed cogitatio actualis est quædam forma & quidā actus existens in intellectu eque realis: et ęque actualis sicut species vel magis q̄ species. Ergo qua ratione species existentes in mente mea vel angelica angelus pōt videre: eadē ratione cogitatio actualis mea vel angelica potest cognosci ab aliquo angelo. Secūdo modo potest cōparari cogitatio mea vel angelica ad obiectum, quod representat. Et sic cogitatio mea vel angelica potest cognosci et videri ab āgelo: vt verbi gratia. Sicut ille qui videt speciem alicuius rei in oculo alterius: & mediante illa specie habet aliquam notitiā de re cuius est species. Sic angelus videns cogitationē alicuius in mente nostra vel angelica cognoscit & videt rem cui⁹ est cogitatio vel quā illa cogitatio repsentat. Nota tamē differentiā inter illū qui videt cogitationē alicuius rei in mente alterius: quia non habet rem de qua est cogitatio ꝓ immediato obiecto: sed ipsam cogitationē: et mediāte cogitatione habet aliquā notitiā de re cui⁹ est cogitatio. Sicut dictū est de illo qui videt speciē alicui⁹ rei in oculo alterius: et mediāte illa spē habet aliquā notitiā de re cui⁹ est spēs. Ille aūt cui⁹ cogitatio videt habere rē de qua est illa cogitatio: ꝓ imediato obiecto: et videt illā rē de qua est cogitatio: sicut ille q̄ videt rē imediate visiōe corpali pfectius videt: et aliqđ pōt cognoscere de ea: puta quanta sit vel aliqđ tale qđ nō pōt cognoscere ille q̄ videt eā mediāte specie existēte in oculo alterius: Ita etiā ille q̄ videt rē intellectualiter in mēte ꝓ actū suū cogitādi: perfectiꝰ et plura nouit de re illa q̄ ille q̄ videt eā mediāte cogitatiōe existente in altero. Et sic quāuis angelus cognoscat cogitationē nostrā vel angelicā: tū cogitatio tā nra q̄ angelica pōt latere aliquē angelū: quātū ad hoc ꝙ nō ita pfecte videt rē illā de q̄ est cogitatio vidēdo cogitationē in altero: sicut ille cui⁹ est cogitatio. Tertio modo pōt cōparari cogitatio nra vel angelica ad effectū quē inclinat. Et tūc dico ꝙ voluntas pōt dupl⁹ cōsiderari. s. vt habitualiē volēs: & vt actualiter volēs. primo mō voluntas pōt cōsiderari vt habitualiē volēs: & sic cogitatio nra vel etiā āgelica latet quēcunq̄ intellectum creatum: etiā ipm cogitātē: qa. s. nullus intellectus creatus videt quid in futurum velit voluntas

Cogitatio pōt cōparari ad tria.

Angel⁹ quomō videt cogitationes.

Volūtas dupl⁹ cōsiderat

Cogitatio peccati q̄druplici ratione fit.

fit volūtas de eo qđ mō cogitat: ad quē finē debeat i posterū vti. Sed⁹ mō pōt cōsiderari volūtas: vt actualiter volēs: & intendens aliqđ assequi ꝓ ipsam cogitationē & rē cogitatā: & tūc cogitatio talis aliquo mō patet & aliq̄ modo latet. Verbi gra: vt si aliqs cogitet de lapide volēs actu vti eo ad ꝓficiendū ad auem: tūc dico ꝙ non lateat angelū ipsa cogitatio: quātū ad hoc ꝙ est q̄dā forma iherens volūtati: nec lateat ipm etiā habitudo vni⁹ ad alterū: quin sciat ꝙ illud qđ vult volūtas est lapis: tñ pōt latere āgelū habitudo vni⁹ ad alterū. s. ꝙ nesciat ad quē finē volūtas vult rē cogitatā. Verbi gra. Licet videat volūtatē velle lapidē de quo cogitat intellect⁹ me⁹: pōt tñ ignorare velle lapidē de quo cogitat intellect⁹ me⁹: pōt tū ignora re rōnē vel finem quare voluntas vult lapidē: vtrū. s. ad ꝓficiendū ad auem vel ad inimicū: vel ad edificandū. Et sic q̄n idē effectus pōt ꝓuenire ex multis causis: nō oportet cito effectū scire ex q̄ cā venit. Et sic ē in ꝓposito sicut pater: ḥ doctor subtilis: id est Scotus & magister Hereus Britor ordinis predicatorū. Cogitatio pctī fit ꝓ quatuor causas. s. vel ad cognoscendū: cauendū: delectandum: perpetrandū. Primo cogitatio pctī fit aliq̄n solū ad cognoscendū. Sicut cū qs vult disputare vel ꝓdicare de pctō: & ideo oportet ip̄ de ipo cogitet vt sciat quō debeat disputare vel ꝓdicare. Et talis cogitatio de pctō q̄ ordinat solū ad cognoscendū ipsum pctm̄ est sine omni pctō. Sed⁹ cogitatio peccati quæ fit ad detestādū cōmissum: & cauēdum futurū est meritoria. Esa. xxxviij. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine aīæ meæ. In quo⁹ bo notantur tria. Primo cōfessiōis humilitas: ibi. recogitabo. s. ad cōfitendū tibi. Sed⁹ confessionis integritas: ibi. oēs annos meos. Tertio cōtritiōis qualitas: ibi in amaritudine aīæ meæ. Oportet ei ꝙ q̄libēt⁹ qs cogitat de pctō: de ipo ꝓtritionē habeat. Tertio cogitatio peccati fit ad delectādum & hoc duobus modis. Vel ad delectandū de cogitatione peccati solum: & talis cogitatio est pctm̄ veniale. Vel ad delectādū de revel de peccato cogitato: & talis cogitatio est pctm̄ mortale. Quarto modo cogitatio peccati fit ad ꝓpetrandū pctm̄: & tūc si pctm̄ est mortale: etiā cogitatio isto. fine. s. vt perpetretur est peccatū mortale. Vnde sup illo verbo Leui. xv. Mulier quæ patitur fluxū sanguinis gloſ. sic dicit. Cogitationes & volūtates quāuis operē nō cōpleātur. apud deū pro factis habent & puniūtur. Hec habea. Tho. in. iij. & Alex. in. ij. parte sum. q. xxxv. Finaliē circa cogitationes cordis considerare debem⁹ causam. s. a quo oriūtur. Vbi nota ꝙ cogitationes cordis dupliciter considerari possunt. s. absolute inquantū cogitationes: & cōditionate inquantū bone vel male. Primo ergo cōsiderādo cogitationes cordis absolute inquātū cogitationes: tunc dico ꝙ causa cogitationū vel radix est triplex. s. propinqua: mediata & remota. Prima causa cogitationū ꝓpiqua & immediata est apprehēsio sensuū particulariū per organa. Sed⁹ causa vel radix cogitationum mediata est imaginatio causata ex apprehēsione sensuū particularium per organa. Tertia cā vel radix cogitationū remota est cor. Quod patet: quia cogitatio a corde non exit nisi ꝓ aliquam imaginationē vel phantasiā: quæ est motus factus a sensu: vt dicit in. ij. de anima. Et ideo cū dicit Mat. xv. De corde exeunt cogitationes &c. Intelligitur cor esse principiū cogitationū tamq̄ causa vel radix remota: vt pater. Hec beatus Tho. in. iij. di. xxiij.

Cogitationes cordis dupliciter cōsiderari possūt:

¶ De memoria. Capitulum. ix.

Memoria dupliciter sumit.

MEMORIA. NOTA QVOD memoria fm bea. Tho. i. j. pte. q. lxxix. ar. vj. sumit dupliciter. Vno mō ꝓut rōne ei⁹ ē ꝙ obiectū ei⁹ fit ꝓteritū vt ꝓteritū: et sic memoria ē i parte sensitiua: vna potēria distincta ab alijs sensitiuis interioribus: prout. ē. dictū est. Sensitiua em̄ tm̄ ē apphēsiua particulariū. Preteritū autē vt preteritū cū significet esse sub determinato tpe ad cōditionē particularis ptinet. Et habet talis potēcia sensitiua organū corpale cui est affixa sicut & aliæ: bruta etiā ea habēt. Alio mō sumit memoria solū ꝓ vi ꝓseruatiua specierū intelligibiliū: & sic memoria est in parte intellectiua. Quāuis em̄ Auicen. dixerit species intelligibiles impossibile esse in intellectu cōseruari. Vñ fm ipm̄ ꝙcito aliqs desinit actu intelligere aliquā rē desinit esse spēs illi⁹ rei i intellectu. Tū Arist. in. iij. de aia ꝓ hoc asserit. Rōne etiā dicta positio reprobaf. Qd em̄ recipitur in aliquo recipit ꝓ modū ei⁹ in quo recipit. Intellect⁹ autē est magis stabilis naturæ & immobilis q̄ materia corporalis. Si ḡ materia corpalis formas q̄s recipit non solū tenet dū p eas agit in actu: sed etiā postq̄ p eas agere cessauerit: multo fortius intellectus immobiliter & inamissibiliter recipit spēs intelligibiles siue a sensibus receptas: siue ab aliquo intellectu superiori effusas. Vñ in. iij. de aia phs dicit ꝙ aia est locus specierū nō tota: sed intellectus. Sciēdū etiā ꝙ species intelligibilis aliq̄n est in intellectu in potentia tm̄: & tunc dr intellectus esse in potēcia tantū. Aliq̄n est fm vltimā cōpletionē actus: & tunc intellect⁹ intelligit actu. Aliq̄n medio mō se habet inter potēcia & actu: & tūc dr intellectus esse in habitu. Et sec⁹m hūc modū intellect⁹ cōseruat spēs etiam q̄n actu non intelligit. Saluaf etiam rō memorie quātū ad hoc ꝙ est ꝓteritoꝝ in intellectu ex parte actus nō ex parte obiecti. Nā ꝓteritum pōt referri ad duo. s. ad obiectū qđ cognoscit: et ad actū cognitionis. Et quātū ad obiectū ꝓ se conuenit memorię quę est partis sensitiue ꝓterito. Memoraf em̄ aīal nō solū sensisse i ꝓterito: sed etiā sēsisse quoddā ꝓteritū sensibile. Sed inquātū ad partē intellectiuā ptinet memoria: ꝓteritio accidit & nō p se ꝓuenit intellectui ex parte obiecti. Intelligit em̄ intellect⁹ hoiem inquātū est hō: accidit em̄ hominē inquātū est hō in ꝓterito vel in ꝓsenti vel in futuro eē. Ex ꝓte v̄o actꝰ cognitiōis ꝓteritio p se accipi pōt in intellectu sicut & in sensu: qa intelligere aię nręs est qdā ꝓueniens actus in hoc vel in illo tpe existēs: fm ꝙ hō dr intelligere hodie vel heri vel cras: & hoc nō repugnat intellectualitati: qa hmōi intelligere q̄uis sit quoddā particulare est tñ immateriale actꝰ. Et ideo sicut intellect⁹ intelligit seipsum q̄uis ipse sit quidā singularis intellect⁹: ita intelligit suū intelligere: qui est quidā singularis actus vel in ꝓterito: vel in ꝓsenti: vel in futuro existēs. Et sic vt dictū est saluatur ratio memoriæ quātū ad hoc ꝙ est ꝓteritorū in intellectu: fm ꝙ intelligit se prius intellexisse: nō aūt fm ꝙ intelligit ꝓteritū ꝓut est hic & nūc: qa intellectus abstrahit a conditionib⁹ individuātib⁹ vt hic & nunc sed sic ꝓteritū pertinet ad potentiā memorię sensitiuā q̄ est pticulariū rerum: vt hic & nunc. Et nota ꝙ memoria ꝓut est conseruatiua spērū intelligibiliū: & p ōns ptinet ad intellectum non est alia potentia realiter distincta ab ipso intellectu. Vnde & ph⁹ in. iij. de anima. locū conseruatiuū hmōi. specierū attribuit intellectui. Est em̄ intellectus potēcia passiua. Ad rōnē aūt potentiæ passiuę ptinet ꝓseruare sicut & recipere. Et quāuis magr sen. in. j. lib. di. iij. dicit ꝙ memoria intelligēcia. & volūtas sūt tres vires idest potēciæ. Hoc tñ vt dicit. b. Tho. nō est de intentiōe Aug. i. xiiij. de trini. vbi de his loquēs nō accipit illa tria ꝓ tribus potēcijs. Sed memoriā accipit ꝓ habituali retentione aīæ. Intelligēcia ꝓ actu intellect⁹. Volūtatē ꝓ actu volūtatis. Cōsuetū est em̄ aliq̄n noia potēciarū vel habituū ꝓ actib⁹ earū sumi. Et sic intelligēcia dr oriri ex memoria nō sicut potēcia vna ex alia: sed sicut actus ex habitu.

Memoraię rōne ex ponit.

Memorię & intellect⁹ distinctio.

§. I. DE EXERCITIO MEMORIE

vtili, pē. In memoria æterna erit iustus. Quod potest exponi tripliciter: etiā totū quod sequitur in versu.

¶ Iustus erit in memoria sui æterna. i. assidua.

¶ Vel in memoria æterna. i. perpetua proximi.

¶ Vel in memoria æterna dei.

Iustus tria habet in memoria

Quedam em̄ debet recolere respectu sui: quedā respectu proximi, quedā respectu dei. Et hoc faciēdo ab auditione mala nō timebit. Et de se q̄dē iust⁹ habet i memoria tria. Primo infirmitatē naturæ: vt sic sit cautior cōtra casum. Exēplū de illo q̄ incedit ꝓ viā lubricā qui caute icedit ne cadat. Eccli. viij. Ne despicias hoiem auertentē se a pctō: nec ꝙ improperes ei. Memento q̄m oēs in corruptione sumus: exēpla de Dauid: Petro & alijs. Sed⁹ recordādū de dānositate culpę. Mercator recolēs quantū lucrū pdidit: inde sumit materiam doloris. Malefactor cōsiderās se deprehensum & suspendēdū dolet. Apoc. ij. Memor esto vñ excideris & age pœnitētiā. Amb. Nihil est qđ tā summi doloris sit: cę si vnusq̄sq̄ posit⁹ sub captiuitate pctī: recordet vñ lapsꝰ sit: atq̄ vnde ceciderit: & ꝙ ad corporea atq̄ terrena ab illa speciosa & pulchra diuinæ cōditiōis ītētione defluxerit. de pœni. distic. j. sunt q arbitrant. circa finē Hoc agebat Eçechias di. Recogitabo tibi omes annos

Iustus

Eçech. xxxviij

Universidad de Deusto
Biblioteca

meos in ama.ani.mee.Recogitanda est breuitas vitę ad studiose opandū.Qñ em laborās videt appropiąre sinę diei vel opis vel breuitatē ipis studiosius operatur.Eccli xiiij.Offert dignas deo:oblatiões:& memēto qm̄ mors nō tardat. Et Greg.Tanto solicitor esse debes quāto morti vicinior.lxxxvj.dis.cāta.Plato.summa pḥia ē meditatio mortis.Ērio malus recordat eor q̄ puocāt ad malū. Sicut in figurā dixerūt qdā ex his q exierant de Egypto . In mēte venīūt cucumeres:allia & cæpe q̄ comedebamus in Egypto &c.Num.xj.De .pximo habet tria ī memoria iu §.Ma cha.ij. stū:& sic nō timebit ab auditiõe mala tēratiõis q̄ logt ei diabol⁹.Exēpla .pbitatis electorū ad imitādū:sic .pponūtur filis exēpla parētū & cōcriū q fecerūt magnalia vt aienī ad imitādū.Iudith.viij.Memores esse debēt quomō Abraā tentat⁹ est p multas tribulatiões .pbatus dei amicus effectus est.Sic Isaac.sic Iacob:sic Moyses: & oēs qui placuerunt deo p multas tribulationes trāsierūt fideles. Sic Matathias filī reducebat ad mētē opa ſtōrū . Secūdo recordāda est saruitas reprobor ad derestādū.Bene enim corrigit & suauiter q per aliū corripit:sicut canis ȳ berat vt timeat leo. Luce.xvij. Memores estote vxoris Loth. Tertio recordāda est necessitas miseror ad subleuandū. Sic recordanī aues & alia aialia suorū pullor .pcurando eis necessitatē q̄ duplex est:spūalis.f.& corporalis . Et de corpali dicit apl's ad Gal'.iij.q̄ Petr⁹ cū ceteris apl'is approbata predicatione Pauli inter gētes dederūt ei in socium Barnabā:tm vt memores eēnt pauper in Hierosolymis qđ & fecerūt faciētes collectas fieri de spūali subuētione. Pro hmōi dr.j.Macb.xij.Memores sumus vestri in sacrificijs.Econtrario iniustus recordatur iniuriarū ad vindicandū vel bonorū temporaliū aliorū ad appetēdū:& miIniustꝰ ecōtrario tria habet ī memoria sicut iustus, seriarum ad gaudendū ex iuidia:De deo iustꝰ tria habet ī memoria:&dic nō timet ab auditiõe mala:quā immittit ei diabolus cōtra deū occulte loquēdo per suggestiones. Recordatur creationis omniū ad deum landandū. Omnia enim nos inuitāt ad deū benedicēdū.Nam sicut prouerbialiter dicitur.Lopera lodo el maestro. Psal.Memor fui operū dei:quia memor ero ab initio mirabiliū tuorū.Sic tres iuuenes in fornace reducentes ad memoriā creata a deo omnia inuitabant ad deū benedicendū.Secundo recordādū redēptionis hominū:Threnorū.iij. Zay.Recordare paupertatis & transgressionis meę:ait .pphęta in persona Christi:absynthij & fellis. Et subditur .Memor ero & tabescet in me anima mea.Hoc maxime animat ad cōstantiā.In huius figurā.j.Macha.vj.c.dicit q̄ sanguinem vuę & mori ponebant ante elephantes ad animādum in pugna.Tertio retributionis operum . Psal . Memorabor justitię tuę solius. Redder enim deus vnicuiq; secūdū opa sua:& in hoc peccatores decipiuntur dum attēdūt ad presentem retributionem non ad futurā.Vnde dictū fuit diuiti epuloni.Fili recordare &c.Luce.xvj.

§.II.SECVNDO EXPONITVR

In memoria ęterna.i.ppetua erit iustus:qa de ipo semper est recordatio in mundo:vt patet de sanctis .puer.x. Memoria justi cū laudib⁹:& sic nō timet ab auditione mala: §. Macha.ij. præcipue quo ad bonos q loquuntur bona de bonis:Vñ Matathias dixit filijs.Date aias vestras p testamento patrū:& memētote operū patrū q̄ fecerūt ī gñationib⁹ suis: & accipietis glią magnā & nomē eternū.i.memoriā bonę famę ppetuā.Tot milia annorū fluxerūt:& adhuc memorię iustorū Abraæ/Iob/Dauid & aliorū vigēt ī mētibus hoim.Tria aūt sunt q̄ faciūt obliuisci hoiem:sui dei tria red dūt hominem obliuiosum, & .pximi.f.,psperitas mundialis . Curiositas criminalis. Voluptas carnalis.Prosperitas facit obliuisci dei & hominū qui eū iuuerūt tpe tribulatiōis.Exēplū de ꝓpositō pincernarum pharaonis regis egypti.Qui cum fuisset in carcere a Ioseph humane tractatus & consolat⁹ in expositiõe .pphetica somnij sui:liberat⁹ oblit⁹ fuit interptis sui vt patet.Gen.xl.Sic multi ī mēte deū hūt et amicos suos in tpe necessitatis q postea obliuiscūt in .pspitate.Deut. xxxij.Deū q te genuit dereliqsti &c.oblitus es & Sen.in lib.de beneficiis cōparat legē gratitudinis & beneficētię ludo mutuo pilę.Qñ em duo ludunt ad pilam & eā alternatim reproijciunt inter se:tādiu durat inter eos ludus:& cōtinuat quādiu ꝓueniēter inter eos reproijciat & iacteť. Si vnus recipiat & retineat:vel incōueniēter reproijciat: desinit ludus:qui desinere nō pōt:nisi ex defectu mitētis vel recipiētis.Sic est de mutua inter amicos hūficētia & gratitudine:extēde exemplū ad .ppositū.Ecōtrario dicit apl's ad Heb.xiij.Beneficētie & cōmonis nolite obliuisci. Hugo de claustro aię sicut nullū momētū est quo hō non vtatur vel sruaī dei bonitate:ita nullū debet esse momētū quo eū psentē non habeat in memoria.Sedm qđ redDei iustꝰ memoria. dit hoiem obliuiosū est curiositas & nimia solicitudo circa mundū vel min⁹ vtilia.pō.Obliti sūt benefactor ei⁹: & mirabiliū ei⁹.Est em cōe ,puerbiū q̄ pluribꝰ intēt⁹ minor est ad singula sensus.Exēplū in Salomone q ex eo q̄ fuit nimis curiosus ī ꝓparatiõe suę curiæ:& inuestigatiõe rerū naturaliū & iqsitione diuersarū doctrinarū oblit⁹ ē dei:ita vt idola adoraret:dicit enim Origenes & dñs Ioā, xxxij. dominici post eū super Ecclesiasten:q̄ tot fœminę vel cō q.v.c. cubinę quot recitat scriptura eū habuisse:fuerūt multę & Salo diuersę doctrinę variarū nationū:quas voluit videre:q̄ mon. non cōtinebāt veritatē sapiētię:quę sola est legitima spōsa intellectus:quibus mētem applicando deuiauit a veritate:licet cōmuniter credatur pœnituisse.Tertium qđ impedit memoriā ē voluptas.Vnde Aplus. Amor formę: j.carnalis concupiscentia mētis obliuio est.f.causatiue. Sed sči viri cauēt sibi a carne sicut ab hoste & subijciūt rōni:& ideo seipos faciunt dignos memoria in bonū:vt Eccli.xlv.Dilectus deo & hoibus Moyses cuius memoria in benedictione est.Narrat magister in isto.eccle.super Exo.q̄ Moyses duxerat vxorē filiam regis ęthiopię & cū in patriā suā redire voluisset impedire eū nitebatur vxor.Moyses igitur tamq̄ vir expert⁹ astrorū sculpsit in anulis duas imagines hui⁹ effic acię: vt altera memoriā altera obliuionē afferret.Cumq; eas paribus & similibus anulis iclusisset:obliuiōis anulum vxori tradidit:& anulum memorię secū tulit.Et sic mulier paulatim oblita est viri sui:& Moyses recordationē habēs de patria sua libere regressus est.Moraliter exponēdo fm Robertum Holkot. Animus noster natione celestis patrię est Moyses: qui contrahit cōiugiū cū carne terrena per æthiopissam designata:quādo.f.corpori infundit.Animus vero desiderās beatitudinē vult in patriā reuerti cœlestē:sed ista vxor.f.caro impedit eius reuersionē.Et ideo vtendū est cautela Moysi:vt.f.duos anulos faciamus cum gēmis & anulum obliuionis carni tradam⁹ &anulū memorię aīo nostro.Anul⁹ obliuionis est meditatio mortis:qa mors oblinioni hoiem tradit.Pō.Obliuioni datus sum tamq̄ mortu⁹ a corde.Anulus memorię ē recogitatio vitę ęternę:quam habens animus reuertitur ad patriā per bona opera.Et sic iustus ,ppter bona quæ facit est in memoria hominū:vt scribitur Eccli.xlix.Memoria Iosue in omni ore indulcabit:&sic nō timebit iustus ab auditiõe mala.

§.III.TERTIO EXPONITVR

ȳs ille sic.Iust⁹ erit in memoria æterna.i.dei æterni.Hier.ij.Hec dicit dñs,Recordatus sum tui miserās adolescētiā tuā.Recordatur autē deus electi sui.Primo prędestinando.Sedo iustificando.Tertio glorificando.Et sic nō timebit ab auditiõe mala:quā audiēt reprobi in fine:quibus dī.Ite maledicti in ignē eternū &c.Mar.xxv:

TITVLVS. III. DE POTENTIA

intellectiua, distinctis.

¶De intellectu possibili & agēte realiter
Capitulum.j.

Intellectus est potētia animæ & non ipa eēntia eiꝰ.

DE INTELLECTV QVEM dicit pḥs in lib.de aīa esse potentiā aię.Quod aūt intellect⁹ sit potētia animę.& nō ipsa essentia eius probat hea.Tho.in.j.parte.q.lxxix.art. j.sic.Tunc solum immediatū principium operationis est ipsa essentia rei operātis:quādo ipsa operatio est eius eē. Sicut enim potentia se habet ad operationem & ad suum actum:ita se habet essentia ad esse.In solo autē deo idem est intelligere quod suum esse,vnde in solo deo intellect⁹ est eius essentia.In creaturis autem intellectualibus intellectus est quedā potētia intelligentis.Et sciendum fm beatū Tho.vbi.ā.q̄ philosophi ponunt quatuor intellectus.f.intellectū possibilē:intellectum agentē:intellectū in habitu:& intellectū i actu seu adeptū.Quoꝝ quatuor intellectus agens & intellectus possibilis sunt realiter diuerse &

uerse & distincte potentie:sicut & in omnibus alijs . Alia est actiua:alia:passiua. Alia ȳo tria distinguūtur fm tres status intellectus possibilis. Qui q̄n.q̄ est in potentia tm: & sic dicitur possibilis.Quādoq; ȳo in actu primo qui est sciētia:& sic dr intellectus in habitu.Qñq; in actu secūdo qui est cōsiderare:& sic dicit intellectus in actu seu intellectus adeptus.Hunc aūt actū intellectus importat proprie hoc nomē intelligentia:signat em ipsum actū intellectus q est intelligere.Vñ nō differt intelligētia ab intellectu:nisi sicut actus a potentia sua.In qbusdā tn libris de Arabico translatis substantię separatę quas nos angelos dicimus intelligentie nūcupant:forte ,pter hoc q̄ semp huiusmodi substātię actu intelligūt. Damascenus etiam ponit quedā que sunt nō diuersę potētię sed diuersi actus Actꝰ in tellectꝰ declarā tur. intellectus.Primo em simpliciter aliqd apprehēdit:& hic actus dicit,intelligētia.Sedo id qđ intelligit ordinat ad aliquid aliud cognoscendū vel operandū:& hec vocatur intentio.Dum ȳo persistit in inquisitione eius qđ itēdit: vocatur excogitatio.Dū ȳo id qđ excogitatum ē examinat ad aliqua certa dicitur scire vel sapere.Nā sapiētie est iudicare.Ex quo aūt habet aliquid ,p certo tamq̄ examinatum,cogitat quo possit illud alijs manifestare. Hec est dispositio iterrioris sermonis ex q̄ ,pcedit exterior locutio.Omnia hec sunt actus vnius potētię intellectiuę.

Pari ſtimiť triplicit.

§.I.DE INTELLECTV POSSIBILI.

Hec potētia ē potētia passiua.Vñ pḥs dicit.iij.de aia.q̄ intelligere est quoddā pati.Sed sciēdū fm Tho.in.j.parte.q.lxxix.ar.n.q̄ pati triplicit dicit.Vno modo ,ppriſſime:quādo.f.aliquid remouet ab eo qđ patitur:qđ cōuenit ei fm naturā:vel fm,ppriā inclinationē:sicut cū aqua frigiditatē amittit per calefactionē:aut cū homo egrotat vel tristatur.Secūdo modo dr aliquid pati min⁹ proprie ex eo q̄ aliqd abijcit ab eo:siue illud sit conueniēs. siue sit non conueniens.Et fm hec dicitur pati non solū qui egrotat:sed etiā qui sanat.Et nō solū qui tristatur:sed etiā qui gaudet:vel quocunq; modo alteret seu moueatur.Tertio modo dr pati cōmuniter aliqd ex hoc solū q̄ id qđ est in potentia ad aliqd recipit illud ad qđ erat in potētia absq; eo q̄ aliquid abijciat:fm quē modū ome quod exit de potentia in actū dicitur pati.etiā cū perficit:& sic intelligere nostrū est pati.Qđ apparet hac rōne. Intellectus em habet operationē circa ens in vniuersali. Cōprehendi igit potest vtrū intellect⁹ sit in actu vel potētia:ex hoc q̄ cōsideratur quomodo intellectus se habet ad ens vniuersale. Inuenitur em aliqs intellect⁹ qui se habet ad ens vniuersale:vt actus totius entis.Et talis est intellectus diuinus qui est diuina essentia:ī qua originaliter & virtualiter totū est & prexistit sicut in prima causa.Et ideo intellect⁹ diuinus nō est in potētia:sed purus actus. Nullus autem intellectus creatus pōt se habere vt actus respectu totius entis vniuersalis:qa sic oporteret q̄ esset ens infinitū. Vñ ois intellectus creatus p hoc ipm qđ est:nō est actus oim Potētia dupliter se habz ad actum, intelligibilis:sed cōparatur ad ipsa intelligibilia sicut potentia ad actū.Potentia aūt dupliciter se hz ad actum.Est em quedā potētia que semp pfecta est p actū:sicut est materia corporū cœlestiū.Et sic intellect⁹ angelicus semp est in actu respectu suorū intelligibiliū:ppter propiquitatē ad diuinū intellectū qui est actus purus.Quedam potentia est que nō semper est in actu:sed de potētia ,pcedit ad actum:sicut inuenitur in generabilib⁹ & corruptibilib⁹. Et sic intellectus humanus qui est infimus in ordine intellectuū:est in potentia respectu suorum intelligibiliū. Et in principio est sicut tabula in qua nihil est scriptū:vt dicit pḥs.iij.de anima.Qđ manifeste apparet ex hoc q̄ in principio sumus intelligentes in potentia.&postea effici mur intelligētes in actu.Et patet q̄ intellectus est potētia passiua fm tertiū modū.Et notandū fm.b.Tho,vbi.ē.q̄ intellectus passiuus fm quosdam est appetitus sensitiuus in quo sunt animę passiōes.Qui etiā in.j.Etiꝫ.hoc.dicitur rōnale p participationē:qa obedit rationi.Secūdū alios intellectus passiuus dicit virtus cognitiua q̄ noiať ratio particularis. Et vtroq; mō passiuum accipi potest fm primos duos modos passiōis:inquantū talis intellectus est actus alicuius organi corporalis.Sed intellectus qui est in potētia ad intelligibilia quę ob hoc Aristo . nominat intellectum possibilem:nō est passiuus illis duobus modis:quia non est actus organi corporalis.

§.II.DE INTELLECTV AGENTE.

Hic est alia potētia realr distincta ab intellectu possibili. Vnde pḥs in.iij.de aia dicit.Necesse est in aia has duas differētias esse.f.intellectū possibilē & agentē.Pro cuius declaratione dicit.b.Tho.in.j.parte.q.lxxix.ar.in.q̄ fm platonē nō esset necesse ponere intellectum agentē ad faciendū intelligibilia in actu.Et ratio est:qa Plato ipse posuit formas rerū materialiū sine materia subsistere:& per ꝓns intelligibiles esse:qa ex hoc est aliqd intelligibile actu q̄ est immateriale.Et hmōi vocabat spēs & ideas ex quarū participatione dicebat nos scientiā rerum habere.Sed qa Aristo.nō posuit formas rerū naturalium subsistere sine materia:forme autē in materia existentes non sunt intelligibiles actu:sequebatur q̄ forme seu nature rerū sensibilium quas intelligimus non essent actu intelligibiles. Nihil autē reducitur de potentia ad actum:nisi per aliquod ens actu:sicut sensus fit actu per sensibile actu . Oportebat igitur ponere aliquā virtutē ex parte intellectus que faceret in actu intelligibilia per abstractionē specierum a Necesse ē itellectū agē tē esse in aia. conditionibus materialibus.Et hec est necessitas ponendi intellectum agentem. Est autem iste intellectus agens aliquid in anima:id est quedam virtus seu potentia propria fm beatum Tho.vbi.ē.Nam in rebus naturalibus perfectis preter vniuersales causas agentes sunt proprie virtutes indite singulis rebus perfectis ab vniuersalibus agentibus deriuate.Nō enim solus sol generat hominē: sed etiam est virtus generatiua hominis in homine. & similiter in alijs animalibus perfectis.Cum autē nil sit perfectius in inferioribus rebus anima humana:ideo oportet dicere q̄ in ipsa sit aliqua virtus deriuata a superiori intellectu per quā possit phantasmata illustrare.Et hoc experimēto cognoscimus dum pcipim⁹ nos abstrahere formas vniuersales a cōditionib⁹ particularib⁹ qđ est facere intelligibilia actu.Nulla autē actio alicui conuenit rei nisi per aliqđ principiū formaľ inherens ei.Oportet igit virtutē que est principiū huiꝰ actionis aliquid esse i aia. Vnde Aristo,coparauit intellectum agentē lumini:qđ ē aliqd receptū in aere.Sicut ergo lumē requirit advidēdū nec sufficit potentia visiua:nec res colorata que obijcitur visu.Ita intellectus agēs est necessarius ad intelligendum nec sufficit intellect⁹ possibilis:nec intelligibilis res:nisi adesset intellectus agēs qui faceret intelligibilia in actu per modū abstractionis.Et quia sensibilia sunt in actu extra animā q̄ apprehendunt a sensib⁹ fm ꝓditiones particulares & individuantes:ideo non oportet ponere sensū agētē:sed ipm sensum q̄ est potētia passiua.Sed intelligibilia rerū materialiū nō sunt in actu extra aiam q̄ pñt imprimere in intellectū:& iō oportet ponere intellectum agētē q̄ abstrahat ꝓditiones materiales a reb⁹ sensibilibus Deus quōdā illumīnat. seu phātasmatib⁹ earū & sic species intelligibiles deferat seu presentet intellectui possibili ut intelligat. Qđ aūt dr Io.j.Erat lux uera que illuminat omnē &c.f.lumine naturalis cognitionis.verum est q̄ illuminat oēs sed vt causa vniuersalis:a qua anima humana participat quādā participatē virtutē.f.intellectū agentē.iuxta illud.Signatū est super nos lumē vultus tui dñe.Et si intellectus agens nō esset aliqd aie:sed esset quedā subsātia separata :tūc vnus esset intellect⁹ agēs oim:sed hoc est falsum.Nam intellectus agens vt dictū est:est aliquid anime vt quedā virtus seu potētia eius.Et ideo necesse est dicere q̄ sint plures intellectus agētes secūm pluralitatē animarū que multiplicanť secūm multitudinē hoim.Non em pōt esse q̄ sic vna & eadem uirtus diuersarum substantiarum.

§.III.VNA ANIMA ET VNVS INTELLECTVS

nō est in oibus hoibus:ut tradidit & dixit Auerrois in.iij.de aia,Qđ quadrupliť probo.f.similitudine:auctoritate:rōne:& ipossibilitate.Prio ,pbo sic.Similitudine.Nā Aristo.in.iij.de anima assimilat intellectū vel animā itellectiuā lumini.Sed non est idem numero lumen in diuersis illuminatis:ḡ non est idē intellect⁹ in diuersis hoib⁹. Sedo hoc idē probo sacre scripture auctoritate.Apoc.vij Vidi turbā magnam quā dinumerare nemo poterat &c. Sed turba illa nō erat hoim corporaliter viuētiū :sed animarū a corpe separatarū:ergo sunt multe aie intellectiue

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rones ꝺ errorē Auerſ rois.

ſm multitudinē corporū. Tertio ꝓbo hoc idē duplici ratione. Prima eſt talis. Aut aia eſt tantū motor corpis aut forma. Si eſt tantū motor opꝫ multiplicari in diuerſis hominib⁹: ergo aſſignabūt diuerſe aīe. Si aūt aia eſt forma corporis: tuc etiā opꝫ ꝙ ſint diuerſe aīe in diuerſis hoīb⁹. Tū qa impoſſibile eſt pluriū idiuiduorū eſſe vnā formā numero. Tū qa ſi intellect⁹ eſt virt⁹ aīe: ſequitur ꝙ ſicut ad multiplicationē corporū ē multiplicatio aiarū: ita ad multiplicationē animarū neceſſario ſeqꝫ multiplicatio intellectuū. Sed a ratio ad idem eſt talis: aut homo habet eſſe ab aīa intellectiua: aut ab aīa ſenſitiua. Si ab anima intellectiua: ergo ad multiplicationē hominū erit multiplicatio aiarū intellectuarū. Si vero ab aīa ſenſitiua vel nutritiua: tūc hō non haberet vñ excederet alia aīalia qd' eſt incomueniēs: ergo impoſſibile eſt vnā aiam rōnalem eſſe numero oīm hoīm. Quarto hoc idē ꝓbo ex impoſſibilitate q ſequit ponētib⁹ eſſe vnū itellectū oīm numero Qd' em nō poſſit eſſe vn⁹ intellect⁹ numero oīm ꝓbo ex quatuor impoſſibilib⁹ que ſequūtur. Primū eſt: qa ipoſſibile eſt plures pfectiones ſecūdas eſſe ꝑrias exiſtente vna prima pfectione. Sed nos inuenim⁹ plures ſecūdas pfectiones eſſe ꝑrias in diuerſis hominib⁹. ſ. ꝙ quidam ſunt ſtulti quidā ſapiētes: quidā vitioſi: ergo opꝫ primā pfectionē. ſ. aiam intellectiuā variari & multiplicari i diuerſis hoīb⁹. Sed'm eſt: qa ſi oīm hoim eſſet vn⁹ intellect⁹ vel vna aia numero: tunc oēs hoies eſſent vnus homo: & ſic nō eſſet diſtictio Sortis et Platonis p aliquā formā ſubſtātialē: ſed ſolū p aliqd' extrinſecū: puta ꝙ vn⁹ eſſet capacior & ali⁹ nō tertiū eſt: qa cū cōtingat duos vel plures hoies ſimul & ſemel vnū & idē obiectū intelligere: ſi em p vnū poſſibile intellectū intelligūt ſequeť ꝙ vn⁹ & eiuſdē virtutis ſimul & ſemel reſpectu vn⁹ & eiuſdē obiecti ſint plures actiones: ſed hoc eſt falſum & impoſſibile. Ad cui⁹ probationē ſimilitudinē talē adduco. Ponať ꝙ oculus oīm hominū ſit vnus numero: ita ꝙ oēs homines habeāt vnum oculū numero: tūc quāuis ſint multi videntes: tñ oīm viſio nō eſt niſi vna reſpectu eiuſdē obiecti in eodē tēpore. Similiter ſi intellectus ſit vnus oīm ſequeť ꝙ oīm hominū idē intelligentiū eodē tpe ſit vna actio itellectualis tātū: ſed hoc eſt impoſſibile. Vnde ſicut due viſiones numero nō poſſunt eſſe ſimul vnus viſus vel viſus vnius oculi: qa habēres vnū oculū poſſunt dici duo vel plures videntes: non tamē plures viſiones ſed vna. Sic duo vel plures habentes vnū intellectū numero: poſſunt dici duo intelligentes: nō tñ poſſunt eſſe vel dici duc intellectiones vn⁹ intellectus: ſed vna tantū. Quartum ē ꝙ tunc homo nō beatificaretur per aliquā operationē anime ſue cōiunctā: ſed per aliquā operationē extra eſſētiā anime. Cum philoſophus ponat beatitudinē in nobiliſſima operatiōe anime. hec beatus Tho. ij. ſcripto ſententiarum. diſt. xvij.

Similitudo pulchra.

¶De multiplici oculo varie exercendo. Cap. ij.

EINDE VIDENDVM Eſt quō ipſe intellect⁹ exercēdus ſit pie & fructuoſe. Eſt aūt intellectus oculus anime: per quem videt ſeu cognoſcit res & in corpore & a corpore ſeparatas. Sicut autē duplex eſt oculus corpalis: ita & duplex ē oculus aie. Intellectus. ſ. ſpeculatiuus tamq̄ dexter oculus: & intellectus practicus tamq̄ ſiniſter. Et ſicut dextrū eſt perfectius ſiniſtro ſiue oculus: ſiue manus: ſiue aliud ita: & ſpeculatio eſt perfectior actione de ſe. Et ſicut naturaliter oīs homo habet duplicem oculum corporis: & ſi vno careat quāuis videat tamē defectus eſt non parvus in eo. Ita & anima cuiuſlibet debet habere & oculum ſpeculatiuū & oculum practicū: aliquādo. ſ. conſiderādo diuina: aliquando cōſiderando & ordinādo humana. Eſt autē duplex ſpeculatio ſm. b. Tho. ſup Canti. Vna eſt intuitiua ſolū conſideras res & precipue ſpūales & diuinas ad intelligendū & hec modicū perutilis. Hanc habuerūt philoſophi. de quib⁹ apl's Rom. i. Cū cognouiſſent deum non ſicut deū glorificaueruūt aut gratias egerūt. ſed euanuerūt in cogitationib⁹ ſuis. Alia ſpeculatio eſt guſtatiua: cū. ſ. affectus diligit qd' intelligit ha bēdo ſaporem de diuinis & ſpūalibus prot ſunt. Et hec eſt ſpeculatio ſanctoꝝ & bonoꝝ fideliū: de q̄ apl's ad Heb. vi. Qui ſemel illuminati ſunt: guſtauerūt etiā donū celeſte: & pricipes facti ſunt ſpūſſancti: guſtaueruūt nihilominꝰ donū dei ẏ bū. Hoc ptinet ad ſapientiā: que dr̄ a ſapore: & ducit ad regnū perpetuū. vt. dr̄. Sap̄. vi. Hunc oculū. ſ. guſtatiue ſpeculationis conať diabolus in hoie excecare. In cuius figurā legitur. i. Reg. xi. ꝙ Naas Ammonitarum rex Iſrahelitas de Iabes Galaad quos obſidebat in hoc voluit cum eis confederare & pacem habere vt omnium oculos dextros eruerer. Et ſic diabolus qui cum fidelibus bellat cum eis qua ſi pacem facit & non moleſtat: ſi oculum conſiderationis ſpiritualium & diuinorum auferat ab eis. Vñ Salo. Eccl's ij. Oculi ſapientis in capite eius. Caput cuuſlibet virtuoſi eſt chriſtus: & ad hunc contemplandum & opere imitā dū oculi intellectus bonorum diriguntur & prouer. iiij. dicitur. Oculi tui recta videant ſcilicet ſpeculando & palpebre tue precedāt greſſus tuos. Palpebre oculorum ſunt cōſiderationes debite & rōnabiles que in angelo dicunt precedere greſſus nr̄os. i. opa nr̄a. Sic igit vtroq̄ oculo. ſ. practico & ſpeculatiuo vtendū eſt: ſicut & ſancti viri fecerūt. Vñ Melchiades Papa. Nonne Moyſes in ſeculo erat cū crebro intraret tabernaculū & exiret? Qui intus contēplatione rapiebatur foris in firmantiū negotijs vrgebat. Sed & Iacob aſcēdēres & deſcēdēres angelos vidit: qa rectores eccl'ie nō ſolū cōtēplādo aſcēdūt: ſed deorſum q̄s ad mēbra illa⁹ miſerādo deſcēdūt. diſt. lxxxviij. decreuit.

Oculus cōtēplationis.

Duplex ē oculꝰ anime.

Duplex ē ſpeculatio.

§.I. SCIENDVM TAMEN ꝙ MVLTIplex eſt oculus. Eſt oculus corpalis: & hic coercēdus propter occaſiones multoꝝ inde conſequētiū. Vñ Iob. xxxi. Pepigi fedus cū oculis meis vt ne cogitarēt quidē de virgine. Et Eccl'i. xxxvi. Fornicatio mulieris i extollētia oculorū. Eſt oculus preſidētalis: & hic reuerēdus. Vñ dr̄s per prophetam. Qui vos tangit: tāgit pupillū oculi mei. ij. q. vij. accuſatio. Tangunť autē qñ inhonorātur. De his etiā Hiere. xiij. Defecerūt oculi eoꝝ: qa non erat herba. ſ. ſpiritualis refectionis. Et illud p̄s. Oculi mei languerūt pre inopia. ſ. ſpūs. Eſt oculus rōnis naturalis: & hic fidei ſubiciendus. Vnde Canti. vi. dicitur a ſponſo aie ſponſe ſue. Auerte oculos tuos: qa ipſi me auolare fecerūt. i. remoue inquiſitiones ſm naturalē rōnem in his que ſunt fidei: qa hmōi inueſtigationes faciunt aiam a deo recedere. ꝓpter qd' ait apl's. ij. Cor. x. In captiuitatē redigētes omnē intellectū in obſequiū chriſti. Eſt oculus affectiōalis & hic ad deū erigēd⁹ iuxta illud Eſa. xxxvij. qd' dixit Ezechias Attenuati ſunt oculi mei ſuſpi. in excel. Oculi mei. i. intellectus quo ad cogitationē: & affect⁹ quo ad appetitionē iſta. ſ. rēporalia nimis amādo. Sic ergo de reprobis dicit Statuerunt oculos ſuos. i. affectus declinare in terram. i. ad terrena. Eſt oculus intentionalis: & hic ad celum extendus vt ſcilicet ſeruet illud apl's. i. Cor. x. Oia i gl'iam dei facite. Et de hoc Lu. xi. dicit. Si oculus tuus. i. intentio fuerit ſimplex: totū corpus tuū. i. operatio ſequens lucidū erit. Qd' faciebat Tob. iij. Ad te dñe oculos meos erigo. In plurali dicit oculos: qa & ſi vnus tātū vltimus ſit finis qui in opere intenditur: multi tñ poſſent eſſe fines mediꝰ qui ad deū dirigi debēt. Eſt oculus contēplationis: & hic ſpū cōcidēdus. De hoc dicit ſpōſus. Cant. iiij. Vulneraſti cor meū. ſ. ad amorē trahendo in vno oculo: ſ. uorū. id eſt cōtēplatiōe diuinoꝝ que pertinēt ad oculū ſpeculatiuū. Et in p̄s. Defecerūt oculi mei i eloquiū tuum: qd' eſt ſcriptura ſacra ſeu inſpiratio dei. Eſt oculus cōſcientialis: & hic detergēdus. ſ. a puluere terrenoꝝ & detractionum. Vn de chriſtus. Luce. vi. ait. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui: trabē autē quæ in oculo tuo eſt nō cōſideras? Hic Grego. de detractoribus ait, Quid aliud detrahentes faciūt: niſi ꝙ in puluerē ſufflāt: & i oculos ſuos terram excitāt: vt vnde plus detractionis perflāt: inde magis nil veritatis videant. xi. q. iij. inter verba. Eſt oculus diuinalis: & hic cuſtodiēdus. Zach. iij. Super lapidē vnū oculi ſeptē. i ſup chriſtū: & ſup quālibet electū ſeptē dona ſpūs requieſcūt: q habent hoies in oibus dirigere & illuſtrare: iuxta illud: Oculi dñi multo plus lucidiores ſūt ſup ſolē: qa ſpiritus ſancti dona totā animā illuſtrāt. Eſt oculus doctrinalis: & hic caute exercendus. Et de hoc Iob. xxix. Oculus fui ceco: docēdo. ſ. ignorātē: ideo aūt caute exercēdus: qa (vt dicit) Eccl'i. xliij. Sol exurēs radijs obcecat oculos. ſol exurēs. i. doctrina nimis rigida vel nimis alta: & de his oī bus oculis debet ſeruari illud p̄s. Oculi mei ſemper ad dominū & tūc beati oculi qui vident hoc modo. Luce. x.

Eccleſiaſtici. xxiij

¶De his quæ requiruntur ad bene videndum corporaliter & ſpiritualiter. Capitulum. III.

OTANDVM QVOD SIcut ad bñ videndū corporaliter tria requirunt: ita ad videndū ſpūaliter. i. ſm intellectum.

¶Primum eſt ſubiectum recte conditionatū.

¶Sed'm eſt interiectum. i. medium illuſtratum.

¶Tertium eſt obiectum congrue coloratum.

Septem dona in chriſto

Hæc tria poſſunt notari in illo verbo Symeonis. Viderunt oculi mei ſalutare tuū. Lu. ij. Nā ſubiectū viſus eſt oculus. & ideo dicit oculi mei. Mediū p qd' videť eſt lumen: & ideo dicit viderunt. Obiectū viſus eſt res corporalis colorata. ideo addit ſalutare tuū. Et de hac viſione etiā pōt intelligi illud qd' dixit chriſtus diſcipulis ſuis Lu. x. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. ſ. chriſtū & ſpūaliter.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM eſt ſciendū ꝙ oculus ſeu pupilla oculi eſt ſubiectum vbi recipit ſpecies ſeu ſimilitudo rei q̄ videť. Sed ad hoc ꝙ bñ videatur oportet ꝙ oculus habeat quatuor conditiones.

¶Concauitatem priuato apparenti tumore.

¶Integritatem ſociato competenti vigore.

¶Obſcuritatem remoto impedienti albore.

¶Siccitatem ſemoto defluenti humore.

Oculū oportet eſſe concauū ad bene videndū.

Ita & oculus mēris debet habere has cōditiones ſpūaliter ab hñ cognoſcēdū. Primo em oportet ꝙ oculꝰ vt bñ videat corporaliter ſit cōcauus: nō elatus eī tumore exteriori. Experiēcia em docet ꝙ oēs q habent oculos groſſos & eminētes ad extra male videt: & habētes oculos cōcauos ecōtrario bene videt. Et rō huius eſt: qa improportionata lux fuſcat: vñ hō nō habet poſſe reſpicere ſolē i ſpheꝛa ſua. Si igit oculus eſt, pemines extra: ſtatim percutiť radijs lucis: & ideo fugatur. Sed ſi oculus eſt cōcauus radij lucis recipiunť primo in illa cōcauitate: & ſic ipſis diffuſis oculus ſine læſione ad ſuū actū adiuciať. Vñ dicit ꝙ ſi quis in meridie eſſet i valde concauo puteo: ſtellas videret in cœlo. ſic accidit de oculo ſpūali. Nā q habet intellectū tumidū & elatū nō videt. iuxta illud Ro. j. Dicētes ſe eſſe ſapiētes ſtulti facti ſunt. Sed habēs intellectū humilē q ad intra occupať. ſ. ſui cognitione: hic bñ videt. Vñ Prouer. xj. Vbi humilitas fuerit: ibi ſapiētia. Et Saluator Mat. xj. Cōfitebor inquit tibi dñe pater cœli & terræ: quia abſcōdiſti hęc a ſapiētibus & prudētibus: & reuelaſti ea paruulis. Ad ſenſum em patet ꝙ cōuexa ſeu elata male ſunt receptiua & cōcaua bñ: ſicut videm⁹ in mōtibus q nō retinēt aquā pluuialē ſed valles & foueę. Vñ Pſal. Inter mediū mōtiū ptranſibūt aq̄: nō in mōtib⁹. ſ. ſupbis: ſed inter mediū mōtiū. ſ. in vallibus quæ ſunt mediæ inter montes: ptranſibunt aquę veritatis ſcripturę & gratiæ. Ad hoc ipe chriſtus hortabať di. Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. Mat. xj. Quod & exemplo oſtēdit in oībus. Nā humilē matrem elegit quæ diceret. Ecce ancilla dñi &c. Lu. j. Humilē patrē ſeu nutricē Ioſeph: qui cogitauit occulte dimittere Mariā tanq̄ indignū ſe reputans ſecū habitare vt dicit Bern̄. Humilē lectum cœnum habuit. Humilia aīalia: humiles pānos ad cooperiendū: humiles paſtores ad inuiſendū. Demū elegit humilē turbā diſcipulorꝝ: ſcilicet piſcatorꝝ: & eis preſecit humilē Petrū q dixerat. Exi a me dñe quia homo pct̄or ſum. Luc. v. Et qa beatus Stephanus plenus fuit humilitate: qa ſapiētia & obediētia quæ niſi ex humilitate haberi nō poſſunt: ideo intuens in cœlū vidit gloriam dei &c. Act. vij. Sed'm qd' requiritur ad bene videndū eſt integritas ſociata cōpetēti vigore. Et p huius declaratio ne ſcire oportet ꝙ oculus corporalis habet ſupra pupillam ſiue lucē ſeptē tunicas ſeu velamina: & quęcūq̄ illarum deficeret aut læſa eſſet, viſio impediret. Appoſuit autē auctor noſter glorioſus deus ſeptē tunicas ipſi pupillæ: vt magis cuſtodiretur illa virtus nobilis quæ ꝓpter ſuam nobilitatem de facili ledereť. Propter quod p̄s. xvj. dicebat. Cuſtodi me dñe vt pupillā oculi. i. ſicut ſeptē tunicas induis pupillā oculi corporalis: ſic ſeptē donis ſpiritus ſancti cuſtodi oculū animæ meæ. Neq; em qs pōt bene videre ad ſufficiē tiam ea quæ ſunt ſibi expediētia ad ſalutē niſi habuerit ſeptē dona ſpūſſancti: quæ pleniſſime fuerūt in chriſto: & ab ipſo deriuanť in oēs ſuos electos. De qbus dicit Eſa. xj. Requieſcet ſuper eū ſpūs dñi: ſpūs ſapiētiæ & intellectus: ſpūs conſilij & fortitudinis: ſpūs ſcientię & pietatis: & replebit eū ſpūs timoris dñi. Et ex his bene videbit & iudicabit quęcūq̄ gagēda. Vñ ſequit immediate, Nō ſm viſionem oculoꝝ iudicabit. i. ſm iudicium hoīm & apparentiā exteriorē. Sapientia em in eo apparuit dum diabolo occultauit myſteriū incarnationis: diſponēdo vt mater ſua ſponſum acciperet. Quā rōnē aſſignat Origē. xxvij. q. ij. inuēta. Spūs intellectus oſtendit ex eo ꝙ illius carnis aſpectus intellectū dare videbať. Bruta em viſo Ieſu nato videntur ratione repleta. De quibus Eſa. j. Cognouit bos poſſeſſorem ſuū &c. Et paſtores idiotæ videntes cognouerunt de verbo &c. Luc. ij. Requieuit ſpūs cōſilij ſuper eū: quia oia cōſilia quæ prædicaturus erat: infantulus adimpleuit virginitatem: paupertatem: obedientiā: patientiā &c. Quantū ad ſpūs fortitudinis dicit Eſa. lij. Cōſurge conſurge induere fortitudine brachij dñi. Dñi brachium filius eſt a patre procedens: qui indutus eſt fortitudine qñ vnitus eſt carni nr̄æ: in qua fortiter deiecit hoſtes inferni & vitia mūdi. Et ideo bis dicit cōſurge cōſurge. i. cōſurges contra diabolum. Vnde ipſe dicit Io. xvj. Iam princeps huius mūdi iudicatus eſt. Cōſurge cōtra aduerſa & cōtra vitia mūdi ea ſuperando. Confidite inquit ibidem. ego vici mundū. Spūs ſcięti æ in eo oſtenditur non ſolū ſpeculatione ſeu notitia ſcripturarū cū in templo duodānis interrogaret doctores: ſed & experiētia ſenſitiua. Ex his em quę paſſuſ eſt didicit ſm Apl'm ad Heb. v. paſſus eſt em agonem: eſurię: & alias pœnalitates. Pietatis ſpiritu repletus eſt: qui quia noſtri cōpaſſus naſci voluit vt nos nō moreremur. Pietatis etiam ſpm habuit: quia ad dandā notitiam cœloꝝ: & religionē veram reuelādam natus eſt. Vt em homo cōſidentius ambularet ad veritatē: ait Augu. de ciuitta. dei. ipſa veritas dei filius hoie aſſumpto nō deo conſumpto veniens fundauit ac ſtabiliuit fidē. De ſpū timoris quid dicendū: niſi quia timuit dñs Ieſus nō ſolū timore reuerētiali perfectiſſimo: ſed etiā timore naturali. iuxta illud Mat. xxvj. Cœpit Ieſus timere. & dicēte angelo. Fuge in egyptum: illuc delatus fuit. Et quia beatus Stephanus erat plenus ſpūſancto: vt dicit Act. vj. quo ad iſta dona: ideo vidit gloriā dei. Et beatus etiā Symeon: quia ſpūſſanctus erat in eo vt dicitur Luc. ij. ideo præſentatū chriſtū in templo agnouit dicens. Viderunt oculi mei &c. Tertio oportet ꝙ oculꝰ ſit niger non albus ad bene videndū. Hoies em multū albi male vident: ſiue ſi habent palpebras albas: ſiue pilos eoꝝ albos nimiū. Ratio huius eſt: quia albedo diſgregat viſum & ideo debilitat. Qis em virtus diſgregata debilior eſt virtute ſimul cōgregata. Hinc auctor naturæ fecit aialibus melius videntibus pupillam nigrā: vel ad nigredinem tendētem principaliter. Et ex hoc inſinuatur ꝙ ad hoc ꝙ oculus mentis ſit aptus ad videndū: oportet ꝙ ſit nō albus vel delicatus: ſed niger vel mortificatus. Vñ & de ſapientia dicit Iob. xxviij. Nō inueniť in terra ſuauiter viuentium. Talis fuit vita chriſti plena ſcilicet aſperitate & mortificatiōe, ꝓpter quod dicebat aīa Cañ. j. Faſciculus myrrhe dilect⁹ me⁹ dilectus aīæ ſpōſus Ieſus dñs. Et ſic faſciculus myrrhæ. i. copioſus in mortificatione & amaritudine vitę. Sic & Stephanus fuit mortuus mundo: renuntiatis rēporalibus & interlapidatores ſuos & inimicos quaſi oblitus ſui: in cœlū oculos dirigens pro inimicis exorabat di. Ne ſtatuas illis hoc pct̄m. Act. vij. Ita & Symeō mortuus per affectū vitę rēporalis nō aliud expectabat niſi chriſtū videre: & ideo ipſo viſo inquit. Nunc dimittis ſeruū tuū dñe &c. Quia viderūt &c. Quarto oportet ꝙ oculus ſit ab humore ſeparatus: nam lachrymę impediunt viſum: vt experiētia docet. Vñ & Magdalena dū fleret ad monumētū vidit dūm cœloꝝ: & exiſtimauit hortulanum virgultoꝝ. Accidit em de lachrymoſis oculis ſicut de aere humido & pluuioſo: qui repreſentat iridem ſiue arcū: & hoc non niſi p humores eiuſdē aeris. Vñ ſi quis dum ploraꝛ reſpiceret fixę lumē pure cādelę exiſtimabit lumē circūdatū ab arcu cerulei viridis rubei & flaui coloris: ſed tergendo lachrymas videbis ibi arcū non eſſe: ſed te fuiſſe deceptū. Verbū dei qd' factū eſt caro ſumm⁹ puritatis eſt. vñ dr̄ ſpeculū ſine macula. Sap̄. vij. Et liliū cōualliū Cañ. ij. Et ideo videri nō pōt niſi a puro & mūdo corde ſm illud ad Heb. xij. Sanctimoniā ſequimini. i. puritatē: ſine qua nemo videbit deum. Et Mat. v. Beati mundo corde qm̄ ipſi deum videbunt. Q̄uis em aliquis naturaliter vel per exercitatū ſtudiū habeat acutū intellectū: ſi tñ carnaliter & ſm mundum viuit: parū diuina penetrat & deguſtat vñ in figurā prohibebať Leuitis. Ne qui lippus erat oculis

Oculus debet eſſe obſcurus.

Oculus debet eſſe ſiccus & abſq; hūore.

Pōciij.

Septem tunicis veſtiť oculus.

Leuitici. xxj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accederet ad altare dei: nec offeret panes deo. Grego. in lip-
pis quippe oculis pupille sane sunt: sed humore defluctu in-
firmantes palpebre grosescunt. Quo; itaq; quia infusio-
ne crebra atteritur etiã acies pupillę vitiatur. Lippus quidẽ
est cuius sensum natura exacuit: sed cõuersationis prauitas
cõfundit. dis. xlix. hinc etem. Talis ergo q habet oculos hu
moro sos plenos carnalitate nec ad ministrandũ & offeren-
dum sacramẽta est idoneus: nec in accedẽdo ad altare ad re-
cipiendũ eucharistiã: nec cõsequenter ad videndũ deũ. Sed
btũs Stephanus q inter fr̃os in terris positos primus vidit
gloriã dei valde purus fuit. vñ intuẽtes in eum. Iudei vide-
bant eũ vt angelũ: & sibi in testimoniũ magn ꝑ puritatis cõ
missa fuit cura mulierũ cõuersan. Symeon etiã qa fuit val-
de purus. Vnde dicit iustus: ideo meruit christum videre di
cens. Quia viderũt oculi mei salutare tuum &c.

§. II. SECVNDVM QVOD RE-

quiritur ad videndũ est mediũ illuminatũ. Patet em̃ per ex
perientiã ꝙ de nocte aere nubiloso quantũcũq; quis habe-
ret oculũ bene dispositũ: & ante se rẽ colorata: nil de eavide
ret: quia. s. mediũ nõ est illustratũ. s. aer. Vbi etiã considerã-
da sunt quatuor circa ipsum mediũ ad hoc ꝙ sit bene ordi-
tum ad videndum corporaliter & spiritualiter.

¶ Subtilitas essentialis.
¶ Luciditas radialis.
¶ Puritas accidentalis.
¶ Continuitas terminalis.

Mediũ visiõis deber esse sub tile.

Quantũ ad primũ ad hoc ꝙ possit bñ res videri requirit
ꝙ mediũ visionis sit subtile essentialiter. Eo em̃ ꝙ medium
est grossi⁹ visio est imperfectior: sicut patet ꝙ ea q vident ꝑ
mediũ aquęũ: nõ ita clare cõprehendũtur sicut quæ vident
per aerẽ: & q vident per aerẽ densiorẽ: minus perfecte & cla
re vident ea ꝙ ea q vident per aerẽ rariorẽ. Vñ aliq̃n & alicu-
bi aer est ita densus: vt nõ videat fere sol. Sic ad videndum
spũaliter requirit subtilitas in medio. Media spũalia qbus
spũaliter videre possumus sunt doctores & prædicatores:
quo; doctrinis illuminamur: qui in vtroq; testamẽto cla-
ruerunt: ꝑcipue, ꝓpheꝛ in veteri & apl̃i in nouo. Sed & euã
gelistę permaxime media sunt ad illuminandũ. Sunt autẽ
quatuor media ꝑ q̃ spũaliter possumus deũ & dñm Iesum
christũ & magnalia ei⁹ videre. Ipsi quatuor euãgelistę figu
rari pñt per quatuor elementa. Licet em̃ naturaliꝛ nõ oia ele
mẽta sunt transparẽtia corpora: sicut patet de terra: rñ vitrũ
qd̃ est terrestre est transparens. Ita aũt ipsi euãgelistę fuerũt
subtiliati & a mũdo reuulsi: vt optime ꝑ oẽs possim⁹ dñm
videre: & q̃ ad ipm ptinẽt: ex doctrina euãgelij & vita ip̃or.
Et Matthęũ quidẽ possum⁹ apte terrã appellare: qa primo
fuit valde terrenus dedit⁹ mũdi lucris. Vñ telonarius dr̃ &
publicanus. Et hic etiã Ezech̃. j. & Apoc. iiij. ꝑ hoiem figura
tur: cui cõmissa est cura terrę vt in eo operaret. Genẽ. ij. Tra
didit etiã notitiã nobis de christo ꝓm carnem quã a terrenis
traxerit: incipiẽs euangeliũ Liber gñationis &c. Marcus si
gnificat per aquã. Nã in ciuitate q fundata est tota in aqs:
scilicet Venetiarũ elegit habitare: & per leonem figurat qui
quartanã patit eo ꝙ multo humore abũdat. Aqua summe
nutrit quartanã. Hic tradit notitiã de Iesu ꝓm suã sapientiã
q̃ per aquã figurat in scriptura. iuxta illud Eccl̃i. xv. Aqua
sapiẽtię salutaris potauit illũ. Vñ principaliter Marcus de
scribit p̃dicationẽ christi. Et incipit euãgeliũ suũ in aquis
Iordanis dicẽs, Mox post exordiũ fuit Ioãnes in deserto ba
ptizans & p̃dicans &c. Lucas aũt est vt aer. Vñ euangelium
scripsit ea lingua quæ melius vtiꝛ aere in formãdo vocẽ q̃
alij. Dicit Isi. an lib. Etymo. ꝙ oriẽtales frangũt aerẽ in gut-
ture: & in gutture loquunt: vt Hebręi seu Iudei. Occidenta
les ꝑcipue Hispani frangũt vocẽ in dẽtibus: & ideo in dẽti
bus loquunt vt Latini. Sed Mediterranei frangũt vocẽ in
palato: & in palato formant vocẽ: & ideo melius q̃ alij lo-
quunt vt Greci. Et iõ locutio eo; cõptior est ceteris ꝓm ip
sum. Et hac lingua Lucas suũ scripsit euangeliũ ꝓm Hiero.
vñ sẽculari quadã redolet eloquẽtia. Hic figurat per vitulũ
qui in veteri testamẽto figurabat mortẽ christi: q̃ in aere fa
cta est. Vñ & principaliter Lucas describit ignominiã pas-
sionis: & hęc visio est nobis magis ꝓportionata. Nã per ae
rem corporaliter meli⁹ videm⁹. Et est rõ: qa nil nobis nasci
profuit qd̃ dixit Matthęus: nec prædicatio, pfuit qd̃ dixit
Marcus: nisi redemi, pfuisset qd̃ dixit Lucas. Ioãnes aũt fi-
guratur per ignẽ. Et merito: qa dilectionis amore ardebat.

Euãgę-
listę figu-
rant̃
quatuor
elemen
tis.

Hic figurat etiã per Aquilã quę super oia alia alas alia visitat
sphęrã ignis: vbi exustis plumis ad terrã ventẽs iterũ iuue-
nescit. Igni recte cõparatur cuius verba fuerunt plena igne
charitatis. Ipse describit quõ sic deus dilexit mundũ vt vni
genitũ suũ daret. Et qualis sit ipse vnigenitus datus nobis.
i. In principio erat verbũ. Ipse narrat sermonẽ in vltima ce
na plenũ igne amoris. Ipse solus latus christi lancea perfo-
ratum describit: vñ exiit ois flãma amoris. Epistolę eius ple
ne sunt fraterno amore. Quæ habent in legẽdis ad proposi
tum hic sunt. Sed'o mediũ debet esse lucidũ illuminatum.
Vñ licet aer sit mediũ ꝙ quod videm⁹: q̃n tñ est tenebrosus
visioni nequaq̃ deseruit. Lux autẽ quæ habet perfecte illu
minare: est verbũ æternũ: vt pater Io. j. Media aũt illumina
tur vario modo ab eadẽ luce ꝓm medn̄ dispositionẽ. Nã ali
qua sunt media tersa & opaca vt speculũ & calibs. Aliqua
sunt media transparẽtia & solida: vt vitrũ. Aliqua sunt me
dia representatiua & subtilia: vt ignis: aer: & aqua. Prima
media illuminant̃ tantũ in superficie. Et hæc representant:
sed nõ recipiũt. Sed'a media illuminant̃ tota: sed dubiũ effi
ciunt: seu nõ clare ostendunt. Sed tertia media illuminant̃
perfecte & clare representant. Primi sunt p̃dicatores scripta
recitantes: sed nõ intelligentes: seu bene loquentes & male
operantes. Sed'a media sunt doctores veri catholici. Sed ter
tia sunt euangelist̃e & apostoli qui immediate a dño illu
strantur. Et tm̃ sciendum ꝙ illa pars media lucidior est q̃ est
vicinior corpori in quo radij terminant̃. Vnde aer est luci-
dior iuxta terram q̃ sit superius: propter quod media regio
aeris dicitur tenebrosa. Cum aũt radij diuinitatis terminẽ-
tur in carne: quã verbum assumpsit. in illa tertia parte me-
diorum quæ illuminant̃ quæ cõprehendit euangelistas: il
la persona est magis illustrata q̃ fuit illi carni propinquior
Et hic fuit Ioannes euãgelista. Nam ꝓm carnẽ frater fuit in
sed'o gradu Iesu christi. Et q̃uis & alij fratres ei⁹ fuerint: nõ
tñ ei ita familiares & cõtinui cum eo. Vnde Isid. dicit ꝙ est
quasi vnus de quatuor fluminibus paradisi: qui ex ipso sa-
cri dñici pectoris fonte potauit: qd̃ postea in toto orbe dif-
fudit. Tertio ad hoc ꝙ medium sit purum ab oi accidente: ꝙ videlicet nõ habeat ali-
quem colorẽ: nec etiã repleatur humore, Nã si mediũ esset
coloratum: oia viderent̃ esse coloris illius medij. Similiter
si medium est vaporibus aut humoribus repletũ: nõ repre-
sentatur oibus sicuti est. Vñ aliq̃n sol apparet sanguineus
aut rubicundus: quia aer nõ est in sua puritate. Ioãnes euã-
gelista fuit optimus vt esset mediũ visionis tantę. Nã fuit
ab oi amore alienatus a christo. Nam vocatus de naui sta-
tim oblitus est amoris paterni: renuit nauim artẽq; piscan
di: & existens in nupt̃is: quia ducebat vxorem: virgo pu-
rus ipsa vxore relicta: virgo permansit in euum. Quarto &
vltimo medium debet esse cõtinuum scilicet ab oculo vsq;
ad rem visibilẽ vel videndam. Hæc est vna ratio quare po
situs conus in igne subtilissimo non videt: quia variantur
media. Nam oculus est in aere & conus in igne. Et vbi ocu
lus sine lesione staret in igne clarius videret q̃ videat per ae
rem. Hic aũt facer euangelista cõtinuus est a christo ad nos
ad quod insinuandũ factus fuit medius inter senatum apo
licum & christũ dñm: q̃ volentes scire quis nam ipsum tra
deret: Ioannem intercessorẽ fecerunt. vbi dicit Pet. Raueñ.
Quantũ poterit apud deũ, ꝓ nobis minimis: si intercessor
fuit, ꝓ summis. Quãta reuerẽtia eius patrociniũ debet a no
bis flagitari: qui aduocatus factus est apostolo⁹. Huius au
tem continuitatem sub figura descripsit Ezechiel. xvij. c. di
cens. Aquila grãdis magnaꝝ alarũ longo mẽbro; ductu:
plena plumis & varietate venit ad libanũ: & tulit medullã
cedri: & summitatẽ frondiũ eius auulsit: & transportauit eã
in terram Chanaã: in vrbe negotiato; posuit illã. Vbi pri
mo notat euangelistæ dignitas varia. Habuit enim digni
tates plurimas. s. lympidiratẽ visualẽ: & ideo dicit. Aquil
la. Sed'a dignitas fuit virginitas angelicalis: & ideo dicit
grandis. Tertia fuit potestas supernalis: quæ ibi notatur.
magnarum alarum. Quarta tenacitas mẽtalis. s. in bene re-
tinendo mente verba audita a christo: ibi. longo membro
rũ ductu. Quinta suauitas internalis: ibi. plena plumis. Se
xta varietas gradualis: qa. s. patriarcha, propheta, aposto-
lus, euangelista, martyr, doctor, & ꝟgo, & frater xp̃i: ibi. &
varietate. Secũdo notat in eo perspicacitas lucida: cum dici
tur. venit a libano & tulit medullam cedri &c. Vbi primo
describitur eius ascẽsus mirabilis: ibi. venit a libano: q est
quidã

Mediũ
debet
eẽ purũ

Mediũ
debet
esse cõti
nuum.

quidã mons: & interpretatur cãdidatio: & significat altitu
dinem diuinæ maiestatis. Sed'o fructus tractus ineffabilis:
ibi. tulit medullam cedri. i. diuinitatis. Medulla em̃ stat in
medio. Media aũt inter diuinas personas est filius: nõ qui-
dem loco situ vel prioritate tẽporis: sed noiatione personę
& hanc medullã. s. verbũ tulit &c. Tertio sermo prolatus in
cõprehẽsibilis: ibi, & summitatẽ frondiũ eius auulsit. Frõ-
des em̃ sunt, pprietates verbi quas describit dicens. Verbũ
erat apud deum &c. Tertio notatur de eo charitas optima:
ibi, transportauit eã in terrã Chanaã &c. Et hoc cũ perduxit
verbi narrationẽ vsq; ad carnis assumptionem: cum dixit.
Verbum caro factũ est &c. Et etiam quia dimisit in mundo
veram cognitionem de christo & vita eius.

Ioan. j.

§. III. TERTIVM QVOD NE-

cessario requiritur ad videndum est obiectũ coloratũ. Nam
& si quis habeat oculum purificatum & medium illustratũ
& non adsit obiectum coloratũ nõ videt corporaliter. Vñ
& aĩam cum egreditur de corpore nõ videm⁹: nec angelos
in sua essentia: nec virtutes & huiusmodi. Et ratio est: quia
nõ sunt corporalia: nec per consequens colorata. Quia igi-
tur deus purus spiritus erat eum videre nõ poteramus. Sed
post q̃ effectus est homo: & per consequens coloratus eum
omnis videre potuit. iuxta illud Esa. lij. Videbit omnis ca
ro salutare dei. Notat autem sponsã quatuor colores eius:
cum dicit Cañ. v. Dilectus meus candidus & rubicundus.
Caput eius aurum optimum. Comę eius sicut elatę palma-
rum: nigrę vt coruus. Vbi nota.

Obiectũ colo
ratũ re-
quirit ad
bñ vidẽ
dum.

¶ Albedinem puritatis: quia candidus.
¶ Rubedinem charitatis: quia rubicundus.
¶ Fuluedinem dignitatis: quia aurum optimum.
¶ Nigredinem humilitatis: quia nigrę comę.

puritas
est qua-
druplex

Respice inquit Põ. in faciem christi tui. Et primus color
spectat ad carnem eius purissimam. Est aũt quadruplex pu
ritas. Vna habetur per essentiam quæ est solius dei. Leuit.
xix. Ego sanctus sum dñs deus vester. Sed'a per gloriæ per-
manentiam. Et hæc angelo; & beato;. Põ. cxlix. Exulta-
bunt sancti in gloria. Tertia per innocentiã. Apoc. xiiij. Si-
ne macula sunt ante thronum dei. Et hanc occisi ab Herode
habuerunt per pœnitentiam. Põ. l. Lauabis me: & super ni-
uem dealbabor. iiij. Regũ. v. Lauare septies in Iordane &c.
Omnis ista puritas fuit in christo. Nam quantum ad quar
tam: septies effudit sanguinẽ in ablutionẽ septẽ capitaliũ
non sui sed nostro;. Secundus color scilicet rubeus spectat
ad animam charitatẽ ardentissimã quam ostendit in effu-
sione sanguinis. Apo. j. Dilexit nos & lauit nos a peccatis
nostris in sanguine suo. Sed quadruplex est martyriũ. Pri-
mum est alios saluans vt christus ecclesia. Venite & videte
martyrem &c. Sed'm est voluntatis & operis: vt Stephani.
Tertium est voluntatis tantũ: vt Ioannis euangeliste. Ope
ristantum: vt Innocentum. Sed nullum martyrium cœlos
aperire potuisset nisi martyr christus suo sanguine rubrica
tus aperuisset. Vnde Aue sanguis apertor ianuę. Tertius co
lor scilicet suluus: quia dicitur caput eius aurum optimũ:
spectat ad diuinitatem eius nobilissimam carni vnitã. Au
rum purũ fuit caro eius: perfectius aia eius: optimũ diuini
tas eius. Et potest dici ꝙ iste color demonstrat oiporẽtiam
eius. Cognoscitur aũt diuina potentia. Primo quando agit
supra naturam: quod factum est cum virgo peperit. Sed'o
ostendit se agere contra naturam quando virgo eum la-
tuit vbere de cœlo pleno: & cũ Stephanus vidit cœlos aper
tos. Tertio transformat naturam vt eum stella videbat ip-
sum cognoscere: & magis demonstrare: & aialia bruta & cũ
Ioannem eduxit de nupt̃is. Quarto operatur id quod non
habet natura vt cum remittebat peccata siue originale par
tulis occisis non circuncisis & actualia parentibus eorum
& huiusmodi. Quartus color niger fuit: vt patet in auctori
tate, comę eius &c. Et pertinet ad vitam eius vera mortifi-
tatione patientissimam. Fuit em̃ humilis quantum ad sui
personam: quia paruulus natus est nobis. Esa. ix. qui immẽ
sus erat. Secundo humilis quãtum ad locũ vbi natus: quia
in paruo castro inuili tugurio. Micheę. v. Tu Bethleem ter
ra Iuda &c. Tertio humilis fuit quantum ad pœnalitatem
quam sustinuit vt alij. Sap. vj. Primam vocem emisit plo-
rans &c. Quarto humilis quantum ad subiectionem homi
num & legum: quia circuncisioni se subdidit. Et erat subdi
tus illis scilicet parentibus. Luc. ij.

Marty-
rium ẽ
quadru
plex.

¶ De his q̃ impediunt visum aĩę vel auferunt. Ca. iiij.

Septẽ
sũt q̃ au
ferũt vi
sum spi
ritualẽ.

SEPTEM SVNT QVAE AV-
ferunt vel impediunt visum aĩæ spũalẽ vt dici
possit cęcus: figuratus per cęcũ qui sedebat secus
viã: ,pcedentia ab inordinato amore, ꝓpter qd̃
dicit Psal. Super cecidit ignis nõ viderunt solẽ. Vbi nota.

¶ Primo inchoationem excęcationis: ibi. ignis.
¶ Sed'o cõpletiuũ huius priuationis: ibi. supercecidit.
¶ Tertio consecutiuum huius defectionis: ibi. & non vide
runt solem.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Principiũ obscurationis vel obcęcationis mentis est amor
inordinatus: qui signat̃ per ignẽ: qa lucit ignis est primũ
quatuor elemẽtorum maxime actiuum: ita amor est prima
principaliũ quatuor passionũ & maxime operatiuus. solus
em̃ amor nescit laborẽ ꝓm Aug. Et sicut ignis in sinu cela-
ri nõ potest: vt dicit sapiens Prouerb. vj. sic nec amor vehe
mens. Omne aũt pẽtm̃ procedit vel ab amore male inflam
mante: vel a timore male humiliante: vt dicit Augu. expo
nens illud Psalm. Incensa igni. s. ordinati amoris & suffos-
sa. s. per defectũ inordinati timoris. Ab increpatione vult̃
tui peribunt. s. in iudicio sn̄ia æternę damnationis. Sed & ti
mor fundatur in amore. Propterea em̃ quis timet aliquid
perderevel sustinere: qa illud amat. Ad sensum etiam patet
ꝙ ignis materialis debilitat visum corporalem

pñ.
lxxix.

§. II. QVANTVM AD SECVN-

dum sciendũ ꝙ nõ qlibet ignis inordinati amoris tollit vi
sum spũalẽ. Sed tũc q̃n supercadit. i. in parte superiori rõnis
per cõsensum defecẽdit: auferẽs lumẽ naturę actualis cogni-
tionis: & cõsequẽter gratiæ illustrationis: qd̃ fit frequẽter
instigante diabolo q habitat in cœlo aereo. In cuius figurã
legitur Iob. j. ꝙ ignis descendẽs de cœlo. s. a dęmone procu
rato: pueros: oues ꝙ ꝓsumpsit. pueros. i. rõnales & occultos
sensus. oues. i. simplices & innocentes cogitationes mentis.
Sunt autẽ septẽ mala, pcedentia ab isto igne excæcantia vt
dictũ est. Primũ est nimia circa tẽporalia occupatio. Sicut
em̃ puluis sup oculos vel in oculos intrãs excęcat & impe-
dit visum: sic occupatio circa terrena obscurat vel subtra-
hit cognitionẽ spũaliũ. Et sicut aspiciẽs in terrã pro tunc in
cœlũ nõ põt aspicere: sic & mens ad terrena applicata cœle
stia meditari nõ põt. Vñ parabolice dr̃ Lu. xiij. de quadam
muliere a dęmone curuata: & cõsequenter oculis ad terram
directa: ꝙ sursum respicere non poterat. Et. iiij. Reg. vlti. ha
betur in figura ꝙ Sedechias rex fugiens a Hierosolyma ex
cęcatus est a Nabuchodonosor in Rebblata. Hierusalẽ in-
terpretatur visio pacis: Rebblata interpretatur multa. Cum
aũt quis ab intuitione vero pacis implicat se multis occu
pationibus tẽporaliũ: excęcat a diabolo signato per Nabu
chodonosor. Sed'm ablatiuũ seu impeditiuum visus spũa-
lis est carnalis parentũ affectio. Cũ em̃ qs nimis sensualiter
amat, ppinquos multa facit incõuenientia: quæ tñ ipse nõ
videt passione amoris obscuratus. Quod manifeste patet
q̃tidie. Nã & plati ecclesiæ largiunt̃ bona ecclesiaꝝ paupe
ribus distribuẽda cõsanguineis etiã nõ egẽtibus: & bñficia
& dignitates eis in meritis: existimãtes sibi hęc licere. Con
tra quos dicit Amb. Non, ppterea te deo dedicasti vt illos
diuites facias. s. ex bonis ecclesiaꝝ: sed vt tibi vitã perpetuã
fructu boni opis. i. eleemosynę acqras: & p̃rio miserationis
pẽtã tua redimas. Putãt se parũ polcere pmiũ q̃runt tuum:
vitę tuę adimere cõrendũt fructum: & accusant ꝙ eos diui
tes nõ feceris: cũ te velint illi parentes æternę vitę fraudare
mercede. dist. lxxxvj. est, pbãda. Et laicis licitũ videt retine
re aliena ad nutriendũ familiã cũ honore. In cuius figurã le
gitur ꝙ Dalila dedit Sansonẽ in manibus Philistinoꝝ: qui
eũ subito excęcauerũt: vt habet Iudi. xvj. Sanson interꝑrat
sol eoꝝ: & significat p̃latos qui habent alios illuminare si-
cut sol. Nã de eis dixit christus Mat. v. Vos estis lux mũdi.
Vel etiã significat rectores quoscũq; familiaꝝ: qui debent
suo exẽplo illustrare. Dalila interꝑrat situla qua. s. hauritur
aqua de pureo: & significat affectionẽ carnalẽ, ppinquoꝝ.
Sicut em̃ situla hauriẽ de aqua putei ad volũtatẽ: ita hmõi
affectiõe carnali hauriũt, ppinq a suis platis: vel maioribꝰ
de his tpalibus quãtũ volũt: q̃ affectio tradit in prãtẽ Philf
stinorum. i. dęmonũ obcęcãtiũ illos: vt dicere possint illud

Septẽ
sunt exę
cãtia
visum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scrutator maiestatis opprimitur a gloria.

Pā. Lumē oculoꝝ meoꝝ: & ipm non est mecū. Tertiū exceptiuum est diuinoꝝ nimis subtilis pscrutatio. Vñ dr Prouer. xxv. Qui scrutator est maiestatis opprimetur a gl'ia. Sicut em si qs velleꝛ aspicere fixe in spherā solis: potius obcęcaret q ipm plene videret: sic mētis nrę acies inualida in tā excellēti luce. s. perfecte cognitiōis diuinoꝝ figi nō pōt: qd' si tētauerit qspiā errore cęcabit. Vñ & in figurā q erant in scā'ā tōꝝ veteris tēpli seu tabernaculi velata erant: & a quocūq; apte videri nō poterāt. Qd' est ꝯ curiosos qbus vidēt diuina secreta intellectu posse metiri: de quoꝝ numero aliq̄ fuit Paulus cōfidens nimis de propria sapiētia: & ob hoc nō intelligēs secretū mysteriū incarnationis ad qd' p priū lumē naturale nō attingit. Vñ & de eo dr Act. ix. q circūfulsit eū lux de cœlo: cadēsq; in terrā aptis oculis nihil videbat. In quo significata est indispositio sua. Sed postea humiliatus cū accessit ad Ananiā visum recepit. Quartū exceptiuum est tepiditas & pigritatio. Sicut em instrumēta artis cū nō exercentur diu hebetant: & alioquin rubiginē cōtrahentia destruunt. Et sicut vires corporis minuunt si qs in aliquo opere nō se exerceat. Ita & intellectus hebetatur si torpescat dēs dia: nō vacās lectioni vel meditationi spūali. Vñ & Victorin⁹ dicit. Cito pigrescit iudiciū hūanū: nisi iugi lectione reparet. Et in huius figurā legit Tob. ij. q cū sederet dormitās hyrūdinib⁹ emittentib⁹ ster coram sup oculos suos excęcatus est. Ad significādū q q dat se dormitioni pigritię & qeti corporali: tētationibus immissis a diabolo excęcatur. Quintū exceptiuū est munerum receptatio. Vñ dr Exo. xxiij. de iudice. Nā accipies munera q excęcāt prudentes: & subuertūt verba iustoꝝ. & ꝓpterea in iure ralib⁹ phibet munera recipere. Nā hmōi obcęcati efficiunt postea acceptores personaꝝ ferentes iniustas sniās. vñ. Isido. xj. q. iij. paup. dicit. Citoviolat auro iustitia: nullāq; reus pertimescit culpā quam redimere numis existimat. Et de hoc etiam dñs cōquerit p Esa. di. c. j. Principes tui infideles. s. nō seruātes fidelitatē & equitatē in iudicijs: socij furū: oēs diligunt munera: sequunt retributiones: pupillo nō iudicant: & causa viduę nō ingredit ad eos. Et in figurā huius dixit rex Israis Sarai vxori Abraę. Ecce dedi mille argēteos fratri tuo scilicet Abraę: hoc erit tibi in velamē oculoꝝ ad oēs q tecū sunt: & quocūq; perrexeris memēto te deprehensam. Gen. xx. Sextū est tēporalis exaltatio. Multū em impedit honor & prosperitas mūdi cognitionē sui: & per cōsequens dei. vñ dicit Apo. iij. dicis q diues sum & locupletatus & nulli⁹ egeo: & nescis qa miser es & miserabilis: & pauꝑ & cęcus & nudus. Sic Saul. exaltat⁹ ad regnū seu regimē ppli ita excęcatus est: vt reuerentiā quā prius exhibuerat patri spūali. s. Samueli amitteret dei obedientiā negligeret: generū suū Dauid sibi & tori regno perunlē⁹ cōtinuo psequeret ad mortē: & ad ea q̄ dānauerat & expulerat de regno. s. Phitonissas & diuinatores se cōuerteret: vt hr. j. Reg. xxviij. Septimū excęcatiuū est in malo assuefactio. Vñ dr Sap. ij. Malitia excęcauit eos Malitia aūt importat habitū vitij: qui acquirit ex frequentatione actuū & assuefactione. Talē cęcitatē incurrerāt Pharisei: de qbus christus ait. Cęci sunt & duces cęcoꝝ. Mat. xv. In hui⁹ figurā legit Genē. xxvij. q senuit Isaac & caligauerūt oculi eius: & præ senectute videre nō poterat. Cū em qs inueteratur in aliquo malo ex cōsuetudine ipsius nō cognoscit: nec sibi cōscientiā facit etiā de apertis malis. Simil'r & de Germanis legit. i. Theutonicis q antiquitus nō sibi faciebant cōscientiā de furto & rapina putātes sibi licere: ita erant assueti ad illud. Et Sodomitę assuefacti tanto scelere nō cognoscebant: & cōscientiā sibi nō faciebāt de tanta turpitudine palā: & pene oēs illius ciuitatis talia operantes. Et sicut percussi erant cęcitate mētali ꝓpter eoꝝ malitiā: ita & in figurā percussi sunt cęcitate corporali cum voluerunt in Loth irruere: vt habetur Genē. xix. Sed talia flagitia & si oēs gentes facerent: eo dē criminis reatu diuina lege tenerentur xxxij. q. vij. flagitia. Sic etiam multi qui dicunt christiani i uetērati in malis ita excęcati sunt: vt tā q̄ licita velint ea defendere: vt q̄ plures contractus vsurarios: fraudulētias: turpitudines: pompas: & alia plura: de quibus dicit Esa. vj. Excęca cor populi huius. i. excęcari permittes: & aures eius aggraua: & oculos eius claude: ne forte videat oculis suis: & auribus suis audiat: & corde suo intelligat: & conuertatur: & sanem eum.

Iudicū doctria

Sodomitarū redargutio.

§. III. CONSECVTIVVM HVIVS

defectionis quod est tertium principale est priuatio visionis christi. Vnde dicitur. Non viderunt solem. Sol iustitiæ christus deus noster canit ecclesia. Sicut em hic non vident per veram fidem: ita in futuro non videbunt per manifestā speciem eius scilicet diuinitatem.

¶ De illuminatione seu recuperatione visus. Cap. v.

POST TRACTATVM DE excęcatione videndū est de recuperanda illuminatione: quā vt summe necessariam postulabat quidā cęcus dicēs dño Iesu. Dñe vt videā. s. peto. Lucæ xviij. Et ad idē facit qd' ait Pā. cxviij. Reuela oculos meos: & cōsiderabo mira. de lege tua. Vbi tria notant.

¶ Petit illuminationem: ibi. Reuela oculos meos.

¶ Innuit huius rei fructificationem: ibi. considerabo.

¶ Exprimit fructus determinationē: ibi. mira. de le. tua.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Septem modis illuminat qs spūalr.

sciendū ſm Hug. cardi. super Pā. q septē modis illuminat quis spūaliter: seu aperiunt oculi eius mētales. Et primo p pœnę afflictionē. Esa. xxviij. Vexatio dabit intellectū. Vexatio videlicet alicuius infirmitatis: persecutionis: infamationis: & hmōi: dabit intellectū. i. illuminationē intellectꝰ In huius figurā legit Genē. ix. de primis parentibus: q aperti sunt oculi eoꝝ. Senserunt em carnis rebellionē: & inde pœnam cōfusionis & erubescētię: ꝓpter qd' fecerūt sibi perizōmata. Vñ dicit ibi glo. Gre. Oculos quos culpa claudit pœna aperit. Exēplū patet in Manasse rege Iuda pessimo: & in uoluto in oi scelere vñ & mēte excęcato: & tā cum sustinuit pœnā incarcerationis & vinculationis & amissionis regni a rege Assyrioꝝ: ibi aperti sunt oculi mētis ei⁹ ad recognoscendū scelera sua. Sccō per ꝓprie fragilitatis ꝓsiderationē Ad sensum patet q̄ qui habet albuginē in oculo nō videt: sed pupilla q nigra est bn̄ videt. Moraliter aūt albuginē habet in oculo q veritatis lucē videre nō sinit: q arrogātia, sapiētię seu iustitiæ excęcat. Sed pupilla oculi nigra videt: albuginē tolerās nihil videt: qa videlicet sensus hūanę cogitationis si stultū se ꝓtōrēq; intelligit: cognitionē intimę claritatis apphendit. Hęc Grego. dicit. xlix. hinc etenim. In huius figurā legit Io. ix. q dñs Iesus luto impositō sup oculos cęci nati eū illuminauit. Lutū aūt super oculos significat fragilitatē & miseriā, ꝓpriā in cōsideratione mentis habitam. Amos etiā, ꝓpheta cū dixit amasię cōsiderando sue vilitatē ex se. Nō sum, ꝓpheta: & nō sum filius, ꝓphetę: sed armētarius ego sum villicans Sycomoros. Ex hac sua humiliatione & recognitione sue cōditionis recepit tūc actualiter lumē, ꝓphetię a dño: vt patet Amos. vij. Tertio per pœnitētię amaricationē aperiunt oculi. pœnitētia certum est q̄ tollit pctm. Vñ dixit princeps apsoꝝ Pet. turbis Iudeoꝝ q audiebant verbū eius. Pœnitemini & cōuertimini vt deleantur pctā vra. Act. iij. Cū aūt pctm sit illud solū qd' habet aīam excęcare. iuxta illud Sap. j. qd' dr de pctoribꝰ. Excęcauit illos malitia eoꝝ. Pœnitentia aūt pctm expellit sicut sanitas infirmitatē & virtus vitiū: ideo sequit q pœnitētia illum nat mentē. In cuiꝰ figurā legit Tob. xj. q cū Tobias posuit sup oculos patris sui excęcati fel piscis: apti sunt oculi eius: & lumē recepit. Fel qd' est amarū significat pœnitētiā: q vt diffinit Amb. est dolor cordis & amaritudo aię pro malis q̄ q̄sq; cōmisit vel cōsensit. de pœn. dist. j. ecce nūc tps. Q. aūt illud fel qd' illuminauit esset piscis: designat qa pnia ipsa est semp in electis & bonis: q superenatāt mūdi sicut piscis aquā. Exēplū in maria Magdalena: q̄ postq̄ amaritudinē pnię oculis interioribus & exterioribꝰ adhubuit: vanitates pōpas: lasciuias: ornatus: q̄ prius vt cęca nociua & dānabilia esse nō videbat: & ideo illis dedita erat: postea vt illumināta desęrit & abominata ē. Sic & Pelagia & Maria Aegyptiaca & Arsenius & plures alij fecerūt: & quotidie faciunt multi pctōres reuertētes ad pniam. Quarto per ꝓpriam vel alienā oīonem: vñ & cęcus q sedebat secus viā mēdicās petens illuminationē: dū clamabat. Miserere mei fili Dauid: vidit recepto lumine. Luc. xviij. Sapiēs etiā dicit q̄ inuocauit. s. orando: & venit in eū spūs sapiētię cuius lumē est inextinguibile. Et Salomon postulās lumē sapiētię super oīa alia advidendū q̄ sibi agēda erāt ad regimē ppli exauditus fuit: vt patet. iij. Reg. iij. Sed & oīo alterius multū etiā iuuat ad illuminationē. Vñ & iij. Reg. vj. dicit q orante Helisęo ꝓ puero. i. seruo suo aperuit dñs oculos pueri & vidit mōtē plenum

Pœnitē tia expellit pctm si cut sanitas tas infirmitatē.

Incōsideratio vt ē cā oīs mali. ita ꝓsiderationis notatur ibi. Mirabilia de lege tua. Lex dei: est ꝓcipue lex euangelica: de qua quoad exempla gesta Saluatoris nobis imitāda: & quo ad miracula, a nobis venerāda & quo ad documenta, a nobis obseruanda: vt de diligēdo inimicos: & reddere bonum pro malo: & huiusmodi. xxiij. q. iij. sex differētiæ sūt.

¶ De exercitio intellectus speculatiui. Cap. vj.

plenū equoꝝ & currituū ignitoꝝ. Oportet tū q̄ ꝓis ꝓ q̄ oratur adiuuet orātē habilitādo se. s. ad gr̄am: & nō i malicia pseueret. Vnde dixit dñs Hiærę. vij. c. Noli orare ꝓ pplo isto: neq; sumas laudē. & oīonē: & nō obsistas mihi: quia nō exaudiā te. Vñ legit i vitis patrū. q̄ cū qdā multū tētarꝰ re cōmēdasset se oīonib⁹ cuiusdā sctissimi viri: & ꝗ pluries Exēplū refert. fecisset. nec sctiret iuuamē vt aperitāt oculi mētis eius ad cognoscēdū malū dānū pctī. Demū reuelatū ē illi pctm hoc ꝓcedere ex defectu illi⁹ tētati: qa nō se adiuuabat. Et tū ip so reuertēte ad eū declarauit pctm ille talē defectū per materiale exēplū: videlicet iubēs illi vt saccū plenū aręna eleuaret sup humerū suū: q̄ eo facięte: pctm ille retinebat saccū ex pte iferiori deprimēdo. Et cū ille, ꝓpterea eleuare non posset. & pctm istaret i dicēdo vt leuaret. Rndit: nō possum: qa tu me nō adiuuas sed ipedis. Et ait pctm. Sic & oīo mea nō pt tibi, pdesse & illūinare: qa tua desideria me nō adiuuāt sed ipediūt. Quito illuminat qs p̄ cęli habitionē. Apoc. iij. Collirio inūge oculos tuos vt videas. cęlus importat quēdā itēsum amorē q nō pmittit: sed ipedit quātū pōt: ne aliq̄d sinistrū cōtingat amato: & ne separet ab eo. Hoc cęlo ductꝰ dñs Iesus flagello expulit emētes & vēdētes i tēplo. Io. ij. Nō valēs sustinere dehonorationē pris cœlestis. Si q habet celū erga salutē ꝓpriā: ipse cęlus aperit oculos ei⁹ ad cōsiderādū & cauēdū: q̄ cūq; sunt ꝓ ipsā salutē. Et sicut radius solaris cū reuerberat terrā: in eo videtur minutissimi aromi & inumerabiles: ita q pcutit cęlo dei & aiæ suæ i se videt minimos defectꝰ & inumeros Hoc cęlo ductus Mathias: occidit nuntium regis Antiochi. q inducere volebat ppm ad idolatriā: & Iudæū quē dā tūc idolis imolārę. vñ de eo scribit. j. Mach. ij. q cęlatꝰ est legē: sicut fecit Phinees Tābri filio Salomi. Sexto apparuit oculi p æternæ suauitatis pregustationē. Pā. xxxiij. Gustate & videte qm̄ suauis est dñs. Vel sic: p eucharistiæ deuotā sumptionē: ibi em ſm btm Thio. spūal is dulcedo i suo fōte gustat. & recolit memoria passionis christi: i q̄ latere ei⁹ trāsiuit a Logino: ex sulla sanguinis de latere exHistoria Lōgim. eūtis (vt dicit) ꝗgēte Loginꝰ oculos: illuminatꝰ ē corporaliter & multo magis spūaliter: qa postea sctus & martyr fuit: & ipse ꝙ suis effusus. misereri erat sacramēti altaris quo mētes illuminant. In cuiꝰ figuram dr. j. Reg. xiij. q Ionathas gustato melle repto: illuminati sūt oculi ei⁹: q ia pre fame, quasi defecerat. Significat em mel: suauitatē ipsi⁹ sacramēti. Et qa p gustū seu comestionē vnit cib⁹ cū cibato ex quo vigorat i visu & alijs potētijs. Io sacramētū istud p modū cibi: & p gustū sumit: ad designādū: q p ipi⁹ debita ſuptionē: vnit suaui⁹ aīa cū xpo: & magis illuminat ſm Tho. in. iij. Hinc & Dama. dicit. Ignis nostri desiderij assumēs eā: q ex isto carbone ē ignitionē. illuminabit cor da nostra. Septimo aperiunt oculi: p gr̄æ infusionē. Qd' cognoscēs Pā. xij, ipsam petebat dī. Illumina oculos meos: ne vnq̄ obdormiā in morte. In cuiꝰ figurā dr. iiij. Reg. iij. q Hæliseꝰ incubuit super puerū. & oscitauit puer septies: aperuitq; oculos. Puer mortuus est peccator: cui incubat dñs: vocando ad pœnitentiā: qui septies oscitat: cū sancti spiritus, septē dona recipit. Et sic illuminatur per gratiā.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

Sicut nō ꝓsiderare: est causa oīs mali & dānatiōis: ꝓpt qd' dr Esa. v. Opa manuū ei⁹. s. dei: nō cōsideratis, ꝓpterea captiuꝰ ductus est pp̄l's meus. Ita ꝓsideratio: est cā multorū bonoꝝ: videlicet &recessꝰ a malo. Vñ dr. Ezechielis. xviij. de pctore. Cōsideras & auertēs se ab oībꝰ iniqtatib⁹ suis: quas operat⁹ est: vita viuet & non morietꝰ. Est & cā solicitatiōis: ad bona. Vñ Iob. xxiij. dr. cōsiderās: eū timore solicitor. Est & causa ꝓpassiōis: ad ꝓximū. Vñ ad Gal. vj. dicitur. Arguite eum. s. peccatorē i spiritu lenitatis cōsiderans teipsum: ne & tu tenteris.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

pō. xvii.

determinatio fructus cōsiderationis notatur ibi. Mirabilia de lege tua. Lex dei: est ꝓcipue lex euangelica: de qua Pā. Lex dñi immaculata &c. Hæc continet mirabilia. Et quoad exempla gesta Saluatoris nobis imitāda: & quo ad miracula, a nobis venerāda & quo ad documenta, a nobis obseruanda: vt de diligēdo inimicos: & reddere bonum pro malo: & huiusmodi. xxiij. q. iij. sex differētiæ sūt.

¶ De exercitio intellectus speculatiui. Cap. vj.

E EXERCITIO INTELLE

ctus speculatiui: & practici vtualis. Et de speculatiuo quidem ait dominꝰ: per pā. xlv. Vacate & videte. qm̄ ego sum deus. Cū em dilectio dei sit necessaria ad salutem: & Via quæ ducit ad cœlum: quia ſm Aug. In uisa diligere possumus: sed incognita nequaq̄: ideo cognari debemus ad videndum. i. cognoscendū dñm nostrū esse deū: qa aliter eū diligere nō valemꝰ. Est em obiectū voluntatis: bonū cognitū seu intellectu visum: ꝓpterea christ⁹ dicit. Bti oculi q vi. &c. Lu. x. Vacate & videte. vbi tria nota.

¶ Primum: est ab alijs actibus cessatio: ibi vacate.

¶ Secundum: actualis speculatio: ibi. videte.

¶ Tertium: est speculationis determinatio: ibi quoniam ego sum deus.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Processus virtutum.

sicēdū: q̄ cū aia sit virtutis finitæ: & q̄ liber ei⁹ potētia: cū actualr exercet i vna vehemēter: ops q̄ remittat vel cessetab actu aliar: sicut: cū qs facit aliq̄d op⁹: qd' regrit attētionē: vt pigēdo: sculpēdo: scribēdo: nō pōt ꝓtūc intelligere aliq̄d arduū. Oportet ē si qs debet speculādo deū itueri: q̄ cesset ab alijs corpalib⁹ actib⁹. Et ꝓpterea deꝰ pcepit die sabbati, cui nūc succedit dnica & alia festa) vt vacaret ab opib⁹: vt sic mel⁹ posset diuinis itēdere. In huiꝰ figurā Iacob pri⁹ dict⁹ est Iacob: qd' interpt̄ supplātās: & exin de Israel: qd' interpt̄: vidēs deū. Genē. xxxij. ad significādū: q̄ oportet pri⁹ vitia supplātare: āteq̄ possit subtiliē speculādo deum videre. Et hoc est qd' dicit: Vacate. i. cessate. Primo pricipaliē a pctis: q̄ tollit getē mētis: & obscurāt i tellectū. iuxta illud. Esa. lvij. Cor ipi: q̄si mare feruēs: qd' quiescere nō pōt. In aqua aūt turbata: nō clare intuet sed quieta. Vacate etiā: ab exterioribꝰ exercitijs & occupationib⁹: q̄ & si bonæ sint: tñ obnubilāt seu diminuūt speculationē. In huiꝰ figurā Lya: et si plures filios generaret: lippis tñ oculis erat. Rachel aūt & si inferecūda: tñ venustū & pulchrū habebat aspectū: & interpt̄ vt: vidēs principiū: quā pmaxime sup alias dilexit Iacob: vt habet Genē. xxix. & significat speculationē siue aiam cōtēplatiuā: q̄ in speculatiōe deū ituet pricipiū oim. Hęc & si sterilis sit filijs occupationi: exterioꝝ: qb⁹ aīæ p fidē deo gnānt: tñ qa magis & feruēti⁹ diligit deū: pmaxime ipa a deo diligit. vacate quoq;. i. cessate a tumultib⁹ cogitationū: q̄ ipediūt subtilē inuestigationē. vñ & saluator dixit. Intra i cubiculū tuū. i. secretū mētis: & clauso ostio. s. sēsuū interioꝝ & exterioꝝ aliꝰ reb⁹ extraneis: ora patrē tuum. Mat. vj. Oīo autē ſm Dama. est ascēsio intellectus in deū. s. ꝑ speculationē.

Oīo est ascēsio itellectꝰ in deū.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

dū clarū est: q̄ sicut habēs visum corpalē: nō videt rē nisi actualiter oculū: ad illā dirigat intuēdā: sic & habēs intellectū quātūcūq; etiā acutū: deū videre seu cognoscere nō pōt nisi actualiter intellectꝰ ferat⁹ in eū. Sed cū dirigit in deū videt eū p fidē i via: p speciē i pātria. & ſm Augu. visio est tota merces. s. fundamētaliter. ex visione em̄ sequitur necessario dilectio & fruitio. vñ ipe Aug. i fine vltimi de ciui. dei. dicit. Ibi vacabim⁹: & videbim⁹: videbim⁹ & amabim⁹: amabim⁹ & laudabim⁹. vbi notat⁹ gaudiū fruitionis. Et sicut videtes vnā rē & eādē: pleni⁹ videt & plures ei⁹ ūlitates & circūstātias: q acutiorē visum habet. Sicut etiā i pātria: maiorē cognitionē de deo habet vn⁹ fidelis q̄ alius: ac ēt de alijs reb⁹. Sic in pātria: licet oēs videāt deū (qd' ē vnū denariū ꝓcessū oīb⁹ laborātib⁹ i vinea dñi) tñ acutius & perfectius videt vnus q̄ alter: & ꝓ tñ magis eo fruitur. Et hoc est: in domo pris esse multas mansiones. Io. xiiij. id ē differētias premioꝝ. Nō obstat his: q. s. dr Exod. xxxiij. Nō videbit me hō et viuet: et aliud Ioā. i. Deū nemo vidit vnq̄. Pōt em̄ ꝗ intelligi dupliciter: videlicet q nō videt deū: nec videre i gloria pōt hō. i. carnalit⁹ et sēsualiter viuēs: ſm Io. Cassia. Alio modo q hō. i. creatura rōna q̄ intellis viuēs vita sensitiua: seu vt ēs sensibus: nō pōt deū videre in gloria. Sed aīa separata: nō vtitur sensibus: cū corp⁹ non habeat: et ideo videre potest deū ſm Tho. In corpe etiā posita: aliena a a sensibus: potest videre deū p essentiā: sicut vidit paulus in raptu suo. visione etiam gustativa: videre homo. i. carnalis deū: in Vita ista sicut virtuosi: de qua psalm. Gustate et videte qm̄ &c.

Deū nemo vidit vnq̄ videt deū: nec videre i gloria pōt hō. i. carnalit⁹ et sēsualiter viuēs: ſm Io. Cassia. Alio modo q hō. i. creatura rōna q̄ intellis viuēs vita sensitiua: seu vt ēs sensibus: nō pōt deū videre in gloria. Sed aīa separata: nō vtitur sensibus: cū corp⁹ non habeat: et ideo videre potest deū ſm Tho. In corpe etiā posita: aliena a a sensibus: potest videre deū p essentiā: sicut vidit paulus in raptu suo. visione etiam gustativa: videre homo. i. carnalis deū: in Vita ista sicut virtuosi: de qua psalm. Gustate et videte qm̄ &c. pō. xxxiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

Exodi xxxiij. nota:q̄ de⁹ ꝑm Anſ.eſt q̄ meli⁹ excogitari nō pōt.Eſt em̄ vniuerſale bonū.vñ & moyſi dixit aſcēde ī mōtē ad me & oſtēdā tibi oē bonū.i.meipm.Et ga ſpūs ē nō corp⁹:iō cū Pē.ait.Magnitudinis eius nō eſt finis loqtur de magnitudine ſpuali:nō corpali.In his em̄ q̄ mole magna nō ſunt:idē dicim⁹ maius:qđ meli⁹.Eſt igit bonitas ei⁹ ifinita:& bonitas ei⁹ eſſentia ei⁹.& qđ ait Iob.c.xj.q̄ de⁹ eſt ex celſior cœlo:latior mari:lōgior terra.Admonet apl̄us ad Eph̄.iij.nos ita bene viuere:vt poſſim⁹ ꝓpr̄hēdere cū oibus ſanctis:q̄ ſit lōgitudo:latitudo:ſublimitas.& ꝓfūdū ſ.dei.i.intelligere ſane ſicut videt ſēti.Nō em̄ materialr intelligēdę ſunt iſtę dimēſiōes:ſed ſpūaliť.Et lōgitudo q̄ dē ei⁹ ē ęternitas:qa nec pricipiū nec finē habet.vñ Dañ. vij.dr.Ptās ei⁹ ptās ęterna.Eius latitudo eſt charitas immēſa:q̄ ąplectit etiā inimicos:& nihil odit eoꝝ q̄ fecit:& ꝑcipue amor quē habet ad hoies.Hiere.xxxj.In charitate ꝑpetua dilexi te:iō attraxi te miſerās.Ei⁹ altitudo ē ſublimitas ſapię vel ptātis:qua cūcta cognoſcit.Oculi em̄ dñi multo plus lucidiores ſūt ſup ſolē:vt dr Eccl̄i.xxiij.Sicut em̄ ſol illuminās reſpicit:ita de⁹ cūcta videt.vñ Ambro. Ois rō ſupnę ſcię vel terrenæ creaturę in eo eſt:q eſt ca put eaꝝ:& auctor:vt q hūc nouit:nihil vltra q̄rat:qa hic ē pfecta virt⁹ & ſapia:qcqd alibi q̄rit:hic pfectę inuenit.In Daniele & in Salomone oſtēdit ifidelib⁹:ſe ee auctorē totiꝰ eloquētię & ſapiētię.diſt.xxxvij.legim⁹.j.§.ſed ecōtrario.Eius aūt ꝓfundū:eſt inſcrutabile iudiciū iuſtitię eius quo aliquos ſaluat:alios iuſte dānat.Videte ergo q̄ ego ſum deus:iuſtus:æternus:ſapiēs:fortis:& amandus.

§.IIII.TRIPLICITER VIDERI

pōt de⁹ a nobis ꝓut notari pōt ex illis ꝑbis apl̄i.ſ.videm⁹ nūc ꝑ ſpeculū ī ęnigmate:tūc aūt facie ad faciē.j.Cor.xiij.

¶Primo ergo:notatur ſpeculatio communialis:ibi.Videmus nunc ꝑ ſpeculum.

¶Scđo.iſinuať ſpeculatio ꝓphetialis:ibi. In enigmate.

¶Tertio:demonſtratur ſpeculatio clara & eſſentialis:ibi Tunc autem facie ad faciem.

Primus igit nobis videndi ſeu cognoſcēdi deū:eſt ſpeculatio cōis.Cōem dico:qa fideles & infideles: boni & mali pñt deū cognoſcere ſpeculādo:ꝑ fidē vel rōnē naturalē. Vñ &apl̄s ad Rom̄.j.dicit de pḥis Ethnicis.qđ notum eſt dei.i.qđ ſciri poteſt de deo naturaliter:manifeſtū ē illis.

Specula dei ſeptem. Sunt aūt ſeptē ſpecula:per quæ nūc videť de⁹.

¶Primum:eſt amor naturalis.

¶Secundum:ratio internalis.

¶Tertium:creatura corporalis.

¶Quartum:ſcriptura diuinalis.

¶Quintum:iuſtitia virtualis.

¶Sextum:anima humanalis.

¶Septimum:angelus ſpecialis.

§.V.PRIMVM IGITVR SPECVLŪ

eſt,amor naturalis ſummi boni.Vnūquodq̄ em̄ graue:ꝑ tāto cognoſcit naturaliter modo ſuo q̄ ſit cētrū terræ:ꝑ quanto in ſe ſentit appetitū ſeu inclinationē illud ī uenire et illuc ſe dirigit.Vnūquodq̄ aīal nouit modo ſuo cibū eſſe:qa ſentit ſe fameſcere & illum appetere.Quodlibet flumen fateť eſſe mare:qa diſcurrit qnouſq̄ illud iueniat.Qđ aūt nō eſt naturaliter mouere nō pōt.& ſi volūtarie poſſet qs moueri ad aliqđ bonū qđ crederet eſſe & nō foret:ſed talis motus naturaliter eſſe nō pōt.Ad ꝓpoſitum.Ois aīa rōnalis,& ſi nihil viderit/audierit:vł legerit:ſentit iſta tria in ſe deſideria.ſ.cognitiōis veritatis:affectionis bonitatis:requietionis & trāquillitatis: horrēs & fugiēs cōtraria eorum. De primo dicit pḥs.Oēs hoies nasi deria. tura ſcire deſiderāt.& quāto plus nouit hō:tāto magis apIn prin cipio Metaphyſ. petit ſcire.ꝓpter qđ dicit Salomon Eccl̄s.j.q̄ nō ſatiatur oculus viſu:nec auris auditu impleť.Qđ intelligitur magis de interiori cognitiōe q̄ exteriori.Et quāto res eſt magis ardua & difficilis:tāto magis intelligere cōcupiſcit,ſi eius capax eſt.Nā & de diuinis & cœleſtib⁹:& ſi modicū quid & imꝑfectiſſime cognoſcere valeamus: tñ propter eoꝝ nobiliratē & maximā veritatē:talis parua cognitio magis perficit & mentē delectat:q̄ pfecta cognitio iferiōrū.De ſcđo dicit pḥs in.j.Ethi.Bonū eſt qđ oia appetūt. & quāto maius/tāto magis appetit.Vñ Boe.in de conſo. phię.inquit.Inſita eſt mētib⁹ hoīm naturaliter veri ſumiq̄ boni cupiditas.Et quia virt⁹ eſt verū bonū cōducēs ad vnū ſummū bonū qđ eſt de⁹:ideo ipſa naturaliter appetitur:& cōtrarū eius.ſ.vitiū horrori habeť:adeo vt dicat moralis Seneca.Et ſi ſciret hoies ignoraturos: & deos ignoſcituros, adhuc dedignarer peccare. Tertiū.ſ.quies ſeu pax etiā naturaliter peroptatur.Oia em̄ appetunt pacē ſm Diony.quę nō ē aliud:q̄ trāquillitas ordinis rerū: vt.ſ.vnaquęq̄ teneat locū & obtineat finē ſuū. Vñ & Augu.in lib.cōfeſ.Feciſti(inquit)nos dñe ad te:et inquietū eſt cor noſtrū,donec requieſcat in te.Cū igit q̄libet experiať in ſe iſta deſideria.ſ.cognoſcēdę ſummę veritatis:adipiſcēdę pleniſſimę bonitatis:cōſequēdæ indeficiētiſſimę requiei et trāquilitatis:et in nulla re ex creatis poſſint iſta haberi:cum deus et natura nihil fruſtra operētur:ne iſtud naturale deſideriū i hoie fruſtreť:oportet q̄ſit aliq̄ prima cā ſumma veritas:maxima et pleniſſima bonitas:ſuauiſſima et quietiſſima trāquillitas:i qua oino quieſcat noſter affectus.Et hic eſt deus noſter.et non æſtimabiť alius aduerſus eū.Hic adiuenit omnē viā diſciplinę:et tradidit illam Iacob puero ſuo,et Iſrael dilecto ſuo.Poſt hęc in terris viſus eſt et cū hoibus cōuerſatus eſt. vt dr Baruch.iij. per rōnē videlicet cognitus.Videte ergo p ð ſpeculū:qm ego ſum deus.Sume exēplū in aliq̄ corpore humano:qđ nūq̄ fuit ſanū:neq̄ vidit hoiem:nec ſcit qđ ſit ſanitas:puta hydropicū:paralyticū et hmōi.Si interroges tale infirmū corpore,qđ vellet:quid deſideret:quid querat.Reſpō debit vtiq̄ ſe velle eſſe liberū ab illis calamitatib⁹ et miſeriis et infirmitate.Et ſic implicite deſiderat ſanitatē:licet ſpecialiter ab eo nō cognitā.Sic ad ꝓpoſitū:ingredere ſecretū mētis tuę et tibi loquēs dic.O aīa mea:es ne quieta in totū:Et ſubito reſpōdebit tibi:certe nō.Et quare:quid velles vt quiera eſſes ? Sed caue diligenter ne ſenſualitas ſe immiſceat intra aīam et ſpiritū:et nō vocata rūdear.Cupio diuitias:honores:potētias:famam et hmōi.Certe iſta nō ē reſpōſio ſpūs ſiue aię:qa ſpūs ſpūalia appetit nō carnalia.Impone igit ipſi carni ſilētiū:et dic ſpiritui q̄ reſpō deat ipſe.Et ſubito dicet.deficit mihi requies:et hoc ē qđ ſumme opto.ſ.quietari:tale bonū habēdo q̄ amplius nō deſiderē.Et tunc queras vlterius.Quid eſt iſta quies ſeu bonū,in quo appetis quieſcere?Et cū adhuc nō pfecte cognouerit & ꝓceperit tale bonū:talē quietē:nec i quacūq̄ creatura inuenerit:videt ꝑ hoc ſpeculū naturalis deſiderij:deū eſſe ſolū illud bonū perfectiſſimū qđ eū quietare poteſt:quo cognito ipſum ſuper omnia diligat. Nam cognoſcendo et nō diligendo dicit Iacobus:q̄ talis ſimilis Iaco.ſ. eſt homini cōſiderāti vultū natiuitatis ſuæ in ſpeculo: q ſtatim abiit et oblitus eſt qualis fuerit.Vultus aię eſt volūtas:qa nutibus vultus manifeſtamus volūtatē ipſam. Volūtas ē vultus a volo vis dicitur.Vultus vero natiuitatis eſt volūtas ſeu appetitus naturalis.Tūc ergo quis in ſpeculo reſpicit vultū natiuitatis ſuę:eū intellectu cōſiderat: naturale deſideriū ſibi ineſſe ſummi boni.Sed ſi non diligit et operať vt nouit:abiit et obliuiſcit qualis fuerit.Et ſic patet quomodo videmus nunc per primū ſpeculum.

§.VI.SECVNDVM SPECVLVM

vt dictū eſt:eſt ratio internalis. Egreditur enim ipſa rō ex tra ſe:et reſpicit(mediātib⁹ oculis corporalib⁹)creaturas oēs quas poteſt videre:vel qđ libet ſcire.Exinde reuertit intra ſe,et elicit ex his cōſideratiōes:tres:quaſi tres partes hui⁹ ſpeculi ſecūdi:ꝑ qđ de⁹ videt:videlicet quātitatis magnitudinē:virtuoſitatis pulchritudinē:mor⁹ iceſſitudinē.Et ſic atteſtātur et oſtēdūt diuinā poteſtatē:eius ꝙ tuoſitatē:et omnimodā immutabilitatē.Et hoc eſt qđ ait apl̄s ad Rom̄.j.inuiſibilia dei.i.inuiſibilis magnitudo et potētia eius a creatura mūdi.i.hoie:ꝑ ea quæ facta ſunt.i. iſta ſenſibilia intellecta conſpiciūtur.Sempiterna quoq̄ virtus eius ac diuinitas quæ immutabilis eſt. Reſpiciamus ergo primo ī prima parte huius ſpeculi:et conſidere mus magnitudinē quātitatis continue et diſcrete creaturarū:et videmus qa magnus dñs et laudabilis nimis:et magnitudinis eius non eſt finis.Tāte magnitudinis dicitur eſſe cœlū a ſapiētibus,ꝙ ſi de nouo crearēť tot terræ & tāte:quanta eſt ea quę nūc eſt:quot ſunt grana arenæ maris:oēs ſimul nō adequarētur magnitudini cœli:q tñ pluAia exercit tres conſiderationes Pſal.cxl.iij.

res ſunt:ſed et ſi ſtellas cœli ille poſſet dinumerare: poſſet guttas maris q̄ plurimę ſunt:multo maiores tota terra. q̄ terra & ſi i ſe magna ſit:maior tñ ē aqua:& multo maior aer:& ignis ſphæra aere maior. Quis etiam dinumerare poſſet multitudinē piſciū in ſpeciebus innumeris:numerū auiū:quātitatē beſtiarū terrędomeſticarū & ſilueſtriū Quot ſunt genera arboꝝ:quot ſpecies herbarū: quot lapides ꝑcioſi:quot alia creata nobis ignota.Et harū creaturarū:aliquæ nō ſolū ſunt i maxima multitudine & magnitudine cōtinua:ſed & ꝑpetuitate ſemp durantia:vt elemēta & corpora cœleſtia.Et cū nulla harū ſe facere potuerit:ſed oēs clamāt illud Pē.xcix.q̄m ipſe fecit nos & non ipſi nos.Sic per ea videmus tāq̄ in ſpeculo rōnis: earum factorē eſſe deū noſtrū & ſumme potētē.Accedat:ait Ambro.quæcūq̄ creatura:& faciat tale cœlū & talē terrā:dicā qa deus eſt.Sed qa nulla creatura hoc facere pōt:cōſtat illū eſſe deū:qui hęc oia facere potuit.Eſt em̄ potētiæ ifinitę ex nihilo aliquid facere:ſicut & cūcta a deo ipſo creata ſunt:ſm illud.ij.Macha.vij.Ex nihilo fecit ea deus:& hominū genus:& ſic per ſpeculū nunc videmus deū. Scđa pars huius ſpeculi eſt ratio:quæ elicitur ex virtute & pulchritudine creaturarū.Neq̄ em̄ eſt aliq̄ ita minima creatura quæ careat ſua ꝓpria virtute:nō petrula:nō penula: Philoſophorū iſcitia taxatur. nō pellis:nō pilus:qui nō habeat ſuā virtutē. Et licet naturales multa dixerint de ꝓprietatib⁹ & virtutibus rerū: tñ nihil eſt qđ cognouerūt vel ſcripſerūt reſpectu ꝙ tutū ignotarū:& quæ nūq̄ ſcient ab hoibus.Pulchritudo etiā ipſarū mirabilis eſt.Et vt melius intelligas:cōſidera inſimū elementoꝝ.ſ.terrā:quæ cū videat deforis turpis:inviſcerib⁹ ſuis eſt ſpecioſiſſima & virtuoſiſſima.Si em̄ terra in ſe nō haberet magnas virtutes & pulchritudines abſcōſas:vnde ex ea poſſent educi metalla:aurū.ſ.& argentum ſtānū:æs:orichal cū:ferrū:plūbū.Vnde formāt ur ſuauia iſtrumēta organoꝝ:tibiaꝝ:cībaloꝝ:cāpanarū:& hmōi. Ex radicibus terræ egrediūtur illa ligna de quibus fiunt ſuauia inſtrumenta:vt leuta:cithara: lyręvioleꝫ:biſeri:& alia.Et ex metallis & lignis natis & terra cōpingūtur dulcia pſalteria:harpæ:& alia.O quot pulchri flores naſcūť de terra:roſę:lilia:violę:q̄ pulchri & ſuaues fructus:Quāta differētia & ſuauia vina vernacia :maluetica:gręca: trianica:muſchatella:alba:rubea:potētia & debilia ꝓfert nobis.Quot genera bladorū.quot aromata colligunť ex ea:cinnamomū & balſamū aromatizās:canella:myrrha: nardus:crocus:piper:zinziber:nuces muſcatæ:gariophili:ſaccarū:& alia multa. Nō ergo terra ira eſt turpis vt apparet:cū in ſe habeat tot pulchra/tot virtuoſa.Et tñ ita vilis eſt ꝙ pedibus calcamus:& ois turpitudo & putredo ī eā pronciatur:& in ipſam cōuertitur.Viliſſima eſt terra ī ter oēs creaturas:ſed nobiliſſima ſm noſtrā capacitatem: tor pulchra ex ſe producēs.Er i tātū nobilis:ꝙ affectꝰ noſter deceptus,non videtur aliud querere:q̄ res ipſius terræ.Si ergo terra eſt ita nobilis/pulchra/vtilis & cōcupiſcibilis:quāto nobiliorē aqua quæ ipſa ē ꝑcioſior.Et aer ꝑfectior aqua:& ignis aere.Et cœli multo nobiliores:pulchriores & virtuoſiores:elemēta ſunt cōſiderat ide mens in ſpeculo rationis:qm̄ ois virtus & pulchritudo effectus alicuius:eſt nobilius & perfectius in ſua cauſa.Et ideo cū deus ſit oim cauſa:videt qm̄ ſm Boe.de cōſoł.philo.Mūdum mēte gerēs ſimili ſub imagine formās:pulchrū pulcherrimus ipſe.Hac rōne motus ſapiēs oſtendit vanitatē, & ſtultitiā Gētiliū:qui creaturas deos putauerūt ex pulchritudine & virtute earū inſpecta.cū ipſe verus de⁹ pulcherrimus ſit:& pulchritudinē & virtutē cūctis rebus ipe tradiderit.Vñ dicit,Vani ſunt oēs hoies:in quib⁹ nō ſub eſt ſcięntia dei.i.vera cognitio de deo.Et ſequiť.Et de his quæ videtur bona:nō ponterūt intelligere eū qui ē:neq̄ operibus attendētes:agnouerūt quis eſſet artifex:ſed aut ignē:aut ſpiritū:aut citatū aerē:aut gyrū ſtellarū:aut nimiā aquā:aut ſolē & lunā:rectores orbis terrarū deos putauerūt. Quorū,et ſi ſpecie delectati deos putauerūt:ſciāt quāto his dominator eoꝝ ſpecioſior eſt.Speciei em̄ generator hęc oia cōfrituit.Aut ſi virtutē & opera eorū mirati ſunt itelligāt ab illis:qm̄ q hęc fecit,fortior eſt illis.Amagnitudine em̄ ſpeciei & creaturæ:cognoſcibiliter poterit creator horū videri.Hæc oia Sap̄.xiij.Tertia pars huius ſpeculi eſt ratio formata ex motu rerū.Oia em̄ creata aliquo modo mouentur.iuxta illud Boetij. Stabiliſq̄ manens das cūcta moueri.Mouētur enim aliqua per genera Motus tionē & corruptionē formæ ſubſtātialis:puta elemēta & ſpes ex elemēntata.Alia per mutationē qualitatis accidētalis: vt ponūť. cū quis mouetur ſeu mutatur de calido in frigidū:& ecōuerſo:de ſano ī infirmū:& de bono in malū,& ecōuerſo: vel de ætate in ætatē:vt de iuuene in ſenē.Mouentur alia localiter ſicut aīalia & corpora cœleſtia.In his igit motibus corporalibus,cū nil poſſit mouere ſeipm:ſed oē qđ mouetur ab alio mouetur:ſicut aialia mouētur ex motu cœli:& cœli mouētur ex motu angeli:& angelus ad motū alterius:& cū nō ſit procedere in infinitū:oportet deueni re ad vnū primū motorē:q̄ oia mouet:& ipſe immobilis perſeuerat.Et hic eſt verus deus & dñs noſter: qui dixit Malach̄.iij.Ego dñs & non muror.Et ſic videmus nunc deū,per ſpeculū rationis dictæ internalis:vt poſſimus dicere illud.ij.Pet.j.Speculatores facti illius magnitudinis gloriæ.i.ex ſpeculo rationis facti ſumus videntes magnitudinem dei glorioſi.

§.VII.TERTIVM SPECVLVM EST

creatura corporalis.Sicut em̄ cœli enarrant gloriā dei:ita et alia inferiora ipm̄ nobis manifeſtāt.Et hoc ſpeculū habet tres partes,vñ deū videamus.Et prima eſt ordo creaturarū,cū perſeuerātione.Scđa eſt actio earū,in ſui cōſeruatione.Tertia eſt finis earū,in creatione.Ordo vniuerſi eſt mirabilis:ita q̄ ex hoc in tāta rerū varietate ſic ordinata ratio cogatur affirmare vnā eſſe prouidētiā:quæ cūcta diſponit:& hic eſt de⁹.Et ga ſapiētis eſt ordinare, ſm pḥm.Ideo maximus ordo vniuerſi oſtēdit maximā eius ſapiētiā:propter qđ dicit Pē.Magnus dñs noſter,& magna virtus eius:& ſapiētiæ eius nō eſt numerus. Reperiť aūt in iſtis rebus creatis nō ſolū ordo ſitualis:ſed etiā tpalis et potētialis.Et ordo q̄dē ſitualis ſiue localis ī hoc apparet:quia q̄libet creatura tenet locū ſuū ſm dignitatē ſuam.Nā terra & terrena(ſicut viliora)ī imis locata ſūt. Aqua(vt dignior)alti⁹ eminet:diuina tū ſapiētia, arena maris et terminus ſtatuiť:vt vltra nō ꝓgrediať ad diſuēdā terrā.Aer(vt pfectior)aquæ eminet.Et ignis ita actiu⁹ et calid⁹:a nobis elongať ſup alia ſituatus.Cœli incorruptibiles.Sol luna:et ſtellę lucētes in ſuis ſphęris altiſſime collocatæ ſūt.Et cœlū empyreū nobiliſſimū,vbi gaudēt ſācti cū chriſto:ſupremū oim corporū eſt.Habēt etiā iſta corporalia ordinē tpis ſui:ꝓpter qđ dicit.Oia temp⁹ habēt:et ſuis ſpatijs trāſeūt vniuerſa ſub ſole Ordinatiſſime Eccl̄s.iij em̄ ſol facit curſum ſuū per ſigna zodiaci infra annū intergrū.Et ſic trāſeūt tpa veris:æſtatis:autūni:hyemis cū eſſe ctibus ſuis.Trāſeūt et dies naturales:eadem tpis menſura ad motū primi mobilis ꝓpletū.Vñ Pē.cxvij.Ordinatio ne tua pſeue.di.qm̄ oia ſer.tibi.Et ea q̄ in hyeme mortua videbatur:in vere reuiuiſcūt annuatim:et in ęſtate fructificāt.Ordo quoq̄ potētialis in ipſis reb⁹ eſt aſpiciēdus. Nā minor ptās nō influit in maiorē pvirtutē:ſicut nec ieſt ſuprapoſita loco.Nō em̄ terra influit ī cœlū:ſed cœlū ī elementa.Sic etiā in corpore humano:qđlibet mēbrū ē ſuo loco cōgrue ordinatū:& potētiæ ſuperiores influūt ī inferiores.Sic ergo ſapiētia diuina diſponit oia ſuauiter.Sapiē.viij.Scđa pars hui⁹ ſpeculi.ſ.creaturæ corporalis eſt ađ quę habēt:ſiue eſſeť ipe creaturę,ex cōſeruatiōe ſui eſſe.Oīe em̄ aīal:virā tueri laborat.Et ois creatura quātū pōt:ſuā liberratē & ꝓprietatē defendit. Et lapis iađ ī altū,cx violētia ad terrā reuertiť q̄ citiſſime:vbi meli⁹ cōſeruať. Aues:piſces:& beſtiæ terræ:& minimi vermiculi: fugiūt ꝙ poſſe ne capiātur:nec ē aliqua creatura q̄ appetat mutare ſtatū ſuū & cōditionē.Vermis em̄ nō deſiderat muſca eſſe:nec formica canis.Quieſcit piſcis in aqua: in quā ingredi fugiūt cætera aialia.Neſcit ſerpēs appetere,ſe eſſe leonē aut hominē.Et totū hoc:qa creaturę nōvi deſ poſſe eſſe meli⁹:ſeu maiorē habere pfectionē i ſpecie ſua:q̄ illā quā dedit ſibi de⁹.Qđ em̄ nobis vile videť(cū a deo factū ſit)ꝑcioſum eſt.Vñ dr Geñ.j.Vidit deus cūcta q̄ fecerat:& erāt valde bona.Et ſi cūcta erant bona:ergo bonus erat aſpis:bonus eſt draco:bonus eſt vrſus:bona eſt aranea & ſcorpio:bona eſt formica:bon⁹ eſt culex & pulex:bonus eſt equus:leo:capra:& bon⁹ eſt homo: & bonus erat angelus.Oia iſta & alia bona ſunt in ſui natu Hō & ra:et ſi aliqđ ꝓpter defectū noſtrū nobis nociua.Cōrētať angel⁹ em̄ vnaquęq̄ creatura de bonitate ſibi ꝑceſſa:& eā ꝓ poſ oſten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

derunt maiorē ingratitudinē deo ꝙ miserima bruta.

se cōseruat. Solus angelus & hō: q plus acceperūt bonitatis: plus ostēderūt & ostēdūt ingratitudinis: desiderando statū mutare: & deo similē esse. Et sic quotidie nūcꝑ in eo dē statu pmanet: sed semp peruigil & auidus ad mutādū. O miser hō: quare nō discis a brutis cōtētari de statu tuo et conditione: credēdo hāc veritatē. ꝙ melius esse nō possis ꝙ ꝙ te deus fecit: siue sis cœcus: siue mācus: siue claudus: siue pauper: siue seruus: siue contēptus ab alijs: siue infirmus. Quid em esse potest nisi bonū & prēciosum: qđ deꝰ operatur & ꝓcedit: prēcipue, cū dicat sapiēs. Tu aūt dominator dñe: oīa cū trāquillitate iudicas: & cū magna reuerētia disponis nos. Sap. xij. Cū ergo omnia hunc effectū habeāt vt querāt pro posse cōseruationē sui esse: p hoc quæ rūt modo suo assimilari deo: qui habet esse vniuersale & semp est. Tertia pars speculi huius est: finis ipsārū rerum in creatione. Dicit em Augu. ꝙ oīa fecit deꝰ, ꝓpter hominē: hoiem aūt ꝓpter seipm. Et vt exēplificat Hug. de sancto Victo. in lib. de arrha aīæ. fecit deus humanā naturā vt sponsam suam, et vt videret ipsa sponsa quātū diligeretur a spōso: misit sibi forserium plenum iocalibꝰ. Aperiendo aūt ipsum forseriū: qđ est vniuersum per cōsideratione ejus: in supremo reperis seraphin ardētes: cherubin laudantes: thronos reuerētes: dñationes præcipiētes: potestates inimicos coercētes: virtutes mirabilia facientes: principatus prouincias custodientes: archāgelos summa nūtiantes: & rectores dirigētes: angelos hoies custodientes. Hi oēs ꝑm apl̄m ad Heb. j. sunt administratores spiritus. f. spolę. Alia iocalia sunt cœli & planetę: quorū q libet habet suā influentiā: ita vt vna stella siue planeta: aūs trahat sup mōres: & vbi nō dominatur ibi putei fieri nō possunt. Alius dat influentiā vino alius oleo: alꝰ saporesvarios fructibꝰ: & sic de alijs. Post hęc in forserio reperis nō solū elemēta: sed & pisces & aues, & bestias terrę. Et oia (vt ait pſ. ad dñm) subiecisti sub pedibꝰ eius. Sed certe nō inferiora iocalia sunt sacramēta & alia spūalia: ḡbus ipsa aīa sponsa proficiat. Quāuis igit ipsa sponsa, faciē spōsi vidēre nō possit: ex arrha tamē sibi missa: & cā prēciosis iocalibus: & prēcipue cū sanguine suū effuderit: vt ornaret genas eius. Ex hac cōsideratione videre pōt (tāꝙ per speculū) magnificentiā: largitatem: & intimā & viscerosam eiꝰ dilectionē. Et sic videmus nūc deū per speculū: sicut videbat apl̄s dicēs. Nos gloriā dñi speculātes. i. vt in ipso speculo gloriosum deū aspicientes: transformamur de claritate in claritatem. i. de cognitione vna ad aliam.

Heb. j.

ij. cor. iij.

§. VIII. QVARTVM SPECVLVM

est scriptura diuinalis. Quę quidē prę supponit ad deum intuendū. Si em non credideritis: non intelligetis: ait dñs per Esa. (sed ſm aliā literam. vt Aug. in vlti. de trini. c. ij.) In isto speculo, p tanto videt deus: p quāto locutio ejus, est locutio dei. In ipsa em audiuimus deū loquētem: & de se nos docentē. Ex auditu aūt & lectione videt qs in intellectu: qđ prius non videbat. Habet aūt istud speculū tres partes (ſm ꝙ ipsa scriptura veteris & noui testamēti trifariam diuidi potest) videlicet i libros legales: anectędo eis & historiales libros sapiētiales: & libros ꝓphetales. Et in qualibet harū partiū videmus deū: cum perfectionibus suis licet obscure. Et in parte quidē legali & historiali: videmus deū cū sua omnipotētia: cū in libro Genē. agit de creatione rerū a deo. In Exodo videmus eiꝰ clementiam: cū populū Hæbraicū eduxit de durissima seruitute Egypti: & ꝺduxit per desertū pascēs māna cœlesti: & a multis molestijs eos liberauit. In Leuitico ostenditur ꝙ sit maxima reuerētia: dū sacrificia multa & varia voluit sibi offeri. In lib. Numeri deprehēditur eius patiētia: dū ipse contra se & Moysen & Aaron vicarios eius trascētes & murmurātes: eos non exterminauit. In quinto legis liboꝯ. f. Deuteronimꝰ videre potes eius perseuerantiā: lōganimiter eos tolerans: vt peruenirēt ad terram repromissam. In lib. Iosuæ videbis maximā eius fidelitatē: in introducendo populū illū i terrā, lacte & melle manātem, prostratis habitatoribus eius: prout ꝓmiserat Abrahę et semini eiꝰ. In lib: Iudicū manifestatur iustitia sua punitiua: ex hoc ꝙ toties populū suū Hębraicū subiecit eorū inimicis finitimis: et i seruitutē redegit p annos plures, quoties deum offenderūt. In lib. Ruth. videre potes dei pietatem indeficientē: ga Ruth Moabitidę & Noemi socrui eius valde

Epitome sacręscripturæ.

desolaris et afflictis: egregie prouidit. In quatuor lib. Regū cū duobus Paralipomenon: apparet gratia sua in electione Dauid sup regnū & populū suū: cū dilatione & exaltatione ipsius ac etiam Salomonis. In lib. Esdræ nota prudentiā suam: qua eū direxit ad petendā & obtinēdā licentiā A Cyro & Dario: de reuersione a Babylonia i Herosolymam cum vasis sanctis. In robia videt dei magnificentiā: cū ipsum Tobiā depauperatū & cęcū tā magnificauit etiam in temporalibus. In Iudith habes dei magnanimitatem: inducēdo ipsam ad tam arduū opus. f. decapitationis Holofernis. Liber Hæster ibi demonstrat: quantū deus sit discretus: laqueū mortis quē ꝑparauerat. Amā cōtra. Mardocheū iniuste torquens in eum. In lib. Iob videbis mirabilē dei prouidentiā: dū ipsum Iob sine culpa sui priuatū oī substātia silns & sanitate: vxore et amicis substantiātibus: attēdens illa omia ex dei ordinatione sibi prouenire gras egit: demū cę deo disponēte) oia rehabuit amissa: duplicata cę substantiā. In lib. Machabeorum reperies magnā tolerantiā & longanimitatē: potius eligentes fœni cibo vesci: & mori in bello: cę ꝓticipes fieri transgressionis legis. In nouo testamēto (in lege: f. euangelica) ꝑ totū videbis deū: summe ad nos beneuolū. Nā ꝓncipio Matthæi, vides eū, ꝓpter nos hoiem factum: ex virgine tamē generatū. Marcus tibi eū ostendit vt nostrū doctorē & predicatorē: tamcę leonē clamātē in deserto. Lucas tibi insinuat nostrū redēptorem: tācę vitulum i passione oblatū. Ioānes vero: tācę nostrū prēmiatorē: vt aquila volās in cœlū. Actus apl̄oꝝ: historiales: medicinalibus exēplis ipsum deum nos iuuare ostēdūt. Sed a pars huiꝰ speculi: videlicet libri Sapiētiales. videre nos facit deū sapientissimum. Et in Prouerbijs quidē docet sapientiam seu prouidentiā œconomicā. quēlibet vt filiū i moribus instruens. Incipientes a muliere mala. f. cōcupiscentia vel doctrina hęretica: vel gentilū scientia cautos reddēs. In Ecclesiaste: docet sapientiā monasticā se regulantem: & ad mūdi contēptū, pficientes inducēs. In Cātico Canticoꝝ: docet sapientiā hęroicā seu gustatiuā per ꝓba suauia & amoris plena: vt iter spōsum et spōsam pfectos erigēs. In lib. Sapientiæ: sapientiā seu prudentiā regendi alios: docet. Diligite (inq̄t) iustitiā q iudicatis terrā. Cognitionē veri dei: cū sapore necessariā ostēdēs. In Ecclesiastico videt: qm̄ oīs sapiētia a dño deo ē: & cū illo fuit sęp et ē ante cuū. Epistolæ cę apl̄oꝝ. Petri et pauli. Ioannis. Iacobi et Thaddei (q̄ correspōdēt sapiētialibꝰ libris): sapientia diuina pariter et humana plenę sunt. Et ga oīs sapiētia ab ipso deo sapientissimo est: ideo dicit Iaco. j. Si qs vestrū indiget sapiētia: postulet a deo: qui dat oīb⁹ affluēter. Tertia pars huius speculi: sunt libri ꝓphetales: q etiā deū nos videre faciūt. Ex lib. quidē Esa. videre possumꝰ, ipsum deū benignissimū ex vocatione gentiū frequētissime ibi prenūtiata: ex susceptione finali iudæorū i fine re uertētiū. In Hieremia: videmꝰ eū esse verū et rigidū ſre quēter; videlicet cōminantē captiuitatē illiꝰ populi i Babyloniā: ꝓpter peccata eoꝝ: et rādem exequentē. In Ezechiele: videmus eius equitatē: qa et venią promittit peccatori reuertēti: et pœnā iusto se ab eo auertenti. In Daniele: videt ipse esse cūctorū futurorū prescięꝰ: et dominiū vniuersale obtinere super oia regna mūdi eaęq dare et mutare ſm beneplacitum suū. In Psalterio: ostendit se placabilē: et exorabilē petentibus eum ac multū liberalē. In duodecim ꝓphetis minoribus: luxveritatis eiꝰ maxime apparet ex. xij. radns fidei. i. articulis ibi cōprehensis. In prophetia vero apocalypsis Ioannis: ostendit eius tremenda maiestas: in plagis ab eo immissis. Et sic per istud speculum videmꝰ nūc deū: et si obscure tamē multifarie. vnde Greg. dicit m. q. moral. ꝙ scriptura sacra apte dr speculū: qa in ea velut in speculo pulchra fœdaq; nostra ituemur: et deū ex ea plenius cognoscimus: et certius cę p quascūq; doctrinas gētilū: vnde ipsa maxima sapientia dicit.

Scriptura sacra dr speculum.

§. IX. QVINTVM SPECVLVM

ē iustitia vniuersalis. de qua dicit pſ. c. j. v. Etiuc. ꝙ ē oīs virtus et mirabiles splēdores sunt in ea: nec Hesperus nec Lucifer est ita clarus. Et p istā iustitiā videmus deū in habitāb⁹ ipsam: sicut p radiū solis de no te videmꝰ lunā et stellas. Sicut em luna et stellę ſm quosdā) lumen recipiūt a sole: et ipso occidēte ex diffusiōe radiorū eiꝰ supra nīm

hemisphæriū: luna

hemisphęriū luna & stellę ab eo illumiatę nob lucēt: nisi nubes aerē obnubilent. Sic oēs iusti hoies: lumē iustitiæ suæ, i. virtus aliūde nō habēt nisi a deo: put ostendit Io. j. dicens. Illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundū. Et in nocte qdē vitæ presentis: ipse sol deus nobis manet occultus: & clare videre non possumus. Sed videmus eū in sanctis suis mediante eorū iustitia: qui stellis comparātur. Daniel. xij. Qui ad iustitiā eruditi mꝫ quasi stellę. f. erūt. Sicut em claritas seu lumē stellarū: sole manifestat: vt effectę causam. Sic & virtutes sctorū: ꝙtutes dei: cū exēplares dicunt a Plotino pſo: & inde nostræ exēplāres apd sed nunc adequātur: ad gloriā dei, nos videre faciunt ſm illud Pſ. Gloriosus deus in sanctis suis. f. apparet: mirabilis in maiestate &c. Huiꝰ igit speculi possunt tres partes assignari ſm varias ꝙtutes: q reperę sunt in triplici statu humani generis. In statu legis naturæ: legis Moysaicæ: & legis gręæ. In statu quidem legis naturalis: resulsit Abel: manige in ꝙtute inocētię. Nā & de melioribꝰ obtulit deo: & vocatus a fratre suo Cain in agrū: vbi eū intendebat occidere cōfidēter & sine suspitiōe mali accessit: mortē inocēter & sine defensione sustinuit. Noe iustus ac perfectꝰ in generationibꝰ suis: q oēs corruperant viā suā: iustitiā nos. i. ꝙ fę i lege tutē & rectitudinē, iter quoscūq; reprobos & male agētes naturę. ꝓseruare docet: ac etiā dei lōganimitatem ostēdit. Abraā: pfecta obedięntia mundū illustrauit: ad dei mandatū pro pinquos relinquēs & patriā: vt peregrinus discurrēs p diuersas terras: ac vnigenitū suū in sacrificiū offerre disponēs Et in hoc facit nos deū videre obedientem & volūtatē facientē: timētium eū. Ac, ꝓprio vnigenito nō parcēs: eū morti crucis exposuit. O quantū castitatis lumē patriarcha Ioseph prestitit mūdo: cū in frigatus ab vxore sui patroni Putifar ad turpitudinē: q̄ncę verbis lasciuis: q̄ncę maleficijs: q̄ncę munerib⁹ et xenijs: q̄ncę comminationibus & pmissis: vt habeē in lib. de. xij. patriarchis: potꝰ & in famā, & carcerē, & piculō mortis, subire voluit: q̄ castitatē ipsam violare: & si iuuenis esset pulcherrimus & opportunitas nō deesset. Moyses mitissimus hoim sup terrā nobis manifestat mānsuetissimū deū: erga cōtumaces & rebelles: ac etiā prēsidētibus lumē ministrat: vt erga subiectos mānsuetudinem seruēt. In sed a parte huiꝰ speculi (f. legis scriptæ): videmꝰ Iosue cū magna spe & cōstāti fiducia: expectare ad impletionē diuinę ꝓmissionis obtinere. In nobis (sui exēplo) ad ardua spem erigens: ac videre faciēs deū potentē ad eruēdū nos ab aduersarijs: & inducendū ad ea: q supra nostras vires existūt. Dauid res & ꝓphera diligētissimꝰ in cultu diuino: materiā prēparās opulentissimā ad tēpli constructionē: quā etiā cum perficere voluisset: sacerdotes ordinans ad laudes diuinas & ꝓcinēdos psalmos, quos ipse ędiderat: nobis radiū prēstat permaximū oēs mis: deuotionis: ac meditatiōis diuinoꝝ: myſteriorū: & diligētissimę obseruātię sacę religiōis: ac videre nos facit dei reuerēdam maiestatē. Per Ezechiā regem, fietu magno sua delicta abluentē: inuitamur ad pœnitentiā: vt cū ipso: & veniā ꝓsequamur & vitā: ac etiā videamꝰ dei pissimā misericordiā, p cta ꝙ citissime remittentem. Iosias etiā rex: a puericia studiosus ad obseruādū legem dominicā: & ad inducēdū pplos ad eiusdē plenā obedięntiā: nos ad studiositatē, puocat diuinoꝝ verborū ac dei timē dū insinuat. Helias dū zelat zelū dei nō regibꝰ parcit nec populis: sed firmā veritatē cūctis manifestāns: ac quadringētos, ppheras falsos occidere facit: in igne zeli sui recepturs est in cœlū: ad veritatē incōcusse tenēdā: nos efficaciter prouocās, & verū deū nobis probās. Venerabilis matrona cū septē filnş Machabæis dū potꝰ mortē sustinuit & septē suos filios, diuersis cruciatibꝰ lacerātos ad idem animauit: ne cęrimonias diuinę legis transgrederentur: maximę fortitudinis lucē sęculo reliquit. Consolatorē cę deū & prēmiatorē ostendit. In spiciendo in parte huiꝰ speculi tertia. f. tempore gratiæ: deficerēt folia priꝰ cę exēplasanctorū mundū illustrantiū: vel pauca i medio ꝓponamus incipiēdo a virgine Maria cuius vita inclyta cūctas illustrat ecclesias: ex cę (vt ait Ambro.) velut i speculo relucet forma castitatis. f. virginalis: et pfectæ ꝙtutis. Hinc sumatis exēpla viuēdi. Prima Mariæ virtus: fundamētum omniū virtutū est humilitas: et ipsa est quæ deū nos fecit videre hoiem: factum ex substātia sua. Intueamur et Ioānne Baptistā: auste ritatē vitæ exēplo: mūdum edoce-

Virtutes ostē se i lege scripta.

Virtutes ostē se i tempore legis gręę.

tē in cibo, et potu, et vestitu, et transitorijs alijs: et ipse deū digito demōstrauit dicēs. Ecce agnꝰ dei. Charitatē perfectā Petri et pauli: cęterorū cę apl̄orū: quis enarrare posset? qui deum verū per doctrinā et miracula nos videre fecerūt Martyres prēciosi ad fidei cōstantiā nos vrgent: gratis deo, non solū in tormentis gratias agendo: sed seipsos sponte deo offerendo in obsequium eius qui gratiosꝰ est oībꝰ. Confessores modestiā: liberalitatem: ac pięratē prædicant dei imitantes æquitatem: et virgines honestatē cū sobrietate amantes dominū laudant. Sicę ꝑ virtutes sanctorum: videmus tamcę per speculum deū perfectissimū qui illas tribuit. Vnde et in figurā prēcepit dns fieri mare ęneū. Exodꝰ. xxxviij. circa tabernaculū, cuius labrum erat de speculis mulierū: vt in illis speculis videntes sacerdotes ſe ipsos: a maculis per aquam mundarentur. Specula mulierū sunt lucida exempla animarū sanctarum: in quibus intuentes, simul et videmus defectus nostros: et deū nostrū in operibꝰ earū: sicut solē in omni sphæra sua fixę sed ſuper montes vel domos radios diffusos.

Animę tres partes.

§. X. SEXTVM SPECVLVM AD

videndū deū est aīa rationalis in potentijs suis. Et p istud speculū videt deus trinus et vnꝰ: et si meliꝰ cę ꝑ alias creaturas: tū valde alonge et obscure. Vñ Aug. xiij. lib. de trini. c. viij. dicit, Quāuis mēs humana: nō sit eiꝰ natura cuius est deus: imago tamē naturæ eius (qua natura melior nulla est) ibi quærenda et inuētēda est in nobis: quo etiā natura nostra nihil habet meliꝰ. Huiꝰ speculi tres ptes: dicī possunt tres partes ipsius aīæ: memoria. f. intelligētia. et volūtas. ex memoria videt parer: ex intelligētia filiꝰ: ex volūtate spūs scūs: quantū ad modū, pcessionis. Et primo de memoria cōstat quātū ad actū suū. f. memorādi: ꝙ ipsa nō, pcedit ab intellectu nec volūtate: qm̄ multorū meminimus: quæ nō itelligimꝰ: sicut cū quis recordat de aliquo dei iudicio miro et occulto: vt ꝙ Iosias rex israel ira plectus fuit occisus a Pharaone iniquo rege Egypti: et ꝙ in Tyro et Sydone: si facta fuissēt miracula: q fuerūt a Christo facta i Bethsaida: puersi fuissent ad pœnitētiam hoies illi: qa sic christꝰ cōfirmauit. huiꝰ rei recolimus: sed causā huiꝰ cre illis nō fuerit predicatū nescimꝰ. Reminiscimur etiā eorū q nullo modo volumꝰ: sicut pctōrū cōmissorū et piculorū. Mēs em bene disposita: nō habet cōplacentiā sed displicentiā de ppetratis malis. Sic pater æternus non ꝓcedit a spūsancto nec a filio: sicut nec memoria ab intellectu et volūtate. Et sicut istæ tres potētiæ: nō sūt tres aīę: sed vna. Ita pater, et filiꝰ, et spūs scūs, nō sunt tres essentiæ: sed vna essentia: vna natura: vna substātia. De intellectꝰ etiā actu oportet ꝙ nō possumꝰ itelligere aliqd nisi prius recordemur: sed intelligere possumus multa et ipsa nō velle: sicut intelligimꝰ miserias quas patimur: et multoties nō vellemus. Sic ergo filius a patre procedit nō a spūsancto: sicut intelligentia procedit a memoria et nō a volūtate. Et sicut istæ potētiæ nō sūt vna: sed realiter sūt distinctæ: ita ꝙ vna nō est alia potētia. Cuis sit in vna tā tū essentia aīę. Ita pater et filiꝰ, et spūs scūs, sunt tres psonæ realiter distinctæ: ita ꝙ vna nō ē alia: sicut dicebat Sabellius hereticus: sed vna tantū essentia. Voluntas vero Proceſ procedit quātum ad actū suū a memoria et intellectu. Nō ſꝰ volū em possumꝰ velle aliqd quin illd priꝰ memorię occurrat tatis. et quin illud aliquo modo saltē generali itelligamꝰ sicut spūs scūs a patre filioq; pcedit: non tantū a patre vt qdā hęretici dixerūt: sed etiā a filio. Et sic patet quō per potētias animæ nostræ: tācę per speculū videre possumus deū verū: vnū in trinitate: & trinitatē in vnitate. Vnde Bern. O beata trinitas: ęternitas: veritas: bonitas: ad te clamat aīa trinitas: memoria: ratio seu intelligentia: et voluntas. Sed ga istud speculū frequēter in lutū projicimꝰ virtutū: ideo i sic deturpato male videmꝰ aliqd diuinorū: nisi priꝰ emundet ꝑ trinitatē quādā nobis accidētalē actuū, pbonū sicut em est vna essentia diuina in tribꝰ psonis purifi cās oīa: sic est vna pœnitētia integrata ex partibꝰ suis. f. cōtritiōe: cōfessiōe: & satisfactiōe: emūdās corda. Et cōtritio qdē: qa ꝑ eā pctōr iustificat: qđ ē potētiæ maximæ: & manens cę creatio cœli & terre ſm Aug. Ideo contritio patri adaptatur, cui attribuit omnipotētia. Cōfessio vero qa p ipsam manifestātur occulta, et cū veritate fieri debet: ipsa attribuit filio: qui lux est manifestativa & veritas prima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Satisfactio aũt quia finis est pœnitẽtiæ procedẽs ex vera contritione & cõfessione: & bonitatẽ operũ pœnalium habet: spũsancto attribuitur. Et q̃uis ipse ptes seu actus pœnitẽtię, s. contritio: confessio: & satisfactio realiter sicut distincta: in vna tamẽ pœnitẽtię essentia cõueniũt. Et sic videmus deum per speculum animę rationalis.

§. XI. SEPTIMVM ET VLTIMVM SPECVLVM

Perfectiores sunt angeli hominib⁹

De numero ãgelorũ.

Infimꝰ ãgelus ẽ nobiliorꝭ ioã

mũ speculũ est natura ãgelica seu intellectualis: quę i vna natura spũali: sine corpulẽtia: seu materia existens, in tres hierarchias distincta: nobis indicat mysterium trinitatis. Et modicã quidẽ notitiã de his habemus: quã quidem nobis tradidit apls Paulus raptus ad tertiũ cœlum, s. suprem hierarchię: per Dionysiũ Ariopagitã discipulũ suũ & summũ philosophũ. Per hãc igitur naturã ãgelicam considerata: velut per speculũ cetli a nobis multũ remotũ) videmus dei sublimitatẽ in cõprehensibilẽ: & hoc ex tribus sentẽtijs & cõclusionibus circa materiã angelorũ: tãq̃ ex tribus ptib⁹ huius speculi. Prima ergo sentẽtia Dionysij est q̃ minimus angelorũ fm suã naturalẽ essentiã est nobilior & perfectior: quaecũq̃ aia humana fm suã naturam Veritatẽ hui⁹ sentẽtię firmauit dns Iesus qũ dixit. Matth. xi. Inter natos mulierũ nõ surrexit maior Ioãne baptista. Qui aũt minor est i regno cœlorũ: maior est illo. Notãter aũt dixit: nõ surrexit. Surgere em est, ex imo in altũ eleuari. Oẽs aũt sancti in imo originalis pcti nati: tunc eleuati sunt in altũ & surrexerũt: qñ purgati ab eo ad gram perueneruũt. Christus nõ surrexit hoc modo: qa in imo originalis nũq̃ fuit: & io sine ꝓparatione christus est maior Ioãne Quando christus hoc dixit: i regno cœlorum soli angeli erant, non aĩę: minorẽ ergo angelũ dixit maiorẽ Ioãne superemo sctorũ & maxime glorioso. Sed a sẽtẽtia Dionysij est: q̃ numerus sit incomprehensibilis. Qd dns dixit Iob xxv. Numqd est numerus militũ illius? Sicut em stellas cœli solus ille dinumerat q eas fecit: sic & ãgelos q stellę nominantur. Vñ Baruch. iij. Stellę dederunt lumẽ in custodijs suis: quas scilicet faciũt erga hoies. De qua custodia: saluator dixit in euãgelio. Angeli eoꝝ in cœlis: sẽp vidẽt faciẽ patris. Mat. xviij. Super quo ꝙbo dicit Hiero. qd cõfirmauit magr sen. in. ij. q̃ quelibet aia ab exordio suæ naturalitatis maris & fœminę: fidelis: siue infidelis: boni vel mali: habet angelũ ad sui custodiã deputatũ: qui fm theologos sũt de ordine infimo angelorũ. Vñ oportet q̃ totnũero sint in ordie illo: quot sunt hoies i mũdo qñ vnq̃ plures fuerũt. Et vltra numeꝝ hoim adhuc oportet eẽ tot plures: quot sunt spẽs aliarũ creaturarũ: qa q̃libet species & q̃dlibet cœlũ habet specialẽ angelũ ad sui gubernationẽ. Et cũ videamus in creaturis corporalib⁹, vt elemẽtis & cœlis: illã q̃ superior est: eẽ decies maiorẽ quãtitate continua q̃ inferior: sicut aqua, decies maior est q̃ terra: & aer decies maior est q̃ aq̃: & ignis decies maior est q̃ aer. Et cœli etiã sil'iter: multo maiores q̃ ista visibilia. A simili videt q̃ iudicare debeam⁹ de inuisibilib⁹. Cũ igit in ãgelis nõ sit quãtitas cõtinua: qa corpore carẽt: attẽdenda est in eis quãtitas discreta seu numeralis: & fm prædicta forte secũd⁹ ordo. s. archãgelorũ, sit maior primo in decuplo: & tertius ordo principatuũ: sit maior numero ordine archãgelorũ i decuplo: & sic de singulis ascẽdẽdo: vsq̃ ad suprẽmũ. s. ordinẽ seraphicũ. Si ergo infim⁹ ordo est plus q̃ milia milionũ: quot erũt archãgeli: quot principat⁹ quot cæteri: qs poterit dinumerare. Tertia sentẽtia Dionysij ẽ: quæ hoies præ supore deficientes facit: q̃ vnus angelus est distinctus ab altero: non solũ numero: sed specie. Non enim distinguntur abinuicẽ angeli sicut Petrus a Martino: & Martinus a Ioãne: & aia vna ab altera: quæ solum est distinctio numeralis nõ specifica. Sed, differunt eo modo quo agnus differt ab equo: equus a boue: bos a leone: leo ab hoie: inter quę est differentia specifica. Vt aũt dicit phs in lib. Meta. Species rerũ sunt sicut numeri. Sicut em quilibet numerus: addit ad inferiorẽ se, ad minus vnam vnitatẽ: sicut numerus ternari⁹: addit ad binariũ vnũ: sic quælibet species creaturæ: addit vnũ gradũ pfectionalis essentię: ad minus ad aliã speciẽ iferiorem. Ex dictis ergo formo conclusionẽ talẽ. Infimus angelus est nobilior Ioanne Baptista in sui natura: qui Ioannes maximus credit sanctorum: & per cõsequens gloriosissimus & speciosissimus, Secũdus angelus est nobilior primo vno gradu per

sectiõalis essentiæ. Et tertius, sec⁹ nobilior vno alio gradu per hãdu pfectionis: & sic semp ascẽdẽdo vsq̃ ad suprẽmũ instimi ordinis angelorũ: qui (vt dictũ est) sunt plus q̃ milia milionũ. Quis ergo poterit (nõ dico) narrare: sed vel parꝫ intelligere e nobilitatẽ: speciositatem: magnificẽtiã: & gloriã illius angeli suprem⁹? Certe nullus: neq̃ Moyses: neq̃ Ioannes: nec Petrus: nec Paulus cũ viuebant. Ascendatur exinde ad alios octo ordines gradatim semp addẽdo pfectionẽ maiorẽ: cũ vẽtũ fuerit ad supremũ seraphin: nõne deficiet mens pre stupore in cõsideratione tantæ nobilitatis? Et qa sup seraphin residet dns deus noster: vt eminentior cũctis sine cõparatione: & oẽs creas, & regẽs, & pfectionem eis infundens. Sic p istud speculũ naturę angelicę videmus deũ: etsi obscure: tñ, put possumus eminentissimũ nobilissimũ: perfectissimũ: vniuersale & sũmũ bonũ. Et de hoc speculo naturę angelicę potest intelligi illud Sap. vij. Speculũ sine macula. Nunq̃ em in eis angelis reperta est macula culpæ. s. in beatis angelis: sicut reperta est in speculis animarum. Et hoc quo ad primum principale.

§. XII. SECVNDO DICEBATVR

Quid ẽ ænigma.

Instruit moyses de trib⁹

Scala Iacob expõ.

De ãgelorũ dignitate

tur q̃ in aucẽ aplica innuebat speculatio ꝓphetalis: cum subdit. In ænigmate. s. videm⁹ nunc. Enigma vt habet in Catholicon: est sñia seu locutio obscura occultata p filiturdines rerũ sub qbus sit: & difficile ẽ intelligere nisi exponat: vt illd qd ꝓposuit Philisteis Samson: de comedente exiuit cibus: & de forti egressa est dulcedo. Iudicũ. xiiij. Qd illi intelligere nõ valebãt, nisi ipse exposuisset: videlicet q̃ de ore leonis: q ẽ fortissimũ aial: comedẽs & deuorãs alia: eduxerat cibũ dulcẽ. s. fauũ mellis ibi reptũ. Et dr ænigma ab æ. qd est in. & nigma qd est imago quasi sẽtẽtia siue locutio facta sub imagine. i. sub similitudine. Tales autẽ sunt locutiones propheticę cõmuniter. Sicut em ipsi vidẽt deũ siue diuina mysteria sub imaginib⁹: & similitudibus rerũ sensibiliũ: ita & populis ꝓponũr. Sed q̃ populis occulta & obscura erãt: ꝓphetę ipsi videbãt. Vñ apelabant videtes vt habef. s. Reg. ix. Non tñ q̃ ipsi clare viderẽt deũ: sed sub imaginibus (vt dictũ est) & similitudinib⁹ rerũ sensibiliũ a deo impressis: pfectius & celsius videbãt diuina: q̃ videatur per septẽ specula supradicta. Poterant igit ipsi dicere. Videmus nunc in ænigmate: & non solum per speculũ: nos aũt per ipsa ænigmata a doctoribus vel potius a spiritusancto referata: deũ cernere possumus. Et hoc sub septẽplici eius dispositione erga nos: videlicet.

¶ Primo in dispositione innitẽtis: hoc quo ad pœnitẽtes.
¶ Secũdo in dispositione instruẽtis: quo ad ignorantes.
¶ Tertio in dispositione stantis: quo ad laborãtes.
¶ Quarto in dispositione sedẽtis: quo ad contemplantes.
¶ Quinto in dispositione deambulantis: quo ad iudicium expectantes.
¶ Sexto in dispositiõe comedẽtis: q̃ ad gloriã suscipiẽtes.
¶ Septimo in dispositione regentis: quo ad angelos & omnes gentes.

§. XIII. PRIMO MODO VIDIT

Scala Iacob expõ.

dit deũ Iacob: vt habef Gen. xxviij. Vidit em i sõnis scalã stantẽ: & dñm desup innixũ scalę. Vbi notãdũ ex ipsa visione Iacob aliq̃ prexigi ad dictã visionẽ: videlicet supplãtationẽ vitioꝝ: & hoc ex interpretatiõe ipi⁹ nois. Interpretat em Iacob supplãtator. i. cõculcator vitioꝝ, & tẽtationũ, & dęmonũ. Extinctionẽ cõcupiscentiarũ: qd notat ex eo: q̃ post solis occasũ illa vidit. Occasus aũt solis: feruẽte ardorẽ concupiscentiarũ extinctum designat. Assumptio quoq̃ asperitatis & laborũ adeo necessaria est: in cuius signũ dr: q̃ tulit de lapidib⁹ & supposuit eos capiti. Lapides duri: asperitates tribulationũ & pœnitẽtię signant. Sed & ligatio sensuũ corporaliũ & desideriorũ carnaliũ: ostẽdit figurate in hoc: q̃ dormiuit. In ipsa aũt dormitione vidit scalã & angelos ascẽdentes et descẽdẽtes: et dñm innixũ scalę. Scala est pœnitẽtia seu confessio bona: hæc debet stare. s. per verã fidẽ. Ad Rom. v. Stamus spe claritatis supnę erecti. Cacumen scalę: quod tangit cœlum charitas est: ipsa em est fm Aug. quę ducit ad cœlũ. Angeli ascendẽtes et descendentes sunt vel ipsi ad literã offerentes deo vota nostra: et referẽtes nobis eius dona: vel ipsę affectiones & cogitationes

cogitationes ascẽdentes ad cõsiderationẽ præmij: & descẽdentes ad cõsiderationẽ sui debiti supplicij. Innixus aũt huic scalę dñs manet: vt nobis ascẽdendi modum ostẽdat Micheæ. ij. Ascẽdet pandens iter ante eos. Allicies per ꝓmissiões ad ipsum ascẽsum. Innixus etiã manet sup scalã: vt dexteram adiutorij ne deficiãt porrigat: & demũ sẽsim ad gliã trahat, iuxta illd ꝓ. Tenuisti manũ ꝺ ex. me. &c.

§. XIIII. SECVNDO VIDERVNT

Terræna cõnenda.

ꝓphetæ: & nos ex eorũ relatu deũ i dispositione istriũtis? Et sic vidit Moyses deum, qñ ei apparuit in rubo ardenti: Vñ dixit Moyses. Vadã & videbo visionẽ hãc: quõ rub⁹ ardeat & non consumatur. Exod. iij. Rubus signat deum incarnatũ: nos instruẽtem. Eteñ deus noster ignis consumens est. Deut. iiij. Rubus pungẽs: signat nostrã humanitatẽ: nos vndiq̃ pœnis pungentem. Ignis ergo in rubo: ẽ deitas i. ostræ humanitati vnita: cũ assumptis pœnalitatibus. Qui rubus nõ cõsumif nec ignis extingu: ẽ: qa ex ipsa vnione humanitas nõ fuit cõsumpta seu conuersa in diuinitatẽ: nec diuinitas vnq̃ deseruit humanitatem: etiam in morte. In rubo aũt apparens de trib⁹ instruxit Moysẽ & per eũ omnem animam. Et primo: reuerẽtiæ exhibitionem cũ ei dixit. Non appropies huc. Nimia em familiaritas, & facilis, & frequẽs accessus ad aliquẽ: solet ꝓcẽptũ inducere: ꝓpter qd: magni prelati, & dñi tẽporales, nõ ꝓmittunt de facili accessum ad eos vel appropinquationẽ: vt magis habeant in reuerẽtia. Vnde & regem magnum Asuerũ nullus adire poterat ad aspectũ eius sub periculo vitæ nisi vocatus. Permaxime aũt in reuerentia debet haberi: & cum reuerentia debet accedi: cõsideratione pia: nõ curiosa ad mysteriũ incarnationis: & ipsum in sacramẽto existentẽ. Hac reuerentia motus Centurio dixit Iesu. Dñe nõ sum dignus vt intres sub tectũ meũ. Math. viij. Et Petrus apls cũ air. Exi a me dñe: qa hõ peccator sum. Luc. v. Secundo: instruxit in temporaliũ abrenũtiatione: cum dixit. Solue calciamentum de pedib⁹ tuis. Calciamenta quę fiunt de animalib⁹ mortuis: & terræ inhęrent: signant ista tẽporalia quæ in terra sunt: & de inanimatis. s. elementis oriũtur: a quib⁹ pedes affectuũ extrahi debent. Sicut enim puluis impedit visum si oculũ intretita & tẽporalia mẽtis intuitũ erga diuina: & ita deprimunt affectũ vt ad sup na euolare nõ possit. Sicut viscus implicat pennas auiũ: vt in altũ volare non possint. Et ꝓpterea vt ait Aug. Oia terræna cõtẽpsit homo christus: vt ea cõtenenda demonstrarer esse: verbo & exẽplo nos ad hoc instruẽdo. Et quãdo tribus ex discipulis suis voluit manifestare gloriã suam de valle ad montẽ Thabor excelsum adduxit. Vbi eũ viderũt transfiguratũ. Matth. xvij. Ad innuendũ mundũ cõtemnẽdum: vt in altũ contẽplationis ascendi possit ad videndũ deũ. Tertio instruxit de affectus sui efficaci compassione in eo: quod dixit. Videns vidi affictionẽ populi mei: qui est in Egypto & descẽdi liberare eũ. Quod ipse tum fuit in descẽsione eius de cœlo: quãdo posf multa flagella immissa Pharaoni, i. diabolo: per eius doctrinam & miracula, & opera sancta. Demũ sanguine ipsius agni immaculati: liberati fuim⁹ de seruitute diaboli. Sed heu! qa nemo est, qui recogitet tantũ beneficiũ. Sup quo ipse conquerit Osee. vj. di. Misericordia vestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane transiens. Sicut em ros, qui descendit de cœlo, super terram ad fœcundandum eam: & herba adueniẽte sole subito deficit & siccatur. Sic misericordia: qua christus nos liberauit. Et ideo nostra dr: qa nobis facta: cũ a deo processerit: ad replendũ nos fructu bonorum operũ superueniente calore tentationis vel tribulationis modice: subito deficit in memoria nostra: & siccaf affect⁹ suauitate tanti beneficij infructuosus remanens.

§. XV. TERTIO VIDERE POSSVMVS

Exercitus dei

deũ: in ænigmate prophetię visionis per modũ recti manẽtis. i. auxiliũ ferẽtis laborãtibus: sicut ipse de⁹ incarnatus laborãtibus discipulis in remigãdo: propter ventũ contrarium apparuit eis rectus: manẽs sup vndas maris: & eos iuuãs amota tẽpestate. Laborãt aũt aliqui ex tribulatiõe: qbus fert auxiliũ patientię. Vñ ipse dicit Esa. xliij. Cum trãsieris per aquas tecũ ero: per aquas. s. tribulatiõis & flumina non operient te magnarum scilicet passionũ & perfectionũ nõ absorbebunt rationẽ. Sed (vt dicit Aug.) q̃ mala æquanimiter toleramus ab illo (s. deo) & nõ nostra potẽtia. Et in signũ hui⁹. Stephanus proto martyr: in tribulatione lapidationis posit⁹ dixit. Ecce video cœlos apertos: & filiũ hois stantẽ a dextris virtutis dei. Ideo stantẽ vidi: quasi pararũ eum iuuare. Act. vij. Vñ cũ magna dulcedine migrauit & pro inimicis lapidantib⁹ exorauit Laborãt aliq̃ in eliminatiõe vitiorũ a se vel a ꝓximis. vñ pã. pro remotione sitoꝝ vitioꝝ dicebat. Laboraui i gemitu meo. Labor est em recogitare & dolere de peccatis suis. Et apls discipulũ suũ. Thim. horrat ad extirpãdum vitia is, ad Tialiorũ per doctrinã dicẽs. Laborauit bonus miles Iesu xpi mo. ij. Et ad hunc laborem necessarium est adiutorium dei. In hius rei signũ vidit Amos dñm stãtem super altare & dixit Percute cardinẽ & cõmouebũtur supliminaria. Auaritia em in capite oĩm. Amos. ix. Per auaritiãq̃ cupiditas etiã dr radix oĩm malorꝝ :) notaf generale pctm. Amos typũ gerit illorũ: qui laborãt ad eliminationẽ vitiorum: qbus apparet dñs stãs ad iuuandum cõstantiã immittẽdo. Sed sup altare dr stare: vt ostẽdatur, q̃ ois potestas ecclesiastica: a dño deo est. Sed vide qd dicit: percute cardinem. Per cardines signãtur superiores peccantes: qui debent increpationibus & objurgationib⁹ castigari: vt supliminaria: id est inferiores per exẽplũ eorũ valeant ad pœnitentiam cõmoueri. Vñ & Moyses dure arguit Aaron de constitutione vitiũ i. Et dñs fecit susper. di. xij, principes tribuũ quan xxxij, do populus fornicatus est in Moab. Nume. xxv. Laborãt alij in informatione morum. Parum est em eliminare vitia nisi & mores informẽtur. Vnde dictum ẽ Hiere. i. Ecce cõstitui te super gentes & regna: vt euellas & destruas & disperdas & dissipes quantũ. s. ad vitia: & ædifices & plãtes: quãtũ ad virtutes, & bonos mores. Sed qa sine me nihil potestis facere: ait christus Io. xv. Ideo posui adiutoriũ sup potentẽ. i. laborantẽ ait dñs. Et in hui⁹ figuram vidit Amos. vij. dominũ stantẽ super murũ litũ: & in manu ei⁹ trulla cementaria. Murus litus: est ecclesia fortis & cõstãs ex pluribus fidelibus: tãquã viuis lapidibus ædificata: & calce charitatis vnita, & modestia linita & ornata: sup quã stat dñs tamq̃ regẽs & gubernans: in cui⁹ manu est gratia quę signat per trullam cementariam: qa sicut trulla cemẽtaria ad ædificationem valet & linitionem murorum: sic gratia ad instructionem morum & informationẽ.

§. XVI. QVARTO VIDENT PROPHETE

Exercitus dei

deũ: & nos p illos, in ænigmate: p modũ & dispositionẽ sedẽtis: & hoc quo ad contẽplationes de qbus potest intelligi illud qd dñs dixit Esa. vlti. cœlũ mihi sedes ẽ: terræ iũ. i. hoies cœlestes & cõtẽplatiui. Sedet aũt super tales: vt cogitationes & affectiones eorũ ad seruiendũ sibi assistere faciat: & eos secreta iudicia doceat. In cui⁹ figuram Micheas ꝓpheta qd viderat in ænigmate. i. imaginarie exps sit dicens. Vidi dñm sedentem super solium suũ: & omnẽ exercitũ cœli assistẽtem ei: a dextris & a sinistris: & ait dom⁹. Quis decipiet Achab regẽ Israel vt ascẽdat & cadat in Ramoth Galaad: Et cũ diuersi diuersa dicerẽt ex assistẽtibus: egressus est spiritus quidã & ait. Ego decipiã illũ in hoc videlicet: qa egrediar & ero spũs mendax in ore oim ꝓphetarũ eius. Et dixit dñs decipies & prævalebis: egrede fac ita. iij. Reg. xxij. Per exercitũ cœli dño assistentem a dextris & a sinistris: signatur cõgregatio affectionũ & desiderioꝝ circa diuina vel humana: qus debẽt dño assistere. qs sit. Per locutionẽ dñi ministris suis factã: intelligunf occulta iudicia ministerio angelorum exæquenda: per assensum dñi ad deceptionẽ Achab: signatur permissio eius, qua ꝓmittit hoies: & precipue rectores decipi et desicere in spũa libus et tẽporalib⁹. Sed o sedet in cõtẽplatiuis, vt eos gra sua repleat. iuxta illud. Dñs in cœlo sedes ei⁹. In cui⁹ figurã dicit Esa. vj. Vidi dñm sedentẽ sup solium excelsum & eleuatũ: et plena erat domus maiestate ei⁹: et ea quę sub ipso erãt replebãt templũ. Seraphin stabant sup illud: sex alæ vni et sex alæ alteri. Et clamabãt alter ad alterũ: et dicebãt Sanctus: sanctus: sanct⁹ dñs deus exercituũ. Solium domini: ẽ aia sanctorũ. Et hoc solũ est eleuatũ a desiderio terrenorũ. Et est excelsum: in cõtẽplatione diuinorũ. Et tũc domus mẽtis replef maiestate eius. i. gratia. Seraphin autem qui denominanf ab incendio: q stabãt super illud. i. iuxta illud: signãt ardẽtia desideria diuini amoris: quæ dicunt. Sanctus, sanctus, sanct⁹ dñs deus &c. qa ex amore ꝓcedũt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cū admiratione ad diuinas laudes trinitatis sanctissimæ ī vnitate essentiæ. Exinde impletur domus fumo. i. mēs seu cōscientia humili deuotione. Tertio dñs in eis sedet vel potius amplexatur: vt eos mirabili gustu consolationis reficiat. iuxta illud Can. ij. Dextera illi⁹ amplexabitur me id est cōtemplatio de ipso spōso deo: me sibi vniet: & sume cōsolabitur. In cuius figurā legit ꝙ apparuit dñs Iacob: eum solus remāsisset, separatis a se familia & substātia: & luctabatur cū eo vsq; mane: & cū eum superare non posset tāgens nerui femoris eius: statim emarcuit. Vbi & mutatū est nomē ipsius de Iacob in Israel: quod interpretatur: videns deū. Vnde dixit. Vidi dñm facie ad faciē: & salua facta est aīa mea: benedictionēq; ab eo recepit: vt habetur Genē. xxxij. Luctamē istud Iacob cū deo instantiam signat orantis. Duo brachia luctātis sunt fletus seu cōpunctio: & oratio. Vñ dr Osee. xij. de isto Iacob: ꝙ fleuit & rogauit. Sicut aūt ille, qui luctatur cum aliq; scilicet brachio: aliqñ videtur deici & superari: aliquādo deijcere alīū & superare. Ita & orās siue contemplans: aliquādo orationē videt subijcere & superare: i pūcto apprehēdēs aliquid diuinū super se. aliquādo videtur deici grauat⁹ carne & obfuscatus phantasia: vt fixe diuina apprehēdere non possit. Verū i pualere vult: luctari debet vsq; mane. i. pseuerare in orādo: cōremplādo: vsq; ad mane supernæ gloriæ. In hac aūt luctā recepit benedictionē: videlicet magnæ cōsolationis: & marcessit neruus femoris: qa extinguit carnalis appetitus. Gustata em suauitate spiritus, desipit omnis ca ro: qa maxima est & si parū durer actualiter. Vñ Bern. Fœlix cū inuenero. s. dominū: tunc amplexus: tūc oscula quę vincunt mellis pocula. Sed in his parua morula.

Significatio luctamīnis Iacob.

§. XVII. QVINTO VIDENT PROPHETÆ deū ænigmatice p modū deambulantis. Et hoc quo ad iudicium expectantes. Sed qs stabit ad vidēdum eum? Ipse em quasi ignis cōflans & quasi herba fullonum. Malach. iij. Deambulabit aūt: qa i forma humana assumpta: de cœlo descēdet ad terrā. Et videbit eū omnis oculus: etiā qui eū pupugerūt. Apoca. j. Hoc aūt vidit Daniel visiōe imaginaria. Vñ ait. vij. c. Videbā in visione mea nocte: & quattuor bestiæ grādes ascendebāt de mari diuersæ inter se. Prima similis leenæ habēs alas aquilæ. Secūda similis vrso: tres ordines dentiū habēs in ore. Tertia similis pardo: habens alas quattuor: & capita quattuor. Quarta terribilis & mirabilis & fortis: habēs dentes ferreos: comedēs & cōminuens: & reliqua pedibus cōculcās: habēs cornua decē: & de medio eorū: ortū est aliud paruulum. Quæ quidem quattuor bestię designāt: quattuor monarchias mūdi, principales scilicet Assyriorū Persarū & Medorū quoad secundā: Græcorū quoad tertiā: & imperiū Romanorū quoad vltimā. Decem cornua signāt decē partes in quas scindēdū ē imperiū Romanor. Cornu paruulū Antichristus est qui orietur in rali diuisione. Pene oia ista regimīa perambulauit dñs ipsa gubernādo & de ipsis iudicādo: & cōferēdo tēporaliter prout sibi placuit. Demū cūcta simul regna cū cōprehensis cū eis: simul est iudicaturus: perambulās de cœlo vt dictū est ad terrā. Vnde in visiōe illa dixit ipse daniel. Aspiciebā: & ecce in nubibus cœli quasi filius hoīs veniebat: qa vsq; ad antiquū dierū peruenit: vt s. manifestetur ꝙ potestatē dedit ei pater (qui dr antiquus dierū) iudiciū facere. Venier aūt in iudicio ad tria. Ad sui quidem exaltationē vt. s. ab oībus videatur ꝙ constitut⁹ est iudex viuorū & mortuor. Vñ in dicta visione subdit: ꝙ dedit ei potestatē & honorē & regnū: & oēs populi tribꝰ & linguę seruiēt ipsi. Veniet scd'o ad cōfusionē malorū. iuxta illud Hiere. xx. Confundentur vehemēter: qa nō itell exerūt opprobriū sēpiternū: qd' nūq; delebit. Et hoc signatur Genē. iij. quādo Adā audiuit dñm deambulārē in paradiso post meridiem. Qui q̄uis absconderit se, ppter peccatū comissum: tamē oportuit ꝙ eū audiret & videret sententiantē. Adā qppe se absc̄ōdens: peccatorē designat excusantē peccata sua: ppter q̄ indignū se facit dei visiōe. Audit tamē post meridiē. i. post charitatis & feruoris extinctionē: vocem deambulātis dei venientis. s. ad iudicium: & qa nudū se agnoscit, virtutibus & gratia, cōparere erubescit. Dñs aūt arguit peccatores dure. s. m illud Iude. j. Ecce venit dñs in nubibus cōtra oēs. s. facere iudiciū: & arguere impios. Vñ & Adę dixit. Adā Adā vbi es. Exinde sepa-

Christꝰ veniet ad iudiciū propter tria

Genē. iij.

rat ipsos malos a cœtu sanctorū: quod innuitur cum dñs Adam emittit de paradiso voluptatis. Demū ponit eū in mūdo subiectū innumeris pœnalitatibꝰ. Sic reprobos ad infernū emittit: acerbissimis pœnis cruciādos. Tertio veniet in iudicio: ad glorificationē bonor. iuxta illd' ,pphę Esa. xl. Ecce merces eius cum eo. Et Apoca. xxij. Ecce venio cito: & merces mea mecū est. Et in signum huⁱ⁹ vidit Ioānes dñm deābulantem in medio candelabrorum aureorū: tenentem septē stellas in dextera. Apoc. j. In septem candelabris aureis: notat vniuersitas sanctorū habentiū exponi aurum sapiētiæ & veritatis & ardorē charitatis. In medio tur. autē horum candelabrorum ambulat: vt hic in via eos suste̊r: custodiat & defendat: & in dextra sua (quæ designat gloriā & ęternitatē) septē stellas habet. i. septē dotes qbus sanctos beatificat. s. impassibilitatē: claritatē: subtilitatē: agilitatem: cognitionem: compręhēsionem: & fruitionē.

Visio Ioannis

§. XVIII. SEXTO VIDETVR DEUS ænigmatice in dispositione comedētis. Vnde ipse inqt Can. v. Comedi fauum cum melle meo. Mel est christi humanitas: q̄ est principiū in vniuerso. Cera est genⁱ humanū quo, ad electos: & vtrūq; deus comedit sibi vniendo. In huⁱ⁹ figurā legitur Genē. xviij. ꝙ stanti Abrae, ad ilicē mābrae & eleuanti oculos appariuerūt ei tres viri. Et vt dr in alia translatione: tres vidit: & vnū adorauit. Intelligēs ibi signari mysteriū trinitatis. Vnde q̄nq; loquit̄ in singulari ad exprimēdū vnitatē essentiæ: q̄nq; in plurali ad denotādū pluralitatē personarū. Dixit em. Dne: si inueni gratiā in oculis tuis: ne transeas seruū tuū: sed afferā pauxillū aquæ & laucturpedes vestri: & requiescite sub arbore: ponamq; buccellam panis: & confortetur cor vestrū: postea transibitis. Quibꝰ acquiescētibꝰ, fecit ex tribꝰ satis simile id est tribus mensuris farinę bene purgatæ a furore: fieri subcineritios panes, & vitulū vnū tenerrimū & optimū coquere: ipsosq; panes subcineritios & vitulū coctum: butyrū quoq; & lac posuit corā eis ad comedēdū: quę oblata comederūt. Fuit illa visio ,pphetica: & si non imaginaria: sensibilis tamen. Fuerunt em illi tres angeli in forma humana apparentes: repræsentantes deum vnū: in personis autē trinū. Pedes autē dei qui terrā calcant: significant genus humanū: in quo & christus cōprehēditur vt verus homo: vnitustamē deo. Tria autē innuuntur ex ista visione sub figura esse necessaria saluandis: & in deū per gloriam transformādis. Et primū est lotio in baptismo actu vel ,ppposito. Nisi em quis renatus fuerit ex aqua: & spūsancto: non potest introire in regnū dei: ait saluator. Io. iij. Et hoc signatur in ablutione pedū illorū apparentiū: qui (vt dictū est) signāt genus humanū: quod in nouo testamento christo icorporatur per baptismū: quē ipse primo istituit & suscepit: nō ad auferendū aliquē suū defectū: sed ad conferendū aquę virtutē regenerativā: & nobis præbendum exemplum. Secundum quod regritur in perueniendo ad gloriam: est purgatio plena a peccato per pœnitētiam: & alios modos post baptismū. Dicit em in Apoc. de sanctis sine macula sunt ante thronū dei. Et hoc signat in simila quæ est flos farinæ plenę segregatę a furfure. Furfur enim qd' est cibus cōmuniter bestiarum signat peccatū: quo pascūtur & delectant hoīes bestialiter viuētes. Simila autē signat puritatē a peccato. Tria fata similę designāt purita tem: quæ reperitur in vniuersa congregatione electorū in tribus partibus mūdi. s. Asia: Africa: & Europa existentiū vel sub triplici statu. s. actiuorū: contęplatiuorū & prælatorū. Tertiū quod requirit est: cōformitas vitę cū christo per dolorē & amorē: qui sub figura panis subcineritij fuit oste̊sus Helię: & inde confortatus. iij. Reg. xix. Panem em se vocat dicens. Ego sum panis viuus. Ioā. vj. Fuit em hic panis sub cinere positus, in igne decoctus: quando in humiliatione crucis fuit vilificatus & igne suæ dilectiōis crucifixus & mortuus. Oēs ergo electos ipsi oportet conformari: vt trāq; panis subcineritius cibꝰ dei fiant. iuxta illud apostoli ad Rom. viij. prędestinauit. s. electos suos conformes fieri imaginis filij sui. Istū igitur cibum. i. fideles baptismo christo incorporatos: a peccatis mūdaros: per dolores & labores cū charitate christo cōformatos: comedit sanctissima trinitas. i. sibi vnit & in se transformat in gl'ia Sed in conuiuio hoc nō ponitur subcineritius panis sine vitulo optime decocto: quia in mēsa diuinę glorię, nullꝰ

Tria sūt necessaria saluandis.

Furfur qd ē & qd signi ficat.

¶ beatus

beatus positus fuit anteq; Christus per vitulū designatus in ara crucis per passionē esset decoctus. Butyrū pingue: designat multitudinē meritorū christi & sanctorū. Lac aūt puritatē corporū. Et propterea se nobis dimisit in cibū in sacramēto altaris: vt aliquādo & nos efficiamur cibus ipsius transformati per conformitatē voluntatis in ipsum.

§. XIX. SEPTIMO VIDETVR deus imaginarie in dispositione regentis. Et hoc quo ad regimen spirituale electorū & angelorum. Et quo ad monarchias mūdiales. Et hoc exprimit visio Ezechielis quā habes. i. c. De quattuor animalibꝰ & rotis & homine sedēte super thronū, qui erat super firmamentū crystallinum quod extēdebat erat super capita animalium. Et quod regimen spūale exponit Grego. super Ezechielē: & ipsa expositio infra secundario ponitur. Quo ad regimen mūdiale exponit Nicolaus de Lyra super Ezechielē. s. de quattuor monarchijs mūdi. Et ipsa ponit primo Ezech. j. c. Et vidi &c. Hec visio imaginaria habet tres partes. Prima continet animalia apparentia. Secūda rotas apparentes iuxta ea. Tertia firmamētum apparēs super capita animalium: & desuper vestigiū hominis sedentis super thronum. Ad intellectū primę partis cōsiderandum ꝙ ,pphęta videbat imaginarie nubē magnā ab aquilone venientem igne involutā: eo modo quo apparet in coruscatione per apertu ram illius nubis: videbat quattuor aialia ex oīb⁹ similia. Licet aliqui dicāt ꝙ apparebat tātum vnū habēs quatuor facies) Sed pria expositio magis literæ cōcordat. s. ꝙ eēnt quattuor. Erat autem corpus animalis cuiuslibet eorum erectum super pedes: & in superiori parte quadratum: ita vt facies hois erat i parte aialis opposita: directe aspectui prophetæ: & dicitur pars anterior. In parte vero opposita siue posteriori, facies aquilæ erat: & in alijs duabꝰ partibꝰ sibi oppositis facies leonis & facies bouis: ita ꝙ facies leonis erat in dextra: respectu faciei hominis: & facies bouis in sinistra. Et dicit facies aquilę desuper ipsorū quattuor: qa aquila habet collū longū, & sic eleuabatur super alias tres facies. Et in quolibet animali erāt similiter quattuor alæ: quarū duę erant demisse ad corpus regendum: & duæ superius erectę ad volandū. Et per extensionē alarū erant ista animalia adinuicē iuncta: sicut hoīes in choreis: & in quolibet horū erāt quattuor manus similes manibus hominū: & similiter quattuor pedes: quorū tibię erant tales ꝙ flexa genua, equaliter flectebanf ad quattuor partes oppositas. Et similiter planta pedis, equaliter applicabilis, procedēdo ad quattuor partes oppositas. Et sic oīa illa animalia progredi poterāt, ad quattuor partes oppositas absq; corporis conuersione: sicut si homo haberet oculos in parte posteriori capitis: sicut habet in āteriori: & genua equaliter flexibilia ad partes quattuor: & plantas æqualiter applicabiles ad ipas partes: posset ambulare ad quatuor partes oppositas sine corporis ꝙuersione. Apparuit exinde vna rota cōposita ex duobus circulis, habens quatuor facies. i. quattuor semicirculos & aspectꝰ rotarum & opus earum quasi visio maris. i. talis coloris sicut videtur mare quādo est quietū: quasi si sit rota in medio rotæ id ē vna transiens per medium alterius intersecando se inuicem plena oculis. i. picturis ad modum oculorū sicut est in cauda pauonis. Quocūq; ibat spūs &c. id est ventus turbinis vel spūs viuificans qui erat in rotis. Et similitudo supra caput animalium quasi firmamenti: id est cœli stellati: & super firmamētū erat thronus saphyrinus. & super thronū effigies hominis sedentis, ad cuius nutū mouebanf animalia & rotæ. Pennę eorū rectæ. i. sursum erectę alteri⁹ ad alterum: qa tangebāt se extremitatibus: quasi sonū sublimis dei. i. tonū tonitrui: qui dicitur sonus dei quasi sonus ab eo factus. Cum starent demittebantur pennę illę: scilicet pennę quę erigebātur cū volabant: deinde demittebāf sicut fit, cū aues cessant a volatu. Cum fieret vox super firmamētum. i. præceptū sedentis in throno velut aspectum arcus. i. iridis qui est splendidus. Et sicut ignis inuoluens, sicut apparet in coruscationibus magnis: quattuor pennę erant q̄ttuor alę. Dicit ergo Nicolaus de Lyra: ꝙ designat propheta mala ventura de propinquo in Hierusalē maiora ꝙ paterētur translati in Babyloniam. Per ventum igitur turbinis & nubem: designat exercitū Babylonis venientem ab aquilone. Per ignem, incendentem: intelligitur incendiū ciuitatis & templi futurū. Per quaternariū animaliū & facierum & rotarū: intelligitur quaternarius numerus regnorū magnorū sibīnuicē succedentiū. s. Chaldeorū Persarum Græcorum & Romanorū: quę regna insecrauerūt populū Iudeorū. Nec mirū ꝙ idē numerus pluribus similitudinibꝰ figurat. Nam & Genē. xij. anni sterilitatis & sterilitatis, pluribꝰ rebus designati sunt. s. spicis & vaccis. Per hoc ergo leonis: quę ē prima fm descriptionem Hebręorū signatur regnum Chaldeorū seu Babyloniorū: quod fuit primū inter ista quattuor. Vñ & rex Babylonis frequēter vocat leo in scriptura. iuxta illud Hiere. iiij. Ascendit leo de cubili suo. Et fm aliquos habebat imaginē leonis in vexillo. Per hoc aūt ꝙ animalia & rotæ ibant ad quattuor partes: signat dilatatiōem istorū regnorū ad alias partes. Per velocē motū & terribilē aspectum: intelligit robur & ferocitas eorū. Per manus autem opera: eo ꝙ manꝰ est organū organor. Per firmamentū qui erat sup capita animaliū: signatur pars superior mundi quę est locus beatorū. Per sedētem in throno supra firmamentū signatur deꝰ presidens omni creaturæ & cœlesti & terrestri: ad cuius nutū omnia disponuntur. Vnde & ad præceptū sedentis in throno: aialia quiescebāt & mouebātur: qa ipse mutat tēpora & ętates: trāsfert regna atq; cōfirmat. Dan. ij. Per hoc autē ꝙ apparebat in forma humana: figurabatur ꝙ erat in tempe humanādus. Per hoc ꝙ apparebat in specie electri: qd' est auro vel argento fulgidius: figurabatur sapientia eⁱ⁹: cuius non est numerus. Per hoc ꝙ a parte superiori retinebaf a lūbis & sursum retinebatur splendorem interius: & in parte inferiori a lūbis & infra emittebat splēdorem exterius: intelligitur ꝙ diuina sapiētia (prout est in ipso) est nobis occulta. Manifestatur aūt nobis aliqualiter, p suos effectus fm ꝙ dr Rom. j. Inuisibilia dei per ea &c. Sic igitur in prædicta visiōe describif diuinæ prȩsidentiæ superuenięs status siue virtus. Et Greg. expositio. Primo ponit reprobor: cōditionem signatam in turbine: caligine & igne: ꝙs christus iudicat. Secundo electorū sanctā conuersationē, signatā in animalibus: & eorum circūstantijs, precipue de rotis sequentibus ea q̄ designāt sacra eloquia. Tertio angelorū perfectionem signatam in firmamēto & throno q̄ erant super aialia. Quarto christi dei & hoīs super omnes exaltationē & illustrationē similis hoī sedenti. Vidi: & ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone &c. Quia ventus aquilo aerem ꝛstringit in frigore: nō incongrue turbationem maligni spiritꝰ designat. Venit ergo vētus turbinis ab aquilone: cum vitā ludaici populi malignus spūs in tēptatione ꝛcussit. Sequitur Nubes magna. Quia quāto plus exarsit in crudelitate: tāto amplius obcęcari meruit ignorātię caligine: ad cognoscendū christum. Et ignis inuolucs: qui designat malitiā persecutionis Iudęorū erga christū & suos: & splendor in circuitu eius. Quia dū persecutio in Iudæa acta est: apostolorū ,pdicatio diffusa est in mūdo vniuerso: & de medio eⁱ⁹ id est ignis quasi species electri. Electrum designat dominum Iesum christum. In electro em aurū: argentū: ignisq; miscetur. Et argentū ad claritatē crescit. Vñ & signat naturam humanā in christo: quasi crescentē ad gloriā & manifestationē suæ diuinitatis. Aurū vero a suo fulgore pallescit: & signat naturā diuinā i christo, quę a sui fulgore potētiæ per opera suæ humanitatis se tēperauit: & vtraq; natura diuina & humana in ipso vna ꝑsona fuit. Electrum ĝ in igne est deus, homo factus in persecutione. Et in medio eius, similitudo quattuor animalium eius: scilicet siue electri siue ignis. Per ista quattuor aialia signant q̄ttuor euā Euangelistæ: vel etiā omnes pfecti q̄ christo sunt vniti, & a malistarū lis persecuti perfecta opera iuxta euāgelica præcepta egerūt. Et huc aspectꝰ eorū similitudo hois in eis: qa videlicet

Expositio visionis.

Scd'a expositio Ezechielis prophetæ fm Gregorium

figura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sancti homines vitam similē tenent christo: qui per excellentiā dicitur homo in p̄senti: & demū similitudinem gl̄iæ cū ipso in corpore & anima i futuro recipiūt. Et quattuor facies vni⁹ et quattuor pēnæ vni: scilicet aialiū p̄dictorū: qa p̄ facie homo cognoscitur: et per fidem a deo cognoscimur et ipsum cognoscimus: ideo, per faciē fides sanctorū designatur. Et qa per pēnam in altū corpus auis subleuatur: ideo per pēnam cōtemplatio qua mens ad deū leuat significatur. Quattuor ergo facies vnicuiq; animaliū sūt: et quattuor penne: quia notitia fidei qua cognoscuntur a deo: ipa est in vno: quę est simul in quattuor, et similiter vna de eo cōtēplatio: ita vt facies pertineat ad notitiā humanitatis: et pēna ad cognitionē deitatis. Et pedes eorum pedes recti: quia, s. sancti ad mala mūdi quæ reliquerunt non reflectūtur. Et planta pedis eorū planta pedis vituli: quia scilicet p̄dicatores, et alij sancti, in locurioue habēt maturitatem: in actione fortitudinē: in mente discretionē designatā: in diuisiōe vngulę pedis vituli. Vitulus etiam mature incedit: et fortiter laborat. Et scirille; quasi aspect⁹ ęris candentis. Es qđ est sonorum, signat p̄dicationem: quia in omnem terram exiuit sonus eorum, s. apostolorū. Es candens: est p̄dicatio feruida & ignita. Scintillæ huius eris: sunt paruæ sententiæ de superna gloria ab eis expresse: quę auditores incendunt: sed loqui non valēt: eriā quod intelligunt. Et manus hominis sub pennis eorū in quattuor partibus. Per quattuor partes: possum⁹ principales quattuor virtutes accipere: ex quib⁹ reliquę orinnē videlicet prudētia: fortitudinem: iustitiam: ac temperātia. Per manus autē: actiua vita designatur: & per pennas: cōtemplatiua. Manus ergo hominis est sub pennis eorum: id est virtus operis sub volatu cōtemplationis: & actiua prior est tempore. Contēplatiua vero superior merito & dignitate. Et iuncte erant penne eorum, vnius ad alterum. Quia, s. omnis virtus sanctorum: omnis sapientia eorum (qua alios cōtemplationis volatu trāscendūt) vicissi⁹ sibi in pace atq; vnanimitate iunguntur. Non reuertebantur cū incederent. Quia sancti sic a terrænis actibus ad spiritualia transeunt: vt ad eaꝫ. s. terræna) nullarenus reflectātur: sed vnū quodq; ante faciem suam gradiebatur. Ante nos æterna sunt: & sancti viri in æternis quę appetunt pedem boni operis ponunt. Similitudo vultus eorū: facies hominis, & facies leonis a dextris ipsorū quattuor: facies autem vituli a sinistris ipsorum. Et facies aquilæ desuper ipsorum quattuor. Iste quattuor euangelistas: propter proprietatē materię, de qua agūt in euāgelijs suis similē predictis animalibus. Nam Marche⁹ agit de incarnatione: & ideo per hominem signatur. Marcus de predicatione resurrectionis: & ideo per leonem figuratur. Lucas de passione: & ideo per vitulū animal immolaticum figuratur. Incipit etiam euangeliū: & termīat circa tēplū. Ioannes de eius diuinitate: & ideo per aquilā altissime volantem describitur. Christus etiā de quo nascitur fuit homo: in incarnatione & conuersatione. Leo in resurrectione. Vitulus in passione. Aquila in ascensione. Quilibet etiam perfectas habet virtutes, per hæc animalia designatas. Dicitur autem facies hominis & leonis a dextris ipsorum: quia de incarnatione vnigeniti & resurrectione omnes electi lætati sunt. Facies vituli a sinistris aspicitur: quia de passione christi discipuli cōtristati sunt. Sinistrū enim dicimus: quod nobis est aduersum. Facies aquilæ desuper ipsorū dr: quia diuinitatē eius altius cęteris descripsit. Et facies eorū & pennæ eorū extentę. Quod omnis intētio operis: omnisq; cōtemplatio sanctoꝝ sup se tendit: vt possit adipisci quę in cœlestibus appetit. Duę pennę singuloꝝ iungebant: & duę tegebant corpora eoꝝ. Quattuor pēnæ horū animalium: quattuor virtutes sunt videlicet amor, et spes in futuris: timor et pœnitentia seu dolor de preteritis. Pennę ergo sibimet iunctę supi⁹ extēdunt: quia sanctorū mentes ad superna eleuantur. Iunctæ autē dicūt: qa sancti amāt cœlestia quæ sperāt: et sperant quæ amāt. Duę vero pēnę corpora tegebant: qa timor, et pœnitētia, a dei oculis: eorū mala p̄terita abscōdunt. Et vnūqd̄q; eorū, corā facie sua ambulabat. Qui se āte se ponit: vigilanter videt an defluat vel surgat: vel quotidie in bonis excrescat. Vbi erat impetus spūs, illuc gradiebant. Impetus spiritus est: incitamentum ad virtutes varias: qđ est a spiritu. Sicut impetus carnis quem sequuntur reprobi: est instigatio ad vitia varia. Et similitudo animaliū, quasi carbonum ignis ardentium: & quasi aspectus lampadum. Qui carbones tangit incenditur. Et hic qui cū sanctis cōuersatur: in dei amore exardescit. Lampas lucē suā longius spargit. Et sic vita sanctorum etiam, lōge posita, per bona exępla lucet & illuminat. Et in medio animaliū splēdor ignis: quia, s. ignis spūssancti a peccatorū rubigine mentē quā replet mundā reddit. Et de igne fulgur egredi ens. Quia ipse spūs ex se per electos flammas amoris proiecit: vt more coruscationis: & per terrorē feriat, & ad morē accendat. Et animalia ibant & reuertebant in similitudinē fulgoris coruscātis. Quod supradictū est: q̄ cum ipa animalia ibant & nō reuertebantur: intelligitur ad vitia nō recedunt: quę dimiserunt: quod autē hic dr: q̄ reuertebātur intelligitur: qa de cōtēplatiua vita seu contemplatione (in qua diu fixi manere nō possunt) ad vitā actiuā p studiū bonę operationis reuertuntur. Ex hoc in similitudinē fulguris: coruscantis: qa cœlestia loquētibus dū per eos supernū lumen intus micat: ad amorē cœlestis patriæ audītes inflāmar. Cūq; aspicerem animalia apparuit rota vna super terrā. Rota scriptura sacrā signat: quia ex oī parte ad auditorū mentes voluit: & nullo erroris angelo a predicationis suæ via retinet. Ex omni parte voluitur: quia inter aduersa & prospera: recte & humiliter incedit. Circulus quippe illius p̄ceptorū: modo deorsum est: qa ipsa (quę perfectioribus spūaliter dicūt) infirmis iuxta literā congruūt: & ipsa (quę paruuli iuxta literā intelligunt) docti viri per spiritalē intelligentiā in altum ducūt. Apparuit autē rota super terrā designantem peccatores: qa legē super corda peccātium deus, dedit: habēs quattuor facies: quę rota quattuor facies habere dicit ex eo q̄ scriptura sacra vtriusq; testamēti in quattuor partes est distincta. Vetus em̄ testamētū in lege: & propheris Nouū vero in euāgelijs atq; apostolorū actibus & dictis. Et aspectus rotarū & opus earum quasi visio maris: quia videlicet in sacris scripturis per rotam signatis magna sūt volumina sententiarum cumuli sensuum. Nec immerito mari scriptura similatur: quia firmantur in ea sentētiæ locutionis sacramēto baptismatis. Et aspectus earū & opera quasi sit rota in medio rotę. Rota intra rotam, est testamentū vetus. Rota veo in medio rotę est testa m iumno uū inveteri cōprehensū. Quod em̄ ibi futurū promittit in nouo ipletū ostendit. Per quattuor ptes earum ibant. Vadit rota p̄dicando eum quem promisit: & promissum ipletum ostendit. Et per quattuor partes vadit: qa in quattuor mūdi partibus redēptor (de quo loquitur) prædicat⁹ fuit. Et non reuertebātur, s. rotę cum ambularent: quia dū nouū testamentū non rescinditur: dum vetus nō carnaliter sed iā spūaliter intellectū tenetur. Post se non redeunt: quia vsq; ad finē mundi immutabilia persistunt. Statura quoq; erat rotis: & altitudo & horribilis aspect⁹: ad terrorem gehēnę cruciationis. Scriptura igitur sacra rotam designans: statură habet in rectitudine preceptionis. Altitudinē in celsitudine: supernæ p̄missionis. Horribilem v̄o aspectū: in minis supplicij sequentis. Et reuertens (pheta ad loquendū de animalibus predictis, dicit. Et totum corpus plenū oculis: in circuitu ipsarū quattuor: qa videlicet sanctorū actio ab oi parte circūspecta est: bona desiderabiliter prouidēs: & mala solicite cauens. Et ibi notatur, quō vitia sub specie virtutū suggeruntur. Cūq; animalia ambularent, ambulabāt pariter & rotę iuxta ea. Et cū eleuarentur animalia de terra: eleuabant⁹ simul & rotæ. Ambulabāt animalia: cū sancti viri in scriptura intelligūt, quę admodū moraliter viuant. Eleuātur vero a terra: cū se in contēplatione suspēdunt. Et qa vnusquisq; quanto i scriptura sacra p̄ficit: tanto & eadē scriptura p̄ficit apud ipsū ideo dr q̄ rotæ ambulabant, vel eleuabātur cū animalibus. Quocūq; ibat spūs & rotæ pariter eleuabantur sequētes eū. Quo em̄ spiritu, legētis tendit: illuc & diuina eloqa eleuantur. Legentis enim spiritus fiquid in eis scire mora le aut historicum querit: sensus hunc moralis historię sequ tur. Si qd typicum: mox figurata locutio, cognoscitur. Si quid cōtemplatiuum: statim rote quasi pennas accipiunt. Cum euntibus ibāt: & cū stantibus stabant: & cū eleuatis a terra pariter eleuabantur. Vadunt cū seuntibus: qa eos q se adutilitatē proximi extendunt: sacra eloquia dictorum suorum passus in eius itinere disponunt. Sant rotæ cum stantibus animalibus: qa eos qui fortes sunt in fide: vt adueršis eum⁹ resistant: & cōtradicentes reuincāt: rectitudinem suā sacra eloquia cōfirmāt. Cum eleuatis eleuant: qa inquātū quisq; ad alta contēplationis & perfectionis profecerit: tantum ei sacra eloquia de altioribus loquuntur. Spūs vitæ erat i rotis: quia, s. dilectionē dei & p̄ximi capi⁹ in eloquijs diuinis quæ vita ē aīæ. Et similitudo sup capita animalium firmamēti: quasi aspect⁹ crystalli horribilis. Nomine firmamēti: pōt intelligi angelica natura quæ creata est, cū libero arbitrio flexibili ad bonū & malū. Quibusdā aūt ex eis labentib⁹ alij cōfirmati sunt: ita vt iā fluere nō possint: et ideo signātur congrue p crystallū qđ ex aq̄ fluxibili fit: sed ita obduraf vt liquefieri nō possit. Horribilis dr ille crystallus: qa nobis pauendę sūt ągelicę potestates: et sup capita animaliū extētum dr: qa supra intellectū nostrū sunt p̄sertio et gloria earū. Sub firmamēto aūt pennæ eoꝝ rectę alteri⁹ ad alterū. Tūc pennæ animaliū rectæ sunt alteri⁹ ad alterū: quando bonum qđ qs habet, p̄ximo studet cōmunicare subtrahā videlicet tēporalē vel doctrinā et hmōi. Et audiebāt sonū alarū quasi sonū aquarum multarū: quia, s. ille vtutū sonus, q in aures dei pri⁹ ex paucis sanctis incarnato dño factus est postea diffusa p̄dicatiōe de christo per orbem ex aquis multis, i. ex pplis innumeris conuersus multiplicatus est: quasi sonum sublimis dei: qa videlicet ipe de⁹ ipler mentes sanctorū et cordib⁹ eorū amorē ifundit: ipse ex amantibus cordibus suscipit precē. Vel qa laudē dei: quā prius pauci sancti postea multi cōuersi in mūdo: predicauerūt. Demū in cœlo vniti cum capite suo christo sine fine plene laudabunt. Et cum ambularēt: quasi son⁹ erat multitudinis: vt sonitus castrorū. Animalia ābulār: cū sancti prædicādo: et ad fidē trahēdo discurrunt. Et qa quos cōuertūt in laudē cōditoris simul exurgūt: fit quasi sonus multitudinis. Et qa in p̄dicatione eadē, bellū cōtra dęmones cōuersi assumunt: ideo dr quasi sonitus castrorū. Castra em̄ multitudines exercitus dicūtur. Et cū fieret vox sup firmamētū: qđ erat sup capita eorū: stabāt & submittebāt alas suas. Quia videlicet sctōꝝ mentes, cū creatoris sui potentiā intenta contēplatione cōsiderāt: vilescūt eoꝝ animo vtutes: quas habēt. Et hoc est submittere alas: quæ virtutes signāt. Vel etiā cū cōsiderāt iudicia dei: quæ consideratio vox dr: sup firmamentū: timent & se humiliāt quā tūcunq; sancti sint. Et sup firmamētum imminens capiti eorū quasi aspect⁹ lapidis sapphyri similitudo throni. Thronus: designat angelos supremos: sicut firmamētum inferiores. Sapphyrus q haber colorē aereum: & significat dignitatē & perfectionē maiorē superiorū ągelorū. Et super thronū: quasi aspectus hois desuper: qa videlicet sup angelos etiā supræmos eleuatus est homo Iesus christus deus noster. Et vidi quasi speciē electri, s. illū hoiem sup thronū: qa videlicet vtraq; natura diuina & humana in xpo ē vt supra expositū est, de electro. Velut aspect⁹ ignis itrin secus: per circuitum eius a lūbis & desuper. Et a lūbis vsq; deorsum quasi speciem ignis splēdentis in circuitu: qa, s. ante incarnationē quæ in lūbis designat vnigeniti dei sola Iudæa intra se ardorem amoris eius habuit. Sed post in carnationē eius ignis resplēduit: qa vniuerso mūdo gētibus claritatē spūssancti effudit. Vel etiā angelos ad amorem sui per diuinitatē tenuit: & hoies ad sancti ardoris sui desiderium ex humanitate reuocauit. Hec omnia Grego.

§. XX. QVANTVM AD TERTIUM PRICIPALE, QD NORAT IN AUCTORITATE APLI.

De claratione visione dei & ēnti ali.

dico: q̄ demō strat speculatio seu visio clara & essētialis. Vñ dicit. Tūc aūt facie ad faciē. s. videbimus deū in alia vita. Vbi scien dum ſm Tho, super ep̄las Pauli. j. ad Cori. xiij. super hoc verbo: q̄ deus (ſm q̄ deus) non habet faciē. Et ideo cū hic dr: facie ad faciē: methaphorica locutio ē. Dicimur em̄ tūc videre aliquē ſm faciē: cū videm⁹ p̄sonā sicuti est: hoc autē vult dicere Apls cū ait. Videbimus in patria facie. i. videbim⁹ dei essentiā. j. Io. iij. Videbimus eū sicuti est. Huiusmodi aurē visiōr in corpe mortali haberi nō pōt. Vñ Moysi hoc postulanti dixit dñs. Videbis posteriora mea faciē aūt meā videre nō poteris. Exo. xxxiij. Videre p̄sonā ex pte dorsi est, videre ipsam impfecte: puta q̄ sit naturæ rōnalis: q̄ sit vn⁹ viuęs magn⁹, &hmōi. Sed qs vl q̄lis sit: cognosci nō pōt, nisi videndo faciē. Sic de⁹ videri pōt hic quasi ex pte posteriori: qa cognoscere possumus rōne vel fide: deū vnū esse rōnabilē viuētē & imēsum: sed non sicuti est in essentia sua. Et si Moyses pure aliq̄n vidit diuinā essentiā i corpe cōstitutus: fuit visio illa quasi momētanea, p modū passiōis trāseūtis: & non durativa p modū habitus p̄manentis: sicut est visio facialis patrię. Nec obstat huic ſnīæ qđ dicit Iacob Gen. xxxij. Vidi dūm facie ad faciē. Nō em̄ ꝓprie loquēdo fuit illa visio Iacob facialis (sicut est visio patrię) sed fuit visio imaginaria: in qua fuit diuersi grad⁹. Altior, s. videre illud qđ apparet i ipsa imagie, i qua apparet. Et ali⁹ gradus infimus. s. audire trū verba. Vt ergo Iacob⁹ insinuaret excellētiā visionis imaginarie sibi ostensæ dixit. Vidi dūm facie. Nō ergo vidit deū p essentiā: ſm beatū Tho. vbi. s. Notandū est aūt ſm ipsū btūm Tho, q̄ sensibile aliquod pōt tripliciter cōsiderari. Primo p̄ sui p̄sentiā: sicut ipa lux q̄ est p̄sens oculo. Scd'o p̄ p̄sentiā suæ similitudinis: in sensum imedia te deriuatā: sicut albedo q̄ est in pariete, videt nō existēte ipsa p̄sentialit i oculo: sed eius similitudine: licet ipa sit videndo non videat ab eo. Tertio p̄ p̄sentiā similitudinis: non immediate deriuatæ ab ipa re: sed deriuatę a similitudine rei: sicut cū videt aliqs hō p̄ speculū. Non em̄ similitudo hominis imediate est i oculo: sed similitudo hois resultata. Loquēdo igit p hūc modū de visione dei: dicēdū q̄ naturali cognitione solus deus videt seipm̄ qa in deo idē est essentia sua: & suus intellectus: & ideo essentia sua est p̄sens suo intellectui. Nec aliqua creatura etiā glorificata potest eo mō deū videre sicut ipe videt seipm̄: qa hoc est simpliciter infinitū a finito cōprahēdi: qđ nō pōt esse. Vñ Hie. xxij. dr de eo. Magnus cōsilio: & incōprahēsibilis cogitatu. & sic intelligit illđ Math. xj. qđ dixit. Nemo nouit filiū nisi pater: nec⁹ patrē qs nouit: nisi filius. s. notitia plenę cō prahēsiōis. Nec p̄ dictionē exceptiuā: nisi excludet spūssanctus: cuius cū patre & filio: ē vna plenissima cognitio. Et qđ sequit in illa auctoritate christi. Et cui voluerit filius revelare. Intelligēdū est: filiū revelare alicui patrē, nō notitia cōprahēsionis: sicut nouit ipse filius patrē: sed notitia appræhēsionis: sicut cognoscit a sanctis. Sed'o mō: pur. s. p̄ p̄sentiā similitudinis rei: in sensum immediate deriuatā videtur aliqd sensibile: sicut albedo in pariete videt ipsa non adsitēte presentialiter in oculo sed i similitudie. Sic forte angeli naturali cognitione deū vidēt: & hæc visio fuit in angelis ante lapsum. Sed maiori lumine supadito. s. lumine glorię angeli confirmati vidēt deum facie ad faciem ideſt clarissime suam essentiam. Vñ Saluator Matth. xviij. inquit. Angeli eorū in cœlis semp vidēt faciē p̄ris. Et similiter sancti lumine glorię eis cōcato faciē dei vidēt. qđ ardēter postulabat Pſ. xlj. di. Quādo veniā: & apparebo ante faciē dei. Et de ipo lumine glorię ait idē Pſ. xxxv. In lumine tuo: videbimus lumē. Qđ lumē, qui dā dixerunt esse: quandā similitudinē de deo creatā. Sed ꝑ minis esse o'no falsum & impossibile, ꝓbat btūs Tho. vbi. s. tri rōnib⁹. Et prima est: qa nūq; pōt aliquid cognosci per essentiā. si cognoscat per similitudinē: quæ nō pueniat cū ipsa re in specie. Lapis em̄ non pōt cognosci ſm illud qđ est: nisi p̄ speciē lapidis, quę est in aia. Nulla em̄ similitudo ducit in cognitionē essentiæ alicui⁹ rei: si differat a re illa ſm speciē: & multo minus si differat ſm gen⁹. Nō em̄ p̄ speciē equi: vel albedinis pōt cognosci essentia hois: & multominus essentia angeli. Multo igit minus, p aliquā speciē creatā: q̄cūq; sit illa pōt videri diuia essētia: cum ab essentia diuia: plus differt quæcūq; spēs creata in aia: q̄ species equi, vel albedinis, ab eētria angeli. Vnde ponere q̄ de⁹ videat solū p̄ similitudinē seu p quādā refulgētiā claritatis suę: est ponere diuinā essentiā non videri. Sed a ratio est: qa cū aia sit quædam similitudo dei: visio illa magis esset specularis & ęnigmatica: quæ est in via: q̄ visio clara & aperta: quę p̄mittitur sanctis in gloria: in q̄ erit beatitudo nra. Vnde dicit Augu. hic in glo. q̄ visio dei q̄ ē p̄ similitudinē: pertinet ad visionē speculi & ęnigmatis Tertia rō est: qa sequeretur: q. beatitudo hois vltima esset in alio q̄ in ipso deo: qđ est alienū a fide. Sequeretur etiā: q̄ naturale desiderium hois: qđ est perueniēdi ad primā rem causam: & cognoscendi ipsam per seipsam esset inane. Videtur ergo diuia essētia per seipsam in patria: & non p similitudinē creatā. Et hoc est qđ dicit apls paulo iferius. j. Cor. xiij. ca. Tunc cognoscā sicut & cognitus sum, i. sicut deus cognoscit me. Et ideo dicit Augu. in glo. q̄ visio dei q̄ ē p̄ similitudinē: pertinet ad visionē speculi & ęnigmatis Tertia rō est: qa sequeretur: q. beatitudo hois vltima esset in alio q̄ in ipso deo: qđ est alienū a fide. Sequeretur etiā: q̄ naturale desiderium hois: qđ est perueniēdi ad primā rem causam: & cognoscendi ipsam per seipsam esset inane. Videtur ergo diuia essētia per seipsam in patria: & non p similitudinē creatā. Et hoc est qđ dicit apls paulo iferius. j. Cor. xiij. ca. Tunc cognoscā sicut & cognitus sum, i. sicut deus cognoscit me. Et ideo dicit Augu. in glo. q̄ visio dei q̄ ē p̄ similitudinē: pertinet ad visionē speculi & ęnigmatis Tertia rō est: qa sequeretur: q. beatitudo hois vltima esset in alio q̄ in ipso deo: qđ est alienū a fide. Sequeretur etiā: q̄ naturale desiderium hois: qđ est perueniēdi ad primā rem causam: & cognoscendi ipsam per seipsam esset inane. Videtur ergo diuia essētia per seipsam in patria: & non p similitudinē creatā. Et hoc est qđ dicit apls paulo iferius. j. Cor. xiij. ca. Tunc cognoscā sicut & cognitus sum, i. sicut deus cognoscit me.

Aīa ē q̄ dā similis dei.

Deus quō visibilis.

Angeli ęc natu rę compario.

Scripture signatur per rotam.

Quattuor mundi ptes.

Pēnarū ꝺttuor significatio.

Virtutū ꝺtuor significatio.

Sēsibiliter tripliciter potest cognosci.

De natura lucida.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scit essentiā(n)eā: ita deū cognoscā per essentiā suā. Nō tñ ly: sicut importat æqualitatē: sed simili itudinē. Sic ergo in lumine gloriæ: qđ tñ est quid creatū: el euatus intellectus videbit lumē diuinæ essentiæ. Ad qđ intelligendum sume exēplū in lumine corporali. Oculus em̄ nostер nō est tātæ potētiæ: q̄ possit fixe respicere in solē: & q̄to plus appropinquaret ad eū: tāto ineptior redderet advidendum ipm̄. Ita oculus intellectus humani: est ita debilis ex parte spi: q̄ nitā excellēti luce diuinę essentię figi nō pōt: nisi confortetur & fortificet per virtutē diuinā. Et ista virtus fortificās & cōfortās: dicitur lumē gloriæ. Ideo dicitur. In lumine tuo &c. Nullū enim lumē: aliud lumē demōstrat q̄ se: nec enim lumen solis adiuuat: vt videatur luna aut stellæ. Vñ si qñ luna est. xv. aere sereno: de nocte mlto clarior appet q̄ cū orit sol. Et si quis accēderet mille tortitia de die: nō ꝓpter hoc melius videret solē. Sic ad ꝓpositū: lux diuina æterna & infinita: per aliā lucē nō videt, q̄ per seipsam: quæ lumē gloriæ efficit: qñ intellectui creato cōmunicatur: ita q̄ lux intellectiua vnita est cū diuina: & videt per virtutē diuinā: nō per lucē suā propriā. Vñ hæreticus esset qui diceret q̄ intellectus beatus videt deū sine lumine gloriæ: qa hoc esset dicere q̄ intellectus humanus videt deū virtute ꝓpria: qđ falsum est. Prosequar de exēplo lucis. Mediāte ipsa luce: tu vides terram: lapides: arbores: aialia: & multa alia: & cū ipa eadē luce vides solē. Qđ cōsidera: vbi sit ista lux solis mediāte qua tu vides solē & alia: certe non est lux in oculo tuo: sed sup re visa. Et ideo re stante in loco obscuro: vides rē in loco luminoso: siue rē luminosā. Et nocte obscura vides stellam: & domū aliquā, quę sit aliqđ lumē posita: q̄uis lumē suū nō reddat claritatē: vsq; ad lumē tuū. Et sic vides mediāte duplici luce: vna est tui: q̄ es in loco tenebroso: sed oculū habes abtra luminosum: cuius lux extra nō extēditur. Sed a est illa lux: quę est dissusa & reuerberata super illā rem quā tu vides. Quęcūq; harū duarū deficeret, non videres. Nec ꝑ per lucē oculi tui solā: nec solū ꝑ extraneā si tua propria deficeret. Si autē vis respicere mediāte ista duplici luce: sine alio medio solē in sphęra sua: certe hoc nō vales: sed potes excęcareris. Et rō huius est: qa lux solis reuerberat i tua lucę propria. Et est tāta distātia inter tuā & suā: q̄ tua refugit ipsam: & sustinere nō potest, propter excellētiā claritatis. Vnde quātūcūq; coneris nō potes oculū fixe tenere aptū ad sphęram solis. Et auē volantem inter oculum tuum: & sphęram solis, etiā videre nō vales. Sed si lux solis posset vniri cū tua luce: suspēdēdo defectū & debilitatē ipsi⁹ tuę lucis: quę suspēsio sequeretur ex vnione facta: tūc respiceres solē ipm̄ in sphæra sua, cū delectatiōe & suauitate sine reuerberatiōe oculoꝝ. Nūc ad ꝓpositū: sciendū q̄ duę lucęs sunt necessarię: ad videndū deū simul vnitę virtute fortioris lucis: videlicet lux hūani intellectꝰ: & illa est debilis: & lux diuina: & illa est fortissima. Sic lux naturalis humana, s. intellectus si cōsideratur sola: nihil cognoscit certitudinaliter: sicut qui in tenebris est, & nihil videt: q̄uis in alia luce posset opinari aliquid: sed nō perfectę scire: sicut existēs aliquis clausus in camera obscura: potest diuisare palpādo: audiēdo: gustādo: vel odorādo aliquid qđ est intra camerā. Sed dubitare, habet se decipi: quousq; oculus illud videat virtute lucis abextra venientis. Et ideo aię dānatorū errāt in cognitiōe dei: reputādo ipm̄ iniustū & crudelē: qa nō habet aliā lucē, q̄ ꝓpriā sm̄ ꝓnsum cū illa iudicādo: diuinādo: & opinādo. Et ipę aię dānatę diuina luce, s. naturaliter infusa: vident oēs alias aias: & gloriam btōrū ad ipārū afflictionē: & aliq̄n statū aiarū viatorū ad sūa ꝓfusionē: & pœnas aiaꝝ dānatoꝝ: ad eoꝝ tribulationē sicut patet in parabola diuitis epulonis & Lazari. Lu. xvi

Lux diuina cuius natūræ.

Duplex lux necessaria advidē dū deū

Aię dānatorū errāt in cognitione.

Quia igit lumē gloriæ, prexigit in ītellectu humano lumē gratiæ vt supueniat ei: quia in aiabus dānatorū: nō reperit ipm̄ lumē gratiæ: ideo non sunt susceptibiles lumis gloriæ: & ideo deū videre nō possunt, nec gloriam suam. Sed aiæ btōrū habent propriā lucē: gratia informatā: in qua diuina lux illustrādo secū vnitur. nō permittēdo illi rimari aut exterreri: sicut fuerūt exterriti oculi exteriores & interiores Petri Iacobi, & Ioānis, in transfiguratione dei: qa adhuc erāt mortales. Facta ergo illa vnione per lumen gloriæ: videt intellectus creatus in virtute intellectus increati. Et sic lux naturalis: quæ erat gratiosa: supra se eleuata a gloriosa: quæ nō est aliud, q̄ verbū diuinū æternū: tā q̄ solaris radius a patre procedēs: videt lumē gloriæ gloriosum deū, & oēm creaturā, sup quā talis lux spargit. Et qa illa lux totū videt: nihil ei absconsum est: ideo quilibet sanctus videt oēm creaturam vbicūq; sit. Sicut oculus humanus: si esset in sole vnitus cū suo radio claro: certe videret vbicūq; sol attingeret & irradiaret ex se: & in sole videret plus & minus: sm̄ q̄ illa vnitas esset perfecta. Et quia aia christi, perfectissime videt ỹ būm & oia quæ sūt in verbo. Aliæ autē aiæ plꝰ & minꝰ vidēt. sm̄ q̄ sunt plus vel minꝰ vnitæ. sm̄ perfectionē charitatis: quæ est cā huiꝰ vnionis & visionis facialis. Et sic habes: q̄ lumē gloriæ nō est creatura. s. aliq̄ de per se representās creatorē: sed est ipe creator lumē gloriæ suæ, vnitꝰ intellectui humano. & sic in lumine tuo, s. verbo diuino videbimꝰ lumē. Vnde & Ioānes in Apoca. circa fi. dicit: q̄ in illa ciuitate supna nō vidit solē: nec lumē lucernæ ibi est: sed agnus. s. verbū æternū illuiat illā. Ad hoc etiā facit: qđ dixit christus. Matth. xiij. Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris mei. i. lux verbi: qđ verbū est vitæ eternæ. Et lux cuiuslibet beati: erit quid vnū p vnionē nō p ꝓuersionē. Nō em̄ cōuerteꝝ luxꝰ bi: sicut nec natura sua: qua idē est in natura aię beatę vel glorię eius. Sed sicut in mysterio incarnatiōis, salua vniuscuiusq; ꝓprietate naturę: vnita sunt diuinitas & humanitas: diuinitate permanēte impassibili: humanitate subiecta mortali tati: deus & homo vniti sunt in vnitate personę. Ita lux in creata: cū luce aię vnita: erūt vnū nō quidē vnitate psonę sed vnitate charitatis & amicitię. pfectissimę: remanēte tñ deitate in sua virtute & glorię infinita: & aia btā cū sua ỹtute & gloria finita. Vnde dñs Iesus in oratione ad patrē facta: post vltimā cœnā inquit. Nō pro eis rogo tm̄: sed & p eis: qui credituri sunt per verbū eoꝝ in me: vt oēs vnū sint: sicut tu pater in me: & ego ī te vt & ipi in nobis vnū sint. Itē & ego claritatē quā tu dedisti mihi: dedi eis: vt sint vnū: sicut & nos vnū sumus. Ego in eis, & tu i me: vt sint cōsummati in vnū. Et paulo post. Pater quos dedisti mihi: volo vt vbi sum ego: & illi sint mecū: vt videāt claritatē, quā dedisti mihi. Ioā. xvij. Tūc. s. in patria videbimꝰ facie ad faciē. Vt dicit deuotus Bernar. Fœlix aia: quę terreno resoluta carcere, libera cœlū petit. Quę dulcissimum dñm facie ad faciē cernit: vbi verus sol iustitię, inira suę pulchritudinis visione oēs recipit. Et illa, vniuersos cœlestis prię ciues illuiat: vt luceāt ipi lumie: videlicet illumināte vltra oēm solis nīi splēdorē: immortali adhęrētes deitati. Et i huiꝰ figurā dixit regina Hester vxor Asueri maximi regis qui interpretatur beatitudo: signsficās animam summi regis regū Iesu christi q̄ ē vera beatitudo: de ipso loquēs. Valde mirabilis es dñe: & facies tua plena ē gratiarū. Et. iij. Reg. x. in figurā dicit: q̄ vniuersa terra desiderabat videre vultū Salomonis. Quātū ad tertiū modum vidēdi sensibilia. s. p̄ præsentiā similitudinis nō imediate deriuatę ab ipsa re sed deriuatæ a similitudine rei sicut videtur homo per speculū: Sic isto modo videmus seu cognoscimꝰ deū: cognitione naturali invita ista & sic exponitur. Videmus nunc. i. per naturalē rationē nostrā. Et si addatur lumini naturali fidei lumē, qđ est supernaturale adhuc plenius videmus deū in vita p̄senti. Sed tale lumē fidei, si nō sit charitate formatū: nō sufficit ad cōducē dū lumē glorię. Inter deū em̄ & aiam: est infinita distātia perfectionis virtualis. Deus em̄ infinitus est: & quælibet eius virtus infinita. Aia aūt: licut & quælibet creatura est finita: & potentiæ finitæ. Cū igitur finitū nō possit ꝓpriē hędere infinitū: nō poterit anima deū cōpræhędere: nisi efficiatur vnū cū eo: & sic: quodāmodo efficietur infinita hoc autē charitas operaf: qa q manet in charitate: in deo manet, & deus ī eo. i. Io. iij. c. & j. Cor. vj Qui adhęret deo s. per dilectionē: vnus spiritus est cum eo: nō quidem substātialiter: sed affectualiter. Habet em̄ amoꝝ (sm̄ Dionȳ.) vi vnitiuā: & calori assimilatur qui diuersa vnit: & cibū assumētę cōuertit. Sume exēplū in agno, vel alio cibo qui a nobis comederetur. Certū est em̄: q̄ agnus, cū multis gradibus perfectionis naturalis sit inferior hoīe: nūq̄ vnum effici posse cum homine, nisi per vnū modū. s. per calorē naturalē hominis, ipm̄ agnū in cibū sumptū digerētis: & in substātiā sui cōuertentis: & sic agnus quodammodo efficitur homo. Sed si homo comederet venenum: vel rē venenatā, nō posset illud cōuertere ī se. Et ratio huius est

Cōparatio ad ista.

ius est: qa illud sumptum extinguit calorē naturalē, quo fit digestio & ꝓuersio. Sicut etiā si cōederet lapidē vel serrū: nō cōuerteretur in se, ꝓpter sui duritiā & frigiditatem. Illi em̄ cibi dicunt esse ꝓportionati humanæ naturę: qui participāt cū calore: & sunt sine resistētia de facili cōuertibiles in substantiā suā: Sic ad propositū dicendum. Si homo vult conuerti in deū, & effici deus. s. per participationē: oportet q̄ comedatur ab eo. i. incorporetur seu vniat p calorē suę infinitæ charitatis. Sed deus ipse nō comedit cibū. i. nō venit secū in gloria eū: qui calorē charitatis hic non habuerit seruenter. Nam & de quibusdam tepidis dicit ipse per Io. Apoc. iij. Quia tepidus es: incipiam te euomere de ore meo. Tepidus est qui fidem habet sine operibus & absq; calore charitatis efficaciter manet. Et iō Apostolus faciens comparationem inter virtutes: cōcludit q̄ maior horū est charitas. Verū quia nihil potest amari nisi sit cognitū: ideo ad amorē charitatis exigitur primo cognitio rei: quæ ad sufficientiā haberi non potest, nisi p fidē. Et ne homo deficiat vel oberret a fine vltimo iā cognito exigitur spes, p quā tendat in illū finē. Vnde & de his rebus: tanq̄ necessarijs dicitur Eccl'i. ij. Qui timetis dñm credite illi. s. per fidem: & non euacuabitur merces vestra Et sequitur immediate. Qui timetis dñm sperate in illū: & in oblectationē veniet vobis misericordia. Et exinde sequitur. Qui timetis dñm diligite illū & illuminabunt corda vestra. Et talis cognitio. s. habita ex lumine gratiæ & charitatis: posset etiā dici, licet nō ita proprie, visio facialis respectu. s. eiꝰ quæ solū est p fidē vel ronē naturalē. Vnde Pś. xxx. de electis ait. Abscondes eos. s. a turbinibus mundi, et occultationibus eius: in absconditio faciei tuæ i. in facie: videlicet cognitionis gratiosæ a te eis collatæ et reprobis absconsæ et rigeoratæ.

Octo sunt respicienda.

¶ Respice intus in conscientia: vt rectificetur.
¶ Respice extra circa creata: vt recompensentur.
¶ Respice supra ad cœlestia: vt adiuuetur.
¶ Respice infra ad supplicia: vt ad ea non intretur.
¶ Respice retro ad commissa: vt remoueantur.
¶ Respice ante ad pericula: vt caueantur.
¶ Respice ad dexterā sctōrū exēpla vt similia agantur.
¶ Respice in sinistra prauorū gesta: vt tua confundantur.

De intellectu practico qđo debet exerceri. Capi. vij.

DEBET QVOQVE ANIMA oculo suo sinistro. i. intellectu practico vti virtualr. s. ad bene operādū. Intellectꝰ em̄ bonꝰ ait Pś. cx. oibꝰ facientibus eū. i. bonū, intellectus in illis est: q nō solū querūt intelligere vt sciāt: sed etiā vt faciāt facientes bonū: qđ itelligūt. Sciēti em̄ bonū facere: & nō facienti: pctm̄ est illi inquit Iacobus in canonica sua, c. iiij. Vnde & idem Pś. cxxij. Sicut oculi seruoꝝ in manibus dñoꝝ suoꝝ. s. sunt: ita oculi nostri ad dñm deū nostrū. Oculi seruorū dicunt esse in manibꝰ dñoꝝ suoꝝ. s. ad videndū si aliquid in manibus habēt ad ꝓferendū: vel si aliquid habent ad petendū: vel si aliquid habēt ad exercendū: vt illd operent. Et ita oculi electorū sunt directi. ad dñm: ad ꝓsiderandū, largita & data beneficia illata & ꝓferēda supplicia: & iuxta agēda exercitia: vt ꝓsiderēt quę dñs vult eos agere: sicut seruus ꝓsiderat opera: quę vult dñs. suus eū exercere. Et sic oculi seruorū sunt in manibus dñorū. i. in operibꝰ quæ volūt dñi ab eis. Et qa multa sunt: quæ a nobis ispicienda & cōsiderāda sunt ad agendū: ideo Ioānes in apoca. iiij. c. refert q̄ aialia quę ipse vidit in circuitu dñicæ sedis designātia (sm̄ Grego.) dei electos erāt plēa oculis. Oportet em̄ oculos hīe spūales intus & extra: inferius & supra: retro & antea: in dextera pte & sinistra: ad valēdū bene in spicere quę nobis. sunt cognoscibilia. Vñ & christus dixit cuidā ab eo illuminato. Respice Luc. xviij. Et Primo.

¶ Respice intus in conscientia: vt rectificetur.
¶ Respice extra circa creata: vt recompensentur.
¶ Respice supra ad cœlestia: vt adiuuetur.
¶ Respice infra ad supplicia: vt ad ea non intretur.
¶ Respice retro ad commissa: vt remoueantur.
¶ Respice ante ad pericula: vt caueantur.
¶ Respice ad dexterā sctōrū exēpla vt similia agantur.
¶ Respice in sinistra prauorū gesta: vt tua confundantur.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM DI

Respicienda ē ꝓsciētia vt recti ficetur.

cit Saluator Luc. xj. Vide ne lumen qđ in te est tenebræ sint. i. ne sis tenebrosus in cōsideratione eorū quę intra te sunt. Quāuis em̄ oculꝰ corpalis: et si alia videat: seipsum videre nō possit: oculus tñ spūalis aię et se et alia videre pōt quinimo, vt dicit Hugo de sctō Victo. Oculus tuꝰ. s. aię nihil bene videt si seipm̄ nō videt: Et querēti cuidam Gentili ab Apolline quid sibi esset agendū ad beatitudinē ꝓsequēdam. Respōsum est: nosce te ipm̄. Ad qđ facit illud Iob. v. Visitās speciē tuā nō peccabis. i. considerās te ipm̄. Hinc & deuotus Bernā. ad Eugeniū papā in. ij. lib. de cōsideratiōe inquit. Ate primū inchoet cōsideratio tua Nō solū aūt a te: sed & in te finiatur. Quoeūq; euageꝝ ad te reuocetur cū salutis fructu. Vñ & Eccls. ij. dr. Oculi sapientis in capite ejꝰ. Oculi quidē corporales: ita sūt in capite sui: sicut in capite sapiētis. Sed oculi spūales. s. cōsiderationis solū sunt in capite sapiētis. i. virtuosi: nō stulti. i. pctōris. In capite videlicet i pte superiori aiæ: vt sm̄ rationē operet. Hæc aūt cōsideratio sui: sm̄ Ber. vbi. ē. in tria diuiditur: vt. s. respicias qđ sis in natura: qs in persona: qualis in moribus seu vita. Respice ergo primo quid sis in natura: & cōsiderans occurret tibi illud beati Iob di cētis. Hō natus de muliere: breui viuēs tpe: repletꝰ multis miseriis &c. et nūq̄ in eodē statu pmanet. Respice igit qa natus es de muliere nudus. s. & paup: miser & miserabilis: hūanę. erubescēs, q̄ sis nudus: plorans, q̄ natus sis. Murmurans q̄ sis natus ad laborē: nō ad honorē. Natus de muliere: & ob hoc cū reatu. Primā vocē quam emittis fletus est: quasi ex hoc ꝓphetās sm̄ Aug. de ciui. dei te ī valle lachrymarū ingressum. Breui viuens tpe. & ideo semp cū metu. Et ipsa quoq; breuitas incerta est. Repletur multis miseriis. Et vere multis: qa corporis & aię simul. Cūcti em̄ dies eī doloribus: & ærūnis pleni sunt. vt dr Eccls. ij. Quid em̄ cā lamitate vacat nascēte i pctō & fragili corpore: mēte sterili: repletus in corpore pœnalitatibus: infirmitatibꝰ: necessitatibus innumeris. In aīa vero repletus ignorātia: cōcupiscentia: malitia. Demum nūq̄ in eodē statu pmanet Alteratus ętate: subtātia: honore: moribus: affectu: & nunq̄ quiescere valēs. Respiciēdo igit quid in natura es: ad magnā humiliationē te inducet: consideratio hec. Verū & rationalitas: quæ ad quidditatē hois ptiner respecta: te subleuabit a detectione tātę humiliationis. Respice secūdo quis sis in psona. i. cuius cōditionis: si videlicet laicꝰ clericus, religiosus, vel prelatus. Nā si laicus: vt dicit Hieron. xij. q. j. c. duo sūt. Licet his tēporalia possidere. Sed nō nisi ad vsum. i. nō ad abusum: nihil em̄ miserius est: q̄ propter minimū deū cōtēnere. His cōcessum est vxorē ducere: terrā colere: inter virū & virū iudicare: causas agere: oblationes super altaria apponere: decimas reddere. Et ita saluari poterūt: si vitia tñ benefaciēdo euitauerint. Respice ergo si in tali statu es, q̄ p̄scientia tua sm̄ hęc rectificet. Qđ si clericus es: interprętare nomē tuū: vt coneris esse qđ dicēris. Cleros em̄ grece: latine sors interpretaf: quia. s. ipse clericꝰ ē ps dñi: & dñm suā ptē habet. Vt aūt dicit. Ambr. de fuga sęculi. Cui portio deꝰ: nihil curare debet nisi deū: ne alterius ipediat necessitatis munere. i. solicitudinis occupatione: qđ em̄ ad alia officia cōferf. hoc religionis cultui, atq; huic nō officio decerpit. Hęc em̄ vera est sacerdotis fuga: abdicatio domestricoꝝ: & q̄da alienatio charissimorū: vt suis se abneget, qui deo fuire elegerit. xij. q. j. cui portio. Illud q̄q; eos obseruare opꝫ: qđ ait aplus. j. Thes. v. Ab oī specie mala abstinete vos. extra de vi. et ho. clericꝰ. &. c. seq. Si aūt religiosꝰ es: er sic religat⁹. i. bis ligat⁹ li Religigamine pręceptorū i baptismi accepriōe: & ligamine ob osi an o seruatiōis ꝓfessionis ꝓfessione. Respice qđ ait Augustinus. xl vij. quātūlibet. Sicut difficile sum expt⁹ melioan pesres: q̄ q in monasterijs ꝓfecerūt: ita nō sum deteriores ex simipertis: q̄ q in monasterijs defecerūt. His igit deditis: contēplationi & orationi: ab oī strepitu tpalia cessare quenit & victu & vestitu ꝓtēti: nullā iter se ꝓprietatē habere: sed oīa ī cōi sm̄ Hiero. xij. q. j. duo sunt. Debet etiam claustro esse cōtēt⁹: qa sicut piscis, sine aqua caret vita: ita sine monasterio monachus. Sedeat iraq; solitarius. & taceat: quia mūdo mortuus est. xvj. q. j. c. placuit. Si aūt prelatus es: respice. qa sm̄ Chrys. in judicio tuo sedes. Siqdē bñ vixeris & bene docueris. populū instruis. Si bñ docueris: & male vixeris: tui solꝰ ꝓdēnator eris. Nā bene viuēdo, & bñ docēdo, populū instruis quo vtiuere debeat. Bene aūt docēdo & male viuēdo: deū instruis quō te debeat cōdēnare. dist. xl. multi. Tāta aūt debet esse ꝓcellētia virę: rectoris ad vitā subditoꝝ: iquārū pastor excellit ꝓditionē suaꝝ ouiū. Nec sibi sufficit puritas sua: nisi & puniat aliena crimina Vñ Aug. Qui nec regiminis in se rōnem habuit: nec sua delicta detersit: nec filiorū crimē correxit: canis impudicꝰ dicendus est magis, q̄ eps. n. q. vij. q nec regiminis. Respi-

ius est

Universidad de Deusto
Biblioteca

ce tertio qualis sis in vita: pficies. s. aut deficiens in moribus in aduersitatibus & psperitatibus: circa que oportet tenere mediū: si non vis pdere modū. Nā vt dicit poēta. Est modus in rebus: sunt certi denicq; fines. Quos vltra citraq; nequit cōsistere rectū. In re ergo cōsiste: & non insta deīci: nō attolli supra: nō euadere in lōgius: nō extrēdi sa tius disce. Nā vt longitudo. s. nimia extermi nium habere sole: dilatatio scissurā: altitudo ruinā: &, pfundū absorptionē. Lōgitudinē nimiā tibi assumis: cum pmittis tibi longiorē vitā. Latitudinē vero incongruā: cum in superfluas distenditur animus curas. Altitudinem ruinosam: cum de se plus præsumit. Profundum: cum se plus debito deiicit. Qui enim longa sibi mentitur tempora: nōne ingreditur iter exterminī? Transit enim vitę terminos, pductiōis vitę solicitudine. Simil ię anim? distētus i multa: multis lacerat curis: necesse est. Nēpe i moderata extensio extenuationē: et extenuatio nimia scissionē facit. Alta vero pstruptio: qd nisi ruinosa pcipitatio ē. Vñ Salomō Proverb. xvi. c. Ante ruinā exaltabit spirit?. Nimia aūt pusillanimitatis detectio: desp ata qdā absorptio ē. Mediū g; i cūctis tene: vt possis cōphēdere cū oib? sāctis quę sit latitudo, et longitudo: sublimitas et profundū fm Apostolum Ephe. iij. Respice etiam qualis ex te fis: qualis ex deo. Ex te mala: bona a deo esse non ambigas.

Hora. i prīo ser monū satyra siue ser mo.

Media via est seuanda.

§. II. RESPICE SECVNDO EX

Respiciende sūt creaturæ & quō. triplex locutio creaturarum.

tra te. s. creata. fm illd Esa. lx. Leua in circuitu oculos tuos et vide. In circuitu em tuo: ex omni latere inuenies creaturas. Omnis aūt creatura triplici voce te alloquitur. fm Hug. de sancto Victo. Et prima est: accipe beneficiū. Secūda est: redde seruitiū. Tertia est: caue suppliciū. Et a superioribus inchoando, dicunt angeli per effectū tibi. Accipe beneficiū nostrū: qd ex parte creatoris ptinue tibi impendimus custodiēdo: a malis eripiendo: ad bona excitādo. Et pro huiusmodi beneficio ipi creatori redde seruitiū: eius mandata adimplendo: alioquin testes erimus cōtra te in iudicio: et ministerio nro, ad iferna detraheris. Dicit tibi cœlum cū luminarib? suis. Ego tibi motū prębeo: et sine me insensibilis permaneres. Gratissimam lucem tibi sol porrigit: ne in tenebris tedios us resideas: et vt paterve re in omnia inferiora multiplices virtutes infundit. Et ne obscura in totū nox habeat: luna cū stellis splēdorē emittunt: cœlūq; decorāt. Pro huiusmodi igitur beneficijs red de obsequiū creatori nostro: gratias agēs: adimplēs illud Pś. xxxiij. Benedicā dñm, in omni tēpore. Loquit ignis modo suo dicēs. O homo: quantum beneficium tibi: præsto: te calefaciendo: cibos tuos decoquendo: cq; plura opera efficiendo tibi perutilia: et sine mei participatione in calore naturali: nutriri nō posses. Pro hmōi igit deo redde seruitiū: vt calore succēso: dulcissimæ charitatis domi num deum præ omnibus diligas: alioquin supplicium ignis ęterni nō euades. Aer quoq; non reticet dicens. Ego tibi sanum concedo: vt aspires et respires: arcq; locutionē tam necessariam vt formare valeas: deseruio: te vndiq; cu rando. Et aues varias suaue personantes melos: et in cibum transeuntes contineo. Redde igitur seruitium deo: os tuum ad sui honorem et gloriam aperiendo. Aqua in quit. Ego tuas immunditias purgo: et fœtores remoueo. Sitienti: non parum refrigerium affero. Species innumeras piscium: ad tui vsum enutrio: et (quod plus est) in sacramentis animæ tuæ necessarijs: me prębeo. Redde ergo seruitium: vt ipsa sacramenta reuerearis: et si non ratione materiæ in se: ratione tamen institutūs est gratiæ ibi a deo positæ. Alioquin absorptus ab aquis nimium: transibis ad calorem nimium. Demum terra cęteris infimum ælementorum: tamen copiosiori voce, te excitat dicens. O homo: vnde factus es: nisi ex me humo. Ego te sustento ego diuitias dono: aurū et argentum cęteraq; meralla quæ in visceribus meis gesto. Quot genera aialiū, ppter te pasco et retineo. Et aliqua quidē in tui cibū, vt pullos: agnos: hędos: capras: ceruos vitulos cæteraq; domestica ac syluestria. Alia ad tui adiutorium: vt equos: mulos: camelos: asellos: & hmōi. Alia ad tui solatiū: vt simeas: caniculos. Ego quoq; herbas nō solū suaues sed et cępluri mas medicinales, pduco: flores varios & fragrantes emitto: fructus inumeros et sapidos diuersis tęporibus offero. Pro hmōi igit beneficijs creatori tuo & meo recognosce re debitorē: & ad necessitatē, non voluptatē his vti debere: pximisq; tuis indigētib?: portionē, p posse porrigere. Alioquin si ingratus inueniaris: sicut aperta est terra & deglutiuit Dathan. sic aperietur & tibi: vt ad cērum eius descēdas, ad terrā miseriæ & tenebrarū: vbi nullus ordo: sed sempiternus horror inhabitat. Iob. x.

Vox elemēto rum ad hoiem.

§. III. RESPICE TERTIO SVPRA

Quō respicien da sunt cœlestia.

ad cœlestia vt adiuueris: vt nō solū gloriā sanctorū, p templeris: sed etiā ipsos in auxiliū inuocare digneris. Vnde Pś. cxx. Leuaui oculos meos in mōtes: vnde veniet auxilium mihi. Nec credēdū est, pphetā loqui de mōtib? materialibus: qa inde nō magis auxilium sperare possim?, cq; ad valles respicīdo. Sed loquit de montibus spūalibus siue diuinis psonis: sup qbus fundamēta supnę ciuitatis (fm eūdē Pś.) sunt strata: siue de mōtib? rōnabilibus. i. sanctis tēplatione & pfectione in altū eleuatis. Et circa hoc tria debes respicere. Et primo: q; ipsa oratio ad deū & sanctos directa fiat congruēter: in eo q; dicit. Leuaui oculos meos: non oculū aut sed oculos. Debet em eleuari ad deū & sanctos in oīone oculus speculatiuus: ad cōsiderandū videlicet: dei & sctōr; bonitatē & largitatē: & caueri debet: ne ocul? ipse ad terrena tūe aspiciat. Vñ & Damas. dicit: q; oratio, est ascēsus itellect? in deū. Debet etiā erigi oculus practicus: vt. s. intēdat operari qd' velit. s. cū postulat virtutes & hmōi. Vel etiā secūd? ocul?: pōt dici pius affectus, in deū directus. Vñ & de Saluatore dr̄ Io. xvij. q; eleuatis oculis in cęlū: orās dixit. Patervenit hora: clarifica filiū tuū &c. Vt doceret moraliter: & oculū itellect?, p attētionē: & oculū affectus per seruorē, ad deū dirigēdū.

Fphm.

Status eorū q sunt in Purgatorio.

Sed o respice: q; oratio ipsa fiat pluraliter. Vnde subdit Pś. In montes. Nō solū em ad vnū sanctū: sed ad plures dirigēda ē oratio: qñq; advnū: qñq; ad alium: vt nos docet sancta mater ecclesia. Quasdā em gratias: seu dona obtinet quis, oratiōe directa advnū sanctū: quas nō obtinet, ex oīone facta ad aliū sāctū: etiā lōge maioris meriti fm cōe iudiciū: sicut patet p quotidianā experiētiā in periculis maris & terrę. Frequēter em in naufragijs: vel infirmitib? cōstituti: recōmēdātes se Petro. Paulo. Ioanni vel Laurētio: nullū inde reportarūt leuamen. Et exinde recōmādātes se btō Dūico: vel btō Cyriaco: vel btō Erasmo vel alijs: q estimātur inferiores apostolis: subito pericula euasere. Qd', ppterea cōtingere credit: qa vult gloriosus de?: etiā minimos sanctos exaltari. et ab hoib?: venerari: dū magna beneficia: ipīs mediātibus: se percepisse cognoscūt. Vel hoc etiā pōt procedere: qa aliquādo quis cū maiori affectu: et deuotione: oculos mētis erigit, ad auxiliū postulādo ab aliquo sācto: et si minori: cq; faciat orationē dirigendo, ad sanctos maiores. Oratio autem quanto assiduosius fit: tanto efficacius exauditur cōiter. Respice tertio: q; oratio ipa, fiat fiducialiter. Vnde subdit Pś. Vnde veniet auxiliū mihi. Et hoc est qd' Iacob? ait i canōn. c. j. Postul et aut in fide. i. cum fiducia nihil hęsitās. Et certe, causam habem? sperandi auxiliū a sanctis: cū sint fratres nostri. Sciunt em necessitates nostras & miserias: pcipue cū eos inuocamus: exoptantq; nobis bona. Nec em charitas in eis deficit: quā in via habuerūt ad, pximos: sed in eis ad summū perfectionis deuenit. Cū igitur in? mundo cōuersantes, cū magno affectu laborarēt: et in subleuādis alior; miserijs multo magis credēdū est: nūc nobis velle suffragari in illis: in qb? deo beneplacitū esse cognoscūt: sed & posse subest eis cū voluerint. Nec em bti essent si aliquid vellent, quod obtinere non possent: et cū per merita Abrā Isaac et Iacob et Dauid: dns deus multa mala, et flagella remouerit a populo suo antiquo: et multa bona concesserit: vt patet ex pantateuchon: et libris Regum qui tamē patres: necdū ad gloriā intrauerant: sed in limbo detinebātur: quāto magis credēdum est, ppter merita apostolor; martyrū ac cōfessor; ac sacrarū virginum: et permaxime, virginis matris Mariæ glorioſissime: q; sunt in gloria: et fruitione beatissima: eos qui versantur i mūdo: multipliciter adiuuari, in corpore et anima: in spūalibus et temporalib?: sicut patet per exempla beati Dominici: beati Barptolomei: et aliorum sanctorum.

Oratio nis bonæ ꝑdi tiones.

§. IIII. QVARTO RESPICE IN

fra. s. ad supplicia, vt caueantur. Vnde Esa. lj. dicitur. Le-

uate in cœlū oculos vestros: & videte sub terra deorsum i. non solum cœlestia: sed & inferna respiciaris: sub terra em infernus est. Respiciendo aūt illuc: tria genera: seu tres status reperies animarum.

Tertius no tres sunt sta tus ani marū.

¶Et ex primo cognoscere poteris maximam tibi concessam gratiam.

¶Ex. scd'o pręcipue tibi remouendam negligentiam.

¶Ex tertio summe tibi cauendam impœnitentiam.

Respice igitur primū statum: & hi sunt pueri siue puellę mortui sine baptismo post æuangliū diuulgatū: vel remedio alio cōtra originale ordinatū in veteri testamēto Et hi cuius pœnal sensibili careāt: gloria tamē beatissimę visionis inppetuū priuant. Et cuius mirū videat & durū eos priuari tāta fœlicitate glorię supnę sine aliqua culpa ab eis commissa: nulla tñ eis fit injuria, vel iustitia. Ex pacto em originali pcō, nascimur oēs filij iræ & debitores mortis æternę. Qd' si sine vllis meritis tuis placuit pñssimo deo: sequestrare te a massa perditorū: & ad remediū p debitā mortem te pducere: nō habes hic certe qd' contra deū queruleris. Sed vñ de tua liberatione magis, cq; illor; admireris & ipsum affectuose venereris. Respice ad secundū statū. s. eorū qui sunt in purgatorio, & ibi fm Pś. Oculis tuis considerabis et retributionē peccatorum videbis. Quia em deus delictū oīno sine vltione nō deserit: vt dicit Grego. de pœni. dist. j. si pātm Dauid. Sic etiā quantum cūcq; minimū sit: qa negligētes fuerūt illi i mūdo degētes ad purgandū venialia & ad satisfaciendū, p criminalibus ideo ibi torquentur maxima pœna. Et quę a nobis leuissima vel nulla æstimantur delicta ibi acerrime puniunt. Sicut patet in vitis patrū præcipue de qnodā religioso, q ob hoc q; accesserat ad se balneandū ob quādā recreationē in aqua ibi suffocatus: apparuit defunctus cū brachijs & cruribus exustis dicēs se acerrime cruciari & præcipue: propter illā delectationem balneādi: &, ppter hoc apparuerat cū exustiōe brachiorū & crurium. Sed qui deum timet nihil negligit. Eccls. vij. (eorū. s.) quę debet facere ad sui salutē & purgationē plenā. Si tñ perfectū dei timorem habeat: non solum initialē: sed etiā finalē. Respice tertio: ad statū damnatorū. Quia enim ipsi noluerūt oculos aperire ad cognoscendas culpas & lachrymis diluēdas: nunc sine fructu eos aperiunt, in tormentis. Sicut legitur de diuite epulone in inferno sepulto: q; eleuās oculos suos: cū esset in tormētis: vidit Abraam a lōge, & Lazarum i sinu ei?. Lu. xvj. Et (vt dicit Pś. xlvij.) Ipsi videtes sic. s. dānati admirati sunt: cōturbati sunt: cōmoti sunt: tremor apprehēdit eos. Ibi dolores vt parturiētis in spū vehemēti conteres naues Tharsis. Et loquitur de regibus terrę. i. peccatoribus: qui fm terrena se regūt: & habitant in lateribus Aquilonis: vbi est frigus intēsum: & significat iniquitatē: quę frigidā facit animam dei amore. Vbi tria nota.

Fphm.

Dānati admirā tur de gl'ia bonorum

¶Primo pœnæ multiplicitatem, ibi. Ipsi videntes.

¶Secūdo multiplicitatis acerbitatē ibi. Dolores vt parturientis.

¶Tertio acerbitatis huiusmodi causalitatem: ibi. In spiritu vehementi.

Videntes ergo dānati sic. s. sicut vidit ille diues in inferno gloriā & requiē bonor; admirati sunt dicētes: vt refert sapiēs Sap. v. Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum & in similitudinē improperij. Nos insensati vitā illor; æstimabam? īsaniā: et finē illorū sine honore. Ecce qñō computati sunt inter filios dei: ipsi videtes sic: q; vbi in mundo erāt i honore: diuitijs: et delicijs: et cūc sunt in tāta miseria vt deficiat eis etiā aquę gutta: admirati sūt dicētes. Quid nobis profuit supbia: aut diuitiarū iactantia quid 2tulit nobis? Transierunt oia illa tāq; vmbra. Exinde 2turbati sunt ꝑ deum: qui habet potestatem sup plagā. Ignis quo cruciant audietes eū: et pre turbatione linguas suas commandcātes eū blasphemāt. vt habetur Apoca. xvj. Turbati sunt ꝑ seipsos a deo vt desiderent mortem. i. sui adnihilationē: cōsiderātes, melius eis esse: nō esse q; male esse: sed mors fugit ab eis: qa deficere non possunt, a male esse Turbant et ꝑ eos: cum quibus: vel pro quibus: vel cōtra quos male egerunt: tanq; occasiones eorū pœnę. Cōmoti etiā sunt a demonijs q eos cruciāt: qui nō dant eis requiē die ac nocte. vt dicitur Hiere. xvj. Et qa, p lecto habēt qd' dicit Esa. xiiij. (. s. subter te sternetur tinea: et operimentum tuū erūt vermes. Tinea scilicet synteresis: remuneratio a malo: & vermes stimulor; pscientię: propter pœnā: quā sentiunt: nō aūt ppter dei offensā. Et vltra hæc. Tremor apprehendit eos: timētes adhuc peiora pati: & præcipue in receptiōe corporū suorum. Vbi cruciatus eis augetur: & in pręsentatione sui in finali judicio: ppter qd' dicit Esa xxxiij. Possedit tremor (. s. timor) hypocritas. Respice huius multiplicis pœnę acerbitatē: cū dicit. ibi. s. i prędictis dolores, vt parturiētis: q maximi sunt: & quasi mortales prout mulieres ex earum clamoribus ostendūt. Magnus em clamor: magnū dolorē mdicat. Nec; em aliqua sim ilitudo posset induci: ad declarādū acerbitatē, illius doloris: oīa em genera tormentor; huius vitę: etiā si posset reperiri i vno hoie: ellent quasi ludus & solatiū respectu illius pœnę: ppter qd' dr̄ Esa. xxxiij. Quis poterit habitare de vobis: cū igne deuorāte? Aut quis habitabit ex vobis cū ardoribus sempiternis. q. d. intolerabile erit: & tñ inhabitare. oportebit pctōres. Et deuorās dr̄ ignis ille: propter absorptionē doloris: totius hois. Et sempiternus dicit?, ppter durationē. Dolores em maximi erūt, in aspectu iudicis superni: accusantibus oībus eū: et testificātibus cōtra eū dæmonib?: angelis bonis: & cōscientia ppria: ac cūctis creaturis. Vnde. Grego. O cq; angustæ sunt tūc viæ: reprobis &c. Vide in homel'. aduētus. Respice tertio: acerbitatis causalitatē: ibi In spū vehementi: cōteres naues Tharsis. Ad dñm: ppheta hūc sermonē dicit: Cuius spūs vehemēs: ēira maxima: quę tamē ira: nō est vt in nobis: cōcita ti animi furor: sed iusta suppliciꝝ 2stitutio. fm Grego. Est igitur ira dei: seuera punitio eius. Et in hac cōterit. i. rotaliter terit: vt nulla pars aīę, vel corporis: remaneat itacta aut nō afflicta. Naues videlicet mētes: merces peccatorū secū portātes Tharsis. i. gaudia mūdi: i ipsis peccatis quærentes. Interpretatur em Tharsis exploratio gaudij. Explorāt em hoc est querūt aliqui gaudiū suū: & delectationem in diuitijs: vt auari. Alij i delicijs: vt lasciui & gulosi Alij in honoribus. vt ambitiosi & superbi. Has igit naues in spū vehementi ideſt seuera sententia cōteret aīa & corpore. Hiere. xvij. Duplici contritione, cōtere eos. dñe deus noster. Et hęc causa: totius pœnæ eorū: quia quærētes gaudia mundi: noluerūt in mūdo salubriter conteri. Qui em impœnitēs moritur: oīno moritur: et eternaliter cruciatur. fm Augu. de peni. dis. vij. c. ſi. §. studeat. Et ideo euita impœnitētiā, & respice: quia peccatores videbunt cū his malis: filium hominis venientem &c.

Tormē taiserni sūt multa, & as pera. Et gña tor mētor; hui? vi tę hud' q ad ea.

§. V. RESPICE QVINTO POST

te seu retro. s. pcta cōmissa: ad satisfaciendū, nō ad iterandū Nemo em mittēs manū suā ad aratrū, & aspiciens retro: aptus est regno dei. Luce ix. ponere manū ad aratrum: & aspicere retro: est: post assumptā pœnitētiā vel religionē: ad pcta vl' ad sæculū: corde redire: hoc aūt a regno dei excludit. Sed oculos debet qs retro habere, sicut habebāt aialia: de qbus scribit Apoca. iiij. (vt videlicet) pcta cōmissa recogitātes: ea mortificēt. In cui? figura legit: q; Abraā leuauit oculos: vidit q; post tergū hærētē arietē: cornib? spinis: quē obtulit in sacrificiū, p Isaac primogenito. Gene. xxij. Abraā intēdēs mactare primogenitū suū i sacrificiū vt deo placeret: signat virtuosum: qui aliqñ appetitū rationalē: quærit mortificare i honorē dei: dū. s. necessaria q dictat ratio: subtrahit sibi. Sed aspiciēs retro. s. advitā præteritā: & vidēs apperitū sensualē: & aialem ducē passionū: (vt aries est dux ouiū) infixū vitijs: tanq; spinis cōscientiā pūgētibus: a deo instruit: vt appetitū bestialē offerat deo carnē suā crucifigēdo: cū vitijs, & cōcupiscentijs magis: cq; indiscretis abstinentijs. Quia fm Hiero, apud deū non tā valet abstinētia ciboꝝ: cq; mortificatio vitioꝝ. de pœni. dis. j. mensurā. Respice g retro: ad opera prava cōmissa: ꝑpter quæ creatura exosa: efficitur deo. fm illud Pś. Odisti oēs: q operātur iniquitatē. Quæ, etsi aliqñ occulta sint hominib?: deo tamen clare nota. vnde ipse dixit. Scio opera tua: qa nomē habes q; viuas. s. fm apparentiā: & mortuus es. Esto vigilās: & cōfirma cætera: quæ moritura erāt: & pœnitētiā age. Apo. iij. Respice retro: ad locutiones inutiles: quia (vt dr̄ Sap. j.) Sermo obscurus, in vacuū nō ibit. Et dr̄ sermo obscurus: locutio quæ nō habet i se claritatē, ædificationis & rectæ intentionis. & hic nō ibit in vacuū i. nō trāsibit sine punitione. Et vt dicit apls. j. ad Cor. xv. Corrumpūt bonos mores: colloquia mala. Qd' patet per

Figura moralis ter expo sita.

Pś. lx. vij.

Pś. xl iij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

experientiã in pueris:qui cũ a natura pueri sint efficiunt: pleni blasphemijs:periurijs:mendacijs:cõtumelijs: scurrilitatibus ꝓpterea quæ audiunt ab his:inter quos conuersantur. Respice ad cogitationes prauas. Nã (vt dicit Sap. j. In cogitationib⁹ impij interrogatio erit. ſ. in iudicio dei ac etiam punitio de ipsis:si noxiæ fuerint. Vnde dr̃ Mich. ij. Ve q̃ cogitatis inutile. Et multo magis ve erit eis qui i ipsis morantur. Qd̃ repræhendẽs dñs ait Hiere. iiij. Vsq; quo morabunt in te cogitationes noxię: Et ideo poeta inquit. Principijs obsta sero medicina paratur. Cum mala per longas conualuere moras.

qui i d. de remedio a moris.

Quõ respicienda sunt instantia pericula.

§. VI. RESPICE SEXTO QVE ANTE TE SINT:

videlicet futura mala seu pricula: vt em̃ dr̃ Prouer. j. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. videntes em̃ pennata. i. aues rete ante se:& ex hoc æsumãtes: periculum captionis:ab eo declinant. Sic & habentes pẽnas virtutũ:cũ aspiciunt quæ sunt ante se:& vident pericula imminentia sibi:, pudent ne capiãtur a diabolo. Et in huius figurã Balaam propheta cũ iret ad maledicẽdum populũ dei. aperiens oculos,& vidẽs ante se stantẽ angelũ: gladio euaginato ad percutiendũ eũ:intelligẽs periculũ fugit:ab itinere superstetit:vt habet Nume. xxij. Ad signficandũ q̃ si quis dispositus sit:ad male agẽdũ: si oculos aperit meris ad aspiciendũ. quid ante se sit:futurã. ſ. deiv tionẽ:a malo aliquãdo desistit:ne incidat in manꝰ dei viuentis & punictis. Debet aũt aspicere & pericula futura tribulationis vt eis,si potest debito modo obuiet:sicut fecit regina Hester,ad obuiandũ intersectioni totius populi sui:quã fraudulẽter procurauerat Aman ab Asuero primo se iuuãs orationibus:ieiunijs:& alijs humiliatiõibus Et exinde vtẽs humana prudẽtia,vt posset alloqui regẽ: & reuocationẽ psuadere p̃ dictę sniæ:pauens periculũ qd̃ imminebat:vt scribit Hester. xiij. Ex dei adiutorio sublatũ est periculũ:Amam suspẽso. Debet secundo aspicere pericula futura exercitationis. Sunt em̃ quędã exercitia magni piculi inter quę: est prælatio. Vnde Augu. in regula. Quanto in loco superiori:tanto in periculo maiori versarun,nõ enim solũ de sua:sed & de subditorũ aiabus habet reddere rõnẽ:& permaxime prelatio ecclesiastica, Vnde Augu. Nihil est in hac vita:& maxime hoc tpe difficilius & laboriosius,et periculosius, ẽpi: aut presbyteri:aut diaconi officio. di. xl. ante oĩa. Exercitationẽ etiam negotiationis & hospitis esse multũ periculosam:ostendit Sapiens Eccl. xxvj. dicẽs. Duæ spẽs difficiles,& periculosæ mihi apparuerũt. Difficile exuitur negocias a negligẽtia: circa salutem animę:& nõ iustificabitur caupo: a peccatis labiorũ. Et dicit negocians nõ solũ ille qui rem emit & eam nõ mutatã alteri vendit sed etiã difficile est qui de materia ẽpra: artificia faciẽs vẽdit. Difficile ẽ autẽ inquit Leo papa:inter vendẽtis ementisq; ꝓmercium,non interuenire peccatũ:& iõ pœnitẽti:vtilius est dispẽdia pati:q̃ periculis negociationis astringi. de pœni. di. v. qualitas. Et permaxime vbi est periculũ mortalis. Nõ est etiam liber alaqueis diaboli:qui semilitiæ mũdanæ voluerit implicare. Idẽ Leo dist. eadẽ. cap. seq. Tertio debet aspicere, pericula perplexionis:vt videlicet vbi dubitat, pbabilr in aliq; to ope esse pcm̃: ꝓcipue mortale. nõ faciat illd̃, nisi ablata dubitatione:qñ est ex cõscietia erronea. Dicit em̃ Eccl. in. Qui amat periculũ:in illo peribit. Sed nec̃ eo operari debet aut ratificare:quod aln̄ faciunt cũ periculo irrõnabili suo. Vñ & Dauid aquã concupitã, de cisterna Bethlẽ:quia tres viri fortes accesserunt illuc ad hauriẽdũ eã cũ maximo periculo:ga ibi habitabãt hostes eorum Philistijm:bibere noluit:sed effudit dicẽs:qa in periculo aiarum suarꝰ obtulerũt mihi aquã. j. Paral. xj. Fœlix etiam:quem faciunt aliena pericula cautum:

Nota ꝙ mercatores.

Quõ respicienda sunt factorũ exẽpla.

§. VII. RESPICE SEPTIMO ADEXTRIS sanctorum exẽpla. ſ. vt similia agantur. Dicitur enim

Ezech. x. de aialibus electos significantibus q̃ omne corpus eorũ & manus plena oculis erant. Et qa idẽ propheta vidit in alia visiõe:aquã egredięte a la tere dextro:& oẽs ad quos peruenit aqua ista:salui facti sunt. Ezechie. xlvij. Quę aqua significat gratiam virtuosę ꝙersationis procedẽtẽ a cõgregatione sanctorũ designatã per latus dextrũ. Ideo respice ad dexterã vitã. ſ. sanctorũ, vt imiteris, vnde Iob. Respicies(. ſ. homo) hoies:& dicet. Peccaui, et vere deliqui:& vt erã dignus nõ recepi. xxxiij. c. Respice igit primo:q̃ sancti& permaxime caput eoꝝ christꝰ:habẽt in se humanitatẽ,i verbis & operibꝰ suis:cõpatiẽdo aliorꝝ miserijs. Vnde dicit apls ad Titũ. iij. c. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nr̃i dei. videlicet i recipiẽdo pctores:nõ abijciẽdo pauperes:flẽdo cũ flentibus:subueniẽdo infirmãtibus:& hmõi. Et (vt dicit Sap. xij.) Docuisti ppm tuũ p talia opera:qm̃ oportet iustũ esse & humanũ. Vnde dicit Iob in dicta auctoritate. Respiciet hoies. Homo aũt dr̃ ab humanitate, i. videbit iustos esse humanos. Sed o habẽt puritatẽ:nã & de minimis(quæ peccata nõ reputãtur)sibi cõsciẽtiã faciũt. Vñ & augu. i lib. cõfes. publice fatetur:se peccasse in aspectu aranearũ capientiũ muscas in telis suis:et canẽ insequẽtẽ leporẽ. Et cũ puer erat,nõ libẽter iret ad scholas seu discerer:nisi ex metu ꝙ berũ et limõi. De beato Hiero. narrat Eusebius:q̃ minima peccata(vt verba otiosa amarissime defiebat:tãq̃ scelera. Similiter,et in prima collatione abbatis Moysi dicitur:q̃ aia sancta et pfecta:etiã leuissimas cogitatiões peccatorꝝ:in pũcto tãgentes,repurat quasi vr magnã fornicationẽ:timẽdo ne deus deserat eã. Et ideo dicit Iob. xxxiij. q̃ aspiciẽs hoies(. ſ. sanctos) dicet:peccaui:hoc est considerãdo q̃ de minimis, illi sibi faciũt cõsciẽtiã:nõ se excusãt sed accusant de suis sceleribus dicẽdo peccaui. Tertio, habẽt sancti, multã aduersitatẽ. Ego em̃ ait dñs. Apocal. iij. quos amo:arguo,et castigo. Et iudith. viij. oẽs q̃ deo placuerũt ab initio:per multas tribulationes trãsierũt fideles. Qd̃ maxime fuit impletũ in christo discurrẽdo p eius vitã et mortẽ. Et ideo vt ait apls Heb. xij. aspiciẽtes in auctorẽ fidei et cõsummatorẽ Iesum:q̃ ꝓposito sibi gaudio sustinuit crucẽ,ꝓfusiõe ꝙpta: Et iõ (vt dicit Iob. xxxiij.) q̃ hoc aspiciẽdo, dicũt hoies:vt erã dignus nõ recepi. Nã si innocentes et iusti, tanta perpessi sunt:nihil est quod recepi aduersum respectu eorum:quæ merui.

§. VIII. RESPICE OCTAVO A SINISTRIS prauorũ gesta:vt tua opera cõfundantur. In sinistra em̃ pte:mali collocãti sunt in iudicio:ga sinistrã itẽ tionẽ habuerũt:et sinistra opera fecerũt. Horũ ꝓsideratio cõfusionẽ iducit nõ modicã,seruis dei. propter qd̃ dicit Esa. xxiij. Erubesce Sydon(ait)mare. Mare, signat vitã et cõuersationẽ pctõris:et mũdani. Esa. lvij. Cor ipi: quasi mare feruens. Sydon autẽ ciuitas insula maris: significat conuersationẽ religiosorũ & spiritualiũ:q̃ sunt ꝙsepati a mundo. Qd̃ ergo mare dicit Sydoni vt erubescat:significat ꝓm Grego. q̃ vita secularis:inducit cõfusionẽ vitę spiritualis:ex consideratione suæ actionis. Et hoc tripl̃r. Primo cõsiderãdo quãtũ laborãt,i tpalia cõgregãdo: & mala operãdo. Vñ Hiere. ix. dr̃. Vt inique agerent:laboraue runt. Et Sap. v. dicũt ipsi reprobati. Lassati sumus in via iniquitatis & pditionis:& ambulauim⁹ vias difficiles. Vñ de in vitis patrũ legitur:q̃ cum Pelagia publica meretrix pergeret ad ecclesiã in Alexandriam, vbi erant multi epi scopi,cõgregati:vnus ex eis sanctissimus:fixe intuitus est eã, admirãs de ornatu eius:et studio adhibito:ad capiendas aias:et demũ conuersus ad alios epos dixit,cũ. multis lachrymis. Ista meretrix confundit et cõdẽnat nos. Non em̃ omni tẽpore vitę meæ: ego habui tãtam diligẽtiã ad placendũ deo:quãtã ista habuit diligentiam et solicitudinem ad placendũ mũdo. Demũ oratione eius:cõuersa est ad fidẽ,et pœnitentiã. Magnã erubescentiã debet habere homo:q̃ plus faciat ꝙ mũdo & dãnatione eius q̃ ꝙ deo et saluatione sua. Vnde apls Rom. vj. Humanũ dico &c. Sicut exhibuistis mẽbra vestra seruire immũditiæ & iniquitati ad iniquitatẽ:ita nunc exhibete ea. seruire iustitiæ in sanctificationẽ. i. non minus laboretis pro deo q̃ feceritis ꝙ mundo. Secũdo, vita mũdanorũ cõfundit vitã spiritualiũ inquãtum sunt solicitiores, ad inquirẽdum diuersos modos augendi diuitias:et cautiores, ad vitandũ dãna tẽporalia:q̃ spũalia circa spũalia. Vñ christus Lu. xvj. Filii huius ſculi:prudentiores filiis lucis:in generatiõe sua sunt. Tertio:qa magis dolẽt de dãnis mundi:q̃ multi boni, de dãnis animæ. Qui enim amittit substãtiã vel alĩ quem consanguineũ, dolet aliquãdo vsq; ad mortẽ:sicut experientia docet. Sed ꝙ dãnis animæ:et amissionis gloriꝫ: vix potest qs dolere,et vnã lachrymã ab oculis extorquere. Sed (vt dicit Augu.) Sciat se culpabiliter reum:qui deflet dãna

Hõ ab humanitate dr̃.

Exẽplũ patrũ ãtiquorum.

desset damna amici vel tẽporis. i. tẽporalia:& peccata cõmissa, non desset. Et hoc precipue:quãdo procedit ex paritate doloris & amoris dei. Deducat ergo, quasi torrentem lachrymas per diem & nocte:nõ des requiem tibi:neq; taceat pupilla oculi tui. Threñ. ij.

¶ De ratione superiori & inferiori. Capt̃m. vij.

SCIENDVM QVOD RAtio:& intellectus ni homine:non possint esse diuersæ potentiæ, ꝓm beatum Thomam in. j. par. qõ. lxxix. articu. viij. Et hoc manifeste cognoscitur si vtriusq; :consideretur actus. Intelligere em̃: est simpliciter veritatem intelligibilem appræhendere. Ratiocinari aũt:est procedere de vno intellectu in aliud: ad veritatem intelligibilẽ cognoscendã. Et ga angeli perfecte possidẽt, ꝓm modũ suæ naturæ cognitionẽ intelligibilis veritatis:nõ habẽt necesse ꝓcedere de vno in aliud: sed simplr & absq; discursu:veritatẽ rei appræhendũt:& iõ dicũtur intelligẽtię, seu intellectuales. Hoies vero, ad intelligibilẽ veritatẽ cognoscẽdã peruenisũt:ꝓcedẽdo de vno in aliud. Et ideo hoies rõnabiles dicuntur. Vnde patet, q̃ ratiocinari cõparatur ad intelligere:sicut moueri ad quiescere:vel sicut acquirere ad habere. quorũ vnũ est perfecti aliud imperfecti. Manifestũ est autẽ, q̃ quiescere & moueri, nõ reducũtur ad diuersas potẽtias:sed ad vnã & eãdẽ:etiã in rebus materialibus:qa per eãdẽ materiã aliquid mouetur ad locũ, & quiescit in loco:multo igit magis ꝓ eãdem potẽtiã:intelligimus, & ratiocinamur. Aug. etiã dicit sup Genesim ad litẽra:q̃ illud quo hõ irrõnabilibus aialibus antecedit:est ratio vel mẽs vel intelligẽtia:vel si quo aliq̃ alio vocabulo cõmodius appelleꝰ. Et sic patet q̃ ratio & mẽs:sunt vna potẽtia realiter sed differũt ratione. Item nota, q̃ intelligẽtia nõ est alia potẽtia ab intellectu. Pro cuius declaratione dicit btus Tho. q. v. bi. ẽ. q̃ hoc nomẽ intelligẽtia:, ppriẽ significat ipm actũ intellectus, q̃ est intelligere. Vñ in quibusdã libris de arabico trãslatis:substantię ſparatæ quas nos angelos dicimus intelligẽtię vocãtur. Forte ꝓpter hoc:qa hmõi substantiæ semper actu intelligũt. In libris tñ de Greco trãslatis:dicũtur angeli intellectus seu mẽtes. Sic ergo intelligentia ab intellectu non distinguit:sicut potẽtia a potẽtia. sed sicut actus a potentia. Inuenitur talis diuisio etiã a phis. Qñq; em̃ ponunt quatuor intellectus. ſ. intellectum agentẽ:intellectũ possibilẽ intellectũ in habitu:& intellectũ in actu vl adeptũ:quorꝝ quattuor:intellectus agẽs:& intellectus possibilis:sunt diuersæ potẽtię:sicut & in omnibus aliis est potẽtia actiua: & alia passiua:alia vero tria distinguũtur, ꝓm tres status intellectus possibilis:qui qñq; est in potentia tñ:& sic dicit possibilis. Qñq; est in actu primo. i. scientia:& sic dicitur intellectus in habitu. Qñq; autẽ in actu secũdo:qui est cõsiderare:& sic dicitur intellectꝰ in actu, siue intellectꝰ adeptꝰ. Nec obstat:q̃ in lib. de spũ & aia dr̃. q̃ cũ ab inferiori ad superiora ascendere volumus prius occurrit nobis sensus:deinde imaginatio:& postea ratio:postea intellectus:& postea intelligentia, ponitur enim intelligentia ibi:ꝓ actu intellectus:& ratio, pro actu discursiuo ipsius intellectus. & sic distinguitur intelligentia & ratio ab intellectu sicut actus cõtra potẽtiam:& nõ sicut vna potẽtia contra aliã. Sed & ille liber:nõ est multę auctoritatis scd̃m Tho. Notandũ etiam:q̃ diuisio intellectꝰ in speculatiuũ & practicũ:nõ est diuisio realis. ſ. q̃ sint diuersæ potẽtię realiter distinctę:sed sunt actus vnus potentię intellectiuę diuersi per respectum ad finem. Nam intellectus speculatiuus est qui hoc qd̃ apprehẽdit nõ ordinat ad opꝰ:sed ad solã veritatis cõsiderationẽ. Practicus vero intellectus dicit:qa hoc qd̃ apprehẽdit:ordinat ad opus. Et hoc est quod dicit ꝓphs in. iij. de anima, ꝙ speculatiuus differt a practico fine. Vñ & a fine denoiatur vterq;. Hic quidẽ speculatiuus. Ille vero practicus. i. operatiuus. Dicit etiã ꝓphs ibidẽ:q̃ intellectus speculatiuus:per extensionem fit practicus. Et ex hoc ꝓbatur q̃ nõ sunt diuersę:qa vna potẽtia nõ põt mutari in aliã. Tho. vbi. ẽ. Ratio distinguitur in superiorem & inferiorem. Et circa hoc:tria possunt cõsiderari pro declaratione huius materiæ:videlicet.

Differunt rõ & intellectus.

Intelligẽtia & intellectus nõ sunt distinctæ potẽtiæ

Diuisio intellectꝰ in speculatiuũ & practicũ &c.

Duplex est ratio

¶ Officium vel actum:quo distinguũtur,
¶ Vitium vel peccatum:quo inficiuntur,
¶ Gradum vel reatum:quo intenduntur,

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

scilicet actũ vel officiũ:quo distinguũtur. Sciendũ, q̃ rõ inferior vel superior:nõ sunt diuersę potẽtię sed vna:quę ꝓm diuersa officia, & diuersos actus quos habet: geminat & distinguit. Et ꝓbatur tripliciter:videlicet rõne:similitudine:& auctoritate. Rõne aũt, ꝓbatur sic. Quãto potẽtia est immaterialior & simplicior:tãto existẽs vnita:se extẽdit ad plura. Qd̃ patet:qa oia sensibilia:quæ diuersis sensibꝰ appræhẽdũt sensꝰ, cõis vna potẽtia existẽs:apprehendit & discernit. Sed intellectꝰ ẽ simplicior & imaterialior potẽtia sensitiua:& pticulari siue cõtiõ ad plura se potest extẽdere. Similitudine vero idẽ, ꝓbat. Experimur em̃ Diuisio q̃ eadẽ potentia sensitiua. ſ. visu superiora:vt corpora cor rõnis in lestia:solem & lunã:& hmõi. & inferiora vt corpora ter- ſuperiorẽ restria:metalla:& aialia:& hmõi cernimus & videm⁹. Et & iferiorem multo magis eadẽ potẽtia intellectiua:quę rõ dicit su perior vel inferior:æterna & tẽporalia intuerivalet. Et si potẽtia perior quidẽ ratio dicitur prout ea æterna cõtẽplamur. Inferior, qui ea tẽporalia ituemur. Auctoritate idẽ, ꝓbatur. a tuum Dicit em̃ Aug. xij. & in prin. xiij. de trini. q̃ rõ superior est q̃ intẽdit rebꝰ æternis aspiciẽdis vel cõsulẽdis. Et ipsis rebus æternis cõspiciẽdis intẽdit sicut obiecto:scd̃m q̃ eterna in seipsis:ratio superior cõtẽplat. Sed rebus ęternis cõsulẽdis intẽdit tãq̃ medio:scd̃m q̃ ex æternis ratio superior accipit regulas agẽdoꝝ:vel scd̃m q̃ eterna applicat ad dirigẽdã volũtatẽ & actionẽ. Verbi gratia. Cũ aliquis per iudiciũ rationis deliberat de agẽdis:ex hoc q̃ aliquid est deo acceptũ:vel diuina lege præceptũ vel prohibitũ: tũc tale iudiciũ rationis attribuitur rationi superiori. Sed cũ aliquis per iudiciũ rationis considerat de agẽdis p causas inferiores:vt pote furtũ vel adulteriũ:vel aliud peccatũ nõ est faciẽdũ considerando actus turpitudinem: ratio nis dignitatẽ:offensam hominũ:& quantũ peccatum sit: dãnosum & inhonestũ:& tũc tale iudiciũ attribuitur ratio ni inferiori. hęc Rayne. post beatũ Tho. in. j. par. & in quę stionibus de veritate. Et principiũ vel habitꝰ, cui ratio superior attribuitur:est sapiẽtia. Principiũ vero vel habitꝰ cui ratio inferior attribuitur, est scientia. His vero duobꝰ Duo duobus nuntur. sapientię & scientię:directe opponũtur stultitia & ignorãtia, Stultitia quidem sapientiæ:& ignorantia opponitur opposcientiæ. Omnia autẽ alia peccata indirecte predictis duobus habitibus, ſ. sapiẽtię & scietiæ opponũtur inquantũ regimen sapiẽtię & scientię in quolibet opere requiritur: deprauat. ratione cuius, omis malus: fultus dicit & ignorans, Rayne. post Tho. in. j. parte.

§. II. QVANTVM AD SECVMdum cõsiderãdũ. ſ. vitiũ:quo ratio superior & inferior inficiũtur. Notãdũ est ꝙ in vtra q̃. ſ. in ratione superiori & inferiori, potest esse peccatũ. Hoc aũt sic probatur. Peccatũ cuiuslibet potẽtię:cõsistit in actu eius. Ratio autẽ habet duplicẽ actũ. ſ. cognitiuũ, & directiuũ. Ratio em̃ primo ẽ cognitiua veri:& nũq̃ ratio i cõi errat respectu veri. & similiter voluntas nũq̃ errat respectu appetibꝰ boni in cõmuni:& sic nũq̃ in eis est pctm̃. Si in particulari sic. Nã defectus rationis in cognoscẽdo veritatẽ:causatur ex tribus. ſ. ex omissione:ex electione:& ex passione. Ex omissione primo causatur defectus rõnis:qñ videlicet quis, habet circa ignorantiã:veritatẽ vl errorẽ:ex eo ꝙ omittit scire vel cõgnoscere aliquid:qd̃ potest & debet scire:& tũc est peccatũ defectu talis rõnis. Vñ Aug. Illis omnino ignosci non poterit:qui habẽtes a quo discerẽt, operã nõ dederunt. di. xxxvij. c. ij. Scd̃o causatur defectꝰ rõnis in cognoscẽdo veritatẽ ex electione:quãdo quis affectat, & eligit nescire q̃d debet scire & potest:vt liberius & licentius peccet:& talis defectꝰ rationis, aggrauat pctm̃. de quo Pẽ. xxxv. Noluit intelligere. vt bene ageret. Tertio, defectus rõnis circa cognitionẽ veri causatur ex passione. Sed hic notandum ꝙ passio nõ absorbet rationẽ i vniuersali:sed in particulari Vnde quia voluntas sequitur iudiciũ rationis:sicut ratio peccat ex aliqua passione:iudicãdo hoc eẽ bonũ: q̃d non est bonũ:ita volũtas peccat in eligẽdo:quãdo. ſ. volũtas ex defectu ratiõis bonũ aliquod eligit:qd̃ nõ debet. Verbi gratia. Accipiãtur et proponãtur tria. duo vniuersalia et vnum particulare. Et primũ est istud. Nulla fornicatio est cõmittẽda. Iudiciũ rõnis in vniuersali ẽ perfectũ:eo ꝙ

De vitijs vel defectibus rationis.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

in vniuersali ratio nūq̄ errat vel peccat. Sed o ꝓponatur alia vniuersalis hęc: scilicet ois fornicatio est delectabilis. In hoc errā est perfectū iudiciū rationis. Tertio, ex his duab⁹ ꝓpositionibus enumeratis: accipiatur vna particularis, scilicet hæc. Accedere ad hāc mulierē est fornicatio'. Tūc em̄ si ratio fuerit adeo fortis: vt nec etiam i particulari passione inclinatur: erit recta electio cōclusionis. Tūc em̄ cōtinēs eliget istam cōclusionē negatiuā particularē veram: scilicet fornicationē non cōmittere. Sed si ratio fuerit debilis adeo: vt a passione vincat: erit peruersa cōclusiōis electio puta dicet incontinēs: fornicationē delectare: & sic ad hāc mulierē accedere: & ita erit peccatū in ratione. Hoc autē ꝓ exēplū ꝓbatur de ebrioso. Sicut em̄ ebriosus: potest ꝓferre verba sapiētiæ in cōi: quę tū intellect⁹ in particulari nō accipit: sic ille, qui est passionib⁹ subdit⁹ vel ligatus: licet habeat rationē: nō tū verū iudiciū rōnis: cuius. ſ. est dirigere interiores vires vel passiones: & exteriora mēbra. Sciēdum tū: ꝙ motus illicitos nō reprimit ratio postq̄ deliberauit per ipsam rationē: quia mot⁹ passionū insurgentes sunt inordinati: si circa tales motus illicito immoratur: & non expellit, semper peccat. Et rō huius est: qa huiusmodi passionibus, & inordinatis motibus mēbrorū exteriorū: per actū propriū rationis & voluntatis potest occurrere & obuiare: & ideo si nō facit peccat: qa hoc est hmōi assentire & ei placere, Raynerius post Tho. in. ij. sententiarum.

§. III. QVANTVM AD TERtiuū pricipale. ſ. gradū vl reatū quo intēdūtur rō inferior & superior. Notandæ sunt tres cōclusiones. Prima est, ꝙ in vtraq̄ rōne, ſ. superiori et inferiori pōt esse pctū̄. Qd' sic ꝓbatur: cū voluntas deordinat ex falso iudicio: vel ex falsa deliberatione rationis per rōnes diuinas: ex qua rationis deordinatiōe & falsa deliberatiōe sequit electio praua tunc est peccatū in rōne superiori, Verbi gra. Si dicat sic. Omne ꝓhibitū lege dei: est vitādū. Ex hac deliberatione rōnis hæreticus dicet. Omne iuramētū a deo est prohibitū: ergo eliget & permittet se potius mori q̄ iureti: & sic vo lūtas eius deordinatur, per falsum & inordinatū iudicii rationis superioris. Similiter in ratione inferiori pōt esse peccatū: cū videlicet voluntas deordinatur ex falso iudicio: vel falsa æstimatione: ratione tēporaliū & creaturarū sicut verbi gratia. Si quis post deliberationē iudicet oēm delectationē eē ꝓsequēdā: & cōsiderans fornicationē esse delectabilē: cōcludat eam esse prosequēdam: tūc est peccatū in ratione inferiori. Scd'a cōclusio est, ꝙ in ratione superiori: potest esse peccatū mortale & veniale. Habet em̄ ratio duplicē actū. ſ. subitū & deliberatū: & quātū ad actū subitū nō est ibi mortale. Et ratio huius est: quia cōtingit hoc ex surreptione mētis, ante iudiciū rationis. Verbi gratia. Apprehēdit aliquis subito p rationē: aliquid eē tāq̄ impossibile circa fidem: vt deū esse æternū, vel esse trinū & vnū: tūc si anteqū rō aduertat hoc esse ꝓtra mandatū dei dicat deū nō esse trinum & vnum: non est mortale, sed veniale. Quātū vero ad actū scd'm rationis. ſ. deliberatū: pōt eē in ratione superiori & mortale & veniale. Nā postq̄ p deliberationē rationis percepit, aliquid eē ꝓceptū dei: puta ꝙ credat, deū esse trinū & vnū: si discernēdo discedat ab hoc præcepto: erit mortale. Sed si ratio superior post deliberationē: qa percipit qd' occurrit: agēdum nō esse cōtra legē dei: sed ꝓter: est veniale pctū̄: sicut verbū otiosum & huiusmodi: & tunc in rōne superiori est veniale. Et hoc nisi illud quod ex se est veniale: deliberate paratus eēt facere: etiā si esset cōtra ꝓceptum. Nā tunc tale facere vel ad hmōi cōsentire, eēt mortale. Tertia cōclusio est: ꝙ in rōne inferiori q̄nq̄ est mortale, q̄nq̄ veniale. Ratio huius est: qa cū inferior ratio circa inferiora nō habeat nisi actū deliberatū, si qs cōsentit in id, qd' est veniale ex genere: puta mēdaciū iocosum: & hmōi erit veniale. Sed si cōsentiat in id qd' ex suo genere est mortale: vt in furtū, rapinā, vsurā & hmōi erit mortale. Rayne, post Tho. in. ij. sen. Et nota ꝙ ligatio rationis potest causari ex quinq̄. Primo ex natiuitate: sicut illi qui nascuntur amentes: & per totam vitam: nūq̄ habuerunt lucida interualla. Et tales quicquid operentur de genere bonorū vel malorū: no imputatur eis ad meritū vel demeritū. Huius ratio est: qa sicut nō sunt compotes rationis: ita nec habent vsum propriæ voluntatis: & his potest dari baptismus & vtiliter: sed nō alia sacramenta & chrisma. Ligat scd'o ratio: ex infirmitate superueniēte: vt furia, amētia, phrẽsi, & hmōi. Et si talis infirmitas impediat iudiciū rationis fm omne tēpus: ita ꝙ nūq̄ habeat lucida interualla: si ipsa infirmitas accidit sine vlla culpa sua præcedēti: nec excusatur omnino in his: quæ facit de genere malorū: etiā & a pœna tēporali. argu. ad hoc. xv. q. i. aliquos. Sed si nō impedit infirmitas iudicium rōnis: scd'm oēm tēpus: quin habeat lucida interualla nō excusatur: immo grauius inculpatur in malis: si in illā infirmitatē incidit ex culpa sua: sed si sine culpa sua, tunc excusatur. Tertio causatur ligatio rōnis ex dormitione: & ideo quicquid accidat in sōno siue pollutio: siue aliquid aliud de se nō est peccatū. Ratio huius est: quia ibi est ligatū iudiciū rōnis, & arbitriū volūtatis: ex quibus peccat homo & meretur, de hoc plene. ſ. in tertia parte. Contingit quarto ligatio rationis exturbatione seu stupore: sicut fuit in Loth quādo turbatus de scelere Sodomitarū: qd' perpetrare volebāt in hospites suos: voluit flagitiū flagitio cōmutare: offerēdo filias cōmixtioni: ne illi paterētur iniuriā, vt patet Gen. xix. Vbi notādū ꝙ in Loth fuit duplex volūtas. Vna rōnis vel deliberationis: qua voluit hospites ab iniuria liberare: & hæc est cōmendāda & imitanda. Alia fuit ex perturbatione & surreptione: qua filias crimini voluit exponere: & hæc ē aliqualiter excusanda: sed nō imitāda. Et qa in Loth fuit turbatio in sensualitate, nō in ratione deliberata sed subitus mot⁹ fuit in eo: ideo peccatum fuit veniale. Aliqui tamē dicunt, ꝙ peccauit mortaliter. Quinto cōtingit ligatio ex ebrietate. Et si ebrietas accidat: ex excedēti & libidinosa potatione vel aduertenter est ibi & pœna & culpa: & causa culpæ: quæ in ebrietate cōmittitur: sicut accidit Loth, quando inebriatus fuit a filiabus suis. Gen. xix. Rayne. post Tho. in summa.

¶De syntereſi. Capitulum. ix.

SYNTERESIS NON EST potētię aīme: sed quidā habitus. Circa quam tria possunt considerari. ſ. quidditas: impeccabilitas: & inextinguibilitas. Et quantū ad primum sciendum: ꝙ synteresis est quidam connaturalis habitus siue connaturale lumen: cuius actus vel officium est hoiem retrahere a malo murmurando contra peccatum & inclinare ad bonū. Quod autem in nobis sit ītitud lumen scilicet synteresis probat sic, Sicut em̄ in anima nostra est aliquis habitus: vel aliquod lumen respectu cognoscibiliū: quę habitū vocam⁹ intellectū principiorū. ſ. lumē intellectus agentis. Ita in anima nostra est quidam habitus naturalis: siue quoddā lumen naturale principioꝝ operabilium: quę sunt vniuersalia principia iuris naturalis: qd' scilicet lumē vocam⁹ synteresim: quę omni malo resistit: & omni bono cōsentit. Vñ Aug. in lib. de baptismo paruulorū diffiniēs synteresim dicit sic. Synteresis est lumen innatū & animę cōcreatū: quo dirigimur & mouemur ad faciēdū ea quæ ptinēt ad iustificationem culpæ & pœnæ: & adeptionē gloriæ. Hanc Basilius appellat: naturale iudicatorium. Ita ꝙ synteresis est naturale lumē rationis: q̄ resistimus omni malo: & assentimus naturaliter oīi bono. Pro cuius declaratione sciendū: ꝙ ratio aīæ habet tria facere. ſ. cognoscere: deliberare: & iudicare. Primo em̄ est cognitiua operabiliū: & talis ratio: non est synteresis. Cuius rō est: qa in cogitatione bonivel mali: vt sic nō ꝓsistit meritū vel demeritū. In synteresi autē sic, Scd'o modo ratio est deliberatiua operabiliū: & talis etiam rō non dicit synteresis. Cuius ratio est. Quia scd'm cognitionē deliberatiuā cotingit peccare: synteresis autē peccare nō potest. Tertio modo ratio est iudicatiua operabiliū: & hoc duobus modis: videlicet vel operabiliū: q̄ ad mores non spectāt: & talis ratio nō est synteresis: vel credibiliū aut opabiliū: quę pertinēt ad bonos mores: & tale lumē naturale rationis dr synteresis. Itē nota ꝙ licet synteresis naturaliter inclinet ad bonū: nō tñ in opus meritorium: ex puris naturalibus sine gratia dei. Item liberū arbitriū nō ē idē quod synteresis: qa liberū arbitriū habet iudiciū de particulari operabili. Synteresis autem de operabili iudicat in vniuersali. Sed nec synteresis est idē ꝙ cōscientia: qa conscientia recipit errorē & perturbationē: non aūt synteresis. Tamē cōscientia ex parte supiori scd'm rē: reducit ad synteresim. Tho. in. ij. pte. q. lxxix. arti. xij. Et in quęstionib⁹ de veritate. Et Alexā. in. ij. par. summæ. Raynerius. Quantū ad scd'm scilicet impeccabilitatē sciendū: ꝙ synteresis peccare nō potest triplici ratione. ſ. oppositionis: operatiōis: & imitationis. Et primo ratione oppositionis probat sic. Synteresis & fomes opponūtur: eo ꝙ contrarias inclinationes habent: sed fomes semper inclinat ad malum: ergo synteresis semper inclinat ad bonum. Secundo scilicet ratione naturalis operationis, ꝓbatur sic. Quod naturaliter in est: semper inest, sed naturale est synteresi ꝙ remurmuret & resistat peccato: qd' est contrariū ad consentire peccato: ergo nunq̄ in malum cōsentit: & per cōsequēs nunq̄ peccat. Tertio. ſ. ratione imitationis: sic probatur. Synteresis respicit & imitatur superiorem partem rationis: sicut fomes inferiorē, Sed pars superior rationis peccare non potest: ergo nec synteresis. Tho. in quęstionibus de veritate. Ray. Circa tertiū. ſ. extinguibilitatē sciendū: ꝙ synteresis quantum ad eius effectum: qui sunt inclinatio ad bonum & displicentia mali culpę. Cum queritur vtrū possit extingui: sciendū ꝙ hęc extinctio pōt intelligi quadrupliciter. Primo ex parte habitualis luminis: & sic nō potest synteresis extingui: qa sicut impossibile est: ꝙ anima priuet lumine intellectus agētis: p quod hmōi speculabilia & operabilia innotescunt: cū sint de essentia animæ. Ita impossibile est, ꝙ anima priuetur lumine synteresis: cū sit de natura ipi⁹ aīæ. Scd'o modo potest intelligi synteresis extingui ex parte organicę lesionis: & hoc modo nō corrūpitur sed aliquando extinguitur, i. intercipitur act⁹ ei⁹: in nō habētibus vsum liberi arbitrij: vel in non habētibus vsū rationis: propter impedimētū prouenies ex lesione organorū corporaliū: a quibus ratio nostra indiget accipere.

Tertio modo potest intelligi extingui ex parte passiōis & hoc modo nō in vniuersali: sed in particulari actus synteresis respectu particularis eligibilis & operabilis extingui potest. Qd' patet: qa vis concupiscētię vel alterius passionis, ita rationem in particulari absorbet: vt in eligēdo synteresis vniuersale iudiciū: ad actum particularem non applicet. Quarto modo potest intelligi hæc extinctio, ex parte criminis: & sic ille qui habet habitū alicui⁹ vitij: est quidē corrupt⁹ circa principia operabiliū: nō quidē in vniuersali: sed in particulari operabili: inquantū. ſ. p habitū vitij deprimit ratio: ne vniuersale iudiciū applicet ad particulare operabile. Et sic dr extingui in tali lumine synteresis: vt. ſ. non sequatur in eligendo. Tho. in q̄stio. de vita te. q. xv. Et sciendū ꝙ licet in beatis remoueatur ois inclinatio ad malū: non tñ per contrariū amouetur in dānatis synteresis inclinans ad bonū. Cuius ratio est: qa malū est præter naturā: & ideo nihil, ꝓhibet inclinationē ad malū a beatis remoueri: cū etiā fomes accidēt aliter sit in anima & posset extingui per gr̄ae excellētiā: vt in beata virgine. Sed bonū & inclinatio ad bonū consequit ipsam naturā: & synteresis naturaliter est in aīa. Vñ natura manēte: nō potest inclinatio ad bonū tolli etiā a dānatis. ſ. quātū ad istū actū: & naturalē inclinationē & appetitū bonum. Est aūt synteresis absolute exricta in diabolo: & dānatis quātū ad istud. ſ. actū boni meritorij, & displicētiam mali culpę. Sed in collatione ad pœnā: non est extincta synteresis in diabolo & dānatis. Vñ Esa. vlti. Vermis eorū non morietur. Vermis eor̄: est remorsus conscientię fm Aug. Sed remorsus cōscientię: causat ex hoc ꝙ synteresis remurmurat a malo ratione pœnę: ergo synteresis nō extinguet in dānatis. hæc Alex. in. ij. par. summæ. q. lvij. Raynerius.

¶De conscientia. Capitulū. x.

CONSCIENTIA NON EST ꝓprie potētia: quia cōscientia deponi potest: potentia autem deponi nō potest. Nec est etiā habitus: qa tunc no esset vnū quid: sed multa, per multos em̄ habitus cognoscitiuos: dirigimur in agendis. Tamen aliquādo sumitur pro potētia. Vnde Origenes dicit: ꝙ cōscientia: est spiritus corrector & pedagogus animæ sociatus. Et sumitur ibi spūs, pro mente seu ratione. Et sic cōscientia dicitur spiritus inquantū est quoddā dictamen mentis: qa etiam habitus est principium actus: ideo nomen conscientiæ attribuitur aliquādo primo habitui naturaliter. ſ. synteresi: sicut Hiero. super Ezechiel'. conscientiā synteresim vocat. Sed cōscientia ꝓprie: est actus.

Nec obstat qd' dicit ad Titū. ſ. de quibusdā: ꝙ inquinatæ

sunt eorū mēs & conscientia: actus autem nō est subiectū inquinationis. Inquinario autē dr esse in cōscientia, non sicut in subiecto: sed sicut cognitū in cognitione inquantum, ſ. aliquis scit se esse inquinatū. Tho. in. ij. parte. q. lxix. arti. xiij. Habet autē ortū conscientia: ex naturali iudicio rationis, quod dr lex intellectus: & ab eo est deducta & deriuata, vt quædā conclusio. verbi gratia. Fit in animo vt in mēte hois quasi quidā syllogismus: cuius maiorē præmittit synteresis dicēs. Omne malum esse vitandum. Minorē vero huius syllogismi, assumit ratio superior dicēs. Adulteriū esse malū: quia prohibitū est a deo. Ratio vero inferior dicit: adulteriū esse malū: quia vel est iniustum: vel quia est inhonestū. Conscientia vero infert conclusionem dicens & cōcludens ex supradictis: ergo adulterium est vitandū. Propterea dr cōscientia: quasi cōcludens scētia: eo ꝙ ꝓscientia ratione supradictorū. ſ. synteresis: rōnis superioris: & rationis inferioris conclusionē infert. Tho. in. ij. senten. dist. xxiij. Conscientia dicitur facies animæ. Cōscię iuxta illud Mat. vj. Faciem tuam laua. i. conscientiā macu tia ē falsificariōis: qa sicut inter tot hoies nō est dare duas facies omnimodo similes: qd' mirū est: ita nec duas conscięt̄ias oīno similes. i. in oībus idem sentientes. Scd'o ratione denudationis: qa sicut facies nūq̄ cooperit: etsi oia alia aliquādo cooperiātur: ita cōscientia cooperiri nō potest: nisi libri sint apti. Dan. vij. Tertio ratione dispositiōis: qa sicut fm ꝙ quis est, effigiat in facie: vel cōponit faciem, cōprehēditur de dispositione interiori: ita fm opera conuersationis alicuius: cognoscit de probitate vel malitia. Eccl'. xix. Ab occursu faciei: cognoscit sensatus. Est tamen triplex triplex facies spūalis. ſ. rationalis: quę est conscientia. pō. facies lxxix. Ostende faciē tuam: nō leoninam vel vulpinam & spūalis hmōi. Salutaris: quæ est humanitas christi, & cōuersatio ei⁹. Pō. lxxxiij. Respice in faciē christi tui. In hac sunt oēs sensus. i. oēs gratiæ cōgregatæ. Hester. xv. Facies tua dñe: plena est omniū gratiarū. Diuinalis: quę est dei essentiæ, clara notitia. i. Cor. xiij. Videbimus tūc: facie ad faciem. Hāc triplicē faciē notat Pō. xxvj. ibi. Exquisiuit te facies mea: quo ad primā: faciē tuā dñe requiram: quo ad secundam: & ne auertas faciem tuam a me: quo ad tertiam.

§. I. CIRCA CONSCIENTIAM videnda sunt tria. ſ. significatiū: actū: & effectū. Quātum ad primū sciendū: ꝙ cōscientia significat applicationē nostre notitiæ seu cognitionis: ad aliquē actū particularem. Vñ Hugo lib. ij. de aīa: diffinies eā sic. ait. Cōscięt̄ia: est cordis scięt̄ia. Vñ dr conscientia: quasi cū alio scientia. Et subdit Cor em̄ & se nouit: sua scięt̄ia. & multa alia. Quādo em̄ se nouit, appellat conscięt̄ia: quādo præter se alia nosci: appellatur scięt̄ia. Applicatur autē nostra notitia vel cognitio: ad aliquē actū particularē tribus modis. Primo scd'm ꝙ cognoscimus: consideramus an aliquis actus sit factus, vel nō. Vt cū dr in cōmuni vsu loquēdi: hoc nō est factū de conscientia mea. i. nescio vel nesciui, an hoc esset factū. scd'm ꝙ dr Gen. xlij. Non est in cōscięt̄ijs nostris: quis posuerit pecuniā in saccis nostris. Vel etiam applicatur scięt̄ia vel cognitio nostra ad aliquid: quod sit factū: scd'm ꝙ dicit Eccl'. vij. Scit conscientia tua: ꝙ tu crebro maledixisti aliis. Secūdo applicatur scientia vel cognitio nostra: videlicet an actus factus sit rectus vel nō: scd'm ꝙ iudicam⁹ b quod factū est: esse bene factū: vel non bene factum.

Tertio modo applicatur scientia & cognitio nostra: ad aliquē actū, an sit faciendū vel non: scd'm ꝙ per scientiā iudicamus an aliquid sit faciendum, vel non faciendum.

§. II. SECVNDVM HEC POTEST cōsiderari triplex officiū seu actus cōscientiæ. & sic patet ꝙ ꝓscięt̄ia importat triplicē actū. Primus est testificari. scd's est accusare. tertius est soluere vel ligare. Primus igit actus conscientiæ est, testificari in preterito: inquantū cōscięt̄ia perhibet testimoniū: sicut illud in quo est scriptū aliquid illud testificat siue bonū sit: siue malū. Vñ apls Ro. ij. Testimoniū illis reddēte: cōscientia eorū. Et Augu. Qñ deus iudex erit: alius testis: q̄ cōscientia tua: non erit. Inter iustum iudicē, & ꝓscientiā tuā, noli timere nisi causam tuā. xj. q. iij. custodi. Dicitur aūt cōscientia esse testis actus: vt non factus: inquantū cōscięt̄ia retinet illud: cōtra qd' vo

Cōscięt̄ia tres habet actus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lūtas fecit: quasi voluntatē accusans de eo: ꝙ sibi nō obediuit. Et sic cōscientia, habet virtutē dictaminis. Dictat ēm cōscientia: an aliquid sit factū vel nō. Istud autē dictamē nil aliud est: ꝙ perutio prēcepti diuini ad eū: ꝙ habet cōscientiā. Sed's actus seu officiū conscientiæ est: accusare & excusare: reprehēdere & remordere de malo cōmisso: & bono omisso. Vñ apls Roma.ij. Cogitationū inter seinuicē accusantiū: aut etiā defendentium in die iudicij &c. Aug. Quē conscientia defendit, liber est inter accusationes: & liber sine accusatiōe esse nō potest: si sola, q̄ intus adijcit, cōscientia, accuset. xj.q.iij.in cuctis. Iste actus secundus potest dici examinatio: in quantū cōscientia examinat: quæ iā facta sunt, an sit recta vel non recta: an bene facta, vel male facta. Et quādo per examinationē inuenit id quod factū est: discordare a cōscientia: a qua examinat: dr̄ conscientia remordere vel accusare. Quādo inuenit illud qd̄ factum est: ꝓcessisse ꝑm formā conscientiæ vel scientiæ: dicit consciētia defendere & excusare. Tertius actus cōscientię ē ligare vel soluere: nā conscientia obligat ad peccatū: ga oē illd̄ qd̄ fit intra conscientiā: etiā si sit bonū: peccatū est. vnde apls Rom.xiiij. Omne qd̄ non est ex fide: peccatū est: sup quo verbo Ambs. in glos. Omne quod fit: etiā si in se, & de se sit bonū: & tn̄ nō sit ex fide. i. cōtra cōscientiā. vt. s. credimus esse malum: peccatū est. Et. xxviij. q.j. oēs. §. ex his. dr̄ Omne qd̄ contra conscientiā fit ædificat ad gehēnam. vt dicit glos. & bene. Contra cōscientiā. s. prēcepti vel ꝓhibitionis. Hoc est ꝓprie facere cōtra cōscientiā. i. facere contra illud: quod cōscientia dictat esse, in prēcepto vel ꝓhibitione. Facere aūt aliquid: qd̄ conscientia dictat esse venia le: non est nisi veniale: nisi illd̄ de se esset mortale. Et hoc est facere nō contra: sed præter cōscientiā. Et iste actus tertius cōscientię: dici potest cōsiliatio. Nam ad cōscientiam pertinet, de agēdis cōsiliari. Et cū per consiliū inuenit: an aliquid sit faciendū: ꝑm hoc cōscientia dicitur instigare vel ligare. Cum autē per consiliū conscientia inuenit ꝙ non sit faciendū aliquid qd̄ occurrit: tūc cōscientia dicitur, absoluere vel retrahere. Et sic conscientia habet virtutem ligaminis, inquantū constringit voluntatē: vt nō possit sine nocumēto deformitatis cul pæ in aliud tēdere. q̄ ratio vl̄ cōscientia iudicat: sicut ligatus corporaliter: necessitatem habet cōsistendi in loco, vbi est ligatus. Rayneri⁹.

Notula vtilis pro conscięntię notitia.

§.III. CIRCA EFFECTVM CONscientiæ: tria possumus considerare.

¶ Defectum deuiationis. i. quō conscientia errat.
¶ Modum obligatiōis. s. quomodo ligat.
¶ Diuersum consecutiōis: scilicet quomodo sequitur magna cōsolatio ex conscientia si est recta: & ecōtrario: afflictio, si est mala.

Cōsciētia errat uob⁹ modis.

Quantū ad primū sciendum: ꝙ cōscientia errat duobus modis. s. ex falsa assumptione: & ex falsa applicatione. Et primo ex falsa assumptione: puta quādo aliqs assumit aliquod malū vl̄ falsum: tāq̄ bonū vl̄ tāq̄ verū. Verbi gra: vt his q occidebāt apl's os: dictabat cōscientia. ꝙ ex hoc placerent deo. Io. xvj. Venit hora in qua oīs. q interficit vos: arbitret obsequiū se prestare deo. Vel dū synteresis dicit: omne prohibitū a deo esse vitandū. Conscientia autē fundatur in hoc: ꝙ iuramētū sit a deo prohibitū: & ideo falso credit illud esse vitandum: cū ante permittat se mori q̄ iuret, sicut facit hæreticus. Sed'o errat conscientia ex falsa applicatione: sicut cum ex aliquibus veris: aliqua cōscientia erronea format. Verbi gra. vt ex hoc, ꝙ deus est superoīa diligēd⁹: aliquis formet sibi hāc conscientiā: ꝙ nihil potest simul diligi cū eo: sed tātū deus. Quædā enim conclusiones sunt: in qbus ita relucēt prima principia operādorū: ꝙ circa ea cōscientia errare non potest: sicut deū nō esse diligendum: malum scīēter esse faciendū: & hmōi. Et quædā alia sunt, circa quæ errare pōt: & errat. vt ex dictis patet bea. Tho. in quæstionibus de ỽitate. q. xvij. Exēplū etiā potest poni de eo: qui facit id, qd̄ habet speciē mali: licet nō sit malū: existimās sibi sufficere intentionem bonam quā habet: non curans de scādalo proximi. Sicut faciebāt quidā in ecclesia primitiua fideles: qui comedebāt idolothitū: licet nō i veneratiōnē idoli: tamē corā simplicibus: qui inde scādalizabant illos imitantes: sed in veneratiōnē idoli qd̄ æstimabāt alios facere: quos reprehēdit apls Rom. xiiij. &. j. Cor. viij. Vnde Aug. Propter nos cōscientia nostra nobis necessaria est: propter vos fama nostra nō polluit: sed pollere debet in vobis. Duę res sunt cōscientia & fama. Conscientia necessaria est tibi: fama ꝓximo tuo. Qui confidens cōscientiæ: negligit famā suā: crudelis est. xij. q.j. nolo. Ad maiorem euidentiā prædictorū nota: ꝙ error conscientiæ. causat ex septem causis. Primo ex ignorantia: ex eo ēm ꝙ ratio apprehēdit malū sub ratione boni: & bonū sub ratione mali: sequitur error in cōscientia: & peccatū in volūtate. Et ignorantia quidē si sit iuris naturalis vel diuini: nullū excusat habentē vsum rationis. Ignorantia autē iuris canonici vel ciuilis: quando excusat vl̄ nō: habeb̄. j.q. iiij. turbaf. §. penul. in rex. & glos. Secundo error conscientiæ causatur ex negligentia. Sicut cū aliquis propter laborē, vel alias occupatiōes negligit addiscere vel ab aliꝭ quęrere: & scire illud per qd̄ a peccato retraheretur: tūc ēm ignorantia eius: qd̄ quis scire tenetur, ꝓpter talē negligentiam est voluntaria. Vnde voluntas cōcordans cōscientię erranti ex negligentia sciendi ad qd̄ tenetur: est mala. Et ideo Aug. dicit. Illis oīno ignoscī nō poterit: qui habētes a quo discerent: operam non dederūt. dist. xxxvij. c. ſi. Tertio error cōscientię causatur ex nimia vel inordinata sui beneuolentia. Ex eo ēm, ꝙ aliqs nimis seipsum diligit: inclinat & ꝓcipitat ꝓscientiā ad illud qd̄ appetit. & sic eam, a sua rectitudine facit declinare. Vñ Seneca. Perit omne iudiciū: cum res trāsierit in affectum. Talis cōscientia diligētis nimis seipsum: est nimis larga: & ideo cauēda: ga facit hoīem prēsumptuosum, dicēs malum esse bonū: saluat dānandum. Quarto error conscientię causatur ex causis pusillanimitate: qua quis timet non timenda: ꝑm rectū iudiciū rationis. ꝑm illud Pō. xiij. Illic trepidauerūt timore: vbi nō erat timor. i. causa rationabilis timendi: & talis conscientia est nimis stricta. & vt dicit Hostien, magis scrupulosa est: & erronea q̄ theologica: & ideo vitāda: ga multū periculosa. Nam facit de bono malū: de festuca trabem. i. de leui peccato graue: generat desperationem: dānat saluandū. Vnde deponēda est ad consilium alterius. Quinto error conscientiæ causatur ex superbia. s. quādo quis nō humiliat itellectū suum: vt velit meliorib⁹ prudētioribus & superiorib⁹ credere. Nam cōscientiā in differētibus: tenet sec'm discretionē prelati formare. Quāuis ēm in his: quæ sunt præcepta vel prohibita a deo: cōscientia recta plus obliget: q̄ præceptū superioris: eo ꝙ obligat ỽtute præcepti diuini: qd̄ est mai⁹ præceptu prælati. Vnde in talibus: conscientia recta est iudex imediate sub deo: ita ꝙ nullū habet iudicem supra se alium, a deo. In indifferentibus tamen: præceptū prelati plus obligat q̄ cōscientia: & sic cōscientia subditi in hmōi non solū deū: sed etiā prelatū habet supra se: & ideo ꝑm discretionem prælati formari debet. Nam subditus, nō habet iudicare de præcepto prælati: sed de implētione prēcepti: quæ ad ipm spectāt. Hęc Tho. in quęstionibus de veritate. Vñ seculares sequi debēt sententiā prelatorū in his: quę ad cathedram spectant. Iuxta illud Mat. xxiij. Quæcunq̄ dixerint vobis: facite. Religiosi tenentur sequi sententiam prelatorum vel mandatorū eorum in his: quę non sunt cōtra deū: vel contra regulam: vel cōtra constitutiones: vel cōtra ordinationes capituli generalis. Cauere tamē debent prelati: ne indiscrete prēcipiāt, propter periculum cōscietiarū subditorū. Alexā. ij. parte summæ. Argumentum ad hoc. xj.q.iij. si is qui præest. &. c. quid ergo mirum. Sexto causatur ex cōscientiæ perplexitate. i. ex quadam dubietate: ex qua quicqd fiat sequitur ineuitabilitas vel necessitas peccandi: puta cum videt se quis inter duo operabilia positum: quorū alterum oportet agere: & quodcūq̄ fecerit impossibile est: nō peccare. Super quo dicitur ex ꝓsilio Toletano, Duo mala: licet omnino cautissime sint præcauenda: tamen si periculi necessitas: vnū ex his perperrare cōpulerit: id debemus resoluere: quod minori nexu nosci tur obligari. dis. xiij. c. j. Sed hæc perplexitas: quantum ad rem: nihil est: vt dicit ibi glos. summaria. Non est verū: ꝙ aliquis possit esse perplexus inter duo mala: sed hoc procedere potest, ex itulta opinione ipsius, & erronea cōscientia: vel ex præsumptione alicuius: in quo vult manere sicut mus: puta, iurauit aliquis occidere hoiem: format sibi cōscientiam licet erroneā: ꝙ si nō occidit periurat: si occidit homicida est: & sic est perplexus ex fatua ęstimatione: nā & nō occidendo: periurus non est. Et ꝑm hanc perplexitatem di-

Cōscięntia et ignorantia quomodo causat errorē.

Cōscięntia erronea quomodo causat errorē.

Cōscięntia nimis scrupulosa et vitāda.

Perplexus quis dicat.

tem dicitur in illo capitulo: ꝙ minꝰ malum eligendū est. Item tenetur quilibet cōmunicare in pascate. Aliquis habens odium non vult dimittere: & hoc prēsuppositio est perplexus: quia si cōmunicat cū odio: peccat mortaliter: & si non cōmunicat similiter. Sed dimittere potest: & debet odiū: & sic nō est perplexus simpliciter. Septimo causat error ꝓscięntiæ ex humanitate, & cordis puritate. Vnde Grego. Bonarū mētiū est: ibi etiā culpas suas cognoscere: vbi culpa nō est. dist. v, ad eius. vbi dicit glos. Cognoscere. i. timere. Non aūt debet quis se culpabilem dicere: vbi non est ꝑm sui ęstimationē: quia hoc pertineret ad mēdacium & ironiam. In primis sex modis error cōscięntiæ semper est reprehēsibilis: & voluntas sequens conscientiam errantem, semper mala. Septimo autem modo ē laudabilis: cuius ratio est: quia ad bonitatē mentis pertinet: vt homo ad iustitiæ perfectionem tendat: & ideo in culpam reputatur: non solum si deficit a cōmuni iustitia: quod vere est culpa: sed etiam si deficit a perfectione iustitię: quod quandoq̄ culpa non est.

Quō cōscięntia ligat.

§.IIII. QVANTVM AD SECVNdum videlicet modū obligationis. s. quō cōscientia ligat.

Nota ꝙ cōscięntia nō obligat in virtute ꝓpria: sed in virtute præcepti diuini. Qd̄ patet: qa nō dictat aliquid eē fugiendū vl̄ nō faciendū hac ratione: qa sibi videtur vel nō videtur. Sed sub hac ratione: quia est a deo præceptū vel prohibitū: vt dicit bea. Tho. in. ij. sen. dist. xxxix. Nullꝰ autem ligatur per præceptū aliquod: nisi mediante scientia: vel notitia illiꝰ præcepti. Et ideo ille: qui nō est capax notitię prēcepti: nō ligatur præcepto. Nec aliquis ignorans prēceptū dei: ligatur ad prēce ū faciēdum: nisi quatenus tenetur scire prēceptū. Si autem non tenetur scire nec scit: nullo modo ex præcepto ligatur. Tenetur autē scire quilibet: habens vsum rationis præcepta dei: nec excusatur nō faciendo illud: ex ignorātia. Et sic eadē virtus est: qua præceptū ligat: & qua cōscientia ligat: cū prēceptum nō liget: nisi in virtute scientię vel notitię: nec scientia vel notitia prēcepti ligaret: nisi per virtutem prēcepti. Vnde cum cōscientia nihil aliud sit: q̄ applicatio scientiæ vel notitiæ ad actū: constat ꝙ cōscientia dicat ligare: in virtute diuini præcepti. Ideo si aliquid apprehendatur: a dictamine rōnis: vt directe cadēs sub prēcepto: mortaliter peccat: omittens illud: quod conscientia dictat: etiā si de se sit veniale. Si autē non apprehendatur: vt directe cadens sub præcepto vel prohibitione: tunc non fit directe contra conscięntiam: sed prēter cōscientiam: & ita non peccatur mortaliter: sed venialiter: vel etiā nullo modo: sicut quando conscięntia dictat alicui: ꝙ bonū est facere aliquod opus cōsilij: si non faciat: nō peccat: qa non apprehēdit illud: vt bonum debitū, & necessarium ad salutem. Grego. Vbi consilium datur: offerentis est arbitrium. Vbi prēceptū: necessitas est seruientis. xiij. q.j. quisquis prēceptis. §. itē Gregorius. Et sic aliud est facere contra cōscientiā: qd̄ est mortale semp. Aliud prēter conscientiā: quod est veniale: vel nullum. Ligare autē dicitur conscientia: non quidem per modum coactionis: quia cū voluntas sit libera & suiꝓsiꝰ domina: a nullo cogi potest. Amb⁹. Nemo nostrum tenetur ad culpā: nisi ꝓpria voluntate deflexerit. xv. q.j. non est. Nec ligat etiā ꝓscientia: per modum principalis auctoris: sic ēm ligat deus præceptis. sicut iudex prēcepit: sed ligat per modum suppositionis seu conditionis. s. ꝙ modum consecutiōis alicuius finis: puta: nisi faciat hoc quod conscientia dictat: non consequetur finem suum: id est salutem. Ligat etiam per modum instrumentalis agentis: sicut præco: q̄ velut instrumentum iudicis præceptum iudicis: ad notitiam hominis deducit: & si prēceptum iudicis vl̄ regis nō perueniret ad populum: nisi aliquo prēconе vel principe mediante: tūc si prēco vel princeps diceret: hoc est p̄ceptū a rege: & est verū: tūc omnes dictū illius obligaret. Et hoc modo ligat recta conscientia. Si vero præco vel princeps diceret: hoc esse præceptū a rege: q̄uis nō esset verū: dictū suū obligaret: vt præceptū regis: ita vt cōemptores pœnā mererent: & hoc modo facit & ligat erronea cōscientia. Vñ ꝓscięntia ligare voluntatē: nil aliud est q̄ adstringere volūtatē vt nō possit aliud sine p̄cto facere: vel omittere q̄ ꝓscięntia tibi dictat. Sicut ligatꝰ corporaliter non potest ad aliū locū ire nisi soluatur sed pōt homo & debet erroneā conscientiā deponere: sicut & intentionē prauā: & deposita nō peccabit illud faciēdo: hea. Tho. i. ij. dist. xxxix Licet autē vtraq̄ conscięntia. s. recta & erronea liget: ipsa durāte: ita ꝙ cōtrarium faciens peccat. Aliter tamē ligat recta conscientia: q̄ erronea. Nā recta ligat absolute & in oēm euētū & semper: nec deponi potest. Sicut si quis faciat sibi cōscientiam de adulterio: quæ cōscięntia vtiq̄ recta est hanc deponere nō potest. s. sine p̄cto: qa deponendo erraret & grauiter peccaret. Sed cōscientia erronea non ligat nisi sc'm qd: & sub conditione: quia nō obligat nisi inquantū cōscientia erronea credit esse recta: sed ea deposita qd̄ fieri debet nō amplius ligat bea. Tho. in. ij. sen. di. xxxix. Item cōscientia recta in his: quę sunt præceptа vel prohibita a deo: plus obligat & ligat: q̄ præceptum prela ti: quia præceptū dei: in cuius virtute ligat cōscientia: maius est præcepto prælati. In indifferēcib⁹ vero: plus obligat præceptum prelati. q̄ cōscięntia ꝓpria: qa in hmōi cōscientia subditi: habet prælatū supra se: non solum deū sed, & prælatū suū. Conscięntię aūt erroneę obligatio maior est: quia intēsior: q̄ obligatio prēcepti. Ex alia parte obligatio: quę est ex parte cōscientię erroneæ est minor: qa salubrior: qa obligatio: quæ subditi ad prelatum soluit vel deponi non potest: cōscientia autem cum est erronea deponi potest. Raine. post Tho.

§. V. QVANTVM AD TERTIumvidelicet effectū diuersū ꝓsecutionis. s. quō sequit magna ꝓsolatio ex ꝓscięntia: si ē recte & ecōtrario &c. Sciēdūq̄ ex cōscięntia recta: seq̄t magna cōsolatio ꝑm ipsam, operādo. Vñ apls. ij. ad Cor. j. Gloria nra hęc est. testimonium cōscientiæ nr̄æ. Econtrario maxima afflictio: si est mala. Vñ. Chrisꝰ. Conscientia rei: semp est in pœna. Est autē cōscięntia recta laudabilis & appetenda: ꝓpter ỽtuor causas: s. propter bonitatē: puritatē: synceritatē & tranquillitatē.

Recta conscięntia ēna gna cō solatio

¶ Est itaq̄ conscientia bona laudabilis: primo ex ordinatione affectionis.

¶ Secundo conscientia pura est laudabilis: ex exclusione criminis.

¶ Tertio conscientia syncera est laudabilis ex simplicitate intentionis.

¶ Quarto conscięntia tranquilla est laudabilis: quia sine remorsione vermis.

Primo est laudabilis cōscientia: cū est bona: ex ordinatione affectionis. s. ad Timo. j. Finis prēcepti: est charitas: de corde puro & cōscientia bona. Dicit aūt charitas finis non in quo quiescitur: qa sic sol⁹ deꝰ ē finis: sed finis quo quiescitur. Et subdit: de corde puro. & cōscientia bona. i. a vitꝭ expurgato: & additur. de cōscientia bona: videlicet nō erronea: seu nimis grossa vel scrupulosa. Quod totū figurat in paruo grādivel torto naso: quē qui habebat: tanq̄ maculā habens: prohibebat accedere ad ministeriū tēplivt habet Leuit. xxi. Vl̄ dr̄ ꝓscięntia bona: qua. s. qs sperat puenire ad id ꝙ diligit. s. deū. Quem ēm pungit cōscięntia mala (vt dicit Aug.) retrahit se a spe. Vel conscientia bona dr̄ ꝑm Bern. cui rō decepta nō ē: nec voluntas puersa nec memoria fuerit inquinata. Sed'o conscientia laudabilis est: q̄ pura ē: ex exclusione criminis. Eccl'i. xiij. Bona est substātia: cui nō est peccatū i cōscięntia: qui nō est ac quisita: rectē vel dispēsata: contra conscientiam Tertio laudabilis est conscięntia syncera. i. sine duplicitate ītētionis. Act. xxiij. Studeo sine offendiculo, conscientiā bonā habere ad deū: & ad hoīes. Sed qd est melius: an bona fama: an bona cōscięntia: certe bona cōscientia. Ita dicit Sen̄. Conscientiam magis q̄ famā intende: & ponit rationem huius dictꝭ. Falli nāq̄ potest fama: conscientia vo nūq̄. mæ. vñ Aug. Senti de Augustino quicquid vis: qcqd libet: fo la me in oculis dei: cōscientia nō accuset. xj.q.iij. senti. Idē ad clerū Hipponēsem. Quid obest homini: ꝙ ex illa tabula vult eū delere humana ignorātia: si de libro viuentiū. non eū deleat iniqua cōscientia. q.d. quid obest. Ex qbus verbis: nō vult dicere Aug. ꝙ nō debet qs curare de cōseruatione famæ: ad ędificationē alioꝝ. Nā tales reprehēdit acriter dicens. Non sunt audiendi: siue viri sancti: siue fœminę: qui quādo reprehēdūtur i aliqua negligētia: ꝙ quā fit. vt in malam veniāt suspitionē: vndevitā suā lōge ab esse sciūt: dicūt corā deo sufficere sibi cōscientiā æstimationē hominū non solū imprudēter verūetiā crudeliē cō

Cōscięntię tię bōæ desęrtio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rēētes:cū occidāt an imas aliorū.xj.q.iij.nō sunt.Sed loquit Aug.in.c.supradictis:cum quis est inter eos q parati sunt repræhēdere & nūq̄ imitari:& tunc quo ad illos:sufficit cōscientia sua vnicuiq̄.vt dicit Gratia.c.iter verba.§. hoc inter eos.q.e,& glos.Ioā. Quarto cōscientia est laudabilis:trāquilla.s.sine remorsionevermis.vñ Ber.in libro de cōsideratione ait.Magnę diuitię sunt bona:& trāquilla cōscientia:& reuera sic est. Quid in reb⁹ ditius:quid in cordē dulcius:qd in terra quietius atq; securi⁹: bona cōscientiæ. Dāna rerū nō metuit:nō verborū cōtumelias:nō corporis cruciatus:q̄ etiā ipsa morte magis erigit:q̄ dēnitur.Conscientia mala.dr triplici ratione:vel quia ē coinquinata. de qua ad Titū.j.Coinquinatæ sunt:eorū mēs & cōscientia.Mens quātum ad intellectum:cōscientia quantum ad effectū coinquinata:quantum ad peccatū.Secūdo conscientia est mala:qa cauteriata de qua.j.ad Timo.iiij. Cauteriatā habētes cōscientiā.i.corruptā.praua intentione:& adusta igne:malæ concupiscētiæ. Nam cauteriū:est corruptio carnis:ex ignevel per ignē facta.Tertio cōscientia est mala:qa perturbata.de qua Sap.xvij. Semper præsumit sua:perturbata cōscientia:qa extollitur contra deū: peccare nō metuens:cum est perturbata ex remorsu vermis:vel qa extollitur alios affligendo: & hoc cū est perturbata.i.inquieta & crudelis. Vnde conscientia perturbata eius.s.qui desperat ex crimine:& præsumit sæua super se ventura:anteq̄ veniāt,sicut fecit Cain. Gen.iiij.qui dixit anteq̄ puniretur a deo.Ero vagus,& profugus.

Cōscientia mala dr triplici rōne,

§. VI. NOTANDVM QVOD

Cōscientia recta i scriptu raquidē

ꝓscietia recta:in scriptura aliquando domus dicit.Vñ Pē. cxxvj.Nisi dñs ædificauerit domū:invanū laborauerūt: domū.i.conscietiam. Et de hac domo potest exponi illd: qd' christus dixit paralytico sanato.Vade in domū tuam Mar.x.Vbi moraliter tria imperat.

¶Primum:vt nequaq̄ quis per desidiam ocieē:in eo qd' dicit.Vade.

¶Secundum:vt ꝑm rectam conscientiam operetur:in eo quod dicit.in domum.

¶Tertiū:vt alienam vitā non scrutetur:cum dicit.tuam

Quantū ad primū dixit paterfamiliasꝭqui signat domi nū deū:quibusdā stātibus in foro.Quid hic statis tota die ociosi:ite & vos,vt habetur parabolice Mat.xx. Ire enim est operari.Et qua via eūdum sit:docet Pē.lxxxiij.dicens. Ibūt de virtute in virtutem.i.de opere vnius virtutis ad opus alterius:& de bono in melius. Et quo tādem perveniatur ostēdit idē Pē.xlj.Effudi in me animā meā:exeundo.s.de potētns aiæ,ad actus virtutum:& quasi declarans ista effusionem:subdit. Quoniā transibo in locū taberna culi admirabilis.s.cōscientiæ:quæ tabernaculū & domus dr:vsq̄ ad domū dei.s.supnæ glorię. Quantū ad secundū sciendū:q̄ tunc qs vadit in domū suam quādo operat ꝑm rectam cōscietiā. Nā q̄ dom⁹:significet cōscientiā patet p illud Eccl'.xxvij.Si nō tenueris te instāter in timore dñi cito subuertit domus.i.conscietia tua. Tertiū seruandum est:q̄ ita qs ingrediatur domū suā.i.cōscietiā ad diligēter perscrutandū:q̄ non intret aliena curiose inquirēdo vitā aliorū:qa minus tūc vacare poterit.Vñ dr Prouerb,xxiij Nō quæras impietatē in domo iusti.i,in cōscietia nec vastes requiē eius.Reuertēdo autē ad scd'm membrum.Notandū q̄ ad hoc vt cōscientia sit recta:debet se habere:ad modū domus materialis peroptimę dispositæ:quā dispositionē notat Salomon Prouer.ix,vbi dr.Sapientia ædificauit sibi domū.i.cōscientiam:& excidit colūnas septē: immolauit victimas:miscuit vinū & posuit mēsā.

Dom⁹ significat ꝓscietiam.

¶Est ergo prima cōditio dom⁹ bene dispositæ:vt ꝓgruēter ædificetur.vñ dicit.Sapientia ædificauit sibi domū.

Scd'a est,vt firmiter sustētetur.vñ subdit.Excidit columnas septem:scilicet ad sustentandum.

¶Tertia est:vt delectabiliter ibi quietetur,vñ concludit. Immolauit victimas:miscuit vinū & posuit mensam.

Certe huic domui sic bene dispositę: congruit illud qd' dixit christus Zachæo.Salus huic domui facta est,Luc.xix.

Qualiē domus ꝓscietię ꝓgruēt

Et glibet sic ꝓscientiā suā deberet aptare:vt sic esset recta. Vñ in figurā dictū fuit Ezechię.Dispone domui tuę, Esa. xxxviij.id est cōscientiæ:eā ordinādo. Quantū ad primū scilicet ad hoc:vt dom⁹ ꝓscietię ꝓgruēter ꝑficiē:oportet ꝑficaē ꝙ fundamentum iaciaē solidū:paries erigaē in altū:tectū ponatur desursum:solaria intra multiplicēē in mediū.Solidū autē fundamētū est petra:petra autē erat christus ait apl's.i.significat christū. Et fundamentum aliud in domo s.rectæ conscientiæ:nemo pōt ponere prēter id.qd' positū est:qd' ē christ⁹ Iesus.j.ad Cor.iij.hoc est fides eius, Vnde & saluator noster loquēs de viro sapiēti dicit:ꝙ ꝑficauit domū suā supra petrā.Mat,vij.id est cōscientiā suā:sic per verā fidē doctrinę eius.Et ideo(vt subdit ibi)descēdē te pluuia.s.tētationū: quæ sunt a demonns existētibus in aere:& flantib⁹ vētis:ambitionis & inanis gloriæ:q̄ sunt a mūdo & supueniētib⁹ fluminib⁹ cōcupiscētiarū q̄ sunt a carne:& irruētibus in illā domū:nō cecidit.sed stetit: qa fundata erat supra firmā petrā. Paries:qui a fundamento surgit & versus cœlū erigit:est spes procedēs a fide & respiciens dei ꝓmissum:q paries ad modū domus est q̄druplex:videlicet expectatio præmij in cœlis:expectatio venię de pēctis:expectatio auxilij in agēdis:& expectatio refrigerij in aduersis.Vñ apl's.ij.ad Cor.v. Habem⁹ domū nō manufactā.s.cōscietiā:in cœlis:videlicet p spē. Tectū talis domus,s.cōscientiæ rectæ:est charitas. De qua dicit Prouer.x.Vniuersa delicta operit charitas.Hæc oia sustinet:sicut tectū dom⁹.s.grādinē:calorē,& hmōi:quæ signi ficāt tribulationes.Respicit etiā tectum in extremitatibus suis terrā:qa nō solū cōtēplatur deū i altitudine:sed etiā inclinat ad sustragādū ꝓximo.In cui⁹ figurā: paralyticus iacens in lecto:a quibusdam per tectum dom⁹ fuit submissus ante christū,& inde curatus,vt habetur Mat.ix.&Luc. v. Solaria huius domus sunt quattuor.de quibus dicitur Sap.viij.Sobrietatē & sapientiā docet:iustitiā & virtutē: qb⁹ vtilius nihil est in vita hoibus.Est igitur primum solariū sobrietas seu tēperantia:quæ facit abstinere a superfluis delectationibus:& in hoc solario sunt plures cameræ siue officinę.s.virtutes ei annexę: de qbus nūc nō oportet dicere,breuitatis causa.Scd'm solariū dr sapientia:q̄ ꝑcauet insidias in agēdis:habēs cameras suas:videlicet virtutes annexas,Tertiū est iustitia:in malis vitādis,ꝓximoꝝ in miserns subleuandis:habens & ipsa multas cameras.i. virtutes annexas. Quartū est virtus.i.fortitudo in perferendis molestns cū suis cameris.i.virtutibus annexis.Vade ergo in domū tuā.i.conscientiā sic recte ædificatā de solario in solariū:& de officina in officinā: & de camera in camerā virtutū discurrēdo:&sic recte operaberis.Hanc tn domū cōscientiæ nō tu:sed principaliter deus ædificat.Et ideo bene dr:ꝙ sapiētia(.s.christus)ędificauit sibi domū.

Fundamentū.

Paries.

Tectū.

Solaria

Quantū ad scd'm ad hoc:vt dom⁹ firmiter sustentetur: cū lata est & alta:requirunt plures colūnæ:quæ sustineāt pōdus.Septē autē colūnas sapiētia excidit ad stabilicdū & sustentandū domū conscietię:al's propter diuersos impulsus vitiorū corrueret.Et sunt hæ septē colūnæ septē cōditiones veræ pœnitētiæ:quas ponit apl's.ij.ad Cor.vij.di. Quæ em ꝑm deū tristitia est:pœnitētiam in salutē stabilē operat.Operat em in nobis solicitudinē:sed desiderium: sed defensionē:sed indignationem:sed timorē:sed æmula tionē:sed vindictā,ꝑm Hug.cardi. Est igit prima colūna regrūt solicitudo.Sed bene custodiēdū sensus suos:q sunt fenestræ aię seu portæ per quas ingredif diabolus,vt furet he mū ꝓsaurę virtutū.Vnde solicite vigilare oportet:ꝙ docet christus Mat,xxiij.Si sciret paterfamilias:qua hora fur ventu quid irus esset:vigilaret vtiq;:&nō sineret perfodi domū suam. gnifica

Septē dona

Scd'a est desideriū.s.placendi deo:qui est seruor charitatis multū domū cōscientię fortificans:&absorbēs peccata quotidiana:sicut ignis guttas aquę.In huius figuram Zacheus desideras christū videre:& non valens ,ꝑpter parvitatē staturę:ascēdit in arborē sycomorū:propter qd' desiderīū christus dixit. Descēde: qa in domo tua oportet me manere, Ascēsio autē in arborē:signat ascēsum mētis ꝑ meditationē:&affectū ad crucē seu passionē christi.Circa qd' dixit Bern.sup. Cañ. Quid efficatius ad curandū cōscientiæ vulnera:necnon ad purgandū aiæ mentem:q̄ christi vulnerū:sedula meditatio. Tertia colūna dr defensio:vt si cū inimicus vult circūdare domū conscietię:&intrare p desperationē vel lasciuiam vel p aliā vitia:defendat se qs viriliter resistendo.Quod qa nō fecit mulier:quę fuit posita ad custodiā domus Isboseth regis Israel: sed dormitauit:intrātes duo prīcipes latronū domum occiderūt ipm regē percutientes in inguine.vt habeē.ij.Reg.iiij.Ad figurandū ꝙ si mulier.i.ratio:nō defendit se cōtra tētationes: sed dormiat

Cōscientia mala.

Septem fructus bonæ ꝓscientię.

Luc,xix

Pē.v.

sed dormiat:occidit animus & domus cōscientię spoliat.

Quarta colūna dr indignatio ꝑa seipsum: detestādo peccatū cōmissum:inquātum est dei offensa. Et quāto qs magis indignat & detestat peccatū: tanto fortior est colūna. Non aūt debet qs indignari cōtra naturā pctōris vel cōtra personā eū:ad misericordiā suscipientis.Sicut indignatus est frater ,pdigi de patre suscipiente ipm prodigū reuertentē ad pœnitentiā & ad domū paternā:adeo indignatus:ꝙ noluit in domū introire.Sed ipe ,pdigus indignatus cōtra suā culpam,intrauit domū:&honorabiliter susceptus est.Quinta columna est timor:qui in pctōribus aliqualiter dispositis in cōscientia:solet esse principaliter de pœnis inferni.Et hic timor:licet nō sit sufficiēs ad salutem:tn cauere facit a multis malis.Et ideo bonus. Timor em dñi expellit pctm: vt dr Eccl'.j.Sed in recte conscietia tis:timor iste est de nō offendendo deū:ne amittat gra beatitudinis ei⁹:& iste est necessarius.Vñ Eccl'.xxvij.dr. Si nō in timore dñi tenueris te instārter:cito subuertetur domus tua.Sexta colūna est æmulatio illa:videlicet de q̄ dicit apl's. Aemulamini charismata meliora.s. ad Cor.xij. Hæc æmulatio:iportat affectū magnū habēdi dona spiritualia:quæ videt i ꝓximo:cū quadā tristitia de defectu illorū bonorum:quæ i se esse nō videt.Et hoc facit hoiem habuisse Martha:q̄ christū excepit in domū suā. vt dr Luc.x. ꝓpter qd' quasi dolēs:ꝙ soror sua erat magis dedita spūalibus:qa sedēs secus pedes dñi:audiebat verbū illius dixit christo.Dne.nō est tibi curæ: ꝙ soror mea reliqt me solā ministrare? Septima columna dr vindicta.i.punitio de ipsis pctis.Quāto em qs plus peccauit & grauius: tāto magis debet dolere:& se corporaliē affligere. Est em pœnitētia(vt dicit Aug.)quædā dolētis vindicta:puniēs i se qd' dolet cōmisisse.de pœni.di.iij.pœnitētia. Qd' optime seruauit Maria Magdalena:quādo intrās in domum vbi christus erat:strās retro:lachrymis cœpit rigare pedes &c. Luce.vñ.Has igit septē colūnas:domū cōscientiæ sustētantes sapiētia christus excidit ex se ,pcedentes:,pponens etiā homo per liberū arbitrium in domo cōscientię habitare: supponit has etiam colūnas,Vade ergo i domū:ad hmōi colūnas supponendū vel reficiendū.Possunt etiā intelligi ꝑ has colūnas:septē dona spūssancti.Quantum ad tertiū principale dico ꝙ ad bonitatē domus requirit ꝙ dele

Pœnitentia quæm Aug. Exēplū magdalēæ pœnitētis.

Tria

Dom⁹ ꝓscię tis in domo

stentari

Septē

Circa septem ꝓscietiā sunt dif ferētie hoim

stabiliter ibi homo quieteē. dr em Prouer.xxvij.ꝙ fum⁹: & hoc ideo,qa iquietat ipm. Et fumus: quidē qui in altū ascēdit est mētis elatio, Mulier litigiosa: est sensualitatis contradictio:ad spiritū.Sullicidiū:est pctōr: &si paruor: vilipēsio:seu curationis eorū neglectio .Sed diuina sapiētia:in domo cōscientiæ quā ædificauit:vt sibi sit quies & lætitia:posuit mēsam sacror: æloquior: bonor: spiritualiū:q̄ defendūt nos,ꝓra volētes iqerare,Vñ pē.xxxij. Parasti in cōspectu meo mēsam:aduersus eos :qui tribulant me.Immolauit victimas.i.sacrificia christi & sanctorum quib⁹ seipsos obtulerunt morti.Proposuit vt in eucharistia,& alijs sacramētis.Sic pater filio prodigo in domum reuerso:obtulit vitulū saginatū i æsum.Miscuit etiam vinū:qd' lætificat cor hoīs:& oēm mentē facit securā,vt dr ij.Esdræ.iij.id est spūalem cōsolationē & lætitiā.De q̄ domo cōscietiæ:sic præparata dicit Sapiens. Intrās in domū meā(scilicet ꝓscietiæ)cōquescā ecē illa.Nō em habet amaritudinē cōuersatio illius:nec tædiū conuictus illi⁹:sed lęti tiā & gaudiū.Sap.viij.Quod gaudiū: causaē ex septē fructib⁹ ipsi⁹ cōscietiæ:qbus fruit,scilicet ivita ꝓsenti. Et hoc primus est:qa ipsa est radix charitatis.Vnde.j.ad Tim. Finis præcepti est charitas: de corde puro &cōscietia bona scilicet ,pcedēs.Et Bern.i lib.de cōsideratione. Fortitudo tua:fiducia fidelis cōscietiæ, Secūdus fructus est:nitor veritatis.Vñ Pē.orabat.Dirige i conspectu tuo viā meā, Glos.i ꝓspectu tuo.i.in cōscietia.vbi solus de⁹ videt: via quæ ducit:est via veritatis(& subdit)qm non est i ore eorū veritas.s.inimicor:q falso opinant de ꝓscietia alteri⁹. Sed(vt dicit Greg.)Quę enim cōscietia defendit:liber est inter accusatiōes:&liber sine accusatione esse nō potest:si sola:q̄ interius adijcit:cōscientia accuset.xj.q.iij.in cūctis.

Septem fructus bonæ ꝓscientię.

Tertius fructus est:ornat⁹ venustatis,s.aiæ quæ ē spōsa christi.Vñ dicit ipe sponsus:aiæ sanctæ Cañ.iij. Q̄ pulchra es amica mea:q̄ ꝑchra.s.q̄ ad iteriorē dispositionē,

& exteriorē cōuersationē.Et ideo dicit bispulchra :oculi tui colūbarū ꝙ diligētē circūspectionē absq; eo qd' intrinsecus latet:scilicet i cōscietia:per bonor: ornatū.s.ꝓpositionē.Quartus est:retractorius a pctis. Quē em conscietia mordet & stimulat ꝙ aliqd sit illicitū: ꝑ hoc retrahitur a pctō:in quo labi posset. Considerat enim illud laco.iij. Scienti bonū:& nō faciēti:pctm est illi.Et.ij.Pet.ij. Melius erat illis nō cognoscere viam iustitiæ:q̄ post agnitionem retrorsum cōuerti ab eo:qd' illis traditū est sancto mādato. Nec tn propter hoc fugiendū est ad larebras ignorantiæ:(vt dicit Aug.)Quia affectata ignorātia: peccatū auget:nō minuit.Et ꝙ cōscietia retrahat a malo, & ꝓuocet ad bonū,ostendit Prouer.xij.Et q promittit &ipsi gladio pungitur ꝓscientiæ.Nā instinctus ꝓscientiæ: ,pmittit præmiū benefacienti,& pungit minādo pœnā æternā :bona negligēti. Quint⁹ est thesaurus honestatis.de q̄ Eccl'i xiij. Bona est substantia:cui non est peccatum in conscientia. Quod tā de substātia rerū terrenarū: q̄ spiritualiū intelligi pōt:vt.s.nec de virtutib⁹,nec scietia superbiat: & tēporalia illicite nō retineat.Hinc Cassiod'.i epistis. Quid acquirit(ait)putatur? vbi bona ꝓscietia perditur:aut in qua parte possit homo ,pficere:si innocentiam ,pbatus fuerit amisisse.Sextus est testimoniū bonitatis.ad Rom.ij. Testimonium illis reddente ꝓscientia ipsor:. Vñ Greg. sup Ezech. Quid ,pdest:si oēs laudēt, et cōscientia accusēt? aut qd potest obesse:si oēs derogēt,& ꝓscientia defendat? Et Bern. sup Cañ. Omnino sufficit aduersum nos loquentium inqua:opinio bonorū cū testimonio cōscientiæ. Septimus fructus bonę cōscientię est: cōuiuiū delectabile. Nā vt dr Prouer.xv. Mens secura:q̄si iuge conuiuium: securitatem autē mētis:facit bona cōscientia. Vñ & sapientia parauit mēsam:miscuit vinū:quod vinū etiā intelligi pōt de sanguine christi:q principaliter operaē cōscientiæ bonitatē. Vñ apl's ad Heb.ix.Sanguis christi emūdauit ꝓscientiam nostrā:ab operib⁹ mortis,ad seruiēdū deo viuēti.Quantū ad quartū de ornatu domus requirit: ꝙ sit picturata .i. exēplis sanctorū edocta. Vñ quidā rex turpis specie : cubi culū suū depingi fecit pulcherrimis imaginib⁹:vt earum aspectu,vxor sua pulchrū pareret filiū.Cur christian⁹: domū suę ꝓscientię,in memoria bonorū exēplor: non depinget:vt vxor sensualitatis:,ples virtutū gignat? Scd'o requirit ad ornatū domus:ꝙ sit odorib⁹ nō fœtoribus refer ta.qd' fit ꝑ bonā famā:ex honesta ꝙuersatiōe & virtuosa. Vñ apl's.ij.ad Cor.ij. Christi bon⁹ odor sumus deo in oi loco.Et i figuram hui⁹ dr de domo.vbi christo facta ē cæna a Martha & Maria:ꝙ dom⁹ repleta est ex odore vnguēti.Io.xij.Tertio ꝑtinet ad ornatū dom⁹:vt sit bene illustra lumine gr̄æ vel lucernæ lumina scripturæ veritatis. Vnde etiā in figurā mulier:vt adinueniret drachmā:accēdit lucernā & euertit domū:vt habeē parabolice Luc.xv.

Cōscię tię ornatus.

§.VII. SED QVAERI POTEST:

vtrū qs scire valeat se habere rectā ꝓscietiā lumine.s. gr̄æ illustratā an non? Ad qd' respōdet ꝑm Alexan. de Hales. ꝙ septē sunt differētiæ hoim:circa hmōi attendēdæ. Alię em putant se habere bonam ꝓscientiam & gratiā seu charitatem:sed neutrū habent.alij sciunt ꝙ illā non habēt. alij dubitāt de hoc.alij opinātur ꝙ habeant gratiā & bonā cōscientiā.alij experiūtur:sed nō habēt de hoc ꝓscientiā. alij hoc sciūt tantū per reuelationē:septimi hoc sciūt per causam & certā visionē.Primi ergo sunt infideles &hęretici: immo etiā christiani qdam repidi:qui non illustrātes cōscientiā suā ex ignorātia crassa:mortalia cōmunia: nō credūt mortalia esse. Vñ in his perseuerāt:& sacramentū cuiusq; indigne percipiunt:propter quod dicit apl's.j.ad Cor.xj.Probet aūt seipm homo.i.conscientiā examinet: &sic de pane illo ædat.In tali cæcitate, fuit aliquādo Paulus:vt ipse testatur. Nā captus a romana militia Hierosolymis Iudæos:ad quor: petitionem captus fuerat:sic allo quitur . Ego omni conscientia bona cōuersatus sum ante deū:vsq; in hodiernū die. Act'.xxiij.Qui tn ꝑsecut⁹ fuerat ecclesiā:putans bene facere.Secūdi sunt qui sciūt se habere nō bonam cōscientiam vt hi q sciunt se esse in mortali actu vel ,ppositio nō pœnitētes: ad quos pōt illud dirigi. Eccl's.vij.Scit ꝓscietia tua : qa tu crebro maledixisti alijs.

Circa ꝓscietiā

Tertij sunt qui dubitāt se habere bonā ꝓscientiam: qui scilicet habēt rationes æque fortes ad hoc: ꝙ sint i gratia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficut ad oppositū: puta, cū vident se esse tepidos in amando deū: non habendo affectū orādi. & ad alia spūalia: vel multū remissum: parū dolorē sentire de peccatis: & hmōi Et ex opposito cōsiderant: nullā voluntatē se habere peccandi mortaliter: sed ꝓpositū abstinēdi: detestari peccata cōmissa ratione & hmōi. Tales dicere possunt illud apli. Nihil mihi cōscius sum: sed nō in hoc iustificat⁹ sum. ſ. ad Cor. iij. Quarti opinantur se habere bonā cōscientiā: & se esse in gratia: etiā ꝓbabiliter cū formidine tamē aliqua de opposito: sicut illi: qui vident se seruētes in amore dei et ꝓximi: & amare lugere dei offensas: paratos ad sufferendum aduersa. Sentiunt tamen aliquando rebellionē carnis: ad ſpm & fragilitatē: & hi dicere val̄ illud. ꝛ. Cor. i. Gloria nr̄a hæc est: testimonium cōscientiæ nostrę ꝙ in simplicitate cordis & ſynceritate dei: & nō in sapiētia carnali. sed in gratia cōuersati sumus. Quinti experiuntur se habere gratiā a bona cōscientia: sicut illi qui sentiūt dulcedinem diuinæ bonitatis in oratione: & gustāt q̄ suauis est dns: ad qđ inuitat ps. xxxiij. Gustate & videte qm̄ suauis est dns: btūs vir qui sperat in eo. Gustate ait. ſ. notitia experimentali & affectiua causata: ex re vnita sensui: gustus. ſ. & affect⁹. Videte. ſ. contēplādo eius bonitatem: qm̄ suauis est dns aiæ. quærenti eum & gratiæ possessionem. Beatus vir qui sperat in eo. ſ. habens cōscientiā bonam. Nam ꝙ cōscientia bona significet spem. patet ex illo apli. j. ad Tim. j. Charitas de corde puro. ſ. procedit: & cōscientia bona vbi glos. i. spe vera quę causat ex dei amicitia: sicut & spes causat ex bona cōscientia. Ista tn̄ cognitio non est per mediū infallibile: sed ꝑ signa. Et ꝙ de bona cōscientia queat haberi experimētalis cognitio: ꝓbatur Apoc. ij. vbi dr̄. vincenti dabo māna absconditū. Vincenti. ſ. vitia dabo māna absconditū. i. dulcedinē ex inhabitatione christi in domo cōscientiæ. Absconditū: qa ab alijs nō videtur: nec clare a seipō sentitur. Et dabo ei calculū cādidū i. habitum gratiæ & charitatis. quæ gratia lucet & emundat: inde dr̄ candidum. Calculus aūt hic: dicitur carbunculus: et nomē nouū scriptū: qđ nemo scit nisi qui accipit: hoc nomē est: quo filij dei per adoptionē efficimur. Sexti sunt q sciunt se habere bonā cōscientiā & gr̄am per reuelationē dei qđ habuit Abrahā: qn̄ dns ei dixit ꝑ angelum Nunc cognoui ꝙ timeas deum. Ge. n. xxj. Cognoui. i. cognoscere te feci: ꝙ timeas deum. ſ. timore filiali: q sine gr̄a et conscientia bona esse nō potest. Septimi sunt: qui sciūt per causam rei vel rationē rei: vt hi qui clare viderūt diuinam essentiā in vita pn̄ti: sicut moyses in veteri testamēto: & Paulus in nouo: qn̄ raptus fuit ad tertium cœlum. Vnde ipse dicebat. Certus sum: ꝙ nec mors nec vita &c. separabunt nos a charitate christi. ad Roma. viij.

Vincētiū māna.

Dom⁹ cōscientiæ efficit speluncā latronū ex septē malis.

§. VIII. HAEC ERGO BONA

cōscientia dr̄ domus. de q̄ christus dixit. Domus mea: domus orationis vocabitur. Et de mala subdit. Vos aūt fecistis illā speluncā latronū. Mar. xxj. Facit aliquis domū cōscientiæ speluncā latronū ex septē malis: q̄ reperiūtur in ea. Et primū est: qa bellū intestinū generat: dūvna cogitatio alteri recalcitrat. Sen̄. Timidū nō facit aim: nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Sec̄m malū est: quia ꝓximū enecat: qa cū quis abintra habituatus mala cōscientia: ad extra mala opari incipit ꝓximo: causa ruinæ insistit. Vñ apl̄s. ſ. ad Cor. vij. Si qs viderit eum: q habet scientiā in idolio recūbentē: nōne conscientia eius (cū sit infirma) ædificatur ad māducandū idolothita: & peribit infirmus frater in cōscientia tua. Tertiū: mūda immūda sibi apritat seu facit ad Titū. j. Omnia mūda mundis: coinquinatis aūt & infidelib⁹ nihil est mundū: sed inquinatæ sunt eor̄ mēs & conscientia. Quartū malum est: quia difficilē viā partitur cū iniustis: q dicit Sap̄. v. Ambulauim⁹ vias difficiles Quod cōtrariū suadet apl̄s ad Hæb. x. dicens. Accedamus ad sacerdotē magnū christum cū vero corde: in plenitudine fidei: aspersi corda a cōscientia mala. Hinc & Sen̄. Mala conscientia: sæpe tuta est: secura nunq̄. Quintū: ad erro rem adiuuat: it vt nōnunq̄ ad hæresim inducat. ſ. Timo. iiij. In nouissimis temporibus discedent quidā a fide: attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi: loquentiū mendaciū: & cauteriatam habētiū suā cōscientiam. i. corruptā & concupiscentiā adustā. Sextum ad gehennam ædificat. Omne em̄ qđ cōtra cōscientiā fit: etiam erroneā si durat: vel quod non est ex bona cōscientia: ædificat ad gehennā. xxviij. q. j. oēs. Septimū malū est quia tristitiā cōtinuat in magnū grauamē aiæ. Sap̄. xvij. Semp præsumit sæua perturbata conscientia. Et Iſido. dicit. nulla pœna grauior: q̄m mala conscientia.

§. IX. DE CONSCIENTIA SCRVpulosa: pōt exponi illd ꝑ ps. luiij. Saluū me fecit. ſ. de⁹ a pusillanimitate spūs & tēpestate. Vbi tria possunt notari.

Triado cumēta

¶ Primum est: scrupulosæ conscientiæ fanatio ibi. Saluū me fecit.

¶ Secundum: scrupulosæ conscientiæ causatio. ibi. A pusillanimitate.

¶ Tertium: scrupulosæ cōscientiæ nociua aggrauatio seu propagatio. ibi. Et tempestate.

Quid est scrupulus.

Incipiendo autem a sc̄o ordinatius loquamur. Sciēdum ꝙ scrupul⁹ est: vacillatio q̄dā consurgens cū formidine: ex aliquib⁹ cōiecturis debilib⁹ & incertis. Vñ videt esse scrupulus id: qđ apud alios dr̄: pusillanimitas: quæ ē tædio seu timore rerum aduersarū iners: & inconsiderata fracti animi deiectio. Et sic vtrūq̄. ſ. tam scrupulus: q̄ pusillanimitas importat: inordinatū timorē. Vnde ipse scrupulus quibusdā vocat erronea conscientia: ab alijs timor conscientiæ: & ab alijs pusillanimitas. Cōtra qđ dr̄ Eccl̄i vij. Noli esse pusillanimis: in animo tuo. Sciendum autē ꝫm Alber. in lib. de quatuor coeuis: ꝙ differentia est inter scientiā: fidē: opinionē: dubitationē: & scrupulū seu suspitionē. Nam sciētia ꝓprie est eor̄: q̄ cognoscunt per causā et quia impossibile est aliter se habere. Fides aūt est: perfecta persuasio vni⁹ partis seu cōclusionis: per multa ꝓbabilia vel auctoritatē dicentē: & hoc etiā appellat crudelitas & cōscientia. Opinio aūt est acceptio vnius partis: cū formidine alterius: ita tn̄ ꝙ ad illam quam formidat: nō habetur ratio expressa: formidatur tamen ꝓpter debilitatem rationis alterius partis. Dubitatio vero est intermitus motus rationis: super vtrāq̄ partem contradictionis ꝑ æqualia media: ita ꝙ nō magis pēdet ad vnam partē q̄m ad aliā: & hæc etiā dr̄ ambiguitas. Demū scrupul⁹ ex leuibus cōiecturis seu medijs & multū debilib⁹ mouet ad vnā partiū. Et hic etiam dr̄ suspitio & pusillanimitas spūs: q̄ repellenda est. Vñ dr̄. vj. q. j. oues. Omnis suspitio potius est repellenda: q̄m approbanda vel recipienda. Et ratio assignatur in. iij. parte: cū dr̄. Et tēpestate. In qua quidē tertia parte notatur effectus nociuus: qui sequitur ex ipsa pusillanimitate seu scrupulo. Inducit em̄ ad quoddā tedium et tristitiā aggrauantem aim: vt nil boni agere libeat. Et sic velut tēpestas: que descendit in ægyptum: consumpsit omne qđ reperit viride. Sic tristitia: procedens ex scrupulo cōsumit vigorē & robur animi. Diminuit etiā audaciā aliorū ad bonū sui exēplo. Propter qđ dns ꝑcepit: ꝙ hi q erant cum Gedeone pugnaturi cōtra hostes formidolosi: & pusillanimes: non irent cū alijs: sed reuerterētur domū: ne videlicet ex timore fugiēdo alios audaciam debilitarent: Vt habet Iudic. vij. Et in figura scribit Ione. j. ꝙ hi q nauigabāt cū Iona ꝓpheta orta tempestate in mari oēs timuerunt valde: sed ipso Iona ab eis semoto cessauit tēpestas & securi facti sunt. Inducit demū scrupulosa cōscientia tempestatē desperationis: a qua liberari se petebat ps. lxvij. di. Non me demergat tēpestas aquæ. ſ. desperationis. Vñ & Bern̄. Pusillanimitas parit perturbationē: perturbatio desperationē: desperatio vero interimit. In cui⁹ figurā legit. j. Machab. ij. ꝙ quidā scrupulosi ex societate Machabeorū: quia noluerunt se defendere contra hostes bellantes aduersus eos in die sabbati: timētes: ne propter hoc violarent sabbatū. occisi sunt ab eis, Causatur autem ista scrupulositas siue pusillanimitas: iuduecs tempestatē multorum malor̄: q̄nq̄ ex cōplexione ad timorem iudonea: vt est complexio frigida: puta in fœminis: vetulis: et melancholicis. Timor em̄ naturaliter sec̄m Dama. cor cōstringit: sicut & frigida cōstringunt: & cōgelationē faciūt ad quē motū ꝓtractionis: imaginatio mouetur a timoris dispositione: ita vt cōcipiat qs aliquod esse futurū malū: & per ꝙs fugiēdū. Quādoq̄ causatur pusillanimitas seu scrupulus: ex ægritudine inaniaca vel melancholica: quę est infirmitas capitis: ꝑ quā lædit imaginatio: & quādoq̄ ratio. Vñ Gale, & Auicē. dicunt: ꝙ Mania est infectio anterioris cellulæ capitis: cum diminutione imaginationis

Differē scientia fides opinio &c.

Fides. opinio

Dubi tatio.

Scrupulus seu suspicio.

Vñ cauſa pusillanimitas: vl scrupulus.

Mania quæ.

Melācholia

Melancholia quæ,

Melancholia vñ contingat secūdū Auicē.

Melācholia vero est infectio mediæ cellulæ capitis: cū diminutione rationis. Causat & aliquādo scrupulus: ex tētatione diabolica: potest em̄ diabolus: deo ꝓmittēte: mouere melancholicos humores in hoie: ꝑ quos imaginatio vel errare pōt: aut turbari ad timorē inordinatū. Vnde & Auicē. dicit: ꝙ quusdā medicis visum est: ꝙ melācholia cōtingat a dæmonio. Aliqn̄ vero ꝓcedit pusillanimitas seu scrupulus: ex regiminis corporalis negligētia. ſ. ꝑ nimiā abstinentiā: vigilias & hmōi. Vñ beatus Hiero. Rationalis hois dignitatē amittit: qui vel ieiunijs charitati: aut vigilias præfert sensus integritati: vt per immoderatā abstinētiam: atq̄ indiscretā psalmorū vel officior̄ decantationem aut amentię aut tristitię. i. melācholiæ notam incurrat. de cōse. dist. v. nō mediocriter. Aliquādo causant scrupuli: ex societate timidorum. Nam vn⁹ scrupulosus facit alium scrupulosum. Remouēdæ igitur hmōi sunt causæ: ne ipsa pusillanimitas tēpestatem inducat: & demū in infernum deuolat. Quod inde cōsequi ostendit. Pn̄. lxvij. qui postq̄ dixit. Nō me demergat tēpestas aquæ: vt expositū est: Subdit. Neq̄ absorbeat me profundū. i. infernus.

§. X. QVOMODO AVTEM RE

moueat talis scrupulositas, declarādū ē nūc: reuertēdo ad primā, ptē vbi dicit. Saluū me fecit. ſ. ab hmōi. Saluat ab isto malo: sicut & ab alijs cuius pricipaliter de⁹. Vñ & dixit Sara: vxor Tobię dño loquēs. Post tēpestatē. ſ. scrupulositatis tranquillū facis. Saluū aūt facit ab hmōi: tāq̄ ꝑ instrumēta ꝑ morales medicos: ꝑlatos & cōfessores: cōsultores idoneos. Non aūt debēt scrupulosi dure corripi: sed animari ad deponendū pusillanimitatē et scrupulū ostēdendo pericula supradicta: nisi sequat medici spūalis monitū. Septē aūt sunt regulæ quarū adminiculo cōscientia scrupulosa seu erronea deponi pōt & debet: & sic saluari.

Septē sunt regulæ, ꝙs erronea cōscientia: pōt rectificari.

Prima regula.

¶ Primū videlicet debita ad gratiā dei præparatio.

¶ Secundū: solicita sacrę scripturæ indagatio.

¶ Tertiū: orationis deuotæ continuatio.

¶ Quartū: opinionis alicuius tuta electio.

¶ Quintū: obedientiæ humilis imitatio.

¶ Sextum scrupulorū animosa abiectio.

¶ Septimū: ꝑceptor̄ discreta epikeizatio. i. interꝑtatio.

Quæ septē: iubet habere ꝫterna sapiētia Prouer. viij. et si nō ꝫm ordinē positū di. Si susceperis sermones meos (sub addi modo debito quo ad septimū) & mandata mea custodieris penes te. ſ. obseruādo: & sic te ad gratiā præparādo: (quo ad primū) Si sapiētiā inuocaueris. ſ. ꝑ orationē (quo ad tertiū) & inclinaueris cor tuū. ſ. ꝑ obediētiā (quo ad quartū) prudentiæ. ſ. eligēdo opinionē tutā (q̄ ad quartū) Si q̄ sieris eā q̄si pecuniā (q̄ ad sextū). ſ. animose abiciēdo scrupula: tūc itelliges timorē dn̄i & scientiā dei inuenies: & sic recta ꝓscientiā. Prima igit̄ regula est: vt qs se ad gratiā præparet: quantum pōt seruando mandata dei: de pētis ꝑ petratis: dolēdo & cōfitēdo. Nā qcūq̄ facit qđ i se ē: sec̄m Tho. in. iij. nulli tali abstrahit de⁹ gratiā: sed if all ibiliter infundit: & lumē doni sapiētię scięnę ꝓfilij: & itellect⁹ tribuit: qb⁹ iuuari pōt ad depositionē erroneæ ꝓscientię. vñ ipse dicit ꝑ Hiere. c. iij. Cōuertimini filij reuertētes (quātū ad scilicet i vobis est) & ego sanabo auersiones vr̄as. Et ꝑ Eze. xviij. Nunqd volūtatis meę est mors ipi: & nō potius vt ꝓuertat & viuat: Et ꝑ Isa. xlix. di. Nunqd obliuisci pt mulier ifantē suū: vt nō miserear filio vteri sui ſ. Et si illa oblita fuerit: ego tn̄ nō obliuiscar tui. Figurā hui⁹ habes ij. Reg. xiij. in Absalone fratricida: recepto ad gratiā a patre suo Dauid: recognita offensa se humiliādo. Sec̄a regula est: solicita sacræ scripturæ indagatio. vñ dicit Salomō Prouer. ij. si quesieris eam quasi pecuniam: amatores mūdi q studiū habēt acgrēdi pecūias: prçceptorē quærūt prime bene docti in arte: ꝑ quā volūt acquirere pecuniā: vt doceat eos subtilitates & modos acgrendi: exinde sunt soliciti ad vidēdū & recolligēdū libros suor̄ cōputorū: auxilia ēt quærūt alior̄. Et sic ēt spūaliter: q̄ri debet sapientia scripturarę diuinarū. vñ Prouer. j. dr̄. Audiēs sapiēs: sapiētior erit: & itelligēs: gubernacula possidebit. Aiaduerter parabolā & interpretationē hę sapientū: & ænigmata eorū. Hinc Hiero. ad Paulinū. Intellige te in sacris scripturis: sine præuio & mōstrāte semitā: nō posse igredi. Et exēplificat de qbuslibet artib⁹: & de Paulo: q post annos xiij. ꝓtulit cū apl̄is euāgeliū: & saluatore nostro: duodē ni interrogātes doctores in tēplo. Deinde debet qs: assidu⁹ esse in lectiōe scripturarū. vñ Hiero. ad Nepo. Scripturas sepi⁹ lege: immo de manu tua: nūq̄ sacra lectio deponat. Discę qđ doceas. In huius figuram mandauit dn̄s. Exo. P. xxxviij. vt vestes: qb⁹ portabat archa: iugiter anulis ipsi⁹ arcæ essent inserti: ne cū haberet transferri: mora fieret de trāsmittēdis vestib⁹. Ad signandū ꝙ q habent alios docere: ꝑ quos ecclia quasi circūfertur: debēt ꝓtinuo adhærere studio scripturar̄: sec̄m q̄druplicē sensum signatum: per quatuor anulos: ne cū habēt alios instruere: tūc quærant addiscere. Tertia est orationis deuotæ continuatio. Vnde Iac. j. dr̄. Si qs vestrū indiget sapiētia: postulet a deo: q dat oibus affluēter: & nō improperat: & dabit ei. Sapiēs in se expert⁹ ait. Sap̄. vij. Inuocauit: & venit i me spūs sapiētiæ q spūs est vnctio: q̄ docet de oibus: vt dr̄ in. j. Cano. Ioā. ſ. necessarijs ad salutē. Sic & Salomō postulans sibi dari sapientiā ad recte iudicādū populū, vbi occurrūt multa dubia: obtinuit eā. ij. Re. iij. Et Iosaphat rex ad dn̄m inquit: Cū ignorem⁹ qd agere debeam⁹: hoc solū reliduī habem⁹ vt oculos nostros dirigam⁹ ad te. Et ꝑcipue oratio valet ad tollendū scrupulos ꝓut ꝓcedit ex tētatione diaboli: ñ. Paralipo. xx qđ figuratū est Mat. xvij. in dæmoniaco lunatico sanato a christo: q prosciebat illū obsessum q̄nq̄ in ignē: quādoq̄ in aquā. Sic scrupulosus: de vno ꝓrio vadit ad aliud: & de eo dixit: ꝙ illud gen⁹ dæmoniorū ejcit̄: in orōne & ieiunio. Sic beatus Petrus martyr: oratione liberatus fuit a scrupulo infidelitatis. Quarta regula qa ꝓlixa est ponemus in fine. Est igit̄ q̄rta regula: obedientiæ humilis imitatio: vt. ſ. scrupulosus captiuet intellectū suū: dictis sapiētum & obedientia superiorū: quantūcūq̄ scrupul⁹ sibi dicęt aliud. Vñ Prouerb. iij. dr̄. Ne innitaris prudētiæ tuæ. Et Tob. iij. Cōsiliū semp a sapiēte perquire & Prouerb. xxij. Ne trāsgrediaris terminos antiquos quos posuerunt pres tui. Hinc & cācellari⁹ Parisię. in. iij. de vita aiæ inqt. Vnū hoc generale dam⁹ documētū: credere videlicet sacri liter sapientior̄ & honor̄ iudicio: & ꝓta ꝓmunes eor̄ sentētias: nō leuiter sibimet formare suspicionas ꝰxtos & timidos. Et in libro devitis patrū prædicatorū narrat: ꝙ cum qđā de functus appareret alteri eiusdē ordinis. ſ. ꝑdicatorū: qui erat multū scrupulosus: ipso interrogāte de scrupulis suis. Rn̄dit de functus. Consule discretos, & acqesce eis. Sil̄r legit de quodam discipulo beati Bernardi: ꝙ cū non posset deponere scrupulos suos: ꝓpter qđ, ad celebrandū non auderet accedere. Dixit ei Bern̄. Vade frater & in fide mea celebres. Obediuit ille simpliciter: & omis ille scrupulus ꝓpterea recessit. Sed si qs scrupulosus diceret. Vt tnā talis esset prælatus: qualis erat Bernardus: crederem faciliter imperanti: & acquiescerē cōsulenti. Nunc aūt cū superioris mei: paruā sapientiā cōspicio: nō audeo meā conscientiam: suæ fidei cōmittere. Rn̄det cancellarius. Quisqs ita dicis & sapis: erras & decipieris Debes ergo sibi obedire: nō vt hmōi: sed vt deo iubēti: cui⁹ vices gerit. Vñ Lucę x. christ⁹ dixit. Qui vos audit: me audit: si tn̄ nō cōtra deū iusserit. Et cū causa scrupulositatis (vt dictū est. ō.) aliquādo ꝓcedit ex qualitate cōplexionis: ꝑcipue melācholicæ: aliqn̄ ex egritudine supueniēte maniaca, vel melācholia: aliqn̄ ex indiscreto vitæ regimine: pura ꝑ nimias abstinētias: ptinebit ab morali ē medicū rectorē: vel cōfessorem i hmōi adhibere remedia: de cōsilio medicinę: vt scrupulosus ſeipm vincat. Et si durū videat in assūmēdo illa remedia: ꝑcipue cōsulta vel data seu imposita ab ipso medico spūali. Dicit em̄ Eccl̄i. xxxv iij. Altissimus de terra creauit medicinā: & vir prudēs nō abhorrebit eā. Nō tn̄ expedit i oib⁹ viuere medicinaliter ꝑcipue religiosis. Nā vt dicit Ambro. de cōse. dist. v. cōtraria. Cōtraria sunt diuinę cōditioni: ꝑcepta medicinæ q̄ a reiunio reuocāt: lucubrare nō sinunt: vigilare nō permittūt: ab omni intētione meditationis adducunt. Nec etiā scrupulosus: debet timere vitā sibi abbreuiari: ex obseruatiōe ꝑceptor̄ dei & ecclesię vel obseruatione sue religionis: dummodo ex capite suo: nō addat alia magis austera. Nā vt dicit Iob. xiij. Constituisti terminos ei⁹. ſ. vitæ hois: qui præteriri nō potērūt: nec sec̄m ꝓlogationē, nec sec̄m abbreuiationē: sed etsi abbreuiaret: sec̄m eās secūdas & naturales sibi esset ad cumulū præmij nō peccati: illa. ſ. faciēdo ad placēdū deo: & sec̄m cōes regulas traditas: ab ecclesia & religionib⁹ approbatas. Sexta regula: est animosa pugnatio seu repulsio: scru-

Respōsi oBer. ad scrupulosū fratrem

Tertia regula.

Quarta regula.

Quinta regula.

Sextare gula.

Secūda regula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulorum seu pusillanimitatis. Ad quod hortat dñs Esa. xxxv. dicens. Confortamini pusillanimes: & formidate nolite timere: ecce deus vester: scilicet adiuuās et illustrās. Vnde Greg. in moral. dicit: q̄ diabolus assimilatur myrmicoleoni: qd' animal: dicit leo formicarū. Nā formicis: quæ minutissimæ sunt discurrentibus: insidiat. & occidit. Sed alia animalia grādiuscula: itinerādo cōculcant & perimunt. Sic diabolus: inuestigat cōplexiones hominū: vt dicit Gregor. & quos videt parui cordis & pusillanimes & scrupulosos: ipsos aggredit: & scrupulis & vitijs occidit. Sed a magnis spe & vigore rōnis: diabolus ipe prosternitur & abijcitur. Hinc & Cancellarius: in quodam tractatu suo inquit. Mille surgunt apud aliquos scrupuli: more canum oblatrātes & lacerare minantes ipsos: qui volūt ire per viā dei quos cōuincere & cōpescere melius: q̄ per cōtemptū nequimus. Tantūmodo: si contēptus ille sit timoratus & regulatus. non abīcq; præuio alterius præsertim: superioris consilio. Et idem in tractatu de regulis moralibus ait. Consiliū salubre est: frequēter agere contra scrupulos leues & repidos: vitando eos ad aliorū iudiciū: quatinus ex consuetudine fiat homo robustus: solidus & tranquillus: in exercitio spirituali. Sicut etiā: siquis vellet ligamē tum distortū: ad rectitudinē ducere: oportet: q̄ retorqueret ipm ex parte opposita curuādo: & sic reduci posset ad rectitudinē. Notandū etiam: q̄ dicit Cancellarius in quodam tract. q̄ aliqui doctores tenent: quibus assentit: aliqn̄ non tā meritoriū esse credere: sicut velle credere: nec dolere sensualiter de pēnis: sicut velle dolere: & non posse. Probatur hoc per Pe. dicētem. Desideriū pauperū exaudiuit dñs præparationē cordis eor: audiuit auris tua. Et ita iudicat nos de⁹ fm superioris arbitriū: volūtatē & iudiciū: & nō fm ea: q̄ nobis iuitis & ptranitētib⁹: portio sensualitatis inferior adhęsit & perducit: qualia sunt volubilitas imaginationū & phātaliarū. Solet aūt impedire ꝓportionē scrupulor: snia aliquarū auctoritatū nō bñ intellectar. & ideo declarāde sunt: vt illa quę habeāt extra: de spō. iuuenis. s.i dubijs: tutior via ē eligēda: ꝓpter qd' scrupulosus: eligit viā rigidiorē. Sed ad hoc rñdet: q̄ eligere viā tutiorē est: nō præcepti: alias oporteret multos ingredi religionē: in qua tuti⁹ viuit: q̄ in sæculo. Non ergo de necessitate: oportet tutiorē eligere: qñ ēt alia via. pōt eligi tuta. Sicut em diuersę vię: tēdūt ad vnā ciuitatē: licet vna tutior. alia sit. Sic ad ciuitatē cœlestē: ali⁹ sic: ali⁹ sic vadit & tute: licet aliqs tutiori mō. Ité qa. dī Eccli. iij. Qui amat pericūlū: in illo pibit. Hinc est q̄ bea. Tho. & alij dicūt: q̄ ille q agit id: de quo est dubiū vtrū sit morrale an non: peccat mortaliter: qa periculo se exponit mortalis. Cū ergo i aliqua materia morali: sint varię & ptrię opiniones: ille q̄ adhęret opinioni latioris vię: videt se exponere periculo mortalis: qa i dubio: cū possit illa opinio esse falsa: & ptria vera. Sed ad ꝑ rñdet: q̄ vtrq; ille q agit scienter id: de quo dubitat esse mortale: pmanēte dubitatiōe mortaliter peccat: etiā si illud in se nō esset mortale: sumēdo ꝓprie & stricte dubitationē. videlicet ꝓut rōnes sunt xij ponderātes ad vtrāq; partē: nec magis declinat quis ad vnā: q̄ ad aliā. Sed si dubitet leuiter qs: & per modū scrupuli: sicut dubitat seu formidat habēs opinionē de aliquo: qa ita inhęret ipi sententię: q̄ tamē formidat de opposito. Sic agēdo ptra tale dubiū nō peccat: dū adhęret opinioni alicuius doctoris: & habet rōnes ꝓbabiles: ꝓ ipsa magis q̄ ꝓ opposita opinione: ēt si ipsa opi. quā tenet. non esset vera: et hoc: nisi ipsa opi. sumpta: esset ptra manifestū testimoniū scripturæ: vel determinationē ecclię. Talis em nō operat in dubio mortalis: sed fm opi. probabilē: qd' magis declarabitur in septima regula. Quod etiam Greg. dicit. Bonarum mētiū est: ibi etiā culpas suas cognoscere: vbi culpa non est. dist. v. ad eius. circa finē. Ad hoc dicit glos. cognoscere. i. timere: & nō per assensum fumū determinare. Hoc stultum esset: & periculosum fm Cancellariū. Septima regula: est pro scrupulorū depositione præceptorū discreta epykeia ratio: id est interpretatio vel declaratio. Eqtas em quā phs nominat epykeiam: preponderat iuris rigori: fm iurisperitos. Est aūt æquitas iustitia pensatis omnib⁹ circūstantijs particularib⁹: dulcore misericordiæ temperata. Et ait sapiens. Noli esse nimis iustus: qui perit in iustitia sua. Pertinet autē ad virtutē epykeiæ: ꝓsiderare nō nudū de se præceptū: sed circūstātias oēs: particulariter ipm ve-

Via tutior eligenda.

Regula moralis.

stientes. Vnde phs. v. ethi. dicit: q̄ epykeia interpretatiua legū est melior: q̄ iusticia legalis. Et fm hanc virtutē epykeiæ: possum⁹ p̄cepta dei & ecclesiæ: prælatorū seu iudicū: benigne interpretari. Et in foro quidā ptōioso: ei⁹ est interpretari: cuius est condere vel sentētiare. Sed in foro conscientię: circa p̄cepta & humana et diuina dico: q̄ ptinet ad quēlibet pro facto suo: si tamen rationabiliter interpretet.

Et fm Ioā. de Amb. septuplex doctrina: p̄ virtutē epykeiæ scrupulosæ ꝓficiētiæ: ꝓficua dari pōt. Quæ prima est iter duram & benignā: circa p̄cepta sniam: q̄ benigna est: potius cæteris paribus interpretatio facienda: quod etiā asserit Guil. Hui⁹ ratio est: quia p̄cepta dei & ecclesiæ: non sunt ad tollendā oēm spūalem dulcedinē: qualis cerne tollitur: qñ nimis scrupulose. & timide p̄cepta interpretant. Secūda doctrina: fm virtutem epykeiæ est: q̄ nec deus: nec ecclesia: per sua præcepta ītēdit obligare ad vix possibile alicui. Cū em fm regulā iuris: nemo possit ad ipossibile obligari: extra de reg. iur. lib. vi. nemo. Nō solū dī ipossibile: qd' absolute nō ē possibile. Sed ēt videt interpretādū fm virtutem epykeię: in lege noua: esse ipossibile qd' vix est possibile: vt puta nimiā habēs difficultatē: als quō saluaret illud. Onus meū leue. Matt. xj. Tertia doctrina est: q̄ nec deus, nec eccla, intēdit suis p̄ceptis aliquē obligare ad hoc q̄ sit sanus, i. talia p̄cepta: loco & tēpore nō obligant: quib⁹ eorū obseruantia fieret ridiculosum: saltem apud discretos & bonos viros. Patet igit a simili: de votis ex diuino p̄cepto deo reddendis: quæ tū si stulta sint fm docto. nullus obligat implere: ad qd' facit glos. Inno. sup. c. nouerit. de sen. excōi. Quarta doctrina: est q̄ in dubijs: bonorum vita: alijs debet cē viuēdi regula: & tāto magis quāto meliores sunt. Vnde Hiero. ad Rusticū monachū: & habet. xvj. q. i. sic viue. inter bonos: semp sectare melio res: ꝓpter qd' christi⁹, discipulos suos vocat sal terrę: qavi delicet ex morib⁹ ipsor: populi sunt cōdiendi. Et rō huius regulę ē: qa tales: fm virtutē epykeię: ꝑsumi debēt habere rectū iudiciū: qa habēt rectū affectū: sicut sanus bene iudicat de saporibus: qa nō habet gustū ifectū. Quinta doctrina ē: qa in his q̄ solū sunt mala: qa, phibita: vt cōiter posita p̄cepta: multū excusat: vel in toto: vel in tāto ꝑfuetudo: si sit ꝓscripta. imo aliqñ tollit legē scriptam positiuā: vt di. iij. in istis. &. c. seq. cū glos. Sicut enim epykeia: ē interpretatiua legū: sic & cōsuetudo: est optima legū interpres. extra de cōsue. cū dilectus. Sexta doctrina est: quā tradit Pe. de palu. in. iij. sen. q̄ homo vbi non peccat mortaliter: nunq̄ incurrit sniam excōicationis iuris. Cū em per excōicationē ab hoie: nullus debeat ejici ab ecclia: nisi ꝓ mortali vero vel præsumpto fm be. Tho. i. iij. qa maxia pœna est. Sic etiā: cū snia iudicis nō sit iniusta: pōt homo formare sibi cōscientiā: q̄ vbi nō peccat mortaliter: non incurrit sniam iuris. Septima est: q̄ in quocunq; casu præ termittens facere hoc qd' lex iponit: posset excusari a pcto puta: qa hoc facit sine cōtēptu: ꝓ virtutē epykię. rōne alicuius periculi cōsiderati: qua pōt fieri qñq; ptra vba legis

Doctrina septuplex. scrupulosæ ꝓficiētiæ.

Quarta regula.

Reuertendo ad quartā omissam: dico q̄ ipsa est opinio regulanis alicuius tuta electio. Sunt em aliqñ de aliquibus materijs moralibus doc. opinionū ptrariarū: & tūc scrupulosi. ꝓ si dubitant: quā partē possint. cū bona cōscientia eligere. ꝓter ꝓ

Pro cuius enodatione difficultatis notandū: q̄ cum bona cōscientia: potest quis tenere vnā partē alicuius opinio de q̄. dnis: & fm eā operari: excluso saltē scādalo: quæ scilicet ps: habeat ꝓ se: notabiles docto. dūmodo talis opinio non sit cōtra auctoritatē expressam sacræ scripturę: nec contra determinationē ecclesiæ catholicæ: & q̄ etiā ex cōtrarietate talium opinionū nō inducat ad dubitādū: sed bonā sibi cōscientiā & credulitatē formet de eo: qd' credit tamē̄ de ꝓbabiliori parte & ꝓcipue. quādo quis adhibet diligentiam ingrēdo an liceat: nec inuenit aliqd: qd' eū sufficienter moueat ad hoc: qd' sit illicitū. Q̄ sint cōtrariæ opinio nes inter doctores sanctitate: & scientia maximos: in materia morali: aliquando etiā ad salutē necessaria: paret per scāi: qui exēpla. Nam, b. Tho. in. iij. tenet: q̄ post lapsum i mortale: non oportet aliquē statim confiteri sub p̄cepto: habita rianf i copia cōfessoris: nisi in paucissimis casibus: qui ibi ponū matia. tur. dist. xvj. Et cū eo tenet Richar. sed Hugo de sancto Vi cro. & beat⁹ Bonauētura. sunt in hoc cōtrariæ opinionis & spūr Sanctitas aūt & magnitudo scientiæ ipsorum: nota est toti tuali ecclię: neutra aūt illorū opinio reprobat. Et si beati Tho.

Vita bonorum alijs debet esse regula.

opinio

opinio cōmunis teneatur: quæ tamē minus tuta videtur. Raymūdus decretista: & sanct⁹ in summa tenet: q̄ participare cū excōicatis maiori excōicatiōe in loquela: cibo: & hmōi: in casu nō cōcesso: sit mortale vniuersaliter. Sed. b. Tho. in. iij. & Io. and. & Archidia. tenēt cōtrariū. Et illud cōtrariū cōiter tenetur. Et sic exempla immunera possent poni. Quod autē dicit. b. Tho. in quodlibeto. iij. q. iij. art. ij. quādo duę sunt opiniones cōtrarię de eodē: oportet alteram esse verā: & alterā falsam. Si ergo ille: qui facit contra opinionē magistrorū: vt puta in habēdo plures p̄bēdas faciēs cōtra verā opinionē: nō excusat a pcto: cū faciat cōtra legē dei: quāuis nō faciat cōtra cōscientiam. Hęc em verba beati Tho. nō possunt intelligi: nisi de his: vbi manifeste patet ex scriptura: vel ecclesię determinatiōe: q̄ sit contra legē dei: & nō de illis intellegit: vbi non apparet: als si bi cōtradiceret in eodē libro: qd' nō esset credēdū. Ité Vlricus in summa dicit: q̄ si quis de aliquo agēdo dubio: magis peritos cōsulat: de quo nullā habet expssā auctoritatē vtrū ita sit an nō: dūmodo formet sibi bonā cōscientiā: ēt si res aliter se habeat: q̄ id qd' sentit: & qd' sibi cōsultū fuerit: excusat: qa fecit quod potuit: & deus plus nō requirit. Ité ex respōsis: quę vident data ab Alberto magno habetur: q̄ frater simplex: vl' quilibet homo cum salute pōt se qui in consilijs: quācūq; opinionē voluerit: dūmodo alicui⁹ doctoris magni opinionē sequat. Hostiē. etiam dicit extra: de cogna. spiri. super. c. si vir. vbi sunt diuersę opiniones & diuersa iudicia: semp hūanior ē pferēda & equior. Et ad idem facit: quod ait Aug. di. ix. sana. Guil. etiam in glos. Ray. dicit: q̄ in apicibus iuris: vbi dubitāt etiā sapientes: excusabilis est ignorantia. Vnde si aliquis: bona fide: partē illā vel illā elegerit: nō debet sup hoc habere cōscientiā nimis scrupulosam. Item Pe. de palu. sup. iij. dis. xvj. dicit: q̄ si confessor dubitaret vtrum illud: de quo consitens nō pœnitet: nec cōfitetur esset mortale: & ipse ꝓfitēs dicit: q̄ cōsilio peritorū illud fecit: de quib⁹ ex vita & scientia, ꝓbabile ē: q̄ nō scīuerē nisi bene: illi iudicio se pōt ꝓformare. Secus aūt esset: si esset certus de oppositō. Idem videt sentire Gof. de fontibus: in his. s. opinionibus contrarijs: quę tolerātur ab ecclesia: (vt dictū ē.) Et q̄ deber ꝓponere cōfitēti: q̄ bene studeat de hoc seipm: p̄ prudentes informare: eo q̄ alij tenēt contrariā opinionē: maxime si illius cōtrariæ opinionis cōfessor: sit inordinarius ei⁹: & sic eū absoluerer. Ité sentit Richar. Claremoñ. Nō distinguēdo. vtrū cōfessor ei⁹ sit ordinari⁹: vel nō ordinarius. Idem pōt haberi ex decretali extra de sen. excō. iquisitiōi. tam in tex. q̄ in glos. vbi declaratur: qñ mulier vxorata i cipit ꝓ nouā informationē dubitare: an attineat viro graue, ꝓhibito: quō se debeat habere in tali dubio: circa exactionē vel redditionē debiti cōiugalis. Probat & hoc idē: tali ratione fm Cancellariū. Non plus nocet homini errare in articulo fidei: qui nō est declarat⁹ adhuc ab ecclia: q̄ sit articulus de necessitate credendus: q̄ necesse posset actus moralis. contra aliquid agibile perpetratus: qa act⁹ non dicitur esse certus ex scriptura: aut determinatione ecclesię q̄ sit illicitus. Patet hoc ex eo: q̄ fides est tā necessaria: sicut virtutes morales: etsi non amplius. Sed constat cōmuniter apud theologos: q̄ in materia fidei: dū doctores sensiunt cōtraria: licitū est ante determinationē ecliæ: tenere vnā partē vel alterā: sine periculo peccati vel fidei vt patet in abbate Ioachim: qui tenebat cōtrarium ad id: qd' magister sen. dixerat in. i. dist. i. lib. pro quo magistro senten. ecclesia postmodū determinauit extra: de sum. tri. Submisſ dānam⁹. Nec tamē dictus Ioachim incidit in hæresim aut fuit ecclesię perfidiā propter hoc: quia dicta sua omnia: subiecit correctioni ecclesię. Ergo a simili: licet vnā opinionem in moralibus tenere: iuxta limitata superius: vbi saltem magis sapientes non sentiūt cōtrariū: & vbi paratus est obedire ecclesię & scripturę: si ei errorē explanauerit. Solet autem mouere scrupulosus: & detinere illud dictū Augustī. Tene certū: & dimitte incertū. de pœ. di. vij. c. si quis. ij. Sed vbi i eadē materia morali: sunt co ntrariæ opiniones doctorū: illa videt tutior quę est rigidior: & sic potius amplectēda: ad qd' instigāt scrupulosi. Sed ad hoc rñdetur: q̄ Aug. loquitur in dic. c. ꝓprie de eo: q̄ differt pœnitētia: vsq; ad extremū vitæ: cuius saluatio dubia est & incerta: nō qa vera pœnitētia: nō possit esse in extremis: & deus indulgeat: vt patet in latrone cū xpo crucifixo. Sed qa icertū ē & dubiū

Ignorātia i apicib⁹ iuris: ē excusabilis.

vtrum talis vere pœniteat: qa videtur moueri principaliter rimore gehennæ magis: q̄ respectu diuinæ offensæ: & diuine gtię: qd' requirad verā pniam: fm Aug. de pœ. dis. vij. null⁹. Sed extendat illa auctoritas Aug. ad alias materias morales. Norādū fm Cancellariū: q̄ certitudo: quę requiritur in materia morali: nō est certitudo euidētiæ: sed probabilis coniecturæ. Et pro huius declaratione sciendū q̄ triplex est certitudo. Vna supernaturalis: alia naturalis: tertia: ciuilis seu moralis. Et certitudo supernaturalis ita se habet: q̄ nō stat: aliquem certa fentire & falli: & ipsa est triplex. Prima euidētiæ intuitiua: qualis est beatorū supernæ patriæ. Alia ē euidētię reuelatę: vt in ꝓphetis illustratione. Tertia est solius adhērētiæ in speculo: & in ęnigmate: qualis est certitudo fidei: q̄ nō innitit euidētię rationis humanę: sed auctoritati diuinę: q̄ cōtinet in sacra scriptura. Est aūt quælibet triū: certitudinū supernaturaliū tāta: q̄ per nullā potētiā etiā diuinā & absolutā: fallax esse poterit: alioquin de⁹ negaret seipsum. Certitudo vero naturalis ita se habet: q̄ nō stat p naturam aliquā: taliter assentire & falli: quam phi nobis posuerūt possibilem. in principijs p se notis: cognitis. s. ex sola appręhēsione terminorū: vt quodlibet est: vel nō est. Posuerūt etiā in cōclusiōibus demōstratiuis: & in cōsequētia euidenti deductis p talia principia: quēadmodū dixerunt scientia mathematicā: esse scientiā certissimā. Tertia certitudo. s. moralis seu ciuilis: tangitur vna cū præcedēti in principio Ethicorū. vbi dicit: q̄ disciplina est in vnaquaq; re: certitudinē quęreret iuxta exigentiā materiæ. Eque em vitiosū est: persuadentem quęrere mathematicū: & moralē demōstrātem. Non em cōsurgit certitudo moralis: ex euidētia demonstrationis: sed ex probabilibus cōiecturis grossis & figurabilib⁹ magis ad vnā partē: q̄ ad aliā se habētibus. Dicitur autē ꝓbabile: qd' pluribus & maxime sapientib⁹ appareret verum. Ex his igit sequitur: q̄ in humanis agibilib⁹: q̄ tārā habēt varietatē (teste Arist.) & experientiā: sufficit talis certitudo q̄ nō semp scrupulos oēs abijciat: sed sufficit: vt contēnat seu super eos. Ad qd' etiā optimū facit illud Leonis papæ dicentis. In his q̄ dubia fuerint aut obscura: id nouerimus sequendū: qd' nec p̄ceptis euangelicis contrariū: nec decretis sanctorū patrum inueniatur aduersum: dis. xiij. c. sicut quædā. Ista autē certitudo moralis: colligitur ex vno triū modorū: videlicet ex alteri⁹ auctoritate: qd' pertiner ad recipientes: qui. s. eruditūtur per alios: in doctrinis & addiscūt & obediunt. iuxta illud Deutero. xxxij. Interroga patrem tuum: & annuntiabit & c. Secūdus modus est: ex propria eruditione: quod congruit proficientibus studēdo in scripturis. iuxta illud Prouerbiorū. xxvij. Stude sapiētiæ: fili mi. Tertius modus est: ex circūspectione circūstantiarum & hoc quo ad perfectos.

In dubijs qd sequendum.

¶ De actu intellectus. Capitulum. xj.

DE ACTV INTELLECTVS.

Et primo: quomō cognoscit anima in corpore. Et quantum ad hoc cōsideratio erit tripartita. Primo: de cognitione eorum: quę sunt infra se. Secūdo: de cognitione eor: quę sunt in ipsa anima: & de se. Tertio: de cognitione eorū: quæ sunt supra ipsam.

§.I. ANIMA COGNOSCIT COR

pora per intellectum. Pro cuius declaratione: dicit beatus Tho. in. i. pte. q. lxxxiij, arti. j. ꝓ primi ph̄i: qui de naturis rerum inquisierūt: putauerūt nil esse in mūdo, nisi corp⁹. Et quia videbāt oia corpora esse mobilia: & purabāt esse in continuo fluxu: æstimabāt: q̄ nulla certitudo de rerum varietate: haberi possit a nobis. Quod em est in continuo fluxu: per certitudinē apprēhēdi non pōt: qa pri⁹ labitur: q̄ a mēte dnū dicetur. Sicut Erachi⁹ dixit: q̄ non erat possibile aquam fluui currentis bis tangere: vt recitat ph̄s in iiij. metaph̄. His autē suppueniens Plato: vt posset saluare certam cognitionē: a nobis veritatis per intellectū posse haberi: posuit p̄ter ista corporalia: quasdā substātias substistentes: separatas a materia & a motu: quas noiauit species vel ideas: per quarū participationē: vnūquodq; singulariū & sensibiliū istorū dicitur homo: vel equus: vel aliqd hmōi. Sic ergo dicebat: scientias & diffinitiones: & qe tonis, qd ad actū intellectus pertinet: nō ad ista materialia & sensibilia referri: sed ad illa immaterialia & separata: vt sic aia

Ideę platonis.

Universidad de Deusto

nō intelligat ista corporalia: sed intelligat horum corporaliū spēs separatas. Qđ apparet eē falsum: ga cū illæ spēs separatę sint immateriales & immobiles ſm ipm: excluderetur a scientijs cognitio & motus materię: qđ est ꝓprium scientiæ naturalis: & demōstratio p causas mouētes & materiales. Dicēdū igitur: ꝙ anima per intellectū cognoscit corpora cognitione intellectuali: immateriali: vniuersali: & necessaria. Sicut em̄ forma sensibilis: alio modo est in re: q̄ est extra aiam: & alio modo in sensu: q̄ suscipit formas sensibiliū absq; materia: sicut color ērē auri absq; auro. Sic intellectus species corporū: quę sunt materiales & mobiles: recipit immaterialiter & imobiliter ſm modū suū.

Materialia ꝺ mō cog scūtur.

Nam receptū est in recipiente: ꝓ modū recipientis. Quod autē Aug. dicit in lib. soliloquiorū: corpora intellectu cō prehēdi nō posse: intelligendū est: quātum ad ea: quib⁹ mediātibus intellect⁹ intelligit: non quātū ad ea q̄ cognoscit Cognoscit em̄ intellect⁹ corpora: sed nō per corpora: nec per similitudines corporales & materiales: sed ꝓ spēs immateriales & intelligibiles: q̄ ꝓ sui essentiā: esse possunt in aia. Et (vt dicit etiā Augu. vlti. de ciui. dei.) Nō est dicēdū: ꝙ sicut sensus: cognoscit sola corporalia: ita intellect⁹ cognoscit sola spūalia: ga sequeretur ꝙ deus & angeli: corpa nō cognoscerēt: Hui⁹ diuersitatis rō est: ga inferior virt⁹: nō se extendit ad ea q̄ sunt virturis superioris: sed bene superior virtus: ad ea quę sunt inferioris virturis: excellēriori modo operatur. Quāuis etiā trāsmutetur forma substantialis rerū inferiorū: remanet tn̄ materia immobilis rerū. Rerū etiā mutabiliū: sunt habitudines immobiles. Sicut Sortes: etsi non semper sedeat: tamē immobiliter verum est: ꝙ q̄n sedet in vno loco manet: & ꝓpter hoc nihil prohiber: de rebus mobilibus, immobilem scientiam habere.

Aīa itelligit ꝓ rellectū & nō ꝓ suā esse tiam.

§. II. ANIMA HVMANA NON

cognoscit ꝓ essentiā suā corpora: sed per intellectū suum: mediātib⁹ speciebꝰ itelligibilib⁹. Antiq aūt phi posuerūt aiam ipam: ꝓ essentiā suā cognoscere oia. Et ga considerabāt res inferiores cognitas: eē corporeas & materiales: posuerunt etiam oportere res cognitas: esse in anima cognoscente materialiter. Et ideo: vt animæ attribuerēt omniū cognitionē: posuerunt eam habere naturā cōem cū oibus Et ga natura principiatoꝝ ex principijs constituitur: attribuerūt aię: naturā principij. Vnde qui dixit principiū oium eē ignē: dixit aiam esse de natura ignis. Qui dixit esse aerem principiū oīm dixit aiam ex aere. Empedocles: qui posuit quattuor elemēta principiū oīm: dixit aiam ex his cōstitutā. Sed hęc est falsa opinio: & eam reprobat Aristo. in. j. de anima. Quod autē ipse in. iij. de anima dicit animā quodāmodo esse oia: nō ex hoc vult dicere: ꝙ actu sit com posita aīa ex oibus. Sed inquātū est in potētia ad oia: per sensum ad sensibilia: & per intellectū ad intelligibilia. Solus ergo deus: est qui per essentiā suā intelligit oia: ga essētia eius immaterialiter in se oia habet: ꝓut effectus virtute prexistunt in sua causa. Nō aūt aia humana: vel angelus, per essentiā suā cognoscit oia. Intellectus tn̄ cognoscit perfectius ꝙ sensus: quia sensus: accipit formā rei cognitę sine materia: sed cū materialibus conditionibus, Intellectus autē abstrahit in cognoscendo nō solū a materia: sed etiam a conditionibus individuantibus materialibus.

Opinio erronea repellit

§. III. ANIMA HVMANA NON

intelligit per species naturaliter inditas: quia eas non habet: vnde phs in. iij. de aīa dicit: ꝙ intellect⁹ est sicut tabula rasa: in qua nihil est scriptū. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi. ē. ꝙ nos videmus: ꝙ homo quādoq; est cognoscēs in potentia tantum: tam ſm sensum: ꝙ ſm intellectum. Et de tali potētia ad actum reducitur: vt sentiat per actiones sensibiliū: in sensu: vt intelligat per disciplinam aut inuētionem. Vnde oportet dicere: ꝙ aia cognoscitiua sit in potētia: tam ad similitudines: quę sunt principia sentiendi: ꝙ similitudines: quæ sunt principia intelligēdi. Et propter hoc Aristo. posuit: ꝙ intellectus quo anima intelligit: nō habet aliquas species naturaliter inditas: sed est in principio in potētia: ad omnes species hmōi: Sed quia id quod habet actu: formā interdum non potest agere sec'm formā: ꝓpter aliqđ impedimētū: sicut leue non potest ferri sursum si impediat: ꝓpter hoc Plato posuit: ꝙ itellect⁹ noster naturaliter: est plen⁹ oib⁹ specieb⁹ intelligibilib⁹: sed pervnionē corpis impedit: ne possit in actū exire. Sed hoc nō videtur cōuenienter dictum: ga si habet aīa naturalem cognitionem omniū: nō videt esse possibile: ꝙ huiusmodi notitia naturalis habeat tāram obliuionē: ꝙ nesciat se hmōi sciam habere. Nullus em̄ obliuiscit ea: quæ naturaliter cognoscit. Sicut ꝙ oē totū ē maī⁹ sua pte: & ꝓcipue est hmōi incōueniens: si ponatur naturale esse: animam vniri corpori. Apparet etiam inconueniēs istud ex hmōi: quia deficiēte vno sensu: deficit sciētia in hoīe eoꝝ quę apprehēduntur per illum sensum. Sicut cęcus natus: nulla habere pōt notitiā de coloribꝰ. Quod nō esset: si naturaliter omniū rerū intelligibiliū rationes: aīa haberet. Intellectus autē angelicus: a principio suæ creationis: fuit repletus hmōi speciebus intelligibilibus: quib⁹ intelligit perfectē. Vnde in libro de causis dicitur. Omnis intelligētia est plena formis: scilicet angeli: non autem hominis.

Aliqđ dicit in alio cognosci dupliciter.

Obiectū itellect⁹ angelici.

§. IIII. IN ANIMAM NON EF

fluūt spēs intelligibiliū: ab aliquib⁹ formis separatis: vt dixerūt gdā. ſ. Plato & Auicēna. Sed alio & alio mō. Nā vt ponit beat⁹ Tho. in. i. parte. q. lxxxiiij. arti. iiij. Plato dixit formas rerū sensibiliū: ꝙ se sine materia subsistētes: sicut formā hois quā noiabat per se: hoīem & formā equi: seu ideā quā per se noiabat equum: et sic de aliꝭ. Has igit formas separatas: dicebat ꝓticipari ab anima nīa: ad cognoscēdū & a materia corporali ad essendū. Et ita intellectus noster per hoc ꝙ participat ideā lapidis: intelligit lapidē Participatio aūt ideę: est per aliquā similitudinem ipsius ideę: in participāte ipsam ꝓ modū: quo ab exēplato participatur exēplar. Et sic ponebat species intelligibiles intellect⁹ nostri: esse similitudines quasdā idearū ab eis effluētes. Sed Aristo. ꝓbat esse cōtra rationē rerū sensibiliū: ꝙ earū formæ: subsistāt absq; materia. Auicē. autem remota hac positione Platonis: posuit omniū rerū sensibiliū species intelligibiles: non quidē per se subsistere absq; materia: sed præexistere immaterialiter in intellectib⁹ separatis: a quorū primo deriuant hmōi species in sequētē: & sic de aliꝭ: vsq; ad vltimū intellectū: quē nōiat intellectū agentē: a quo (vt ipse dicit) effluūt spēs itelligibiles in aīas nostras: & formę sensibiles in materiā corporalē. Sed secūdū hāc positionē sufficiēs ratio nō posset assignari: quare aīa nostra corpori vniret. Non em̄ potest dici: ꝙ vniatur aīa ꝓpter corpus: ga nec forma est ꝓpter materiā: nec motor ꝓpter mobile: sed pon⁹ ecōuerso. Maxime aūt est corpus necessariū aīæ intellectiuę: ad operationē eius ꝓpriā: quę est itelligere: ga ſm esse suū: a corpore nō dependet: si autē spēs itelligibilis: eēt apta nata recipere naturaliter p ifluētiā aliquoꝝ separatoꝝ principiorū tātū: & non acciperet eas a sensibus: non indigeret corpore ad intelligēdū. Vñ frustra corpori vniret. Si autē dicatur: ꝙ aīa indiget sensib⁹ ad intelligēdū: quib⁹ quodāmodo excitet ad considerādū ea: quoꝝ spēs intelligibiles accipit a substātijs separatis: hoc non videtur sufficere: ga hmōi exercitatio non videtur necessaria: nisi ad excitandā animā: quasi consopitam & obliuiosam ſm Platonicos. Et sic sensus non proficerent animæ intellectiuæ: nisi ad tollendū impedimētū: quod ꝓuenit aīæ: ex corpis vnione. Remanet ergo quę rendū: quę sit causa vnionis animæ ad corpus. Patet etiā falsitas huius ex hoc: ꝙ qui deficit vno sensu: caret sciētia sensibiliū illius sensus: quod nō esset: si ex intellectibus separatis effluerēt: solū species intelligibiles in aīam. Et ga oē: qđ ꝓticipationē est tale: reducit in aliqđ principiū: qđ per eēntiā ē tale: vt ignita reducūt (sicut in causam) in ignē: ideo spēs intelligibiles: quas ꝓticipat intellectus noster: reducūt (sicut in cām primā) in aliqđ principiū: quod ꝓ essentiā ē itellectuale. ſ. deū: & ab illo principio ꝓcedunt: mediātib⁹ formis sensibiliū rerum & materialiū: a quibus scientiā colligimus: vt dicit Dionysius.

Vñ habet aīa spēs intelligibiles.

Corp⁹ quomodo subseruit aīæ.

§. V. ANIMA INTELLECTIVA.

cognoscit res materiales in rationibus æternis. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. vbi. ā. arti. v. ꝙ phi: si quā dixerunt vera & fidei nostræ accōmoda: tamq; ab iniustis possessoribus: in vsum nostrum vendicāda sunt. Simulata ỹo & superstitiosa eorū: euitari debēt. Augu. ā. q imbutus fuit doctrinis Platonicorū: si qua inuenit fidei accommoda in eorū dictis: assumpsit fidei aūt nostrę aduersa: in melius commutauit. Quia igit Plato posuit formas rerum per se subsistere a materia separatas: quas ideas vocabat: ꝓ quas participationē: dicebat itellectū nīm intelligere: hoc autē alienū est a fide nostra. Ideo Aug. in lib. lxxxiij. quęstionū loco harū idearū: quas Plato ponebat: posuit rationes omniū creaturarū: esse in mēte diuina sec'm ꝙs: oīa formanē: & sec'm ꝙs ēt aia nīa oīa cognoscit. Sed scien dum ꝙ aliquid ī aliquo cognosci dicitur dupliciter. Vno modo: sicut in obiecto vel subiecto cognito. Sicut aliquis videt in speculo omnia: quæ in speculo repsentantur. Et hoc modo: aīa nostra in statu vitę pīentis: non videt oīa ī rationibus æternis. Sed in eis oīa cognoscunt beati: qui deū vident & oīa in eo. Alio modo dicit cognosci aliqd ī aliquo: sicut incognitionis principio. Sicut si dicamus: ꝙ in sole videntur oīa: quæ videntur per solem. Et sic necesse est dicere: ꝙ anima nostra in rationibus ęternis: omnia cognoscit per participationē earū. Ipsum enim lumē intellectuale: qđ est in nobis non est aliud: nisi quædā participata similitudo: luminis increati: in quo cōtinētur rationes æternæ. Vnde in ps. dicit. Multi dicūt quis ostendit nobis bona? Cui quæstioni respōdens Psalmista ait. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe: quasi dicret: ꝙ sigillationē ipsam diuini luminis: oīa nobis demōstrantur. Quia tamen præter lumē itellectuale: in nobis exiguntur species intelligibiles acceptæ. a rebus sensibilibus: vt de eis scientiā habeamus: ideo nō per solam participationē rationū æternarū: de rebus materialibus notiam habemus: sicut Platonici posuerunt: ꝙ ꝓ solā participationē idearum scientiam haberemus.

Opinio Platonis. de ī tellectu

§. VI. INTELLECTIVA COGNI

tio accipit a rebus sensibilibus: nō tn̄ totaliter et perfecte sed quædā est materia media causæ cognitionis: sec'm illud ꝓb⁹ in. j. Metaphi. Omis nostra cognitio ortū habet a sensu. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. vbi. ē. artic. vj. ꝙ circa hęc fuit triplex opinio ꝓb⁹. Democritus dicit ꝙ nulla alia est causa nostrę cognitiōis: nisi: eū ab his corporibus quæ cogitamus: veniūt atq; subintrāt imaginationes in animas nostras. Et sic posuit iste cognitionem nostram fieri per idola & defluxiones. vt aristo. dicit de eo ī lib. de somno & vigilia. Et hmōi positionis ratio fuit: ga ipse & antiqui nō ponebāt intellectū differre a sensu. Plato vero posuit: itellectū esse virtutē immaterialē: organo corporeo nō vtentē: & intellectualē cognitionē a sensibili nō ꝓcedere: sed ꝓ participationē idearū (vt dictū ē. ē.) Nec etiā sensibilē cognitionē a sēsibilib⁹ ꝓcedere: sed ꝙ solū sensibilia excitāt animā ad sentiēdū: sicut etiā ad intelligendū. Aristo. aūt media via, pcessit: posuit quidē cū Platone differre intellectū a sensu. Et cum Democrito: ꝙ operationes sensitiuę partis: causent̄ per impressionē sensibiliū in sensu. Sed nō tamē ꝓ modū defluxionis vt Democrit⁹ posuit: sed ꝓ quādā operationē. Intellectū vero: posuit habere opationē: absq; cōiunctione corporis: nihil autē corporeū imprimere pōt ī rem corpoream. Et ideo ad causandū intellectualē opationē: nō sufficit impressio sensibiliū corpoꝝ: sed regrit aliqd nobili⁹: eo ꝙ agēs est nobili⁹ patiēte. Id aūt superi⁹ & nobili⁹ est sec'm Arist. itellectus agēs de quo. ē. Hic facit phantasmata accepta a sensibus intelligibilia: in actu ꝓ modū abstractionis cuiusdā. Sec'm hoc ē intellectualis cognitio: a sensibilib⁹ causat: ex parte phātasmatū. Sed qa phātasmata: nō sufficiūt immutare intellectū possibilē: oportet ꝙ fiāt itelligibilia ī actu ꝓ itellectū agētē. Et ideo nō pōt dici: ꝙ cognitio sēsibilis totalis & plecta: cā sit cognitionis intellectualis.

§. VII. INTELLECTVS HVMA

nus: nō pōt actu intelligere p spēs intelligibiles: quas penes se habet: nisi querendo se ad phātasmata in vita pīti. Vnde phs in libro de aīa dicit: ꝙ nihil intelligit aīa sine phantasmate. Et cōtrariū dicit beat⁹ Tho. vbi. ē. arti. vj. esse impossibile: qđ sec'm ipsum apparet duob⁹ indicijs. Primo quidē: quia cū intellectus sit qdā vis: nō vtēs organo corporali: nullo mō impediret a suo actu: plesionē alicuius organi corpalis: si nō regreret ad actū eius: actꝰ alicuius potentiæ. vtētis organo corporali: vt sensus: imaginatio: & alię vires pertinētes ad partē sensitiuā. Vnde manifestū est: ꝙ ad hoc ꝙ intellect⁹ actu itelligat: nō solū accipiēdo scientiā de nouo: sed ēt vtēdo sciētia iā acquisita: requirit actus imaginatiōis: & cæterarū virtutū. Videmus em̄: ꝙ impedito actu virtutis memorativæ: vt accidit ī lethargicis: p lesionē organi corpalis: impeditur hō ab intelligēdo in actu: etiā ea quorum iā sciētiā habuit. Secundo: quia hoc quilibet in seipso experiri pōt: ꝙ q̄n aliqs conatur aliqd intelligere: formatꝫ sibi aliqua phātasmata p modū exēploꝝ: in quib⁹ quasi inspiciat: qđ intelligere sit dicendum. Huius autem rō est: quia potētia cognoscitiua, ꝓportionat̄ cognoscibili. Vnde in tellect⁹ angeli: q est totaliter a materia separat⁹: obiectum ꝓpriū: est subsistētia itelligibilis a corpe separata: et ꝓ hmōi intelligibile: materialia cognoscit. Intellect⁹ vō humani qui est cōiunctus corpori: est obiectū, ꝓpriū quidditas seu natura ī corporali existēs materia: & ꝓ hmōi naturas visibiliū rerū cognoscit: et etiam ad aliqualem notitiā inuisibiliū ascēdit. De rōne autē huiꝰ natureꝫ est: ꝙ in aliquo individuo exist at: qđ nō est absq; corporali materia. Sicut de rōne naturæ eq est: ꝙ sit in hoc equo: & sic de aliꝭ. Vñ natura lapidis vel cuiuslibet rei: i materia corpali existētis nō pōt cōplete & vere cognosci: nisi ſm ꝙ cognoscit: vt ī particulari existēs. Particulare aūt apprehendimus: ꝓ sensum & imaginationē. Et ideo necesse est ad hoc ꝙ itellectus intelligat suū obiectū, ꝓpriū: ꝙ cōuertat se ad phātasmata: vt speculet naturā vniuersalem ī particulari existentē. Nec sufficit cōseruatio specierū intelligibilium ī intellectu possibili ad hoc ꝙ actu itelligat: sed oportet ꝙ eis vtat ſm ꝙ cōuenit reb⁹: quarū spēs sunt naturæ: ī particularib⁹ existētes. Incorporea aūt quoꝝ nō sunt phātasmata: cognoscunt a nobis per aparationē ad corporalia sensibilia: q̄rū sunt phātasmata. Deū autē vt dicit Diony. cognoscimus vt per causam: ꝓ excessum: & per remotionē. Alias etiā substātias īcorporeas in statu vitæ præsenti cognoscere nō possumus: nisi ꝓ remotionē: vel aliquā comparationē ad corporalia. Et ideo cū de huiusmodi aliqd itelligimus: necesse habemus conuerti ad phātasmata corporum: sed ipsorum non sunt phantasmata.

Obiectū itellectus an gelici.

Sensus sūt participium

§. VIII. IVDICIVM INTELLE

ctus ipeditur per ligamentū sensus. Vnde Augu. dicit: ꝙ ī dormiendo ea: quæ cōtra licitos mores cōtingit nō ipsi tantur ad peccatū: quod nō esset: si homo haberet liberū vsum rationis & itellectus: quod etiā sic declarat. b. Tho. vbi. ē. arti. viij. Propriū obiectū itellectui nostro proportionatū: est natura rei sensibilis: perfectum aūt iudiciū de re dari nō potest: nisi oīa quę ad rem pertinēt cognoscant Vnde impossibile est ꝙ sit ī nobis perfectum iudiciū itellectus cum ligamēto sensus: per quē rerū species cognoscimus. Sed sciendū: ꝙ sensus ligat ī dormientibus propter euaporatiōes quasdā: & fumositates resolutas: vt dicitur ī lib. de som. & vigi. Et ideo ſm dispositionē huiusmodi euaporationū contingit esse ligamentū sensus: maius et minus. Quando em̄ multus fuerit motus: ligat non solū sensus: sed etiam imaginatio: vt nulla appareāt phātasmata: sicut precipue accidit: cū aliqs icipit dormire: post multū cibū & potū. Si vero motus vaporū fuerit aliquātulū remissior apparēt phantasmata: sed distorta & inordinata: vt accidit i febricitātibus. Si vero adhuc motus magis sedetur: apparēt phantasmata: sed magis ordinata: sicut maxime solet accidere ī dormitiōis fine: & i his q sunt sobrij: & q habent fortem imaginationem. Si autem modicꝰ fuerit motus: non solū imaginatio remanet libera: sed ēt ipse sensus cōis soluit ex parte: ita vt hō ī dormiendo iterdū iudicet somnia esse q̄ videt: quasi dijudicans iter res: & rerū similitudines: sed tn̄ ex aliq parte remanet sensus ligatus Et ideo semper licet aliquas silitudines discernat a rebus: in aliqbus tn̄ decipit. Sic igitur ꝙ modū: quo ī dormiēdo soluit sensus & imaginatio: sic ēt liberat iudicium itellectus: non tn̄ ex toto. Vnde illi qui dormiēdo sil logizāt: cum excitant semp recognoscunt se ī aliquo defecisse.

Sōnus ligat sēsum.

Quō ītellect⁹ abstrahit spēciem a phantasmatibus

§. IX. DE MODO ET ORDINE

itelligēdi. Et primo ꝙ itellectus noster itelligat abstrahēdo a phātasmatibus & quō. Pro cuius declaratione dicit Tho. i. j. parte. q. lxxxv. ar. j. ꝙ itellectus noster medio mo

do se

Universidad de Deusto
Biblioteca

do se habet: inter sensum nostrū & intellectū angelicū. Nō em̄ intellectus est actus alicuius organi corpalis, sicut est sensus: & ideo ,ppriū ipsi⁹ sensus est: cognoscere formam in materia corpali individuali existētē: sicut colorē i ista vel in alia re particulari. Nec etiā ipse intellect⁹ noster ē: act⁹ alicui⁹ materię corpali nō cōiūctus: sicut est intellect⁹ angelic⁹. Et ideo angelici intellectus obiectū est: forma sine materia subsistens. Quāuis enim etiam materialia cognoscat: nō tn ea nisi in immaterialib⁹ intuef. s. vel in seipsis, vel in deo. Sed cū intellectus noster sit ⁊rus aię: q̄ est forma corpis: ideo ,ppriū ei⁹ ē cognoscere formā: in materia corporali individualiter existētē: nō tn ,put sunt in tali materia. Cognoscere aūt id: qđ i materia individuali est: nō ,put est in tali materia: est abstrahere formā a materia individuali: quā repnt̄at phātasmata. Et ideo necessarium ē dicere: ꝙ intellect⁹ noster intelligit imaterialia: abstrahēdo a phātasmatib⁹. Et per materialia ꝓsiderata: deuenit etiā in cognitionē aliqualē immaterialiū: sicut ecō uerso: angeli materialia cognoscūt per immaterialia. Ad declarandū ⁊ō modū huj⁹ abstractionis: sciēdū ſm Tho. vbi. ā. ꝙ dupl⁹ cōtingit itellectū abstrahere. Vno modo: per modū cōpositionis & diuisionis: sicut cū intelligim⁹ aliquid: non esse in aliqvl esse separatum ab eo. Alio modo: per modū simplicis & absolutæ considerationis sicut cū intelligimus vnū: nihil considerando de alio. Abstrahere ergo per intellectū: ſm primū modū abstrahēdi ea: q̄ ſm rem nō sunt abstracta: nō est absq⁹ falsitate. Sed abstrahere p intellectū sec'o modo: q̄ ſm rem nō sunt abstracta: non est cū falsitate: sicut & videmus in sensibus. Si em̄ intelligim⁹ vel dicim⁹ colorē nō esse in colorato corpe vel esse separatū ab eo: est falsitas in opinione & in locutione Sed si consideremus colorē & proprietatē eius: nihil considerando de pomo colorato erit absq⁹ falsitate opiniōis.

Intellectus abstrahit duob⁹ modis.

Pomū em̄ nō est de rōne coloris: & nihil prohibet intelligi colorē: nihil intellecto de pomo. Similiter ea: quę pertinent ad rationē speciei cuiuscūq⁹ rei materialis: puta lapidis aut hois & alia hmōi: possunt cōsiderari sine principijs indiuidualib⁹: quę nō sunt de rōne speciei. Et hoc est abstrahere vſe a particulari: vel spēm intelligibilē a phātasmatib⁹ cōsiderare. ſ. naturā spēi sine indiuidualiū ꝓsideratione principiorū: quæ per phantasmata repręsentātur. Si ergo obniciat: ꝙ intellectus est falsus: intelligendo rem aliter q̄ est. Respondet: ꝙ verū est: si aliter referat ad rem intellectā. Tunc em̄ intellect⁹ est falsus: qn̄ intelligit rem aliter ē q̄ sit. Sicut si abstraheret spēm lapidis a materia: vt intelligeret eam non esse in materia. Sed si aliter referat ex pte intelligentis: est intellect⁹ absq⁹ falsitate: est em̄ hoc absq⁹ falsitate: vt sit ali⁹ modus intelligēdi q̄ modus rei in existēdo: qa intellectū est in intelligēte imaterialiē p modū itellect⁹: nō aūt materialr: p modū rei materialis

Obiectio soluitur.

§. X. FIT AVTEM HEC ABSTRACTIO A MATERIA INDIVIDUALI

ctio a materia individuali: nō a materia cōi. Est em̄ materia cōis: & signata seu individualis. Cōis vt caro: & ossa. Individualis vt hæc caro hæc ossa. Intellectus autē ita abstrahit a materia individuali: ad intelligēdū spēm rei sensibilis: ꝙ nō abstrahit a materia cōi. ſ. ꝓsiderādo hominē: cum carnibus & ossibus in cōi: sed nō his carnibus & ossibus. Et qa phātasmata: eum sint particularia: nō possunt imprimere suā virtutē intellectui possibili: ideo virtute intellectus agentis: resultat quædā similitudo: ab intellectu possibili: ex cōuersione intellectus agētis supra phātasmata: quę qdē est repnt̄atiua eor: quorū sunt phātasmata solum: quātū ad naturā spēi: & per hūc modū dicit: abstrahi spēs itelligibilis a phātasmatib⁹. Nō ꝙ eadē numero forma: q̄ prius fuit in phantasmatib⁹: postea fit in intellectu possibili: ad modū: quo vnū corpus accipit ab vno loco: & trāsfert ad aliū. Illuminātur autē phantasmata ab intellectu agēte: & iterū ab eis: p virtutē intellectus agētis: species intelligibiles abstrahūtur. Abstrahit em̄ intellectus agens: spēs intelligibiles a phantasmatib⁹: inquātū p virtutem intellectus agentis: accipere possumus in nra cōsideratione naturas specierū: sine cōditionibus individuatib⁹: quarum similitudinibus intellect⁹ possibilis formaf.

Quāuis autē intellectus abstrahat species a phantasmatib⁹: inquātū considerat naturas rerū individualiū: tamē intelligit eas in phantasmatibus: qa nō pōt intelligere ēt ea: quorū spēs abstrahit: nisi cōuertēdo se ad phantasmata. Species a phantasmatibus abstracta: nō se habet ad intellectū: sicut illud quod primo intelligitur: sed sicut illd quo mediāte aliqd intelligit. Nā si ipe spēs intelligibiles essent illd: qđ intelligitur circa aliquam rem: (quod qdā dixerūt:) sequeref hoc: ꝙ sciētię oēs: nō essent de reb⁹ quæ sunt extra animā: sed solū de specieb⁹ itelligibilib⁹ q̄ sunt in aia: qđ oīno ē falsum. Nā sciētię: sunt de reb⁹ q̄ sunt extra aiam: & ea intelligim⁹ de quib⁹ sunt sciētię. Se habet ḡ spēs itelligibilis ad intellectū nostrū: sicut id quo intelligit: non sicut illud: qđ principal⁹ intelligit: sicut similitudo rei visibilis: qua informat oculus: cum videt se habet ad visum: vt id quo videt: nō sicut id qđ videt. Nā id qđ videt: ē extra oculū. ſ. res colorata. Sed qa itellect⁹ supra se ipm reflectit: ſm eādē reflectionē itelligit: suū itelligere & spēm p quā itelligit. Et sic spēs itellecta est: secundario id qđ itelligit. Primo em̄ est res: cui⁹ spēs intelligibilis est similitudo: id qđ intelligit. Et hoc etiā patet ex antiquorū opinione: q ponebāt simile p sile cognosci. Ponebāt em̄ ꝙ aia per terrā: q̄ est in ipa: terrā cognoscit: q̄ est extra ipsam & sic de alijs. Si ergo accipiamus spēm terræ: loco ⁊ræ ſm doctrinā Arist. in. de aia. q dicit: ꝙ lapis non est in aia: sed spēs lapidis: seū retur ꝙ aia: p spēs intelligibiles intelligit q̄ sunt extra ipsam. Et sic in parte sensitiua reperit duplex operatio. Vna ſm solā immutationē: & sic pficit opatio sensus per hoc: ꝙ immutatur a sensibili. Alia operatio est formatio: ſm ꝙ vis imaginatiua format sibi aliquod idolum rei absentis: vel etiā nunq̄ visæ. Ita accidit in intellectu. Sed in eo: vtraq⁹ operatio conſūgitur. Nā primo cōsideratur passio intellect⁹ possibilis: ſm ꝙ informat⁹ specie intelligibili: qua qdē informat⁹: format sibi sec'o vſ diffinitionē vel diuisionē: aut cōpositionē: quę p vocē signātur. Cum ergo pbs dicit. i. Perihermenias, ꝙ voces sunt notæ earum: quę sunt in anima passionum: intelligitur ꝙ signant ea: quę intellectus sibi formar: ad iudicādū de rebus exterioribus: non aūt species intelligibiles.

Spēs intelligibilis ē id: q̄ intelligit

Modus intelligēdi exponit.

§. XI. COGNITIO SINGVLARIŪ EST PRIOR

riū est prior: quo ad nos: q̄ cognitio vniuersaliū. Rō est: quia cognitio intellectiua: quę est vniuersaliū aliquo modo haber primordiū a sensitiua: & qa sensus ē singulariū intellectus vniuersaliū: ideo: quo ad nos: oportet ꝙ prior sit cognitio singulariū q̄ vniuersaliū. Sed ſm se: simplex cognitio vniuersaliū: est prior cognitiōe singulariū: & cognitio magis cōis: minus cōi. Ratio est: qa intellectus nr: cum procedat de potētia in actū: & oīe qđ ,pcedit de potētia in actū: prius peruenit ad actū incōpletū: qui est medius inter potētiā & actū: q̄ ad actū perfectū. Actus autem perfect⁹ ad quē peruenit intellectus: est sciēria cōpleta: per quā res distinct⁹ & determinat⁹ cognoscūtur. Actus imperfectus: est sciētia incōpleta: per quā res sciūtur sub quadā confusione. (Dicit aūt pbs. i. Physi. ꝙ sunt nobis primum manifesta & certa confusa magis: posterius autem cognoscimus: distinguēdo magis distincte principia & elemēta. Prius em̄ occurrit in intellectu nostro: cognoscere aīal: q̄ cognoscere hominem. Et idem est de cognitiōe sensitiua: ſm locū & tempus. Nā prius cognoscitur a remotis: aliqd esse aīal q̄ esse homo: & prius esse homo q̄ Sortes: sec'm tempus: quia puer prius distinguit hoiem a non homine: q̄ hunc hominē ab alio distinguat. b. Tho. vbi. ē. arti. iij.

Cognitio vſ⁹ um: seq⁹ tur cognitiōnē particularium.

§. XII. INTELLECTVS NOSTER

potest m⁹ta simul intelligere per modū vni⁹: nō aūt multa p modū multorū: dico aūt p modū vni⁹: vel multor⁹ p vnā. ſ. vl plures spēs intelligibiles. Rō est: qa mod⁹ cuius libet actionis consequit suā formā: q̄ est actionis pricipiū Quęcūq⁹ ergo intellectus: pōt intelligere sub vna spē potest simul intelligere: & inde est: ꝙ de⁹ oīa simul videt per vnū: qđ est essentia sua. Quęcūq⁹ ⁊ō intellectus: per diuersas spēs intelligit: non simul intelligit. Huius rō est qa impossibile est idē subiectū pfici pluribus formis vni⁹ gēnis: & diuersarū specierū: sicut impossibile est: ꝙ idē corp⁹ ſm idē coloref diuersis coloribus simul: vel figuref diuersis figuris. Oēs aūt spēs intelligibiles sunt vni⁹ gēnis: qa sunt perfectiones vnius potētiæ intellectiuæ: licet res quarum sunt species: sint diuersoꝝ generū. Impossibile est ergo: ꝙ idem intellectus perficiatur diuersis speciebus intelligibilibus

Quōmō multa possunt simul intelligi.

bilibus: ad intelligendum diuersa in actu.

Intellectus itelligit: cōponendo diuidēdo

§. XIII. INTELLIGIT AVTEM INTELLECT⁹

nī: cōponēdo & diuidēdo sec'm Tho Vbi. ē. arti. v. Cum enim intellectus humanus exeat de potētia ad actū: similitudinē quandā habet cum rebus gēnalib⁹: quæ nō statim suā pfectionē habēt: sed successiue eā acquirūt. Et similiter intellectus humanus: non statim in ,ppria apprehēsione capit pfectā cognitionē rei. Sed primo apprehēdit aliqd de ipa re. ſ. quidditatē rei: quæ est ,ppriū & primū obiectū intellectus: deinde intelligit accidentia & ,proprietates: & habitudines circūstātes rei essentiā. Et sec'm hoc necesse habet: apprænsum vnū alijs cōponere & diuidere: & ex vna cōpositione & diuisione ad aliā ,pcedere: quod est ratiocinari. Intellectus aūt diuinus & angelicus se habent sicut res incorruptibiles: quæ statim a principio habent totam suā perfectionē. Vnde intellectus diuinus & angelicus statim perfecte: cognitionē totam rei habent in cognoscendo quidditatē rei: cognoscit de re quic quid nos cōponendo & diuidēdo & ratiocinando possumus intelligere: absq⁹ hoc ꝙ componat diuidat vel ratiocinetur. Intellectus noster circa ,ppriū obiectū ei⁹: scilicet quidditatē rei: per se loq̄ndo non pōt esse falsus: sed circa ea quæ circumstant essentiā rei: sec'm btm Tho. vbi. ē. arti. vj. Vnde pbus in. iij. de anima. quantū ad hoc assimilat intellectū sensui. Sensus em̄ circa ,ppriū obiectū non decipitur: sicut visus circa colorem: nisi forte per accidēs ex impedimēto circa organum contingente: sicut gustus febricitantiū dulcia iudicat amara: ,pter hoc ꝙ lingua malis humoribus est repleta. Circa sensibilia vero cōmunia decipitur sensus. sicut in magnitudine & figura iudicādo: vt cum iudicat quis solem esse pedalem: qui tamē maior est terra. Et multo magis decipitur circa sensibilia p accidens: vt cum iudicat sel esse mel: ,pter coloris similitudinem. Et huius ratio est in euidenti: quia ad proprium obiectum vnaquæq⁹ potētia: per se ordinatur sec'm ꝙ ipsa: q̄ aut̄ sunt huiusmodi: semper eodem modo se habent.

Obiectū proprū intellect⁹

Vnde manente potentia: non deficit eius iudicium circa proprium obiectum. Obiectum autē intellectus propriū: est quidditas rei. Vnde circa quidditatē rei non fallitur. Sed circa ea quæ circūtant quidditatem rei: falli potest: dum vnum ordinat ad aliud: vel componendo: vel diuidēdo: vel ratiocinādo. Et ,pter hoc circa illas propositiones: intellectus errare non potest: quæ statim cognoscuntur cognita terminorum quidditate: sicut accidit circa prima principia. Circa conclusiones tamen: per accidens cōtingit intellectum decipi. Circa vero qdditatem in rebus cōpositis contingit intellectum decipi: nō ex parte organi: quia intellectus nō est vtens organo corporali: sed ex parte cōpositionis interuenientis circa diffinitionē: dum ſ. diffinitio vnius rei est falsa de alia: sicut diffinitio circuli de triangulo: vel dum aliqua diffinitio est falsa implicans cōpositionem incompossibilium: vt si accipiat hoc vt diffinitio alicui⁹ animalis irrationalis: rationale animatum. Vnde in rebus sim̄plicibus: in quarum diffinitionibus compositio interuenire non potest: non potest decipi intellectus: sed deficimus in attingēdo: vt dicit philosophus. ix. Metaphi. Error autem in peccātibus cōtingit: ex applicatione rationis ad particulare.

Qn̄ intellect⁹ pōt decipi et qn̄ non

§. XIIII. CVM QVAERITVR

Vtrum vnā & eandē rem vn⁹ alio melius intelligere possit. Respondet. b. Tho. vbi. ē. arti. vij. ꝙ intelligi aliquid meli⁹ vel magis ab vno q̄ altero: pōt intelligi dupliciter Vno mō: ꝙ magis vel melius determinet actū intelligēdi ex parte rei intellect̄e: & sic non pōt vnus eandem rem magis intelligere q̄ alius: qa si intelligeret illam rē aliter q̄ sit: vel melius vel peius: falleretur et non intelligeret. Alio modo pōt intelligi: vt determinet actum intelligēdi ex parte intellect⁹. Et sic vn⁹ pōt magis vel meli⁹ intelligere vnā rem q̄ alius: qa melioris est virtutis, ſ intelligendo. Sicut etiā melius videt aliqd vnus q̄ alius: inquātum melius virtus pfectior videndi: est in vno q̄ in alio. Sic etiā inuenitur per experiētiā: vnus alio ,pfundi⁹ intelligere. Sicut ,pfundius intelligit qui aliquā conclusionē pōt reducere in prima principia & causas primas: q̄ q̄ potest reducere solū in causas ,proximas. Contingit aūt hoc ꝙ. ſ. vnus intelligat meli⁹ altero: duplici ex causa. Primo ex parte dispositionis corporis: qa quāto est corp⁹ meli⁹ dispositū: tāto meliorē sortitur aīam: qua mediante melius intelligit. Secūdo ꝓtingit hoc: ex parte inferiorū virtutū: quibus intellectus indiget ad sui operationē. Illi em̄ in quibus virtus imaginatiua: cogitatiua: & memoratiua sunt meli⁹ disposita: sunt melius dispositi ad intelligendum.

Intellectus noster circa ,ppriū obiectū ei⁹: scilicet

§. XV. SI QVERITVR. VTRVM

pri⁹ itelligat diuisibile q̄ idiuisibile. Rñdet bea⁹ Tho. vbi. ē. arti. viij. ꝙ indiuisibile aliquid dicitur triplicit̄: vt dicitur in. iij. de anima. Vno modo: sicut continuū indiuisibile: quia est indiuisum actu: licet sit diuisibile potentia. Et huiusmodi indiuisibile pri⁹ est intellectum a nobis: q̄ eius diuisio quę est per partes: quia cognitio cōfusa prior est q̄ distincta: vt dictum est. ā. Secūdo modo dicitur indiuisibile ſm speciem: sicut ratio hominis est quoddā indiuisibile. Et hoc modo: est etiā pri⁹ indiuisibile intellectū: q̄ diuisio eius per partes rationis: vt dictum est. ē. Et iterū prius q̄ intellectus componat: & diuidat affirmando vel negando. Et huius ratio est: quia huiusmodi indiuisibile: duplex intellectus sec'm se: intelligit sicut ,ppriū obiectū. Tertio modo indiuisibile dicitur: vt punctus & vnitas q̄ nec actu: nec potētia diuidūtur. Et huiusmodi indiuisibile per posterius cognoscitur: nam cognoscitur per priuationem diuisibilis. Vnde punctū priuatiue diffinitur. P̄unctū est: cuius pars nō est. Et similiter ratio vnius: est q̄ sit indiuisibile: vt dicitur. x. Meta. Et ratio huius est: qa hmōi indiuisibile habet quādam oppositionē ad rē corporalē: cuius quidditatem primo & per se intellectus accipit.

Indiuisibile dicitur tripliciter.

§. XVI QVOD INTELLECTVS

nr intelligit corporalia quę sunt infra se: ,put sunt abstracta a materia: i. vniuersalia & necessaria. Indirecte aūt intelligit: etiā singularia cōtingentia & futura. Quātum ad primū: sciendū ſm. b. Tho. vbi. ē. q. lxxxvj. arti. j. ꝙ singulare m rebus materialib⁹: primo & directe intelligere nō potest. Cuius rō est: quia principiū singularitatis in reb⁹ materialibus: est materia individualis: intellectus autem nostr̄ (vt dictū est) intelligit abstrahēdo speciē intelligibilē ab hmōi materia: qđ aūt a materia individuali abstractū est vniuersale. Vnde intellectus noster directe: nō ē cognoscitiuus nisi vniuersaliū. Indirecte aūt: & quasi p quādā reflectionē, pōt intelligere singulare: (qa sicut dictū ē) etiā posit̄ spes intelligibiles abstraxerit: non pōt ſm eas actu intelligere: nisi cōuertēdo se ad phantasmata: in qb⁹ spēs intelligibiles intelligit: vt dr. iij. de anima. Indirecte intelligit singularia: quorū sunt phantasmata. Et hoc modo format hāc ,ppositionē. Sortes est homo. Quod em̄ potest virt⁹ inferior: vt sensus apprædere singulare: potest & superior: vt intellectus & eminētiori modo. Sed & vniuersalis nō intellectus practici. in electione nō mouet ad appetēdū: nisi mediāte particulari apprædēsione ptis sensitiuę. Cōtingētia aūt dupl̄ possūt ꝓsiderari. Vno mō inquantū cōtingētia. Et ſm hoc a sensu directe cognoscūtur: ab intellectu autem indirecte. Est em̄ vnūquodq⁹ contingēs ex parte materiæ: qa cōtingēs est: qđ pōt esse & nō esse. Potētia aūt pertinet: ad materiā. Materia aūt est individuationis principiū: & ideo hic vt singularia indirecte intelligūt. Alio mō possunt cōsiderari: ſm ꝙ in eis aliqd necessitatis reperitur. Nihil em̄ est adeo contingens: quin in se aliquam necessitatem habeat: sicut hoc ſm quod est Sortē currere: in se qdē contingens est: habitudo autē cursus: ad motū est necessaria. Necesse ē em̄ Sortē moueri cū currit. Et ſm hoc cognoscunt directe ab intellectu: videlicet rationes vniuersales & necessarie cōtingētiū. Vñ si attendant rationes vniuersales scibiliū: oēs sciētiæ sunt de necessarijs. Si attendant res ipæ: sic quædā scientia est de necessarijs: quædam de contingentibus.

Cōtingentia dupl̄r possunt considerari.

§. XVII. DE COGNITIONE FVturorū: eodē modo cōsiderandū est: sicut & de cognitione cōtingētiū. Nā ipsa futura: vt sub tpe cadūt: sunt singularia: quę intellect⁹ human⁹ nō cognoscet: nisi per reflectionē (vt dictū est.) Rationes aūt futurorū: possunt vſes ē in intellectu pceptibiles: & de eis possunt esse scientię. Scien dū tamen: ꝙ futura dupliciter cognosci possunt. Vno mo

Indirecte intellect⁹ intelligit singula re.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Futura dupſr cognoſci pñt.

do:in ſeipſis.Et ſic cognoſci non poſſunt:niſi a deo cui ſutura ſunt preſentia:inquantum.ſ.eius intuitus æternꝰ ferꝛtur:simul ſupra totū tẽporis cursum. Alio modo cognoſci poſſunt futura in ſuis cauſis.& ſic etiã a nobis poſſunt cognoſci.Et ſi ita ſint in ſuis cauſis:vt ex eis de neceſſitate ꝓueniãt:cognoſcũtur per certitudinẽ ſcientię:ſicut ẽclipſis ab aſtrologo.Si aũt ita ſint in cauſis ſuis: vt ꝓueniãt ex eis vt in pluribus:ſic cognoſci poſſunt ꝑ coniecturam vel magis vel minꝰ certã:ſm ꝙ cauſa eſt magis vel minꝰ inclinata ad effectꝰ hmõi.Qđ aũt aliq̃n aĩa cognoſcat futura:hoc non eſt ſm naturã aię:etiã cũ alienat̃ a ſenſibus: ſed magis per impreſſionẽ cauſarũ aliquarũ ſuperiorum vel virtute dei miniſterio angelorũ:ſicut in veris ꝓphetis:vel virtute dæmonũ:ſicut in diuinis & maleficis:vel etiã aliq̃n:ꝑ impreſſionẽ corporũ cœleſtiũ.Ex ipreſſiõe ẽm corporũ cœleſtiũ:immutat̃ aliq̃n phãtaſia:vt fiãt aliqua ſigna imaginatiua futurorũ euentuũ:ad q̃ ſe extendit vt corporũ cœleſtiũ:& hęc magis percipiũtur a dormiẽtib⁹: q̃ a vigilãtibus.Infinita aũt:nec in actu nec in habitu i tellectus cognoſcere põt:qa in rebus materialibus quarũ quidditas eſt obiectum ꝓpriũ:intellectus noſtri nõ inuenit infinitũ:vt dr̃ in.j.Phyſi.Sed in potentia tantũ:qa nũ q̃ poteſt tot cognoſcere:quin adhuc plura poſſit cognoſcere.Infinitus aũt dr̃ deus:ſicut forma quę nõ eſt determinata per materiã:& in ſtatu vię:a nobis cognoſci nõ põt ꝓpter defectũ intellectus noſtri:qui nõ intelligit:niſi materialia.Sed in alia vita:in gloria cognoſcetur perfecte.

§. XVIII. ANIMA INTELLECTIua intelligit ſe:& ea que in ea ſunt:vel ab ea ꝓcedunt:vt habitus:actus:intellectus:& volũtas.Et quãtũ ad primũ. Aia nõ cognoſcit ſeipſam ꝑ eſſentiã ſuã:ſed ꝑ ſpẽs intelligibiles:ſicut & alia.Pro cuius declaratiõe dicit.b.Tho.in.j. ꝑte.q.lxxxvij.artic.j.ꝙ vnumq̃q̃ cognoſcibile eſt:ſm ꝙ eſt in actu:nõ ſm ꝙ ẽ in potẽtia:vt dr̃ in.ix.Metaphy. Sic ẽm aliquid eſt ens & verum:qđ ſub cognitiõe cadit:put eſt in actu:& hoc manifeſte apparet in ſenſib⁹.Nõ enim viſus ꝑcipit coloratũ i potẽtia:ſed coloratũ in actu. Eſſẽtia igitur dei:q̃ eſt actꝰ purꝰ&ꝑfectus:eſt ſimplr & ꝑfecte ſm ſeipſam intelligibilis.Vnde deus ꝑ eſſentiã ſuam:nõ ſolũ ſeipſũ:ſed etiã oĩa alia intelligit. Angeli aũt eſſentia:eſt quidẽ in gñe intellectuũ vt actus:nõ tñ vt actus purꝰ& cõpletus.Vñ eius intelligere:nõ cõpleꝯ ꝑ eſſentiã ſuã. Quãuis ẽm ãgelꝰ ꝑ eſſentiã ſuã ſe intelligat:nõ tñ alia oĩa a ſe: ꝑ eſſentiã ſuã cognoſcere põt:ſed ꝑ ſimilitudines reꝝ intelligibiliũ.Intellectus aũt humanus:in gñe intellectuũ ſe habet:vt eius in potẽtia tantũ:ſicut & materia ſe habet in gñe rerũ ſenſibiliũ:vñ & poſſibilis nominat̃.Et qa cõnaturale eſt intellectui noſtro:vt ad materialia & ſenſibilia reſpiciat̃(vt dictũ eſt.ẽ.ꝓñs eſt:vt ſic ſeipm intelligat itellectus noſter:ſm ꝙ fit actu ꝑ ſpẽs intelligibiles a ſenſibilibus abſtractas:per lumẽ intellectus agẽtis. Nõ ergo per eſſentiam ſuã:ſed per actũ ſe cognoſcit intellectus noſter, & hoc dupliciter,Vno modo particulariter:ſm ꝙ Sortes vel Plato percipit ſe habere ãimã intellectiuã:ex hoc ꝙ percipit ſe intelligere,Alio modo:ſm ꝙ naturam mentis ex actu intellectus conſyderam⁹. Et ad iſtã ſecundã cognitionem:nõ ſufficit preſentia animę:ſicut ad cognitionem primo mõ,Sed requirit diligẽs:& ſubtilis inquiſitio.Vñ multi naturã animę ignorant:& alĩ multi circa naturam animæ errauerunt. Quod autẽ Augu.dicit in lib.de trini. ꝙ anima ſeipſam:per ſeipſam cognoſcit: intelligitur ꝙ i ſuipſius cognitionẽ venit:ſed per actum ſuũ. Cognoſcit intellectus habit⁹:ſed per actus ipſorũ.Pro cuius declaratione dicit beatus Tho.vbi.ẽ.arti.ij.ꝙ habitus eſt mediũ inter potẽtiam puram:& actũ purum: Dictum eſt autem: ꝙ nihil intelligitur:niſi ſm ꝙ eſt in actu.Sicut igit̃ iquantum habitus deficit ab actu perfecto:deficit ab hoc:vt nõ ſit per ſeipſum cognoſcibilis:ſed neceſſe eſt:vt per actum ſuũ cognoſcat.Siue:dũ aliquis percipit ſe habere habitũ: per hoc ꝙ percepit ſe ꝓducere actũ propriũ illius habitus Siue dum aliquis inquirit naturã & rationem habitus:ex conſideratione actus.Si aũt obiciendo dicat̃:illud propter qđ vnũquodq̃ tale:& illud magis:ſed res cognoſcũtur ab aĩa ꝑ habitus:ergo multo magis habitus ab anima debent per ſe cognoſci.Rñdetur:ꝙ regula iſta propter qđ vnũqnodq̃ &c.habet veritatẽ ſi intelligat̃ in rebus vniordinis:pura in vno genere cauſę:vt ſi dicat̃:ꝙ ſanitas ſit ꝓpter vitam:ſequit̃:ꝙ vita ſit magis deſiderabilis. Sed ſi accipiatur ſm ea:quæ ſunt diuerſorũ ordinũ:nõ habet veritatẽ regula illa:vt ſi dicat̃:ꝙ ſanitas eſt propter medicinã:nõ ideo ſequitur:ꝙ medicina ſit magis deſiderabilis: q̃ ſanitas:quia ſanitas eſt in ordine finiũ:medicina aũt ẽ in ordine cauſarũ efficiẽtiũ. Sicut ſi accipiam⁹ duo:quoꝝ vtrũq̃ ſit per ſe in ordine obiectoꝝ cognitiõis: illud propter qđ aliud cognoſcitur:erit magis notũ:ſicut pricipia concluſionib⁹. Sed habitus inquantũ habit⁹:non ſunt de ordine obiectoꝝ:nec ꝓpter habitũ alia cognoſcunt̃:ſicut per obiectũ cognitionis:ſed ſicut ꝓpter diſpoſitionẽ vel formã:qua cognoſcẽs cognoſcit. Cognoſcit inſuper actũ ꝓpriũ intellectus.Vnũquodq̃ ẽm cognoſcit̃:ſm ꝙ eſt in actu. Vltima autẽ intellectus perfectio eſt:eius operatio. Non ẽm eſt ſicut actio tendens in alterũ:quę eſt perfectio operati:ſicut ædificatio dom⁹ ędificatę:ſed manet in operante:vt perfectio & actus eius:vt dicitur.ix.Meta. Hoc ẽ ergo primũ:quod de intellectu intelligitur actus eius:id ẽ ipſum eius intelligere.Sed in hoc eſt differẽtia in ordine intellectuũ:nã intellectus diuinus:idem eſt in eo ꝙ intelligat ſe intelligere:& ꝙ intelligat ſuam eſſentiam:qa ſuũ intelligere:eſt ſua eſſentia.In angelo aũt:quãuis aliud ſit ſm rationẽ ꝙ intelligat ſuũ intelligere:& ꝙ intelligat ſuã eſſentiã:tamẽ ſimul in vno actu vtrũq̃ intelligit:qa hoc qđ eſt intelligere eſſentiã ſuã:eſt ꝓpria perfectio eſſentiæ ſuę:ſimul autẽ vno actu intelligit res cũ ꝑfectione ſua, In intellectu vero humano:nec ſuũ intelligere:nec propriũ obiectum:eſt eſſentia eius:ſed aliquid extrinſecum.ſ.natura generalis:& ideo id:quod primo cognoſcitur ab intellectu humano:eſt obiectum eiꝰ ſecũdario cognoſcit̃ actus eius:quo cognoſcitur obiectum:& per quẽ cognoſcit̃ ipe intellectus.Cognoſcit inſuper intellectus & actũ voluntaris:actus enim voluntatis nihil aliud eſt:q̃ inclinatio q̃dam conſequens formam intellectuam:ſicut appetitꝰ naturalis eſt:inclinatio ſequens formam naturalem.Inclinatio autẽ cuiuſlibet rei eſt:in ipſa re per modum eiꝰ. Vnde ſimiliter inclinatio intelligibilis quæ eſt actus voluntaris:eſt intelligibiliter in intelligente:ſicut in principio & obiecto proprio.Quod autem intelligibiliter eſt in alio quo intelligente:conſequẽs eſt vt ab eo intelligat̃:vnde actus voluntatis intelligitur ab intellectu:& inquantum aliquis percipit ſe velle:& inquãtum quis percipit naturam huius actus:& per conſequens naturam huius principij:ꝙ eſt habitus vel potentia.

Ordoin telligibilium.

Qualit cognoſcit habitus.

Intellectus cognoſcit ꝓpriũ actum.

Actus volũtatis cognoſcitur.

§. XIX. SVNT AVTEM EFFEctꝰ animæ:qui ſunt actꝰ voluntatis in intellectu:nõ per ſimilitudinẽ tantũ.ſicut corpora:nec per præſentiam vt in ſubiecto:ſicut artes:ſed ſicut principiatũ i principio:in q̃ habetur notio principiati. Quod anima humana ſm ſtatum vitæ preſentis:nõ poteſt perfecte intelligere quæ ſũt ſupra ſe:ſcilicet ãgelos & deũ.Vnde Sap̃.ix. Quę in cœlis ſunt:quis inueſtigabit? Et ãgeli quidẽ qui dicunt̃ ſubſtãtiæ ſeparatę:nec ꝑ ſeipos:nec ꝑ ſimilitudines rerum materialiũ:poſſunt intelligi perfecte ſm beatũ Tho.in.j. parte.q.lxxxv.in.arti.j.&.ij.Sciendũ tñ ſm ipm:ꝙ Plato ꝙ poſuit ſubſtãtias immateriales:etiã materialiũ ꝑ ſe ſubſiſtẽtes:quas ideas vocabat(vt dictũ eſt)dicebat ꝙ ſubſtantię immateriales nõ ſolũ intelliguntur a nobis:ſed ſunt prima a nobis intellecta.Sed ſm Ariſto.ſniam quam magis experimur:intellectꝰ noſter ſm ſtatũ vitę ꝑſentis:habet naturalẽ reſpectũ ad rerũ materialiũ naturas:vñ nihil intelligit:niſi cõuertẽdo ſe ad phantaſmata.Et ſic ſubſtãtias immateriales:cũ nõ cadant ſub nr̃a imagination & ſenſu:primo & per ſe:ſcm modũ cognitionis:nos expte cognoſcere nõ poſſumus.Sed Auerrois in cõmẽto de aĩa ponit:ꝙ i fine in hac vita homo ꝓuenire poteſt ad hoc:vt intelligat ſubſtãs ſeparatas:ꝑ cõtinuationẽ vel vnionem cũ iuſdã ſubſtãtę ſeparatæ a nobis:quem vocat intellectũ agẽtẽ: qui cũ ſit ſubſtãtia ſeparata:intelligit ſubſtãs ſeparatas:vnde:cũ fuerit nobis perfecte vnitus:ſic vt per eũ intelligere poſſimus:intelligemus tũc ſubſtãs ſeparatas: ꝑfecte autẽ vnitur nobis ſcm ipm iſte intellectus agẽs:cũ oĩa intellecta ſpeculata cognouerim⁹:& tũc per eũ poterimus: cognoſcere oĩa materialia & immaterialia.Hãc autẽ poſitionẽ Auerrois reprobat.b.Tho.pluribus rationib⁹.Primo: quia intelligere oĩa ſpeculata:vix contingit alicui in hac vita: & ſic nullus vel pauci ad fœlicitatẽ peruenirent:qđ eſt cõtra ꝓpm in.j.Meta.qui dicit ꝙ fœlicitas eſt:quoddã bonũ cõmune:qđ põt ꝓuenire oĩbus:nõ orbatis ad virtutẽ. Secũdo qa ꝓpꝰ dicit expreſſe in.j.Meta.ꝙ fœlicitas eſt:operatio ſcm ꝑfectã virtutẽ.Et enumeratis multis virtutib⁹ in.x.Meta.ꝓcludit ꝙ vltima fœlicitas cõſiſtẽs i vltima cognitione maximoꝝ intelligibiliũ: ẽ ſcm vnũ rẽ ſapiẽtię: quã poſuit in.vj.eſſe caput ſciẽtiarũ ſpeculatiuarũ. Et ſic patet ꝙ Ariſto. Poſuit vltimã fœlicitatẽ:i cognitiõe ſubſtarũ ſeparatarũ:q̃lis põt haberi ꝑ ſpeculatiuas ſciẽtias:nõ ꝑ vnionẽ intellectꝰ agẽtis:cõiecta a quibuſdã. Tertio: qa (vt dictũ ẽ.ẽ.ſcm Ariſt.)itellectus agens:non eſt ſubſtãtia ſeparata:ſed quædam virtus aiæ.Inducit & alias rationes tres ob breuitatẽ omiſſas.Irẽ:nec ꝑ rerum cognitionem materialiũ poſſumus deuenire ad cognitionẽ angelorũ ſeu ſubſtãtiarũ ſeparatarũ.Cũ ẽm ſubſtãtiæ immateriales vt angeli:ſint omnino alterius rationis a quidditatibus rerũ materialiũ:quantũcũq̃ intellectus noſter abſtrahat quidditatẽ rei materialis a materia: nequaq̃ peruenit ad aliquid ſimile ſubſtãtiæ immaterialĩ.beatus Tho. vbi.ẽ.Vnde & dionyſius dicit.j.c.de diuinis nominibus ꝙ ſenſibilibus intelligibilia:compoſitis ſimplicia:& corporibus incorporalia:apprehendi non poſſunt: poſſum⁹ vtiq̃ ex huiuſmodi materialibus conſideratis:in aliquam cognitionẽ deuenire ſubſtãtiarũ ſeparatarũ: ſed non perfectã:qa nõ eſt ſufficiẽs comparatio materialiũ ad immaterialia:& ſimilitudines quæ a materialibus accipiuntur:ad intelligẽdũ immaterialia:ſunt multum diſſimiles ſm Dionyſiũ:Tractat̃ autẽ in ſciẽtijs maxime de ſuperioribus per viã remotionis:ſicut corpora cœleſtia notificat Ariſto.per negationẽ proprietatũ corporum inferiorũ:& ſic a ſanctis dantur documenta de angelicis:per remotam formã.Ex his ſequitur:ꝙ deꝰ nõ eſt id quod primum ab intellectu noſtro cognoſcitur in hac vita. Si enim ſubſtãtias ſeparatas creatas intelligere non valemus:multo minus eſſentiam ſubſtantię increatæ.Vnde Ioannis.j. Deũ nemo vidit vnq̃. Sed magis per creaturas deuenimus in cognitionem dei:ſcm illud apli ad Rom̃.j. Inuiſibilia dei a creatura mũdi: ꝑ ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.Primum enim :quod intelligitur a nobis in ſtatu viæ:eſt quidditas rei materialis:quod eſt obiectum ꝓprium intellectus noſtri: deus autem omnino immaterialis eſt.beatus Tho.vbi.ẽ.arti.iij.

Intelligentiæ natura.

Aĩa nõ poteſt perfecte intelligere ea:q̃ ſunt ſupra ſe.

TITVLVS.IIII.DE VOLVNTATE.

¶De cõparatione volũtatis ad intellectũ. Capt̃m.j.

Quõ voluntas eſt nobilior intellectu & quomodo non

DE VOLVNTATE.QVAE eſt alia potentia a ſenſualitate,Vbi primo ſciẽdum:ꝙ voluntas non eſt eminentior intellectu ſimpliciter:ſed ſm quid.Pro cuius declaratione:dicit beatus Tho.in.j.parte.q.lxxxij.ꝙ eminentia aliquius ad alterum:poteſt attendi dupliciter. Vno modo:ſimpliciter.Alio modo:ſcm quid. Conſideratur autem quid tale ſimpliciter: quando prour eſt ſcm ſe tale. Scm quid autem dicitur aliquid tale: prout ſcm reſpectum ad alterum:eſt tale. Si igitur intellectus & voluntas considerent ſm ſe ſic intellectus eminentior inuenitur.Et hoc apparet:ex cõparatione obiectorum adinuicem:obiectum ẽm intellectus eſt ſimplicius & magis abſolutum:q̃ obiectũ voluntatis.Nam obiectum intellectꝰ:eſt ipſa rõ boni appetibilis.Bonum autẽ appetibile:cuius rõ eſt in intellectu:eſt obiectũ volũtatis:quãto autẽ aliq̃d eſt ſimplicius & abſtractius:tãto ſcm ſe eſt nobilꝰ & altius.Et ideo obiectũ intellectus eſt altius q̃ obiectum volũtatis. Cum ergo propria ratio potẽtiæ ſit:ſcm ordinẽ ad obiectũ ſequit̃ ſcm ſe & ſimpliciter ꝙ intellectus ſit nobilior volũtate & altior.Vñ & ꝓphs i. x.Ethi̇c.ponit intellectũ altiſſimã potẽtiã animæ.Scm qd autẽ:& ꝑ cõparationẽ ad alterũ:voluntas interdũ inuenit altior intellectu:ex eo.ſ. ꝙ obiectũ volũtatis in re altiori inuenit̃ q̃ obiectũ itellectus.Sicut ſi dicerem:auditũ eſſe nobiliorẽ viſu ſcm qd inquãtũ res aliqua:cuius eſt ſonus: nobilior eſt aliqua re cuius eſt color:quãuis color ſit nobilior & ſimplicior ſono.Vt ẽm.ẽ.dictũ eſt:electio intellectꝰ ꝓſiſtit in hoc:ꝙ ratio rei intellectæ: eſt i intelligente. Actus vero volũtatis: perficitur in hoc:ꝙ volũtas inclinatur ad ipſam rẽ:prout in ſe eſt.Et ideo ꝓphs dicit in.v.Meta. ꝙ bonũ & malum quę ſunt obiecta voluntaris:ſunt in rebus. Verum autẽ et falſum:quę ſunt obiecta intellectus:ſunt i mente.Quanto igit̃ res:in qua eſt bonũ eſt nobilior ipſa aĩa:in qua eſt ratio intellecta per cõparationẽ ad talẽ rem intellectã eſt altior volũtate.Vnde melior eſt amor dei:q̃ cognitio.Ecõtrario aũt melior cognitio rerũ corporaliũ:q̃ amor .Similiter tamen intellectꝰ:eſt altior q̃ voluntas.

Melior ẽ amor dei q̃ cognitio.

§.I. EST ETIAM INTELLECTVS quo ad actũ: prior volũtate ſcm ordinẽ naturæ & ſimpliciter:ſicut motiuũ mobili:& actiuũ paſſiuo. Bonũ ẽm itellectũ eſt:qđ mouet volũtatẽ. Vnde figurat̃ itellectꝰ ꝑ virũ q̃ eſt ꝑfectior & nobilior muliere:quæ ſignat̃ volũtatem.Sic enim exponit Aug.illud Io.iij.dictum Samaritanæ.ſ.voca virum tuũ.i.repſenta intellectũ ruum. Vbi ſciendũ:ꝙ primo volũtas hoĩs accipit:quaſi viros illegitimos quinq̃ ſenſus:iuxta illud. Quinq̃ viros habuiſti. Nam a deo diſpoſitum eſt:vt vſus ad tẽpus vſus rationis q̃s ſequatur inſtinctus ſenſuũ: ſeu ſenſualitatis ſine pctõ. Nec ẽm imputatur ad peccatũ:qđ quis faciẽt ante vſum rationis.Poſtea ſi accipit voluntas intellectum ſeu rationẽ in virum vt.ſ. ſequat̃ inſtinctũ rationis nõ ſenſualitatis: legitime eſt volũtas deſpõſata.Si autem ſequat̃ errorem: id eſt ſenſualem appetitum:adulterat̃ ſeu fornicatur ſpiritualiter anima.iuxta illud Hiere.iij. Tu autẽ fornicata es: cũ amatoribus multis &c.Io.iiij.Hunc quem habes: non eſt tuus vir.Sicut ꝙ. ex viro & muliere legitime cõiũctis: generat̃ proles legitima cui debeꝫ hæreditas : ita ex intellectu & volũtate:ꝓcipit̃ bonũ ꝓpoſitũ operis : principiũ tamẽ actiuũ eſt vir:& mulier paſſiuum . Ita & intellectus eſt:qui mouet voluntatẽ & concipitur opus bonũ per ꝓpoſitum:naſcitur per operis executionẽ. Operatur etiam ad generationẽ influxus ſolis: qa homo hominẽ generat & ſol:ſic influx⁹ gratię ſolis Ieſu chriſti principaliter operatur:in bonis operibus noſtris: quæ opera ſi ſint magnę pr̃ohibitatis maſculi ſunt:ſi imperfecta:fœminæ qb⁹ demũ reſeruatur hæreditas æterna . Diabolus autem permaxime:quærit ipedire præcipua opa:vt pñam:reſtitutionẽ: mũdi cõtẽptũ & hmõi:non aũt multũ curat de his:q̃ ſunt de genere bonoꝝ:vt ieiunĩ:ẽlemoſyna & hmõi .In cuius figurã legitur:ꝙ Pharao rex Aegypti præcepit maſcu los Hebræorum occidi:& fœminas reſeruari(vt exponit Origenes(.Nutriunt̃ hiſilij.ſ.bonoꝝ opeꝝ:ꝑ oꝛonẽ& doctrinã & ſacrã.Creſcunt ꝑ ꝑfectũ virtutũ.Sic ecõtrario:ꝑ volũtatẽ ꝓcipiunt̃ ex errore intellectꝰ:ſequẽtis ſenſualitatem ꝙ mala opa:q̃ priuant̃ hęreditate æterna. Et ſicut mulier laborat in partu:ita volũtas in bene operando: iuxta illud Ioã.xvj.Mulier cũ parit:triſtitiã habet. Cũ aũt q̃rit Quo Si voluntas moueat intellectũ? Rñdet.b.Tho.in.j. parte q.lxxxij.art.iij.ꝙ aliq̃d dr̃ mouere dupliciter,Vno mõ ꝑ voluntatem finis:ſicut dr̃ ꝙ finis mouet efficienter:&hoc modo tas mo intellectus mouet voluntatẽ : quia bonum intellectũ eſt uet inobiectũ volũtatis:& mouet ipſam vt finis,Alio modo dicitur aliq̃d mouere ꝑ modũ agẽtis:ſicut alteras mouet alteratiõ:& impellens impulſum.Et hoc mõ voluntas mouet intellectũ:& oẽs alias vires:vt Anſel.dicit in lib.de ſimilitudinib⁹.Cuius rõ eſt: qa in oĩbus potẽtijs ordinatis actiuis,illa potentia:q̃ reſpicit finẽ vl'em: mouet alias potentias:quæ reſpiciunt fines particulares: & hoc apparet tã in naturalibus:q̃ in politicis.Cœlum ẽm: qđ agit ad cõſeruationẽ vniuerſale generabiliũ & corruptibiliũ mouet oĩa iferiora corpora:quorũ vnũquodq̃ agit ad cõſeruationẽ:ꝓpriæ ſpeciei vel idiuidui. Rex etiam ꝙ itendit bonũ cõmune totiꝰ regni mouet ꝑ imperiũ ſuũ ſingulos prædictos ciuitatũ:qui ſinguli ciuitatib⁹ regni curã im pendunt.Obiectũ igit volũtatis cũ ſit bonũ & finis i cõmuni:& quælibet potẽtia cõparatur ad aliq̃d bonũ ꝓpriũ ſibi cõueniẽs:ſicut viſus ad perfectionẽ coloris:intellectꝰ ad cognitionẽ veri: ideo volũtas quæ ſit ſimpliciter nobilior ſimpliciter mouet oẽs animæ potẽtias:ad ſuos actꝰ:preter vires naturales vegetatiuæ partis:q̃ noſtro arbitrio ſubduntur.Hæ autem duæ potentiæ in actibus ſuis ſe inuicẽ includũt ga intellectus intelligit volũtatẽ velle & volũtas vult intellectũ intelligere.Et ſimili rõne bonum cõtinet̃ ſub vero.

Quo ī tellectꝰ ẽ prior volũtate vel econtrario.

Exodi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquantum est quoddā verū intellectum: & verum ptinetur sub bono; inquātū est quoddā bonū desideratū: fm tī rationē cōmunis obiectoꝝ vtriusq; (vt dictū est) intellectus simpliciter est altior & nobilior volūtate. Nec est ire in infinitū: quia intellectus qui mouet voluntatē non mouetur semper a voluntate: sed principium conciliādi et intelligendi est: aliquot intellectuum principiū altius intellectu nostro: & hoc est deus.

§. II. VTRVM VOLVNTAS VE

lit aliqd ex necessitate. Rnder bea. Tho. vbi. ē. arti. j. ꝙ necessitas multipliciter dr. Necesse em est: qd nō pōt nō esse qd' quidē cōuenit alicui dupliciter. s. ex pricipio intrinseco vel ex principio extrinseco. Ex principio qdē intrinseco dupliciter. s. vel ex materiali: vel ex formali pricipio. Ex materiali quidē pricipio: sicut cū dicim⁹. Ome qd' cōpositū est: ex cōtrams necesse est corrūpi. Ex formali sicut cū dicimus: ꝙ necesse est triangulū habere tres angulos: æquales duob⁹ rectis. Et hæc est necessitas naturalis: & absoluta. Alio modo conuenit alicui: ꝙ non possit non esse ex aliquo extrinseco fine: vel agente. Fine quidem sicut cum quis non potest consequi fine hoc vel bene consequi aliquem finem: vt ribus dr necessarius ad vitam: et equs ad iter. Et hæc vocatur necessitas finis: quæ interdum etiam dicitur vtilitas. Ex agente autē hoc alicui conuenit: sicut cum aliquid cogitur ab aliquo agente: ita ꝙ nō possit cōtrarium agere. & hec dr necessitas coactiōis. Hæc ergo necessitas coactionis repugnat voluntati. Nam hoc dicim⁹ violentum: qd' est contra inclinationem naturalem rei: ipse aūt modus voluntatis: est inclinatio quædam in aliquid. Et iō sicut dr aliquid naturale: qa est fm inclinationē naturæ: ita dicitur aliquid voluntariū: qa est fm inclinationem voluntatis. Sicut ergo est impossibile: ꝙ sit aliqd simul violentū & naturale: ita est impossibile ꝙ aliquid simul sit simpliciter coactū & volūtariū. Necessitas finis nō repugnat volūtati: qñ ad finem non pōt pueniri nisi vno modo sicut ex voluntate transeundi mare: fit necessitas in voluntate vt velit nauim. Silr necessitas naturæ nō repugnat voluntati: qminmo necesse est: vt sicut intellectus inhæret primis principijs: ita volūtas inhæreat vltimo fini: qui est beatitudo. Finis em se habet in operatiuis: sicut principium in speculatiuis: vt dicitur in. ij. lib. Physi. Et sic ex necessitate vult quis beatitudinem.

Multiplex est necessitas.

Natura quō dicitur.

§. III. VOLVNTAS NON VVLT

omnia ex necessitate: & si aliquid vt bītudinem. Pro cuius declaratiōe dicit bīus Tho. vbi. ē. arti. ij. ꝙ sicut intellect⁹ naturaliter & ex necessitate inhæret primis pricipijs ita voluntas vltimo fini. Sunt aūt q̄dam intelligibilia q̄ nō habent necessariā connexionē ad prima principia: sicut cōtingentes ꝓpositiones: & talibus nō de necessitate assentit intellectus. Sic ex parte volūtatis sunt quædā particularia bona: quæ non habent necessariam connexionē ab bītudinem: quib⁹. s. huiusmodi: qs deo ihæret: in quo sola consistit vera beatitudo. Sed tamen anteq̄ per certitudinem diuinæ visionis: necessitas huiusmodi cōnexionis demōstretur: voluntas non ex necessitate ihæret deo nec his quæ sunt dei. Sed voluntas vidētis deum p essentiam ex necessitate inhæret deo: sicut nūc ex necessitate volumus esse beati. Patet ergo ꝙ voluntas in nihil tendere potest: nisi sub ratione boni. Sed quia bonū multiplex ē non propter hoc ex necessitate determinatur ad vnum.

¶ De libero arbitrio. Capitulum. ij.

HE LIBERO ARBILRIO.

hoc sic diffinit magister senten. in. ij. lib. dicēs. Liber⁹ arbitriū est: facultas rōnis & volūtatis q̄ bonū grā assistente: eligitur & malū grā desistēte. s. deficiēte. Ex prima particula huj⁹ diffinitiōis oñdi-

Diffinitio li. ar.

tur: ꝙ liber⁹ arbitriū est potentia non actus vel habit⁹: dr em facultas hic potētia expedita. i. libera. Nec̄ em potest dici actus: qa actus non semper manet in hoie: sed transit: liberum arbitrium semper manet i hoie. Sed nec̄ in hoie habitus dici pōt. Et rō est: qa habitus dicūtur: fcm quos nos habemus bene vel male ad actus vel passiones: vt dr in. ij. Ethi. Nam per temperantiam bñ nos habemus circa concupiscentias: per intēperantiā aūt male: p habitū scitiæ bñ nos habemus ad actū intellect⁹: dum p eū cognoscimus: verum & p contrariū habitum male. Liberū autē arbitriū indifferēter se habet: ad bene vel male eligendū. Vnde impossibile est: ꝙ liberū arbitriū sit habitus: est ergo potentia. Quāuis em fcm ꝓpriā significationē vocabuli nominer quēdā actū: tñ fcm cōem vsum loq̄ndi liber⁹ arbitriū dicim⁹ id qd' est principiū huj⁹ act⁹. s. quoꝝ hō libere iudicat. Principiū aūt in nobis actus est potētia vel habit⁹: sed ꝓbatū ē q̄ habit⁹ esse nō pōt: ergo potētia est. Ex scda particula diffinitionis cum. s. dr rōnis & volūtatis: nō dat intelligi: ꝙ ista potentia sit vna cōposita ex rōne & voluntate: vel ꝙ sit vtraq̄: sed ꝙ ad actum liberi arbitrij concurrit: ratio & volūtas: & dicit bea. Tho. in. j. parte. q. lxxxiij. ar. ij. Pro cuj⁹ declaratione dicit. b. Tho. vbi. ē. ar. iij. ꝙ liberū arbitriū est electio: p hoc dicimur liberi esse arbitrij: qa possumus vnū recipere de duob⁹ alio recusato qd' est eligere. Et iō naturam liberi arbitrij ex electione considerare oportet. Ad electionem aūt concurrit aliqd ex parte cognoscitiuæ virtutis: & aliqd ex parte appetituæ. Ex pte cognoscitiuæ regitur consiliū: per qd' diiudicatur qd sit tandem ꝓferendū. Ex parte appetitiue requiritur: ꝙ appetendo acceptet: qd' p consiliū dijudicat. Vñ phs in. vj. Ethi. sub dubio relict: vtrū electio principalius pertineat ad vim cognitiuā: vel ad vim appetitiuam. Dicit em ꝙ electio: vel est intellectus appetitiu⁹ vel appetitus intellectiu⁹. Sed in. iij. Et hic. o. in hoc magis declinat, ꝙ sit appetitus intellectiuus nōians electionē desyderium consiliabile, Et huius ratio est: quia ꝓpriū obiectum electionis est id: qd' est ad finē. Hoc aūt inuenitur huiusmodi habet rōnē boni: qd' dr vtile. Vñ cū bonū iquātum hmōi sit obiectū appetit⁹: sequit ꝙ electio sit principaliter act⁹ appetitiue virtutis: & per ons liber⁹ arbitriū ē potentia appetitiua. Arbitriū em importat iudiciū, iudicium y̆o est: quasi cōclusio & determinatio cōsilij. Determinatur aūt consilium: primo p sniam ratiōis: scdo p acceptationē appetitus. Et quāuis appetit⁹ nō sit collatiuus qa collatio importat ꝓparationē vnius ad alterū qd' pertinet ad rōnem: tñ inquantum a vi cognitiua conferente mouet: habet quādam collatiōis similitudinē dum vnū alteri præoptat. Ex tertia particula diffinitionis. s. bonum eligitur: grā assistēte: oñditur gratia necessaria ad bñ agēdum: nec tñ ex hoc tollitur libertas arbitrij. Liberū em arbitrium est causa sui motus: p hoc ꝙ homo seipm mouet ad agendū: nō tñ hoc est de necessitate libertatis: ꝙ sit prima causa sui id qd' liberū est: sicut etiā nec ad hoc ꝙ aliqd sit causa alterius: requrit ꝙ sit prima causa eius. Deus ergo est prima causa mouens causas naturales & volūntarias. Sicut ergo mouendo causas naturales nō eis aufert: quin actus earum sint naturales: ita mouendo causas voluntarias: non aufert quin actiones earū sint voluntarie: sed potius hoc eis facit. Opatur ei in vno q̄q⁹: fcm eius ꝓprietatem. Et hoc est qd' ait apls Phil. ij. Deus operat in nobis: velle & pficere: & Prouer. xxj. Cor regis in manu dei est: & quōcumq̄ voluerit vertet illud bīus Tho. vbi. ē. Opat em in oibus deus velle: inquātum illud velle est quidam act⁹ naturalis: fm ꝙ deus est cā oim motionū suo influxu quo oia mouet. Operatur aūt in bonis velle. s. meritorie: inquātum deus lumine grē mouet volūtatē ad mouēdū aliqd meritoriū. Ex vltima particula oñdit: ꝙ nullus cogitur ad malū. Vñ Amb. Nemo nrm tenet ad culpā: nisi ꝓpria volūtate deflexerit. xv. q. j. nō est. & Aug. Valis ire nunc̄ deus redderet meritū: si nō spontaneū inueniretur homo habere pātm. xxij. q. iij. Nabuchodonosor. ꝙ. j. Vñ nitiōis & Cain dictū fuit a dño, Gen. iiij. Sub te erit appetitus ei⁹ s. peccati: & tu dnaberis illius. Qd' aūt aug. dicit: ꝙ homo peccando seipm perdidit & liberum arbitriū: nō vult dicere ꝙ perdiderit illud quo ad libertatē naturalē: quæ est libertas coactione: sed quātum ad libertatem q̄ est a culpa & miseria. iuxta illud Ioan. viij. Qui facit pātm seruus est peccati. Et nota ꝙ hæc diffinitio liberi arbitrij: tñ conuenit libero arbitrio hominis: dum est viator: vel si intelligatur de libero arbitrio angeli: tūc oportet intelligere de ipso: quantū ad statū primū angelorū: in quo fuerūt verabiles scdm Alex. de Hal. in summa Raynerius.

Liberū arbitriū est potentia non actus vel habitus.

Scda ꝑticula diffinitionis.

Tertia ꝑticula diffinitionis.

§. I. HOC AVTEM LIBERVM

arbitriū nō ē alia potētia a volūtate, vñ Damasce. i. iij. li. dicit ꝙ liberū arbitriū nil aliud est q̄ volūtas. Pro cuius declaratione dicit bea. Thom. vbi. ē. arti. iiij. ꝙ potentias appetitiuas oportet esse proportionatas: potētijs apprehensitiuis. Sicut aūt ex parte apphēsionis se habēt intellectus & rō: ita ex parte appetit⁹ intellectiui: se habēt volūtas & liberū arbitriū: q̄ nihil aliud est: q̄ vis electiua. Et hoc patet ex habitudine obiectoꝝ & actuū. Nam itelligere: importat simplicē apphensionē alicui⁹ rei. Vñ intelligi ꝓprie dicuntur principia: q̄ sine collatiōe per se cognoscunt. Ratiocinari autem: est de vno deuenire in cognitionē alterj⁹. Vñ proprie de conclusionib⁹ ratiocinamur q̄: ex principijs innotescūt. Ex parte autem appetitus velle: importat simplicē appetitū alicui⁹ rei. Vndevolūtas dicitur esse de fine: qui ꝓpter se appetit. Eligere aūt est appetere aliquid: propter aliquid consequēdum. Vnde ꝓprie est eorū: quæ sunt ad finē. Sicut aūt se habet in cognitiuis principiū ad ꝯclusionē: cui propter principia assentimus ita in appetitiuis se habet finis ad ea: q̄ sunt ad finē q̄ propter finem appetunt. Vnde manifestum est: ꝙ sicut se habet intellectus ad rationē: ita se habet volūtas ad vim electiuam: id est liberum arbitriū. Ostensum est autem. ē. ꝙ eiusd ē potētię est: intelligere & ratiocinari: sicut eiusdem virtutis est: quiescere et moueri. Vnde etiam eiusdē potētiæ est: velle eligere & per eandem rationē. Et propter hoc voluntas & liberum arbitrium: nō sunt duæ potētiæ: sed vna. Electio ergo & volūtas: quantum ad ipm velle sunt diuersi actus: sed tamē pertinent ad vnam potentiā: sicut intelligere & ratiocinari. Et quāuis ex parte intellectus sint duæ potentiæ: scilicet intellectus agens: & intellectus possibilis: non sic sit distinctio voluntatis in agētem & possibilem. Et ratio huius est: quia intellectus agens comparatur ad possibilem vt mouens. Sed ad voluntatem comparatur vt mouens non liberum arbitriū: sed intellectum: quia bonum ꝓprehensum per intellectum mouet volūtatem: & liberum arbitrium.

Intellectus est principiorū.

Voluntas ē finis.

Liberū arbitrium per se fectius est ideo ꝙ alijs

In deo nullus est defectus.

§. II. LIBERVM ARBITRIVM

est subiectiue i deo: i angelis & i hominib⁹: & perfectius in deo q̄ in angelis: & perfectius in angelis: q̄ in hominibus. Primū. s. ꝙ sit i deo liberum arbitriū: ꝓbatur auctoritate & ratione. Dicit enim Ambro. in libro de trini. Spūs sanct⁹: diuidit singulis prout vult: id est, p libere volūtatis arbitrio nō necessitatis obsequio. Spirit⁹ aūt sanctus est deus: ergo in deo est liberū arbitriū. Ratione probatur sic. Liberum arbitrium est eorū: quæ nō ex necessitate vel naturali istinctu volumus: sed libere. Sed deus necessario vult suam bonitatem: velut finem vltimū volūtatis diuinæ. Alia vero omnia vult quasi ordinata ad istum finē. s. ad bonitatem suā. Quæ quidem nō necessario vult: sed libere: eo ꝙ sua bonitas his: quæ ad ipsam ordinantur non indiget: vnde remanet in eo iudicium liberū ad volendū hoc vel illud: sicut etiā in nobis est in his: quæ ad finē nō sunt necessaria. Quod autem ipsum liberū arbitrium sit perfectius in deo q̄ in angelis vel hominib⁹: probatur tali ratione. Liberū arbitriū præsupponit tria: naturā: vim cognitiuā: & volitiuā. Sed hec tria perfectius sunt in deo: q̄ in angelis & hominibus: ergo &c. Et quantū ad primū scilicet ꝙ natura sit pfecti⁹ in deo. q̄ in angelis & hominibus patet ex hoc: qa natura diuina est īcreata: & est suū eē & sua bonitas. Vnde i eo: nō pōt esse defect⁹ aliquis. Nec corruptibilitatis: quia cum sit īcreata: nō est ex nihilo: & ideo non est vertibilis i nihil. Nec defect⁹ permixtibilitatis: quia cū natura diuina sit per essentiā talis non est alicuius admixtionis vel cōpositionis susceptibilis. Nec de defectus culpabilitatis: quia cū eius bonitas sit essentialis: nō est in malū flexibilis. Liberū autē arbitriū hoi⁹ vel angeli in suis naturalibus cōsideratū est: defectuosum quantum ad ista tria. Sed o: liberū arbitriū præsupponit virtutē itellectiuā: vbi aūt perfectius inuenitur & nobili⁹ virtus intellectiua: ibi est perfectius liberū arbitriū: sed perfecti⁹ natura intellectiua inuenit in deo q̄ in alijs: qa deus intelligit p vnū solū: qd' est idē cū ipso. i. p essentiā suā. Angelus aūt p auersionē ad suū superius. s. deū. Homo median te phātasmate a reb⁹ inferioribus: ergo &c. Tertio liberū arbitriū: p̄supponit virtutē volitiuā tanq̄ primā cām ei⁹ Et quantū ad hoc: etiā perfectius est in deo: qa in malū oī no tendere non pōt arbitriū eius: sicut angeli & hoi⁹. Si aūt obijciat sic: liberū arbitriū in vtrāq; partem flecti pōt scilicet in malū & in bonū: & viā habet ad oppositā: sed deus ad malū flecti nō pōt. Dicit em Adamāti⁹. Nō peccare soli⁹ dei ē: emēdare sapiētis de pœni. di. iij. c. iter hec. Qd' intelligit: nō ꝙ ois creatura peccauerit: vt Hierony. dicit. Sed quia nulla est quæ peccare nō possit. de pœni. dist. ij. principiū em. §. vlti. Ad hoc rndet: q: cū malū culpę dicat ꝓ auersionē a bonitate diuina: p quā de⁹ oia vult: manifestum est ꝙ ipossibile est deū velle malū culpę: & tñ ad oppositā se habet eius volūtas iquātū pōt velle hoc esse vel nō esse. Vbi notandū: ꝙ ad rōnem liberi arbitrij nō pertinet ꝙ quis indeterminate se habeat ad malū & bonū. Cuius rō est: qa liberū arbitriū: per se ē ordinatum i bonum cū bonū sit obiectū volūtatis: nec i malū tēdat: nisi ꝓpter aliquē defectū qui apprehēdit vt bonū: cum electio quæ est actus ꝓprius volūtatis non sit nisi boni vel apparētis boni. Et ideo: vbi liber⁹ arbitriū est pfectissimū: vt i deo: in malū tendere non pōt. Sed ad libertatem arbitrij pertinet: vt actionē aliquā facere, vel nō facere possit: et ꝑ deo cōuenit: qa bona quæ facit: pōt nō facere: nec tamen potest malū facere ratione prędicta. Cū ergo dē: ꝙ liberū arbitriū viā habet ad oppositā: pōt intelligi tripliciter. Primo: qa potest velle bonū & malū: & sic non cōuenit deo: qa hoc iportat defectibilitatē. Sed o vt prius aliqd velit: & postea illud nolit. & hoc etiā deo nō conuenit: qa repugnat immutabilitati diuinæ. Tertio pōt intelligi viā habere ad oppositā: qa pōt velle hoc: & nō velle. Et hoc cō uenit deo: qa ipse habet liberā electionē volēdi aliqd vel ta. nō volēdi: qa multa ita libere vult ꝙ pōt ea velle & non velle absq; ei⁹ defectibilitate & mutabilitate. Hec Tho. i q̄stionib⁹ de vitate. Rayneri⁹. Liberū arbitriū est i āgelis: & pfecti⁹ q̄ in hoibus. Q̄ sit in angelis ꝓbat auctoritate Damasce. qui dicit in lib. ij. ꝙ angelus est substātia itellectualis semp mobilis arbitrio libera &c. Probatur etiam tali rōne. Omne creatū ē vertibile: vel fcm se vel scdm electionem: sed angelus est creat⁹: ergo est vertibilis: non scdm se: cū sit imortalis: ergo est vertibilis scdm electionem quæ pertinet ad liberū arbitriū. Hec Alexā. in sum. Ostendit etiā hoc ex hoc: qd' habet de pœ. dis. ij. pricipiū. Quod angeli liberum arbitriū sit perfectius, q̄ hois patet ex hoc: qa cū liber⁹ arbitriū sit facultas volūtatis: & rōnis vbi est pfectior ratio seu intellectus & maior facultas volūtatis: ibi est maior libertas arbitrij. Sed perfectius est virtus intellectiua in angelo q̄ i hoie: qd' patet qa apphēdit cognitionē veritatis absq; discursu & iquisitione: vñ non accidit dubitatio vel difficultas in eo. Homo autē intelligit cū discursu & iquisitione: vñ accidit dubitatio & difficultas. Simlr maior facilitas vel facultas volūtatis est: in angelo ad exeundū i actū q̄ i homine: qd' patet: qa q̄ cito angelus est, habet potestatē volēdi: eligēdi: amādi homo aūt nō sic: vt pareti paruulo q̄ habet impedimētū a carne: & expectat tēpus vt habeat vsum rōnis: ergo pfectius est liberū arbitriū in angelo: q̄ in homine. Si autem obijciat sic. Vbi est maior libertas: ibi pfectius liberū arbitriū: sed in hoie maior libertas videt: quia homo potest conuerti a bono in malū: & inde a malo in bonū: sed āgelus semel vertit in bonū: vel malū sine reuersione: g̃ &c. Respondetur vtiq; maior vertibilitas est in hoie q̄ in angelo: sed non maior libertas. Liberū ẏo arbitriū attendit penes libertatē: non vertibilitatē. Alia em rōne est, liber tas in creatura: alia vertibilitas: quia libertas est dignitas existens in creatura rationali: vel intellectuali p cōuenię riam & cōuersionem ad primū. s. deum. Vertibilitas aūt sequit ipsam naturam creaturæ rōnalis scdm se. Et ideo nō sequitur: ꝙ vbi est maior vertibilitas: sit maior liber tas. Hæc Alexander in. ij. parte summæ. Item quamuis ele ctio: quæ pertinet ad liberum arbitrium: sit eorum q̄ sunt ad finem: et angelis aduenerit finis eorū: quia scilicet cōiuncti sunt ipsi deo inseparabiliter: ac etiam sancti in patria: non tamen sequitur ꝙ cesset in eis electio: nec p cōsequens liberum arbitrium. Et ratio est: quia id quod est ordinatum ad finem: est duplex. Quoddam vt distans a fine: et i huiusmodi adueniente fine cessat electio eius quod ordinatur ad illum finem Sicut nunc quis eligit velle credere et sperare: quę electio cessabit in patria. Aliud ordinatum ad finē est: vt cōiunctū fini. Et hmōi electio nō cessat aduenięte fine: sed manet cū fine. bea. Tho. sup. ij. sen.

Liberū arbitriū est ī āgelis.

Liberū arbitriū in angelis & ꝓ hoibus.

Quid ꝓ tinet ad rōnē liberi arbitrij.

Liberū arbitriū attendit penes libertatē.

Liberū arbitriū attendit penes libertatē.

Obiectio mouetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quasi liberū arbitrium est homie.

Item sciendum: ꝙ hoc pertinet ad pfectionē libertatis arbitrij: ꝙ possit diuersa eligere: seruato tñ debito ordine finis. Sed ꝙ eligat aliquid deuiando ab ordine finis: vt fit in peccando, hoc pertinet ad effectū libertatis: & ideo maior libertas est in angelis & sanctis q peccare nō possunt: ꝛ in viatoribus. beatus Tho. j. parte. q. lix. arti. iij. In hoie est liberū arbitriū: & añ peccatum: & post ꝑtm: aliter tñ & aliter. Vnde Hiero. ad Damasum. Nos dicimus hoiem semper peccare: & nō peccare posse: vt semp nos liberi cō fiteamur arbitrij. Si ei post peccatum mortale cōmissum: non posset quis vitare peccatū: iā non peccaret: quia Augusti. dicit: ꝙ nullus peccat i eo: qđ vitare nō potest. Gregorius etiam dicit: ꝙ debilis est hostis: qui non pōt vincere nisi volentē: ergo non necessitatur ex quo est volēs. Et quāuis habēs habitū necessario faciat ſm habitū: non tñ oportet: ꝙ peccator semp faciat ſm habitū peccati. Sed p liberum arbitrium: potest vti habitu & nonvti. Et facere potest aliqñ contra ipsum habitū peccati: licet cū difficultate. Tamen manente habitu: nō potest contingere: ꝙ diu maneat nihil agens ſcd'm habitū. Item videt ꝙ peccator: non habeat liberū arbitrium: ga liber⁹ arbitriū diffinitur ꝙ est facultas volūtatis & rōnis: qua bonū: gratia assistēte eligitur. Sed peccator non habet gratiā: ergo nō pōt libere eligere bonū: & ita non habet liberū arbitriū ad bona. Respondetur: ꝙ ille qui non habet gratiā potest eligere bonum: sed non meritorii. Hoc autē nō derogat libertati arbitrij. Dicit em̄ homo esse liberi arbitrij: ſcd'm ꝙ potest agere hoc vel illud. Et nō ſcd'm ꝙ pōt agere sic vel sic taliter scilicet qualiter virtuosus agit: nisi iquantum pōt acquirere habitū virtutis. Vel etiā sic: potest aliter respōderi. Licet gratiā: qua homo possit meritoria opera facere non possit quis ex libero arbitrio promereri seu acquirere: potest tamen ad eam gratiā habendā se preparare: quae ei a deo no denegabitur: si faciat quod est in se: & ideo nō est omnino extra potestatem arbitrij: opera meritoria facere: quāuis potestas arbitrij per se ad hoc nō sufficiat: eo ꝙ modus: qui ad meritū requiritur facultatem naturæ excedit: non autem modus qui est in operibus ex virtutibus politicis. Nullus añt diceret: hominē non esse liberi arbitrij: ga nō pōt taliter velle eligere: sicut deus vel angelus. Quod autē Augu. dicit: ꝙ necesse est hoiem peccare: ante reparationē dānabiliter. Intelligit aliquo posito: tamen respectu nulli⁹ habet necessitatē. Vel dicas: ꝙ de hoc ē duplex opinio. Quidā dicūt: ꝙ homo in mortali existēs nō pōt diu manere quin peccet mortaliter: pōt tñ vitare hoc vel illud mortale: sicut cōiter omnes dicūt de venialibus. Quidā alij dicunt ꝙ in mortali existens pōt vitare omne mortale: non tamē potest vitare: quin sit sub peccato: qa non pōt per se resurgere sine gratia: sicut potuit per se cadere: & ſcd'm hoc libertas arbitrij ſuſtinetur.

Grafia quō habeatur.

Primꝰ error.

§. III. NOTANDVM IGITVR

ꝙ duplex error extat circa liberū arbitriū. Vnus est eoꝝ q dicunt: per liberū arbitriū posse hominē ſufficienter man data implere omnia: & meritorie agere sine gra dei. Sed p gratiam facilius operatur bene. Et hoc est hęresis Pelagianorum, xxiij. q. iij. c. penul. Et cōdēnatur de conse. distin. iij. placuit. iiij. vbi dicit. Placuit vt quicūq; dixerit: ideo nobis gratiā iustificatiōis dari: vt qđ facere per liberū arbitriū iubemur: facilꝰ possimꝰ implere per gratiā: tamēq; etsi gratia nō daretur: non quidem facile: sed tamē possumus etiā sine illa implere mandata diuina: anathema sit.

Scdꝰ error,

Secundus error est eoꝝ qui dicūt: actus humanos ex necessitate procedere. et hoc vel ex constellationibus sub q bus homines nascuntur vel ex immutabilitate diuinæ prēſcientiæ. Sed primū. ſ. de constellationibus. xxv. q. iij. igitur genus. Et per Augusti. in. v. de ciui. dei reprobatur. Secundum reprobatur per beatū. Tho. in. j. parte. et etiā i decre. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. due sunt. vbi Aug. Si quid prouidentia dei prēſciens videt: id necesse ē esse: tamēſi nullam naturæ habeat necessitatem. At quidem ea futura: q ex libertate arbitrij prouenium: prēſciētia cōtuetur. Hæc igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt p dispensationē diuinæ notionis: per se ꝛo cōsidera ta: absolute naturæ ſuæ liberratē nō deserunt. Fiēt igitur ꝑculdubio cūcta: quæ futura deus esse prænoscit: sed eoꝝ quædam de libero ꝑficiscunt arbitrio. Hæc Augusti, ib

Q; homo sit liberi arbitrij: ꝓbatur per illud Eccli. xv. c. deus ab initio cōstituit hoiem: et reliquit eū in manu cōſilij ſui: id est i libertate arbitrij ſcd'm gloſ. Ad qđ ēt facit: quod dicit Hiero. cōtra Iouinianū. ſ. liberi arbitrij nos cō didit deus: nec ad virtutes: nec ad vitia: necessitate trahimur. Alioquin vbi necessitas: ibi nec corona. de pœni. di. ij. ſi enim inquit. §. cæterum. Secūdo probatur ex legum ordinatiōe & exhortatione sic. Præcepta & ꝓhibitiones nō debēt fieri: nisi ei q pōt facere: alꝰ em̄ frustra fierēt: sed homini etiā diuinitus tūt ꝓhibitiones & præcepta: ergo in hoīs potestate est facere: & non facere: & ita est in eo liberū arbitriū. Tertio ex prēmio: & pœna sic. Nullꝰ debet puniri vel præmiari ꝓ eo vel de eo: qđ non est in eius potestate: facere & nō facere. Sed homo iuste a deo punitur: & præmiatur ꝓ suis operibus: ergo homo potest operari & non operari: & ita est liberi arbitrij. Quarto ꝙ homo sit liberi arbitrij, ꝓbatur rōne sic. V bicūq; est intellectꝰ: est et liberū arbitriū: sed in hoie est intellectus: ergo &c. Maior sic ꝓbat. Vbi est æstimatio vel discretio: ibi est & electio sed in hoie est æstimatio & discretio: quæ ptinēt ad itellectum. Nam iudicāt vel discernunt: per apprehensionē veritatis: & ibi est electio: q pertinet ad liberū arbitriū. Nā voluntatē habēt indeterminatā respectu aliquorū libere eligendi vel nō eligēdi: quod patet per experientiā: dum quis eligit vnū postea cōtrariū: ergo ē liberū arbitrium.

Arbitrij libertas ꝓbat.

Quinto ꝓbari pōt: per exēplum quod ponit Augu. de Nabuchodosor & Pharaone. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. vbi dicit. Nabuchodonosor pœnitētiam meruit fructuosam. Nōne post inumeras impietates: flagellatꝰ pœnituit: & regnū qđ amiserat: rursus accepit. Pharao autem ipsis flagellis durior est effectus et pemꝑ: & infra. Quantum ad naturā: ambo homines erāt quantū ad dignitatē: ambo reges: quātū ad causam: ambo captiuū dei populū possidebant: quantū ad pœnam: ambo flagellis clemēter admoniti. Quid ergo fines eorū fecit esse diuersos: nisi ꝙ vnus dei manū sentiēs: in recordatiōe ꝓpriæ iniquitatis ingemuit: alter libero cōtra dei misericordissimā veritatē pugnauit arbitrio. Hæc ibi. Probatur hoc idem sexto: ex ſufficienti diuiſiōe sic. Actuū humanorū: oportet aliquā causam dare. Nō autem ꝑſoumus dicere: ꝙ ꝓpria causa eoꝝ: immediate sit deus. Ratio est: quia ea quę sunt a deo immediate: non possunt esse nisi bona. Actus autē humani: alij sunt mali: alij sunt boni. Secūdo nō possumꝰ dicere ꝙ causa eorum sit necessitas: qa ea quæ sunt ex necessitate eueniūt semꝑ: & eodē mō se habēt: vt ortꝰ solis & hmōi. Hoc autē nō est in humanis actibus qa innumerabiliter variant. Tertio nō possumus dicere: esse causam eorū fortunā vel casum: qa fortuna & casus ē eoꝝ q raro eueniūt: & præter intētionē vt dicit. ij. phisy. Ergo relinquit ipm hominē facīētē: esse cām suorū actuū & principiū: & hoc per liberū arbitriū. Septimo, ꝓbat idē: ex diffinitione liberi arbitrij: diffinitur enim sic: ꝙ est facultas voluntas & rationis &c. sed in hoie inuenitur rō & voluntas: ḡ &c.

Illa quę sunt a deo immediate non possunt esse nisi bona.

Pro huius declaratione dicit Tho. j. parte. q. lxxxiij. ar. j. Qđ quædā agūt absq; iudicio: sicut lapis mouet deorsū: & similr oia cognitiōe carēta. Quæda alia agūt iudicio: sed nō libero sicut aīalia bruta. Iudicat em̄ ouis lupum videns: eum esse fugiendum naturali iudicio & non libero: quia no ex deliberatione: sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile est de quolibet iudicio animalium brutorū. Sed hō agit iudicio libero: quia per vim cognoscitiuam: iudicat aliqd esse fugiendū vel ꝓsequendū. Sed quia iudicū istud nō est ex instinctu naturali i particulari operabili: sed ex collatione quadā rationis: ideo agit libero iudicio potens in diuersa ferri. Ratio enim circa contingentia viā habet ad oppositā: vt patet in dialecticis, ꝓpositionibus et rhetoricis ꝓsuasionibus. Particularia autē operabilia sunt quædā ꝓtingentia: et ideo circa ea iudiciū rōnis: ad diuersa se habet: & nō est determinatū ad vnū. Et tāto necesse est. ꝙ homo sit liberi arbitrij ex hoc ipso: ꝙ est rōnalis. Quod autē dicit apls ad Rom. vij. Non em̄ qđ volo bonū hoc facio: sed qđ nolo malū illud ago: nō est cōtra determinata. Nā appetitus sensitiuus: etsi i aliq̄ possit repugnare rationi: cōcupiscēdo cōtra illud qđ dictat ratio: tamē ex hoc tantū no tollit: quin subiciat rationi. Et hoc est bonū: q đ hō nō facit cū vult: quia. ſ. vellet nō cupiscere: id est nō sentire motum sensualem cōtra rationem: & tamen sentit. Sed per hoc non tollitur libertas arbitrij: quia ibi nō est assensus rationis in tali motu: qui requiritur in actu liberi arbitrij. Similiter ꝙ idem apls dicit ad Rom. ix. Non est volētis neq; currētis &c. Nō sic est intelligendū: quasi homo nōvelit & currat: id est operek bene & feruēter libero arbitrio. Sed quia liberū arbitriū: ad hoc nō est sufficiens: nisi moueatur & iuuetur a deo: qđ etiam dicitur Hiere. x. Non est in homine via eius: neq; viri est: vt ambuler & dirigat gressus suos. Intelligitur quātum ad executiones electionū suarū: in quibus potest homo impedirī: velit nolit. Sed electiones ipe: quæ pertinēt ad liberum arbitrium: sunt in nobis supposito diuino auxilio. Hæc beatus Tho. vbi. s.

§. IIII. LIBERTATEM ARBIꝯ

trij vertibilem in malū: dedit deus homini: seu fecit deꝰ hominem: liberi arbitrij vertibilem in malum quinq; ratiōibus. Prima ratio: est manifestatio diuinæ potentiæ. Voluit em̄ deus ostendere homini: ꝙ sicut sine eo factus non fuerat: ita nec sine ipso: perſistere poterat. Vt ergo cognoscerer: ꝙ diuinū posse: non solū est oīs potētiæ: sed etiam omnis potentiæ conseruatiuū: & ꝙ ille solus est indefectibilis & inuertibilis: ideo voluit & sibi placuit creaturā rationalem facere vertibilē: nec ipsam confirmare in bono quousq; illi constaret ꝙ ipse solus deus est: in quo non cadit non posse. Ad quod facit qđ ait Aug. de pœni. di. ij. c. fi. §. vlti. dicens. Solus ille omnipotens vocatur: qui hoc non potest. f. peccare: qa omnia potest: quę posse ē aliquid posse. Secūda ratio: est manifestatio diuinę ſapiētię: ex ordine malorū cum bonis. ſ. ex vertibilitate hominis in ma

Creatio dei optima

lum: qđ quidem malum: deus ordinat cū bonis. Ex eo ei: ꝙ deus ex malo bonū elicit: diuina ſapientia manifestat: eo ꝙ maioris ſapientę est: ordinare malū cū bonis: & elicere bonū ex malis: q̄ ordinare solū bona cū bonis: vl' elicere bona ex bonis. Et ideo cum diceret: nec possibile esset deū facere mala: debuit talē facere creaturā: quæ posset in operando deficere & malū cōmittere: vt deꝰ mala illa ordinādo in bonū: ſuā ſapientiā declararet. Dicit em̄ Aug. i. x. de ciui. dei. Nec; deus vllum: nō dico angelorū vel hoim crearet: quē malū futurū esse prærciret: nisi pariter nosceret: qbus eos bonorū vsibus cōmodaret. Ostendit etiam dei ſapientia in huiusmodi vertibilitate: ex comparatiōe meriti ad prēmiū. Nemo em̄ est dignus coronari: nisi q legitime certauerit. ñ. ad Timo. ij. Et ideo decuit diuinā ſapientiam: prius hominē quaſi in campo certaminis examinare: q̄ in glia coronare & exaltare. Ad hoc facit quod habetur. lix. disti. c. j. vbi dicitur: ꝙ dignitates nec ecclesiasticę: nec sæculares conferendæ sunt: nō examinatis seu p batis laboribus & exercitijs. Tertia ratio: est manifestatio diuinę misericordię: quę potissimum manifestata est: cum vnigenitum ſuū tradidit pro hominis liberatione. Vnde Ioan. viij. ait ipse vnigenit⁹. Si filius vos liberauerit: vere liberi eritis. Vbi Augusti. Si filius vos liberauerit: non a barbaris: sed a diabolo: non a corporis captiuitate: sed ab animę iniquitate. Et Grego. ait Redemptor noster totius conditor creaturę: ad hoc propriatus: humanam carnem voluit assumere: vt diuinitatis ſuę gra dirupto: quo tenebamur captiuiuinculo seruitutis. ſ. peccati: pristinæ nos restitueret libertati. xij. q. ij. cum redeprot. Quarta ratio ē manifestatio diuinę iuſticię: quæ potissime manifestatur in hoc ꝙ deus tribuit vnicuiq; ſm opera ſua. ſ. bonis bona ęterna tribuendo: & malos ęterna pœna puniēdo Hæc autem retributio & punitio ęterna: nō fuisset nisi deus hominem in statu vertibilitatis condidisset: qa non meretur aliquis vel demeretur: & ꝙ consequēs non præmiatur nec punitur: nisi ꝙ hoc ꝙ est dominus ſuorū actuū per liberā volūtatē. Ad hoc etiā facit: qđ dicit Augu. Valis irę nūq; deus redderet interitum: ſi non ſponteneum inuenirētur habere peccatum. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. j. Et Hiero. Vbi necessitas. ſ. benefaciendi ibi nec corona. ſ. deberur. de pœni. di. ij. ſi em̄. §. cæterum cōfido. Quinta ratio est augmētatio glię beatorum. Nā gloriosius est homini: in vertibilitate ad malū condito: quodāmodo ex meritis gloriā obtinire: q̄ in inuertibilitate conditū fuisse: & sic ſi ne aliquo genere meriti beatificari. Et ꝓpter hoc: ad commendationē iuſtivertibilis in malum dr Eccli. xxxv. Qui potuit trāſgredi: & non est trangressus (. ſ. præceptū) etiā ab hoie puniendū: & facere mala & nō fecit: quo ad occulta: ideo ſtabilita ſunt bona illi⁹ i dño: id est opera illi⁹ fūt firmata in dño: quaſi in fundamēto. quaſi diceret. prēmia illi⁹ firmiter reſeruata ſunt a domino. Hæc Alexā. ij. parte ſummæ. q. lvj. exceptis allegationibus decretorum.

Homo & angelus debent habere liberū arbitriū.

§. V. QVOD LIBERVM ARBIꝯ

trium debuit dari a deo: & angelo et hoi ostenditur rationibus & ſimilitudinibus. Rationibus quidem sic. Primo ex comparatione boni: & est interrogatio Aug. a Deodato. Quid, tibi melius esse videtur i nobis? An illud: ſine quo recteviui potest: an illud ſine quo viui nō potest: Respondet Deodatus. Quis ambigat: id longe esse præſtantius: ſine quo recta vita nulla est. Auguſt. cum ergo in corpore concedas esse aliquid: quo amiſſo: tamen ad recte viuendum non impeditur homo: voluntas libera tibi videtur: nullum bonum ſine quo recte nemo viuit: & confirmat per exemplum dicens. Vides quantum boni deſit corpori cui deficiat manus: & tamen manibus male vtitur: quis eis vel ſæua vel turpia operatur. Si aſpiceres aliquem ſine pedibus: fatereris esse integritatem corporis plurimū bonum: & tamen quivteretur ad nocendum cuiq; vel ſeipſum dehonestando/male vti pedibus non negares: & ſic de oculis & de aliis. Quemadmodum ergo iſta probas in corpore: & non intueris eos qui male vtūtur: in his laudas illum qui hoc dedit donum: & qui hęc dedit bona: ſic liberam voluntatem: ſine qua nemo poteſt recte viuere: oportet esse bonum etiam diuinitus datum: & potius eos esse damnandos: qui hoc bono male vtuntur: q̄ eum qui dederit dare: non debuiſſe fateris. Secunda ratio est: ex ſufficienti diuiſione boni. Nam bonorum quædam sūt magna: quędam minima: quędam media. Bona magna ſunt quibus recteviuitur: vt virtutes quibus nullus male viuit. Bona minima ſunt: vt ſpecies vel ſenſꝰ quorum libet corporum: ſine quibus recteviui poteſt. Bona media ſūt: ſine quibus recteviui non poteſt: vt potentiæ. Voluntas ergo libera: videtur tibi nullum bonum ſine qua recte nemoviuit. Tertio: debuit deus dare liberum arbitrium ad perfectionem vniuerſi. Si quis enim dixerit: non erat tam difficile aut laboriosum omnipotenti deo: vt omnia quę cunq; fecit ſic haberent ordinem ſuum: vt nulla creatura vſq; ad miſeriam peruenireꝛ. Nō em̄ est dicere vt hoc: aut impotēs nō potuit: aut non bonus inuidit. Reſpondeo & dico: ordinem creaturarum a ſummavſq; ad infimam: ita gradibus iſtis decurrere: vt ille inuiderit: qui dixerit iſta non esse: & ille inuideat qui, dixit: iſta talia non debere eē. Si enim talis vult esse ſi eriorem: qualis est naturavel creatura ſuperior: ſam illa est & tanta est: vt adꝺci non poſſit: quia perfecta est. Verbi gratia. Qui diceret lunam debere esse vt ſolem: dupliciter errat. V no modo: quia ad rerum perfectionem aliquid cupit: cum deſiderat alterū ſolem. Alio modo: quia perfectionē vniuerſi vult minuere: cum lunā vult detrahi. Sic a ſimili. Si dicis ꝙ deus voluntatem noſtram debuit facere impeccabilem: & ſic esset absq; miſeria. Erras primo: quia vis adjcere voluntati diuinæ: qđ ē impoſſibile: cum illa ſit perfectiſſima. Secūdo: quia vis diminuere perfectionē vniuerſi: cū etiam noſtra miſeria ad perfectionē vniuerſi faciat. Deſuiſſet autem huic perfectioni: ſi beati ſemper eſſemus. Quapropter ſi ad miſeriā niſi peccādo non peruenit aīa: etiā peccata noſtra neceſſaria ſunt pfectioni vniuerſitatis: quā condidit deus. Quid em̄ tam opꝰ habet miſericordia: q̄ miſer? Et qđ tā idignū miſericordia: q̄ miſer ſuperbꝰ? Qđ probat Aug. ꝓ exēplū tale. Quid tā dignū in domo q̄ homo? Et quid tam indignū adiectū & infimū: q̄ cloaca domus? Seruus tñ in tali domo dejectus intantū: vt mūdandę cloacę dignꝰ habeatur: ornat domū etiā turpitudine ſua. Et vtrūq; horum. ſ. ſeruus & mūdatio cloacę: faciunt ad pulchritudinē domꝰ. Hinc fit: vt creatura ſuperior: peccans: ęteris inferioribꝰ puniatur: quia tamē ille ſunt infinitæ: vt ornari etiā a turpibus animis poſſint: atq; ita vniuerſitatis, decori cōgruere. Habitationi ergo cœleſti: talis anima non cōgruit per pētm: terreſtri autē cōgruit per ſupplicii. Raynerius.

Bona ſunt tripliciter.

Instructio hominis bene ſacta.

§. VI. DE LIBERO ARBITRIO

qđ est debilitatum in mō. Confirmatū in bono. Obſtinatum in malo. Et quantū ad primum dico ꝙ liberum arbi

Beneficiū icarnatiōis

Expo nuntur verba.

Universidad de Deusto
Biblioteca

triũ:est debilitatũ in mõ. Nã in eo q incidit ĩ pctũ liberũ arbitriũ nõ est ablatum:sed dr esse debilitatũ: hoc modo s.qd prius ante pctũ facile poterat:postmodum post pcatũ sine difficultate &pugna non possit. Sed contra mgr sentẽ.in.ij.dist.xxv.dicit:q homo ante recuperationẽ grę non põt non peccare etiã mortaliter:ergo sine gratia non põt homo vitare peccatũ. Et sic liberũ arbitriũ: videt esse ablatum vel coactũ. Respondeo et dico:q liberũ arbitriũ etiã post peccatum: põt vitare pctũ:qd ostenditur simili tudine &ratione. Et similitudo exempli paret ex hoc. Sicut videre dicitur dupliciter:vt dicit pbus i.ij.de anima.s. habere visum:&vtivisu. Ita etiam peccare dicitur dupliciter. Vñ cũ dr:ante recuperationẽ gratię:homo non põt non peccare:intelligitur non habere peccatum. Nam anteq homo p dei gratiã rapararetur:&a pcõ liberaretur: semp erat in peccato. Sed non põt intelligi:q non potest homo nonvti pcõ:qa existẽs i mortali:põt per libeꝝ arbitrium peccatũ cõmittendũ vitare:quãuis non tã facilĩter sicut ante peccatũ. Ratione autẽ idem probatur tali. In omnibus quę sub electione cadunt:voluntas libera manet. Electio autẽ est actus liberi arbitrij:ergo &c. Vñ dicere q volũtas velit aliquid &cogatur ab eo:est implicatio contradictionis:qa necessitas coactionis est contraria voluntati:vt in.v.Metaph.dicit pbs. Eo q voluntarium est: cuius principiũ est abintra. Violentũ autẽ est:cuius principium est abextra.vt dicit philosophus in.iij.Ethicorũ. Ergo etiã post peccatũ remanet volũtas libera:ad nõ peccãdũ:vel peccatũ sequẽs vitandũ. Hæc beat⁹ Tho.in.ij.sententi.distin.xxv. Raynerius. ad hoc etiã facit:quod dicitur di.xlv.de iudæis.vbi sic habetur. Sicut homo propria arbitrij voluntate serpenti obediẽs perijt. sic vocante se gratia dei:propria mentis conuersione:quisq credẽdo saluatur. Ergo nonvi:sed liberi arbitrij fuit voluntate &facultate:vt conuertantur suadendi sunt:non potius impellẽdi. Hęc ibi. Secundo liberũ arbitriũ considerari põt: vt confirmatum in bono. Et ex natura quidẽ:non potest liberũ arbitriũ esse confirmatũ in bono. Et q nulla creatura rationalis habeat liberũ arbitriũ:confirmatum in bono ex sui natura. Probatur primo:ex ipsius inuẽtione. Nam liberum arbitrium nõ inuenitur in aliqua creatura:nisi in angelo &in homine: sed tam homo q angelus peccauit: ergo nullius creaturę:liberũ arbitriũ est naturaliter confirmatum in bono. Secũdo idẽ probatur: exempli inductione sic. Proprietas naturæ superioris: nõ põt inferiori naturæ:naturaliter cõuenire: nisi in superiorẽ naturã eõuertatur:vt verbi gratia. Sicut nõ põt fieri:q aqua naturaliter sit calida:nisi conuertatur in naturã ignis: sed habere indefectibilẽ bonitatem:est proprietas diuinæ naturæ:ergo non põt esse:q alicui alij naturę cõueniat natura liter:nisi in diuinam naturã cõuertatur: quod est impossibile. Tertio probatur idẽ:ratione tali. Quęliber creatura cũ non sit:vel cũ nõ habeat p se eẽ:est ex nihilo procedens:& ideo flexibilis:& ex se ad nihilũ tendẽs. Preterea cum nulla creatura sit bonũ vniuersale sed particulare:ex se est contrarij:id est mali suscipiens. Solus autẽ deus est: naturaliter impeccabilis. Tũ quia ipe est bonũ essentiale & actuale:nullius potentiæ permixtionẽ recipiens. Tum quia ipse est bonũ vniuersale:nulla perfectioe carẽs. Tũ quia ipse est:nec esse incipiens:nec ad non esse tendẽs:vel esse definẽs. Et ideo solus deus: habet liberũ arbitriũ naturaliter impeccabile:& p firmatũ in bono.b.Tho.i quęstionibus de veritate.Rayneri⁹. Ex gratia autem põt liberum arbitrium confirmari in bono:etiam in statu vię. Et hoc probatur exempli inductione:ratione:& distinctioe. Exẽpli inductioe pater:in beata virgine Maria: q̃ in statu vię ita fuit cõfirmata in bono: vt deinceps peccare nõ posset. Et merito cõpetebat: eo q beata virgo erat mater sapietiæ diuinæ:in qua nihil coiquinatũ icurrit. Sap.vij. Probat idẽ per exẽplũ apl'oꝝ:qui per aduẽtũ spũsti fuerũt p firmati i bono:qd etiã decuit:qa erãt quasi fũdamẽtũ & basis toti⁹ eccliastici ędificij:vñ oportuit eos eẽ firmos. Sed o pbat hoc idẽ rõne sic. Tũ hõ habet liberũ arbitriũ in bono cõfirmatũ:qñ bonũ perfectũ (quod de⁹ ẽ) mẽti humanæ est vnitũ:sed de⁹ mẽti humanę vnit p gratiam:nõ autẽ per naturã: ergo liberũ arbitriũ cõfirmari põt per gratiã:nõ p naturã. Cõfirmat hęc ratio p exẽplũ: in hũano corpe: qa corp⁹ humanũ habet ex sui natura:q sit corruptibile:sed dono gr̃ę:efficit icorruptibile.ĩ.Cor.a xv. Oportet hoc corruptibile induere incorruptionẽ: ita liberũ arbitriũ hois:qd ex sua natura habet q sit flexibile in malũ:p gr̃am:pot in bono cõfirmari. Exẽplũ aliud induci põt.s.de aere & de luce. Sicut enim aeri naturaliter repugnat:q sit actu lucidus: non tñ q possit illuminari. Ita repugnat libero arbitrio ex eo:q ex nihilo q sit naturaliter confirmatũ in bono:nec hoc ei:nisi per gratiam concedi põt. Et sicut lux superueniens aeri: aufert obscuritatẽ aeri.quã sine luce habet naturaliter: ita ex defectu liberi arbitrij est:q in malũ flecti põt. Et hunc defectũ aufert gratia:perficiẽdo naturã liberi arbitrij:cõfirmãs ipm in bono. Tertio pbat hoc:distinctioe sic. Dupliciter aliquis est pfectus.s.pm quid:vt in via:qñ quis habet fidẽ & charitatẽ:pm modum vitę pntis. Et simpr vt ĩ patria: quãdo perfecte diligit deũ: nec tamẽ in via aliquis omnino perfectus est vt in patria:ita aliquis potest esse confirmatus in bono in via:qui tamẽ non est cõfirmatus omnino in bono:vt ĩ patria. Verbi gratia. Aliquis habet liberum arbitrium cõfirmatũ in bono dupliciter. Vno modo simpliciter:ita q oino peccare nõ põt: sicut beati qui sunt in patria:habẽtes in se suę firmitatis sufficiens principiũ.s.donũ gloriæ:ex quo oino peccare non possunt. Alio modo dicuꝝ aliqui cõfirmari in bono: p hoc q eis datur donũ diuinæ gratiæ: quo ita inclinãtur in bonum. q non de facili possunt deflecti a bono: nõ tamẽ per hoc donũ retrahũtur a malo: q oino peccare nõ possint: nisi diuina prouidentia custodiẽte: & hoc modo aliqui in statu viæ:possunt cõfirmari in bono.s.ex dono gratię & nõ primo modo.s.ex dono gloriæ: vt in statu patriæ. Et ratio est:quia non potest aliquis omnino impeccabilis red di:nisi auferatur totaliter omnis origo peccati. Quod nõ contingit in statu vię:nisi in domino Iesu: qui simul erat viator & cõprehẽsor. Et nota:q ẽ quis liberũ arbitriũ hominis:naturaliter possit flecti ad malũ: non tñ sequit:q gra superueniẽs:si tollat istam flexibilitatẽ ad malum:q propterea destruat naturã. Nõ em per hoc destruit naturam:sed perficit eam. Nam ex defectu naturæ:liberi arbitrij est q flecti possit ad malũ. Sed gratia hunc defectum a natura aufert:perficiendo naturã: & in bono confirmãdo. Item posse peccare:& tñ non peccare:non facit ad meritum:sed ad manifestationẽ meriti: inquãtum ostẽditur per hoc opus bonum esse volũtariũ:propter quod in laudem viri iusti dicitur. Qui potuit trãsgredi:& nõ est trãsgressus. Et ideo: si ex gratia cõferatur alicui q non possit peccare:non propter hoc minuitur virtus meriti.b.Tho. ĩ quæstionibus de veritate. Raynerius. Tertio:liberũ arbitrium cõsiderari potest:vt obstinatũ in malo. Quod potest intelligi dupliciter.s.vel in vita præsenti: vel i vita futura. Sed obstinarus in malo:,potest dici quis dupliciter. Importat em obstinatio. quandã firmitatẽ animi in peccato:a qua reuerti non potest. Sed q quis non possit reuerti a peccato: potest intelligi vno modo.s.inquantũ vires suæ:non sufficiũt ad hoc:q liberetur a peccato tota liter:& sic in mortale cadens:dicitur nõ posse a peccato resurgere:& ad iustitiã redire. Sed ex ista firmitate in peccato:nõ proprie quis dicitur obstinatus. Alio modo habet quis firmitatẽ in peccato:ita q nec cooperari põt ad hoc: q a peccato resurgat. Et siquidem istud non posse cooperari ad resurgendũ:intelligitur quo ad facilitatem: id est quia nõ de facili potest cooperari ad hoc:q exeat a peccato. Sic est obstinatio imperfecta in vita præsenti: dum.s. aliquis habet animũ firmatũ in malũ: q in eo non surgunt motus ad bonum:nisi debiles: tamẽ quia aliqui surgunt ex eis:datur via vt præparetur quis ad gratiam. Si autem non posse cooperari ad resurgẽdum a peccato: intelligitur simpliciter:ita.s.q nullo modo potest cooperari:q exeat de peccato:sic est pfecta obstinatio:qua dæmones obstinati sunt & dãnati. Hoc autẽ modo:nõ potest liberũ arbitriũ esse in via obstinatum. Quod probatur auctoritate:similitudine:& ratioe. Auctoritate primo ,pbatur. Nã super illud ad Roma.ij. Secũdum duritiã tuam: & impœnitens cor tuũ &c. Dicit Augu. & habet in glossa:q ista impœnitẽtia:vel cor ipœnitẽs q̃diu quisq in hac carne vixit:iudicari non potest. De nullo enim desperãdum est:q̃diu patientia dei:ad pœnitẽtiam expectat. Et subdit. Paganus est hodie, Iudæus infidelis est hodie. Hæreticus est hodie:schismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam veritatem &pacem:& sequatur catholicam fidẽ & vnitatem veritatis. Quid si isti: quos in quo cq genere erroris damnas tamq desperatissimos:anteq finiant vitam istã:agant pœnitentiã:in futuro inueniãtve ram vitam. Nolite ergo anteq veniat tempus iudicare.

Nota q desperatos.

Hæc ille. Et Leo papa. Nemo est desperandus: dũ in hoc corpore cõstituꝝ est:quia nõnunq quod diffidentia ætatis differtur:consilio maturiori plicitur. de pœn.di.vij. nemo. Secũdo:probatur idem ratioe sic. Quod quis peccat:aut peccat ex rationis errore aut ex passione, aut ex habitus inclinatione. Et siquidẽ peccat homo ex errore rationis:quia non in generali:sed in particulari errat: tunc ratio non ita pertinaciter inhęret falso:quin per cõtrariã rationem a tali peccato auerti possit. Si vero ex passione peccat passio resoluitur &reprimitur:&sic a peccato auertitur. Si autẽ peccat ex habitus inclinatione:tunc quia totaliter habitus animã non corrũpit:potest a peccato auerti. Et sic patet:q quocũq modo vel moriuo qs peccet: potest a peccato liberari &pœnitere. Tertio ostenditur idẽ: similitudine morbi. Nam morbus potest esse incurabilis tribus ex causis. Prima:propter naturam morbi: vt lepra &hmõi. Sed a ,pter imperitiã medici. Tertia propter indispositionẽ subiecti. Sed morbus spũalis viatoris hois: s. peccati:nõ est incurabilis ex prima causa scilicet ex natura morbi:quia non peruenit ad terminũ malicię. Neq ex secũda causa.ĩ.imperitia medici: quia deus scit & potest: omne peccatũ curare. Vnde ex septima synodo habetur. Omnẽ pœnitentiã recipit deus. &.j. bonus in oibus deus: &aperta sunt viscera ei⁹ omni homini pœnitẽti.s.q.vij. si quis oẽm. Neq ex tertia causa.ĩ.in dispositione hominis qa sicut per aliũ in peccatũ cecidit:ita per alium resurgere põt. Ergo in statu viæ:nullus potest ita esse obstinat⁹: seu immutabiliter firmatus in malo:quin resurgere possit & liberari, Vnde Christ. Etiã si ad summũ quis peruenerit malorũ:& inde tñ velit reuerti ad virtutis viã: suscipit de⁹ libenter ample.ctur:&oia facit vt ad priorem reuocet sta

Quõ liber. arb. põt in malo esse obstinatũ qd põt itelligi dupli.

Null⁹ via ẽ q̃ ie.ẽ ob stinat⁹. Primo.

In alia tum.de pœni.distin.ĩj.talis. Raynerius. Sed in alia vita: vita:li.s.in inferno liberũ arbitriũ est omnino firmatũ immutabeꝝ arbiliter in malo. Et hoc ,pbatur auctoritate: ,prietate: & ratione: auctoritate quidẽ Ecclęs .xj. Vbi ceciderit lignũ.i. firma- (homo p mortẽ) siue ad Austrũ siue ad Aquilonẽ. i. siue i tum im statu gratiæ. siue in statu mortalis peccati: ibi erit. s. immutabiliter. Et Lu.xv. dixit Abrãa. Chaos magnum firmatũ est inter nos &vos &c. qd est immutatio status. Et Damascenus. Qd est homini mors: hoc est angelis casus sed homines post mortẽ non sunt capaces pœnitentiæ. Ergo nec angeli post casum. Sed o probatur hoc ,prietate sic Fœlicitati beatorũ: opponitur miseria dãnatorũ. Sed ad fœlicitatem beatoꝝ pertinet:q habeãt liberũ arbitriũ ita firmatũ in bono:q nullo modo possint deflecti in malũ: ergo etiã ad miseriã dãnatoꝝ pertinet, q ita sint obstinati &firmati in malo:q nullo mõ possint deflecti i bonũ. Tertio probatur idẽ rõne. Et prima ratio ad hoc est: ex defectu pœnitẽtię sic. Nõ paret reditus de pctõ in bonũ: nisi per pniam. Sed in agenti malum ex certa malicia:& decedente in ipso non cadit pœnitẽtia:ergo est immutabiliter confirmatus in malo. Alia ratio est:ex defectu gr̃ę sic. Si cui gr̃a superinfusa:confirmatur liberũ arbitriũ in bono ita diuina gratia excl̃usa:firmat liberũ arbitriũ in malo. Sed in eo qui decedit in mortali est gr̃æ priuatio &conclusio:igitur talis sic decedẽs: pœnitere nõ põt. Tertio, pbat: ex defectu diuinę iustitię sic. Iustitia diuia exigit: vt sicut gloria beatorũ est perfecta &perpetua:ita dãnatoꝝ pœna &miseria perpetua sit:qa (vt dr Mat.xv.) ibunt hi in supplicium ęternũ:iusti autẽ in vitam ęternã. Ergo liberũ arbitriũ dęmonũ & dãnatorũ: est ita firmatum in malum: q ad bene volẽdũ:reuerti non possunt. Et si arguatur sic in contrariũ. Fortior est charitas q̃ cupiditas: ad peccatũ pertrahẽs. Iuxta illud:qd dicit glo.sup illud. Bonũ mihi lex oris tui:super milia auri & argenti. Sed dæmones vel homines a charitate in peccatũ ceciderũt. Ergo multo fortius a peccato redire possunt ad charitatẽ: & a malo ad bonũ. Respondeo:q charitas est fortior q̃ cupiditas vel pctm:si fiat cõparatio pm eundẽ modũ habẽdi:vt.s.vtrumq acciatur:vel in via vel in termino vię. Sed si unum accipiat via:aliud in termino vię:nõ sic ẽ:qd sic patet. Quia charitas viatoris est fortior:q̃ cupiditas viatoris. Sed existẽs in termino malicię:firmius se habet:& firmẽ⁹ inhæret. Potest etiã dici:q dæmones nũq habuerunt charitatem pm quosdam:ad quod facit de pœni.dist.ĩj.c.principium. Vt si habuerunt:nũq eam:nisi sicut in statu viæ habuerunt. Homines autem dãnati:similiter cadere non potuerunt: nisi a charitate seu gratia viatoris. Hæc beatus Thom. in quæstione de veritate. Raynerius

§. VII. NOTANDVM EST ETIAM

q libertas arbitrij excludit coactionẽ: icludit electionem: admittit variationẽ. Quantũ ad primũ. s. q liberũ arbitriũ excludit coactionẽ declarandũ: notãda est distinctio: quã facit magister sentẽ ia.ĩ.lib.dist.xxv ij. de libertate. Dicit enim: q est triplex libertas arbitrij. s. a necessitate: a actionẽ pctõ: & a miseria. Ratio huius distinctionis: pm bea. Tho. est ista: qa coactio: quã excludit libertas: est duplex. Quędam est perfecta & sufficiẽs: quæ dr cõpulsio: & sic prima est coactio. libertas: est a necessitate vel coactione: quæ libertas a coactione p se: & semp sequitur liberũ arbitriũ. Vnde dicit magister sen. ibidẽ: q liberũ arbitriũ: & añ pctm & post: æque liberũ est a coactione: qa sicut ante peccatũ cogi nõ poterat: ita nec modo. Ideoq volũtas merito apud deum iudicatur: quæ semp a necessitate libera ẽ: & cogi nõ põt. Vbi necessitas: ibi libertas nõ est: vbi libertas nõ est: nec voluntas est: & ideo nec meritũ. Hæc magr ibidẽ. Quędã vero coactio est imperfecta & insufficiẽs: quæ potꝰ impulsio q̃ coactio dicitur. Et hæc est duplex. Vna est impulsio quę per se liberũ arbitriũ impellit vel impedit: sicut habitus & dispositiones: q̃ sunt in aia. Et sic est libertas a pctõ. De qua. ĩ. Cor. iij. dicit apl'us. Vbi spũs dñi: ibi libertas: & vitas in euãgelio. Ioã. viij. Si filꝰ vos liberauerit vere liberi eritis. Quæ libertas a peccato: etsi post pctm nõ tollitur: tamẽ debilitatur. Sed a coactio imperfecta: quæ impulsio dr: impellit vel impedit liberũ arbitriũ p accedẽs: sicut i potẽtiæ: & pœnalitates: quę sunt ex pte corpis: vsum liberi arbitrij impedientes: & sic est libertas a miseria. De qua apl'us ad Rom. viij. Ipsa creatura liberabit a seruitute corruptionis: in libertatem glorię filiorꝝ dei. Vbi notã dũ: q nulla miseria vel pœnalitas corpis: libertatẽ illã: q est a necessitate coactionis excludit: eo q nũq ad tãta mi seriã vł pœnalitatẽ corporis deuenitur: q liberũ arbitriũ cogi possit hea. Tho. in scrip. super. ĩ. sentẽ. disti. xxv. Raynerius. Cõtra prædicta occurrit triplex obiectio. Prima est talis. Grego. dicit: q peccatũ quod per pœnitentiã nõ diluitur: mox suo pondere ad aliud trahit. Cum ergo tractio: sit quidã motus violẽ⁹ pm philosophũ: ergo videt quis cogi: ad peccatũ. Respondeo pm beatũ Tho. in quæstionib⁹ de veritate: q peccatũ cõmissum: non trahit cogẽdo volũtatẽ sed inclinãdo: inquantũ priuat gratia per quã fortificabat contra peccatũ: & inquantũ etiã exactu peccati: relinquitur dispositio & habit⁹ in anima. Secũdo arguitur sic. Quicũq vincitur: ab aliquo cogitur: sed pm philosophũ incõtinens vincitur a passionibus: ergo passiones cogunt voluntatem. Respondeo: q incõtinens dicitur vinci a passionibus: non q passiones cogant: & ĩmutent necessario volũtatem: alioquin incontinens non esset punięndus. Sed dicit talis vinci a passionib⁹: inquantum earum impulsui volũtarie cedit. Tertio arguitur p hoc: quod dixit pater familias Lucæ. xiiij. cõpelle intrare. Intratur autẽ ad cœnã patriæ per voluntatẽ: ergo per angelum: qui est minister dei: volũtas potest cogi ad aliqd. Respondeo: q illa compulsio non est coactionis: sed efficacis persuasionis: per aspera vel leuia. Vnde Grego. Quis huius mũdi aduersitatibus fracti: ad dei amorem redeũt: compelluntur intrare. Raynerius. Ad hoc etiam pulchre facit: quod habetur. xxiij. q. viij. displiceat. &.q. vj. iam⁹o. § vlti. Secundo: libertas arbitrij: includit electionẽ tamq immediatũ: & propriũ actũ eius. Et pm hoc Bernar. distinguit libertatem i libro: de libero arbitrio sic dicẽs. Est triplex libertas: scilicet arbitrij: consilij: & complaciti. Ratio huius est: quia cũ liberũ arbitrium: includat electionem: & nihil sub electione cadat: nisi pm q habet aliquã rationẽ boni: pm diuersos gradus bonitatis in humanis actibus. Bernũ. diuersos gradus libertatis: seu diuersas libertates distinguit. Vt verbi gratia. Primo in humanis actib⁹ est aliquid bonum: quia licitũ: qd. s. nulla lege phibe-

Liberũ arbitrium includite

Iectio nem.

Ex gr̃a creatura põt confirmari in bono.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur:& reſpectu iſtius boni liciti:dicit libertatē arbitrȝ: qa in iudicio noſtro cōſiſtit:vt hoc ſequamur vel non. Vbi nora:ꝙ libeꝝ arbitriū:habet officiū iudicis& arbitri. Primo:habet officiū iudicis:& ꝑ quo ad rōnē: qa ſicut iudex in iudicādo debet ſequi leges: & arctatur ad ſequēdū eas: ſic liberū arbitriū habet officiū iudicis quo ad rōnē:qa i quātū deliberat:debet ſeq leges. Sc̄do:inquātū liberum arbitriū libere vult,tenet formā arbitri.Hoc enim ad voluntatem pertinet:libere hoc vel illud velle vel eligere.Et ideo magis dr liberum arbitriū:ꝙ iudiciū. Sc̄o: ē aliqd in humanis actibus:qd' nō tantū eſt licitum: ſed etiā vtile.Quia omnia mihi licent,ſed non omnia expediunt:vt dicit apls,ꝙ.ad Corinth̄. vj. Et ꝓm hoc aſſignat & diſtiguit Bernar.libertatē conſilȝ.Nam conſilū eſt de meliori bono:quod eſt expediens ad ſalutē.Tertio:in humanis actibus eſt aliquid bonū eligendum:quod delectat. Et reſpectu huius aſſignat Bernar.libertatem cōplaciti.Vnde dicit ibidemBernar,ꝙ libertas arbitrȝ:habet diſcernere:qd liceat.Libertas arbitrȝ:habet probare quid expediat. Libertas arbitrȝ:habet experiri quid libeat.Hæc Thom.ſuper.ȝ.ſenten.diſtinc.xxv. Tertio dico,ꝙ liberū arbitriū admittit:id eſt habet variationem. Et cū ſit triplex libertas(vt dictū eſt)liberū arbitriū quantū ad libertatē:quę a neceſſitate ſeu coactione compulſiua : per ſe non augetur vel minuitur:ſed ęqualiter habetur:qa hoc eſt naturale& eſſentiale libero arbitrio:vt ſufficiēter nō cogat:coactione cōpellente.Et hoc.ſ.non poſſe ſufficiēter cogi&ꝓpelli: ſequitur liberū arbitriū:in quolibet ſtatu.ſ.ante peccatū & poſt peccatū.Nō ergo per ſe augetur vel minuit libertas arbitrȝ:ſed p accidens tantū.i.rōne naturæ: in qua inuenitur:& quā liberꝝ arbitriū cōſequitur:&hoc ſic ,pbaſ. Ois pro⁹rietas q̄ cōſequitur aliquā naturam: quanto illa natura in aliquo inuenitur nobilius:tāto etiā illa ,ppriętas perfectius pticipaſ ab illo: ꝓm quē modū homo dicit minus intelligēs:ꝙ angelus.Vñ ga libertas arbitrȝ cōſequitur naturā & potentiā intellectus & voluntatis:& hęc perfectiſſime ſunt in deo:&in angelo nobilius ꝙ in hoie. Ideo libertas a neceſſaria coactione: pfectius reperitur & nobilius in deo ꝙ in angelo:& in angelo:ꝙ in hoie: & in vno angelo magis:ꝙ in vno alio,Vñ patet:ꝙ libertas arbitrȝ:no variaſ ex parte ſuę naturę vel eſſentię: ſed p accidens,ſ.ex parte ſuæ cauſæ : quæ eſt intellectus & voluntas. Nam ſm ꝙ natura inuenit intellectiua:nobili⁹in vno q̄ in alio:vel minus nobilius:ſic libertas iſta intenditur vl remittit.Libertas ſc̄da:q̄.ſ.eſt a peccato ꝺtraria coactioni imperfecte & inſufficienti,q̄ ipulſio vel diſpoſitio nūcupatur:vt ſunt habitus & diſpoſitiōes iteriores pc̄tōꝝ::augetur talis libertas vel minuit in hoie ſm diuerſos actus Qc̄ ſic declaratur.Libertas iſta a pc̄tō : eſt cōis triplici ſtatui hominis.ſ.In innocētia.In reparata gra . In gloria . Et tamen augetur & minuit ante peccatū & poſt peccatum. Vnde magiſter ſentē.lib.ȝ.diſti.xxv.Semp volūtas hois libera eſt:ſed non ſemper bona eſt . Nō em eſt bona:niſi a peccato liberata ſit: & ſubdit . Liberū ergo arbitriū : cū ſemper & in ſingulis ſit bonum:non tamē eſt pariter libe rum in bonis & in malis:& ad bona & ad mala. Liberius eſt em in bonis vbi liberatū eſt.ſ.a peccato per gratiam q̄ in malis: vbi liberatū nō eſt: & liberius ad malum qd' per ſe agit:ꝙ ad bonū:quod niſi gratia adiuuetur et liberetur:non poteſt.Hæc magiſter.In ſtatu innocētiæ:poterat homo peccare,& non peccare.In ſtatu naturæ reparatæ poteſt peccare & non poteſt non peccare: ſaltē veniaIiter.In ſtatu gloriæ : poterit non peccare : & non poterit peccare . Sed in ſtatu naturæ deſtituta gratia : non poteſt non peccare:etiā mortaliter:id eſt non eſſe in mortali qd' cōmiſit:quia ex ſe non poteſt exire:,vl' nō poteſt difficulē nō incurrere alia mortalia:ſemper tñ volūtas: a coactiōe eſt libera.Libertas a miſeria : q̄ eſt contraria coactioni imperfectæ & inſufficiēti: quæ dicit impellēs vel inducens: ſicut ſunt pœnalitates exteriores:vt fames:ſitis: infirmitas corpalis:mutabilitas mētis:tētatio hoſtis & huiuſmōi:nō eſt æque in oib⁹ hęc libertas:ſed ſm magis: & min⁹ reperit in diuerſis.Nā pfectiſſime in deo:poſt deū maxime in angelo bono:minor in homine bono:minima in homie malo:nulla in dæmone:vel dānato hoie : vt dicit magiſter ſenten.diſt,xxv . Omnis tamē miſeria mētis & corporis:quātūcūq; magna: neceſſitatē coactionis ſemp exclu-

Liberū arbitriū habet officiū iudicis & arbitri.

Liberū arbitriū:habet & admittit variationē.

Volūtas hominis ſemper eſt libera:licet non ſemper bona.

dit:quia numq̄ in ſtatu vitæ præſentis: ad tātā miſeriā deuenitur mētis vel corporis:vt liberū arbitriū cogi poſſit, al's non diceretur liberū: nec efficeretur meritoriū vel demeritoriū.b.Tho.ſuper.ȝ.ſen.Raynerius . Hinc Ambro. Quoꝝ nos dñi ſumus.ſ.a ſtuū noſtroꝝ & pc̄tōꝝ:eoꝝ principia extrinſecus non requiramus: nec deriuem⁹ in alios: ſed agnoſcam⁹ ea:quę ,ppria noſtra ſunt: qd' em poſſum⁹ nō facere ſi volum⁹.huiuſmōi electionē mali: nobis poti⁹ debemus adſcribere ꝙ alijs.Ideo etiā in iudicijs: iſtiuſmodi voluntarios reos:non neceſſitate cōpulſos:culpa cōſtringit:pœna condēnat.xv.q.j.c.illa,§.j.eiuſdem quæſtionis dicit.Ex voluntate pc̄tā procedunt:quæ libero mentis arbitrio:& delinquendi propoſito committuntur.

§. VIII. NOTANDVM ETIAM

Liꝺras ē ꝙdruꝑlex.

ꝙ quadruplex eſt libertas.ſ.puerſa:mūdana:vera:& plena.Libertas puerſa eſt:quando quis abutitur libertate ad peccandū.& hæc libertas a iuſtitia eſt:quā nullus ſeruare cogitur.de qua.j.Pet.ȝ.dr.Quaſi liberi:& non quaſi vela mē habētes.i.quo maiori libertate vtimini apd' hoies:eo liberius diuino famulatui ſubiugati ſitis.Et ſubdit. Non quaſi velamē habētes malitiæ: libertatē . Gloſ.qa ex hoc ꝙ liberi ſunt multi:ſe velāt & defendunt pc̄ā. Alia gloſ. Et nō habētes velamē malitiæ:vt tāto liciēt⁹peccēt,q̄to iugo ſeruitutis dei munimini. Et addit apls. Sed ſicut ſerui dei.Gloſ.Seruitus dei humilitatē : & puritatē a culpa requirit. Sc̄a libertas: quę dicitur mundana ſeu humana eſt:qua quis alterius eſt domino non ſubiectus,de qua Iob.ȝ. Seruus & liber a dño ſuo.ſ.in alia vita.Et,j.ad Cor.vij. Seruus vocatus es:non ſit tibi curæ:ſed & ſi potes fieri liber:magis vtere. Seruitus huic libertati contraria:inducta eſt de iure gentium.vt patet diſt.j.ius gentiū. Originata in iure diuino:ex irriſione Noe facta a filio ei⁹ Cham.Gen.ix. Maledict⁹ Chanaan:ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis.Et Ambro.Nō eſſet hodie ſeruitus :ſi ebrietas nō fuiſſet.diſt.xxxv.c.ſexto die.Iure humano ꝓfirmata:canonico & ciuili.Hęc libertas multū appetitur:qa nō bene pro toto:libertas venditur auro.Sed propter peccata multipliciter pditur: vt patet de populo Iſrael : qui ex libertate frequenter propter ſcelera : eſt ſeruituti addict⁹. Iudi.per totū. Tertia libertas:eſt vera & ſpūalis:quæ eſt libertas gratiæ.ſ.carere criminib⁹.Et eſt iſta cōtraria:malæ ſeruituti,ſ.peccati.De qua chriſtus Io.viȝ . Omnis qui facit peccatū:ſeruus eſt peccati. Vbi tria nota. Primo dictio generalis:ibi.Omnis.ſ.diues & paup:Iudæus & Græcus:imperator vel vaſallus . Non eſt enim diſtinctio Iudæi & Græci:omnes enim peccauerunt. Qui omnia dicit: nihil excludit.diſt.xix.c.ſi Romanoꝝ.circa mediū. Secūdo rangitur trāſgreſſio criminalis:ibi. Qui facit peccatū. & nō ſolum qui facit:ſed & qui cōcupiſcit . Peccatū enim eſt ſm augu., voluntas retinēdi vel cōſequendi:quod iuſtitia vetat:vnde liberū eſt abſtinere,xv.q.j.c.j.circa finē.

Tertio:notatur conditio vilis & pœnalis:quia ſeruus ē peccati.Hieremiæ.ȝ.Qz vilis facta es nimis : iterans vias tuas,Vilißima autē huius ſeruitus : quia cū peccatū nihil ſit in rerum natura.Huiꝰ ſeruitio peccator adȝcitur.ȝ. Pe ſpicabitri.ȝ.A quo quis victus eſt :huius et ſeruus eſt : ſed peccatorvincitur a vitijs.ergo &c̄.Et dicit Anſel.ꝙ peccatū nō habet:vnde dominetur homini:quia peccatū eſt quidam defectus ſeu priuatio modi:ſpeciei & ordinis:ſed tamē homo habet vnde ſit ſeruus peccati.ſ.volūtatis conſenſum. Vnde Augu.ſuper Ioā. ſuper dicta auctoritate . Omnis q facit peccatum &c̄.Omiſerabilis ſeruit⁹.Seruus hominis: aliquando ſui domini duris imperijs fatigatus: fugiendo requieſcit.Seruus aūt peccati quo fugit: ſecum trahit quo cūq; fugerit.Peccatum enim qd' facit intus eſt : voluptas tranſit:peccatū non trāſit:pæterit qd' delectat:remanet: qd' pugnat.Solus de pc̄tō liberare pōt: qui venit ſine peccato propterea dixit Io.viȝ. Si liberauerit vos filius:vere liberi eritis.Licet autē iſta libertas a crimine ſit vera:eſt tamen in præſenti ipfecta:qa(vt ait apls ad Gal.v.)Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū : & ſpiritus aduerſus carnē. hæc em ſibȝnuicem aduerſatur:vt nō quęcūq; vultis:illa faciatis. Vbiteria oſtēdit,ſ.Pugnam:cauſam & ſequelam.

Primo oſtendit pugnā:dicēs . Caro concupiſcit aduerſ⁹ ſpiritū.i.ſm gloſ.Augu. Anima carnali cōcupiſcētia : ſpiritu reluctatur ; quæ carnalis cōcupiſcētia non eſt in carne;ſola

Seruitꝰ ꝓceſſit ex ebrię tate.

Pugna carnis & pñ

ne ſola:nec in anima ſola:ſed ī vtroq;:qa ſine carne & aia nulla delectatio ſentitur.ſ.corporalis,Sicut videre nō eſt ſolū oculi nec aiæ:ſed cōiūcti.Et eſt iſta pugna ſm Amb. ī glo.magna,cōtinua,& piculoſa.Magna qa cōtra ſpiritū vbi maior deberet eſſe cōcordia.Continua:qa ſemper eſt noua cōtra ſpm.Et periculoſa:qa habet multos impulſores:vt diabolū &mūdū.Pſ.xxxiij.Viæ illoꝝ tenebræ & lubricū:&angelus dñi pſequēs eos.Sc̄o oſtendit apſus. Gal.v.pugnæ cauſam dicēs,Hæc ſibȝnuicē aduerſantur: qa caro vult ſeruire vitijs:ſpūs virtutibus.Caro infirma ſpiritus promptus.Ratio ſeu ſpūs diſponit macerare corpus &ſubijcere ſeruituti,&caro vt ſeruus inutilis & piger cōqueritur.Figura in Sara vxore Tobiæ quæ cū repræhēderet ancillā:cōqueſta eſt inferēs ei cōtumeliā: dicēs eam interfectricēviroꝝ ſuoꝝ ſeptē,i.mortificatricē quinq; ſenſuū:ac etiā pnantaſie &intellectus.Tob.ȝ. Tertio oſtendit apls pugnæ ſequelā:ſubdēs. Vt nō quęcūq;vultis:illa faciatis.glo.id eſt illa facere pmittamini.Iuxta illud apoſtoli:Velle adiacet mihi:perficere autē bonū nō inuenio ad Rom.vij,glo.Amb.i.velle eſt in nobis:ex libero arbitrio . Et dicit adiacet.i.iuxta carnē iacet:quia naturale eſt quodāmodo velle bonū:p rationē naturalē:ſed perficere nō:qa facere bonū meritoriū:ſolū ē ex gra dei.Vel ſic ſm alios:ſeu alia expoſitionē. Velle adiacet mihi.i. liberū arbitriū poſt pc̄m:tāc̄ infirmū iacet iuxta carnē:impotēs per ſe reſurgere:ad bonū operandū.Quarta & vltima libertas ē:libertas plena atq; pfecta.ſ.libertas gloriæ :quæ erit ī patria,De qua apoſtol⁹ ad Rom.viȝ.Ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptiōis:i libertatē gloriæ filiorum dei.Et hoc erit:quia nihil erit ibi:inclinans ad malū Nihil opprimēs:qa ibi erit libertas:a culpa &pœna . Ad Gal.iiȝ.Illa quæ ſurſum eſt Hieruſalē:libera eſt:q̄ eſt mater noſtra.Libertas itaq; plena& pfecta erit:quādo nullæ erunt inimicitiæ:quādo nouiſſima inimica mors,deſtruetur.Hæc Tho.in poſtilla ſup Io. ſuper illud Io,viȝ.Si ergo liberauerit vos filiꝰ &c.de hac libertate a miſeria &culpa Albinus in ſermone.Quid hac vita beatius : vbi non eſt paupertatis metus:nec ægritudinis imbecillitas:Nemo ibi leditur:nemo iraſcitur. Inuidet nemo . Cupiditas nulla exardeſcit:nullū ſibi deſiderū:nullā laboris aut poteſtatis pulſat ambitio:nullus ibi diaboli met⁹ . Inuidiæ nullæ:terror gehēnæ,pcul. Mors neq; corporis neq; aiæ: ſed ímortalitatis mūere vita iocūda :nulla erit tūc diſcordia ſed cūcta cōſona:iocūda ſunt oia:iugis ſplendor.

Liberū arbitriū pōt inclinari vel ī mutari. Primo,

§. IX. NOTANDVM ETIAM ꝙ

liberū arbitriū& ſi cogi nō poſſit(vt dictū ē):pōt tñ iclinari:imutari:determinari:ad aliquid volēdū vel agēdum Primo quidē poteſt liberū arbitrium:inclinari vel induci ad aliquid volēdū vel agendum:per aliquas diſpoſitiones vel habitus:ex quibus pronior efficitur:ad eligēdum alterā partē. Tho.in ſcrip,ſuper.ij.ſen. Ad qd' facit : qd' dicit aug.ſup Pſ. Cū per timorē gehēnæ:cōtinet ſe homo a peccato:ſit paulatim cōſuetudo iuſtitiæ:&ſicipit quod durū erat amari:& incipit excludi timor a charitate:&ſuccedit timor ille ſanctus qui permanet:quo timemus ne tardet:ne diſcedat.ne eo careamus.xxiij.q.vj.c.ſi.§.cū per timorē. Sc̄o: voluntas pōt immutari . Et hoc vel a ſeipſa vel ab obiecto:vel a deo.Immutat primo volūtas a ſeipſa cū modo vult vnū:modo aliud,Vñ Augu.Nihil tā eſt in noſtra poteſtate:ſicut volūtas ipſa. Voluntas noſtra:nec volūtas eſſet:niſi in noſtra poteſtate eſſet.Porro qa in noſtra poteſtate eſt:libera eſt.Immutatur ſecundo voluntas ab obiecto:ſm diuerſitatē obiectoꝝ:quæ ſibi repræſentāt per cognitiuā.Et talis mutatio fit in ea:occaſionaliter ab aliqua creatura repræſentāte obiectū. Tertio immutatur volūtas a deo.Nā deus immutat voluntatem dupliciter, Vno modo:mouendo ſolum voluntatem:nō imprimendo inquantū.ſ.voluntatē mouet:ad aliquid volēdū:abſq; ꝙ hoc ꝙ imprimat aliquā formā voluntati:ſicut ſine appoſitiōe habit⁹.Quādoq; deus facit:vt volūtas modove lit aliquid:qd' prī⁹ nō volebat.Iuxta illud Prouerb.xxj. Cor regis ī manu dei eſt:&quocūq; voluerit,vertet illd'. Alio mo:immutat volūtatē:imprimendo aliquā formā: in ipſam voluntatē.Sicut em ex ipſa natura :quā deus dedit volūtati:inclinatur volūtas naturaliter ad aliquid volendū:ita ex aliquo ſuperaddito,ſ.aliqua forma quā ipſe

Liꝺras plena.

Sc̄o.

mit.Et aliq̄n quidē imprimit formā imperfectę:vt cū data gratiā de nouo viatoribus.&ſic inclinatur volūtas ad aliquid volēdū:nō tñ neceſſitate ſemp. Aliq̄n imprimit pfectę clinat ſemp:&ſufficiēter p charitatē pfectā in bonū:nō ſo ſine.Hæc btūs Tho.in quæſtionib⁹ de veritate.Cū autē deus immutat volūtatē:nō cogit eā ſed facit vt præcedēti inclinationi:ſuccedat alia inclinatio.Et ita ꝙ prima auferaſ:&ſc̄a idueatur &maneat.Vnde illud ad qd' iducit volūtatē:no eſt cōtrariū inclinationi iā exiſtēti:ſed inclinationi quæ prius inerat:vñ nō eſt violentia nec coactio. Verbi gratia.Lapidi:ratione ſuæ grauitatis : ineſt inclinatio ad locū deorſum.Hac aūt inclinatiōe manēte:ſi proȝciatur ſurſum:erit motus violentus.Si aūt deus auferat lapidi inclinationē grauitatis:&det inclinationem leuitatis:tūc ferri ſurſum nō erit ei violentum:&ita immutatio motus::pōt eſſe ſine violētia,Et per hūc modū intelligendū eſt:ꝙ deus immutet volūtatē ſine hoc ꝙ cogat eā. Cuius ratio eſt:qa pōt deus immutare volūtatē ex hoc:ꝙ ipſe in volūtate operatur ſicut in natura.etiā hæc btūs Tho.i quæſtionibus de veritate,q.xxij. Tertio:volūtas pōt determinari ab obiecto:ad volēdū aliquid determinate.Cuius ratio eſt:qa eſt dare aliquod obiectū:in quo nulla ratio malitiæ inuenitur:&volūtas neceſſario determinatur ad idvolendū.Vel ſi eſt aliquod:in quo nulla ſit ratio⁹ apparēria boni:tūc voluntas neceſſario determinaſ:ad illud reſpuēdū.Sicut patet in hoc:ꝙ null⁹ poteſt non velle eſſe fœlix:&nullus poteſt velle eſſe miſer.Et ī hoc etiā nō cogitur:ſicut nec cū immutatur a deo:vt dictū eſt.Vtrū aūt volēdo hmōi qd' de neceſſitate vult ſcilicet eſſe beatū mereaſ.Dicēdū:ꝙ aliquo modo ſic:&aliquo mō nō. Cū em inditus ſit appetit⁹ vltimi finis ſui in cōi:vt ſcilicet naturaliter appetat ſe eē cōpletū i bōitate:ſcilicet ſe eſſe beatū. Vñ Boe.,pſa.ȝ.tertij de philo.cōſol. ait.Inſita eſt mentibus hoīm naturaliꝰ:veri ſummiq; boni cupiditas.Sicut & grauib⁹:naturaliter eſt inditus appetit⁹ ſeu inclinatio ad ferri deorſum:&aialibus cōſeruatio vitæ.Ideo appetēdo beatitudinē ita in cōi homo nō meretur:qa hoc e ei naturale:&naturalibus homo nō meretur.Sed qa in quo iſta cōpletio fœlicitatis ſeu beatitudo conſiſtat:vtrū i virtutibus vel ſcientijs:vel delectationibus: vel viſione dei & limōi:al's nō eſt ei determinatum a natura.Ideo quando ex ,ppria rōne adiutus diuina gratia:apprælēdit aliquod ſpeciale bonū:vt ſuā beatitudinē ī quo vere ſua btitudo cōſiſtit:tunc meretur:nō ex hoc præcipue:ꝙ appetit naturaliter beatitudinē:ſed ex eo ꝙ appetit ꝺ ſpeciale:qd' non naturaliter appetit:ſcilicet viſionē dei:in qua ſm reiveritatē:ſua beatitudo conſiſtit:Et ſm hoc ſancti merētur: appetendo deum vel vitam æternā.Hæc beatus Tho.i quæſtionibus de veritate,Raynerius.

Volūtas mutaſ per deū nō cogitur.

§. X. LIBERVM ARBITRIVM SE

extendit ad oēs actus humanos:ſcilicet q̄ ,pcedūt a voluntate deliberata ratiōe:Hi em proprie dicūtur actus humani.Hoc probatur auctoritate Damaſ.lib.ȝ.dicētus.Homo libero arbitrio appetit:libero arbitrio vult : libero arbitrio inquirit vel ſcrutaſ:libero arbitrio iudicat libero arbitrio diſponit:libero arbitrio eligit:libero arbitrio ipe⁹ facit:& libero arbitrio agit vel operatur ī his : quæ ſm naturā ſunt.Declaratur aūt hoc:per diſtinctionem talem. Actus aliqui:attribuūtur alicui potētię:dupliciter. Vel ꝙ elicit ipſum:vel qa imperat ipm.Ille actus proprie a potēria ,pcedit:ſicut a viſu videre:& ab intellectu intelligere.Vnde vi⁹ immediate elicit videre:tāc̄ propriū actū eius:&intellectus intelligere.Et hoc modo non omnes actus humani: ſunt actus liberi arbitrij.Sed ,pprius & principalis actus liberi arbitrȝ eſt:eligere.Alio modo actus attribuitur potentiæ quia imperat potentia ipm.Et hoc modo:actus omnium virtū obedictiū rationi:poſſunt volūtati attribui : quæ ē motor o ēm virtū p imperiū.Et ita etiā actus diuerſarū virtutis &liberi arbitrȝ mouētur etiā potētiæ in actus ſuos. Propter qd' virtus appetitiua dicitur mouēs:qa imperat motū.Et virtus motiua:quæ eſt affixa neruis & muſculis qa exequitur motū.Et per hunc modū:oēs actus humani

Ad quę ſe extendit libe rum arbitriū.

quō omnes actus humani ſit a libe.ar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sūt a libero arbitrio: qa imperati ab eo. Vnde illi a hu-
mani: qui sunt virtū rationaliū per essentiā: illi sunt elici
ti a libero arbitrio. Illi vero qui sunt virtū rationaliū p
participationē: sicut sunt actus irascibilis & concupiscibi
lis: sunt imperati a libero arbitrio. Virtutes autē nutriti-
uæ partis: nullo modo participāt rationē: vt dicit Phs. 7.
Ethic. Vnde earū actus: nō ꝓprie dicūtur humani: & ideo
nō subdūtur libero arbitrio. Ad hoc ampliorē euidētiā:
noranda sunt tria. Primū est: ꝙ liberū arbitriū sit facul
tas rationis & volūtatis: tres actus attribuūtur libero ar-
bitrio ex parte rationis: & tres ex parte voluntatis. Et ex
parte rationis: attribuūtur libero arbitrio: cōsilium: iudi
ciū & arbitriū. Qui quidē actus rationis: procedūt ab im
perfecto ad perfectū. Nā primo: est motus iquisitiōis de
faciendo & nō faciendo: & istud est consilium. Secūdo: ē
iudicium de faciēdo. Tertio: est propositū faciēdiq; dici
tur dispositio: vel potest dici arbitriū. Ex parte aūt volū
tatis: sunt tres actus. 7. electio: progressus & vsus. Primo
igitur est electio: & ille est actus simpliciter interior & pri
mus. Et hoc est duobus prēiacentibus: alterū alteri præo
ptare. Secūdo: est progressus ad motum exteriorem: & ta
lis dicitur impetus. Tertio: est motus exterior: & talis dici
tur vsus. Secūdo nota: ꝙ liberum arbitrium principali-
ter: est respectu actuum interiorū: secūdario autē exteriorū
prout ab actibus interioribus procedunt: qa hoc modo i
pediri nō possunt. Sed inquātum actus exteriores: sunt a
virtute motiua corporali: sic impediri possūt. Et hoc mo
do nō est libertas: respectu illorū actuū. Tertio notādum
ꝙ qa electio est proprius actus liberi arbitrij: & electio nō
est finis: sed eorū quę sunt ad finē. Ideo finis vltimus: non
cadit sub libero arbitrio. Tamen quiaid quod est finis re
spectu quorūdā: potest esse ordinatū etiā ad finē vlteriō-
rem. 7. vltimū finē. Nulla autē operatio humana est vl-
timus finis: nisi per accidēs: inquātum cōiūgitur vltimo fi
ni. Et ideo oīm operationū humanarū: potest esse electio
nō inquantū sunt fines: sed inquantū ordinant ad finem
Verbi gratia. Quāuis vicere: sit finis potētię militaris: or
dinatur tamen ad vlteriorem finē: & ideo sub electiōe ca
dere potest: & sic sub libero arbitrio. Et si arguatur in cō
trariū: quia operatio mala: est ꝓter volūtatē ſm Diony
sium & Augustinum. Peccare nemo appetit propter hoc
ipm: sed propter aliud: quod ex eo cōsequitur. xv. q. 1. me
rito. Cum autem talis sit operatio humana: ergo nō om-
nis operatio humana: cadit sub libero arbitrio seu volū
tate. Respondeo: ꝙ operatio mala: potius debet dici dese
ctus ꝙ actus: & potius hoc pertinet ad impotentiā ꝙ po
tentiā. Vel aliter. Malū in eo ꝙ malū est: ꝓter volunta-
rē est. Sed operatio mala: inquantū apparet bona: ꝓpter
illud quod inde consequitur quis. 7. delectationē vel vi-
litatem: sic cadere potest sub voluntate & libero arbitrio
Verbi gratia. Apprehendit quis fornicatiōem: nō vt ma-
lum: sed vt bonū delectabile tēpore passionis: & sic vult
eam Tho. super. ij. sen. Raynerius.

notule tres de libe. ar bitrio.

Nemo peccare appetit propter ſ ipm sed ꝓpt aliꝙd q. ꝓ ex eo cō sequit.

¶ De voluntario & inuoluntario. Capſm. iij.

DE ACTV VOLVNTATIS videēda sūt tria. Primo: de volūtario & inuolū
tario in cōmuni. Secūdo de: actibus voluntа-
rijs: qui ab ipsa volūtate elicitis: vt imediate ip
sius volūtatis existentib⁹. Tertio: de actibus volūtatis cōsi
a voluntate imperatis: quę sunt ipsius volūtatis: mediā-
tibus alijs potentijs. c. sequentibus.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Qui sūt a. 7. de volūtario & inuolūtario. Sciendū. ꝙ actuū humano
rū: aliqui sunt oino volūtarij: alij inuolūtarij: tertij mixti
ex volūtario & inuolūtario. Volūtarij oino dicunt actus
illi hūani: q spōte fiūt abſq; violētia & ignorātia & meru
Pro hoc⁹ maiori declaratiōe sciēdū: ſm Tho. 1. ij. q. vj.
ꝙ quę agunt seu se mouent in finē: cū aliquali cognitiōe
finis: hoc⁹ motus & actus dicunt volūtarij. Vnde volūta
riū dicitur esse: ſm diffinitionē Aristo. Damas. & Grego.
Niceni. nō solū cuius principiū est intra: sed cū additiōe
sciētię. Vnde cū homo maxime cognoscat finē sui operis
& moueat seipm in eius actibus: maxime volūtariū iue-
nitur. Sciendū est em: ꝙ quorūdā actuū seu motuū: prici-
piū est i agēte: seu in eo qd mouet. Quorūdā vero actuū
vel motuū: principiū est extra. Cum eīm lapis mouet sur-
sum: puta cū proijcitur: huius motionis principium ē: ex
tra lapidē. Sed cōmouetur deorsum vt cū cadit: principiū
huius motionis est: in ipso lapide. Eoꝝ autē q̄ a principio
intrinseco mouētur: quædā mouent seipsa: quędā nō. Cū
em omne agēs seu motū: agat seu moueat ꝓpter finē: illa
perfecte mouētur a principio intrinseco: in quibus est ali
quod intrinsecū principiū: nō solū vt moueantur i se: sed
vt moueant in finē. Ad hoc aūt: ꝙ fiat aliquid ꝓpter finē
requirit cognitio finis aliqualis. Quicūq; igitur sic agit:
vel mouet a principio intrinseco: qd habet aliquā notitiā fi
nis: habet i seipso principiū sui actus: nō solū vt agat: sed
vt agat ꝓpter finē. ꝙ aūt nullā notitiam finis habet: & si
in eo sit principiū actionis vel motus: nō tn eius quod est
agere vel moueri ꝓpter finē: est principiū i ipo: sed i alio
a quo imprimit ei principiū sui actus vel motionis i finē
Vnde hmōi nō dicunt mouere seipsa: sed moueri ab alijs
Quę vero notitiā habēt finis: dicūtur mouere seipa: qa in
eis principium: non solū vt agant: sed vt agāt ꝓpter finē
Vtrūq; aūt hoꝝ. 7. ꝙ se moueat. & finem sui motus vel
actionis cognoscat: reperitur in actibus humanis. & ideo
in eis ꝓprie & perfecte volūtariū inuenitur. Voluntariū volūta
etiā reperit aliquo modo: in brutis & pueris: licet impfe riū quō
cte. Vnde & phs dicit in. iij. Ethic. & Damas. & Grego. Ni est i pue
cenus. ꝙ bruta & pueri volūtario cōcāt. Pro cui⁹ declara- ris & bru
tiōe sciēdū: ſm beatū Tho. 1. ij. q. vj. ꝙ cū ad rationē vo tis.
lūtarij requiratur: ꝙ principiū actus sit intra agēte: cū ali
qua cognitione finis: sicut cognitio finis actionis in bru
tis & pueris est impfecta: ideo etiā volūtariū in eis est ſm
impfectā rationē. Dicit autē cognitio impfecta finis
quæ in sola finis apprehēsione cōsistit sine hoc ꝙ cogno
scatur ratio finis: & proportio actus ad finē: & talis cogni
tio inuenitur in brutis: per sensum & estimationē natura
lē. Vnde aīal brutū apphēdēs finē nō deliberat: sed subi-
to mouetur in ipm. Perfecta aūt cognitio finis est: non so
lū qn apprehēditur res quę est finis: sed etiā cū cognosci
tur ratio finis: & ꝓportio eius qd ordinat ad ipm finē. & ta
lis cognitio pfecta: cōpetit soli rōnali naturæ. Et sic etiā
volūtariū ſm perfectā rationē: put. 7. apprehēsō finę: ali
quis pōt deliberans de fine. & de his quæ sūt ad finē mo-
ueri vel nō moueri in ipm. Et nota ꝙ licet volūtariū de
nōiatiue dicat a volūtate: q̄ nōiat rōnabilē appetitū: vñ
in brutis nō reperitur. tamē volūtariū potest trahi ad ea:
in quibus est aliqua participatio volūtatis: ſm aliquā cō
uenientiā ad volūtatē. & hoc modo attribuitur etiā brutis
inquantū. 7. per cognitionē aliquā mouentur in finē. Itē
nota: ꝙ ꝙuis deus moueat hominē: ad agendū nō solum
sicut proponēs appetibile sensibili: vel sicut imutans cor
pus sed etiam sicut mouēs ipsam volūtatē. Vnde ipse ait
Io. xv. Sine me nihil potestis facere. non tn hoc est contra
rationē actus volūtarij. Cū em omnis motus: tā volunta
tis ꝙ naturæ sit a deo: sicut a primo mouēte: sicut nō efficō
tra rationē naturę ꝙ motus naturę sit a deo: sicut a prima
mouēte: inquātū natura est quoddā instrumentū dei mo
uentis: ita nō est cōtra rationē actus volūtarij: ꝙ sit a deo
inquātū volūtas moueat a deo. Est tn de rōne naturalis &
voluntarij motus: ꝙ sit a principio intrinseco. Itē licet de
rōne volūtarij sit ꝙ principiū eius sit intra: nō tn est cōtra
rationē voluntarij. ꝙ primū principiū extrinsecū. Sicut
in genere alterabilium: primū alterans est corp⁹ cęleste:
qd tn nō est primū motus simpliciter: sed moueat motu
localis a superiori mouēte. Sic principiū intrinsecū volūta
rij actus: qd est vis cognoscitiua vel appetitiua: est primū
principiū in genere appetitiui motus: cuius moueatur ab
aliquo alio exteriori ſm alias species motus.

§. II. VOLVNTARIVM DICITVR

volūta rium di dupli.

quid dupliciter. 7. directe & indirecte. Pro cui⁹ declaratio
ne: dicit beat⁹ Tho. vbi. ē. ꝙ volūtariū dicitur. qd ē a vo
lūtate. Ab aliquo aūt dicit aliqd dupliciter. Vno modo
directe. qd. 7. ꝓcedit ab aliquo inquantū est agēs. sicut ca
lefactio a calore. Alio mō indirecte ex hoc ipo ꝙ nō agit
sicut submersio nauis dicit esse a gubernatore inquātum
desistit a gubernādo. Sed sciēdum est ꝙ nō semper illud
qd cōsequitur defectū actionis reducitur in agēs sicut in
causam ex eo ꝙ nō agit sed solū tūc cū pōt & debet agere.
Si em gubernator nō posset nauē dirigere vel nō esse ei
cōmissa guber

cōmissa gubernatio nauis: nō imputaretur ei nauis sub-
mersio: quæ p absentiā gubernantis cōtingeret. Quia igi
tur volūtas volendo et agēdo potest impedire hoc: qd ē:
nō velle et nō agere: et aliquādo debet hoc: qd est nō vel
le & nō agere imputari ei: quasi ab ipo existēs: eīm. 7. debet
impedire & nō facit: & sic volūtariū potest ee absq; actu.
Et q̄nq; quidē absq; actu exteriori: cū actu interiori sicut
cū vult nō agere. Aliqn etiā absq; actu interiori: sicut cū
nō vult. Probatur & hoc: ratione tali. Id cuius dñi sum⁹
dicitur voluntarium: sed nos domini sumus eius: quod
est agere et non agere: velle & non velle: ergo sicut agere
& velle est voluntarium: ita & non agere & nō velle. Ad
qd facit: quod ait Ambro. xv. q. 1. non est.

Inuolū tarium quid.

§. III. INVOLVNTARIVM DI

cit. qd quis nullo modo vult. Et quia quodq; fit p vio
lētia seu coactionē absolutā: homo nullo modo vult. iō
dicit phs & Damas. ꝙ est aliquid inuolūtariū p violētiā.
Itē quia etiā qd fit per ignorantiā facti: præmissa debita
diligētia: homo nō vult. Ideo dicit etiā phs: est aliquid in
uoluntariū per ignorantiā. Lex etiā dicit: ꝙ errantis nul-
la est volūtas. Sed pro maiori hoꝝ declaratiōe: dicit bea
duplex est actus voluntatis. tus Tho. vbi. ē. ꝙ duplex est actus voluntatis. Vnus qui-
dem: qui est eius immediate vel ut ab ipsa elicitus. 7. velle.
Alius aūt: est actus volūtatis ab ea imperatus: & median
te alia potētia exercitus: vt ambulare & loqui: qui actus a
volūtate imperātur: mediāte potētia motiua. Quantum
igitur ad actus a voluntate imperatos: volūtas violentiā
pati potest: inquantū per violētiā exteriora mēbra impe
diri possunt: ne exequātur imperiū volūtatis. Sed quan-
tū ad propriū actū volūtatis: nō potest ei violētia iferri.
Et huius ratio est: qa actus volūtatis: nihil est aliud: ꝙ in-
clinatio quędā procedēs ab interiori principio cognoscē
te: sicut appetitus naturalis: est quædā inclinatio ab inte
riori pricipio, absq; cognitione. Quod aūt est coactū vel
violētū: est ab exteriori pricipio. Vnde cōtra rationē ip-
sius actus volūtatis est: ꝙ sit coactus vel violentus: sicut
est etiā contra rationē naturalis inclinationis vel mot⁹.
Potest em lapis per violentiā sursum ferri: sed ꝙ iste mo-
tus violentus: sit ex naturali inclinatione eius: esse nō po
test. Similiter potest etiā homo per violentiam trahi: sed
ꝙ hoc sit ex voluntate eius: repugnat rationi violētię. Et
nota: ſm beatū Tho. vbi. ē. ꝙ licut naturale dicitur: quod
est ſm inclinationē naturę: siue inclinatio sit in natura: si
cut a principio actiuo: sicut ad agēdum naturale est igni
calefacere: siue inclinatio sit in natura: sicut a pricipio pas-
siuo ad recipiendū: sicut motus cœli dicitur naturalis: qa
habet naturalem aptitudinē ad talē motum: licet mouēs
duplex inclinationis voluntatis. sit voluntarium. Ita voluntarium dicitur: quod est ſm in
clinationem volūtatis. & hoc potest esse dupliciter. Vno
modo ſm actionē: pura cū aliquis vult agere. Alio modo
ſm passionem: vt cum aliquis vult pati ab alio. Vnde cū
actio infertur ab aliquo: exteriori manēte in eo qui patit
voluntate patiēdi: nō est simplicit violentū: qa licet ille
qui patitur nō conferat agendo: cōfert tamen volenti pa
ti: vnde nō potest dici inuoluntariū. Itē ſm beatū Tho. li
cet id in qd tēdit volūtas peccādo: sit cōtra naturā. 1. ꝓtra
naturā rationalē & malū ſm rei veritatē: tn apprehendit
illud vt bonū & cōueniēs naturæ: iquātū est cōueniēs ho
mini: ſm aliquā passionē sensus vel habitū corruptū. Et
ideo nō sequitur: ꝙ si motus violētus sit cōtra naturā mo
tus voluntatis: in peccādo sit violentus: quia volūtas tē
dit in actum peccati: vt in rem ſm naturam.

De his q̄ fiunt ſm metū

§. IIII. MIXTVM EX VOLVN

tario & inuolūtario dicit: qd sit ex metu seu coactiōe cō-
ditiōata. Et qd fit ex ignorātia crassa. Et quātū ad primū
dicit phs in. iij. Ethi. & Grego. Nice. ꝙ quæ p metū agun-
tur: mixta sunt ex volūtario & inuoluntario. Pro hui⁹ de
claratione dicit beat⁹ Tho. 1. ij. q. vj. ar. vi. ꝙ id qd per me
tum agitur: in se cōsideratū nō est volūtariū: sed fit volū
tariū in casu. 7. ad vitandū malū qd timet. Sed si quis re-
cte consideret: magis sunt ista volūtaria. q̄ inuoluntaria.
Sunt em voluntaria simpliciter. Inuoluntaria ſm quid.
Vnūquodq; em dicit esse simpliciter: ſm ꝙ est i actu: ſm
aut ꝙ est solū in apprehēsione: nō est simplicit: sed ſm
quid. Hoc autē qd per metū agitur: ſm hoc est i actu: ſm

De his ꝓ fit ex ignoran tia. dicitur etiā mixtū volūtario & inuolūtario: sed non q̄ fiunt
intelligitur hoc, de quacūq; ignorātia. Pro cuius declara- ex igno
tione: dicit beat⁹ Tho. 1. ij. q. vj. art. viij. ꝙ ignorātia tripli rantia.
citer se habet ad actū volūtatis. 7. cōcomitāter: cōsequen-
ter: antecedēter. Concomitāter quidē primo modo: quan
do ignorātia est de eo qd agitur: tamē etiā si sciret: nihilo Ignorā
minus ageretur. Tūc tn ignorātia nō inducit ad volēdū tia tri-
vt hoc fiat: sed accidit simul esse aliquid factū & ignorarī pliciter
sicut in hoc exēplo. Cum aliquis vellet quidē hostē occi- se habet
dere, sed ignorās occidit eum: putās occidere ceruū. Et ta- ad actū
lis ignorātia nō facit inuoluntariū: vt phs dicit: qa nō cau
sat aliquid qd repugnet volūtati: sed facit nō volūtariū
quia nō potest esse actu volitū: qd est ignoratū. Cōsequē
ter aūt se habet ignorātia ad volūtatem: inquantum ipsa
ignorantia est voluntaria. Et hoc cōingit dupliciter, ſm
duos modos volūtarij suprapositos. Vno modo: qa act⁹
volūtatis fertur in ignorātiam. sicut cū aliquis vult igno
rare: vt excusationē habeat de pctō suo: vel vt nō retraha
tur a peccādo. ſm illud Iob. xxj. Scientiam viarum tuarum
nolumus. & hæc dicitur ignorantia affectata. Alio modo
dicitur ignorantia eius: qd quis potest scire & debet. sic
em nō agere & nō velle: volūtarium dicit indirecte. Hoc
igitur modo: dicitur ignorātia. Siue cum aliquis actu nō
cōsiderat: quod cōsiderare potest & debet: quę est ignorā
tia malæ electionis: ex passione vel habitu prouenies. Si
ue cū quis notitiam quā debet. nō curat acquirere. Et ſm
hūc modum: ignorātia vniuersalium iuris: quæ quis sci-
re tenetur: volūtaria dicitur: quasi pernegligētia veniēs.
Cum aūt ignorantia sit voluntaria: aliquo istoꝝ modo
rum nō causat simpliciter inuoluntariū: sed causat tamē:
ſm quid inuoluntariū: inquātum præcedit motū volūta
rium ad aliquid agēdum: qui nō esset sciētia præsente. Ante
cedenter se habet ignorantia ad voluntarem: quando nō
est voluntaria: & tamē est causa volendi: qd alis hoc non
vellet: vt cum homo ignorat aliquam circūstātiam act⁹:
quam nō tenebatur scire: & ex hoc aliquid facit: quod nō
faceret si sciret: puta cum aliquis diligētia adhibita: nesci
ret aliquē transire per viam: proijcit sagittam: quę interfi
cit transeuntem: & talis ignorantia quæ dicitur facti: cau-
sat inuoluntarium simpliciter.

§. VI. DE PRAEDICTIS SCILI

cet volūtario & inuolūtario & mixto ex vtroq; multa ha-
bēt i iure: vñ e plurib⁹ aliqua ponēr. Vbi sciēdū: ꝙ re-
gulare est. ꝙ ea quæ vi metusve causa fiūt: carent roboris
firmitate. extra de his q̄ vi me. ve cau. fiūt. c. ad audiētiā.
Et talia sunt inuolūtaria simpliciter: vel ſm quid. Pro cu
ius declaratione: nota ſm Raynerium. ꝙ vis est maioris rei

Universidad de Deusto
Biblioteca

qd vis &met⁹ Itē quo tuplex.

impetus:qui repelli nō potest.ff.qd' me,cau.l.j. Met⁹ vero est instantis:vel futuri periculi causa mētis trepidatio. Et idem heatus Tho.in.iiij.Vis autem:seu coactio est duplex fm Tho.in.iiij.&fm glos.super.c.de iudeis.dist.xlv. f.absoluta & conditionata.Et de absoluta coactione intelligit diffinitio supradicta de vi data.Et hęc quidē:qa est in voluntaria simpliciter:i materis peccatoꝝ excusat a toto:sicut si qua mulier violēter cognoscatur:vel si violenter manus alicuius accipiatur:ad ponēdum thura super ignē corā idolis:& huiusmodi.In nullo peccat volūtate omnimo renitēte.vt habet.xxxij.q.v.ita ne.&.c.seq. Talis etiā coactio absoluta:tollit veritatem & effectū sacramentoꝝ,vt dicitur i glo.super.c.de iudeis.dist.xlv.Si eñ quis teneatur violēter:& ipo reclamāte baptizet: nil recipit:nec characterē nec gratiam:& sic de ordinibus sacris.Coactio conditionata:quia hęc nō est omnimo inuoluntaria:sed est voluntariū mixtum.In se enim illud nō vellet ad quod cogitur:sed vult pœnas euitare:quibꝰ cogitur:& ideo assentit:vnde nō excusat a toto:sed a tāto in malis.Vnde dicitur exē eo.ti.sacris.cp licet metus: culpam attenuet:nō tamen prorsus excludit:quia pro nullo metu quis debet cōmittere mortale peccatum. Et sub hac coactione conditionata cōprehendit metus siue coactio per metū:fm hm Tho.in.iiij.& Pe.que est duplex.Vna.f.levis & insufficiēs:quę nō cadit in cōstantē virum:vt si qs non timeret nō perdere gratiā seu amicitiā alicuius:si non facit qd' vult.Dicitur etiā metus leuis in vno:qui nō dicetur in alio:quia nō est verisimile hominē clarę dignitatis in vrbe timuisse:vel regē paruū militē suū.vt.xxxj.q.j. c.Lotharius,&.ff.qd' me.cau.l.nō est verisimile. Alia coactio est grauior per metū:qui.f.cadit in cōstātem virū:vt metus mortis vel cruciatus:& talis metus excludit matrimoniū:quo ad deū:et quo ad ecclesiā fm Tho.&Pe.& Alber.in.iiij.&Ray.&Hostiē,i sum.Et simi liter timor stupri vel seruitutis:excludit matrimonium:fm prefatos doctores.Nec differt:vtrū prædicta quatuor fiāt persona propria:aut liberorum.aut vxoris.Vndeversus.Excusare metus hos posse puta:quia vis fit:Stupri siue statꝰ:verberis atq; necis.Et hoc:nisi postea consentiret.Talis etiam metus qui potest cadere in cōstantem virum:rescindere facit contractus.Dicit tamē Alber.in.iiij.cp compulsus per metum cadentem:in constātem virum:cum promisit aliqd alteri:vbi est iudicium:per quod potest inueniri defectio a iudice:debet soluere promissum.f.qd' de se non est malū: vt dare cētum florenos & huiusmodi.Competit eñ actio ex lege & ex canone:& iudex debet restituere facere in integrum.Sed si defectus sit iudicis:tunc non debet soluere vt puto.Et hoc si iuramentū non interuenit:nam tunc soluendum est.Vel faciat:per superiorem relaxare. Si autem iam violauit iuramentum non soluendo: veniēs ad pœnitētiam:nō est cogēdus ad dādū promissum:sed pœnitentia iniungēda de peccato.Ista eñ coactio conditionata:& si non impediat veritatē sacramentoꝝ in suscipiē re:impedit tamen effectū secūdarium.f. gratiam. Qui eñ suscipit baptismumvel ordinē timore:ne amittat vitāvel substātiam:alꝰ nō suscepturus:non recipit gratiā: sed character̄ vtiq; recipit,vt dicitur in glo.in.d.c.de iudeis.dist. xlv.Idem Ray.& Tho.Et q̄uis nullus sit cogendus ad fidem vel sacramenta,etiā coactione condionali. vnde dicitur.De iudeis aūt prcecipit sancta synodus :nemini deinceps ad credendumvim inferretur:cui eñ vult deus miseretur:& quem vult indurat.Nō enim tales inuiti saluādi sunt.sed volentes:vt integra sit forma iustitię,dist,eadē. Tamen si qui coacti sunt:per talem coactionē conditionatam:cogendi sunt ad seruandū fidem,& regulas christianorū:quam necessitate susceperunt:vt dicitur in.d.c.de iudeis.Non autē cogendi sunt:qui absoluta coactione sunt coacti:quia nil acceperunt.Quę etiā fiūt ex ignorātia nō inuincibili:sed procedēte ex negligētia quę dicitur crassa ignorantia:sunt inuoluntaria mixta.Et de his.xv.q.j.c.j.§. sed hoc.&.c.seq.Item nō solū quæ fiūt coactione absoluta:sunt inuoluntaria simpliciter:sed etiam quę fiunt mēte omnino alienata.& ideo nō impurātur ad culpam vl' pœnā,vnde Augu.Aliquos scimus subito dementes factos ferro:fuste:morsibus:lapidibus:multis nocuisse: quosdā etiā occidisse:captos autem industria & iudicijs oblatos minime reos factos:eo cp non voluntate:sed impellētevi

Metus rōnenō debet p mitti pēm mortale.

Metus cadēs i cōstātē virum.

Iudei nō fiūt cōpellē di ad fidem.

neścio qua:hęc gresserūt nescientes.xv.q.j.aliquos.Nec obstat.c.siquis insaniens.q.ea,vbi pœnitētia dicitur iponenda ei:qui in insania fecit homicidiū:reuerso ad ꝓpriū sensum.Hoc enim fit vt dicit ibi glo.ad cautelam:quia.f.forte nō totaliter erat mente alienatus.argu.xxxiij.q.j.in le ctū.Et ne deserat ecclesiastica disciplina.xxiij.q.v. excōmunicatorū.Ioā. Quod aūt Gratianus dicit in seq.§.cp ideo pœnitentia iniungitur tali:quādo ex culpa sua incurrit insaniam:& sic videtur ei imputari aliquo modo,tunc dicit glos.Io.cp illa opinio Gratiani non est approbāda quia talis satis ipo iure punitur.iij.q.ix.c.indicas.De voluntario:simpliciter intelligitur illud Ambro.Illa cauēda sunt flagitia:quę ex nostra prodeunt volūtate: delicta iuuētutis:& irrationabiles corporis passiones. Quorum igitur nos sumus domini:eorum principia extrinsecꝰ nō requiramus:nec deriuemus in alios:sed agnoscamus ea: quæ propria nostra sunt:quod enim possumus nō facere si volumus,huius electionē mali:potius nobis debemns adscribere cp alꝰ.xv.q.j.illa.

Flagitia quę vitāda.

¶ De actibus voluntatis:ab ipsa immediate elicitis.Et de ipso velle:qui est primus actus. Capitulū.iiij.

DEINDE VIDENDVM EST de actibꝰ voluntatis:ab ipsa immediate elicitis. Mouetur autem volūtas in finem; & in ea quæ sunt ad finem.Primo igitur agendum de actibus voluntatis ab ea elicitis:quibus mouetur in finē:& hi sunt tres f.velle:frui:& intēdere,Deinde de actibus volūtatis quibus mouetur in ea:quę sunt ad finem.Et hi sunt tres.f.eligere:qd' tñ prcedit cōsulere:secūdus est cōsentire: tertius vti.Et quātū ad primos actus sciēdū:cp cū actus voluntatis primo sit respectu finis,Voluntas ipsa:respicit finē tripliciter,Vno modo absolute:& sic dicitur actus eius volūtas seu volitio:prout.f.absolute volumus vel sanitatē:vl' si quid aliud est hmōi.Alio modo volūtas respicit finē: fm eā consideratiōnē:qua in ipso quiescitur : & talis actꝰ volūtatis dicitur fruitio.Tertio modo consideratur finis prout volūtas respicit ipsum:fm cp est terminus alicuius qd' in ipm ordinatur.Et actus volūtatis fm hāc cōsiderationē seu respectū:dicitur intentio.Nō eñ ex hoc solū dicimur intendere sanitatem cp volumus ea:sed qa volumꝰ per aliquid aliud ad eā puenire:vt per medicinā et hmōi. Hæc beatus Tho.i.ꝫ.q.xij.ar.j.Et quantum ad primum actum voluntatis qui est velle:inspicienda sunt tria.

Vo lūtas respicit finē tripliciter.

¶ Primum:de quo sit voluntas.
¶ Secundum:a quo moueatur voluntas.
¶ Tertium:quomodo moueatur voluntas.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM.

volūtas seu velle ē eñ de bono.Vñ Diony.dicit.iij.c.de diui.no.cp malū est ꝓter volūtatē:eo cp oia appetūt bonū.Sed bonū de quo est volūtas:non est semper verū bonū.Sed aliquādo verū:aliquādo apparēs bonū: vt actus peccati. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho,i.ꝫ.q. viij,ar,j.cp volūtas est appetitus rationalis. Omnis autē appetitus:nō est nisi boni. Huius rō est:qa appetitꝰ non est aliud:q̄ inclinatio appetētis in aliquid.Nihil aūt ĩcli natur:nisi in aliquid simile & cōueniēs.Cū igitur ois res: inquātū est ens & substātia sit quoddā bonū:necesse ē vt ois inclinatio sit in bonū.Et inde est:cp pḥs dicit in.j.Ethicoꝝ.cp bonū.est:qd' oia appetūt.Sed cōsiderādum est:cp cū ois inclinatio cōsequatur aliquā formā.Appetitus naturalis:consequitur formā in natura existentē.Appetitus aūt sensitiuus:vel intellectiuus seu rationalis qui dicitur volūtas.cōsequitur formā apprehēsam.Sicut ergo id:in qd' tendit appetitus naturalis est bonū existēs in re:ita id in quod tēdit appetitus animalis seu rationalis:est apprehēsum.Ad hoc ergo:cp volūtas in aliquid tēdat:nō requiritur cp illud sit bonū in rei veritate:sed cp apprehendatur in ratione boni,ꝓpter hoc pḥs dicit.ij.Physic.cp finis:est bonū vel apparēs bonū.Et licet eadē potētia sit oppositorū:sicut visus est albi & nigri:nō tamē eodē modo.Sic volūtas:est boni & mali.Sed ad bonū se habet illud appetētdo:& ille actualis appetitus dicitur volūtas seu velle.Ad malū se habet volūtas fugiendo:& ipsa fuga mali:magis dicitur volūtas nō malum ipsum,Volumus enim nō malum:sed fugere malum:& hoc habet rationem boni.Futura aūt

Appetitus est boni.

ra autem:etsi nō sint in rerū natura,apprehēdi tur tamen sub ratione bonivt entia rationis:sicut etiā sunt priuationes & negationes:vt nō loqui:nō operari: quæ dicuntur entia rationis: & sic in ens tendit voluntas. Vnde & pḥs dicit.i.v.Ethicorū.cp carere malo: habet rationem boni.

Velle ꝓprie ē ipsius finis.

Voluntas: prout signat actum ipsius volitiuæ potētiæ proprie est finis:nō eorum quæ sunt ad finem. Pro cuius declaratione:dicit beatus Tho.i.ꝫ.q.viij.ar.ij.cp volūtas quādoq; dicitur potētia qua volumus:quādoq; dicit ipe actus volūtatis. Sci'm ergo cp voluntas nominat potentiā:sic se extēdit ad finē:& ad ea quæ sunt ad finem. Ad ea enim se extendit vnaquæq; potētia: in quibus iueniri potest quoquo modo ratio sui obiecti.Sicut visus se extēdit ad omnia:quę participāt quoquo modo colorē.Ratio autem boni:quod est obiectum potentiæ volūtatis: inuenitur non solum in fine:sed etiā in his:quę sunt ad finē,Sed fm cp voluntas nominat actum:sic ,ꝓprie loquēdo est finis tantum.Cuius ratio est:quia omnis actus denominatus a potentia: denominat simplicem actum illius potentiæ:sicut intelligere nominat simplicē actum intellectus. Simplex autem actus potentiæ:tēdit in id quod fm se est: obiectum potentię.Id autē quod propter se est bonum & volitū:est finis.Vnde volūtas:,ꝓpriæ est ipsius finis . Ea vero quæ sunt ad finē:non sunt bona vel volita ,ꝓpter se ipsa,sed in ordine ad finem. Vnde volūtas in ea non fertur:nisi quatenus fertur in finē: vnde hoc ipsum qd' i eis vult est finis.Actusvoluntatis potest ferri in finem absq; hoc cp ferat in ea:quæ sunt ad finē. Sed in ea quæ sunt ad finē:inquātum huiusmodi ferri nō potest nisi feratur i finē: vnde vno actu fertur in vtrūq;.Hoc sic probat beatus Tho.i.ꝫ.q.vij.arti.iij.Cū finis sit fm se:volitus.Id aūt qd' est ad finem:nō sit volitū nisi ,ꝓpter finem:manifestū est cp volūtas potest ferri in finem:absq; hoc cp feratur in ea: quæ sunt ad finem.Sed in ea quæ sunt ad finem :inquātū huiusmodi voluntas ferri non potest: nisi feratur in finē. Sic igit voluntas in finem fertur dupliciter . Vno modo absolute sc.fm se.Alio modo in ratione volēti ea:q̄ sunt ad finem.Manifestum est ergo : cp vnus & idē motus voluntatis est:quo fertur in finem:sed fm cp est rōvolendi ea quæ sunt ad finē:& in ipsa quæ sunt ad finē . Sed alꝰ actꝰ est:quo fertur in ipsum finē absolute: & q̄nq; p̄cedit tēpore,sicut cū aliqs primo vult sanitatē:& postea deliberans quomodo possit sanari : vult ꝓducere medicū vt sanetur. Exēplum,Quādoc̄q; videtur color:videtur &lumen eodem actu:potest tamen videri lumen absq; hoc:cp videat color.Et in executionē quidem operis:ea quę sunt ad finē se habent vt media:finis aūt vt terminus.Sed in volitione est ecōuerso.Nam voluntas per finem: tāq; per mediū deuenit ad volendum ea: quæ sunt ad finem:sicut intellectus deuenit in ꝯclusiones per principia: quæ media dicūtur.Vnde sicut intellectus aliquando intelligit mediū:& ex eo nō procedit ad cōclusionē:&ambulans ad aliquem locū:aliquando persistit in medio itineris:&nō peruenit ad terminū.Sic & volūtas aliquando vult finem:& non perringit ad volendum id quod est ad finem.

Adfinē hoc cp ferat in ea:quæ sunt ad finē.

Actus volūtatis est a deo

§.II. QVANTVM AD SECVNdum circa actū volūtatis.f.a q̄ sit ipse actus seu motꝰ volūtatis.Vbi sciēdū:cp motus volūtatis est a deo:vt a primo motore oim.Est a potētia volitiua:quantū ad exercitium actus:sed fm rationē finis ꝑcipue in volēdo finē:qa p hoc cp vult finē mouet volūtas seipsam in volendo ea q̄ sunt ad finē.Est & motus volūtatis ab intellectu ipsius volūtatis:vt a præsentante ei obiectū suū:qd' est bonum apprehēsum per intellectū.Est q̄nq; ab appetitu sensitiuo:vt a trahēte ipm per passionē sub apparēta boni . Et quātum ad primū:cp actus voluntatis sit a deo: ostendit apls Phil.ij. dicēs.Deus est qui operatur in nobis:velle & ꝑficere.Pro cuius declaratione dicit bēus Tho.i.ꝫ.q.ix.arti.vj.cp sicut motū naturalē rei causare nō potest: nisi quod est aliqualiter ei rei:vt cp lapis moueatur deorsum.Nam cū mouetur sursum per actum hominis:qui homo naturam lapidis n ō causat:motus ille non est naturalis: sed violentus. Itaet si homo habēs volūtatē:moueri possit ab aliquo qd' nō est causa eius:vt ab alio homine per violentiā: motus

Volun tatis cā

tñ volūtatis ejus:cp sit ab aliquo extrinseco:qd' nō sit causa eius est impossibile.Volūtatis aūt causa: nihil aliud e

nihil a p o test esse deus & hoc dupl'r.

Volun tas etiā mouet per intellectū

Vires aīe dupliciter sunt in potētia

Volun tas etiā mouet seipsam

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis in appetibilib⁹:sicut principiū in intelligibilib⁹.Manifestum est aūt:ꝙ intellectus per hoc ꝙ cognoscit principium:reducit seipsum de potētia in actum quātum ad cognitionē conclusionū:& hoc modo mouet seipsum. Et similiter volūtas:per hoc ꝙ vult finē mouet seipam ad volendū e a⁹q; sunt ad finē nō autem eodē modo mouetur ab intellectu & seipsa. Sed ab intellectu mouet ſm rationē obiecti inquantū ipsum sibi repræsentat. A seipsa mouet ſm rationē finis inquantū vult ea quæ sunt ad finē ,propter finē.Nec ſm idē volūtas mouet & mouet: sed sec⁹m diuersa:quia cū vult finē:est quidē in actu voluntas q̄ ad finē:i potētia aūt quo ad illa:quæ sunt ordinata ad illū finē.Cū aūt vult actu ea:quę sunt ad finē:reducit se de potētia in actū respectu illoꝝ:& sic vt moues est inquātū vult finem:vt mota:inquātum vult ea: q̄ sunt propter finem.

Volun tas mouet ab appeti tu sensi tiuo.

Mouetur voluntas ad actū suū: quandoq; ab appetitu sensitiuo sicut ab allicięte.Vñ laco.j.dicitur. Vnusquisq; tētat a cōcupiscentia sua:abstractus& illectus.Non enim abstraheretur quis a cōcupiscētia: nisi voluntas eius moueretur ab appetitu sensitiuo in quo est cōcupiscētia.Pro huius declaratione:dicit beatus Tho.j.ſ.q.ix. arti.ſ.ꝙ id quod apprænendit sub ratione boni & ꝙuenięntis mouet volūtatem per modum obiecti. Quod aūt aliquid videatur bonum & cōueniens:ex duobus contingit,s.ex condītione eius quod proponit:& eius cui proponitur. Cōueniens enim ſm relationē dicitur:vnde ex vtroq; extremo dep̄ēder.Et hinc est ꝙ gustus diuersimode dispositus non eodem modo accipit aliquid vt conueniens:& vt nō conueniens,Vnde & ps̄s dicit in.ij.Ethi. Qualis vnusquisq; est:talis finis videtur ei.Manifestū ē autē: ꝙ sec⁹m passionē appetitus sensitiui immutatur homo ad aliquā dispositionē.Vnde sec⁹m ꝙ homo est ī passione aliq: videt aliquid ei vt cōueniens:quod nō videtur eidē extra passionem existenti : sicut irato videtur:quod nō videtur ḡeto. Et per hūc modum ex parte obiecti : appetitus sensitiuus mouet vo⁹luntatem.Et q̄uis voluntas sit præstātior appetitu sensitiuo simpliciter loquēdo:& agens & mouens sit naturaliter præstantius:patiente & moto sec⁹m Augu. tñ quoad illū in quo passio dominatur appetitus sensitiuus est præstantior voluntate: & ideo volūtas vt mota & patiēs:subiacet appetitui sensitiuo.Et q̄uis voluntatis actꝰ sit vniuersalis: quia sequitur apprænensionem intellectꝰ qui est vniuersalium: tamen quia actus & electiones hominū sunt circa singularia:inde est : ꝙ quia appetitus sensitiuus est virus particularis: quia sequitur apprænsionem sensus:qui est particularium rerum: habet magnam virtutē ad hoc ꝙ sic disponātur:vt ei aliquid videat sic:

Volun tas mouet a rebus sensibilibus.

vel aliter circa singularia. Mouetur etiam quādoq; volūtas a rebus sensibilibus sibi propositis exterius.Nam volūtas mouetur ab obiecto: sed obiectum voluntatis potest esse aliqua res exterior sensui ,proposita: sicut Bersabee visa a Dauid mouit voluntatem eius ad concupiscēdum. Vnde & Io.dicit.j.epistola.c.j.¶Nolite diligere mundum: nec ea quæ in mūdo sunt.ſ.sensibilia.Dilectio : est actus voluntatis.Mouent ergo,ista exteriora : volūtatem sicut obiecta:nō de necessitate: nec etiam mouēt eo modo quo mouetur voluntas: quantum ad exercitium actus ab aliquo exteriori agente: & imprimente in ipsam voluntatē & influente.Sic enim a solo deo mouetur: non autem ab angelis etiam bonis:q̄uis enim angelus : operetur in intellectum hominis confortando lumen ipsius :& illustrādo phantasmata: non tamen operatur in volūtatem mouēdo ipsam: sed nec a corporibus cœlestibus seu planetis potest moueri voluntas directe: nec in ipsam possunt imprimere vel operari directe.Et ratio est:sec⁹m beatū Tho. j.ī.q.ix.ar.v. Quia nullum corpus potest agere in rem in corpoream:sed econuerso. Intellectus & volūtas sunt potētiæ animæ quæ non sunt affixæ organis corporeis: sed sunt pure ĩmateriales: & ideo ipossibile est:ꝙ vllū corpꝰ cœleste directe iprimat in intellectum vel volūtatem.Indirecte possunt imprimere:iquātū videlicet volūtas mouet potest ad aliquid ab appetitu sensitiuo per passiones eius.In appetitum autem sensitiuum: sicut & in alias vires sensitiuas imprimere possunt corpora cœlestia:qa affixe sunt organis corporeis.Quæ organa corporis: sicut & ipa corpora oīa inferiora subiacent influentiis & impressionibꝰ corporū cœlestium.Sicut autem volūtas ipsa: nō cogit ad sequendū appetitū sensitiuum: q̄uis instigetur: sed libera est. Nec etiam cōgitur ad appetendum ipsa sensibilia :quæ proponūtur quæ habēt ipressionē & operationē corpora cœlestia. Ita non cogit a constellationibus & influentiis corporum cœlestium:ad volendum.

§.III. DE TERTIO VIDELICET

de modo:quo mouet volūtas ad actum suum. Sciēdum: ꝙ mouet ad quædam de necessitate & naturaliter : vt ad volēdum bonum in ꝓmuni: & vltimū finē seu beatitudinem:& quæ ꝙueniūt aliis potentiis: vt cognitionem veri quę conuenit intellectui:& esse & viuere & alia huiusmodi:quæ respiciunt consistentiā naturalem. Ad quędā alia mouetur cōtingenter:& nō naturaliter vt ad omnia alia.

Volun tas a diuersis diuersi mode mouet.

Pro horum;declaratione:dicit beatus Tho.j.ī.q.x.ar.ij. ꝙ voluntas mouetur dupliciter.Vno modo: quātum ad exercitium actus.ſ. ad velle & non velle Alio modo:quātum ad specificationē actus.ſ.ad velle hoc vel illud. Primo modovoluntas a nullo obiecto ex necessitate mouet: potest em̄ aliquis:de quocūq; obiecto non cogitare & per cōsequens:nec actu velle illud . Sed quantū ad secundū motionis modum voluntas ab aliquo obiecto ex necessītate mouetur:ab aliquo autem nō. In motu enim cuiuslibet potentiæ:a suo obiecto ꝓsiderāda est ratio: per quam obiectum mouet potentiam.Visibile enim mouet visum sub ratione coloris actu visibilis. Vnde si color ,ponat visui:ex necessitate mouet visum:nisi aliquis visum auertat:quod pertinet ad exercitium actus. Si aūt proponere tur aliquid visui: qđ nō oībus modis esset color in actu: sed sec⁹m aliqd est tale:& sec⁹m aliqd nō tale: nō ex necessitate visus:tale obiectū videret:posset enim non intēdere ī ipsum:ex ea pre qua nō est coloratum in actu:& sic ip sum non videret.Sicut aūt coloratū in actu:est obiectum visus:ita bonū:est obiectum voluntatis.Vnde si ,ponetur aliquod obiectū voluntati:quod sit vniuersaliter bonum:& sec⁹m oēm cōsiderationē:ex necessitate voluntas in illud tenderet:si aliquid velit. Nō em̄ potest velle oppositū.Si aūt proponatur ei aliquod obiectū:qđ non ſm oēm cōsiderationē sit bonū:nō ex necessitate volūtas fertur in illud.Et quia defectus cuiuslibet boni habet rationē nō boni:ideo id solum bonū quod est pfectū & cui nihil deficit:est tale bonum quod volūtas nō potest nōvelle:qđ est beatitudo. Alia aūt particularia bona iquātum deficiūt ab aliq̄ bono:possunt accipi vt nō bōa. & sec⁹m hāc cōsiderationem possunt repudiari vel acceptari a voluntate:quæ potest in idem ferri:ſm diuersas cōsiderationes. Sicut em̄ intellectus de necessitate mouetur ab obiecto:quod est semper & ex necessitate verum:nō ab eo qđ potest esse verum & falsum.ſ.a contingente .Sic & volūtas a bono perfecto:cui nihil deficit:vult etiā de necessitate ea:quæ sunt ad finē: sine quibus finis haberi nō potest vt esse viuere & huiusmodi.Et q̄ vult homo ex necessitate:vult etiam naturaliter. Q⁹uis enim volūtas diuidatur contra naturam:sicut vna causa ꝓtra aliam: quædā enim fiunt naturaliter:& quædam voluntarie. Et alius modus causandi:est propriꝰ volūtati:quæ est dña suorū actuū:et habet viam ad opposita.Alius modus causandi est: prorius naturæ:quæ est determinata ad vnū: nec habet viā ad oppositū. Tamen quia voluntas in aliqua natura fundatur:necesse est:ꝙ modus proprius naturæ:quantum ad aliquid participetur a volūtate:sicut quod est prioris causæ:participat a posteriori.Est aūt in vnaquaq; re primū ipsum esse quod est per naturā:q̄ velle:quod est p volūtatē.Et inde est:ꝙ volūtas aliquid vult naturaliter: & ita determinate, ꝙ nō habet viā ad oppositā:vt beatitudinē bonū ī cōi esse viuere.Et dicitur hic naturale: ſm q̄ natura dicitur quælibet substātia:& quodlibet ens.Et sec⁹m ps̄ dicit naturale rei:qđ cōuenit ei sec⁹m suā substātiā;ethoc est qđ ꝙ se ineſt ei.¶Et sic accipiēdo semper principium in his quæ conueniūt rei:oportet ꝙ sit naturale:& hoc apparet ī ītellectu.Nam principia naturalis cognitionis: sunt naturaliter nota.Similiter principiū volitiuoꝝ oportet: ꝙ sit aliqd naturaliter volitū.& hoc est bonū i cōmuni& vltimus finis . Motus voluntatis cū sit adeo vt a primo mouēte:nō tñ est motus necessarius ille sed cōtingēs: nisi his quæ naturaliter vult:de quibus dictū est. Vnde Eccli xv.dicitur:ꝙ deus ab initio cōstituit hominē:& reliqt eū in manu

Bonū ē obiectū voluntatis.

Ea q̄ hō vult ex necessitate: vult na turaliter.

in manu cōsilij sui.ſ.ad volendū vel nō volendū hocvel illud.Pro cui⁹ declaratione dicit beat⁹ Tho .j.ī.q.x. arti. ꝓuidē. iiij.Vt dicit Dionis.Ad prouidentiā diuinā: nō pertinet corrūpere naturam rerū:sed seruare . Vndemouet omnia ſm eorū conditionē ita ꝙ ex causis necessarijs per motionem diuinam sequūtur effectus ex necessitate Ex causis autem contingentibus consequuntur effectus contingenter. Quia igitur volūtas: est actuū principium nō determinatum ad vnum:sed indifferēter se habēs ad multa: sic deus ipsam mouet: ꝙ non ex necessitate ipsam determinat ad vnū:sed remanet motus eius cōtingēs & non necessarius nisi i his ad quæ naturaliter mouet. Sed ab appetitu sensitiuo cū mouetur volūtas:non mouetur ex necessitate.Nā si talis est passio in appetitu sensitiuo:ꝙ tollat tot⁹ vsū rationis vt in phreneticis & amentibus:tūc actus talis hominis non est actus volūtatis:sed similis brutoꝝ actibus. Sed nō totaliter absorbet rationē passio: sicut cum remaneat aliquo modo iudiciū rationis liberū: sic & mot⁹ voluntatis. Vnde non necessario mouetur ab appetitu per passionē:ad quod facit qđ dicit Gen̄.iij .c. Sub te erit appetitus eius:& tu dominaberis illius.

Diuina ꝓuidētia ;dest cōseruare naturā rerū nō corrum pere.

Fruitio in qua pſistit.

Tria cō currūt ad fruitionem

Fruitio est pfecta delectatio.

Intētio sit actus volūtatis.

¶De secundo actu voluntatis:q dicitur frui. Cap.v.

FRVI EST SECVNDVS actus,elicitus a voluntate. Vbi notādum :ſm beatū Tho .j.ī.q.xj. ꝙ visio dei :inquantū est visio est actꝰ intellectus.Inquantū aūt est bonū & finis: est voluntatis obiectū:& hoc modo est eius fruitio. Et sic hunc finē consequitur intellectus vt potentia attingens. Voluntas tanē ꝓtia mouens ad finem:&fruens fine iā adepto.Item nota ſm Tho.vbi.ē. ꝙ in delectatione quā iportat fruitio duo sunt:scilicet perceptio conuenientis:q̄ pertinet ad apprehensiuā potentiam : & cōplacentia eius quod offertur vt conueniens: & hoc pertinet ad appetitiuam:in qua ratio delectationis perficitur . Pro quorū declaratione:dicit beatus Tho.in.j.sen.dist.j.vbi diffuse tractatur ista materia etiam in textu: ꝙ fruitio cōsistit:i optima operatione hominis:cū fruitio sit vltima fœlicitas hominis.Fœlicitas autem non est in habitu: sed in operatione ſm philosophū . Optima autem operatio hominis:est operatio intellectus ad nobilissimum obiectum:quod est deus.Vnde ipsa visio diuinitatis ponitur tota substantia nostræ beatitudinis.iuxta illud Io.xvij . Hæc est vita ęterna:vt cognoscant te &c. Ex ipsa autem visione:cum ipm visum non videatur per similitudinem sed per essentiam efficitur quodāmodo intra videntem :& ita est cōpræhēsio:quæ succedit spei: consequens visionem quæ succedit fidei:sicut& spes quodāmodo generatur ex fide.Et ex hoc ꝙ ipsum visum receptum est intra videntē vnit sibi ipm videntem:vt fiat quædā mutua penetratio per amorē.Sicut dicitur.j.Ioā.iij.Qui manet in charitate:in deo manet &c. Ad vnionem autem maxime conuenientis : sequitur summa delectatio.Et in hoc pficitur nostra fœlicitas:quā nominat fruitio.Ex parte sui cōplementi magis:q̄ ex parte principij:cum includat in se quandam delectationē. Et ideo ipsa fruitio est actus voluntatis & ſm habitum charitatis:q̄uis ſm ordinem ad habitus & potētias præcedentes.Q⁹uis enim concurrāt ad fruitionē prædicta tria.ſ. visio:ꝓprænensio.& amario: perficitur tamē ipsa ī amore. Et aliæ quidē virtutes cōiūgunt nos deo: per modū meriti & dispositionis:charitas per modum perfectæ vnionis Dantē aūt diuersæ diffinitiones eius : sec⁹m diuersos respectus.Et prima est : ꝙ frui:est amore ihærere rei propter se. Hæc datur per ꝓparationē ad obiectū & habitū : efficientē actū. Alia est Augu.dicentis.Fruimur cognitis:in quibus voluntas delectata conquiescit. Hæc datur per cōparationē ad potentiā cui⁹ est actus:sec⁹m ordinē ad potentiā pcedentē.ſ.cognitionē quæ pertinet ad intellectum. Tertia est:ꝙ frui est cum gaudio vti:nō spei sed rei iā habitę Hęc datur per cōparationē cōsequentē actū inquātū est perfectū.ſ.gaudiū de re habita.Nec est incōueniēs:ꝙ de vna re dentur plures diffinitiones:sec⁹m diuersas cās vel ,proprietates.Quando aūt exprimerē totū esse rei sec⁹m oēs causas eius:tūc diffinitiones predictæ:nō essent nisi vna.

Triū ꝓprietatū vna est fruitio.

§.I. QVO FRVENDVM SIT.

ad qđ dicendum:sec⁹m beatū Tho.(vbi.ē.)ꝙ frui aliq̄ dicitur tripliciter.Vno mō:sicut obiecto.Et hoc modo : solo deo fruendum est.Et sic dicit Augu.ꝙ fruendum est solum illis rebus quæ nos beatos faciūt .ſ. personis diuinis natura tota bonitas vniuersi: sicut bonitas totiꝰ exercitus: ad bonū ducis . Secundo modo:sicut habitu eliciēte actū fruitionis.Et hoc modo :beatitudine creata & charitate: fruēdum est.Deus enim facit beatos effectiue: dando seipsum & causando ipsam beatitudinē.Beatitudo autē creata:formaliter facit beatū sicut albedo facit album. Tertio modo fruimur aliquo:sicut instrumento fruitiōis:& hoc modo fruimur potentia cuius fruitio est actus . Quia vero humanitas christi non est finis vltimus:ideo in visione ei⁹ nō ,est proprie fruitio : sed q̄ddā accidētale gaudiū & non substantialis beatitudo.Homine aūt quocūq; sancto:nō est fruendum simpliciter:sed ī deo.Iuxta illud :qđ ait apls ad Philemonem.Ego te fruar in dño. Vbi aūt homine in deo frueris:magis deo q̄ homine frueris. Et sic secūdū beatū Tho.ibi obiectū fruitionis est deus. cōrep̄sentans ipsum obiectū per similitudinē gr̄ę:in qua inhabitat deus.Peccatore aūt:nō est fruēdū in deo:quia nō est in eo gratia:quæ facit deū inhabitare:quæ quidē est exēplar expressum:ipsius summæ bonitatis qua fruendū est.Et multo minus:creatura irrationali fruendū est. Nō em̄ sufficit ad hoc simil⁹ imaginis vel vestigij:sed requirit similitudo gratiæ.Tribus aūt ps̄onis diuinis: est vna fruitiōe fruēdū.Hui⁹ rō ē duplex:sec⁹m beatū Tho.vbi .ē. Prima est ex parte essentię.Obiectū em̄ fruitionis est :summa bonitas.Vnde fruitio respicit vnāq uāq; ps̄onā proue ē summū bonū.Vnde cū eadē numero sit bonitas triū personarū:eadē erit & fruitio. Alia ꝙo fumit ex parte ,pprietatū. Sicut em̄ dicit ps̄s:qui cognoscit vnū relatiuoꝝ. cognoscit &reliquū.Et sic cū tota fruitio originet ex visione(vt dictū est)qui fruitur vno relatiuoꝝ inquantū huiusmodi fruitur & reliquo,prima ratio melior.

§.II. QVORVM SIT FRVITIO.

Resp̄deo:sec⁹m beatū Tho.vbi.ē.Fruitio : ponit:quādā delectationē in fine.Delectatio aūt nō pōt ee:nisi ī cognoscente. Et ideo cū creaturæ insensibiles nō cognoscāt:nō delectātur nec fruunt. Q⁹uis tamē oīe desiderium sequatur cognitionem desiderium tamē creaturæ insensibilis: qđ est eius inclinatio naturalis: non sequitur cognitionē in ipsa existētē:sec⁹m cognitionē primi motoris .Itē fruitio ,pprie loquēdo est tātū vltimi finis: bruta aūt vltimū finē non ,apprehendunt: nec finē proximū p̄t ordinare ad finem vltimū:cum careant ratione:cuius est ordinare. vndenō proprie fruunt.Similiter peccator ponit vltimū finem suū,in eo in quo nō est:vnde cum verū finē nō habeat:nō fruitur vere :q̄uis enim talis aliquādo faciat aliquid ,ppter deū:tamen qa aliquid diligit habitualiter supra deum:etsi non actu semper:ideo non fruitur deo : sed illo ad qđ omnia ordinat:pecuniā videlicet gloriā veneream.delectationem:& hmōi. Vlterius fruitio dicit delectationem in fine.Vnde perfecta fruitio nō est :nisi perfecta delectatio:quæ esse nō potest:ante consecutionē finis. Vnde iustus homo in mūdo:nō perfecte fruitur :sed sanctī in patria vere & proprie &perfecte fruuntur.Magister in.ij.sen.dist.j.Fecit deus rationalē creaturam: vt summū bonū intelligeret:intelligendo amaret : amando possideret:possidēdo frueretur. Deus autem perfectissime seipso fruitur.vñ Greg.dicit:ꝙ deus gloriosus est : quia dum sepso fruitur:accedentis laudis indigens non est.

¶De intētione:quæ est tertius actus volūtatis. Cap.vj.

DE INTENTIONE QVAE est tertius actus elicitus a volūtate.Hanc christus vocat oculum:dicens Lu.xj.& Mat.vj. Si oculus tuus fuerit simplex id est intentio recta: totum corpus tuum id est opus inde sequens:lucidum erit.Q⁹uis autem oculus sit instrumentū visiuæ potentiæ:quæ est apprehensiua potentia:nō tamen intentio est actus intellectus: sed volūtatis.Dicit aūt oculus intentio: quia cognitionē prsupponit:ꝓ quā ,ponit volūtati finis ad quē mouet: sicut oculo præuidemus:quo tēdere debeamus. Quod autem intentio sit actus volūtatis:hea.Tho .j.ī.q.xij.arti.j. sit declarat.Intentio (sicut ipsum nomen sonat)signat in

Intērio volūtatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquid tendere. In aliquid autem tendit: & actio mouētis & motus mobilis. Sed ꝙ motus mobilis in aliqd tendat: ab actione mouētis procedit. Vnde intentio: primo & prīcipaliter pertinet ad id: qđ mouet ad finē. Vnde dicimus: architectorē suo imperio mouere ad id: quod ipse intēdit. Et idē est in omni præcipiēte aliquid. Voluntas aūt est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Intētio nō solū est vltimi finis: sed tal. oꝝ

siderent: ꝙ per motū suū possint cōsequi finem: qđ est ꝑprie intēdentis: sed quasi cōcupiscētes finem: naturali instīctu mouent ad finē: quasi ab alio mota: sicut & cętera: quæ naturaliter mouent. Intentio aūt non solum est vltimi finis: sed & aliorum finium. Cum em̄ vltimus finis humanarū voluntatū sit beatitudo: & per consequens vnus finis. Si intentio esset tantū vltimi finis: nō essent diuersę hominū intēciones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Intēdere deū & corporale cōmodū hō non potest quō hoc itel ligit.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Deus quō tī mendꝰ.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Intētio triplex est retributio dei.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Ad ītēntionem rectā q̄ tuor requirunt.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Loth quō excusat ꝑcō.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Gloria dei: est ꝑmiū infinitū.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

moyses petit scribi in libro dei omnes intentiones quę malę sunt.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

moyses petit deleri de libro dei omnes peccata.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Intētio nō ponit aliquid in ipsa intentione.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Intētio ꝙ sit immaculata.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Intētio ꝙ sit determinata ī pfecta fœlicitatione ibi. propter retributionem.

hominū intētiones: qđ patet esse falsum. Pro cuius declaratione: dicit bea. Tho. i. ii. q. xii. arti. ii. ꝙ intentio respicit finem: scḋm ꝙ est terminus motus: respectu volūtatis. In motu autē: potest accipi terminus dupliciter. Vno modo terminus vltimus: in quo quiescit: qui est terminus totī motus. Alio modo: mediū qđ est principium vnius ptis motus: & terminus vel finis alterius: sicut motus de quo itur de a, in c, per b, c, est termin⁹ vltimus b, autē est terminus. sed nō vltimus: & vtriusq; potest esse intētio. Vñ etsi intētio semper sit finis: nō tamen oportet: ꝙ semp sit vltimus finis. Intentio etiā potest esse pluriū simul. Quod sic declarat bea. Tho. vbi. ē. ar. iii. Aliqua duo possunt accipi dupliciter: vel ordinata adinuicē: vel adinuicem non ordinata. Et siquidē fuerint adinuicem ordinata: manifestum est: homo potest simul plura intendere. Est em̄ intentio: non solū finis vltimi: sed etiam finis medii vt dictum e i. Simul autē intēdit aliquis in finem vltimū & proximū: sicut ꝑfectionem medicinæ. Si autē accipiantur duo: nō ordinata adinuicē: sic etiā potest homo plura intēdere: quod patet ex hoc ꝙ homo vnū alteri prælegit: qđ melius est. Inter alias aūt conditiones: quibus vnum alius est: q̄ mouet oēs alias vires animæ: ad finē. Et sic patet: ꝙ itēntio est actus volūtatis propriæ. Est autem proprie & principaliter intendere: ꝑm Tho. i. ii. q. xii. arti. iiii. Intēdere finē prout. s. ordinat motū alicuius vel alterius in finē. Ordinare aūt aliquid in finē: est actꝰ rationis tantū: & qa bruta ratione carēt: ideo nō proprie dicunt intendere: seu habere intentionem. Sed large sumendo intendere: scḋm id qđ mouetur ad finem ab alio: dr intēdere finē: sicut natura dr intēdere finem: quasi mota ad suū finem a deo: sicut sagitta a sagittante: & sic bruta intendūt finem: inquantū

Primo ergo debet intentio: ad hoc vt sit recta: esse separata ab arrogātia: vt. s. q̄uis quis operetur opera de genere bonorum: propter gloriam ꝓsequendam: nō hoc intendat tāq; deus debeat sibi retribuere ipsam gloriā: ex debito necessitatis seu ex cōdigno. quia (vt ait apl's ad Roma. viii.) Non sunt cōdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam: quæ revelabitur in nobis nec etiam: quæ cumq; actiones. Et ratio huius est: quia sicut creatura est virtutis finitæ: ita & meritum operis eius: gloria autē dei est præmium infinitum. Finitum autem non potest ꝑ se attingere ad infinitum. Debet ergo quilibet intendere & credere: ꝙ principaliter deus ex sua largitate dabit gloriam beneficēti. Iuxta illud ad Roma. vi. cap. Gratia dei: vita æterna scilicet habetur. Gratia autē gratis datur. Hoc aūt notat Pā. cū ait. Inclinaui cor meū. i. humiliaui: expectans retributionē a dño: non ex operibus iustitię per me factis: sed scḋm suā misericordiā. Debet secūdo: intētio esse sequestrata a deceptione: vt videlicet nō faciat ea: q̄ de se sunt mala, pter aliquē finem appetentē bonū. Hoc em̄ esset decipere seipsum. Nam vt ait apl's ad Rom. iii. Non sunt facienda mala vt inde eueniant bona. Hinc & Greg. Qui hac intētione male accipit vt bene dispensēt: grauatur potius ꝙ iuuet. i. q. i. nō est putāda. Quod sigs tœnus exerceret: vt hospitalia & ecclesias cōsecraret: vel etiā alienа raperet: vt pauperibus subueniret: seipsum deciperet: cū nil mereret: sed peccatū incurreret. Vñ & Loth q obtulit duas filias suas virgines habitatorib⁹ Sodomorum ab eis illudēdas ne abuterent iuuenibus: quos ad hospitium receperat. i. angelis qui in forma iuuenū apparuerant: potius hoc qđ fecit: adscribit perturbationi eius ex horrore illi⁹ sceleris q̄ rationi. vt dis. xiii. c. qđ ait. In quo frequēter offendūt hoies cōmittendo diuersa peccata: vt liberēt proximos a tribulationib⁹ vel a peccatis: ꝑpter hoc dicē do mēdacia: addendo periuria vel alia mala. Sed (vt dicit Aug.) Cū ad id venerit homo: vt saluti ꝓximi nisi peccā do ꝑsulere nō possit: iā se nō existimet habere qđ faciat. i. qđ debeat facere. xxii. q. i. c. faciat. Nam cōtra ordinē charitatis est: suæ saluti nocere vt alteri subueniat. Nec est cōtra hāc sniam: ꝙ Moyses dām rogauit: vt deleret eū de libro suo vel populo dimitteret pcm̄ idolatriæ cōmissum in adoratiōe vituli. Exo. xxxij. Non em̄ sic est intelligēdū tāq; Moyses orauerit se priuari salute: & deleri de libro vitę uentiū i gloria. Hoc em̄ irrationabile fuisset. Sed petit deleri de libro dei nō simpliciter sed quantum ad cōsolatio nes multas: quas debebat a dño recipere in præsenti: ꝑut scriptū i libro dei erat. i. ꝓordinatū: vt ex ꝑ populo illi parceretur de tanta offensa. Quod ergo dr: ꝙ qcq agant hoies: intentio iudicat oēs: intelligendū est hoc: non de his quæ mala sunt scḋm se sed de bonis seu indifferētib⁹. Vñ dicit Pā. ad hoc designandū. Inclinaui cor meū ad faciendas iustificationes tuas. non mala opera: sed iustificationes. i. mandata tua: quæ seruata: faciunt hominē iustum. Tertio: intentio debet esse immaculata. i. ꝙ ille qui facit aliquod bonū: & propter deū nō habeat in se maculā peccati mortalis: quia de operibus hmōi: est bona intētione factis: retributionem a deo non haberet i superna gloria. Vnde apl's dicit. i. ad Cor. xiii. Si distribuero omes facultates meas in cibos pauperū: & si tradidero corpus meū:

moyses petit scribi in libro dei omnes intentiones quę malę sunt.

moyses petit deleri de libro dei omnes peccata.

Intētio nō ponit aliquid in ipsa intentione.

Intētio ꝙ sit immaculata.

Intētio ꝙ sit determinata ī pfecta fœlicitatione ibi. propter retributionem.

ita vt

ita vt ardeā. s. propter deū seu propter fidē seruandā: martyrio me exponā: charitatem autē nō habuero: nihil mihi prodest. s. quod ad retributionē æternā. Charitas autem non cōpatitur secū maculā alicuius mortalis. Qui ergo est i aliquo pcō mortali: vt odio: luxuria: iuidia & hmōi quantacūq; supplicia sustineat pia intētione: scilicet propter deū: nō tamē ide recipit retributionē gloriæ. Sed aliqua alia bona: vt prosperitatē: liberatiōem a multis periculis: dispositionē seu mollificationē cordis ad pœnitentiā: aut min⁹ supplicii i alia vita. Et sic remanet illud bonū irremuneratū. Et ad hoc signandū dicit Pā. In æternū peccator non intendit facere iustificationes. i. mandata: in æternū. i. semper. Sed protūc quādo facit aliqua de genere bonorū: vt ieiunia: eleemosynas: orationes & hmōi intētione retributionis & præmi. Sed quādo cōmittit pec cata: tunc nō inclinat cor suū ad iustificationes dei immo ab eis recedit transgrediendo. Cum aūt quis est in gratia & charitate: habet intētionem semper seruandi præcepta dei. vñ Pā. xliii. Pulchritudine tua intende. i. ex gratia q̄ est pulchritudo aiæ intentionē tuā dirige. Quarto intentio ad hoc vt sit recta oportet ꝙ respiciat tanq̄ ad vltimū finem ad retributionem. Sed notandum ꝙ est triplex retributio a deo. s. temporalitatis: pœnalitatis: & æternæ fœlicitatis. De prima dr Esa. i. Omnes sequuntur retributiones. s. tēporalium. & Luce. xiii. dicit saluator. Cū facis prādiū aut cœnā: noli vocare amicos tuos: neq; fratres tuos: neq; cognatos: neq; vicinos: neq; diuites ne forte & ipsi te reinuitent: & fiat tibi retributio. s. alicuius cōmodi temporalis. Qui igitur inclinat cor suū. i. proponit ad faciendum iustificationes dñi. i. ad seruandū mandata & ad faciendū bona: propter hāc retributionē: vt scilicet prosperetur a deo in tēporalibus: nō habet rectā itentionē: vnde nec meretur. Sic & xps dixit quibusdā: nō recta intētione eū sequēribus. Quæritis me: non quia vidistis signa: sed quia manducastis ex panib⁹ meis: & saturati estis. Ioā. vi. Quidam alij: aliqua bona faciūt hac intētione: vt tēporalem gloriā inde consequātur: de quorum numero fuerūt Pharisei: de quibus christus ait. Omnia opera sua faciunt vt videātur ab hoibus. Mat. xxiii. Sed receperunt mercedem suā: dixit ipse Mat. vi. De scḋa retributione. s. pœnalitatis. dr Esa. iii. Ve impio in malū. Retributio enim manuū suarum. i. operū fiat ei. & ad Heb. ii. Omnis prævaricatio & inobedientia accipit iustā mercedis retributionē scilicet pœnæ. Qui ergo seruat mādata hac intentione pricipaliter, ꝑpter retributionē pœnæ ifernalis scilicet euitā dā nō habet intētionē debitā nec meritorie operat. Oportet em̄ scḋm Augu. non solū timere deum iudicē & punitorē peccatorū sed iustū diligere: nō tamen pœnā timeat sed anxietur pro gl'ia de pœna. dist. viii. nullus. §. nō ita. Et regula iuris dicit. Qui ex timore facit pręceptū: & si bonū est quod facit: non tamen bene facit. Sic etiā qui cauent se a peccatis vel bona aliqua faciūt: vt nō flagellētur a deo & nō alia intētione principaliter parū vel nihil grati sūt deo. Sicut Achab rex Israel qui ex comminatione Heliæ humiliatus est exterius deferēdo cilicium & ieiunando ad euadēdū pœnam sibi cōminatam. iii. Regū. xxi. De tertia retributione dicit apostolus de veris fidelibus. A domino accipietis retributionē. ad Col. iii. Et hanc esse magnā: innuit sapiens dicens Eccli. xii. Inuenies retributiōem magnam & hoc simpliciter: quia in huiusmodi retributione cōtinentur omnia bona iuxta illud Pā. xviii. In custodiē dis illis retributio multa. Et si aliquis intēderit deo seruire & mandata eius custodire propter bona gloriæ. s. diuitias: honores: pacem: securitatem: sanitatem: sapientiam: gaudium & alia huiusmodi bona: quæ iustis promittuntur in vltima retributione habendo respectum ad ista pricipaliter, & nō ad deum adhuc nō esset recta intentio sed amor mercenarius: quo seruus operatur propter meredē principaliter ex labore consequendam. Sed seruiendo principaliter deo bona faciendo propter ipsum consequendū: in quo & ex quo sunt omnia prædicta bona: quo niā retribuens est dñs: vt dicitur Eccli. xxxv. Iste talis habet amorē filialem & oculū simplicem perfectæ intētiōis bene in gratia operando: & propter hanc intentionē semper meretur & augetur præmium eius. Sic ergo sit oculus tuus simplex: vt dicere valeas cum Psalmista. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes &c.

Triplex est retributio dei.

Deus quō tī mendꝰ.

Ad ītēntionem rectā q̄ tuor requirunt.

Loth quō excusat ꝑcō.

Gloria dei: est ꝑmiū infinitū.

moyses petit deleri de libro dei omnes peccata.

moyses petit scribi in libro dei omnes intentiones quę malę sunt.

Intētio nō ponit aliquid in ipsa intentione.

Intētio ꝙ sit immaculata.

Intētio ꝙ sit determinata ī pfecta fœlicitatione ibi. propter retributionem.

¶De electione: prout est actus voluntatis. Cap. vii.

CONSEQVENTER AGENdum de actibus voluntatis: qui sunt in comparatione eorū quæ sun

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad inuī opabilibus se habet vt principiū:& nō vt cōclusio:vt dicit philosophus in.ŋ.Phyſi. Vnde finis inquātum hmōi: nō cadit sub electione. Sed contingit ꝙ id quod est i vna operatione vt finis.in alia operatione ordiatur ad aliqd vt ad finē. Et hoc modo sub electione cadit finis: sicut in operatione medici.sanitas se habet vt finis. Vñ hoc non cadit sub electione medici sed hoc præsupponit tāq̄ principium.Sed sanitas corporis ordinatur ad bonum commune aiæ.Vnde apud eum qui habet curam de salute animę aiæ.Vnde apud eum qui habet curam de salute animę potest sub electione cadere esse sanum vel esse infirmum Nam et apl's dicit.Cū infirmor tunc fortior sum & potēs. ŋ.ad Cor.xij.Sed vltimꝰ finis nullo modo sub electiōe cadit.Sicut etiā id quod est principium in vna sciētia vel demonstratione potest esse cōclusio in altera scientia vel demonstratione sed primū principium indemōstrabile ī nulla potest scientia esse cōclusio. Est etiā electio solū respectu humanorū actuum.qa vt dicit phs.in.iŋ.Etlu.Nullus eligit nisi quod estimat fieri per ipm. Qđ sic declarat hea.Tho.vbi.ŝ.arti.iŋ.Sicut intentio est finis: ita electio eorū:quæ sunt ad finē.Finis autē:vel est actio vel res aliqua:& cum res aliqua fuerit finis:necesse est ꝙ aliqua humana actio interueniat. Vel inquantum homo facit rem illā quæ est finis:sicut medicꝰ facit sanitatē:quæ est finis illius:vnde facere sanitatem:dr̄ finis medici. Vel inquantū homo aliqua vtitur vel fruit re quę est finis:sicut auaro finis est pecunia vel possessio pecuniæ. Et eodē modo dicendū est in eo qđ est ad finē:qa necesse est:ꝙ illud qđ est ad finē:vel fit actio vel res aliqua interueniēte aliqua actione:per quā facit illud quod est ad finē:vel vtitur eo et sic electio est semper humanorū actuum. Est etiam electio possibilium tantū. Vnde phs dicit.iŋ. Ethic. Electio nō cit impossibiliū. Huius ratio est ſm be.Tho,vbi.ŝ.arv.quia(vt dictū est)electiones nostrę referunt semper ad actiones nostras. Ea aūt quæ per nos aguntur sunt nobis possibilia. Vñ necesse est dicere ꝙ electio non sit nisi possibilium.Sifr ratio eligendi aliquid est vt ex hoc qđ ducit ad finem:possimus consequi finem. Per id autē quod est impossibile:nō potest quis consequi finē. Cuiꝰ signū est:ꝙ cum in cōsiliando peruenerint hoies ad id quod est impossibile: discedunt quasi nō valentes vlterius pcedere. Voluntas igitur completa nō est nisi de possibili. Sed voluntas incōpleta quę dicitur a quibusdā velleitas:pōt esse de impossibili:qa.ſ.vellet illd si esset possibile.Et qa electio noiat actum voluntatis:determinatū ad id quod est hinc agendum:ideo non potest eē de ipossibili.Et qđ Benedictus dicit in regula ꝙ si prelatus aliquid præcepit impossibile a subdito est tentandum . Hoc ideo dicit quia an aliquid sit possibile vel non:subditus non debet suo iudicio diffinire:sed in vnoquoq; iudicio superioris stare.Electio autem non est ex necessitate in hoie quia quod possibile est non esse non necesse est esse.Huius ratio : ex duplici hominis potestate accipi potest ſm beatum Tho. vbi.ŝ.arti.vj.Potest enim homo velle & non velle : pōt agere & non agere:potest agere hoc vel illd:et velle hoc vel illud.Cuius ratio ex ipsa virtute rationis accipitur. Quicquid enim ratio potest apprehendere vt bonum:in hoc voluntas tendere potest:potest autem ratio apprehēdere vt bonum non solum hoc quod est velle aut agere: sed etiam hoc quod est nō velle aut non agere.Et rursus ī omnibus particularibus bonis:potest considerare rationem boni alicuius:et defectum alicuius boni quod habet rationem mali.Et ſm hoc potest vnūquodq; horum bonorum apprehendere:vt eligibile aut fugibile. Solū aūt perfectum bonum quod est beatitudo:nō potest ratio apprehendere sub ratione mali aut alicuius defectus & ideo ex necessitate homo beatitudinem vult:et non potest velle non esse beatus:aut esse miser. Electio autem cum non sit de fine:sed de his quæ sunt ad finem(vt dictum est)nō est perfecti boni quod est beatitudo: sed aliquorum particularium bonorum:& ideo homo nō ex necessitate: sed libere eligit.

Respectu humanorū actuum sola electio.

Electio non in est hoi necessatio.

Electio solū est possibilium.

§.II. CIRCA MATERIAM ELE

ctionis pōt induci illud Pś.lxiiij. Beatꝰ quem elegisti et assumpsisti inhabitabit in atrijs tuis. Signanter autem dicit in singulari.Beatus quē elegisti &c.Nā vt dicit saluator.Mat.xx.Et iterū.xxij.pauci sunt electi. Nec est contra hanc sententiā illud:qđ Ioannes dicit de electis.Apoc.vij.Vidi turbam magnā quā dinumerare nemo poterat: ex oibus gentib⁹ & tribubus & populis & linguis stātes ante thronū.Nā electi:&si in se præ multitudine a nobis: quasi innumerabiles sunt:respectu tñ reproborum pauci sunt.Exēpli gratia.Sextariꝰ vel saccus arenæ in se quasi pauca est.Sic & electi:respectu prauorum pauci sunt:& isti demū beati.iuxta illud:quod dictum est per Pś.lxiiij. Beatus quem elegisti & assumpsisti:inhabitabit in atrijs tuis.Vbi possunt notari:tres electiones sec'm deū.

¶Prima:est æternalis ad supernā fœlicitatem:ibi.Beatus quem elegisti.

¶Secūda:est rōnalis ad hūanā dignitatē:ibi.& assumpsisti

¶Tertia electio est virtualis:per nostram voluntatem: ibi inhabitabit in atrijs tuis.

Electi sūt quasi innumerabiles: pauci respectu damnatorum.

§.III.PRIMA IGITVR ELECTIO

est dei ab eterno:qua videlicet elegit ex toto hūano genere beatificandos in gloria de qua apl's ad Ephe.ſ.inquit. Benedixit nos deus in benedictione spūali.i. plena benedictione in cœlestibus.i.in gloria in christo.i. per merita xp̄i:sicut elegit nos i ipso:ante mūdi constitutionē. Qui aūt & quot sunt isti electi:solus ille nouit qui elegit. Vñ & in ecclesiæ oratione,dicit.Soli deo est cognitus numerus electorū:in superna fœlicitate locandus nos autē:&si per certitudinē scire nō possumus: per aliqua tamē signa data ab ipō in scriptura:coniecturare valemus.Et vt hæc signa in nobis experiantur:hortatur. Petrus apostolus in ŋ.Cañ.c.ſ.dicens.Satagite:vt per bona opera: certam vestram vocationē & electionē faciatis.Hæc autē signa sunt tria:quæ notat sapiens.Eccl'i.xlv.dicens,Elegit eum dñs ex omni carne:& dedit illi cor ad pręcepta :&legem vitæ & disciplinæ.Vbi tria nota signa huius electionis.

Tria signa electionis

¶Primum est abdicatio malarum delectationum : ibi: Elegit eum dominus.

¶Secundum est:obseruatio diuinorum pręceptorum:ibi Dedit illi cor ad præcepta.

¶Tertium est: frequentatio sacrorum eloquiorum : ibi. Legem vitæ & disciplinæ.

Quantū ad primū q̄uis ꝓprie loquat sapiens de Moyse: tamē & itelligi potest:de quolibet alio electo.Vñ & hoc canit ecclesia de beato Thoma de Aquino:& de quibusdā alijs & vult dicere ꝙ quē deus eligit extra:hic ab oi carne idest delectatione carnali delebit inquit dñs ad Noe in figurā omnē carnē.Et em̄ multiplex caro.ſ.leonū:vrsorum porcorū.canū hoim:&hmōi.Et caro quidē leonis est delectatio:quā sibi quęrūt superbi in honorib⁹ suis.Carovrsorū est cōplacētia :quā sibi quærūt gulosi:in crapulis suis & ebrietatibus.Caro porcorū est voluptas lasciuorū:quā quærūt in immundijs suis.Caro hoim est delectatio sensualis:quā habent aliqui:ad suos ꝓpinquos &amicos: & sic de alijs . Debet igit dñs aquis diluuij infernalis: delere omnē carnē.i.oēs in carnalibus & vitijs se delectantes. Et hoc est etiā:qđ ait apl's.Caro & sanguis regnū dei nō consequētur.ſ.Cor.xv.id est delectationes prauas sequentes Impossibile em̄ est(ait Hiero)vt præsētib⁹ quis:& futuris fruat bonis:& de delicijs transeat ad delicias.Vñ & saluator ad discipulos electos ad supernā fœlicitatē ait Ioā.xv. Ego elegi vos de mūdo.i.de vitijs & delectationib⁹ mūdi Et ad Ephe.ſ.apl's ait.Elegit nos.ſ.deꝰ:vt simus sancti & immaculati.Sic fuit electꝰ beatus Tho.a deo extractus de aquis : mundanæ vanitatis & delectationis: velut alter Moyses.De quo dr̄ ad Heb.xj.ꝙ elegit magis affligi cum populo dei:ꝙ tēporalis pcī habere iocunditatē, patet autem hoc pmaxime in beato Tho.ex gestis circa puellā ad eū introductā &c. Quantū ad sec'a.Certū est ꝙ electus dei volūtatē habet efficacē:ad obseruandū diuina mandata quæ sunt de actib⁹ virtutū.Vñ.pś.ait.Mandata tua elegi.ſ.ad obseruādum. Ad qđ tamē necessaria est diuina gratia:quæ &velle facit,&obseruare ipsa dei mādata.Vñ dr̄ in dicta auctoritate dedit illi,ſ.deus:cor,i.voluntatē ad pcepta scilicet obseruāda.Ad efficacē aūt volūtatē semp sequit operatio:si adsit possibilitas.Sicut autē illi:qui verē & multū diligūt aliquē superiorē seu prælatū:nō solū pcepta facta ab eo:sub graui pœna,sed etiā simplicia monita habēt ea:vt debita obseruari.Sic & electi dei nō solum

Fœlicitate habitus mūdi & vitæ aeternæ impossibile est eligere.

solū pręcepta legis eius:sed etiā simplicia documēta & cōsilia:conātur seruare si possūt:&ita bōa ichoāt:vt ad pfectiora se extēdant.Vñ Greg,super Ezech.Electi quicq; sic ad bona tenduntur,vt ad mala perpetrāda nō redeāt:qui em̄ ꝓpter.ij. pseuerauerit vsq; in finē:hic saluus erit.Et sicut per Salomonē dr̄.Iustorū semita:quasi lux splēdens procedit: & crescit vsq; ad perfectū dię.In eorū nāq; animo bonū desiderijū atq; intellectꝰ lucis iutimæ:iā pars diei est.Sed qa vsq; ad finēvitæ:in virtute proficiūt de pœ.di.ij.nō reuertebant.sicut Moyses seruauit mādata:sic be.Tho.a pueritia sua diuina cepit seruare mandata:nūq; eoꝝ aliquod trāsgrediędo:qa nunq; cōmisit mortale peccatū:&ample ętēs diuina etiā cōsilia per ingressum religionis semp ꝓfecit vt pater in legēda.Quantū ad tertiū:nota ꝙ quē deꝰ eligit infundit sibi magnū effectum circa diuina eloquia vñ &ipse qui sapiętia æterna est dicit.Magis q̄ aurū &argentū sapiętiā eligite.Prouer.viij.Sapientia pręcipue dr̄ scriptura sacra:ſm be,Tho.in.j.par.q.i.qa pleni? & veriꝰ docet de diuinis:q̄ quęcumq; aliæ doctrinæ.Dicit ergo sapiēs:ꝙ dedit illi legēvitę &disciplinę.ſad intelligendū& docendū.Et dr̄ lexvitæ:qa vita cōferr animæ obseruātis. Non solū em̄ illuminat itellectū:diuina eloquia:sed etiā accendūt affectū.Nunqd nōverba mea sunt quasi ignis? dicit dñs per Hiere,xxiij.(quasi dicerer)vtriq;:qa incēdūt ad dilectionē aiæ.Vñ dr̄.Sap.vij.Infinitus thesaurus est hoibꝰ sapientia:quo qui vsi sunt participes facti sūt amicitiæ dei:sicut aūt Moyses fuit eruditus:in omni scientia ægyptiorū & Chaldæorū.Act.vij.&maxime ī diuina sapientia sic beatus Tho.eruditus fuit in scientia:tam scilari q̄ diuina& pmaxime in theologia:quā & magno studio & orationis suffragio acquisiuit:vt pater in legenda.

Ad electionē rationabilem tria requruntur.

§.IIII.SECVNDVM GENVS ELE

ctionis ſm deū existens est ad humanā dignitatē quando est rationabiliter factū:quæ notari pōt in eo qđ dicit.Pś. &assumpsisti. Assumi dr̄ cōmuni locutione: qui ad altiꝰ aliqd sumit:cōmuni statu.Vnde apl's ad Heb.v.Omnis pontifex:ex hoibus assumptus.ſ.est.Et cū Paulū & Barnabā dñs elegit ad prædicandū gētib⁹ qđ est officiū præsidētiū:dixit,Segregate mihi Paulū & Barnabā in opus : ad qđ assumpsi eos . Act. xiij.Et hoies quidē errare possunt in eligēdo.seu assumēdo indignū:sed deus errare nō pōt, & ideo Brūs:quē elegisti & assumpsisti & nō solū beatus est:qui assumit a deo i prælationē rationabiliter exercēs eā:sed & beatissimus sup alios.Vñ Aug.Nihil difficilius & laboriosius & periculosius est:epi vel pbyteri vel diaconi dignitate : sed apud deū nihil beatius:si eodē modo militetur:quo imperator noster præcepit.dis.xl.ante oia.

¶Primū est ꝙ fiat fine præcedenti ambitione.

¶Sec'm ꝙ fiat congruenti assumpti dispositione.

¶Tertiū:ꝙ fiat concurrenti regulari cosensione.

Quantū ad primū dr̄ beatus electus:non qui se ingerit ad dignitatē sed qui assumit a deo vt hoibus.Vt em̄ dicit Leo papa.Principat⁹ quē metus extorsit aut ambit⁹ occupauit etiā si moriꝰ aut actib⁹ suis nō offēdat:ipsi? tamē initij sui:est perniciosus exēplo.ſ.q.i.pricipat⁹. Et Chryſ. Qui desiderauit principatū in terra:inuenit confusionē in cœlo:sicut dñs elegit seruū suū.Dauid i regē:q nō quæ rebat neq; cogitabat de regimine:sed oues custodiebat in deserto.Non autem elegit aliquē aliū:ex septem fratrib⁹ eius de quib⁹ ſm apparētiam videbat Samueli historiam vide.ſ.Reg.xvj.Sec'm qđ requirit:est cōgrua dispositio eligendi seu assumēdi:in ætate videlicet conuenięti ſm canones:sciētia competēti:&vita decenti vt extra de elec.cū in cunctis.Sic dñs Iesus elegit primos rectores & pastores non pueros quos sapientia sua doctissimos feci: & sancti tate perfectissimos:dicens eis Ioan,xv.Ego vos elegi : vt eatis & fructum afferatis.ſ.conuersionis animarum.Hinc & Symmachus papa Vlissimus cōputandus est:nisi præcellat scięcia & sanctitate:qui est honore præstātior.ſ.q.j. vlissimus.Quātū ad tertiū:vt scilicet rationabiliter fiat electio: ad dignitatē requirit cōsensus eligētiū omniū:vl maioris partis qui remota omni affectione pśone:& munere pecuniæ:& pręce eligere debent:quē credūt magis ꝓficere Vñ Moyses principatū suū nō dimisit filijs siue cōsanguineis : sed extraneis de alia tribu.ſ.Iesu nauæ:Sed

Abusꝰ ecclesiasticorū.

nūc(vt ait Hiero.)plurimi quærūt colūnas in ecclesia ergere nō quos plus cognoscunt ecclesiæ ꝓdesse. Sed quos vel ipsi amāt:vel quorū sunt obsequijs deliniti:vel ꝓ quibus maiorū quispiā rogauerit:& vt deteriora tacēā:quivt clerici fierēt:munerib⁹ impetrauerūt. viij.q.j.Moyses . Et ideo in hmōi electionib⁹:præmitti debet oratio:vt feceꝝ apl's in electione Matthiæ dicēres.Tu dñe qui corda oim nostī:ostende quem de his duobus elegeris. Act.ſ. Sic be. Tho.ad dignitatē magistrī assumptus fuit non hoc quę rens:sed coactus obedientia:vt pater ex legenda.

§.V.TERTIA ELECTIO EST DV

cēs ad beatitudinē quæ fit virtualiter ꝓ nostrā voluntatē qđ notat ibi Inhabitabit in atrijs tuis . Non dicit: ponet vel ligabit:sed ihabitabit.i.volūtarie stabit in atrijs tuis Atria erāt:porticus seu claustra circa tēplū: per q̄ accedebatur ad ipm:&significant habitacula seu cōditiones virtutū:per qs patet accessus:ad tēplū militātis & triūphātis ecclię.Nullus aūt cogit advirtutes:sed electiōe ꝓprio vo lūtatis in eas ingredit.&inhabitat qs.Vñ Amb. Volūtarium sibi militē elegit christus Voluntariū sibi seruū diabolus auctionatur.xv.q.j.nō est.Sunt autē præcipua tria dñi atria in quibus voluntas electorū eligit inhabitare,

Tria sunt atria domini.

¶Primum est:fui humiliatio.

¶Secundum est:dei contemplatio.

¶Tertium est:aduersi toleratio.

De primo dicit Pś.lxxxiij.i pśona cuiuslibet electi. Elegi abiectus esse in domo dei.i.despectus & contēptus.Vñ & quasi se declarans:dixit Michol vxori suæ.Vilior fiam plus q̄ factus sum & humilis ero . ŋ.Regū.vj.Vt em̄ dicit Greg,Euidētissimū signum electorū:est humilitas : sicut reproborū superbia.De humilitate beati Thomæ habes: quando assōciauit illū procuratorē extra:pro negotijs cōuentus & in occultatione suę scientię:vt patet in legenda.

Secundum atriū:in quo eligit volūtas sācti inhabitare est contēplatio.Hic em̄ reperit magnā quietem & gustum suauē dei.Vñ saluator de hac loquens: ait . Maria scilicet Magdalena optimā partem elegit : quæ non auferetur ab ea.Hic em̄ incipit vita contēplatiua:nec deficit in alia vita vt actiua:sed perficit.Ad hanc tamen non est idoneus: nisi pene purgatus a passionibus.Vñ in figurā dr̄.Exod. xix.Bestia quæ tetigerit mōtē scilicet cōtēplatiōis lapidabitur lapidib⁹:scilicet errorū &phātasiarū irrationabiliū. Bestia significat hoiem passionatum & rudem .Permaxime hoc atriū inhabitauit be.Tho.qui frequēter rapiebatur in extasi:vt patet quando crucifixus ei locutus est Neapoli:& alibi.Tertiū atrium est:toleratio aduersorum.Eligunt enim sancti propositovolūtatis:sustinere omnia ad uersa patienter.Vnde de sanctis illis Machabeis dicitur: ꝙ elegerunt magis mori; q̄ cibis inquinari imundis : & noluerūt infringere legē dei.j.Macha.ſ.vt scilicet euaderēt mortē:sustinētes fortiter cruciaꝰ.Sed &de'(vt dicit Greg)ab electis suis tēporali afflictione : maculas peccatorū studet tergere:quas in eis in æternum:non vult videre de pœni,diſ.j.si peccatū. Hoc igitur considerantes electi:eligunt sponte:& aliquando desiderant pati aduersa Sic &beatus Thomas : patienter portauit molestias &c. Sed & si quid patimini:propter iustitiam beati.ſ.Petri.iŋ. Et Matthei.v.Beati qui persecutionem patiūtur:propter iustitiam &c.Beatus ergo:quem elegisti &c.

Adquā potentia cōsilium pertinet

¶De consilio. Capitulum.viij.

DE CONSILIO QVOD

Cōsilium quid:

pręcedit electionē qđ fit:de quo dr̄ Eccl'i.xxxij: Omnia fac cū consilio.ſ.rationis. Vbi sciēdū ꝙ consilium est quædam mentis inquisitio, Pro cuius declaratiōe dicit be. Tho.j.ij.q.xiij.arti.j. ꝙ electio(vt dictū est)cōsequitur iudiciū rationis de rebus agēdis.In reb⁹ autē agendis:multa incertitudo inuenit: quia actiones sunt circa cōtingentia singularia : quę ꝓpter sui variabilitatē:incerta sunt.In rebus aūt dubijs & incertis: ratio nō profert iudiciū seu sententiā :absq; pręcedenti inquisitiōe:&ideo necessaria est inquisitio rationis:ante iudiciū de eligendis:&hmōi inquisitio consilij vocat.Propter qđ pś dicit in.iŋ.Ethic.ꝙ electio est appetitus præcōsiliati.Pertinet aūt consilij non solū ad rationem : sed etiā ad voluntatē:sicut & electio etiā.Nam in actu volun

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis:qui est electio:apparet aliqd ratiōis.ſ.ordo.Et in cō
ſilio:qđ eſt aſ rationis:apparet aliquid voluntaris ſicut
materia:qa cōſiliū eſt de his:quę homo vult facere:& etiā
ſicut moriuū:qa ex hoc:ꝙ homo vult ſinē mouet ad cōſi
liandū de his quæ ſunt ad finē.& ideo ſicut ꝓbs dicit ī.vi.
Ethīc.ꝙ electio eſt intellectꝰ appetitiuus:vt ad electionē
vtriuſq; cōcurrere oſtendat.Ita Damaſ.dicit ꝙ conſiliū eſt
appetitus inquiſitiuus:vt conſiliū aliquo modo pertine
re oſtendat ad voluntatē circa quā &ex qua:fit inquiſitio
& ad rationē inquirentem.Cum aūt dicit apl's ad Ephe.i.
de deo:ꝙ operat oia ſm conſiliū volūtatis ſuæ.Sciēdum
ſm Tho.vbi.ē.ꝙ cū i nobis ex inquiſitione quæ dr cōſi
liū:pueniat certitudo iudicij ſeu ſententiæ:cōſiliū inquan
tum attribuit deo importat ſolū certitudinē ſententiæ &
iudicij:nō aūt iquiſitionem:quæ fit per diſcurſum.Et ſm
hoc dicit Damaſ.ꝙ deus nō conſiliatur. Ignorantis enim
eſt conſiliari:qđ in nobis eſt:nō in deo.Quāuis aūt virgi
nitas:& hmōi ſint bona certa:non dubia.Certa qdē ſunt:
ſm ſententiā ſapientū & ſpiritualiū virorum.Sed incerta
ſunt:ſm ſenſum carnaliū hoim & pluriū:& ideo nō incō
grue de his dantur cōſilia.iuxta illud.i.Corꝝ.vij.Devirgi
nibus præceptum dñi non habeo:conſiliū autem do.

§.I.CONSILIVM DE QVIBVS

rebus ſit.Vbi nota ꝙ ſm be.Tho.vbi.ē.ar.ij. Cōſiliū eſt
tantū de his:quę ſunt ad finē:vt dicit Greg.Nicenus.Cu
ius ratio eſt:qa finis i operabilib⁹:habet rationē pricipij
eo:ꝙ rationes eorū quę ſunt ad finē:ex fine ſumunt. Prin
cipium autē:non cadit ſub quæſtione ſeu inquiſitiōe:ſed
principia oportet præſupponere:i omni iquiſitione.Vñ
cum conſiliū ſit quæſtio ſeu inquiſitio.De ſine nō eſt cō
ſiliū:ſed ſolū de his quę ſūt ad finē.Cōtingit tamen ꝙ id
qđ eſt finis reſpectu quarūdam operationū: ordinari ad
aliū finē.Eſt etiā conſiliū de his quæ ſunt in nobis:&quę
per nos fieri poſſunt:vt dicit Grego.Nicenus.Nā ſi de fa
ctis aliorū conſiliū quęrimus,hoc eſt inquantū reputanꝫ
vnū nobiſcum:vel pervnionē affectus:ſicut in factis ami
corū conſiliamur:vel permodū inſtrumēti.Nā agens in
ſtrumentale & principale:ſunt quaſi vna cauſa:cum vnū
agat per alterū:& ſicut dñs cōſiliatur de his quæ ſunt agē
da per ſeruū:ſm hea.Tho.vbi.ē.Pro maiori declaratio
ne ſciendū:ꝙ cōſiliū ,pprie importat collationē inter plu
res habitā:nō tamen quorūcūq;:qa non vniuerſaliū &ne
ceſſariorū:ſed de rebus agendis:quod etiā ipſum nomen
deſignat.Dicit em cōſiliū:quaſi conſidiū:eo qđ multi cō
ſidēt:ad ſimul conferendū.Eſt aūt cōſiderādū:ꝙ in parti
cularibus contingentib⁹ ad hoc:ꝙ aliquid certū cogno
ſcaꝫ:plures cōditiones ſeu circūſtantias.cōſiderare opor
tet:quas ab vno nō eſt facile conſiderare:ſed a plurib⁹ cer
tius reperiunꝫ:vñ qđ vnus cōſiderat:alꝰ non occurrit.In
neceſſariis & vniuerſalib⁹ nō ſic:ſed per ſe vnus ſufficere
poteſt.Appetitus autē cognitionē veritatis in hmōi:nō ꝙ p
ſe habeat aliqd magnū:vt cognitionē vniuerſaliū & neceſſa
riorū:ſed appetitꝰ ſm ꝙ eſt vtilis ad operationes:qa actio
nes ſunt circa cōtingētia:&ideo ,pprie cōſilium eſt de his
quæ agunꝫ a nobis.Fit etiā conſultatio de futuris euenti
bus:qui nō ſunt in noſtra poteſtate.Sed hoc eſt inquantū
per futuros euentus cognitos homo dirigitur ad aliquid
faciendū vel vitandum:Et ſic conſiliū eſt non ſolū de his
q̄ agūtur:ſed etiā de his quæ ordinanꝫ ad operationes.De
his aūt duobus:q̄uis aganꝫ a nobis:nō dicit eſſe cōſiliū
q̄uis ordinentur ad finem:vt dicit ꝓbs.ſ.de rebus paruis:
quę parū tuuāt vel impediunt.Quod aūt parū eſt: quaſi
nihil accipit ratio.Secundū eſt: de quo non conſiliamur.
Ea quæ determinata ſunt:qualiter fieri debeāt:ſicut eſt in
operibus artiū:quę habēt certas vias operandi:ſicut ſcri
ptor nō conſiliatur:quō litteras trahere debeat.In operi
bus ergo artiū:nō eſt cōſiliū pręter q̄ i operib⁹ artiū:quę
ſunt coniecturales vt dicit Grego.Nicenus vt puta nego
tiatiua & medicinalis.Quāuis aūt electio ſit de omnibus
his:quæ agunꝫ per nos & electio præſupponat cōſilium:
hoc nō eſt niſi ratione iudicij & ſententiæ ꝙ præſupponaꝫ
conſiliū in electione.Vñ quādo iudiciū vel ſēntia mani
feſta eſt abſq; inq̄ſitione:nō requirit cōſilꝫ inquiſitio. In
rebus em̄ manifeſtis ratio nō inquirit:ſed ſtatim iudicat

Cōſiliū ē de his quæ a nobis agūtur.

Cōſiliū dr qa ſi conſi dimu .

De duo bus nō cōſilia mur.

do procedaꝫ. Vbi ſciendū:ꝙ ſ. vt dicit ꝓbs in.iij.Ethi.)ſi
le q ſ ſiliaꝫ:videt q̄rere & reſolutere:& ſic ,pcedit modo re
ſolutorio.Qđ ſic declarat be.Tho.vbi.ē.arti.v.In oi inq
ſitione oportet incipe ab aliquo principio qđ quidē ſi ſi
cut eſt primū in cognitione:ita etiā ſit priꝰ in eſſe:non eſt
,pceſſus reſolutorius:ſed magis cōpoſitiuus. Nam cauſæ
ſunt ſimpliciores effectibus.Si autē id.qđ eſt primū i co
gnitione:ſit poſterius in eſſe:eſt,pceſſus reſolutori⁹?vt po
te de effectibus manifeſtis iudicamus:reſoluēdo in cauſas
ſimplices.Principiū aūt in inquiſitiōe cōſilꝫ:eſt finis:q
quidē eſt prior in intētione poſterior tñ in eſſe. Et ſcd'm
hoc oportet:ꝙ inqſitio cōſilꝫ ſit reſolutoria:incipiēdo.ſ.
ab eo:qđ in futuro intēdit:quouſq; pueniaꝫ ad id:qđ ſta
tim agendū eſt.Et q̄uis cōſiliū ſit de his q̄ agunꝫ a nobis
& operatiōes noſtræ nō procedāt modo reſolutorio: ſed
magis cōpoſitiuo.ſ.de ſimplicibus ad compoſita tñ ratio
operationū:accipit ex fine.Et hinc eſt:ꝙ ordo ratiocinā
di de operationibus:eſt cōtrarius ordini operādi. In ipſa
aūt inqſitione cōſilꝫ:nō eſt proceſſus in infinitū.Sed ipa
inquiſitio conſilꝫ:eſt actu finita ex duplici parte.ſ.ex pre
principꝫ et ex parte termini.Accipit aūt in inquiſitione cō
ſilꝫ:duplex principiū.Vnū ,ppriū:ex ipſo genere opera
bilū.Et hoc eſt finis:de quo nō ē cōſiliū(vt dictū eſt)ſed
ſupponit in cōſilio:vt principiū aliud:q̄ſi ex alio genere
aſſumptū.Hmōi aūt principia:quæ i inquiſitione cōſilꝫ
ſupponunt:ſunt quæcunq; p ſenſum accepta ſunt: vt po
te ꝙ hoc ſit panis vel ferrū.Et quæcūq; ſunt per aliquam
ſcientiā ſpeculatiuā vel practicā:in vniuerſali cognita.Si
cut:ꝙ mœchari eſt prohibitū a deo:& ꝙ homo nō pōt vi
uere:niſi nutriaꝫ cōueniēti nutrimēto:& de his nō inqrit
cōſiliator.Terminus aūt inquiſitiōis eſt id:q.ꝙ ſtatim eſt
in poteſtate noſtra:vt faciamus. Sicut em̄ finis habet ra
tionē principꝫ:ita id qđ agiꝫ ,ppter finē:habet rationē cō
cluſionis.Vñ id qđ primo agēdū occurrit:habet rationē
vltimæ cōcluſionis:ad quā iquiſitio terminaꝫ.Nihil aūt
,phibet cōſiliū:potētia ifinitū eſſe:ſcd'm ꝙ i infinitū poſ
ſunt aliqua occurrere cōſilio inquirēda.Et licet in ſingu
larib⁹ cōtingentib⁹:nō poſſit aliqd certū accipi ſimplici
ter:tamē vt nūc prout aſſumit in operatiōe:pōt accipi vt
certū.De conſilio loquēs Pē.ait. Deus glorificatus eſt:in
cōſilio ſactoꝝ.Sancti ex cōſilꝫ:quę ſibi aſſumūt & aliꝫ
tribuūt:oſtēdunt magnā ſapientiā & prudentiā:cū ex eis
multis obuiēt malis:& magna bona procurēt:& cū hanc
ſapiētiā & prudentiā:ex ſe nō habeāt:ſed a deo:inde glori
ficaꝫ deus ab hoib⁹:magnificaꝫ & exaltatur:ex ipſo conſi
lio ſanctoꝝ:qđ patet p exēpla.Nā ſanctus Ioſeph prænū
tiata fertilitate ſeptē annoꝝ fructuū terre:& exinde maxi
ma ſterilitate ſeptē alioꝝ annoꝝ:ſcd'm ſomniū Pharaō
nis:conſiliū dedit ipſi regi Pharaoni:vt in annis fertilita
tis reponeret maximā quātitatē frumēti:ad prouidendū
ſterilitati:ſeu penuriæ vēturæ.vt habeꝫ Geñ.xlj.Quo fa
cto mirabiliter glorificatus eſt deus:ex conſilio & prou
dentia ſancti illius.Sic ſanctus Daniel:priuſq; declarauit
regi Nabuchodonoſor terribilē ſententiā ei imminētem
ſcd'm ſomniū eius:dixit.Placeat tibi o rex conſiliū meū:
& peccata tua eleemoſynis redime.Dañ.iiij.Quibus per
actis dilatata eſt ſententia per annū:quā poſtea incurrit p
ſuperbiā.Sed ex cōſilio & oratione Danielis infra tēpus
ſtatutum ſuæ mutationis in animal brutū ſcd'm apparē
tiā:reducebaꝫ aliquādo ad ſenſum propriū & deflens pec
catū ſuū:reuertēs ad ſtatū priſtinū:repoſitus eſt in regno
ſuo:& inde glorificatus eſt deus:ex conſilio & adiutorio
Danielis.Sic & ſanctus Nathā ,pphēta.iij.Reg.j.conſulēs
Betſabeæ:vt poſtularet a Dauid regnū ,p filio ſuo Salo
mone:ne Adonias ipm regnū vſurparet:cū conſilio cō
plicū ſuoꝝ:ſeruato conſilio a Dauid regnū filio obtinuit
deſtructo ꝓſilio & cōiuratione Adoniæ cū ſuis:& ſic glo
rificatus eſt deus.Significat aūt Betſabeæ eccleſiā vxorē
Dauid.i.chriſti q̄ edocta a ſpū ſancto & cōſilio eius dire
cta:poſtulat a chriſto regnū æternū:ꝙ vero filio ſuo quo
liber.ſ.iuſto timens ne ei auferatur ab Adonia.i.diabolo
cū ſatellitibus ſuis:quo obrēto:glorificatur deus in conſi
lio ſanctorū deſtruēs p eos cōſilia malignoꝝ:ſicut deſtru
xit per Chriſti amicū Dauid cōſilium Achitophel:qđ erat
contra bonū populi. qui Achitophel erat tantæ reputa
tionis in conſiliꝫ:ꝙ omnes homines ad eum recurrerent
ſicut ad deū.ñ.Reg.xvj.Et hoc i figurā:ad ſignificandum
ꝙ cōſilia

De cōſi lio gña li.

ꝙ cōſilia pricipū:tyrānoꝝ:philoſophorū & dæmonū: ex
quibus intendebant populū dei ſubuertere: viſitauit deus
per amicos ſuos.ſ.apoſtoloꝝ:martyrū & doctoꝝ.Iuxa il
lud Iob.xij. Adducit.ſ.deus cōſiliarios in ſtultum finem.
Sic & Phariſeorū:qui abiere & cōſiliū fecerūt cum Sadu
ceis:vt caperent eum in ſermone.ſ.Ieſum. confuſi ſunt &
deus glorificatus eſt Mat.xxij.

§. III. EST AVTEM SCIENDVM

ꝙ triplex eſt genus conſiliꝫ.

¶ Primū eſt conſiliū internale:qđ quis ſibīpſi inſert.

¶ Scd'm eſt cōſiliū particulare:quod quis alteri aſſert.

¶ Tertiū eſt cōſiliū generale quod qs cōmunitati cōfert.

Cōſiliū iter nale eſt qđ qs facit in ſeipſo.

Conſiliū primū.ſ.internale eſt:quod quis facit in ſemet
ipo:cū videlicet aliquid occurrit agendū dubiū:iueſtigat
ratio ſi illud eſt bonū vel malū:& ſi bonū quibus mediꝫ
vtendū ſit:adducēdo diuerſa exempla in ſe:qbus poſſit il
lud iudicari bonū vel malū.Et de hoc dr.ſine ꝓſilio nihil
facias:& poſt factū nō pœnitebis.Eccl'i.xxxij.Quod itel
ligit venerabilis Caſſianus de cōſilio iterioꝝ.Et Salomō
Prouer.xiij.ait. Aſtutus.i.prudens oia facit cū cōſilio: &
intelligit omnia.ſ.quæ ſunt dubia vbi conſiliū exigitur.
Nam de certis & neceſſariꝫ ſimpliciter vel ex ſuppoſi
tione alicuius finis: nō oportet cōſiliari:qa ratio abſq; in
quiſitione quæ pertinet ad cōſiliū ſubito iudicat illđ agē
dū.Nō em̄ oportet eū q vult viuere cōſiliari:ſi debet co
medere:qa hoc neceſſariū ē & certū. Et ſimiliter qui vult
ſaluari:nō oportet cōſiliari de obſeruādis præceptis: quia
hoc certū & neceſſariū eſt.iuxta illđ Mat.xix.Si vis adui
tāigredi:ſerua mādata.Nec oportet vti velocitate:ſeu pēi
pitatione:ſed magis maturitate.Vñ Caliſtus papa. Non
præcipitemus(inquit)cōſilia & opa nra.Nos em̄ tempo
re egemus:vt aliquid maturius agamus.diſt.1.pōderet.Et
Ariſto.in lib.Ethi.Oportet quidē tarde cōſiliari: veloci
ter autē exequi cōſiliata.Nō ſolū aūt conſilio mentis iue
ſtigandū eſt:ſi opus agendū ſit bonū vel malum:ſed etiā
quod eſt bonū vel melius:vt melius eligatur:ceſſante im
pedimēto.Verbi gra.Cū inquirit qs in ſeipſo vtrū debe
at matrimoniū contrahere:vel ſolutus manere: cōſideret
bona vel mala:grauamina vel leuamia:quæ inde ſibi cō
tingere poſſunt.Nā vxorē ducēdo:ſi ipa erit vana vl' ira
cunda:male ſibi habebit & parū quietis: vt em̄ dr Eccl'i.
xxv.Mō eſt ira:ſuper irā mulieris:& non eſt malitia: ſup
malitiā ei⁹.Oportebit etiā re ſolicitari:quō ei placeas: ſed
& de expēſis ornamētoꝝ ei⁹:& gubernatiōe familiæ,pui
dere:tibi neceſſariū erit:& parū tpis:valebis deo vacare.
Qđ ſi ſolutus remanes:tui ſoli curę incumbis;cōtentiōes
& querelas mulieꝝ vitabis:ſuſpitionibus multis carebis
& quod deo eſt placitū:poteris facere & meritum augere.
Primū igitur.ſ.matrimoniū:etſi bonū ſit:ſcd'm tamen ,ſ.
cōtinētia virgialis melius.vñ apl's.j.Cor.vij. Si nupſerit
virgo nō peccauit.Et poſtea.Qui matrimonio iūgit vir
ginē ſuā:bene facit:& qui non iungit:melꝰ facit.Verꝝ qa
nō oēs capiūt verbū:ſi qs videt cōtinere nō poſſe:melius
ſibi eſt matrimoniū contrahere.vñ apl's in.d.c.Melius eſt
nubere q̄ vri.id eſt diuerſis vitiis carnalibus incendi.

Cōſiliū eſt ma tureagē dum.

Secundū cōſiliū eſt particulare:qđ alter exhibet alteri.
Cū em̄ qs nō eſt ſufficiēs ſibi:ad cōſiliū capiēdū circa agē
da:ab alio cōſiliū accipere debet.Quinimo:circa ,ppriam
vitā:& obſcura ptinētia ad cōſcientiā:ſibi credere nō de
bet:ſed cōſiliari cū peritis & bonis:vel ex libris doctorū.

Mīmo niū an ſit ꝓhen dum.

Conſi lio ſa ctorum vtilitas.

Exēpla cōſilio rū ſan ctorū.

Vnde Thobię.iiij.dr.Cōſiliū ſemp a ſapiēte:perquire.Di

Aliqs dr ſapi ens du pliciter

cit autē qs ſapiēs:dupliciter.Vno mō:ſm quid. Alio mō
ſimpliciter.Sapiēs ſm quid dicit:qui bene iudicat de ſine
alicuius artis vel miniſtri:& de his quæ ducunt ad illū fi
nē.Et ſic dicit ſapiēs medic⁹:q bene iudicat & de ſanitate:
& de medicinis ꝓferēdis ea.Et ſapiēs negotiator dicitur:
qui bene iudicat de lucro acqrēdo:& de mediꝫ ad ipm:&
ſic de aliis.Sed ſapiens ſimpliciter dr:qui bene iudicat de
vltimo fine totius vitę humanę:qđ eſt deꝰ:& de perducē
tibus ad eū.Et hic eſt verus ſapiēs:& virtuoſus.Quia igit
Tobias dicit.A ſapiēte: ſine alia aditione.prime & prin
cipaliter:cōſiliū quærendū eſt a virtuoſo:etiam a ſapien
te.i.docto in factis cōſcientiæ.Nec em̄ a medico quis quę
rit cōſiliū.ſ.de negotiatione:ſed a docto negotiatore.Nec
a negotiatore de medicinalibus.ſed a perito medico:& ſic
de aliis.Multo magis:de pertinentibus ad animam. Vbi

Cōſilia ñ qua ſeligē di.

De cōſi lio gña li.

ſunt maiora dubia:& magis periculoſa:nō debet quis in
differēter cōſiliū quærere a quibuſcūq;:ſed virtuoſis do
ctis & practicis.Vñ Eccl'i.xxxvij.dr. A ꝓfiliario malo ſer
ua aiam tuā.i.caue tibi.Et qui ſint mali cōſiliarij:a quib⁹
cauendū ſit:quaſi declarans dicit.Cū viro irreligioſo:rra
ta de ſanctitate:& cū iniuſto de iuſtitia:& cū muliere:de
his quę emulaꝫ.Cum timido de bello.Cū negotiatore:de
traiectione.Cū emptore:de vēditione.Cū viro liuido:de
gratiis agendis.Cū impio:de pietate.Cū inhoneſto:de ho
neſtate.Cū operario agrario:de omni opere.Cum opera
rio annuali:de conſummatione anni. Cū ſeruo pigro: de
multa operatione.Non attēdas his:in omni cōſilio.Et ex
hoc vltimo dicto:patet ꝙ locutio Eccleſiaſtici eſt per iro
niā:quaſi diceret.Cum prædictis:non habeas conſilium.
Et ſubdit.Cor boni cōſilꝫ:ſtatue tecū.Non eſt em̄ tibi ali
ud:plus illo.Sciēdū inſup:ꝙ illud qđ dicitur Prouer.xj. Cōſilia
Ibi ſalus vbi multa conſilia:non ſic intelligendū eſt:quo vtilia.
ad incipientes benefacere & ſimplices:tanꝫ quis multo
rū hoim ſeu a multis debeat inquirere cōſiliū: de directio
ne vitę ſuæ.Nam hoc faciēs: audiet diuerſa conſilia:& ali
quando ſibi cōtraria.Vñ in mēte ſua cōfundeꝫ:neſciens
quid magis ſequatur.Sed vnū vel pauciſſimos aſſumat:
in quo cauſam habeat cōſidēdi:vt qa bonus & practicus
& qui cognoſcit eius conditiones.vñ melius pōt conſule
re.Sicut medicus qui diu habuit curā alicuius:& ſcit com
plexionē & accidētia eius:vtilius pñt mederi: nec multū
laudaꝫ hoc:ſepe variare medicū. Vñ vulgari,puerbio dr.
Quāte mutate:tāte caduce.Miſta igiꝫ ꝓfilia grēda ſunt ab
icipiētib⁹ & ſimplicib⁹:ſed nō a multis ſed ab vno de mul
tis agēdis.Vñ Eccl'i.vj.dr.Miſti pacifici ſint tibi.Et ꝓfilia
rius ſit tibi vnus de mille.Conſilium tamen:quod mani
feſte apparet bonum:a quocunq; detur:numquā debet cō
temni:vel reſpui:etiam a ſapientibus.Vñ & Moyſes ſan Exodi
ctiſſimus & ſapientiſſimus:conſiliū quod dedit ſibi ſetro xviij.
ſocer ſuus gentilis in audiendis cauſis populi: vt ſcilicet
magis arduas audiret & expediret:& ad alias audiēdas cō
ſtitueret ſibi adiutores:vt perſeuerare poſſet:& non ſtulto
labore conſumeretur:audiuit illud & ſeruauit. Notandū
inſuper:ꝙ cum quis fideliter conſulit doctos & practicos
ſaltem competenter in illa materia:nō tenetur illi cui con Cōſilia
ſulit:ſi inde malū ei eueniat:& parū vel nihil peccat:quia ñ qua
liber eſt ad ſequendū illud:vel non ſequendū.Vñ de reg. di.
iur.lib.vj.nullus. Nullus ex cōſilio alterius obligaꝫ: niſi
fuerit fraudulentū.Sed ſi intendit decipere:ſeu aduertēter
dat ſibi malū conſiliū:peccat grauiter & tenetur de omni
dāno:quod inde ſecutū eſt:,ppter illud conſiliū: ſi alꝰ nō
fuiſſet ſecutū.Si quis etiā poneret ſe ad conſulendū in ma
teria de qua non habet peritiā:vt in medicina:in iure:i fa
ctis cōſcientię & hmōi:non eſſet immunis a peccato.Vnde
Balaam:poſtq̄ non valuit male dicere populū dei: vt ide
mala haberet deo impediente:dixit finaliter Balach regi
Moabitarū:qui ad hoc vocauerat eum,Pergēs ad populū
meum:dabo tibi conſilium.Nume.xxiij.Et hoc fuit ma
lum conſiliū:vt ſcilicet mitteret fœmias Moabitides pul
chras & ornatas ad caſtra Iſrael:vt fornicantes cum eis iſ
raelitæ:incurrerēt irā dei:& factū eſt ſed de illo malo cōſi
lio:punitus eſt cū Moabitis:ipſo interfecto. Tertium ge
nus cōſilꝫ eſt:quod fit in cōmunitatibus & vniuerſitati
bus:nec em̄ bene pōt regi aliqua ciuitas: vel vniuerſitas
abſq; cōcilio.Vnde omni tēpore mundi:principes & re De cōſi
ctores ciuitatū:vſi ſunt conſiliꝫ & fideles & infideles.Nā lio gña
& Salomō ſapientiſſimus:cōſiliarios habuit:quorū cōſi li.
liū:quia Roboam filius eius reliquit: magnā partē regni
amiſit.ñ.Paral'x.Et Nabuchodonoſor ſuperbiſſimus:cū
maioribus natu et ducibus habuit myſterium cōſilꝫ ſui:
de eo quod agere volebat.vt habeꝫ Iudith.ij.Sed & Roma
ni infideles & idololatrę:poſſederunt omnē locum conſi
lio ſuo & patientia:locaq; quæ longe erant valde ab eis:
vt habeꝫ.j.Machab.viij. Apoſtoli quoq; ad ſedādam diſ
ſentionem exortam inter Paulum & Barnabam et fideles
cōuerſos ex Iudaiſmo circa obſeruationē legaliū.cōuene
runt in vnum:et cōmuni conſilio decreuerunt:quid eſſet
agendum:vt habetur Actuū.xv.Et ob hoc inſtituta ſunt
ab eccleſia concilia et generalia et ,pticularia celebrari: vt
de cōmuni cōſilio ibi habito:prouideret ſaluti fideliū:vt
patet diſt.xv. p totum.Facilius nāq; inuenitur:qđ a pluri
bus ſeni oribus q̄ritur.Verus aūt repromiſſor dñs ait.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si duo ex vobis vel tres conuenerint &c. dist. xx. c. vlt.

§. IIII. DEBENT AVTEM HV-

iusmodi ꝓsilia generalia: tria in se hẽre. Primo occultatiõ tractatorũ. Scõdo intẽtionẽ rectã determinadorũ. Tertio executionẽ diffinitorũ. Quantum ad primum sciẽdũ ꝙ ea quę tractant in cõciliꝭ alicuius ciuitatis vel vniuersitatis cõmuniter debẽt esse alꝭs occulta dũ tractant: alꝭs scandala plurima cõtingere possunt. Vñ puer. x. c. dr. Qui fideIis est cælat amici cõmissum. Vñ narrat Valerius Maximus: ꝙ cũ eẽt de more Romanorũ: vt patres possent filios suos paruulos ducere secũ in cõciliũ: acciditsemel: vt cuiquidam ex ciuibus duxisset filiũ suũ paruulũ in cõcilium & fuisset ibi decretũ: vt qd' ibi tractatũ fuerat: sub secreto remaneret. Reuertentẽ ad domũ interrogauit curiosa mater eius: qd ibi tractatũ esset. Cũq; ille respondisset ꝙ positũ fuisset sub secreto: cœpit mater ipsa blandiꝭs & minis ipsum cogere ad manifestandũ cõsiliũ: qd' prudẽtissimus puer: vt declinaret matris importunitatẽ & tractatũ in cõcilio occultũ seruaret: officioso mendacio vsus est: dicens ibi fuisse tractatum ꝙ quilibet vir duas posset habere vxores: qd' illa credẽs & alꝭs matronis manifestauit. Quare diuulgata ꝓ vrbẽ: cõuenientes mulieres plurimæ quadã die ad locũ cõcilij accesserũt postulãtes a senatu (tanq; æquũ) & ipsas duos posse accipere viros: ex quo in ꝓcilio decretũ fuerat: viros accipere posse duas vxores. Quod illi admirantes vnde hoc processerit. cũ hmõi nulla fuisset facta mentio: sup hoc inquirẽtes: iuenerũt hoc processisse ex astutia illi⁹ pueri talia referẽtis. Vñ ad occultãdũ ꝓsilia: statuerunt nullũ amplius pueꝝ introduci: nisi illũ tantũ: qui ita caute sciuisset occultare secretum. Valde ergo male faciunt qui talia reuelant quæ in secreto ponuntur & quiẽ ꝙrunt ea ab ipsis. Scõdo debent cõsiliarij habere rectam intentionẽ in determinãdis: vt non passione ducant ad cõ placendũ vel displicendũ his qui proponunt ea quę sunt ad bonũ cõmunitatis vel cõtraria: vt nõ declinent a regula rationis. Vnde & ipsa cõgregatio facta ꝓ cõsilio habẽdo: cõciliũ dr a cõmuni videlicet itẽtione dictũ: eo ꝙ intuitũ mẽtis oẽm in vnũ dirigãt. f. ad quẽrendũ bonũ cõmune. Vel cõsiliũ quasi cõsidiũ d, in l, literã trãseũte: qa similẽ debẽt sedere. i. mẽte quiescere: a passionibus liberi esse ꝑm Isido. dis. xv. ca. j. Cũ ergo tractãt ī cõcilio aliquid iniquũ cõtra ius diuinũ naturale vel canonicũ: nõ potest dici cõciliũ sed supercilium: quod signat superbiã. Et vt dr Prouer. xxj. Non est consiliũ contra dñm: & ipsum cõmuniter dispatur. Sicut patet in cõcilio Iudæorũ: quod fecerunt contra christũ: ad tractandũ mortẽ ipsius: ne amitterent bona tẽporalia: ex quo tñ secutũ est vt amitterent bona tẽporalia & spualia: quãdo. f. collegerũt pontifices & Pharisei cõsiliũ re ciliũ dicentes. Quid facimus: quia hic homo &c. Ioan. xi. Tertio debet id qd' in cõcilio determinatur rationabiliter termiari execution mãdari: alꝭs frustra fierent cõsilia. Vnde & Heron: exe ster. j. c. dr ꝙ septem sapiẽtes qui ex more regio semp adcuuio. rant regi Asuero: scientes leges ac iura maiorum illorũ faciebant cuncta consilio. Et hæc est causa frequenter multorũ malorũ in regimine tẽporali & spirituali: quia quæ cõmuni cõcilio determinãtur: nõ obseruant. Vñ Ioseph⁹ & Azarias: qa nõ seruauerunt quod fuerat determinatũ. f. vt nõ exirẽt in prælium contra inimicos: debellati fuerunt: occisis duob⁹ milibus de exercitu suo. Et hoc quia sine cõsilio exierũt in prælium: vt habetur. j. Machab. v.

No. plachrã historiã

In cõsilio debẽt esse ꝙrunt ea ab ipsis.

Scõdo debent cõsiliarij habere rectam intentionẽ in determinãdis

¶ De consensu. Cap. ix.

DEINDE CONSIDERAN-

dũ est de cõsensu. Et prio ꝙ consensus ptinet ad vim intẽ appetitiuã: quod patet ex hoc: qd' dicit Damas. Quod si aliquis iudicet & non diligat: non est sententia. i. cõsensus. Diligere autẽ pertinet ad appetitiuam seu voluntatem. Pro cuius declaratione dicit beat⁹ Tho. f. ij. q. xv. art. j. ꝙ consentire importat applicationem sensus ad aliquid. Est autem ꝓprium sensus ꝙ est cognoscitiuus rerum presentium. Vis em̃ imaginatiua apprehẽsiua est similitudinũ corporaliũ: etiã rerũ absentiũ: quarũ sunt similitudines. Intellectus autẽ est apprehẽsiuus vniuersaliũ rationũ: quas potest apprehẽdere indifferenter: & absentibus & præsentibus singularibus. Et quia actus appetitiuę virtutis: est quędã inclinatio ad rem ipsam: ꝑm quãdam similitudinem: ipa applicatio appetitiuę virtutis ad rem ipsam ꝑm ꝙ ei inhæret: accipit nomẽ sensus: quasi experientiã quandã sumens de re cui inhæret inquantũ cõplacet sibi in ea. Vñ Sap. j. dr. Sentite de dño in bonitate. Et ꝑm hoc cõsentire: est actus appetitiuę virtutis. Quãuis em̃ sentire proprie: dictũ pertineat ad potentiã apprehensiuã: tamen ꝑm similitudinẽ cuiusdã experiẽtiæ pertinet ad appetitiuã. Quod autẽ Aug. super Gen. attribuit ꝓsensum rationi: accipit ibi rationẽ ꝑm ꝙ in ea includitur volũtas.

Differentia est em̃ inter assentire & ꝓsentire. Nam assentire est quasi ad aliud sentire: & sic importat quandã distantiã ad id cui assentitur. Sed consentire est simul sentire: & sic importat quandã cõiunctionẽ ad id cui consentitur. Et ideo voluntas cuius est tendere ad ipsam rem magis dr cõsentire. Intellectus autem cuius operatio non est ꝑm motum ad rem: sed potius ecõuerso: magis proprie dicitur assentire: cuius vnum ponatur pro alio. Non autẽ ꝓprie cõsensus est in brutis animalib⁹. Et ratio est ꝑm beatũ Tho. vbi. ẽ. arti. ij. quia consensus importat applicationẽ appetitiui motus ad aliquid agendũ: in cui⁹ potestate est appetitiuus motus. Bruta autẽ nõ habẽt in sui potestate appetitiuũ motum: sed talis motus est in eis ex instinctu naturę. Appetit quidẽ brutum: hoc vel illud: sed nõ applicat motum appetitiuum. Vnde est in eo determinatio appetit⁹ ad aliquid passiue tantũ: nõ actiue: qd' requiritur ad consensum: ꝓut est in homine. Vñ & Damas. dicit ꝙ post iudiciũ homo disponit & amat: qd' ex cõsilio iudicatũ est: qd' vocat sniam. i. cõsensus. Hoc autẽ nõ reperitur in brutis. Executio em̃ opis in eis: est ex impetuoso appetitu.

Assentire & ꝓsentire differunt.

Consensus non ẽ in brutis.

§.I. CONSENSVS DE QVIBVS

sit & in quo differat ab electione. Et quãtum ad primum sciendũ ꝑm. b. Tho. vbi. ẽ. arti. iij. ꝙ cõsensus est tm̃ de his quę sunt ad finem: quod sic declarat. Consensus nominat applicationẽ appetitui motus: ad aliquid præexistẽs i potestate applicãtis. In ordine autẽ agibiliũ. primo quidem oportet sumere apprehẽsionẽ finis: deinde appetitũ finis deinde consiliũ de his quæ sunt ad finẽ: deinde appetitus eorũ quæ sunt ad finẽ. appetitus autẽ in vltimũ finẽ tẽdit naturaliter. Vnde applicatio motus appetitiui in finem apprehensum: nõ habet rationẽ consensus: sed simplicis voluntatis. Ea autem quę sunt post vltimum finem: inquãtũ sunt ad finẽ sub cõsilio cadũt: & sic de eis potest esse consensus: inquãtũ motus appetitiuus applicat ad id: qd' ex consilio iudicatũ est. Motus autẽ appetitiuus in finẽ non applicatur consilio: sed magis consilium ipsi: quia consiliũ ꝓsupponit appetitũ finis: sed appetitus eorũ quæ sunt ad finẽ præsupponit determinationẽ ꝓsiliꝭ. Et ideo applicatio appetitiui mot⁹ ad determiationẽ cõsiliꝭ ꝓprieꝫ cõsensus. Vnde cũ cõsiliũ nõ sit: nisi de his quæ sunt ad finẽ consensus etiam proprie loquendo: non est nisi de his quæ sunt ad finem. Differt autẽ ab electione consensus ꝑm Tho. vbi. ẽ. ꝙ electio addit supra cõsensum quandã relationẽ respectu eius cui aliquid ꝓeligitur: & ideo post consensum adhuc remanet electio. Potest em̃ contingere ꝙ p consilium plura inueniantur ducentia in finem: quorum dũ quodlibet placet in quodlibet eorũ cõsentitur. Sed ex multis quæ placent: vnũ ꝓaccipimus eligẽdo: sed si inueniatur vnũ solũ quod placeat nõ differt. re cõsensus & electio: sed ratione tãtũ: vt consensus dicatur ꝑm ꝙ placet ad agendũ: electio autẽ ꝑm ꝙ præfertur his quæ non placent Vñ & Damas. dicit ꝙ post dispositionẽ quam vocauerat prius sententiã. i. cõsensum fit electio. Consensus ad agenda semper pertinet ad rationẽ superiorẽ: quod sic probat bea. Tho. vbi. ẽ. arti. iiij. Finalis sententia semper pertinet ad eũ qui superior est: ad quem pertinet iudicare de aliꝭ. Quãdiu enim iudicãdum restat quod proponitur: nondũ datur finalis sententia. Manifestum est autẽ ꝙ superior rõ est quę habet de oibus iudicare: quia de sensibilibus p rationẽ iudicamus inferiorẽ: de his vero quæ ad ratiões humanas pertinẽt: iudicamus ꝑm rationes diuinas quæ pertinẽt ad rationẽ superiorẽ. Et ideo cũdiu incertũ est: an ꝑm rationes diuinas res ita agitur vel non: nullũ iudicium rationis habet rationẽ finalis sententię. Finalis autem sententia de agẽdis est consensus in actum. Et ideo consensus in actum pertinet ad superiorẽ rationẽ: ꝑm tamen ꝙ in ratione includitur volũtas: vt dictũ ẽ supra. Notãdũ etiam ꝑm bea. Tho.

Consensus differt ab electione

bea. Tho. vbi. ẽ. ꝙ consensus in delectationẽ operis: ptinet ad superiorẽ rationẽ: sicut & consensus in delectationẽ cogitatiõis: ptinet ad rationẽ inferiorẽ: sicut ad ipsam pertinet cogitare. Et tamen de hoc ipso qd' est cogitare vl nõ cogitare: inquãtum cõsiderat vt actio quędã: habet iudicium superior ratio: & similiter de delectatione cõsequẽte. Sed inquãtũ accipiꝭ: vt ad actionẽ aliã ordinatũ: puta ad consensum in opus: sic pertinet ad inferiorẽ rationẽ. Et sic intelligit: qd' dicit Aug. super Gen. ꝙ consensus in delectationẽ pertinet ad inferiorem rationẽ. Itẽ ratio superior dicit cõsentire: non solum quia ꝑm rationes æternas semp mouetur ad agendum: sed etiã qa scd'm rationes æternas nõ dissentit cum debeat. Et dicitur iudiciũ: ꝑm rationes æternas seu diuinas: qa illud tale est scd'm vel contra legem diuinam seu mandata dei.

Consensus operis & cogitationis differtia.

§.II. DE CONSENSV QVI EST

actus voluntatis inquit Pẽ. liij. In domo dei ambulauimus: cũ cõsensu. Et ad hoc exhortabatur christus Mat. v. dicẽs. Esto cõsentiẽs aduersario tuo cito dum es in via cũ eo. Aduersarius iste (scd'm expositionẽ doctorũ) est sermo diuin⁹: q dr aduersarius: qa aduersat sensualitati & concupiscẽtijs nostris: reprehẽdendo vitia. Cui tunc ꝓsentim⁹: cũ ei obedimus: & sic a carcere infernali liberamur. Hoc autem facientes sancti dicere possunt verbũ Pẽ. In domo dei ambulauimus cũ cõsensu. Vbi tria possunt annotari.

¶ Primũ est motus humanæ rõnis: ibi. Ambulauimus.

¶ Scd'm est locus huius debitæ motionis: ibi in domo.

¶ Tertiũ est modus perfectæ actionis: ibi: cum cõsensu

Motus humanæ rõnis.

Quantũ ad primũ dicit Saluator Io. xv. Posui vos vt eatis. Vnde tota vita nostra: est quoddã iter. Terminus huius itineris: est duplex: videlicet Hierusalem cœlestis sursum q̃ libera est: ab omni miseria: & Babylon: quæ deorsum est. f. infern⁹: plen⁹ omni miseria. Ad alterã istarũ ambulamus motibus seu actib⁹ rõnis. Vnde pueri qui non habẽt vsum rõnis: versus neutrã ambulãt: & ꝙ morientes in tali statu baptizati: & veniãt ad supernã Hierusalẽ hoc nõ est ex aliquibus actibus eorũ: sed superabũdãs meritũ passiõis christi: quo in baptismo erga eos operatur. Insuper: & habente vsum rationis: cũ dormiũt ad neutrã ciuitatẽ seu locum pœnæ vel gloriæ tendũt: qa ligatus tũc est in eis vsus rationis: nec tunc meretur vel demeretur. Sed cũ quis ratione vtitur: ad malũ vtitur vel ad bonũ: versus supernã Hierusalẽ ambulat: per viã charitatis: ad qd' hortabatur apꝰlus ad Ephe. v. dicens. Ambulate in dilectione. Locꝰ debiti motus rõnis humanę: est ecclesia militãs. Vñ dicit Pẽ. In domo dei prout declarat Hiero. xxiij. q. j. omnibus considerans. Et quia domum tuam decet sanctitudo, ait Pẽ. ad dominũ. ideo extra istã domũ sunt numero & merito oẽs infideles. Merito autẽ extra ipsam: sunt mali christiani. Vnde dicit Hiero. de pœni. dist. j. ecclesia. ꝙ ecclesia nõ ẽ habẽs maculã nec rugã: maculã. f. iniquitatis: rugam infidelitatis. Et ideo qui est aliqua sorde peccati pollutus: de ecclesia dici nõ põt. Talis ergo non ambulat in domo dei: sed in domo diaboli. i. imitatiõe malitiæ ei⁹: in qua quiescit: & demũ in inferno: vt dicere valeat. Infernus dom⁹ mea est. Iob. xvij. Quantũ ad tertium sciendũ: ꝙ ꝓfecta actio honinis: vnde meritũ & prẽmiũ acquirit: est cõsensus in bonũ. de quo loquitur Pẽ. hic cũ dicit. Ambulauimus in domo dei: cũ cõsensu. Sed sciendũ ꝙ est triplex cõsensus bonus: excludens triplicem malum consensum.

Locus motus hũanæ rõnis ẽ ecclesia

Modus ꝓfectæ actiõis.

¶ Primus est intelligentiæ & voluntatis.

¶ Secundus sententiæ & veritatis.

¶ Tertius est modestiæ & conformitatis.

Primus igitur cõsensus est qñ intellectus & volũtas cõueniũt in vnũ: vt videlicet qd' intelligit intelligẽtia p fidẽ: volũtas illud velit operari per amorẽ. Vnde Augu. dicit: ꝙ credere est cũ assentione cogitare. Cogitare est actꝰ intelligẽtiæ siue rõnis: & assentire: actus volũtatis. Et hęc duo sunt: tãq; vir & vxor. Intelligẽtia vxor est: quę materiã administrat gñerationis filiorũ. i. productiõis bonorũ operũ ipsorũ in directionẽ. De cõiugio spuali intelligi põt illud qd' dicit Eccli. xxv. Beneplacitũ esse spiritui suo: & ꝙ batũ corã deo & hominib⁹. f. vir & mulier sibi consentiẽtes. Et de his etiam exponitur illd' Matth. xviij. Si duo ex vobis consenserint sup terrã: de omni re quã petierit fiet eis. Et iste est bonus cõsensus: in quo ambulãt qui sunt in domo dei. i. ecclesia excludẽs malorũ cõsensum q fit a suggestione diaboli: de q̃ Thoꝫ. iij. dicitur. Caue ne aliquãdo peccato cõsentias. Vnde & Augu. dicit de pœni. di. j. sicut. ij. ꝙ prima differẽtia peccati morralis est cũ ī corde cõsentitur libidini. i. delectationi: cuius cũ. ꝙ peccati mortalis. Qd' figuratũ est: scd'm ipsum: in puella mortua: sed adhuc in domo retẽta. Mat. ix. Secundus cõsensus bon⁹: est cõsentire sententiæ veritatis determinatæ per ecclẽsiam nec discrepare a cõi sentẽtia doctorũ: etsi aliqñ ꝓprio itelectui aliud videatur. Vñ apꝰls ad Rom. xij. Nõ alta sapientes: sed humilibus cõsentiẽtes. Nõ solũ humilibus personis: sed etiã humilibus verbis & sentẽtijs: etsi intellectus clare nõ videat. Cũ isto cõsensu ambulauerunt oẽs qui ī domo dei. f. ecclesię habitauerũt. Nam & doctores (vt Hiero. Augu. & alij etsi in aliquib⁹ diuersa senserint & cõtraria: nõ tñ illa erãt ad fidẽ ptinentia: vel mores necessarios ad salutem. In hmõi em̃ ambulauerũt cũ cõsensu: si bene intelligatur verba eorũ: cuius aliqñ videtur dissentire. Et sic cõsensus bon⁹ excludit cõsensum hereticorũ: qui cõueniunt in errore: contra veritatẽ fidei ecclesiasticę. Sicut & Paulus ante cõuersionẽ cõsentiebat Iudæis: persequentib⁹ fideles dicens Act. xxij. Ego consentiebã & custodiebã vestimẽta interficiẽtiũ illũ. f. lapidantiũ: Stephanũ. Et hi infideles figurãtur ꝑ vulpes Sãsonis: quæ sunt animalia multũ malitiosa habentes caudas colligatas insimul: sed facies ꝑtarias sibi. Sic hæretici in materia erroris sui dissentiũt: & aliqñ manifeste cõtrã sunt. Sed in cauda. i. in cõclusione suę doctrinę cõsentiũt & vniti sunt. f. in recedendo a veritate fidei.

Tertius cõsensus bonus.

Secundus cõsensus bonus.

Cõsensus ī malũ cõtingit tripliciter

Tertius cõsensus bonus: est conformitatis in moralibus. Vnde Pẽ. ad dãm loquens ait. Habitare facis vnanimes in domo. Cõsentiũt em̃ qui ambulãt in domo dei in viũ dominiformiter quãtũ ad ea q̃ sunt necessaria ad salutẽ: euitando pctã. Et hic bonus cõsensus excludit cõsensum iniquorũ. de quibus apꝰls ad ꝛoma. i. Digni sunt morte: nõ solũ qui faciũt sed etiã qui ꝓsentiũt factoribus. Et. ij. q. j. notũ. dicitur. Facientẽ & cõsentientẽ par pœna cõstringit. Cõsensus autẽ ad malũ alteri⁹: potest intelligi tripliciter. Primo auctoritatiue cũ. f. aliqs præstat auctoritatẽ: & defensionem male facientibus. Et hic quãto gratiꝰ peccat, tãto maiori debet pœna ꝓstringi. Vnde. xj. q. iij. qui cõsentit. Isido. dicit. Qui cõsentit peccatibus: & defendit aliũ delinquẽtẽ: maledictus erit apud deũ & homines. Et idẽ. Siquis peccantem defendit, acrius q̃ ille qui peccauit coerceatur. Secundo consentit quis cooperatiue. De quo consensu dicit Isido. in si. ꝓallega. c. Siquis alterius errori cõsentit sciat se cũ illo: simili modo culpabilẽ iudicandũ. Tertio modo consentit quis negligẽtiue. i. negligit corrigere delinquẽtẽ cum debet. Vnde ait dñs. Recedite et exite inde: et immundũ ne tetigeritis. Esa. lij. Super quibus verbis dicit Augu. Hoc est inde exire & immundum non tangere: voluntate non consentire: & ore non peccare. xxiij. q. iij. recedite. Nã scd'm re. iu. in. vj. Qui tacet cõsentire videtur cũ scilicet potest & debet reprehẽdere. Hic tamen minori pœna constringitur q̃ peccans.

¶ De imperio voluntatis. Capitulũ. x.

QVEMVM VIDENDVM EST

de actibus ꝑeratis a volũtate. Vbi primo sciendũ: ꝙ imperare est actus rõnis ꝓsupposito a mẽa actu volũtatis: scd'm brñ Tho. f. ij. q. xv. Vnde & põs dicit ꝙ appetitiuũ obedit rationi: ex q̃ sequitur ꝙ rationis est imperare. Est autẽ actus rõnis: imperare essentialiter. Imperãs em̃ ordinat eiꝭ cui imperat ad aliquid agendum: intimãdo vel denũtiãdo. Sic autẽ ordinare per modũ cuiusdã intimationis est rõnis. Sed rõ põt aliquid intimare dupliciter. Vno modo absolute: quę qdẽ intimatio expri mitur per verbũ indicatiui modi: sicut si aliquis alicui dicat hoc tibi faciendũ est. Scõo modo ratio intimat aliqd quidditi alicui mouẽdo ipm ad hoc. Et talis intimatio exprimitur pliciter per verbum ꝑeratiui modi: pura cum alicui dicitur. Fac hoc. primum autem mouens in viribus animę ad exercitium actus est voluntas: vt. ẽ. dictum est. Cum igitur secũ

Rõ intimatur per verbũ indicatiui modi

¶ Prima ꝑs. ℓ iiij

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam mouẽs: nõ moueat nisi in virtute primi mouẽtis: sequitur ꝙ ipsum qđ ratio mouet imperando: sit ei ex virtute voluntatis. Vnde relinquitur ꝙ imperare, sit actꝰ rationis pręsupposito actu voluntatis: in cuius virtute: rõ mouet per imperiũ ad exercitiũ actus. Et nota scđm beatum Tho. vbi. ē. ꝙ radix libertatis est voluntas sicut subiectum: sed ratio sicut causa: est libertatis. Ex hoc enim voluntas potest libere ad diuersa ferri: quia ratio potest habere diuersas cõceptiones boni. Et ideo philosophi diffinierunt liberum arbitrium: ꝙ est liberum de ratione iudiciũ quasi ratio sit causa libertatis. Ex his sequitur: ꝙ imperare proprie non cõuenit brutis. Nam nihil aliud est imperare(vt dictũ est)ꝫ ordinare aliquem ad aliquid agendũ. Ordinare autem est actus propriꝰ rationis: qua carẽt animalia bruta. Et ꝙuis per imperium fiat impetus ad opꝰ: non tamen per hoc bruta dici possunt habere imperium: quia habent impetum ad opus. Nam homines faciũt impetum ad opus: per ordinationem rationis: vnde in eis talis impetus habet rationem imperij. Sed bruta hoc faciunt ex instinctu naturæ: quia statim appetitus eorum: apprehenso conuenienti vel incõuenienti: naturaliter mouentur ad prosecutionem vel fugam.

Imperare nõ conuenit brutis.

§. I. IMPERIVM PRAECEDIT

vsum & est vnꝰ actꝰ rationis. qđ sic ꝓbat beatus Tho. vbi. ē. ar. iij. Vsus eius quod est ad finẽ: scđm qđ est in ratione referẽte ipsum in finẽ: precedit electionẽ: vt. ē. dictũ est. Vnde multo magis: precedit imperiũ: sed vsus eius quod est ad finem scđm ꝙ subditur potẽtię executiuę: sequitur imperiũ eo ꝙ vsus vtentis cõiunctus est cũ actu ejus: quo quis vtitur. Non enim vtitur aliquis baculo: antecꝫ aliquo modo operetur per baculũ. Imperium autẽ nõ est simul cum actu eius cui imperatur. Sed naturaliter prius est imperiũ ꝙ imperio obediatur: & aliquando etiam est priꝰ tempore. Et sic patet ꝙ imperiũ est prius ꝙ vsus. Vnde Damas. dicit ꝙ impetus ad opus: quod sit per imperium precedit vsum. Post determinationẽ enim cõsilij: quę ẽ iudiciũ rationis volũtas eligit: & post electionẽ ratio imperat ei per quod agẽdum est qđ eligitur: & tũc demũ voluntas alicuius incipit vti: exequendo imperiũ rationis: quãdoꝙ qui dẽ volũtas alterius cũ aliquis imperat alteri: quãdoꝙ autem voluntas ipsiꝰ imperãtis: cũ aliquis imperat sibi ipsi. Est autẽ imperiũ vnus actus: cũ actu imperato: nihil enim prohibet(vt dicit beatus Tho. vbi. ē. artẽ. iiij.) aliqua esse scđm quid multa: & scđm quid vnũ. Sicut autẽ in gẽre rũ naturaliũ: aliquod totum cõponitur ex materia & forma: vt homo ex anima & corpore: qui est vnũ ens naturale: licet habeat multitudinẽ partium. Ita etiam in humanis actibus: actus inferioris potẽtiæ: materialiter se habet ad actũ superioris: inquãtũ inferior potẽtia agit in virtute superioris mouentis ipsam: formaliter se habet ad actũ instrumenti. Et sic patet ꝙ imperium ẽ actus imperatus. Sunt vnus actus humanus sicut quoddã totũ: sed est multa scđm partes. Quando emẽ vna potẽtia est mouens alteram: tunc actus earũ sunt quodãmodo vnus. Nam idẽ est actus mouentis & moti scđm philosophum.

Imperium est vnus actꝰ cũ imperato

actꝰ volũtatis est imperatus.

§. II. EXTENDITVR AVTEM

istud imperiũ ad actũ volũtatis: ad actum rõnis: ad actũ appetitꝰ sensitiui: & ad mẽbra corporis. Nõ autẽ ad actus animę vegetabilis. Et de singulis horum videndum. Et ꝙ actus voluntatis sit imperatus: probat sic beatus Thom. vbi. ē. art. v. Omne qđ ẽ in potestate nostra: subiacet imperio nostro. Sed actus voluntatis sunt maxime in potestate nostra. Nã oẽs actus nostri: intantum dicũtur esse in potestate nostra: inquantum sunt volũtarij. Vnde sequit ꝙ actus voluntatis imperãtur a nobis. Patet idẽ etiam ex hoc: quia(vt dictũ est) imperium nihil aliud est: ꝙ actꝰ rationis ordinantis: cũ quadã motione: ad aliquid agendũ. Manifestũ est autẽ ꝙ ratio potest ordinare de actu volũtatis: sicut enim potest iudicare ꝙ bonũ est aliquid velle: ita potest ordinare in operando ꝙ homo velit. Et sic patet ꝙ actus volũtatis potest esse imperatꝰ. Et(vt dicit Augu. ci) animus perfecte imperat sibi vt velit: tunc iam vult. Sed ꝙ aliquãdo imperet & nõ velit: hoc cõtingit ex hoc ꝙ nõ perfecte imperat. Imperfectũ autẽ imperium cõtingit ex hoc ꝙ ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandũ: vel nõ imperãdũ: vnde fluctuat inter duo: & nõ perfecte imperat. Itẽ sicut in mẽbris corporalibus: quod liber mẽbrũ operatur nõ sibi soli: sed toti corpori sicut oculus videt toti corpori. Ita in potentijs animę. Nã intellectus itelligit nõ solũ sibi sed oibus potẽtijs & voluntas vult nõ solum sibi: sed omnibꝰ potẽtijs: & ita homo imperat sibi actũ volũtatis inquantũ est intelligens & volẽs. Item cũ imperiũ sit actus rationis ille actus imperatur qui subditur rationi: primꝰ autẽ voluntatis actus non est ex ordinatiõe rõnis: sed ex istinctu superioris cause: & ideo nõ oportet: ꝙ eatur in infinitũ. Imperatur etiã actus rationis. Dicit em Damas. ꝙ homo libero arbitrio exquirit: scrutatur iudicat & disponit. & hi sunt actus rõnis. Pro cuius declaratiõne: dicit btus Tho. vbi. ē. art. vj. ꝙ ga rõ supra seipsam reflectit: sicut ordinat de actibus aliarũ potẽtiarũ: ita etiã ordinare põt de actu suo. Vnde & actus suus põt etiã esse imperatus. Sed attendendũ: ꝙ actus rõnis: potest considerari tripliciter. Vno modo quãtum ad exercitiũ actꝰ et sic actus rõnis semp imperari põt sicut cũ indicitur alicui: ꝙ deratur intẽdat & ratiõe vtatur. Alio modo: quãtũ ad obiectũ respectu cuius: duo actus rationis attenduntur. Primo quidẽ vt veritatẽ circa aliquid apprehẽdat: & hoc nõ est i potestate nostra. hoc em contingit per virtutẽ alicuius luminis naturalis vel supernaturalis. Et ideo quantum ad hoc actus rõnis non est in potestate nõstra: nec imperari põt. Alius aũt actus rõnis est: dũ his quę apprehẽdit, assentit. Si igitur sint talia apprehensa: quibus naturaliter intellectus assentiat sicut pria principia: assensus talium vel dissensus: non est in potestate nostra: sed in ordine naturę: et ideo ꝓprie loquẽdo: nec imperio subiacẽt. Sunt autẽ quędã alia apprehẽsa: quę ita nõ cõuincũt itellectũ: qn possit dissentire vel assentire: vel saltem assensum vel dissensũ suspẽdere: ꝓpter aliquã causam. Et in talibus assensus ipse et dissensus: in potestate nostra cadit & sub imperio est. Imperatur etiã appetitus sensitiuus & subiacet imperio rõnis: sed nõ totaliter: qđ sic declarat btus Tho. vbi. 3. ar. vij. Appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo qui dicitur volũtas: ga appetitꝰ sensitiuus est virtus organi corporalis nõ aũt volũtas. Omnis autẽ actus virtutis vtẽtis organo corporali: depẽdet nõ solũ ex potẽtia animę sed etiã ex corporalis organi dispositione: sicut visio ex potẽtia visiua & qualitate ocli: per quam iuuatur vel impeditur. Vnde actus appetitus sensitiui: nõ solũ depẽdet ex vi appetitiua: sed etiam ex dispositione corpis. Illud autẽ quod est ex parte potentię animæ: sequitur apprehensionẽ. Apprehensio autẽ imaginatiõis cũ sit particularis: regulat ad apprehensionẽ rõnis quę est vniuersalis: sicut virtus actiua particularis: a virtute actiua vniuersali. Et ideo ex ista parte actꝰ appetitus sensitiui: subiacet rationis imperio. Qualitas autẽ & dispositio corporalis: non subiacet imperio rationis: & ideo ex hac parte impeditur ne appetitus sensitiui motus: subdatur totaliter imperio rationis. Contingit etiam quãdoꝙ ꝙ motus appetitꝰ sentiui: subito concitatur ad apprehensionem imaginationis vel sensus: et tunc ille motus est præter imperiũ rationis: ꝙuis potuisset impediri a rõne si preuidisset. vñ & ꝓbs dicit i. j. Politice: ꝙ ratio præest cõcupiscibili & irascibili nõ pricipatu dispontico: qui est ad liberos: qui nõ totaliter subduntur imperio. Et ꝓpter hoc: dicit apls Roma. vij. Non em quod volo bonũ hoc facio: quia. ſ. vult non concupiscere: & tamen cõcupiscit saltem: quo ad primos motus qđ prouenit ex dispositione corporis: p quã impeditur appetitus sensitiuus: nec totaliter imperiũ rationis sequatur: cõtingit etiam hoc propter subitũ motũ concupiscẽtię. Actus aũt animę vegetabilis: vt digestio: formatio corporis, per generationem & hmõi: nullo mõ subijciunt imperio rõnis. Qđ sic ꝓbat beatꝰ Tho. vbi. ē. art. viij. Ratio imperat: p modũ apprehẽsiue virtutis. Cũ autẽ omne agẽs aliquo modo appetat finẽ: appetitus naturalis nõ sequitur aliquã apprehensionẽ: sicut appetitꝰ aialis aut intellectiuus & ideo illi actus qui procedũt ab appetitu aiali vel intellectiuo possunt a rõne imperi: nõ aũt illi q procedunt ab appetitu naturali hmõi autẽ sunt actus aiæ vegetabilis. Vnde Greg. Nice. dicit: ꝙ vocatur naturale: quod est generatiuũ & nutritiuũ: & hmõi nõ persuadetur a ratione. Imperio rationis mouentur membra corpis: ad actus suos: nisi cor & mẽbrũ genitale. Qđ sic declarat beatus Tho. vbi. ē. ar. ix. Mẽbra corporis sũt organa quædã potẽtiarũ aiæ. Vnde eo modo quo se habẽt potẽtiæ animę: ad hoc ꝙ obediãt rationi hoc modo se habẽt & mẽbra corporis. Quia igitur vires sensitiuę subduntur imperio rõnis: nõ aũt vires naturales: ideo oẽs motꝰ mẽbrorũ: quæ mouentur a potẽtijs sensitiuis: subdũtur imperio rõnis. Motus aũt mẽbroꝝ qui cõsequũtur vires naturales: nõ subduntur imperio rõnis: Et nota ꝙ sicut i his quæ ad intellectũ & voluntatem pertinent, primũ iuenit id qđ est ſm naturam: ex quo alia deriuãtur: sicut a cognitiõe principiorũ naturaliter notorũ cognitio cõclusionũ & a volũtate finis naturaliter desideratꝰ: deriuat electio eorũ: quę sunt ad finem: ita in motibus corporalibus: principiũ est scđm naturã. principiũ aũt corporalis motus: est a motu cordis: vñ motus cordis corporalis est scđm naturã nõ scđm volũtatem. Vñ Grego. Nice. dicit: ꝙ sicut generatiuũ & nutritiuũ nõ obedit rationi: ita nec pulsatiuũ qđ est vitale. Pulsatiuũ aũt appellat: motũ cordis q manifestatur p venas pulsatiles. De mẽbro genitali dicit Aug. in. xij. de ciui. dei ꝙ hoc mẽbrũ nõ obediat rationi: qđ motus i eo insurgũt etiã nolẽte hoie: est ex pœna peccati: vt scilicet aia suæ inobedictiæ: ad deũ pœnã patiat: p qđ pctũ originale ad posteros trãsmittit. Sed phs in lib. de causa motus aialiũ: assignat causam naturalẽ: qa ista duo mẽbra. ſ. cor & pudendũ: nõ subiacent iperio rationis: ex eo videlicet ꝙ vtrũqꝫ horũ est quasi quoddã animal separatũ: inquãtũ est principiũ vitę. Principium aũt: est virtute totũ: cor em principiũ est sensuũ. Et ex mẽbro genitali exit virtus seminalis: quæ, est virtutum totum aial: & ideo habent proprios motus naturaliter: quia principia oportet esse naturalia: vt dictum est. ẽ.

Actꝰ rõnis ẽ imperatꝰ.

Actꝰ rõnis ẽ imperatꝰ tripliciter.

Mẽbrũ virile nõ obedit rationi.

Appetitus sensitiuus subiacet imperio rationis.

Vegetatiuę potẽtię nõ subiacet imperio rationis.

§. III. DA IMPERIVM TVVM

puero tuo. Pſ. lxxxv. Loquitur ꝓpheta ad dominũ orans Et potest intelligi de triplici imperio.

¶ Primum est imperium diuinale: & reuerendum.
¶ Sed scm est imperium temporale: & discernendum.
¶ Tertium: est imperium internale: & custodiendum.

De imperio diuinali,

Primum imperium absolute: est dñi dei cui subiacẽt oĩa Vnde Mardocheus in oratione dicebat Hester. xiij. Domine deus omnipotens: in ditione tua cuncta sunt posita: & non est q possit resistere volũtati tuæ & Aug. Nihil i mũdo fit: qđ de illa aula cœlestis & eterni iperatoris: nõ egrediatur o patiue. ſ. vel pmissiue. Nec tũ aliquid mali pmitteret euenire i vniuerso: nisi ex illo malo: omnipotẽtia & bonitas sua: eliceret maius bonũ: sicut ex crudelitate tyrãnoꝝ: & rabie infidelium elicita ẽ patiẽtia: & coronatio martyrũ: & ex errore hereticoꝝ doctrina radiosa doctoꝝ. Ante autẽ ꝙ deus ipse carni nostræ esset vnitus: multum rigide exercebat imperiũ: tãꝫ spiritus qui est aduersus carnẽ ipsi nõ parcens. Nõ permanebit inquit spũs meus in homine in æternũ: quia caro est. Gen. vj. Vnde & diluuio delevit omnem carnẽ: exceptis reseruatis in arca. Sodomitas in igne cõsumpsit. Israelitas prostrauit in heremo. Iudæos in Babylonia captiuauit. Propter quod dicebatur. Deus emulator & vlciscens dñs vlciscens dñs & habens furorẽ: vlciscens dñs in hostes suos: & irascens ipse inimicis suis. Nau. ſ. Sed postꝫ vnitus est carni nostræ per incarnationem: ex his ꝙ passus est didicit compati infirmitatibus nostris. Et hoc est qđ ꝓpheta petit cũ dicit. Da imperium puero tuo. Hoc est petere incarnari: vt ipe mitius incarnatus agat & clementius: erga genus humanũ. Nam subito ab initio fuę cõceptionis: datũ est sibi imperiũ vniuersi: vt in nõie eius: omne genu flectatur. Multiplicabit eius imperium(inquit Esa. ix. c.) de ipso christo loquens: puero nato in mũdo. Est ipse postꝫ resurrectiõem: dixit discipulis. Data est mihi omnis potestas: in cœlo & in terra. Mat. vlti. Non ꝙ tunc fuerit sibi data de nouo: sed tũc cœpit manifestari potestas data vt dicit magister in. in. sen.

De imperio tẽporali.

Quãtum ad scm imperiũ: large sumpto isto vocabulo importat quoddã dominiũ qđ quis habet super aliquem vel aliquos: ex quo potest ipsis aliquid imperare seu præcipere: & illi tenentur obedire. & sic pater habet iperiũ super filios: vt ei in licitis debeãt obedire. Vñ dr Deut. xxj. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum: qui non audiat patris vel matris imperium & coercitus obedire cõtẽpserit: accusatus ab eis senioribus ciuitatis: de

Imperium inquo primo fuerit.

sua inobedientia & inordinata vita: lapidari iubet a populo. Sic & maritus imperium habet super vxorem: præpue circa gubernationem ꝺom. Et ideo quia Vasthi reginam vxor. Assueri regis a rege vocata: noluit venire ad cõuiuium suum: de consilio sapientum suoꝝ repudiata fuit: et regno priuata: qui hoc cõsuluerunt ista de causa: ne cõiuges Persarum atqꝫ Mædoꝝ puipẽderent imperia maritorum. Hester. ſ. Dñi quoqꝫ temporales: sibi subditis ipserant. Iuxta illud Prouerb. viij. Per me reges regnant: & legum conditores iuxta decernunt &c. Per me principes iperant. Et multo magis reges in regnis suis. Vnde dixerũt decem tribus Roboam filio Salomonis regnum susci pienti post mortem patris. Imminue de regno patris tui durissimo: & de iugo grauissimo qđ ipse posuit nobis: & seruiemus tibi. in. Regũ. xij. Sacerdos quoqꝫ imperiũ dicitur habere super oues sibi cõmissas & illę tenentur obtemperare in his: quæ pertinent ad salutem fidelium: seu ad necessaria ad salutem alis mortẽ animæ incurrerẽt. Dicitur em Deut. xvij. a dño. Qui superbierit nolẽs obedire sacerdotis imperio morietur ille homo. Apostolus quoqꝫ Titum discipulũ suũ episcopũ: admonet dicẽs. Argue cũ omni imperio. i. auctoritate ostẽsa & rigiditate. Quis enim(vt dicit Seneca) melius imperat qui remissius imperat. Hoc verum est: cooperando nimiam securitatẽ, quam ꝺmuniter reprobant iura diuina & humana & natura ipsa male tolerat. Propter quod dicit Cry ſ. Melius est(ſ. i. minus malum) habere deo reddere rationem de nimia misericordia ꝙ de nimia seueritate, xxvj. q. vij. alligant. Nimia tamen remissio et multũ excessiua nimis solet nocere subditis. p pter qđ dicitur Eccli. xlij. Melior est iniquitas viri: ꝙ mulier benefaciens. Quę auctoritas a quibusdam sic exponitur. Melior est seueritas prelati: & si cum aliqua excessu: ꝙ nimia mollicies & remissio: ex qua subditis bũfacere videatur. Verũ ex his imperijs: nullus appellari consuevit imperator nisi ille qui tenet monarchiã mundi: & præest oibus in temporalibus. Vnde Hiero. In apibus princeps vnus est. Grues: vnã sequitur ordine iterato. Imperatorvnus. vñ. q. i. in apib. Talis dignitas imperialis: primo videtur fuisse in gente Assyriorum: vt i Nabuchodonosor: & Assuero. Deinde in Mędis & Pærsis sub Cyro et Dario: et quibusdam alijs. Exinde in Græcis sub Alexandro magno. Demum in Romanis: quorum primus Imperator Iulius Cæsar fuit. Et sub eius successore Octauiano: natus est Christus. Et sub Tyberio baptizatus & crucifixus. vt patet Luc. iij. Sed cõsiderans propheta: ꝙ imperatores & quicumqꝫ rectores, qui non sunt serui dei quales sunt infideles omnes multa mala: oppressiones: psecutiones: cruciatus: & occisiones inferũt seruis dei. vt patet de imperatoribꝰ infidelibꝰ Diocletiano: Maximiano. Decio: Nerone & alijs paganis. Iuliano apostata, Constantino hæretico: & alijs plurimis: ideo petit psalmista imperium suũ. i. dignitatẽ: siue imperialẽ: siue regalem: siueqlẽ cũqꝫ præsidentiã dari puero suo. i. seruo suo. Visitatum est em in scriptura seruũ vocare puerũ: vt illud Mattẽ. viij. Puer meus iacet in domo paralyticus. quę Lucas euangelista appellat seruũ. Imperiũ aũt & quecumqꝫ prælatio dr imperium dei: ga vt dicit apls ad Rom. xiij. Omnis potestas a dño deo est. & Dan. iiij. Sciant hoies: quia dominatur excelsus in regno hoim: & cuicũqꝫ voluerit dabit illd. Et Augu. in de ciui. dei. Prouidentia diuina: regna constituuntur humana. Exaudita fuit oratio ꝓphetæ prædictæ: ſ. da imperiũ puero tuo: qñ Constantinus imperator factus est christianus: & seruus dei. Ex quo facto ecclesia dei fuit mirabiliter exaltata in tẽporalibus & spũalibus.

Puer in sacra scriptura dr seruus.

§. IIII. EST AVTEM DIGNI-

tas in ecclesia seu in orbe quæ antecedit dignitatem imperialẽ: videlicet papatus. Quãuis enim vtraqꝫ dignitas principiũ habuerit a christo summo pontifice & summo imperatore: vt dr dist. x. qñ idem mediator. Nõ tamẽ ex æquo se habent: & de pari istæ dignitates sed subalternatim: ita ꝙ imperator sit sub papa. Qđ ostenditur ratione: similitudine: & auctoritate. Ratione quidẽ: ga vt dicit phus. xij. Meta. Entia nolunt male disponi. Male aũt vel minus bene disponerẽtur: si mẽbra ecclesiæ seu fideles qui sunt nobilissima entia in mũdo pluribus gubernarẽtur ex equo. Nã frequẽter. qđ vni placeret alteri displiceret: & qđ vnꝰ sta

Papa ẽ maior ĩ patore.

tueret alius destrueret: sicut de facto pluries contigit: quãdo euenerũt cõtrouersię: inter papã & imperatorẽ. Nõ aũ tẽ dicẽdũ est: ip̃eratorẽ esse super papã: sicut nec caro super spiritũ: nec rẽporale super spũale: sed papa est sup̃ imperatorẽ. Vnde & primo (scilicet Petro) dixit xp̃s. Pasce oues meas. Io. vlti. Et ideo: si imperator ouis christi. i. fideli is esse desiderat: oportet vt summo pastori regimine & imperio se subditũ fateatur. argu. ad hoc distĩ. x. Suscipitis. In hmõi signũ papa cõfirmat & cõsecrat seu benedicit imperatorẽ Dicit aũt apls ad Heb: vtiq; minor a maiori benedicitur.

Mirum q̃ nulli papa canonizatus hac vsus est prãte.

Insuper papa deponit imperatorẽ: cum subest causa sicut Innocẽtius deposuit federicũ: qd' nõ posset: si maior non esset. par em̃ in parẽ non habet imperiũ. dist. xxj. inferior Transtulit quoq; papa imperiũ de Græcis in Francos: & de Francis ad Alemãnos: vt patet distin. lxiij. Adrianus. quo ad primũ & in. c. seq. quo ad secũdum. Excõmunicat quoq; papa imperatorem: sicut Innocẽtius papa Archadium imperatorẽ excõmunicauit. Et ambrosius: qui non erat papa. Theodosium magnum imperatorẽ ab ecclesia cum excommunicatis exclusit vt dist. xcvj. duo probatur & hoc similitudine. Nã & ecclesia militãs: imitatur inquãtum potest triumphantem: quæ sub vno principe gubernatur. s. deo. Sic & decet ecclesia præsentem sub vno põtifice summo regi & gubernari: qui tñ non dicitur imperator sed summus pastor seu papa. i. pater patrum: vt nouerit se nõ quasi tyrannũ dominare i clero & fideli populo: sed tãq; patrẽ oĩm viscerosõ amore cunctos diligere: & pro posse iuuare. Cõparantur etiam hæ duæ dignitates soli & lunæ papatus soli: qd' est luminare maius: & imperiũ lunę qd' est luminare min⁹. Sicut ergo luna inferior est: & lumẽ recipit a sole: vt in. c. solite. de maio. & obe. sic imperator iferior est papa: & lumẽ sue potestatis susciꝑit ab eo. Auctoritate idẽ probatur. Dicit em̃ Gelasius papa Anastasio imperatori scribẽs. Duo quippe sunt, imperator Augustæ, q̃ bus principaliter hic mũdus regitur: Auctoritas sacra põtificũ: & regalis potestas: in quibus tãto grauius est pondus sacerdotũ: quãto etiã pro ipsis regibus hominũ in diuino reddituri sunt examine rationẽ. di. xcvj. duo. Hinc & Ambro. i eo. c. Si sublimitatẽ episcopalẽ: regũ fulgori cõpares & principũ diademati: lõge erit inferius: q̃ si plumbi metallũ: ad auri fulgorẽ cõpares. Quippe cum videas regum colla & principũ: submitti genibus sacerdotum: & exosculata eor̃ dextera: orationibus eor̃ credant se cõmuniri. Itẽ Ioannes papa ad Honorium inquit: Si imperator catholicus est: filius est nõ præsul ecclesiæ: qd' ad religionẽ cõpetit: discere ei cõpetit: nõ docere. dist. ea. si ipera tor. Vnde & de ecclesiasticis personis & rebus non prinet ad eũ disponere: nisi persuadẽdo & cõsulẽdo. argu. ad hoc dist. xcvj. bene quidẽ. Si qua aũt disposuerunt circa ecclesiastica: intantũ sũt valida: inquantũ ecclesia approbauit vt. xvij. q. iij. si quis suadẽte. §. qui autẽ. Habet tamẽ papa vtrũq; gladiũ. s. temporalẽ & spiritualẽ. Spiritualẽ quidẽ vt excõicationis & hmõi: quẽ vniuersaliter ad oẽs exercere valet. Tẽporalẽ aũt in terris ecclesiæ per suos ministros exercet. In alijs aũt ciuitatibus vtitur in supplementum defectus: cũ ad eũ appellatur: vl' de alio modo. Et i hui⁹ figurã dixerũt apostoli dño. Ecce gladij duo hic. Luc. xxij.

Nota' pro sũmo põtifice.

§. V. TERTIVM IMPERIVM SCI

Impera tor est filij⁹ ecclesiæ nõ præsul.

De ip̃erio ĩternali.

licet iternale. est in quolibet. est enim voluntas tanq; regina & ip̃eratrix actuũ aliaꝝ potentiaꝝ & mẽbrorũ corpis Et in hoc differt homo a brutis: quia dñiũ habet actuum suoꝝ quod illa non habent. Vnde Seneca. Vis tibi dem magnũ imperium: impera tibĩpsi. Et hoc signatur. s. exercitiũ huius imperij rectum: in eo quod dixit Cẽturio christo Mat. viij. Ego. s. homo sub potestate constituꝰ sum habẽs sub me milites: & dico huic vade & vadit: & alio veni & venit & seruo meo fac hoc & facit. Vbi innuitur ip̃eriũ volũtatis: quę est sub diuino imperio: super triplex genus potẽtiæ. s. appetitiue: cũ dr̃ dico huic vade & vadit. Affectus em̃ voluntatis extẽdit se ad rem volitã seu amatã. Sed'm apprehẽsiue siue interioris siue exterioris: qd' notatur: cũ dicit: & alio veni & venit. Per hoc em̃ quis itelligit cũ similitudo rei venit seu recipitur in ipso sensu vel itellectu. Tertio executiue vel motiue in eo q. d' dicitur: seruo meo fac hoc & facit. Seruus noster est corp⁹: in quo est vis motiua mẽbroꝝ: & hoc tũc facit: qd' sibi ip̃eratur q̃ mẽbra mouet & operaꝝ sed'm rationẽ. Vel sic. Dicit quisvade & vadit: cũ resistit rẽrationib⁹ vitioꝝ. Tũc em̃ recedũt saltem ne dominẽtur. Dicit alio: veni & venit: cũ bonis inspirationibus acgescit: optãs vt veniãt & permaneãt. Seruus est corpus: qd' tunc facit qd' sibi dicit dñs spũs: cũ castigat & mortificat se concupiscentiꝫ suis.

¶De vsu. Capitulum. xl'

§. II. QVIBVS REBVS EST

Vsus ẽ actꝰ volũtatis.

E VSV SIT ACTVS VOluntatis: & diuersis diffiniõib⁹ ejus. Vbi sciendum q̃ vsꝰ rei. alicuꝰ sed'm be. Tho. s. ĩ. q. xxj. importat applicationẽ illiꝰ rei. ad aliquã operationẽ. Vñ opatio ad quã applicamus rem aliquã. dicit vsus eius. sicut equitare est vsus equi: & percutere est vsus baculi ad operationem autẽ applicamus & principia interiora agendi. s. ipas potẽtias aiæ: vl' mẽbra corporis: vt intellectum ad intelligendũ: & oculũ ad vidẽdum: & etiã res exteriores: sicut baculũ ad percutiẽdũ. Sed manifestũ est q̃ res exteriores: nõ applicamꝰ ad aliquã opationẽ: nisi p̃ principia intrinseca quæ sunt potẽtię aię aut habitus Potentiarũ autẽ organa sunt mẽbra corpis. Ostensum est aũt supra q̃ voluntas est, quæ potẽtias aię mouet ad actus suos: & hoc est applicare eas ad operationem. Vñ manifestum est: q̃ vti primo & principaliter: est voluntatis tãq; primi mouẽtis: rõnis tãq; dirigẽtis. Sed aliarũ potẽtiarũ: tãq; exequentiũ. quę cõparantur ad voluntatem a qua applicantur ad agendum: sicut instrumento ad principale agens. Actio aũt proprie nõ attribuitur instrumento: sed principali agenti: sicut ędificatio ædificatori.

§. I. SED PRO MAIORI DECLA

Vti dr̃ triplr.

ratione dicit bea. Tho. in. j. sentẽ. dist. j. q̃ vti dr̃ triplicit' Vno mõ: prout: nominat quãdam opationẽ: sed'm q̃ dicimus vsum alicuius rei: esse bonũ vl' malũ. Et sed'm hoc vi detur diffiniri ab. Aug. cũ dicit q̃ vti est aliquid assumere in facultatem volũtatis. i. vt vtens operetur de eo: q̃ vtit ad nutũ volũtatis. Sed'o modo dicit frequentiãopationis & sic vsus est idẽ, qd' consuetudo. Et sed'm hoc diffinit. Victorinus: q̃ vsus est actus de potentia frequenter elicitus. Et Isido. Prauum vsum: lex & ratio vincat. dist. xj. c. j. Tertio modo dr̃ vti: respectu eoꝝ quæ ordinãtur ad finem. Et sic sumitur hic cum distinguitur contra frui. Et diffinit ab Augustino: q̃ vti est quod in vsum venerit: referre ad id quo fruendum est. Vbi notãdum: totum hoc qd' dicitur: id quod in vsum venerit: ponit loco vnius dictionis & ẽ circũlocutio huius quod dicovtile: quod est obiectum huius actus vti. Actus autem conueniẽter p̃ suum obiectum diffinitur. Id autẽ qd' est ad finem inducitur ad finem per imperiũ voluntatis. Vnde vti est actus volũtatis quę est vniuersalis motor virium sed'm ordinẽ ad rationem.

Varia diffinitiones vsus

§. II. QVIBVS REBVS EST

vtendum dicendum q̃ vtibilia sunt oẽs creaturę mundi. Opera nostra: & pœnę temporales: qa hęc oia debemus in deũ referre vt i finẽ. Pro cui⁹ declaratione: dicit be. Tho. vbi. ĩ. q̃ quęcũq; sunt bona: nõ habẽt bonitatẽ: nisi iquãtũ accedunt; ad similitudinẽ bonitatis diuine. Vnde oportet: q̃ cũ bonitas sit ratio dilectionis & desiderij: q̃ omnia amẽtur in ordine: ad bonitatẽ primã. i. diuinã. Omne aũt qd' bonũ ẽ a deo est: vñ q̃ ab ipso nõ sunt: nec q̃renda sũt nec vtendũ est eis. Vnde nullo peccato vtendum est: quia peccatum non est a deo. Pœna autem a deo est: & ideo ea vtendum est: & ordinanda in finem: sed'm q̃ promouet meritum hominis: ducens eum i considerationẽ proprię infirmitatis. & sed'm q̃ purgat pctã. Similiter & res mundi quia ab ipso sunt eis vtendum est: vel inquantum conferunt ad dei cognitionẽ: ostendentes ei⁹ magnitudinem: vl' inquãtum sunt in subsidiũ vitę nostrę ordinatę in deum. Qd' em̃ dicãt creaturæ esse factæ: in odium: & muscipulã pedibus insipientium hoc est ex parte hois inquantum abutãt eis: sistendo in eis vt in fine: & non ex pte ipsarum creaturarum. Sil' opera quæ mala sunt. ab ipso sunt: & p̃ pter ipsum facienda: non q̃ quãlibet operationem oporteat semp actualiter referre in deũ: sed sufficit q̃ habitualiter constituat finem in deo: suæ voluntatis.

§. III. VSVS AVTEM NON SOLVM

est in via:

Vsus ẽt aliq̃ rũ ẽ i pria

est in via: sed etiã in patria quo ad quædã. Pro cui⁹ declaratione dicit beat⁹ Tho. vbi. ĩ. q̃ vsus cũ sit eorum q̃ sunt ad finẽ quædã sunt cõtingẽtia finem & includẽtia ip̃m. Et hæc sunt quę nõ repugnãt perfectioni finis: sicut dispositiones materiæ manẽt cũ forma substãtiali. Et talium erit vsus in patria. Sicut pfectiones naturales & septem dona spiritussancti: & alia quæ ex sua ratione imperfectionem non dicunt. Quædam autem sunt ad finem: sicut distãtia a fine: vt mor⁹ & hmõi: & istis ꝓpter suã imperfectionẽ nõ cõpatitur finis. Et horũ nõ erit vsus in patria. sicut pœnę actus: fidei: spei: cibi: & hmõi. Differt aũt vsus dei in reb⁹ creatis ab vsu nostro in duobus. Primo quia deus vsum suũ quo vtitur rebus: refert ad bonitatẽ suam. Nos autem nõ ad bonitatẽ nostrã sed ipsius. Sed'o qa nos referimus vsum nostrum quo operamur circa creaturas ad vtilitatẽ nostrã. Ipse vero nõ ad vtilitatem suã: sed nostrã. Primũ

Vsus sequit ele ctionẽ.

ostendit magister in. j. dist. j. in operibus misericordię creationis & iusticiæ. Vsus electionẽ sequit: & præcedit executionẽ operis. Vñ Damas. dicit q̃ post electionẽ impetũ facit ad opationẽ: & postea vtitur: ipam ei executionẽ operis præcedit motio: qua voluntas mouet ad exequendum sequitur autẽ electionẽ. Et sic cum vsus pertineat ad prędicta motionẽ voluntatis est mediũ inter electionẽ & executionẽ quæ executio pertinet ad imperiũ: vt dicek in seq. cap. Pro huius maiori declaratione dicit btũs Tho. in. j.

Dupli cẽ habitudinẽ habet volũtas ad volitũ.

ĩ. q. xvj. ar. iij. q̃ volũtas habet duplicẽ habitudinẽ advolitũ. Vnã ſm qd' volitũ ẽ quodãmõ in volẽte per quãdã ꝓportionẽ ad volitũ. vnde & res quæ sunt naturaliter ꝓportionatæ ad aliquẽ finẽ: dicũtur naturaliter appetere illũ finẽ. Sed sic habere finẽ est impfecte habere ipsum. Secũda habitudo volũtaris ad volitũ: est vt habeat ipm finẽ realiter: & hoc est pfecte habere ipm. Volitũ aũt nõ solum est finis: sed etiã id qd' est ad finẽ. Vltimũ autẽ qd' pertinet ad primã habitudinẽ voluntaris respectu eius qd' ẽ ad finẽ est electio. Ibi ei cõpletur proportio volũtaris: vt perfecte velit id: qd' est ad finẽ: sed vsus iã pertinet ad secũdã habitudinẽ volũtatis: qua rẽdit ad cõsequẽdũ rẽ volitã. Et sic paret q̃ vsus sequitur electionẽ. Si tñ accipiatur vsus ſm q̃ volũtas vtitur potẽtia executiua mouendo ipsam: sed qa volũtas etiã quodãmodo rationem mouet. & vtitur ea: potest intelligi vsus eius q̃ est ad finẽ sed'm q̃ est in cõsideratione rationis referẽtis ipsum in finẽ: & hoc modo vsus p̃cedit electionẽ. Itẽ sciẽdũ sed'm Tho. vbi supra q̃ electio p̃cedit vsum si referant ad idẽ. Nihil autẽ ꝓhibet q̃ vsus vnius p̃cedat electionẽ alteri⁹. Et qa actꝰ volũtatis reflectunt supra seipsos: in quolibet actu voluntatis potest accipi & cõsensus & electio & vsus vt si dicatur q̃ voluntas consentit se eligere: & cõsentit se cõsentire: & vtitur se ad consentiendũ & eligendũ: vt semper isti actꝰ ordinati ad id qd' est prius sint priores.

¶De bonitate & malitia humanoꝝ actuum. Cap̃. xij.

Differt bõitas naturæ & bonitas moris.

BONITATE VEL MALI

Bõitas obiectalis hũanorum actuum

Ex circũstantijs actũ denoiatur.

Circũstantia interdũ mutat speciẽ.

Obiectum actiõis est materia circa quã.

Obiectum actiõis inquantũ habet

Obiectum actiõis inquantũ habet

Obiectum actiõis inquantũ habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

repugnantiam: & vt cōtrariā ordini rationem: puta ratio considerat vel ordinat: seu considerare potest & ordinare: & si non facit hanc cōsiderationē vel ordinationē: nō esse iniuriam faciēdam loco sacro. Tollere ergo alienum de loco sacro: addit specialem repugnantiam ad ordinem rationis. Et sic circunstantia mutat speciem vt dicit beat⁹ Tho. vbi. ā. arti. x. Et tunc non remanet in ratione circunstantię in genere moris: cum dat speciem actui: quia cōsideratur vt quędā conditio principalis obiecti: & quasi q̄dam specifica differentia: sed in genere naturæ illius actionis. Non est autem conueniens: q̄ vnus actus moralis sit in pluribus specieb⁹ moris etiam disparatis. Cum autem circunstantia non respicit ordinem rationis in bono vel malo per se: sed præsupposita alia circūstātia: a qua actus moralis habet speciem boni vel mali: sicut rollere aliqd in magna quantitate vel parua: non respicit ordinē rationis in bono vel in malo: nisi præsupposita alia conditiōe per quam actus habet malitiam: puta hoc q̄d est esse alienum quod repugnat rationi: & ideo hoc nō mutat speciē peccati: sed aggrauat.

§. II. ACTIO HVMANA HA

Actiō denoīatur ex fine.

bet bonitatem & malitiā: pcipue ex fine. Vnde Boetius. Cuius finis bonus est: & ipm bonum: & cuius finis mal⁹: & ipsum quoq; malū. Pro cuius declaratiōe: dicit beatus Tho. vbi. ā. art. iiij. q̄ eadē dispositio rei: i bonitate: & in esse, est. Sunt em quędā: quoꝝ esse ex alio non dependet: & in his sufficit cōsiderare eoꝝ eē absolute. Quędā vero sunt: quoꝝ esse dependet ab alio: vnde oportet: q̄ consideretur per cōparationē ad causam a qua depēdēt: sicut autē esse rei: dependet ab agēte & forma: ita & a fine dependet bonitas. Vnde in personis diuinis: quæ non habēt bonitatē depēdētē ab alio: nō considerat aliqua ratio bonitatis ex fine. Actiones humanæ & alię: quorū bonitas depēdet ab alio: habēt rationē bonitatis ex fine: a quo depēdēt præter bonitatē absolutam: quę in eis existit. Sic igitur in actione humana: quadruplex bonitas considerari potest.

In actio nehūana

Vna. i. ꝑm genus: prout. i. est actio: quia inquantum habet de actione in entitate, intantū habet de bonitate. Alia ꝙo naq̄dru bonitas ē: ꝑm speciē: quæ accipitur ꝑm obiectum conueniens. Tertia quæ accipitur ꝑm finē: quasi ꝑm habitudinem ad causam ꝑfectiua quædā. Quarta ꝑm finē: quasi ꝑm habitudinem ad causam ꝑfectiua bonitatis. Et cū Dionysius dicat. Nullus ad malū respiciēs: operatur. Sciendum: q̄ bonū ad qd̄ respiciens operatur: nō est semper verū bonū: sed aliquando apparēs bonū & nō verū: & tūc sequit actio mala. Nihil etiā ꝓhibet: in vna actione adesse vnā dictarū bonitatū: & deesse aliā. Nō est autem actio bona simpliciter: nisi adsint oēs prędictę bonitates. Itē ꝑm beatū Tho. vbi. ē. ar. vj. Ex fine diuersificatur etiā species actus humani. Qd̄ sic declarat. Actus dicuntur humani inquātū sunt voluntarij. In actu autem voluntario inuenitur duplex actus. ſ. actus interior voluntatis: & actus exterior: & vterq; eorū actuū habet suū obiectū. Finis autē ꝓprie est obiectū actus interioris voluntarij. Idē autē circa quod est actio exterior: est obiectū eius. Sicut ergo actꝰ exterior: accipit speciē ex obiecto circa qd̄ est: ita & actus interior accipit speciē ex fine: sicut ex ꝓprio obiecto. Id autē qd̄ est ex pte volūtatis: se habet vt formale ad id qd̄ est ex parte actus exterioris: ga voluntas vtit mēbris ad agendum: vt instrumentis. Nec; actus exteriores habent rationem moralitatis nisi inquātum sunt voluntarij. Et ideo actus humani species: formaliter consideratur ꝑm finē. Materialiter autē ꝑm obiectū exterioris actꝰ. Vñ philosophꝰ dicit in. v. Ethic. q̄ qui furatur vt mœchetur: per se loquendo magis adulter est: q̄ fur. Et sic cū actꝰ habeat speciem ex obiecto: quia finis etiam habet rationē obiecti: ex eo enim habet speciem.

De actibus indifferētibus

§. III. ACTIONVM HVMANA

rum aliquę sunt indifferentes ꝑm speciem: sed nulla est indifferēs ꝑm individuū. Et primū ostendit Augu. in lib. de sermo. dñi in mōte. vbi dicit: q̄ quędā facta hoim sunt media: quę pūr bona & malo aio fieri: de quib⁹ temerarium est iudicare: & hæc dicūtur indifferētia. Quod sic declaratur Tho. ī. ij. q. xviij. art. ix. Ois actus speciē habet ex obiecto. Et actus humanꝰ q̄ dicit moralis: habet speciē ex obiecto relato ad principiū actuū humanorū: qd̄ est rō. Vnde si obiectū actus includit aliquid qd̄ ꝓueniat ordini rōnis erit actus bonus ꝑm suā speciē: vt dare eleemosynā indigenti. Si autē includat aliquid q̄d repugnet ordini rationis: erit actus malus ꝑm suā speciē: sicut furari q̄d̄ est rollere aliena. Contingit autem: q̄ obiectum actus nō includit aliquid pertinens ad ordinem rationis: sicut leuare festucā de terra: ire ad campū & hmōi: & tales ꝑm suam speciē sunt indifferētes. Quāuis autē omne obiectū vel finis: circa quæ est actus: habeat aliquā malitiā vel bonitatē saltem naturalē: nō tñ semper importat bonitatē vel malitiā moralē: quæ cōsideratur per cōparationē ad rationē. Itē q̄uis malū sit priuatio boni & habit⁹ & priuatio sint opposita ímediata (ꝑm philosophū) nō tñ ex hoc tollit quin possit eē aliqs actꝰ indifferēs. quasi mediū inter bonū & malum ꝑm speciē. Et rō est: ga duplex est priuatio: quædā quę cōsistit in priuato esse: & ga hęc nihil relinqt: sed totū aufert vt cęcitas totaliter aufert visum: tenebrę lucē: mors vitā: ideo inter hāc priuationē & eius habitū oppositū nō pōt esse aliqd medium circa propriū susceptibile. Alia priuatio est q̄ cōsistit ī priuatione: sicut ęgritudo ē priuatio sanitatis: nō q̄ tota sanitas subtrahat: sed est quasi q̄dā ad totalē ablationē sanitatis via: q̄ fit per mortē. Et ideo cū talis priuatio aliquid relinquat: non semper est immediata cū opposito habitu. Et hoc mō malū est priuatio boni ga nō totū bonū aufert. sed aliqd relinquitur: vñ pōt esse aliqd mediū inter bonū & malū. Scd̄m. ſ. q̄ nullus actus ꝑm individuum sit indifferens: ꝓbat ex hoc qd̄ dicit christus Mat. xij. Omne verbū ociosum: qd̄ locuti fuerint homies: reddēt rōnē de eo ī die iudicij: ga. ſ. est malū. Et dicit ociosum verbū ꝑm Grego. q̄ vtilitate rectitudinis vel ratiōe iustæ necessitatis caret. si aūt nō careret his: nō esset ociosum nec malum: sed bonū: & idē de aliis actib⁹. Pro cuius declaratione dicit btūs Tho. vbi. ē. q̄ contingit aliquem actū esse indifferētem ꝑm speciē: q tñ erit bon⁹ vel malus: in idiuiduo consideratus. Et hoc ideo ga actus moralis nō solum habet bonitatē vel malitiam ex obiecto: ex quo habet speciē: sed etiā ex circūstāmș quę sunt quasi quędā accidētia: sicut aliqd cōtingit individuo hois: ꝑm accidētia individuātia: qd̄ nō cōtingit homini ꝑm rōnē speciei. Et iō oportet q̄ quilibet actus individualis habeat aliquā circūstātiā per quā trahatur ad bonū vel malū: ad min⁹ ex pte intentionis finis. Cū em rationis sit ordinare actꝰ a ratiōe deliberatiua, pcedens: si nō sit ad debitū finē ordiatus: ex hoc ipso repugnat rōni & habet rōnem mali. Si vero ordinetur ad debitū finē: cōgruit cū ordine rationis. vñ habet rationē boni: necesse est aūt q̄ actꝰ ordinetur vel nō ordinetur ad debitū finē. Vñ necesse est oēm actum hominis a ratione deliberatiua, pcedētē in indiuiduo cōsideratum esse bonum vel malū. Si aūt nō procedat a ratione deliberata: sed ex quadam imaginatione: sicut cum quis fricatur barba: vel mouet manū vel pedē: talis actus non est proprie moralis vel humanus: cum hoc habeat actus a ratiōe & sic erit indifferens: quasi extra genus actuum moralium existens. Quod aūt dicit phs in. iij. Ethi. de placidis. i. aduratoribus & prodigis: q̄ non sunt mali: non est contra dicta: quia phs ibi vocat malos proprie eos: qui sunt proximis nociui. Sed theologus dicit actū oēm malum: qui repugnat rectę rationi: siue noceat proximo siue sibi soli: & sic prodigi & placidi & huiusmodi sūt mali. Sed & q̄ agit aliqd quærens sustentationem vel quietē corporis sui: vt comedendo dormiēdo & huiusmodi. Si ip̄sum corpꝰ suū ordinat ad bonū virtutis: & ille actus pertinebit ad virtutē. & ecōtrario si malus, Itē nota q̄ actus vnus i genere naturę potest esse bonus & malus in genere moris: puta ambulatio ad ecclesiam vnā. in principio potest eē bona: vt fiat propter deū: & in processu mala: vt si mutetur intentio: & fiat propter inanē gloriam vel lasciuiā: & tunc sunt diuersi actus in genere moris: bonus & malus propter mutationem intentionis: licet vnus in genere naturę sed vn⁹ & idem actus in genere moris: est impossibile q̄ sit bonꝰ & malus: cum sint contraria. Tho. ī. ij. q. xx.

Scd̄m idiuiduum: nullꝰ actꝰ ē indifferens.

Malihomies sunt ꝑm ꝑm & ꝑm theologiam.

§. III. BONITAS VOLVNTATIS

humanæ in actibus suis. Primo dependet ex obiecto, i. ex bono quod vult. Secūdo ex ratiōe volētis. Tertio ex lege ętерna. Quarto ex hoc q̄ cōformatur voluntati diuinæ.

Primum sic ꝓbatur. Dicit phs in. v. Ethi. q̄ iustitia est ꝑm quā aliqui volunt iusta. Et eadē ratione virtus est: scd̄m quā aliqui volūt bona. Sed bona voluntas est: q̄ ē scd̄m virtutē. Vñ sequitur: q̄ bonitas voluntatis ex hoc ē q̄ aliquis vult bonū: nō quodcūq; sed cōuentēs ad appetendū scd̄m rationē. Nā & malus vult bonū: nō qdēm sed apparens. Sub hoc etiā q̄ quis velit bonū includit obseruatio debitarū circūstātiarū. Nā si quis vult bonū quādo nō debet: vel vbi nō debet: nō vult vere bonū. Includitur etiā intētio debiti finis. Nā cum volumus aliquid: ꝓpter intētionē alicui⁹ finis: ordo ad illū finē accipitur: vt quędā ratio bonitatis in obiecto. i. in ipso volito. Vt cū quis vult ieiunare propter deū: ipsum ieiunium habet rationē boni: ex hoc ipso q̄ fit propter deū. Secundo: depēdet humana voluntatis bonitas ex ratione: ex eo videlicet q̄ obiectū voluntatis proponitur ei per rationē. Ad bonū intellectū: est bonū voluntatis ꝓportionatū ei. Bonū sensibile vel imaginatū non est proportionatū ei: sed appetitui sensitiuo: quia voluntas potest tēdere in bonū vniuersale: qd̄ ratio appræhēdit. Appetitus autē sensitiuus: non tēdit nisi in bonū ꝑticulare: qd̄ appræhēdit vis sensitiua.

Bōitas actuum hūanorū ē ex obiecto.

Bōitas actuum ē ex cōformitate ad voluntatē diuinā.

Tertio: depēdet bonitas voluntatis ex lege æterna: cū est scd̄m eā: sicut pcīm q̄d̄ est cōtra bonitatē: dicitur eē actio cōtra legē ętернā: scd̄m diffinitionē Aug. In causis em ordinaris: effectus plus dependet a prima causa q̄ a scd̄a: cū secūda nō agat nisi virtute primæ. Qd̄ aūt ratio humana sit regula volūtatis humanæ: ex qua bonitas eius mensuratur: hoc habet a lege æterna quæ est ratio diuina. Vnde in Pē. iij. Signatū est super nos: lumē vultus tui dñe. i. lumē rōnis q̄d̄ in nobis est: q̄d̄ nobis pōt ostēdere bona: & regulare voluntatē nostrā: inquātum est lumen vultꝰ tui a. vultu tuo: seu lege æterna tua deriuatū. Magis ergo dependet bonitas voluntatis a lege æterna: q̄ a ratione humana. Et vbi deficit ratio humana: oportet recurrere ad rōnem ętернā. Quę lex ętерna licet nobis sit ignota scd̄m q̄ est in mēte diuina: innotescit tñ nobis ꝑ rōnē naturalē: q̄ ab ea deriuatur vt ꝓpria imago: vel ꝑ aliquā reuelationē supadditā. Quarto: depēdet ex cōformitate ad voluntatē diuinā. Vñ sup illud Matth. xxvj. Non sicut ego volo: sed sicut tu. dicit glo. Hoc dicit qa rectū vult eē hoīem: & ad deū dirigi scd̄m Aug. Rectitudo aūt volūtaris: ē bonitas eius. Et sic patet: q̄ dependet bonitas voluntatis: ex conformitate diuinæ voluntatis. Cum enim bonitas volūtatis: depēdeat ex ītētione finis: ſ finis autem vltimꝰ volūtatis humanæ sit deus qui est summū bonū: ſequitur q̄ requiratur ad bonitatē voluntatis humanæ: q̄ ordinetur ad summum bonum: qd̄ est deus. Et sic oportet q̄ conformet se cū diuina voluntate: formaliter quidē, nō materialiter: id est in cōmuni, nō particulari. Volitū enī diuinū id est qd̄ vult deꝰ scd̄m rationē cōmunē: quale sit scire possumus. Scimus enim q̄ quicqd vult deus, vult sub ratione boni: & ideo quicūq; vult aliquid sub ratiōe boni: habet voluntatē conformē voluntati diuinæ: quātū ad rōnē volīti. Sed in particulari nescimus: quid deus velit: & quātū ad hoc nō tenemur cōformare volūtatem nostrā: voluntati diuinæ. In statu aūt glorię oēs videbūt in singulis quę vult: & ideo nō solum formaliter sed etiam materialiter conformant volūtatem suam voluntati diuinę. Ecōtrario malitia volūtatis humanę procedit ex obiecto quādo nō vult verū bonū: & ex defectu rationis. Et ga est cōtra legē æternā illud volitū: nec cōforme volūtati diuinæ. Hæc Tho. ī. ij. q. xix. artic. ix.

§. V. DE BONITATE ET MA

litia actuū exterior⁹. Bonitas & malitia: perprius repit in actu interiori volūtatis: q̄ in actu exteriori. Qd̄ probat ex hoc qd̄ dicit Augu. q̄ volūtas est qua peccat: & recte vitur. Et sic pcīm vel opus bonū: ppriꝰ reperit in volūtate. Verū est tamē q̄ si cōsideret bonitas actꝰ exterioris scd̄m q̄ est in apprehēsione & ordinatiōe rōnis: prior est, q̄ bonitas actus voluntatis. Actus em exterior est obiectiuo⁹ lūtatis inquātū proponit volūtati a rōne: vt quoddā bonum appræhēsum & ordinatū p rōnem: & sic est prius q̄ bonū actꝰ volūtatis. Sed si cōsideret scd̄m q̄ ē executiōe operis: sequit bonitatē volūtatis q̄ est principiū eius. Est em effectus volūtatis & sequit ipsam. Finis em est prior ī intentione & posterior in executione. Item sciendū q̄ tota malitia vel bonitas actꝰ exterioris non depēdet ex voluntate: Nam duplex bonitas vel malitia: potest considerari, in actu exteriori. Vna ꝑm debitā materiā & circūstantias. Alia ꝑm ordinem ad finē. Et illa quidē q̄ est scd̄m ordinem ad finē: tota dependet a voluntate. Illa autem quę est ex debita materia & circunstantiis: dependet ex rōne: & ex hac depēdet bonitas voluntatis: scd̄m q̄ i ipsam fertur. Est aūt cōsiderādum: q̄ ad hoc q̄ aliquid sit malū: sufficit vnus defectꝰ: ad hoc autē: vt aliquid sit simpliciter bonū nō sufficit: vnū singulare: sed requirit integritas volūtatis. Si ergo volūtas est bona: & ex ꝓprio obiecto & ex fine: ꝓsequēs est actū exteriorē id est sequētē esse bonū: si aūt deficit alterū eorū: erit actus malus. Quando igit dicitur Matth. vij. Arbor bona: nō pōt fructus malos facere: vbi arbor bona: significat bonā volūtatē: intelligēdū est voluntatē esse bonā ex actu volito bono: et fine debito. Peccat em quis & q̄n vult malū actū: & etiā q̄n vult malū finē. Et q̄n actꝰ exterior dicit bonꝰ vel malꝰ: solū ex ordine ad finē: tūc ē oīno eadē bonitas vl malitia actꝰ volūtatis q̄ per se respicit finem: & actus exterioris quę respicit finē mediāte actu voluntatis. Q̄n aūt actus exterior habet bonitatē vel malitiā scd̄m se. ī. scd̄m materiā ī circūstātias: tūc bonitas actꝰ exterioris ē vna: & bonitas volūtatis q̄ ē actꝰ exte ex fine: est alia: ita tñ q̄ bonitas finis: ex voluntate redundat in actū exteriorē: & bonitas materię & circūstantiarū redundat in actū voluntatis. Quāuis enim actus interior & exterior sint diuersi in genere naturę: tñ ex eis sic diuersis cōstituit vnum in genere moris. Tho. ī. ij. q. xx. Quomodo actus exterior addit ad bonitatem vel malitiā actꝰ interioris vel non. Sciēdum igitur q̄ bonitas vel malitia actꝰ exterioris potest cōsiderari dupliciter videlicet ex fine ītento: & ex materia & circūstantiis. Et quantū ad primū id ē ex volūtate finis: tunc actus exterior nihil addit ad bonitatem vel malitiam: nisi contingat ipsam volūtatem fieri: vel meliorem in bonis: vel peiorem in malis ꝑ ipm actū exteriorem: q̄ solum per interiorem qd̄ pōt contingere tripliciter. Primo mō: scd̄m numerū: puta cum quis vult aliqd facere bono sine vel malo: & tūc id non facit: postmodū aūt vult & facit: & sic ibi duplicat actus volūtatis vnde ibi duplex bonū ē vel duplex malū. Secūdo modo quātū ad extensionē: puta cū quis vult aliquid facere bono fine vel malo: & ꝓpter aliquod impedimētū: desistat. Alius aūt cōtinuat motū volūtatis quousq; ꝑficiat opus manifestū est q̄ hmōi volūtas: est diuturnior ī bono vel in malo: & sic melior vel potior. Tertio mō: scd̄m ītētionē. Sunt em quidā actus exteriores: qui inquantū sunt delectabiles vel pœnosi: nati sunt intēdere voluntatē vel remittere. Constat em: q̄ quāto volūtas intensius tendit in malū vel bonū: tanto est peior vel melior. Quantum ad secūdū: id est loquēdo de ipo actu exteriori scd̄m materiā & circūstantias: sic cōparatur ad volūtatem vt terminus & finis. Et hoc modo addit ad bonitatem vel malitiā volūtaris. quia oīs inclinatio vel motus ꝑficitur in eo q̄ cō sequitur finē: vel attingit terminū. Vñ nō est ꝑfectiua volūtas: nisi sit talis: q̄ data oportunitate operetur. Si ꝙo possibilitas desit volūtate existēte ꝑfecta: vt opeē si posset: de scꝰ ꝑfectiōis: q̄ est ex actu exteriori est simpliciter inuoluntariū. Inuolūtariū aūt ficut non meretꝰ premiū vel pœnam in operando bonū aut malū: ita aliquid non rollit de pœna vl ꝑmio: si hō inuolūtarie simpliciter deficiat ad faciēdum bonum vel malum. Hæc. b. Tho. ī. ij. q. xxi. Euentus autem sequens ex actu exteriori: al quādo addit ad bonitatem vel malitiā: aliquando non addit. Nam si euentus est præcogitatus: manifestum est q̄ addit ad bonitatem vel malitiam. Si quis enim cogitans: q̄ ex opere suo multa mala possunt sequi: & tamen non desistit: vtiq; grauꝰ peccat: & sic in bonis actibus: magis meretur. Si aūt non sit præcogitatus talis euentus: tunc distiguendum: quia si per se & vt i pluribus sequitur talis euentus ex tali actu sic euentus huiusmodi addit ad bonitatem vel malitiam actus. Manifestum est em actum esse meliorē ex suo genere: ex quo possunt sequi plura bona & peiorem ex q̄ possunt sequi plura mala. Si vero per accidens: & vt in paucioribus tunc euentus non addit ad malitiam vel bonitatem actus. Nō em dat iudiciū de re aliqua scd̄m id quod est per accidens: sed solum scd̄m id quod est per se.

Habitudo actꝰ ad volūtatē.

§. VI. ACTIO HVMANA DICI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bonitas ē ex diuersis,

tur bona vel mala: recta vel pctā: laudabilis vel culpabilis: meritoria vl demeritoria: scd'm diuersos respect⁹ & bonū & malū: in plus se habent q̄ rectū & peccatū. Quelibet em̄ priuatio boni: in quocūq; existat: habet rōnem mali. Actio hūana intātū dr bona: inquātum habet de entitate. Si em̄ quis agat scd'm materiā cōuenientē rōni: & debitas circūstātias & ad bonū finē: erit actio bona simplr i gne moris: quia habet totā plenitudinem entitatis actionis moralis. Si aligd horū deficiat erit mala in genere moris: remanebit tn̄ bona: in gne naturæ: qa omnis actio inquātū actio est bona. Sed & si qs abuler clavdicādo poterit dici actio illa mala: in gne naturę: qa deficit a pfectione ambulationis. Sed qa rectū dr: cuius medium nō discrepat ab extremis: dicitur actio humana recta: qn̄ ipa actio quæ est quasi medium: nō exit ab extremis: videlicet ab ordine principij actiui: ad finē debitū. In hisem̄ quæ agunt pvolūtate tem regula, pxima est ratio hūana: regula supræma: ē lex æterna. Qn̄ ergo actus human⁹ procedit ab hac duplici regula: vt a principio intēdit in finē: tunc est rect⁹. Quando autem ab hac rectitudie obliquat dicitur esse pctā: & sic pctā, ppriē cōsistit in actu: q agit, ppter finē aliquē: cum nō habet debitū ordinē ad illū finē. Sicut aūt malū: si plus se habet q̄ pctā ita pctā in plus q̄ culpa. Ex hoc em̄ dicit actus culpabilis vel laudabilis: ex hoc q imputat agenti. Nihil est em̄ aliud laudari vel culpari: q̄ imputare alicui malitiā vel bonitatē sui actus. Tunc autē act⁹ imputatur agenti: qn̄ est in ptāte ipsius: ita q habet dnium sui actus. Hoc aūt est in omnibus actib⁹ voluntarijs. Vnde sequit: q bonū & malū: solū in actibus volūtarijs cōstituit rationem laudis & culpæ: in quibus idē est malum peccatū & culpa. Meritoria autē dicitur actio vel demeritoria: per respectum ad retributionē: quæ fit secūdū iustitiā. Retributio aūt fit alicui secūdū iustitiā: ex eo q agit in, pfectū vl nocumētum alterius. Vnusquisq; autē in aliqua societate viuens: est quodāmodo pars & mēbrum totius societatis. Quicumq; ergo aliquid agit: in bonum vel malum alicuius de societate existētis: hoc redundat in totam societatē: sicut qui ledit manū: per consequens ledit corpus totum: cuius est manus. Quando ergo quis agit in bonū vel malum alicuius de societate aliqua: debet ei retributio præmij vl pœnę. Primo ab illa persona quā iuuit vl lesit: deinde a toto collegio: si aūt agit in bonū vel malū toti⁹ collegij: debetur ei retributio: primo a toto collegio p̄mij vel pœnæ: exinde a singulis de collegio. Et cū agit i bonū vel malum propriū: etiā debetur præmiū vl pœna: qa ipe etiā pars est collegij: & sic juuit vl nocuit. Habet & actus humanus rōnē culpæ vel laudis: scd'm q ē in ptāte nostra. Rectitudinis aūt vel peccati: fm ordinem ad finē. Meriti vel demeriti scd'm retributionē iustitię. Et qa act⁹ hominis habet rationē meritivel demeriti: fm q ordinat ad alterū: vel rōne cōitatis seu cōmunis. Vtroq; autē mō actus nostri boni vel mali: habēt rōnem meriti vel demeriti apud deū. Ratione quidem ipsius dei: inquantū est vltimus finis hoīs. Est autē debitū: vt ad finē vltimum oēs actus referātur. Vnde qui facit actū malū: nō referibilem in deū: nō seruat honorē dei: qui ei vt vltimo fini debet. Ex pte v̄o toti⁹ cōitatis vniuersi: qa in q̄libet cōitate: ille qui regit cōitatē: p̄cipue habet curā boni cōis: vñ ad deū pertinet retribuere, p eis: quæ bene vel male fiunt in cōitate. Est aūt de⁹ gubernator & rector toti⁹ vniuersi & specialiter: creaturarū rōnabiliū. Et sic patet q act⁹ hūani habent rationē meritivel demeriti: per cōparationē ad deū: alioquin sequeret: q deus nō haberet curā de actibus humanis. Vnde Eccl's vlti. Oia quæ fiunt adducet dns in iudiciū: siue bonū siue malum. Thom. i. q. xxj. De merito apud deū: quod procedit ex voluntate p̄supposita tamē prius gratia. Nota scd'm durand'. ordinis minor⁹ in suma sua: q omne peccatū: q̄sistit in voluntate: sicut effect⁹ in causa quia voluntas est causa oīs peccati. Vnde Augu. Vsq; adeo pctā voluntariū malū est: vt nullo modo peccatū sit: si nō sit voluntariū. xv. q. i. c. i. Idē testatur Ambr. ea. q. c. non est. Ita meritū omne a voluntate, procedit quātū est ex parte nostra. Vnde de pœ. dis. i. si cui. Volūtas remunerat: nō op⁹. i. reddit opus meritorū & remunerabile: nihil em̄ pōt eē meritoriū: nisi illud: q̄d fit, ppter deū actualiter vel habitualiter non em̄ requirit semp actualis relatio i deū: sed sufficit habitualis cū aliqua actuali. Nā quādo voluntas fertur sup vnā actionē: tunc sufficit intētio actualis in principio opis: vt qui vult peregrinari, p deo sufficit q̄ in primo exitu habeat actualē intentionem. Qn̄ aūt voluntas fert sup plures actiones se cōsequētes: vt qui proponit oī die dare centum eleemosinas: sic sufficit actualis intētio in prima actione. Vñ religiosi qui ex charitate vouerūt regulā: merent in oīa ope q̄d spectat ad regulā rōne primę intētionis: nisi forte ptraria ītētio supueniret. In alijs aūt q̄ non spectāt ad regulam: non sufficit illa intentio respectu regulæ: sed requiritur actualis.

Actio ē meritoria,

De merito apud deum,

Religiosi quō merent

§. VII. DE MODIS VARIIS MERendi. Nota fm durand. ordinis minorum in summa: q dupliciter: dr aliquid meritoriū. Vno mō rōne opis pura qn̄ opus de se est ordinabile ad finem vltimū: vt op⁹ q̄d est de gne bonor⁹: sicut eleemosyna: ieiunium oro: & hmōi. Scd'o modo dr meritoriū aliqd rōne operātis qn̄. s. op⁹. i. de se ē ordinabile ad finē creatū: cū tn̄ charitate operātis: ordinat advltimū finē: et sic opa indifferētia: pnt esse meritoria. Vnde aplus. Sive māducatis: siue bibitis siue aliquid aliud facitis: omnia in glorā dei facite. Quātum ad primum modum: q meritū consistit aut in agēdo: aut in omittendo seu vitādo: aut in patiendo. Si in agēdo: tunc dupliciter quia aut actio est interior aut exterior. Si interior sic præcipue contingit mereri septem modis. Primo: ex consideratione perpenſi criminis: dū illud detestatur dolēdo: tunc em̄ nō solū purgat pctā: sed etiā meretur dū hoc agit in statu gratię iuxta illud Pā. Scd'm multitudinē doloru meor⁹. s. de peccatis in corde meo cōsolationes tuæ. s. meritorum lętificauerunt animam meā. Scd'o excōsideratione, p merito pœnalitatis dum p eam roborat ad satisfactionē n iuxta illud pā. Qm̄ ego in flagella parat⁹ sum & dolor meus in cōspectu meo semper. Et pro quia. ¶ Tertio ex cōsideratione, pprię fragilitatis: dū per eā humiliatur. Pā. Humiliat⁹ sum vsq; quaq; dne: viuifica me. Quarto ex cōsideratione præsentis calamitatis: dū prsentia aspernat. Hiere. iiij. Aspexi terram: & ecce vacua erat s. veris bonis: et quasi nihil. Quinto ex consideratione diuinæ liberratis: dum p eā ad amorem dei inflāmat. Roma. viij. Pro prio filio suo non pepcit sed pro nobis oib⁹ tradidit illū qīo nō etiā cum illo oia nobis donauit. pā. Benedic aia mea dño: & oia q̄ intra me sunt &c. Qui propitiatur oibus iniquitatibus tuis: qui repleit in bonis desiderijs tuū &c. Sexto: ex consideratione alienæ aduersitatis: dum per eam cōpassionis iaculo vulnerat. ij. Cor. xj. Quis infirmatur & ego nō infirmor? quis scādalizatur & ego non vror? Septimo ex consideratione alienæ, prosperitatis: dū profectui proximi cōgratulatur. ij. Io. j. Gaudsus sum valde: qm̄ inueni de filijs tuis ambulātes in veritate Idē in. ij. Can. Maiorē horū nō habeo gratiā: q̄ vt audiā filios meos in veritate ābulare. Ro. xij. Gaudere cū gaudētibus. Si autē est actio exterior q̄ cōsistit in carnis macerationē. s. ieiunijs, vigilijs: disciplinis: cilicijs: peregrinationibus & hmōi. In eleemosinarū largitione spūaliū & corporaliū q̄sit septēplices et oīo nevocali siue priuata siue solēni vt in horis canonicis: sic aliqd horū agēdo i statu gr̄æ et debito mō merebit. j. Tim. iiij. Pietas ad oia vtilis est, pmissionē hīs vitæ: q̄ nunc est & futuræ. Ioā. xij. quo ad macerationē corpis. Si mortuū fuerit granū frumēti multū fructū affert. s. meriti. ps. Oratio mea in sinu meo cōuertetur, in mente. s. quo ad meritū. Si vero meritū cōsistit in dimittēdo seu cuitādo. s. pctm: tunc aut cāvel actio subest puta cū quis impugnat de tētatione alicuius pctī: & tunc resistendo meret præmiū. Iaco. i. Beat⁹ vir qui suffert tētationē: qm̄ cū probat⁹ fuerit accipiet coronā vitę. i. Cor. x. Non patietur vos tentari supra id q̄d potestis: sed faciet cū tentatione, puentū &c. Aut qs nō impugnat tentatiōe & sic nō meret præmiū sed vitat supplicium. Si aut cōsistit in patiendo. Aut est passio naturalis: sic homo non meretur per talem passionē nisi occasionaliter vt grauitas mētis: quā hīt melācholici. Aut passio nō est naturalis & hęc aut est oīno voluntaria: vt qa assumpta a se: aut impolita ab alio & vtroq; modo meritoria: sed magis prio modo. Aut oīno inuoluntaria: et sic nihil meret per talia. Aut partim volūtaria: & sic est meritoria: non solum cū eligit ipsam passionē: sed etiā cum tolerat: plustn̄ de primo modo meretur. Apls. Si sustinebimus: & cōregnabimus.

Meritorū varię causę.

ij. Ti. ij.

¶ De exercitio volūtatis: et qūo cor sit exercēdū. Ca. xiij.

Voluntas frequēter dr cor.

DE EXERCITIO VOLVNtatis. Vbi notandum q voluntas humana frequēter in scriptura dr cor. vt illud Deut. vj. & Matt. xxj. Diliges dūm deū tuū ex toto corde tuo. i. ex tota volūtate fm cōem expositionē. Ratio hui⁹ esse pōt: qa sicut cor est pricipalius omnibus mēbris corporis: ita voluntas est principalior inter potētias aie fm Tho. vt pater. ē. Et sicut ex dispositione cordis bona vel mala, pcedit vita vl mors pricipalr: sic ex dispositiōe voluntatis bona vel mala procedit vita per gratiā aiæ: vel mors per pctm. Sub noīe igitur cordis hic tractatur de exercitio voluntatis. Et circa hoc tria videamus.

¶ Primo a deitate oportet cor pfectionari.

¶ Secūdo ab humanitate debet cor exercitari: vt̄ in gratia proficiat.

¶ Tertio ab iniquitate habet cor mortificari: vt in gehenna non permaneat.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Deus opat in corde nr̄o septē modis,

dicit saluator. Hoc fac et vives. s. invita æterna. Lucę. x. s. vt diligas ex toto corde. i. pfecto. Sed vt dr in Cantic. Dei pfecta sunt opa: nō hoīs Deut. xxxij. Ipse em̄ deus est: qui opat in nobis velle & pficere: ait apls ad Phil. ij. Septem autē modis: deus operat in corde nr̄o. i. in volūtate: vt ducat eam ad pfectionē. Primo intuendo ipm cor vt ducat ad mali detestationē: j. Reg. xvj. Homo videt quę parent: scilicet exterius. Deus autē intuet cor. Intuet autē cor: cognoscendo oēs cogitatiōes. i. affectiōes hoīm: propter q̄d deberent hoies multū erubescere de malis desideriis etsi occultis: cū ante hoies, pbos erubescat quis & caueat peccare. Intuet etiā cor deus cū videlicet facit hoiem intueri; & cognoscere ac detestari pctā suū. In cui⁹ figurā dominus Iesus respiciens Petrū q stabat ante ignē cū Iudeis: & eum negaueran: cognoscere fecit & flere pctm̄ suū. Scd'o aperiendo ipm cor ad gratię susceptionē & obeditionē. Vnde. ij. Mach. ij. dr. Adaperiat dns cor vestrum in lege sua: & in præceptis suis. Et pauloante quasi declarās: qd' ante præmisit: det vobis cor oībus vt colatis eū & faciatis eius voluntatē. Oportet tamē pulsare orationibus: & alijs operibus: quę sunt de genere bonorū. Pulsate & aperiet vobis (inquit dns Iesus). s. cor vestrū ad gratiam recipiendā. Sicut em̄ artifex: nō introducit formā: nisi dispositā materia ad eā recipiendā. Sic nec deus gratiam. Vnde in figuram clausum cordis: orationibus Helię apertū est. Sic cordis clausum per peccatū: aperit et aquis gratiæ replet ad effundēdum alijs: vt pater in Mattheo. & Paulo. et multis alijs. Tertio operatur deus circa cor ipm tangendo ad ferventē imitationē. In cuius figurā legit. j. Reg. x. Abijtcum Saul pars exercitus: quorū deus tetigerat corda. Sic illi: quorū corda deus tāgit per feruorē: tamē boni et fideles christi milites: christū sequūtur regē populi sui imo vniuersi: licet quidam eum despiciat. Imitatur aūt fugiēdo et horrēdo: honores diuitias & delectabilia mūdi. Vñ Can. v. dicit aia de spōso. s. christo. Vēter me⁹ cōtremuit: ad cōtactū eius. Vēter qui est caro tenera & mollis cōtinens fimū significat sensualitatē: quę tota mollis est: ad mundana & delectabilia cōtinens limū concupiscētiæ. Et hęc cō tremuit ad cōtactū christi: p feruorē horrēdo & restringēdo talia: q̄ christ⁹ rēnuit: tremuit etiā mirando: quę, p nobis fecit: & quāta ptulit dura. Quarto op̄ eratur circa cor: visitādo ad em̄ dationē. Pā. xvj. Probasti cor meū et visitasti nocte. s. tribulationis. Igne me examinasti: tentationis. Et ecce effectus vtilis in eo q̄d sequit. Non est inuēta in me iniqtas: qa. s. purgata est per hmōi visitationē: sicut igne purgat aurū & argētum a scoria. Et sicut prælatus et medicus: in visitādo subditos et infirmos: p correctiones & medelas amaras: purgāt ille aīas iste corpora: si in permittūt se tractari: ita de⁹ pīssim⁹ : visitādo p tribulatiōes & tētationes & hmōi. Quinto operat molliēdo ad deuotionē. Iob. xxij. De⁹ emollituit cor meū. Importat aūt deuotio, fm. b. Tho. ij. ij. quādā prōptitudinē volūtatis ad ea: quę ptinent ad dei cultū & honorē vt ad adorādū deū laudandū: meditandū & hmōi. & ex his proficit aīa i dilectione. Iuxta illud Pā. Concaluit cor meū intra me: & in meditatione mea exardescet ignis. s. dilectionis ad extra

Luc. xj.

ij. Reg. xvij. et xvij.

Psalm⁹ xxxviij

septem sunt nobis faciēda circa nostrū.

¶ Primo est molliendum.

¶ Secundo est abluendum.

¶ Tertio est custodiendum.

¶ Quarto est deprimendum.

¶ Quinto est exercendum.

¶ Sexto est refouendum.

¶ Septimo est in vnitate tenendum.

Cor est molliē dum.

Cor du rū quid est.

Cor emolli tur per bona o

Quantū ad primū fciēdum q̄ pctm̄ facit cor. i. volūtatē durum vt lapis: vt quēadmodū lapis & alia dura resistūt tactui: nec recipiūt impressionē digiti sicut molliavt cera Ira pctōris cor: ita obdurat: q resistit tactui diuinæ inspirationis: nec recipit impressionē digiti. i. spūsancti: qui dr digitus dei: per gr̄ę infusionē. Vñ & de diabolo & q̄libet mēbro eius. i. peccatore dr Iob. xlj. Cor ei⁹ indurabit: q̄si lapis. Nec intelligi pōt de corde carneo: qa diabolus corpus nō habet. Sed intelligit de volūtate: q̄ quæ est in malo obstinata. Emolliendū est ergo cor: & mollificādū. Et ratio huius est: ppter magnū nocumētum inde sequēs. Nā vt dr Eccl's. iij. Cor durum: male habebit in nouissimo. Et declarat Bernardus, pprietates cordis duri: dicēs in libro de cōsideratione. Cor durū est: q̄d' cōtritione nō scinditur præcib⁹ non flectitur: minis nō cedit: flagellis obduratur Et tale cor, habens in nouissimo: male se habet: qa sicut lapis & omnia grauia tendūt ad centrū. Ira habētes cor obduratū i malis: descēdūt ad infernū qui est in cētro terræ: sicut accidit Pharaoni: cuius cor obduratū: nec minis nec flagellis: nec monitis est emollitū. Demum descendērūt in profundū quasi lapis: vt dr Exod. xv. Ipse. s. Pharao cum exercitu suo: descenderūt in, pfundū maris rubei quo ad corpus: & in, pfundū inferni: quo ad aīam. Emollitū est cor nostrū: q̄d & ipsa natura docet: quę nō dedit pera,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis cor eneū:lapideū aut osseū:sed carneū. Emollit autē a sua duritia p opera de genere bonoꝝ vt ieiunia: eleemosynas:oꝝones & alia hmōi. Vñ Greg.de permanente in pctō mortali dicit. Interim quicqd bonī facere poterit hortamur: vt faciat vt oipotēs deus cor illius illustret ad pœnitētiā.de pœni.dis.v.falsas. Quādo em illustrat: tūc mollificat.i.dispōnitur & habilitat. Qd' qa deus operat hāc mollificationē:,ppter qd' dicit p Ezech.xxxvj. Auferā a vobis cor lapideū.i.obdurationē:& dabo vobis cor carneū.i.mollificationē:ideo orād'ē: vt tollat duritiam.

Cor est abluendum.

Quātū ad scd'm idē de ablutione. Nota qꝺ deus pricipaliter hoie cor expostulat. Vñ dicit Prouerb. xxiij. Fili ꝑbe mihi cor tuū. Nō dicit manū:pedē:vel caput:aut cerebrū sed cor.i.volūtatē. Manū offert deo: qui opera de se bona tantū facit:pedes qui ad ecclesiā vel indulgentias vadit. Caput prebet seu cerebrū:qui vacat cognitioni diuinoꝝ: speculādo tantū. Sed ista nō sufficiūt ad salutē: sed oportet cor.i.voluntatē deo offerre. Est em deus:similis cuidā aui:quæ dicitur phœnix: hæc cū pascit de præda nō vult nisi cātū cor. Sic gloriosus deus de corde.i.assectib⁹ hoim erga ipm:pascitur seu delectat. Sed qa(vt dī Prouer.xx.) Quis potest dicere:mūdum est cor meū: purus sum a peccato,quasi diceret nullus. Deus autē summa puritas est: & inter lilia pascitur:(vt dicitur in Cañ.ij.) id ē mētes puras:ideo abluendum est cor ipsum. Et hoc ipse præcepit dicens Hiere.iiij. Laua a malitia cor tuū. Cor corpis vtiqꝫ lauari nō potest viuente hoie: loquitur ergo de corde spirituali animæ.i.volūtate quæ lauari nō potest: aqua materiali. Sed lauari pōt & debet aq̄ spūali.s. lachrymis mētis.i.detestatione & pfecta displicētia ipsoꝝ peccatoꝝ:vt sic purificet. Ad qd' hortatur Iaco.dicens.iiij.c. Purificate corda vestra.subdens modū. Miseri estote & lugete.i.dolēte. Sicut em circa corpora humana videm⁹: qꝺ cōtraria cōtrarijs curant fm medicinā:vt infirmitas ex humorib⁹ frigidis contracta:per remedia calida:& infirmitas ex nimio calore:per frigida seu recētia remouet. Itē:fm beatū Tho.in.iiij.dist.xvij. Cum peccatū qd' maculat animā cōmittat per nimiā complacētiam & inordinatā volūtatē: ad hoc vt tollat ab ea:oportet cōtrariū fieri.s.qꝺ per pœnitētiam habeat aia detestationē volūtatis de ipso pcto: & displicētiā scd'm rationē:ita qꝺ nullo modo voluisse cōmisisse:sed potiꝰ mortē incurrisse:qꝺ peccatū mortale. Est em pœnitētia(scd'm Amb.dolor cordis & amaritudo aiꝫ ꝑ pctis ommissis,de pœ.dis.j.,eece nūc tps. Et ,ppterea dicetia qd ē bat ,pphera Ioheł.ij. Scindite corda vestra .i. conterimini volūtate:& non vestimēta vestra. supple tātū.i.,corpa q scindunt:quasi per abstinentiā. Sed non sufficit hoc sine cōtritione:cui ad pfectionē purificationē:addenda est cōfessio:rēpore congruo & cōpleta. Vnde dī Threñ.j. Effunde sicut aquā cor tuū:vt.s.quicquid malitiꝫ est in corde totum cōfiteat cum circūstantijs: præcipue necessarijs:sicut cū de vase materiali effundit aqua nō remanet nec sapor nec odor:nec color vel aliud. Tertio cor est custodiēdū: & multū diligēter. Vnde Prouerb.iiij.dī. Omni custodia custodi cor tuū:quoniā ex ipso vita procedit. Et hoc ipm natura docet:q̄ circa cor mariale posuit plures custodias: āteqū posset pueniri ad ipm & ledi: vt carnē & ossa seu costas & pulmonē. Et ,ppter multiplicem custodiā ei⁹ appositā:dicitur quasi custodiū. Vel aliter & melius dī:quasi custodia omniū rerū.s.corporis:vt dī in catholicō. Est autē ipsum cor animæ,i.volūtas:sicut quoddā castrū seu palatiū obsessum ab inimicis: qd' cū habeat multas portas vl' aditus:nisi circūquaq; bene custodiat vna sola porta vel rimula apertavel nō custodita:de facili intrat hostis & capit. Et ideo dicit Salomon:omni custodia.i. plena nō in partē. Sensus exteriores sunt portę:vt visus:auditus: gustus:odoratus:& tactus. Et istas oportet custodire. Etiam cōcupiscibilis & irascibilis sunt portę:ide surgētes passiones intrant ad voluntatē vt illicite assentiat malis: & diabol⁹ intrat per eas. Vñ p amorē pecunię iordinatū intrauit diabolus in cor Iudæ:vt traderet dominū Iesum: vt dicit Ioā ,euāge.xiij.c. Intrauit autem in cor non essentialiter sed p effectū malitię.s. instigādo & inducēdo ad illud Iū:vt dicit Beda. Sed & ipsum cor:etiā ex se iclinat ad mala appetēda.propter qd' dr Hiere.xvij. Prauū est cor hoīs id est aptū ad volendū praua. Et de facili etiā recedit a bonis ,ppositis:& affectibus seu cogitationibus, iuxta illud Pś.xxxix. Cor meū dereliquit me.i.dū bona cogitarem & optarē:imperceptibiliter recessi:ab illis bonis cogitationibus & affectionib⁹. Oportet ergo omni custodia custodire cor quo ad impugnatiões dęmonis:carnis passiones & ipsius voluntatis vanitatē & malitiā: al's peccatū itrat in ipsum de facili & occidit aīam. In cuius figurā.ij. Reg. iij.dī.qꝺ Isboseth filius Saulis rex Israel:cum posuisset in custodiā palatij sui mulierem purgātem triticū. Duo pricipes latronū Rechab & Banaa occulte intrauerūt in domū ipsa dormiente: & Isboseth quiescētem & dormiētē:i inguine percusserūt ablatisq; spicis recesserunt. Palatium seu domus Isboseth est cor nostrū: ad cui⁹ portā & aditū nō sufficit ponere custodiā:sed oportet statuere virilē:nō mollē custodiā:& diligentē & fortē.s.rationē:quę nō dormitet præ tedio: sed vigilās perseueret ad discernēdū cogitationes & affectus bonos a malis. Qd' si dormitauerit: dæmones p vitia carnalia vel spūalia seu per peccata operis:aut saltem cogitationis latēter intrant & occidūt aiam priuatā gratia: & auferunt ex domo cordis spicas oīm virtutū. Vigilandā est ergo circa custodiā cordis, vnde dicit Eccl'i.xxj. Qui timet deū:conuertetur ad cor.i. totū se vertet & vndiq; ad custodiēdum cor. Quarto est deprimendū: ex pœnitentia & diligēti custodia sui. Quādoq; orit̄ superbia & ideo:vt dī Eccl'i.ij. Deprime cor tuū.i. deorsum præme:& inclina per humilitatē cōsiderādo vilitatē tuā: submittēdo voluntatē ipsam seu cor:dei voluntati & mādatis eius:nec extollas te supra virtutē tibi collatam vl' regulam tibi prefixā a deo:ponēdo te:& appetēdo quę sunt supra cōditionē tuā. Nam qꝺ superbia extollat ostendit Ab dias ,ppheta dicēs. Superbia cordis tui extulit te.i. supra te tulit appetēdo quæ supra cōditionē tuā sunt: & maiora de te æstimādo qꝺ habeas. Ex hoc autē sequitur ruina magna: prout dī Prouerb.xvij. Anteqū conterat exaltat cor hominis.i.,ppter hoc cōteritur voluntas hois: vt ad nihilum redigātur merita eius & virtutes & bona:qa se exaltauit per superbiā: qd' patet in Lucifero & Nabuchodonosor qui dicebat in corde suo. In cœlum cōscēdā: sup astra dei:exaltabo solium meum &c. Esa.xiij. Et sequit. ad ifernū detraheris.quod exponit a doctoribus:de virtusq; superbia.s. diaboli & Nabuchodonosor. Deprimēdū est igitur cor nostrū & humiliandū: quod ipse saluator exēplo & ꝺno nos docuit dicēs. Discite a me:qa mitis sum & humilis corde. Matth.xj. Et rationē videtur assignare pō. Ixj. quare deo subiici debet voluntas nostra: & sic cor deprimere dicēs. Nonne deo subiecta erit aia mea? &c. Certe sic ,ppter causas quę sequūtur:id ē sua beneficia: vt dicit Hugo Cardinalis super Pś. Et primo ,ppter beneficium redemptiōis. Ab ipso enim saluare meū.i. Iesus saluator a deo missus. Secūdo propter beneficiū creationis: nam & ipse deus meus. Tertio propter beneficiū iustificationis ibi & saluator meus. Quarto propter beneficiū suffragationis in angustijs & tentationibus. ibi susceptor me⁹. Est autē subiicienda anima deo:vt disciplina magistro. Esa.l. Audiam quasi magistrū.i. obediā. Itē subiicienda vt creatura creatori. Esa.xlv. Ve qui contradicit factori suo. Itē sicut materia artifici. Hier.xviij. Sicut lutū in manu figuli:sic oēs vos in manu mea dicit dūs. Item sicut spōsa spōso. Esa.lxj. Exultauit aia mea in deo meo:qa induit me vestimentis salutis &c. Itē sicut ancilla dñe.j. Regū.xxv. Fac mula tua sit in ancillam:vt lauet pedes seruorū dñi sui & Pś.cxxij. Sicut oculi seruoꝝ in manib⁹ dominorū suorū. His igitur modis humiliandum est deo. Quinto est cor in bono exercēdum:nō in ocio dimittendū vl' malo occupandum. Et hoc optime ipsa natura docet. Nam: vt dicit Rabbi Moyses. Sicut se habet cœlum ad vniuersum materialem:ita cor ad corpus aialis. Cœlum enim nūqꝺ quiescit:sed semp mouet:ita & cor:qd' per pulsum manifestat Huius cordis motus si ad horā; cessaret deficeret vita animalis. Sicut etiā deficiēte motu cœli: cessaret motꝰ generationis & corruptionis & alterationis in istis inferioribus. Est autē ipm cor rubicundū:acutū in summo:ad modū flāmę ignis:ad innuendū qꝺ debet cor aię.i. volūtas exerceri scd'm ignē charitatis. Vñ Eccl'i.xj.dī. In bono sit cor tuū s. opere occupatū. Est autē exercēdum in bono multiplicter. Primo.s. circūcidendo. vñ Hiere.iiij.dī. Circumcidimini dño:& auferte præputia cordiū vestroꝝ.i. auferte superfluitates ab appetitu rationali: ad quas inclinat appetitꝰ

Cor abluendū quātū deprimendū

Cor est exercendum in bono

Quātū cor exercēdū

petitus sensualis. delectabilium.s. in cibis & venereis: quo ad honorē & famā & scientiam & superstitiones. Reprehē si fuerūt Iudæi:a ,ptomartyre Stephano de hac circūcisione dicente Incircūcisi cordibus & auribꝰ: vos semp spūisācto restitistis. Act. vij. Vbi ostendit gratuitas mali huius inciri cuncisionis:quia.s. per hoc resistit spūisancto: ne in cor intret. Est etiā a tristitia ūmoderata:resecandum:qa:vt dī Prouer.xxv'. Tristitia viri nocet cordi. Nec est contra illud Eccl's.vij. Cor sapientis vbi tristitia:i. sapiens moratur in tristitia cordis:qa hoc intelligitur:de tristitia vtili pœnitentię &moderata:Secūdo:cor est ad deum in oratione erigendū:per affectū intensum Threñ.iij. Leuemus corda nostra cū manib⁹.i. operib⁹ ad dūm in cœlos. Hinc & Cyprianus ait. Qñ stamus ad oꝝonem fratres dilectissimi: in vigilare & incūbere ad pces:toto corde debem⁹ &c. de consequi.dj.s. quādo. et Eccl'i.xxxix. dī de iusto viro. qꝺ trader cor suū ad vigilādum diluculo.s. per meditationē & orationē attentam:ad deū qui fecit illū. Nā de orātibus & laudantibus deum:fine attentione & affectu dicit dñs Esa. xxix. & Mat:xv. Populus hic labijs me honorat: cor autē eorum longe est a me.s. distracti in alia:& affecti ad vitia. Tertio: cor est exercēdū inquisitione: per studiositatē. Mouet em affectus cordis intellectū:ad inquirendū veritatē & pręcipue a deo. Sed in simplicitate cordis:quęrite illum ait sapiēs Sap.j. id est pura intentione ad placendū illi & frueri eo nō ad diuitias & honores obtinendos: vt faciūt homines mūdi quærentes prosperari:& scire diuina vt vocēt ab hoibus Rabbi .Regia Saba:quę fuit ita studiosa: qꝺ venit a finibus mūdi audire sapientiā Salomonis:cum locuta fuisset omnia: quæ erant in corde suo Salomoni. vt dī j. Paral'.ix. Dubia & obscura inquirendo ab eo:de omnibus fuit edocta. Quarto:in sufferendo increpationes. Vñ Prouer.xv. dī. Qui acquiescit increpationibus: possessor est cordis. Acquiescit autē:qui non solum suffert patienter reprehensiones dei vel hominū:sed etiā cognoscit suum defectum:vnde emendatur:& sit cor possidet. habens i sua potestate:non subditum passionibus iræ & odij & hmōi. Vñ(fm Isido.)ideo natura inclusit in pulmone cor:vt cū sanguis accenditur pa irā circa cor:humectet ex humore pulmonis:ne nimis inardescat. Sexto est cor refouendū. Cum em(vt dictū est)cor continue laboret:oportet qꝺ cō fortetur ad sufferendum laborem. Sic & corpus nostrum oportet cōfortare & cibare:vt possit in exercitio pseuerare Et hoc est:qd' dicit Pś.xxx. Viriliter agite & confortet cor vestrū quasi diceret:vt possitis pdurare in virtuosis actibus:cōforteturvoluntas. Et quib⁹modis ipsum cor cōfortetur & roboretur:idē ostendit dicēs. Pś.ciij. Panis:cor hominis cōfirmet. Nec est credendū solū de pane materiali: locutū fuisse prophetā:qa prophetæ intendebant docere populos spūalia:non corporalia & naturalia. Sed principaliter de pane spūali:sub similitudine corporalis:qa sicut panis materialis fortificat corporis cor:ita panis spūalis sacræ doctrinę:vl' eucharistię corroborat & confirmat in bono cor aię i.voluntatē. In cuius figurā:dñs Iesus turbas sequentes eum in deserto:noluit dimittere ieiunas:ne (vt ipse ait)deficerēt i via. Sed satiauit eas pane:vt fortificarent vt habeē Mar.viij. Sic sequentes christū in deserto mūdi:oportet pane verbi dei refici:ne deficiant spiritu. Et qui in Emaus cū christo venerāt dicebant. Nonne cor nostrū ardens erat &c. Luce.vlti. Et Helias sumpto pane subcinericio:quod signat eucharistiā(fm beatum Tho. in officio corporis christi)ābulauit in fortitudine cibi illi⁹ cōfortatus vsq; ad montē dei:vt habeē.iij. Reg.xix. Mons dei:est vita æterna. Confortatur cor etiam vino:qa lętificat cor hoīs:& oēm mērē facit securā:al's serenā. Et hoc vinum:est iocūditas mentis spūalis. Vnde dī Eccl'i.xxx. Iocūditas cordis:hæc est vita hois.i. conseruat vitā spiritualem:sicut & corporalē. Odorib⁹ quoq; cōfortatur cor &c. qbus cōfortatur cor:& animatur ad bona. Septimo & vltimo est vniendū seu in vnitate seruandum. Sicut natura in vnia ad potētiā. Sed quantū ad actus eius & fines:facim⁹ multitate ser tas & diuersas. Volunt em aliqui:& deū & diuitias & honores in eis cōstituendo finē:& sic diuidunt cor in multa. Et uandū. de hmōi pctoribus dī Osex.x. Diuisum est cor eorū. s. in diuersa distracti. Sed vt dī Eccl'i.ij. Ve duplici corde, Ve autē importat ęternam damnationē. Ecōrario omnis virtus vnita est magis infinita.i. fortior: vt dī i lib. de causis Et ideo: vt cor sit robustū ad prelia tentationū: reducēdū est ad vnitatē: vt scilicet in oibus vnīu vltimū & verū finē sibi prestituat.s. deū vñ dī Eccl'i.xxx. Congrega cor tuum Et qa ad hodopus est dei auxilio ipse illud ,pmittit dicēs Hiere.xxxij. Dabo eis cor vnū.i. vnitū ad perfecte diligendū: non solū deum:sed ,pximos etiā:propter deū. Qd' illi christicolæ primi optime seruauerūt. Nam: vt dī Act.iiij. Multitudinis credentium:erat cor vnū.s. concordantes in voluntate ad quęrendū & faciēdū voluntatem dñi: & honorem & mutuā subuentionē. Vbi ergo malitia:vnū cor diuidit in multa ad quæ applicat. concordia multa corda vnire facit & vnit etiā cum corde dei.i. voluntate. Et vt dī Matthei.vj. Vbi est thesaurus tuus.i. illud quod æstimas: principale bonū & maxime amas: vt amatur thesaurus a mundanis: ibi est & cor tuū. Si deū thesaurū tuū reputas: qui & verus & infinitus thesaurus est hoīb⁹: vt dicitur Sap.viij. Illum cogitas & frequenter consideras: & continue amas. Et quia amo (fm Dionysium) habet vim vniti uam: & deus si dici posset vnissimus est: ideo eum pfecte diligendo: cor tuum perfectissime efficitur vnum.

Septē sunt differētiæ cordiū iniquorum.

Cor idisciplinatum.

De cor de insanctuario.

De cor elato

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

principale. s. qꝺ cor mortificatur: & ad gehēnam dirigit per iniquitatē. Et ex tali corde: exeunt cogitationes male &c. Matthei.xv. Est notandum fm Mauritiū in distinctionibus: & septem sunt differentiæ cordium iniquorū.

¶Est enim cor: indisciplinatum.
¶Est cor: infatuatum
¶Est cor: superbia elatum.
¶Est cor: nequitiæ applicatum.
¶Est cor: dolo circundatum.
¶Est cor: deprauatum.
¶Est cor: induratum.

De primo dī Iob.xvij. Cor eoꝝ: lōge fecisti a disciplina Disciplina: importat doctrinā & correctionē seu cōpositionē in moribꝰ. Est ergo cor indisciplinatū: quod nō recipit doctrinam: vel nō se emēdat per flagella. Dicit autem deus hoc facere. s. indisciplinā inquantum permittit fieri. Confert autē hęc indisciplinatio tria mala scilicet. Primo ad malū pronitatem. Vñ dī Gen.viij. Sensus & cogitatio humani cordis, ,pna sunt ad malū. s. ex se: nisi fuerint disciplina: præcipue in adolescētia refrenati. Inducit mentis inhabilitatē: ,ppter qd' dicit Eccl'i.xvj. Qui minorat corde: cogitat inania. Minoratur autē quis corde. i. volūtate boni: propter defectū doctrinæ & correctionis. Adducit & cō scientię mordacitatē: quę est vticę maxima pœna. Et ideo Prouer.v. dicit Salomō: qꝺ indisciplinatus habēs remorsum de malis dicit. Cur detestatus sum disciplinā: & increpationibus nō acquieuit cor meū? De scd'o: scilicet corde ifatuato dī Prouer.xviij. Nō recipit stultus: verba prudētię: nisi dixeris ea q̄ versant in corde suo. i. nisi assēseris affectionib⁹ suis. Præcipue facit ira: hoiem fatuū. Vnde dicit Eccl's.vij. Ira in sinu.i. mēte stulti requiescit. Et Chryso. Iræ & insaniæ: nihil est medium. Hęc autē stultitia cordis: tria mala generat. Primo: nullam retinet sapiētiam. Nam iracūdus. omnis doctrinę & scripturę: & rationis obliuiscitur in ira sua. ,ppter quod dicit Eccl'i.xxj. Cor fatui: quasi vas confractū: & omnē sapientiā nō tenebit. Liquor: em sapientiæ & gratiæ ex eo effunditur. Secundo inclinat ad blasphemiā. Eccl's.v. Ne temere quid loquaris. s. blasphemando: nec qꝺ cor tuū sit velox: ad proferendum sermonē corā deo. Comuniter ex fatuitate irę hoies: male loquuntur de deo & hoībus. Tertio: prouocat stultitiā in audientes: vt scilicet iducat illū: ad loquendū cōtra illū stulta & scandalosa verba cōtumelioſa: rixas & vindictas. Vñ Prouer.xij. dī. Cor insipientiū: prouocat stultitiā: & ideo bene dicit sapiēs Prouer.xxvj. Ne respondeas stulto: iuxta stultitiā suam: ne similis ei efficiaris. De tertio. s. corde elato per superbiā dicit Ezechiel'.xxvij. Multiplicasti for de altitudinē tuam tibi: & eleuatū est cor tuum: in robore tuo. to. Quod fit: cū gs bona: quę habet: tibi attribuit vel meritis suis: non a deo recognoscit: sicut fecit Nabuchodonosor de quo dī Iudith.j. Exaltatum est regnum Nabuchodonosor: & cor eius eleuatum est. Hec autē elatio: tria mala facit. Primo iducit ad dei obliuionē: scd'm illud Deut'. viij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ne postq̃ comederis & saturaꝰ fueris: & post parũ eleuetur cor tuũ: & nõ reminiscaris dñi dei tui. i. bñficiorũ eius ingratissimus aũt (inquit Seneca) qui est oblitus. s. benefactoris seu beneficij. Sedo sui deceptionem. Hiere. xlix. Arrogãtia tua decepit te: & superbia cordis tui. Et quõ decipiat: ostendit sapiens dicens Eccli. xi. Sicut perdix inducitur in cauea: & vt capra in laqueũ: sic & cor superborũ. Tertio de amissione. s. gratie sue. Pũ. lxiij. Accedet homo ad cor altũ. i. superbũ: & exaltabitur deus. i. eleuabit recedẽdo ab eo. Aug. Humilis deus humilia respicit & alta. i. superba corda a longe cognoscit: humilias te: venit ad te attollis te: recedit a te. De quarto. i. corde nequã seu nequitię applicatũ dr. i. Reg. xvij. Ego noui superbiã tuam: & nequitiã cordis tui. Quę verba dixit frater Dauid sibi: sed iniuste. Dicit aũt nequã (ꝑm Catholicon) a nequeo. Vnde nequã dicit: qui adeo sceleratus ẽ: ꝙ nequit cessare a malis. Dicitur eñ nequã luxuriosꝰ: vt ibi habet. Vnde Onan filius Iudæ: qui luxuriosus turpiter erat: dr nequã Gen. xxxviij. Et forte propterea: luxuriosus magis dr nequã: ꝙ alijs vitijs deditus: qa difficilius & tardius recedit qs ab illo ꝙ ab alijs. Vñ Aug. Dum non resistit concupiscẽtię fit cõsuetudo: & dum consuetudini nõ resistitur: fit necessitas. Et talis nequitia inducit tria mala. Primo ml' tiplicem dolorẽ corporis & animę. Eccli. iij. Cor nequam grauabit in doloribus. Sedo aufert boni cognitionẽ & affectionẽ. Eccli. xix. Vinũ & mulieres apostatare faciunt sapientes: & arguunt sensatos. Et Ose. iiij. Fornicatio: & vinũ: & ebrietas auferunt cor. i. gulꝫ: & luxuria: auferunt affectũ veri boni. Tertio pducit ad ęternã dãnationẽ. Esa. j. Ve genti peccatrici: populo graui iniquitate: semini nequã filijs sceleratis!. Ve autem importat dãnationem. De quinto. s. corde dolo circũdato. s. per hypocrisim & fraudulẽtiam seu perditionẽ dr Eccli. j. Cor tuum plenum est: dolo & fallacia. Et tale cor tria mala operatur. Primo ꝑ funditatẽ habet in consilium vel intentum suũ: absc̃dẽdo vt magis decipere valeat. Esa. xxix. Ve qui ꝑfũdi estis corde &c. Secũdo duplicitatem habet in respondendo: dicendo ꝙ ba. sophistica. Sed vt dr Eccli. iij. Cor ingrediens duas vias: non habet successus prosperos: quia frequẽter detegitur fraus & dolus eius: & inde abominatur. Tertio malitiã habet in suadẽdo: quasi querat bonum proximi: cũ tamen velit eũ decipere. Prouerb. xxvj. Quãdo submisit vocem suã: ne crediderís ei: quoniã septem nequitiæ sunt in corde illius. De sexto. s. corde deprauato dr Eccli. iij. Cor prauũ scandalizatur. Dicitur aũt cor deprauatũ qd' aliquo tẽpore fuit bonũ & postea efficitur malũ in eo permanens. Et tale cor vtiq; scandalizatur: de facili ruens in mala ex dictis & factis aliorum. Nam dũ bonũ est cor: non scandalizatur. Tale autem cor obediẽtiã ponit, Hiere. xvj. Ecce ambulat vnusquisq; post prauitatem cordis sui mali vt me non audiat. Secũdo, apostasiam induciꝫ. Vnde de Salomone dr. iij. Reg. xj. ꝙ cũ esset senex deprauatũ est cor eius vt sequeretur ,deos alienos. Quanto eñ quis cadit ab altiori statu virtutis: non cito inde resurgens: tanto grauius ruit in omnia mala. Tertio iram dei incurrit. Prouerb. xj. Abominabile domino: cor prauum

De septimo corde. s. indurato quod sit per obstinationẽ dicit dominus Exo. vij. Ego indurabo cor Pharaonis: & nõ audiet vos. Vbi sciendum (ꝑm btũ Tho. s. par. sũmę) ꝙ obduratio duo importat. s. subtractionem gratiæ: quæ non est culpa sed pœna: & hæc est a deo sicut & oĩs pœna quam nõ nisi iuste infert. Nec eñ alicui subtrahit gratiã: nisi hoc ille a quo auferetur mereaꝫ per culpam. Et sedm hoc deus indurat: sedm illud ad Rom. ix. Cuius vult miseretur: & quem vult indurat. Aliud: qd' importat obduratio est inhęsio culpę. i. firmitas in peccato: & hoc est ab hoie: & culpa est. Et inducit tria mala. Primo: ꝙ semẽ verbi dei: fructum non recipit. Vnde lucę. viij. dicitur. Quod autẽ cecidit supra petrã: id est cor induratũ: natum aruit: quia non habebat humorem. s. gratiæ. Secundo cumulũ culpę & pœnę adauget. Rom. ij. Secũdum duritiam tuam & impœnitẽs cor tuũ: thesaurizas tibi iram in die irę &c. id est congregas tibi pœnã: in iudicio. Tertio beatitudie priuat. Vnde in figuram filij Israel: qui indurauerunt cor suum erga dei mandata: vt nõ facerent ea omnes qui numerati sunt in egressu de Egypto: sexaginta cẽtena milia: omnes priuati sunt terra promissionis: quę signat vitam ęternam: vt nullus intraret nisi Caleph & Iosue. Propter quod. Pã. xciij. admonet: cauere talem obdurationem: ne incurramus in illud malum & damnum: dicens. Nolite obdurare corda vestra &c.

¶ De voluntate & opere exteriori: quomodo se habẽt ad inuicem in merito vel demerito. Ca. xiiij.

NOTA CIRCA VOLVNTAtem & opus exterius quantum ad meritum: & demeritum. Et quantum ad forum iudiciale: fieri potest talis distinctio. Aut enim volũtas circa aliquod agendum habetur sine opere exteriori. Aut opus exterius exercetur: sine voluntate interiori. Aut voluntas adest immediate operi exteriori sequente.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

notat materiã talem val de diffuse Archi. sup. c. qui bona. xvij. q. j. cuius verba abbreuiabo ob prolixitatẽ vitandã. An vo Aliquando mutabo: sequendo sentẽtiam theologorũ ad Iustas ꝑ plenioꝛem declarationẽ. Ex quibusdã auctoritatibus vi: ope hã detur: ꝙ voluntas sine opere tantũ valeat in malo & ĩ bo beatur. no: quantũ voluntas cũ opere. Dicit eñ Aug. votũ. i. voluntas pro opere reputatur. xij. q. j. nulli episcoporũ. §. si ergo. Item Cyprianus. Nũquid Cain: cum domino munꝰ offerret peremerat fratrẽ: & tamen fratricidiũ mente conceptum. i. volũtate deus prouidus ante dãnauit. Ita & in dei seruis apud quos cogitatur et martyriũ mente concipitur animus. i. voluntas ad bonũ deditus: deo iudice coronatur de pœni. dis. j. nũquid. Et Hiero. Licet igladio nõ occidas: voluntate tamen interficis. dist. ea. ca. ois iniquitas. Ad idẽ facit. c. si cui. &. c. si forte mlier et plura alia ca. in dicta dist. Pro huius igitur declaratione ꝑm Archi. distinguendũ. Quia aut loquimur de volũtate in opere bono: aut de voluntate in opere malo. Si primo modo. i. de volũtate assẽtante facere opus bonũ: sed non exequente iterum subdistinguẽdum. Quia aut habetur respectus ad deum: aut ad ecclesiam siue ad ius. Et si habeatur respectꝰ ad deum: quantum quidem ad tempus prẽteritum vel futurum vtiq; non habetur volũtas pro opere nam si volome ieiunasse: eleemosynas fecisse: & alia hmõi bona: talis voluntas in conspectu dei: id est quoad meritum: non habetur pro opere. i. non remuneratur sicut si factum fuisset opus quæ tamen proprius dicitur velleitas ꝙ voluntas. De futuro etiã si volo seu propono hic ad mẽsem ieiunare dare eleemosynam & hmõi: hoc nõ habetur pro opere ꝙuis tale propositũ & voluntas sit meritoria: non tamen tantũ: sicut cum opere subsecuto: quod propositũ boni dimitti potest licet nõ sine peccato. Vñ Greg. sup Ezechie. Qui bona agũt & meliora agere proponũt: si ea nõ agũt: licet in bonis prioribus perseuerẽt in cõspectu tamen dñi ceciderunt. s. venialiter vel mortaliter: ꝑm qualitatẽ propositi qd' dimittũt: puta alicuius voti vel necessaꝛ ad sa xvij. q. lutẽ: vel alicuius rei nõ necessarię vt alicuius deuotionis c. q̃ bo faciendę. Si autẽ loquimur de ꝑsenti: iterũ subdistinguit: na. quia aut illa volũtas: potest impleri in bono opere & nõ implek ex negligẽtia vel alia causa. vt ꝙ hi gratia. Habeo voluntatẽ faciendi eleemosynã & bene possum: sed cupiditas me tenet vel negligentia. Habeo voluntatem orandi: sed me piget: & talis voluntas non habetur pro opere nec est efficax voluntas: quin sequereꝛ effectus. Et ad hoc facit qd' dicit Amb. di. lxxxvj. nõ satis. Nõ satis est bene velle: nisi studeas etiã bene facere. i. nõ sufficit bona volũtas sine opere: cum adest facultas. Et sic intelligitur illud Prouer. xiij. Vult & nõ vult piger. Vult eñ quodãmodo leui voluntate & ineffica. Aut quis habet voluntatẽ ad opꝰ & pręcise dimittit: qa exequi nullo modo põt. Et tũc quantũ ad gloriã consequẽdã: & quantũ ad pœnã ęternã euadendam: voluntas pro opere reputatur in genere: sed nõ quantũ ad quantitatẽ prẽmij: vel quantitatem euasionis pœnę temporalis: debitę ꝑ peccatis. Et hoc vel ex opere operãte: vt in illis operibꝰ q̃ habẽt in ipso actu delectationẽ prouocãtẽ: nunc eñ operatio addit ad bonã voluntatẽ: quantũ ad prẽmiũ essentiale: aliquãdo ad accidentale: ꝑm bea. Tho. in. iij. dist. xvij. Vel ex opere opato. i. ex sumptione sacramenti. Verbi gratia. Si qs vult recipere baptismũ, vel confessionẽ, seu eucharistiam: & nõ põt ga deficit vel minister vel sacramentũ vel aptitudo illius ad hoc vtiq;

hoc. vtiq; talis & prædictũ meretur æternũ ex illa volũtate si est gra informata: & euadit pœnas æternas. Sed non ita euadet pœnas purgatorias: nec tãtum prædictũ cõmuniter cõsequitur: sicut si secutũ esset opus. i. suscipiẽdo sacramẽta. Aliud exemplum. Vult qs summo desiderio sustinere martyriũ: sicut beatus Dñicus: vt ceruus ad aquæ fluuiũ, Martyriũ volũtatis. Talis, ex illa voluntate prædictũ recipit vt dicit Cyprianꝰ in auctorirate superiꝰ allegata. Et quantũ ad essentiale ꝑmiũ: tantũ recipere potest: quantũ si actu reciperet martyriũ: dũmodo æqualis esset feruor & affectus: nõ sustinẽdo martyriũ siue sustinẽdo. Secus si minor est. arg. de pœ. di. j. qui vult. non tñ recipit illud prædictũ accidẽtale: qd' dr aureola martyrij. Vñ & Ioã. i glos. de pœ. di. j. dicit: qd istud dictũ: votũ pro opere cõputatur: habet exceptionẽ in operibus priuilegatis: qbus debet aureola. Aliud exẽplum. Vult qs ire ad ecclesiã vbi est indulgẽtia: nõ vadit: qa nullo modo potest: talis vtiq; & si meritũ habeat aliquod de bona voluntate: non tñ indulgentiã consequit nõ eundo Quãdo vero habet respectus ad ecclesiã. Cũ quærit: vtrũ voluntas habeat pro facto. Respondet: ꝙ siue ,pcesserit ad actũ extertorem imperfectũ: qd' plus est. Siue stetit in cõfinibus cogitationis qd' minus est: non habet talis volũtas (quo ad ecclesiã) pro opere: vt apparet de eo q erat ex cõmunicatus: & voluit reconciliari ecclesię: & per eũ nõ stetit quo minꝰ reconciliaret: & de hoc apparent indicia manifesta: ꝙ voluit reconciliari ecclesiæ sed nõ potuit & mortuꝰ Modus fori cõ tentiosi. est talis: si morte prẽuctus absolutionis beneficiũ non habuit: apud ecclesiã non habetur absolutus: q̃uis sit secus apud deũ. Et ratio est: qa ecclesia: opinionẽ hoim sequit in iudicãdo: præcipue in foro cõtentioso: quæ sæpe fallit sed ipse deus semp innititur veritati: & ideo nec fallit nec fallit. extra de sen. excõ: a nobis. ij. Vñ tali negabit ecclia. stica sepultura: & ꝙ nõ fiat solẽnis oratio pro eo: nisi fuerit post mortẽ absolutꝰ ab excõicatione: qd' fieri debet: si in vita q̃siuit absolutionẽ. Aliter aũt agendũ in sacramẽto cõfessionis. Nam si quis vult cõfiteri: quod ostẽdit per signa petens sacerdotẽ: & postea mutus efficiat: nõ debet tali denegari eucharistia: & alia ecclesię suffragia: dũmodo cõstet ecclesiæ seu sacerdoti de volũtate illius: quantũ cũq; leuiter: etiã per vnũ testem: vel per signa ipsius infirmi. Ratio diuersitatis in hmõi esse potest: qa primũ pertinet ad forũ cõtẽtiosum: vbi requirunt probationes sufficiẽtes. Sedm: putnet ad forũ pœnitẽtiale: vbi nõ requirũtur tales ,pbationes. Si aũt agatur de actibꝰ iudicialibus: siue de his: quæ inter hoies continue agitant & frequẽtantur. Cũ quæritur: vtrũ volũtas habeat pro facto. Respondet: ꝙ siue de præterito: siue de ꝑsenti. siue de futuro agatur: cũ volũtas stat in cõfinibus cogitationis: in nullo ,pcedẽs ad extra: nunq; habet illa volũtas pro facto. Verbi gratia. Missus erat aduersarius meus: in possessionem rei meæ: ex primo decreto: poterã infra annũ recuperare possessionẽ ipsam: præstãdo cautionẽ de parẽdo iuri: & habui voluntatẽ in corde præstãdi dictã cautionẽ: & faciẽdi alia necessaria: sed nõ processi ad actũ exteriorem. Certe volũtas ista, nõ habetur ,p facto: vt postea possim recuperare possessionẽ extra de eo q mit. in. pos. ca. j. Si autẽ volũtas processit ad actũ aliquem tunc subdistinguendum qa aut actus ille: fuit perfectus aut imperfectus & si fuit ꝑfectus: tũc clarũ est: & de hoc nemo dubitat. extra vt lit. nõ cõtes. quoniã. Sed si actus ille: fuit imperfectus: tunc subdistinguendum: qa aut fuit imperfectus: ,pptervoluntatem aut ,ppter impotentiã: & si fuit imperfectus ,pptervolũtatem tunc illa voluntas in tali actu imperfecto: non habetur ,p facto. Verbi grata. Habeo in corde voluntatẽ præstandi cautionẽ: pro recuperanda possessione mea: & illam volũtatẽ produco ad actũ exteriorem: sed imperfectum: hoc videlicet modo. Vado corã iudice & aduersario meo & dico volo recuperare possessionẽ meã: & duco mecũ fideiussorem: & offero satisfactionẽ de iudicio sisti: & nihil aliud facio. Certe iste actus imperfectus fuit: quia non solũ debeo Actus quo ĩm perfectꝰ offerre: sed etiã prẽstare. Nam sola oblatio fideiussoris nõ sufficit: quod quidẽ locũ habet in his in qbus cadere potest depositio: vt in his quæ cõsistunt in probando. ed ĩ his in qbus non cadit depositio: vt in his quæ cõsistunt ĩ faciendo: sufficit sola oblatio faciẽdi seu ,ptestatio: vt apparet in appellatione: in qua sufficit: si me offerã probare corã iudice causę principalis: & ꝙ protestatio sufficiat: pro batur eo. titu. c. fi. Si autẽ fuit actus imperfectus: propter impotentiã tunc subdistingue: qa aut illa imperfectio cõtingit propter defectum propriũ: aut propter defectum iudicis vel aduersarij, aut propter casum fortuitũ, aut ,ppter factum prorsus extranei. Si ,ppter defectũ proprium: cui nõ potest prouidere: tunc voluntas habetur pro facto. Verbi gratia. Habeo voluntatẽ præstandi cautionẽ ꝑ possessionem meã recuperãda: & procedo ad actũ exteriorẽ: hoc modo. Nam modo cõpareo corã iudice & aduersario: & dico, Dñe bene vellem prẽstare cautionẽ: sed in veritate nõ possum: quoniã pauper sum: & ,ppter paupertatẽ non inuenio: qui pro me intercedat. Certe in isto casu ista volũtas haberetur ,p facto: ad recuperandam possessionẽ dum modo præstem iuratoriam cautionẽ extra de eo qui mit. in pos. c. j. & extra de so. odoardus. Nã inanis est actio: quã inopia debitoris excludit. ff. de arbi. le. inanis. Fallit tamen hoc in usufructuario: qui debet præstare cautionẽ: de vtẽdo & fruendo arbitrio boni viri: & finitoꝰ usufructu de restituẽdo. Nam si propter paupertatẽ vel aliud: nõ potest fideiussorem prẽstare: nõ sufficit iuratoria cautio & sic nõ habebitur volũtas pro facto: vt not. Azo. C. de usufructu. l. usufructuarius. Si autem illa impossibilitas: contingit propter defectum iudicis vel aduersarij: tunc iterũ est sub distinguendũ: quia aut hoc est propter factum ipsorũ: pu- Impotẽtia q̃cũl pabilis ta quia dum vellem prẽstare cautionẽ: stetit per iudicem vel aduersariũ: quo minus prẽstarem: qa ipsi noluerũt recipere: dũ offerrem & ipsam prẽstare vellem: & tunc volũtas habet pro facto: quantũ ad possessionẽ recuperandã. Aut impotentia cõtingit propter absentiã iudicis vel aduersarij: quo minus prædictã cautionem prẽstaret. Et tũc voluntas nõ habet pro facto: nisi ego istã cautionẽ prẽstẽ corã publicis & honestis personis vt extra de offi. or. pastoralis. Si aũt impotentia cõtingit propter casum fortuitum: tũc siue casus contingat in iudicijs: volũtas habet pro facto: quãtum ad euitationem pœnæ: vt apparet exẽplum de eo qui certa die debebat in iudicio cõparere sub pœna: & dũ veniret superuenit tempestas: vel põs fluminis est fractus: vel flumen creuit ꝙ trãsire nõ potest: certe iste casus illum excusat a pœna. ff. ĩ. qs cau. l. ij. Item si cõtingat casus fortuitus in cõtractibus: idẽ videt dicẽdum: vt. ff. ad. l. rho. de iactu. l. fi. Cõsueuit tũ subdistingui in cõtractu locationis: an casus supueniat in psona locatoris: an in psona conducẽtis tantũ: aut in re locata: vt illa materia satis declarat. ff. de va. & extraor. cog. l. j. In cõtractibus etiã cõsueuit distingui: an casus cõtingat in psona debẽtis: vel ei? cui debet: & an debeat quantitas vel species & an mora intercesserit vel ne. Si etiam cõtingat casus ĩ vltimis volũtatibus: volũtas habet pro facto: vt apparet de illo: q religet libertatẽ seruo suo: si decẽ daret heredi. & eũ iste portaret pecuniã incidit in latrones: vel in hostes: & pecuniã amisit: ita ꝙ in termino ipse non potuit hæredare. Certe ille actus imperfectꝰ propter impotentiam ex casu fortuito: habet pro facto: quantũ ad libertatẽ cõsequẽdã. Et de casibꝰ cõtingentibꝰ: circa vltimas volũtates plenissime no, per Azo. C. de isti. & substi. sub. cõdi. fac. l. j. Si aũt cõtingat impotẽtia, ppter factũ prorsus extranei tũc voluntas nõ habet ,p facto, verbi gra. Reus debebat sistere ĩ iudicio certa die: & sub certa pœna: dũ aũt veniret ad iudiciũ quidã extraneus vir retinuit eũ: & sic nõ steterit in iudicio illa die: talis non excusatur a pœna. Sed datur actio contra impedientẽ ad interesse. ff. si quis cau. l. ij.

§. II. QVANTVM VERO AD SE

cũdũ mẽbrũ principale: primæ q̃stiõis. s. an volũtas solũ habeat: pro opere exteriori in malis, Rñdet. Quia aut loIn maquimur in foro dei: aut in foro ecclesiæ pœnitẽtiali: aut ĩ foro cõtentioso seu iudiciali. Primo ergo scilicet quantũ ad deũ distinguẽdũ. Quia aut volũtas est deliberata: aut nõ deliberata: circa malũ. Si indeliberata: ita. s. ꝙ non accedat assensus rationis: tũc clarũ est ꝙ voluntas nõ habet pro opere: etiã si illud opus sup quo ĩsurgit voluntas: sit mortale. Vñ Greg. de pe. dis. ij. inter hæc. Nequaq; mentẽ cogitatio immũda inquinat: cũ pulsat. s. inclinationẽ volũtatis: sed eũ hãc sibi ꝑ declarationẽ subiugat. s. ꝙ cõsensum rõnis. Si ꝙ voluntas est deliberata circa opus malũ: siue in præterito: vt puta qa vult: & cõtentat se cõmisisse aliqd' criminale. Siue in futurũ: vt cũ vult seu intẽdit ppe

Universidad de Deusto
Biblioteca

trare in futurū aliquod malū: vī pſenti: cū proponit ma lū operari. In oīb⁹ hmōi: volūtas habef ꝓ facto: quātum ad grauitatē pctī in generali: non i ſpeciali: hoc eſt ꝙ ita meret pœnā æternā: ex voluntate deliberata: ad op⁹ mor tale cuius effect⁹ nō ſequat: ſicut ſi ſequat: actus exterior: nō tamē tantā pœnā mereť i inferno: ꝓpter voluntatē ſo lam: quātā ſi addat opus: qa cōiter actus exterior pctī: ad auget ipſam inordinationē volūtatis: & ſic itelligif illd Clemētis de pœ. diſ. i. c. homicidioꝝ. Homicid: oriū tria ge nera: brūs Petr⁹ eſſe dicebat: & eorū pœnā fore parilē: ſci licet odiētis: detrahētis: & actu occidētis. Illa em parilitas pœnę odiētis & ſic volūtatē habētis ad mortē exoſi: & pœ na actu occidētis: itelligēdæ ſūt: ſm ęqualitatē ꝓportionis: nō ſm ęqualitatē eiuſdē quantitatis. i. ꝙ vtr⁹ q; dñabitur. Facilius etiā quis reſurgit a pctō voluntatis cōſentientis ſiue imoroſam delectationē: ſiue in actū exteriorē: nō tñ exequēdo: ꝙ cū procedit ad op⁹ exteri⁹. Ad hoc facit: qd' dicit Hiero. xxxij. q. ij. ſicut ſemina. Vbi ait. Senſus: ex ra tione cōceptus. i. cōſensus in malū: niſi in opera prorupe rit: adhuc in ventre retinetur: & cito perit ab hoſte. Quā tūvero ad ſorū pœnitentiale eccleſiæ volūtas cōtenta ter minis ſuis: non habeť pro facto. Non em tanta pœnitētia eſt iniungenda: ꝙ peccato interiori: quāta pro peccato ex teriori cæteris paribꝰ. Et pœnitētiæ ſeptēnes: quæ taxant ab eccleſia. vt. xxij. q. i. prædicādū. & xxxij. q. ij. hoc ipſum Cōmuniter imponūtur ꝓ peccatis exteriorib⁹: q̄uis etiā iteriora (vt dictū eſt) ſufficiāt ad dānationem: vt expreſſe habeť de pœni. diſt. i. ſi cui. Et nota ꝙ cū ſola ſpes: quādo eſt principalis ad lucrū in mutuo: facit hominē vſurariū. vt xiij. q. iij. ſi fœnerateris. Sicut etiā ſola ſpes rei tēporā lis: facit hoīem ſimoniacū quando eſt pricipale motiuū: in traditiōe rei ſpūalis: ſed m Ray. Io. & Archid. Hæc ſpes includit voluntatē deliberatam. Vnde i foro pœnitētiali puniri debet ſeu pœnitentiari: vt pro mortali peccato. Et ſi inde aliqd recipit oblatū in foro pœnitētiali: eſt inducē dus vſurarius ad reſtituendū: & ſimoniacus ad pauperi bus erogandū. Et ſic punif voluntas pro facto: hoc eſt, ac ſi pactū feciſſet expreſſe. Sed non quantū: ad cenſuram ali quā vel diſpoſitionem vt extra de ſimo. c. vlti. qua pœna poſſet puniri ſi ad actū exteriorem peruenifſet per actionē &hmōi. Et q̄uis aliqui dicant: ꝙ vſurarius ſolū menta lis nō teneať reſtituere alī tamen dicūt: ꝙ tenetur ſemp reſti tuere. Et hoc Inno. dicit eſſe tutius. extra de vſur. cōſuluit. Hoſti. autē dicit omnino eſſe reſtituendū: qa turpiter acce pit. Idē ſentit Ber. Ray. & Archi. & theologi idem ſentiunt Sed quantū ad forū iudiciale: eccleſiaſticū vel ciuile: vo luntas ſi nō procedat ad actū exteriorem aliquē nunq̄ pu nitur. Et hoc eſt qd' dicit lex. Cogitatiōis pœnā: nemo pa tiatur. de pœ. diſ. i. cogitatiōis. Et aug. xxxij. q. v. chriſtiana dicit. Latētia peccata: vindictam non habent: qa. ſ. proba ri non poſſunt. In iudicio autē procedif: per allegata & ꝓ bata: Sed ſi voluntas: ꝓcedat ad aliquē actum exteriorē licet imperfectē: hoc eſt no illum cōplendo: tūc ſubdiſtin guif: qa aut ille actus fuit imperfectus ꝓpter volūtatem: qa videlicet pœnituit actū, & bene ad effectum ꝓduxiſſet ſi voluiſſet: puta qa virgo deo dicata: cum q habuerat col loquiū de malo. ſibi cōſentiebat: ſed ipm pœnituit ſua ꝓ priavolūtate: & tūc nō punif. ff. ad. l. corne. de ſal. l. g falſā Exēplum etiā de eo qvocauit clericum i foro ſeculari: quē pœnituit ante litis cōteſtationē q̄uis em talis & voluerit & egerit aliquid: qa nō ꝓſecit proſecutionē cauſæ in tali iudicio, nō patieť pœnā eoꝝ capitulorꝝ. xj. q. j. inolita. & extra de ſo. cō. ſi diligēti. Si autē fuit actus imperfectus: ꝓpter impotentiā. ſ. qa aītēdauit & fecit qd' potuit: vt ve niret ad pfectionē operis & nō valuit: tūc volūtas habeť ꝓ facto & punif. Et ita intelligunť leges canonizatæ. de pœnī. diſ. i. ſi qs nō dicā rapere. & abinde vſq; ad legē co gitationis. & C. de fur. l. ſi qs ſeruo. Sic & vxor punif: quo ad coniugium, ꝓpter inſidias & cōſilia quæ inter poſuit i mortē mariti, cuius effectus nō fuerit ſubſecutus. Notan dum ꝙ i pœnis ſpūalib⁹ itligēdis diſtinguif, vtrum ſci licet iponať a canone pœna ſpūalis an iponať ab hoie. Et ſiquidē iponať a canone tunc effect⁹ cōſideraf, nō affe ctus animi ſeu volūtas. Et hinc ē ꝙ ſi qs, ꝓponēs manum ter ipo ſuā inīcere i clericū ſolūmō inſultum facit: eleuat manum nititur vt percutiat, & tñ nō tangit eū, qa fortior ille fuit vel alia de cauſa, iſte nō obligatur pœna ſpūali, ſcilicet excōicatiōis

Sola ſpes ad lucrū i mutuo facit vſura rium.

Lex nō punit voluntatem.

ſi qs ſuadēre. xxvij. q. iij. Sīr ſi qs voluerit homicidiū per petrare: etiā ſi vulnerauerit atrociter: dūmodo non fuerit ſubſecutū homicidiū ſeu mutilatio: pœnā irregularitatis non incurrit extra de homi. c. ſi qs. Si aūt pœna ſpūalis im ponať ab hoie: tunc cōſideratur animi volūtas & deſtina tio. ſ. cum aliquali opere exteriori: & nō ſolū iuris effect⁹. Et ratio eſt qa minus agit cū lege q̄ cū miniſtro legis. ff. de ar. l. celſus. & extra de cle. excō. mi. ſi celebrat. verbi grā Dicit ſuperior ordinarius. Excōmunico te: ſi eligis. Nam incōtinenti cū paras te ad eligendū: incidis in excōmuni cationē qd' dicit vt notauit Inno. extra de ap. c. ꝓterea. Et ſic patet: ꝙ volūtas nō producta ad actum perfectū puni tur & pro facto habeť quantū ad pœnas ſpūales quæ iſtis iunt ab hoie. Et ratio eſt: qa hmōi pœnę ſpūales: ſunt me dicinales. ĩ. q. j. miſti & extra de ſen. excō. cū medicinalis. lib. vj. Sed in pœnis tēporalibus: ꝙditionalibus & iudicia libus ſecus dicendū eſt. Nā in iſtis cōſideratur iuris effe ctus nō affect⁹ vel animi deſtinatio. extra de ſpō. c. vlti. Et eſt ratio: quia pœnę ſunt potius emolliendę q̄ exaſperan dę de pœni. diſt. j. hīc autem verba. §. pœnę.

§. III. QVANTVM AD SECVN

dū mēbrū pricipale: cū ſcilicet exerceť op⁹ exteri⁹ ſine vo lūtate. Diſtinguendū: qa aut hoc fit volūtate oīno reni tente. Aut ratione oīno deficiente. Aut volūtate negligē te. Quantum ad primum. ſ. cum fit aliqd' opus renitēte vo lūtate oīno: nec in bono eſt meritoriū: nec in malo deme ritorium. Meretur em̄ quis aut demeret: per actum liber volūtatis. Vñ Ambro. Nemo noſtrū tenetur ad culpā: ni ſi ꝓpria volūtate deflexerit. Nō habent crimē: q̄ inſerūt reluctātib⁹: voluntaria tamen cōmiſſa: ſequif delictorū inuidia: quā in alios deriuamus. Volūtarium ſibi militē elegit chriſtus: voluntariū ſibi ſeruū diabolus auctionať xv. q. j. non eſt. Ad idē Chryſ. ſup Mat. Sicut em peccatū: opus ſine volūtate nō facit: ita & iuſtitia ex opere non cō ſummať: niſi & volūtas aſſuerit. xxxij. q. v. ſicut. Et ex hoc patet ꝙ ſi iferatur violēta virgini oīno renitēti: nec pec cat. nec amittit virginitatem. Vñ dixit Lucia Paſcaſio. Si me iuitā feceris violari caſtitas mihi duplicabitur ad co ronā. Non em̄ inquinať corpus: niſi de ꝙſenſu mētis. Nā ſi in manu mea thura ponas & per manū meam ſacrificia facias deus hoc nō attendit qui & deridet. De cōſensibus em̄ & volūtatibus deus iudicat. Gratia. xxxij. q. v. c. j. Sīr ſi qs occideretur ꝓ fide iuſtus: vel pro iuſtitia meritū nō haberet nec talis eſt capax alicuius ſacramenti. Nā ſi quis oīno inuitus baptizareť: tentus ſub aqua per violētia: ta lis nō reciperet nec effectū: nec ſacramētū ipſi⁹ baptiſmi.

Quantū ad ſecundā partē diſtinctionis cū. ſ. ſit opus ra tione oīno neſciente. ſ. cum quis nō habet vſum rationis vt infans & adultus furioſus qui eſt extra vſum rationis: opus qd' ſit a talib⁹ cū ſit iuolūtariū qa ſine deliberatiōe rationis ſiue in bonū ſiue in malū nō reputať ad meritū: nēq; ad demeritū. Nā actus humanus reddif meritorius vel demeritor⁹: inquantū procedit a libero arbitrio: qd' diffinif eſſe facultas voluntatis & rationis. In p̄dictis aūt ratio deficit: ſed ēt in iudicio eccl'aſticovel ciuili tales nō puniunť nā infās ſi proiciēdo lapidē occidat aliquem ho minē: ſi nō ē doli: capax: non punif: nec q̄ ad deū nec q̄ ad mundū de ꝙſe. diſt. iij. paruuli. Et in glo. q̄ eſt ibi. extra de deli. pu. c. ij. Er. ff. de ſic. l. inſans. Idē de furioſo: dum eſt in furia & extra ſe. Satis em̄ ipſo furore punif. ff. de oſſi. præ. l. diuus. & xv. q. j. merito. §. ſed obīcif. Verū ē tñ ꝙ furio ſo: a furia reuerſo pōt pœnitētia imponi ad cautelā vt ea cauſa. & q. c. ſi qs. et licet aliqui dicant ꝙ cū quis ex culpa ſua incidit in furiā: amētiam vel ebrietatē ea q̄ facit mala extra vſum rationis cōſtituus impurātur ei ex eo qa fuit in cauſa. Verior tñ opinio eſt ꝙ nō imputaně q̄ facit in tali ſtatu ſed culpa pręcedēs aggrauať ex mali⁹ q̄ ſequun tur. Notandum tñ ꝙ adultus amens vel phreneticus effe ctus ſi anteq̄ incurreret talē amētiam habuit ꝓpoſitum & let ad voluntatē ſuſcipiēdi ſacramēta & declarauit ipſam volū tatē: nō debent ſibi denegari. Et quantūcūq; etiā cōtradi cit in amētia poſitus recipiet effectū ſacramētoꝝ: ſi in fra tu gīe intrauit phreneſim vel amentiā: & ſic opus ſine vo lūtate a tuali erit meritorū: ex volūtate tamē pręcedēti. Inſuper eſt notandū: ꝙ opus baptiſmi valet ad ſalutē & præmiū oībus pueris & adultis carētibus vſu rōnis cū ēt mune

Deꝰ iu dicat volū tibus.

Baptiſmꝰ va

deſit

deſit in eis volūtas ad ipm opus: ſed hoc ex ſpeciali mune re venit: ſicut & paruulis inocētibus: opus martyrij ſuſce ptū ſine volūtate: ex gīa chriſti: fuit eis ad præmiū eſſētia le gloriæ: & accidentale aureolæ. Regulariter autēvt dicit Aug. Oīs qui ſuæ volūtatis eſt arbiter cōſtitutus: nō pōt nouā inchoare vitā: niſi pœniteat eū veteris vitæ de pœ. diſt. j. tres aūt ſunt actiones. Allegať etiā eadē auctoritas ea. diſt. c. qs aliquādo. §. econtrario auctoritas illa, ꝙ ſi. eſt em̄ pœnītētia. Quātū ad tertiā partem: qñ ſcilicet fit opus exterius volūtate tepeſcēte. i. opus ipm eligente, ſed non inquātum meritoriū vel demeritoriū eſt intēdente: qd' cō tingere poteſt in bonis & in malis actib⁹: q̄uq; ex ignorā tia: q̄uq; ex certa ſciētia. Et in his quidē: quæ ſunt de gene re malorū: poteſt eſſe duplex ignorātia. ſ. iuris & facti. Et ſi adeſt ignorātia iuris diuinivī naturalis vel eorū: q̄ ſcire tenetur ſm ſtatū ſuū opus malū factum ex tali ignorātia: & per cōſequens ſine voluntate: inquātum opus ipſum ē malū. nō excuſat a toto: & ſi a tāto. Et in his verificatur il lud apli. ſ. Cor. xiij. Si qs ignorat ignorabiť. Et de hoc. ſ. q. iij. §. vlt. Eēxpla ſume in paulo: qui perſequebať eccle ſiam dei: arbitrās exinde obſequiū ſe pręſtare deo. Sed (vt ipe dicit) ignorans fecit: nec ꝓpter hoc ſe excuſat: ſed accu ſat de pctō. Similiter & filiæ Loth: cū inebriauerūt patrē: vt ex eo cōciperent: q̄uis putauerunt ſibi licere: credentes totū mundū ſubmerſum: ſicut & Sodoma: nō excuſanť a peccato inceſtus: ꝓpter ignorātiam illā ſed fuit ignorātia iuris naturalis. xv. q. v. inebriauerunt. Similiter ordinaťo i ſacris ſi dimitteret officium ex eo q̄ neſcit ſe ad hoc obli gatū pręcepto eccliæ: vt patet extra delcel'. miſ. dolētes: nō excuſať a mortali: q̄uis nō intēdat: neq; velit illā omiſſio nem offic⁹: inquantū pctm: immo ſi ſcire: non omitteret: ſed qa negligēs eſt volūtas ad inquirēdum: quæ ſcire de bet: ideo ei imputať ad peccatū: vt habeť diſ. xxxvij. c. vl. Quantum autē ad ignorātiam facit. notāda eſt diſtinctio decret⁹ tarū: quæ poniť diſt. i. c. de his. ſ. & extra de homi. ſicut dignū, videlicet ꝙ aut qs i fctō qd' agit dat operā rei illicitæ: aut licitę. Et ſi dat operā rei illicitę: puta qa ſola tiať aliq̄ ludo piculoſo: vñ ſequiť mors vel mutilatio: q̄uis ad illud malū nō velit: tñ qa voluit illum ludū vnde ſecutū eſt: ei iputať: & quo ad peccatū: & quo ad irregulari tatē & quo ad pœnā iudicialem. Similiter: ſi cæcus ſagittā vel lapidē iaceret: ei imputareť: quia dat operā rei illicitę Vñ & Lamech quādo ſagitta occidit Cain, exiſtimās eum ferā ſyluęſtrē non hoīem, qa cæcus erat: ſed apuero quem ſecū ducebat, vt fera iudicatus fuit: nō excuſať a peccato. Idē poteſt dici de minori doli capace, q̄uis ætatis nō per fectæ, & dāte operā rei illicitę: quod dictum eſt de maiori & adulto: vt extra, de delic. pu. c, vlti. Siꝰ dat operā rei li citæ, tūc aut adhibuit debitā diligentiā aut nō. Et ſi nō ad hibuit debitā diligentiā: non excuſatur a peccato licet ma lum ſequēs: ſit cōtra eius voluntatē: puta ſi qs proīciat re gulas de tecto, ad ipſum reparādum & nō ponat aliquod ſignum añ domū: nec dicit aliqđ cum proīcit: & ſi cuvna ipſarū. interficiat trāſeuntē per viā. Aut ſi qs proīceret la pidē, ad animalia bruta, & nō reſpiciens trāſeuntē ꝙ viā: a caſu interficeret aliquē cōtra voluntatē ſuam, ei imputa retur peccatum & pœna iudicialis: qa nō adhibuit diligē tem ſolicitudinē, ad opus illud iactatiōis. Vbi vero adhi beat debitā diligentiā operi licito, ſi quod malum a caſu cōtingat: nō ei imputatur, puta ſi qs incidendo arborem, dū eam ꝓſternit, alius ſubito trāſit ſubtus eā & ſic perimi tur, cū tamen ille non videret eū nec haberet æſtimare ali quē tranſiturum inde. vt diſt. i. ſepe. & xv. q. j. ſi qs nō ira tus. Vñ & Iacob excuſať in cognoſcēdo Lyam, quæ non erat vxor ſua, loco Rachelis vxoris ſuæ. In his autē: quæ ſunt de genere bonoꝝ: factis ex ignorantia iuris vel facti nō habetur meritum ex quo ibi nō eſt voluntas ſeu itētio ad meritum actualis vel habitualis. Ad qd' facit quod ait Amb. Non ſatis eſt bene facere, niſi id ex bono fonte. i. ex bona volūtate, proficiſcatur. diſt. lxxxvj. nō ſatis & Hier. Deus voluntatē nō opus reſpicit. ſ. ſine voluntate. xv, q. j. ſi quis nō iratus verbi gratia. Si qs dat pauperi vnū flo renū eleemoſinaliter: volēs dare tātūvnum quatrenum opus iſtud factū etiam in gratia non habet meritum vni⁹ floreni ſed vni⁹ quatreni: qa voluntas nō fuit ad florenū: ſed ad quatrenū. Similiter ſi quis iret ad miſſam die ſeſtiuo: vel ieiunaret die inſtituta ab eccleſia: vel diceret offi cium exiſtēs ordinatur i ſacris: nec aliquod horum faciat actu vel habitu vt ſatiſfaciat pręcepto eccleſię p̄ſupposito ꝙ illud ignoret: vel etiā ſi ſcit: non habet intentionem ad illd': ſed a caſu, vel ꝓpter ſocietatē facit aliquod prædicto rum: talis in hmōi non meretur ex quo non habet volun tatē ad illa opera. Dicit em̄ auctoritas de pœ. diſt. j. ſi cui. quę voluntas remuneratur non opus. i. voluntas principa liter facit opus remunerandi. Quantum autem ad opera: quæ fiunt ex certa ſcientia: ſiue in bonis ſiue in malis im putanť ad meritū vel demeritum: inquantū volūtas aſſē tit operi: & ſi nō ipſi operi inquantū meritoriū vel deme ritorium qd' habet in coactione conditionali verbi gra. Datur infideli optio: vt aut recipiat baptiſmū aut occide tur vel amittet ſua bona: eligit talis baptizari: ne perdat vitam vel bona. In hmōi opere bono iſte nō acquirit nec meritū nec ſalutē ex eo ꝙ nō habet voluntatē ad opus ba ptiſmi ſuſcipiendū: inquantū bonum eſt & ſalutiferū, arg. ad hoc de pœni. diſt. j. tres autem ſunt actiones. Sīr in ma lis operibus: quāuis em̄ aliquis non velit aliquo mō op⁹ malū facere i quātū malum & demeritoriū: tamē aſſentit op⁹ agere: qd' ſcit eſſe malū: ne incurrat aliqd' dānū: tale op⁹ nō excuſať a pctō verbi gra. Peierat qs ne amittat ſuā cauſam iuſtā: q tñ al's nullo modo vellet peierare. Ad qd' optime facit qd' ait Au. Si diligenter inſpiciať: ſorte ipm peccatū nemo vellit: ſed ꝓpter aliud: qd' vult peccat. Oēs quippe hoīes: q ſcītes faciūt qd' nō licet: vellent licere ſa cere: vſq; adeo ipm peccare nemo appetit, ꝓpter hocipſū: ſed ꝓpter illud: qd' ex eo conſequiť. xv. q. j. merito. Vnde & Lucretia nobiliſſima Romana: quæ aſſenſit filio Targ ni in adulteriū: ne incurreret infamiam adulterij: ex eo ꝙ ille minabatur ei: ꝙ ſi non aſſentiret interficeret eā & vnū ex ſeruis iuxta eā: & diceret marito ſuo Collarino: ꝙ eos interfecerat: qa inuenerat eos pariter cōmiſceri Ob vitan dam igitur talē infamiā: aſſenſit operi nefario: de quo ta men tantam diſplicentiā habuit ꝙ ꝓpter hoc coram con ſanguineis ſuis ſe occidit. Nō excuſať a pctō adulterij: qa potius debet qs oīa mala tolerare q̄ malo cōſentire: ſcili cet peccati vt dicit Augu. xxxij. q. v. c. ita ne.

Nota hiſto riā d' lu cretia.

§. IIII. QVANTVM AD TERTIVM

partē primę & principalis diuiſionis cū ſcilicet voluntas reperiť cū opere exteriori. Sciendū ꝙ voluntas ipſa natu raliť ſemp ꝓcedit actū exteriorē ſic cā ꝓcedit ſuū effectū: & tamq; regina potētiarū: & oībus alīs habet īperare ſm doctores. T pe ꝙ aliqñ voluntas eſt ſimul cū ope: aliqñ i diuerſo tpe. Et qñ eſt ſimul cū ope, exteriori vel immedia te: exequitur ipm pro vno actu meriti vel demeriti cōpu tať. Sed cōpleti⁹ & grauiꝰ in ipſo opere exteriori (vt dictū eſt. ō. puta cū quis volēs furari ſubito quærit furtum facer vel cū quis volens orare vel eleemoſynā dare ponit ſe ad orandū vel dandū eleemoſynā. Sed cū volūtas & op⁹ ſint in diuerſis tpibus: medio interuallo: infra qd' mens diuer tit ad illud: reputantur vt duo bona vel mala: ſm Pet. de Tharanthaſia: verbi gratia. Habet quis volūtatē fornicā di vel occidēdi & hmōi: & dū tale malū deliberat agere: oc currunt ſibi alī volūtates & occupationes varię in quib⁹ immoratur deinde occurrente ſibi oportunitate ꝓpetrat illud malū qd' volūtas decreuerat: ſcilicet fornicationis vel homicidij: ibi ſunt duo pctā mortalia. Primū qñ volū tate decreuit illud agere. Sec'm qñ illud ꝓpetrauit: qd' non fuit ſine volūtate iterū deliberāte. Vñ & ꝓ vtroq; a deo punif. In iudicio autē humano punif tantū ſec'm qñ eſt cōtra leges vel canones. Et primū, ꝓbať vel ex ſe notoriū eſt. Dicit em̄ lex ꝙ grādis rō ſuadet: vt maleficia punianě ff. ad. l. aquil. l. ita vulnerat⁹. §. ij. Et vt pœna vni⁹ ſit metus multoꝝ. ix. q. iij. c. ſi autē. & ff. de pœnis. l. aut dānū. Nā ſi ea q̄ male vſurpanť omittim⁹: exceſſus viā alīs aperimus diſt. xciij. c. puenit. ñ. Propagatur enim vitiū niſi per corre ctionē diſciplinę ſubſequat correctio. xxj. q. ij. placuit. Et ſi pœna ꝓ tali crimine exterius cōmiſſo eſt determinata i iure: tūc ſubdiſtinguendū eſt. Quia aut iudex q habet co gnoſcere eſt iudex delegat⁹: & talis qui nō pōt i pœna di ſpēſare, vt extra de oſſi. dele. de cauſis, & de pœ. licet. Et tūc pœnā illā: lege taxatā mutare vel minuere non pōt. j. q. iiij. turbatur nauicula. §. notandū. Et propterea dicit i aut. de

Volun tas re peritur i ope ex teriori.

Propa gatio nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudi..§.oportet q̄ iudex non debet esse mitior lege. Si aūt p vno eodēq; scelere diuerse pœnæ de iure iponant: tunc vtraq; vno eodēq; tpe nō est imponēda. extra de iudi. at si clerici, sed minor iponēda est. arg. de pœ. di. i. §. pœnę. Vt opus est gratificatione. extra de paroch. c. i. Vel illa impunatur quæ magis timetur. extra vt lit. nō contest. c. quoniam frequenter. Qui vt dicit Aug. Hoc solum bene agitur siue plectendo siue ignoscendo: dummodo mala vita hominum corrigatur. xxiij. q. v. prodest. Si vero est iudex quia habet merum imperium & de illo crimine possit dispensare: tunc poterit commutare vel minuere pœnam. vt extra de rap. c. in archiepiscopatu. & .C. de his qui nor. infa. l. & si seuerior. Dum tamen hanc diminutionem vel commutationem faciat causa cognita: & in ipsa sententię prolatione. & non post secus autem si faceret non causa cognita, vel post sententiam: quia tunc non posset. Et in hac causarum cognitione habetur consideratio locorum & temporum personarum & causæ ac etiam multitudinis & ætatis & scandali. Nam ex istis omnibus rigor iuris mitigatur vt colligitur manifeste extra de sen. excōmu. c. pueris. & .lxxxvi. dist. tanta. l. di. vt constitueretur. & .ij. q. i. in prin. & extra de trāsac. c. vlti. Item causa cognita ex predictis causis & iuribus poterit pœnam augmentare & etiam: quia multis grassantibus vindicta opus est. ff. de pœ. l. aut fatta. Nota etiā q̄ arbiter potest leges trāsgredi. ff. de arbitris. l. qualem. Si autem non est determinata a lege pœna: tunc imponitur arbitrio iudicantis. ff. de pœ. l. hodie. & extra de offi. dele. c. de causis. In bonis videtur idem dicendum quo ad deum siue meritum. Hoc est q̄ voluntas bona cum opere exteriori subsecuto tunc habet suam plenam perfectionem vnde & maiorem remunerationem. Et hoc est q̄ dominus requirit dicens Mat. vij. non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei. Primū eīm dīne refertur ad voluntatem siue ad affectionē qua quis vult bonum. Secundum domine refertur ad bonum cum bonum, Sed tertium refertur ad exteriorem bonam operationem quæ exigitur cum adest possibilitas. vt. ē. dictum est. Comparatur enim mens seu voluntas bene dispōsita bonę arbori de qua christus dixit in. d. c. q̄ fructus bonos facit: non flores tantum affectionum: nec frondes tantum verborum: sed & fructus exteriorum bonarum operationum flores enim & si pulchri sint: non tamen pascunt. Vnde deuota anima dicit in Cant. v. Veniat dilectus meus in hortum suum id est in mentem suam vt comedat fructum pomorum suorum non flores dicit. Custodiendi tamen sunt ne pereant vel destruantur: quia ex floribus sequūtur fructus. Iuxta illud Eccl. xxiiij. Flores mei fructus honoris & honestatis. Et propterea dicit spōsa in Cant. ij. Capite nobis vulpes paruulas id est tentationes seu cogitationes fraudulentas sub specie boni sub intrantes: tunc sunt paruulæ id est in ipso principio occursus. Sequitur in textu quæ demoliuntur vineas id est flores eius. Vnde & sequitur. Nam & vinea nostra floruit. Similiter etiam frondes arboris non pascunt homines q̄uis aliquādo medicinalia sint propter q̄d dicitur Apoca. vlti. Folia eius ad sanitatem gentium. Sic & bona verba: quamuis auditoribus plærumq; prosint. Si sint sine fructu operum prosunt quandoq; auditoribꝰ sed non pascunt spiritualiter facientem vel ipsum deum. Vnde in figuram: cum semel dominus Iesus christus esuriens: ad arborem fici accederet: quia non inuenit ibi fructꝰ sed tantum folia: maledicens subito exiccata est. Mat. xxi. Ad significandum q̄ qui habent tantum verba & non facta a deo reprobantur. Requiritur ergo ad bonitatem arboris vt producat non solum flores bonarum voluntatum seu desideriorum & frōdes salutarium locutionum sed & fructus etiam bonarum operationum. Vnde Iacobus in sua epistola canonica. Ostende mihi fidem tuam ex operibꝰ. Et quales sicut fructus boni producti ab arbore bona ostendit. Psalm. cum ait. Erit tamq̄ lignum quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo. Vbi tria possunt notari.

¶ Primo dispositio laudabilis ex parte sui signatur: ibi. Erit tamq̄ lignum.

¶ Secundo infusio gratiæ optabilis ex parte dei insinuat ibi. Quod plantatū est: secus decursus aquarum.

¶ Tertio operatio imitabilis ex parte futuri demonstrat ibi. Quod fructum suum &c.

§. V. QVANTVM AD PRIMVM

lignum appellat hominem rationalem. Vnde homo grē Hō cōce dicitur: anthropos. i. arbor reuersa. Nam vbi arbores ire paratur rationales habent radices in terra: & ramos versus cœlum arbori. arbor rationalis. i. homo econuerso situatur. Nam caput cum capillis: quod est quasi cyppus cum radicibꝰ est versus cœlum: & brachia cum manibus tibię cum pedibus & digitis: quæ sunt quasi rami & ramusculi sunt versus terram: vt sciat & consideret: se ex ipsa sui dispositione corporis: mentem & cogitationes habere ad cœlestia. Iuxta illud Ouid. Os homini sublime dedit. i. faciem: cœlumq; videre. Ouid. Metam. i. Metare iussit. Ac etiam dum conuersatur in terra: multiplicare mor: bona opera ieiuniorū: orationum: eleemosynarum & huiusmodi. Iuxta illud Eccl. ix. Quecumq; potest manꝰ tua instanter operare: quia nec opus &c. Plantatum est autem tale lignum secus decursus aquarum: quo ad secundum. cum videlicet: est circundatus aqua diuinæ gratiæ: quæ multiplex est in effectu: & currens: quia habentem facit prompte operari. Iuxta illud Ambrosij. Nescit tarda molimina spiritussancti gratia. Hæc est aqua de qua dominus dixit Samaritanæ. Ois qui biberit ex aqua: quam dabo ei non sitiet. Ioan. iiij. scilicet terrena ea inordinate amando plus quam deum: & merito quia ex hac aqua procedit triplex alia aqua scilicet sapientiæ: & pœnitentię: & patiētię: Eccl. xv quæ mirabiliter reficiunt. Et de aqua sapientiæ dicit sapiens de iusto habente gratiam: q̄ dominus aqua sapiētię salutaris potabit illum. Hæc ita reficit mentem gustu diuinorum in meditando: in legendo: in audiendo: q̄ (vt dicit Bernar.) gustata suauitate spiritus: quod sit per sapientiā desipit omnis caro. De aqua pnię seu lachrymarum dicit Pā. cxlij. Flabit spiritus eius. i. gratia spiritussancti in mēte & fluent aquæ lachrymarum quibus peccata purgantur ſm Chryso. de pœ. di. i. c. iij. Lachrimæ lauant delictum. De terra aqua: dicitur figurate Exod. xiiij. Aq̄ erant eis q̄ muro a dextris & sinistris. Sicut aqua refrigerat: ita patiētia super omnia alia: a dextris. i. aduersis spiritualibus: vt tentationibus & augustijs, & a sinistris: id est aduersis tpalibus: vt paupertate: fame: siti: frigore: infirmitate. In omnibus his qui patienter fert: non posset habere melius refrigerium in anima: & etiam quo ad corpus multum mitigatur pœna. Et hoc patet ex martyribꝰ: qui pœnis gaudebant refrigerari ex patientia. Vnde quando medici nescīunt: quid amplius faciant infirmo: pro vltimo remedio confortant eum ad patientiam. Quo ad tertiū lignū istud facit fructū dicit Psalmista id est opus bonum quia primo cum recta intentione & ideo dicit. Dabit fructum. Arbor enim si sibi retineret fructꝰ in ea maneſceret: sed & dando alijs: & sibi prodest. Sic mens bene dispōsita & ingratia fundata fructus operum suorum non sibi attribuit sed deo ab eo recognoscens: nec sibi tantum laborat: sed proximis suis: & sic dat fructum: non retinet sibi. Secundo operatur cum ratione. Vnde dicit. Dabit fructum suum. Fructus enim hominis: qui est animal rationale: proprie est actus procedēs a ratione. Ratio autem (vt dicit philosophus) semper deprædatur ad optima: id est inſtigat. Mala opera non sunt proprie fructus hominis: sed fructus syluestres cibus bestiarū. Tertio arbor bona & rationalis facit opus cum debita obseruatione: scilicet circunstantiarum vnde dicit. Dabit fructum suum in tēpore suo. Nullum enim est virtuosum opus: nisi debitis circunstantijs vestiatur, ſm beatum Tho. n. ij. Inter quas circunstantias est debitum tempus. Vnde Eccl. es. viij. Omni negotio, tēpus est & oportunitas. Aliqui enim nimis cito exequuntur quod voluntati occurrit non considerantes quid inde mali possit cōtigere, q̄bus accidit sicut arboribꝰ amygdalis vel alijs quæ cum nimis cito incipiunt florere, superueniente pruina vel imbre amittunt flores & fructus. Alij vero nimis tardant ad exequendam bonam voluntatem propter quod aliquando vel flores desideriorum cadunt & non reddunt fructum vel fructus faciunt serotinos nimis qui cōiter non maturescūt, quia non sunt in tempore suo bona igitur arbor, id est bona voluntas gratia informata: producit flores bonarum affectionum: & sic primo dicit. Domine. Producit secundo frondes bonarum locutionum: & sic secundo dicit domine. Producit tertio fructꝰ bonarum operationum cum recta intentione: cum humana ratione cum debita circunstantiæ obseruatione. Et sic tanq̄ lignum plantatum, secus decursus aquarum dans: fructum suum in tempore suo dicens tertio. Domine. Faciet voluntatem patris cœlestis: & ipse intrabit in regnum cœlorum.

¶ Quomodo a voluntate bona non possunt procedere opera mala. Cap. xv.

Homo similis ārbori

DE VOLVNTATE NO tandum q̄ cum vere bona est: producere non potest mala opera. Ad quod facit: q̄d saluator ait Matthei. vij. Non potest arbor bona fructus malos facere: arbori hominē vel eius voluntatē assimilās. Circa quā auctoritatem: videnda sunt tria.

¶ A quo oriatur voluntatis probitas quia arbor bona.

¶ Ex quo sequatur malignitas in opere eius impossibilitas: cum dicitur: non potest.

¶ In quo cognoscat criminosæ operositatis qualitas ibi fructus malos facere.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

arbor designat (vt dictum est) hominē vel eius voluntatem. Qui homo & eius voluntas tūc arbor bona est: quādo affectiones & cogitationes eius tanq̄ radices fixę sunt in cœlo. Iuxta illud pā. de iusto Plantatus in domo domini &c. Huius humor faciens fructificare est deuotio. Stupes rectus congrua intentio. Eius rami robusti potentiæ seu virtutes in bono permanētes. Cortex autem exterior conuersatio malis resistens. Folia eius verba rationabilia ſm illud. Et folium eius non defluet. Flores odoriferi: redolens fama. ſm illud. ij. Corin. ij. Christi bonus odor sumus deo. Fructus vero iuxta opera. ſm illud Sap. iij. Bonorum laborum gloriosus est fructus. Terra in qua radicatur: humilitas. Dicitur autem humilis quasi terræ accluis. Radius solaris reuerberans arborem & fructus maturans & suaues faciens est gratiæ lumen. Aqua irrigans: doctrina scripturæ ſm illud. Eccl. xv. Aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Quando igitur ista concurrūt nulli dubium q̄ arbor est bona: homo scilicet & voluntas eius. Permaxime autem ad hoc vt voluntas significata p arborem sit bona requiruntur duo: secūdum beatū. Tho. super. ij. sen. di. xl. Primum est intentio finis boni. Secundum est electio eius quod est ad finem: vt scilicet sit bonū id est ad hoc vt voluntas sit bona: oportet q̄ voluntas sit bonū: & propter bonū & sic tractꝰ bonitas in voluntate fuerit: scilicet bonitas intentionis quæ est respectu finis: & bonitas electionis: quæ est eius quod est ad finem: tunc semper erit voluntas bona: & actus exterior: semper erit bonus qui dicitur fructus. Et sic permanens bona arbor fructus malos facere non potest. Et de hac arbore bona & copiosa & fructuosa potest exponi moralitervisio Nabuchodonosor quam habuit de arbore: vt habetur Daniel. iiij. ibi vide historiam. Videbam: & ecce arbor in medio terræ &c. Vbi possunt tria notari de homine virtuoso.

Vt voluntas sit bōa duo requrunt.

Arboris ma lignū

¶ Et primo sanctitas stupenda in eius descriptione: ibi. Ecce arbor in medio terrę.

¶ Secundo: eius defectuositas lugenda in eius præcisione ibi succidite arborē & præcidite ramos eius.

¶ Tertio eius speciositas resumenda ex germinis seu radicis reseruatione ibi. Veruntamen germen radicum eius in terra finite.

Quantū ad primum commendatur sanctitas multiplicitер ex conditionibus ipsius arboris. vi. sæ. Et primo commendatur ab eius virtuositate: cum dicitur. Ecce arbor in medio terræ. Consistit enim virtus in medio vel rationis vel rei: propter quod dicit quidam sapiens medium tenuere beati. Secūdo commēdatur a magnanimitate seu magna operositate: ibi. Arbor magna. Operatur enim magna amor dei. i. operari facit secundum Greg. Tertio. laudatur a vigorositate: scilicet ad toleranda mala fortiter: ibi. Fortis. Sapien. v. Stabunt iusti in magna constantia. Quarto: laudatur ab eius sublimitate: scilicet in contemplādo superna: ibi. Procera. i. alta secūdum illud apoſtoli Philip. iij. Nostra conuersatio in cœlis est: scilicet p contemplationem. Quinto magnificatur ab eius dignitate seu opinionis claritate de eo: ibi. Aspectus eius erat: vsq; ad terminos vniuersæ terræ quod fit per diffusionē nominis & famæ eius. Sexto: commendatur ab vtilitate multiplici: ibi. Et folia eius pulcherrima: & fructus eius nimius & escauniuersorum in ea. In foliis noratur verba Apocalip. vlt. Et folia eius ad sanitatem gentium: scilicet sunt. In fructu operave scientia: secundum illud pā. ciij. De fructu operum tuorum satiabitur terra in esca: refectio designatur. Sicut enim fructus vestitur foliis: ita scientia adornatur verbis compositis & operibus virtuosis. Iuxta illud Prouer. xv. Lingua sapientum: ornat scientiam. Et ibidem. Labia sapientum disseminabunt scientiam: scilicet exemplis & verbis. Septimo commendatur a potestate: & hoc respectu subditorū: ibi. Subter eam habitabant animalia & bestiæ: & in ramis eius conuersabantur volucres cœli. Per animalia & bestias: designantur mentes carnales & penitus seculares. Seu per animalia voluptuosi & per bestias: iracundi: & hi dicuntur habitare subtus hanc arborem: quia huiusmodi personæ premi debent rigore disciplinæ. Per volucres cœli designant spirituales affectꝰ ad cœlestia volantes & hi dicuntur habitare i ramis: quia spirituales viri in locum superiorem debent eligi, & digno honore sublimari: secundum illud apostoli. Qui bene præsunt: duplici honore sunt digni, scilicet & reuerentia paternali & subuentione temporali. Secundum, scilicet de fectuositas probi viri lugenda notatur ibi: succidite arborem quod intelligi potest: & de defectu eius per mortem corporalem & de defectu animæ per mortem spiritualem. Et quantum ad primum dicere ei succidite arborem est disponere & ordinare vel ministerio angelorum vel operatione secundarum causarum naturalium mortem viri probi qui abscindi dicitur dum a terra habitabili huius mūdi subtrahitur iuxta illud quod dicitur de christo. Esa. liij. Abscisus est de terra viuentium. Præciduntur tunc rami eius: cum videlicet potentiæ sensitiuę organis corporeis affixæ auferuntur ab actibus suis Excutiuntur folia: quia deficiunt verba doctrinæ. Dispergitur fructus: quia desinit facultas meritoria operandi. Fugiunt bestiæ: quæ sunt subtus eam & volucres quę erant in ramis: quia subditi boni vel mali subtrahuntur a iurisdictione & potestate eius. Cum feris est habitatio eius: quia quo ad corpus: cū serpētibus & bufonibus vermibus alijsq; se reperit. Rore cœli intingitur: quia descendit pluuia & ros super sepulchrum cadaueris eius. In herbis terræ est quæ oriuntur ex terra super corpus eius. Hic autem defectus vtiq; per mortem lugendus est. Sic legitur de sancto Ambrosio: qui audita morte alicuius sancti viri amare lachrymabatur. Si autem exponatur de morte spirituali, quæ fit per culpam sic tunc succiditur arbor tam magna & pulchra: cum magnę sanctitatis vir decidit in mortali: vt dauid. Petꝰ & alij. Quod vtiq; contingit: & si non operante deo qui non est auctor peccati: tamen permittente eo, & gratiam subtrahēte ex culpa & demerito illius peccantis. Tunc autem rami pciduntur cūm tutes magnæ subtrahuntur folia excutiuntur qa gratia prius habita bene loquendi & fructuose prædicandi: tollitur. Fructus dispergitur: quia bona operatio iam facta quo ad meritum tollitur. Fugiunt volucres & bestiæ ab eo: quia & subditi boni & mali horrent eius conuersationem & declinant consortium. Cum feris habitat. i. cum dęmonijs & impijs quorum voluntati assentit. In herbis terræ est: quia temporalibus vacat & in illis gaudet. Cor eius ab humano commutatur: quia nullum intellectum veri pœnæ habet sicut bestię. Rore cœli intingitur: quia aliquādo bona inspiratione diuina ad se recognoscendum tangitur. sed vinculo ferreo alligatur: quia consuetudine mala & obduratione peccati detinetur. Et certe huiusmodi defectus magis lugendus est q̄ prior. ſ. de morte corporali. Quod etiam Amb. faciebat audito casu seu ruina spirituali alicuius personæ. Quantū ad tertium: quod est resumptio speciositatis deperditæ, hoc ibi notatur cum dicitur. Germen eius in terra finite: quia videlicet habilitas & aptitudo ad resurgendum: cum omni speciositate natu

Ornatꝰ sciētiæ asserit.

Quid fit succimi eius

Repulsa lutio

Universidad de Deusto
Biblioteca

rali & spirituali virtute diuina remanet. Et septem tempora mutantur in eo: antecq̃ redeat ad pristinum statum: quia scilicet septem mũdi etates oportet cõpleri añ resurrectionẽ vniuersalẽ oĩm. Et tũc recognoscent oẽs q̃ dñaꝫ excelsus in regno hoĩm vt dr̃ ibi Dañ. iij. Et hoc cõtinuando ad expositionẽ de morte corpali. Nã quãtũ ad defectũ mortis spũalis ꝙ pctũ dr̃ remanere germẽ in terra ad reuiuiscẽtiam ipsius arboris quia quantũcunq̃ quis peccet a perfectione declinãs: remanet tñ semp libertas arbitrij: & facultas vitam gr̃e recuperãdi & pfectionẽ oĩm amissam vel etiã maiorẽ resumẽdi ꝑm conatũ & feruorem in reuersione. Sed oportet pri⁹. q̃ septẽ ipa murent sup eã. i. q̃oia pctã cõmissa in tpe vniuersalis detestet: q̃ in septẽ capitalibus vitijs cõtinent & hoc p septiformẽ gr̃am spũs̃ancti: Et sic ex bestia reuertit ad statum hois: sicut Nabuchodonosor & ad regnũ inclytũ quia ex bestiali mente tota passionibus dedita reuertit ad cõuersationem vitæ rationalis & virtualis: & ad regnũ virtutũ & gloriꝫ prius amissũ

Bõa arbor nõ põt mala fructus facere q̃ mõ hoc debet intelligi.

§. II. QVANTVM AD SECVNdũ principale qd̃ē in potentia malignitatis opis notata in volũtate vel hoie cũ dr̃ non põt. s. malos fructꝰ facere, Ratio añt huiꝰ est: qa arbor bona est. Sicut autẽ ex igne frigꝰ ꝓcedere nõ põt: nec ex luce tenebrę sic nec ex bona volũtate seu ex habitu bonitatis nõ põt ꝓcedere malus actus. Sed bene põt arbor. i. voluntas vel psona q̃ est bona aliq̃ tpe effici mala arbor & sic faciet fructus malos. Non autẽ dũ bona perseuerat arbor. Vñ Hiero. sup Matth. Si arbor bona fructꝰ malos facere nõ põt: quõ Moyses arbor bona peccauit ad aquas contradictiois. s. nõ credẽdo verbis dñi? Petrus quoq; in passione dñi negauit christũ: Et ecõtrario quõ ietro socer moysi arbor mala (qa gẽtilis) quõ fecit fructũ bonũ dãdo cõsiliũ Moysi bonũ. s. de cõstituẽdo coadiutores officij sui. Et r̃ndet ꝙ hoc intelligitur ꝓditionaliter. seu cõiũctim videlicet ꝙ dũ arbor bona ꝓseuerat bona nõ ꝑt facere malos fructꝰ. i. opa mala: sed arbor bona põt effici mala: & tunc faciet malos fructꝰ: & ad idẽ facit qd̃ ait Aug. in ser. dñi in monte dicens. Errant Manichei q̃ putãt & dicũt: nec aĩam bonã posse fieri malã nec̃q; econuerso malã bonã. Intelligentes p arborẽ bonã de qua christꝰ loquit aĩas bonas quarũ dicũt deũ auctorẽ & per arborẽ malam aĩas malas: quarũ dicunt auctorẽ diabolũ esse. Sed vt subdit Augu. Falsitas huius opinionis & tniæ error ostẽdit ex modo loquẽdi ipsius saluatoris. Neq; eñ dicit ꝙ arbor bona nõ possit fieri mala & econuerso. Sed ꝙ bona arbor nõ põt facere fructꝰ malos & mala bonos: appellans bonã arborẽ bonã voluntatẽ & malos fructus mala opera & malã arborẽ malã volũtatẽ & bonos fructꝰ opera bona. Qd̃ infallibiliter verũ est cõditionaliter. i. q̃diu volũtas est vere bona, vt debet nõ põt agere opera mala & ecõuerso. Sic etiã exponit illud Aug. de pce. di. ij. radicata. Radicata est charitas securus esto: nihil mali procedere potest. Quod intelligitur coniunctim ꝑm glossam quia ex charitate elicitiue vel imperatiue nõ põt malum procedere sicut & nix q̃diu est nix nõ põt calida eẽ sed ꝑt liquefieri & tũc aquam vocamus. Qd̃ autẽ volũtas bona possit i via fieri mala patet ex hoc quia dum viatores sumus liberũ arbitriũ flexibile est ad bonũ & malũ. Alia ratio est: qa charitas vię q̃ facit volũtatẽ bonã nõ repleto tã capacitatẽ volũtatis seu mentis vt actualiter nihil aliꝺ possit intendere nisi deũ sicut charitas patrię dũ autem ad alia extendit: tũc põt a deo auerti per inordinatũ affectũ ad creaturã ꝑm btm Tho. ñ. ij. Sicut autem ex terra bona causat: vel in terra bona radicat mala arbor sic mala voluntas. i. mala affectio causat ex volũtate potẽtia naturali: quæ est bona & radicat i aĩa vel volũtate habitualiter q̃ aia & volũtas est bona inquãtũ volũtas. Nec ꝑm Aug. ex bono potuit oriri volũtas mala qa bonũ factũ ẽ a bono deo: sed qa de nihilo factũ ẽ nõ de deo. Ad hoc autem ꝙ arbor sit bona et faciat fructꝰ bonos cõcurrunt plures cõditiones. Et primo radicem habet in imo, Vñ Aug. Attendite arborem radicẽ figit in imo vt ramos tẽdat ad cœlũ. Sic mẽtẽ debet qs in humilitate firmare: vt possit eam ad cœlũ leuare. Et nõ solũ vna radice inhæret terræ sed oĩbus. Radix est quasi os arboris p qd̃ nutrimentũ recipit. Sic ore cordis debet qs inhęrere & figere in terra viuẽtiũ.

Exodi. xvij.

Error manichei.

Adß ꝙ arbor sit bõa: qd requritur.

Sed ꝙ arbor impceptibiliter crescit continue: quousq; veniat ad magnam altitudinẽ. Sic vt dr̃ Prouer. iij. Iustoꝝ semita: quasi lux splẽdes proficit & crescit. Et vt dicit Virgi. Labor improbꝰ oĩa vincit. Tertio oportet ꝙ arbor cultiuetur alꝫ degeneraret & syluester fieret: & insipidos fructꝰ ꝓduceret. Sic oportet mentem colere ferro compũctionis: & inutilia resecare. Ioan. xv. Omnẽ qui fert fructum purgabit, eũ vt fructũ plus afferat. Et parabolice scribit. Luc. xiij. dixisse cultorem vineæ patrono volẽti. ficulneã quãdã infructuosam succidere: fodiã circa eã & mittã ster cora vt. s. faciat fructum. Mittere stercora ad radices: est bene recogitare miserias & defectus suos. Quarto arbor bona nõ in vno ramo tantũ sed in oĩbus facit fructũ. Sic nõ solũ vno mẽbro debet qs deo seruire puta: pedibꝰ tãtũ eũdo ad ecclesias: ore tãtũ bene loquẽdo: aureverba dei audiendo: sed oĩbus mẽbris que sunt vt rami arboris rationalis & corde & ore & manu operũ & aliꝭ mulris. Ro. vj. Exhibete mẽbra vestra seruire iustitię: in sanctificationẽ.

Virgil. j. Geor.

Quinto arbor nõ facit fructus nisi ad quos ꝓducendum ordinata est a deo & a natura. Nam ficus nõ ꝓducit vuas nec vitis ficus. Ita vnusq̃q; (vt ait Pet. i. cano. c. iiij.) put accepit gratiã in alterutrũ illam administrantes. Non autem se inromittere debet de eo in quo nõ habet gratiam seu aptitudinẽ vel cõmissionem. Sexto arbor licet syluestris faciat plures fructus q̃ hortẽsis: tamẽ hortensis facit meliores. Sic laicus licet plura faciat opera exteriora: vel etiã religioni aliꝫ deditus q̃ cõtemplatiuꝰ vel clausтralis: tamẽ puriora & pfectiora sunt opera cõtẽplatiuoꝝ q̃ actiuoꝝ & religiosoꝝ bonoꝝ cõiter q̃ laicoꝝ. pũ. xvij. Se cũdũ puritatẽ manuũ mearũ: retribuit mihi &c. Nõ dicit ꝑm multitudinẽ. Septimo arbor trãsplãtetur melius fructificat: si in locũ meliorẽ muteꝫ. Sic mutãdo statum: puta de laicali in religiosum: pfectiora opera aptus est facere: Sed sciendũ ꝙ paucæ arbores i autumno vel hyeme: paucissimę in ꝑstate transplantanꝫ. Sic in senectute vel etiam in seruore iuuentutis pauci cõuertunꝫ. Sed in vere adolescentię cõmuniter & aliquę quidem arbores nil fructus faciunt vt otiosi: Alię folia tantũ vt verbosi, Alię folia ferẽtia: vt sãbuci. i. luxuriosi. Alię spinosa folia: vt iuniperꝰ.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM principale scilicet quõ discernaꝫ fructꝰ bonꝰ: quę arbor bona ꝓducit: a fructu malo quę ꝓducere nõ põt. Sed arbor mala ipm ꝓducit. Arbor bona (vt dictũ est) ẽ volũtas vel bona vel homo bonus. Et fructꝰ bonus actus bonus procedens ex ea. Et ex fructu arbor cognoscitur ait ipe saluator. A fructibꝰ eorum cognoscetis eos. s. hoies sive boni sunt vel hypocritæ mali. s. sub pelle ouina. Sed difficile hoc videt ad discernẽdũ & vix possibile ad cognoscẽdũ. Nã oratio & ieiuniũ: eleemosyna & hmõi fructꝰ videt bonꝰ & tñ nõ solũ boni hoies ex bõa volũtate ista faciũt sed etiã mali hoies qui signanꝫ p malã arborẽ. Ad cognoscẽdum igit & discernẽdũ eos. Notãdũ ꝙ triplex genus fructuũ seu operꝝ põt ꝓduci seu fieri ab hoie: Aliqui eñ actꝰ sunt de se mali adeo ꝙ nullo modo possunt esse boni vel bene fieri sicut periuria blasphemię odia & illa quę no iat apls opera carnis. dicens ad Gal. v. Manifesta sunt opera carnis quę sunt fornicatio: immunditia: impudicitia &c. Hos fructus arbor bona dũ bona est ꝓducere nõ põt: sed mala ꝓducit. Et ex hmõi ꝑt manifeste cognosci ꝙ hęc faciens arbor mala est. Sed tñ talia opa dici nõ pñt vestimẽta ouiũ sub quib⁹ se abscondit falsi ꝓphꝫ. i. hypocritę qa ipsa nõ hñt speciẽ vel apparẽtiã boni: vnde possint alios decipere. Sunt aliqui alię fructus seu actus q̃ de se sunt boni ita ꝙ nullo mõ pñt esse mali: vt actus illi de quibus ait apls ad Gal. v. Fructus autem spũs sunt charitas: pax gaudiũ patiẽtia &c. Hi actus & similes ꝓcedentes a gratia deꝭ producunt: & fiunt a bona arbore: & nõ possunt ꝓduci a mala arbore dũ mala est. Sed cũ sciri nõ possit ꝑ certitudinem quis gratiã habeat: & actus virtutũ acqsitarũ sunt similes actibꝰ virtutũ infusarũ qui ꝓcedũt ex gratia: & ſũt vere boni. Hinc est ꝙ ꝑ certitudinẽ sciri nõ põt si faciens illos actus. s. charitatis exteriores patiẽtię modestiæ: continẽtię: & alia sit arbor bona cũ possit similia facere sine gratia & arbor mala. i. malus homo habẽs malã volũtatẽ plura illoꝝ opa exteriꝰ apparẽtia possit facere. Alię actus humani

Fructus bonꝰ ꝙ modo discernitur a malo.

Triplex est genꝰ fructuũ seu operum.

humani sunt qui dicũt de genere bonoꝝ: q̃ fieri possunt bona & mala volũtate: vt eleemosyna: oratio: ieiuniũ & hmõi. Et ista dicuntur vestimẽta ouiũ: qa sunt ꝓprie electorum cum fiunt debito modo. s. in gratia, & hos fructꝰ ꝓducere põt arbor bona & mala. Sed cognosci plene nõ potest. Cum procedunt a mala voluntate seu intentione: tũc sunt mali vel sine gratia: & tũc etiã nõ sunt vere boni j. meritorij. Vt cũ ꝓcedũt a bona volũtate & gratia: & tũc sunt boni. Per coniecturã tamẽ põt discerni arbor bona a mala per quædã opera tã: q̃ per signa. Et primũ est si sidei veritas nõ peruertaꝫ in se vel in alio operãdo: sed firmiter credat & viuaciter. Ioan. vj. Qui credit in me habet vitam æternã. Secũdũ est si mãdata ecclesię non contemnat: sed impleat. Matt. xviij. Qui ecclesiã nõ audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Eccl's. viij. Qui custodit pręceptũ non experiet quicq̃ mali. Tertiũ est si per eũ no uus ritus viuendi non introducaꝫ: quod ꝓtinet ad suꝑstitionem & superbiã: sed cõia documẽta sequaꝫ. Iuxta illud Deut. xix. Non trãsferes terminos quos fixerunt priores. Quartum est si charitas proximi per eum nõ spernatur. j. Ioã. iij. Translati sumus de morte ad vitã: qm̃ diligimus fratres. Sed qui habuerit substantiã huius mundi: & viderit fratrem suum egere: & clauserit viscera sua ab eo: quõ charitas dei est in illo? Certe non. Quintũ est si peccatum per eum totõ conatu fugiatur. Eccl's. xxj. Quasi a facie colubri fuge peccatũ. Sextũ est si verbum dei delectabiliter audiatur. Ioã. viij. Qui ex deo est: verba dei audit, vel me liꝰ. Si æquanimiter aduersa & dulciter patiaꝫ. Vñ christꝰ Matth. vñ. Nunquid colligũt de spinis vuas: aut de tribulis ficus. i. de aduersitatibꝰ seruorem spiritus: & dulcedinẽ charitatis quasi diceret: non hypocritę sed vere bonę arbores. Septimũ est si per eum de operibus bonis: gloria mundi non quæratur. Ioã. vñ. Qui quærit gloriam eius qui misit eũ: hic verax est & in iustitia in illo nõ est. Hos actus tã: q̃ fructus bonos producit bona arbor: & fructus contrarios qui sunt mali: producere non potest. Et cum aliquis facit hos fructus malos cõtrarios bonis: signum est ꝙ non est bona arbor.

De signis bonorum operũ.

¶ De sensualitate. Capitulum. xvj.

EINDE VIDENDVM EST de sensualitate q̃ idem est qd̃ appetitꝰ sensitiꝰ. Circa quã notãda sunt q̃uor. s. diffinitio: subiectio: offensio & duratio.

§. I. ET QVANTVM AD PRImũ sciẽdũ ꝙ magr̃ sen. li. ñ. di. xxiij. sic diffinit sensualitatẽ. Sẽsualitas ẽ q̃dã vis aĩę iferior ex q̃ ẽ motꝰ q̃ intẽdit in corpis sensꝫ atq; appetit⁹ rer̃ ad corpꝰ ptinẽtiũ. Pro cui⁹ declaratiõe sciẽdũ ꝙ motꝰ sensualitatis i duo tẽdit. s. i ea q̃ ꝑm exteriores sensus delectabilia sunt. & h ẽ qd̃ dr̃ i diffinitione ꝙ ex sensualitate est motus qui intẽditur in corporis sẽsus. Sed o tẽdit ad ea q̃ nociua vl incõuẽiẽtia corꝑori ꝑm sola ęstimationẽ cognoscũt. & sic i diffinitiõe dr̃ ꝙ ex sensualitate ꝓcedit appetitꝰ rer̃: ad corpꝰ ptinẽtiũ. Sic igit sensualitati duo attribuũt. s. motꝰ & appetitꝰ. Cuius ratio est: qa licet sensualitas sit vna potentia: eius tamen sunt plures actus: non eque primi: sed secundũ ordinem adinuicem se habentes. Motus enim sensualitatis est quædam inclinatio ad sensus corporis: dum scilicet appetimus ea quæ per sensus corporis apprehenduntur. Vnde ad sensualitatem pertinẽt duo scilicet corporis sensus quasi præambuli: & appetitus sensitiuus: qui est inclinatio vel motus consequens apprehensionem sensitiuã: & sic appetitus sensitiuus inquãtum fertur in aliquid vel inclinatur est cõueniens naturæ sentientis: sicut cibus & potꝰ & alia huiusmodi quę sunt necessaria corpori. Sed a ratio est quia illud est cõueniens potentię sensitiuæ: sicut color pulcher est delectabilis visui ad videndũ: & sonus moderatus: est cõueniẽs & delectabilis auditui ad audiendum: & sic de aliꝭ. Et sic appetitus sensitiuꝰ est melior inclinatio naturalis lapidis est inclinatio vel motus deorsũ. Sed appetitus sensitiuus fertur: & inclinatur in aliquid mediãte propria apprehensione. s. notitiæ sensitiuę. Est tñ inferior appetitus naturalis: quia appetitus rõnalis ferꝭ & inclinaꝭ i bonitatẽ rei absolutæ: sed sub tali vel tali cõsideratione puta vel quia est vtilis: vel qa est delectabilis. Hæc autem sensualitas figurata est in tẽtatione primorũ parentũ. Nã primo (ꝑm Aug. ij. de trini.) serpens assimilaꝫ sensualitati. Nã serpens nõ solũ ostẽdit & ꝓposuit mulieri delectatũ vel pomũ: sed etiã inclinauit mulierẽ in affectũ peccati. Mulier vero cõparaꝫ inferiori rõni: eo ꝙ acquieuit serpenti scilicet sensualitati. Vir autẽ assimilaꝫ superiori rõni: eo ꝙ oc casiões serpẽtis ad peccatũ allicientis: vir. i. rõ pctũ cõsensit. Sed idẽ Aug. cõtra Manicheos aliter assignat ista: scilicet ꝙ serpens figuraret sensum: eo ꝙ sicut serpens ꝓposuit & ostendit peccatũ: ita sẽsus exteriores. Mulierẽ assimilat sẽsualitati vel cõcupiscẽtiæ: eo ꝙ cum mulier inclinauit ad peccandũ: ita sensualitas vel concupiscentia inclinat affectum ad peccandũ. Vir vero assimilaꝫ rõni: eo ꝙ sicut vir credidit mulieri ita rõ sensualitati vel cõcupiscẽtiæ. Hæc Tho. ſ. ñ. q. lxxxj. & in quæstionibus de veritate. Greg. ꝙo uiditur dicit ꝑ serpẽtẽ significari diabolũ: per mulierem carnẽ. i. sensualitatẽ: per virũ spũ siue rõnẽ. di. vj. testamẽtũ. Distinguit añ ipa sensualitas siue potẽtia appetitiua sẽsualis in duas potẽtias realiter distinctas: scilicet irascibilẽ & cõcupiscibilem sicut distinguitur genus in spẽs specialissimas ꝑm Tho. supra. ñ. sen. di. xxiij. & hoc rõne ostẽdit sic Appetitꝰ sensibilis est nobilior appetitu naturali: vt dictũ est. ō. Sed i naturalibꝰ oportet esse: nõ solũ inclinationẽ ad cõsequẽdũ conueniẽtia & refugiendũ nociua: sicut lapis naturaliter inclinaꝫ ad loũ deorsum q est sibi cõueniẽs & refugit aerẽ cũ ta ſaꝫ in altũ descẽdens ꝙcitissime ad terrã. Sed etiã inclinationẽ oportet esse ipsis naturalibꝰ ad resistendũ corrũpentibꝰ & cõtrarijs: quę cõueniẽtibꝰ impedimentũ præbent & ingerunt nocumẽta sicut lapis resistit peruertiẽti quãtũ potest: ne frãgaꝫ. Sic & ignis q̃ habet naturaliter inclinationẽ nõ solũ vt recedat a loco iferiori q sibi nõ cõuenit & tendat in locũ superiorẽ sibi cõuenientem sed etiã ꝙ resistat corrũpentibus: puta absorbendo aquã: q̃ eũ extinguit si nõ sit nimia quãtitate & ꝓꝑis maior virtute. Ita etiã in nobis in parte sensitiua oportet ꝙ sint duę potẽtiæ: quarũ vna ferat in id qd̃ est sibi cõueniens: & discedat ab eo qd̃ est sibi disconueniens & hæc dr̃ cõcupiscibilis q̃ est conueniẽtis appetitiua & ꝓsecutiua. & incõueniẽtis fugitiua. Aliã esse oportet etiã q̃ sit ipedictis expulsiua & hæc est & dr̃ irascibilis: cui⁹ obiectũ est arduũ & difficile: ipm scilicet repellẽdo. Cõparãdo añt istos adinuicẽ irascibilis videt nobilior cõcupiscibili, ꝓpter tres eius excellentias. Quarũ prima est: qa irascibilis est ꝓpugnatrix & defensatrix cõcupiscibilis: eo ꝙ ipsa insurgit contra ea quæ impediũt conueniẽtia q̃ cõcupiscibilis appetit. Sed a excellentia irascibilis est: quia est magis finis rationis vl magis rõnalis q̃ cõcupiscibilis. Huius ratio est: quia ad cõcupiscibilẽ pertinet cõsequi delectabile: sed irascibilis derelicto delectabili: appetit victoriam quam consequit. sic, sicut i corporib⁹ cœlestibꝰ sphera supior mouet sphęram inferiorem: vt dr̃ in. ij. de aia. Sic appetitus superior s. voluntas: mouet appetitum inferiorẽ. i. sensualitatem.

Sensualitas qd

De ordine appetitꝰ naturalis & rationalis.

Tertio probatur hoc ex parte virtutis exequentis: quia

§. II. SECVNDVM PRINCIPALE quod est considerandũ circa sensualitatẽ est obsecutio vel subiectio quã habet ad rationẽ. Nam subiicitur rationi & obedit deo: qd̃ probaꝫ ex parte ordinis: voluntatis: & motꝰ Sẽsualitatis. Primo ex parte ordinis sic. Motor inferior obedit superiori & regulatur ab eo: sed inter partes aĩę rõ est motor iecta est superior: sensualitas est motor i ferior ergo sicut rõ in rationi ferior obedit rõni superiori & regulatur ab eo: vt patet. ē. ita sensualitas obedit rõni & regulaꝫ ab ea: inquantũ sensualitas mediante imaginatione mouet ad gaudiũ vel tristitiã: ꝑm ꝙ ratio opponit vel ostẽdit sensualitati mediãte imaginatione rẽ aliquã: siue sit cõtristabilis vl delectabilis ꝑm ꝙ ei videt. Probaꝫ hoc sec'o ex parte voluntatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

per rationem diligẽtem & voluntatem imperantem: vel retinenturvel mouentur exteriora membra: ne peccatum sensualitatis perficiatur: vt patet per exemplum. Sicut in exercitu progredi ad bellum vel non progredi: ex imperio ducis dependet. Ita in nobis membra exteriora corporis: non mouentur neq; quiescunt: nisi ad imperium eius quod principatur in nobis: scilicet ad imperium rationis & voluntatis: propter quod dicitur Geñ.iij. Sub te erit appetitus tuus: & tu dominaberis illius id est appetit⁹ tuus inferior: qui dicitur sensualitas erit sub re id est sub appetitu rationali: & tu dominaberis illius id est sensualitatis vt moueatur vel retineatur secundum imperium rationis & voluntatis. Vel sic. Sub te erit id est sub te eẽ debet appetitus sensitiuus: & tu dominaberis illius id est dominari debes. Patet igitur ex dictis: q̃ ratio triplicem regulam adhibet sensualitati. Prima est: quia proponit ei & ostendit obiectum ad quod moueatur. Secũda regula est: quia rario & voluntas imperiose ferri potest in aliud: & sic retrahitur sensualitas ab actu suo. Tertia regula est: qa per rationem & voluntatem retinentur membra exteriora: ne perficiatur peccatum sensualitatis. Vnde sensualitas humanę naturale est moueri secundum regulam volũtatis & rationis. Hæc Thom. vbi.§. Est autem notandum secundum eundem: q̃ vt dicit philosophus in.j. Politi. In homine est contemplare duplicem principatum: scilicet

duplex pricipat⁹ est in homie.

disponticum & politicum. Dicitur autem princip⁹ disponticus ille: quo aliquis principatur seruis: qui non habent facultatem in aliquo resistendi imperio præcipientis: quia nihil habent sui. Principatus autem politicus & regalis dicitur: quo aliquis principatur iberis: qui etsi subdantur regimini principis: habent tamen aliquid proprium vnde possunt reniti præcipientis imperio. Sic ergo anima dominatur corpori & membris eius principatu dispontico: quia corporis membra in nullo possunt resistere imperio animæ: sed statim ad appetitum animæ: mouetur manus & pes: & quodlibet membrum quod natum est moueri voluntario motu: quid propterea dicitur quia digestiuum: nutritiuum: augmentatiuum: ita & generatiuum quo ad membra genitalia: & pulsatiuum qd' est vitale & motum hominis nominat: non obedit rationi & voluntati: vt ait Grego. Nicenus. Intellectus autem seu ratio dicitur: principari concupiscibili & iracibili politico principatu: quia appetitus sensitiuus habet aliquid proprium: vnde potest reniti imperio rationis. Natus est enim moueri appetitus sensitiuus: non solum ab æstimatiua in animalibus: & cogitatiua in homine: quam diligit ratio vniuersalis: sed etiam ab imaginatiua & sensu. Vnde experimur irascibilem vel concupiscibilem rationi repugnare: per hoc q̃ sentimus vel imaginamur aliqd delectabile quod ratio vetat: vel triste quod ratio recipit. Et secundum hoc dicit apostolus. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę. Per hoc autem non tollitur: quin concupiscibilis & irascibilis ratio

Ro.vij. ni obediant: quia aliquando in aliquo repugnatur.

§. III. TERTIVM PRINCIPALE

circa sensualitatem considerandum: est offensio. Nam in

In sensualitate põt esse veniale.

sensualitate potest esse peccatum veniale: non tamẽ mortale. Et quod in sensualitate possit esse venialeq; probatur tripliciter scilicet auctoritate: ratione: & distinctione. Auctoritate quidem patet ad Romañ.vij. vbi apostolus ait. Nõ enim quod volo bonum hoc ago: sed quod odio malum illud facio. Vbi Haymo in glos. dicit: q̃ apostolus duorum hominum personas assumit scilicet interioris id est mentis & exterioris id est carnis seu carnalitatis: quasi diceret. Bonum quod ego interius id est in mente & ratione volo & approbo: exterius id est in carne seu sensualitate non ago. Et ad Gal.v. ait idem apostolus. Caro concupiscit aduersus spiritum &c. Vbi Augusti. in glos. sic ait. Videte quale bellum proposuit qualem rixam: hoc intra teipsum sentis. Nec enim vllum vitium est: cum caro cõ cupiscit aduersus spiritum. Tunc enim caro concupiscit: cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. q̃ quidem concupiscentia non est in anima sola: nec in carne sola: sed in vtroq;. Secundo probatur idem ratione tali. Peccatum potest inueniri in qualibet potentia: cuius actus potest esse voluntarius & inordinatus in quibus ratio peccati consistit: sed actus sensualitatis potest esse huiusmodi. Nam potest esse voluntarius inquantum sensualitas id est appetitus sensitiuus nata est moueri a voluntate & ei obedire. Item & ipse actus seu sensualitas potest esse inordinatus: quia sicut i nobis est rectus ordo q̃n sensualitas rationi obedit ita quando contrarium accidit scilicet q̃ sensualitas non subdatur rationi ipse actus sensualitatis est inordinatus & per consequens in sensualitate est peccatum. Tertio hoc idem probatur distinctione. Quidam enim sic distingunt: q̃ motus sensualitatis est duplex. Vnus est: qui dicitur primo primus sci est motus sensualitatis naturalis: qui imaginationem tus sensus non sequitur sed solum actionem naturalium qualitatũ: sualitas procedẽs ex corporali dispositione vel complexione. Et tus. nullus talis motus: sic prouenies est peccatum. Et ratio huius est: quia non subiacent imperio rationis vel volũtatis. Alius motus sensualitatis est: qui dicitur secũdo primus scilicet qui imaginationem vel deliberationem sequitur. Et hic est peccatũ. Et ratio huius est: quia talis appĩhensio vel imaginatio subiacet imperio rationis vel voluntatis. Potest enim ratio vel voluntas prohibere vsum vel actum cuiuslibet potentiæ apprehensiuæ & motum cuiuslibet organi & maxime in absentia sensibilis scĩm tactum quod si non facit in sensualitate est peccatum veniale. Sciendum tamen q̃ motus sensualitatis illiciti possunt considerari dupliciter. Vno modo sigillatim & per se et sic sunt in potestate nostra & vitare possumus: quia quemlibet eorum prẽueniendo impedire possumus. Alio modo possunt considerari in generali simul omnes: et sic non sunt in potestate nostra quia dum vni obuiare nitimur: ex alia parte motus illicitus surripere potest. Cuius ratio est quia non potest simul intentio voluntatis renitentis contra diuersa in actu. Quod autem in sensualitate non possit esse mortale peccatum triplici ratione probatur. Primo sic. Mortale peccatum habet esse in illa potentia per quam homo potest separari a deo: quod patet: qa per peccatũ mortale fit separatio a deo sed separari a deo non est sensualitatis: sed rationis & voluntatis. Secunda ratio est: quia peccatum mortale semper sequitur iudicium rationis sed motus illiciti sensualitatis præueniunt iudiciũ rationis: ergo mortale nullo modo habet esse in sensualitate: sed in ratione & voluntate. Tertia ratio est quia in eadẽ potentia habet esse actus virtutis & peccati: siue meritum & demeritũ: sed act⁹ virtutes seu meritũ nõ perficit per id qd' est sensualitatis: sed magis per id qd' ẽ rationis & voluntatis: cuius est eligere & ordinare in finẽ ergo mortale peccatũ nõ habet q̃ sit mortale ex eo qd' est sensualitatis cuius nõ est ordinare in finẽ: sed ex eo quod est rationis et voluntatis: cuius est auerti ab vltimo fine. Hęc beatus Tho.ẽ.ij.sen.dist.xxiij.ẽ. & in q̃stionibus de ueritate. q.xxv. Itẽ sciendũ q̃ rõ põt se habere ad motus illicitos qui fiunt in sensualitate tripl'r: vt. Cresistens: vt pciens: vt nõ impediẽs. Et primo ratio se habet vt resistẽs: s. qñ ipsa rõ & voluntas motibus illicitis sensualitatis resistunt. Shabendo displicentiã de tali motu & conatũ ad repellendũ: & tũc nullũ est pcm: sed meritũ coronæ. s. si sit in statu merẽdi. Sc'o se habet rõ vel voluntas vt pciẽs motus illicitos sensualitatis: pura cũ aliquis ex proposito votum cõcupiscentię excitat & imperat. Et tunc si sit illicitũ in genere peccati mortalis: erit mortale. Tertio ratio: vel volũtas se habet vt nõ phibẽs motus illicitos sensualitatis: & tũc talis nõ phibẽs cũ phibere possit: vel aliter peccat. Dicitur aũt facere aliquis illud qd' nõ impedit cum impedire possit. Hæc Tho. vbi.ẽ.

In sẽsualitate põt esse mortale peccatũ

Ratiõe põt hẽre ptẽ ad & ad illicitos.

§. IIII. QVARTVM PRINCIPALE cõsiderãdũ circa sensualitatẽ est duratio ipius. Si enim quæratur quãto tpe motus illiciti sensualitatis nobis durent. s. rebellio sensualitatis carnis ad spm̃. Rñdetur q̃ in ista vita sensualitas a prędicta corruptione & rebellione: liberari non potest nisi p diuinũ miraculũ: vt fuit in beata virgine: q̃ fuit a fomite miraculose liberata. Et q̃ nullus naturaliter valeat liberari a prædicta corruptione: probatur tripliciter. Ratione. s. similitudine: & sufficienti diuisione. Et ratione qdẽ sic. Necessitatẽ peccãdi saltem venialiter

nialiter consequitur necessitas moriẽdi: sed in hac vita necessitas moriẽdi nõ tollitur: ergo nec necessitas peccandi. saltẽ venial'r. Et sic nec corruptio sensualitatis: ex qua prędicta necessitas venit. Vnde sicut hõ natural'r morif nec a mortalitate reduci põt nisi miraculose: ita natural'r concupiscibilis tẽdit in delectabile: & irascibilis in arduũ vel difficile: etiã præter ordinẽ rõnis. Nõ ergo corruptio ista remoueri põt: nisi miraculose virtute supnaturali. Sed'o hoc idẽ probatur similitudine vel exẽplo. Nã sec'm ptm vn. Et hico. Tẽperatus nõ caret omnino cõcupiscẽtijs: sed aliquãdo vehemẽtibus cõcupiscẽtijs vexatur: quales possunt esse i incõtinẽte: ergo &c. Tertio probat idẽ ex sufficiẽti diuisione: videlicet ex pte medici: morbi: medicinæ: & causę. Ex pte quidẽ medici: probatur. Licet deus sit potẽs oẽm morbũ curare: tñ sec'm ordinẽ suę sapiẽtię dispo-

solutio q̃stiõis.

sunt & voluit vt ois morbus vl' corruptio in hac vita nõ cureť: & hoc p melíori vt. j. patebit. Ex parte v'o morbi. s. culpę vl' sequelę probat idẽ sic. Licet talis corruptio sit cõtra statũ naturę primit⁹ institutę: est tamẽ cõsequẽs principia naturę sibi derelictę. Ex parte quoq; medicinę q̃ talis infectio naturaliter nõ curetur: probat sic. Licet donũ gratię qd' p christũ cõfertur sit efficacius q̃ peccatũ primi hois: nõ tñ ordinatur prędictũ donũ ad remouẽdũ corruptionẽ prędictã quę est naturę: sed ad remouẽdũ culpam psonę. Demũ. pbat hoc idẽ ex parte finalis causæ sic. Deus non debet omnino remouere illud ex quo sequitur bonũ sed prædicta corruptio est vtilis ad multa: & præcipue ad vitandum elationis vitium. Ideo conueniens est q̃ infirmitas sensualitatis maneat etiam post baptismum. Propter quod dicit apostolus. j. Corinthio. xij. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi stimulus carnis meæ & cætera sicut etiam sapiens medic⁹: dimittit aliquem morbum non curatum: quia talis curari non posset sine periculo maioris morbi. Hæc Thom̃. in quæstionibus de ueritate. q.xxv. Et notandum q̃ ipsa cõcupiscẽtia in quibusdam plus: in quibusdam minus inuenitur. Sicut enim est de perfectione naturæ: ita est de corruptione eius. Perfectio autem naturę potest considerari dupliciter. Vno modo quantum ad rationẽ speciei: & sic equaliter in omnibus inuenitur. Alio modo ex parte individui. & sic vnus homo in corpore est potentior alio: in explendis operationibus speciem cõsequentibus. Et in mẽte vnus promptior alio: ad intelligendum vel ratiocinãdum. Similiter est de corruptione fomitis. quia si considereretur prout est infectio naturæ: sic est equaliter in oib⁹ Sed si cõsidereť. put est infectio psonæ: sic in vno est maior q̃ in alio secundum q̃ p naturalẽ complexionem vel consuetudinem concupiscibilis vel irascibilis vnius: est efficatior & feruentior ad suum actum q̃ alterius. Et secũdum hunc modum: fomes post baptismum dicitur diminui: inquantum scilicet gratia retardat impetum cõcupiscibilis & irascibilis: in contrarios actus inclinans. Hæc Thom. in scripto super. ij. sentẽ. distinctio. xxxij. Sciendũ etiam q̃ concupiscentia ipsa: qua sensualitas est corrupta (vt dictum est:) nominatur multis modis secundum Alexandrum de Hal'. in. ij. parte summæ. q. lxxxix. in fi. videlicet dicitur concupiscibilis in paruulis: sed concupiscentia in adultis. Libido autem cum inclinati a actum: & hoc ex parte coniuncti id est animæ & carnis. Nam prout accipitur ex parte animæ: dicitur vitium inquantum habet oppositionem ad virtutem: Corruptio dicitur propter diminutionem boni naturalis. Lãguor propter inueterationẽ in illa Et hæc tria: quo ad bonum. Mam quo ad malũ dicitur infirmitas propter impotentiam resistendi malis motibus. Fœditas: propter inquinationem spiritualium. Pronitas propter inclinationem appetitus ad malũ. Sed prout accipitur ex parte carnis: dicitur lex carnis: quia infligitur ipsi carni propter peccatum ex lege diuinæ iustitiæ. Dicitur & lex membrorum: quia dat quandam aptitudinem ad mala quæ fiunt per membra. Dicitur etiam tyrannus: quia dominatur violenter in quibusdam membris. s. dominatur & stimulus carnis: quia stimulat ad peccatum. Fomes etiam: quia concupiscentia ipsa fouet ardoremi peccati in carne: vt ex carne foueat peccatum in anima. Vel dicitur fomes: quia ardet in nobis: cum caro concupiscit aduersus spiritum. Hæc ille.

Duplr pfidera tur pfectio naturæ.

Sensualitas diuersis noiaf modis.

TITVLVS. V. DE ANIMA SEPARATA & exercitio eius.

¶ De triplici morte: & nũtijs: & miserijs mortis & multis alijs circa mortem. Capitulũ. j.

DE SEPARATIONE

aię a corpore p mortẽ & de his quę sũt circa mortem consideranda & de retributione & exercitio ipsius animæ separatæ: circa q̃ occurrit illud. Quis est homo qui viuet & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi. Vbi sciendum q̃ interrogatio facta per quis aliquando importat raritatem vt illud. Quis putas est fidelis seruus & prudẽs quasi diceret rarus. Mat. xxiij. Aliquando importat nullitatem vt illud Iob. xxiij. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine quasi dicat nulla creatura: & sic videtur in ista auctoritate sumi. Quis est homo &c. Vbi tria possũt notari.

¶ Primum est mors criminalis quæ est ineuitabilis.

¶ Secundum est mors corporalis quæ est irremediabilis.

¶ Tertiũ est mors infernalis: quæ est interminabilis.

Quis est homo qui viuet & nõ videbit mortẽ eruet animam suam de manu inferi. q.d. per singula nullus purus homo hoc ex se facere potest.

§. I. QANTVM AD PRIMVM

sciẽdum q̃ mors criminalis non est aliud: q̃ priuatio vel subtractio gratiæ: quæ est animæ vita. Peccatum autem est quod priuat animam gratia: vel impedit eius influsionem. Vnde dicitur. Sap̃.xvj. Per malitiam occidit homo animam suam. Et quia vt dicitur ad Ro.iij. Omnes in Adam peccauerunt & egent gloria dei: quia scilicet vnum erant cum illo quando per illud peccatum inobedientiæ commissum est: ideo & omnes mortui sunt cum illo spiritualiter seu criminaliter per peccatum originale quod ab ipo trahitur per carnalem propagationem. Propter hanc igitur mortem originalis peccati quam incurrit quilibet immediate posticę aia corpi fuerit infusa: aia sine gratia reperitur solus christus qui non fuit homo rãtum: sed deus & homo ipsam euasit. bene ergo dicit. Põ. Quis est homo qui viuet. q.d. nullus purus homo. Quãuis autem tollatur tale peccatum per baptismum: & ibi p gratiam, viuificetur anima: paucissimi tamen sunt qui puenietes ad vsum rationis conseruẽt hãc vitã gratię & nõ moriãtur per varia pẽtã mortalia. Aia eñ quę peccauerit (dicit dñs) ipsa morietur. Ezech̃.xviij. Sicut aũt liber ẽ hõ ad prouidẽdũ se i puteũ, pfundũ: sed exire nõ valet nisi ei auxiliũ porrigat. Et sicut ipossibile est: p vtrẽ cuiuscũq; creaturę mortuũ resuscitari sic nõ põt aliquis a morte pẽtũ resurgere ad vitã gratię p se vel virtute cuiuscũq; creaturę. Et hoc est qd' dicit pẽ. Nunqd medici suscitabũt & cõsi tebuntur tibi? Medici sunt prelati: doctores: & confessores: & hmõi qui suis verbis vel oronibus vel sacris tamẽ q̃ busdã medelis vtuntur ad viuificationẽ pẽtõr. Sed certe hoc nõ valẽ efficere nisi manus vel virtus dñi operet. Vnde dicit Luc.vj. virtus de illo exibat & sanabat oẽs. & Io.vj. Spirit⁹ est qui viuificat. i. gratia spũssancti: bene ergo dicit Pẽ. Quis est homo qui viuet. i. qui conseruet vitã gratię rectam quasi dicat rarus. Sed certe in mortem peccati prolapsus null⁹ viuet. ex se nisi a christo resuscitatus. Vnde. j. ad Corinth̃. xv. In christo omnes viuificabunt. Aug. quia scilicet nullus ex his qui viuificantur hoc habet: nisi ab ipso.

Demorte criminali.

§. II. QVANTVM AD TERTIVM

reuertendo (postea ad sec'm) qa. j. lxxi⁹. Notandũ q̃ mors infernalis est gehẽna. i. ignis infernalis: cũ priuatiõe ppetua diuinę visionis: q̃ cũ tota vita pfectissima pmaxime aia dẽ mori ppetuo ipsa priuata. Et de hac morte dr Apoca. ij. Qui vicerit. s. vitia non ledetur a morte sec'a. s. inferni. Et Grego. in mor'al'. Erit ibi mors sine morte. Per primã aũt mortẽ supradictã puenit ad istã. Vñ Augu. dit. xxv. vnii orarium. §. als ea. dicit. Quicũq; aliquod criminalium i se dñari cognouerit & nõ digne emendauerit & si habuerit

Mors infernalis

spatiū tōgo tpe pīam nō egerit &c.æterna illū flāma sine vllo remedio cruciabit. Et hoc est quod dicit. pō. Quis eruet aīam suā de manu inferi? Certe nullus: qui ad locū dānatorū sinal' fuerit deputat': qa q descendit ad inferos non ascendet. Iob. vij. Et qa oēs nascimur filij irae: & cōse quēter debitores huius mortis æternę. Adeo est tenax & fortis mat' inferni: id est potestas diaboli dei iustitia: q nullus se eruet; nisi christus extraheret sua passione. Et q̄uis plurimi quotidie descendant ad ip̄m: tñ (vt dī Prouerb. penul.) Infernus & perditio nunq̄ dicunt sufficit.

de mor te corpali.

§. III. REVERTENDO AD SE

cūdum. ſ. de morte corpali: clarū est & euidēs q̄ est irremediabilis. Vñ puerbial' dī. Ad omnia est remediū: nisi ad mortē. Statutū est em̄ hoibus semel mori, ait apl's ad Hebre. ix. Et Eccl's ix dī. Nemo est qui semp viuat: aut q huius rei habeat fiduciā bene ergo dicit pō. Quis est hō q nō videbit. i. experiet mortē? Certe null': qa vt dicit apl's ad Ro. viij. Qui proprio filio suo nō pepcit. Verū mortē ip̄e spontanea voluntate suscepit: nos aūt ei subijcimur ex necessitate. Dicit aut̄ mors a mordeo mordes: ex eo videlicet qa mordet hoīem separādo vnā partē ab alia. ſ. aīam a corpe: pīe principalē dimittēdo: minorē partē assumēdo & ꝓsumēdo p̄ masticationē & digestionē: sicut accidit morso rei efibilis. In morte em̄ dimittit aīa: q̄ ē ps principalis intacta. i. immortalis. Corp' q̄d' ē min' principale ꝺmi b' ꝓsumit. Vel dī mors a morsu: eo q̄ morsu ligni vetiti: p vitiū gulę mors introducta est. Vnde ad Rom. v. dī. Per vnū hoīem. ſ. Adā p̄cm̄ intrauit in mundū. ſ. orginale & hoc q̄n̄ momordit fructū vetitū: & p̄ p̄cm̄ mors. ſ. intrauit in mūdū. Vel dī mors in morsu: qa cōsideratio ei' mordet cōsciētiā retrahendo a multis malis. Propter quod dī

Mors vñ dī.

Mors tibi futura est: & appropiat etsi tardet, xiij. q. ij. c. in ecclia stico. Quāto aūt morti vicinior efficeris (ait Greg.) tāto solicitior atq; timidior esse debes. dis. lxxxvj. tāta nequitia ad hoc. ſ. mordēte & stimulāte ꝺscientia. Pro maiori aūt declaratione hor̄. Notādū q̄ hō pōt cōsiderari ſm triplicē sui statū. ſ. scd'm statū naturę p̄fectū: itavt siue peccaret siue nō peccaret moreret in corpe ꝑ est de corpe exiret: non p̄cti merito: sed necessitate naturę: anathema sit. In scd'o statu pōt mori: & nō pōt nō mori: qa necessitatem habet moriēdi. vñ ꝓpri' diceret hō mortu' q̄ mortalis: qa necessitatē habet ad ꝑ ꝓpt̄ qd' dicit apl's ad Ro. viij. Corpus mortuū ē. In ttio statu poterit nō mori & nō poterit mori

Status hois triplex.

§. IIII. ET PRO PLENIORI DI

lucidatiōe hui' materiæ sciēdū ſm beatū Tho. in. ſ. parte q. xcvij. q̄ incorruptibile dī aliq̄d tripl'r. Vno mō ex pte materię: eo. ſ. qa nō habet materiā: vt angelus: vel habet materiā q̄ nō ē in potētia nisi ad vnā formā: sicut corpus cœleste: & ꝑ dī icorruptibile scd'm matiā. Alio mō dī aliq̄d incorruptibile ex pte formę: qa. ſ. rei corruptibili secūdū naturā ihęret aliq̄ dispositio: p̄ quā totalr̄ a corruptiōe ꝓhibet & ꝑ dī incorruptibile scd'm gl'iam. Tertio dī icorruptibile ex pte causę efficiētis. Et hoc mō fuisset homo icorruptibilis & immortalis in statu innocētię. Nō em̄ corpus eius erat indissolubile p̄ aliquē immortalitatis vigorē i corpe existētē: sed ierat naturę aię: vis q̄dā supnaturaliter data: p̄ quā poterat corp' ab omni corruptiōe seruare q̄diu ipa subiecta deo māsisset. Quod rōnabiliter factū est: qa em̄ aia rōnalis excedit ꝓportionē corporalis materię: cōuenies fuit vt in principio ei' virt' daret: p̄ quā posset corpus cōseruare supra naturā corpalis materiæ. Et qa aia rōnalis & aia & spūs est. Aia dī inquātū dat vitā q̄d' sibi cōe & alijs aiabus: spūs dī inquātū habet virtutē intellectiuā & immaterialē: q̄d' est sibi ꝓpriū nō alijs aiab'. In primo igit̄ statu aia cōicabat corpi q̄d' ei ꝺuenit inquātū aia, vñ dicebat corp' aiale: inquātum. ſ. habet vitā ab aia. Primū aūt principiū vitę in istis inferioribꝰ: est aia vegetatiua cui' opa sunt: alimento vti: gnare: & augere: quę

Incorruptibile dī tripliciter

opa cōueniebāt homini in primo statu. In vltimo ꝺo statu post resurrectionē cōicabit quodāmodo aīa corpi q̄d' ei cōuenit inquātū spūs. Immortalitatē quidē quantū ad oēs. Impassibilitatē ꝺo gloriā & virtutē quantū ad bonos quorū corpa dicunt̄ spūalia. Vñ tūc cibis nō indigebūt sicut in primo statu. In illo igit̄ primo statu duo remedia habebat cōtra duos defectus. Prim' defect' est deperditio humidi p̄ actionē caloris naturalis: & cōtra hūc defectum subueniebat hoī p̄ cibos aliorū lignorū paradisi sicut & nūc subuenit nobis p̄ cibos quos sumimus. Scd's defectus est debilitas vigoris naturalis: ex admixtione extranei ꝓ quem̄. Qd' em̄ generat' ex aliquo extraneo adiūctū ei quod pri' erat humido ꝑexistēti minuit virtutē actiuā speciei: sicut aq̄ mixto vino: q̄uis cōuertat in vnū: minuit tñ virtutē ei'. Et quāto plus addit tāto magis minuit: vt tādem vinū fiat aquosum & tollat spēs & rōnis virt' ei'. Sic em̄ est i sumptione cibi q̄uis em̄ p̄ cibū repareť humidū: nō tñ in vigore priori. Vñ sit vt final'r soluat' ꝺtus illa. Et ꝫ hūc defectū erat lignū vitę habebat em̄ virtutē fortificādi virtutē speciei cōtra talē debilitatē. Et qa virt' cuiuscūq; corpis ē finita nō poterat illud lignū semel sumptū dare vitā tpe infinito: sed vsq; ad certū tps post qd' vel trāslatū fuisset ad gl'iam: vel iteꝝ comedisset de eo. Immortalitas ergo illa principal'r erat ex virtute data aię supernaturaliter & sc̄dario ex vsu lignorū. Hęc beat' Tho. Necessitatē moriēdi habet hō i scd'o statu & ē ei mors naturalis & pœna. Qd' declarat Tho. ñ. ij. q. lxxiij. sic. Naturale dī qd' ex principijs naturæ causat': principia naturę per se in corporalib' sunt materia & forma. Et qa forma hois est aia quę est immortalis ideo ex parte formę nō est mors, hoī naturalis, Materia aūt est corp' : qd' quia cōpositū est ex ꝓrijs: ideo est corruptibile: & ex hoc mors est hoī naturalis. Hęc autē cōditio in materia humani corpis est cōsequēs ex necessitate materię qa oportebat corpus humanū esse organum tactus: & per consequēs mediū iter tāgibilia. Et hoc nō poterat esse: nisi esset cōpositū ex ꝓrijs. Sed de' q̄ conditor est hois oīpotēs ē: & ex suo būnicio ademit hoī principaliter instituto necessitatē moriēdi itavt q̄diu rō ei' subdita esset deo tādiu corpus subijceret spūi: & esset imortale: qd' būficiū trassundebat p̄ gnationē in posteros. Et qa prim' hō recessit a dei obedięntia: ideo ex culpa sua fuit q̄ auferret ei & toti hūano generi illud būficiū & remanere cū necessitate moriēdi: & sic mors est pœnalis p̄ p̄cm̄ inducta. Mors ſm Pe. de palu. in. iij. q. a est hoī naturalis & debita p̄ p̄cto originali: ideo p̄ actuali nō satisfacit: qa eadem solutio nō parit duas liberationes. Sed quātū est de dolore mortis & languore illud bñ satisfacit pro actuali quia illud nō debeť originali scd'm actū sed scd'm aptitudinem. Et nō scd'm actū. Vñ siue acceptenť siue assumātur satisfaciūt quo ad actum. Mors vero violenta: inquātū nō est debita p̄ originali cui non debeť pœna sensus: & ideo si est iniuste illata: si attingat vsq; ad titulū & triūphum martyrij: certū est q̄ satisfaciat pro oī pœna. Vnde Augu. loq̄ds de Cypriano martyre. Etsi ad tps dānaris ab hoīe: ab inferiore accipis sniam a supiore. ſ. deo coronam. xj. q. iij. etsi, sed si nō sit cā martyrij: sed tm̄ pœna & inocētia si patiēter illā accipiat p̄ p̄cīs suis multū satisfacit. Sed qa non est voluntarie assumpta: ideo licet excedat oēm aliā pœnā: q̄ possit esse liberatoria totaliter a pœna debita: nō tñ ex toto satisfacit semp. Vñ Amb. de pœ. di. iij. prima cōsolatio. dicit. Prima ꝓsolatio est. ſ. i tribulatiōe: qa nō obliuiscit misereri de'. Scd'a per punitionē vbi etsi fides desit. i. remorsus cōsciētię de p̄cto pnia vel pœna satisfacit & releuat eū si patiēter portatur vt exponit Gratianus. Si ꝺo sit mors iuste illata pro aliq̄ p̄cto actuali morte digno: tunc de se etsi patiēter ferat nō satisfacit: quia iam illa pœna est debita in foro mūdi. Sed propter magnitudinē cōtritiōis p̄ satisfacere etiā in toto. Pe. de pal'. Vñ Hiero. Christ' in paradisum de cruce latronē tulit: & homicidā pœnā fecit martyriū. de pœ. di. i. ꝫportuna. Et vt dicit ibi glo. ꝫproprie dī martyriū illd' ꝓpter similitudinē effectus. Nā illa pœna ei' ex magnitudine ꝓtritiōis introduxit eū subito in regnū sicut facit verū martyriū q̄uis nō fuerit martyriū: qa nō ꝓ fide pass'.

Martyrium impropriū.

Dicit em̄

De primo statu hois.

De secūdo statu hois

Dicit em̄ Augu. q̄ martyrē nō facit pœna: sed causa. Sed b. Tho. in. iij. videtur dicere q̄ mors violēta etiā ꝓ p̄ctis illata: si patiēter ferat de se: habet satisfacere. Qd' etiā Hiero. asserit dicēs, deū velut oīm rerū: ita & suppliciorū q̄q; scire mēsuras: & nō pręueniri sniā iudicis: nec illi in p̄cto rē exercēdæ. de hinc pœnę auferri ptātem: & magnū p̄cm̄ magnis diuturnisq; lui cruciatib'. Si qs aūt punit' sit: vt ille in lege q̄ maledixerat Israelitæ: & q̄ in sabbato ligna collegerat: tales postea nō puniri: qa culpa leuis pūi sup plicio cōpēsata sit. de pœ. di. iij. sunt plures. §. actoritas cū c. se. ſ. Quærat hic aliquis. Et oia hęc dicta de morte violēta intelligunt: cū quis eā sustinet: nō solum patienter: sed etiā ꝓpter deū non ꝓpter mundi fauorē. Vñ hiero. Si ita martyriū ferimus: vt nras ab oīnibus reliquias venerari optem'? & si opinionē vulgi sectātes intrepidi sanguinē fuderimus: & subam nrā mvsq; ad mēdicitatē ꝓpriā dederim'?: huic operi nō tam prēmiū q̄ pœna debeť: & p̄fidiæ magis torm̄ta sunt q̄ corona victorię. i. q. ſ. vide.

Mortis nuntij sūt tres.

§. V. MORTIS CORPORALIS

tres sunt nūtij: ſm Hugonem de sancto victo. Prim' nūtij' est multiplex & varius casus. Scd's est infirmitas & defectus. Tertius est misera senectus. Propter quæ dici potest de q̄libet hoie illud qd' dī de filio reguli Ioan. iij. Incipiebat enim mori. Quantū ad primum docet experientia: q̄ multiplices & varij casus mortis improuisi: de quib' vix posset ęstimari: cōtingūt hoibus. Vñ Eccles. ix. dī. Nescit homo finē suū: sed sicut capiūtur pisces hamo: & aues laqueo: cōprehēdunť: sic capiūtur hoīes in tpe malo. ſ. impmeditate: & ꝑter intētionē. Hinc & Prosper. Ferro: pestę: fame: vicl's: algore: calore. Mille mors miseros mors casibus varijs mortis: tāc̄ quidā nuntius ei significat: q̄ de momēto in momentū mori pōt: etsi sanus foret & iuuenis: ideo ibi, puidere debet. Nō solū em̄ malis: sed & bonis euenīt varij casus horribiles mortis': quod patet per exēplū. Quidā ꝓpheta sctūs: ꝓpositę ex dñi pręcepto reprę hendit Hieroboā de idolatria sua & reuertens domum in via a leone strangulatus est. iij. Reg. xiij. Iosias innocens & optimus dei cultor: in bello a rege infideli Egypti occisus est. Vide histo. iij. Re. xxij. & xxiij. & ij. Paral. c. xxxv. & xxxvj. Iuuenis quidā in infirmitate grauī cōstitutus ac cepto dono omniū linguarū: vt patuit p̄ expiētiā: positea manibus & lacertis morsibus ꝓprijs dilaniatus: mortuus est: vt narrat Grego. in. iij. dialogorū. Summus pontifex quidā: toxicatus in sanguine christi celebrans mortuus ē: vt habetur ex chronicis Martinianis. Imperator quidam christianissimus: a pediculis cōsumptus est remedium nō inueniens. vt narrat Vincē. in spec. histo. Minister cuiusdā solitarij sctī viri: a ciuitate Alexādrię recedēs vbi totū clerū & populū repererat occupatū in veneratione sepulturę cuiusdā pessimi hominis: cum reuerteretur ad cellam illius ꝓdicti solitarij: reperit caluariā eius: residuo corporis a bestijs deuorato: vt habeť in vitis patrū. beat'. Iordanus magister ordinis ꝓdicatorū in mari submersus est: vt patet in. iij. li5. de vita fratrum. Quædam matrona audies ꝓpriū filiū occisum in bello qd' rōverū nō erat post amarū fletū de morte ipsius: quadā die reuertentę ad domū videns ipm̄ prę lętitia crepuit & defuncta est: vt recitat Valerius maximus lib. ix. c. xij. qd' est de morte nō vulgari. Ecōtrario Anthioch' qa nō potuit obtinere qd' voluit

Scandala ꝓ tristitia & infoporeitate mortu' est: & innumera alia possent adduci. Ex quib' mētes infirmę aliq̄n scandalizātur: existimātes vel deū nō habere curā de suis electis: vel

lū puu lorum.

rales sic infuето & horribiliter morientes: nō fuisse seruos dei. ſ. grauissimos p̄ctores. Sed errant hi nimis ſm Augu. cū mala mors dicēda nō sit: quā bona vita ꝑceperit. Deinsup etsi ei sit cura de oibus ꝑmaxime de fidelib' suis. iuxta illud Sap. xij. Tu autē dñator virtutis oia cū tranquilitate iudicas: & cum magna reuerentia disponis nos. Sed & inter fideles ſm. b. Augu. maxime diligit mēbra vnigeniti sui. i. electos. Verū cū ipse vnigenit' morte acerbissima & ignominiosissima fuerit ꝺdēnat'. Sicq; oportuit christū pati & intrare in gloriā suā: vt habeť Luc. vlti. tāto mēbra ei' q̄ sunt electi efficiūť ipi filiora & pulchriora: quāto horribili' & pœnosius mortē subierint. Qui em̄ non pepercit figulo (ait deuot' Bern.) figmēto nō parcet.

Nō pepercit baptistę: sed dimisit eū decapitari post saltū puellę. Nec petro prio pastori sibi dilectissimo: qui a pessimo tyrāno Nerone crucifigeret. Nec alijs apostolis suis quin varijs tormentis interimerent. Et ad hoc facit quod narrat Robert' Holkot super libꝫ. Sap. ꝙ scilicet cū qdā doctus vir & sanctus mortuus in studio suo fuisset repertus. & ex hoc plurimi scandalizarent de eius subitanea morte inuenerūt manū illius defuncti seu digitū in quodā libro aperto tangentē versum: vbi dicit. Iustus quacūq; morte prēuētus fuerit in refrigerio erit: ex quo consolati & ędifi cati sunt plurimū. Et similiter cum quidā religiosus ordinis minorū qui sup hac materia vacillabat audita morte magistri Iordani in mari multū ꝓturbareť: apparēte ei in visu btō Iordano in magna gloria: & eū admonēte q̄ de hmōi scādalizari nō deberet: cōsolatus est. Quamuis aūt aliq̄n seruis dei contingat horribilis mors ob defectū alicuius peccati: tū cōiter minura sunt illa pctā. Sicut accidit in morte illi' ꝓphetę supradicti strāgulati. In quo ex vna parte ostendit clemētia diuinę bonitatis: dū hic suos' ad plenū quęrit purgare: ne vel purgatoriū habeāt intrare: quod Aug. petebat dicēs. Domine hic vre: hic seca: vt i futuro parcas. Et alia parte ostendit seueritas diuinę iustitię: & q̄ dure puniet scelera magna: quando tā aspere sibi dilectos pro minutis correxit: Secundus nunti' mortis est infirmitas: q̄ multipliciter adeo grauat: vt dicit Pō. in ꝑsona humani generis. Non est sanitas in carne mea. Et qd ipsa nisi quidam nuntius mortis eū disponat ad eam. Vñ Gratian' in decretis. xv. q. i. illud relatū. §. ita q̄. dicit. Infirmitas quæ proprie carnis dicit qua elemētorū seu humorū cōcordia turbata caro ipsa afficit & tandē dissoluitur. Adeo autē reperit caro humana infirma: vt vix reperiat: qui nō ab vtero matris aliquā infirmitatē secū adduxerit quę eū frequēter moleste & tandē perimat. Aliqui quidē passionē iliacā vel cholicā: vel podagram vel calculeā sustinēt. Alij hydropisim vel prisim vel paralysim vel epilensiam incurrunt. Torquentur & plurimi dolore capitis pectoris stomachi: aut viscerū. Febris q̄ plurimos vexat: & sepe aut ephimera: aut longa quotidiana seu phlegmatica aut tertiana seu quartana seu ethica. Et q̄uis medicinæ auctores multa in suis libris expresserint & remedia adhibuerint: tamen ad notitiā oīm attingere non valuerunt: & mortis remedia inuenire. Verum etsi infirmitates corpales nociuę sunt corpori plurimū tñ, pficiunt menti: ait Vñ Amb. Quod nocet corpori iuuat spm̄. de pœ. di. i. c. ꝑ fieri. Nam infirmitas corpalis frequenter pcm̄ impedit. ne. ſ. fiat. Vnde Amb. eo. c. Egritudo carnis p̄cm̄ repellit. et in Prouerbijs. c. xx. dī. Liuor vulneris absterget mala. Scd'o infirmitas seruentiorē reddit. Vñ pō. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea accelerauerūt. ſ. feruētius operantes. Tertio infirmitas humilem reddit. Vñ apl's. ij. ad Cor. xij. Libenter gloriabor in infirmitatib' meis: vt inhabitet in me virt' christi. ſ. humilitatis. Cb quā cōseruandā sibi fuerat datus stimulus carnis. i. quædā infirmitas corpalis ſm Aug. Quarto cōstantem efficit ex assuetudine patiēdi: quēadmodū & artifex & terrę cultor & stipēdiarius ex ꝓtinuatiōe exercitij fortiores reddunturi. Vnde ait apl's ibidē. Cum em̄ infirmor tunc fortior sum. ſ. ꝫ nequitias dęmonū & tēptationū. Quinto & vltimo ad perfectionē adducit ibidem. Virtus in infirmitate pficitur. Homines aūt primę ætatis qa propter vigorē naturę nō ita de facili infirmabanť: & ideo diutius vitę erāt. Assignat ni hilomin' Nico. de lyra. ſup Gen. c. v. &. vj. causas tā prolixę eorū ętatis ita vt transcenderint plures nōgentos annos. Et prima est ex bonitate cōplexionis primor' parētū fuerunt em̄ adeo in integritate formati vt optime cōplexionati: & sic ad longiorē vitā dispositi. Illa aūt bonitas magis descendit ad hoies ꝓpinquos illi' rēporis q̄ alios. Scd'a causa est ex modo viuendi. qa tēperate viuebāt: nūc autē satis intēperate hoies viuunt, propter qd' dicit Eccl' xxxvij. Propter crapulā multi perierūt. Tertia est ex bonitate nutrimēti: qa meliora fuerūt terrę nascētia ante diluuium: qa inundatio fuit ex aquis oceani ex magna parte. Aquę aūt sal'sę: induxit sterilitarē. Quarta cā est ex scientia. Adę: qa habuit pfectā scientiā oīm naturaliū plus q̄ q̄cūq;: & sic potuit cognoscere virtutē herbar: & lapidū: qvalent ad conseruationē vitę: & ipe docuit alios. Hanc autē doctrinā taliū parū habem'. Quinta cā ex bono aspectu

Infirmi

In prima ętate temūdi quare diutius vixerūt

Universidad de Deusto
Biblioteca

De termino nũtio mortis.

ſiderũ ſup regionẽ illã: qa aſpectꝰ cœli multũ facit ad ꝓlongationẽ vitę. Sexta cã eſt ex diuina diſpoſitione ꝟ ordinante: vt ꝓlõgã vitã hoim cito multiplicaret genꝰ humanũ: & vt hoies illiꝰ tpis per longã vitã poſſent habere experiẽtiã de curſu cœli & effectu ſyderũ & hmõi. Cũ igit infirmitas in nobis frequẽter diſponit pſonam ad mortẽ quidã nũtius eſt: ſignificans ipm cito moriturꝝ. Tertius nũtius mortis eſt ſenectus. Nã vt dicit Iapſ's ad Heb. vij. Omne qđ antiquat & ſeneſcit: prope interitũ eſt. Hęc aũt ſenectꝰ plena eſt miſeriꝭ: q̃ annũtiat ſeu indicat domum corpis cito ruituram. Vñ Boe. de phi. cõſo. in primo metro Venit enĩ ꝑperata malis inopina ſenectꝰ. Et quę ſint iſta mala multũ particulariter declarat Salomon Eccs vlti. a principio. c. vſq; ad illud incluſiue. Spũs redeat ad deum: qui dedit illum. Dicit ergo ibi. Memẽto creatoris tui. ſ. in dieb⁹ iuuẽtutis tuę. ſ. de ipſo cogitãdo: ipm venerãdo: pro pter ipm bene operãdo: & hoc in iuuẽtute: qa iuuẽtus for tis eſt ad labores. Hinc & ſene. In iuuẽtute cogitaui vt bene facerem: in ſenectute vt bene moriar. Sequitur in textu Anteq; veniat tps afflictiõis tuę. ſ. ſenectutis q̃ hoiem affli git multiplr: & ꝓpue ex ſuſpitiõib⁹. Senes eñ ſunt mul tũ ſuſpitioſi ꝟm phm in lib. Rheto. putãt eñ ſe deſpici & derideri. Et appropinquẽt anni de quibus dicas: nõ mihi placẽt anni. ſ. antiquitatis: quibus homo ſibimet efficitur tedioſus & aliꝭ: vt frequẽt appetat mortẽ. Aliqñ etiã ſen ſus deficit, ꝓpt qđ dicit Pã. Ne proijcias me in tẽpore ſe nectutis cũ defecerint virt⁹ mea: ne derelinquas me.

Senes ſunt mꝭ tũ ſuſpi tioſi.

§. VI. SVBSEQVENTER SPECI

ficat Salomon miſeriã ſenectutis in ſpeciali.

¶ Et primo quantũ ad miſerias mortẽ antecedẽtes.

¶ Scđo quãtũ ad ipſam cõcomitãtes: ibi. ibit homo.

¶ Tertio quantum ad ipſam ſubſequentes: ibi. & reuerta tur puluis.

¶ Circa primũ hoc eſt miſerias mortem antecedentes po nitur triplex genus defectus: videlicet potentię apprẽhẽ ſiuę: & potentię motiuę: & mẽbrorꝫ exteriorũ. Et defectus quidem potentię apprehenſiuæ notat in eo quod ſequit. Anteq; tenebreſcant ſol & lumen & luna & ſtellę. Per ſo lem intelligitur intellectus: qui clarius cognoſcit. Per lu nam quę minus lucet ratio: q̃ diſcurrit ad cognoſcendũ & nõdũ appræhendit. Per lumẽ imaginatio: quę formas ap prehenſas a ſenſibus retinet. Per ſtellas ſenſus exteriores qui ſenſibilia apprehendunt. Oia iſta tenebreſcunt tpe ſe nectutis: inquãtũ. ſ. multũ debilitanꝭ deficiẽtib⁹ organis corporis: quib⁹ ſunt affixę: imaginatio. ſ. & ſenſus exterio res. Intellectꝰ aũt & rõ: etſi non ſint affixa corporeo orga no: tñ qñq; debilitanꝭ: vl' ex defectu memorię: vel aliqua infirmitate: quę eis auferit vſum rõnis: & reducit quaſi ad pueritiã: ſicut đr de Alberto magno: q fuit ſummꝰ phus. Exinde notat defectũ virtutis ſeu potẽtię motiuę: vel etiã appetitiuæ: cũ dicit. Et reuertantur nubes poſt pluuiam. Apręaũt p nubes inſinuanꝭ vires motiuę & appetitiuæ cũ dicit: qa ſicut nubes vento mouenꝭ: ſic motiua & appe titiua ſpiritib⁹ & humorib⁹ ad diuerſa mouenꝭ. Dicũtur aũt hę reuerti poſt pluuiã: qa poſt humiditatẽ corpis de ficiẽte paulatim humido radicali: virtus eius vel appeti tus attenuaꝭ. Deinde ponit miſeriã ſenectutis: quantum ad defectũ mẽbrorũ exteriorũ: qui ſunt ſex. Quoꝝ primũ exprimit dicẽs. Qñ cõmouebunꝭ cuſtodes dom⁹. Hæc do mus corpus noſtrũ luteũ eſt. Iob. iij. qui habitant domos luteas. Hui⁹ cuſtodes ſunt oſſa: qavt dicit Ariſtote. in lib. de aĩalibus. Natura fecit oſſa dura: ad cuſtodiendũ mem bra mollia: ſicut coſtas ad cuſtodiã ventris: & teſtã ad cu ſtodiã capitis. Hæ cõmouebunꝭ in ſenectute: qñ eorũ iun cturę laxabunꝭ. Vel cuſtodes dicuntur brachia: qa ſe expo nunt vt cuſtodiant totũ corp⁹. Scđs defectus exteriorum membrorũ eſt debilitas cruriũ quę ſunt ad corporis ſuſtẽ tationem. Et hoc notat cũ ſequit. Et mutabuntur viri for tiſſimi. i. crura: quia ſicut viri fortes portãt põdus corpis: ita crura portãt corp⁹ hois. Hęc aũt mutãt cũ vacillant: & non firmiter ſuſtentãt: ſed quaſi cadendo hinc inde decli nant. Tertius defectus eſt dentium: qui ſunt ordinati ad maſticationẽ & contritionẽ ciborꝫ: & hic innuitur dum ſe quitur. Et ocioſæ erunt molẽtes in minuto numero. Mo lẽtes ſunt duæ maxillę: quę ad modũ duarũ molarũ con terunt cibũ: & hæ in minuto numero. ſ. dentiũ qui cadũt paulatim de maxillis ſenum ſunt ocioſæ: quia cibũ maſti care non poſſunt. Quartus defectus eſt oculorꝫ: qui ordi nati ſunt ad videndum. Viſus autem paulatim deficit in ſenibus. Vnde dr de Iſaac Geñ. xxvij. Senuit Iſaac: & cali gauerunt oculi eius: & videre nõ poterat. Hunc autem de fectũ exprimit cũ ſubdit. Et tenebreſcent videntes per fora mina. i. oculi videntes per ocularia: quia per ſe ſufficiẽter videre non poſſunt obſcurabũtur. Quintus defectus eſt labiorꝫ: quę ſunt ad ſermonis ꝓpalationẽ qui notaꝭ cum ſubdit. Et claudẽt oſtia in platea: in humilitate vocis mo lentes. Oſtia ſunt labia: luxta illud pã. Et oſtiũ circumſtã tiæ labris meis. Dicuntur autẽ ſenes claudere oſtia in pla tea: quia ita ſubmiſſe loquuntur q̃ nõ poſſunt audiri ab aliꝭ qui ſunt in platea: ſed ſunt molẽtes in humilitate vo cis: qa deficiẽte virtute: vocẽ emittũt exiguã. Sexrus de fectꝰ eſt auriũ: quę ſunt ad vocum ꝑceptionẽ & hoc nota tur cũ dicit. Et coſurgẽt ad vocẽ volucris: & obſurdeſcẽt oẽs filiæ carminis. Conſurgẽt. ſ. homines ſenes ad vocem volucris. ſ. galli ꝟm Hiero. Noctis eñ medio cũ gallus ce cinerit ſeſtiꝰ cõſurgit: nequaq; valens in ſtrato ꝑpꝰ mẽ bra cõuertere: leuẽ enim & modicũ ſummũ habet: ꝓpter frigiditatẽ & ſiccitatẽ humorũ. Frigeſcente eñ ſanguine: & ſiccato humore: & nutrimenti paruitate: qa pauci vapo res ferũtur ad cerebrũ: ideo parũ dormiũt: & hic etiam eſt ſpecialis defectꝰ. ſ. ſomni. Nã quãtũ ad defectũ auditꝰ ma gis cõgruit qđ ſequit. Et obſurdeſcẽt oẽs filiæ carminis: id eſt aures q̃ libẽter audiũt harmonias & delectanꝭ i car minib⁹: & ideo dicunꝭ filię carminis. Obſurdeſcẽt: qa cã tilenas audire non poſſunt ſenes. Vñ dicit Berzellai Ga laadites ſenex ad dauid. Nunquid vigent ſenſus mei ad diſcernendũ ſuaue vel amarũ: aut delectare poteſt ſeruũ tuũ cibus aut potus: vel audire poſſum vltra voces canto rum vel cantatricũ. ij. Reg. xix. q. d. non. Ponit conſequen ter Salomon ſigna aliqua debilitationis ſenũ. Et primo: quãtũ ad timorẽ. Vñ dicit Excelſa: q̃q; timebũt & formi dabunt in via. i. loca aſpera & alta: Scđm quantũ ad cano num effuſionẽ: quod innuit dicens. Florebit amygdalus. Flores amygdali ſunt albi: vñ ſignificãt capillos canos ſenũ: & vt dicit quidã ſapiens. Canicies multi tpis flos eſt cuius fructus mors eſt. Tertiũ ſignũ eſt pedũ & tibiarũ in flatio: qđ' innuit dicẽs. Impinguabiꝭ locuſta. Locuſta vt dicitur in ſenectute impinguaꝭ: & eſt potiꝰ illud tumor q̃ pinguedo. Dicit ergo locuſta impinguari: qa ſenex qui i iuuẽtute eſt gracilis tibiis & pedibus in ſenectute erit pon derоſus. Aliud ſignũ eſt defectꝰ caloris: vnde ſequit. Diſſi pabitur capparis. Capparis eſt herba calida: q̃ valet reni bus. Scđm autem Hiero. in hebræo: nomen eſt cõe ad her bã & ad morẽ. Et p hoc ſignificaꝭ in ſene defectus caloris naturalis & generatiue virtutis. Vñ dr. in. Reg. j. Rex da uid ſenuerat: habebatq; ætatis plurimos dies cũq; operi reꝭ veſtib⁹ nõ caleſiebat. Vnde nec Abiſac. Sunamitẽ co gnoſcere ponit. Quantum ad ſcđm. ſ. miſerias poſt ſene ctutẽ mortẽ cõcomitantes dicit Salomõ. Eccls. xij. Ibit hõ in domũ ęternitatis ſuę. Dom⁹ iſta ẽ ſepulchrũ: iuxta illđ Pſ. Sepulcra eoꝝ dom⁹ illoꝝ in æternũ. Dicit aũt ſepul crũ domus æterna ſeu ęternitatis: qa quantũ eſt de virtu te naturę: nunq; corpus inde exiret. Qđ' eñ reſurgat virtu te diuina efficit. Vel ẽt dr ſepulchrũ dom⁹ æterna: qa icer tũ eſt qñ ide reſurget: id eſt qñ erit finis mũdi. Dicitur eñ ætернũ nõ ſolũ qđ' nõ habet prĩcipiũ nec finẽ: vt de⁹ ſol⁹ iuxta illud Pſ. Tu autẽ dñe inęternũ ꝑmanes. Aut qđ' ha bet principiũ ſed nõ finẽ. iuxta illud Eccls. j. Terra in ęter nũ ſtat. Sed etiam qđ' habet tps incertũ: nobis ignotũ. Iu xta illud qđ' dictũ fuit Abraæ de circũciſione. Erit pactũ meũ in carne veſtra in fœdus ęternũ. Gene. xvij. Quando aũt portaꝭ cadauer ad ſepulcrum: cõiter amici & conſan guinei comitanꝭ lugẽtes ꝓ hoc ẽ qđ' ſubdit. Et circũibũt in platea plangẽtes. ſ. amici defuncti. Reſumit exinde mi ſerias mortem cõcomitantes di. Anteq; rumpaꝭ funis ar genteus ſupple memẽto creatoris tui. Funis argẽteus po teſt dici cartilago: q̃ eſt ligamẽtũ partiũ corpis: & cõtinet et ligat ſpũalem medullã. Vel etiam põt dici vis vegeta tiua: quæ dr funis ꝓpter vitæ continuationẽ. Et texit iſte funis trib⁹ funiculis. ſ. vi generatiua: nutritiua: & augmẽ tatiua. Dicit autẽ argẽteus iſte funis ꝓpter harmonię cõ ſonãtis ꝓportionẽ. Alius defectus notaꝭ cũ ſubdit. Et re curret vitta aurea. Vitta dr inuolutio venarũ qa p eã to tum corp⁹ tu me corp⁹ ligaꝭ & ſaluaꝭ: & dr aurea: ꝓpter ruborẽ ſangui nis quẽ cõtinet. Hæc recurrit: qñ venarũ & arteriarũ inuo lutio amplius nõ ꝑdurat ſed deficit. Alia miſeria eſt ſenis moriẽtis: ruptio veſicæ: & hoc innuit cũ ſubdit. Et cõtera tur hydria ſup fontẽ. Hidria eſt receptaculũ aq̃ exhauſtæ a fonte. Siſtr veſica eſt receptaculũ vrinæ, ꝑcedẽtis ex epa te tamq̃ a fonte. Vrina eñ eſt colamẽtũ ſanguinis & alio rũ humorꝫ: ab epate tanq̃ a fonte quod dãmodo in totum ꝑcedẽs corpus. Hidria ergo ſup fontẽ conterit: qñ veſica rumpit: & ad receptionẽ talis colamẽti inutilis redditur. Sequit alius defectus. Et cõfringaꝭ rota ſup ciſternã. Ro ta eſt inſtrm: p qđ' ſit extractio aquæ de puteo: vl' ab alio loco. Ciſterna eſt receptaculũ continens aquam lutoſam Rotã ergo ſup ciſternã confringi: eſt meatum ſupfluitatis impurę & groſſę avẽre qui eſt quædã ciſterna excuti & oĩmode diſſipari. Quantũ ad tertiũ ponunt conditiones mortẽ ſequẽtes: videlicet regreſſio corpis adſuũ principiũ. Vñ ſubdit. Et reuertaꝭ puluis in terrã ſuã vnde erat: & ſpũs redeat ad deũ qui dedit illũ. Et per primã reuerſio nem: oſtẽdit magna miſeria hominis qa ſcilicet i puluerẽ reuertit: & cẽcitiſſime. Iac. iij. Quæ eſt vita veſtra? Vapor eſt ad modicũ parcẽ s: & deinceps exterminabitur. Putri d us iuxta illud qđ' dixit Martha de lazaro. Iam fetet. Sed & in vita eiꝰ pene ex omnib⁹ parti b⁹ corporis fetor exha lat: ꝑcipue in ſenib⁹. A vermib⁹ demũ cõſumit. Iob. xxv. Homo putredo: & filius hominis vermis. Et Eccli. x. Cũ moriẽtur homo hæreditabit ſerpentes beſtias & vermes: Reuertitur autẽ ſpiritus, i. anima ad deum qui dedit illũ: ſcilicet dominũ ſi meminerit eius in iuuentute ſua &c.

Miſerię mortẽ ſeqñtes

Ioan. xj

§. VII. QVAMVIS ENIM PLV

res ſint miſeriæ ſenectutis (vt dictũ eſt) ſunt tamen aliquę q̃ ſene ctutẽ de corant, quę ſpam decorãt. Et primũ eſt pfectior de diuinis cogni tio. Vñ Iob. xij. In antiqs eſt ſapiẽtia. Et hoc per diutinam lectionẽ: auditionẽ meditationẽ diuinorũ. Scđm eſt: de humanis ſeu agendis melior determinatio. Vñ Iob ibidẽ In his q multo ſunt tpe eſt prudentia. Cũ em experientia ſit magiſtra rerũ: & ſenes plura fuerunt experti: iuuenes pauca hinc eſt q̃ prudentiores ſunt ſenes: & difficulter in iuuenib⁹ ꝓprudẽtia reperiꝭ. Tertium eſt natura cõſiliatio Iuuenes em qa ſanguine feruẽt: ꝑcipites ſunt in cõſiliis & propter inexperiẽtiã rerũ. Senes autem magis valent cõſi derare pericula q̃ contingere pñt. Vñ dñs nõ iuuenes: ſed Nu. xj. ſeniores ſeptuaginta inſtitui fecit: ad iuuãdũ Moyſen in regimine ꝓpli. Et Salamõ ſeniores habuit in cõſilio ſuo, quorũ cõſiliũ optimũ: qa nõ eſt ſecutꝰ Roboã filius eius ſed cõſiliũ preſumptuoſum iuuenũ: decẽ partes regni ami ſit. iij. Reg. xij. Quartũ eſt reuerẽtiæ veneratio. Debent eñ ſenes honorari ab oĩbus: qđ' dñs mandauit: dicens. Leuit. xix. Coram cano capite cõſurge & honora perſonã ſenis. Et ꝓpter hoc dicit apſs. i. ad Timo. v. Seniorẽ ne increpaue Numeri. viij. ris: ſed obſecra vt patrẽ. Et propter reuerentiã quã habet ipſa ætas: prudentiã & maturitatẽ aptius ponunt in regi mine q̃ iuuenes. In cuiꝰ figurã præcepit dñs Ieuitas a vi ceſimo anno & ſupra portare onera tẽpli ſeu tabernaculi: aliꝭ vero lannis ſupra vbi incipit ſenectus ſeruare vaſa ta bernaculi. i. cuſtodire & regere aĩas: quæ ſunt vaſa eccliæ ad recipiendum gratiam deputata. Quintũ eſt a paſſioni bus ſedatio: & præcipue carnalis cõcupiſcentiæ. Vñ dicit Hierony. q̃ oia vitia cum ſenectute ſeneſcunt. Et Sap. iij. Etas ſenectutis: vita immaculata. Et hoc niſi quis ſit inue Danie. xiij. teratus dierum malorum ex continuata aſſuefactione: ſi cut fuerunt illi duo ſenes: qui falſe accuſauerunt. Suſan nam de quibus dicitur Eſa. lxv. Puer centũ annorũ morie tur: ſcilicet morte æterna:. Et Prouerb. xxij. Adoleſcẽs iux ta viã ſuã ambulãs. ſ. ſequẽdo apertiꝰ ſuos cũ ſenuerit: nõ recedet ab ea. Sextũ eſt: augmentatio meritorum. Quanto enim quis plus viuit: tanto, plura merita acquirere põt.

§. VIII. DE TERMINO VITAE

vtrũ poſſit abbreuiari vel prolongari. Et videt q̃ nõ: qa dicit pã. Aſcendũt mõtes. i. hoies perfecti altitudine contẽ plationis & grãe: & deſcendunt campi. i. peccatores per la tam viã in cœlũ incedentes: in locũ quẽ fũdaſti eis. ſ. cœli quo ad perfectos inferni: quo ad campos ſiue malos: quę illis ſunt ꝑparata. Fit autẽ hic aſcẽſus & deſcẽſus poſt mor tem. De quo ſubdit pã. dicens. Terminũ poſuiſti: quẽ nõ

trãſgredientur. Et ad idẽ facit quod ait Iob. xiiij. Poſuiſti terminos eius. ſ. vitę qui præteriri nõ poterunt. i. nec pro longari nec breuiari. In contrariũ eſt: quia dictum eſt per Eſaiã ex parte dñi Ezechię regi. Morieris tu & non viues: & tamẽ additi ſunt ad vitã eius. xv. anni: vt habetur Eſa. xxxviij. Pro quę ſtionis huius declaratione notandum: q̃ terminus vitę humanę poteſt conſiderari tripliciter.

Termi nus vi tę huma nę ſide raꝭ tri pliciter

¶ Primo per reſpectũ ad actionis humanę variationẽ.

¶ Scđo per reſpectum ad cauſarum ſecundarum ſeu natu ralium operationem.

¶ Tertio per reſpectum ad diuinę diſpoſitionis prædeſti nationem.

Quantũ igit ad primũ: vtiq; terminus humanæ vitæ & ꝓlõgari & abbreuiari põt. Nã ſicut bñ vtẽs bũficio rece pto, mereꝭ ſibi augeri: ita abutẽs mereꝭ coꝑriuari. Et ideo qa pctõr male vtẽs vita pſenti: mereꝭ eã ſibi auferri. Iuxta illud qđ' dicit de quadã ficulnea infructuoſa dñs eius cul tori ipſiꝰ. ſ. ſuccide eam vt quid etiam terrã occupat. Luc. xiij. Et propter hoc dr. Iob. xvij. Dies mei breuiabũtur: & Eccls. vij. Ne impie agas multum & noli eſſe ſtultus: nẽ moriaris in tpe non tuo. Exempla patẽt Geñ. vj. vbi dati fuerũt. cxx. anni vitæ humani generis cũ videlicet dñs di xit. Erũtq; dies eiꝰ. cxx. annorũ, ad hoc. ſ. vt reuerterentur ad pœnitentiam. Sed qa hoies abuſi ſunt: addẽtes ſcelera maiora: ablati ſunt eis. xx. anni. Nã trãſactis centũ inũda uit diluuiũ. Sic exponit Hieroñ. de pœ. di. j. prędixerat. Et Ananias filius Azarię falſus ꝓpheta: qa ꝑdixit tamq̃ ex parte dñi loquens reuerſionẽ Iechonię filij Ioachim cum ꝓpl'o ſuo cẽ citiſſime de captiuitate babylonica: cuiꝰ ꝓrii prophetauerat Hieremias: & confregit catenas quas Hie remias in collo portabat ex mãdato dñi i ſignũ captiuita tis plenioris futurę dixit illi Hieremias. Quia ꝓfidere fe ciſti iſtũ ꝓpl'm i mẽdacio: idcirco hoc ãno morieris: & ſic mortuꝰ ẽ: vt habet Hiere. xxviij. Et paruliꝰ natꝰ ex adul terio Dauid cũ Berſabeę ꝓpter pctm ipſius Dauid: ante octauũ diem mortuus eſt. ij. Reg. xij. Frequenter enim pu niunt filij pro pctis parentũ pœna ꝑpali & corporali ſm ſententiã doctorꝫ: nũq; autẽ pœna ſpũali ſeu gehẽnali. Et ẽ ꝓrio: vita bonorꝫ mereꝭ ꝓlongari. Vñ Eccli. xij. Qui ho norat patrẽ ſuũ vita viuet lõgiore. Et Ezechię reuertenti ad pœnitentiã: additi ſunt anni. xv. vt. ſ. dictũ eſt. Et mul tis ꝑibus cõceſſum eſt diu viuere ꝓpter probitatẽ ipſorꝫ & vtilitatẽ aliorꝫ qui ſm viam naturę viuere nõ poterãt.

filijſepe puniũt pro pec catis pa rentum

Quantũ ad ſcđm etiã vita hoĩs prolõgari & abbreuiari põt ſm Bernardi. or. mi. in quodam ſermone. dicunt aũt cauſę ſcđę ſeu naturales influentię diſpoſitio aeris: cõple xio corpis: regimẽ vitę & hmõi: Sicut eñ videm⁹ fructus meliores & durabiliores naſci in vno loco q̃ i altero ſm diſpoſitionẽ terrę & aeris & aſpectũ cœli ad tales arbores Sic & ſanius & diuturnius viuunt hoies i vno loco q̃ in altero ſm influẽtiã cœli: Vnde & de quadam inſula circa extremia terrę dr: q̃ hoies ibi ſaniſſime viuunt & multũ ſe neſcunt: & vix mori poſſunt niſi ad aliã inſulã trãſieranꝭ. Docet & experientia: q̃ in ciuitate infecta peſte morienꝭ centũ in die & in alia ciuitate ſimili propiqua vel eadem alio tpe nõ morienꝭ decẽ. Ab vtero matris plurimi addu cũt diuerſas infirmitates: quę vitã abbreuiãt. Vnde & de chriſto Ieſu: qa erat optime cõplexionatus dicũt ſapiẽtes: q̃ ſaniſſime vixiſſet et valde diu naturaliꝭ. Regimen vitæ ſi ſit inordinatũ: vitã habet abbreuiare. Vñ et Galen⁹ di cit Athletas quorũ vita et ars ſagina eſt: nec viuere poſſe diu nec ſanos eſſe: vt refert Hiero. de cõſe. diſt. v. nec tales. Ecõtrario regimen vitæ moderatũ diuturnã facit. Vnde Chriſ⁹ diu vi xiſſetna turaliꝫ. Chryſ. dicit. Nihil ſic ſalutẽ. nihil ſic ſenſuũ acumẽ opera tur: nihil ſic ægritudinẽ fugat ſicut moderata refectio. de cõſe. diſt. v. nihil. Quantũ vo ad tertiũ. ſ. dei prædina tionẽ termin⁹ vitę humanæ a deo præfixꝰ eſt: vt nec ꝓlõ gari nec abbreuiari poſſit: quia dei ꝓſciẽtia aut ꝓordina tio infallibilis eſt. Et ſm hunc reſpectum intelligitur illud Iob ſupius allegatũ. Cõſtituiſti terminos eiꝰ &c. Et illud pã. Terminũ poſuiſti &c. Et quia: vt dicit i hb. de cauſis. Prima cauſa plus influit in cauſatũ ſcđę cauſæ: q̃ ipſa ſe cunda cã, ideo cũ deus ſit prima cã oim effectus quicumq; ſcđarũ cauſarũ: ſiue naturaliũ ſiue a libero arbitrio proce dẽtes: magis ſubjiciũr ipſi primę cauſę. ſ. a deo: q̃ ipis cau ſis ſcđis. Sed contingit aliquẽ effectũ mortis vel infirmi tatis vel alterius caſus aliter eſſe prædinatum a deo: q̃

Perio dus vi tę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debeat, peedere a causis secūdis; & tunc eueniet talis effectus: nō ſm q̄ habet respectū & influxū ab ipsis causis secūdis: sed ſcd'm q̄ est ordinatū a deo. Et ſm hoc intelligit illd Sap. iiij. de immatura morte: iusti. q̄ non est ſcd'm cās ſcd'as, Raptus est ne malitia immutaret intellectū ei⁹: aut ne fictio deciperet aīam illi⁹. Et, ī. Placita erat deo aia illius: ꝓpter hoc ꝓperauit educere illū de medio iniquitatū ꝑ mortē. Et ex hoc alīq̄n cōtingit sicut mors Ezechię: q̄uis ſm causas ſcd'as: videlicet diſpōnē naturalē corpis & demeritū ei⁹ ꝓpter pcm̄ supbię vel ingratitudinis: tūc euenire deberet: quādo Esaias dixit. Morieris tu & nō viues: habito respectu ad causas secūdas. Tamē ga in prędestinatione diuina erat: vt superuiueret adhuc. xv. annis: dicuntur ei additi. xv. anni quib⁹ postea vixit. Nec tamē Esaias dixit falsum Ezechię significās eū moriturū: qa ꝓphetauit hoc ex dei reuelatione: ſm q̄ ille effect⁹ mortis erat in causis secūdis: ſm quas omnino erat futura. Reuelat enim deus ꝓphetis suis aliqua nō ſimpliciter ſm q̄ sunt futura in seipsis. i. nō ſm diuinā prędestinationē: sed ſm ordinē quē habent ad causas secūdas tantū: & ideo si aliter cōtingit q̄ dicant nō propterea falsum dicunt ſm Tho. ꝙ. ꝙ. Sicut etiā si medic⁹: ſm oia signa & regulas medicinę prędicit aliquē de sua infirmitate moriturū: q tū nō morit deo mirabiliter eū sanante. Et astrolog⁹ p̄dicit siccitatem vel inundationē multā futurā: ſm influxū constellationū. Si hoc nō venit: nō dicit falsum: qa loquūtur ſm causas secūdas: sed de⁹ pōt eas immutare vt placet. Verū ga scire non possumus quid sit in prędestinatione dei de termino vitę nostrę: scim⁹ autē ipm velle nos conseruare vitā ſm bn̄placitū suū. Ideo in conseruatione vitę debem⁹ nos regulare ſm cās ſcd'as: nō tū vtēdo superstitionib⁹: vel incātationib⁹: vel trāsgressionib⁹ alicui⁹ ꝓcepti dei: vl'ec clesię seu regulę quo ad religiosos: etiā si ꝑ hoc mors vita ref: qa inde mors aię sequeret. Dicit aūt Aug. q̄ si vna aia pereat: innumerabiliū corporū mors huic dāno cōparari nō pōt. xxiij. q. iij. si habes. Sed cauēdo a cōtrariis vtendo medicinis: habitādo in locis sanis: subtrahendo se a locis infectis pestę. Licitū est cuilibet cum nullo iure ꝓhibeat: nisi qs esset curatus in loco infecto pestę. Talis em̄ deserere nō posset plębē suā ꝓpter pestē: nisi prouiderit de vicario idoneo. Et in casu etiam extremæ necessitatis corpora lis vel spūalis: vbi alī non adessent: quilibet tenerē iuuare de eo qd' pōt: nō obstāte infectiōe pestis: cū se offert talis necessitas. Hoc etiā cōfirmat Gratian⁹ dicens. Quamuis certissime sciam⁹: neminē vltra terminū sibi a deo prefixum esse victurum: oib⁹ tamē lāguētib⁹ nō incongrue medemur. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. finali.

Agēdū ꝓ vitæ conseruatiōe.

§. IX. CIRCA MORTEM IPSAM

tria sunt videnda.

¶ Et primū est: q̄ mors ꝓpria est debite expectāda.

¶ Scd'm est: q̄ mors aliena est equanimiter toleranda.

¶ Tertiū est: q̄ mors ipsa est frequēter rememoranda.

ad mortē quilibet debet debite ꝑparari.

Quātū ad primū sciēdum: q̄ mors debite expectatur cū ad eā qs debite præparat. Vnde dns ait Matt. xxxiij. Estote pati: qa qua nescitis hora filī⁹ hois vēt⁹ est. Idē habetur Luce. xij. & mat. xxv. Vigilate ga nescitis diē neq; horā. Propterea incertā voluit de⁹ nobis eē horā mortis. Primo qdē vt homo viuat puri⁹: qa vt dicit Cyprian⁹. Qua lē te inuenit dns cū vocat: talē pariē te iudicat. de pœ. di. j. nunqd. Stultū autē est viuere in illo statu: in quo qs non vellet mori. Et cū de momēto in momētum hoc posset accidere: rō debet vigere ad pure viuēdum: ꝓpter hmōi incertitudinē. Scd'a ratio vt hō operet cōius: & p cōsequēs vtilius. Si em̄ sciret hō in breui se moriturū: a multis bonis desisteret q̄ cedūt in vtilitatē aliorū: vt sibi soli vacaret qd' tū nō cograueret. Vnde cuidā sancto viro: qū fuit ei reuelata mors inde ad certū tps futura: dictū est ei ab angelo. Age qd' agis: operare qd' operaris: vt refert Grego. in lib. Dialogorę. Tertia rō est: vt conuersetur homo iuma ni⁹. Si em̄ quis sciret se diu victurū, psequeret odia & vindictas & iniurias: & si scirēt hoies se cito morituros: mlti nimis melācholice viuerent: & alios ex hoc amaricarent: & tędiarēt. Primæ duæ rationes sunt. b. Tho. in summa. Debet autē ipsa mors expectari nō solū patiēter: sed lętanter qd' faciebat Pā. ꝓ hoc orans & dicēs. Educ de carcere aīmā meam. Vbi pōt notari triplex causa siue rō: quare mors nō debet timeri sed desiderari, & prima est: qa vita ꝑsenti aia in corpore manet vt in illo loco obscuro tedioso & piculoso cuiusmodi est carcer. Tenebris em̄ inuolui mur ait Iob. c. xxxvij. Miseriis replemur & laboribus. iuxta illud Eccl's. ij. Cūcti dies eius laboribus & curis pleni sunt. Periculis subiacemur mortis criminalis & infernalis sicut q stat in carcere est multoties in periculo vitæ. Propter qd' clamabat apl'us. Infœlix ego hō qs me liberabit de corpe mortis hui⁹? Hęc pā. Pericula inferni iuenerunt me. Scd'a rō mortē lętāter expectādi est: ꝓpter pleniorem & acutiorē diuinor⁹ et dei laudationē. Vñ sudit. Vt constituatur noī tuo. Nō em̄ aia cōsitet deo & laudat eū & cōtē plat: vt velit, ꝓp̄ gratuamē corpis. vñ dr. Sap. ix. Corpus qd' corrūpit: aggrauat aiam: & deprimit terrena ihabitatio sensum multa cogitātē. Et, ꝓpter h̄ bea. Andreas pendens in cruce orabat liberari ad hmōi onere. s. corpis: qd' aliqn̄ a contēplatione impediebat, ꝓpter necessaria vitę.

Mors nōlēti timenda triplici ratione

Ro. vii

Tertia est, ꝓpter bonor⁹ consecutionē: Vñ dicit pā. Me expectāt iusti. ſ. in alia vita. Beati aūt mortui: q̄ i dño morit. Apo. xiiij. Si beati ergo oi bono pleni. Et Sen. mors timēda nō est: quā imortalitas aię sequit. Sicut aūt reposita est corona iustitię his q diligūt aduentū dei. ſ. ꝓ mortē. vt dr. ij. ad Timo. iiij. Ita & timere habet de pœna. q q̄si iuit⁹ migrat a sęculo. Vñ cyprian⁹ hoc rephēdēs dicit. Q̄ ꝓposteru q̄q; peruersum est: vt cū volūtatem dñi fieri postulemus: qn̄ vocat & accersit nos de hoc mūdo: nō stati voluntatis ei⁹ impio paream⁹. Obnitimur & reluctamur & pugnacię more seruor⁹: cū tristitia & merore añ ꝓspectū dñicum cū tristitia & merore perducimur: exeuntes istinc necessitatis vinculo nō volūtatis obsequio: & volum⁹ ab eo prędmis cœlestibus honorari ad quē venim⁹. inuitti. xiij. q. ij. q̄ę prępostera. Expectāt debite ipsa mors: si pia præparatio fiat ſm dñi hortamentū dicētis. Lu. xij. Sint lūbi vestri p̄cincti: & lucernę ardentes in manib⁹ vestris: & vos simus hoibus expectātib⁹ dñm suū. Vbi tria possunt notari. Primū est a vitiosis delectationib⁹ abstractio: ibi. Sint lūbi vestri prędicti. In lūbis em̄: est mot⁹ delectatiōis venereę, ꝓpter qd' dicit Iob. xl. Qd' fortitudo ei⁹ scilicet diaboli ē in lūbis ei⁹. Cinctura autē est q̄dā restrictio lūbor⁹ ignās mortificationē delectationis. Scd'm est in opib⁹ feruēs dilectio: ibi. Lucernę ardētes i manib⁹ vr̄is. Lucerna signat mentē siue conscientiam. Ignis ardēs feruens est charitas. iuxta illud Luc. xij. Ignē veni mittere in terrā. Man⁹ sunt opera. Tertiū: ē viua vigilatio: ibi. Et vos similes ho. ex. vigilant em̄ tales: nō solū in prima vigilia: sed in scd'a & tertia: & quouisq; veniat dns. Est em̄ prima vigilia ętas iuuētutis: scd'a virilitatis: tertia senectutis: in qualibet autē ętate debet quilibet vigilare in cohęrēdo bonis operib⁹: & expectādo dñi aduentū. Signāter aūt dicit expectātibus ſ. ꝙ illos q impatiētia moti nolūt expectare: sed ꝓuenire dei aduentū: inferentes sibi ꝓpsis mortē: qd' nullo mō licet neq; ꝓpter quācūq; miseriā vel tribulationē mundi euadēdā: vt fecit Saul & armiger su⁹. ſ. Reg. vlt. Et Cato Romanus dict⁹ Vticēsis. Neq; ꝓpter pcm̄ quodcūq; punitē dū: vt Iudas q laqueo se suspēdit. Act. j. Nec ꝓpter quod cūq; pcm̄ euitādū: vt fecerūt quędam mulieres ne violarētur a quodā tyrāno: vt habet i histo. eccle. Nec propter quācūq; aliā causam: vt expōsse dicit Aug. i. i. de ciui. dei. et xxiij. q. v. si nō licet. Et de hac materia pseni⁹ in scd'a pte in tractatu de homicidio. Vt em̄ dr Eccl'i. xj. Mors & vita a deo sunt. Vñ iferre sibi mortē: est auferre qd' dei, ꝓpriū est. Nā etsi iudex siue rector iuridice occidit in hoc vt dei minister agit: et ideo non male facit. xxiij. q. v. qui malos Nec est cōtra id qd' dr Sap. j. Deus mortē non fecit. Intelligitur em̄ mortē. i. causam mortis: scilicet peccatū. Vnde subdit. Nec lętatur in perditione viuorum.

mors

§. X. SECVNDO VT DICTVM

Moderate fit lugēdi mortui

ē mors aliorū est æquanimiter tolerāda. Et circa hāc q̄dā ex cōpassiōe ē moderate lugēdū. Ex desperatiōe: a nimia tristitia cauēdū. Ex dilectiōe efficacit̄ subueniēdum. Quā tū ad primū dr Eccl'i. xxij. Supra mortuū plora: defecit em lux ei⁹. Vñ & dauid nō solū mortē sibi dilectissimi Ionathę defleuit: sed & mortē Saulis ꝛ inimicissimi: q eū psequebat pro eo q, ieiunauit: vt habet. ij. Reg. ſ. Et de beato Ambrosio legitur: q̄ cum audiebat mortē alicui⁹ sancti viri amare flebat. tum qa p̄cesserat eū ad præmium: tum ga subtractum esset a fidelib⁹ tale auxiliū: cū paucissimi boni reperiātur. & Eccl'i. xxxviij. In mortuum produc lachrymas: & quasi dira passus incipe plorare. Nec est ę̄rio: qd' ait apostolus. ſ. ad Thes. iiij. Nō cōtristemini de dormientibus. i. mortuis: sicut & cęteri qui spem nō habēt. Et illud qd' ait Chryſ. xiij. q. ij. vbicūq; ſ. ij. Vbicūq; sepeliamur: dñi est terra & plenitudo eius. ſm q̄ oportet fieri efficiatur. Lugere aūt & deplorare & lamētari eos: q de hac vita decedunt ex pusillanimitate ꝓtingit. Nam vt dicit Gratianus in. §. immediate seq. Hoc intelligit cum fit per desperationē futurę resurrectiōis: vt pater ex ipsis verbis apostoli. Vel etiā cum inordinate hoc fit: vt a gētilibus clamādo: & lachrymādo: & carnes lacerādo & huiusmodi. Sed pietatis affectu & humanitatis intuitu: mortuos lugere non prohibemur: sicut nonnullos sanctor⁹ alior⁹ exequņs pias lachrymas impēdisse legimus. vt de beato Martino & Dñico & aliis. Secūdo dico q̄ nimia tristitia: ꝓpter mortē cuiuscūq; ē nimia est cauēda. vñ Eccl'i. xxxviij. dr. Ne dederis in tristitia cor tristitia tuū. ſ. nimiā: sed repelle eā a te. Neq; em̄ est conuersio. ſ. ad propter vitā: & huic nihil ꝓderis. ſ. mortuo: & teip̄m pessimabis. mortē a Et paulo superius rationem assignās pessimationis dicit. licuius. A tristitia em̄ festinat mors. ſ. corporis: & cooperit virtutē ſ. animi: & tristitia cordis flectit ceruicē. Et ſm hoc: intelligit dictū Cypriani. xiij. q. ij. q̄ ꝓposterū. videlicet. Nobis q̄ę ipsis minimis & extremis q̄tiēs reuelatū est: q̄ę frequēter atq; manifeste de dei dignatiōe p̄ceptū est: vt cōtestarer assidue: vt publice p̄dicarē fratres nō esse lugēdos accersiōe dñica de sęculo liberato: cū sciamus illos nō amitti sed ꝓmitti. Loquitur em̄ de lugētib⁹ ex desperatione seu cū nimia tristitia. Nec obstat q̄ filn̄ Israel Moysen defunctū plāxerunt. xxx. diеb⁹. Deut. vlt. Nā vt dicit Gratian⁹ xxvj. q. ij. fors non est. Multa permittebanť in veteri testamento illis: tāq̄ imperfectis quæ tpe perfectionis. ſ. gratię ſ. cor. x. eliminata sunt. Oia eriā in figurā ꝓtingebāt illis: quæ nūc cessant. Vnde & christus ꝓsolās viduā lugētē defunctum Demor vnigenitū qui portabať ad sepulcrū dixit. Noli flere. Lute alicu ce. vñ. Possunt aūt assignari decē rationes ꝓpter quas: quis ius non deber & pōt ꝓsolari & nō nimis ꝓtristari. Prima rō est: qa ē nimis deus vult sic. Nō ergo debes ei⁹ resistere voluntati. Vnde dolēdū Aug. Nihil ē qd' de illa aula summi & ętterni nō egrediať: & rō q̄ inuisibilis imperatoris. Et etiā tu petis in oratiōe. fiat vore non. lūtas tua: qa volūtas dei est prima causa oīm rer⁹: nec pōt inueiri ratio: quare sic vult ſm magistrū in. j. senē. placeat igitur homini quicqd placet deo. Et ob hoc qa placet deo: aut Señ. Scd'a ratio est: quia quęlibet creatura est dei. Ad Rom. xiiij. Siue viuim⁹ siue morimur: dñi sumus. Et ideo sicut nō debes tristari: si is qui mutuauit aliquid illud repetit: sic nec de morte ꝓximi tui. Vñ dicit Hier. Nil absit tuum: qui dignatus est recipere ꝓprium. Et Aug. dicit. Qui perfecte diligit deū: nō cōtristatur de morte cuiusq̄. Et Iob. j. Dñs dedit: dñs abstulit &c. Tertia ratio est: quia Roma, statutū est hoib⁹ semel mori. ad Heb. ix. Et Bern̄. dicit sup vij. illud. Proprio filio nō pepercit. Si igitur non pepercit frugulo: nūquid parcet figmētor? Si ergo cōe est hoib⁹ mori: non debes cōtristari si filio tuo accidat illud & Ambro. in lib. de bono mortis. Quid absurdius: vt id qd' scis oībus esse præscriptū: quasi speciale deplores? Quarta ratio est: quia mors liberat hominē a miseriis huius vitæ. Vñ dicit Salomō Eccl's. ij. Cuncti dies eius laboribus al's. doloribus & curuis pleni sunt: nec per nostem quidē mente requiescens. Lazarus mortuus est & gaudeo. Sed in resuscitatione Ioā. xj. eius lachrymatus est per cōpassionē: quia reuocabat eum ad miserias huius vitæ. Vñ dicit Augu. in li. de visitatiōe infirmor⁹. O mors desiderabilis: o mors oīm præsentium malorum finis: o mors labor⁹ clausura & quietis initium. Quis posset cogitare tuarū vtilitates beatitudinū? Nam male mori nō est christianor⁹: quor⁹ mors ē viuere in christo. Et ratio est: qa dicit Pā. Apud te est fons vitæ. Quinta ratio est: quia de⁹ oia nouit: & videt quid est melius ꝓ homine. & ideo ralis moritur: qui se remaneret i vita: faceret mala & esset de reprobādis cum sit de electis. vl' si nō esset de electis: fecisset peius. Vñ dicit Sap. iiij. Rapt⁹ est ne malitia immutaret intellectū eius: aut ne fictio deciperet aniмam illius. Fascinatio em̄ nugacitatis obscurat bona &c. Sexta rō est: qa tua accidia & tristitia tibi nocet. & ei nihil ꝓdest. de quo est exēplū. ij. Reg. xij. vbi dicit: q̄ Dauid

donec filī⁹ su⁹ infirmaret: sitabat in tristitia & plāctu: postmortē vero filn̄ incipit a se excludere tristitiā & plāctū: & posuit se ad comedendū. Et interrogat⁹ quare hoc fecisset. Rndit quia ante mortē ei⁹ forte potuisset impetrare a deo per plāctū suum sanitatē filn̄: qd' nō pōt fieri post mortē.

Septima ratio est: quia nocet tibi talis tristitia. Ideo dicit Eccl'i. xxxviij. Ne dederis in tristitia cor tuū: sed repelle eā a te: & memēto nouissimor⁹. Noli obliuiſci. Neq; em̄ ē reuersio illius: & huic nihil proderis: & teip̄m pessimabis. dum em̄ homo tāta tristitia absorbeť: aim nō habet libere ad orādū, p eo quē luget. Octaua rō est: qa multi sunt qui dānanť, ꝓpter amorē amicor⁹: qa ſm Aug. sup Gen. ad lit. terā. Sepe offendit de⁹: ne offendať amic⁹. Multi em̄ dānantur, ꝓpter filios vel vxores & simul. Et ideo cū hoc sit tibi incertū: an si vixisset filius tuus: ipse fuisset cā dānationis tuæ: ideo non debes tristari. Nona rō est: quia resurget. Vñ apl's. ſ. ad Thes. iiij. Nō contristemini de dormientib⁹: sicut cæterę gētes q̄ spē nō hnt. & xiij. q. ij. q̄ę præposter⁹. & Ambro. Cessabūt lachrymæ meæ &c. Et iō dr. Eccl'i. xxij. Modicū plora sup mortuū. Decima rō est: quia si ipe qui mortu⁹ est: reperit se in bono loco debes lętari: qa orabit tur: vt nr̄i nō obliuiſcāt̄ur: Tertio: mortuis est efficaciter subueniēdū. Vñ Eccl'i. xxxviij. dr. Cōrege corp⁹ illi⁹ scilicet mortui: & nō despicias sepulturā illi⁹. Vñ & Tobi. multū deo placuit i sepeliēdo mortuos. Sed nō min⁹ subueniē dū est aię orādo: & alia bona ꝓ ipa faciendo. Et ad h̄ facit qd' dr. xiij. q. ij. q. diuina. Qui diuina vocatiōe ab hac vita recedūt: cū psalmis tm̄odo & psallētiū vocib⁹ debēt ad sepulcrū deferri. Sufficiat autē: q̄ in spe resurrectiōis christianor⁹: corporib⁹ famulatus diuinor⁹ impēdit cāricor⁹.

Mortuis ē subueniendum.

§. XI. TERTIVM PRINCIPALE

q̄ mors est frequēter memorāda. Vñ dicit Eccl'i. xxxviij. in persona mortui. Memor esto iudicij mei (ſ. mortis) sic enim erit & tuum: mihi heri & tibi hodie. Hinc & Plato. Summa sapientia est: meditatio mortis. Valet em̄ ad multa huiusmodi recordatio: ꝓpter qd' dicit. Eccl's. vij. Melꝛ est ire ad domū luctus: q̄ ad domū cōuiuij. In illa em̄ finis cūctorū admonetur hominū: & viues cogitat quid futurus sit. Et primo quidem valer: ad mūdi contemptum. Iuxta illud Hierony. ad Paulinū. Facile contēnit omnia: q sem per cogitat se esse moriturū. Contēnit sane memorās mortem carnis delicias: cum sit a vermibus cōsumenda. Iuxta illud Eccl'i. x. Cum moriet⁹ homo: hæreditabit serpentes & bestias & vermes. Cōtēnit mūdi honorificentias: quia vt dicit Pā. Cum interierit (scilicet homo) non sumet oia: nec q̄ descendet cum eo gloria dom⁹ eius. Vnde & Basilius ad reprimendum motum elationis & gloriæ: cū in diebus ꝓfessionis in pontificalib⁹ eēt ornatus: ordinauit aliquē ex suis familiaribus sibi debere dicere. Pater iube pfici sepulcrum tuum: quia nescis quando moriturus es. Cōtēnit talis mundi diuitias: cum ex eis nihil valeat portare. Iuxta illud Iob. Diues cum dormierit nihil secū asseret: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Sed o: valet mortis recordatio ad labores sustinendū. Iob. iij. Quasi effodientes thesaurum: gaudentq; vehementer cū inuenerint sepulcrū. Effodientes thesaurū multū laborāt: vt inuentāt ipm quē sitime desiderāt. Et quia antiqui in sepulcris suis faciebāt thesauros absc̄dere: ideo tales effodientes cū inueniūt sepulcrū gaudent: nihil curantes de labore: sperātes q̄ citissime ad thesaurū quā optabāt puenire vtso sepulcro. Sic desiderātes thesaurū supernæ vitæ: cū considerāt q̄ per mortē cito ipm cōsequunť: fortiores reddūtur ad labores & passiones: intelligētes illud apl'i. ad Ro. viij. Nō sunt ꝓdignæ passiones hui⁹ tpis: ad futurā gloriā q̄ reuelabit in nobis. Hinc & Aug. in sermone. Quicqd sęuit pro noie christi: si vinci pōt tolerabile est: si vinci nō pōt migrare hinc faciat: non aufert, sed accelerat ipsam requiem: ipsam dulcedinē: quæ cū venerit sine fine erit. Valet tertio ad pcm̄ cauēdū. vt dr Eccl'i. vij. In oīb⁹ operibus tuis memorare nouissima tua: & in ętternū nō peccabis. Sicut econuerso dicitur Threñ. j. Sordes ei⁹ in pedib⁹ eius, sordes peccator⁹ ei⁹. ſ. aīmæ in pedibus. ſ. affectuū. Nec est recordata finis sui. Cum enim quis considerat mortē: delectationē oēm peccati deficere sentit. Et cū punitionē audit: dicēte dño Apoc. xviij. Quātum glorificauit se & in delicijs fuit: tantū date ei tormen-

Memoria mortis valet.

Iob. xxvij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Figura perpulcra.

ſum & luſtū: cauet ſibi a pctō. Et ad hoc Ioan. Damaſ. ponit talē ſimilitudinē. Quidā dum a facie vnicornis: ne ab eo deuoraretur velocius fugeret: in quoddam baratrū magnum cecidit. Dū aūt caderet manibus arbuſculā quandā apprehendit: & in baſi quadam lubrica & inſtabili pedes fixit. Reſpiciens vero vidit duos mures: vnū albū & alterum nigrū inceſſanter radicē arbuſculæ quā apprehenderat corrodentes: & tam prope erat vt ipſam abſcinderent. In fundo autem baratri vidit draconē terribilē ſpirantem ignē: & aperto ore ipm deuorare cupientem. Super baſem vero: vbi comitantē tenebat vidit quatuor aſpidum capita inde prodeuntium. Eleuans autē oculos vidit exiguum mellis de ramis illi⁹ arbuſculæ exire: oblituſq; periculi in quo vndiq; poſitus erat ſeipſum dulcedini illius modici mellis totū dedit. Quis igitur hominē iſtum nō iudicaret inſanū qui ita attendit ad illud modicū delectationis habendū: cp tam multiplicis periculi obliuiſcit: tāq; cœcus eſſet ac ipm nō videret. Et ideo orabat pē. dicēs, Illumina oculos meos ne vnq; obdor. in morte. i. in cōſideratione & memoria mortis. Ne quādo dicat inimicus meus. ſ. diabolus: p̄ualui aduerſus eum. ſ. p ptm. Vnicornis igit mortis tenet figurā: quæ hoies ſemper ꝓſequit & apprehendere cupit. Vñ dicit. Iob. xxxix. Nūquid voletrhinoceros ſeruire tibi. Rhinoceros ē vnicornis: & iſte nō vult alicui ſeruire: qa mors nemini vult ſubijci vel parcere: ita vt elephantem etiam cornu in vētrem figens interimat: qa ſcilicet mors: quēcūq; virtute vel ſciētia vel ptāte magnū interemit. Baratrū ſiue foſſatū mūdus eſt: oibus malis plenus. Arbuſcula vnuſcuiuſq; eſt vita: quę per horas dieī & noctis quaſi per murem album & nigrum inceſſanter conſumitur & inciſioni appropinquat. Baſis quatuor aſpidū corp⁹ eſt ex quatuor elementis cōpoſitū: quib⁹ in ordinatis corpis cōpago diſſoluit. Draco terribilis: eſt infern⁹ cūctos deuorare cupiēs. Dulcedo ramuſculi mellea: eſt delectatio fallax mūdi: p quā hō ſeducit ne ſuū periculum intueatur. Et ſic dū mundi delectationib⁹ vacat: & ſe moriturū nō cōſiderat: cōſumpta radice arbuſculę & baſe deſtructa: in foſſatū cadit: & ibi deſideriū ptōr peribit. Sed dū mortē bene recogitat propinquā mel dimittit delectatiōis mūdanę: & ptm & periculu euadit. Et ideo dicitur Eccl. xxxvij. Memēto nouiſſimorum tuor & noli obliuiſci. Et ſic pōt intelligi illud a ſaluatore noſtro parabolice dictum. Recūbe in nouiſſimo loco. Luce. xiiij. ideſt requieſce in conſideratione mortis.

§. XII. NOTA QVOD TRIPLEX

eſt mors ſpiritualis: ſcilicet

¶ Mors criminalis in defectionis.

¶ Mors clauſtralis conuerſationis.

¶ Mors infernalis cruciationis.

De mor te criminali.

Quātū ad primū dicit Ezechie. xviij. Anima quę peccauerit ipa morietur. Per peccatū homo occidit aiam ſuam. Vbi nota: q̄ peccator aſſimilatur mortuo ꝓpter tria. ſ. primo propter cōſimilē delectum: ꝓpter ſimilē effectum: ꝓpter cōſimilē aſpectū. De primo moriēte corpore: talis eſt proceſſus in deficiendo. Primo corp⁹ diſtēperat & diſcraſiatur. Sed o infirmat. Tertio morit. Quarto: portat extra domum. Quinto ſepelitur. Sexto a vermibus cōſumitur. Iſto modo anima primo diſtēperat & diſcraſiatur: per tēperationē & cogitationem de peccato. Secūdo, infirmatur: p comitantē delectationem. Tertio moritur: per cōſenſum. Quarto aſportatur & elōgatur ab hominibus: per culpæ ſue abominationē & diffamationē apud homines. Quinto ſepelitur: per malam conſuetudinem. Similiter eī terra vel lapis ſuperpoſitus onerat & opprimit corp⁹: vt nō reſurgat etiam ſi poſſit. Ita mala conſuetudo: quę eſt quædam moles grauiſſima: opprimens & incitans hoiem ad peccandū. Vñ Aug. viij. lib. confeſ. c. v. Lex peccati eſt violentia cōſuetudo: quare trahit & tenet etiā inuit⁹ animus: eo merito quo in eam volens illabitur. Et in eodē libro loquens de ſtatu peccati ante baptiſmū ſuū ait. Suſpirabam inquit ligatus non ferro alieno: ſed mea ferrea voluntate. Velle meū tenebat inimicus: & inde mihi catenā fecerat. Coſtrinxerat me: quippe ex voluntate peruerſa facta libido: & dum ſeruitur libidini facta eſt ꝓſuetudo: & dū cōſuetudini non reſiſtitur facta eſt neceſſitas. hęc Aug. & hęc cō ſuetudo peccandi cōparat ſepulturæ Lazari: ꝓm eundē in

Peccator aſſimilatur mortuo propter tria.

ſermone dñi in mōte lib. ſ. c. xiij. Et ſicut videtis iſtis maximis & nobilibus: ſiūt ſepulcra honeſtiſſima de marmore vel de alīs lapidib⁹ honeſtis ſeu lignis cum picturis & figuris: quę ſimul ornāt & honorant. Ita iſtis magnis & potentib⁹ mortuis per peccatum faciūt adulatores ſepulcra dealbata & depicta. i. palliantes & ornantes & excuſantes: immo commēdātes peccata porētum. Quia laudatur peccator in deſideriis aiæ ſuæ: & iniquus benedicit. Et iſti videntur eos honorare & ornare: & ita faciunt: ſed tū ſimul cū hoc onerant & opprimūt miſeros: vt nō reſurgant per pœnitentiā de peccatis. Vñ multū notat Greg. iiij. moral. c. lxxv. & lxxvj. ꝙ chriſtus tres mortuos ſuſcitauit: puellā in domo: iuuenem in porta. Lazarum i ſepulcro. Quartū vero mortuū: diſcipulo nūciāre cognouit: ſed eū nō ſuſcitat: quia valde difficile eſt: vt is quē poſt vſum male conſuetudinis: etiā adultimū adulantiū lingue: excipiūt a mētis ſuę morte reuocetur: de quo etiam bene dicit. Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos. Mortui enim mortuos ſepeliunt: cū pctores pctōrē fauorib⁹ præmunt: erat aūt Lazarus mortuus: ſed nō ſepultus a mortuis: ſed a fidelib⁹ mulieribus. Sexto: corpus mortuum a vermib⁹ cōſumitur: & mēs priuata vita gr̄æ a verme cōſciētię deſperatiōis & finalis ipœnitētię. corrodit & mordet. Sic ergo cōueniēter ptm dicit mors, ꝓpter cōſimilē defectū vel, pceſſum defi ciēdi: ſic em intrat in animam: ſicut mors in corpus. Ro. v. Peccatū intrauit in mūdū: & per ptm mors. Secūdo ponitur ptm mors: ꝓpter conſimilē effectū. Mors nāq; facit corp⁹ rigidū & frigidū & fœtidū: putridū & horridū: terræū atq; pōderoſum. Iſto mō ptm mortale: facit aiam rigidā & ſuperbā & inobedientē ad deū. Prouer. xvij. Cum obſecrationibus loquit pauper: & diues. i. ſuperb⁹ effabit rigide. Frigidū p inuidiā quā vocat ꝓpheta malitiā. Hiez. vj. Sicut frigidā facit ciſterna aquā ſuā: ſic frigidam facit animā malitia ſua. Fœtidā per luxuriam. Eſaię. xxxiij. Decadauerib⁹ eor aſcēdet fœtor. Putridā per gulæ immoderantiam: per quā ſenſus & ratio ſopiuntur & ſepeliūtur: & homo in aſinū cōmutat. Hiere. xxij. Sepultura aſini ſepelietur putrefactus & ꝓiectus. Terrena per auaritiam quæ nihil ſapit niſi terrena. vt dicat tali aiæ: ſicut talpæ dixit natura: & ſerpēti dixit deus. Geñ. iij. Terrā comedes cūctis diebꝰ vitæ tuæ. Pigrā p accidiā: quæ nihil boni operatur. Prouer. xiij. Vult & nō vult piger. Et ſic cōueniēter ptm vocatur mors: ꝓpter cōſimilē effectū. Ro. vñ. Ptm vt appareat ptm: p bonū mihi operatū eſt mortē: vt fiat ſupra modū peccās ptm p mandatū. Tertio: ꝓpter cōſimilem aſpectū. Qa rūcumq; em homo fuerit amabilis: pulcher & delicatus: ſtatim poſt mortem erit horribilis: turpis & abominabilis: & a cōione hoīm ſeparandus. Sic aīa: ante peccatum pulcherrima & formoſa eſſe videtur: iuxta illud Cant. iij. Tota pulcra es amica mea: & macula non eſt in te. Sed per ptm ſpoliatur gratuitis: & vulneratur naturalib⁹: fit fœtida & abominabilis corā deo: vt dicat illud Ezech. xvi. Ad omne caput vitæ ædificaſti ſignū proſtitutiōis tuę: & abominabilē feciſti decorē tuū. Et tūc per peccatū anima miſera ſeparatur a cōmunione fidelium: & ab amicitia dei & angelor bonor. Prouer. xiij. Miſeros facit ppl⁹ ptm. Fauiſſim⁹ operarius eſt ille: qui difficilimis laboribus ſe fatigat: & tamen nihil ſtipendij vel mercedis in fine reportat. Quot laboribus & periculis difficilib⁹ ſe exponūt hoies pro peccato: iſti pro voluptatibus: illi p cupiditatibus: iſti ꝓ vanitatib⁹: inexplicabile eſt dicere. Et quod erit ſtipendium: certe mortis ſupplicij. & infernale ſuſpēdiū. Roma. vi. Stipēdia peccati mors. Et ideo poſtq; Salomon præmiſit Sapi. i. Nolite zelare mortem in errore vitę veſtræ: ſignanter adiunxit. Neq; acquiratis perditionē in operib⁹ manuum veſtrarum: quaſi di. Nullum aliud lucrum habebitis p peccatū. Et quia manus eſt organum organorum hominis: ſicut dicitur. iij. de anima ideo male operatiōes quæcūq; homo poteſt exercere per opera manuum ſuarum prohibentur.

Mūdus eſt barathrum.

Luc. ix. & Mat. viij.

Peccatū mortī cōparatur.

§ XIII. QVANTVM AD SECVN

dū. Sācta religio figuratiue vocat mors. Vnde vulgariter regulares dicūtur mortui: & ſeculares viuētes: tñ malus ſeculari: eſt vere mortuus: & bonus regularis vere viuens. Nā malo ſeculari dicit Apoc. iij. Nomē habes q̄ viuas: et mortuus es. Et de ſanctis dr. ij. Cor. v. Quaſi moriētes: ecce viuimꝰ.

Religio

assimilatur

lazaro.

ecce viuimus. Mortui aūt ſunt pctōres viuētes autem deo in chriſto Ieſu. Quare aūt religioſi mortui dicantur: poſſunt aliquæ cōgruitates adduci. Primo enim tāq; moriturus condit teſtamētū ſuum in quo legat aiam deo: corpus tumulto: facultates habitas & habēdas reſignat mūdo. Executores aūt iſtius teſtamēti cōſtituit ꝑlatos ſuos: quorū cuſtodiæ: tā corp⁹ ſuū q̄ animā tradit. Item moriturus incipit amittere calorē ſuū naturalē: poſtea vſum ſenſuum exteriorum: ſicut viſus. auditus: & huiuſmodi. Tādē vltimo morum ſuum ꝓpriū: ita q̄ ſi moueri debeat de loco ad locum: oportet q̄ hoc fiat p aliquos, non p ſeipſum: pannus ei tribuit breuis & incerta mēſura: & ſic finaliter abſcōditur in ſepulcro. Iſto modo moraliter ingrediēs religionē. Primo amittit oēm calorē naturalē: hoc eſt oēm amorem carnalem & mūdialem amicorum & parentū: quo poſſit a mūdi cōtēptu & ſcta cōtēplatiōe retardari. Sed o amittit quaſi vſum ſenſuū exteriorū: p honeſtā & religioſā cuſtodiā videlicet viſus: auditꝰ: tactꝰ &c. Tertio pdit cōſi loca: p ſil⁹ tuū locis & tribus cōueniēter ſeruatū. Silētiū nāq; nutuat ad mētis refectionē & gratiā cōſequēdā. In cuius figura Zacharias mutus genuit Ioānē. i. gratiā. Luce. i. Quarto pdit morū, ꝓpriū videlicet volūtatem: qa niſi q̄ ſe mouet aut alio vadit: niſi p obediētiā vel licētiā ꝑlatorū. Quinto ſibi tribuitur pānus modicus: & habitus⁹ alis ad neceſſitatē nō ad ſuperfluitatē. Et ſexto tādē abſconditur in claſtro cōſi in ſepulcro ſuo: ne p ſeculi tumultus a ſanctis occupationibus pertu berur. Vñ iſtis mortuis dicitur. Col. iij. Mortui em eſtis: & vita veſtra abſcondita eſt cum chriſto.

Demorte infernali.

§. XIIII. QVANTVM AD TERtiū, dico q̄ tertia mors eſt infernalis cruciatiōis. Et hæc eſt ecōuerſo deteſtāda. de qua pē. Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos. Ouis eſt ſtolidiſſimū pecus: & iter alias cōditiōes hoc habet: q̄ ſi ſit i domo accēſa, nullo mō exit ab igne: ſed magis ingerit ſe igni. Sic dānati in iſerno: ſic effecti ſunt ſtolidi: & p malitiā obſtinati q̄ de inferno: qui eſt eis quaſi dom⁹ accenſa nūq; exibūt. Et hęc eſt mors ſeciūda. Apoc. ij. de qua i pē. Mors pctōr peſſima. Huic cōtraria⁊ vita æterna. De qua loquēs Ambr. ita dicit. Ibi eſt vita ſine morte: dies ſine nocte: gaudiū ſine merore: tranquillitas ſine labore: fortitudo ſine debilitate: rectitudo ſine peruerſitate: pulcritudo ſine deformitate: veritas ſine falſitate: charitas ſine inuidia: fœlicitas ſine miſeria. Itē querit: vtrū ſit licitū ab aliquo moriēte: reorare q̄ reuelet ei ſtatū ſuū poſt mortē? Rndit de hoc beat. Tho. in quadā qſtiōe de quodlibetis. Qd cū pctm ſit p̄ naturā: vt paret p Damaſ. in. ij. lib. Requirere impletionē naturalis deſiderij non eſt ptm: niſi aliqua inordinatio adſit. ſicut patet in ſumptione cibi & potꝰ: hic autē naturaliter ſcire deſiderat. Vnde ſi requirat alicuius rei notitiam, nō eſt ptm: niſi forte p accidēs: hoc eſt p aliquā inordinationē adiūctā: pura ſi per ſtudium alicuius ſciētię aliquis impediatur ab officio pdicatiōis debitæ: vt ꝓpter ſtudiū geometriæ: aut etiā ſi quis iquirat aliquid cognoſcere ſuperbe & preſumptuoſe: aut ſi qua alia inordinatio circa hoc cōtingat. Nulla autem inordinatio in hac inquiſitione videt. ſiquis inquirat a moriente cognoſcere ſtatū eius poſt mortē: ſubiūgendo tamē hoc diuino iudicio. Vnde nulla ratio eſt videtur quare debeat dici hoc eſſe peccatū: niſi forte ex dubitatione fidei de futuro ſtatu quaſi dubitando inquirat.

Regrere ab aliq̄ vt reueſtatū ſuū poſt mortē an ſit licitum.

Tria genera.

¶ Primū eſt dæmoniorū infeſtatio. ibi. Circundabunt te.

¶ Secundum: eſt propinquorum moleſtatio. ibi: & coangustabunt te.

¶ Tertium: eſt ſenſuum fatigatio. ibi. & ad terram proſternent te.

nus bellātium.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Greg. in Homel. ipſi⁹ euāgelii: q̄ diabol⁹ ꝑcipue aggredit hominē in fine grauiſſime & aſturiſſime tēpt⁹: ſcies plus tp⁹ nō ſibi reſtare ad ſeducēdū. Et in hui⁹ figurā dixit dñs antiquo ſerpēti. Tu inſidiaberis calcaneo eī⁹. ſ. creatura rōnalis: cui⁹ calcaneus corporalis eſt extremitas corporis finē vitę deſignās. Et ſicut ſerpens in cauda dicit habere venenū: ita in fine hois: tentatiōes oīs malitiæ ſuggerunt hincinde. Adipē ſuū cōcludūt quia abū dātē malitiā ſuā in aiam includere quærūt. Os eor loquitur ſuperbiā: dū videlicet de iſidelitate vel de deſperationis crudelitate: vel de cōfeſſionis taciturnitate moriēm tentāt quæ oīa ad ſuperbiā pertinēt. Cū em ſciat: quia ſine fide impoſſibile eſt placere deo. Heb. xj. Et dubius in fide ſit infidelis. extra de hęre. dubius. Ideo ad dubitandum de fide conatur inducere. Sed dicit Apoca. ij. Eſto fidelis vſq; ad morrē. ſ. inclusiue & dabo tibi coronā vitæ. Vnde legitur de quodā magno doctore q̄ cū eſſet in extremis cōſtitutus: diabolus aduenięs ſuggerēdo: cæpit alloqui mentē eī⁹: & quęrere ꝺd ipe crederet. Rndit aūt ille cogitationi talis: ſe credere qđ credebat eccl̄ia. Et vlterius ille q̄ſiuit quid eccleſia crederet. & reſpōdet articulos qui in ſymbolo cōtinētur. ſ. deū trinum & vnū dei filiū: a virgine cōceptū & natum & hmōi. Cui ſubdidit ſuggeſtio diabolica. Nonne philoſophia q̄ ſm rōnē eſt vt didiciſti: docet hoc impoſſibile fore. Et ſic intrās ipſe diſputationem ſup hmōi: exiſtimās ꝓpria virtute rōnis illā expellere: in incredulitatē incidit & mortuus eſt. Inde ad paucū rēpus alius doctor confirmatus ad mortē: cui apparēs predictus mortuꝰ: quia ſibi familiaris & norꝰ interrogauit de fide ſua. ne forte erraret. Cui ille reſpondit. Credo: quod credit ſancta mater eccleſia. Et ille. Quid credit eccleſia? Rndit infirmꝰ. id quod ego credo. At ille iterū inquit: & tu quid credis? Rndit idē quod prius. ſ. q̄d credit eccleſia. Et ſic pluries interrogando: nunq̄ potuit eū de prædictis terminis educere: nec in deſperationē ponere: propter q̄ demū ille mortuus exclamans dixit. Heu mihi quare nō ſic feci in infirmitate mea vltima: volui diſputare cū diabolo: confidēs ex ſuperbia mea de ꝓprio ingenio: ex quo ſuccubui de fide dubitans: & ꝓpter hoc eternaliter dānatus ſum. Ponūr autem & iſti inimici dęmones aliā obſidionem & vallū. ſ. deſperationis: & certe periculoſa eſt deſperatio: vt dicit. ħ. Reg. ħ. immo nil periculoſius & ideo per maxime de deſperatione tentat. Quod etiā fecit erga beatū Perū. Nam vt habetur in eius legenda: in graui infirmitate cōſtituto ſuperuenit ſibi tentatio deſperationis de ſua ſalute conſiderans ſe in multa negligentia deo ſeruiſſe: & ſe nil quaſi boni feciſſe: vnde tm̄ præmium gloriæ recipere deberet. ſed illuſtrat⁹ a deo reſpondit tentatori. Fateor me nil feciſſe dignum tanto præmio: ſed chriſtꝰ dei filius duplici rōne illud obtinet. ſ. merito paſſionis: & ratione hęreditariæ ſucceſſiōis: qa naturalis filius deī: ipe vna rōne cōtētus eſt ipm poſſidere. ſ. inquantū filius: merito aūt paſſionis ſpero mihi certitudinaliter velle alargiri. Sicq; confuſus eſt inimicus: & nō p̄ualuit cōtra eum: ſicut contra Cain qui dixit: maior eſt miquitas mea q̄ vt veniā merear. Geñ. iij. Et ſicut Iudas: qui laqueo ſe ſuſpēdit. Aliquos inducit ad taciturnitatem cōfeſſionis alicuius peccati: vel ad nō reſtituēdum. Taciturnitas aūt talis ex ſuperbia oritur: vt dicit de pœni. d. i. quis aliq̄n. §. taciturnitas. Vnde in vitis patrum legit: q̄ cuidā ꝓbo religioſo in infirmitate cōſtituto: apparuerunt duo dæmones in forma angelor bonorum dicētes ſe miſſos a deo. vt portarēt animā eius ad cęlū: ſed ita grauē reperiebant q̄ nō poſſent deferre. Nihilomin⁹ dabant ſibi modū ad alleuandū peccata ſua: videlicet vt exinde teneret ſilētium firmiſſimum. Quibus recedētibus illis nulli loquebatur nec reſpondebat. Quod perpendēs quidam ſanctus vir & expertus viſitans eū cœpit admonere: ne pmitteret ſe dęcipi a diabolo: qui ſe aliq̄n tranſformat in angelum

Deſperatione nil periculoſi⁹.

Exēplū ex vitis patrū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lucis. Ex cuius verbis illuminatus locutus est: & reuelauit quomodo sibi apparuerant illi duo: & quid dixerāt: & q postea recordatus fuerat de quodam peccato mortali cōmisso in sæculo: de quo nūq; cōfessus fuerat ex obliuione quod subito confessus est: ac sic fuisset dānatus: & sic decrete sunt inimicoꝝ insidiæ. Sic igit circūdabūt te inimici tui: vallo tēptationum in fine. Nā & ad christū accessit in cruce pendentē: sicut ipse ait Ioan. xiiij. Venit em ideſt veniet princeps mundi huius ideſt diabolus: & in me non habet quicq; s. peccati. Sed & beatus Martinus cū ipsum vidisset in extremis constitutus, ait. Quid hic adstas cruēta bestia &c. Quāuis ergo graues sint eius tentationes: tamen qui recte viuit & verū membrum christi est: ipse qui caput est nostrum pro eius pugnat & vincit: sicut & ipse ait. Confidite quia vici mundum. i. peccata & tentationes mundi. Io. xvj.

§. II. QVANTVM AD SECVNDŪ.

Quō cōsanguinei bellant cōtra moriētes.

Aliud genus bellātiū inimicoꝝ: est multitudo consanguineoꝝ: de quib⁹ dicit Mich. vij. Inimici hois domestici eius. i. consanguinei: & illi multum coangustant. Primo qdē: qa durū est: sibi deserere filios & vxorē & alios quos inordinate diligit. Vñ Augu. de ſerō pœnitēte ait. Quem morb⁹ vrget: & pœna terret: ad verā vitā venit satisfactionē: maxime cū filꝰ quos illicite dilexit sint pītes: & vxor & mūdus ad se vocet. de pœni. dist. vij. nullus. Et frequēter ex inordinato amore filioꝝ: potius volūt perdere aiam q̄ aliena restituere ne pauperes remaneāt. Vnde de quodam

Historia vsurariorū.

vsurario legit i infirmitate cōstituto: q̄ cū filꝰ pluraderēt ad restituēdum. Ille rūdit: q̄ si hoc ageret ad hospitale eos ire oporteret. Moritꝰ igit sine restitutione facta: post mortē vnus filꝰ tōtā partē sibi cōtingētē restituit: & dei seruitio se mācipauit. Alter vero retinuit suā partē mūdanis dedit⁹: & inde ad modicū mortuus est. Quadā autē die cum oraret ille qui restituerat: vidit terrā apertam: & in centro ignē infernalē, ibiq; iacere filiū sup patrē, alterq; alterum maledicere: pater filiū eo q̄ amore eius illicite acquisierat nec satisfecerat. Filius patrē: eo q̄ talia male ablata sibi dimiserat. Coāgustāt tales inimici domestrei morientem in quārum vnus quærit sibi legari tm: alius tm: & tota eorū solicitudo est de lana, nō de aia. Aliq̄n etiā incipiunt eua cuare capsas: quod videns infirmus nō parū angustiatur: & de euentu familiæ suæ. Coāgustāt aliq̄n: quia volentem de suis disponere nō pmittūt: nec ad eum ingredi dātum religiosum: ne forte faceret sibi cōfictiam de restitutiōe: vel eleemosynis pauperib⁹ dādis: decipiūt eum dicētes: cito sanandū: cum tū sit periculū. Medicus etiā qui vt domesticus assumitur: nō ſeruat præceptū ecclesiæ. de pœni. & remiſ. cū infirmitas: quia nō admonet primo vt mittat pro cōfessore. Et ideo bene dicit Hie. ix. Vnusquisq; se a proximo suo custodiat: & in omni fratre suo nō habeat fiduciam: quia omnis frater supplātās supplantabit &c.

§. III. QVANTVM AD TERTIŪ.

De sensuū satigatiōe.

Tertium, inimici nostri domestici sunt sensus nostri figurati: p quoꝝ fratres diuitis epulonis: de qb⁹ Pſ. lvij. Eripe me de inimicis meis deus me⁹. Vtiq; inimici nostri sunt: qui furantur præciosissima. s. animā Threñ. iij. Oculus meus deprædatus est aiam meam: & sic de alijs. Isti autē cū organis suis laborāt & paulatim deficiunt: & ita animā defatigāt vt vix valeat infirmus aliquid de salute cogitare: sed quo modo possit sanari & habere gustū ciboꝝ & hmōi. Vnde Pſ. vj. Nō est in morte qui memor sit tui. Deum: ad terram ꝓsternūt dolores ipi corporis. Et sicut arbor magna: quæ habet plures radices in terra multū defixas: cū per fēcurim incidit⁹: magno impetu ꝓsternit ad terrā. Ita cum anima separat a corpore per fecurim mortis: cū extrahere habeat oēs potētias & vitā ab organis corporis: fit hoc cū maxima violētia & dolore: & ꝑcipue in peccatorib⁹. Vñ Eccl. xli. dī. O mors q̄ amara est memoria tua: hoi pacem habenti in substātijs suis viro quieto &c. Sed electos suos in hmōi bello humoꝝ: ad sciuicē bellātiū deus mirabiliter cōsolatur. Vnde Grego. in. iiij. Dial. dicit. Iusti aliq̄n in morte sua sētiꝝ: præcedētiū visiones aspiciūt: ne ipsam mortis sue pœnalem sentētiam ptimescāt: & sine dolore & formidinis fatigatiōe soluant. Et aliq̄n sanctos eis apparētes aspiciūt. Exemplum de presbytero qui dixit sorori. Tolle igniculū: adhuc foculus est: cui apparuerūt apli Petrus & Paulus. c. xij. in. iij. Dial. Aliq̄n angelos vidēt. exemplum in Stephano. c. xxix. i eo. lib. iij. Et de beato Nicolao cpō. Aliq̄n videntur virginē Mariā. Exēplum de Musa. c. xxvij. lib. iij. Aliq̄n dñm nrm Iesum christū. exēplū de Tharsilla. c. xvj. eo. lib. iij. Aliq̄n sentiūtur cœlestes melodiæ: & odor sentit & lux videt: sicut in seruulo paralytico. c. xv. eo. lib. iij. Econtrario: mali in morte vident dæmones cum magno ipetu & violentia extrahētes aiam de corpore vel deuorātes: sicut habet in vitis patrū. & in. iij. Dial. de hīta mira hypocrita: qui dixit se paulatim absorberi a dracone &c. Memorare ergo istud primum nouissimum.

§. IIII. SECVNDVM NOVISSIMŪ.

De secundo nouissimo.

Aliq̄ sepatē ē ante deū pītatio: vt ei dicit apls ad Heb. ix. Statutū est hoib⁹ semel mori: & post hoc iudiciū: iudiciū. s. particulare discussiōis de aia q̄ ei pītat. Vñ pſ. Deus iudiciū tuum regi da. i. o deus pater da. i. dabis iudicium. s. discussionis & examinationis. regi. s. christo qui est rex regū & dñs dnantiū. Et infra. Iudicare. i. ad iudicā dū populū tuū in iustitia. Ante ipm oportet nos pītari. iuxta illud apli Rom. xiiij. Oēs stabim⁹ ante tribunal iudicis christi. Et. ij. Cor. v. Omes nos manifestari oportet ante tribunal christi. Et quia vt dicit Greg. Qualis quisq; hinc egreditur talis in iudicio præsentabit. dist. xxv. qualis. Ideo vt dicit sapiēs. Eccl. xviij. Ante iudicium para iustitiā. i. opera iusta cū qb⁹ cōpareas. Nā oia alia te deserūt: nisi opera tua. Apoc. xiiij. Opera illoꝝ. s. mortuoꝝ sequūtur illos. Vnde Iob. damas. circa hoc ponit simile talem. Fuit qdā habēs tres amicos: vnū diligebat plus q̄ se: aliū sicut se: tertiū minus se: & satis parū. Hic cū fuisset citatus a dño suo ad rādēdū in curia sup factis suis: vū sibi periculū mortis imminebat: accessit ad primū: rogās vt cū eo iret & eū iuuaret. q rūdit se nō posse, ppter alias occupationes: tū propter amicitiā suā si iniam mortis acciperet: daret ei saccū cilicinū ad eū inuoluēdū. Ad alīū accedēs ꝑ simili causā: eadē ille se excusauit: sed tū, ppter amicitiā eum associaret vsq; ad curiā. Ad tertiū accedēs cū verecūdia & confusione: q̄ parū dilexerat: rogauit similiter vt eū associaret. Cui ille. Licet parum mihi dilectionis ostēderis: nihilominꝰ nō te deserere: sed ad iudicē tecū volo venire & ꝑ te loqui. Hō huc significat quēlibet pctōrē: q̄ habet tres amicos: mū dū quē diligit magis q̄ se. i. salutē suā: cōsanguineos q̄s diligit vt se: & aliqua bona opera: q̄ tū parua sunt: & cū modica affectiōe facta. Cū aūt citatur p mortē a dño: & multū habet timere de sua dāda: vtiq; mūd⁹ nimis amat⁹ ab ipō nō comitatur eū: sed dat sibi ꝑ cadauere cooperiēdo sacco vilem. Cōsanguinei etiā nō vadūt ad iudiciū ad intercedēdū, ꝑ eo: sed associāt vsq; ad ecclesiā sunt⁹. Sed bona opera eū comitārur. & si sunt facta in charitate eum defendūt. Vnde Amb. Nō sunt hois bona: quę secū ferre nō pōt. s. tēporalia. Sola mia comes ē dēm. tor⁹. Cū igit aīa deo presentat exigit rō ab ea. ſm q̄ parabolice habet Matt. xviij. de rege qui voluit rōnem ponere cum seruis suis.

¶ Et primo: ponit rationem de bonis naturalibus.

¶ Secundo: ponit rationem de bonis spiritualibus.

¶ Tertio: ponit rationem de bonis temporalibus.

¶ Quarto: ponit rationē de peccatis admissis & dimissis.

¶ Quinto: ponit rationem de faciendis omissis.

¶ Sexto: ponit rationem de subditis commissis.

Quantū ad primū dicit apls. i. Cor. iij. Quid habes q̄d nō accepisti: q, d. nihil. Ipse em deus te fecit quātū ad corpus: & possedit quātū ad vitę cōseruationē: & creauit quātū ad aiam. Deut. xxxij. Sūt autē bona naturalia figurata per talēta plura vel pauciora cōmissa a dño seruis suis ad lucrificādū: vt habetur parabolice Mat. xxv. nā vni dedit quinq; talēta: alteri duo: alij vnū tm. Et posit certū tps vemiēs: vocauit eos vt rōnē redderēt de lucro. Vnū igit talētum pōt dici esse liberū arbitriū: q. Poib⁹ dat adultis: nisi fatuis qui nō habēt reddere rōnē. Et hoc solo sine sanitate corporis & alijs bonis tpalib⁹ pōt multa facere. s. ad gratiā se ꝑparare si eā nō habet. Et certū est: ſm beatū Tho. in iij. q. nulli eā subtrahit faciēti q̄d in se est: & recepta pōt & debet augmētare. Vñ Eccl. xv. dī. Deus creauit hoiem: & reliquit eū in manu⁹ filij sui. i. ꝑāte arbitrio: posuit ān eū malū & bonū: ad qd voluerit extēdat manū suā. Duo talēta: sūt liberū arbitriū quo ad aiam: & valitudo corporis q̄ a deo dāt. Vñ Pſ. xxvj. Dñs illuminatio mea. i. causa illuminationis

Nota multum dicit.

Compatio defuit.

luminatiōis quo ad aiam & rōnē: & salus mea quo ad corporis sanitate: & certe magnū est istud talētū: qa vt dr Eccli. xxx. Nō est cēsus sup cēsū salutis corporis. Quinq; vero talēta intellectiua acuta ad inuestigandū: & memoratiua tenax ad recordādū: ymaginatiua ad arbitrādum: imaginatiua fortis ad phātasiādū: sensitiua exterior ad exercitandū. Rō igit exigef de intellectiua: si circa vana & curiosa se exercuit: qa tūc demerunt aut circa diuina ꝓcepta: qa tunc lucratus est merita. Vñ Eccl. iij. In pluribus operibus ei⁹ ne fueris curiosus: sed quę tibi præcepit de⁹: illa cogita semper. De memoria inqref, si fuerit occupata ad recolēdū iniurias ob vindictā cōtra illud. Ne memoreris iniuriæ. Leuit. xix. Aut ad recolēdū diuina beneficia. ſm exēplū Esa. lxiij. dicētis Misericordiū dñi recordabor. Tūc em lucrat. De æstimatiua iūcta cū ratione: si se ęstim unt supra se: nā tūc multū ꝑdidit, ad Gal. vj. Qui se existimat aliqd esse: cū nihil sit: ipse se seducit. Sed habēdo rectā ęstimationē de futuro ꝓnio p pœnas cōsequēdo: & principaliter virtute dei multum lucrat. Sic faciebat apls dicēs ad Rom. viij. Existimo q̄ nō sunt cōdigne passiones hui⁹ tpis: ad futurā gloriā: quę reuelabitur in nobis. De imaginatiua cū intellectu iūcta: ad phātasiādū circa scripturaꝝ cōcordātiā. Pſ. xlij. Abyssus abyssum inuocat. Ab altitudine phantasię. i. vetus testamētū vbi est abyssus quasi infinitæ sapiētię: inuocat abyssū noui testamēti: & econuerso: qa vnū reddit testimoniū alteri. Et abyssus cui pater inuocat abyssum penaruꝝ ex testimonio scripturarum: q̄d phātasię altitudo cōcernit: & sic lucrat. De sensitiua exteriori exigef ratio. si vsus est rōnabiliter nō puerīliter. Vñ apls. i. ad Cor. xiij. Nolite pueri effici sensib⁹. sed malitia paruuli estote. i. nō vtēdo ad malitias pctōꝝ. Qui vero duo talenta accepit. s. sanū sensum seu intellectū: & corpus: exigef rō si intellectu & attētiōe fecit opones & audiuit diuina: & si corpus spiritui subiecit per abstinentias moderatas: tū ꝓ m illud Rom. xij. Exhibeatis corpora vra hostiā viuētē: sanctā: deo placētē. Qui vo vnū tm accipit: etiā si illud nō multiplicauerit ꝓparādo se ad gratiā & vtēdo ꝓm eā: vt malus & piger codenabit. Qui vo accepta multiplicauerit: bñ vtendo dicet ei. Euge serue bone & fidelis &c. Mat. xxv. De bonis spūalibus exigef rō: quę vtiq; dātur a deo. i. Cor. xij. Vnicuiq; datur. s. a deo manifestatio spūs ad vtilitatē. Et hæc sunt decē figurata p decē mnas: quas hō nobilis dedit vni ex seruis suis: alteri dās q̄nq; alteri vnā vt negotiarentur eū eis: vt habef Luce. xix. parabolice. Notē ex his sunt gręs gratis datę comunes bonis & malis: quas enūerat apls. i. Cor. xij. Diuisiones gratiarū sunt &c. Decima gra q̄ est oibus vtilior: est gratia gratū faciēs. Hæc dat cuilibet in baptismo: nisi ponat obstaculū. Sed gręs gratis datæ: oēs non dantur simul vni cōiter: sed alicui pauciores: alicui aūt dant oēs simul cū gra gratū faciēte: vt bto Dñico. habuit em sermonē sapiētię. s. ad loquēdū sapide & alte de diuinis. Sermonē scientiæ: ad loquēdū efficaciter de humanis & moralibus. Habuit & fidē. i. quādā certitudinem credēdoꝝ: qd⁹ ostēdit in disputatione cōtra hęreticos: præcipue in charta in ignē missa & illesa. Gratia sanitatum ei tio gratia ratio virtutū i eo refulsit. i. insignium miraculoꝝ: vt resuscitatio mortuoꝝ. Prophetia se habere ostendit reuelatione occultoꝝ: vt de cōuersione cuiusdam hæretici deputati ad mortē. Discretio spirituū ei adfuit: in cognoscēdo insidias dęmonū sibi apparētiū. Genus linguarū: & ꝑcipue intelligendo idioma aliorū sibi ignotū. Interpretatio quoq; sermonum in eo fuit ostēsa: q̄ mirabiliter & suauiter exponebat mysteria scripturarū vñ plures libros postillauit. Habuit & gratiā gratū faciētē: vt patet ex sanctitate ei⁹ & operib⁹ virtuosis: de vsu earū exigef rō. Nā qui tm minā vnā recepit. i. gratiā gratū faciētē reddere habet rōnē: nō solū si cōseruauit: sed & si augmētauit p exercitiū vtutū. Propter qd⁹ dicebat apls. ij. ad Cor. vj. Hortamur vos: ne in vacuū gratiā dei recipiatis. In vacuū recipit. i. frustra q̄ in ea se nō exercet. Vñ in illa parabola: quia nō multiplicauit eā qui vnā accepit minā reprehēsus: & ea priuatus fuit: Qui rectpit aliquas ex gratis gratis datis: sed nō oēs: figuratur per eū qui q̄nq; acceperat. Et talis etiā siue partē siue oēs receperit: rōnē redder: quō eis vsus est & quo fine: videlicet si advtilitatē ꝓximoꝝ & honorē dei ꝓpter quę dantur: aut ꝓpter honorē ꝓpriū. j. Pet. iij. dī. Vnusquisq; sicut accepit gratiā in alterutrum illā administrātes: sicut boni dispēsatores multiformis gratiæ dei. Hinc & Augu. i. q. i. ppheta uit dicens. Nō se iactēt: qui forte sine charitate habent sanctū dei munus. i. aliquā gratiam gratis data: sed videant qualē rōnē sint habituri cū deo: qui sanctis nō sanctē vtūtur: vt Saul malus & Balaā prophetā habētes. Bona temporalia sūt diuitiæ: honores: fama & hmōi: quę dātur abūdanter & mediocriter & tenuiter ſm bñplacitū dei. Vt em dicit Amb. de diuite. Qū hanc ingressus es lucē: qū de matris vētre exiisti: quibus facultatibus quęso: quibus substātijs stiparus ingressus es. dist. xlvij. sicut hi. q. d. nullis. Ergo a deo tibi cōcessa sūt: no ad dissipādum vel tibi retinēdū: sed rōnabiliter dispēsandū tibi & alijs. Et de hmōi dispēsatione rō exigef: vt habet parabolice Luc. xvj. de quodā villico: qui diffamatus q̄ dissipasset bona dñi sui: vocatus ab eo ait. Redde rōnē villicationis tuæ. Ad idem facit qd⁹ ait Augu. Hoies qa rōnabiles sancti sūt & de se & de oībus rebus quæ in vsum vitę ꝓsentis acceperūt: rōnē reddituri sunt deo: & ꝓ actuū suoꝝ qualitate recipiēt: aut gloriā aut pœnā. xv. q. i. firmissime tene. §. ex eo aūt. Qui igit tenaces sunt & pauperibus nō subueniunt: male poterunt reddere rōnem: vt dives epulo. Lu. xvj. Et qui ea in vanitatibus: in ludis: in cotiuijs: in pōpis cōsumunt: deterius eis erit: nisi se recognoscāt & doleāt: vt filꝰ ꝓdigus: qui dissipauit oēm substātiā suā viuēdo luxuriose. Lu. xv. sed post ea: ad patrē cū humilitate reuersus est. Pessime aūt rōnem reddere poterūt: qui per fas & nefas acquirūt & retinēt talia: sicut Achan qui furatus regulā aureā & chlamidē, propter hoc lapidatus est, Iosuæ. vij. cap. Quarto: exigef rō de pctis admissis & dimissis. De omni verbo otioso: reddent hoies rōnē in die iudicij. Mat. xij. Non solū vniuersalis: sed & particularis iudicij qd⁹ est per mortē. Est aūt verbū mētale vt cogitatio: vocale vt locutio. manuale vt laborato Et de quolibet horū si fuerit otiosum. i. inutile & itra tuos fum punit. Vnde Micha. ij. Ve vobis qui cogitatis inutile, Et multo magis & strictius: de locutionibus maledicis: detractorijs: mendacijs: piuratorijs: incrationib⁹ & hmōi. Cū aūt hmōi pijssimus deus dimittat reuertēti ad pœnitentiā: & toties quoties exigef rō si ipe ita dimisit odiū offen dētibus eū. Nam si nō dimisit: sed cū odio fraterno migrauit: acerrime confundet & punief. ſm simile iudicē data a Saluatore nro Mat. xviij. de seruo debitore decē milia talētorū: qui cū fuisset oblatus dño suo i ratiocinio faciēdo: & nō habēret vñ redderet: iussisset⁹ dñs eū & vxorē eius & filios: & ex prætio sibi satisfieri: humiliatꝰ ille promittēs satisfactionē dara sibi dilatione: dñs eius dimisit eū liberū & debitū eius. Postmodū seruus ille inuenīs conseruū suū debitorē in centū denarijs: cū ille se humiliaret & peteret dilationē ab eo repetere debitū noluit concedere. sed misit eū in carcerē. Quo audito dñs eius: iterum fecit vocare eū dicens. Serue nequā: omne debitum dimisi tibi &c. demū tradidit eū tortoribꝰ. Dñs ista & rex deus est: debitor decē milia talētoꝝ: est trāsgressor preceptoꝝ: cogitatione: locutione: vel operatione. Exactio seu ingsitio ratiocinij: prima vice est p ispirationē & iternā copūctionē: in qua consideratiōe videt se ꝓtor dignū codēnatiōe: vt scilicet vēdat in seruū diabolo: vt. s. ei subiciat in pœnis. & vxor ei⁹. i. volūtas: & filij. i. affectꝰ sui & sensus. Sed sciēs diuinā pietatē: miam humiliter petit: ꝓponēs in futurum vita comite satisfacere de malis suis. Ad quā cōpunctionē & propositū subito deus liberat a seruitute diaboli: & debitū pctōrū relaxat. Sed ingratus homo de tā immenso beneficio: cū postea recipit aliquā iniuriā a ꝓximo: vel recordat de alia sibi facta: nō vult ignoscere: sed quęrit vindictā. Et pseuerādo in hmōi crudelitate: deus sc. Po vocat. s. per mortē. Et si cū tali indispositiōe ad tribunal christi accedit post maximā cōfusionē tradē tradit tortoribꝰ carceris infernalis. Et ad hoc facit quod dicit Augu. Qui diuini beneficij oblitus: suas vult vindicare iniurias: non solū de ꝓteritis pctis venia nō merebit: sed quæ sibi dimissa fuit sa gaudebat ei imputabuntur ad pœnā. de pœni. dist. iij. q. diuini. Quinto ponit rationem seu exigit de bonis omissis: quæ innumera sunt. Propter quod dicit Pſ. xviij. Delicta quis intelligit. q. d. nullus. Et dicūtur delicta: pctā omissionis: quasi dereliēta. s. bona q̄ fieri debebāt. Et quæ sint ista delicta seu bona omissa: i parte ondit in eo qd⁹ subdit. Ab occultis meis munda me &c. Multa em sunt pcta quæ eo,

Ingratitudo humana.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ sunt nobis ignota & oblita: omittim⁹ de ipsis agere pœ
Delicta nitētia. nā amulta. Multa em̄ sunt: quę etsi in se bona sint & bona intentione facta: ppter aliquā circūstātiā debitā ibi omissam demeritoria sunt. Quis etiā posset intelligere tps omissum: in quo potuit quisq; bona plus agere. De quo inquit Bernar. Omne tps tibi impēsum exigetur a te: qualiter fuerit expēsum. Sexto: erga ꝓximū omittit quis etiā multa quæ debet facere: vt fraternā correctionē. De qua omissiōe Augu. ait. Si neglexeris corrigere: peior: effectus es eo: qui peccauit. Sed de hac materia fraternæ correctionis habes in .ij. par. ti. ix. c. vj. Similiter omittit quis bona exēpla ꝓximo dare: & a specie mali sibi cauere: ppter qđ efficit alteri occasio ruinę. Et ista sunt delicta aliena. de qbus Pā. xvij. dicit. Ab alienis parce seruo tuo. Ab alienis. s. peccatis q̄m sum occasio. Tertio: omittit qs facere plura bona: vt mundū deserere: religionē intrare: & alia opa pfectionis facere ppter amorē suor̄: ne displiceat eis. Propter quod subdit ꝓpheta ibidē. Si mei nō fuerint dñati. s. amici & ꝓpinqui: vel etiā cū ꝓponit quis sensus suos diligēter custodire: ne mors peccati iteret p eos: tract⁹ postea sensualitate omittit illud exequi: & sic sui. s. sensus dñantur ei⁹. Sed tūc qs erit immaculatus vt subdit Pā. Si ab occultis & ab alienis: & suis liber fuerit pctis. Hęc cōuersatio immaculata. s. libera ab oībus mortalibus figurat ꝓ vestē nuptialē: quā qs nō habet in nuptijs ecclię militātis: sed sine ea pñtat añ cōspectū superni iudicis: cū summa sui ꝓfusione dr̄ sibi. Amice quō huc intrasti: nō habēs vestē nuptialē: vt habet parabolice. Mat. xxij. Sicut em̄ illi q noluerūt iuitati ire ad illas nuptias significāt iudęos & alios infideles q ad nuptias ecclesiæ. i. fidē accedere noluerūt: ppter qđ igni cū ciuitate traditi sunt. i. aiæ: & postea corpora ipsorum. Sic ille: q nuptijs interfuit sine veste nuptiali: significat quēlibet christianū nō habētē virtuosam ꝙuersationē: sed maculatā: & ob hoc talis etiā mittitur in tenebras exteriores obmutescēs. Sexto: exigetur rō de subditis cōmissis. Vñ apl̄us ad Heb. vlti. Obedite prępositis vr̄is & subiacete eis. ipsi em̄ pugilāt quasi rōnē ꝓ aiabus vr̄is reddituri. Et aliqui qdē rōnē reddituri sunt: quātū ad gubernationē oeconomicā: sicut pr̄ & mater de morib⁹ filior̄: nō em̄ min⁹ de aib⁹ eor̄ cura gerere debēt ne infirmētur p pctā: q̄s de corporib⁹ vt sana cōseruētur. Qđ qa nō fecit Heli: etsi in se bon⁹ fuit: horribili morte mulctat⁹ est. s. Reg. iij. Aliqui rōnē reddēt de aliꝭ: quo ad gubernationē politicā. s. ciuitatū & castror̄: & hi rōnē habēt reddere & puniri de legibus iniustis vel iniuste cōstitutis. de malis cōsuetudinib⁹ non extirpatis si potuerūt extirpare: de taleis & aliꝭ grauaminib⁹ extortis: de sentētijs iniqs & aliꝭ hmōi. Et vt dicit Sap. vj. Iudiciū durissimū fiet his: q ꝓsunt. Durū si nō bñ rexerint se ipsos: durius si nō bñ gubernauerint familiā ꝓpriā: durissimū si iustitiā legalē oīb⁹ nō ministrauerint. Alīs vero rōnē reddituri sunt quo ad gubernationē ecclesiasticā: vt ꝓlati ecclīæ: videlicet si regimē ꝓsecuti sunt canonice: & nō p ambitionē vel simoniā. Si p se: vel saltē alios ppl̄os docuerūt necessaria saluti. Si bona ecclīæ: bene tractauerūt: pauperes subleuādo: nō in pōpis vestiū: in mulis: in ꝙsanguineis: in ludis & turpitudinib⁹ male expēdēdo. Si plus de aia subditi: q̄s de lacte & lana curā habuerūt. Si vitia debite correxerūt. vnde. xiij. q. j. ecclesias: dicitur de talibus. Vnusquisq; terminis suis sit cōtētus: & taliter ecclesiam & plebē sibi cōmissam custodiat: vt añ tribunal iudicis ętherni: ex oīb⁹ sibi cōmissis rōnē reddat: & nō iudiciū: sed gloriā ꝓ suis actibus peipiat. Vñ & dñs dixit Luc. xij. Quis putas est fidelis dispēsator & prudēs: quē cōstituit dñs super familiā suā: q. d. rarus. Sed beatus ille seruus: quē cū venerit dñs inuenīet ita faciētē. s. fideliter & prudēter. Sed si seruus ille fecerit: veniet dominus hora qua nescit & diuidet eū: partemq; eius cum hypocritis ponet.

Nota ꝙ plaros.

§. V. TERTIVM ET NOVISSIMŪ QD̄ EST MEMORANDŪ EST, POST RŌNĒ REDDITĀ CORAM CHRISTO IUDICE SENTĒTIAE ILLATO.

De termino nouissimo

Est aūt sup oīa hoc horrēdū & expauescēdū: qa vt dr̄ Eccl's. xj. In quācūq; ptē lignū ceciderit: siue ad Austrū siue ad aquilonē ibi erit. Et loquit̄ de ligno seu arbore rationali: quæ tūc cadit: cū moriēs sentētiā recipit. s. vel eūdi ad Aquilonē. i. ad infernum. Ab Aquilone em̄ pādetur omne malū. Hiere. j. Vel ad Austrū. vbi est calor signās charitatem: vel ad Austrū. s. paradisum actu vel aptitudine recipiēdū: & ibi semp erit ꝑm ea quę hic operatus est: sententiam reportādo. Vnde Pā. lxj. dicit. Potestas dei est: & tibi dñe mia: qa tu reddis vnicuiq; iuxta opa sua.

Potestas absoluta & vniuersalis in eo est: ad faciendū de creatura ad placitū suū: nec est q de manu sua possit eruere. Potestas in ipso est: ad puniendum pctōres. Ineſt tibi & mia ad remunerādū bonos vltra cōdignū: & puniēdū malos citra cōdignū. Reddet vnicuiq; nō ꝑm opinionem hominū quæ sępe errat: sed ꝑm sua opera. Vnde vt habet parabolice Mat. xxv. Fatuæ virgines qnq; quæ similes prudētibus videbātur: aliā sentētiā reportarunt q̄m ille: signātes aīas quinq; sensibus deditas: vnde & fatuas. Nam quia nō portauerūt seū oleū in vasis. i. charitatē in cōsciētijs: cum habuerūt occurrere ꝙponso. s. ipi iudici christo eis nouissime veniētibus. i. ꝓ reportatiōe sentētiæ clausa est ianua: & dictū est eis. Nescio vos. Multū terret sanctos: ista cōsideratio. Nā vt dicit Greg. Multa sunt: quæ de dei iudicio hoīes ignorāt: quia forrasse qđ vos laudatis: ille reprehēdet: & qđ vos repræhēditis: ille laudabit. Et loquit̄ Greg. sic scribens Mauritio imperatori. xj. q. j. sacerdotibus.

Vnde in vitispatrum: cū abbas Agathon esset in extræmis: ostēdebat se multū timere: cui circūstātes cū iterroga rent quare timeret: cum per. lx. annos semper deo seruisset nis. cū magna abstinētia. dixit ille. Laboraui iuxta fragilitatē meā in seruitio dei: sed quia alia sunt iudicia dei q̄m nostra: ideo timeo. Aliquādo putamus deo placere: vbi demeremur ꝓpter aliquē defectū nobis ignotū. Vñ & Iob. x. Verebar oīa opera mea: sciēs q̄ non pareeres delinquenti. Et ad hoc etiā facit quod dñs vineæ dixit. Voca operarios & redde illis mercedem. Mat. xx. Vbi tria notantur. Primo.

Timor agathonis

¶Nostra migratio: ibi. Voca.
¶Varia hic exercitatio: ibi. operarios.
¶Operis retributio: ibi. redde illis mercedem.

§. VI. QVANTVM AD PRIMVM

Nīa nō

dicit Iob. xiiij. Vocabis me & ego respōdebo tibi hinc migrando. & vt dicit Cyprianus de pœnitentia. s. nūquid Cain. Qualē te inuenit dñs cum vocat: talē te iudicat. Vocat aūt ipse deus prius nos in vita præsenti: ad laborandum in vinea ecclesiæ & varie.

gratia.

¶Nam aliquos vocat: ad necessarios⁹ obseruationem.
¶Aliquos: ad perfectorum conuersationem.
¶Aliquos ad plurimorum gubernationem.

Et de primo potest intelligi illud Pā. xlix. Deus de cœlo dñs locutus est: & vocauit terrā. i. hominē. Et hoc. A solis ortu vsq; ad occasum. i. a principio q̄ sol intelligētiæ oriē ei: vsq; ad occasum senectutis. Vocat aūt ad tria obseruanda oībus necessaria. s. ad fidē credendor̄: spem ęternor̄: & dilectionē dei & ꝓximor̄. Et de his in figurā dixit Moyses Exo. iij. Dñs deus Hebræor̄ vocauit nos: viā trium dierū ibim⁹ in solitudine. s. vitæ præsentis. Via triū dier̄ est: opera illa: triū virtutū: & sic immolam⁹ deo nr̄o sacrificiū sibi gratū spūaliter. Nā de fide dicit btūs Pet. in canonica sua. De tenebris. s. infidelitatis nos vocauit in admirabile lumē suum. s. fidei. De spe dicit ꝯdem apl̄s. j. Pet. v. Deus vocauit nos in æternā gloriā suā. s. ad sperādū eam. De charitate. j. Cor. j. Vocati estis in societatem filij eius. qđ vtiq; est per charitatē. Facit aūt istā vocationē triplic̄ De vociter. s. per internā inspirationē: p beneficā largitionē & cationē flagellationem. Quę tria notantur Prouerb. j. ibi. Vocaui q̄ fit per vos. s. p internā inspirationē. iuxta illud Apo. iij. Ego sto interna ad ostiū & pulso. Sto ad ostiū. s. ad portā intellectus & vo inspiratis: & pulso p instigationem ad bona opera: sed renuti tionē. stis: subdit deus. Extēdi manū meā: & nō fuit q aspiceret: quo ad sec'm. s. largitionē beneficior̄. Extendit manus in creādo. ꝑm illud Pā. cxvij. Man⁹ tuæ domine fecerūt me. Extēdit in cruce redimēdo. Pā. cxl. Eleuatio manuū mearū &c. Extēdit in gubernādo: sed nō ē q aspiciat recognoscēdo. Et inter alia beneficia dat consilia & monita: p ꝓdicationes. Sed despexistis: inqt sapiētia quæ deus est: omne consiliū meū. Vocat p flagella. Grego. in homel. Ecce tot flagellis atterimur: tot minarū asperitatibus deterremur: & tm̄ vocātē. s. p hæc flagella sequi contēnimus. Et hoc est quod subdit Sap. Increpationes meas. s. p flagella neglexistis nō emēdādo vos. Et subdit: malū prouemēs in nō audiēdo & sequēdo tales vocationes. Ego inquit in interitu vestro. s. mortis æternę ridebo. Et ideo apl̄s hortabatur dicēs. Eph. iij.

De progressu ad statū pfectionis.

Aliqui vocant ꝓlatos gubernatiōe.

Prælati triplici ter ad electionē vocātur.

cens Eph. iiij. Obsecro vos: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis. Quātū ad sec'am vocationē. s. ad statum perfectiōis dicit Esa. xlj. Vocauit ab oriēte iustū vt sequeret se. & loquit̄ de Abraā cui dñs dixit Gene. xvij. Ambula corā me & esto pfect⁹. Vocauit aūt eū ab oriēte: qñ sibi dixit. Egredere de terra tua: & de cognatione tua: & de domo patris tui: & veni in terram quam monstrauero tibi. Gen. xij. Hęc terra: figurat statū religionis & perfectiōis ad quā qs vocat⁹ debet tria facere ī illis verbis notata. Debet em̄ primo egredi de terra. i. de affectu terrenor̄: vt nō solū nō habeat quid ꝓpriū: ꝑm illud Aug. Nō dicatis vos aliquid habere ꝓprium: sed sint vobis oia cōia. xij. q. j. nō dicatis. Sed abrenūtiat affectui inordinato oīm tpalium honoris potētię: glorię & hmōi. Sec'o debet egredi de cognatiōe sua. & de hac cognatiōe dicit Iob. xvij. Putredini dixi: pater meus es: mater mea: & soror mea vermib⁹. Oportet ergo etiā deserere patrē appetit⁹ sensualis: q nō q̄rit nisi putrida. i. corruptibilia: & matrē curiositatis sensitiue: & sorores & fratres passionū impugnātiū. ac ēt a: fectū parētele carnalis. Vñ Amb. Hæc est vera sæculi fuga abdicatio domesticor̄: & q̄dā alienatio charissimor̄: vt suis se abneget. xj. q. j. cui portio. Tertio egredi oportet de domo pr̄is sui: Prim⁹ pater nr̄ cū terrā ingredimur: est diabol⁹ cuius ꝓginale pctm̄ filij dicimur. Dom⁹ ei⁹: ppria voluntas & superbia: quā ꝓtinue inhabitat. Et hāc et oportet deserere p humilitatē & verā obedientiā. Et hāc vocationē cū sit ad terrā ꝓmissionis. i. vitā æternā: vt dicit Pe. in cano. sua. Satagite vt ꝑ bona opa certā vestrā vocationē & electionē faciatis. Tripliciter aūt vocat de⁹ ad hmōi statū. In cui⁹ figurā Samuel diuino cultui mācipatus, ter fuit a dño euocat⁹: vt habet. j. Reg. iij. Aliquos em̄ vocat ad hmōi statū, ob alicui⁹ miseriæ euasionē: & sic fuit vocat⁹ abbas Moyses: vt habet in collationib⁹ patrū. Nā cū fecisset furtū & quęreret ad mortē: vt euaderet, habitum religionis assūm pſit: sed postea timore seruili depositō magnū apicē pfectiōis apphēdit. Sec'o: aliqs vocat p doctrinę eruditionē: & sic vocatus fuit būs Antonius cū audiuit in ecclesia lege. Si vis pfect⁹ esse &c. Sic & Barnabas & plures alij discipuli, pfecti sunt ad ꝓdicationē apl̄or̄. Act. iiij. Tertio: vocātur alij ꝑ spūalē reuelationē: vt Paulus q de se dicit. Cū placuit ei q me segregauit ex vtero mr̄is: & vocauit ꝑ gratiā suā vt reuelaret in me filiū suū &c. ad Gal. j. Sic etiā vt habet in vitispatrū de quodā studēte Bononiæ: q̄ in somno visum est sibi esse supra pratū latissimū: & supueniēte maxima tēpestate: cū huc illuc q̄ fugiendo discurreret: nec recipi potuisset in domo vbi habitabat veritas: nec in domo iuititiæ: nec etiā mię: demū ad domū pacis veniēs cōsuluit sibi ad euadēdū mortē q̄ iret ad domū ꝓdicator̄: ex qua visione intellecta: factus est frater. Videte ergo vocationē vestrā ait apl̄s. j. Cor. j. Quātū ad tertiū dico: q̄ vocauit aliquis ad alior̄ gubernationē. s. ꝓ tālationē. Vnde ad Heb. v. Nec quisq; sibi sumat honorē: sed q vocat⁹ a deo tāq̄ Aaron. Nō dixit qui se ingerit: sed qui vocatus est a dño. Vnde Grego. Sicut qui inuitatus renuit: quęsitus refugit: sacris altarib⁹ est amouendus. sic qui vltro ambit: vel importune se ingerit: est proculdubio repellēdus. vij. q. j. in scripturis. Et sicut ipsi apostoli: q fuerūt primi prælati ecclesiæ: ter fuerunt a dño euocati. vt patet Io. j. Mat. iij. Luce. v. Sic etiā vocat⁹ quis a dño in prelationē tripliciter: videlicet vel ꝑ canonicā electionē, de q̄ extra de elec. cū i cunctis. &. c. qa ꝓpter. Vel ꝑ superiorisex se impositionē. Vel ꝑ diuinā reuelationē: vt contigit beato Nicolao: & beato Seuero & Ambrosio. Et in tali vocatione debet qs assimilari Aaro ī sua vocatiōe: vt videlicet sicut virga Aarō fronduit, floruit, fructus produxit. Ita & prelatus abundet in frondibus sanę doctrinæ: in floribus modestiæ & bonę famæ: in fructib⁹ operatiōis virtuosę. Sed heu qa pōt dici illud Saluatoris. Multi sunt vocati. In istis varijs vocationibus. s. necessariæ obseruationis: religionis: & prælationis: pauci vero electi. Mat. xxij. quo. s. ad cōsecutionē præmij. Et hoc qa impediūtur vel ꝑ carnalia opera: vel per diuitias nimis amaras: vel ꝑ curiositatem & superbiā: figurati ꝑ eos: qui vocati ad cœnā noluerūt accedere: vt habet parabolice Luc. xiij. de quibus dicit. Nemo vir⁹ illorū qui inuitati fuerant venire voluerunt: & ideo non gustabunt cœnā meā. Vbi notatur & humana iniquitas in nō veniēdo: ibi. Nemo illor̄ vir⁹. Et diuina benignitas in

Hō nascit ad laborādum.

Culto res vineę quales.

Nota.

Triplex ꝓfessio ecclesiæ.

accersiendo: ibi. Qui vocati sunt. Et secutura infœlicitas: ibi. Non gustabūt cœnā meam. De qua Apoca. xix. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.

§. VII. QVANTVM AD SECVNDŪ VBI. S. DR̄. OPERARIOS. NOTAT HUMANA EXERCITATIO. HŌ EM̄ NASCITVR AD LABORĒ: & auis ad volatū. vt dr̄ Iob. v. Vñ & de primo parēte nostro Adā dicit Gen. ij. qđ deus posuit eū in paradiso voluptatis vt operaret. Vinea aūt in qua operatur hoies: significat ecclesiā ꝑm Grego. & alios doc'. ecclesiæ. Et hęc vinea plātata fuit in lege naturæ. In cuius figurā legitur q̄ Noe cepit exercere terrā & plantauit vineam. Gen. ix. Pōt etiā significare animā. Vinea dñi exercituum domus Israel est. Esa. v. Domus israel ad literā erat populus iudaicus q descēdit ab Israel: q alio noie vocatus est Iacob. Et in illa familia Iacob: remāserat verus cultus dei: & cōsequēter ecclesia: aliꝭ declinantibus ad idolatriam nationibus. Spūaliter aūt domus Israel est congregatio fideliū bonor̄: q deū vidēt viua fide. Israel em̄ interprætatur vidēs deū: & Iacob supplātator. s. vitior̄: & vtriq; fit viua fide. Hæc aūt vinea: habuit initiū ꝑm Greg. ab Abel iusto. cuius em̄ primi parētes vt credit egerint pœnitētiā de pctō inobedientiæ suę: vt dr̄ de pœni. di. j. sicut primi. Et sic pertinuerint ad vinea istā: nō tū dr̄ inchoasse in eis: qa primi fuerūt ad destruēdū: ne videat initiū habuisse a pctoribus: & habebit finē in vltimo iusto. Et sciēdū: q̄ ipi boni fideles cuiuscūq; natiōis & tpis & vinea dicuntur & cultores vineę diuerso respectu: Vinea sunt inquātū colūtur & exercētur a deo: a seipis ꝑ liberū arbitriū: & a superiorib⁹ suis. Cultores ipsius vineæ dicūtur: inquātū exercēt potētias aiæ suæ: & ꝓximos suos monitis & exēplis. Sicut etiā dicit domus dei: fideles boni & habitatores ipsius dom⁹: vt dicit Hiero. Transplātata autē est sub lege scripturę seu Moysaica. & de hoc Pā. lxxix. Vineā de ægypto transtulisti: eiecisti gētes & plātasti eā. Qñ videlicet dñs ꝑpl'm ludæor̄: q erat in ægypto sub seruitute Pharaonis. eduxit sub ægyptiaca seruitute data ei lege in deserto: conduxit in terrā ꝓmissiōis: ꝑtratis & deuictis nationib⁹ Chananeor̄: q ibi habitabāt. Fuit aūt mūtiplicata & mirabiliter dilatata p orbē: ista vinea tpe gratiæ ꝑ apl'os dei virtute. Vñ Pā. lxxx. Dux itineris fuisti in cōspectu eius: plantasti radices eius & impleuit terrā. Dicit aūt vinea quodāmodo itinerare: dū paulatim crescit & extēdit. Sic ecclesia ex vbertate palmitū ꝓcedentiū a christo & apostolis mūdi ā cinxit ambitū. Radices autē plātauit: qñ apl'os in diuersis locis posuit ad prędicādū & fructificād. i. & sic impleuit terrā: & appellata est vinea ista ecclesia. Plātauit aūt vineam istā dñs deus. sicut ipse ait Hiere. ij. Ego te plāraui vineam electā: omne semē verū. s. virtutū in te ponendo. Prouidit autē de trib⁹ ad vtilitatē ipsius: vt habetur parabolice Mat. xxj. videlicet de custodia angelor̄: qui figurāt̄ ꝑ sepem quā circūdedit ipī vineæ: vt ibi dicit. Quis em̄ singulis hoib⁹ fidelib⁹ & infidelib⁹ sint ad custodiā singulares angeli deputati: vltra hoc tm̄ specialiori modo & diligentiori ecclesiæ adsistunt ad custodiā & defendēdū a contrarijs. vt patet in veteri & nouo testamento per multa exempla: vt de angelo q præcedebat populū Hebræor̄ in suis itinerib⁹. Exo. xiij. Et de angelo qui eripuit Petrū de carcere & de manu Herodis. Act. xij. Sec'o: purdit de regimine spirituali sacerdotū: qđ figuratur in illa parabola: per turrim in medio vineæ edificatam ad intuendū & ostendēdum insidias inimicor̄: q̄ & tāto melius agunt quāto alior̄ sunt sanctitate & peritia. Et in lege naturę primogeniti erāt sacerdotes: vt dicit magister in historia scholastica. & de melchisedech q erat rex Salem: & obtulit Abrahę panem & vinum: in figuram excellentissimi sacramēti ecclesiæ dicitur: q̄ erat sacerdos dei summi. Gen. xiij. quem Hebræi dicūt esse primogenitū Noæ. s. Sem. In lege Moysaica primus sacerdos & pontifex fuit Aaron: offerens panes cū aliꝭ sacerdotib⁹ deo suo: & sacrificia in signum veri sacrificij Iesu christi. In lege gratiæ primus sacerdos & pontifex summus post christum fuit. Petrus apostolus. Et licet multi sacerdotes & prelati fuerint & sint mali. de qui bus dr̄ Hiere. xij. Pastores multi demoliti sunt vineā meā: (s. malis exēplis:) tū monitis & sacramentis custodiunt vineā ecclesię. Tertio: prouidit de declaratione agendor̄: & hoc ꝑ leges designatas ꝑ torcular. Nā sicut torcular præ

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mit:& præmẽdo separat vnũ a superfluitate corticis vuę: sra lex premit cõscientiã:& remordendo separat virtutes a vitijs:virtutes cõseruando:vitia abijciendo. Agebat hoc prius lex naturalis ex instinctu rõnis.Sed cum quasi delecta esset talis lex scripta in cordibus:propter abũdãtia iniquitatis vt legere nescirẽt in ea:addidit plãtator huius vineæ ecclesiæ dñs deus legẽ Mosaicam:scribendo in tabulis lapideis legẽ decẽ præceptor: quæ dicta ratio naturalis. Et quia in processu temporis Scribe & Pharisei peruerterant verũ intellectũ ipsius legis eũ suis falsis expositionib⁹: vt patet Mat.v.vi.&.vij.c.Ideo christus supaddidit legẽ euãgelicã:legẽ amoris:auferendo falsas expositiones diuinæ legis:& euacuando cærimonialia per adimplectionẽ in se: & populo suo ac etiam addendo consilia.

Diuersi sũt opa rij vineę dñi.

§. VIII. OPERARII AVTEM IN

hac vinea sũt nõ solum prælati:sed & quicũq; alij.Sed tripliciter operantur homines:erga vineam istam.

¶Alij nequiter:ad deuastandum.

¶Alij excellenter:ad fructificandum,

¶Alij segniter:ad degenerandum.

Primi operarij sunt mali de qbus Pẽ.lxxix. Vindemiãt eam.f.vineam omnes:qui prætergrediuntur viam.Exterminauit eam aper de sylua:singularis fœrus depastus est eam.Vbi notantur tria genera deuastantium vineam ecclesiæ:& his omnibus redditur merces æternæ damnationis:sicut ludas recepit mercedem iniquitatis.

Tria sũt domini vineam deuastãtia.

¶Et primi sunt hypocritæ & simulatores:ibi Vindemiãt eam

¶Secundi:sunt tyranni persecutores:ibi, exterminauit eã aper de sylua.

¶Tertij hęretici & peruersores:ibi,singularis fœrus depastus est eam.

Primi sunt oẽs:q habẽt fidẽ sine operib⁹ q̃ mortua est: & sic cũ nomẽ habeãt ꝙ viuãt rõne christianismi: tñ mortui sunt ex defectu operũ:vt dr̃ Apoc.iij.Hi ptergredũtur viã mãdator dei:& vineã vindemiãt:querẽtes fructũ sibi nõ deo:sibi.i.sensualitati suę.Et q sunt hi hypocritæ faciẽtes contra iustitiã:qua colit vinea ecclesię:& qui sint tales insinuat Cyprianus in lib.de.xn.abusionibus.dicens.Sapiẽs sine operibus:senex sine religiõe:adolescẽs sine obedientia:diues sine eleemosyna: fœmina sine puditia: dñs sine virtute:christianus cõtentiosus:pauper superbus: rex iniquus:eps negligẽs:plebs sine disciplina: populus sine lege.per hęc inquit suffocatur iustitia:q̃ est oĩs virtus. Sapiẽs:hic dr̃ perit⁹ in aliqua scientia:pręcipue morali & theologica.Et cũ finis talis scientiæ sit opus bonũ:,ppter quod dicit christus Io.xvij.Si hæc scitis:beati eritis si feceritis ea. Peritus igit nõ habẽs opera virtuosa: abutit scientia & destruit operibus suis malis:seu suratur fructũ vineæ dño:& plus q̃ alij imperitj:quia ad horũ exẽpla multũ attẽditur, ætas senectutis:vita immaculata:vt dr̃ Sap̃.iiij. scilicet eẽ deber.Tũ qa naturaliter passiones in ea mortificantur:tũ qa exẽplũ cęteror⁹ vt iuuenũ eẽ debet senex:tũ qa pedẽ habet in fouea:& ideo solicitissim⁹ in operib⁹ religiosis christianæ.f.orare: visitare ecclesias: frequẽter cõfiteri & cõicare:prædicatiões frequẽtare & hmõi.Quod si non fecerit: sed ifiltit:lucris:lasciuijs:tabernis &hmõi:vtiq; se &alios suo exẽplo destruit vineã:& sibi põt illud iuehi.Inuetera te dieri malor⁹:nũc venerũt pcta tua.Dañ.xiij.id est nũc punient. Tertia abusio est:adolescẽs sine obedictia.Nulla necessariũ &vtile adolescẽti:sicut subijci suismaiorib⁹ & obedire.Propter qd' dicit Threñ.iij.Bonũ est viro cum portauerit iugũ ab adolescẽtia sua.f.subiectionis & obedictiæ,sicut em virgula viridis:flexi potest ad omnẽ partem de facili:&sicut cera mollis:oẽ signũ sigilli apta est recipere:ita & mens adolescẽtis faciliter flectitur ad bonum vel ad malũ:&recipit dispositionẽ virtutũ vel vitior⁹:fm eius cõuersationẽ.Vnde si egrediatur terminos obedientię & subiectionis:seqẽs ,ppriũ iudiciũ & libertatẽ:abutitur sua adolescẽtia:& disponitur ad perditionem.iuxta illud Prouer,xxij. Adolescẽs iuxta viam suam ambulans:cum senuerit non recedit ab ea.i.si sequit ,ppriã volũtatẽ:& in hoc pseuerat:postea ita obdurescit q̃ nescit ab ea recedere: nisi in ipsa adolescẽtia ad pœnitẽtiã reuertatur & obedictiam:sicut egit ab adolescẽtia prodigus:post consumptionẽ substãtiæ reuersus ad domũ patris,vt habet,Luçe.xv,

Duodecim sũt abusiones sęculi.

Quarta abusio est diues sine eleemosyna: cum dñs deus cõcedat abundãtiã bonor⁹ temporaliũ aliquibus:vt dent pauperib⁹ eleemosinas:vt sic faciẽtes sibi amicos de mãmona iniquitatis:recipiant in æterna tabernacula:si pauperibus non subueniũt abutuntur substãtia suavindemiãtes vineã ecclesiæ:inquãtum reputãtur indigẽtib⁹ illa bona auferre:quæ eleemosynaliter ipsis potuissent & debuissent cõcedere:vt not.Amb.xlvij.dist sicut hi.Vnde apls scribit Thimotheo dicens.Diuitib⁹ huius sæculi præcipe bene agere:diuites fieri in bonis operibus:facile tribuere: cõicare:thesaurizare sibi fundamẽtũ bonũ in futurum:vt apprehendãt verã vitã.i.ad Timo.vi. Quinta abusio est fœmina sine pudicitia.Importat autẽ pudicitia honestatẽ in actib⁹ & gestis exteriorib⁹:quã maxime decet mulieres habere.iuxta illud.i.ad Timo.ij.Mulieres similiter oportet esse pudicas:nõ detrahentes sobrias.Dicitur autem pudicitia a pudore.i.verecũdia.Et hãc.f.verecũdiam permaxime datura cõcessit mulieribus tãq; oprimũ frenũ:ad reprimẽdũ lasciuias &vanitates eius.Vnde Eccli.xxvi.Gratia super gratiam:mulier sancta & pudorata.Si ergo mulier pudicitiam dimittit:abutitur cõditione sua & suis leuitatibus:tripudijs:cãtilenis:fucis:ornatibus:& alijs modis vindemiat vineã ecclię:a multis auferẽs fructum salutis. Sexta abusio est:dñs sine virtute:q aliquos regit temporaliter siue seruos:siue familiã:siue cõmunitatẽ dñs dęi põt.Sed vt dicit Saluator Io.viij.Qui facit pctm:seruus est peccati.Cũ aũt quælibet virtus patiatur detrimentum ab vno vitio:fm Augu.de pœnt.dist.v.c.i.ante medium. Quinimmo & expellat a vitio directe sibi oppositio &cõtrario:sicut sanitas repellit p ifirmitatẽ:& lux p tenebras. Ideo si dñs.i.quicũq; rector alterius sit sine virtute: seruus erit nõ dñs:&abutẽs suo dñio:&vindemiabit ecclesiã suo malo exemplo:sibi subditos ad praua inducens. Qualis em dñs:tales & ministri eius.Septima abusio est: christianus cõtentiosus.Nomẽ christiani derivatũ est a christo:qd' est nomẽ mititatis & pacis:qui.f.christus nõ cõtendit nec; litigauit cũ quoq;.Et ad cõtentionẽ vitãdã:tunicã auferenti non solũ nõ repetere mãdauit:sed & pallium dimittere. Matth.v.Hinc & apls ait.i.Cor.xj. Si quis videtur inter vos cõtentiosus esse:nos talẽ cõsuetudinem non habemus: sed nec; ecclesia dei.Et Grego.in homel'. Melius puto fore salua fide aliorũ intellectui credere:q̃ cõtentionibus deseruire.Qui ergo cõtentionibus vacat christianitate abutens:vineam ecclesię fructu spũali spoliat.Octaua abusio est:pauper superb⁹.Paupertas siue in temporalib⁹ siue in spũalibus: est cõditio deiectionis & vilificatiõis. Vñ dat homini occasio quasi vrgẽs ad se humiliãdũ:& per ipsam humiliationẽ sibi procurãt & acquirũt vitã æternã.fm illud Mat.v.Beati pauperes spũ.i.humiles:qm̃ ipsorum est regnũ cęlor⁹.Sed si pauper se exalter: & destitutus bonis spũalibus se alijs pręferat:& velit ab hoib⁹ honorari: abutitur conditione sua & sibi ac pluribus nocet. Nona abusio est:rex iniquus:vt dicit Aug.i lib.iij.de ciuit.dei.c.iiij. Remota iustitia regna non sunt aliud:nisi magna latrocinia.Spectat igit ad dignitatẽ regiã iustitiã seruare:& idem suis ministris imponere.Vnde Sap̃.vi.dicitur. Audite reges & intelligite:qm̃ data est potestas a dño vobis:qui interrogabit opera vestra & cogitatiões scrutabitur: qm̃ cũ essetis ministri regni illius nõ recte iudicastis: nec; custodistis legem iustitiæ.Et subdit.Horrẽde & cito apparebit vobis.Iniustitia vero:est quędã inequalitas. Dicitur autẽ rex iniquus.i.non equus.Est aũt æquitas iustitia dulcore miæ tẽperata.Quia ergo in regẽdo nõ seruat iustitiã: terribiliter vindemiat vineã destruens dei ecclesiã. Decima abusio est:eps negligẽs:fm Augu.eps nomẽ est grecũ: deriuatũ ab epi:qd' est supra:& scopos qd' est intẽtio:videlicet qa multũ vigilãter debet itẽdere gregi suo.viij.q.i.qui epatũ.Vñ dñs ad Ezechielẽ ait in persona cuiuslibet prælati ecclesiæ.Fili hoĩs speculatorem dedi te domui Israel Ezech.iij.Si dicẽte me:ad impiũ morte morieris:nõ annũtiaueris ei:nec; locutus fueris vt auertat a via sua impia & viuat:ipse impius in impietate sua morietꝰ:sanguinẽ vero eius de manu tua requirã.Nã vt dicitur per Leonẽ papã dist,lxxxvj.c.i.Inferior⁹ ordinũ culpę ad nullos magis referẽdæ sunt:q̃ ad desides negligẽtes.f.;rectores:q multã sepe nutriũt pestilentiã:dũ auferiorẽ dissimulant adhibere medicinã.Eps ergo:si est negligens abutẽs officio suo:

Eps vñ de dicit

vineã ecclesiæ vindemiat:fructũ tẽporalẽ inde sibi vẽdicãs:& de salute animar⁹ nihil curãs.Vndecima abusio est plębs sine disciplina.Disciplina aliqñ sumit̃,p doctrina: aliqñ ,p correctione vel mor⁹ compositione:& his oibus plębs indiget.Vñ Salomon Prouerb.j. Audi fili mi disciplinã patris tui.i.doctrinã pris:videlicet nõ solũ carnalis sed magistri & plati & senioris,de bono te instruẽtis. Cũ em aia nostra nascatur vt tabula rasa:nisi doctrinã suscipiat ignorãter & bestialiꝰ oportet:vt viuat.De disciplina aũt correctiõis siue flagelli:dicit apls ad Heb.xn.Si extra disciplinã estis adulteri:nõ,filij estis.Si em hoies & præcipue plębes:quę modicã habẽt prudẽtiã & maturitatẽ prosperãtur:&sine flagellis se reperiunt abutũtur ,psperitate: & in multa mala incidũt. Duodecima abusio:est popul⁹ sine lege:qd' intelligẽdũ videt quo ad eius obseruationẽ.

Leges sunt similes telis aranear⁹.

Nã pauci populi sunt pręcipue inter fideles:qui leges aliquas nõ habeãt:sed paucissimi obseruãt:& similes esse videtur telis araneaꝝ.quib⁹ capiũtur muscæ:sed a maiorib⁹ aialib⁹ lacerantur.cũ tñ Augu.dicat.Quicũq; legibus imperator⁹ quæ ,p dei volũtate:al's veritate:ferũtur obtemperare nõ vult:acgrit sibi grande supplicium.dist.ix.c.i.Hi ergo oẽs mali christiani:vñ & hypocritæ nequiter operãtur in vinea ecclesię.Sed demũ dicet eis a christo,Nõ noui vos:discedite a me:operarij iniquitatis.Matt.vij. Et loquitur ibi de falsis pphetis:qui fm Originẽ significãt hypocritas. Secũdi:nequiter operãtes in vinea ecclesiæ sunt persecutores:de quib⁹ põt intelligi illud Iob.xv.Lędetur quasi vinea.f.ecclesia in primo flore:hoc est in primitiuo suo statu.Quæ lesio pręcipue facta fuit a tyrãnis infidelibus.Vnde Pẽ.lxxix.in pdicta aucte subdit,Exterminauit eã aper de sylua,Aper q ẽ aial ferox & syluestre:dilacerãs & cõminues q̃ sibi occurrũt:significat Romanũ imperiũ: qd' alia dominia dilacerãs sibi subiugauit.& hic venit de

Ecclesia hũit de cẽ psecutiões & vndecima erit sub Antichristo.

sylua.i.de gentilitate infructuosa.Hoc aũt imperiũ exterminauit quãtũ in se fuit vineã ecclesię:quærẽdo ipsam destruere:& ponẽdo extra terminos mũdi p plures tyrãnos imperatores,Vñ & Aug.xviij.de ciui.dei.c.liij.refert ecclesiã dei decẽ magnas psecutiones fuisse passam ab imperatoribus Romanis figuratas per decem plagas ægypti:&ei vnã tm restare.f.eã q erit tpe Antichristi:postq; liberabitur ecclesia plene de seruitute mudi & diaboli.Sicut p vn decimã plagã.f.,submersionis Pharaonis cũ exercitu suo in mari rubro plene liberatus est populus dei de ægyptia ca seruitute.Prima igitur:cõputat sub Nerone imperatore:sub q̃ principes apsor⁹ Petrus & Paulus coronati sunt cũ multis alijs.Sed'a:sub Domitiano:in qua Ioănes euangelista post martyriũ:quo missus fuit in doliũ olei feruẽtis:sed illesus exiuit:in insula Pathmos relegat⁹ fuit.Tertia sub Traiano:in qua Clemens in mari submersus est. Quarta:sub Antonio.Quinta:sub Seuero.Sexta: sub Maximiano.Septima sub Decio.Octaua sub Valeriano.Nona:sub Aureliano. Decima sub Diocletiano & Maximiano.Non aũt negat ipse Augu.seu reprobat:qp istas decem persecutiões passa fuit ecclesia:sed hoc reprobat qp solum istas decẽ tm fuerit passa:cum substinuerit multas alias diuersis tpib⁹.Et præcipue narrat ipse Aug.ibidẽ & de alijs duab⁹ factis ab imperatoribus Romanis.f.a Iuliano apostata:& Valẽte Arriano fratre Valẽtiniani.Sub his aũt duodecim psecutionib⁹:exterminata est vinea ecclię quãtum ad aliquos i parte:qa videlicet timore tormẽtor⁹ a fide recesserũt.Exterminata est corporaliter seu quo ad vitã prsentẽ:quãtũ ad innumeros fideles:q ,p fide martyrio coronati sunt.Sed plãtatis radicibus.i.mortuis & sub terra positis ipsis martyrib⁹:gerãt pręcipui in ecclesia impleta est terra fide christi:qa mirabiliter dilatata ẽ ecclesia p orbẽ. Vñ Pẽ.cxxviij.loquẽs inpsona ecclesię de hmõi psecutionibus suis ait.Sepe expugnauerũt me a iuuẽtute mea.i.in statu primitiuo meo:dicat nũc Israel.i.ppls dei.Interpretatur em Israel vidẽs deũ:qd' ecclesiæ cõgruit p fidẽ.Etem nõ potuerũt mihi.f.auferre fidẽ &charitatẽ.Sed supra dorsum meũ.i.fideles quos sustineo:fabricauerunt.f.coronas perpetuas:p percussiones supplicior⁹ pctores.f.ipi infideles psequẽtes &impugnãtes:,plõgauerũt iniquitatẽ suã.f. augẽdo pctã sua.Sed demũ deus cõcidet ceruices peccatorũ ipsor⁹ psequẽtiũ superbiã illor⁹ annihilãdo:& de mũdo sublatos deputãdo dãnationi.Vñ & ipsi fideles cõstãtes in fide figurati sunt pNaboth Nabutheũ:q cũ noluisset vineã suã tradere Achab regi idolatræ petẽti: demum ria Nafalse accusatus:iniuste occisus est.Sed ipe Achab cũ oi do both. mo sua ad nihilũ redactus est.in.Regũ.xxj.Sic & plati ecclesiæ & alij veri fideles:nec pręcib⁹ aut minis aut terroribus tyrãnis acquieuerũt:vt vineã ecclesię traderẽt in manib⁹ eor⁹:acquiescẽdo,f.perfidę eor⁹ vsq; ad acerbissimam mortẽ resistẽdo.Et licet aliqñ videret ecclesiã.i.fideles ad placitũ possidere:demũ ipsis regib⁹ &tyrãnis miserabiliter de medio sublatis:vinea ecclesia i sua libertate permã sit.Et vt dr̃.j.Mach.iij.Cõturbati sunt oẽs operatores iniquitatis.f.illi psecutores tyrãni. Tertij operarij:mali sunt hę retici pueriores:de q,b⁹ figuratiue dr̃ Iudicũ,ix. Habitatores Sichen:egressi sunt in agros vastantes vineas. Sichen interpretat̃ laborãs:& significat hæreticos:q laborant ad peruertẽdũ alios. Hi egressi sunt de domo vel ciuitate vnitatis ecclesiasticę:in agros latos vitior⁹ ad deuastãdum vineas.i.plębes ecclesię.Ecclesia em̃ figurata p vineã:&vna est & multę.Vna vnitate:finis &fidei:multa:rõne pluralitatis locor⁹ & rituũ in quib⁹ dispersa est.Quos Vt destructores cauere admonet apls ad Phil'.iij.dicẽs. Videte malos operarios.Et.ij.ad Cor⁹.xj.Eiusmodi pseudo apostoli:operarij sunt subdoli,trãsfigurantes se in apls christi. Hor⁹ autẽ noxiũ opus in vinea ecclesię notat Pẽ.lxxix.in dicta auctoritate quam inducit.Singularis fœrus depastus est eã. Fœrus dicit̃ cœr⁹ hęreticor⁹:qa intellectũ fœrũ &bestialẽ habẽt in suis doctrinis:& ferilitatẽ crudelitatis cum possunt:a duersus fideles exercẽt.Singularis dr̃ hic fœrus: quia singulares sunt in opinione:nolẽtes assentire cõi sententię sapientũ. Vel etiã singulares ex superbia:qua cupiunt cęteris anteferri in vita vel scientia:faciẽtes se capita aliorũ.Et hic fœrus depastus est vineã ecclesię:quãtum ad oẽs q errores eor⁹ secuti sunt:q incorporati cõi eis:a deo & ecclesia dãnati sunt. Oẽs aũt hæretici i doctrinis suis:duo decim articulũ dogmatizãs:& asserẽs patrẽ & filiũ & spiritũsanctũ: vnã eẽ eãdẽq; psonã:quę aliqñ vocat̃ pater:aliqñ filius:aliqñ spũsanctus.Cuius fallaciam destruit Ioănes dicẽs. Tres sunt qui testimoniũ dãt in cœlo:pater:verbũ: & spũsanctus,i.Io.v. Tres,f.psonę quod fatetur ecclesia:nõ solũ in symbolo apostolor⁹:sed etiã in symbolo Athanasij,vbi dicitur. Alia est persona patris:alia filij:alia spiritussancti. Cõtra tertiũ articulũ.f.creationis rerum:locut⁹ est fœrus ille qui dictus est Manicheus:fingẽs diabolo in- Manifrigãte:& ponẽs duo prima principia rerũ. Vnũ videlicet cheus. principiũ inuisibiliũ:& hoc eẽ deũ dicit. Aliud principiũ f.visibiliũ:hoc asserit eẽ diabolũ.Cui⁹ cõtrarij asserit sapiẽs Salomõ Eccl'.xviij.dicẽs.Qui viuit in æternũ creauit oĩa simul:qd' fatetur ecclesia dicens.Creatorem cœli & terrę:visibiliũ oĩm & inuisibiliũ.Cõtra quartũ articulũ.f. sanctã ecclesiã catholicã:fctor⁹ cõionẽ &c.quę sanctificat vtiq; p gratiã sacramẽtalẽ:dixit alius fœrus. Pelagius di- Pelagi⁹ ctus:asserẽs principaliter:p ,ppriũ arbitriũ posse saluari. Sed cõtra eum dicit apls ad Ephe.ij.Gratia dei salui facti estis p fidẽ:& hoc nõ ex vobis.Et illud ad Titũ.iij.Nõ ex operib⁹ iustitię quę fecimus nos:sed fm suã miam saluos nos fecit:per lauacrum regenerationis &c. Quintum articulum.f.carnis resurrectionẽ fœrus quidã vt ponit Greg. in morali.hæreticus impugnauit dicẽs.In futura resurre- Hærectione recepturos nos esse carnẽ nõ verã:sed aeri & vento ticus, similẽ.Quem elidit Iob.xix.dicens.In carne mea videbo deũ:quem visurus sum ego ipse & non alius.i.nõ mutat⁹ alia carne.Sexto qui est de vita æterna:cõtradixit quidam Hęreti- hęreticus cũ sequacibus suis:quærẽs depascere vineam ec- cus. clesiæ dicẽs deũ nõ videri per essentiã suã a sanctis:in qua visione essentiali cõsistit vita æterna.fm illud Io.xvij.Hęc est vita æterna:vt cognoscãt te solum deũ &c.Sed dicebat solum per quãdã speciẽ vel similitudinẽ videri.Cui Ioannes in canonica prima:imponit silentium dicens.Videbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus eū sicuti est. Contra septimum, s. q̄ dei filius est conceptus de spiritusancto: natus ex virgine: sœrus ille dictus

Hebiō. Hebion locutus est dicēs: christū nō de spiritusancto: nec de virgine cōceptū: sed ex cōmixtione viri cum muliere.

Quem euangelista iugulat dicēs Matth. i. Quod in ea natum est: de spiritusancto est. Octauū respuēs scilicet chri-

Mahumetus. stum filium dei passum & mortuum Mahumetus pessimus sœrus cum suis Saracenis dicunt: christum non fuisse passum & mortuum: cū dei filius esset & impassibilis. Sed

Daniel obstruit os eorum dicens. Occiderunt christus &c. Daniel. ix. c. Et Petrus, i. Petri, iij. Christus passus est p nobis &c. Passus est autē fm humanitatem assumptā: non fm

Hęretiçus. deitatem. Nonum: videtur destruere sœrus ille qui dixit christū aiam nō habuisse: sed loco aīe fuisse deitatē. Et est nonus de descēsu ad inferos: qđ fuit fm aiam: nō fm carnē q̄ sepulta fuit: nec fm deitatē: q̄ vbiq; est. Vnde Pē. xv. in pſona christi cōtra illos ait. Nō derelinques aiam meā

Iudęus. in inferno &c. Decimū: qui est de resurrectiōe christi tertia die. Iudæus sœrus malignus audire non potuit: dicens non resurrexisse: sed corpus eius a discipulis furatū fuisse. Sed apls, ij. ad Timo, ij. testatur hāc resurrectionē dicēs. Memor esto dñm Iesum christum resurrexisse a mortuis: ex semine Dauid fm euangeliū meū. Et Pē. iij. Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi. Vndecimū: de ascēsione negat

Eutices Eutices hæreticus: dicens carnē cōuersam in deitatem. Octo si esset: nō ascēdisset: qa deitas in cœlis & vbiq; est. Cōtra hoc micheas pphera ait. Ascēdes: pandet iter ante eos.

Mich. ij Et Pē. xlvi. Ascēdit deus in iubilo. Duodecimus articulus est: q̄ christ⁹ vēturus est iudicare viuos & mortuos: ad retribuēdū pmiū bonis: & pœnā ęternā reprobis. Cōtra

hūc latratus est Origenes dicens: christū debere oēs in fine saluare: & p eis pati. Sed cōtra eū est, qđ ait christus Mat.

Origenes, xxv. Ibūt hi in suppliciū ęternū: iuste autem in vitā æternā. Et Dan. xij. De puluere terrę euigilabunt: alij in vitam ęternā: alij in opprobriū vt videāt semp. Quāuis ptra articulos fidei duodecim sint: nō solū duodecim fœri singulares & hęresiarchę negter operati: vineā ecclesiæ depascētes: & multos infuiciētes: qm̄ multi alij fuit expressi & extincti: vt patet. xxiij. q. iij. c. peñ. Et extra de sū. tri. & fi. catho. c. dānamus. Et in opusculis beati Tho. de articulis fidei & sacramētis. Sed nūq̄ potuerūt pręualere nec poterūt. christus em̄ orauit p eo: vt nō deficiat fides eius. Pro Petro declamauit dicēs. Ego p te rogaui: vt non deficiat fides tua. Lu. xxij. Mat. xvi. dixit. Sup hāc petrā. s. christum ędificabo ecclesiā meā: & portæ inferni (i. errores & hereses) non

præualebūt aduersus eam. Quinimmo sublatis hæresib⁹: subortis paulatim eccl'ia remāsit gloriosior & clarior i doctrina: p expositiōes & disputatiōes doctoꝝ hęreticos pfu tātū: dño eā custodiēte. Vñ Esa. xxvij. ipe dicit. In die illa vinea meri cantabit ei. Ego dñs: q̄ seruo eā repēte ,ppinabo: ei ne forte visitetur cōtra eā: nocte & die seruo eam.

§. IX. SECVNDI OPERARII IN

vinea ecclesiæ sunt: qui operantur excellēter ad sanādum ipam fructificare. Et ad hoc exhortat apls dicēs. ij. Tim. ij. Solicite cura teipm ,phabilē exhibere deo: operarium inēōfusibilē. Et ad frequētādū & continuādū opus exhortat Salomon Eccls. ix. dicēs. Quodcūq; facere pōt manus tua instāter operare: qa nec opus: nec rō: nec sapiētia: nec scięntia erunt apud inferos: quo tu pperas. Et admittēdū hmōi excellētes operarios in vineā ecclesię: orabat Pē. lxxix. dicens. Deus virtutū cōuertere: respice de cœlo & vide: & visita vineā istā. s. p efficaces operarios: & pfice eā. i. dispone. vt pfectū fructū pducāt. Apte aūt ecclesia figuratur

Eccl'ia figurat p vineam. per vineam: multiplici de cā fm Hug. cardi. sup Pē. Et prima est: ppter ligni abscissi inutilitatē. Nō em̄ vtile est lignū vitis abscissum: nisi ad cōbustionē. Sic hō ab ecclesia separatus: numero vel merito. Vnde dñs Ezech. xv. c. Fili hois: quid fiet de ligno vitis ex oīb⁹ lignis nemoꝝ q̄ sunt iter ligna syluarū? Nūquid tollet de ea lignū vt fiat op⁹ç aut fabricabit de ea paxillus: vt depēdeat in eo quodcūq; vas? Ecce igni datū est in escā. Sic etiā dixit christus Ioan. xv. Ego sum viti s: siquis in me nō māserit. s. vnitus p charitatē: p quā os merito est in vinea ecclesiæ: mittetur foras sicut palmes & arescet: & in ignē mittet & ardet. Secūda rō est: ppter fructus suauitatē. Sola em̄ vinea vinū habet: qđ lętificat cor hois & cōfortat. Sic sola ecclesia: habet vinū doctrinæ salutaris: aiam letificātis & cōforrātis. Vnde Cañ. viij. dr. Dabo tibi poculū & vino cōdito. Vinū cōditū: est dulce & medicinale. Et Mar, vj. dr. Nunqd colligūt de spinis vuas? q. d. Non habetur saluaris doctrina a Iudæis: aut Gētilib⁹: aut hęreticis. Sed & de illis dict. Deut. xxij. Vua eorum vua fellis: & botr⁹ amarissimus. Fel draconū vinū eoꝝ &c. Tertia rō est: quia sicut pīguedine debilitat vinū & luxuriat vinea. i. superfluos ,pducit palmites. Sic in ecclesia. ex abūdātia tēporaliū nascitur luxuria in palmitib⁹. i. clericis & laicis: & ex hoc insipidatur & insipidum fit vinū. i. doctrina ecclesię: & de eo dici valeat illud Esa. j. Vinū tuū mixtū est aqua. i. carnali voluptate in sipidū factū. Et ,ppter hoc dñs visitat ipsam vineam sępe: abscindēdo palmites. i. superfluitates rpaliū pervarias afflictiones vt magis fructificet. Vñ cōquerēs dñs de vinea ecclesiæ dicit Esa. xxvij. In prælio gradiar supereā: succendam eam pariter. q. d. parū fructificat ecclesia ,psperitate: sed facia eā fructificare per aduersitatem. Et loquit fm cō

Vineæ Aluernoꝝ. suetudinē quarūdā regionū. In Aluernia em̄ in aliquibus locis: ita q̄cq; multiplicātur vineæ: q̄ ōsi in sylvas vineæ degenerāt: & tūc hoies cōburūt eas: & postea optime fructificāt. Vinea etiā radicata inter prata & in eminēti loco: in radio solis melius vinum facit. Sic illi de ecclesia: q̄ sunt fundati & radicati in duritia pœnitētiæ: in eminētia vitæ cōtēplatiuę: in feruore dilectionis & beneuolētiæ: melⁱ⁹ docēt & operātur. Hiere. xxxi. Adhuc plātabis vineas in mōtibus Samariæ. Samaria interpretatur nō solum custodia dñi: sed etiā cōfūctio dñi: & per pœnitētiā & cōtēplationē cōiūgitur homo deo: & dñm in se custodit. Ipsa aūt vinea ecclesię perficitur per excellētes operarios: quos ipse deus cōducit ad operādū vineā mane hora tertia: sexta: nona: & vndecima. vt habetur parabolice Matt. xx. de patrefamilias: qui exīt cōducere operarios i vineā suā: qa videlicet in diuersis ętatibus mūdi: a primo Abel iusto: vsq; aduēnti mū nasciturū potuit multos sanctos in ipa ecclesia: ad exercēdū se & alios in perfectione virtutū. Vel diuersæ horę significāt fm Grego. in homel'. diuersas ætates hominū. s. pueritiæ, adolescētiæ, iuuentutis, senectutis, ac decrepitæ ætatis. In quib⁹ hoies vocātur a deo: ad pœnitēriam & virtuosam conuersationē. Ad hoc aūt q̄ vinea fructificet tri-

Vt vinea fructificet tria requirunt. plici opere indiget: videlicet ligonizatione: putatione & ligatione. Ligonizatiōe q̄dē indiget ad hoc: vt spinæ & herbæ inutiles eradicētur: in quo opere terra ferro scinditur: & abscissis radicibus herbarū, foli ostēdūtur. Sic in vinea ecclię seu aię: ad hoc vt fructificet deo oportet q̄ terra cordis ferro cōritionis frangat: vt abscindantur peccata etiā vsq; ad radices cogitationū: & manifestentur per cōfessionē: ne occultata reuiuiscāt. Vnde in septuagesima: quādo

De Ieiu. in officio representat lapsus primoꝝ parētū & punitio. s. introductio generis humani in exiliū hui⁹ mūdi ad agendā pœnitētiā: propter q̄ dñs induit eos habitu pelliū animaliū: vt cognoscerēt seipsos: & pœnitētiā agerēt: ecclesia dimittit cātica letitię: vt Gloria in excelsis: nisi in magnis solēnitatib⁹: & Alleluia. & sumitur tractus loco Alleluia. qui tractus habet cātū asperū & lachrymosum: ad inducēdum hoies ad pœnitētiā: & hoc p nouē hebdomadas facit scilicet vsq; ad pascha: qa. s. amisit societatē ągelorum: q̄ sunt distincti in nouē ordines. Alia rōnē habes de cōse. dist. i. hī duo. Nā qa ipsi noluerūt in paradiso pœnitere & cōfiteri pctm̄ suū se excusantes: ideo expulsi sunt: vtvel saltē ex afflictione huius exilij: pœniterēt: q. d & fecerūt. Sccō: oportet q̄ vinea puretur. Vnde dicitur Cañ. ii. Tempus putationis aduenit. Per putationē autē: abscindūtur palmites superflui ne fructū impediāt. Ita & in cultu spūali aię: oportet superflua reseceare. Paucis em̄ minimisq; natura cōtēta est: dicit Boe. de cōsol'. philo. lib. ij. psa. v. Sed sensualitas insatiabilis est: quęrēs multa superflua. Propter quod dicebat apls, i. Timo. vi. Habentes victū & quib⁹ tegamur: his cōtenti simus. Tēpus aūt congruū huic putatiōi est tempus adolescentię: quę indiger maiori freno: ppter maiorē inclinationē ad superfluitates & vanitates: quæ signatur per tēpus veris in cuius principio vel circa: fit putatio material iū vinearū. Tertio. oportet q̄ ligef. Debēt autē ligari vites. i. potētię aię firmo palo. s. christo: vt dicere possit cū apostolo Gal. ij. Cruci affix⁹ sum. s. per affectū & imitationē. Proderit insuper multū ad fructificādum: immo necessariū videtur: vt vinculo obediētię alicui pī spūali alligetur

alligetur: cuius consilio dirigatur. Sed bene videat ne sit arūdo vacua. i. hypocrita: sed cōstās & solidius in obsego diuino. Perutile etiā erit: aīalia quę destruunt vineā: capere & occidere. Vñ dr Cañ. ij. Capite nobis vulpes paruulas: quæ demoliūtur vineas. Vulpes paruule fm Bern̄. super Cañ. signant cogitationes: quę occurrūt sub specie boni. Est em̄ vulpis: aīal callidissimū. Sicut cū alicui suggeritur affectus prælationis: sub specie fructificatiōis: & indiscretio vitæ sub spē tēperātię & hmōi. iste destruit vineā nisi paruule. i. in initio mortificentur. Cū aūt sic bene exercetur & colitur vinea: optime fructificat: & deo affertur fructus ipsi gratus. Vñ in figuram legitur Gen. xl. q̄ pincerna regis Pharaonis in carcere posit⁹: vidit in somnis vitem: tres sarmēta ex ea ,ppagines ,pcedētes: quę gēmas florescę & vuas paulatim ,pducebāt: ipsisq; maturatis: ille pincerna ex eis præmebat vinū in calicē Pharaonis offerens ad bibendū. Pincerna in carcere: est quilibet nostrū: positus in

Tropologia pincernæ Pharaonis. carcere huius mūdi: propter defectū saltē cōtracti originalis. Hoc est aūt signū: vt quis ad curiā reuertat regis æterni: vt ei gratus & propitius sit factus: cū. s. videt quasi per somniū: qa hic nō habetur certitudo saluationis futurę: nisi per signa: cū. s. quis videt vineā aīæ: cū tribus potentijs suis: memoria: intellectu & volūtate: gēmas bonoꝝ, ppositoꝝ: flores bonoꝝ exēploꝝ: fructⁿ rectorū operū, pducere & in eis proficere: ita q̄ expressis vinatijs. i. defectib⁹ & imperfectionibus: vinū spūalis feruoris & letitiæ: i calice cordis offerat deo ,pter eū oīa faciendo. Per hoc sperare pōt p interpretationē sanctoꝝ: q̄ eductus de carcere mundi: ad curiā Pharaonis regis æterni reuocabitur cū honore. Vel sic exponi pōt. vitis est christus: sicut ipse dicit Io. xv. Vera vitis dr: ad differentiā vmbraticę: quę cōuersa est in amaritudinē. Tres ,ppagines: sunt tres ordines fidelium in ecclesia: qui ei per gratiā adhęrēt. s. prælati actiui & cōtemplatiui: figurati per Noe, Iob, & Danielem. de his habetur Ezechie. xiiij. Et per Petrū, Iacobū, & Ioānē: qui se inuenerūt in transfiguratione. Mat. xvij. Et per Lazarum, Mariā, & Marthā: quos diligebat Iesus. Ioā. xj. Pręlati enim regūt

Prælati quo vis uere debent in eccl'ia. ecclesiam figuratā, per arcam rectā a Noe. Pascere debent verbo & exemplo: sicut dictum fuit Petro Io. vlti. Viriliter se debēt habere in militia dei: mortui mundo vt Lazarus. Cōtēplatiui vacare debēt orationi & meditationi: castitati & abstinētię: vt Dauid fecit: & puritati: & sapiētiæ: vt Ioānes euāgelista, Auditui diuinoꝝ geti & solicitudini: vt Maria Magdalena. Actiui vero operib⁹ miæ: vt Iob: & gubernationi familiæ: & luctari cū vitijs ita vt supplantē tur. Iacob em̄ interpretatur supplantator. Et insistere solicite: necessarijs dom⁹: vt Martha. Vel tres propagines: tres status. s. virginū: viduaꝝ & cōiugatoꝝ. Vel tres propagines: tres gradus in ecclesia. s. incipientiū: proficientium: & perfectoꝝ. Et hi oēs producunt gēmas cogitationū bonarum: flores sanctaꝝ affectionū & exēploꝝ: & vuas rectorū operū. Ex quibus christus eliciens vinū meritoꝝ: ipe christus porrigit & presentat in curia supna corā rege vniuersoꝝ: & hoc in calicē principaliter suę passionis tertia die. s. tēpore gratię. Et de his tribus ordinibus: statibus vel gradibus exponit beatus Tho. sup Cañ. illud. Sexaginta sunt reginæ: octoginta cōcubinæ: & adolescētularū nō est numerus. Canē. vj. Reginę em̄ significant virgines: quia ipse se optime regūt: quo ad domādas cōcupiscētias carnis: & magis dicunt spōse christi q̄ aliæ. Hę sunt sexaginta in numero paruo: sed excellēti, q̄uis em̄ in se sit paruus numerus. lx, respectu superioꝝ tamē superabūdans. Dicitur autē

Nūerus supabū dans qs lecte: numerus superabundās ille: cuius partes singulę quę in se multiplicatę cōstituūt ipm̄ totū simul: post adunate & collecte: excedūt ipm̄ totū. Sicut partes aliquote. lx. sunt vnū, & duo & tria & quatuor & quiq; & sex & decē & qndecim & viginti & triginta. Et hęc oia simul excedūt: non solum sexaginta: sed & octoginta. Signāt etiā reginæ sexaginta: animas pfectas: ex dignitatis & numeri significatione. Tales enim admittuntur frequēter: vt reię sponsæ: ad amplexus regis Salomonis. i. christi p cōtēplationem & intimā vnionē: & generāt stirpē regis. i. pfecta opera faciunt: & cū magna fiducia in domo superna cōuersantur. Cōponitur autē numerus sexagenarius ex sex & decem: quia denarius sexies multiplicatus cōstituit. lx. Et denarius: quia est primus limes numeroꝝ: signat perfectionē. Senarius qui est

Figura numerus quadratus in figuris. Nā figura quadrata habet sex facies: vt patet in taxillo: & signat firmitatē: qa res quadrata: drata ex omni facie: firma manet. Concubinę. i. viduę quę quid sidicuntur ,pcubinę: qa habuerūt aliq̄n alij virū q̄ christū. gnifi- Et hæ dicunt octoginta: qa in maiori numero sunt q̄ virgines. Dicunt etiā aię ,pficiētes: etsi nōdū perfectę: quę etsi aliq̄n admittūtur ad amplexū diuinū: p cōtēplationem & gustū spūalium: nō tn ita frequēter vt perfectę aīæ: nec perfecta sunt opera earū. Laborāt tn ad obseruātiā decem præceptoꝝ: & exercitiū octo beatitudinū. De quib⁹ habetur Mat. v. & ideo dicūtur octoginta: qui numerus componitur ex denario: octies multiplicato. Adolescētulæ sunt animæ in statu cōiugij: vel etiā imperfecti seu incipiētes: in via dei. Et hi sunt in maiori numero q̄ virgines & viduæ: vel pfecti & pficientes: licet in minori merito. Vnde adolescētulę dicūtur: quia adhuc tenere ad sufferendos labores: nondum sensu perfectę ac mutabiles.

§. X. OPERANTVR ALIQVI A,

lij segniter i vinea ecclesię: vñ vinea paulatim degenerat: De negligentia & destruit. Et de hoc Prouer. xxiiij. dicit Salomon. Transi

gligen- ui. s. per considerationē p agrū hois pigri & per vineā stulti, i. mentē & cōuersationē: & ecce totū repleuerāt vrticę. i. nea ope passiones cōcupiscipiles vrēres vt vrtica: & operuerāt superficiē eius spine. i. passiones irascibiles: q̄ pūgūt alios. Et rātib⁹. de hmōi vinea seu aia dñs cōquerēs dicit. Quid est qđ vltra debui facere vineę meę: & non feci eā? An q̄ expectaui vt faceret vuas: & fecit labruscas. Esa. v. ideſt expectaui vt faceret fructum bonoꝝ operum: & fecit fructū inutilē. Vnde infra dicit. Expectauiꝫ faceret iudicium: & ecce iniquitas: vt faceret iustitiam, & ecce clamor. Sed rimēdū est qđ subdit. Et nunc ostendā vobis quid faciā vineę meę. i. animę tepidę & pigræ: si se nō emender. Auferā sepē eius: ideſt remorsum cōscięti⁹ pungētis: auferri permittā seu timorem: & erit in direptionē a dęmonijs: per tentationem. Diruam maceriem eius. i. permittā remoueri cōsideratiōnē vitæ sanctorū: qui lapides dicūtur: & erit in cōculcationē vitioꝝ. Et ponā eam desertā bonis. s. spiritualib⁹. Non putabitur. i. nō remouebit talis piger & tepidus: superfluitates & occasiones vitioꝝ. Nec fodietur ferro. i. cōpūctionis & confessionis. Et ascendēt sup eam vepres & spinæ. i. malę cogitationes & affectiones. Et nubibus mandabo: ne pluant super eam imbrem. i. nō percipient doctrinam fructificātem & vtilem eis. Vnde cuilibet tali dicitur. Apoc. iij. Nō inuenio opera tua plena. In mēte ergo habe: qđ acceperis & audieris & serua: & pœnitentiā age. Nam demū vt dicit Apoca. xiiij. misit angelus. i. christus falcem suā. s. mortis: & vindemiauit vineā terræ: ecclesiam. s. militantē. & omnē palmitē qui nō fert fructū: tollet eum a se: & omnem qui fert fructū: purgabit eum &c. Io. xv.

§. XI. QVANTVM AD TERTI,

um principale diuisionis. s. circa. vj. s. de facienda retribu- De mer tione dicit. Redde illis mercedē. Nota primo q̄ non dicit cedered vt veniāt cras: sed immediate post opus: da illis mercedē. denda. Vñ Tob. iiij. dr. Quicūq; tibi aliq̄d operⁿ fuerit: statim ei mercedē restitue: & merces mercennarij tui oīno apud te nō maneat. Da ergo & nō differas. Nota scđo: q̄ dicit illis s. operarijs i vinea. Sed dicit apls. j. ad Coꝝ. iij. q̄ vnusquisq; fm suū laborē: mercedē ,prīā accipiet. fm laborem: q̄ ad qualitatem: quo ad quantitatem: quo ad diuturnitatem:

Quo ad qualitatē: boni laboris vel mali: quo ad quantitatē: magni laboris vel parui: quo ad diuturnitatē: multi tēporis vel modici. Nā qui laborauit in vinea ad destruēdū, vt primi: cum cōgrua merces seu retributio peccati sit pœna. Iō vt dicit. Eccl'. xxx. Effugarur a dño portās mercedes iniqtatis. & ad Ro. j. de reprobis dicit. Mercedē quā oportuit: in semetipsis recipientes. Ad Heb. ij. Omnis prę uaricatio & inobedientia: accipit iustam mercedis retributionē. Qui laborauit negligēter: tādem in gratia moritur, mercedē accipit: sed nō de operatis in mortali. Vñ Aggei. j. dr. Qui cōgregauit mercedes misit eas in sacculum pertusum. i. q̄ fecit opera de genere bonoꝝ extra charitatē: non inde recipit prę mīū in gloria: sicut qđ ponit in saccū pertusum nō remanet ibi: sed extra mittit. Qui autē laborat excellēter: mercedē glorię accipit. Vñ Sap. x. Reddet deus iustis: mercedem labor⁹ suoꝝ. Et quæ sit ista merces: ostēdit Pē. cxxvj. di. Ecce hæreditas dñi filij: merces fructus ven-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tris. Merces. i. præmiū filij. s. dei p adoptionē: & huius merces hæreditas dñi. i. bonū gloriæ: quę tāq; hęredibus filijs tribuit: quæ hęreditas seu fœlicitas gloriæ: est fructus ventris. s. beatissimę Mariæ. Sexto: datur merces ſm quātitatē laboris. Quanto em̄ qs plus laborauerit & bene in vinea dñi: tanto maiorē mercedem accipiet. Ita tñ: q̄ non intelligatur equalitas laboris: ad mercedē in quātitate. Nā. vt dicit idē apls. n. ad Cor. iiij. Quod in pūcto est momēto: & breue tribulationis nostrę. supra modū in sublimitate: æternū glorię pondus operat in nobis. Et ad Ro. viij. Non sunt cōdignæ passiones huius tęporis: ad futurā gloriā. Sed intelligit equalitas in ꝓportione. s. vt vbi est maior labor: ibi sit maior merces. Sed labor pōt intelligi maior vel potior tripliciter ſm be. Tho. sup epl'am. ad Cor. sup dicta auctoritate. Primo modo: ſm formam charitatis. Et huic labori rñdet merces essentialis: quę cōsistit in visione dei & fruitione. iuxta illud Ioā. xiij. Qui diligit me: diliget a patre meo: & ego diligā eū & manifestabo ei meipm. Qui ergo ex maiori charitate laborat: etsi minorem laborē patiat q̄ alij: plus recipiet de mercede præmij essentialis: q̄ lympidius deū videbit: & de tali visiōe magis gaudebit. Secundo por attēdi magnitudo laboris ex specie operis. Sicut em̄ in reb⁹ humanis ille plus præmiatur: q̄ digniori opere laborat. Sicut architector: plus q̄ artifex manualis mercedis accipit: licet min⁹ laboret corporaliter. Ita in rebus diuinis: q̄ nobiliori opere occupat maius præmiū accipiet. quātū ad aliquā prærogatiuā præmij accidētalis: licet forte min⁹ corporaliter laboret. Vñ aureola daſ virginib⁹ doctorib⁹ & martyrib⁹: nō alijs. Et cōsistit præmiū accidētale: in quodā gaudio q̄ habef de opere priuilegiato: vel etiā de alijs bonis operib⁹ ratione laboris. Tertio: attēdit magnitudo laboris: ex quātitate ipsius laboris. Et si maior sit labor in ope: q̄ sit ex natura opis: vt ieiunare magis q̄ abstinere ab esu carniū: aut etiā ex conditione cōplexionis: vt cholerico cōtra difficilius est ieiunium: q̄ pblegmatico. Sic maior labor: merefi maiorē mercedē: & q̄ ad remissionē pœnę tęporalis: & quo ad gaudiū accidētale: qd̄ recipiet de maiori labore. Vñ Sap. x. dicit. Redet deus mercedē laborū suorū. s. iustis. Sed si maior labor in opere ꝓueniat ex defectu voluntatis: pura ex repiditate vel negligētia: facta em̄ hmōi etsi sint leuia: aliquādo videtur & sūt alicui multū laboriosa: sed hoc ꝓpter defectū mentis indispositæ. Et talis magnitudo nō auget: sed minuit mercedē. Esa. xl. Deficiēt pueri & laborabūt. pueri. i. imperfecti. hæc be. Tho. Tertio: datur merces ſm diuturnitatē: quia q̄ tpe lōgiori laborauit (cæteris paribus) pl⁹ recipiet: q̄ plura merita acquirit. Signāter dī: cæteris paribus: quia q̄ minori tępore vixit: si in illo tpe suo pl⁹ laborauit: vel cū maiori charitate: q̄ alius q̄ diu vixit: maiorē mercedē recipiet. Nec est contra: qd̄ dī in parabola euangelica. s. q̄ acceperūt singuli x num denariū: & sic nō plus q̄ diu laborauit: vt ab hora prima: q̄ q vndecima. Ad qd̄ rñdetur: q̄ merces quæ redditur: est ipse deus. iuxta illud Gen. xv. Ego protector tuus: & merces tua magna nimis. Et pro hac mercede laborātibus mercēnarij laudantur. iuxta illud. Quāti mercēnarij in domo patris mei abundāt panibus. i. refectionib⁹ spiritualib⁹. Luce. xv. Secus si intenderent aliam mercedem in alia vita: & hæc merces cōmunis est omnibus: & propria singulorū. Cōmunis quidē oībus: q̄ oēs sancti vident deū & fruūtur eo: qui est merces eorū. Propria aūt erit singulorū: q̄ vnus alio clarię⁹ videbit & plenię⁹ fruetur: ſm determinatā sibi mēsurā a deo. Et hoc ostendit Ioā. xiij. vbi dī. In domo patris mei māsiones multę sunt. i. varietates præmiorū: modo ꝓdicto. Et hæc merces dī denarius: & ꝓpter eternitatē quā cōtinet: quā signat forma denarij circularis, & ꝓpter deitatē quā habet: quæ signatur in imagine regis sculpta in denario: & ꝓpter recipientiū qualitatē: hi sunt angeli & homines qui sunt. x. quia nouē sunt ordines angelorū: & quasi decimus natura humana: & eis datur ꝓpter habitā perfectionem: signatam etiā per denariū numerū: q̄ primus limes est numerorū: & ꝓpter obseruantiā decē præceptorū: homines illuc perducunt. Oēs aūt sancti etiam minimi: ita sunt quieti & pleni bono gloriæ diuinæ visionis q̄ nil plus appetunt: nec minimus motus mēti insurgit appetēdi maius præmiū aliorū: ita em̄ plenos se esse cognoscūt: q̄ plus non cupiūt. Quod aūt dicit in euāgelio: aliquos murmurasse: intelligitur dictū per hypothesim. i. p̄ præsuppositionē: nō ſ realitatē: q̄ ibi sit aliqua querela. Sed si ꝓsupponat hoc: quod in eis impossibile: ostēditur ꝓrationem: q̄ nulli fit iniuria. Nam deus gloriosus patronus vineæ: nulli debet aliquid ex necessitate: sed gratia dei vita eterna. Ro. vj. De suo in quo nulli tenet potest facere q̄d vult: dare & nō dare: sine aliqua iniustitia. Nec etiā ex condignitate aliquis: quātūcūq; laboret meret illud præmiū: si cōsiderent ipsa opera hom in se. Sed ex cōgruitate tribuit denariū hunc: inquātū videlicet sua liberalitate ꝓmisit dare talē mercedē laborātib⁹ in vinea mediāte gra sua. & sic seruat. Sed & nouissimi prius recipiūt: & efficiūtur primi in recipiendo mercedē: inquātū videlicet sancti noui testamēti: si purgati migrāt subito euolāt: & denariū mercedē recipiunt dei. s. visionem. Sed sancti veteris testamenti post mortē: quā tūcūq; pfecti & purgati, nō recipiebāt mercedē: sed descēdebāt ad limbū: ibi expectātes p aductū christi, denarium suū. Nec etiam possent conqueri de ista retardatione: quia ipsa liberatio eorū sine meritis sufficientib⁹ eorum fuit & præmiatio. Voca ergo operarios: dicit ꝓcuratori paterfamilias. i. christo qui ꝓcurauit nobis præmiū & mercedem: mediāte passiōe: & hoc sero. i. in fine vitæ nr̄æ: & ipse solus virtute tñ & voluntate patris æterni: q̄ ſm deitatem est: eiusdē virtutis & voluntatis. Post vocationem igitur. s. per mortē operariorū in vinea p præsentionē & eorū discussionē: demū reddit merces p sententiam vniuersę: ſm opera sua. Vñ & Apoc. j. dr̄ q̄ ex ore sedētis in throno: exibat gladius ex vtraq; parte acutus. Gladius iste: sententia est ex ore iudicis superni ꝓlata: separans reprobos a bonis. Et cōtra reprobos quidē, pferēs sententiā: aspectus ei⁹ apparebit eis vt fulgur: terribilib⁹ verbis eos increpās: & dicens cuilibet reprobo: ſm Chrisſ. super Mat. Ego propter te homo factus sum: delusus: cæsus: & crucifixus: vbi est tanta rū iniuria: meæ fructus? Vbi est seruitus: quā mihi propretio sanguinis mei debuisti? Ego sup gloriam meam te habui: cū essem deus apparēs homo. & tu oēm rem vilissimam terrę dilexisti amplius: q̄ iustitiā meā & fidē. Mittite ergo adstātib⁹ & ministris: dicet: ligatis manibus ei⁹ & pedib⁹: in tenebras exteriores. Et q̄s stabit ad videndū eum (inquit Malach. iij. c.)? q. d. Intolerabile erit illud. Ipse em̄ quasi ignis cōflās. Ve aūt homini illi: cōtra quem proferetur talis sententia. Melius em̄ ei fuisset: si natus non fuisset homo ille. Nec; enim ab illa sententia appellari poterit: quia a summa pātę, pcedet: quæ nō habet superiorē. Appellatio aūt sit ab inferiori ad superiorē. vt habet. ij. q. vj. per totū. Nec; p errorem intolerabilē euacuabit: vt in iudicio humano aliq̄n cōtingit: iuxta illud quod habet. xj. q. iij. c. epi. & c. ministrū. Cui est illata sentētia: q̄a iustissima erit. Iustus em̄ dñs iustitias dilexit &c. Nec; pecunia amici (inquit Malach. iij. c.) q. d. Intolerabile erit illud. Ipse em̄ quasi ignis cōflās. Ve aūt homini illi: cōtra quem proferetur talis sententia. Melius em̄ ei fuisset: si natus non fuisset homo ille. Nec; enim ab illa sententia appellari poterit: quia a summa pātę, pcedet: quæ nō habet superiorē. Appellatio aūt sit ab inferiori ad superiorē. vt habet. ij. q. vj. per totū. Nec; p errorem intolerabilē euacuabit: vt in iudicio humano aliq̄n cōtingit: iuxta illud quod habet. xj. q. iij. c. epi. & c. ministrū. Cui est illata sentētia: q̄a iustissima erit. Iustus em̄ dñs iustitias dilexit &c. Nec; pecunia amici

bus & in luxuria manifesta: qd̄ significat ꝑ concubinas eius. Et in gula: quod designatur ex cōuiuio: Et in inepta lętitia: per vinum figurata. Et adulatorū applaudentia: in optimatibus insinuata. Et in superbia: in vasis aureis demonstrata. Et in auaritia (quę ſm apostolū: est idolorū seruitus. Et in dñs: quos laudabat præsignata. Quæ quidem auaritia: vel est cum violentia. Et hi sunt dñi ferrei: q̄a sicut ferrū domat omia: sic isti sine misericordia, cūcta auferūt. In æreis dñs: signat auaritia: quæ est cū fraudulētia: q̄a videtur esse verū & nō est: quod fraude fit. In dñs argenteis: apparētia signatur auaritia: quę quærit ex doctrina: q̄a argentū sonorū est. In dñs aureis: innuitur auaritia præsidētium: ꝓpter claritatē & nobilitatē ipsius auri. In dñs lapideis. auaritia vsurariorū: qui vt lapides insensibiles & incōuertibiles fiunt. In dñs ligneis: auaritia aliorū illicite lucrantiū. Contra hmōi igitur diuinū iudiciū cōparens: videt scripturā sententiæ cōtra se dari: per manum scribentē. Vbi sciendum: q̄ scribens est pater: manus est filius: digitus est spūssancti. Sicut em̄ digitus est a manu & brachio: & manus tantū a brachio procedit: ita spiritussanctus a patre & filio: & filius tantū a patre deriuatur. In pariete: notatur plenitudo assumpti hominis a dei filio: aula: est vterus virginalis. Candelabrum cōtra q̄d scripsit: est certitudo naturalis dictaminis: quia deficit naturalis cognitio in oīb⁹ his perscrutādis mysterijs. & ideo dicitur: aspiciebat articulos manus scribentis. Scriptura autem est: arctitudo seu sententia extremi examinis. Scriptura igitur hæc. i. sentētia auctoritatiue ꝓcedit: a patre, & filio, & spiritusctō. Manifestatiue vero: a Iesu christo de virgine nato. Quia: vt dicitur Ioan. v. Pater omne iudiciū dedit filio. Scriptura: quę continet Mane. Thethel. Phares: significat quia in isto iudicio: deus notabit oēs actiones hominis. Mane em̄: interpretatur numeratio. Ponderabant omnes circumstantias. Thethel em̄ dicit: ponderatio. Separabit omnes occasiones. Phares em̄ dicit: diuisio. Et tunc sequitur in taliter sentētiato terror affectionis: qd̄ notat in facie mutatiōe. Error cogitionis: quod signatur in cogitationū perturbatione. Mœror afflictionis: quod innuitur in renum dissolutione. Terror desperationis: quod ostēditur in genuum collisione. Cum igitur tam subtile sit illud examē: tam terribilis illa sententia. Si iustus vix saluabitur. vt ait Pe. in cano. sua. Impius & peccator vbi parebūt? Ad quod etiā facit notabile exemplum. vnde sumpsit originem ordo Carthusiensiū. Cum enim circa annū dñi millesimū. Pasiius quidā doctor solēnis esset defunctus: scientia & honestate vitæ famosus: delatum est corpus eius ad ecclesiam: magno comitatu vniuersitatis & populi. Et dum feretro: vbi iacebat in medio chori posito celebrarentur exequię: cunctis videntibus surrexit cadauer, & dixit. Ante tribunal christi raptus sum. Quo dicto se deposuit vt prius. Ex quo cunctus stupentibus decretū est: die sequenti iterum prosequi officiū inchoatum: quo facto cum cantaret lectio illa Responde mihi &c. surrexit secūdo cadauer & dixit. Accusatus sum: & subito iacuit vt prius. Crescente aurē admiratione in cunctis: q̄ iacuit & in sequentē diē tertiū sepultura differri. Et cū iam exisset fama hęc in vniuersam terrā illā: factus est cōcursus nimius hoīm: & clericis officiū funeris celebrantibus, surrexit tertio corpus illud dicens. Iusto iudicio dei condēnatus sum, sicq; priuatus est sepultura: ex quo diuina sententia erat reprobatus. Et propter hoc aliqui ex doctoribus seu secularibus cōsiderātes pericula mūdi: & summi districtū examē: relinquētes sæculū, Appariendē Carthusiēn. fundauerunt & sanctę vixerunt. Sed tio iudicii libet electo apparebit aspectus ipsius iudicis sicut nix cis cōrā suauis: videlicet & delectabilis & sententiam pferēs dicet. electis, Euge serue bone & fidelis: quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium dñi tui. Mat. xxv. Quo intrat in aliquo loco: vndiq; circundat a loco. Intrans ergo in gaudium domini: quod est perfectum vndiq; ab ipso gaudio circūdabitur. Nam aspiciens supra & videt deitatem: summe gaudebit. Iuxta illud Esa. lx. Tūc videbis & afflues & mirabitur & dilatabitur cor tuum. s. lętitia mentis ineffabili. Si ad intra respiciunt. i. ad damnatos: & inde gaudēt. propter quod dicit Psal. lvij. Lętabitur iustus: cum viderit vindictas. videt punitiones peccatorum. Non q̄ lęt ef de malo alterius: sed de diuina iustitia. Si ꝓspiciūt: ad intra gaudent de pura cōscientia & sua gloria. iuxta illud Psal. cxix. Exultabunt sancti in gloria: lętabuntur in cubilibus suis. i. in conscientijs suis. Si respiciunt extra: summe gaudent de societate innumera tā præclara. Vnde dicunt adinuicem: quod dicitur in Apocal. xix. Gaudeamus & exultemus: & demus gloriam deo. Et vt dicit Bern. illud est verum gaudium, quod non de creatura: sed de creatore concipitur: quod cum acceperis nemo tollet a te: scilicet gaudium æternum. Cui? compatatio nemo. omne pulchrum fœdum: omne dulce amarum: omne quod delectare potest molestum: & nō solū anima: quæ in cœlum introducitur, gaudiū ineffabile suscipit. sed & tota cœlestis curia. Vnde & de sanctis canit ecclesia: q̄ de eorum transitu gaudent angeli, & collaudant filium dei. In cuius etiam figuram quando arca dei introducta est in Hierusalem, cū magno tripudio omniū: in loco suo collocata est. ij. Reg. vj. Sicq; recipit mercedem æternam.

¶ De sententia pœnæ infernalis contra reprobos: & ibi de septem pœnis inferni. Cap. iij.

DATA SENTENTIA A IVdice superno: quilibet vadit ad locū suū: vel ad infernū vel ad paradisum: vl' ad purgatoriū. Et primus dicere potest. Vadam & non reuertar ad terram tenebrosam & opertam morti caligine: terram miseriæ & tenebrarū: vbi vmbra mortis & nullus ordo: sed sempiternus horror inhabitat. Iob. x. Vbi tria notatur.

¶ Primum: est adductiuum infernalis cruciationis.

Quia vadam.

¶ Secundum: est continuatiuum perpetualis afflictionis.

Quia non reuertar.

¶ Tertium: est multiplicatiuum pœnalitatis variationis.

Quia ad terram tenebrosam.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

qd̄. s. inducit ad dānationē est sciendū: q̄ amor terrenorū nimius: est prima causa pctōrū & dānatiōis. Et hoc est ire ad terram vadit enim aia: pede amoris, vñ Aug. Pes meus est amor me⁹. Sicut dr̄. Iustus vadit ad cœlū ꝓ desiderium: ita pctō ad terrā per inordinatū affectū: & cū eo intrat superē vias difficiles quā ducūt ad infernū. Vñ dicit ipse dānati in inferno: vt habet Sap. v. Lassati sum⁹ in via iniquitatis & pditionis. Ambulauim⁹ vias difficiles. Et q̄ p morales: meli⁹ intelliguntur spiritualia. Nota q̄ septē sunt viæ difficiles. Prima est via mōtuosa: via spinosa: via lutosa: via tenebrosa: via tumultuosa: via sūptuosa: via tędiosa. sūt viæ Dico primo: q̄ via mōtuosa est difficilis ad ambulandū, difficilis. Mūtuosa. i. mōtiū sicut patet ad sensum. Vñ hoies cōtra fatigant & sudāt i ascensu: & ꝓterea declināt tales vias, quādo possunt. Ista moraliter est via superbi: qua q̄rit puer se dñari alijs: magn⁹ reputari: exaltari: alios deprimere: se extollere. Sed certe laboriosa est via. Multū em̄ perturbantur tales: anxiant: famulant alijs vt habeāt honorē interū. Vñ dicit Greg. i moral. q̄ oīe qd̄ hic eminet: mœrori bus plus afficit: q̄ honorib⁹ gaudet. Sed superbus non sentit tātū laborem: q̄a paucū habet ad deū amorē. & multū ad mūdū. vñ accidit de eo sicut de lepore: q̄ facillime ascēdit ad montē currēdo: cū tñ cōmuniter ascensus sit difficilis: & hoc, q̄a habet crura ārteriora breuiora, posteriorib⁹ curtibus. Sicut q̄uis facilius sit descēdere per humiliationē: q̄ ascēdere ꝓ elationē & ambitionē: tñ q̄a superbus crura anteriora. i. affectionē ad deū modicā habet: & crura posteriora. i. affectionē magnā habet ad mūdū: ideo non sentit laborē: sed faciliter currit iuxta illud Iob. xv. Cucurrit aduersus deū erecto collo. Nouissima aūt huius viæ condūcit ad infernū: & ideo caue. Secūda via est difficilis q̄n est spinosa. i. plena spinis: nā transiens per eā in pānis apprehendit, ab ipsis dilacerat: pungitur: cruciatur, & sic habet laborē. Ista via spinosa: opus est auaricię, in qua quęrunt diuitię assimilatæ a christo spinis. Lu. viij. Quia mentē dilacerāt, distrahēdo a dei timore: pungunt cōtinuis solicitudinib⁹: timoribus: & angustijs cruciāt inducēdo ad diuersa pcta: vt mendacium: prodition: fallaciarū: periuriorū vsurarum: fraudulentiarū & hmōi. Sequitur aūt dñs auaris Osee. ij. Via tua spinis. Terminus huius viæ est infernus. Vñ apls dicit. ij. ad Timo. vj. q̄ qui volūt diuites fieri: incidūt i tentationē & in laqueū diaboli: & in desideria multa quæ mergūt hoies in interitū & perditionē: ergo caue.

De quātitate mercedis.

Aureola ꝓbus datur.

De diuturnitate mercedis.

Mach. xx.

Merces æterna: cōparatur denario.

Math. x.

Ordo Carthusiensiū: quō filius ꝓcedit ab origine.

Cōparatio trinitatis.

Sētētia daſ virtute cuiꝰ.

Mane thethel phares

pā. x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia via:est difficilis qñ est lutosa:tũ qa homo lubricatur:tũ qa pes infigit in cœno:& cũ difficultate distrahit eũ quia detur pax:& talẽ viã.s.multũ lutosam:solet facere
Ioheſ. j. bestiæ.Hæc aũt est via luxuriosoꝝ:q sunt siles bestijs.de quib⁹ ait ꝓpheta.Cõputruerunt jumenta in stercore suo. Difficulter aũt trahũt pedẽ affectiõis:a luto voluptatum quib⁹ infigunt.De qb⁹ ait Pã.ix.Inquinatæ sunt viæ illi⁹, in omni tẽpore.Quarta via:est difficilis cũ est tenebrosa. Oportet em:q qs vadat palpãdo.ne cadat in aliquod pricipitiũ qđ nõ videt:timet etiã hinc inde capi a latronib⁹: &sic difficultaf.Hęc est via inuidoꝝ:q tenebrosi sunt:qđ patet ex ætymologia noĩs.Inuidus em dicit:quasi nõ videns:qa bona alioꝝ videre non possunt:nisi cũ magna sui afflictione,Tales semp stãt in timore,ne alĩ habeãt bona De quib⁹ põt intelligi illud Prouer.ŋ.Ambulãt p vias tenebrosas:qui lętant cũ maleſecerint.s.alijs hoib⁹:& exultãt in rebus pessimis.i.casib⁹ aduersitatũ aliorꝝ. Quinta via:est difficilis cũ est tumultuosa.i.cũ multi ambulant p eam:ita q se cõprimũt.In talib⁹ em vns:hoies impingunt aliq̃ cõsternũtur.Vñ &semel beatus Petrus dixit
Lu.viij. christo,per talẽ viã ambulãti.Præceptor turbæ te comprimũt & affligũt.Hæc aũt est via iracũdoꝝ:qui ꝓpter iracũdiã suã multis & diuersis affligũtur & conculcantur cõtumelijs.clamoribus:rixis:minis:odijs:& hmõi.Et de his dicit Pã.xiij.Contritio & infœlicitas,in vijs eoꝝ. Cõterunt em tẽporaliter:& fœlicitate priuantur:quo ad aiam ꝓpter irã suã.Vñ subdit pã.Et viã pacis nõ cognouerũt,& ꝓ qa.

Sexta via:ẽ difficilis cũ ẽ sumptuosa.i.cũ hospitia illius vię:sunt in caro soro.Mali em hoies,libẽter vadũt p tales vias,vbi scitũ multũ expẽdi.Et hæc est via gulosoꝝ:q vt satisfaciãt gulę fiunt:nõ curãt de tali difficultate:expẽdentes multã pecuniã in detrimentũ aiæ & corporis.Ideo em ait Seneca,ocio morimur:qa de mortib⁹ pascimur.i.de aĩalibus mortuis:qđ maxime faciunt gulosi.de qb⁹ Pã.xlv ij. Hęc via illoꝝ:qi scãdalũ ipsis:postea in ore suo cõplacebũt. Quãuis em recipiãt scãdalũ ępe aiæ &corporis dolorib⁹: tamen postea transacto dolore,volunt cõplacere ori suo.

Septima via:est difficilis qñ est tędiosa:& hoc est qñ est multũ saxosa vel tota plana & vniformis:& nescit terminus.Hæc via ẽ accidię.q insurgit ex duritia pœnitẽtiæ:ac etiã qñ aliquis vult semper occupari in vno aliquo: pura vel semp legẽdo:vel semp meditãdo & orando:vel semp manibus laborãdo.Dicit em cõiter:ꝙ via qñ est totaliter plana:magis fatigat ambulantẽ q̃ cũ est aliq̃n plana:aliquãdo aliqualiter mõtuosa p colliculos.Et ratio est:quia in via plana & vniformi,oẽs partes corporis simul fatigantur.Sed in via aliqualiter montuosa in ascendẽdo:dũ fatigãtur genua & tybiæ:quasi refrigerãtur crura.In descẽdo aũt:crura fatigãtur,&genua & tybiæ quasi pausant. Sic in opere humano melius fertur labor:qñ aliquis vno tẽpore legit:altero orat:alio in exterioribus vacat:ꝙ se semper vellet legere:orare:vel operari:qa ex tali cõtinuatiõe vniformi alicuius rei:attediatur cõmuniter homo.Exemplũ Antonij:qñ vidit angelũ aliq̃n laborãtẽ:aliq̃n orantem.De via horũ potest intelligi illud. Est via quæ videt
Prouer. xiiij. homini recta:&nouissima eius deducũt ad mortẽ.s.accidię. Videt em aliq̃n alicui bonũ esse,semper se occupari exterioribus⁹;ꝓ tẽpore ali salure vel spirituali,pximi:alteri multũ legere:& p hoc intrant frequẽter in mortem accidiæ:videlicet negligendo ea:quæ sunt eis magis necessaria.Quãdo etiã nõ attẽdit qs ad prẽmiũ:q est terminus nostrę vię: cito fatigatur bonis operib⁹.Cũ igitur:quęlibet harũ viarũ ducat ad perditionẽ:exi de eis si vis mortẽ euadere.Iuxta illud Ysa.lv.Derelinquat impius viam suam.Dicit em Aug.ꝙ quicũq; cum aliquo mortali transit æterna flãma: illum trucidabit inferni non purgatorij.

§.III. QVANTVM AD SECVNdũ principale dico:ꝙ pœna infernalis dom⁹ ẽ ppetua:nõ habẽs finẽ,qđ notat Iob: i auctoritate ꝑsata dicẽs.Nõ reuertar.In inferno nulla est redẽptio:ait idem.Videt forte aliquis istud inconuenies ee & iniustũ:vt cũ culpa fuerit tẽporalis & ad tps:ꝙ pœna ꝑ ea det eternalis.Sed sex rationib⁹ demõstrat iustissime:aiam in culpa mortali deceden-
Merito pœna dãnatorũ ẽ eterna. tẽ,eternaliter cruciari. Pria ẽ:q̃liras offensę.Nã & i humana cõuersatione quãto maioris dignitatis ẽ offensus:tãto offendẽs maiorẽ pœnã meretur.Dãdo em alapã regi,mortem meretur:dãdo puero,p iniuria nõ habetur.Cũ em ꝑ pctm hõi quãti in se est pcusserit & offenderit deũ:q est dignitatis infinitę:meretur pctõr pœnã infinitã.Pœna aũt infinita nõ põt ee fm intẽsionẽ:qa sic cõsumeret naturã.Oportet ergo:vt sit infinita fm extẽsionẽ.i.fm dinationẽ:vt sic pœna rñdeat culpæ. Secũda rõ est:qa manẽte causa debet remanere effectꝰ:cã aũt illi⁹ pœne est culpa.Cũ autem culpa mortalis,post mortẽ ab aia tolli nõ possit,qa vt dicit Da Dãnati
ma.ꝙđ est hoi mors:est angelo casus:igit debet semp manere pœna.Qđ aũt dicit Aug.xiij q.ij.tẽpꝰ.circa fi.ꝙ qb⁹ mõ ꝓsunt suffragia,c.ꝙ desũctis facta:vel ad hoc ꝓsunt, vt iuuari. plena remissio sit:aut vt tolerabilior sit ipsa dãnatio.nõ vult Aug.ꝓpter hoc:ꝙ pœna dãnatoꝝ minuat ꝑ suffragia:(vt qđã dixerũt)qa si sic esset:posset aliqs p suffragia multiplicata liberari ab iferno:qđ hæreticũ est dicere fm Tho.in.iij.Sed loquit Aug.de his:q sunt in purgatorio: qbus prosunt suffragia:vel ad liberationẽ vel ad pœnarũ alleuiationẽ:ad quã dãnati,i.cõdẽnati sunt.Dicitur enim quis dãnari,cũ deputatur ad pœnã. Tertia rõ est:qa pctõr quãtũ in se fuit:peccauit volũtate ꝑpetua.Nã semper voluisset viuere:vt semp potuisset peccare.Qđ aũt peccator pctm dimiserit quãtũ ad actũ:hoc fuit ex parte dei:qui per mortẽ subtraxit sibi facultatẽ:& iõ iustũ est,vt puniaf pœna æterna siue ꝑpetua.Iuxta illud. Ite maledicti in ignem æternũ.Mat.xxv.Hãc rõnem assignat Greg.in.iij. dial'.& habet de pœ.di.j.voluissent.dicẽs.Voluissent iniqui sine fine viuere:vt potuissent sine fine peccare.Qđ ostẽdunt: qa dũ viuunt,peccare nõ desinũt.Ad magnã ergo iustitiã ptinet iudicaris:vt nũq̃ careãt supplicio:qui dũ viuerẽt, nũq̃ voluerũt carere pctõ.Quarta rõ est:qa rõ ocupiscibilis & irascibilis errauerũt:ꝓponẽtes finitũ minimũ bonũ:summo bono infinito.Nã diuitię:honores:voluptates & hmõi:valde paruũ sunt bonũ & mixtũ cũ amaritudine.Deus aũt summũ bonũ est:& non habet amaritudinẽ cõuersatio ipsius.dicit Sap̃.viij.Miser aũt pctõr,vt cõsequaf illud fragile bonũ tẽporale:ptẽnit:& dimittit summũ bonũ,trãsgrediẽdo eius præcepta:& ideo qa in infinitum errauit:in infinitũ debet puniri.Vnde dicit Chryꝰ.ꝙ christus in fine reprobis dicet:ostẽdẽs q̃ iuste cõdẽnet eos ad pœnas æternas.Ego ꝓpter vos hõ factus sum:propter vos delusus:cæsus & crucifixus.Ego sup gloriã meã vos habui:& vos oẽm rem vilissimam terę:amplio⁹ dilexistis q̃ iustitiã meã & fidẽ.Quinta ratio est:qa pãõr peccauit in æterno suo:& ideo debet puniri in æterno dei.Aeternũ hois:est vita præsens.Hic em est status merẽdi & demerẽdi. Aeternũ dei:est alia vita,quæ semper durat.Nõ em est incõueniẽs:vt culpa tpalis puniaf pœna ꝑpetua:cũ videamus istud seruari in humana cõuersatione:vt dicit Aug. i lib.de ciui.dei.ca.xxj.Nã adulteriũ:homicidiũ:& hmõi. qđ cõmittit,fm leges humanas punit morte:& illud qđ̃ maleficiũ tpale est & cito transit actus eius:pœna aũt ꝑpetua:qa.s.separat a vita ista & cõuersatiõe hoĩm mors:q ei infertur ad quã nũq̃ reuertit.Sexta rõ est:qa ipse peccator dãnatus:stat in inferno cũ volũtate obstinata i malo semper:& odit deũ punitorẽ eius.Vñ & ꝓpter odiũ qđ habẽt ad ipsum,dicit Ioã.Apoc.xvj.ꝙ dãnati cõmãducauerunt linguas suas pę dolore:& blasphemauerunt deũ q habet potestatem sup has plagas.Ratio aũt dictat & iustitia exigit.(vt etiã dicit Grego.)ꝓ sicut pœnitentibus & veniam postulãtibus:iudex debet misericordiã facere:ita obstinatis & cõtumacib⁹:nullã debet veniã prestare:&ideo semp punitur iuste:cum semp sint auersi a deo & ei rebelles.

§. III. QVANTVM AD TERTIum principale dico:ꝙ notaf multiplex & varia pœna in- Septem
ferni, in eo quod dicitur. Ad terram tenebrosam &c.vbi sũt pœ-
signantur septem pœnę infernales. nę infer-
ni.

¶Prima est:locatio vilitatis:quia ad terram.
¶Secunda:priuatio deitatis:quia tenebrosam.
¶Tertia:cruciatio igneitatis:qa opertã mortis caligine.
¶Quarta:ablatio refrigerabilitatis:quia ad terrã miserię.
¶Quinta:excœcatio veritatis:quia tenebrarum.
¶Sexta:associatio malignitatis:quia vmbra mortis.
¶Septima:implicatio inordinabilitatis:na nullus ordo.

Quãtum ad primũ dico:ꝙ aia cruciaf in inferno ex vilitate loci,vbi se reperit. Patet em ad sensum:qa qñ nobilis ꝑsona est adiudicata & clausa ab aliquo loco vili:pura si rex ponatur Prima.

rex ponaf in carcere:etiã si nulla alia pœna sensibili cruciaref:ex hac solũ incarceratione multũ doleret.Cũ igitur aia sit nobilissima regina:& sciat se esse creatã ad habẽdũ dominium totius mundi:& sibi cõperat locus cœli empyreũ:qui est super oẽs cœlos:& videat se detrusam in centrũ terrę:q locus est infernus infimus oĩm. Vbi etiã fm Basiliũ in fine mũdi:ponef sex oĩm ælemẽtoꝝ.Nã(vt ipse dicit)tũc ꝓprietates ælemẽtoꝝ lęsiue ab eis separabũtur virture diuina:& in infernũ mittẽtur ad cruciatũ maloꝝ.Ex tali igit carcere:habet magnã pœnã vltra alias etiã & merito.Quia em terrã dilexit plus q̃ cœlũ:ideo ad terrã condẽnata est.Quãtũ ad scdm:qa tenebrosam.i.lumine glorię priuatã:fm expositionẽ Tho.sup Iob,dico ꝙ priuatur aia dãnata visione deitatis.Iuxta illud Esa.vlti. Tollatur impius,ne videat gloriã dei.Hęc aũt ẽ maxima pœna:sed parũ & quasi nihil cõprehẽdim⁹ eã:qa nescim⁹ intelligere quãtũ bonũ deus est aiæ ipm possidẽdo. Tãto em quis plus dolet de aliquo amisso:quãtum illud reputabat magis vtile & amabile.Et qa in vita presenti ꝛtellect⁹ noster corpe aggraua⁹ se habet ad deũ,vt oculus vespertilionis se habet ad lumen solis:iõ parũ diligim⁹ ipm deũ:& parũ curamus ipsum amittere.Sed aia timẽs:quæ aliquãtulum gustauit dulcedinẽ diuinæ presentiæ p gratiã:ex anxietate & pœna quã sentit qñ subtrahẽdo sibi ipsi relinquitur: põt aliquãtulũ:licet valde parũ:intelligere de tali pœna
Aiæ separę no tiua. priuationis diuinæ visionis:sed cũ aia separaf a corpore sibi subito infundũtur species oĩm rerũ naturaliũ.Vnde maiorẽ cognitionẽ habet de deo & creaturis,q̃ vllus phs mũdi.Et sic cognoscens:ꝙ deꝰ est summũ bonũ &summe vtilis aię:videns se eo priuatã sua miseria:cũ capax fuerit eũ acquirẽdi,summe dolet.Vñ Chryso.dicit:ꝙ ꝓti⁹ velꝛ pati mille ignes infernales q̃ priuari dei visione.Hæc em visio tãę pulchritudinis est:tãtoq; amore dignissima. ꝯdicit Aug.de ci.dei.)vt sine hac qbuslibet & quãtilibet bonis prędituꝰ protin⁹ existimet infœlicissimũ.Si em tantus erit splẽdor gloriæ:q̃ exibit a christi humanitate ad iudiciũ veniẽtis:ꝙ sol obscurabitur,qui tũc erit septies luci
Tertia, dior q̃ modo sit:quia.s.nõ apparebit claritas eius respectu claritatis christi:quãta erit claritas glorię eius diuinitatis:a qua excludũtur semp dãnati.Quãtũ ad tertiũ dico ꝙ cruciabitur in igne:& aiæ qđ̃ solẽ vsq; ad diẽ iudicij:postea aũt aiæ simul & corpora:vt sicut cũ vtroq; peccauit:cum vtroq; puniaf.Vñ dicef eis.Mat.xxv.Ite maledicti,i ignẽ æternũ & Iudith.xvj.Dabit ignẽ &vermes in carnes ipsorũ.Et hic ignis ita acerrime cruciat,vt mors dicatur:& ita obscurus est,vt caligo nũcupef.Et ideo dicit Iob.illã terram infernalẽ, opertã esse caligine mortis.i.igne trucidãte.Sicut em mortis pœna:excedit oĩm pœnã aliã q̃ hic sentif:sic & ignis infernicus(vt dicit Aug.)excellit oĩm pœnã: quã vnq̃ aliqs expert⁹ est i vita ista:nũq̃ i carne tãta inuẽta est pœna:licet mirabilia martyres passi sint tormẽta.de pœ.dist.vij.§.vlti.Vñ & Esa.xxx.Præparata est ab heri Tophet:a rege,pfunda præparata & dilatata.Nutrimẽta eius ignis & ligna multa.Flatus dñi:sicut torrẽs sulphuris succedẽs eã.Tophet ĩterpretatur gehẽna:siue aula plena stultoꝝ.Gehẽna aũt est infernus:plenus stultis peccatoribus. Hęc dr præparata ab heri.i.ab eterno:a rege.s.dño deo.Ligna quæ nutriũt ignẽ inferni,sunt peccata reproboꝝ:quę sicut semper permanẽt:ita & ignis ille semp cruciat.Flatꝰ dñi succedẽs:est influxus virtutis eius affligens animas:& postea corpora sine eoꝝ consumptione.Est autẽ ille ignis
Quarta fœculẽtus & turbidus:sicut flãma mixta fumo:vt non videãt,nisi qđ est augmẽtũ pœnæ eoꝝ.Quartũ: est ablatio refrigerabilitatis:& iõ dicit terra miseriæ.Miseria oppo-
nit fœlicitati:& sicut fœlicitas pfecta prię sumpę:excludit oẽm defectũ:ita miseria infernalis excludit oẽm refrigeriũ & cõsolamẽtũ.In hac vita sustinemus vtiq; multas miseMiseria dãnato rum, rias.propter qđ dicitur.Iob.xiij.de hoie.Repletur multis miserijs.Sed iter eas,plura habet refrigeria:& scit ipas miserias tãdẽ debere deficere.sed in inferno vbi est summa miseria,nullũ refrigerium est:adeo ꝙ diues epulo tamdiu desideraverat guttam aquę,vt refrigeraret linguã suã.fm ꝙ habeã Luce.xvj.adhuc obtinere non valuit.Pro gratia singulari:dãnati reciperẽt permanere in illis pœnis:saltẽ tot annis quot sunt guttæ aquæ maris:& grana arenæ eius: vt postmodũ liberi essent:& ex hoc refrigeriũ aliqđ susciperẽt.Quãuis em illa innumerabilia sint:nobis finita tñ

sunt & a deo dinumerata:& sic aliqñ finẽ haberẽt.Sed cũ sciunt,nũq̃ finẽ habere pœnã eoꝝ:ideo refrigerio carent. Solet hic socieras afflictoꝝ:aliquod pręstare refrigerium. Iuxta illud.Solatium est miseris:socios habere pœnarum. Sed ex eoꝝ societate,nullã pcipiũt cõsolationẽ:etiã amicorum & parẽtũ quos hic multũ dilexerũt:sed potiꝰ pœnę augmentũ. Vñ Aug.de dãnatis inquit.Non ꝓpterea minus ardebũt:quia cum multis ardebunt.ñ.q.i.multi,in ſi.

Quinta:est afflictio obscuritatis.Et ideo dicit:terrã tene- Quinta
brarũ.Sunt em ibi tenebræ interiores & exteriores.Exteriores qdẽ:qa neq; a radio solis illuminãtur:neq; ab igne illustrãtur vbi sunt.Vnde dr Mat.xxij.Mittite eũ in tenebras exteriores.Interiores tenebras sustinẽt:qa lumine gratiæ priuantur.Et q̃uis synteresis in eis remaneat:q est lumen rationis:remurmurãs cõtra malũ:hoc est eis ad pœnã.Et hic est vermis ille,de quo dr Esa.vlti. Vermis eorũ nõ morietur.Adeo aũt obscurati sunt:vt reputẽt deũ iniustũ & odiant eũ inquãtum punientem.fm illud Pã.lxxiij. Superbia eoꝝ,qui te oderũt ascẽdit semp.Et licet sciẽtia, quã quis habet i vita ꝑsenti multũ delectet.Illi tñ dãnati: etsi retineãt sciẽtiã hic acquisitã & maiorẽ adhuc recipiãt: hoc tñ nõ est in eis ad subleuamẽtũ pœnę:sed augmentum: quia cognoscũt sua culpa se priuari pfectione sciẽtiæ:quę solũ habef in superna patria,quã valde optãt. Sexta:est Sexta.
associatio malignitatis.i.dæmoniorꝝ.Vñ dr loc⁹ iste,vmbra mortis.Dicitur aũt diabolus mors:qa quãtũ est ex se, nemi parcit:sicut & mors.Et vmbra mortis.i.similitudo: qa sicut mors priuat vita naturali:ita p peccatũ diabolus: aiam vita spũali.Vñ Esa.ix.dr.Habitãtib⁹ in regiõe vmbræ mortis.i.in pctõ:quod est regio diaboli: lux orta est eis.& Apoc.vj.dicit.ꝙ sedẽs sup equũ pallidũ nomẽ illi mors & infernus sequebat eũ.Congrue autẽ talem habebũt societatem:vt quos habuerunt incẽtores in culpa:habeãt tortores i pœna,vt dicit Greg.in lib.moral'.qui multipliciter vexabũt eos.Vñ Hiere.v.Seruietis dñs alienis.s. in inferno.Dñs.i.dæmonijs:alienis,i.extraneis ab omi misericordia:qui nõ dabũt vobis requiẽ cessando.s.a pœnis. Tantus est horribilis aspectus dæmonis:vt quidã religio Exẽplũ
fus videns eum in corpore assumpto:ita exterritus est,vt exclamando fortissime præ pauore semiuiuus remãsit.In se aũt reuersus:cũ inquireret de causa clamoris & defectionis,Respõdit ex eo:qa diabolũ viderat.Et cũ interrogare tur de forma ei⁹ inquit:nescirem nec possem vobis describere:sed vnũ vobis dico:ꝙ si milii daref optio intrãdi in fornacẽ summe incensam:vel in ictu oculi dæmonẽ aspicere:præeligerẽ ipsam fornacẽ ingredi:vt habetur i vitis patrũ.Si ergo tãterrorẽ incutit aspectus vnius dęmonis: quid faciet & aspectus & cõtinua cõuersatio cũ innumerabilibus? Septimũ:est implicatio inordinabilitatis cũ dr. vbi nullus ordo inhabitat.Sicut ordo rerũ inducit pulchritudinẽ & cõplacentiã:ita ablatio ordinis cõfusionẽ & displicẽtiã.Et ex parte quidẽ dei puniẽtis:est ibi summus ordo:sicut & in cunctis alijs operib⁹ eius.Quæ aũt sunt:a deo ordinata sunt:ait apls Roma,ŋ.Et ordinẽ quidẽ seruat superbos cũ superbis:auaros cũ auaris:luxuriosos cũ luxuriosis puniendo.Et hoc innuitur Matt.xiij,vbi parabolice dicit a patrefamilias seruis suis.i.deo angelis suis.Colligite zizania,&alligate ea in fasciculos ad comburendũ. Erit enim vnus fasciculus omniũ superboꝝ.Alius hypocritaꝝ:alius inuidoꝝ.&sic de alijs.Seruabit quoq; ordinẽ in exhibitione pœnarũ:quia ei qui plura peccata cõmisit vel grauiora:grauior pœna dabit.iuxta illud Apo.xviij. Quãtũ glorificauit se &in delicijs fuit,c.s.peccatorꝯ date ei tormẽtũ & luctum.Seruabit & ordinẽ illi,quẽ ponit sapiens Salomõ.Per quæ quis peccat:per hæc & torquef. Peccat em miser homo per creaturas male eis vtendo:et p Sap̃.xj.
creaturas affligitur:nõ solũ ignis:sed etiam aliarũ rerum. Vñ Pã.x.Ignis & sulphur et spiritus ꝓcellarũ:pars calicis eoꝝ.Et Salomõ.Pugnabit pro eo.s.deo orbis terrarũ:contra insensatos.Trãsibũt enim sicut ait Iob,xxiij,ab aquis Sap̃.v.
niuium,ad calorem nimium.Ecce ordo,qui hic cõsueuit seruari,ablatus est.Nã cũ quis sustinet calorem magnum: nõ habet frigus,et ecõuerso.Et trãseũdo de vno ad aliud sentit refrigeriũ:saltem in principio.Sed in inferno:experiũtur et calorẽ et algorem:et nullã habẽt cõsolationem. Itẽ cum quis patitur aliquod malũ nõ timet illud sed anteq̃ patiatur:sed in inferno et patiẽdo timet:et timẽdo pa

Universidad de Deusto
Biblioteca

situr. Bene igitur ait Pś.xxxiij. Mors peccatorum pessima. Prima enim: q̃ est corporalis est mala. s. naturæ. Sed'a: quę est criminalis est peior. Sed tertia: q̃ est infernalis est pessima: & ideo doctrina christi est obseruanda: per quã ipsa mors pessima euitatur. iuxta illud Ioã. viij. Si quis sermonem meum seruauerit: mortẽ non videbit in ęternum.

¶ De sniã q̃ datur pro his: qui ascẽdũt ad cœlum. Cap. iiij.

SATVR SENTENTIA A SV

perno iudice: erga sed'm gen⁹ hoim. s. oino pur

gator⁹ q liberi sunt ab oi defectu: & ista est cœli via: per quã incedẽs anima cũ a corpore separatur immediate peruenit ad summã fœlicitatẽ & gloriã. de qua pś. lxxxiij. Ibũt de virtute in virtutẽ: videbitur deus deor⁹ in Sion. Et visio dei: vt ait Aug. est tota merces. Hãc docuit christus tenere exẽplo suo dicens. Relinquo mundũ & vado ad patrem. Ioã. xvj. Reliquit christus mundũ: non solũ quo ad p̃sentiã corporalẽ: sed etiã quo ad p̃uersationem mundialẽ: liber semper ab omni peccato. Vñ dicebat ipe.

Ascẽsio nis christi ſu rõ. Ego non sum de hoc mundo. Io. viij. Iuit ad patrẽ per passionẽ. vt per assentiõem pararet nobis locum: aduocatus noster fact⁹ apud patrem. Vnde dixit discipulis. Vado parare vobis locum. Ioã. xiiij. id est ad præparatum vobis regnum ab ęterno: vobis disponendo per gratię infusionẽ: & vestram exercitationem. Vnde apls ad Gal. iij. Tradidit semetipm p pctis nostris christus: vt eriperet nos de præsenti seculo nequã. Et hoc faciẽs. s. relinquẽs ſeculũ inquã tũ nequã dicere põt. Relinquo mundũ &c. Vbi tria nota.

¶ Primum: est egressus a loco animum inficiente: ibi. Relinquo mundum.

¶ Secundum: est progressus in bono ad cœlum dirigente: ibi. Vado.

¶ Tertium: est accessus in termino desiderium implente: ibi. Ad patrem.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Mũdus vñ dr. Mũdus scitẽdum: q mũdus fm aliquos dicit p antiphrasim: eo q mundicia caret: sic piscina quæ pisce caret. vñ Aug. O mũde immunde: qui te diligunt non te norunt. Qui autẽ voluerit amicus esse huius mũdi: inimicus dei cõstituitur: & Sex gña ideo relinquendus est mundus. Sex eñ genera malor⁹ re malorũ pertũtur in ipso notata per literas ipsius dictionis.

sunt in mũdo. ¶ Prima: est multiplicitas malignitatis.
¶ Secũda: est vanitas mutabilitatis.
¶ Tertia: est nullitas tranquillitatis.
¶ Quarta: est defectuositas veritatis.
¶ Quinta: est varietas periculositatis.
¶ Sexta: est seruilitas corruptibilitatis.

¶ Quãtũ ad primũ dicit. s. Ioã. v. Tor⁹ mũdus ī maligno posit⁹ est. i. in malo igne. s. auaritię: p cupiscẽtię: supbiæ: & alior⁹ vitior⁹. Et ideo in figurã hui⁹ legis Iosuę. vj. q hierticho tota igne succẽsa est. p cepitq; dñs vt de reb⁹ illis nullus de ppho suo aliqd sumeret. & quia Achan ɔ mãdatũ secit aliqd subripiẽdo, lapidat⁹ fuit. Hiericho iterpretat luna: qa sicut ipa est aliqñ plena: aliqñ media: aliqñ vacua ī apparẽtia luminis. Ita in mũdo: aliqui sunt pleni tpalib⁹, aliqui vacui: aliqui mediocriter se habẽt: & pene oẽs incẽdi· ignis cupiditatis: q̃ ẽ radix oĩm vitior⁹. vt dicit. j. Tim. v. s. Et qa bonor⁹ auctori inhęrere nõ valem⁹: nisi cupiditatẽ fundit⁹ euellam⁹: vt dicit Greg. di. xlvij. bonor⁹ auctori. Ideo dñs prohibet accipere res Hiericho. i. vitia mundi. Qui ɔ accipit, mortẽ ppetuã incurrit: sicut Achan corporalẽ. Vñ. s. Ioã. ij. dr. Nolite diligere mũdũ: neq; ea quæ in mũdo sunt. i. vitia quæ sunt in mũdanis: qa siquis diligit mũdũ: nõ est charitas patris in eo. & Esa. lxj. Exite de medio eius. s. Babylonis: quæ interpretatur confusio: significans mundũ plenũ confusione peccator⁹: & immundum ne tetigeritis. i. mundo immundo affectu nõ adhæseritis: vt possitis dicere. Relinquo &c. Quãtum ad secũdũ dico: q in mundo est vanitas vertibilitatis seu mutabilitatis: propter qd' ait apls. s. ad Cor⁹. vij. Qui vtũtur hoc mũdo: fiant tanq; non vtentes. i. ita vtãtur rebus mundi, q in eis finem nõ constituant: nec vt rebus permanentibus inhæreant. & subdit. Præterit enim figura huius mũdi: nõ quidẽ quo ad subst̃ãtiã sed quo ad superficialem: quã naturæ haber formã: & quo ad apparẽtiã. Apparẽt enim diuitiæ: deliciæ: honores: potẽtiæ: & hmõi magna bona: quæ oĩa cito deficiũt. Vnde & in figurã regionẽ Sodomę quę videbatur vt paradisus deliciar⁹: iussit dñs Loth iustũ cũ familia Delicię sua egredi ne inuoluereť igne & sulphure vitior⁹: & ęternæ damnationis cũ eis combusta illa regiõe: vt habeť Genẽ. ns. xix. Dicit magister historiarũ: q ibi ex arboribus nascũtur quidã fructus pulcherrimi aspectu: sed ipsis apertis nõ reperitur ī eis nisi fauilla: fœtor & cinis. Sic & ex mũdo vbi apparet multa pulchritudo: demũ finis ei⁹ est fœtor vitiorũ: ignis tormentor⁹: & cinis mortuor⁹. Et q̃uis oĩa q̃ sunt in mũdo mutabilia sint, ppter qd' fm Isido. Mũd⁹ dicitur a motu: q permaxime mutabilitatis reperitur in hoie mũdi. Ideo dicit Pś. xxxviij. Vniuersa vanitas oĩs homo viuẽs. i. tota vanitas seu mutabilitas est in hoie: ita vt dicat Iob. xiiij. Fugit velut vmbra: & nũq; in eodẽ statu permanet. Mutať em de ætate in ætatẽ: de sano in infirmũ, & ecõtrario: de frigore in calorẽ & ecõuerso: de gaudio in merorem: de odio in amorẽ & ecõuerso: & de sapiẽte in insipiẽtẽ: & de vna phãtasia cogitationũ ad aliã imaginationẽ: de libero in seruũ: de diuite in pauperrimũ: de dño in captiuũ: de gloria in ignominiã & hmõi. & sic vt dr. s. Io. ij. Mundus trãsibit & cõcupiscẽtia eius. Cum ait oĩs motus sit quid imperfectũ respectu quietus: & naturaliter appetat perfectũ nõ imperfectũ: ergo relinquẽdus est mundus.

Tertia miseria mũdi est: nullitas trãquillitatis. Vnde salvator noster inquit. In mũdo pressuram habebitis: in me xvij. autẽ pacẽ. Io. xvj. Nec mirũ: qa cũ mũdus abũdet iniquitatibus: habere pacẽ nõ valet qa nõ est pax impior⁹, dicit dñs. Sed christus est qui habet: & dat veram pacẽ & perfectã. Et in signũ huius dicit Hiero. q scrutãdo antiquas historias semp reperit mũdus pace caruisse: & bellis innumeris lacessitus, vsq; ad aduentũ christi in carne. Tũc em̃ fuit plena pax per orbẽ ad ostẽdẽdũ: q ipse christus tũc natus est: pax nostra: auctor & amator pacis & dator. Vnde dixit discipulis Ioan. xiiij. Pacẽ meã do vobis: pacẽ meã relinquo vobis. Non quõ mũdus dat: ego do vobis. Pax mundi. i. amator⁹ mũdi: est gaudere in tẽporalibus: triumphare in honorib⁹: deliciis affluere: tribulationib⁹ carere. Concordare inuicem in peccatis cõmittẽdis: nõ ꝓtristari prauos, in vitijs corrigẽdis. Sed hoc modo christus nõ dat pacem: sed pax eius est subiectio carnis ad spiritũ: dilectio animi ad ꝓximũ: cõformatio suæ voluntatis ad deũ: et hãc vtiq; mũdus dare nõ potest pacẽ: vt canit eccl'ia. Quãtũ autẽ mũdus careat, trãquillitate & pace interiori & exteriori omnibus pater: cũ vix reperiať domus vna: in qua nõ cõtingat frequens discordia. Sic & prima domus Adę habuit bellũ inter filios: & arca Noe inter fratres: & schola christi inter discipulos. Cũ igitur trãquillitas & pax multũ appetať: & in mũdo parũ habeať: ergo relinquendus est. Quarta miseria mũdi est: defectuositas veritatis seu cognoscibilitatis. Vnde saluator noster Ioã. xvij. inquit. Pater iuste: mũdus te nõ cognouit. Sed neq; ipm christũ dei filiũ intellexit: vt dicit Io. j. Mũdus eũ nõ cognouit. s. verbũ incarnatũ. Ipsum quoq; spiritũ veritatis percipere non valet: put saluator dixit discipulis suis. Spiritũ mũdus nõ potest accipere: qa nõ vidit eũ, nec scit eũ. De diuinis igitur parum vel nihil scit: seu cognoscit mũdus vbi est summa & pfectissima veritas. De humanis & naturalibus paucissimas cognoscit veritas p sciẽtiam. Nascitur siquidẽ anima nostra fm pl̃m: sicut tabula rasa in qua nihil est pictum. Et si postea aliqua addiscat: tñ cũ mixta difficultate & tẽporis ꝓlixitate & frequẽter mixta falsitate: vnde & oẽs philosophates qui spiritũ veritatis nõ acceperũt, in multis errauerũt. Propter quod dicit apls: q sapientia hui⁹ mũdi: stultitia est apud deũ. & iterũ. Stultã fecit deus sapiẽtiã hui⁹ mũdi. s. apparere: dum p effectum ostendit se posse agere qd' illi dicebãt ipossibile: nescientes dei oĩpotẽtiã. Vnde apte figuratus est mũdus p Aegyptũ quæ interpretať tenebræ: quæ & ita densissimis tenebris flagellata est vt p triduũ alterũ alter videre nõ posset: nec de loco moueri suo. Et ipa dẽ mater superstitionis & idolatra: de qua Aegypto iussit dñs exire populũ suũ. Cũ ergo tenebras horreamus & lucem veritatis naturaliter appetamus: relinquẽdus est mũdus &c. Quinta miseria est varietas periculositatis. Qui nauigant mare inquit sapiens: enarrãt pericula eius: quia s. frequenter ea experiuntur. Mare autem amarum fm doctores signat mũdum. Quia fm boetium. in. ij. de consol'. xlij. prosa. iiij. Fœlicitatis humanę dulcedo multis amaritudinibus

Exo. x.

Ecclí. xlij.

nib⁹ respersa est. Nauigãt autem qui couersant in mũdo: & hi experiunť pericula ei⁹: qualia expertus pś. cxiij. ait. Pericula inferni inuenerũt me. Nam cum lapsus est de alta contẽplatione & perfectiõe in adulterii & homicidiũ: periculũ incurrit intrandi infernũ. Et sic discurrere vales per exẽpla sanctor⁹ & lapsus eorũ: vt adæ. Saulis: Moysi ad aquas cõtradictionis: Ezechiæ: Salomonis: Iudæ proditoris: Nicolai ex septẽ diaconib⁹. & invitis patrũ: & clare videbis pericula varia et noxia mũdi: q̃ sine dei adiutorio vitari nõ possunt. Solus christus oĩa euasit pericula impeccabilis erat. Et fm hoc põt intelligi illd dictũ Iuga. viij dęis. Vos de hoc mũdo estis: ego nõ sum de hoc mundo: s. periculis vitiorũ subiectus: sicut & vos. Vñ beat⁹ Antonius videns in orone mundũ laqueis plenũ: conẽctẽb⁹ femineẽ exclamauit. O qs istos euadet. s. laqueos periculorum. & responsum fuit. Sola humilitas. In cui⁹ figuram

Matth. viij. discipuli nauigares cũ christo: orto periculo naufragij clamauerũt humiliter dicẽtes. Dñe salua nos perimus. Cum autem naturale sit euitare pericula: ergo relinquẽdus est mũdus. Relinquo mundũ &c. Sexta miseria est: seruitus corruptibilitatis. De qua apls ad Rom. viij. Ipsa creatura liberabiť. s. egrediendo per mortẽ de mũdo: a seruitute corruptiõis. i. corporis corruptibilis. Multipliciter enim subiacemur. partim necessitatib⁹: partim voluptatib⁹ corporis: & frequẽter vnusquisq; ab appetitib⁹ eius. i. sensualitatis. Dicit ait. ij. Pet. ij. A quo quis vict⁹ est: huj⁹ & seruus

Exẽplũ est. Narratur in libro de septẽ donis: q eũ quidã nobilis fuisset ingressus religionẽ: eius germanus hoc audito cũ esset miles & portẽs: disposuit in mẽte illũ reducere de religione. Vñ sumẽs secũ arma & socios: cũ illa die nõ posset ad monasteriũ applicare: cõtigit eũ in sylua dormire vbi habuit talẽ visionẽ. Videbať sibi quiescere in amęno prato: & q sex iuuenes a dextris ei⁹ essent & tres a sinistris: & cœperũt dicere pugnemus admicẽ. Et cõcordantibus ad hoc dixerũt. Manifestemus pri⁹ noĩa nostra: quibet dicat suũ. Dicit ergo prim⁹ eor⁹ q erat a dextris: ego vocor pulchritudo. Dicit sed's: & ego sanitas. Tertius dicit: ego sum iuuẽtus. Quartus ait: ego fortitudo. Quintus: ego diuitię. Sextus: ego spes vanæ vitæ. Eorum autẽ qui erant a sinistris, dixit primus ego vocor infirmitas. Sed's ego vocor senectus. Tertius & ego mors. Incipit ergo bellare infirmitas cõtra primos duos qui erãt a dextris. s. pulchritudinẽ & sanitatem & prostrauit eos: qa infirmitas aufert pulchritudinẽ & sanitatẽ. Senectus pugnat contra duos alios scilicet fortitudinẽ & iuuentutẽ: & eos dejecit & ꝓstrauit. Demũ mors ɔ diuitias & spem vitæ & aufert eos de mundo. Dicũt tãdem isti tres. Occidamus nũc istũ iuuentem. Qui hoc audiẽs expergefactus valde timuit. Et cũ venisset cũ sociis ad monasteriũ & narrasset germano visionẽ. Exposuit germanus ille visionẽ. s. q̃ pranum amor mũi erat mũdus in quo quiescebat & sex iuuenes erãt sex q̃ sunt in mũdo quæ videnť magna esse sed oĩa deficiunt & sic idu xit eũ ad contemptum eius. Sed ista est differẽtia inter bonos & malos: qa boni & si ad horã seruiũt sensualitati: nõ tñ vt dñet eis. Mali autẽ serui efficiunť ipsi⁹ sensualitatis. Christus autẽ & sivoluntarie fecit se subiectũ necessitatib⁹ corporis vt sami cũ esuriret in deserto siti cũ ad fontẽ lacob sitiret ramẽ nunq̃ vel ad momentũ sensualitati seruiuit, ꝓterea rõnẽ. Et sic põt intelligi illud dictũ discipulis

Io. xvj. Iam nõ sum in mũdo: & hi in mũdo sunt. Nõ rogo vt tollas eos de mũdo: sed vt serues eos a malo: ne scilicet in eis dominetur iniquitas. Reliquẽdus est ergo mũdus: sicut & seruitus abiecienda vt eũ christo dicat. Relinquo &c.

§. II. IN SECVNDO PRINCIPA

li notať progressus i bono ad cœlum diligẽte eũ dr vado Quãuis christus nõ nisi actualiter iuerit ad patrẽ præsentiam suam corporalẽ ad cœlũ deferendo sed inascensione sua propter qd' exponi potest vado. i. vadã quod de ꝓximo quo erat futurus: tamẽ continue actualiter ibat ad patrem anima eius videndo & fruendo eius diuinitate ac etiã quotidie per electos suos qui sunt mẽbra eius vadit ad patrẽ.

Sex sũt vię q̃s itur Sunt autẽ sex vię qbus relinquẽdo mundũ in morte imediate itur ad patrem cœlestem. s. Iesum christũ.

¶ Prima est martyrij tolerationis.
¶ Secũda est baptismalis purificationis.
¶ Tertia est intentionalis cõpunctionis.
¶ Quarta est virtualis perfectionis.
¶ Quinta est diutinalis tribulationis.
¶ Sexta est indulgentialis plenę cõcessionis.

Quantũ ad primũ cõmunis sententia doctor⁹ est, q̃ qui martyrũ suscipit, p fide christi: vl' etiã p quacũq; virtute cõseruãda vel exercẽda: decedẽs immediate ingredit cœlũ. Vñ cantať de sanctis martyribus. Sancti tui mirabile cõsecuti sunt iter, seruiẽtes preceptis & paulopost. In mari rubro apparuit via sine impedimento via. i. ad cœlũ in mari rubro. s. effusione sanguinis sine impedimẽto. s. cuipę vel pœnę debitę q̃ tollitur per martyriũ. Vñ ī Apo. de martyrib⁹ dr. Lauerũt stolas suas. i. alas & cãdidas eas fecerũt. i. purificaras in sanguine agni. i. in passione Christi quem sunt imitati. Hinc & Cyprianus i sermone. O dedi cata passio & glorificata cõfessio: absoluit per martyriũ aĩa a vinculo carnis & in cœlo cũ triũpho eleuatur ab angelis. Et ꝓterea dr extra de cele. miss. cũ Marthe. q iiuriã facit martyri, qui orat, p martyre qa videlicet idubitãter credit ad cœlũ euolasse. Et qui sunt i cœlis cũ nullo bono careãt aliorũ nõ indigent suffragijs. Quod etiã per plura exempla ostẽsum est aias martyrũ subito volare ad patrẽ cœlestẽ. Sicut legit de Tiburtio & Valeriano quorũ aias vidit Maxim⁹ in pũcto martyrij ascẽdere cœlũ. Et beata Emerentiana collectanea btẽ Agneris sine baptismo aq̃ baptizata, ꝓprio sãguine fuso ad cœlũ euolauit: & nisi ris alys. Sed'a via immediata ad cœlum est purificatio baptismalis. In cuius figuram filij Israel vią facitẽs per Iordanis fluuiũ eo trãsfacto immediate intrauerũt terram ꝓmissionis: Iordanis in quo christus baptizatus est: & inde collata est virtus in baptismo significat baptismũ. Per hunc trãsit cũ Iosue qui baptismum recipit & iesum fide. Et hic est effectus eius vt sanctificatus intret in regnũ cœlorũ figuratũ per terrã ꝓmissionis si tunc moriť quantacũq; pec cata originali addidisset. Et ad hoc ostẽdendũ: baptizato christo aperti sunt ei cœli: & vox ptis itonuit. Hic ẽ filius meus dilectus. Q̃ intelligiť non solũ de christo. sed & de quocũq; baptizato debite inquantũ. s. filj⁹ est p adoptionem. Filio autẽ debeť paterna hæreditas. Hanc vitã tenẽt oẽs parvuli baptizati decedentes ante vsum rationis: qa scilicet subito euolãt: & ideo, p eis orare non oportet & si q̃d officiũ, p eis fiat i ecclesia magis fit ad ꝓsolationẽ viuor⁹, q̃ ꝓ adiutorio ipor⁹. Tertia est: itẽsionalis ꝓpũctionis. De qua põt itelligi illud pś. lxxvj. In mari via tua. i. magna amaritudine cõpunctionis est via dei ad cœlũ: nõ tamẽ quęcũq; cõpunctio seu contritio est via immediate ducens ad cœlũ cũ quis decedit sed oportet q̃ sit valde intensa ita q̃ auferat oĩm culpã & debitam pœnã de qua dr Threñ. j. Magna est, velut mare cõtritio tua. Hanc qa habuit Dismas latro. Ille qui cum christo crucifixus ẽa de xtris eius audire a christo meruit. Hodie mecum eris i paradiso. Non eñ martyriũ fecit illũ subito decedentẽ para disum introire: qa martyr nõ fuit cũ pro suis sceleribus dã Lu. xxiij. natus fuerit non, p fide sed, ppter maximã lsui cõpunctionẽ. Hãc etiã credit habuisse Maria Magdalena quæ cum lachrymis suis lauit pedes dñi Iesu. Similiť, de quadã meretrice legit q̃ audita quadã prædicatione tãta cõpũctione & lachrimarũ effusione ad confessionẽ accesserit: q̃ in processu ipsius prę dolore mortua est. Et cũ prędicator du Conuerbitãs de eius salute recõmẽdaret populo vox de cœlo audita est q̃ nõ indigeret illa eor⁹ orationib⁹: sed pot⁹ ipsi catricis. fuis: qa immediate ad cœlũ euolauerat. Et de hmõi tãtẽsa cõpunctione, ad literã intelligitur illud dictũ Aug. in lib. de pnia. & allegať de pœ. dist. iij. sunt plures. ante me. q̃ vera pœnitẽtia ad puritatẽ baptismi conatur adducere pœnitentẽ: al's cõfitentẽ. Quarta via est virtualis perfectionis de qua Prouer. iiij. Iustorũ semita quasi lux splendẽs, procedit & crescit vsq; ad perfectã diẽ. i. perfectã cõuersationẽ. Hęc pfectio consistit in perfectissima charitate: q̃ fm apl'm ad Col'. iij. est vinculũ pfectionis. Hui⁹ effectus & signa sunt martyrũ desiderij pro dei honore & ꝓximi salute carnẽ spũi subiectã experiri sedatũ eẽ satis a passionibus: & si aliquãdo aliquantulũ insultũ aliquẽ sentiat cogitationes turpiũ nõ multũ molestari circa deũ aio occupari per contẽplationẽ cõcipere visionis ei⁹ affectũ: p tũ odiũ: mũdi fastidiũ vitã ꝓsentẽ in partẽ habere mortem in desiderio: in alijs exercitijs nisi quãtũ charitas vrgeat nõ delectabiliter occupare sed magis ꝓtẽplationi &

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectioni vacare. Per hāc viā, hortatus est dñs Abraā incedere, cū ei dixit. Ambula corā me & esto pfect⁹. Genē. xvij. id est totaliter dirige mentē tuā ad me: oia ad me referendo. & meę volūtati te subijciēdo: sic eris pfectus. Hāc pfectionē intrauerat apls, cum dicebat. Cupio dissolui & esse cū christo, & itez. Quę retro sunt oblit⁹: ad brauiū supnæ vocationis festino. Quicūq; pfecti sumus: hoc idē sentiamus. Hanc cōsecuti sunt viā pfectionis: beatus Bernardus, Bñdictus: Dñicus: Franciscus: Tho. & alij. Et ideo subito eis aperte sunt ianuę cœli immediate in eor⁹ transitu vt patet ex eorū legēdis de eorū transitu per varias visiones. Et ad hāc viā perfectionis intrandā: institutæ sunt religiones sanctę: & cerimonię & statuta eax⁹, sunt administacula & media ad istā viā. Et cū per mediū veniat ad extremū: qui feruēter nō tepide ꝓgrediendo: nō retrocedēdo: voluntatē ꝓpriā abnegādo: nō superioribus detrahēdo: nō otio: & pfabulatiōib⁹ & murmuratiōib⁹ vacādo: sed pjis exercitijs: oratioi: deuotioi cōtēplationi: in officio attētioni insistendo: cū his infimū se æstimādo: sic qui p hmōi media ad perfectionē venies: cœlū introibit. Nā se cūd̄m. b. Tho. in summa. pie credit religioso in susceptiōe habit⁹ ꝑcipue professio⁹ debito modo oia pcta sibi remitti: etiā quo ad pœnā. Et in. iiij. senten. inducit sentētiā q habet in vitis patrū. s. q̄ sup hmōi eadē gratia descēdit: quę sup baptizato⁹. Et deuotus Bernā. dicit q̄ tales cōsidētius moriuntur & copiosius remunerātur. Quinta via est: tribulationes patienter tolerare. Sap. x. dicitur de hac via. Iustū deduxit dñs p vias rectas: & ostendit illi regnū dei. Et paul⁹ post. Honestauit illū in laboribus: quasi labores & tribulationes sunt vię rectę: per quas ostendit de⁹ puenire ad regnū suū. Propter qd̄ & ipse dicit Hiere. xxxj. Adducam eos p torrētes aquarū in via rectā. Torrētes aquarū: significāt tribulationes magnas. Et Act. xiiij. dr̄: q̄ p multas tribulationes oportet nos intrare in regnū dei. In cuius figurā dñs populū suū: nō per viā planā seu propriā: quę erat breuior & facilior: fed per viā deserti circūduxit: (vt habet Exod. xiij. q̄) via erat multum aspera: & in ipsa sustinuerunt multos labores & tētatiōes: & exinde intrauerunt terrā lactę & melle manātē: quę significat cœlestē patriā. Paucissimi tū intrauerunt: qa & pauci sunt: q̄ viriliter aduersis vtant. Ad qd̄ etiā facit qd̄ ait Grego. videlicet. Ab electis suis de⁹ maculas pctōr⁹ tēporali afflictione curat abstergere: quas in eis ięternū nō vult videre. de pœnis. i. si peccatū. Nec tū ois tribulatio & afflictio liberat hominē a pctō. sed cōritū & humiliatū. ¶Nec etiā ꝓtritū liberat ab oi pœna cōiter: sed a quota. i. certa quātitate plus & min⁹. ꝫ̄scd̄m patiētiā & deuotionē sustinētis: & grauitatē doloris: & diuturnitatē tpis. vñ tot posset qs sustinere & tādiu deuote, q̄ plene purgar⁹ i fine subito ad cœlestē patriā euolaret. Exēplū de Lazaro mēdico: vlceribus pleno portato ab angelis in sinū Abraæ. Luc. xvj. Et sil⁹ de Tarsilla & seruulo in. viij. dial. Sexta via est indulgentiarū q̄ dicunt plenarię cōcessę: particularibus pſonis in articulo mortis: vel alicui eccl'ię: q̄s solus papa pōt conferre. Et de hac: pōt intelligi illud Esa. xxxv. qa hæc via sancta vocabit. & Eccl'. xvij. Pœnitētib⁹ dedit viā iustitiæ. Signāter dicit pœnitētibus.: qa impœnitētibus nulla valet idulgētia. Per indulgētiā ipam appellat viā iustitię dūr videlicet debita pctōr⁹. i. pœnę ad q̄s sunt obligati: nō ex obrupto dimittit: sed facit sibi solui de thesauro eccl'ię. s. merita seu satisfactiones xp̄i & sctōr⁹ per eū cui cōmissus est talis thesaurus. s. papā. Exigit etiā ibi quędā iustitia equitatis: vt s. papa discrete & rōnabiliter concedat: & recipiēs id qd̄ iniūgit in forma indulgētię adimpleat cū plena deuotione: & talis nisi ponat obstaculū sec'd̄m Ray. & Hosti. decedēs immediate ad cœlū euolat. Per aliquā igit̄ istaꝝ viarū oportet quēlibet incedere: si vult posse dicere. Vado ad patrē. s. immediate post mortē. Si tibi dura videtur via martyrū prima. s. patrē icede p quintā. Nā sec'd̄m Greg. Martyres sine ferro eē possum⁹: si patiētiā in aio teneamus. Si secūdā viā egressus es. s. puritatē & innocētiā baptismalē intra per tertiā. s. pfectę pœnitētię. Si pctōr⁹ pōdere grauatus: tēpus nō videt tibi posse sufficere ad satisfaciēdū: ingredere monasteriū vt cōsoluit Stephanus papa quendā scelerosum humiliare sub manu abbatis seu alterius superioris: vt de⁹ refrigeret aiam tuā, xxxij. q. ij. admonere. Si aūt durus tibi videt hic sermo ad indulgētias recurre debito modo. Et p̄ñt ista sex media euolādi ad cœlū signari p sex hydrias aquæ repertas in nuptijs ob purificationē. Hęc oia valent ad purificandū pctā. & hæ sunt in nuptijs ecclię militātis decorate p pſentiā christi: vt habet Ioā. ij. Aq̄ aūt in vinū cōuertit: qa tales vię & stat⁹ sunt aspere & difficiles. sed cōuertunt in vinū suaue, s̄pūale ꝓsolatiōis.

Phil. ij. Fol. ij.

Via ad trā pro missionis.

Indulgentia nō pro dest im pœnitētibus.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

sciēdū. q̄ attingēdo ad patrē cœlestē & per eāmā ipm videndo: implet oē humanū desideriū. Vñ & Philippus dixit Io. xiij. Dñe ostēde nobis patrē. & sufficit nobis. Nihil em̄ aliud est ad sufficiētiam. No em̄ sufficiūt panes duocētor⁹ denarior⁹: inquit ipse philippus. Denari⁹ imaginē regis habēs: est angelus intellectualis: hō rōnalis: & scriptura diuinalis. Quodlibet horū habet in se imaginē regis ęterni. Centenari⁹ signat pfectionē: qa quātūcūq; angelus, & hō & scriptura sit qd pfectū: & totaliter & plene possideat: nō sufficit panis. i. refectio ei⁹ ad sufficiētiā: etsi aliq̄liter reficiat. Sed pater pfecte reficit. Qui autem videt patrē: videt & filiū & spm̄ sanctū in vna deitate. Et hæc ē (inquit saluator) vita ętterna: vt cognoscāt te solū deū patrē: & quē misisti. s. p̄ incarnationē attributā s̄pūsctō. Iesū christū, in humanitate & deitate vnitū. Ioā. xvij. Quo aūt miseret pater filioꝝ ait Pſ. cij. Miseri⁸ est dñs timentibus se. Bonus pater: etsi filij ei⁹ delinquāt: corrigit. Vñ Ambr. Non semp osculat p̄ filiū: sed aliq̄n castigat: & cū castigat qui diligit: tūc circa eū pietas exercet. v. q. v. c. iij. Sic & de⁹ pater castigat suos in pſenti. Et qa humiliant: & vt legitimi se habēt timorē filialē ostēdēs ad patrē ipsum: dimittit eis hereditatem. Sic & pater cœlestis facit electis suis: vt sint (ꝑm apl'm) hęredes qd̄ dei. s. patris: cohęredes aūt christi. Dicit aūt pater misericordiarū & de⁹ totius cōsolationis: q cōsolat nos in oi tribulatione nostra. s. quā in pſenti habuimus. ij. ad Cor. i. Pater quidē dr̄ misericordiarū: qa & hic subuenit miseriꝝ nostris: & illic liberat ab oi miseria. Pater est cōsolationis: prębēdo gaudiū supnæ fruitionis. Et quo ad primā miseriā mundi. s. malignitatē pctōr⁹, ꝑpter quę affligunt hoies & cōscięntia remordet: liberat de⁹ pater & cōsolat in regno: qa nihil coinquatū introibit in illā: aut faciens abominationē: sed sine macula sunt ante thronū dei, vt habet Apoca. xiiij. Null⁹ em̄ ibi peccare pōt. Vñ saluator Luc. xxj. Cōplacuit patri vestro vobis dare regnū. Sed regnū ei⁹ (vt dr̄ Dañ vij.) nō corrūpet. s. p aliq̄d vitiū. Liberat sc'd̄o pater ipe a miseria mutabilitatis: qa aia mutari nō pōt nisi per sctās cogitatiōes & affectiōes: nō discurrēdo de noto ad ignotū: sed simplici intuitu veritatē accipiēdo. Corp⁹ etiā postea nō variabit de ętate in ętatē. de sanitate in infirmitatē: de diuite ad pauperē: nec alijs modis. Vñ dr̄ Esa. xxv. q̄ in quinto q̄d̄ dñs celebrabit in mōte. Faciet (inquit) dñs exercituū oib⁹ ppl'is in mōte hoc quiuiū pinguiū. Et paulo post subdit. & mortē ꝓcipitabit in sempiternū. Mutabilitas ꝑm Hiero. est quędā mors. vñ Iaco. i. Omne datū optimū, & oīe donū pfectū desursum est descēdens a patre luminū apud quē nō est trāsmutatio. Liberat tertio a nullitate tranquillitatis. i. a guerris: discordijs & alijs inquietatib⁹ q̄ versantur in mūdo. Nā ibi sedebit pp̄s in pulchritudine pacis: & in tabernaculis fiduciæ & requię opulēta. Esa. xxxij. Pulchritudinem pacis appellat ipsum ordinē pacis summū requiem opulentā trāquillitatē: ad multa se extendētem. Nullus em̄ ibi pōt egredi ciuis: nec intrare hostis: immo nec appropiquare ibi sec'd̄m Alcuinū. Nulla pulsat honoris ābitio. Nemo trascit, nemo lędit. In sidię dęmonū nulle: sed pſona cūcta & iocunda sunt oia. Ex pdictis em̄ vitijs sequunt discordię & altercatia. Sed ibi nulla dissentio: nulla seditio: nulla cōtētio: sed oēs cōcordāt in vna volūtate quā dei esse cōstituūt. Est igit̄ hic pater princeps pacis & futuri sęculi. Liberat a ārta. s. defectu cognitionis. Tenebræ em̄ vitior⁹ operiūt terram & caligo errorꝝ ppl'os. Esa. lx. Sed in illa patria oēs cognoscent me: a minimo eorꝝ vsq; ad maximū. Hiere. xxxj. (Et allegat ab apl'o ad Heb. viij. licet nō eisdē verbis.) Et hęc scięcia pfecta est & clara. Vñ & Aug. de ciui. dei allegās Plotinū seu Porthyriū eunuchū dicit egrediendas esse aias a corporib⁹ ad patriā: ibiq; partere oia. Vñ dixit christus Luc. xxij. Disposuit pater meus regnū vt ędatis & bibatis sup mēsam meā, in regno meo. Mensa ista est idea diuinæ mentis: in quatuor sunt fercula quot sunt

Ioā. vij.

Triplex denarius regis.

Vita bta de scribit.

Medius locus purgatorij.

Apoc. xxj.

Liberat.

Esa. lx.

Liber. de ciui. dei ca. xvj.

quot sunt creaturę cū virtutib⁹ suis q̄ oēs in se cōsiderate vnū faciūt prout sunt inipso deo. Liberat a gnta. s. a periculis: qa ibi nullū periculū nec quo ad aiam nec q̄ ad corpus. Sicut enim hic corpus electorū fuit subiectū spūi: ita ibi perfecti⁹ subiciet subito exequēdo qd̄ volūtas appetierit: quę nō nisi rōnabilia desiderare poterit: & sic null⁹ peccare pōt. Et hoc est qd̄ dicit saluator Ioan. x. Nemo rapiet oues meas. i. electos de manu pris mei: precipue in regno. Sed & si hic aliq̄n rapiunt a diabolo tandē reuertūtur. Liberat a sexta. i. a seruitute corruptionis qa oēs defectus quos hic patimur: famis sitis infirmitatis & hmōi auferet. Vñ Apo. xxj. dr̄. Absterget de⁹ oēm lachrymā ab oculis sctōr⁹ & mors vltra ñ erit: neq; luct⁹ neq; clamor neq; dolor erit vltra. Et ibidē. c. vij. Nō esuriēt neq; sitiēt ā plius &c. Vnde Bern̄. O vita vitalis o vita sempiterna & sempiterne beata vbi gaudiū sine mœrore requies sine labore dignitas sine tremore perpetuitas sine corruptione: opes sine amissiōe: sanitas sine lāguore: abūdātia sine defectiōe vita sine morte beatitudo sine calamitate perpetua est. Vbi oia bona pfecta in charitate sunt: vbi species & visio dei facie ad faciē. vbi plena scientia in oībus & poia vbi summa bonitas dei cernit & lumen illuminās a sanctis glorificat: vbi præsens dei maiestas cōspicitur. Et hoc vitę cibo sine defectu mens intuentium satiatur. Vident & videre desiderāt: sine anxietate desiderāt & sine fastidio satiantur. hęc ille. Scit em̄ pater vester qa his omnibus ꝑ digetis. s. subleuari a miseriꝝs. Ipse enim pater amat vos. Ioan. xvj. Et vt perfectus amicus liberabit in regno suo electos ab omni languore.

¶ De his qui sententiantur ad purgatorium. Ca. v.

QVATVR SENTENTIA A SVperno iudice erga tertiū genus hominum q̄ eorum animę cū separantur a corporibus vadant ad locū tēporalis purgationis qa secū portāt aliquid ifectionis. Et in eor⁹ persona dicit Pſ. lxv. Transiuimus per ignē & aquā & eduxisti nos in refrigerium. In quibus vbis ad dñm directis possunt tres cōclusiones notari.

¶ Prima q̄ nō perpetuo cruciant ibi. Transiuimus.

¶ Sec'da q̄ pro pctō sed in gratia afflīgātur: ibi. & aquā.

¶ Tertia q̄ sustinēdo alieno liberant ibi. eduxi. nos i re.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

sciēdū q̄ cū aia recedit a corpe si nō est plene purgata & libera ab oi culpa & debito pœnę: nō est idonea ad intrādū regnū cœleste. Sed etsi nō defert secū mortalia pcta nō est etiā digna gehēna: sed est medius locus qui. s. dr̄ purgatorius quo destinat⁹ ob sui purificationē ad tēpus. Et ideo dicere possunt aię ipse: Trāsiuim⁹ per ignē. i. nō semp māsimus. Vñ apl's. i. ad Cor. iij. dicit. Si quis sup ædificauerit supra hoc fundamentū aurū, argentū, lapides prætiosos, lignū, fœnū & stipulam ipe salu⁹ erit sic tū quasi ꝑ ignē trāseūdo. Aedificiū spūale ē multiplicatio bonoꝝ operū: Quot em̄ bona opera fiūt quasi tot lapides supponūtur. Fūdamētū huius ædificij est fides christiana sine qua spiritualiter ędificari nō pōt. Lignū fœnū & stipula q̄ nō durāt i igne, signāt diuersa pcta venialia, grauioraꝝ leuioraꝝ quę quis immiscet inter bona opa sua. Et sic dr̄ supędificare non qa sint quasi ad meritū ptinētia, vt bona opa: sed qa sunt nō destructia ędificium saluris ꝑm Tho. i. iij. Hmōi igitur secū deferētes salui fiūt sic tū quasi ꝑ ignē purgatorij trāseuntes. Nec tū quasi, ibi est nota similitudinis sed expssio veritatis: vt illud quasi vnigeniti a patre. Io. i. Et quia ignis in scriptura signat afflictionē: ꝑm quē intellectū dixit Ioā. bapti. de christo. Ipse vos baptizabit in spūsancto: & igne. Matth. iij. id est abluet & purificabit vos gratia & pœna afflictiua. Ideo sciendum: q̄ sunt quatuor afflictiones animarum quę sunt i purgatorio.

Medius locus purgatorij.

Quatuor sunt afflictiones pur gatorij.

¶ Prima est ex priuatione visionis dei ad tempus.

¶ Secunda est ex insultatione & visu dæmonis.

¶ Tertia est ex cruciatione materialis ignis.

¶ Quarta est ex cōsideratione negligētiæ subuctionis.

Quātū ad primū notādū q̄ aia dū i purgatorio demoratur, dei visione priuat: & cū summo desiderio separata a corpore affectat deū videre cognoscēs ipm esse summū & pfectissimū bonū qd̄ solū ipsam pōt qetare: videns seipsa priuari & si ad ips, ꝑpter suū defectū summe dolet. Vñ clamat mētaliter cum Pſ. xlj. Sitiuit aīa mea ad deū fontē viuū: q̄n veniā &c. Licet em̄ speret se ipm visurū. vt dr̄ in Prouer. c. xiij. Spes q̄ differt affligit aiam: & tāto magis quanto res sperata magis amat. Tā em̄ intēsum est desiderium aię videndi deū: q̄ null⁹ius desiderio in pñti adęquari pōt. Nā & si Iacob patriarcha: multū affectauerit videre filiū suū Ioseph Egypto pſidētē quē mortuū æstimabat. Genē. xlv. Et regina Saba tā vehementer optauerit videre regē Salomonē: & audire sapiētia eius q̄ regnū dimisit veniēs a finibus terrę. iij. Reg. x. & .ij. Paral'. ix. Et Symeon iustus: tāto feruore cupierit videre christū dūm, q̄ pro alio viuere nō volebat. Luc. ij. Tamē q̄libet hāc affectionū minor est illa aiæ sepatæ inhiātis deū videre. Et hęc maxima super oēs pœnas eor⁹ q̄ sunt in purgatorio sec'd̄m Thom. in iij. & Christ. Sec'da afflictio est: dęmonis irridētis. Soler em̄ hoi esse valde angustiosum cū videt inimicū suū insultare & irridere de pœnis ei⁹. Et, ꝑpter hoc Razias vir venerabilis & magnę opinionis in populo Israel: ne captus illuderet ab inimicis: ꝑiecit se ex fenestra inter turbas: intestina q̄ egredi ebātur de corpore ei⁹, pricięs sup eos: vt habet .ij. Mach. xiiij. Ipsi siqdē dęmones ptātē non habēt torquēdi aias purgādas, sicut aias dānatas: cū fuerint in pñti eorū victores: sed adsistētes ante eas irridēt: & insultāt eis de supplicijs suis sec'd̄m Tho. in. iiij. Pie tū credit: q̄ & angeli boni aliq̄n visitāt eas & cōfortāt. Vñ legit de q̄dā q̄ diu infirmus iacuerat: q̄ attendiat⁹ sup hoc pluries dūm rogaret vt eū de sęculo euocaret: cui angelus dei apparens: ex pte dei sibi optionē dedit, vt eligeret alterum hor⁹: aut tūc mori, & p diē integrā in purgatorio manere: aut p aliq̄t adhuc i infirmitate pseuerare: postmodū moriēs adcelū subito euolare. q elegit tūc mori: cōsiderās diūrnā cito trāsitura. Quo facto cū aia illa ibi p horā in purgatorio pstitisset: vltra pœnas acerbissimas alias a dæmonijs illusas: apparuit ei angelus dei dicens se illū esse q ei dederat optionē in sęculo cōstituto. At ille rndit. Hoc esse nō pōt qa angel⁹ mētiri nō nouit: sed ille mihi dixit trīm p integrā diē in purgatorio māsurū: & ego iā hic fui p multos ānos afflict⁹ acerrime. Cui angelus. Cōfortare inqt & viriliter age. Noueris em̄ q̄ ex. xxiij. horis vnā trīm hic expleti et ibi restāt adhuc. xxiij. alię. At ille. Rogo te vt supplices pro me dño deo: ne respiciat ad insipiētia mea qua hoc exgra postulaui. Talia em̄ & tā acerba expt⁹ sum q̄ parat⁹ sum ad oēm infirmitatē: & quātocūq; tpe, p noīe eius patiēter ferre: si hinc placet sibi me educere. Qui exaudit⁹ ad votū reuiuiscēs: lętāter oia sustinebat recolēs eor⁹ quę sustinuerat. Demū post aliq̄d tēpus ad christū fœliciter migrauit.

Exēplū

Tertia est ignis materialis cruciatio. Q̄ruis em̄ ignobilius nō agat in nobili⁹ nec cōsequēter corp⁹ in spm̄ tū ille ignis purgatorius nō naturaliter: sed vt instrumētū diuinę iustitiæ agit in aias: detinēdo eas & affligēdo mō a nobis imperceptibili. Vñ Aug. Hic ignis & si nō sit ętern⁹ miro tū mō ē grauis. Excellit em̄ oēm pœnā: quā vnq̄ aliqs expt⁹ est i hac vita. de pœni. dis. vij. §. vlti. Adeo em̄ grauis ē q̄ ignis quo vtimur respectu illi⁹ reputat vt ignis pict⁹. Et dr̄ nō esse ętern⁹: nō qdē quātū ad substātiā: sed quātū ad officiū vt dicit bns Tho. in. iiij. Quia ignis ille nō habet purgare electos: nisi vsq; i diē iudicij pmanet tū postea qa idē est in substātia cū igne iferni. Vñ Greg. dicit. Sub eodē igne palea fumigat & aurū rutilat. Sup hoc etiam habet exēplū in legēdis sctōr⁹ de cōmemoratione defūctor⁹ de illo. s. scholari defūcto: qui apparēs doctori suo narrās grauitatē pœnarū alteri⁹ vitę. Et in signū hui⁹ sup palmā man⁹ guttā sudoris ei⁹ imposuit: q̄ subito pforauit manū ei⁹ cū dolore intētissimo &c. ibi vide. Quarta afflictio est cōsideratio negligētię suoꝝ amicoꝝ & propinquoꝝ ad ei subueniendū, ꝑpter qd̄ clamant illud. Iob. xix. Miseremini mei, miseremini mei saltē vos amici mei. Siqs em̄ igra uibus doloribus esset cōstitut⁹ nec se posset iuuare videret aūt suos amicos & ꝓpiquos eū deserere: cū tū multiplicięter possent eū subleuare nonne magnā amaritudinē inde cōciperet de eoꝝ inhumanitate? Tales sunt aię in purgatorio q̄m se iuuare nō pñt: sed expectant subleuari a suis: quos i sęculo dimiserūt sed cū nō sciāt eoꝝ iuuamē: nō parua causam habēt doloris & ꝑcipue cū multū laborauerint: & multarū pœnarū se debitores fecerit peccādo vt illis bona dimitterēt. Et tāta est crudelitas hoꝝ q̄ etiā quæ pauperib⁹ legauerūt diu differāt adimplere. Sed tales ꝑm

Quarta afflictio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qđ habet.xliij.q.ij.qui oblatiões.i. &.ij. vt egētiū necatores debēt excōicari. Exēplū q̄re in legēdis de milite:q̄ intrās iustū bellū: disposuit de suo equo: vt in casu mortis cognatus eius præcium pauperibus daret &c.ibi vide.

§. II. QVANTVM AD SECVNdū pricipale.

eQuare itur ad purgatoriū.

No.q̄ cā quare itur ad purgatoriū: est pēn cū quo qs morit:sed & tale qđ nō tollit gratiā: & hoc non tm cū dr p aquā.s.trāsiuim⁹. Aqua em signat & culpā & gram nec ē icōueniēs, vnā & eādē rē significare diuersa & sibi ōria: ppter varias ei⁹ pprietates hoc em frequēter reperitur in scriptura sacra: ām Grego.in moral⁹. Nā leo & christū & diabolū signat.Christū ppter ei⁹ dignitatē:diabolū propter ei⁹ seueritatem. Sic & aqua signat qñq; culpā ppter ei⁹ velocē fluxibilitatē & frigiditatē. Quādoq; gratiā ppter eius purificationē & refrigerationē. Qđ totū saluator noster ostendit: cū dixit Samaritanæ Omnis qui bibit ex hac aqua.s.cupiditatis:sitiet iterū⁹:qui aūt biberit ex aqua quā ego dabo ei.s.gratia: nō sitiet inēternū. Io.xiiij. Et igit quadruplex aqua cupiditatis p quā transēūtes de hoc mūdo aiæ cū aqua gratię:oportet q̄ transeāt per ignē purgatoriū: vbi frigiditatem illā dimittāt.

¶ Et prima est cupiditas temporalitatis.

¶ Secunda est cupiditas familiaritatis.

De cau sis quare itur ad purgatorium.

¶ Tertia est cupiditas sensualitatis.

¶ Quarta est negligēs pœnalitatis.

¶ Prima igitur causa quare itur ad purgatoriū est cupiditas.i.inordinat⁹ affect⁹ quē qs habet ad tpalia: vt diuitias &honores:potētias& hmōi:ita tm q̄ semp ꝓponatur oīb⁹ talibus amor dei.Cū em quis nimis solicitat⁹ ad ipsa acqrēda:nimis timet circa ipsa amittēda:nimis dolet de ipsorū amissione:nimis gaudet de eorū possessione:nō eis vtitur:& subuenit debita discretione. In oībus hmōi cōmitūr frequēter venialia:& vtinā nō aliqn puenirēt ad mortalia. Difficile est reperire talia possidentes sine inordinatione affectus. Vñ Greg. dicit q̄ cura rei familiaris, vix sine pcō exerceri potest:ab his etiā q nouerūt vitare pctm.

Scđa causa est inordinat⁹ affectus ad partes & amicos: qui frequēter fit(vt dicit Augu.)vt offendat de⁹ nō offendat amic⁹:cū tm scđm verā charitatē:nec minimū veniale qs p salute ꝓximi ꝓmittere debeat. Et qa iordinata affectio ad hmōi trahit hoiem ad plura pcta ideo christ⁹ dixit Inimici hois domestici eius. Mich.vij. Tertia causa est cupiditas sensualitatis, quæ dicit apls ad Rom.xiij. Curā carnis ne feceritis in cōcupiscētia⁹. Appetit em ipsa sensualitas cōtraria spūi:quę.s. sunt delectabilia sensibus vt videre:audire:gustare & hmōi:horret & refugit dura & aspera:vt vigilare:orare:ieiunare:& hmōi. ppter qđ etsi spūs prōpt⁹ sit ad bonū:caro tm infirma frequētissime cadēs saltē in venialib⁹:cū qb⁹ decedēs ad purgatoriū mittit. Vñ Greg.de qbusdā leuib⁹ culpis: ante diē iudicij purgationis credēdus est ignis.xxv.dist.qualis. Vñ in vitis patrū legit ,p hmōi leuibus quosdā ,pbos viros ad purgatoriū deputatos:& aliqui quidē ,p delectatione quā habēbāt in cātu:alij ,p delectatioe nimia in potu: alij ,p nimia sollicitudine in edificijs etiā ecclesiasticis:alij ,p studio curioso gētiliū. Grego.etiā narrat de Pascasio sancto viro in.iiij.dialo.q̄ in purgatorio stetit:cuius causam ibi vide.

Exēplū

Aliud exēplū.

Quarta causa est negligēs pœnalitatis.i.qa in pñti negligit satisfacere ad plenum ,p mortalib⁹ cōmissis: de qb⁹ tm pœnituit & cōtrit⁹ fuit. Nā cū pctōr reuertit ad pniam vtrā restituit sibi gra & dei amicitia:& debitū pœnę inferni remanet tm obligat⁹ cōiter pœnę tpali:quātę aūt null⁹ scire pōt. Cui si nō satisfacit:nō solū p pnias imūctas a ꝓfessore qa illud cōiter quasi nihil est respectu ei⁹ qđ debet & p alia opa pœnalia in gra facta⁹: vt ieiunū:eleemosyna: oro:flagellatio:& hmōi: qđ restat i morte ei de pœna solūcda:ibi sustinet vsq; ad plenū:nisi subleuet⁹ ab alijs. Vñ Aug.de pœ.di.vij.c.vltī.§.sed qm. Purgād⁹ est igne purrionis:qui in alio ꝙculo distulit fructū cōuersiōis.

§. III. QVANTVM AD TERTIum pricipale.

¶ Tertio per modum proprie solutionis.

¶ Primus igit modus est p intercessionē: videlicet aut ca pitis.s. Iesu christi:cū offert sacrificiū corpis sui i altari ,p purgandis.xiij.q.ij.nō estimemus. Et hoc est præcipuū sufragiū. Exēplū de monacho in legendis q suffragns.xxx. tuor missarū euoluit ad cœlū. Et in vitis patrū de fratre Rao. modis. q vnica missa liberauit a purgatorio quēdā: q ibi esse debebat.xv.annis. Intercessio etiā mēbroꝝ.i. fidelū suffragāt. Exēplū ipis purgādis: ,ppē qđ ecclesia frequēter orat ,p ipsis liberādis:vt illd⁹. Dñe Iesu christe libera aias oim fidelū defunctoꝝ.s.q fuerunt vere fideles numero & merito de manu iferni.i.de ptāte purgatoꝝ. Et infra. De ore leonis. i. diaboli:ne cadāt in obscurū.i.ne detineātur in obscuro in q̄ ceciderūt:ne absorbeat eas tartar⁹.i. ne absorptas teneat:sed signifer sctūs Michael repūtet eas. Vbi ostēditur quō aiæ educanť de purgatorio: videlicet ꝓ angelos sanctos eas repūtātes archāgelo Michaeli q cū maximo tripudio & gaudio tot⁹ curię cœlestis ante cōspectū dei statuit eas. Qđ patet ꝓ pabolā Mat.xviij.& Luc.xv. ouis ad ouile reportate cū magno gaudio amicoꝝ & vicinoꝝ.i. sctāꝝ ꝟtutū seu angeloꝝ & aiarū de introductiōe ei⁹. Vñ canit ecclesia. Archāgele Michael cōstitui te custodē &c. Lux sctā ,pmissa Abrae:ē vita gl iosa figurata ꝓ trā ,pmissionis. Nec em credēdū ē eccl'ā intēdere orare ,p dānatis: imo hoc ,phiber cū sciūť:sed qa hoc nō pōt nobis innotescere:certe cū etiā qs in extremis posit⁹ possit pœnitere dato q̄ rarissimū & piculosissimū sit tūc vere pœnitere vt hī de pœ.di.vij.p totū. Iō eccl'a orat ,p oib⁹ defunctis bn ꝓsumēs de q̄libet:nisi ꝓappreat ꝓriū. Scđs mod⁹ ē p redemptionē. Dan.iiij. Pcta tua eleemosynis redime. Qđ habet locū nō solū in vita pñti sed etiā i purgatorio cū videlicet qs legat largas eleemosynas ,p se fieri. Sed hn talis ad uertere debet q̄ ꝓsonas ꝓstituat siue executores siue commissarios tales:& hrdes obliget culpabiles sub pœnis priuatiōis hrēditatis:vl'aliqd hmōi: vt q̄citissime expediat. Nā si tardauerit nulla expiationē siue subleuationē sentiet q̄ illd⁹ fuerit ipletū:& si ptē facit ptē habebit. Tertius mod⁹ eductiōis ē p via solutiōis ,pprie in purgatorio. Cū aūt ipi nō possint se p aliqđ suffragiū vitę pñtis iuuare qa nō sunt i statu merēdi vl'satisfaciendi iō illi q nō hūt amicos vl'notos q eis suffragēt specialit' tandiu manēt in purgatorio q̄usq; p illas pœnas debitū soluāt. Qzuis gña ia suffragia ab eccl'ia ,p oib⁹ fiāt tm modicū inde reportāt respectu specialiū. Distribuit em habēt i mīa milia aiaꝝ. Vñ Saluator. Nō exies.s. de carcere purgatorij donec reddas nouissimū q̄drātē.i. donec satisfacias etiā ,p minimo veniali. Mat.v. ꝓ te pœnā sustinēdo:vl'p aliū suffragāt. Sic sctūs Iudas Machabe⁹ collatiōe fctā duodecim milia drachmas argēti misit Hierosolymā offerri ea tbi ,p pctis mortuoꝝ.s. vel venialib⁹ vl'pœnis debitis morta libus. Obseruadū etiā est q̄ de subsctia sua nō aliena legata faciat cū.s. psone sciūť qb⁹ satisfieri deber. Sed etsi legauerit ,p icertis cū ipis debitor sit modicā inde expiationē vl' subleuationē reportat in purgatorio. Magnū tm cōmodū recipit qa euitat infernū. Vñ legit in Chronicis Martini anis: q̄ cū qdā maxim⁹ priceps legasset i morte magnāq̄ titatē pecunię erogari deberi post mortē suā pauplb⁹: & ipletū fuisset apparuit cuidā suo familiari dicēs se adhuc i purgatorio detineri: qa de data eleemosyna nullā susceperat subleuationē: qa erat illicite cōgregata. Sed rogauit vt daret certā aliā q̄titatē licite acqsitā: & sic sentiret sufragiū: qđ & fctm ē & inde educt⁹ in refrigeriū. Sed & q̄cū q̄ eleemosyna det ,p defunctis siue ꝓ amicos siue ꝓ extraneos eis valet si in purgatorio sunt. Et rōne redēptionis: qa ille p eleemosinas captiuū redimit:sicut etiā frequēter fit in curijs ꝙcularib⁹ si tm ille q facit hoc sit in gra ꝓ situr⁹ valet & rōne intercessiōis.i. oroniū & missaꝝ q̄ fiūt ab his q eleemosynā recipiūt. Et ꝑ siue sit malus ille q eleemosyna pītat: siue sit malus ipse sacerdos clericus vel religiosus accipiēs ām Tho.in.iiij. Et rō est qa cū sint tales ministri eccl'ię: & eccl'ia p eos operet:nec possint frustrari oratiões eccl'iæ:ideo qđ debēt vel faciunt ministerio vtanť. Et ideo notorij mali nō debēt ad hmōi de facili iduci. Et ām btū Tho.in.iiij.sen.quāto culpa in ꝓsenti magis traducit i subiecto p inordinatā affectionē & assuefactionē rndet in purgatorio

Virtus eleemosynæ.

purgatorio acerbitas pœnę cęteris paribꝰ & grauiori culpę rndet illi diuturnitas pœnę. Quartꝰ modꝰ deducendi aias de purgatorio in refrigeriū: est afflictio ,pprij corporis pro pctis accepta:puta ieiunij, vigilia, abstinētia, peregrinatio, rone laboris ibi tolerati:nō rōne indulgētię posite ad talē eccl'iā nisi forma indulgētię expresse hoc cōtineret vt.s. ,pdesset & viuis & mortuis: & aliter nō valēt ām Tho.in.iiij. Siłr & maceratio carnis p disciplinā valet ,p eis assumpta. Vñ & de btō Dñico legit q̄ quasi oi nocte vnā disciplinā inter alias cū catena ferrea vsq; ad sanguinem sibi dabat pro subleuamine defunctorum.

¶ De cognitione animæ separatæ.

Aia separata cognoscit aliter q̄ nunc.

QVE COGNITIONE ANImæ separatæ. Et primo, q̄ cognoscit aia separata sed nō cōuertendo se ad phantasmata: sicut cū est vnita. Pro cuiꝰ declaratiōe dicit btūs Tho. in.i.par.q.lxxxix.ar.i.q̄ cū nihil operet nisi inquantū est i actu modꝰ opādi vniuscuiusq; rei ꝙsequit modū essendi ipiꝰ. Habet aūt aia aliū modū essendi cū ē separata: manēte tm eadē natura aię. Aia igit ām illū modū essendi quē habet cū est corpi vnita cōpetit ei modꝰ intelligēdi q̄ ē puertēdo se ad phantasmata corporꝝ q̄ in corpeis organis sunt. Cū aūt fuerit a corpe separata cōpetit ei modꝰ intelligēdi per conuersionē ad superiora: & ad ea q̄ simpliciter intelligibilia sunt sicut & alijs substātijs separatis. Vñ modꝰ intelligēdi p cōuersionē ad phantasmata est ei naturalis sicut & corpi vniri sed ēt separatū a corpore est ꝑter rōnē suæ naturę. Et similiter intelligere absq; cōuersiōe ad phāsma ta. Qzuis intelligere p cōuersionē ad superiora sit simplr nobilꝰ q̄ intelligere p puersionē ad phāsmata: tm talis modꝰ intelligēdi ,put erat possibilis aīæ: erat implectior & perfectior. In substātijs intellectualib⁹ inuenit virtꝰ intellectiua p influctiā diuini luminis, qđ in primo prīcipio ē vnū & simplex: & q̄to magis creaturę itellectuales distāt a primo lumine:tāto magis diuidit illd lumē & diuersificat:& inde est q̄ de⁹ p vnā essentiā oia itelligit. Superiores aūt intellectualiū substātiarū:etsi per plures formas intelligāt:tm intelligūt p pauciores & magis vniuersales & virtuosiores ad opręhēsionē rerū pter efficaciā virtutis q̄ est in eis. In inferioribꝰ aūt sunt formę magis & minꝰ vniuersales & minꝰ efficaces ad apphēsionē rerū in quātū deficiūt a virtute intellectiua supiorꝝ. Si ergo inferiores substātię haberēt formas i illa vniuersalitate quas hūt superiores q̄ nō sunt tātę efficacię i itelligēdo nō acciperēt per eas pfectā cognitionē de rebꝰ sed i quadā cōfusione & ꝙfusiōe qđ aliqualiter apparet i hoibꝰ. Nā q sunt debiliores intellectꝰ p vniuersales cōceptiões magis intelligētiū nō accipiūt pfectā cognitionē nisi eis singula i speciali explicētur. Inter substātias aūt intellectuales manifestū est vltimas ēe aias humanas ām ordinē naturę: hoc aūt pfectio vniuersi exigebat vt essent diuersi gradus i rebus. Si igit aię humanę sic essent instituę a deo vt intelligerēt p modū qui cōpetit substātijs: separatis nō haberēt cognitionē pfectā sed ꝙfusam & i cōi. Ad hoc ergo vt pse ctā & ,ppriā possint habere cognitionē de rebꝰ sicut naturalit sunt instituę vt corporib⁹ vnianť & sic ab ipis rebꝰ sensibilib⁹ cognitionē, ppriā de eis accipiāt sicut hoies rudes ad scientiā iduci nō pñt nisi p materialia exempla. Et sic paret q̄ ,ppter melꝰ aię ē vt corpori vniať & itelligat i corpore p cōuersionē ad phāsmata & tm separata pt habere aliū modū itelligendi. Qđ aūt dicit pbs in.iij. de aia. q̄ intelligere corrūpit corrupto quodāmodo interius vt phāsma itelligit de mō intelligēdi pcōuersionē ad phāsmata quę in corpore aia habet q modꝰ deficit p mortē vt dictū est. Intelligit aūt aia separata nō qđē p species innatas: qa ñ habet cū a pricipio sit vt tabula rasa nec p species quas abstrahat a sensib⁹ qa nō habet organa sensus & imaginationes quibus mediātibus abstrahantur species intelligibiles a rebus. Nec etiā p species prius abstractas, & postea cōseruatas qa sic aia pueri nihil itelligeret post mortē sed itelligit p species ex influentia diuini luminis participatas quarū aia sit particeps sicut & alię substātiæ separatę: q̄uis inferiori modo: Vnde q̄cito cessante puersione ad corpus aia ad superiora cōuertitur.

Aia tabula rasa.

Scđs modus cognitionis ē nobilior.

§.I. ANIMA SEPARATA PERFE

Aia separata cognoscit oia naturalia statim.

Aia separata nō cognoscit oia naturalia statim. Nā si hoc esset ,sequitur ,p hoies frustra studerēt ad rerū scientia capescēdā: qđ quō est inconueniēs dicere. Pro cuius declaratione: dicit sctūs Tho.vbi.ō.art.iij.q̄ aia separata intelligit p species ex influctia diuini luminis sicut & angeli. Sed tm qa natura aiæ: est infra naturā angeli cui ille modus est cōnaturalis: ideo aia separata p hmōi species nō habet pfectā rerū cognitionē sed q̄si i cōi cōfusam. Sicut ergo angeli se habēt ad pfectā rerū cognitionē naturaliū p hmōi species ita aię separatę ad impfectā rerū earū cognitionē & cōfusionē. Ergo angeli habēt pfectā cognitionē oīm naturaliū p species: qa oia quę fecit deus in propriis naturis fecit in intelligētia angelica ām Augu. sup Gen. Aię aūt separatę etiā pfectę nō certā & ,ppriā: sed cōfusam & cōem de oib⁹ natura lib⁹ cognitionē habēt. Et ideo nō frustra h nō laborat ad habēdū scientiā: qa scientia hic acqsita p studiū est ,ppria & perfecta nō confusa vt illa. Futura aūt nec angeli: nec dæmones nec aię separatę cognoscunt nisi vel in suis causis vel p reuelationē: nō aūt cognitione naturali per species

Aia separata parata

Aia separata parata

Sciēa acquisita

Aia separata

Universidad de Deusto
Biblioteca

les actib⁹, ex qbus acqrunt. vt dr in. ħ: Ethic. Actus aũt intellectꝰ ex qb⁹ sciẽtia acqrit: sunt p conuersionẽ ad phantasmata: q̃ sunt in viribꝰ sensitiuis. Sicut ergo actus intellectꝰ principaliter qdẽ & formaliter est in ipo intellectu: materialiter aũt & dispositiue in viribꝰ. Idẽ dicẽdũ est de habitu. s. quãtũ ad id qd' aliqd pñtus sciẽtię habet, eẽ in inferioribꝰ viribꝰ: nõ remanebit in aia separata: quãtũ autẽ ad id qd' habet eẽ i intellectu: necesse est vt maneat: qa talis forma intellectꝰ nec p se corrũpi pot: sicut corrũpitur aliqd a subo prio: vt frigidũ a calido: qa specieb⁹ intelligibilibus quę sunt in intellectu possibili seu intẽtione intelligibili nil est cõtrariũ prẽcipue quãtũ ad simplicitũ intelligẽtiã. s. er⁹ qd' quid est. Nec p accidẽs corrũpi pot talis forma. s. p corruptionẽ subiecti: qa subiectũ scientię qd' est intellectꝰ, ẽ incorruptibile. Qd' aũt apls. s. ad Cor. xiij. dicit qꝫ sciẽtia destruet: intelligit quãtũ ad actũ qui nũc est: qa. s. intelligẽdo p species intelligit a sensibilib⁹ abstractas. Et sicut aliquis min⁹ bon⁹: scd'm statură corporis erit maior alĩ magis bono ita nihil phibet, aliq̃ẽ min⁹ bonũ aliqua habere scientiã: quã nõ habet magis bonus: sed tñ nullius mẽti est in cõparatione ad alias prærogatiuas: quas meliores habebũt. Quãtũ vero ad actũ habituũ acquisitoꝝ de sciẽtijs nõ erit idẽ modus intelligẽdi qui nũc est. scd'm ergo species intelligibiles hic acquisitas aia separata intelligere põt quę prius intellexerat: nõ tñ eodẽ modo. s. per coẽrsionem ad phantasmata: sed p cõueniẽtem modũ animę separatę. btũs Tho. vbi. ẽ. ar. vj.

§. III. ANIMA SEPARATA SE

Aia separata quõ cognoscit ea q̃ hic agũtur

cũdũ naturalẽ cognitionẽ, de qua hic agit quę cõis est sal uatis & dãnatis: in alia vita nõ cognoscit: q̃ hic agunt̃ particularia scd'm btũ Tho. vbi. ẽ. ar. vij. Et huius rõ est ga aia separata p hoc cognoscit singularia: qꝫ quodãmõ est determinata ad illa: p vestigiũ alicuꝰ prẽcedẽtis cognitionis vel affectiõis: vel p diuinã ordinationẽ. Aię aũt mortuoꝝ scd'm ordinationẽ diuinã scd'm modũ essendi segregate sunt a cõuersatione viuẽtiũ & cõiũcte cõuersationi subtiliũ: spũaliũ q̃ sunt a corpe separatæ. Vñ quę apud nos agũtur, ignorãt. Et hãc rõnẽ assignat btũs Grego. in viij. moral. tractans illud Iob. xvij. Siue fuerint filij eius nobiles, siue ignobiles ignorãt. Vbi sic dicit: Mortui vitã in carne viuẽtiũ post eos qualiter hic disponãt ignorant qa vita spũs, lõge est a vita carnis: & sicut corporea & incorporea diuersa sunt gña: ita sunt distincta cognitiõe. Si aũt obijciat illd Luc. xvj. de diuite epulone qui dixit. Habeo qnq; fratres vt testet illis: ne & ipi veniãt in hũc locũ tormẽtoꝝ &c. Et sic videtur qꝫ habuerit curã de fratribus: & p cõsequens cognouerit fratũ eoꝝ. Ñ ñdet btũs Tho. qꝫ aię mortuoꝝ, pũt habere curã viuẽtiũ: etiã si ignorẽt fratũ eoꝝ. Sicut ecõuerso viuẽtes habẽt curã de mortuis facientes suffragia, p eis licet nesciant statũ eoꝝ. Possunt etiã mortui facta viuẽtiũ scire nõ qdẽ p seipos: sed p aias eoꝝ qui hunc accedunt ad eos: vel per angelos seu dæmones: vel spũ dei reuelãte. vt dicit Augu. & habet. xiij. q. ij. fatẽdũ. Diũtãtia aũt localis iter nos & ipos nõ est cã hui⁹ ignorãtię: sed cã supradicta. Errõ est scd'm btũ Tho. vbi. ẽ. ar. ij. qa aia separata intelligit singularia p influxũ specieꝝ ex diuino lumine. Qd' lumẽ equaliter se habet ad ꝓpinquũ & diũtas. Vñ diũtãtia localis nullo mõ impedit cognitionẽ aię separę. Qd' etiã patet: qa diues in inferno vidit Abrahã a lõge. Sed quãtũ ad alias separatas btõrũ, dicit btũs Grego. vbi. ẽ. qꝫ b de eis sentiendũ nõ est: quod. s. dictũ est de alijs scd'm cognitionẽ naturalẽ: qa q̃ itra oipotẽtis dei claritatẽ vidẽt: nullo mõ credẽdũ est, qꝫ sit foris aliquid qꝫ ignoret. Aug. tñ in lib. de cura ꝓ mortuis agẽda dicit expresse: qꝫ nesciũt mortui qd in hac vita agant vniuersi: etiã filij eoꝝ:

Mortui nesciũt qd viui agant.

vt habet in glo. sup illd' hymni Abrahã nesciuit nos. Qd' confirmat idẽ Aug. p hoc qꝫ nõ visitabat a matre sua: & in tristitijs ꝑsolat sicut q̃ vluebat. Nec est ꝓbabile vt vita facta scelicior qa btã sit effecta crudelior. Sed per hoc qd' ꝓmisit dñs Iosię regi vt prius moreret ne videret mala: quę superuentura erãt populo suo. iij. Reg. xxij. Aug. dubitãdo hoc dixit. ed Greg. assertiue dicit: qꝫ nullo modo est credẽdũ. Sed'm ergo sniam Greg. videt qꝫ aiæ sanctoꝝ deũ videtes: oia pñtia quę hic agũtur, cognoscãt. Sũt em æquales angelis dei: de qbus etiã Augu. asserit qꝫ ea q̃ apud viuos agũt nõ ignorant. Sed qa aiæ sctoꝝ sunt pfectissime ꝓiũcte iustitiæ dei: nec tristãtur nec rebus viuentiũ se ingerunt: nisi fm qꝫ ordo diuinæ iustitiæ exigit.

§. IIII. DE APPARITIONIBVS

Diuersis rõnib⁹ appãrẽt aiæ defunctorũ.

aliarũ separatarũ. Sciẽdũ fm beatũ Tho. vbi. ẽ. art. viij. qꝫ cũ apparẽt vnius aię defunctorũ ad aliqd annũtiãdũ: qd' vtiq; aliqñ cõtingit: vt dr Mat. penũ. qꝫ mꝭta corpora sanctoꝝ q dormierũt surrexerũt & apparuerũt multis. Aliqñ etiã apparẽt aię sine corporibus ꝓpriis susciatis: sed alijs corpibus assumptis ex aere formatis: sicut potuit eẽ Moysi iã defuncti: corã christo se trãsfigurãte. Mat. xvij. Vel de aia Paschasij: quę apparuit beato Germano in balneis pro loco purgatorij sibi assignato vt narrat Grego. in. iij. dia. Io. & de pluribus alijs ibi, & invitis patrũ habẽt: qꝫ cũ euenit p specialẽ dei dispẽsationẽ cõtingit: vt aię defunctoꝝ reb⁹ viuẽtiũ intersint. Et est hoc inter dei miracula cõputãdũ. Vel hæ apparitiones fiũt p operationes bonoꝝ angelorũ: ignorantib⁹ etiã ipis mortuis: sicut etiã viui: alijs aliqñ viuẽtibus in somnijs apparẽt ignorãtibus eis: sicut forte accidit in apparitione beati Nicolai Cõstãtino dormiẽti ad pluhẽdũ necẽ triũ innocẽtiũ viuẽtiũ. Et apparitio etiã beati Ambrosij & officiatio ei⁹ ad exequias beati Martini p angelũ fuit in forma ei⁹: cũ ipe corporaliter remansit Mediolani: qd' tñ ipse nõ ignorauit. Qd' etiã legitur de frequẽti apparitione christi alijs bus sanctis: vt beatę Catharinæ de Senis & alijs: magis videtur credibile: qꝫ fuerit p angelũ christi psonã repꝛsentãtẽ: q̃ p personã ꝓpriã christi. Sicut etiam angel⁹ apparebat & loquebatur Moysi in persona dei. Vel etiã hoc potest fieri: per operationẽ angelorũ malorũ: ad decipiẽdum homines. Sicut scd'm vnã expositionẽ Augu. habẽt. i. Reg. xxviij. de Samuele mortuo apparẽte Saulj: quę dicit Augu. fuisse diabolum in forma Samuelis. vt habetur. xxvj. q. v. nec mirum.

TITVLVS. VI. DE CAVSIS PECcatorum: & animæ passionibus.

¶ De triplici causa peccati, scilicet ignorantia: fragilitate & malitia. Capitulum. i.

CVM DICTVM SIT SVPRA

Causa peccati est triplex.

qꝫ pñm est dictũ vel factũ: vel cõcupitũ contra legem dei: & omne quod sit causam habet: ideo videndum est de causa peccati. Causa autem peccati: potest esse triplex. s. interior: & exterior: & ista exterior: qa triplicẽ causam reperim⁹ in pcto primoꝝ parẽtũ. Causa interior: est ratio & sensualitas: quę figurat p Adã & Euã. Causa exterior: fuit antiquus serpens & pomũ. Et de his duobus habes dist. vj. tessiamẽtũ. &. c. seq. Causa interior. i. pcm: ibi etiã cõcurrit & fuit causa pcti gulæ q̃dã: s. mentis elatio: quę præcesserat in mẽte ipoꝝ: scd'm Aug. Vñ & dicit. dist. xxxv. sexta die. Gulã fuisse primũ ꝓcuratricẽ: intelligẽdũ est de pctis exterioribꝰ. Et qa extra primum pcm: oia alia possunt dici & pcta & pœnæ pcti. Ideo de pcto in gñe agit ꝓgrue in ista prima pte: vbi tractat de pœnis. Cũ aũt interior pcti iter⁹ pot esse triplex secũdũ Tho. i. ħ. q. lxxv. Cũ em pcm ꝑficiat in actu: & principiũ humanoꝝ actuũ sit sensitiuus appetitus intellectꝰ: & ad interiorem sectus siue voluntas. Sic pcm pot causari a sensualitate: vel a voluntate: & rõne. Sicut em ex iudicio rõnis voluntas mouet in aliqd scd'm rõnẽ: ita etiã ex passione sensus appetitꝰ sensitiuus in aliqd inclinat quę inclinatio interdũ trahit voluntatẽ & rõnẽ. Et qa causa pcti est aliqd bonũ apparẽs motiuũ cũ delectu debiti motiui. s. regulę rõnis vel legis diuinę, ipm motiuũ qd' est apparẽs bonũ: pertinet ad apprehensionẽ sensus & appetitus. Ipsa aũt absentia debitæ regulæ pũnet ad rõnẽ quę nata est hmõi regulã cõsiderare. Sed ipsa pfectio voluntatis a tus pcti pũnet ad voluntatẽ: ita qꝫ ipse actus voluntatis prẽmissis suppositis iã est quoddã pcm. Et quis ista tria cõiter aliquo modo cõcurrãt in pcto mortali: tñ scd'm qꝫ aliqd horũ ẽ magis cã & prior ad actũ pcti qd' ꝓmittit: scd'm hoc qs dr peccare vel ex ignorãtia qd' ptinet ad effectũ rõnis: vel ex malitia qd' ptinet ad inordinationẽ voluntatis: vel ex infirmitate siue passione: qd' ptinet ad inordinationẽ sensualitatis in qua sunt passiones. Vñ Grego. dicit de pœ. dist. ij. sciẽdum quippe. Peccatum tribus modis cõmittitur: aut em peccatur ignorantia: aut studio: id est malitia: aut infirmitate.

quantum ad

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

triplex ẽ ignorantia.

s. de pcto ex ignorãtia dicit Augu. xv. q. j. merito. Quærit quę sunt pcta nescientiũ. Sed no. qꝫ triplex ignorãtia põt reperiri in actu pcti. Tho. s. ij. q. lxxvj. Prima est: cũ nescit id qd' scitur esse, phibitũ: & p ꝓsequẽs malũ: puta cũ fornicatur qs: nesciẽs fornicationẽ esse pctm: & hæc dr ignorãtia iuris. Secda est: cũ scit qs aliquẽ actũ esse, phibitũ & malũ: sed nescit ħ qd' agit esse illũ actũ: vt cũ qs sciẽs adulteriũ esse pctm: accedit ad vxorẽ alienã, quã putat eẽ suã: vt Iacob ad Lyam: vel occidit hoiem, quẽ putat feram: & ħ dicitur ignorãtia facti. Et hęc non excusat a pctõ: si dak opera rei illicitæ. Sicut nec Lamech excusãt ab occisione Cain. xv. q. j. illud. §. sed obijcit. aut etiã si nõ adhibeẽ debita diligẽtia. Vnde nõ excusaret: qui diabolũ adoraret subito, apparẽtẽ sub ãgelo lucis. vt dr. xxix. q. j. i glo. Tertia ignorãtia est: cũ scit qdẽ id qd' quis agit esse pctm in vniuersali: puta nullã fornicationẽ esse ꝓmittẽdã: & etiã scit eẽ fornicationẽ: sed nõ cognoscit in ꝑticulari illũ actũ q̃ ẽ fornicatio nõ esse faciẽdũ obnubilatus passione vel habitu vitioso & hmõi: vt actualiter nõ cõsideret & intelligat id qd' agit esse malũ. Ista ignorãtia repirit in omni peccato. Vnde pñus dicit: qꝫ ois malus est ignorans. Et Prouerb. xiij. dr. Errãt qui operãt malũ. Et dist. xxxvij. cãuis. dicitur. Nõ nisi rerũ ignorãtia põt errare: & p vero gppe approbat falsum: qd' erroris est propriũ. Hęc igit nõ est causa peccati: sed aliquid cõsequens ad causam. s. ad passionẽ vel habitũ inclinãtẽ ad peccatũ. Scd'a etiã ignorãtia non est causa peccati: sed cõcomitanter se habet ad ipsum. Vnde restat qꝫ tñ prima est causa peccati, ꝓut nũc loquimur quia tollit sciẽtiã prohibentẽ actũ peccati. Et hæc ignorãtia nisi sit affectata excusat a tãto: & si nõ a toto: si est eorũ quę qs scire tenetur & scire põt. dist. xxxvij. c. vlti. Qd' aũt Amb. dicit: qꝫ grauissime peccat qui ignorat: intelligitur vno mõ: vl de ignorãtia simpliciter affectata: vl de ignorãtia infidelitatis scd'm Tho. Vel dic grauissime. i. piculosissime: qa qui ignorat morbũ nõ quęrit medicũ. Itẽ licet trãseũte reatu per prẽsentiã remaneat ignorãtia scd'm qꝫ ẽ priuatio sciẽtię: nõ tñ remanet negligẽtia scd'm quã ignorãtia dr pctm. Nec sequit qꝫ ignorãs cõtinue actu peccet: sed solũ qñ est tps acqrendi sciẽtiã quã habere tenet sicut in alijs pctis omissionis. Vñ & nõrãter dr qꝫ ignorãtia mater cũctorũ errorũ a cũctis vitãda est. dist. xxxviij. c. j. Et de ipsa ignorãtia multa habes in. ħ. par. ti. v. c. ix.

Quæ ignorãtia sit causa mali.

§. II. QVANTVM AD SECVNdum id ẽ pctm ex malitia. Nota fm Tho. i. ħ. q. lxxviij. qꝫ pctm ex malitia dicit peccatũ, qd' qs facit q̃si sciẽter malũ eligens quia talis id qd' scit esse malũ spũale qd' est malũ simpliciter, ꝙ bono spũali priuat vult ipm vt bono tẽporali potiat qd' totũ, ꝓcedit ex inordinatione volũtatis qa. s. minus bonum magis amat. Nam cũ aliqs eligat patri detrimẽtũ, in bono min⁹ amato ad hoc vult vt potiat bono magis amato sicut cũ vult homo pati abscissionẽ mẽbri etiã sciẽter vt cõseruet vitã magis amatã. Ideo quãdo voluntas est ita inordinata qꝫ aliquod bonũ tpale pl⁹ habitualiter amat puta diuitias vel voluptates qꝫ ordinẽ rõnis vel legis diuinę vel charitatis vel aliqd hmõi: sequitur qꝫ velit dispẽdiũ pati i alijs spũaliũ bonoꝝ: vt potiatur aliquo tpali bono. Est tñ in ipo ignorãtia aliquo modo inquantũ. s. nescit i particulari illud malũ non eẽ fugiendũ, ꝓpter cõsuetudinẽ talis boni. Peccatũ ergo ex malitia: cũ nõ ꝓcedit ex impulsu appetitus sensitiui quod est peccare ex passione: nec ex defectu rationis qd' est peccare ex ignorãtia sequit qꝫ ꝓcedit ex ipsa volũtate q̃ ex seipsa mouetur ad malum. Et hoc põt esse tripliciter.

Passio pedit a liquẽtri pliciter

Inclinatio ad malũ ex tribus oritur.

¶ Vno modo ex habitu male acquisito.

¶ Secundo ex aliqua ęgritudinali habitudine.

¶ Tertio ex remotione alicuius prohibentis.

Quãtũ ad primũ est sciẽdũ qꝫ cũ aliqs acquirit sibi habitũ vitiosum ex multiplicatione actuũ malorũ inducẽtẽ cõsuetudinẽ q̃ vertit in naturã. Hinc est qꝫ illa mala dispositio habituata sic quasi ꝙueniẽs & similis bono & hoc modo rõne cõueniẽtię tẽdit volũtas quasi in bonum qa vnũquodqꝫ ꝑficit se tẽdit in id qd' est sibi ꝙueniens. Et sic peccare ex habitu est peccare ex malitia. Quãtum ad scd'm est sciẽdũ qꝫ etiã sine habitu acqsito vitę cõtingit aliquẽ peccare ex malitia, quãtũ ad scd'm. Qd' cũ nõ ꝓcedat nec ex ignorãtia nec ex passiõe oportet qꝫ ꝓueniat ex aliq̃ principio corrupto intrinseco qd' dr ęgritudinalis hebetudo sicut aliqs habet q̃sdã naturales inclinationes ad aliqua prędicta, ꝓpter corruptionẽ naturę ipsius. Quantum ad tertium sciẽdũ qꝫ volũtas aliqñ p se tẽdit i aliqd malũ p remotionẽ alicuius, phibẽtis puta si aliqs, phibeat peccare nõ qa pctm ei fm se displiceat sed, ꝓpter spem vitę ęternę vel, ꝓpter timorẽ gehẽnę remota spe p desperationẽ vl timore per præsumptionẽ: sequit qꝫ ex certa malitia quasi absq; freno peccet qd' est peccare i spẽ misertiõis de quo vitio habes. ĵ. in. ħ. par. ti. viij. c. vij. &. viij. Et nota qꝫ pctm ex certa malitia ẽ graue pctõ ex infirmitate siue ex passione tripliciter ex ratione. Prima quidẽ qa cũ pctm cõsistat in volũtate: quãto motus pcti est magis ꝓprius volũtati tanto pctm est grauius cęteris paribus. Sed in pctõ ex malitia motus ipsius pcti est magis ꝓprius volũtati qa ex seipsa i malũ mouetur q̃ qñ peccat ex passione qa est a quodã itrinseco ipulsa ad peccãdũ & quãto malitia fuerit vehemẽtior tãto peccatũ est grauius. Vnde Grego. dicit. Multo grauius malitia (al's studio) ꝙ infirmitate peccat. de pœni. dis. ij, sciẽdũ

Peccatũ malitia grauius ẽ.

Scd'o: qa pctm ex malitia, est diuturnius. Nã habit⁹ quo vt in plurib⁹ peccat ex malitia est qualitas ꝓmanens. Vñ assimilat ifirmo cõtinua ifirmitate laboranti. Sed passio quę inclinat volũtatẽ ad peccãdũ est qualitas cito trãsiẽs vñ assimilat ei q laborat i infirmitate interpolatim & sic cito redit ad bonũ ꝓpositũ pœnitẽs. Ad ħ facit qd' dr de pœ. dist. j. & venit. Vbi dicit Hiero. Sancti si peccant corã deo peccãt: qa. s. cito reuertunt ad pœnitẽtiã. Tertio quia pctm ex malitia est periculosius nã sic peccãs male est dispositus quantũ ad ipm finẽ q est principiũ i operabilib⁹. Et sic eius defectus est periculosior q̃ eius qui ex passione peccat cuius propositũ tẽdit in bonũ finẽ licet ꝓpositum eius ad horã iterrũpatur. Ad hoc facit de pœnit. dist. j. sup tribus. Vbi dicit Hiero. Quartũ scelus &: post pctm non agere pœnitentiã sed suo sibi complacere delicto.

§. III. PECCATVM VERO EX INfirmitate vel passione dicitur ex similitudine ifirmitatis corporalis. Corpus em tũc dicitur ifirmũ qñ impedit vel debilitatur i executione, ꝓprię operationis, ꝑpter aliquã inordinationẽ partiũ corporis ita. s. humores & mẽbra nõ subdunt̃ virtuti regitiuę & motiuę corporis. Sic ifirmitas aię dicit qñ ipeditur ipsa in, ꝓpria operatione: propter inordinationẽ partiũ eius sunt ꝓcupiscibilis & irascibilis quę tũc sunt inordinatę cũ nõ subdunt̃ rõni qd' fit p passiones isurgentes. Et ille qui est i passione constitutus scit peccatũ esse qd' agit i vniuersali qui dem nõ i particulari qa nõ cõsiderat illud i particulari, ꝓpter passionẽ impedientẽ. Impedit aũt passio talẽ cõsiderationem triplici ter. Primo quidẽ per quandã abstractionẽ. Cũ em oẽs potẽtię aię in vna essentia aię radicentur necesse ẽ, qꝫ quã do vna potentia intendit in suo actu altera remittat in actu suo: vel vt totaliter impediatur: tũ quia ois virt⁹ ad plura disperse sit minor. Vñ ecõuerso qñ itẽditur circa vnũ minus, põt ad alia dispergi prẽcipue si intendit itense: tũ qa in operibus aię aialibus requirit quædam itẽsio: q̃ aut tẽ vehemẽter applicatur ad vnũ nõ põt alteri vehemẽter attẽdere. Et fm hunc motũ per quãdã distractionẽ quãdo motus appetitus sensitiui fortificat fm quãcũqꝫ passionẽ necesse est qꝫ remittat: vel totaliter impediat motus proprius appetitus rõnalis qui est voluntas. Sed'o impeditur talis cõsideratio a passione per cõtrarietatẽ quia plerũqꝫ passio inclinat ad cõtrariũ huius qd' sciẽtia vniuersalis habet. Vñ phs dicit in. ij. Ethi. qꝫ syllogismus incontinẽtis qui. s. vincitur a passione habet quatuor propositiones i mẽte. Duas vniuersales quarũ vna est rõnis quæ dicit nullam fornicationẽ esse cõmittẽdã quia mala. Alia ẽ passionis quę dicit oẽm delectationẽ esse sectãdã quia bona. Passio igitur incõtinẽtis ligat rationẽ cũ non assumit sub illa vniuersali quę dicit nullã fornicationẽ eẽ ꝓmittendam. Si em sub illa sumeret sic diceret. Ista est fornicatio quã. s. vis facere & per cõsequẽs malũ: & tãdẽ cõcluderet: ergo nõ est faciendũ. Sed assumit icontinens propositionẽ sub vniuersali passionis & dicit. Ista est delectatio: cũ scilicet vult fornicari vñ cõcludit ergo eẽ faciẽdã. Tertio tollit passio ꝙsiderationẽ per quãdã immutationẽ corpo

Syllogismus incontinentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ralē:ex qua ratio quodāmodo ligatur:ne libere in actum exeat:sicut etiā somnus vel ebrietas:quadā corporali trāsmutatione facta:ligat vsum rōnis. Et ꝙ hoc contingat in passionibus patet ex hoc ꝙ aliqn cū passiōes multū intendūtur:homo amittit totaliter vsum rōnis. Multi em̄ propter abundātiā humoris vel iræ:sunt quasi in insaniā. Et ꝓpter hunc motū passio trahit ad iudicādū in particulari cōtra sciētiā quā habet in vniuersali. Sciētia em̄ vniuersalis,cuius certissima sit:nō habet principalitatē in operatione:sed magis sciētia particularis: eo ꝙ opationes sunt circa singularia. Et sicut ebrius qnq; pfert verba significantia ,pfundas sentētias:quas mēte dijudicare nō potest propter ebrietatē:ita in passiōe existēs etsi ore ,pferat hoc nō esse faciendū: tamē interius nō sentit ,ppter passionē ꝙ illud sit faciendū. Tho.i.ñ.q.lxxvij. Et nota ꝙ passiones proprie sunt motꝰ potētiarū aiē nō quidē appræhēsiuarū:vt est sensus & intellectꝰ.s.appetitiuarū:nō tamen sunt motus appetitus rationalis qui dicit voluntas:sed appetitus sensitiui qui dicit sensualitas quę distinguit in potētia eō cupiscibilē & irascibilē. Sed cū amor & gaudiū tristitia & ira & hmōi:quę ,ppriē sunt passiones:attribuūtur deo vl angelis vel sanctis hoibus: vt patet in scriptura tunc impropriē & large assumūtur:& significāt simplicē actū voluntatis cū similitudine affectus passionis sed absq; passione. Et ipsi quidē motus passionū sted'm se ꝓsiderati cū sint naturales & cōmunes nobis & brutis: nō faciunt nos virtuosos vel vitiosos:sed ꝑm ꝙ a rōne regulātē bene vel male. Et sciendū ꝙ ipse passiones dupliciter se possunt habere ad iudiciū rationis. Vno modo antecedēter: & sic cum obnubilent iudiciū rationis:ex quo dependet bonitas actꝰ moralis,& ex impulsu inclinet voluntatē: diminuit bonitatē actꝰ:quātū ad opa virtuosa: ac etiā grauitatē peccati quātū ad opera vitiosa. Laudabilius est em̄ ꝙ aliquis ex iudicio rationis facit opꝰ charitatis: q̄ faceret sola passione misericordiæ: & minus peccatū est ex passiōe peccare, q̄m ex malitia:vt dictū est. Alio modo se habēt consequenter:& hoc dupliciter. Vno modo:per modū redūdātię:ga s.cū superior pars aię intensæ mouetur in aliqd :sequitur motū ei⁹ etiā pars inferior. & sic passio existēs cōsequenter in appetitu sensitiuo:est signū intensionis voluntatis vnde indicat bonitatē maiorem:quo ad opa virtuosa:& malitiā etiā maiorē:quo ad opera vitiosa. Alio modo ꝑ modū electiōis:qñ.s.hō ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione: vt prōptius operet cooperāte appetitu sensitiuo. Et sic passio aię addit ad bonitatē:quo ad virtuosa opera:& malitiā:quo ad vitiosa. Tho.i.ñ.q.xxiij.

Passiones quę sint.

Passiones dupliciter se habēt ad rōnē

¶De prima passione amoris:& multiplici amore & effectibus eius. Capitulum.ij.

Vndeci sunt passiones appetitus sensitiui.

PASSIONES AVTEM ANImę sunt vndecim.sex qdē in cōcupiscibili posētia.s.amor & odiū:desideriū seu cōcupiscētia & fuga:gaudiū siue delectatio : & tristitia siue dolor.in irascibili quinq;.s.spes & desperatio:timor & audacia: & ira:cui nulla passio opponitur. Qd' aūt dicantur quatuor:iuxta illud Boe.lib.i.metro vlti.de phulo.cōsol. Gaudia pelle:pelle timorē:spēq; fugato,:nec dolor adsit. De quibus etiā ait Aug.in.xiij.de.ciui.dei. Hoc ꝓpterea dicit:quia hæ sunt principales:ga sunt cōplerivę & finales respectu aliarū passionū. Pro hoꝝ declaratione est sciendū ꝙ in motibꝰ appetitiuæ partis:bonū habet quasi virtutē attractiuā:malū aūt virtutē repulsiuam. Bonū ergo, primo quidē in potētia appetitiua : causat quādā inclinationē seu aptitudinē vel conaturalitatē ad ipm̄ bonū:qd' pertinet ad passionē amoris : cui per contrariū respondet odiū ex parte mali. Secundo,si bonū sit nōdū habitū dat appetitui motū ad exequēdum bonū amatū: & hoc pertinet ad passionē desiderij vel cōcupiscētię. Et ex opposito ex parte mali:est fuga vel abominatio. Tertio:cū adeptū fuerit bonū.dat appetitus quietationē quādam in ipo bono adepto & hoc pertinet ad delectationē vel gaudiū:cui opponitur ex parte mali dolor vel tristitia. In passionibꝰ aūt irascibilis præsupponitur quidā apritudo vel inclinatio: ad prosequēdū bonū vel iugiendum malū ex concupiscibili quę absolute respicit bonū vel malum. Et respectu boni nondū adepti:est spes & desperatio ;respectu autem ,mali nōdū inuadētis:est timor & audacia respectu autem boni adepti:non est aliqua passio in irascibili :quia iam non habet ratio rationē ardui sed ex malo iam immineti:sequitur passio iræ. Tho.i.ñ.q.xxiij.

§. I. AMOR EST PRIMA PASsionū & pricipalis:ex q̄ alię causant:vt ostēdit Augu.in xiij. de ciui. dei. Est aūt amor aligd ptinēs ad appetitum Nam amare est velle bonū:bonū aūt est obiectum appetitꝰ. Et sic ꝑm tripliciē appetitū qui reperit in rebus:est triplex amor. Tho.i.ñ.q.xxvj. Est em̄ quidā appetitꝰ nō consequēs appræhēsionē,ipsius appetētis:sed alterꝰ, & hmōi dicitur appetitus naturalis. Res enim naturales apperunt qd' eis cōuenit ꝑm suā naturam:nō ꝑ appræhēsionē propriam:sed per appræhensionem instituētis naturam.i.dei Alius appetitꝰ est cōsequēs appræhensionē ipsius appetētis nō ex iudicio libero.sed ex necessitate: & talis est appetitus in brutis : qui tamen in hoibus aliquid liberatis participat,inquātū obedit rationi. Est & aliꝰ appetitꝰ cōsequēs appręhēsionē appetētis,ꝑm ꝓbrū iudiciū: & talis est rationalis siue intellectualis appetitus:qui dicit volūtas. In vno quoq; aūt hoꝝ appetitū amor dī id qd' ē principiū motus tēdētis in finē amatū. In appetitu aūt naturali principiū motus est cōnaturalitas apparētis ad id in qd' tēdit. Et ista cōnaturalitas dici pōt amor naturalis:sicut ipsa cōnaturalitas corporis grauis ad locū infimū est per grauitatē:& dici potest amor naturalis:& simil' coactio appetitꝰ sensitiui vel volūtatis ad aliquod bonū. i. ipsa cōplacētia boni dicit amor sensitiuꝰ vel intellectualis. Vñ talis amor nō importat seu noīat motū appetitus tendētis in appetibile.nā,ifcud ptinet ad desiderium siue cōcupiscētia:sed noīat motū appetitus:qui immutat ab appetibili:vt ei appetibile cōplaceat: & sic ipa cōplacētia appetibilis:dī amor. Differūt aūt ista tria.s.amor, dilectio, & charitas. Amor em̄ importat cōplacētiā ad rē amatā:si ue talis cōplacētia sit in appetitu sensitiuo : siue i volūtate:& sic est cōis nobis & brutis. Dilectio aūt supra amorē addit ꝓcedētē electionē vt ipm̄ nomē sonat:& pōt cōuenire & bonis & malis:q̄uis nō multū in scriptura vſa catholicis doctoribus dicat de malis. Charitas aūt addit supra dilectionē quādā ꝑfectionē seu diuinā ifusionē,vt de pœ.di.ij.charitas. Est amor causa cognitinois ꝑm Tho.i.ñ.q.xxvij. Nā bonū appręhēsum a sensu:mouet appetitū sensitiuū:& appręhēsum ab intellectu mouet volūtatē. Similitudo etiā est causa amoris:tēdit em̄ assimilatū: sicut in vnū sibijpsi. Delectatio etiā vel aliqua alia passio q̄ tū prꝰ ꝓcedit ab amore causat amorē:sicut & vnū bonū causa est alterius. Nota ꝙ amor est via, qua itur ad christum ad supernā patriā. Vñ ipe ait Io.iij. Ois qui credit in eum non pereat:sed habeat vitā ætērnā. Credere aūt in christū (ꝑm Aug.) est credēdo tēdere in ipm̄. Via aūt amor charitatis est. Vñ apls.s.ad Cor.xij.ait. volēs loqui de charitate. Excellētiorē viā vobis demōstro. Hinc ꝯngit Hug. de arrha aię ipi loquēs, O aia mea scio qa vita tua amor est: & sine amore esse nō potes:& bene. Nā ex amore fiūt quę cūq; agūtur. Oia em̄ agūt ,ppter finē. Finis aūt est bonum desideratū ab amāte. Est etiā amare ꝑm Tho.in.iiij.cōtra gētiles:actus principalis volūtatis,a quo aliꝰ ꝓcedit. Nā desiderat volūtas bonū amatum cū no habet:delectat in ꝓsentia boni amati:tristat cū timet amittere ipm̄:dolet de eiꝰ pditiōe:irascit si impedit a cōsecutione. Iste autem amor:si regulat a spūsto charitas dī:quę est in via sc'm Aug.q̄ ducit ad cœlū. Si est sine spūsto cupiditas ē radix oīm malorꝝ:via q̄ ducit ad infernū cōtraria charitati. Qd' autē amor noster sit charitas ꝑ spūmsctū:patet ꝑ illd ꝙd dixit xps Io.vij. Qui credit in me (sicut scriptura dicit) flumina de vētre eius fluēt aquę viuę. Hoc aūt dixit de spiritu sancto quē accepturi erāt credentes in eum. Et Pē.cx.iij. Spūs tuus bonꝰ deducet me in terrā rectam. Et sic omnis qui credit in eum non ꝑit:sed habet vitam æternam.

Amor quid.

triplex amor.

Amor dilectio & charitas differunt.

§. II. SEPTEM ERGO AMORES

possunt esse in nobis:qui si regulātur a spūsancto: charitas sunt:si ibi desit,sunt cupiditates. Primus amor naturalis:amor sensualis:amor parētalis:amor cōiugalis:amor patrialis:amor socialis,: amor rei tpalis . De primo,dicit qdā sapiēs. Est cūctis cōis amor . Et iste amor naturalis in ꝓ insensibilibꝰ:est naturalis inclinatio ad cōseruationē sui esse.

Septē amores

esse .Hinc est:ꝙ aqua fluminū currit quantū pōt ad mare ga ibi melius cōseruatur. Lapis i altū ,ꝓiectus:q̄ citissime reuertit ad terrā vbi conseruat:vitulus,agnus, procellus cū ducūtur ad macellū:renitūtur inquātum possunt . Iste amor est eximius inter aīam & corpus humanū. Nā cū sit maxima distantia cōditionis inter eos & differētia:qa vnū corpus a'iud spūs vnū vilissimū.s.corpus aliud nobilissimū:plꝰ q̄ oēs cœli & planetę:tāto amore cōiūgit ꝙ vnū nunq; vellet dimittere aliud. Et rō est:qa ex tali separatione tollit natura hoīs q homo nō ē corpꝰ tm̄ vl aia tm̄ sed cōiunctū ex aia & corpe. Etiā in ꝑfectis viris nō tollit iste amor:imo auget:inquātū cognoscūt vitā suā vtilem aliꝭ Vñ apls Ro. viij.&.ij.Cor.v.&Phil'.i.de se & aliꝭ apls Nosipsi ingemiscimus primitias spūs habētes:eo ꝙ nolumus expoliari.s.corpore:sed supuesturi.i. vellemus cū corpore regnū intrare. Qd' autē dixerat cupio dissolui & esse cū christo erat:ꝑm instinctū diuinū superātē naturalē. Iste ergo amor naturalis:si nō regulat a spiritusctō:cupiditas dī & malus. Nā cum quis amat viuere vt possit gaudere & delectari in mūdo:& diu permanere i suis cōcupiscētijs nō curans de salute aię:vel etiā cū ita amar vitā ꝙ propter ipsam conseruandā facit fieri incātationes:vel alia q̄cūq; contra dei mandata:amor ifernalis est suus amor. Sed cū amat sui cōseruationem:ꝑsuppositio beneplacito diuinæ voluntatis ad hoc vt pœnitentiā agat vt merita augeat vt aliꝭ ,ꝑsit:eligere parat ꝙ potius mortē q̄ aliquod crimina le committere:ꝓpter sui cōseruationem nō peccat. Io.vj. Spūs est qui uificat:caro nō ,pdest quicq̄.i. instinctus ꝑm spūmctū est q facit habere vere amorē vitæ,nō instinctꝰ ꝑm carnē. Secundꝰ:est amor sensualis. Ista est qdā inclinatio sensualitatis:cū placentia ad ea q̄ sunt delectabilia sensibus. Vnusquisq; em̄ sensus amat & delectat de obiecto suo sibi ,pportionato:visus in vidēdo pulchra:auditꝰ in audiēdo suaues sonos & cantus:olfactꝰ,de fragrātia odorꝝ florꝝ & aromatū & aliꝭ:gustꝰ,in dulcedine saporꝝ & hmōi. Sed si iste amor nō regitur a spūsancto:efficitur bestialis: & peior oī bestia insaniæ ,pximꝰ. Vñ & multi ifatuati sūt ex tali amore qñ exit limites suos. Iste inducit in mala innumera:ad curiositates : ad carnalitates : ad tripudia:ad spectacula:ad crapulam &ebrietatē & lunōi. Vñ dixit xps Io.xij. Qui amat aiam suam.s.sensitiuā acquiescendo eius appetitibus:perdet eā. s.aīam intellectiuā. Est em̄ ibi relatio simplex:qa necesse est vt ruat in multa pctā : propter qd' sancti viri semper attēdūt ad mortificationē sensuum & carnis: vt possint magis in dño delectari:ꝑm Greg. Tāto vnusquisq; a superno amore disiūgit.quāto i infimis delectat. Vnde sanctus Dñicus:per totā nocte multoties vigilabat:& ter in die se disciplinabat carena ferrea. Et bnūs Franciscus in cibis:aliqn cineres vel aquā immiscebāt:vt magis essent capaces diuinorū. Et nimia familiaritas quā habēt mulieres cū psonis spūalibus & si pura intentione nisi magno rigore gubernet in sensualē conuertit. Cuius signū est:qn magis cogitat de ipso q̄ de deo:& delectat de eiꝰ pūtia corporali magis q̄ de doctrina eiꝰ & hmōi. Spūs aūt sctūs:cum regit hunc amorē:facit quærere tm̄ necessaria corpori vel spūi:& supflua resecare, Vñ apls Ro. viij. Si spū facta carnis i.sensualitates mortificaueritis viuetis Et q sic credit i christū nō perit:sed habet vitā ætērnā. Tertius est amor parētalis. Magnus vtiq; est amor inter parētes & tāto maior:quāto strictior est parētela. Vñ inter patrē & matrē & filios est maximus. Maior tamē parētū in filios q̄ filiorꝝ in parētes. Et ratio est ꝑm Tho.ñ.ij.qa tāto amor est maior quāto diuturnior: & quāto est ad certiorem rē. Sed amor pris & matris,ē diuturnior q̄ filiorꝝ. Nā subito quādo nascuntur filij parētes incipiunt eos amare sed filij differunt per plures annos anteq; ament parentes qa nō habēt vsum rōnis:quo cognoscunt eos esse parētes Etiā parentes sunt magis certi de filijs suis: q̄ filij de parētibus. Et qa mater est magis certa:de ,ple q̄ pr̄ & admini strat materiā in generatione:ideo ipa tenerius amat &.re hemētius q̄ pater. Amandus est generator (ait Aug.) sed ꝓponendus est creator: Si igitur iste amor parētalis:nō dirigitur a spūsctō:inducit ad multa mala:& quasi ad idola triam. O quot sunt parentes:q ,ppter inordinatum amorē ad filios:dānationē incurrunt. O quor sunt q eis q̄si idolis inseruiunt. Et no.ꝙ idolatria habuit initiū:ab inordinato amore parētū in filios & ecōuerso. Nā Ninꝰ q ædifi-

de amore sensuali.

de amore parētali.

Mater magis amat ꝙ ꝑ

Idolatria a q̄

de amore cōiugali.

de amore patrialī.

cauit. Niniuē mortuo Belo pre suo ,ppter ordinatū amo rē pris fecit fieri statuā ei⁹ repsentatiuā: ordinās ꝙ qcūq; ſupſit. haberet refugiū ad ipam post maleficium ꝓmissum liber esset ab oī pœna. Et ,ppter hoc multi vidētes se mortē euadere:cœperūt ipsam venerari & adorare. Et alię ciuitates similia fecerūt. Alius aūt Ninus:dolēs de morte filij:fecit sibi imaginē eius eā colesvt dr in lib. Sap̄.c.xiiij. Sic multi faciūt de filijs idola. Nā vt dimittāt eos diuites congerāt per' fas & nefas nec curāt ire ad infernū. Et econtrario multi filij & filię inspirant mūdum deserere & igredi religionē videtes pericula sęculi sed ne cōtristēt parentes, dimittunt ,pſequi bonā inspirationē. Qui amat patrē suū & matrē plus q̄ me non est me dignus &c. Sed si regit a spū sancto est amor charitatis: vt.s.parētes amēt filios principaliter quo ad aiam eos erudientes & corrigentes. Et filij parētes eis in licitis obedientes & subuenientes. Vñ apls ad Rom̄.viij. Qui spū dei agūtur hi sunt filij dei.s.non hominū tm̄. Et talis qcredit i eū nō perit:sed habet vitā ætērnā. Quartꝰ est amor ꝓugalis q fundat i duobus. In cōcatione mutua ad ,plē ,creādam:& cooperatione gubernationis domꝰ:& ,pfusione necessariorꝝ vitę. Vir em̄ vacat circa exteriora negotia vxor ad gubernationē domꝰ. Iste amor si nō regit a spūsctō est amor fatuꝰ & causa multorꝝ malorꝝ. Vñ Hiero. Amor formę mulieris rōnis obliuio ē & insaniæ ,pximus. Propterea legit de Salomone q ardētissimo amore coniunctus est vxōribus :ꝙ infatuatus est & idola adorauit. Origo amoris erat honesta sed magnitudo deformis(ꝛcut Hiero)de qbusdā cōiugatis . Et vt ait Sextus.s.pbs in ſententijs. Omnis adulter est in vxorē suā amator ardētior.xxxij.q.iij.origo. Sed si regat a spūsancto charitas est. Et modū docet apls dicens ad Epō.v. Viri diligite vxores vestras sicut & christꝰ dilexit ecclīā. Dilexit aūt,vt esset sctā casta:honesta & ad hoc laborauit instruēdo ipam. Sic vir debet diligere vxorē, vt sit honesta modesta & hmōi nec acquiescere vanitatibꝰ eius sed arguere ipam de suis ſeuitatibꝰ:& docere ipam. Et ecōuerso vxor virū cū humilitate inducēdo ad reuerētiam diuinorꝝ sumptionē sacramētorꝝ & hmōi. Bonitas vxoris multoties virū miquū efficit bonū sicut dicit apls.i.ad Cor.vij. de ifideli. Sanctificatus est vir infidelis,ꝓ mulierē fidelē. Exēplū patet i rege Asſuero & vxore eius Hester. In Theodora & Sisinnio. In Cecilia & Valeriano:& quotidie ꝑ cernitur. Vnde apls Gal'.v. Spū ambulate & desideria carnis nō ꝑficietis.i.carnalis amoris q inducit ad multa illicita perpetrādū cōiugatos & assentiēdū malis. Et talis qa credit in christū nō perit &c. Quintus est amor patrialis vñ. Sap̄. Dulcis amor patriæ. Iste est ita magnus ꝙ aliqn sūperat amorē parētalē & maritalē. Vñ refert Augu. lib.iij. de ciui.dei.c.xvj.& lib.v.c.xviij . ꝙ iunius Brutꝰ ,ꝓprios filios & virgis cædi: & tādē occidi tulerit amore patriæ. Nā fauebant Tarquinio ſupbo rege Romanorꝝ expulſo. eādē historiā ponit Valerius maximꝰ lib.v.c.viij.s.de parentū seueritate aduersus filios . Narrat etiā Augu.lib.v. de ciui.c.xviij.& Valeriꝰ maximꝰ lib.ij.c.ij. de disciplina s.militari de Manlio Torquato ꝙ ,ꝓprio filio nō pepcit ,ppter amorē patrię:cuiꝰ bonū maxime ,curabat ex obediētia legū & punitiōe trāsgressionis ipsarū. Nā cū dictus Torquatus esset cōsul Romanorꝝ in quodā bello :cū imperasset neminē debere de exercitu suo mouere arma contra inimicos eorꝝ:filius eius audacia ductus:ſub ſpe victorię mouit bellū:& victoriā habuit:& nihilominus pr̄ fecit eū decapitari:qa fecerat cōtra statutū suū. Vñ Virg.vj. Eneid'. Vicit amor patrię laudūq; immēſa cupido. In lib. quoq; Machabeorꝝ habemus de Eleazaro: qui vt liberaret patriā ab inimicis ipe solus incessit ꝓ media castra inimicorꝝ.s.exercitus regis Antiochi:quouscq; puenit ad elephātē:sup quē erat positū castrū de lignis factis ad bellādū vbi plures stabāt:excellētiorē & ornatiorē cæteris elephātibus ęstimās ibi regē esse: & ingressus subtus eū occidit:sub eo,occumbēs. Hic aūt amor si nō regitur a spūsancto cōmittit scelera multa:frāgit fidē:ordinat ,pditiones: leges dei trāsgreditur : de ordinatiōibus ecclesiæ non curat:clerū cōculcat:& oīa facit vt possit cōseruare statū suum tpalē. Et rādem iste amor generat ambitionē sectas & partialitates producit : seditiones excitat:concitat bella: odia gignit:inuidias nutrit:oēm iustitiā peruertit:adulationibus seruit:detractionibus & ꝑsecutionibus ſequit: ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io,xij. mini parcit:& rādē patriā destruit,Sicut Iudæi quia fecerūt contra deū & legē eius:vt cōseruarēt statū tēporalem patrię:occidēdo xp̄m:ne forteveniāt Romani &tollāt nostrū locū& gentē:dicentes.Tandē amiserūt patriā tēporalē & æternalē:dispersi p orbē &c,Sed si regitur a spūsctō: iste amor patrię charitas est,Et tūc attēdit:vt sup oia in ciuitate obseruentur leges dei auserātur partialitates:extirpētur malę cōsuetudines:exaltenť boni:puniātur iniqui: mali conuaſcus eliminētur.Sic vere amať ciuitas:&hinc cōseruatur sua libertas,Apls,ñ,Cor.iij.Vbi spūs dñi:ibi libertas,Et talis amator patrię:qa credidit in'christum nō perit &c. Sextus amor est socialis:qui alio modo dī amicitia.Et vt dī Eccli.vj.Amico fideli nulla est comparatio Vide ibidē plura de amicis.Valde intēsus est iste amor& multa facit.Talis amor fuit inter Ionathan filiū Saul & Dauid,vt patet.j,Reg.xviij.&.c.seq.Et tātus ꝙ nō curaret Ionathas incurrere indignationē & cōtumeliā patris:excusando ipm Dauid.Et nō solū in vita: sed & post mortē seruauit Dauid amicitiā:bñsaciendo filio Ionatæ. ſ. Miphiboseth,ñ,Reg.ix.Vñ & ipe Dauid audita morte. Ionathæ:lugēs dicebat.Ita te diligebāt sicut mater diligit vnicū filiū suū,ñ.Reg.i.Iste aūt amor si non ducit a spūsctō incidit in varia pcta.Namvt complaceat qs amico vel ne displiceat:assentit aliqn in id qđ non debet.Sic Adā acceuit vxori suādēti sibi æsum pomi vetiti:nō qa credidit se p hoc simile deo futurū:sed ne displiceret & cōtristaret socia ductus nō amore lcōcupiscētię:quę adhuc nō erat i eo sed amore socialī:q timet qs non offendere amicū suū:vt dicit Aug.Sed si est sociatus cū spūsancto,est charitas fraternitatis,ad quā exhortať apls Eph,iiij, dicens. Soliciti seruare vnitatem spūs.Iste amor oia exteriora facit cōia. Vñ Clęmens quidā Grę cor: sapiētissimus:amicor: dixit debere oia esse cōia,xij,q,j.dilectissimus.Immo&ipas vo lūtates vnit in deū & cōmunē vtilitatē:propter qđ dī de primis fidelibus:q fuerāt repleti spūsancto Act.iiij.Multitudinis credētiū erat corvnū,&animavna in dño.Pertinet aūt ad veritatē huius amicitię ſm Tul.in.li.de amicitia)vt nec quid ihoneſtū.i.vitiosum petas ab amico: nec rogatus facias, Insuper q̄uis amicitiæ sit ꝓpriū: delectabiliter cōuersari adinuicē:tamē ſm Tho.ñ,ñ.nō debet verus amicus lveteri contristari amicū suū cū expedit.ſ.in re phēdēdo eū de defectibus suis si committit aliquos:als si ſemper vellet placere esset adulator:nō amicus. Sup oēs autē amicitias mūdi:pfectissima:&fructuosissima est illa qua aliqui vel aliquę sub vna regula&religiōne in debita obseruatione vtuunt.De qua venerabilis Cassianus scit vnā collationē quę intitulatur abbati Ioseph vbi ponūtur ꝓprietates eius.Talis ergo non perit &c.Septimus & vltimus est amor creaturę irrationalis.De dño deo dicitur,Sa.xj.Diligis oia quę sunt & nihil odisti eoꝝ quę fecisti.Vnde cum debeam⁹ dñam imitari:debemus &omia amare:aliter ſm creaturas rōnales &aliter irrōnales.Nam creaturas rōnales q̄ sunt in statu glorię amamus ex charitate:qa iā possidēt beatitudinē glorię.Quæ aūt nondum adepti sunt sed adipisci possunt:vt q̄ sunt i purgatorio:& oēs viatores ex charitate & in charitate diligimus vt .ſ. p ueniāt ad supernā patriā.Alias autē creaturas amamus, non i charitate: vt.ſ.habeant vitā ęternā:cum non sint capaces:sed amam⁹ iquātum sunt creaturę dei:vt sint ad illud ad qđ ordinauit eas deus.Sicut seruus bonus: nō solū amat familiā dñi sui:sed etiā aialia bruta:vt vestes:eoꝝ domus:&oia ei⁹.Nos etiā possum⁹ ea amare iquātum de seruiūt nobis:sed ita moderate debem⁹ amare:ꝙ ꝓpterea nihil fiat iniquum.Si igiť amas pecuniā:honores:domus vineas,cibū:potū:gloriā:vestes&hmōi:ita ama ꝙ ꝓpter hoc nō facias aliqđ inordinatū:ita ama ꝙ totū referas in deū.Nā:vt dicit Augu.Minus te dīe amat:qui tecum aliquit,amat qđ nō ꝓpter te amat:sed sup oia amari debet sapia.Hāc amaui &exqsiui a iuuentute mea:ait sapiēs dominus a spūsancto.Sap.viij.Hiero.ad rusticū monachum & habeť de ꝑse.di,v.nūꝗ.Ama sciētiā(als studia)scripturarū.ſ.sacrarū:vbi est vera sapia:&carnalis vitia nō amabis Sapia em̄ ducit ad claritatē ęternā:ad quā nos ꝓdu, &c.

Amor creaturæ irrōnalis.

De esse ctibus amoris

§.III.SVNT AVTEM EFFECTVS

amoris plures.ſ.ectasis:vnio:zelus seu feruor:languor:liquefactio:vulneratio:inebriatio:q̄ videtur reduci ad ectasim:& inhęsio'& de singulis dicēdum.Ectasis ꝙ sit effectꝰ amoris patet ꝓ id:qđ dicit Dyony.ꝙ diuinus amor ectasim facit:nō sinens hoies sui esse amatores.Pro cui⁹ declaratione no.ſm bea.Tho,i,ñ,q.xxviij,ꝙ ectasim pati aliqs dī cū aliqs extra se ponit:qđ qdē cōtigit&ſmvim appręhēsiuā & ſmvim appetitiuā.Scđm qdē vim appręhēsiuā aliqs dī extra se poni:qñ ponit extra cognitionē sibi propria vel qa ad supiora sublimať:sicut homo dū elevať ad appēhēdenda aliqua q̄ sunt supra sensum&rationē:dī ectasim pati:iquātum patitur extra naturalē appręhēsionē rationis & sensus vel qa ad,iferiora deprimit:puta cū aliqđ in furiā vel amentiā cadit dī ectasim passus.Scđm appetitiuā vero partē dī aliqs ectasim pati:qñ appetit⁹ alicui⁹ in alterū ferť:exiens quodāmodo extra seipm. Primā qdē ectasim facit amor dispositiue:inquantū.ſ.facit meditari de amato vt dictū est.Intēsa aūt meditatio vnius : abstrahit ab aliꝭ.Sed scđm ectasim facit amor directe:simpliciter qdē amor amicitiæ:amor aūt ꝙcupiscētiæ nō simpliciter sed ſm qđ.Nā i amore ꝙcupiscētiæ quodāmodo ferť amās extra seipm:iquātū.ſ.nō contentus gaudere de bono qđ habet:qrit frui aliquo extra se,Sed qa illud extrinsecū bonū quærit sibi habere:nō exit simpliciter extra se: sed talis affectio i sine ifra ipm cōcludit,Sed i amore amicitiæ:affectus alicui⁹ simpliciter exit extra se:qa vult amico bonū& opať quasi gerēs causam:& curā atqꝫ ꝓuidētiā ipsius ꝓpter amicū ipm. Nota ꝙ zelus ex intēsione amoris ꝓuenit manifestū est em̄ ꝙ quāto aliqua virtus intensius tēdit ad aliqđ sorti⁹ etiā repellit oē cōtrariū vel repugnās.Cū em̄ amor sit quidā motus in amatūvt Augu.dicit in lib.lxxxiij.quæstionū.Intens⁹ amor quærit excludere oē,qđ sibi repugnat.Aliter tñ hoc cōtigit i amore ꝙcupiscētiæ:&aliter in amore amicitię.Nā i amore cōcupiscētiæ qui intense aliqđ cōcupiscit:mouef circa oē illud qđ repugnat cōsecutioni vel fruitioni vel quieti ei⁹ qđ amať & hoc mō dicunť viri zelare vxores.Si est amor amicitię quærit bonū amici:vñ si est intensus facit hoiem moueri cōtra oē illud qđ repugnat bonis amici.Et ſm hoc dī aliquis zelare ꝓ amico vel ꝓ deo : quādo ea quæ sunt circa honorē vel voluntatem dei repellere ſm posse conatur.

Ectasi

duplex ectasis

Dezelo

§.IIII. DE VNIONE DICIT DIO

devnio ne amatis ad amatum

ny.c.iiij.de diui.no.ꝙ amor est virtus vnitiua.Pro cui⁹ declaratiōe dicit Tho,i,ñ,q.xxvj,ar,i,ꝙ duplex ēvnio:amatis ad amatū.Vna ſm rē purā:cū amatū essentialiter adest amāti.Alia vnio est ſm affectum .Quę quidēvnio cōsidrāda est ex appręhēsiōe ꝑcedenti . Nā mot⁹ appetit⁹ seqť appręhensionē.Cū aūt sit duplex amor.ſ.cōcupiscentię& bnuolentię:vterq; ꝓcedit ex q̄dā apꝑhēsiōe vnitatis amati ad amātem.Cū em̄ aliqs amat aliqđ q̄si ꝓcupiscens illd apꝑhēdit illud q̄si ꝓtinens ad suū bene esse.Sic̄ cum aliqs amat aliquē amore amicitię vult ei bonum sic̄&sibi vult bonū.vñ apꝑhendit eū vt alterū se iquātum.ſ.vult ei bonum sic̄ &ſibnpsi.Et ide est:qđ amic⁹ dī alter ipe.Et Aug. dicit i.x.ꝑsef.ꝙ bene dixit qđā de amico suo dimidiū aię: suę esse.Primā igiť vnionē,amor facit effectiue qa mouet ad desiderādū&qrendum ꝓsentia amati q̄si sibi cōuenientis&ad se ꝓtinentis.Sed am vnionem facit formalr:qa ipe amor est talis vnio vel nexus.vñ Aug.dicit in.viij.de tri. c.vlti.ꝙ amor est quędā vis(als vita) duo aliq copulans vel copulare apperēs.ſ.amantē & qđ amať. Qđ em̄ dicit Aug.copulās:referť ad vnionē affectꝰ:sine q̄ nō est amor qđ vero dicit copulare appetēs: ꝓtinet ad vnionē realē.

Vnio triplex se habet ad amorē.

Item sciendum ſm be.To.vbi.ſ.ꝙ vnio triplex habet ad amorē.Quędā em̄ vnio ē q̄ est causa amoris:&hæc qui dē est vnio substātialis quantū ad amorē:quo qs amat se ipm:quantū ꝫo ad amorē quo qs amat alia est vnio silitudinis:vt dictū est.Quędā ꝫo vnio ē essentialr ipe amor &hęc est vnio ſm coaptationem affectꝰ:qui qdem assimilať vnioni substātiali:inquantum amans seḫabet ad amatum in amore quidē amicitiæ vt ad seipm .In amore aūt cōcupiscentię vt ad aliqd sui. Quędā vero vnio est effectꝰ amoris:& hæc est vnio realis quā amās quærit de re amata & hæc qdēvnio est scđm cōueniētiā amoris.Vt em̄ phs refert in.ñ.Polytic.Aristopātes dixit ꝙ amātes desiderarent ex ambobus fieri vnū.Sed qa ex hoc accideret aut ambos aut alterū corrūpi:quęruntvnionē quę conuenit&decet:vt.ſ.simul cōuerſenť simul loquanť:&in aliꝭ hmōi cō

iungātur

iungātur.De vnitate ſm triplicē fratū.ſ. incipientiū,ꝓfi

De vnicientiū ꝓficiētiū seu ꝓfectoꝝ loquit Pā.Ixvij. Qui habitate ſm tare facit.ſ.de⁹ vnius moris in domo.ſ.ecclię militātis & triplicē triūphātis.Vtraq; em̄ dī dom⁹ dei,vni⁹ moris.i.ſm vnū statum. & eūdem morem.i.act⁹,virtuosos in genere. ¶Necpueniri pōt ad vnitatē ciuitatis superne:nisi per vnitatē pręsentis eccleśię.&hoc est qđ ait apls.i.Cor.ix.Qui in stadio currūt:oēs quidē currūt: sed vnus accipit brauiū. Currimus qui dē oēs ad mortē, quantū ad corpus & ad vltimū finē beatitudinis quantū ad naturale desideriū aię.Sed solum vnus.i.q manet in vnitate eccleśię ille accipit brauiū supng glorię.Sic q descēdebat in piscinā post motionē aquæ ab angelo vn⁹ sanabať ab oi infirmitate.Qui em̄ in piscinā baptismi vel pœnitētię descēdit se humiliādo ad illd suscipiendū post cōtactū aqueln iordanea christo qui est magni cōsilij angelus seu post passionē suā ꝓ quā aquas i trauit summę afflictionis sanus efficiť ab omni infirmitate aię si vnus.i.in vnitate eccleśię hoc agit. de hoc Io.v. Ad hāc vnitatē hortať Aug.dicēs,i,q.j.teneamus. Teneamus fratres mei vnitatē qm̄ ꝓter vnitatē etiā qui facit miracula,nihil est.Nā & magi Pharaonis fecerūt miracula:& tñ reprobi qa extra vnitatē.Propterea voluit gl̄iosus de⁹ vnū esse principiū oim̄ hoim̄.ſ. Adā ex quo post Eua formata est vt cōsiderantes hoies se vnū principiū habere q̄ ad corpulentā substantiā seu propagationē:vnitatē amarent & tenerenť adinuicē vt dicit magister sen.i.ñ. lib.Et sicut est vnus pater qui in cœlis est de⁹ quē solū debemus

De vni cognoscere nostrū creatorē & auctorē oim̄ bonoꝝ & nō tate ici- aliū ita & vn⁹ est magister noster christus vt dī.Ma.xxiij. pientiū Qui solus illuminat mētes hoim̄ sine quo nullus illuminari potest.De vnitate incipientiū dī Act.iiij. Multitudinis credentiū erat cor vnū & aia vna. Ad hanc vnitatē requirit primo vt idē credatur quantū ad substātiā fidei implicite vel explicite ꝓteritū vel futurū ſm tēpora varia Ephe.iiij.Vna fides vnū baptisma. Secūdo requiritur vt vnum & idem appetat ab oib⁹.ſ.honor & gloria dei & salus animarum.Ephes.iiij.Soliciti seruare vnitatē spūs in vinculo pacis.glo.ibi.vt idē velimus & idem nolim⁹ cū fratribus quod intelligendum est de his q̄ mala non sunt. Tertio vt eidē.& pro eodē gratia agatur seu petať. Ephe. iiij.Vnus de⁹ & pater omniū a quo.ſ.est omne datū optimum:qui est super oēs requirendus & per oēs.ſ. fideles regratiādus & in oibus inuocandus.Vt enim dī Mat.xviij. Si duo ex vobis cōsenserint super terrā de oi re quā petierint,fiet illis a patre meo.Cōsenserint.i.in vnū conuenerint ad petēdum.Quarto vt defectus alioꝝ sufferať seu supporterur.Eph.iiij. Supportātes inuicem in charitate. Charitas dī quasi chara vnitas.glo.ſ. Talis actio nec frangitur negotio nec frigida est orio: nec turbulēta nec marcida nec audax nec fugax nec præceps nec iacens. Quinto vnitas in hoc reperitur in icipiētibus quia idem speratur scilicet præmium.Ephes.iiij.Vocati estis in vna spe.Hęc quinq; norātur ad Roma.xv.vbi dicit. Quæcūq;scripta sunt &c.Vbi notať vnitas in credendo i eo qđ dicit. Ad nostrā doctrinā scripta sunt:doctrinā.ſ.fidei q̄ est de eisdē Scła vnitas.ſ.i appetēdo vel volēdo ibi notať cū subditur.Deus aūt pa.& ſo.dervobis idipm̄ sapere in alterutrū Cū aūt aliq idē sapiūt de aliq re &idē iudiciū habēt si boni sunt idē volūt.Ex hoc em̄ aliqn diuersa boni volūt qa vni videť hoc aliꝭ illd esse melius. Tertia vnitas .ſ.in gratias agēdo vel petēdo notať in eo qđ ſequit. Oēs vnanimes vno ore honorificetis deū & patrē dñi nr̄i Iesu christi.Quarta.ſ.i supportando ibi notať cū seqtur.Suscipite inuicē sicut & christ⁹ suscepit vos.i.supportate. Cōsequēter declarās quō christ⁹ suscepit Iudeos qđ quos appellat circūcisionē eis predicādo primo & p se exīde gētes p pdicationē apl'oꝝ:Et sic suscepit vtroſq; vt faceret vtraq; vnū ſm apl'm q̄ ad cōuersos. Quīta vnitas ibi notať.De⁹ autē spei,cau.tor i singulari dicit spei qa vna est nīa.ſ.de supna beatitudine:quā ipse solus ꝓferre pōt.Et in eo qđ sequit Quinq; qnoꝫ fruct⁹ notari pōt hui⁹ vnitatis. Prim⁹ est ꝙ lętificat fructus q̄ ad cōcupiscibilē.vñ dicit.Repleat vos oī gaudio. Sed's vnita = est ꝙ pacificat seu equicat cū subdit & pace. Tert⁹ ꝙ certificat q̄ ad rōnalē cū subdit in credēdo. Quartus ꝙ ad sperna eleuat ite.lec.tū:vñ dicit vt a bunda[illegible] tus qa cōtra aduersa roborat cōcludēs & vinc[illegible] spūsancti.

De vnitate ꝓficiētiū pōt itelligi illud Col.iij. Pax christi

Aliqd

§.V.DE MVLTIPLICI VNITATE

diuersis modis necessaria vnū christus dixit Marthę.Porro ē necessariū.Luc.x.Vbi aduertendū:ꝙ necessarium sariūdu dī aliqd vno mō qa sine illo aliqd esse nō pōt:&sic cibū pliciter dicimus necessariū advitā hominis corporalē ſm viā naturalē.Et ad vitā spūalē dicimus necessariā:sumptionem sacramētoꝝ ꝑcipue baptismi & pnię:actu vel proposito. Vña theologis dicunť sacramēta necessitatis&baptisma vnū est qa ad vnū effectū principalr ordinatū. ſ.ad tollē dū originale q̄uis & alia tollat si iuenit:& qa sub vna substātiali forma dať.Ephe.iiij.Vn⁹ de⁹:vnū baptisma. Am. etiā dicit ꝙ sicut vnū est baptisma:&pnia ēvna, de.pœ.di. iij.reperiunť.Qđ dictū si intelligať de solēni pnia q̄ olim fiebat:vult dicere ꝙ nō pōt iterari sicut nec baptism⁹.Sed si intelligať de pnia priuata&sacramētali:iterari frequenter & quotidie pōt.Sed dici pōt vna qa ad vnū effectū ordinata.ſ.ad tollēdū culpā actualē q̄ si mortalis est auferri nō potest nisi ꝓ ipsam&sic vnum est necessariū. Alio mō dī necessariū illd.ſ sine quo aliqd bene esse nō pōt:sed qđ [illegible] est:&sic cibus carniū necessarij ad vitā dī.ſ.ad be[illegible] & [illegible]⁹ nutrimentū.Sed ad vitā spūalē sic necessaria est observātia cōsiliorū christi seu cōtēptus mūdi. Vñ

saluator:dicit.Nisi qs renũciauerit oĩb⁹ quæ possidet:nõ põt meus esse discipul⁹.Lu.xiiij. Discipulat⁹ autẽ christi consistit in quadã perfectione vitæ spũalis:ad quã meli⁹ peruenit̃ p cõceptum terrenorũ.Et hoc est illud vnũ: qđ dixit christus iuueni quærenti quid cõsequẽdũ vitã æternã scilicet adhuc vnũ tibi deest.Luc.xviij.Si vis pfect⁹ esse &c.Est igit̃ & nocynũ necessariũ ad vitã spũalem ꝓfectꝰ habendã & multum vtile. Sciendum autem septẽplicem esse vnitatem necessariam & vtilem sed varijs modis.

Septuplex vnitas ẽ necessaria

¶Vnitas naturalis:& hęc necaria ẽad hoĩs ꝓseruationẽ.

¶Vnitas coniugalis:&hæc est necessaria ad generis multiplicationem.

¶Vnitas politica:& ꝑ neccaria ad multitudis directionẽ.

¶Vnitas eccl'iasticalis:&ꝑ necessaria ad salutis ꝓsecutionẽ

¶Vnitas regularis:& hæc necessaria ad perfectionis adeptionem.

¶Vnitas personalis:& hæc necessaria ad peccatoris redẽptionem.

¶Vnitas essentialis seu diuinalis:& hæc necessaria ad orbis gubernationem.

Vnitas naturalis.

De prima inqt Atanasius.Aia rõnalis & caro vnus est hõ.Neq; em̃ caro est hõ neq; aia rõnalis est hõ sed ista duo vnita cõstituũt vnã naturã q̃ dr hõ.Naturalis ẽ ergo ista vnio & necessaria ad cõseruationẽ talis speciei.i. naturæ. Et sicut necessaria est hmõi vnitas,ad cõseruationẽ eẽ naturalis:ita necessariũ est ad cõseruationẽ eoꝝ esse spũalis qvnita sint ad operãdũ:qđ' contigit,qñ aia dñaꝛ corpori & caro vt ãcilla subiugaꝛ spũi.Nã vt ait Ber.Dñam ancillari & ancillã dñari magna ẽ abusio.Et sicut i domo aliq̃ si ancilla dñaꝛ vel rebellaret matroni:nõ posset esse vnitas & cõcordia.sed mꝛta diuisio&ĩquitudo:ita si rõ nõ dñaꝛ sed sẽualitas velit spũi ĩperare:nec renuat vt satisfaciat voluptatibꝰ carnis:nõ est ibi vnitas qa synteresis pars superior rõnis remordet&ꝺicit tali subiectioni.Sed cũ ita subĵciaꝛ caro rõni ad bona opa:vt dicere valeat illud Pã. Cor meũ.i.voluntas:&caro mea.i.sensualitas: exultauerũt.i.extra se saltauerũt nõ ꝓpria q̃rẽtes:sed in deũ vnum cõformãdo se ei⁹ volũtati:tũc hæc vnitas facit hoĩem fortẽ ad oĩa vt em̃ dr i.li.de causis.Oĩs⁹ vnita ẽ magis insinita,id est fortior.Qđ patet p experiẽtiã qa tres vel plures candelæ accẽsæ nõ ita faciliter extinguuntur:sicut quælibet de per se.Et magis est fortis ad resistẽdum inimicis : & in uadẽdum & vincẽdum exercit⁹ adunatus q̃ dispersus,vñ dr Iudith.xv.ꝯ Assyrij.s.exercitus Holofernis nõ aduna ti in fugam ibant præcipites: filij autẽ israel vno agmine perſequẽtes debilitabãt oĩs quotquot poterant inuenire.

Vnitas cõiugalis.

Sic potẽtię sensituæ & rationales cum suis alijs potentijs adunate i.directe in deũ cõseruãt vtrũq; hoĩem.De secta vnitate dr.Gen.ŋ.Erũt duo in carne vna duo videlicet vir & vxor in carne vna.i.adhuc carnẽ:hoc est prolẽ generandã ꝑm Nico.de Ly. Vñ & de vna costa,facta ẽ prima vxor s.Eua:ad isinuãdũ ꝙ non plures debeant qs habere vxores sicut nec vxor plures viros.Qđ autẽ Iacob dauid & aliqui alij habuerũt plures vxores:dispẽsatiue fuit a dño ordinatũ diuersis rõnibus:quas ob breuitatem dimitto.Est autẽ necessaria hmõi vnitas:ad multiplicationẽ humani generis.Vñ & illud ꝑceptũ datũ primis parẽtibus.s.Crescite & multiplicamini.s.p actum cõiugalẽ necessariũ fuit

Genẽ.s.

obseruari in principio humani generis. Et iterũ post diluuiũ:quouisꝫ ipm genus humanũ esset notabiliter multiplicatũ.Nam postmodũ:qa semp inuẽti sunt multi vacãtes tali.op'eri.s.nuptiarũ:magis q̃ viduitati vel virginitati:ideo i libertate hoĩm positũ est alteri cõiugari vel cõtinentiã seruare.Sicut ait̃ ista vnitas est ordinata ad vnam carnẽ.i.prolẽ procreãdum ita ad eã etiã necessarijs vitæ & morib⁹ educãdam:ad qđ' requiritur vtriusq; parẽtis. s. patris & matris exercitiũ &labor diurnus .Et ideo necessariũ est ꝙ talis coniunctio.s.viri &mulieris fiat p vinculũ cõiugale qđ' dissolui non põt ad placitũ:sicut cõiũctio q̃ fit per fornicationẽ:sed necessariũ est cohabitare i vnum &inuicẽ debitũ reddere:ad prolẽ procreandã &sufficiẽter gubernandã:ꝑm Tho.contra gẽtiles.Et tunc talis vnitas seu cõiunctio,ẽ absq; ꝓtõ:qñ ad hũc finẽ exercet̃:scilicet causa ꝓlis generãde vel debiti reddẽdi.Et in hui⁹ signum dicit Amb.in lib.de offi.ꝙ nubẽtes post benedictionẽ iũcta vno:inuicẽ vinculo copulãtur:qđ' videlicet iõ ,fit nec cõpagẽ vnitatis cõiugalis dirũpãt:at vero ꝙ eadẽ iuncta cãdida:purpureoq; colore permiscẽt.Cãdor qppe ex mũditia vitæ:purpura ad sanguinis posteritatẽ adhibere:vt hoc signo &cõtinentia&lex cõtinendi abstrinq; ad tẽpus admoueat: & post hoc reddẽdum debitũ nõ negetur. De

Vnitas politica.

tertia vnitate.s.politiali seu populari dr Iudicum. xx. Cõuenit vniuersus Israel ad ciuitatẽ quasi hõvnus eadẽ mẽte vnoq; consilio.s. ad quidẽdum bono communi. Vñ & ciuitas dr q̃si ciuium vnitas.Est em̃ necessaria talis vnitas ad bonã gubernationẽ ppli:vt scilicet q̃rat principal'r bonũ cõe:& spũaliter & tẽporal'r posponẽdo oẽ priuatũ cõmodum.Vñ apud Platonẽ i Thimeo illa ciuitas iustissime ordinata tradit:in qua quisq; nescit affectus ꝓprios. Causat autẽ & conseruat hæc vnitas in ciuitatib⁹ quãdo ad hoc vnum attendit vt iura seruent vniuersaliter,i.tã a minoribꝰ q̃ a maioribus:ne al's appareant vt telæ aranearum:q aĩalia parua,vt muscas capiunt:vt occidãt &a maioribus aialibus lacerãtur.Sed'o.vt honores &officia pluraliter distribuantur:&non oĩa vel multa vni &nihil alteri.Vñ Greg.Sicut i vno corpore multa mẽbra habem⁹: oĩa autẽ mẽbra non eundẽ actum habẽt ita i vno eodẽq; corpore spũali:scilicet ecclesiæ vel ciuitatis conferẽdum est hoc officiũ vni alij cõmittẽdũ est illud.Neq; em̃ quãtũlibet exercitatæ vni personæ vno tpe duarum rerum officia cõmittẽda sunt ꝙa si totũ corp⁹ est oculus vbi audit⁹ Sicut em̃ varietas mẽbrorum:per diuersa officia & robur corporis seruat,s'pul christi dinẽ repræsentat:ita varietas pſonarũ,nihilominꝰ per diuersa distributa officia:&fortitudinẽ &venustatẽ sanctæ ecclesiæ dei:vel etiã ciuitatis manifestat.lxxxix.dist.singula.Tertio debet esse vnitas ei uiũ:vt onera ꝓportionaliter imponãtur.Nã si maiorib⁹ vel amicis leuia iniũgantur:plebeis autẽ & minus notis onera grauia&importabilia imponãtur oportet sequi discordiã:inuidiã:seditionẽ:& alia mala destructia ciuitatẽ Melius etiã gubernat ciuitas,vel regnum per vnum vel paucos sapiẽtes cõiter:q̃ per multos. Vnde Hiero.dicit ad Rusticum.In apib⁹:princeps vnus est gruesvnã sequunt̃ ordine iteraro:iudex ,puinciæ vnus.Roma condita duos fratres reges simul habere non potuit:sed fratricidio dedicaꝛ,In Rebeccę vtero esau & iacob bella gesserunt:hæc ille.Romani dum vniti fuerunt ad quærendũ bonum cõe totius orbis dominium adepti sunt &conuerso diuisi:ad quærendum quisq; ꝓpria ad nihilum deuenerunt.De quarta vnitate.s.ecclesiastica dr Act.iiij.Multitudinis credentium erat cor vnum & aĩa vna. Anima quidẽ vna:quantum ad intellectũ p vnitatem fidei.Cor vnum:quantum advolũtatẽ pvnitatẽ charitatis.Dicit autẽ charitas quasi chara vnitas:qa vnit nos cũ deo & ꝓximo.Qui em̃ adhęret deo:vnus spũs ẽ cum eo.i.ad Cor.vi. Adhęsio autẽ fit per charitatẽ.Nihil autẽ charius & perfectius tali vnione hæc ait̃ vnitas est necessaria ad consecutionẽ salutis.Vñ &Beda sup Mar.dicit,Quicũq; ab vnitate fidei vel societate Petri apl'i.s.per charitatẽ quolibet mõ seipsos segregant tales nec viculis pctõꝝ absolui nec ianuã regni cęlestis possunt ingredi.Sicut autẽ est vnum ouile.s.ecclesię ita &vnus pastor,vt habet Ioã.x. Fr̃vt ait Cyprianus eps Vt hãc vnitatẽ manifestaret:vnitatis eiusdẽ originem ab vno incipiẽtẽ sua auctoritate disposuit:cũ dixit Petro.Tibi dabo claues &c. Hoc erãt vtiq; cæteri apl'i:qđ' Petrus fuit pari consortio prædit⁹ & honoris & honestatis: sed exordiũ ab vnitate proficiscit:vt ecclia christi vna monstret.&.j.Quo radi⁹ multi sunt:sed robur vnum tenaci radice fundatũ: & quo de fonte vno riui plurimi defluunt et numerositas licet diffusa videat exundãris copiæ largitate vnitas intẽ gratũ seruat in origine. Auelle radiũ solis a corpore:diuisionem vnitas nõ capit ab arbore frãge ramũ fructꝰ germinare non poterit a fonte ,præcinde riuũ præcisus arescit Sic et ecclesia,dñi luce perfusa per totũ orbem radios suos porrigit vnũ tamẽ est qđ' vbiq; diffundit:hæc ille.xxiij. q.i.Ioquit.Figura est ait̃ ipsa ecclesia: per tunicã dñi ico denicꝫ ibi vide.Et vt dr Eccls.ix,Qui in vno peccauerit: ideſt in hac vnitate multa bona perdet qa oĩa spũalia.

Vnitas ecclesiastica.

Vnitas regularis.

De gnta vnitate.s.regulari.i.religiosoꝝ dicit.Pã.cxxxii.

Ecce q̃ bonũ &q̃ iocundũ habitare fratres ĩ vnũ. Vbi dicit Aug.sup Pã.ꝙ hæc vnitas & si cõueniat oĩbus christi fidelib⁹ ,pprie tñ monasteriꝭ:&fratrib⁹ cõuenit habitantibus in vnũ spũaliter & corporaliter.Vñ & monasteriũ dicitur a monos quod est vnum:qa maxime debet ibi vnitas: reperiri.Et potest in dicto ſversu triplex bonũ notari: vt omne bonum cõprehendatur ibi in tali statu.

¶Bonum vtile,ibi. Ecce q̃ bonum.

¶Bonum delectabile ibi &.q̃. iocundum.

Bonũ honestum.

¶Bonum honestum,ibi.habitare fratres in vnum.

Et incipiendo a tertio:tũc bonũ honestũ & perfectum ẽ in statu religioso qñ fratres habitãt in vnum.i.in vnitate nõ in diuisione.In ſvnitate,ſ,substãtię cõmunialis vel remota ,pprietate.In vnũ obedientię totalis abiecta ,ppria voluntate.In vnũ cõtinẽtię integralis siue venerea societate.Hęc triplex vnitas est necessaria,ad perfectionis adeptionẽ.Nã vt dr Lu,vj.Perfectus oĩs erit si sit sicut magister ei⁹ scilicet christ⁹:q fuit mẽdicus&paup fact⁹ obediẽs vsq;ad mortẽ.Et filiũ cõuallij per continentiã virginalẽ Sicut ergo fratres ſm carnẽ cũ habitãt in vnum:viuũt de vna cõmuni substãtia dom⁹ ita fratres scd'm spm̃ habitãtes in vna domo:debent accipere necessaria ab vno cellario:ab vno vestiario:viuere sub vno modo vt vnitatem i cordib⁹ foueat:&rep̃sentet vniformitas in exterioribus morib⁹ iuxta illud Pã.Qui habitare facit.s.devni⁹ moris i.scd'm vnũ morẽ i domo religiõis.Vñ clemẽs papa.Cõis vita oĩbus necessaria est fratres:maxie his,q deo militare irrep̃hẽsibil'r cupiũt,et vitã apl'oꝝ eorũq; discipulorꝝ imitarivolũt.i.p fecte viuere.&ibidẽ.Et sic aer diuidi nõ põt neq; splẽdor solis:ita nec reliq̃ q̃ citer data sũt oĩbus.xij. q.i.dilectissimi.Qđ' intelligit̃ de religiosis scd'm glos.Et sicut fratres carnales obediũt suo pri carnali sic fres spũales obedire debẽt pri spũali in vnũ.i.in totũ.Cũ em̃ per iunctionẽ obedictię plati manifestet volũtas dei:nõ autẽ per instigationẽ ,pprię voluntatis sed ꝙ pp hãc deuiãtad ea ideo obedire oportet.Actuũ.v.vt cõformet̃ qs voluntati dei.Hoc est vnũ quod postulabat Dauid dicẽs.Vnã petij a dño hãc requirã&c.vt videã voluntatẽ dñi:vt.s.ea cognita impleã.Fratres scd'm naturã habitãt i vnũ sũ:sine aliqua inter se venerea voluptate nisi sint peiores bestijs quę talia ostẽdunt horrere:sic religiosi debẽt caste viuere mẽte &corpore.Qui em̃ cũ vxore est solicit⁹ est q̃ sunt mũ di quõ placeat vxori & diuisus est.Vt ergo nõ sit diuisus: sed vnit⁹ cũ deo in vnũ debet habitare.i.solum sine cõitu ge.Vnũ em̃ dr qđ' idiuisum est a se &diuisũ a qlibet alio. Nõ ergo vnitaꝛ seu cõiungaꝛ carnaliter alteri.&in se maneat indiuisus.i.impollutus.Bonũ delectabile notat̃ in statu hmõi p filiudinẽ positã.ibi.Sicut vnguẽtum i capite &c.Et sicut ros Hermõ.Hæc nõ possunt itelligi ad litẽ.s.scd'm corticẽ:qa nunq̃ Aarõ fuit ita inunct⁹ vt vnctio descẽderet in orã vestis:nec ros Hermon põt descẽdere in montẽ Siõ cum sint multum distãtes:&mõs Siõ sit altior mõte Hermõ.scd'm Hugo.Cardinalẽ.Oportet ergo intelligere spũaliter.Aarõ primus & summ⁹ sacerdos:est figuratiue christ⁹.Caput Aarõ est ipse christ⁹ iquãtum caput & rector eccliæ.Vnguẽtũ est gra qua sanant̃ vulnera peccatoꝝ & leniunt̃ aduersa.Barba aaron quæ signat virilitatẽ&capiti inhæret:est cõgregatio apl'oꝝ:q christo adhęserunt:&viriles fuerunt i grauia sufferẽdo:&ardua aggrediẽdo:&ideo bis ponit barba.Vestis Aarõ:eccl'ia est quę circũdat christũ. Oraveſtis sunt minores fideles ecclesiæ: vel q erũt in fine mũdi.Sicut gra descẽdens a capite .Iesu christo in apl'os,& de apl'is in oĩs fidelesvsq; ad finẽ ſęculi.Ecclesia compacta est soli.

Psalm⁹ lxvij.

Act.v.

Bonũ delectabile.

Bonũ vtile.

Ro.xij. s.co.xij.

Cañ.ij.

ma. xv

s.co.vij.

pẽ. xxvj.

in ſęculũ.i.aliã vitã.s.glorię nil vtilius hoĩ virtutib⁹.Vñ de eis dr.Sap.viij.Sapientiã & sobrietatẽ docet iustitiã & veritatẽ.i.fortitudinẽ,qbus vtilius nihil est in vita hoĩb⁹. De sexta vnitate,s.pſonali dr i Pã.lxviij.Simul i vnũ dues & paup.Qđ' impletũ est:quãdo verbũ caro factũ est: Benefitũ em̃ diues i misericordia deus:& paup i multa miseria ciũ diui hõ i vna pſona &cadẽ pſona reperta sunt.Deus em̃ & hõ neꝯicarvnus est christ⁹:ingt Athanasius i ſymbolo.Neq; em̃ natura humana q̃ erat i christo erat vna pſona & natura;divina erat alia pſona:vt dicit Nestorius hęresiarcha.Neq; natura humana assumpta:conuersa est i naturã diuinam vt dixit Eutices hæreticus . Sed vt dicit Leo papa in ser. Salua vtriusq; ꝓprietate naturę: naturę.s. diuinę & humanę:&i vnã coeũte pſonã suscipitur ab ęternitate mortalitas.i.a deo ęterno natura humana mortalis.Si em̃ deus nõ esset non afferret remedium si verus hõ non esset:nõ preberet exemplũ.Necessariũ ergo est hoc vnũ.i.vnio naturę diuinę cũ humana, vt mori posset ex vno:& resurgere ex altero.& sic ꝑm Greg.i.iij.moral'.p vnicã suã mortẽ.s. tm̃ corporis nos a duplici morte redemit.s.corpali &spũali.In cui⁹ signũ vna die integra & artificiali & duab⁹ nocti bus mortu⁹ iacuit qa suavnica morte lucida:qa sine pctõ nos a duab⁹ mortib⁹ tenebrosis liberauit.Vñ Petrũ volẽtẽ eũ in tpe passionis defendere repręhẽdit dicens.Qm̃ sic oportet fieri:vt.s.patiar ob redẽptionẽ pctõꝝ . De septima vnitate,s.essentiali dr.i.Io.v. Tres sunt q̃ testimoniũ dãt i cœlo.s.christo:pr'i:verbũ &spũs sanctus &hi tres vnũ sunt.& Ioã.x.Ego & pater vnũ sum⁹:nõ inde excluso spũ sancto q est nexus amboꝝ:Vbi notãdũ est q abbas Ioachim,male intellexit istã vnitatẽ in diuinis.Dicebat em̃: hãc vnitatẽ nõ esse veram &,ppriã sed q̃si collectiuã & silitudinariã sicut multi hoĩes dicunt vn⁹ ppl's & multi fideles vna eccl'ia.Et sicut dr. iij. Reg.vlt.Populꝰ me⁹ & ppl's tuus vnũ sũt.s.collectiue nõ substãtialiter.Et ad adstruẽdã suã sniam vtverã inducebat ipe Ioachim illd' qđ' christus dixit in oꝛone de fidelib⁹ suis ad patrẽ:volo patervt sint vnũ i nobis.s.fideles:sicut & nos vnũ sum⁹ vt sint cõsummati i vnũ.Ioã.xvij.Nõ em̃ fideles dicebat Ioachim: sunt vnũ.i.quędã vna res q̃ cõmunis sit oĩb⁹ sed tm̃ sunt vnũ.i.vna ecclesia,ppter fidei vnitatẽ & tãdẽ vnũ regnũ ,ppter vnionẽ indissolubilis charitatis simile dicẽs esse vnitatẽ in pſonis diuinis seu trinitate. Et magistrũ Petrũ Lõgobardũ q in.i.sen.dis'.v,dixerat ꝙ q̃dã res summa est pater filiꝰ & spũs scꝯus:& illa nõ ẽ generãs nec genita nec ,pcedẽs.Dixit eũ in hac sniа fuisse hæreticũ:qa q̃ternitatẽ nõ trinitatẽ adstruebat i deo:videlicet tres pſonas: & illã cõem essentiã:q̃si q̃rtã.Sed sacrosctũ concilium vniuersale determinauit opinionẽ seu sniam Ioachim hęreticã et falsam & verissimã esse sniam magri Petri p̃dictã:videlicet ꝙ vna q̃dã sũma res est:q̃ veraciter est pr̃ & filius et spũs̃ctus ineffabilis & incõprehẽsibilis tres simul pſonæ ac figillatim q̃libet earũdẽ.Et ideo i deo solũmodo est trinitas nõ quaternitas qa q̃libet trium pſonarũ est illa res videlicet subst̃tia seu essentia seu natura diuina q̃sola ẽ vniuersoꝝ principiũ pręter qđ' aliud inueniri non põt. Et illa res nõ est generãs nec genita nec procedẽs: sed est pater q generat :filiꝰ q gignit̃ & spũs scꝯus q procedit vt distinctio sit in pſonis & vnitas in natura: Ad auctoritatẽ ait̃ inductã euãgelij rñder ꝙ cũ dicit christus vt sint vnũ in nobis. sicut nos vnũ sum⁹ ly sicut nõ dicit oĩmodã similitudinẽ .s. equalitatẽ sed ꝑm ,pportionẽ ita vt cũ dr sint vnũ i nobis Intelligit ibi vnio charitatis & grę.Et cũ subdit sicut nos vnũ sumus ibi attẽdit vnitas idẽtitatis in natura. Quem admodũ etiã intelligit illud.Hstotevos pfecti sicut pater vester pfectus est.Mat.v.Non.s.ꝑm æqualitatẽ sed ꝑm ,pportionẽ.q.d.Estote pfecti perfectione grę:sicut pater vester pfectus est,pfectione naturę.Hec oĩa extra de sũ.tri.& fi.ca.Dãnamus.Ista ait̃ poptime declarat Tho.in expositione p̃dictę decretalis,dãnamus,dicẽs ꝙ iste Ioachim rudis fuit in subtilib⁹ fidei dogmatib⁹ & in duob⁹ erabat circa hãc materiã.Primo qa dicẽs patrẽ & filiũ & spũsanctũ esse vnã substãtiam ponebat vnitatẽ essentię trium pſonarũ nõ esse veram & realẽ & simplicẽ:sed similitudinariã.s. per cõsensum amoris sicut dicimur nos vnũ esse cũ deo,p amorẽ.Et sic incidit in errorẽ Arrianoꝝ licet nõ principaliter. Sed'o erauit male intelligẽdo verba magistri Petri: qa in eo qđ' dixit Petrus ꝙ quędã summa res est pater &

Errores duo abbatis Ioachi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

filiꝰ & spūssanctꝰ credidit ꝙ illā rē dicerꝫ esse aliqd aliud a tribꝰ psonis diuinis q̄si quartū qd ille nō dixit. Vbi cōsiderādū est: ꝙ nihil cōnumeraf alijs qd non distinguif ab eis. Vñ qa aial nō distinguif ab hoīe: equo & boue: quorū q̄dlibet est aial ideo nō possumꝰ dicere: ꝙ hō equus & bos sunt q̄uor: sed tria tātū qa q̄dlibet eorū est aial: ita q̄libet triū personaꝝ est illa res. s. essentia diuina vel natura: nō pōt dici: ꝙ tres psonę & illa res sint quatuor: qa illa res nō est aliud a tribꝰ psonis hæc Tho. Hæc aūt vnitas est necessaria ad gubernationem vniuersi. Entia em nolūt male disponi: & melioꝰ gubernaf regnū vel multitudo p vnū ꝙ p plures fm philosophū. Et cū gubernatio vniuersi sit optima, necessarium est dicere vnum esse gubernatorem eius. Qd per rationes ꝓbat phs in vltimo Meraphy. dicens. Vnus est ergo priceps. Si enim plures essent aut omnino essent in oibus æquales: aūt non. Si vero vnus alio maior in aliquo minor nō esset deꝰ: qa nō oēm perfectionē haberet. Si oīno æquales & diuersi in essentia: tūc vnꝰ supfluꝰ eēt: qa frustra fit ꝙ plura qd pōt fieri ꝙ pauciora. Si essent vnū in substantia & natura licet plures in personis sic sūt vnus deꝰ gl'iosus. Et sic necessariū est esse vnū deū. Deut. vi. Dñs deꝰ vester deꝰ vnꝰ est. Et Ber. Si dici pōt vnissimꝰ est qa absq; oī cōpositione qd in nulla creatura reperitur.

§. VI. NOTANDVM DE ZELO

q est effectꝰ amoris. Et de q̄ dr in Pſ. lxviij. Zelus domꝰ tuæ comedit me. Primo eius diffinitionē. Sc'o eiꝰ productionem. Tertio eius ꝓprietates. Quartū ad primū zelus aliter diffinitur a phō: aliter a theologo. Phs em ſ. rhetoricorū diffinit ꝙ zelꝰ est tristitia de bono alteriꝰ: ex eo ꝙ nobis deest illud bonū. Sic ergo est tristitia de bono alteriꝰ ex eo motiuo: ꝙ bonum alteriꝰ reputatur inpeditiuū boni, ꝓpriꝫ seu excellētię, ꝓpter qd nō vellet tale bonū, ꝓximo inesse. Talis em tristitia pertinet ad inuidiā. Neq; em zelās tristatur de bono alterius propter hoc ꝙ cōpatitur, ꝓximo de malo eius. Hoc em ꝓtinet ad misericordiā. Neq; ꝓpter hoc tristaf zelās de bono alterius qa ille sit indignus illo bono qd facit nemesis. Sed est tristitia de bono alterius: eo ꝙ tale bonū deest nobis: & sic diffinit phs zelum. Et circa bona spūalia est laudabilis. s. cōtristari se habere defectū ipsoꝝ propter qd ait apls 1. Cor. xij. Emulamini qd idē videtur ꝙ zelate charismata meliora, i. ardēter desiderate excellentiora bona. Sed si zelus hmōi esset de tēporalibus: potest esse cū pctō & sine pctō fm Tho. ij. ij. q. xxxvj. A theologis vero zelus sic diffinitur zelus est quidā feruor mentis: quo qs debet incitari ad proficiendū cū meliorib⁹ iuxta illud apli. ij. ad Co. xj. Emulor vos. i. zelo: dei ęmulatione. Vt fm Aug. & Alchuinū sup illud Pſ. Zelus domus tuæ &c, zelus est feruor animi quo mens abiecto humano timore: ꝓ defensione veritatis accendif. Et subditur. Zelus domus tuę comedit me. Glos. iter'l. i. in: us cōmouit: & q̄si corrosit: vt impios ejicerem & periculo me exponerē cū scilicet flagello f ̄tō de funiculis oēs ejecit de templo &c. Ioan. ij. Causatur aūt seu producif zelus ab amore intenso vt esse tus eius: qd ostendit auctoritate: ratione: & distinctione. Auctoritate quidē vt beati Dionysij dicētis. iiij. c. de diui. no. Qd deus appellatur zelotes iuxta illud Exod. xx. Ego sum dñs deus tuus fortis zelotes, ꝓpter multū amorē quē habet ad existentia & maxime ad ea in qbus posuit & impressit imaginē suā: si cut ad angelū & hoiem. Ratione vero idem probatur sic Quāto virtus aliqua intēsius tēdit in aliqd: tanto fortius repellit omne contrariū & repugnās. Cū ergo zelus ꝓueniat ex intēsiōe amoris (vt patet) ad zelū pertinere videf: ꝙ aliquis nō patiatur consortiū vel amorē contrarium i amato ipsum, refutās quātum potest. Tertio, ꝓbatur idē inductiue. Nam dr quis zelare pro deo & ꝓ amico. Et pro deo quidē dr quis zelare: quādo ea quę sunt cōtra honorē vel volūtatē dei repellere secūdū posse conatur sicut legitur de Helia. iij. Regū. xix. Zelo zelatus sum pro dño exercituū: qa dereliquerunt pactum dñi filij Israel. Et Numeri xxv. de Phinees dicit dñs. Auertit Phinees iram meam a filijs israel: qa zelo meo succensus. i. magno ardore honoris mei succēsus motus est cōtra eos: scilicet virū Israelitā & mulierem Madianitem interficiēs eos coeuntes simul. Pro amico aūt zelare quādo aliqua fiunt vel dicunf contra bonū amici homo repellere studet. Vbi tamen notandū ꝙ aliter se habet amicus zelotās amore beneuolentiæ. Zelans aliter zelans amore cōcupiscētiæ. Nā in amore beneuolētiæ quo principaliter quæritur bonū amati zelās studet & conatur repellere omne quod cōtrariatur honori & bono amati non propter se. i. propter vtilitatē ipsius amātis: sed propter bonū amici. Sed in amore concupiscentiæ est oppositū qa scilicet studet repellere omne illud qd cōtrariaf & impedit fruitionē & plenam delectationē boni amati: ī quantū est bonū suum non amate rei, & sic viri dicunf zelare pro vxoribus vel alijs mulieribus. Vbi etiā notādū: ꝙ bonū qd qs amat est duplex: qa vl est perfectū qd inte gre potest simul a multis possideri & ex amore talis boni nō causatur zelus inuidiæ vel indignationis: qa nullus in uidet alteri de cognitione veritatis vel visione lucis quæ simul a multis cognosci & videri pōt. Sed de excellentia hmōi cognitionis posset esse zelus quia ex hoc magis ab alijs honoraref: & hoc iā pertinet ad tēpopalia bona & imperfecta. Aliud bonū est imperfectū, defectuosum, & parvum: qa simul a multis possideri nō pōt: & ex amore talium quādo inordinatus est causatur zelus indignationis & hmōi: vt de diuitijs: de honorib⁹ de delectationibus carnalibus & hmōi. Est igitur triplex zelus. s. ꝙ deo bonus si tamē sit fm scientiam. i. rectā rationem alis magis posset pertinere ad vindictā & irā. De quo apls Rom. x. Zelum dei habent sed nō fm scientiam. zelū hūc habuit ꝙ vt dictū est Helias. Et de hoc etiam Pſ. cxviij. Tabescere me fecit zelus meus &c. Illū zelū fatuum, nō fm scientiā habuit Saul quando occidi fecit gabaonitas non obstante iuramento facto eis a Iosue. Iosuæ. ix. Sed propter hoc iratus dñs misit famē super terram diu: quousq; fuit satisfactum a dauid Gabaonitis &c. Vide historiā. ij. reg. xxj. Pro amico circa honesta & rationabilia: nō inutilia & respicientia suorū doctorū vl maiorū & aliorū magis q̄ dei & veritatis. Qualem indiscretū zelum habebāt Corinthij: contendētes de suis baptistis: quibus apls ait. s. ad Cor. iij. Cum sit inter vos zelus & cōtentio: nōne carnales estis? Talem zelū habebant & discipuli Ioannis erga ipm egreferētes Christū plus ipso honorari vt patet in euāgelio. Est tertius zelus carnalis ꝓ bono ꝓprio: quo quis indignetur cōtra eos: qui habent vel quęrunt habere consortiū in re amata pro delectione vel vtilitate mundana ex eo ꝙ impedit perfectā & totam fruitionē seu delectationē rei amatæ & iste ē plenus suspitionibus: & dr zelotypia de q̄ dr Nume. v. Si spūs zelotypię concitauerunt virū contra vxorē. Sciendū etiā ꝙ cum zelus ꝓprie nō sit aliud q̄ intensus amor refutās consortiū in amato, zelus ipse non refutat nisi amorē cōtrarium i amato qd scilicet sit cōtra suū: non autē si sit directe fm suū sic verbi gratia Vir nō indignatur si filius suus vxorē diligat qa apprehēdit hoc ipsum agere, inquantū vxor patris & dilecta ab eo sed si extraneus amaret vxorem illā indignaretur qa conciperet illū eam diligere ꝓpter propriā dilectionem: & sic contrariatur pfectę delectationi vel fruitioni: quā q̄rit in sua vxore. Sic a simili deꝰ diligit creaturam suam: & maxime angelū & hominē. Vnde in eis nō patitur alienū amorem: qui scilicet nō referaf ad gloriā suā. Vnde quādo homo refert amorē suū ad gloriam dei amans. s. aliquā creaturā inquantum dei creaturavel dei capaxvel bona eadē dilectione diligit qua & deus. i. simili. Sed quando creatura rationalis quærit gloriā in creatura ponens ibi finem suū: & ꝓponēs amorē creaturę amori diuino: tunc suus amor cōtrariatur amori & honori diuino. Et amorē talem cōtrarium: non patitur zelus diuinus. Vnde soli pctō idignaf deus: & punit vñ dicit Exod. xx. Ego deꝰ zelotes: visitās iniquitatē patrū in filios ī tertiā & quartā generationē et faciēs misericordiā in milia his q diligūt me et custodiunt præcepta mea. In quibus verbis cōmendatur deus ꝓprietates.

¶ Primo a feruore dilectionis. ibi deus zelotes.

¶ Sc'o a rigore punitionis ibi visitās pctā patrū &c.

¶ Tertio a dulcore compassionis vel præmiationis ibi et faciens misericordiam.

Et inchoando a tertio dr deus facere misericordiam ī milia. i. in oēs. Ponitur enim finitū ꝓ infinito iuxta illd Pſ. ciiij. Verbi qd mādauit in mille generationes. Facit autē misericordiā saluatricē: nō simpliciter oībus: sed vt subditur: his qui diligunt eū quæ dilectio manifestaf per obseruationē ꝓceptorū ꝓpter qd sequitur et custodiūt ꝓcepta mea. Sic ergo notaf in deo: & iustitia cū dr: visitans, i. puniēs iniquitatē &c. Et misericordia cū subdif & faciēs misericordiā &c. Vbi ostēditur: ꝙ in terra: misericordia pcellit iustitiā: quāto plus cōpręhēdit per milia: q̄ p tertiā & quartā generationē. Quantū ad sec'm: dr deus visitare iniquitates. i. punire. Et sic medicus dr visitare infirmū: cum eū curat per aspera remedia intendens quantū in se est sanare & quartā generationē eius. Ita deus dr visitare pctōres eū flagellat: intēdēs per aduersa a pctis emēdare. Visitat autem peccata patrū in filios: qa punit aliquando filios ꝓ pctis ꝓparentum qd intelligendū est de pœna tpali: nō ęternali de qua pœna æterna intelligif illud Ezech. xviij. Filius nō portabit iniquitatē patris. Magis autē puniunf filij ꝓ parentibus: & ecouerso & ꝓ alijs cōsanguineis tēporaliter q̄ ꝓ extraneis: vel ꝓpter diffusionē: qa pœna ꝓprinquorū redūdat in alios: inquātū filius est quædā res patris: vl, ꝓpter imitationē: qa exēpla ꝓpinquorū & domesticorū magis mouēt filios & alios propinquos q̄ extraneos: qui nō ita frequenter conuersantur cū illis. De hac tū materia vide plenius in. ij. par. tit. xxix. vbi declaraf: quō, vnus puniaf ꝓ alio vel nō. Quod autē subdif: vsq; ad tertiā & quartā generationē: fm litteralē expositionē intelligif vsq; s. quo viuunt. Tantū em aliquādo hoies cōsueuerunt viuere: vt tertiā & quartā generationē filiorū videant. Et sic mutuo videre possunt filij peccata patrū ad imitādum: & patres pœnas filiorū ad dolēdū. Et ꝑ fm be. Tho. s. ij. q. lxxxvij. Sc'm autē expositionem moralē sic intelligif. Quatuor sunt generationes seu progressus in pctō. Prima: est cogitatio pcti. Sc'a: delectatio in pctō citra cōsensum. Tertia: consensus peccati. Quarta operatio pcti. Non visitat ergo deus. i. nō punit pœna ęterna pctā primę & sc'dę generationis: sed tertię & quartæ. i. consensum in mortale: vel opus magr sen. in. q. lib. Quantū ad primū notatū in diuisione sed vltio positū quo ad declarationē sq̄ materia ꝓplixior Notādum ꝙ ad cōprehēdend ī intensum feruorē amoris erga nos: oportet cōsiderare ea quæ facit multum zelotypus erga vxorē suam. Que oia scriptura ostendit deū facere erga nos. Vnde dicitur zelotes. Exo. xxxiij. Dñs zelotes nomē eius. Et Zacha. viij. ait. Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum Hierusalem. i. ecclesiā vel animā quālibet. Sicut ergo zelotypus vxoris sę pręfacit circa vxorē. videlicet ꝙ audit respicit lōge se ire fingit, subito venit, aliū habitū assumit, inquirit, & nulli parcit, sic ista deus facit aię quā diligit. Primo nāq; zelotypus audit: si vxor videlicet loquatur cū suspecto & quid dicat ita & deꝰ. Vñ Sa. j. dr. Auris zeli auditoꝛia. i. auris dei zelātis aias ex multo amore quē habet ad eas audit. i. pcipit mente omnia verba cordis oris & operis & si inuenit aliquid cogitantē loquentē operantem non directum in eum frascitur puniens hic vel in futuro. Secundo zelotypus respicit nutus & actus mulieris zelatæ: per fenestras vel rimulas vel alios modos illi occultos, sic deus facit. Vnde Cañ. ij. dr. En ipse stat post parietē nostrū, respiciēs per fenestras prospiciēs per cancellos. Stare dicitur: quia immutabilis & impeccabilis est. Posi parietē stat, qa scilicet in humanitate assumpta diuinitas latuit, sicut ille qui est post parietē non videt in ꝓpria psona: sed per aliqua signa. Respicit per fenestras & cacellos. i. per creaturas nobiliores tamē per fenestras & inferiores tāq; per cancellos per quos minus videtur de re ipa. i. respicit quali affectu mouearnur ad creaturas rationales vel irrationales: si videlicet ꝓpter eū vel propter mundū. Vnde Zacha. i. dr. Zelatus sum Hierusalē. i. aiam vel ecclesiam: & Sīō, q.d interpretatur speculatio zelo magno. i. in consideratione operū eius diligenti. Tertio zelotypus lōge se ire fingit: sic deus Prouerb. vij. Abiit via longissima. s. christus vt fingat se non videre vel audire eū ī ab ostio nō recedat. fm illud Apoca. iij. Ego sto ad ostiū & pulso. Sto scilicet ad ostiū voluntatis per quod ingreditur ad aiam xps: & pulso per increpationē & occultam inspirationē. Si quis audierit vocem meā per prædicationē & alios modos: intelligendo & obediēdo: & aperuerit ianuā impedimentū gratiæ nō præstrando. Introibo ad illū per gratiā iustificātem & cęnabo cū illo & ipse mecū in refectione spirituali & postea supnali. Quasi ergo longe recedit: eū finit malignum in suis iniquitatibus ꝓsperari: sed ostendit se ꝓpe esse, cū subito terribiliter flagellat. Saꝑ. v. Accipiet arma-

Miseris cordia pcellit iustitiā.

Bonū qd'amatur duplex est.

Triplex est zelus.

Lu. vij. Ioā. xij.

Mirum de zelo typia.

De zelotypo de aliabus.

turā zelus illius. s. dei armabit creaturā & ad vltionē inimicorū. Quarto zelotypus subito venit quādo vxor nō credit. Vñ apls. s. ad Thessal. v. dies dñi sicut fur in nocte: ita veniet. Apo. iij. Si nō vigilaueris: veniam ad te tamq; fur. s. improuisus tibi. Sopho. j. In igne zeli eius deuorabit ois terra. i. ois peccator amans inordinate terrena deuorabitur: qa subito absorbedif a pœnis iferni: qa noluit se ꝓparare & vigilare ad aduentū eiꝰ per mortem. Quinto: zelotypus aliū habitū assumit, vt quasi cognoscatur a alius esse: & sic mulier videat esse magis libera ad malū pagēdū si vult. Sic deus cū sit semper quasi naturali habitu iustus perfectissima iustitia & clemētissima misericordia & bnuolentia aliquādo videt fm exteriorem apparētiā: mutare habitū iustitię & habere habitum iniustitię cū, vi delicet pmittit multos in magnis scelerib⁹ ꝓsperari: & ꝓlōga tēpora & habitū misericordię & beneuolentię q̄ maxime debet bonis mutare in habitū crudelitatis & inclementię dū permittit sanctos multipliciter affligi: ac si nō curaret de eis. Ex qbus casib⁹ contingētibus: aiæ videtur quasi dari occasio cuiusdā libertatis ad malū. q. deus non sit punitor malorū & amator bonorū: vt sic libere faciat malū: qa ide nullū ei sequaf. Sed aia casta, ꝓpter hoc nullo modo dimittit fidelitatē debitā spōso christo nec adhęret diabolo. Et ex hoc deus magis diligit, vidēs firmitatē eius. Ezech. xxiij. Ponā zelum meū in te: dicit dñs loquēs de populo suo. Sexto: zelotypus ingrit a familia domus suę: vel a vicinis & amicis de gestis ipiꝰ vxoris: si qd sciūt vel viderint, ꝓcacitatis vel leuitatis. Deus autē vt inquirat de cōuersatione animę spōsę suę nō oporteat qui oīa nouit antēq; fiant. Sed dr inquirere quia inquirentes facitēos videlicet q̄ sunt in domo sua angelos sanctos. Vñ singulis animabus, dat vnū ī custodiā ad obseruandum vitā eius. iuxta illud Pſ. xc. Angelis suis deus mandauit &c. Et hi diligenter inqrunt, quō se habeat anima: vel ad accusandū vel excusandū & cōmēdandū eā coram spōso Similiter per, ꝓphetas ꝓsidentes & doctores inquirit & inquirere facit mores animarum: vt vel emēdetur: vel si permāserint in sua malitia demū contra eas restificētur. Quod totum fit ex magno zelo: quē habet ad animas vt dici possit illud Esa. ix. zelꝰ domini exercituū faciet hoc.

Septimo zelotypus non parcit adultero vel vxori. Prouer. vi. zelus & furor viri nō parcet in die vindictę nec acquiescet cuiusq; precibus &c. Et fm literam exponif sic. zelus: id est amor vehemēs viri erga vxorē ita vt nō possit sustinere colloquiū alterius cum ea: timens amissionē delectationis plenæ in ea & furor viri. s. contra adulterū: nō parcet. s. a morte corporali adultero etiam si lex nō puniat in die vindictę. i. quando comprehendetur cum adultera nec acquiescet cuiusq; precibus quin ipsum occidat. Spiritualiter potest exponi de christo qui in iudicio reperiens animam adulteralle nec pœnituisse nō parcet: neq; flectef per præcamina vel munera: nec misericordia in iudicio vniuersali vel particulari.

§. VII. ALIVS EFFECTVS AMORIS

est languorē facere. Nam quādo bonū amatū amanti est absens: tunc ex sui absentia tristitiā causat quę tristitia per languorē significatur. Vñ Tullius in. iij. de Tusculanis quęstionib⁹ dicit ꝙ maxime tristitia grauitudinē noīat & intēsum desideriū de ꝓsecutione amati. Hęc. b. Tho. prima sc'dę. q. xxvij. Qd autē tristitia de absentia dilecti languorē aiæ signicet, patet ꝑ illud qd dr Cañ. ij. Fulcite me floribus: stipate me malis: qa amore langueo. Et subdit. Leua eius sub capite meo & dextera illius amplexabitur me. In quibus verbis, sponsa amore ifirmata tria facit.

¶ Primo quęrit remedia. ibi. Fulcite me floribus.

¶ Secūdo ostendit morbum. ibi. Amore langueo.

¶ Tertio: innuit seu agnoscit beneficiū. ibi. Leua eius &c.

Quātum ad primū aia quęrit remediū in hoc qd dicit. Fulcite me floribus stipate me malis. Petit em adiuuari orationib⁹ sanctorū quę hic dicūtur flores arborū & muniri bonis operibus eorū & hoc est stipari malis. i. ponus. Vel sic. Fulcite me floribus. i. cōsolamini me exēplis bene iępientiū exēpla ipsa mihi ꝓponēdo stipate me malis. i. roborate me exēplis perfectorū ipsa mihi nūtiando. Vel sic Fulcite me floribus. i. virtutib⁹ interioribꝰ quę sunt initia bonorū operū sicut flores principia fructuū & stipate me

generat languorē

Universidad de Deusto
Biblioteca

malis.i.nō solū verborū foliīs:sed ⁊ rutū operib⁹. Vel sic. Fulcite me floribꝰ.i.replete me suffragīs sanctorū. Canit ecclesia. Sancti tui florebunt sicut lilium. Et de virgine gloriosa illud canit. Circūdabāt eā flores rosarū.i. martyres. Stipate me malis.i.roborate me ꝑsentia diuinarū ꝑsonarū. Malū em̄.i.tale pomū est rotundum. Forma aūt rotunda:nō habet principiū nec finē in ipsa figura:& ideo apte significat ꝑsonas diuinas.i.patrē & filium & spiritū sanctū

Exēplū deitatis.

tacētia mala seu poma:quæ principiū no habēt nec finē solus em̄ deus est:qui potest animā replere: & sic stipare seu roborare ꝙa nullo moueatur. Sccꝛo: ostendit sponsa sponso suo morbū cū ait:qa amore langueo. Qd' intelligit ꝑm glosa.inter.l.id est amore supernę visionis deficio iuxta illud Pſ.lxxij. Deficit caro mea & cor meū deꝰ cordis mei &c. Vel ꝑm glosa.colla amore langueo.i.defectū in amore tēporaliū suffulmeo. Quāto em̄ ad amorē christi: veri sponsi sese sponsa accendit:tāto ad amorē temporaliū languescit:

Phi.iij. vt scilicet ei vilescāt.iuxta illud apli. Oia detrimentū feci & arbitratꝰ sū vt stercora:vt christū lucrifaciā. Sicut enim laguens nō habet delectationē in cibis solitam: sed fastidiū & abominationē:ita perfectus christi amatorꝫ fastidit ita rēporalia:& circa ea cum tædio occupatur. Tertio modo exponit sic amore lāgueo.i.amore eius pœnas carnis sustineo. Quanto em̄ quis plus amat sponsum tanto plus carnē domatvt scilicet satisfaciat offensis cōtra eū cōmissis & plenꝰ spiritu possit ei vacare. Ac etiā vt ei magis cōformetur: qui passus est ꝓ nobis pœnas innumeras. Languet ergo aia in defectu peccati.i.doleꝛ:eo ꝙ dilectum offendit Sccꝛo:in affectu boni:eo ꝙ quātūvellet ꝓ dilecto pati nō sufficit. Tertio in affectu deꝛ:eo ꝙ differt beatitudo quā apetit. Tertio pricipaliter recognoscit beneficiū. ibi leua eius &c. Vbi beneficiū gratiæ in ꝑsenti innuit, cum dicit, leua eius &c. Et beneficiū gloriæ in futurū cū subdit & dextera illius &c. Per leuā em̄ sponsi vita præsens: designat: & per dexterā vita ęterna: quæ perfectior est: sicut dextera perfectior est finistra per caput autē sponsi mens quæ aię principatur: assumit. Sed leua sponsi dicit esse sub capite sponsæ: qa vitā tēporalē sub mēte sua sēper ponit.i. sub ratione vt ipsam vitā dirigat ꝑm naturā rationis nec aliqd tēporale ei ꝓponat. Dextera autē sponsi amplexat.i. occupiscit, & sicut qd' amplexatur firmiter tenet: ita ipam vitā supernā inamissibiliter cōsequitur: & sponso fruitur. Vel leua eius significat vitā actiuā: & dextera contēplatiuam. Sed actiuam oportet semꝑ tenere sub capite.i. exercere se in actiua no totaliter prout occupatio trahit sed ꝑm regulā rationis. Contemplatiua vero qa optimā partē elegit quæ non auferetur, sed perficitur in alia vita: ideo ipa fruendū non restringendū. Vel leua eius.i. iustitia seueritatis quā sponsus aliquādo ponit sub capite sponsæ vt eā excitet a somno pigritiæ cū flagellis & minis. Dextera vero eius misericordiæ & benignitatis, qua aiam cōuersam multa spe & fiducia confortat. Notandū etiā ꝙ cū beneficiū gratiæ insinuetur. ibi, Leua eius &c. Sicut leua aliquis vtꝫ, ꝓpter tria: sic dñs gratia sua tripliciter aiam spolam iuuat. Nā primo leua supponit lapiꝺo: vt exigat: & sic dī leua quasi lęso valeꝺ: sic deus leua gratię lapsos erigit. Pſ. xxxvj. Cū ceciderit nō collideꝫ: qa dñs ꝰppoit manū suā. Sccꝛo: leua supponit iusto actuo: vt i labore sustētetur: & sic dī leua quasi leuās vadētes. Ezech. iij. Abij amarꝰ in indignatione ꝰpūs mei: manꝰ em̄ dñi erat mecum consortans me. Tertio: leua supponitur iusto deuoto & cōtēplatiuo: vt in contēplatione æterno⁹ quiescat: & sic dī leua quasi vacātibus leta. Ysa. xlix. In vmbra manus suæ ꝓtexit me. Cum aūt dicit dextera eius &c. Beneficium gloriæ signifi catvt dictū est: Nam sicut dextera specialiter tria facit. s. at trahit. stringit & vnit. Sic ꝰpūaliter gloria dexteræ dei. Primo enim attrahit, per cognitionē. Pſ. cxvij. Dextera dñi fecit virtutē: dextera dñi exaltauit me. Secūdo stringit, per fruitionem. Pſ. lxvij. Adhæsit anima mea post te. & meritō, quia me suscepit dextera tua. Tertio: cōiungit vel vnit per amorem: amor enim vnit deo ꝑm Aug. Et ideo dicit. Amplexabitur me. i. coniunget me æternaliter sponso.

Triplexvsꝰ finisurꝫ.

Triplex. vsus dextræ.

§. VIII. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor liq̄facit

ris est liquefacere. Ideo dī Cañ. v. Aia mea liquefacta est vt dilectus locutus est mihi. In quo verbo spiritussanctus tangit tria quæ multū sunt notanda videlicet.

¶Primo subiectum culpæ. ibi. Anima mea.
¶Secundo effectum gratiæ ibi liquefacta est.
Tertio actum amicitiæ. ibi vt dilectus locutus &c.

Primo igit notat subiectū culpæ cū dicit. Anima mea. i. voluntas quæ est subiectū culpæ vl' gratiæ: amoris vl' odij. Omnis em̄ aia vel est conuersa ad deū per amorē: & sic est liquefacta vel auersa a deo per odiū: & sic est obstinata vl' indurata: Hiere. v. Indurauerūt facies suas supra petram: & reuerti noluerūt. Nam cōgelatio: & liquefactio, durū & molle in se: & in suis effectib⁹ naturaliter opponūtur. Sic ꝰpūaliter liquefactio cordis est conditio amori cōuenięs. Duritia vero cordis est dispositio repugnans amori: qđ probaꝫ ex trib⁹ proprietatibus duri: Vel mollis: vel liqdi (Nam durū est quod subsistit proprię terminatiōi: resistit alienę incisioni: obsistit facillime susceptioni. Et sic ois: qui obdurati & obstinati est cordis peccat his tribus modis. Primū enim durū est qđ subsistit ꝓpriæ terminationi eo ꝙ durū suis terminis cōtinetur. Liquidum vero suis terminis nō continet: sed alienis sicut patet de aqua: quæ nō continet aqua: sed terrā vel aliquā re solida. Sic oportet ꝙ ab amante terminatio illa: hoc est durituꝫ cōgelatio cordis quæ ꝓinstra suos terminos sine amore cōtinebaꝫ amoueaꝫ. & ꝓmꝰ debita dispositio. s. liquefactio cordis: vt aia sit amoris meritoꝝ vel rationabiliter susceptiua. Cuius ratio est: qa sicut res naturalis: nō amittit vnam formā ni si exclusis dispositionibus: qb⁹ forma illa ꝓin materia cōtinebaꝫ: sic in ꝰpūalibus nisi exclusa cordis duritia veluti amori contraria nō sequiꝫ liquefactio cordis nec per ꝑns, cor est susceptiuū amoris. Sccꝛo durū resistit alienę incisioni. Liquidum vero velocissime cedit. Si ꝰpūaliter congelatio cordis seu duritia mētis impedit sicut cōtraria dispositio amatū: ne subintret affectum amātis & cōiungatur ei. Sed liquefactio importat quandā molliciē cordis: ex qua amatū vulnerat vel penetrat cor amantis. Tertio durum est qđ obsistit facillime receptiōi. Liqdū vero est ecōuerso qa est faciliter receptiuū. Sic ꝰpūaliter: sicut duritia vel cōgelatio cordis est dispositio cōtraria impediēs: ne cor ab amore diuidaꝫ: ira ne amor a corde recipiaꝫ. Nā amatū ab amante nūq̄ recipiꝫ, nisi prius amās a seipso ꝓpareꝫ i amatū tendēs: & ꝑm hoc dī amor ectasim facere & ferre: quia qđ ꝓfertur extra se ebullit & exhalat; hæc bt̄is, Tho. ī in. sen dist. xxvij. art. j. His tribus modis peccat ois qui est obduratꝰ & obstinatꝰ cordis. Primo: qa sicut durum subsistit propriæ formationi vel terminationi sic qui est mentis obstinatę ꝓsumit & promittit sibi pēn impunitatem Eccli. v. Peccaui & qd mihi accidit triste. Sccꝛo q est obstinatæ mētis: resistit & cōtēnit dei bonitatem: qa a deo lōganimiter expectatur: sed ꝓ hoc apls Roma. ij. An diuitias bonitatis eius: & patiētiæ & lōganimitatis contēnis. Tertio: q est obstinatæ mētis nō recipit: hoc est: nō cognoscit dei benignitatē. Contra hoc: dicit apls Rom. ibidem. An ignoras quīn benignitas dei: ad pniam te adducit. Secūdo: tāgit effectū gr̄æ. ibi. Liquefacta est. q. d. Po. tęꝫ dilectus locutus est mihi interna locutione: aia mea liquefacta est: qa dū christus, ꝓ ꝑm suū aiæ se desideranti: infundit oēm duritiā cordis, mox excludit & dissoluit. Liquescit ergo aia: ad verbū dilecti rpaliter. s. in liquorem aquæ: in molliciē ceræ: in odorē ꝙ speciei aromaticę. Primo: liquescit aia in liquorē aquæ, pā. Emittet ꝙbū suū. s. inspiratiōis & cōmina tionis, & liqfaciet ea. s. corda arida: & fluēta aquæ cōpūctionis: & ꝓ hoc soluit glacies cordis. Sccꝛo: liqscit aia in molliciē cerę: & ꝑ igne dilectionis. pā: Cōcaluit cor meū ītra me &c. Et ītę. Factū est cor meū tāq̄ cera liquescēs: in medio ventris mei. Dicit em̄ tāq̄ cera liquescens: & meritoꝝ in ea scribaꝫ sponsi doctrina: pingatur vitę forma: & sigil letur similitudo dei grata. Nam in cera scribimus: in cera pingimus: in cera sigillam⁹. Tertio liquescit aia in odorē ꝙ sice vel ad odorē speciei aromaticæ. Quæ quidē est pulcra in horto, odorifera in mortario: saporosa i electuario. Sic de uota liquefactio, i. cordis dilectio: est pulchra i horto religionis, odorifera in mortario tribulationis, sapida & delectabilissima in electuario. i. in præmio æternę glorificationis. Et qa aia adverbū dilecti sic liquescit, ideo crescit, currit, clarescit. Crescit in virtute, currit in charitate, clarescit in veritate. Vt crescit quoad meritū currit quoad terminū scilicet deum clarescit quo ad præmiū. Tertio, tangiꝫ 2ꝰ amicitiæ, ibi dilectus meus de quo. ſ. §. x. & seq.

Tres ꝓprietates duri cordis

Obstinatꝰ peccat triplicit

§. IX. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor vulnerat.

ris est vulnerare. Rō huiꝰ est qa ꝓprietas acuti est diuidēdo penetrare. i. ad intima rei puenire. Sed. b. Diony. vij. c. cel. hierarc. dicit amorē esse acutū intense, itime, actiue & reductiue. Primo dicit ꝙ amor est acutꝰ: eo ꝙ sicut acutū diuiditvnam partē ab altera: sic & amor amantē diuidit a seipso. i. ab effectu, ꝓprio et cōiūgit amato. Vñ dicit idem Diony. iiij. c. de diui. no. ꝙ amor non ꝑsinit esse sūpsius: sed amato⁹. Sccꝛm subdit ꝙ amor est acutꝰ intēte, quo ad intellectū: qa amans oblitꝰ sui ꝓ amorē trahiꝫ ad intendē dū amato. ſ. deo & ꝓximo. Tertio dicit ꝙ amor est acutꝰ i time quo ad effectū: qa amori nō sufficit qualiscūq̄ cōiunctio, sed q̄rit & facit sibi intrare amatū, & penetrare amatū & vnire se sibi: ꝑm ꝙ etiā si posset cum amato vellet fieri vnū. Quarto dicit ꝙ amorē acutꝰ actiue & reductiue sicut ignis: q suā similitudinē in alię causat excludēdo vnam formā & inducēdo ꝓpriā: sic amor dei formā facit hęc be. Diony. vbi. s. & Alber. ibi. & be. Tho. iij. sē. dist. xxvij. Qđ be. Tho. ꝓfirmat ibidē auctoritate sacrę scripturę. Cañ. iij. Vulnerasti cor meū: in vno oculo⁹ tuo⁹. In qb⁹ verbis tāgunt tres affectꝰ: quos amor & ꝑcipue charitatis habet ꝓducere: habet em̄ diuidere vnire decernere vl' eligere. Primo habet amor charitatis diuidere. Vñ dicit vulnerasti, Magna em̄ & violenta est vis charitatis: ipm affectū dei attingēs & penetrās: & velut sagitta iecur eiꝰ vbi est cor: & ꝑ ꝑns sedes amoris trāsligēs vt dī Prouerb. vij. Vulnerasti igit triplici vulnere. ſ. amoris: compassionis: & passionis:

Primo: vulnerasti vulnere amoris in incarnatione vñ glos. ꝓ amore tuo carnē suscepi. Sccꝛo: vulnerasti vulnere cōpassionis in ꝓgressu huiꝰ vitę. Luce. xix. Videꝫ ciuitatē fleuit sup illā. Tertio vulnerasti vulnere passionis in cruce. Esa. liij. Vulneratus est, ꝓpter iniqtates nostras. Sccꝛo: amor & ꝑcipuę charitatis habet vnire: & ideo subdit cor meū. Nam amor amati penetrat affectū amātis: vñ dī cor meū. Exq̄ sequiꝫ: ꝙ vulnꝰ nō ē sine sensu: qa etiā cor penetrat bonū vulnꝰ de quo tāta virtꝰ egredit. Tetigit mulier fimbriā vestimēti eius: & virtutē de se christi⁹ sensit exire quāto magis si cor eiꝰ: nō leuiter tangiꝫ sed vulneraꝫ. Respexit Petrū: & cor eius ꝑcussit & cōpunxit ad pœnitētiā. Vulnerati cordis lachrymæ præbent signa. Tertio amor charitatis habet discernere & eligere: sed amor mūdi nō qa cęcus. Vñ dicit in vno oculo⁹ tuorū qđ verbū q̄uor modis exponiꝫ. Prio sic. Vulnerasti cor meū amore ivno nō in plurib⁹: qa Martha sollicita est & turbaꝫ erga plurima porro vnū est necessariū. Lu. x. Et in Pſ. xxvj. Vnā petij a dño &c. Sccꝛo sic si vni adherere est necessariū: quo magis inhæret ꝙ oculo: certe nullo ergo in vno oculorū. Nā vbi amor ibi oculus & ecōuerso. Cuius ratio est qa potest videꝫ & videri: & ideo iudex soleꝫ esse amoris. Tertio sic ī vno oculo⁹ dicit se vulneratū: & nō ī plurib⁹ ad ostēdēdū ꝙ duplex est oculus. ſ. affectus & intellectus: oculus affectꝰ vulnerat desidery & suspiriis: intellectus vero nō: qa cōsistit in pura speculatiōe. Quarto modo exponiꝫ sic. Nam intētio assimilaꝫ oculo: ergo sicut duplex est oculus: ita ē duplex intētio. Vna qua intendiꝫ honor dei: & iste oculꝰ ſ. rectę intentionis vulnerat qa rectissime in deum tendit. Alia intentio est quæ oblique tendit in deū. Cuius figurā habemus in Genesi vbi dī: ꝙ Rachel erat venusta facie & decora aspectu. Lya vero lippis erat oculis &c.

Intētio est oculus cordis.

Genē. xxix.

§. X. ALIVS EFFECTVS AMO

Amor iebriat.

ris est, inebriare ꝓ totū qđ dupliꝫ. pbo. ſ. ſi ſimilitudie & auctoritate. Prio, pbo hoc rōne vel ſi ſimilitudine: qa sicut ebriꝰ calore vini sui & alio⁹ obliuiscit oīm: ita amās ex amore amati sic i amatū tēdit ꝙ sui ipsi⁹ & oīm rei ꝓter illū: quē amat obliuiscat. Sccꝛo hoc idē, pbo auctoritate Cañ. v. Cōedite amici mei & bibite & inebriamini charissimi. Quæ qđē verba ꝑñt esse ꝙba christi ad discipulos in cœna: vel dei ad suos speciales amicos. In qbus verbis tanguntur tria. ſ.

¶Delectabilis refectio.
¶Incomparabilis & singularis dilectio.
¶Men talis transformatio.

Primo tangitur delectabilis refectio: ibi. comedite. Sed forte quęres qđē actus em̄ nō ē sine obiecto: sic nec comestio sine comestibili: qđ ergo comedam⁹: Rñdeꝫ ibidē supra immediate. Comedi fauū cū melle meo bibi vinū meū cū lacte meo. In quibus ꝙbis vide tria. Primo modū quo assumiꝫ: qa comedi. glos. i. mihi ī corporaui, nā per modū māducationis sumiꝫ corpus christi. Sccꝛm vide bonū qđ percipiꝫ, qa fauū & vinū fauū. ſ. deitatis. Prouer. xxv. Mel inueniſti: comede qđ sufficit tibi: ne forte satiat⁹ euomas illud. Vinū redēptionis. ſ. sanguinē christi. Nat. xxvj. Bibite ex hoc oēs. Tertio: vide nexū quo cōiūgitur: qa fauū cū melle & vinū cum lacte. Dicit ergo, Comedite fauū cū melle: nā fauus est quoddā cōpositū ex cera & melle: & ꝓpter sui excellentiā aureis literis scribebaꝫ. Est enim fauus cera cōtinens mel. i. caro cōtinens deitatē vel caro continē s deū. Aut fauus est mel in cera. i. deꝰ in carne vel diuinitas in humanitate. vnde Cañ. iij. Mel & lac sub lingua eiꝰ Bene dicit sub lingua eo ꝙ postq̄ sacerdos sub lingua sup hostiā verba cōsecratiōis finiuit: ibi est mel diuinitatis & hic humanitatis. Hoc mel gustauit Ionathas qū cum summitate virgę gustauit de melle: & exhilarati sunt oculi eiꝰ vt dr. j. Reg. xiij. Sccꝛo addit bibi vinū meū cū lacte meo illud vinum fuit sanguis nostræ redēptionis q fluxit de latere christi: qđ qdē vinū vt infirmis esset salubriꝰ vlꝰ vitiꝰ ad bibendū: aqua fuit admixtū. Prouerb. ix. Bibite vinū qđ miscui vobis. Hoc vinū recusat bibere qui cōtradicit passioni eiꝰ Bene igit vtriusq̄ nexus. ſ. fauī & mellis vini & lactis est necessariꝰ. Vbi nota ꝙ quidā comedūt fauū sine melle: sicut occulti hęretici q comedūt corꝑ christi sed nō credūt ex eo peruenire ad ęternā salutē. Quidem comedūt cū melle nō suo sicut christiani existētes in pctō mortali: qui credūt i eo esse salutē: & est quidē sed nō eoꝝ Quidā alį comedūt fauū cū melle suo: sicut boni christiani qui sumūt & suā salutē in eo constituūt. Et vide ꝙ dicit fauū: sed non meū. Comedi inquit fauū sed non meū &c. Sed mel dicit meū: comedi fauū cū melle meo: quia corpus christi est salus: vnde, puenit nostra salus. Sccꝛo. principaliter tangitur singularis dilectio: cū subditur ī principali auctoritate. Amici mei charissimi. Nam suos amicos vocat ꝑcipue: ꝓpter tres rōnes. Prima est: ꝓpter volutā & affectuū vnitatē: qa vera amicitia est idē velle & idē nolle vt dicit Tul. Sccꝛa rō est, ꝓpter ꝓceptoꝝ adimplationē. Io, xv. Vos amici mei estis, si feceritis &c. Tertia est propter amoris cōtinuationē. Prouer. xvij. Omni tpe diligit: q amicus. est. Vocat aūt eos nō solū amicos: sed charissimos. Vñ dicit. Amici charissimi. i. charitate plenissimi. Vbi nota: ꝙ inter electos cęs amicos appellatꝫ triplex est differentia. Quidā em̄ sunt onere carnis grauati, q adhuc gemunt: & hi habentur chari ꝑ charitatem quam habēt. Quidā alį sunt q carnis pōdere sunt soluti, qui sūt in cœlo: & hi sunt chariores: eo ꝙ prōptiores & expeditiores facti sunt ad amandū. Quidā vero sunt in cœlo vtraq̄ sto la vestiti: et hi sunt charissimi: eo ꝙ amore diuino fruunt & alacriores quāto de ꝓprio nihil residuū est qđ eos aliq̄liter solicitet vel retarder. Vel dicas ꝙ apostoli & alį electi sunt chari, chariores, & charissimi: sunt em̄ chari inquātū creatura dei: chariores: qa gr̄a informati: charissimi: qa gloria coronati. Ephę. v. Estote imitatores dei sicut filij charissimi. Tertio principaliter tāgitur mētalis trāsformatio cū subiungitur. Et inebriamini. i. donec amore. Ex ꝙbus verbis daꝫ intelligi ꝙ comedere. i. ꝑ fidē christo ī corporari est bonū: bibere. i. christo delectari est melius: sed iebriari. i. sui obliuisci est optimū. Vbi sciēdū ꝙ comedē tiū hoc ineffabile sacramētū corporis & sāguinis redēptoris nostri Iesu christi est differentia triplex. Quidā em̄ comedunt & nō bibūt: sicut illi qui nō sunt amici. Quidā comedūt & bibūt: sed nō inebriāt̄: sicut illi qui sūt amici nō mētiū tm̄ charissimi. Quidā vero comedūt & bibūt et inebriāt̄ vt illi q sūt charissimi. i. ꝓfecti. Qđ ꝙbo de oībus per exēplū. Primo em̄ dico ꝙ sunt quidā q comedūt et nō bibūt vt illi q nō sunt amici: vt verbi gr̄a. Quidā sunt qui in fide ecclesia diuina ꝓcepta & iustorū exēpla audiūt & addiscūt: nec tm̄ ꝓpter hoc vitā suā corrigunt. Sccꝛo quidam alį sunt q comedūt & bibūt: sed nō inebriantur. sicut amici dei: nō tm̄ charissimi & ꝓfecti: sicut sunt illi qui in sancta ecclesia ꝓcepta diuina audiūt: & cœlestia plus q̄ terrena amare discūt & volunt et ꝓ desiderio cœlestiū multa paneribus tribuūt: a prauis operibus se custodiūt: nulla alia cui violenter rapiūt: prędicationem libēter audiūt: in fide xp̄i et operib⁹ bonis ꝓficiunt: et mꝝxores et filios habēt pinguiora nutriūt: res suas diligunt: q̄uis his oībus chri-

Inter amicos achristi triplex. ē differentia.

Triplex est differētia sumi corpus christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stū præponāt:hi ,p fecto comedūt& amici sunt qñ sine crimine viuūt.Sed adhuc est anplius,s,hibere& inebriari:& ideo tertio sunt aliqui alij:q tāta auditate diuinā scripturam audiūt vel legūt vt ,ptinus cunctis terrenis operibus abdicatis:sola cœlestia ambiūt :parētes:vxores:filios:& domos.& omnia trāsitoria abijciūt:& solūmodo christū sequūtur:vel sequi& amplecti cōcupiscunt:eius desiderio se affligūt iejunijs:afficiunt lachrymis:exercēt meditatiōibus diuinis.Sola q̄ sunt æterna cogitāt: cōtēplationibus vacāt:ad hoc vacātes vt ea quę retro fūt obliuiscētes:i anteriora magis ac magis se extendāt.Et isti quid aliud agūt nisi ꝙ hibētes inebriātur:dū oīm terrenoꝝ p desiderium obliuiscūt:idcirco a spōso cœlesti nō tm amici:sed etiam charissimi vocari merenf.Vñ ergo dicit inebriamini.gl. id est torporē mētis excutite:& ad amorē ęternoꝝ accēli: rēporales pœnas nō sctietis :sicut ebri⁹ q obliuiscit oīm rēporaliū Vñ in Pś.inebriabunt ab vbertate dom⁹ tuæ.

Phi.iij.

pś. xxxv.

§. IX ALIVS EFFECTVS AMO

Amo tis est amato ihęrere.

tis est inhæsio.Pro cuius declaratione dicit btūs Tho.i.ñ. q.xxvij.ar.ij.ꝙ ista effectus mutuæ inhęsionis pōt intelligi:& quātū ad vim appḥēsiuā;& quantū ad vim appetitiuā.Amatū dicitur esse in amāte:inquatū amatu immorat in apprḥēsiōe amātis ſm illud Phil.j.Eo ꝙ habeam vos in corde.Amans vero dicit esse in amato ſm appræhensionē:iquātū amās nō est cōtēptus supficiali apprḥēsione amati:sed nitit singula q̄ ad amatū ptinet intrinsecus disquirere:& ad interiora eius ingredif:sicut de spūsancto qui est amator dr.j.Cor.ij.ꝙ scrutatur etiā ,pfunda.i.Sed quātū ad vī appetitiuā amatū dr esse i amante: ,put est p quandā complacētiā in eius affectu:vt vel delectet in eo aut in bonis eius:apud præsentiā vel in absentia p desiderū tēdat in ipm amatū p amorē cōcupiscētię:nō quidē ex aliqua extrinseca causa sicut cū aliqs desiderat aliqd propter alterū: vel cū aliquis vult bonū alteri propter aliqd aliud:sed ,pter cōplacētiā amati interius radicatā:vnde & amor dr intimus:& dicūtur viscera charitatis.Ecōuerso autē amās est in amato:aliter quidē p amorē cōcupiscētię nō requiescit in quacūq extrinseca aut supficiali adeptione vel fruitione amati:sed q̄rit amatū pfectę habere:quasi ad intima illius peruenięs.In amore ꝙ amicitiæ:amās est i amato,inquātum reputat bona vel mala amici sicut sua & volūtatē amici sicut sua vt quasi ipse in suo amico videat bona vel mala pati & affici.Et ,pter hoc ,priū amicoꝝ est eadem velle & de eodē tristari & gaudere ſm pḥm in.ix.Ethic.&i,ij.Rhetor.vt sic inquantū quę sūt amici ęstimat sua amans videatur esse in amato quasi idē factus amato.Inquātū aūt ecōuerso vult&agit ,pter amicū sicut ,pter seipm quasi reputās amicū idē sibi: sic amatū in amāte,Pōt aūt& tertio modo mutua inhęsio intelligi i amore amicitiæ ſm viā redamationis inquantū mutuo se amāt amici : & sibi inuicē bona volunt & operant Q.d aūt amor causet mutuā inhęsionē:dr Cañ.ij.Dilectus meus mihi & ego illi.Qd verbū sex modis exponit.Primo sic. vox est spōsę sponsi imperio parituręs:& ,pmittētis &dicētis.Dilectus meus mihi.s.,pręcepit vt surgerē & venirē:vt facię meā ei ostēderē.Et ego illi.s.integerrime& deuotissime obediā:qa ipse diligit me & ego illū & iōvna prorsus debet esse volūtas:sui ,præcipiētis & mei obedientis.Sed o modo exponit sic dilectus meus mihi intēdit:qa solicitus mihi:& ego illi,s,itēdo solicita seruire sibi.qd oino mirā da est spōsi mei dignatio:qa intēdit mihi:sed min⁹ laudāda miseratio:qua efficit vt ego intendam illi. Tertio modo exponit sic.dilectus meꝰ mihi.s.cōgruit:qa si puritas:si ꝑfectio:si generositas:si fidelitas:si qd ꝑcipuū est charitas mutua in alterutrū attendat oīno cōgruit mihi sponsus,& ego illi:sed oia hęc habet ipse p naturā:ego p grām. Quarto modo exponit sic:dilect⁹ meꝰ mihi est oīm laborū dolorū fatigationum pretiū siue præmiū ſm ꝙ ipse dixit Abræ Gene.xv.Ego merces tua magna nimis: et ego illi.s.sum oīm laboꝝ doloꝝ fatigationū:merces & ,pmiū. Oia enī ,pter me habendum fecit et sustinuit oēs labores immo seipm ,pter me habendū dedit.Vñ apls.s,ad Cor. vi.Empti estis ,pcio magno&c.Quinto mō exponit sic dilectus meꝰ mihi.i.ad meā vtilitatē:bibit calicē passionis Vñ tota eius vita & tota mors eius fuit mihi.i. ,pter me et ego illi.i.ad gl̄iam ei⁹&honorem bibā & dicam.Quid retribuā dño pro oībus quæ retribuit mihi calicē &c. Sexto modo exponit sic dilectus meꝰ mihi est totū qd amo qd cupio:quod quæro.Quid enim venit quęrere i terris: nisi ouē quę perierat:& drachmā quā perdiderat & ego il li.s.sum totum quod amat quod cupit qd querit.

Ps.cxv

¶De secūda passione.s.odij. Ca.iij.

ODIVM QVOD EST AMO

Odium naturale etodium passionale differūt.

ri cōtrariū,put est naturale sic importat quādā dissonātiā naturalē ad id qd ē repugnās &corruptiuū naturę &sic ē in oib⁹ rebus sicut amor naturalis q importat cōsonātiā & coactionē ad id qd cōuenit rei.Sed ,put est passio sic odiū est q̄dā dissonātia appetitus ad id qd apꝓhēdit vt nociuū &repugnās .Qd aūt ē repugnās rei habet rōnē mali & sic odiū ē de malis.Causat aūt odiū ex amore.Nihil em odit:nisi ꝑ ꝙ cōtrariat etiā cōuenięti qd amat.Dicit aūt qs odire seipm inquātū vult sibi aliqd bonū qd est ei simplr malū & nociuū vt peccatū: & qa vult illud qd est ꝓriū rōni:& si placitū sensualitati.Veritas in vniuersali odio haberi nō pōt importat em ꝓsonantiā q̄ communis est oibus rebus .Sed in particulari potest aliqua veritas odio haberi:qa.s. repugnat bono amato:vt quis nō vellet aliquod verū esse qd est:vel non vellet scire aliquod opus esse peccatū:vt liberius peccaret: vel cum qsvult latere in peccato odit ꝙ cognoscatur veritas peccati hęc be. Tho.i.ij.q.xxix. Triplex est genus odij,s,domini dei: viri iusti:& hominis peruersi.ad Ro.xij.Odientes malum adhęrētes bono. Mat. xviij. Sic pater meꝰ cœlestis faciet vobis si nō remiseritis vnusquisq fratri suo de cordibus vestris scilicet odium ita scilicet vt non habeatis i corde ex iniurijs receptis.

¶Odit deus:sed sine fui mutatione.

¶Odit iustus sed cum discretione.

¶Odit impius:sed cum malignatione.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

de odio dei.

dixit Achior Holoferni:vt habeat Iudith.v.Deus illoꝝ.s. Israelitarū q soli colebāt verū deū odit iniqtatē.Iacob dilexi,Esau odio habui.Malachię.s. Iacob q interptat supplantator signat bonos supplātantes,i.dominātes &vincentes dęmones &vitia.Esau interpretatur frustra vel ruber:& signat peccatores rubeos peccatis: qui frustantur fine vltimo.Odit aūt deus non ſm passionē,quę est cum transmutatione corporali sicut odiūt animalia:qa deꝰ incorporeus est.Nec etiā odit cū mutatione affectus & volūtatis sicut odit angelus & homo:qui variant in affectib⁹ & motibus volūtatis.Deus aūt immutabilis est & vnicū volūtatis actū habet:qui nō differt a sua volūtate & essentia.Est ergo odiū dei ad creaturam :ipa subtractio gratiæ vel nō cōferre eā &punitio peccati.Et qa omnis creatura inquātū creatura bona est qa a deo facta :ideo bñ dicitur Sap.xj.Diligis oia quę sūt & nihil odisti eoꝝ q̄ fecisti.Diligit vtiq oia ad esse natural e.Nec odit seu punit pcātē inquantū creatura sed inquātū peccatorē.i, ratione mali: qd ipse deus nō facit quāuis aut odiat omnē iniquitatē ꝑcipue dicit Salomō ipm sex odire,& pmaxime septimū qd addit dr em Prouer.vi.Sex sūt q̄ odit dñs :& septimū detestat aia eius.Oculos sublimes.i.superbos & arrogantes.Linguam mendacem quę.s.est habituata in mendaciis dicēdis.Manus effundētes sanguinē innoxiū : id est crudeles & homicidas.Cor machinās cogitationes pessimas vt facientes cōsurationes & ,paditiones tractātes.Pedes veloces ad currēdū in malū.i. qui ,precipitant & sine cōsideratione festinat ad mala.Proferētē mēdacia : vt ostendat differētiā a sco(vbi dictū est)linguā mendacē q̄si declarans & magis determinans quod dixerat:subdit. Testem fallacē.i.mendaciū in iudicio.Et qa ꝑdicatores dicunt testes dei ideo si sint fallaces vt.s.nō dicāt verā vel ad debitum finē sed ,pter lucrū vel honorē proprium :aut nō bñ viuant facientes qd docent hos odit deus. Septimū est q seminat inter fratres discordias.Quia ergo ista odit deus ab his debet quilibet cauere:ne odio habeatur a deo.

de odio virtutis quę spicit.

§.II. QVANTVM AD SECVNdū dicit Amos.v.Odite malū & diligite bonū.Odiū autē habent iusti ad tria mala.s.offensę deitatis collectę pravę societatis: & nociuæ ,ppinquitatis.Habēt primo odiū oīm iniquitatē inquantū est offensa dei:& cōtra rōnē siue sit i se siue in alijs iuxta illud Pś.Omnē viā iniquā.i.actū iniquitatis odio habuiv̄ &magister sen.in.iij.dis.xiij.dicit:ꝙ penitere est peccata odire.s.cōmissa &c. Discernūt tamen iusti naturā a culpa in odio suo.Nam ita odiūt culpā in se & i ,proximis,ꝙ diligūt naturā:& merito:qa creatura inquantū creatura a deo est &bona:& iō diligenda& amanda.Et qa eiusdē rōnis est velle alicui bonum : & appetere aliquod malū:qd ,pcederet in bonū eius:sicut desiderare absentiā manꝰ:vt seruaret vita hois:ideo recte iusti apetūt aliqua mala:tpalia pcōrib⁹ vt emēdēt de iniqtatibus suis.Et signū hui⁹.s.ꝙ diligant naturā & odiāt culpā est:qa cū videant indigētiā naturę:subueniāt illis quorū vitia odiūt.Et hoc est qd air Aug.Sic diligēdi sunt hoies vt eoꝝ nō diligant errores:qa aliud est odisse qd fecerūt s,pctm:& aliud qd facti sunt,i.naturam:qd vtiq nō licet. Et dist.lxxxvj.c.ij. dicit.Leo papa.Odio habeant pcta nō hoies:corriganf tumidi:tolerenf infirmi:& quod castiga re seueri⁹ necesse est:non seuiētis aio plectat,sed medētis. hęc ille.Odit iust⁹ prauā societatē:ex eo ꝙ multū pōt nocere iuxta illud pś.Odiui ecclīam malignātiū.Et ꝑcipue societas hęreticoꝝ odienda est&vitāda:quia vt dicit apls Eccli.xxv. Tres species odiuit aia mea,&aggrauor valde

ñ. Ti.ij.

Tria odibilia.

aię illoꝝ.Pauperē supbū:diuitē mēdacē:& senē fatuū & insensatū.Paup supbus est q reb⁹ tpalib⁹ indigens:ita se habet i exteriori apparatu:ac si diues esset.Vt qvacu⁹ scię tia&intellectu ponit se ad ardua&subtilia:vel qv tutibus puus magna de se ęstimat.Diues magis detestabilis i mēdacio:qa nō habet occasionē mētiēdi.s.necessitatē,Vel diues i virtutib⁹ &scia:cui⁹ mēdaciū multū nocet.Senē fatuū i locutiōib⁹ vanis & lasciuis.Insensat⁹:quo ad cognitionē spūaliū .Odit iust⁹ nociuā ,ppinquitatē. Propinqui em hoies :cōiter nō quęrunt nisi terrena de eis honores & diuitias &hmōi.Et diligere eos in hmōi esset assentire vo luntati eoꝝ:& tradere se mūdo qd faciēdū nō est sed detestādū & odiendi sunt quantū ad ista.i,habēdi in dilectię tia.Et sic intelligif qd̄ christ⁹ ait.Qui nō odit patrē&matrē & fratres & sorores &c,nō pōt meꝰ esse discipulus.Lu. xiij.Et illud Ioan.xij.Qui odit aiam suā in hoc mundo.i. quantū ad ea q̄ sunt mūdi:vt vitia & pcta:& delectatiões carnis habendo in detestationē & vitando:fvitā ęternam custodit eā.Et qd ait apls:Quia nemo vnq̄ carnem suam odio habuit:sed nutrit & fouet eam,Verum est quantum ad ea quæ sunt necessaria vitæ secundum instinctum etiā naturæ.

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

de odio ipiorū.

dr de fratrib⁹ Ioseph:ꝙ oderāt eū nec poterāt ei qcq̄ pacifice loqui.Ge.xxxvij.Et de Egyptijs ꝙ oderāt filios Isrl. Exo.i.& de Esau ꝙ oderat Iacob.Ge.xxvij.Et cōiter mali odiūt bonos.Et rō est:qa veritas odiū paritꝙ(vt dicit Terētij⁹)&iustiv eritatē dicūt reprḥēdētes malos cū oportet

Perueꝛsi odiūt tria.

,pter qd dicebat christ⁹.Me odit mūdus: qa testimoniū phibeo de illo:qa opa eiꝰ mala sunt.Io.vij.Sed aduertendum ꝙ puersi odiūt deū:animū suū & ,proximū.Odiūt qdē deū iquātum est punitor scelerum suorum:& flagellat & ,phibet mala q̄ optāt ,pperrare.sed aliqñ nō valēt:&ipm est maximū pctm:qa directe cōtra charitatē dei:& est cōditio dæmonū & dānatoꝝ:q deū odiūt qa punit eos:& de ꝫ Pś.Supbia eoꝝ q te oderūt ascendit semp⁹.Odiunt mali seipos:qa ea faciūt q̄ summe nocēt eis.s.pctā.Vtiq dicere tur se qs odire q seipm occideret.Sed hoc agit pctor occidēdo p iniquitatē aiam suā vñ Pś.Qui diligit iniqtatem odit aiam suā quātū.s.ad ptē intellectiuā:q̄ est pars principalior.Nā q̄tum ad ptē sensitiuā,nimis se diligit.Odiunt& ,proximos:itēdētes malum eoꝝ iquātū malum,i. i nocumētum solū eoꝝ :sed vt dicit Io.i Cano.j.c.iij:Ois q odit fratrē suum homicida est:occidēs.s.animā suā &priuans grā Hoc autē ,phibef in Leuit.xix.vbi dr.Ne oderis fratrem tuum in corde tuo.Odiūt autē cōiter bonos:q reprḥēdunt eos siē odiebat Achab Micheā dicēs.Nō ,pphetat mihi nisi malum& idcirco. odiui eū.iij.Re.xxij.Sed qui odit correctionem minuef vita dr Eccl⁹.xix.De odio quō sit peccatum & q̄ graue & mortale habes in,ij,parte.titu.viij.c.iij.

¶De tertia passione quę dicitur desiderium:&quarta quę dicitur abominatio. Capitulum.iiij.

triplex est cōcupiscētia

CERTIA PASSIO DICItur cōcupiscentia seu desiderium.Pro cuius declaratione est sciēdum:ꝙ bonum delectabile ſm sensum inquātum sibi appetitū adaptat quodāmō & cōformat:sic causat passionē amoris .Inquātum vero ipm bonum absens attrahit ad seipm appetitū causat passionē q̄ dr cōcupiscētia.Inq̄tum autē ipm bonū:qa pśens quierat appetitum in in seipso,sic causat passionem quæ dr delectatio.Et sic ,pprie appetit⁹ delectatiōis ſm sensū q ptinet simul ad aiam & corp⁹:dr cōcupiscētia vt sonat sit ipm nomē.Et ē passio i appetitiua cupiscibili:cui opponit passio inoiata:q pōt dici abominatio. Et pōt dici ꝙ triplex cōcupiscētia.Pria spūalis.Sap.vi. Cōcupiscētia sapiæ pducit ad regnū ,ppetuū.Impropric tū talis appetit⁹ dr cōcupiscētia:cū sit de spūalib⁹ ptinētib⁹ ad volūtatē.Magis ,pprie dici pōt desiderium qd iportat ſplicē motū i rē desiderata.Dicit tū &cōcupiscētia ,ppter si⁹tudinē q̄dā vl ,ppter itēsionē appetit⁹ supioris ptis ex q̄ fit redūdantia i iferiorē appetitū iuxta illud Pś.lxxxiij.Cor meū et caro mea exultauerūt. Alia ꝙcupiscētia dr natura lis et hmōi ē appetit⁹ delectabilis cōueuiētis naturæ aīalis:seu de his qb⁹ natura corporis sustētat:vl quātum ad naturā idiuidui:vt cibi et potus vel quātū ad naturā speciei vt in venereis.Tertia est cōcupiscētia aialis:q̄. s. non de his est q̄ afferunt delectationē p sensum carnis vel sustētationē:sed sunt delectabilia ſm apprḥēsionem imaginationis:aut alicuius hmōi acceptationis:sicut pecunia:ornatus vestiū &hmōi.Qñ q̄libet harū cōcupiscētiaꝝ a rōne regunf:bonę sunt Qñ aūt sunt ꝓter vel cōtra rōnē.s. prout in eis est amor inordinat⁹ ad creaturā :sic sunt malę.Et ponunt esse tres radices seu causę oīm malorū.i.Ioā. ij.Omne qd est i mundo aut est cōcupiscētia carnis:qd ptinet ad sēd'am:aut cōcupiscētia oculoꝝ:qd ptinet ad prīmā:aut est supbia vitę:et hęc est tertia radix:q ptinet ad inordinatū appetitū boni ardui: vt bonoꝝ excellētia & huiusmodi.Et sicut ad primas duas pñt reduci oēs passiones cōcupiscibiles:ita ad tertiā omnes passiones irascibiles. Et sciēdū ꝙ cōcupiscentia naturalis nō pōt esse infinita i actu:est em eius qd natura reqrit.Natura em semp tendit i finitū et certū:sed pōt esse infinita p successionē:qa.s.post acceptū cibū iterū vult cibum.Vñ dñs dixit Samaritanæ Io.iij.Ois q bibit ex aqua hac sitiet iterū. Qui aūt biberit ex aqua quā ego dabo ei:nō sitiet i ęternū.Sed cōcupiscētia nō naturalis est oīno infinita:sequtur em rōnē.Rō autē potest infinitū ,pcedere.Vñ Amb.Nec satietas vnq̄: nec finis aderit cupiditati.dif.xlvij.sicut hi,hęc.b.Tho.i.ij q.xxx.arti.ij.&.iiij.De malo vsu hui⁹ passionis dr a Gre.i. Cū mēs cōcepta desideria sequtur seruire reb⁹ coniunctur q̄rū amore superat.xxiij.q.j.§.i.Et Leo papa.Virū catholicū sicut nullo errore:ita nulla cupiditate iplicari oportet:cū ista scriptura. Post cōcupiscētias tuas ne eas &c.

Eccl⁹ xviij.

§. I. SCIENDVM Q EST TRIplex genꝰ desideriorꝝ.Est em desiderium pctoꝝ:desiderium iustoꝝ desiderium brōꝝ.De prio dicit Pś.cxj.Desideriū pctorum pibit.Est em ꝫ desiderium plenū passionib⁹ carnis: et iō sicut ois caro fenū cito desiciēs a sua viriditate:sic desideria prauoꝝ.Sed quātū dānū iferat hoīb⁹ ostēdit apls.i. ad Tim.vj.dicēsde amorib⁹ mundi.Qui volūt diuites fieri:icidunt i tētationē & laqueū diaboli &desideria multa inutilia&nociua:q̄ emergūt hoies in interitū & pditionē Habēt em desideria pctoꝝ multiplicitatē: iutilitatē:& nocibilitatē:ſm auctoritatē apl'i inducta.Quia igitur multa sunt ideo nō faciēda seu sequēda.iuxta illud ad Rom.xiij. Curā carnis ne feceritis in desideriis : nimis em multiplicank.Inducit em perturbationē ſm illud qd dixit Martha dñs.Turbaris erga plurima.Sicut enim desideria iustoꝝ sunt vnita in fine&iō pacifica:qa in vnitate nō pōt esse diuersitas vel cōtrarietas:ita desideria maloꝝ sunt diuersificata in variis vitijs inuicē rixantibus.ij,ad Timo.iij. Seducunt variis desideriis.i.a deo seorsum ducuntur seu separant:& iō nō est cū eis dñs vnitatis & pacis. Adducit hostiū multiplicationē ,pter qd.j.Pe.ij,dr.Obsecro vos tāq̄ aduenas et pegrinos abstinere a carnalib⁹ desideriis quæ militant aduersus aiam.i.milites infernales secū trahūt ad prostern ēdū aiam.Demū iudiciū dei & punitionē

Luce.x.

De desiderio pctoꝝ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inserũt. Pō. lxxvij. Non sunt fraudati a desiderio suo: qd' ſ. habuerũt circa carnes ex vitio gulæ. & sequit. Adhuc escæ
Inutilia sunt fugienda desideria. eorũ erãt in ore ipsorũ: & ira dei ascẽdit super eos. Scd'o: qa inutilia sunt hmõi desideria: ideo fugiẽda sunt. ij. ad Tim. ij. Desideria aũt inutilia (ſ. iuuenilia) fuge. Habẽt ẽm vanitatẽ. Hiere. ij. Onager assuetus in solitudine: in desiderio aiæ suæ attraxit vẽtũ amoris sui. Onager est homo pallio-
De desiderio beatorũ. nibꝰ bestialibus deditus: hoc est assuetus in solitudine. i. ad terialibus deditus: hoc est assuetus in solitudine. i. ad ea quæ sunt mundi in desiderio aiæ: ipm. ſ. perſequẽdo desiderũ hoc inde attrahit vẽtũ. i. vanitatẽ. Nõ ẽm exequendo desiderũ suũ cõsequitur intẽtũ. ſ. quietationẽ & cõtẽtamẽtũ: sed habet ſummã auiditatẽ & cõplacẽtiã. Propter qd' dr. ij. Pe. j. In quẽ desiderant angeli, pspicere. Sed scd'm: non est in desiderio eorũ: qa nõ carẽt: sed quotidie possidẽt illud bonũ. Vnde ad hoc bonũ desiderandũ: inuitãs sapiẽtia q deus est: ait Eccl'. xxiij. Trãsite ad me oẽs qui concupiscitis me. id est desideratis: & a generationibus meis implemini. i. a bonis quæ genero: hoc est infundo creaturis saturabimini: sed sine fastidio. Vnde subditur. Qui edunt me. ſ. possidendo vel fruendo per gloriã: adhuc esurient: & qui elucidant me. i. clare cognoscũt: qd' nõ fit nisi in patria: vitã ẽternam habebunt. Abominatio est quædã fuga & vitatio eius qd'
Abominatio quid sit quis odit vel ei displicet. Sicut desiderii est quidam motus cõcupiscibilis, tẽdens in rẽ amatã: quã præsentẽ non habet. Sunt aũt quædã inter cætera: quæ faciũt hoiem deo abominabilem: & ideo vitãda. Et primũ est in cogitationibus & affectibus immũdialitas. Oseæ. ix. Facti sunt abominabiles: sicut ea quæ dilexerunt. Secd'm: in ppositis instabilitas. Vnde in figuram Leuit. xj dicitur. Quicquid supra pectus suũ graditur, & habet multos pedes: abominabile erit vobis. Graditur supra pectus. ſ. per terrã: qui habet mentem fixã in terrenis. Habet multos pedes: qui diuersa, pposita habet: & non firmatur in eis: cũ bona sunt. Tertiũ peruersitas in iudicijs. Prouer. xvij. Qui iustificat impiũ: & q cõdẽnat iustũ: abominabilis est vterq; apud deũ. Quartũ in contractibus dolositas. Prouerb. xx. Pondus & pondus, mensura & mensura: vtrũq; abominabile est apud deum. Quintum: consuetudinis tenacitas. Iob. xv. Abominabilis & inutilis homo qui bibit quasi aquã iniquitatẽ. Aqua potꝰ est cõsuetudinarius & ideo signat peccati cõsuetudinẽ.

¶ De qnta passiõe q̃d̃ delectatio vel gaudiũ. Ca. v.

EST ALIA PASSIO IN APpetitu sensitiuo q̃ dicit delectatio vel gaudiũ. Pro cuius declaratione sciẽdũ q̃ ista ẽ differẽtia iter a ialia & alias res materiales ga ſ. aliæ res materiales q̃ nõ constituunt in id qd' cõuenit eis ꝑm naturam hoc nõ sentiunt sed animalia hoc sentiunt. Et ex isto sensu causatur quidam motus & delectatio quę est passio. Delectationũ aũt quædã est corporalis quæ. ſ. consequit adeptionẽ eorũ quę ad naturã corporis pertinẽt sicut sunt cibi: potus: & venerea. Et ista est cõis nobis & brutis. Alia spũalis est q̃ consequitur adeptionẽ eorũ, quæ ptinent ad intellectũ & ista est cõis nobis & angelis: & dicit gaudiũ. Vnde gaudiũ, ꝓprie est species delectationis. Et talis delectatio quę est in voluntate nõ est cũ transmutatiõe corporali sicut delectatio corpalis & quælibet alia passio sed importat simplicem motũ volũtatis. Vnde dicit Aug. in xiij. de ciuita. dei. c. vj. q̃ nil ẽ aliud cupiditas & lętitia: q̃ voluntas in eorum consensionem quę volumus.
Delectatio ẽ duplex.

§. I. ITEM CIRCA DELECTA-

Error Epicur rei. tiões fuit duplex error antiq̃rũ. Nã Epicurei dixerũt oẽs esse bonas. Sed in hoc decepti sunt: quia nõ distinguebãt inter simplex bonũ & bonũ ꝑm quid. Cũ ergo delectatio sit quies: si id in quo quiescit appetitus sit simpliciter bonũ puta qa est ꝑm rõnẽ & illa delectatio ẽ simpliciter bona. Sed si sit bonũ ꝑm quid puta cõueniens sensui sed contrariũ rõni erit delectatio bona ꝑm quid. i. sensui: sed mala simpliciter licet apparens bona vt fornicatio. Alĩ (vt Stoici) arbitrabãt eã dicẽdũ: oẽs delectationes sensibiles esse malas moti ex hoc vt qa oẽs sunt proni ad hmõi delectationes immoderatas: ab ipsis se retrahẽtes ad medium virtutis puenirẽt. Sed ista ẽstimatio nõ fuit conueniens. Nam cũ null⁹ possit viuere sine aliqua corporali delectatione si illi q docẽt oẽs delectationes esse malas deprehẽdant aliquas delectatiões suscipere magis homines ad delectationes erunt, pcliues exẽplo operũ verbo⁹ doctrina prętermissa. In operationibus ẽm & passionib⁹ humanis in quibus experiẽtia plurimũ valet magis mouẽt exẽpla q̃ verba. Dicẽdũ igit ꝓ delectationũ aliqua est bona illa videlicet in qua appetitus supior vel iferior regescit i eo qd' cõuenit rationi vel lege dei & q̃ est de operatiõe bõa. Magis ẽm est, ꝓpinqua delectatio opationi q̃ desiderio. Desideriũ aũt dr̃ bonum qd' est de bona operatiõe. Alia delectatio est mala illa videlicet i qua appetitꝰ iferior vel superior requiescit i eo qd' discordat a rõne vel a lege dei vel etiam quę est de mala operatione optima aũt delectatio inter humanã est in fruitione dei. Nã optimũ in vnõ quoq; est finis eius. Finis aũt est duplex qa vel ipa res vl' vsus rei vt finis auari est pecunia vel vsus pecuniæ. Vltimus aũt finis hoĩs est deus qui est ſummũ bonũ vel fruitio eius q importat delectationẽ quãdã invltimo fine. Et in hoc errauit Plato q cũ ẽstimaret oẽm delectationẽ ꝓsequi generationẽ & motũ qd' tñ est falsum sequebatur ꝑm eũ nullã delectationẽ habere rationẽ vltimę pfectiõis. Et nota q̃ delectatio non sensualis: quę est cõis bonis & malis. ſ. voluntatis est quasi regula & mensura bonitatis vel malitię moralis. Secd'm ẽm q̃ quisq; delectatur ꝑm rationem sic deprehẽdit bonus vel malus. Tho. j. ij. q. xxxiij. Causat aũt delectatio istos effectus delectationẽ desideriũ aliq̃n etiã vsum rationis impedit, & delectationẽ ꝑfecit vide delectationẽ n orabilẽ. i. ij. q. xxxiij.
Error Platonis.
Vñ fal

§. II. CAVSATVR AVTEM DE-

lectatio ab opatiõe sicut a ꝓpria et' prima causa. Nã cũ ad delectationẽ duo cõcurrãt. ſ. cõsecutio boni cõuenientis & cognitio hmõi adeptionis vtriusq; cõsistit in quadã opatiõe. Nã actualis cognitio quædã opatio est similiter bonũ conueniens adipiscimur quadã operatione. Ipsa etiã operatio propria quoddã bonũ cõueniẽs est. Itẽ causatur delectatio a motu, ꝓpter trãsmutationẽ quę ibi fit. Et hoc tripliciter. Primo ex parte nostri q delectamur transmutatio ẽm efficitur nobis delectabilis, ꝓpter hoc, ꝓ natura nr̃a trãsmutabilis est, ꝓpter hoc qa qd' est nobis cõueniẽs nũc, nõ erit nobis cõueniẽs postea: sicut calefieri ad ignẽ hyemẽ & postea in ẽstate. Et ex pte boni delectãtis: qd' cõiungit nobis. Nã actio cõtinuata alicui⁹ agẽtis, auget effectũ. Quãto ẽm qs diuti⁹ appropinquat igni tãto magis calefit. Naturalis autẽ habitudo i q̃dã mẽsura cõsistit & iõ q̃n ꝓtinuata ꝑsentia delectabilis superexcedit mẽsurã: remotio efficit delectabilis. Tertio: ex pte ipsi⁹ cognitiõis. Nã cũ, hõ desideret cognoscere aliq̃d totũ & pfectũ cũ aliqua non poterũt apphẽdi tota simul: in his delectat trãsmutatio vt vnũ trãseat & alterũ succedat: & sic totũ sentiat. Si aũt sit aliq̃ res cui⁹ natura sit intrãsmutabilis: & nõ possit i ea fieri excess⁹ naturalis habit⁹ p continuationẽ delectabilis & q̃ possit i totũ suũ delectabile simil mouere nõ erit ei trãsmutatio delectabilis. Et quãto aliq̃ delectatiões pl⁹ ad hoc accedunt: tanto plus continuari pñt. Itẽ causat delectatio ex spe: inq̃tũ videlicet p eã fit cõiũctio rei delectãtis & delectati: non solũ ꝑm apphẽsionẽ: sed etiã ꝑm facultatẽ vel potestatẽ adipiscẽdi bonũ qd' delectat. ad Rom. xij. Spe gaudentes. Itẽ memoria causat delectationẽ: nõ quidẽ iquãtũ est rei absentis: sicut nec etiã spes: sed iquãtum per eã fit coniunctio ꝑm apprehẽsionẽ tm ad rem delectabilẽ. pō. lxxvj. Memor fui dei & delectatus sum. Item tristitia non inquantum tristitia: sed inquantũ facit memoriã rei dilectę: ex cuius sola apprehensione delectatur: q̃uis de eius absentia tristetur. Fit etiã memoria tristitiæ delectabilis: ꝓpter subsequentẽ euasionẽ. Nã ꝑm q̃ homo apprehendit se euasisse tristia & dolorosa accrescit ei materia
Opatio causat delectationem tripli. gaudij. pō. Fuerunt mihi lachrimę meę &c. Per panẽ ẽm i telligitur refectio delectationis. Item operatio alioꝰ causat in nobis delectationẽ. Et hoc tripliciter. Primo inquã tũ p operationẽ alicuius cõsequitur aliquod bonũ. Secd'o iquãtũ p operationes alioꝰ efficitur nobis aliqua cognitio, vl ẽstimatio, ꝓpriũ boni. Et sic ex laudatione vl honoratione alioꝰ & dilectione q̃ fit nobis delectamur. Tertio inquãtũ ipse operationes alioꝰ si sint bonę ẽstimãtur vt bonũ, ꝓprium, ꝓptervim amoris qui facit ẽstimare quasi amicũ eũdẽ sibi. Vnde in. ij. epla Io. Gaudius ſum valde: q̃m inueni de filijs tuis ambulãtes in veritate. Item benefacere alteri: causat delectationem. Et hoc tripliciter. Vno modo p̃ compationẽ ad effectũ qui est bonũ i altero cui ſtitutũ inquãtũ reputam⁹ vt nostrũ. Secd'o: p comparationẽ ad ſmẽ: qa p hoc q alteri benefacit ſperat cõsequi aliq̃d bonũ sibi: vel a deo: vel ab hoie: spes aũt est causa delectationis. Tertio modo per compationẽ ad principium quod principium est triplex. Vna est facultas benefaciẽdi. Nã per hoc sit quędam imaginatio abundantis boni in se: ex quo possit alijs communicare. Aliud principium est habitus inclinãs, ꝑm quẽ benefacere sit alicui cõnaturale. Tertiũ: est pricipiũ motiuum. i. amor puta cũ aliquis mouet ab aliquo quem diligit ad benefaciendum alicui. Itẽ simi-
Similitudo ẽ cã amoris litudo est causa delectationis. Nã ipsa est causa amoris: q causat delectationẽ. Si autẽ simile sit corruptiuũ propr̃ boni qd' potest esse p excessũ: sicut patet i supabundãtib⁹ cibis: sic generat fastidiũ non delectationẽ. Itẽ admiratio.
Admiratio causat delectationẽ. Est ẽm admiratio desideriũ quoddã sciędi qd' i hoie contẽdit ex hoc q̃ videt effectũ & ignorat causam: vel ex hoc q̃ causa talis effectus excedit cognitionẽ vel facultatẽ ei⁹: & iõ admiratio est causa delectatiõis. iquãtũ habet adiũctã spẽ cõsequẽdi cognitionẽ ei⁹ qd' scire desiderat & ꝓpter hoc oĩa mirabilia sunt delectabilia. Et cũ delectator habeat duo. ſ. quietẽ i bono: & hmõi quię tis ꝑceptionẽ. Quãtũ ad primũ cum pfecti⁹ sit ꝓtẽplariue ritatẽ cognitã q̃ inqrere ignotã: cõtẽplationes rer̃ scitarũ ꝓ se loquendo sunt magis delectabiles, q̃ inqsitiones rer̃ ignotarum. Quãtum ad secd'm inqsitiones sunt q̃nq; delectabiliores ꝑm q̃ ex maiori desiderio, ꝑcedunt: vñ hõ ma
Delectatiões ꝑ rituales. ximę delectaẽ in his, q̃ de nouo inuenit vel didicit: hięc oĩa Tho. j. ij. q. xxxij. Et nota q̃ delectationes spũales intelligibiles: si comparẽt delectationib⁹ ſensibilibus corporali maiores bus ſimpliciter: & ꝑm se loquẽdo sunt maiores: Et hoc apparet ꝑm tria q̃ regrunt ad delectationẽ. ſ. bonũ cõiunctũ: & id cui cõiungit: & ipsa cõiũctio. Nã ipm bonũ spũale ẽ maius q̃ bonũ corporale & mai⁹ dilectum: cui⁹ signũ ẽ q̃ hoies a maximis voluptatib⁹ corporalib⁹ se abstinẽt vt nõ perdãt honorẽ qui est bonũ intelligibile. Simil' ipa pars intellectiua est nobilior & magis cognoscitiua q̃ ſẽsitiua

Cõiunctio aũt vtriusq; est magis intima & pfecta & firma. Intimius qdẽ est: qa sensus ſistit circa accidẽtia rei exteriora. Intellect⁹ vo penetrat vsq; ad rei essentiam. Perfectior est: qa cõiũctionis sensibilis rei ad ſẽsum adiũgit motꝰ, q est actus impfectus: vñ delectatiõe sensibiles non sunt tote simul: sed i eis aliq̃d trãsit: aliq̃d restat cõsummãd. i: vt pater in delectatione ciborũ & venereorũ: sed i telligibilia coniungunt intellectui absq; motu: vñ delectationes eorũ sũt totę simul: & sic sũt magis pfectę. Est ẽm firmior: qa delectabilia corporalia sũt corruptibilia & cito deficiũt: bona vo spũalia sunt incorruptibilia. Sed quo ad nos delectationes corporales sunt magis vehemẽtes spũalibus ꝓpter tria. Primo: qa sensibilia sũt magis nota quo ad nos. Secd'o: qa cũ delectationes corporales sint passiones appetitus sensitiui sunt cũ aliqua trãsmutatione corpali. Trãsmutatio autẽ est delectabilis hoi quasi ei naturalis. Sed trãsmutatio corporalis nõ est i spũalib⁹ delectationibus nisi p quãdã redundantiã ab appetitu supiori in iferiorẽ. Tertio qa delectationes corporales appetũtur vt q̃dã medicinę cõtra corporales defectus & molestias: ex qbus tristitię quædã cõsequũtur in hoie. Vñ delectationes corporales supeniẽtes hmõi tristitijs magis sentiũtur: & p consequens magis acceptantur q̃ delectationes spũales quæ nõ habent tristitias cõtrarias. Tho. j. ij. q. xxxj.

Delectationes corporales sunt vehemẽtiores spũalibus.

De gaudio naturali & spirituali.

§. III. DE GAVDIO VARIO.

Gaudete in dño semp. ait apls ad Phil'. iiij. Notandum: q̃ gaudere naturaliter quilibet desiderat: sed est gaudium criminale: qd' cõgruit pctõrib⁹: & hoc est gaudere. est gaudium spũale: qd' congruit iustis viatoribus: & hoc est gaudere in dño. Et est gaudiũ: qd' congruit cõpatriotibus: & hoc est gaudere in dño semper. De his gaudijs variꝰ: notabilẽ distinctionem ponit Pet. de Tharan. super epistolam pauli ad Phil'. iij. circa fi. sic dicens.

De gaudio mũdi.

¶ Quidam gaudent in vanitate mũdi.
¶ Alij in voluptate peccati.
¶ Tertij in voluntate boni.
¶ Quarti in visione dei.

Primũ gaudiũ est periculosum & vanũ. secd'm: pnitiosum & infanũ: tertiũ gratiosum & bonũ: quartũ est gloriosũ & verũ. Est ergo primo gaudiũ mũdi. de quo Io. xvj. Mundus gaudebit. Hoc ostẽdit nõ esse bonũ, quatuor. Primũ falsitas casus. Merito timet & non gaudet q videt domũ pximi cõburi. iõ Hiere. xlv. Quos plãtaui ego euello: vt Luciferũ, Adã, Iudã & vniuersam terrã hãc vt diluuio: & tu q̃ris tibi gaudia. Hoc p̃cipue probat vnitatẽ gaudij: q̃ gaudemus in statu quo possumus dãnari. Secd'm ignorantia status: merito dolet & nõ gaudet viator: q dubitat de rectitudine viæ. Nemo aũt scit an amore vel odio dign⁹ sit Eccl's. ix. & Tob. v. Quale gaudiũ mihi erit q̃ i tenebris sedeo. Tertiũ est causæ gaudij trãsit⁹. Pl⁹ dolet q̃ gaudeat: pr̃ videns hodie filiũ nasci & cras mori sic & mũdus trãsit: de quo gaudem⁹. Iõ Iob. xxx. Gaudiũ hypocritæ. i. mũdi ad instat pũcti. Quartũ est multiplicitas reat⁹. Vane expẽdit supflua q obligat ad multa. In multis ẽm offendim⁹ oẽs q̃. Et emendare tenemur luctu: iõ vane gaudem⁹. Esaie. xxij. Vocauit dñs ad fletũ & ad planctũ: ad, calutiũ & ad cingulũ sacci: & ecce gaudium, & lętitia &c. Secd'o ẽ gaudiũ pcti de quo Eccl'. xix. Qui gaudet iniqtate denotabit. i. de nota libri vitæ delebit. Qd' gaudiũ oñdũt eẽ ifanũ q̃tuor efficiẽs: materia: forma: & finis. Aliq̃n ẽm iudicat res vituperabilis rõne efficiẽtis: vt dõa iniquoꝝ. Aliq̃n rõne materiæ: vt nũm⁹ plũbeus. Aliq̃n rõne formæ, vt hõ monstruos⁹. Aliq̃n rõne finis. Syrenarũ cãr⁹. Sic gaudiũ pctõrũ ꝑm qualibet sui cãm vituperabile & infanũ est prio ratione efficiẽtis. Si laborans ad mortẽ rideret & gauderet reputaret phrenetic⁹. Peccãs mortal' laborat ad mortẽ aĩę. Eccl's. ij. Iris um reputaui mẽrorẽ (al's errorẽ) & gaudio dixi. qd frustra deciperis. Vere pctor decipit p ignorantiã status: qa si aduerteret pcti maculã, offẽsã, & pœnã, fleret ꝑm illud Luc. xix. Quia si cognouisses & tu &c. Secd'o rõne materię. Fatu⁹ reputaret q ignẽ ad se cõburẽdũ: vl laqueum ad se suspẽdẽdũ vel gladiũ ad se interficiendũ faceret scienter & gaudẽter. Sic facit, q gaudet in pctõ. Iõ Prouer. xv. Stultitia gaudiũ stulto. Tertio ratione formę. Fatua esset mulier: q̃ corã marito suo ostẽderet signa impudicitię suę. Sic fatui sunt q in choreis comessatiõib⁹ & hmõi gaudent

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̄ i hoc culpā deo & hoīb⁹ manifestāt. Sic illi de qb⁹ Sap. ij. Venite & fruamur bōis &c. Esa. xxiij. Ingemuerūt oēs q̄ lętabant corde, cessauit gaudiū. Iō. j. Cor. vij. Tēp⁹ breue est reliquū est, vt & q̄ habētes uxores tāq̄ nō habētes sint & q̄ flēt, tāq̄ nō flētes. & q gaudēt, tāq̄ no gaudētes. Quare to: rōne finis. Piscis sumēs cibū cū hamo: auis granū cum laqueo: fatue gaudēt: qa stati ex hoc sequit dolor mortis. Si ergo motus recipit: speciē a fine: cui⁹ finis malus: & ipm quoq; malū. Finis gaudētiū in pctō malus: qa Iob. xxj. dr. Tenēt tympanū & cytharā: & gaudēt ad sonitū organi &c. Sed bibosus dū fricat se gaudet: sed vertit in anguitiam. Sic hui⁹ gaudiū. Prouerb. xiiij. Risus dolore miscebit: & extrema gaudij &c. Ideo pctōribus gaudētib⁹ dr lac. iiij. Miseri estote & lugete & plorate ri⁹ vester &c. Tertio est gaudiū

De gaudio iustorum

iusti de quo Prouer. xxi. Gaudiū iusto ē facere iudiciū &c. Hoc gaudiū oīdūt gratiosum & bonū esse quatuor: qa eit de bñcijs dei: de auersitatib⁹ mūdi de p̄speritatibus, pxi mi: stat⁹, pprij. Primo ergo est gaudiū spūale de beneficijs dei. Sicut egeni merito gaudent de donis diuitū. Pā. cxxv. In cōuertēdo dñs captiuitatē sion &c. tunc repletū est gaudio &c. Ergo gaudē dū de icarnatiōe: vt firmo de pparatione medicinę. Hiere. xv. Factū est mihi v̄bū tuū in gaudiū: qa v̄bū caro factū est. Io. j. Lu. j. Ecce vt facta est vox saluationis tuę i aurib⁹ meis: exultauit in gaudio infans &c. De natiuitate: vt ifirmo de pātia medici. Lu. ij. Euāgelizo vobis gaudiū &c. De apparitione: vt cæco viso lumine. Mat. ij. Videtes stellā magi gauisi sunt &c. De p̄dicatiōe & cōuersatiōe vt discipulo de doctrina magri. Io. iij. Amic⁹ sponsi gaudet. De victoriosa passiōe: sicut viro deuictoria pugilis sui. Abacuc. iij. Ego aūt i dño gaudebo &c. De sacramētor⁹ institutione & virtute sicut sanctio de cura tione. Esa. xij. Hauritis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. i. sacramētis. De gloriosa resurrectiōe: sicut seruo de dñi exaltatiōe. Io. xx. Gauisi sunt discipuli. De mirabili ascēsione: sicut catholico de interdicti amotiōe. Io. xiiij. Si diligeretis me gauderetis vtiq; qa vado ad patrē. Secūdo gaudet iust⁹ de aduersitatib⁹ mundi sicut mercator de mercimonijs lucrosis. Mat. v. Bti estis cum maledixerint vobis hoies &c. gaudete et exultate &c. Itē sicut debitor i debitis acquirendis sic xp̄s posuit aīam suam p nobis, dignū est vt nos p eo patiamur. Act. v. Ibāt apostoli gaudētes a consp̄ectu consilij &c. Item sicut miles probus in tornamentis: qa ibi probatur et acquiritur gloria: sic hō patiens in aduersis. Iaco. j. Omne gaudiū existimate &c. Tertio debet iustus gaudere de p̄speritatib⁹ pximi sicut vnū mēbrum de salute alterius: Rom. xij. Gaudete cum gaudētibus. Ideo Iob. xxxj. Si gauisus sum ad ruinā ei⁹ q̄ me oderat. Ergo gaudet iustus et bene de peccantium pœnitētia. ij. ad Cor. vij. Nunc gaudeo nō qa contristati estis: sed qa ꝓtristati estis ad pniam de ignorātiū sapīa. Prouer. xxij. Fili mi si sapiēs fuerit animus tuus: gaudebit tecum cor meū. De proficitium pseuerantia. ij. Io. j. Gauisus sum valde: qa inueni de filijs tuis &c. Quarto gaudet iust⁹ de statu p prio: sicut obsessus in firmitate cassri: in exultatione et deuotione aduersarij, puer. xiiij. Cor qđ mouit amaritudinē aīæ suæ: in gandio eius nō miscebit extraneus. Et sic oīe

De gaudio beatorum.

istud gen⁹ gaudij est sanctum. Quinto et vltimo sequitur gaudium paradisi: de quo Mat. xxv. Euge serue bone et fidelis intra in gaudium dñi tui. Hoc gaudium ostendunt gloriosum quatuor. Primo aspect⁹ grauissimę pulchritudinis. Si delectabile est oculis videre solem. siue creaturæ pulchritudinē quanto delectabilius erit videre pulchritudinem increatā. Ideo Pā. xx. Letificabis eum in gaudio cū vultu tuo. Secundo amplexus summę dulcedinis. Si amplexus sponsi delectat spōsam quāto plus amplexus dei: q̄ est splēdor lucis ętернæ delectat aīam. Ideo apocal'. xix. dr. Gaudeamus et exultemus et demus gloriam deo quaverunt nuptiæ agni &c. Felix aīa q̄ pōt dicere Cañ. ij. Leua eius sub capite meo &c. Tertio expulsio ois inquietudis. Si

Fœlicitas patriæ.

gaudet qui de vno stulto se liberat quātum gaudebit qui de oībus stultis et stultitijs liberabit. Esa. xxxv. Gaudium et lętitiā obtinebunt &c. Quarto obtentus æternus dictæ beatitudinis. Si quis gaudet de cōiuio q̄d tm̄ non durat nisi per dimidiā diē quātum gaudebit de conuiuio æterno. Io. xvj. Iterū videbo vos et gaudebit cor vestrū et gaudiū vestrū nemo tollet a vobis. Hoc est plenū gaudiū de quo Io. xvj. Petite et accipietis &c. Fœlix tristitia l labore

p̄sentis pœnitētię quę i illud gaudiū cōuertetur. ¶ Appetendū ergo est gaudiū vbi rōnalis videbit pulchritudinē: cōcupiscibilis amplexabit⁹ summā dulcedinē: irascibilis tenebit totā quietē totus homo ęternā beatitudinē.

¶ De sexta passione quę dr dolor siue tristitia. Ca. vj.

SEQVITVR DE PASSIO ⸗ Sne q̄ dicit dolor siue tristitia. De qua cū ęteris Aug. de ciui. dei in. xiiij. c. vinj. ducit illud Vergilij. Hic metuūt cupiūt gaudētq; dolētq;. Pro cui⁹ declaratiōe sciendū ꝙ sicut ad delectationē duo requntur. s. cōiunctio boni & perceptio huius cōiunctionis Ita etiā ad dolorē duo requirunt. s. cōiunctio alicuius mali qđ ea rōne ē malū: qa priuat aliquod bonū i & ꝓceptio huius cōiunctionis. Pertinet autē dolor ad appetitū. Nā ois motus appetitiuus seu inclinatio cōsequēs apprehensionē: pertinet ad appetitū intellectiuū vel sensitiuū. Inclinatio em̄ appetitus naturalis nō consequit apprehensionē ipsius appetentis sed alterius. Cū igitur dolor sicut & delectatio p̄supponat i eodē subiecto sensum vel apprehensionē aliquā: manifestū est ꝙ dolor ē in appetitu sensitiuo vel intellectiuo. Et ſm ꝙ est in appetitu sensitiuo proprissime dicit passio. Quod autē Aug. dicit dolorē esse corporis pro tanto dicit, qa causa doloris est i corpore puta cū patimur aliqd nociuū corpori sed mot⁹ doloris semp est in aia. Sicut autē gaudiū est species delectationis ita & tristitia est species doloris. Et sicut sola illa delectatio quę ex interiori apprehensione causatur gaudium nominatur quę aūt ex exteriori apprehensione causat delectatio nominat nō autē gaudiū. Ita solus ille dolor q̄ ex interiori apprehensione causatur noiatur tristitia qui autē ex exteriori dolor non tristitia nominatur. Et quiavis cognitiua interior imaginatio vel intellectus potest percipere p̄sens p̄teritū & futurū. Sensus ꝙo exterior, non percipit nisi p̄sens ideo, tristitia eē potest de p̄senti p̄terito & futuro. Sed dolor corporalis, qui sequit apprehensionē sensus exterioris non potest esse nisi de p̄senti Naturaliter autem maior est appetitus delectationis : q̄ fuga tristitiæ. Cuius ratio est: quia causa delectationis est bonum cōueniens causa autē doloris vel tristitię: est aliquod malum repugnans. Contingit aūt esse aliquod bonū cōueniēs absq; oīi dissonātia. Nō aūt pōt esse aliqđ malū totaliter repugnās absq; omni cōueniētia. Per accidens autem contingit qđ tristitiā aliquis magis fugiat q̄ delectationem appetat. Et hoc tripl'r. Primo ex parte apprehensionis qa vt dicit Augu. Amor magis sentitur cū eum prodit necessitas. Ex indigentia autem amati proceditristitia quæ est ex amissione alicuius boni amati vel incursu alicuius mali ꝓtarij. Delectatio aūt, nō habet indigentiā bo ni amati sed quieścit in eo iam adepto. Secūdo ex parte causę tristātis ex eo. s. qa est magis repugnans bono amato & per ꝓsequēs maius malū, q̄ sit bonū illud in quo delectamur. Magis em̄ amam⁹ ꝓsistētiā corporis: q̄ delectationē cibi. Tertio ex parte effect⁹ qa tristitia nō impedit tm̄ vnā delectationē sed oēs. Est aūt dolor interior (simpliciter loq̄ndo) potior q̄ exterior. Nā dolor iterior est ex hoc ꝙ aliqd repugnat appetitui ipsi. dolor aūt exterior ex hoc ꝙ repugnat appetitui quia repugnat corpori. Qđ aūt est per se est prius eo qđ est per aliud. Patet etiam hoc ex parte apprehensionis. Nā apphēsio imaginationis & rationis est altior q̄ apprehēsio sensus tactus & sic potior est dolor interior exteriori. Cuius signū est ꝙ etiā dolores exteriores quis volūtarie suscipit vt euitet interiorem. Quandoq; tamē dolor exterior est cū iteriori: & tunc dolor augetur. Quicquid em̄ sensu apprehenditur potest apprehēdi imaginatione & ratione sed nō cōuertitur. Ponunt autem Damascenus & Gregorius Nicenus quatuor

De fuga tristitiæ.

species tristitię. Cū em̄ tristitia sit de malo inquātum malū alterius ęstimat⁹ vt suū sic est tristitia misericordię. Inquātū apparēs malū sed vere bonū ęstimat, vt sui bonū diminutiuū sic est tristitia inuidię. Inquātū vero malū sic aggrauat: vt non appareat aliqđ refugiū sic est angustia. Inquātū aūt sic aggrauat vt etiā ipsa mēbra immobiliter sic est accidia. Est etiā & tristitia pœnitentię, quę est, de malo ꝓprio. Est aūt tristitia bona qñ ē ſm rōnē: mala ꝙo qñ est contra vel extra rationē. Tho. j. q. xxxv. Causat autē tristitiam bonū amissum & magis malum cōiunctum. i. tristitię

Causa tristitiæ

præsens

p̄sens ſm sensum vel imaginationem patienti. Itē concupiscentia seu cupiditas causat tristitiam: inquantum. s. de retardatione boni cupiti: vel totali subtractione tristatur. Itē appetitus vnitatis. Vnūquodq; em̄ appetitu nitatem sicut & bonitatē: qa bonū vniuscuiusq; cōsistit i quadā vnitate. Sicut ergo amor boni: causat dolorē modo dicto: ita & amor vnitatis. Itē potestas maior: inquātū. s. re manet appetitus in cōtrariū inclinās causat dolorem. Si em̄ nō resisteret appetitus sed ꝓsentiret: non causaret dolorem. Ex tristitia inordinata impedit homo ab addiscēdo. Item ex ea aggrauat animus aspirādo euasionē mali. Itē debilitat vel etiā priuat ab operando. Itē inter oēs passiones maxīe nocet corpori: & hoc nō solū p quātitatē excessiuā: sed etiā quantum ad speciē sui motus hęc Tho. j. q. xxxvij. In remediū nota: ꝙ tristitiā habet mitigare quælibet delectatio: sicut sibi contraria. Itē fletus mitigat tristitiā: & hoc tū qa ad exteriora diffundit: tū ꝓpter ipam operationē fletus: quę cū cōueniat tristato efficitur delectabilis. Itē dolor amici cōpatientis mitigat etiā tristitiā & hoc qa ei fit imaginatio in cōtristato: ꝙ alię cū ipso ferūt on⁹ tristitię. Tum quia ex hoc percipiunt contristati se amari qđ est delectabile. Itē contemplatio veritatis mitigat tristitiam: quia maximam delectationem causat. Item somnus & balneū: & hoc qa reformāt naturā corporalē indebitum statum motionis vitalis. Tho. j. ij. q. xxxviij.

delectatio mitigat tristitiam

§. I. DE MVLTIPLICI TRISTITIA.

Nota ꝙ ait Saluator discipulis. Mulier cū pit, tristitiā habet. Io. xvj. Et iterum ibidem. Tristitia vestra vertetur i gaudiū. Et mulier quidē naturalis. i. fœmina: tristitiam habet in partu humanali. Mulier carnalis. i. mala cōscientia tristitiam habet in partu criminali. Et mulier virtualis & intellectiua: tristitiā habet in partu spirituali. Vbi sciēdū ꝙ sunt septem genera tristitię. prima mulier vnā habet. sed est cunda tria & tertia tria in partubus suis.

Multiplex tristitia

¶ Est igitur tristitia passionis: & hæc moderanda.
¶ Est tristitia attediationis: & hęc resecanda.
¶ Est tristitia emulationis: & hęc abdicanda.
¶ Est tristitia conturbationis: & hęc segreganda.
¶ Est tristitia miserationis: & hęc procuranda.
¶ Est tristitia compunctionis: & hęc peramanda.
¶ Est tristitia deuotionis: & hęc amplexanda.

Quātum ad primum sciendū: ꝙ sicut naturale est homini gaudere & delectari in p̄sentia rei amatę: & in habitatione rei cōuenientis naturę vel sensualitati vel rōni. Ita econtrario: naturale est tristari & de priuatione rei amatę. & de quā eo qđ molestat naturā: sensualitatē aut rōnē. Et qa frequētē ꝑ accidit nos incidere in ea quæ sunt molesta & nociua naturę vel sensualitati vel rationi: sicut in infirmitatibus ſſa turalis. mē, ſitim, ſrigus, vituperationes, iniurias, pœnas & hmōi ideo frequēter tristitia nos tāgit: ſaltē ſm passionē. Et qa null⁹ est tā cōpositę fœlicitatis: qui nō aliquā ex pte cum sua fortuna rixetur (ſm Boe. de philo. cōso) ideo nullus est q̄ aliq̄n nō cōtristet. Verū qa ex naturalib⁹ (vt dicit pḥs) non sumus laudabiles nec; vituperabiles: nec meremur: nec demeremur: ideo sistēdo in ipso primo motu passiōis & nō vltra ꝓgrediēdo: nō est pctm̄. Hāc & christus: Iesus habuit. Vñ dixit discipulis. Mat. xxvj. Tristis ē aīa mea vſq; ad mortem. Hinc & Ambr. Suscepit dñs tristitiā meā cōfidēter: tristitiā nomino q̄ crucē ꝑdico. Dicit autē tristis ſm Etymol': quasi tritus ſtās: vt habetur in Catholicō: qa ipsa tristitia terit. i. affligit & cōsumit corpus: & ideo dicit Prouer. xxv. Sicut tinea vestimēto & vermis ligno: sic tristitia viri nocet cordi: & adeo ꝙ Antyoch⁹ rex incidit i lāguorē p̄ę tristitia & dixit suis. Pereo tristitia magna i terra aliena. i. Machab. vj. qđ & multis alijs contigit: & ideo moderāda est ista tristitia & refrenāda, orādo & cōformādo se in oībus volūtati diuinę: sine cuius beneplacito ad uersa pati nō possumus: sicut ipse Iesus cōtristatus: docuit nos exēplo suo, ꝓplixi⁹ orās & dicēs Lu. xxij. Nō mea volūtas sed tua fiat. Et vt dr̄ i. iij. sen. Tristitia fuit i eo ſm passionē nō ſm passionē. i. tali modo ꝙ ex illa tristitia in nullo obscurata est ratio: nec ab aliquo bono per eam vl'r impedimento se subtraxit. In nobis aūt est ſm passionē. i. taliter ꝙ aliquātulū obtenebrat itellectū & debilitat affectū.

De fuga tristitiæ.

Mulier ergo cū pariꝫ ad litterā tristitiā habet ex afflictione. Vade primę mulieri i persona oīm dictū fuit (excepta virgine Maria: quæ sine dolore peperit. In dolore paries filios. Gen. iij. Dolor cōprehēdit tristitiā: sic & q̄libet anima in operādo multa afflictiua: sed tristitia vertet in gaudiū. i. Pe. j. Hęc est em̄ gratia si propter deum quis sustinet tristitias gratia aūt ducit ad gloriā. Sed a est tristitia attediationis: cū quis. s. contristatur in operibus vel de operibus bonis: ad quæ tenet rōne laboris existētis in eis: vt in orādo: dicēdo officiū: ieiunādo: cōsitēdo & hmōi. Vnde Damas. diffiniēs accidiā: quæ ꝓportat tædiū operādi dicit ꝙ accidia ē tristitia aggrauās animū: vt nil ei libeat facere. Ista tristitia deuicti filij Israel: cū ambulabāt per desertū vt venirēt ad terrā promissiōis ceperunt habere tędiū laboris & habere i nausea suauē cibū mannæ: sed mortui sunt plurimi. Sic ꝑsi tristitia accidię fastidiūt bona spūalia: quę & si in principio videātur laboriosa: tñ sunt vere suauia. Et sicut illi cōtēpto suauissimo illo cibo, q̄sierunt vilissimos cibos, ita accidit accidiosis. Nā cū nō diu quis in tristitia manere possit quin eā expellat: nesciēs se cōuertere ad bona spūalia: quę & si in principio videantur laboriosa, tñ suauia multū sentiunt: tradit se ad mūdana & carnalia vilissima: vt eorū delectatione abiciat tristitiā. Propterea dicit sapiens Eccl'i. xxx. Tristitiā longe repelle a te multos em̄ occidit tristitia saltem spūaliter. Sic dñs Iesus surgens ab oratione: cū inuenisset discipulos dormientes pę tristitia vt dicitur Mat. xxvj. excitauit ad orationē. Et qa nō se iuuerunt ad laborandum in oratione: inciderūt ꝙcito in mortē ifidelitatis circa diuinitatē christi. Sed & cū christus dixit cuidā adolescēti: quærēti viā salutis & perfectionis. Si vis perfectus esse vade & vende oia quę habes. & da pauperibus & sequere me. Cū ille hoc audisset abiit tristis. Matth. xix. quia dives erat: ideo videbatur sibi nimis difficile relinquere substātiā. Mulier ergo. i. sensualitas: cum parit faciēdo opera peccatoꝝ ad se delectandū vt vitet tristitia: tristiam habet incurrēdo labores & dolores in eis & remorsum cōscięt'ię sustinet: qui generat nō puā tristitiā. Vnde dicit pḥs: ꝙ oīs malus impletur pœnitudine. s. post malū cōmissum. Et de huj⁹ partu criminali dicit Iaco. in canon. 'Cōcupiscētia cum cōceperit. s. malum desideriū parit pctm̄. Pctm̄ cum consummatum fuerit: generat mortē. s. ęternā. Tertia est tristitia ęmulationis: cum s. quis tristat de bono alterius: qđ aliq̄n pertinet ad inuidiā: aliq̄n ad neemesim: ſm pḥm. Cum qs tristatur de bono proximi rēporali vl spūali: iquātū bonū ipm proximi apprehēdit: vt diminutiuū sui honoris & glorię: ſm iudiciū suū licet falsum sit: sic talis tristitia est inuidia. Vñ Damasce. dicit ꝙ iuidia est tristitia de bono alieno. Et qa cōtra charitatē, pximi est, ꝓpter qđ dicit apl's. j. ad Cor. xiij. ꝙ charitas non ęmulatur. i. nō inuidet: sicut nec frigefacit ignis: ideo Apl's admonet ipsam abdicādo dicens Roma. xiij. Nō in cōtētiōe & ęmulatiōe. s. inuidiæ: tristitiæ cōuer semini. Omnis em̄ plaga. i. inuidia. Eccl'i. xxv. tristitia cordis est. vulnerat em̄ aiam & corpus. Vñ Sene. Vtinā oculi inuidorum in oībus ciuitatibus inuenirētur: vt de omni fœlicitate torquerētur. Est & alia tristitia qua qs tristat de bono alterius rēporali inquātū sibi videt eo indignus: sicut cūq; is tristatur aliquē malū honorari: dignitate sublimari: diuitias habere & hmōi. Sed cū diuina, puidētia ista dispōnatur: quę cīcta certissime dispensat: nō debet aliqs de hmōi cōtristari. Aliq̄n em̄ talia deus cōcedit malis: vt cōsiderata dei benignitate erga se: reuertantur a vijs suis pessimis: vel si nō se emēdāt ad remunerandū bona q̄ hic faciūt. Et ita sunt hmōi parui & trāsitoria q̄nō debēt bonī curare & cōtristari his carere. Vñ Pā. xxxvj. Noli æmulari in malignātibus. s. si videris eos, ꝓsperitatē habere & hoc ideo: qm̄ vt subditur, Tāq; fœnū velociter arescēt &c. Mulier ergo. i. aīa viuēs ſm sensualitatē: cum parit opera ęmulationis: tristitiā habet. i. affectionē de ipsa sua inuidia. Et cum peperit nō vtiq; tristitia sua conuertit in gaudiū. & hoc ideo qa nō peperit masculū. i. opus virtuosum sed fœminā. i. opus vitiosū fecit: & sic tristitiā sup tristitiā habet. Eccl'i. xxxvij. Nōne tristitia inest vsq; ad mortē. Ferni vbi est sūma tristitia. Quarta tristitia est: turbatiōis s. cum quis ex aduersitate vel iniuria recepta tristatur multum circa ipsam: ita ꝙ exinde turbat⁹ non ꝙ tristitia sit ira sed ex ipsa causat: nisi qs cito abiciat eā. Et de hoc pōt intelligi illud Eccl'. xiij. Fœlix qui non habuit animi sui tristitiā. s. turbationis. Et ꝓpterea dicit Hiero. Iram vince

Jacob. 7.

de tristitia emulationis

de tristitia turbatiōis

Universidad de Deusto
Biblioteca

patiētia:nec mēs tua vagef.(assvacet) varijs ptūrbationi
bus.q si pectori tuo insederint,dūabūtur tui: &te deducēt
ad delictū maximū,de cōse.di.v.nūc. signāter aūt dicit.
Irā vince patiētia:qa primū qđ occurrit mēti:qñ aduersa
&iniurias sustinet,est tristitia & desectio quædam animi,
qa videt sibi idigna pati:& tali tristitię opponit patiētia
& eā expellit:vt suū cōtrariū.Et qa ex illa tristitia post eā
causaf ira ideo per patiētiā vincitur ira: qa remota causa
remouēt effectus.Hāc aūt tristitiā prurbationis:&si habe
ri nō debeat i aio:qa vitiosa iā ondi debet i actu extrīseco
ad correctionē alioꝝ.Dicit em Ecc's.vij.Per tristitiā vul-
tus:corrigitur animus delinquētis.Cū em reprehendendo:
quis exhibet facie tristē & turbulētā:is qui corrigit cōpre
hēdit illi qui reprehēdit:multū displicere talē defectū: &
sic magis datur sibi occasio emendādi.Et prouer.xxv.dici
tur.Ventus Aquilo dissipat pluuias:& facies tristis lingua
detrahētē.Sic legimus de btō Augu.ꝙ si in mēsa aliquis
corpisset detrahere:oñebat se tristē & turbatū:adeo ꝙ di
cebat obloquētibus!Si quis amat dictis:absentū rodere
de tristi vitā.Hāc mēlam indignā nouerit esse sibi. Quinta tristi
tia est miserationis:cum.s.quis vidēs miserias proximoꝝ
corporales vel spirituales cōtristatur.Vñ Augu.dicit i li
bro de ciuit.dei ꝙ misericordia est alienę miserię nostrā i
corde cōpassio.Hanc habebat apls cū dicebat ad Rom.ix.
Tristitia mihi est magna:&cruciuus dolor cordi meo.Hāc
&Saluator habuit qñ vidēs ciuitatē.s. Hierosolymam fle
ns super illā vt habef Luc.xix. Cōpatiebatur em pditio-
ni illoꝝ:& ppter magnas tribulationes quas debebāt su
stinere tempore obsidionis futurę sub Tito & vespasiano
quā expressit ipse.Hāc etiā offrēdit qñ de morte Lazari la
chrymatus est.Ioā.xj.ex cōpassione sororū eius:vel potiꝰ
ex cōpassione adtanimā Lazari quę reuocabatur ad mise
rias huius vitæ.vt dr.xiij.q.ij.qui diuina.Et quarto qs hā
bet maiorē charitatē:rārō magis habet hāc tristitiā: nam
Exēplū misericordia esse:tus est charitatis. Vñ & de beato Dūi
co legif,ꝙ miseratio quę cū eo ab infātia creuerat: nulliꝰ
aspectę afflictionis sinebat eū nō esse participē,ppter qđ
his voluit in seruū venūdari:ad redimēdū sibū cuiusdam
viduę ab infidelibus captū cūmater illius subsidiū ab eo
postularet &altera vice,ad subuenēdū necessitati quorū
dā nobiliū.Cōpari aūt debet quilibet precipue crucifixo
Nā sm apsm.ij.Tim.ij.Si cōpatimur & conregnabimus.
Quis em tā duri cordis est qui si videat dūm sui optimū:
patrē amātissimū:benefactorē largissimū:asperrima tole
rare & ꝑ sui vtilitate nō cōpatiatur:nō cōtristef & multū
Tristi- quāto magis &c. Sexta tristitia est cōpunctionis:cū.s. qs
tia com tristat & doleat de peccatis cōmissis.de qua dicit apls.ij.ad
pūctio- Cor.vij. Tristitia quę sm deū est:salutē operat. Et loquit
nis. vt ex precedētibus: patet de tristitia pœnitētię &cōpūctio
nis.Et qa nil vtilius ad salutē & purgationē pctōꝝ ex par
te nrā tristitia & dolore pœnitētiæ vera ideo amāda est &
,peūrāda.Vñ dr Eccl's.vij.Cor sapiētū, vbi tristitia est.Pe
tius apls:qa fleuit amare.i.cū magna tristitia pctm suum
Mat. inde pcepit remissionē.Maria Magdalena:qa contristata
xxvj. est valde de peccatis suis:vt lachrymis suis lauaret pedes
Saluatoris meruit audire:remittuntur tibi pcta tua.Luce.
vij.Et quāto quis plus tristatur de peccatis:tcum spe tū re
missionis ex diuina mia plus recipit emundationis.Et
tristitia quidē sm rōnē quę non ē aliud nisi qđā displicē-
tia voluntatis:& detestatio de pctō inquātū sunt offensa
dei nimia esse nō pōt.Et rō est sm btm Tho.qa amor dei
vñ illa,pcedit:nō pōt esse nimius.Sed tristitia q̄ est in pte
sensitiua:& ea assignatsensibiliter:illa pōt excedere: sicut
&alia afflictiua corporis vt ieiunium,vigilia, disciplina
& hmōi.& ideo oportet illā moderari.Cauēda est aūt tri-
stitia hypocritarū qua exterminant facies suas ,ppter mū
di gloriāvt laudentur ,ppter qđ Saluator ait.Nolite fieri
Tristi- sicut hypocritę tristes.Septima tristitia est deuotionis: dū
tia de- s,qs cōtristat ex dilatione patriæ supnę:consideras fcelici
uotiōis tatē & securitatē illius:& pericula & pcta vitæ præsentis.
De hac Pā.xlj.Quare tristis es aia mea & quare cōturbas
me.Sed assignatur rō supra ibi. Fuerunt mihi lachrymæ
meæ panes die ac nocte. Ecce tristitia.Et subdit causam.
Dū dr mihi quotidie vbi est deus tuus.s.ex dilatione glo
riæ.Hæc proceduntex magna charitate,& ipsam nutriūt
& aiam sanant:sed non reperiuntur nisi ex magna conse
questratione a tumultu hoim & cogitationum.Et in hui?
figuram legitur: ꝙ Anan inuenit aquas calidas.i.balnea
res i solitudine.Gen.xxxvj.c.Aquę calidę sunt lachrymæ
deuotionis quę solitarius inuenit.

¶De septima passione q̄ dicitur Spes. Ca.vij.

PASSIONVM AVTEM IRA Condi
scibilis prima ē spes. Circa obiectū aut̄ spei q̄ tiones
tuor cōsiderant cōditiones.Primo quidē ꝙ sit obiectū
bonum.Nō em ,ppriē loquēdo est spes nisi de spei.
bono:& per hoc differt spes a timore qui est de malo.Se-
cūdo vt sit futurū.Nō em est spes de ptesenti iā habito &
p hoc differt spes a gaudio qđ est de p̄senti. Tertio regri-
tur ꝙ sit aliqđ arduū cū difficultate: adipiscibili.No enī
dicitur quis sperare aliquod minimū qđ est statim in sua
potestate vt habeat: & p hoc differt spes a cupiscētia seu
desiderio q̄ est de bono futuro absolute.Vñ ptinet adpcu
piscibilē spes ad irascibilē. Quarto ꝙ illd arduū sit possi
bile adipisci.Nō em aliqs desiderat id: qđ oino adipisci
non pōt & p hoc differt spes a desperatione.Presupponit
aūt desiderium sicut &oēs passiones nascibilis presuppo
nūt passiones cōcupiscibilis.Cū aūt motus spei importet
quādam extēctionem appetitꝰ in id qđ ei repsentat vis
cognoscitiua vt bonū arduū & adipiscibile ideo spes per
tinet ad appetitū.In hoc em videtur differre vis.i. poten
tia appetitiua a potētia cognoscitiua qa appetitiua pers
citur per extensionē ad res desideratas:sed cognoscitiua,
per receptionē rerū cognitarū in cognoscēte.s. per suas si
militudines.Est aūt causa spei experiētia.Et hoc duplici Experi
ter.Primo qa per experiētiā homo acquirit facultatemde entia ē
facili aliquid faciendi ex quo sequit spes. Sedo qa per ex causa spei
periētiā sit hoj estimatio,ꝙ aliquid sit sibi possibile qđ i duplex.
possibile añ experiētiā reputabat sed p hūc sed'm modū:
est etiam causa defectus spei.Itē iuuentus causa spei est:&
hoc ,pter tria qę accipiunt sm cōditiones boni:qđ est
obiectū spei.s.arduū,futurū,& adipiscibile. Iuuenes ha-
bēt multū de futuro &parū de p̄senti:&ideo qa memoria
est preteriti spes futuri parū habēt de memoria & multū
viuūt in spe.Iuuenes etiā ,pter caliditatē habēt multos
spūs & ita in eis cor ampliatur. Ex amplitudine aut̄ cor
dis est,ꝙ aliquis tēdat in arduū & iō iuuenes sunt animo
si &bonę spei.Iuuenes etiā qa nō sunt passi repulsam nec
multa impedimēta in suis conatib⁹ experti de facili repu
tāt aliqđ possibile adipisci.Et sic ,pter inexperiētiā &cō
traria quę non sunt passi in suis operibus sunt bonę spei.

Ebrietas causat spem ,pter caliditatē cordis ex vino& Ebrie
cōsideratione periculoꝝ: fatuitas vero,pter incōsidera- tas cau
tionē.Effectꝰ spei,ē amor.Sciēdū tū ꝙ spes & est causa & sat spē.
est effectꝰ amoris sm diuersos respectꝰ.Inquātum em spes
respicit bonū sperabile spes ex amore causaf.Non enī est
spes nisi de bono desiderato & amato.Inquantū vo spes
respicit id p qđ sit nobis possibile aliqđ sic amor causaf
ex spe & no ecouerso.Et hinc ē qñ p aliquē speram⁹ nobis ,p
uenire bona posse mouemur in ipm sicut i bonū nrm & Amor
incipim⁹ amare eū.Itē spes adiuuat operationē. Et hoc du- causa
pliciter.s.& rone obiecti,qđ ē arduū possibile arduū aūt spei.
excitat attentionē & rōnem effectus.qa.s. causat delectatio
nē delectatio aūt adiuuat operationē.Tho.i.ij.q.xl.

§. I. TRIPLEX AVTEM EST Despe
natura
li.

spes:videlicet naturalis vtualis & criminalis. Spes natu
ralis,ē q̄dam passio.Vñ & ptus dicit ꝙ iuuenes sunt ma
gnę spei.Hęc est cōis nobis & brutis.Per experiētiā em vi
demꝰ :ꝙ canis mouef ad insequēdū leporem :& accipiter
auem & hmōi qđ nō faceret nisi qa sperat assequi.Est aūt
hęc passio i vi irascibili q̄ est etiā in brutis: sm Tho.i.iij.
sen.dis.xxvij.Cū em ois passio sit i concupiscibili vel ira
scibili:ois illa passio de cuius intellectu est appetitus i bo
nū vel cōueniēs simplr est i cōcupiscibili sicut amor de-
lectatio,& hmōi & opposita horū. Ois aūt illa passio de
cui⁹ intellectu est motus i bonū,cui circūstantia difficulta
tis est i irascibili.Et hmōi sunt oia illa q̄ iportāt bonum
vel malū cū denoiatione alicuius quātitatis sicut ira quę
exurgit ex magna lesione quā qs pōt vindicare sed nō i ,pm
ptu.Timor nō ē,de q̄libet malo sed de magno cui ñ p̄re
sisti vel difficulter.Spes iportat motum appetitus ad ali
quod bonū cōmensuratū appetēti. Non em est de bono
& tāto ad qđ nullo modo pōt peruenire nec tamē de tam
paruo qđ
paruo,qđ pro nullo habeaf:sed de eo qđ est difficile ha-
beri:& tm pōt haberi ,ppter qđ dr arduum.Et sic arduum
addit quandā specialē rationē bonitatis.s.præciositatem
Spes & quādā ex hoc ipso ꝙ nō de facili potest haberi:sicut dr eē
nō dif rę charū.Differt aut̄ in hoc ab audacia: qa audacia im-
fert ab portat extēctionē appetitꝰ: i aliqđ arduum malū vt repel
auda- lat.Spes aut̄ extēctionem appetitꝰ in arduum bonum:vt
cia. acquiraf.Sed quia de spe(vt est passio)dictū ē.ē. ideo nō
hic aliud de ea.Naturalia tantū nō sunt,nec vitia,nec vir
tutes.Spes virtualis est virtus theologica,de qua Pā.lxx.
Tu es dūs spes mea:& est ibi prædicatio per causam.i.tu
es causa spei meę.Vbi etiā sciēdū sed'm Tho.in.iij.sen.di.
Spes su n.ꝙ spes vltra acceptionē prædictā.s.ꝙ passione sed'm ꝙ
mitur sumif i bonū:accipit quadrupliciter.Vno modo ,put no
quadru minat habitū inclinantē ad actum volūtatis:similē actui
pliciter spei q̄ ē passio partis sensitiue,vt ibi.i.Cor.xiij.Nūc ma-
nēt fides:spes:charitas. Sedo modo ,put nominat actum
,pcedētē a tali habitu: & sic est actꝰ virtutis.vt ibi Pā.lix.
Moab olla spei meę. Moab significat malos q̄ sunt olla
facientes sua psecutione feruescere & coquere.i. perficere
spem nostrā. Tertio modo ,put noīat rē speratā : & sic est
obiectū virtutis:vt ad Titū.ij.Expectātes beatā spem.i. vi
sionē beatā sperandam. Quarto modo prout nominat cer-
titudinē quę sequitur spem. vt ibi ad Roma.v. Probatio
vero spem.i.spei certitudinē:& sic nominat statū pfectio
nis in virtute:quantū ad certitudinis intentionē. Est etiā
sciendū:ꝙ spes quæ est virtus non opponit timori quæ ē
donum:quis illa de bono futuro:ista de malo futuro. Et
ratio est qa spes se extēdit in deū ex cōsideratione diuinæ
largitatis. Timor vero dicit resilitionē ex consideratione
proprię prauitatis:& ita nō est sm idē resilitio timoris &
De spe extensio spei,vnde nō sunt cōtraria:cum cōtraria sint sm
ciali. idem.Spes criminalis solo noīe & improprie dr spes pro
pter aliquā apparentē similitudinē quā habet cū ipsa de
qua dr in Pā.lxj.Nolite sperare in iniqtate.Et in euange-
lio Luc.vj.Mutuum date nihil inde sperantes.Nam talis
spes quę improprie & large dr spes in mutuo inducit vsu
rā extra de vsur.consuluit.Qđ intelligit quādo talis spes
est causa principalis mutui.De ista tm materia plene in.iij.
par.ti.i.ca.vij.Et dr spes sed'm Etymol'. quasi pes ,pgredi
endi ad arduā:vt dr in Catholicon.Sed'm istā largā acce
ptionē spei.s.in malum.Nota sed'm Guil.in summa vtu-
triplex tū:ꝙ ipsa est triplex.Prima est cōfidētia de seipo.Sedā est
ē vana cōfidētia de alio'. Tertia est confidentia de aliquo vano.
cōfidē- De prima dr Prouerb.xxviij.Qui confidit in corde suo stul
tia, tus est.Vere aut̄ stultus est cōfidēs de se : quæ ,prius lo-
quēdo presumptio est.Nā homo nō est sufficies ex se:nec
ad subsistēdū:nec ad defendendū se: nec ad merēdum : eo
ꝙ homo nec aliqua alia creatura sit sufficiēs ad subsisten
dū ex se:vt ostēdit Greg.dicēs. Esse omniū quæ de nihilo
facta sunt in nihilū retēderet:nisi ea omniū auctor manu
regiminis retineret. Sedo non est sufficiens defendere se
ab hostib⁹ suis:immo a dęmonib⁹ cito perimeretur:nisi a
deo protegeref.Threñ.iij. Misericordiæ dūi ꝙ nō sumus
cōsumpti. Tertio est insufficiēs ad merendū: qa nec ex se
sufficit bonā vitā inchoare.ij.Cor.iij.Non ꝙ sufficientes
simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis.Cogitatio
autē primū opus videtur esse. Potest homo se perimere :
sed non se resuscitare. Osee.xiij. Perditio tua ex te Israel:
tantūmō i me auxilium tuum. Itē est insufficiēs in bono
inchoato perseuerare.Grego.Cito bonū amittit nisi a lar
gięte custodiaf.Est etiā insufficiens,in bono ,pficere.Pā.
lxxxiij.Beatꝰ vir cui⁹ est auxilium abs te ascensiones &c.
Cōfidē- Confidentia seu spes in hoīe : est fallax & cōtundens ho-
tia seu minē.Esa.xx.Cōfundent ab Ethiopia spe sua:& ab Egy-
spes est pto gloria sua.Et confidunt hoies in altero: Aliquādo ra
fallax. tione potestatis.Sed dr his Esa.xxxvj. Vel qui descendunt
in Egyptū ad auxiliū in equis sperantes:sequit ibidē. Et
nō sunt cōfisi in sanctū Israel &c. Aliquādo ratione cōsan
guinitatis:sed'm ꝙ dr Hiere.xvij. Maledictꝰ vir q̄ cōfidit
in homine: & ponit carnē.i.parētelā brachiū suū.i.robur
suū. Aliquādo ratione malitię & iniqtatis.Pā.lxj.Nolite
sperare in iniqtate pera stutias hoīm putantes obtinere q̄
volūt.Cōfidētia in re vana:est cōfidere vel in vita tēpo-
rali quę breuis & momentanea est.Sap.v. Spes impij,q̄si
lanugo:quæ a vento tollit vel cōfidentia in diuitis.i.ad
Timo.vj.Diuitib⁹ huiꝰ sęculi precipe nō sublime sapere
nec sperare in incerto diuitiarū:sed in deo vsuo:vel cōfi
dere in fama & opinione hoim.Iob.viij. Spes hypocritæ
peribit.Quid em hypocrita in cōctis suis operibus sperat Spes hy
nisi honoris reuerētiam:gloriā laudis a meliorib⁹ metui, pocritę
sanctus ab hoibus vocari.Sed peribit ista spes:qa eternī-
tatem nō quērens:fugit quod tenet:qa eius intrēio in illa
gloria nō figitur:quæ sine fine possidetur.Iob.viij.Sicut
telę aranearū fiducia eius.s. hypocritæ. Omnis ergo ista
mala improprie dicta:spes abhorrenda est.

¶De octaua passione:quæ dicitur desperatio. Cap.viij.

DESPERATIO EST PAS-
sio ꝓria spei.Sicut em spes importat quendam
accessum.Tendit em sperans in obiectū.i. rem
speratā q̄ est bonū arduū : qđ habet rōnē attra
ctiui ,put est cū possibilitate adipiscēdi: sic desperatio im
portat quēdā recessum. Nā desperans discedit a bono ar-
duo:nō qa non desiderat: sed qa cōsiderat illud cū impos
sibilitate obtinendi:& ideo habet rationem retractiui.

§. I. DE DESPERATIONE Despe
ratio

quāuis ipa soner in vitiū:tū aliqñ sine pctō est:cū.s.est so
lū sed'm motū passiōis primū:vt cū qs vidēs se in periculis per ca
maximis:maris vel inuasionis sibi factę:vel infirmitatis pisi ma
grauissimę desperat euadere mortē: nihil tū incōueniens lā ptem
agit ,pter hoc passionib⁹ em puris nec meremur nec de-
meremur. Aliqñ est meritoria rōne adiūctę hūilitatis:pu
ta cū quis vocatꝰ vel missus ad aliqđ officiū vel exercitiū
magnę importātię desperās de aputudine sua & idoneita
te ad illud humiliter recusat & refugit:nō tū aio obstina-
to.Sic Moyses desperās se eē aptū ad loquēdū Pharaoni Exo.iiij
& educendum pplm de Egypto: propter impeditiorē lin
guā recusauit ire:nisi cum socio.s. Aarō eloquēti.Et Saul
audito ꝙ deberet rex fieri sup Israel se abscōdit in domo 1.Reg.x
reputās se oino indignum.Et Greg fugit desperās se apte
paparū recturū. Aliqñ est vitiosa & cōdēnatoria: vt cum
qs desperat de remissione pctī:ſ salute vel receptione au
xilij a deo in suis indigētijs. Huiꝰ aūt desperationis septē septem
possunt,eē causę sed'm Mauritiū de distinctionib⁹. Et pri- pūt esse
ma est ex cōfusione quā habet qs de pctīs sui publicatiōe. causæ
Confundit qs ex hoc aliqñ vt intret,desperationē & essīe despera
nis peccet:ex quo videt se famā amisisse.Et,ppter hoc prę tionis.
cipit a christo:vt cū pctīs alicui⁹ occultis,occulte cor-
rigaf: nō pala ne amisso pudore ex ipius manifestatione
qui eū retinebat:frequenter sine freno recidiuet. Hiere.ij.
Desperaui nequaq̄ faciam,dicebat ppls ludeoꝝ.s.vltra
qđ dūs iubet. Et q̄si assignās causam huiꝰ desperationis,
subdit.Quo cōfundit fur qñ deprehendit sic confusa est
domus Israel.Cōfusio furis deprehensi in furto designat
cōfusionē animi ex publicatione sui pctī.Sed vt dr Eccl'.
xx.Est q prę cōfusione perdit aiam.Et ideo nō deber pro-
pter hoc qs desperare:sed cōsiderare cōfusionē immēsam:
quā habebit in finali iudicio:qñ publicabunt oia scelera
sua corā toto mūdo.Hiere.xx.Cōfundent vehemēter iste
.s.quia nō intellexerūt opprobriū sempiternū qđ nūq̄ de
lebit.Et ex hac cōsideratiōe cessare a malis:& sperare dei
adiutoriū & fame recuperationē: quę vtiq̄ recuperantur
per pniam & bonā vitā.vt patet ex Magdalena & Paulo.

Secda causa desperationis est ex peccatoꝝ cōmissa mul-
tiplicitate.De quibus potest intelligi,illud Ephe.iiij.De-
sperātes semetipos tradiderunt impudicitię in operationē
immunditię ois,Sed sicut incedēs p viam lutosam, & fre
quētissime cadēs in cœnū:nō tū ibi se firmat sed resurgit.
Ita quātūcūq̄ qs deliquerit:semp debet resurgere p pœni
tētiam & nūq̄ desperare. Ad qđ animat pctōres ipe sons
pietatis Iesus dicens Petro. Non dico tibi vsq̄ septies.s.si
peccauerit frater dimitte cū pœnitet:sed vsq̄ septuagiesse
pties.Mat.xviij. etiā si cōmisisset oia pcta q̄ cōmissa sunt
ab initio mūdi vsq̄ ad nūc q̄ numerāt a Lu.iij.c.& descri
būtur.lxxvij.eē ab Adā vsq̄ ad Christū.Ad qđ etiā facit
qđ ait Chrysin li.de reparatiōe lapsi dicēs.Talis est erga De⁹ nū
hoies dei pietas vt nunq̄ respuat hois pniam si ei pure & q̄respu
simplr offeraf etiā siad summū qs puenerit vitioꝝ & ide it pœni
tū reuerti velit ad vtutis viā suscipit:& libēter amplectit: tētā ho
& oia facit quatin⁹ ad priorē reuocet itatū.de pœ.di.iij.ta minis.
lis,Exēplū patet in parabola de ,pdigo filio q abierat i re
gionē lōginquā & cōsumpserat oēm substātiā &c. Vbi no

Universidad de Deusto
Biblioteca

taꝝ multiplicitas vitioꝝ tuꝝ reuersus,cū magno gaudio recepꝭ fuit a pre. Luce.xv. Tertia causa prouenit ex flagitij enormitate. Mich.j. Desperata ex plaga eius sicut est peccatū cōtra naturā, ꝑditio, homicidiū &hmōi. Sic iudas Scarioth attendens enormitatē sceleris cōmissi desperans se vnq; posse satisfacere laqueo se suspēdit Ma.xxvij. Matius autem fuit ꝓtm ipsa desperatio & occisio sui: q; ꝑditio, abstulit eum sibi ne ꝑ tempus pniæ qđ solū est ivita pstituisse enim sibi fuisset idultū, sicut Petro si pniam egisset. Nā j.q.vij. siqs. §. itē epm dr. Bonꝰ est i oibus deus & aperta sunt viscera eiꝰ. s. misericordię oi hoi pœnitēti. Vñ Leo papa in ser. Sceleratior oib; o luda & infœlicior extitisti: quē nō pnia reuocauit ad dñm sed desperatio traxit ad laqueū. Expectasses consummationē criminis tui & donec sanguis christi ꝑ pctōrib; funderet iformis lœti suspēdiū distulisses de pœ. di. in. sceleratior. Quarta causa desperationis est ex tpis diuturnitate pura cū qs ꝑmanet in pctō per multa tpa vel vsq; ad mortē. Prouerb. xxiij. Si desperaueris lapsus i die angustiæ imminuetur fortitudo tua. Dies angustiæ, est dies mortis. Necꝙ em lapsus i pctā vsq; in finē debet desperare quis em periculosū sit permanere diu in pctis qa vsus vertit i naturā & naturalia nisi ꝑ diuinā potentiā nō mutent tū manet vsq; ad extremū vitę liberū arbitriū adaptandū & prꝑparandū se ad gratiā :quā deus infundit semp faciēti hoi qđ in se est ſm Tho. i. iij. Que gra subito tollit oēm habitū vitij inquātū cōtrariū virtutib; insusis Vñ Leo pa. Nemo desperādus est dū in hoc corpe cōstitut; est qa nonunq; qđ diffidētia ętatis diferſ cōsilio maturiori perficiſ de pœ. dis. vn. c. j. idē. Miseri cordię dei nec mēsuras possim; imponere nec tpa diffinire apud quē nullas patiſ moras venit cōuersio de pœ. dis. j. multiplex misericordia. Exēplū de latrone in cruce: de q̄ Iuli; pa. Latro vni; momēti pnia meruit esse in paradiso i hora vltimę cōfessionis. xxvj. q. vj. si ꝑ byter pœnitētiā. Exēplū de manasse impijssimo rege Iuda q diu perseuerauit in multis malis regnauit em p. lv. annos & in senectute ꝓpter pctā sua capt; ab inimicis & incarcerat; pœnitēs meruit indulgētiā & restitutionē regni sui. iij. Reg. xxi. & ij. Paral. xxxiij. Quinta causa est ex pusillanimitate: dum s. videt pctōri nimis difficile & q̄si impossibile posse facere pœnitētias sibi iniūgendas cū ꝓ vnoquoq; mortali ſm regulas antiquas eccl'ię deberet imponi septēnis pnia vt habeſ. xxij. q. j. ꝑdicandū sed hodie cū sint arbitrariæ pniæ vt habeſ extra de pœ. & remiſ. oīs vtriusq; nō iiūgit pnia alicui quā nō possit facil iter pagere dūmō pcta velit dimittere & restituere & satisfacere proximis de his q̄ teneſ: & si hoc durū, tū necessariū. Et rōnabili; & vtili; est hoi ꝑponere saluteꝫ suā substātię tpali & familię q̄ i breui habet dimittere & nil lecū ꝑt ferre q̄ ꝓpter amorē filioꝝ & diuitias alienа retinēdo i ifernū demergi cū familia sua. Ali; aūt ex pusillanimitate desperat se posse vitare pcā expertus frequēter recidiuū. Sed cū gra potior sit q̄ natura gra quę daꝫ in pnia credere debet q̄ faciet eū fortiorē cunctis hostib; . Nā ſm bea. Tho. minim; gradus gręe est sufficiēs ad resistēdū oi tētationi: vt. s. nō assentiat & etiā suffragia ecclesię eū iuuāt. Debilis q̄q̄ ē hostis q nō vincit nisi volēte. Vñ diecbat Iob dño. Pone me iuxta te. s. per gratiam & cuiusuis manus pugnet cōtra me. q. d. nullus prꝙualebit. Io. xvij.

Sexta causa desperationis ꝓcedit ex falsa imaginatione: dum. s. qs videt se multū tepidū in dei seruitio & oia defectuose & pauca bona agere: vel multū vexari a tentatiōibus fidei vel luxurię & hmōi dubitat & q̄si estimaret se a deo reprobatū & odio habitū ꝓpter qđ desperat se posse saluari. In q̄rū psona dicebat Pſ. xxx. Ego dixi in excessu mētis meę. i. rationis ꝓiectus sum a facie oculoꝝ tuoꝝ vt s. non videas me adapprobationē & salutē. Sed vt dr̄. ij. Reg. ij. Periculosa est desperatio . Hāc per modū tentationis ingressi sunt sancti virtus ꝓ tēpus vt legimus de sancto Bernō. & de q̄busdā alijs. Sed falsa est ista imaginatio: qa vt dicit saluator Lu. xvij. nō est volūtas patris: vt pereat vnus ex his pusillis . Propterea tori mundo oīb; ꝓponit documēta salutis & sacramēta gratię. Et dicit bea. Tho. s. sen. q̄ si reuelaret alicui q̄ esset reprobatus & deberet dānari nō debet credere sed esse illusionē diaboli sub specie angeli lucis. Vel si sciret esse a deo talē reuelationē debet credere hoc dictum: fore sub ꝓditione videlicet si suā ꝑuersationē non mutet quā habet malā. Sed talis dicat cū esse-

Desperare nemo debet i hac vita quia misericordia dei est infinita.

Remedia desperationis.

cau illud Iob. xiij. Etiā si occideritme. i. occidendō & damnandū reuelauerit sperabo in eum. Qm̄ sperauit in me liberabo eū ait ipse per Pō. xc. ꝓtegō eū . Et infra cum ipso sum in tribulatione: eripiā eū & glorificabo eū. Septimo causa desperatiōis est: multiplicatio tēporalis afflictionis a qua cū quis nō credit posse erui nec posse sufferre se desperat procurās sibi mortē vt illa aduersa euadat. Hiere. xv. Quare factus est dolor meus perpetuus: & plaga mea desperabilis. Multum em̄ talis decipiſ qa dū credit euadere miserias illas quas patiſ incurrit multo maiores & ipsam. s. mortē quę est vltimū terribiliū & eternas pœnas inferni. Sicut fecit. Saul rex Israel: q in monte Gelboę prælium exercens cū Philistīm: videns exercitū suū deuictū timens capi & in vltione illudi ab inimicis ex desperatione sup hastā suā se proiecit ad se occidendū. Et qa p illū modū nō plene mortuꝰ ē rogauit adolescentē Amalechitā vt cōplete occideret eum ne viuꝰ caperet a Philistеis: qđ & factum est & dānatꝰ inde. vt hī. j. Reg. vlti. & ij. Reg. j. Sed quātumcunq; qs aduersis circundet & ãgustiet: nunq; debet dissidere de adiutorio dei & ꝓcipere vt ꝓpter h agat aliqd iniquum. Mirabiliter em̄ deus adiuuat in casib; vbi deficit virtus humana. Respicite filij nationes hoim & scitote qa nullus sperauit in dño & derelictus est. Eccl. ij. Et de Dauid legim; q̄ cū Saul pſequēs eum in quodam mōte seu loco cinxisset eum cum socijs ita q̄ Dauid desperabat euadere de manib; eiꝰ subito delata fuerunt ipsi Saul noua q̄ Philistīm inuaserat & discurrerat ꝑ territoriū eiꝰ ꝓpter qđ coactꝰ fuit redire & sic Dauid euasit. Nūq; ergo debet qs in angustijs desperare sed deo se recommendare, qui oia potest. Sen. Fortuna tibi oīa abstulit spem reliqt. Idē. tollę spem nemo virtus rētabit arma. Cum tamen videas quotidie aliq̄n fortes viros & bene munitos vici & capi: & ecouerso: paucos & debiles peruenire ad magnas victorias ꝓter omnē spem & credulitatē humanam.

Adiumo riū dei quādo.

¶ De nona passiōe quę dicit audacia. Ca. ix.

CONTRARIA AVTEM PASsio ad timorē ꝺr audacia. Cum enim de ratione cōtrariorum sit q̄ maxime a se distēt: & audacia maxime distat a timore. Nam timor refugit nocumentū futurū ꝓpter eiꝰ victoriam sup ipm timētē. Sed audacia aggrediſ piculū iminēs ꝓpter victoriā sui supra ipm piculū. Et sic patet q̄ ꝓriat audacia timori. Et nota q̄ audacia, ira: & noia oīm passionū: ſm q̄ ꝓportāt absolute motū appetitꝰ sensitiui in aliqđ bonū vl malū: sic sunt noia passionū: ſm vero q̄ simul cū motu tali importāt recessū ab ordine rōnis: sic sunt noia vitioꝝ: & isto modo loquē di vtunſ cōiter doc. s. de ira: audacia: & hmōi ꝓut ꝓportāt vitiū. Cōsequit aurē audacia ad spē. ex hoc qđ aliqs sperat superare terribile imminens: ex hoc audaciter insequit ipm. Sic ad timorē sequit desperatio. Ideo em̄ quis desperat: qa timet difficultatē quę est circa bonū sperādū. Et sic ꝓsecutio boni ptinet ad spem. Fuga vo boni ad desperationē. Fuga aut mali ad timorē. Insecutio vo mali terribilis ad audaciā. Causat etiā audacia ex parte q̄dē appetitiui motus q̄ sequit apprehēsionē p ea q̄ faciūt æstimare: q̄ possibile sit adipisci victoriā. Vel per ꝓpriā potentiā: sicut fortitudo corporis: experientia in periculis: multitudo pecuniaꝝ & talia hmōi. Siue per potentiā aliorꝝ sicut multitudo amicorū vl quorūcūq; auxiliantiū: & ꝓcipue si homo cōfidat ex auxilio diuino. Vñ illi q̄ se bene habēt, ad diuina audaciores sunt: vt etiā dicit pſs . Ex prædictis em̄ oibus prouocaſ spes quæ causat audaciā . Causat etiā per remotionē terribiliū appropiquātiū per qđ tollit timor: qa nō habet homo iimicos q̄n nulli nocuit & hmōi Ex parte vero trāsmutationis corporalis causat audacia: per ꝓuocationē spei in exclusione timoris ex his q̄ faciūt caliditatē circa cor. Vñ ſm pſm habētia ꝓpriū cor: aialia, sc̄m quātitatē sūt magis audacia: & habētia magnū cor sunt timida: qa calor naturalis nō tantū potest calefacere magnū cor sicut paruū. Habētes etiam pulmonē sanguineum: sunt audaciores ꝓpter caliditatē cordis exinde sequētē. Vini etiam amatores sunt magis audaces propter caliditatē vini. Item audaces sc̄m pſm sunt volātes ātē pericula: sed in ipsis descēdunt. Et ratio est: qa cū audacia sit motꝰ appetitꝰ sensitiui: sequit apprehēsionē sensitiuæ virtutis. Virtꝰ aut̄ sensitiua nō est collatiua: nec inquisitiua

Audacia sequit ad spē. Desperatio timorē.

vinum reddit homines audaces.

tiua singulorū, quæ circūstāt rē: sed habet subitū iudicium. Vñ qñ audaces q̄ ex subita apprehēsiōe aggressi sunt aliqđ difficile: nō ꝓsiderātes pericula: qñ iā experiūtur ipā pericula sentiūt maiorē difficultatē q̄ estimauerunt: & ideo deficiūt. Sed ratio est discursiua oīm: q̄ afferūt difficultatē negotij: & ideo forte q ex iudicio rōnis aggrediunſ pericula in prīcipio videt remissi: qa nō passim: sed cū deliberatiōe debita ingrediūt: qñ aūt sunt in ipsis periculis, nō experiunſ aliquid improuisum: sed qñ̄ minora illis quę prꝙcogitauerūt & ideo magis pstitūt. Tho. s. ij. q. xlv.

¶ De decima passione quę dicit timor: & de effectu & vtilitate eius. Cap. x.

DE TIMORE VIDENDA sunt qnq; s. ort; obiectū: defectꝰ: effectꝰ & ꝑ se ſm Ray. in sum . Quantum ad primū sciē dū q̄ cā timoris ē duplex. s. amor & defectꝰ virtutis. Qđ amor sit cā timoris ꝓbat tali rōne: ex hoc q̄ aliquis amat aliqđ bonū. sequit q̄ timeat priuatuū illi; boni qđ amat: ergo amor boni est causa timoris mali priuatiui illi; boni. Ad h̄ eriā facit qđ ait Aug. in lib. lxxxiij. q. videlicet. Nulli dubium est nō'eē aliā cām metuēdi: nisi ne illud qđ amam; aut adeptū amittam; aut non adipiscamur speratū. ergo &c. Per accidēs autē est q̄ econuerso timor sit causa amoris. Quando em̄ hō qa timet puniri a deo seruat eius mādata: sic incipit sperare de deo & spes introducit amorē. Hæc bea. Tho. s. ij. q. xl iij . Sed'o defectꝰ virtutis est causa timoris: qđ sic ꝓbat. Cōtrariorū effectuū sunt cōtrarię causę: sed diuitię: robur: multitudo amicorū potestas: excludūt timorē ſm pſm. ij. rhetoricoꝝ . ergo p̄ trariū: defectꝰ hoꝝ bonoꝝ causat timorem. Probatur & alia ratione sic. Obiectū timoris est malū, qđ de facili vitari nō potest: sed ex defectu virtutis contingit q̄ aliquis vitare nō pōt seu repellere malū imminēs ergo &c. Hæc Tho. vbi. ē. Ponit autē Damasce. sex species timoris qui est passio. s. segnitię: erubescētia: admiratiōnē: stuporem: & agonjam'. Quorum sufficientiā sic declarat bea. Tho. s. ij. Cum timor sit de futuro malo: quod excedit potestatē timētis: vt. s. resistere nō possit . Sicut bonū hominis: ita & malū cōsiderari potest: vel in operatiōe ipi; vel in reb; exterioribꝰ. In operatione ipsius hois pōt malū duplicit timeri. Primo qui ꝺ labor grauās naturā: & sic causat segnities: cū. s. aliquis refugit operari ꝓpter timorē excedētis laboris. Sed'o turpitudo lędēs opinionē, & sic si turpitudo cōmittaf in actu: sic est erubescētia: si sit de turpi iā facto est verecūdia. Malū vero qđ in reb; exterioribꝰ cōsistit triplici ratione pōt excedere hoīs facultatē ad resistēdū. Primo rōne suæ magnitudinis: cū. s. aliqs considerat aliquod malū magnū cuius exitū considerare nō sufficit: & sic ē admiratio. Sed'o rōne cōsuetudinis: qa s. aliquod malū incōsuetū nostræ considerationi offertur & sic est magnū nostra reputatiōe. & hoc modo ē stupor, qui causaf ex insolita imaginatione. Tertio modo ratione improuisionis: qa. s. prouideri non potest: sicut futura infortunia timentur: & dicitur agonia. hæc beatus Tho.

Timor malum ē obiectum timoris.

Timor de malo naturæ

Timor de malo futuro propiquo.

Timor de magis remotū & multū distās non timet.

quadruplex malū ē qđ magis timetur.

Timor

§. I. DE OBIECTO TIMORIS.

Nota q̄ primo & principaliter est ipm malū. secūdario qđ potest infligere illud malū. Et qa deꝰ est summa bonitas: inquātum timor respicit ipm malū: sic deꝰ timeri nō pōt: qa nullū malū est in eo. Est aūt sciēdum q̄ timor p se ē de malo. Et ratio huiꝰ est: qa timor est de eo qđ est priuatiuū eius qđ amam; . Cū ergo amor sit boni: & malū sit priuatiuū boni: sequit q̄ timor sit de malo. bea. Tho. s. ij. q. xl iij.

Sed'o notādū q̄ timor nō est de malo culpę, ꝓprie. Huiꝰ rei ē: qa illđ qđ oīno subiacet potestati hois: nō habet rationē terribilis: sed malū culpę est hmōi: eo q̄, ꝓpriā causam habet volūtatem humanā: quę vitare pōt quodcūq; peccatū: ergo &c. Tamē potest dici aliquo modo timorē esse de malo culpę: etsi nō ita ꝓprie. Ratio huius est: qa timor est de malo futuro terribili qđ vitari & vinci pōt: sed cū magna difficultate. Cū ergo voluntas humana possit ab aliquo extrinseco inclinari ad peccādum: si illud inclinās habet magnā vim ad inclinādū: ſm hoc pōt eē timor de malo culpę vt cū qs timet cōmorari i societate malorꝝ ne inducaf in malū: etsi nō cogaf. Separatio autem a deo timetur: qa est cōsequēs pctm vt pœna. Tho. vbi. ē. Ter-

De speciebus timoris.

Timor de malo naturæ: qđ paret ex hoc quia mors est malū naturæ: & mors ē iter oia mala terribilissima: vt dicit Pūus in. ij. rheto. Tho. vbi. ē. Et ꝓpterea xp̄s ē de ma singulariter admonuit discipulos, mortē nō esse timendā lo natu quæ infertur ꝓpter deū dicens Matt. x. ¶ Nolite timere eos qui occidūt corpus: qa sciebat maxime timeri ab hoīb rę.

Quartū notandum est q̄ timor est de malo futuro. Et in hoc differt a tristitia seu dolore: qa tristitia est de malo p̄senti: timor de malo futuro: & hic est, ꝙ illud malū quod nō æstimatur vel apprehendiſ vt futurū: sed vt ꝓsens & necessariū nō timeſ. Vñ dicit Pūs in. ij. rhet. q̄ illi qui iā decapitātur, nō timēt mortē videtes sibi imminere necessitatē mortis. Tho. vbi. ē. Quintū est q̄ timor est de malo futuro propiquo. Si em̄ malū apprehēdatur vt multū remotū & multū distās non timeſ. Vnde dicit Pūs q̄ hoīes etsi sciāt q̄ moriētur: tū qa nō apprehēdunt nec æstimant mortē, ꝓpe nil curāt. Tho. vbi. ē. Sextū est q̄ timor ē de malo arduo cui de facili resisti nō pōt: sed tristitia pōt eē de quocūq; malo paruo vl magno: timor autē nō est nisi de magno malo. Cuiꝰ ratio est: qa est de illo malo q̄ non subiacet volūtati nrę & prāti: sed tale est magnū & arduū Et cū timor sit de malo ꝓncipaliter: q̄tuor sunt mala inter alia q̄ magis timenſ. s. mala pœnalia: insolita: repētina: irremediabilia. Primo igit timētur pœnalia mala. Cuiꝰ ratio est: qa vitare talia nō subiacet potestati nrę & volūtati de facili (vt dictū est. ē.) de morte. Sec'o timenſ insolita. Cuiꝰ rō ē qa experientia facit magis potētē ad opādū: & ideo sicut auget spē: ita diminuit timorē. Per oppositum in expiētia facit hoīem minus potētē ad opandū: & iō sic in expiētia diminuit spē: ita auget timorē. Insolita autē carēt expiētia: & &c. Itē vnūqđq; magis, apparet ꝺrio iuxta se positū. Vñ cū aliqs stati trāsit a pauptate ad diuitias ꝓpter pauptatē ꝓexistētē diuitias magis æstimat: & ecouerso diuites statim ad pauptatē ꝓuenientes eā magis horrent, Tho. q. vbi. ē. Tertio timentur repentina. Et rō huius est qa oia corpalia bona & mala: quāto magis cōsiderāt al's particulant tāto minora apparēt. Et per oppositū, quāto minus cōsiderant: tāto apparēt maiora . Et ideo sicut per diuturnitatē, dolor ꝓsētis mali mitigat. vt patet ꝓ Tullio in lib. de Tusculanis qstiōib; : ita etiā ex pmeditatiōe minuit timor futuri mali qđ aūt repētę venit pmeditati nō pōt. Tho. vbi. ē. Quarto timēt irremediabilia. Cuius ratio est: qa cū malū sit obiectū timoris: qđ auget malū auget timorē: sed diuturnitas vel ꝑpetuitas mali auget malū: qđ patet. qa si pati malū in tāto tpe ē malū: g pati illud in duplicato tpe erit malū duplicatū : ergo pati idē malū ꝑpetuo est quoddā malū infinitū. Sed irremediabilia quoꝝ nō iuuenit auxiliū: accipiūt vt ꝑpetua. ergo &c. Tho. vbi. ē. Ex his patet extremū iudiciū multū esse timē dū tū ga supra oia afflictiuū: tū qa repentinum vl' iproui sum: tū qa insolitū: tū qa oīs remedij exclusiuū: tūc em̄ nulla patebit remedia'. Secūdario (vt dictū est) obiectum timoris est illud qđ pōt infligere malū: & sic deꝰ pōt & debet timeri. Timet aūt hō ſm hęc tria. s. diuinā æqtatē. Nā cōsiderādo diuinā iustitiā, qua deꝰ inflictor est pœnę vel subtractor suę gratię vl' gl'ię & merito pctī nostri; tūc deꝰ pōt & debet timeri a nobis. Vñ Mat. j. Si dīs ego sum vbi est timor meꝰ. Sec'o timet hō humanā potestatē qñ est lęsiua: vel qñ est iniusta: qa sic in prōpru habet nocumētū iferre: sicut legif de Holoferno q̄ cecidit timor illi; super oēs ihabitātes terrā. Iudith. ij . Et hoc, ꝓpē potētiā magnā vsurpatā: tū qa nō receperant legatos Nabuchodonosor cū honore. Tertio timet homo crimen eius cognoscētem sicut ille qui est cōsci; criminis: qa pōt nocumētū inferre timet ne crimen reuelet : sicut Moyses, cū deprehenderet Hebrēū socio suo iniuriātē : & ille rndisset, qs te cōstituit iudicē sup nos: nū interficere me vis sicut interfecisti heri Egyptiū? Timuit Moyses, eo q̄ ille sciret illud. vñ & fugit a facie & curia Pharaonis: ne. s. accusaretur. Exod. ij.

triplex

§. II. DE DEFECTV TIMORIS

Sciēdū, q̄ triplex est cōditio vel varietas hoīm. Nā qđā cōditio superabūdant in audēdo: quidā intimēdo: quidā in nō ti hoim mēdo. Primi sunt qui sunt nimis audaces: sicut fuerūt illi tres viri de exercitu Dauid: q̄ iuerūt vsq; ad portā Bethleē sibilis, vbi morabātur castra Philistīm qui erant inimici Israel: & ex cisterna q̄ ibi erat hauserūt aquā; quā desideratam a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dauid attulerũt ei sed nõ voluit bibere: imo ibauit dño ꝓpter maximũ periculũ ad qd̃ se sine causa vrgẽte posuerãt. 1. Reg. xxiij. Hoc societatẽ admonet vitare sapiẽs dicẽs. Cũ audace nõ eas, s. nõ cõuerseris cũ eo ꝙ nõ metuit vt recta ratio docet. Sunt aliqui, ꝙ superabũdant in timẽdo & hi dicunt timidi: q. s. timẽt quãdo nõ oportet & vbi nõ oportet & eo modo quo nõ oportet. de gb⁹ Pſa. xiij. Illic trepidauerũt timore vbi nõ erat timor. Et hoc est pcm̃ sicut Petr⁹ ita timuit mortẽ ꝙ christũ negauit vt patet Luxxij. Vñ Aug. xj. q. iij. nõ solum timẽdo mortẽ carnis tuæ dabis mortẽ aię tuę. Terũ sunt qui superabũdant in non timendo: & tales dicunt impauidi: qui. s. nihil timẽt. Tales sunt sil'es cuidã iudici de quo dr̃ Lucæ. xviij. Erat qdã iudex in ciuitate qui deũ nõ timebat & hoies nõ verebat &c. Et licet timor dei magis debeat retrahere a pctõ q̃ verecũdia mũdi tñ oppositũ frequẽter cõtingit. Vñ Theophilus sup illo verbo sic dicit. Vide ꝙ impudẽtẽ erga homines esse, grauioris est mali indiciũ. Deũ enim q̃ plures hoies non timent attamẽ humano cohibent pudore. Cũ em̃ aliquis sit impudens erga hoies tunc crescit tumultus vitiorũ. Et de diabolo dr̃ Iob. xlj. Factꝰ est vt nullũ timeret. i. non per naturam sed elationẽ ad hoc venit vt nullũ timeret. vel sic. Factus est bonus sed per propriã præsumptionẽ ad hoc venit vt nec deum nec quod passurus est timerer. Licet enim dęmones timore naturali tormenta timeãt qa vt dr̃ Iaco. ij. Dęmones credũt & cõtremiscũt: nõ tñ habent timorẽ filialem vel sic. Factus est vt nullũ timeret. s. p hũc modũ ꝙ vellet ei subiici. Quõ autẽ timor & timiditas sit peccatũ vide in. ij. par. ti. ix. ca. xvj.

§. III. DE EFFECTV TIMORIS

Timor causat contractionẽ.

Nota ꝙ tria in nobis causat timor inter alia. Primo contractionẽ efficit. Scd̃o tremorẽ elicit. Tertio: operationẽ impedit. Quantũ ad primũ timor contractionẽ efficit ſm he. Tho. vbi. s. Nã ex imaginatione alicui⁹ mali q̃ causat timorẽ fit in nobis cõtractio virtutis & coloris. Cõtrahit̃ em̃ virtus aialis ad interiora. Cui⁹ ratio est qa ꝙ malũ ali qd̃ repelli nõ possit, puenit ex debilitate virtutis. Virtus aũt quãto debilior est tãto ad pauciora se põt diffundere & ad exteriora se põt minus extẽdere & ꝺ patet per exemplũ. Videmus em̃ in morientib⁹ ꝙ calor naturalis ad interiora retrahit̃ ꝓpter debilitatẽ virtutis. Sil'r in ciuitatib⁹ quãdo ciues timẽt retrahũt se ab exterioribꝰ & recurrunt ad interiora loca magis tuta quantũ possunt. Fit scd̃o: ex timore cõtractio coloris. Cui⁹ ratio est qa spũs vel calor q̃ est causa coloris in timẽtibus retrahitur ab exterioribꝰ ad interiora quo subtracto remouet̃ color. Vbi notandũ, ꝙ timor facit pallẽtes tacẽtes & fugientes. Primo pallentes facit. Cui⁹ ratio est qa calor est spũs i timẽtibus ꝛvt dictũ est retrahit̃ ab exterioribꝰ ad interiora: hoc subtracto remouet̃ color & seq̃t palledo. Vñ videm⁹ ꝙ timẽtes mortem palleſcũt eo ꝙ tũc ex timore mortis calor q̃ est causa coloris ad interiora retrahit̃. Oppositũ aũt hui⁹ verecundia causat: nã verecũdati nõ palleſcũt sicut faciũt timidi: sed potius rubeſcũt. Cui⁹ ratio est qa sicut in timore fit retractio vel cõtractio caloris ad interiora ita in verecũdia fit diffusio caloris ad exteriora. Quãto aũt calor q̃ est causa coloris ad exteriora diffundit tanto magis rubedo cau-

Timor facit pallorem.

Timor facit fugientes.

saſ. Facit secũdario homines tacẽtes. Cui⁹ ratio est qa in timẽtibus fit mot⁹ interioris caloris & spirituũ a corde ad inferiora & ideo timor ꝓtrariat̃ formationi vocis quę sit per emissionẽ spirituũ ad superiora ꝙ os ꝙ qd̃ timor non sinit formare vocẽ: & ꝙ cõsequens tacẽtes facit. Sed in dolentib⁹ est oppositũ nã i dolore natura conseruat interi⁹ spiritũ & calorẽ vt hocvtaḱ ad expellendũ nociuũ. Multiplicatis aũt interi⁹ spiritib⁹ a calore necesse est ꝙ emittantur per vocẽ: & ideo dolẽtes vix possunt se ꝛtinere qn clament vt dicit Phs̃ in lib. de ꝓblemat̃. Tertio: timor facit grossãt̃ spũs & ꝙ calorẽ spũs & calor a supioribꝰ ad iserioꝛa mouent̃ nec cõgregantur circa cor sed magis recedũt a corde ex imaginatione defectꝰ ꝟutis. Et ꝓpter hoc timentes nõ prompte inuadũt sed magis refugiũt. Irati aũt oppositũ faciũt nam irati reddũt̃ prompti & audaces ad inuadẽdũ. Cui⁹ rõ est qa in iratis ꝓpter subtilitatẽ spirituũ & calorẽ q̃ puenit ex appetitu vindictę sit interior mot⁹ spirituũ ab inferioribꝰ ad iupiora & ideo ꝙgrega nt̃ spũs & calor circa cor, ꝓpter qd̃ irati prõpte & audaces inceduũt. Hęc. b. Tho. vbi. s. Scd's effectꝰ timoris est: ꝙa tremorẽ elicit. Hui⁹ rõ est: qa in timore calor ab exterioribꝰ ad interiora cõtrahit̃. Remoto aũt ab exterioribus calore q mẽbra cõtinebat: remanẽt mẽbra frigida: & ꝓpt̃ hoc accidit in eis tremor. Tremor em̃ ex frigiditate causat̃ ꝓpter qd̃ tremũt mẽbra timẽtiũ. Et prio tremit cor, eo ꝙ in timore calor deserit cor. Scd̃o tremit vox, ꝓpter vicinitatẽ arteriꝙ vocalis ad cor. Tertio tremit mãdibula inferior ꝓpter cõtinuitatẽ. Quarto sequit̃ strepit⁹ dentiũ ꝓpter eãdẽ rationẽ. Quinto, brachia & man⁹ tũ ꝓpter ꝓnexionẽ ad pectus vbi est cor: tũ qa hmõi mẽbra sunt magis mobilia, ꝓpter qd̃ in timẽtib⁹ genua tremũt. Vñ Esa. xxxv. Cõfortate man⁹ dissolutas & genua debilia & tremẽtia roborate. Tho. j. ij. q. xliij. Terti⁹ effectꝰ est qa operationẽ impedit ꝓ cui⁹ declaratiõe videda sunt tria. Primũ ẽ ꝙ opatio exterior a duob⁹ causat̃. s. ab agente pricipali qd̃ ẽ aia & ab agẽte instrumẽtali. s. a mẽbris corpis vñ & ꝓpter defectũ agẽtis pricipalis & imperãtis vel mouẽtis & ꝓpter defectũ agẽtis instrumẽtalis nõ obsequẽtis operatio põt impediri. Scd'm videdum est ꝙ timor impedit operationẽ ex parte corporis vel ex parte mẽbroꝛ eius. Cui⁹ ratio est qa ꝓpter defectũ caloris, ꝙ ex timore causat̃ in mẽbris exteriorib⁹ & ꝑcipue in mẽbris superioribꝰ timor, ex subtractiõe caloris mẽbra debilitat & sic ea impedit opari. Tertiũ ꝓsiderãdum ẽ ꝙ si timor sit multum vehemẽs & excessiꝰ ĩtãtum, ꝙ rõnem perturbet tunc talis timor impedit operationẽ ex parte mentis. Si aũt sit ita moderat⁹ ꝙ rationẽ nõ ꝓturbet tũc ad bene operandũ cõferꝛ: inquantũ s. solicitudinẽ causat & facit hoiem attẽtꝰ cõciliari & operari. Et hoc est qd̃ dicit apl's ad Phil'. ij. Cum metu & tremore salutẽ vestrã operamini. i. cũ metu mẽtis & tremore corporis vel sic cũ metu. i. nõ ꝑsumptuose sed cũ humilitate & cũ tremore. s. manifesto operamini salutẽ vestrã. i. vitã ęterñ. q. d, apl's, Nos meremur vitã ęterñ ꝑ humilitatẽ & ꝑ bonã operationẽ q̃ ex nobis nõ habem⁹ sed a deo: qui ſm apl'm operat i bonis velle bonũ & ꝑficere bonũ. Hęc bea. Tho. j. ij. q. xliij. Qd̃ autẽ dicit ꝑs ꝙ timor facit hoies cõsiliatiuos hoc itelligẽdũ est nõ ſm ꝙ cõsiliatiuũ a facultate dr̃ cõsiliãdi bene: qa sic nec timor, nec aliq̃ passio facit cõsiliatiuos. Nã hoib⁹ affectis aliq̃ passiõe videt qd maiusvel minus q̃ sit ſm reiveritatẽ qd̃ sit ex defectu rectitudinis iudicij. Sed facit timor cõsiliatiuos, put cõsiliatiuus dr̃ a volũtatevel solicitudine cõsiliant̃ em̃ hoies de magnis in qb⁹ q̃si nobilisꝑsis discredimus. Ea aũt q̃ timorẽ incutiũt, habẽt quãdã magnitudinẽ tũ qa appręhẽdunt vt difficilia ad repellẽdum tũ ꝙa apꝑhẽdunt vt de, ꝑpe existẽtia, vñ in timoribus cõsueuerũt hoies consiliari.

§. IIII. DE PROFECTV TIMORIS.

Extinctio rei dei gra infundit.

Sciẽdũ ꝙ ex diuĩo timore tria nobis bona ꝓueniunt. Et primo gr̃a infundit̃. Scd̃o culpa excludit̃. Tertio vita perficit̃. Quantũ ad primũ dico ꝙ gr̃a infundit̃ ex timore dei. Vñ Prouer. xiij, dr̃. Timor dñi sicut fons vitę: sicut ema fonte ꝓcedit riuulus aq̃: ꝺsic a timore dei riuulus gr̃ę. Vñ Ber. sup Cañ. sermo. liiij. In veritate didici nihil esse ita efficax, ad ꝓmerẽdum gratiã dei retinendã & recuperãda q̃ si in oĩtpe inueniaris corã deo nõ altũ sapere sed timere. & ideo Prouer. xxviij. dr̃. Beatꝰ homo q semp est pauidus. Sup quo ꝟbo sic dicit Ber. „Time cũ arriserit gratia dei: time cũ abierit: time cũ de vno reuertit̃: time cũ ꝑsens extiterit: cũ adest time ne indigne opereris. Sed si absceſerit multo magis timẽdũ est: ga vbi tibi deficit gr̃a: deficis & tu. Si aut̃ gr̃a tibi ꝓpitiata redierit: tunc multoma gis timendũ est tibi: ne forte cõtingat te recidiuũ pati: ergo ꝙ omni tpe est timendũ. Scd̃o ex timore dei culpa excluditur vl' remittit̃. Vñ Eccl'i. j. Timor dñi expellit pcm̃. Et hoc trib⁹ modis: corrigẽdo. s. ꝓterita: vitãdo ꝑsentia: cauẽdo futura. Et prio qdẽ modo, excludit timor dñi peccatũ. s. cõmissum seu ꝓteritũ: & hoc ex cõsideratiõe dãnificatiõis inde inducit̃ cõtritio: sicut apostematis inscisura expellit̃ saniem. Vñ Esa. xxvj. A timore tuo cal's a facie tua ꝺdñe cõcepimus & ꝺsi parturiuimus & pepim⁹ spm̃ salutis. i. cõpunctionẽ vñ spũs saluat̃. Scd̃o ex cõsideratiõe futurę cõfusiõis inducit cõfusionẽ: sicut vomit⁹ expellit cibũ venenosum. Tertio ex cõsideratiõe ęterñ punitionis inducit̃ ex timore satisfactio: sicut in infirmo cũ ualescente

Timor cõtemplatiuorum.

Per timorem dei cupiditas excluditur.

fecẽte, remanẽt in ifirmitate aliq̃ nociuę reliquię, q̃ expellunt̃ ꝑ medicinã. Scd̃o modo culpa remittit̃ vitãdo psentia p innocẽtiã. Prouer. xv. Per timorẽ dñi declinat omis a malo. Tertio modo remittit̃ culpa ꝑ timorẽ ꝓuidendo futura. Eccl's. vnj'. Qui deũ timet. s. timore filiali nihil negligit. s. facere eoꝛ q̃ tenẽt facere & vitare. Tertio vita ex timore dei ꝑficit̃. Cũ em̃ timor filialis fundet̃ & radicetur in charitate: crescẽte charitate augeꝯ timor. Vnde Grego. Mens q̃ plus est illuminata & inflãmata plus timet: hoc autẽ de⁹ exigit a nobis. vñ dr̃ Eccl's vlti. Deũ time & mandata ei⁹ obserua: hoc est omis homo. Deũ time. s. timore filiali: q. s. docet nõ pœnã sed offensam patris timere: & mãdata eius obserua. i. ob ipsum & ꝓpter ipm̃ serua: non ob aliud. & subdit cãm. Hoc est em̃ omis hõ. i. ad hoc factus est oĩs hõ: vt deũ timeat & mãdata ei⁹ seruet. vel sic. Hoc est oĩs hõ. i. per hãc formã. s. ꝙ timorẽ dei & obseruationẽ mãdatoꝛ habet hõ esse gr̃ę & demũ glorię: qd̃ est ꝑfectius q̃ esse naturæ. vel sic. Hoc est omis homo. i. hoc solum reqrit ab omni hoie: & per hoc beatificat̃. vel sic. Hoc est oĩs homo. i. totus et perfectus homo. Si em̃ alterũ deest. s. vel declinare a malo vel facere bonũ: dimidius non totus est.

Quib⁹ vtilis ẽ timor dei.

§. V. DE VTILITATẽ TIMORIS

dñi. Nota, ꝙ nihil vtilius incipiẽti: nil vtili⁹ ad perfectio nẽ peruentiẽti: nil vtili⁹ oĩ statui vel, sexui timore dei. Vñ Eccl'i. xxiij. Nil meli⁹ est q̃ timor dei. Qd̃ patet discurrendo ꝑ singula. Est em̃ vtilis peccãtibus: pœnitẽtib⁹: tribulatis: tẽtatis: & cõtẽplatiuis. Primo est vtilis peccantib⁹ inquãtũ ad statũ pœnitẽtię adducit & transfert. Sicut em̃ latro vidẽs iudicẽ insequentẽ se: prę timore iudicis timet: & se reprehendit dicens. Heu qd feci: se iudicandũ affligit dicẽs. Heu tu suspenderis: & rem furatã ſi põt proꝛcit. Sic pctõr cõsiderãs futurũ iudiciũ prę timore cor suũ primo redarguit cõsiderãdo debitã pœnã: pctã dimittit, cõsiderãdo, dei misericordiã. Et scd̃o timor vtilis pœnitẽtib⁹ inducit em̃ ad cõtritionẽ cõfessionẽ: & satisfactionẽ. Vñ dr̃ Eccl'i. j. Sine timore dñi, nõ poterit qs iustificari. Iustificatur em̃ homo per pœnitentiã ꝙ quam de impio fit iustus. Quãdo & publican⁹ ꝺqui cũ timore iuit ad orandũ ad rẽplũ: reuersus est domũ iustificatus, Luc. xviij. Tertio est vtilis tribulatis. ꝺSicut em̃ infirmus timens mortẽ corporis libẽter sumit potiões amaras & medicinas: sic timens mortẽ aię & separari a deo: libẽter gaudet in tribulationibus longanimiter sustinet. Vñ talis timor facit tribulatũ patientẽ: gaudentẽ: cõstantẽ in tribulationib⁹. Vñ Eccl'i. ij. sta in iustitia & timore: & prepara aiam tuã ad tentationẽ. Vñ sancti gaudebãt in aduersitatib⁹ & eas affectabant qa sperabãt inde euadere pœnas ꝺfuturas & separationẽ a deo quem timebãt. Et ideo Aug. dicebat. Dñe hic vre: hic seca vt in futuro parcas. Quarto est vtilis timor tentatis. Sicut em̃ pugnãti ꝑ sua hęreditate, timor incutit̃ solicitudinẽ in aggrediẽdo: perseuerantiã in impugnãdo & cõsistentiã in vincẽdo: ſic timor dei facit diligẽtem in pugna spũali, Eccl's. vij. Qui timet deũ: nihil negligit. s. eorũ quę oportet facere ꝙ vincendis vitijs. Facit ꝑseuerantẽ in diligẽtia. Eccl'i. xxvij. Nisi tenueris te instãter in timore dñi cito subuertet̃ domus tua. Facit & timor tentatũ cõsidentẽ de victoria. Prouer. xiij. In timore dñi fiducia fortitudinis: qa. s. tãto qs fortiꝰ mundũ despicit: quãto plus timet deũ. Quinto est vtilis timor contemplatiuis. Sicut em̃ seruus dño cui seruit assistit sepi⁹: obsequit̃ humili⁹: alloquitur dulci⁹: sic facit timor de cõtẽplatiuis. Nã primo subluatur ad aspectũ summæ ꝟitatis, Eccl'i. x. Qui deũ timent. s. vt filij erũt in oculis ei⁹, i. bene placebũt ipi deo sicut oculi matris sup filiũ sunt q̃cũq; vadit: qa vbi amor ibi oculus. vel sic exponit. Erũt in oculis ei⁹. s. prẽlati q dr̃ oculꝰ dei. i. cognoscit a ꝓlato. Scd̃o timor humiliat contẽplatuos ad obsequiũ diuinę maiestatis. Eccl's. vjn. Ego cognoui ꝙerit bonũ timẽtib⁹ deũ: qverenꝫ faciẽ ei⁹. Tertio prę parat ad gustũ summę bonitatis. Pſ. Qꝫ magna multitudo dulcedinis tuę dñe: quã absconditi, timẽtibus te, vnde Eccl'i. xxv. Timor dei sup oĩa. s. bona tã q̃ custos eorũ ne amittãt: vl' sup oĩa mala tã q̃ reꝑssor ne ingrediãt: vl' sup oĩa trãsitoria tã q̃ prudẽs cõteptor & vt paruipendant. & ideo dr̃ Eccl'i xxv. Beatꝰ hõ cui donatũ est hr̃e timorẽ dñi, vbi tria notari pñt. Primo habit⁹ ꝟtuosus: ibi hr̃e timorẽ dñi. Scd̃o donũ gratiosum: ibi. cui donatũ est). Tertiũ est

premiũ gloriosum ibi. brũs &c. De septẽ specieb⁹ timoris & de timore, put est donũ spũssancti. s. in. iij. p. titu. xiij.

¶ De vltima passione quæ dicit ira: & causa eius & multiplicitate. Cap̃. xj.

Ira est passio gñalis.

VLTIMA PASSIO EST ira q̃ dici põt passio gñalis: non qa causet oẽs passiões: nã isto modo amor est passio gñalis: sed ꝙuãtũ ex ꝓcursu multaꝝ ꝑpassionũ gñatur dr̃ gñalis. Nõ em̃ insurgit motus irę nisi, ꝓpter aliquã tristitiã illatã: & nisi adsit desiderium & spes vlciscendi. Appetit em̃ irat⁹ vindictã vt sibi possibilẽ. vñ si fuerit multũ excellẽs psona q̃ nocumẽtũ intulit nõ causat̃ ira: sed tristitia. Denominat̃ aũt vis irascibilis ab ira: nõ ꝙ oẽs mot⁹ ei⁹ sint ira: sed qa ad irã ẽminãt oẽs mot⁹ illi⁹ potẽtię: & inter oẽs alios mot⁹ est manifestior. Motus aũt irę rendit in duo. s. in ipsam vindictã: quã apperit & sperat sicut quoddã bonũ: vñ & de ipa delectat̃. Tendit etiã in illũ de quo quęrit vindictã. Et qa circa vtrũꝫ ira reqrit quãdam arduitatẽ: nõ em̃ surgit mot⁹ irę, nisi cũ quadã magnitudine: qa nihil & modica valde, nullo digna nõ ęstimam⁹ hinc patet ꝙ ẽ in potẽtia irascibili: cui⁹ obiectũ est arduũ.

Est aũt duplex differẽtia attẽdẽda: circa hoc iræ ad odiũ & ad amorẽ. Quarũ prima est ꝙ ira semp respicit ad duo obiecta: amor vero & odiũ quãdoq; respiciũt vnũ obiectũ tãtũ: ficut cũ dr̃ aliqs amare vinũ vel aliqd hmõi: vel etiã odire. Scd̃a est qa vtrũq; obiectoꝛ: qd̃ respicit amor ẽ bonũ: qñ. s. duo respicit: vult em̃ amans bonũ amico: & hoc tamq̃ sibi cõueniẽti. Vtrũꝫ vero horũ quæ respicit odiũ, haber rõnem mali: vult em̃ odiens malũ alicui tãq̃ sibi incõuenienti. Sed ira semper respicit duo obiecta: & vnũ qdẽ ſm rationẽ boni. s. vindictã quã apperit. Aliud ſm rationẽ mali. s. hoiem nociuũ de quo vult vindicari: & iõ ira est passio quasi cõposita ex cõtrarijs passionib⁹. Dicit̃ aũt ira crescere in animũ ſm Aug. in regula p quãdam causalitatẽ qa. s. ipsa odiũ causat cum est inueterata.

Ira est ī brutis.

§. I. ITEM NOTA QVOD IRA

ẽ cũ rõne: nõ qdẽ vt precipiẽte: sicut dr̃ esse volũtas cũ ratione sed vt denũtiãte. i. manifestãte, iniuriã. Appetit⁹ em̃ sensitiuus rationi nõ obedit immediate: sed mediante volũtate. Qd̃ autẽ bruta habeãt irã: cũ nõ habeãr rationem: ex instinctu naturali indito eis, est ꝑ rationẽ diuinã. Item ira est qdẽ naturalior cõcupiscẽtia ex parte subiecti: cõsiderãdo hoiem scd'm naturã speciei: iquãtũ rõnale & etiã scd'm ꝙplexionẽ, ꝓpriã indiuidui. Inquantũ em̃ hõ est rationalis: naturalior est ira qa ipa cũ rõne. Vñ ꝑs dicit ꝙ humanius est punire qd̃ ꝓmere ad irã q̃ mansuetũ esse qa vnũquodq; insurgit ꝓtra nociua. Sil'r cõsiderãdo hoiem scd'm ꝓpriã cõplexionẽ idiuiduj: ira est naturalior cõcupiscẽtia. Est em̃ homo dispositus ad irascẽdũ scd'm ꝙ habet cholericã cõplexionẽ. Cholera aũt iter cęteros humores citi⁹ mouet: assimilat̃ em̃ igni: & iõ magis ẽ ĩ prõptu: vt ille q dispositꝰ est scd'm naturalẽ ꝙplexionẽ ad irã iracat: q̃ de eo q ẽ dispositꝰ ad cõcupiscẽdũ ꝙcupiscat. Vñ & ꝑs dicit in. vñ. Eth. ꝙ ira magis traducit a parẽtib⁹ in filios q̃ cõcupiscẽtia. Sed ꝙsiderãdo cãm irę ex pte obiecti: vel ex parte subiecti scd'm naturã generis. i. iquãtũ ẽ aial: sic naturalior est cõcupiscẽtia ira. Cõcupiscẽtia em̃ ciboꝛ & venereoꝛ est naturalior: & ex ipa natura cõmuni habet hõ inclinationẽ ad appetendũ ea q̃ sunt cõseruatiua vitę scd'm spẽm vl' scd'm idiuiduũ. Itẽ odiũ est grauius ira: qd̃ patet ex dicto Aug. i regula q cõpat odium trahi: festuce irã. Hui⁹ rõ ẽ: qa q̃us vterq; appetat malũ: nõ tñ eadẽ ratione. Nã odi⁹ appetit malũ inimici, inquãtũ est malũ: & qa apperit malũ alterius scd'm se nulla ⁹ mẽsura mali stat̃: ea em̃ q̃ scd'm se apperũt̃, sine mẽsura appetunt̃: sicut auarus diuitias. Sed irat⁹ appetit malũ ei⁹ cõtra quę irasciturꝰ. nõ inquãtũ malũ: sed inquãtũ habet quãdã rõnẽ boni, put ęstimat illud esse iustũ inquãtũ vindicatiuũ. Irat⁹ em̃ appetit vt ille cui nocumẽtũ infert ꝓpiat & doleat & ꝙ cognoscat, ꝓpter iniuriã illatã sibi hoc ꝓuenire. Et qa hoc apperit sub rõne iusti vindicatiui: iõ qñ malũ illatum excedit mẽsurã iustitię scd'm ęstimationẽ iracẽtis: ꝺtic mi ſerek. Ira, ꝓprie nõ ẽ cõtra seipm sed inquãtũ quędã metaphorica iustitia: & iustitia est hoiꝭ ad seipm inquantũ. s. ratio regit ꝓcupiscibilẽ & iracibilẽ: scd'm ꝟ dr̃ hõ de se ꝛta

Odium graui⁹ ẽ ꝙ ira.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere vindictã & sibi irasci. Itẽ qa ira causat ex hoc q̃ aliqs nos lęsit per actũ suũ actus aũt sunt singulariũ ideo ira est semp circa aliqd̃ singulare. Itẽ in, iij. Ethic. pḥus dicit seu appellat quosdã irascentiũ acutos: q. s. cito irascunt: q̃sdã amaros q. s. diu retinẽt iram: q̃sdã difficiles q. s. nunq̃ ge

Cã iræ. scũt nisi puniãt. Est autẽ causa irę aliqd factũ cõtra ipsum irascẽtẽ. Cuius ratio est: qa ira est appetit⁹ nocẽdi sub rõne iusti vindicatiui. Vindicta aũt locũ nõ habet nisi vbi p̃cessit iniuria, q̃ ad eũ ptineat q vindictã appetit. Iniuria aũt ab aliq̃ facta nõ ptinet ad aliquẽ: nisi aliqd fecerit quod sit aliquo modo cõtra ipm. Qd̃ aũt irascamur cõtra illos etiã q aliis nocẽt: hoc ideo est inquãtũ illi qb⁹ nocet aliq̃ modo ptinẽt ad nos vel p affinitatẽ: vel p amicitiã vel p cõmunionẽ naturæ. Qd̃ etiã hoies irascant contra eos: q despiciũt ea circa q̃ ipi maxime studẽt vt dicit pḥs. Ideo

Ira dei. est: qa p illd̃ maxime reputam⁹ nos despici. Ira aũt dr̃ de deo no ſm passionẽ animi: sed ſm iudiciũ iustitię, put. s. vult punire pẽtores de culpa sua. Peccator aũt & si deo nil possit nocere effectiue: tn̄ ex parte sua agit cõtra deum. Et qa eũ in mãdatis suis cõtemnit & qa infert nocumẽtũ ali quod ei qd̃ sub diuina tutela ptinẽt. Paruipẽsio est causa irę ad quã oẽs alię causæ reducunt: paruipẽsio em̃ excellẽ

Paruipẽsio ẽ cã irę. tię hois opponit. Quę em̃ hoies putant nullo digna esse, paruipẽdut. Ex oib⁹ aũt bonis nostris aliquã excellentiã quęrim⁹: & ideo quodcũq̃ nocumentũ inferat inquantũ excellẽtię derogat videt ad paruipẽsionẽ ptinere. Cũ em̃ ira appetat vindictã sub rõne iusti: & ideo puocatiuũ ad irã est aliqd̃ sub rõne iniusti. Maxime autẽ facit iniustũ q ex certa electione & malitia nõ passione vel ignorãtia alteri infert nocumẽtũ & ideo maxime cõtra tales irascimur qa ,ppter paruipẽsionem videnť feciſſe. Qui ex ignorãtia vel passiõe peccãt nõ videnť paruipẽdere: & ideo magis merenť veniã & misericordiã, & nõ irã. Itẽ cũ causa irę sit iniusta paruipẽsio & nocumẽtũ ptristatiuũ illatũ ſm pri mã causam excellẽtia hois est causa vt de facili qs irascat. Quãto em̃ qs est excellẽtior tãto iniusti⁹ paruipẽdit in eo in q̃ excellit. Vñ irascit̃ diues si paruipendit̃ in pecunia & rhetor in loquẽdo: & sic de aliis. Sed inquãtũ nocumentũ ptristatiuũ est causa irę sic ea q̃ sunt cõtristãtiaviť q̃ ptinẽt ad defect⁹, sunt causa irę: & ſm ḥ infirmi de facili irascunť

Itẽ defect⁹ ei⁹ vel prauitas ꝺ quẽ irascimur, aliq̃n auget irã, aliq̃n minuit. Si em̃ defect⁹ augeat indignã despectionẽ sic auget irã vt despiciãť nobiles a rusticis & hmõi. Si ꝺo minuat despectionẽ indignã sic diminuit irã. Et ḥ mõ q penitẽt de iniurĩs factis & ꝓfitenť & humiliank mitigãt

Irã seq̃tur delectatio. irã. Causat aũt ira delectationẽ. Nã motus irę insurgit ex aliqua illata iniuria cõtristãte cui quidẽ tristitię remediũ adhibeť pvindicta quãto autẽ ꝺ iustitiã maiorẽ p delecta tionẽ remediũ adhibeť tãto maior delectatio causať. Nõ em̃ tollit̃ tristitia: nisi p delectationẽ vt p suũ ꝺriũ. Ad p̃sẽ tiã aũt vindictę delectatio sequit̃: & tãto maior quãto ma ior fuit tristitia. Si igit vindicta fuerit p̃sens realr: causať perfecta delectatio q̃ totalr excludit tristitiã & p hoc getat motũ irę. Sed anteq̃ sit pñs realr vindicta, sit irascẽti pñs duplr. Vno mõ p spem: nullus em̃ irascit̃ nisi sperãs vindicta. Alio modo p cõtinuã cogitationẽ vnicuiq̃ em̃ cõcupiscẽti: est delectabile immorari i cogitatiõe eor⁹ q̃ ꝺcupi scit. Et ,ppter ḥ imaginatiões somnior⁹ sunt delectabiles: & ideo cũ irat⁹ multũ cogiter de vindicta i aĩo suo ex hoc

Ira causat feruorem. delectať. Itẽ causat ira feruorem. Quędã em̃ impetuositas est in motu irę & qa mot⁹ irę nõ est p modũ retractionis, cui ,pportionať frig⁹ sed magis p modũ insecutionis cui ,pportionať calor cõsequẽter fit mot⁹ irę causatiu⁹ cuiusdã feruoris sanguinis & spirituũ circa cor qd̃ est istrumẽtũ passionis aiæ. Et exinde est q̃ p magnã perturbationẽ cordis q̃ est in ira maxime apparent in iratis indicia quædã in exteriobus mẽbris. Feruor tn̄ qui calorem cõsequitur alia ratione ptinet ad irã: & alia ad amorẽ. Nã feruor amoris est cũ quadã dulcedine & lenitate: est em̃ in bonũ amatũ & ideo assimilať calori aeris & sanguinis propter quod sanguinei sunt magis amatiui. Feruor autẽ iræ est cũ amaritudine ad cõsumendũ: qa tẽdit ad punitionẽ cõ trarį. vnde assimilatur calori ignis & cholerę. Item ira in ter cęteras passiones manifestius impedit vsum rationis. Item cũ ira sit cũ rõne & impediat rationẽ ex vtraq̃ parte põt raciturnitatẽ causare: aliquãdo tamẽ sequtur magis locutio si non fuerit nimia Tho. ſ. ij. q. xlvj. & sequẽtibus.

§. II. NOTANDVM QVOD TRI

plex est ira. s. diuinalis: ꝑtualis & criminalis. Ira diuinalis est illa quã dicit scriptura esse in deo vt Eccl'i. xvj. Miseri⁹ cordia em̃ & ira cũ illo est & pẽ. cv. Irat⁹ est furore dñs in ppłm suũ. Fuerũt aliqui phi: vt Epicurei qui dixerunt irã nõ esse in deo hanc videlicet rõnẽ assignãtes qa nõ punit subito malos cum scelera perpetrãt. Sed (vt dicit Lactantius reprobãs talẽ opi. falsam) hoc facit ,ppter suã immẽsam clementiã & misericordiã erga hoies scięs eos fragilitatẽ, & cõpatiens eis expectans eorũ cõuersionẽ & ex eo differẽs vltionẽ. Nã si cũ hoies peccãt subito vellet puni re paucissimi in mũdo remanerẽt. Probari autem posse irã esse in deo dicit nõ solũ ex scripturis sãtis sed etiã gentiliũ allegãs plura dicta Sibyllæ: Sibylla, Fuge scelera tas religiões: & viuo deo inseruire & ab adulterio te absti ne: & masculi permixtione praua pro patria generationẽ crea & ne occidas: his de⁹ immortalis irascit̃ q hęc agunt. Refert Lactã. in li. de ira dei. Sed sciendũ q̃ cum scriptura dicit deũ iratũ & irã esse i deo: loquit̃ p similitudinẽ eor⁹ quæ dicũtur de hoie irato non q̃ proprie ira sit in deo. Et ratio est: qa ira ,pprię est cũ alteratiõe partis sensitiue. Est enim ira ſm Damas. ascensio sanguinis circa cor. De⁹ aũt est immutabilis & alterari nõ põt. Et cũ sit purus spũs. & nihil corporeũ sit i sua deitate nec sãguinẽ nec cor habet: vñ ſm passionẽ possit irasci. Sed cũ hõ irascitur cõtra aliquẽ alteraf in parte sensitiua & si põt minaf vel castigat vel grauiter ledit eũ cõtra quẽ iratus est. Et qa hoc est cõter effect⁹ irę: cũ quis ista facit erga aliquẽ dicim⁹ illũ iratum ꝺ talã. Et quãtũ ad istũ effectũ cui procedit ab ira dicit scriptura, deũ aliq̃n iratũ: nõ q̃ istin eo alteratio cũ ap petitu vindictę: q̃ ,pprie est ira: sed qa punit mala & iustissime. vñ dr̃ de pœ. di. iij. ,pductior. Ira dei non est vt hois, i. cõcitati animi furor: sed trãquilla iusti supplicij ꝓstitutio Est autẽ ira dei triplex seu dicere possim⁹ q̃ deus triplici ter irascit̃. s. malis cõminãdo: flagellis expurgando repro bos exterminãdo. Locut⁹ est dñs aliq̃n p ,pphetas ,pmittẽs & asserẽs aliquo ipso se iratũ cõtra ipm & mala illatu rũ & cũ talis ppł's se correxit & pœnituit de pctis dñs reuocauit sententiã & nõ imisit illa mala. Nec tn̄ locutio fuit falsa: qa ꝓminatoria fuerat & sub cõditione. s. si se nõ emẽdarẽt sicut patet de Ninive de qua dixerat dñs p Ionã ,pphetã. Adhuc q̃draginta dies & Ninive subuertet̃. Ionæ iij. Et cũ audissent hoc Niniuitę pniam egerunt dicentes. Quis scit si forte ignoscat deus & auertat a furore irę suæ: & propter pœnitentiã eorũ reuocata est sententia. Vnde & Hiero. sup Oseæ, xj. c. inquit. Sed ꝓtinuo q dixerat: sicut Adama faciã te & sicut Seboim ponã te. Quæ duæ ciuitates ex vicinia Sodomor⁹ parilis excidij traxere cõsortiũ. Conuersum est (inquit. s. dñs) cor meum in memetipo cõ turbata est aia mea nõ faciam ſm iracũdiam furoris mei Nõne ḡ apparet q̃ ideo nobis peccãtibus: indignaf dñs Iesus vt nos indignationis suę terrore ꝙuertat, de pœ. di. i. sed & cõtinuo. Et loquit̃ de pplo. Israel cui dñs minabaf se exterminaturũ ,ppter pctã sicut illas duas ciuitates vicinas Sodomis: sed cũ aliq̃n conuersi sunt ad pniam dñs suspendit sententiã. Scd'o dr̃ deus iratus cũ scilicet flagellat, & flagellando pctã expurgat reuertẽtibus ad pœnitentiã. Vnde dicebat Tobias ad dñm loquens. Cũ irasceris flagellãdo. s. misericordiã facis & in tpe tribulatiõis pctã dimittis his qui inuocãt te. Tob. iij. & Abach. iij. Cũ iratus fueris (c. s. flagellãdo) misericordię recordaberis scilicet pctã remittẽdo. Sicut patet p exẽplũ in Dauid cũ pse cutionẽ sustinuit a filio Absalon ,ppter pctã sua & cũ pestis maxima supuenit in ppłm suũ ,ppter pctm̃ elationis. ij. Reg. xviij. & c. fi. Hinc & Hiero. Si q̃n fames & pœnuria & oim rerũ ęgestas, opprimit mundũ sciam⁹ hęc ex ira dei descẽdere q i pauperib⁹ si nõ recipiãt eleemosynã se frau dari loquit̃. xvj. q. j. c. j. reuertimini. Tertio irascit̃ ergare probos exterminãdo: sicut cũ irascit̃ hõ ꝺ hostẽ capitalẽ: exterminat eũ. si põt de mũdo. Sic vt dr̃ Nau. j. Vleiscens dñs in hosties suos & ꝛirascens ipse inimicis suis. Ioan. iij. Qui incredulus est nõ videbit vitã ętern̄a sed ira dei manet super eũ. Irascit̃ ḡ deus ifto modo. s. exterminando: & morti ętern̄e deputãdo impœnitẽtes vsq̃ in finem ,ppter qd̃ ait apł's ad rom. j. Tu autẽ ſm impœnitens cor tuum thesaurizas tibi irã i die irę. Non em̃ (vt ait Hiero) hoib⁹

sed vitijs

De⁹ ira scit̃ vindicatiue non hoibus

De ira diuina li.

De ira ꝑtuali.

Ira virtualis tria bona facit

Pietas: ẽ punire cria ꝓ deo nõ crudelitas.

De ira criali.

Primo.

De⁹ ira scit̃ triplicit̃

Secõ.

Tertio.

De⁹ ira scit̃ vindicatiue non hoibus

iracũdiã vestrã. i. nõ reneatis vsq̃ sero. Vel melius: fol. i. lu mẽ rõnis vt lumẽ gr̃æ: nõ occidat. i. nõ succũbat sup ira cũdiã vram. i. nõ extinguaf & amittaf in ira vra qa tunc incurretis tenebras pctí mortalis: p q. d̃ diabol⁹ nõ xp̃s ha bitaret in vobis. Vñ subdit. Nolite locũ dare diabolo. Et de hac ira mortali itelligit illd̃ Mat. v. Ois qui irascit̃ frí suo re⁹ erit iudicio. i. dãnatiõę ęterną. vñ Amb. Ira sępe i crimẽ iducit inocẽtes. xj. q. iij. ira. Et ponit exẽplũ de Phu tisar pr̃ono Ioseph q̃ irat⁹ ꝺ Ioseph ,ppter falsam accusationem vxoris iniuste misit eum in carcerem.

§. III. PONIT AVTEM GREG.

v. moral. tria remedia cõtra irã. Primũ est vt hõ in operibus suis consideret q̃ sibi possunt accidere vel fieri aduersa. & ex alia parte recogitet quanta sustinuit christus pro eo: & q̃ patienter: & sine turbatione immo orando pro crucifixorib⁹: & sic imitari debet dñm suum. ſ. Pet. ij. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum: vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. qui cum malediceretur: non maledicebat: cum pateretur non comminabatur: sicut facit iratus. Secundum remedium est: vt cogitet quis defectus & iniurias quas sępe facit deo & proximo: & in omnibus his vult sibi compati & nõ irasci cõtra eũ. Sic ergo & alteri ipe faciat hoc iure naturali di tãte: & non irascaf. Eccli. xviij. Homo homini reseruat irã & a deo quęrit me delã. q. d. Frustra quis medelã gr̃æ qua vulnera pctõr⁹ curaranť petit a deo: si ipse permanet in ira cũ proximo. Nec deus pctõri recõsiliaf. si ipse cum ,proximo pseuerat iratus.

Remedia cõtra irã.

Secm.

Tertiũ remediũ est respõdere irato humiliter & dulciť. Nãvt dr̃ Prouer. xv. Respõsio mollis frãgit irã: sermo durus suscitat furorẽ. Exẽplum primi iudicũ. vj. c. de Gedeone. Exẽplũ secũdi in lib. Reg. de tribu Iuda dura loquente cõtra Israel. Vel saltẽ tacere. iuxta illud Pś. lxxvj. Turbatus sum & non sum locutus. De vitio irę: & q̃ sit graue & quantũ noceat: & quãdo est mortale vel veniale: & de diuersis gradibus eius habes in. ij. par. titu. de ira.

Tertiũ.

¶De causa exteriori peccati. Cap. xij.

NVNC DE CAVSA EXTE

riori pctí breuiť vidẽdũ ẽ. Vbi sciẽdũ: q̃ sicut causa interior pctí: est voluntas vt pficies actũ pctí: & rõ quãtũ ad carẽtiã debitę regulæ & appetit⁹ sensitiu⁹ iclinãs. Sic aliqd extrisecũ tripl'r põt eẽ cã pctí. Vel qa mouet immediate volũtatẽ vel qa mouet rationẽ vel qa mouet appetitũ sensitiuũ. Sed quantũ ad primũ cũ voluntatẽ interi⁹ nõ possit mouere aliqd extrisecũ nisi de⁹ & de⁹ nõ est causa pctí: sequit̃ q̃ nil exteri⁹ põt causare pctm̃ ex parte volũtatis. s. mouẽdo ipam immediate.

De⁹ nõ põt esse cã pctí.

Q̃d autẽ de⁹ nõ sit causa pctí: nec q̃ directe nec q̃ indirecte sic declaratur. Illud em̃ est causa directe alterius ad peccandũ qd̃ inclinat volũtatẽ ad peccãdũ. Indirecte autem est causa. cũ nõ retrahit a pctõ cũ possit & debeat sic prę latus nõ corrigẽs subditos: dr̃ causa indirecta vitior⁹ eor⁹. Sed q̃ de⁹ nõ sit cã directa pctí sui vel alteri⁹ ꝓpatet ex ḥ qa oẽ peccatũ est recessum ab ordine: q est in ipm̃ tunc in finẽ: deus aũt ſm Diony. ꝺoia inclinat: & cõuertit in seipm̃ sicut in vltimũ finẽ. Vñ impossibile est q̃ sit causa sibi vt alteri discordãdi ab ordiẽ q est in ipm̃. Qd̃ etiã nõ sit causa indirecta pctí patet qa nulli est debitor ad dãdã gr̃am̃ gubernator em̃ nauis nõ dr̃ eã indirecta submersiõis nauis: ex hoc q̃ nõ gubernat nauẽ: nisi qñ põt & debet gubernare. Quãuis em̃ de⁹ aliqb⁹ nõ det auxiliũ ad vitãdũ pctm̃: qd̃ si daret nõ peccarẽt: tn̄ q̃ nõ det hoc totũ facit ſm ordinem suę sapientię & iustitię: cũ ipe sit sapiẽtia & iustitia & sic nõ iputaf ei q̃ aliqs peccet & sit causa pctí. Et q̃uis actus pctí inquãtũ actus & inquãtũ ens sit a deo: qa oẽs ens est a primo ente: & ois actus a primo actu. i. deo: nõ tn̄ sequit̃ q̃ de⁹ sit causa pctí. Pctm̃ em̃ dicit actũ cũ quodam defectu. qui defect⁹ est ex causa creata. s. libero arbitrio: in quãtum deficit ab ordine primi agẽtis. i. dei: sicut defect⁹ claudicatiõis reducit̃ in tibiam curuã sicut in causam: nõ aũt in virtute motiua: a qua tn̄ causaf qcqd est motionis in claudicatione. Qd̃ etiam de⁹ dr̃ excęcare & obdurare. hęc duo importãt. Vnũ est motus animi humani inhærẽtis malo: & auersi a diuino lumine: & ſm ḥ de⁹ nõ ẽ causa exęcationis vel obdurationis. Aliud est subtractio gr̃æ:

De⁹ dr̃ excæcare & obdurare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex qua sequit, cp̃ mens diuinius nō illuminat ad recte vi
dēdū: & cor hois nō emolliat ad recte viuēdū: & sic obdu
ratiōis & exęcatiōis de⁹ē causa. Et quātum ad quosdam,
ſ. reprobos exęcatio operat ad dānationē: quantum ad
quosdā ad sanationē. ſ. quo ād electos: ꝙs aliqn̄ de⁹ pmit
tit cadere vt humiliores fiāt. Tho. i. ij. q. lxxix. Vñ de pœ.
di. ij. talib⁹. dicit Aug. Talib⁹ deū diligētib⁹, ioia cooperā
tur in bonū: vsq; adeo prorsus oia: vt etiā si q eoꝝ deuiāt
& exorbitāt: etiā hꝰm faciat eis, ꝓficere in bonū: vt. ſ. hu
miliores & seruētiores surgāt. Exēplū in Petro de quo di
cit Amb. dis. l. c. fidelior. Fidelior factus est Petrus: postq̄
fidē se pdidisse defleuit. Cū igit de⁹ nō sit cā pcti: sequitur
cp̃ nil exterius pōt esse causa peccati: nisi vel inquantum
mouēs rationē: vel inquātum mouēs appetitū sensitiuū.
Et ſm hoc tripliciter aliqd pōt esse causa peccati: seu mo
uere volūtatē ad peccādū. Vno modo p ipm obiectū pro
positū: sicut cibus excitat desideriū hois ad comedēdum:
& sic res sensibiles exterius apparētes: mouēs volūtatem
ad peccādum. Alio modo ille qui ꝓponit vel offert hmōi
obiectū: & sic diabolus vel homo mouēt ad peccandum.
Tertio modo: ille qui persuadet obiectū propositū: habe
re rationē boni: qa & hic aliqliter ꝓponit prōpriū obie
ctū voluntati: qd̄ est ratiōis bonū verum vel apparēs: &
sic etiā diabolus vel homo: mouēt ad peccādum persuadē
do ad malū. Et qa nullo istoꝝ modoꝝ trium potest aliqd
dicte causa peccati esse: cum voluntas nō ex necessitate
moueat ab aliquo obiecto, nisi ab vltimo fine: ideo non
est sufficiens causa peccati: neq; res exterius oblata neq; il
le qui causam ꝓponit: neq; ille qui suadet. Vnde sequit:
cp̃ diabolus non sit dicte & sufficiēter causa peccati: sed
solum per modum persuadētis vel ꝓponentis appetibile.
Quod autē dicit Hiero. de pœ. dis. ij. si em ingt. §. cæterum
cōfido. cp̃ sicut deus est pfectio boni: ita diabolus mali in
telligēda est illa similitudo in gñali: inquantū videlicet
sicut de⁹ est causa boni nostri: ita diabolus aliquo modo
est causa mali: sed non eodē modo: qa de⁹ operat interius
mouendo voluntatē: quod non potest facere diabolus.

Diabolus dicte nō ē cā pcti.

¶De tētatione multiplici: scilicet mundi carnis & diaboli. Capitulum. xiij.

Diabolus qualiter aliquomō est causa peccati.

PRIMO IGITVR VIDEN
dum est aliqd breuiter: de tentatione diaboli
ſm quā dr aliq̄ mō eē cā pcti. Vbi sciēdū: ſm
Tho. ij. ij. q. lxxx. cp̃ cū iterior pars aię sit intelle
ctiua, & sensitiua. Intellectiua aūt ptinet intellectū & volū
tatē volūtatē qdē diabolus p se & directe mouere nō pōt
intellectus aūt per se mouet ab aliquo illuminate ipsum
ad cognitionem veritatis: diabolus autē hoc non intendit
circa hominē: sed magis obtenebrare ipsius rationem ad
cōsentiēdū quæ obtenebratio ꝓuenit ex phantasia & ap
petitu sēsitiuo. Vnde tota operatio diaboli interior vide
tur esse circa phātasiā & appetitū sensitiuū quoꝝ vtrūq;
cōmouēdo pōt inducere ad pcm̄. Pōt em̄ operari ad hoc
cp̃ imaginatiōi aliquæ formæ imaginariæ ꝓsentent. Pōt
etiā facere cp̃ appetitus sensitiu⁹ ad aliquā passionē con
citet. Natura enim corporalis naturaliter spūali obedit
ad motū localē. Vnde & diabolus oia causare pōt quę ex
motu locali corporū iferiorū, ꝓuenire possunt nisi ex vir
ture diuina reprimantur. Quod autē aliquę formæ repræ
sententur imaginationi cōsequitur quādoq; ad motū lo
calē. Similiter & cū appetitus sensitiuus concitetur ad ali
quas passiones ſm quēdā debitū motū spirituū & cordis
diabolus etiā pōt ad hoc cooperari. Ex hoc aūt, cp̃ passio
est cōcitata in appetitu sensitiuo cōtingit vt id qd̄ propo
nitur imaginationi iudicet ꝓsequendū quia ei qui a pas
sione detinet videt esse bonū ad qd̄ per passionē inclina
tur & p hunc modū diabolus interi⁹ inducit ad peccādū.
Et quāuis diabolus possit propria virtute nisi a deo refre
netur aliquēdiu ducere ad faciendum aliquē actū q de suo
gñe est pcm̄: inquātum videlicet pōt impedire vsum, rōnis
mouēdo imaginationē & appetitū sensitiuū sicut in arre
minem ptinis patet. Tñ nō pōt inducere necessitatem peccandi. Ra
pōt indu tio ē: qa homo motiuo ad peccādū nō resistit nisi p rōnē,
ce ad Si igit rō sit totaliter ligata p opus diaboli mouētis ima
ne ſsire ginationē qcqd agat hō: tūc nō imputat ei ad peccatum,
tatē pec Si aut rō non sit totaliter ligata ex ea parte qua est libe
candi. ra pōt resistere pcto, Vñ Hiero. de pœ. di. ij. si em ingt. §. ce

Diabolus non potest inducere ad peccandum.

terū: cōfido.) Liberi arbitrij nos cōdidit deus: nec ad virtu
tes: nec ad vitia necessitate trahimur. & Amb. xv. q. i. non
est. Nō est cp̃ cuiq; nostrā asscribamus ꝑumnā: nisi nosmet
volūtati. Nemo nostrū tenet ad culpā nisi ꝓpria volūta
te deflexerit sequit. Volūtariū sibi militē elegit christus:
voluntarium sibi serū auctionat diabolus &c.

§. I. ET QVIA TENTATIO IN

ducit ad pcm̄: & sic est quasi cā: licet ifficiēs peccati agē
dū est de tentatione. Vbi notandū cp̃ quinq; sunt illa q tē
tant: sed varijs modis. ſ. deus homo caro mūdus & diabo
lus. Et deus quidē tentat hoiem non vt decipiat sicut dia
bolus: nec vt aliquid circa creaturā addiscat quod prius
nesciebat q oia nouit sed vt bonū occultū ipsi tētato vel
alijs patefaciat. Et sic tētauit de⁹ Abraam: vt habet Gen.
xxij. vt. ſ. ipsi abraę innotesceret & alijs etiam in exēplum
fides & obedientia. Vel etiam vt defectum homini occul
tum sibi manifester. Sic christus tentauit Philippū qñ di
xit. Vnde emem⁹ panes vt mā ducēt hi? Ioan. vi. Et ad idē
facit qd̄ dr Deuter. xiij. Tentat vos dñs deus vester. vt pa
lam fiat vtrū diligatis eum & habeat. xxvj. q. v. nec mirum
circa finē. c. Nec est ꝺ illud qd̄ dr Iaco. ſ. deus neminem tē
tat hoc em̄ exponit diuersimode videlicet ſm glo. qa nō
tētat vt decipiat vel peruertat sicut facit diabolus, immit
tendo malas cogitationes vel mala culpę vel (ſm Augu.)
Deus neminē tentat, inducendo in tentationem. Vel (ſm
Bedam) loquitur de tentatione interiori qua concipitur
malū: nō de tentatione exteriori tribulationis. Vel nemi
nem tentat deus (ſm Tho.) ad discēdū qd̄ ignoret. Cum
ergo tentari a deo non sit malū sed bonū nō debet hō re
fugere tentari. Nam vt dr Eccli. xxxiij. Qui tentatus non
est qualia scit. q. d. qui nō est tentatus id est in tribulatiōe
probatus & examinatus: parum vel nihil scit qualiter se
debet habere i tribulatiōe: vl qa nō habet notitiā tribula
tionum per experiētiā: q̄ est optima magistra. Multa em̄
vident bona ab inceptis quę mala cognoscuntur ab exp
tis: nec scit compati tribulatis & tentatis. Est etiā pericu
losissima res nulla tentatione pulsari (ſm Augu.) qa inde
ꝓcedunt multa mala. Et primū est elatio cordis: sed ꝫm est
incircūspectio sui tertiū incōpensatio tentatoꝝ quartum
despectio aliorū quintū ignorantia agēdorū sextū priua
tio prēmiorū septimū icursio eternoꝝ supplicioꝝ, ꝓpter
qd̄ econtrario dr Iaco. ſ. Omne gaudiū existimate fratres
mei cum in tentationes varias incideritis. Sed o tentat ho
mo deum iuxta illud Pſ. Tentauerunt deum in cordibus
suis. Dicit autē quis tentare deū cum prætermittit facere
qd̄ ex se pōt ad pericula euadēda & ad subsidia tēporalia
quęrenda solū ad auxiliū diuinū respiciens. Sicut dicere
tur aliquis tentare equū qñ eum signe magna necessitate
vel vtilitate currere facit. Non autē quādo ex necessitate
puta vt hostes fugiat vel ex vtilitate puta vt brauium ap
prehendat cū aliter obtinere nō possit. Sic cū quis se sine
rōne cōmittit alicui periculo in aliquo faciendo cū aliter
sibi possit prouidere sine periculo: iste dicit tentare deum
ad ꝫperiendū. ſ. vtrum possit liberari ab eo. Quod prohi
bet dñs dicēs. Non tentabis dñm deū tuū. Deut. vi. Et hoc
christus vitauit qñ tentāti eū diabolo mittere se deorsum
de pinnaculo recusauit allegās dictā auctoritatē vt habe
tur Mat. iiij. Hoc etiam egit Abraam cum vxorem suam
Sarai dixit sororem: non dicēdo mēdacium sed veritatē
occultando. vt habet Gen. xij. In quo facto (inquit Aug.)
ostēdit cp̃ nemo deū suū tētare debet dū habet qd rōnabi
li cōsilio faciat. Fecit qd̄ potuit. ſ. Abraā & qd̄ nō potuit
deo cōmisit. xxij. q. ij. quęrit. Qd̄ si quis obijceret cp̃ tenta
re deū non sit pcm̄ ex eo: qa tentare deū est experiri boni
tatem & voluntatē dei: sed hoc nō est pcm̄ qa in Pſ. dicit
Gustate & videte qm̄ suauis est dñs. Rñdet: cp̃ cognitio di
uine bonitatis est duplex scilicet speculatiua & affectiua.
Et quātū quidē ad cognitionē speculatiuā, nō licet dubi
tare vtrū suauis & bon⁹ sit deus: qa hoc esset tentare deū.
Sed quantum ad cognitionē affectiuā: dum. ſ. aliquis affe
ctat in seipso experiri gustū diuine dulcedinis & ꝓplacen
tiā diuine volūtatis sic licitū est: & hoc nō est tentare deū.
Quō autem istud. ſ. tentare deū sit pcm̄ speciale & quot
modis hō tentet deū habes in. ij. parte. ti. iij. c. x. Tertio tē
tat caro hominem. i. concupiscentia carnis iudiciū rōnis
peruertendo aut impediendo. Vnde apls ad Gal. v. Caro

Quōde⁹ tētat

Caro tentat hominem

concupiscit

concupiscit aduersus spm̄. Et Iacob. i. Vnusquisq; tentatur
a concupiscētia sua abstract⁹ a deo. ſ. & regula rōnis p pas
sionē: & illect⁹ a sensibilib⁹. Dicit aūt caro tētare hominē
instrumētaliter vel materialiter: inquātū. ſ. pōt cognosci
qualis sit homo: ex hoc cp̃ sequitur vel repugnet concupi
scētijs carnis, ſm Tho. in. i. parte. q. cxv. Vbi sciēdū cp̃ tēta
tio carnis semp est pcm̄. Cuius ratio est: quia omnis appe
titus aiæ inordinatus est pcm̄: sed motus carnis qui est ex
apprehensione delectabilis: est actus & appetitus animæ
inordinatus: quia ipsa aia est q̄ inordinate mouet & appe
tit: licet mediāte carne: ergo &c. Sed si motus carnalis in
surgeret ex calefactione corpis sine imaginatione aliqua:
est pure naturalis: nec habet rōnem peccati. Et ad hoc, pōt
diabolus cooperari sua virtute. Considerandum etiam: cp̃
tentatio aliqua est difficilis ad vitādum: propter tres cau
sas. ſ. propter fortitudinem: debilitatē & propinquitatem.
Et quantū ad fortitudinem impugnātis: sic tētatio ab ho
ste. i. diabolo, est difficilis ad vitādū. Vnde dr. xvj. q. ij. vi
sis. Mille nāq; nocēdi habet artes seu modos: nec ignora
mus astutia eius. Conatur namq; a principio ruinæ suæ:
vnitatem ecclesiæ rescindere: charitatē vuinerare: sanctō
rum operum dulcedinem inuidię felle inficere: & omnib⁹
modis humanum genus euertere & perturbare. Dicitur ēt
Iob penul. Non est super terram potestas: quæ compare
tur ei. Quātum vero ad secundam causam difficultatis in
tentatione. ſ. propter debilitatem tentati: sic tentatio car
nis est difficilior ad vitādum vel vincendū: quia tentatio
carnis magis debilitat hominem: qui est magis pronus ad
peccata carnalia cp̃ spiritualia. Vnde & de diabolo dicitur
Iob. xl. cp̃ fortitudo eius in lumbis eius: & virtus illius in
vmbilico maner: quia videlicet per luxuriam carnis mul
tum dñatur hoibus: sedes enim luxuriæ in viris est in lum
bis: quia inde deciditur semē: sicut mulieribus ab vmbili
co. Quātū ad tertiam causam. ſ. propter propinquitatem:
etiam tentatio carnis est magis vicina ipsi tētato: ideo est
difficilior: quāto em̄ hostis ē magis ꝓpinqu⁹: tāto magis
potest nocere. Vnde & Boet⁹ dicit: cp̃ nulla est efficacior
pestis ad nocendū: cq̄ familiaris inimicus. Mundus etiam
tentare dicitur improprie. ſ. instrumentaliter vel materia
liter: inquantū. ſ. pōt cognosci qualis sit homo: ex hoc cp̃
contenit prospera mūdi vel aduersa: quibus etiam vtitur
diabolus ad tentandū: ſm beatum Tho. i. parte. Et de hoc
bello tentationis mundi: inquit apls ad Ephe. vi. Nō est
nobis collusatio aduersus carnem & sanguinē. ſ. solū: sed
aduersus principes & potestates: aduersus mundi rectores
&c. Et Augu. in sermone. Duplicem aciem contra milites
christi mundus producit: demulcet prosperis: deterret ad
uersis. Potest igitur dici tentatio mundi: inquātum homo
vel ex malitia propria vel instigatus a diabolo: inducit
aliū ad malum. Nam & mūdus: dicūtur peccatores mūdi
amatores. Fit autē hoc tripliciter. ſ. cp̃ vnus tentet alium.
Vno modo persuadēdo. Vnde Augus. Si fratri tuo mala
persuades: occidis. ſ. animam eius: quātum est ex te ad pec
catum inducendo. de pœni. distin. i. noli. Vnde pſ. Lingua
eorum. ſ. male persuadentium, gladius acutus. Secūdo mo
do tentat mundus. ſ. perſequendo: qd̄ figurat⁹ fuit in His
maele pſequēte Isaac, de quibus apls ad Gal. iiij. Is qui ſm
carnem nat⁹ est: pſequebat eum qui ſm spiritū. Cogebat
em̄ Hismael maior natu: Isaac adorare imagines luteas:
quas ipse faciebat: vt dicit magister historiarū. Hinc Libe
rius papa. Oēs qui volunt in christo pie viuere: persecu
tionem patiuntur: & ideo non vos a pio mentis ꝓposito:
afflictionis amaritudo coerceat recedere: considerātes quā
ta ꝓ absolutione nostri & liberatione: creator dominusq;
acredēptor noster pertulerit. vij. q. i. suggestū. Tertio mo
do tentat mūdus. i. homines mundi scelerate in manifesto
viuendo: & sic suis exemplis ad malū inclinat alios: quia
vt dicitur. xx. q. iij. c. ij. Procliuus aūt est cursus ad volupta
tem: & imitatrix natura vitioꝝ. ſ. est. Et. xxviij. q. i. sępe di
citur. Sępe malorꝝ cōsortia etiā bonos corrumpunt: quā
to magis eos qui ad vitia proni sunt. Propter qd̄ dicit in
Prouer. Qui tetigerit picem: inquinabitur ab ea. Possunt
etiā dici mundus: ista bona sensibilia mūdi: quę alliciunt
appetitū ad sui affectum: & diabolus eis vtitur proponen
do ad tentandum: tāq; magna bona. Vnde cū bonū sit ilud quod trahit appetitum ad sui maiorē: etsi illud sit ve
rum bonum vel apparēs: cum aliquid boni sit in istis sen

Extrīs tētatio reddit difficilis.

Mundus tētat hominē.

Vn⁹ homo tentat aliū

triplici

ter.

Quō hō tētat deum vt

psalmo xxvij. &pō. iij. &pō. cv.

Exēplū

Ecclī xlij.

Mūdus

aliomō accipit.

sibilibus: licet minimū respectu spiritualiū bonorū: non
attēdens hominem ad vera bona spiritualia & cœlestia: ipsis
postpositis: exteriorib⁹ & sensibilib⁹ se īmergit: ea amās
vel inquātū delectabilia: vt cibos & venerea: vel tāq; vti
lia: vt diuitias: vel tāq; honesta: vt honores & reuerētias:
quæ exhibētur in testimonium virtutis: vel scientiam: vt
inde honoretur. Et de his omnib⁹ quō scilicet rapiāt appe
titum: ostēdit Adamātius dicēs. Vbi irrationabilis impe
tus prēuenit: & flāma celerrimi mor⁹ exurit animā: depa
scitur eius innocentia: prēponderāt em̄ futuris præsentia:
serijs iocunda: & lęta tristib⁹: & properata tardioribus: ve
lox enim iniquitas: quę ad nocendū occasionem suggerit.
de pœ. di. iij. inter hęc. Et sic anima misera deserto summo
bono: inhęret vt fini bono creato: est imās illud super oīa
alia appetendum in ipso aūo peccati: similis illi qui pro
pter delectatiōem esus vnius ficus: nō curat amittere vnū
regnum. Vnde Augus. dicit: cp̃ peccatum non est appeti
tus malarū rerū: sed desertio meliorū. Vltimo & proprie:
est tentare diaboli. Vnde. i. ad Thess. iij. Ne forte tentaue
rit vos is: qui tentat. ſ. diabolus. Tentare enim ꝓprie: est
experimētum sumere ſm Thomam. i. parte. q. cxv. De ali
quo aūt experimentum sumitur, aliqn̄: vt sciatur aliquid tentare.
circa ipm: puta vtrū intelligat vel sciat respondere ad ali
quid de quo interrogat: vel vtrū velit facere quod petit.
Aliqn̄ aūt vltra scientiā ralē: querit aliqs alius finis bon⁹
vel malus. Et bonus quidē: vt cū aliqs vult scire qd sit vel
qualis sit: vt eū ꝓmoueat & adiuuet: sicut magister tentat
scholarē. Malus autē finis intenditur: qñ hoc scire vult vt
decipiat vel subuertat & noceat: & hoc sc̄o modo & fine:
semp diabolus tentat vt. ſ. noceat in peccatū præcipitādo.
Et ſm hoc dicitur: prōpriū officiū eius tentare. Et si aliqn̄
homo sic tentat: hoc agit inquantum est minister diaboli:
sicut tentauerunt Iudei christum & Pharisei: quando in
terrogauerūt de deprehensa in adulterio: vt haberet Ioan.
viij. & de censu Cæsari dando. Quibus respōdit. Quid me
tentatis hypocritæ. Matth. xxij.

Prōprium officium diaboli est tentare.

§. II. TRIPLICI ENIM DE CAV

sa mouet diabolus ad tentandū hoies. ſ. ex malitia: superbia
& inuidia. Ex malitia quidē: quia cum odio deum habeat
inquantū punitor est eius: ex malitia sua quærit auertere:
a seruitio ipsius dei hoies inquantū pōt. Sicut is qui inimi
catur alicui & odit: quærit auertere ab eius obedientia &
reuerentia subditos ei⁹: & nocere quātum pōt: & ꝑcipue
sctōs viros. Vñ dr Iob. xl. Esca ei⁹ electa: & habet fiduciam
cp̃ influat Iordanis in os suū. i. cp̃ deuoret baptismo purga
tos: qui baptismus habuit originē in Iordane. & ꝓpterea
baptizati designant p Iordanē. Sed a causa quare tētat: est
superbia eius. Sicut enim boni angeli ministrāt deo in de
terminatis officijs ad salutē hoim: sic dęmones ꝓpter eo
rū superbiā diuinę pātis similitudinē vsurpantes: determi
nant sibi certos & determinatos ministros ad impugnatio
nem hoim. Vñ & de eo dr Iob penul. Ipse est rex sup oēs
filios superbię. Exēplū in viris patrū de Sathana: qui fuit vi
sus a quodam exigere rationē a fratellitibus suis dęmonijs
inferioris gradus: de malis ad q̄ induxerāt tentatos per ip
sos: & illū q quēdā sctm̄ virū in heremo cōmorātē tētatū:
ab eo p plurimos annos: ad ruinā randē adduxerat luxu
riæ: multū commēdauit & honorauit. Tertia cā quare ten
tat: est inuidia sui. Nam dæmones saluti hoim inuidentes
pfectū eorū per tētationē impedire nituntꝰ. Vñ dr. Sap. ij.
Inuidia diaboli mors: introiit in orbē terrarū. Et. xvj. q.
ij. c. visis. dr de eo cp̃ doler satis & erubescit charitatē quam
nequit in cœlis habere. i. ꝫseruare: hoies cōstātes ex lutea
materia in terris tenere. Sed hic occurrunt tres q̄stiones
prima est: quia cū deus sit amator iustitiæ: videt cp̃ nō de
beat pmittere hoies tentari a dęmonijs cum ipsi hoies sint
infirmi & ignari: ac ecōtrario dæmones multū potētes &
astuti: eo cp̃ inter eos nō vr eē æquale bellū vl pugna. Sed
ad hoc rñdet: cp̃ licet cōditio pugnæ vel belli inter eos nō
videt esse æqualis fit tū recōpensatio p diuinā gratiā: & p
angelorꝝ custodiā: nec pmittit tētare quātū volūt dęmones
sed quātū pōt resistere hoies. Vñ. i. Cor. x. dr. Fidelis deus
i. verax i pmissis est: qui nō patiet vos tētari supra id qd̄
potestis: sed facit cum tētatione ꝓuentū, dando. ſ. virtutis
augmentum. Nam ſm glo. Qui dat diabolo tēpā licentiam: dat tentatis misericordiam et gratiā. Vel facit cum

Cā triplex q̄ re diabolo tē tat hominē.

Exēplū

Rñsio.

Prima q̄stio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentatione proucţū robur & constantiā dando: vt possitis
susti:nere: ideſt vincere: vel patienter & perseueranter susti
Secda q̄ stio. nere, ne deficiatis in lucta. Secunda questio est: quia vide
rur ꝙ cum natura humana sit infirma & debilis: sufficiat
ei ipugnatio qui est a carne & a mundo. Vnde nō videtur
Rñsio. ꝙ ei ꝙueniat etiā ipugnatio q̄ ē a diabolo. Sed ad hoc rñ
deť. ꝙ infirmitati hūanę: q̄ ad exercitiū sufficeret ei ipugna
tio q̄ est a carne & a mūdo: sed malitię dæmonū nō suffi
ceret: qa etiā vtraq; ipugnatiōe vtit ad malū. Sed deꝰ illā
impugnationē ordinat ad gl̄iam: & maiorē coronā electo
rū suoꝝ: & ꝓsusionē dæmonū cūv incunk: vñ Pś. cin. inqt.
Draco iste quē tu formasti ad illudendū ei. Formauit siq̄
dē deꝰ draconē. i. diabolū ad participādū gl̄iam: sed ex su
perbia sua eā amittēs: & hoies p tētationes infestās: gl̄iosus
deꝰ malitiā draconis ꝙuertit in bonū electoꝝ suoꝝ. s. cū tē
tati ab eo vincētes coronas premioꝝ sibi adaugēt: & sic in
pugna ei illudit: dū electi nō acc,escūt suggestiōib⁹ ei⁹: vt
ipe intēdit & credit sed resistūt: sicut paret i exēplo Iob. i. c.
Tertia q̄stio. Tertia q̄stio est: an oia p̄tā a dęmonis tētatiōe ꝓcedūt.
Ad q̄d dicendū: ꝙ aliud est esse occasionē alicuius effectꝰ:
aliud est esse cām eiꝰ: sicut ꝙ bi gra. Desiccās ligna est occa
sio cōbustiōis lignorū: importat em occasio vtutē ꝓducti
uā alicui⁹ effectus: sed impfectā: cā autē perfectā. A simili,
diabolꝰ inquantū instigauit primū hoiem ad peccādū: dr̄
occasio oim p̄torū: inquātū. s. ex illo p̄to natura hūana
fuit ita vitiata: vt oēs hoies sint proclives ad peccandum.
Sed directe diabolus nō est causa oim p̄torū humanorū:
ita ꝙ ipse oia suadeat: aut ꝙ efficaciter ad peccandū ipse in
ducat. Sed directa & per se & principalis cā peccati: est li
bertas arbitrij & corruptio carnis. Vñ Orige. dicit, ꝙ etiā
si diabolus nō esset: haberent hoies appetitū cibi & vene
reorū: qui posset esse inordinatus: nisi ratione regularetur
q̄ subiaceť libero arbitrio. Et August. dicit etiā: ꝙ non oēs
cogitatiōes malę a diabolo immittūtur: sed aliquę emer
gunt arbitrij motu. Tho. i. parte.

§.III. CIRCA TENTATIONEM

autem diaboli possunt notari tria: scilicet.

¶ Generalitas vitiorum de quibus tentat.

¶ Varietas modorum.

¶ Et qualitas tentatorum.

Diabo lus tētat de oī crimine. Et quantū ad primū: scilicet gn̄alitatē vitiorū diabolus tentat de oī crimine: ex oī latere: & in oī tpe. Qd' aūt tentet de oī crimine: patet p hoc qd' dicit christus. Mat. xij. de spū immūdo. i. diabolo ꝙ vadit & assumit septē spūs ne quiores se: & ingressi in domū vacātē habitant ibi. Spūs iste immūdus dici pōt diabolus q tētat de accidia: qa acci dia & ociositas: pmaxime est cā oim malorū cogitationū & immundarū affectionū. Septē spūs quos secū assumit: sunt septē vitia capitalia ipso grauiora. s. superbia: vana: gloria: auaritia: ira: inuidia: gula: luxuria. de quib⁹ tentāt dęmones. Et sicut angeli boni sumūt sibi noia ab officijs quę circa nos gerunt: ita & dęmones sumūt sibi noia a vi tijs: de quibus p̄cipue impugnāt. Nam & si oēs de singu
Nomīa diabo loꝝ ten tant i. lis peccatis tentare possint: magis tū de vno aliquo vnus quisq; impugnat fm magi. in. ij. senten. Et nomina ipsorū in sacra pagina reperiuntur. Vnde qui de superbia tentat Leuiathan dr̄: quod interp̄tat additamentū eorum. Ten tās em primos parētes de supbia: promisit eis additamen tū diuinitatis: de quo noie dicit dñs p Esa. c. xxvij. Visita bo sup Leuiathan serpentē vetere & tortuosum. Tentans em de inani gl̄ia: dr̄ Lucifer quasi lucē ferēs. s. gl̄ię tempo ralis de q̄ Esa. xiiij. dr̄. Quō cecidisti Lucifer, q mane oriebaris. Tētās de auaritia: dr̄ Māmona: qd' interp̄tatur diuitię circa quas est auaritia. de hoc dr̄ Matt. vj. Non potestis deo seruire & Māmonę. Tētās de ira: dr̄ Abededon qd' in terpretat exterminator. Ira enim ponit hoiem extra termi nos rōnis: & extra terminos hūanę cōuersationis: qa iracū dus nō de facili reperit societatem. Tentans de inuidia: dr̄ Sathan: qd' interp̄tat aduersarius: qa inuidus aduersatur seu ꝓtrariatur oī bono alteri⁹ cui inuidet. de quo Luc. xxij. dicit christ⁹. Ecce Sathā expetiuit vos. s. ad tētādū. Tētans de gula: dr̄ Behemoth: qd' interp̄tat animal. &brutale. de quo dr̄ Iob. xl. Behemoth pri cipiū viarū dñi. i. prima ipsarū operationū: nō ordine tpis: sed dignitate. Tētās de luxuria: dr̄ Asmodeus: qd' interp̄ tatur factura iudicij: qa propter hmōi vitū factū fuit terri bile iudiciū: sup Sodoma & quatuor alijs ciuitatib⁹. Et fi gurant his vitijs dediti p oēa dæmoniacos. de quib⁹ ha beť in scriptura sacra. Supbi em figurant: per filios quos dā iudeorū: qui in nomine Pauli apl'i quęrebāt dæmones expellere ab obsessis: in hoc ꝓmittētes magnā supbiā & p̄ sumptionē: faciētes qd' nō congruebat ꝓditioni eorū. Vñ & a dęmonijs arrepti sunt. vt habeť in actib⁹ apl'orū. c. xix. Vanegloriosi: figurātur per filiā Chananeę. Matt. xv. & Mar. vij. Nā cōiter iuuēculæ sunt dediţ vitio inanis glo riæ: in ornatib⁹/picturis/fucis & hmōi. Auari: figurant p ventiloquam: quę habebat spm̄ phitonicū vnde diuina bat: & inde magnū quæstū suis dñis procurabat: vt habeť in act. apl'orū. c. xvj. Vel etiā per lunaticū illū, quē diabo lus sępe ꝓiciebat in ignē vel aquā: vt hī Matt. xvij. Mar. ix. & Lu. ix. Inducit em diabolus auaros: ad multa pericu la frigorū & calorū ꝓpter tpalia. Iracundi: figurantur per habentē spm̄ immundū qui clamabat in tęplo: qa tu es fi lius dei &c. Luc. iij. Iracundus em clamat prę ira: noīando aliquādo deū & sanctos: sed male. s. blasphemando. Inui di: designantur per Saulē quem inuasit spiritus malus: vt habeť. i. Reg. xvj. Hic aūt per inuidiā psecut⁹ est sām Da uid. Gulosi: figurant p dęmoniacū habitātē in monumen tis & nudū incedentē. vt habeť Luc. viij. Nā virtū gulę & denudat hoiem tpali subst̄ātia: & discooperit ad turpia: si cut paret in Noe post ebrietatē: & abbreuiat vitā: & ducit ad sepulturā. Luxuriosi: figurātur p viros Sare: q obsessi a diabolo occisi sunt vitio libidinis: cui intendebāt: etsi cū ꝓpria ꝙiuge. Accidiosi ꝙo significant p dæmoniacū mu tū. Luc. xi. Surdū etiam fm Mar. c. vij. qa accidia facit ho minē taciturnū a laude dei & confessione p̄ri: & surdū ab auditiōe diuinorū & correctionū. Sed ꝙ, tērat diabol⁹ ho mies ex oī latere: videlicet ab aī & retro: a sursum & deor sum: a dextris & sinistris. Ab ante tentat: vt. s. a bonis ince ptis qs resiliat. A retro: vt. s. ad mala p̄terita redeat. Q.d' cō tra dr̄ de sctis aialib⁹ q̄ significāt electos: ꝙ cū recederēt. s. in ante nō reuertebant. s. retro. Ezech. i. qa videlicet profi ciūt in actiōe virtutū: & nō redeūt ad ꝓmissa vitioꝝ: sicut apl's de se dicit ad Phil. iij. Quę retro sunt oblitus ć. s. p̄tā nō iterādo) in anteriora me extendēs: ad brauiū sequor sir pernę vocationis. Lu. xvij. Memores estote vxoris Loth q̄ respiciēs retro, cōuersa est in statuā salis. A sursum tentat diabolus: cū instigat vt de bonis opib⁹ supbiant hoies. A deorsum tētat: cū ad desperationē ꝓducit: & de his duob⁹ modis dicit Pś. Ascēdūt vsq; ad cœlos. ć. s. hoies p supbiā) dum sibi attribunt qd' dei & sc̄tōꝝ est: q habitant in cœlis & descēdūt vsq; ad abyssos. s. inferni p desperationē cui sunt dediti dānati. Sed cōtrario dr̄ Eccl̄i. xj. In die bonorum. s. operū vel ꝓsperitatis ne immemor sis malorū. i. peccatorū vel aduersorū: q̄ cōtigerunt vel pōt cōtingere vt hūilieris, nō inde supbias. Et in die malorū ne immemor sis bonorū factorū: vel q̄ pōt tibi deꝰ facere vt sidutiam sumas nō de sperationē: sicut colūbę q̄ insecutę ab accipitre p aerē voli tant in imis: & p terrā insecutę ab eo: volāt fugiēdo p altū aeris. A dextris tētat diabol⁹: vt ꝓsperis abutatur. A sini stris: vt aduersis p impatięntiā frāgat. Et de his q in tenta tiōe vincunt dicit Pś. Cadēt a latere tuo. s. dei. i. a sinistris aduersitatis mille & decem milia a dextris tuis. s. per pro speritatē: qa multo plures abutunt ꝓsperitate q̄ aduersita te: sicut patet in Dauid & Salomone. Sed econtrario dicit apl's. ij. ad Corꝝ. vj. Exhibeam⁹ nos sicut dei ministros: per arma iustitię a dextris & a sinistris &c. Prosp̄era re,tritudi ne tēperātię moderādo: & aduersa virtute ꝓstātię sufferen do. Ex oī q̄ꝙ latere tētat diabol⁹ qa ex oī elemēto. Ex igne qui est supra nos in sphęra sua: sicut tētauit Nabuchodo nosor, ad mittēdū tres pueros Ananiā Azariā & Mizaelē in fornacē ignis. Dañ. iij. Ex aere. q est circa nos: sicut tēta uit Simonē Magū ad volādū p aera du,tū a dęmonijs: sed oꝝone apl'orū dimissus & confra,tus est. Ex aqua. quæ est iuxta nos: sicut tērauit Pharaonē ad faciēdum projcere in aquā paruulos Hebræoꝝ. Exo. i. Ex terra. q̄ est infra nos: si cut tētauit illos qui statuerūt oculos suos. i. intentionē de clinare in terrā. i. in terrenis inter quos fuit Saphat: qui re pert⁹ est colligere ligna de terra in die sabbati. Tentat etiā ex oīm latere. i. ex oī sensu exteriori: vt deviset: q̄ instigat ad videndū illicita vel vana: sicut tētauit Dinā filiā Iacob: ad egrediendū domū vt videret mulieres regionis: q̄ vio lata fuit. Gene. xxxiiij. De auditu ꝙo: q̄ nolueruit intelli
gere

Tenta tio qn̄ q̄ sen sum. Lu. xv. gere vt bene ageret: sicut Nathanias cū reliquijs Iudæoꝝ: qui remāserāt in Hierusalem de captiuitate qui noluerunt audire Hieremiam loquentem eis: ex parte dei ne descen derent in ægyptū. Vel etiā quādo a veritate auditū auer tunt: ad fabulas autē cōuertuntur. ij. Tim. iiij. De odoratu: q̄n facit odorari suauia: & infirma vitari & fastidire. qui bus dr̄ p Esa. iij. Erit ꝓ suaui odore fetor: sicut dives epu lo: qui fastidiuit Lazarū vlceros um: nūc in fœtore ignis & sulphuris torquet̄ in inferno. De gustu: sicut tētauit Euā. Gene. iij. Et christum in deserto quando dixit. Dicvt lapi des isti &c. Matt. iiij. De tactu: contrectando aliena inuito dño: quod pertinet ad furtū: sicut Acham qui abstulit vir gam aureā & chlamidē coccineā: & pecuniā de rebus Hie richo ꝓhibitis. Iosuæ. vij. Vel etiā rāgēdo impudica: sicut Apoca. xij. Onā & Zares. Gene. xxxviij. Tētauit quoq; in cœlo: q̄n. s. draco traxit ad terrā tertiā partē stellarū: vt dicit in Apo. quia. s. exēplo primi angeli supbiētis: alij inferiores incli nati sunt ad idē: voluntarij tñ nō coacti. In paradiso terre stri tentauit & vicit primos parētes serpens: qui erat calli dior cūctis animātib⁹. i. diabolus ꝙ serpētē. Ge. iij. In mun do tentauit Cain de fratricidio: & filios dei descendētes ex generatiōe Seth: vt vidētes filias hoim. i. descēdētes ex ꝙ genie Cain qui mali erant: ꝓ essent ꝓ pulchrę: acceperunt in vxores: vnde & praui facti sunt. Gen. vj. Tertio tentat dia
Diabo lus ten tat oī tē pore. bolus i oī tpe: a principio. s. mūdi vsq; ad finē: & ab eo tpe quo qs incipit habere vsum rōnis, vsq; ad decrepitā ętatē. Vnde saluator Luc. xxj. Vigilate oī tpe orātes: vt digni ha beamini fugere oia ista. s. tētamēta. Et Greg. xxiij. moral'. tractās illud Iob. xxxiij. Hæc operat̄ deꝰ trib⁹ vicib⁹ ꝙ sin gulos. s. hoies: vbi loquitur Iob de hoie tētato: & post ten tationē cōsolato: fm expositionē eius: dicit hoiem tētari a diabolo trib⁹ vicib⁹. i. in principio ꝙuersiōis: & in medio ꝓbatiōis: & i termino migrationis. Et i principio q̄dē cō uersionis: q̄n. s. efficaciter vult vitia deserere ꝓ pniam vel ad religionē trāsire: cogitāti ista occurrit sibi illa familia ris sua carnalis delectatio: quę inueterata quāto diuti⁹ fu stinuit: tāto acrius stringit. Et qs ibi mæror: q̄ anxietas q̄n huc spūs vocat: hinc caro reuocat: vñ de ꝑ amarescēte hoie
Iob xxxiij. dici pōt qd' Iob ait. Appropinquabit corruptioni anima ei⁹ &c. Sed qa diuina gra: diu nos istis difficultatib⁹ affici nō ꝓmittit ruptis pctōꝝ nr̄oꝝ vinculis: citi⁹ nos ad liber tatē cōuersionis nouę cōsolādo ꝓducit: & ꝓcedētę tristitiā subsequens lętitia refouet: vt de ipo dici possit. qd' ait Iob xxxiij. Liberauit aiam ei⁹: ne pgeret in interitū &c. Figura de labore & anxietate quam habuerūt Israelitæ in exeūdo de ægypto & de mari rubro: cū Pharao sęq̄ret eos. Sed qa cōuersio seueritatē parit: mater aūt negligētiæ solet esse le curitas, ne securitas negligētiam gereret: scriptum est. Fili accedēs ad seruitutē dei, sta in iustitia & timore: & prępara
Tres modi cōuer sor. animā tuā ad tentationem. Eccl̄i. ij. Quod in christo figu ratū fuit: qa post baptismū in deserto tētat⁹ fuit. Matt. iiij. Tres aūt sunt modi cōuersoꝝ. s. inchoatio vbi sentiuntur blādimēta dulcedinis: mediatio: vbi experiūtur certami na tētatiōis & terminatio talis. s. stat⁹ ꝓbatiōis vbi habeť ꝓfectio plenitudis. Pri⁹ ergo dulciꝙsuscipiūt cōuersi qb⁹ cōsolētur: postea amara: qbus exercitenť: & demū suauia: quib⁹ cōfirmenť. Nā & spōsa mvir qsq; pri⁹ dulcib⁹ blādi mētis fouet: quā tū coniūctā asperis increpatiōibus ꝓbat, ꝓbatā secure possidet. Vñ in figurā: plebs Israelitica cum ad nuptias mētis ex ęgypto reuocaret̄ a deo: q̄si arrharum vice prius accepit blādimēta signoꝝ. Cōiūcta aūt. s. per le gem acceptā ꝓbatiōib⁹ exercet̄ in hęremo: ꝓbata: in terra ꝓmissiōis virtutis plenitudine cōfirmat̄. Sepe em̄ ꝙuersi: in ipso adhuc principio suæ cōuersionis: vel trāquillitatē suæ pacatissimę carnis vel dona alia suscipiūt: & post hoc duris tērationib⁹ fatigātur: qb⁹ si in ipo principio trāgerē tur forte deficerent. Sepe em̄ tam diutina sunt tētationum certamina: q̄ longa fuerunt in inchoatione blandimenta. Sepe autem magis datur in inchoatiōe dulcedinis: minus aūt in labore, ꝓbationis: & aliquando ecōuerso. Plerumq; etiā ex eo ꝙ cōuersus quisq; inchoationē magnam gratiæ dulcedinē & dona recepit cōfirmationē: accepisse ꝓfectio nis se arbitrat̄: vñ fit vt dū subita tētatiōis ꝓcella trāgitur despectū se a deo & ꝓditū arbitret̄: & hoc qa suā cōditionē & statū ignorat. Plerūq; etiā cōuersus quisq;, talibus tēta tionib⁹ agitatur: qualis ante cōuersionem nūq; pulsatum se reminiscit̄: & hoc nō qa hęc eadē tētatiōis radix deerat.
sed qa nō apparebat multis occupato. Iuxta summā vero certaminis: remunerat̄ q̄sq; plenitudine ꝓfectiōis & cōso latiōis fm illud pś. xciij. Sec'm multitudinē dolorꝝ meorꝝ in corde &c, vñ christo post tētationē accesserūt angeli & ministrabāt ei. Restat demū dura in morte tētatio. Cōside Mortis rat em̄ cōuersus & ꝓbatus qa oportet de oībus iudicari: & dura tē seuere ēt de cogitatiōib⁹ minimis. Quis em̄ cōsiderare va tatio. leat: quāta mala p momēta rēporū: ipsis incōstātib⁹ cogi tationum motib⁹ perpetramus. Propter hoc Dauid timēs ait. Non intres in iudiciū cū seruo tuo. Et quid facient ta bulæ: si tremūt colūnæ. Vnde & christus solutioni carnis appropinquās: & membroꝝ suoꝝ speciem seruans: factus in agonia certaminis ꝓlixius orabat. Luc. xxij. Sed dei adiu torio cōuersus & ꝓbatus: rentatorem vincēs ad iubilū su pernæ patrię peruenit. Et de tērationib⁹ in morte habes. §. in precedenti titu. Tentat etiam diabolus in omni tempo re vnius & eiusdē opera: quia in principio bonę operatio nis, in medio, & in fine vt declarat Greg. in. j. moral'. Et in principio quidē bonę actionis: impugnat instigādo mētē vt sinistra intērionē in ipsa habeat. vt. s. illā faciat non ꝓ pter deum: sed propter sui laudē vel alīū mundanū respe ctū. Intētio autē principiū pōt dici operis: qa finis ad quē respicit intētio: mouet agentē ad operādum: & ad hoc facit quod dicitur Threñ. j. Facti sunt hostes in capite eius. s. dæ mones insidias posuerūt tentatis in capite. i. in principio operationis: ꝙ si ei resistitur intētionē firmando in deum: tūc ponit insidias in ꝓsecutiōe operis iducēdo: vel adva nā lętitiā, vel nimiā tristitiā & accidiā: vel iracūdiam vel amissionē alicui⁹ debitæ circūstātię: in ipo exercitio bonī operis eleemosynæ. s. cōronis: ieiunij: correctiōis & hmōi. Vñ Pś. In via hac qua ambulā. s. bonoꝝ operū: absconde runt laqueū. s. tentationis mihi dæmones. Et ad hoc firmā dum ponit ipse Greg. figurā q̄ habeť Hier. xlj. videlicet ꝙ octogintaviri de Silo & de Samaria rasi barba & scissis ve stib⁹: habētes in manib⁹ thus & munera: ad offerēdū in tē plo ibāt. qb⁹ obuiauit Hismael filius Nathaniæ incedens cū eis & lugēs dixit. Venite ad Godoliā dñm terræ quē. s. Nabucho. prefecerat reliquijs Iudęoꝝ q̄ remāserāt in Hie rusalē: & cū venisset cū eis ad mediū ciuitatis: occidit oēs decē: exceptis q dixerūt ne occidas nos, & ostendemus tibi thesauros frumēti & mellis absc̄ditos in agro, quo dicto nō occidit. Significāt hi exercētes se in actiōe decē ꝑcepto Mysti rū & octo beatitudinū: cōponiť em octogenari⁹ nūer⁹ ex ca expo decē octies multiplicato. Barbā radere: ē sibi virilitatē bo sitio. noꝝ operū nō asscribere sed deo: vestes scindere, est corpo ra abstinentijs macerare. thus & munera deferre: est oꝝonē & alia pietatis opera facere, Sed ista agenda in ꝓsecutione operū ipsoꝝ: Hismael. i. diabolus occurrit instigās eos ad ꝓsequēdū talia opa: & cōpassiōe quasi volēs eos dirigere ad dñm terræ. s. deū ꝙ ꝓsecutionē ipsoꝝ bonoꝝ operū: ad quē solicitat vt decipiat: sed in medio ciuitatis occidit: dū ad aliquā indiscretionē vel vitiū mixtū aut defectū necef sariæ alicui⁹ circūstātiæ inducit: p qd' vita gr̄ę priuat. De cē vero euadūt habētes thesauros absconditos in agro: qa habētes thesaurū pnię in agro cordis: cū ꝓposito obserua tionis decē ꝑceptoꝝ: mortē æternā euadūt: q̄ si vincere & decipere nō pōt in ꝓsecutiōe: i fine operis ponit insidias: vt. s. inde hō supbiat vel aliud malū faciat. Et ad hoc facit illud Gene. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius. s. mulieris. i aię. Calcaneus qui est finis corporis: signat finem operis.

§. IIII. SECVNDVM PRINCIPA

le quod est videndū: circa tentationes diaboli est varietas Septem modoꝝ. Ponit aūt Bern̄. septē genera tentationū: figura sunt ge ta per septem capita draconis insidiantis partui mulieris nera tē sole amictæ. id est ecclesiæ seu animæ virtuosę: vt habetur tationū Apo. xij. Et prima tētatio dicit importuna: qua. s. diabol⁹ diabo cōtinue & frequēter ad malū instigat, infra vires tñ tenta li. ti. Vñ Greg. dicit ꝙ diabolus frequēter tētat vt hominem saltē rędiv̄incat: ꝙ tū deus ꝓmittit ne homines ignauia torpeāt. In cui⁹ figurā dicitur Iudicū. iij. Has gētes non de leuit deus vt erudiret Israel in eis. Et loquitur de finitimis nationibus Chananeorum Iebuseis & alijs. Vnde de quo dam sancto legitur in vitis patrum, ꝙ tētatus fuit p. lx. an nos a spū fornicationis. Secūda tētatio dr̄ dubia: qua ani musvel mēs tentati dubitatione inuoluitur circa aliquid faciendū. A tētatiōe hac videť pulsatus & deiectus Moy

Universidad de Deusto
Biblioteca

ses ad aquas ꝑ dictiõis qñ dixit ppʰo. Audite rebelles & increduli. Nũquid de petra hac poterim⁹ aquã ẽcere: quasi dubitãs de miraculo. ſ. exire aquas de petra: qđ dñs ꝓmiserat. attẽdẽs ad malitiã illi⁹ populi: & mĩn⁹ ad dei clemẽtiã: vt habet Nu. x. Tertia dr subita: q̃ mẽs vel rõ deliberare nõ ꝑt, ꝓpter iprouisionẽ tpis. Hac tẽtatiõe videt pulsatus Aaron q̃ petere ppʃo ludæor⁹ vt faceret eis deos quos adorarẽt: cũ ia Hur sputis interfecissent: ga eis ꝑ dicebat (vt dicũt Hebrei) ptimẽs ne ꝑ dicẽdo nõ solũ eũ occiderent: sed ẽt in ægypto reuerterẽtur: in subito torques aureas & anulos: quos mulieres portabãt i aurib⁹ postulauit. Forte credẽs ꝙ ex auaritia ei dare nõ vellẽt. Acceptis tũ proiecit in ignẽ ex quib⁹ cõflatus est vitul⁹ aureus: forte ope diaboli, quẽ ppʰs adorauit. vt habet Exo. xxij. Exẽplũ etiã de Loth q in subito voluit filias suas exponere libidini Sodomitarũ: ne hospites sup hoc molestarẽt. Gen. xix. & de hoc. xviij. distin. ꝙ ait. Quarta dr occulta: qua rõ deliberare non pot ꝓpter abscõsionem rei: qualis fuit tẽtatio discipulor⁹, qñ cotẽ debãt quis eor⁹ esset maior. Luc. xxij. Vel qñ Iacob⁹ & Ioãnes petebant a christo: vt facere possent ignẽ descẽdere de cœlo, ad cõburẽdũ Samaritanos: q christũ cũ discipulis hospitio nolebãt recipere. Lu. ix. zelo putãtes moueri: qui tñ ver⁹ zelus nõ erat. Quinta dr violẽta: qua mens, ꝓpter quãdã violẽtiã cõducit ad cõsensum: & hac deuitã⁹ Petr⁹ vt mortẽ vitaret: christũ negauit, Mat. xxvj. Hac etiã instigata Susanna vt assentiret senib⁹ in actũ turpẽ: viriliter restitit. Dañ. penul. Sexta dr ꝓplexa: quę varijs vitijs aĩm impedit: & cũ aliorũ illor⁹ malor⁹ necesse videat faciẽdũ: ꝓpter diuersas rõnes nescit q̃ fˀ min⁹ sit malũ. Hac tẽtatione permotus lepte vt votũ seruaret qđ dño fecerat, ꝓ hostiã habenda victoria: vt primũ. ſ. occurrens sibi de domo sua aia reuerterẽt de prælio dño imolaret: occurrẽtẽ filiã vnicã in sacrificiũ obtulit. Iud. c. xj. Septima dr fraudulenta: qua mens p quãdã dolosam æstimationem seducit: & cõsentit sub specie alicuius boni. Et sic Sathanas transfigurat se in

ñ. Cor. xj. angelũ lucis: vt dicit apʃus. Hac fuit seductus vir dei: qui missus a Iudea ad increpandum Hieroboã de idolatria: & prohibitus a deo ne ibi comederet. ſ. in Samaria inuitatus a quodam alio, ppheta ex parte dñi ad comedẽdũ: mendacioſe tũ loquens assensit ibi comedendo: ꝓpter quã transgressionẽ in via strãgulatus est: vt habetur. iij. Reg. xiij. Et quis gratianus dicat. xxix. q. j. §. ꝙ autẽ error pſonę, ꝙ non est periculosus error cũ diabolus se transfigurat in angelũ lucis: si creditur bon⁹ cum bonum se simulat. Vnde siquis simpliciter interrogatus tũc ab eo si vellet in ei⁹ cõfortiũ transire. Rñderet ꝙ sic: non ex hoc intelligeret consensisse in consortiũ dãnationis. Tñ ꝙ talis adoraret eũ & assentiret locutioni suæ falsæ: nõ excusaretur a pctõ mortali ſm Alex. in summa. qa nõ debet qs esse facilis ad adorãdũ vel ad credẽdũ hmõi: nisi bene certificatus. Et credendum est: ꝙ in hmõi debite se habendo & humiliter: deus nõ ꝑmitteret decipi si apponeret omnẽ diligẽtiã quã deberet. quia deus reuelaret vel per se cognosceret: sicut legimus de beato Martino. Et per hunc etiã modũ. ſ. per fraudulentiã: hoc est ostẽsionẽ miraculor⁹: sed falsor⁹: terribiliter tẽtabit tpe Antichristi: ita vt in errorẽ ducãtur: si fieri põt: etiã electi: vt dicit christus. Mat. xxiiij. Et apʃs inquit, ꝙ aduentus ei⁹ ſ. Antichristi est in omnib⁹ signis & ꝓdigijs mendacibus. Et, p hui⁹ declaratione sciẽdũ: ſm Tho. in. j. parte. q. cxiij. ar. iij. ad ꝑ si miraculũ, ꝓprie accipiat: dæmones miracula facere nõ possunt: nec aliqua creatura: sed solus deus: qa miraculũ, ꝓprie dicit q̃ fˀ sit præter ordinẽ totiⁿ⁹ naturę creatę. Sed qñq̃ miraculũ dr large: qđ excedit humanã facultatẽ & cõsiderationẽ: & sic dæmones põt facere miracula: quæ ſ. hoies mirant inquãtũ eor⁹ facultatẽ & cõditionem excedũt. Vbi notãdũ est: ꝙ oẽs trãsmutatiões corporaliũ rerũ q̃ fieri põt p aliquas virtutes naturales seminũ rerũ: ad ꝙs

Transmutationes rũ quõ seminib⁹ adhibitis. Sicut cũ aliq̃ res trãsmutãtur in serpẽtes & ranas: quæ per putrefactionẽ generari põt. Illæ vero trãsmutatiões q̃ fieri nõ põt virtute naturę: nullo mõ operatione dęmonũ ſm rei veritatẽ perfici põt: sicut ꝙ corp⁹ humanũ vertat in brutale aĩal: vel ꝙ mortuus suscitet. Et si aliqñ aliquid tale opatiõe dęmonũ fieri videat hoc nõ ẽ ſm rei veritatẽ: sed ſm apparẽtiã tm. qđ qdẽ dupliʳ põt cõtingere. Vno mõ: ab interiori ſm ꝙ dæmon põt immutare phantasiã hois & sensus corporeos vt aliquid videat aliter q̃ sit: & hoc ẽt interdũ fieri dr virtute aliquarũ rerũ naturaliũ. Alio mõ: ab exteriori. Cũ em diabol⁹ possit formare corp⁹ ex aere spissato cuiuscũq; formę & figuræ: vt illud assumẽs in eo visibili appareat: põt eadẽ rõne circũponere cuicũq; rei corporeæ quãcũq; formã corporeã: vt in eius specie videat. Et hoc est qđ Aug. ait in. xviij. de ci. dei. c. xviij. ſ. ꝙ phãtasticũ hois qđ etiã cogitãdo siue somnãdo p rerũ innumerabiliũ gña variat: velut corporatiũ in alicui⁹ aĩalis effigie sensib⁹ apparet alienis. Qđ ſm. b. Tho. nõ sic est intelligẽdũ: q̃ vis ipsa phãtastica hois aut spẽs eius eadẽ numero incorpara alterius sensib⁹ ostẽdat. Sed qa dęmõ q̃ in phãtasiavni⁹ formar aliquã speciẽ: ipse etiã põt similẽ speciẽ alterius sensib⁹ offerre. Exẽpla habes de his de Samuele ficte suscitato: seu dęmõe apparẽte Saulí in forma Samuelis ad inuocationẽ phitonissę: & socijs Vlixis in bestijs mutaris: vt habet. xxvj. q. v. nec mirum. Per hęc aũt falsa miracula tentat diabolus intendendo homines ducere in errorẽ & credulitatẽ alicuius falsitatis. ſ. Regũ xxviij.

§. V. TERTIVM PRINCIPALE

notãdũ est. ſ. qualitas & varietas eor⁹ q̃ tẽtatur. Nã aliqui sunt ifideles: aliqui fideles. Et inter fideles aliqui sunt maioris: alij boni. Et inter bonos aliqui perfecti: alij imperfecti. Et infideles quidẽ multiplicius impugnãtur. i. plurib⁹ rentationib⁹: sed acri⁹ fideles. Rõ hui⁹ est: qa ſm Greg. quãto crebrius qs diabolo se subijcit: tãto intolerabilẽ sibi facit, vt ei reluctari non possit. Sed cũ infideles crebri⁹ se subiciant diabolo: eis tẽtatio fit magis intolerabilis & frequẽtior: cũ nõ habeãt scutũ fidei quo se tueãtur. De quo scuto apʃs Ephe. vi. In oibus sumẽtes scutũ fidei: in quo possitis oĩa tela nequissimi ignea extinguere. Sed ex alia parte acri⁹ impugnat fideles q̃ infideles. Magis enim appetit dęmon fideles quasi magis sibi resistentes. Sed o sciendũ: ꝙ intentio & appetitus diaboli maior est ad tentãdũ bonos q̃ malos. Sed ex parte tẽtari, magis tẽtat malos q̃ bonos. Huius rõ est: qa cũ malos iam possideat: non aũt bonos: ideo magis conat ꝑ tentationẽ ad trahẽdũ ad sui dñũ iustos quos nõ habet q̃ possessos malos. Sicut etiã aliqs princeps terrenus magis insurgit ꝑtra illũ q̃ plus aufert de iure suo vl qui plus nocet regno suo: q̃ ꝑtra alios qui nõ sibi ꝓtrariatur. Ita diabolus plus insurgit contra bonos: q plus nocẽt regno suo ꝑ documẽta & exẽpla virtutũ: q̃ ꝑ malos qui in hmõi se nõ exercent. Sed ex parte tẽtator⁹ amplior habilitas est in malis: ad recipiẽdũ tẽtationem dæmonis q̃ sit in bonis: mali em̃ inclinantur ad tentationẽ dæmonis: boni vero resistũt inquãtũ tales. Propterea ipsi mali veniunt ad diabolum, vt tentẽtur ab eo præueniẽtes tentationes.

Tertio: fortior⁹ & occultior⁹ tẽtatiom⁹ impugnat perfectos diabolus q̃ imperfectos. Vnde Leo papa in sermone. Nemo de sui cordis puritate cõfidat: qa pugil ille hostis acrior⁹ pulsat insidijs: quos maxime nouit abijcere a peccatis. Minus tũ laborãt & facilius vincunt tentationes ipsi perfecti: q̃ imperfecti suas leuiores. Vnde imperfecti vt infirmi: nullo modo debẽt appetere se velle tẽtari. Et hoc triplici ratione. ſ. oſonis ꝙ formationis: & perditionis. Et ratione quidẽ oſonis, ꝓbat sic. Illud debemus desiderare: qđ debemus orare. Sed dñs docet nos orare: ne inducamur in tentationem: ergo & illud debemus desiderare. Est aũt duci in tentationem: consentire delectationi: & delectari de quo quis tentatur. Non aũt inducit deus in tentationem causaliter seu efficiẽdo: sed ꝑmissiue & deserendo. Rõne aũt conformationis, ꝓbat sic. Sicut volũtas nr̃a volũtari diuinę debet eẽ cõformis: ita a volũtate hostis debet esse discordãs: sed hostis noster diabolus vult & petit nos tẽtari. Vñ dicit Lu. xxij. Ecce Sathanas expetiuit vos (ſ. a deo permittẽte) vt cribraret sicut triticum. i. vt ꝑ tentationem concuteret & conturbaret sicut triticũ: qđ cribratũ & vẽtilatũ concutit. Rõne demũ pditionis: infirmi & imperfecti non debẽt appetere tẽtari. qđ sic, ꝓbat. Illud quod est ad malũ finẽ ordinatũ: non debem⁹ appetere sed odire: sed tentatio est ordinata ad malũ finẽ. i. ad perditionem: ergo debemus eã odire non appetere. Ad salutẽ aũt hominũ nõ est ordinata: nisi ꝑ aliud. ſ. p auxiliũ diuinę gratię: ergo tẽtari non est simpliʳ appetẽdũ. Hęc. b. Tho. ſu ꝑ. ñ. sentẽ. Perfecti aũt & experti debẽt appetere & tẽtari. Tum ꝓpter patiẽtiam: tum ꝓpter coronã: tum ꝓpter victoriã in tribulatione & tentatione: relucet virtus patiẽtiæ ſm

tiæ ſm illud Iaco. j. Tribulatio patiẽtiã operat. Hanc autẽ tẽtationẽ ideo pmisit de⁹. ſ. Tobiæ euenire: vt posteris daretur exemplum patientiæ eius: sicut & sancti Iob. Tob. ij.

Secũdo: debẽt appetere iusti & pfecti tentationẽ propter coronã. Iaco. j. Beatus vir qui suffert tentationem: qm̃ cum ꝓbatus fuerit accipiet coronam vitæ. Dicitur aũt sufferre tẽtationem: q in sensualitate tẽtationem fert sub rõne: ne ratio succũbat. Vel dr sufferre, q deorsum fert tentationẽ: ſ. conculcãdo & vilipẽdẽdo. vel etiã suffert q sub deo fert nõ murmurãdo: sed volũtati diuinæ se cõformãdo in tentationib⁹ & tribulationib⁹. Vel suffert tẽtationẽ: qui prohis quæ sursum sunt. i. cœlestib⁹ fert tẽtationes & tribulationes. Tertio, ꝓpter victoriã. Qui em̃ certus est de victoria debet bellũ appetere: sed sancti ex perfecto dei amore: sunt quasi certi de victoria. Dicit enim in Canticis. c. viij. Aquę multæ. ſ. tentationũ & tribulationũ:) nõ potuerũt extinguere charitatem. Vnde apʃs ad Ro. viij. Quis nos separabit a charitate christi. Tribulatio an angustia. ſ. mentis anxietas: quæ contingit in tentationibus. q. d, nihil. Et propter hoc Dauid certus de patiẽtia: inflãmatus de corona: fecurus de victoria, dicebat ad dñm. Tenta me: vre renes meos & cor meum. Vbi tria petit. Primo appetit prę-

Tria petitiſtus. lium dicens. Tenta me. i. permitte me tẽtari vt innotescat qualis sim in prosperis & aduersis: in bonis & malis. Sap. iij. Deus tentauit illos: & inuenit eos dignos se. Secundo: petit gratię auxilium dicens. Vre igne. ſ. gratiæ spiritussan-

Tertiũ ctũ qui coronabat mẽtes sicut ignis materialis vasa testea: & perficit sicut ignis aurum. ſm illud Sap. iij. Tãq; aurum in fornace probauit electos dominus. Tantæ enim virtutis est ignis gratiæ: vt minimus sufficiat ad oĩa tentamẽta & aduersa vincenda: ꝙm beatum Tho. Tertio: mali incita

Diabolus mentum ostendit dicens, Renes meos & cor meũ. i. delectationes concupiscibiles per renes designatas: & perturbationes irascibiles p cor significatas. Ira enim est accensio sanguinis circa cor. Sed ignis spiritussancti: delectationes carnis & turbationes cordis ausert vel sedat. Nullus tñ debet se ingerere tentationibus: quia præsumptuosum esset: sed

Dubitatio. vitare occasiões. iuxta illud pš. xxxvj. Declina a malo &c. Sed quęritur: vtrũ diabol⁹ superatus in tẽtatiõe ab hoie possit amplius tẽtare? Circa qđ est duplex opinio: vt ponit beatus Tho. in. j. parte. q. cxiij. Prima est: ꝙ dęmon separatus nullũ de cętero tentare põt: nec de illo: nec de alio peccato. Huius opinionis videt fuisse Origenes. vnde dicit. Puto sanctos viros Sathanæ reluctantes minuere exercitum dæmonũ: vt qui victus est, nec illũ nec aliũ amplius possit tentare. Alij tamẽ dicũt solum de illo vitio: de quo victus est dęmon: tñ de aliis viijs potest: vt inducit magister in. ij. Sed a opinio est: ꝙ põt alios tẽtare sed nõ eundẽ: & hoc, ꝓbabilius & melius dicitur: si tñ intelligat vsq; ad tẽpus. Vnde & Lucæ. iij. dicitur de christo: ꝙ cõsummata omni tentatione. ſ. in deserto: diabolus discessit vsq; ad tẽpus. Et ꝙ diabolus non tẽtet victorẽ suũ saltẽ vsq; ad tps.

Diabolus non tẽtat. probat bea. Tho. duplici rõne. Prima: ex parte diuinę clẽmẽtię: quia sicut Chrys. dicit sup Matt. Nõ tãdiu hoies dei tẽtat vt diabolus tẽtet: q̃diu diabolus vult: sed q̃diu deus permittit: q non ꝑmittit vltra vires. Sed a est: ex parte diabolicæ astutiæ. Vnde Amb. sup Lucã dicit: ꝙ diabol⁹ instare formidat: quia refugit frequentius triumphari. i. vinci. Sicut qui victus est ab aliquo: timet ampliꝰ præliari cũ eo. Tertio põt, ꝓbari hoc: ex parte humanę potentiæ. Nã dñs cognoscẽs infirmitatẽ humanæ naturæ: non ꝑmittit hoiem semp tẽtari: sed (vt dr Tob. iij.) post tẽpestatẽ. ſ. tẽtationũ trãquillũ facis. Quod aũt diabolus reuertat ad eum quem amisit: patet p id qđ dr Mat. xij. Reuertar in domum meã vnde exiui. Et veniens inuenit eã vacãtẽ: scopis mundatã & ornatã. Vbi tria notant quę præparant. i. disponũt conscientiã pctõris ad hoc vt diabolus reuertat ad eũ. Primũ est ocium: vñ dicit vacãtẽ. i. a bonis operib⁹ cessantẽ. vnde Beda. Timendũ est: ne culpa quã per pœnitẽtiã dimissam fuisse credebamus, per incuriã nos vacantes opprimat: Et Hiero. Non facile capit a tẽtatione qui alicui bonovacat exercitio. Sed m vitiũ est inanis gloria vel lasciuia. vnde dicit scopis mundatã: qñ. ſ. studer purgare sordes corporũ & ornare varijs coloribus. Pš. Dñs dissipat ossa eor⁹. i. virtutes q hominib⁹ placẽt eas auferendo: querũt aũt placere mundo lasciui & vane gloriosi. Tertium: est superbia vel hypocrisis, vnde subdit ornatam. Mat. xxiij. Ve vobis hypocritę qui similes estis sepulcris dealbatis: quę deforis apparent hominibus speciosa: intus vero plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitia.

§. VI. REMEDIA AD VINCENdum tentationes: sunt plurima de quib⁹ pauca dicem⁹. Et primum: est sui humiliatio. Pš. cxiij. Custodiẽs paruulos dñs: humiliatus sum & liberauit me. Figura. j. Reg. xvij. in Dauid qui vicit Philisteum fortissimũ diabolũ signãtem in funda. i. humilitate & lapide resistentię. Exẽplũ de beato Antonio: qui vidẽs totũ mũdũ plenũ laqueis se innectentibus. i. tentationibus: cũ exclamasset. O quis istos euadet. audiuit: sola humilitas. Secũdum: est deuota oratio. Matt. xxvj. Vigilate & orate ne intretis i tẽtationẽ: dixit christ⁹ discipulis suis. Figura Exo. xvij. Moyse tenẽte manus eleuatas ad cœlũ & orãte: ppʰs suus vicit Amalechitas: q dessignat dęmones. Exẽplum orante beato Petro martyre: cũ tẽtaretur de fide fuit sibi dictũ a virgine Maria. Ego pro te orauí. vt nõ deficiat fides tua. Et orãte bea. Bernardo pro quodã tentato: cessauit tẽtatio. Tertiũ: est sacra lectio lecta vel audita. Ad Hebr. iij. Viuus est sermo dei & efficax: & penetrabilior omni gladio ancipiti. ſ. advulnerandum & diuidendũ inimicos. Figura. ij. Mach. vlti. in gladio quẽ dedit in visione Onias ludę Machabeo dicens. In hoc dejcies inimicos. Et ibidẽ de ipso Iuda dicit ꝙ muniuit exercitum suũ: nõ lãcea vel clypeo: sed sermonibus optimis referẽdo gesta sanctor⁹ de quibus in scriptura habetur: quibus cõfortati victoriã cõtra inimicos habuerũt. Hiero. ad Rusticũ monachũ. & allegat de cõse. di. v. nũq̃. Ama studia: (ſ. in scĩam) scripturar⁹ & vitia carnis nõ amabis. Et christ⁹ etiã in deserto tentatus: verbis scripturæ tentatori resistit Matt. iij. Quartum: est passionis xpi pia meditatio. Treñ. iij. Dabis sei scutum cordis laborem tuum. ſ. passiõis ad ferendum sese: cõtra tela inimici tẽtationũ. ad Heb. xij. Recogitate eũ q talẽ sustinuit a pctõribꝰ aduersus semetipm cõtradictionẽ: vt nõ fatigemini animis vestris deficiẽtes. Figura fuit qñ ad aspectum serpẽtis æneí in palo erecti: homines aspicientes sanabunt a morsib⁹ serpẽtũ. i. dæmonũ. ꝑseruãtur ne occidãtur hoies aspiciẽdo ad crucifixũ: mẽte figuratũ in serpẽte æneo. Num. xxj. Quintũ: est considera-

Quintũ tio eor⁹ q̃ sunt fidei: vt prędm̃ cœlestis: supplicij ęterni: & hmõi. ad Eph. vj. In oib⁹ sumẽtes scutũ fidei: in q̃ possitis oĩa tela. i. tentamẽta inimici extinguere. ſ. Ioan. v. Hæc est victoria q̃ vincit mũdũ fides nr̃a. Considerãdo em̃ gloriã aĩatur qs ad laborẽ certaminis. vñ Luc. xxij. Vos estis qui pmãsistis mecũ in tẽtationib⁹ meis: & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ: vt edatis & bibatis sup mẽsam meã in regno meo. Et quidã (vt habet invitis patrũ) ceũ tentaret de luxuria, ꝓpter mulierẽ receptã ex cõpassione in cella: ne deuoraretur nocte a feris cõsiderans pœnas inferni: & vt efficacius intelligeret ponens digitos ad ignẽ lucernę accensæ vsq; ad cõbustionẽ sic vicit tentationẽ. Sextũ: est cõcordia & fraterna charitas. Vñ dicit de sancta eccl'ia in Cant. c. vj. ◇ est terribilis. ſ. dęmonibus vt castrorũ acies ordinata: qa. ſ. fideles sunt vniti inuicẽ sicut exercitus ordinatus. Et in figurã hui⁹ dicit Iudith. xv. ꝙ fili Iſrael insimul vniti etsi pauci: ꝑsequẽtes exercitũ holofernis pœnæ innumerabilem fugarũt & vicerunt eum. Et Greg. sup Ezechi. dicit ꝙ nõ timet diabolus in nobis abstinẽriã vel vigiliã vel paupertatem & alia hmõi. sed cõ cordiam & charitatem quam in cœlo seruare nesciuit.

Exẽplũ

Quintũ

Sextũre mediũ.

§. VII. DICTO DE CAVSA PECcati interiori & exteriori: sequit de alia cã, quæ ẽ ipm peccatũ. Cõtingit aũt vnũ pctm esse cã alterius, ſm quatuor genera causar⁹. vt dicit Tho. j. ij. q. lxxv. Primo quidẽ: ſm modũ causæ efficiẽtis vel mouẽtis: & per se & ꝑ accidens. Per accidẽs quidẽ: sicut remouẽs, phibẽs, dicit mouẽs per accidẽs. Cũ em̃ per vnũ actũ peccati: hõ amittat gr̃am vel charitatem vel verecũdiã vel quodcũq; aliud retrahens a pctõ: incidit ex hoc in aliud pctm, & sic primũ pctm est cã secũdi, per accidẽs. Per se aũt, sicut cũ ex vno actu peccati hõ disponit ad hoc: ꝙ aliũ actũ cõsimilẽ facili⁹ cõmittat. Ex actib⁹ em̃ causant: dispositiones & habit⁹ inclinantes ad cõsimiles actꝰ. Sed m vero gen⁹ causæ materialis: vnũ pctm est cã alteri⁹ inquãtũ præparat ei materiã: sicut auaricia præparat materiã luxurioso: qđ plerũq; est de diuitijs

Vnum pctm ẽ cã alterius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cōgregatis. Sed m vero gen⁹ cause finalis: vnū pcm̄ est cā alterius: inquātū ,ppter linē vni⁹ peccati aliquis cōmittit aliud pcm̄: sicut cum quis cōmittit simoniā ,ppter finem ambitionis: vel fornicationē ,ppter furtum. Et quia finis dat formā in moralib⁹. (vt. ē. habitū est.) ex hoc etiam sequitur, q vnum pcm̄ sit moraliter causa alterius. In actu em̄ fornicatiōis: quæ ,ppter furtū cōmittitur est quidē fornicatio: sicut materiale: furtum vero sicut formale.

TITVLVS. VII. DE PECCATO.

¶De diffinitione peccata multiplici. Cap̄. primū.

DE PECCATO PRIMO VIdendū est, de diffinitione ei⁹ quid sit. Vbi notādū: q multiplex diffinitiō datur ſm doctores ſm diuersas causas. f. materialē vel formalē: efficientem vel finalē. Ex parte causę materialis seu materię exequētis seu exercētis pcm̄. Augu. sic diffinit pcm̄. Diffinitur pec catū p Augu. Est dictū vel factū vel cōcupitū ꝓtra legē dei: seu ꝓtra legē æternā. In hac descriptiōe tāgūtur duo. Primum: est actus in ordine ad instrumēta: quibus actus ipse peccati exercet (cui dicit.) dictū vel factū vel cōcupitū. Nam instrumēta, quibus exercetur actus peccati: sunt vel cor vel lingua vel manus. Nam aut cogitatione: aut locutione: aut operatione perpetratur. Vbi notādum: q nulla priuatio vel negatio ē in genere p se: qa nō habet aliquā quidditatē vel eē: sed reducit ad genus affirmationis: ſm q in nō esse intelligitur esse: & in negatione affirmatio: (vt dicit pḃs:) qa oīs priuatio p habitum cognoscitur: & remotio p positionē ſm. b. Tho. in. j. pte. Et ideo in dicta descriptione in dicto includit nō dictū vel omissio dicti. In facto: omissio facti. In cōcupito: omissio cōcupiti. Nō em̄ habet hoc dictū: inquātum est affirmitatiue dictū q sit pcm̄, sed hoc habet a duobus. Primo qdē: ex pte volūtatis. f. inquātū dictū vel factū: vel cōcupitū: est in prātevolūtatis. Sed o: habet ḃ ex parte finis inquārū est a rectitudine finis exiēs. In his duobus cōuenit: cū dicto affirmatiuo factovel concupito: etiā nō dicere vel nō facere vel nō cōcupere: quia similiter est in ptāte volūtatis: & a recto ordine finis exiens. Vndē sicut actus est in prāte voluntatis: & p hoc habet q sit pcm̄ vel meritū: ita etiā negatio actus. Secundo tāgit defectus regulæ dirigētis: (cū subdit.) contra legē dei vel legē æternam. Nam lex ęterna seu dei: primo & principal⁹ ordinat hoiem ad finem: cōsequēter hoiem bene se hre in his, quæ sunt ad finē. Et ideo in hoc q dicit: cōtra legē æternā tāgit auersionē a fine: & oēs alias inordinationes. Et si querat: cum pcm̄ sit aliquid ex eo: qd est cōtra rōnē, quare Aug. in diffinitione prædicta: nō posuit pcm̄ esse dictū vel factum vel cōcupitum ꝓtra rōnē: sicut dicit esse cōtra legem æternā. Ad hoc rndetur: q pcm̄ aliter cōsideraī a pḃo: aliter a theologo. Nā pḃs considerat pcm̄ ſm q contrariatur rōni: sed theologus cōsiderat ſm q est offensa dei & cōtra deū. Et ideo Aug. vt theologus diffinit pcm̄ conueniēnius ex hoc, q est cōtra legē æternā: q̄ ex hoc q est cōtra rationem. præcipue cū in multis regulemur per legē ęternā: quæ excedunt rationē humanā. vt in his q̄ sunt fidei. Hæc bea. Tho. sup. n. sent. dist. xxxv. Rayne. Et qa pcm̄ ex dictis cōmittitur q̄tuor modis. f. cogitatiōe: locutiōe: opere: & omissione. ideo prius deus exhorraī aīam peccatricē ad Canti. vj. pniam: quater inuitās ad reuersionē dicēs in Cant. Reuertere reuertere sunamitis: reuertere reuertere: vt intueamur te. f. oculo pietatis & gratiæ. Sunamitis interpretaī captiua: & p pcm̄ homo captiuus tenet a diabolo. q. d. pcā oīa dimitte: & de restare q̄ cogitatiōe, locutiōe, opere, & omissione commisisti. Et cum tunc reuertit ad pniam: resuscitatur spūal⁹ lazarus quarriduanus. Ioā. xj. Dicti quatuor dies: sunt prædicti quatuor gradus: quib⁹ moritur anima.

Peccatum diſ finitur & est Amb. in lib. de paradiſo. In qua descriptiōe tāgūtur p ābro duo. f. priuatio dirigētis ī finē: & deordinatio ab ipō fine. Et priuatio dirigentis in finē, ibi notaī cū dr. q peccatum est prēuaricatio legis ęternę: & hoc vel faciēdo qd lex phibet: vl omittēdo qd lex prēcipit: ex quo pcm̄ habet rōnē mali. Nā siue in natura siue in morib⁹, de rōne peccati, est præterire regulā rōnis. Regula aūt rōnis: qua constituitur mediū inter superfluū & diminutū: necesse est vt q̄dā reſe-

Ex pte formæ vel potētię deficiētis, diffinit sic. Pcm̄ est puaricatio legis ęternę. & cœlestiū inobediētia mādatoꝝ

cet & q̄dā statuat. Vſi etiā in rōne naturali & in lege diuina: vñ debēt act⁹ nr̄i regulari: cōtinēter quædā ꝓcepta negativa: & quędā affirmativa. Sicut aūt negationi opponitur affirmatio: ita affirmatiōi negatio. Et ideo sicut malū agere imputat homini ad pcm̄: qa opponit præcepto legis negatiuo: ita ip̄m bonū nec agere imputat hoī ad peccatū: qa opponit præcepto affirmatiuo. Secūdo: in diffinitione pcī tangit de ordinatio ab ipō fine in hoc q dr: cœlestiū inobediēta mādatoꝝ. Vbi nota: q inobediētia accipit duob⁹ modis. Vno modo spāliter. f. qn̄ quis nō facit qd ꝓcipit: vel facit qd ,phibet: respiciēdo ad contēptū ꝓcipiētis vel ,phibētis. Et talis inobedientia opponitur obediētię: q̄ est spālis virtus q̄ respicit autoritatē ꝓcipiētis vel ,phibētis. Secūdo modo: accipitur inobediētia generaliter. f. qn̄ qs nō facit qd ꝓcipit vel facit quod prohibet: & hoc modo inobediētia obediētiæ quæ cōcomitat omnē virtutē: qd patet qa quicūq; facit aliquē actū virtutis obdit. & de hac gñali inobediētia intelligit dictū Amb. in supradicta diffinitiōe ſm beatū Tho. in. j. sen. dist. xxxv. Et sciēdū q illa duo quæ ponunt in diffinitiōe Amb. nō sūt eadē vt videt: sed distiguunt dupl⁹ lex & mādatū. Primo qa cū fidē vel cauēdū statuit: tūc lex est. Cū aūt præcipit vel ,phibet: ꝓceptū est. Aliud est aūt statuī: qd fit p legē aliud iuberi: qd fit p præceptū. Secūdo mō: distinguitur sic vt lex dicat in declinādo a malo: ꝓceptū vel mādatū in faciēdo bonū. Hęc Alex. de ales in. j. parte sum. hinc p̄s. Cōfitemini dño in cithara. i. in cōfessiōe vocali: & in psalterio decē chordis: psallite illi. i. in obseruatione decē ꝓceptoꝝ. Figurat aūt trāsgressio decē mādatoꝝ: p illos decē leprosos q a lōge stantes clamauerūt dicētes xp̄o Lucæ xvij. Iesu ꝓceptor miserere nr̄i. Qui ab eo missi ad sacerdotes dū irēt, mūdati sunt. Sic per recognitionē peccati & ,ppositū debitū cōfitendi: purgantur hoīes a lepra inobedientiæ. Alio mo: diffinit pcm̄ ex pte formę seu causę exēplaris a qua deficit. Dictū em̄ fuit Moysi Exo. xxv. Inspice & fac ſm exemplar qd tibi in monte mōstratū est. quæ f. pertinēt ad cōstructionē tabernaculi. i. ecclię. Mons aūt xp̄m signat. & ſm hoc diffinitur ab Augu. q pcm̄ est apperere quę xp̄s cōtempsit: vel fugere ea quæ xp̄s sustinuit. Quod probat per eius oppositū dicens. Nō em̄ vllū pcm̄ cōmitti pōt: nisi dū appetunt quę xp̄s cōtēpsit: aut fugiuntur quæ ipse sustinuit: qd est respectu tristiū & aduersoꝝ. Aliud est amoris seu cupiditatis. f. apperere quę xp̄s cōtēpsit, qd est respectu delectabiliū: & aliud fugere aut timere quæ xp̄s ppessus est, & hoc respectu penaliū. Omne aūt pcm̄: (vt dicit Aug.) ꝓcedit vel ex amore male inflammāte: vel ex timore male humiliante. sed & timor ,pcedit ex amore. Timet em̄ quis amittere aliquid: quia illud amat. Hęc Alex. in. j. parte sum. Rayne. Tertio: pōt pcm̄ cōsiderari ex parte potētię: vel causæ sufficiēter imperātis & peccatū cōplētis. Et sic diffinitur ab Aug. in lib. de duab⁹ aīa bus, q pcm̄ est volūtas retinendi vel cōsequēdi qd iusticia vetat. Et hr̄. xv. q. j. c. i. In qua diffinitione tāgunt duo. Primū: est actus volūtatis: in hoc qd dicit, q est voluntas retinendi vel cōsequēdi aliquid. Secūdo: tāgit defect⁹ rectitudinis in hoc qd subdit: qd iustitia vetat. Et sumitur hic iusticia nō ,put est vir⁹ spālis: sed ꝓ iustitia generali: quæ idē est qd ois virtus. f. ſm q importat rectitudinē volūtatis: q̄ antēdit ſm oēm virtutē ſm he. Tho. sup. n. sen. De hac iustitia generali intelligit illud pḃ. Lux orta ē iusto. f. gratiæ & veritatis q̄ ad intellectū. & rectis corde lętitia: quo ad effectū. Idē aūt est esse iustū & rectū corde. Consistit em̄ talis lętitia in quadam rectitudine: qua redditur vnicuiq; qd suū est. f. superiorib⁹, vt deo & ꝓlatis obedientia & veneratione. ad Ro. xiij. Ois aīa ptāt ib⁹ sublimioribus subdita sit. Et ad hoc facit qd hr̄ di. viij. quæ cōtra mores. Equalib⁹ ,ppiquis & extraneis: benivolentiā & subuētione. Ioā. xv. Hoc est ꝓceptū meū vt diligatis inuicem: sicut dilexi vos. affectu. f. & effectu. Ad hoc facit qd habet de pœ. dist. n. ,pinde. In seriorib⁹. f. subditis & corpori suo: prouidentiā & coertionē. f. Pet. v. Pascite qui in vobis est gregē. Ad hoc facit qd hr̄. xxij. q. iij. duo ista. & de pœ. di. j. corp⁹. Et sicut iustitia gñalis ista instigat: ita vetat tria. Quia ibi est pcm̄. f. superiorib⁹ ꝓ tradictionē & irreuerentiam: equalibus obdurationem & malivolētiā: inferioribus relaxationē & negligētiā. De hac etiā iustitia habet

Ezech. xviij.

Inobedientia duplici ter accipitur.

Lex & mandatū diffi guūtur.

Ps. xcvj.

Aliter diffinit pcm̄ p augusti num.

Aliter diffinitio augustini.

Aliter diffinitio augustini.

Alia diffinitio peccati augusti ni.

Ezech. xviij. Si auerterit se iustus a iustitia sua &c. Item ex parte causę principalis agētis. i. volūtatis diffinit sic a beato Aug. in lib. de lib. ar. Pcm̄ est auersio ab incōmutabili bono in qua diffinitione tāgūtur tria: quæ sunt de rōne peccati. Primū: est actus volūtatis. Sed m: est effectus rectitudinis. Tertiū: est defect⁹ culpabilis. Primo ergo notaī act⁹ volūtatis cū dr. pcm̄ ē affectio. Nā affectio sumit ,p actu volūtatis elicito vel imperato interiori vel exteriori. Et si arguaī in ꝓriū: qa affectio ē res. Pcm̄ aūt nō ē res vel suba. (vt dicit Aug.) ergo nihil est. & sic p ꝓns nō ē affectio. Rndet: q affectio vtiq; est res. Sed cū dr, q pcm̄ nō est res: intelligit pcm̄ nō est res rōne defectus q adiūgit affectioni. Et rōne illi⁹ defect⁹ cōparat pcm̄ claudicatiōi & alīs defectib⁹. sed ille defectus est in affectiōe: sicut claudicatio q̄ nihil ponit in tibia. Sed o tāgit defect⁹ rectitudinis: cū dr mala. f. affectio: ex q̄ sepaī a bona affectiōe, q̄ ē in actu virtutis. Si em̄ esset defect⁹ ei⁹ qd nō debet inesse: nō haberet rōnē mali. Sicut nō ē malū in lapide nō hre visum: qa nō ē nat⁹ ip̄m hre. Vbi nota: q defectus realis vel priuatio rei nō est res: sed id cui accidit defect⁹ vel priuatio est res. Sicut eē cœcū nō est res vel aliquid reale: sed id cui accidit eē cœcū. Defectus ergo virtutis seu virtualis est malū. Hæc bea. Tho. in q̄stiōib⁹ de malo. q. j. vbi dicit. Qd nō ois defect⁹ boni habet rōnē mali: sed defect⁹ vel priuatio boni, quod natum est haberi. Sicut nō est defect⁹ hoī, q nō possit volare: nec p ꝓns habet rōnē culpæ vel pœnæ: nec est ei malū culpæ vel pœnę: sed esset malū aui qui est nata ad hoc: Vñ cū hō sit natus hre affectionē bonā ꝑ tutē & gratiā: nō habere ea est pcm̄: qa hoc priuatio est voluntaria. Tertio: tangitur in dicta diffinitione defect⁹ culpabilis: & p ꝓns vituperabilis. i. volūtaria ex qua separaī ab affectiōe pœnali: q̄ nō est pcm̄ vel culpa: sed esset⁹ culpę ſm Alex. in. j. parte sum.

Diffinitur pcm̄ ex parte causę finalis: a qua deficit sic ab Augu. in lib. de libe. ar. Pcm̄ est auersio ab incōmutabili bono: & cōuersio ad commutabile bonum indebita. Vbi quatuor sunt notāda. f. grauamē: ordo: ligamē: & vnitas.

Et quātū ad primū. f. grauamē nota: q ex indebita cōuersione ad cōmutabile bonū: sequit auersio ab incōmutabili bono in qua pficit nō mali: & iō oportet q ſm diuersita tē eoꝝ q̄ ptinent ad cōuersionē: sequaī diuersa grauitas in pcīs. Quātū ad secūdū. f. ordinē qd sit: videlicet prius in pcō mortali auersio an cōuersio. Sciēdū ē: cū pcm̄ principaliter in volūtate constituat: iō quātū ad volūtatē illud est prius quod a volūtate principal⁹ intēdit. Et iō in pcīs spūalib⁹ pricipalius intendit auersio, prius est em̄ auersio ab incōmutabili bono: q cōuersio ad cōmutabile bonū: sicut in infidelib⁹: & in illis q desperātes seipsos tradiderūt impudicitiæ, vt dr ad Ephe. iij. In pcīs aūt corpalib⁹ in qb⁹ principal⁹ intēdit fruitio boni cōmutabilis: prius est naturali⁹ couersio q̄; auersio: q nō est principal⁹ intēta: sed præter intētionē q̄ sequit ex inordinata cōuersione ad bonū cōmutabile. Hęc bea. Tho. in quodlibeto. xij. q. xvj.

Duoſūt idē ibi, qa clari⁹. Quātū ad tertiū. f. cōnexionē notādum: in pcō. q in pcō sunt duo. f. auersio & cōuersio. & ex parte quidē auersionis: mortalia hñt cōnexionem inquātū quodlibet auertit a bono incōmutabili: sed ex pte cōuersiōis: nullo mō hñt cōnexionē sicut virtutes. Ex hoc em̄ q̄ quis cōuertitur ad vtilitatē pecuniæ p auariciā: nō sequit q conuertatur ad bonū delectabile carnis: qd sit p luxuriā. Quātū ad quartū. f. vtrū hęc auersio vel ꝓuersio sint duo pcā vel

Auersio &cō uersio differēs in cōparatiōe ad diuersos terminos. f. deū & creaturā. ita q ibi est vnic⁹ mot⁹ vel vnic⁹ act⁹: & duo terfiūt vnū mini. f. recessus a deo & accessus ad creaturam. Sicut verbi gra. idē est mot⁹ q̄ recedit a bononia & venit ad florētiā. Cui q̄ cōtrapt⁹ & auersio sit recessus a deo: cōuersio vero sit accessus ipsius volūtatis ad creaturā: est ibi vn⁹ motus & vnū pcm̄. Hæc. b. Tho. in. j. sen. di. xlij. & Alex. n. pte sum. Secm autē ipsos duos termios. f. recessus a deo: & accessus ad creaturā p cōuersionē inordinatā. dicit dns p Hiere. ij. c. Duo mala fecit ppl's meus. Me dereliqrūt fontē aq̄ viuæ: & foderūt sibi cisternas dissipatas: q̄ nō valēt ꝓtinere aq̄s

Deuscō paratur ponti. ꝓ trria. Vbi duo notātur. Primū: discessio vel auersio a creatore. ibi. Me dereliquerūt. nō inutilē vel parū vtilē: sed multū vtilē: quia fontē aquæviuę. Cōparaī aūt de⁹ fonti triplici ratione. Prima, est rōne eminētiæ: qa sicut fons nō aliūde aquas habet sicut riuus sed ex seipso: sic de⁹ a nullo aliqd

boni habet vel recipit: sed ex seipso & p suā essentiā est infinitū bonū. Sed o rōne influētię: qa sicut fons riuis aquā influit: sic de⁹ oīb⁹ creaturis. pā. Dne aput te est fons vitæ Ps. Hauritis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, Esa. xij. xxxv. Tertio: rōne efficiētiæ: qa sicut fons aquam viuā tribuit: sic de⁹ nō est fons cuiuscūq; aquę sed viuæ. Ioā. iiij. Dedisset tibi aquā viuā. Et in Canti. c. iij. Fons hortoꝝ ecclia. f. est puteus aquaꝝ viuētiū: quæ fluunt impetu de libano. i. a deo. Et tam viua est ista aqua: q in potantib⁹ fontē faciat. & ideo est multū desiderabilis: qa nō est aqua quę in potātes cōuertatur: sed ipsa cōuertit in se potātes: qa fontes facit, iuxta illud. Aqua quā ego dabo ei: fiet in eo fons aquæ salientis invitam ętrnā. ait xp̄s samaritanæ, Ioā. iiij.

Sed o: tāgit illud malū peccati adhæsio. f. vel inordinata conuersio ad creaturā: ibi. Et foderūt sibi cisternas dissipatas: qui non valēt continere aquas. Vbi ostendit defectus triplex. Prim⁹: qa non sunt principales: & iō a seipsis non sunt vt fons. Sed s: q̄ sunt detestabiles: qa dissipatæ. f. idola qb⁹ adhærēt: & qa implere non valēt mētē creatam: sicut nec cisterna dissipata pōt ipleri. Terti⁹: qa sunt inutiles: qm̄ continere non valēt aquas: & ideo nec recipere nec alijs influere: & seruari non pñt: qa trāsitoria sunt. Ex p dictis patet q cā efficiens peccati est volūtas. Vñ Aug. Pcm̄ Causa vsq; adeo volūtariū malū est: vt nullo modo sit malū. f. effecti malo culpę: nisi sit volūtariū. xv. q. j. c. j. §. ij. Et si arguatur ua peccōtra. qa Dion̄. dicit in. iij. c. de diui. no. q malū est ꝑter in cati. est tētionē & volūtatē: eo q nullus intēdēs ad malū operaī. volunRndet: q malū dr esse prætervolūtatē p se: qa intēdens ad tas. malū p se operaī aliquid, Sed p accidēs malū pōt esse volūtariū: dū. f. aliquis æstimat bonū qd est malū. vel cū apparet alicui bonū aliqd ſm qd: cui ē adiūcta rō mali simpliciter. Vel pōt dici: q malū est ꝑter volūtatē: qa volūtas nō tēdit in malū sub rōne mali: sed qa aliquod malū ē apparēs bonū: & iō voluntas aliqn̄ appetit aliquod malū. Hæc bea. Tho. sup. ij. sen. Ad hoc etiā facit, qd ait Aug. xv. q. j. c. merito. vbi sic ait. Si diligenter inspiciatur: forte ipm̄ peccare nemo velit: sed ,ppter aliud qd vult peccat. Oēs quippe hoies: qui sciētes faciūt qd nō licet: vellēt licere facere vsq; adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum: sed propter illud quod ex eo consequitur.

¶De diuisione peccatorum. Cap̄lm. ij.

DE DIVISIONE PECCAtoꝝ. Sciedū: q ex modis pūt distigui pcā adinuicē. Prim⁹, est ex parte reatus. Sed s, est ex pte grad⁹. Terti⁹, est ex pte respect⁹. Quart⁹, ex pte nois. Quintus, ex parte radicis. Sext⁹, ex parte originis. Et quantū ad primū. f. ex parte reatus: sic distinguit pcm̄: ga Pcm̄ ex aliud mortale: aliud originale: aliud veniale. Quæ quidē pte readiuisio non est generis in species. Cui⁹ ratio est: qa species tus diui equal⁹ participāt rōnē generis, ista aūt nō æqualiter par- ditur. ticipant rōnē peccati: ad qd ptinet q sit volūtariū p fecte: sed est diuisio analogi in analogata: qd ſm prius & posterius p fecte & imperfecte prædicaī de plurib⁹. Sicut verbi gra: Ens diuidit in substātiā & accidens: ens actu & ens in potēia. de quib⁹ predicaī analogice. Perfecte qdē: de ente in actu & de substātia. Imperfecte: de accidēte & de ente in potētia: qa minimū qd est de natura entis: est in ente ī potēria: & in ente p accidēs. Sic a sili diuisio pcī in mortale & veniale: & originale: est sicut diuisio alicuius in p fectū & in imperfectū: qa rō peccati p prius & p fectius inuenit in pcō mortali. inveniali vero p posterius & imperfecte: vñ minimū qd est de rōne peccati in aliquo actu, est i veniali. Et hoc ipsa noīa ostēdunt: qa venia non debet pcō: nisi ſm q aliquā imperfectionē pcī habet. Per prius ergo dr pcm̄ de mortali. tum qa mortale est voluntarium voluntate, ppria. tum qa ab vltimo fine deordinat. tum qa ei debet pœna ętrna. Pcm̄ aūt veniale deficit a mortali in duob⁹. Primo: qa non deordinat ab vltimo fine: sed aliq modo a fine retardat: ordine ad finē seruato. Sed o: quia ei nō debet pœna ętrna: sicut mortali. Pcm̄ aūt originale deficit a mortali ex pte illa: qua pcm̄ habet rōnē culpæ. f. ex pte volūtarī: qa mortale est volūtariū: volūtate propria illi⁹ in quo est: vel q peccauit: sed pcm̄ originale: est voluntariū volūtate alterius: q̄ ei⁹ in quo est. f. volūtate Nota primi parētis adæ. Hæc. b. Tho. sup. ij. sen. di. xlij. Et qa di- quid sit ctum est q ista diuisio est ſm reatum. Sciendum q reatus reatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

oprie:nō est aliud q̄ obligatio ad pœnā.Et mortale obligat ad pœnā æternā dāni & sensus:veniale ad pœnā tpalē seu purgatoꝝ.Originale ēm ad pœnam dāni:nō sensus.ſ. priuatiōis dei vissōis:nō ignis infernalis.Et hęc.ſ.declarabunt.Aliq̄n ēm reatus sumitur ꝓ culpa:& obligatione ad pœnā:vt in collecta.reatus nostri cōfessio indulgētia &c. Cōfitet ēm homo culpā non pœnā debitā.Et sciendum ꝙ pctm̄ actuale siue mortale siue veniale aliquando transit actu:sed remanet reatu.Et hoc,vel cum cessat ab ipso actu peccati:pura perpetrato homicidio vel fornicatione:tunc cessat pctm̄ quātū ad suā essentiā.ſ.quātū ad actum illum inordinatum:sed remanet reatu in suo effectu,i.in obligatiōe ad pœnā.Vel ēt cū qs ꝑ pœnitētiā habet remissionē: pctō& quo ad debitū pœnę æternæ:sed tm̄ ꝑpter imperfectionē satisfactionis adhuc remanet obligat⁹ pœnæ tpali. Sed tunc transit pctm̄ actu & reatu qn̄ quis habet plenam remissionē culpæ:&toti⁹ pœnę debitæ.Hęc Duran.sup.ij. sententiarū.Pctm̄ aūt originale transit reatu per bptismū fluminis vel sanguinis vel flaminis:sed remanet actu inquantum.ſ.in viatore remanet semper habitualis concupiscentia:quæ semper inclinat ad malum:quę videtur esse materialiter ipsum originale peccatum.

Pctm̄ dividit ex parte gradus.

§.I. SECVNDA DIVISIO PEC

catoꝝ est:ex parte grad⁹ seu ꝓcessus.Et sic diuidit pctm̄ in pctm̄ cogitationis & locutiōis & operationis.Addit etiā aliqn̄ pctm̄ cōsuetudinis.Et ista diuisio ,pbat auctoritate, rōne,& sil'itudie.Et quātū ad primū auctoritas Hierony. sup Ezech.sic cōtinet.Tria sunt genera pctōꝝ:quibus humanū gen⁹ subiacet.Aut ēm cogitatione:aut sermone:aut operatione peccam⁹.Additur a qbusdā quartus gradus.ſ. pconsuetudinē.quod figurat in lazaro quatriduano.Sed Grego.in.iij.moral'.ponit aliter istos gradus,dicens ꝙ in corde cōmittit q̄tuor modis:& ī ope alīs quatuor modis. Est ergo prim⁹ grad⁹:suggestio vel sensualis delectatio,q̄ est veniale.Sed's gradus est:morosa delectatio in ipsa cogitatione absq; deliberatiōe in opus.Tertius:est deliberatio cogitationis in opus.Quartus:est defensio seu excusatio ipsius peccati in seipo:sicut primi parētes post pctm̄ se excusauerūt.Quintus gradus est:ipsum opus exterius:sed occultū.Sextus:ipm opus peccati cum fit manifeste.Septimus:dū ducit' in consuetudinē.Octauus:cū qs obstinatus in malo obdurat ,pponēs nō pœnitere.Sed'o ,pbat rōne. Nā ista diuisio assignat ꝑm gradus:qb⁹ fit ,pcessus ad pctā cōplemētū.Gradus aūt isti attēdunt ꝑm ꝙ vnus actus includit primū.& terti⁹ secūdū.& quart⁹ tertiū.& addit sup eū,verbi gratia.Prim⁹ grad⁹ sup quē addūt alij:est voluntas interior.ſ.pctm̄ cogitationis.Secundus huic additus & hūe exprimens:est actus locutiōis.Cuius rō est:quia interoia membra est magis propinquū interiori actui.ſ.pctō cogitationis:quia locutio est signū interioris actus.ſ.cordis. Tertius gradus est:pctm̄ operis tāq; cōplemētū omnium predictoꝝ.Probat hoc tertio:ꝙ triplicem similitudinem seu exēplum.ſ.artificialī:naturalī: & moralī.In artificiali exēplo patet:de domo materiali in qua sunt tria.ſ.fundamētū vt principiū parietū erectio vt mediū:tectū vt cōplemētū domus.Ostēdit hoc in exēplo naturali.Nā in generatiōe animalis.primū quod generat est cor:exinde membroꝝ productio:demū tāq; cōplemētū toti⁹ corpis vel hoīs formatio.Patet sillitudo etiā in materia morali.Nā iracūdus, ex eo ꝙ appetit vindictā primo ꝑturbat in corde.sed'o in ꝓba cōtumeliosa prorūpit.tertio ī facta iniuriosa.Idē patet de pctō luxurię & alīs.Cōsuetudo aūt & desperatio vel defensio pctī:quas Greg.addit(vt dictū est.ō.)sunt gradus cōsequētes post pfectā speciē pctī:sicut adolescētia & iuuētus:post pfectā gnationē hoīs cōsequuntur.Vel dicēdū:ꝙ consuetudo & desperatio seu defensio sunt quędā circūstiæ aggrauātes oē pctm̄ ex multiplicatiōe ipsoꝝ actuum. Hæc omnia bea.Tho.ſ.ij.q.lxxvj.& sup.ij.sen.dist.xlij.

§.II. TERTIA DIVISIO SEV DI

stinctio pctōꝝ est:ex pte respectus seu obiecti.Et sic hō dr̄ Pctm̄ ex parte obiecti indigne participādo sacris:vel qn̄ nomē dei peierādo vel diuidit. blasphemādo contēnit.In ,pximū peccat,cū eū iniuste ledit.vel offendēdo psonā.vel famā denigrādo.vel substātiā diripiēdo.& hmōi.In seipm̄ peccat:cum sibi soli nocet & nō alteri:vt in pctō gulæ vel molliciei.vel accidiæ.vel inanis gl'iæ.& hmōi.Et hāc distinctionē ponit etiā Isid.in lib.de sum.bo.Secūdo:hoc idē,pbat rōne sic.Sicut omnis virt⁹ est:iustitia quodāmodo:vt dr̄.v.Ethi.ita oē pctm̄ est iniusticia.Iniusticia autē est ex hoc:ꝙ detrahit alicui qd̄ sibi debet.Vn̄ iniusticia habet q̄si duo obiecta,i.id qd̄ detrahit & ille cui detrahit:sicut hō cui aufert res sua.Sicut aūt hō debet ,proximo & aliquid sibi ipsi:sic & multomagis debet deo.Debet autē deo amorē sup oia,& reuerētiā.Vn̄ qn̄ ab his deficit:dr̄ peccare ī deū.Et si obniciat hoīem peccare in aliquē inquātū eū ledit:sed null⁹ potest ledere deū: sed'm illud Iob.xxxv.Si peccaueris quid ei nocebis.ſ.deo. q.d.nihil.Rationē huius Aug.assignat dicens li.de lib.ar. Malum eī nocumētū sit nocere tm̄ non pōt nisi bono:qd̄ corruptibile est.Summū aūt bonū incorruptile est &ideo malū ei nocere non pōt:qa naturę est impassibilis.Rndet ad hoc:ꝙ non dicit hō peccare ī deū ex eo ꝙ eū ī aliquo ledat:sed qa deo subtrahit qd̄ ei debet & quātū ī ipo est:ei⁹ gloriā minuit:q̄uis hoc facere non possit.Tūc ergo dr̄ in pctō quis deū offendere:qn̄ in eo qd̄ sibi debet ei iniuriatur.Proximo etiā qs debet ædificationē & beneficiētiā & hmōi.Qn̄ igit hoc nō facit cū possit & debeat:vel cū facit cōtraria his dicit' peccare ī ,pximū.Sibi etiā debitor est.ſ. quo ad necessitatis collationē & mundiciā.Vn̄ qn̄ ꝓria facit sibi necessaria subtrahēdo vel peccādo:vbi cū nō alīs nocear in se peccat.Tertio:hoc idē,pbat ꝓrietate sic.Sicut ,ppositū in ,pposito:& oppositum in oppposito.Sed pvirtutes quib⁹ opponunt pctā:hō ordinat in deū & ,pximū, & in seipsum.Quod patet.Nā per virtutes theologicas hō ordinat in deū:tēperātia & fortitudine ordinat in seipm. iusticia autē ad ,pximū.Ergo ꝑ oppositum.q peccat in his quę excedunt humanā rationē:sicut sunt ea quæ sunt fidei peccat in deum:sicut hæreticus.sacrileg⁹.& blasphem⁹.& huiusmodi.Qui autē peccat in his in qb⁹ qs ordinat & dirigitur in seipsum.dr̄ peccare in seipm:sicut patet in gulo so,luxurioso,,pdigo,& hmōi.Qui vero peccat i his p quę ordinat ad alteꝝ seu ad ,pximū:dicit' peccare in ,pximum sicut patet in homicida,fure,adultero,& hmōi.Et notandum:ꝙ ista diuisio seu distinctio sumit sed'm id in qd̄ directe peccatur,& principal'r non cōsequēter.Verbi gr̄a.cū qs facit homicidiū vel furtū.& hmōi.iste directe & principaliter peccat in ,pximū eū ledendo.Ex consequēti autem peccat in deū:qa in hoc mādata ei⁹ trāsgredit'.& ī seipsum qa ꝑ pctm̄ occidit aīam suā.Sil'r q peccat in seipm:vt ī gula,luxuria & hmōi directe & pricipal'r peccat in se:& ex cō sequēti in deū:ꝺ mādata ei⁹ faciēdo.Et sic q peccat in deū: ex consequēti peccat in seipsum:priuādo se lumine gr̄æ & virtutibus:& in ,pximum aliqn̄ per malum exēplum:vel alio modo.Hæc beatus Tho.ſ.ij.q.lxxij.& super.ij.sen.

§. III. QVARTA DIVISIO PEC

catoꝝ,est respectu noīs.Et sic diuidit pctm̄ in delictū & cō missū:siue in pctm̄ omissionis & trāsgressionis:qd̄ idē est. Quam distinctionē ponit Aug.in.q.leuiter dicēs.ꝙ pctm̄ pte non dr̄ delictū est omissio boni:q.d erīa ipm nomē ostēdit. Dicit' ēm delictū q̄si derelictū.Pctm̄ vo qd̄ dr̄ cōmissū:est ppetratio mali.Vel sed'm magr̄m sen.ī.ij.lib.dist.xlij.Delictū est qd̄ ignoranter fit cōmissum qd̄ sciēter committit. Vbi notādū:ꝙ hæc distinctio sed'm noīa.ſ.delictū & cōmissum attēdit sed'm p̄cepta legis:ex qb⁹ regulāt actⁿ nr̄i. Inter ipa aūt p̄cepta q̄dā sunt affirmatiua:qn̄ sit ꝺ affirmatiua p̄cepta,dr̄ omissio.qn̄ aūt sit ꝺ p̄cepta negatiua:dr̄ cōmissio vel trāsgressio.Itē qa ꝺ p̄cepta sit qn̄q; sciēter.qn̄q; ignoranter,si sciēter,dr̄ cōmissio.si ignoranter:dr̄ omissio. Tho.sup.ij.sen.Est aut̄ sciēdum:ꝙ prius est omissio q̄m cō missio.Rō hui⁹ est:qa eū sed'm phm:tria sunt in actib⁹ vir sio priutum q̄ requrunt.ſ.scire.velle.& imobil'r seu firmiter operari.Ignorātia est ꝺ primum:actum.ſ.scire.Omissio contra missio sed'm qn̄.ſ.tenet qs aliqd velle & non vult:sic cōmissio ē ne. cōtra opari.qn̄.ſ.aliqs facit aliqd:ad qd̄ obligat̄ non facere.Et sic patet ex ipo ,pcessu:ꝙ prius ē omissio q̄ cōmissio. Hæc Alex.ij.pte sum.Sed pctm̄ cōmissionis ē graui⁹ pctō omissionis.ſ.commissio mali q̄si omissio boni.Tum qa in pctō cōmissionis:est maior deordinatio & effrenatio voluntatis.Tum qa maius nocumētum vel iniuriā facit cetteris paribus in pctō cōmissionis.Tum qa magis ꝺ iusticiā: sicut patet

sicut patet ꝑ exēpla:qa grauius est occidere hoīem:q̄si sibi in extrema necessitate non subuenire.& deū blasphemare: Peccat⁹ q̄ eū non honorare tpe debito & hmōi.Notā dum etiā:ꝙ tū omiſ peccatū omissionis alicuius boni:ꝑ eo tpe alicui imputatiōis qn̄ tur ad culpā:qn̄ nō facit qd̄ debet.ſ.eo tpe quo debet.Cui⁹ imputa rō eīi:qa omissio boni opponit ꝑcepto affirmatiuo:qd̄ tur alicui. licet obliget semp:non tn̄ ad semp.Verbi gr̄a.Nō obligatur hō,ꝙ semp actu insistat parentib⁹ honorandis:sed tn̄ semp obligat ꝙ tpe debito honoret parentes.Tādiu ergo durat pctm̄ omissionis:q̄diu durat tps quo obligatur: ad qd̄ obligat ꝑ præceptū affirmatiuū: quo trāseūte tēpore transit actu pctm̄ & remanet reatu.Et iterū redeūte tēpore tali:iterat omissio.Sicut ēm transeūte actu virtutis:remanet meritū prīm̄:ita trāseūte actu peccati:remanet reatus pœnæ.hæc bea.Tho.sup.ij.sen.dist.xlij.Si autē q̄rat:vtrū in quolibet pctō sit aliqs actus.Rndet:ꝙ quidam opinati sunt,ꝙ in omi pctō est aliqs actⁿ.vel interior.ſ.actⁿ volūtatis:sicut cū aliqs nō dās eleemosynā peccat:qa vult non dare.& sic ibi est actus interior volūtatis.ſ.velle nō dare. Vel etiā aliqs actⁿ exterior.siue ille actⁿ exterior sit simul cūomissione:puta cū facit aliquid quo retrahitur ab actu debito:sicut cū aliquis ludit:& propter hoc dimittit ire ad eccl'iā.Siue ille actus sit præcedēs omissionē.vt cum aliquis impeditur ne surgat ad matutinas:quia nimis vigilauit in sero circa aliqua se occupādo.tū.b. Tho.tenet cōtra Ad oē riū.ſ.qn̄ nō requirit aliquis actⁿ in pctō omissionis p se loperccatū quēdo:sed in ipsa cessatione debiti actus pctm̄ omissionis nō requ⁹ cōsistit.Et hoc,pbat quatuor modis.ſ.auctoritate,ratiōe, it actⁿ. distinctione,& cōparatiōe. Auctoritate qdē,pbat ꝑ illud Iac.iij.Sciēti bonū & nō faciēti pctm̄ est illi.sed nō facere qd̄ hō debet:nō importat aliquē actū.ergo pctm̄ omissionis est absq; omi actu:immo cessare ab actu.Secūdo:,pbat idē ratione sic.Iudiciū dādū est de rebus ꝺm id quod est p se:& non ꝺm id qd̄ est p accidēs:sed actⁿ p accidēs se habet ad pctm̄ omissionis(qd̄ patet)qa ꝙ omittens aliqd ad qd̄ tenet aliqd faciat.est p accidēs.ergo non debet dici ꝙ peccatū omissionis cōsistat in actu:,pter aliquē actū adiunctū:qa actus ille adiunctus p accidēs se habet ad peccatum omissionis:vt dictū est. Tertio:,pbat hoc cōparatione:qa etiā in peccato trāsgressiōis cōtingit aliquē actū adiūgi:q n̄ ad pctm̄ trāsgressionis p accidens se habet.sicut cū contingit aliquē furantē loqui vel videre.& sil'r nullus actus pertinet ad pctm̄ omissionis:sed ipsa sola cessatio ab actu debito.Cōfirmat idē & alia rōne:videlicet qa nō punitur hō iuste nisi ,p pctō:sed ,p sola omissiōe boni qd̄ tenet facere,punit ꝺm illud.Ois arbor q̄ nō facit fructū bonū:excidet & in ignē mittet.Mat.vij.Et seruus q cognouit volūtatē dn̄i sui & non fecit:plagis vapulabit multis. Luc.xij.

Distinctum pec catoꝝ.

Quarto:probat distinctione.Nā differētia ista est quantum ad hoc:inter pctm̄ transgressionis & omissionis:quia peccatū trāsgressionis nō est sola priuatio:sed etiam actus priuatus debito ordine rōnis:sicut furtū vel adulteriū est quędā res vel natura.rōne priuatiōis ordinis:pctm̄ dicitur nihil ꝺm Aug.super Ioan. Et hea.Tho.ſ.quodlib.dicit,ꝙ pctm̄ maximę transgressiōis est actus inordinatus.Et rōne actⁿ:pctm̄ est aliqua res seu natura.Sed illa inordinatio est priuatio:& ꝺm hanc,pctm̄ dicitur nihil ab Aug.Sed pctm̄ omissionis ꝺm veritatē loquēdo:est sola priuatio actus debiti:cuius subiectū nō est aliqs actus:sed potestas volūtatis:sicut subiectū cœcitatis nō est visio:sed id qd̄ aptū natū est videre.Vnde qa volūtas est cā effectiua & subiectiua omissionis:iō omissio habet rōnē culpę:qa omissio est volūtaria:qm in ptāte nostra est nōvelle sicut & velle:nō facere sicut & facere:& iō ipsa boni omissio debiti est peccatū.Et si arguat sic in cōtrariū.Sicut meritū cōparatur ad virtutē:ita demeritū seu pctm̄ ad vitiū:sed meritū nō pōt esse absq; actu:ergo nec demeritū.Rndet:ꝙ differentia est inter meritum & demeritum.Nam meritum non pōt esse absq; actu aliquo saltē volūtatis:sed demeritū potest esse absq; actu.Et rō huius diuersitatis est:qa plura requirunt ad bonū q̄ ad malū.eo ꝙ bonū contingit ex tota & integra causa:malū autē ex singulis defectib⁹:vt dicit Dion.c.iij. de diui.no. Hęc he.Tho.ī.ij.q.lxxvj.& in quæstionib⁹ de malo.Quia ergo & omissio boni debiti: pctm̄ est sicut & trāsgressio:iō ꝑ.vtrūq; dn̄o cōfitet dicēs.Delictū meū cognitū tibi feci:& iniustitiā meā nō abscōdi.Vbi psal.tria facit.Primo:exprimit pctm̄ omissiōis:ibi,delictum meū. Dicit enim delictū quasi derelictū.i,omissum:vt qa pctā dicenda tacui:& hoc est cōtra illos q solum de cōmissis & nō omissis:faciunt sibi conscientiā vel cōfitent'.Sed Dauid vtrūq; fatet qa peccatū.Est etiā contra illos:q de magnis confitentur:de paruis non curant:sed Dauid etiam parua quæ dicunt delicta respectu aliox.Est &contra se excusantes:vel in alios sua peccata retorquētes. sicut Adā & Eua. Vnde dicit meū:quod.ſ.ego feci ex meo arbitrio.Ad hoc facit.xv.q.j.non est.Sed'o:,pphera innuit vitiū commissionis seu trāsgressionis,ibi.&iniustitiā meā &c.id est quę feci contra iustitiam trāsgredīdo præcepta negatiua:vbi magis apparet iniustitia:& plus nocumenti proximo fit. Tertio addit actum confessionis,ibi.nō abscodi.Cū enim deus cognoscat certius & clarius omnia,q̄si ille qui facit:tamen hoc est(vt dicit Cassiod.)peccatū deo cognitum facere in confessione.ſ.delicta &peccata producere.Confessor enim repręsentat personam dei:hoc est nō abscondere:nō minuere grauitatem:magnitudinem & turpitudinem peccatorum circunstantias celando.

Pctm̄ dividit ex parte radicis.

§.IIII. QVINTA DIVISIO PEC

catoꝝ est,ex parte radicis eoꝝ.Sūt aūt quinq; radices peccatorum.Prima:est amor inordinatus sui.Secunda:est timor indiscretus. Tertia:cupiditas.Quarta:cōcupiscentia. Quinta:superbia.Primę duæ:insinuant ꝑ psal.dicēte.Inciensa igni & suffossa ab increpatiōe vultus tui peribūt.i, ,pter opera mala q̄ procedūt ab inordinato amore sui:& hæc dicūtur succēsa igni:& ea opera q̄ sunt ex inordinato timore mali:& hęc dicūtur suffossa:qa timor dēicit hoīem infra se.Peribūt homines ab increpatione dei.i. iudicante deo.Vn̄ Aug.sup pō.dicit:ibi.Omne peccatum ,pcedit vl' ab amore male inflammāte:vel a timore male humiliāte. Aliæ tres radices peccati notant.ſ.Ioan.ij.Omne qd̄ est in mūdo:aut est cōcupiscētia carnis aut cōcupiscētia oculoꝝ aut superbia vitæ.i.quod est in amatorib⁹ mūdi seu peccatoribus.i.omne pctm̄ quod est in eis ,pcedit aut ex concupiscentia carnis:aut cōcupiscētia oculoꝝ:aut superbia vitæ.Dicunt aūt hęc radices peccatoꝝ:quia similitudinarie se habēt ad peccata sicut radices ad arbores materiales.Sicut enim radix arboris est:per quā arbor nutrimentum sumit:& per quam arbor conualescit & crescit:& ꝑ quam arbor proficit & fructum ,pducit.Sic ꝺm hęc tria a simili:ex qualiber harū radicū peccatū incipit:conualescit:& fructū producit.Ex eo ēm pctm̄ incipit:ex quo homo ad peccatū inclinatur.Hoc autē est bonum intentum:ad quod peccator inordinate cōuenit.Nā bonū quod habet rōnē finis: mouet efficiētē & appetētē:& ideo radix peccati in nobis dicitur passio vel pronitas ad peccandū:quę ex corruptione originalis cōsequitur.Vnde passio:quę est radix peccati sic distinguitur:quia vel est passio ꝺm inclinationē appetitus in id:qd̄ est vltimus finis bonoꝝ communabiliū sicut est hō:& ꝺm hoc ponit prima radix peccati ab Aug. q̄ est amor sui inordinatus:quę est cā oīs peccati.Secunda radix oīs peccati est timor.Huius rō est:qa ex eo:ꝙ aliqd inordinate diligit &male oīa impedētia illud male timēt ur.Et sic oē pctm̄,pcedit:vl' ex inordinato appetitu alicuius boni:vel ex inordinata fuga alicuius mali:sed vtrūq; horū reducit ad inordinatū amorē sui.Cuius rō est: qa ,pter hoc hō:vel appetit inordinate bona:vel fugit inordinate mala:qa inordinate amat seipm.Qd̄ em aliqs appetat inordinate bonū tpale:vel fugiat inordinate malum tpale:nō est nisi ex hoc,ꝙ seipm inordinate amat.Qd̄ patet ex hoc:qa amare aliquē nō est aliud nisi velle ei bonū: q ergo amat seipm inordinate:inordinate vult sibi bonū aliquod.Vel ēt passio:inordinate inclinans appetitū hominis:in ea bona q̄ ,pter finē vltimū cōmutabiliū.i. ,pter hoīem quærunt:& hoc tripliciter.Primo:qa vel talis passio est inclinans appetitū inordinate in bonū vtile:vt diuitias & hmōi.De qua apl's.ī.Thi.vj.Radix oīm malorū est cupiditas:& sic est tertia radix.ſ.cupiditas.Vel est talis passio:quæ inclinat inordinate appetitū in bonum delectabile:& sic erit q̄rta radix pctī,ſ.cōcupiscētia oculoꝝ circa bona exteriora invsum ordinata:& hęc cōcupiscētia est duplex.Vna:q̄ ordinat ad cōseruationem speciei ꝑ generationē:& hæc dicit' ꝺ cupiscētia carnis:(vt ī venereis:)dicit' etiā luxuria.Alia cōcupiscētia est:q̄ ordinat ad

Passio inclinat tripl'r.

Triplic̄ iter cō ualescit pctm̄.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõseruationẽ indiuiduũ: & talis dicit ꝯcupiscẽtia oc'oꝝ. ſ. eorũ q̃ ſunt delectabilia: non tñ ꝑm ſenſum ſolum: ſed ꝑm appræhenſionẽ cuiuſcũq; appꝛẽẽliuę virtutis: vt in cibis et alijs delectabilibus ſenſibus. Tertio: paſſio inclinat appetitũ inordinate in bonũ opinabile vel honeſtum. Et ſic erit quita radix, ſ. ſuperbia: circa bona ꝑm opinionẽ: vt honor: dignitas: & hmõi. Hæc be. Tho. ſup. ij. ſẽ. diſt. xlij. et. j. ij. q. lxxvj. Poſſet etiã dici ſic: vt in auctoritate ipſa. ſloã. ſuperius poſita: exprimantur tres vltimæ radices peccati. In cõcupiſcẽtia carnis: notat inordinatus appetitus in bonũ delectabile: vt in cibis & venereis & hmõi. In concupiſcẽtia oculorũ: appetitus inordinatus in bonum vtile: vt diuitias & hmõi: quæ aſs dicitur cupiditas. Tertiũ, ſ. ſuphia: aliter exponi non oportet.

Peccatũ ẽt diuidit ex pte originis,

§. V. SEXTA DIVISIO PECCAtorũ: eſt ex pte originis. Vñ be. Greg, xxxj. lib. moral. dicit ꝙ ſeptẽ ſunt capitalia vt principalia vitia: ex qb⁹ oia alia oriunt. Cinanis gſia: inuidia: ira: accidia: auaritia: gula: luxuria. Et ſup hæc oia: quaſi regina & mater eſt ſuphia. Et circa iſta capitalia videnda ſunt tria. ſ. cõueniẽtia: numeri ſufficientia: differentia. Quantũ ad primũ ſciẽdum: ꝙ oia prædicta capitalia dicũtur quaſi a capite deriuata: ꝙa capita ſunt multorũ vitiorum & in hoc cõueniũt. Dicitur aũt vitiũ capitale a capite: ꝓ ſiſtudinem. Caput em tripliciter ſumit. Primo ſumit caput: ꝓ mẽbro corporis: & ſic ſumit j. Cor. xj. Ois vir orans aut prophetans: velato capite deturpat caput ſuũ. Et caput: eſt quoddã mẽbrũ aialis quod eſt corporis pricipiũ: ideo ſcẽ'o caput dicit oẽ principiũ: ꝑm illud Threno. iij. Diſperſi ſunt oẽs lapides ſanctuarij: in capite oĩm plateaꝝ, i. in principio. Tertio: caput ſignificat principatũ vel ducatũ rectoris. Et huius ratio eſt: ꝙa ſicut oia alia mẽbra corporis a capite quodãmodo regũtur & ad iſm ordinãtur: ita exercit⁹ a duce regit & ad ipſũ ordinat: & hoc mõ ſumit Amos. vj. Capita ppl'oꝝ popatice ingrediẽtes domum Iſrael. Capita vocat principes & rectores. Et ſcẽm has tres ꝓprietates capitis vitiũ capitale poteſt dici: quod capite plectit, ſcẽm. Augu. vt ſacrilegiũ furtum: homicidiũ: & hmõi. Et hoc mõ: vitiũ capitale idẽ eſt quod mortale. i. dignũ morte ſeu decapitatiõe. Nõ em infligitur iſta pœna mortis i iudicio niſi ꝓ mortali, ſed ſic nõ accipit Greg. in dicta numeratiõe, Scẽ'o mõ dicit capitale: qd' eſt pricipiũ aliquoꝝ pcẽõꝝ: ex quo plura alia oriũtur: & ſcẽm ꝟ Greg. vitia capitalia principalia noiat. Tertio dicit capitale vitiũ: ad qd' vitia alia ordinãtur. Nã princeps eſt caput exercitus ad cuius bonũ totus exercitus ordinatur: vt dicit .xj. Meta. Et ꝓ hũc modũ illud vitiũ: ad qd' alia ordinant dicit capitale. vñ Greg. in Moral'. vbi. ſ. Vitia capitalia ſunt quaſi duces: & vitia quæ ex eis oriũtur: ſũt quaſi exercitus. Hæc hea. Tho. ſup. ij. ſen. diſt. xlij. & in quæſtionib⁹ de malo. Quantũ ad ſcẽm. ſ. numeri ſufficiẽtiam: quare, ſ. ſeptem & non plura nec̃ pauciora ſunt. Pro huius declaratione ſciendũ: ꝙ omne peccatũ procedit: vel ꝙa appetitus inordinate appetit bonũ: vel quia inordinate fugit bonũ: quæ duo ſunt eiuſdem rationis, ſ. appetere bonũ inordinate: & fugere oppoſitũ inordinate. ſ. malum Verbi gra. ſicut guloſus iordinate appetit cibũ: & inordinate fugit triſtitiã: quæ ex abſentia ciborũ cauſatur: & ſic ẽ alijs capitalib⁹. Et ſic vitia capitalia pñt cõueniẽter diſtigui ſcẽm differẽtiã boni & mali. Ira ꝙ vbicũq; aliqua ſpecialis rõ appetibilis vel fugibilis eſt: ibi ẽ vnũ vitiũ capitale. Et eſt etiã ſciendũ: ꝙ bonũ ad ſe attrahit appetitũ ſed ꝙ apperitus refugiat aliquod bonũ: hoc eſt ſcẽm ſpecialẽ rationẽ conſideratã circa hmõi bonũ: vt ꝙa laborioſũ vel impeditiuũ delectationũ corporearũ. Primo igitur dico: ꝙ omne pcẽm procedit ex hoc: ꝙ appetitus inordinate apperit bonũ. Et hoc quidẽ bonũ põt eſſe triplex, ſ, vel bonũ mẽtis: vel bonũ corporis: vel bonũ rei exterioris. Primo igitur: apperit⁹ inordinate apperit vel q̃rit bonũ mẽtis honeſtũ: qd' eſt bonũ imaginatiuũ. ſ, excellẽtię gl'ię, & honoris: & ad hoc ordinat vt ei⁹ pricipiũ ſuphia vel inanis gloria. Secunda appetit⁹ appetit bonũ corporis qd' eſt, bonũ delectabile: & hoc bonũ vel ptinet ad cõſeruationẽ idiuiduũ: qd' eſt cib⁹: & ad hoc ordinat gula: vel ptinet ad cõſeruationẽ ſpeciei: ſicut eſt in venereis: & ad hoc ordinatur luxuria. Tertio appetitus inordinate appetit bonũ vtile. ſ. corpi: vt diuitias & ad hoc ordinat auaritia. Et ſic quatuor ſunt vitia capitalia: ex parte appetit⁹ inordinate appetẽtis bonũ, ſ, ſuphia vel inanis gſia: reſpectu boni honorabilis auaricia: reſpectu boni vtilis: gula: reſpectu boni delectabilis ſcẽm tactũ. Scẽ'o: appetit⁹ hũanus inordinate fugit bonũ aliqd': ſcẽm aliquã ſpecialẽ rõnẽ: puta iquãtũ illd' bonũ eſt ipeditiuũ boni iordinate cupiti in ſeipſo: vt vbi gratia. Sicut bonũ ſpũale: impedit quietẽ vel delectationẽ corporalẽ: & ſic eſt accidia: q̃ nihil alicd' eſt: cui triſtitia de aliquo bono ſpũali: ꝓut eſt impeditiuũ boni corpalis: qd' appetens in ſeipſo inordinate cupit, Scẽ'o appetitus inordinatus alicuius bonũ refugit ꝛ alio: ſcẽm ꝙ bonũ illius impedit ꝓpriã excellẽtiã in ſeipſo: & ſic eſt inuidia: q̃ eſt dolor de alieno bono: inquantũ appẽhẽdit vt diminutiuũ ꝓprie excellẽtię. Tertio: nõ ſolũ aliquis refugit vel odit bonũ in alio: ſed etiã ꝛtra bonũ ei⁹ inſurgit iſm repellẽdo & ſic eſt ira: quæ eſt appetit⁹ vindictæ qua aliquis ipugnat aliquẽ cõtrariũ agendo. Hec. b. Tho. ſup. ij. ſen. diſt. xlij. & in quæſtionibus de malo. Quantũ ad tertiũ pricipale. ſ. differentia capitaliũ a radicib⁹. Sciendũ: ꝙ ipſa vitia: ita dicuntur capitalia: ꝙ non dicuntur radices. Et ratio huius eſt: quia hæc eſt differẽtia inter capitale & radicẽ: ꝙa capitale eſt q̃dã pcẽm: radix aũt pcti inquãtum radix nõ eſt peccatum.

Septem ſunt capitalia peccata,

Differunt radix & capitale.

§. VI. HAEC SEPTEM VITIA CApitalia figurata ſunt: ꝓ ſeptẽ gentes ſeu nationes quæ habitabãt in terra ꝓmiſſionis: ſcẽm magiſtrũ in. ij. ſen. & Hug. cardinalẽ ſup Pſ. Ipſa cĩ terra ꝓmiſſionis affluens lacte & melle: ſignat humanã naturam in genere: vel animam quãlibet in particulari in ſtatu innocẽtiæ & iuſticię: q̃ vti ꝙ affluebat lacte puritatis & melle ꝛſolatiõis cœleſtis. Sed per primorũ parẽtũ trãſgreſſionẽ: poſtea inhabitata eſt & poſſeſſa a ſeptẽ nationib⁹: id eſt vitijs capitalibus. Obtenta aũt per chriſtũ: deuictis vitijs: eſt poſtea inhabitata per tribus duodecim Iſrael: & leuitica: id eſt ꝓ ſeptẽ virtutes, & ſex opera miſericordiæ corpalia & ſpũalia: quę reperiũtur in veris fidelib⁹: quod bellũ chriſt⁹ notauit: cũ ait Lu. xj. c. Si fortior illo ſupueniens vicerit eum: vniuerſa arma auferet &c. Fortis in malitia diabolus: qui caſtrũ ſeu atriũ mũdi tenebat in pace: quaſi nullo ei reſiſtente: & hoc cum ſeptẽ his nationib⁹. i. vitijs. Superueniens fortior chriſtus vicit eum: & abſtulit ei arma ſuę malitiæ ea detegẽdo. Et hoc bellũ & victoriã notat Pſ. pſalmo. xlij. dicẽs ad dñm Manus tua gentes diſperdidit: plãtaſti eos: afflixiſti populos & expuliſti eos. Vbi oſtendit in ipſo bello tria.

Septem capitalia figurata ſunt.

¶ Gratiã chriſti operatã: ibi. manus tua gen. diſ.

¶ Iuſticiã animi reformatã: ibi. planta. eos.

¶ Malitiã pœnitentia euacuatã: ibi. afflixiſti.

¶ Quantũ ad primũ ſciendũ: vtiq; ꝙ ꝓ nos nõ poſſum⁹ ſuperare vnã minimã tẽtationẽ: nec ejcere a nobis vnũ peccatũ. Sine me (ait ſaluator) nihil poteſtis facere. Ioan. xv. Et ratio eſt: ꝙa cũ pcẽm mortale ſit defectus quaſi infinitus ſeu iniuria: ꝙa cõtra deũ bonũ infinitũ: & homo ſit vtutis finitę: nõ põt finitũ attingere ad infinitũ: niſi adiũctũ infinito: & hæc eſt gra chriſti: q̃ eſt q̃ſi infiniti valoris. Vñ apl's Iuſtificati gratis ꝓ gratiã ipſius &c. Et ad Titũ. iij. Iuſtificati gratia ipſius. i. iuſti facti expulſis pcẽis. Sicut ergo Ioſue ſeu Ieſus naue dux populi dei ipſe fuit. qui tranſito Iordane deuicit & ꝓſtrauit illas ſeptem nationes: & tradidit tribubus Iſrael terrã poſſidendam. Sic Ieſus noſter mediante baptiſmo: vbi dimiſit vtutẽ ſuæ paſſionis: expulſis oĩb⁹ capitalib⁹ vitijs: tribus virtutũ infundit in genus humanũ: ſeu animã quãlibet eũ ſequẽtem ꝓ fidem: vt poſſideat ſtatũ quietũ & ſuauẽ. Et hoc eſt qd' dicit Pſ. Manus tua. Brachiũ dei dicit pater. ſm illud. Fecit porẽtiã in brachio ſuo. Luc. ſ. ꝙa ab ipſo ꝓcedit filius ſicut manus a brachio. Digit⁹ dicit ſpũſſtus. ſm illud. Si in digito dei ejcio dæmonia &c. Luce. xj. ꝙa ꝓcedit a patre & filio: ſicut digit⁹ a brachio & manu. Sed man⁹ in ſcriptura frequẽter dr̃ filij: ꝙa ſic ꝓcedit a patre: ſicut manus a brachio. Et ꝙa ſicut ꝓ manũ ꝙs operat: ita oia ꝓ ipſum facta ſunt. Io. ſ. Manus ergo dei. i. filius dei incarnatus ſuperueniẽs in mũdum gentes vitioꝝ vicit: diabolũ cũ ſeptẽ capitaneis vitioꝝ: quæ vitia dicunt: gẽtes quaſi gehẽnę. i. inferno dedit⁹: ꝙa ꝓ ipſa hõ tradit inferno. Diſperdidit aũt & deſtruxit. i. ad nihilũ deduxit merito, ſuæ paſſionis, do ſtrina, ſuæ eruditiõis: & exẽplo, ſuæ pfectiſſimæ cõuerſatiõis. Ipſa aũt interꝓtatio nominum

Manus eſt dei filius.

noĩm illaꝝ gentiũ: oſtẽdit ꝓprietates ipſorum vitiorum. De ipſis aũt nominib⁹ gentiũ dicit. Deut. vij. Cũ introduxerit te dñs deus tuus in terrã quã poſſeſſurus ingredieris: id eſt in illum ſtatum iuſtitiæ reparatę: & deleuerit gentes multas coram te, q. d. Dñs hoc faciet nõ tu. Etheum. Gergezeum: Amorreũ: Chananeum. Pherezeum: Eueũ: & Iebuſeũ: percuties eos vſq; ad interitionẽ. Nõ inibis fœdus cũ eis: vt. ſ. etiã motib⁹ ipſoꝝ capitaliũ veniaſt⁹ acceſcas: ſed

Etheus, vſq; ad primas radices ꝓſterne. Per Etheũ: qui interꝓtat ſtupẽs vel formidãs ſignat inuidia: q̃ formidat ſcelicitatẽ alienã & dolet. Vnde Señ. Vtinã inuidi oculos vbiq; haberent, vt oĩm felicitate torquerentur. Dicitur Etheus ſtupẽs. i. admirans: ꝙa inuidus quodlibet bonũ etiã paruũ admirat̃ in ꝓximo cui inuidet: tã q̃ ſit multum excellens.

Qui. li. ſ. de arte amãdi.] Vnde poeta. Fertilior ſeges: eſt alieno ſemp in aruo. Vici pecus, grãdius vber habet. Vel ſtupẽs etiã dicitur ꝙ ob frigiditatẽ dẽtiũ: vt cũ comeduntur acerbæ vuæ & huiuſmodi: nõ põt bene comedere. Sic inuidia: facit ſibi inſipida bona alioꝝ. Amos. iiij. Ego dedi vobis ſtuporẽ dentiũ in cũctis vrbib⁹ veſtris. Dedi. i. ꝓmiſi dare: vel ꝓmiſi habere: ac etiã rõnæ pœnę illius afflictiõis inuidi: hoc dat

Gergeꝛzeus. deus in punitionẽ. Per Gergezeũ: quod interꝓtat̃ colonum ejciens vel aduena appropinquans: ſignatur ſuperbia vel inanis gloria. Hæc em ſuperbia ejecit diabolũ de cœlo & hoiem de paradiſo: ꝙ erãt coloni illoꝝ locoꝝ. Dicitur etiã aduena: quia quãto ſua mẽte cogitat deo appropinquare. i. exaltari: tanto magis elongatur a deo. Iob. xx. Si aſcenderit vſq; in cœlum ſuperbia eius: & caput ei⁹ nubes tetigerit: quaſi ſterquilinio in fine perdet. Per Amor-

Amorꝛreus. reum: qui interꝓtat̃ amaricans, ſignificat̃ accidia: quę facit hoiem amaricari ꝓpter laborẽ boni operis: ſicut gaudiũ ſpirituale cõſolatur aĩam: ita tędium de bono diutino agẽdo faſtidit & in horrorẽ ducit, ad Hebrę. xij. Videte ne qua radix amaritudinis ſurſum germinãs impediat. Per

Chananeus. Chananeum: qui interꝓtat̃ lapides colligens vel cõmotus: intelligitur ira: quæ commouet totũ hoiem ad appetitum vindictæ: & colligit lapides cõtumeliaꝝ & detractionum & contẽtionũ: in mente ſua cõcipiẽdo ad offendendum alios verbis ſuis. Eccl'i. xxvij. Qui voluit lapidem. ſ. ꝓjciendo cõtra aliquẽ cõtumelias: reuertet̃ ad eũ: ꝙa ſibi etiam fit iniuria in verbis & factis. Per Pherezeũ: qui in-

Phereꝛzeus. terꝓrætat̃ diſſeminatio: ſignatur luxurioſus: qui non curat vbi ſemen ſpergat: ſed paſſim & indifferenter Hiere. v. Equi amatores i fœminas: & emiſſarij facti ſunt: vnuſquiſq; ad vxorẽ ꝓximi ſui hinniebat. In veteri lege q patiebatur fluxũ ſanguinis: immundus iudicabat̃ nec ad templũ dei: qd' ſignificat eccleſiã militãrẽ: põt accedere vel triũphantem. Per Eueũ: qui interꝓtat̃ forrus vel peſſimus: ſignatur auaritia: quæ facit hoiem ſerã peſſimã deuoratricẽ ſui ꝓximi: adeo ꝙ nõ miſeret amicoꝝ & ꝓpinquoꝝ. Eccl'i. x. Nihil iniquius q̃ amare pecuniã: hic em aiam ſuã venalẽ

Iebuſeꝛus habet. Per Iebuſeũ: q̃ interꝓtat̃ præſepe ſignat̃ gula: q̃ ſemp vellet eſſe ad mẽſam: ſicut aĩalia bruta ad ꝓſepe. Eſa. v. Ve qui cõſurgitis mane ad ebrietatẽ ſectãdã &c, vel interꝓtat̃ cõculcatio: ꝙa aia ſaturata calcabit fauũ. Prouer. xxvij. Scẽm qd' notat̃ in pdicto pſalmo: eſt iuſtitia reformata dũ dr̃: plantaſti eos. ſ. filios Iſrael. Ad literã dr̃ plantaſſe: qñ de nouo induxit in terrã ꝓmiſſionis. Et ſicut plãta cĩ noua eſt ſępe irrigatur vt conualeſcat: ita deus illum populũ ſuũ de nouo introductũ in terrã ꝓmiſſionis miraculis plurimis irrigauit: & bonis varijs fœcundauit. Moraliter aũt filij Iſrael: ſunt virtutes & boni mores: q̃s deus aiabus cõuerſoꝝ infundit. Nam (vt dicit Amb.) Cũ renũtiat improbitati, ſtatim aſſiſtit virtuti. Egreſſus em: malitię virturis operat ingreſſũ. Eodẽq; aditu quo vitiũ exclu-

Hiere. ij. dit innocẽtia copulatur. Has aũt virtutes vt firmentur & creſcãt: de⁹ ſpiritualib⁹ cõſolationib⁹ irrigat vt fructũ faciãt. Ego ait ipſe deus ꝓ Hiere. plantaui te vineã meã electã ome ſemen verũ. ſ. virtutũ poſui ibi. Tertiũ notatũ eſt malitia euacuata: & hoc ꝓ pœnitẽtiã: dũ dr̃. Afflixiſti populos & expuliſti eos. Populus dicit illas nationes gentiũ: q̃ ſignãt vitia: vt dictũ eſt. Affligit aũt per pœnitẽtiã. Nã guloſus dũ dolet & pœnitet vere de gula: affligit ſe mẽte & corpore ieiunãdo & abſtinẽdo. Luxurioſus pœnitẽs: triſtatur de vitijs perpetratis: & affligit ſe continendo. Sic ſuo modo auarus ſuperb⁹ & alij. Dicunt aũt hęc vitia gentes quaſi gehẽnæ dedita: quia deducũt ad gehẽnam: ſed ex

afflictione pœnitẽtiæ expellũtur de terra ꝓmiſſionis. i. de aia. Vñ Magdalene ſe affligenti in pœnitentia q̃d' figurabat etiã vnguentũ ſecum allatũ dictũ fuit. Remittũtur tibi peccata tua &c. Luc. vij. Et per afflictionem pœnitẽtiæ factũ fuit: vt chriſtus ejceret ſeptẽ dæmonia ab ea: (vt dicitur. Marci. xvj.) id eſt ſeptem vitia capitalia.

¶ De nocumẽtis pꝛ̃ti mortalis: q̃ ſunt vigintitria. Ca. iij.

Nocumenta peccati mortalis.

EFFECTVS SEV NOCVMENta peccati mortalis: colligendo ſummatim no tabim⁹. xxiij. qui cum magna mala ſint: cogit⁹ pcẽtor clamare cũ pſ. peccãte ſed pœnitẽte. Miſerere mei deus ꝑm mag. mi. tu. Magna eſt miſericordia dei erga hoiem ĩ creãdo: ꝙa de nõ ente: qd' eſt magna miſeria facit eẽ: & tã nobile eẽ dedit: ꝙa ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuã. Magna etiã mĩa dei in gubernãdo hoiem, & puidẽdo oĩb⁹ ſuis neceſſitatib⁹: ſed maior ꝓ excellẽtiã: & maxima eſt educẽdo pcẽtorẽ de lacu pcti: & de luto ſęcis: & de tenebris inferni ad lumẽ cœli. Et ꝓpter hoc efficiẽdũ de cœlo venit ad terras: & ſuſtinuit paſſionem. Ideo aũt miſericordiã poſtulare debet pcẽtor potius q̃ aliud: ꝙa mĩa habet ꝓ obiecto miſeriã, & ipſam leuat. Nõ põt autẽ eſſe maior miſeria, q̃ pcẽm. Cõducit em randẽ ad ſummã miſeriã: cõtrariã perfectiſſimę fœlicitati. Vnde i figurã: decẽ leproſi deſignãtes trãſgreſſores decem præceptoꝝ clamabant ad Ieſum. Ieſu ꝓceptor miſerere noſtri, Luc. xvij. Et Chananea pro filia ſua dæmoniaca: ſignante animã poſſeſſam a diabolo. Miſerere mei &c, inquit. Filia mea male a dæmonio vexatur. Vexaꝛ aũt aĩa a pcẽtõ multiplici malo. Et in vita huius cõuerſatione: & in ipſius aiæ ſeparatione: & in ipſius collatiõe. Et in vitæ quidem cõuerſatione: miſeriã patiſ & vexaꝛ in triplici differẽtia bonoꝝ: ſcil icet.

¶ In bonis temporalibus.

In bonis naturalibus.

¶ In bonis ſpiritualibus.

Triporalia etſi minima ſint reſpectu aliorum: tñ bona ſunt a plexo deo: & (vt dicit pḥs) organice deſeruiũt felicitati. i. inſtrumẽtaliter: ꝙa ſunt tãq̃ media: ad pficiẽdũ aliq̃ opera ꝟtuoſa. le ꝓ pec

Sũt aũt hmõi tripartita: videlicet diuitię ſeu ſubſtãtia rpa catũ aliis: honorificẽtiæ ſeu gl'ia mũdialis: ꝓſpẽritę & libertas humanalis. Diuitias q̃dẽ ſiue naturales: vt poſſeſſiões: aĩalia victualia: & hmõi: ac etiã diuitias artificiales: vt pecuniæ argẽteæ: aureæ veſtes: & hmõi dñs tribuit: vt mediãte eaꝝ fideli diſpẽſatione: ꝙs ſibi mereaꝛ vitã ęternã. Sed ſiqs eis abutaꝛ: vel aliꝫ eaꝝ largitorẽ offendat per pcẽm frequẽter eas amittit: vñ ad magnã miſeriã & vexationẽ deueniat. Sic ægyptijs, ꝓpter pcẽm ſuũ: iniurias videlicet & oppẽſiones quas Hebrẽis inferebãt: ablata ſunt. æs: vaſa aurea & argẽtea: & plures eoꝝ diuitiæ dño Hebrẽis illa cõcedẽte, vt habetur Exo. xj. Iſraelitis aũt idolatrãtib⁹ in terra promiſſiõis, ꝓpter pcẽm eoꝝ clauſum eſt cœlũ: annis trib⁹ & mẽſib⁹ ſex. Vnde magnã penuriã credẽdũ eſt indubanter ibi exortã. Et ire⁹ alꝫ ſub Heliſeo, ꝓpheta: ranta fame Samaria oppreſſa, eſt vt matres comederẽt filios: vt habetur. iiij. Reg. vj. &. vij. ꝙ etiã quotidie talia flagella populi patiũtur, ꝓpter pcẽta ipſoꝝ. Bonum honoris & glorię multum appetit. Vnde & Aug. de ciui. dei dicit allegans Ciceronẽ. Honos alit artes: quicq; gloria ad ſtudia accẽduntur. Et propter hãc cõſequẽdã: antiqui Romani ad innumera & immenſa pericula & labores ſe expoſuerunt. Et hoc eſſe ſeu. ꝙ maius bonũ. ſ. habere bonã famã. Salomon oſtendit magiſtis, gis ꝙ diuitias habere dicens. Melius eſt nomen bonum: ꝙ Prouer. diuitiæ multæ. Vnde & ſancti viri hãc cõſeruare & augere xxxij. nitũr: nõ, ꝓpter ſe: ſed ad ꝓximoꝝ ędificationẽ: ꝓpter qd' dicebat apl's. j. Cor. ix. Expedit mihi magis mori: ꝙ vt gloriã meã quis euacuet. Sed & iſtud bonũ: per pcẽm tollitur vel diminuit. Vnde & Salomon ſapiẽtiſſimus quę, ꝓpter famã virtutis & ſapiẽtię: omnis terra deſiderabat videre. Cui etiã dixit regina Saba ad eũ veniens de finibus terræ. Viciſti famã virtutibus tuis: ꝓpter pcẽta laſciuię ſuæ adeo ſibi gloriã & honorẽ minuiſti: vt etiã de ſua ſalute dubitaꝛ: de quo etiã dicit ſapiẽs Eccl'i. xlvij. Dediſti maculã in gl'ia tua &c. Sic & Magdalena: quãtũcũq; eſſet genere nobilis diues & pulchra, ꝓpter laſciuias ſuas: ira famam attriuerat vt diceretur peccatrix. Poteſtas quo ꝓ qua quis

Lib. v. c. xiij.

Lib. j. tu

Lu. vij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alijs præest:donū est non paruū a dño cōcessum.ſm illud Sap.vi.O iudices data est vobis potestas a dño:& virtꝰ ab altissimo.Et in hoc habēt quandā similitudinē cum deo: specialem participātes diuinā ptātem:vt sicut deus oībus præest & oia regit:ita præsidētes i mūdo qbusdā præeminent &eos regūt.Vñ & dn aliqñ vocātur:ꝓpter quod dixit dñs Moysi.Exo.vij.Cōstitui te deum Pharaonis.Hæc autē potestas & dominiū:frequenter per peccata tollitur. Vñ & Nabuchodonosor:ꝓpter superbiā suā ablatū fuit sibi regnū ad tēpus,qui erat monarcha mūdi:voce emissa de cœlo dicēte,Trāsijt a te regnū tuū:& ab hoibus ejcieris:& cū bestijs erit habitatio tua.Dan.iij.Sed & Balthasar filiꝰ eius:,ꝓpter ptā sua ex toto amisit ipm regnū:ipso interfecto a Cyro rege Persarum & Dario capta Babylo-
Septem nia.Dan.v.Sic & septem nationes:quę habitabāt in terra ,pmissionis amiserūt terras suas:ipsis interfectis cum regi-
extirpa bus suis a Iosue cū exercitu suo.f.Israelitarū:& pro eis ipsi
tę. Israelitæ possiderunt.Vnde & cū dns ,pmitteret illam terram se daturum semini Abraæ:quasi rōnē assignās quare tūc non dabat ipsi Abraæ:subdit.Nondū sunt completæ iniquitates amorreoꝝ.Genes.xv.i.nondū ascenderunt ad tātā malitiā:q adhuc mereant perdere illa dominia.Insuper & ipsi iudæi possessam illā patriā fertilē & gratiosam ,ꝓpter ptā sua per.lxx.annos amiserunt:translati in captiuitatē Babylonicā cū rege suo Sedechia.iij.Reg.vi.Et de mū reuersi grauiora perpetrantes:& dei filium interimentes:post maximā itragē:amissa omni dignitate regali & sacerdotali:captuati & venditi in seruos dispersi sunt ꝑ vniuersum orbē.Libertas vtiq; magnū bonum ęstimat.Non bene,ꝑ toto,libertas venditur auro.Sicut econtrario:Fuitus est maxima miseria:qa ꝑ ptām inducta est seruitꝰ.Vn de Amb.Nō esset hodie seruitꝰ si ebrietas non fuisset.dist.
Genē.ix. xxxv.sexto die.Et loquit de Cham:q ex eo ꝙ derisit Noe patrē suū:quē ,ꝓpter ebrietatem vidit nudatū:maledictionem seruitutis ab eo accepit in genere suo.Peccator:seruꝰ etiā efficit diaboli & peccati.Io.viij.Qui facit ptām seruus est peccati:male ergo vexatur homo a dæmonio peccati: cum de magnis dignitatibus deuoluatur ad magnas miserias:ꝓpter quod clamare cogit.Miserere mei vel nostri.

§. II. BONA AVTEM NATVRA-

Peccatum non cet triplicibo no naturali.

lia tripartita sunt:videlicet
¶Familia parentalis.
¶Consistentia corporalis.
¶Potentia animalis.

Gene. xxv. Ge. xv.

Familia parētalis sunt,ꝑpinqui:ꝑcipue filij q cū sint de substātia patris & matris:rationabiliter dicūtur bona naturalia.Et hoc bonū cum non habeā:multum desideratur etiam a ,pbis viris:sicut patet in Isaac:orante,ꝑ ꝓceptu Rebeccæ vxoris suæ & Abrā de hoc dño pie coquerēti cū dixit.Vernaculus meꝰ Heliezer iste Damascus erit hęres meꝰ mihi autē non dedisti semen.Et cū habeā:multū amaſ cōseruatio vitę eoꝝ & sanitas.Et ratio huiꝰ esse pōt:qa naturaliter vnūquodq; appetit ꝓpetuari quantū possibile est: cognoscit aūt quilibet experiētia docēte:qa in se diu pmanere nō pōt:cū mortalis ſt & corruptibilis:& cū filius sit: de substātia parentū dū sunt & viuūt filij:sic in eis & ꝑ eos videtur permanere & perpetuari:ꝑ successiuā ex eis generationē.Sed certe filij:,ꝓpter ptā parētum qñq; ex hac vita subtrahūtur:aliqñ diu & grauiter infirmātur.Exēplum i Dauid:cui dictū fuit a Nathā.qa blasphemare fecisti nomen dñi:idcirco morietur filius tuus:qui.f.fuerat natus ex Bersabee:quod & factū est,vt habet.ij.Reg.xij. Sic & Heli sacerdos:q peccauerat in nō habēdo curam de filijs Ophni
Vnꝰ pu & Phinees:audito ꝙ filij eius in bello mortui essent &occi-
nitur,ꝓ si,& arca dñi capta a Philisteis ex dolore cecidit retro:&
alio. fractis ceruicibus expirauit.i.Reg.iij.Quāuis ſm leges humanas:filius nō debeat aliquo modo occidi pro peccato patris:etiā si cōmisisset crimē lesæ maiestatis:sed alijs pœnis puniri potest:vt amissione bonorum:rerum temporalium & patriæ:tamē in iudicio dei & ſm legē suam:etiam morte corporali punitur filius pro patre.Nec ex hoc fit iniuria vel iniustitia filio:qa oēs sumus & iusti & iniusti de bitore mortis:quo ad deū ,ꝓpter originale ptām:sed quo ad animam seu pœnam inferni vl purgatorij:vtiq; firma manet sentētia dñi illa Ezech.xviij.Filius nō portabit iniquitatem patris.& econuerso. Consistētia corporalis seu conseruatio vitæ corporalis:quātū amek ꝑcipue cū sanitate eius quilibet experit in seipo:vt induci non oporteat illud qđ Sathā dixit dño Iob.ij.Pellem pro pelle & cūcta quæ habet hō:dabit pro aia sua.i.vita cōseruāda.Propter hoc ꝑ pestis:vitanf etiā cōsanguinei ne inficiāt:grūtur diligētissime medici:sumūtur potiones amarissimę:vestiones & incisiones sustinētur:varia tormētoꝝ genera ac mala factores patiunt:& multa illicita ppetrātur ne vita pdatur.Sed vt dē extra de pœ.& remiſ.cū infirmitas,Infirmitas corporis;nōnūq; ex infirmitate animi ,pcedit:dicēte dño languido:qui.f.iacebat in porticu piscinæ:ecce sanꝰ factꝰ es: vade & noli amplius peccare:ne deterius tibi aliquid contingat.Ioan.v.Et exempla patent de Ezechia rege Iuda:qui egrotauit vsq; ad mortē.Isa.xxxviij.Et hoc ,ꝓpter pām ingratitudinis vel supbię:de victoria habita seu liberatione ab exercitu Sennacherib.Exēplū etiā in Maria sorore Aaron:quæ effecta est leprosa ,ꝓpter murmurationē factā cōtra Moysen:vt patet Num.xij.Sed & infectio aeris & pestis:euenire ,ꝓpter ptā hoīm ostēditur,ñ.Reg.vlt,qñ & ,ꝓpter elationē Dauid:qua vsus est in numerare faciendo ppl'm:tum etiā ,ꝓpter cōspirationē ppli cōtra ipm Dauid factā in coniuratione Absalonis:intra triduū mortui sunt ex pestę.lxx.milia de Israel.Notandum ñ:q decretalis dicit nōnūq;.i.nō semper sed aliqñ.Nam & infirmitates etiā immittūtur a deo:,ꝓpter alias causas qñq; ū ,ꝓpter peccata:vt pater in Iob vlcere pessimo peculio:& Chelidonio cæco &postea illuminato.Ioā.ix.Et qa difficile est ex certitudine scire hmōi causam nisi a deo reuelef:ideo qlibet in hac parte viā renere debet hūiliorē:vt.ſ.,ꝓpter ptā sua cū infirmaf existimet se a deo flagellatū:de alijs nō iudicet cū cām nesciat.Insup & guerre & bella vbi vulnerātur & occidūtur innumera miliū hoim:,ꝓpter ptā cōtingunt.Iaco.iij.Vñ bella & lites in vobis?Nō ne ex concupiscētijs quæ militant in mēbris vestris?Postq; Salomon pctis se implicauit:suscitauit ei dns plures inimicos ad bellandū cōtra eū:q prius in maxima regnauerat pace:vt pater.in.Reg.xj.c.Et i libris Iudicū hoc plene ostēdit:ꝙ cum ille ppls Israel a mādatis dei declinabat:suscitabant contra eos bella a finitimis natiōibꝰ cū multis oppressiōibꝰ. Male ergo vexaf creatura a ptō:& ideo in miseriꝭ hmōi cōstituta clamat.Miserere &c.Potētiæ aiales cum naturales sunt:(sunt ſm Aug.bona media:)quibꝰ & bene & male vti possumus:sed in se valde bonę sunt & necessariæ ad operandū.Et hę sunt tres principales.Primo:potentia intellectiua.Secō:potentia volitiua.Tertio:potētia sensitiua.Quælibet vexaf suo mō per ptām.Vñ pā.pcnitēs ait. Conturbata sunt oia ossa mea.i.potētię quibꝰ aia vigoratur ad operandū.Et hoc figuratū extitit in vulnerato a latronibꝰ:q descēdit a Hierſm in Hierico:vt habetur Luc.x. Vulnera enim sunt ipsa mala infixa potentijs:vt declarat magister in.iij.sen.in prin.Et quātū ad potētiā intellectiuā dicitur Sopho.i.de peccatoribꝰ.Ambulabāt.i.operabā turvt cæci:qa dño peccauerunt.Et in huius figura legitur Iudi.xvi.c.ꝙ Samson captus a Philisteis excœcatus est ab eis:ad insinuādū ꝙ viro quātūcūq; sancto:capto per tētationē a dęmonijs:eruūtur sibi oculi intellectꝰ:nō quidēvt priuef potētia intellectiua vel actu intellectꝰ simpliciter: sed in particulari opere eligibili:ita passione obtenebraf: vt tunc nō aduertat illud esse malū:sed bonū sibi videtur illud faciendū:q̄uis in habitu & in generali cognoscat illud esse malū.Et hoc est qnod dicit phs in lib.Ethic.ꝙ ois malus est ignorās.Ignorat enim peccans tūc illud esse malum:vt fornicationem:etsi habitualiter sciat illud esse malum & phibitum:sicut ebrius positus in ebrietate:dicit verās sentētias quas habitu renet:sed cū,ſert in ebrietate nō eas actu intelligit impeditus ab ebrietate.Ignorat etiā peccator quot & quāta bona p ptām perdat:quanta mala incurrat per ptām non considerans ea.Et q̄uis non auferat ex toto ptām iudiciū rōnis:,ꝓpter q.ſ peccator non priuaf actu iudicandi &sententiandi & reprehendendi alios peccatores & punīēdo:dūmō cū humilitate fiat:tū multū hebetaf intellectus & obscurus remanet:nō adiutus lumine gratiæ:qua talis priuaf in iudicādo:corrigendo &puniendo:& indignus redditur.Qua enim frōte pōt alios corrigere cū tacitus sibijpsi respōdeat:eadē se admisisse quæ corrigit(inquit Hiero.dist.xxv.primum.)Et si parū gaudij esse valeat ei:qui lumen cœli corporale videri nō pōt:(vt ait Tob.c.v.)

Tob.c.v.)Immo multū doloris:non minus vexaf anima amissio lumine intellectꝰ per peccatū:& ideo clamat.Mi-
Volun serere &c.Voluntas quoq; multum est remissa ad bonum
tas per ꝑ peccatum:adeo ꝙ bonū qđ intelligit & in generali pro
peccatū ponit agere nō valeat:,ꝓpter qđ ait apls Roma.vij.Non
inficif. em qđ volo bonū hoc ago:sed qđ odi malū illđ facio.Et loquit ſm vnā expositionē in ꝑsona ꝑstituti in mortali. Vnde & figuraf ꝑ claudū:qui videt quidem quo pergere debeat:sed recto gressu incedere non valet:quibus claudis dicitur ꝑ Helia.iij.Reg.xvij. Vsq;quo claudicatis in duas partes.Claudicat ex parte dextra qui ꝑcepta ad deū nos ordināta non seruat.Claudicat ad sinistrā:qui mādata ergā ꝓximū nos dirigentia non custodit.Et ſm beatū Tho. in.i.ij.Nec talis diu in peccatis ꝑmanere pōt:quin labatur in alia.In repentinis em casibus qui quotidie occurūt:in quibꝰ non potest haberi multum temporis ad deliberādū operatur homo ſm finē sibi præstitū & habitū perceptū. Et cum peccator non sibi præstituat vt vltimū finem:ad quē oia dirigat gloriosum deū:sed creaturā cui amorem deo & mandatis eiꝰ præponit:ideo nō ſm deū &mandata eius agit:sed ſm passionē suam &malū habitū alicuius vi tij cui est deditus.Et hoc est qđ dicit Greg.ꝙ ptām quod ꝑ pœnitentiam nō diluitur:mox suo pondere ad aliud trahit.Sicut patet in Dauid q lapsus in adulteriū:qa cito non pœnituit:addidit & homicidiū ordinando de morte Vrię
ñ.Regū.xj. Volūtas etiā peccatoris spiritualia non gustat:
Sensua ga superfluo humore terrenoꝝ.i.amore infectus est vt in-
litas ꝑ firmus:sed ei vilescit & fastidiū spirituali.Porētia sensi-
peccatū tiua seu sensualitas:multipliciter vexatur passionibus ꝑ
Vexaf. tio subijceret sibi:& inde sensualitas oīno erat subdita rationi.Sed ꝑ ptām inobedientiæ rebellās se ratio deo immediate:& caro recalcitrauit spiritui.In cuiꝰ signū (ſm Aug. de ciui.dei)primi parētes senserunt stimulos carnis in mēbris genitalibꝰ:,ꝓpter qđ erubescētes ad iuicē fecerūt sibi perizomata.i.succinctoria seu cooperimēta.Gen.iij.Et potētia quidem concupiscibilis:nō appetit nisi delectabilia sensibus etsi cōtraria spiritui.Caro em concupiscit aduersus ſpm:vt dī ad Gal.v.In cuiꝰ figurā ancilla Agar concepisse se videns ex Abrāa: etiā ,ptera despiciat dominā suā
Figura ę sarai:& cum verberibus angeret ab ea:fugā arripuit.Gen.
exponi xvj.ad designādū:ꝙ sensualitas quæ est ancilla rationis:
tur. posteaq; ꝑ concupiscentiam conceperit ptām ex viro.i.appetitu rationali:despicit postea rōnē nec vult ei obedire.Sed & si aliqñ cogatur quibusdā pœnis:vt ieiunijs &disciplinis: ipsa sensualitas fugit a rōne:nec propter hoc ei obedit:sed vt libera vagatur.Et intātum excrescit ipsa cōcupiscētia: vt nō deferat naturali fœderi seu propinquis:vt pater in Ammon primogenito Dauid:q amore ꝑcupiscētiæ insanies in Thamar sororē suā:violēter cōtiuauit eā.ij.Re. xiij.Et de Rubē q ascēdit cubile patris sui Iacob cognoscē
do.ſ.vxorem patris.Ge.xxxv.& pe.Et de Semiramide bel
licosissima regina Niniuæ:q̄ duxit i maritū filiū suū:qđ
ab ipso interfecta est.Irascibilis potētia,plena est perturbationibus &vindictis illicitis.Vnde Saul qui prius erat pacatissimus:adeo ꝙ desperiētes dñum eiꝰ sibi a dño traditum patienter tolerauit:nec in aliquo molestari eos voluit.Post victoriā magnā habitā cōtra Ammonitas:cum tū populus hoc quereret:postq; a dño recessit per ptām:ita turbulētus & furiosus effectus est:vt frequēter per se & per alios mortē q̄sierit gñi sui Dauid ei fidelissimi.&.lxxxv. sacerdotes occidi fecit:qa Achimelech priceps eoꝝ fauorē dederat ipsi Dauid cōcedēdo ei panes & gladiū Goliæ:& cōsulēdo ,ꝑ eo dñm.i.Reg.xxj.&.c.seq. Alexāder magnus vitijs immersus:ita iracundus aliqñ erat vt fidelissimū & amicissimū sibi ,ppria manu interficeret.Sensitiua quoq; apprehensiua:vt visus:auditus:gustus & hmōi:ita efficiūtur mordinati per curiositatem,ꝙ nec satiatur oculus visu:nec auris auditu impletur.vt dī Eccles.i.c.

§. III. VEXATVR AVTEM PEC-

Triplex est gen⁹ fugatiꝝ cū ecclesiæ.

cator,&detrimētū patif in tertio gñe bonoꝝ:quę sunt ꝑcipua.i.in bonis spūalibus:quæ sunt sub triplici differētia.
¶Munimenta suffragiorum.
¶Fulcimenta meritorum.
¶Ornamenta virtutum & donorum.
Ille qui est in gratia:recipit suffragium & munimen a sacramentis:ab indulgētijs & a fidelium actionibus bonis.

Et a sacramētis quidē:qa sumēdo aliquod eoꝝ cum devotiōe:inde augef sibi gratia:& fructꝰ multiplex spiritualis:vt illuminatio mentis:consolatio spūalis fortificatio
nis & hmōi. Sed ille qui est in mortali:non pōt accedere ad ipa:nisi cum sit in detrimento.Dicit Aug.i.q.i.qui epi.ꝙ sacramēta talia sunt vnicuiq;:cū quali cōscientia quis accedit.Idē habef ec.Dns declarauit.§.item nos dicimus.Qui cum conscientia mortalis accedit morte nouam animæ incurrit,per speciale mortale quod addit,sicut dicit apls.i. Cor.xj.de eucharistia,Qui māducat & bibit indigne:iudicium sibi māducat & bibit.Etsi in confessione accedens cum mortali & non contritus:totum tū dicēs:forte nouū non cōmittat mortale.tū fructū magnū confessionis non recipit.Si vero sacramēta non percipit:& vtilitate ipsoꝝ se priuat:& mādatū ecclesię trāsgredit.& sic oīmō vexaf. Valor indulgētiarum.

Secūdario verus fidelis.ſ.q est in gratia habet suffragiū ab eccl'ia in indulgētijs.Valet em indulgētiæ datę a prælatis ecclesiæ:ad tollēdū seu diminuēdū pœnā tēporalem debitā ,ꝑ pctis cōmissis.Nā culpa & debitū pœnæ infernalis contractū pro mortali:solus deus remittit.Cū aūt culpa cōmissa sit cā debiti pœnæ remanēte culpa in aia:nūq; pōt fieri remissio pœnę.Ratio est:qa remanēte cā remanet effectꝰ.Exēpli grā.Sol existēs super hemisphærium nrm:est causa illuminationis aeris: dum ergo sol est sup nostrum orizontē:semp aer intuenit illuminatus:sic remanente culpa in aia:remanet & obligatio pœnæ.Et cū pctā mortalia sint cōnexa quo ad auersionē:quia oīa auertūr ab vltimo fine:ideo q remanet in vno mortali:nullo mō pōt habere remissionē de aliquo alio mortali q̄ ad culpā:nec veniali & ꝑ ns nec quo ad pœnā:remanēte inordinatione culpę. Et sic indulgētiæ datæ a quo cūq; siue a papa siue ab epis alijs:nihil valēt his qui sunt in mortali.Indulgētiæ enim tm valent,quātū sonāt.Sonant aūt ſm formā comunē:ꝙ habent eas qui fuerint contriti & confessi.Vnde existēs in mortali nullius indulgentiæ est capax:etsi centies iret ad sepulcrū dñi & limina apl'oꝝ & haberet indulgētiā in articulo mortis:nil ei valēt pmanēti in mortali cū receptus non est effectū eius:q uis alꝰ faceret qđ ptinet indulgētia:puta qa dat eleemosinā eccl'ię statutā:vadit ad illā ecclesiā & hmōi.Clamare igit habet.Miserere &c. Tertium genus suffragij ecclesiæ est:participatio oīm bonoꝝ quæ fiunt in ecclesia,oroniꝰ,ieiunioꝝ,eleemosynaꝝ,& hmōi. Assimilāt em theologi.vt.b.Tho.& Pe.de Tharan.& alij ecclesiā corpori humano:quā sic rudimē notauit apls ad Ro.xij.dicēs.Omnes.ſ.fideles sumus vnum corpus in christo.Videmꝰ em in corpore humano,ꝙ ex cibo assumpto, omnia mēbra recipiunt nutrimētū &robur:nisi sint pcisa vel stupida:vt manus arida vel pes. A simili ex omnibꝰ operibus bonis:quæ fiunt a bonis quilibet verus fidelis recipit participationē & fortificationē:nisi sit mēbrū pcisum.ſ.p sentētiā excōicationis:vel aridū qđ euenit ꝑ prisuationē vitę actiuę gratiæ.i.ꝑ mortale.Hoc intelliges pō. orabat dicens.Participē me tuę deus,oīm timentiū te &c. q.d.Da mihi gratiā tuā qua sim liber a mortali:&extīc habebo partē oīm bonoꝝ:quę fiūt in ecclia.His ergo suffragijs priuatis peccator:non mirū si diabolus habet maiorē ptāre sup eū ad nocendū spiritualiter & tpaliꝰ q̄ sup alios. Vnde & sup septē viros Saræ habuit potestatē dæmoniū suffocandi eos:qa mali erāt:nō aūt sup Sarā vel Tobiam qui timebāt deū.Potestatē habuit ad ligādū & immobilē reddendū Philetū discipulū Iacobi apl'i.ante cōuersionē eius:non autem post baptismū eius.Secūdū genus bonorū spūaliū:est fructꝰ meritoꝝ:& hęc sunt tripartita:videlicet merita agēdoꝝ:merita gestoꝝ:merita seu subsidia aliorum.Et quārū ad primū.Vnusquisq; (ait apls.ſ.Cor.iij.) propriā mercedē accipiet,ſm suum laborē.Qđ verū est de his quę fiūt in grā:quātum ad mercedē gloriæ.Et qa charitas est radix merendi ſm Tho.in.iij.quodlibet aūt mortale contrariatur charitati ſm ipm:ideo existens in mortali: nullo modo potest mereri:nec ꝑ se nec ,ꝑ alꝰ aliquod bonū gl'iæ seu gradū præmij ęterni.Quę ergo facit de genere bonoꝝ qui est in mortali:etsi ad multa bona sibi valeant & tpalia & spūalia:qa disponit per illa ad grām & hmōi: non tū de his mercedē accipit:vt congreget fructū in vitā æternā.Nec etiā reuerso tali ad veram pœnitētiā:illa bona reuiuiscūt ad præmiū gloriæ.Vnde apls.ſ.ad Cor.xiij.Si

Partis cipatio bonoꝝ eccl'iæ.

Tobię. iij.&.vj

Triplex est fructus meritorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

distribuero oēs facultates meas in cibos pauperū:& tradidero corpus meū ita vt ardeā:charitatē aūt non habeā:nihil mihi prodest.Sad vitam ęternā:(vt exponit Augu.de pe.dist.iij.siquis.)Et sicut qd'viuū non fuit vnq̄:resuscitari nō potest:sic viuere nō possunt.s.opera mortua:q̄ nūq̄ viua fuerūt ſm Hosti.Quātū ad scd'm.s.merita acquisita: verum est quod dicit Aggei.j.Congregauerunt mercedes: id est merita ex bonis factis in gratia:&miserūt eas in saccum̄ pertusum.i.perforatū:vnde egredit quicquid immittitur.Vult dicere:q̄ qui acquirit aliqua merita p opa virtuosa:ea amittit per peccatū qd' postea cōmittit:si elt tale qd' pforet,i.tollat vnitatē aię et?:vt est morrale.Nā pseuerās i eo si moriat:præmiū nō pcipit illoꝝ meritoꝝ ppter defectū suū & obstaculum peccati: quo se indignum fecit prmio supno.Ad qd' innuēdū dixit nobilisho de illo seruo:q ppter suā pigritiā non multiplicauerat mnā sibi tradita familiaribus suis. Auferte ab illo mnā:&date ei q habet.x.mnas:vt parabolice hī Lu.xix.Erogat ꝙ illud meritū inter electos.Verū est tū:q̄ si ille reuertit ad pœnitētiā: merita illa q̄ acquisiuit i statu gr̄æ sibi restituūtur:nō aūt q̄ fecit bona extra gratiā:(vt dictū est.)Vñ Aug.Piū ē credere &fides nr̄a hoc expostulat:vt cum gr̄a christi destruxit mala priora:in hoīe ēt remuneret bona.s.mortificata. s.p pēm.de pœ.dist.iij.piū est.Quātū ad tertiū.s.subsidia particularia.Sciēdū:q̄ licut corpus mortuū nō pōt aliquē iuuare:nec ab aliquo iuuari:ita mortuus p pēm in aia:nō est capax operis boni:qd' sit ꝑ eo inquātū est opus ipsum satisfactiuum:nec p se satisfacere pōt:per opera quātūcūq̄ pœnalia:vt ieiunia:peregrinatiōes:eleemosinas:&hmōi. Pctōr em̄ inimicus dei cōstituitur:ppter offensam cōmissam.Durāte ergo inimicitia:nō accepta de? aliquā emēdā vel satisfactionē:cū deficiat amicitia q̄ acceptat.Vñ ps.l. Edificenē muri Hierusalē.i.ꝙtutes cōgregatę in aia destruc̄te p pēm:q̄ reædificanē p pniam:& nic tu de? acceptabis sacrificia iustitiæ.i.religionis & oīonis:oblatiōes eleemosynaꝝ:holocausta ieiuniorum.Insup in mortali existēs pro alio satisfacere nō pōt viuo vel defuncto:ex operib? mere pprijs &directe.Nā indirecte hoc potest facere:puta dādo eleemosynas ꝑ missis dicēdis:vel alijs oīonib? faciēdis a clericis ꝓuiis & deuōtis.Quis em̄ eleemosynę tales:nō valeāt illis ad expiationē,p q̄bus facit:tū missæ &oīones dictę a clericis(etiā si sint mali)valēt:nō inquātū priuatæ psonę:sed inquātū ministri ecclīæ:cui? prēces deo nō possunt nō esse gratæ.Valēt tamē talia ad alia bona:cū fiunt prēcise a malis:& ideo nō est cessandū ab eis:vt deus mentem illustret.Tertiū gen? principale spiritualium bonoꝝ sunt virtutes & dona.Pſ.Dereliqt me virt? mea.s.quā habebā.Et qa ſm magistrū in.iij.sentē.virtutes oēs sunt connexe:ita q̄ vna sine altera haberi non pōt.Cū q̄s cōmittit aliq̄d' mortale:illud directe oportet q̄ cōtrarie? alicui virtuti:& per ꝺ̄s vt suū cōtrariū eā expellit:&cū illa oēs alię ab anima recedūt.Et hoc figuratū extitit in illo:q incidit in latrones.Luc.x.qui eū expoliauerūt.Latrones sunt dæmones:q cum capiūt aīam per pēm in deserto mundi:expoliāt vertutib?.Fides igit amittit quantū ad meritū:etsi nō quātū ad informē habitū.Sic Hieroboā filius Nabath rex primus Israel victus a peccato ambitionis:ne populus Israel accederet ad tēplū in Hierſm ad offerēdū sacrificia: (vt mādabat in lege:)timens inde amittere regnū:fieri fecit duos vitulos aureos:quos ipse cum populo adoraret & sacrificia offerret:vt habetur.iij.reg.xij.Spem oēm amisit Iudas patrato sacinore ꝓditionis:vñ & laqueo se suspendit.Mar.xxvij.Charitatē oēm a se eliminauerat diues epulo:non subueniēdo necessitatib? Lazari vlcerati.Luc.xvj. Dona spūs in pctōre reperiri nō possunt.Nā sapiētia:per insipientiā dejcit:vt diuina nō gustet.Intellectus:p hebetudinē obscuratur:vt scripturæ sint i eis:in parabolas nō intra medullā penetrātes.Cōsiliū ꝙ præcipitationē pellit: vt sine examinatione cūcta faciat.Fortitudo:p pusillanimitatē & impatiētiā,pternit.Sciētia:p ignorātiā cōculcatur:circa cōuersationē cū psonis nō prudēter se habēs: nec sufficiēter discernēs verū a falso:circa mores & fidem.Pietas:quę est dei cultus vel ꝓximis subueniēs ab impietate dejcit:& timor:p superbiā absorbet.Hoc aūt totū figuratū fuit p oppressionē triū filiaꝝ&.vij.filioꝝ Iob.vt exponit Greg.in lib.moral'.significāt tres filię:tres vtutes theologicas,septē filij:sunt septē dona spūsc̄ti:q conuiuiū faciūt quilibet in die suo:qa quodlibet resicit mentē spūali refectione:hæc ꝙ vētū tetrationū cōcutientē domum cōsciētię oia mortificanē.Cū ergo p pēm factū:sit miser &miserrimus,ex poliatus priuatus oib? bonis spūalib?:& mulripliciter vexatus clamare cogitur.Miserere mei &c.vel miserere nostri:quia filia mea male a dæmonio vexatur.

Pctōr cōparatur mortuo.

§.IIII. VEXATVR QVOQVE IN

ipsi? aiæ ſparatiōe.Mors em̄ ſm pſm:est vltimū terribiliū,Sed vt dicit Eccl'i.j.Timenti dm̄:bñ erit in extremis. Spe em̄ prmij & ex fiducia bonoꝝ laboꝝ ꝓteritoꝝ cōfortatur,Sed miser pctōr:refrigeriū hinc habere non pōt:sed magis angustias,Et hoc ex triplici causa seu ratione.

In morte triplex est vexatio.

¶Ex amore concupiscentiæ.

¶Ex remorsione conscientiæ.

¶Ex terrore diabolicæ nequitiæ.

Quātū ad primū:certū est ꝙ dolor ex amore ꝓcedit.Dolet em̄ qs cū priuat̄ eo qd' amat:& quāto pl? amat rē:tāto ex ei? carētia & priuatione magis dolet.Hinc videm? mrs grauissime dolere & lugere:sup mortē filioꝝ propter magnum amorē ad eos.Sic & Iacob delata sibi veste filij Ioseph sanguine cruentata:existimās ipm mortuū valde doluit:adeo ꝙ cōgregatis cunctis liberis vt delinirēt dolorē patris:noluit eos audire,Ge.xxxvij,Miser pctōr diligit varias creaturas:plus q̄ deū & aiam suā ibi constituēs finem vt diuitias:honores possessiones:venereas delectationes: filios & alios vel alia:& q̄ aliqd de hmōi pdit multū dolet.Sed veniens ad mortē cū videt se oib? priuari:vbi suū amorē posuerat nimis dolet:sciens se illis oib? in ppetuū priuari,Vñ dicit Eccl'i.xlj.O mors q̄ amara est memoria tua:hoi iniusto habenti pacē in substātijs suis.Iustus autē qa iordinate nō diligit ista terrena:sed reputat se hic aduenā & pegrinū,iuxta illud pſ.Aduena ego sum apud te & pegrin?.Et futurā inqrit ciuitatē vt ꝓpriā & pmanentē:iō nō dolet ſm rōnē:sed cupit dissolui & esse cū christo.Secū dū qd' cruciat pctōr in extremis ē remorsus cōsciētiæ.Cōsiderat em̄ infidelis:ꝙ oportet eū cōparere corā supno iudice:cui nil occultū:nil inultū remanebit.Cōsiderat vitā suā totā fuisse dedita mūdo & pōpis ei?:q̄si nil boni fecisse.Cōsiderat quō tps trāsiuit plenū iniquitatib?:q̄t & quā bona facere potuisset q̄ non fecit:vñ cōsciētia acerrime torquet eū:& ex hoc aliqn in desperationē iducit.Et q̄uis quātūcūq̄ malus fuisset:reuerti adhuc potuisset ad pniam & ad gr̄am.Iusto tñ iudicio dei sępe cōtigit vt nec de pnia nec de deo aliquid curet:sed desperat? vel cæcus ad inferna descēdat.Vñ Aug.Hac aia duersiōe pcutit pctōr,vt moriēs obliuiscat sui:q dū viueret oblit? est dei:& iō clamādū est ei.Miserere mei &c.Tertiū cruciās:est turba dæmonū.sciēs em̄ diabolus sibi non superesse plus tpis ad decipiēdū hoīem vltra terminū vitæ:totū virus malitiæ suæ in cauda reseruat.i.in fine.Vñ in figurā Gen̄.iij.dictū fuit serpēti.Tu insidiaberis calcaneo ei?.i.aię vel creaturæ rōnali:cui? calcaneus est terminus vitæ.Et frequēter pctōres obduratos:quos cognoscit secū mācipādos in inferno antecę aia exeat de corpore torquere incipit.Sicut legit in vi tis patrū de,quodā diuite:cui? aiam sanctus qdā vidit vncinis ferreis violēter trahi ex corpore:& cū multa caterua dæmonū eū percutiētiū ad infernū deduci.De hac materia plenius vide,ē.ti.vj.c.viij.de desperatione aiæ.Post separationē a corpore vexat aia pmaxime ex tribus:licet & alijs modis cruciet.Ex priuatione diuinę visiōis.Esa.vlti. sed ſm aliā literā.Tollat impius ne videat gloriam dei.& Pſ.vj.Discedite a me oēs q operamini iniquitatē.Ex durat̄one igneæ cruciationis.Vñ in Apo.xxj.Pars illoꝝ erit in stagno ardēti igne & sulphure. Mat.xiij. Exibūt angeli & separabūt malos de medio iustoꝝ:& mittet eos i caminū ignis.Nūc mittūtur in aia:sed in fine etiā cū corpore. Ex malignatione diaboliq̄ assotiatiōis.Mat.xxv.Ite maledicti in ignem æternum:quia paratus est diabolo &angelis ei?.Hiere.xvj.c.Seruietis dns alienis,i.dæmonijs alienis ab omni misericordia:qui non dabūt vobis requiem die ac nocte &c.De hac materia.s.inferni vide,j.titu.ix.de peccato actuali mortali.c.iij.

Cōsideratio pctōris.

TITVLVS. VIII. DE PECCATO

originali.

¶De causa peccati originalis & eius pœna. Capl'm.s.

Post tractatum

POST TRACTATVM DE causis pctōrū:& de diffinitionibus,& diuisionib?,& nocumēris eoꝝ.Nūc vidēdū est de ipsis pctis:ſm illā diuisionē qua primo diuidūtur:qa.s.pctōꝝ aliud originale:aliud actuale.Et hoc diuidit in mortale & veniale:& de singulis hoꝝ dicēdū est:& primo de originali.Est aūt originale pēm:cū quo nascuntur hoīes de quo Aug.de cōse,dist.iij.c.ij.sic ait.Firmissime tene & nullaten? dubites:oēm hoiem q ꝓcipit ꝑ cōcubitū viri & mulieris nasci cū pctō originali.Et ꝑpter hoc pueri mox nati deferūtur ad baptismū:tāq̄ ab aliqua infectiōe culpæ abluēdi.Sic fatet fides catholica:& contrariū tenere ēct hæresis Pelagiana:vt dicit Tho.j.ij.q.lxxxij.Est aūt pēm originale ſm Tho.q.vbi.ē. quidā habitus innatus ꝓ vitiatā originem:seu q̄dā inordinata dispositio naturæ q̄ habet rōnē culpę inquantū ꝓcedit a primo parēte. Et habet talis habitus aliqd priuationis & aliqd positiōis sicut egritudo.Formaliter em̄ est defect? seu priuatio originalis iustitiæ.Dicit aut̄ orginalis iustitia illa rectitudo in qua fuit creat? primus hō:ex qua mēs & rō deo subdita erat:& vires inferiores rōni & corp? spūi.Qd' donū originalis iustitiæ erat: vt accidens speciei hūanæ nō ex principijs naturæ causatū:sed diuino munere collatū primo patri:vt transfundēdū in posteros:cū natura humana q̄ postea in miſtis cōicata:tota erat in ipo.Vñ ꝓ suū pēm actuale vitiata & ablata ipa originali iustitia:eius oppositū vt accidens speciei humanę.s.pēm originale ꝑ ꝓpagationē trāsmisit in posteros cū natura.Generat em̄ hō sibi similē in specie:etiā quātū ad accidētia propriæ speciei,nō quantū ad accidētia indiuidualia: q̄ pertinēt ad actiones psonales:nō em̄ musicus generat musicū.Et hinc est ꝙ solū illd' pēm primoꝝ parentū traducitur & nō alia:nec etiā aliorū hoim:qa solū per primū pēm sublatū est bonū naturę qd' erat ꝑ originē naturę traductū.Per alia vero pctā:subtrahit bonū gratiæ psonalis q̄ nō trāsit ad posteros.Similiter nec pœnitentia primi parētis:nec eius sciētia:nec alioꝝ hoim traducūtur:qa pertinēt ad actiones psonales: seu sunt accidētia indiuidualia.Materialiter aūt est pēm originale cōcupiscētia (qa vt dicit Augu.) paruulos facit habiles ad cōcupiscendū:& adultos actu cōcupiscentes.Et dr̄ hic cōcupiscētia inordinatio potentiarū aię:quę in hoc attēditur ꝙ inordinate ferunt in bonū cōmutabile. Pēm aut̄ istud originale:traducitur a primo parēte ꝑ generationis actualē virtutem in hoies:de quo apostolus ad Rom.v. Per vnū hoiem pēm in hūc mundū intrauit: & per pēm mors,j.q.iij.ii.tā tacę.Pro cuius declaratione est sciēdū:ſm Tho.j.ij.q.lxxxj.& sup ep'lam ad Rom.Cū oēs hoies conueniāt in natura humana quā traxerunt ex Adam:& sic dici possint vnus homo:sicut vna ciuitas dicitur vnum corpus.Vñ ſm Porphyriū participatiōe speciei plures hoies sunt vnus homo,hinc est ꝙ sicut diuersa corporis mēbra sunt partes vnius psonę particularis,ita omnes homines sunt ptes & quasi mēbra naturæ humanæ.Sicut actus peccati exercitus ꝑ aliquod mēbrū:pura ꝑ manū vel pedē:nō est volūtarius volūtate manus:sed volūtate totius hois. Vnde homicidiū vel aliud cōmissum per manū:nō imputaret ei ad culpā:si cōsidearet manus vt separata a corpore:sed prout est aliquid hois motum a volūtate ipsius.Ita inordinatio ista naturę:quę dicitur pēm originale nō volūtaria huius:vel illius deriuati ex Adā:sed volūtate ipsi? Adæ qui mouet oēs hoies descendētes ab eo per propagationem motionis generationis.Sicut volūtas vnius personæ:mouet oia mēbra ad peccatū:& sic talis inordinatio naturæ habet rationē culpę in oibus ad quos peruenit inquātū sunt susceptiui naturæ infectæ culpa per Adam.Et sicut peccatum actuale:quod est pēm personę:trahitur ad singula membra ꝑ aliquem actum personalem:ita peccatum originale trahitur ad singulos homines ꝑ actum naturæ q̄ est generatio:& sic in ꝓcessu peccati originalis persona id est Adā infecit naturā scilicet humanam.Sed postmodū in alijs natura vitiata infecit personā:dum scilicet genito imputatur in culpā naturę vitiū propter voluntatē primi parētis.q̄uis em̄ aia huius vel illius hois nō fuerit ſm seminalem rationē in Adam peccāte:sicut in principio effectiuo:eo ꝙ semē corporale qd' ex Adam traducit: sua virtute nō potest causare animā rōnalē. Fuit tñ in ipo sicut in principio dispositiuo:quia semen ex ipo traductū disponit ad animæ susceptionem:& sic ipsa anima cū infunditur corpori:tunc maculatur culpa originali.

Donū originalis iustitiæ quale fuit.

Deordinatio naturæ quæ sit.

§.I. EST AVTEM IPSVM PEC

catū originale vnū in essentia:sed multiplex in effectu,ꝑ pēm ꝓpter qd' Pē.l.Ecce in iniquitatibus conceptus sum:in pluratē,concupiscibilē:irascibilē.Tum etiā:qa in ipo virtua liter prexistit oia pcta actualia:sicut in quodā principio Participat aūt equaliter ab oibus.Et q̄uis vn? sit pronior q̄ alter ad cōcupiscendū vel irascendū & hmōi:hoc nō ꝑ cedit ex ratione peccati originalis:cum æqualiter in omnibus soluatur & tollatur originalis iustitia:& æqualiter in omnib? partibus inferioribus aiæ sibi relinquant.Sed accidit hoc ex diuersa dispositione potentiarū.Nam aliq̄ vires animæ sunt fortiores in vno q̄ in alio ,ppter diuersas corporis cōplexiones:soluto autem vinculo originalis iustitiæ:vnaquæq̄ vis tēdit in suū proprium motū:& tanto vehementius quanto fuerit fortior. Et qa oēs hoies (excepto Christo solū:descendunt ab Adam per virtutem actiuam in generationē originaliter ab Adam deriuatam quod est ſm rationem seminalem ab eo descendere:ideo firmiter est tenendum(vt dicit beatus Tho.j.ij.q.lxxxj.)ꝙ ſm fidem catholicam omnes homines præter solum Christum ex Adam deriuati:peccatum originale ex eo contrahunt:alioquin non omnes indigerent redemptione:quæ est per Christum:quod est erroneum.

Pēa peccati originalis quę est.

§. II. POENA AVTEM HVIVS

pēi:quantū quidē ad animā est pœna damni.i. priuatio diuinæ visionis:qa nisi purgat? fuerit qs ab eo:nō pōt introire regnū dei.Nō aūt sustinet pœnā sensus ꝑ solo originali,id est pœnā ignis infernalis:vt tenet & ꝓbat beatus Tho.in.n.sent.& in quadā quæstione de quodlibetis. Et habetur de cōse.dist.iij.c.nulla præter baptismū salus. Qd' aūt Augu.dicit dist.eadē.c.firmissime tene.tales paruulos sine baptismo trāseūtes:sēpiterno igne puniendos. exponit glos.& bene igne.i.pœna:quia semper erunt in tenebris.i.priuati dei visione:quæ tamē priuatio diuinę visionis est:etsi adultis sit in maximā pœnam:eis tñ non est ad afflictionē:qa sciunt se nō fuisse capaces:& sine ꝓpria culpa esse priuatos:sicut nec etiā rusticus pœnam habet:ꝙ nō eligatur in papā vel in imperatorē:qa nō ꝓportionatur ei talis dignitas.Quātumvero ad corpus:pœna ipsius peccati est mors.de conse.dist.iij.placuit,ij,ac etiam alias pœnalitates quibus sunt subditi homines:vt fames:sitis & huiusmodi:etiam inclinationes ad malum.

Quō originale tollit.

§. III. TOLLITVR AVTEM IP

sum pēm nunc.s.in nouo testamēto ꝑ baptismū actu vel ꝓposito sumptū:& nō ꝑ aliū modū:nisi ꝑ martyriū quo ad paruulos.In veteri aūt testamēto ꝑ fidē parentū:quantū ad nō habētes vsum rōnis,i.per actū fidei relatū ad salutē pueri ꝑ modū orationis:quā fidē ,prestabātur oriūdi ex Abraā in circūcisione mariū:quæ oino erat necessaria. Alij vero aliarū nationū & oēs vniuersaliter ante circūcisionē datā Abraæ:eā ,prestabātur in virtute sacrificioꝝ. Adulti vero purgātur ab originali:per fidē ꝓpriā.Fœminę iudæoꝝ ante vsum rōnis nō ꝑ circumcisionē:sed ꝑ fidē parētū purgabātur.Et sic debet intelligi:ꝙ virtute sacrificioꝝ dicebātur purgari ab originali ante circūcisionē datā:sicut & mares Iudęoꝝ in virtute circūcisionis(vt dicit Greg.in moral'.) & habetur de cōse.dist.iij.q.ij apud nos. Nō ꝙ in illis sacrificijs vel circūcisione esset aliqua virt? gratiæ ad purgādū:vt est in baptismo:sed ꝑ fidē tolleb atur peccatū:quā ,prestabat illud sacrificiū vel circumcisio. Vnde & beatus Tho.qui hoc dixit in.iij,de circūcisione: postea retra tauit in.iij.par.sum.quāuis aūt transeat ipm pēm originale:& tollatur ꝑ baptismum reatus:qa euadit obligationē pœnæ æternæ:remanet tñ a ſt?,i.remanet in ipso baptizato ipsa habitualis cōcupiscētia.i.inclinatio ad malū &inordinatio virtū inferioꝝ.Et quia homo non generat ſm mentē sed ſm vires inferiores:& cū ipsa habituali cōcupiscētia:ideo trāsmittit pēm in prolē:etiā si in ipso actu generatiōis daretur alicui ꝙ gratiā:ꝙ nō sentiret actualem cōcupiscētiā seu ardorē libidinis:nihilominus:

Universidad de Deusto

(vt dicit beatus tho.i.ij.q.lxxxi.)sic genit⁹ contraheret peccatū originale. Aug.dat exēplum de frumēto:quod q̄uis purgatum sem̄etur tamen nascitur cum lolio.

§. IIII. PRO ALIQVA MAIOR DECLARATIONE DE STATV PARVVLORVM DECEDENTIVM SINE BAPISMO.

De parvulis decedentibus est originali,

ri declaratione de statu paruulor̄ decedēt̄ sine bapismo est sciēdū:q̄ aīa quelibet rōnalis migrās a corpore ꝓprio vadit ad locū gloriæ:quę.s.est pfectę purgata ab oi culpa &reatu. Et locutus iste glic:dř eē cœlū empyreū supremū, remotū a motu:& tute tn̄ sua influēs in inferiora ſm Tho. in.i.parte. Aut aīa vadit ad locū miseriæ:q locus largovocabulo dř infernus:& credit esse in cētro terræ seu sub terra. Qđ pbat Greg.in.iiij.dial'.,p eo q̄ dicit Io.in Apoc.v. q̄nō reperiebat q̄ posset aperire librū clausū signatū septē sigillis:neq; in cœlo neq; in terra:neq; subtus terram:nisi agnus&c. De istis aīt diuersis locis seu receptaculis animarū:sic dicit Augu. Tēpus qđ inter hominis mortē & vltimā resurrectionem interpositū est:animas varias recepta culis continet:prout vnaquęq; digna est:requie vel erūna ſm ea quæ gessit in carne dū viueret.xiij.q.ij.tēpus. Infernus aīt distinguitur inter locū vbi est pœna dāni.i.priuatio visionis dei:q dicitur limbus:& locū vbi est pœna sensus.i.ignis cruciatio vltra pœnā dāni:& dicit stricti⁹ infernus. Qui etiā locus diuiditur in locū dānator̄ eternaliter: qui dicitur infernus strictissima acceptiōe:& locū purgandorū:qui dicit purgatoriū:quæ loca.s.infernus & purgatoriū diuersificātur:sicut inferius &superi⁹:ac si imaginaremur vnā domū plenā ignis vsq; ad summū:& in pauimento starent aīæ dānatę & in superiori parte iuxta tectū aīæ quę purgant. Vñ Greg.dicit,q̄ sicut sub eodē igne aurum rutilat & palea fumat:sic idem ignis &reprobos cruciat:& electos pugat. Sic etiam limbus est duplex.s.limb⁹ paruulor̄:& limbus patrū:qui etiā quātū ad sitū differūt ſm superius & inferius(vt dictū est de purgatorio &inferno:)& in parte quidem superiori est limbus patrum q̄ etiā dicit sin⁹ Abraæ. Sinus quidē:qa quies ibi erat Abraę:aut qa nō nisi p fidē charitare informatā:ibant ad illum locū aīæ:cuius fidei.s,de vno deo:prim⁹ publicus prædicator &protestator fuit Abrā:declinantibus aliis ad idolatriā. Limbus iste fuit locus sanctor̄ patrum:a creatione mūdi vsq; ad mortē christi:vl' resurrectionē:ad quem locum de purgatorio ascendebant tūc tēporis illæ animæ:quę post hanc vitam indiguissent purgatione. Et ad istū locū descēdit aīa christi diuinitate sociata:quādo in cruce expirauit: & sic in symbolo dicitur descēdisse ad infernū:& tunc eos beatificauit educens inde in sua resurrectione. Non autem alia loca inferni visitauit:nec ab eis visus fuit:nec eos eduxit. Erat aūt ibi i limbo illo:etsi nō pœna ignis:tamē pœna dāni,.s,de retardatione gloriæ:quā expectabāt quę aliqualiter affligebat eos:q̄uis em̄ purgari essent a pcto originali:inquantū ipsum peccatum inficiebat psonas eor̄: tum qa nōdū erat natura humana purgata ab ipso originali:quę purgata fuit in genere:& vt in causa per passionē christi solutis Adæ debitū:& ideo detinebātur illi parentes in tali loco & pœna. Vnde ecclesia in hymno. Soluit a pœna miseros &c.s.christus. In limbo aūt paruulorū q̄s uis non videat deus:tn̄ de priuatione talis visionis pœnā nō habēt:& cū tales paruuli migrant a corpore:imprimū tur seu cōcreantur in intellectib⁹ eor̄ species rerū naturaliū:sicut &omnib⁹ alijs aiabus de corpore egredientibus: quę dicit scientia indita:ad quas species seu similitudines rerū intellectus se cōuertēs melius intelligit:quæ naturali cognitione cognosci pñt:q̄ aliquis phs mūdi:& sic in speculatiōe rerū possunt aīæ talū paruulor̄ valde delectari: qđ facere nō possunt dānati:q̄uis habeāt talem scientiam qa absorbent a pœnis. Resurget aūt & ipsi paruuli in vltima resurrectione:sicut &alij cū corporib⁹ suis ,ppris illius fraturæ quā habuissent in.xxxiij.ānos si vixissent:nō habituri nec pœnā nec gloriā. Sed in quo loco habituri nouit deus. Aiæ aūt ipsor̄ paruulor̄ iuuari non possunt vel liberari a tali statu suffragijs nostris.qđ tradi pōt ex verbis Aug.qui loquēs de suffragijs:quæ fiūt ,p defunctis sic dicit. Eis solis hęc ,psunt:quibus cum viuerent,hęc sibi vt postea possent prodesse meruerunt,xiij.q.ij.c.tempus. Sed clarum est q̄ tales in vita nihil meruerunt.

Nota de pœna parvulor̄.

¶ De quæstione vtrum virgo Maria fuit concepta in peccato originali, Capitulum.ij.

ET QVIA DE PECCATO originali facta est mētio:hic icidēter ponāt materia seu q̄stio:de qua quotidie a curiosis disputat & infructuose.s.de cōceptu virginis gl'iosę: ponēdo ea q̄ senserūt doctores tā antiq q̄ moderni:ad hoc dimittendo determinationē sanctæ ecclesiæ:cuius em̄ non sit determinatū per ecclesiam virginē esse conceptā in peccato originali vel non:propter quod absq; p̄iudicio salutis licet vnicuiq; tenere alterā opinionē quæ sibi placeat. Tamē si bn̄ cōsiderētur scripturę:& dicta doctor̄ antiquorū & modernor̄ q fuerūt deuotissimi virgini gloriosę:manifeste patet ex verbis eorū:ipsam in pcto originali cōceptā fuisse. Sed tenētes cōtrariā opinionē extorquent dicta eorū cōtra intētionē dicētū. Et primo ostēdit hoc ap̄s ad Rom.iij.vbi dicit:q̄ oēs in Adā peccauerūt:& egēt gloria dei:& nullū excipit nisi christū:vt patet ex eo qđ sequit.& originali glo.ibidē. Dř etiā Iob.iij. Expectet lucē & non videat: Ii fuisse nec ortū surgētis aurore. Vbi loquit ,ppheta de nocte:quę designat originalē culpā:q̄ nullo mō vidit lucē.i.christū: qa solus ipse sine originali pcto cōcept⁹. Aurora vero virgo Maria:cuius ortū ipsa nox culpæ originalis nō vidit: qa ante fuit sanctificata:& a pcto originali mundata,q̄ nata in mūdo. Sic exposuit būs Tho.in.iij.pte.q.xxiij.Ecē etiā.vj.c.dicit. Virū de mille vnū reperi:mulierē aūt nullam inueni. Vir ille fuit christus. numerus aūt millenari⁹ ponit iuxta morē scripturæ determinatus ,p indeterminato.i.,p omni cetu sanctor̄:inter quos solus christus repertus est sine peccato aliquo:nō aliqua mulier. Ita exponit dñs Ioā. dūici sup Eccl'.vbi etiā per multa originalia sanctor̄ antiquor̄ &rationes ,pbat ,ppositū. Pē.xlv.etiā ait. Sanctificauit tabernaculū suū altissimus. Doctores etiam sancti & quor̄ doctrina approbata est ab ecclesia,hoc clare dicūt. Dicit em̄ Aug.in lib.de pfectiōe iustitiæ. Quisqs fuisse vel esse in hac vita aliqđ hoiem vel aliquos hoies putat:excepto vno mediatore dei & hoim:qbus nō fuerit necessaria remissio pctor̄:cōtrarius est diuinæ scripturæ. Vbi ap̄s ait Ro.v. Per vnū hoiem peccatū intrauit in mūdum:& per pctm̄ mors:& ita in oēs hoies pertrāsiit:in quo peccauerūt:& necesse est vt in pia contentione asserat posse esse hoies:q sine mediatore christo liberante & saluante sint liberi:saluiq; a pcto. Idē in lib.de nuptijs & cōcupisce tia sic ait. Sine carnis cōcupiscētia q̄ accidit ex pcto:cōcipi voluit q futur⁹ erat sine pcto:vt hinc etiā doceret oēm: quæ de cōcubitu nascit:carnē esse peccati q̄nquidem sola quæ nō inde nata est,nō fuit caro peccati. Itē Greg.xj.moral'.c.vlti,sic dicit. Solus redēptor in carne sua vere mundus extitit:qa nec per carnalē delectationē venit. Idem in glo.sup Exo.ait. Oēs in peccatis nati sumus:& ex carnis delectatiōe cōcepti:culpā originalē nobiscū traximus. Item Leo papa in serm̄.de natiu. Sicut a reatu nullū dñs liberę reperit:ita ,p liberandis oibus venit. Itē Amb.super Lucā. Solus ex natis de fœmina sanctus dñs Iesus:q terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitatem nō sensit: & cœlesti maiestate depulit. Item Hilarius cuius testimoniū inducit Aug.cōtra Iulianū. Ex pcto est ois caro ꝓter illā quæ venit in similitudinē carnis pcti sine pcto. Item Aug.in.q.lib.cōtra Iulianū. Propter catholicā veritatem & diuinor̄ eloquior̄ ptractionē:clarissimi sacerdotes Hireneus,Cyprianus,Olimpius,Hilarius,Ambrosius,Gregorius.s.Nazāzenus: immo & Basilius:quibus addi vellis nolis Hiero,vt eos omittā:qui nōdū dormierūt aduersum nos:pferūt oīm hoim pcto originali obnoxiā sniam. Item Anſel.in lib.Cur deus hō.dicit ita expresse q̄ glossari nō pōt.dicit em̄. Licet ipsa hois christi cōceptio sit munda & absq; carnalis delectationis pcto.virgo tn̄ ipsa in iniquitatibus cōcepta est:& in pctis cōcepit eam mater eius. Bern̄.quoq; q deotius & copiosius cęteris de virgine scripsit:expresse hoc dicit in quadā epla.& in serm̄.de assumpto sic ait. Beatā virginē oīmodis cōstat ab originali cōtagio sola dei gratia anteqū nasceretur fuisse mūdatā &c. Sanctus Tho.cui⁹ etiā doctrina est approbata ab ecclia.in.iij.parte.q.xxvij.& i.iij.sen.idē sentit & ,pbat di.q̄ si nūq aia beatæ Marię fuisset contagio pcti maculata:hoc derogaret dignitati christi:ſm quā est vniuersalis saluator oīm &redēptor. Tūc em̄ esset aliqua psona quā nō redemisset.i.ipsa virgo:nec debet tn̄ honorari mater:q̄ dehonoretur filius derogando

Probat ꝙ ginē i

Antiquorum doctorum sniā.

derogādo suæ dignitati:qa nec virgini placet talis honor. Alber.magnus sup.iij.sen,ait:q̄ dicere q̄ beata virgo nō fuerat cōcepta in pcto originali:fuit cōdēnatum tanq̄ erroneū a magistris Parisien̄. Magister quoq; sen.in.iij.lib.dist. xxx.per totum.nullū excludit a pcto originali:præter christū. Et idem in.iij.dist.iij. In decretis quoq; de cōse.dis.iij. c.iij.dř. Firmissime tene &,nullatenus dubites:oēm hoiem q̄ p cōcubitū maris & fœminæ cōcipit:nasci cū pcto originali. Et loquit de natiuitate in vtero.i.,pceptiōe. Et Hugo. & Ray.& Guil.canonistę dicūt eā cōceptā in pcto originali. Potissimi etiam doctores idē dicūt.declarates particularius materiā. Vñ & Pe.de Tharan.ordi.prædi.q fuit papa f.Innocentius.v.sup.iij.sen.dist.iij.sic dicit. Quāto q̄s magis accedit ad sanctū sanctor̄:tanto debet habere maiorem sanctificationis gradū. Nō est em̄ accessus ad deum:nisi per sanctificationē:Mater vero plus oibus accedit ad filium q est sanctus sanctor̄::ergo debuit gradū sanctificationis habere maiorē post filiū. Gradus aūt sanctificationis quadrupliciter pōt intelligi:aut q̄ sanctitatē quis habeat ante cōceptum & ortum:aut post conceptū & ortū:aut in ipō ꝓceptu & ortu:aut in ortu nō cōceptu. Nā q̄ i cōceptu & nō in ortu est impossibile. Primus gradus nō est possibilis:qa personalis perfectio:vt scientia & virtus nō trāsfundūtur a parentibus:tū qa in filios nō pōt fieri esse gratiæ:ante actuale esse naturæ sup quo fundat. Secūdus gradus:cōis est oibus ſm eōem legem sanctificationis per sacramēta. Tertius gradus:est singularis sanctus sanctorum:de quo solo fuit simul ortus:sanctificatio:conceptio:aiatio:& assumptio. Restat igit quartus gradus:& hic habet quatuor gradus:quia pōt intelligi factus in vtero sanctificatus:aut ante animationē: aut in ipsa aiatione:aut cito post aiationē:aut diu post animationem. Primus grad⁹ impossibilis est:qa ſm Dionys. de diui.no. Sanctitas est ab omni immūditia libera:& perfecta & immaculata. Immūditia vero culpæ nō expellit:nisi per gratiā gratū facientē:sicut tenebra p lucem:cuius subiectū nō est,nisi creatura rōnalis. Secūdus gradus:non fuit cōueniens btē virgini:qa aut non cōtraxisset originale:& sic nō indiguisset vniuersali sanctificatione christi & redēptione:aut si cōtraxisset,simul culpa & gra in ea non posset esse. Tertius etiā gradus:nō fuit conueniens btē virgini:qa fuit talis vt Ioānis & Hiere. & qa nō cōuenit tātæ sanctitati:vt diu morata sit in pcto. Quartus vero:videt conueniens & pie credibilis:licet de scriptura nō habeat vt cito post aiationē:vel i ipō die vel hora:q̄uis nō ipo momēto sanctificata fuerit. hæc ille. Quā opinionē sequit Hereus:Henricus de Gandauo:Durandus:Durandellus: Ioānes Neapolitanus:& alij solēnes doctores ordi.prædi. Multi etiam excellentissimi ordi.mino idem dicunt:& præcipue deotissim⁹ sup oēs Bonauē.qui postea fuit cardinalis:sicut dicit super iij.sen.dist.iij.q ij. Sanctificatio virginis subsecuta est peccatī originalis contractionē:qa nullus immunis fuit a culpa originalis pcti:nisi solus filius virginis:sicut dicit ap̄s ad Rom.iij. Oēs peccauerūt,& egent gloria dei. Hic autem dicendi mod⁹ est cōmunior, rōnabilior & securior. Cōmunior:qa oēs fere id tenēt:q̄ beata virgo habuerit originale: cū id appareat ex multiplici eius pœnalitate:quā non est dicere ipsam esse passam propter aliorū redēptionē: quā etiā nō est dicere per assumptionē habuisse: sed p ptractionem. Rationabilior est etiā:qa esse naturæ pcedit esse gratiæ vel tpe:vel natura. Et ,ppter hoc dicit Augult.q̄ prius est nasci q̄ renasci:sicut est esse:q̄ bene esse. Igitur prius,est animam viri carni:q̄ gratiā dei sibi infundi. Sic igit caro illa infecta fuit:& ex sua infectione nata erat,aiam culpa originali inficere. Necessariū igitur est:q̄ ante fuit culpæ originalis infectio q̄ sanctificatio. Securior est:qa magis consonū fidei & pietati & sanctor̄ auctoritatibus magis cōcordat:,p eo q̄ sancti cōiter cū de ista materia loquuntur:solū christū excipiūt ab illa generalitate qua dicitur:oēs peccauerūt in Adā. Nullus aūt inuenitur dixisse de his q̄ audiuimus auribus nostris:virginē Mariā ab originali fuisse immunē. Pierati etiā fidei magis concordat,,p eo q̄ si mater habenda sit in reuerētia & deuotione:multo maior est habēda ergā filiū:ex quo est oīs honor & gloria. Et ideo quia hoc ꝑtat ad excellentē christi dignitatē:qa ipse est oīm redēptor & saluator:quia ipse vnus ,p oibus est mortuus: nullaten⁹ ab hac generalitate virgo Maria excludēda est:ne dum matris excellentia ampliatur:filij gloria muniatur: & sic magis puocet quæ filiū vult magis honorari q̄ seipam. Huic igitur opinioni adhærētes:,ppter honorē Iesu christi:qa in nullo præiudicat matris honori:teneamus ſm q̄ cōis opinio tenet.s.virginis sanctificationē fuisse post peccati originalis cōtractionē. Hæc ille. Quem opinionem sequitur Richar.de media villa sup.iij.sen. Alexan.de Hal'. Rigal.& Bertrā.in sermonibus de ,pphetis:in ser. Egredietur virga &c. Oēs hi ordinis minorū solēnes doctores idem dicunt. Egidius ordinis heremitarū doctor excellentissimus in suo quodlibeto sexto, Idē Guido ordinis carmelitarum⁹ in suo iij quodlibeto. Idem magister Ioannes de Policratis:,qui omnes inducunt auctoritatem apli ad Rom̄.iij. Omnes peccauerunt &c. Et assignāt rationes suas. Quidam alij dicunt nō fuisse cōcepta in pcto originali virginē ipsam:& ꝑcipue Ioan.Sco,ordinis minor⁹ doctor subtilissim⁹:& ,p sua opinione allegāt auctoritates & assignant rōnes. Et primo illud Cañ.iij. Tota pulchra es amica mea:& macula non est in te. Et exponūt de virgine dicentes ex hoc:q̄ nō fuit macula pcti in ea:ergo nec originalis. Secūdo: inducunt illud Augu. Cū de pctis agit ,ppter honorē dñi nullā,prorsus de ea(.s.virgine)volo habere mētionē. Tertio:illd' Anſel. Decuit vt ea puritate niteret(.s.virgo Maria:)qua maior sub deo nequeat inueniri. Quarto:id ostēdūt p hāc rōnē:qa ordinās vas ad seruitium altaris cōseruat ipsum a maculis: hoc em̄ est valde decens:sed virgo fuit vas deitatis:ergo decuit vt præseruaretur etiā a macula originalis. Quinto sic. Decuit q̄ christus ea singulari & nobiliori modo redimeret& liberaret q̄ alios:sed hoc fuit si sine pcto concepta fuit. Decuit em̄ magis honorare eā:qa mater ei⁹ q̄ cæteros. Sed no bilius & melius liberaſ & redimit cui prouidet ne cadat& in seruitutē incurrat:q̄ vt lapsus erigat:& factus seruus redimatur:ergo &c. Sexto sic:ecclesia ei rare non pōt:sed ipsa celebrat festū cōceptionis octauo die Decembris:ergo &c. Ad rōnes in cōtrariū inductas sic rndēt. Primo ad illud q̄ oēs in Adā peccauerunt:& q̄ oēs genīti ex Adā originale contraxerunt:dicūt q̄ sancti q̄n loquebātur oēs cōtraxisse originale:loquebant in cōi de filijs Adæ ſm cōem cursum gumēto sed cū locuti sunt de virgine in singulari:dixerūt oppositū vt in auctoritatibus inductis Augu.& Anſel.patet. Dicūt tn̄ etiā:q̄ vbicūq; ponit solū vel im aia christi:intelligit etiā aia virginis:qa partus est pars viscerum. Alij eorū dicūt:q̄ oēs ex Adā ꝓtraliūt originale de iure & ex debito:& sic etiā virgo:sed de facto ipsa nō traxit in hoc ꝓulegiata & exempta a iure cōi. Sed o:ad illud qđ dicit alia opi. Ē q̄ sequeret: q̄ christus non esset vniuersalis oīm redemptor. Rndent,q̄ nō sequit ex ista positione hoc:qa redēpta est & saluata per præseruationē ab originali ne incurreret. Ad illud Bern̄. qa glossari nō pōt:dicūt quidā simplices,q̄ in visiōe ei apparuit cū macula in pectore:eo q̄ hoc dixerat:vel qa retractauit. Inducunt etiā reuelationes sup hoc quarūdam mulierculariū. Sed ad oia ista faciliter rndet clare non extorte. Ad primum:q̄ illa auctoritas Cāticorū intelligit de ecclesia ,pprie:trāssumptiue aūt dř de virgine:post q̄ fuerat sanctificata. Vnde in assumptione ei⁹ canit. Hæc Durādell⁹. mētorū Ad scd'm ſm Tho.& Durā.dř q̄ ibi loquit Augu.de pctis actualib⁹:vt clare patet ex ꝓcēdētibus & sequētib⁹ illius libri:& ex auctoritate Io.in cano.quā immediate Anſ.induc it. Si dixerimus qa pctm nō habemus &c. In hoc autē oēs doc.cōcordāt:ipsam virginē solā inter adultos:fuisse etiā a veniali immunē. Ad,tertiū dicit Io.Neapol.q̄ illud Anſ. est magis pro q̄ contra. decuit em̄ vt puritas mīis esset sub puritate christi dei:q nō ꝓxit originale: nec cōmisit actuale:& hoc sit p hoc:q̄ mater actuale nullū cōmisit:sed originale cōtraxit. Si aūt non cōtraxisset originale:iā puritas eius equaref purirati christi:nec esset sub ea. Nec valet instātia de angelis bonis:qa in eis nō pōt esse pctm̄ p originē cōtractū:eo q̄ vnus ab alio nō originaſ:sed oēs immediate creātur a deo. Vel aliter & melius. Sicut non refert ad hoc q̄ laer possit dici magis lucidus:an q̄n fuerit tenebrosus vl non Aer em̄ qui plus habet de luce magis est lucid⁹:licet aliqñ tenebrosus fuerit. Sic in ,pposito. Cū spūalis puritas sit per carētiā impuritatis culpæ:quā puritatē causat lux gratiæ dei. Virgo q̄ plus habuit de luce gratiæ:q̄ quæcūq; alia creatura: pura debet dici,q̄ enituit maiori puritate q̄ creatura q̄cūq; daro q̄ fuerit q̄n̄ subiecta culpæ originali. Sicut etiā potest dici magis albū:qđ aliqñ fuit nigrū. Ad quartū:sic rndeaf:q̄ decuit virginē nō ꝓcipi cū originali:ga(vt dicit Io.

Quadruplex est gradus sctitatis

Nūc cōtraria tenentes opinio.

Solutiones argumentorum.

Ad ꝙ virgo i origialī nō fuerit cōcepta.

Solutio

matiuę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neapol. dr̃ fecit vt conceptio naturalis cuiuscũq; hois: ex matris virginis æquaret quãtũ in immunitate a culpa originali ñ naturali cõceptione christi. Heruetus autẽ in quolibetis dicit: q̃ tãẽ est deceꝯ oĩb⁹ fieri q̃ magis in honorem dei cedit: magis aũ cedit in honorem dei: tota humanitas cedentẽ ab Adã per generationẽ indigere redẽptione sancta p̃ christũ: inducẽdo virginẽ q̃ aliqua p̃fona ñ indigere vt virginẽ. Quis em̃ & illud cedat in honorem dei? Puritas talis matris: primum tñ magis Ratio tñ ga illud ptinet ad honorem christi: vt dr̃. generalis illustria ei⁹ redẽptionis: hęc em̃ fuit ga diuina persona fuit incarnata. Puritas aũt prædicta matris: pertinet ad honorem eius inquãtũ homo: quia licet sit mater dei: nõ tñ ꝑm q̃ est deus: sed inquãtũ homo. ergo &c. Sed dicetur: q̃ p talẽ immunitatẽ ab originali non tollitur: quin fuerit redẽpta per præseruationẽ seu meritũ præacceptum: q̃ quinto diceba tur. Reſponſio per lo. Neapo. & alios: q̃ redemptio seu salus nõ est nisi existẽtis. Sicut em̃ nihil ꝓprie habet esse cum est in causa sua solũ: nisi habeat esse in seipo. Sic nec proprie est in causa sua solũ nisi habeat esse in seipo. Sic nec proprie pot dici redẽpta vel saluata, existens sub ſpũali seruitute quæ est per culpã solũ in suis parẽtibus: & nõ in ꝓpria persona. Qualitũcũq; ergo virgo fuisset ab originali p̃tõ ꝑseruata: non posset dici redẽpta & saluata: nisi q̃cq; fuisset subtracta peccato: non solũ in persona parentũ, sed propria Ratio est: ꝗm ipsum & Io. de Policratis. Redẽptio & saluatio: importãt quãdã mutationẽ & transitũ de p̃tõ ad gratiam. Res ei quæ aliq̃ fuit mea & postea nõ est: dicit redimi: sed res quæ nũq; fuit mea: dicit emi. Res aũt quæ semp fuit & est mea: q̃ nõ pot dici emi nec redimi. Si ergo virgo beata: nulli vnq̃ p̃tõ subdita fuit: ergo semp fuit dei: & sic nõ fuit redẽpta. Idẽ de saluatione: qa ꝑsupponit casum seu infirmitatẽ peccati. Et q̃uis deus de potentia absoluta: potuerit facere ipam originale nõ cõtraxisse. Et em̃ originale p̃tm̃ carentia originalis iustitiæ: determinate voluntaria voluntate primi parẽtis. Posset aũt deus excipere a tali debito quẽcũq; concipiendum: tñ nõ decuit qd̃ ptinet ad potentiã ordinatã: qua voluit honorare matrẽ rõne iam dicta. Et (vt etiã dicit Egid.) qui. 6. Aliqd ẽ laudabile in inferiori: q̃d nõ est laudabile in superiori. christo nõ est laudabile ꝙ esset cõceptus in originali: est tñ laudabile in virgine matre: nõ qa originale ꝓtraxit: sed qa facta est membrũ christi ab ipso redẽpta. Dicit etiã Augu. de baptismo paruulorũ: ꝙ nullũ mẽbrũ christi fuit sine pctõ. Si ergo dicatur virgo nõ cõtraxisse originale: sic nõ erit mẽbrum christi: qd̃ est in dedecus eius. Immo ꝑm Rich. ordinis minorũ hoc derogat matri & filio. Matri virgini: quia eius priuilegiũ ẽ: ꝙ sola sine p̃tõ cõcepit. Derogat & filio: q̃ solus est imunis ab omni labe: etiã originali. Et ꝓ hoc patet eos nõ sufficienter respõdere. Ad id qd̃ primi dicũt de redẽptione & saluatione: dictũ est. 6. ibi. sed o ad illud qd̃ dicit. Ad sextum. s. de festo conceptionis: respondet beat⁹ Tho in. iij. par. vbi. 6 ꝙ ecclesia Romana nõ facit illud: cũ nunc̃ reperiatur institutum. Immo Bernar. in epistola ad Lugdunenses dicit: non debere fieri. Tolerat autem hoc fieri ab aliquibus ecclesijs referendo hoc ad tempus sanctificationis: quod quia ignotum est quando fuerit: fit festum de ipsa sanctificatione: die qua dicitur esse concepta: vel ꝑm Ioan. Neapo. potest dici: ꝙ tale festum non est festum conceptionis eius vt illi dicũt: cum fiat per nouem menses ante eius natiuitatem: qua die nondũ ala erat infusa: quæ est subiectũ sanctitatis. Sed magis est festũ gratiarũ actionũ: sicut in veteri lege erat festum Epyphaniæ: in quo nulla sanctitas fuit noua collata. sed ecclesia regratiaf de beneficijs & sic in ꝓposito. Ad rationes aũt & auctoritates nõ sufficiẽter rñdẽt. Nã prima rõsio nõ valet. s. ꝙ doctores loquũtur in cõi & ꝑm cõem cursum non intẽdẽdo de virgine illud dicere: qa qui totũ dicit, nihil excludit: & q̃ dicit, nullũ excipit & q̃ nullum dicit, oĩ excipit: sed in prędictis auctoritatibus nõ dr̃ indefinite: sed vniuersaliter o⁹m ab Adã ꝓpagarũ. vniuersaliter culpã incurrere originaliter q̃ sanctũ nullũ intendũt excipere: etiã virginẽ Mariã: cũ & ipsa exorimaf in aliqbus auctoritatibus hic & alibi. Dhi autẽ & ſcti loquentes de aliqua materia in cõi: tractãt illã materiã cõiter loquẽdo indefinite & nõ vniuersaliter: si ea q̃ dicunt in illa materia in cõi in aliquo singulari exceptionẽ habeant. Ad illud aliud qd̃ cũ dr̃ ꝙ solũ de christo & de mrẽ intelligaf nulla rõ cogit hæc dicere: immo plures exꝑsse auctoritates Aug excludũt christũ ab originali & includit matrẽ. Nec em̃ est tãta vnio christi & matris, quãta ꝑsonarũ diuinarũ: vt sicut dicim⁹ ꝙ cũ dr̃ aliq̃d de vna ꝑsona etiã cũ dictione exclusiua ptinẽs ad substantiã: illud intelligendum est & de alia. Sicut cũ dicit christus Mat. xj. Nemo nouit patrẽ nisi filius &c. nõ excludit ſpũs ſctus. Ita etiã oporteat dicere de ꝟgine: qd̃ dr̃ de christo: cũ sine cõparatione filius fuerit matoris ſcritatis: etiã inquantũ hõ. Ad illud aliud: ꝙ etsi de iure & debito cõtraxit: nõ ĩ de facto. qa priuilegiata. Rñ. Ioan. de Policratis: ꝙ priuilegiũ surreptitiũ reputaf: & igitur vitãdũ qd̃ est cõtra tenorẽ cõcilij. nec de hoc facit aliquã mẽtionẽ: sed nullũ priuilegiũ legit in scripturis ꝓmens ad virginẽ: qd̃ de lege cõi decta faciat mentionẽ. Ité priuilegiũ ꝑm iura: debet cẽ expressiũ: vñ cũ in cõtificatiõe etiã in vtero sit priuilegium nõ creditf de aliquo esse satisfactũ nisi istud habeaf clare in scriptura: vt de Hiere. & Ioan. Et multo magis videf hoc dicendum: de immunitate a culpa originali cũ illud sit maius: & ũ nil exꝑsse reperif in scriptura de isto ꝓuilegio: sed cõtrariũ. ergo &c. Ad illud de reuelatione & de visione Bern. &c. dicit Ioan. Neapoli. ꝙ sunt visiones phãtasticæ: qb⁹ nõ est credẽdũ. Et si dr̃ aliquas ſctas habuisse reuelationem de hmõi: vt ſcta Brigida. Scẽdũ q̃ aliæ ſctæ q̃ claruerunt miraculis: vt bta Catharina de Senis: habuerunt reuelationem de contrario: & cũ etiã veri ꝓphete: aliq̃s putẽt se ex reuelatiõe spiritus ſancti aliqua habere q̃ ex se dicũt: nõ est inconueniens dicere: ꝙ tales reuelationes nõ fuerũt a deo: sed somnia humana. Exemplum in Nathan prophetа loquente ad Dauid. ij. Reg. vij. qui credebat ex spũ prophetiæ ĩdisse Dauid: & tñ nõ sic erat vt postea patuit. Cõclusiue circa istã materiam sic: vni istarũ opinionũ debet hõ inhærere, & post⁹ priæ rõibus dictis ꝙ parat⁹ sit tenere ꝓtiõ: si ecclesia ꝑius determinaret: & ante determinationẽ nõ iudicet hæreticũ vel ipiũ & malũ alterã tenẽtẽ q̃cũq; sit: & caueat a prædicatione huius materiæ corã populis cũ impugnationẽ alterius partis: qa materia scãdalosa in populo cũvelut nos tuꝑ nõ possint sufferre tm̃ radium veritatis: & nil fructus reportauerit. Et modus pulcher tradif. ex quadã p̃dicatiõe magistri & sancti Vincẽtij eximij prædicatoris q̃ hic immediate ponitur.

Nota de reuelationibus.

¶ De conceptione virginis Marię per modum prædicationis. Capitulum iĩj.

MONDVM FRANT ABYSſ. & ego iã ꝓcepta erã. Prouer. viij. Abyssⁿ ipor tat quãdã voraginẽ seu ꝓfunditatẽ: cui⁹ termin⁹ nõ iuuif. Et sic Pſa. xxxv. dicit. Iudicia tua byſſus multa: qa. s. ꝓpræhẽdi non pñt iuxta illud apli ad Ro xj. O altitudo diuitiarũ sapiẽtiæ & ſciẽtiæ dei: q̃ i cõp̃hẽsibilia sũt iudicia ei⁹. Aliqñ etiã iportat abyssⁿ ꝓfusionẽ & idecoꝝ: & hoc ex eⁱ⁹ deriuatiõe. dr̃ em̃ ab a qd̃ ẽ sine: & abyssⁿ q̃ ꝑm Bedã⁹ est genⁿ lmi cã dissimi & plchri: & sic sumif ibi Gen. j. Tenebręꝝ erãt sup facĩẽ abyssi. Dr̃ ei abyssus materia ista prima informis & cõfusa: vñ & indecora. Abyssi etiã dici possunt scripturæ sacræ: ꝓpter ꝓfunditatẽ itermiabyssi ratio. nalẽ sensus earũ. Ac etiã apli: ꝓpter maximã nouitiam seu sapiẽtiã & dilectionẽ eoꝝ. Sed ꝑm aũt vtrã. ꝙ ꝑ nã acceptionẽ: creaturæ oĩs dici pñt abyssi. Nã in se⁹ considerate habẽt quãdã ꝓfunditatẽ ꝟitatis a deo vt nec maximi phi potuerint cõplete intelligere: naturã & ꝓprietatẽ cuiuscũq; minime ex eis: sed respectu perfectionis diuinæ: oĩs etiã maxime habent quandã ꝓfusionẽ & turpitudinem. Est ergo sensus thematis: ꝙ anteq̃ essent creaturæ factæ quæ dicuntur abyssi: virgo Maria erat cõcepta. Sed subito quicumq; etiã rudis: mouebit quæstionem dicens. Cum virgo sanctissima sit ꝓcepta de Anna. quõ Anna quæ creatura est potuit concipere: si nondũ erat sicut nec alia creatura? Sed ad hoc respondetur per distinctionem quadruplicis conceptionis.

¶ Est enim eius conceptio in intellectu diuinali.

¶ Est eius conceptio in mente angelicali.

¶ Est eius conceptio in scriptura speciali.

¶ Est eius conceptio in vtero materiali.

De prima loquit thema. Nõ solũ em̃ ab æterno concepta fuit diuina sapiẽtia. s. filius a patre: sed & virgo Maria non quidẽ eo mõ quo filius a patre. s. de substãtia sua: sed ꝑ prędordinationẽ æternã. Ex ꝓlũ sume in operibus hũanis. Qñ em̃ aliqs vult aliqd boni vel mali facere tũc dicit istud fiet a me: qa sic cõcepi i corde meo: sicut qñ ꝓtõr imaginaf dimittere malã vitã & bñ facere deinceps: tũc cõcipit ꝓtõr. Vñ Esa.

Solutiones argumentorũ ſtrã insufficientes.

De conceptione diuinali.

Vñ Esa. xxvj. dr̃. A facie tua dñe cõcepimus: & quasi partu rium⁹ & peperim⁹ spm̃ saluris. A facie dicit dñi. i. ab aspectu: quo respicit dñs pctõrẽ ocio mię: faciẽs eũ recognoscere mala sua. Cũ em̃ homo pseuerat in malis: de⁹ dr̃ auertere faciẽ suam ab eo: & merito: qa & ipe pctõr vertit ei tergũ & nõ faciẽ. s. rõnis: propter qd̃ & pctm̃ dr̃ esse auersio ab incõmutabili bono. Sed cũ de⁹ illustrat cor: cõuertit se pctõr ad deũ: tunc cõcipit desideriũ boni: & ꝓponit se emẽdare: & cũ hoc tractat agere: tunc parturit: qa laborat in his faciendis. Postq̃ aũt executus est: peperit: & masculum cũ opus est recte factũ vt restitutionis: cõfessionis: orationis: & hmõi: & tũc iã nõ meminit pressuræ. ꝓpter gaudiũ: qa inde cõsequitur spm̃ salutis i. gratiã spũs eum saluantẽ. Sic igif patet: ꝙ priusq̃ hõ aliqd faciat illud mẽte cõcipit: mẽte decernẽdo: ita de⁹ in mẽte sua ab eterno cõcepit. i. disposuit mundũ facere: & hoiem in maxima dignitate. Et præuidẽs hoiem de bere ruere a tãta dignitate: concepit etiã in mente sua ante creationẽ mũdi: & ꝓordinauit vnã virginẽ facere p quã, hõ recuperaret dignitatẽ suã: imo & maiorẽ priori cosequeref per vnionẽ. s. verbi: cum humana natura. Et sic intelligitur hoc thema. Nõdũ erãt abyssi. i. creaturæ: & ego iã concepta erã. s. in mẽte diuina: vt suo tpe in mundo fierẽ & in actuali existẽtia. Et sciebat deus ꝙ vna mulier erat futura in mundo. s. Eua: ex qua eueniret oĩ malũ in mundo. Ita cõcepit & ꝓordinauit: ꝙ alia deberet venire. s. beata Maria: ex qua to tũ malum auferref. Sicut etiã ꝑsciebat: ꝙ Eua prima mater & ꝓsponsa esset & virgo. s. dũ fuit in paradiso: ita concepit & ordinauit: ꝙ btã Maria despõsata esset: & virgo semp intacta: mater viuificatrix cũctoꝝ. Et sicut fuit Eua visitata p angelũ malũ q̃ eã decepit: & mortẽ intulit: ita Maria visita ta per angelum bonũ: q̃ ei vitã nuntiauit. Et sicut euacuata fuit gra: cum de fructu accepit & comedit: ita Maria gra repleta: qñ fructũ in ventrẽ recepit verbi diuini. Et sicut fructus quem posuit in vẽtrẽ Eua: occidit multos: ita fructus quẽ in vẽtrẽ recepit Maria: viuificauit electos & viuificat quotidie comedẽtes deuote: cũ in sacramento ministratur populo: ideo dicit hñdictus fructus ventris tui: qa ꝑ ipsam benedicti sumus: sicut per fructũ quem porrexit Eua viro ad esum: fuimus oĩs maledicti. Paradisi porta demum per Euam cũctis clausa est: sed per beatã virginẽ iterum patefacta est: vt canit ecclesia. Et sicut rex dũ mittit ad prælia milites suos: qa vt sapiẽs cognoscit ꝙ multi ibi vulnerantur: mittit etiã medicũ ad curandũ. Ita deus sapientissimus prescies nos habituros cõtinuũ certamẽ cũ dæmonibus: & ſpe ab eis vulneribus peccatoꝝ dãnificari. cõcepit in mente sua & disposuit mũdo mittere medicã. s. virginẽ beatissimã. Vñ & deuorus Bern. dicit de ea: ꝙ de plenitudine eius oĩs recipiunt: æger curationẽ: tristis cõsolationẽ: pctõr venią: iustus gratiam. Et de ipsa virgine Maria põt intelligi illud Eccli. xxxvj. Vbi non est mulier: ingemiscit æger: als egẽs. Nã cõtra: vulnⁿ superbiæ: ponit ipsa ex⁹ plovitæ suę: ligaturã seu emplastrũ humilitatis ad curãdum. Cõtra vulnus auaritiæ: emplastrũ liberalitatis: cũ aurũ sibi oblatũ a Magis non reseruauit ꝓ futuris necessitatib⁹: sed pauperibus erogauit ꝑm Bern. Contra vulnus luxuriæ: remedium castitatis: cũ votũ fecerit ꝑm Augu perpetuæ virginitatis. vt. xxvij. q.j. c. beata Maria. & sic discurrendo per alia. Per maxime aũt placuit: & deo electa fuit: vt mater dei esset ꝓpter humilitatẽ. Sicut expulsa de paradiso Eua cum viro & omni ꝓgenie ꝓpter superbiã: & hoc est qd̃ ipsa dicit: i epistola Dñs possedit me ab initio viarũ suarũ. Vię dei sũt virtutes: quibus nos imus ad deum: initium virtutum: est hũilitas: vnde & fundamẽtũ dicit earũ. Sed a conceptio. s. angelicalis fuit non ab æterno: sed in principio mundi ante creationẽ aliarũ rerũ. Nã cũ dñs deus creauit angelos: qui signãtur noie cœli cum dr̃. In principio creauit deus cœlũ & terrã. (ꝑm Augu.) tũc etiã cõcreauit seu indidit in mẽtibus eorũ species seu similitudines oĩm creaturarũ: q̃ in sex diebus referũtur factæ: quasi quædã semina ad cõcipiẽdũ intellectũ. Ipa ergo factio rerũ: significat (ꝑm Augu.) infusionem illarũ specierũ intelligibiliũ. Et numerus successiuus dierũ, nõ importat ordinẽ tpis: sed dignitatis. nã in principio creatiõis eorũ simul creatæ sunt oĩs species rerũ: non prius vna & postea alia prioritate tpis. Sed qa differentia magna est dignitatis est inter ipsas creaturas: illa ideo dr̃ primo die fa cta: q̃ nobilior inuenif in eis: & sic de alijs diebus. Dies signitio, gnat cognitionẽ angelicam rerũ: q̃ duplex est. Prima est cognitio naturalis. s. per cõuersionem intellectus sui ad alias species concreatas: & illis mediãtibus intelligunt res: sicut nos modo mediãte phãtasmate. Et dr̃ hæc cognitio, vespri na. Secũda est cognitio supernaturalis: quam. s. habent cognitionẽ: conuertẽdo se ad verbũ æternũ in quo relucent ideæ oĩm rerũ: & inde cõcipiũt clariorẽ cognitionẽ rerũ. Et hæc dicif cognitio matutina: q̃ pfectior est pria. Et sic dr̃ factũ vespere & mane dies vn⁹: qa. s. cognitio vna quo ad cognita. i. creata: sed duplex quo ad modũ cognoscendi: qa vel in speciebus sibi cõcreatis: vel in verbo. Inter cętera autem angeli sancti aspiciẽtes in verbũ reuelatũ seu declaratum fuit eis mysteriũ incarnationis cũ suis circũstãtijs: & q̃d reparandum lapsum hois ordinaretur: & restaurãdũ ruinas eorũ dei filius humanæ naturæ vnireꝝ. Et virgo hæc sanctissima mater eius esset. Et sic anteq̃ essent abyssi. i. creaturæ: in sua distinctione & vltima perfectione. Ego. s. virgo dei mater) cõcepta erã: intellectu angelico per cognitionem. Et cũ hoc cognouerunt magnum festũ fecerũt in paradiso regratiantes deo: & collaudantes eius miam maximam: ꝓ reparatione fratrũ suorũ. i. nostra: & restauratiõe sua: quo ad lapsos angelos. Vñ Iob. xxxviij. dr̃. Vbi eras cum me laudarẽt astra matutina (. i. angeli:) & iubilarẽt oĩs filij dei: ipi. s. angeli summe exultãtes de reparatione futura p filium huius virginis benedictæ: & oĩs osterebãt ei famulari tẽpore suo. Si em̃: vt dicitur Luc. xv. gaudiũ est in cœlis corã angelis de: super vno peccatore pœnitẽtiã agẽte. quantũ debuit esse super mediatrice peccatoꝝ &c. Tertia conceptio dicif specialis. Sapiẽtia frequẽter noie mulieris nũcupaf: præcipue in libris sapientialibus: Vnde dicif Sap. viij. Hanc. s. sapientiam amaui: & exquisiui eã a iuuentute mea: & quæsiui mihi eã spõsam assumere. Sapiẽtia aũt super oĩs alias doctrinas: maxime est in scriptura sacra ꝑm Tho. in prin. sum mæ suæ. Hæc autem est prægnans multis mysterijs. i. ſpũalibus significationibus: quæ sunt multis occulte. Cũ aũt doctor vel prędicator exponit qd̃ latebat: tunc quasi parturit. Et inter cætera in hac muliere. s. sapientia scripturæ: est ibi cõcepta. i. occulte cõtẽta ista beatissima virgo: & frequẽtissime de ea ibi fit mẽtio ꝓ metaphoras varias. Et sic anteq̃ essent abyssi siue creaturæ (vt dictũ est cõplete) siue scripturæ quæ dicũtur etiã abyssus ꝓpter ꝓfunditatem sensũ: antequã innotesceret earũ ꝓfunditas cõcepta erã. i. ibi compræhẽsa: vt cũ dr̃. In principio creauit deus cœlum & terram. In principio. s. noui testamẽti creauit (q̃ ad aiam) cœlũ. Ioachim cœlũ dictũ ꝓpter affectũ cœlestẽ. Terrã Annã sic dictã ꝓpter humilitatem. Terra aũt erat inanis & vacua. i. sterilis. Spũs dñi ferebaf sup aquas lachrymarũ ipsorũ de confusiõe sua. Tenebræ erãt sup facĩẽ abyssi, tenebræ vitioꝝ sup mũdũ totũ. Dixit deus dãdo virtutẽ fœcũdatiuã Annę: fiat lux. i. virgo hæc beatissima: & facta est lux: ex Ioachim & Anna: quo ad corpⁿ: a deo: quo ad animã. Et diuisit lucem a tenebris: purificãs illã aiam subito ab originali. Hæc est etiã cõcepta & figurata ibi in paradiso deliciarũ: vbi erat lignũ vitæ &c. Hęc est ibi cõcepta: cũ dñs dixit serpẽti. Inimicitias ponã inter te & mulierẽ: & semẽ tuũ & semẽ illius &c. Hæc est mulier Maria a deo facta, mater spũalis cunctorum maxime inimica serpenti antiquo. s. diabolo. Semen serpẽtis ꝓcedens ex interioribus voluntatis ei⁹: est malitia eius: vnde generat in mentibus hoĩm vitia & pctã. Semẽ mulieris huius virginis: est bonitas & benignitas eius: contraria semini diaboli. Contriuit ipsa caput serpentis fola: qa oĩs ſuggestiones vitiorũ subito extinxit. nec ꝓcipiscẽtiam sensit religato in ea: fomite postea extincto &c. Hæc etiã cõcepta est in scriptura q̃n Gen. xv. dictũ fuit Abrae Generatione quarta reuerterur huc. s. ad terram promissionis: quæ significat virã æternã. Semẽ Abraæ spũale: sunt oĩs viri fideles: vt ostẽdit apls ad Gal. iij. Hi exules erant & peregrini: in terra nõ sua in ægypto: q̃ interpretaf tenebræ. s. mundo seruituti addicti Pharaonis iniqui. i. diabolo. Sed quarta generatio: quæ ꝑ Mariã seu in Maria facta est: reuertitur ad patriam ꝓpriam. s. supnę gloriæ. Nã prima gnatio ꝑm Anf. hoĩs est: qua Adã factus est a deo de limo sine viro & muliere. Secũda est q̃ formata est mulier ex viro. Tertia qua cõiter oĩs generantur ex fœmina & masculo. Quarta: alia ab his. s. qua hõ generaf de muliere sine viro: qua christus formatus est ex virgine. Nec alius modus productionis hominis reperitur. Hæc ꝓceptio est figurata i arca dei. In throno Salomonis. In virga Aarõ. In porta dñi clausa.

De conceptione speciali.

Figuræ de beata virgine.

Gen. iij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In vellere Gedeonis. Et alijs innumeris. Quarta conceptio est in vtero maternali: qñ. s. Anna concepit eam. Et de hac aliqui faciunt festum. Et hoc tribus rationibus.

¶ Prima: quia fuit congruenter impetrata.

¶ Secunda: quia fuit sublimiter sanctificata.

¶ Tertia: quia fuit firmiter bene operata.

Quare agit festū pcc̃is.

Quātū ad primū sciẽdū: q̃ cū Anna & Ioachim nō haberẽt filios: gā steriles: & p multos annos transissent sine ꝓle oronib⁹ festiuitatibus: & eleemosynis insistebāt, vt impetrarẽt a deo ꝓlem: nō diffidẽres de liberalitate dei: quia qd̃ natura nō valet: gratia supplet. Votū etiā fecerūt offerendi prolẽ deo in tẽplo. Diuidebant quoq; suos reditus: vt legitur in tres partes. Vnā. s. templo: aliam pauperib⁹: tertiam sibi & familię cōcedentes: & p hmōi cōtinuata impetrarūt fecunditatẽ. Vbi ostenditur exemplo: hoc nō displicere deo: dūmodo fiãt sine supstitionibus: & cū conditione si saluti suę expediat. Apparuit ergo angelus eis: & prænũtiauit q̃ haberent filiã noie Mariam &c. vt habet in legenda. Et, sican reꝯ essent, abyssi. i. apostoli qui dicũtur abyssi: ꝓpter ꝓfũ ditatẽ cognitionis diuinorum & dilectionis super oēs sanctos. Vnde Dionysius Paulum appellat abyssum sapientiæ: virgo cõcepta fuit in vtero maternali. Quantum ad secũdum notãdũ: tres fuerunt sanctificationes. Prima cum puer egredit ex vtero matris: & hæc fuit Hiere. iuxta illud eius dẽ. i. Antereꝯ exires de vulua: plene. s. sanctificaui te. Secunda est: qñ proles est adhuc in vtero tota: vt Ioannes baptista qui in sexto mense fuit sanctificatus: quando. s. virgo Maria concepto dei filio salutauit Elizabeth. Lucæ. i. Tertia ẽ in puncto: quasi post creationem & infusionẽ animæ. Formato enim corpore virginis: cõcepto ex Anna & Ioachim non ex spiritu sancto: hoc enim dicere esset hæreticum sol⁹ eṁ Christus hoc habuit. Creata aīa virginis a deo & infusa subito sanctificata fuit eadem die. Fluminis impetus lætificat. Ps. xlv. dei san. taber. suum altiss. Quantum ad tertiã rationem dico: q̃ firmiter operata est bonum: & cõtinuiter: quia nullũ vnq̃ pctm̃ commisit: nec etiã veniale. Non sic fuit in alijs ab vtero sanctificatis: nã oēs venialiter peccauerunt.

Triplex est sanctificatio.

Pō. xlv

TITVLVS. IX. DE PECCATO Actuali mortali.

¶ Penes quid attendatur grauitas varia in peccato mortali. Et de. xvj. regulis: per quas potest cognosci quando aliquid est mortale. Capitulum. j.

Quare dr mortale.

SECVNDVM GENVS PECcati est actuale. Et dicit mortale ex eo q̃ priuet aiam dei inhabitatiõe p gratiã: ex qua aia viuit spũaliter. de pœni. di. j. porro illi. §. refuscitat⁹: Et ꝓducit tãdẽ ad mortẽ dãnatiõis æternę i ipo morietẽ. xxv. dist. vnũ orariũ. §. al's ea. Et de hoc quinq; videnda sunt.

¶ Primum est: de grauitate ipsius fm quid attendatur: ex quo vnum dicatur grauius altero.

¶ Secundum est: quomodo discernatur vel cognoscat mortale a veniali.

¶ Tertiũ: de nocibilitate seu dãno qd̃ infert perpetranti.

¶ Quartum. quõ puniatur in alia vita pœna inferni.

¶ Quintum est: quomodo remittatur mortale.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

sciẽdum: fm Tho. j. ñ. q. lxxij. q̃ opinio fuit Stoicoꝝ q̃ oia pctã essent paria. & ex hoc deriuatus est quorũdã hæretico rũ error: q̃ ponẽtes oia esse paria: dicũt etiã oēs pœnas inferni esse pares. Et siquidẽ pctm̃ eẽt pura & simplex priuatio: q̃. s. cõsistit quasi in esse corruptũ: sicut mors & cœcitas: sic verum esset: nõ eṁ põt dici vn⁹ esse magis mortu⁹ q̃ alius Sed pctm̃ ẽ priuatio nõ simpr̃: sed aliqd retinẽs de habitu oppositoq; consistit magis in corrũpi: q̃ in esse corruptũ: sicut ægritudo corpalis. Vñ sicut verũ dr: vn⁹ magis vl̃ grauius infirmus q̃ alter: vel etiã in eodẽ vna infirmitas grauior est altera: sic & vnũ pctm̃ grauiꝰ altero. Et q̃ pctm̃ cõparet ifirmitati patet: nõ solũ ex scriptura sacra, q̃ freq̃nter hoc dicit, iuxta illud Ps. vj. Miserere mei dñe: qm infirm⁹ sum. Sed etiã ex doctrinis Gẽtilũ. Nã Señ. & Tull. vitia appellant ægritudines. Et q̃ vnum sit grauiꝰ altero: ostendit christ⁹ dicẽs Pilato. Qui me tradidit tibi: maiꝰ pctm̃ habet. Io. xix. Hiero. etiã dicit. Quis dubitat sceleratiꝰ eẽ commissum: qd̃ est grauiꝰ punitũ. xxiij. q. j. nõ afferam⁹. Patet etiã hoc ex diuersis pœnis taxatis ab ecclesia: ꝓ pnia ſ. n diuersam grauitatẽ pctorũ. Prima aũt & principalis differentia grauitatis in pctis fm Tho. vbi. ō. est illa: q̃ attendit penes obiecta eorũ. Obiecta aũt actuũ: sunt fines eorũ. Pro cuius declaratione est sciẽdũ: q̃ grauitas pctorũ differt eo modo: quo vna ægritudo est alia grauior. Sicut eṁ bonũ sanitatis: cõsistit in quadã cõmensuratiõe humoꝝ p cõuenientiã ad naturã. aialis: ita bonũ virtutis cõsistit in quadã cõmensuratiõe hũani actꝰ: p couenientiã ad regulam rõnis. Manifestum est aũt: q̃ tãto est grauior ægritudo: quãto tollit debita humorũ cõmensuratio: p cõmensurationẽ prioris principij: sicut ægritudo q̃ est in corde hũano, qd̃ est principiũ vitę: vl̃ ex aliq̃ qd̃ appropinquat cordi, periculosior est, Vñ oportet etiã. q̃ pctm̃ sit tãto grauiꝰ: quãto deordinatio cõtingit circa aliqd̃ principiũ: qd̃ est priꝰ in ordine rõnis: rõ aũt ordinat oia agibilia ex fine: & iõ quãto pctm̃ cõtingit in actib⁹ hũanis ex altiori fine: tãto pctm̃ est grauiꝰ. Sicut patet q̃ res exteriores ordinãtur ad hoiem: sicut ad finẽ. Hõ aũt ordiatur in deũ: sicut in finẽ. Vnde pctm̃ qd̃ est circa ipam subsãtiã hois: sicut homicidiũ est grauius pctõ: qd̃ est circa res exteriores sicut furtũ. Et adhuc est grauiꝰ pctm̃, qd̃ immediate contra deũ cõmittit: sicut infidelitas: blasphemia & hmõi. Et in ordine quorũlibet horũ pctõrũ vnũ pctm̃ est grauiꝰ altero: fm q̃ est circa aliqd principaliꝰ vel mi⁹ principale. Et idẽ haberi põt xxxiij. q. j. ſ. qd̃ veri⁹. Vbi dr: q̃ homicidiũ est grauiꝰ q̃ adulteriũ. & xvj. q. iij. sicut. ſ. dr q̃ sacrilegiũ est maius q̃ fornicatio. In pctis etiã eiusdem gñis: reperitur vnũ pctm̃ grauiꝰ altero, fm gradũ trãsgressiõis: sicut adulteriũ est grauiꝰ q̃ fornicatio: & incestus grauius adulterio & hmõi, vt. xxxij. q. vij. adulteriũ malũ. Attendit secõ grauitas pctorũ: ex causis seu motiuis. Põt aũt esse multiplex cã inducens ad peccandũ fm Tho. vbi. ō. Prima est: q̃ est propria & p se causa pctiꝰ: q̃ est ipa volũtas peccãdi. Cõparatur aũt ad actũ pctis: sicut arbor ad fructũ. vt dr in glo. sup illud Mat. vij. No põt arbor bona fructꝰ malos facere &c. Et cã quanto fuerit maior: tanto pctm̃ erit grauius. Quanto etiã fuerit voluntas maior ad peccandum: tanto hõ grauiꝰ peccat. Aliæ vo causæ pctiꝰ accipiũtur quasi extrinsecę & remotę ex qb⁹. s. voluntas inclinat ad peccandũ. Et in his causis est distinguẽdũ. Quædã eṁ harũ inducũt volũtatẽ ad peccãdũ fm ipsam naturã volũtatis: sicut finis: qd̃ est propriũ obiectũ volũtatis: & ex tali cã augeꝰ pctm̃. Grauiꝰ eṁ peccat cuiꝰ volũtas ex intẽtione peioris finis inclinat ad peccãdũ. Aliæ vo causæ sunt: q̃ inclinãt volũtatẽ ad peccandũ præter naturã & ordinẽ ipsiꝰ volũtatis: q̃ nata est moueri libere ex seipsa fm iudiciũ rõnis: sicut ignoratia: vel q̃ diminuũt liberũ motũ volũtatis: sicut infirmitas: vel violentia aut metus: vel aliqd hmõi: diminuũt pctm̃ & diminuũt volũtariũ: intãtũ q̃ si actꝰ sit oino inuolũtariꝰ, nõ habet rõnẽ pctiꝰ. & de his habes. xv. q. j. §. j. vbi inter cętera: ponit dictũ Aug. ſ. q̃ pctm̃ vsq; adeo volũtariũ malũ est: vt nisi sit volũtariũ nullo modo sit pctm̃. Et in. c. aliquos dicit Aug. q̃ reus nõ ꝓstituit q nescit qd fecerit. & loquitur de stulto. Potest attẽdi tertio: diuersitas grauitatis in pctõ: ex actu ipsiꝰ. Cum enim causa ꝓpria pctiꝰ sit volũtas (vt dictũ est) & peccatũ cõsistat in actu eiꝰ inordinato: quanto magis actus est inordinatus: tãto grauiꝰ est pctm̃. Magis aũt est actꝰ voluntarius & inordinatus qui cum ope ꝓpetrat: q̃ solũ mẽtis cõsensu cæteris paribus: & grauius ex ꝓsuetudine peccatur: q̃ vnica operatiõe. Et no. fm Pe. q̃ cũ volũtas & opꝰ pctiꝰ sit separata: vt puta fm aliud & aliud tẽpus sunt diuersa pctã: quia diuersę auersiones & conuersiones: vt si qs habens voluntatem deliberatã ad fornicãdũ, furãdũ, occidẽdũ &c. Diuertit, ptũc ad alia dimittẽs exequi illã voluntatẽ: inde ad horã oportunitate se ingerẽte cõmittit illa pctã: & sic sunt diuersa. Sed si volũtas & opus sint cõiũcta vt causa & effectus: sic sunt vnum pctm̃ formaliter: sed plura materialiter: qa est vna rõ deordinãdi: licet plura sint deordiata. Grauiꝰ eṁ est pctm̃ actu exteriori cõmissum: q̃ sola volũtate. Nam ipse actus exterior cõiter ad augẽt volũtatẽ in malis operibus: sicut & in bonis. Vñ Augu. de pœni. dist. ñ. c. sicut tribus. sic di. Sicut trib⁹ gradib⁹ ad pctm̃ pueniꝰ suggestione: delectatione: consensione: ita ipsius pctiꝰ tres sunt differentiæ & in corde: & in facto: & in consuetudine tãq; tres mortes. Vna quasi in domo: cũ in corde cõsentit libidini. Altera. quasi ꝓlata iã extra portã: cũ in factũ procedit assensus. Tertia: cũ vi cõsuetudinis malæ: tãq; mole terrena premit animus

Grauitas pctorũ attenditur ex obiectis.

Triplr circũstãtia dr: aggrauare pctm̃.

Grauitas actus ditur ex actu pcti.

Pecatũ cõparat ifirmitati.

anim⁹: quasi in sepulchro tã fœtẽs. Quę tria gña mortuoꝝ: dñm resuscitasse quisquis euãgelium legit agnoscit. hæc ille. Et e contra de ꝓsue. c. vlti. dr. q̃ tãto sũt grauiora pctã: quanto diutius aiam infœlicẽ detinẽt alligatã. Attendit quarto: diuersitas grauitatis in pctis fm qualitatẽ circũstãtiarum. Vbi est sciẽdũ fm Tho. i. ſ. ij. q. lxxij. q̃ cũ nũ quodq; ex eodẽ natũ sit augeri ex quo causat⁹ sicut dicit phus de habitu virtutis: & pctm̃ causet ex defectu alicuiꝰ circũstãtiæ: qa ex hoc recedit ab ordine rõnis: q̃ aliqs in operãdo non obseruat debitas circũstãtias: sequit⁹ q̃ pctm̃ p circunstantias natũ est aggrauari. Sed hoc ꝓtingit tripliciter. Vno modo: inquantum circũstãtia trãsfert pctm̃ in aliqd̃ genꝰ vel speciẽ pctiꝰ: sicut pctm̃ fornicationis consistit in hoc q̃ hõ accedit ad nõ suã. Sed si addat⁹ hæc circũstantia: vt illa ad quam accedit sit vxor alteriꝰ: trãsfert⁹ iã in aliud genꝰ pctiꝰ. Et in iusticiã: inquãtũ homo vsurpat rẽ alteriꝰ. Eo fm hoc adulterium est grauius: q̃ fornicatio. Sed talis circunstantia quæ mutat speciẽ: q̃uis p respectũ ad actũ in se. i. actum naturæ possit dici circũstãtia: nõ tñ ꝓprie per respectũ ad ipm peccatũ: quãtũ ad suã speciem seu actũ moralẽ. Nã circũstãtiæ pctũ proprie sunt accidẽtia: quæ reperiuntur circa ipam eẽntiã actus peccati: seu speciẽ ad quã perducit⁹ p prædictã circũstãtiam. Sed o modo: circũstãtia nõ aggrauat pctm̃: ita q̃ trahat ipm̃ i aliud genus: sed solũ qa multiplicat rationem pctiꝰ. Sicut. p. digus: si det qñ nõ debet & cui non debet: multiplicius peccat eodẽ genere pctiꝰ: q̃ si solum det cui non debet: & ex hoc ipso pctm̃ fit grauius. Sicut etiã ægritudo est grauior: q̃ plures partes corporis inficit. Tertio modo: circũstãtia aggrauat pctm̃ ex eo: q̃ auget deformitatẽ proueniẽtẽ ex alia circũstãtia: sicut accipere alienũ: cõstituit peccatũ furti. Si aũt addat⁹ hæc circũstãtia, vt multũ accipiat de alieno: est grauius pctm̃: q̃uis accipere multũ vel parum de se non dicat rationẽ boni vl̃ mali. Hæc ibi. Excepto illo modico (quod dicũ est in primo mẽbro:) vbi incipit. Sed si habeat aliquã excellẽtiã. Pro cuius declaratione est scien dũ: fm Tho. i. ñ. vbi. ō. q̃ cũ prima grauitas peccati attẽdat⁹ ex parte obiecti: ex hoc sequitur q̃ tanto attenditur maior grauitas in pctõ: quãto obiectum est principalior finis. Fines aũt principales humanorum actuũ sunt deus: ipse hõ: & ꝓximus. Quicquid eṁ facimus: ꝓpter aliquod horũ facimus: q̃uis etiã horũ triũ vnũ sub altero ordinet. Põt igit ex parte horũ triũ considerari maior vel minor grauitas in pctõ fm conditionẽ personæ in quã peccat⁹. Primo quidẽ ex parte dei: cui tanto aliquis homo magis cõiũgitur: quanto est deo virtuosior: vel deo sacratior: & ideo iniuria illata tali personæ magis reddũdat in deũ: fm illud Zacha. ñ. Qui vos tãgit, quasi pupillã oculi mei tangit. Vñ pctm̃ fit grauius: ex hoc q̃ peccat⁹ in psonã magis deo cõiunctã: vel rõne virtutis: vel ratione officij. Ex parte vero ſuiꝑius manifestũ est: q̃ tãto aliquis grauius peccat: quanto in magis coniunctã seu naturali necessitudine: seu beneficijs: seu quacũq; cõiunctione peccauerit. Ex parte vero ꝓximi tãto grauius peccat⁹ quãto pctm̃ plures tangit. Et ideo pctm̃ qd̃ fit in personã publicã: pura regẽ vel principẽ: vel rectorem: est grauius pctõ qd̃ cõmittitur cõtra vnã personã priuatã. Et similiter iniuria quæ fit alicui personę famosæ: videtur eẽ grauior ex hoc, q̃ in scãdalũ & perturbationẽ plurimoꝝ redũdat. Magnitudo etiã ipsius personæ peccantis: quæ pertinet ad circunstãtiam habet sępe grauare pctm̃. Vñ Chry. ſ. dist. xl homo dicit. Homo christianus fortiter cadit in peccatum ꝓpter duas causas: aut ꝓpter magnitudinẽ peccati: aut propter altitudinẽ dignitatis: sed hoc non est semper. Pro cuius declaratiõe: dicit btus Tho. ſ. ñ. vbi. ō. q̃ duplex est pctm̃. Quoddã. ſ. ex surreptione ꝓueniens: ꝓpter infirmitatem humanæ naturæ: & tale peccatũ minꝰ imputatur ei qui est maior in virtute: eo q̃ minus negligit hmõi pctã reprimere: quæ tamẽ oino subterfugere infirmitas humana nõ finit. Quædã sunt ex deliberatione ꝓcedentia: & ista pctã tanto magis alicui imputãtur: quãto maior est. Et hoc põt esse propter quatuor. Primo quidem: quia facilius possunt resistere pctõ maiores: pura qui excedunt in scientia & virtute. Vnde dñs dicit Luc. xij. q̃ seruus sciens voluntatẽ dñi sui & non facies: plagis vapulabit multis. Secõ, ꝓpter multitudinẽ: quia omne bonũ quo⁹ quis magnificatur: est dei beneficiũ: cui hõ fit ingratus peccando: in quãtũ ad hoc quodlibet maioritas etiã in tpalibus bonis pctm̃ aggrauat, fm illud Sap. vj. Potentes potẽter tormenta patientur. Tertio: ꝓpter specialẽ repugnãtiã actus pctiꝰ ad magnitudinem personę: sicut si princeps iustitiã violet, qui ponitur iustitiæ custos: & si sacerdos fornicet⁹, qui castitatẽ vouit. Quarto ꝓpter exẽplum siue scãdalũ: qa vt Grego dicit in pastoral⁹. In exẽplũ vehemẽter culpa extẽditur: qñ ꝓ reuerentia gradus pctõr honorat⁹, ad plurium etiã notitiã peruenit peccata magnorũ: & magis hoies ea indigne ferunt. Attenditur etiã grauitas pctiꝰ fm nocumẽtũ: qd̃ sequit⁹ ex ipso. Pro cuius declaratione: dicit Tho. vbi. ō. q̃ nocumẽtũ tripliciter põt se habere ad pctm̃. Qñq; eṁ nocumentũ qd̃ ꝓuenit ex pctõ: est prævisum & intẽtũ: sicut cũ aliqs aliquid operarur aĩo nocẽdi alĩ: vt homicida vel fur: & tũc directe quãtitas volũtatis adauget quãtitatẽ pctiꝰ: qa tũc nocumẽtũ est per se obiectũ pctiꝰ. Qñq; vero nocumẽtũ: est prævisum sed non intẽtũ: sicut cũ aliquis trãsiẽs per agrũ vt cõpendiosius vadat ad fornicãdũ: infert nocumentũ his quæ sunt seminata in agro scięter: licet nõ aĩo nocẽdi. Et sic etiam quãtitas nocumẽti aggrauat pctm̃ sed indirecte: inquantũ. ſ. ex volũtate multũ inclinata ad peccãdũ procedit: q̃ aliqs non prętermittat facere dãnũ sibi vel alĩ: quod simpliciter nõ vellet. Qñq; aũt nocumẽtũ nõ est intẽtũ nec est prævisum: & tũc si per accidẽs se habeat ad pctm̃ nõ aggrauat peccatum directe: sed ꝓpter negligẽtiã cõsiderãdi nocumenta quæ cõsequi possent: imputãtur homini ad pœnã mala quæ veniũt ꝓter eius intẽtionẽ: si dabat operã rei illicitæ. Si vero nocumẽtũ p se sequit⁹ ex actu pctiꝰ: licet nõ sit intẽtũ nec prævisum directe: pctm̃ aggrauat: qa quæcũq; p se sequuntur ad pctm̃: pertinent quodãmodo ad ipsam speciẽ peccati: pura si aliquis publice fornicet⁹: sequit⁹ scandalũ plurimorũ: qd̃ cũ quis ipse nõ intẽdat nec forte prævideat directe: per hoc aggrauatur peccatum. Quis nocumẽtũ aggrauet peccatum: nõtũ sequit⁹ q̃ ex solo nocumẽto peccatũ aggraueꝰ: quinimmo peccatũ p se est grauius ꝓpter inordinationẽ. vt. ō. dictũ est. Vñ & ipm nocumẽtũ aggrauat peccatũ: inquantũ facit actũ esse magis inordinatũ. Vñ non sequit⁹ q̃ si nocumentũ maxime habeat locũ in peccatis q̃ sunt circa ꝓximum: q̃ ipa pctã sint grauissima: qa multo maior inordinatio inueniꝰ in pctis quæ sunt cõtra deũ: & in quibusdã eoꝝ quæ sunt ctra ipsum: & tñ põt dici: q̃ etsi deo nullus possit nocere q̃tum ad eius subsãtiã: põt tñ nocumentũ attẽdi in his quæ dei sunt: sicut extirpãdo fidẽ: violãdo sacra: q̃ sunt peccata grauissima. Sibi etiã aliqs qñq; scięter & violenter infert nocumẽtum. Sicut pater de his qui se interimũt: licet finaliter hoc referant ad aliquod bonum apparens: puta ad hoc q̃ liberentur ab aliqua angustia.

Propter quatuor q̃ dictũ p̃cedit.

Grauitas pctorũ attenditur ex obiectis.

Grauitas actus ditur ex actu pcti.

Grauitas pctorũ attenditur ex obiectis.

Nota q̃ liter nocumẽtũ aggrauat peccatum.

§. II. NOTANDVM ETIAM VLtra supradicta: q̃ vna culpa vel iniuria est grauior alia: quatuor rationibus.

Quatuor sũt q bus culpa reddit gratuior.

¶ Primo ratione modi circunstantis.

¶ Secundo: ratione damni consequentis.

¶ Tertio ratione viri offendentis.

¶ Quarto: ratione animæ inducentis.

Q̃ vna culpa vel iniuria sit maior vel grauior alia: rõne modi circũstãtis octo modis phũs docet cognoscere. Et primo sic. Illa culpa vel iniuria est maior: q̃ est bestialior. Cuiꝰ rõ est: qa talis est magis inordinata. i. ꝑ ordinẽ vel rectitudinẽ rõnis. Secõ, ꝓbat⁹ sic. Illa culpa vel iniuria est maior q̃ est euidẽtior: & magis fm electionẽ. Cuiꝰ rõ est: qa de rõne peccãtis vel iiurãtis est: q̃ agat volũtarie: & peccet quanto aũt magis volũtarie: tãto grauius peccat. Tertio sic. Illa culpe vel iniuria est maior quæ auditoribus est horribilior & abominabilior. Nã hoies magis horrẽt & abominant vnũ scelus q̃ aliud, tũ ꝓpter sui nouitatẽ: tũ ꝓpter sui grauitatẽ. Quarto sic. Illa culpa & iniuria est grauior: in q̃ trãsgressiões, versio est multiplicior: puta in q̃ sunt multæ trãsgressiões, verbi gra. Qui frãgit iuramenta: dexteras: fides: cõnubia &c. grauissime peccat. Cuius rõ est: qa in talib⁹ excessus culpa

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum multarū vel iniusticiarū vel iniuriarū est magnitudo sceleris: vel grauedo criminis. Quinto sic. Illa culpa vel iniuria est maior vbi locus est ineptior: qñ. l. fit in illo loco: vbi facientes culpā puniūtur: quēadmodum faciū falsi testes. Cui⁹ ratio est: qa si q in prætorio nō faciunt iustitiā vl peccāt: signū est ꝙ in omni loco non facerent iustitiā. Si em falsi testes in curia peccant: signū est ꝙ in omni loco peccarent. Sexto sic. Illa culpa vel iniuria est maior: i qua est maior confusio. Cuius ratio est: qa cōfusio solū debet turpi & prauiori. vñ de magis turpi videt sequi maior ꝓfusio: tāꝯ magis prauū. Septimo sic. Illa culpa vel iniuria est maior: q est indignior vel irrationabilior. i quā qs facit: contra eū a quo bona suscepit. Cuius ratio est: quia talis plures iniurias & pcā facit: & præcipue qa facit male. Sedo: qa nō facit bene: tenemur em benefacere benefactori. Octauo. Ille plus peccat & grauius: qui peccat cōtra iura nō scripta ꝙ cōtra scripta. Cui⁹ ratio est: qa meli⁹ est esse iustū per volūtatē ꝙ per necessitatē: obseruare aūt scripta videtur esse ex necessitate: seruare aūt non scripta videt eē non ex necessitate sed propria volūtate. peccare cōtra iura non scripta, sed tñ iusta videt grauius. Hæc Phūs. ij. Rheto. c. xxiij. Secundo. cognosci pōt grauitas culpæ: rōne nocumenti cōsequentis, vbi est maius damnum ibi maius pcūm: cęteris par⁹ ꝫm be. Tho. i. ij. q. lxxiij. Pōt aūt magnitudo dāni cōsequentis cognosci q̄uor modis ꝫm Pphm in. i. li. Rheto. Primo: qa difficile est vel impossibile fieri recōpensationē: vt si qs occideret filiū alteri⁹: vel destrueret rē irreparabilem: vel non inuenibilē. Sedo: qñ non pōt inueniri æqua punitio tali culpæ vel dāno: fed ois alia est mitior: vt si qs occideret vel offenderet regē vel publicā pſonā. Tertio: qñ cōtingit eum qui dānificat⁹ est: nō recipere satisfactionē: vtputa qa mortuus est. Quarto: qñ qs passus est dānū a seipso: vt q se affligit vel nocumentum sibi infert: vel occidit se a aliquo infortunio vel malo cōmisso: & mīto magis qñ sine causa ꝫ egit. Hæc Phūs vbi. ū. Tertio: pōt cognosci grauitas culpæ vel iniuriæ rōne viri offendētis: qd' q̄nq; modis videri pt ꝫm Phm in li. Rheto. Et prio: qñ eā culpā vel iniuriam primus vel solus vel cū paucis fecit. Et ratio huius est: quia vi deb⁹ alijs esse exemplū & causa male faciēdi: & multitudini magis parcit in delictis ꝙ paucis. Sedo: qñ in illa culpa sepe peccat: aggrauat enim culpa ex frequentatione actus, ꝓpter inordinationē volūtatis. Tertio: qñ propter illam culpā inueniunt tormēta dānificātia grauiora. Nam propter magnitudinem scelerum: inuenta sunt grauiora tormenta. Quarto: qñ, ꝓpter illū qui cōmisit lex est posita: qd' esse nō pōt: nisi qa ille fuit primus vel nouo modo peccauit. Quinto: qñ ꝓpter illū carcer fuit ædificatus. Hæc Phūs vbi. ū. sed magnitudo pſonę peccātis aggrauat. Quarto: oſtēditur vna culpa grauior alia: rōne animi inducētis. i, ex dispositione & q̄litate animi peccātis. Qd' oſtendit sex rōnibus.

Et prima est ex causa pcūi. Nam duplex est causa pcūi: vna per se: alia per accidens. Causa pſe: est ipsa voluntas: & hæc quāto fuerit maior: tāto pcūm est grauius: qa cum pcūm sit malū volūtarium: quāto volūtas fuerit maior ad peccandū: tāto peccatū est grauius. Aliæ vo causæ pcūi: sunt causę per accidēs inclinātes voluntatē ad peccandum: præter naturā & ordinē ipsius volūtatis: quæ nata est moueri libere: ex seipsa vt sunt passio: ignorātia: motus: & hmōi. Sedo ratio: quare vnum peccarum est graui⁹ alio est ex noritia: qui em peccat ex certa scientia & industria: peccat grauius eo q peccat in idem ex ignorantia. Ratio huius est: qa voluntas peccantis ex certa sciētia: est magis inordinata: & hoc qa talis sciēter eligit qd' malum est. f. pari detrimentū in maiori bono. f. bono aiæ vt priuari gra: ad hoc ꝙ potiatur minori seu fruatur. f. corporali bono: cuius ꝓriū facit voluntas ordinata: q̄uis enim nullus intendens ad malū operatur (ꝫm Dſony.) tū potest esse intentum malum aliqd': vel ad vitā dū aliquod malū: vel ad cōsequendū maius bonum. Tertia ratio quare vnū pcūm est maius alio: est ex electione. Nam peccans ex electione: peccat grauius in eodē peccato eo qui solū ex passione. Hui⁹ ratio est: qa talis peccat ex certa malitia inquantū sciēter eligit malū: non ꝙ velit illud quod ē de se malū: sed qa eligit minus bonū spreto maiori. Aliud em est peccare ex electione: aliud ex passione. Qui em peccat ex passione peccat: eligēs nō tamē electione: quia electio nō est in eo primū principiū peccati: sed inducitur ex passiōe ad eligendū id qd' extra passionē non eligeret. Sed ille qui peccat ex malitia ꝫm se eligit malum: qa. f. spreto maiori bono vel postposito. f. aiæ eligit minus: vel lasciuus qui magis vult habere delectationē venereā: ꝙ gratiam vel virtutem, & ideo electio est in eo primū principiū. Hæc be. Tho. i. ij. q. lxxviij. Quarta ratio: grauitatis maioris ex parte animi est maioritas contemptus. Nā vbi maior contemptus: ibi maior grauitas. Et ratio: qa quanto contēptus maior: tanto volūtas inordinatior. Quinta ratio est: ex dispositione volūtatis & rationis. verbi gra. Idē peccatū. vt homicidiū grauius est factū ab hoie sobrio: ꝙ ab hoie ebrio. Cuius ratio est: quia ebrietas plus minuit de ratione pcūi: ꝙ sit sua grauitas. Hæc be. Tho. i. ij. q. lxxvj. Sexta ratio est: quia maiori virtuti opponitur maius vitium: tanto ergo pcūm est grauius: quāto opponitur maiori virtuti cæteris paribus. Vñ phūs dicit. viij. Ethic. ꝙ pessimū optimo contrariū est: quod etiam patet ex hoc: ꝙ charitas quæ est amor dei: sicut ipsa est maxima virtutū: ita odiū dei maximum pcātoꝝ: qd' odiū cōtrariatur dilectioni dei: ita ꝙ maius est infidelitate & desperatione. Hæc bea. Tho. i. ij. q. lxxviij. Rayne.

Nocumētū cōsequens aggrauat delictum.

Culpa aggrauat rationeviri offendentis.

Animꝰ inducēs aggrauat peccatum.

Passio quō se habet adpcūm

§. III. NOTA SEXDECIM REGVlas vniuersales: ad cognoscendū vbi sint pcā mortalia vel nō. Valēt aūt tales regulę ad hoc: ꝙ dum ad particularia venitur: ostenditur per eas qd de singularibus iudicādum sit. Singulares quippe regulas in illas vniuersales resoluere cōuenit: quo facto veritas illucesceret. Est igitur prima ꝫm Cancellarium Parisien. ꝙ nullum est peccatum actuale mortale: absq; consensu libero rōnis veræ vel interpretatiue. Interpretatiuū aūt cōsensum esse dicimus: dum habuit ratio ꝑs deliberādi: & refugiēdi ea circa q̄ vitāda esse peruigil tenebaf. Qualiter dicit lex. Qui tacet consentire videt de regiur. qui tacet. dū videlicet repugnare deberet. Consensus tñ solus rōnis in actū venialiter malū est tantūmodo venialis: loquendo de veniali ex genere suo: vt est verbū otiosum.

Regulę xvi. ad cognoscēdum peccata mortalia.

Prima.

Secda regula est. Nō q̄libet tenetur scire de quolibet pcō mortali: an sit tale: licet expediat istud inquirere & scire iuxta vnius cuiusq; vires & statū: & plus ecclesiasticos q̄ laicos. Et inter ecclesiasticos prælati ex officio tenēt. ꝙ sint parati oi poscenti reddere rationem: de ea quæ est in eis fide & spe. arg. ad hoc. xxxvj. di. per totū. Nota ꝙ Aug. xxj. de ciui. dei. c. vlti. dicit. Quis iste sit modus: & quæ sint illa pcā quæ ita impediūt peruentionē ad regnū dei: vt tamen sanctorū amicorū meritis impetrent indulgentiā: difficillimū est inuenire: periculosissimū diffinire. Ego certe vt q̄ ad hoc tēpus cum inde satagerēt: ad eorū indaginē peruenire non potui. Et fortassis ꝓpterea latent: ne studium ꝓficiendi ad oia peccata cauenda pigrescat. Quoniam si sciret: quæ vel qualia sint delicta: pro qbus etiā permanentibus: nec prosectu vitæ melioris assumptis: intercessio sit inquirenda & sanctorū speranda: eis secura se obuoluerent humana segnicies: nec euoluit talibus implicamētis vllius virtutis expeditione curaret. Tertia regula est: ꝙ cōparatio peccatorum adinuicem ꝫm grauitatē maiorem & minorē: generaliter sumi nequit: nisi ꝓparent in genere suo & cæteris paribus: qñ ꝫm alias circūstātias particulares se habent plurimum: vt excedentia vel excessa. Quarta regula est: ꝙ quātificatio pcātorum a posteriori sumitur a pœna: licet non sufficienter vsq; quaq;: & a priori penes genus obiecti: & intentionē finis & libidinē seu conatū voluntatis maiorē vel minorē: & ꝫm motū tēp⁹ locū: & pœnes dāna inde sequentia: q̄ pecās præuidebat: aut ꝓuidere tenebaf. Quinta regula est: ꝙ bonitas moralis sumitur ex obiecto: sed talis bonitas moralis specialiter pender ex circunstantijs finis: & aliarum simul adunatis. Malitia ꝙ vo ex vnius illaꝝ circūstantiarum carentia cognouimus resultare. Cæterum bonitatē gratuitam & meritoriam: gratia gratū faciens operaf. Sexta regula: omnis actus cuius finis intentus est mortale: mortalis ē: siue intendatur actu siue habitu. Quod scitur si operās interrogatus cur hoc facis: & aduertens, tandē respōdebit ad hunc finem feci. Septima regula: actus qui aliunde non esset mortalis: & fit propter finem venialis: videf eē solū venialis: nisi forte præstituaf finis ille vt vltimus & quietās. & nō solū vt incidēs: & minus principalis actu vel habitu.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Octaua regula. Nullum etiā desideriū rei illicitæ factum: tñmodo sub cōditione actualiter vel habitualiter adhibita: est de per se mortale delictum: de p accidēs tñ, ꝓpter appetitus sensualis cōmotionē nimiā: qua, scīēter, dimittif, inIescere

Nona.

Iescere: ex talis desiderij cōtinuatiōe libera: pōt ipsum intermortalia deputari. Nona regula: si quis mouetur occasionaliter solum ex pcō mortali: ad aliquē actū faciendū: non oportet illum actū esse pcūm mortale. Secus: si causa principalis huius actus esset mortale pcūm.

Decia.

Decima regula. exponere se periculo mortalis pcūi: est pcūm mortale. Vel sic: agere incertum & dimittere certū: qd' sit mortale nō solum per coniecturas leues: aut ex suspitione trepida & scrupulosa: prouenięte ex nimio timore cadēdi in via dei, est mortale. Sed intelligif dū tale ē vehementer & pbabiliter incertū: æque sicut oppositū vel magis: tūc em illud qd' aggit nō cauebit mortali culpa: aliter nō oportet vt tactū est. 8.

Vndecima.

Vndecima regula. Ois agens cōtra cōscientiā ædificat ad gehennā vel mortaliter: si cōscientia sit fixa: ꝙ id qd' agif sit mortale: vel venialiter solū quantū est ex parte vni⁹ circunstantiæ, q̄ est facere cōtra conscientiā: si cōscientia iudicet esse illud solū veniale.

Duodecima.

Duodecima regula. Nullus est actus adeo mortalis: quin ipse vel sibi sil⁹ sit non mortalis dū displiceat: vel si nō placet ꝓsensu pfecto & deliberato. Si⁹ nullum pcūm est adeo veniale: qn ipm vel sibi sil⁹ fiat mortale dū placet: hoc est dū ꝓsensus additf. Si tñ illud veniale erat actus mortalis ex genere suo: & ex hoc ꝙ non fiebat ex consensu libero & pfecto: venialis reddebatur.

Decia tertia.

Decimatertia regula. Multa ex genere mortalia sunt: quoꝝ si⁹ ia possūt effici bona: dum trahuntur extra rationem suā. Quēadmodū dolere deliberate de bono alterius: est mortale delictum. Si vero hoc fiat ꝙ zelo iustitiæ boni cōis: cui cōtrariū est tale bonū: iste dolor virtus erit.

Decia quarta.

Pleraq; & multa ex genere suo bona essent: q̄ ex aliqua circūstantia puersa fiūt mala: & ꝫ specie mortalem imitantia. Decimaquarta regula. Nihil est adeo consiliū in lege euāgelica: qn in casu possit esse obligatorium. Et ita q̄libet vtens ratione: tenef ꝫm præparationē animi ad q̄dlibet consiliū: si & vbi necessitas immineret hoc agēdi. Obligat igit quodlibet consiliū: vt nō cōtēnatur tanq; nō sit salubrior seruatio ei⁹ ꝙ oppositi. Et tñ nullus ita cōsilijs seruandis adstrīngif: qn ab eis aut possit aut debeat in casu eorum obseruatio quādoq; prætermitti: vt de non habēdo duas tunicas: & de præhēdo pallio tunicā auferenti & similibus.

Decia quinta.

Decimaquinta regula est: quia ars nō deliberat: sicut aliqs ex virtute bene agit & subito. Sic ex peruersa assuefactione vitiosus: quasi repēte præcipitatur. Et ita male habituatus in vitijs vt iniurando: cōcupiscendo: odiendo: iudicando: & similibus vere demeretur continue: sicut vir vuosis continue merces accrescit. vt verū sit qd' dī Apoca. xxij. Qui in sordibus est sordescat adhuc: & iust⁹ iustitiā faciat adhuc.

Decia sexta.

Decima sexta regula est: de permissionibus peccatorū & relaxatiōe Pœnarū: videlicet ꝙ pœnę sint restrigēdæ: sic ꝙ absq; vtilitate reipublicę vel eius cui infliguntur: neq; instituti neq; institutæ exequi deberēt: & peccāt oppositū facientes vel eas cum instituerit non delentes. In omni aūt republica tolerari possunt & debent vitia: q̄ absq; deteriori periculo nec corrigi neq; extirpari valerent. Quando aūt illud est & quādo nō: difficile est & fere impossibile generaliter diffinire: nisi, put circūstantijs particularibus inspectis prælati superiores & sapientes determinabūt. Exemplū habes i meretricib⁹ & vsuris & similib⁹: quę quādoq; permittunf. ita & de concubinarijs pro loco & tempore.

¶ De nocumēto pcūi mortalis in præsenti vita. Cap. ij.

VIDENDVM EST DEINDE de effectu & nocumēto pcūi mortal: qd' ē mīti plex. Nā bonū naturæ corrūpit. Maculā aiæ iducit. Reatū pœnę icludit: q̄ oia designant i pabola descēdētis a Hierusalē in Hiericho spoliato & vulnerato: vt habetur Luc. x. De multiplici etiā nocumēto peccati habes. ū. ti. vij. ca. iij. Pro declaratione autem primi. i, ꝙ Tho. i. ij. q. lxxxv. ꝙ bonū naturæ hūanæ pōt dici triplicit. Primo: ipsa principia naturæ ex qbus ipsa natura constituif: & proprietates ex his causatæ: sicut potētiæ aiæ & hmōi. & illud tale bonū naturæ: neq; tollif neq; diminuif per peccatū. Secundo dicif bonū naturæ, bonū originalis iustitiæ: qd' fuit in primo homine collatū toti humanæ naturæ: & istud totaliter est ablatū p peccatū primi parentis. Tertio modo: dicif bonū naturę ipsa inclinatio ad virtutē: ex eo ꝙ a natura: homo habet inclinationem ad virtutem. Et istud est illud bonū naturę: qd' dicif diminui p peccatū. Per actus em humanos: fit quædam inclinatio ad similes actus. Oportet autē ex hoc: ꝙ aliquid inclinaf ad vnū contrariorū: inde diminuaf inclinatio eius ad alia. Vnde cum peccatū sit contrariū virtuti: ex hoc ipso ꝙ hō peccat diminuitur bonū naturæ: qd' est inclinatio ad virtutē. Et qa talis inclinatio cōuenit homini: ex hoc ipso ꝙ est rationalis: ex hoc em habet ꝙ ꝫm rationē operef. qd' est agere ꝫm virtutē. Per pcūm aūt: non potest totaliter ab hoie tolli qn sit rationalis: qa nō iā esset capax peccati: ideo non est pollibile: ꝙ prædictū bonum naturæ tollatur totaliter. Vnde etiā in dānatis manet talis naturalis inclinatio ad virtutem: alioqn non esset in eis remorsus conscientiæ: sed ꝙ non reducatur in actū contingit qa deest gra. Prædicta aūt diminutio inclinationis ad virtutē, dī vulneratio: q̄ vniuersaliter inducta est per pcūm primi parentis. Nā cū per ipm sit ablata originalis iustitia: oēs vires aiæ remanēt quodāmodo destitutæ, ꝓprio ordine: quo naturaliter ordinanf ad virtutē: & ipsa destitutio vulneratio aiæ dī. Sunt aūt quatuor potētiæ aiæ ꝫm Tho. vbi. ū. ar. iij. q. Quę pñt esse subiectiæ ꝟtutum. f. ratio. in qua est prudētia: volūtas. in qua est iustitia: irascibilis. in qua est fortitudo: cōcupiscibilis. In qua est tēperātia. In quātum ergo ratio destituit suo ordine adver⁹: est vulnus ignorātiæ. Inquantum ꝟo volūtas destituif suo ordine ad bonū: est vulnus malitiæ. Inquantū ꝟo irascibilis destituif suo ordine ad arduum: est vulnus infirmitatis: Inquantū ꝟo concupiscibilis destituif ordine ad delectabile moderatum ratione: est vulnus cōcupiscētiæ. Sic igif ista q̄tuor sunt vulnera inflicta toti hūanæ naturæ: ex pcō primi parētis. Sed qa inclinatio ad bonū ꝟturis in vnoquoq; diminuif per pcūm actuale: ideo etiā ista q̄tuor. f. ignorantia: malitia: cōcupiscētia: & infirmitas sunt vulnera ex alijs pcīis cōsequētia inquantū. f, p pcūm actuale: & ratio hebetaf, præcipue in agēdis: & voluntas quādā, ꝓnitatē habet ad malū: & difficultas bene agēdi crescit: & concupiscentia magis exardescit. Sedo: pcūm inducit maculam aiæ: vt ad Eph. v. dī: vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiā: nō habentē maculā. i. pcūm mortale. Quæ expositio haberi pōt ex verbis Hiero. de pce. di. i. ecclia. vbi dicit: Ecclesia christi est nō habens maculā nec; rugā aut aliquid istiusmodi: qui ergo pōt est aliqua sorde maculatus: nō pōt de ecclesia christi appellari: nec christo subiectus dici. hæc ille. Et loquitur de macula pcīi mortalis: vt exponīt in glo. Ruga aūt refertur ad schisma vel hæresim. Pro cui⁹ declaratiōe est sciēdū: ꝫm Tho. i. ij. q. lxxxvj ꝙ macula ꝓprie dī i corpalibus: qd' ad corpus nitidū prodit suū nitorē ex octactu alteri⁹: sicut vestis: aurū & argentū vel aliqd aliud hmōi. In rebus autem spūalib⁹ ad silitudinē hui⁹, oportet maculā dici. Habet aūt anima hois duplicē nitorē. Vnū quidē ex refulgentia luminis naturalis rōnis: per quā dirigitur i suis actibus. Alium vero ex refulguratiōe diuini luminis. f. sapiētiæ & gratiæ: per quā homo perficif ad bene & decēter agendū. Est autē quasi quidam aiæ tactus: quādo inhæret rebus aliquib⁹: ꝙ amorē cōtra lumen rōnis & diuinæ legis: vt ex supradictis patet. Vñ ipm detrimentū nitoris ex tali cōtactu ꝓueniēs: aiæ macula metaphorice vocatur. Itē nota: ꝙ aia non inquatur ex rebus inferioribus virtute earū: quasi agēnib⁹ eis in aiam: sed magis econuerso: aia sua actione se ingnat inordinate eis inhærēdo: cōtra lumē rationis & diuinæ legis Item no. ꝙ actio intellectus perficif: ꝫm ꝙ res itelligibiles sunt in intellectu: per modū ipsi⁹ intellectus: & ideo intellectus ex eis non inficif. sed magis perficif. Sed act⁹ voluntatis consistit in motu ad ipsas res: ita ꝙ amor conglutinat aiam rei amatæ: & ex hoc aia maculaf: qñ inordinate inhęret. ꝫm illud Oseæ. ix. Facti sunt abominabiles: sicut ea quę dilexerūt. Macula aūt ista pcīi remanet in aia: etiam transeunte actu pcīi. Cui⁹ ratio est: qa macula (sicut dictum est) importat quēdā defectū nitoris: per excessum a lumine rationis vel diuinæ legis: ideo q̄diu hō manet extra hmōi lumē: manet in eo macula pcīi: sed postq̄ redit ad lumen diuinū: & ad lumen rōnis: qd' fit per gratiā: tunc macula cessat. Licet autē cessat actus pcīi: quo hō recessit a lumine rōnis vel legis diuinæ: nō tñ hō statim ad illud redit in quo fuerat: sed regrif aliqs motus voluntatis cōtrarius & distans: primo motui oppositus. Sicut aliquis fit distans alicui per aliquē motū: non statim cessante motu fit propinquus: sed oportet ꝙ appropinquat: redītes ꝙ motū ꝓtrariū. Et ista macula non est aliqd positiue in aia: nec signat priuationē so-

Pcūm mortale currum ꝑt bonū naturę.

Macula pcīi remanet i aia trāseūte pec cato.

¶ P ima para n tiñ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pfm mortale inducit reatum pœnæ.

Triplex ē pœna peccātis

Pœna dānatorum q̄ re ē eterna.

Priapœnadāna

Quō ignis

Varius modus actiōis

ix: sed signat priuationē quādā nitoris aiæ in ordine ad causam suā: q̄ est pctm: & ideo diuersa pctā diuersas maculas inducunt. Et est sic deumbra: quæ est priuatio luminis ex obiecto alicui⁹ corpis: & ſm diuersitatē corpoꝝ obiectorū diuersificat vmbra. Tertius effect⁹ pāi: qui tñ multiplex est: est reat⁹ pœnæ. Beatus aūt importat meritū pœnæ. i. q̄ hō sit dignus pœna. Huius ratio est: qa q̄cūq; contra ordinē aliquē insurgit: oñs est vt ab ipso ordine seu a principe ipsi⁹ ordinis deprimat. Videm⁹ em̄ in naturalib⁹ q̄ vnū cōtrariū vehementer agit altero contrario supueniēte: ppter qd̄ aquæ calefactæ magis congelantur: vt dē in .ij. Meteororum. Cū aūt peccatum sit actus inordinatus: manifestū est q̄ quicūq; peccat: contra aliquē ordinē agit: & ideo ab ipso ordine oñs est q̄ deprimat: q̄ quidē depressio pœna est. Vñ ſm tres ordines gb⁹ subdit humana volūtas: triplici pœna pōt hō puniri. Primo quidē: subdit humana natura ordini ppriæ rōnis. Secdo: ordini exterioris hois gubernantis: vel spūaliter vel tpaliter politice seu œconomice. Tertio: subit vniuersali ordini regiminis. Quilibet aūt horū ordinū p pctm peruertitur: dum ille q̄ peccat: agit & cōtra rationē & ptra legē humanā & cōtra legē diuinā, vñ triplicē pœnā incurrit. Vnā quidē a seipso: q̄ est conscientiæ remorsus. Aliā vo ab hoie. Tertiā a deo. De pœna ppria: dicit apls ad Rom̄ .ij. Tribulatio & angustia: in omnem aiam hois operātis malum. Et Hiero. loquens de aia dicit. Caueat ne fiat ciuitas meretrix: filia Sion ne post trinitatis hospitiū salet̄ in ea dæmones, scz tentationum: & syrenes nidificent. i. passiones inordinatæ & cōcupiscibiles: & erici .i. mot⁹ irascibiles inordinati vel pūctiones pscientiæ. Et habet̄ .xxxij. q. v. si Paulus. De pœna ab hoie dicit Aug. in lib. de ciui. dei. Pertinet ad innocētis officium: non solū alteri malū seu iniuriam non inferre: sed etiā cohibere a peccato vel punire peccatum. xxiij. q. v. non est innocētiæ. De pœna quā infligit deus: dicit Hiero. Non hoi⁹ sed vitijs irascitur deus: quæ cum in hoie non fuerint: nequaq̄ punit quod mutatū est. de pœ. dist. .j. quāobrem. Sed in vita ista aliquādo deus punit peccatores: vt ostendat se habere prouidentiā hominū: & mala ei displicere. Aliquādo non punit: sed expectat vt ostendat clemẽgiam suā Gratia. xxij. q. iij. guilisarius. ante finem.

¶ Quomodo puniunt dānati in alia vita: & de pœnis dānatorum: & de cognitione eorum.

Cap̄. iij.

DEO PVNITVR PECCATOR ppter mortale: nō solū i vita pśenti: sed etiā i alia vita. Et pœna q̄dē ipsi si ipm pœnituit añ mortē: ita q̄ i gra decessit: si hoc nō plene sat̄sfecit: tūc ei q̄d reliquū ē debitæ satisfactiōis soluit i purgatorio. Vñ Augu. dicit. Purgādus est igne purgationis: qui in aliud sæculū distulit fructū cōuersionis. de pœ. dist. vij. c. vi. Et de pœna purgatoꝝ habes. i. tit. x. c. ij. Sed si moritur impœnitēs: punit⁹ a deo pœna æterna. Vñ Mat. xxv. dr. Ibunt hi i suppliciū æternū. & Aug. de pœ. di. vij. c. vi. circa finē. Qui impœnitēs moritꝝ: oīno morit⁹ & æternaliter cruciat⁹. Ratio aūt: quare pœna hæc sit æterna: cū culpa fuerit ptalis est: ſm Tho .j. q. lxxxvij. Quia pœna pctō ꝓportionatur: ſm acerbitatē tam in iudicio diuino q̄ humano, sicut̄ Augu. dicit. xxj. de ci. dei. c. xj. In nullo iudicio requir⁹: vt pœna adæquet culpæ ſm durationē. Non em̄ ga adulterium vel homicidiū in momēto cōmittit⁹: ppter hoc momentanea pœna punit⁹: sed q̄n q̄ dē perpetuo carcere, vel exilio: q̄n̄q; etiā morte in qua nō cōsiderat occisiōis mora: sed potiꝰ q̄ in ppetuū auferet a societate viuentiū, & sic reputat suo modo æternitatē pœnæ inflictæ diuinitus. Est aūt hæc pœna aliquo modo finita: & aliquo modo infinita: pœna em̄ ꝓportionatur pctō. In peccato autem sunt duo: quoꝝ vnū ē, auersio ab incōmutabili bono qd̄ est infinitum, vñ ex hac parte peccatū est infinitum. Aliud q̄d̄ est in pctō, est inordinata cōuersio ad cōmutabile bonū. & ex hac parte peccatū est finitum: tum quia ipm̄ bonū cōmutabile est finitū: tū ga ipsa cōuersio est finita: nō em̄ possunt esse actus creaturæ infiniti. Ex parte igit̄ auersionis: rndet pctō pœna dānique est infinita: est em̄ amissio infiniti boni ſm Dama. Ex parte autē inordinatæ cōuersionis rndet ei pœna sensus: q̄ etiam est finita. De hac materia habes. ē. tit. v. c. iij. §. ij. vbi ponuntur sex rationes: quare pœna inferni est æterna.

§. I. EST ERGO PRIMA ET PRINcipalis pœna dānatoꝝ: priuatio diuinæ visiōis in ppetuū eorum iuxta illud Esa. vlt. Tollat impi⁹, ne videat gloriā dei. Hęc aūt visio (vt refert Aug. de ci. dei.) tāte pulchritudinis est: tāto; amore dignissima: vt q̄buslibet & quātūlibet bōis prædituū sine hac Plotin⁹ existimet infelicissimū. Hāc priuationē visiōis ē maiorē: q̄ pœna ignis ostēdit Chryso. sup Mat. sic dicēs. Intollerabilis est gehēna. i. ignis inferni: vere mille gehēnas ꝓponat qs nil tale dicet: q̄le est excidi ab ipsa gl̄ia: & odio haberi a christo. Erb intelligendum est ſm Pe. in .iiij. de carentia talis hui⁹ visiōis: q̄ est cū sensu doloris prout est in adultis: & non ꝓut est in paruulis de limbo. Rationem grauitatis huius pœnę declarat Tho. in .iij. dis. xxj. Quāto em̄ aliq̄d magis desiderat: tāto eius absentia est molestior. Et ga effect⁹ desiderās summum bonū post hanc vitā: est valde intensus. Nā intellect⁹ intelligit i generali magnitudinē maximā boni: nec affect⁹ retardat mole corporis: cū iā termin⁹ aduenerit fruēdi ipso summo bono: quo Sc̄da q̄n̄ videt se priuari & in ppetuum: hinc summe dolet. Sc̄da pœna pœna dānatoꝝ: q̄ etiā excedit icōparabiliter oēm pœnā vi dānatorū pśentis: est pœna ignis de quo christ⁹ Mat. xxv. Ite male rum. dicti in ignem æternum. Et Aug. enumeratis multis pctis mortalibus: sic ꝓcludit. Quisquis aliquod horū. s. pctoꝝ: i se dānari cognouerit: nisi se emēdauerit æterna illum flamma cruciabit. xxv. dis. §. als ea. Ignis aūt iste ſm Tho. in .iij. dist. xliij. nō debet intelligi metaphorice dict⁹: nec ignis imaginar⁹, sed ver⁹ corpore⁹ a quo aia patit⁹ non eo ipso quo videt (vt gdā dixerūt) nec solū ex eo q̄ aia apprehēdit ipm vt nociuū sibi: sed vt instrumētū diuinæ iustitiæ. Qd̄ quō ptingat, sic declarat idē Tho. Corp⁹ in spm̄ naturaliꝰ agere non pōt: nec aliquo mō obesse vel ifm grauare: nisi ſm q̄ aliquo mō corpori vnitur. Sic enim inuenim⁹ scriptū. Corpus qd̄ corrumpit⁹ aggrauat aiam. Sap̄. ix. Spūs aūt vnitur corpi dupliciꝰ. Vno mō vt forma materiæ: vt ex eis fiat vnū simpliciꝰ: & sic spūs vnit⁹ corpi & viuificat corp⁹: & a corpe aliqualiter aggrauatur. Spiritus aūt hois vel dæmonis: sic igni corporeo nō vnit⁹. Alio modo sicut mouēs mobili: vt sicut locatū loco: eo mō quo incorporalia sunt in loco. Et ſm hoc spūs incorporei creati loco diffiniunt⁹: ita & invno loco existētes, q̄ nō in alio. Quāuis aūt res corporea ex sua natura habeat: q̄ spm̄ incorporeū loco diffiniat: non tñ habet ex sua natura: q̄ spm̄ incorporeū loco diffinitū detineat: vt ita alligetur illi loco q̄ ad alia diuertere nō possit: cum spūs non ita sit in loco naturaliter q̄ loco subdat⁹: sed hoc supadit⁹ igni corporeo: inquātum est instrumētū diuinæ iustitię iudicātis q̄ detinet spm̄: & ita efficit⁹ ei pœna vel retardans eū ab executione ppriæ voluntatis: ne. s. possit operari vbi vult & ſm q̄ vult. Et hūc modum ponit Greg. in .iij. dial. Exponēs em̄ quō est, q̄ oia incendiū experēdo patiantur sic dicit. Dū veritas peccatorē diuitē dānatum in igne phibet quisnā sapiās reproborū aias teneri ignibus neget. Et hoc etiā Iul⁹ dixit vt in litera magister dicit: si viuentis hois incorporeus spūs tenet⁹ corpore: cur nō etiā post mortem corporeo igne teneat⁹. Aug. etiā. xxj. de ci. dei dicit. q̄ sicut aia in hois cōditione, ita igitur corpori: vt dās ei vitā: q̄uis illud sit spūale hoc corporale: & ex illa cōunctione cōcipit amorē ad corpus. Sic ligatur igni vt accipiēs ab eo pœnā: & ex illa cōunctione cōcipit horrorē. Oporter ergo oēs prædictos modos in vnū colligere: vt sic pfecte videatur: quō aia ab igne corporeo patiat: vt. s. dicamus q̄ ignis ſm naturā suā habet: q̄ spūs incorporeus ei conīugi possit vt loco locatū. Sed inquātū est instrumētū diuinæ iustitiæ: habet vt ipm spm̄ quodāmodo retineat alligatum. Et in hoc veraciter est ignis ille spūi noxius: & sic aia ignē vt noxium sibi videns: ab igne cruciat⁹. vñ Greg. in .iij. dial. ista oīa p ordinē tāgit: vt expræmissis auctoritatib⁹ eius patet. Idem Tho. i quodlibeto dicit. Videm⁹ spm̄ corpi alligari, q̄n̄q; naturaliꝰ vt aia corpi: q̄n̄q; q̄dā superiori virtute: sicut per virtutem superiorum dæmoniū: inferiores dæmones alligātur arte necromātiæ: imaginib⁹ vel amuletis vel hmōi rebus multo magis virtute diuina: dæmones vel aia alligari possunt igni corpeo vt ab eo assumāt pœnā. Pe. aūt in. iij. dis. xxj. sic dicit. Ignis iste corporeus: agit in aiam sui st̄rudinē imprimēdo: qua apprehēsa aia: affligit verissime multo magis q̄ affligebat in corpore: ex ignis agētis in corpus apprehensione

apprehēsione. Ille aūt ignis corporeus, dupliciꝰ pōt considerari. Aut, put est instrumētū naturæ: & sic agere pōt in corpus non in aiam: aut put est instrumentū diuinæ iustitię: & sic agit in aiam imprimēdo illi speciē suā velit nolit. Et in de est: q̄ aia affligit, ga violēter illa specie informat⁹: & p illā a suis operationib⁹ impedit⁹ & retardat⁹. Hæc ibi. Et Rich. in .iiij. ponēs istā passionē aiæ ab igne: vtrūq; tāgit. s. q̄ patiat⁹ ex hoc, q̄ illi⁹ igni alligat⁹: & species ipsi⁹ ignis violēter in ipsa imprimat⁹: p quā passionē ab alīs operationib⁹ impediat⁹. Et idē modus est in punitiōe dæmoniū in ipso igne: qui etiā quocūq; vadāt: vel cū apud nos morant⁹: dicuntur secū ignem portare: ga ista specie seu similitudine ignis semp intellect⁹, eorū informat⁹: qua cognoscūt se illo igne alligatos. Vñ maxime affligunt⁹: sicut & captiuus q̄ ad horā exiret carcerē: sciēs se oīno illuc reuersurum & impetuū deputatū, nihilomin⁹ tristis remaneret. In vltima vo resurrectio ne reassument & ipsi dānati corpora sua ppria: vtute diuina resuscitata: vt sicut corpore & aia deū offenderunt: ita in vtroq; patiant⁹. Et ga p quæ peccat qs: p hęc & torquet⁹: vt dr in lib. Sap̄. cū ipi dānati p sensibilia peccauerint inordinate amādo: ideo cōgruēter ab igne sensibili in vtroq; patiūtur: cū etiā ipse amor inordinat⁹: ignis metaphorice dicat⁹. Vñ Adamantius dicit. ignis libido est: ignis auaritia est &c. de pœ. di. iij. inter hæc. ¶ Erunt aūt ipsa corpora incorrupibilia simpliciꝰ. s. ſm substantiā: sed corruptibilia ſm qd̄ dā. s. corruptione accidentali: vel passione alterationis materialis vel imaterialis. Per quā corrūpet⁹ oīs quies: & delecta tio corporalis in eis. Causa aūt incorruptibilitatis eorum ſm substantiā prima & principalis: ē ordo diuinæ iustitię: quæ vult igne infernali ad corruptionē accidentalē, i transmutatione ſm qualitates immateriales: & passio erit in recipiēdo nō in abijciēdo: sicut oculus patit⁹ a sit⁹ tudine recepta in eo. Sc̄da causa: & quasi instrumētalis est ordo naturæ: ga deficit actio primæ causæ naturalis. i. motus rei qui tunc nō erit. Exēpla ponūt doctores de Salamandra q̄ viuit in igne: & quibusdam vermibus qui non nisi in aqua bullienti. Aug. etiam plura ponit de ciui. dei. li. xxj.

§. II. ERVNT DAMNATIS ET Aliæpœnævltrapdictasvtillæqinferentⁿ eis a dæmonib⁹. Dicit em̄ Greg. de ipsis quos habuerūt incentores in culpa: habebunt tortores in pœna. Sunt etiam ibi in maximis tenebris. iuxta illud Mat. xxij. Ligatis manibus & pedibus: proijcite eum in tenebras exteriores. Et ad hoc satis facit: vt dicit Tho. in .iij. naturalis situs loci: ga in terræ medio vbi inferna ponunt⁹: nō potest etiā ille ignis esse: nisi fretulētus & turbidus & q̄si fumosus. Quidā tñ tenebrarum harū causam assignāt: cōpressione & massam corporis dānatorū: quæ, ppter multitudinē ita replebūt locū inferni: q̄ nihil ibi de aere remanebit: & sic nō erit ibi aliq̄d de diaphano: q̄d̄ possit esse obiectū lucis & tenebrę: nisi oculi dānatorū qui erūt obtenebrati. Tamē q̄uis ille locus sit tenebrosus: ex diuina dispositiōe: est ibi aliq̄d luminis quantū sufficit ad videndū illa quæ aiam torquere possunt. Est etiam in eis fletus: iuxta illud Mat. viij. Ibi erit fletus. Nō quidem resolutio lachrymarū: sed dolor interior: & cōmotio, & ꝓturbatio capitis & ocl'orū. ſm Tho .i. iij. q. ga cessante motu cordis: cessabit & oīs resolutio corporalis. Dicit etiā idem .i. iij. dis. vlti. q̄ (ſm Basiliū) in vltima mūdi purgatiōe fiet quędā separatio in elemētis: vt q̄q̄d est purū & nobile: remaneat superⁿ ad gloriā beatorū: q̄q̄d aūt est ignobile & fœtulentū: in infernū proijciat⁹ ad pœnā dānatoꝝ: vt sicut oīs creatura dei est beatis materia gaudij: ita dānatis ex omnibus creaturis tormentū acrescat ſm illud Sap̄ v. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Hoc etiam diuinæ iustitiæ ꝓpetit: vt sicut ab vno recedētes p pctm in rebus materialib⁹. q̄ sunt multa⁹ & varia sinē suū cōstituerūt: ita etiā multiplicit⁹ affligant⁹ & ex multis. Iterū scientia acquisita in dānatis: in vita ista non erit eis ad refrigeriū: sed ad augmētū pœnæ & etiā scientia indita. Pro cuius declaratione dicit be. Tho. in .iiij. q. sicut ꝓpter perfectā scientiā beatitudinē nihil erit in eis q̄d̄ non sit gaudij materia: ita nihil erit in dānatis: q̄d̄ non sit eis materia & causa tristitię: nec aliq̄d q̄d̄ ad tristitiā pertinere possit deerit: vt sit eorū miseria cōsummata. Consideratio vero aliquoꝝ notorū: quantū ad aliq̄d inducit gaudiū: vel ex parte cognoscibilis: in quantū diliguntⁿ: vel ex parte ipsi⁹ cognitionis, inquantū est cōueniens & pfecta. Potest etiā tristitiæ esse ratio: & ex parte cognoscibilium q̄ nata sunt cōtristari: & ex parte ipsius cognitionis, put est⁹ impfectio cōsiderat⁹: vtpote cū aliquis cōsideret se deficere in cognitiōe alicui⁹ rei: cuius pfectionē appeteret. Sic ergo in dānatis erit actualis consideratio eorū: quæ pri⁹ sciuerūt vt materia tristitiæ: nō aūt vt delectationis causa. Considerabūt enim & mala q̄ gesserunt ex gb⁹ dānati sunt: & bona dilecta q̄ amiserūt: & ex vtroq; torquebunt. Sic⁹ etiā torquebunt de hoc: q̄ considerabunt notitiā quā de reb⁹ speculabilib⁹ habuerūt imperfectam esse vt amisisse summā eⁱ perfectionē quā potuerūt adipisci.

Pœna dānatorū accidētalis aliquo modo.

Quō dānati sciant quę apud nos aguntur.

Quō dānati vidēt gloriā beatorum.

Quō aię defūctoꝝ ad nos veniunt.

Itē ſm quosdā: augeri pōt pœna eorū accidentalis aliquo modo. Pro cuius declaratione: dicit Pe. in .iij. q̄ log possumus de statu reproborū post iudiciū & ante. Nā post iudiciū erit cōpletus terminus & consummatio oīm bonoꝝ & malorū: vñ non erit augmentū quo ad meritū vel præmiū: siue essentiale siue accidentale. Ante iudiciū vero: non est perfecta consummatio bonorū & malorū. Vnde dubiū esse potest: vtrū reprobi adhuc demereant: videl̄ em̄ quibusdā q̄ demereantur supplicium accidētale non essentiale. Alijs videtur q̄ neutrum: iam enim acceperunt diffinitiuam sententiā: & sunt in terminoviæ. Nō sit⁹ aūt est in dæmonib⁹ qui habēt officiū exercendi hoies: ppter quod nō sunt deducti ad terminū viæ: & sic in eis augeť pœna accidentalis vsq; ad iudiciū. Erit & in eis vermis iuxta illd Iudith. vlt. Dabis ignē & vermes in carnes eorū. Et cūis Aug. xxj. de ciui dei dimittat sub dubio si in inferno erūt ymes. vl nō. Dicit tñ Rich. in .iiij. dis. vlt. q̄ cōiter tenet⁹ q̄ nō: ga vegetabilia & bruta nō remanebūt: & vermis intelligit⁹ in scriptura sacra: remorsus pscientiæ: quo etsi principaliter & immediate affligit⁹ aia: eo tñ ex pseq̄nti & p quādā redūdantiā affligit⁹ caro. Vñ caro dānatorū affliget⁹ ab exteriori & interiori. i. ꝓbat idē Rich. q̄ ista pœna ymis. i. remorsus pscientiæ: erit maior pœna q̄ ignis. Nā aia nō est apta pati ab igne ex ꝓpria virtute imediate: sed inquantū instrm diuinæ iustitię. Patit aūt ex prædicto verme remorsus immediate: & p se. Est etiā pśentior aiæ vermis: q̄ ignis & cōiunctio fortior.

§. III. SI AVTEM QVAERITVR. vtrū dānati sciāt q̄ circa nos aguntur i mūdo. Circa hoc dicit Pe. i. iij. q̄ duplex est mod⁹ cognoscēdi p se: vel p alterum. Modus cognoscēdi p se duplex est. Vn⁹ est: q̄ cognoscuntur pśentia & manifestra. s. p scientiā. Alter: q̄ cognoscuntur absentia & occulta. s. p cōiecturā. Per alterū dupliciꝰ: aut p intuitionē supioris: aut p reuelationē pariⁿ siue inferioris. Primo mō, reprobi nō cognoscūt mundana: ga cognitio talis fit p acceptionē a reb⁹: hmōi vero acceptio non pōt fieri in quātūcūq; distātia. Sc̄do: cognoscūt cōiecturādo statū viuentiū præsentē ex statu pterito: in q̄ eos viderūt. Tertio: cognoscere pñt si deus vellet eis revelare. Quarto etiā mō: cognoscūt p reuelationē dæmonū vel aiaꝝ q̄ndiu ad eos descendentium. vñ Aug. xiij. q. ij. Fatēdū. dicit. Fatēdū est q̄dē nescire mortuos q̄d hic agat⁹ dū hic agit⁹: posteaq̄ vo auditur ab eis q̄ hinc ad eos morient⁹ do pgūt: nō q̄dā oia sed q̄ sinunt etiā isti meminisse, & q̄ illos q̄b⁹ hęc iudicanⁿ oportet audire. Pñt etiā ab ꝗelis: q̄ reb⁹ q̄ hic agunt ꝓpter iustitiā. s. aliquid mortui. Vident etiā ipsi dānati gloriā btōrū (ſm Richar. in .iij.) vsq; ad diē iudicij: nō tñ ꝓprie nec speciali mō: q̄a visio ꝓprie: cognitio syncera & clara. sic em̄ nō posset videri gl̄ia btōrū: q̄n videanⁿ btī & ipse de⁹ eos beatificās. In gñali tñ & partim in speciali cognoscūt gloriā beatorū q̄si argumētādo: nullū em̄ vidēt dānatū: q̄ tenuerit fidem & bonos mores: vñ cogit⁹ intellect⁹ eorū assentire q̄ vera est sacra scriptura: & ex cōsequēti, q̄ beati habēt bona q̄ eis in sacra scriptura, ꝓmittunt⁹. Et h̄ cognoscūt nō tm̄ in gñali: sed partim etiā in speciali: q̄uis nō in rōne pure specialissima: q̄ sint tanta q̄ lingua hois ea non possit enarrare. Et de hmōi cognitione tristant⁹ dānati: ppter inuidiā fœlicitatis alienæ & carētiā beatitudinis ppriæ. Sed post iudiciū dānati tāliter eoꝝ ꝓsideratio flectet⁹: nisi forte hoc sciāt in esse generalissimo: & ad hoc inducit auctoritatē Greg. in homil.

§. IIII. ITEM SI QVAERATVR. vtrū aiæ defūctoꝝ pñt ad nos venire: dicit Aug. xiij. q. ij. fa. ctoꝝ ad tēdū. q̄ mīti ad viuos aliquos ex mortuis venire creditur: nos pñt sicut ecōuerso Paulū ex viuis in paradisum raptū esse: scri- venire.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptura diuina testat, hæc ille. Cum aũ venerint ad nos: & ad hoc vt sentiant, oportet q̃ assumãt aliqd̃ corp⁹: puta phãtasticũ seu de aere formatũ. vñ dicit Rich. in. iiij. q̃ aia sepa rata: pot̃ p vtutẽ suã naturalẽ mouere aliquod corp⁹ de loco ad locũ: nisi, phibeat a supiori vtute. In aia em̃ separata est virtus motiua ſm locum: & vtuosior est separata q̃ corpo ri vnita: & cũ corpi corruptibili vnit hoc pot̃: qd̃ tñ aggra uat aiam: multo forti⁹ ꝫ pot̃ cũ sepata est ab eo. vñ Grego. in. iiij. dial⁹ narrat Germanum epm̃ Capuanũ inuenisse Pa scasium defunctum & obsequiem in balneis. Cũ g̃ aia illa non esset illi⁹ corpis forma. & tñ ipm̃ mouebat: patet q̃ ali qñ aia sepata mouet aliqd̃ corp⁹ ſm locũ. Nec ẽ dicẽdũ: vt alĩq dicit q̃ ẽt angelus bon⁹ vel mal⁹ in specie Pascasi⁹: qa hoc faciendo ille Pascasi⁹ faciebat pniam suam: nec tñ fuit idẽ corpus cui⁹ aia Pascasi⁹ erat forma. Aia em̃ separata: p hibetur diuina vtute mouere illud corpus cuius fuit forma & qd̃cũq; aliud corp⁹: qd̃ pot̃ aiari aia rõnali: & etiã corpa bruto⁹: ne esset hoib⁹ occasio ruẽdi in vilẽ & horrẽdũ erro rẽ: opinãtiũ intellectũ posse trãsire de corpore in corpus: ita q̃ successiue sit, ppr̃ius motor corporũ diuersorũ: & q̃libet aiam q̃dlibet corp⁹ ingredi posse: vt Pythagoricæ fabulæ dicũt. Itẽ no. ſm Tho in. iiij. q̃ aiæ sepatę si sunt btẽ i liber tate sua: est venire in mũdo & apparere: vbiq; tñ videntes gloriam dei sicut angeli sancti. Sed si sunt dãnatæ: nõ est in potestate earũ exire de iferno: sed ex speciali dei dispẽsatiõe & permissu: circũferẽtes secũ infernũ quocũq; ꝑgunt: & hoc vsq; ad diẽ iudicij: nã postea nec dãnatæ aiæ nec dæmones inde poterũt exire. Sed nec credendum est: ita sępe apparere btos vel dãnatos sicut dr̃. Nã aliqñ angeli sancti apparent in pſona btor̃: & diabolus in specie dãnator̃ ad decipiendũ.

In infer no nulla ẽ redẽ ptio.

Scidũ vlteri⁹: q̃ aiæ dãnator̃ ad infernum finaliter deputa tæ: qd̃ est i oĩb⁹ ſm legẽ cõem: de pœnis inferni liberari nõ pnt̃: qa in ifemo nulla est redẽptio: vt dicit Iob. Vñ & Hie ro. di. Cum ante tribunal christi venerim⁹: nec Iob: nec Da niel nec: Noe rogare pnt̃ pro quoq̃: sed vnũquẽq; portare on⁹ suũ, xiij. q. ij. in pnũ, qd̃ dicit Gratia. in. §. seq. esse intel ligẽdũ de ipsorũ ẽtib⁹. de qb⁹ ꝓpheta di. Nõ dabit deo pla cationẽ suã: nec ptiũ redẽptiõis aiæ suæ: & iõ frater nõ redi met eũ: sed laborabit i æterñũ, & viuet adhuc i finẽ. Contra riũ credere est hæresis Orig. q̃ dicit oẽs dãnatos liberãdos: vt refert Aug. xxj. de ci. dei. Nec obstat de Traiano q̃ vt di. Damia. educt⁹ fuit de iferno oĩonib⁹ Grego. Nã ſm Tho. in. iiij. æstimari pot̃ q̃ oia ista nõ eẽt ad infernũ finaliter deputata. Q̃uis em̃ ſm pſentẽ iustitiã: p̃ ꝓprio merito eẽt in i ferno: tñ ſm causas suptiores q̃b⁹ pundebat ad vitã reuocan dus de⁹ aliter erat factur⁹ vltra legẽ cõem q̃ speciale priui legiũ ꝓcessum illi: & sic reuocat⁹ ad vitã credit̃ p gram quer

Nulla dãnatis pstit suf fragia.

fus obtinuit. Sed nec aliq̃ mõ pnt̃ iuuari p nos ipę aiæ dam natę q̃cũq; suffragio ad diminutionẽ eorũ pœnæ vel inter missionẽ vel ipsoꝝ ꝓfortationẽ. vt declarat Tho. in. iiij. Et qd̃ dicit Aug. xiij. q. ij. cẽpus. ſ. q̃ gb⁹ prosunt suffragia: aut ad h̃ pstũt vt sit plena remissio: aut certe vt tolerabilior fiat ipa dãnatio. Dicunt Tho, Pe. & Rich. q̃ dãnatio non sumi tur ibi ꝑ pœna ifernali: sed ꝑ pœna purgatori⁹: ad quã etiã pot̃ dici dãnari q̃ illuc accedit. Et qd̃ dr̃ in glosi. ibi q̃ elee mosyna facta ꝑ eo: q̃ decessit in mortali q̃ est mediocriter malus: valet ad mitiorẽ pœnã, & ꝑ q̃dlibet suffragiũ dimi nuit de pœna: nõ in tãta quãta dimissa est ꝑ pcedẽs sit̃ suf fragiũ: sed i tãta ꝓportione: ita q̃ semp aliqd remaneat de pœna. Falsa est illa glos. q̃ ad duo. Primo qdẽ: qa mediocri

Nota h̃ falsitatẽ cuiusdã glosſ.

ter malus nõ dr̃ ille, q̃ morit̃ in pct̃o mortali: sed bon⁹ q̃ mo rit̃ in statu gr̃æ: q tñ deficit a perfectiõe iustitię: & ꝓterea etiã dr̃ mediocriter bon⁹. Sed mediocriter malus: dr̃ idẽ ip se ab Aug. qa deficit a cõpleta rõne malitiæ: cũ non habeat mortale ſm Pe. in. iiij. Sedm est: q̃ diminuat aliqd de pœ na dãnatis ꝑ suffragiũ. Nã si h̃ verũ esset: seq̃ret̃ q̃ tot possent fieri q̃ oino liberaret̃: qd̃ est falsum ſm Tho. in. iiij. In vita aũt pſenti remittit̃ quodcũq; mortale: dũmodo vere pœniteat. Hæc est em̃ dicta ſm Tho. in. iiij. inter ſpm̃ carni vnitũ & separatũ: qa ſpus carni vnit⁹: est susceptibilis pnie, nõ aũt ſpus separat⁹. Vñ Dam̃. hoc est hoi⁹ mors: qd̃ angelo casus. Hinc ꝑ ꝓphetã Ezech xviij. dñs ait. In q̃cũq; hora cõ uersus fuerit pct̃or: & igemuerit: oim̃ pct̃orum eius non re cordabor. Et Chry ſ. in lib. de reparatione lapsi dicit. Talis mihi crede; talis est erga hoies dei pietas: vt nunq̃ re spuat hois pniam: si ei pure & syncere & simpl̃r offeratur. Etiã si ad summũ qs puenit malor̃, & inde tñ velit reuerti ad vtutis viã susciꝑit: libẽter amplectit̃ & oĩa facit: quatẽ nus ad priorẽ reuocet statũ. hæc ipe de pœ. di. iij. talis. Vt g̃ euadat pœnas ẽternas: oportet hic pct̃orẽ pœnitere. Vñ Hie ro. O pct̃or satisfacito deo in cõfessione pniæ: non expectes vt hũliet te cusarsatan. i. diabolus: & ab initio nocẽtis extorqueat pniam: sed ipse ꝑuenias ipsius tortoris durities: ga si teipm̃ correxeris: si te emendaueris: pius est de⁹ vt re mittat. de pœ. dist. j. vide. Sine pnia autem: mortale remitti nõ pt̃. ꝑ traditiõe. Dicit em̃ regula iuris. Pœnitẽti venia non dat̃ nisi correcto extra de re iur. Et Aug. Neminẽ pures ab errore ad veritatẽ: & a quocũq; seu magno seu paruo vitio: sine pnia posse ꝑuenire: ita impartit̃ a deo largitas miæ: vt nõ dimittat̃ seueritas disciplinę de pœni. dist. j. neminẽ. De mõ aũt pœnitẽdi habes in. ij. & iij. parte. Quanto aũt pct̃or magis expectat̃ ad pniam & nõ reuertit̃: tanto durꝰ⁹ punit̃. vñ Vale. Lento qdem gradu diuina ꝓcedit ira tarditatẽ q̃ supplicij gratuitate cõpensat. Et Hiero. Moderatio dei & pie tas: solum nostrum reditũ q̃rit: ac nos cupit longa sua beni gnitate saluare: q̃ si nõ cõuertimur. si duri colli sumus si vs q̃ in finẽ i pct̃is ꝑseueram⁹ assidue peccãtiũ: nõ miseretur de⁹. dist. xcij. diaconi. Et qa oĩa mortalia habẽt cõnexionẽ adiutcẽ ex pte auersionis. vñ pricipal⁹ est gratuitas pct̃i: qa oĩa auertunt a deo ſm Tho. in. iiij. Ideo nõ pot̃ quis pœnis tere de vno sine altero. Aia cũ cũ sit simplex non pot̃ ex pte integritas auerti & ex pte cõuerti: p̃ q̃dlibet aũt mortale aia auertit̃ a obiectũ deo. vñ Inno. papa. ñ. falsam pniam esse cõstat: cum ſpretis plurib⁹ de vno solo pnia agit̃: aut cũ sic agit̃ de vno: vt nõ discedat̃ ab alio. de pœ. dist. v. fratres nr̃os. Cũ aũt pœnitet qs vere de oib⁹ mortalib⁹: remittunt̃ ei pct̃a quãtũ ad ma culã: ga. ſ. libi restituit gr̃a: & quãtũ ad debitũ pœnę ẽternę: remanet tñ obligat⁹ ad pœnã ꝑtalẽ cõiter. Pct̃m enim mor tale ſm Pet. in. iiij. tollit qd̃ est ꝓ eũ litaręꝫ iustitiæ: dũ vltra debitũ vsus est propria volũtate: subtrahẽdo debitũ obse quiũ. Restituta g̃ amicitia: qa se humiliauit & petit veniã: cõiter remanet obligat⁹ ad soluẽdũ debitũ pœnæ ꝑtalis: ad recõpẽsandũ iuriã & satisfaciẽdum iustitiæ lesę. qd̃ soluit posita p opa satisfactoria. Posset tñ ſm doc. esse ꝓtritio tã ta q̃ sufficeret ad delendũ. oẽm pœnã & culpã. Exẽplũ in la trõe. de pœ. di. j. iportuna. Et Exẽplũ de illo q̃ absoluit̃ ꝓ xio decẽ: hic cũ fecerit ꝓ amicitiã & ꝓ iustitiã: si veniã petit hu miliat⁹ dicit Iesus: iniuriã tibi remitto. sed volo q̃ restituas meũ: & si nõ potes mõ: in futurũ paulati facies. Posset tñ ita & taliter hũliari & ille Iesus eẽ ira diue⁹ & liberalis: q̃ etiã debitum dimitteret & nõ solũ injuriã: sic accidit de offendẽte deũ. Et q̃ post remissionẽ culpæ remaneat qs obligatus pœnæ ꝑtalis habes exẽplũ i Dauid. Cui posꝰ⁹ dictũ fuit. Ve pœnitẽti:) dñs trãstulit pct̃m tuum: tñ ꝓpter ipm̃ sustinuit magnã tribulationẽ & psecutionẽ filij. qd̃ no Greg. de pœ. di. j. si pct̃m. vbi dicit q̃ delictũ de⁹ sine vitiõe nõ parit. Aut em̃ hõ punit pseipm: aut de⁹ cũ hoie. ſ. vel ꝑ tribulatiões vl̃ postea in purgatorio. Qd̃ em̃ nõ facit ad plenũ satissa tio nis debitę ꝑ pct̃is mortalib⁹ in purgatorio soluet: vel etiã ꝑ venialib⁹. & de his modo dicendũ. ſ. de venialibus.

TIT. X. DE PECCATO VENIALI.

¶ Quid dicat̃ pct̃m veniale: & de nocumẽtis ei⁹. Cap. j.

VENIALE DICITVR A VE- Iz dr̃ ali qd̃ pec cati tri secutũ: & sic mortale postꝑniam dr̃ veniale. Vñ Aug. dicit Fit veniale ꝑ pfessionẽ: qd̃ erat criminale i opatione. de pœ. dist j. quę pœnitet. & hoc dr̃ veniale ex euentu. Alio modo dr̃ veniale: quod habet̃ in se vñ venią cõsequatur: vel in toto vl̃ i parte. In parte quidẽ sicut cum habet aliquid diminuens culpã: vt cũ fit ex infirmitate vel ignorantia: & hoc dr̃ veniale ex causa q̃uis sit mortale. vñ Cypria. dist. viij. cõsuetudo. Qui post veritatẽ manifestã: ꝑseuerat prudẽs & sciẽs. ſ. i errore de aliq̃ materia: tã nõ i venia ignorantiæ peccat: pſumptione em̃ atq; obstinatiõe quadam ni tit cũ rõne superet̃. Tertio mõ dr̃: veniale: qa nõ habet in se vñ nõ cõsequat̃ venią ex toto: sed faciliter dimitit̃: qa. ſ. nõ tollit ordinẽ ad vltimũ finẽ. vñ nõ meret̃ pœnã ẽternã sed ꝑtalẽ. Et de his intelligit̃ illud Bedę. Pct̃a q̃ ex ignorãtia vl̃ infirmitate hũana cõmittunt̃: dicit & ꝓcipit alterutrum cõfiteri (. ſ. Iac. v.) qa facile remittunt̃. di. xxv. vnũ orarium §. criminis. vbi dicit glos. & bene q̃ loquit̃ de venialib⁹ q̃ possunt

pnt̃ laico cõfiteri: etiã oblata copia sacerdotis. Nunq̃ tñ est necessarium ipsa vel alia laico confiteri. Vñ ly præcipit po nit̃, p cõsulit seu exortat̃: & sic sumit̃. xxiij. q. iij. guillelmus⁹.

Quõ mortale & vẽiale ex ge nere di stinguñ tur.

Hoc aũt dr̃ veniale ex genere, & de h̃ nũc loquit̃: qd̃ distin guit̃ ꝓtra mortale. Pct̃orũ ergo actualiũ: aliqd̃ dr̃ mortale ex genere: & aliqd̃ veniale ex gñe: ſm q̃ genus vel species act⁹ determinant̃ ex obiecto. Cũ em̃ volũtas ferꝰ⁹ in aliqd̃: qd̃ ſm se repugnat charitati dei vel ꝓximi: ꝑ quã hõ ordi nat̃ in vltimũ finẽ: tũc pct̃m ex obiecto suo habet q̃ sit mor tale: & ex gñe suo est illud mortale: sicut blasphemia dei: p iurium: homicidium: & hmõi. Qñq; aũt volũtas ferꝰ⁹ in illud: qd̃ in se cõtinet inordinationẽ aliquã dei & ꝓximi: vt ỹbũ otiosum: risus immoderat⁹ & hmõi. Et tale est veniale ex genere suo. Et ab Aug. ponuntur multa de his q̃ sunt ve nialia ex genere suo. xxv. dist. c. iij. §. alꝰ⁹ ca. Verũ qa act⁹ mo rales accipiũt rõnẽ boni vel mali: nõ solum ex obiecto: sed etiã ex dispositiõe agẽtis: cõtingit qñq; (vt qd̃ est veniale ex genere suo rõne obiecti:) sit mortale ex dispositiõe agen tis: vt puta verbũ otiosum: dicitũ est ad inducendũ ad forni cationẽ. Et ecõuerso. ſ. q̃ est mortale ex genere fit veniale ex dispositiõe agẽtis: ꝓpter hoc. ſ. qa est actus imꝑfectus id est non deliberatus a ratione: vt cogitatio de adulterio: cui nõ assentitur in ratione. De his clarius. j. dicetur.

Adã nõ potuit primo pct̃o ve niali⁹ peccare.

§. I. VENIALE PECCATVM SE-

cũdũ Tho. j. ñ. q. lxxxix. cõmitti nõ potuit i statu inocẽtiæ: vt cõiter ponit̃. Qd̃ nõ est sic itelligẽdũ: q̃ illud qd̃ est nobis vẽiale si ipe. Adã cõmitteret: eẽt ei mortale propter alti tudinem sui status: qa nõ potuit esse q̃ cõmitteret aliquod qd̃ de se est veniale antecę amitteret integritatẽ illi⁹ status: peccãdo mortaliter: Ratio em̃ hui⁹ est: qa pct̃m veniale in nobis cõtingit: vel propter imꝑfectionẽ actus: sicut subiti mot⁹ in gñe mortaliũ: vel ꝓpter inordinationẽ existẽtẽ circa ea: q̃ sunt ad finẽ ꝑuato tñ debito ordie ad finem. Vtrũq; aũt horũ ꝓtingit ꝓpter quendã defectũ ordinis: eo q̃ infer ri⁹ nõ ꝓtinet firmiter sub suꝑiori. In statu autẽ innocentię erat ordinis infallibilis firmitas: vt semp inferi⁹ cõtineret sub suꝑiori. i. sensualitas sub rõne q̃diu summum hois aio cõtineret sub deo. vt Aug. dicit in. xiij. de ci. dei. Et qa major est pfectio angeli q̃ hois in primo statu: sequit̃ q̃ si hõ i statu innocẽtię nõ potuit peccare veniali⁹: vt dictũ est: nec angelus pot̃ peccare veniali⁹. Angelus em̃ si est bonus non mouet ad ea q̃ sunt ad finẽ nisi in ordine ad finẽ debitũ q est de⁹: & ꝓpter hoc ois ei⁹ actus est act⁹ charitatis: & sic in eo nõ pot̃ esse veniale. Angelus malus non mouetur in ali qd̃ nisi in ordine ad finẽ pct̃i superbiæ ei⁹: & sic i oĩb⁹ peccat mortal⁹ q̃ est in eo. Et q̃uis venialia videant̃ qñq; ea q̃ ꝑ curant dęmones cõmitti ab hoib⁹: tñ ꝑ faciunt vt sic hoies ad sui familiaritatẽ adducãt & inducãt ad mortale. Vnde i oĩb⁹ talib⁹ mortal⁹ peccãt, ꝓpter intẽtionẽ finis. Itẽ primi motus in ifidelib⁹ nõ sunt mortalia vt qdã dixerũt: sed ve nialia si eis nõ cõsentiãt. Hui⁹ ratio est duplex ſm Tho. j. ij. q. lxxxix, ar. v. Prima qa sensualitas nõ potuit esse subiectũ mortalis. Est aũt eadẽ natura sensualitatis in infidelibus si cut in fidelibus: & sic nõ pot̃ esse q̃ primus motus sensua litatis in infidelib⁹ sit mortale. Secda est qa dignitas pſonę nũq̃ diminuit pct̃m: sed magis adauget. Vñ pct̃m non est min⁹ in fideli q̃ in infideli: sed multo mai⁹: vt patet ad Heb. x. Ex hoc etiã exꝑsse colligit. xij. q. j. c. scimus. Pct̃m veniale est impossibile q̃ sit in aliquo cũ origiali solo absq; morta li. Cuius ratio est ſm Tho. (ij. q. lxxxix. ar. v). Quia anteq; ad annos discretionis qs ꝑueniat defect⁹ ętatis, ꝓhibes vsũ rõnis excusat eum a mortali. vñ multo magis a veniali si cõ mitteret aliquod quod ex genere suo sit tale, Hoc etiã exꝑsse habetur. xv. q. j. §. ex eo aũt. Cũ ꝓ vsum rõnis habere in cipit non, oino excusat̃ a culpa venialis & mortalis peccati Sed primũ qd̃ tũc homini cogitãdũ occurrit est deliberare de seipso: & siquidem seipm̃ ordinauerit ad debitum finẽ: per gratiã cõsequetur remissionem originalis pct̃i. Si vero nõ ordinet seipm̃ ad debitum finem ſm q̃ illa ętate est ca pax discretionis: peccabit mortaliter non faciẽs quod in se est: & tunc peccatũ non erit in se peccatũ veniale sine mor tali: nisi postq̃ totũ fuerit sibi per gratiam remissum.

Venia le quõ pt̃ effici mortale

Primi motꝰ sẽ sualita tis sunt vẽialia.

§. II. ET NOTA QVOD PRIMI

motus peccatorũ q̃ sunt in sensualitate: sunt venialia. Dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt.ſ.q̄ ſſa pēā:q̄ humanæ fragilitati q̄uis paruā:tñ crebra ſurrepūt:q̄ ſi collecta nos fuerint ita nos grauabūt & opprimēt: ſicut vnū aliq̄d grande pctm̄.ſ.mortale.hęc ille. Itē no.ſm Tho.vbi.ō.ar.v.q̄ veniale ex ſui diuturnitate vel frequētia,vel aſſiduitate:nō pōt eē mortale niſi forte p accidēs ex aliquo ſuperueniēte:cum.ſ.in actu multiplicato vel ꝓlato ſuꝑuenerit aliud q̄d variat ſpeciē: puta inobedīa vel cōtēptus:velaliud hmōi. Et ſic intelligendum ē q̄d dr̄.xxv.diſ.§.alſ ea.vbi videf dici q̄ aliq̄ venialia i cōſuetudine ducta efficiunt mortalia. Et no.ſm Pe.de pal.in

Idē a.ſ. ſpecie pōt eſſe venial' & mortalis,

iij.q̄ idem act' ſpecie pōt eſſe venialis & mortalis tripl'r.

Primo ꝓpter conſcientiā erroneā:q̄ iudicat mortale q̄d' eſt veniale,Sc̄'o ꝓpter contēptū. Tertio ꝓpter ſinē ibi cōſtitutū.Cui' ſignū eſt,qñ faceret etiā ſi eſſet ꝓhibitū:diſpoſitiue em̄ veniale ſit mortale:vñ periculoſum eſt veniale mꝫ tiplicare:qa quidā dicūt ea ſic poſſe multiplicari:vt hō non poſſit poſtea pecca re:niſi mortaliter primo pctō. Periculoſum etiā vnū pctm̄ nimis aſſueſcere etiam veniale: quia facillimū eſt agere ſm habitū radicatum firmiter & difficilimum eſt agere cōtra:qa aſſuetudo facit neceſſitatē. Vñ hō aſſuetus ỹbis ociosis ſi occurrat ſibi tentatio:q̄d' faciet ſi a deo eſſet prohibitum:cōſentiet facere illud. Et ideo ne habitualiter in hoie firmenf frequenter conſitenda ſunt: & ſic nunc̄ radicabitur habitus,Hæc ille.diſ.xvj.q.ſ.in.iij.len.

Veniale abſq; charitate: vñ c̄diu charitas non reſtituitur ſcilicet per dimortali non pōt remitti.

Septem effectus pcti venialis.

§. IIII. EFFECTVS AVTEM PEC

ti venialis ſeu nocumētum eſt multiplex:ſm q̄d' dr̄ in ꝓpē dio theologiæ. Primus eſt macula aiæ.i.impeditio exterioris fulgoris & nitoris actualis operū bonorū. Nā ꝓprie ſumēdo macula:ſic tātū mortale nō veniale cauſat eam:vt dicit Tho.ſ.iij.q.lxxxix. Q̄d' etiā videtur innuere Greg. di.q̄ mētē nequa c̄ cogitatio immūda coinqnat.i.maculat cum pulſat:ſed cū hāc ſibi p delectationē ſubiugat.de pœ. diſ.ij. inter hæc.Sc̄'s eſt:q̄ minuit feruorē charitatis:ſicut aqua in igne proiecta:licet ignē nō extinguat feruorē tñ illi' temperat. Terti':q̄ poteſtas aiæ in bonis op'b' laſſat. Quart' eſt:q̄ retardat a gl'ia:qa hō qui nō cōmitteret deberet & poſſet ſtatim poſt mortem euolare:cogetur ꝓpter venialia ad tp̄s in purgatorio expectare. Nunc̄ em̄ ab aliquo facies dei videbitur:donec ſoluat p pœnas minimum quadrātem venialiū pctōrū. Oportet em̄ quēlibet ita mundum eſſe ante introitum paradiſi: ſicut fuerat in innocentia baptiſmali. Quintus eſt:q̄ bona gloriæ cœleſtis diminuūtur: non q̄dē illa quæ iā debenf:& quæ habem' ibi p̄ meritū repoſita: ſed q̄ deberenf ſi venialia non fierēt:qa in eodē rpe poſſent aliqua bona fieri quādo iſta fiūt.ꝓterea poſt ꝓpetratione venialium: oportet nos quædā opera conuertere ad ſolutionē hmōi debitorum:p q̄ deberet nobis creſcere cumulus æterni præmij.Sextus effectus eſt:qa venialia ſunt ſ̄pe occaſio pctorū mortaliū.Septimus:qa pctm̄ veniale obligat ad pœnā:vel tēporalē præſentē,ſi hic ſatiſfacit:vl purgatoriā,ſi moritur in gr̄a:vl infernalem,ſi moritur cū mortali.

Nota q̄ pctm̄ veniale remitti non poteſt ſine mortali.Et ratio eſt ſm Tho.in.iij.di.xv ſ.qm̄ remoto priori remouef poſterius:nec poſterius reſtituetur,niſi priori reſtituto. Fer uor autem charitatis cui veniale opponitur eſt poſterior ipſa charitate:vñ q̄diu charitas non reſtituitur ſcilicet per dimortalē miſſionem peccati mortalis: nō feruor̄ charitatis reparari poteſt:in qua reparatione eſt venialis dimiſſio:& ſic nō dimittit ei cui mortale nō dimittitur.Idem Petrus. Poteſt aūt dimitti vnum veniale ſine alio:ſm Tho.vbi.ō.qa venialia non habēt cōnexionē adinuicē ex parte auerſionis ſicut

Vnūvenialepoteſt ſine alio dimitti.

mortalia:qm̄ in eis nulla eſt auerſio a deo:nec etiam ex parte cōuerſiōis:vt p ſe patet. Nō poteſt dimitti veniale volūtate manēte ad illud:ſm Tho.vbi.ō.qa non pōt tolli culpa niſi reordinef volūtas:quæ reordinari nō pōt c̄diu in ipa deordiatione manet:alſ eſſent duo oppoſita ſimul: & ideo veniale nullo modo poteſt dimitti c̄diu voluntas ad illud manet. Idem Pe.Quō aūt ad remiſſionē venialis requiraf contritio:declarat ſic Tho.vbi.ō Peccatum venialenō remittitf(vt dictum eſt.ō)c̄diu volūtas manet in illo. Ipm aūt recedere a voluntate,ab eo q̄d' prius volebat:eſt diſplicere ei q̄d' volu it:& talis diſplicētia qñ eſt gr̄a iformata: dr̄ dolor cōtritionis:& ideo veniale ſine contritione nō dimittf.Sed ſciēdum:q̄ contritio pōt accipi tripl'r.ſ.vel habitu vel actu:vel medio modo.Habitu q̄dē cōtritio: nō ſufficit ad pcti venialis dimiſſionē:qa tūc quicūq̄ haberet habitū

virtutis pniæ:cuius actus eſt quælibet cōtritio conſecutus eſſet venialis pcti dimiſſionē:& ſic pctm̄ veniale cū gratia eſſe nō pōt:nec iterū reqrit:q̄ ſemp ſit actualis cōtritio:qa ſequeref q̄ pctm̄ q̄d' qs in memoria & cōtritione nō habet remitti nō poſſet Et ideo dicendū:q̄ requirit cōtritio medio modo:qñ.ſ.etſi actu pctm̄ nō diſpliceat explicite: diſpliceat implicite:qa ex virtute pniæ quā agit ſequeref diſplicentia explicite pcti venialis:ſi cogitatio ad illud ferretur.

Feruor charitatis dupl'r ſumitur.

Idem Pe.Et nota ſm Pe.de palu.in iij.q̄ feruor charitatis ſumitur dupl'r.Vno modo.ꝓ actu charitatis cum conatu: & hoc actu intendit & auget charitas:ſed hic nō eſt neceſſarius ad remiſſionem venialis. Alio modo.ꝓ actu ſimplici: in quē prorūpit charitas etiā tepide detestādo peccatum:& hic requirit ad remiſſionē venialiū.hæc ille.Dicūt quidē: q̄ꝑ quis aīa informata charitate meretur per cōtritionem remiſſionē venialiū:tñ illius remiſſio nō debet dici cauſa efficiens:ſalvē loquendo de cauſa ꝓ ſe:qa motus contritiōis nō eſt cauſa remiſſionis pcti venialis efficiens:ꝓ hoc ſolum q̄ cōtritio immediate elicitur a voluntate charitate informata:vt q̄dā dixerūt:ſed eſt principalius per hoc:q̄ illa cōtritio eſt ipſius dei immediatus effectus, Hæc ille.

pctm̄ veniale octo modis dimittitur.

§. V. DIMITTVNTVR AVTEM VE

nialia octo mōis ſm Ray. Primo ꝓ dignā cōmunionem de cōſe.diſ.ij.cū omne crimē. &.c.ſi quotieſcūq̄ Et(vt q̄dā ad dūt)ꝓ extremā vnctionē extra de ſacra vnc.c.vnico. Sc̄'o: ꝓ aquæ benedictæ aſperſionē.de cōſe.diſ.iij.aquā ſale. Tertio ꝓ eleemoſynarū largitionē.de pœ.di.ſ.quāobrē.&.c.medicina.&.diſt.iij.ſane. Addūt q̄dā iniuriarū dimiſſionē: q̄ eſt eleemoſyna ſpūalis.de qua Luc.vj. Dimittite & dimittemini.Quarto ꝓ oīonē:& p̄cipue dn̄icā.de pœ.diſt.iij.c.de quotidianis. Quinto ꝓ confeſſionē generalē:multo magis ꝓ confeſſionem ſacramētalē de pœ.diſ.iij.c. de quotidianis. Sexto p̄ſalm benedictionē:& ſm quoſdā etiam ſacerdotalē.ſ.q.ſ.multi.i fi.Septimo:ꝓ deuotā pectoris tūſionem. vt de pœ.diſ.j.tres ſunt a tiones. Octauo:ꝓ cordis cōtritionē:vt in præcedēti.c.dictū eſt.De his ſunt verſus. Cōfiteor tūdo cōſpergo cōteror oro Signor.edo.dono:ꝓ hæc venia lia pono.Et nō ſolū ꝓ iſta ſpecialiter noiata:ſed etiā ꝓ quod libet bonū opus delenf.vt in p̄dicto.c. medicina. vſi. redime te operib' tuis.Et ſicut dicit Tho.plura & pauciora venialia p p̄dicta remittunf:ſm q̄ ꝓ hoc maior vel minor feruor cōtritf:q̄d' de plurib' vel pauciorib' ſaltē implicite cōtritionē cōtineat.vñ nō oportet:q̄ ſemp oīa venialia dimittanf.Nota q̄ dicit Pe.de pal.i.iij.di.xvj.q̄ ꝓ hos modos dictos:pctā venialia dimittunf plus q̄ alia bona opa:licet cōiter per hos etiā dimittanf: niſi cū diſplicētia volūtatis. Minor tñ dolor cū his ſufficit ad remiſſionē venialium q̄ ſine his.vñ nō fruſtra adhibenf:ſed multū vtiliter & rōnabiliter.Et prio:qa iſti modi plus incitāt hoiem ad motū liberi arbitrij deteſtātis pctā.Sc̄'o:quia plus valēt ad remiſſionē pœnę:qa ex merito & p̄cib' eccl̄iæ multa ex his operanf Tertio:qa plus ſufficit generalis cōtritio hic q̄ alibi. ita tñ q̄ homo vtaf his hac intētione. Addit etiā ad prædicta idem:q̄ quæcūq̄ ſacra vnctio delet veniale:vt eꝑ oīa regū:& ſacerdotum. Itē & benedictio monialiū & panis benedictus in eccleſia. Itē & patientia flagellorū:& totū intelligе quo ad eos:qui ſunt in gratia. Indulgentiæ aūt ſolum pœnā non culpam:nec etiam veniale remittunt. Hæc ille.

¶ De purgatorio & ſuffragijs mortuorum. Cap̄.ij.

PVRGATORIVM ESSE EX ſcriptura oñditur:cū dr̄.ij.Mach.xij.Sctā & ſalubris eſt cogitatio:ꝓ defunctis exorare vt a pctis ſoluanf.Nō em̄ iſtud pōt intelligi de beatis:qa non indigent:nec de dānatis:qa eis non proſunt. Intelligitur ergo de his q̄ ſunt in purgatorio.Dum enim per contritionem deleta culpa:non ex tota tollatur ſemper reatus pœnæ:nec etiā ſemper venialia dimiſſis mortalibus tollūtur: & iuſticia dei hoc exigit:vt peccatū per pœnā debitam ordinef:oportet q̄ iſte q̄ poſt contritionem de pctō decedit ante ſatiſfactionē debitā:vel etiā cū venialibus poſt hanc vitam puniaf.Et ideo qui negat purgatoriū:cū eccleſia vniuerſalis hoc teneat.ſ.purgatorium:orās pro defunctis illis q̄ ibi ſunt:hæreticus eſt:etiā qui hoc non credat:cum auctoritati eccl̄iæ reſiſtat,Hæc Tho.in.iij.di.xxj.Hinc & Greg. dicit. de q̄buſdā paruis culpis:añ diem iudicij purgationis ignis credendus

credendus eſt. diſt.xxv.q̄lis. Et Augu.Si conuerſus.ſ.p̄ſōr fuerit vita viuet & nō morief.Nō tamē ꝓmittimus q̄ eua det omnem pœnā:prius eſt em̄ purgand' igne purgationis &c.de pœ.diſ.vij.c.vlt. Et ſic errāt Iudæi & Græci purgatoriū negātes.De loco aūt purgatorij non reperif aliquid expreſſe determinatū in ſcriptura:nec rōnes efficaces ad hoc poſſent induci. Tamē ꝓbabiliter & ſm q̄d' magis cōſonat

De loco dictis ſctōrū: & purgatorij reuelationi factæ multis: locus purgatorij

purgatorij.

aiabus dupl'r aſſignāt ſm Pe.in.iij. Aut ſm legem cōem: & ſic purgatoriū eſt circa limbū. Aut ſm diſpoſitionē ſpecialē:& ſic purgāt aiæ aliquādo in diuerſis locis in quibus peccauerūt:aut ꝓpter aliquam ſuā releuationē: p ſuffragia eorū q̄bus apparet:aut ꝓpter aliquā viuētiū ædificationē: hoc aūt non eſt ſm legē cōunē:qa ſm legē cōmunē ſimul puniunf.Exēpla plura habes in libro dialogorū & legēdis ſanctorū.Eſt aūt ibi duplex pœna.ſ.pœna dāni:vt carentia

Duplex pœna.

diuinæ viſionis:& iſta eſt maxia(vt patuit.ū.)de pœna inferni. Alia ē pœna ignis: & iſta etiā excedit omnē pœnā tē

purgatorij.

poralem. Vñ Aug.Hic ignis.ſ.purgatorij:etſi non ſit æternus.ſ.quo ad officium:miro tamē modo grauis eſt excellit em̄ omnem pœnam:quā vnq̄ aliquis paſſus eſt i vita, iſta: de pœ.diſ.vij.c.vlti.Huius rationē aſſignat Tho.in.iij.di. xxj.dicens.q̄ cum dolor nō ſit leſio.ſed ſenſus leſionis:tāto magis aliq̄s dolet de aliqua leſione:quāto magis eſt ſenſitiuus:cum leſiones quæ fiunt in locis maxime ſenſibilib':

Quātus ſit dif purgatorij.

ſunt maximum dolorē cauſantes.Et qa totus ſenſus corporis eſt ab aīa:ideo ſi in ipſam aīam aliquod leſiuū agat de neceſſitate:oportet q̄ maxime affligatur. Quod autem aīa ab igne corporali patiatur(dictū eſt.ū.)in tractatu de inferno.Etenim eodem igne cruciātur aiæ:quæ ſunt in purgatorio:& quæ in inferno.Et dicūt quidā:q̄ ita ſunt abſorpti pœnis:q̄ neſciūt ſe per pœnam purgari. Sed dicit Tho.q̄ hoc eſt falſum:qa niſi ſciēt ſe liberandos non peterent ſuffragia,vt frequenter faciunt.Suſtinent ergo illam pœnam non voluntate abſoluta:ſed conditionata:quia ſciunt ſe ſine illa pœna:ad gloriam venire non poſſe.

§. I. PVRGANTVR AVTEM IP

ſę aiæ ſola diuina iuſticia ignē incēdēte:non miniſterio dæmonū quorū victores extiterūt:nec miniſterio angelorū:q̄ cōciues ſuos non tam vehementer affligerēt.Sed tñ poſſibile eſt:q̄ angeli eos ad loca pœnarum deducant: & etiā ipſi dæmones:q̄ de pœnis hoim lętātur:eos comitantur & aſſiſtūt purgādas:tum vt de eorū pœnis fatienf:tum vt i eorū exitu a corpore ſuū aliquid ibi reperiāt. Tho.in.iij.diſ.xxj. Notādū etiā q̄ qa quædā venialia ſunt maioris adhærētię q̄ alia ſm q̄ affectus magis ad ea inclinaf:& in eis fortius figif:& ea q̄ ſunt maioris adhærētiæ tardi' purgātur. Ideo quidā in purgatorio diuti' q̄ alij torquētur:ſm q̄ affectus eorū q̄ ad venialia fuerit magis mer'. Et acerbitas quidē pœnæ mīdet quātitati culpæ ꝓpriæ:ſed diuturnitas mīdet radicatiōi culpæ in ſubiecto. Vñ pōt contingere q̄ aliqs in purgatorio diuti' moref q̄ min' affligif. Rich.in.iij.diſ.q̄ hoc nō videf verū:qa cū priuatio ſeu carētia viſiōis dei ſit maxima pœna:q̄ diutius ibi maneret acerbi' affligeref:ſed

Duplicis cā tornj.

oib' computatis ſimul q̄ plus peccauit plus puniſ. Ex duabus aūt cauſis aīa recedēs a corpore ſuſtinet pœnam purgaaia igre Siquis ſuꝑedificauerit ſuꝑ hoc fundamentū.i.fidē viuā:li

gnū:fœnū:& ſtipulā:ipſe ſaluus erit:ſic tñ quaſi ꝑ ignē.No mine aūt ligni fœni & ſtipulæ diuerſa venialia deſignanf. vt exponit Aug.xxv.diſt.§.alſ ea. Alia cauſa eſt ex eo q̄ qs nō ſatiſfecit plene pœnis debitis ꝓ pctis ſuis:moriens tñ in ſtatu gr̄æ:ꝓ his ergo poſſumus & debem' facere ſuffragia ſed quia diſcernere nō poſſum' qs moriaf in ſtatu gr̄æ vel nō:vt dicit Augu.ꝓ oibus baptizatis ea facere debemus: niſi quis in notorio moriatur.xxiij.q.v.c,placuit.

Quatuor modis aiæ defunctorum iuuanf.

§. II. QVATVOR AVTEM MO

dis aiæ deſūctorū ꝓ ſuffragiū noſtrū iuuanf.Vñ Greg.Aię defunctor̄ quatuor modis ſoluuntur:aut oblationibus ſacerdotū:aut præcib' ſctōrū:aut charorū eleemoſynis:aut ieiunijs cognator̄.xij.q.ij.nō æſtimem'.&.c,aiæ.Quos modos diſtinguit Ray.di.ſic.Suffragia quidem ꝓſunt defunctis ad abſolutionē pœnæ a qua p̄nt abſolui quatuor modis.Vno modo ꝓ interceſſionē ipſius capitis.ſ.chriſti:& ſic iuuātur ꝓ oblationē altaris.Sc̄'o per interceſſionem quaſi priuator̄ m̄brorū.i.per oīones ſctōrū.Tertio ꝓ modū redēptionis pœnæ.ſ.ꝓ eleemoſynarū largitionē.Quarto ꝓ modū ſolutiōis pœnæ.ſ.ꝓ ieiunior̄ afflictionē:& ad dictos q̄tuor modos oēs alij reducunf. Quæ aūt hor̄ ſint meliora ſuffragia.Dicit Ray.q̄ melius eſt opus charitatis q̄d' dirigif in deū q̄ q̄d' in hoiem:iō duo primi modi q̄ dirigunf i deū meliores ſunt q̄ ſecūdi vltimi:niſi ꝓ accidēs:in quantū eleemoſyna impetrat oīones.Quia vō meli' eſt opus charitatis cōis q̄ priuatæ & ſpecialis:iō meli' ſuffragiū ſacramēti altaris q̄ oīones. Iterū qa bonū quāto cōmunius tanto melius:iō eleemoſyna melior eſt ieiunio. Suffragia facta per malos miniſtros aliquo modo valent: & aliquo mō nō valēt. Pro cui' declaratione dicit Tho.in.iij.diſ.xlv.q̄ ſuffragia ꝓ malū fiūt tripliciter. Primo.ſ.velut ꝓ actorē: ſicut fiūt ex prio motu:& ſic nō.ꝓſūt niſi forte ex cōſequēti & ꝓ accidēs:inquantū ꝓ eleemoſynam mali hois pauperes excitati orāt.ꝓ defunctis.Sc̄'o pñt fieri ꝓ malū vt miniſtrū publicū dei vel totius eccl̄iæ:ſic ſacerdos qui celebrat miſſam vel exequias mortuor̄:in eccleſia:valent ſuffragia talis ſacerdotis cuius ſit pctōr & ꝓſunt defunctis. Tertio pñt fieri per malū vt miniſtrū priuatū.ſ.priuatæ perſonæ de māda to.ſ.alicui' exiſtēte in charitate:ſiue ſit defunct':ſiue viu':& talia ꝓſunt:ſicut ſeruus i n pctō exiſtens quodcūq̄ opus miæ facit ex præcepto dñi charitatē habētis: magis tñ prodeſſent ſi etiā miniſtri in charitate eſſent:qa tunc illa opera eſſent meritoria ex duabus partibus. Si q̄ratur vtrum ꝓſint facientiꝫ dicit beatus Tho.vbi.ū Opus ſuffragij q̄d' ꝓ altero fit pōt conſiderari dupliciter, Vno modo vt expiatiuū pœnæ ꝓ modū cuiuſdā recōpēſatiōis:& hoc modo opus ſuffragij reputaf quaſi ei' ꝓ quo fit:& ita abſoluit eū a debito pœnæ ſuæ q̄d' nō abſoluit faciētē a debito ꝓprię pœnæ. Alio mō pōt conſiderari iquātū ē meritorū vitæ eternæ: q̄d' habet iquātū ꝓcedit ex radice charitatis:& ſm hoc non ſolū ꝓdeſt ei ꝓ quo fit:ſed faciēti magis. Vñ in Pſ.xxxiij. Oratio mea in ſinu meo cōuerteſ.& ideo Damaſ. in ſerm. de his qui in fide dormierūt dicit. Quicūq̄ ſalutē proximi agonizat:primum ipſe ſibi prodeſt:deinde proximo.

Missa defunctorum aiæ prosit vna q̄ alia.

§. III. VTRVM MISSA PRO DE

functis eq̄liter valeat defuncto vna ſicut alia? Rñdeſ ſm Pe.i.iij.diſ.xlv.In officio miſſæ nō ſolū ē ſacrim:ſed etiam oīones ſūt:& iō ſuffragiū miſſæ ꝓ tanet duo de p̄dictis.ſ.oīonē & ſacrificiū. Quantū igit ē ex pte ſacrificij oblati miſſa de q̄cūq̄ dicaf eq̄lr ,ꝓdeſt defūcto:& hoc ē p̄cipuū q̄d' fit in miſſa. Sed ex pte oīonū magis ꝓdeſt illa i qua ſunt oīones ad h̄,determiatæ. Sed tñ iſte defect' recōpēſari pōt ꝑ maiorē deuotionē vel ei' q̄ dicit miſſam:vel ei' q̄ facit dici:vl etiā ꝑ interceſſionē ſct̄i:cui' ſuffragiū iploraf. Vtrū ſuffragia ſpecialr ,ꝑ aliq̄ facta ,ꝓſint alnſt Rñſio ſm Tho.& Pe.i.iij.di. xlv.cū ſuffragiū ſit ỹtutis finitæ:& deriuef ꝑ itētionē faciētis q̄ volueriti:valet ei ,ꝑ q̄ fit q̄tum ad liberationē a pœna: tñ quātū ad ogratulationē & iteriorē ꝓſolationē:ſm q̄ vn' in charitate exiſtēs de bonis alteri' gaudet.ſic valet oib' in charitate exiſtētibus:& plus ei qui in maiori charitate eſt.

Alia dubitatio.

Vtrū ſuffragia facta ꝑ multis eq̄lr ,ꝓſint ſingulis? Rñſio ſm Tho.&.Pe.vbi.ō.Si valor ſuffragior̄ conſideret ſm q̄ valent ex ỹtute charitatis:ſic tm ,ꝓſunt ſingulis ac ſi pro vno tñ fierēt:qa charitas nō minuif ſi diſtribuaf affect' i multos imo magis augef. Et ſi'l etiā gaudiū ex charitate ꝓcedens:quanto i plur' ē tāto ſit mai' :vt dicit Aug.i li.ꝓſeſſ. & ſic quātū ad cōgratulationē pōt itelligi de ꝑſe. diſt.v. nō mediocriter. Si aūt conſideref valor ſuffragiorū iquātū ſunt ſatiſfactiones q̄dā ꝑ itētionē faciētis tranſlatæ i mortuos: ſic magis valēt ei ,ꝑ q̄ ſpecialr fiūt:& ſic effectus ſuffragij diui

Alia dubitatio.

dif ex diuina iuſticia iter eos ,ꝑq̄b' fiunt. Si aūt q̄rif vtrū exiſtētes i purgatorio poſſint iuuari ab exiſtētib' in hoc ſeculo? Rñ.Pe.q̄ ſic.& ſic declarat apſs. ſ.ad Cor.xij. loquif de corpe myſtico ad ſiſtitudinē corpis hūani.i corpe ỹo hūano natura ꝓ vnū mēbrū ſupplet idigētiā alterius:q̄ cū gr̄a ſit potētior q̄ natura:i corpe myſtico vnū membrum pōt ſupplere idigentiā alteri'. Et hic ē q̄ ſuffragia mēbror̄ eccl̄iæ pñt,ꝓdeſſe mēbris idigētib'. Quia ỹo ꝑ mortē nō deſiniūt eē mēbra eiuſdē corporis:ſuffragia viuorū pñt ,ꝓdeſſe Nā ad hoc q̄ aliqs defunct' iuuef duo reqrunf ex pte eius. Vnū eſt indigētia:& iō nō ,ꝓſunt bris. Alterū eſt cōditionale meritū.ſ.vt hic meruerit ſibi ,ꝓdeſſe:& iō nō ,ꝓſunt dānatis. Vtrūq̄ ỹo eſt in his q̄ ſunt in purgatorio:& idcirco ꝓ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt illis. Vñ Augu. Nō est negādū defunctorū aīas pietate suoꝝ viuentium posse iuuari xin.q.ij. tempus.

celebrās p pluriꝫ gnēꝫ modis excusaf

§. IIII. SOLET ETIAM QVAERI

vtrū .pmittēs sigillatim diuersis vnā missam libereꝝ & satisfaciat celebrādo vnā .p oibꝰ. Rñ. fm Pe. de pal. in. iiij. q. nō liberaf a toto: sed a tāto: qa soluit min⁹ q debet. Sicut .p mittens Tito vnā marchā: & Sejo vnā: non totaliꝫ liberaf offerēdo duob⁹ vnā: qa missa celebrata .p mltis nō tm valet singlis: pōt tm talis celebrans excusari gnēꝫ modis. Primo .ppter impossibilitatē celebrādi .p qlibet special: puta si collegiū saluo officio ad qd est institutū non pōt soluere plus q tres aut duas vel vnā missam. Aut religioso si posteꝫ .p misit a superiore iponaf aliꝫ misse: qa difficilias patrocinatiōis etsi non liberat tñ excusat. Vñ sicut qñ bona defuncti nō sufficiūt ad integre soluēdū creditorib⁹: soluif simul pluribꝰ qd cuilibet erat p se soluēdū. sic hic. Secō .ppter cōsuetudinē maxie apud eū q scit vel scire tenet: qa sciēti dol⁹ nō infert: sicut qui petit missas a curatis aut canonicis relinquētes anniuersariū canonicis. Tertio .ppter quēstionem si expisse hoc dicat .pmittēs: qa ꝛ. ex cōsuetōe legē accipiūt qd etiā sufficit dicere executori: qa cui .pmisit testator distributionē pecuniæ .pmissa: videf etiā cōmisisse ordinationē de missa .pcurāda. Quarto .ppter recōpēsationē: qa non refert qd ex eqpollētib⁹ fiat: vt si in aliis missis vel suffragiꝭ recōpēsef: sicut apud nos missa dicēda a cōuctu imponitur vni fratri. Quinto .ppter suppletionē dei. Vbi est sciēdum fm quosdā missam nō valere tm plurib⁹ quantū vni soli. si .p vno solo dicaf .puenit ex actuali attētiōe sacerdotis nō .ppter hoc q ei⁹ attētio vl cuivalet distribuaf diuersis fm diuersas .pportiōes. Sed qa nō pōt aliqs ad plures: simul affici tm quantū ad vnū: sicut nō pōt haberi tanta amicitia acqsita ad mltos sicut ad vnū. Et iō missa dicta .p pluriꝫ simul nō tm valet cuilibet illorum quātū si .p illo solo dicer: nisi fiat mⁱᵉ sacerdos suppleat. Tūc aūt supplet qñ rōnabile est q sacerdos tm affectū habeat ad quēlibet: quātum deberet habere ad vnum solum: si .p illo solo celebraret. Sicut si aliq parochiani vel canonici ex deuotiōe quā habent ad eccleſiā suā faciunt fieri anniuersariū eccl'ia sua: qd' fieri nō pōt nisi plures cōcurrāt ad vnā missam: missa illa tm valet cuilibet illorū: quātū si .p quolibet solo diceref missa ab extraneo sacerdote: q nō ē ita affect⁹ defuncto: nec eorum uerso. Dicūt etiā isti q bona spūalia q cōicat religiosi suis familiarib⁹: nō iō dicunt min⁹ valere multis q paucis: qa diuidunt diuersis: sed qa fm cursum cōem qñ aliqs extēdit deuotionē suā ad multos deuotio sua minuif. & ex hoc talia minus valēt multis. Sed qa etiā talia bona plus vel minus valēt petēnti⁹ fm maiorē vl minorē deuotionē .ipoꝝ iō si cū instātia multi petāt: & alij recta intētiōe ea recipiāt: videf q tm valēt talibus multis sicut paucis: quia supplēt vicē deuotiōis actualis: cū maneat sufficiens fm habitum & radicē. Sed prima istoꝝ distinctio inter secularē & regularē .ppriū facer dotē & extraneū nō valet: qa videf eadē rō in extraneo qui a diuersis equale bñficiū recipit: vñ nō minus teneꝝ sed o q tertio rōne bñficij: sicut curat⁹ vtriq; parochiano rōne offici. Nec valet pro istis suppletio de receptis ad bñficia: qa p hmōi receptionē nō ē immunis a pena sibi insita: nec in toto nec in parte .ppter iciunia q fiūt in ordine. sicut esset p indulgētias. Nec minus diu punientur in purgatorio: ppter qd' post mortē solēt recitari obit⁹: vt specialiter .p eis oref. Qui aūt specialiter petit missam .p se vel .p amico viuo vl mortuo intēdit habere .p se totam missam ad satisfaciendū: cū nō possit habere eā totā ad merēdū: qa nullū meritū pōt ee sic singulare qn oēs boni participēt: sed satisfactio sic. Vñ nō est simile .ppter differētia quæ hic modo ponif. Et nota q duplex' est differētia inter participiū qd' est ad merēdū: & illud qd' est ad satisfaciēdū. Prima: qa participiū meriti est ex sola vnione charitatis sine aliqua intētione facientis specialiter directe ad participātē: licet sit maior cū intētiōe: sed participiū ad satisfaciēdū nō. Alioqn quicūq; esset in charitate: siue i hoc mūdo siue in alio: statim eēt immunis ab oi pena thesauri ecclesiæ q est infinitus: distributio pro eius satisfactione. Sicut etiā qlibet ex participatione meriti christi .p sacramēta meref .pmiū infinitū: qd' est deus intēsiue: & extēsiue vita: gratia: vel saltē ille qui est i maiori charitate esset minoris pœnæ debitor i hoc seculo & i alio: qd' nō est verū: sed ex sola intentione faciētis. Secta differētia est qa participium meriti nō minuif ex multiplicatione participātiū: sicut patet q nō fit deterior .p ditio multiplicatis electis sed melior: nō solū qa illi incipiūt participare q incipiūt cōicare: vt etiā parvuli baptizati sunt participes bonoꝝ operū q nihil operārur: & .ppter hoc sine præiudicio priⁿ receptorū ad bñficia ordinis pñt recipi: nec minⁿ capiūt nouissimi q primi: sed i satisfactione secus fm cōem doctrinam. Sed qd importat illud participiū meriti dubiū est: nō em .ppter hoc maiorem habebit gloriā: qa cū pluribus participat: qa possibile est illū qui nō haber plus de charitate esse participē plurium sicut nūc qñ sunt plures fideles q̄ temporibus Adæ, Noe, & Abraæ: vel aliqs est receptus ad bñficia pluriū ordinū religiosorū q alius qui tantā habet charitatē fm quā daf gloria. Vnde nō videf aliud nisi qa .ppter merita aliquorū p̄seruat eum deus quādoq; a pēna: quādoq; a morte, & sic de aliis. Sicut recordat⁹ est deus Abraā & liberauit Loth: cum etiam quandoq; propter iustos parcat impijs: vbi non est currat meritū nisi ex vna parte: sed quādo ambo iusti: tunc ex vtraq; parte. Sed per receptionē ad beneficia consequitur aliā vtilitatē: qa specialius participat: & ex itentiōe prima generali in recipiendo: & ex intentione speciali pro receptis orando. Hæc Pe. de palu. in. iiij.

Puleda dubiū mouet.

Gexie.

§. V. VTRVM SOLVENS PRO

mltis tot suffragia q̄t debet oib⁹ sigillatim libereꝝ: vt si soluo xxx. missas .p recōmēdatis, mihi i capitulo & nō hāc .p illo &c. Dico q nō pōt pfectē: qa minⁿ soluit cuilibet: & .p ois nō liberaf. Nā pticularis solutio mlta habet icōmoda: vt si debeo tibi .x. titio. x. & seio. x. & soluo hodie .x. trib⁹ nō tm .pdest oib⁹ eis: sicut si vni soluisset .x. qa vnⁿ statim de illis facere potuisset vt ultrā suā. Et sic ē hic in .pposito vt si sint quatuor in carcere: qlibet .p .x. si prio die soluo .x. .p oib⁹ nullⁿ euadet carcerē: licet debitū oim minuaf: si sec'o die x. adhuc nullⁿ: si tertio & quarto die: tūc oēs: sed soluēdo .p singulis primⁿ prima die: secūdus sec'a: tertius tertia: quartus quarta fuisset liberatus. Et sic feci triū cōditionem deteriorē. Si ergo aliq in purgatorio existēcs sic sunt dispositi q vnⁿ vna missa & nō minori suffragio liberād⁹ est: & sunt mlti tales: vna missa .p oib⁹ istis dicta neminē eripit: & sic diuitⁿ singuli tenerētur. Nec hoc est cōtra Antisiodorēsem qui credit q nulla missa celebraf .p qua non plures de purgatorio liberētur: qa qñq; sunt multi i purgatorio sic dispositi: vel q ibi diu steterūt: vel q pauca purgāda habuerunt. Pe. de pal. in. iiij. It. nota q soluēs .p alium ita liberaf: sicut si solueret .p seip̄m: qa nō refert qd ex eqpollēnib⁹ fiat dū tm æque bene. esset aūt p̄sumptuosus q putaret oronē suā melioꝝ orationib⁹ aliorū. Itē liberaf quisquis soluēdo suffragia cū alio sicut & sol⁹ simplū: immo si a duob⁹: quorū q̄libet debet .p mortuo psalteriū: soluaf simplū dicēdo. f. sil vnū psalteriū sufficit. Qd' apparet .p simile de horis canonicis: quorū qlibet clericorū teneꝝ insolidū: & tm dicēdo sil oēs liberanf vnica vice: sed tm regrif q vnⁿ attēdat ad verum seu illā partē quā dicit soci⁹: sicut ad id qd' dicit ipse debet attēdere: aliter debitū .p̄fundereꝝ. Pōt etiā dici in hmōi casu: qa magis acceptat de⁹ orones cōes q̄ singulares: & etiā ecclesia: ideo ex dei acceptione & ecclesiæ ordinatiōe liberātur & nō als. Pe. de pal. in. iiij. Item cū qrif vtrū soluēs suffragia in mortali liberef: vel si tenetur ea iterare. Rñ. Pet. de pal. sic. Talis aut est obligat⁹ ad suffragiū ex statuto superioris: aut ex .pmissione, .ppria: aut rōne bñficij accepti. Et prio casu nō tenef: qa supior nō potuit eū obligare ad hoc q faceret in charitate: sed solū ad substātiā facti. In secundo etiā casu nō videf q teneaf iterare: qa nō est verisimile q se obligauerit ad dicēdū i charitate: sed solū ad dicēdū vel faciēdū absolute. In tertio casu tūc aut est obligat⁹ ex congruitate tm: & tūc nō tenef iterare aut ex necessitate: & tūc etiā nō tenef: qa nō tenebaf determinate ad istud vel illud. Vñ illud non tenef iterare sicut nec tenebaf facere: immo nec tenef aliud facere: si fuerit missa. Cui⁹ principalis efficacia est ex opere operato: immo etiam nec tenef si sit aliud q̄ missa: qa valet ex charitate postulantis suffragiū interpretatiue .p bñficij collationē: qd' dici pōt qñ ex mādato vel rogatu alteri⁹ in charitate existētis viui vel mortui. Alter q est pōt⁹ suffragiū faciat quasi ex psona illius: aſs non factus tunc .pdest ei. Si aūt noie suo faciens & illi tm̄ applicare vellet: non posset. Pe. de pal. Itē cū qrif vtrum tm valeant suffragia

Indīfgētiæ ad qd valent.

De suffragiis differētia pulchra.

Alia dubitatio.

Nota duplicē differentiam.

suffragia cōtinuata: quātū suffragia simul multiplicata. i. tm xxx. missæ dictæ .p. xxx. dies q̄tum xxx. dictæ i vno die a diuersis? Rñsio Pe. de palu. vbi ū. q ad celeriorem liberationē a purgatorio & citius videndo deū plus valet accelerata multiplicatio: quia sacramentum habitū tm in proposito nunc tm valet ad pœnæ remissionem ex opere opato quātū ad a tū exercitatū. sicut patet de baptismo fluminis: & forte nō est tā diu mānsurus in purgatorio ille .p quo perpetuū fit anniuersariū q eis egerat. Sed cōtinuata successio tm: vl plus valet ad meritum multitudinis: quia magis est ad honorem dei continuatio taliū anniuersariorū. Neutrū cōdēnando: quia vtrū .p fieri poreſt bona intentione & anniuersarioꝝ: vt deus clarius videatur per opus magis sibi honorificū: & multitudo missarū simil dicēdarū: vt deus citius misereatur: & ne diutius torqueatur.

¶ De indulgentijs. Capitulum .iij.

DE INDVLGENTIIS NIL

expisse habem⁹ i sacra scriptura: q̄uis ad hoc diuersa illud apl'i .ij. ad Cor. ij. Si qd donauī vobis .ppter vos i psona christi. Nec etiā ex dictis ātiquoꝝ doctoꝝ sed modernoꝝ. Dicit tm Grego. imposuisse indulgētias septēnes in statiōib⁹ Romæ. Et qa ecclesia facit hoc & seruat nō est credēdū q̄ erret. Sciēdū aūt q nonvalent ad remissionē culpæ: quā solus deus remittit autoritatiue de cōse. dis. iij. nemo. sed valēt ad remissionē pœnæ debitæ .p p̄tis seu solutionē q fit de thesauro ecclīæ. Et dī indulgētia plena fm Pe. de pal. in. iiij di. xx quo ad remissionē pœnæ mortaliū. Plenior respectu pœnæ iniunctæ mortaliū & venialiū. Plenissima respectu pniaꝝ nō solū iniunctarū: sed & iniungēdaꝝ. Vt sic. Plena respectu pœnę mortaliū & venialiū. Plenissima respectu nō solū pœnę: sed etiā culpæ venialiū. Pōt em vt vf .p indulgētiā inquātū habet rōnem cuiusdā absolutionis remitti culpa venialis: sicut & .p confessionē gñalē & sacramētalē. Sed ad hoc requirif contritio nō pfecta sed aliqua .p̄itio semiplena: adiuncta papali absolutiōe q̄ .p se nō esset sufficiēs: sicut in adiuncta epali bñdictiōe quæ .p se nō sufficeret. Hæc Pe. Claues autē ecclīæ thesauri ad ipm erogandum plenarie habet papa: ideo dictum est Petro. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. Particulariter & fm quandam determinationem eis pcessam hūt epi & eoꝝ supiores ptātem ad dandū indulgētias præcise subditis suis & nō aliis fm Host extra de pe. & re. .p aūt. Inferiores .p̄s dare nō p̄nt indulgētias: sed bñ pnt concedere participationem bonoꝝ q̄ fiunt .p subditos suos qbuscūq; dūmō rōnabiliter fiāt & in gra cōstitutis: aſs non essent capaces. Pnt aūt valere indulgētiæ fm Tho & Rich. in iij non solū viuis: sed etiā exñtib⁹ in purgatorio: qñ. f. in forma indulgētiæ cōtinef. q. q facit hoc vel illud: ipse faciēs vl alⁱ .p quo facit ipse quaf tm indulgētiæ. Sed si in forma indulgētiæ hoc nō dr: sed simplr q facit ꝺ vel illud habet tm indulgētiæ: tūc nō pōt extēdi ad defunctos: quantūcūq; iste q faceret id .p q̄ daf indulgētia intētionē suā dirigeret ad defunctos. Dare g indulgētiā est accipe de illo thesauro ecclīæ dicto & soluere .p debitis pœnæ recipientib⁹ indulgētias. Nec est necessarium q̄ sit qs sacerdos ad dandum indulgentiam qa ptinet ad iurisdictionē. Et cū papa ponit gñalem indulgentiam in aliqua ecclīa: vel dat facientib⁹ certū qd: quę indulgētia cōsueuit appellari licet corrupte a pœna & culpa: si discrete & rōnabiliter def. & fiat debitū .p q̄ daf. Dicit Hosti. q̄ ille statim euolaret: si in tali statu decedat ad cœlū.

Op⁹ pœnalesātorum dupliciter pōt satisfacere.

Christⁱ nō solū oibus meruit sed etiā .p oib⁹ satisfecit.

§. I. IN VALORE INDVLGEN

tiaꝝ ē triplex cā. Vna ē ex pte christi. & hoc est meritū & satisfactio christi: cuius vna gutta sanguinis sufficisset. Vñ iste thesaur⁹ quo ditauit spōsam suā ecclesiam restat ad muluandum pēnitentibus gratis vñ satisfaciāt. Secunda causa est merita sanctorū & .p pœnæ pœnalitates q multo plura erogauerūt q̄ meruerūt pœnā eoꝝ. Tertia cā est ex pte ecclīæ, faliqd opus pium spūale vel tpale. Et licet nisi sit iusta cā dandę indulgentiæ peccet cōcedens: quasi dilapidator tanti thesauri: videf tm valere illi qui conditionē impleret: nisi ipse illā sine causa impetraret: quia tunc & ipse peccaret: & sine causa sufficiēs impetrās. Si ergo papa .ppter motū moriētem absolueret ab omni pœna .p modum indulgentiæ & ille pie crederet: si statim ad cœlum euolaret: ac si nullam culpam haberet: etiā si papa tuſiā causam non haberet. Sed alij dicunt

Ad cōsequendū indulgētiā quatuor sūt necessaria.

Indulgentias recipiēs ꝯfiteri sit.

§. II. ET NOTA QVOD AD CON

sequēdū aliquā indulgētiā datā q̄uor sūt necessaria fm Pe. in iij. Duo ex parte dantis eam. Primū est autoritas plenaria: quā habet papa erga oēs: legati aūt non: nisi in termino suæ legatiōis. Archiepi & o etiam in epatib⁹ suoꝝ suffraganeoꝝ. extra de pœ. & re. nō. Epi aūt etiā electi: etsi nōdū cōsecrati: dare pnt tm i suo epatu: & in dedicatione ecclīæ siue ab vno siue a plurib⁹ consecrē: dare nō pōt nisi vnū annū. In āniuersario dedicatōis tm, xl. dies. extra de pœ. & re. cū ex eo. i fi. Idē Rich. Q. aūt plati sūt boni vel mali nihil habet facere ad valorē indulgentiæ. Tho Secm est cā rōnabilis pura aliquod opus piū ad honorē dei & vtilitatē .p̄ximoꝝ ordinatū: vt visitatio ecclīæ: edificatio hospitaliū: redēptio captiuoꝝ: & hmōi. Verū qa indulgētiæ sunt bona spiritualia: & spūalia pro temporalib⁹ nō sunt dāda: ideo fm Tho. & Pe. indulgētiæ nō sunt dādæ principaliter pro tpalibus sed .p spūalib⁹: vt. f. p eas excitent hoīes ad bona opa. Et ex hoc ostendif q nō potest Papa extrahere oēs aias de purgatorio dando eis indulgentias: quia hoc esset indiscretum & irrationabile. Alia duo requirunf ex parte recipiētis. Et primum est q sit in statu merendi. i. q̄ habeat gram. Vñ fm Pe. de pal. nō valēt indulgētiæ existentibus in mortali: qa manēte offēsa reat⁹ pœnę tolli nō pōt. Dicit idem Pe. de palu. q̄ cū dicif in indulgentijs vere pœnitētib⁹ & cōfessis: intellīgit ipse cōfessionē in proposito: qa, nō oportet de facto. Cōtra qd' tm est qa in quibusdā exprimif vel qui ifra mensem fuerint cōfessi: vñ videf ex mēte & pactione cōcedētis q̄ quando qs nō impler cōfessionē nō est in statu merendi: postea recedente fictione recipiat effectum. Sed m est vt fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciat illud pro quo dat indulgentia. vñ quantūcūq; aliquis haberet volūtatē faciēdi id pro quo dat indulgentia: puta eundi ad eccl̃iā vel dādi eleemosinā: & nō faceret: quia nō potest nō obtinet indulgentiā ſm Tho. & Alber. Religiosi aūt pñt habere sicut laici: si faciūt id qđ ꝓtinet indulgentia Q;uis em̄ ex se nil dare pñt cū nil habeāt, ꝓprīū, xp̄i. q. j. non dicatis. Possunt tñ ex licētia p̄lati dare. Tho. Prælati etiam dantes indulgētiā pñtia vel. Et clerici etiā ipsi' eccl̃iæ vbi est indulgētia cōsequi pñt. Vnus aūt ꝓ alterō indulgentiā capere non pōt: nisi hoc ꝓtineat forma indulgētiæ. Thom.

De valore indulgentiarum.

§. III. VALENT ETIAM INDVLGĒTIÆ ſm Tho. & Alb.

q̄tū sonāt: vt videlicet. xl. dies idulgētiæ valēt q̄tū. xl. dies pniæ ſm taxationē factā: siue a sacerdote siue a iure: siue a iustitia diuina. Dies em̄ iste siue āni non sunt āni cœli nec purgatorij: sed mūdi. Et sicut i mūdo xl. dies pniæ plus valēt vni pficiēti cū maiori deuotiōe q̄ valēat alteri: ita. xl. dies indulgētiæ plus valēt illi q cū maiori charitate scu rei datæ quātitate accedit. Rich. autem dicit in. iiij. sen. ꝙ quantū ad remissionē pœnæ pares sunt isti qui plus dat & q min⁹: si hoc cōtinet in forma indulgētiæ. Sed quātū ad remissionē intētionis pœnæ & quantū ad sui dispositionē & recipiēdū augmētū grāe: plus recipit q plus dat: nisi in casu in q̄ min⁹ datū esset maius p cōparationem ad dantē. Qñ aūt indulgentia posita eccl̃iæ est determinata ad tps: pura qui vadit ad talē eccl̃iā vſq; ad tale tps habetur tm̄ de indulgentia: intelligit semel tm̄ haberi ſm Tho. Vñ si quis multis vicibus iret ad vnā eccl̃iam in die qua est ibi indulgētia: & semper de nouo offerret: nō hret ꝓpterea indulgētiā nisi semel. Sed in eccl̃ia scti Petri de Roma est ꝓpetua indulgentia. xl. dierū: vt quoties ingrediat toties obtineat. Tho. Nota ꝙ indulgentia ſm Pe. de pal. in. iiij. tantum valet quātū sonat: & in foro dei: & hic & i purgatorio. Sic intelligēdo ꝙ q lucrat indulgētiā. xx. annoꝝ tantū sibi valet ad remissionē pœnæ, ꝓ pctis suis: quātū illi valuisset xx. anni in pnia iniūcti: si illis. xx. ānis pœnituisset. aliter ecclia deciperet. Sed sicut pnia q̄to fit in maiori charitate: tāto est magis satisfactoria: sic isti. xx. āni lucrati tāto sunt plus vel minus satisfactorij isti q̄ illi: quāto pnia isti⁹ fuisset satisfactoria magis q̄ illius. Et ꝓpter hoc indulgentiæ sunt maxie vtiles pc̄ōribꝰ & securæ q̄ sepe recidiuāt & nō facile abstinēt ꝓ totū annū a mortali sicut abstinent vno die q̄ dat indulgentia. Quibusdā ꝓbabiliter videt ꝙ intelligat de pœnitētijs iniūgēdis. q. d. xl, dies de tali pnia qualis tibi claue nō errāte deberet iniungi. Alij dicunt ꝙ tantū valent quātū sonāt: & plus si plus intēdit ille q dat: dū tm̄ possit cō currētibꝰ debitis circūstātijs. Sed si nō itēdit dare nisi quātū sonāt: tunc non relaxant nisi pniæ iniūctæ i foro pniali. Vñ si nihil est iniūctū nihil remittit. Sed cū dat indulgētia plena: plenior vel plenissima: tūc oīs pnia iniūcta & iniungēda remittit hic & in futuro. Alij dicūt ꝙ videt iste sensꝰ borꝝ. Remitto tibi vnū annū de pnia iniūcta, i. tātū minꝰ punieris in purgatorio: quantū esses si vno anno continue egisses pniam in hac vita. Nec credunt ꝙ ꝓpter has indulgētias gñales min⁹ teneant agere pœnitētiam i hac vita: & horū dictū satis videt concordare æquitati: vt notat Inno.

Durat̃o indulgētiarꝝ.

Itē nota ꝙ cū est determinata quātitas indulgētiæ: & taxata quātitas eleemosinę q dat tm̄ habet: q non dat tantum nō habet etiā si sit paup. Sed si simplr dat sic qui subuenit tali loco habeat tantū de indulgētia: intelligit ſm suā conditionē. Itē nota ꝙ indulgētia data vel per papam vel per episcopos simplr semp durat dū durat locus. Nec expirat ꝓ mortem concedentis. Sed si eccl̃ia destruat vt oporteat eā iterum dedicare: tūc indulgētiæ destruunt dataꝝ ad tempus vt quinquēniū vſq; ad illud tēpus durant. Hæc oia, Pet. de pal. Item nota ꝙ præcisi nō possunt dare indulgentias: qa nō extenduntur nisi ad subditos quos præcisus non habet. Item nota ꝙ non ꝓsunt non subdito: nisi de licentia ꝓprij episcopi vl̃ ꝓpriꝰ iudicis vnde sufficere videtur licētia curati. Petr⁹ de Palude.

Vilitas idulgētiarꝝ.

§. IIII. DEMVM VIDENDVM EST

de indulgentia plenaria: q̄ dat solū a summis pōtificibꝰ qđ sit diuersimode. Aliq̄ em̄ dat vniuersaliter oibus certum locū visitantibꝰ simplr. i. pro oī tpe: sicut cōiter dē de visitatibus sepulcrū dñi. Verū est tm̄ ꝙ sine licētia papæ non pñt illuc accedere: qđ videt institutū ne ob suasionem Saracenorū ibi habitātium fideles fidē verā abnegarēt: vl̃ timore deuicti pœnarū inferēdarū ab eis. Aliq̄ dat indulgentia plenaria oibus visitātibꝰ certū loc̃ū certa die infra annū. vt cōcessū ē eccl̃iæ scte Mariæ de angelis ordinis Prædicatorum Ferrariæ ꝓ Eugenio. iiij. & in Prouincia prouinciæ in eccl̃ia sanctæ Mariæ Magdalenæ in balnea per eundem. Et hmōi ī ꝓpetuū pmanēt nisi ꝓ papā reuocent. sicut reuocatę fuerunt oēs tales indulgentiæ datæ instar indulgentiarum aliarꝝ i cōcilio Cōstātien. Oportet em̄ visitātē talia loca implere ea q̄ in forma ipsa cōtinent ad ꝓsequēdā talē indulgentiam: nec ad alios viuos vel defunctos pñt applicari: qa cōter ibi dī de ipsis accedentibꝰ. Tertio modo dat indulgentia plenaria oibus facientibꝰ certū opꝰ: pura assumentibus crucē ad bellādū contra infideles vel euntibꝰ vel mittentibꝰ bellatores contra illos: vel dantibꝰ certam summā pecunię eleemosynaliter pro tali ope vel alio pio negotio. Quarto mō dat certis & determinatis siue notatis pſonis faciētibꝰ infra annū: vel aliud tps i bulla taxatū certas eleemosynas & iciunia: vel alia pia opa oſonū & hmōi: ꝙ talis habeat facultatē eligēdi idoneū cōfessorē in articulo mortis: qui vigore talis idulgētiæ valeat absoluere ab oībus pctis de qbꝰ est corde contritus & ore cōfessus. exceptis illis q̄ ꝓpetrasset sub fiducia talis grāe. Quinto dat plenaria indulgētia visitātibꝰ certas eccl̃ias vrbis certis diebꝰ: vt dicet. Et hoc de quinquagenarioī quinq̄genarij: & dī indulgētia iubilei.

Indulgētia a pœnaꝝ culpa.

Circa materiā istā primo sciendum ꝙ q̄uis tales plenariæ indulgentiæ vulgariter nūcupent indulgentiæ de culpa & pœna locutio ramē talis ꝓprie non est vera: qa culpæ solus remissor est de' autoritative: iuxta illud qđ' dñs ait per Esa. xliij. Ego solus deleo iniquitates tuas ꝓpter memetipsum. Et de conse. dist. iij. nemo. Pōt tñ sic saluari dicta locutio vt remissio culpæ referat ad cōtritionē & confessionē: quæ præexigit ad ꝓsequēdā indulgētiā: vt patet ex forma & remissione pœnæ ad affectū indulgētiæ. Ad hoc em̄ ordinatur oīs indulgētia: siue ꝓticularis siue vniuersalis ad remissionē pœnæ ꝛpalis debitæ ꝓ pctis cōmissis partialē vel totalē ꝓ qua si qs nō satisfacit in pſenti opa bona in statu grāe facta: vel p pnias iniūctas in cōfessione: vel p sacrorū pią susceptionē vel indulgētiaꝝ suffragationē in purgatorio postmodū eas luet: si tñ in statu grāe decedat: alias ad inferna descēdit nūq; eas soluturus ſm doc. in. iij. Et quia indulgētiæ tantū valēt quantū sonāt: ideo diligēter attendendus est tenor earū & obseruādus. Nō em̄ in hmōi votum ꝓ opere reputat: vt ait Cassio. de pœ. dist. j. sed oportet opere implere qđ' ibi mādat. Nec sufficit partem implere vt parte habeat indulgentiæ: sed aut totū aut nihil. vt verbi grā Si quis teneat ex forma indulgētiæ certa ieunia facere infra annum, ꝓximū: & ex incuria nō faciet oīa nō consequet. Si qs debeat visitare quatuor eccl̃ias ꝓ quindenā: & tantū tres ex eis visitat: vel solū ꝓ quaterdenā nō cōsequet eam.

§. V. ET QVIA INDVLGENTIAE

in articulo mortis q̄ plurimis datæ sunt ab Eugenio. iiij. q̄ nulli dubiū ꝑmanēt in suo vlaore post mortē eius ꝓ regulā Decet beneficiū principis esse mansuę. lib. vj. plura dubia insurrexerūt circa hmōi. Primum est quis dicat in hac materia articulus mortis: in quo habēs hmōi indulgentiā absoluit. Vtrū verus cū. ſ. quis morit: vel præsumptus cū. ſ. qs estimat ſm cōmune iudiciū moritur⁹ q̄uis postea euadat: qđ' pluries accidit. Ad qđ' rñdet ꝙ si nō plus habeatur ex forma indulti: nec cōcedens aliter suā intentionem exprimat videt intelligendū de articulo præsumpto non vero. Sicut etiā extrema vnctio dī quæ est sacramentū exeūtium quia debet dari his qui ſm cōmunem estimationem reputantur morituri: & tamen si euadant iterum postea inungunt: & nihilomin⁹ extrema dī: qa sic estimabat ꝙ foret extrema. Tūc ergo cū in tali articulo ꝓsumpto mortis absoluit: cōseq videt effectū indulgentiæ vſq; ad illud tps: ꝙ postea euadat: & grā illa expirat in posterum. Ita consuluit dñs Io. do. Sec⁹ aūt ēet si i forma diceret ꝙ cōsequtur effectū indulgentiæ in casu quo moriat: tūc als sibi referuet i finē. Tunc em̄ nō ꝓsequit effectū si nō moriat: nec grā expirat per illā absolutionē. Idē si nō habeat hoc i forma: & tm̄ procedēs declarat sic intēdere. ſ. de articulo ꝛo nō ꝓsumpto: vt dī Eugenio declarasse. Sed o q̄rit vtrū qs teneat gñaliter confiteri de pctis etiā q̄ als rite cōfessus est: vt cōsequat effectum indulgētiæ plenariæ. Et aliqb⁹ visū est ꝙ sic: qa dī i forma indulti ꝙ ꝑsessor quē elegerit in articulo mortis absoluat & det sibi auctoritate apl̃ica plenariā remissionem oīm pctorū q̄ est ore cōfessus & cōtrit⁹. Si ergo nō cōfiteat: tūc ad illa q̄ als cōfessus ē nō videt extēdi remissio nisi ad sibi tūc cōfessa & nō ad alia. Sed i oppositū est rei veritas. Pro cui⁹ declaratiōe est sciēdū ꝙ clauis iurisdictionis circa hominē in mortis articulo ꝓstitutū duplr in sacerdote dilatata tur. ſ. de iure cōi: & de īdulto particulāri hui⁹. Et quātū ad primū modū pōt q̄libet sacerdos quēliber i articulo mortis ꝓstitutus sibi cōfitētē absoluere ab oīb⁹ pctis & cētēnijs excōicatiōis indifferenter, sacramētaliter & i foro pniali. Hæc aūt ptās p hmōi īdultū nō cōmittit: qa q̄libet sacerdos nō pcit⁹ habet hęc de iure cōi i eo casu. Præterea talis absolutio sacramētalis etiā extē dit ad pctā q̄ ꝓtextu talis vniuersalis auctoritatis cōmissa essent: nullū enim excipitur dūmodo cōtrit⁹ cōfiteat. Sed ptās cōcessa sacerdoti re spectu hui⁹ īdulti nō extēdit ad pctā q̄ cōmisisset ꝓtextu talis indulgētiæ: vt patet ex forma īdulti. Sed nihilomin⁹ quo ad ipsa cōmissa ꝓtextu īdulti valet absolutio sacramē talis q̄ fit de iure cōi in hmōi articulo si cōteat & cōfiteat si memoriæ occurrat quo ad culpā & q̄ ad pœnā tpalē potestate cōi clauiū plus & minus ſm dispositionē ei⁹. Sed o mō dilatat clauis iurisdictionis i sacerdote in hoc articulo ꝓpter indultū speciale talis īdulgētię quo ad remissionē pœnaꝝ tpariū quas qs soluturus est hic vel i purgatorio quas de iure cōi sacerdos remittere non poterat sed pōt vigore indulti hui⁹. Vbi etiā notādū est ꝙ ista remissio q̄ ī hac grā indulgētiæ comittit non ē sacramētalis iō non requirit de necessitate notitiā pctorū: nec formā absolutionis sacramētalis: sed pſupponit ꝙ sit tūc vl̃ antea corde ꝓritꝰ & ore confessꝰ. Cui⁹ rō ē qē pōt qa cū sint tres ptes integrales pœnitētię: hmōi gratiosa īdulgētia non pōt supplere nisi tertiam. ſ. fractionē cōtritionē: & ꝓfessionē supplere nō pōt. Nō em̄ pōt qs ꝓ alio cōteri vl̃ ꝓfiteri sacramētal'r nisi p iterptē cū nescit loq; sed bñ pōt vn⁹ ꝓ alio satisfacere viuo vel defūcto. Et iō pōt i fex Roman⁹ q̄ est principalis dispēsator thesauri ecclesię intēdit p hmōi indulgētias, i. ꝙ de ipso thesauro. ſ. pœnarū xp̄i & ſctōꝝ adiuuent fideles ad satisfactiēdū seu soluēdū debita hmōi pœnarū. Non ergo oportet ꝙ ꝓfiteat gñaliter seu als cōfessa: nec hoc exprimit forma īdulti: sed ꝙ det sibi plenariā remissionē p.tōꝝ quę est ore cōfessꝰ & cōtrit⁹. Non dicit sibi: sed simplr q̄ ē confessꝰ. Si igit aliqs ē confessus iā ē confessus & ipleuit formā īdulti: vt nō oporteat cōfessa iterum confiteri. Sed si q̄ ꝓpetrasset mortalia post vltimā ꝓfessionē rite fctām: de illis oportet cōfiteri vt ad illa extēdat remissio pœnæ debitæ ꝓ illis. Et si amisisset loq̄lā: sed nouit q̄ equalent cōfessioni & ad cōsecutionē remissionis pœnę illorꝝ. Sed si ꝓ nullum modū pōt itimare talia pctā: valebit qđ sibi ꝓritio sola si eā habeat ad remissionē culpaꝝ tali⁹: sed nō extēdet remissio pœnę illarū vigore īdulti: vt videt qa nūq; ē ea confessus. Si aūt icurrat amētiā vel phreneſim post mortale cōmissum de q̄ nūq; habuit cōtritionē: cū nec in tali statu posset eā habere nec saluat nec ī aliq̄ sibi suffragat vel valet īdulgētia. Verū qa sciri nō pōt ꝑ nisi ꝑmāsisset vsq; ad illud vltimū i aliq̄ notorio crimi vel i cōcubinatu: vsura publica & hmōi: pōt sacerdos tacere qđ' in se ē: vt det sibi talē absolutionē & plenā remissionē. Et idē dicēdū ē de veniali⁹? hoc est ꝙ qa non fuit de necessitate cōfitēda iō eis nō confessis: non ꝓpē ꝑ tollit valor īdulgētię si mortalia est confess⁹: tūc vel als: & de venialib⁹ fit cōtrit⁹ als: & sic ꝑ hoc nō ipedirēt a salute qa venialia nō tollūt grām nec effectū hui⁹ īdulgētię: ipedirēt tñ ad remissionē pœnaꝝ de bitarū, ꝓ illis venialib⁹: nisi exciderēt ex eo ꝙ pœna non remittit remanēte culpa etiā veniali. Idē itelligēdū est de oibus indulgētijs q̄ dāt pticulariter vel vniuersaliter pœnitētibus & confessis. ſ. ꝙ oporteat ꝓfiteri si qua cōmisissent mortalia post vltimā cōfessionē: als sibi nō valerēt. Veniale aūt non oportet confiteri: nec mortalia irā rite confessa. Verū qa cōfessio sēp est vtilis: etiā iterata frequēter etiā de venialib⁹: & venialia confiteri & als confessa: non pōt nisi iuuare. ꝑsertim cū p confessionē efficiat qs aliqn de attrito contrit⁹. Iō si qs vult gñaliter tūc confiteri non pōt nec debet repheudi: sed cōmendari: sed non ē hoc necessariū ad consequēdū effectū īdulgētiæ. Tertio q̄rit sit forma hui⁹ absolutionis vl̃ remissionis plenariæ: qđ' est dili

Casus resoluitur.

Dubita tio.

Alia dubitatio.

Clauis: iurisdictionis i sacerdote dilatata

Dubita tio de vulgata ſm theologos & canonistas: videlicet ꝙ duplex ē forma clauis: vna ē ordinis alia iurisdictionis. Dare aūt indulgētia absolutionis vl̃ iurisdictionis qđ' patet ex eo qa clauē ordinis non pōt vti nisi q̄ est sacerdos: q̄ ꝓ est absoluere in sacramēto pnię sacramētaliter. Sed absoluere in foro iudiciali seu dare indulgētiam partialē vel plenariā ꝓtinet ad clauē iurisdictionis: q̄ ꝓ fieri pōt etiā p eū q non ē sacerdos. Nā legat⁹ non sacerdos dat idulgētiā & papa elect⁹ canonice: esti nō sit adhuc sacerdos: pōt dare īdulgētias. Et sic patet ꝙ nō ꝓtinet ad clauē ordinis: sed iurisdictionis dare idulgētias. Ad clauē aūt ordinis ꝓtinet hñe ptātē sup corp⁹ christi verū ad cōficiēd i. & sup corp⁹ christi mysticū ad absoluēdum a pctis sacramētaliter. Et absolutio qđ̄a a pctis sacramētalis habet certā formā q̄ mutari nō pōt q̄ ad formā substantialē nec eavti pōt qs ꝙ efficaciā habeat nisi sacerdos. Sed absolutio plenaria seu ꝓcessio remissionis plenariæ nō habet certā formā determinatā: & iō variari pōt: q̄nimmo absq; aliqua forma verborū pōt cōcedi: vt puta cū cōcedēs dicit vł sitās talē ecclesiā vel faciēs talē eleemosynam pœnitēs & cōfessus habeat plenariā indulgētiā: & itelligit vt dictā ē. ē. ꝙ tūc vel antea sit cōfessus de necessario cōfitēdis. Manifestū ē em̄ talē q illa ꝑlet statim absq; alia forma verborū pōt cōcedi: vt puta cū cōcedēs dicit vł sitās talē ecclesiā vel faciēs talē eleemosynam pœnitēs & cōfessus habeat plenariā indulgētiā: & itelligitur vt dictā ē. ē. ꝙ tūc vel antea sit cōfessus de necessario cōfitēdis. Manifestū ē em̄ talē q illa ꝑlet statim absq; alia forma verborū: al⁹ icuiꝰ absolutionis: ꝙ seq effectū illius ī dulgētię: nisi ponat obstaculū icontritionis. Sed o notandū ꝙ illa debet, eē forma: borꝝ i remissione plenaria cōcēdēda quā concedēs īdulgentiā decreuit. Nam i illa forma debet minister exeq mādatū q̄ eiꝰ imperator iniūxerit. Cū ergo in hmōi gratijs cōiter talis fit forma indulti: vt cōfessor tali pſonę in obedientia Romanę eccl̃ię pſiltēti ea plenariā remissionē largiat: sequit ex tali forma cōmissionis ipatiua ꝙ talis debe tec forma executiōis idicatiua. Ego autoritate sedis apl̃icę mihi ꝓnūc̃ omissa: pcedo tibi plenariā remissionē oīm pctorꝝ tuorꝝ de qbꝰ es ꝓritus & ore ꝓfessus: ꝓterea q̄ ex ꝓtidētia hui⁹ īdulti commisisti. Si adsit. In nōie ꝑris & filij & ſpūſcti: congruū erit sed nō necessariū. & qđ' alij addāt: & resistuo te illi inocentię i qua eras qñ baptizatus fuisti: supfluū videt nō tū vitiat actū

Ternor borꝝ notandꝰ

Tertio est notādū ꝙ ex cōmissione actualiter plenariā remissionē cocedēs nō oportet ꝙ necessario sit sacerdos: nisi ex ꝑsse i ꝓmissione mādet hoc. Non em̄ est seruꝰ maior dño suo. sed concedēs plenariā īdulgētiā pōt nō esse sacerdos: ergo & exequēs nō oportet ꝙ sit sacerdos: nisi hoc cōtineret forma īdulgētię hui⁹. Sicut em̄ talis plenaria remissio pōt dari cū forma & sine forma: ita etiā p ministrū & sine ministro & ꝓ ministrū sacerdotē & non sacerdotē nisi in bulla dicat exp̄sse ꝙ minister hui⁹ cōfessionis sit sacerdos. Si aūt nō dicat i bulla nisi ꝙ sit idoneus confessor: & qs i articulo mortis ꝓstitut⁹ hñs talē īdulgentiā sacerdotē hñe nō possit: vl̃ eēt clericū. satisvł ꝙ laic⁹ i eo casu possit iudicari idone⁹ confessor: qa vt dictum ē: talis cōfessio vel absolutio nō est sacramētalis. q̄ non pōt fieri nisi ꝓ sacerdotē. Vñ & cōfitēs pctā sua laico i tali casu: cū nō habet copiā sacerdotis laudabiliē qđ̄facit sed euadēs tenet iterū illa sacerdoti cōfiteri cū laic⁹ nō hēat clauē ordis. Tñ si cōfitetur laico necessario confitēda vl̃ mortalia cōmissa post vltimā cōfessionē: valet qđ̄ sibi ad cōsequndā īdulgentiā Matalē. Quarto est notādū ꝙ materia circa quā pricipal'r est remissio plenaria: & materia circa quā ē remissio sacramē talis: differūt quasi sicut culpa & pœna. Nā ptās quę ē clanis pleuis ordinis ꝓcipue est circa culpā actualē q̄uis etiā virtute clauiū diminuat: & de pœna debita tpali pl⁹ & min⁹ ſm quātitatē cōtritiōis & laboris: & pri⁹ ope iniūcto satisfactio nis. Sed clauis iurisditionis est in hmōi indugētijs contra pœnā tpalē debitā, ꝓ culpa. Nā & si culpa dimittatur: hoc est rōne cōtritionis & cōfessiōis pri⁹ factę. Vñ & remissio sacramētalis vel culpaꝝ mortaliū sēp ē plenaria vł nulla cū oia mortalia sint connexa adinuicē ex pte auersiōis vt vnū nō possit dimitti sine altero. Remissio aūt q̄ fit p indulgētias pōt esse & plenaria & ꝓtialis de aliqb⁹ annis vł dieb⁹ ſm formā indulti. Quinto idē videt dicēdū sit sacerdos vł laic⁹ cū nō habeat sacerdos, cū nesciat formā q̄ consueuit cōiter dici ex ignorātia vł inaduertētia nō illā dicit: sed egpollētiā: puta do tibi illā īdulgētiā q̄ cōtinet in hoc tuo īdulto. Vel dñs te absoluat a tua culpa & pœna

Universidad de Deusto
Biblioteca

fm gratiã quã dicis tibi concessã a sũmo pontifice. Nec sequit ꝙ fruſtra, in forma indulti ponit ꝙ valeat sibi eligere cõfessorẽ idoneũ &c. qa hoc fit vt faciẽdo si ꝑt cõfessionẽ sacramẽtalẽ sacerdoti de mortalib⁹ nõdũ cõfessis. Vel de illis etiã cõfessis vel venialib⁹ nõ necessariꝭ cõfiteri efficaci⁹ tollat obstaculũ ad cõsecũndũ idulgẽtiã: cũ p cõfessionẽ efficiat qs aliqñ de attrito contrit⁹ fm Tho. Qd si in forma idulti hoc diceret ꝙ valeat sibi eligere cõfessorẽ sacerdotẽ seculare vel regularẽ. Ex ipa forma paret ꝙ debet eẽ sacerdos q det sibi illã plenariã remissionẽ. Quarto q̃rit vtrũ valeat dicta cõfessio quo ad pẽã oblitã: Et videtur ꝙ nõ: qa dat ex forma idulgẽtię remissio plenaria pẽãrũ de qb⁹ est cõtrit⁹ & cõfessus. Sed quorũ ẽ oblit⁹ nõ est cõfessus: ergo de illis nõ dat. In contrariũ: vt credo est rei veritas. Cui⁹ rõ est: qa cũ de⁹ nõ regrat ab hoie impossibili leita videt sentiẽdũ de papa q ei⁹ vices tenet in terris: cũ regula dicat, nemo ad ipossibile obligari poterit. de regu. iur. lib. vi. Impossibile est aũt ꝙ qs cõiteat i particulari illud qd⁹ nõ habet i mẽoria: nisi diceret mẽdaciũ: qd⁹ nullo mõ est faciẽdũ. xxxj. q. ij. cũ humilitatis. Sed nec istud regrit ad hoc vt remittat oblita: sed sufficit ꝙ cõteraꝰ & cõfiteaꝰ de his i gñe cũ ꝓposito cõterẽdi & cõfitẽdi i specie cũ mẽti occurrerit: & p hoc remittũtur si alꝭ est bñ dispositus. Et ita videt estimãdũ papã hoc intẽdere in tali indulto. s. de cõfessiõe eoꝝ que mẽti occurrũt cũ cõpetẽti discussione & eorũ q̃ sũt necessario cõfitẽdavt mortalia: de oblitis autẽ sufficiat cõfessio sicut & cõtritio generalis. Ad qd etiã facit a simili Decretalis, oĩs vtriusq; sex⁹, de pẽ. & re. Nã ibi ꝑcipit ꝙ qs oĩa pẽãta sua debeat saltẽ semel i anno cõfiteri ꝓprio sacerdoti: & certũ ẽ ꝙ pẽãta oblita sunt pẽãta Nõ em obliuio facit pctm perpetratũ nõ esse pctm: & cũ quis ea non confiteatur: qa nõ recordat: ergo nõ oĩa pẽãta sua cõfiteꝰ: ergo cũ nõ seruet mãdatũ ea nõ cõfitẽdo: quia nõ oĩa: peccabit mortaliter: qd⁹ esset absurdũ dicere. Intel ligẽda est ergo Decre. illa de pẽtis confitendis, s. q̃ mẽorię occurrunt in particulari: alia in gñali. Et sil'i proposito quo ad cõsecutionẽ plenarię remissiõis sufficit ꝓfessio de oblitis in gñe: nec reqrit in specie qd⁹ est impossibile. Idẽ videt dicẽdũ cũ in forma hui⁹ indulti cõtineat ꝙ si habet alteri satisfacere seu restituere restituat: intelligendũ vt si põt sic em glossat Augu. illã regulã. Pctm nõ dimittit nisi restituat ablatũ. de re. iu. li. vi. videlicet si põtvt ipe Aug. exposse dicit. xiij. q. vj. si res. Qui ergo abstulit ab alꝭ per furtum rapinã: vsurã: fraudes & hmõi certã sũmã pecunię & pœnius nihil habet ad restituendũ vtiq; talis habẽs talẽ idulgẽtiã nõ priuabit fructu eius si alꝭ cõtritus & cõfessꝰ est cũ ꝓposito efficaci satisfaciẽdi si posset. Sed si potest i totũ vel i ptẽ: & si nõ sine magno incõmodo suo: vtiq; eã nõ cõsequit. Quinto quęrit vtrũ lerhargic⁹ vel phreneticus vel amens effect⁹ q nõdũ elegit cõfessorẽ q eũ absoluat seu concedat dicta remissionẽ plenariã vigore talis indulti valeat cõsequi effectũ talis idulgẽtiæ? Et videt ꝙ nõ: qa talis pri⁹ nõ elegit cõfessorẽ: nũc aũt eligere nõ valet cũ nõ sit cõpos rõnis: ergo &c. Circa hoc licet aliq̃ sint supradicta: adhuc addẽtur & alia vtiq; dubiũ nõ habet ꝙ si in sana mẽte ꝓstitut⁹ declarauit velle hoc sibi fieri q̃ casus cõtingeret mortis p quẽcũq; extũc vr elegisse: & sic p sacerdotẽ sibi haberi posset fiat absolutio vl' ꝓcessio remissiõis: & valebit ei ad oĩa: nisi ad ea pẽãta q̃ ꝓterrasset ꝓtextu illi⁹ indulgẽtię qa hęc excludũt in forma illa. Et idẽ q̃ ad pẽãta mortalia q̃ nũq; fuit cõfess⁹ de qb⁹ recordabat & cõtrit⁹, ꝓponebat tpe suo cõfiteri: sed ꝓuent⁹ vel casu repẽtinę & iprouisę mortis vel amissiõe loquelę, vel phrenesi supueniente nõ valuit. Nã tali & si cõcedaf a sacerdote ad hoc vocato absolutio seu plenaria remissio vigore talis indulti valebit qdẽ sibi idulgẽtia: al's cõtrito: sed nõ quo ad ea q̃ notabiliter fuerat cõfessus. Vr etiam qbusdã ꝙ & si modo ꝑdicto exꝑsse nõ elegerit vel declaraverit: hoc tñ intẽdebat ꝙ ista electio habitualis ei sufficit ad cõsequẽdã indulgẽtiã mõ tñ ꝑdicto: qnimmo in absentia sacerdotis dicũt ꝙ etiã laic⁹ est idone⁹ ad cõsedendũ talẽ remissionẽ ex idulto hmõi. Vtrũ aũt hoc sit verũ dubitari põt: & rõnes Dubita ad vtrãq; ptẽ sunt nil tñ nocet ꝙ fiat ꝓ laicũ si haberi nõ ꝓsexta põt sacerdos: & valeat quãtũ valere põt. Sexto q̃rit vtrũ de exi⁹ qui admpleuit ea q̃ cõtinent⁹ in forma idulgẽtię: ad hoc stẽte in ꝙ cõsequaf eã i pcto mortali etiã p eũ cognito cõsequaf mortali effectũ indulgẽtię. Verbi gra. In hui⁹ indulgentię forma exprimit ꝙ eroget pauperib⁹ certã quãtitatẽ pecuniæ: & ꝙ ieiunet p annũ si põt vna die in hebdomada al's nõ habeat eã vel si posita sit indulgẽtia ad certũ locũ puta i visitãdo aliquas ecclesias vt idulgentia iubilei habeẽ. Si in mortali existẽs sumit iter ad vrbẽ vtrũ ꝓsequaf idulgẽtia Et videt ꝙ nõ qa ab oib⁹ doctorib⁹ tenet ꝙ est necessariũ hoiem eẽ extra mortale pctm ad ꝯ ꝙ valeat ꝓseq fructũ ei⁹ Sed talis ẽ i mortali g̃ &c. Ad ꝟ saluo meliori iudicio rñdẽ dũ videt p distinctionẽ qa alicꝭ ẽ dicẽdũ de eo tpe & loco q̃ ꝓcedit idulgẽtia alicꝭ de tpe q̃ itur vel disponit ad idulgẽtiã. Nã de tpe q̃ cõsecutur ẽ idulgẽtiã: vtiq; oportet ꝙ sit cõtrit⁹ & p cõsequẽs sine mortali al's nõ, ꝓdesset videlicet cũ ẽ i articulo mortis q̃n fit ei talis absolutio vl' ꝓcessio seu ꝙ eo tpe q̃ visitat eccliã: vel ecclesias vbi posita ẽ idulgẽtia vt i ꝟ indulgẽtia iubilei. Sed tpe q̃ pgit advrbẽ vbi sunt dictę ecclesię vel tpe q̃ dat eleemosinas: vel facit ieiunũ p annũ fm formã idulgentiarũ in articulo mortis nõ videtur necessariũ ꝙ illa faciat extra mortale cuius vtiq; rẽtius & melius foret & vtilius etiã tũc esse sine mortali sicut etiã dicũt plures doctores vt Tho. in. iiij. ꝙ eas satisfactiones iniũctas a cõfessore quę post expletionẽ earum relinquũt effectũ: i satisfaciẽte in mortali peractas nõ oportet iterare vt ieiunia, & eleemosynę, & peregriuationes quia effectus ille remanens valet reuerso ad gratiam.

§. VI. DE INDVLGENTIA IVBI

lei q̃ est plenaria. & videt valde rõnabiliter instituta seu cõcessa. Tum qa hoies sunt val de repidi ad satisfaciẽdum maximis debitis pœnarũ quib⁹ tenent: obnoxii propter innumerabilia & grauia pẽãta cõmissa saltem semel i vita gratiose recipiãt tale suffragiũ ad soluẽda tãta debita ex thesauro inexhaustibili meritoꝝ christi & sanctoꝝ. Tũvt conseruetur reuerẽtia ac deuotio apostolicę sedis quę orginata est in vrbe vbi talis indulgẽtia concessa est: cũ põtifex Romanus sit in terris christi vicarius & Petri successor Tum ad confirmãdã fidem catholicã & excitandũ seruorem eius in mentibus fideliũ quã verbis & factis innumerabiliũ passionũ & miraculoꝝ scti martyres defẽsarũt & corroborarũt pmaxime i vrbe tũc dña mũdi vbi & illoꝝ corpa sine numero requescũt. Accedẽtes em illuc deuote & visitãtes ecclesias ingrũt & audiũt de locis martyrio rũ & de cõfortanf i fide & animãf ad cõstãtiã. Q̃ habuerit initiũ talis indulgẽtia iubilei nõdũ iueni. sed lo. an. & quidã alꝭ doc. referũt Bonifa. viij. instituisse de cõsilio & cõsensu cardinaliũ idulgẽtiã plenariã, seu cõcessisse de cẽtenario i cẽtenariũ accedẽtib⁹ ad vrbẽ & visitãtib⁹ certis diebus q̃dã vrbis ecclesias. s. scti Ioannis Lateran. scti Petri sancti Pauli sctẽ Marię maioris. Qd⁹ videt fuisse circa annos dñi. M. ccc. Postea Clæmeas & exinde Gregorius cõsiderãtes paucissimos hoies attingere ad cẽtesimũ reduxerunt numerum cẽtũ annoꝝ ad numerũ qnquagenariũ ad quẽ pueniũt q i mũdo vereraſcũt. Demũ. Nic papa. v. anno dñi. M. ccc. l. ichoãte in festo natiuitatis dñi fecit indulgentias plenarias & remissionẽ cõseq pœnitẽtes & ꝓfessos q dictas ecclesias semel in die visitauerint p qndenã vltramõtanos & citramontanos Romanos aũt & vicinas ciuitates p̃mensem p totũ annũ qnquagesimũ pmanet dicta indulgẽtia: & in sua bulla patẽti hoc exprimẽte recolit quaten⁹ ꝓfati summi põtifices modo declarato idẽ statuerũt. Paul⁹ ꝙ papa. ij. certis ex causis rõnabilib⁹ animũ suũ mouẽtib⁹ dicẽtũ iubileũ assignauit de. xxv. ãno. Et ne qs sũmat dubia pro certis: sciẽdũ ꝙ copia cuiusdã bullę q̃ dr esse Clemẽtis multa narranf q̃ nõ videnf esse de stylo curię cũ sint leuia & exorbitãtia satis. Vñ licet adscribanf Clemẽti nõvi deꝰ verisimile illi⁹ vel alteri⁹ summi põtificis fuisse sed ficẽtie inuẽta: & si ẽt essent papa Nico. illa nõ approbauit. Posset autẽ papa abbreuiare dies visitationis sicut aliq̃n fecit ꝓpter maximã multitudinem concurrentem.

§. VII. NOTANDVM DE IVBI

leo ꝙ ꝟ nomẽ fm iterpretationẽ: deriuaf a Iobel. Iobel em hebraice latine interpꝛtaf initiũ vel remissio. Inde iubileus remissiu⁹ vel initiãs dr: qa vt dicef fiebant in eo remissiones. Sed mvero etymologiã dra iubilo qui significat magnũ gaudiũ. nã in tali anno erat magnũ gaudiũ & festũ.

¶Est itaq; iubileus in Abraam inchoatus.

In veteri

¶In veteri lege prefiguratus.
¶In tempore gratię perfectionatus.
¶Assimo põtifice ad plenariã pœnę idulgẽtiã applicat⁹

Quãtũ ad primũ refert magr i histo. schol⁹ ꝙ Hebræi tradũt iubileũ habuisse initiũ q̃n Abraã Loth nepotẽ suũ q duct⁹ erat captiu⁹ a quatuor regib⁹: q debellauerãt quinq; reges. s. regẽ Sodomoꝝ vbi habitabat Loth & alios a captiuitate liberauit. Quia enim remissa fuit captiuitas ei⁹ Gen. xiiij. Et tunc dẽ Loth fuisse qnquaginta annorũ. Vel ipe Abraã in qnquagesimo anno erat cũ dñs ei locut⁹ fuerat qñ egressus est de Arã. Vel qa Abraã perit⁹ a stroꝝ noluerat ꝙ aeris intẽperies q̃ fit ex eleuatis: vel depssis plane tis semp vsq; ad qnquagita annos ad tẽperiẽ reducif: qd⁹ fieri vidit i astris voluit imitari i terris: vt qnquagesim⁹ annus diceret iubileus. Quãtũ ad sc'm mandauit deus in lege Leuit. xxv. vt post septẽ hebdomadas annoꝝ annus sequens q erat qnquagesim⁹ diceret iubile⁹: in quo anno fiebat remissio multiplex. Nã remittebat terra a cultura: qa nõ poterãt colere: serere & hmõi. Remittebant seruitus hoim: qa tũc serui efficiebant liberi. Remittebant & debita: & possessiões vẽdite reuertebant ad priores possessores Similiter & pignoratę & plura fiebãt alia ad gaudiũ. Sed vt dicit apꝰ. s. Cor. x. Hæc oĩa in figurã cõtigebãt illis facta sunt aũt ꝓpter nos. Quantũ ad tertiũ hoc perfectionẽ habuit: & fuit implerit qñ qnquagesima die post christi resurrectionẽ fuit lex gẽ & amoris data discipulis christi in mõte Sion descẽdẽte spũ sctõ sup illos in specie ignis. Vñ & hũc canit ecclesia. Patrata sunt hęc mystice paschę: peracto tpe sacro dierum numero quo lege fit remissio. Resurgẽs christ⁹ & apparẽs eis dixerat lo. xx. Accipite spũm sctm quoꝝ remiseritis pẽãta &c. Sed ipa qnquagesima die copiosius receperãt gram: qua remissa est eis oĩs iniqtas quo ad culpã & pœnã: & p hãc reuerti tur hõ ad possessionẽ antiquã deperditã vitæ eternæ. Pri⁹ aũt mortali carne indut⁹ dixerat Petro prio summo põtifici. Nõ dico tibi septies: sed vsq; septuagiessepties. Mat. xviij. qd⁹ multipliciter exponif. Alias expositiões omittẽdo. Septuagiesseptem gñationes numerãtur a Luca a christo vsq; ad adã primũ oim parrẽ. q. d. Si oĩa pẽãta qs haberet q̃ cõmissa sunt ab oibus hoib⁹ q̃ fuerũt oĩa dimittent. ita tñvt ibi dr si fuerit cõuersus & penituerit. Venia em nõ daf nisi correcto. de reg. iu. li. vi. & i vnitate ecclesiæ existat. Vñ & flãma ignis vitioꝝ & demũ infernalis egredięs de fornace Babylonica cubitis quadragintanouẽ incendit quos reperit de Chaldæis ministros regis diaboli qa nõ venerãt ad qnquagesimũ remissionis annũ vnitas em deficiebat. Eos autem q i ea erãt: qa i vnitate erãt nõ tetigit ignis. Dañ. iij. Sed bñdicẽbãt deũ secũ habẽtes simile filio dei. Quãtũ ad quartum qa solus papa habet plenitudinẽ ptãtis quo ad iurisditionẽ a qua deriuaf vt a fõte oĩs iurisditionis spũalis i platos & sacerdotes alios. xxiij. q. j. loquit: & cõferre idulgẽtias p tinet ad foꝝ iurisditionale ecclesiasticũ: vt dictũ est. s. Iõ dare idulgẽtiã plenariã spẽtat solũ ad papã: q habet vniuersaliter claues thesauri ecclesiæ. s. meritorũ satisfactiõa Iesu xpi & sctoꝝ. Et nota ꝙ cũ in symbolo fidei vnus ex articulis sit sancta ecclesiã catholicã: sctoꝝ cõionẽ: peccatoꝝ remissionẽ in quo cõprehditur esse vt⁹ gratiæ: remissio pctõrũ p sacramẽta & effectus gratiæ q est cõiunctio meritoꝝ & bonoꝝ operũ q̃ est p charitatẽ. cũ relaxatio pœnę q̃ fit per indulgentias initaꝰ meriti: ecclesię: & ꝑcipue passiõis christi ptinaciter tenere ꝙ idulgentię nõ valeãt ad remissionem pœnę habitis debitis circũstãtijs vl' ꝙ papa nõ possit cõcedere plenariã idulgentiã. est hæreticũ cũ sit cõtra articulũ fidei & cõtra determinationem vniuersalis ecclesiæ.

Beatis tudoab oib⁹ ap petitur.

Potestas papalis ostẽdit.

Iubileꝰ quid? qñ ẽ p fectioa tus.

Deitas gẽtis bilei.

TITVLVS XI. DE LEGE IN COMMVNI.

¶De septẽplici lege ordinata ad charitatem. Ca. ſ.

QVIA PER LEGEM DOMINI docemur vitia euitare virtutes amplecti: quibus ad supernam beatitudinem anima peruenit ideo in hac prima parte post tractatum de aĩa agetur de multiplici legeꝰ q̃ aĩa & potentiæ ei⁹ regulantur. De lege autem dicit i Pẽ. cxviij. Beati immaculati in via: qui ambulant in lege domini. In quibus verbis Psalmꝰ tria ostẽdit.

¶Complementum humanæ apperitionis: ibi. Beati
¶Fundamentũ huius adeptionis: ibi. immaculati.
¶Additamẽtum ipsius exercitationis: ibi. qui ambulant in lege domini.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Boe. lib. iij. prosa. j. de cõsol⁹ ꝙ naturaliter i nsita est mẽtib⁹ hoim veri summi ꝙ boni cupiditas. Hoc aũt summũ bonũ nõ habet nisi pverã bitudinẽ. Nã hãc diffiniẽs ipse Boe. ibidẽ ait. Bitudo est stat⁹ oim bonoꝝ aggregatione perfectus. Talẽ aũt statũ. s. hñre oẽ bonũ oẽs appetunt Vñ Augu. in prin. x. de ciui. dei. ingt. Oim certa sñia est q rõne quoquomodo vti pñt oẽs hoies bẽs esse velle. Qui aũt sint vel vñ fiãt dñ mortaliũ q̃rit infirmitas, multę magnæ q̃ cõtrouersię cõcitatę sũt in qb⁹ ꝑi sua studia & ocia cõtriuerũt. Et ponit multas opiniões circa hmõi. Sed magister veritatis dñs Iesus christ⁹ q ad hoc venit in mũdũ vt testimoniũ phiberet veritati vt ipe dicit Io. xviij. & i ne suę ꝓdicationis in vltima cœna declarauit in quo cõsistat ista bitudo dicẽs in ꝓone ad patrẽ. Hæc est aũt vita eterna vt cognoscãt te solũ deũ verũ: & quẽ misisti Iesum christũ. Io. xvij. idest in hoc cõsistit vita eterna q̃ est pfecta beatitudo cognoscere clara & pfecta visiõe te patrẽ & filiũ quem misisti. i. incarnari fecisti. Et qa ipa incarnatio facta est opere spũsancti: i hoc includitur & psona spũsancti & ipsa incarnatio. Est ergo sensus. In hoc cõsistit bitudo & vita eterna cognoscere patrẽ & filiũ & spũsctm esse vnũ solũ deũ: & se ũdario xpi hũanitatẽ. Et visio: vt dicit Augu. est tota merces. s. fundamẽtaliter ad ipm imediate sequif cõprehensio dilectio & fruitio ipsi⁹ dei. Hęc em visio tãtę pulchritudinis est, tãtoq; amore dignissima: vt qbus libet & quãtũlibet bonis animã repletã: sine hac Plotin⁹ ꝓs est imet infelicissimã. Aug. de ciui. dei. Modũ aũt pueniẽdi ad hãc bitudinẽ declarauerat cũ dixit in mõte discipulis: in principio suę instructiõis: & de eo descẽdẽs ad turbas Beati pauperes &c. Mat. v. & Luce. vi. Quę omnes bitudines. s. septẽ sunt actus virtuosi quibus puenitur ad beatitudinẽ. Et illos oẽs modos cõprehẽdit Pẽ. dum subdit. immaculati qui ambulant in lege dñi.

Beatitudo est immaculata: ꝙ sit de corde puro: cõsciẽtia bona & fide nõ ficta: vt docet apꝰ. i. ad Timo. i. Et hoc est diligere deũ ex toto corde & ex tota aia: & ex oi mẽte sua: & ꝓximũ suũ sicut seipm. Mat. xxij. c. Cordis puritas excludit maculã affectiõis & facit diligere ex toto corde. Cõsciẽtiæ bonitas educit maculã erroris: & facit diligere ex tota aĩa. i. intellectu. Nõ ficta fides. i. fidelitas respuit maculã defectionis: & facit diligere ex oi mẽte. i. semp. Quantum ad primũ sunt aliq̃ videnf esse in via charitatis: qa videlicet faciũt opa de gñe bonoꝝ: vt eleemosynas oẽs ieiunia, & hmõi ꝓp deũ. Sed qa habẽt cor maculatũ iordinatis affectionib⁹: iõ nõ sunt imaculati in via. Bñs vir inqt sapiẽs Eccl'i. xxxj. q iuẽt⁹ est sine macula: & q post aurũ nõ abiit: nec sperauit in pecunia & thesauris. Ille vadit post aurũ qui inordinate ad tpalia afficit: magis diligẽs pecuniã ꝙ deũ vel ꝓximũ: & istevtiq; nõ habet cor purũ. Charitas aũt vera est de corde puro. Purum fm Tho. in sum. dr

§. II. SECVNDVM ERGO QVOD

notatur est fundamentũ & modus adipiscẽdi beatitudinẽ Hoc autem est charitas syncera: q notaf cũ dr. Immaculati in via. Viã ad beatitudinem esse charitatẽ ostẽdit apꝰ. s. ad Cor. xij. Postq̃ locutus est de qbusdã donis spũalibus di. Adhuc excellẽtiorẽ viã vobis demõstro: videlicet charitatẽ de q̃ immediate loquif p totũ sequẽs cap'm. Cõgrue autẽ charitas dicta ẽ via: qa sicut sine via nõ pñt hoies puenire ad terminũ optatũ alicui⁹ loci: ita sine charitate q̃ dicta ẽ via nõ pñt hoies ambulare sed errare: ĩcat Prosper de pœni. dist. ij. valida est. Et Augu. in serm. Charitas est fons & origo oim bonoꝝ. Via quę ducit ad cœlũ, ipam quoq; eẽ fundamentũ totius spũalis edificiꝰ ostẽdit idẽ Apꝰ di. In charitate radicati & fundati. s. tis: vt possitis cõprehendere. cum oibus sanctis. s. deum ad Eph'ſ. iij. Sed in hac via. s. operũ charitatis quibus itur ad beatitudinẽ oportet esse i maculatũ. Nã maculati nõ sunt beati sed imaculati. Apocal'. xiij. Sine macula sunt ante thronũ dei. s. beati.

Quõ via charitatis erit ima culata.

§. III. OPORTET ERGO VT VIA

Universidad de Deusto
Biblioteca

cp nō est mixtū cū alio se viliori. Dicimus vinū purū qd' nō est mixtū aq̄: qa aqua nōest tā p̄ciosus liq̄r: sicut vinū: sed cū aq̄ miscet nō est purū. Aurū est purū cū nō ē mixtū orichalco vel argēto q̄ min⁹ p̄ciosa sunt. Argētū ipurū ē qd' mixtū est stanno. Sed si argēto misceat aur⁹ vt cū deaurat calix vel aliud. Si anulo aureo includat lapis p̄ciosus adamas: carbūcul⁹: topaz⁹ &c. hmōi: null⁹ dicet illa esse ipura: imo magis pfecta & p̄ciosa ex eo cp iūgūtur reb⁹ no biliorib⁹ se. Ad ꝓpositū. Aia nr̄a vbi est cor nr̄m. i. volūtas q̄ ē nobilior oi re corpea: nō solū auro & argēto & lapidib⁹ p̄ciosis q̄ ita appciāt. Sed oib⁹ cœlis & planetis & sole & luna & stellis pulchrior et pfectior naturali sua cōditione. Coniūgit aūt reb⁹ & q̄dāmō miscet p amorē: qa amor habet vt tuté vnitiuā. Si g̃ qs inordinate diligit terrēa diuitias gl'iā delectatiōes corpis: ꝑponēs amorē horū dei et ꝓximi dilectiōi: cor hmōi. i. volūtas efficit ipur⁹ & maculatū: qa reb⁹ viliorib⁹ miscet. Sed si cor tuū & affectus tu⁹ dirigat ad deū ad supnā p̄fiā: ad cōrēplādū gl'iā angelor⁹ et scōr⁹: ad p̄ticēdū in ꝑturb⁹ & gra: qa oia ista sūt nobiliora ipsa aia. ló ex cōiūctiōe tali efficit⁹ aia & cor purū diligēdo ista sup oia trāsitoria. Sic g̃ diliges deū ex toto corde tuo nō ex pte vt deū ex vna pte & mūdū ex alia pte inordinate diligas. Dicit em̄ Esa. cxviij. Angustatū est stratū ita vt alter decidat & palliū breue vtrūq; opire nō pōt. Stratū i q̄ escit amor nr̄ ē cor. & istud est ita angustū vt nō possit cape nisi vnū deū vel mūdū. Si dei amor ge scit in eo amor mūdi imediate decidit & cū eo manere nō pōt. Si ītrat amor mūdi inordinat⁹ & maculosus: decidit ex eo amor dei. Et q̄uis de⁹ sit infinit⁹: & cor nr̄m paruūtn ita se coaptat vt tot⁹ in eo gescat & palliū breue affectiōis hūanę vtrūq; s. vitiū & virtutē coopire nō pōt simul. Sit g̃ charitas de corde puro: vt deū diligas sup oia: & ꝓpter se nō, ꝓpter te. i. tuā vtilitatē & oia facias, ꝓpter deū. Diligas & ꝓximū de corde puro: nō qa tibi vtilis vel delectabilis vt amor carnis sed qa capax supnę bītudinis & sic eris immaculat⁹ i via h. Quātū ad sēm sunt multi q̄ vident esse in via charitatis sustinētes etiā tormēta & multa aduersa ꝓpter deū sed qa habēt aiam. i. intellectū maculatū errore: hi nō sūt i via: qa nō sūt immaculati. Dicit apls Ephes. v. cp christ⁹ elegit sibi ꝑ sam ecclesiā nō habētē maculā nec̄ rugā. maculā. s. erroris nec rugam dupl'icitatis. Nullus error circa ea q̄ sunt fidei & bonor⁹ mor⁹ est vel esse pōt i sācta eccl'ia. Vñ q̄ habet aliquē errorē circa hmōi firmat⁹ in eo hic nō ē de ecclesia nec i charitatis via ambulat qa charitas est de ꝓscientia bona quā ille nō habet: sed erroneā & puersam. Cōscientia dr̄ cū scientia q̄ scientia si est vera tūc cū ea est bona cōscientia. Si est falsa est mala cōscientia. Qui g̃ i aliq̄ articulo fidei errat vel dubitat de aliq̄ determinato p ecclesiā circa fidē & bonos mores ille nō habet bonā cōsciam nec charitatē ēt si sustineret mortē, ꝓpter christū saluari nō posset: nec puenire ad bītudinē: qa nō ē i via rus i via. Qui sequūt icātatiōes diuinatiōes & vanas superstitiōes qb⁹ plen⁹ ē mūd⁹ & si videat ea facere, ꝓpter charitatē, ꝓximi vt subleuet eū ab infirmitate vl' alia molestia ad ęternā dānatiōnē rēdit ꝑm Aug. xxvj. q. vij. nō obseruetis. Nō hūt hi bonā ꝓscientiā. Si r̄ q mutuat, ꝓximo suo vt subueniat ei i magna necessitate ꝓstituto certā summā pecunię recipiēs i pign⁹ aliquā domū vel agrū: cuius fructū pcipit dū ille retinet suā pecuniā videt iste eē i via charitatis cū faciat illi magnū fructū. Sed certe extra vitā ē qa cōscientiā habet maculatā nō bonā. Et q̄uis ipe sibi ñ facit cōscientiā ꝑtimās illd licitū: ñ, ꝓpterea excusat qa illa cōscientia sua nō ē cū scia iuris diuini vel naturalis sed ꝑ ius diuinū. Dicit em̄ christ⁹ Lu. vi. Mutuū date nihil ide sperātes. s. tale vltra mutuatū, extra de vsu, ꝓsuluit. Ignorātia aūt iuris diuini nullū excusat. Vñ qcqd fit ꝑ ipm fit cū mala ꝓscia. Idē pōt dici de dātib⁹ pecuniā mercatoribus vl' alijs ad discretionē si nō subsīt⁹ periculo, put cōiter fit. Itē alij sūt q̄ vt faciāt, ꝓximos euitare picula vel dāna magna nō faciūt sibi cōscientiā mēdacia dicere & qd' peius est etiā pierare. Sed mala ꝓscia ē ista nō bona cū sit ꝑ ordinē charitatis ꝑm quē qs debet pl⁹ diligere salutē, ꝓpriā q̄ aliorū. Vñ nūq; pt licite fieri aliqd' de se malū, ꝓpter salutē aliorū. Nō sūt faciēda mala vt inde eueniant bona iqt apls ad Rom. iij. Indecēs est em̄ crimē suū alienis cōmodis impendere. ait Leo. papa dis. xlvj. sicut nō suo. Sit ergo charitas de ꝓscientia bona vt nō sit error in ꝓscia de his q̄ sūt fidei & bonor⁹ mor⁹. sed diligas ex tota aia. i. intelligētia: habēdo sanū intellectū de agendis: & sic eris immaculatus in via.

Quātū ad tertiū sunt plurimi q & si in via charitatis aliquādo reperiant: tñ qa ꝑhūt maculā defectionis: nō pseuerātes in ea ideo via illa nō pducit eos ad bītudinē. Incassum em̄ bonū agit: si ante vitę terminū deserat. Grego. in s. mora: & hr̄ de pœ. di. iij. in cassū. Et de Salomōe dr̄ Eccl'i. xlvij. Posuisti maculā in gl'ia tua. Et q̄ fuit ista macula nisi qa nō perseuerauit in gra sibi collata a via recedēs diuini amoris, ꝓpter inordinatū amorē mulierū. Sed vera & pfecta charitas est cū fide nō ficta. i. fidelitate obseruatiōis mādator⁹ nō fragili & caduca. Vt em̄ dicit Amb. de pœ. di. iij. Ficta. Ficta est charitas q̄ deserit in aduersitate. i. fragilis. Nā oi tpe diligit q amicus est: vt dr̄ Prouerb. xvij. & tēpore aduersitatis & tpe ꝑsperitatis & tpe tētationis. Et si amicus hois multo magis amicus dei. Nā vt dr̄ Can. viij. Multę aquę. s. tētationū & tribulationū nō potuerūt extinguere charitatē: dū. s. qs vult seq instinctum ei⁹. Sic em̄ charitas nūq; excidit. s. ad Cor⁹. xiij. id est ex charitate operās nūq; peccat. Sicut ex igne non pōt ꝓcedere nisi calor: nō aūt frigus: & ex habitu virtuoso nō pōt ꝓcedere actus vitiosus: ita ex charitate nō pōt ꝓcedere nisi bonū. Verū qa volūtas vbi est habit⁹ charitatis est libera & vertibilis ad bonū & malū: ideo pōt habēs charitatē peccare grauiter & eā amittere: sic patet exēplū in petro negāte: Dauid adulterāte. Ezechia infirmante. Et hęc est ratio q̄re charitas viator⁹ pōt amitti & nō charitas cōprehensorū: qa scti semp actualiter vidēt diuinā essentiā facie ad faciē: & cognoscūt clare ipm deū esse summū & infinitū bonū i quo oia bona cōtinent. Volūtas aūt amat bonū sibi p intellectū repsentatū: & quātū bonū esse qd' intelligit sibi ꝑsentatū amat. Et qa cōtinue actualiter cognoscit intellect⁹ deū esse bonū summū & vniuersale: cōtinue volūtas summe amat i patria: & nō pōt non amare: eo cp videat oia alia ꝑ saturalitatē volūtati repsentare aliqd' opus vt maximū bonū a rōne obfuscata passione: & sic assentit postponēs dei mādata: & ide amittit charitatē. Sit ergo charitas ex fide nō ficta: nō fragili & deus ita tentationib⁹ & tribulationibus. Sed diligas in oī mēte. i. omni tēpore vitæ & eris immaculatus in via.

Charitas vnitorum amabilis.

§. IIII. QVANTVM AD TERTIVM

principale diuisiōis prio addit executio ipsi⁹ dilectiōis dr̄ De ex dr̄: q ambulāt in lege dñi. Probatio dilectionis ingt Gre cuius ego. Exhibitio est operis. Hi em̄ vere sunt in via dilectiōis directo qui ambulāt in lege dñi. i. q operant ꝑm legē dei. Oīs em̄ nisi lex in vno sermone impleat, diliges ad Gal. v. Et finis ꝑcepti est charitas idē apls. i. ad Timo. i. Vnde interrogatus a Christo legisperit⁹ q̄ dixerat ei. Quid faciendo vitā ętern̄ possidebo. ait christus. In lege qd scriptū est. Et fūdit optime. Diliges dñm deū tuū: & ꝓximū tuum. Luc. x. Qd' vtiq; in oī lege scriptum est. sunt em̄ multę legum differētiæ. Vñ Iob. xj. dr̄. Vtinā oitēderet tibi deus secreta sapientię suæ: & cp multiplex sit lex eius & quælibet lex habet multa ꝑcepta quasi multas leges. Sunt igit⁹ dñi leges.

¶ Lex deifica & æternalis.
¶ Lex intrinseca & naturalis.
¶ Lex mosaica & diuinalis.
¶ Lex euangelica & spiritualis.
¶ Lex consuetudinaria & generalis.
¶ Lex canonica & ecclesiasticalis.
¶ Lex politica & secularis.

De prima lege. s. ętterna pōt itelligi illud Ps. xxxvj. Lex de lege dei ei⁹ in corde ipsi⁹. s. iusti. Nā iustus semp oib⁹ operib⁹ ꝓximis respicit ad legē ætern̄ q̄ est ratio sapiētissima voluntatis dei, put ordinat oia i debitos fines suos. Cuilibet creaturę dedit legē suā seu ꝑceptū q̄d' seruāt: ꝑm illud Prouer. viij. Qñ circūdabat mari terminū suū & legem ponebat aq̄s ne trāsirēt fines suos & Ps. cxl viij. Præceptū posuit. s. cœlis & planetis: de qb⁹ loquit & non ꝑteribit: & sic de alijs creaturis. Nō est aliud illa lex seu ꝑceptū q̄ ĩclinatio creaturę ad operā

ad operatiōes suas, ꝓprias. Sicut lex cœlor⁹ & planetarū est inclinatio ad motū quę faciūt & q̄tidie de oriēte in occidēs & ad influēdū i ista inferiora: & hāc legē nūq; ꝑtereūt: oēs aūt creaturę ꝑ suas operatiōes manifestāt dei magnificentiā & bonitatē & ad cōseruationē suā tēdūt: & sic suo mō deū diligūt: hoī aūt de⁹ dedit inclinationē ad appetendū summū bonū. Et qa null⁹ boni solitarij est iocūda possessio: ideo etiā dedit inclinationē ad appetēdū participatio nē hui⁹ boni i proximo. In lege ergo hac scriptū ē. Diliges deū & ꝓximū, ꝓ his oib⁹. s. tibi collatis. Hugo. nil aliud vult nisi vt diligas. De lege naturali q̄ est intrinseca boni: & q̄dā participatio legis æternę dicit apls ad Ro. ij. Cū gētes, q̄ legē nō habent. s. scriptā naturaliter q̄ legis sunt facīūt: ipi sibi sunt lex. i. legē naturalē habent secū. Hęc em̄ lex naturalis multiplex est: qa cōtinet in se multa ꝑcepta sed oia reducūt⁹ ad duo. s. ad dilectionē dei & ꝓximi. In his duob⁹ mādatis vniuersa lex pendet. Mat. xxij. Pęi natura les nullā habētes a deo legē scriptā rōne naturali cognouerūt & probauerūt vnū eē deū gubernatorē oīm & hūc esse colēdū & amādū. Ad legē etiam naturalē prinet illud Qd' tibi oderis fieri alteri ne feceris: & quecūq; vultis vt faciāt vobis hoies & vos facite illis. Et ad hęc duo reducūt plura alia ꝑcepta legis naturalis q̄ habent di. j. ius naturale. In lege ergo hac qd scriptū ē. Certe. Diliges do. deū tu. &c. & ꝓxi. tu. si. teip. Deu. vj. & Leui. xix. Mat. xxij. Mar. xij. & Lu. x. De tertia lege dr̄ Io. j. Lex ꝑ Moysen data est. s. a deo ministerio angelorū. Angel⁹ em̄ dñi apparēs Moysi in monte. Sina: dedit legē decalogi sculptā in duab⁹ tabulis lapideis quā ppl'o Iudęorū referret. Quia em̄ hō ita erat ītā rōne obscurat⁹ cp nesciebat legere i corde suo legē naturalē a deo isitā: nec cōseruabat ꝑm eā sed ītā declinauerat ad idololatriā qd' ē ꝑtra dilectionē dei & advitia ꝑ na turā: & alia q̄ sūt ꝑ, ꝓximū: ideo ꝓssim⁹ de⁹ dedit legē scriptā in tabulis: vt ex ea quodāmō recordaret⁹ vl' excitaret⁹ ad legendū scripturā cordis. Sed in lege hac qd scriptū est Certe ad litterā. Diliges do. deū tu. ex to, cor. tuo. Deut. vj. Et diliges ami. tu. i., ꝓximū sicut teipm. Leuit. xix. Ac etiā explicatū est in ea quō sit diligēdus de⁹ p tria ꝑcepta ꝓprię tabulę. vt. s. ipse solus adoret⁹ & ois irreuerētia in loquēdo caueat⁹: & quies in eo p puritatē mētis & orōnē querat⁹. Et quō etiā, ꝓximū diligat ꝑ ꝑcepta septem scdę tabulę declarat⁹: vt videlicet adiuuet⁹ in suis necessitatib⁹ & pmaxime parētes. ibi, Honora patrē tuū &c. Et vt nō offendat⁹ ipse ꝓximus: nec i ꝑsona, ꝓpria p lęsionē corporis: nec i pōa cōiūcta p adulteriū: nec i reb⁹ per furtū & alias vsurpationes: nec in fama p falsā testificationē & mēdacia: nec etiā desiderio. Ad ista decē ꝑcepta oēs nationes erāt obligatæ: & oīm tpe mundi ad ea seruāda q voluerūt saluari: qa sūt de iure naturali. Addita sunt illis pręcepta multa cęrimonialia & iudicialia q̄ obligabant solū illū ppl'm vsq; ad christi passionē. Et cærimonialia ptinebāt ad cultū dei: & dilectionē. Iudicialia ad pacificū cōuictū ppl'i illi⁹: vñ ad dilectionē, ꝓximi. Et qa multa ꝑcepta erāt dicunt⁹ mystę leges. Leuit. xix. Ego dñs leges meas custodite: ĩgt. De q̄ ta lege dicit Iaco. c. iij. in sua cano. Vn⁹ ē legislator & iudex. s. christ⁹ q̄ legē dedit euāgelicā q̄ dr̄ lex ꝑfs: qa vltra moralia ꝑcepta q̄ cōtinet vt lex Mosaica cōprehendit & facīa q̄ sunt cōtētiua & causatiua gr̄ę & ꝑfs: vt baptismū pniam: eucharistiā & alia q̄ nō erant in lege Mosaica: nisi in figura tm̄. & iō hñ dicit apls. Nihil ad pfectū adduxit lex. s. illa ad Heb. vij. Nō em̄ cōferebat gr̄am q̄ a diuuat ad obseruandū ꝑcepta vt lex euāgelica rōne & ꝓmte sacrorū quę etiā ducit ad gloriā apta ianua p christi passionē. Vñ Iaē. j. dr̄. Si qs pspexerit in lege pfectę libertatis. i. euangelica & pmanserit i ea no auditor obliuios⁹ fact⁹: sed factor opis: hic beat⁹ in facto suo erit. Sed in lege hac qd scriptū est. Certe ad lram. Diliges do. de. tu. &c. & ꝓximū tuū sicteipm. Mat. xxij. ingt dñs Iesus. Addidit etiam ipse legislator christ⁹ ad ꝑcepta decalogi ꝓsilia castitatis paupertatis, obedięt⁹ & patięt⁹: vt p illa magis possit diligi de⁹ & ꝓximus. Remouit etiā falsas expositiōes quas doctores ludęor⁹ inuenerant circa legē Mosaicam vt illud. Diliges amicū tuū: & odio habebis inimicū tuū: oditēdens inimicū nō odiēdum sed diligēdum ꝑm charitatē. Mat. v. Et illd'. Nō męchaberis: qd' itelligebāt, ꝓhibitum tātum de ope exteriori: sed xps oditēdit idē esse de affectu interiori di. Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā iā mechat⁹ est

de lege cōsuetudinis.

de lege naturali.

Tob. iij. Matth. vij. et Luc. vj.

de lege mosaica.

de lege euangelica.

de lege canonica.

de lege politicali seculari.

eā i corde suo. Mat. v. Et multa hmōi. Cærimonialia q̄ę ipleuit qd' figurabāt exhibēdo. Et ꝓpterea ipse dixit. Nō veni legē solūere sed adimplere. Mat. v. Et qa multa sunt mādata euāgelica q̄ oia clamāt pfectā dilectionē: est multiplex etiā lex ista. Vñ Hiere. xxxj. di. dabo leges meas in viscerib⁹ eor⁹: & in corde eor⁹ scribā eas: & loquit de euangelio. De qnta lege q̄ est consuetudo: dr̄ in decre. d. iij. xj. i his. Mos ppli dei & institutа maior⁹ ꝑ lege tenēda sunt. Et q̄uis lex ista fuerat añ legē mosaicā vel euāgelicā: qa qñ cœperūt hoies multiplicari sup terrā ante diluuium vel post sumpserunt aliquos mores exteriores suæ cōuersationis adinuicem, put dictabat ratio: quos absq; scriptura ꝑ lege tenebāt: ñ iō ponit lex ꝓsuetudinis post legē diuinā: mosaicā & euāgelicā: qa qcqd est cōtra mādata morālia vel euāgelica ꝑ quantūcūq; tpis sit ductū in cōsuetudinē nō ē lex nec ligat: immo nec excusat a pcō illud facięs vñ Cypria. Cōsuetudo sine rōne quantūuis vetusta, quātūuis vulgata: veritati oīno est postponēda: & vsus q veritati est cōtrarius est abolēdus. dis. viij. si cōsuetudinē. Idē. e. cōsuetudo. Cōsuetudo sine veritate veritus erroris est. Sed qd in hac lege scriptū est. Certe. Diliges dñm deū tuū & ꝓximū tuū. Nā sic vbi est de more superstitiones facere, peierare, furari, fornicari, vindictas facere & hmōi q̄ sunt cōtra dilectionē dei & ꝓximi: nō ē illa lex q̄ dr̄ cōsuetudo sed abusio & corruptela. Nā cōsuetudo est ius moribus id ē actib⁹ morigeratis approbatū. cal's istitutū. q. i. ꝑ lege susceptū cū deficit lex: vt dr̄. dis. j. cōsuetudo. Sed de cōsuetudine fuit antiq̄ offerre deo sacrificia absq; alia lege: vt patet i Abraā, isaac, & Iacob, & alijs. Reuereri & obedire parētib⁹: nō iferre nocumēta ꝓximis & hmōi q̄ pnēt ad dilectionē dei & ꝓximi. Et hęc lex multiplex: qa mīte & varię sunt cōsuetudines. De sexta lege. s. canonica pōt intelligi illud qd' dr̄ Prouer. viij. Per me sapiētia legū cōditores iusta decernūt. Cōditores legum ciuiliū nō semp decernūt iusta vt patet i legib⁹ ꝓmittētib⁹ vsuras: vl' ꝑscriptiones malę fidei: vñ nec vi legis habēt tales leges. Sed cōditores legū eccl'iasticarū sęp iusta decernūt. Nā eccl'ia regit a spūsctō in cōdēdis legib⁹ suis. vñ errare nō pōt ꝑm Tho. in q̄dli. & ꝓiudicat legi ciuili i eo qd' ē ꝓ eā. Vñ Nico. pa. Lex iperator⁹ nō est supra legē dei. i., canonicā sed subt⁹. di. x. lege imperator⁹. Sed qd in hac lege scriptū est. Certe. Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo: & ꝓximū tuū sicut teipm. Docēs modū diligēdi ex toto corde & ꝓximū: cū dicit ipa lex cano. de pœ. di. ij. valida est. §. itē si. Deū diligere ex toto corde ē illi copularitaio cōcipe fruē dę visiōis ei⁹ affectū pāi odiū: mundi fastidiū: et. xxiij. q. iij. c. pe. Debet hō diligē ꝓximū suū sicut teipm: vt oēm hoiem quē pōt iforma rōe do trinę: bñficētię ꝓsolatiōe: coertiōe disciplinę: iduceat ad colēdū deū. Et in pri. decre. dr̄. Rex pacific⁹ pia miseratiōe disposuit sibi subditos sore pacificos: pios pariter et modestos pios q̄ ad dilectionē et deuotionē erga deū. Pacificos q̄ ad dilectionē et iustitiā erga ꝓximos. Modestos q̄ad dilectionē et tēperātiā sui Et, ꝓpter h ecclia statuit multas leges ptinētes ad cultum diuinū et dilectionē dei augēdā vt de cōsuētudo, cōtione sumēda, festis celebrādis, diuinis exequēdis et hmōi. Remouit multas altercatiōes & litigia q̄ pnt fieri i iudicijs cōtra charitatē, ꝓximor⁹ ꝑ suas determinationes. ió et ista multiplex lex dei. De septia lege. s. ꝑseculari intelligit illud. Hester. s. Septē sapientes erāt ꝓ iliarij legis assueri: quor⁹ cōsiliis cū ꝑta agebat: sciētes leges et iura maior⁹. Nō habebāt illi nec̄ legē mosaicā: qa nō erāt de ppl'o Iudæor⁹ nec euāgelicā: nec canonicā q̄ adhuc nō erat: sed leges ciuiles. Et hæ vtiq; cū nō sint iniustę siue sint ꝑiales: siue municipales vt statuta ciuitatū: a qbuscūq; factæ sint fidelib⁹ vl' infidelib⁹, leges dñi sunt & seruari debēt ab oib⁹. Sed qd in hac lege scriptū est. Certe Diliges dñm deū tuū &c. Vñ et priuilegiat ecclias et ministros ecclię et punitū hęreticos et blasphematores: et alia q̄ sunt ꝓ dei cultū & honorē. Et sil' punitū iferētes nocumēta, ꝓximis vt sic iter, ꝓximos cōseruet dilectio. Vñ dicit Isid'. cp facte sunt leges vt earum metu hūana coerceat audacia: tutaq; sit inter ꝓbos innocētia. dis. iiij. c. j. Et loquit de legib⁹ ꝑsecularib⁹: q̄ ponūt pœnas varias etiā mortis ꝓ trāsgressores. Et qd' ait apls. j. Ad tim. j. cp iusto nō ē posita lex: sed iniustis, maleficis, ve nefic̄is, homicidis et adulteris &c. Nō itelligit vt qdā hę retuci falso exponēbat: cp iusti nō sint obligati ad leges hu

Universidad de Deusto
Biblioteca

manas seruādas:sed quia cū lex habeat duplicē actū.s.diri
gere hoiem in opib⁹ suis:& cogere metu pœnę ad obseruā
tiā ei⁹:iustis etsi sit posita lex:vt est directiua nō m̄ vt est
coactiua:quia videlicet nō metu pœnę eā obseruāt:vt pcō
res:sed libere amore iustitię & obedientię.Hęc etiā lex mul
tiplex:quia multę sunt leges hoīm:q̄ ambulāt.i.opanē
m̄ has leges q̄ dñi sunt:& p quas obseruātiā exercēt ima
culata charitas hi erūt sine dubio bti in p̄ria spe:& i su
De lege turo re.Est tū vna alia lex q̄ nō est ꝓprie dñi:sed q̄ secūt
fomitis eā transgredit oēm dñi legē.Et de hac ait apl's Ro.vij.Vi
deo aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis meę.s.
rōnis & captiuū me ducētē i lege pcti.Ista lex dr fomes &
lex mēbroꝝ.i.cupiscētia nobis inata:iclinatio videlicet
ad malū & ad delectabilia sensuū:ēt q̄ sunt ꝑ rōnē.Pro eu
ius declaratiōe dicit Tho.i.n.q.xcj.ar.vl.q̄ lex essentialr
iuenit in regulāte & mēsurāte:ptcipatiue aūt i eo qđ re
gulat & mēsurat:ita q̄ ois iclinatio q̄ iuenit i his q̄ subie
cta sūt legi ptcipatiue dr lex.Sub deo igit legislatore di
uerse creaturę diuersas hnt iclinatiōes naturales:ita qđ vni
cē q̄dāmō lex:alteri sit ꝑ legē.Vt si dicam⁹:q̄ eē furibūdi
est lex canis:est aūt ꝑ legē ouis vel alteri⁹ animalis māsueti.
Est igit hoc lex quā sortit ex ordinatiōe diuina m̄ ꝓpriā
additionē vt m̄ rōnē opet:q̄ qđē lex fuit tā valida in prio
statu vt nihil vel p̄ter rōnē vel ꝑ rōnē posset surripere ho
mini.Sed dū hō a deo recessit incurrit ꝑ q̄ ferat m̄ ipetū
sensualitatis:& vnicuiq; etiā ptcul'r h̄ cōtingit quātoma
psal.xl. vij. gis a rōne recesserit:vt sic quodāmodo bestijs assimilet q̄
sensualitatis impetu seruit.m̄ illud Pſ.Hō cū in honore
esset nō intel.cōpara.est iumē.&c.Sic igit ipsa sensuali
Fomitis ratio exponit. tatis iclinatio q̄ fomes dr in alijs animalib⁹ simplr habet rō
nē legis:illo tū mō quo ī talib⁹ pōt lex dici m̄ directā in
clinationē.In hoib⁹ tū m̄ ꝑ habet nō rōnē legis:sed ma
gis ē deuiatio a lege rōnis.Sed inq̄tū p diuinā iustitiā hō
destituit originali iustitia & vigore rōnis:ipet⁹ sensuali
tatis q̄ eū ducit habet rōnē legis inquātū est penalis:& ex
lege diuina ꝓnis hoiem destitutū ꝓpria dignitate.Sicut si
aligs dñs ponēs subditos suos in diuersis statib⁹ seu offi
cijs ciuilib⁹ statuens legē quā debeāt seruare:& ordinans
q̄ si aliqs ab illa deficiat:trāseat ad aliū statū viliorē:pu
ta de statu militū vel mercatorū ad rusticorū statū vel ser
uorū.Miles ergo recedens a lege ꝓpria q̄ trāseat ad statū
seruorū ex lege est ordinationis illius dñi.

¶De actib⁹ & ꝓprietatibus & vtilitatibus legis. Ca.ij.

ATTENDITE POPVLE ME
us legē meā iclinate aurē vestrā iꝰba oris mei.
Pſ.lxxvij.Cōgruēter dñs inuitans ad obserua
tionē legis populū vocat.Nō ei ꝓprie dat lex
nisi ppl'o quē Tul.ī lib.de rep.& Aug.lib.n.de ciui.dei.c.
xxi.& lib.xix.c.xxj.) diffinit eē cętū multitudinis iuris ꝺsen
su & vtilitatis cōione sociatā.Vñ Abrae nō fuit data lex a
dño nec Isaac vl Iacob.sed aliā p̄cepta domesticā vt de cir
cūcisione qa nō adhuc creuerat in populū.Sed multipli
catis eorū filijs & descendētibus in gētem copiosam:& li
beratis a seruitute Pharaonis :qa seruis nō congruit lex:
data fuit a deo p Moysen ppl'o Iudęorū qa erat ppl's dei:
sed nūc populus dei est ppl's Christian⁹ cui ogruit ois lex
iusta q̄ dei est bene intellecta.Et ideo attendite. Vbi tria
possunt notari in ipsis verbis de lege dei quacūq;.

¶Qđ est diligenter intuenda.ibi.Attēdite populę me⁹.

¶Qđ est reuerenter suscipienda.ibi.Legem meā.

¶Q̄ꝑ est cōgruenter adimplēda.ibi.Inclinate aurē &c.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit.Attēdite.i.diligēter cōsiderate.Cler⁹ debet attende
re vt possit sine errore alios docere.Dicit em Mala.ij. La
bia sacerdotis custodiūt scientiā:& legē requīt ex ore eius
s.populi.Vñ Hiero.ad Paulinū.Sacerdotis officium est
interrogatū de lege rīndere.Nō inqt de Poesi vel Philoso
phia vel Rhetorica:sed de lege:& ideo attendite.Populi
aūt seu laici debēt attēdere cū docētur vt intelligāt & mē
te retineāt:sicut de populo antiquo legit Neemię.viij.q̄
Esdras sacerdos legit in libro legis dñi apte:de mane vsq;
ad vesperā in conspectu virorū & mulierū & sapientum
et aures omis populi erant erectę ad librū:& Leuite silen
tium faciebant in populo ad audiendam legem:& leges
runt in libro legis dei distincte & aperte.Ergo & volūpſi,

¶Attendite ad legis quidditatem.

¶Attendite ad eius actualitatem.

¶Attendite ad eius effectualitatem.

Diffini tio le gis.

Quantū ad primū,ſ.qđ sit lex in cōmuni.Beat⁹ Tho.ſ.
ñ.q.xc.sic diffinit.Lex est quędā ordinatio rationis ad bo
num cōmune ab eo qui cura habet cōmunitatis promul
gata.Vbi ponuntur quatuor conditiones legis.

¶Quod lex est rationis practicę ordinatio.

¶Quod est boni cōmunis procuratio.

¶Quod est populi vel principis cōstitutio.

¶Quod de eius ratione est promulgatio.

Prima cōditio legis.

Qđ lex est rationis practicę ad actiones ordinatio ꝓbatur
nois interptatione, diffinitione, & auctoritate.Dicit em
Isid'.q̄ lex dr a legēdo:quia scripta est:vl'dr a ligādo:qa li
gat.i.obligat p̄ceptis affirmatiuis ad agendū negatiuis ad
cauēdū.Vel dr lex ab eligēdo m̄ Aug.qa debet q̄libet eli
gere:viuere m̄ legē.Isti aūt actus,ſ.eligere,legere,et liga
re:sunt actus rōnis.Probat hoc idem rōne vel diffinitione
sic.Lex est q̄dā mēsura directiua humanoꝝ actuū:m̄ quā
inducit hō ad aliqđ agendū:vel retrahit ab agēdo.ſ.mala
Regula aūt prima humanoꝝ actuū est ratio:q̄ est primū
principiū humanoꝝ actuū.Rationis est ordinare ad finem
qui est primū principiū in agēdis.In vnoquoq; aūt gñe
id qđ' est principiū seu primū est regula & mēsura aliorū
illi⁹ generis.Et sic patet q̄ lex pertinet ad rationē. Tertio
ꝓbat autoritate legis canonicę & ciuilis. Nā Isido. dicit
in lib.Ety.dist.iij.ois.&.c.ꝑceden.q̄ lex habet præcipere
& ꝓhibere.Hi aūt act⁹ sunt actus rōnis.Iuris etiā peritus
dicit in lege qđ' placuit principi habet legis vigorē:qđ' in
telligendū est cū volūtas ei⁹ est rōne regulata.Nā volun
tas principis nō regulata rōne:magis est iniquitas q̄ lex.
Secūda cōditio legis.
Scd'o de rōne legis est boni cōmunis intētio vl'ordinatio
Nam lex ad bonū cōmune oīm tā ꝑ ad sīn'o ordinat semp
vñ Isido.dicit q̄ lex nullo priuato cōmodo:sed p cōmu
nium vtilitate ciuiū debet esse cōscripta.dist.iiij.erit autē.Ra
tio hui⁹ est m̄ Tho.vbi.s.qa primū principiū in opera
tiuis:est vltim⁹ finis.Finis aūt vltim⁹ humanę vitę est fe
licitas seu bitudo.Vñ oportet q̄ maxie respiciat ordinē
qui est in beatitudine:cū sit lex regula directiua humana
rū actionū.Rursus cū ois pars ordinet ad totū sicut imꝑ
fectū ad perfectū:vnus aūt hō sit pars cōmunitatis perfe
ctę.necesse est q̄ lex respiciat ꝓprie ordinē ad cōmunē fe
licitatē.Quodcūq; aūt p̄ceptū fiat ad aliquē de alio ꝑ
ticulari opere intantū habet rōnē legis inquantū ordinat
ad bonū cōmune.Nā particularia opa possunt referri ad
bonū cōmune cōitate causę finalis:m̄ q̄ bonū commu
ne dr cōmunis finis.Et ois quidē lex iusta dei est:& ad fe
licitatē ordinat:sed si fiat aliqua lex hūana ob vtilitatem
priuatā aliquoꝝ sine rōne nō erit ꝓprie lex. Tertio lex est Tertia cōditio legis.
populi vel principis cōstituto.Vñ dicit Isido.vi.Ety.q̄
lex est cōstitutio populi qua maiores natu simul cū plebi
bus aliqđ sanxerūt.dist.ij.c.j.Ratio hui⁹ est m̄ Tho. quia
lex principaliter &.ꝓprie ordinat ad bonū cōe.Ordinare
aūt ad bonū cōe aliqđ est pricipis vel tot⁹ multitudinis
& ideo cōdere legē ꝑtinet ad totā multitudinē vel ad pri
cipē q̄ curā habet multitudinis.Nā ītētio legislatoris ēvt
hoies ad virtutes inducat & a vitijs retrahat.Sed persona
priuata pōt qđē inducere monitiōe aut suasione bene dis
positos.sed efficaciter iducere.ſ.pvim coactiuā meru pœ
narū ꝓteruos&male dispositos nō pōt:nisi ꝑsona publi
ca ad quā ꝑtineat pœnas īfligere.Et qa laici nullā iurisdi
tionē habēt sup ꝑsonas ecclesiasticas ideo nullā legē cō
dere pōt ꝓpria auctoritate de ꝑsonis vl'reb⁹ earū.Vñ di
cit Nico.papa.Lege imperiali nō ꝑnt eccl'astica iura diſ
solui.dist.x.lege. Quarto de rōne legis est promulgatio. Quarta cōditio legis.
Vnde dicit Gratia.in decre. dist.iiij.in istis:q̄ leges insti
tuunt cū ꝓmulgant.Rō hui⁹ est:qa ad hoc q̄ lex obliget,
oportet q̄ in notitiā deducat alioꝝ:hoc aūt fit p ꝓmulga
tionē.Et lex qđē naturalis ,ꝓmulgata est a deo:m̄ q̄ deus
eā mētibus hoīm inseruit naturaliter cognoscēdam. Lex
aūt exterior hūana ꝓmulgat quo ad ōnēs verbo:sed i tu
rū,scripto.Vñ legis ꝓmulgatio q̄ fit ꝓbo in futuꝝ extē
dit p scripturæ firmitatē:q̄ quodāmodo semp legē ꝓmul
gat.Illi aūt corā qbus lex nō ꝓmulgat:obligant ad legē
seruādam inquantū ad eoꝝ notitiā deuenire vel deuenire
potuit p alios ꝓmulgatione facta.Vñ dr dist.xvi.q.j'dici
tus:q̄ nō oportet q̄ singuloꝝ aurib⁹ iculcet.ſ.lex.Attendi

te ergo

te ergo populę meus legē meā:quæ habet oēs has condi
tiones.& sic ois lex illas debet habere vt vere sit lex.

§. II. QVANTVM AD SECVN

dū.ſ.actualitatē legis sci'ēdū m̄ Isido.v.Ety.q̄ q̄druplex
est act⁹ legis.Dicit em.Ois lex aut ꝑmittit aliqđ:vt q̄ vir
fortis petat ꝓmiū:aut petat vt sacrarū virginū nuptias
nulli liceat appetere:aut punit vt q̄ cedē fecerit capite ple
ctat:ei⁹ em ꝑmio vel pœna vita moderat humana:diuina
Lex ēdi r ctu a hūanoꝝ actuum. aūt ꝑcipit vt diliges dñm deū tuū.dist.iij.in decre.c.ſi.Pro
quoꝝ declaratiōe dicit Tho.i.ñ.q.xciij.ar.ñ.q̄ cū lex sit di
rectiua hūanoꝝ actuū tres sunt differētiæ hūanoꝝ actuū.
Quidā em sunt act⁹ boni ex genere:vt sunt act⁹ ꝑtutū:&
respectu hoꝝ ponit actus legis ꝓcipere. Ꝓcipit em lex
oēs act⁹ ꝑtutū:vt dicit ꝑbs in.v.Ethi.Quidā alij actus sunt
mali ex genere:sicut sunt actus vitioꝝ:& respectu horū po
nit actus legis ,ꝓhibere . Quidā alij sunt indifferentes ex
genere & respectu hoꝝ dr lex ꝓmittere.Possunt etiā dici
indifferētes qui parū habēt boni vel malivt venialia.
Oportet aūt q̄ aliqđ sit per qđ inducat lex subditos vt ei
obediat .Hoc aūt est timor pœnę:& respectu hui⁹ dr act⁹
legis punitio.Nō aūt ponit cōsiliū act⁹ legis.qa cōsulere
etiā spectat ad priuatā ꝑsonā:cui⁹ nō est cōdere legē . Qui
libet em pōt alteri cōsulere Sil'r ꝓmiare nō ponit act⁹ le
gis sic punire:qa ꝓmiare pōt qlibet:sed punire nō ꝓtinet
nisi ad ꝑsonā publicā q̄ ē miſter legis cui⁹ autoritate pena
inferꝛ.Vñ & Isid'.dicit in.v.Ety.Factæ sunt leges vt earꝫ
metu hūana coerceat audacia:' tutaq; sit inter improbos
innocētia: vt in ipsis improbis formidato supplicio resꝛe
triplex est per missio. net audacia:& nocēdi facultas.dist.iij.c.j.Nota etiā q̄ p
missio est triplex:vt dicit glos.sup.c.ois.dist.iij.Prima est
qua ꝓmittit qđ' nullo iure ,ꝓhibet habet m̄ aliquā apparē
tiā mali:vt ꝓtrahere scd'm matrimoniū qđ' videt signū li
bidinis :vt.xxxj.q.j.hac rōne.Scd'a est qua ꝓmittit qđ' ꝑ
cōstitutiones hūanas indulget:vt cōtrahere in gradu ma
trimonio ,ꝓhibito :sed cū dispēsatione:vt.xxxv.q.ij.q̄
dā.Et hęc est vera & absoluta ꝓmissio.Tertia est qua ꝓmit
tit minus malū vt vitet maius:ꝓmittit.i.nō punit.Et sic
permisit deus dari libellum repudij vt vitaret vxoricī
dium.di.iij.§.officiū & dr hęc cōpatiua ꝓmissio. Attēdite ꝑ
ad act⁹ legis. Ad ꝑcepta vt obseruetis.Leui.xx.Custodite
ꝑcepta mea & facite ea.Mat.xix.Si vis ad vitā ingredi serua
mādata. Attēdite ad ,ꝓhibita vt euitetis. ,puer.j. Prohibe
pedē tuū.i.affectū a semitis ei⁹.ſ.ꝑti.Qđ' se oñdit Pſ.fecit
Pſal. cxviij. se di.Ab oi via mala.i.ope ,ꝓhibui pedes meos.i affectus
Attēdite ad ꝓmissa mala ne erretis: putāres esse licita:qa
ꝓmissa vñ saluator.Mat.xix.& Mar.x.ait Iudęis , Moyses
ob durit̄iam cordis vr̄ī ꝓmisit vobis dare libellū repudij:
qđ' tū erat illicitū.ſ.cōtrahere cū alia postea.Et decretalis
dicit.Multa p patientiā tol eram⁹:q̄ si in iudiciū duceren
tur:exigēte iustitia dānarēt extra de ꝑbē.cū tā dudū. Attēs
dite ad pœnalia vt euitent:nō transgredicēdo legē vt tole
rent faciēdo cōtra legē.Pœnę em sunt medicinæ ait Pbs.
Medicina aūt & si displiceat patiēter sumitur ,ꝓpter sani
tatē quę sequit.Nō tamē tenet quis ad pœnas legi⁹ luen
das nisi postq̄ ad eas fuerit adiudicat⁹ m̄ Tho.& Ray.

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

De esse finalis legis cū hoies facere bonos.Dicit em ꝑbs.ñ.Ety.q̄ i
ctu fina tētio cuiuslibet legislatoris est hoies facere bonos & vir
lis legis tuosos.Et ꝑ vel simplr vel m̄ qđ:qđ' sic declarat.Lex ni
hil est aliud q̄ dictamē rōnis i ꝑfidēte quo subditi guber
nant.Sicut videm⁹ q̄ virtus cōcupiscibilis & irascibilis i
ꝑ cōsistunt q̄ sint bene obedictes rōni.Et p hūc modū vir
tus cuiuslibet subditi est vt bene subꝺciat principāti vt di
cit ꝑbs in.i.Politi.Et apl's ad Rom.xiij.ait.Ois alia potesta
tib⁹ sublimioribus subdita sit.Nō est enim potestas nisi a
deo&c.Ad ꝑ aūt ordinat vnaquęq; lex vt obediat ei a sub
ditis.Vñ manifestū est q̄ ꝑ sit ,ꝓprius legis inducere subie
ctos ad ,ꝓpriā virtutē eoꝝ.Cū aūt ꝑtus sit qui bonum fa
cit habentē:& opus ei⁹ bonū reddit sequit qđ' ei⁹ effectus
est facere bonos eos qb⁹ dat vel simplr vl' scd'm qđ.Nā si
ttentio ferētis legē tēdat in verū bonū:qđ' est bonū cōe re
gulatū scd'm diuinā iustitiā:seq̄t q̄ talē legē sint hoies
boni simplr sicut p legē diuinā vel canonicā.Si aūt inten
no legislatoris feraf ad id qđ' nō ē bonū simplr:sed vtile

sibi vel delectabile:faciet hoīes bonos m̄ qđ.i.in ordine
ad tale regnū:sicut leges sęculares antiquoꝝ infidelium
mortales:faciebāt obseruātes bonos bonitate & fœlicita
te terrena.ſ.cuiusdā pacifici victus.Et si qs arguat q̄ ho
mines sunt boni p ꝑtutē:qa virt⁹ est q̄ bonū facit habētē
vt dictū est.Virtutē aūt facit de⁹ in hoie infundēdo:ergo
nō p legē.sed p deū fit hō bonus.Rñdet m̄ Tho.q̄ cū sit
duplex virt⁹ acq̄sita & infusa:ad vtrāq; aliqđ operat bono Virtus duplex notat.
rū operū assuetudo:sed diuersimode.Nā vtutē acq̄sitā cau
sat operū bonoꝝ assuefactio:qa ex actib⁹ generāt habit⁹
ꝑtutis,ſ.acq̄sitæ.Ad virtutē aūt infusam disponit opera
bonoꝝ frequētatio:& eā iā habitā cōseruat & ꝓmouet:nō
aūt causat sed de⁹ gr̄a sua.Diffinit em virt⁹ infusa q̄ est bōa
q̄litas mētis qua recte viuit quam de⁹ in nobis sine nobis
operat.ſ.principaliter:sed nō sine nobis cooperātib⁹ seu
cōsentientib⁹.Et qa lex dat ad hoc vt dirigat act⁹ humanos
inquātum actus humani operant ad virtutē:intantū facit
hoies bonos.Vñ Pbs.ñ.Politic.dicit q̄ legislatores assue
facientes faciunt bonos.Nec semp aliqs obedit legi ex per
fecta bonitate virtutis:sed q̄ñq; ex timore pœnę:q̄ñq; ex
quodā dictamine rōnis qđ' est quoddā principiū virtutis
Est etiā impossibile m̄ Thom.q̄ bonū cōe ciuitatis bene
se habeat nisi ciues sint virtuosi:ad mīn⁹ illi qb⁹ cōuenit
principari.Vñ & Isidorus dist.ix.c.ñ.dicit.Iustū est princi
pem obtēperare legib⁹ suis.Tūc aūt iura sua ab aliꝫ custo Notan da snia
diēda existimet:qñ & ipse prim⁹ eis reuerētiā præber.Vñ
ppl's dei antiquus:dū habuit bonos iudices & reges & pri
cipes sacerdotum populus se bene habuit in moribꝰ & in
fœlicitate terrena.Qñ habuit malos reges:qđ' ꝑ maiori p
te fuit:ppl's ad idolatriā & i multa mala lapsus est:& pp
hoc in diuersas captiuitates duct⁹:& demū p orbē dispersus.Sufficit aūt ad bonū cōitatis q̄ aliꝫ.ſ. subditi intātum
sint subditi q̄ principum mādatis obediāt quātū ad ciuita
tē terrenā.Sed ad ciuitatē supnā cōsequēdā ad quā ordi
nat lex dei:oportet q̄ ex amore legē obseruēt. Qui em ex
timore facit ꝓceptū.ſ.legis:& si bonū est qđ' facit:nō tā
ꝑ bene facit.i.virtuose.extra de reg.iur.qui ex timore.

§.IIII. SECVNDVM PRINCIPA

le notandū est:q̄ lex est reuerēter suscipienda cum dicit.le
gē meā.Esa.xxxiij.Dñs iudex noster. Dñs legifer noster.
Dñs rex noster.Et qa vt dr Iob.xxxvj.Nullus similis ei i
legislatorib⁹.Tāto ei⁹ lex cū maiori reuerētia ē suscipiē
da:quāto maior est in potētia & sapiētia & bonitate ferēs
ea.Cū nullus sit deo appropinquās:nedum similis:ideo
reuerēter lex ei⁹ suscipienda est.Vñ dr Esa.j. Auris⁹ pci
pite legē dei vestri populus Gomorrę. Et Iob.xxij.Susci
pe legē ex ore ei⁹.ſ.dei.Ideo autem reuerenter, Lex dei suscipiē da est propē tria.
¶Propter eius eximiam auctoritatem.
¶Propter eius miram veritatem.
¶Propter eius nimiam vtilitatem,

Quantū ad primū.Attēdite populę me⁹ legē meā:pro
pter meā auctoritatē:quæ tāta est vt oia mea potētia crea
ta sint mea:sapiētia gubernent:mea iustitia oia defectuo
sa corrigant.vñ Leui.xviij.dicit.Ego dñs de⁹ vester custo
dite leges meas.q.d.ideo debetis & suscipere & seruare le
ges meas:qa dñs sum absolute:& vniuersalis dñs oīm &
potestatē habeo sup oia.Dñs em nomē est potestatis : ait
Amb.Et dr dñs quasi dominās.pœnarū trangressoribus
legū meaꝝ.Vñ dr.ꝛ.Macb.iij.In leges diuinas impie age
re nō impune cedit.Propterea cū primo dedit legem scri
ptā in monte Sina:apparuit mons fumigās : & tonitrua
emittēs & coruscatiōes:ita q̄ ppl's exterrit⁹ dicerꝛ.Non lo
quat nobis dñs:ne forte moriamur:Exo.xx.vt visa auc
ritate & potestate datoris legis,ſ.dei attēderet & obserua
ret eā. Quantū ad scd'm est suscipienda ipsa lex reuerēter Propē ei⁹ vita tē lex ē reueren ter susci pienda
,ꝓpter ei⁹ mirā veritatem. Dr ,ꝓterea lex veritatis scd'm
illud Mala.ij.Lex veritatis fuit in ore ei⁹. Sicut in doctri
nis hoīm reperiūtur plures falsitates:vt pateꝛ i doctrinis
pbor̄:qa vt ait Pſ.cxv. Ois hō mēdax:nulla aūt falsitas
reperiri pōtꝫin doctrina dei.ſ.sacræ scripturę:sed ois ꝑitas
Io.xvij.Sermo tuus veritas est.Ita in legib⁹ hoīm repe
riunt aliqđ falsitates & iniustitię:ꝓpter qđ' dr Hiere.x.Le
ges populorū vanę sunt.i.falsæ & inutiles.Nā si verę & iu
stæ sunt:leges dei sunt.Vnde ipsa dei sapiētia ait Prouer.
viij.Per me legū cōditores iusta decernūt.Sed lex dei ois
verissima & iustissima ē:& ideo debet cū oi reuerētia susci

Universidad de Deusto
Biblioteca

pi & audiri. Nã vt dicit Lactãtius in li. Instit. Nullus suauior aię ctibus cę veritas. Et si qs obijceret cp lex dei videt cõtinere ialsitatẽ: qa ,pmittebat multa ,bona tẽporalia seruãtib⁹ eã: & cũ multi obseruatores ei⁹ vt Tobias: Ezaias: Hieremias & alij habuerũt multa ,aduersa & indigentias Rñ. Tho. i. ii. q. xcix. ar. vlt. cp illa tplia ,pmissa sunt obseruatorib⁹ legis: no vt principalis remuneratio: in quibus affectu inhęrerẽt: sed tãcę imperfectis vt p ea manuducerentur ad obseruationem legis. Sicut pueri ad obseruationẽ eoꝝ que imponunt eis: inducunt qbusdã munusculis Et ſm historiã veteris testamẽtu: cõmunis stat⁹ populi cũ sub lege fuit: cpdiu legẽ seruauit in ,psperitate fuit. Declinãs aũt ab obseruatiõe legis multa aduersa incurrit. Alique rũ psone particulares legẽ obseruãtes i aliquas aduersitates incidebãt: vel qa iam erant spũales effectũ: vt p hoc magis ab effectu tẽporaliũ abstraherent: & earũ virt⁹ probata redderet: vel qa opera legis exteri⁹ explẽtes aliq cor in tẽporalib⁹ defixũ habebãt. Quantũ ad tertiũ. Lex est susciptẽda & implẽda ,pter ei⁹ vtilitatẽ. Ex nulla em lege hõ cosequit tantũ fructũ sicut ex lege dei si obseruet. Qđ intelligẽs Pẽ. cxviii. ait. Portio mea dñe dixi custodire legẽ tuã. q. d. Ista est pars quã elegi ex oibus bonis que ponuntur ante me de bonis mundi tãcę meliorẽ seruare ,legẽ dñi. Nã vitia prio habet manifestare: vt sic possint cauere. apl's ad Ro. vii. Nã cõcupiscentiã nesciebam. s. esse pec catũ: nisi lex diceret: nõ cõcupises. Vbi Aug. Bona est ẽ lex que dũ cõcupiscentiã, phibet oẽ malũ, phibet extra de coitu. nã ꝑcupiscẽtiã. Quãuis em lex hũana nõ ,phibeat oia peccata etiã exteriora sed ea quæ magis habent tollere pacificũ connictũ hominũ adinuicem: vt furta, adulteria: homicidia & hmõi. Lex tñ naturalis & diuina oia vitia ,phibet. Sed o lex iuuat ỳ tuosa exercitare. Vñ Eccli. xlv. Dedit illi cor ad ꝑcepta: & legẽ vitę & disciplinę. Lex dñ vitę. s. ſpualis q cõstituit i ỳtutib⁹. Dicit etiã lex discipline q importat morũ cõpositionẽ. Ad legẽ igđ ẽ natur ę pertinet oẽ illud ad qđ hõ inclinat ſm suam naturã inclinat aũt vnũqđq ad opationẽ sibi ꝑueniẽtẽ ſm suã formã sicignis ad calefaciendũ. Vñ cũ aia rõnalis sit ,ppria forma hois: naturalis inclinatio cuiuslibet hois est opari ſm rõnẽ & hoc est agere ſm ỳtutẽ. Vñ oẽs act⁹ ỳ tutũ sunt de lege naturali: Et ,pterea Damaſ. dicit in. iij. lib. cp virtutes sunt naturales. i. ſm inclinationẽ seu legẽ naturalem. Lex diuina certũ est cp de a ꝑtib⁹ ỳ tuosis imperat: & ois lex humana itãtũ habet rõnẽ legis inquantũ est deriuata a lege naturali. Tertio lex facit pacẽ inter hoies conseruare qđ multum desiderat. Vñ dr. ij. Macha. j. Adaperiat dñs cor vr̃m in lege sua & in ꝑceptis suis & faciat pacẽ. q. d. Habẽdo volũtatem efficacẽ ad implẽdũ legẽ dei: inde sequitur pax. Finis ois legis ẽ dilectio: & pax est effect⁹ dilectionis. Qui em se diligũt pacẽ iter se habẽt. Vñ apl's ad Rom. xiij. Plenitudo legis ẽ dilectio. Et qñ etiã seruant leges hũanę q ,phibẽt iniurias ,pximoꝝ: habeꝫ pax inter eos. Quarto lex habet iustificare: & hoc ꝑcipue iacit lex euangelica, vñ ad Ro. viij. dr. Lex spũs vitę i christo Iesu liberauit me a lege pcti & mortis. s. ętern̄. Et dicit Aug. lib. de spũ & lra cp sicut lex factoꝝ. i. mosaica sunt scripta i tabulis lapideis ita lex fidei. i. euãgelica est scripta i cordib⁹ fideliũ. Et ipe idẽ dicit cp nõ est aliud lex dei scripta in cordib⁹ fideliũ: nisi ꝑtia spũssti. i. gra q vticę habet iustificare. i. a pctõ emundare: & deo gratum reddere: & ,pter opa meritoria reddere. Sũt tñ in lege euãgelica ỳba scripta q sunt dispositiua ad gram spũssti: & advsum gręi⁹ ptinẽtia: vt q ptinẽt ad diuinitatẽ vel humanitatẽ christi q disponũt intellectũ ad fidẽ. Et q ptinẽt ad cõceptũ mũdi vt vsus facitoꝝ quę habẽt disponere ad gram, & ista sũt vt secũdaria huj⁹ legis. Sed principale in ea est gra spũssti i mẽte fidelium infusa. Quito lex habet i tẽtationib⁹ vigorare, pñ. xxxvi. Lex dei eius in corde ipsius. s. iusti: & nõ supplantabunt gressus ei⁹. Gressus hois sunt opa ei⁹: q dicunt supplantari qñ decipit i eis factẽdo id qđ habet speciẽ boni: sed ẽ vere malũ. Sicut auaro apparet bonũ eẽ decipe ,pximũ: vt cõsequat bonũ vtile. s. lucri. Sed dũqs attendit ad legẽ q ostendit hmõi esse mala: & lex doctrina est dei q errare nõ põt abstinet se ab his & tentationes vincit. Vñ & christus cũ fuit tentatus a diabolo in deserto: cũ autoritatibus legis pugnauit: respondens tentatori. Scriptũ est. s. in lege Deut. viij. Nõ in solo pane viuit hõ: sed in oi verbo &c.

Lex est ꝑplẽda ,pter eius vtilitatem

Lex iuuat exercere virtuosa.

Mat. iij.

cõtra vitiũ gulę. Et Deut. vi. Non tentabis dñm deũ tuũ: cõtra ſphiã seu inanẽ gliam. Et iterũ. Dñm deũ tuũ ado rabis &c. cõtra auaritiã. Hęc oia scripta sunt in lege dei. Et sic nõ fuit ſpplãtatus: sed diabolũ ipse ſpplantauit & vicit. Sexto lex terrena multiplicare facit. Vnde dicit Moyses Deut. xxviij. Si audieris vocẽ dñi dei tui. s. in lege sua loquẽtis vt facias atcp custodias omnia mãdata ei⁹ que ego ꝑcipio tibi hodie faciet te dominus deꝰ tuꝰ excelsiorẽ cũctis gentibus q̃ versant in terra. Venientq; sup te vniuersę benedictiões istę: & apprehendẽt te quę ptinent ad tẽporalia. Bñdict⁹ eris in ciuitate bñdictus in agro &c. ibi vide. Et p cõtrariũ imediate superi⁹ dr. Maledict⁹ eris q nõ pmãserit in sermonib⁹ legis huj⁹. Et ponunt ibi determinate multę maledictiões cõtra trãsgressores legis. Infirmi enim & imperfecti p tpalia manuducunt ad spũalia opera. Septimo legis obseruatio facit cęlestia penetrare ad possidendum. Iaco. i. Qui autem pspexerit in lege perfectę: libertatis scilicet euangelica & permãserit in ea nõ auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. Attendite ergo populemeus legem meã.

Lex ad cęlestia ꝑducit.

§. V. QVANTVM AD TERTIVM

principale lex est cõgruenter adimplẽda. vñ subdit. Inclinate aurẽ vestrã in ỳba oris mei. Inclinate aurẽ in verba legis nõ est aliud cę implere & fuare legẽ. De aure em cordis loquit. i. volũtas. Volũtas em cũ est: efficax est q̃ mouet ad operãdũ & seruãdũ legẽ. Et ad istũ intellectũ dicit Prouer. xxviij. Qui declinat aurẽ suã ne audiat legẽ: oro ei⁹ erit execrabilis. Declinare aurẽ: nõ audire: est non obedire & talis nõ meretur audiri i oronib⁹ suis. Inclinate & aurẽ vestrã in ỳba oris mei: nõ expectate tps ad faciendũ vt ait pẽ. Tempus faciendi domine dissipauerunt legem: tuam id est propter tps qđ expectant homines ad faciendum se habere: dissipant legem cõtrafaciẽdo sed nũc inclinate aurẽ vestrã. Et vt congrue seruetis inclinate aurẽ vestram tripliciter.

Inclinare aurẽ qđ est.

Psal. xviij.

¶ Vt impleatis integraliter,

¶ Vt obediatis intentionaliter.

¶ Vt agatis constantionaliter.

Quãtũ ad primũ dicit Iac. in cano. sua. c. ij. Qui voluerit legẽ seruauerit: offẽdat aũt in vno. s. ꝑcepto legis: factus est oim re⁹. i. ita dãnabit sicut si oia ꝑcepta legis fuisset transgressus. Nõ cp tanta pœna patiat: eũ q̃libet trãsgressio habeat debitũ suę grauitatis pœnę sed ita vn⁹ trãsgressio ꝑcepti legis est sufficiẽs ad incurrẽdũ pœnã infernalẽ sicut trãsgressio totiꝰ legis & hoc nisi qs pniam agat qđ diligẽter Pẽ. oñdebat se facere dicẽs. Exitus aquarũ dederunt oculi mei. i. abũdantia lachrymarũ ex cõtritiõe, pcedentẽ qa nõ custodierũt legẽ tuã sensus mei vel etiã, pximi mei. Vñ & Christ⁹ ait Mat. v. Iota vnũ aut vnus apex nõ ꝑteribit a lege donec oia fiãt. Sicut em de cęrimonialib⁹ quæ erãt in figurã christi & ecclię nihil ꝑterit qđ nõ sit ipletũ & de moralib⁹: nec quo ad maiora ꝑcepta quoꝝ qđlibet iota dici põt nec minora q̃ apices dicunt vnũ ꝑtermittere debet qđ nõ seruet q voluerit saluꝰ eẽ. Vñ segt. Qui soluerit vnũ de mãdatis istis minimis. i. cõtrafecerit & docuerit sic hoies. i. ꝑdicauerit al's bona: & ipe i vno ꝑcepto deficiat nõ seruãdo minim⁹ vocabit⁹ i regno celoꝝ. i. nullus qa nõ intrabit illuc. Inclinate ꝫ aurẽ vestrã &c. in verba. s. singula legis nõ aliqđ vt oia: seruetis ad plenũ. Sed o dũ ẽ in debet legi obediri intẽtional'r. i. ſm intẽtionẽ legislatoris nõ ſm ỳba tm̃. vñ dicit regu. iur. Certũ est qđ is cõmittit in legẽ q ỳba legis amplectẽs cõtra legis nitit volũtatẽ. de re. iur. lib. vi. Ad qđ etiã facit qđ Greg. in moral. ait. s. cp nõ intẽtio verbis: sed verba debẽt deseruire intẽtioni. xxij. q. v. humanę. Qđ etiã no. ꝓbs in li. Ethi. q. magis attendendũ est ad intentionẽ instituentis aliquã legẽ cę ad verba legis. Modo ad propositũ. Præcepit dñs in aliqua lege aliqua ad tps seruãda ſm lram q̃ erãt in figurã futuroꝝ: vt oia cęrimonialia quouscę ipa figurata exhiberent in ỳtate. vñ apl's ad Heb. x. ait. Vmbrã hãs lex futurorũ bonoꝝ. Cũ g implere sũt illæ figurę nõ debẽt illa seruari ſm lram cũ sit cõtra itẽtionẽ legislatoris. sed ſm spm̃. Et propterea dicit apl's. ij. ad Coꝝ. iij. Lra occidit spũs autem viuificat. i. legẽ intelligẽdo & seruando ſm lram occidit aiam sed seruata ſm spũalẽ intellectũ dat vitã aię. Vbi gra. Mãdauit dñs in lege circũcisionẽ pri⁹ tñ patrib⁹ daram q̃ figurabat

Lex impleda ꝑtinet integraliter.

figurabat baptismũ habẽtẽ⁹ tutẽ ex christi passione. Iam christus aduenit: passionẽ sustinuit & baptismũ instituit. Vñ nõ debet illud ꝑceptũ seruari nũc ad lram: ex quo impleta est figura illa. Hoc em̃ mortale esset: qa. s. cõtra intẽtionẽ legislatoris, vñ & ꝓtra legẽ sed debet seruari spũaliter a superfluis, & vitijs se abstinendo. Præcepit dñs in lege populo ne comederet porcinas carnes ad figurandum cp populus suus futurus. s. populus christianus debebat se p maxime abstinere a moribus porcinis. i. luxuriosis. Iam ẽ in actu ppls christian⁹: qui quo ad bonos se abstinet a luxurijs. Vñ nõ debet illud ꝑceptũ mõ ſm lrm seruari: qa esset mortale: sed scđm spm̃ semper: qm̃ hoc ĩtẽdit legislator. s. abstinere se a vitio luxuriæ. Sic etiã ꝑceptũ est legis naturæ: quęcũq; vultis vt faciant vobis hoies & vos facite illis. Hoc enim est lex & prophetæ. i. in hoc cõsistit. Si quis ergo velit sibi dari centũ florenos sine aliquo debito iustitiæ vel causa rationabili cum nõ egeret: nunquid & ipe deber hoc facere proximo: qavult ipe sibi hoc fieri. Certe nõ intelligit hoc legislator. s. deus: sed de volũtate rationabili: qđ q̃s rõnabiliter vult sibi fieri: debet alteri facere si põt. Item in lege euãgelica Christus dicit. Si quis te peussĕrit in dexterã maxillã: prębe ei & alterã. Math. v. Qui hoc indifferenter facerer cuicũcę nõ bñ faceret: quia daret illi occasionẽ augẽdi peccatũ iterũ percutiẽdo. Nõ ergo hoc intellexit Christus lator legis hui⁹: quia nec ipse hoc fecit cũ minister Annę pontificis ei alapã dedit: sed eũ redarguit. Ioan. xviij. Sed vult dicere cp peussus cuilibet ita patiẽter ferat iniuriã sibi ĩactã: cp etiã si maiorẽ sibi vellet facere iniuriã paratus sit æquanimiter tolerare. Ita exponit Augu. xxiij. q. i. paratus. Itẽ lex diuina & canonica prohiber recipi, p pecunia mutuata aliqđ vltra sortem. Si igẽ quis nõ det pecuniã sed operã suę persone, p mutuo cõtra intentionẽ legis facit & cõmittit vsurã: qa opera illa ꝑtio æstimari possunt. xiiij. q. iij. pleriq;. Itẽ lex ciuilis mandat furẽ & alios malefactores capi & puniri. Nũquid ergo cap̃iet iudex laicus clericum furẽ: vt al's malefactorẽ? Certe nõ: qa esset excõicatus, eę. de sentẽ. excõ. vt famę. Intendit em̃ legislator de subditis foro ciuili: nõ de clericis. Sic g̃ legẽ quãcũq; inclinate aurem vestrã in verba: id est nõ ad verba prour sonat exterius: sed in ỳba id est in intellectũ verborũ legis: quid. s. intendit legislator. Tertio lex est quis ab ea. Vnde de sanctis canit ecclesia. Iste sanctus pro lege dei sui certauit vsq; ad mortẽ: & a verbis impioꝝ nõ timuit. Sic legim⁹ de castissima Susanna cp cũ inuitaretur ad opus nefariũ sub cõminatione accusationis de adulterio: & per cõsequẽs mortis: subito respõdit. Meli⁹ est mihi incidere in manus hoim absq; opere q̃ deum inquere legẽ dei mei. Si em̃ hoc egero mors mihi est &c. Dan. xiij. Similiter Eleazarus antiquus volut potius durã mortẽ sustinere cp trãsgredi vnũ mandatũ legis dei. s. cõedere carnes porcinas: dicẽs. Adolescẽtib⁹ exẽplum forte relinquam si prompto animo ac fortiter, p grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. ij. Macha. vi. Sed & septem fratres Machabei cũ matre sua sustinuerunt constantissime multa grauia supplitiorũ genera: & demũ mortẽ potius vellẽt cp legẽ dei trãsgredi. Vnde & prim⁹ eoꝝ ad tormẽta ductus dixit. Parati sumus magis mori cp patrias dei leges ꝓuaricari. Et mater eorum eos exhortando ad constantiã martyrij dicebat. Mundi creator qui formauit hominis natiuitatẽ quicę omniũ inuenit originẽ & spũm vobis iterũ reddet & vitã cũ misericordia: sicut nũc vos meupos despicitis propter dei leges. ij. Machab. vij. Sic in nouissimo testamẽto inumeri martyres pro obseruatiõe legis euangelicæ mortem sustinuerunt.

Tobię. iij. Mathę. vij.

Lex ad cęlestia ꝑducit.

Legi obedientia nalitet.

TITVLVS. XII. DE LEGE AETERNA

¶ Q2 legi æternæ oia subiciuntur. & quõ debemus cõformari volũtati diuinæ. Cap. vnicum.

lex ętęrnæ rõ diuinæ sapientiæ.

EX AETERNA SECVNdũ Tho. i. ij. q. xciij. ar. i. nõ est aliud cę rõ diuinę sapientiæ ſm cp est directiua omniũ actuum & motionum. Et quia diuina ratio nil cõcipit ex tempore: sed habet ętrnũ conceptũ: ideo dicit lex ęterna. Deus em̃ sicut per sapiẽtiã suã est ỳditor vniuersarũ naturarũ ad quas comparatur: sicut artifex ad artificiata ita est gubernator omniũ actuũ & motionũ q inueniũt i singulis creaturis. Vñ sicut rõ diuinę sapiẽtię iquãtũ p eã cõtinet creata habet rõnẽ artis vł exẽplaris vł ideæ ita rõ diuinę sapiẽtię mouẽtis oia ad debitũ finẽ seu ipsa rõ gubernationis rer̃ in deo sicut in principe vniuersitatis existens cũ mũdus diuina, puidẽtia regat: obtinet vim legis: cum nihil aliud sit lex cę quoddã dictamẽ pratícę rõnis in principe q gubernat aliquã cõtatem pfecte. Est autẽ ipsa lex ętęrna in trinitate deo q̃ mũdũ regit. Vñ de ipsa trinitate canit ecclesia. Qui. s. de⁹ trinitas rotum subdit suis orbem legib⁹. In ipso deovna est lex: vt dictũ est. in creaturis tot sunt quot sunt species creaturarũ: quibus singulis indidit diuersas inclinatiões i suos debitos fines: q̃ inclinationes leges in ipsis creaturis dicunt. Et quaminis ipsa lex ętęrna attribuat ꝑ appropriationẽ filio ſm Tho. vbi. ẽ. rũ scđm Alexã. in. iij. parte. q. xij. põt attribui ſm cõditiones legis varias & alijs personis. Tria em̃ cõcurrũt ad legẽ. s. autoritas: ỳtas & bonitas: & ſm hoc oportet cp lex habeat principiũ: formã & finẽ. Rõne principij debet legi autoritas: quã nõ põt eẽ pricipiũ legis nisi habẽs autoritatem. Rõne formę debet legi ỳtas: qa nũq; ferẽ sine rõne rẽa. s. si sit ,pprie lex. nã injusta nõ est lex. Rõne finis debet legi bonitas: qa lex nõ ordinat nisi ad bonũ. Si g̃ respiciam⁹ i lege ętęrna autoritatẽ: sic appropriat psonę patris rõne potestatis. Si respiciam⁹ in ipa lege ętęrna veritatẽ: sic appropriat filio ſm rõnẽ formalẽ sapiẽtiæ. Si attẽdamus bonitatẽ legis: sic appropriat spũisanctõ. Hæc Alexã de Hal's.

Tria cõcurrunt ad legẽ

§. I. DE LEGE AETERNA PO

rest itelligi illđ Pẽ. i. qđ dr de iusto. In lege dñi fuit vol⁹ ei⁹: & i lege ei⁹ medit. die ac no ẽ. Dicit Aug. cp pcm̃ nõ ẽ alđ nisi dictũ vel factũ vł cõcupitũ cõtra legẽ ętęrnã. Et sub his ,præhędit ſm Tho. ois excessus siue locutiõis actionis & desideri cõtra rõnẽ. Quia ergo iustus summã diligẽtiã habet vt caueat a pctis: ideo affectus ei⁹ est ad legẽ ętęrnã. i. volũtatẽ dei vt impleat: intelle⁹ vt itelligat. Vñ in lege dñi fuit volũtas &c. Vbi tria possunt notari.

¶ Q1 est vniuersalis: & ideo mundus totus ea regulatur: ibi. In lege domini.

¶ Q2 est perfectionalis: & ideo affectus bonus ei conformatur: ibi. Fuit voluntas eius.

¶ Q3 est rationalis: & ideo intellectus rectus eam speculatur: ibi. Et in lege eius meditabitur die ac nocte.

lex ętęrna est vniuersalis,

§. II. QVANTVM AD PRI

mũ. Sciẽdum cp nullus homo quantũcumcę habuit dñiũ latũ & longũ potuit vel põt dici absolute dñs: sed ſm qđ. Nã & si Octauian⁹ prim⁹ Imperator post Cęsarẽ fecit describi vniuersum orbẽ terrarę tãcę dñs terrę. nũqđ dñum habuit aquarę & aliorę elemẽtorę aut cęlorę aut ãgelorę: aut etiã oim brutorę? Certe nõ. Fuit ẽ dñs nõ simplr oim sed hoim q versabant tũc i mũdo. Vnde & illis legẽ dare valebat: nec tñ quo ad oia: nõ aũt alijs reb⁹ sibi nõ subditis. Absolute & simplr dñs ẽ de⁹: oib⁹ dominãs creaturis. Vnde sanctus Mardochęus in orone sua dicebat. Dñe rex oipotẽs in ditiõe tua cũcta sunt posita: & nõ est q resistat voluntati tuæ &c. Dñs vniuersorũ tu es. Hester. xiij. Sicut ergo dominiũ ẽ vniuersale: ita & lex ei⁹ debet eẽ vniuersalis: & ipsa tot⁹ orbis regulat: qa lex dñi. Et cp legi ętęrnę nõ differt a dei volũtate: realiter subiciant & regulent oia: declarat & ostẽdit ſm Tho. i. ij. q. xciij. Nam creaturę irrationales ęternę legi subiciũtur: inquãtum sequuntur sine iudicio rõnis vł sensus: id qđ eis impressum est a deo quasi motæ ab alio. s. deo ad suos fines & actus. Secundo creaturę rõnales legi ęternę subiciunt per notitiã diuini præcepti: eo cp eis datũ est intelligere qđ debeãt agere vel cauere. Ipsa em lex naturalis quæ est in hoie: est quædam participatio legis ętęrnę. Mali etiã subiciunt legi ęternæ etsi imperfecte. s. necessitate coactiõis: inquantum subiciũt nõ eius ꝑceptioi: sed punitioni. s. inquantũ mali puniunt a deo: qđ lex ęterna dictat & imperat. Quarto boni subiciũtur perfecte: inquãtum. s. nõ coactione punitionis: sed volũtate obsecutiois. s. volũtate obediẽdi deo: amore nõ timore se subiciãt. Beati etiã & dãnati subiciunt legi ętęrnę. Cui⁹ rõ ẽ: qa sicut corp⁹ graue mouet grauiter de loco ita eadẽ grauitate quiescit in loco. A simili sicut boni per legẽ æternã merent beatitudinẽ & mali miseriã: ita p eã

Oia legi ętęrnę subiciuntur

Universidad de Deusto
Biblioteca

dē legē beati in beatitudinē & mali in miseriā cōseruanť.

quid sit lex ęterna.

Subijcitur etiā legi ęternæ oia creata siue necessaria siue cōtingentia: nō aūt ęterna. Et rō hui⁹ est ſm Tho. vbi. ē. Lex æterna est rō gubernatiōis: quæcūq; ergo subjciūtur diuinæ gubernatioi subdunť & legi æternæ, Cū ergo oia q̄ sunt in reb⁹ a deo creatis subdanť diuinę gubernationi siue necessaria siue cōtingētia: nō aūt ea q̄ ptinēt ad diuinā cēntiā vel naturā: vt pſonę diuinę: vel volūtas dei vl' bonitas dei & hmōi: ideo creata subdunť legi æternæ: nō aūt increata. sicut patet p exēplūm in hoib⁹. Nā gubernatiōi hoim subdūť q̄ fiūt p hoies: nō aūt q̄ ptinēt ad naturā hoim: vt q̄ habeat man⁹, vl' pedes, Vñ & Aug. dicit xix. de ci. dei, q̄ nullo mō aliqd legib⁹ſimi creatoris ordinatorisq;. s. creatū subtrahiť a q̄ pax vniuersitatis administratur. Nec obstat qd' ait apł's di. ad Ro. viij. Prudentia carnis ĩimica ē deo: neq; em legi ei⁹ subiecta est. Nā ſm Tho. vbi. ē. etsi subjci nō possit prudētia carnis legi æternę ex pte actiōis: qa inclinat ad actiões ꝑrias legi dei: tn subjciť legi dei ex pte passiōis: qa meret pœnā ſm legē diuinę iustię. Sciēdum etiā q̄ aliter ē dicēdum de lege hoīm: aliter de lege dei. Nā hō reb⁹ irrationabilib⁹ quātūcūq; ei subjaciant nō pōt imponere legē: sed solū hoib⁹ sibi subiectis: qb⁹ hoib⁹ intātū ponit legē inquātū suo ꝓceptovl' denūtiatiōe iprimit mētibus eorū quādā regulā q̄ ē principiū agēdi. Sicut aūt hō denūtiādo imprimit hoī subiecto sibi q̄ddā principiū interi⁹ actuū ita de⁹ imprimit toti naturę principia actuū, pprior. Et iō p hūc modū dr deus ꝓcipere tori naturæ. ſm illd Pſ. Pręceptū posuit & nō ꝓteribit. s. ī rōnabilib⁹ creaturis. Et p hāc etiā rōnē oēs mot⁹ & actiones totius naturę legi ęternę subduntur. Alio mō q̄ subdūť legi ęternę creaturę irrōnales: q̄ rōnales: inquantū. s. irrationales mouenť a diuina, puidētia nō aūt p intellectū diuini ꝓcepti vt rōnales. Et ipa impressio principij actiui in trinseci quātū ad res naturales est, pmulgatio legis æternę in eis. Defectę etiam q̄ accidūt in reb⁹ naturalib⁹: q̄uis sint ꝓter rōnē causarū particularium: nō tn sunt ꝓter ordinē causaꝝ vniuersaliū: & ꝓcipue causę primę. i. dei cui⁹, puidētia nihil pōt subterfugere: vñ & ipa subdūť legi ęternę. Oēs etiā leges inquātū participāt de rōne recta intantum deriuanť a lege ęterna. Vñ Aug. In tpali lege nihil est iustū atq; legitimū qd' nō ex ęterna hoies sibi deriuauerint, Et idē Aug. Lex ęterna ita medio quodā loco posuit aliq̄ vt in eis vsurpādis merito reprehēdať audacia in exequē dis iure laudeť obedientia. Exponit exēplum Abraę q̄ ex sevolēdo occidere filiū pessime fecisset sed ex volūtate dei iubentis hoc volendo optime fecisset. xxiij. q. v. lex.

Lex dei differt a lege hoim.

Psalm. cxlviij.

Volun tas cuius liber de bersecō formare diuię volūtatis.

§. III. SECVNDVM QVOD NO⁹

tak ē q̄ assert⁹ seu volūtas iusti ꝓformat se ad legē ęternā. i. volūtatē diuinā qd' q̄liber facere debet. Dicit em Aug. q̄ lex ęterna ē ratio summa ī deo. i. volūtas rōnabilis cui semp obtēperādū ē. s. cōformādo volūtatē nostrā sug. Dicit em Arist. in sua Meta. q̄ primū i vnoq̄q; gñe ē regula & causa secūdo⁹ seu oīm illi⁹ gñis. Sicut primū i gñe calidi tatis est ignis: & ipe est causa sed'a oīm calidoꝝ iquātū calida. Intātū em vnūquodq; est calidū inquātū participat naturā ignis. Prima igit cā oīs rectitudinis est, diuina volūtas in qua est summa rectitudo: & intātū volūtas humana est recta inquātū pticipat rectitudinē diuię volūtatis qd' sit cōformādo se ei tūc em recta est. Tenemur autē esse recti: qa vt dr Cañ. i. Recti diligūt te. s. deum. Ad dilectionē aūt obligamur q̄ sine rectitudine eē nō pōt. Vñ & glos. dicit. Rect⁹ est q̄ vult qd' de⁹ vult. Sciēdū tn q̄ cū dr volūtas nra debet eē ꝓformis volūtati diuinę vt dicit Du rā. i. i. sen. dist. vlt. nō itelligit hoc de ꝓformitate volūtatis iquātū ad essentiā ei⁹ vel eē. i. velle sed quātū ad tendētiam ei⁹ in obiectū. i. i volitū. Nā cū cōformitas ipporter quādā assimilationē vni⁹ rei ad alterā vñ dr cōformis q̄si cōuenientia in vnā formā nō pōt hoc itelligi de oīmoda assimilatiōe volūtatis nr̄ę vel nostri velle. q̄ act⁹ ipsi⁹ volūtatis ē cū volūtate dei ḥ em ipossibile est cūlm infinitū distet qa volūtas dei & velle ei⁹ est essentia ei⁹ sed i nobis volūtas est quędā potētia nō essentia aię sed accidēs cōsequēs ipsam & velle est act⁹ ipsi⁹ potētię nō potētia nec essentia ei⁹. Est aūt ꝓformitas, pportionis inter volūtatē nostrā & dei in hoc. s. q̄ sicut de⁹ vult libere q̄d vult: ita & volūtas nr̄a & sicut vult bonū ita & volūta⁹ nr̄a naturaliter sed ḥ

Hic nota distinctionē.

ptinet ad imaginē dei q̄ naturaliter est in nobis. Cōformitas ergo ista attēdit ſm tēdētiā in obiectū. i. involitū, put s. velle pertinet ad gen⁹ moris. s. bene vel male. Et tūc ista cōformitas volūtatis pōt attēdi ſm q̄druplex gen⁹ causarū. s. efficientis finalis formalis & materialis. Et ſm genus cause efficientis tenemur ꝓformare volūtatē nostrā volūtati dei q̄d. s. tūc facim⁹ q̄n volum⁹ id qd' de⁹ vult nos vel dile. Hoc em ipse efficit in nobis. Vñ apł's ad Phil. ij. Ipse est q̄ operat in nobis velle & ꝑficere ꝓ bona volūtate. Et sic plex ē vno mō exponit illud. j. ad Timo. ij. De⁹ vult oēs hoies saluos fieri. i. istā volūtatē qua velimus oēs hoies saluos fieri cōsiderata solū natura ipsoꝝ ipe facit in nobis: & ḥ vult nos velle. Sed ſm causam finalē debem⁹ etiā conformare volūtatē nostrā volūtati diuinę. Et sic i lege dīvolūtas iusti vt. s. velit oīa ꝓpter bonū finē q̄d' ē conformare se i rōne volēdi. Quicqd em vult de⁹ vult ꝓpter hūc finē. s., ꝓpter bonū vniuersi: p q̄d' manifestat bonitas sua insinuata: q̄ ē finis oīm. Et q̄libet etiā q̄d'cūq; vult debet velle sub rōne boni nō tantū apparētis. i., ꝓpter aliquē bonum finē. Illud aūt q̄d' de se est malū nō pōt ordinari ad finē q̄ ꝓprie dicat bon⁹ sicut furari ꝓpter hūc finē vt qs ide faciat eleemosynā nō pt ꝓprie dici q̄ fiat ꝓpter bonū finē. Debet q̄ qs cōformare volūtatē suā diuinę ſm causam finalē vt oīa faciat ꝓpter aliquē bonū finē. ſm illud. Oīa ī gloriā dei facite. Vñ ludę volēntes passionē christi quam de⁹ volebat nō cōformabāt se volūtati dei sed ꝓriabant qa de⁹ illā volebat & sācti hoc cupiebāt ꝓpter hūc finē. s. ꝓpter redēptionē nostrā inquātū erat satisfactiua nr̄i debiti: nō aūt volebāt inquātū erat afflictiua inocētis christi. Sed ludei volebāt eā ꝓpter hūc finē inquātum erat afflictiua innocētis christi & satisfactiua passiōis eoꝝ ire & inuidię nō inquātū erat nr̄i saluatiua vñ grauissime peccauerūt. Sed ſm causam formalē ꝓformare voluntatē suā diuinę est operari ex charitate seu habere charitatem. Sed rect⁹ hō in lege dīvolūtas ei⁹: vt. s. velit oīa ex charitate dei. Sed ad habēdū charitatē directe non tenemur qa hoc nō est in potestate nr̄a eā hr̄e: dei em est eā infundere sine meritis nr̄is, ſm illud Ad ro. v. Charitas dei diffusa ē cor dib⁹ nr̄is ꝑ spm sctm q̄ dat⁹ est nobis: sed ī directe tenemur ad eā. Tenemur em facere q̄d' ex nobis est vt charitatem habeam⁹ puta orādo: ieiunādo: a pctis cessando & hmōi per quę qs disponit ad recipiēdū. Exemplū de sole q̄ illuminat quātū de se nō ponentē obstaculū: sed ꝓponētē aīa eū. Hęc Tho. in. j. sen. dist. vlti. Et vt dicit Roman⁹ dist. ea. qa istud est ꝓceptū affirmatiuū. s. de ꝑparādo ad habēdū charitatē obligat nō ad semp: sed ꝓ loco & tēpore vt pote q̄n cogitat ꝓcepta dei, bñficia, & hmōi. Determinare aūt tēpus hmōi obligationis. s. q̄n teneamur vel q̄n non teneamur nō pōt bñ determinari. Ad faciēdū aūt ex charitate q̄ facimus tenemur conditionaliter, s. si volum⁹ mereri vitā ętернā: qa sine charitate op⁹ nostrū nō est meritorū Absolute nō tenemur ad. ḥ: qa si teneremur sp ex charitate agere sp peccarem⁹ faciēdo aliqd nō ex charitate. Et sic fili⁹ honorās pr̄em naturali pietate peccaret si ñ hr̄et charitatē. Verū est q̄ ꝓ loco & tpe tenēť q̄liber facere aliqd ex charitate: qd' tps nō pōt facile determiari a nob. Hęc Ro. in. j. sen. di. vl. Sed ſm cām materialē ꝓformare voluntatē suā volūtati diuię ē velle qd' de⁹ vult. Sed vtrū teneamur cōformare volūtatē nostrā diuinę ī volito. Rñ. frater Ro. sup. j. sen. di. vlti. q. vlti. di. Hic nō q̄rit de volūtate sensualitatis qa illa nō est i bonum simpl'r sicut volūtas diuina sed icōueniēs sibi. s. delectabile ſm sēsū. Vñ ſm istā volūtatē nō tenemur ꝓformare volūtatē nr̄am diuię. Et ſm hāc volūtatē christ⁹ nolebat pati ꝓpter qd' orauit di. Pr̄ trāseat a me calix iste &c. Nec ēt volūtate naturali tenemur ad ḥ: qa illa semp ferť i bonū naturæ: vt cōseruationē sui vel suoꝝ. Et sic brā Maria voluntate naturali & sensuali nolebat filiū pati: qd' de⁹ nolebat vñ tristata est maxime de morte ei⁹, ꝓpter qd' Symeō dixit de ea. Tuā ipsi⁹ aiam ptrāsibit gladi⁹. Luc. ij. Et ad crucē canit eccl'ia. Flecte ramos arbor alta tēsa laxa viscera &c. Nec etiā volūtate cōditionata: qa p illā bñ possum⁹ velle aliq̄d' q̄ de⁹ velit sub cōditiōe. s. si deo placet. Sicut Paul⁹ volebat sibi stimulū auferri, ꝓpter qd' ḥ postulabat & de⁹ nolebat, vt patet. ij. ad Cor. xij. Non enim volebat illud apł's nisi iquantum deo placeret. Vnde hoc sibi reuelato: non amplius voluit sibi auferri.

Sed quæritur

Christ⁹ quō dicit nolle pati.

§. IIII. SED QVAERITVR DE

Deo. Intrate in libe. rata.

opinio prima.

volūtate dei liberata. Et circa ḥ sunt duę opiniones. Vna q̄ distinguit volitū diuinū: qa. s. aut ꝓgruit nihil illd' velle & simpl'r debeo illud velle qd' de⁹ vult dūm nō scia q̄ de⁹ velit. Si aūt nō cōgruit mihi illd' velle: tūc nō teneor velle q̄d' de⁹ vult: vt mortē meā vl' dānationē. Ratio est sc̄'m ipsos: qa cū gra perficiat naturā nō destruat nō teneor, ꝓpter statū gratię velle aliqd q̄d' sit cōtrariū naturę meę vt mortē meā vl' meoꝝ. Itē natura nō dicťat q̄ velim dānationē meā nec etiā gra ḥ exigit vt ḥ velim: q̄ non teneor.

aliaopinio.

Alia opinio q̄ volūtate absoluta & deliberata oīno teneor velle q̄d' de⁹ vult vel qd' scio deū velle. Et ad ḥ dicēdum mouet eos autoritas: ratio & exēplum. Et autoritas q̄dē habeť ī glos. sup. Pē. Nō adhęsit mihi cor prauū: vbi dr q̄ cor prauū & distortū habet q̄ nō vult qd' deus vult.

Pā. xxxij.

Et glos. sup illud. Rectos decet collaudatio. dicit. Recti sūt q̄ volūt q̄ de⁹ vult. Ratio q̄ ad idē mouet est: qa si nō teneor velle q̄d' de⁹ vult q̄ possū velle ctrariū: ergo pōt mihi displicere qd' de⁹ vult. Sed ḥ ē falsum: q̄a vt dicit Aug. Impi⁹ est cui displicet diuina puidētia. Itē nil iustū displicet iusto: ſm Aug. de vera religione: sed esse volitū a deo ē iustū: q̄ ille cui tale volitū displicet est iniustus. Si ergo nō possum velle cōtrariū ei⁹ q̄d' deus vult q̄ teneor velle esse qd' vult. Itē qa ſm Tullū amicor⁹ est idē velle & nolle: sed tenemur esse amici dei: q̄ & velle qd' vult ipe. Patet ḥ etiā p exēplū: qa mala q̄ inseruit corpori meo debeo acceptare ex quo deo placet. Sed nihil magis debeo diligere post aiam q̄ corpus meū: ergo multo magis debeo acceptare quę fiūt parētib⁹ meis vt mortē eoꝝ & hmōi. Nec ista dicit q̄ debeā velle dānationē meā: sed q̄ debeā eam velle ſm q̄ de⁹ eā vult. De⁹ aūt nō vult p se & simpl'r me dānari: sed si facio opa pcti vult me dānari: vñ vult ordinē iustitię q̄ ꝑunitiōis culpę p pœnā. Istū aūt ordinē iustitię teneor acceptare. s. si peccauero puniar: qa al'r repugnare ordini diuinę iustitię: & sine dubio sic teneor velle q̄cqd scio deū velle si mihi ꝓgruit: ſm oēs hmōi tēmōi nō teneor alia rōne: nisi qa volūtas mea tenet velle eē q̄d' iustū ē & bonū. Et si ista est ratio tenitiōis: vbicūq; est iustitia & bonitas: illud teneor velle. Nec obstat q̄ natura nō cōgruit: qa volūtas deliberata se prefert in eā q̄ repugnat naturę. i. volūtas ſm rōnē subjcit sibi volūtatē seu instinctū naturalē: vt cū homo propter ꝑtutē se morti exponit. Tenet tn velle volūtate deliberata istū ordinē iustitię: q̄ si in pctis morię dānar: qa ḥ deus vult: & nō dānationē p se nec q̄ cul pā. Tho. ad primā opinionē videť magis decl nare tūc dura. Sed ſm firmar Tho. dist. ea. Et de dānatiōe sua, ppria dicit q̄ ista positio est q̄si ipossibilis. s. q̄ alicui reueleť damnatio sua sicut nec angelis. Vñ si cui fieret deber ille cui fieret estimare q̄ sit illusio diaboli. Qd' si certificaret q̄ reuelatio eť a deo: deber credere q̄ esset ſm cōminationē nō ſm prescietiā: vt illud Ionæ. iij. c. adhuc xl. dies & Ninive subuerteť. Sed sciēdū secūdū Tho. dist. ea. circa. s. q̄ motus volūtatis deliberatę circa volitū diuinū alr' se habet in ꝓphetis & alr' in iustis viatoribus: alię in cōpræsentiarib⁹. Nā in ꝓphetis⁹ mot⁹ volūtatis est corruptus: qa ex toto rel inquīt. deliberationē rōnis: & ꝓsequīť tur impetū volūtatis naturalis & sensitiuæ: murmuratęs de dei ordinatiōe. Null⁹ tn est adeo obstinatus in pctis: q̄ obstinationē nō possit deponere: & se diuinę volūtati cōformare dī est viator. Solū dānatis in pœnā inflictū ē vt a sua obstinatione nūq̄ curent. In iustis aūt viatoribus manet motus volūtatis integer: sed impfect⁹ dr. tū ex parte cognitiōis qa nō plene volūtatē diuinā cognoscūt: tū ex pte affectiōis q̄ retardať ex motib⁹ inferioribus: vñ i talibus sufficit nō recalcitrare diuinę ordinationi. Pḥus em dicit in. iij. Ethic. q̄ sufficit forti q̄ nō cōtristeť i periculis mortis: q̄uis nō gaudeat sicut est gaudiū in actib⁹ aliarū virtutū. Sed in btis est mot⁹ volūtatis deliberatę integer & pfect⁹: tū ex parte cognitiōis: qa diuinā volūtatē plene cognoscūt: tū ex parte affectiōis q̄ dñat oī appetitui inferiori: nec in aliū retardať vel impediť. Vñ in vidēdo q̄d' de⁹ vult & q̄d' ipi volūt gaudiū experiunť de quo in Pā. Lętabiť iust⁹ cū viderit vindictā. Vñ talis nō deber dimittere q̄n faciat oē bonū q̄d' pōt: qa i custodiēdis illis. s. ꝓceptis dei retributio mīta ait pā. Nō solū, p custodiendis. i. obseruādis retributio mīta habetur mercedis æternæ: sed

Nota ḥ distum sanctiorę.

Resolutio pulcherrima

bti diuinę sunt Voluntati conformes

etiā i ipa obseruatiōe retributio mīta delectatiōis spūalis qa vt uose operari delectat mentē magis q̄ delectabilia corporis. Et ex ḥ etiā vitať mai⁹ supplicio si pure deberet dānari i iferno: qa ex pctō aggrauaťr supplicium. Legit ī vitis patrū q̄ cū qdā pr̄fectus hr̄et quędā discipulū valde obediētē: modestū & gratiosum rogauit dūm: vt sibi reuelaret si debebat eē demū saluādus. Reuelatū est q̄ erat dānandus, ppter qd' cū pr̄videbat illū lachrymas ꝓtinere nō poterat: qd' ꝓpēdēs discipul⁹ ille interrogauit patrē de causa fiet⁹. Et cū frequētius ḥ petisset: vi⁹ q̄ ꝓcib⁹ ei⁹ sibi dixit: q̄ ex cōpassione ad eū flebat: qa reuelatū sibi erat eū esse dānandū. Qd' ille audiēs ait. Pater nō oporteť vt ꝓpter ḥ lugeatis: qa scio iustū esse dūm: & q̄ me nō dānabit nisi ꝓpter pctā mea. Et sicut fur patiēter debet pati pœnā suspendi dēdi ex quo meruit. Ita & ego sum paratus ferre pœnā dānatiōis si offendero: qa ḥ exigit diuinę iustitię ordo: cui⁹ volūtati volo me cōformare. Itaq; conabor ex me facere qd' boni facere potero: & dīs de creatura sua faciet q̄d' sibi placuerit. Adeo aūt placida deo fuit talis respōsio & cōformatio volūtatis: q̄ nō cte sequēti reuelatū est patri illi q̄ mutata erat sentētia dei & saluādus erat. Quod non sic intelligendū est q̄ volūtas dei vel dispositio sit mutabilis: vt velit q̄d' pri⁹ nō volebat: sed sentētia dei cōminatoria: quę respicit merita vel demerita hoīm mutať. Erat in illo discipulo forte aliqua indispositio mentis vel vitiī occultū: qd' merebať damnationē: quo remoto meruit ex operibus bonis saluationē. In lege ergo dīvoluntas iusti est cōformādo se diuinę volūtati involitovt dictū est.

§. V. QVANTVM AD TERTI⁹

um pricipale nota q̄ itellect⁹ re⁹ respicit die ac nocte. i. frequenter i aduersitate & ꝓsperitate ad legē ęternā dei. i. ad cognoscēdū volūtatē suā vt ꝑficiar. Vñ ipe pā. xxvj. Vna petij a dño hāc requā &c. vt videā volūtatē dīvi. Et q̄a lege sua scripta ipam volūtatē manifestat: ió frequenter eā legit & meditatur. pā. Quō dilexi legē tuam dne: tota die meditatio mea est: nō solū vt sciā: qa vt ait apł's ad Ro. ij. Nō auditores legis. s. tm: sed factores iustificabunť. Quicūq; em fecerit volūtatē pr̄is mei q̄ in cœlis est, ait xps: q̄ manifestať i lege) ipe me⁹ frater soror & mr̄ est. Matth. xij. Fratrib⁹ christi debeť hæreditas æterna. Sed sciēdū sc̄'m magr̄m in. j. sen. di. pœnul. q̄ duplex ēvolūtas dei: vna q̄ dr volūtas bñplaciti: alia q̄ dr volūtas signi. Q̄d' nō sic intelligēdū: tā q̄ ī deo sint plures volūtates cū nō sit nisi vna tm: sed ſm Tho. in. j. par. q. xix. Volūtas de deo aliq̄n ꝓprie dr: & hęc volūtas bñplaciti nūcupať & semp ipleť. Aliq̄n volūtas metaphorice de deo dr sicut & multa alia de deo: & ḥ dr volūtas signi nō qa sit signū q̄ de⁹ illd' velit: sed qa est signū i nobis volūtaris nr̄ę. Sicut dicim⁹ deū iratū cū punit: non q̄ punitio sit signū irę i deo: icū nulla ira in eo sit: sed qa est signū irę ī nobis cū punimur. Sic cū deus ꝓcipit aliqd dr velle illud a nobis: qa cū nos ꝓcipim⁹ signū est in nobis q̄ velimus illd'. Per hanc simili tudinē dicitur volūtas signi in deo: & hęc est quinplex ſm quinq; signa. s. ꝓceptū: phibitio: cōsiliū: pmissio: & operatio. Per hęc em vt per signa declaramus nos aliquid velle. Declarat em qs se aliquid velle dupl'r. Vno modo per se: alio modo per aliū. Et p se quidē declarat aliqd vel le aut directe aut indirecte. Directe cū aliquid operatur: signū est q̄ illud vult: & sic opatio dr volūtas. Indirecte & per accidēs: cū nō, phibet vel impedit opantem. Nā remouens, phibēs dr mouēs p accidēs ſm phm: & sic est pmissio. p aliū vo declarat se qs aliqd velle inquantū ordinat aliū ad aliqd faciēdū: vel necessaria inductione q̄d' fit pcia idūctiōe q̄d' ptinet ad cōsiliū. Q̄d' em ꝓceptū, phibitio & volūtas tua &c. Q̄d' aūt pmissio vl' operatio dicat deivoluntas pater ꝓ Aug. qui dicit in Enchiridiō. Nihil fit nisi ops fieri velit vel sinēdo vt fiat vel faciēdo. Vel pōt dici q̄ pmissio & operatio referunť ad pñs pmissio q̄dē ad malū: opatio vo ad bonū: ad futurū vero ꝓhibitio respectu mali: ꝓceptū vo respectu boni necessarī: consiliū aūt respectu supabūdātis boni. Volūtas ergo bñplaciti q̄, pprie ē volūtas dei semp implet: siue a nobis siue de nobis: vt di cit magr̄ in. j. sen. di. xlvj. Vnde ipse ait p Esa. c. xlvj. Vniuersa ego dicit dns: qa ois volūtas mea fiet: & omne ꝓsilium meū ipletur.

Quintuplex est signū voluntatis.

Volun tas dei semper impletur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stabit.s.dispositio.Et Pau.ad Ro.ix. Voluntati eius quis resistet.q.d.nullus.Cū ergo seruam⁹ mādata eius vel consilia impleā volūtas eius a nobis.i.cōsentiētib⁹nobis bonis operib⁹ q̄ facit in nobis.Cū trāsgredimur mādata ei⁹ volūtas ei⁹ implet de nobis īcurrētib⁹ pœnas quas vult de nobis ꝑm exigentiā suę iustitię.Et sic volūtas dei cum sit cā efficacissima omniū entiū non aūt pc̄ōr:ga nullo sapiēte.s.operāte.ait Augu.fit homo deterior &multomi nus dño operāte semp̄ implet cū proprie illud vult. Qui enim recedit ab ordine volūtatis suę:ꝑm miam qua ꝓparauit coronā diligētib⁹ se:vt pc̄ōr agit relabitur ī ordinē voluntatis suę iustitię qua reprobos punit.Quod autem operat in creaturis ibi cōcurrit volūtas signi cū volūtate bñplaciti illud em̄,ꝓprie vult.Dicit tū volūtas signi inquātum in nobis opus nostrū est signū volūtatis nostrę p silitudinē.Et silr pmissio cōcurrit cū volūtate bñplaciti.Sed q̄ pmittit,s.ma'a fieri dr quidē signū volūtatis nō suæ,s.dei qa nō vult ipse mala fieri:sed ī nobis q cū pmittim⁹ mala fieri:& nō ,plubem⁹ cū possim⁹:dicimur illd velle.In deo aut̄ permissio qua mala pmittit fieri:est signū nō volēdi illa:sed volēdi pmittere:& hoc,ꝓpter maiora bona inde sequētia q̄ ,ꝓprie vult.Vnde Augu.in Enchirid'.ait:q̄ de⁹ ops nil pmitteret mali esse in opib⁹ suis nisi esset adeo potēs & bon⁹ q̄ ex oi malo liceret mai⁹bonū:& si nō semp bonū ei cui accidit malū :saltē ad bonū melius vniuersi.Et sic ex crudelitate tyrānor⁹ secuta ē corona martyrū & puersio multorū exēplo martyrū.Et occisio ouis a lupo &si nō sit ad meli⁹ ouis est tñ ad melius vniuersi qa sic fustētatur species lupor⁹ ī vniuerso. Et dā natio reprobor⁹ eis bona nō est:ē tñ ad meli⁹ vniuersi vt reluceat nō solū mia i beatis sed & iustitia dei in dānatis, Exemplū in Ioseph quē vēdierūt fratres in Aegypto:& ex tāto malo eduxit de⁹ tantū bonū.s. cōseruationē nō solū patris & fratrū sed plurimor⁹ q̄ fame defecissent ,ꝓpter ,puisionē suā de frumēto.Vñ ipe dixit Gen̄.vlt.nō possumus resistere volūtati dei: vos fecistis in me malū :& de⁹ vertit illud in bonū.Volūtas aūt signi q̄ ad pcepta ,phibitionis & cōsilia nō est ,ꝓprie volūtas:qa no semp̄ implet vt in pc̄oribꝰ patet.Sed ē signū volūtatis in deo qdē:qa vult illud p̄cipere ,phibere & cōsulere ī nobis aūt vñ trāsiunit vt dicat de deo ē signū q̄ illud volum⁹&p̄cipim⁹: igit̄ iust⁹ intellectu meditat die ac nocte in lege dñi.i.alii due siue in lege ęterna qd velit:siue in lege scripta :vbi p signa ipsam exprimit.Hęc est volūtas dei sc̄tificatio vīa: vt ait apl'us.s.Thessa.iiij. Vult em̄ caueri ,phibita vt sic sitis sc̄ti.i.mūdi a pc̄is:vult seruari p̄cepta vt sitis sc̄ti.i. firmi in virtutibus.Danť em̄ p̄cepta de actibus virtutū ex quor⁹ frequētia gñant habitus. Vult impleri consilia ad maiorē profectū gb⁹ efficimur sanc̄ti.s.deo dedicata sicut templa dicunť sc̄ta qa deo dedicata.Vult recognosci a nobis sua bñficia q̄ operanť ī nobis vt sim⁹ sanc̄ti.i. gratificātes officiū sc̄or⁹ in patria q semper regratianť.Vult cōsiderari pmissa vt sim⁹ sc̄ti.i.pfecti eū imitātes:q.s. semp ex malis elicit bona:sic nos ex iuris eliciam⁹ bona obliuiscendo iniurias.Ad Ro.xij.Vince in bono malū. Et ex malis tribulationū eliciam⁹ bonū cōuersiōis nostrę &patiętię.Et ex malo pc̄ōr⁹ pmissor⁹ eliciam⁹ bonū humiliationis nostrę vt humiliores &cautiores sim⁹.Et sic sancti estote ait ipse quia ego sanc̄us sum dñs deus vester.

Regula operū diuinorum.

Leuitici. xix. &.xx.

§.VI. VIDETVR AVTEM PRAE

quomō de⁹ vult omnes homies saluos fieri, dictis obstare qd̄ ait apl'us.s.ad Timo.ij.Vult de⁹ omnes hoies saluos fieri & tñ pauci sunt q saluanť:nō q̄ videtur impleri semp̄ volūtas dei.Ad qd̄ rndet Tho.ī.ī.sen.distinpenul.& in epl'a super dicto passū.q̄ hoc intelligi p̄t multipliciter.Vno mō ꝑm Damas.qui dicit hoc intelligendū de volūtate dei antecedēte nō volūtate dei cōsequēte. Et appellat volūtatē antecedētē illud qd̄ vult deus de creatura rōnali ipam cōsiderādo solū ꝑm naturā absq̄ op⁹ib⁹ & sic vult oēs saluos fieri.Nā quēlibet creat ad hunc finē & dat ei naturā capacē:& p̄cepta & ꝓsilia & documēta,ponit ante eū vt ex illis possit,pcurare salutē suā.Dicit ergo povolūtas añcedēs :quia antecedit considerationē operū creaturæ quā quidē cōsideratione possum⁹ nos facere de deo prout.s.ipsam creaturā disponit ꝑm naturā suam ad saluationē modo dicto:& hoc vniuersaliter erga oēs.Sed volūtate consequēti nō vult oēs hoies saluos fieri sed aliquos saluari.s.bonos aliquos dānari.s.malos.Et dicitur volūtas cōsequēs: quia vult illud de creatura cōsiderata non solū ꝑm naturā sed etiā ꝑm opera sua:q̄ sequuntur in creatura post naturā.Dat exemplū de iudice bono quiveniens ad ejuitatē : volūtate antecedēte vult oēs homines illius ciuitatis viuere &nullū perire cōsiderando.s.hoies ꝑm suā naturā.Sed volūtate cōsequēte vult aliquos viure.s.bonos aliquos occidi.s.malefactores & ꝑ cōsideratis hoib⁹ ꝑm opa eor⁹.Vel expone sic.vult oēs hoies saluos fieri in generali vt viuāt virtuose sicut dr̄ spūssctūs postulare gemitibus inenarrabilibus.ad Ro.viij. qa nos postulātes facit.Aug.Nesciētes qs ptineat ad p̄destinator⁹ numerū qs nō pertineat sic affici debemus charitatis affectu ad oēs vt oēs velim⁹ saluos fieri.xxiij.q.iij.corripiantur

Saluo ternaci bus op randa.

Tertio exponi possit ꝑm distributionē accōmodā,p his scilicet tm̄ q saluanť:qa.s.oēs q saluanť nō nisi eo volēte saluanť.Sicut illud Io.j.Illuminat om.ho.ve. in hūc mū dū:qa ex his q illuminanť gra nulli illuminat nisi ab eo

Quarto p̄t exponi q̄ sit ibi distributio: nō ,p singulis genor⁹ sed ,p generib⁹ singulor⁹. Sicut dr̄ omne aial fuit in archa Noe.i.de quolibet gne aialiū aliqd.Et sic de q̄libet gne hoim vult aliq̄s saluari :qa & de viris & de mulierib⁹ & de ludęis & Gētilib⁹:fidelib⁹tū. Et de Italicis & Theutonicis & Anglicis:& de Francis:& de Hispanis:& oriētalib⁹ & occidētalib⁹fidelib⁹ tñ vult aliquos saluari. Quito p̄t exponi de oī statu nō vitioso: puta de statu regulari:clericali laicali ꝑ gīali vidualī:ꝑ iugali:rector⁹:dnō rūvasallor⁹:militū:stipēdiarior⁹ nō latrocinātiū tñ mercator⁹ nō fenerātiū:artificū nō fraudātiū:aduocator⁹:medicor⁹:notarior⁹:seruor⁹ alṡ recte tñ viuētiū: vlt aliquos saluari:vt patet discurrēdo p vitas sc̄tor⁹. Exēplū de btō Machario:q cū petisset in orōne cui esset soci⁹ in patria:dicētū ē ei primo de quodā mercatore:secūdario de quodam symphoniacho:tertio de duab⁹ fororib⁹ nuptis duob⁹ germanis artificib⁹ &c.vide in vitis pa. In lege ḡ dñi æterna fuit volūtas iusti:& in lege ei⁹ æterna vl' scripta meditabitur die ac nocte ad ꝑfirmādū volūtatē suā cū volūtate dei ad faciēdū ea:qa q fecerit volūtatē patris mei q in cœlis ē ipe itrabit in regnum cœlorum. Matth̄.vij.id ē qui fecerit ea quę declarat in lege suæ scripturæ se velle &c.Pā. Magna opera dñi: id est operatio:exponit glo.exquisita:id ē diligentissime & efficacissime habens effectū in omnes voluntates ei⁹:id est in his quæ declarat se velle a nobis. Ita enim vult a nobis impleri sua mādata & ordinata & ꝓsilia:q̄ ipe principalis est ad operandū in nobis:tamen voluntarie nō coacte cooperātib⁹. Vnde apl'us ad Roma.vij. Velle adiacet mihi:p̄ficere autē nō inuenio . Et per Esaiā xxvj.Oia opera nostra operat⁹es ī nobis dñe. Et q̄cumq̄ vultis operari in vobis exq̄site.i.diligētissime & p̄fectissime opat⁹:& nos ad illa mouet. Subest em̄ tibi posse cū voluero:& clemens ero in quē mihi placuerit. Sic cū voluit Saulū p̄secutorē suū cōuerti subito p̄uersus est:dicēte ipo qd me vis facere. Act̄.ix. Vñ et ipse dicit ad Gal'.j. Cū placuit ei q me segregauit ex vtero matris meę: & vocauit p gr̄am suā vt reuelaret filiū suū ī me vt euāgelizarē illū in gētib⁹ ꝓtinuo nō acquiescarni & sāguini &c. Ad hꝰ ꝓpositū Greg.ī lib.vj.moral'.pulchra ponit ad ondēdū quōvolūtas hoim querit voluntatē dei seu ordinationē impedire ide in effectu ei seruit dicēs. Sępe em̄ nonnulli humana sapientia iflati dū desideriis suis diuina iudicia ꝑire cōspiciūt astutis ei⁹ deluctari machinationib⁹ conant & q̄ ad votū suū vim supnę dispēsationis intorqueāt:callidis cogitationib⁹ insistūt,subtilitora cōsilia exquirūt.Sed inde volūtatē dei peragūt:vnde hāc immutare contendūt:atq̄ omnipotētis cum cōsilio dū resistere nituntť obsequuntur qa hoc sępe dispositiōe diuina apte militat q̄ ei p humanū studiū friuole resultat .Sapientes ergo dns ī ipa eor⁹ astutia cōpr̄hēdit qn̄ eius cōsilia humana facta etiā tunc cōgrue seruiūt cū resistūt. Qd̄ melius ostēdimus si pauca ad medium gestarum rerum exēpla,pferam⁹. Iosepū fratrum videratq̄ manipulo suo fratrum ei⁹ se manipuli,prosternebāt.Somniū viderat q̄ luna &sol se cū reliq̄s stellis adorabāt.Quę qa pure fratribus retulit eor⁹ corda ,ptim⁹ futurę dānationis inuidia pauorq̄ percussit.Cumq̄ ad se hūc venire cōspicerēt malitia seuiēte dixerūt.Ecce sōniator ille vēit:venite occidam⁹ eū & videam⁹ qd illi ,pderit somnia

Exēplū ex vita patri.

Volumus hoc qđ ait ꝓria dis uitate.

somnia sua. Cūq̄ eius dño subijci metuēt somniatorē in puteū deponūt:eūq̄ Hismaelitis trādūt⁹ vēdūt. Qui ī Egypto ducť⁹ seruituti subdit⁹:luxurię accusatiōe dānať. Castitatis merito adiut⁹ ,pphetię iudicio erectus:loī Egypto ꝓlat⁹ ē. Per supnā ꝓ sapiētiā ,puidus frumēta cōgessit & futuro piculo necessitatis obuiauit. Cūq̄ in orbē fames irruit de alimētor⁹ ꝓpatiōe solicitus Iacob filios in Egyptū misit:q frumētor⁹ dispēsatiōi ,ppositū Ioseph ne sciētes iuenerūt:atq̄ vt mererēť alimēta p̄cipere eor⁹ dispēsatorē cōpulsi sunt ,pnis in terrā cerucib⁹ adorare,Pēsem⁹ igr̄ gestę rei ordinē:pēsem⁹ quō sapientes in ipa sua astutia visio diuina cōpr̄hēdar.Ideo ab eis Ioseph vēditus fuerat ne adorareť.Sed iō ē adorat⁹ qa vēdit⁹ . A stute nāq̄ aliqd agere cōpulsi sunt vt dei ꝓsiliū mutareť:sed diuino iudicio qđ declinare conari sunt renitēdo seruierūt Inde q̄ppe coacti sunt dei volūtatē pagere:vñ hāc moliti sunt astute cōmutare sic diuinū ꝓsiliū dū deuitať:impleť. sic hūana sapiētia dū reluctať cōpr̄hēdit. Timuerūt fratres ne Ioseph sup eos excrescerer: sed ꝑ qđ diuinit⁹ dispositū fuerat cauēdo actū est vt eueniret. Hūana ḡ sapia i se ipsa cōpr̄hēsa est:& q̄ volūtatē dei: vñ p iterationē restituit inde ei⁹ implerīoi militauit. Sic Saul dū Dauid subiectū q̄tidiano succrescere virtutū successu conspiceret suā ei in cōiugio filiā spopōdit: atq̄ in ei⁹ dorē cētū dari Philistinor⁹ ꝓputia petijt:vt cū ,puocat⁹ miles vltra se excrescere q̄reret inimicorū gladijs tradit⁹ vitā finiret . Sicut scriptū est.Nō habet rex spōsalia necesse:nisi tm̄ cētū ꝓputia Philistinor⁹ vt fiat vltio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere Dauid,i manib⁹ Philistinor⁹.Sed Dauid dispositionis intimę fauore roborat⁹:cētū se dare philistę& ducēta ꝓputia reportauit.Cui⁹ nimirū opis Saul argumēto supat⁹: supna ,puidētia i sapiētię suę est cōsilio dephēsus: qa vnde succrescētis militis vitā se extinguere credidit:virtutis gloriā eius inde cumulauit . Sed qa nonunq̄ aliquid sapere etiā electi moliuntur libet,ad mediū alīū sapiētē deducere:& quę interni cōsilij astutia mortalīū cōpr̄hendat demonitrare. Prudēter ꝓppe Ionas sape voluit eū ad p̄dicā dū Niniuitarū pœnitētiā missus:qa electus gētib⁹ ludaeā deseri timuit p̄dicationis officiū implere recusauit.Nauē petit fugere tharsis elegit sed,ptin⁹ tēpestas exorit . Sors mittit vt videlicet cognoscat cuius culpa turbat.Ionas in culpa dephēdit: ī ,pfūdo mergitur:cete sorbēte deuorat:atq̄ illuc ducēte belua puenit: quo ille ire spōte cōtempsit. Ecce fugitiuū dei tēpestas in uenit:fors ligat:mare suscipit:belua includit.Et qa autori suo obedire renuit:ē a loco quo missus fuerat suo re⁹ carcere portat &c.ibi vide . Cōpr̄hēdit ergo sapiētes dns in astutia eorū qñ & hoc invsum suę volūtatis redigit:p qđ sibi volūtas humana ꝓdicit, Et ponit exēplū de Iudæis q christū occiderūt ne amitteret regnū tpale : & illd amiserūt.Et allegat illd Pā.Magna opa dñi &c.Hæc oia Greg.

Fxēpla diuinæ ꝓuidētiæ.

Ione.j.

Deus vult a nobis nouem

§. VII. VVLT AVTEM NOVEM

a nobis de⁹ ꝑm Pet̄.de Tharū, sup epl'as Pauli Octo vult in vita præsenti per quæ vult nonū in alia vita.

¶ Vult primo viator⁹ per pœnitētiam cōuersionem.
¶ Secdo cōuersor⁹ a pc̄is emūdationem.
¶ Tertio emundator⁹ per opationē sanctificationē.
¶ Quarto sanctificator⁹ ad cognitionū illustrationem
¶ Quinto illuminator⁹ per seruorē inflāmationē.
¶ Sexto inflāmator⁹ per tribulationū ꝓbationem.
¶ Septimo ,pbator⁹ vnitatis cōcordationem.
¶ Octauo finalē in ,ppōsito perseuerationem
¶ Nono p hmōi seruata vult p̄seuerātiū glorificationē.

Deus vult p pniam conuersionem

¶ De prio hēs Ezech̄.xviij.Nūqd volūtatis meę est mors impi dicit dns:& nō pot⁹ vt cōuertať & viuat,q.d.volo q̄ cōuertať.Sed vt ait Aug.Neminē putes ab errore adveritatē & a q̄cūq̄ magno seu puo pc̄o ad correptionē sine pnia posse trāsire.de pœ.dist.j.neminē.&.ē.eo.porro.§.hīdē.Est aūt cōuersio cordis vndiq̄ versio.Tūc em̄ hō cōuertit ꝑ e:qñ ex toto dimittit pc̄m. Volūtatem auertēs a malo omni & vertens se totum ad deum. Cum em̄ anima sit essentia simplicissima : & nec habet partes nec pōt ex vna auerti & altera conuerti sed totum ad bonum vel malum conuertit. Conuertit se impi⁹simus Manasses ad deum & susceptus est.j.q.vij.si quis omnem. & de pœ.dist.iij.si em̄ inqt vltra mediū. Vide ei⁹ hist̄oriam.De secundo

Deus vult p tribulationes ꝓbationem.

Deus vult in ꝑfectione illuminationē.

Deus vult p tribulationū vnitatē

Deus vult p ꝓbationū vnitatē

'Deus vult p̄seueran tiam.

Deus vult p̄seuerantiā glorificationem.

iij.Reg. xxi.&.ij Paral'. xxxvij.

TITVLVS. XIII. DE LEGE NA/

turali.

¶ De quidditate legis naturalis: & quomodo infrigat ad bonū multiplex. Cap̄.primum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX NATVRALIS EST SE cūda lex de qua dicit apls ad Rom .ii. de gentibus quę viuebant ſm rōnē. Oſtendūt opus legis ſcriptum in cordib⁹ ſuis vñ dicit glo. ꝙ & ſi no habēt legē ſcriptam. ſ. in chartis habent tñ legem naturalē q̄ intelligit quilibet & ſibi cōſci⁹ ē qd ſit bonū & qd malū. De ipa aūt lege naturali dicit Tho. i. ii. q. xciii. ꝙ aliVtrum lex naturalis ſit habitus.

quo mō eſt habit⁹ & aliquo mō nō. Pro cui⁹ declaratione ſciendū ꝙ habit⁹ ſumit dupl'r. Vno mō, ꝓprie & eſſentialiter: & ſic lex naturalis nō eſt habit⁹. Et rō ē ga lex eſt aliquid coſtitutū p rōnē. Sicut etiā ꝓpoſitio eſt quoddā op⁹ rōnis nō eſt aūt idē qd⁹ gs agit: & id quo gs agit. Habitus etiā ſm Aug. eſt quo gs agit cū opus eſt. Sicut grammatica eſt p habitū grāmaticę agit oīonē cōgruā. No ꝫ pōt eſſe ꝙ aliqua lex ſit habit⁹, ꝓprie & eſſentialr. Alio mō ꝑt dici habit⁹ illud qd⁹ habitu tenēt ſicut fides id qd⁹ fide tenēt & hoc mō: ga pcepta legis naturalis qñq; conſiderant in actu a rōne: qñq; ſūt i ea habitualr tm ſm hūc modū pōt dici ꝙ lex naturalis ſit habit⁹. Sicut etiā principia idemō ſtabilia in ſpeculatiuis nō ſunt ipſi habitus principiorū: ſed ſunt principia quoꝝ eſt habit⁹. Nec eſt ꝫ quod ait pbs ii. Ethi. ſ. ꝙ tria ſunt in aia. ſ. potēti habitus & paſſio. Ibi em ponit tantū ea quę ſunt principia hūanoꝝ actuū. Sed pter hęc tria ſunt & alia quędā in aia vt act⁹ quidā ſicut velle eſt in volūtate & cognitio i cognoſcēte & naturales ꝓprietates aīę inſunt eiVt immortalitas & hmōi. Syntereſis no tio.

Syntereſis autē ſm Baſiliū dr lex intellect⁹ nr̄i inquātū ē habitus ptinēs pcepta legis naturalis: vt nō inferre iniuriā alteri reddere depoſitū vim vi repellere educare liberos & alia di. i. ius naturale. iquātū oia referūtur ad vnū primū pceptū hūt rōnē vni⁹ legis naturalis. Reducūt aūt ad iſtd' primū pceptū. ſ. ꝙ bonū ē faciēdū. Sicut em ens ē primū qd⁹ cadit i apphēſione ſimpl'r practicę rōnis q̄ ordinat' ad op⁹. Oē em agēs agit, ꝓpter finē q habet rōnē bōi. Et ideo primū principiū i rōne practica ē qd⁹ fundat' ſup rōnē boni: q̄ eſt: bonū ē qd⁹ oia appetūt. Hoc igr ē primū pceptū legis naturalis ꝙ bonū ē faciēdū & ꝓſequēdū: & malū vitāndū. Et ſup h̄ fundant' oia alia pcepta legis naturalis: vt. ſ. oia illa facienda vl' vitāda ptineant ad pcepta legis nature: q̄ rō practica naturalr apphēdit eē bōa. h̄ Tho. i. ii. q. xciii. ar. ii

§. I. IN CAPITE LIBRI SCRIPTVM Ē DE ME VT FACERĒ VOLŪTATĒ TUAM DE⁹ MEVOLUI & LEGĒ TUA IN MEDIO CORDIS MEI.

recta vita & ſcītas ex trib⁹ habetur.

Pō. xxxix. Loquif Pō. in pſona chriſti vel etiā cuiuſlibet iuſti ad deū patrē. Et oſtendit quomodo habeatur recta vita ſeu ſanctitas ex tribus.

¶Primo qa eſt ex diſpoſitione diuīa bonū præordinatū ibi. In capite libri &c. vt ſa. vo. tuam.

¶Secūdo qa eſt ex electione humana bonum pręoptatū: ibi. Deus meus volui.

¶Tertio qa eſt ex lege ſeu illuſtratione naturæ bonū demonſtratum: ibi. Legē tuā in medio cordis mei.

¶Quantū ad primū liber dei ē notitia dei ſiue lex ęterna: in quo oia ſunt ſcripta & oēs hoies ſunt ſcripti qd facere debeāt & qd faciēt. Pō. In libro tuo oēs ſcribent. In iſto libro nō eſt aliqd ſcriptū in capite vel in fine: pri⁹ vl' poſtea ſm ordinē tpis: qa vnico actu ſimł oia nouit: ſed ſm dignitatē vt illa dicāt i capite ſcripta q̄ ſunt digniora ſec'm naturā vl' gram: & qa digniſſim⁹ ſup oēs ē xps: iquātū hō & ꝓpter electi ei⁹: q dicūt membra vnigeniti: iō i capite huius libri ē de eo & de q̄libet iuſto ſcriptū. Et qd ſit ſcriptū oſtēdit dicēs: vt ſa. vo. tuā. Hoc eſt ꝓordinatū a deo de electis ſuis ꝙ faciāt in mūdo cōuerſantes volūtatē dei: qa in hoc cōſiſtit pfectio & ſcītas creaturę: vt ſubiciat' volūtati dei ſeu legi ęterne. Vñ apls ad Eph. i. Elegit nos de⁹ volūtarie añ mūdi cōſtōnē vt eſſem⁹ ſcti & imaculati in cōſpectu ei⁹. Sed vt ait Aug. Nolite cogitare iuitū trahi: nō em inuit⁹ trahit animꝰ: ſed amore. ſ. boni qd⁹ ptinet advo De⁹ nō trahit i uitum.

lūtatē. Obiectū em volūtatis eſt bonū intellectū. iō nō ſufficit ad ſcītatē & ſalutē obtinēdā ꝓordiatio dei: ſed oportet etiā ꝙ hō cooperet deo volēdo facere volūtatem dei. Et ꝓpterea ſubdit qd⁹ ē ſm. De⁹ me⁹ volui. ſ. facere volūtatē tuā. Et h̄ eligēdo bonū verū. Vt em dr Eccī. xv. De⁹ ab initio ꝓſtituit hoiem & reliqt eū i manu cōſilꝰ ſui: poſuit añ eū malā & bonū: ignē & aquā: mortē & vitā ad qd⁹ cū ꝙ voluerit extēdat manū ſuā. Vult ꝓāt bonū ſed non ſm volūtatē dei qd⁹ eſt verū bonū. ſ. op⁹ ꝓtuoſum: ſed appēs bonū. ſ. ſm ſenſualitatē: & ꝫ dei volūtatē qa ꝫ dei pcepta. Sed ſcīt hoies eligūt verū bonū qa volūt facere volūtatē dei & cū magno deſiderio. Vñ. ii. Mach. i. dr. Faciatis eius volūtatē corde magno & aīo volēti. Et. i. Mach. ii. dr. Cōgregata ē ſynagoga fortis virib⁹ oīs volūtari⁹ i lege. Et h̄ eſt qd⁹ ait p Salo. fili ꝑbe mihi cor tuū. i. voluntatē q em habet volūtatē verā faciēdi volūtatē dei qd⁹ ē facere bonū vtiq; facit. Nec ē ꝫ qd⁹ ait apls ad Ro. vii. Nō em qd⁹ volo bonū hoc ago ſed qd⁹ odi malū illd facio. Intelligit em illd⁹ vel de pctore pmanēte i pctō qvtiq; abſq; dei gra nō pt dimittere pūm: qd⁹ ſm rōnē appetit & facere bonū meritoriū pōt tn ſe ꝓparare ad gratiā. Vel ſi intelligat de iuſto: loquit de primis motibus volūtatis ad malū quos euadere nō pōt q̄uis hoc optet: ita exponit glo. ſi. illa. Qd⁹ aūt ſit bonū qd⁹ debet velle & facere oſtēdit lex naturalis de qua ſubdit. Quātū ad ꝛtiū ſciēdūq; lex: naturalis docet nos volūtatē dei. Et iſta eſt ſcript⁹ a i medio cordis. Sed & lex euāgelica dr etiā ſcripta in cordib⁹ ſm illud. Scribā leges meas i cordib⁹ eoꝝ. Et vt oſtēdit apls ad Heb. c. viii. Loquit ibi de euāgelica lege. Sed ſm Tho. Lex naturalis dr ſcripta in corde p lumē naturale impſſum hoi. Lex aūt euāgelica dr ſcripta p lumē gręadditū lumini naturali. Hiere. xxxi.

§. II. EXCELLIT AVTEM LEX NATURALIS LEGES HUMANAS IN TRIBUS CŌDITIONIB⁹ QUAS HABET.

¶Habet em primo dignitatē cōmutationis.

¶Secūo ſimplicitatem immunitatis.

¶Tertio prioritatem temporalitatis.

Quantū ad primū dicit Iſido. in lib. Ety. diſt. ſ. ius naturale. Ius naturale. i. lex naturalis eſt cōis oīm nationum. Quod ſic declarat. b. Tho. i. ii. q. xciii. arti. iii. Lex naturæ quātum ad principia prima cōmunia ē eadē apud oēs & ſm rectitudinē & ſm notitiā vtpura ꝙ agatur ſm rōnē ꝙ bonū ſit, ꝓſequēdū & hmōi. Sed quātū ad quędā ꝓpria q ſunt quaſi cōcluſiones principioꝝ cōmuniū eſt eadē apd oēs vt in plurib⁹ ſm rectitudinē & ſm notitiā ſed in paucioribꝰ, pōt deficere. Et quātū ad rectitudinē ꝓpter particularia impedimēta ſicut naturę gñabiles deficiunt vt in. pauciorib⁹, ꝓpter impedimēta. Verbi gratia. Ex iſto cōi principio ꝙ agēdū ē ſm rōnē ſequit quaſi cōcluſio ꝓpria ꝙ depoſita ſunt reddēda qd⁹ vt in plurib⁹ habet rectitudinē ſed in aliq̄ caſu pōt cōtingere ꝙ hoc ſit dānoſum & per ꝫ ūs irrōnabile puta cū reperiť depoſitū ad impugnandū patriā vñ tūc nō eſſet reddendū. Siſr etiā quātū ad notitiā nō eſt eadē lex naturę quātū ad hmōi cōcluſiones quæ deducunt ex principiis cōib⁹ ſed deficit vt in pauciorib⁹: & hoc ex h̄ ꝙ aliq habēt rōnē deprauatā ex paſſione ſeu mala ꝓſuetudine ſeu mala habitudine naturę. Sicut apd Germanos latrocinia nō reputabant' iniq̄ eē cū tn ſint ꝫ legē naturę vt refert Iuli⁹ Celſus. Nec obſtat his qd⁹ dicit Gratia. in principi. decre. ſ. ꝙ ius naturale eſt qd⁹ in lege & in euāgelio cōtinet. Sed lex Moſaica nō fuit cōis oibus. Nec euāgeliū qa vt dr ad Ro. x. Nō oēs obediūt euāgelio: nec recipiūt qa ſm Tho. vbi. ſ. illud qd⁹ dicit Gra. nō ſic intelligēdū eſt: quaſi oia q̄ ſunt in lege veteri & euāgelio ſint de lege naturæ: cū multa ibi tradant' q̄ ſunt ſupra naturā: vt ptinētia ad fidē. Sed qa ea q̄ ſūt de lege naturę ibi plene cōtinēt. Vñ ibi ſubditvt qd⁹ ſibi nō vult fieri alteri nō faciat & alteri faciat qd⁹ ſibi vult fieri q̄ habent i ſacra ſcriptura. Habet ēt lex naturalis dignitatē cōitatis qa iure naturali oia ſūt cōia: & oīm ē vna libertas vt dr diſtin. i. ius naturale qd⁹ vt dic Gra. ñ ſolū ſeruatū legi a chriſticolis primitiuę eccl'ię de qb⁹ legit Act. iiii. Multitudinis credentiū erat cor vnū & aia vna nec qſq; eorū q̄ poſſidebat aliqd ſuū eſſe dicebat. Sed ēt ab antiqs ꝓhis traditū inuenit. Vnde & apud Platonē illa ciuitas iuſtiſſime ordinata tradit in q̄ qſq; ꝓprios neſcit aſſe. ſ. i. nō habet aliqd ꝓpriū di. viii. §. i. Sed vt dicit Tho. q. ea. ar. v. De lege naturę pōt intelligi eſſe aliqd dupl'r. Vno mō ga natura iclinat ad h̄ & ſic ē de lege naturę ꝙ nemini faciēda eſt iuria: iſto aūt mō nō ē de lege cōi oīm poſſeſſio. Alio mō dr de lege naturę ga natura nō induxit ꝺriū. Sic poſſem⁹ dicere eē de lege naturę hoiem eſſe nudū qa. ſ. natura nō dedit ſibi veſtimētū: ſed ars hois ſibi adinuenit. Et ſic de lege naturæ dr cōis poſſeſſio omniū qa. ſ. diſtinctio poſſeſſionū proprietas & fuit⁹ nō ſūt iducte a natura ſed adinuēta p rōnē hominum Lex naturalis cedit legibus humanis i diuersitate cōitatis Dupl'r aliquid eſſe de lege naturę.

minū, ꝓpter vtilitatē vitę. vñ Augu. ſup Io. Quo iure defendis villas eccl'ię diuino an hūano? Diuinū ius in ſcripturis diuinis habet: hūanū in legib⁹ regū. Vñ quiſq; poſſidet qd⁹ poſſidet nonne iure hūano? Nā iure diuino dñi eſt terra & plenitudo ei⁹: paupes & diuites vna terra ſupportat: dñs deus no limo fecit & pauperes & diuites. Iure ꝫ humano dicit hęc villa eſt mea: hec domus mea eſt. h̄ ſeruus me⁹ eſt. Iura aūt humana iura imperatoꝝ ſunt. Tolle iura iperatoꝝ: & qs audebit dicere: hec villa eſt mea: me⁹ eſt iſte ſeru⁹: mea eſt hęc dom⁹ & hmōi. diſt. viii. quo iure. Sub iure aūt diuino cōprehēdit ius naturale: qa in eo cōtinet plene: & ſic ad ꝓpoſitum. Pōt etiā dici iure naturali oia eſſe cōia. i. cōicāda tpe neceſſitatis. Et ſic exponit glo. ſi. illud Ambꝝ. Propriū nemo dicat qd⁹ eōe ē pl⁹ q̄ ſufficeret ſumptui etiā viol'ter obtētū eſt. diſti. xlvii. ſicut hi. Legē tuā in medio cordis mei tu de⁹ ſcripſiſti: vt ꝓtinue itelligā ignorātiā me nō excuſare: in his q̄ ſunt ꝫ rōnē naturalē & ꝙ debeā nullū ledere: oēs iuuare: tpalia idigētib⁹ cōicare. Sed o lex naturalis habet firmitatē imutabilitatis. Nā cū alia iura hūana freq̄nter mutēt qa mō ſtatuif vnū: mō ꝛiū: ius naturale ab exordio creaturæ rōnalis cœpit: nec variat tpe: ſed imutabile pmanet: inqt Gra. di. v, §. i. Sed h̄ imutabilitas itelligēda ē quātū ad ſubtractionē nō quātū ad additionē: ſm Tho. i. ii. q. xciii. ar. v. Dupl'r em pōt intelligi lex naturę mutari. Vno mō p modū ſubtractionis vt. ſ. aliqd deſinat eſſe ſub lege naturæ: qa pri⁹ erat ſm legē naturę. Et ſic quātū ad prima pricipia legis naturę lex naturę ē oino imutabilis. Quātū v⁹ ad ſecūa pcepta q dixim⁹ eē q̄ſi quaſdā, ꝓprias cōcluſiones, ꝓiq̄s primis pricipiis: ſic etiā lex naturalis nō imutat': qn vt i pluribus nō ſit rectū qd⁹ ſm eā ē. Pōt tn imutari in aliq̄ ꝑticulari: & vt i pauciorib⁹, ꝓpter aliq̄s cās ipedictes obſeruātiā raliter pcepto⁹. Sicut v⁹ bi gra. Depoſitū reddi petēti eſt de iure naturali. Sed ſi eſſet⁹ furioſus non debet reddi ne male vtat. Alio mō pōt dici lex naturæ imutari: p h̄ ꝙ ei aliqd addaf & ſic nihil, ꝓhibet legē naturalē imutari. Multa em ad legē naturalē ſupaddita ſunt: tā p leges diuinas q̄ humanas ptinētia ad vtilitatē hūanę vitæ. Et ſi arguatur ꝙ Abrāā ex dñi pcepto voluit filiū innocētē occidere. Geñ. xxii. Oſeas, ꝓpheta ad mulierē fornicariā acceſſit. Oſee. i. Filij Iſrael expoliauerūt. Egyptū vaſis aureis & argēteis Exo. xii. Quę oia apparēt eē ꝫ legē naturalē: & tn nō peccauerūt: g videt ꝙ lex naturæ imutet. Rndet Tho. vbi. ꝺ. ꝙ ſicut in naturalib⁹ effectib⁹ illud qd⁹ fit a deo miraculoſe naturale pōt dici: licet ſit pter ſolitū curſum naturæ: ita & i actib⁹ moralib⁹ qd⁹ de⁹ pcipit alicui facere licet ſit pter cōem vſum rōnis pōt tn dici totū eſſe ſm rōnē: qa illd⁹ ē rōnale & ſm legē naturę: qd⁹ de⁹ ordinat i lege naturæ. Cū g oēs ſim⁹ debitores mortis: nocētes & inocētes, ꝓpter culpā originalē: gcūq; ex mādato dei occidit aliquē quātūcūq; inocētē iuſte occidit: qa corā deo inocēs nō eſt: vñ nō facit ꝫ legē naturalē vl' diuinā. Et Oſeas & q̄ſq; alius accedēs ad ſolutā vl' ꝓiugatā ex mādato dei accedit ad ſuā qa vnicuiq; illa eſt ſua quā de⁹ ordinauit eē ſuā. Sicut aūt in cōi ordinauit eſſe ſuā q̄ nō ſibi: ſed illi eſt legitīe copulata: ita pter cōem legē ordiauit i aliq̄ ꝑticulari eſſe ſuā q̄ alteri erat ꝓiūcta. Et filij Iſrael furtū nō fecerūt: qa de voluntate dñi pricipalis oīm illa abſtulerūt. Habet etiā firmitatē qa a corde aboleri non pōt lex naturalis ex toto. Vñ Aug. i. li. ꝓſeſ. ait. Lex tua ſcripta ē i cordib⁹ hoīm: quā nec vlla vnq; delet iiqtas. Et vt declarat Tho. q. ea. ar. vi. quātū ad illa pricipia cōia lex naturalis nullo mō pōt a cordib⁹ hoīm deleri in vl'. Delet aūt i ꝑticulari opabili ſm ꝙ rō ipedif applicare cōia pricipia ad ꝑticulare opabile: p cōcupiſcētiā vl' aliquā paſſionē. Quātū v⁹ ad pcepta ſecūaria q̄ ſunt q̄ſi ꝛclusiones deductæ ex primis pricipiis cōib⁹ pōt deleri de cordib⁹ hoīm lex naturalis: vl' ꝓpter malas ꝓſuaſiones: vel ꝓpter prauas ꝓſuetudines vl' habitus corruptos: ſicut apud Germanos nō reputabant' vitia latrocinia: vl' etiā vitia ꝫ naturā: vt ait apls ad Ro. i. Et licet gra ſit efficatior q̄ natura: tn qa natura ēntialior ē: iō etſi gra ex toto ab aia poſſet deleri: nō tn lex naturalis ſed pmaner. Legē g tuā i medio cordis mei. ſ. dediſti pmanēre: nec admittit diſpēſationē lex naturalis. ſic leges hūanæ & licet Gra. videat caſū pplexitatis excipe: vt. ſ. cū qs ē pplex⁹ iter duo mala ſit quaſi ſibi licitū eligere minus malū: ad qd⁹ inducit aucte Gre. exponētis illd⁹ Iob. Nerui te- Quatenus lex naturalis de lege cōitatis. Lex naturalis dicit Gra. di. vi. in ſi. Ius naturale cœpit ab exordio creatu rōnalis. Ius ꝙ cōſuetudinis poſt naturalē legē exorti habet rē ſm legē naturę. Et ſic cū oia q̄ diuinę ꝓuidētię ſubdūtur a lege ęterna re gulētur & mēſurētur: patet ꝙ oia participant aliqualiter ſtra ꝑ legē ęternā, inquātum. ſ. ex impreſſione eius habent inclinationes in ꝓprios actus & fines. Inter cætera aūt rōnalis creatura excellētiori quodā modo diuinæ ꝓuidētię ſub tura rō iacet inquātū ipſa ſit ꝓuidētię particeps val' ſibi & aliis nali. ꝓuidere. Vnde & ab ipa participat rō ęterna: ꝙ quā habet habet firmitatē imutabilitatis. Perple xus inter duo pctā mortalia vel venialia: ita ꝙ ſit neceſſa rium alter⁹ eoꝝ incurrere ſimpl'r & abſolute: qa illud qd⁹ quis eligeret facere qd⁹ vitare nō poſſet non imputaret ei ad pctm. Vafis irę. i. reprobis nunc̄ de⁹ redderet interitū: ſi non ſpontaneum inueniretur hō habere peccatum: ait Aug. xxiii. q. iii. Nabuchodonoſor. Implicaret hoc cōtra dictionē ſec'm. b. Tho. vt aliqs debeat aliqd facere: & illud ſit illicitū. Verū ē ꝙ ꝓſuppoſita erronea cōſciētia alicui⁹ vl' obſtinatiōe in aliquo malo: tūc pōt eſſe pplex⁹: & tūc eligēdo alterū illoꝝ: nō excuſat, ꝓpterea a pctō: qa dimittere debuit conſciētiā erroneā vel obſtinationē. Sicut ſi gs faceret ſibi cōſciētiā ꝙ ſi nō obedit in oīb⁹ ſuo ſuperi peccet: & ſuperior ſu⁹ ꝓcipiat ſibi vt dicat piuriū vl' mēdaciū & cōſciēria dictat ſibi ꝙ debeat obedire: qa erronea ē nō excuſarer eē a pctō durāte tali pplexitate dar regula, di. xiii. ꝙ eligat qd⁹ eſtimat min⁹ malū. Tertio lex naturalis habet prioritatē tpis: eſt em prior oi lege creata. Nā vt dicit Gra. di. vi. in ſi. Ius naturale cœpit ab exordio creaturę rōnalis. Ius ꝙ cōſuetudinis poſt naturalē legē exorti habuit. Ex quo hoies cōuenīēres in vnū ſimul cœperunt habitare: qd⁹ eo tpe factū eē credit quo Cain ciuitatē edificaſſe legit⁹ qd⁹ eū in diluuio, ꝓpter hoim raritatē fere videdat extinctū: poſt modū a tpe Nēroth reparatum: vl' potius immutarū eſtimatur: cū ipe ſimul cū aliꝭ cœpit cęteros opprimere: & alij ſua imbecillitate eoꝝ ditiōi cœperūt eſſe ſubiecti. Ius aūt cōſtitutionis cœpit a iuſtificationib⁹ quas dñs tradidit Moyſi dicēs. Si emeris ſeruum Hebræū &c. Exod. xxi. De ipō & de aliꝭ qui fuerūt inuētores legū hūanarū apud diuerſas nationes exprimit Iſido. dicēs. v. Ety. Moyſes gētis Hebreę prim⁹ oim diuinas leges Cōdito ſacris literis explicauit. Phorone⁹ rex Grecis prim⁹ leges reslegū iudiciaq; conſtituit. Mercurius Trimegiſtus prim⁹ leges Egyptijs tradidit. Solon primus leges Athenienſibus edidit. Licurgus primus lacædemonijs iura ex Apollinis auctoritate cōfixit. Numa Pōpilꝰ q Romulo ſucceſſit in regno primus leges Romanis ædidit. Deinde decē viri electi ſunt ex Romanis q leges Solonis ex libris Græcis in latinū ſermonē translatas. xij. tabulis expoſuerunt. Leges aūt redigere in libris primus cōſul Pōpeius inſtituere, vo luit ſed nō pſeuerauit metu obtrectatoꝝ. Deinde Ceſar id facere cœpit: ſed ante interfect⁹ eſt. Nouæ a cōſtātino Ceſare ceperūt & reliqs ſuccedētib⁹ factis ex priorib⁹ imperatorib⁹ Codicē fecit. Hęc oia Iſido. di. viii. per to. Lex euangelica a chriſto data fuit ſub Tyberio ipatore & poſtea p apſlos diuulgata vbiq; terrarū: Lex canonica quantum ad canones cōſiliorū a tpib⁹ Cōſtātini cœperūt ſm Iſid'. in. vi. Ety. & di. xv. in pri. Decreta & decretales: epl'ę ſūmoꝝ pontificū quaſi a principio eccl'ę cœperūt: vt patet i actib⁹ apoſtoloꝝ de deciſione circa obſeruētiā legalium.

¶Multiplex eſt bonū q. ſ lex naturalis docet. Cap. ii.

SACRIFICATE SACRIFIciū iuſtitię & ſperate i dño: multi dicūt qs oſtēdit nobis bona'. Signatū ē ſup nos lumē vultus tui dñe. Pō. iiii. Loq't Pſal. de lege naturali: Lex naturalis ondēs quō, ꝓcedit a lege ęterna & habet nos regulare. Pro ē pticuius declaratiōe dicit Tho. i. ii. q. xci. ar. ii. ꝙ lex cū ſit q̄dā pariole regula & mēſura pōt eē in aliq̄ dupliciter. Vno mō ſicut i gis ęter mēſurāte & regulante. Et ſic lex æterna eſt in deo ſicut lex næ, humana eſt in principe ciuitatis. Alio mō lex poteſt eſſe i aliquo vt in mēſurato & regulato: qa inquātū participat aliquid de regula & mēſura inrantū regulatur & mēſurat'. Et ſic cū oia q̄ diuinę ꝓuidētię ſubdūtur a lege ęterna regulētur & mēſurētur: patet ꝙ oia participant aliqualiter cura ꝑ legē ęternā, inquātum. ſ. ex impreſſione eius habent inclinationes in ꝓprios actus & fines. Inter cætera aūt rōnalis creatura excellētiori quodā modo diuinæ ꝓuidētię ſub tura rō iacet inquātū ipſa ſit ꝓuidētię particeps val' ſibi & aliꝭ nali. ꝓuidere. Vnde & ab ipa participat rō ęterna: ꝙ quā habet Deo egulētur

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturalē inclinationē ad debitū actū &finē. Et talis participatio legis ęternę in rationali creatura dr̄ lex naturalis. Vnde cū Pr̄s. dixisset. Sacrificare sacrificiū iustitię, & sperate in dn̄o, quasi quibusdā quęrentib⁹ q̄ sint iustitię opa subiūgit. Multi dicunt quis ostēdit nobis bona cui quæstioni respondēs dicit. Signatū est sup nos lumē vultⁱ tui dn̄e. q.d. lumen rōnis naturalis: quo discernimus quid sit bonum &quid malū quod pertinet ad legem naturalē nihil aliud est q̄ impressio diuini luminis i nobis & sic patet q⁹ lex naturalis est participatio legis ęternę i creatura rationali. Hęc Tho. Et i dictis verbis tria notātur.

¶ Operatio boni pręcipitur ibi. Sacrificate sacrificium iustitiæ.

¶ Expectatio auxilij & p̄mij adijcit: ibi. Sperate in dn̄o.

¶ Ignorantia agēdi excludit: ibi. Multi dicunt quis ostendit nobis &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Hiero. qđ sp̄cipit, imperat: quod imperat necesse est fieri, si non fiat pœnā habet. xiij. q.i. c. vl. Et pœnā ęternā & tēporalē incurrit. Imperatiue aūt dr̄. Sacrificate sacrificiū iustitię. In veteri legē mādauit de⁹ pplo suo sibi offerre diuersa sacrificia animaliū nō q⁹ deficeret i occisione & oblatiōe illoꝝ aīaliū i se sed qa oēs alienatiōes offerebant dn̄s suis sacrificiū animaliū ne ppls illę qui erat prōptus & inclinatus ad imitandū mores malos vicinaꝝ nationū similia faceret immolando falsis dn̄s voluit poti⁹ illa sibi offerri. Erāt grata ex deuotione offerrētiū & ex eo qđ figurabāt. Oia em̄ in figurā cōtingebāt illis: ait apl's i. ad Corꝝ. x. Figurabant autē duo q̄ pertinēt ad iustitiā vt partes eius integrales. s. declinare a malo & facere bonū. Nanſ occisione diuersoꝝ aīaliū signat mortificatio passionū bestialiū & vitioꝝ ſm illud apl'i Pet. i cano. i. Christus semel mortuꝰ est pro p̄tis nostris vt p̄tis mortui iustitię viuamus. In oblatiōe aūt illoꝝ aīaliū quę fiebat deo & aliq̄n totū & aliq̄n p parte ꝓburebat igni ad dei honorem: signat exhibitio bonoꝝ operū igne charitatis incensorū ad dei laudē qđ aliq̄ offerūt ex toto vt religiosi & ꝺ dicit holocaustū aliq̄ ex parte vt boni laici: &hoc dr̄ sacrificiū. Sacrificia animaliū modo nō vult deus qa cū iplete sunt figurę illę hoc esset iudaizare & ꝓtra iustitiā. Vnde ipe dicit Esa. i. Holocausta arietū & adipē pinguiū & sanguinē vituloꝝ & hircoꝝ & agnorū nolui ne offeratis vltra sacrificiū frustra. Sed sacrificiū iustitię semp voluit & vult q̄le est illud Pr̄s. Sacrificiū deo spūs cōtribulatus. Et illud ad Rom. xij. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentē sanctā deo placētem. Et ista opera iustitię dictat lex naturalis exercere. Sacrificate ⁊ sacrificiū iustitiæ.

Quō in ve. le. occidebantur animalia.

i. Pet. iij. &. ij. c.

§. II. QVANTVN AD SECVNdum excludit ignorātia agēdorū dn̄ subdit. Multi dicūt qs ostēdit nobis bona. q.d. volētes se excusare de ignorātia qs demōstrat nobis ista sacrificia, i. opa iustitię q̄ debem⁹ facere. Quibus rn̄det q⁹ rō seu lex naturalis hoc docet: & hoc lumen est vultus dei. i. pcedens a vultu suo. i. a sapiētia sua: & lege ęterna: qđ est signatū. i. impressum i nobis. Nam vt ait Boe. lib. iij. p̄sa. ij. de phica cōsola. Insita ē naturaliter mentibus hoim veri summiq⁹ boni cupiditas: ⁊ oportet q⁹ sit summū bonū qa de⁹ & natura nihil frustra operant inquit phs. Esset aūt frustra tale desiderium in nobis si in veritate nō esset ip̄m summū bonū. Ergo sperate in dn̄o. Item & lumē rōnis naturalis docet & nobis ostendit quę bona facere debeam⁹ & q̄ mala vitare & si in aliquibus, obscuratū ē vt nō cognoscāt vel faciāt sibi: cōscietiā de grauib⁹ p̄tis non excusant: quia sunt in cā sue obcecationis. Signatū est ergo sup nos lumē vultus tui dn̄e. s. lex naturalis q ostēdit nobis bona agēda. Nā vt dicit Tho. i. ij. q. xciij. ar. ij. qa bonū habet rōnē finis: malū aūt habet rōnē p̄ri ide ē q⁹ oia illa ad q̄ habet hō naturalē iclinationē rō naturalis apphēdit vt bona: & p̄ns vt opanda & ꝓria eoꝝ vt mala & vitāda ſm g ordinem iclinationum naturaliū est ordo p̄ceptorum legis naturę. Inest em̄ primo inclinatio homini ad bonū ſm naturā in qua cōicat cū oibus substātijs ꝓput. s. quælibet suba appetit cōseruationē sui esse ſm sui naturā. Et ſm hāc inclinationē p̄tinēt ad legē naturalē ea: qbus vita hois cōseruat & contrariū impedit. Et ponit esse de iure naturali vim vi repellere. dis. i. ius naturale. Quia tn̄ infinctus naturalis debet hoie regulari rōne ideo hoc fieri debet cū moderamine iculpatę tutelę. Nō em̄ licet quōcūq⁹ vitare mortem & ifirmitates: sed debito mō. Neq⁹ liceret male factori resistere iudici cōdēnati eū iuste ad mortē. Nec licet ad euadēdum mortē corpis icurrere mortē aię ꝓpetrādo aliqđ crimine. Sed ab iniuste inuadēti licet se defendere nō ł uore vindictę repcutere sed ad ꝓseruationē vitę se iuuare cū moderamine. Sc̄'o inest hoi inclinatio ad aliqua magis spāliter ſm naturā i qua cōicat cū bestijs aīalib⁹. Et sic dicūt eē de lege naturali ea quę natura oia aīalia docuit: vt ꝑmixtio maris & fęminę, educatio liberoꝝ & hmōi. di. i. ius naturale. Et qa hō debet sensualitatē regere fręno rōnis: al's si impetu ei⁹ ferat: filis erit aialib⁹ brutis q̄ passiones refrēnare nō pūt: qa rōne carēt: iō talē istictū sensualē. s. ad ꝑmixtionē debet rōne dirigere: vt videlicet nō ad quācūq⁹ fœminā sed ad legitime sibi ꝓiūctā accedat: & mulier ad legitimē ꝓiūctū: al's ꝑ legē naturalē erit fornicādo vl' adulterādo etsi nō ꝑ naturā gn̄is i qua cū bestijs cōicat: tn̄ ꝑ naturā speciei hūanę. Sed etiā naturā gn̄is: & iō per excellētiā Sodomia dr̄ ꝓtra naturā: qa tam ꝑ naturā gn̄is q̄m ꝑ naturā speciei. Nullū em̄ aīal brutū inuenit accedere masculꝰ ad masculū: vel fœmina ad fœminā p cōmixtionē licitus homines. De quib⁹ ait apl's ad Ro. i. Masculi in masculos: & fœminę in fœminas turpitudinē operātes. de quib⁹ dicit q⁹ digni sunt morte & qui faciūt & qui cōsentiūt faciētibus morte. s. tpali & æterna. Et habet. C. ad leg. iul. de adul. licū vir nubit. & in aut. de leno. Cōsentiūt aūt parētes & rectores q nō puniūt talia. di. lxxxiij. error. Similiter nō nutrire filios ꝓput pōt corpaliter & spūaliter, moribus imo mādo est ꝑ legē naturalē: cū animalia bruta nutriāt filios suos. Vnde apl's. i. Tim. v. Si quis suorum & maxime domesticorū cura nō habet fidē negauit. i. fidelitatē naturalē: & ē infideli deterior. Sed quāti cōra naturalē legē agūt aborsum ꝓcurātes: vel filios occidētes ad occultandū scelera. Tertio inest homini inclinatio ad bonū ſm naturā rōnis quę est sibi ꝓpria: & sic hō habet naturalē iclinationem ad hoc q⁹ veritatem cognoscat. Vnde ꝑ phs in. i. Meta. Oēs hoies natura scire desiderāt: & præcipue de deo: & ad hoc q⁹ in societate viuat: vn̄ dr̄ hō aīal politicū seu sociale ſm phm. Et sc̄'m b ad legē naturalē ptinent ea quæ ad hmōi inclinationē spectāt: vt q⁹ hōi ignorātiam vitet & q⁹ alios nō offendat cū quib⁹ habet cōuersari: q⁹ deposita & ꝑmēdata reddanſ cū repetunt. distin. i. ius naturale. Et ad hāc etiā legē naturalē ptinet q⁹ inferiores subijcianſ suis & superioribus & obediāt: sc̄'m illd'. Oīs aia ptātib⁹ sublimio naturalib⁹ subdita sit: qa nō ē ptās nisi a deo: & q̄ a deo sūt ordinata

Speran dū. Cū ſm apl'm. ij. Cor. iij. nō sim⁹ sufficiētes cogitare aliquid a nobis q̄si ex nobis multomin⁹ possum⁹ bona opari vel mala vitare, ꝓpria virtute: sed debem⁹ expectare & ꝓcurare auxiliū a dn̄o. Vn̄ dixit illa stā iudith. Bn̄dictus es dn̄e q nō derelinq⁹ pręsumētes. i. sperātes de te & pręsumentes de se & de sua ꝓtute gloriātes humilias. Sperāt ali q nō in dn̄o sed in iniqtatib⁹ suis. s. astutijs & inuētiōib⁹. Nolite sperare in iniqtate. pō. lxj. Alij sperāt i hoib⁹ dn̄is vel parētib⁹ vel exercitib⁹. Sed maledict⁹ vir q cōfidit in hoie et ponit carnē brachiū suum: & a dn̄o recedit cor ei⁹. Hiere. xvij. Alij autem in dn̄o sperāt. Et vt dr̄ Esa. xl. Qui sperāt in dn̄o mutabunt fortitudinem: assumēt pēnas vt aquilę &c. Sperate ergo non in mundo vel sensu proprio sed in dn̄o adiuuari. Et a deo est expectāda pręmij retributio. vn̄ si bona opa facis ſm iustitiā & mala pateris & iurias ab his quib⁹ bona fecisti: non debes propterea bonū dimittere: qa hic nō debes expectare p̄miū tui opis a deo vel ab oib⁹: sed in cœlo iu futurū. ibi oc em̄ est sperare in dn̄o. Sic cū Tobię faciēti opa iustitię diligēter cū ipe multa aduersa pateref insultātes aliqui sibi noti dicebāt. Quę vana facta est spes tua. Quib⁹ ille respōdit. Tacete q̄n si lij stōꝝ sum⁹ & vitā illā expectam⁹ quā dat⁹ ē deus his qui nō recedunt ab eo. s., ꝓpter aduersa. Sperate ⁊ in dn̄o pręmiari pręmiū cōsideratū est q.d' mouet agentē ad operandū & tantomagis quantomaius & ideo vt feruentius operetur debet sępe de præmio cogitare. Vn̄ apl's ad Ro. xij. Spe gaudētes in tribulatione patientes. Fiat misericordia tua dn̄e sup nos quēadmodū spe rauimus in te.

Tob. ij.

§. III. QVANTVM AD TERTIO

Inferna lex naturalis vel rō hoibus

Bonū suidissiuum quare & quō.

Bonū creatū quō sepm dis fundit.

triplex iclinatio ihē homini

Prælatio

Est aūt illud bonū qđ cōiter oia appetūt ꝓpetuatio i esse. Nam appetit⁹ nō solū est boni nō habiti: sed etiā boni habiti vt meli⁹ habeaſ. Et talis est appetitus oīm ipsius esse cū mō. s. cū ꝓpetuatiōe ipsi⁹ esse. Q.ꝓ qđ ꝓbaſ per ei⁹ ꝓriū: qa sicut nulla res appetit corruptionē sup̄fluus: eo q⁹ corruptio sit nō ens: & ꝑ p̄ns malū qđ nō cadit in appetitu: ita cū conseruatio in esse sit bonū: ab omni appetitu appetitur. Signatū est sup nos lumē vultus dei: lex naturalis ostēdens nobis bonū istud apprehendū. s. cōseruationē sui. Et cū pars pricipalis sit aīa q̄ cōseruaſ in eē spūali ꝑ grām: al's ꝑ p̄tm corrūpit ab esse spūali: & mereſ corrūpi in esse naturali: vn̄ & p̄tm nihil dr̄. Ideo lumen istud docet p̄tā vitare & gratiā querere & cōseruare. Sc̄'o bonū describitur esse sui diffusiuū ſm Dyoñ. vel cōicatiuū. Ratio huius est: qa in oī bono est essentia & ecōuerso: qa vt dr̄ Gen. i. Vidit de⁹ cuncta q̄ fecerat & erāt valde bona. Ab essentia aūt fluit potētia: & a potētia act⁹ vel actio. Act⁹ aūt boni est cōicare seip̄m: ad hoc ordinatū ē tamq⁹ ad finē. s. ad cōmunicandū seip̄m. Vbi nota differētiā inter bonū creatū & bonū increatū: nā bonū creatū aliter diffūdit & cōicat seip̄m & aliter bonū increatū ⁊ ille est de⁹. Bonū em̄ creatū cōicat & diffundit seip̄m tribus modis. Primo p sui diuisionē: sicut vnū totū diuidit in multas partes: vt cū lignū vel lapis scindit in partes: sed talis multitudo tollit pleni tudinē & adunationē q̄ erat in toto. Sed bonū increatum ⁊le est de⁹ ad oīa entia se diffundit sine sui diuisione: ꝓdu cēdo em̄ diuersa nō diuidit: qa ipse de⁹ in sua essentia supsubstātialiter est ab oīb⁹ entibus segregat⁹. Sc̄'o bonum creatū se diffūdit p sui cōicationē numeralē: sicut ex vno gñe ꝓueniūt multę spēs: ex vna spē multa individua. Sed illud vnū sic multiplicatū nō est vnū singulare: sed cōmune. Sed diuina bonitas se diffundit sine sui multiplicatione quia ꝓducendo diuersa & successiue infinita nō minoraſ. Cui⁹ rō est: qa cū sua bonitas sit infinita: ex cōicatione bonoꝝ infinitoꝝ minorari non pōt. Vn̄ non est dicēdū q⁹ si aliqua sua bona cōicet q⁹ nō ampli⁹ possit cōicare. Tertio bonū se ifluit & diffundit ad alia ꝑ effusionē: sicut ex vna fonte ꝓcedūt multi riuuli: sed hoc est cū quadā egressiōe inquantū. s. aqua a fonte egrediēs in riuulos multos diffunditur. Sed diuina bonitas sine sui effusione cōicatur: eo q⁹ diuina bonitas ſm suā essentiā manēs vna indistincta in se collecta multiplicatur in sui similitudine, s. i effectib⁹ participātib⁹ diuinā bonitatē. Cuius rō est: qa cū sua bonitas sit idē qđ essentia: sicut essentia dei est vna: ita q⁹ multiplicari nō pōt: sic bonitas dei successiue infinita producens in se manēs vna multiplicari non pōt. Et manifestatur hoc ꝑ exēplū de sole. Sicut sol nr̄ster sensibilis illuminat oīa quæ eius lumē participare possunt: quātum est ex seipso lucē nō amittēdo: lucē i seipso nō diuidēdo nec⁹ multiplicādo: nō minorādo, nō pręeligendo vnū alteri: ita diuina bōitas facit per suū intellectū & voluntatē. Hęc Tho. sup Dioñ. Vnde Eccl'i. xlij. dr̄. Sol illuminās ꝑ oia respexit: & gloria dn̄i plenū est opus ei⁹. Cū igitur lumē vultus dei. i. lex naturalis ostēdat homini bonū esse sui diffusiuū: & ideo cōicat bona q̄ habet tēporaliter vl' naturaliter vl' gratuita: quārum pōt alijs dicēte luminis naturalis ratione: qa bonū quāto cōicatur tanto diuinius. Et. i. Pet. iiij. dr̄. Vnusquisq⁹ prout accepit gratiā in alterutrum illā administrantes sicut boni dispēsatores multiformis gratię dei. Et qa deus ē bonū infinitū maxime diffusiuū est⁹ sine sui diminutione: ideo sup oia diligēdus & imitādus. Quis⁹ vt dr̄ Mat. v.) solē suū oriri facit sup bonos & malos: & pluit sup iustos & iniustos: tpal'r & spūal'r: lumē. s. intelligentię & pluuiā gratię influēdo. Tertio describit bonū q⁹ est vir tutis vl' potētię pfectiuū. Nā tūc dr̄ aliqd esse bonū qđ habet suā pfectionē. Et ſm hoc bonū dr̄ trib⁹ modis. Primo em̄ dr̄ bonū ipsa perfectio rei. Sicut verbi gra: Acumē visus dr̄ oculi bonū: & virt⁹ dr̄ bonū hois. Sc̄'o dr̄ bonum res q̄ habet suā pfectionē: sicut hō virtuosus dr̄ bonus & oculus acutevidens dr̄ bonus. Tertio dicit bonū ipm sub iectū ſm q⁹ est i potētia ad pfectionē: sicut aīa dr̄ bōa: qa ē i potētia ad ꝓtutē: & suba oculi ad acumē visus. Hęc Tho. in q̄stiōib⁹ de malo. Cum igit aīa ꝓficiat ꝓ virtutes: quāto perfecti⁹ habet tātomagis bona est: naturaliter q̄libet appetat: nō solū bonū: sed et maius bonū. Ideo naturaliter q̄libet debet appetere virtutes et q̄rere pfecte. Nā virt⁹ ſm p̄m est q̄ bonū facit habentem. Et Augu. Virt⁹ est bona

triplex boni ac ceptio.

nata sunt & quasi naturalia, ad Rom. xiij. Et ſm hāc inclinationē naturalē. s. ſm rationē oīe peccatū est ꝑ naturam. Et ista sunt vera mala: qa ledūt aīam & corp⁹: & ideo naturalis rōnis lumē docet euitare q̄ vera mala dicunt: qa notiua corpi docet tolerare. Vn̄ Amb. in Hexamerō. Mala illa nō sunt: quę nec crimine mentē implicāt nec cōscientiā ligant. Cęterū pauptatē: ignobilitatē: ægritudinē & mortē nemo sapiēs mala dixerit: nec in malorū sorte numerauit xv. q. i. c. illa cauēda. Sed & quanta & quot mala & dāna se quantur ex p̄cto: habes. ē. tit. ix. de p̄cō mortali. c.ij. & .iij. Et ideo lex naturalis ostendit q⁹ debeat euitari. Itē nota di ligēter ſm. b. Tho. i. ij. q. xciij. q⁹ istd' lumē legis naturalis nō ostēdit hoi quę sint bona quousq⁹ ꝓueniaſ ad vsum rationis. Q̄n aūt qs ꝓuenit ad vsum rōnis. i. in qua ętate: nō pōt dari regula certa qa in aliq⁹ accelerat: & in aliquib⁹ retardat vsus rōnis ſm varietatē complexionis. Cōiter tn̄ credit q⁹ incipiat vsū rōnis habere circa. xj. annū ex dictis Tho. in. iij. & Pe. de Anch. Et extūc cū icipit habere vsum rōnis pōt peccare mortal'r & venial'r: & non ante. Et sic in telligit decretalis extra de delic. pue. c.i. Tūc q̄ lumē vult⁹ dei. i. lex naturalis ostendit ei q̄ sint bona agēda. Et primū qđ tūc hoi cogitādū occurrit ſm Tho. i. ij. q. lxxxix. de libe

Quid homini primo cogitandum.

rare de seipso. Et si qđē seip̄m ordinauerit ad debitū finē est baptizat⁹ & ꝓponat baptizari. Si ꝓo nō se ordinat ad debitū finē: ſm q⁹ in illa ætate est capax discretiōis peccabit mortal'r: nō faciens qđ' in se est: & est sic impossibile i aliq̄ repire veniale cum originali peccato sine mortali. Et subdit paulopost: q̄uis ab alijs peccatis mortalib⁹ possit puer incipiens hr̄e vsum rōnis p aliqđ' tps abstinere: sed nō omniū sed sensibiliū. Sed nō oia q̄ sunt aīata sunt sensibilia: ergo nō oia appetūt bonū. Rn̄deſ q⁹ q̄uis nō omnia habeāt aīmā vel sensum vel cognitionē p principiū cōiunctū eis: habēt tn̄ cognitionē per principiū separatū qđ' est prim⁹ motor q dirigit oia in primū bonū: & desiderium eoꝝ est in oibus his q̄ mouenſ ab ipso. Sic desiderium & intētio sagittātis est in sagitta directa. Nā ex ordinatione diuina res q̄libet etiā cognitiōe carēs tēdit in bonū: sicut sagitta tēdit in signū ex directiōe sagittātis: ip̄m aūt tēdere & inclinari in bonū est appetere bonum: & sic oia entia appetūt bonū. Hęc Tho. i scrip. j. Ethi. & Alb. sup Diony.

§. IIII. ET NOTA QVOD CONsiderādo bonū in cōmuni & absolute vt bonum describit & cognoscitur tribus modis.

bonum tribus modis cognoscitur.

¶ Describit em̄ bonū a ꝓpo: q⁹ est appetitus motiuum.

¶ A Dionysio: q⁹ est sup̄fluus diffusiuum.

¶ A Thoma: q⁹ est virtutis vel potentię perfectiuum.

Primū. s. q⁹ bonū sit appetitus motiuū: habeſ ex primo Ethi. in princ. vbi dicit p̄s. Bene enūciauerunt dicentes. Bonum est qđ' oia appetūt. Sed cōtra hoc triplici rōne arguitur. Et primo sic. Multi desiderāt & operātur malū vt homicidę: fornicarij: & hmōi ⁊ non oia appetūt bonū:

Argu. contra.

Rn̄sio.

Rn̄deſ q⁹ oēs tales appetunt malū: non sub rōne mali: sed sub rōne boni inquātū æstimāt illd' esse eis bonū vel vtile vl' delectabile. Et sic optant bonū, etsi nō existēs: tn̄ eis apparēs. & in suis operationib⁹ mouētur ab aliq̄ qđ' habet apparentiā vel similitudinē boni. Ad qđ' etiā facit qđ' ait. Au. s. peccare nemo appetit, ꝓpter hoc ip̄m: sed ꝓpter illud qđ' cōsequit ex eo. xv. q. i. merito. Sc̄'o arguitur sic. Multi

Argu.

Rn̄sio.

sunt sciētes & tamē ꝓria agēres his q̄ sciūt: aut ⁊ eorū scientia est recta: aut operatio: sed cōstat q⁹ scientia eoꝝ est recta ergo operāt cōtra illud bonū qđ' p sciētiā sciūt. Et sic nec appetūt bonū: nec operantur ġra boni. Rn̄deſ q⁹ q̄uis talēs sciāt sciētia rectam in vniuersali & in habitu illud eē malum quod agūt: nō tn̄ sciūt in particulari & in actu cū malum agūt: cuius rō est: qa per passionē aliquā obfuscaſ ratio eoꝝ: vt apprehēdant illud malū vt bonū ad operandū

Argu.

Rn̄sio.

Tertio arguit sic. Desiderium nō est nisi animatoꝝ: & hoꝝ nō omniū sed sensibiliū. Sed nō oia q̄ sunt aīata sunt sensibilia: ergo nō oia appetūt bonū. Rn̄deſ q⁹ q̄uis nō omnia habeāt aīmā vel sensum vel cognitionē p principiū cōiunctū eis: habēt tn̄ cognitionē per principiū separatū qđ' est prim⁹ motor q dirigit oia in primū bonū: & desiderium eoꝝ est in oibus his q̄ mouenſ ab ipso. Sic desiderium & intētio sagittātis est in sagitta directa. Nā ex ordinatione diuina res q̄libet etiā cognitiōe carēs tēdit in bonū: sicut sagitta tēdit in signū ex directiōe sagittātis: ip̄m aūt tēdere & inclinari in bonū est appetere bonum: & sic oia entia appetūt bonū. Hęc Tho. i scrip. j. Ethi. & Alb. sup Diony.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qualitas mētis qua recte viuit:qua nemo male vtit. Signatum est sup nos lumē vultꝰ tui &c.i. impꝫssa naturalr quędā cognitiovultꝰdei.i.diuinę essentię.Cūem obiectū appetitus seu volūtatis sit bonū: ab intellectu appræhensum:sicut naturalr est appetitꝰ summi boni:ita est cognitio aliqua summi boni.Vnde & de pḥis dicit apls ad Ro. 1.Quod notū est dei manifestū est in illis.i. quod naturaliter pōt sciri de deo:illi cognouerunt.

§. V. IPSVM AVTEM BONVM

De bono creato quo ꝯtribus modis cognoscitur.

increatū quale est deus describiť & cognosciť tribus modis ſm Dionysiū.in lib.de diui. nomi.iiij.c.

¶Primo sic.Bonū increatū est in quo oia prꝫexistunt: ex quo habet rōnem oia cōtinentis.

¶Sc̄o sic.Bonum increatū est in quo oia subsistunt: ex quo habet rōnem oia efficientis & obseruantis.

¶Tertio sic.Bonū increatū̃est qd̄ oia appetūt & cōcupiscunt: ex q̄ habet rōnem causę finalis vel vltimi finis.

Quantū ad primū dico ꝙ bonū increatū est illud i quo oia prꝫexistūt: ex q̄ habet rōnē oia cōtinētis.Vbi sciendū ꝙ ois creatura ꝓducta a deo nobili⁹ habet eē i deo q̄ i seipa Vñ bñ dr Io.1.Qd̄ factū est i ipo vita erat.Hoc autem ostendiť per rōnē:ꝓ similitudinē &ꝓ sufficiētē diuisionē. Et rōne quidē:qa nobilius est aliqd in aliquo sicut i radice causante & sustētante q̄ in ramo sustentato: sed ois res creata habet eē i deo vt in radice sustentāte &causante:in se aūt habet eē vt i ramo sustētato &causato ergo nobili⁹ res q̄libet habet eē in deo q̄ in seipsa. Probatur etiam sic Licet res nobilius habeat esse in seipsa q̄ in causa instrumētali vel q̄i cā ꝓducēte partē rei:sicut hō nobili⁹ habet esse in seipso q̄ in prē generāte vel in sole:tñ res nobili⁹ habet eē in cā principali aqua totū esse rei dependet sicut a deo.Hæc Herueus Probať & hoc per similitudinem. Nā effectꝰ nobiliori modo inueniť in cā equiuoca q̄ in causa vniuoca:sicut color excellētiori modo inuenit in sole q̄ in igne,Sic oia bona q̄ reperiunť in creaturis excellentiori modo inueniunť in deo q̄ in seipsis.Tho.1.parte.q.vi. arti.ij.Probatur idē: fufficiēti diuisione. Nobilius em est esse spūale ęternale & diuinū q̄ esse materiale tpale & humanum.Sed esse cuiuslibet rei creatę in deo est esse spūale æternū & diuinū qa creatura in deo est deꝰ ergo nobilius & pfectiꝰ esse habet creatura in deo q̄ i seipsa.Et quo igit bona appetunť ab hoibus velut dulcia gustui vel vt fragrātia adoratui: vel vt cōsonātia auditui vel vt suauia & leuia tactui vel vt vtilia operi vt argētū aurū & alię diuitię vel vt magna estimationi vt honores & potētiæ: vel vt sciētia & sapiētia itellectui vel vt virtutes morales vitę politicę.Et hęc oia bona excellētiori mō sūt i deo: & sine defectu;sicut grossus argenteus est in floreno aureo :non quidē in materia sed in valore & prtiositate: multo etiā maiori:vñ q̄libet prælegit florenū grossovt lōge meliꝰ. Sic cum lumē naturalis rōnis impressum nobis ostendat nobis bona ergo instinctu eiꝰ debemꝰ ipsum amare & ꝓ curare hīe.Vnde Pś.Quid mihi est in cœlo aut qd a te .ſ. deo volui super terrā.q.d. nihil ex bonis creatis.Sed desecit caro mea.i.appetitus sensitiuꝰ :& cor meū.i.appetitus rōnalis ab oi effectu tēporalium:& pars mea deꝰ in æternū. Mihi adhærere deo bonū est absolute .Est enim deus ſm Anſel.quo melꝰ nil excogitari pōt.Sc̄o bonū increatū quale est deꝰ sic describiť.Deꝰestbonū icreatū ex quo oia subsistūt:& ex ꝫ habet rōnē causę ñ solū oia efficiētis :sed etiā oia cōseruātis.Qd̄ ostendiť tripliꝛ.ſ.,auctę: similitudine:& rōne. Auctoritate quidē namvt dicit Grego.Oia nec ad momētū subsisterēt:sed i nihilū tenderēt: nisi opatiōe diuinæ ỹturis in esse sustētarent.Et Aug.iiij. sup Gen.ad literā. Virtus dei ab his quæ creata sunt regendis si aliqñ cessaret simul & eorū cessaret spēs oīsq; natura cōcideret. Et sic oia dicunť vanitas.Eccl̄s.1.qa oia & angeli & hoies & elemēta sicut habēt esse ex nihilo:ita ex se hñt tēdere in nihilū nisi deꝰ influętia sustētarent,Probat sc̄o hoc sili tudine. Sicut em aer ꝓsente lumine statim fit lucidus : sic homo deo ꝓsente illuminať &sicut aer nec ad momētū remanet illuminatꝰ sed cōtinue obtenebrať cessante actiōe solis ita creatura nec ad momētū id esse remaneret cessante actiōe dei:vt dicit Aug.Rō aūt q̄re aqua calefacta retinet calorē ignis cessante actiōe ignis: nō aūt aer etiam ad momētū remanet illuminatꝰ cessante actiōe solis est ista

Varia expetibiliano tur.

qa aqua est susceptiua caloris ignis ſm eandē rōnē vel formā qua est in igne:& ideo cessante actione ignis remanet calor in aq̄ plus & minꝰ ſm pticipationē caloris ,Sed aer nullo modo recipit lucē ſm eandē rōnē qua est in sole:vt recipiat formā solis q̄ est pricipiū lumis.Vñ qa nō habet lux solis radicē in aere statim cessat cessante actione solis Sicut a simili:qa esse nō recipiť in creatura ſm eādē rōnē q̄ est in deo:tō statim cessaret:cessante influętia ỹutis diuine.Tho.1.parte.q.ciij.ar.ij. Tertio ,pbať rōne sic.Effectus q̄ depēdet a cā tm quo ad sui fieri& nō quo ad sui eē bene pōt manere subtracta cā.Sed nō si dependeat quo ad suum esse.Sicut verbi gratia.Esse domꝰ depēdet quo ad sui fieri ab ędificatore:non aūt quo ad sui esse.& ideo cessante actione ędificatoris:nō ꝓterea deficit esse domꝰ eo ꝙ duricies ligni & lapidum & hmōi:est nata per se retinere formā impꝫssam ab ędificatore in domo facta:& eiꝰ forme artifex est cā in fieri:cessante influętia artificis nō cessat forma domꝰ.Sed deꝰ nō est solū cā in fieri creaturę sed & in facto esse:& ideo cessante influentia dei nec ad momētū creatura pōt cōseruari in esse.Nec deꝰ pōt cōsare creaturę vt cōseruęť in esse sua opatione cessante.Tho.ſ.parte q.ciij,ar.j.& Heruꝰ.Cū igit hō appetat bonū suę ꝓseruationis in esse:ꝓpter qd̄ dicit Boe.ꝙ oīe aīal vitā tueri laborat.Profectovt ait Aug.magna miseria hois est nō esse cum illo:ſ.ꝑ gratiā sine quo esse nō pōt.Sicut aūt in esse naturali hō cōseruari nō pōt sine influxu naturali diuinę virtutis:ita & in esse gratiæ cōseruari nō pōt sine influxu ipsius dei.Vnde apls.1.Cor.xv.Gratia dei sum id quod sum.Quo esse spūali amisso per negationē ait Petrꝰ,Homo nō sum.Vnde Aug.de pœ.di.j.porro illi.§.ſi ātecę.Resuscitat⁹ in corpore viuit absente resuscitatore nō aūt sic resuscitatꝰ in aia.Cū em deꝰ sit vita aię:aia ỹ vita corpis sicut corpus viuere nō pōt absente aia:ita nō nisi deo ꝓsente.ſ.per influxū gr̄æ aia viuere valet. Tertio bonum increatū q̄lee est deꝰ describiť:ꝙ est bonū qd̄ oia appetūt seu cōcupiscūt.Oia em suo mō desiderāt deū.Et hoc ꝓba Oia tur q̄tuor:rōnib⁹ ſm Dion̄.de diui.no.c.iij.Et prīo oia de mō desiderāt deū sicut principiū a quo causant. Nā ipe est oīa i fidebus⁹ ꝓ causalitatē:inquātū oēs pfectiōes est ipse deꝰ causaliter. Licet em q̄libet res creata sit bona ex seipsa formaliter:nō tñ ē bona ex seipa causalr:exēplariter:& finalr.Nā licet q̄libet res creata sit bōa ꝓ bonitatē ,ppriā:& formalr inhęrētē & pficientem:tñ multomagis est bona bonitate dei efficiēti.Et ideo cessante bonitate dei efficienti:exēplari & finali:cessaret tota bonitas creature.Vñ Aug.vij.de tri.c.iij.ſic ait.Bonū hoc & bonū illud.ſ.creatum & increatū.Tolle hoc & tolle illud:& vide ipm bonū si pores.Ita deū videbis nō alio bono bonū:sed bonū oīs boni.ſ. causaliter:itaꝙ vna est bonitas oīm ꝓ causalitatem.ſ.bonitas diuina:&multę sunt bonitates formalr:q̄liber.ſ.res formaliter est bona sua bonitate. Sc̄o oia desiderant deum vt auxiliū quo in esse cōseruanť.Nā ipse deꝰ portat.i.conseruat oia ỹ boy tutis suę dicit apls Heb.1.vt patet.§.ꝓcedēti.

Natura lium & moralium cōpatio

Tertio oia desiderāt deū vt bonū i quo oia quietantur &nobilitanť.Nam deus est bonū primū:totū integrū: & Eccl̄s pfectū. Et primo oia desiderāt deū:eo ꝙ ipse est primum tia q bonū.Nā sicut oēs numeri participāt vnitatē:vnitas aūt dr ꝙ est ꝓ se nō participās numerū aliquē.Ita deꝰ est ꝓ se bonus bonitas id est essētialr bonus:nō habens bonitatē suā alr alio.pś. Bonoꝝ meoꝝ nō indiges dñe,Vñ sicut ipse essentialiter est sua deitas:ita est ꝓ se essentialiter sua bonitas. Omnis autem bonitas creaturæ participatiue est bonitas diuina Hæc Diony.Et hoc est ad excludendū errorē Arrij & Origenis:qui posuerūt deitatē:enritatē & bonitatē esse participatam a patre,Vt ꝫ ostēdat ꝙ entitas deitas & bonitas equaliter cōuenit filio sicut pr̄i:dicit filiū eē bonū primū

Sc̄o oia desiderāt deum:eo qd̄ est bonū totū. Sed cum totū dr dupliciter.ſ.totū qd̄ cōstat ex ptib⁹ vt domꝰ ,put est in materia in actu.Constat em ex fundamento tecto & parietib⁹:vt ex partib⁹ suis.Et totum qd̄ est ante partes: vt domꝰ ,put est in mente edificatoris.Istud dr añ partes: qa ꝓexistit domui faciēdę ex ptib⁹ ei⁹.Deꝰigit cū dr bonū totū:nō dr totū q̄si sit cōpositū ex partib⁹:qa ꝫ repugnat simplicitati diuinę.Bern̄.Si dici pōt vnissimus est:sed est deꝰ totū ante partes.qa ipsa deitas pr̄is & filij & spūs scī ē quasi prehabēs oia bona. Tertio oia desiderāt deum:eo ꝙ est bonū pfectū,Sed cū dupliciter dicať aliquid perfectum

Vno mō

Vno mō qa cōplete factū:sicut cum dicimꝰ pfectā esse nostrā ambulationē:cū.ſ.cōplete terminauimꝰ eā. Alio mō qd̄ habet naturā & virtutē proprie speciei:sicut dr hō pfectū aia:eo ꝙ habet naturā sensitiuā.Deꝰ aūtem nō dr bonū pfectum primo mō:qa qd̄ nō est factū non pōt dici pfectū deus autē factꝰ nō est nec creatus. Sed dr pfectū bonū inquātum est maxime in sua natura & virtute perfectus

Quarto oia desiderāt deū inquātum est bonū integrum Nā integrū dr per exclusionē vel remotionē diminutiōis sicut dicimꝰ hoiem nō esse integrū si aliquo membro priuet vel truncet:& qa deus nō habet alicuiꝰ mali admixtionē sicut creaturę terrestres:nec alicuiꝰ boni priuationē sicut & cœlestes quibꝰ deficit saltē immurabilitas:nec alicuius boni subtractionē:qa nihil ei subtrahi pōt.Ideo dr bonū integrū:& per cōsequēs est ab oibus cōcupitū. Hęc Dion. ꝫ.ca.de diuinis no.& Tho.in scriptis ibidem.

§. VI. QVAM BONVS ISRAEL

deꝰ his q recto sunt corde. Vbi circa deū quē nobis ostendit rō naturalis:ꝑmittēda ē vera illustratio:qa deꝰ Israel. Israel interpretať videns deū:& signat fideles videntes ꝑ fidē.i.credētes ea q̄ sunt fidei:q̄ cōtinenť in symbolo figurato in gradib⁹ scalæ visę ab Israel i cui⁹ summitate deꝰ innixus erat.Geñ.xxviij.Sc̄o addēda est cōgrua conjectatio:qa his q recto sunt corde.Rectū dr cuius mediū non discrepat ab extremis.Extrema nostra sunt principiū & finis ego sum alpha &o.i.principiū & finis dicit dñs Apoc. j.ſ.oīs creaturæ.Cū igitur conuersatio nostra in operibus suis incipit a deo ꝑ rectā intētionē& terminať in deū per cōpletā executionē, & mediū nō discreper.ſ.in ꝓsecutiōe ꝑ alicuꝰ debitę circūstātię omissionē:recti sumꝰ corde.Extrema nostra sunt natiuitas& mors:in quibus pauperes& humiles inuenimur ac dolētes.Si igit mediū.i. dum viuimus nō discrepat ab humilitate & pauptate &luctu : recti sumꝰ.Extrema amoris qui est in corde nostro etiā sine eo esse nō pōt:vñ& igneū esse:sicut deꝰ qui est primū peramādum. Vltimū est ,pximꝰ dilectione amplexādus:medium nos sumus.Si ꝫ nō discordemꝰ ab extremis.i. vt non amemus nos tm:sed deū& ꝓximū nobiscū:recti sumus corde. j.Cor.xiij.Charitas nō q̄rit quę sua sunt,ſ.tantū: sed quæ dei et ꝓximi.Cañ.j. recti diligunt te. Tertio expectanda est dulcorosa degustatio.ibi.ꝙ bonus.Inuenit bonus dñs aię quærēti eū.Inuenit aūt & degustat deꝰ bonꝰ in rerum creatione.Vñ Eccl̄s.iij.Cuncta fecit bona in tpe suo.In rerū cōseruatione Vñ Iaco.1.Omne datū optimū q.ſ. ad naturalia:et oē donū pfectum.ſ.q̄ ad gratuita : desursum est ſ.a deo causāte&coseruāte:Et de ppio det cōseruatoꝛ ꝓ suū bonitatē dr Sap.xvj.O q̄ bonus est suauis est spi.tuꝰ dñe q vt dul.tu.in ti.demō.&c.Loquit de māna dato ad ꝓseruationē vitę illiꝰ ppr̄ii.Inuenit ꝑ gustū deus q̄ bonꝰ.i.valde bonꝰ in rerū gerationē & nobilitationē.Qui repletꝫ in bonis desiderium tuū.ſ.in bonis q̄ reperiunť in deo.Vñ Aug. Oia sunt aspera & tu solus es reges:& ingetū est cor nr̄m donec requiescat in te.Inuenit em q̄ bonus essentialr:& sic nemo bonus nisi sol⁹ deꝰ:ait chriſtꝰ Mat.xix.Mar.x. Luc. xviij.Inuenit q̄ bonus totalr. Vñ in figurā dicere pōt q̄li bet aia quæ ꝑ pctūm deū amisit illud. Tob.x.c.Oia simul i tevno habentes te nō debuimꝰ dimittere:Inuenit q̄ bonus pfectionalr.Mat.v.Pater vester cœlestis perfectus est Inuenit q̄ bonus integraliter.Apſus.1.Tim.vj.Qui solus habet imortalitatē.i.imutabilitatē:qd̄ nulla creatura habet &iō nō habet integrū bonū. Stabilisq; manēs dās;cūcta moueri.Boe.de consola.pṕ.lib.iij.metro.ix.et sic veri ssime ait.Ego sum pastor bonus.Io.x.Qui pascit oues suas: eos.ſ.qui recti sunt corde dando gustum suę bonitatis : & per lumen naturale & magis per gratiæ aditū quo ostendit nobis oia bona ,in seipso. Vide declarationē horum in §.prȩcedenti.ſ.quo deus est bonus illis modis.

Extrema hominum q̄ sunt.

§.VII.BONVS ES TV AIT PSAL.

Ratio bonitatis creaturis.

ad dñm:&in bonitate tua doce me iustificationes tuas.pś ex viij.Bonus est dñs in se:& in bonitate sua quam cōcreaturis:docet nos & iuuat facere ea q̄ nos faciunt iustos & bonos:qd̄ lex naturalis ostendit lumen a deo impressū Vbi sciendū est ꝙ rō boni cvt bonum dicit esse pfectum cui nihil deest) cōsistit i trib⁹ .ſ.i mō:in specie:& ordine. Vnde Aug.in lib.de natu.boni.sic ait.Oia quantomagis moderata & speciosa&ordinata sūt:vbi hęc tria sunt: magna bona sunt:vbi parua:parua bōa sunt:vbi nulla :nulla bona sunt.Et iterū Aug.exponēs illud Sap.xj. Omnia dispositi in pōdere:nūero & mēsura dicit ꝙ idē est mensura qd̄ mod⁹:idē ē spēs qd̄ numerꝰ;idē ordo qd̄ pōdꝰ:& hęc cōueniūt creatori et creaturę oī in eē naturali:et rōnali in esse mora li:seu ope ỹtuoso et in esse pœnitētiali et i esse pœnali.Quātū ad primū Aug.ad Orosiū.Numerꝰ:mēsura & pondus ipse deus:bonꝰ essentialr:bonus es tu.Ipse em ſm Aug.est mensura sine mēsura.Est em mensura ipe deus mensurās.ſ.mēsurā cuilibet rei ꝓfigēs. Mensura autē mēsurata est cuilibet rei quantitas magna vel parua vel mediocris q̄ a deo est.Est deꝰ numerꝰ sine numero a q̄ est omnis numerus:est em numerus numerans oēs res. Numerus numeratꝰ est vniuscuiusq; rei ,ppria qualitas qua vna res distinguitur ab alia q̄ a deo ē.Est deus pondus sine pōderea quo oīe pōdus.Est em ipse deus ordo ordinans seu ponderans pondus oībus dans ordinem et pondus.i. ,ppriā inclinationē ad locū vel ad finē suū.Appropriantę etiā hęc tria pśonis diuinis sic.Nā pōdus ad potētiā operātis:numerus ad sapientiā ordinātis:mēsura ad clementiā cōseruātis.Et ita pōdus referťad patrē cui appropriatur potētia. Numerꝰ ad filiū cui attribuiť sapiētia.Mēsura ad spiritū sc̄m cui appropriať clemētia:ita ꝙ ois creatura habet pōdꝰ a patre creāte:numerū a filio ordināte:& habet mēsurā a spūsctō ꝓseruāte.Sc̄o hęc triaseu tres cōditiones inueniūtur in omni creatura. Vñ Augu.in.xj.de ciui.dei.sic ait.A deo est oīs modꝰ;oīs species:oīs ordo sine qb⁹ nihil inueniri pōt aut excogitari.Nā esse oīs rei creatę nō pōt intelligi nisi sub relatione ad primā causam sub ratione triplicis causę.ſ.efficientis:formalis & finalis. Vñ Aug.v.de ciui.dei. Tria de omni re iquirimꝰ.ſ.quis eā fecerit:quō facta est res:& ,pter quid facta est.Et sic oia fecit deꝰ in pōde.e:numero:& mensura:vñ habet bonitatē. Rō aūt q̄re bonū i his trib⁹ cōsistit est ista.Quia vnūqdq; intantū est bonū:& per ōns appetibile inquātū est perfectum.Est aūt bonū perfectū cui nihil deest eoꝝ quę requirunť ſm modū suæ pfectionis.Perfectio autē boni seu rō boni vt pfecti:integrať ex parte causæ efficientis:ex parte causę distinguentis:& ex parte naturę inclinantis.Primo rō bonivt pfecti integrať ex parte causę efficiētis:q̄ quidē cōstituēdo bonū i esse dat sibi certū modū essendi.ſ. eē cō mēsuratū & ꝓportionatū.Et talia sunt modus vel mēsura.Nā cā efficiēs dat modū vel mēsurā bono ex qua efficiť ꝓportionatū vl cōueniēs appetitui:& sic efficit appetibile.Vñ Aug.dicit ꝙ mēsura modū præfixit.Sc̄o rō boni vt pfecti integrať ex parte formę ꝑficitātis&distinctis Nā ꝓter cām efficiētē ad pfectionē boni requrť cā forma his quę bonū ꝑficisce &distinguat:& ꝓpter hoc ponit ab Aug.forma vel numerꝰ.Rō q̄re ponit forma est ꝙ vnum quodq; a forma sua speciē habet.Rō autē q̄re Aug.dicit ꝙ numerꝰ speciē p̄bet est:qa sicut in numeris vnitas addita vel subtracta variat speciē numeri:ita in diffinitionib⁹ q̄libet rei creatę: vt dicit Arist,in sua Meta. Tertio pfectio boni integrať ex parte naturę inclinātis:sicut em a forma causať specificatio:ita etiā ex forma sequiť inclinatio ad cōueniētē actionē vel finē.Nā vnūquodq; ꝫ p formā suā agit & tēdit i illd̄ qd̄ sibi ꝓuenit ſm suā formā.Et quātū ad ꝫ ponit ab Augu.pōdꝰ vl ordo:sicut em corpꝰ pōdere ferť ad locū suū sursum vel deorsum.ita q̄libet res sua forma inclinať & ordinať ad finē suū.Hęc Tho.i.j.q.v.ar. v. Vñ Aug.sup Gen.ait ꝙ mēsura modū ꝓfigit:nūerꝰ cōi rei ꝑfectę ꝑber,pondꝰ ỹo in loco suo ordinat & gescere facit.Et sic oia fecisti in pondere nūnero:& mensura.Et i ista bonitate cōcreata creaturis ſibi petit doceri iustificationes:vt ſ.faciat oia in pōdere:nūero:& mensura:& inde iustificeť vt bonꝰ.Tertio hę tres cōditiones reperiunť ꝑcipue in humana cōuersatiōe cū est iusta &bona.Et primo quo ad naturā in cōi:vt mēsura sit in aliqd agēdo mēte:ne sit irreuocabilis & immoderata ,pgressio.Ec ꝫ ptiner ad intellectū: ne.ſ.plusvel minꝰ sapiat q̄ oportet.Nūerꝰ vt i mente seu memoria habeat aīa recolendo singula bñficia dei & pctā sua.Pria ad recōpensandū.Sc̄a.ſ.pctā ad dolēdū.Pōdus est volūtatis & amoris vbi appetit& ferť i illd̄ qd̄ debet & respicit qd ei ꝓponať:hęc aūt docenť a deo vt iustificationes exerceat &bona fiat.Sc̄o pñt hę tres cōditiōes re-

Inquiri mus de omni re tria.

Quid numerꝰ pōdꝰ & mēsura

¶Prima pars.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferri ad volūtatē:in q̄ principaliʒ consistit bōitas&malitia moralis,Mod⁹ em̄ &mēsura volūtatis est iquātū volūtas innitit sūmę bonitati ꝓductiuę oīs boni:spēs volūtatis i quātū habet suā rectitudinē & maxie ex trāsformitate ad rectitudinē diuię volūtatis.Ordo volūtatis est cū volūtas seq̄t diuinā volūtatē & ei⁹ bonitatē diligit sup oīa:malū aūt volūtatis est priuatio istoꝝ triū:qđ patet:qa cū creatura amat vt de⁹ vl' pl⁹ q̄ de⁹:ē defect⁹ modi mēsurę.Cū nō c

Universidad de Deusto
Biblioteca

& qđ habet ſm ſe totū q̄ſm partē: talia ſunt ſpūalia. Sed ſpūalia vt deus, & virtutes ſm ſe totas poſſunt haberi in oī tēpore deo operāte. ergo &c. Quarto vnū bonū eſt maius altero: qa ſufficiēti⁹. Nā illud bonū quo habito nullo idigem⁹ eſt maiꝰ eo q̄ habito adhuc aliꝭ indigem⁹. ꝯbi gra. Iuſtitia eſt maius bonū q̄ fortitudo. Huiꝰ rō eſt: qa habita fortitudine adhuc iuſtitia indigemus. ſ. ad recte conſuendū. Sed habita iuſtitia nō indigem⁹ fortitudine. Nā ſi oēs hoies eſſent fortes adhuc indigerent iuſtitia: q̄ reddit vnicuiq; qđ ſuum eſt. Sed ſi oēs hoies eſſent iuſti: ad nihil eſſet vtilis fortitudo: qđ intelligendū eſt de fortitudie ſm actū. Nam q̄ fortitudinis actus ſit repellere nociua & aduerſa ſuſtinere: cū talia non ſemp occurrāt: nō ſemp eſt neceſſaria fortitudo ſm actū ſed bene indigem⁹ fortitudine ſm habitū. Eſt ergo vnū bonū ſufficientius altero: vel qa p ſe ſufficiens ſine alio: aliud nō ſufficiēs ſine alio: vt eſt inductū exēplū de fortitudine & iuſtitia. Vel qa tale bonū eſt finis qđ pōt eſſe in his q̄ ſunt ad finē. ſed non econuerſo. Nā habitis q̄ ſunt ad finē non habet finis ſed habito ſine nō indigem⁹ his q̄ ſunt ad finē. Exēplū de medicina & ſanitate: & de diuitijs & beatitudine. Vel qa tale bonū eſt principiū oīm qđ pōt eſſe ſine bono qđ nō eſt principiū oīm. Iex his ſeqt deū & gloriā ei⁹ & gram & vtutes alijs bonis mūdi eſſe maiora. & ideo magis eligenda. Sed ſufficiētiſſimū bonū eſt deus: qa nullo indiget. Pſ. xv. Bonoꝝ meoꝝ non indiges dne. Gratia dei ſufficit ad ſalutē: nō aūt alia bona. ij. Cor. xij. Sufficit tibi gra mea. & c. ix.

Sufficientia bonorum vnde.

Oēm ſufficiētiā habētes abūdetis in oē op⁹ bonū. Quito aliqđ bonū eſt maiꝰ altero: qa eligibilius. Et ex parte eligibilis rei eſt aliqđ bonū magis eligibile. Vel rōne maioris deſiderij: quāto em aliqđ bonū magis cōiter deſiderat tāto eſt maius. Vel rōne maioris p̄ij: qa quoꝝ ꝓtia ſūt maiora illa meliora. Preciū em eſt q̄dā meſura rei appreciate. Vel rōne maioris dāni: nā illa ſūt meliora quoꝝ damna ſeu amiſſiōes eoꝝ ſunt maiora: qa maiori bono maius dānū opponit. Et qa būtudo eſt bonū qđ oēs maxime deſiderāt ſm Aug. de ciui. dei. & qa nō eſt digna pōderatio aię cōtinētis. i. equale preciū ad bona tpalia: & idē de alijs Virtutibus: & maximū dānū acquirit ex iſtis bonis mūdanis male vſis: quia priuatio bītudinis verę. ſm illud Iob. xxj Ducūt in bonis dies ſuos: & in pūcto ad inferna deſcēdūt. ꝓdeo eligenda & magis amāda ſunt bona eterna & ſpūalia alijs. Hęc Ariſto. Rhetoricorū. li. j. c. xv. Raynerius.

§. VI. DIFFINIENS ISIDO. IN

Ius naturale. quid ſit

v. etymo. ius naturale eſt cōe oīm nationi: eo ꝙ vbiq; inſtinctu nature: nō aliqua cōſtōe habeſ: vt viri & fœmię cōiūctio: liberoꝝ ſucceſſio: & pueroꝝ educatio: cōis oīm poſſeſſio: & oīm vna libertas: acqſitio eoꝝ q̄ ccelo terra mariq; capiūnt. Itē depoſitę rei vel cōmodatę pecunię reſtitutio violentię pvim repulſio. Nam ſ aut ſi qđ huic ſiſ e eſt: nūq; iniuſtum ſed naturale ęquūq; habet in decre. diſt. j. ius naturale. Dicit ibi glo. ſ, ꝙ ius naturale ſeu natura dī multis modis. Quandoq; dī natura vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia ꝓcreans. Sc. ſo dī natura quidā ſtimulus ſeu inſtinctus nature: ex ſenſualitate ꝓueniens ad appetendū: procreandū & hmōi. Tertio modo dī natura: inſtinctus nature ex rōne ꝓueniens: qui etiā dī naturalis ęquitas. Hic aūt in iſto capitulo ſupponit ꝓ inſtinctu rōnis: & ſic cōpetūt oīa exēpla hui⁹ capituli: et ſi nis etiā cū dī: eo ꝙ ipſm ius v biq; inter hoies inſtinctu nature. i. inſpiratione dei. Archi. poſt Lau. Deus em dī natura naturans: oīa alia natura naturata: Ponit aūt Iſido. oēo effectus iuris naturalis. Cōiunctio maris & fœmine.

de natura quo dī multis modis.

Q̄to effectus iuris naturalis.

Nota ſm Alex. ꝙ hęc cōiūctio pōt dupliciter cōſiderari. Vno mō inquātū eſt ſignū ſignificās videlicet coniunctionem chriſti & eccleſię & aię ad deū: & ſic nō eſt de iure naturali ſed diuino. Deus em inſtituit ſacra eccleſię inter q̄ eſt matrimoniū. Alio mō inquātum eſt quedā res ipſa. ſ. cōmixtio & ſic eſt de iure naturali. Sed ſi ius naturale dicat inſtinctus ſenſualis: & ſic ipſa cōiunctio ſimpliciter & abſolute eſt de iure naturali. Sed ſi dicat inſtinctus rōnis: ſic cōiūctio maris & fœmine nō q̄cūq; ſed marital is eū debitis circūſtāniis eſt de iure naturali. Succeſſio liberorum alꝭ ſuſceptio & meli⁹. glo. ſ. nō intellige de ſucceſſione q̄ fit ꝑ hæreditatē: cū illa nō ſit naturalis. ſed de ſucceſſiōe q̄ fit ꝑ carnis ꝓpagine. Vel etiā pōt intelligi de illa ꝑ quā liberi ſuccedūt naturali parēti⁹. vt. ff. vnde liberi. l. j. & l. ſcripto. Puerꝝ educatio. glo. Parentes em debent theſaurizare filijs: non filij parētib⁹ ſm apl̄m. xvj. q. j. ꝓdicator. Silr filij⁹ patrem egentē cogit alere. xxij. q. iij. c. inter. Teneť autē pater filios educare nō ſolū quo ad corpus ſed etiā & multo magis quo ad animā ꝑ doctrinā & correctionē ad bonos mores habēdos de iure naturali: & ſic intelligit illud apl̄i. ad Timo. v. Siqs ſuorū & maxime domeſticoꝝ curā nō habet fidē negauit. i. fidelitatē naturalē qa ꝺ ius naturale facit. Cōis oīm poſſeſſio. Arch. poſt Lau. i. res poſſeſſe. alꝭ cum poſſeſſio ſit nomē iuris cōiter poſſideri non pōt nec aliquid a pluribus inſolidū nec naturaliter nec ciuiliter: qđ dic vt notat extra de probatio. c. licet. Et nota ſm Alexā. ꝙ lex naturalis circa cōionē & ꝓprietatē dictat aliqđ tripliciter. Dictat em aliqđ qa debitū aliquid qa bonum aliquid qa ęquū. Quia debitum dictat qa i caſu neceſſitatis ſunt oīa cōia. In ſtatu em iſto oīa ſunt cōicanda. Et ꝺ mō in præcepto eſt cōicatio: & hoc eſt dictamē reſpectu rerū ad ſuſtētationē perſonarum. Et inde ſumit illud Mat. vj. Omnia q̄cūq; vultis vt faciant vobis hoies &c. Reſpectu ꝙ ꝓſonaꝝ quātū ad multiplicationē, plis: dictat ꝙ vxor ſit, ꝓpria & ſm ome tps. iuxta illud. Qđ tibi nō vis fieri &c. Sc. ſo mō lex naturalis aliqđ dictat circa cōionē & ꝓprietatē qa bonum & ſic in ſtatu nature inſtitute dictabat oīa eē cōia. In ſtatu ꝙ nature corrupte dictat ꝙ bonū eſt aliq̄ eſſe ꝓpria aliqđ non bonū egerēt & ideo nō ſtaret ſocietas humana: qa mali oīa raperēt & ſm diuerſū ſtatū dictat ꝙ bonū ſit ꝙ oīa ſint cōia & ꝙ aliq̄ ſint ꝓpria. Dictat tertio aliqđ lex naturalis circa cōionē & ꝓprietatē qa æquū. Et ſic ſm dictamē ęqtatis dictat quedā eſſe appropriabilia & ſi in nullius ſint bonis occupari ꝓcedant. Et in his ſunt q̄ ccelo terra mariq; capiunt vt captio auiū & piſciū. Oīm libertas. dicit Arch. poſt Alex. ꝙ ē loq de natura ſeu iure naturali dupl̄r. ſ. ſm ſtatū añ pctm & poſt pctm. Ante pecatū nō fuit ſeruit⁹ ſicut dicit Aug. Lex ꝺ naturalis dictat cōem libertatē oīm ſm ſtatū nature inſtitute, ſed ſm ſtatū nature corrupte dictat ꝙ eſt neceſſaria ſeruit⁹ & diuium ad coercēdū malos ſm Aug. de ci. dei. Dictat em rō iuſtū eſſe vt rōnabil⁹ viuentes dominent his q carnal⁹ viuūt.

Lex naturalis dictat triplr.

Aliqđ

Acqſitio eoꝝ q̄ ccelo terra mariq; capiūt. Glo. ſ. Hæc em & alia q̄ in nulli⁹ bonis ſuccedūt occupāti ꝓcedunt vt inſti. de re. diui. §. fere. Areh. dicit ꝙ quinq; modis dicit alia quid i nulli⁹ bonis eſſe. Natura vt liber hō mare & hmōi dī ee in facto vt qđ⁹ pro derelicto habetur. Cēſura ppl̄i vt res ſacra vniuerſitatis cōmunia. Type vt theſaurus. Caſu vt eū nullius iacet hæreditas. Qđ ergo in nulli⁹ bonis eſt. ſ. in re vel in quinq; ſpe. qđ dico, ꝓpter hereditatē iacentē quę in ſpe eſt in bo modis. cuius. Itē qđ in nullius bonis eſt nō cēſura ſed conſtitutione hoīm vt res ſacra occupāti cōcedit ſi apta fuerit occupari ſed nōvt occupet qđ dico, ꝓpter liberū hominē. Depoſitę rei vel cōmodatę pecunię reſtitutio. glo. Falſit hoc in caſu q habeť. xxij. q. ij. ne quis. Et eſt eū furioſus i furia repetit gladiū ſuū depoſitū tūc em nō debet reddi. Fallit in alio caſu. ſ. cū deponēs rē & dñs rei ſimul petant rem pot⁹ em debet reſtitui dño cū ſcit. ff. depoſiti. l. bōa. Violentię per vim repulſio qđ tamen ītelligit cū moderamine inculpatę tutelę & nō aio vindicandi ſed ſe defendendi hoc faciat & incontinenti: & tunc non incurrit nec peccatū nec excōicatio quo ad percutientē clericū nec irregularitas etiā ſi ſequať mutilatio vel homicidiū: niſi deſiſtet operā rei illicitę vt furādo vel fornicādo, ꝓpter qđ inuaſus vt ſe defendat mutilat: vel etiam ſi aliter poterat euadere caſū q̄uis daret operā rei licitę. De hoc tū. xxiij. q. j. in ſumma. & in. iij. parte ti. xiij. de clericis.

TITVLVS. XIIII. DE LEGE MOſaica. ¶De lege diuina in cōmuni & ei⁹ excellētia reſpectu aliarum. Capitulum. j.

POST LEGEM AETERnā & naturalē agēdum ē de lege diuina de qua ait propheta Pſ. xviij. Lex dñi imaculata conuertens aias: teſtimoniū dñi fidele ſapientiam præſtans paruulis. Lex dñi dī quā dñs tradidit. ſ. euangelī⁹ ſuū. lex ea quā ipſe dñs incarnatus inſtituit & Moſaica quam dñs tradidit ꝓpl̄o Iſrael ꝑ Moyſen vt patet Exo. xx. Q̄uis em & naturalex naturalis ſit vna tū diuina eſt duplex. Et ratio hui⁹ eſt ꝙ alis. quia lex

Differs

ꝙ lex naturalis dirigit hoiem ſm q̄dā ꝓcepta cōia: in qb⁹ conueniūt rā ꝓfecti & imꝑfecti: & iō eſt vna oīm: ſed lex diuina dirigit hoiem in q̄buſdā ꝓticularib⁹ ꝓceptis: ad q̄ nō ſuſ ſe habēt ꝓfecti & imꝑfecti: & iō duplex ponit. ſ. vetꝰ & no. teſta. q̄ differūt nō i ſpecie: ſed ſicut ꝓfectū & imꝑfectū: ſicut puer & virilis ętatis. Vñ apl̄s ad Gal. iij. &. iiij. cōparat ſtatū veteris legis puero exiſtēti ſub pedagogo: & legē nouā ſtatui viri. ſ. ꝓfecti. Attēdit aūt iſta ꝓfectio & imꝑfectio quātū ad tria. Primo ex parte finis vltimi: qa lex vetꝰ ordinabat ad bonū ſenſibile & terrenū hoies. Lex noua ordinat ad bonū intelligibile & cęleſte. Vñ chriſt⁹ i principio ſuę ꝓdicatiōis ſtatim inuitauit ad regnū cęleſte dicēs Mat. iij. Pœnitētiā agite: appropinquabit em regnū cęlorū. Sc. ſo ex parte obiecti: qa lex vetꝰ cohibebat manū nocentis aūt aim: q̄uis em in veteri lege, phiberet malꝰ affectꝰ: vt pateť i nono & decimo ꝓcepto: nō tñ puniebat ꝑ legē talis trāgreſſio. Tertio ex parte motiui: qa lex vetꝰ iducebat ad obſeruātiā metu pœnarū quas taxauerat. Lex aūt noua hoc facit amore q infundit in cordib⁹ fideliū ꝑ gratiā chriſti. hęc Tho. j. ij. q. xcj. ar. v. Ad hoc etiā facit qđ dicit Gra. in decre. xxiij. q. iij. hęc aūt. §. ex his oībus dicit em in lege veteris teſti curpalis pœna ſtatuta eſt. In lege vero euangelij oī peccāti ꝑ pniam venia ꝓmittit. Vñ illam a terrore incoepit dicens, Ego ſum dñs deus zelotes: viſitās peccata patrū in filios vſq; in tertiam & quartā generationē. Hęc ꝙ a lenitate manſuetudinis & miſericordiæ: ita inquies. Beati pauperes ſpū: bti mites &c. In illa dicebať qui fecerit hoc vel illud morte moriať: in iſta dī: gaudiū ē ſup vno pctō: e pniam agēte &c. Et vt vniuerſaliter dicať In lege ꝑfis ille rudis ſeruili pœnaꝝ timore cogebať: vñ & legēi pedagogū accepit. In euāgelio aūt ꝑfis gratiæ liber & adulti filiali amore & hereditatis certitudine ad curtum diuine ſeruitutis inuitať hęc ibi. In ꝑdicto aūt verſu pſalmiſię notanť quatuor rōnes quare fuit neceſſariū inſtitui lex diui legem diuinam: ſeu notātur quatuor excellentię legis diuinæ ad humanas ſm Tho. j. ij. q. xcj. ar. iiij.

Exo. xx

Mat. v.

Luc. xv

¶Eſt propter cohibitionem omnis criminis. ibi Lex domini immaculata.

¶Eſt, ꝓpter directionē mentis ibi. Conuertēs animas.

¶Eſt, ꝓpter certitudinē ꝓuitatis. ibi. teſtimoniū dñi fidele.

¶Eſt, ꝓpter cōſecutionē fœlicitatis. ibi. ſapien. præpar.

Ptima igit⁹ rō q̄re fuit neceſſariū dari legē diuinam vlira naturalē & humanā eſt, ꝓpter cohibitionē & excluſionē oīs criminis. vt em dicit Aug. de lib. arb. Lex humana nō poteſt oīa mala q̄ fiunt, phiberev⁹ punire: qa dū auferret mala oīa: ſeq̄reť q̄ multa bona auferrenť. & ipediret vtilitas boni cōis: qđ eſt neceſſariū ad cōſeruationē humanā. Vñ Aug. Tolle meretrices de ciuitatib⁹ & implebis oīa libidinib⁹: qa accederēt hoies ad nuptas: vgines: vel alias corruptelas vñ ſcandala ſeq̄renť. Lex aūt naturalis vt in pluribus obſeruata erat. & multa pctā ignorabāť eē mala. Et iō vt nullū malū ꝓhibitū & ſipunitū remaneat: fuit neceſſariū dari legē diuinā q̄ nullū pmittit pctm. Et ideo dicit lex dñi immaculata. i. nullā pmittēs pctī turpitudinē

triplex ꝓfectio nouę legis.

Sc. ſa rō eſt, ꝓpter directionē mētis: de his etiā pōt hō legē ferre de qb⁹ pōt iudicare. Iudiciū aūt hoīs non pōt eſſe de interioribus animi motib⁹ vel voluītatib⁹ q̄ latēt ſed ſolū de exterioribus q̄ apparent: vt dicit Vrba. papa. De manifeſtis loq̄mur: occultoꝝ em ⟨ſ. als ſecretoꝝ⟩ cognitor deus dex eſt de⁹. di. xxxij. erubeſcāt & lex dicit cogitationis pœnā nemo patiať, de pœ. di. j. cogitationis. Et tñ ad ꝓfectionē virtutis requirit ꝙ i virtuſq; actib⁹. ſ. interioribus & exterioribus ordinare actus interiores mentis: & propter hoc neceſſariū fuit ꝙ ſupueniret lex diuina: q̄ prohibet aliꝰ etiam interiores actus dirigit. Tertia rō eſt, ꝓpter certitudinē veritatis. Hō em debet ſcire abſq; omni dubitatiōe qđ debeat agere & qđ vitare. Sed ꝑ legē naturalē vel humanā nō poteſt hoc ſcire: qđ patet ex hoc: qa de reb⁹ hūanis ideo diuerſa iudicia danť propter icertitudinē hūani iudicij: & ꝑcipue de reb⁹ ꝓtingentib⁹ & particularib⁹: ex qb⁹ diuerſi leges & cōtrarię ſerunť. Vt ꝺ hō abſq; dubitatiōe aliqua ſcire poſſet qđ ei agendū qđ ei vitandū: neceſſariū fuit vt in actib⁹, ꝓprijs dirigeret ꝑ legē diuinā: de qua cō

dupl̄ex ꝓfectio virtutis.

ſtat ꝙ errare nō pōt: & ideo ſubdit. Teſtimoniū dñi fidele ſ. ꝓpter certitudinē veritatis. Lex dī teſtimoniū: qa in ea deus teſtať. i. declarat qđ debeat agere vel vitare: & quid inde expectare pœnā. ſ. vel ꝓmiū ſm obſeruantiā vel trāſgreſſionē eius. Quarta rō eſt, ꝓpter adeptionē fœlicitatis: ꝑ legē em hō dirigit aꝰ, ꝓprio ad vltimū finē. Sic aūt hō ordinareť ad finē tm naturalē q nō excederet, ꝓportionē facultatis naturalis hois ſufficeret lex humana: ſed qa hō ordinať ad finē ſupnaturalē. i. ad finē æternæ beatitudinis q̄ excedit facultatē humanę vię. & ideo fuit neceſſaria lex diuina: ꝑ quā hō ordinareť ad finē ęternę beatitudinis Lex em diuina tradit ea q̄ ſunt credenda fide: & ſacra q̄bus hō iuſtificať: & ad bītudinē ſupnā tendit. Hęc aūt nō habētur lege naturali vel hūana: & ideo ſubdit ſapiētia præſias paruulis. i. humilib⁹. Sapiētia eſt notitia diuinoꝝ: q̄ perfecte habeť in ſupna beatitudine nō invita præſenti.

¶De conditionibus illius legis quantum ad latorem & receptorem. Capitulum. ij.

ET QVIA PRIOR TEMPO reſt lex veteris teſtamēti: iō pri⁹ de ea agať: de qua loquēs, ꝓpheta ait Pſ. cxviij. Reuela oculos meos: & cōſiderabo mirabilia de lege tua. Vt ait Hiero. lex ſpūalis eſt: & vt itelligať reuelatiōe op⁹ eſt. Et⁹ aūt eſt reuelare ſeu iterp̄tari pmaxime cui⁹ eſt cōdere. Et qa dñs de⁹ ꝓdidit ipam legē: ad ipm oꝛone recurrēdū eſt vt nobis reueleť qđ i ea irēdat. ludęi qa initunť, ꝓprio ſenſui: intelligētes eā carnaliter & ſm ſuperficiē: remanēt vacui i itellectu ei⁹: in multis ꝙ o delirantes in expoſitione ei⁹: etiā quo ad moralia: vt patet Mat. v. dictū eſt antiquis nō occides &c. Et in huius figurā cū legem illā Moyſes ꝓpl̄o exponeret: ponebat velamē ſuper facię ſuā: ad inuendū intellectū eius ipſis velatū & abſconſum. Et vt dicit Hilarius intelligentia dictoꝝ ex cauſis eſt aſſumenda dicēdi: quia non ſermoni res: ſed rei eſt ſermo ſubiect⁹ extra de verbo. ſig. intelligētia. & Grego. dicit: ꝙ nō intētio verbis ſed verba debēt deſeruire intentioni. xxxj. q. v. humanę. Eratergo prophetia: vt velamē obſcuritatis qđ eſt in ſuperficie litterę auferať: qa lra occidit ait apl̄s. ij. Cor. iij. Et tūc cōſideraбit mirabilia de ipſa lege: qa oīa in figurā cōtingebāt illis. i. Cor. x. ꝓcipue q̄ ad cermoniali a: & ſignificabāt myſteria chriſti & eccleſię q̄ mirabilia ſūt. Facta aūt reuelatione hui⁹ legis ꝑ ſpm ſcm loquēte ꝑ expoſitores eius cōſiderare debet mirabilia eius quadrupliciter

Mirabilia hui⁹ legis debēt cōſiderari quadrupliciter

¶Quo ad latoris ſublimitatem.
¶Quo ad receptoris proprietatem.
¶Quo ad valoris quantitatem.
¶Quo ad temporis congruitatem.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

ſ. de latore legis veteris teſtamenti cōſiderando qs dederit: & quō mirabil⁹ eſt data. Data em eſt lex iſta a deo vero & bono mediāte miniſterio angelo⁹. quod oſtendit apl̄s Gal. iij. dicēs. Lex data eſt & ordinata ꝑ angelos. i. ꝑ manu mediatoris: ordinata. i. ordiabiliter data ꝑ angelos. i. per Moyſen & alios miniſtros qui angeli dicunť. Mal. ij. Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcięiā &c. qa angelus dñi exercituū eſt: vel data per angelos. i. miniſterio angelo⁹: in quibus angelis erant vtiq; pater & filius & ſpūſcūs: & aliq̄n ſine vlla diſtinctiōe ꝓſonę ꝓillos figurabať: in manu mediatoris: ſubdit. i. in poteſtate chriſti qui eſt mediator dei & hoīm: vt. ſ. illa, lex ſtaret dū vellet: & ceſſaret cū ſibi placeret. Apparebat ergo angelus in forma hūana: vt credit vel alia Moyſi. Et loquens voce humana in ꝓſona dei: ex parte dei dicebat. Ego ſum dñs de⁹ tuus fortis zelotes &c. ſ. repreſentatiue: leges meas cuſtodite. Fuit aūt hoc cōgruum: qa diuina (vt erat lux ſiue lex illa) deferuntur hoibus mediātib⁹ angelis ſm Dion. Rō ſpecialis hui⁹ cōuenięteſt: qa videm⁹ i oibus prātib⁹ & artib⁹ hūc ordinē ſeruari q ſupior artifex p ſe formā inducit: inferior aūt materiam ad formę ſuſceptionē diſpoit: ſicut nauifactor p ſe nauē cōpaginat: ſed p alios. ſ. p artifices ſubminiſtrantes diſponit & præparat materiā: ſcindēdo & dolādo ligna & hmōi. Sic a ſil⁹: qa lex noua eſt pfecta eo ꝙ pducit ad finē ſupnaturalē: ęternę beatitudinis: ideo immediate data eſt ꝑ chriſtum deum hoiem factum. Lex aūt vetus imperfecta fuit qa nō pducit: ſed diſponit ad pfectā ſalutē humani generis

Exo. xx

Mos diuinę gimine mundi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ideo cōueniēs fuit vt pangelos hoib⁹ daret. Tho.i.ij. q.xcviij.ar.iij. Fuit etiā data mirabiliter: qa appebat mōs Sina fumigans &ful gurās. Et audiebant tonitrua: & hoc ad inducendū illū ppl'm ad reuerentiā legis & obseruātiā & innuendū quia lex illa erat timoris non amoris.

§.II. QVANTVM AD SECVN

Quare tot ppō triplo iu dęor⁹ ē data lex est rō triplex.

dū. s. dr cōditiōe ppli recipiētis illā legē. Mirabile est etiā considerare quare illi soli pp'o ludęorū fuit data illa lex. Assignat autē ad hoc triplex rō. f. dispōnis discretionis & ꝓmissiōis. Et primo fuit cōueniēs dari illā legē pp'o ludęorū pot⁹ q̄ alij pp'o rōne dispōnis: qa alij⁹ populis declinātib⁹ ad idolatriā sol⁹ ille populus Iudæorum remanſit in cultu vnius dei & ideo alij⁹ ppli idigni erāt illa lege dei qa vt dr Mat. vij. nolite sanctū dare canibus &c. Vnde sicut lux corporalis non lucet nisi oculo dispositio ita lux spiritualis vt lex nō daf nisi disposito. Est autē hō dispositus ad ipām legē p volūtatē p quā vult hō sub lege viuere & legi obedire. Vnde qa solus pp'us Iudęorū se ꝓparabat ad receptionē legis: ideo cōgruū fuit vt sibi traderet illa lex. Et si arguaf cōtra qa etiā in alij⁹ populis gentil iū erant aliquę personę dignę vt Iob & alij. Rndet qa lex nō daf personis particularibus sed pp'is. Quis ergo aliquæ personæ in alij⁹ natiōib⁹ bonæ essent nō tn populus nisi pp'is Iudęorū & ideo cōgruit ei dari. Tn qa ista ratio nō ē sufficiēs cū pp'is Iudęor⁹ declinauerit ad idolatriam post datā legē qd' grauis⁹ fuit. Iō inducēda est scd'a rō q̄ est rō discretionis. vt. f. pp'is Iudæorū tā q̄a a deo electi⁹: & tamq̄ dignus ab alij⁹ pp'is distingueret ꝓ legē veterē sibi datā a deo: cōgruū etiā erat vt pp'is ille de quo christus nasci elegerat præ cæteris q̄dā sanctificatione polleret qd' fiebat per cęrimonias legis. Tertia ratio est propter ꝓmissionē. Quę autē ꝓmissio facta est ostendit ap'l's ad Gal. iij. dicens. Abraę dictę sunt ꝓmissiones & semini ei⁹ nō dicit & semi nibus quasi in multis sed q̄si in vno & semini tuo qui est christus. Ista autem ꝓmissio. f. q̄ ex semine Abraę christ⁹ nasceret nō fuit ex meritis Abraæ sed ex gratuita electiōe & vocatione dei. Si autē vlteri⁹ quęraf: quare de⁹ magis elegit pp'm ludęorū q̄ aliū ex quo nasceret. Nō potest rō assignari sufficiēs nisi sui beneplacitū. Est autē ꝓueniens respōsio ad hmōi & fit es q̄stiones illud dictū Augu. sup Ioā. Nemo venit. f. ad deum nisi tractus: quē autē trahat & quē nō trahat cū istū trahat & illū nō trahat noli iudicare si nō vis errare: si nō traheris ora vt traharis. Tho. i.ij. q. xcviij. arti. iiij. Cōtinebat autē illa lex triplex genus præceptoꝝ. f. moraliū cęrimonialiū iudicialiū. Et moralia q̄dē sunt de dictamine rōnis naturalis vt decalog⁹ & alia moralia q̄ reducunt⁹ ad ipm. Et ad obseruātiā illoꝝ obligabātur non solū ludęi: sed oēs nationes & semp obligant⁹ qa dictat ea rō naturalis. Tn vt dicit Alexā. in. iij. parte sum. Moralia ꝓcepta ꝓut sunt de iure naturali dictant in genre bonū faciedū & malū vitādū. Sed ꝓut moralia sunt de iure legis Mosaicę dictāt hoc in spāli & determinatevt patet in decalogo. Honora patrē & matrem: non occides: & hmōi ꝓut autē moralia sunt de lege euāgelica: dictant ipa ipl'ēda nō timore pœnę vt lex ver⁹ sed ituitu amoris diuini. Data sunt autē moralia q̄ sunt de actib⁹ virtutū i sevt p illa hoies efficerent⁹ boni & amici dei. Cęrimonialia autē sunt institutа ad ordinandū hoies ad deū circa cultū diuinū: nō solū em hoies ordinant⁹ ad deū p act⁹ interiores vt credere sperare & amare: sed ēt p exteriores gb⁹ hō ꝓfitet diuinā fuitutē. Et circa cultū exteriorē erāt cærimonialia ꝓcepta obligātia solū illū pp'm ludęoꝝ: in illo tpe. Iudicialia sunt instituta ad ordinandū hoies ad inuicē ad pacifice ꝓuiuēdū p modū statutoꝝ vt faciat alteri alter qd' iustū est & solos Iudæos obligabat. Vn ap'lus ad Ro. vij. cū dixisset. Lex quidē sēta quasi subdēs ista tria gña ꝓceptoꝝ subdit & mādatū iustū sēm & bonū vt iustū referat ad iudicialia: sanctū ad cærimonialia qa sanctū dr deo dicanū bonū ad moralia. i. honestū. Tho. Mirabile est ergo considerare cū quanto ordine & sapientia fuit data illa lex.

triplex gen⁹ ꝓceptoꝝ ꝓtinebat lex Iudęorū.

§.III. TERTIO DE VALORE

seu vtilitate legis mirabile est cōsiderare. Vbi primo sciēdū q̄ & si illa lex nō fuit ꝓfecte bōa sicut lex euāgelica qa nō ꝓtinebat gr̄am & ipa lex euāgelica ꝓducat ad gr̄iam q̄d' lex Mosaica nō faciebat, ꝓpē q̄d' dicit ap'l's de ea ad Heb. vij. Nihil ad perfectū adduxit lex: cm fuit bona illa lex: nō mala: vt quidā falso dicebāt. Contra q̄s dicit ap'l's ad Ro. vij. Lex quidē sancta. Bonū em dicitur aliquid dupliciter Bonū. f. ꝓfectū & imꝑfectū. Perfectū est q̄d' est p se sufficiens ad dicitur inducendū & consequendū finem. Imperfectū autē quod aliquid nō est per se ad hoc sufficiens: sed disponit & operatur ad dupl. hoc sicut medicina perfecta est quę disponit & operat ad sanitatem: sed nō perficit. Sic lex vetus quia prohibebat peccata per pœnas disponebat ad gratiam & salutem: licet eam non conferret sicut lex euangelica: quę ideo perfecta dicitur. Tho. i.ij. q. xcviij. arti. j. Vtrum autem ipsa lex iustificaret & quomodo. Pro huiusmodi declaratione sciēdum ꝑm Tho. i.ij. q. c. articu. xij. q. iustificatio potest sumi quadrupliciter. Vno modo & hoc ꝓprie ꝓ creatione iusti Quadrupliciter ꝓ tiꝫ ꝓut iustitiā est vt⁹ gñalis importas recitudinē quandā mētis: & tūc cū hæc sit duplex. f. infusa p dei gratiā: & acquisita p humanū exercitiū. Loquēdo de infusa q̄ est vt⁹ iustitia ꝑm quā qs est iustus apud deū: ꝑm illud ad Rom. iij. Si Abraā iustificat⁹ est ex operibus legis habet gloriā. Sed nō apd deū: ic isto mō ꝓcepta legis, nouę etiā moralia iustificabār: qa causare nō poterāt iustitiā infusam q̄ est solū p gratiā dei. Sed loquēdo de iustitia acgsita: sic obseruatio illoꝝ ꝓceptoꝝ iustificabat: qa cū moralia sit de actibus iustitię: & ex actibus frequētatis generet⁹ habit⁹ virtutis acqsitę: sic ex actibus rēperātię generātur habit⁹ temperātię. Ideo & illa ꝓcepta obseruata iustificabāt causando iustitiæ habitū acqsitū: qui tn nō est sufficiēs ad salutē. Sco mō iustificatio sumit⁹ ꝓ dispositione ad iustitiā: & sic illa ꝓcepta legis iustificabār: qa disponebāt obseruātes ad gratiā xp̄i iustificitē. Per obseruātiā em illoꝝ retrahebant ab idololatria & alij⁹ vitijs: vñ magis erāt dispositi ad gratiā. Qd' aut ē dns dicebat Leuit. xviij. Custodite leges meas atq; iudicia: q̄ faciens hō viuet in eis non intelligit de vita gr̄ę q̄ iustificat sed de vita corporis i qua cōseruabaf: qa implēdo legē nō icurrebat pœnas legis: quarū aliquę erāt pœnę mortis. Tertio sumit⁹ iustificatio ꝓ signification insititię: sicut vrina dr sana: qa designat sanitatē Et isto mō oia legalia illa & ꝓcipue cęrimonialia iustificabāt qa figurabāt gratiā & sacramēta nr̄a nouī testamēti q̄ vere iustificāt. Vn & Aug. dicit: q̄ vita illi⁹ populi ꝓphetia erat christi & populi christiani. Et ap'l's. i. Cor. x. Oia in figurā cōtingebāt illis: facta sunt aut̄ ꝓpter nos. Vñ ap'l's ad Gal. ij. Si em p legē iustitia: ergo gratis mortuus ē christus, i. sine cā. Et ibidē. iij. c. Si data esset lex q̄ posset iustificare vel iustificaf &c. Quarto mō sumit⁹ iustificatio ꝓ executiōe iustitię sumitur iustificatio: cū ap'lus ad Rom. ij. Nō auditores legis iusti sunt apud deū: sed factores legis iustificabūtur. Pro maiori declaratione dicto rū sciēdū ꝑm Tho. i.ij. q. cij. q̄ illa cęrimonialia erant q̄dā remedia adhibita ex ordinatione legis ad tollēdas quasdā immūditias ex statuto legis inductas corporales q̄ tollebant idoneitatē ad cultū diuinū: quasi q̄dā irregularitates: sicut dicebaf imūdus leprosus: vl' q tangebat mortuū & hmōi. Et hoc ē q̄d' ait ap'l's ad Heb. ix: q̄ sāguis hyrcoꝝ & tauroꝝ & cinis vitulę aspsus ignatos sāctificauit ad emūdationē carnis. Sed immūditiā mētis. i. culpā nō tollebat qa expiatio a pctis nō potuit fieri nisi p christū q̄ tollit pctā mūdi: & qa mysteriū passiōis xp̄i nōdū erat p actū realiter: illę veteris legis cęrimonię nō poterāt realiter in se cōtinere virtutē, pflutēte a christo incarnato & passo: licet cōtinēt sacramēta nouę legis: & iō ñ poterāt iustificare & a pctis mūdare: poterat tn mēs illoꝝ patrū in veteri lege cōiūgi christo icarnato & passo. Et ita ex illa fide iustificabant⁹ cui⁹ fidei, ꝓtestatio q̄dā erat ipa cærimoniarū observatio inquātū erat figura christi. Et q̄ etiā expiarēt illa cęrimonialia ab immūditijs corporalib⁹ erāt i figurā expiationis pctoꝝ faciedę per christum. Et sciēdū ꝑm Tho. i.ij. q. xcix. q̄ oia ꝓcepta legis p illa tria gña cōprehendunt. Vn de dr Deut. vj. Hęc sunt ꝓcepta & cęrimonię atq; iudicia quæ mādauit dns deus nobis. Si qua ergo alia in scriptura vocabula ponūtur sub illis continētur. Nam iustificationes de quibus fit mentio ſrequens in Pā. possunt dici oia ꝓcepta legis: inquātum sunt quędam executiones legalis iustitię: vl' etiā ipsę pœnę vl' omnia q̄ ponunt⁹ in lege trāsgressorib⁹ & obseruatorib⁹ pōt dici iustificatiōes ꝑm q̄ de⁹ aliq̄⁹ iuste punit vel premiat: testimonia aūt de qb⁹ dr i Pā. & Deut. vj. Custodi ꝓcepta & testimonia dei tui ac testimonia: pōt dici vno mō ea q̄ ptinēt ad pœnā vl' ꝓmiū i lege inquātū sunt ꝓtestationes diuine iustitiæ. Vel alio mō dicunt testimonia q̄ oñdūt aut̄ dei ꝓcipiētis. vt illd Exo. xx. Ego sum dns de⁹ tu⁹ &c. Et illud Deu. vj. Audi Isr'l dns deus tuus deus vnus est. & illud Gen. i. In principio creauit deus cœlū & c. Inter ꝓceptū aūt & mādatū est hæc dria: qa ꝓceptū est de his q̄ sunt de necessitate salutis seruāda: vt decalog⁹. Mādatū vo q̄d nō est necessariū ad salutem: sed q̄d' perfectį⁹. Vel ꝓceptū pōt dici q̄d' deus iussit p seipm Mandatū q̄d' per alios mādauit: vt p Moysen & Aaron.

Oia ꝓcepta legis cōsiſtūt sub tribus.

Præceptū & mandatū differunt.

§. IIII. QVANTVM AD QVARTŪ. f. quo cōgruo tpe data sit illa lex:

Data fuit lex cōgruo tē pore in ter legē naturæ & gr̄æ.

ꝓfiderare mirabile ē. Fuit em data lex Mosaica inter legē naturæ & legem gr̄aę. Et cōuenięs fuit rone ista. Quę liber lex imponit duobus generibus hoim. f. bonis & malis: alij⁹ tn & alij⁹ ratio nibus. Qd' sic pater. Imponit em lex malis. f. duris & superbis: in remediū ꝓ ignorātiā: & in flagellū ꝓ superbiā. Per legē em mali. f. superbi & duri quinciē & domāt: & qa homines illo tpe erāt rales: ideo conueniens fuit vt tpe Moysi lex vetus daret⁹ ad cōuincēdum eoꝝ superbiam. Superbiebat em hō de duobus. f. de scientia & potentia. Primo de scientia quasi rō naturalis posset ei sufficere ad salutē. Et ideo vt de hoc eius superbia conuinceret ꝑmissus est hō regimini suæ rōnis absq; adminiculo legis scriptæ. Et ex hoc experimento potuit hō discere q̄ patiebat defectū rōnis: qa hoies vsq; ad idolatriā & turpissima vitia prolapsi sunt. Et ideo post tps legis naturę fuit necessariū dari legē scriptā. f. Mosaicā: qa p legē cognitio pcti ꝑm ap'lm. Secūdo superbiebat hō tpe legis naturę de potētia: qa ex arrogātia & superbia dicebat: deest q̄ iubeat: nō deest qui impleat. Ideo post⁹ instructus est p legē scriptā cōuicta est eius superbia de infirmitate & impotētia dū implere nō poterāt qd' p legē cognoscebant: & iō sicut ap'lus cōcludit ad Ro. vij. q̄d impossibile erat legi in qua infirmabaf p carnē: misit de⁹ filium suū vt iustificatio legis ipleret⁹ in nobis.

Ro. iij.

Tertio lex vet⁹ data est bonis in auxiliū & in signū. Et in auxiliū quidē ignorātię & impotētię. Qd' qdē tūc necessariū fuit: qn lex naturalis obscurari icipiebat, ꝓpter exuberātiā pctoꝝ. Oportebat aūt dare hoc auxiliū quodam ordine: vt. f. ꝓ imꝑfectū ad perfectū manuduceret: & ideo oportuit inter legē naturę & legē gratię dari legē scriptā.

Data fuit lex bonis i auxiliū & signū

Secūdo lex illa fuit data bonis in signū seu in figurā legis gratię. Oia em illa cęrimonialia figurabār mysteria christi & ecclesiæ & sacramēta quę mirabilia sunt. Tho. i.ij. q. xcviij. ar. vj. Et qa aduenięte veritate debet cessare figura & figurę debent cedere figurato. Iō cum tradita fuerit illa lex vt obligaret ꝑm illū q̄ ad cærimonialia & iudicialia vsq; ad cōsummationē seu impletionē figurarū de christo q̄ ipletę sunt i morte ei⁹: p quā cōsecuta est salus hoim vñ dicit circa nonā. Cōsummatū est: & in signū hui⁹ velū tępli q̄d' tegebat interiora scissum est medium: ad innuēdū ꝓ velamina figurarū defecisse. Iō mortua sunt illa legalia: & nūc etiā mortifera. Et sciēdū q̄ cū q̄rit⁹ quo tpe cessaverūt legalia: ꝓ nō potuerūt ſuari sine mortali pctō. Circa hoc aug. distiguit tria tpa. Primū añ passionē christi in quo legalia nō erāt mortua nec; mortifera: sed salutifera & currebāt sil' cū euāgelio. Secūm tps fuit mediū inē passionē xp̄i & diuulgationē euāgelij in q̄ tpe legalia erāt mortua: qa nulla vtutē hēbāt nec; obſuari tenebant: nō tamē erāt mortifera: qa illi q̄ ex Iudęis erāt q̄uersi ad fidē poterāt licite ea ſuare: dūmō nō ponerēt spē salutis i eis: putantes. f. eoꝝ ob ſuātiā necessaria q̄si sine legalibus fides xp̄i nō sufficeret ad salutē vl' posset iustificare: & iō Paul⁹ circūcidit Timo. vt hī Act. xvj. natū ex Iudea mr̄e ad tollēdū scādala aliq̄⁹ Iudęoꝝ q̄uersoꝝ zelātiū, ꝓ obseruatiōe legaliū: nō aūt Titū huic erat nat⁹ ex gētilib⁹. Nō em gētiles conuersi poterant seruare legalia sicut cōuersi Iudæi. Ideo aūt voluit sp̄ūssanctus q̄ nō statim inhibe ret cōuersis ex Iudaismo ad fidē christi obseruātia legaliū: sic autem inhibit⁹ fuit cōuersis ex gētilib⁹ ritus gētiliū: vt ostenderet differētia in vtrisq;. Nā gētilitatis ritus repudiabāt tamq̄ semp illicit⁹ & a deo semp ꝓhibitus. Ritus aūt legis cessabat tamq̄ impletꝰ p xp̄i passionē: vt pote a deo in figurā christi institut⁹. Tertiū tps est post euāgelij diuulgatū: quo legalia nō solū sunt mortua vtutē nullā habētia: sed etiā mortifera: ita q̄ pctm mortale est illa seruare. Et ratio hui⁹ est ꝑm Tho. i.ij. q. cij. ar. iij. qa oēs cærimoniæ sunt q̄dā ꝓtestationes fidei in q̄ cōsistit interior cultus dei. Pōt aūt hō fidē interiorē ꝓtestari factis sic & ꝓbis: & in vtraq; ꝓtestatione si aliqd hō falsum ꝓtestaf peccat mortaliter. Quātuis aūt sit eadē fides quā habem⁹ de christo: & quam habuerūt pres veteris testamēti: tn qa ipsi ꝓcesserunt nos seqmur: eadē fides diuersis ꝓbis significat ab eis & a nobis. Nā ab eis dicebaf. Ecce virgo ꝓcipiet & pariet: & nos dicim⁹. Virgo cōcepit & go peperi. Idē repūtādo p ꝓba ꝓteriti tpis qd' illi p verba futuri tpis. Sic cærimonię veteris testi figurabāt christū nasciturū passurū & hmōi: sacra aūt noui testi signāt christū vt natū & passū. Sicut q̄ peccaret mortal'r q nūc suā fidē ꝓtestādo doceret christū nasciturū passurū & hmōi: qd' antiq pie & veraciter dicebāt: ita nūc peccaret etiā mortal'r: si qs cęrimonias legis seruaret q̄s illi antiq pie & fidel'r obseruabāt. Qd' aut̄ dr Baruch. iij. Hic est liber mādatorū dei & lex q̄ est in ęternū: intelligit lex ęterna illa quātū ad moralia simpl'r & absolute: quātū vo ad cærimonialia est ęterna ꝑm figuratum nō figuram. Sciēdum q̄ Hie. & Aug. in hac materia fuerunt ꝓriæ opi. Hiero. em distinguēs tm duo tpa circa illa legalia. Dicebat q̄ ante passionē christi i q̄ legalia erāt mortua: sed nō mortifera. Aliď post passionē in q̄ erāt & mortua & mortifera: ita q̄ nō poterāt ſuari sine morali pctō. Et sic dicebat q̄ post passionē nūq; ap'li ſuauerūt legalia ꝑm vtutē. sed q̄dā pia simulatione ne. f. ic dalizarent Iudęos & eoꝝ cōuersionē ipedirēt: q̄ simulatio intelligēda est ꝑm Tho. nō q̄ illos act⁹ nō facerēt ꝑm rei vtutē: sed q̄ nō faciebāt tq̄ legēo bseruātes. Sicut si aliq⁹ abscinderet pelliculā membri virilis, ꝓpter sanitatē nō ēt circūcisionis faciēdæ. Sed indecēs videt dicere ꝑm Tho. q̄ ap'li ea occultarēt, ꝓpter scādalū q̄ pūnēt ad veritatē vitę & doctrinę: & q̄ vterent simulatione in ptinētib⁹ ad salutē fidelių. Dicit etiā Hie. q̄ Petrus simulatorie subtrahebat se a gentib⁹ cōuersis cū esset Antiochię. vt hī Gal. ij. vt vitaret scādalū Iudęorum quoꝝ ap'l's erat: vñ in ꝑ nō peccauit Petr⁹ & Paul. simulatorie eū reprehēdit vt vitaret scādalū gētiliū q̄ꝝ erat ap'l's. Sed ꝑ Aug. ꝓbat: qa Paul⁹ i Cañ. scriptura. f. ad Gal. ij. in q̄ nefas est credere aliqd falsum: dicit q̄ Pe. reprehensibilis erat. Vñ verū est ꝑm Tho. post Aug. q̄ Pe. peccauit & Paul. nō simulatorie sed vere reprehēdit. Nō aūt peccauit Pe. i hoc q̄ ad tps legalia ob ſuauit: qa sciebat sibi licere tāq; ex Iudęis q̄uersō: sed i ꝑ peccabat q̄ in obseruatione legaliū nimiā diligētiā adhibebat ne scādalizaret Iudæos: ita q̄ ex ꝑ seq̄bat scādalū Iudæoꝝ: magis tenet Augu. in hac materia. Ad hoc etiā facit q̄d dicit Gratia. ij. q. vij. testes. §. fi. Paul⁹ Petrū reprehēdit q erat princeps ap'loꝝ. Vñ daf intelligi q̄ subditi pōt reprehendere suos platos si reprehensibiles fuerint. Sed ꝑ facile refellit si vñ sit reprehendus attendaf. Petr⁹ cogebat gētes Iudaizare. f. facto suo & a veritate euāgelij recedere: cū Iudæis gregē faciēs: & a cibis gentiliū latēter se subtrahēs. Par aūt est in se a fide exorbitare & alios a fide dicere exēplo vel ꝛbo. Nō q̄ ex ꝑ oñdit q̄ prelati possint a subditis accusari: nisi cū exorbitauerit a fide vl' alios exorbitare fecerint. Ad hoc etiā facit dis. ix. si ad scripturas sacras. Tn in illa nimia ꝓdescētione circa legalia nō dr peccasse mortaliter: sed veniali⁹ ꝑm Thom.

Esa. vij

corollarium morale,

¶ De præceptis moralib⁹ ipsius legis in cōmuni & superadditis. Cap. iij.

DE MORALIBVS PRAECEPTIS veteris legis. & de modo implēdi ea:

Distinctio de ritibus varijs.

not. circa cessationē legalium

aliter sē tit hiē. q̄ aug.

vtrū cadat sub ꝓcepto: & de triplici eoꝝ dria sub q̄ ꝓhēdunt⁹ act⁹ oīm vtutū: & si ipl'ere ea i charitate ē i ꝓcepto: & si sunt dispēsabilia: & qa ista sunt difficilia ad cōgsciēdū: iō cū Pā. orandū est. Da mihi intellectum & scru. legē tuā & custodiā illā i toto corde meo. Nō sufficit

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit ꝙ deus dederit nobis legē naturæ & scripturæ.s.Mosaicę ſm illd' Eccl'i.xvij. Addidit illis disciplinā: & legē virę hæreditauit eos: nisi det intellectū ei⁹. Lex dr a legēdo: qa ſæpe debet legi. Sed legere & nō intelligere est negligere. Humanꝰ aūt intellectꝰ de facili errat: sicut patet in doctoribꝰ Iudęoꝝ antiqs & nouis male intelligētibꝰ legē: nō ſolū q̄ ad cerimonialia: ſed etiā q̄ ad moralia. vt patet Mat. v. & vi. oportet ꝙ ꝙ deꝰ det intellectū ad ipām intelligēdū q̄ ad cerimonialia ſm ſpūalē intellectū ſm quē adhuc debet obſeruari puta ꝙ nō comedant carnes porcinæ, i. ꝙ non habeātur mores laſciui. Quātum ad moralia ſm ſenſum literalē verū & de ipſis moralibus tria videda ſunt.

¶ Vt modalitas faciēdi ea coꝫ ſcāt. ibi. da mihi intellectū.

¶ Vt varietas iubēdi ea pgrat. ibi. & ſcrutabor legē tuā.

¶ Vt charitas implendi ea adhibeat. ibi. & cuſtodiā illā.

tria ſūt videda in ipſis moralibus.

§. I. PRAECEPTA MORALIA

Modus ỽtutis ꝓſiſtit i tribus.

ſunt de actibꝰ ỽtutū: ſed actꝰ hūanꝰ nō pōt eē ỽtuoſus niſi fiat cū debito mō. Modꝰ aūt ỽtutis ſm phm in.ij. Ethico. cōſiſtit in tribꝰ. Primū eſt vt opēt ſciēs: & ꝫ iudicat tā a lege diuina q̄ hūana. Qđ' em qs facit oīno neſciens ſe illud facere nō meret pmiū: & i malis nō meret pœnā ſi ē ignorātia iuincibilis: alꝫ ſec⁹. Debet ꝫ qs ſeruare pcepta ſciens illa eſſe pcepta. Sed in qđ' ptinet ad modū virtutis eſt vt operet volens vel eligēs: in quo iportat duplex mor⁹ iterior. s. volūtatis & intētiōis. Et iſta duo q̄uis nō dr̄judicet lex hūana: eo ꝙ legiſlator ipſi⁹. s. legis hūanæ eſt hō: q nō habet iudicare de interioribꝰ actibꝰ q̄s nō videt: ſed de exteriorib⁹. Lex tn̄ diuina dr̄judicat: qa deꝰ q ē hui⁹ legis lator iudicat etiā de interioribꝰ actibꝰ q̄s videt. Lex em̄ hūana non punit volētē occidere: ſed lex diuina punit. Vñ dr̄ Mat. v. Qui iraſcit fratri ſuo reus erit iudicio: & ſili⁹ in bonis operib⁹ malā itētionē, iuxta illud. Ne faciatis iuſtitiā veſtrā corā hoib⁹: vt videamini ab eis. Mat. vj. Tertium qđ' ptinet ad modū ỽtutis eſt vt firmiter & imobiliter operet. s. in ꝓpoſito. Et iſta firmitas ptinet ad habitū: vt. s. aliqs ex habitu radicato operet: & iſtud nō dr̄judicat nec a lege hūana nec diuina. s. vt puniatur ex defectu hui⁹. Sed ſi debet hō mereri in obſeruādo aliq̄ đ' pceptū: oportet ꝙ & iſtđ' obſeruet, i. ꝙ actꝰ ei⁹. pceđat ex habitu ỽtutis iſuſo: nō tn̄ trāſgreſſor ē pcepti vñ mereat pœnā a deo nō habēdo habitū ỽtutis cui⁹ actū opat. Honorās em̄ parētes qđ' ptinet ad pceptū quartū: & eſt actꝰ pietatis: cuius nō habeat habitū illi⁹ virtutis. s. pietatis: qđ' ſemper eſt cū eſt i aliq̄ mortali pctō vticę nō mereꝫ ex hoc pmiū a deo nō tn̄ peccat mortaliter in hoc. Et ſic quātū ad illud modus ỽtutis nō cadit ſub pcepto legis. Intentio em̄ legiſlatoris eſt de duob⁹. Vnū eſt id ad qđ' intendit ꝙ pcepta legis inducere & hoc eſt ỽtus. Aliud eſt id de quo intēdit pceptum ferre: hoc eſt qđ' ducit & diſponit ad ỽtutē. s. actus virtutis. Nō em̄ eſt idē finis pcepti & id de quo pręceptū daꝫ ſicut & i aliis reb⁹ nō eſt idē finis & illud qđ' eſt ad finē. Ergo ītelligere debem⁹ circa legē ꝙ oportet impleri pcepta ei⁹ ſciēter cognoſcēdo ea liberter nō ex triſtitia vel coactę faciendo recta intētione nō ſiniſtra implēdo firmiter habendo habitū virtutis vt mereamur. hęc hea. Tho. i. ij. q. c. ar. ix.

Adduo eſt intētiolegiſlatoris.

§. II. DE VARIETATE MORA/

Mora/lium tri plex eſt gradus

liū qbus iubenꝫ i lege actꝰ oīm virtutū pquirendi. ait Pś Scrutabor legē tuā. Morale dr̄ a more. Mores proprie dicunt actus humani q cōueniūt rōni. Et hi ſunt boni actus Actꝰ aūt hūani q diſcordāt a rōne nō mores ſed mali mores dici debēt. Moralia ergo pcepta ſunt de his q̄ ptinent ad bonos mores q̄. s. cōueniūt rōni. Oē aūt iudiciū rōnis humanę cū a naturali rōne aliqualiter deriuet̄ neceſſe eſt ꝙ oia pcepta ptineant ad legē naturæ diuerſimode tn̄. Et pn̄ ſic diuidi ꝙ moralia legū ūdā ſunt vt fundamēta q̄dā vt ſupędificamēta q̄dā vt addimēta vitæ virtualis. Vñ & hūs Tho. i. ij. q. c. arti. xj. dicit ꝙ moralia triplex eſt gradus. Quędā em̄ ſunt cōmuniſſima a deo manifeſta ꝙ ædi rione nō indigēt ſicut mādata de dilectione dei & ꝓximi & hmōi q̄ ſunt cōſi fines pceptoꝝ. Finis aūt in operabilibus eſt pricipiū operādi. s. intētione. Et iō hęc pcepta cōiſſima dicunt fundamēta qđ' eſt primū i ædificatione & in his nullus pōt errare ſm iudiciū rōnis. Pceptū etiam de fide habēda preſupponit ad decalogū ſicut & pceptū dilectiōis. Sicut em̄ prima pcepta legis naturæ cōia ſunt ꝑ ſe nota habēti rōnē naturalē & ꝓmulgatiōe nō indigēt: vt ꝙ nemini eſt faciēda iniuria & ꝙ bonū eſt faciendū. Ita & credere in deū eſt ꝑ ſe notū ei q̄ habet fidē & ñ indiget alia ꝓmulgatiōe niſi ifuſiōe fidei. Quędā vero ex moralibus pręceptis ſunt magis determinata quoꝝ rōnē ſtatim q̄libet popularis pōt de facili videre. Et qa i pauciorib⁹ huiꝰ cōtingit humanū iudiciū puerti iō iſta ędītione idigent. Et hęc ſunt pcepta decalogi data ſeu ꝓpoſita a deo ꝑ ſeipſum populo. Quędā vero ſunt quoꝝ rō nō eſt a deo manifeſta ꝑ ſe ſed ſolū ſapientib⁹. Et iſta ſunt pcepta moralia ſuperaddita decalogo tradita a deo ppło per Moyſen & Aaron. Sed qa ea q̄ ſūt manifeſta ſūt pricipia cognoſcēdi rationē eoꝝ q̄ nō ſūt ita manifeſta iō iſta moralia ſupaddita decalogo reducunt̄ ad decalogū ꝑ modū cuiuſdā additionis ad, ipſa. Et ad quodlibet pceptoꝝ decalogi reducūtur aliqua ſupaddita, vt. j. declarabit. Vtrac⁹ tn̄ gña pręceptoꝝ. s. illa prima cōiſſima: & iſta ſupaddita cōtinēt i decalogo ſed diuerſimode. Nā prima cōia cōtinēt i pceptis decalogi ſicut pricipia i cōcluſionib⁹ ꝓximis. Superaddita aūt q̄ ꝑ ſapientes cognoſcunt: continent in eis ſicut cōcluſiones i principiꝭ. Ipa aūt pcepta moralia ſunt de actibus oīm virtutū. Nā pctm̄ ſm Amb. eſt trāſgreſſio legis diuinę. Quodlibet aūt pctm̄ eſt ꝑ aliquā virtutē directe & ꝓtra aliqđ' pceptoꝝ. Pro cui⁹ declaratiōe dicit hūs Tho. i. ij. q. c. ar. ij. ꝙ cū lex oīs ordinet ad bonū cōe: vt patet ex diſſinitiōe legis pcepta legū diuerſificāt ſm diuerſos modos cōitatū. Vnde & ꝓbs in ſua politica docet alias legis lationes cōſtituendas in ciuitate q̄ regit ꝓ populū alias in ciuitate q̄ regitur ꝑ aliquos potentes de ciuitate. Eſt aūt alius modus, cōitatis ad quē ordinat̄ lex humana & alius ad quē ordinatur lex diuina. Lex em̄ humana ordinat hoies ad cōitatē ciuitatis nō eſt hoim adinuicē. hoies aūt ordinant̄ adinuicem per actus exteriores q̄bꝰ inuicē cōicāt. Hmōi aūt cōicatio ptinet ad rōnē iuſtitię quę eſt directiua cōcationis humanę. Et iō lex humana nō ꝓponit pręcepta niſi de actibꝰ iuſtitię & ſi pręcipiat actus aliarū virtutū vt ꝙ nō fiat adulteriū qđ' ptinet ad caſtitatē hoc nō facit niſi inquantū aſſumit rōnē iuſtitię vt ga p adulteriū fit iuuria alteri. Sed cōtas ad quā ordinat lex diuina eſt hoim ad deū i ꝑſenti vita vel futura. Et iō lex diuina proponit de oibus actibꝰ ꝓ quos hoies hn̄ ordinant̄ ad cōcationē cū deo. Homo autē cōiūgit cū deo mēte ſiue rōne i qua eſt dei imago & iō lex diuina dat pręcepta de oibus illis ꝑ quę rō ſit bene ordinata hoc aūt eſt ꝑ actus hoim virtuoſi. Nā virtutes ītellectuales ordinant bene actus rōnis circa paſſiones iteriores & morales circa actus exteriores. Et ſic de actibus oīm virtutū pręcipit. ita tn̄ ꝙ actus qui ſunt de neceſſitate virtutis ſine qbus non ꝑt virꝰ cōſiſtere ſunt ſub obligatione pręcepti. Sed qui ſunt de bene eſſe ſeu ꝓfectione ỽtutis non ſunt i ꝓcepto ſed ſub conſilio. Et q̄uis pcepta decalogi ſint ſolum de actibꝰ iuſtitię. Nā tria prima ſunt de actibus virtutis latrię q̄ eſt pars iuſtitię potiſſima. Quartum eſt de actu pietatis q̄ eſt etiā pars iuſtitię. Alia ſex ſunt de actibus iuſtitię eſſentialiter cū pręcepta de actibus aliarū virtutū danꝫ in aliꝭ moralibus pręceptis legis quę pertinēt ad prima cōia vt de dilectiōe & fide vel ad ſupaddita. Quę ga (vt dictū eſt) ꝓpinenꝫ reductiue in decalogo: ideo etiā iſto mō pōt dici i ꝓpo decalogo & alia ꝑcipi. Ideo aūt magis in decalogo danꝫ pcepta de actibꝰ iuſtitię expreſſe q̄ de actibꝰ aliarū virtutū qa cū pceptū importat rōnē debiti & decalogi pręcepta ſunt q̄ ſtatim mēs humana intelligit obſeruāda magis apparet oibꝰ rō. debitū in actibꝰ iuſtitię q̄ eſt ad alterū q̄ in actibus aliarū virtutū magis em̄ quilibet cognoſcit ſe debere abſtinere ab offeſa. ꝓximi & deū honorare q̄ ꝙ debeat vti prudēria fortitudine aut tēperātia. De qbus tn̄ virtutibus & aliꝭ danꝫ in lege pręcepta. Scrutāda eſt ergo lex. i. diligēter inueſtigāda vt inueniant̄ actus oīm virtutū quę nobis pręcipiūtur.

Modus ỽtutis ꝓſiſtit i tribus.

Varietas legi notat.

Actꝰ iuſtitię ꝓcipiūt.

§. III. DE OBSERVATIONE EO

rū cū dilectiōe ſine diſpēſatiōe ait Pś. Cuſtodiā illā. s. lex charitatis ſi fiant actꝰ qđ' rei ſeu ſeruare oia mādata decalogi & ſupaddita niſi ſtāt i charitate. Vñ dr̄ Iac. ij. Quicūq; totā legē ſeruauerit offēdat autē in vno, i. i charitate q̄ vnit nos cū deo: factus eſt oīm reus. i. dānabitur ac ſi nullū ſeruaſſet mādatoꝝ. Seruando tamen

Niſi in pit vi

tū q̄d' eūq; ꝓceptoꝝ nō existēs i charitate: puta honorādo parētes: nō peccat nec ex hoc dānat: qa honorauit parētes in charitate nō existēs. Sed ex hoc ꝙ nō habuit charitatē nec ſe exercuit in actibus ei⁹ cū debuit. Pro maiori aūt declaratiōe hoꝝ dicit Tho. ſ.ij. q. c. ar. x. ꝙ actꝰ charitatis pōt dupliciter cōſiderari. Vno mō ſm ꝙ eſt qdā actꝰ p ſe. Et hoc mō cadit ſub ꝓcepto legis: qa de hoc daꝫ ſpeciale ꝓceptū. s. Diliges dñm deū tuū: & diliges ꝓximū. Et quantū ad ſ verū dixerūt illi qui dixerūt ꝙ mod⁹ charitatis cadit ſub ꝓcepto. Nō em̄ eſt ipoſſibile obſeruare hoc ꝓceptū qđ' eſt de actu charitatis: qa pōt ſe hō diſponere ad charitatē habēdā: & cū eā habuerit pōt eam vti. Alio mō pōt cōſiderari actꝰ charitatis ſm ꝙ eſt modus actuū aliarū virtutū. i. ſm ꝙ actus aliarū virtutū ordinant̄ ad charitatē q̄ ē finis ꝓcepti. Et hoc mō verū eſt ꝙ dixerūt alii. ſ. ꝙ modus charitatis nō cadit ſub ꝓcepto. hoc ē dictu: ꝙ ſub hoc ꝓcepto honora patrē tuū &c. nō includit ꝙ honoret pater ex charitate: ſed ſolū ꝙ honoret. Vñ q̄ ignorat patrē nō hns charitatē nō efficit trāſgreſſor ꝓcepti de honoratiōe parētum: & ſi ſit trāſgreſſor ꝓcepti qđ' daꝫ de dilectiōis actu vñ pœnā meret. Quis ꝫ q̄ honorat parentes teneat ex charitate honorare: hoc ex vi hui⁹ ꝓcepti. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo: qđ' intelligit vt oia actꝰ referant in deū. Et cū iſta ſint duo ꝓcepta affirmatiua. ſ. de honore patrū & de dilectiōe non obligātia ad ſemꝑ: pn̄ ꝑ diuerſis tpib⁹ obligare: ita pōt cōtingere ꝙ implēs ꝓceptū de honore parētū nō tm̄ trāſgrediat de omiſſione charitatis in deū. Oportet ꝫ ꝓcepta cuſtodire in toto corde. i. charitate ſi q̄s vult ſaluari. qđ' aūt dr̄ Mat. xix. Si vis ad vitā ingredi ſerua mādata: intelligit nō ſolum de mādatis decalogi ſed etiā de aliꝭ inter q̄ ꝓcipuū eſt illud de charitate. Debēt etiā ſemꝑ cuſtodiri ꝓcepta moralia: qa indiſpēſabilia ſunt. Vñ Pś. cxviij. Cuſtodiā legē tuā ſemꝑ in ſæculū ſęculi. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. ſ. Tho. i. ij. q. c. ar. viij. ꝙ in ꝓceptis debet fieri diſpēſatio q̄n occurrit aliqs ꝓticularis caſus i q̄ ſi verbū legis obſeruet: ꝓtrariat intentioni legiſlatoris. Intētio aūt legiſlatoris cuiuſcūq; ordinat principaliter ad bonū cōe. Sed o ad ordinem iuſtitię virtutis ſm ꝙ bonū cōe cōſeruat: & ad ipm̄ peruenit. Si qua ergo pręcepta danꝫ q̄ cōtineāt obſeruationē boni cōis vel ordinē iuſtitię & ỽtutis hmōi ꝓcepta ptinēt itētionē legiſlatoris: & iō indiſpenſabilia ſunt: puta ſi poneret in aliq̄ ei uitare hoc ꝓceptū: ꝙ nullus deſtrueret rēpublicā vel ꝓdiret ciuitatē: vel ꝙ nullus faceret aliqđ iniuſte: hmōi ꝓcepta eſſent indiſpēſabilia. Pręcepta aūt decalogi cōtinent ipſam itētionē legiſlatoris. ſ. dei. Nā ꝓcepta primę tabulę quæ ordināt nos ad deū cōtinēt ipm̄ ordinē ad bonū cōe & finale qđ' eſt deus. Pręcepta aūt ſcđę tabulę ptinēt ordinem iuſtitię iter hoies ſeruādæ: vt. ſ. nulli fiat indebitū: & cuilibet reddat debitū. ſm em̄ hāc rōnē intelligenda ſunt pręcepta decalogi: & iō ſunt oīno indiſpēſabilia. ꝙ em̄ in decalogo, phibet occiſio hois: hoc ſit inquātū iſtud habet rōnē idebiti: qa. ſ. ē inocēs. Et hoc lex hūana nō pōt cōcedere. ſ. ꝙ indebite hō occidat. Sed malefactores vel hoſtes reipublicę occidere: nō eſt indebitū. Vñ nō ꝑtrat huic ꝓcepto nō occides: qa ꝙ iudex occidat malefactorē. Similr ꝙ Abraā cōſenſit occidere filiū Iſaac: nō cōſenſit in homicidiū, phibitū: qa debitū erat eū occidi ſm mādatū dei: q iuſte infligit mortē iuſtis & pctōribꝰ ꝑ pctō primi parētis: cui⁹ ſententiæ ſi hō ē executor deo iubēte: non eſt homicida ſicut nec de⁹ iubēs. Silr ſi alicui auferaꝫ qđ' ſuū eſt: ſi debitū ē ꝙ amittat: hoc nō ē furtū qđ' in decalogo, phibetur. Et iō cū filij Iſrael tulerūt ſpolia Egyptioꝝ deo iubēte eius ſunt oia: nō cōmiſerūt furtū. Et Oſeę accedens ad mulierē fornicariā vel adulteram: nō cōmiſit fornicationē nec adulteriū: qa ſua erat ad quā acceſſit deo iubēte: q̄ eſt inſtitutor matrimonij. Vñ & aliq̄ dicūt ꝙ ꝓcepta primę tabulę ſunt oīno indiſpēſabilia etiā a deo. Et hoc iō: qa ſemper trāſgreſſio eoꝝ habet rōnē idebiti. Sed ꝓcepta ſcđę tabulæ ſunt diſpēſabilia: qa pñt materialr trāſgredi nō habēdo in ſe rōnē indebiti: vt pater in ſexē plis poſitis.

Indiſpēſabilia ſunt ꝓcepta moralia.

Geſta parū exponuntur

§. IIII. DE FVNDAMENTO SEV

principio moraliū pręceptoꝝ qđ' eſt charitas. Vñ Apłus ad Philꝭ. iij. In charitate radicati & ſundati. pōt itelligi illd' Pś. cxviij. Portio mea dñe dixi. cuſtodire legē tuam. Ante hominē poſita ſunt miſta bona vera vel apparētia: vt bona ſpalia: diuitię, honores: delectationes cōporeæ. Bona ſpūalia: vt ſcięntia & ỽtures. A dquodcūq; vult extēdar manū ſuā vel igar & ꝙrat. Et aliq̄ qđ' vt prę ſibi melioꝛ eligāt diuitias: aliꝭ voluptates: aliꝭ ſcięntias: ſed iuſti & ſcti homines eligūt ꝓ pte ſua verū bonū. s. cuſtodire legē dei & mādata ei⁹ dicentes cū Pś. Portio mea dñe. i. ꝓs quā mihi elegi de bonis: dixi. i. deliberati eē cuſtodire legē tuā. Hęc cuſtodit itegre ꝑ dilectionē. Vñ apłus Ro. xiij. Plenitudo legis eſt dilectio. Omne em̄ ꝓceptū legis ad hoc ordinat. Pro cui⁹ declaratiōe dicit hūs Tho. ſ.ij. q. cxxij. ꝙ cū pręceptū ipſum oporteat rōnē debiti: qa. ſ. ex hoc qđ' aliqđ ꝓcipit debet fieri. Intātū aliqđ cadit ſub ꝓcepto iquātū habet rōnē debiti. Eſt aūt aliqđ debitū dupliciter. Vno mō ꝑ ſe. Alio mō ꝓpter aliđ'. Per ſe eſt debitū in vnoquoq; negotio id qđ' eſt finis: q habet rōnē ꝑ ſe boni. Propr' aliđ' eſt debitū quod ordinat ad finē: ſicut medico ꝑ ſe ē debitū ꝙ ſanet: qa hoc eſt finis artis eius: ꝓpter aliud aūt medico eſt debitū ceptoꝝ vt det medicinā: qa medicina ordinat ad inducēdā ſanitatē. Finis aūt ſpūalis vitæ eſt: vt hō vniat deo. & hoc fit ꝑ charitatē: qa q manet in charitate: in deo manet: & deꝰ in eo. vt. j. Ioan. iij. Iō dr̄ charitas: quaſi chara vnitas. in hoc cōſiſtit pfectio vltia creaturę vnīri cū deo: & ad hoc ordinant̄ ſicut ad finē oia ꝓcepta q̄ ptinēt ad ſpūalē vitā. Vñ apłs. j. ad Timo. j. Finis ꝓcepti. ſ. ois eſt charitas ex corde puro: cōſcięntia bona: & fide non ficta. Oēs em̄ virtutes de quaꝝ actibus dātur pręcepta ordinātur: vel ad purificandū corda a turbinibus paſſionū: ſicut virtutes q̄ ſunt circa paſſiones moderādas: vt fortitudo & tēperātia. Vel ſaltē ad habēdā bonā cōſcięntiā: ſicut virtutes q̄ ſunt circa operationes: vt iuſtitia & prudēria. Vel ad habēdā rectā fidē vt illa q̄ ptinēt ad diuinū cultū. Et hęc tria requiruntur ad diligēdū deū. Nā cor impurū a dei dilectione abſtrahit ꝓpter paſſiones inclinātes ad terrena. Cōſcięntia mala facit horrere diuinā iuſtitiā propē timorē pœnæ. Fides ficta trahit affectū in id de deo fingit ſeparās ſe a deiveritate. In quolibet autem gñe illud qđ' eſt ꝑ ſe eſt prius eo qđ' eſt ꝑ aliđ'. Et iō primū & maximū mandatoꝝ eſt de charitate: vt dicit Mat. xxij. Nō ponit aūt hoc in decalogo: ſed ꝓponit ad illū & i oib⁹ illis decē ꝓceptis ſ cludit itđ'. Diuer diuiſio ſificat aūt ꝓceptū de dilectiōe in duo. ſ. in diligēdo deū: ꝓcepti & in diligēdo, ꝓximū. Vñ chriſt⁹ Mat. xxij. poſtq̄ interro charitatis gatus de magno & pręcipuo mādato in lege, rūdit. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. & ex tota aia tua. & ex oi mēte tua. hoc eſt maximū & primū mādatū. Sed m aūt ſimile huic eſt. Diliges ꝓximū tuū ſicut teipm̄. Subdit. In his duob⁹ mādatis vniuersa lex pendet & ꝓpheꝛ. & i. Io. iij. dr̄. Hoc mādatū habem⁹ a deo: vt q̄ diligit deū, diligat & fratrē ſuū. Et cuius vnū includaꝫ in alio: nec poſſet eſſe dilectio dei vera ſine dilectiōe ꝓximi: nec dilectio ꝓximi ſine dilectiōe dei: cui⁹ dilectio, ꝓximi ordineꝫ ad dilectionē dei: vt ad finē, ꝓpter qđ' dicit apł's Rom. xiij. Qui ꝓximū diligit legē impleuit. Tamen oportuit dari diſtinctę ꝓceptū nō ſolū de dilectione dei. ſ. Diliges dñm deū tuū. qđ' habet Deut. vj. Sed etiā de dilectione ꝓximi: cū dr̄ Leuit. xix. Diliges amicū tuū ſicut teipm̄. i. ꝓximū. & hoc ꝓpter minus capaces: q nō de facili vnū ſub altero ſciūt cōtineri Manda tū de ꝓ xtmi di lectiōe. Et q̄uis etiā diligere noſipſos teneamur, tn̄ de hoc nō datur ſpeciale pręceptū: qa quātūcūq; quis excidat a vitate: remanet tn̄ in ipſo dilectio ſui. Nec ita cōtingit obſcurari rationē circa dilectionē ſui: ſic circa dilectionē dei & ꝓximi. Vel etiā qa ex hoc ꝙ qs diligit deū &, ꝓximū vere diligit & ſeipm̄: imo etiā i ꝓcepto de dilectione ꝓximi noraꝫ dilectio ſui: cum hoc ponaꝫ pro regula & modo dilectionis proximi: cum dicitur: ſicut teipſum.

§. V. DE IPSO DECALOGO

q̄ ꝓtinet decē ꝓcepta dr̄ Deut. iiij. Oſtēdit vobis dñs pactū ſuū q̄ ꝑcepit vt faceretis & decē verba q̄ ſcripſit i duab⁹ tabulis lapideis. Hęc aūt expreſſe ponūt Exo. xx. vt patebit. j. Et ad obſeruationē eoꝝ inuitās Pś. xxxij. In pſalterio decē chordarū pſallite ei. Pſalteriū eſt lex: decē chordę Pś. in- ſunt ꝓcepta eius. Vñ Aug. fecit quędā librū de decē ꝓceptis quē intitulauit de decē chordis. Manib⁹ aūt tactus tale obſeruitur ſtrumētū reddit ſuauē ſonū & nō aliter. Tagere igit̄ manuationu pſalteriū illud. i. legē eſt operę ſeruare. Et ꝑ hoc vitaꝫ oē nē decē pcēpt̄: & ſuauis harmonia bonorū operū inde ſequit. Vñ ꝓcepto Pś. cxviij. Iniqtatē odio habui & abominat⁹ ſum legē au rum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ē puā dilexi.q.d.Ideo odiui oēm iniqtatē.i.vitaui:qa legē mādatoꝝ tuorū seruaui.Vñ Aug.in dicto lib.Tāgis prima chordā q̄ colit deū:& occidit bestia superstitionis & sic de aliis.Et cū pcm̄ sit trāsgressio legis diuinæ & cœlestiū inobedictia mādatoꝝ: & oē pcm̄ sit vel ī deū vel ī proximū:vel ī seipsum. pōt dici ꝑm quādā adaptationem q̄ p prima tria obseruata vitātur pcā directe ꝯtra deū p q̄nq; sequētia pcā q̄ sunt cōtra,pximū:p duo vltima q̄ sunt cōtra seipm.Nā p desideria & cōcupiscentias malas interiores non fit lesio proximo sed sibīpsi.i.aīe suę quāmaculauit per praua desideria.Rationē aūt sufficientem quare.s.

Rō assignat q̄ re non plura vel pauciora p̄ cepta sunt q̄ decem,

nō sunt plura nec pauciora assignat btūs Tho.ī.ī.q.c,ar.v.Sicut em̄ ait p̄cepta legis humanæ ordināt hoīem ad cōitatē humanā ita p̄cepta diuinę legis ordināt hoīem ad quandā cōitatē hoim sub deo.Ad hoc aūt vt hō in aliqua cōitate cōmorek duo reqrunt,Primū est vt hō bene se habeat ad eū q̄ præest cōitati.Sed'o vt bñ se habeat ad alios cōitatis cōsocios & participes.Oportet ergo q̄ in lege diuina seranť aliqua præcepta ordinātia hoiem in deum& deinde alia p̄cepta ordinātia hoiem ad alios,pximos sibi gueniētes sub eodē principe.Principi aūt cōitatis tria debet homo.Primo fidelitatē,Sed'o reuerētiā.Tertio samulatū.Fidelitas aūt ad dm̄ in hoc cōsistit vt honorem principarus ad aliū nō deferat & quātū ad hoc accipit primū p̄ceptū cū dr.Nō habebis deos alienos corā me.Reuerentia ad dm̄ seruat:vt nil iniuriosum in eo cōmittat: & quātū ad hoc assumit sed'm p̄ceptū.s.Nō assumes nomē dei tui in vanū.Famulatus deo debet in recōpēsatiōe beneficioꝝ q̄ ab eo,recipiunt a subditis.Et quātū ad hoc pertinet tertiū p̄ceptū.s.de sanctificatione sabbati in memoriā conditionis rerū.Memento ait:vt diē sabbati sanctifices &c.Ad ꝓximos aūt bene se qs habet &specialiter & generaliter.Specialiter qdē quātū ad eos quibus est debitor vt eis debitū reddat & quantū ad hoc dicit:honora patrē tuū & matrē. Quantū ad oēs gñaliť bñ se habet hō vt nulli nocumētum ferat:nec ope: nec corde:nec ore.Et nocumētū ꝓximo inferť ope: q̄nq; in psonā ꝓpriā quantū ad ꝓsitētiā:& sic,phibeť homicidiū cū dr.Nō occides. Q̄nq; ī psonā ꝓximi q̄ntū ad pagationē ꝓlis.& sic p̄cipit.Nō mœchaberis.Q̄nq; fit iuria ī rē possessam q̄ ordinať ad vtilitē.& sic dr.Nō furtū facies.Nocumētū oris,p hibeť cū dr. Nō loqueris falsum testimoniū ctra ꝓximū tuū.Nocumētū cordis cū dr.Nō cōcupisces rē ꝓximi tui: nec desiderabis vxorē eius&c.Sed'm hāc assignationē nō dať aliqd̄ p̄ceptū ordinās hoiem in seipm.Et rō ꝑm Tho. ꝙa cū p̄cepta decalogi referanť vt ad finē ad p̄cepta dilectionis dei & ꝓximi: sicut ī illis p̄ceptis de dilectiōe dei & proximi ī cludiť dilectio sui,ꝙa tūc ꝺ̄e qs diligit seipm cū ordinat se bñ in deū & ꝓximū. Ita etiā tūc qs bñ ordinať seipm cū bñ se habet ad deū & ꝓximū. Quādo ista p̄cepta. Vl'etiā nō dať p̄ceptū ī decalogo spāle de seipo ordinatū: ꝙa cū p̄cepta decalogi oportet q̄ sint talia q̄ stati in mētē ppli cadere possint. Præceptū aūt habet rōnē debiti q̄ aūt hō ex necessitate debeat aliqd̄ deo &,pximo:ꝟ de facili cadit in conceptione hoīs p̄cipue fidelis.Sed q̄ ex necessitate sit ei debitū de his q̄ ptinēt ad seipm : nō apparet hoc in prōpto:cū videat primo aspectu q̄ qlibet sit liber sui ī his q̄ ptinēt ad ipm.Sed magis iordinatiōes hoīm ad seipos pueniūt ad populū mediāte instructione sapiētū. Præceptū aūt de obseruatiōe sabbati inquātum est morale ptinēs ad decalogum inquātum intelligit ibi præcipi quies mentis in deo:& vacare deo ꝓ aliquo ꝛpe.Sed quātum ad determinationē diei talis.s. sabbati est cærimoniale & nō morale:vñ nūc cessat. Et q̄uis Ffichius & Origenes ista decē præcepta aliter distinguāt & assignēt:ista tñ melior ꝑm Tho.quā ponit Augu.vt dictum est.

In decalogo nō dať p̄ceptū de seipso ordinatum.

§.VI. DE PRÆCEPTIS MORALIBVS additis decalogo

ꝓ quibus pōr iduci illud Pś.xxvj. Legē pone mihi dñe in via tua:& dirige me i semitam rectā ꝓpter inimicos meos.Via qua itur ad deū est via virtutū:danť præcepta legis vt dictū ē.Sed oportet q̄ de⁹ ponat in affectu nr̄o p gratiā.s.vt velim̄ seruare. ꝙa vt dicit Augu.Sine spūsancto cōstat nos mādata dei seruare non posse.Semita quæ est strictior aditus q̄ via :pōt intelligi collectio illoꝝ moraliū mādatoꝝ quę addunť decalogo vtiq; arctiora sūt ad seruādū:vt patebit.Et oportet q̄ de⁹

No. differētiā iter vtā & semitā.

dirigat ad recte sentiendū de eis ꝓpter inimicos Iudęorū male exponētiū:vel christianorū male de eis sētiētiū vel dęmonū nos seducere cupientiū.Sunt igit hmōi addita q̄ deferuntur populo a deo mediante doctrina & instructione sapientū subtiliori eoꝝ cōsideratione.Vnde in primo præcepto vbi ꝓhibeť cultꝰ aliorꝝ deorꝝ addunꝛ p̄cepta prohibētia ea quę ordinanť in cultū idolorū: sicut habeť Deuť.xvij.Nō inueniať in te q̄ lustret filiū suū aut filiā suā ducēs per ignem:aut qui hariolos scisciteť aut obseruet somnia atq; auguria:nec sit maleficus aut incantator: nec phitones,cōsulat nec diuinos:& quęrat a mortuis veritatē.Et sic oīs superstitio ꝓhibeť diuinatio: incantatio & vana obseruatio.Sed'o præcepto quo ꝓhibeť piuriū:superaddit ei ꝓhibitio blasphemię.Leuiť.xxiiij. Et ꝓhibitio falsę doctrinę.Deuť.xiij. Tertio præcepto superadduntur oia cærimonialia vt determinatiua modi exterioris diuini cultus q̄ p̄cipue in festis est exercēdus. Nunc aūt illis cærimonijs cessantibus succedūt cærimoniæ diuini cultus noui testamēti q̄ obseruāde sunt ꝑm ordinationē ecclesię vel cōsuetudinē locoꝝ in sacramētis & diuinis officijs vt dist.xj.ecclesiasticarū.Præcipiť aūt ī eo vt vacet deo,p aliquo tpe.& ꝑm hoc poniť i decalogo:& nūc sabbato succedit dies dñica:& alia festa ex statuto ecclesię.Quarto præcepto de honore parētū supaddunť vniuersa p̄cepta inducētia ad reuerētiā & obedictiā exhibenda maioribus & p̄cepta inducētia ad bñficia exhibēda tpalia vel spūalia ꝓximis vt eleemosinas:aut ēt minoribꝰ:vt curā quā debēt habere parētes de filijs & prælati de subditis.Et etiā præceptū de honorarione senū ꝑm illud Leuiť.xix.Honora psonā senis & corā cano capite surge.Quinto qd̄ est de ꝓhibitiōe homicidij:supaddit ꝓhibitio cuiuscūq; molitiōis cōtra psonā ꝓximi.Sicut illud Leui.xix.Nō stabis cōtra sanguinē ꝓximi tui.Et ꝓhibitio odij ꝑm illud Leuiť.xix. Nō oderis fratrē tuū in corde tuo:sed publice argue eum.

Cærimonię nouę legis.

Sexto qd̄ est de adulterij ꝓhibitione :superaddit p̄ceptū de prohibitione meretricij:ꝑm illud Deuť.xxiij.c.Nō erit meretrix de filiabus Israel nec scortator de filijs Israel. Et ꝓhibitio vitij ctra naturā ꝑm illud Leuiť.xviij.Cū masculo nō commiscearis. Et vitij bestialitatis ꝑm illud Leuiť. xviij.Cū oī pecore nō coitbis.septimo de ꝓhibitione furti superaddunť ꝓhibitio vsurę ꝑm illud Deuť.xxiij.Non fœneraberis fratri tuo ad vsurā.& ꝓhibitio fraudis ꝑm illud Deuť.xxv.Nō habebis in sæculo diuersa pōdera maius & minꝰ.Et vniuersaliter oīa q̄ ptinēt ad calūniā & rapinā.Octauo qd̄ē de ꝓhibitiōe falsi testimonij supaddit ur,phibitio falsi iudicij ꝑm illud Exo.xxiij.Nec i iudicio plurimoꝝ snię acqesces vt a vero deuies.Et ꝓhibitio mēdacij ꝑm illud ibidē.Mendaciū fugies.& ꝓhibitio detractionis ꝑm illud Leuiť.xix.Non eris criminator nec susurro in populis.Alijs duobꝰ p̄ceptis vltimis nulla alia addunť:qa oīs mala cōcupiscētia ēt aliorꝝ vitioꝝ p ea ꝓhibetur.Propterea autē magis ꝓhibeť specialiter desideriū adulterij & furti q̄ aliorꝝ vitioꝝ: vt homicidij & limōi ex eo qa delectatio adulterij & utilitas diuitiarꝝ sunt ꝑm se ipa appetibilia:īquātū habēt rōnē boni delectabilis vel utilis.Sed homicidiū & falsitas sūt ꝑm se horribilia qa ꝓximꝰ & veritas naturaliter amanť & nō desideranť ꝺria eis: nisi ꝓpter aliud & iterū qa passiōes irascibilis deriuanť a passionibus cōcupiscibilis iō in præcepris decalogi q̄ fit quasi prima elemēta legis nō erat mētio facienda de passionibus & vitijs irascibilis sed tm̄ cōcupiscibilis & in præceptis supadditis decalogo reperiunť in diuersis locis præcepta de oibus virtutibus:sed non ita aperte.

Deside rium & furtum ponit.

¶De decalogo & singulis p̄ceptis eiꝰ i particulari. Ca.iiij.

DE SINGVLIS PRAECEPTIS

decalogi quoꝝ tria prima ptinent ad dilectionē dei.Et illoꝝ primū ē.Nō habebis deos alienos corā me.Nec facies tibi sculptile neq; oēm similitudinē q̄ ꝑ.ips est in cœlo desup & q̄ in terra deorsum :nec eoꝝ q̄ sunt in aquis,sub terra.Non adorabis ea:neq; coles.Exo.xx. Ad qd̄ erij facit qd̄ ait dñs p Pś.Israel si audieris me nō erit in te deus recens neq; adorabis deū alienū.ego enim sum dñs deus tuus.Israel interpretať videś deum & significat populū fidelē:qui si audit.i.obedit deo in mādatis legis siue obseruat qd̄ sequiť:qa hoc ē primū mādatū legis vt scilicet non sit in corde suo & credulitate aliꝰ deꝰ q̄ verꝰ deus

deus qui est æternus. Omnis alius qui opinione falsa haberetur deus esset deus recēs. Neq; adoret cultu exteriori quo quis ꝓtestatur fidē suā: deos alienos extra deū verū. Et qa sapiētis est ordinare ꝑm ꝓpm.Maxima autē sapientia repitur in lege diuina:ideo cū maxīmo ordine posita & nūerata sunt ipa p̄cepta.& vt istud sit primū. Pro cuiꝰ declaratione dicit beatus Tho.ī.ī.q.cxxij.ar.ī.ꝙ ad legē pertinet hoīes facere bonos : & iō oportet p̄cepta legis ordinari ꝑm ordinē gñatiōis ꝑm quam hō sit bonus. In ordine aūt gñationis duo sunt attēdēda : quoꝝ primū est ꝙ prima pars primo constituiť. Sicut in gñatione aialis primo generat cor:& in domo primo fit fundamētū. Et i bonitate aiæ prima pars ē bonitas volūtatis ex quo hō vtiť bñ quacūq; alia bonitate.Bonitas aūt volūtatis attendiť ad obiectū sui qd̄ est finis: & iō in eo est q̄ erat p legē istituendus ad virtutē. Primo oportuit quasi iacere quoddā fundamētum religiōis : p quā hō debite ordinať in deū q̄ est vltimus finis humanę volūtatis.Sed'm qd̄ attēditur i ordine gñationis est ꝙ primꝰ impedimēta & cōtraria tollā tur sicut agricola prius purgat agrū q̄ seminet.Et ideo circa virtutē religionis prius erat hō instruendus vt impedimēta veræ religionis excluderet: q̄ ꝙ actus eius exerceret: ſ.in colēdo eū:p̄cipuū aūt impedimētum religionis est ꝙ hō inhereat falso deo:ꝑm illd̄ Mat.vj. Nō poteſtis seruire deo & māmonæ. & iō rōnabiliť primo p̄cepto excluditur cultꝰ falsoꝝ deoꝝ.Prius ergo erāt præmittēda præcepta negatiua quibus tollerētur impedimenta religiōis.ſ. ifidelitas p primū p̄ceptū:& irreuerētia p sed'm:& post ea iaciēdum fundamētū religionis p cultū exhibendum vero deo:qd̄ fit in tertio p̄cepto,ſ.de sanctificatiōe sabbati. Nō ergo sit in te deus recens vt credas vel colas aliū deum q̄ æternum. Neq; adorabis deū alienum : vt notat beatus Tho.in libello de decem præceptis.

Pacta quo dæmonibus sunt cū

§. I. SICVT CONTRA ISTVD

Quatuor faciebāt infideles cōtra ꝑ. ceptū: ꝙsilium dinarie mali imitanť fideles.

p̄ceptū primū.Nō habebis vel adorabis deos alienos: facientibus antiqui Pagani quadrupliciter : ita & nūc mali fideles quasi eos imitātes.Quidā em̄ colebant cœlestia corpora credentes astra esse deos . De qbꝰ dr Sap.xiij.Solem & lunā & gyrū stellarū rectores orbis credētes deos putauerūt.Et iō Moyses ,phibuit ludæis ne leuarēt oculos ad cœlum:& adorarent solē&lunā& stellas q̄ fecit deus ī ministeriū.i.in seruitiū nostrū:nō in cultū eoꝝ. Hos imitāť cōtra hoc p̄ceptū agētes astrologi q dicunt rectores esse aīaꝝ corpora cœlestia:& cōstellationibus sub quibus nascunť hoīes necesse ad bonū vel malū trahi. Et hi,p hęreticis cōdēnātur.xxiiij.q.iij.c,pe.. Quidā alij colebāt inferiora elemēta:de qbus Sap.xiij. Aut ignē:aut ſpm̄:aut aerem deos putauerūt.Chaldęi ignē,p deo habebāt.& qa Abraā cū fratribus suis & patre Aram noluerunt illū colere dicētes nō esse deū:in ignē ,piecti sunt vt experirētur vim eiꝰ: sed side euaserūt.Vñ Abraā dr liberatus de Hur.i.de igne Chaldeoꝝ.His similes sunt qui inferioribꝰ malevtuntur Nimis amātes diuitias . Vñ & apls dicit auaritiā esse idoloꝝ seruitutē:qa cultū quē debet auarꝰ deo exhibere & solicitudinē:exhiber numo . Tertij errāres colebāt homines in deos se vl'alios. Aliqui em̄ nimis carnaliter amātes cer tas psonas:ipsis mortuis fecerunt eis imagines:quas colebant in deos.Sicut fecit Ninus de Belo pre suo.Vñ idola primo denoiata sunt vt dicerētur Bel vel Baal vel Baalim.Et Sap.xiij,dr. Acerbo luctu dolēs pater cito rapti filij fili fecit imaginē:& illū q tūc quasi homo mortuꝰ fuerat nūc quasi deū colere cœpit.His similes sunt qui nimis amāt aliquas psonas siue prędictes:vt ꝑ eis nō vereātur oia mala facere.Vel filios quos male nutriūt:& vt dimittāt diuites:rapinas faciunt.Contra quos Pś.cxlv.Nolite cōfidere in principibꝰ: neq; in filijs hoim in qbus nō est salꝰ.Aliq vero fuerunt ita psumptuosi : vt se facerēt deos noiare & colere ꝑm illd̄ Ezech.xxviij.Eleuatū est cor tuū & dixisti de⁹ ego sum.Qd̄ Nabuchodonosor conatus est facere per Holofernem ducem exercitus sui,Sed confusus vt patet Iudith.j. Hos imitātur q nimis crediť sensui suo: & qui voluptatibꝰ corporis inhęrēt vltimo fini:de quibus apls ad Phił,iij.Quorum deus vēter est. Cæteri colebāt dæmones qui in statuis habitātes dabāt respōsa reqsiti ad decipiēdū hoies.vt patet in legēdis apsoꝝ. De qbus Pś.xcv.Oēs dij gentiū dæmonia. Hos imitātur facientes

Deū colim⁹ ꝙ drupli cirone.

§. II. QVATVOR AVTEM RA

tiōes sunt qbꝰ excluso cultu falsoꝝ deoꝝ debemꝰ verum deū colere q̄ habenť in dicto libello.b. Tho.de Aqno.Et pñt notari i eo qd̄ subdiť i ver.Psal. Ego em̄ sum dñs deꝰ tuꝰ. Prima est ex dei largitate. Oē em̄ bonū naturale vel tpale vel spūale a deo habemus.Quid em̄ habes ait apls ꝙ.ad Corꝝ.iij.qd̄ nō accepistiꝰ? Pś.cij. Aperiēte te manum tuā.ſ.large,puidētię:oīa iplebunť bonitate.Et oīa in nihilū redirēt:nisi manꝰ oīpotēs ea sustētaret. ait Grego.vñ dicit.Ego sum q.ſ.do esse oīb⁹:& cōseruo : & solus habeo eē imutabile.Et iō vt verꝰ deꝰ adorādꝰ.Nimis īgratus est qui deū nō colit a quo oīa bōa recepit.Deuť.xxxij. Nūqd nō ipe est pr̄ tuꝰ qui possedit & fecit & creauit te? Qui aūt nō recognoscit bñficia eiꝰ & nō colit eū:filiꝰ est illis Israelitis q educti de deserto cū tot mirabilibꝰ ostēsis:coluerūt deos dicētes.Hi sunt dij tui filij Israel.Exo.xxxij. Secunda rō quare debemꝰ eū colere: & nō aliū deū est ex ꝑmij numeralitate seu magnitudine.In nulla em̄ lege ,pmittit observatoribus eiꝰ tm̄ ꝑmiū.In lege Machometi ,pmittitur Saracenis ,ꝑ ꝑmio obseruatiōis eiꝰ fluui? lactis & mellis.Iudæi expectabāt terrā ,pmissiōis:& expectāt reuersionē ilij⁹.Sed xp̄ianis ,pmittiť gl'ia angeloꝝ. Vñ & apls ad Ro, viij. Nō sunt cōdigne passiōes huiꝰ tpis ad futurā gl'iam. Mat.xxij.& Luc.xx. Eq̄les sunt angelis dei. Vñ dicit. Ego sum dñs.Dñs dr q̄si do munus.ſ.glorię.Pś.lxxxiij.Grām & gl'am dabit dñs . Tertia rō ē ex sui dignitate:ꝙ vt dicit Eccli.j.Vnꝰ ē altissimꝰ creator oīm op̄s & rex potēs & meruēdus nimis.Sapiētissimꝰ est:quia oīa nuda & apta sunt oculis eiꝰ. Ad Heb.iij. Vnde deꝰ latine: græce theos dr & theos'deriuať ab ythin qd̄ est videre:qa oīa videt.Quarta rō est ex pacti fidelitate.Nā i baptismo qlibet abrenūciat diabolo &'pōpis eiꝰ:& obligat se ad seruādū mādata dei & ad fidē:vñ magnū suppliciū meret frāgēs ,pmissū. Ad Heb.x. Irritā qs faciēs legē Moysi duobus aut tribus testibꝰ morit sine vlla miseratiōe : quātomagis putādū ē deteriora mereri supplicia q filiū dei cōculcauerit&c.Vn de dicit.Ego sum dñs deus tuꝰ.tuus,ſ.frater effectus per incarnationē:& quē elegisti in deū tuū ad eum colendum.

§. III. DE SECVNDO PRAECE

pto qd̄ est.Nō assumes nomē dei tui ī vanū.Exo.xx . Sic ꝑ primū p̄ceptū excludiť vitiū superstitionis:qd̄ opponiť

Universidad de Deusto
Biblioteca

religiõis vtuti ſm exceſſum: ne, ſ. cultꝰ diuinꝰ alteri tradatur q deo vo, lta p ſm p̃ceptū excludit vitiū irreligioſitatis: qđ opponit religioni ſm defectū: ne, ſ. deus contẽnatur p defectū reuerẽtię. Prius aũt eſt deũ ſuſcipere ad colẽdū q eũ ſuſceptū honorare & ꝺiõrnabiliter p̃mittit primū p̃ceptū quo, phibet ſupſtitio: ſecũdo q̃, phibet piurių & alia pertinẽtia ad irreligioſitatẽ ſeu irreuerentiam dei. Tho. ñ. q. cxxij. ar. iij. Et q̃uis p hoc p̃ceptū, pprie & principaliter, phibeat aſſumptio nois dei illa qua aſſumit nomẽ dñi ad ꝓfirmationẽ verbi p modũ iuramẽti: ex eo q illa eſt frequẽtior apud hoies & p̃cepta decalogi ſunt de his quę priꝰ occurſum humani gñis ſolẽt accidere: tñ pot ex conſequenti itelligi, phibita oĩs inordinata diuini nois aſſumptio. Et ſm hoc reperiunt, diuerſæ expoſitiões huius p̃cepti, ltę q̃uis noia dei ſint multa: tñ qa reuerẽtia debet noibꝰ dei rõne rei ſignatę q̃ ẽ vna. ſ. diuinitas nõ rõne vocũ ſignificãtiũ q̃ ſunt multę ↄ ſignãter in ſingulari nõ aſſumes nomẽ dei tui in vanũ. Idem Tho. frequẽter pctores faciũt ↄ iſtud p̃ceptū, ppter qđ dici pot illud Pſ. xxxvij. Vniuerſa vanitas oĩs hõ viuens. Hõ aliqñ ſm Grego. in moral', ſignat naturã cũ culpa. Vñ. 1. ad Cor. iij. dicit apl's Cũ ſit inter vos zelus & cõtẽtio: nõne carnales eſtis & ſm hominẽ ambulatis. i. ſm ſenſualitatẽ cul pabilẽ eſt aũt talis hõ. i. pctor vniuerſa vanitas. i. vanꝰ oĩmodevanitatis. Dicit em vanũ quadruplex. Primo vanũ. i. falſũ iuxta illud Pſ. xl. Vana. i. falſa locuti ſunt vnuſquiſq; ad proximũ ſuũ. Secꝺo dr vanũ qđ ẽ iniuſtũ ſeu illicitũ. Eccl'ſ. vlt. Adoleſcẽtia & voluptas vana ſũt. i. adoleſcẽs voluptuoſus illicita cõmittit. Tertio dr vanũ inutile ſeu idiſcretũ. ſm illud Hiere. li. Vana opera eoꝝ & riſu digna. Quarto dr vanũ qđ nõ conſequit ſinẽ ſuũ ad quẽ ordinat. Sap. xiij. Vani ſunt oẽs hoies qb nõ ſubeſt ſcięntia dei qa nõ ꝓrigũt ad primã veritatẽ ad quã ordinat oĩs ſcia. Et illud Pſ. cxxvj. Niſi dñs ędificauerit domũ. ſ. ꝓſcięntię & aię ędificatio ẽtutũ: in vanũ laborauerũt q ædificãt eã qa nõ acquirũt eas. Oĩs igit hõ. i. pctor eſt vniuerſa vanitas. i. vanꝰ oibus hus modis. Sciendum aũt q nomẽ dñi aſſumit ad quatuor vt habeſ in textu hũ Tho. de p̃ceptis. Primo ad ſanctificationẽ. Secꝺo ad ꝓfeſſionẽ. Tertio ad auxilij implorationẽ. Quarto ad dicti ſui confirmationẽ. Sed pctor in hus quatuor modis aſſumit in vanũ. Quãtũ ad primũ ſumit aliquãdo nomẽ dei ad ſctificationẽ. ſ. cũ noiatur ad hoc vt ſanctificet. i. purificet hoiem a pctis q̃ p̃cipue fit in ſacramẽto baptiſmatis & pnię q̃ ordinata ſunt ad purgationẽ pctorũ. i. ad Cor. vi. Abluti eſtis. ſ. p baptiſmũ ſactificati eſtis in nõie dñi. Dicit em babtizans. Ego te babtizo i nomine patris & filꝰ & ſpũſcti q ſunt vnꝰ deꝰ. & abſoluens in pnitẽtia. Ego te abſoluo i nõie patris & filꝰ & ſpũſcti. Vñ dñs dixit ſacerdotibꝰ veteris teſtamẽti. Vos ponite nomẽ meũ ſup filios Iſrael. ſ. inuocãdo in collatiõe ſacramẽtoꝝ: & ego dñs bũdicã eis. ſ. cõferẽdo virtutẽ et eſſectũ eoꝝ. Sed in vanũ aſſumit in hoc nomen dñi qui male vtit ſacramẽtis cõferẽdovel accipiẽdo ea in pctõ mortali qa talis nõ cõſequit ſanctificationẽ ad qđ ordinan ſacramẽta & ſaluationẽ ſed culpã mortalẽ & dãnationẽ. Et ſici vanũ aſſumit nomẽ dei inuocatũ, vñ Augu. & Leo papa, Sacramẽta vnicuiq; talia ſiũt: quali corde vel ꝓſcięntia accipiunt. i. q. i. ſi q ẽpi. Qui ergo irreuerẽtia facit ſacramentis ↄ illud p̃ceptũ agit & qa fit frequẽter: iõ vniuerſa vanitas oĩs hõ viuẽs. Secꝺo ſumit nomẽ dñi ad confeſſionẽ. Et hoc vel ꝺicãdo & docẽdovel laudãdo deũ. Pſ. cxiij. Cõfitemini dño & inuocate nomen eius: annũciate inter gentes opa eius. ſ. prędicãdo. ſicut Paulus de quo dixit dñs Act. ix. Portet nomẽ meũ coram gẽtib & regib & filijs Iſrael. Sed in vanũ ſumit q falſa prędicat vel docet vt hereticꝰ qa nõ ſequit fructꝰ ſaluris ide ad quẽ eſt ordinata p̃dicatio. Vñ vna glo. ſup hoc p̃cepto dicit. Nõ dices creaturã eſſe. ſ. puram chriſtũ ſilij dei: qđ ludęi faciũt: & talis peccat mortaliter falſa ſcięter p̃dicãs ſm Tho. in. iij. Sumit etiam nomẽ dei ad laudãdũ ſm illud Eſa. xlij. Omnẽ q inuocat nomẽ meũ in gloriã meã creaui eũ. Et illud Pſ. Laudate nomẽ dñi. Sed in vanũ aſſumit q illud nominat in deriſionẽ in cãtilenis mũdanis vel qđ peius eſt blaſphemãdo & male dicẽdo: qđ vtiq; ẽ mortale & cõtra iſtud p̃ceptũ ſm Tho. ñ. q. vbi. ã. Cõtra quos cõqueritꝰ dñs dicẽs per Eſaiã. lij. Iugiter tota die nomẽ meũ blaſphemat & de blaſphemia habes diffuſe in. ñ. par. tit. vij. c. v. Tertio ſumit nomẽ dñi ad auxilij imploratione. Prouerb. xviij. Turris fortiſſima nomẽ dñi: ad eã confugiet iuſtꝰ & ſaluabit. Et Hiere. xiij. Nomen tuũ inuocatũ eſt ſup nos: ne derelinquas nos. Et ad hoc vt citꝰ aliqs obtineat auxiliũ in oĩone adiũgit vo tũ aliqđ. Sed in vanũ aſſumit nomẽ dñi q in oĩone volũtarie diſtrahitur ad alia. Cõtra quos dr Mat. xv. Populus hic labiis me honorat: cor aũt eoꝝ lõge eſt a me. Sine cauſa. i. vtilitate colũt me. Et multomagis in vnum aſſumit nomẽ dei q vota facit ꝓ illicitis vel licita nõ ſolet: & gas pctores in hoc frequẽter incidunt: iõ vniuerſa vanitas oĩs hõ viuẽs. de trãſgreſſione votoꝝ habes diffuſe in. ñ. par. tit. xj. p totũ. Quarto ſumit nomẽ dei ad cõfirmationẽ dicti ſui. ſ. p iuramẽtũ. Q̃uis em aliqñ iureꝰ p creaturas aut per euãgelia: p fidẽ: p ſctos: p corpꝰ ſuũ: & hmõi: ſi licite aſſumit nomẽ dei: p illa em iurat inquãtũ veritas vl' bonitas aut virtꝰ dei in illis manifeſtat. Et ſi em iurare ſm Augu. deũ in teſtẽ inuocare ſuoꝝ verboꝝ. Sed vt dicit Hiero. tractãs illud Hiere. Et iurabũt in nõe meo in iudicio & iuſtitia & veritate. Aiaduertẽdũ q̃ iuſiurãdũ debet hĩe tres comites. ſ. iudiciũ, iuſtitiã & veritatẽ. Si qđ hoꝝ defuerit nõ iuramẽtũ, ſed piurių erit. xxij. q. ij. c. j. & ↄ iſtud p̃ceptũ aut ꝑter iſm. Primo em reqrit veritas: vt iuret qđ credit eſſe verũ. Nã iurãdo ſcięter falſum: q̃cũq; mõ & cã ſemp peccat mortal'. ſm Tho. ñ. ñ. Et tũc pprie agit ↄ iſtud p̃ceptũ aſſumẽs nomẽ dei in vanũ. i. ad aſſerendũ falſum. Vñ dicit ſcriptura Leui. xix. Nõ piurabis in nõe meo. i. nõ iurabis falſum. Secꝺo requirit iuſtitia in iuramẽto: qđ videſ habere locũ in promiſſorio iuramẽto: vt. ſ. iureſ qđ ſit iuſtũ & licitũ. Nã iurãdo facere qd iſquũ: fuari nõ debet. Sicut fecẽ Herodes ampurare faciẽs caput Ioãnis Baptiſtæ ꝓpter iuſiurãdũ. Et peccat mortaliter qñ iurat qđ illicitũ qđ ſit mortale: vt occidere hoiem: nõ facere pacem: & hmõi. Et tũc aſſumit nomẽ dei in vanũ. i. ꝓ re illicita. Tertio regrit iudiciũ. i. diſcretio: vt. ſ. nõ iureſ niſi i caſu neceſſitatis vel magnę vtilitatis nõ em ꝓ reviliv' loco debet iurari etiam veritatẽ dicẽdo & iuſtũ, pmittẽdo. Vñ dicit Aug. q̃ iuramẽtoiqs vti debet vt medicina. ſ. ꝓ neceſſitate: alſ iurãdo leuiter vt ↄ ſit: & ſi verũ ſit & licitũ qđ iurat: ẽ pctũ: nõ tã mortale: niſi fieret i ꝓtẽptũ. & ſic ſumit nomẽ dei in vanũ. i. ꝓ re ſutili: & ẽ ꝑter nõ ꝓtra iſtud p̃ceptũ. Periurãs aũt ſm Tho. in dicto libello iniuriat & facit irreuerẽtiã deo: qa videt ſentire eũ eſſe ignorãtẽ & neſcire verũ vel falſũ dicti ſui vel malitiã in eo quaſi diligat deus mendaciũ cuius teſtẽ inducit vel ipotentiã, quaſi nõ poſſit punire. Proximo eſt nociuꝰ qa ſocietas hoim inuicẽ ꝓſeruari nõ poſſet niſi crederetur. verbis eoꝝ. Dubia aũt confirmanſ iuramẽto ſm illud ad Heb. vi. Oĩs cõtrouerſię finis ad ꝓfirmationem eſt iuramentũ. Et eſt ſibiipſi certus finis ad quẽ obligat ad hoc puniat' ſi nõ dicit verũ in iurãdo. Exemplum in hiſtoria eccleſiaſtica de tribꝰ qui falſo iurauerũt cõtra aliquẽ accuſantes de crimine. Et vnus dixit q̃ cõbureret ſi non juraret verũ. Secũdus q̃ leproſus efficeret. ſ. Tertius q̃ cecus efficeretur: & oĩbus euenit qđ ſibi impręcatus eſt cũctis notificata veritate per vnũ illoꝝ. De iuramẽto & ꝑiurio habes diffuſe in. ñ. parte. ti. x.

§. IIII. DE TERTIO PRÆCEPTO

qđ eſt. Memẽto vt diẽ ſabbati ſctifices. Exod'. xx. excluſis his q̃, phibẽt debitũ cultũ deo exhibere. ſ. infidelitate, ſuperſtitione & irreuerẽtia p primũ & pncꝺm p̃ceptũ: ꝓns fuit vt ponereꝰ tertiũ p̃ceptũ p qđ hõi vera religiõe fũdarẽt. Ad religionẽ aũt ptinet debitũ cultũ deo exhibere. Sicut aũt diuina nobis traduntꝰ in ſcripturis ſacris ſubſimilitudinibꝰ rerũ corporaliũ vt intuit & cognitio dei dicat ocl's eiꝰ & hmõi: ita & cultꝰ exterior deo exhibeſ ſm aliqđ ſenſibile ſignũ. Et qa ad interiorẽ cultũ q̃ cõſiſtit in oĩone & deuotiõe magis ducit hõ ex interiori iſtitutꝰ ſpũſcti p̃ceptũ legis dãtũ fuit nõ de eo ſed de exteriori cultu ſm aliq ſenſibile ſignũ. Et qa p̃cepta decalogi ſunt quaſi q̃dã prima & cõia legis principia ideo in tertio p̃cepto decalogi p̃cipit exterior cultꝰ dei ſub ſigno cõis beneficij qđ ptinet ad oẽs. ſ. ad repſentãdũ opus creationis mũdia quo requieuiſſe deus dicit ſeptimo die. In cui ſignũ ſeptima. ſ. ſabbati mãdat ſctificãda. i. deputãda ad vacãdũ deo & colẽdũ eũ. Eſt aũt iſtud p̃ceptũ morale ſm literalẽ itellectũ quantũ ad hoc vt hõ aliqđ tps deputet vitę ſuę ad vacandũ deo & diuinis reb & ſic ſemp obligãs. Sed cęrimonialiter eſt

Fundat hõi veram relatiõe ꝑ tertiũ p ceptũ.

Ad iuſ iurãdũ regrit iudiciũ iuſtitia & veritas.

Vanũ dr quadrupliciter,

Nomẽ dei quatuor modis aſſumitur.

Numeri. vi. ſed illi uocabũt no mẽeũ &c.

Periurij grauitas.

Quies dñi i ſepulcro.

Sabbatum vacatium.

ſtęd ſm ceptũ tim eſt morale & ptim cęrimoniale.

le eſt quãtũ ad determinationẽ diei. ſ. ſepteni. & ſm ꝺ nõ obligat: imo nec debet ſeruari ſicut nec alia cęrimonialia hęc Tho. ñ. ñ. q. cxxij. ar. iiij. Et ad ꝺ pr̃iduci illud Pſ. lxxx. Buccinate i neomenia tuba: in iſigni die ſolennitatis veſtrę: quia p̃ceptum in Iſrael eſt. Vbi tria nota.

¶ Primo q̃ feſtum eſt obſeruandũ: ibi. Quia præceptum in Iſrael eſt.

¶ Secundo q̃ tempus eſt determinãdum: ibi: In iſigni die ſolennitatis veſtrę.

¶ Tertio q̃ opus in eo eſt declarandum ibi. Buccinate in neomenia tuba.

Quãtũ ad primũ nota q̃ plures ſolẽnitates habebãt Iudæi figurariuas noſtrarũ vt dicet. Et hi dies dicebanꝰ inſignes ꝓpter inſignia aliqua facta in eis: & p̃ceptũ erat illa cuſtodire ſicut chriſtianis ſua. Frequentior aũt ſolẽnitas erat ſabbatũ i qua repſentabat maiꝰ & gñalius inſigne. ſ. creationis mundi cui fidelibꝰ ſuccedit dñica in qua cõmorat' iſigne renouatiõis mũdi p chriſti reſurrectionẽ & nam. Pręceptũ aũt in Iſrael erat ſabbatũ cuſtodiri: propter quatuor rões ſm bm Tho. in trac. de decẽ p̃ceptis. Primo ad deſtructionẽ erroris. ꝑuidit em ſpũſctus q̃ aliqui vẽturi erãt q dicerẽt mundũ ſemp fuiſſe: vt phi ãtiq. Voluit ergo deꝰ vt cuſtodiret vnꝰ ꝺies hebdomadę i memoriã q̃ deꝰ oia creauerit in ſex ꝺiebꝰ. Et in ſeptima requieuit. i. ceſſauit a nobis cõdẽtis creaturis. Vñ Exod'. xx. aſſignãs dñs hanc rõnẽ. Sex ꝺiebꝰ opaberis & facies oĩa opa tua. Septimo aũt ꝺie ſabbatũ dñi dei tui eſt. Nõ facies oẽ opus in eo. Et paulo poſt. Sex em ꝺiebus fecit deꝰ cœlũ & terrã & mare & oĩa q̃ in eis ſunt: & requeuit in die ſeptimo Iudęi ergo celebrabãt ſabbatũ i memoriã primæ creationis: ſed qa chriſtꝰ aduenięs fecit nouã creationẽ. vt Apoc'. xxj. Ecce noua facio oĩa q melior ẽ prima qa p primã hõ factꝰ ẽ terrenus p ſcam factus ẽ cœleſtis. Vñ ad Gal'. vi. In chriſto Ieſu neccircũciſio aliqđ valet nec pręputiũ: ſed noua creatura q̃ eſt p gratiã q̃ incœpit in reſurrectiõe chriſti. Vñ ad Rom. vj. dicit. Chriſtꝰ ſurrexit a mortuis p gloriã patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemꝰ. Quę reſurrectio qa facta eſt in dñicatiõ eccleſia pręcepit. de conſe. diſt. iij. c. j. Pronũciãdũ oẽm dñicã ad honorẽ reſurrectiõis Ieſu chriſti dñi nr̃i de veſpera ad veſperã feſtiue obſeruari. & eo. c. ſabbato. Secꝺa rõ quare pręcepta fuit ꝺies ſabbati: eſt ad inſtructionẽ fidei redemptoris. Quieſcẽdo enim ſabbato figurabãt ludæi: q̃ chriſtꝰ in ſepulcro mortuꝰ debebat geſcere in ſabbato. Quieuit aũt p hoc q̃ caro eius nõ vidit corruptionẽ. Pſ. xv. Caro mea requieſcet in ſpe. ſ. reſurrectiõis. Et iterũ ibidem. Nõ dabis ſctm tuũ videre corruptionẽ. Eſt em q̃ſi quędã quies hoĩs: dũ qđ' naturaliter appetit. ſ. nõ corrũpi: ſed cũ ſuo corpore manere vnitũ ꝫ euenit ſicut in chriſto. Sicut ergo ſacrificia Iudæorum ſignificabãt chriſti mortẽ: ita ſabbatũ chriſti quietẽi ſepulcro: qđ' credere ptinet ad fidẽ. Et qa aduenięte veritate figura debet ceſſare: ideo ex quo chriſtꝰ iã requit in ſepulcro & a mortuis reſurrexit: iõ nõ ſabbatũ: ſed dñicã debemus celebrare. Vnde de cõſe. di. iij. puenit. dr q̃ illi q dicũt ſabbatũ cuſtodiẽdũ: ſunt p̃dicatores Antichriſti qui faciet celebrari ſabbatũ & dñicã. Verũ eſt q̃ talẽ diẽ. ſ. ſabbati deputamꝰ ſpecialiter honori virginis Mariæ: qa i illa ꝺie. ſ. ſepulturę chriſti in ea ſola remanſit fides plena de chriſto Et qa ſicut deus requieuit ſeptimo ꝺie in creatione mũdi: ita requieuit in virgine p incarnationẽ recreãdo mũdum. Aliqua ergo facere illa ꝺie ob honorẽ virginis laudabile eſt: nõ tamẽ ab opibꝰ ceſſare: ne videamur Iudaizare. Tertia rõ eſt ad inflãmationẽ amoris. Corpꝰ em terrenũ de ſui natura terrena apperit: & iõ hõ ſm illã partẽ a qua cõtrahit deprimit ſemp ad terrena tendit: niſi conet ſe eleuare ab eis. Et iõ oportet hr̃e certũ tps in quo cũ nõ liceat ei vacare opibꝰ: ꝺet ei materia vacãdi ſpualibꝰ. Sicut em corpus ꝺiget aliquo tpe ad refectionẽ ſui: q̃ fit per ſomnũ: comeſtionẽ & hmõi: alſ deficeret in opando & viuendo. Ita & aĩa ꝺiget refectiõe ſpuali ne deficiat: q̃ fit p oũones & alia ſpualia. Et aliq quiꝺẽ ſemp faciũt ſabbatũ. ſ. ſemp vacando deo vt ꝓfecti. Aliq freq̃nter vt boni clerici & religioſi. Sed & laici debẽt hr̃e ſuũ ſabbatũ q̃ quieſcẽtes ab opibus exterioribꝰ vacẽt deo. ſ. feſta chriſtianoꝝ: ne nimis tepeſcãt i diuinis. Eſa. lviij. Erit ſabbatũ delicatum & ſctm dñi glorioſũ & qa ẽt ſerui & ancillę debẽt hr̃e tps ad vacãdũ deo: iõ dñs p̃cepit Deut'. v. Cuſtodi ſabbatũ dei tui vt reqeſcat ſeruꝰ tuꝰ & ancilla. qđ' eſt ↄ illos qui faciũt ꝺiebus feſtiuis ſeruos laborare. Quarta rõ eſt ad roborãdũ veritatẽ promiſſionis. pmittit em nobis quies pfecta in alia vita quã ſignabat ꝺies ſabbati: ſed oportet priꝰ opari ſex ꝺiebꝰ. i. i vita pſẽti: qđ' modicũ ẽ reſpectu ppetuę futurę ęternitatis. Eccli. li. Modicũ laboraui & inueni mihi multã requiẽ. Eſa. vl. Erit ſabbatũ ex ſabbato: qa. ſ. ad illã ętẽ ęternã q̃ ſabbatũ dr nõ peruenit niſi ex quiete mẽtis liberatę. ſ. a paſſiõibus & vitijs. Mat. xj. Tollite iugũ meũ ſup vos & diſcite a me: ait chriſtꝰ: qa mitis ſum & humilis corde & inuenietis requiẽ aĩab vr̃is. Quãtũ ad ſcꝺm ſciẽdũ q̃ ſicut non ſolũ ſabbatũ i veteri teſtamẽto erat i p̃cepto ſed & aliæ ſolennitates. Sici nouo nõ ſolũ dñica ꝺies ſed & multę alię ſolẽnitates q̃ figuratę ſũt p illas q̃ ad pncipaliores & q̃libet ꝺicebaſ inſignis ꝺies ſolẽnitatis, ppter aliqđ inſigne in illa factũ. Et ſm Tho. ſ. ñ. q. cij. arc. iij. ſeptẽ erãt ſolẽnitates pales i illo pplo: vt pot colligi Numeri. xxviij. & xxix. Prima erat & iterabaſ q̃libet ſeptimana. ſ. ſabbatũ q̃ celebrabaſ i memoriã creatiõis rerũ. Cui rñdet in nouo teſtamẽto feſtũ dñicę i memoriã reſurrectiõis: p quã facta eſt creatio ſpũalis mundi. Secꝺa ſolennitas iterabaſ quolibet menſe: & ꝺicebaſ neomenia qđ' celebrabaſ i memoriã gubernationis rerũ. Nã hæc inferiora pręcipue variãtur ſm motũ lunę: & ideo celebrabaſ in nouitate lunę. Cui rñdet feſta virginis quę ſunt plura q̃ lunę aſſimilanſ: & ipſa ſuis meritis & pręcibus ſuſcitat mundũ & quaſi regit. Vnde regina mũdi ꝺicit. Alia feſta celebrabanſ ſemel in anno: vt feſtũ paſcę valde ſolenne qđ' durabat ſeptẽ ꝺiebus primo menſe i memoriã liberationis de Aegypto. Cui reſpõdet feſtũ natiuitatis chriſti: p qđ' inchoatiue liberatũ eſt genꝰ humanũ de ſeruitute diabolica. Aliud erat in deꝺ quinquaginta ꝺies. ſ. pẽtecoſtes: in memoriã legis ꝺatę in mõte Sina. Cui rñdet feſtũ ſpũſcti ꝺati in mõte Sion: cum lege euangelica. Erat & quintũ feſtũ prima ꝺies ſeptẽbris qđ' ꝺicebaſ tubarũ in cõmemorationẽ liberationis Iſaac qñ Abraã inuenit arietem quẽ obtulit pro eo. Et etiã erat iſtud feſtũ quaſi q̃ꝺã inuitatio vt prepararẽt ſe ad feſtũ ſequẽs. Cui rñdet feſta apl'oꝝ qui tubis prędicationũ inuitauerũt mundũ ad feſtũ ſupernũ. Sextũ feſtum erat expiationis decima ꝺie ſeptẽbris in memoriã bñficij quo deꝰ ꝓpitiatus eſt ppl'o Iſrael in adoratiõe vituli aurei ad pces Moyſi. Cui rñdet feſtũ aſcẽſionis chriſti qua aſcẽꝺit vt ſit ꝓpitiatio ꝓ pctis noſtris apud patrẽ. Septimũ erat feſtum ſcenophegię. i. tabernaculoꝝ in eodẽ menſe ſeptẽ ꝺiebus: in ſignũ ꝺeductionis in deſerto vbi habitabãt in tabernaculis. Cui rñdet feſtum angeloꝝ qui nos ꝺeducũt & cuſtoꝺiunt per deſertũ mundi ſicut illos angelos dñi. Octauo aũt ꝺie illiꝰ feſti erat aliud qđ' ꝺicebaſ cœtus ſeu collecta. Cui rñdet feſtũ ꝺedicationis eccleſię vel oĩm ſctoꝝ. Erant & aliqua feſta alia: ſed nõ ita ſolennia: vt furni & encęnia & hmõi. Et ſici eccl'ia quæ ꝺebẽt celebrari vt martyrũ & cõfeſſoꝝ prout eccl'ia ſtatuit. de cõſe. di. iij. pronũtiandũ. Quælibet ꝺicit inſignis ſolẽnitas ꝓpter inſigne in ea factũ: qlibet ꝺictoꝝ ꝺierũ ꝺebet ſctificari: vt declarabiſ: qa pręceptũ in Iſrael eſt de ea celebrãda. Quantũ ad tertium opꝰ qđ' ꝺebet fieri in ꝺie feſto vt ſctificet q̃ꝺruplex ꝺeclarãdũ. Primo corporalia opa abꝺicãda. Secꝺo mortalis culpa euitanda. Tertio totalis negligentia eliminanda. Quarto vniuerſalis nr̃a ſubſtãtia ſacrificãda. Vnde ꝺicit Pſ. Buccinate. i. ſonate in tuba neomenia. i. qua maxime vtebaſ in neomænia. Erat aũt ſonitus tubæ ad quatuor. ſ. ad cõuocãdũ populũ ad vocãdũ & animãdũ ad pręliũ ad epulũ ſolẽnizãdũ: & ad laudãdũ deũ. Eſt em feſtũ ordinatũ ad vacandũ deo. & p iſta optime vacaſ vt impleaſ illꝺ Pſ. xlv. Vacate & videte qm ego ſum deꝰ: exaltabor i gẽtibꝰ. Primo nõ ꝺebet fieri opꝰ ſeruile. i. manuale in feſto Hiere. xvij. Sctificabis ſabbatũ & nõ facies opꝰ ſeruile in eo. i. corporale. Eſt em p ſm mortale opari ifeſtis ſine cauſa vrgẽte rõnabili. Vñ Nume. xv. quẽdã Iudęũ iuẽtũ colligere ligna in ſabbato iuſſit dñs lapiꝺari. Quę aũt opera corporalia, phibeanſ habes diffuſe i. ñ. par. tit. ix. c. iij. de negligẽtia bñ operãꝺi. Buccinate ergo tuba in feſto. i. vocate pplm vt ꝺimittat opa. Secꝺo vitanda eſt mortalis culpa Hiere. xvij. Cuſtoꝺite aĩas vr̃as vt nõ portetis põꝺus in ꝺie ſabbati. Põꝺus pmaxime eſt pctm ſm illꝺ Pſ. xxxvij. Sicut onus graue grauate ſunt ſup me. ſ. iniquitates. Leuit'. xxiij. Omne opus ſeruile non facietis in eo. ſ. ſab-

In no ↄ uot eſta mento nõ ſolũ dñicadies ẽi p̃cepto ſed & multę alię ſolẽnitates.

Hebræiſerãtſeſta minora.

Quadrupex opꝰ nõ debet fieri in ꝺieſeſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

bato. Opꝰ maxime seruile est pctm qđ facit seruũ diaboli Vñ ſm Tho. magis facit ꝺ istud ꝓceptũ peccans mortaliter in festo ꝙ operãs manualiter. Et talis circũstantia. ſ. in die festo trahit pctm in aliã speciẽ. Nã fornicãs in festo facit ꝺ duo ꝓcepta. ſ. Nõ mechaberis, & illud de sctificatiõe sabbati. Buccinate ergo tuba ad excitandum aiam ad pugnã ꝺ diabolũ ad resistendũ pctis. Vñ in figurã dicit Esa. lxviij. Quasi tuba exalta vocẽ tuã: & annũcia ppło meo scelera eorũ: vt. ſ. caueãt. Et Matathias cũ suis dixerunt. i. Mach. ij. Quicũq; venerit ad nos die sabbati pugnemus ꝺ eũ. Tertio vitanda est negligẽtia in festis: ne. ſ. quis det se ocio & ludis: qa laborare nõ habet sicut cõiẽ sit. Mlta em malicia docuit ociositas: inqt sapiẽs Eccli xxxiij. Vnde dr Thre. i. Viderũt eã hostes. ſ. animã aur pſonã ociosam: & deriserũt sabbata eiꝰ, ꝑpter ociũ. Dicit btus Tho. ri. ij. q. vi tiũ accidię qđ importat tędiũ bñ operãdi ẽ cõtra hoc ꝓceptũ. Buccinate ergo in ſsigni die solẽnitatis tuba ad epulũ spũale. i. ad audiẽdũ verbũ dei. Iohel. ij. Canite tuba in Sion: vocate cętũ: congregate pꝓres. Act. xiij. Voces ꝓphaꝛtarũ q̃ legunt pꝰ cẽ sabbatũ. Quarto est oĩs nãa substantia sacrificio offerẽda: vbi em alĩs dieb⁹ offerebat vnũ sacrificiũ in sabbato duplicabatur. Offerendũ est ergo sacrificiũ de aia p cõtritionẽ. de quo Pã. Sacrificiũ deo spũs cõtribulatus. Leuit. xvj. Sabbatũ requietionis est: affligetis aias vestras. ſ. p cõtritionẽ: ſm Orige. examinando cõsciẽtiã: & doleẽdo de cõmissis. Offerẽdũ est corpꝰ p sobrietatẽ. Ad Rom. xij. Exhibeatis corpora vestra deo hostiã. i. in sacrificiũ. Vñ Aug. reprẽhẽdit comessationes & ebrietates quę fiũt in festis & magis q̃ in alĩs diebus. dist. xlviij. comessationes. Debet etiã corpus exerceri in eundo ad ecclesias: indulgẽtias participãdo: faciẽdo disciplinas: & ad laudes diuinas ire. Pã. xlix. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Offerẽda est terrena substãtia dãdo eleemosynas magis q̃ alĩs dieb⁹. Neemię. viij. Mittite partes eis qui nõ pꝛeparauerũt sibi. i. pauperibus. Sanctꝰ em dies domini est. Buccinate ergo tuba ad laudandum deum. luxta illud Pã. vlt. Laudate eũ in sono tubæ. Et sic sanctificatur sabbatum seu festum, & seruatur dñi ꝓceptum.

Violatio dei festi.

§. V. QVARTVM PRAECEPTVM

Quarto ꝓcepto obligamur parẽtibus & maioribus.

est. Honora patrẽ tuũ & mrem vt sis lõgeuꝰ sup terrã quã tibi dñs deꝰ tuꝰ dabit. Exo. xx. Hoc christꝰ iducit Mat. xv. Post ꝓcepta primę tabulę q̃ ordinãt nos ad deũ: cõgrue in ꝓceptis sc̃ę tabulæ quę nos ordinãt ad ꝓximũ. prioponit istud de honoratione parẽtũ: qa sicut deꝰ ẽ principiũ vniuersale essendi oĩbꝰ: ita pater est quoddã principiũ eẽndi filio. Et q̃uis ſm Tho. i. ij. q. c. ar. v. & ij. ij. q. cxxij. arꝯ. v. ſuo isto ꝓcepto ꝛcludat nõ solũ veneratio faciẽda oĩbꝰ superioribus: cõsanguineis & ꝓlatis ab inferioribꝰ: sed etiam ꝓuisio & gubernatio faciẽda inferioribꝰ a patribꝰ & ꝓsidẽtibꝰ: ac etiã bñficioꝝ oĩm exhibitio oĩbus proximis q̃ ad eleemosynas corporales & spũales: eũ debeãt ab oĩbꝰ: tũ expresse nõ fit mẽtio nisi de honore parẽtũ. Et rõ est: qa cũ vt di. ſũ est: ꝓcepta decalogi sunt de iis q̃ statim rõ naturalis ꝙ se apprehẽdit esse seruãda. Debitũ filij a patre est adeo manifestũ: ꝙ nulla põt tergiuersatione negari: eo ꝙ pater est principiũ gñationis & esse filio: sed ꝙ aliquod bñficiũ vel obsequiũ sit exhibẽdũ aliis: nõ ita stati dictat ratio naturalis sicut parentibus. Et ideo de bñficijs aliis exhibẽdis nõ dat in decalogo speciale ꝓceptũ & eadẽ rõne: qa parẽtes nõ videntur debitores esse filijs ꝓpter aliqua bñficia suscepta ab eis: sed ecõuerso. Ideo nõ dat ꝓceptũ etiã de cura parentũ erga filios: sed tm̃ (vt dictũ est) sub hoc ꝓcepto includit. Itẽ qa hoc est ꝓceptũ affirmatiuũ obligat semper: sed nõ ad semꝑ. i. ita ꝙ omni tẽpore debeat quis actu venerari parentes: sed pro loco & tẽpore cum expedit. Et circa hoc videnda sunt tria.

Noranda sunt tria circa hꝰ ꝓceptum

¶ Primo quæ sit ista paternitas.
¶ Secundo quæ sit ista honorabilitas.
¶ Tertio quæ sit ista remunerabilitas.

§. VI. QVANTVM AD PRIMVM

Nota ꝙ est quadruplex paternitas veneranda. Prima est carnalis. Secũda prædidentialis. Tertia tpalis. Quarta sacramẽtalis: & de qualibet põt dici illud Pã. cij. Miserẽ pater filioꝝ. De pria paternitate dr eccli. vij. Honora patrẽ tuũ & gemitũ mris tuæ ne obliuiscaris. Memẽto qa nisi per illos natꝰ nõ fuisses, ipsi em generãdo dãt esse post deũ. Desecũda dr Deut. xxxij. Interroga pẽm tuũ & ãnũtiabit tibi: maiores tuos & dicẽt tibi. & di. xcvj. os dubitet. ait Greg. Quis dubitet sacerdotes christi: regũ & pricipũ & oĩm fideliũ pẽs & magistros cẽseri. De terria, ſ. tpali dr. iij. Reg. v. Pr si rẽ grãdẽ dixisset tibi ꝓpheta facere debuisses. Quę fuerũt verba seruoꝝ dicta ad Naamã dñm suũ. De quarta dicit Symmachus papa. Oẽs quos in pnia suscipimus: ita nr̃i spũales sunt filij: vt & ipi quos vel nobis suscipiẽtibꝰ vl sub trino mersiõis vocabulo mergẽtibꝰ vnda sacri baptismatis regenerauit. xxx. q. i. oẽs. Idẽ de sacro confirmatiõis. Quilibet horꝝ patrũ miserẽf & misereri debet filioꝝ suoꝝ. Et miserẽf pr filioꝝ suoꝝ ꝺ e, puidẽdo eis in ũtu or: in nutrimẽto: i documẽto: i castigamẽto: & in exẽplo. Et prio qđ pr carnalis. ſ. vticq; debet nutrire filios. Non em ait apls. ij. Cor. xij. debẽt filij parẽtibꝰ thesaurizare sed parẽtes filijs. Vñ & iura statuerũt ꝙ legitima sine magna cã priuare nõ pñt. Vñ male faciũt q filios mittunt ad hospitale: & nõ, puidẽt eis si pñt. qđ ꝓtigit de ꝓceptis ex fornicatiõe vel alio illicito mõ. Et in decre. di. xxx. si qs reliquerit. dr̃i. Si qs reliquerit, ꝓprios filios & eos nõ aluerit: & qđ pietatis ẽ necessaria nõ ꝓbuerit sed sub occasiõe ꝛti nentię eos negligẽdos putauerit: anathema sit. i. fiat. Non est em lata sentẽtia sed cõminatio. Nõ tũ debẽt illicita aliqua facere: vt furas & fraudes vel alia malavt possint filios nutrire. Qui em diligit filiũ aut filiam plus q̃ me, nõ est me dignus, ait christꝰ Mat. x. Pater secũdus. ſ. prędentialis etiã debet ꝙ posse de nutrimẽto puidere filijs suis. i. subditis. Vñ Pe. in canõn. Pascite eũ q in vobis est gregẽ. Et Hiero. Quicqd habẽt clerici: pauperũ est: & domꝰ eoꝝ oĩbꝰ debẽt esse cões. xvj. q. i. qm̃. Pater tertius. ſ. rector tẽporalis debet subditis vt filijs ꝓuidere de nutrimẽto: vt nõ sit ꝑnuria i ciuitate: & q̃rere bonũ cõe: & ꝓcipue pupillorꝝ: viduarꝝ: & miserabiliũ ꝑsonarꝝ cãs vt pater iuuare: vt faciebat Iob dicẽs. Pr erã paupũ. eiusdẽ. xxix. Quartus pater. ſ. spũalis p administrationẽ sacramẽtorꝝ pnię & aliorꝝ ex cõgruo debet ꝓuidere: & si ipe nõ põt: saltẽ procurare ꝙ filijs suis. Debet etiam pater quilibet misereri filijs prouidẽdo de documẽto. Nã pater carnalis & q loco ei⁹ ẽ habet curã filij q̃ ad aiam magis q̃ ad corpus. Debet ergo aię ꝓuidere filio de nutrimẽto qđ est bona instructio. vt Eccli. vij. Filij tibi sunt, erudi illos. Ad Heb. xij. Patres carnis nostrę habuimꝰ eruditores. Sic bonus pater Tobias docuit filiũ suum ab ista timere deum & cauere ab oĩ pctõ. vt dicit Tob. i. Pater præsidẽcialis mlto magis tenẽt filijs suis. i. subditis de eruditiõe. Vñ dictũ fuit primis patribus & prelatis. ſ. apls. Euntes docete oẽs gentes docẽtes eos seruare oĩa quęcũq; mãdaui vobis. Matb. vlti. & ij. ad Tim. iiij. Prędica verbũ: insta oportune importune. Esa. lviij. Clama ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuã: & annũcia populo meo scelera eoꝝ & qđ ꝙ senõ põt vel nescit: faciat ꝙ prędicatores: qa & ipi patres dicũt. Pater tẽporalis etiã debet admonere subditos ad bonos mores. Pater sacramẽtalis multo magis. Debet em confessor instruere cõfitẽtẽ de necessarijs: & patrinus alũnũ ꝓcipue de credendis. Debet tertio misereri pater filijs de castigatiõe mẽto: & pater & mater carnalis debent castigare filios de linquẽtes: & corrigere verbis & verberibus. Vñ Prouerb. xiij. Qui parcit virgę odit filiũ: q diligit illũ assiduat ei flagella. Et in eodẽ. xxiij. Tu ꝓcuties eũ virga: & aiam eiꝰ ab inferno liberabis. Nec debet expectare ad ipm corrigẽdũ qa cũ ẽ magnꝰ incorrigibilis erit. Vñ dr Prouer. xxij. Adolescẽs iuxta viã suã ambulãs & cũ senuerit non recedet ab ea. Pater præsidentialis debet corrigere diuersis modis. Apls. i. ad Tim. v. Peccantes corã oĩbus argue. Sicut fecit ipse excõicans illũ Corinthũ qui publicũ cõmiserat incestũ tradens eũ Sathanę. i. Cor. v. & Amb. Non osculatur semꝑ pater filiũ sed aliqn̄ castigat. Ergo cũ castigat q diligitur: tũc circa eũ pietas exercet. v. q. v. non osculatur. Pater tẽporalis debet punire malefactores. Exod. xxij. Maleficos nõ pateris viuere. Augu. Et qui emendat verbere i quẽ potestas datur vl coercet aliqua disciplina: misericordiã prestat. di. xlv. & qui emẽdat. Pater pœnitẽtialis sibi cõfitẽtem debet verbis duris increpare: cum viderit expedire. Quarto debet pater filijs misereri: exẽpla bona cõseruãdo: qa plus mouẽt exẽpla q̃ verba. propterea dicit dñs. Ego sum dñs deus tuus fortis zelotes visitans, i. puniens peccata

castigatio debet fieri.

Exẽplaria debentur subditis.

peccata patrũ in filios in tertiã & quartã generationẽ. Exo. di. xx. Nõ ꝙ puniat filios ꝙ pctis parẽtũ: sed qa cõiter filij imitãtur exẽpla patrũ in cõuersatione: & si mala exempla dant parẽtes filijs in peiorãdo, blasphemãdo, furando, turpia perpetrãdo similia illi faciũt: & ꝙ suis nõ paternis vitijs puniũtur: ſm Aug. Pater præsidentialis ꝓmaxime debet exẽpla bonoꝝ operũ filijs præbere. Matt. v. Sic luceat lux vestra corã hoĩbꝰ vt videant opera vestra bona. dixit christus primis patribus noui testamẽti. Et Greg. ait. Scire debẽt prælati: quia si vnq̃ deliquerint: tot mortib⁹ digni sunt: quot exẽpla perditionis ad posteros transmittunt. Et de patre tpali dicit Isido. dist. ix. iustũ. Tũc princeps existimet iura sua ab oĩbus seruãda qn̄ ipse primus eis reuerentiã prębet. ſ. seruãdo. Cõiter in populo Israel qn̄ boni fuerunt reges bona exempla dantes operũ: populus virtuose se habuit. qn̄ autẽ mali & populus secutus est exempla illorum: & demum vtricq; perierũt. Confessores etiam & patrini debent bona exẽpla prębere filijs suis spiritualibus.

Quilibet horũ miserẽf patrũ filioꝝ suoꝝ.

§. VII. SECVNDO VIDENDVM

quis sit honor q debetur patribꝰ a filijs: intelligendo generaliter de omni paternitate. Honora (inquit) patrẽ tuũ & matrẽ tuã. Et dicendũ ꝙ est quadruplex honor exhibẽdus.

quadruplex honor exhibẽdus.

Honor reuerẽtiæ: honor obedientiæ: honor beneficentię: honor tolerantię. De primo dicit. Eccli. iij. Qui timet deũ, honorat parẽtes, & quasi dñis seruiet his qui eum genuerunt in opere & sermone: & omni patientia. Manifestũ est aũt ꝙ serui dñis suis seruiũt cũ magna reuerentia in assurgendo: caput inclinando, associãdo, famulando, cũ humilitate loquẽdo. Sic debẽt filij parentes reuereri. Cõtra qđ agunt qui deridẽt eos vel blasphemant. Sed in punitionẽ eoꝝ dr. Prouer. xxx. Oculũ q subsannat patrem & qui despicit partũ matris suę: effodiant eũ corui de torrentib⁹: & comedãt eũ filij Aquilę. i. tyrani: seu dñi tẽporales puniãt: vel dæmones exercẽt mentem & deuorẽt. Et Exo. xxj. Qui maledixerit patri vel matri: morte morietur. Patres etiam præsidentiales debent honorari reuerẽtiam exhibẽdo eis. Aug. in regula. Honore coram vobis prælatus sit: sunt em ministri dei. Et ideo etiã si sunt mali, reuerẽdi, i. non despiciendi: & mala eoꝝ manifestanda. Vnde Nico. papa. Si de dñi sacerdotib⁹: qui iure patres aiarꝝ dicũtur: aliqd cõtigerit vos audire: quod cõfusionem pijs mẽtibus ingerat non infrunitũ Cham: sed pudoratos filios Noe imitantes patriã de reliquo verecũdiã ꝓtegatis, dist. xcvj. in scripturis.

Honor quadruplex hono exhiben dus patribus.

Honor tolerantię. Honor fit per

Patres temporales. i. dñi sunt reuerendi. ſm illud. ſ. Pet. ij. Deũ timete: regẽ honorificate, Ac etiã ꝓsessores & patrini sunt honorãdi, Malach. i. Filius honorat patrẽ suũ. De secũdo honore. ſ. obedictię dr. Io. viij. Ego honorifico patrẽ meum. ait christus. ſ. seruãdo mãdata eius. Et de parẽtibus carnalibꝰ dicit apls ad Col. iij. Filij obedite parentibꝰ vestris. Et precipue ad hoc renentur in his quæ pertinent ad domesticam curã domus. Vnde Prouerb. i. Audi fili disciplinam patris tui. i. doctrinam & mandata: & ne dimittas legem matris tuæ. De parentibus spiritualibus. i. prælatis dicit apls ad Heb. vlt. Obedite præpositis vestris: & subiacete eis. Et Hiero. Esto subiectus pontifici tuo: & quasi parentem animæ tuæ ama. dist. xcv. esto. Etiam de malis prælatis inquit Christus. Omnia quæcunq; dixerint vobis facite & seruate. Matth. xxiij. ſ. spectantia ad officium suum. De dominis temporalibus ait Petrus. i. Pet. v. Serui subditi estote in omni timore dominis vestris: non tantum bonis & modestis: sed etiam discholis. Et similiter patribꝰ sacramentalibꝰ obediendum est: & facienda pœnitentia iniuncta: qa illud est necessarium: & in alijs monitionibus quia fructuosum. Verum omnis ista obedientia filiorum erga patres intelligenda est cum præcipiunt iusta & licita: & quæ non impediant salutem vel salutis incrementum, vt dicit Hiero. x. q. iij. si dominus. Cũ enim deus a quo oĩs paternitas deriuatur aliquid iubeat & contrarium parentes, obediat summo patri, non terreno, Mater autem est ecclesia quę vticq; non potest nisi iusta iubere: & iõ obedienda. De tertio honore potest itelligi illud Eccli. iij. Honora patrem tuum & matrẽ tuam: vt superueniat tibi benedictio a deo. Datur vticq; benedictio a christo veniente ad iudicium his qui subuenerunt indigentibus. Sed primi quibus renetur homo subuenire in necessitate sunt parentes. Vnde christus reprehendit scribas & pharisæos qui induebant homines ad faciendum vota oblationum in templo & implendum ea: non curantes ꝙ ex hoc parentibꝰ eorũ subtraherẽtur necessaria: declarans quomodo faciebãt contra istud præceptum. Honora patrem tuum: nõ subuenientes indigentijs parentum. Hinc Ambro. Cęterum dei traditio est: vt prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur: quanto magis fames quæ multo grauior est. dist. lxxxvj. cęterum. Parentibus etiam spiritualibus. ſ. prelatis subueniendum est a populis. Dignum est enim vt quibus seminant spiritualia: ab his metant corporalia subsidia in decimis: oblationibus & eleemosynis. Vnde apls. i. ad Timo. v. Qui bene presunt presbyteri duplici honore sunt digni. ſ. reuerentiæ & subuentionis: vel duplici portione q̃ alij clerici nõ prælati. Domini ergo temporales & rectores ex quo laborant pro populo: ab eo debent sustentari. ad Ro. xiij. Reddite omnibꝰ debita. Cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Quod institutum est ad sustentationem dominoꝝ. Cõfessoribus etiam in necessitatibus subueniendum: & prædicatoribus. luxta illud Deutero. xxv. Non alligabis os bouis triturantis. Non tamen vt prętium sacramenti vel vbi dei tribuendum est: quia simonia esset: sed per modum eleemosynarũ. De quarto honore dicitur Eccli. iij. Fili sucipe senectam patris tui: & non contristes eum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da: & ne eũ spernas in tua virtute. Sic etiam & alij patres: siue prælati: siue domini tẽporales: siue prædicatores & confessores tolerari debẽt in suis defectibus a subditis. Nec propter hoc possũt discedere ab obedientia eorum: & iudicium eorum fugere. viij. q. iij. Nõne directa. Et hoc nisi prędicti sint per sententias excommunicationis vel susꝑnsi: possunt tamen denuntiari superioribus eorum vt prouideant. Et Aug. dicit ꝙ tolerãdus est mercẽnarius. Difficile est diffinire quando fiat contra illud pœceptum: ita ꝙ peccet mortaliter: nisi cũ fit manifeste magna iniuria parentibus: vt contẽnendo eorum monita, deridẽdo eos, contumeliando, verberando, non subueniendo in necessitatibus.

tiæ.

§. VIII. TERTIO VIDENDVM

Remuneratur honorans parentes,

est de præmio obseruationis huius præcepti. Vbi sciendũ ſm Tho. ꝙ ad nullum aliud præceptum ponitur remuneratio obseruatoribꝰ eius nisi ad istud. ſ. in decalogi descriptione. Et ratio est sc̃d'm eundem. ij. ij. nõ quia & aliorum impletio nõ habeat præmium sicut & istud, sed quia cum istud sit valde de intrinseco naturæ. ſ. honorare parẽtes: poterat aliquibꝰ oriri estimatio: & ex hmõi obseruatiõe nil mereri cum natura ad hoc instigat & sic minus solicite impleret: sed propter hoc non caret mercede sua a deo: & ideo ponitur præmium. ſ. longeuitas. i. longa vita: vt sis aiꝰ lõgæuus super terram, viuentium vel morientium. Est aũt quadruplex vita. ſ. vita naturæ: vita gratiæ: vita famæ vita gloriæ: & in qualibet fit longæuus per honorationem parentum. Quãum ad vitã naturæ dicitur. Eccli. iij. Qui honorat patrem vita viuet lõgiori. Quia pater est principium actiuum generationis: ideo frequentius fit mẽtio in scriptura de honore patris q̃ matris: sed tũ eo includitur etiam honor maternus eadem ratiõe: quia principium generationis: etsi passiuum. Multum autem congruit talis remuneratio huic operi. Nam qui bene vtitur beneficio cõcesso meretur sibi illud augeri. Quia ergo beneficium vitæ post deum habeat a parentibꝰ: & bene vtitur eos honorando: dignum est vt augeatur ei vita. Quod autem aliqn̄ contrarium inueniatur: quia honorantes parẽtes cito morianꝰ: & inhonorantes diu viuant: hoc accidit occulto dei iudicio propter aliud melius nobis ignotum. De vita gratiæ dr. Eccli. iij. Qui honorat patrem suum iocũdabitur in filijs vel naturalibus: quia bonos habebit honorantes eũ: vel spiritualibus, quæ sunt bona opera quæ multiplicabũtur ei per gratiam: & dant ei iocunditatem spiritualem. Et subdit. In die orationis suæ exaudietur. De tertia dicit Eccli. iij. Gloria hois ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore. Gloria aũt dicit clara fama cũ laude. Et iterum ibidem. Qui malæ famæ est q derelinquit patrem: & est maledictus a deo q exasperat matrem. Dicitur autem bona fama quasi quędam vita: quia per hanc viuit homo in memorijs aliorũ. De vita gloriæ dicit Eccli. iij. Honora

Universidad de Deusto
Biblioteca

patrem tuū vt superueniat tibi benedictio a deo.s.gratię. & benedictio eius.s.gloriæ in nouissimo maneat.s.in terra viuentiū.Et cū est cōtrito de aliquo inter patrē & filium: præponēdus est pater filio in honore:q̄ nō p̄iudicetur filio tam? in veritate,Vnde Augu,Quæritur pater de malo filio,quæritur filius de duro patre,seruamus honorificentiam patri quæ ei debetur a filio.Non æquamus filiū patri in honore:sed præponimus filium patri in veritate. scilicet si habet,& sic tribuimus honoris debitum:vt non perdat æquitas meritum.ñ.q.vii.quæritur.

Hoc p̄ceptum respicit iustitiā ne,pximus lederetur in persona propria.

§.IX. QVINTVM PRAECEPTVM

est.Nō occides.Exo.xx.Post quartum præceptū quod est primū in secūda tabula:qđ est virtutis pietatisqua reddit parētib⁹ debitū in quo includit oē quod ꝓximo specialiter aliqua rōne fuit necesse fuit vt pōneretur alia præcepta pertinēta ad iustitiā ꝓprie dictā:quę in differēter reddit oib⁹ debitū.Est aūt debitū cuilibet vt nulli inferat nocumētū: ideo ponunt illa præcepta negatiua q̄b⁹ prohibētur nocumēta ꝓximis.Omne em̄ nocumētū quod infert alteri:vel est in p̄sonā ꝓpriā qđ ptinet ad homicidiū:vel in p̄sonā p modū libidinis qđ punct ad mœchiā:vel in substātiā quod pertinet ad furtū:vl in famā qđ ptinet ad falsum testimoniū.Vltima duo,prohibēt desideria mœchiæ & furtiqa ad illa trahit cōcupiscētia cordis rōne delectabilis vel vtilis:nō aūt sic trahit cōcupiscētia ad homicidiū vel falsum testimoniū p se:qa nō habēt rōnē delectabilis vel vtilis.Et qa inter nocumēta maximū est quod fit in p̄sona ꝓpria p homicidiū:ideo primū in negatiuis quæ obligant semper &ad semp.nō occides.hęc Tho.ñ.ii.q.cxxv.ar.vi.

Contra hoc p̄ceptum erratur tripl̄r.

Et dicit idē in tractatu de decē p̄ceptis.q̄ tripl̄r est erratū circa istud p̄ceptū.Aliqui em̄ putauerūt non esse licitū occidere bruta aialia sed hoc est falsum:qa nō est p̄tīs vtillis q̄ sunt subdita potestati hois.Est autē ordo naturalis q̄ plāte sunt in nutrimētū aialiū & aialia ꝯdā in nutrimētū aliorū:& oia in nutrimētū hois.Gen.ix.Quasi olera virētia tradidi vobis oia.Per cōsequēs etiā in politicis dicit q̄ venatio est iusta bellū.Et.i.ad Cor.x.Ome qđ venit in macello māducāte.Cū ergo dicit:nō occides:intelligit hominē:nō bruta aialia.Secūdus error fuit dicētiū q̄ prohibet hic occisio cuiuscūq; hois:etiā malefactoris.vñ iudices & officiales,occidētes reos:appellāt homicidas.Cōtra q̄s dicit Aug.q̄ deus q hoc p̄ceptū dedit nō sibi p hoc potestatē occidēdi abstulit.Dicit em̄ Deut.xxxii.Ego occidā & viuere faciā,iudices aūt occidēdo reos iuridice occidūt mādato dei q legem statuit vt rei occiderent.Prouer.viii.Per me.s.sapientiā quę deus est:legū cōditores iusta decernūt. ad Ro.xiii.Nō sine causa gladiū portat:minister enim dei est:vindex i īrā ei q malū agit.Intelligit ergo:nō occides hoiem.s.propria auctoritate.Tertius error fuit dicentiū q̄ prohibebatur hic occisio ꝓximi:sed nō sui:asserentes hoc licitū esse:sed hoc etiā falsum est.Nulli em̄ licet quacūq; ex causa occidere seipsum nisi deo iubēte:vt habemus de Sāsone.Vt em̄ dicit Aug.li.i.de ci.dei.c.xxi.& habet.xxiii.q.v.si non licet.Spiritussanctus q̄ p eū miracula fecit:eū ad hoc induxit ad figurādum christi mortem.Est em̄ grauissimum p̄tm̄ hoc & inueniabile.vñ & eccl'ia ꝓhibuit tales in eccl'ia sepeliri:vel ꝓ eis fieri suffragia.vt habet.xxiii.q.v.placuit.Cum ergo dicitur nō occides intelligit nec̄ te, nec̄ alterū,ſm Augu.i.de ciui.dei.c.xx.Et de talib⁹ homicidis dicit Pā.xiii,Veloces pedes eor̄ ad effundendum sanguinem.Cōtritio & infœlicitas in vīs eorum:viam pacis non cognouerūt.Pedes aię sunt affectus:qui in homicidis sunt veloces.i.prōpti ad effundendū sanguinē humanū.i. occidendū:& affectum cito ducūt ad effectū:sed oīs q accepit gladiū.s.auctoritate,ꝓpria gladio peribit.Mat.xxvi. hominis vel diuinę sententiæ punītis.Et ideo subdit Pā. Cōtritio corporis:qa debet occidi talis infœlicitas aię:qa ꝓ hoc priuat gloria cū sit mortale:& etiā multas infœlicitates hic patit.Via pacis est pœnitētia:ad quā raro redeūt effectu obstinati. Perpetrat aūt quatuor modis.s.interiori deliberatione,exteriori locutione,manuali actione,notabili omissione.Quātū ad primū dicit.i.Ioā.iii. Oīs q odit fratrē suū homicida est.Odiēs aliquē cōitet̄ appetit mortē eius.& Hiero.sup Esa.Omnis iniquitas & oppressio & iniustitia iudiciū sanguinis est.Et licet gladio nō occidas: voluntate tñ interficis,de pœ.dist.i.omnis,Et Aug.Homicidiū lege vetitū,a⁹ veterū ꝓpterabatur nō aliud esse nisi corporis interēptio.Aperuit ergo dñs oēm iniquum motum ad nocēdū fratri in homicidii genere deputari,de pœni.dist.i.homicidiū.Cū.s.dñs ait Mat.v.Dictū est antiqs: non occides:qui aūt occiderit reus erit iudicio.ego autem dico vobis,quia oīs qui irascit fratri suo reus erit iudicio & dānatiōe.Et loquitur de ira mortali:qua quis desiderat mortem vel notabile nocumentum proximi.Vnde & ſm Tho.vbi.ē.hic,ꝓhibet vitiū ire prout est mortale:de quo habes in.ii.par.tit.vi.c.i.diffuse.vnde Iob.v.Virū stultū interficit iracundia.Secūdo perpetrat homicidium ore:& hoc multipliciter.s.imperando,consulendo,suadendo in mortem alterius.Vnde Augu.Periculose decipiuntur qui existimāt eos tm̄ homicidas esse:q manibus hoīem occidūt:& nō potius eos p quor̄ cōsilium & fraudē & exhortationem homines extinguūtur.Nam iudæi nequaq̄ christū ꝓpriis manib⁹ interfecerunt:sicut scriptum est.Nobis nō licet interficere quēq̄.Sed tñ illis mors dñi imputatur: quia ipsi lingua eū occiderūt,dicentes.Crucifige crucifige eū.de pœ.dist.i.periculose.Similiter cū aliqs malis persuasionib⁹ & malis cōsiliis trahit aliū ad aliquod criminale, periurii,furtū,fraudē,luxuriā,& alia hmōi.occidit aiam eius.Vnde Aug.Noli putare te nō esse homicidā cū fratri tuo mala psuades:si em̄ fratri tuo mala persuades:occidis Et vt sciās quia occidis:audi Pē.lvi.Filij hoīm arma eor̄ dentes & sagittę:& lingua eor̄ gladius acutus.de pœ.dist. i.noli putare, Tertio ꝓpetrat opere.Exo.xxi.Qui percusserit hoīem volēs eū occidere,morte morietur.Et Augu.de ciui.dei.c.xx.His exceptis quos vel lex iusta generaliter vl ipse fons iustitię deus ꝓcialiter iubet occidi quisquis homine vel se vel aliū occiderit homicidij crimine innectetur.xxiii.q.v.si non licet.Contra hoc etiam p̄ceptū facit grauiter verberās vel vulnerās vel mutilās se vel alium. Vnde & amputās sibi vir̄ilia etiā zelo castitatis homicida dī:& ꝓhibet ordinari & ꝓmotus officio ordinis fungit:qa irregularis est.dist.lv.siquis abscideri.Sed etiā iudex vel minister ejus occidēs reū nō amore iustitiæ:sed liuore vindictę ex delectatione effundēdi humanū sanguinē homicida reputat.Vñ Aug.Cū minister iudicis occidit eum quē iudex iussit occidi:ꝓfecto si id spōte facit.i.delectabiliter homicida est.xxiii.q.v.cū minister.Nec refert quō quis se vel alium occidat:gladio.s.vel veneno:vel lapide vel ligno:grauius tñ qn̄ persona occisa est innocētior vel vtilior vel propinquior.Vnde occisio patris vel matris vel filior̄ grauissimū:inde vxoricidiū:quod vtiq; nec etiam propter adulteriū perpetratū permittit:sed ꝓhibet &grauiter punitur.vi.xxxiii.q.ii.admonere.Quarto ꝓpetrat homicidium omissione:cū.s.aliqs potest obuiare morti alterius iniuste sine sui periculo:& non curat.Prouerb.xxiii. Erue eos q ducuntur ad mortē:& q trahūtur ad interitum liberare non cesses.Sicut fecit Daniel erga Susannā.Dañ. xiii.Hinc & Symmachus papa,Non grandis est differētia vtrū letū inferas vel admittas:mortē em̄ languētib⁹ prohibetur infligere:q hanc cum possit nō excludit.dist.lxxxiii. §.i.Et dicit ibi gloss.de medicis q̄ tenentur gratis infirmis pauperib⁹ mederi:quinimmo & medicinas emere si possunt:cum aliter eis de salute prouideri non possit.Et sily q nō subuenit indigentib⁹ in extrema necessitate cū possit, homicida reputatur.Vnde Eccl'i.xxxiii.Panis egentiū vita pauperis est q defraudat illū.s.nō dādo:vir sanguinum est.i.homicida.Et Amb.Pasce fame morientem quisquis enim pascendo hominem seruare poteris:si nō paueris fame occidisti.dist.lxxxvi.pasce.Contritio igitur.i.destructio corporis:& infœlicitas.i.priuatio regni superni:i vīs eor̄.i.in operibus homicidij:quia omnis homicida nō habet partem in regno christi.i.Ioan.iii.Sed vt dicitur Apo. xix. Homicidis pars in stagno ardenti igne & sulphure. Quodlibet horum homicidiorum est mortale.

Iudicū xvi.

Homicidiū cōmittit̄ q̄tuor modis.

§. VI. SEXTVM PRAECEPTVM

est.Non mœchaberis.Exo.xx.Post iniuriam ꝓpriæ personæ nulla maior reputat̄ q̄ adulteriū.quod dicit mœchia: qđ cōmittit in p̄sonā cōiūctā:quę reputat̄ quasi vna p̄sona cum cōiuge suo.Mat.xix.Itaq; non sunt duo:sed vna caro.Et q̄uis mœchia ꝓprie dicat̄ adulteriū.i.accessus ad alienum thorū:tñ sub isto noie intelligit̄ ꝓhibita oīs species luxuriæ:& oīs actus venere⁹ extra matrimonium debite seruatus.

Hoc p̄ceptum est.

Diuersę species luxurię.

Casus bene notandus.

bite seruatus.Vñ Aug.in lib.de quæstionib⁹ Deut.dicit, Meretrices esse & ad meretrices accedere prohibet dominꝰ: quarum publice venalis turpitudo est.cū.s.dñs dicit in lege.vt notat hic gloss.Non erit meretrix de filiabus Israel: nec̄ scortator de filijs Israel.Et paulopost.Sed sicut sub furti noie intelligit̄ ꝓhibita oīs illicita vsurpatio rei alienę: non em̄ rapinā permisit q furtū ꝓhibuit:sed vtiq; a parte totū intelligere voluit quicquid illicite rerum ꝓximi auferetur:sic noie mœchię oīs illicitus cōcubitus atq; illorum membror̄ nō legitim⁹ vsus ꝓhibitus debet intelligi.xxxii. q.iii.meretrices.Et Isido. super Exo.ait.Nō mœchaberis. id est nec quisq̄ ꝓter matrimonij federa alijs fœminis admisceat.xxxii.q.v.nō mœchaberis.Ideo autē in decalogo potius expresse prohibet mœchia.i.adulterium q̄ alia species luxuriæ:qa cū ꝓcepta decalogi pertineāt ad iustitiā: quæ reddit debitū alteri:& nemini inferat nocumentū vel iniuriā:magis sit clare iniuria ꝓximo p adulterium q̄ per alios modos luxuriæ.& ideo expresse ꝓhibetur.Circa hoc p̄t induci illud p̄.c.Ambulās in via immaculata hic mihi ministrabat.Quis oīs culpa mortalis ſm Tho.in.iii. maculā aię ingerat quæ nō est aliud q̄ priuatio pulchritudinis aiæ quæ resultat ex debita cōmēsuratione operū ſm rationē cū quadā refulgentia grātiæ:ꝓcipue tū p̄tā luxurię magis dicūtur maculare hoīem:quia corpus & famā & aiam maculāt:& absorbēt ꝓ cęteris lumē rōnis.Vnde de Salomone ꝓpter luxuriam eius infecto dī Eccl'i.xlvii.Tu aūt posuisti maculā in gl'ia tua:inclinasti semora tua mulieribus.In via ergo immaculata ambulat q castę viuit:seruās illud ꝓceptū.nō mœchaberis.Et hic vt fidelis bonus minist̄rat.i.seruit deo.ad Heb.xiii.Honorabiles nuptię:& thorus immaculat⁹.Et multomagis ei seruit & acceptu⁹ q ambulat in via imaculata viduitatis vel virginitatis mū dę.Vñ canit ecclesia de Agatha virgine.Immaculatus dñs immaculatam sibi spōsam elegit.Et de virgine dei matre. Sancta & immaculata virginitas &c:Et qui mihi ministra uerit,ait dñs:honorificabit eum pater meus qui est in cęlis.Ioā.xii.Et in cœlis sine macula sunt ante thronum dei. Apoc.xiiii.Fit autē quadrupliciter quis maculatus per luxuriam faciens contra hoc ꝓceptum.

Luxuria p̄ cessivis tijs maculatio mię.

Macula quadruplicit̄

¶ Cum agit turpiter in seipsum.

¶ Cum cognoscit nequiter vas fœmineum.

¶ Cum se iungit sceleriter ad similem sexum.

¶ Cum accedit carnaliter ad animal brutum.

Quātum ad primū maculāt quis p luxuriā operādo turpia p seipm:qđ dicit mollicies.i.Cor.vi.Nec̄ molles regnū dei possidebūt:qa illud mortale est:& ꝓtra hoc ꝓceptum.Ratio huius est ſm Tho.ñ.ii.q.cliii.ar.ii.Pētm in humanis act⁹ est qđ est contra ordinē rōnis.Habet hoc ratio ordo vt qlibet ordine & dirigat ad finem suū.Vnde sicut nō est peccatum si p rationē homo vtatur aliquibus rebus ad finem ad quē sunt mō & ordine conuenięti: dummodo ille finis sit aliquod vere bonū.Ita peccatū est si vtat homo aliquib⁹ rebus ad finē ad quē non sunt ordinate:vel si non debito modo hoc faciat.Ešaūt vere bonū vt seruetur natura indiuidui qđ fit p esum ciborum.Et similiter bonum est &magis excellēs q̄ conseruetur natura speciei:quod fit in generatione p actū venereū.Sicut ergo vsus ciborū si non fiat ad debitū finē.s.sustentationis corporis vel non debito modo est peccatum:ita vtēdo venereis non ad finē humanę generatiōis vel indebito modo: vt cū non sua vxore pētm est.Sed polluēdo seipm:certum est q̄ frustrat oīno intērio naturę:cū non possit sequi generatio.vnde peccatum est & mortale ex quo excludit a regno dei ſm apl'm.Et q̄uis semen humanū dicat superfluū in animali:nō tñ est simpliciter superfluū: sed ex eo q̄ est residuū operationis virtutis nutritiuæ:tñ eo indigetur ad virtutis generatiuę opus est:& ideo cū ꝓcurat emitti inde bite.i.extra actū cōiugalē peccatū est.Nō sic est de alijs superfluitatibus corporis quæ qualitercūq; emittātur salua decentia conuictus humani sine peccato est.Si aūt accidat emissio seminis in vigilia vel somno sine ꝓcuratione aliq̄ &ꝓter oēm intentionē non est peccatū ſm Tho.Secūdo fit quis maculatus seminā cognoscēdo nō suam.Tob.iii. Attende tibi fili mi ab oī fornicatiōe:& ꝓter vxorē tuā nūq̄ patiaris crimen scire.Sunt autē diuersæ species luxuriæ cū mulieribus:& distinctæ & constitēdę.Nā si pētm carnis cōmittat̄ soluti cū soluta: dicit simplex fornicatio:vt accedere ad meretrices vel cōcubinas & hmōi:quod quidā arbitrātur licitū non coniugatis:nec esse pētm.Sed be. Tho.ii.q.cliii.arti.ii.dicit esse mortale:& ꝓ hoc ꝓceptū. Apl's ad Ephę.v.Oīs fornicator aut immūdus non habet hęreditatē in regno dei & christi.Si cōmittatur cū virginibus dicitur stuprū,Si cū ꝓsanguineis vel affinib⁹ dī incestus.Si cū clericis vl' religiosis vel monialib⁹ dicit sacrilegiū vel eriā cū patrib⁹ spūalib⁹ vt cōfessorib⁹ vl' cōmatribus.Si per violētiam mulieris vel parētum dicit raptus. Si cū vxore alterius vel viro coniugato muliere etiā soluta dicit adulterium.i.ad Cor.vi.Neq; adulteri regnū dei possidebūt.Et vt dicit hea. Tho.in tracta.de decem præceptis,Mulier adulterans tria mala facit quæ notātur Eccl'i. xxiii.Omnis mulier relinquēs virum suū peccabit.Primo in lege altissimi incredibilis fuit.Secūdo virū suū derelinquit.Tertio in aduiterio fornicata est:& ex alio viro substituit filios.Et sic legi dei nō credit q prohibet adulteriū: & sacramētū violat:fidē frangit viro:& ꝓditionē & furtum:si generat ex adulterio filios quos nutrit de substātia viri.Vir aūt adulterans & ipe tria mala facit.Primo quia cū sit caput vxoris deberet eā ducere exēplo suo ad honestatē:& facit contrariū.Secūdo qa habet rōnē magis vigorosam q̄ mulier:& ideo pōt magis reprimere concupiscentias.Tertio facit cōtra equalitatem:quia ita teneť sibi seruare fidē sicut illa sibi.Hinc Aug.in li.de decē chordis ait, Nō mœchaberis.i.non ibis ad aliquā aliā q̄ vxorē tuā,tu aūt exigis hoc ab vxore:& nō vis hoc reddere vxori:cū tū debeas in virtute ꝓcedere vxorē tuā:qm̄ castitas virtus est:& tu sub vno impetu libidinis cadis:& vis tuā vxorē ē victricē:& tuvict⁹ iaces.xxxii.q.v.c.i.fina.Tertio fit qs maculatus agens cōtra hoc ꝓceptū p vitiū sodomiticū. De quo apl's ad Ro.i.Tradidit illos deus.i.tradi permisit in passiones ignominię.i.vitia innominada.Nam fœminę eor̄ immutauerūt naturalem vsum in cum vsum q est contra naturā.Similiter & masculi relicto naturali vsu fœminę exarserunt in desideriis suis in inuicē:masculi in masculos turpitudinem operantes. Et ad quanta mala tales postea deueniant subdit apl's dicēs, Tradidit eos dñs in reprobum sensum.i.tradi permisit vt faciant ea quæ non cōueniūt:repletos omni iniquitate malitia,fornicatione,auaritia,nequitia &c.Et ad hoc etiā ptinet vxore vel alia fœmina aburēdo extravas debitū.Vñ Aug,xxxii.q.vii.adulteriū.enumeratis quibusdā specieb⁹ luxurię subdit. Horum oīm pessimum est quod est contra naturam:vt si vir membro mulieris non ad hoc cōcesso vti voluerit: & iste vsus contra naturā execrabilis fit in meretrice:sed execrabilior in vxore.Hęc ille.Et dicit tale vitiū pessimū:quia destructiuū humani generis.Vnde dicitur de Sodomitis q̄ erāt pessimi corā dño:quos deus igne & sulphure cōsumpsit: & ciuitates subuertit:vt patet Gene,xix.Et ſm leges tales debent decapitari:& mediatores huius:vt.C.de pœnis.l.q abducto.Quarto fit quis maculatus cum animalibus brutis cōmiscendo.Exo.xxii,Qui coierit cum iumento morte moriatur.Et Leuit.xx.Qui coierit cum iumento aut pecore morte moriatur:pecus quoq; occidite.Vbi Aug.Pecora inde credendū est iussa interfici:quia tali flagitio contaminata indignam refricāt facti memoriā.xv.q.i.mulier.Cōtra illud ꝓceptum etiam facit qui cum vxore vel alia extra vas debitū fundit semen:ne.s.generat & inde scandalū oriatur: vel ne grauetur in alendo filios pauper existens: in quod vitiū incidētes.Her & Onan filij Iudę mala morte subito perierūt.Gene,xxxviii.Sed etiam cum vxorē suā quis debito modo cognoscit causa delectationis vltra limites matrimonij,i,tanta concupiscentia ductus vt etiam si non esset vxor:eam vel aliā mulierē cognosceret vt satisfaceret voluptati suæ ſm Tho.in.iii.pe.cat mortaliter. Et de tali debet intelligi illud Sexti philosophi:quod inducit Hiero,xxxii.q.iii.origo,dicens.Omnis in vxorē suā amator ardētior adulter est.De modis autem indebitis in vsu matrimonij seruato tamē debito vase de se nō est mortale ſm Alber,sed potest esse mortale ex inordinatiōe animi.De oibus his speciebus luxuriæ & de nocumentis eor̄ habes diffuse in.ii.par.titu.v.per totum.

Deꝑtō ꝓtra naturam,

Virad ulterās cuā tria mala facit,

§.XI. SEPTIMVM PRAECEPTVM

decalogi est.Non furtum facies.Exo,xx.Super quo Aug. Furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio uel ne

Hoc ꝑceptoca

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiat iniuria p ximo ī substantia.

rei alienæ: non eñ rapinā permisit q furtum, phibuit: sed vtiq; furti nōie in lege vete, testa. & rapinam intelligi volunt. A parte eñ totū significauit quicquid illicite rerū p ximi auferetur. xiiij. q. v. pœnale. Nec ꝓpterea excusaretur quis a furto q auferret a ꝓximo vt indigētibus subueniret sibi vel alīs: nisi in extrema necessitate essent: & non inuenirent subuenientem. Vñ Aug. Forte aliquis cogitat & dicit: multi sunt Christiani, diuites, auari, cupidi, non habebo ꝑ̄m si suum illis abstulero & pauperib⁹ dedero: vnde illi nil boni agūt, mercedem habere potero: sed hmōi cogitatio a diaboli calliditate suggeritur: nā si totū tribuat pauperib⁹ quod abstulerat addit potius pc̄m q̄ minuat.

Exo. iij. xj. &, xij

xiiij. q. v, forte. & p totā illā questionē. Nec etiam sumendū est exēplū furandi ab Israelitis: qui accipientes sub mutuo ab ægyptijs vasa aurea & argentea spoliauerunt eos. quia vt dicit Aug. Israelitæ furtū non fecerunt sed deo iubente hoc mysteriū ꝓcbuerunt. xiiij. q. v. dixit. Non ergo furtū facies. Fit aūt quatuor modis ꝓtra istud ꝓceptū.

Quatuor mōis fit ꝓtra istud ꝓceptū.

¶ Per iniustam rerum acquisitionem.
¶ Per prauam ad hoc operationem.
¶ Per iniquam retentionem.
¶ Per indebitam distributionem.

Quantū ad primū multis modis qs acquirit bona tpalia iniuste. Primo occulte aliena accipiēdo. sed vt dicit Eccli v. Super furē est opprobriū & cōfusio. Secūdo ꝑ rapinam manifeste & p vim capiēdo: & hi nō sunt solū latrones in stratis: sed & etiā principes & cōmunitates vsurpantes iniuste ciuitates & castra sine iusto titulo: vel etiā faciēdo exactiones indebitas a subditis in gabellis pedagijs & collectis. Ezech. xxij. Principes eius in medio illius quasi lupi rapiētes prædā: vel etiā cū faciūt leges iniquas ad lucrandū. Esa. x. Ve q condūt leges iniquas: & scribentes iniustitias scripserūt vt opprimerent in iudicio pauperes: & vim facerēt causæ humiliū ppli mei: vt essent viduæ ꝑda eor⁹: & pupillos diriperēt. Tertio p fraudulentiā multiplicem. In quātitate dādo diminuta pōdera & mensuras rerum. In qualitate praua, p bonis vēdēdo iniusto prætio. In substātia vēdēdo vinū lymphatū, p puro: vnū metallū, p alio: carnes pecudinas, p castrato: aromata vnī⁹ speciei, p altera. Amos. viij. Audite q cōteritis pauperem & deficere facitis ægenos terræ: dicētes, qñ transibit messis & venūdabimus merces & sabbatū & aperiemus frumētū: vt iminuamus mensurā: & augeam⁹ siclum: & supponamus stateras dolosas: vt possideamus in argento egenos & pauperes, p calcitamentis: & quisquilias frumenti vendamus. Quarto fit cōtra hoc præceptū p vsurā. s., p mutuo pecuniæ vel rerū quę vsu cōsumūtur vt victualiū: accipiēdo aliquid vltra capitale. hęc dr̄ vsura. vt pater. xiiij. q. iij. vsura. Vñ Pē.

Pō, xiiij

Qui pecuniā suā non de. ad vsū. hic requi. in mō. fātō dei. s. glōrię supernæ. Qui aūt eā facit non illic habitabit: sed in inferno. Quinto fit ꝺ̄ hoc præceptū p sacrilegiū. i. iniustā acceptionē rerū ecclesię. Hiero. Amico gppiā rapere furtū est: ecclesiā fraudare sacrilegiū. xij. q. ij. glia. Sexto p iniustitiā iudicū seu officialiū dātiū iniquas sñias: vel ex timore vl ex amore vl ex cupiditate vl odio vel ex notabili ignorātia. Esa. v. Iustificatis impiū, p munerib⁹. & iustitiā iusti auferetis ab eo. Isid. Cito violat auro iustitia. xj. q. iij. paup. Septimo p variā dānificationē: vt in incēdijs: deuastationibus agrorū & castrorū in bellis iniustis in mutilatiōib⁹: occisionib⁹, falsis accusationib⁹, testificationib⁹ & instrumētis. Et hi oēs nō solū peccāt mortaliter agētes cōtra hoc ꝓceptū: sed etiā tenent ad restōnē prędictorū. Vnde Aug. ad Maced. Qui ꝺ̄ ius humanę societatis, furtis, rapinis, calūnijs oppressionib⁹, inuasionib⁹ aliqua abstulerit: reddē da potius q̄ donāda cēsemus Zachęi publicani exemplo. xiiij. q. v, nō sane. in fi. Qui Zachęus dixit christo intranti domū suā. Si quid aliquē defraudaui reddo quadruplum.

Iustitia Zachęi datur i exēplū.

Luc. xix. Sed acquisitio etiā p simoniā ludū vel aliud turpe lucrū quasi furtū cēsef: no qdē restituēdū dāri: sed pauperib⁹ erogādū. Aliqñ de necessitate: vt in simonia vel Iudo. Aliqñ ex honestate: vt in meretricio & hmōi, ar. xiiij. q. v, qui haberis. &. c. non sane. Qui aūt p simoniā vel intrusionem & nō canonica institutione recipit vel tenet beneficium ecclesiasticū furatur omnes fructus quos percipit. Io. x. Qui nō intrat p ostiū sed ascēdit aliūde: ille fur est & latro. Secūdo fit cōtra istud præceptū p prauā cooperationē ad talia acquisita illicita: etiā si nihil ipse inde percipiat vt cōsulēdo, persuadēdo, imperando, & hmōi. ad Ro. j. Digni sunt morte, non solū q faciunt: sed etiā q consentiunt facientib⁹: & nō solū peccāt mortaliter: sed etiā tenent ad restitutionē dānorū & ablatorū: qñ talis cooperatio fuit ꝙ sine ea nō fuisset facta rapina vel furtū: vsura vel dānū. ꝙ. j. notū. in fine. Faciētē & cōsentientē par pœna cōstringit: qd' intelligit de cōsensu cooperationis sine qua nō fit & cōsentit malū in glo. Et ad hoc facit quod dicit extra de iniust. tiēs pœnā & dā. da. c. vlti. Qui occasionē dāni dat: dānū quoq; dedisse videt. Et in ꝓuerbio vulgari dicit. Tāto sacrificat quāto q̄ inbola. Si aūt nō ita cooperati sūt quinetiā gūtur, sine eis fieret dānū: peccāt quidē grauiter sed nō tenent ad restitutionē: nisi quātum puenisset ad eos de furto vel rapina & hmōi. vel inquātū ex suo cōsilio vel alia cooperatione plus dāni fuisset fatū. fm Tho. in. iiij. & Alb. Vnde Esa. j. Principes tui infideles socij furū: oēs diligūt munera: sequūtur retributiones: & p hmōi cooperantur rapinis aliorū. De restitutiōe & modo eius habes diffuse in. ij. par. ti. ij. per totū. Tertio fit furtū per retentionē rei alienæ contra volūtatē dñi sui. apls ad Ro. xiij. Reddite oibus debita. Et j. Nemini quicq̄ debeatis. Qui eñ detinet rem alterius contra voluntatē eius vtiq; facit ei iniuriā: quia impedit eum abvsu eius: nisi hoc faceret ad horam ad obuiandum malo: puta cū nō reddit gladiū suū furioso postulāti eum ab eo penes quē deposuit: & hoc ne se vel alium lędat: hoc eñ licitū est. Facere aūt iniuriā, ꝓximo, est peccatum: quia contra iustitiā: non autē licet nec in modico pc̄ō morari: sed ꝓtinus debet egredi. iuxta illud Eccli. xxj. Quasi a facie colubri fuge p̄cm. Qui aūt detinet alienū cōtra volūtatē dñi, moratur in peccato: & sic semp auget peccatū. Et quoties mēti occurrit se detinere alienū: & ꝓponit retinere & non reddere toties de nouo peccat mortaliter & ꝓenitere nō pōt nec absolui. Vnde Aug. Si res aliena ꝓpter quam peccatū est reddi possit & nō reddit: pœnitentia nō agitur sed simulatur. Si autē veraciter agit: nō remittit peccatum nisi restituat ablatū: si restitui pōt. xiiij. q. vj. si res. & de regu. iur. li. vj. peccatū nō dimittit. Quis ergo qs non acceperit ipse p furtū vel fraudulētiā vel vsurā sacrilegium & hmōi: sed pater vel alī consanguinei vel amici: si tū ad eū peruenit hęreditas: tenetur illa restituere in quantū sufficit hæreditas. Idē de legatis qñ non sufficeret hæreditas. extra de vsur. Michael. Quarto fit cōtra hoc præceptū per indebitam distributionē. Apls. s., ad Cor. iij. Hic iam quęritur inter dispēsatores vt fidelis qs inueniat. Ecclesiastę prelati sunt dispēsatores rerū ecclesiæ potius q̄ dñi. Vñ Aug. Nō illa nostra sunt quoꝝ procurationē quodāmodo gerim⁹: vt ꝓprietatē nobis dānabili vsurpatione vēdicem⁹. xij. q. j. c. vlti. vbi dicit glo. q̄ prælati si bene administrant loco dñoꝝ sunt: si male loco prędonū. ff. pro empt. l. q fundū. §. si tutor. Ecclesia eñ tenet locū pupilli: & prælatus locū tutoris. Sicut ergo tutor si male administrat: dilapidādo bona pupilli vt tur habet: ita prelatus dū permittit deseruere bona ecclesiæ vel vsurpare: vel indebite alienat & tenetur satisfacere. Si etiā expēdit in malos vsus dādo sine necessitate cōsanguineis vel conuiuijs, ludis, canib⁹ & turpibus personis exponit: quod debet dare pauperib⁹ quasi furaf: nec dubiū q̄ mortaliter peccat: vtrū aūt teneat ad restitutionē. vide. j. in. ij. par. ti. ij. Qui etiā habēt aliqua pauperibus vel ecclesijs distribuere: vt hospitalarij & societates laicorum si non fideliter faciūt: si non indigētibus tribuunt: furtū cōmittūt. Religiosi q. ꝓpriū tenēt vel extra cōuētum sine licētia & rōnabili causa bona distribuunt, furtum cō mittūt. Seculares de bonis, ꝓprijs non dātes eleemosynas indigentibus quos sciūt cū decēter possunt, furtū faciunt: licet nō teneātur ad restitutionē. Vnde Amb. Esuriētium panis est quē tu detines: nudoꝝ vestimētū quod recludis: & miserorum redemptio est & absolutio pecunia quam in terra defodis. Tantorū ergo te scias inuadere bona quātis possis præstare quod velis. dist. xlvij. sicut hi. cōtra oēs fures dicitur Esa. xxxiij. Væ qui prędaris: nōne & ipse prędaberis, cū cōsummaueris de prædationē & ipse prædaberis vel substātiā vt animā. Et vt dicit Tho. in trac. de. x. ꝓceptis. Nullū pc̄m est quasi periculosi⁹ isto. Nō de alijs peccatis homo dolēdo & cōfitendo saluat: sed de isto oportet q̄ etiā satisfiat de alieno ablato si pōt: alś nil valet penitētia. Sed nimis difficile videt hoibus exbursare pecuniā & restituere: & facilius inducitur ad dādū eleemosynas vel faciēdū

Nota de restitutione glosia.

faciēdū ecclesias & hospitalia q̄ ad restituendū quod non sufficit. & ideo bene dicit. Abacuch. ij. Væ his qui congregant non sua: vsq; quo aggrauāt contra se densum lutum.

Iosuæ vij.

De denso luto difficile exitur. Achā quia furatus est: & trahit de bonis Hierico cōtra ordinationem dei lapidatus est a toto populo. De singulis modis furti q̄ sunt species aurę habes diffuse in. ij. par. ti. j. c. xv.

§. XII. OCTAVVM PRAECEPTVM

est. Nō loq̄ris ꝺ̄ ꝓximū tuū falsū testimoniū. Exo. xx. Inter oīa aialia soli hoī datū est loqui: vt ꝓceptū suę mētis possit alteri manifestare, ꝓpter qd' dicit ꝑs in. j. Periher. ꝙ ea q̄ sunt in voce sunt eaꝝ q̄ sunt in aīa passionū notæ. Qd' ergo aliquis sciēter falsum dicat: aburit ligua: nec est sine pc̄ō etiā si faciat ad bonū cōsequēdū vel malū vitandū; ga nō sunt mala facienda vt eueniāt bona. ait apls ad Ro. iij. & Augu. Ad salutē sempiternā nullus ducendus est opitulāte mēdacio. xxij. q. ij. primū. Est aūt vitandū mendaciū ꝓpter tria fm Tho. in dicto tractatu. x. præceptoꝝ.

Propter tria ē vitandū mēdaciū.

¶ Propter diaboli assimilationem.
¶ Propter societatis dissolutionem.
¶ Propter famę amissionem.

Primo, ꝓpter diaboli assimilationē. Efficitur eñ mēdax sīlis diabolo: ga ipe vt dr̄ Ioā. viij. mēdax est & pater eius. Ipse inuenit primū mēdaciū cū dixit primis parētib⁹. Neq̄ morieminī &c. Gen. iij. Amb. Oēs qui dicūt menda ciū filij sunt diaboli. xxij. q. v. cauete. Filius aūt sīlis est patri. Secūdo mēdaciū vitari debet ꝓpter societatis dissolutiōem. Hō eñ naturaliter est aīal sociale seu politicū cum alijs viuēs: sed male possent hoies inuicē cōuiuere si hoies haberēt semper dubitare de verbis aliorum. Vnde apls ad Ephę. iij. Deponētes mendaciū loquimini veritatē vnusq̄sq; cū ꝓximo suo: qm̄ sum⁹ inuicē mēbra. Tertio, ꝓpter famæ amissionē. Hō eñ qui assuescit mendacijs non creditur ei cum veritatē dicit: & pręcipue in viris spiritualibus: dominis multum reddit infames mendaciū. Eccli. xxxiij. Ab immundo quis mundabitur: & a mendace quid verū dicetur, q. d. nullū. Et hoc pc̄m̄ est contra vel ꝓter istud ꝓceptum fm magistrum in. ij. sen. di. penul. Non loquaris cōtra, ꝓximū &c. Vñ Pē. xxvj. Insurrexerūt in me testes iniqui: & mentita est iniquitas sibi. Proprie & principal'r loquit de christo contra quē dixerūt duo falsum testimoniū. Quadrupl'r ergo fit cōtra hoc ꝓceptū. fm Tho. vbi. s.

Contra hoc ꝓceptum fit quadrupl'r.

¶ Per falsam in iudicio probationem.
¶ Per variam de alio detractionem.
¶ Per mendacem in sermone locutionem.
¶ Per noxiam de prelato murmurationem.

Quātū ad primū cū aliqs in iudicio aliquē accusat falso vel testificat: expresse agit ꝺ̄ istud præceptū: & tenet ei de oi dāno. Et si deficeret in ꝓbatione sustineret pœnā talionis. ij. q. iij. ꝓ totū. Sic illi duo ꝑbyteri accusantes & testificātes ꝓtra Susannā de adulterio: ga cōuicti sunt a Daniele falsum dixisse testimoniū: lapidati sunt a ꝓpło. Dan. xiij. Illi aūt duo testes q̄ testificati sunt cōtra christū falsum cū non cōuenientia essent testimonia eoꝝ. Nō cū puniti sunt vt merebantur: nec ꝓbare potuerūt suā falsitatē. s. christū dixisse. Possum destruere tēplū hoc &c. Mat. xxvj. & Mar. xiiij. Et sic isurrexerūt testes iniqui. Secūdo loquitur quis falsum testimoniū cōtra, ꝓximū cū ei detrahit: dicēdo aliquod criminale de alio in absentia ei⁹ qd' nō est verū: vel si est verū cū illud sit occultū alīs manifestat ad denigrādā famā ei⁹: quod vtiq; est mortale fm Tho. ij. ij. Vñ Eccls. x. Quasi si serpens mordeat in silentio nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Serpens comedit terram. i. detractor pascitur defectib⁹ aliorū narratis. Serpēs videt incedere p vnā viam: & subito imperceptibiliter voluit se ad aliam. Sic detractor incipit bona dicere de aliquo: postea vtiq; ad uersatiua contunctione: sed cū summa iniquitas est fratribus detrahere. vt dicit. vj. q. j. c. deteriores. Et deteriores sūt q vitā moresq; bonoꝝ corrūpunt: his q̄ substantias aliorū prędiaq; diripiunt. Caueat itaq; vnusquisq; ne aut linguā detractaut aures habeat prurientes ne. s., aut alīs detrahat: aut detractionis trahētes audiat. Sedēs inquit, ꝓpheta aduersus fratrem tuū loquebaris. s. detrahēdo: & aduersus filiū matris tuę ponebas scandalum &c. Parcant singuli detractioni linguæ cu stodiantq; sermones suos: & sciāt ga cūcta quæ de alīs loquuntur sua sñia iudicabūtur. Nemo inuito auditori libē ter loquit. Hęc Greg. papa. vij. q. vj. ex merito. Vñ & Prouer. xxv. dr̄. Vētus aquilo dissipat pluuias: & facies tristis linguā detrahērē. Et tenet talis restituere famā ablatā, put potest: nō tū debet illi notificare vt simplices dicūt: nec ab eo peterevenīā de quo malū dixit: nisi certus q̄ sciret: nam hoc esset scandalū in illo generare: & cōtra se pericula inciare. Si aūt malū de aliquo qs dicit falsum vel verū in sui præsentia: hoc ꝓtinet ad cōtumeliā: & rāc tenet peterevenīā ab eo: & corā illis dicere se falsum dixisse si falsum dixit: nō ergo detrahēdo falsum testimoniū loq̄ris. Tertio p mēdacē locutionē. Osęæ. iij. Nō est veritas: & non est misericordia: & nō est sciētia dei in terra. Maledictū & mēdaciū & homicidiū & furtū & adulterium inūdauerūt. Vñ Hiere. ix. Docuerūt linguā suā loqui mēdaciū. Sed os qd' mentit̄ occidit aīam. Sap. j. Occidit aīam. Non occidit autē aiam. s. priuādo gra nisi pc̄m̄ mortale: ergo videt mortale: qd' verū est sed nō semp. Mēturi in his quę sunt fidei & morū: q̄ sunt necessaria ad fidē mortale est: & ꝓtra hoc ꝓceptū qd' præcipue ptinet ad prelatos: magistros & prædicatores. de quib⁹. ij. Pet. ij. Erūt in vobis magistri mēdaces: q introducēt sectas perditionis. Et aliqui talia dicūt vt videātur scire. Esa. lvj. Sup quē lusistis: sup quē dilatastis os: & eiecistis linguam: nunquid nō vos filij sceleści semē mendax? Sīl'r mēturi in nostabile dānū, ꝓximi spuale vel corporale: mortale est: vel etiā cū quis vtiq; mēdacio in cōfessione de mortalib⁹ prīcipue. vel in iudicio interrogat⁹ iudex. Et de his intelligit̄ auctoritas prædicta. Os quod mentit̄ &c. In alīs casib⁹ Io qui mēdaciū nō est cōtra: sed ꝓter istud præceptū: vnde &veniale a quo etiā absimēdū. ad Col. iij. Nolite mentiri inuicem. Et aliqñ quis mētitur, p salute aliorū. Sed dicitur Iob. xiij. Deus non indiget nostro mendacio. Aliqñ ex falsa humilitate: dicēs aliquod malū de se qd' nō est: vel negans bonū qd' inesse scit. de quibus Greg. Incauti sunt inimiles q mendacio se illaqueāt. xxij. q. ij. incauti. Aliqñ ex verecūdiæ leuitate: vt cū quis credit verū dicere & dicit falsum: postea aduertēs verecundatur illud retractare. Aliqñ istud posset esse mortale. Eccli. iiij. Nō contradicas verbo veritatis vllo mō. Aliquando ex vtilitate vt. s., aliquid cō sequatur vel malum euitet. Esa. xxvij. Posuimus mendacium spem nostram: & mēdacio ꝓtecti sumus. Aliqñ propter comodū alterius. Eccli. iij. Ne accipias faciem contra faciem tuā: nec aduersus animā tuam mēdaciū. Aliqñ, ꝓpter ludū quod & peccatum est fm Augu. Ab omni ergo mēdacio cauēdum est. fm illud Isido. Omne genus mēdacij sūmopere fuge: nec casu nec studio loquaris falsū. xxij. q. ij. omne genus. Quarto per murmurationem. Frequēter subditi murmurant de prælatis conquerentes de eis q̄ male tractant & gubernant eos. Sed vt dicitur Sap. j. Custodite vos a murmuratione quæ nihil ꝓdest: immo multū nocet quia conturbat totum collegium: & inducit alios ad similia. j. Cor. x. Nec murmuraueritis sicut quidā eoꝝ murmuauerunt: & perierunt ab exterminatore. dist. xc. alien⁹. Alienus sit a fratrū vnitate qui murmurauerit &c. Maria soror Aaron: quia murmurauit contra Moysen: percussa est lepra. De his vitijs. s. detractione, cōtumelia, mēdacio, & murmuratione, diffuse habes. j. in. ij. par.

Menda cij varię species.

Nu. xij.

§. XIII. NONVM PRAECEPTVM

est. Nō cōcupisces rē ꝓximi tui &c. Exo. xx. Post præcepta quibus ꝓhibent expresse pcā oris & operis ponūtur ea q̄ prohibēt pcā cordis cōcupiscētiā seu desideriū. Ista eñ est differētia: vt dictū est. ō. ti. xiij. c. j. inter legē diuinā & humanā: ga humana solū iudicat de peccatis oris & opis: nō aūt de pcātis cordis. Lex aūt diuina iudicat de occultis cordis pcātis: & ostēdit ea esse puniēda. Chryso. Deꝰ nō ex operibus tm̄ iudicat: sed ex cogitationibus & ex corde. xxij. q. v. qui periurare. Et ratio vt dicitur. j. Reg. xvj. Quia hoies vidēt quæ foris apparēt: deus autē intuet cor. Cū etiā dicit q̄ lex vetus cohibet manū nō aīam vt noua: nō sic intelligendū est quasi lex vetus nō ꝓhibeat peccata cordis: quia huī⁹ cōtrariū apparet in isto præcepto: sed ideo dr̄ cohibere manū nō animā: ga nō puniebat pœna tēporali seu corporali pcā cordis & malas cōcupiscētias sicut pcā operis ꝓhibita p̄ præcedētia præcepta. & vt dicit Aug. Bona est lex. s. ista quæ dū cōcupiscētiā, ꝓhibet, omne malū prohiber. est de cōsti. nā cōcupiscētia. Concupiscētia eñ mali est radix oīs mali & principiū. Nisi eñ quis cōcupiscet ma-

Hoc ꝑcepto ꝓhibetur desiderium rei alienæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propter quatuor rationes declinquis abstinere a concupiscētia,

Jum nō faceret. Vñ Mat.xv. De corde exeūt cogitationes, homicidia, adulteria &c. Et hæc sunt quę coinquinant hominē: & quantum ad concupiscentiam rerū, de qua hic dr. Non cōcupisces rem &c. Dicit Pś. lx. Rapinas nolite concupiscere diuitię si affluant nolite cor apponere. Propter quatuor autem rationes debet quis abstinere ab ipsa cōcupiscētia ſm Tho. in tractatu de decem præceptis.

¶ Propter concupiscentię infinitatem.
¶ Propter inquietudinis anxietatem.
¶ Propter iustitie contrarietatem.
¶ Propter substantię inutilitatem.

Quātū ad primū sciendū q̄ cupiditas seu concupiscentia habet quādā infinitatē. Quilibet aūt sapiens debet intendere finem aliquē in suo facto. Nullus em debet ire p̄ viā infinitā. Cōcupiscētia aūt rerū est infinita. Vñ dicit Eccl's v. Auarus nō iplebit pecunia. & Amb. Nec facietas vnq̄ nec finis aderit cupiditati. dist. xlvij. sicut hi. & Esa. v. dicitur. Vę q̄ ꝯiungitis domū ad domū: & agrū agro copulatis &c. q. d. Nūq̄ poteritis finē ponere vestræ cōcupiscētiæ rerū. Ratio huius est: qa cor humanū est factū ad recipiendum deū p̄ gratiā, & postea p̄ gloriā. Et ideo quicquid habeat minus deo non pōt finire desideriū eius: ipe em maior est omni re. Pś. cxj. Qui. s. deus repler in bonis desideriū tuum. Secūdo debet caueri cōcupiscētia ꝓpter inquietudinē quā habet in se. Quilibet naturaliter appetit quietē: qa hoc est valde delectabile cuilibet. sed cupiditas facit homines semp inquietos pūctiōib⁹ solicitudinū. Vñ cōparant cupiditer spinoſ: quę seminata verbo dei suffocāt a spinis crescē tibus solicitudinū rerū; vt dicit Luc. viij. Sēper em cupidi sunt soliciti nō habita acquirere: acquisita custodire & augere, ipsa non amittere. Eccl's. v. Saturitas diuitis nō sinit eū dormire. Mat. vj. Vbi est thesaurus tuus: ibi est cor tuū. Ambro. Mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta: semp aurū vider, semp argentū cogitat: semp reditus com putat: gratius aurū q̄ solē intuet: ipsa eius oratio & supplicatio, ad deū aurū quęrit. dist. xlvij. sicut hi. Tertio propter iustitiæ contrarietatē. Remota iustitia, ait Augu. lib. iiij. de ci. dei. c. iiij. qd sunt regna nisi magna latrocinia: & sic tollitur recta conuersatio humana. Est aūt cupiditas cōtraria iustitiæ: qa vt acquirat sibi cupidus facit omnē iniustitiā in negotiationib⁹: i iudicijs & alijs. Vñ dr Eccl'i. xxxj. Qui diligit aurū nō iustificabit. i. nō faciet iustitiā. & de iudicibus dr Exo. xxiij. Non accipies munera quæ excęcāt prudētes & subuertūt verba iustoꝝ. Legit de quodā iudice cupido q̄ cū haberet quādā causam prę manib⁹: vna pars obtulit ei pro munere vnū vitulū vt, p se sententiā daret: altera vaccā. Cū aūt deberet sentētiā, pferre: dixit q̄ vitulum dederat. Loquatur vitulus, p me. At ille iudex rndet. Vacca nō permittit. Voluit dicere q̄ quia mai⁹ munus acceperat ab alio: iō, p eo debebat dare sentētiā. Quarto ꝓpter substantiæ seu diuitiaꝝ inutilitatē: nec em sibi, pſunt corpori: qa tales sustinēt multa incōmoda & pęnurias ad conseruādū & augēdum Eccl's. v. Diuitię cōgregatę in malum dñi sui. Nec animę prosunt: quia cupiditas nō permittit sibi facere eleemosynas & inde sibi quærere thesaurum & mansiōnē in cœlo. ſm illud Luc. xvj. Facite vobis amicos de māmona iniquitatis: vt cū defeceritis, recipiāt vos in æterna tabernacula. Et demū ducit eum ad interitū. s. ad Tim. vj. Qui volūt diuites fieri incidūt in tētationem & laqueum diaboli & desideria multa inutilia & nociua: quę mergunt hoiem in interitum & perditionem. Et Grego. Bonoꝝ auctori inhęrere non possumus nisi cupiditatē: quę radix est oīm malorum: radicitus euellam⁹. dist. xlvij. bonoꝝ. Triplr aūt talis cōcupiscētia reꝝ pōt esse mortale pctm. Primo cū cōcupiscit res talis vt habeat quocūq̄ modo si pōt de facto: vt p furtū, rapinā, vsurā, fraudē & hmōi. Et de hoc intelligitur illud apli Ephæ. v. Ois immūdus aut auarus nō habet hęreditatem in regno christi & dei. Auarus quasi auidus ęris. Secundo cū cōcupiscit substātia terręna: & si p licitam acquisitionē: tñ ad malū finē: vt. s. inde possit ludere, fornicari, & alia mala facere, acquirere inde amicos ad, procurādū regnū & tyrannizandū & hmōi. Et de hoc Eccl'i. x. Auaro nihil est scelestius: huic em anima suā venalē habet. Tertio cū nimis diligit etiā iuste acqsita: adeo q̄ ne amittat ea: paratus est facere contra dei mandata: vt peierare & hmōi. Vel etiā nō est paratus subuenire in extrema necessitate indigentibus ne ea diminuat. Talis ponit finem suū vltimum in terrenis quæ ita inordinate cōcupiscit. Et isto modo impossibile est diuitem intrare in regnum cœlorū. ait christus. Mat. xix. Mar. x. & Luc. xviij. scilicet ponentem finem suum in diuitijs. Alś autem inordinate concupiscere seu amare diuitias: citra. s. dilectionem dei vel proximi: talis concupiscētia est veniale. Sed vt dicit Hiere. vj. Amnore vsq̄ ad maiorem: omnes auaritiæ studeant.

Auaritię obligatio.

Exēplū.

Triplr cōcupiscētia fit mortal'.

§. XIIII. DECIMVM ET VLTIMUM

Hoc vitio pcedit pro phibet desi.

mum pręceptum decalogi est. Nō desiderabis vxorē, pxis tui. Exo. xx. Vt dicit Io. in. j. canonica. c. iij. Oē quod est ī mūdo. i. in mūdanis pctōrib⁹: aut est ꝯcupiscētia carnis: aut ꝯcupiscētia oculoꝝ: aut superbia vitę: qd' ptinet ad cō desiderium cupiscētiā bonoꝝ: ſm be. Tho. in tractatu de. x. præceptis. vxoris. Duo ex his intelligunt, phibita p̄ præcedēs præceptū. Nā proximi. cum dicitur. Nō cōcupisces rē, pximi tui: intelligit, phibita cōcupiscētia oculoꝝ: cū dicit. Nō domū: intelligit prohibita superbia vitæ: seu ꝯcupiscētia bonoꝝ. In domo em in q̄ est altitudo & latitudo: intelligit superbia & diuitiæ: & ꝯsequēter dignitates & honores. Tertiū aūt. i. cōcupiscētia carnis hic, phibet cū dicitur. Non desiderabis vxorem eius: sub quo etiā cōprehenditur omne desiderium carnale illicitū: sicut. ē. sub nomine mœchię includit oīe pctm operis carnalis. Sed quia hoc apparet magis de se iniustū, scilicet de vxore, pximi: ideo expresse hoc, phibetur dū dicitur. Non desiderabis vxorem proximi. In alijs pręceptis sub peccato operis intelligitur prohiberi peccatum mali desiderij ipsius operis: sed de mœchia & furto dātur species & distincta pęcepta operis & cogitationis: qa cōcupiscētia magis trahit ad ista. Pś. cv. Concupierūt concupiscentiā in deserto. i. diuersaꝝ rerū & gulę & luxurię: vt in Moabitis. Est autem quadruplex gradus huius cōcupiscentiæ.

Gradus quadruplex cupiscētiæ.

¶ In carnali suggestione.
¶ In sensuali delectatione.
¶ In rationali deliberatione.
¶ In audaci defensione.

Notat ista Greg. in. iiij. moral'. dicēs. Quatuor modis peccatū ppetrat: in corde. s. cōcupiscēdo: quod intelligitur de quolibet peccato: sed magis discernit in ꝯcupiscētia luxurię: suggestione. s. delectatione consensu & defensionis audacia. Fit aūt suggestio per aduersariū, delectatio p carnē, consensus p spm. i. desensionis audacia p electionem. Dat exēplū de lapsu primoꝝ parētū dicēs. Illā primi hoīs rectitudinē antiqu⁹ hostis his quatuor ictib⁹ fregit. Nā species suasit. Eua delectata est quasi caro. Adā cōsensit vt ratio: q etiā requisitus cōsiteri cul pā p audaciā voluit defendere: di. Mulier quā dedisti mihi sociam: dedit mihi de ligno & comedi: hoc in humano genere quotidie agit quod actū ē primo parēte nostri generis nō ignoratur. Serpens suasit: quia occultus hostis malа cordibus hoīm latēter suggerit. Sed vt dicit Eccl'i. xviij. Post cōcupiscētias tuas nō eas: qa vt ait Amb. exponēs illud Pś. cxxxvj. Beatus q̄ tenebit & allidet paruulos suos, i. lubricas cogitatiōes & primos motus cōcupiscentię ne vltra, pcedāt ad petrā resistētiæ. Raro tñ est quin ibi sit pctm: & pręcipue q̄n quis est occasio huius cogitationis p distractionem sensus. Secundus gradus est p sensualem delectationem. ad Gal. v. Caro cōcupiscit aduersus spm. vbi dicit augu. q̄ nonnullum pctm est cum caro concupiscit aduersus spm. Et bea. Tho. vbi. ē. dicit. q̄ nullus euadit concupiscētia carnis post pctm primoꝝ parentum, ppter corruptionē naturę præter Christū & virginem matrē eius. vñ ad Ro. vj. Non regnet pctm in vestro mortali corpore vt obediatis cōcupiscētijs eius: nō ait: nō sit: sed non regnet. i. nō dominet. Est quidē in carne pctm ꝯcupiscētię: cū delectatur sola sensualitas sed non dominatur cum ratio non assentit. Et vt dicit Grego. Nequaq̄ immunda cogitatio mentē maculat. s. per mortale: cum pulsat. s. p̄ suggestionē vel sensualē cōplacētiā. Sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. s. assentiendo. de pec. dist. ij. inter hęc. Tertius gradus est per consensum rōnis. Sicut em Eua cōsto fructu porrexit subito viro: ita sensualitas in suggestione cōcupiscētię alicuius mali delectara: subito suggerit rōni vt assentiat: q̄ si consentit tunc quasi adam comedit: & mortal'r peccat in his quę sunt ptra pręcepta. de quo dr Dañ. xiij. Cōcupiscentia subuertit cor tuū: quod sit dupl'r dū. s. cōsentit in opus malū vel cū cōsentit in morosam delectationē: quod etiā est mortale ſm Tho. Matt. v.

Qui viderit

Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā: iam mœchatus est eā in corde suo. i. ad Cor. x. Nō simus cōcupiscētes malorum sicut illi cōcupierūt: & ceciderūt vna die, xxiij. milia.

Excusatio gratuat peccatum.

Quartus gradus ē audax defensio seu excusatio: sicut primus parēs cū fuisset requisitus de culpa subito quasi defendens intorsit culpā in mulierē: vel eū q̄ dederit ei in sociā. Sic pctōr post cōsensum se excusat vel p exempla peius facientiū: vel diaboli tentātis & hmōi. Ia. iiij. Vnde bella & lites in vobis: nōne ex cōcupiscētijs vestris quę militāt in mębris vestris: excusādo. s. mala &c. Debet aūt conari q̄libet has cōcupiscētias vincere: occasiones exteriores fugiēdo: vt malas societates & discursus: auditū & aspectum vanū. Non concupiscat pulchritudinē mulieris cor tuum. ne capiaris nutibus illius. Prouer. vj. Quoniā q̄ tetigerit picem inquinabit ab ea. Eccl'i. xiij. Secūdo p̄ mortificationē carnis. ad Gal'. v. Qui christi sunt: carnē suā crucifixerūt cū vitijs & cōcupiscētijs. Tertio p̄ oratiōnē. Sap. viij. Scio q̄ nō possum esse cōtinēs: nisi tu dederis. Quarto per occupationē Eccl'i. In desideriis est omnis otiosus. Per agrū pigri hominis trāsiui. ait Salomon Prouer. xxiij. & pvineam viri stulti: & ecce totū repleuerāt vrticę cōcupiscētiaꝝ scilicet.

¶ De pręceptis cærimonialibus ipsius legis sub quadruplici differentia. Cap. v.

Cærimonialia moral'r obseruanda.

SECVNDA PARS LEGIS Mosaicę est de pręceptis cærimonialibus: quę qdē oīno cessant in nouo testamento: & seruari nō debēt. Sed quātū ad moralē intelligentiam seu expositionē adhuc debent seruari. Vñ Gratia. in decre. dist. vj. §. pe. dicit q̄ mystica mādata legis quātū ad superficiē: a naturali iure vident aliena. Quantū aūt ad moralē intelligētiā: mutabilitatē nescire, pbānt: & sibi inueniuntur annexa: ac p hoc: etsi ſm superficiē videant eē mutata: tñ ſm moralē intelligētiā nō sunt mutata. Et sic pōt intelligi illud Pś. cxviij. Custodiā legē tuā semp in sęculū: & in sęculū sęculi. qa nō solū moralia: sed etiā cærimonialia legis: ſm morale intellectū obligāt semp: ideo debent seruari. Sicut verbi grā q̄ non comedant carnes porcinæ: qa in lege prohibitæ seruari nō debet: sed q̄ nō habeant mores lasciui luxuriosi: figurati p̄ tale esum: semp debet seruari. Sed pro hoꝝ declaratione sciendū primo ſm Tho. s. ñ. q. cj. ar. s. q̄ cærimonialia præcepta determinānt præcepta moralia in ordine ad deū: sicut iudicialia determinānt ipsa moralia in ordine ad, pximū: puta præceptū morale est q̄ qs colat & adoret deū: sed quō vel quo tpe vel loco: hoc determinabāt cærimonialia: puta offerendo sacrificia ad tēplū & tali tpe. Ordinant aūt hō ad deū p debitū cultū eius: & iō ꝓprie cærimonialia dicūtur q̄, ꝓprie ptinent ad cultū dei. Et dicūtur cærimonialia quasi munia. i. dona. Cereris quę dicebant a gētilib⁹ dea frugū: eo q̄ primū ex frugibus oblationes deo offerebātur, vel sicut Vale. Maxi. referr. Nomē cærimoniæ introductū est ad significandū cultū diuinum apud latinos a quodā oppido iuxta Romā, qd' Cere vocabat: eo q̄ Roma capta a Gallis illuc sacra Romanoꝝ allata sunt reuerēdissime habita. Tho. s. ñ. q. xcix. ar. iij. Vel cærimonialia a cæreis qui in solēnitatib⁹ accēdūtur. Vel ſm alios cærimonialia quasi normæ. i. regulæ salutis: sed istę duæ vltimę expositiones nō sunt ita ꝓpriæ. De ipsis autē cærimonijs dixit dñs Moysi Exo. xviij. Esto tu ppło in his q̄ ad deū ptinēt vt referas q̄ dicunt ad eū: ostendasq̄ ppło cærimonias & ritū colēdi. Sciēdū aūt q̄ oīa cærimonialia sunt figuralia. Vñ' apl's ad Col. ij. inquit. Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi aut neomeniæ, aut sabbatoꝝ quæ sunt vmbra futurorū. i. figura. s. christi & ppli christiani. & sacramētoꝝ & moꝝ ipsoꝝ. Pro cuius declaratione notandum ſm Tho. s. ñ. q. cj. ar. ij. q̄ cum præcepta cærimonialia ordinētur ad cultū dei vt dictū est: duplex est cultus dei. s. interior & exterior. Et cū hō sit cōpositus ex aīa & corpore vtrūq̄ debet applicare ad colēdum deū: vt. s. aīa colat interiori cultu: & corp⁹ exteriori: ſm illud Pś. lxxxiij. Cor meū. i. aīa & caro mea exultauerunt in deū viuū. Et sicut corp⁹ ordinat ad aīam: ita cult⁹ exterior ad interiorē. Cultus aūt interior cōsistit in hoc: q̄ aīa cōiungat deo p̄ intellectū & affectū: & ideo sc'm q̄ diuersimode intellect⁹ & affect⁹ colēris deū ꝓtingit deo, ſm b̄ diuersimo de actu exteriores hoīs ad cultū dei applicāt. In statu em suę beatitudinis intellectus human⁹ ipsam diuinā essētiā in seipsam immediat. Et iō exterior cult⁹ nō ꝓsistit ibi i aliq̄ figura: sed solū in laude dei q̄, pcedit ex interiori agnitiōe & affectione pfecta sc'm illud Esa. lj. Gaudiū & letitia inuenietur in ea: gratiaꝝ actio & vox laudis. In statu aūt pńtis vitę non possumus diuinā veritatē in seipsa intueri: sed oportet q̄ radi⁹ diuinæ veritatis nobis illucescat sub aliquibus sensibilib⁹ figuris vt dicit Diony. diuersimode tñ secūdū diuersum statū cognitionis humanæ. In veteri enim lege neq̄ ipsa diuina veritas in seipsa manifesta erat: neq̄ adhuc, ppalata erat via ad hoc gueniēdi. sicut dicit apl's ad Heb. vij. Et iō oportebat exteriorem cultū veteris legis nō solū eē figuratiuū futurę veritatis manifestādę in pria: sed etiā figuratiuū christi q̄ est via ducēs ad illā patriæ veritatē. In statu vero nouæ legis: hæc via iā reuelata est: vñ hāc p̄figurari nō oportet sicut futurā: sed cōmemorari per modū pteriti vel pńtis: vt mysteriū passiōis resurrectiōis &hmōi: & exhibito sacroꝝ. Sed solū oportet p̄figurari futurā veritatē gl'ię nōdū reuelatā: qd' fit in ipsis sacramētis & sacramētalibus. Et ħ est qd' apl's dicit ad Heb. x. Vmbrā rębus habēs lex futuroꝝ bonoꝝ: nō ipam imaginē reꝝ. Vmbra rudis, em min⁹ est q̄ imago: tā q̄ imago ptineat ad nouā legē: & vmbra ad veterē. Nec obstat q̄ lex ppło dando debet esse manifesta sc'm Isid. dist. iij, crit aūt. Quia diuina nō sunt reuelāda hoibus nisi sc'm capacitatē eoꝝ: alioquin dareꝫ eis' materia præcipitij: dū cōtenerēt quę capere nō possent. Et ideo vtili⁹ fuit vt sub quodā velamine figuraꝝ diuina mysteria dei populo traderētur: vt saltem ea implicite cognoscerent dum illis figuris deserrent ad honorem dei.

Nouæ lex figurā veritatē gl'ię nōdū reuelatā

Triplex

§. II. DE SACRIFICIIS VETERIS

nialia præcepta sūt multiplicia: sc'm illud Osee. viij. Scribā eis multiplices leges. Huj⁹ aūt rō ē sc'm Tho. s. ñ. q. cj. ar. iij. qa ois lex dat alicui ppło. In ppło aūt sunt duo gña hoīm. Quidā pronti ad malū: & hi sunt p̄ pęcpta legis coer genedi. Quidā sunt habētes inclinationē ad bonū: vel ex natura vel ex consuetudine vel magis ex gra: & tales sunt per legis pręcepta instituendi: & in melius, pmouēdi. Quantū igitur ad vtrūq̄ genus hoīm fuit expediēs multiplicari cærimonialia in veteri lege. Quia em in illo ppło aliqui erāt proni ad idolatriam: cui multiplr idolatriæ gentiles deseruiebāt: oportebat eō uerso multa istituī cærimonialia ad singula reprimēda & mlta talib⁹ iponi q̄si oneratis ex his quę ad cultū dei impędebāt: non vacaret eis idolatriæ deseruire. Ex parte vero eoꝝ q̄ proni erāt ad bonū fuit necessaria multiplicatio cærimonialiū: tū qa p hæc diuersimode mēs eoꝝ referebat in deū: & magis assidue: tū ēt qa mysteriū christi quod p hmōi cærimonialia figurabat: multiplices vtilitates cōtulit mūdo: & multa circa ipm erāt cōsiderāda: quæ oportuit per diuersa cærimonialia figurari.

hoim.

Diuiditur aūt ista cærimonialia pcepta i quatuor genera. s. sacrificiū, sacrū, sacramētū, & obseruātiā. Huius rō est quia ad cultū dei: in q̄ qdē cultu cōsiderari pōt & ipse cultus, & rimoues, & instrumēta colēdi. Ipse aūt cult⁹ specialr cōsistit in sacrificijs: quę in dei reuerētiā offeruntur. Instrumēta autē colēdi pertinent ad sacra sicut est tabernaculū & vasa & alia hmōi. Ex parte aūt colentiū duo possunt cōsiderari. s. eoꝝ iustificatio ad cultum diuinum quod fit p quādā cōsecrationē vel populi vel ministroꝝ: & ad hoc ptinent sacramēta. Et iteꝝ eoꝝ singularis cōuersatio per quā distinguuntur ab his q̄ deum nō colunt: & ad hoc ptinēt obseruantię: puta in cibis: vestimentis: & alijs hmōi.

Quatuor sunt genera cultus.

Cærimoniæ notio.

triplex

¶ Propter idolatrię detestationem euitandam.
¶ Propter offerentis dispositionem signandam.

assignatur.

¶ Prima pars. q iiij

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Propter Christi passionem figurandam.

Prima & secunda ratio est literalis: tertia mystica & figuralis. Et ad hoc potest induci illud Psal. xxxix. Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi: ecce venio. q. d. Sacrificium & oblationem noluisti, propter se: qua si delectareris illis rebus: sed propter idolatriam vitandā: & est sacrificium in animalibus: oblatio in alijs terræ nascentibus. Aures autem perfecisti mihi. id est dedisti mihi perfectum intellectum in his vt intelligerem mētis dispositionem quam requiris in offerente tibi placitam: & hoc quo ad secundum. Holocaustum & pro peccato nō postulasti: quę erant præcipua inter sacrificia: tunc scilicet cum dixi per effectum ecce venio. s. in mundum ad sustinēdam passionem. Nunc ergo impleta figura illorū sacrificia nō postulo: immo respuo illa sacrificia quę figurabant istud perfectum sacrificium. Quantum ergo ad primū dicit Hiero. xxij. q. j. considera. q cum Iudæi essent proni ad idolatriam in qua gentiles offerebant animalia occisa dijs suis: voluit vt Iudæi potius illa offerrent deo in honorem suū q dijs seu dæmonijs: & sic retraherentur a sacrificijs idolorum. Vnde non fuerunt data illi populo præcepta de sacrificijs: nisi postq declinauerūt ad idolatriam adorando vitulum conflatilem. Et hinc est q illa animalia quæ nō offerebant ægyptij: inter quos erant conuersati dijs suis: vt oues & boues & arietes: illa iussi sunt offerre non alia quę offerebāt gentiles dijs suis. Et propter hoc etiam prohibebatur deo offerri sanguis animalis, & adeps, & mel, & fermentū: quia ista offerebāt gentiles in suis sacrificijs. Aues offerebantur vt turtur, pulli columbarum, & passeres, propter pauperes qui nō poterant in alijs animalibus multū expēdere. Harum autem auium est copia in illis partib⁹. Nō autem offerebātur pisces in sacrificium: quia cum in aquis viuant: magis sunt alieni ab homine q alia animalia quę viuūt in aere. Modus etiam occidendi quædam animalia vt aues: determinabatur a lege: ad excludendum etiā idolatrarum modum quem tenebant. Quantum ad secūdum dicit Tho. vbi. ō. q per sacrificia repræsentabatur ordinatio mentis in deum: ad quam excitabatur sacrificium offerens. Ad rectam autem ordinationem in deum pertinet: q omnia quæ habet quis recognoscat a deo tāq primo principio: & ordinet in deū tāq in vltimū finē. Et hoc represēntabat in sacrificijs & oblationib⁹: fm q homo ex reb⁹ suis quasi in recognitionem q ea haberet a deo: in honorē dei ea offerebat: fm illud quod dixit David. j. Para. xxix. Quę de manu tua accepimus dedimus tibi. Et ideo in oblationibus sacrificioꝝ, ptestabatur homo: q deus esset primum principiū creationis rerum: & vltimus finis: ad quē essent omnia referēda: vt mens humana non recognoscat alium auctorē primū rerū nisi solū deum: nec in alio finem suū cōstituat. Et ppter hoc, phibetur in lege sub pœna mortis non offerri sacrificium alteri nisi deo soli. Exod. xxij. Offerebātur aūt animalia occisa & coquebātur: ga sic veniunt talia in vsum hominū fmq a deo dātur ad esum hominū. Similiter etiam p occisionē illoꝝ animaliū significabat destructio peccatoꝝ: quæ debet esse in offerentibus deo sacrificia bonoꝝ operum. Vñ glo. Leui. j. Vitulū offerimus cum superbiam auertimus. Agnum cū irrationabiles motus corrigimus. Hædū dum lasciuiam superamus. Turtarem dū castitatē seruamus. Azymos panes: cū azymis synceritatis epulamur. In colūba signatur simplicitas & charitas mentis. Gallina & porcus nō offerebātur: quia habent immundum nutrimentū. Deo aūt quod est purum & mūdum tribuendum est. Animalia vero syluestria non sunt cōmuniter hominū vsui deputata. Maculosa etiā animalia clauda & huiusmodi prohibebantur offerri: quia vt ait Hiero. dist. xlix. c. vltī. Indignū est dare deo quæ dedignat homo. Et quia signat defectus mentis a quib⁹ offerētes debent cauere. Et notandū fm Tho. vbi. ō. q triplex est genꝰ sacrificioꝝ quod mandabatur offerri: quod. s. designat triplicem statum fidelium. Primū dicebatur holocaustū: qd' interpretatur quasi totū incensum: ga totū animal offerebatur. & cremabat ad honorē diuinæ maiestatis: & amorē suę bonitatis. Et signat statum perfectionis in obseruatione consiliorum: quib⁹ quis totū se deo & omnia sua offert in honorē suū nihil sibi reseruās. Aliud dicebatur sacrificium, p peccato: qa offerebat deo, p remissione peccati: & cōueniebat frati. Tertium, in satisfactione peccatoꝝ: quod sacrificiū diuidebat in duas partes: quarū vna incendebatur: alia cedebat in vsum sacerdotis ad significādū q expiatio pctoꝝ fit a deo p ministeriū sacerdotū, p sacramēta: & hoc nisi cū offerret, p peccato sacerdotis: nūc etiam tū cōburebatur ad innuendū q nihil peccati remaneret in sacerdote. Tertiū dicebatur hostia pacifica: qd' offerebat deo, p gratiarū actione: vel, p salute & psperitate offerentiū ex debito beneficij accepti vel accipiēdi. Et cōuenit statui, plicitū in obseruatione mādatoꝝ. Et diuidebatur tale sacrificiū in tres partes: quarū vna cedebat in honorem dei quæ. s. cōburebatur. Alia in vsum sacerdotis. Tertia in vsum offerentium. Ad figurādum q salus hois, pueniat a deo mediātibus sacerdotib⁹ vt ministris dei: & cooperātibus hoibus ipsis q saluātur. Sacerdotū aūt erat pectusculū & armus dexter a lis: ad designandū qd' debet habere sapietiam cordis ad instruēdū populū: & fortitudinem quæ designat in armo dextero ad sustētādū defectus. Sacrificate ergo ait Ps. sacrificiū iustitię: nō sacrificia a lis. ga holocaustū, p pctō nō postulasti: sed sacrificium iustitię. s. holocaustum, operis: secm istū triplicē statū. Quantū ad tertiū dicit Tho. vbi. ō. q inter oia dona quæ deus humano generi pmū hō pctm lapso dedit precipuum est q dedit filiū suū. Io. iij. Sic dilexit deus mūdū vt filiū suū vnigenitū daret: vt oīs qui credit in eū nō pereat: sed habeat vitā æternā. Et ideo potissimū sacrificiū est quo se obtulit oblationē & hostiā deo patri in odorē suauitatis: vt dicit ad Ephe. v. Et ppter hoc oia alia sacrificia offerebant in lege: vt hoc vnū principale & precipuū figurarēt tanq perfectū p imperfectū. Vñ ad Heb. x. Christus vnā semel, p pctō obtulit hostiā in sempiternū. Et sic oia illa figurabāt christi passionē. Vñ glo. Leuit. j. Christ⁹ in vitulo offert, ppter virtutē crucis. In agno, ppter innocētiā. In ariete, ppter principatū. In hirco propter similitudinē carnis peccati. In turture & colūba duarū naturaꝝ coniūctio designat: vel in turture castitas eius: in colūba charitas insinuat: in oue patientia vel obedientia. Offerebant & panes a pauperib⁹: q etiā figurabāt christū q ait. Ego sum panis viuus. Ioan. vj. Vel farinā vel spicas. Et christus spica fuit in statu legis naturę: in fide patrū vt similar: in lege & doctrina, pphetarū: sicut panis formatus post assumptionē humanitatis igne spiritussancti coctus in clibano vteri virginalis: in sartagine cruc⁹ per labores suæ cōuersationis in mūdo. in cruce quasi in craticula adustus. Vinū qd' aliqñ offerebat signat sanguinē suū: oleum gratiā eius: sal sapientiā ei⁹: thus deuotionē oīonis. Tunc ergo cū noluit de⁹ amplius sacrificia ludæoꝝ dixit dei filius. Ecce venio & in me perficio: & impleo oīa sacrificia.

Hebrei, pni ad idolatriam.

Ordinatio mentis.

Genus sacrificioꝝ est triplex.

Cerimonialiū ratio.

Exod. xxv.

Triplex.

Maxima cura in manna.

§. III DE SECVNDA PARTE CAERIMONIALIŪ, quæ. s. dicūtur sacra, & ptinēt ad tēplū & vasa ei⁹, dicit ap's ad Heb. viij. q illi q offerūt secūdū legē munera. i. in tēplo deseruiūt exēplari etiā vmbræ cœlestiū: sicut rūsum est Moysi cū cōsummaret tabernaculum. Videinquit oīa & facito secūdū exēplar qd' tibi in monte monstratū est. vbi dicit. b. Tho. j. ñ. q. c. ñ. art. iiij. q tot⁹ exterior cult⁹ dei ad hoc ordinat⁹ vt hoies deū in reuerētia habeāt. Hoc em̄ habet humanus affect⁹: vt ea quę cōia sunt & non distincta ab alijs minus reuereāt: ea vero q̄ habēt aliquā excellētiæ discretionē ab alijs magis admirāt & reuereāt. Vnde & hoīm consuetudo inoleuit q reges & principes quos oportet in reuerētia haberi a subditis & precioſioribꝰ vestibus vtātur: & ampliores habitationes inhabitent. Propter hoc oportuit: vt specialia tēpla & speciales ornatus & vasa, & speciales ministri ad dei cultum ordinarentur: vt per hoc animi hominum ad maiorem reuerentiam dei inducerentur. Insuper & status veteris legis erat ordinat⁹ ad signādū mysteriū Christi. Oportet autem esse aliquid determinatū id p quod aliud figurari debet: vt. s. aliquā eius similitudinē representet. Et ideo oportuit aliqua specialia obseruari ad cultū dei: & circa tēplū eius. de quo potest induci illud Ps. v. Adorabo ad tēplum sanctum tuum in timore tuo. præcipue reuerētiali. Adorare pertinet ad cultū dei exteriorem. Sed sciendum q triplex est templum. Et de quolibet potest Dauidicum illud intelligi,

¶ Est synagoge materiale.
¶ Est ecclesiæ spirituale,
¶ Est glorię supernale,

Et quātū

Tēplū triplex.

Cultus dei duo sunt respiciat. s. deum q colitur: & hoies colētes: cerespicit tū est q ipse deus q colit nullo loco claudit. Vnde, ppter ipsum no oportuit facere tēplū vel tabernaculum: sed, ppter hoies colētes: ga corporales sunt oportet propter eos facere tabernaculū vel templū ad cultū dei, ppter duo. Primo vt ad hūc cōuenientes cum hac consideratione q ille locus deputatus est ad colēdū deū cū maiori reuerētia cōuenirent. Secūdo vt p dispositionē talis tēpli vel tabernaculi: figurarētur aliqua principia ad excellētiā diuinitatis vel humanitatis christi. Et hoc est quod Salomō dixit. iij. Reg. viij. Si cœlum & cœli cœlorū te capere non possunt: quāto magis nec domus hæc quam ego ædificaui tibi? Et paulo post subdit. Sint oculi tui aperti sup̄ domū istā die ac nocte sup̄ domū de qua dixisti. Erit nomen meū ibi: vt exaudias orōnē quā orat in loco isto ad te seruus tuus: vt exaudias deprecationē serui tui & pp̄li tui Israel. Ex quibus patet q tēplum vel tabernaculum nō est factū vt deū inhabitārē capiat: sed vt nomen dei sit. id est notitia dei manifestetur per ea quæ ibi fiunt & dicuntur. Et q propter, reuerentiam loci orationes sint magis exaudibiles ex deuotione facientium eas. Adorabo ergo ad templum sanctū tuū i timore tuo. Et videtur loqui de tabernaculo Moysi. Nam adhuc nō erat factum tēplū: sed ipsum fecit Salomō filius eius: quod templum successit tabernaculo: quia tempore Moysi nō habebāt firmā māsionē eūtes p desertū: & postea tpe iudicū & vsq ad Salomonē fuerūt in bellis cōtra finitimos. & ideo non potuerunt apte habere firmū tēplū: sed locū ei⁹ tabernaculū portatile. Cū aūt fuit in quiete tpe Salomonis tūc fctm est tēplū. Factū est aūt vnū templū vel tabernaculū nō plura. Ad cuitandum idolatriam Gentilū q plura tēpla dijs suis faciebāt: & vt firmaret in meritb⁹ hoim fides vnitatis diuinæ naturæ. Et ad designādam vnitatem ecclesiæ militantis & triūphātis: erāt tñ in pplo Iudæoꝝ multæ synagogę vbi. s. docebāt populū: sed vnū tātū tēplū vbi offerebatur sacrificium. Sicut autem p vnitatē tabernaculi vl tēpli illius designabat vnitas dei: ita p distinctionē eius in partes. s. in sancta & sanctasancto rū: signabat distinctio eoꝝ quę sunt deo subiecta. Distinguebatur ergo illud tabernaculū vel tēplū sic. Quia vna pars principalior eius dicebat sanctasanctorū: & erat versus occidētē: versus quā fiebat oīo ad excludēdā idolatriā: qa Gentiles adorabāt ad oriētē ob reuerētiā solis: reputantes illū deū. Et in ista parte quæ in tabernaculo erat spatij x. cubitoꝝ in longitudine & latitudine: erat arca dei de lignis Sethim facta: & deaurata intus & extra. In q̄ arca erāt tria. s. tabulæ decalogi: virga Aarō q̄ frōduerat: & vrna aurea habēs mānа. Sup arcā erat quędā tabula subleuata q̄si sedes: q̄ sustētabat ab alis Cherubim: q ibi erāt sculpti de ligno oliuaꝝ positi vn⁹ ab vno latere: alius ab altero: respicientib⁹ se mutuis vultib⁹: ita q arca erat i medio eoꝝ. Et dicebat illa tabula, ppitiatoriū quasi ēstimaret sedes dei: vñ, ppitiaret, pp̄o: & exaudiret orōnes eoꝝ. luxta illud Esa. xxxvij. Qui sedes sup Cherubim &c. Ante istā partē sancta sanctoꝝ erat velū quoddā intextū ex quatuor coloribꝰ. s. byssо, hyacintho, purpura, & cocco bis tincto. Quod velū sustētabat colūnis aliquib⁹: & diuidebat sancta a sancta sctoꝝ: occultās q erāt in sanctasctoꝝ. In loco vero seu parte illa tēpli vel tabernaculi erāt tria. s. cādelabrū aureū cū hastilib⁹ septē: & lucernis septē aureis ex pte Austri: & mēsa aurea sup qua cōmunе erāt. xij. panes, q dicebantur, ppositionis: & in medio altare aureū: qd' dicebat altare thymiamatis sup quod incēsabat cū thuribulo aureo. Ante vero istā partē quæ dr sctā erat atriū in tēplo qd' fecit Salomō: vbi erat altare holocaustoꝝ cōcauū: sup qd' erat craticula ferrea vbi ponebātur aialia occisa ad cōburēdū in sacrificiū: & subtus erat. s. in illa cōcauitate altaris ardebat semper ignis. Et sup illud altare offerebāt sacerdotes sacrificia in cōspectu ppli. In locū aūt q dr sctā intrabāt soli sacerdotes, p certis causis. In sctā aūt sctoꝝ solus sumnus sacerdos & semel tm in anno in festo propitiationis. Etiā atria templi large dicebātur tēplū: vt pater in euangelio. Nā cū ibi dr christū docuisse vel aliquid fecisse in templo: intelligitur de atrijs tēpli. Et parietes qdē tēpli Salomonis fuerunt de lapidib⁹ vt fiūt cōmuniter ædificia. Sed tabernaculum Moysi habuit, p parietibus tabulas ligneas: longitudinis decē cubitoꝝ in lōgū erectis: quæ ꝓiūgebant adinuicē certis modis. Et hi parietes ligneis cortinis tegebant & intra ex quatuor coloribus cōtextis. s. byssо, hyacintho, purpura, & cocco bis tincto. Pro tecto autem tabernaculi erat triplex operimentum. Primum de pellibus hyacinthinis. Secundum supra illud de pellibus arietum rubricatis id ē de corio. Tertium de sagis cilicinis, quod non solum cooperiebat, alia operimenta tabernaculi sed etiam descendebat a lateribus vsq ad terram: & cooperiebat tabulas ab extra Hæc omnia fuerunt facta ad ornamentum, templi vel tabernaculi & protectionem: & ob reducendum ad memoriam beneficiorum dei & reuerentiam deo exhibendam. Sed quia omnia in figuram contingebāt illis: inquit apostolus. j. Cor. x. s. templi spiritualis christi & ecclesiæ: ideo de ipso nunc videndum. Sicut ergo adorabatur in illo tēplo veteri in timore reuerentiali: ita nunc & multo magis hoc agēdū in tēplo materiali noui testamēti. Adorabo ergo ad tēplū sanctū tuū in timore tuo. Rō figurabilis huius tēpli vel tabernaculi est dispositio varia tēpli spūalis qd' est ecclesia. Vñ apls. j. Cor. iij. Templū dei sctm est qd' estis vos. Huius tēpli pars principalis & caput est christus q est sanctussanctoꝝ. Alia pars quæ dr sctā nō ab eo diuisa: sed vnū corpꝰ vnū tēplū cū eo est cōgregatio fideliū. Quę igitur erāt in sctāsanctoꝝ cōueniūt christo seu figurant ipm fm Tho. vbi. ē. Arca igit signat humanitatē christi: q̄ arca erat facta ex lignis imputrescibilibus: quia corpus eius sicut fuit ex purissimis sanguinibus virginis formatum: ita nec corruptione vidit in sepulchro: nec corruptionē peccati habuit i anima. Tota ista arca erat intus & extra deaurata: quia plenus charitate: semper in actib⁹ exterioribus. In ista arca humanitatis christi erant tabulæ testamenti. id est summa sapientia & ipse est legislator. Virga Aaron quæ designat iustitiam: & potestate iudiciariam: & dignitatem regiam: & sacerdotalem: quæ in eo fuerūt. Vnde & Allego de regibus & sacerdotibus natus est quasi summus sacerdos & rex. Aureavrna habens mannа. id est mens eius sanctissima plena gratia & misericordia. Desuper erat propitiatorium. id est diuinitas eius. qua nobis propitiatur cū patre & spiritussancto. s. Ioan. ij. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Cherubin quasi deferentes propitiatorium & circa arcam: signant angelos & superiores obsequētes sibi in nostro adiutorio. Velum ex quatuor coloribus quod distinguit sancta a sanctasanctoꝝ: sunt quatuor virtutes cardinales quæ fuerunt in christo. Et sunt in omnibus sanctis eius. s. prudentia, iustitia, fortitudo, & tēperātia. Sed alio & alio modo: quia in christo vt exemplares & purgati animi: in sanctis ecclesiæ militantis vt purgatorię vel politicæ. In sancta. s. ecclia militātu. i. cōgregatione noꝝ fideliū: sūt ista bona spūalia. s. mēsa aurea. i. charitas sancta: quæ habet super se aureā & positea aureolā: qa præmiū essentiale qd' rndet charitati: & p ea datur ac ēt præmiū accidentale: nec em̄ pmiaret virginitas aut martyriū: nisi cum charitate seruata. Duodecim panes, ppositionis signāt doctrinā reficiētē credēdoꝝ. s. duodecim articulorū: quę cū charitate inuenit. Cādelabrū aureū designat gram̄ spūssancti, quæ septiformis est in septē donis. s. sapientiæ, intellectus, consilij, & fortitudinis, scientiæ & pietatis: & timoris. Hæ designātur p septē hastilia eius & lucernas. Hastilia quo ad habitū: lucernas quo ad actū. Per actū em̄ & exercitiū eoꝝ illuminātur tēplū ecclię. Altare thymiamatis designat spem ex qua quis mouetur ad orādū deum: & thus deuotionis offerēdū. In isto loco. s. sancta aspergebat per sacerdotē septies sanguis cōra velū de quodā sacrificio: præcipue in festo, ppitiationis: qa in ecclesia militanti remāsit virtus sanguinis christi signati i illo sacrificio: & in septē sacramētis quæ administrantur p sacerdotes ad expiādū septē peccata mortalia. In quolibet em̄ operatur sanguis xpi. Tabulæ tabernaculi designant fideles: q sunt erecti p puram intentionem: coniūcti per fraternam compassionē: auro cooperti p lucidā exēploꝝ ostēsionē. Decē cubitoꝝ p decē præceptoꝝ obseruationē. Cooperimentū designat eoꝝ prælatos & doctores q superemineant eis. Hi debēt habere cœlestiū cōtēplationē: & signant, p hyacinthinas pelles: pro ptitudinē ad martyriū: qd' signatur p rubricatas pelles, & tolerātiā aduersoꝝ vel abstinētiā: qd' signat, p saga silicina. Atriū tēpli pōt designare fideles: qui sunt numero nō merito in ecclia. In tali cōgregatiōe offerūtur sacrificia operū. s. quæ sūt de genere bonorū. Sed nō

Quare vnū sumit tēplū Hebręis.

Mathi. xxi. Marci xi. &c.

Figura huius tēpli.

De duodeci panib⁹ ꝓpositionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habẽt illa bona spũalia:quę sunt ī sancta.In sanctasanctorũ nõ intrat ad christũ in cœlũ:nisi vnus.i.pfectus vnitus cũ christo per pfectã dilectionẽ.Ad istud ergo tẽplũ debemus adorare.i.christũ & sanctos suos.Sed ad christũ adoratione latriæ.Ad sanctos adoratiõe duliæ:& hoc in timore filiali &reuerentiæ.Tertiũ tẽplũ dei est cœlũ empyreũ:

Cœlũ empyreũ dicit rificabũt deũ. in quo sanctis & ãgelis manifestat gloria dei.De quo Pś, xxviij.In tẽplo eius oẽs dicẽt gloriã.i.oẽs laudabũt & glorifitur dei gurabat pars illa tabernaculi vel tẽpli:quę dicebat sancta sanctorũ.Alia etiã insinuabãt deo subiecta:ex qb9 cõsurgimus in veneratiõnẽ dei,Significat ergo sanctasanctorũ ꝑm Tho.altius ꝑculũ qđ est substantiarũ separatarũ:& sancta mũdũ corporalẽ,& ideo sancta a sanctasanctorũ distingue bant q uodã velo qđ quatuor colorib9 erat distinctũ: ꝓ q̃ quatuor elemẽta signãtur.s.byssꝰ:ꝓ qđ signat terra. quia byssus,i.linũ de terra nascit.Purpura:ꝓ quã signat aqua. quia byssus.i.linũ de terra nascit.Purpura.ꝓ quã signatur aqua.Fiebat em purpureus color ex quibusdã conchis marinis q̃ inueniũtur in mari.Hiacintho:ꝓ qđ signat aer qui habet hyacinthinũ colorẽ.i.aereũ.Cocco bistricto q est rubei coloris:& signat ignẽ.Et sicut illud velum abscõdebat sanctasanctorũ hoibus:ita materia quatuor elementorũ est nobis impedimentũ ꝓ quod velantur nobis incorporales substãtiæ:quia & ipsa corpora nostra ex ipsis quatuor elemẽtis cõpacta:nõ sinũt aiam pure & pfecte illas cognoscere.Per tria aũt quæ erant in sanctasanctorũ figurantur tria quę sunt in tẽplo cęli empyrei.Nã area designat diuinitatẽ quæ est de lignis imputribilibus:quia deus non solum incorruptibilis & immortalis est:sed etiam alienus ab oĩ corruptiõe mutationis.Malach.iij.Ego deus & nõ mutor. Deaurata tota erat arca:qa deus charitas est.Tria ꝓcta in area designãt tria attributa deo.Nã in virga potẽtia eius, Apls Rom.ix.Potestatiꝫ volũtatiꝫ eius quis resistit?In tabulis in quib9 erat lex magnę sapientię:signatur sapientia dei.Eccl'i.j,Fons sapientię verbũ dei in excelsis.In mãna dulcedo bonitatis eius.Sap.xvj.O q̃ bon9 & suauis est spiritus tuus dñe:qui vt dulcedinẽ tuã in filios demõstares panem suauissimum mannę prestitisti eis.

De tribus personis in diuinis.
¶Potentia attribuitur patri.
¶Sapientia filio.
¶Bonitas spiritui sancto.

Quis ipse tres personæ diuinæ sint:sunt tñ vna essentia & ita vna oipotẽtia:vna sapiẽtia:vna bonitas.Erant illa tria quasi clausa in illa arca:quia in illo intelligibili ꝑculo seu templo rationes omnium eorum quę hic perficiuntur:quodammodo clausę sunt:sicut rationes effectuũ claduntur in suis causis:& artificiatorũ in mente artificis.propiciatoriũ vero quod erat ſuper aream.i.quædam tabula quasi quędam sedes designat ꝓ deus q est ſuper omnia incomprehensibilis est omni creaturæ.Et propterea nulla similitudo ponebatur ad repręsentandum eius inuisibilitatem:sed ponebatur quędam figura sedis,vt dictũ est,ad innuendum ꝓ sunt deo subiecta oĩa.Cherubin q ibi erant designant sanctos angelos.Duo erant non vnus ad designãdum pluralitatem eorum,Et ad inuicem se aspiciebãt ad innuendum concordiam eorũ adinuicem.ꝑm illud Iob xxv,Qui facit cõcordiam in sublimib9 suis.Alis suis tenebant ꝓpiatorium:quia in suis officijs ꝓpitiationem dei ad nos deferunt:tunc temporis,nõ homines:sed soli angeli in illo templo erant:In sancta vero erat cãdelabrũ cum

Lucernę seu hastilia sunt septem.

hastilib9 & lucernis septem:& designat septuplex cœlum in ꝑculo isto visibili:cum septẽ planetis quasi lucernis illuminãtibus sancta.i.mundũ sensibilẽ ꝑm Iosephũ.id est Luna,Mercurio,Venere,Sole,Marte,Ioue,& Saturno.Erat ibi & mensa cum panibus designans nutrimentum vitę humanæ.Et altare thymiamatis:quod designat officiũ sacerdotale quod habet reducere populum ad deum:& ista habentur a deo.Intrabat autem vnus solus summus sacerdos de sancta in sanctasanctorũ:quia de statu pręsentis ſeculi & ecclesię congregatione intratur in templum glorię. Et nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius hominis:qui est in cœlo,ipse est christus qui adsistẽs pũtifex futurorum bonorum ꝓ proprium sanguinem introiuit solus in sancta ęterna redemptione inuenta ꝓ nobis.Sed oportet vt simus vnum cum eo:id est vniti in charitate:quia nemo ascendit nisi christus vnum corpus mysticum cum ecclesia:cuius est caput,& ibi adorant omnes angeli & sancti in illo templo in timore reuerẽtiali.luxta illud.Tremunt videntes angeli.

§. IIII. DE TERTIO GENERE

Tertiũ genꝰ cęrimonialiũ qđ dr̃ obseruãtię quę cõsistũt in cibis & vestib9 quibusdã:& alijsleis ꝓhibitis.de qbus dr̃.iij,Regũ.ix. Si auersione auersi fueritis vos & filij vestri nõ sequentes me:nec custodiẽtes mãdata mea & cęrimonias quas ꝓposui vobis &c.Pro hoc declaratiõe quare,s.ista sint illis ꝓhibita.Sciẽdum ꝑm Tho.i.iij.q.ciij.ar.vj.ꝓ populus Iudeorum specialiter erat deputatus ad cultũ diuinum inter oẽs nationes:declinãtib9 alijs nationibus ad cultũ idolorum: & inter ipsos Iudæos specialius sacerdotes.Et sicut alię res quę applicantur ad cultũ diuinum aliquã specialitatẽ debent habere:qđ ptinet ad honorificentiã diuini cultus:ita & in conuersatione illius populi:& pręcipue sacerdotum debebant esse aliqua specialia cõgruentia ad cultũ diuinũ vel corporalẽ vel spũalẽ. Per cultũ aũt illius legis figurabatur mysteriũ christi:vnde oia eorũ gesta figurabant ea quæ pertinẽt ad christũ seu populũ christianũ. ꝑm illud.i. ad Cor.x.Oia in figura contingebant illis.Et ad hoc põt induci illud Pś.cxvij.Gressus meos dirige ꝑm eloquium tuũ:vt nõ dominetur mei omnis iniustitia.Gressus nostri sunt opera nostra:quibus incedimus vel ad deũ vel ad infernũ.Eloquiũ dei lex sua in qua nobis loquitur declarãdo quid exigit a nobis.Hæc est aũt volũtas dei sanctificatio vra ingt apls.j.Thes.iiij.i.puritas mẽtis vt abstineatis apctis oĩb9:& iõ ꝓhibuit a cibis aliqb9 abstinere & vestibus,ꝓ q̃ designat oĩs iniustitia seu pctm:qđ vt nõ dñeť nobis indigem9 dei auxilio:qđ oꝛone implorat.Et iõ postulat Pś.dicẽs.Gressus meos dirige &c.Vñ in hmõi obseruãtijs ciboꝝ & vestiũ.& hmõi triplex ratio assignari potest.

¶Quę est literalis ad remouendam circa cibos nimiam diligentiam.

De obseruantijs cibo rũ & vestiũ triplex rõ.

¶Quæ est figuralis ad abñciendam circa christianos vanam nequitiam.
¶Quæ est etiã literalis ad destruendam circa Iudęos cuꝛam idolatriam.

Ista triplex rõ est bti Tho.vbi.ẽ.in rñsiõe ad primũ argumẽtũ,Quãtũ ad ꝑmũ sciẽdũ ꝑm eũdẽ:ꝓ nulla gña cibo immũda sunt:vel hoiem ingnari pũt ꝑm suã naturã. Vñ christ9 Mat.xv.Nõ qđ intrat i os coinqnat hoiem.sed qđ exit de ore,s.cordis.Et exponit illud de pctis. Possunt tñ aliqui sibi coinquinare aiam per accidẽs inquãtũ.s.cõtra obediẽtiã vel votũ:vel ex nimia cõcupiscẽtia gulę comedunt:vl inquãtũ prębet fomẽtũ luxurię:ꝑter qđ aliqui a vino:alij a carnib9 abstinẽt.Et hoc tãgit de cõsec.dist.v. carnẽ.Prohibent ergo in lege aliqui cibi comedi.vt patet Leuit.xj.Nõ qa ī sui natura aiam maculẽt:sed ad tollẽdã nimiã diligẽtiã circa cibos.Vñ & illa ꝓcedũtur q̃ de facili in prõptu pũt haberi.Et ista etiã rõne nõ ita ꝓhibita sunt aliqua ex terra nascẽtia.Nã talia magis ptinẽt ad quãdam simplicitatẽ vitę:& de facili habẽtur cũ modico cultu rei.Aialia aũt cũ magno studio nutrire vel capere oportet: & vsus olerũ ante diluuiũ solus erat non aialiũ.Prohibebãtur talia aialia:qa quãdã imũditiã corpalẽ corruptiõis habẽt:vel qa ex reb9 imũdis nutriũt vt porc9:vel qa imũ de ꝙersant vt sub terra:sicut mus & talpa & hmõi:vel qa eoꝝ carnes supfluos humores & malos generãt in corpoꝛib9 comedẽtiũ ꝑter nimiã siccitatẽ vel humiditatẽ.Vñ ꝑter hoc aialia nõ habẽtia vngulã scissam:vel habentia multas soleas in pedib9 vel figuras sunt ꝓhibita propter eorũ terrestreitatẽ:& qa sunt nimis cholerica & aduſta.Et aues rapaces ꝑter nimiã siccitatẽ:& aues aquaticę:& pisces nõ habẽtes squãmas:vt anguillæ:ꝑter nimiã humiditatẽ. Aialia ꝙ hñtia vngulã scissam & ruminãtia sũt cõcessa:qa hñt humores bñ digestos:& media cõplexionata sũt & pisces habẽtes squãmas & pẽnulas vt sicciores pmissi sunt.In auib9 etiã cõcessa sunt q̃ sunt magis tẽperata:vt gallina,perdix,& hmõi.Voluit ergo deꝰ ab hmõi q̃ imũda sunt corporaliter etiã abstinere corporaliter:vt ꝑ hęc inducerentur magis ab imũditia mẽtis.i.pctis cauere.Esus sanguinis vniuersaliter erat ꝓhibitus ad vitãdũ crudelitatem: vt horrerẽt humanũ sanguinẽ fundere:& cadẽ rõne aialiũ strangulatoꝝ & suffocatoꝝ.Adipis esus erat ꝓhibitus ad tollendã occasionem gulositatis.Erat etiam sanguinis & adipis

Aialia

adipis esus ꝓhibitus:qa nõ generãt bonũ nutrimentum. Prout dicit Rabbi Moyses.Et ista est rõ literalis.Quãtum ad secũdã rõnẽ quæ est spiritualis:vt dicit Aug. Populus ille erat figuratiuus populi christiani.Et vita eoꝝ ꝑm cęrimonias legis erat quædã ꝓphetia designatiua ꝑ figurã vitæ &cõuersatiõis quã seruare deberet populus christianus.Illa igitur animalia ꝓhibita comedi vt immũda figurãt diuersa vitia:quæ immũda aiam faciũt.Esus ergo illoꝝ significat operationẽ illoꝝ quę comesta incorporantur & cõuertũtur in naturã:& ex operib9 malis generãtur habitus mali vitioꝝ:q ꝙuertũtur quasi in naturã ꝓpter assuefactionẽ.Debẽt ergo fideles abstinere a vitijs designatis ꝑ illa.Et aialia quidẽ quæ nõ habẽt vngulã scissam vel non ruminãt:designãt homines nõ habẽtes discretionẽ:nescięntes distinguere & cõsiderare circũstãtias rerũ:vel nõ ruminãtes.i.meditãtes scripturas sacras:hi ergo immundi sunt peccato indiscretionis vel ignorãtiæ:& tales mores debẽt euitari.Vel diuisio vngulæ designat fidẽ duaꝝ naturarũ in christo:& ruminatio sanos intellectus scripturarum:& vtrũq; ludæi trãsgrediũtur.Et vitiũ superbiæ prohibetur in esu Aquilę quę alte volat sup oẽs aues.Sed vt dicit dñs Hiere.xlix.Si exaltaueris tevt Aquila:& in cœlo colloceris nidũ tuũ.inde detrahã te:quia superbis dñs resistit. Exẽplũ ponit de Iucifero de cœlo eiecto.Vitiũ hypocrisis ꝓhibẽt in esu Struthiõis.Nã Struthio habet alas:sed præ grauedine nõ põt volare:circa terrã ambulat.Vñ significat hypocritã:q ꝑ opera exteriora de genere bonoꝝ videtur.Sed circa terrena est semꝑ in mẽte:ꝑm Gregoꝛ.in moraľ.Nolite ergo fieri sicut hypocritæ:ait christus Mat. vj.In Gryphone designatur crudelitas potentum:qa Gryphoꝰ est infestus hoibus armatis &æquestrib9.Sed dñs curꝛus Pharaonis &exercitum eius proiecit in mare.Exo.xv.

Compa ratur vj est coloris candidissimi:sed cibum trahit ex profundo terꝛa inoꝛ

Vitiũ inanis glorię potest designari in Cygno:quæ auis ræ vel aquæ.sic vanegloriosi oia opera sua quæ candida

talia aui videtur faciũt vt videãtur ab hoib9:& sic quęrũt cibũ ex

bus ra terreno fauore.Sed amẽ dico vobis:receperũt mercedẽ suã.

pacib9 Mat.vj.Et ideo noli Cygnũ comedere.i.inani gloria duci.Onocrotalus est auis in partib9 oriẽtis q̃ habet longum roſtrũ:& habet in faucib9 longas pelliculas in quib9 primũ cibũ ponit:& post horã in vẽtrẽ mittit:& signat auaꝛos:q immoderata solicitudine vitę necessaria cõgregant. cõtra illud Mat.vj.Nolite soliciti esse.Dicit apls ad Heb. vlti.Sint mores sine auaritia.q.d.Noliveſci Onocrotalo. Vitiũ rapinæ ꝓhibẽt in esu Auiũ rapaciũ omniũ vt Accipitris & hmõi.Accipiter q deseruit hominib9 ad prædãdum:designat eos q deseruiunt potẽtib9 ad prædã. Alietus qui pascitur minutis auib9:designat eos q pauperibus sunt molesti.Vultur q sequitur exercitũ expectãs comedere cadauera mortuorũ:significat eos q mortes & seditiões & guerras procurãt vt inde lucrẽtur.Vpupa quę nidificat in stercoꝛib9 & pascitur fimo:& gemitũ in cantu simulat: significat tristitiã ſeculi quæ pertinet ad accidiam:& morꝛẽ in hominib9 operatur.Propter quod dicit sapiẽs Eccl'i. xxx.Tristitiã lõge expelle a te:multos em occidit tristitia. Oẽs aues coruini gñis q̃ crocitãdo quasi eras sonant:signant tarditatẽ & pigritiã bñ operãdi.Sed Coruus egressus de arca non est reuersus ad eã.Et ideo dicit Eccl'i.v.Ne tardes ꝓnuerti ad dñm:nec differas de die in diem. Ibis est auis in Africa habẽs lõgũ roſtrũ q̃ ex serpẽtibus pascitur: & forte idẽ est qđ Ciconia:significat iudos q de defectib9 alioꝝ quasi de serpẽtib9 reficiũtur.Nõ in cõtẽtiõe & emulatione ambuletis.i.inuidia.ait apls ad Rom.xiij.Mergulus cui9 natura est vt sub vndis diutius immoretur:significat gulosos q in aquis deliciaꝝ se immergũt. Per Bubonem q de nocte pastum q̃rit:de die aũt latet:significantur luxuriosi:q occultari quęrũt in nocte operib9 quę agunt. Et ꝓ porcum in die in luto iacentẽ manifestos luxuriosos. Sed sint lumbi vestri pręcincti.ait christus Luc.xij.s.abstinendo ab omni luxuria.Per Nicticoracẽ quę in nocte acuti est visus in die non videt:signantur hi q̃ in spiritualib9 sunt hebetes in temporalib9 acuti.Baruch.iij.Quæſierunt prudentiã quę de terra est. Larus qui volat in aere & natat in aquis:signat eos qui cum volẽt per speculationem: tñ natãt in aquis voluptatum. Porphyrio præter modũ aliarũ auiũ habet vnum pedem latum ad natandum:aliũ fixum ad ambulandũ:quia in aqua natat vt anates:in ter-

ra ambulat vt pdices:solo morsu bibit oẽm cibũ aqua tingẽs:& significat hoies ꝓprię volũtatis:q nil volũt facere ad arbitriũ alterius:sed solũ qđ sit tinctũ aqua ꝓprię volũtatis:cũ tñ christ9 dicat.Nõ veni facere voluntatẽ meã. Io.vj.Per Herodionẽ q vulgariter dicitur Falco:signatur iracũdi & proni ad effundẽdũ sanguinẽ humanum. Caradrion est auis garula:& signat loquaces.cõtra illud Proꝛuerb.x.In multiloquio non deerit pctm.Per Vespertilionẽ:quę circa terrã volitat:signatur illi q ꝑculari sapientia prędit:sola terrena sapiũt.Circa volatilia etiã quadrupedia illa cõcedũtur:quæ posteriora crura habent longiora: per quę salire possunt.Alia vero immunda habentur:& signant eos qui doctrina quatuor euãgeliorum abutunt:vt per eã in altũ subleuentur. De fructibus autem arboꝝ nõ licebat vesci quatuor primis annis.Leuit.xix.ad significandum ꝑm Tho.& Grego.ꝓ primordia nostroꝝ bonoꝝ operũ debẽt nobis esse ſuspecta. Neruus fœmoris ꝓhibitus in animali ad esum significat fortitudinem ad peccandum:quę debet vitari.Quãtũ ad tertiam rationẽ quæ etiã est literalis:quare fuerunt ista prohibita:est quia his Gentiles vrebãtur in ritib9 suæ idolatrię:vel ad maleficia quo ad aliqua ex his:ꝓpter quod etiam fuit ꝓhibitus esus adipis & sanguinis:primitiua fructuũ & portatura vestis fœmineæ a viris &ecõuerso.Deuť.xxij.quia idolatrę talibus vtebãtur.Et etiã vestibus cõtextis ex lana & lino,ibidẽ.& Leuit.xix.Et agros etiã ꝓhibebat dñs in lege nõ seminari diuerso semine:& animalia diuersæ ſpeciei cõmisceri.Talia faciebant Gentiles diuersisꝫ superstitionibus a quib9 voluit dñs populũ suũ esse liberũ:& ideo ista prohibuit. Et diuersę superstitiones quę adhuc reperiuntur in populo christiano nõ sunt nisi quędã reliquię Paganoꝝ.Morabis autem ratio seu figuralis talium ꝓhibitionum est quo ad vestes:quia mulier non debet sumere sibi officia virorum:hoc est sumere vestem virilem:nec vir actibus mollibus vti.In veste lana & lino cõtexta ꝓhibita:signatur ꝓhibitio cõiũctionis simplicitatis cum malitia.Quod ager vel vinea non est diuerso semine seminanda.Leuit.xix,& Deuť.xxij.signat ꝙ debet ager vel vinea ecclesia:nõ varia doctrina.s.catholica & hęretica edoceri.Quod iumẽta nõ deberẽt facere cõmisceri diuersarum ſpecierum.Leuit.xix. signat ꝙ non debent permitti homines populares coniũgi.i.per familiarem conuersationem hominibus alterius fidei.s.ludęis vel paganis.Est etiã ratio ſpiritualis,s.ad detestationem vitij contra naturam:& tollendum oẽm occasionẽ cõcupiscẽtię.Nõ em fiũt talia nisi ꝓcurãtib9 hoib9: vñ excitat motus cõcupiscẽtiæ.Quod reperta aue in nido cum filijs nõ deberẽt capi & retineri mater cũ filijs.Deuť. xxij.fuit ratio literalis ad inducẽdũ ad pietatẽ.Sed rõ figuralis est:qa in quibusdã ſcripturæ passibus retinendi sunt sensus ſpũales quasi filij:& dimittẽda est obseruãtia literę quasi mater.Qđ nõ est arandũ in boue & asino:signat qa in pędicatione nõ est iũgẽdus fatuus cũ sapiẽte:quia qđ vnus ędificaret verbo:alius destrueret exẽplo.Qđ portarẽt fimbrias hyacinthinas in angulis pallioꝝ præceptum obseruãtię fuit.Num.xv.vt distinguerentur in habitu ab alijs nationib9:& figurãdũ ꝙ deberẽt fideles habere cœlestem ꝙersationẽ & intẽtionẽ in oibus operibus ad cœlũ. Quod sacerdotes in mortib9 ꝓpinquoꝝ non debebãt deponere capillos capitis vel barbæ.Leuit.xxj.significat ꝙ nũq; debẽt deponere sapiẽtiã mẽtis:nec pfectionẽ sapientię:nec debebãt scindere carnes vel vestes.i.vitiũ schisma ticis vitare.Quod hoies egestiões e corpore debẽt operire terra.Deuť.xxiij.significat ꝙ opera praua debẽt cooperiri terra pœnitentię Ab his ergo ꝓhibitis abstinendo ꝑm expositionẽ factã moraľ quę est bea.Tho,nõ dñatur in nobis aliqua iniustitia. Sed vtẽdo cibis cõcessis.ſ.ruminãtibus & findentib9 vngulam pedũ quo ad quadrupedia.i. operib9 insistẽdo quę sunt cũ examinatione rõnis:& scripturarũ collatione:& cum discretiõe.Vescẽdo squãmatis & pẽnulas habẽtibus quo ad pisces.i.exercẽdo se in austeritate vitæ signata per squãmas asperas:& in cõtẽplatiõe cœlestiũ quod notat ꝑ alas.Comedẽdo aues quę nõ habẽt nimiã siccitatẽ vel humiditatẽ.i.in cogitationib9 non habẽdo siccitatẽ indeuotionis:& humiditatem nimię carnalis affectionis:sed medię tẽperatas.i.in virtute quæ mediũ tenet fundatas & cauẽdo a duplicitate:sed vestes habendo cum ſimbrijs hyacinthinis.i.cõuersationem intẽtione ere

Lex inducitad pietatẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctia ad ecclestiã & praua opera cooperiẽdo pnia: sic dirigimus, i. rectos facim⁹ gressus operũ. vt nos pducãt ad cœlũ.

§. V. DE QVARTO GENERE CAE

De sacramentis veteris legis.

rimonialiũ quod dr̃ sacramẽta: quę vtiq; erãt tm̃ signa sacramentoꝝ rerũ: nõ aũt causatiua nec cõtẽtiua gr̃æ vt sacramentis vetera ecclesiæ, de quib⁹ Leuit. xx. Ego dñs qui sanctifico vos. Et legis. Pro quoꝝ declaratiõe dicit btus Tho. i. ñ. q. cĩ. ar. v. q̃ sacramẽta ꝓprie dicũtur illa quę adhibebantur dei cultoribus ad quãdã cõsecrationẽ: per quã. s. deputabãtur quodã modo ad cultũ dei. Cultus aũt dei generalr̃ pertinet ad totum populũ: sed specialiter ptinet ad sacerdotes & leuitas q̃ erant cultus diuini ministri, Vñ in sacramẽtis veteris legis quędã spãliter ad ministros: & circa vtroſq; tria erãt necessaria. Quorum primũ est institutio in statu colendi deũ: & hęc institutio quãtũ ad oẽs fiebat p circũcisionẽ: sine qua nullus admittebak ad aliqd legaliũ: quãtũ vero ad sacerdotes p sacerdotũ cõsecrationẽ. Sed⁹ requirebak vsus eoꝝ q̃ ptinẽt ad diuinũ cultũ: & sic quãtũ ad populũ erat eſus paschalis cõuiũ: ad quẽ null⁹ incircũcisus admittebak. vt patet Exo. xij. Et quãtũ ad sacerdotes oblatio victimarũ & eſus panũ. ꝓpositionis: & aliorũ quæ erãt sacerdotum vsib⁹ deputata. Tertio requirebak remotio eoꝝ p quę aliqui impediebãt a cultu diuino. s. immũdiciaꝝ: & sic quãtũ ad populũ erãt institutę q̃dã purificationes a q̃busdã exteriorib⁹ immundiciis: & etiã expiationes a pctis: quãtũ ad sacerdotes & leuitas erãt instituta ablutio manuũ & pedũ: & rasio pilorũ. Et hæc oĩa habebãt & rõnabiles causas literales fm̃ q̃ ordinabank ad cultũ dei, ꝓ illo tẽpore: & figurales fm̃ q̃ ordinabank ad figurandũ christum. Et ad hoc põt induci illud Pã. cxviij. Benedictus es dñe: doce me iustificationes tuas. Illa veteris legis præcepta oĩa q̃uis possint dici iustificationes quasi quędã executiões iustitię ex se: vel ex institutiõe diuina: præcipue tñ illa sacramẽta possunt dici iustificationes: nõ qa ex se iustificarẽt: sed ex fide & deuotiõe vtẽtiũ: etiã qa disponebãt ad christũ iustificandũ: & figurabant pmaxime sacramẽta ecclesiæ q̃ vere iustificant. vt cõrẽtiua gratiæ. Sed quõ ista figurẽt: & debitũ vsum ipsoꝝ sacramẽtoꝝ obseruẽ: est: & ideo petendũ a dño vt doceat. fm̃ ilud Pã. cxviij. Benedictus es dñe: doce me &c. Et fm̃ Tho. vbi. ã. circũcisioni correspõdet baptismus: & figuratur ꝓ ipsam. Vnde apls ad Col. ij. Circũcisi estis in circũcisione dñi nostri Iesu xp̃i: cõsepulti in baptismo: Cõuiuio agni paschalis cortã nouę legis. respõdẽt in noua lege sacramẽtum eucharistię. Purificationibus oĩb⁹ veteris legis correspõdet in noua lege sacramẽtũ pœnitẽtię. Cõsecrationi põtificũ correspõdet sacramẽtum ordinis. Matrimoniũ fuit in veteri lege prout est officiũ naturę: nõ prout est sacramentum ecclesię significãs cõiũctionẽ christi & ecclesię: quę nõdũ erat facta. Sacramentũ aũt cõfirmationis nõ habuit figurã seu correspõdẽs sacramẽtũ in veteri lege: eo ꝙ est sacramentum plenitudinis gratiæ: quę nõdũ erat data. s. in plenitudine illa. Et similiter sacramẽtũ extremę vnctionis: qa ꝓ ipm fit q̃dã imediata ꝓparatio ad introitũ glorię: sed eius aditus nõdum patebat in vetri lege. De his ergo quatuor generib⁹ sacramẽtoꝝ veteris legis videndũ. s. circũcisiõe: agno paschali: purificationib⁹ & vnctione sacerdotũ. In his em̃ figurantur sacramenta ecclesiæ & quõ sint sumẽda. Petẽdũ ergo vt doceat me dñs istaꝝ q̃b⁹ seruatis iustificemur. Bñdict⁹ es dñe: doce me iustificationes tuas. Et primo de circũcisione.

§. VI. CIRCVNCISIO PRIMVM

Circũcisio primum sacramen tũ veteris.

sacramentũ veteris legis est habẽs principiũ nõ ex Moyse. i. in lege sua: sed ex patribus inquit christus Io. vij. Habuit em̃ principiũ in Abraã: cui de⁹ hoc primo mãdauit. vt pater. Gen. xvij. vbi dicit dñs Abraæ. Circũcidet in vobis oẽ masculinũ: & circũcidetis carnẽ prępuṁ vestri. Masculus cuius prępuṫ caro circũcisa nõ fuerit. delebitur aia illa de populo suo. i. de cœtu sanctorũ: qa pactũ meũ irritũ fecit: s. Adã in paradiso transgrediẽdo mãdatũ dei: ꝑpter quam transgressionẽ traducitur p generationẽ in oẽs pãm origi

Causa institutionis circũcisionis.

nale: qđ⁹ nisi tollat, priuat aiam gloria dei: vt exponit Beda. Ad tollẽdũ igit peccatum originale fuit institutа circũcisio. Vnde Greg. Quod apud nos valet aqua baptisma tis: hoc apud veteres egit vel ꝓ paruulis sola fides: vel pro maioribus virtus sacrificij: vel pro his qui de Abraę stirpe ꝓdierũt: mysteriũ circũcisionis. de cõsec. dist. iiij. qđ apud. Sciẽdũ tñ fm̃ Tho. in. iij. parte. ꝙ nõ eo mõ circũcisio tollebat peccatum originale: sicut modo baptismus. nã circũcisio protestatiue nõ causatiue. Tollebaṫ ergo originale p fidem parentum: cuius ꝓtestatio erat illa circũcisio: ita ꝙ esset causa sine qua nõ tollebatur. Sed baptismus est causa qua tollitur originale: quia est cõtentiuus gratiæ & iustificatiuus. Triplex est aũt ratio iustificationis circũcisionis: ob fidei protestationem: ob cõcupiscentiæ debilitationẽ: ob nostræ purgationis figurationẽ. Prima ergo ratio circũcisionis fm̃ beatũ Tho. vbi. ã. q̃ est principalis & literalis: fuit ad ꝓtestationẽ vnius dei: qa Abraã fuit primꝰ q̃ se ab infidelib⁹ separauit exiens de domo sua & cognatione sua. Et ideo ipse primus circũcisionem accepit. Et hanc causam assignat apostolus ad Rom. iiij. dicens. Signum accepit circũcisionis signaculum iustitię fidei quæ est in pręputio: quia. s. in hoc legitur: fides Abraę reputata ad iustitiam: quia in spe contra spem credidit. i. contra spem naturæ in spem gratiæ: vt fieret pater multarũ gẽtiũ: cũ ipse esset senex & vxor sua anus: & sterilis. Et vt hæc protestatio & mutatio fidei Abraæ firma retur in cordib⁹ Iudæorum: ideo acceperunt signum in carne sua: cuius oblitusci non possent. Vnde Gene. xvij. dicit. Erit pactum meũ in carne vestra i fœdus æternũ. Et Gratia. dicit: ꝙ Abraam accepit circũcisionẽ in signũ iustitiæ: nõ in causam iustificationis. de pœni. dist. i. porro. circa fi. Secũda ratio circũcisiõis potuit esse ad debilitationẽ cõcupiscẽtiæ: quę maxime manifestatur in illo membro quod est instrumẽtũ generationis: & eo tpe decẽs fuit dari signũ in cõcupiscẽtiæ debilitatiõnẽ quo magis vigebat in hoib⁹ ipsa cõcupiscẽtia: inciṗiẽtib⁹ hominib⁹ declinare propter inordinationem eius ad vitia cõtra naturã: vt patet in Sodomitis. Fiebat aũt octauo die natiuitatis pueri: vt dicitur Gen. xvij. Non anre: qa puer eratvalde tenellus: & poterat inde grauiter ledi. Non aũt postea tardabaṫ: ne aliqui propter dolorem circũcisionis ipsam refugerent: & ne parẽtes quoꝝ amor est nimius ad filios post eoꝝ frequentem cõuersationẽ & augmentũ: eos circũcisioni subtraherent. Tertia ratio est figuralis: qa ꝑ hoc designabatur ablatio oĩs corruptionis facienda per christũ: quæ perfecte cõplebiṫ in octaua ætate mũdi: quæ est ætas resurgẽtiũ. Nam prima ętas fuit ab Adam vsq; ad Noe. Secunda a Noe vsq; ad Abraã. Tertia ab Abraã vsq; ad Dauid. Quarta a Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis. Quinta inde vsq; ad Christũ. Sexta inde vsq; ad octo finem mundi vel antichristum. Septima dormiẽtiũ. Octaua resurgentium. Et quia omnis corruptio culpę & pœnæ peruenit in nos p carnalẽ originẽ ex peccato primi parentis: ideo talis circũcisio fiebat in mẽbro generationis. Figurabat autem circũcisio baptismũ: qa dabaṫ ad tollendũ Circũcidefectum peccati originalis: quẽ tñ non tollebat eo modo sio figuquo baptismus. In effusione aũt sanguinis in circũcisione rabat figurabaṫ Christus: in cui⁹ virtute tollit pctũ ipsum. s. in baptiꝰ virtute sanguinis Christi effusi. Suscepit aũt Christus hãc mum. circũcisionẽ multis de causis quas hic nõ declarabo. Et inter cæteras vt doceret nos circũcidere nõ corporaliter: qa hoc esset iudaizare: sed spiritualiter. Vñ apls ad Col. ij. Circũcisi estis circũcisione nõ manufacta in expoliatione corporis carnis. sed in circũcisione domini nostri Iesu christi.

Aeratos mundi

Circũcidefectum

sio figurabat

mum eucharistię.

Debet aũt quilibet baptizatus esse circũcisus in tribus: quo ad potentiã intellectiuã: quo ad potentiam affectiuã: quo ad potẽtiã sensitiuã. Quo ad intellectũ vt inde remoueat oẽm errorẽ & superstitionẽ. Et hæc figurata est ꝑ circũcisionẽ factã in Galgalis transito Iordane. per Iosue. Et c signat errorũ remotionẽ Gẽtiliũ quam debẽt facere hoies ſus i ꝑ baptismũ. Vñ Hiero. Est & illud opprobriũ ægypti: bus. quod si neglexeris etiã post Iordanis trãsitum: & post baptismi secũdam circũcisionẽ vetustę cõsuetudinis inustio ne suggeritur obseruare auguria: & requirere stellarũ cursus & euentus futurorũ: ex his rimari: cæteriscꝫ huiusmodi superstitionibus implicari: idolatriæ nãq; mater est ægyptus, ex qua certũ est opprobria huiusmodi pullulare &c. xxvj. q. ŋ. sed & illud. Et de superstitionibus quæ fiunt in Calendis Ianuarij: quę est dies circũcisionis Christi habes xxvj. q. vñ. si quis Calendas. Debet etiam fidelis circũcidere affectum a superfluitate affectus terrenorũ. Hiere. iij. Circũcidimini dño: & auferte pręputia cordiũ vestrorũ. i. superfluitat ẽ affectuũ. Debet etiã circũcidere sensitiuam. id est sensus

id est sensus exteriores: visum a vano aspectu: auditum a detractionibus & adulationibus: gustũ ab immoderatis cibis: odoratũ a suauib⁹ odoribꝰ: tactũ a voluptatib⁹: os a loquacitatib⁹: totũ corpus a põpositis vestibus & vanis ornatibus qđ⁹ tangit Beda in homel. Vñ Stephanus dixit Iudæis eos reprehendẽs. Incircũcisi cordibus & auribus vos semꝑ spũisancto restitistis. Act. vij. Et seruata ista triplici circũcisiõe christꝰ nos ducẽs ad gloriã ibi circũcidet demũ ab oĩ corruptiõe miserię corporis &aię. Vñ & Exo. iiij. Moyses in Egyptum vadẽs qa ducebat secum duos filios incircũcisos angelus voluit occidere eũ sed subito circũcidit & euasit & significat duplicẽ affectũ. s. sensitiuũ & itellectuũ q̃s debem⁹ a supfluis remouere & mortificare.

triplex rõ circũcisionis

§. VII. DE AGNO PASCHALI SA

Agnus paschalis figurabat sacramen tum eucharistię.

cramẽto veteris legis: & figuratiuo sacramẽti eucharistię & ꝑcipue quo ad modũ debitũ sumptionis. de quo põt ex poni illud Pã. xxij. Parasti in ꝓspectu meo mẽsam aduersus eos q̃ tribulãt me. Ad hãc vtiq; illa mẽsa. i. illud qui ueũ agni paschalis: fuit parata. Iudæis cõtra Egyptios q eos affligebãt. Nã mortuis primogenitis Egyptioꝝ & ipsis itaq; ab exterminatore ãgelo ꝑ signum Thau ex sanguine agni, i supliminarib⁹ domoriũ coegerũt Egyptij illos recedere subito ne pejora paterent. Et ista est rõ literalis quare deꝰ statuit agnũ ãnuatim comedi & talib⁹ circũstãtijs: vt recordarent sępi⁹ bñficij sui liberatiõis a tribulatib⁹. Nã ille ęrimoniæ oẽs ifinuãt festinatiã exitus eorũ de Egypto: sicut lactucę agrestes designant amaritudinẽ tribulationũ quas patiebant in Egypto. Moralr̃ autẽ seu fm̃ rõnẽ figuralẽ fm̃ Tho. vbi. ã. figurabat xp̃m passum, ꝓ nobis q. ꝓponiẽ sumendus in sacramẽto aduersus eos qui tribulãt nos. i. dęmones. Vnde apls. i. ad Cor. v. Pascha nr̃m immolatꝰ est christꝰ. Et Grego. in homel. in. ij. quid sit sanguis agni nõ tã audiẽdo sed bibẽdo didicistis qui sanguis sup. vtiq; ꝓstę ponit qñ nõ solũ ore corporis sed & ore cordis hauriṫ, de ꝙ. dist. ŋ. qd sit. Et sic ab exterminatore tribulãte liberamur. Illæ aũt ęrimonię cõedẽdi agnũ figurãt cõditiões seruandas in sumẽdo agnum christũ i sacramẽto. Dicit em̃ de ipso agno Exo. xij. Caput cũ intestinis & pedib⁹ vorabitis vt nihil vsq; mane remaneat. Siqd autẽ residui fuerit igni comburaṫ ꝙ si tãti non fuerint in familia vt sufficiat ad esum agni assumant fecũ vicinũ cõiũctũ domus suę: nil de carnib⁹ extra domũ ferẽdo nõ aũt crudũ vel aq̃ coctũ sed tm̃ igni assatũ deber comedi. Et ꝫ ad vesperã cũ panib⁹ azimis & lactucis agrestibus. Accinctis quoq; renib⁹ & baculos habẽtes in manibus & calciamẽta in pedib⁹ & festinãter. Notantur in his cõditiones q̃s debet habere digne sumẽs agnũ sacramẽta lẽ seu christũ. Primo exigiṫ plena fides in intellectu circa ipm sacramẽtũ. i. ꝙ i eo sit diuinitas & corꝑ & aia. Signãtur ista ꝑ caput pedes & iteſtina. Caput est christꝰ de⁹: ait apls Epp. iij. & v. & Col. i. & ŋ. Pedes qb⁹ corporaliter incedebat est corpus interiora occulta est aia. Totũ vorat q totum credit. Nil dubites (ait Hilarius) sed potius suscipe verba Saluatoris in fide q̃ ait. Caro mea vere est cib⁹. Sed siquid est durũ & arduũ rõni qđ⁹ capi nõ possit comburaṫ igni. i. totũ credaṫ ex immẽso dei amore, ꝓcessisse. Ad firmandũ cor syncerũ sola fides sufficit ait btus Tho. In cõmunioribus aũt sentẽtijs quę dicuntur de hoc sacramento qđ⁹ per se comedere nõ valet. i. intelligere adiutoriũ sumat aliquẽ. s. peritũ domus suę vicinũ. i. ecclesię vnitũ q valet ei declarare. Nil extra domũ ẽ ferẽdũ de hoc agno. Et nec incircũcisus debet admitti ad ꝫ qđ⁹ est sed⁹ seruãdũ: vt. s. nulli cõieraṫ extra ecclesiã existẽti: nec aliquis hæreticus schismaticus: excõicat⁹ accedat qa ad sui iudiciũ sumeret.

Condiciões q̃s debet habere di gne sumendũ corpus christi. Io. vj.

Tertiũ obseruandũ ꝙ aqua. i. sapiẽtia ſeculari coq. i. examinari nõ debet q̃ vult q̃ accidẽtia nõ possint eẽ sine subiecto. Et alia multa q̃ docet eccl'ia. Nec crudũ ẽt vt comedam⁹ carnẽ humanã christi crudã sed igne assatũ spũsancti q de eo loquit i scripturis. Quartũ vt affectus sit syncerus sine aliq̃ mala itẽtiõe & duplicatiõe. s. Cor. v. Epulemur in azimis syncerit atis & veritatis. Leo papa Nullꝰ fictus accedat nullꝰ fucato aĩo nec insidiq̃ mente cõdanṫ ꝑcedat veritas cõfessiõis debitę. Quintũ vt sit ibi ꝓritio ꝑtorũ. Per lactucas agrestes signaṫ ipa amaritudo ꝓritiõis qa & illæ lactucæ amare erãt. Debet qs examinare cõsciẽtia & dolere de oĩb⁹ & recognoscere se indignũ ꝓpter pcta sua

Allegoria agni paschalis.

§. VIII. DE VARIIS PVRIFICA

Purificationes veteris legis qđ figurabant.

tionib⁹ veteris legis figurãtib⁹ sacramẽtũ pniæ & baptismũ & passionẽ xp̃i: in cui⁹ virtute sacramentũ pnię & alia habẽt effectũ. Pro cui⁹ declaratiõe sciẽdũ fm̃ Tho. j. ij. q. cj. ar. v. ꝙ purificationes legis veteris ordinabantur ad remouẽdũ impedimẽta diuini cultꝰ q est duplex. i. spũalis q cõsistit in deuotione mẽtis ad deũ: & corporalis q cõsistit in sacrificijs & oblatiõib⁹ & alijs huiõi. A cultu spũali ipediũtur hoies p pcta qb⁹ hoies pollui dicebanṫ. sicut p idolatriã, homicidiũ, adulterium & hmõi. Et ab istis polluitionibus purificabãtur hoies per aliqua sacrificia: vel cõiter oblata ꝓ tota multitudine vl' ꝓ pctis singulorũ: nõ ꝙ illa sacrificia haberẽt ex se virtutẽ expiãdi pctm̃: sed qa figurabãt expiationẽ futurã ꝑ christũ: cui⁹ participes erãt ẽt anti qui ꝓtestãtes fidẽ redẽptoris in figuris sacrificioꝝ. A cultu vero exteriori ipediebãtur hoies p q̃sdã imũditias corporales: vel in hoib⁹ & in alijs aialib⁹: investimẽtis domibus & vasis. Et in hoib⁹ qdẽ aut ex se: vt in cadauere hois: aut in ifirmitate lepra: vel fluxu sanguinis: vel seminis & hmõi: q̃ ꝓcedũt ex corruptiõe humoꝝ. Aut ẽt cõtrahebaṫ

Universidad de Deusto
Biblioteca

immūditia illa ex cōtactu reꝝ immūdaꝝ: vt cadaueris, le-
Rō imū- prę & hmōi. Rō autē haꝫ imūdiciaꝝ literalis erat ,ppter
ditiarū reuerētiā eoꝝ q̄ ad diuinū cultū ptinēt. tū qa pręciosas res
literalis hoies nō solēt cōtingere cū sunt immūdi, tū qa ex raro ac-
cessu ad sacraria hoies magis veneranť. tū etiā qa ī qbusdā
erat rō vitādi rit⁹ & occasiones idolatriæ: ad quā erāt incli
nati: & gētiles multis ex his vtebanť in cultu suoꝝ deoꝝ.
Hmōi aūt imūditiæ corporales purificabanť: vel p aſper
sionē aquę lustrationis: de qua dicet: vel q̄ maiores imūdi
Rō figu- tiæ erant p aliqua sacrificia. Rō aūt figuralis est: qa iste im
ralis. mūditiæ corporales ſignificāt immūditias culpaꝝ varias
quæ ipediunt a vero cultu interiori dei. Et eaꝝ purificatio
signat purgationē eaꝝ p sacramētū baptismi vel pœnitē-
tiæ virtute passionis christi in illis sacrificijs figuratę. Vñ
pōt ad hoc induci illud Pō. I. Asperges me dñe hysopo &
mūdabor. lauabis me & sup niuē dealbabor. Aſpersio &
lotio fit aqua: & hęc est pœnitētia figurata in aqua lustra-
tionis. Sed adiūgiť hysopus quę est hærba munitissima in
foliis: & calida medicinalis: qa purgatiua & odorifera: & si
gnat passionē christi q̄ fuit peracta i magna humilitate &
charitate purgatiua culpaꝝ & odore virtutū reficiēte. Cū
quis vere pœniteť: tūc deus aſpergit hysopo: applicās vir
tutē suæ passionis ad aquā pœnitētiæ illius. Et sic lauatur
a ſordib⁹ immunditiaꝝ & efficiť albus. i. immaculatus: vt
Hęresis nix puritatis cęlestis. Declarādę ergo sunt illæ immundi
quid sit tiæ qd̄ ſignificēt. Et immūditia lepręſignat immūditiam
hæreticæ doctrinæ: quia hęresis est morbus cōtagiosus &
immiscēs in suis dictis vera cū falſis: quaſi quędā distinctio
maculaꝝ in corpore. Lepra dom⁹ quæ erat ex aliqua cor-
ruptione ,ppter excessum humiditatis vel siccitatis: ſignat
immūditiā congregationis hæreticoꝝ. Lepra vestis lineę
pctm operis occulti: quia linovtimur ad carnē. Vñ occul-
ta est vestis linea vt camiſia. Lepra vestis laneæ qua vti-
mur ab extra est pctm̄ in exteriori conuersatione. Lepra in
pilis peccatū est in cogitationib⁹. Immūditia mulieris san
guinē fluētis: ſignat idolatriæ culpā ,ppter immolaticum
cruorē. Immūditia mulieris parturiētis: immūditiā pecca-
ti originalis. Immūditia menſtruatę: culpā aīæ p voluptā
tes emollitæ. Immunditia fluxus ſeminis: culpā ſuperfluæ
vel mordinatæ seu inutilis locutionis etiā legēdo & præ-
dicādo: vt exponit Greg. dist. xliȝ. ſit rector. Immūditia ca
daueris: pctm̄ obſtinationis. Immūditia contactus reꝝ im
mundaꝝ consensum in pctm̄ alterius. ſm illud, ȝ, ad Coꝝ.
vi. Exite de medio eoꝝ & ſeparamini: & immūdū ne tetigeritis. ſ. cōſentiendo. Immūdū nō tāgit q̄ peccato alterius
nō assentit: vt dicit Augu. xxiȝ. q. iiȝ. recedite. Vas non ha
bēs cooperculum vel ligaturam immundū erat: & ſignat
Immun non habentē restrictionē diſciplinę. Modo videndum eſt
ditiæ quō pnrgabātur hę immunditiæ pctōꝝ. Et certū est q̄ per
peccato pœnitētiam. Act. iii. Pœnitemini vt deleātur peccata vſa-
rū quō ait Petrus. Lauabis me: inquit Pō. ſ. aqua pœnitētiæ: & su
mundā per niuem dealbabor. Et hoc ſigurabatur p illā aquā quæ
tur. dicebatur lustrationis: quæ miſcebať cinere vitulæ cōbu-
stæ. De qua ait apl's ad Heb. ix. Si eñ cinis vitulę aſpersus
inquinatos ſanctificat ad emūdationē carnis. i. ad tollen-
dū illas immūditias corporales: quātomagis ſanguis chri
ſti emundabit conſcientias nostras ab operib⁹ mortuis. ſ.
pctōꝝ? Mādauit dñs. Nume. xix. vt acciperet vaccā rufam
ętatis integræ ſine macula: & quæ nō portaſſet iugū & im
molaret. i. occideret extra caſtra: & de ſanguine eius intin-
gebat sacerdos digitū: & aſpergebat cōtra fores ſanctuarij
septē vicib⁹. Cremabatur aūt illa vacca tota cū ſanguine,
pelle, carnibus, & ſimo: & adiūgebatur cōbuſtioni eius li
gnū cedrinū: hyſopus & coccus bis tinct⁹. Et ille cinis vac
cæ reſeruabať & ponebať in aquis & cum illa aqua aſperſi
mundabantur a dictis immundiȝs. Sed immūdi efficiebā
tur: & cremātes vaccā & cineres colligentes & aſpergentes
alios aqua. Spiritualiter. Vacca iſta ſignat dñm Ieſum dei
ſapientiā: qui dicť vacca propter aſſumptam nostram in-
firmitatem mortalitatis. Rufa fuit: quia plenus charitate:
vel quia aſperſus ſanguine in paſſiōe. Integræ ętatis vac
ca iſta erat: qa omnis actio eius fuit perfectiſſima & in pfe
cta ętate paſſus est: nulla fuit in eo macula peccati: nec iu-
gū ſeruituris. Debebat aūt populus adducere ad Moyſen:
quia imputabant ei trāſgreſſionem Moſaicæ legis in vio
larione ſabbati. Pręcipitur autem tradi Eleazaro ſacerdo-
ti: quia christus occidendus traditus est in manus ſacerdo-
tum. Immolatur extra caſtra: quia extra portam paſſus est.
vt dicit apl'us Hęb. xiii. Intingit ſacerdos digitum in ſan-
guine eius: quia myſterū paſſionis christi cōſiderandum
cū diſcretione & imitādū actione est: & pręcipue a ſacerdo
tibus. Aſpergitur ſanguis contra tabernaculum deſignās
ſynagogā, vel ad condēnationē nō credētium: vel ad pu
rificationē credētiū: & hoc ſeptē vicibus: vel ,ppter ſeptem
dona ſpiritus ſancti quæ ex ſacramentis percepimus: vel p
oē tēpus quod ſignatur in ſempiterno. Oia igne cremāda
ſunt. i. ſpiritualiter intelligēda igne ſpiritus ſancti. ſ. inſtru
ctione. Nā p pellē & carnē exterior eius operatio: p ſangui
nē ſubtilis interna ei⁹ virtus viuificās: per ſimū laſſitudo
ſitis: & alia ad infirmitatē pertinētia. Tria addita ſignant. Tres le
Cedrus altitudinem ſpei vel cōtemplationis: hyſopus hu gis cæri
militatem vel fidem: coccus bis tinctus geminam charita monię.
tē. p hæc debemus christo paſſo adhærere. Cinis hui⁹ vacę est memoria ſeu virtus christi paſſi. Colligiť iſte cinis a
viro mūdo: quia reliquię paſſionis peruenerūt ad gētes: q̄
nō fuerūt culpabiles in christi paſſione. Apponūtur iſti ci
neres in aquā ad expiandū: qa ex paſſiōe christi baptiſm⁹
& etiā pœnitentia ſortitur effectū emundādi peccata. Qui
aūt immolabāt vaccā vel colligebāt cineres: & q̄ aſpergē
bāt aquā efficiebātur immundi vſq̄ ad veſperum: quia lu
dæi in occiſione christi effecti ſunt immūdi & peccatores:
& hoc vſq̄ in finem mundi: qa tunc cōuertētur ad veſpe
ram: ſm Pō. lviȝ. Vel etiā ad ſigurādum, quia q̄ miniſtrāt
aliis ſacramenta in collatione eorū aliquas immunditias
cōtrahūt: & permaxime in ſacramētis pœnitentiæ: & hoc
vſq̄ ad veſperū. i. finē vitæ præſentis. Fiebant & alia ſacri
ficia in feſto propitiationis. ſ. vituli, arietis, & duoꝝ hirco
rum ad expiationē pctōꝝ p populo & ſacerdotibus deſi-
gnātia paſſionē christi. Et etiā ſacrificia quę fiebāt a ſingu
lis perſonis p peccatis: vel a leproſis mundatis ſacramēta
erāt figuratiua paſſionis christi: & etiā ſacramētū pœnitē
tiæ & confeſſionis quæ ob breuitatem nunc dimittuntur.
Aſpergamur ergo hyſopo cum aqua luſtrationis. i. pœni
tentia: & ſic ſuper niuem efficiemur albi: & erimus mun-
dati: vt in templum gloriæ poſſimus intrare.

§. IX. DE CONSECRATIONE

Conſe-
cratione
ornā-
mēta.

ſacerdotū & ornamētis eoꝝ & maculis ,phibitis in eis. Et
correſpōdēt iſta ſacramēta ſacramenteno ordinis clericoꝝ & conuersationi eorū. Pro quoꝝ declaratione dicit beatus
Tho. ī. ȝ. q. cȝ. arti. v. Sicut populus ille inſtituebať ad cul-
tū dei p ſacramētū circūciſionis: ita miniſtri p aliquā cōſe
crationē vel purificationē. Vñ ſeparari ab aliis præcipiū-
tur quaſi ſpecialiter ad miniſterium cul⁹ diuini præ aliis de
purati: & totū q̄d̄ fiebat in eoꝝ cōſecratiōe vel inſtitutio-
ne ad hoc ptinebat: vt oſtēderet eos habere quādā præro-
gatiuam puritatis & virtutis & dignitatis. Ad q̄d̄ facit q̄d̄
ait Pō. cxxxi. Sacerdotes tui induantur iuſtitiam: & ſancti
tui exultēt. Vnde circa inſtitutionē miniſtroꝝ tria fiebant
quæ habent rationes literales & rationes figurales.
¶ Debebant enim eſſe a certis maculis liberi.
¶ Debebant varijs ornamentis indui.
¶ Debebant certis ſacrificijs & modis purificari.

ſacerdo
tes vete
ris legis
figura-
bant la
cramen
tum or
dinis.

Tria ſi-
bant ca
inſtitu
tionem
miniſtro
rum.

Quantū ad primū mādauit dñs vt qui haberent maculā etiā ſi eſſent de genere Aaron nō miniſtrarēt ei. Ratio li-
teralis huius: qa tales ſolēt hoib⁹ cōtēptui haberi: & inde
etiam ipſe cultus dei. Sed rō figuralis est: quia maculę illæ
deſignant defectus pctōꝝ q̄ tollunt ſanctitatē aīaꝝ debitā
ſacerdotib⁹. & deſcribunť hæ maculæ Leui. xxi. vbi dicit
tur. Homo de ſemine tuo qui habuerit maculam non acce
dat ad altare: nec̄ offerat panes deo ſuo. Et ſubditur ſingu
las deſcribendo. Si cęcus. i. ne ſit ignorans. Si claudus. i. ne
ſit inſtabilis & ad diuerſa ſe inclinans. Si paruo vel gran
di vel torto naſo. i. ne per deſpectū diſcretiōis in plus vel
min⁹ excedat: aut aliqua praua exerceat. Per naſum etiā p
quē diſcernim⁹ odores a fœtoribus diſcretio deſignať. Ne
ſit fracto pede vel manu. i. ne amittat virtutē bene operan
di vel ,pcedēdi de virtute in virtutem. Ne gibbus aut revel
retro. i. ne ſuperfluū amorē vel laborē habeat ad terrena. Si
lippus ne. ſ. p carnalē affectū eius ingenium obſcurū ſiat.
Si albuginē habēs in oculo ne. ſ. præſumptionē candoris
inſcientię habeat in æſtimatione. Si iugem ſcabiē. i. peru-
lātiā carnis in opere. Si impetiginē, i. litigioſus: i mpetigo
corpus ſine dolore occupat: & membroꝝ. tñ decorem ſedat:
vnde & auaritiā

vnde & auaritiā deſignat. Si hernioſus ſeu pōderoſus: & ſi
gnat luxuriā in cogitatiōe. Hæc Tho. vbi. ē. Et quaſi ſimi
lē expoſitionē habę maculas ponit Greg. in paſtorali, &
in decre. habeť. di. xlix. hinc etem. & diffuſius ibi hęc decla
Diuer- rātur. Quantū ad ſecūdū voluit deus vt ſacerdotes habe-
ſa orna rent diuerſa ornamēta: vt in maiori reuerētia haberētur a
mēta ſa populo: & ſic cultus dei eſſet i maiori honorificēcia & glo
cerdo- ria. & vt habet Exo. xxviii. Pōtifex habebat nouem orna
tum. mēta. Primum veſtē lineā. Secūdū tunica hyacinthinā: in
cuius extremitate verſus pedes ponebantur tintinnabula
quędā & malapunica intexta: & ex hyacintho purpura ex
cocco bis tincto. Tertiū ſuphumerale quod tegebat hume
ros & anteriorē partē vſq̄ ad cingulū: quod erat ex auro &
hyacintho & purpura & cocco bis tincto & byſſo retorta.
Et ſup humeros habebat duos Onychinos in quibus erāt
ſcripta noīa filioꝝ Iſrael. Quartū erat rationale ex eadem
materia factū: quod erat quadratū: & ponebatur in pecto-
re: & coniungebatur ſuperhumerali. & in hoc rōnali erant
duodecim lapides precioſi diſtincti p quatuor ordines: in
quibus erant ſcripta noīa filioꝝ Iſrael: quaſi ad deſignan-
dū q̄ deferrēt onus totius populi: & q̄ debebāt iugiter de
eoꝝ ſalute cogitare. Et ideo in pectore. i. rationali in quo
mandauit dñs ibi poni doctrinā & veritatē. quia quædam
pertinentia ad veritatem iuſtitiæ: quædam ad veritatē do
ctrinæ ibi erant ſcripta. Quintū ornamentum baltheus. i.
cingulus quidā factus ex illis quatuor coloribus. Sextum
est thyara. i. mitra quædam de byſſo. Septimū lamina au-
rea pēdens in fronte: in qua erat ſcriptū nomē dei. Octauū
erant ſeminalia linea vt operirēt turpitudinem ſuam qū
accederet ad altare vel ad ſanctuariū. Ex his octo ornamē-
tis ſacerdotes minores habebant tū quatuor. ſ. tunicam li
neā, balthei, femoralia. i. ſerabulas: & thyaram. Hoꝝ aūt
ornamentoꝝ rationē literalem quidā aſſignāt dicentes: q̄
in his deſignatur diſpoſitio orbis terrarum quaſi pōtifex
proteſtaret ſe eſſe miniſtrū creatoris mundi. Vnde & Sap.
xviii. dicitur: q̄ in veſte Aaron erat deſcriptus orbis terra-
rum. Nam ſeminalia linea figurabāt terram ex qua linū
naſcitur. Balthei circumuolutio ſignificat mare oceanum
quod circūit terrā. Tunica hyacinthina ſuo colore ſignat
aerem: per cuius tintinnabula tonitrua & per malagrana-
ta coruſcationes. Superhumerale ſua varietate cœlum ſy-
dereum. Duo Onychini duo hæmiſpheria vel duo lumi-
naria magna ſolem & lunam. Duodecim lapides in ratio-
nali: duodecim ſigna in zodiaco: quia in cœleſtibus ſunt
rōnes æternoꝝ. Cydaris vel thyara cœlū empyreū. Lami
na aurea: deū oīb⁹ præſidēre. Ratio autē figuralis hoꝝ est:
Rō figu- quia iſta deſignant ornamenta virtutum: quib⁹ debēt mi
ralis. niſtri eſſe induti. i. habituati: quæ oīa cōtinentur in iuſti-
tia. Et ideo bene dicit. Sacerdotes tui induātur iuſtitia. Vt
eñ dicit Gratia. diſt. xl. ¶. i. Multis virtutibus debet ſplēde
re vita pontificis: vt gradui conferat decorē quē ab eo nō
accepit: non eñ loca: ſed vita & mores ſanctum faciunt ſa-
cerdotem. Vnde ex officio ſuſcepto non licētiā peccandi:
ſed neceſſitatem bene viuendi ſe nouerit aſſecutum. Et in
minoribus ſacerdotib⁹ debēt eſſe quatuor. Caſtitas ſigna-
Quatu- ta per ſeminalia. Abſtinentia ſignata p cingulum. Linea
or de- tunica. i. moderatio diſcretiōis. Et thyara recte intentionis
bēt eſſe in capite. i. in mente. Sed pontifices debent præ aliis habe-
i mino- re prędicta & alia quatuor. ſ. iugem dei memoriā in cōtē-
ribus ſa platione: & hoc ſignatur in lamina. Supportationē popu
cerdoti li p patiētiā: & hoc in ſuperhumerali. Tertio q̄ habeat po
bus. pulū in corde & viſceribus charitaris: quod ſignať per ra-
tionale. Gratia. aūt addit: q̄ in corde eius deber eſſe mani-
feſta veritas. ſ. ſcripturarū: per id quod ibi ſcriptum erat.
diſt. xxxvi. ¶. ȝ. Debervltimo habere cœleſtem cōuerſatio
nem: quod ſignatur p tunicam hyacinthinam. Tintinna-
bula aurea quæ erant adiuncta in fineveſtis ſignant exer-
citium prædicatiōis de ſapientia ſcripturę. Et malagrana
ta intexta ſignant vnitatem fidei & moꝝ: vel q̄ in prędica
tione debet cauere ſcādala, diuiſiones, & quærere vnitatē.
Quantū ad tertiū, p conſecratione eoꝝ fiebant quædam.
Et primo purificabanť oēs per ablutionē aquæ & quædā
ſacrificia facta, p eis ſpecialiter leuitę. Secūdo radebāt oēs
pilos carnis ſuę: vt habetur Num. viii. Tertio conſecratio
pontificis & ſacerdotum hoc ordine fiebat. Poſt ablutio
nē prędictā induebātur veſtimētis prenoiatis ad deſignā
dū dignitatē ſuā. Special'r aūt pōtifex inūgebať in capite

Iudicia
lia a cę-
rimōia
lib⁹ tri
bus dif
ferunt.

¶ De præceptis iudicialibus ipſius legis. Cap. vi.

TERTIA PARS LEGIS MO
ſaicę est de præceptis iudicialib⁹ quę habentur
Exo. xxi. &. xxii. de qb⁹ pōt intelligi illud Pō.
xviii. Iudicia dñi vera iuſtificata in ſemetipſa:
deſiderabilia ſup aurū & lapidē præcioſum multū. & hoc
,ppter maximā equitatē & humanitatē quā ptinēt. Iudicia
i. præcepta iudiciaria. dñi: qa a dño inſtituta, vera: qa non
poſſunt cōtinere errorē ſicut iudicia hoim in ſuis ſtatutis.
Iuſtificata in ſemetipſa: qa habēt cauſas & rōnes valde iu-
ſtas: quare ſic inſtituta ſunt. Et no. vt dicit Tho. ī. ȝ. q. cviȝ.
Sicut ante legē Moſaicā fuerunt habita & ſeruata quędam
cærimonialia ad cultum dei a ſanctis hoibus: vt patet de
ſacrificijs factis per Noe, Abraam, & alios, & altaribus ere
ctis: ita etiā fuerūt habita quędam iudicialia inter eos: ſed
non erant illa iudicialia ex inſtitutione diuina: ſed huma-
na, vt ſunt modo ſtatuta ciuitatum: Sic etiam illa cærimo
nialia nō fuerūt p inſtitutionē dei: ſed per deuotionem co
lentium deū ad hoc inſtigaroꝝ ex inſtinctu diuino. Diffe-
runt aūt iudicialia a cærimonialib⁹ in tribus: in determi-
natione, in figuratione: & in obſeruatiōe. Ex primo. ſ. de-
terminatiōe ſunt in ſe iuſtificata: qa a deo ordinata. Ex ſe-
cūdo. ſ. obſeruatione: vt qa ab hoib⁹ aſſumūtur: ſunt deſi-
derabilia ſup aurū: qa valde vtilia reipublicę. Ex tertio. ſ.
figuratiōe ſunt dulciora ſup mel & fauū: quātū ad expoſi
tionē myſticā & moralē. Primo differūt: qa cærimonialia
ordināt hoiem ad debitū cultū dei. Iudicialia aūt ordināt
ad debitū cōuictū cū ꝓximo. Sed ,p huius maiori declara
tione dicit beatus Tho. ī. ȝ. q. ciiȝ. ar. i. q̄ præceptoꝝ cuiuſli
bet legis quędā habēt vim obligādi ex ipſo dictamine rō
nis: quia. ſ. ipſa rō naturalis dictat hoc eſſe debitū fieri vel
vitari: & hmōi dicūtur præcepta moralia: eo q̄ a rōne du-
cunť mores humani. Alia vero p̄cepta ſunt quæ nō habēt
vim obligādi ex dictamine rōnis: qa in ſe cōſiderata non
hñt abſolutā rōnē debiti vel indebiti: ſed habēt vim obli
gādi ex ipſa inſtitutione diuina vel humana: & hmōi p̄ce
pta ſunt determinatiōes moraliū p̄ceptoꝝ. Et ſi determi-
nāt moralia ex iſtitutiōe diuina i his p quæ hō ordinať ad
deū, talia dicūtur cærimonialia. Si aūt determināt mora-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sia in his quæ pertinent ad ordinationē hoim adinuicē:ta lia dicūtur iudicialia.Et in his duobus cōsistit ro iudicialium præceptoꝝ:vt.s. nō habeāt vim obligādi ex ipsa naturali rōne:sed ex institutione:& p hoc differunt a moralibus.Secūdo vt pertineant ad ordinationē hoim adinuicē: & sic differūt a cærimonialib⁹ præceptis.Per hoc aūt differūt iudicialia ista a legibus & statutis ciuitatū;qa illa sunt ex institutione dei:hęc aūt ex institutione hoim & dicūtur iudicialia nō solum quæ ptinēt ad lites iudicioꝝ:sed etiā quæcūq; ptinēt ad ordinationē hoim adinuicē quę subesse ordinationi principis alicuius seu officialis,Secūdo differunt iudicialia a cærimonialib⁹ in figuratione:qa.s.cærimonialia figurabāt primo & per se:iudicialia aūt secūdario & ex cōsequēti.Pro cuius declaratione dicit btūs Tho. Præceptum figurale dicit duplr, i.ñ.q.ciij.art.ij.q.duplr dicitur aliquod præceptum figurale,Vno modo primo & per se:quia.s.principaliter est institutū ad aliquid figurandū,& hoc modo cærimonialia sunt figuralia. Ad hoc etiam sunt instituta vt figurarēt aliquid ptinēs ad cultū dei &ad mysteria christi:Alio modo dicit præceptū aliqd figurale nō primo & p se: sed ex consequēti:& hoc mō iudicialia sunt figuralia:nō em fuerūt principaliter ista ad aliquid figurādū:sed ad ordinādum statū illius populi fm iustitiā & æquitatē.Sed ex cōsequēti aliquid figurabant:inquātū status illius populi q p hmōi præcepta disponebaf:figuralis erat:fm illud.i. ad Cor.x.Oia in figurā cōtingebāt illis.Quia em ille populus erat electus a deo:vt ex eo christus nasceref:iō oportuit statum illius populi esse propheticū & figuralē:vt ait Augu.Et ideo iudicialia illi populo tradita fuerūt magis figuralia q̄ iudicia aliorꝝ populorꝝ.Sicut ēt & bella & gesta illius populi exponuntur mysticæ:nō aūt bella vel gesta Assyriorꝝ vel Romanorꝝ quę fuerūt magis famosa fm hoies, vñ & Greg.dicit.xxiij.q.j.c.ij.Nisi bella illius populi significarent bella spiritualia dæmonū ꝛ nos: nequaq; ecclesia libros illos q narrāt illa bella:vt Regū,Iosuæ,& aliorꝝ,pponeret legenda.Et sic iudicialia præcepta a doctoribus sup Exo:in glos.exponerentur allegoricæ &moraliter. Tertio differūt iudicialia a cærimonialibus in obseruatiōe.Nā q̄uis vtraq; in nouo testamēto sint mortua: quia euacuata ab obligatione p aduētū christi:tū cærimonialia nō solū sunt mortua:sed etiā mortifera post diuulgationē euāgelij.Et rō est:qa vt dictū est:illa cærimonialia sunt figuralia principaliter instituta ad figurādū christi mysteria vt futura:vnde ipsa mō seruare esset ,prestari cōtra veritatē fidei ac si nōdū essent impleta.Sed iudicialia ita sunt mortua q̄ nō mortifera.Nā siquis princeps vl' ecclesia vellet aliquid ex illis iudicialibus assūmere ,p suo statuto seruādo in ciuitate tāq; iustū & vtile:non peccaret quia illud seruaret:nisi hoc faceret ipse vel ab alqs mandari seruaret:quia in lege Mosaica contētū & inde obligatoriū:tūc em intētio esset mortifera.Ideo aūt iudicialia nunc sunt mortua & nō obligāt:qa cū instituta essent ad disponendū statū illius populi q ordinabatur ad christū:mutato isto statu populi:christo aduenīēte ipsa iudicialia non obligāt.Fuit em lex pedagogus ducēs ad christū fm apl'm Gal',iij,sed qa hmōi præcepta(vt dictū est)nō ordinabantur principalr ad figurandum christi mysteria:sed ad aliquid faciēdū fm iustitiam:ideo ipsoꝝ obseruatio non ita præiudicat fidei veritati absolute.Sed nunc si intētio obseruādi esset:vt qa in lege Mosaica mandatū:hoc em præiudicaret veritati fidei:quia per hoc haberef q̄ status prioris populi adhuc duraret:& christus nondū venisset.Vnde apls ad Heb.vij.ait.Translato sacerdotio necesse est q̄ legis trāslatio fiat.s.quo ad totam.Vbi dicit Augu.Quia enim simul & ab eodem & sub eadem spōsione vtraq; data sunt:quod de vno dicitur:necesse est vt de altero intelligatur.extra de consti.translato.

§.I. FIT AVTEM QVADRVPLEX

Inuenif distinctio hoꝝ p̄ceptoꝝ iudicialiū fm distinctionē ordinationis humanæ:vt ponit btūs Tho.i.ñ.q.ciij,ar.iij.Quadruplex em ordo in pplo potest inueniri.Primus ordo est principū populi ad subditos:& fm hoc dant q̄dā p̄cepta iudicialia de institutiōe principū & officioꝝ eoꝝ & reuerētia eis exhibēda:& hęc est vna pars eoꝝ.Secundus ordo est subditoꝝ adinuicem:& fm hoc dantur quædā alia præcepta ptinētia ad cōcives adinuicē:puta circa emptiones; venditiones iudicia & pœnas & hmōi:& hæc est secunda pars iudicialiū.Tertius ordo est eorū qui sunt de populo quo ad extraneos:& fm hoc dantur quędam alia præcepta pertinentia ad extraneos:puta de bellis cōtra hoites:& de susceptione peregrinoꝝ & aduenarū:& hæc est tertia pars. Quartus est ad domesticos:vt vxoris ad virū,,patris ad filiū,dñi ad seruū.& fm hoc dantur alia præcepta pertinentia ad domesticam conuersationē,sicut de filijs,vxoribus & seruis:& hęc est quarta pars.Et de singulis ponetur in sequenti,§,sed breuiter.Et notandum q̄ aliqua ex his iudicialib⁹ præceptis ecclesia sumpsit pro suis cōstitutionibus in diuersis titulis decretaliū:& præcipue in.v.libro vnde obligāt vt statuta ecclesię:nō vt in lege Mosaica mādata. Et primo extra de adul,c.i,dicitur,Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam dormieritq; cum ea:dotabit eā & habebit in vxorē.Si vero pater virginis dare noluerit pecuniam reddet.i.dabit pecuniam iuxta morem vel modum dotis quam virgines recipere cōsueuerunt. Glos.ibi dotabit,i.donationē propter nuptias assignabit ei:vl' potius pecuniam dabit mulieri quam pro dote sibi reseruabit:quod fieri pōt.ff.de dona.inter vi.& vxo.siquis vxori.Etiā si cū ea nō cōtraha:nihilominus habebit illā pecuniā.Glos.sup illud,habebit eam in vxorē.f.si pater ei dare voluerit & ipsa cōsenserit:vel si ipse eā accipere voluerit: alś punief:prout continetur,c.seq.f.peruenit. Glos.super illud iuxta modū qui estimabit iuxta facultates ipsi⁹ & dignitatē puellæ.Et illo.c.puenit.dicit glo.talis nō cogitur illā accipere i vxorē si noluerit,Sed qa illā decepit alś punietur,Et fm leges si per vim hoc egerit punietur morte. Cēsura legis & canonū
institu,de publi,iudi,§.finaūt.Si decepit puellā,relegatur vel si est vilis pśona verberat:fm q̄ iudici visū fuerit.institu,eo.§,ij,Sed fm canones si nō acceperit excōicatur quousq; visum fuerit superiori:& in monasteriū ad agēdū pœnitentiā ad tēpus retrudit:vt dr in.d.c.peruenit.ltē in titu. de fur.c.i.dr.Qui furat⁹ fuerit hoiem & vēdiderit eū cōiuxoꝝ nox̄ morte moriat.Etiā glos.sup illud hoiem.f.libertū.nā qui furatur seruū hac pœna non tenetur.ff.ad.l.fal. de pla.l.vlt,Et fm canones hæc pœna non imponitur eē de rap,in archiepatu,vbi dicit q̄ pro certis excessibus epi possunt certam pœnā pecuniariam imponere & flagella afficere:ea moderatione habita q̄ flagella in vindictam sanguinis transire non videantur. Sed vbi est ita grauis excessus q̄ mortem & membrorum detruncationē meretur reus sustinere reseruent illa potestatibus ſecularibus. Et si eps habet iurisdictionem temporalem:causas sanguinis demandet ei cui huiusmodi cōpetat:vt ibi dicit glos. Item in ti. de iniu.& dā.da.c.i.dr.Si rixati fuerit hoies: & percusserit alter ptoximum suum lapide vel pugno:& ille mortuus non fuerit:si iacuerit in lecto:q̄ pcusserit operas eius & impēsas in medicos restituat. Exo.f.xxi. Glos. ibi operas amissas & impēsas in curatione prestabit.Item si qs aperuerit cisternā &foderit & nō operuerit eā:cecideritq; bos vel asinus in eā:dns cisternę reddet præciū iumētoꝝ.Qd' autē mortuū fuerit ipsi⁹ erit.ee eo.ti. Glos.ibi,si hoc fecerit in publico: nā si in occulto vbi cōsueuerūt sieri nō teneť.Ratio primi est:qa occasionē dāni dedit. Item si bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius:& nō custodiuit eū dns suus:reddet bouē p boue: & cadauer integrū recipiet.Exo.xxj.& e.ti.Glos.sup illd',nō custodierit supsi bouē alteri⁹ occiderit tenebit:qa nō adhibuit diligētiā quā debuit.Itē si lęserit quispiā agrū vel vineā:& dimiserit iumētū suū vt depascat aliena:p dāno ætimationem restituet.Glos.super illud estimationē vltra æstimationē enim non tenetur:expellere debet animal quod damnum dedit tāq; suum non includere:cum dominus eius teneat ad dānum.Item si egressus ignis cōprædendat aceruos frugum:siue stantes segetes in agris:reddet dānū qui ignem succenderit.Exo.xxij.eo.ti.Glos.sup reddet.Si fuerit in cupa cum ignem apposuit nec adhibuit diligentiam quam debuit.ff.ad.l.aqui.qui occidit.al's si nihil de contingentibus omisit non tenetur.f.eo.ti.c.vlti. Item in ti.de homi. c.i.Si quis per industriam occiderit proximum suum:& p insidias:ab altari meo euellas eum vt moriatur.Exo.xxi. Glos.super illud per industriam,secus si casu.ar.xv.q.i.si quis non iratus.Insidias.Iste talis insidians si occidit non habet immunitatem ab ecclesia.f.vt nō possit extrahi:qd' forte intelligitur quando hoc agit in ecclesia.

Ibidē.

Exod. xxij.

§.ñ.Derōne

§. II. DE RATIONE PRAECE

Circa bonam ordinationē ciuitatis fūt duo consideranda.

ptorū iudicialiū legis Mosaicę quę pertinēt ad principes.
Pro quorū declaratiōe dicit be.Tho.i.ñ.q.cv.q̄ circa bonā ordinationē pncipū in aliqua ciuitate vel regno duo sunt attendenda.Quoꝝ vnū est vt oēs habeāt aliquā partem i pncipatu:per hoc em cōseruaf pax populi:& oēs tale ordinationē amāt & custodiūt:vt habef i.ñ. Politic. Aliud est qd' attendit iuxta speciem regiminis vel ordinationis principatuū:cuj⁹ cū sint diuersę species:vt ph's tradit in.iij.Poli.Præcipue tamē est regnū in quo vnus principatur fm virtutē.Vñ dicit pluralitas principatuū mala vnus ergo princeps.Et aristocratia.i. potestas optimorū in qua aliqui principanf pauci tamē fm virtutē.Vñ optima ordinatio principū est in aliqua ciuitate vel regno:in quo vnus præficitur fm virtutem quō omnibus præsit: & sub ipso sunt aliqui principantes fm virtutem:tū qa talis principatus ad omnes pertinet:tum qa ex omnibus eligi possūt:tum qa etiam ab oībus eligūntur. Talis est optima politia bene cōmixta ex regno inquātum vnus præest Politia q̄ sit optima. Et aristocratia inquantū aliqui principātur fm virtutem Et ex democratia.i.potestate populi inquantū ex populo possūt eligi pncipes:& ad populū pertinet electio principū:& hoc fuit institutū fm legē diuinā in illo pplo iudæorū.Nā Moyses & eius successores gubernabant populum quasi singulariter oībus principātes: qd' est q̄dā species regni.Eligebanf aūt septuaginta seniores fm virtutem.Vñ dicit Deute.i.Tuli de tribubus vestris viros sapientes & nobiles.& constitui eos principes:hoc erat aristocraticum:sed democraticum erat q̄ ifti de omni populo eligebanf.Dicit em Exo.xviij. Prouide de omni plebe viros sapientes:& etiā pplś eligebat.Vñ dr Deuť.i.Da te ex vobis viros sapientes.Et sic patet q̄ optima fuit ordinatio principū quā lex posuit.Et q̄uis ordinatio populo eligebanf.Dicit em Exo.xviij. Prouide de omni plebe viros sapientes:& etiā pplś eligebat.Vñ dr Deuť.i.Da te ex vobis viros sapientes.Et sic patet q̄ optima fuit ordinatio principū quā lex posuit.Et q̄uis ordinatio populi pncipue dependeat ex maximo principatu.i. principali rectore:vt dicit Phs i.iij.Poli.tū qa ille,pplś sup spālicaraꝺei regebat.Vñ dr Deuť.vij.En te elegit dns de⁹ tu⁹:vt sis ei pplś peculiaris.Ideo institutiōem summi principis sibi dns reuocauit nō lex ipsa determinauit.Et hoc est quod Moyses petiuit Nume.xxvij.Prouideat dominꝰ deus spiritū omnis carnis hoiem qui sit super oēm hanc multitudinem.Et sic ex dei ordinatiōe institutus est Iosue in principatu post Moysen,Et de singulis iudicibus qui fuerunt post Iosue legitur q̄ de⁹ suscitauit pplo saluatorem.Et qa spiritus domini fuit in eis vt patet lib.Iudi.De rege autē commisit pplo cōstitutionem sed sibi reseruauit electionem.Vñ dr Deu.xvij.Eum constitues regem quem elegerit dominus deus tuus.Quomodo autem se debeant habere reges & alij pśides ostēdit Pē.ñ.dicens Et nunc reges intelligite:erudimini q iudicatis terram. Seruite domino in timore.Regnum vtiq; est optimum regimen pplś:quia huiusmodi regimē maxime repśentat regimen dei quo vnus mundum gubernat:& hoc ēverū si nō corrumpatur Sed propter magnam potestatem quæ regi conceditur de facili degenerat in tyrannidem:nisi sit perfecta virtus eius cui talis potestas conceditur.Perfecta autem virtus in paucis inuenitur:& præcipue in iudæis qui erant crudeles & ad auariciam proni per quę maxime homines in tyranni dem decidunt.Et ideo dominus a principio eius regē nō instituit plena potestate:sed iudicem& gubernatorem: & postea regem ad petitionem populi quasi indignatus cōcessit.vt pater per ea quę dixit ad samuelem.i.Regum.viij Non enim te sed me abiecerunt,ne regnum super eos. Instruxit tamen a principio circa regem instituendum.Primo de modo eligendi:vt scilicet quando in eius electiōe expectarent iudicium domini:& vt non facerent regē alterius gentis:quia tales reges solent parum affici ad gentē cui pficiuntur:& p consequens parum curare de eis. Secundo ordinauit circa reges institutos qualiter deberent se habere ad seipsos.f.vt nō multiplicarent curꝰ & equos &vxores&diuitias immēsas:quia ex cupiditate horum sacile principes decidunt in tyrannidem & iustitiam derelinquunt.Tertio qualiter se deberent habere ad deum vt scilicet semper legerent &cogitarēt legē dei:vt semp essent i timore dei & obedientia.Seruite dño in timore.Instruxit etiā qualiter deberent se habere ad subditos:vt.s.non superbe contenerent & opprimerēt &a iustitia declinarent.

Deinstitutione regis.

Qd' aūt dixit dns pplo p Samuelem.i.Reg.viij,Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis:filios vestros tollet sibi in seruos:tribunos&centuriones.Illud ius non acquiritur regi ex institutione diuina:sed magis sibi ,pñciatur vsurpatio regū;qui sibi iniquum ius cōstituunt:in tyrānidem degenerantes:& subditos deprædantes.

§.III.DE RATIONE ET CONVE

nientia iudicialium præceptorum quātum ad populariū hominū conuictū illius ppli.Oia enim talia præcepta inueniuntur esse fm rationem:& plena æquitate& charitate Et hæc est intentio legis:assuefacere homines per eius præcepta:vt sint bene communicatiui adinuicē &faciliter:vt sic conseruef amicitia &pax inter eos. Vnde i commendationem talium præceptorum dicitur in Pē.cxlvij.Non fecit taliter omni nationi,s.deus qualia fecit populo israel & iudicia sua.i.præcepta iudicialia non manifestauit eis. Pro cuius declaratione dicit Thom. i.ñ.q.cv.arti.ij.q̄ fm Augu.in.ñ.li.de ciui.dei.c.xxj,Tullius diffiniens quid sit populus dicit q̄ est cœtus multitudinis iuris cōsēsu & vtilitatis communitate sociatus.Vñ ad rationem populi pertinet vt cōicatio hoim adinuicē iustis præceptis legis ordinetur.Est autem duplex comunicatio hoim adinuicem ppli vna quę fit autoritate principū:alia quę fit propria autoritate,priuatarum personarum.Et quia voluntate vniuscuiusq; disponi pōt quod est subditum ei⁹ potestati: ideo autoritate principum quibus subiecti sūt homines: oportet q̄ iudicia iter homines exerceantur&pœnæ malefactoribus inferantur. Potestati autem priuatarum personarū subduntur res possessę:& ideo ,pria voluntate in his possunt sibi inuicem communicare:puta emendo, vendendo donando,& alijs huiusmodi modis.Circa communicationem autem lex sufficiēter ordinauit.Statuit enim iudices vt patet Deuť.xvj,Iudices &magistros constitues in omnibus portis tuis quas dns deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas:vt iudicent populum iusto iudicio. Instituit etiam iustum iudicij ordinē &sine acceptiōe,psonarū. Vnde dicitur Deuť,i.Quod,iustum est iudicate:siue ciuis ille:siue peregrinus nulla erit personarum distantia.Et qa iudices ad hoc inter homines constituuntur: vt determinent quod ambiguum est inter homines cum ambiguum sit duplex.quia vel apud simplices:vel etiam apud peritos & doctos:ideo vtrisq; p:idit lex nam ad dubia communia tollēda mandauit Deuť.xvj.vt iudices&magistri constituerentur per singulas tribus ad iudicandum populum. Ad tollendum secundum dubium.s.quod est apud peritos:statuit lex vt omnes recurrerent ad locum principalem a deo electum in quo sūmus sacerdos erat qui determinaret dubia circa cærimonias diuini cultus. Et sumus iudex populi rex vel iudex:qui determinaret quo ad iudicialia:sicut etiam nunc per appellationem ab inferioribus iudicibus ad superiores causę deferuntur, Vnde Deuter,xvij.Dicitur.Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam:lepram & lepram: & iudicum qui intra portas tuas sunt videris verba variari:surge &ascende locum quem elegerit dominus deus tuus. Sustulit etiam occasiones iniusti iudicij scilicet per munera dum ait. Non accipiat munera scilicet iudex:quia munera excęcāt oculos sapientū:& peruertūt ỹba iustoꝝ.Deuť.xvj.Quātus em sit possibile duos vel tres testes in mendacio cōuincere:nō in est facile vel ,pbabile q̄ cōueniant:& p̄cipue si eorū testimonia nō vacillent:nec al's sint suspecti.Et ad ꝑ q̄ de facili testes a veritate nō declinarēt:instituit lex vt diligētissime examinarēt:& ideo accipiť testimoniū eorū tāq; verū.Nā in negotijs humanis fm pbm nō pōt haberi ,pbatio demōstratiua &infallibilis:sed sufficit cōiecturalis,pbabilitas fm q̄ rector suadet.Etiam lex instituit certas pœnas ,p certis delictis::vt.j.dicē.Circa resp̄o possef. Hoc pasas optimū est fm pḥm in.ñ.Politi,q̄ possessiones sint di senti. §. sinctę:vt vsus sit partim cōmunis:partim per vsuntatē circa possessorū cōmuniceť.Et hęc tria fuerunt in lege statuta medium Primo em ipse possessiones erāt diuisę p singulos. Dicit Nota em Nu.xxxiij.Ego dedi vobis terrā quā sorte diuidetis vobis.Et qa p possessionū irregularitatem plures ciuitates ctione destruuntur:vt dicit philosophus,ij.Politi.Ideo circa possessiones regulandas triplex remedium lex instituit. Vnū sionum

Universidad de Deusto
Biblioteca

triplex remedium circa possessiones regulãdas.

scilicet vt ꝑm numerum hõim diuiderẽtur equaliter. Vnde dicitur Nu.xxxij. plurib⁹ dabitis latiorẽ: & pauciorib⁹ angustiorem. Aliud remedium fuit: vt possessiones imperpetuum non alienarentur: sed certo tempore redirent ad suos priꝰmos possessores: vt ſ. nõ confunderentur sortes possessionum. Sic ergo concessit lex vt necessitatibus occurrentibus possent sibi homines prouidere ꝙ ad certum tempus alienari possent. Sed ne confunderentur sortes tribuum in iubileo saltem oportebat ꝙ reuerterentur ad priores possessores. Excipiebantur domus vrbanæ: quia imperpetuum poterant vendi. Et ratio est quia non erãt domus ita sorte distinctæ vt possessiones. Tertium remedium erat ad tollendum huiusmodi confusionem vt proximi succenderent morientibus. Et primo quidem gradu filius: secundo filia: tertio fratres: quarto patrui: quinto gcumcꝙ propinqui. Et ad distinctionem sortium cõseruandam vlterius lex statuit vt mulieres quæ sunt hæredes nuberent hominibus sug trib⁹: vt habetur Nume.xxxvj. Non autem statuit lex ꝙ mulieres succederent in bonis paternis: nisi in defectu masculorum. Tunc autem fuit necessarium vt mulieres succederẽt i cõsolationem patris: cui fuisset graue ꝙ ad extraneos hereditas deuolueretur: sed vt dictũ est: non poterant nubere nisi in tribu sua. Secundo statuit lex vt quantum ad aliqua vsus rerum esset cõis. Et primo quantum ad curam. Præceptum est enim Deuẽ. xxij. Non videbis bouem fratris tui aut ouẽ errantem & prætеribis: sed reduces fratri tuo: & sic de aliꝭ. Secũdo quantum ad fructum. Concedebatur enim conuenienter quantum ad omnes: vt ingressus in vineam amici posset comedere licite non autem extra ferre. Intendebat em̃ lex assuefacere homines: vt sibꝫ inuicem de facili sua communicarent. Non autem est de facili suorum communicatiuus qui non sustinetꝙ proximus modicum quid de suo accipiat absq; magno detrimento: secus autem cum magno damno. Et ideo prohibebat lex extra portare: sed nõ in vinea comedere. Quantum autem ad pauperes mandabat lex vt relinquerentur manipuli obliti: & racemi remanentes in ipsis: vt patet Leui.xix. & Deuterono.xiiij. Tertiõ statuit lex communicationem factã ꝑ eos q sũt dñi rerum. Et vnam quidẽ cõiationem pure gratuitam. In vnde dr̃. Deuẽ. xiiij. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quę nascũtur tibi co rpe & repones intra ianuas tuas: venietꝙ leuites qui aliam nõ habet partem nec possessionẽ tecum: & peregrinus ac pupillus & vidua qui intra portas tuas sunt: & comedent & saturabuntur. Aliã ꝙ communicationem cum recompensatiõe vtilitatis: sicut per emptionẽ, venditionẽ, locationẽ, mutuũ, depositum de quibus omnibus inueniuntur ordinationes in lege. In tertio legis erat vt sibꝫ inuicem homines in necessitatibus de facili subuenirent quia hoc est maxime amicitię fomẽtũ. Et hanc facilitatẽ subueniendi non solum statuit in his q̃ gratis & absolute donantur: sed etiam in his quæ mutuo conceduntur: quia huiusmodi subuentio frequentior est & pluribus necessaria. Huiusmodi aũt subuentionis facultatẽ multipl⁹ instituit. Prima quidẽ vt faciles se ꝑberẽt ad mutuũ exhibendũ: & ne a tali retraherent se ãno remissionis appropiquãte: vt habeꝭ Deuẽ. xv. Sccꝰo ne eũ cui mutuo cõcederẽt grauarent: vel vsuras: vl etiã atiq̃ pignora oino vtię necessaria accipiẽdo. Et si acceptа fuerint ꝙ statim restituerenꝭ. Dicit etiã Deu. xxiij. Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram. Et. xxiiij. Nõ accipies loco pignoris inferiorem: & superiorẽ molã: qa aiam suã appositum tibi. Et Exod. xxij. dr̃. Si pign⁹ a ꝓximo tuo acceperis vestimẽtũ: ante solis occasũ reddes eis. Tertio vt nõ importune exigerẽt vt dr̃ Exo. xx. Si pecuniã mutuo dederis ppꝰo meo pauperi q habitat tecũ nõ vrgebis eũ quasi exactor. Et, ꝓpter ꝭ etiã mãdaꝭ Deuẽ. xxiiij. Cũ repetes a ꝓximo tuo rem aliquã quã debet tibi: nõ ingredieris domũ ei⁹ vt pignus auferas. Quarto instituit ꝙ in. vij. anno debita penit⁹ remitterenꝭ. Probabile em̃ erat ꝙ illi q commode reddere possent ante septimũ annũ redderent: & gratis mutuantes nõ defraudarent: si aũt oino impotẽtes essent eadẽ rõne erat tuatis & mutuata hoc lex statuit: vt, ꝓpter negligẽtiã eius cui mutuata sunt si in ipsius absentia morianꝭ vl debilitenꝭ reddere ea cõpellaꝭ. Si ꝙ eo ꝓsente & diligẽter custodiente mortua fuerint vel debilitata: nõ cogebanꝭ cõstituere ea

Deuẽ. xxiij.

Lex pia in pauperes.

De aĩalib⁹ mutuis & mutuata ꝓductis

& maxie si erãt mercede cõducta: qa ita etiã potuit mori seu debilitari apud mutuatẽ. Hoc obseruãdũ erat qñ aĩalia erãt mercede cõducta qa tũc habebat certũ ptiũ ꝑ vsu aĩaliũ: vnde nihil accrescere debeat ꝑ restitutiõẽ aĩaliũ nisi, ꝓpter negligẽtiã custodienti⁹. Et qa hęc est differẽtia inter mutuũ & depositũ qa mutuũ tradit̃ i vtilitatẽ eius cui tradit̃ sed depositũ i vtilitatẽ deponentis ideo magis arctabaꝭ aliqs in certis casibus ad restituẽdũ mutuũ ꝙ ad restituẽdũ depositũ qa de maiori negligẽtia tenebaꝭ is q recepit mutuũ ꝙ depositari⁹ qui nõ tenebaꝭ: nisi de furto vt patet Exodꝰ. xxij. De pœnis quæ inferebantur per iudicialia præcepta legis pro diuersis delictis. Nota ꝓm Tho. vbi. 8. ꝙ non solum propter grauitatem culpæ sed etiam propter alias causas grauis pœna infligitur. Primo quidem propter quantitatem peccati quia maiori⁹ peccato ęteris paribus: grauior pœna debetur. Secũdo propter peccati cõsuetudinem quia a peccatis consueris non facilit̃ homines abstrahuntur nisi per graues pœnas. Tertio propter multam concupiscentiam vel delectationem in peccato ab his etiam non de facili homines abstrahuntur nisi propter graues pœnas. Quarto propter facilitatem committendi peccatum & iacẽdi in ipso. Huiusmodi etiã peccata quæ manifestantur sunt magis punienda ad alios terrorem. Circa etiam ipsam quantitatem peccati ꝙ̃ druplex gradus est attendendus etiam circa vnum & idẽ ꝙ peccatum. Quorum primus est quando inuoluntari⁹ peccatum committit. Tunc enim si omnino est inuoluntari⁹ totaliter excusatur a pœna. Dicitur enim Deu. xxij. ꝙ puella que opprimitur in agro non est rea mortis: quia clamauit & nemo adfuit qui liberaret eam. Si vero aliquo modo fuerit voluntarius: fed tamen ex ĩfirmitate peccat puta cum aliquis peccat ex passione minuitur peccatum: & pœna ꝓm veritatem iudicij diminui debet nisi forte ꝓpter communem vtilitatem pœna aggrauetur ad abstrahẽdum homines ab huiusmodi peccatis sicut dictum est. Secundus gradus est quando aliquis ꝑ ignorãtiam peccauit: & tunc aliquo modo reus reputabitur, ꝓpter negligenciam addiscendi sed tamen non puniatur per iudices: sed expiabit peccatum suum per sacrificia vt dr̃ Leui. iiij. Anima quæ peccauerit per ignorantiam &c. Sed hoc intelligendum est de ignorantia facti non autem de ignorãtia præcepti diuini quod omnes scire tenentur. Tertiꝰ gradus est quando aliquis ex superbia peccabat. i. ex certa electione vel ex certa malitia & tunc puniebatur ꝓm quantitatem delicti. Quartus aũt gradꝰ est quãdo ꝑ ꝓtinaciã peccabat & tunc q̃si rebellis & destructor ordinationis legis oĩno occidẽdus erat. Et ꝓm hoc dicendum est ꝙ in ꝓna furti cõsiderabaꝭ ꝓm legẽ id qd̃ frequẽter accidere poterat & ideo ꝑ furto & aliarũ rerũ quę de facili cũ stodiri possunt a furib⁹ nõ reddebat fur nisi duplũ. Oues q. autẽ non de facili possunt custodiri a furto qa pascunt in agris: ideo frequẽtius cõtingebat ꝙ oues furto subtrahereꝭ: vñ lex maiorẽ pœnã apposuit vt. 5. quatuor oues ꝑ vna oue redderenꝭ. Adhuc autẽ boues difficilit̃: custodiũtur qa habentur in agris & nõ ita pascunt gregatim sicut oues: & ideo adhuc ibi maiorẽ pœnã apposuit vt. 5. quinq; boues, pro uno boue redderẽt. Et hoc dico nisi forte idẽ aĩal inuentũ fuerit viuẽs apud eũ qa tunc solũ duplũ restituebat sicut in ęteris furtis. Poterit em̃ haberi præsumptio ꝙ cogiraret restituere ex quo viuũ seruasset. Et nota ꝓm Aug. xxi. de ciui. dei. c. xi. ꝙ Tulli⁹ posuit octo genera pœnarũ esse i legib⁹ videlicet dãnũ, vincula, verbera, taleonẽ, ignominiã, exilũ, mortẽ, & seruitutẽ. Ex qb⁹ aliqua in lege sunt instituta. Damnũ quidẽ. 5. cũ fur condemnabaꝭ ad quintuplũ vel quadruplũ. Vincula ꝙ sicut Num. xv. mãdatur de quodã ꝙ in carcerem includereꝭ. Verbera. sicut Deuẽ. xxv. Si eũ qui peccauit dignũ viderint plagis, ꝓsterneꝭ corã se & faciẽt verberari. Ignominiã etiam inferebat illi q nolebat accipere vxorẽ fratris sui defũcti q̃ tollebat calciamenta illius & spuebat in faciẽ eius, ibidẽ. Mortẽ ẽt iferebat vt patet Leuiẽ. xx. q maledixerit patri suo aut matri morte moriaꝭ. Pœnam em̃ taleonis lex inducit dicens. Exodꝰ. xvi. Oculũ ꝙ oculo dentẽ ꝙ dente. Pœnã autẽ seruitutis induxit in duob⁹ casibus. In vno qdẽ quãdo septimo anno remissionis illeq erat seruus nolebat beneficio legis vti vt liber exiret, vñ ꝙ pœna ei infligebaꝭ: vt i ꝑpetuũ seruus remaneret. Exodꝰ. xxj. & Deuẽ. xv. Sccꝰo ifligebatur:

De pœnis de dictis.

Exo. xx

Lex in duob⁹ casibus pœnam furtus iduxit.

gebatur furi quãdo nõ habebat qd̃ posset restituere: sicut habeꝭ Exodꝰ. xxij. Pœnã aũt exilij vniuersaliter lex nõ statuit: qa in solo ppꝰlo Israelitico de⁹ colebaꝭ: oĩbus aliꝭ populis per idolatriã corruptis. Vñ si qs a ꝓpulo illouniuersaliter exclusus esset: daretur ei occasio idolatrię. Et ideo. 5. Regũ. xxvi. dr̃. ꝙ Dauid dixit ad Saul. Maledicti sunt in cõspectu dñi qui eiecerũt me hodie vt nõ ihabitẽ i hereditate dñi dicentes. Vade serui diꝭ alienis. Erat autẽ aliqd̃ particulare exiliũ. Dicit em̃ Deuteꝰ. xix. ꝙ q percusserit proximũ suũ nesciẽs: & nullum erga ipsum habuisse odiũ cõprobaꝭ: advnam vrbiũ refugi cõfugiebat vsq; ad mortẽ summi sacerdotis. Tunc em̃ licebat ei redire ad domũ suã: qa in vniuersali dãno populi consueuerũt participare ire sedari: & ita proximi defuncti nõ sic proni erãt ad ei⁹ occisionẽ. Pœnã autẽ mortis lex̃ inflixit i maiorib⁹ criminib⁹. 5. i his q̃ sunt cõtra deũ in homicidio: & i furto hoĩm & i irreuerẽtia ad parẽtes: & in adulterio: & incestib⁹ hoĩm & in irreuerẽtia ad parẽtes: & in adulterio: & incestibus. In furto aũt aliarũ rerũ adhibuit pœnã dãni. In ꝑcussuris & in mutilationibus induxit pœnã taleonis. In aliꝭ minoribus culpis pœnã flagellationis & ignominię.

§. IIII. DE IVDICIALIBVS PRAE

Conuersatio hoĩm quinq; duplex.

ceptis q̃ recipiũt extraneos. Pro cui⁹ declaratiõe sciendũ ꝓm hea. Tho. 5. ĩ. q. cv. arti. iij. ꝙ cũ extraneis põt esse hoĩm cõuersatio duplex. vno modo pacifice. Alio modo hostili ter. Et quantũ ad vtrũq; modũ ordinãdũ lex cõuenientia ꝓcepta cõtinebat. Triplex em̃ iudęis offerebaꝭ occasio vt cũ extraneis pacifice cõmunicarent. Primo qdẽ quãdo extranei per terrã eorũ transitũ facerent quasi peregrini. Secũdo mõ qñ in terrã eoꝝ aduenieb̃at ad inhabitandũ ficut aduenę. Et quãtũ ad vtrũq; lex ꝓcepta misericordię, ꝓposuit. Nam Exodꝰ. xxij. dr̃. Aduenã nõ cõtristabis: nec affliges eum. Et. xxiij. dr̃. Peregrino molestus nõ eris. Tertio qñ aliqui extranei totaliter in eoꝝ consortiũ & ritũ admitti volebãt. Et in his q̃dẽ ordo attendebaꝭ. Non em̃ sic tum recipiebanꝭ quasi ciues: sicut etiã apud quosdã gẽtiliũ statutũ erat: vt nõ reputarenꝭ ciues: nisi q vel ex auo vel atauo ciues existerent: vt dicit Phꝭ in. iij. Pol. Et hoc ideo: qa si statim extranei aduenientes reciperentur ad tractandũ ea q̃ sunt ppꝰli: possent multa pericula contingere dum extranei nõ habẽtes adhuc amorẽ firmatũ ad bonũ publicũ: aliq̃ cõtra ppm̃ attentarẽt. Et ideo lex statuit vt de qbusdã gentib⁹ aliquã affinitatẽ ad iudęos. ſ. de Egyptijs habẽtib⁹ apud quos nati fuerãt & nutriti: & de Idumeis filijs Esau fratris Iacob in tertia generatione reciperenꝭ in consortium ppꝰli. Quidã ꝙ qa hostiliter ad eos se haberãt: sicut Ammonitę & Moabitę nũq̃ ad ꝓsortiũ eorũ admitterentur. Amalechitę aũt qui magis eis aduersari fuerãt: & cũ eis nullũ habebãt cognatiõis cõsortiũ q̃si hostes ꝑpetui haberenꝭ. Dicit em̃ Exo. xvij. Bellũ dei erit cõtra Amalech a generatiõe in generationẽ. Sil⁹ etiã quãtũ ad hostilẽ cõiationẽ cũ extraneis lex ꝑcepta cõuenientia tradidit. Nã primo quidẽ instituit ꝙ bellum iuste iniret. Mandaꝭ em̃ Deuẽ. xx. ꝙ qñ accederent ad expugnandum ciuitatẽ offerrent ei primo pacẽ. Sccꝰo instituit vt fortiter bellum susceptũ exequerenꝭ: habẽtes de deo fiduciã. Et ad hoc melius obseruandũ instituit ꝙ imminẽte prẽlio sacerdos eos cõfortaret: ꝓmittendo auxiliũ dei. Tertio mãdauit impedimenta a prẽlio remoueri remittẽdo quosdã ad domũ q̃ possent impedimenta ꝑstare: vt nou⁹ ædificator domus: aut plãtator vineę: aut desponsator vxoris: Hi excludebanꝭ a prẽlio: & hoc ꝓpter duo. Primo quidẽ: qa ea q̃ homo de nouo habet vel statim paratus est ad habendũ magis solet amare: & ꝓ cõsequens eoꝝ amissionẽ timere. Vñ probabile erat ꝙ ex tali amore timerẽt mortẽ. & sic minus fortes essent ad pugnandũ, sccꝰo eadẽ ratione timidi mitteb̃anꝭ ad domũ. Quarto instituit vt victoriꝭ moderate vterenꝭ parcẽdo mulieribꝰ & paruulis: & terã ligna fructifera regionis nõ incidenda. Accipere autẽ vsuras ab alienis nõ erat ꝓm legis intentionẽ: sed ex quadã ꝓmissione ꝓpter pronitatẽ ludęorũ ad auaritiã: vt magis pacifice se haberent ad extraneos a quibus lucrabantur.

Vsus vsuriarũ

§. V. DE PRAECEPTIS IVDICIALIBVS circa ꝑsonas domesticas vt filios vxorẽ seruos: q̃ docẽt quẽlibet circa suã familiã seruare ad bene agẽdũ: non

ga in lege Mosaica scripta: sed qa in magna equitate & humanitate fundata: vt valeat dicere illud. Pſ. cxviij. Aperi oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. i. ꝓceptis iudicialibus, quia tu legem posuisti mihi quæ scilicet ista continent: & ad quæ seruanda legem priuatam, ſ. inspirationis i corde posuisti ad ea implenda: vt valde iusta. Pro cuius declaratione notandum ꝓm Tho. 5. ĩ. q. cv. ꝙ communio domestica ꝑsonarum adinuicem: vt dicit philosophus i 5. Poli. est ꝓm quotidianos actus qui ordinatur ad necessitatem vitę. Vita aũt hominis conseruatur triplr. Vno modo quantum ad indiuiduum prour. ſ. homo idem numero vi seruat. uitę & ad talem vitę conseruationem opitulantur hõi exteriora bona: ex quibus habet victum & vestitum & alia huius vitæ necessaria: in quibus administrandis indiget homo seruis. Alio mõ conseruatur vita hois ꝓm speciẽ & per generationem: ad quam hõ indiget vxore vt ex ea gignerent filios. Sic igitur in domestica communione sũt tres combinationes, ſ. dñi ad seruum: viri ad vxorẽ: patris ad filiũ: & quantum ad oĩa ista lex vetus conuenientia præcepta tradidit. Quantum enim ad seruos istituit vt modeste tractarentur & quantum ad labores: ne. ſ. in laboribus immoderatis affligerentur. Vnde Deuẽ. v, dñs mandauit vt die sabbati requiescerent seruus & ancilla: sicut & ipse. Et iterum quantum ad pœnas infligẽdas: vt scilicet moderate castigarent: imposuit enim pœnam mutilatorib⁹ seruorum vt dimitterent eos liberos: sicut habetur Exod. xxi. Et simile, statuit in ancilla quam in vxorem aliquis duxerit. Statuit etiam specialiter circa seruos qui erant ex ppꝰlo: vt. vij. anno liberi egrederenꝭ cum oĩbus q̃ apportauerant etiam vestimẽtis: vt habeꝭ Exo. xxj. Insuper etiã notatur Deuẽ. xv. vt viaticum eis detur: quia enim filij Israel erant a seruitute libertati Pharaonis a domino: & per hoc diuinę seruituti addicti: ideo noluit dñs vt imperpetuum serui essent simpliciter: sed secundum quid. i. ad tempus. Et ꝙuis ista non seruentur nec obligent: quantũ ad ista determinata in lege: obligant tamen in genere. vt scilicet quis modeste se habeat ad seruos. Circa vxores ꝭo statuitur in lege quantum ad ipsas ducendas vt accipiant vxores de tribu sua: vt habetur Num. vlt. Et hoc ideo ne sortes tribuum confundantur. Prohibuit etiam quasdam ꝑsonas ne in coniugium ducerentur. ſ. alienigenas ideſt quæ non erant de populo Iudæorum propter periculum seductionis: & propinquas propter reuerentiam naturalem quę eis debetur. Hoc autem nũc seruandum esi & quãtum ad propinquas in multo pluribus gradibus q̃ in veteri testamento: & etiam quantũ ad affines: vt patet extra de cõsan. & affi. c. vlt. Quantũ aurẽ ad alienigenas hoc ita seruandũ est: vt fideles cũ infidelib⁹ cõtrahere, ꝓhibeanꝭ matrimoniũ: vt. xxviij. q. j. c. caue. In lege etiã fuit statutũ ꝙ aliqs i vxorẽ ducereꝭ vxorem fratris defũcti sine liberis vt patet Deuẽ. xxv. Et hoc ne totaliter memoria defũcti deleretur. Nam filius ex illis genitus dicebatur filius fratris defuncti secundum quãdã adoptionem. Hoc autem nunc expresse prohibetur, ꝓpter affinitatem. Statuit etiam lex qualiter vxores iam ducte tractari debent. ſ. amicabiliter vt. ſ. ũ leuiter i famarẽt. Vñ & mãdaꝭ puniri q̃ falsũ crimẽ imponit vxori: vt habeꝭ Deuẽ. xxij. & Etiã ꝙ propter vxoris odium filius detrimentum nõ pateretur. Deuẽ. xxj. Et etiam ꝙ propter odium vxorem non affligeret: sed ꝓpter scripto libello repudij eam dimitteret: vt patet Deutero. xxiij. Sciendum autem ꝙ lex permisit repudium vxoris non quia simpliciter iustum esset sed propter Iudæorum duritiã: vt dicit dñs Mat. xix. Fuit ergo ꝓmissum repudium ad vitandũ vxoricidium. Erant enim ita crudeles ꝙ occidissent vxores quas odio habebant si nõ potuissẽt dimittere vt alias ducerent. Nũc aũt in nouo testamẽto matrimoniũ cõsummatũ nulla ratione põt dissolui: nec etiã cũ dispẽsatiõe papę. Diuortiũ aũt quo ad separationem thori: vel quo ad cohabitationẽ ꝓm formã ab ecclesia traditam fieri potest & nõ aliter. Et de hoc in. iij. par. titu. j. Circa filios autẽ instituit lex vt patres eis disciplinam adhiberẽt instruẽdo eos i fide: vt habeꝭ Exodꝰ. xij. vbi dr̃. Cum dixerint vobis filij vestri: quę est ista religio, i, causa harũ ceremonialiũ quę fiebãt circa agnum paschalẽ dicetis eis. Victima trãsitus dñi est &c. Et etiã ꝙ instituerent eos in moribus. Vñ Deuẽ. xxj. dr̃ ꝙ patres cũ habebant filios rebelles & contumaces debebant eos ducere ad iudices ciuita-

Circa vxores qd lex statuit.

Repudium vxoris ꝓmittit lex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis:& eis denūtiare ꝙ monita eorum audire contēnerent confessionib⁹ cōtinuis atq; luxurijs vacarent &c. Et illi iudices mandabāt illos lapidari. Nō aūt hoc parētib⁹ licebat. s. occidervl' mutilare filios ad correptionē suorum scelerū: sicut nec etiā nūc licet. Nā sicut phs dicit. x. Ethic. Pricipat⁹ pīnus habet solā admouendi ptātē: nō aūt vim coactiuā p quā rebelles &cōtumaces cōprimi possunt. Et ideo lex mandabatvt filij⁹ cōtumax a principib⁹ puniret

TITVLVS. XV. DE LEGE EVANgelica seu noui testamenti. Capitulum vnicum.

QVARTA LEX EVANGELIca siue noui testamenti: quæ etiamvidetur lex indita. s. in cor. seu lex gratię quā promisit dñs dādam. Hiere. xxxj. cū ait. Ecce dies venient dicit dñs: & consummabo sup domū Isrl' & sup domū Iuda testm nouū. Et exponens qd sit hoc testm subdit: qa hoc ē testm⁹ qđ disponā domui Isrl'. dādo leges meas i mēte eoꝝ & in corde eorū superscribā eas. Quam autoritatē inducit Apīus ad Heb. viij. Et de ea pōt intelligi illud Pō. xviij. Bonū mihi lex oris tui sup milia auri & argenti. Prēcipue autē lex euāgelica dī lex oris dei: qa ab ipso incarnato ꝓnuntiata & data fuit: & eū ea gīa collata. Vnde Matthęus euāgelista narrat quō cœpit eis christus prędicare dicens. Aperiens os suū docebat discipulos suos dicēs. Beati pauperes &c. Mat. v. Et hoc in mōte q designat ꝑm Aug. insignē pfectāq; iustitiā quā cōtinet ipa lex sup oēs als leges Er. ꝓpterea dicit Pō. ꝙ est sibi bonū sup milia. i. melior ꝙ diuitię ipales auri & argenti: vl' diuitię spūales cuiuscūq; scięti æ vel eloquētię seu legis q designant ꝑ aurū & argētū. Cōtinet eā lex euāgelica nō solū documēta quę ibi cōtinētur: sed etiā gratiā ipsi⁹ christi q ducit ad gloriā. Et iō melior sup oēm substantiā sapientiam & scientiā, & nūdi gloriā. Sed ꝓ horū declaratione dicit bea. Tho. i. ij. q. cvj. ar. i. ꝙ vnaquæq; res illud videt ē qđ est in ea potissimū vt dicit Pīus in. ix. Ethic. Id autē qđ est potissimū in lege nouī testamēti: & in quo tota virtus eius cōsistit, est gratia spūssancti: quę datur per fidē Christi: & ideo principaliter lex noua est ipsa gratia spiritussancti quę datur christi fidelibus. Et hoc manifestę apparet per apīm qui ad Romañ. iij. dicit. Vbi est gloria tua. s. o. Iudeę? exclusa est: ꝑ quam legem? factoꝝ? Nō: sed per legē fidei. Ipsam em fidei gratiam: legē appellat. Et expressius ad Rom. viij. dr. Lex spiritꝰ vitę in christo Iesu liberauit me a lege peccati & mortis. Vnde & Aug. in lib. de spū & litera dicit ꝙ sicut lex factorū fuit in tabulis lapideis: ita lex fidei scripta est in cordibus fideliū. Habet tamē lex noua quędā sicut dispositiua ad gratiā spūssancti & ad vsum huius gratię pertinentia quę sunt quasi secūdaria in lege noua: de quibus oportuit instrui fideles Christi ex verbis & scripturis tam circa credenda ꝙ circa agēda. Et ideo dicendū est ꝙ principaliter lex noua: hęc est indita nō quasi aliquid pertinens ad natūrā humanā: quia sic est indita lex naturalis: sed qa natura aliquid superaddit⁹: per donū gratię adiuuās ad implendū qđ docet quod nō facit lex naturalis vel scripta Secundario aūt lex noua est lex scripta: & i scriptura quidem euāgelij continentur ea quę pertinent ad gratiā spiritussancti. Vel sicut dispositiua: vel sicut ordinantia vsum huius gratię. Sicut dispositiua quidē quantum ad intellectum per fidē per quā datur spiritussancti gratia: continentur in euangelio ea quę pertinēt ad manifestandā diuinitatem vel humanitatē christi. Vnde dicit Ioā. penul. Hęc autē scripta sunt vt credatis qa Iesus est filius dei. Secundū vero affectū continentur in euāgelio ea quę pertinent ad cōrēptum mundi: per quē cōtemptum sit homo capax gratię spiritussancti. Mundus em. i. mundi amatores non possunt capere spiritū sanctum: inquit christus Ioā. xiiij. c. Vsus vero spūalis gręcsti operibus virtutū: ad quæ multipliciter i doctrina noui testamēti, oēs exhortāt: vt patet in sermone dñi in mōte. Mat. v. & in alijs locis. Vbi etiā notandū ꝙ nullus vnq; habuit gratiā spūssancti: nisi per fidē christi explicitā vel saltē implicitā quantū ad eos qui fuerūt in veteri testamēto. Per fidē autē christi ptinet hō ad nouū testamentū. Vnī quibuscūq; fuit lex gręindita i veteri testamēto siue Iudęis siue gētilib⁹: oēs illi ꝑm ħ ad nouum testamēꝝ ptinebāt. Et sic patet quō lex oris dei bonum est id est melius super milia auri & argēti per gratiam spiritussancti in ea comprehensam. Et ꝑm hoc quod est in ea principale: lex euangelię habet iustificare hominem. Ad quod facit quod ait apostolus ad Ro. i. Non erubesco euangelium: virtus enim dei est i salutem omni credenti id est ducens ad salutem quę non potest esse nisi per purificationem. Quantum autē ad doctrinā quæ est i euāgelio: & ꝓcepto & consilio ordinātia intellectū affectū, & actū lex euāgelica nō iustificat, sed dea ęt ꝓficaꝭ qđ ait apl's. ij. ad Cor. iij. Litera occidit: spiritus autem viuificat. Occidit. i. nō viuificat ad iustificandū. Ipsa em doctrina euāgelij & si multū instruat clare ad bene operandum: & ad occasiones malorū tollendū nō tamen adiuuat effi caciter ad implendū. Nā & si gratia in euāgelio: comphensa adiuuet hoiem ad non peccandū: nō tamen confirmat vt peccare nō possit: quia hoc pertinet ad statū gloriæ.

Quid sit testamentū.

Cōtenta legis nouę.

Gratia spūssancti non datur nullus habuit gratiā spūssancti: nisi per fidē xpi

§. I. IPSA AVTEM LEX EVANgelica nō fuit data a pricipio mūdi triplici rōne ꝑm Tho. i. ij. q. cvj. art. iij. Quarū prima ē qa lex noua (sicut dictū ē) principaliter est gratia spūssancti: quæ abundanter dari nō debuit ante ꝙ impedimētū pctī ab humano genere tolleret consummata redemptione per christum. Vnī dī Ioan. vij. Nondū erat spūs datus: qa Iesus nōdū erat glorificatus. Et hāc rationē assignat manifeste apl's ad Ro. viij. Vbi postq̄ præmiserat de lege spūs vitę subiunxit. Deꝰ filiū suū misit in similitudinē carnis pctī: vt de pctō dānaret pctm in carne vt iustificatio legis impleret in nobis. Secunda ratio potest assignari ex perfectione legis nouæ. Non em aliqd ad pfectū adducit it atim a principio: sed quodā tēporali successionis ordine sicut aliqs prius ē puer: & postmodum est vir. Et hanc rōnē assignat apl's ad Gal. iij. di. Lex pedagogus noster fuit in Christo vt ex fide iustificemur. at vbi venit fides: iam nō sumus sub pedagogo. Et i. ad Cor. xv. Non prius qđ spirituale est sed qđ animale deinde qđ spūale. Lex aūt euāgelica maxime est spūalis: & ideo non prius debuit dari sed posterius. Tertia ratio sumitur ex hoc ꝙ lex noua est lex gratiæ qua homo indiget ad bene operandum: & ideo primo oportuit ꝙ homo relinqueret subiectū i statu legis veteris vt cadendo: in pctm cum per illā inuari nō posset suam infirmitatē recognoscēs sciret se gīa dei indigere ad bene operandū: & ad hāc procurandā se humiliaret. Nihil em magis gratiæ recipiēdę obsistit ꝙ superbia cū. s. quis confidit de viribus suis ad bene operandū: ꝑpter qđ dixit Iac. iiij. Deꝰ superbis resistit humilib⁹ aūt dat gratiā. Hanc rationē assignat apl's ad Ro. v. dicēs. Lex subintrauit vt abundaret delictū vbi aūt abūdauit delictū. superabūdauit & gratia. Nec ex hoc potest dici deꝰ acceptor personarū qa. s. ꝓuidit eis de lege gratiæ hoibus noui testamēti & nō hoibus veteris. Nā humanū genus ꝑpter pctm primi parētis meruit priuari auxilio gīę & ideo gbuscūq; non datur gīa hoc est ex iustitia qa hoc illi meruerūt. Quibus autem daꝭ hoc est ex gratia seu liberalitate. Non autē est acceptor quis personarum si de suo i quo nō est alicui debitor nō dat vni qđ dat alteri. Nō ergo ex hoc ꝙ hoibus a principio mūdi nō dedit deus legē gratiæ intuitā fecit vel acceptor personarum fuit cū & ipsa lex debito ordine danda esset.

triplex ratio assignat ꝙ lex euāgelica nouę iudicata a principio mūdi.

§. II. DE DVRATIONE LEGIS euāgelicę. ſ. ꝙ durat vſq; ad finē ſeculi nec est expectanda alia lex quę ei succedat vt qdam male sensērūt. Pro cuius declaratiōe dicit Tho. i. ij. q. cvij. arc. iiij. ꝙ status mūdi variari pōt dupliciter. Vno modo ꝑm diuersitatē legis & ſic huic statui nouę legis nullꝰ status alius succedit. Successit em status nouæ legis tanq̄ perfectior statui: veteris legis tāq̄ imperfectiori ꝑm illud. i. ad Cor. xiij. Cū venerit qđ perfectū est euacuabit quod ex parte est. Sed in statu vitę ꝓsentis nullus status perfectior esse potest statu nouę legis. Nihil em pōt esse ꝓpinquiꝰ fini vltimo: q̄ id qđ immediate inducit in finē vltimū hoc aūt facit noua lex. Vñ dicit apl's ad Heb. x. Habentes itaq; fratres fiduciā in introitu sanctoꝝ in sanguine christi quā initiauit nobis viā nouā accedamus ad eū. Vñ nō pōt esse alius status vitę ꝓsentis q̄ status nouæ legis qa tanto vnūquodq; est perfectius: quāto magis sibi vltimo ꝓpinquius ē. Alio modo potest status hoim variari ꝑm ꝙ hoies diuersimode se habent ad

Status mundi dupliciter variat.

Errores euāgelij quoddā ꝙ nō erat duraturū nisi p sex annos. i. vſq; ad annū incarnationis. M. cclx. Quartō ꝙ sicut euangelio christi succedit aliud euangelium: ita sacerdotio christi aliud sacerdotium.

Quinto ꝙ euāgelium christi neminē ducit ad perfectionē.

Sexto ꝙ spūalis intellectus noui testamenti nō est commissus papę Romano: sed tantū literalis & sic nō habet iudicare papa de intellectu spūali: sed literali. Septimo ꝙ recessus Grēcoꝝ a Romana ecclesia fuit bonus: & ꝙ viri spūales non tenerent obedire Romanę ecclię in his q̄ sunt dei. Octauo ꝙ papa Grēcus magis ambulat ꝑm spiritum q̄ papa Romanus: & sic ꝙ magis est in statu saluandorum. Nono ꝙ spūssanctus percipit aliqd ab ecclesia: sicut christꝰ inquantum homo a spūsancto. Decimo ꝙ christus & apli fuerūt perfecti in vita cōtemplatiua: & ꝙ vita actiua sit fructuosa: sed vita contemplatiua quā dicit esse i monachis. Vndecimo

bent ad eandē legē: vel pfectius vel minus pfecte: & sic status veteris legis fuit multipliciter mutatꝰ: qa q̄nq̄ hoies optime illā legē seruabāt q̄nq̄ oīno pręteribāt. Sic etiam status nouę legis diuersificaꝭ ꝑm diuersa loca & diuersa tępora & ꝑsonas: in qua gīa spūssancti perfectiꝰ vl' minus pfecte habeꝭ. Non est expectandū ꝙ aliqs status sit futurus in quo perfectiꝰ gratia spūssancti habeat q̄ habuerūt in prio statu mundi fuit concessum regnū ecclesię totius a parte aliquibus de ordine coniugatorum in quo autorizatus est ille ordo. Et in secundo statu mūdi fuit cōcessum a filio alicui de ordine clericorum in quo ab ipso glorificatus est. Sic in tertio statu mundi committet alicui de ordine monachorum: in quo spiritussanctus glorificabitur. Et ꝙ ꝑdicatores qui erunt i illo vltimo statu erūt maioris dignitatis q̄ ꝑdicatores primitiuę ecclesiæ. Hęc omnia sunt partim hęretica partim fatua & erronea.

Ro. viij habita fit: & maxime ab apl'is: qui sicut tępore prius: ita & ceteris abūdātius spiritū factū acceperūt: vt dicit glo. sup illud. Primitias spūs accipientes. Vltra istos duos status. i. legis Mosaicę & legis euangelicę ponit qdem Dionysius in cœlesti hierarchia tertiū statū: sed non inuita ista: sed i vita beata vbi sine figuris & velamine videbimus deū facie ad faciē. Promissio autem aduētus spūssancti: quem christus promisit apl'is pluries: quā aliqui dicebāt nondū implerā sed implendā: iā facta est apl'is. Vñ & christꝰ dicit Act. i. Vos aūt baptizabimini spūsancto: nō post multos hos dies. qđ impletū legit Act. ij. ſ. in festo Pentechost. Et tñc docuit apīos oēm veritatē. scilicet de necessarijs ad salutē credendis & agendis: nō aūt docuit eos de oibus futuris euētibus: hoc em nō spectabat ad eos. Vñ dicit Act. i. Nō est vestrū nosse tępora vl' momēta quę pater posuit in sua potestate. Qđ aūt aliq assignabāt tres status mūdi cōuenientes patri: qa illi generationi intendebāt: statū nouę legis cōuenire filio: qa clerici i eo intendūt sapientię: vñ & ſ quędus erat tertiꝰ status q conueniret spūsancto in quo viri spūales principarent. Rñder he. Tho. vbi. ō. ꝙ status veteris legis fuit nō solū patris sed & filij: qa christus in veteri lege figurabat: & stat⁹ nouę legis non solū est filij: sed etiā spūssancti: ꝑm illd ad Ro. viij. Lex spūs vitę in christo Iesu. Vnde nō oportet expectare aliā legē spūssancti. Posset etiā ꝑm do. Ioan. Dñici ille triplex statꝰ sic ad aptari: vt dicat primꝰ in lege naturę q incipit a creatiōe & puritate & renouatꝰ fuit ꝑ diluuiū Noe: puritas & potestas rōne creationis attribuitur patri. Sedꝫ incipit in lege Mosaica quæ fuit lex plena sapiētia. Et in ꝓphetis etiā qui tūc maxime floruerūt fuit maxima sapientia: prophetātes de christo sapiētia pīs: & in christum fuit terminata in sui passione & ascensione. Successit tertius q appropriat spūsancto: in cipiēs in adūctu eiꝰ sup apīos: in quo data est i cordibꝰ lex amoris & dilectiōis & spūssancti quo filij dei agunt: vñ nō oportet expectare aliā legē. Qđ aūt christꝰ dixit Mat. xxiij. ꝙ prędicabit euangeliū regni in toto orbe: & tūc veniet cōsummatio. Dicit Tho. ꝙ ista ꝑdicatio euāgelij pōt intelligi duplr. Vno mō quātum ad diuulgationē notię christi & sic fuit diuulgatū euāgeliū in toto orbe per prędicationē apīoꝝ. Et qđ subdit in illa autoritate. Tūc erit cōsummatio: intelligit de destructōe Hierlm de qua tūc loquebat ad literā. Alio modo potest intelligi prędicatio euāgelij cū pleno effectu ita. ſ. vt in qualibet gēte recipiat ecclia. Et ita ꝑm Aug. nondū prędicatū est in toto orbe. Et hoc facto veniet cōsumatio mūdi & sic nō oportet expectare aliud euangelium: qđ illi vocabāt æternū. Repertus est quidā liber qui intitulabat euangeliū ęternū: qui dicebat. Iesse doctrina Ioachim abbatis sed ex ipso tractatu & tępore suo cōprehendit manifeste ipsum nō fecisse. Sunt aūt ibi multa hęretica & erronea & fatua. Nā in primo dicit doctrinā Ioachim excedere doctrinā Christi & nouī & vetus testamentū. Sedꝫ ꝙ euangeliū christi nō est euangeliū regni. Tertio ꝙ nouū testamētum erit euacuādū: & nationis. M. cclx. Quarto ꝙ sicut euangelio christi succedit aliud euangeliū: ita sacerdotio christi aliud sacerdotium.

Quinto ꝙ euāgeliū christi neminē ducit ad perfectionē.

Sexto ꝙ spūalis intellectus noui testamenti nō est commissus papę Romano: sed tantū literalis & sic nō habet iudicare papa de intellectu spūali: sed literali. Septimo ꝙ recessus Grēcoꝝ a Romana ecclesia fuit bonus: & ꝙ viri spūales non tenerent obedire Romanę ecclię in his q̄ sunt dei. Octauo ꝙ papa Grēcus magis ambulat ꝑm spiritum q̄ papa Romanus: & sic ꝙ magis est in statu saluandorum. Nono ꝙ spūssanctus percipit aliqd ab ecclesia: sicut christꝰ inquantum homo a spūsancto. Decimo ꝙ christus & apli fuerūt perfecti in vita cōtemplatiua: & ꝙ vita actiua sit fructuosa: sed vita contemplatiua quā dicit esse i monachis. Vndecimo

§. III. DE COMPARATIONE NOuę legis ad veterē: quomodo scilicet noua lex est alia a veteri: & quomodo cōtinetur in veteri. Primum probatur per hoc ꝙ ait apl's ad heb. vij. Translato sacerdotio: necesse est vt & legis translatio fiat sed sacerdotium nouę legis est aliud a sacerdotio veteri: ergo & lex alia. Pro cuius declaratiōe dicit bea. Tho. i. ij. q. cvij. ꝙ cum omnis lex ordinet conuersationem humanā ad aliquē finem: possimt aliqua ordinari ad finē dupliciter. Vno modo ꝙ diuersa ordinentur ad diuersos fines: & sic leges sunt omnino diuersę diuersitate speciei: sicut lex ciuitatis quę esset ordinata ad hoc vt populus dñaretur: esset oīno diuersa specie ab ea q̄ ordinarē ad hoc ꝙ optimates ciuitatis dominarēt. Alio modo possunt ordinata in finem diuersificari: ꝑm ꝙ vnū propinquius ordinat ad eūdē finē: & aliud remotius: & sic alia dicitur lex quę datur in eadem ciuitate & eodem mō regiminis pueris circa agenda: & alia quæ datur viris perfectis. Secundum igitur primum modū diuersitatis: lex noua non est alia a lege veteri: quia veriusq; est vnus finis. s. vt homines subdantur deo: est enim vnus deus nouꝰ & veteris testamenti: ꝑm illud ad Roma. iij. Vnus est deus qui iustificat circūcisionem ex fide & ꝓputiū per fidē. Alio modo lex noua est alia a veteri: quia lex vetꝰ ē pedagogus puerorum: & lex noua est lex perfectiōis: quia lex dilectionis. Et omnes differentię quas ponunt doctores inter legē veterē & nouam hoc ostendunt: ꝙ differūt sicut pfectū & iperfectū. Et q̄uis in lege euāgelica cōtineaꝭ multa documenta & sacramētalia: nō tñ i illis cōsistit pricipalitas huius legis sed in gīa & fide. Principalitas aūt veteris legis cōsistebat in documētis & mādatis illi⁹ legis. Et illi q illa lege seruiebāt deo: nō timore pœnę: nec ꝓpter tēporales ꝓmissiones illi⁹ legis, sed amore iustitię & ꝓpter ꝓmissiones ęternas ptinebāt ad nouā legē. Sicut econtrario q in nouo testamēto seruāt leges timore pœnarū & ꝓpter tēporalia ptinēt ad vetꝰ testamētū & legē. Cōtinebaꝭ aūt ipa lex noua in veteri: sicut exponit Greg. illud Ezech. i. Erat rota in medio rotę. i. nouū testamētum i veteri. Continebaꝭ qdē nō tantū in actu sicut cōtinet locatū in loco: sed i virtute sicut effectus i causa: & sicut cōplemētū in cōpleto: & sicut tota arbor in semine. Cōparat em lex noua ad veterē: sicut dictū est: sicut pfectū ad imperfectū: & sic noua lex cōtinetur in veteri: sicut frumentum in spica. Omnia enim quę traduntur in nouo testamento credenda explicite & aperte traduntur in veteri: sed implicite & in figura. Et si dicantur ꝓcepta noui testamenti maiora q̄ veteris: intelligitur quantum ad manifestationem non quo ad substantiam: & hoc quo ad moralia. Quomodo per legem nouam lex vetus impletur: hoc enim christus dixit Mat. v. Non veni legem soluere: sed adimplere. Et paulo post Iota vnum aut vnus apex: non pręteribit a lege donec omnia fiant. Vnde potest induci illud Pā. cxviij. Omnis consummationis vidi finem latum. tu. nimis. Mandatū dei pręcipuum quod dedit christus fuit de dilectione. Ioan. xv. Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem quod includit dilectionem dei. Et lex euangelica est lex dilectionis: & istud est nimis. i. valde latum: quia comprehendit omnia: creatorem & creaturam. Et in ipsa impletur omnis lex etiam veteris testamēti. ideo dicit omnis consummationis. i. impletionis totius legis vidi finem. Pro cuius declaratione dicit beatus. Thom. i. ij. q. cvij. art. ij ꝙ lex noua comparatur ad veterem sicut pfectū ad imperfectum. Omne autem perfectū adimplet qđ deest i perfecto Et secundum hoc lex noua implet veterem: inquantum quod veteri legi deerat supplet. In veteri autem lege duo possunt considerari scilicet finis & ꝓcepta contenta i le ge. Finis autem cuiuslibet legis est vt homines efficiantur iusti & virtuosi. Vnde etiam finis veteris legis erat iusti-

Lex noua a veteri

Princi palitas testamē toꝝ am buorm

Lex ve tus im nouā.

Duo cō sideran tur i ve terilege

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficatio hoim: quã qdẽ iustificationẽ efficere non poterat: sed figurabat quibusdam cærimonialibus factis & promittebat verbis. Et quantũ ad hoc noua implet lege mverẽ iustificãdo virtute passionis christi. Et hoc est quod apostolus dicit ad Roma. viij. qđ impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem: deus mittens filiũ suum in similitudinẽ carnis peccati: & de peccato damnauit pc̃m in carne vt iustificatio legis impleretur in nobis. Et quãtum ad hoc lex noua adhibet quod lex vetus promittebat ſm illud, ñ. Cor. j. Quotquot promissiones dei sunt in illo. s. christo sunt. Quantum ad hoc etiam complet quod vetus lex figurabat. Vñ ad Collo. ij. dr̃ de cærimonialibus q̃ erãt vmbra futurorum. s. corporis christi: & veritas pti net ad christum Vñ lex noua dr̃ lex veritatis: lex autẽ vet9 vmbra vel figura. Quantũ ad p̃cepta q̃ cõsiderantur sẽcũdo circa legem impleuit christus p̃cepta veteris legis opere & doctrina. Opere quidẽ quia circuncidi voluit & alia legalia seruare: quę erant tempore illo seruanda: ſm illud ad Gala. iiij. Misit deus filium suum factum sub lege

Mat. xij Et faciendo miracula in sabbatis non soluebat legem ſm rei veritatẽ tum quia illa miracula faciebat virtute diuina q̃ semper operatur: tum quia opera salutis humanæ faciebat: cum etiã Pharisei saluti animalium prouiderent i die sabbati: tũ etiam ratione necessitatis discipulos excusauit spicas colligẽtes sabbato. Sed videbatur soluere sabbatũ secundum superstitiosum intellectum Phariseorũ. Tangere leprosum non erat prohibitum in lege: sed contrahebatur per hoc quędam immũditia irregularitatis: sicut ex cõtactu mortui. Sed dñs qui erat mundator leprosi immunditiam incurrere nõ poterat tãgendo leprosum. Do

Dñs impleuit legẽ doctrina sua tripliciter ctrina autem sua impleuit p̃cepta legis tripliciter. Primo verum intellectum legis exprimendo: sicut patet in homicidio & adulterio: in quorũ prohibitione, Scribe & Pharisei non intelligebant nisi actum exteriorem prohibitum. Vnde dominus legem impleuit ostendẽdo etiam actum interiorem prohibitum in lege. Secundo impleuit dominus doctrina sua p̃cepta legis ordinando quomõ tutius, obseruaretur qđ lex statuerat: sicut lex vetus statuit q̃ hõ non periuraret: sed hoc tutius conseruatur si omo a iuramento abstineat: nisi in casu necessitatis. Tertio ad impleuit legem superaddendo p̃ceptis legis quędam p̃fectionis cõsilia: vt patet Mat. xix. vbi dominus cuidam dicenti se seruasse p̃cepta ait. Vnum tibi deest: si vis perfectus esse vade & vende omnia q̃ habes & da pauperibus & sequere me. Et in sermone domini in mõte qui habetur Mat. v. & in. c. seq. de cærimonialibus p̃ceptis non fit mẽtio: quia euacuata sunt. Cum enim essent i figuram: implęta sunt per exhibitionem eorum quæ figurabantur: & sic excluduntur. De iudicialibus vero p̃ceptis cõmemorauit p̃ceptũ talionis: vt quod de hoc diceret de omnib9 alijs intelligẽdũ esset. In quo p̃cepto docuit non esse intentionẽ legis q̃ pœna talionis quęreret, ꝓptervindictæ liuorẽ quã ipse excludit: monẽs q̃ hõ debet esse parat9 maiores etiã iniurias sustinere: sed solum propter amorem iustitię: quod adhuc in noua lege remanet. De moralibus autem excludit falsum intellectum Phariseorum.

§. IIII. QVE SIT GRAVIOR LEX

duplex difficultas attẽdi põt i p̃ceptis legis. ad obseruandum, vetus vel noua: declarat bea. Tho. j. ij. q. cvij. ar. iiij. dicẽs q̃ circa opera v̄tutis: de qb9 p̃cepta legis dãtur duplex difficultas attendi põt. Vna ex parte operũ exteriorũ: quę ex seipsis habẽt quandã grauitatẽ & difficultatẽ: & quantũ ad hoc lex vetus est multo grauior q̃ noua q̃a ad plures actus exteriores obligabat lex vetus in multiplicib9 cęrimonijs q̃ lex noua: q̃ præter p̃cepta legis naturę, paucissima addit in doctrina christi & apl̃orũ: licet alia sint postea supaddita ex institutione sanctorũ patrũ: in qbus etiã oportet moderationẽ esse attendendã: ne cõuersario fideliũ onerosa fiat. Dicit em Aug. ad inq̃sitiones Januarij de qbusdã: ipsam religionem nostrã quã manifestissimis & paucissimis celebrationũ sacramentis dei misericordia voluit esse liberã: seruilib9 ꝑmũt onerib9: adeo vt tolerabilior sit ipsa cõditio ludęorũ: q etiã si tẽp9 liberatis nõ cognouerũt: legalib9 tñ sacramẽtis nõ humanis p̃sumptionib9 subijciunt. Et habẽt hoc etiã in decre. dist. xij. c. oia. Alia difficultas est circa opera virtutũ in interioribus actib9: puta q̃ aliqs opus v̄tutis exerceat p̃pter & delectabiliter prout agit habens habitum virtutis. Et hoc non habenti habitum virtutis est valde difficile: sed per virtutem redditur facile. Et ſm hoc præcepta nouæ legis sunt grauiora p̃ceptis veteris legis: quia in noua lege, p hibentur interiores animi motus: qui exꝑsse in veteri nõ prohibebantur in omnibus: & si in aliquibus prohiberẽtur: in quibus tamen prohibendis pœna non apponebatur: hoc autem est difficillimum non habenti virtutem: sicut etiam dicit pds. v. Ethi. q̃ operari quæ iustus facit ẽ facile. Sed operari eo modo quo iustus: facit scilicet prompte & delectabiliter difficile est non habenti iustitiam: & si cintelligitur illud. j. Io. v. Mandata eius grauia non sunt Quod exponens August. ait. Amanti grauia non sunt sed non amanti grauia sunt Hæc Tho. Sed si considerentur ipsa præcepta nouæ legis cum adiutorio suo sic ẽt leuiora sunt præceptis veteris. Nam in noua lege proponuntur sacramenta: adduntur: exempla promittuntur immediate æterna præmia: quæ multum habẽt homines attrahere ad bene operãdũ: & si in opere sit difficultas eam quasi minuit: hæc autem non habebantur in veteri lege. Vnde & christus dicit Mat. xj. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Quod exponens Hilarius dicit. Legis difficultatibus laborantibus: peccatis oneratos ad se vocat: & postmodum de iugo euãgelij subdit, Iugum em meum suaue est: & onus meum leue. Et ad hoc potest induci illud Pd̃. cxviij. Viam mandatorum tuorum cucurri: cum dilatasti cor meum. Dilatat cor charitas: qua facit se extendere ad omnes: & omnia bona: & ipsa est præcipuum legis euangelicæ. Et cum hæc habetur non solum itur sed & curritur per viam. i. opera mandatorum dei veteris & nouæ legis. Importat autẽ cursus auiditatem, velocitatem, & facilitatem quia: vt ait Aug. Omnia ꝑcua & immania facilia & prope nulla facit amor. Et alibi idem Solus amor nescit laborem. Quod lex euangelica præcipit & prohibet quædam opera exteriora: opera tenebrarum: videlicet crimina prohibet ad Ro. xiij. Abiciamus opera tenebrarum. Opera lucis mandat. id ẽ virtutum, ad Ephæ. v. Eratis aliquando tenebrę nunc autem lux i dño vt filij lucis ambulate. Et hoc fuit valde decens cũ per nouã legem efficiant hoies filij lucis: vt opera lucis eis mandarent. Ioã. xij. Credite in lucẽ vt filij lucis fiatis ait christ9. Et hanc lucem legis euange. põt dici Pd̃. xlij. postulasse cũ ait. Emitte lucem tuã & veritatẽ tuã ipsa me deduxerũt & adduxerũt in montẽ sanctũ tuũ & in tabernacula tua. Lex euãgelica continet lucẽ. s. gr̃ę qa hoc ẽ in ea principale vt dictũ est: & veritatẽ documentoꝝ q̃ ibi habenẽ: & ipa nõ deducunt in p̃senti vita. i. de vno actu virtutũ ad aliũ iducũt faciendũ & de vno statu. s. imperfectiori ad aliũ ꝑfectiorẽ ducũt illustrãdo & adiuuãdo: & demũ adducũt i montẽ sanctũ dei. i. ad supernã patriã vbi sunt plurima tabernacula. i. varia præmia sanctoꝝ qa vt dr̃ Io. xiij. In domo patris mei mansiones multę sunt. Pro horum declaratione dicit he. Tho. j. ij. q. cvij. q̃ principalitas legis nouę est gr̃a spũssancti quę manifestat in fide per dilectionem Hanc aperte autẽ gratiã cõsequunẽ hoies per dei filiũ hominẽ factũ: cuius humanitatẽ primo impleuit gr̃a & inde ad nos etiã deriuata est. Vñ Ioan. j. dr̃. Verbum caro factũ est. Et postea subdit. Plenũ gr̃ę & veritatis. Et. j. De plenitudine ei9 nos oẽs accepim9 gratiã pro gr̃a. Vñ & subdit. Gr̃a & veritas per Iesum christũ facta est. Et ideo cõgruit vt p aliqua exteriora sensibilia gr̃a a verbo incarnato ꝑfluẽs i nos deducat: & ex interiori gr̃a p quã caro spiritui subijciatur exteriora quædam opera sensibilia, ꝑducant. Sic igit exteriora opera dupliciter ad gratiã ptinere possunt. Vno modo sicut inducentia aliqualiter ad gratiã: & talia sunt opera sacramẽtoꝝ q̃ in lege noua sunt instituta sicut bap. euch̃. & alia. Alia vo sũt opera exteriora quę ex instinctu gr̃ę, ꝑducunt: & in his est quędã differẽtia attendenda quędã enim necessaria cõuenientiã vel contrarietatẽ habent ad interiorẽ gratiã quę in fide p dilectionẽ operatur. Et hmõi opera exteriora sunt p̃cepta vel ,phibita in lege noua. Præcepta est ꝓfessio fidei & ,phibita negatio dei. Dicit em Mat. x. Qui me confessus fuerit corã hoibus ꝓfitebor & ego eũ corã patre meo: & q negauerit me corã hoibus: negabo eũ corã patre meo. Alia vo sunt opera q̃ nõ habẽt necessariã cõuenientiã vel contrarietatẽ ad fidem per dilectionẽ operantẽ: & talia opera nõ sunt in lege p̃ce-

Lexeũ gelicap cipit & ,phibet q̃dãoꝝ ria exteriora.

pta vel

pta vel ,phibita ex ipsa legis prima institutiõe: sed relicta sunt a legislatore. s. christo vnicuiq; ſm q̃ alicujus curam gerere debet sicut vnicuiq; liberũ ẽ circa talia determinare qd sibi expediat facere vel vitare Et cuilibet p̃sidenti ordinare circa talia suis subditis qd in talibus faciendũ vel vitandũ. Vñ etiã quãtum ad hoc lex euãgelij dr̃ lex libertatis. Nam lex multa determinabat: & pauca relinquebat hoibus determinãda. Sic igit cũ quis euangelijũ qđ dr̃ euãgelijũ regni cõsistit principaliter in interioribꝰ actibus ꝑpter qđ dr̃ Luce. xvij. Regnum dei intra vos est: & Paulus ad Rom. xiv. Regnũ dei nõ est esca & potus: sed iustitia & pax & gaudium in spũsancto. Tamẽ ex cõsequenti etiã ad regnũ dei seu euangeliũ pertinẽt ea illa sine qbus interiores actus esse non possunt: sicut si regnũ dei est interior iustitia, pax, & gaudiũ: necesse est vt oẽs actus exteriores qui repugnãt iustitię paci & gaudio repugnent regno dei & ideo tales actus ,phibendi sunt in euangelio regni. In

Lex no cibos: in his vero q̃ indifferẽter se habent: vt cõedere hos vel illos uadflex ẽ. q̃ lex noua dr̃ lex libertatis: ſm illud Iaco. j. Si qs ,pspe- liberta- xerit in lege perfectę libertatis &c. & hoc dupl̃r. Vno mõtis du- ga nõ arctat nos ad faciendã vel vitãda aliqua: nisi q̃ sunt pliciter repugnãtia saluti de se quę sunt sub p̃cepto vel ,phibitione Sed o modo ga hmõi p̃cepta & ,phibitiones nos libere implere facit inquantũ ex interiori instinctu gratię quę lex euangelica includit ea impler. Ipsa em gr̃a spũssancti est sicut interior habit9 infusus inclinãs nos ad bene operandũ: & facit nos libere & sponte operari quæ cõueniunt

ñ. co. iij. gratię. Vnde apl̃s. Vbi spiritus dñi: ibi libertas.

§. V. QVOD LEX EVANGELICA

conueniẽter ordinat hoiem quo ad actus exteriores: nulla alia opa exteriora determinando: nisi sacra & moralia ꝑcepta. q̃ de se ꝑtinẽt ad rõnẽ v̄tutis. Pro cui9 declaratione dicit Tho. i. ij. q. cviij. art. ij. Lex noua in a ꝓpriꝰ exteriorib9 solũ illa ꝑcipere vel ,phibere debuit: per q̃ ad gratiã introducimur: vel quę ptinẽt ad rectũ vsum gr̃ę ex necessitate. Et qa gratiã ex nobis habere ñ possum9. sed solũ ꝑ christũ: ideo sacramẽta q̃ per gratiã cõsequimur ꝑ seipsin instituit

Sacra q̃ ex ꝓpriꝰ institutа. s. bap. euch. ordinẽ ministroꝝ nouę legis instituẽdo apostol os: &. lxxij. discipulos: Vt priam & matrimõij. Idiuisibile. Cõfirmationẽ ,pmisit per spũssancti missionẽ. Ex ei9 etiã institutione apl̃i legũtur infirmos vngendo sanasse vt habetur Mar. vi. quę omnia sunt nouę legis sacramenta. Quia enim in sacramentis datur gratia q̃ non est nisi a christo: ideo oportuit q̃ ipsa sacramenta habent institutionem a christo. Sed in sacramentis noui testamenti pota consecrationis templi vel altaris: & in celebritate sollennitatũ & huiusmodi non datur aliqua gratia: & ideo quia ipsa non pertinent secundum seipsa ad necessitatem gratię interioris reliquit deus instituenda prelatis pro arbitrio suo. Rectus autem vsus gratię est per opera charitatis: q̃ quidem ſm q̃ sunt de necessitate virtutis pertinent ad præcepta moralia: q̃ etiã in veteri lege tradebant. Vñ quantum ad hoc lex noua addere nõ debuit circa exteriora agenda. Determinatio autẽ horum operum in ordine ad cultum dei pertinet ad cærimonialia: in ordine ad proximum ad iudicialia: & ideo quia iste determinationes non sunt ſm se, de necessitate interioris gratię in q̃ lex noua cõsistit: ideo non cadunt sub p̃cepto nouę legis: sed relinquuntur huiusmodi humano arbitrio. Quędam quidem quantum ad subditos: q̃. s. pertinent sigillatim ad vnumquemq̃. Quędam vero ad prelatos tẽporales vel spirituales: q̃. s. ptinent ad vtilitatem cõmunẽ. Sic igitur lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit: ꝑcipiendo vel prohibendo: nisi sacramenta & moralia p̃cepta q̃ de se pertinent ad rõnem virtutis: vt nõ esse occidendũ, furandũ, & huiusmodi. Ea autẽ quę sunt fidei: quia sunt supra humanã rõnem: vnde ad ea non possumus peruenire nisi p gratiam: ideo abundantiori gr̃a superuenẽte oportuit plura credenda explicari: sicut de mysterio trinitatis:

q̃ iudi & articulis incarnatiõis: quę tradunt explicite i euãgelio. cialia ꝑ iudicialia autẽ p̃cepta nõ sunt posita in euãgelio: qa eũ cepta ñ ſm se nõ sunt de necessitate virtutis: sed solũ quãtũ ad cõponũt munẽ rõnẽ iustitię: ideo reliqt dñs ea disponẽda huic eu in euã- rã erãt habituri alioꝝ tẽporalẽ vl spũalem: explanauit tñ gelio. quędã iudicialia christus ad excludẽdũ falsum intellectũ

Scribarũ & Phariseorum. Q̃ aũt christus dedit apl̃is quę dã mãdata: vt patet Mat. x. Mar. vi. Lux. x. Nolite portare sacculũ: neq; perã: neq; argentũ &c. Nõ illa dedit tãq; cęri moniales obseruãtias: sed tãq; moralia statura q̃ possunt itelligi dupl̃r. Vno modo vt dicit Aug. de cõsensu euãge listarũ: vt. s. nõ fuerint præcepta: sed cõcessiones. Concessit em vt possent pgere ad p̃dicationis officiũ: sine pera: baculo: auro: & pecunia tãq; habẽtes potestatẽ accipiẽdi necessaria vitę ab his qbus predicabãt. Vñ subdit. Dignꝰ est em operari9 cibo suo. Nõ aũt peccat q superogat sua portãs: ex qbus viuat in predicatiõis officio: nõ accipiẽs sum ptũ ab his qbus predicat: sicut fecit Paulus Corinthi laborãs manib9 suis vt indeviueret. Alio modo possunt in j. co. iiij telligi ſm expositionẽ aliorũ sanctoꝝ vt fuerint illa q̃dã statuta tpalia apl̃is data, pillo tpe quo mittebãtur ad prędicãdũ in Iudęa ante passionẽ christi. Indigebant em ad huc quasi paruuli sub christi cura existẽtes accipe aliqua instituta specialia. sicut & qliber subditi a suis plaris. Et p̃cipue q erãt paulatim exercitãdi: vt tẽporaliũ sollicitudinẽ abdicarẽt: per qđ redderenẽ idonei vt euãgeliũ p or bẽ prędicarẽt. Illa aũt tẽporalia statuta remouit imminẽte passiõe tãq; discipulis sufficiẽter exercitatis p ea. Vñ dixit eis Lu. xxij. Quãdo misi vos sine sacculo &c. Sed nunc q̃ habet sacculũ tollat sil'r & perã &c. q̃si iã immineret tẽpus perse. te libertatis quo suo dimitteretur arbitrio. Hęc Tho. Possunt etiã exponi illa mõral'r: vt. s. p̃dicatores nõ Mora & possideãt aurũ humanę sapiẽtię: aur argẽtũ eloquentię. s. lisexpo cõfidendo in illis & in illis insistẽdo. Nec sacculũ thesauri sitiopręzationis: nec perã sollicitudinis laute. ad ędẽdum ꝓparatis dictorũ nec duas tunicas duplicitatis seu hypocrisis: nec calciamẽta. i. exẽpla mortiferę actionis seu affectiõis: ne cv̄rgã iræ & vindictę: nec p viã falsitẽ. s. adulãdo auditoribꝰ vt etiã de domo in domũ nõ trãsirẽt. i. nõ sint vagabundi & visitẽtes domos mulierculariũ vt annũtiẽt primo domui pacẽ. i. quęrãt pacẽ dom9: vbi morant & ecclesiã vbi p̃dicãt: & nõ seminent scãdala: & comedãt q̃ apponunt: nõ quidẽ lapides vel noxia: sed ne sollicitenẽ de cibis ꝑparãdis: & monẽt & hospites i petẽdo varia: vel etiã q̃ oib9 indifferẽter prędicẽt i corporãdo ecclię fidei: sed tantũ baculũ cõcessit portare designantẽ crucẽ. Nos ait apl̃s ꝓdicam9 christum crucifixum &c. In quibus conditionibus obseruan- j. Cor. j dis multũ deficiunt prædicatores moderni vt euidens est.

§. VI. QVOD LEX NOVA SVFFI

cienter ordinat hominem circa actus interiores: & hoc principue in sermone quem fecit dominus in monte discipulis suis quę recitat Mattheus euãge. a. v. c. sui euãgelij vsq; ad. viij. exclusiue per tria capitula continua. Vnde dicit August. in lib. de sermone domini in monte. Consideran dum est: quia cum dicit. Qui audit verba mea hoc faris si gnificat istum sermonem domini omnibus præceptis: qui bus christiana vita formatur esse perfectum. Vnde posset induci de eo illud Pd̃. cxviij. Lucerna pedibus meis verbũ tuum & lumen semitis meis. Verbum vocale ex ore christi est in toto illo sermone. Vnde in principio dicit euãgelista. Aperiens os suum. q. d. In alijs sermonibus scripturę & veteris legis aperuit ora prophetarum in isto autem os suum. Et per prophetas locutus est quasi infra dentes. i. obscure in isto apperuit os. i. clare locutus. Et istud verbum scilicet docrine huius sermonis: est lucerna plena oleo gratię quam continet lex euangelica & signe amoris vnde Prouerbio. vi. Mandatum lucerna est: & lex lux. Et hęc est posita pedibus meis. i. ad dirigendos pedes intentionis & affectionis in agendis: & lumen semitis meis. i. operibus exterioribus ad informandum ea. In isto igit sermone perfecte interiores motus hominum ordinantur Sermo secundum Tho. j. ij. q. cviij. arti. iij. Nam primo christ9 po- domini nit & declarat finem in agẽdis debitum qui est vltimus. s. ĩ mõte, beatitudinẽ dicens Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum & aliæ beatitudines. Secundo commendat apostolicam dignitatem per quam erat doctrina euangelica promulganda: declarans q̃ exemplaris & perfecta debet esse vita eorum subdens postea. Vos estis sal terrę &c. Tertio ordinat motus interiores cuiusli berhominis: Et primo quantum ad seipsum, Secundo quãtum ad proximum. Tertio quantum ad deum. Quantum ad seipsum dupliciter ordinat hominem ſm duos in

Universidad de Deusto
Biblioteca

riores animi motus circa agenda qui sunt voluntas agẽdi: & intentio de fine. Primo igitur ordinat hominis voluntatẽ ſm diuersa legis ꝓcepta: vt ſ. abſtineat aliqs non solum ab exterioribus operibus q̃ sunt ſm ſe mala dicẽs: dictum est antiquis, Non occides: sed etiam ab interioribꝰ motibus & occasionibus malorũ: vt ira & contumelia dicens. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Mat. v. Intẽtionem aũt ordinat docens ꝙ in bonis operibus non debemus querere humanam gloriam dicens. Attẽdite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis &c. Mat. vi. Et nolite fieri sicut hypocrite: neq; mundanas diuitias appetere dicẽs. Nolite thesaurizare. Matt. vi. Vbi etiam notãdum est ꝙ omnes res mũdane ad tria reducuntur. ſ. honores: diuitias: & delitias: secundum illd Ad tria ſ. Ioã. ij. Omne qd̃ est in mũdo: aut est concupiſcẽtia carnis: aut cõcupiſcẽtia oculorꝫ: aut ſupbia vite. Et ſuperfluus quidẽ delicias carnis que pertinẽt ad cõcupiſcẽtiã carnis lex vetus nõ ꝓhibuit sed magis ꝓmisit. Promisit em̃ lex illa celsitudinẽ honoris qd̃ pertinet ad ſuperbiã vite & abundãtiã diuitiarũ qd̃ ptinet ad cõcupiſcentiam oculorꝫ. Dicit em̃ Deut. xxvii. Si audieris vocẽ dñi dei tui vt facias atq; custodias oia mãdata ei⁹ q̃ ego ꝓcipio tibi hodie: faciet te dñs de⁹ tuus excelſiorem cũctis gentib⁹. Et paulopoſt. Et abũdare te faciet oibus bonis. Que quidẽ ꝓmiſſa praue intelligebãt ludei. ſ. vt ꝓpterea eſſet deo ſeruiendũ ſicut ꝓpter finẽ. Et ideo dñs hec remouit oſtẽdens primo ꝙ opera virtutũ nõ sunt facienda ꝓpter humanã gloriã. Et ponit tria opera ad que oia alia reducunt. Nã oia que qs facit ad refrenãdũ ſeipm̃ a ſuis concupiſcẽtijs: reducũtur ad ieiunĩ. Quecũq; vero fiũt ꝓpter dilectionẽ ꝓximi: reducunt ad eleemoſynã. Quecũq; vero ꝓpter cultũ dei: reducunt ad oronẽ. Ponit aũt hec tria quaſi ꝓcipua: qa per hec maxime hoies ſolẽt gloriari. Sed̃o docuit ꝙ nõ debemus cõſtituere finẽ in diuitijs dicẽs. Nolite thesaurizare. Secũdario ordinat hois interiorẽ motũ quo ad ꝓximũ vt ſ. eũ non temerarie aut iniuſte: aut preſumptuoſe iudicemus dicẽs. Nolite iudicare & nõ iudicabimini. Mat. vii. Neq; etiã ꝙ ſimus erga proximum nimis faciles: vt eis. ſ. ſacramẽta cõmittamus vel demus ſi ſunt indigni vt dicit Nolite ſanctũ dare canibus: neq; mittatis margaritas veſtras aũ porcos: qa. ſ. immũdis nõ ſint dãda ſacra. Hoc tñ cũ diſtinctione intelligẽdũ est: vt habeſ in. iij. parte. V bi etiã ſciẽdũ ꝙ ꝓcepta moralia veteris legis oino in lege noua remanere debuerũt: qa ſm ſe ptinẽt ad rõnem virtutis: vnde & Gra. dicit in princi. decre. ꝙ ius naturale qd̃. ſ. est de moralib⁹ in lege & euãgelio continet: quo. ſ. quiſq; iubeſ alteri nõ facere qd̃ ſibi non vult fieri. & alteri facere qd̃ ſibi vult fieri. ſ. qd̃ vult ſm rõnẽ: vt dicit gl. ibi. Iſtud autẽ ſcd̃m. ſ. oia q̃ vultis vt faciãt vobis hoies: & vos facite illis: dicit chriſtus in illo ſermone. Ꝓcepta autẽ iudicialia non remanent in lege noua ex neceſſitate ſm ꝙ lex determinauit: ſed relinq̃bantur arbitrio hoĩm vtrũ ſic vel aliter eſſet determinãdũ. Et ideo circa iſta duo gña ꝓceptorũ nos ordinauit. Ꝓceptorũ aũt cerimonialiũ obſeruatio totaliter p impletionẽ tollebaſ. Et ideo circa hmõi ꝓcepta cerimonialia in illa doctrina ſermõis nihil ordinauit. Oſtẽdit tñ alibi ꝙ tot⁹ cult⁹ corporalis qui erat determinat⁹ i lege: erat i ſpũalẽ cõmutãd⁹: vt patet Io. iiij. cũ dixit Samaritane. Venit hora qñ neq; in mõte hoc: neq; Hieroſolymis adorabitis patrẽ: ſed veri adoratores adorabũt patrẽ in ſpũ & veritate. Circa tria autẽ ꝓcepta ex moralibus adimpletionẽ expoſuit. Nã circa homicidiũ & adulteriũ exiſtimabant Scribe & Phariſei actũ exteriorẽ tm̃ ꝓhiberi nõ motũ interiorẽ: qa hmõi mot⁹ ire & cõcupiſcẽtie videtur ineſſe nobis a natura. Sed dñs oſtẽdit prohibiri etiã appetitũ interiorẽ hui⁹ dicens Qui viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ ea iã mœchat⁹ est ea in corde ſuo. Matt. v. Et illud. Qui irascit fratri ſuo: reus erit iudicio. Iuramẽtum etiã eſtimabãt vt p ſe appetendũ: qa videſ ad reuerẽtiã dei ptinere vñ frequẽtãbãt. Sed oſtendit dñs nõ appetẽdũ vt bonũ: & meli⁹ ſine iuramẽto loqui: niſi neceſſitas vrgeat. Vnde dixit i ſermone illo. Nolite iurare oino id eſt ſine cã rõnabili. Circa iudicialia errabãt Scribe & Phariſei. Primo qa quedã q̃ in lege Moyſi ferant tradita tamẽ ꝓmiſſiones reputabant ꝓ ſe iuſta vt repudiũ vxoris: & accipere vſuras ab extrangis. Et ideo dñs i ſermõe ꝓ

Ꝓcepta moralia remanſerunt.

Ꝓcepta iudicialia nec ceri monialia non remanſerunt

Expõit chriſtus tria ꝓcepta moralia.

Erroriũ dẽorũ circa iudicialia

hibuit: & repudiũ vxoris. Mat. v. & vſuras accipere dicẽs Luc. vi. Mutuũ date nihil inde ſperantes. In hoc em̃ conſiſtit vſura ſperare lucrũ ex mutuo. Sed̃o errabãt eſtimantes pœnã quã lex inſtituerat propter iuſtitiã exequẽdã ex appetitu vindicte: vel cupiditate rpaliũ rerũ vel odiũ inimicorũ eſſe licitũ ꝓpter ꝓceptũ taleonis datũ qd̃ datũ fuit vt iuſtitia ſeruaret nõ vt vindicta q̃reret. Vñ dñs ad �, remouẽdũ docet animũ debere qs habere paratũ ad plura etiã ſuſtinendũ ſi neceſſe ſit. Vñ dixit. Ego dico vobis nõ reſiſtere malo: ſed ſiqs te peuſſerit in dexterã maxillã: ꝓbe ei & alterã. Mat. v. qd̃ intelligit quãtum ad animi ꝓparationẽ ſm Aug. xxiij. q. i. paratus. Motũ cupiditatis eſtimabãt licitũ ꝓpter ꝓcepta iudicialia qb⁹ mãdabaſ fieri reſtitutio cũ additione. Sed dñs docet vt ex cupiditate nr̃a etiã non repetam⁹ ſed ſim⁹ parati etiã ampliora dare ſi neceſſe fuerit. ibi. Siqs accepit tunicam dimitte ei & pallĩ. Odiũ credebãt licitũ ꝓpter hoſtiũ interfectionem cõceſſam ſed ad ꝙ tollendũ mãdauit dñs etiã inimicis bñfacere. Mat. v. Ego dico vobis. Diligite inimicos vr̃os bene facite his qui oderũt vos &c. Tertio & vltimo docet modũ iplẽdi doctrinã euãgelicã. ſ. ꝓ oronẽ. Et ꝙ habet nos ordinare ad deũ p conatũ nr̃m qa q̃ fecit te ſine te nõ iuſtificabit te ſine te (ait Aug.) Et ideoait. Cõrẽdite itrare per angustam portã & regnũ cœlorũ vi patit & violenti rapiũt illud. Mat. vii. Et ꝙ cautelã adhibeamus ne ſeducamur p falſos ꝓdicatores. ibi. Attendite a falſis ꝓphetis q̃ veniunt ad vos i veſtimentis ouium itrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Et demũ ꝙ obſeruatio mandatorũ est neceſſaria ad ỹtutem nec ſufficit ꝓfeſſio fidei vel opatio miraculorꝫ vñ ait. Non oĩs q̃ dicit mihi dñe dñe &c. Et poſtea. Multi dicẽt i illa die dñe nonne i noie tuo propherauimus &c. Nec etiã ſufficit audit⁹ ſolus horum verborꝫ ſed executio vnde dicit. Omnis qui audit verba mea hæc & non facit ſimilis eſt homini ſtulto qui ẽdificauit domum ſuam ſuper arenam ſed faciens ſimilis eſt ædificanti ſupra petrã. Prohibet etiam ſolicitudinem circa rpalia dicẽs. Mat. vi. Nolite ſoliciti eſſe & hoc nõ neceſſariam ſed inordinatã. Hæc autem inordinata eſt quadruplex: & ideo vitanda. Primo vt in eis finem non conſtituamus neq; deo ſeruiamus propter victum & veſtitum. Vnde dicit. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Secundo vt non ſolicitemur de rpalibus cũ deſperatiõe diuini auxilij. Vnde dom⁹. Scit pater veſter quia his hoĩbus indigetis. Tertio ne ſolicitudo ſit præſumptuoſa vt. ſ. hõ ꝓfidat per ſolicitudinem ſe poſſe ꝓcurare neceſſaria vite qd̃ remouet per hoc quod dicit ꝙ hõ non põt adiicere ad ſtaturã ſuã cubitum vnum. Quarto ꝓ hoc ꝙ ſolicitudinis præoccupat tps: qa ſ. ſolicitus eſt nũc de eo qd̃ nõ ptinet ad curã ꝓſentis temporis ſed futuri. Sicut cum tpe meſſis ſolicitatur circa vindemiam propter quod dicit. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. i. futurũ remotũ. De hac tamen materia ſolicitudinis habes diffuſe in. ij. parte ti. i. c. xxv. de inquietudine.

Mat. vii.

Soliciti cudo multiplex.

§. VII. QVOD IN LEGE EVAN

gelica cõueniẽter tradũt cõſilia q̃ſi addita ꝓceptis multũ vtilia. Vñ Prouer. xxvij. dr̃. Vnguento & vanis odorib⁹ delectat cor & bonis amici cõſilijs aia dulcorat. Maxim⁹ & vtiliſſimus amic⁹ noſter Ieſus chriſtus. Vñ i Cañ. Ipſe eſt amicus me⁹ filiꝫ Herl̃m. Cõſilia ei⁹ vtiliſſima & dulcedine plena. ſ. q̃ tradit i euangelio. Vñ pſ. lxvij. Aialia tua habitabunt in ea. ſ. hereditate: paraſti i dulcedine tua pauperi de⁹. Aialia mũdi ſunt viuẽtes beſtialiter. Sed aialia dei ſunt que ducunt ſpũ dei nõ ꝓprio ſm opa virtutum. Vñ deſignantur p quatuor aialia q̃ vidit Ezech. c. i. Deſignat em̃ ex ſpẽ ſuaꝫ quatuor ỹtutes cardinales, ſm expõnẽ Greg. ſup Ezech. Iſta habitabũt demum i hereditate domini .i. patria ſupna quã ipſe de⁹ dat filijs ſuis. ad Ro. viij. Hæredes qdẽ dei cohæredes autẽ chriſti. Vñ & illa eadem aialia vidit Ioan. ante thronum dei ſtantia. Apoc. iiij. Quo autẽ pueniant ad hanc hereditatẽ inſinuat pſalmiſta ſubdens. Paraſti &c. i. in dulcedine dilectionis quam continet lex euãgelica quam tu deus paraſti pauperi. Sic exponit Gra. xxij. q. vj. c. vlt. §. item Ioãnes. Ad pfectionem dilectionis pueniturꝫ per obſeruãtiam conſiliorum quorꝫ primũ eſt pauptas chriſti ſũdamẽtũ aliorꝫ & ideo ſignãter dicit pauperi. Pro horꝫ declaratione dicit Tho. i. ij. q. cviij. ar. tiij. ꝙ iſta eſt differẽtia inter ꝓceptũ & cõſiliũ qa ꝓceptũ i

Dñs loquit̃ ꝓ ceptiue & cõſiliative.

portat neceſſitatem. Conſilium autem ponitur in optiõe eius cui datur. Et ad hoc facit quod ait Augu. Quod ꝓcipitur imperatur: quod imperatur neceſſe eſt fieri: ſi non fiat pœnam habet. Conſilio domini ſi vti nolueris min⁹ boni adipiſceris. xiiij. q. i. cõſilia. Quod conueniẽter autem in lege noua quæ eſt liberratis dicit Thom̃. vbi. ſ. Ꝓceptis addita ſunt conſilia: non autẽ in veteri lege que erat lex ſeruitutis. Oportet ergo ꝙ ꝓcepta noue legis intelligantur eſſe data de his quæ ſunt neceſſaria ad conſequendum finem eternæ beatitudinis: in quam lex noua immediate introducit. Conſilia vero ſunt de his per quæ meli⁹ & expeditius poteſt homo conſequi finem prędictum. Eſt autem homo conſtitu⁹ inter res huius mundi. & ſpũalia bona in quibus æterna beatitudo conſiſtit: ita ꝙ quanto plus inhæret vni eorum tanto pl⁹ recedit ab altero: & econuerſo. Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi vt i eis conſtituat finem: habens eas quaſi rationes & regulas operum ſuorum: totaliter excedit a ſpiritualib⁹ bonis: & huiuſmodi inordinatio tollitur per ꝓcepta. Sed ꝙ homo totaliter ea quæ ſunt mundi abhęiat nõ est neceſſariũ ad peruenięndum ad finẽ ꝓdictum: ga põt hõ vti reb⁹ huiꝰ mũdi: ita ꝙ ad ęternã britudinẽ pueniat: dũmõ, in eis finẽ nõ cõſtituat: ſed expeditius pueniẽt ad ipam beatitudinẽ: iſta tpalia abdicãdo: & ideo de hoc dant conſilia euãgelij Bõa huius mũi di in tri bꝰ conſiſtunt. Bona aũt huiꝰ mũdi que ptinẽt ad vſum humanæ vitę in trib⁹ cõſiſtũt. ſ. in diuitijs rerũ exterioꝫ q̃ ptinent ad cocupiſcẽtiã oculorꝫ: & delicijs carnis: q̃ ptinẽt ad concupiſcẽtiã carnis & honorib⁹ q̃ ptinẽt ad ſupbiã vite vt patet. i. Io. ij. Hęc igit̃ tria relinq̃re ptinet ad ꝓfilia euãgelica. Relinq̃re d̃ co ſm ꝙ possibile e. In quib⁹ trib⁹ fundatur oĩs religio que ſtatũ pfectionis perficit. Nam diuitię abdicantur per pauperratẽ: delicię carnis p perpetuã caſtitatẽ: ſupbia per obediẽtię ſeruitutẽ. Hęc aũt ſimpliciter obſeruata ptinẽt ad cõſilia ſimpliciter ꝓpria. Sed obſeruatio vniuſcuiuſq; eorũ aliquo caſu pertinet ad cõſiliũ ſm quid. ſ. in caſu illo: puta cũ homo dat aliquã eleemoſynã pauperi quã dare nõ tenetur: ſequitur cõſiliũ quãtũ ad factũ illud Similiter qñ in aliquo tpe determin[illegible] delectationib⁹ carnis abſtineat vt orationib⁹ vacet: illũ ſequit̃ pro tpe illo. Similiter qñ aliqs nõ ſequit̃ voluntatẽ ſuã in aliquo facto quo licite facere poſſet: ſequit̃ cõſiliũ in caſu illo. Similiter ſi beneſaciat inimicis qñ nõ tenet. VI ſi offenſam remittat cui⁹ iuſte poſſet exigere vindictã: cõſiliũ ſequitur in caſu illo. Et ſic oia cõſilia particularia ad illa tria generalia & pfecta reducũtur. Et nota ꝙuis prędicta cõſilia de ſe ſint oibus expedientia: tñ ex indiſpoſitione aliquoꝫ ꝓuigit ꝙ alicui expediẽtia nõ ſunt: qa eoꝫ aſſect⁹ nõ inclinat ad hoc. Et ideo chriſt⁹ cũ iſta ꝓfilia ꝓponit ſemp facit mẽtionẽ de idoneitate hoĩm ad obſeruatiã cõſilioꝫ. Dãs em̃ conſiliũ perpetuę pauptatis ꝓmittit. Si vis perfectus eſſe. Mat. xix. Et ſubdit. Vade & vende oia q̃ habes & da pauperibus. Similiter dans cõſiliũ perpetuę caſtitatis cum diſ. co. vñ matth. xix. Mar. x. Lu. xv. in. xiſſet ſunt eunuchi qui caſtrauerũt ſeipſos ꝓpter regnũ cœlorꝫ: ſtatim ſubdit. Qui põt capere capiat. Ibidem. Similr apl's dato cõſilio ỹginitatis ſubdit. hoc aũt vtilitatẽ vr̃am dico: non vt laqueũ vobis iniũgã. Cõſiliũ aũt obedientię pticulariter dedit chriſt⁹ cũ dixit. Vade & vẽde oia & ſequere me. Vel etiã cũ ait Mat. xvi. Mar. viij. & Lu. ix. Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuã & ſequatur me: q̃ ſequela intelligit nõ ſolũ imitando opa ſua: ſed etiã obediendo mãdatis ſm illud. Oues meæ vocem̃ea au. & ſe. me. Io. v. Quę aũt dicunt a chriſto de dilectione inimicorꝫ & ſimilib⁹ q̃ habent Mat. v. & Lu. vj. quãtũ ad ꝓparationẽ animi ſunt in ꝓcepto: vt. ſ. ſit hõ parat⁹ benefacere etiã inimicis: cũ ſubeſt aliq̃ neceſſitas. Sed ꝙ aliqs in prõptu hęc exhibeat inimicis vbi neceſſitas ſpãlis nõ occurrit: eſt in cõſilio. Et de cõſilio virginitatis ſeu caſtitatis dicit Amb. Integritas corpis expetẽda a nobis ẽ: quam ego, ꝓ ꝓfilio ſuadeo: nõ, ꝓ impio ꝓcipio. Sola em̃ virginitas eſt quę ſuaderi põt: imperari non põt. Res eſt magis voti. i. voluntatis libere q̃ ꝓcepti. habent hæc. xxxij. q. i. ite gritas. De cõſilio obediẽtię ait Stephan⁹ papa cuidã vxoricidę. Placeat tibi ꝓfiliũ nr̃m qd̃ tibi meli⁹ & vtili⁹ videri põt. Relinque hoc ſæculũ malũ: ingredere monaſteriũ: humiliare ſub man⁹ abbatis: cũcta facito ſimplici animo quæ tibi fuerint imperata. xxxiij. q. ij. admonere. De pauperrate dicit Vrbanus papa. Quicũq; veſtrum cõmunem vitã ſuſceptã habet: & vouit ſe nihil ꝓpriũ habere videat ne policitationẽ ſuã irritam faciat: ſed hoc quod dño eſt pollicitus fideliter cuſtodiat ne damnationem: ſed premium ſibi acqrat. xij. q. i. ſcimus. Et nota ꝙ iſta que de ſe ponuntur ſub conſilio: poſtq̃ promiſſa fuerint per votum cadunt in ꝓceptum: vt patet in religioſis quo ad pauperratem: caſtitatem: & obedientiam.

TITVLVS XVI. DE QVINTA

lege que dicitur conſuetudo vel mos.

¶ De cõſuetudinis qdditate actiõe & differẽtia. Ca. vnicũ

QVINTO LEGE PO

nitur cõſuetudo ſeu mos. Dicit em̃ Auguſt. ad Caſulanũ: ꝙ mos ppli dei & inſtituta maiorũ ꝓ lege tenenda ſunt: & ſicut prævaricatores legum diuinarum: ita contemptores conſuetudinum eccleſiaſticarum coercendi ſunt. diſt. xi. in his. Et dicit Gratian̄. Ius con diſt. vj. c. vlti. §. finali, ꝙ ius conſuetudinis poſt naturale ſuetudi legem exordium habuit ex quo homines conuenientes i nis quã vnum ſimul cœperunt habitare: quod ex eo tempore fado exoꝛtum eſſe creditur ex quo Cain ciuitatẽ ędificaſſe legitur: diũ hauit quod cum per diluuium propter hominum raritatem ſeruit. re videbatur extinctum: poſtmodum tempore Nemroth reparatum ſiue potius immutatum exiſtimatur. Hæc ibi. Fuit ergo ante commune ius humanum: & aliquando ẽt tollit ipſum ſeu præiudicat: vt dicetur.

§. I. DIFFINITVR AVTEM SIC

ab Iſido. v. Etym̃. Mos est longa conſuetudo de moribus Mos & tantummodo tracta. Cõſuetudo autem eſt quoddam ius cõſuetu moribus inſtitutum quod pro lege ſuſcipitur cum deſicit doquid lex. diſt. i. mos. &c. ſequen. Vbi gloſ. obiicit contra deſcri ſit. ptionem primam tamẽ non bonã. Primo quia idem ponitur in deſcripto & deſcriptione eius. Mos est enim qui deſcribitur & in deſcriptione eius dicitur de moribus tantummodo tracta. Secundo obiicit: quia cum conſuetudo videatur eſſe ſpecies moris & mos genus ineouenienꝫ ẽ ꝙ ſpecies ponatur in diffinitione generis ſui: ſicut ſi diffinięndo aial diceret ꝙ est hõ: eẽt inconueniẽs. Sed ad primũ rñdet ꝙ mos ſumit̃ tripl̃r. Vno mõ, put est gen⁹ ad omnẽ legẽ humanã ſcriptã & nõ ſcriptã. Et ſic ſumit Gra. in pri. decretorum cũ ait. Gen⁹ humanũ duob⁹ regit. naturali. ſ. iure & morib⁹. i. iure poſitiuo ſcripto vel nõ ſcripto. Sed̃o mõ dr̃ mos actus frequẽtat⁹: & ꝑcipue morigerat⁹ ſeu ſm rõnẽ. Et ſic ſumit̃ in diffinitiõe moris & ꝓſuetudinis. Tertio mõ ſumit̃ ꝓ iure hũano nõ ſcripto. Et ſic ſumit̃ cũ hic dr̃ ꝙ mos eſt lõga ꝓſuetudo. Et ſic etiã ꝓſuetudo aliqñ ſitmit̃ ꝓ oi iure poſitiuo ſcripto vel nõ ſcripto: & ſic ſumit̃ cũ dr̃. Mos est lõga cõſuetudo. Alqñ ſumit̃ ꝓ iure poſitiuo nõ ſcripto: & ſic ſumit̃ cũ diffinit̃ cõſuetudo ꝙ ẽ q̃ddã ius &c. Arch. in Roſario ſup̃ bo mos, dicit ꝙ mos & ꝓſuetudo qñq; ſunt noĩa iuris: & ſm hoc hic diffiniũt̃: vt dictũ est: & aliqñ ſunt ſynonima. Aliqñ ỹo ſũt noĩa q̃litatis. Et ſm hoc idẽ videt̃ eſſe mos & ꝓſuetudo. ſ. q̃litas ſeu habitꝰ mẽtis ex quo hõ diſponit̃ ad hoc vel illd̃ faciẽdũ: & ſi ad malũ vitiũ eſt. Et q̃uis large dicat̃ talis habitus mos vel ꝓſuetudo: tñ ꝓprie loquẽdo nõ ſimpl̃r dici deberet: ſed cũ adiectiõe. ſ. mal⁹ mos ſeu mala cõſuetudo. Si ỹo talis habit⁹ ad bonũ inclinat dr̃ virt⁹ vel bõa q̃litas mẽtis: & nõ ſolũ dr̃ cũ additione bon⁹ mos & bõa cõſuetudo: ſed ſimpliciter mos & cõſuetudo. Et idẽ ſunt mos & cõſuetudo. ſ. qualitas veniẽs ex actib⁹ iteratis ſimilibus. & ſic ſumit̃ in diffinitiõe cũ dr̃ morib⁹. ſ. ꝙ actib⁹ iteratis pluries & bõis Idẽ ſup verbo cõſuetudo vbi dr̃. ꝙ est ius quoddã. Obiicitur: ga ꝓſuetudo ẽ facti vt dr̃ eẽ de cõſti. licet lib. vj. ga cõſuetudo cõtrahit̃ ſaltẽ tacite: qñ ẽ pactũ tacitũ: ſed pacisci & cõtrahere ẽ qd facti. ff. de pac. l. j. ergo nõ est ius q̃ddam Rñdet Arch. ꝙ cõſiderãdo actus ex qb⁹ elicit̃ conſuetudo: ſic ipa cõſuetudo ẽ factũ: Sed ex quo est licita: ſic est ius: & ſic est hic in diffinitione. Moribus iſtituꝫ. i. actibus aſſiduis qd̃, ꝙ lege ſuſcipit̃. ſ., ꝙ lege ſcripta accipit qd̃ nõ est ſcriptũ vt lex: ſed cõſuetũ: cũ deficit lex. ſ. ſcripta: pura cũ negotiũ tale emergit: cuius declaratio non reperitur in lege ſcripta: & tũc recurrẽdum est ad cõſuetudinẽ. Et vnde ꝙ deficiẽte: vel ſuccedit rõ naturalis: vel de ſimilib⁹ ad ſimlia procedẽdũ: vt fiat: ſicut dr̃ diſt. xx. de libellis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§. II. DE VIRTVTE ET EFFE-

Cōsuetudinis effectus sunt hi.

ctu ꝓsuetudinis q̄ ē multiplex, ꝓpter qđ dr̄.C.li.viij.tit.q̄ sit lōga ꝓsuetudo.l.ij.&allegat ēt decre.di.xj.ꝓsuetudinis. Cōsuetudinis vsuſq; lōgeuꝰ nit Arch. ꝓ imā ēe ꝙ ē iuris i- lis auctoritas est. Et po- tiua & ſuppletiua cū defi- cit lex, vt di.j.ꝓsuetudo.& ex de ſepul.c.certificari. Scd'o ē ſimilis attractiua: vt in eis idē inducat: vt ex de cōsue. cū cōsuet. & diſt.xj. qs neſciat, &.ff. de legi.l. de qbꝰ. Tertio est iuris dubij interpretatiua ex de cōsue. cū dilectꝰ. ff. e. ti. ſi de interpretatiōe. Quarto ē iuris mutatiua. inſti. de iure na. §. ex nō ſcripto. &ex de ꝓſiue. c. vlt. Quito est iuris derogatiua i hoc̄m diſſerūt. ff. de ꝓb. ſig. derogat. Nā abrogat ius q̄ ex toto tollit. Derogat q̄ ꝑ pte tollit. Vñ ꝓsuetudo aliq̄ abrogat q̄. ſ. ēv niuerſalis aliq̄ derogat q̄ ꝑ pte tollit. ſ. q̄ ēt particularis. Sexto cōsuetudo ēſt legis firmatiua. vt diſt. iij. §. leges. & ex de ꝓscrip. veniēs. Septimo cōſuetudo est grē dr̄iatiua. ex de conſue. nō est dicēda. lib. vj.

Rōnē hoꝝ. ſ. quare cōsuetudo poſſit legē mutare vel facere & limōi. alignat. b. Tho. j. ij. q. xcvj. arti. iij. Dr̄ em ꝙ omnis lex ꝓficiscitur a rōne & legiſlatoris voluntate: & lex quidem diuina & naturalis a rationabili dei voluntate. Lex autem humana a voluntate hominis: & ratione regulata. Sicut voluntas hominis & ratio manifeſtatur verbo in rebus agendis ita & facto: hoc enim vnuſq; eligere videtur vt bonum quod opere implet. Manifeſtum est aut̄ ꝙ lex humana poteſt inſtitui & mutari verbo & exponi inquantum iudicat interiorem motum & conceptū rationis humanæ vnde & per actus maxime multiplicatos qui conſuetudinem efficiunt lex poteſt & mutari & exponi & aliquid inde cauſari quod habeat vim legis iquātum per actus hominum multiplicatos interior voluntatis motus & rationis conceptus: efficaciſſime declaratur. Cum enim aliquid multoties ſit ſic videtur: ex deliberato ratiōis iudicio prouenire. Et ſm hoc ꝓsuetudo habet vi legis & abolleꝛ aliquando legem & interpretatur legem Et quia lex diuina & naturalis procedit a voluntate diuina: vt dictum est ſupra quam non ſe extendit ptās humana ideo ſicut lex humana non poteſt tollere: legem diuinam vel naturalem ita etiam nulla conſuetudo poteſt tollere legem dei vel naturalem, Vnde iſid'. in ſyno. Praeuum: vſum &lex. ſ. diuina & rō. ſ. naturalis vincat. di. xj. vſus. Sed ꝙ conſuetudo non poſſit tollere legem humanā arguitur ſic. Ex multis malis non poteſt fieri vnum bonum: ſed ille qui primo incipit contra legem facere male facit ergo multiplicaris ſimilibus: actibus non efficietur aliquod bonum. Lex autem est quoddam bonum quia est regulatiua humanorum actuum ergo per conſuetudinē aboleri nō pōt lex vt cōsuetudo habeat vim legis. Ad qđ reſpōdet Tho. vbi. ē. ꝙ leges humanę in aliquib⁹ caſibus deficiūt: vñ poſſibile est aliq̄n cōtra legē agere i caſu in quo deficit lex & tñ actꝰ nō erit malꝰ. Et cū tales caſus multiplicanſ ꝓpter aliquā mutationē hoīm: tūc manifeſtatur ꝙ cōsuetudinē ꝙ lex vlteriꝰ vtilis nō ēſt: ſicut etiam manifeſtaret ſi lex ꝺ ria ꝺbo. ꝓmulgaret. Si aūt adhuc remaneat eadē rō quare lex prima vtilis erat tūc nō cōsuetudo legē ſed lex conſuetudinē vincit niſi forte ꝓpter ꝗ ſolum lex inutilis videat ꝙa nō est poſſibilis ſm cōsuetudinē patrię q̄ est vna de cōditionib⁹ legis. Difficile ē em cōſuetudinem multitudinis remouere. Scd'o arguit ſic ꝙ. ſ. consuetudo non poſſit facere legem ſeu habere vim legis Facere ſeu condere legē ptinet ad perſonas publicas q̄ habēt regere ciuitatē ſeu cōitatē vnde priuatę pſonę legē facere no poſſunt ſed conſuetudo inualeſcit ꝑ actus priuatarū pſonarū ꝗ cōsuetudo nō habet vi legis nec pōt tollere legē. Ad qđ rñdet Tho. vbi. ō. Multitudo in q̄ cōsuetudo aliqua introducit pōt eſſe duplicis cōditionis. Si em̄ ſit libera multitudo q̄ poſſit ſibi legē imponere plus eſt ꝓſen ſus totiꝰ multitudinis ad aliqđ obſeruādū qđ cōsuetudo manifeſtat ꝙ auctoritas pricipis q nō habet ptātē cōdēdi legē niſi iquātū gerit pſonā multitudinis. Vñ licet ſingulę pſonæ nō poſſint cōdere legē tñ totꝰ ppls legē condere pōt. Si ꝺo multitudo nō ſit libera nec habeat ptātem condendi legē tūc etiā nō habet ptārē remouēdi legē a ſuperi poſitā. Et tūc ipſa cōsuetudo in tali multitudine prę- lens nō obtinet vim legis niſi inquantū ꝑ eos tolerat: ad quos ptinet legē imponere multitudini. Ex hoc ipo enim ꝙ tolerāt qđ ſit ꝺ legē ſuā: videnť approbare qđ cōſuetudo induxit. Hęc Tho. q̄ refert Arch. in roſario. di. xj. Dicit autē Io. in glo. ſup. §. leges. di. iij. ꝙ cōsuetudo non poteſt abrogare. i. tollere legē: niſi ꝑ expreſſum ꝓſensum papę vel ex de prēben. cū iā dudū. Licet quidā dixerint ꝙ ſufficit ſola ſcientia papę. Et ſequitur in illa glo. quæ est Bar. Brix. Ego credo ꝙ cōsuetudo rōnabilis & ꝓscripta tollat legē. vt ex de cōsue. c. vlti. etiā ſine ſcięntia pricipis difficile em eſſet eū ſcire oēs conſuetudines q̄ ſeruant. Addit Archi. in roſario. Aliꝗ dicūt ꝺ. ſ. ꝙ nō ſufficit ſcięntia pricipis ad ꝑ ꝙ cōsuetudo tollat legē. di. xij. conſuetudo. In papa certū est ꝙ requirit eiꝰ aſſenſus expreſſus & est neceſſarius cū: nō ex trāſlatione populi ſed dnica iuſſione & cōciliorū auctoritate ſuā habeat iuriſdictionē. di. xj. ꝓs. Sed pro opi. glo. ſ. ꝙ ſufficit ſola ſciętia & tolerātia: facit. ff. de leg. l. de quibꝰ Cū idē operet tacitꝰ cōſenſus quod expreſſus immo plus qñq; vt notari cōſueuit. di. iiij. ſi ſeruus. Si autem ſubditi nollent acceptare rationabilem conſtitutionem allegantes conſuetudinem in contrarium conſtituens poteſt eos compellere vt factum ſuit. xxiij. q. v. Alꝭ ptās eius eſſet deluſoria. Iuſſa iem Romanæ eccleſiæ ſeruare tenemur & qui non ſeruat peccat. di. lxiij. quia. Et cum dr̄ lex tolli per diſſuetudinem intelligendum est per contrarium actum ſeu vſumad id quod mandat lex.

Cōsuetudo ſi legē tollat.

§. III. QVOMODO CONSVE-

In gb⁹ cōsuetudo paricat legi i multis: q̄ ponit Archi. diſt. xj. in his. ſuper eo quod dixit Aug. ꝙ mos populi: dei & inſtituta maiorum pro lege habenda ſunt. Et primo quidem paricatur in nouo iure conſtituendo. Sicut em̄ lex de nouo inſtitui poteſt quę prius non erat facta ita & cōsuetudo vbi non est ſtatutum ius legem obligantem introducit. ff. de leg. l. diuturni. Secundo in interpretatione ſicut em̄ vna lex aliam interpretatur. ff. de legi. l. ſi de interpretatione ita & conſuetudo interpretatur legem, extra de conſue. cum dilectus. Tertio ſicut in iure ſcripto proceditur de ſimilibus ad ſimilia ita & in iure conſuetudinario. C. que ſit lō. conſue. l. iij. Quarto ſicut lex facit aliquem iudicem ordinariū ita & cōsuetudo extra de ſo. cōpe. cū cōtingat. & de offi. archi. dilecto. Quinto ſicut lex informat iudicē & iuriſdictionē ita & cōsuetudo. ff. de offi. pcō. & leg. l. ſolēt. §. j. Sexto ſicut lex dat certis perſonis poteſtatē eligendi: ita & conſuetudo. extra de poſtu. bonæ memoriæ. Et de electo venerabilem. &. c. cumana. Item ſicut in electionibus ius ciuile & canonicum attenditur ita & conſuetudo. extra de exceſ. præla. c. ij. immo plus facit conſuetudo: quia ſcilicet tollit ius eligendi ei cui competit de iure. extra de his quę fi. a præla. ſine cōſen. ca. ea noſcitur. Septimo ſicut forma iuris attenditur in pœnis emolliendis & exaſperandis: ita forma conſuetudinis. extra de ſimo. per tuas. j. Octaua ſicut de iure cōceditur edificare in loco publico: ita & de cōſuetudine. ff. quod vi aut clam. l. iij. §. plane. Item nono ſicut datur immunitas alicuius ꝓficij vl' collationis a lege ita & cōsuetudine. ff. de iure immu. l. ſemper. §. legem. Decimo ſicut lex derogat conſuetudini ita & conſuetudo aliquando legi. ff. de ſepul. vio. lege. iij. §. diuus ꝙ. extra de cenſi. cū ꝙ. lib. vj. & diſtin. iij. §. leges. Quod intelligo ſcilicet ꝙ lex tollat conſuetudinem: quando princeps per ſuum ſtatutum vel reſcriptum intendit tollere conſuetudinem & ſic debet intelligi prædictus. §. diuus. alꝭ cōtra. extra de conſti. licet. lib. vj. & hanc ſententiam viſus est tenere Innocen. & hoc teneas quicquid alꝭ inuenias notatum. Vndecimo ſicut lex dat formam teſtandi: ita & conſuetudo C. de teſta. l. ſi non ſpeciali. Duodecimo ſicut ātiqui canones determinabant iuriſdictionem archiepiſcopi in ſuffraganeos & ſubditos eorum: ita & conſuetudo. extra de offi. iudic. ordi. duo. Tredecimo ſicut ſnia principis intendentis facere legē facit ius. extra de ſen. & re iudi. in cauſis: ita & ſnia lata ſup ꝓsuetudinē: dūmodo plures ſint facit ius & remittit circa hoc ad no. ꝙ eū in. c. fruſtra. di. viij. Ibi autem dicit ſic clariꝰ. Cōsuetudo inualida cōualeſcit: ſi obtinet in iudicio ꝺdictorio. Si em̄ ſint deducta in q̄ſtionē an eſſet cōsuetudo ſup aliquo: & iudex ꝓnuntiauit ꝓsuetudinem eſſe: & nō fuit appellatū ab illa ſnia: & iudex nō illā ꝓnūtiauit per errorē vl' corruptionē: confirmata est talis cōsuetudo & i ꝺdictorio iudicio ęternō ſeruabit nec recipietur libellus ꝺ: & est vnꝰ caſus ſpecialis in quo res inter alios acta ꝓiudicat alij⁹. Et ſic nullus alius de ciuitate illa habebit ꝓbare conſuetudinē illā eſſe: ſed ſufficit ꝓbare ꝙ est obtēta in ꝺdictiōe. Decimoquarto ſicut lex est attendēda & inſpicięda in reſtibꝰ euocandis: ita & cōsuetudo ff. de reſti. l. iij. Quintodecimo ſicut lex adiuuat cōsuetudinem: ita & consuetudo legē. extra de cenſi. c. ſopite.

quaestio subtilis explanatur.

§. IIII. DE TRIPLICI GENERE

De triplici cō ſuetudine.

consuetudinis ſumendo large hoc vocabulum conſuetudo: dicit Augu. ij. confeſ. Quę cōtra mores hominum ſunt flagitia: pro morum diuerſitate ſunt vitanda: vt pactum inter ſe gentis: aut ciuitatis conſuetudine vel lege firmatum: nulla ciuis aut peregrini libidine violeť. Turpis est enim omnis pars vniuerſo ſuo non congruens. Cum aūt deus aliquid contra morem vel pactum quorumlibet iubet fieri: & ſi ibi nunc̄ factum eſt: tamen faciēdum est. diſ. viij. vnde etiam per pē. lxvij. dicitur de deo. Qui habitare facit vnius moris in domo. Domus dei eſt ſuperna gloria ſecundum illud. ij. Cor. v. Habemus in cœlis domum nō manufactam. Et in hac domo qui inhabitant ſcil icet ſancti ſunt vnius moris. Et hic mos non eſt aliud niſi gratiarum actio & vox laudis: vt dicitur Eſaię. lj. & Tobię. xiij. Hieruſalem per omnes vicos eius cātabit alleluia. Sed ad illam domum non itur niſi de domo dei: quæ eſt eccleſia militans in qua deus inhabitare facit electos ſuos per gratiam: ita vt ſint vnius moris quantum ad cultum interiorem: quo vna fide ſpe & charitate honoratur deus. Quantum etiam ad conuerſationem exteriorem ſunt vnius moris: quātum ad neceſſaria ad ſalutem: & ſub eiſdem etiam ritibus & cærimonijs eccleſię. Et ſi aliqui fideles nomine ſunt diuerſorum & malorum morum hi non habitant in eccleſia merito: nec propriemalus dicitur mos vt conſuetudo. Eſt igitur triplex conſuetudo.

¶Eſt conſuetudo de ſe mala: & ideo effugāda.

¶Eſt conſuetudo de ſe bona: & ideo imitanda.

¶Eſt conſuetudo dubia: & ideo bene examinanda.

De conſuetudine mala.

¶Conſuetudo de ſe mala est omnis quæ est contra legem diuinam vel naturalem: & actus ex illa procedens ſemper est peccatum: nec minuit peccatum vt aliquibus videtur: nec excuſat ſed auget: vt dicitur. xxiij. q. j. ſchiſma. & extra de conſue. c. vlt. dicitur. Tanto ſunt grauiora peccata quāto diutius aiam inſolicē detinēt alligatā. Et rō huius eſt: qa cū magis effrenata voluptate & firmiori habitu malitię tales peccāt. Et qa ſm phm Cōsuetudo est q̄ſi altera natura: ideo cū difficultate magna qs recedit a pctis conſuetis Et in huiꝰ figurā Lazarꝰ quatriduanꝰ ſepultus deſignans peccātē ex cōsuetudine ſm Aug. de poe. diſ. ij. ſicut. Multis pmiſſis fuit reſuſcitatus. ſ. Iachymis & pcibꝰ & hmōi. Nō obſtat ꝙ Gregoꝰ loquēs de crapula quā cōsueuerūt facere laici i carniſpriuio: q̄ vtic̄ pctm̄ est. dicit. Nec a tali cōsuetudine auerti poſſunt. Et ideo cū venia ſuo ingenio relinquēdi ſunt: ne forte peiores exiſtāt: ſi a tali cōsuetudine ꝑ pœnas tpales: qñ timeť maiꝰ inde ſcādalū puenire. Veru ē tñ ꝙ aliq̄n qs peccat ex ignorantia vel fragilitate: faciens id ꝙ cōsueuerūt alij facere circa aliqd: & tūc nō excuſať a mortali: ſi iſtđ qđ agit ſm cōsuetudinē aliorꝝ ē ꝺ legē dei vel naturalē Sed minuit grauitas eius: puta ſi qs facit aliquē ꝺ ctū vſurariū credēs eſſe licitū: qa illđ cōiter fit ꝺ morē ſuę patrię: certū est ꝙ cōsuetudo illiꝰ loci nō excuſat eū a mortali: quia ꝺ legē dei: quā ſicut lex humana tollere nō pōt: ita nec cōsuetudo quæ potius dicenda est corruptela ſeu abuſio. Talib⁹ abuſiōib⁹ & corruptelis plen⁹ eſt mūdus. Cōtra quos dicit dns Exo. xxiij. Non ſequaris turbā ad faciēdū malū. Et apl's. j. Cor. xj. Si quis videtur inter vos cōtēcioſus eſſe. ſ. ꝺ veritatē: nos talē cōsuetudinē nō habem⁹ ſed nec eccleſia dei. ſ. cōtēdēdi. Et Eccl'. xxiij. Iurationi nō aſſueſcat os tuum. Et de hac mala cōsuetudine dicit Cyprianꝰ. Cōsuetudo quę apud quoſdā obrepſerat i pedire nō debet q̄ minꝰ ꝑualeat & vicatꝰ itas. Nā cōsuetudo ſine veritate vetuſtas erroris est: ꝓpter qđ relicto errore ſeq̄mur ꝺ ritatē: ſcięntes qa apud Eſdram (. ſ. ij. Eſdræ. iij.) Veritas vincit vt ſcriptū est. Veritas valet & inualeſcit & viuit ięternū & obtinet in ſeſa ſeculorū. diſ. viij. §. pe. Et in. c. ſe. dr̄. Nec̄ hoīs cōsuetudinē, ſ. malā ſeq oportet: ſed

dei veritatem: cum per Eſa. prophetam loquatur deus & dicat. Sine cauſa id eſt vtilitate colunt me doctrinas & mādata hominum docentes id eſt conſuetudines malas & ſtatuta iniuſta. Ad idem etiam Augu. in lib. de bap. paruulo rum ait. Qui contempta veritate præſumit conſuetudinē ſequi: aut circa fratres inuidus eſt & malignus: quibus veritas reuelatur: aut circa deū ingratus cuius inſpiratiōe ecclesia eius inſtruitur. Nā dominus in euangelio. Ego ſum inquit veritas. Non dixit ego ſum conſuetudo. Itaq; veritate manifeſtata cedat conſuetudo veritati. Reuelatione igitur facta veritatis: veritati cedat cōsuetudo: quia & Petrus qui circuncidebat ceſſit Paulo veritatem prædicanti. Igitur cum chriſtus ſit veritas: magis veritatem ꝙ conſuetudinem ſequi debemus: quia conſuetudinem rario & veritas ſemper excludit. di. viij. quæ contempta. Ratio pōt referri ad legem naturalem & veritas ad legem diuinam ſcilicet veteris & noui teſtamēti. Et non ſolū cōsuetudo q̄ est contra legem naturalem & diuinam est vitanda: ſed ēt quę est contra legem humanam reprobatur a iure. Et gña liter de talibus abuſionibus dicit Nico. papa. Mala conſuetudo non minus q̄ pernitioſa corruptela vitanda est: quæ niſi citius radicitꝰ euellatur: in priuilegiorum ius ab impijs aſſumitur. Et incipiunt prævaricationes & variæ ꝓſumptiones celerrime nō cōpreſſe, ꝙ legibꝰ venerari: & priuilegiorꝝ more ꝑpetuo celebrari. diſ. viij. mala. Scd'm genꝰ cōsuetudinis eſt q̄ nō eſt ꝺ aliquā legē diuinā vel humanā: et habet ī ſe aliquā rōnē boni. Et ꝺ ſi gñalis ē: gña liť & ab oibꝰ ſuari debet. Si ꝑticularis. ſ. in aliq̄ loco: ī illo ſuari debet. Vñ & mē diuoluit ſuare laudabilē cōsuetudinē ludeoꝝ q̄ erat ꝙ in feſtis eoꝝ irent ad tēplū i Hieruſm etiam mulieres. Lex quidē hoc mandabat maſculis dicēs Exod'. xxij. & xxxiij. Ter in anno appebit oē maſculinū in cōſpectu meo. Sed tū etiā mulieres ibant nō ex lege ſed de more. Vñ dr̄ Luc. ij. Cū factus eſſet Ieſus annoꝝ duodecim aſcēdētibus parēt ibus eiꝰ ī Hieruſm ſm cōsuetudinem diei feſti &c. Et pctm̄ eſſet agere ꝺ hmōi conſuetudines ſicut ꝺ leges ſcriptas. Vñ dicit Aug. in lib. de bapti. Hoc plane verū est: qa rō & veritas ſemp ꝓsuetudini prępōnēda ſit: ſed ſi cōsuetudini rō ſuffragať nihil oportet firmiꝰ retinere. di. viij. fruſtra. Hęc ēt documēta dicit Augu. ſe accepiſſe a btō Amb. Nā cū aduenisſet ipſe Aug. cū matre ſua Mediolanū: & mater ſua ieiunaret in ſabbato ſicut ſolita erat alibi. ſ. Romæ ieiunare in tali die. Mediolani autem non ieiunareť in die ſabbati. Interrogauit Augu. Ambroſium ex parte matris qd agere deberet. ſ. an ieiunare in ſabbato ſicut ſolita erat alibi: an dimittere ieiuniū illud Mediolani vt ſe aliꝭ cōformaret. Cui rñdit Amb. cū fuero Romæ ieiuno ſabbato: cum Mediolani ſum: non ieiuno. Ita & tu ad quamcūq; forte eccleſiā veneris eiꝰ morē ſerua. ſi cuiq; nō vis ſcādalū eſſe: nec quēq; tibi. diſ. xij. illa. Et in eo. c. dr̄ Qđ nec̄ ꝺ fidē catholicā: nec̄ ꝺ bonos mores eſſe cōuincitur: indifferenter eſt habendū: & ꝙ eoꝝ inter quos viuiť ſocietate ſeruādū. Et di. xj. eccl'iaſticarū dr̄. Eccl'iaſticarum inſtitutionū quaſdā in ſcriptis: quaſdā aplica traditione ꝙ ſucceſſores in miniſterio cōfirmatas accepim⁹: quaſdā ꝺ cōsuetudine roboratas approbauit vſus quib⁹ par tit⁹ & idē vtriuſq; pietatis debet aſſe ctus. Et. ſ. Quæ em̄ ſcriptura ſalutiferæ crucis ſignaculo fideles docuit inſigniri: vel q̄ triſaria digeſta ſup panē & calicē prolixę oꝝonis vſ ſe crationis ꝺba cōmēdauit: q̄ ꝑſus oriēte nos orare literarū forma docuit: bndixin⁹ fontē baptiſmatis oleo vnctionis &c. Et ſicut agere ꝺ cōsuetudinē gñalē eccl'ię ē pctm̄ vbiq; Vñ & dicit Guil. ꝙ dicēdo miſſam añ matutinas est pctm̄ mortale ga ꝺ ē ꝺ ꝓsuetudinē gñalem eccl'ię: nā al's ꝙ legem ſcriptā nō inueniť. Ita etiā facere ꝺ cōsuetudinē particularē alicui⁹ eccl'ię: eſt pctm̄ morāt ib⁹ in illo loco. Vñ q cōſueret in azimis i eccl'ia grę ca peccaret mortal'r: faciendo ꝺ cōsuetudinē eccl'ię oriēt alis: & ſiſr q in eccl'ia latina cōficeret ī fermētato grauiter peccaret. Quis vterq; cōficeret ſm Thom. in. iij. Ideo autē peccaret: qa faceret ꝺ cōsuetudinē eccl'iæ ſuæ. Sic in Italia in ſabbato abſtineť ab eſu carniū & q tali die ſine cā rōnabili: puta infirmitatis: comederet carnes peccaret mortal'r: qa faceret ꝓtra cōsuetudinē talis patriæ. Extra Italiā in multis partib⁹ vt i Cathalonia nō est talis cōsuetudo abſtinēdi illa die a carnib⁹ vñ comedētes ibi carnes nō peccāt. Vigilia Barptolęmei apl'i in alt- gbus partib⁹ ſeruať i vna die: in aliꝭ locis die ſequēti. Vñ

De conſuetudine bōa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fm osuetudinē locoꝝ debet illa vigilia q̄ ad ieiuniū fuari

De ieiu nijs cō suetudi narijs nota. Ligant

Qñvna ꝓsuetu do alte rius ꝓria.

De ter tio gñe cōsuetu dinis.

ad secundam de mala consuetudine. Sed ille intellectus est ineptus: quia separat caudam a capite quod nō licet extra de bap. maiores. Alij vero omnes exponunt de bona consuetudine totum. c. quæ quidem consuetudo si sit particularis. f. in aliquo loco: nō tamē tollit seu vincit legem sibi contrariam vtiliter: sed solum in illo municipio vbi seruatur. Et cuius hoc sit verū: tamen nullus de hoc vñq̄ dubitauit: q̄ consuetudo particularis debet vincere legē in oib⁹ alijs locis. Referr Archi. dist. xj. super dicto. c. cōsuetudinis. Ber. compost. di. ꝙ principium illius ca. seu legis loquitur de bona cōsuetudine nō scripta: cui ius aliquod directe nō obuiat immo est iuri consona: & hoc seruari debet etiam si non sit præscripta. Secunda pars loquitur de cōsuetudine iuri contraria: & in tali requiritur præscriptio ad hoc vt iuri positiuo præiudicet. extra de consue. c. vlt. Alij dicunt q̄ loquitur ista lex de cōsuetudine particulari quę nec etiam in loco illo particulari vincit legem nisi sint illę conditiones quę ponūtur in glo. super. c. frustra. di. viij. In illa aūt glo. quę est Ioan. dicit. Scias q̄ ad hoc consuetudo præiudicet iuri requiritur primo q̄ sit præscripta. extra de cau. pos. cum ecclesia sutrina. Secūdo q̄ obtineat in contradictorio iudicio populi. extra de verbo. sig. abbate. Tertio q̄ eo aiō p̄iudicet iuri fiat vt credat se ius habere: & vt in posterū intendat illud facere: alioquin talis vsus nō dicit vsus. ff. de itine. actuq̄ priua. l. j. Quarto vt res illa sit præscriptibilis. xciij. dist. illud. Quinto vt possit dici antiquata & approbata. extra de postu. bone. ij. circa finem. Sexto debet continere naturalē equitatem. extra de consue. ex parte. Septimo q̄ sit de sciētia principis introducta. non tm tolerata. extra de prehen. cum iam dudum. Octauo q̄ nō sit p errorem inducta. ff. de leg. quod nō ratione. & di. viij. cōsuetudo. Nono q̄ maior pars populi consueuerit illa consuetudine vti: qa sicut minor pars populi nō posset ꝙdere legē: ita nec cōsuetudinē. Quidā tm dicūt q̄ illa cōsuetudo præiudicat iuri quę excedit memoriā hoim. Illud em loco ꝙscripti habet. ff. de aqua quoti. & est. l. hoc iure. lo. Sed quicqd dicat Ioā. dicit Bar. Brix. hoc breuiter teneas q̄ fm canonē sufficit q̄ cōcurrāt ista duo. f. q̄ sit rationabilis & præscripta: hoc em dicit decre. extra de cōsue. c. vlti. Vnde licet cōsuetudinis longeuę etiā non sit vilis auctoritas: nō tm est vsq̄ adeo valituraut vel iuri scripto valeat derogare: nisi fuerit rōnabilis & legitime sit præscripta. Glo. sup illud legitime ꝓscripta spatio. xl. annoꝝ. extra de cau. pos. cū eccl'ia. & de ꝓscrip. auditis. Et de hoc possunt haberi multa iura. Ea em sola locum habēt in rebꝰ eccl'iasticis: vt. xvj. q. iij. §. pōt. glo. sup illud. nisi sit rōnabilis. & eo. placuit. ij. §. quas actiões. Rōnabilis dicit consuetudo quā non improbant iura: vt de cau. pos. cum eccl'ia. & eo. ti. cū dilectus. & de verb. sig. abbate. vt si q̄ñq̄ aliqui admittātur ad electionē: ad quos non pertinet de iure cōi & de alio collegio: ista cōsuetudo nō improbat a iure: vt dicunt prędicta iura. Irrationabilis aūt dicitur cōsuetudo quę reprobatur a iure qualis est illa. extra de instit. frequētib⁹. & de cōsue. cū venerabilis. ibi reprobat cōsuetudo cuiusdā loci quæ erat q̄ abbas q immediate erat sub aplica sede: transiēbatur ad aliam abbatiam sine licētia obtenta a papa q̄d fieri nō pōt. Et eo. ti. c. j. reprobatur cōsuetudo qua disrumpitur neruus eccl'iasticę disciplinę. & c. cū inter vos. Et dr neruus eccl'iasticæ disciplinæ vigor cēsuræ eccl'iasticę. i. excōicatio. suspēsio. & interdictū. Istis enim cōseruatur robor auctoritatis eccl'iasticę. Quod ergo non seruarentur quę statuta sunt circa huiusmodi censuras seruanda: rōne consuetudinis alicuius non excusaret consuetudo. Item eo. tit. c. quanto. reprobatur consuetudo qua aliqui simplices sacerdotes ad defectū eporū chrismabant in fronte: tales em nihil cōferebant. Itē nec cōtra obdictiā valet cōsuetudo vel ꝓscriptio. eo. ti. cū venerabilis. & xviij. q. ij. abbatibus. Itē nec cōtra ꝓcurationē quę rōne visitatiōis debēt. j. de præscrip. cū ex officij. Itē reprobatur a iure cōsuetudo q̄ est ꝙ libertatē eccl'ię. extra de elec. cū terra. & c. sacrosc̄ti. Itē extra de ꝓsue. c. ex parte. reprobāt duę cōsuetudines in quibusdā partib⁹ existētes. f. q̄ cū maritus ex ꝓdigalitate vel incutia vel alio casu amisisset bona sua alienabat bona vxoris mobiliaꝝ imobilia arbitrio suo. Alia cōsuetudo erat q̄ vxore cōmittēte adulterium: mediatē oim bonoꝝ quę marit⁹ fuerat adeptus petebat & apprehēdebat. Vtraq; pariebat occasionē malignandi. Nam per primā inuitabant viri ad dissipandū bona sua: p secūdā mulieres

Ius nō pōt occurrere oib⁹ casibus.

Vigor

De mor tali ne molestię cōdēnād⁹

Mores prauitaxant.

dam mulieres proniores erant ad perpetrandum adulteriū. Item sicut non valet consensus vel pactum contra legem vt clericus respondeat in alterius foro. extra de foro compe. significasti. ita nec consuetudo. Nec etiam vt clericus verberand⁹ se laico subtrahat sua spōte. extra de sen. excō. contingit. j. Item reprobatur a iure consuetudo qua quis propria auctoritate sibi eligat cōfessorē. extra de pœ. & re. si epūs. lib. vj. Item reprobatur a iure consuetudo exigendi pedagia gabellas a clericis & religiosis. extra de sen. excō. lib. vj. Item reprobatur consuetudo exigēdi vel paciscendi aliquid temporale pro spiritualibus: vt pro ingressu monasterij vel sacramentis. extra de simo. quoniā simoniaca. Sed consuetudo dandi vel accipiendi aliquod temporale in collatione vel receptione spiritualium permodum eleemosynæ: & ex deuotione & non ex pacto: vt per modum præmij: nec per subtractionem spiritualiū nō reprobatur: immo seruari debent laudabiles huiusmodi consuetudines. vt extra de simo. per totum. Hostien. autē dicit q̄ que dicatur rationabilis consuetudo erat arbitrio iudicis relinquēda. Nec certa regula super hoc poterat dari. Archi. autem super. c. consuetudinis dist. xj. posit multas opiniones recitatas ad declarationem illius. c. scilicet quādo consuetudo tollat seu vincat legem scriptam: sic dicit. dic in summa vbi consuetudo obuiat omni iuri: sita q̄ ipsa consuetudo non roleratur ab aliquo iure: tunc indistincte succumbit consuetudo: & hoc propter bonum obediētiæ &. xij. di. c. ij. Et quia decreta summorum pontificum non sunt in aliquo violanda & hoc ponitur sub statuto. dist. lxj. statuimus. Et contrarium faciens peccat grauiter. dist. lxiij. quia per ambitiones. Sed vbi concordat consuetudo seu toleratur ab aliquo iure: licet alijs iurib⁹ videatur contraria: tunc consuetudo vincit & tollit legē scripā: qa multa fieri nō debent, facta tamē remanent. extra de regu. ad apostolicā. &. ij. q. vj. biduū hæc ille. Et fm hęc cum dr q̄ consuetudo nō est rōnabilis seu nō valet quę obuiat canonicis statutis. extra de cōsue. ad nostrā. videt intelligēdum quādo obuiat oib⁹ statutis. Nā si obuiat alicui: & p aliud toleraf: nō erit irrationabilis p hoc solū: als nunq̄ toleret ius scriptū: cū tamē quotidie fiat cōtrariū per totā eccl'iā. Verbi gratia. de ꝙse. dist. iij. ꝓnuntiādum. &. c. rogationes. In illis capitulis mandātur seruari dies rogationum quo ad ieiuniū & quo ad cessationē ab operibus. Et tamē vbiq̄ sit contrariū: nec aliquis dicit q̄ pecc't fideles dies illos nō seruādo: & hoc quia abrogatū est per contrariam cōsuetudinē quę præscripta est. Et etiā videt rationabilis, ꝓpter ieiunia multiplicata & festa ab eccl'ia: & fideles parū deuotioni se dant dieb⁹ festiuis: & vix laborādo viuere possint pauperes. Idē dicendū de tota hebdomada paschæ q̄ ponit celebrāda in. c. ꝓnūtiādū. Idē de ieiunio quadragesimę q̄d fuit statutū ab eccl'ia inchoari a clericis prima die post quinquagesimā. di. iij. statuimus: & tm non obseruat a clericis: sed cōiter incipiūt quadragesimā q̄ñ laici. f. quarta feria. Nec dicit Gra. eos esse transgressores canonū: & ꝫ qa est abrogatū per ꝓriā cōsuetudinē. di. iij. §. leges. Quis ergo ista & similia obuiēt canonicis statutis: aliquib⁹ tñ: qa nō oib⁹ obuiāt: sed ab aliquo tolerātur: vt ab ista decretali de consue. c. vlti. quę vult q̄ vincat legē etiā canonicā cū est rōnabilis & ꝓscripta: ideo valēt & sine præiudicio salutis seruari pñt. Hic tm magis diligētia habēda est in iudicādo: vt nō de facili aperiat via trāsgressionis ordinationū eccl'iasticarū. Nec etiā condēnetur quis leuiter de mortali in hmōi cōsuetudinū obseruatione sicut est de festo Innocentū: de festo sancti Syluestri & hmōi: quæ cōiter abierunt in dissuetudinē: vbi tamen seruanē oino custodiēda sunt: qa ab eccl'ia istituta. Similiter de cōsuetudine quæ est in multis locis q̄ in sabbatis & in vigilijs magnarū solēnitatum hoies laborent vel vē dant vsq̄ ad tertiam horā noctis & barbitonsores plus facientes exercitij illa die q̄ tota hebdomada. Et videt posse tolerari: cū quasi in recōpensationē huius nō laborant in sero festiuo sq̄ ad mediam noctē: quod tamē de iure possent: qa de vespera ad vesperā. i. sero mādatur celebrari. de cōse dist. iij. ꝓnūtiandū. Sed nullo modo tolerari debent: nec excusat a pctō q̄ de cōsuetudine, immo corrupte la est non cōmunicēt hoies nisi in virili etate: vel puellę cū suis nuptijs: cū debeāt confiteri & cōicare oēs postq̄ peruenerint ad vsum rōnis. Similr & vidu q̄ de more patrię stēt

pmēses q̄ nō vadāt ad eccl'iā ad diuina officia post mortē virorū: excusari nō possunt. Sed nec puellę nouū nuptę debēt omittere auditionē missę: qa de more patrię immo abusione nō mittunt extra domū. Magis tñ hoc impurādum est cultui parētum: nō em̄ deceret eas ꝙ voluptatē parentū ire ad eccl'ias. Similiter q̄ clerici multa faciāt contra decentiā status clericalis quā iura insinuent: in habitu & cōuersatiōe: quia de more est patrię. Aut etiā q̄ religiosi dimittant austeritates suę regule & cōstitutionū & cerimonias: quia sic cōsueuerūt relaxate viuere: nullo modo excusant: nec dici possunt hmōi cōsuetudines: sed corruptelę & abusiōes: & ꝛō extirpāde a ꝓlatis: cū fieri pōt sine maiori scādalo q̄ esset bonū inde sequēs. ar. dist. viij. denicq̄. Et ad hoc facit q̄d ait Nico. papa. Ridiculū est & satis abominabile dedecus: vt traditiones quas antiquitꝰ a patribus accepimꝰ infringi patiamur. di. xij. rediculū. Et de huiusmodi prauis consuetudinibus intelligitur illud Nico. papæ. dist. viij. mala. Mala cōsuetudo nō minus q̄ pnitiosa corrupte la vitanda est: quæ nisi citius radicitus euellatur in priuilegiorum ius ab⁹ impñs assumitur.

§. V. DE CONSVETVDINE

De consuetudi ne quo ad iudi cia cōtentiosa.

quo ad iudicandum seu quo ad iudicia contentiosa. glo. super. c. consuetudo. dist. j. tractat vtrum secundum consuetudinem sit iudicandum: quando consuetudo est contraria iuri scripto: aut secundum ius scriptum. Inducit multa iura pro & contra. Nam q̄ non sit iudicandum secundū consuetudinem q̄ñ ius scriptum cōtrarium habet, pbat p c. si cōsuetudinem, dist. viij. & dist. x. consuetudinis. & c. sequenti. extra de sen. & re iudi. cum cā. er. extra de so. ꝓpe. q̄ clericis. ff. de sepul. vio. l. iij. §. duus. Sed q̄ secundum consuetudinem sit iudicandum: etiam contra ius scriptū: probat per. c. placuit. dist. xxxij. & extra de eo qui mit. j pos. cum venissent. Et de testa. Ad hæc. de cogna. spi. super eo. de consue. c. ij. & de arbi. dilecti. Concludit demum Io. & dicit q̄ iudicandum est secundum consuetudinem cōtra ius scriptū: quando in ꝓsuetudine concurrūt illę additiones q̄ habent in glo. sup eo. frustra. dist. viij. quas habes. ē. i. §. præce. circa principiū. ij. partis. sed Bart. Brix. addit. Hoc tenę q̄ si sit rōnabilis & ꝓscripta ꝓsuetudo: ꝓiudicat iuri. e. de ꝓsue. c. vl. Deinde q̄rit glo. ad quā ꝓbationē sit recurrēdū in iudicijs: vtrū ad cōsuetudinē terrę illi⁹ vel prouinciarū vel Romanāē Etrūdet q̄ iudex maxīe delegatus fm canones prio iudicabit: deficiētib⁹ canonib⁹ fm leges vt ex de no. ope. nū. intellexim⁹. & dist. x. si in aditorijs. Deficiēte oi iure ꝓcedēdū est fm consuetudinē gñalē vel ꝑticularē si gñalis circa illud negotiū nō iueniāt: licet qdā dicāt tūc recurrēdum ad Romanā. Deficiēte aūt oi iure & cōsuetudine ꝓcedat de silib⁹ ad silia. vt. xx. dist. de quib⁹. Oib⁹ deficiētib⁹ recurrat ad Romanam ꝓsuetudinē. vt. ff. de legi. & ꝓsti. de qb⁹. licet sit ar. q̄ ad ꝓsuetudinē ꝓuiciaꝝ vicinarū sit recurrēdū. ex de censi. super eo. lo. ltē glo. super c. illud. dist. xij. q̄rit fm quā cōsuetudinē debeat iudex delegat⁹ iudicare: an fm cōsuetudinē loci seu ꝓuinciæ: an fm ꝓsuetudinē Romanā: an fm ꝓsuetudinē delegāris: an fm consuetudinē rei vel actoris. Inducit multa iura ꝙ vltimo horū: demū decidēdo dicit. Dicūt aliq̄ q̄ si aliq̄ spōte se subiaciāt iudicio alicui⁹ seu petāt iudices delegatos spōte q̄ semp fm cōsuetudinē iudicis ꝺlegātis est iudicādū. Si aūt inuitis daf iudex tūc iudicabit fm ꝓsuetudinē litigātiū: & potius rei q̄ actoris: qa fauorabiliores sunt rei q̄ actores. Mel⁹ pōt distīgui. f. qa aut p appellationē obtinetur iudex: aut sine appellatiōe ipetrat. Si p appellationē tūc dico delegatū debere sequi ꝓsuetudines iudicis a quo appellatū est: qa iudex appellatiōis debet seq leges prioris snię: vt i auf. cū de appel. cog. viij. i pricipio. ar. ad hoc ex de testa. Ravnuti⁹. Sed si fine appellatiōe ipetratur iudex tūc debet seq ꝓsuetudinē delegātis, ar. ad b. ff. de ꝺdi. & demō. q̄ ꝺditio. Ego credo q̄ iudex iudicabit fm ꝓsuetudinē rei. qa actor seqt forū rei. vt ex de foro cōpet. cum sit gñale: nisi rōne cōtractus vel maleficij sit fact⁹ de foro alterius: quia tūc seruabitur cōsuetudo loci vbi cōtraxit vl vbi maleficiū fecit. vt dist. viij. q̄ cōtra mores. & ex de foro cōpe. c. vlt. Addit Archi. sup dicto. c. cōsuetudinis. ad hāc glo. & dicit q̄ Hugo & Lau. asserūt q̄ si circa articulum de quo quęrit sunt diuersę cōsuetudines actoris & rei sequat iudex rei cōsuetudinē: vt dicit hic glo. nisi in duob⁹ casib⁹

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet cum consuetudo actoris est magis consona iuri & veritati vel si magis inducit absolutionē q̄ cōdēnationē tunc eñ magis debet sequi quod consonat veritati negotij. in.q. vij. iudicet. & promptiores esse debemus ad soluē dum. xxxv. q. ix. venīā. Ponit etiam Arch. ibidem consuetudines varias attendēdas in diuersis negotijs: & dicit fm Ioā. Consuetudo loci cōtractus seruatur. ad hoc. ff. de vsu. l. j. & ff. de cuict. si fundus. & mouet quæstionem talem. Pone q̄ si quædam regio vbi est consuetudo q̄ si vxor p̄ moriatur viro. maritus eius lucratur totam dotem: contrahit cum quadam de Bononia vbi est consuetudo q̄ in tali casu vir lucratur mediam dotem tantum: quæro cuius consuetudo inspicietur in conficiendo instrumēta dotis? Dixit dō. Guido de Su. q̄ mariti consuetudo est attendenda. ad hoc. ff. de iudi. l. exigere. Sed circa hoc est sciendum q̄ consuetudinum, alia generalis, alia specialis. Generalis seu generalissima est quæ inducitur a populo Romano. ff. de legi. de quibus. Specialis consuetudo, alia ciuitatis, alia prouincialis, alia oppidi, alia certi prędij, alia certæ dignitatis, alia certæ ecclesiæ seu monasterij, alia certi hominis seu patrisfamilias, alia animalis, alia certi fori. De prouinciali consuetudine seu ciuitatum loquitur litera. ff. de legi. l. cum de consuetudine. extra de elec. cum ecclesia vulterana. extra de censi. sopiræ. Est tamen differentia inter prouincialem & ciuitatem. scilicet quo ad probationem. Prouincialis est quando in ciuitate eiusdem, puta ciē vsitata est. ff. de tribu. l. in. §. vlti. Alia dī esse, puicialis: qđ de iure cōi statutū non est: cū dubitaf in illa, puicia in qua nihil est statutū: nec aliqd de iure cōmuni reperitur. ex. de cog. spi. c. sup eo. Idē iuris est si dubitef de interp̄tatione iuris cōsuetudinarij: vt in p̄dictis ca. in quib⁹ cauek q̄ standū est interpretationi aliaꝝ ciuitatū, pximarum. Si autē de cōsuetudine ciuitatis dubitef: debet attendi cūliter ipsa ciuitas vsitata sit in illis de quib⁹ dubitaf & in sīlib⁹ ff. de legi. l. de quibus. &. l. si de interpretatione. Si aūt non apparet qđ declarat hoc dubiū: nec est determinatū aliqd sup h̄ in iure cōi: tūc debet attēdi qđ obtinet i circūuicinis ciuitatib⁹ coherētib⁹ de cōsuetudine earūdē: vt in p̄dicto c. sup eo. & extra de cōsue. cū olim. Et idem est obseruādū de cōsuetudine oppidi vel castri. C. q̄ sit lon. consue. l. i. & ff. de edi. priua. l. in. De p̄suetudine aūt certi prędij loquit litera. extra de offi. iudi. or. duo simul. Et. ix. q. in. cōq̄sus. & extra de excess. pręla. c. j. Et in p̄suetudine, pcedit de silibus ad similia. extra de offi. archi. dilēto. In cōsuetudine aūt certe eccl'ę vel certi monasterij: inspicit quid fieri cōsueuit in illo monasterio. eē. de his q̄ fiūt a pla. sine p̄sen. ca. ea noscit. & de ver. sig. abbate. Est etiā cōsuetudo hois seu patrisfamilias & in ipsa etiā attēdit qd facere p̄suetit. C. qui test. fa. pos. l. heredes palā. §. i. & ff. de re mili. l. iij. §. si plures. Est etiā cōsuetudo aialis & in ea aspicit qd facere cōsueuit illud aial: vt instit. de rerū diui. §. pauonū. & credo q̄ in aliis actibus & deliētis sufficit bīa actā ad, pbādum cōsuetudinē peccādi quo ad hoies & aialia. xxv. q. j. ita nos. & ff. de seruo corru. l. Neratius. Sicut bina sententiālata sup p̄suetudine: p̄suetudinē inducit & approbat. ff. de legi. l. cū de cōsuetudine. Est etiā consuetudo fori. ff. de va. & extraord. cogni. l. j. Est etiā cōsuetudo corpis. extra de cele. miss. permittosus. Hęc omnia Archi.

§. VI. DE CONSVETVDINE

Cōsuetudo q̄n tollat legē & quā. Cōsuetudo q̄n tollat legē & quā do non

q̄n tollat legē & p̄iudicet legi & q̄n nō: notat summatim Henricus Boyck sup. c. vl. de p̄suetudine. Vbi primo scitēdū q̄ nulla cōsuetudo quātūcūq; generalis vel antiquata pōt p̄iudicare seu tollere id qđ est de lege naturali seu etiā diuia quo ad moralia p̄cepta. vt dil. vim. p totū. Cærimonialia aūt p̄cepta quātū ad literā cessant: & seruari nō debēt: qa hoc erat iudaizare. Iudicialia vo p̄cepta legis diuine nō obligāt ad obseruantiā eoꝝ: inquātū contenta in lege Mosayca: sed inquātum assumerent p constitutis seu statutis ab ecclesia vel aliqua ciuitate fm Tho. Et de istis dictum est supra dissuse in ti. de lege Mosaica. Restat ergo q̄stio solum de lege positiua canonica vel ciuili: put tit. xiiij. lex positiua includit etiā ius gentiū. Circa hoc igif diuiniguit prędict⁹ Henric⁹. Quia aut cōsuetudo p̄cedit legem & lex sequit. i. cōstituit post ipsam: aut ecōtrario lex p̄cedit cōsuetudinē: & cōsuetudo sequitur. Si igif cōsuetudo p̄cedat legē: tūc aut cōsuetudo est gñalis: quę. s. p totum orb̄ tē seruaf aut est localis seu particularis ō. s. seruatur in vna ciuitate vel regno & non in alio. Si cōsuetudo gñalis est tunc lex noua superueniens sibi contraria ei prædicat & eam abrogat seu derogat licet de ipsa non faciat mē tionem. arg. de consti. licet. lib. vj. Ibi scilicet locorum & personarum singularium & ca contrario sensu. Et hoc ibi notat Io. And. quia illud quod communiter tenetur princeps non præsumitur ignorare. vt. ff. de testa. milit. l. communi. Et quia alias talis lex generalis nihil: operaret qđ non est dicendum. ar. xix. di. si Romanorum. Si vero consuetudo est localis siue particularis tunc alia lex superueniens habet clausulam derogatiuam consuetudini videlicet vel expresse improbando consuetudinem inducendam vel simpliciter p̄riā p̄suetudinem nō tollendo: quia tunc intelligitur de inducta & inducenda in futurum: & tunc lex tollit ipsam consuetudinem: vt de censi. q̄ q̄. lib. vj. Et ita intelligit Bern. illam legem. ff. de sepul. vio. l. in. §. diuus. & extra de side istru. pastoralis & Archi. & Io. an. de consu. c. j. li. vj. Aut non habet clausulam derogatiuā contra consuetudinem inductam & tunc non tollit eam: vt not. Inno. Et est hodie expressum de constitu. c. j. li. vj. Fallit vbi consuetudo localis esset fm ius commune contrarium secundo iure: vt notant Io. an. de consti. c. j. & Archi. de fi. presby. c. j. lib. vj. Si vero lex p̄cedit cōsuetudinē & cōsuetudo sequit: tūc aut lex p̄cedēs habet clausulā derogatiuā consuetudini vt qa. p̄hibet in futurū p̄riā cōsuetudinē introduci: vel tollit simplr contrariā p̄suetudinē: vt dictū est & tūc p̄iudicat cōsuetudini sequēti: ita q̄ cōsuetudo sequēs nō valet. vt. C. de vsuris. l. eos. extra. e. nō putam⁹ lib. vj. fm Io. an. Sed Pe. de Anch. dicit q̄ licet tollat consuetudinem inductā: tū si consuetudo p talem legē duret: ita vt sit p̄scripta vt nō rōnabilis: adhuc tollet talem legē. Ioan. de Imol. in cle. dicit in aligb⁹ habet locū dictū Ioā. an. in aliquib⁹ aliis dictū Petri. Si aut̄ prędicta lex nō habet clausulā derogatiuā consuetudinis: tunc aut est rōnabilis aut irrationabilis. Si rōnabilis non tollit legem. Et dī irrationabilis vt qa est p̄ ius per qđ ledit ordo iudiciarij. vt eo. ti. ad nostrā. Vel per qđ disrumpit eccl'a stica disciplina: vt eo. ti. cum iter. Vel qa est oneroſa eccl'ę sīs. eo. tit. cū iter. Vel qa est p̄ publicam vtilitatē cōem: & talis consuetudo nō derogat canoni vel legi: vt. vij. dist. mala autē cōsuetudo. Et rō est qa sicut iuramentū non est vinculū iniquitatis: nec debet admittere p̄cūm als nō valet: vt. xxij. q. iij. iter cetera. Ita nec priuilegiū nec cōsuetudo: nec p̄scriptio nec p̄scriptio: nec etiā appellatio: fm Hosti. Ad hoc cōcordat qđ notāt Hosti. & Io. an. de elec. p̄venerabilē. dicētes q̄ p̄suetudo vel statutū q̄ p̄mittentes furtū vel homicidium vel simile crimē in pecunia tm̄ puniant sūt irrationabilia qa nihil aliud est q̄ hoies venalitati exponere vel incitare hoies ad cōmittēdum peccata. Tales eñ min⁹ timent pœnā pecuniariā q̄ timent suspendiū vl aliā mortē. Illa q̄ non sunt tenēda nec; seruāda. de offi. ordilectus. & c. fi. Dicit ēt Hosti. i summa. de pœn. & remiss. quib⁹ & qualiter q̄ p̄ peccati correptionē nō currit p̄scriptio vel cōsuetudo vel dissuetudo. Si aut̄ consuetudo sit rōnabilis tūc aut est p̄scripta aut nō p̄scripta. Si p̄scripta tunc derogat iuri positiuo: & etiam iurigentiū: vt de cōsuetudine. c. vlti. Et cū gñalis est cōsuetudo tunc gñaliter & vbiq; derogat. vt. ff. de legi. l. de quib⁹. §. inueterata. Si vo sit particularis cōsuetudo seu localis tūc in illo loco tm̄ consuetudo tollit legē. Sic loquitur lex. ff. cōia p̄. l. venditor. & di. xj. cōsuetudinis. Si autē non est p̄scripta cōsuetudo tūc nō derogat legi vt in. c. humana. e. de elec. Et hoc etiā expresse dī de cōsue. c. vlt. Dicit etiā Hosti. q̄ si sit cōsuetudo rōnabilis vel non relinquit cōsilio iudicis. Idē etiā dicit q̄ cōsuetudo quæ est p̄ votū vel p̄ religionē nō valet nec tollit legē. de statu. mona. cū ad monasteriū. Itē dicit q̄ lex vel canon cōtinēs p̄ceptū vel prohibitionē nō pōt tolli p p̄suetudinē: qđ tm̄ nō videf simplr: verū sed de his q̄ cōp̄hēdūt p̄ceptū vel, phibitionē legis diuine nō autē in pure positiuis. Nā rogationes quo ad ieiunia & quo ad seriandū ponunt in præcepto, de p̄se. di. in. rogationes. Et tm̄ ab oibus dicit p̄ceptum illud esse abrogatum per contrariā cōsuetudinē. Itē sicut legē & si non generalē tm̄ sp̄ecialē pōt sibi facere vnusquisq; ppls: & i hoc dī princeps consentire licet etiā posset illā ignorare. Eadē rōne pōt sibi cōsuetudinē facere particularē & rationabilem quia

Legum pulchra distinctio.

Obseruatio rogationum.

lem: qa p̄ceps nunq̄ vult facta rōnabilia impedire: sed potius approbare. Et quantū ad consuetudinē gñalē vel particularē introducēdā credit Hēricus p̄dictus q̄ scientia p̄sumpta & tolerātia principis sufficiant: inducēs glo. Bar. Brix. dis. iiij. §. leges. q̄ consuetudo rationabilis præscribi potest sine sciētia principis: licet Ioā. & Inno. & Hostien. & Arch. cōtrariū videant sentire: sed male dicit Hēricus & primam opinionem magis approbat.

TITVLVS. XVII. DE LEGE CANONICA.

¶ In quo agit de p̄ceptis ecclesiæ. de rescriptis. de decretis. decretalibus epistolis. & de autoritate doctorum. Capitulum vnicum.

EX HVMANA DICITVR ius positiuū scriptū. Nā si non est scriptum dī consuetudo vt dictū est. Ipsa aut̄ lex hūana si nō est iusta: cuius large dicat lex inquātum ab aliquo habente autoritatem cōstituitur: propter quod dicitur Esaię. x. Vhæ qui condunt leges iniquas: non tamē proprie est lex: quia non ligat id est nō obligat ad sui obseruantiam. Si aut̄ iusta a deo inspirante ē secundum illud Prouerb. viij. Per me reges regnant: & legum conditores iusta decernūt: vnde & lex dei dici potest & custodiri & meditari debet. Et sic potest exponi illud Pā. cxviij. Anima mea in manibus meis semper & legem tuam non sum oblitus. Anima mea id est consideratio & affectus ani mæ in manibus id est in operibus nostris debet esse: vt. s. sint bōa ipa opa deo grata. Et quia opera tunc sunt bona quando sunt secundum legem nō solum dei: sed etiam hominū. Vñ & xps nascēs seruari voluit a matre sua legem hois infidelis. s. cū exiit edictum a Cęsare Augusto: vt deseri. vni. or. Lu. ij. Fuit prægnās in Bethleē. ideo subdit. Legem tuā nō sum oblit⁹: sed bñ recordat⁹ legis diuinę & humanę: vt ipa opa essent fm legē nō ꝺ legē: & qa lex ē spēs iuris fm Isi. di. j. ius gñale. ideo vidēdū est de isto termino ius quid sit & vñ dicaf. Pro cui⁹ decla. di. b. Tho. n. ij. q. lvij. ar. j. q̄ p̄suetū est q̄ nōa a prima sui impositiōe retorqueanf ad alia significāda sicut nomē medicinæ prio imposituit ē ad significādū remediū qđ p̄stat infirmo ad sanādū: de ide tractū est ad significādum artē qua hoc fit. Ita hoc nomē ius primo impositū ē ad significādū ipsam rē iustā: postea est deriuatū ad significādū artē qua cōgscit qđ sit iustū: & fm hoc dī. Celsus iurisco. q̄ ius est ars boni & æqui. Sicut eñ eoꝝ q̄ fiūt p artē exteri⁹ q̄dā rō in mēte artificis p̄existit q̄ dī regula artis, ita ēt illi⁹ opis iusti qđ rō determinat q̄dā rō p̄existit in mente quasi q̄dā regula prudentię: & ēt hęc si in p̄scriptis redigaf vocaf lex: & iō ipsa lex nō ē ppter ipm ius sed aliqualis rō iuris. i. illi⁹ regulæ q̄ est mēte. vñ & Isi. dic q̄ lex est cōstō scripta. di. j. lex. Vl teri⁹ etiā hoc nomē extēdit ad significādū locū in quo ius redditur: & sic dī aliqs cōparere iuri. Quarto etiā dī ius id qđ reddit ab eo ad cui⁹ officiū ptinet iustitiā facere: licet et id qđ decreuit sit iniquū. Dictū ē aūt ius eo q̄ iustū fm Isi. di. j. c. in. Iustū aut̄ ē obiectū iustitiæ. vñ phs. v. Eth. di. Oēs talē habitū volūt appellare iustitiā a quo opatiui iustoꝝ sunt. Dī aūt aliqd iustū quasi habēs in se rectitudinē ad qđ terminat actio iustitię: etiā nō cōsiderato qualr id ab agēte fiat. Importat eñ iustū quandā equalitatē sicut ipm nomē demōstrat. Dicitur eñ vulgariter ea q̄ adequanf iustario: equalitas aut̄ est ad alterū. Illud ergo dī in opere nro iustū: qđ respondet fm quādā equalitatē alteri: puta recōpensationē debitę mercedis p seruitio impenso. Et cū in aliis virtutib⁹ nō determinet aliqd rectū: nisi fm id qđ fit aliqliter ab agēte: sed tū in ⁹ture iustitię spāliter p̄ę aliis virtutib⁹ determinat fm se obiectū qđ vocaf rectum: & hoc qđē est ius. Et sic patet q̄ iustum seu ius est obiectū iustitię. Qđ aūt dicit Isi. ſ. di. j. oēs: q̄ fas est lex diuina, ius lex humana. ppterea ꝺ dicit: qa cū ius sit obiectū iustitię: & iustitia equalitatē importet: nos aūt deo nō possumus recōpensare fm equalitatē: ideo nō possum⁹ proprie deo reddere ius sicut ꝓximo: sed sufficit q̄ impleam⁹ quod possum⁹ deo. Sanimā subiciēdo: & hoc dicitur fas.

Ius qđ fit.

De diuisione iuris positiui.

§. I. DIVIDIT AVTEM ISIDORVS

sic ius. di. j. ius aūt. Ius aut naturale est aut ciuile aut gētiū. Vbi sciēdū q̄ ius gētiū cōprædēdit sub iure positiuo, Sic eñ diuidit philosophus. v. Eth. ius. ſ. in naturale & positum. Dicit enim. ¶ Politicum ius hoc quidem naturale: hoc autem legale id est lege positum. Ius siue iustum aut naturale est quod ex sui natura est alteri adequatū vel cōmensuratum alteri. Hoc autem potest contingere dupliciter. Vno modo secundum absolutam sui considerationē sic masculus ex sui ratione habet cōmensurationem ad fœminam: vt ex ea generet & pariēs ad filium vt eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter adequatum alteri: non secundum absolutam sui rationem: sed fm aliq q̄ ex illo ꝺsequit: puta, pprietas possessionū. Si eñ ꝺsideret iste ager absolute: nō habet vñ magis sit huiꝰ q̄ illius: sed si ꝺsideret ad oportunitatē colēdi vt pacificū vsū agri Sc̄o loco habet quādā ꝺmēsurationē ad h̄ q̄ sit vnius & nō alteri⁹: vt patet p p̄m in. ij. Poli. Absolute aūt apphē dere aliqd nō solū ꝺuenit hoī: sed ēt aliis aialibus: & iō qđ ius dī naturale fm primū modū: cōe ēnob & aliis aialib⁹ A iure aūt naturali sic dicto recedit ius gentiū: vt iuriscōsul⁹. ff. de iustitia & iure. dic: qa id oib⁹ aialib⁹: h̄ solis hoī b⁹ inē se cōe ē: ꝺsiderare aūt aliqd ꝺpādo ad id qđ exīde sequit ē. ppriū rōnis. Et iō h̄ ē naturale hoi fm rōnē naturalē q̄ hoc dictat. Et iō Caius iurisco. sul⁹: vbi. ff. Qđ naturalis rō inter oēs hoies cōstituit: id apud oēs gētes peraq̄ custoditur: vocaturq; ius gētiū. Et qa ea q̄ sunt de iure gentiū rō naturalis dictat: pura ex propinq̄ hītia egtatem inde ē q̄ nō indiget aliq̄ ſpāli institōne sicut ius ciuile: sed ipa naturalis rō ipm ius gētiū instituit. Et si arguaf q̄ seruit⁹ est de iure gētiū fm Isi. di. j. ius gētium. Sed fuit⁹ ē naturalis. Dicit enim phus in. ij. poli. q̄ naturalr aliq sunt serui. Rndet Tho. q̄ hūc hoiem esse seruū magis q̄ aliū absolute ꝺsiderādo nō habet rōnē naturalē: sed solū fm aliquā vtilitatē inde ꝓtē inquātū vtile ē huic q̄ regaf a sapiēte. & illi q̄ ab h̄ iuuef: vt dī. j. Poli. Et iō fuit⁹ ptinēs ad ius gētiū est naturalis sc̄o mōvt dictū est nō prio mō. Et q̄uis vtrūq; ius. ſ. gētiū & ius ciuile seu politicū deriuef a iure naturali tū alio & alio mō. Nā ius gētiū, ppinqui⁹ deriuaf ab eo vt ꝺclusiōes ex principijs. Ius aūt ciuile nō ita imediate: & vt determinatiōes aliquoꝝ vlium. Itē q̄uis etiā sit q̄ddā iustū q̄ dī paternū. ſ. inē patrē & filium: & q̄ddā qđ dī dūtiuū. ſ. inter seruū & dñm: tñ ista nō ptinēr ad ius politicū sed magis ad iustū oeconomicū. Ad iustitiā em̄ cui⁹ obiectū est iustum simplr: qđ ē ius politicū: ꝓprie ptinet redere vnicuiq; qđ sibi debef: nō, pprie vocatur h̄ iustū. Et qa qđ est filij est pris: & qđ ē serui est dñi: iō nō est, pprie iustitia patris ad filiū vl dñi ad seruū. Cū eñ iustitia sit ad alterū. alterū dici pōt aliqd dupliciter. Vel qa ē oīno distinctū ab eo: sicut in duob⁹ hoib⁹: quoꝝ vn⁹ nō ē sub alio: sed ambo sub vno principe. Vel qa aliqd est eius existens: & sic filius est aliqd patris: qa quasi ps ei⁹: & seruus aliqd dñi: qa instēm ei⁹. Ideo proprie & simpliciter iustū seu ius qđ est obiectū iustitiæ ꝓprie ē ius politicū seu ciuile. Dñatiuū aūt ius non est simplr ius sed aliquo mō.

Sub iure aūt ciuili q̄ ponit Isi. in diuisiōe illa q̄ est in pricipio hui⁹. §. cōp̄hēdit ius canonicū. Primo q̄ de iure vel lege hūana tractādo ponēt q̄dā cōia tā iuri ciuili qđ alio nōie dī ius forēse q̄ iuri canonico. Postea aliqua propria de iure gentiū & ciuili: demū de iure canonico.

De iure gentiū.

§. II. DE NECESSITATE LE

gis humanæ dicit Isi. li. v. Ety. Facē sunt aūt leges vt earūmetu hūana coerceatur audacia: turaq; sit inter improbos inocētia: & in ipsis ꝺprobis formidato supplicio refrenef nocēdi facultas. di. iij. facte. Sed hoc est maxime necessarium humano generi. ſ. vt rollatur facultas malis nocēdi aliis: alias nō possent conuiuere hoies. Et cū hoc faciat lex humana p pœnas impositas ab ea: ideo necessariū fuit tales leges statuere. Sed p maiori horum declaratione dicit Tho. i. ij. q. xcv. ar. j. q̄ hoī ineſt naturalr quædā aptitudo ad ⁹tutē. Sed ipsa virtutis pfectio necesse est q̄ adueniat hoī p aliquā disciplinā: Sicut videm⁹ q̄ p aliquā idustriā subuenitur hoī in suis necessitatib⁹: puta in cibo & vestitu quoꝝ initia quędā sunt a natura, i. rōne & manu. Nō aūt cōplementū ipm sicut cętera aialia: qb⁹ natura sufficienter tegmētū & cibū dedit. Ad hanc aūt disciplinā nō de sicili hō sibi sufficiēs est: qa pfectio virtutis cōsistit p̄cipue in retrahēdo se ab inordinatis delectationibus & idebitis

de lege hūana vtrū necessaria sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad quas hoīes sunt proni:& maxime iuuenes quibus magis ē efficax & necessaria disciplina. Et ideo oportet ꝙ hui⁹modi disciplinam per quā ad virtutē puenitur ab alio sorti⁹antur. Et quantum quidem ad illos iuuenes qui sunt proni ad ꝟ virtutis actus: vel ex dispositione naturæ: vel ex cōsuetudine: vel magis ex diuino munere: sufficit disciplina paterna quæ est per admonitiones. Sed quia inueniuntur quidam proterui & ad vitia proni: qui de facili verbis moueri non possunt: necessarium fuit vt per vim & metum cohiberentur a malo: vt saltem sic a malis desistentes & alios quietam vitam redderent: & ipsi tandem p huiusmodi assuetudinem ad virtutem perducerētur: & voluntarie facerent que metu prius implebant: & sic efficerentur virtuosi: huiusmodi autem disciplina cogens metu pœnæ est disciplina legum. Vnde necessarium fuit ad pacem hominum & ꝟ rtutem acquirendam vt leges hūanę instituerent: qa sicut dicit phs in .j. Poli. Sicut hō si est ꝟ virtuosus est optimū aialiū iter oia aialia: ita si sit separat⁹ a lege & iustitia ē pessimū oīm aialiū: qa hō arma rōnis ad expellēdas cōcupiscētias, & feuitias habet ꝙ alia aialia nō habent. Et arguatur ꝙ melior est iustitia aiata ꝙ inaiata sed iudex est iustitia animata. Dicit em phs. v. Ethi. ꝙ ad iudicē cōfugiūt homines ꝛsicut ad iustitiā animatam. Lex autē est quasi iustitia inaiata: ergo videt ꝙ melius fuisset vt executio iustitię ꝓmitteret arbitrio iudicū ꝙ ꝙ lex aliqua ederetur. Rñdet Thom. vbi. §. ꝙ fm phm. in .j. Retho. Melius est oia ordinari lege ꝙ dimitti arbitrio iudicum. Et hoc ꝓpter tria. Primo quia facilius est reperire paucos sapiētes q sufficiant ad rectas leges condendas ꝙ multos qui requirerētur ad recte iudicādū de singulis. Secūdo qa illi q leges ponūt multo rpe cōsiderāt qd lege ferendū sit sed iudicia de singularib⁹ factis fiunt ex causis: al's casibus subito ortis: facili⁹ autē ex multis cōsideratis pōt hō videre qd rectū sit ꝙ ex vno solo facto. Tertio qa legislatores iudicāt in vniuersali & de futuris: sed hoīes iudicijs pīdētes iudicāt ad quę afficiunt odio vel amore aut cupiditate & sic eoꝝ depraūat iudiciū. Quia igit iustitia aiata iudicis nō i multis inuenit & qa flexibilis est ideo necessariū fuit in quibuscūꝙ est possibile lege determinare quid iudicandū sit & paucissima arbitrio hominū relinquere

Arg.ꝫ.

triplex est legū fructus

§.III. DE QVALITATE SEV DE

Qualis debeat⁹ se lex.

scriptione legis humanę. Isid'. lib. v. Etymol. sic describit. Erit aūt lex honesta, iusta, possibilis, fm naturā, fm ꝓsuetudinē patrię, loco remporiq; conuenięs, necessaria & vtilis: manifesta ꝙꝑ ne aliqd per obscuritatē in captione ꝛi neat nullo priuato cōmodo sed ꝓ cōmuni ciuiū vtilitate conscripta. di. iiij. erit. quę quidem descriptio nō videt bona. Nam Isid'. dist. j. c. cōsuetudo. ponēs qualitatē lgis di. Lex erit omne qd' rōne cōstituit dūtaxat qd' religioni cōgruat: qd' disciplinę cōueniat: quod saluti ꝓficiat. Aut ergo ista est diminuta descriptio que ponit tantū tres cōditiones legis: aut illa supflua que ponit vndecim cōditiones legis. Sed rīdeo ꝙ vtraq; bona est: & tn ista sc'da brevior cōtinēs quę sunt necessaria legi, illa aūt magis explicat cōditiones ipsius⁹ legis: quę tamē omnes cōtinent implicite seu reducunt ad illas tres conditiones positas in secunda descriptione. Hoc autem sic declarat. b. Tho. j. ij. q. xcv. ar. iij. Vnius cuiusq; rei quę est propter aliquē finē necesse ē ꝙ forma determinet ꝑm ꝓportionē ad finē: sicut forma serre talis debet esse ꝙlis conuenit sectioni vt patet in .ij. Phy si. Quælibet etiā res recta & mēsurata oportet ꝙ habeat formā proportionalē suę regulę & mēsurę. lex aūt humana vtrūq; habet qa est aliquid ordinatū ad finem & est quędā regula & mēsura recta & mēsurata quadā regula superiori quę quidē regula superior est duplex. s. lex diuina & lex naturę. Finis aūt humanę legis est vtilitas hominū: sicut etiā dicit iurisperit⁹. Et ideo Isid'. i descriptione sc'da legis tria posuit. s. ꝙ religioni cōgruat inquātū. s. est ꝓportionata legi naturę ꝙ disciplinę cōueniat inquātū. s. est ꝓportionata rōni ꝙ vtilitati ꝓficiat inquātū. s. est ꝓportionata vtilitati humanę. Et ad ista tria oēs alię cōditiones ꝙ ponit⁹a ponunt reducunt. Nā ꝙ dicit honesta refert ad hoc ꝙ congruat religioni qd' aūt subditur iusta possibilis fm naturā & cōsuetudinē patrię: loco tēporiq; conuenięs refert ad hoc ꝙ cōueniat disciplinæ. Attendit em disciplina: primo quātū ad ordinē rōnis: ꝙ importat in eo ꝙ dī iusta. Secundo quantum ad facultatem agentium. Debet enim disciplina esse conuenięs vnicuiq; fm suam possibilitatem: & ideo dī possibilis. Obseruata etiā possibilitate naturæ & ideo dī fm naturam. Non enim eadem imponenda sunt pueris que imponunt viris perfectis. Et fm humanam consuetudinem, non enim potest homo solus viuere in societate: alijs morem non gerēs. Tertio modo quantum ad debitas circunstantias ideo dicit tempori loco⁹ conueniens. Quod autem subditur necessaria vulis &c. refertur ad hoc ꝙ ꝓficiat saluti vt necessitas referatur ad remotionem mali: vtilitas vero ad consecutionem bonorum manifestatio vero pertinet ad cauendum nocumentum quod posset prouenire ex ipsa lege si esset obscura. Et vt dicitur est lex ordinatur ad bonum cōe: ideo & hoc ponitur in hac descriptione dum dicitur nullo priuato commodo &c. & ex ista descriptione posset rīderi ad ea q̄ obijcerent in contrarium. Hæc Tho. quæ refert Archi. super ea. erit aūt. dist. iiij. Glo. autē dicti ca. pli sic exponit. Honesta debet esse lex: qa i iure nō tam attēdit iustitia ꝙ honestas. vt. xxxv. q. ij. porro. Ad quod dicit Archi. hic in Rosario. Honestas dī quasi honoris status cōseruās. Vnde honestū est qd' sua vi trahit & digni tatem allicit vt dixit Tullius. Et hæc est virtus contraria turpitudini: & mater cōdecētię. Dicit etiā honestas aliqn cōpositio & apparat⁹ diuitiarū. fm illud Eccli. xl. Pauperitas & honestas a deo sunt. Iusta. Aliter em non esset ius nisi esset iustū vt dist. j. ius gñale. Et Aug. dicit ꝙ lex si non est iusta nō est lex. Possibilis qa si ex impossibilitate legis eā hō trāsgrederet: qa. s. seruare nō posset trāsgressio et nō imputaret vr. xv. q. j. nō est. &. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. Sed fm naturā. j. fm naturalē rōnē qa si ꝛia esset rōni: nō esset lex. Vel fm naturā. i. fm cōuenięntia psonarū gb⁹ dat vel fm naturā. s. negotior⁹ de qbus agit. Sed fm cōsuetudinē qa si est ꝑ cōsuetudinē inhabitantiū per ꝛria ꝓsuetudinē derogat. vt dī. iij. §. leges. Itē qa & cōsuetudo legē interpretat. ex de verb. sig. abbate. Loco qa i aliquib⁹ locis aliq̄ statuunt q̄ alibi nō reciperet. vt dist. xxxj. aliter. Vbi ostendit lex cōtinētię imposita in sacris cōstitutis in eccl'ia occidētali nō esse posita in eccl'ia orientali: quo. s. ad vsum matrimonij ꝛcti. Tēpori conueniēs. Oia em debent cōuenire tpibus suis. vt. xxiij. q. iij. si ecclesia. Multa enim fuerunt statuta rigorosa tpibus antiqs q̄ homies deuotiores erāt & fortiores q̄ modernis tpibus ꝙ alia iura vel ꝓsuetudines sunt immutata. Vnde dī disti. xxxiij. fraternitatis. Defectus nostri tpis qbus nō solū merita: sed & corpa defecerūt districtionis illi⁹ nō pauē manere cōsurā. Necessaria nō nisi istāte necessitate ius statuti debet. vt. xxix. di. regulæ. Sed intellige non de necessitate absoluta sed de necessitate cōgruētiæ: qua. s. aliqd melius fit. Manifesta ne i captione ne. s. aliqs vitiose possit eā ꝛterpretari vel ne alicui paretur laqueus per eam cum. s. nō clare loquitur. Hęc Io. Et mouet glo. q̄stionē sup. c. in istis. di. ea. Quid est ꝙ papa vult condere canonē & epi ꝓradicūt dicētes. Iste canō nō cōuenit cōsuetudini regionis nostrę. Cui⁹ sentētiæ po tius stabit papę vel oim epor⁹. Videt ꝙ ꝑ ꝑor⁹ epor⁹ qa ordinabis maior est vrbe. di. xciij. legim⁹. Arg. ꝙ sentētia papę ꝑ ualet: vt. xxxv. q. ix. venīā. Nā &error principis ius facit. ff. de supel. leg. l. iij. Io. Intelligendū tn de tali errore qui non sit cōtra legē diuinā vel naturalē. Et dicit Arch. sup. dicto c. erit. in prin. ꝙ istę cōditiones legis intelligēdæ sūt de legibus cōmunib⁹ in qbus hæc oia consideranda sunt. Vel forte hæc oia intelligunt negative: vr. s. leges non ferant cōtra honestatē vel iustitiā. & sic de alijs. Vel itelligit qd' hic dī collectiue. s. in cōdēdis legib⁹. Hæc sunt considerāda sed nō in qualibet earū. Itē Arch. sup. c. cōsuetudo. dist. j. exponēdo secūdā descriptionē legis suprapositā: sic ait. Lex erit. i. pro lege seruāda & vigorē legis habebit omne. i. aliquod de omni vel omne nō genere substantię sed æqualentię dūmō cōtineat qd' sequitē. Qd' rōne. s. nō scripturā tm. Quod religioni: hoc ideo dicit qa satis dictaret ratio humana ꝙ quis posset pecuniā funebrē exercere: sed quia hoc ꝛrariū est disciplinę & saluti ideo nō est ius nec loco iuris pōt haberi. Et est arg. cōtra leges permittētes vsuras. s. ꝙ non sunt leges. Itē satis dictaret humana rō posse vti vel vesci aęmis ludæo⁹: vel idolothytis sed qa hoc est cōtrariū religioni: ideo nō pōt de iure fieri. xxvij. q. i. omnes xxxij. q. iij. sicut lati⁹. Qd' videt intelligēdū qn hoc fieret vt qa

Virtus est macer decētię.

Tria de rōne legis humanæ.

vt quia in lege veteri mādatū quo ad primū: vel ad venerationē idoli: quo ad sc'm exēplū: vel ita vt scandalum sequeretur quo ad vtrūq;. Itē satis persuaderet ratio hūana ꝙ quis posset vti suauxore in sacro ordine: vel ꝙ posset contrahere cum commatre vel affini. Sed quia contrarium est disciplinę & religioni nō potest fieri de iure & diffinit Hug. de sancto Victo. sic disciplinam. Disciplina est bona & honesta conuersatio: cui parū est non malum facere: sed etiā studet in his quę bene agit irreprehensibilis apparere. Sed fm aūt Aug. & Papiā: disciplina dī quarūcumq; rerū scientia. Deriuatur autem a discendo.

Disciplinæ diffinitio.

§. IIII. DE LEGE HVMANA

Lex humana deriuat⁹ a lege naturę.

ꝙ deriuatur ratione naturali: & prohibet vitia sed nō omnia. Imperat actus virtutum: sed non omnes. Et pro declaratione primi dicit hea. Tho. j. ij. q. xcv. ar. ij. ꝙ lex inquantum habet de iustitia in tantum habet de virtute legis. In rebus autem humanis dī aliquid esse iustum ex eo ꝙ est rectum secundum regulam rationis. Rationis autem prima regula est lex naturę: vt. s. dictum est. Omnis igitur lex humanitus posita in tantum habet de legis ratione inquātū a lege naturę deriuatur: non tamen deriuatur lex humana a lege naturali: vt conclusiones ex principijs demonstrationis producuntur. Hoc enim modo deriuantur ꝓcepta de calogi a lege naturę: sicut ex hoc ꝙ dicit lex naturalis nemi ni facienda iniuria, sequitur de necessitate non esse occidēdum: adulterādum: furandum: & huiusmodi. & quasi etiā isto modo ius gentium deriuatur a lege naturę: sed deriuatur lex humana a naturali: sicut determinationes particulares quorūdam gñaliū: sicut etiā formę cōes in artibus determinātur ad aliquid speciale. Sicut artifex formā communem domus: necesse est ꝙ determinet ad hanc vel illam figuram domus. Dicitat lex naturalis malefactorem puniri: sed ponit lex humana modum determinatū punitionis & sic de alijs. Vnde & Tullius dicit in sua rheto. ꝙ res a natura profectas & a consuetudine approbatas legū metus & religio sanxit. Dicit autem iurisperitus. ff. de leg. & senatus consul. ꝙ non omnium quæ lege statuta sunt potest ratio assignari: non quia leges omnes non procedant a rōne si iustæ sunt: sed quia nimis esset difficile & prolixum. Sed vt dicit philosophus. v. Ethicorum. In talibus oportet attendere expertorum vel seniorum: vel prudentum in demonstrabilibus enuntiationibus & opinionibus non minus ꝙ demonstrationibus. Quantum ad secundum scīē dum ꝙ lex ponitur in communi. Ratio huius est secundū hea. Thom. i. ij. q. xcvj. ar. i. qa vnūquodq; quod est ꝓpter finem: necesse est ꝙ sit fini ꝓportionatum. Finis aūt legis est bonū cōe: sic em dicit Isid'. ē. in descriptione legis. s. ꝙ lex nullo priuato cōmodo: sed ꝓ cōi vtilitate ciuiū debet esse cōscripta. dis. iiij. erit. Vñ oportet leges hūanas esse ꝓportionatas ad bonū cōe: bonū aūt eōe cōstat ex multis & ideo oportet ꝙ lex ad mīta respiciat fm ꝑsonas: & fm tpa & fm negotia. Cōstituitur em cōitas & ciuitas ex multis ꝑsonis: & eius bonū per multiplices actiones ꝓcurat: nec ad hoc solū ꝙ modico tpe duret: sed ꝙ oī tpe perseueret ꝑ ciuiū successionē: vt Aug. dicit in .ij. de ciui. dei. Notandū tn ꝙ ꝑhs in .v. Ethic. ponit tres partes iustitię localis qd' est ius positiuū. Sunt em quędā quę simpl'r in cōi ponuntur: & hę sunt leges cōes. Et quantū ad hoc dicit ꝙ legale est qd' ex principio quidē nihil differt vt sic sit vel aliter Qn aūt ponit: differt: puta ꝙ captiui statuto ꝑtio redimāt Quędā vo sunt quantū ad aliqd cōia: & quātū ad aliquid particularia: quasi leges priuatorū: qa respiciūt singulares ꝑsonas: sed potestas earū extendit ad multa negotia. Et quātum ad hoc dicit: quęcūq; in singularib⁹ lege ponunt Dicunt etiā q̄dā legalia nō qa sint leges: sed ꝓpter applicationē legū cōmuniū ad particularia facta aliqua: sicut sunt sniq; quę, ꝓiure habent: & quātū ad hoc dicit ꝑhs & sentētialia. Quātū ad tertiū. s. ꝙ lex humana ꝓhibet vitia: sed nō oia. Declarat. b. Tho. j. ij. q. xcvj. ar. ij. sic. Cum lex sit quędā mensura humanorū actuū: & diuersa diuersis mensuris & fm patrię cōsuetudinē. Potestas aūt operādi seu facultas ex interiori habitu & dispōne ꝓcedit. Nō em idē ē possibile nō habēti habitū virtutis & virtuoso: sicut nō ē idē possibile puero & viro ꝑfecto: & ꝓpter hoc nō ponit⁹ eadē lex pueris q̄ & adultis. Multa em ꝓmittunt pueris quę in adultis ponunt in lege vel vituperātur. Et sic⁹ multa sunt ꝓmittēda hoībus nō ꝑfectis virtute: quę nō essent tolerāda in hoīb⁹ virtuosis. Lex aūt humana imponit⁹ multitudini hoīm in qua maior pars est hoīm ꝑfector⁹ virtute. Et ideo lege humana nō ꝓhibent⁹ oia vitia a quib⁹ virtuosi abstinēt sed solū graviora: a quib⁹ possibile est maiorē partē multitudinis abstinere. & ꝑcipue q̄ sunt in nocumētum aliorū: sine quor⁹ prohibitione societas humana cōseruari nō posset: sicut ꝓhibet homicidia: furta: adulteria: & hmōi. Vnde & signāter Isido. dicit dist. iij. facię. Factę sunt aūt leges vt earū metu humana coerceat audacia. Audacia em ꝓtinere videt ad inuasionē aliorū. Vñ ꝓtinet ꝓcipue ad illa ꝑcta ꝑ q̄ inferit⁹ injuria ꝓximis: q̄ vtiq; lege ꝓhibent⁹. Et cuius intentio legislatoris sit hoies ꝑ ea facere virtuosos: nō tn ꝑ intēdit subito facere: sed gradatim: & iō nō statim multitudini ꝓfector⁹ ꝑponit ea q̄ sunt virtuosorū: vt. s. ab oib⁹ malis se abstinēt: aliogn ꝓfecti hmōi ꝑcepta ferre nō valētes in deteriora mala prorūperēt. Vñ dīs dixit Matt. ix. Nec ꝙ vinū nouū. i. ꝓcepta ꝑfectiōra mittit in vires veteres. i. in hoies imꝑfectos: alioquin rūpunt vires & vinū effundit. i. ꝓcepta cōtemnunt: & hoies imꝑfecti ꝙ contēptu ad peiora dilabunt. Quātum ad quartū. s. ꝙ lex nō ꝑcipit oēs act⁹ virtutū. sicut declarat. b. Tho. vbi. ē. ar. iij. Species virtutū distinguunt fm obiecta. Oia aūt obiecta virtutū referri possunt vel ad bonum priuatum alicui⁹ ꝑsonę: vel ad bonū cōe multitudinis: sicut ea q̄ sunt fortitudinis pōt homo exeg: vel, ꝓpter cōseruationē ciuitatis: vel ad cōseruādū ius amici sui: & sic de alijs. Lex aūt deducit ad bonum cōe: & ideo nulla virtus est de cuius actib⁹ lex ꝓcipere non possit: nō tn de oībus actib⁹ oim virtutū lex ꝓcipit humana sed solū de illis de quib⁹ sunt ordinabiles ad bonū cōe immediate vel mediate: sicut ē aliqua ordinātur a legislatore principia ad bonā disciplinā qua ciues informant vt bonū cōe iustitię & pacis ꝓseruēt. Sicut ē lex humana nō, ꝓhibet ꝑm obligationem ꝓcepti oēs actus virtuosos. Sed ꝓhibet lex aliquos actus singulos⁹ vitios⁹: ita & ꝓcipit aliquos actus singularū virtutū. Notandū etiā ꝙ cū actus virtutis dicat⁹ dupl'r. Vno mō materialiter. i. facere actus fortitudinis iustitię & limōi: ersi non ex habitu: & sic lex ꝑcipit aliquos act⁹ virtutū. Alio modo formaliter. i. operari eo modo quo virtuosus operat⁹. & talis actus procedit ad habitum virtutis: nec cadit sub ꝓcepto legis.

Finis legis qd est.

Lex ꝓhibet vitia sed nō oia.

Actus virtutis duplex

§. V. QVOD OMNES SVBIICI

antur legi hūanę: hoc sic declarat. b. Tho. i. ij. q. xcvj. ar. v. Lex de sui ratione habet duo. s. qa est regula humanorū actuū. sc'do ꝙ habet vim coactiuā. Dupliciter ergo pōt aliqs esse legi subiect⁹. Vno modo sicut regulatū regulę: & hoc modo oēs qui subdūtur potestati subijciunt legi quā secit potestas. Qd' aūt aliquis non subijciat prāti pōt contingere dupliciter. Vno modo: qa est simpl'r absolut⁹ ab ei⁹ iurisdictione. Vnde illi q̄ sunt de vna ciuitate vel regno nō subdūtur legib⁹ principis alteri⁹ ciuitatis vel regni sicut nec dīs eius. Alio mō fm ꝙ regitur alia lege superiori: puta si aliqs sit subiectus ꝓconsuli: regulari debet ei⁹ mādatis: nō in his que dispensant ab imperatore: quātū em ad illa nō astringit⁹ quis mādato inferioris est superiori mādato diri gat. Et fm hoc cōtingit ꝙ aliquis simpl'r subiect⁹ legi fm aliqua legi non astrigat fm ꝙ regit aliqua lege superiori. Et ad hoc facit qd' dicit Aug. Sicut in ptātib⁹ humane societatis maior ptās minori ad obediēdū recte ꝓponit ita de⁹ oīb⁹. dist. viij. q̄ ꝑ mores. Alio mō dī aliqs subijci legi sicut coactū cogēti: & hoc mō hoies virtuosi nō subijciunt legi: sed solū mali. Qd' em ē coactū & violētū, est ꝓtiū volūtati: volūtas aūt bonoꝝ cōsonat legi a qua volūtas malorū discordat. Et fm hoc bōi nō sūt sub lege: sed mali ꝓposita sed nō oia. Declarat. b. Tho. j. ij. q. xcvj. ar. ij. sic. Cum lex sit quędā mensura humanorū actuū: & diuersa diuersis mensuris & fm patrię cōsuetudinē. Potestas aūt operādi seu facultas ex interiori habitu & dispōne ꝓcedit. Nō em idē ē possibile nō habēti habitū virtutis & virtuoso: sicut nō ē idē possibile puero & viro ꝑfecto: & ꝓpter hoc nō ponit⁹ eadē

Lex iusta

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum illud.j.Petri. ij. Subiecti estote omni humanę creaturę propter deum. Hinc & Amb. Magnum quidē est & spāle documentū quo christiani viri potestatib⁹ subli mioribus docent debere esse subiecti ne quis constitutio-
Matth. nem terreni regis puter esse soluēdam. Si enim censum si-
vij. lius dei soluit: qs tu tantus es qui non putas esse soluen-
dā. Et apls ait. Oīs aīa ptātibus sublimioribus subdita sit
Ro.xiij. xj.q.j. magnū Qd' aūt dicit iurisperit⁹. ff. de legi. & senatus
con. q̄ princeps solur⁹ est legibus suis: nō vult dicere q̄ nō
Princeps debeat eas seruare: sed qa non est subditus quantū ad vim
solur⁹ ē coactiuam: nullus em̄ cogitur a seipso. Non em̄ habet lex
legib⁹ vim coactiuā: nisi ex principis potestate: & sic dr̄ princeps
suis. solutus lege: qa si transgrediturnullus in eo pōt ferre sen-
tentiam cōdemnationis. Vñ Hieron. sup illud. Tibi soli
peccaui. Rex em̄ erat: & alium non timebat. de pœ. distin.
iij. totā. f. qui posset eū punire de adulterio & iō dixit. Tibi
soli peccaui. q. d. Tu solus habes me punire. Sed iquantū
lex habet vim directiuam: princeps est subditus legi suæ
propria. f. voltate: & debet seruare vñ extra de cōsti. cū
omnes dicitur. Quod quilꝫ iuris in alterū statuit ipse eo
Caro. dem vti debet. Et sapientis dicit auctoritas. Patere legem
quam tuipse tuleris. Et Isido. etiam dicit iustum est princi
pem obtemperare legib⁹ suis: tunc enim æstimet sua iura
ab aliis seruanda: quando ipse illis primus reuerentiam
p̄bet. distī. ix. iustū. Et dñs Iesus ip̄roperat eis q̄ imponūt
aliis onera grauia & iportabilia: & digito suo nolūt ea mo
uere. Mat. xxiij. Vñ quātū ad dei iudiciū priceps nō est so
lut⁹ legib⁹ q̄tū ad vim directiuā ei⁹: sed debet volūtari⁹ nō
coa⁹ seruare. Est etiā princeps supra legē inquantū cū ex
pediēs fuerit pōt eā mutare: & i ea ꝓ loco & tpe dispēsare

§. VI. QVOMODO VEL QVANDO liceat subditis legi p̄ter verba legis agere.

Ad declaratio
Præter nem huius dicit bea. Tho. j. ij. q. xcvj. ar. vj. Omnis lex ordi
natur ad bonū cōmune vt dictū est: & itātū habet vi & ra
gis age tionē legis. Sed m⁹o q̄ ab hoc deficit nō habet⁹ tutē obli
refundi gādi. Vñ & iurisperit⁹ de legi. & senatusco. dicit qd' nulla
tis qñ li iuris ratio aut equitatis benignitas patit: vt quę salubris
ceat. ter prō utilitate hoīm introducūtur: ea nos duriori interp
tatione cōtra ipsorū cōmodū ꝓducam⁹ ad seueritatē. Con
tingit autē q̄ aliqd obseruari cōi saluti est vtile vt i pluri
bus: qd' tn̄ i aliquib⁹ casib⁹ est nocumētū maximū. Quia
Eod. ti. igitur legislator nō pōt oēs casus singulares intueri: ppo
nit legē ꝑm ea quę vt in pluribus accidunt serēs intētionē
suā ad cōem utilitatē. Vnde si emergat casus in quo talis
obseruatio legis sit damnosa nō salutifera: talis lex nō est
seruanda. Sicut si in ciuitate obsessa statuatur lex q̄ portæ
stēt clausæ hoc est vtile cōi saluti: vt i pluribus. Si aūt con
tingat casus q̄ hostes insequant aliquos ciues p̄ quos ci
uitas conseruat damnosissimū esset ciuitati si porteis non
aperirent. Et ideo in tali casu essent eis portę aperiēde cō
tra verba legis: vt seruaret vtilitas cōis quā intēdit legis
lator. Sed tn̄ hoc est considerādū q̄ si obseruatio legis ꝑm
vba non habet subitū periculū cuioporteat statī occurri nō
pertinet ad quemlibet vt iterpretet qd sit vtile: sed p̄ solū
pertinet ad principes qui ꝓpter hmōi casus hnt autorita
tē dispēsandi in legib⁹. Si vo sit subitū periculū nō patiēs
tantā morā vt ad supiorē possit recursus haberi ipsa necel
sitas dispēsationē habet ānexā: qa necessitas n̄ subdit legi
Hęc Tho. Et tunc habet locū qd' ait Gratia. j. q. j. remissio
nem. §. sed notādū. Necessitas nō habet legē: sed ipa sibi fa
Obijcit cit legem. Nec obstat qd' ait Aug. in lib. de vera religiōe
In his tpalibus legibus q̄uis hoies iudicent de ipsis cum
eas instituūt: tn̄ cū fuerint institutæ & cōfirmatę nō lice-
bit de ipsis iudicare: sed ꝑm ipsas. di. iij. in istis. Videt em̄
q̄ si quis prętermittat verba legis dicens se intentionē le-
gis seruare q̄ iudicet talis de lege. Ad qd' rndet Thom. q̄
Rn̄sio. ille qui in casu necessitatis agit p̄ter verba legis nō iudi
cat de lege: sed de casu singulari: in quo videt verba legis
nō esse seruāda. Vnde dr̄ extra de rescrip. cām: verba in re
scriptis vel legib⁹ posita debem⁹ cōformare eqtati: etiam
si verba nō paterentur. Itē si arguat: qa eius est interp̄tari
legē cui⁹ est cōdere: vt dicit Gratia. xj. q. j. sicut em̄. §. ex his
oībus. Sed subditor⁹ legi non est condere legem: nec ergo
eor⁹ est interpretari intētionē legislatoris: sed ꝑm vba age
re. Rn̄. Tho. q̄ ille q. se sequit intētionē legislatoris nō iter
p̄tat legē simplr: sed i casu i q̄ manifestū est p̄ euidētia no
cumēti legislatorē aliud intēdisse si em̄ dubiū sit debet vl'
ꝑm verba legis agere vel superiores cōsulere. Vñ Grego.
dicit q̄ humanæ aures talia verba nr̄a iudicant qualia fo
ris sonāt. Et paul⁹ post. Verba debēt deseruire intentioni:
non intentio verbis, xxij. q. v. humanæ. vt dicit glo. ar. q̄
potius est consideranda mens alicui⁹ in loquendo q̄ ver
ba. Vnde & extra de v̄b. sig. dicit Hilarius. Intelligētia dic
torū' ex causis est assumenda dicendi qa nō sermoni res:
sed rei est sermo subiect⁹. Sed hoc est verum dicit glo. cum
cōstat de intellectu legis als in dubijs non est a verbis re
cedendū. ff. de leg. l. in. nō aliter: & sic concordat glo. cum
Tho. Item q̄uis sapientes nouerint intentionem suā verbis
explicare & conditores legum fuerint sapientes tn̄ nulli⁹ sa
pientia tanta est vt possit oēs casus excogitare: & iō non
pōt sufficienter p̄ verba sua in lege exprimere ea q̄ conue
rare nō oporteret q̄ oēs exprimeret, ꝓpter cōfusionē vitā
dā: sed legē ferre debet ꝑm ea q̄ eueniūt vt i pluribus. Tho.

§. VII DE INTERPRAETATIONE legis.

Legis in
ne legis nota q̄ glos. sup. §. ex his oībus. xi. q. j. ponit q̄dru plicē interp̄tationē legis. Nā quędā interp̄tatio est proba
bilis: sed nō est necessaria vt magistri & doctores interp̄ tantę leges. C. de, pfes. qui in vrbe. Constātinopolitana. l. vnica. Quædam est necessaria sed nō gn̄alis: vt iudicis. ff. de leg. l. nam vt ait. sed nō potest interp̄tari sn̄iam suam: nisi sit præses prouinciæ. ff. de appel. l. ab executore. Quā doq̄ etiā legatus interpretat̄ scriptum papæ. extra de se quæstr. ad hoc. Quædam interpretatio est, pbabilis necel saria & generalis sed non in scriptis redigenda: vt consue tudinis. ff. de legi. l. si de interpretatione. & extra de verb. sig. abbate. Quædam est, pbabilis necessaria & in scriptis redigenda vt principis. C. de legi. l. j. Addit Arch. ad glos. Dicūt qdam & forte nō male q̄ nō licet inferioribus iudi cibus interp̄tari inter ius scriptū & eqtatē immo hoc solis principibus licet. C. de legi. & cōsti. l. vlti. Sciendū tn̄ q̄ i causis quas coram se hnt inferiores iudices bene possunt quātū ad ius litigatoris ptinet sup iurib⁹ & interrogatio nib⁹ inter ius & æquitatē interp̄tari: ita no. Inno. extra de appel. cū speciali. Sed qd si sup arbitrio prolato orit dubi tatio nunqd arbiter poterit interpretari? dic q̄ arbiter nō pōt interpretari seu declarare seu determinare post sentē tiam ab eo latā ꝑm ea q̄ notant extra de arbi. cum olim.

§. VIII. DE MVTATIONE LEGVM si mutari lex humana possit & qñ. Et de hoc dicit Aug.

in primo de libero arbitrio. Lex tpalis q̄uis iusta sit mu
tari tn̄ per tpa iuste potest. Pro cuius declaratione dicit. b.
Tho. j. ij. q. xcvij. ar. j. Lex humana est quoddam dictum ra
tionis quo dirigunt actus humani. Et ꝑm hoc duplex po
test esse causa q̄ lex humana iuste mutet vna qdem ex par
te rationis alia vero ex parte hominum quorum actus
lege regulant. Et ex parte qdem rationis ita humanæ rōni
naturale esse videt vt gradatim ab iperfecto ad pfectum
veniat. Vñ videm⁹ in scientijs speculatiuis q̄ q primo phi
losophati sunt quædam imperfecta tradiderūt: quæ post
modum per posteriores magis sunt perfecta: ita etiam est
in operabilibus. Nam primi qui intēderunt inuenire alia
qd vtile communitati hoīm non valentes oīa ex seipsis
considerare: instituerunt q̄dam imperfecta in multis defi
cientia: quę posteriores mutauerunt instituentes aliqua q̄
i pauc ioribus deficere possent a cōi utilitate. Ex parte vo
hoīm quorum actus lege regulant lex recte mutari potest
per mutationem conditionis hominum q̄ bus ꝑm diuer
sas eorū conditiones diuersa expediūt. Sicut Augu. ponit
exemplū i primo lib. de libero arbi. q̄ si ppls sit moderat⁹
& grauis: cōisq̄ utilitatis diligētissim⁹ custos recte lex
ferē qua sibi liceat magistratus creare p̄ quos respublica
administret. Porro si paulatim ppls deprauatus habeat
venale suffragium & regimē flagitiosis scelerat isq̄ com
mittat recte adimit ptās tali pplo dādi honoris: & ad pau
corū bonor⁹ redit arbitriū. Et q̄uis lex humana deficiet a
lege naturali q̄ est immutabilis: non tn̄ sequit q̄ ipsa lex
humana etiā sit immutabilis. Et rō huius est: qa lex natura
lis est q̄dā participatio legis æternæ. vt dictum est. §. Ideo
īmobilis pseuerat q̄ habet ex īmobilitate diuinę rōnis i
stituentis naturā sed rō humana mutabilis est & ideo

et ideo lex humana ab ea, pcedēs est mutabilis. Itē qa lex
Præce naturalis continet q̄dā vtia precepta q̄ semp manent: lex
pta le aūt ab hoīe posita q̄dā p̄cepta particularia ꝑm diuersos ca
gis na sus q̄ emergunt. Ité sicut iura ciuilia siue cōia siue munici
turalis. palia mutata sunt diuersis tpibus: ita & iura canonica:
qd' ostendit. Gratianus per exemplū circa electionē ponti
ficum. Dicit em̄ dist. lxiij. §. post. c. vota. Principib⁹ & im
peratoribus electiones sūmorū pōtificū: atq̄ aliorū epor⁹
vt Greg. & Amb. referendas vsus & cōstitutio tradidit: p
chismaticorum & hæreticorum dissentionibus: quibus
ecclesia dei nonnun q̄ concussa periclitabatur: cōtra quos
legibus fidelissimorum imperatorum frequenter ecclesia
munita legitur. Representabatur ꝑ electio clericorū prin
cipibus & eorū auctoritate roborata: nullus hereticorum
vel schismaticorum auderet cōrraire &c. & i seq. c. §. verū.
subdit. Verū qa imperatores aliq̄n modum suum ignorā
tes nō in nūero cōsentientiū sed primi distribuentiū imo
exterminātiū esse voluerunt: frequēter etiā in hereticorū
plapsi: catholicæ matris ecclesiæ vnitatem impugnare
conati sunt: ideo sctōr⁹ patrū instituta cōtra eos ꝓdierunt
iiij. Reg vt se electioni nō ingererent. Et quisquis eorū suffragatio
xviij. ecclesiam obtineret: anathematis vinculo innodaret: sicut
ij. Para. etiā scriptura diuina dicit q̄ posit⁹ Ezechias dissipauit
xxix. excelsa vbi. f. idola colebant & contriuit statuas: & succi
dit luco: cōfregit etiā serpentē æneū quē fecerat moyses:
qa illū serpentē de⁹ fieri iusserat: ne serpētina morte ppls
interiret. Ille aūt ppls ideo venerari & colere ceperat: ideir
co destruxit iste: q̄ deo iubente fecerat ille. Ac p hoc ma
gna auctoritas ista est in ecclesia habēda: vt si nonnulli
ex p̄decessoribus & maioribus fecerunt aliqua statuta. s. q̄
ꝑ illo tpe fuerūt sine culpa: & postea vertūt i errorē: & su
perstitionē sine aliqua tarditate: & cū magna auctoritate
destruenda sunt. Hęc Gratian⁹. Et dicit ibi glo. arti. q̄ suc
cessores debent mutare facta institutа antecessorū etiam
bona si viderint esse pernitiosa exemplo. xij. q. j. videntes
xxxv. q. j. c. j. & xcvj. dist. bene. in fi. extra de deci. suggestū.

§. IX. DE MVTATIONE LEGVM

qd' fieri nō debet sine causa multū vtilis vel necessaria. Vñ
Nico. papa. di. xij. c. v. Ridiculū ē & satis abominabile de
dec⁹: vt traditiones q̄s antiquit⁹ a ꝑib⁹ accepim⁹ in firma
gi patiamur. Pro cuius declaratione dicit bea. Tho. q̄ lex
hūana intantū recte mutat inquātū p ei⁹ mutationē ꝓuis
det bono cōi. Habet aūt ipsa legis mutatio quātū in se est
quoddā detrimētū cōis salutis: qa ad obseruātiā legū plu
rimū valet cōsuetudo: itāt⁹ q̄ ea q̄ cōtra cōem cōsuetudi
Leges nē fiūt etiā si sint leuiora grauiora videant. Vnde qñ mu
mutari tatur lex: vis cōstitutiua legū diminuit inquantum tollit
ñ deb cōsuetudo Et iō nūq̄ debet lex mutari: nisi ex aliqua re rārā
fine cau recōpēset cōi saluti: quārū ex ista pte derogat. Qd' qdē cō
sa &c. ñ tingit ex ꝑ aliq̄ maxia & euidētissima vtilitas ex nouo sta
ponit. tuto, puenit vel ex eo q̄ ē maxia necessitas ex eo q̄ lex cōsti
tuta aut grauamē aut iniquitatē cōtinet aut ei⁹ obseruatio
est plurimū nociua. Vñ dr̄ a iurisperitis. ff. de cōsti. prin. l.
ij. q̄ in reb⁹ nouis cōstituendis euidens debet esse vtilitas:
vt recedat ab eo iure quod diu æquū visum est. Et cū leges
habeant maximā virtutē ex consuetudine: vt ait ꝓbs. l. ij.
poli. ideo non sunt de facili mutandę.

§. X. DE IVRE GENTIVM. HOC

Ius gen ius qd sit seu q̄le declarat Isid'. dist. j. in decre. c. ius gētiū ꝑ
tiū q̄ sit exēpla. Dicit em̄. Ius gētiū est sedifi occupatio. glo. vacan
tiū. q. f. occupāti cōcedunt. insti. de re. diui. §. fere. Alioqn
si, ppria auctoritate caperet rē suā, cadit a iure suo. vt. ff. qd'
mer⁹ cau. extat. & ꝑ nisi forte alio mō nō posset habere piu
Gen. ix. dicē. vt. xxiij. q. ij. c. j. & ij. Hoc etiā tenet Tho. ita tn̄ q̄ nō
inde sequat fādalū vel grauamē alijs: vl' sedifi occupatio
Chostilis: qd' vt i telligēdū qñ iustū ē pliū occupātiū. Edi
ficatio. f. ad habitādū. munitio. f. ꝙ hostes seruitutes. Ser
uitus dr̄ eē de iure gētiū nō q̄ prio eā iuenerit cū Noe ma
ledictione seruitutis intulerit Chananeā filio Chā, ppter
irrisionē in eo factā ab ipso Cham cū ex ebrietate vidit eū
nudatum iacere i pudēdis: sed qa ius gētiū eā approbauit.
Cum ergo bellum sit iustū: captus efficitur seruus capientis
qui habet iustū bellū. Vnde seruus dicitur a seruando: qa
scilicet captus seruabatur in vita ne occideret: sed ad seruiē
dum seruabatur: & peccat qui sic captus. f. i bello iusto re
cedit a domino suo. Sed si bellum est iniustum licitum est
fugere si potest. Bella scilicet iusta. Capiuitates: vt. f. qui Posti
capiuntur seruūtur ad vitā. Postliminiū est ius quo resti minū
tuit⁹ alicui res quā, ppter captiuitatē amiserat: vt. xvj. q. iij quid sit
prima. Nisi sint arma: quę nō restituūtur: quia ea turpiter
amisit: vt. ff. e. l. ij. vel vestes ꝑm Lau. indutię: id est treuge.
Hu. Circa eas aūt determinat p ius canonicū: vt extra de
treu. & pace, p totū. Legator⁹ non violādor⁹. glos. Si qs le
gatū amicor⁹ vel hostiū impedit ꝑm canones excoīcat. di.
xciij. si qs. Sed m leges hostib⁹ tradit: vt sit seruus illorū:
vt. ff. de leg. l. vlti. Connubia. f. inter hoīes eiusdem ritus
fidei. vt. xxviij. q. j. caue. Cōcludit Isid'. Hoc ius gentiū ap
pellat: qa eo fere oēs gētes vtunt. Et dicit hic Archi. q̄ ex
hoc iure gētium fere oēs cōtractus introducti sunt. f. em
ptionis: vēditionis: permutatiōis: & hmōi. Licet aūt ius gē
tiū obligationes induxerit: nō tn̄ noīa nec actiones: imo a
iure ciuili postea inducto processerunt. insti. tu. de actio. §.
iste quoq̄.

§. XI. LEX CANONICA EST LEX

ecclesię: & dr̄ canon largo rn̄ vocabulo: qd aūt sit canon di
cit Isid'. lib. Etym. Canon græce: latine regula nuncupatur
Regula aūt dicta est eo q̄ recte ducit: nec aliq̄n aliorsum
trahit. Alij dixerūt regulā dictā vel q̄ regat: vel q̄ normā
beneviuēdi ꝓbeat: vel q̄ distortū prauū q̄ corrigat. di. ij.
c. j. Et dicit ibi glo. summaria q̄ cōstitutio ecclesiastica ap
pellat variis noibus. Aliq̄n dr̄ canon: qñq̄ decretū: qñq̄
decretalis epla: Canon dr̄ qd' statuit in generali concilio.
Decretū qd' statuit papa de cōcilio cardinaliū suor⁹ ad nul
lius cōsultationē. Decretalis vo epla quā statuit papa vel tutione
ex se vel ex cōcilio cardinaliū. Itē inuenimus alias cano ecclia
nicę cōstitutionis appellationes: vt dogmatis mādatū inter stica q̄
dictū: & sanctio. Dogmatis est in doctrina cōsitēs fidei chri vanis
stianę. Mādatū in doctrina de morib⁹. Interdictū in quo nomi nulla pœna adijcit. Sanctio vbi pœna adijcit. Tn̄ vnū qñq̄ nibus
ponit, p alio. xxv. q. ij. si qs. Gl. sup illud. nec aliq̄n alior⁹ appella
trahit. f. ff. de regu. iur. l. j. Regula est q̄ rem breuiter enar tur.
rat: non vt ex ea ius fiat: ergo aliq̄n aliorsū trahit. Pñdeo
si illud appellatur regula in quo aliqd generaliter statui
tur sine suis exceptionib⁹: sic trahit aliq̄n aliorsum & fm̄l⁹
intelligitur regula inducta. Si aūt sumatur regula ꝑm q̄
includit suas exceptiones: sic nunq̄ fallit. Et notādū qd'
ait Gre. dist. xxix. c. ij. Regulę sanctor⁹ patrū, p tpe loco &
persona & negotio instāte necessitate tradit⁹ sunt. & di. ea.
c. j. Isid'. dicit. Sciendū est q̄ pleraq̄ capīa ex cā: ex psona:
ex loco: ex tpe cōsiderāda sūt: quorū modi qa medullitus
nō indaganf: in erroris labyrinthū nōnulli intricando
impiguntur: cū ante iudicāt q̄ intelligāt: aī inculpāt q̄
iterādo lecta pquirāt. De regulis iuris ponet inferius.

§. XII. DE PRECEPTIS ECCLESIE

quę obligāt ad mortale. Et aliqua quidē vniuersalia sunt
quę extendūtur ad oēs fideles: aliqua ad certos trat⁹ per
sonarū. Et vniuersaliū primū quidē est de celebratione se
storū de quib⁹ agit & determinat. de cōse. dist. iij. pnūtian
dū. Nā q̄uis, vacare deo & per añs cessare ab operib⁹ exte
rioribus, p aliquo tpe sit de iure diuino & naturali tn̄ determ
minatio tpis i quo hoc fiat vel determinatio dierū est de
iure positiuo & p̄cepto ecclię. Declaratio circa istud pręce
ptū habet i. ij. parte. ti. ix. scilicet de accidia. c. vij. f. de omis
sione festor⁹. Sec̄m pręceptū est de obseruātia ieiuniorū
dieb⁹ determinatis p ecclesiā: vt p totā. xl. de ꝙse. di. v. qua
dragesima. Et in q̄tuor tpibus anni & certis vigiliis. di.
lxxvj. p to. Tertiū est de abstinētia ab esu carniū oi sexta
feria anni. de cōse. di. iij. de esu. nisi cū natale dñi venerit i
tali die. extra de obser. ieiu. c. fi. Die aūt sabbati i Italia &
vbi est talis consuetudo etiā est in pręcepto. Est etiā absti
nere ab ouis & caseo in tpe quadragesimę: nō solū ieiunā
tib⁹: sed etiā habētib⁹ iustā causam nō ieiunādi: nisi excu
saret infirmitas. di. iij. denię. Quartū pręceptū ecclesię
est de auditione missę dieb⁹ dñicis & festiuis de cōse. di. j.
missas. & extra. de paro. vt dñicis. Declaratio aūt hui⁹ p
cepti habet in. ij. pte. ti. de accidia. c. x. f. de omissione diui
no⁹. Quintū pręceptū est de annuali confessione. i. ꝑ. se
mel saltē i āno q̄libet postq̄ venerit ad ānos discretiōis
cōiteat pctā sua, pprio sacerdoti extra de pœni. & re. oīs
vtriusq̄. Declarationē hui⁹ & qs dicat, ppri⁹ sacerdos ha

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annus discretionis qs

hes in ti. de accidia.iij.parte,c.de omissione confessionis. &in.iij.parte,ti.xvij.scilicet de confessoribus:& de materia confessionis,in ti.xiij.de clericis &c.&perfectius. titu. sequẽ.scilicet de septem sacramentis,c.de sacra. pœ. Sextũ præceptum est de annuali communione sumenda in die paschatis:postq̃ venerit quis ad annos discretionis extra de pœ.& re.omnis. Quis autem sit annus discretionis & de die paschatis declaratur ti.de accidia & de omissione cõmunionis in.ij.parte. Addit huic aliud præceptũ eccl'ie ergasumẽtes eucharistiã.s.q̃ ieiuno stomacho sumant:nisi sint grauiter infirmi.de cõse.dist.j.liquido.Et declaratio nem huius habes in.iij.parte.titu.de cleri.& titu.sequẽ.c. de sacramento eucharistię.Septimũ est de solutione decimarũ:quo.s.ad quotã.i.decimã partẽ fructuũ vel lucror: ꝑm Tho.extra de deci. a nobis.Et præcipue vbi est consuetudo dãdi totũ vel partẽ:quantũ ad illã partẽ esset in præcepto.Quõ aũt excusantur nõ dãtes vbi nõ est consuetudo vel nõ excusentur:vide declarationẽ in.ij.parte.tit.iiij. s.de inani glia.c.iij.de inobedientia quo ad solutionẽ decimarũ.Octauũ est abstinere ab oĩ actu:prohibet sub pœna excõicatiõis:& pmaxime late sniẽ.Nã ꝓximũ faciẽdo est pctm mortale:siue sit snia lata a iure vl'i siue synodali siue ab hoie:etiã si illud de se nõ esset pctm:puta ingredi monasteriũ monialiũ nõ mala intentione:sed advidendũ locum:de se nullũ est pctm.Sed si est lata snia excõicatiõis ꝑ ingredientes extra casum necessitatis ingrediens peccat mortal'r.Et hoc nisi excuset eũ ignorãtia iuris illius & habeat iustã cãm ignorãtię:& nisi snia iniuste ferret ab hoie Nã &si liget talis snia:non tñ conscientia in cõspectu dei nisi contineret.xj.q.iij.&si damnaris. De hac materia habes in.iij,parte,ti.de excõ.Nonũ est de vitatione excõicatorũ.xj.q.iij.cum excõicato,& seq.& hoc ꝓ diuinis officijs

Vitatio excõicationis.

Nã participare cũ hmõi excõicatis maiori i diuinis scienter est mortale ꝑm Tho.& alios:& etiã participãdo i aliqs vt loq̃la:mẽsa:& hmõi:q̃.s.hoc fieret in contẽptũ eccl'ię vl' post ꝓhibitionẽ prælatoꝝ specialiter super hoc factam ꝑm Tho.& alios. No.tñ hodie q̃ ꝑ decretũ Cõstãtien.hoc fuit modificatũ.s.q̃ non tenent fideles excõicatos vitare etiam i diuinis:nisi postq̃ fuerint publice denuntiati vel ꝓpter publicã manuũ iniectionẽ i ꝑsonã ecclesiasticam. vide de hoc in.iij.parte.ti.de excõi. Decimũ est q̃ non audiant missę & diuina officia clericoꝝ publice i fornicatione iacẽtiũ seu cõcubinatoiꝝ.xxxij.dist.ꝓter hoc. Hoc em varie itelligit a doctoribꝰ. Sed & illd decretũ Cõstãtien. etiã mõ ꝓdicto videt mitigatũ: videlicet q̃ nõ debeãt eui tari:nisi fuerint a suis ꝓlatis publice denuntiati. Vndecimũ ꝓceptũ concernit clericos ordinatos in sacris vel bñficiatos .s.q̃ debeãt dicere quotidie septẽ horas canonicas tã de virgine q̃ de tẽpore:alꝰ etiã vnã horã ex negligentia omittẽdo scienter peccat mortal'r.extra de cel.msi.dolẽtes Cuiꝰ declarationẽ habes in.iij.parte.ti.xiij.de cle.c.de horis canonicis. Duodecimũ q̃ non dicãt missam sacerdotis nisi priꝰ dictis matutinis& prĩa:vbi est de cõsuetudine vl' cõstitutiõe:alꝰ esset mortale ꝑm Guil.& h̃ ex gnali cõsuetudine eccl'ię. Decimũ tertiũ est q̃ dicendo missam sacerdotes si omittat de vestibꝰ sacris ordinatis ab eccl'ia vel alijs ꝓsuetis vbiq̃ obseruari:vt cũ lumine:cũ missali: cũ ordine debito&hmõi:omittẽdo aliq̃d notabile scient erit mortale:ga ꝑ cõstitutionẽ vl' morte eccl'ię.dist.xj.i his de his habes in.iij.parte.titu.xiij.de clericis.c.v.&vj.&ti.seq. de septem sacris &c.c.vij.de sacro ordinis. Decimũquartũ est ergaꝛ religiosos q̃ nõ dicãt aliqua retrahentia hoies a solutione decimarũ:& q̃ faciãt cõfessores cõsciẽtiã cõstitẽtibꝰ de decimis:& q̃ ꝑdicatores ꝑdicẽt certis diebꝰ de materia decimaꝝ cũ fuerit sup h̃ a ꝓlatis ecclesiarũ requisiti. Ista sũt tria ꝓcepta & trãsgrediẽdo sciẽter esset mortale.in.iij.parte habes declarationẽ huius. Decimũquntũ est cõe.clericis & religiosis.s.q̃ nõ se exerceãt in negotiꝝ secularibꝰ: vt militia:i negotiatiõe i macellaria:i cauponia: & hmõi extra. ne cle.vl'mo.c.j. Decimũsextũ in q̃libet regla seu religione est scirẽdũ q̃ habent alię q̃ statuta ꝓ modũ ꝓcepti ꝑm expũsionẽ ibi factã vl' declarationẽ ecclesię vt i regla minoꝝ

Virtus essentialiũ religiois.

& q̃libet illoꝝ trãsgrediẽdo est mortale. Facere aũt ꝓtra aliq̃d essẽtialiũ religiois.s.ꝑ pauptatẽ:castitatẽ:& obedientiã est mortale nõ solũ qa ꝑ ius hũanũ:sed magis qa ꝑ ius diuinũ& naturale:qa ꝑ factũ votũ. Hoꝝ declarationẽ habes i.iij.pte.ti.xvj.de statu,reli. Decimũseptimũ est ad me dicos vt.s.cũ vocant ad infirmos debeãt eos inducere vt cõsiteant pctã sua,eꝛ de pc.& re.cũ infirmitas. Et declarationẽ huius habes in.iij.par.ti.vij.de medicis. Qd aũt nõ dẽt medici medicinam in detrimẽtũ aiæ ꝓ salute corporali vel alia causa:puta q̃ mulier grauida faciat abortiuum ne ipsa moriat vel ne fornicatio sua nota fiat quod etiam in dicta decretali prohibet q̃m hoc non est solum de iure positiuo:sed etiam diuino & naturali. Decimũoctauũ sciẽ dum q̃ ad statum coniugatorum: multiplex præceptum fuit per ecclesiam institutum. Primo q̃ non cõtrahant habentes aliquod ex impedimentis matrimonium dirimẽ- Status coniugatibus quæ sunt,xvij.&habent in.iij.parte,tit.ij.Sed o q̃ nõ lis ꝓcẽ consumment matrimoniũ contrahentes in tpe prohibito pta. id est nuptias faciãt:vt in.xl.& hmõi,de quo habes in.iij. parte.ti.j. Tertio q̃ cum debeãt benedici:qa non bigami: non consummẽt matrimoniũ ante benedictionẽ nuptiarũ. Quarto q̃ nõ fiat seu contrahat matrimoniũ clandestine,i.sine testibus saltem. Et de his oĩbus habes in.iij. parte.ti.j. Quinto q̃ ꝓseueranti in adulterio alter q̃ est inocẽs non debet exactꝰ reddere debitũ q̃ est notũ.xxxij.q.j.per totũ. Declarationẽ huius habes i.iij.parte.ti.j. Sunt & alia præcepta ecclesiæ aliquas personas concernentia :& non ita generalia quę & causa breuitatis & alijs de causis omittunt quæ pertinent ad diuersos status.

§. XIII. DE CANONIBVS NO

ta q̃ canon aliq̃n sumit large ꝓ quacũq̃ regula in quacũ q̃ facultate & sic etiã scientia medicinę dr̃ habere suos ca- De mul
nones. Aliq̃n sumit ꝓ oi scriptura ecclesiastica:& sic Hiero. tiplici
dicit in ꝓlogo Bibliæ q̃ alię libri in Biblia:vt liber Sap. acceptu
Eccl'i.& hmõi non habent in canone.s.librorũ scripturæ one hu
qui sunt approbati ab eccla vt nullo mõ liceat dubitare ius no
de his q̃ continent in illis & per illos argumentat necessa minis,s
rio concludendo in his q̃ sunt fidei. Sed m hoc etiam q̃d canon,
cũq; habet in corpe iuris canonici dr̃ canon: non solum cõstitutiões ecclesiasticę sed etiam dicta doctorum q̃ ibi habent. Tertio dr̃ canõ strictę ꝓ ꝓstitutione ecclesiastica q̃ sit in cõciliꝭ vniuersalibus vel ꝓuincialibꝰ. Nã vt dicit Gra. di.iij.regula.§.porro. Cõciliorum alia sunt vniuersalia: alia ꝓuincialia. Et prouincialium alia celebrant auctoritate Romani pontificis ꝑsente videlicet legato Romanę ecclię:& dicit ibi in glo.super verbo legato.s.special'r ad hẽ destinato: licet em aliqs sit gnalis legatus non tñ pot facere gnale vel prouinciale concilium qa ea q̃ special'r Romano pontifici cõcedunt mandata generali iurisdictiõe nõ tranferunt.extra de offi.leg,q̃ translationem. Sed nunqd metropolitanꝰ pot cõdere canones in suo cõcilio.s.,puncialiꝰ Dicas q̃ sic:de paruis negotijs & de his q̃ spectant ad onus suũ:de magnis rebꝰ non pot:vt de his q̃ pertinẽt ad fidẽ:vt.xvij.dist.multis. Et canones sui solũ obligant eos q̃ sibi sunt subditi.s.de ꝓuincia. Et notandũ ꝑm Archi.distinea sup ꝙbo legato q̃ legatꝰ i ꝓuincia sibi decreta seu commissa pot statuta facere:& durant statuta ꝓ eũ etiã eo recedẽte,eꝛ de offi.leg.nemini. Et,vt euites oẽm calũniã itelligas de statutis legatoꝝ i concilijs ꝓuincialibꝰ vel gnalibus,de qbꝰ loquit hic Gra.di.lxxvj.vtinã de alijs ꝓceptis suis inhibitionibus & interdictis dico q̃ si aliquem prohibet aduocare post tps administratiõis suæ.s.legati: pot suũ officiũ aduocatiõis suæ exercere.ff.de pœnis.l.vlt.ꝑm Vin. Et sil'r si ad tps ꝓhibet illud.ff.de pœnis.l. moris. Si vero snial'r cũ causæ cognitione:suo officio finito nihilo minus tenet statutũ. Et ita intelligit,C.de postu.l.j. Et q̃d glo.dicit de legato q̃ nõ pot ꝓ ciliũ ꝓuinciale facere itelligẽdũ est in his quę spectãt solũ ad papam nã hoc facere concilium prouiciale spectat ad metropolitanũ cũ suis suffraganeis vt eo inferior non videat legatus dicendum est q̃ quantum ad prouinciam sibi decretam potest facere cõcilium qa in ea ordinat est.extra de offic.lega. legatos, h̃s vj. Item quærit Archi.dist.xviij.sup.c.j.si fiant i concilio ꝓuinciali aliqui canones:& aliqs incidat in aliquem illorum:nũqd archiepus sine epis poterit absoluere: Rndeo q̃ Hosti.in.c.graue.de ꝓben.facit circa hoc distinctionem dicit q̃ si formant statuta in forma concilij:vt si dicatur, Nos concilium vel nos archiepus de ꝓsensu suffraganeorũ nostrorũ in cõcilio cõgregatorũ statuimus &c.tũc sine ꝓsensu eorundẽ non poterit fieri absolutio vel relaxatio.ar.de tẽpo.or,si archiepus,& de offi.delega.causam.j. Nisi forte epi hoc

Quotiẽs de can. nib' ꝓ cilij.

epi hoc ei cõcesserint:vel sup hoc sit minutus cõsuetudine vl' priuilegio speciali.extra de offi.ordi.duo. Aut i psonã archiepi sit factꝰ canon:vt si dicat. Nos archiepus de consilio fratrum nostrorũ:qd' concilium cũ nõ importet necessitatem vt nota,extra de arbi.cũ olim,non multũ operat: & sic p se poterit absoluere satisfactiõe tñ premissa.extra de mis.ex frequentibus nisi sit solẽne anathema. Alij ꝙo indistincte dicunt q̃ nõ pot. Nã cũ statutũ nõ possit facere i ꝓuicia sine suis suffraganeis:nec ecõtrario,s.pot absoluer di.xviij.eps.j. Et sic ñ poterit pœnã tollere sine ꝓcilio: qa ois resi.&c.extra de re.iu. Cõcludit Archi. Ego credo q̃ sine si dicat nos ꝓcilio:siue nos archieps de cõsilio&c.ñ solũ archieps poterit absoluere suũ subditũ ab illo ligamine immo & q̃liber suffraganeus eius poterit absoluere suum subditũ:cũ talis sit snia canonis siue iuris,ar.extra de sen. excõ.nuper. Dicit etiã Gra.q̃ epoꝝ cõsilia.i.cõgregatiões quas faciũt epi cũ clericis suę dioc.q̃ cõsueuerũt dici synodi:q̃uis sint inualida ad constituendũ & diffiniẽdũ:nõ tñ sunt inualida ad corrigẽdũ & exhortãdum: habẽt etiã auctoritatẽ imponẽdi & indicẽdi q̃d al's statutũ est.dist.xviij.§. j.vbi dicit glos,q̃ istud nõ est verũ.s.q̃ epi in synodo nõ possint aliq̃d statuere : immo pũt cõdere canones ẽpales: sicut archiepi ,puinciales:nõ tñ cõsueuerũt dici canones: sed constitutiones synodales. Et q̃libet populus & quelibet ecclesia potest sibi statuere aliquod ius.di.xj.catholica. Super quo,c.dicit Archi.q̃ nullũ statutũ pot facere sine cathedralis ecclesia siue alia sine consensu epi extra de cõsue.cũ consuetudinis. Et de his quę sunt a prela,nouit, nisi sint aliqua minima. Ratio ẽ :quia eps est caput cathedralis ecclesię & aliarum extra de testa,req̃sisti. Et sine capite nihil est faciendum ꝑm Inno.qui sic notat.extra de cõsti.cũ acessissent.sed videtur contradicere extra de consti. cum omnes & de cle.non resi.cũ dilectus. Sed dic q̃ illa iura possunt intelligi quãdo constitutio illa fuerit facta auctoritate epi:vel non erat qui eam impugnaret: alias non valeret nisi papa ex certa scientia illam confirmasset: ꝑm Bern.Compo,qui ita notat.d.c.cum omnes.

§.XIIII. DE CANONIBVS CON

ciliorum vniuersaliũ: & de ipsis conciliꝭ vniuersalibus q̃ sint approbata habeẽ di.xv.&xvj.p to.&ibi etiã habeẽ de canonibus apꝭ q̃ sunt authẽtici & q̃ apochryphi. Et specialiter canones seu cõstitutiones editę in quatuor primis conciliꝭ vniuersalibus in quibus reprobatę sunt quędã hęreses tunc exortę. Approbantur q̃ quatuor concilia: vt patet dist.xv.sicut sancta euangelij. Et in di.xvij.per totum ostenditur aperte q̃ talia vniuersalia cõcilia nõ possunt celebrari nisi autoritate papę. Idem Tho.

§. XV. DE DECRETIS SVMMO

rũ põtificũ seu cõstõnibꝰ dicit Nico.papa. Si decreta summoꝝ põtificũ nõ habetis de negligẽtu & i curia redarguẽdi estis:si vero habetis &nõ obseruatis de temeritate estis redarguendi & increpandi di.xx.c.pe. Quid sit decretum habes.ẽ.§.xj.q̃uis etiã aliqñ dicat decretũ ꝓstitutio q̃ sit i cõciliꝭ. Et q̃uis ꝑm Tho.in quodlibetis:papa in iudicia libus sentẽtijs possit errare:qa ibi ꝓcedit ꝑ pbationes hominũ q̃ pnt errare. Et de his itelligit qd' dr̃ extra de sen.ex cõ.a nobis.ñ.s.q̃ eccl'ia & fallit &fallit:In hmõi tñ cõstitutionibꝰ suis & decretis errare nõ pot:qa regit a spũ.di. viij.q cõtẽpta.&.xxv.q.j.c.violatores. Et hoc ẽ verũ i his q̃ determinat papa vt papa.s.cũ consilio cardinaliũ. Nã q̃ determinaret papa vt priuata persona posset errare vt alij hoies vt patet de decreto Anastasij papę: qd' reprobat vt nõ verũ.dist.xix.ꝑm. Itẽ qd' dicit Gre.dist.ea.nulli. Nulli fas est vl' velle vel posse trãsgredi apl'icę sedis ꝓcepta:nec nostrę dispõnis ministeriũ:qd' vestrã seq oportet diarita tẽ. Sit ergo ruinę suę dolore ꝓstratus qsqs apl'icę voluerit contraire decretis:nec locũ dederinceps inter sacerdotes habeat:sed exors fiat a sctõ ministerio &c,vbi dicit Arch. i Rosa.q̃ istud,c.nulli.pot ee canõ late sniẽ.s.excõicatiõis vl' etiã ferendę. Sunt em quidã q̃ aplicã sedẽ cõtumaciter negãtes eẽ caput oĩm ecclesiarũ: dicũt ipsam nõ posse cõdere canones & decreta:nec habere autoritatem ea cõdẽdi nec esse seruãda ab ea statuta:isti tales hęresim & schisma sapiunt:& i ipso gñe delicti tamq̃ hęretici excõicati sunt

decretũ anastasij papę reprobatur.

xxv.q.j.violatores. Et de talibꝰ loq̃t istud capl'm si dicat esse canon late sniẽ,Sunt & alij qui transgrediuntur decreta aplicę sedis:nõ tñ dicũt vel credũt papã nõ posse cõdere ea:vel nõ esse seruãda:tales nõ sapiũt hęresim:nec sunt ipso facto excõicati licet peccent mortaliter&sit possũt excõicari post admonitionẽ. Siue ergo sit canõ late sniẽ siue ferẽdę:nullũ sequit icõueniẽs:sed varie exponẽda est litera ipsiꝰ.c. Ego tñ ait Arch'.credo potꝰ esse late sniæ & q̃ loquat de cõtẽptoribus decretorũ:q.s.credũt Romanã ecclesiã nõ esse caput &non posse condere decreta. Vtrũ papa p decretũ suũ seu constitutionẽ vel determinationẽ possit facere nouos articulos fidei. Dicit arch.in Rosa.di. xv.i.j.c.q̃ articulus fidei pot accipi dupl'r. Vno mõ stricte prolis qui cõtinẽt symbolo quos oportet oẽs fideles explicite credere&debẽt scire.de cõse.di.iij.ante.j.&.ij. Et sic papa nõ pot facere vel addere nouos articulos:sicut etiã nec noua sacra ꝑm Tho. Alio mõ pot dici articulus fidei largius:talis.s.q̃credere oporteat qd' priꝰ nõ oporteret:& sic cõphẽdit articulus diffinitiones factas a papa vel cõciliꝭ sup q̃stiõibꝰ motis de fide. Et sic papa pot facere nouos articulos:qa pot declarare aliq̃d esse firmiter credendũ & oppositũ esse hęreticũ:qd' priꝰ ante declarationẽ nõ erat necessariũ illud credere magis q̃ oppositũ:vt illud Tres psonas diuinas esse equales:& alia multa q̃ habenẽ i.c.canões.di.xv.q̃ post illã determinationẽ factã a cõciliꝭ vel papa nõ licuit credere cõtrariũ sine ꝓiudicio salutis vt prius. Et sic sumit in decreta,cũ christi⁹, eẽ de hereꝭ. vt dicit Alanus q̃ ante illã diffinitionẽ de qua loquit illa decretalis.cũ christi⁹. ꝓtũ dicere licebat:cũ nõ esset ꝓhibitũ:post declarationẽ illã nõ licet. Ista hmõi credere explicite nõ est necessariũ nisi ꝑlatis q̃ legẽ scire debẽt. Nõ pfunctorie sed pfecturabil'r.xxxvij.dist.ois. Impficite aũt credeẽ est credere generaliter quod credit & tenet ecclesia: quæ fides sufficit in huiusmodi subditis rudibus fidei: dũmodo specialiter i contrarium non sentiatur. Largissime autem sumendo articulum fidei ꝑm q̃ comprehendit omnẽ sententiam veram circa fidem:siue sit diffinita siue non . In hac larga acceptione articuli sic licet dubitare de eo quod non est diffinitum ante determinationem. Hęc Archi.

§.XVI. DE DECRETALIBVS EPI,

stolis,quid sit decretalis habes.ẽ.§.xj,Quod aũt habeant decretales epistolæ eandem auctoritatem sicut & decreta & canones ostenditur aperte.dist.xix.c.j.vbi in fine dr̃. Ostendimus nullam esse dr̃iam inter illa decreta q̃ in corpore canonum habentur apostolicę sedis pręsulum: & ea quę præ multitudine vix p.singula voluminum corpora reperiuntur:cum omnia&omnium prędecessorum suorum decretalia cõstituta atq; decretales epistolas quas beatissimi papę diuersis tẽporibus ab vrbe,Roma dederunt venerabiliter fore suscipiendas & custodiendas eximios prędsules Leonem.s. & Gelasium mandasse probauimus. Nico.papa. Et in sequen.c,distinctione.e.dicit Agathon. Sic omnes apostolicę sanctiones accipiendę sũt tãq̃ ipius diuina voce Petri firmatę.& Aug.etiã dicit in.ij.li.de doc. christiana:q̃ inter canonicas scripturas illę sint quas apostolica sedes habere & ab ea alij meruerunt epistolas accipere.di.e.in canonicis. Et nota ꝑm Archi.in Rosa.dist.xix. in prin.q̃ nemo ligatur constitutione anteq̃ ad eum perueniat.vt.xxxvj.q.j.si aũt vbi,nota Hugo.

Vtrũ papa posit facere nouos articulos fidei.

§.XVII. DE RESCRIPTIS VIDEN

dum est quid sit rescriptũ: quis rescriptum cõdere possit: Super quibus rebus(al's iuribus)rescripta impetrẽtur(al's interpretentur). Si super eis dubitare contingat. Quæ vis ac potestas ipsorum. Quãto tẽpore duret eorũ auctoritas. Quæ rescripta sint gñalia. Quæ specialia. Quæ iurisdictionem cõferunt & q̃ meram executionẽ:& quę ius cõmune continent. Et q̃ gratiam,s.specialem. Et quę pœna debeatur his qui rescripta impetrãt per suggestionem falsitatis seu veri suppressionẽ,de rescripta papæ vel principis sunt mãdata:qui ad institãtia alicuius vel aliquorum seu proprio Rescri motu vl' ex relationibꝰ absentiũ:vel ex suggestiõibꝰ ꝑ pũ q̃d sentiũ:vel ad consultationẽ facit. Vndecũ aliq̃d alicuiꝰ sit. aliquibꝰ:corpori collegio:vniuersitati vel ciuitati mãdatur seu indulget. Talia em ius faciũt non generale sed spã

Universidad de Deusto
Biblioteca

le in negotijs & inter personas in quib⁹ inter quas ꝓmulgata sunt. vt. C. de le. & cõsti. l. ij. Rescriptũ cõcedere (ca-
Rescriptũ qs condat. ptũ qs codere) põt in ecclesiasticis papa in secularib⁹ imperator. De iuribus aut rescriptorũ sciendũ est ꝙ aut rescriptũ est
De iuribus & viribꝫ rescriptorũ, ꝓm ius: aut ꝓter ius: aut cõtra ius. Si est ꝓm ius vim constitutionis habet. Tale est em decretalis epla: & in causis diffinitis auctoritatẽ habet. vt. xix. dis. p totũ. Si ꝓter ius vim constitutionis habet: & arctat ius ad ꝗs dirigit. Nã & si vix ferẽdũ iugũ a sancta Romana sede imponit: pia tñ deuotiõe tolerandũ est. vt. xix. dist. in memoriã. Aut is cui mãdatũ dirigit rõnabilẽ cãm assignet: ꝗre qd mãdat adipleri nõ possit: vt eẽ. c. si qñ. Si ꝫ ius & forte ꝫ dictũ dei aplorũ: euãgeli sanctorũ aliqd ꝓdeat oino respuit: vt. xxv. q. j. sũt gdã: qa nedũ minor in maiorẽ: sed pariẽ parẽ ñ habet iperiũ. ff. de arbi. l. nã magistrat⁹. ff. ad trebel. l. ille a quo.

mat. xix Mar. x. §. rẽpetitiuũ. Eorũ tñ dictã vel statuta põt papa modificare Vñ illud. Quos de⁹ cõiunxit hõ nõ separet: sic modificat ꝓ summũ pontificẽ cõiunxit cõsensu animorũ & carnis cõmercio als si primũ inter ueniat. f. cõsẽs aĩoꝝ: nõ sed m. i. carnis cõmerciũ separat ꝓ ingressũ religionis. vt. j. de cõuer. ꝓiu. verũ. & c. ex publico. Nõ sic si alter cõiugũ velit in domo ꝓpria remanere: vt eo. tit. ex pte tua. in fi. Itẽ modificat & aliter illud ꝙ bũ. Quos deus cõiunxit hõ nõ separet. f. vi vel cẽ sine lege & absq; rõne: sic modificat lsi. xxxiij. q. ij. quos de⁹ coniunxit. Si aũt ꝫ ius positiuũ aliqd rescriptũ remanet: abjiciẽdũ est. vt. xxv. q. ij. rescripta. C. de ꝓci. impa. osse. l. rescripta. Nec em rõne rescripti recedendũ est a iure cõi. vt. j. de ẽta. & qua. or. & ꝓfẽi. eã te. nisi expresseꝫ i rescripto cõtineat: nõ obstãte cõstitutione vel iure talivt ff. de re. iudi. l. si quis in pri. extra de off. dele. sup ꝗstionũ. als nõ est verisimile summũ põtificẽ vna epla multa vel circa re le tollere iura. vt. j. de elec. eccle. ij. C. de inoffi. testa. l. si qñ scripti ij. Sed si sup iure aliq dubitatio oriat cõsulendus est papa dubita- vt. j. de fide instru. pastoralis. Et in hoc posset poni exemtionem plum. j. de concess. ꝓben. vel eccle. nonva. dilectus. De qua ꝓbabiliter dubitat an sit reuocata per aliã decre. posterior tpe nõ ordine. j. de elec. ne ꝓ defectu. Sed si rescriptũ sit cõtra cõsuetudinẽ ꝓualet cõsuetudo. Nã præualet iuri si sit rõnabilis & ꝓscripta. vt. ẽ. e. tit. c. vlti. Item si rescriptũ sit ꝓtra fiscũ vel ꝓblicã vtilitatẽ respuit pria iussio & expectat sscta. vt. C. de ꝓci. ipe. offer. l. neqdamnosa. in aut. vt nulli iudi. §. & hoc quoq; iubem⁹. & de mãda. prin. §. dein de. Si ꝫ o ꝫ ius priuati distinguit: aut in leue & modicam lesionẽ: vt si papa mandet in suo rescripto ꝙ nõ admissis dilatoris exceptionib⁹ ꝓcedat i principali vel si mãdet actionẽ vel petitionẽ alicui⁹ differri: vt cũ indulget cruce signatis nõ cõueniri tpe crucis tale rescriptũ valet: vt. C. de ꝓci. ipe. osse. l. quoties. & l. rescripta. Nã modica dãna tolerant. vt ar. xŋ. q. ij. terrulas. & c. si quos de seruis. & bonę rei. eẽ de his q fi. a ꝓla. sine cõsen. c. pastoralis. ff. de i in reg. resti. l. scio. Sic & deceptio modica toleraf. vt. ff. de mino. in annis. §. item. magna ꝫ o rescindit. vt. C. de rescin. vẽ. l. rem maioris. Cęterũ si rescriptũ enormẽ alicui lesionẽ inducat: & i totũ ius ei⁹ absorbeat: non valet: vt in ꝓdicta. l. quoties. eẽ de deci. suggestum. & de dona. apl'icę. j. de ver. sig. qd p nouale. ff. ne qd in loco pub. l. j. Itẽ ne in ꝓlu. publi. l. j. §. sunt qui putãt. Eo saluo ꝙ ex delicto auferũt ꝓia bona. vt. ff. de bo. dã. p to. eẽ de ludę. & Sara. ꝓd liberãdam. j. de hęre. vergentis. & ne cleri. vel mo. relatũ. als em nõ est verisile ꝙ papa vel imperator i ꝓbando actionẽ idulgeat. vt. C. de peti. bono. sub. l. j. li. x. & ff. de minori. l. deniq; i pri. V bicũq; em denegaf petitio: denegãdũ est & rescriptũ. vt. C. si ipator ex rescripto pric. l. ij. nisi forte ali qd sit qd ꝓsit ipetrãti & nulli obsit. vt. ff. de sena. l. nuptę vel si is cui princeps sine exemplo subuenit. vt insitu. de jur. natu. gen. & ciuili. §. sed quod principi. & xxv. q. ij.

Rescriptũ tollitur. rescripta. Tollitur rescriptum si ꝓ suggestionem falsitatis vel veri suppressionem fuerit impetratum: & scienter vel ignoranter. Sed per talem qua nõ interueniente nõ fuissent obtentæ litteræ. vt extra eo. tit. super litteris. Etiam si rescriptum sit cõsentaneũ iuri. vt. xxv. q. ij. & si legibus. C. si contra ius vel vti. publi. Et eodem modo tollitur si per mẽdacium iuris obtineatur. vt. xxv. q. ij. prescriptione. C. si contra ius vel vti. publi. l. prescriptione. Vt cũ quis suggerẽs principi esse de iure qd nõ est impetrat: ꝙuis nõ sit verisile principẽ i hoc falli. vt. C. de tẽsta. l. omniũ. Tollitur rescriptũ primũ ꝓ posterius faciẽs mentionẽ de primo et tunc ipso iure. vt extra de offi. deleg. ex lris. &. c. pastoralis. §. ꝓterea. in fine. Si vero in posteriori nõ fiat mẽtio de priori tollit posteri⁹ ꝓ primũ: sed nõ ipso iure: sed ope exceptiõis. Et est rõ diuersitatis: qa in primo casu certi sumus de voluntate principis vel papæ ꝙ voluerit primũ tolli cũ in scḍo de ipso fecerit mẽtionem. In scḍo ãt casu cũ in vno de altero mentio nõ habeẽ de voluntate principis: ignoram⁹ qd illoꝝ voluit preualere nõ requirimus opẽ exceptionis ex prio ꝓra scḍm: & sic intelligim⁹ eẽ. e. ti. cęterũ. & ex pte. ij. Vbi aũt dubitaf de duob⁹ rescriptis: qd sit primũ et qd posteri⁹: vt pote ga eadẽ data est vtriusq; si impetra a diuersis sup diuersis: sed ad eosdẽ iudices fuerint: supior cõsulaf. vt. j. de offi. dele. c. sane. j. Si ꝙ diuersa fuerint obtenta rescripta a diuersis et ad diuersos iudices: sed sup eodẽ negotio & dubitef qd sit prius qd posterius tũc seruãda est doctrina illarũ decretaliũ. eẽ. e. ti. c. pastoralis. & c. cũ cõtingat. Itẽ elidit primũ rescriptũ gña le p posteri⁹ speciale etiã si in speciali de gñali mentio nõ habeaf: in eo tñ ꝙ in speciali specialiter cõtineẽ. vt extra eo. tit. pastoralis. Vbi aũt vtrũq; rescriptũ est speciale: sed vnũ est sup incerto: aliud sup certo: requiriẽ in scḍo mẽtio de priori: vt. j. de offi. dele. ex parte. j. Itẽ tollunt rescripta si ab eodẽ duo paria fuerit ipetrata quoꝝ posteri⁹ de priori mẽtionẽ nõ faciat. Si ad diuersos iudices obtẽta fuit cã vexandi reũ coram diuersis: nunc corã istis: nũc corã illis secus si hoc faciat ad cautelã ne alterũ admittat: vel ne iudices vnius interim moriant: vno tñ ipetrator vt intẽdit vt eẽ eo. ti. ex tenore. et. C. de asse. rol. l. j. §. vl. Sed si duo rescripta eiusdem tenoris impetrãtur ad eosdem iudices tñe nullum est vitium: vnum em esse videtur. vt. ff. de testa. l. vnum. et de his q in testa. delen. l. vlt. et. C. de bo. poss. ꝓm tab. l. j. §. ij. Et ratio cõsuetudo curiæ habet frequẽtius duplicare lras ꝓpter pcula viarũ. Vbi ꝫ o quis impetrat diuersas lras ad diuersos ꝓra diuersos talis diuersitas nihil obest: sed si cõtra eũdem: talis diuersitas obest in psonalibus actionib⁹: q cõmodius coram eodẽ vel eisdẽ iudicibus poterãt expediri. vt. j. e. c. vlti. ff. de q. re. ad eundẽ ju. ea. l. j. Item si diuersi impetrãt diuersas lras super diuersis et contra diuersos: hæc diuersitas mihil obest. Et idẽ si cõtra eundem: eo saluo ꝙ si plures impetrant diuersas lras super diuersis bñficijs contra eãdem eccl'iam vn⁹ illoꝝ obtiebit, q pri⁹ ad executores lras portabit. extra e. ti. cap'lm. Qd itelligo cũ papa non intendat grauare eccl'iam in receptione duorũ. vt extra e. ti. cap. Quã intentionẽ papæ colligo ex forma literarũ: vt si in literis ꝓtineat. Si pro alio vel aliis ibidẽ nõ scripserimus. vt. j. eo. ti. mandatũ. vel sic. Nisi ꝓ alio per nos vestra ecclesia sit grauata. vt. j. eo. tit. lris. Cęterum sit hæc vel sisia in rescripto non inueniãtur: ꝙuis ecclesia cui rescribitur sit grauata in receptione alicui⁹ vl aliquorũ de mandato dñi papæ: non tñ cõpetit exceptio nã et si graue sit qd imponitur ab ecclia Romana, ferẽdũ est. vt. xix. dist. in memoriã. vel saltẽ excusandũ: vt extra eo. ti. si qñ. Itẽ eliditur rescriptũ si ab appellato fuerit ipe tratum infra ips appellationi ꝓfixũ: vt extra de appel. sꝑe. et. c. oblate. j. de cõsti. vti. vel inuti. c. bonę memorię. Itẽ eliditur si ab excõmunicato fuerit impetratũ. vt extra de ẽta. et quali. or. et præ. cum bonæ. j. de. ꝓba. post cessionem: et de. ꝑcu. c. vlti. Itẽ eliditur rescriptum obtentũ lite pẽdente: extra vt lit. pen. c. j. et. ij. et vlti. Nam lite pendere supplicare non licet. vt. C. vt lite pẽ. nisi in casibus. vt. C. vt lite pen. l. ij. In aut. in medio lis. nõ expec. sac. §. sup hoc col. viij. Itẽ tollitur rescriptũ ex vitio visibili aut inuisibili: itelligibili tm. Vitia enim rescriptorum quædã sunt vt visibilia: quædam inuisibilia: sed intelligibilia. Visibilia em sunt que acuto ingenio & ꝑspicaci oculo cerni possũt De quibus ponũtur septem exempla. extra de crimi. falsi. licet. Inuisibilia sed intelligibilia sunt: vt suggestio falsitatis. suppressio veritatis. de quibus dictum est. s. Item cũ literæ impetrentur non ꝓtinentes seriem facti. vt extra de coha. cler. et mu. super eo. et causam facti. vt extra de reser. dilectus. j. j. de sentẽ. excommu. cum pro causa. Item si nõ fiat mentio de dispensatione. vt extra de fide pressbyt. extua. De compositione. vt. j. de deci. ex multiplici. De statũ. vt extra de rescrip. cõstitutus. de priuilegio. vt extra. e. titu. cum ordinem. De sentẽtia. vt. j. de sen. et re iudi. inter

vitium rescripti plex.

monasteriũ.

monasteriũ. Vnde versus. Si priuilegiũ si dispensatio pactum. Vel si rescriptũ sententia siue statutũ. Finis tolleturnisi mẽtio facta probetur. Eliditur etiã rescriptũ si ꝑ aliũ sine mandato dñi impetref. vt extra eo. tit. nonnulli. quæ exceptio hodie ꝓm obseruatã cõsuetudinẽ locũ habet in audientia lrarũ: non in iudicio negotioꝝ. Si opponas ex illa decre. e. ti. ex parte. ij. i. fi. sed illa loquif in ꝓcuratore vocato: cuius impetrationẽ ratã dñs non habebat: secus si is cui⁹ noie impetraf: & si sine mãdato ratã habet impetrationẽ. Potestatiuꝫ impetrare ꝓjalio sine mandato: si sit de illis personis a quibus non exigif de iure mãdatũ: vt in decr. illis. nõnulli: & ex parte. Quę aũt sũt illę psonę legif. ff. de ꝓcu. l. sed si hę psonę. Durat rescriptorũ auctoritas p decẽniũ: si impetrãtes copiã iudicũ habuerint & neglexerint vti. Nã infra, illud tps qñcũq; poterũt experiri. vt. C. de diuer. rescrip. l. falso. Alij aũt doctores dixerũtq; si quis impetret rescriptũ & infra annũ cũ copiã iudicũ habuerit non vtaf: perit; rescriptum lapsu anni. vt. j. eo. ti. si aũt. & c, plerũq; qui sic dicũt et asserũt de plano. l. illã falso fore correctã. Sed qa promptũ est iura turib⁹ cõcordare. vt. C. de inoffi. do. l. vnica. sic legẽ & decretales reduco ad cõcordiã. Legẽ itelligo cũ post primũ rescriptũ scḍm nõ fuerit impetratũ. Decretales illas intelligo cũ impetro primum rescriptum: tu impetras secundum non facta mẽtione de primo agis ex consuetudine: excipere non possum ex primo super eodem negotio ad aliosiudices obtẽto: si illo fraudulenter vel negligenter insra annum ab impetratione tui secundi vti omiserim: sic loquuntur illę decreta. & hunc casum. l. illa non considerauit. Et si hæc opinio placeat: dices vt superius factum est: ꝙ annus iste incipit currere a tempore secundi rescripti: quod tali ratione probabis. Annus per se sine secundo rescripto nõ tollit primũ rescriptum: vt dictum est: nec secundum rescriptum per se sufficit ad tollendum primum: cum de eo non habeat mẽtionem. Erit igitur vtrumq; necessarium: & secundum rescriptum impetrari: & annum cedere: vt sic ambo coniuncta primum perimant. Iuxta illud. Et si nõ prosunt singula quęq; iuuant & ad hoc habes optimum simile: quia imperfecta voluntas per se non tollit solenne testamentum

Rescripti generale, Doctores tñ multi dicunt primum rescriptum nullo alio impetrato super eodem negotio tolli per lapsum ãni. Generalia rescripta sunt illa in quibus generales seu indifinitę clausulæ continentur. f. cum dicitur: talis & talis & q dam alij iniuriantur eidem: vel sic. Super decimis possessionibus & rebus alijs quo casu rescripta ad maiores & digniores personas: vel ad maiora negotia expressis non extenduntur. vt extra eo. sedes apostolica. &. c. pastoralis. Itẽ si ponatur clausula illa. Cum traditores &c. Itẽ illa. Amoro inde. Item illa. Vocatis &c. Tales enim & similes clausulę faciunt generale rescriptum. Item cum litterę

Rescriptum spale. dirigũtur ad omnes vt extra de pœ. & re. cum ex eo. Speciale rescriptum est quod iter certos dirigitur: & super certis & expressis rebus seu negotijs sine clausula generali. vt extra eo. tit. c. j. &. c. pastoralis & tale rescriptum non extenditur ad alias res vl personas. vt. j. de offi. delega. cũ olim. j. Sic ergo & priuilegium personale personã non transgreditur. vt. j. de aucto. & vsupal. c. ñ. j. de offic. delega. qm ab bas. ff. q. mo. vsusfru. amit. l. si vsusfructuari⁹. &. vŋ. q. j. petiti. ifti. de iure na. gẽ. &ci. §. sed qd' princi. ff. de iudi. l. fed & fi restituaf. ff. de reg. iur. l' priuilegia. ŋ. q. vi. siqñ. §. diffinitiua. in ver. qñq; nõ obstat. eẽ de iudi. ga Hugo. Nã ibi agit ꝓ primas literas: sed autoritate secũdarũ. ñ obstat. j. de offi. delega. qm, id est cũ fit cõmissio expresso noie dignitatis: ibi em lię trãsẽũt ad successorẽ: q succedit prio onere & honore. vt. j. de offi. ordi. pastoralis. Itẽ nõ obstat j. de offi. dele. c. j. vbi iurisdictio ex litteris spãli⁹ exrẽdit adalios. Nã illę casꝰ specialis ẽt extendatur iurisditio ad illos q i. pcessũ iudicũ ipediũt: vt. j. de offi. iudi. de lega. ex litteris. iurisdictionẽ cõserunt oẽs illę litterę in qbus causę cognitio demandaf: qd' ex forma colligit lrarũ: vt i lite cõtinef. Si est ita. Si ꝑmissis veritas suffragatur cognita veritate iustitia mediãte sicut de iure fuerit qd' canoni cẽ: qd' iustũ vt ꝓmisit: vt tenef: put in istrumẽto inde cõfecto vel lris ꝓtineẽ. Et talis iudex cui negotiũ a prncipe iurisdictionem cõmittaf: sub aliqua de his formis põt in figura iudicij ꝓ

Quę res scripta cõseruãt

cedere. Põt & alĩ vel alijs causam cõmittere totã vel partẽ. vt. j. de offi. deleg. cũ re. Princrpiũ, mediũ, vel finẽ: cognitionẽ vl executionẽ. vt. j. de offi. deleg. sup quæstionũ. Talis põt recusari ex causa nisi fuerit iudex peritus. vt eẽ de offi. dele. cũ olim magister. ij. q. ij. inducię. ij. §. spatiũ bus. Sed tunc poterit recusari ex noua cã vt extra de offi. delega insinuãte. Executorię lrę sunt per quas sine aliqua iudiciali cognitione factũ seu ministeriũ delegaf. vt extra de offi. dele. c. vlti. Talis nõ est iudex: sed auditor vl executor. vt extra de offi. deleg. sup quæstionũ. §. porro. Talis & nisi possit recusari nisi def de voluntate partiũ: vel recipiat assensu. vt i decre. sup ꝗstionũ. §. nos aũt. &. §. porro. a tali appellari non põt nisi sines mãdati excedat. vt i ea decre. sup ꝗstionũ: & de appel. nouit. ij. q. vj. si qñ. §. diffinitiua quoq;. iver. ab executore. C. quoꝝ appel. nõ re. l. ab executore. Fines aũt excedit cũ aliud vel aliter exequit cẽ mãdatur. Vel cũ exequẽdo mãdatũ prꝫter cõmissum iniuriã infert. Nã & tñc põt ab iniuria appellari. vt. C. de app. l. si qs ꝓuocatione. Talis cũ nõ sit iudex: vt dictũ est nec ei sit iurisditio: sed ꝓ executio demãdata. vt extra de offi. dele. c. vlt. alteri delegare nõ põt: qa ex iurisditione procedit iudicis dãdi ptãs. vt. ff. de iuri. om. iud. l. ij. Et qa cũ ministeriũ cõmittit industria eligit psonalis: & ideo a persona recedi nõ debet. vt. ff. de offi. deleg. c. vlti. C. de cadu. tol. l. vna. ff. de solu. l. iter artifices. Talis in exequẽdo partes iudicis non assumat. vt. C. de execu. rei iudi. l. si vt ꝓponis. Continent ius cõe litterę in qbus mãdaf qd' cõsonat iuri & ꝗuitati: & maxie cũ ipę lrę cõtinẽt iuris determinationes: puta paribus cõuocatis: vel vocatis qui fuerint euocãdi: qd' iustũ vl qd' canonicũ &c. Itẽ iustitia mediãte: vel prout de iure fuerit &c. vel alias cõsimiles clausulas. Gratiã cõtinẽt illę quę cõtinẽt dispẽsationẽ: pœnę debitę remissionẽ: & in quibus ob fauorẽ, vtilitatẽ, seu necessitatẽ recedaf a iure cõi. Tria enim sunt quę faciũt a iure discedi. Necessitras, vtilitras, & euidens mentionis prerogatiua. vt. j. q. vij. tali. eẽ. de elec. innotuit. Restat videre de pœna imperãtiũ literas per subreptionẽ. Et est sciendũ ꝙ cõdẽnãdi sunt ad expẽsas quas altera pars fecit in ea re: & circa ipsum iter. vt eẽ eo. titu. cęterum. in fi. C. de his qui ac. pos. vel nõ. l. qui crimen. Et als seueritati subiaceãt iudicatiũ. vt. xxv. q. ij. etsi nõ cognitio. Nam & per. l. cornel. de falsis puniri possũt vt. ff. ad. l. corne. de fal. l. si quis obrepserit.

Reseripta ius cõe cõti nentia.

§. XVIII. DE DOCTRINIS EC

triplex doctri na.

clesiasticis præcipue doctoꝝ. Notatriplicem differẽtiam Quędamem sunt reprobatę tãq; falsę & hereticę. de qbus habef. xxiij. q. ij. c. peñ. & dist. xv. sctã Romana. i palea. & eẽ de sum. trini. & fide cath. dãnamus. Quędã ꝫ o doctrinę declarant apocryphę. de qb⁹ habef in. d. c. sctã Romana. ipalea. dist. xv. Dicit aũt apocryphũ ꝓm Arch. di. xv. in prin. quasi occultũ seu secretũ: qa. f. nõ i ecclesia sed remote cẽ legẽdũ. Dicit aũt aliqd dupliciter apocryphũ videlicet qa ignoraf qs fuerit autor talis libri. Et sic i biblia dicũt aliq libri apocryphi: & tñ legũtur publice in ecclia vel qa dubitaf de veritate talis libri. & de hmõi apocryphis dicit i. d. c. sctã Romana. & taliũ librorꝝ liberi est qsi quid dibet ad credẽdũ vel nõ. Tertiũ genꝰ doctrinarũ est qd' est approbatũ ab ecclesia Et hę sũt primũ gdẽ & principaliter doctrinę seu libri Biblię: ꝙs ita vniuersaliter & firmiter oportet credere ꝙ nullo mõ licet de veritate ipaꝝ dubitare qa hoc esset hęreticũ cũ sint dictatę a spũscto: vt patet i symbolo q errare nõ põt. Deide ordinatiões seu cõstitutiões & determinationes factę ꝑ sũmos põtifices vel ꝙliauni uersalia approbata: etiã idubitater credẽdę. Post hęc etiã opuscula sctorꝝ patrũ & doctoꝝ ecclię sũt approbata: & ꝑci de opuscule hoꝝ. f. Cypriani: Gregorij Nazãzeni: Athanasij: Hieronymi: Prosperi: Ioannis Chryso. Valerij: Ambrosij: Augustini: Leonis papæ. vt patet in. d. c. sancta Romana. Et approbatur in fi. d. c. dicitur. Opuscula atq; tractatus omnium patrum bati. orthodoxorum qui in nullo a sanctæ Romanæ ecclesiæ consortio deuiauerunt: nec ab eius fidei prędicatione seiuncti sunt: sed communionis ipsius gratia dei vsq; ad vltimum diem participes fuerunt legenda decernimus. Et decretales epistolæ summorum pontificum venerabiliter suscipiendæ sunt. Non tamen credendum est vel dicẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum dicta prædictorum doctorum vel aliorum esse tanæ autoritatis vel firmitatis quãtę sunt doctrinę scripturę sanctæ vel determinationes ecclesiæ factæ in concilijs vł per summos pontifices:nam de his nullo modo licet dubitare: de dictis vero doctorum licet dubitare : & aliter sentire: nisi sint talia quæ vel sunt determinata per ecclesiam quæ sunt firmiter tenenda: vel quæ sunt alias in doctrina scripturæ sacræ contenta. Vnde Augusti. ergo solis eis scriptorum qui iam canonici appellantur didici hunc timorẽ honorẽq; referre: vt nullum eorũ scribendo errasse audeam credere: aut si aliquid in eis offendero quod videatur contrarium veritati nihil aliud existimẽ q; mẽdosum esse codicem: vel non esse assecutũ interpretẽ qđ dictum est: vel me minime intellexisse nõ ambigam. Alios vero ita lego ꝙ quãtalibet sanctitate quanta ve doctrina polleant:non ideo verum putem:quia ita ipsi senserunt: sed quia mihi p alios auctores vel canonicas vel probabiles rationes quod a vero non abhorreat persuadere potuerunt. dist. ix. ego. Idem Augu. Noli meis litteris quasi canonicis scripturis inseruire: sed in illis & quodcumq; credebas cum inueneris incunctanter credere. In istis autem quod certum non habebas: nisi certũ intellexeris noli firmum tenere. di. ea. noli. Vnde Archi. super. d. c. noli. dicit. Hodie in scripturis talium scilicet doctorum aliquid posse reprehendi: & non nisi si quid inueniatur quod non innitatur auctoritati veteris & noui testamenti: siue probabili siue canonica ratione. Hæc ibi. Hoc patet ex eo ꝙ ipsi sancti doctores sibi inuicem contraria in suis libris dixerunt: sicut verbi gratia'. Hieroñ. dixit bigamum non esse censendum eum qui ante baptismum habuit vnam vxorem: & post baptismum aliam. Aug. vero contrarium sentit scilicet talem esse bigamum cuius sententia præfertur. & illa Hiero. non tenetur: vt patet dist. xxv. acutius. & c. deinde. extra de biga. debitũ. Et similiter de observatione legalium & de reprehensione quam fecit Paulus Petro ad Gal'. ij. contraria scripserunt: tamen magis statur. Aug. Vt dictum est. § Verũ est ꝙ in his q̃ pertinẽt ad fidẽ vł bonos mores necessarios ad salutẽ in nullo discordant sancti doctores realiter: & si aliqñ superficialiter videãtur sentire contraria. Itẽ dicit Archi. super. c. qs nesciat. dist. ix. ꝙ rubricę decretalium authenticãtur extra. ī proœmio decreta. in fi. vbi dicit: vtantur. et extra vt lite pen. nihil inno. Et similiter rubricæ vel tituli legales authentici sunt & allegari possunt in causis. ff. de inuinteg. resti. lib. i. Sed rubricę decretorum non. vnde falsæ inueniuntur ꝙaliquãdo. xvi. q. i. placuit. Sed Innocẽ. qui ita notat extra in proœmio decre. Quæ etiam ponuntur in decretis: scilicet. c. seu dicta cõciliorũ summorũ pontificũ & doc. authẽtica: & approbata sũt: nõ aũt dicta Gra. in paragraphis ſm Io. an. Doctrina etiã bti Tho. de Aqno approbata fuit: vt patet p̃ extra uagãtẽ Io. xxij. Qñ aũt dicta doctorũ pharorũ vel aliorũ cõtraria essent dicus summorũ põtificũ cuilñę magis est stãdũ declarat Gra. dist. xx. § i. per distinctionẽ videlicet ꝙ in causis seu negotijs diffinientibus. Cũ ergo q̃libet negotia finem accipiant: vel in absolutione innocentum: vel in cõdemnatione delinquentium. Absolutio vero vel condemnatio non scientiam tantum desiderat: sed etiam potestatem presidẽtium: ideo diuinarum: scripturarum tractatores: & si scientia pontificibus præeminent: tamen qa dignitatis eorum apicem nõ sunt adepti in scripturarum sacrarum expositionibus his præponuntur. In causis vero diffinitendis secundum post eos locum merẽtur. Quis autem ordo tenendus sit in solutione alicuius quęstionis Ponit Inno. distin. ea. de quibus summatim explicat ibi Archi. distin. Nam primo recurrendum est ad scripta, noui & veteris testamenti. Secundo ad canones apostolorum & cõciliorũ. Tertio ad decreta & decretalia. Romanorum põtificũ. Quarto ad scripta græca. Quinto ad scripta sctorũ patrũ latinorũ. Vltio ad exẽpla sctorũ. Si aurẽ nec veritas inuenił hoc modo: congregandi sunt sapientes: & quid agẽdum sit inuestigandum dominus reuelabit. Iuxta illud. Vbi sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo &c. Mat. xviij. Quia tñ dictũ est ꝙ recurrendum est ad scripta Græca: subdit Archi. & dicit ꝙ hoc locum habuit quando penes Græcos præsules catholicæ fidei vigebat auctoritas: & exemplaria eorũ erant correcta: & ideo in dubijs recurrebatur ad eos, distinctione. ix. vt veterum: sed hoc hodie

Scripta doctorũ põt reprehendi.

de ordine tenẽdo in solutione Iutione alicuiꝰ q̃stiõis.

locũ non habet. Nam hodie Græci sunt acephali & scripta eorum corrupta: ſm Hugo. A paucis tñ annis citra reuersi sunt ad vnitatẽ fidei ecclię Romanę dicit aũt glo. sup. d. c. vt veterũ. faciendo cõparationẽ inter doctores cui magis sit credẽdũ ꝙ Aug. in disputationibus. Hiero. i historijs & trãslationib⁹ Grego. in moral. Sed q̃rit Archi. dist. xx. Si Gregorius q fuit expositor seu doctor & papa i aliquo articulo p̃trari⁹ iuenił alicui illoꝝ expositoꝝ cui⁹ doctrina etiã est approbata vtiq; credẽdum est magis Grego. in determinatiõe causarũ q̃ alijs doctoribus. In his vero quę vt expositor dixit: videł ei nõ magis esse credẽdum qa papa sed forte quia magis cõsona rationi dixit: vel quia maioris sciẽtię & sctitatis & auctoritatis habeł. Nã & inter apostolicos vn⁹ pręponitur alteri: vt Petr⁹ Lino Gelasio Lucio. & similiter inter interptes: vt Amb. Isidł'. Aug. Bæde. ſm Augu. Augu. in lib. de doctri. christia. dicit & habetur dist. xix. in canonicis. In canonicis scripturis: ecclesiarum catholicarum ꝙ plurium diuinarum scripturarum solertissimus indagator auctoritatem sequał: iter quas sanę illæ sint quas aplica sedes habere: & ab ea alij meruerũt epistolas accipere. Tenebit igiť hunc modum ī scripturis canonicis: vt eas que ab oĩb⁹ recipiuntur ecclesijs præponat eis quas qdam non accipiũt. In eis vero quæ non accipiũ cr̃ æqualiter ab omnibus præponat eas quas plures grauioresq; ac prudentiores accipiunt eis quas pauciores minorisq; auctoritatis ecclesię tenent. Si autem alias inuenerit a pluribus: alis a grauioribus haberi ꝙq; hoc inueniri vix possit æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

Auctoritas scripturarum.

§. XIX. ITEM NOTA QVOD PO

sterior ꝑstitutio siue lex tollit priorẽ et si de ꝑtori nullã sciat mentionẽ. ex de cog. spi. c. i. Sec⁹ est in rescriptis. ex de rescrip. cęterũ. Sec⁹ et de priuilegijs: qa. s. nõ tollit prius ꝙ posteri⁹ nisi i posteriori fiat mẽtio de ꝑtori, vt no. di. xvij qñ. i glo. & idẽ de cõsuetudine: qa. s. nõ tollit ꝙ cõstitutio nẽ: nisi fiat mẽtio de ea. ex de cõsti. licet. li. vi. Itẽ ſm Host. Io. an. & Ber. ꝙ cõstitutio gñalis incipit arctare seu obligare post duos mẽses a tpe publicatiõis. Et hoc nisi in ipsa cõstitutiõe aliud cõtineał. Inferior aũt cõstitutio vtpote capitulorũ & vniuersitatũ. ſm Host. ligat ĩcõtinenti facta ꝑmulgatiõe nisi forte absentes & ignorãtes: qb⁹ necꝑs dabo: sed iudicis arbitrio relinquo. Itẽ ꝓstitutio nõ ex tẽdit ad ꝑterita sed tm̃ ad futura nisi aliud declareł. ex de cõsti. c. vlt. Querit aũt vtrũ q facit contra cõstitutionẽ pa pę p ignorantiam peccet? Respõdet Tho. in quodlibetis: ꝙ ignorãtia quę est causa actus causat ĩuolũtarium: vnde semp excusat a pctõ nisi ignorãtia ipsa sit peccatũ. Est aũt ignorãtia peccatũ quando qs quid potest scire: & tenetur hmõi. Cõstitutionẽ aũt papæ oẽs suo modo scire tenenť. Si aliquis ergo cõtra cõstitutionem papæ agat & habeat sufficiẽs impedimẽtũ p qđ scire nõ potuerit puta si fuit ī carcere vel in terris extraneis ad quas cõstitutio nõ pervenit vniuersaliter vel aliqđ simile: talis ignorãtia excusat vt nõ peccet agẽs ꝑ cõstitutionẽ papæ. Hęc ipse.

Doctrina bti tho. approbať

Questio Reñio.

§. XX. ITEM NOTA QVOD DI

spẽsare ī legib⁹ vel eas ĩterpretari spectat ad ꝑlatos & rectores q. s. in hmõi habẽt ptãrẽ: nisi subita necessitas occurrat cui oporteat subito obuiari: ne aliqđ sequať incõueniẽs. Nã tũc ipsa necessitas habet annexã ipam dispẽsationẽ legis & qlibet pśe põt tũc interpretari legẽ & dispẽsare secũ: & ꝑcipue cũ nõ põt hire recursum ad supiorẽ. Si ergo quis grauiter infirmať tpe ieiunij ab ecclesia ĩstituti p ipm põt dispensare secũ ī lege ieiunij & iterprætari ꝙ non obligeť ad illa. In observatiõe em̃ legum vel ꝑceptoꝝ maxime debet attẽdi & seruari intẽtio ſerẽtis legẽ: vel ad præceptũ: de qua si cõstet & ꝓria sit ad scripturam legis vel verbum ꝑcepti: eq̃ obediendũ est: omissa lra legis vel ꝑcepti. xxij. q. v. hũanæ. Si aũt dubiteł de intentione ſrandum est lrae ſm Archi. vel habeať recursus ad supiorẽ si põt cui⁹ est interpretari & dispensare: vel si nõ põt habeať cõciliũ peritorum. Possunt aũt ipsi ꝑlati dispensare & debent cũ adest causa rõnabilis puta alicuius necessitatis vel maioris vtilitatis. Vnde diffinił dispensatio sic ab Host. ꝙ est iuris alleuiatio facta cũ causæ. s. rationabilis cognitione ab eo q potest. Quod si prælati absq; rõnabili causa: vel saltẽ dubia, ꝑ solam voluptatem licẽtiã tribuãt veniẽdi ꝓ leges ſm Bernar. in

de legis dispẽsatione & eius interpretatione ad quos ꝑtinet.

Dispensatio sit.

nard. in libro de dispensatione & præcepto. non erunt dispensatores: sed dissipatores: & peccabunt ipi dispẽsantes cum dispensatis si eis vtuntur. Vnde dominus dicit Luc. xij. Quis putas est fidelis dispensator & prudens quem cõstituit dominꝰ super familiam suam? Vbi tria notantur in dispensantibus. Primum est fidelitas: vt scilicet in dispensatione habeat intentionem: ibi. fidelis. Secundum ponderositas: vt scilicet consideret causas mouentes & q̃litates personarum. vnde dispensare quasi diuersa pensare seu ponderare: ibi prudens. Tertium est potestas: vt scilicet in eo in quo dispensat habeat autoritatem: & super his cum quibus dispensat habeat potestatem: ibi. quem constituit dominus & cætera. Et nota secundum Rayne. ꝙ prohibetur etiam dispensatio vbicumq; non potest fieri sine manifesta declaratione ecclesiæ: & vbi non est iusta causa dispensandi prima quæstione septima tali. Aliquando vero dispensario est debita: & hoc vbi iusta causa est dispensandi: quæ iusta causa multiplex potest esse. prima, quæstiõe septima, requiritis. §. nisi rigor. & capi. &. §. sequẽ. Et q̃uis dispensatio ex iusta causa sit debita: & peccet prælatus non dispensando: vt est argu. ij. q. v. quãto. in fine. tamen subditi non habent ius petendi: nisi forte supplicando. Aliquando dispensatio est permissa. vt d. i. si quis presbyter. Et papa quidem in omnib⁹ pure potestatis habet plenitudinem dispensandi. Et sic dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui. extra de consti. licet. libro. vj. quantum scilicet ad interpretationem & dispensationem. In aliquibus tamen non consueuit dispensare. Episcopi autem dispensare possunt secundum cõmunem opinionem doctorum in his quæ non sunt eis a iure prohibita. extra de senten. excõ. nup. & di. i. miror. in glo. Quæ autem his prohibeantur & papæ reseruentur in parte habes in prædicta glo. Et inde etiam in. ij. parte. Et nota secundum Innoc. in glo. super. c. dilectus. extra de tempo. ordi. ꝙ episcopo non licet dispensare super faciendo: vt scilicet aliquid faciat contra canones: nisi vbi permittitur ei a iure. extra de consti. capitu. j. nisi contraria consuetudine & præscripta esset ei derogatũ. extra de consuetu. c. vlti. Super eo autem quod factum est semper potest dispensare vt tolleretur nisi prohibeatur. arg. ad hoc. xxij. q. v. hoc videtur. Dico & forte melius ꝙ vbi ius concedit dispensationem simpliciter potest. Et sic loquitur decre. extra de sen. excõ. nuper. Si autem dispensatio non conceditur a canone nunq; potest episcopus dispensare: etiam si in canone inueniatur ꝙ papa dispensat. extra de cõsan. & affini. ꝙ dilectio. quia cum episcopi debeant seruare canones: non debent contrafacere: nisi expresse concedatur xxv. q. i. c. i. & sequen. Hæc Inno. De dispensationib⁹ quæ possunt fieri per episcopos vide in tertia parte titu. de fia tu episcoporum. Notandum etiam ꝙ corpus totum iuris canonici habetur in quatuor libris: scilicet Decreto: Decretalibus. Sexto: & Clementinis. Compilator decretorũ fuit Gratianus monachus: qui opꝰ illud ędidit Anno domini. M. c. vel circa: vt dicit Hug. ñ. q. vj. post appellationem. §. forma. Fuerunt ante hanc compilationem quædam alię scilicet Isido. postea Iuonis. Distinguitur autem in tres partes. Nam prima continet centum & vnam distinctiones. Secũda pars continet. xxxvj. causas: quarum quę libet habet plures quæstiones. Et in. xxxiij. causa, tertia q̃ suo continet tractatum specialem & prolixum. de pœnitentia, qui sic allegatur scilicet de pœni. distin. tali. & continet septem distinctiones. Tertia pars intitulatur de consecratione: & habet quinq; distinctiones. Primus qui fecit ibi lecturam fuit Hugo qui nimis scrupulosus fuit in suis determinationibus. Sed glos. communis eius est Ioan. fatis bona. Addidit tamen Bar. Brix. quędam ad dictas glo. quæ corrigunt opi. Io. vel melius declarant. Post fecit solemnem apparatum super eo. Archi. qui dicitur Rosarii. Compilator vero decretalium fuit magister Rayne. magister ordinis prædicatorum ad requisitionem & iniunctionem Grego. ix. anno dñi. M. cccxx. vel circa. Et diuiditur liber ille ī quinq; partes: & q̃libet pars habet mẽtes titulos: q tituli exprimũt materias: de qb⁹ ibi agiť. Et allegať nõ p partes: sed p titulos & capitula: & antiqtus ante titulũ dicebať extra. s. decretũ: sed a modernis dimittit illud extra: & solũ titulus allegať cũ. c. Glossæ cões ei⁹ sunt Ber. sed plurimi fecerũt apparatũ seu lecturas super eodẽ

vt Inno. iiij. Host. Ioan. an. in nouella. Io. de lig. Petrus de Anch. Francis. Zaba. Anto. de butrio, Abbas de Sicilia & alij. Sextum librum compilari fecit Bonifa. viij. anno domini. M. ccc. vel circa: qui dicitur Sextus: quia sequitur ad v. lib. decretalium. & habet titulos & capitula sicut decretales: & secundum illum ordinẽ: non tamen omnes illos titulos habet. Vnde de matrimonio parũ ibi agitur. Glo. communis eius est Io. an. qui etiam super eo fecit apparatum in nouella. Archi. etiam fecit apparatum. Dominicꝰ de sctõ Geminiano notabiliter scripsit: & alij multi. Quartus liber dicuntur Clementinæ: ex eo ꝙ sunt sub Clemẽte in consilio Vien. æditæ post modicum tempus a compilatione Sexti. Clemens tamen morte præuentus non promulgauit eas: sed Io. xxij. successor eius. Habet titulos secundum ordinem Decretalium: sed non omnes illos. Allegatur per titulos & capitula: sed cum additione in Clementinis: Sicut allegatur quod habetur in lib. vj. Et hoc ad differentiam titulorum qui habentur in Decretalibus Glos. eius communis & notabilis est Ioan. and'. sed fecerunt apparatum sup eis, Paulꝰ de Leaza. Francis. de Zab. Ioan. de Imo. & Zen. Reperiuntur etiam quædam constitutiones ecclesiæ quæ non sunt ī corpore iuris. Et ideo dicuntur Extrauagantes: quæ postq̃ sunt promulgatę ligãt sicut quę habentur in corpore iuris: ꝑcipue cum sciunť.

TITVLVS. XVIII: DE LEGE CIuili. ¶ Quo tempore ius ciuile conditum sit quãtũ liget: de legũ diuersitate & earum effectu. Cap. vnicũ.

Ius militare sic describit.

Iuris ciuilisno tio.

Ius militare

qd sit.

Litare

EX SEVIVS CIVILE SIC describiť ab Isido. in. v. Etymol'. ius ciuile est quod quisq; populus vel ciuitas sibi propriũ diuina humanaq; causa constituit. Idistin. i. ius ciuile. Glos. causa prima contemplatione dei & hominũ. Addit Archi. contemplatione id est ad reuerentiam dei & vtilitatem hominum. Si enim lex contineat aliquid contra deum vel homines, repellenda est. Vnde si imperator vel alius princeps faceret legem contra ius naturale: puta ꝙ dominia rerum transferrentur de vno in alium sine cã: talis lex nec ī foro aię: nec ī foro ꝓtestatis ovalet: & remittit ad notata per eũ. ix. q. iij. per pricipalem. Et ibi dicit ꝙ si imperator vult ex rescripto auferre rem meam non potest: quia rerum dominia sunt de iure naturali. in fi. de iure na. §. vlti. secundum Ac. & Old. Ioã. tamen ibi in glos. sentit contrarium per leges. ff. de rei ven. l. Item si verberatum. & ff. de euic. l. Iucius. Sed dicit Archi. ꝙ non obstãt istę leges quę volunt ꝙ impatorib⁹ licet ꝑdia nostra dare militib⁹ ob publicã vtilitatẽ. nã illud verũ est ꝓtio nobis dato. Dicit ergo ꝙ oĩa sunt pricipis: vt dicit lex alleg. oĩa. s. fiscalia. Et sic intelligit ibi Old. Et ad hoc facit qđ dicit. xxiij. q. viij. triburũ. §. q̃uis. Dicit etiã idẽ Archi. di. xij. in pri. ꝙ licet Romana eccl'ia sit mater & caput oĩm ecclesiarum ratione principij institutionis & prælationis: vt distin. xxj. q̃uis. non tamen est domina aliarum ecclesiarũ nec papa est dominus: secundum Bern. ad euge. Ergo papa non sit dominꝰ omnium episcoporũ est optimũ arg. viij. q. j. mutationes. q̃uis em̃ res ecclesiæ sint eius vt principalis dispẽsatoris: nõ tñ sunt eiꝰ vt dñi possessoris. vt dicit Tho. ñ. n. q. c. Vnde & simoniã cõmitteret papa recipiẽdo ꝙ re spũali aliqđ de redditibꝰ ecclesię: vel etiã ab aliq̃ sęculari de bonis suis. Et hoc sane intelligẽdũ. Nam ꝙ papa in collatiõe beneficiorũ recipiat annuatas taxaras: nõ est hoc accipere ẽporalia ꝑ spũalibus: sed suis & curię necessitatibus, putdere qđ fieri põt. Ius militare sic describit Isido. ꝙ est belli inferẽdi solẽnitas. Archi. id est ius qđ de militibus & ꝑ militibus est statutũ: qđ est pars iuris ciuilis. Et improprie ponit: qa ponit seu describit nõ essentiã talis iuris: sed eius effectus perꝑ exẽpla. Solẽnitas. i. solẽnis ordinatio seu dispositio exercitus: qui. s. debeant in primo loco esse: qui in sec'o: q in tertio: & hmõi. Fœderis pacis. s. ꝓponẽde: signo dato. s. tuba vł cornu egressio vł cõgressio i hostẽ. Itẽ signo dato receptio. s. i domum. Flagitij militaris disciplina. i. pœna seu punitio delicti. Si loc⁹ deserať. glo. Qui fugit in bello publico ſm cano. infamis est: ſm leges capite punitur. Et dr̃ ſm Archi. desertor militię qui p lõgum tẽpus euagatus ad castra reducit. Stipendioꝝ modꝰ. s. qualiter militi & qualiter pediti tribuatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dignitatū gradus in quo gradu differāt qs digniorvel superior alio. Premiorū honor: qliter. s. qdā magis: qdā minus honorent. Veluti cū corona vel torques donat. Corona dr hic maius munus, Torques min⁹ munus. Prædę decisio. i. diuisio :& ꝓ psonarū qualitatibus & laboribꝰ iusta diuisio ac principis portio. Glos. Non ergo oia q̄ capiunt in bello sunt pricipis: & videt esse cōtra. xxiij. q. v. dicat. vbi dr ꝙ regis sunt oia: itelligēdū qa ad ipm debēt deferri oia & pſētari: & ipse debet diuidere ſm merita psonaꝝ. xij. q. ij. vulterang. Et itellige de bello nō iniusto :nā in iniusto oia q̄ capiunt debent restitui ſm oēs doctores.

Ius publicum vñorū

Ius publicū dicit Isid⁹. est in sacris sacerdotib⁹ et magistratibus. dist. j. vbi Archi. publicū. i. ius qd⁹ est pro his cōstitutum est. i. consistit in sacris. i. rebus deo dicatis: venerandis: sacerdotibus honorādis: magistratibꝰ timendis & obediendis: sicut sunt pręfectus: pconsul: cōsul: prætor & hmōi. Et dicit hic glo. ꝙ qui lędit sacerdores vl res sacras ab oibus tamq̄ pro publico crimine potest accusari. ar. ij. q. j. in primis. Et rōnem assignat ibi Arch. qa hæ psonæ ad statū rei publicæ pertinēt: plus em̄ oīonibus eccliæ q̄ auxilio militari consistit imperiū. vt. xxiij. q. viij. §. q̄uis.

Ius qritū qd.

Ius quiritū air Isid⁹. est ꝓprie romanorū : qa nulli alij nisi Romani eo vtunt: & de legitimis hæreditatibus: de tutelis: de curationibus & vsucapionibus statuta sunt. di. j. De contractibus qualiter. s. debeant celebrari scripturis vel sine. Et dicit glo. ꝙ ius quiritum dictum est a Quirino vel Romulo qui fuit conditor primus Romæ: vnde dicuntur Romani. Et ſm glo. hic dicuntur Romani omnes :subditi Romano imperio. Nam impator princeps est totius mūdi. vt. vij. q. j. in apibus sed in diuersis prouincijs diuersi reges sunt sub eo :vt. vj. q. iij. scitote. Qui ergo nonvult esse sub Romāo impio: nec hæreditatē habere pōt nec alia q̄ h enumerant de iure hūano, Iuris ciuilis ſpecies varias ponit Isid⁹. i eodem, v. lib. Ety. & noīa earū. Et habentur oīa in decre. dist. j. p totū. Vnde in principio eius dicit. Cōstat autē ius quiritū ex legibꝰ ex plebiscitis ex senatusconsultis & cōstitutionibus principū ex ędictis senatorꝫ & prudentū responſis & singulas horꝫ describit. Lex ſm Isid⁹. est cōstitutio ppli qua maiores natu simul cū plebibus aliqd sanxerūt. di. j. lex. vbi dicit Arch. ꝙ lex aliter sumitur hic aliter. s. Nam hic sumit stricte: prout est ſpecies iuris quritū. Supra autē prout est gen⁹ ad omne ius scriptū Cōstitutio populi. dicit glo. Olim popul⁹ statuit leges: sed hodie transtulit potestatē i imperatorē vt insti. de iure na. §. sed qd⁹ principi. Vel ꝙ hodie etiā popul⁹ pōt legē statuere: & quod dr in dicta. l. trāstulit. i. cōcessit. Addit hic Archidia. Dicūt quidā ꝙ populus hodie nō pōt condere legē. ar. ad hoc. C. de legi. l. vlt. Alij vt Lau. dicunt contra. s. ꝙ ppl⁹ pōt auferre auctoritatem imperatori: sed omnes ecclesiæ non possent tollere auctoritatem papæ. Et rō est qa papa non habet auctoritatem ab ecclesijs: sed ecclesiæ ab eo. argu. dist. xxj. q̄uis. Ex dñica em̄ tuitione & cōcilioꝝ auctoritate papa habet suam iurisdictionem & non ex translatione populi sicut imperator. extra de elec. significasti. Et dicunt hi quo ad ptārē translatā ꝓ populum in impatorē cōdēdi legēꝙ ppl⁹ pōt reuocare istam potestatē cū vult sicut iudex q delegat quia proprietas apud eū remānsit. nec obstat illa, l. vlti. C. de legi. quia ibi illud soli non excludit populū. arg. xv. q. vij. §. eps. Sed tale est ac si diceret. soli principi. i. nulli alij soli, nec obstat extra de offi. delega. sup q̄stionū. & in. c, venerabili. qa illa iura loquunt i delegato. In alio forte secus. vt. ff. de offi. pręsi. l. vlt. Hęc Archi. Maiores natu. glo. maiores natu dicunt nobilitate: dignitate: antiquitate & scientia. vt. ij. q. vij. q̄rendū. Addit Archi. ꝙ hic magis proprie dr nobilitate. Plebiscita sunt quæ plebes tm̄ constituunt. Et vocant plebiscita eo ꝙ ea plebs sciat: vel ꝙ scisciatur & rogatu tiāt. Isido. distin. j. Glos. ibi. Plebiscita prima facta fuerūt ꝓpter discordiam inter nobiles & plebeios. vt. ff. de origi. iuris. l. j. Addit Archi. ꝙ quodā tpe recessit plebs Romanorū a patribus i montē Auētinū: & ibi statuta ab ea vocata sūt plebiscita scita. i. statuta plebis vel qa eius scientia & cōsensu statuebā tur. Est ergo plebiscitū ius qd⁹ plebs magistratu interrogāte veluti tribuno ꝓstituebat. Et hęc lex ꝙ bono pacis fuit obseruata: p. l. hortēsem. vt. ff. de origi. iur. l. ij. Senatusconsultū est qd⁹ tm̄ senatores populi cōsulēdo decernūt. Isido. dist. ea. Dicit hic Archi. i Rosa. ꝙ cū populus Romanus ita esset auctus vt in vnū conuenire nō posset causa legis sanciēdæ vsum est senatum vice populi cōsuli. vt ifra. de iure na. §. senatus. Vbi dicitur ꝙ senatusconsultum est ꝙ senatus iubet atq; constituit: secundum Lau. Et sicut tot⁹ populus interrogabatur quādo consul legem ferebat ad populum: ita senatores interrogabantur vice populi: qū consul legem ferebat: & ita eorum cōsensu senatusconsultum vocatum est. Hug. Erant autem senatores centum numero: & dicitur senat⁹ a senectute. Isti electi sunt a Romulo centum: & a populo centum. Qui ob ętatem senatores: ob similitudinē curę patres dicebātur. Vel senatus a sinēdo dicebātur: qa senatores faculratē eligēdi dabāt. Nā sine licētia eoꝝ nulli licebat magistratū aliquē facere. i. officiū. Et senatus etiā dicebaf locus in quo cōueniebāt senatores. Cōstitutio vel ędictū est ꝙ rex vel imperator cōstituit vel ædidit. Isid⁹. dist. ea. Vbi dicit Arch. Rex. s. tm̄. Nā reges prius leges tulerunt. ff. de orig. iur. l. ij. Lau. Vt dicē ꝙ idē est rex & impator: sed rex anteq̄ coroner. Et idē est constitutio qd⁹ ędictū: licet ędictū posset dici tm̄ i pręcipiēdo, dicūtur etiā ędicta prętoꝝ: vt dicit Io. que. s. prætor ius ciuile corrigens vel supplens vel cōfirmās in ābone posita siue scripta publice ꝓponebat: ſm Hugo. Responsa prudētū sunt quę iurisconsulti respōdere dicunt cōsulentibus. Vñ & respōsa Pauli dicta sunt. Fuerūt em̄ quidā prudentes & arbitri ętatis: qui mstitutiones iuris ciuilis cōpositas ędiderūt: qbus dissidētiū lites contētionesq; sopirent. Isido. dist. ea. Archi. Respon sa. i. sniæ eorū quib⁹ pmissum est iura condere, Cōsulti: qb⁹ datū erat ius rndendi: cōsulē tibus sup aliquo articulo vel interpretatione alicuius iuris Ediderūt. i. exposuerūt & interpretari sunt istitutiones cōpositas ab alijs. Quædam leges dicūtur ab his qui condiderunt eas: vt consulares: tribunitię: iulię: & cornelię. Nā & sub Octauiano Cęsare suffecti consules Papius & Pompeius legē tulerūt q̄ a noibus eoꝝ Papia & Pōpeia nūcupatur cōtinēs patrū prēmia ꝓ suscipiēdis liberis. Sub eo dē quoq; imperatore Falsidius tribunus plebis legē fecit ne qs plus extraneis in testamento legaret: q̄ vt quarta ps supesset hęredib⁹: ex cui⁹ noie lex falsidia noiata est. dist. ea. Archi. Cōsulares. Cū Romani ferre nō possent superbiā regū: cōsules fecerūt: & ędite leges ab illis cōsulib⁹ cōsulares dicūtur. Tribunitię. cū quadā vice ppli⁹ Romanus a patrib⁹ recessisset fecit sibi tribunos: q. s. pessent alijs: & leges factæ ab eis dicunf tribunitię. Et dr tribun⁹ a tribuēdo iura vnicuiq; vel a tribu. i. ppl⁹ cui ꝑat vel qa populus diuisus fuit in tres partes: & ex qualibet parte tribuni eligebant. Suffecti. i. substituti: qui em̄ i locū cōsulum ante finem sui officij decedētiū substituebāt dicebanf sufferti. Falcidius. De lege falcidia quā notat hic glos. vide in iij. par. ti. x. c. de testamentis. Satyra lex dicta est : eo ꝙ de plurib⁹ reb⁹ lex illa loquit: & sic dicta a copia rerꝫ: & q̄si a saturitate. Vñ & satyrā scribere est poemata variacōdere: vt Horatij: Iuuenalis & Persij. Rhodiæ leges naualiū cōmerciorum sunt: ab insula Rhodo cognominatæ i qua antiqtus mercatoꝝ vsus fuit: dist. e. Et dicit hic glo. ꝙ lex illa iniqssima est. s. ꝙ patientibus naufragiū ihabitatores oīa auferent. ff. eo, modestinus. Sed illa lex hodie correcta est. vt. C. de fur. in aut, nauigia. imo tales ipo iure sunt excōicati, et de rap. c. excōicatiōi. Addit Archi. ꝙ videtur ꝙ sit canon latæ sententię. qd⁹ etiā tenet glos. hic posita. sed Innocen. credit ꝙ sit canon ferendæ sententiæ. Idē Bern. sentit ibidem. De hoc habes in tertia parte in tractatu de censu.

Lex qd sit.

plebiscitū qd sit

senatusconsultum.

Satyra lex.

Leges rhodiſ.

§. I. ET NOTA QVOD TOTVM

tū corpus iuris ciuilis, cōis diuidif i quatuor libros q̄ ad allegationes, s. Codicē Digestū Instituta : & Authenticum. Et quę in eis notanf allegantur ꝓ nomen libri: ꝓ titulos ꝙ leges ꝓ paragraphos. Cōueniētiam huius diuisionis legū humanarū suprapositę: ſm Isid⁹. pulchre notat btūs Tho. i. iij. q. xcv. ar. iiij. Dicit em̄ ꝙ vnūqd⁹q; pōt ꝑ se diuidi ſm id qd⁹ i eius rōne cōtinef: sicut in rōne aīalis continef aīma q̄ est vel rōnalis vel irrōnalis. Et iō aīal ꝑ se diuidf in rationale & irrationale: nō autē diuidif ſm. albū & nigrū: quæ sunt eius diuisiones ꝓter eius rōnē. Sunt autē multa de ratione legis humanæ ſm quoꝝ quodlibet lex humana, ꝓprie & ꝑ se diuidi potest. Est em̄ primo de rōne legis humanæ, ꝙ fit deriuata a lege naturæ : vt ex dictis patet. Et ſm

diuiſio iuris ciuilis.

ret. Et ſm hoc positiuū diuiditur in ius gentiū: & in ius ciuile: ſm duos modos quibus aliqd derivaf a lege naturæ. vt. §. dictū est. Nā ad ius gentiū pertinēt ea quæ deriuantur a lege naturę, sicut cōclusiones ex principijs: vt iustæ emptiones & vēditiones & alia hmōi: sine quibus hoies ad inuicē conuiuere nō possent: qd⁹ est de lege naturę: qa homo naturaliter est aial sociale: ꝙut ꝓbatur in. vj. Poli. Quæ vero deriuanf a lege naturæ per modū particularis determinationis pertinēt ad ius ciuile ſm ꝙ aliqua ciuitas aliquod ius sibi cōmodū determinat. Sed o est de ratione legis ꝙ ordinetur ad bonum ciuitatis. Et ſm hoc lex humana diuidi potest ſm diuersitatē eoꝝ qui dant operā bono cōi: sicut sacerdotes ꝓ populo deū orātes: principes populū gubernātes: milites pro salute populi pugnantes. Et iō istis hominibus specialia quædam iura optantur: vt scilicet ponatur ius publicum & ius militare. Tertio de ratione legis est vt instituatur a gubernāte communitatem ciuitatis. Et secundum hoc distiguuntur leges secundum diuersa regimina ciuitatum: quorum vnum regimen est secundum philosophum in. iij. Poli, quando ciuitas gubernatur ab vno : & ſm hoc ponuntur constitutiones principum seu edicta. Aliud regimen est Aristocratia id est principatus optimorum vel optimatum: & secundum hoc sumuntur responſa prudentum & senatusconsultus. Aliud regimen est obligaria principatus paucorum diuitum & potentum: & secundum hoc sumitur ius prætorum & etiā dicitur ius honorarium. Aliud regimen est populi quod dicitur democratia : & secundum hoc sumitur plebiscita. Aliud regimen est tyrānicum qd⁹ est omnino corruptum vnde ex hoc nō sumitur aliqua lex. Aliud regimen est ex his ꝓmixtū: qd⁹ est optimū: & ſm hoc sumif lex quā maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerūt: vt dictum est. §. Quarto de rōne legis est ꝙ sit directiua humanorū actuum: & ſm hoc ſm diuersa de quibus leges feruntur distinguuntur leges: quæ aliqñ ab autoribus earum nominantur: & sic distinguitur lex iulia de adulterijs: lex cornelia de siccarijs: & sic de alijs. Aliq denominātur nō propter autores earū: sed propter res de qbus sunt: vel lex de officio procōsulis: lex de furtis: & hmōi. Distinguitur autē ius gentium a iure naturali: maxime inquantum ius naturale est commune omnibus animalibus.

regimē politicum vanum.

Leges vñ denominantur.

§. II. QVOD LEGES HVMANE

etiā sæculares imponūt hoī necessitatē ad obseruādum in foro cōsciētię: ita ꝙ nō obseruās peccat si sint iustę. Vnde Augu. dicit, Quicūq; legibus imperatoꝝ quę ꝓ dei volūtate (cū veritate) seruūtur: obtēperare nō vult: acgrit grāde supplicū: quicūq; autē legibꝰ imperatoꝝ q̄ cōtra deivolūtatē seruūtur obtēperare nō vult: acgrit grāde pnīū. dist. ix. impatores. Pro hui⁹ declaratione dicit btūs Thom. i. ij. q. xcv. ar. iij. ꝙ leges humanit⁹ positę vel sunt iustę vel iniustę. Si sint iustę: habent vi obligādi in foro cōsciētię a lege æterna a qua deriuātur, ſm illud Prouerb. viij. Per me reges regnāt: & legū cōditores iusta decernunt. Dicuntur autē leges iustę vel iniustę ſm quadruplex genꝰ causarū. s. finalē: efficiētē: formalē & materialē. Dicūtur iustę ex causa finali seu ex fine qñ ordinanf ad bonū cōe. Iste em̄ est finis legislvtilitas boni cōis. eōrio est lex iniusta qñ est cōtraria bono cōi. Vñ qñ aliqs ꝑsidēs imponit leges onerosas subditis: nō ꝓpter vtilitatē cōem: sed ꝓpē priuatā suā vt, ꝓpter cupiditatē vel gloriā: puta faciēs statutū: ꝙ q cō mittit talē defectū soluat tātū: qd⁹ nō ꝓpter alid⁹ facit nisi vt inde lucref. Vel cū ponit taleas vel gabellas vltra debitū vt thesaurizet vel pōpizet. Sed o dicūtur iustę ex causa efficiēti seu autoris. Causa efficiens legis est statuens legē: si ergo nō excedit ptātē ferēs : quia. s. eā facit subditis suis: iusta est. Iniusta autē si fert legē sup eos in qb⁹ nō habet ptātē: puta si laic⁹ cuiuscūq; dignitatis etiā impator facit legē: q extēdat etiā ad clericos vt ꝙ habeant rndere in foro suo: vel ꝙ soluāt taleas & hmōi: nō em̄ habet ptātem sup eles. Tertio dicūt iustę ex forma: qñ. s. ſm q̄litatē ꝓportiōis imponūtur onera sub ditis in ordie ad bonū cōmune. Cū em̄ vn⁹ hō sit ps multitudinis : qlibet hō & qd⁹ ē & qd⁹ habet ē ml⁹ itudinis: sicut & qlibet pars ēqd⁹ ē totius: vñ & natura aliqd⁹ detrimētū ifert aliqñ partivt saluet totū. Et ſm hoc leges proportionabiliter onera impoñeres sunt iust æ: & obligāt in foro cōsciētiæ. Vñ ex cā ra tionabili rectores ciuitatis ꝑponunt aliquas collectas: puta ad defendendum se in iusto bello & ſm ꝓportionē debitam: qui hoc recusaret: peccaret: Iniustę autem sunt quādo non æqualiter onera imponuntur secundum ratā vnicuiq; contingentem secundum substātiam: sed alij nimis grauantur enormiter: alij nimis alleuiantur. Et istæ sunt violentiæ magis q̄ leges. Vnde tales leges non obligant in foro conscientiæ: nisi forte propter vitandum scādalū vel perturbationem propter quam homo debet cedere etiam iuri suo. secundum illud Matħ. v. Qui te angariauerit mille passus: vade cū illo & alia duo. Quarto leges sūt iustæ ex materia: quando scilicet sunt de rebus in se iustis Iniustæ autem quando sunt de rebus illicitis: puta contra ius diuinum vel naturale: vt ꝙ adorent idola : sicut fecit Nabuchodonosor legē ꝙ oēs adorarent statuā &c. Dañ. iij. & tales leges nullo mō sunt obseruandæ: qavt dr Act. v. Obedire oportet magis deo q̄ hominibus. Et de huiusmodi legibus iniquis & condentib⁹ eas dicitur Esa. x. Vę his q condunt leges iniquas: & scribentes iniustitias scripserunt vt opprimerent in iudicio pauperes : et vim facerent causæ humilium populi mei. Quocūq; ergo istorum modorum sunt iniustæ nō obligant in foro conscientiæ: si tamen solum ex fine essent iniustæ & in alijs iustæ. s. ex materia: forma: & autore: forte ligarēt tūc. Et nota ꝙ condētes leges iniquas : pura ad imponēdū collectas indebitas & grauamina: tenētur ad restitutionē: & hęredes eorū oīm dānoꝝ q̄ occasione dictaꝝ legū alig passi sunt: & illi q iduxerūt ꝓditorē ad talē legē faciēdā glibet insolidū. Et seruātes eas leges tenenf etiā ad restitutionē eorū q̄ occasione taliū legū luerati sunt. Vbi aūt iuste sunt leges seculares etiā seruari debēt: & peccāt trāsgredītes. Vñ Gelasius papa. Quis aurē leges principū : aut patrum regulas: aut monitiones paternas dicat debere cōtēni: nisi q impunitū sibi ęstimet trāsire ꝓmissum. dist. x. qs. Vbi dicit glo. ꝙ peccat ois qui cōtēnit legē: sed nō peccat ois qui nō parit legibus : vbi scilicet loquitur de consilio lex. xiij. q. j. quisquis. Et sic aliud est contemnere: aliꝺ non parere. Dicit Bern. in lib. de dispensatione & præcepto. Contemptꝰ vbiq; damnabilis: & sic est mortale ex contemptu legem transgredi. Ex ignorantia enim vel negligentia non semper: sed secundum materias. Et dicit Ioannes papa. Quicquid contra leges accipitur: per leges dissolui meretur. di. x. vides. Et dicit ibi glos. ꝙ hæc regula est vera in his in q bus est perpetua causa prohibitionis: vt ne filius contrahit matrimonium cum matre: vel dic ꝙ meretur dissolui nisi illud per aliam constitutionem toleretur.

§. III. DE COMPARATIONE

legū ciuiliū ad canonicas q̄ ad prioritatē. Sciēdum igr ꝙ lex ciuilis ē prior lege canonica tpe. Sed lex canonica est prior ciuili dignitate seu autoritate. Primum patet ex hꝫ ꝙ lex ciuilis cœpit tpe Moysi vl circa. Lex ꝓo canonica tpe apostoloꝝ qñ fecerūt cōstitutionē: ꝙ ꝓuersi ad fidē abstinerēt se a fornicatione ab idolothitis; sanguine & suffocato. s. aīali. Fornicatio qdē de se ꝙ fuit pctm̄ mortale: sed iō ꝓhibita: qa Gētiles putabāt licitā quasi naturalē. Alia vero ꝓhibita fuerunt: nō qa de se mala: sed ad iducēdū pacificū cōuictū inter Iudęos & Gētiles cōuersos ad fidē: & remouēdū occasionē & exēplū mali. Qui fuerunt autores legū secularium ponit Isido. in. v. Etymol. di. Moyses gentis Hebreę primus oim diuinas leges sacris literis explicauit. Phoroneus rex primus Græcis leges iudiciaq; constituit. Mercurius Trimegist⁹ prim⁹ leges Egyptijs tradidit. Solon primus leges Athenienſibus edidit. Licurgus primus Lacedæmonijs iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pōpilius qui Romulo successit i regno prim⁹ Romanis leges edidit. Deinde cum ppls seditiosos magistratus ferre nō posset : decē viros legib⁹ ꝓdēdis creauit: q leges ex libris Solonis in latinū sermonē translatas duodecim tabulis exposuerūt. dist. viij. Moyses. & in. c. seq. dicit leges redigere in libris: prim⁹ cō sul Pōpeius instituere voluit: sed nō pseuerauit metu obtrectatorū. Deide Cęsar cœpit id facere: sed ante interfect⁹ est. Paularim aūt antiquę leges vetustate & incuria aboleuerunt. Nouæ aūtā Cōstātino Cęsare cœperūt: & reliqs succedētib⁹ : erāt ꝙ p mixtę & inordinatę. Postea Theodosi⁹ minor Augus⁹ ad similitudinē Gregoriani & Hermogeniani Codicē factū

de exordio legis ciuilis.

Autores legū qui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cōstitutionū dispoſuit. De legibus aūt canonicis dicit Iſi. quorū pe xv. diſt. i. c. i. Canones ꝓcilioꝝ generaliū cœperūt a tēpore cœpert Cōſtātini impatoris. Tēporibꝫ ꝑcedētibꝫ ꝓſecutione ſeges ca mērē: nō dabat facultas docēdarū plebiū: nec licentia epis nonicę, quēlēdi i vnū: ſed ipe Cōſtātin⁹ dedit hāc facultatē christianis & ſub eo factū fuit pmū gnale cōciliū. ſ. Niceнum. Dicit tū ibi glos. ꝙ tpe Clementis cœperūt fieri cōciliavt par. ꝛ di. xvj. Iſid. Sed nō fuerūt ita gnalia: & ſic ſoluit cō tra. ętas. Fuerūt ēt facta aū ꝛps. Cōſtātini multa decreta a ſummis pōtificibꝫ diuerſis tpibꝫ. Dignitate aūt & auctoritate leges canonicę ſunt priores adeo ꝙ leges ſeculares q̄ legibus canonicis reperiunt contrarię nulli⁹ ſunt momēti. Et hæc eſt ſnia cluſiua toti⁹ di. x. quam, pbat per multa ca. Et i primo. c. dē. Lex imperatoꝝ nō eſt ſupra legē dei ſed ſubt⁹. Imperiali iudicio nō pñt eccleſiaſtica iura diſſolui. Et diſt. e. c. v. Cōſtitutiōes q̄ ſunt ꝺtra canones & decreta p ſulū Romanoꝝ vel ꝫ bonos mores nullius ſunt momenti. Imperator etiā dicit ꝙ ſacrę leges non dedignanť ſequi ſacros canones præcipue in matrimonijs vſuris & hmōi. In aut. v t clerici apd̄ proprios epi. & c. col⁹. vj. & ꝛ. q. iij. §. hinc colligit. & extra de no. ope. nū. intelleximus. Vbi autem euāgelicis & canonicis decretis nō obtuaūerit oī reuerentia dignæ habeanť, dicit Gratia. dist. x. ſuſceptis. §. ecce. Vnde & Aug. c. ſeq. Si i adiutoriū veſtrum terreni imperij leges aſſumendas putaris nō reprehendimus. Nam & hoc ſecit Paulus cum aduerſus iuriſoſos Romanum ſe eſſe ciuem teſtať. Sed vtrum papa poſſit tollere leges quo ad vtrūq; foꝝ ſint opt. p & contra. Sed dicit Io. an. ſuper regula. poſſeſſor. de regu. iur. li. vj. ꝙ vbi papa non habet temporalem iuriſdictionem non poteſt tollere leges quo ad ſorum ciuiſem: niſi in his in quibus vertitur periculū aiæ vt vſuris: & hmōi: cū poteſtates ſint diſtincťæ. diſt. x. q̄m. & diſt. xcvj. cū ad verum. In his aūt in quibus vertitur periculū aiæ poteſt tollere quo advtrūq; foꝝ. probāť hæc de iudi. nouit. & de præſcrip. c. vlti.

§. IIII. CASVS PLVRES ILLICI

Indulgētia legum cū rigore canonum.

ti q̄ permittunť a legibus ſęcularibus: ſed qa. phibenť iure diuino vel canonico: in oībus illis caſib⁹ leges illæ ſūt abrogatę: nec deceret ſeruari & peccarēt qui eas ſeruarent.

Et primo in matrimonijs. Nā ſm leges: filius germani vnius pōt copulare matrimoniū cū filio alterius germani. vt inſtiť. de rap. §. inter eas. & C. de nup. l. nemini. Sed ſm deū tales: debēt penit⁹ ſeparari. eť de cōſan. & affi. non debet. & xxxv. q. iij. pgenię. Sed o qa ſm leges puella rapta nō pōt cōtrahere mrimoniū cū ſuo raptore. C. de rap. virgi. l. vnica. Et idē erat olim ſm antiquos canones. Sed hodie pōt. eť de rap. c. fi. Tertio: qa ſm leges licitū eſt hoi ſoluto tenere mulierē ſolutā in cōcubinā. vt in aut. q. mona. eſſi. ſut. §. ſiqs. col. vij. Sed ſm deū etiā ſimplex fornicatio pt̄m mortale ē & excludit a regno dei. vt dicit Apl⁹. ſ. ad Cor. vj. Quarto quia ſm leges licitū eſt viro occidere adulterū vxoris deprehēſum in adulterio ſi eſt pſona vilis & cui nō debet reuerētiam. ff. de adul. l. marito. ꝭ. & l. ſi adulteriū. & C. de adul. l. graechus. Inſup licet patri q habet filiā in pte occidere adulteriū filiæ in domo ſua fornicatē & occidere filiā. ff. de adul. l. patri. & l. nec in ea. Et ſimiliter de latrone & populatore agroꝝ. Sed ſm deū nil horum licet & phibenť talia cū præcipiť Exo. xx. Nō occides. Quito quia ſm leges dānatur qui apprehēſam i adulterio tenet vxorē. C. dē adul. l. crimen. & l. caſtitati. Sed ſm deum & iura canonica poteſt tenere ſine vlla pœna dum modo ipſa velit ab adulterio recedere. xxxvj. q. i. §. ſubauditur. Sexto quia ſm leges i multis caſib⁹ licitum eſt vxorem repudiare & matrimonium rite contractum diſſoluere & maxime in caſu qui notať diſt. x. lege. & xxvij. q. ij. ſunt qui dicūt. Sed hoc lex diuina prohibet vt i eiſdem. c. dē. Septimo quia ſm leges mulier quæ mortuo viro nubit infra tps luctus. ſ. vnius anni iſamis fit: Vincurrit multas pœnas. C. de ſecū. nup. l. i. & ij. Sed ſm deum vt apl⁹ dicit. ſ. Cor. vij. nubat mulier cui vult, extra de ſecun. nup. c. pe. ervlti. et vbi notat. Iſmo, remittuntur ei oēs illę pœnę q̄ ſunt tm̄ ad pœnā ipſius: ſecus ſi inde proueniat aliqd ad alios. Octauo: qa ſm leges filius ſpurius non eſt ad ēd⁹: ſed ſc⁹m deum & canonem cōtra. Nono: qa ſm leges hæres ſi nō fecerit inuētariū tenet ad oīa debita defuncti. ſecus ſm deum. Decimo. qa in certis caſibus ſm leges hæres non tenet de maleficio defuncti: ſecus ſm deū. Vnde cimo: qa ſm leges illud qđ relinquit niſi habeat ſeptē vl⁹ quinq; teſtes: non valet. C. de teſta. l. ſi vnus. Sed ſm deū i relictis ad pias cauſas ſufficiunt tres: aut etiam duo teſtes. eť de teſti. cū eſſes. & c. relatū. Duodecimo: qa ſm leges ſi ꝓmitto aliq̄d nudo pacto nō teneor: & dico qa nō orit in de actio. ff. de pac. l. iuriſgētiū. Ecōtrario ē ſm deū & canones: qa mortaliter peccat recedēs a pacto. eť de pact. c. i. cū ſimilib⁹ q̄ ibi notāť. Et idē ſi ꝓmitto vni recipiēti ꝓ alio qa ſm deum teneor: ſm leges nō. Tertiodecimo: qa inter emētes & vendētes cōcedūt leges deceptionē &c. Quarto decimo: qa ſm leges non licet emere ſeu vendere iura & actiones: q̄ qs habet ꝫ aliū ꝓ maiori prętio q̄ ſit principale debitū alꝭ nō valet emptio: nec peti poterit niſi vſq; ad illud qđ ſolutū ē: nec etiā debēt talia iura pro parte vēdi & ꝓ parte donari. C. mādati. l. ꝓ diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. Sed ſm deū nihil ꝓhibet me emere iura cōtra aliquē pro minori prętio q̄ ſint ipſa iura: dū tm̄ nō factā hoc i fraudē vſuræ: ſed ꝓpter itereſſe meū: aut laborē: qui forſan erit i rehabendo. Seu qa dubito ne debitor fugiat aut ad paupťatē veniat. Quintodecimo: qa ſm leges in lōgiſſimo tēpore etiā poſſeſſor malęfidei pſcribit: ſecus ſm deū & iura canonica. eť de reg. iur. poſſeſſor malęfidei. li⁹. vj. Sexto decimo: qa ſm leges maleficia cogitatiōis regulariter nō puniunť. ff. de pœ. l. cogitatiōis, ſed tm̄ oīs cogitatio mala vel adeo vel ꝓ pniam puniēda eſt. de pœ. diſt. i. oīs. Decimoſeptimo: qa ſm leges licet magi & venefici puniāť: tm̄ qui hoc faciunt ꝺtra imbres vētos & grādines pręmianť. C. de malefi. l. eoꝝ. Sed ſm deū etiā talia ſic facere grauiſſimū pct̄m ē vt clare. pbat Tho. ij. ij. q. xcvj. idē oñdit. xxvi. q. ij. c. illos. & eť de ſortile. p totū. Decimooctauo: qa ſm le gē licitū eſt in cauſa ſanguinis corrūpere accuſatorē. ff. de ꝑua. l. ſi. Sed ſm deū nō licet vt patet in Tho. ij. ij. q. lxix.

TITVLVS. XIX. DE PRIVILE

gijs in cōi. ¶ Priuilegia per quē ꝓcedi poſſūt: & per quē impetrari: & quādo & quomodo tollūtur. Cap. i.

De priuilegio a deo qđ ſit.

EST ET ALIA LEX PRIuata q̄ dr̄ priuilegiū. diſ. iij. priuilegia. plenius xxv. q. ſ. §. vlti. Sed eſt priuilegiū datū a deo & priuilegiū ab hoie. Et priuilegiū quidem dei ē quoddā ius ſeu quędā gratia cōceſſa alicui in aliquo contra legē cōem. Sic fuit ꝓceſſum Grego. orare pro Traiano dānato: & Martino ꝓ quodā a ſeipſo ſuſpenſo: & conceſſū fuit apl⁹ vti ſortibus in electione Matthię: & Oſeæ accedere ad vxorē fornicariā. & Samſoni ſeipſum occidere: & Iſraelitis expoliare Aegyptios: & Abræ & Iacob habere plures vxores ſimul. vt eť de diuor. gaudemus. xiij. q. dixit dns. & xxiij. q. v. ſi ū licet. §. nō occides. & xxvj. q. ij. nō ſtatim. Vbi dicit Beda poſt Hiero ꝙ priuilegia paucorū cōem legē facere nō pñt. vt eť de diuor. gaudemus. Et regula iuris i. vj. qđ alicui gratioſe ꝓceđit nō debet ab alijs trahi in exēplū. Qui ergo veraciter dicunť hac lege priuata quæ eſt lex. i. ſpiratio certa ſpūſſanctī hi nō ſunt ſub lege. ſ. cōi in illo opere cōtra quā habēt cōtrariū in inſtinctū a ſpūſcto. xix. q. ij. duę ſūt leges. Sed caueat ſibi qs diligēter in hoc: qa ipſe Sathanas trāſfigurat ſe in angelū lucis: vt habes plura exēpla in collatione ſcd̄a abbatis Moyſi. Et ideo niſi ſis oīno certus de hmōi inſtinctu vt erāt ſti: nō dimittas leges cōes. xxiij. q. iij. transferūt. Quantum vero ad priuilegia hoim nota: ꝙ quicūq; poteſt legē facere & aliquibus poteſt priuilegiū indulgere vt papa i ſpiritualibus & qñq; in tēporalibus i terris ſuæ tēporalis iuriſdictionis vel qñ iudiciū ad eū deuolueret. Et nota ſm Bernar. ꝙ eccleſia Romana ſiue papa nunq̄ conſueuit aliquē ꝺtra ſe priuilegiare. arg. eť de præſcrip. cū ex officij. qđ eſt cōtra eos qui dicunt vel ponūt ſingūt abſq; eoꝝ approbatione nō ſit procedendū ſm reſcripta papæ & hmōi. Itē poteſt concedere priuilegiū imperator in tēporalibus ſed nunq̄ i ſpiritualibus: qa de eis nihil poteſt ſtatuere. xcvi. diſt. bene quidem. Item poteſt cōcedere eꝑs priuilegiū. eť de reli. domi. c. cōſtitutus. & de cēſi. cum venerabilis. xvi. q. ij. viſis. Dum tamen hoc faciat de voluntate ſui capituli eť de iure patro. paſtoralis. & eť de exceſ. pla. ſicut vniuerſ. & multo fortius hoc poteſt patriarcha. Quis autem poſſit legem facere dictum eſt. ꝫ.

Interpretatio

De iterpratiōe priuilegiorū.

§. I. INTERPRETATIO PRIVI

legioꝝ: vbi verba ſunt obſcura ſiue ambigua: ad eū ſpectat cuius eſt condere ſm Hoſti. & interim negotiū ſuſpēdetur. extra de ſen. excō. inter alia. & extra de iudi. cum venisſent. Si autem verba non ſunt obſcura vel ambigua: tunc debet diligenter tenor conſiderari. extra eo. porro. & c. recepimus. & potius inſiſtendū eſt intentioni priuilegij q̄ verbis. ſ. q. i. Marchion. & extra de verbo. ſigni. intelligentia. Et quantum poteſt fieri lariſſime interpretandum eſt. extra de dona. cum dilecti. ſi. de conſti. ꝓncipi. l. beneficium. Et hoc niſi prēiudicet iuri alieno: quia tunc reducitur ad ius commune. extra de conſue. cum dilecťꝫ. Ita tm̄ ꝙ aliquid operetur. Nam ſi aliquid indulgeretur, nō eťr priuilegium. extra de verbo. ſigni. abbate. Conceditur tm̄ quandoq; priuilegium ſecundum ius cōe. extra de ꝓcur. quia in cauſis. quia magis ſoleť timeri quod ſpecialiter ꝓ hibeť q̄ quod generaliter. xxiij. diſt. q̄q̄. tum quia multi neſciunt quandoq; ꝛpriuilegia data ſibi & ignorant iura: tum cum frequenter iura male obſeruentur: ipſa priuilegia innouantur. extra de treu. & pa. c. ij.

Priuilegiorū ſpecies multæ.

§. II. ITEM NO. SECVNDVM

Hoſtiē. i ſūma: ꝙ multiplex ē ſpēs priuilegiorū: videlicet reale: pſonale: & corpale. Reale eſt qđ eccl'ię dignitati ciuitati: vl' alicui loco: vl' aliqbus pſonis occaſiōe loci: ſeu cuiuſcūq; rei cōcedit. eť eo. cū olim eſſemus. & c. ij. Et tale priuilegiū ꝓpetuū eſt & rei adheret: & ſic ſemp durat: niſi res perimať vel deſtruať: vel niſi in partē vel in totū reuocet. xxv. q. ij. ita nos. vl' amittatur. eť de ſta. mo. recolētes. Et hoc dicit verū Io. an. ſup regula priuilegiū. eť de regu. iur. qñ ipſa res vel locus priuilegiatus, eccleſia, ciuitas & hmōi: deſtruereť autoritate ſupioris. Si aūt deſtruatur ab hoſtib⁹ retinet oīa ſua priuilegia: & remanent ibi clerici. xix. q. ij. q̄ ſemel. Itē ſi aūcitate ſupioris transferať ad aliū locū: vl' aliꝙniať. xvi. q. ij. ſi epī. Perſonale priuilegiū ē qđ ſingulariter pſonale dici pōt. i. illud qđ alicui vl' aliq b⁹certis & ꝓpꝛis noīb⁹ expſſis pſonaliter cōcedit. eť de offi. leg. volētes. Et tale priuilegiū pſonā illi⁹ cui ꝓceſſum eſt nō egrediet: ętiā ſi obrētu dignitatis concedit. In quo etiā caſu ſi alia dignitatē adipiſcať priuilegio nō vtit. eť de poſtu. bone. ij. Tale etiā priuilegium ad ſucceſſorē nō trāſſertur niſi hoc exprimatur: ſed vt dicit regula. Priuilegiū pſonale perſonā ſequit & extinguit cū pſona: & ſic ē tēporale & nō ꝓpetuū. Eſt aliud pſonale qđ dicit cōe pſonale: qđ' neq; cōcedit certis pſonis cōiter ex certis cauſis: & in certis articulis pro prijs noīb⁹ expreſſis. Et pōt poni exēplū i minoribus. xxv. annis: q gaudēt priuilegio reſtitutionis in integrū. ff. de mino. l. j. Et multa talia reperiūtur in iure. Corporale priuilegiū ē illud qđ' alicui vniuerſitati corporiv el collegio ſic cōcedit: ꝙ qlibet ſingularis de illa vniuerſitate pōt tali priuilegio ſe iuuare. eť de foro cō. ſi diligēti, vl' etiā vniuerſitas ipſa. xij. q. ij. qui manumittitur. Et hoc ſiue cōcedatur vniuerſitatibus ſiue collegijs clericoꝝ ſiue religioſoꝝ. Et ſic corpalia priuilegia appellāntur cōceſſa prædicatoribus & minoribus. eť de exceſ. prēla. nimis iniqua. & c. nimis praua. Et tale priuilegium nō perit durāte collegio: niſi (vt. ē. dictū eſt) de reali. Et vt dicit gloſ. ſummaria. xxv. q. ij. circa mediū. cū dubitať de priuilegio vtrū ſit perſonale vel reale: prēſumiť poriꝰ eť reale q̄ perſonale. eť de inſti. cū venisſent. Nō em̄ ob hoc dicitur pſonale ꝙ ſola iſcribitur pſona. vt. ff. de pac. iur. gē.

Differē tia iter priuilegium & cōfirmationē.

§. Pactoꝝ. Item hæc notatur differentia inter priuilegium & cōfirmationē: vt dicitur in ipſa gloſ. quia i cōfirmatione nihil noui iuris datur. vt eť de cōfir. cū dilecta. ſecus eſt in priuilegio. Itē in cōfirmatione nihil ponit vel affirmatur: ſed totū cōditionaliter intelligit. vt eť de exceſ. ꝓpꝛbē. qa diuerſitatē. ſed in priuilegio oīa iura ponūtur & certū ibi aſſeritur. vt eť de verbo. ſigni. abbate.

confirmatio nem.

§. III. NOTA QVOD PRIVI

De cē del feā⁹ priuilegio rum.

legiū nō valet ſeu euacuať mlt⁹ modis. Et prio qđ ſi ſuet ꝓ ſurreptionē cōceſſum. Nā quo ad ſic impetrātē fauore caret. arg. de reſcrip. li⁹. Et dē ſurreptitiū: ꝙ impetrans ſuggerit falſam cauſam: ex q̄ ꝓſuppoſita vt vera dať priuilegiū. xxv. q. ij. & ſi legibus. Sed o irritū eſt priuilegiū ſi ꝙ cōſtitutionē: & nō facit mētionē de ea. Oporet cm̄ ꝙ priuilegiū faciat mētionē de cōſtitutione cōtra quā i dulgeť. eť de his q̄ ſi. a. pla. ſine cōſen. capi. cū nos. Tertio nō valet ſi eſt cōtra cōſuetudinē: niſi faciat mētionē de ea qñ tollit ꝓ priuilegiū. eť de cōſti. c. j. li. vj. Et hæc duo etiā notar glo. Io. xxv. q. ij. in pri. Itē ſi ſit ꝺtra ſniam darā oportet ꝙ faciat mētionē de ſnia ad ꝫ vt tollať ꝓ priuilegiū. eť de fide inſtru. inter dilectos. & no. in gloſ. ꝑdicta. Quarto ipſo facto priuilegiū in fauorē conceſſum ceſſare itelligit q̄ impetrās ſiue priuilegiar⁹ facit cōtra illd' qđ i priuilegio ipſo exprimiť eſſe cōceſſū. eť de priuil. c. porro. & c. recepimus. Quito ceſſante cauſa priuilegij ceſſare debet priuilegium. extra de appel. cū ceſſāte. & xxv. q. ij. c. vlti. vbi dicit Gratia. & Bernard' in gloſ. ſuper dicta decre. ꝙ ſi datur aliquod priuilegium ex cauſa religionis: vel ratione patrie ſcito ceſſat cauſa ceſſat & priuilegiū: cum eſt alꝭ damnoſum. xvj. q. j. generaliter. Sexto ceſſat cum incipit alicui eſſe iniquum: & præcipue in cuius fauorem eſt ceſſum. vt enim dicitur in regula. Quod ob gratiam alicui conceditur: non eſt in eius diſpendium retorquendū extra de regu. iur. li⁹. vj. & extra de verbo. ſigni. quid pernouale. cum gloſ. Septimo ceſſat & tollitur priuilegium per ſecundum faciens plenam ſiue expreſſam mētionem de priori. extra de præſcrip. veniens. ſecundum Goff. Hoſti. tamen dicit ꝙ per ſecundum ſpecialē tollitur generale etiam ſi non faciat mentionem de ipſo. Io in glo. ſumma ria: vbi mouet iſtam quæſtionem: concludit ꝙ nec etiam ſecundum tollit prius generale niſi de eo faciat mentionem. Octauo tollitur per concedentis reuocationem. arg. ff. de iudi. l. iudiciū. qđ tm̄ facere nō decet ſine cauſa. Ex cauſa tamē pōt & debet reuocari: puta qñ fieret alijs læſio enormis. Itē ſi qs nō ſeruat priuilegia ſui ſupioris cōceſſa ſubditis ſuis: etiā ipſi⁹ nō ſeruātis priuilegiū merito reuocať. eť eo. dilectis. Itē ſi ſuperior ex certa ſcięntia cōfirmauit indulgētiā inferioris: nō pōt poſtea iferior ſine licētia ſuperioris reuocare. Vñ priuilegia conceſſa a rege vl' imperatore eccleliæ: & ꝓ papā cōfirmata: nō pōt iperator reuocare. xxv. q. ij. priuilegia. & c. ſe. Nono tollit priuilegiū ꝓ renūtiationē propriā & expreſſa m. eť de deci. nup. qđ' ſi tel ligas quātū ad ius tāgēs renūtiationē tm̄. Secus ſi papam vel alīū tāgit. eť de ſo. cōpe. ſi diligēti. Renū. etiā dicit in gloſ. de reli. domi. ſup. c. cū dilectus. ꝙ abbas ſiue cōuent⁹ priuilegio renūtiare non pōt. Vltimo amittit priuilegiū pro abuſis: qđ' pōt exponi ꝓ nō vſis vel ꝙ vſum cōtrariū. xj. q. iij. priuilegiū. pura ſi eſt aliqs priuilegiatus ꝙ nō ſoluat decimas oī anno: tm̄ ſicut alij ſoluit: & ſi eſt exemptus & cū cōuenitur corā ordinario: reſpōdet nec allegat priuilegiū: nec ſi allegat oſtēdit. Quāto aūt tēpore nō vtēs priuilegio: amittat: & quo actu vel qñ ponit Hoſtien. & Io. i ſumma cōfeſ. li⁹. j. u. v. q. iij. Bern. etiā in gloſ. eť de inſti. cū venisſent, poſuit cōtra hoc diuerſas opiniones: & rādet ſic cōcludit. Melius videť dicēdū ꝙ ſicut ſunt diuerſa priuilegia & in diuerſis caſib⁹ cōceſſa: quodlibet priuilegiū habeat locū in ſuo caſu: ſicut in præſcriptionib⁹ in quib⁹ diuerſa tēpora requirūtur. De hoc etiā habes. xxv. q. ij. priuilegia. ſ. in gloſ. Si quis aūt allegat & oſtēdit priuilegiū & nō ſeruat ei ſm Hoſti. nō debet imputari: nō obſtante ꝙ obijciatur ei ꝙ nō ſit eo vſus: vel ꝙ ſit cōtrariū factum. Quo em̄ vtēť priuilegio qui vti nō permittitur: niſi forte ſi ſententia ſeratur contra eum & nō appellat.

De exē ptis & priuile

§. IIII. QVI DICVNT SE EXEM

ptos & allegāt priuilegia reqſiti ab ordinario oſtēdere tenētur: & tradere reſcripta ad requiſitionē clericoꝝ: de qui bus fuerit cōtrouerſia: ꝙ ſi ad exēptionē allegāt ſolā ꝓcri giatis.

ptionē: debēt de hoc facere fidē. Si vero allegant vtrūq; tūc ſi priuilegiū ad plenū non ſufficiat: ſed tm̄ cauſam ꝓbeat prēſcribēdi: tenētur ꝓſcriptionē, ꝓbare: & ꝓbatione pēdēte nō turbētur. Qđ ſi nō allegāt: nec exhibēt ſaltē tale priuilegiū qđ' cām ꝓſcribendi det: dioceſani vtunť iure ſuo. eť de priuil. cū pſonę. li. vj. Eccl'ia exēpta: etiam monachi vel canonici cōuerſi & ꝓpetuo obligati: intelligūť exēpti. Nō aūt preſbyter q̄ parochianoꝝ curā habet q̄ ad ea q̄ ad ipam curā ꝓtinēt: nec ipi parochiani. eť de priuil. ꝓ exēptionē li. vj. Si eximanť canonici alicuius eccleſiæ: nō ꝓpt̄ hoc ſunt exēpti clerici: ſed hn̄ ecōuerſo. Sed ipa ecclesia nō ē propt̄ hoc exēpta. vt in. d. c. Et p monaſteriū ſi ue hmōi locū exēptū: itelligi debet tā de ipo q̄ de cemite

Universidad de Deusto
Biblioteca

rio & de domib⁹ monasteriꝫ theatris,hortis:& areis: q̄ sūt iuxta ecclesiā,arg.xn,q.j.necessaria.&.c.nulla. Legatus de latere ꝑm Bern. hene pōt cognoscere de causis cōtra exemptos q̄a priuilegia eximūt a prāte epōr: & hmōi:sed ñ papæ vel legatoꝝ.notab⁹ est de offi. leg.q̄ trāslationē.Monasteria monialiū et si sint exēpta debent singulis ānis p ordinariū visitari.vt de statu mo.attēdētes. in cle.Exēpti quamacūq; gaudeant libertate nihilominus possunt cōuenīri coram ordinaꝝs ratione delicti siue cōtractus: aut de re qua contra eos agit:nisi delictum sit commissum in loco exempto vel contractus ibi sit factus vel ibi sit ipsa res litigiosa. Item non possunt conueniri vbi domiciliū habent si alibi deliquerunt vel contraxerunt vel res consistit.extra de priuile.volentes.lib.vj.saluis quę dicunt.j. Et ꝓpter hoc est seruādū q̄ quidā sūt priuilegiati ita q̄ nec rōne delicti:vel cōtractus possunt cōueniri vt prędicatores minores,& Cistertienses.Exempti nō possunt cōstruere oratoria vel capellas:vel loca in locis nō exēptis sine licētia diocesanorū.Nec etiā sic cōstructis tēpore interdicti i casibus nō expressis celebrare vel facere celebrari:als ꝑ ordinarios cōpescant.Et si ꝓpter hoc cōseruatores eoꝝ ferrēt sentētias cōtra ordinarios nō valeret.ex de priuile. auctoritate.lib.vj.In locis autē exēptis nō possunt prædicta facere nisi de licētia vel priuilegio.vt in.d. c.auctoritate. Et vt ostendit Gratia.xxv.q.j.c.vlt.§.ñ.Sacrosancta Rōmana ecclesia ius & auctoritatē sacris canonib⁹ impartit: sed nō eis alligat.Habet em̄ ius condēdi canones vtpote quę caput est & cardo oim ecclesiarū a cuius regula nemini discedere licet.Ita ergo canonib⁹ auctoritatē ꝑstat,vt se ipam nō subiciat eis sed sicut christ⁹ Luc.ñ.qui legem dedit ipsam lege carnaliter impleuit: octaua die circūcisus: xl. die in templo cū hostijs est ꝓsentatus: vt i seipō eā sāctificaret,Postea ꝙ vt se dñm legis ostēderet:cōtra legis literā leprosum tāgēdo mūdauit &c.Vnde dicit in euangelio Mat.vn.q̄ Iesus erat docēs in ꝛplo tāq̄ potestatem habēs.i.tāq̄ dñs legis addēs moralibus ea quæ deerant ad pfectionem: vmbram figuraliū in lucem spiritualis intelligentiæ commutans:non tanq̄ Scribæ eoꝝ n qui legis litera adstricti non audebant aliq̄d adderevel mutare sic & summę sedis pontifices canonibus siue a se siue ab alijs sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent: & eis se humiliando ipos custodiūt vt ab alijs obseruādos ipos exhibeāt. Nōnūq̄ vero seu iubendo seu diffinitēdo seu decernēdo seu aliter a ꝛdo se decretorum dominos & conditores esse ostēdūt. Hæc Gratia. De ista materia sic pulchre dicit Greg.xxv.q.ij.c.de ecclesiasticis. De ecclesiasticis priuilegijs hoc teneat fraternitas vestra: qa sicut nostra destinata singulis qbuscq; ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuilibet gra fauente vltra q̄ meret impartior necvlli hoc quod sui iuris est ambitu stimulāte denegabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio: sicq; honore singulos subuehi volo:dūmodo non sit quod alteri iure ab altero possit opponi.

Ecclia pōt cōdere canones.

¶De priuilegijs ordinis fratrū Prædicatoꝝ. Ca.ij.

QVIA VERO MVLTA PRIuilegia ꝓcessa sunt a sede apostolica ordini fratrū prædicatoꝝ & cōiter dicit q̄ Prædicatores & Minores gaudēt eisdē priuilegijs:cū vtile sit nos ipa priuilegia habere q̄ nō facile reperiunt i bullis nisi i paucis conuentib⁹ ideo cogitaui hęc iterserere summatim de ipsis priuilegijs omissis his quę habent extra de excess. prela. nimis iniqua,&.c,nimis praua.& etiā qbusdā q̄ ponunt in.iij.par.de ecclesiis, Q2 a prelatis ecclesiarum cōmunia.

Priuilegia non possumus vt inuiti pcta nostra cōfiteamur eis immo si vellemus nō possemus qa ꝓhibet per summū pōtifices fratribus nris,vt pcta sua nulli nisi prælatis cōfiteri ꝑ dicanti sumāt nisi a prelatis ipsis licentiā habeāt alijs q̄ fratribus nostri ordinis ꝓfitēdi:quā licētiā dare pōt solus magister ordinis. Item cogi non possumus ab eis quin omni tempore missas &diuina officia celebremus. Item impediri ab eis nō possumus quin i ecclesia nostra,oratoria seu ędificia pro nostris vsibus cōstruamus. Item in construentes ecclesias vel edificia nostra sententia interdicti vel excōicatiōis ferre nō possunt. Item impedire nos nequeūt quin tpe interdicti:seruata tamē interdicti forma diuina officia celebremus. Item non possunt nobis inuitis defunctoꝝ corpora i nostris cemeterijs sepelire vel i ecclesijs nris missarum solēnia celebrare vel mortuoꝝ q̄ in nris locis tumulādi sūt exequias celebrare. Item ipedire non possunt quin in domibus nostris per lectores nostros theologię: solēniter & publice legatur. Item cogere nos nequeunt quin eos qui in nostris morantur obsequijs sepeliam⁹ in nostris cemeterijs:&ministremus eis ecclesiastica sacramenta. Item impedire nequeunt quin male ablata incerta ingredientiū ordinē nostrum possint per magistrum ordinis vel priores aut eorum vicarios in locis sibi commissis i prosvsus conuerti. Item cogere nos non possunt:vt de hortis vel virgultis nris decimā ꝓsoluamus. Item non pnt nos cogere ad collectas: ꝓcurationes:exactiones: subsidia : vel ad quascūq; ꝓmissiones faciēdas etiā autoritate aplicæ sedis:nisi ipę lię de ordine nro expssam fecerint mētionē. Item cogere nō pnt q̄ priores vel supiores nri fidelitatē cū iuramēto firmatā vel manualiter obedientiā eis impēdāt. Item impedire nos nequeūt qn ordinādos fratres nros qbuscūq; voluerimus epis ꝓsentem⁹. Item fratres nros quos ad ordines ꝓmouēt:examinare vel ꝓmissioni alicui obligare nō pnt. Item subditos suos nequeunt impedire qn apud nos eligāt sepeliri. Item in receptatores nros interdicti: suspensionis:excōicatiōis sniās fulminare nō pnt. Item in būfatores nros ꝓ eo q̄ būfaciunt nobis sniās excōicationis: suspēsionis & interdicti ferre nō pnt. Item fratres nros ad suarū ecclesiarū negotia ptractāda: vel ad secū manendū nō pnt assumere vel assumptos tenere prætextu lię: sum mi pōtifices:q̄ de indulto hmōi & ordine nro expssam nō faciūt mētionē:nisi quos magister ordinis vel prior ꝓuincialis ipoꝝ tāq̄ idoneos & discretos eis duxerit assignandos. Item impedire nequeūt qn fratres nri eis p sedem apostolicā vel p ordinē i socios deputati:subiaceāt ordinis diuersi ordinis. Item impedire non pnt quin bona tpalia q̄ nobis ex successione ꝓueniūt apprehēdam⁹,vēdam⁹ & ipoꝝ prætiū in nostrū vsū prout voluerim⁹ cōmutem⁹. Clemēs. Obtēu. Item cogere nos nō pnt vt eoꝝ cōstitutiōib⁹ subiaciamur. Item q̄ accedam⁹ ad ꝓcessiones eoꝝ intra ciuitates vel extra. Alex. Nimis iniqua. Item in oibus electionibus ordinis : excepta electione magistri ordinis superior ad quē electi cōfirmatio ptinet si cōfirmare electū noluerit pōt aliū conedere in priorem ꝓuincialem vel conuentualem: quem maior pars per suas literas petierit sibi dari. Bonifa. Virtute. Item electores priorum prouincialium: & conuentualium cōmittere possunt fratribus qui ab eis pro electi cōfirmatione mittuntur: vt alium eligant in priorem:si is qui electus fuerat non fuerit confirmatus: & superior ad quem confirmatio pertinet possit electum quē voluerit confirmare. Alex. Vt ea. Item apostate nostri vel qui ejecti de ordine fuerint non possunt licite predicare:docere: vel confessiones audire:nisi ad alium ordinem licite transeant:in q̄ huiusmodi officia exerceant. Et si secus attentare præsumpserint magister ordinis & priores & eorū vicarij possunt in illos monitionis & excommunicationis sententiam ꝓmulgare. Bonifa. Virtute. Item prælati ordinis in correctionib⁹ fratrū omissis aplicib⁹ iuris & postpositis libere ꝓcedere pnt ꝑm cōsuetudines ordinis approbatas & gnalia ordinis instituta. Bonifa. Ad augmētū. Item cōueniri nō possum⁹ p lras aplicæ sedis:vt legatoꝝ eius aut delegatorū ei⁹:nisi ipse lię de indulto hoc etiā de ordine nro expssam faceret mētionē. Bonifa. & Inno. Cum iā per eius gratiā. Discedētes ab ordine nostro absq; licētia ꝓlatorū suoꝝ nullus audeat retinere:& sub ꝓtextu literarū aplicæ sedis nō faciētes expssam de indulto hmōi mētionem. Bonifa. Virtute. Item q̄ nulli siue sit in religionis ordine vel extra ordinē constitutus liceat deferre habitū nostrū:aut ita cōsimilē q̄ ꝓpter eū frater ꝑdicatorū credi possit:absq; mādato sedis aplicæ speciali. Qui ꝙ cōtrarium ꝓsumpserit facere ad deponēdū ipsum per diocesanos locoꝝ:cū a fratribus nostris fuerint requisiti:monitione præmissa per cōsuram ecclesiasticam: appellatione postposita compellatur. Inno. Quia confusio habitus. & Bonifa. Virtute. Item ordinatio & correctio officij nostri facta per fratrem Hubertum magistrū ordinis nri est per sedē apostolicam approbata: & q̄ contra ordinationem prædictam nulli liceat aliq̄d immutare. Clæmens. Cōsurgit. Item pnæ & vota ingredientiū ordinē nostrū pnt ꝓ platos ordinis vel eoꝝ vicarios in observantias ordinis cōmutari:dūmodo vota illa nō fuerint de trāseundo ad ordinē observantię arctioris Vrbanus. Quia aplici. Item ꝑdicare libere possumus clero & ꝓpo i locis nris & in plateis cōibus absq; quorūcūq; licētia ꝓlatorū, exceptis duobus casib⁹. s. hora q̄ diocesanus ꝑdicat vel corā se ꝑdicare faceret. Sermones autem ad clerū intermittēdi sunt a fratribus q̄n hora ꝑmonis epūs aliq̄ rōne vel vrgēte causa cōuocaret generaliter ad se clerum Bonifa. Inter cūcta. Item generalis vicarius magistri ordinis ex potestate sibi a priuilegijs tradita pōt fratres omes absoluere a pctis:& a sniis excōicationis iterdicti & suspensionis vt posset magr. Item pōt sup irregularitatibus dispensare sicut magr. Item pōt illas a suis confessoribus absolutiones & dispensatiōes recipe quas ipe suis subditis pōt impartiri. Item pōt socios prælatorū vel principū corrigere. Et si ei visum fuerit ad ordinē reuocare. Item pōt si ei visum fuerit fratres nostros ꝑm priuilegij formā ad ordies alios licētiare. Papa ꝙ lo. solis magro & ꝓuinciali ꝓprio hoc cōcedit. Item pōt apostatas nostros & electos licētiare coercere & punire:sicut pōt magister ordinis. Item vicarius prioris ꝓuincialis pōt ex priuilegijs sup fratres suę ꝓuincię oia q̄ pōt magister ordinis vicarius. Et ius pōt crucē prędicare & iquisitores hęreticoꝝ per sedē aplicā deputatos remouere vel q̄ supersedeāt iniūgere:& alios pōt substituere:put ei visum fuerit expedire. Item vicarius prioris cōuētualis in suo cōuentu pōt oia quæ superi⁹ ꝺ vicario magistri ordinis posita sunt:excepto q̄ de sochs prelatoꝝ vel principū se intromittere nō pōt. Hęc q̄ dicta sunt de vicarijs habent in diuersis priuilegijs & ꝓcipue. Bonifa. Virtute. Item sorores ordinis nostri magro ordinis & ꝓuincialibus sunt cōmissæ: & ꝓpetuo ꝑmanere debēt sub magro ordinis & priorū ꝓuincialiū magisterio & doctrina. Inno. Licet olim. Clæmēs. Affectu syncero. Item magister ordinis & priores ꝓuinciales curā aiarū sororū ordinis & solicitudinem gerentes eis de constitutionibus nri⁹ ordinis debēt ꝓut illis cōperit ꝓuidere. Inno. Licet olim. Clæmens Affectu syncero. Item q̄ magister ordinis pōt cōstitutiones sororū ordinis corrigere advm formitatē reducere:& quo cūq; modo in melꝰ cōmutare seu reformare ꝓut viderit expedire. Alexā. Affectus prōptitudo beneuoli. Item magr ordinis & priores ꝓuinciales pnt monasteria ordinis ꝑ se vel ꝑ alios idoneos quotiescūq; expedierit visitare corrigendo & reformando ibidem tam in capitibus q̄m in membris ea quæ correctione & reformatione viderint indigere instituendo:destituendo:mutando : & ordinando ꝓut secundum deum viderint expedire. Inno. Licet olim. Clæmens. Affectu syncero. Item electio prioris sæ libere pertinet ad conuentum sororum. Inno. Licet olim. Clæmens. Affectu syncero. Item confirmatio prioris sæ ad magistrū ordinis vbicq; pertinet:& ad quemlibet priorem prouincialem in sua prouincia : vel ad eos quibus ipsi duxerint committendos. Clæ. Affectu syncero. Item magister ordinis & priores prouinciales possunt per se vel per alios audire confessiones sororum ordinis & ministrare eis ecclesiastica sacramenta. Inno. Licet olim. Clæ. Affectu syncero. Item magister ordinis & priores prouinciales possunt sororibus ordinis deputare aliquos discretos & prouidos capellanos. Inno. Licet olim. Clæ. Affectu syncero. Item magister ordinis & priores prouinciales possunt conuersos & familiares monasteriorum nostrorum mutare & ordinare de ipsis:prout secundum deum viderint expedire. Clæ. Affectu syncero. Item declaratio q̄ ille quæ in sæculo & in sæculari habitu existentes voto obedientiæ & castitatis emisso professionis vinculo se & sua alicui monasterio obligarunt:ab ipsis votis obligatione & donatione bonorum in perpetuum etiam ante baptismum assumptum habitū nequeūt resilire: sed sunt ordini & monasterio obligatę ꝑpetuo: nō obstāte ordinatiōe siue ꝓstitutione. Inno. papę. iij. de ꝓbationis anno cōplēdo: q̄ nō habet locū i monialib⁹ ꝑfām ꝑdicatoꝝ ordinis & minorū: & mri moniū si ꝓsitea p eas ꝓfūm fuerit nulli⁹ firmitatis existit. Pnt etiā ipse moniales ante annū libere ꝓfiteri. Alex. Ex tenore. Item sorores ordinis nri illis gaudēt priuilegijs quæ nō ordini sunt cōcessa vel in posterū cōcedent. Inno. Licet olim. Clæ. Sacra vra religio. Item a iurisditione & a potestate quorūcūq; ꝓlatoꝝ sorores nri ordinis cū monasteriis & locis suis totaliter sunt exēpte. Benedict⁹. Sacra nostra religio. Item sorores nri ordinis ad ꝓstationem decimarū de qbuscūq; suis bonis vel ad cōtribuēdū in ꝓcurationibus ordinariorū vel legatoꝝ: aut nūtioꝝ sedis aplicæ & ad q̄scūq; taleas & collectas ac pedagia: thelonea & exactiones alias:qbusuis regib⁹ & principib⁹ seu alijs psonis secularibus exhibēdas minime obligant. Nico. Quāto studiosi⁹. Bonifa. Laudabilis. Bñdictus. Sacra nra religio. Item nulla soror nostri ordinis assumi pōt p quēcūq; ad aliquā abbatiā vel religionē alicui⁹ monasterij alteri⁹ ꝓfessiōis sine licētia sedis aplicæ faciēte de statuto hmōi mentionem ex præssam. Bñdictus. Vt monialis. Item ex ꝑdicto priuilegio Bonifa. qd' incipit. Virtute cōspicuos. & p Greg. xj. Innouato. ℔ habet. videlicet. Cōcedim⁹ q̄q; vobis vt de illis q̄ i ornamētis vel ꝓ eis aut libris fabrica lumiarib⁹ annuer sario:septio:vigesimo:trigesimo:seu alijs ad ppetuū cultū diuinū:seu ꝓ pitātijs aut victu ad sustētationē vestrā: vel indumētis:necnō ꝓ annuis cēsib⁹ retinēdis:ad quorū solutionē aliq̄ dom⁹ vri ordinis obligare nosc̄unt: vl' de domib⁹:ꝑdijs & hortis alijsq; locis ꝑm institutā vri ordis opportunis:aut de his q̄ ꝓ hmōi domib⁹ ꝑdijs hortis & locis emēdis vobis leganť: dūmodo ꝑmissa non cōuertant in alios vsus:sed in illos dūtaxat pro qb⁹ relinquunť: aut alios etiā q̄ in hac cōcessiōe vel indulgētia cōtinent:nulli canonicā portionē aliquā teneamini exhibere : & neqs a vobis vel vltimarū executionib⁹ volūtatū seu decedētiū hęredib⁹ de prēmissis:aut de his q̄ vobis in vltimis volūtatibus absolute leganť: vl' als ꝓ vestris necessitatibus ꝓferunť: aliq̄d exigere vel extorquere ꝑsumat: districtius ihibemus &c. Et nota q̄ eū a qbusdā doctoribus diceret istud priuilegiū. s. quo ad quartā nō dādam tolli p cle. dudum. de sepulturis. renouatū extitit p Martinū. v. & cōfirmatū & ad remouēdū dubiū & declarādū: q̄ ad quartā soluēdā delegatis non tenenť fratres: hoc fuit additū p Martinum v. videlicet. Veru ne dubitatiōes ac ꝓtrouersię que als vos plurib⁹ laboribus & expēsis vexauerūt decętero vobis sūt ex certa sciētia decernim⁹ vt dictū priuilegiū Greg. papę. xj. in iudicio & extra in qualibet sui dispositiōe iuriolabiliter obseruet: nō obstātib⁹ cōstitutionib⁹ aplicis. illa pię sertim fœlicis recordatiōis Clæmētis pape. v. ꝑdecessoris nostri ędita in cōsilio Vienū. q̄ incipit dudū. Necnō priuilegijs gratijs & cōcessionib⁹ aplicis in genere vel i specie:

Universidad de Deusto
Biblioteca

gbusuis pſonis: eccleſijs siue locis cōceſſis sub quauis forma vel expreſſiōe verboꝝ etiā ſi de eis habēda eſſet i præſentibus mentio ſpecialis ſeu per quæ præſentibus nō expreſſa aut totaliter de verbo ad verbum non inſerta earum in toto ſeu in aliqua parte ſui effectus poſſet aliqualiter impedire & alijs contrarijs quibuſcumq; .Nos em̄ ex nunc irritum decernimus & inane: ſi ſecꝰ ſuper his aut eorum aliqua a quocūq; ꝙuis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attētari declarantes clauſulam illam videlicet ſalua tamen iuſtitia illarum eccleſiarum a quibus mortuoꝝ corpora aſſumunt in oībus alijs debere intelligi p̄terq; in his de gbus in ipſo priuilegio ſpecialiter cauetur ꝙ canonica portio minime exigatur. Nulli ergo &c.

TITVLVS. XX. DE REGVLIS

iuris ſub vnico ca. ex decretalibus & libro. vj. collectis.

OVIA MATERIA DE REgulis iuris eſt ſatis vniuerſalis vtilis & breuis: ideo hic ponetur cum gloſ. ſed abbreuiatis tamen. Et primo videndum eſt de etymologia nominis ipſius. Ad quod dicit Iſi. ꝙ regula dr̄ eo ꝙ recte ducit nec aliquē aliorſum trahit. Alij dixerunt regulā dictam eo ꝙ regat: vel ꝙ normam recte & bene viuendi prebeat vel quod diſtortum prauūq; eſt corrigat. i decre. diſ. iij. regula. Gloſ. ibi. Si regula nunq; aliorſum trahit: ergo omnis regula eſt ius. Sed contra dicit lex ꝙ regula eſt quē rem breuiter enarrat non vt ex ea ius fiat. vt. ff. de reg. iur. l. j. Ad hoc dicas ꝙ ſi regula dr̄ illud in quo aliquid ſtatuitur generaliter non admittis exceptionibus: ſic ex ea non ſumitur ius & ſic ſumit lex. Sed ſi appellas regulam id quod includit exceptiones ſuas ſecum: ſic regula nūq; fallit. & ita ſic̄. ſumit lo. Dicit autē regula q̄ſi a rega: vel regula qđ idē eſt qđ rectitudinis forma ſicut em̄ p regulā nouit ſcriptor modū recte ſcribēdi ſecator modū recte ſecādi: & ſic de alijs. ita ꝙ has regulas modū recte iudicandi cognoſcimus. Quare autē regulę iuris ponunt in fine decre. aſſignat duplex ratio. Prima eſt coloratiua: videlicet ratio q̄ quia quæ in vltimo loco dicunt meli⁹ memoriæ cōmendant. de cōſe. diſi. .ij. liquido. Secda vera & ꝓpria. ſ. vt oſtēdere ius nō ſumi ex regula ſed regula ex iure. Si em̄ poſitiue fuiſſet i principio p̄ilatoris forſita crederet aliqs ꝙ ius ſe nedecī. quēs ex regulis p̄ſumeret. i fine ꝙ ponunt vt appareat ex iure quod p̄ceſſit regulas ſumi. Eſt autē regula ꝓprie regl'ȳba q̄uis patiat exceptiones i ſe. Vtrū autē exceptiōes contineant ſub regula breuiter dico ꝙ q̄ ad poteſtatē ȳbor⁹ q̄ i ea ꝓferunt vniuerſaliter vel ſaltē indefinite affirmādo vel negando cōprehendit exceptiōes al's nō diceret exceptio. ſicut ſi dicerem. Oīs hō currit excepto equo titij: hic nō eſt exceptio qa equus titij nō cōprehēdebat ſub illa ꝓpoſitiōe oīs hō currit. Sed ſi dico oīs hō currit excepto titio illa ē ꝓpria exceptio quia. ppō oīs hō currit bn̄ p̄phendit titiū. Tollit g̈ titi⁹ ȳtute exceptiōis q̄ ad materiā de q̄ fit ſermo ſed quo ad iuris determinatione exceptio nō cōprehēdit ſub regula qa p̄ria rō & ius eſt tā in exceptiōe ꝙ in regula. Hoc g̈ operat exceptio vt illud qđ al's ſub ȳbis regulę cōprehēdebat ad determinationē regulæ exceptionis ȳtute tollat. Cōſtituit autē regula p ȳba q̄ de ſui natura oīa cōprehēdit. de reg. iur. oīs. Et p ȳba negatiua q̄ vniuerſa ȳba cō liter negādo excludunt oīa. de reg. iur. in. vj. nemo pōt. Et ſtituat. al's. Et p ȳba indefinita q̄ ſimplr̄. plata equipollēt vniuerſali⁹. xix. di. c. j. Et ideo oēs regulę traduntꝰ p ſigna indefinita affirmatiua vel negatiua paucis exceptis. Officiū autē regulæ eſt plures caſus ſimul iūgere clauo rōnis. Vtrū aut regula ꝓſtituat ius nouū vel antiquū recitet dubitat. Subtiliter dixerunt doc. ꝙ eſt ꝓſiderare tres ſpecies caſuū. Quidā ſunt iā determinati & i illis regula nō ꝓſtituit ius qa inuenit ius cōſtitutū. Quidā alij ſunt excepti a legis determinatiōe: & i illis ſil'r regula nō ꝓſtituit ius qa nō claudunt ſub regulæ determinatione. Quidam ſunt i gbuseſt eadē æquitas q̄ in caſibus determinatis a iure nec tn̄ reperiunt in iure poſiti & in illis regula facit ius. ꝓpter idē ita tē rōnis non patiētis ius ſimiliū caſuū eſſe diuerſum. Ego tamē nō recedo a ȳbis legis & dico ꝙ p regulā nō ſtatuit ius ſed ex iure ſumit regula: al's nō video quō poſſet dici regula iuris. Sicut em̄ in regula ligni vel ferri neceſſe eſt materias p̄uenire. ſ. lignū vel ferrū ex gbus regula fiat ſic neceſſe eſt in regula iuris ius qđ eſt ſibi materia p̄uenisse ad hoc vt poſſit inde regula diſponi. & tūc ꝓprie logr̄. l. de reg. iur. al's debuiſſet dici. de iu. reg. Et ſic dicaꝝ ꝙ in caſib⁹ non expreſſis a iure vbi eſt ſilis ratio regula facit ius hoc eſt ſine aliqua regula p iura q̄ hoc volūt. de reſcrip. c terū. Et ſi dicaꝝ ꝙ aliquę regulæ videnꝝ p̄eſſe iuris expreſſe traditionē. Dico ꝙ ius idē eſt ꝙ ratio. diſ. j. cōſuetudo ab exordio rōnalis creaturę p̄ceſſerat diſt. v. ī prin. vel ſaltē diſpoſitionē cōdentis regulas ius p̄eſſit. Vidēs em̄ formator regulę ſic eſſe debere de iure qđ ī ei⁹ ſaltē mēte ſedebat formauit regulā. Allegat tn̄ regula pro iure nō tā ex origine q̄ ex forma .Et potior eſt cauſa ei⁹ ꝙ quo facit regula. Habet em̄ aduerſarius neceſſe oſtendere rationem quare i illo caſu nō loquat regula & facit qđ dicā. j. vtile. Cū autē dr̄ ḥ regula iuris ſumit ꝙ iure canonico nō ciuili vt ꝓbat in regula q̄ de iure ciuili nō. ꝓcedit. Hæc oīa lo. an. in gloſ. ſup rub. de reg. iur. Ponent autē iſtæ regulæ per alphabetū vt meli⁹ memorię cōmēdent & nō ſm̄ ordinē iuris. Nota qđ dicit Greg. di. xxix. regulę. ꝙ regulę ſtōꝝ patrū. ꝙ tpe loco & pſona & negotio iſtāte neceſſitate tradite ſunt. Et Iſid'. ibi. c. præcedēti. Sciēdū eſt ꝙ pleraq; capitula ex cauſa ex loco ex tpe ex perſona cōſiderāda ſunt: quoꝝ modi qa medullitus nō indaganf in erroris labyrinthū nonnulli itricando impingunt cū ante iudicant q̄ intelligāt ante inculpāt q̄ iterādo lecta pquirāt. Exēpla ponunt in diſ. ſeq. de diuerſis ordinationib⁹ factis ab eccl'ia.

Regula qđ ſit.

duplex ratio

Regule officiū,

ACCESSORIVM NATVRAM SE

Ponit ꝙ regula in. vj

q ꝙgruit pricipalis. Hęc regula ſumpta eſt ex. l. cū pricipalis. ff. eo. ti. Pone caſum ī pricipali deſtructo qa dr̄ deſtructū & acceſſoriū. xvj. q. vij. & ḥ dixim⁹. Itē ſi cā pricipalis matrimonij ꝓmittit. ſic & acceſſoriū. ſ. dotis. de dona. poſt diuor. ne reſti. de prudentia. Sed ↄtra de nureiur. debitores &. c cū contingat. &. ē. eo. ti. l. licet. vbi tenet acceſſoriū & nō principale. Soſ. illud. ꝓpter periculū aię qđ euenire ſi nō ſeruaref̄ iuramentū. & dic vt ī prædicta decre. cū cōtigat. lo. an. Multa alia ibi vide. Pōt ſic excēdi. Fides viua ē principale vt fundamentū in ſtatu ſpūali. Opa de genere bonorū ſunt acceſſoriū . Remota fide nil boni meritorij poteſt eſſe in hoīe. xxvij. q. j. §. ex his. Vbi deeſt agnitio æternę & incōmutabilis veritatis. ſ. ꝙ fidē: falſa eſt virtus etiā in optimis moriby⁹. Sic in particulari opere pricipale eſt ītētio recta. Acceſſoria opa q̄ ex illa fiūt: q̄ ſequunt naturā ei⁹ vt ſint bōa. diſt. lxxxvj. nō ſatis. Et mala ſunt opa ſi intētio mala. In his autē quę ſunt mala de ſe nō eſt bona intētio & ſi videaf̄. Contritio eſt pricipale in pnīa. Cōfeſſio & ſatiſfactio acceſſoria: quę ſequunt naturam eius &c.

Extēdit regula.

ACTVS LEGITIMI CONDITIO

Ibidem ponit.

nē nō recipiūt nec ꝙ diē. Hęc regula ſumpta eſt ex. l. actꝰ legitimi. ff. eo. ti. Dicunt autē actus legitimi emācipatio: acceptulatio: hęreditatis aditio. ſeruj adoptio: tutoris datio: electio: poſtulatio: ſententię latio. mr̄imoniū & hmōi. Exēplum pone in ſententia quæ non debet fieri ſub conditione. vt. ſ. q. vj. biduum. Item electio non debet fieri ſub cōditione. vt de elec. in electionibus. lib. vj. Non debet etiā fieri in diem id eſt vſq; ad certum tempus & nō vltra: ſed ſimpliciter. non enim eligitur quis vſq; ad certum tempꝰ: ſed ſimpliciter nec contrahitur matrimonium ad tempus ſed abſolute. xxxij. q. ij. ſolet. Sed contra diſtinctio. xv iij. capitu. vlti. &. lxxxvj. tanta vbi ferꝰ ſententia excōmunicationis vſq; ad duos menſes. ſolu. ibi ſumitur excōmunicatio pro remotione a ſacramentis. Nam excōmunicatio debet eſſe perpetua. x. quæſtione prima quia ſacerdotes. Et exponimus perpetuam id eſt donec pœnituerit. xxvij. quæſtione prima de viduis. Item contra de elec. cum in veteri. Vbi eligendi poteſtas in certum tempus proferturꝰ. Soſ. electio eſt ille actus legitimus qui nō recipit diem. Vnde non poteſt canonicꝰ aliquem ſibi eligere in prælatum vſq; ad feſtum reſurrectionis: ſed poteſtas eligendi non eſt ille actus: & ideo confertur in tempꝰ. vt ibi . Et procurator datur ad tempus. de procu. ſi quem lib. vj. Contra. vij. q̄ſtione prima paſtoralis. vbi ꝓlatura eccleſię videf̄ dari ad tēpus. Soſ. in vlti. gloſ. vbi dr̄ ꝙ hoc fieri pōt ex diſpēſatione papę: ītē cōtra qa matrimoniū licet nō recipiat diē: recipit tn̄ cōditionē. vt de ḍi. apo. ſup eo. Soſ.

excōica tio deꝓpetua

Ibidem

Contra

Collatio pſē

Conditionē & diē.

Vbi. ſ.

eo. Soſ. Veritate inſpecta nō eſt ibi matrimoniū vbi non interuenit purus conſenſus vt ibi patet. immo nec ſponſalia. de ſpon. c. j. lib. vj. Itē quod dictum eſt de datione tutoris ꝙ non recipit diem habet locum in tutore dato a iudice. Secus ſi a teſtatore. Et nota ꝙ ſicut hi actus nō recipiunt cōditionē nec ꝙ diem: ita nec diſtinctionem. vt in. c. præallega. de elec. in electionibus. Item nota ꝙ regula iſta indiſtincte loquitur de actibus legitimis ꝙ non recipiunt conditionem nec ꝙ diem. Lex autem. ſtrictius dixit. Actus legitimi qui conditionem non recipiūt &c. q. d. Aliqui actus ſunt qui recipiunt aliqui non. Et loquitur ipſa lex in actibus q nō ſunt cōtractus ſed quaſi. Cōtractus em̄ bene recipiunt conditionem. ff. cōtra emp. l. hæc venditio. lo. an.

BENEFICIVM ECCLESIASTIcū nō pōt licite ſine inſtitutione canonica obtineri. Pone

Ibidem

In inſti tutione

excōica tio deꝓpetua

Vbi. ſ.

caſum p. c. xvj. q. vij. ſi quis deinceps. Ibi em̄ dr̄ ꝙ accipiēs eccleſiā de manu laici eſt ſuſpenſus: & eā retinere non pōt: vide ibi gloſ. Et ſic nota hic caſum in quo non currit præſcriptio. Idē eſt in matrimonio carnali. xxxij. q. v. qđ deo. Et de cōſang. & affi. nō debet. Idē in alijs caſib⁹ q nocātur. xvj. q. iij. clerici. & de p̄ſcrip. cū nō liceat. in glo. Sumit autē hic beneficiū largo modo vt cōpręhēdat dignitates perſonatus eccl'ias oēs cū cura & ſine cura quæ cū titulo habentur. j. q. iij. ſiquis dator. Sumit autē interdū ſtricte vt diſtinguaf̄ a præbēda. xij. q. j. alienatiōes. al's includit præbēdā. vt. j. q. iij. c. vlt. Alibi ſtricte ſumit ꝓ ſolis beneficijs ſimplicib⁹ ſine cura. de p̄ben. c. vlti. Cū igit̄ in beneficio eccleſia ſtico requiraf̄ canonica inſtitutio: videndū eſt qd ſit inſtituere tutio. Inſtituere autē eſt ius cononicū in eccl'ia vel eccl'iaſtico qđ ſit eo biſficio tribuere. Qđ dic vt no. de inſti. auctoritate. Inueſtire autē eſt quaſi iuris illi⁹ poſſeſſionē cōferre. Accipit tn̄ aliqn̄ vnū ꝓ alio. vt dicit ibi gloſ. in. d. c. Et de iure cōi inſtituere ſpectat ad ep̄m. xvj. q. vij. nullus. Et fit inueſtitura p anulū baculū vel librū. Sed an capitulū ſede vacante poſſit inſtituere determinatur hoc de inſti. c. j. li. vj. Et quę differētia ſit inter collationem præſentationem & inſtitutionē. vide de præbē. cū in illis. li. vj. Non pōt: hęc dictio pōt poſt negatiuā poſita: vt hic neceſſitatē ī portat. ij. q. j. c. j. Cū autē affirmatiue ponit neceſſitatē nō importat. iij. q. j. §. ite in criminali. ver. pōt. Licite ſuperabūdat. id em̄ dicimur poſſe qđ licite poſſumus. xxij. q. ij. faciat. vbi de multiplici poſſe. Obtineri. Cōtradicit huic regulæ de iure patro. cura. Soſ. ibi nō præſcribebaf̄ eccl'ia tāq; beneficiū ſed vt ꝓprietas. Itē neceſſitatis cauſa vel pietatis vel cauſa impēſi obſequij ſine canonica inſtitutiōe poſſidet qs prouentus eccl'iæ: nec ex eo canonicus vel beneficiatus dr̄ ꝓprie. xij. q. ij. quicūq; ſuffragio. xvj. q. j. poſſeſſiones. &. q. iij. clerici. & de magiſtris. qm̄. & de cle. pug. in duello. Henricus. Itē arg. cōtra de elec. in Geñ. vbi poſſeſſio dat ius eligendi ex preſcriptione. Soſ. per paſſionem acquiritur ius eligēdi & præſentādi: qa procedit ex noſtris actib⁹. Inſtitutio autē ꝓcedit ex actib⁹ alioꝝ: quæ ad hoc vt valeat debet eſſe canonica: vt hic in qua præcipue quatuor requirunt. Primū tutione ꝙ pſona ſit quę poſſit inſtituere. xvj. q. vij. c. nullus. Sed m canoni ꝙ inſtitutus ſit talis q poſſit inſtitui. de inſtit. c. ij. qa laicus ea quæ nō pōt inſtitui: vel ip̄e idē inſtituēs. eo. ti. c. vlti. Tertiū ꝙ illius beneficij inſtitutio ex iure ꝓprio vel deuoluto vel quirit. delegato ad inſtituentē ptineat eo. ti. c. iij. Quartū ꝙ ſeruetur forma cōſtitutiōis illius. de elec. c. vlti. li. vj. &c. lo. an. Extēde regulā iſtā qa triplex eſt genus beneficij eccleſiaſtici. ſ. beneficiū ſacramētoꝝ: beneficiū ſuffragioꝝ: & beneficiū eccleſiaſticoꝝ laicoꝝ. Primū. ſ. quodlibet ſacramētū nō pōt de iure & ad ſalutē aīæ obtineri: niſi ſm̄ inſtitutionē canonicā. i. ordinationē eccleſię: vt. ſ. bene diſpoſitus accedar & ſm̄ ritū eccleſię. Sed m eſt ꝙ cōmunicatio ſeu participatio bonorū quæ fiunt in eccl'ia & orationū & alioꝝ bonoꝝ & indulgētiarū nō pōt haberi niſi ſm̄ inſtitutionē eccleſiæ. i. exiſtēdo in charitate & faciēdo ea quę ordinauit eccleſia facienda: vt continet indulgētię forma. Tertiū eſt eccleſia præbenda & dignitas eccleſiaſtica: in quibus oportet ſeruari prout ordinauit eccl'ia: vt patet hic in gloſ.

BONA FIDES NON PATITVR

vt ſemel exactū iterū exigaf̄. Hæc regula ſumpta fuit ex. l. bona fides. ff. eo. ti. Eccl'ia em̄ nō debet ſuū recipere vel repetere cū augmēto: ſed ſi ſemel exactū iterū exigeret augmētū reciperet. xij. q. ij. fraternitas. Et habet locū hæc regula ēt in pœnis quę ſemel exactę ab eodē iterū exigi nō debēt. ad hoc. xiij. q. ij. c. vlti. & de iudi. at ſi clerici. Ab eodē autē ideo dixit: qa ſi plures tenerenf̄ ad pœnā inſolidū: ſoluta pœna p vnū nō liberatur alter. xij. q. j. cū deuotiſſimum. An autēres & pœna ſimul peti poſſint. dic vt no. xxv. q. ij. ſi eccl'ię. Hāc autē regulā dico verā in his quoꝝ cauſa vnica exactio indicas. Et hæc regula vera eſt: niſi actor foueat fauorabilem cauſam puta matrimonij, libertatis, teſtamēti, vel dotis. Tunc em̄ fallit regula: quia fauēdum eſt potius actori. xxxiij. q. j. ſiquis accepit. de ꝓba. ex literis. Et habet locum hæc regula: nō ſolum in ſententia ferēda ſed etiā iā lata: puta a duobus ordinarijs: vno abſoluēte & alio cōdēnāte: tenet em̄ ſententia ꝓ reo: niſi fuerit lata in ſupradictis caſib⁹. Et nota ꝙ dicit obſcura. Si em̄ certū eſſet reū eſſe obnoxiū puniref̄: quia culpa eſt relaxare vindictā: vt diſt. xxv iij. qa ſunt. Et hoc dico cū eſt certū iudici vt iudici: ſecꝰ ſi vt deo, de offi. ordi. ſi ſacerdos, vel vt homini. iij. q. vij. iudicet. Si certum eſt eū non eſſe obnoxiū abſoluitur. Idem ſi dubiū: vt hic vides. Sanctius eſt em̄ nocētem abſoluere q̄ innocētem cōdēnare. ff. de pœnis. l. abſente. Et ſic in re dubia ſeꝝ certa ſententia cōtra illud. xj. q. iij. graue. de ſpon. & matri. de muliere. ſed hic non eſt dubiū immo certū: quia ex quo actor nō ꝓbauit clare reus debet abſolui. vj. q. vlti. accuſator. Sic not. Ber. de ſpon. & matri. iuuenis. Et vide de tripli ci ambiguitate no. xxxiij. diſt. c. vlt. Reo. Sic dicto a re quę petitur vel ſup qua impetitur. vt de ver. ſig. forus. Actori. Contra. ff. de iudi. l. ſiqs intētione. Vbi ambiguā oꝝ nem actoris in ſui vtilitatē interpretamur. Soſ. Illud in principio litis in quo fauef̄ actori: i ſtud in fine in quo fauef̄ reo: quod dic vt no. de reſti. ſpo. cū ad ſedem. in gloſ. ij. In ſumma: ergo nota ꝙ in obſcuris potius fauef̄ reo q̄ actori: niſi cauſę fauor aliud inducat: vt dictū eſt &c. Nec intelligas hanc regulam in obſcuris probationibus inductis a reo: quia illas cōtra eum interpretamur, de proba. licet. Quod dic vt. ſ. in regula. contra eum. lo. an.

Vbi. ſ.

CVM QVIS IN IVS SVCCEDIT

alterius iuſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere. Hæc regula ſumpta eſt ex. l. qui in alterius. ff. eo. ti. Et pone caſum. vj. q. iij. ſi ſacerdotes. ſm̄ tertium caſum ibi not. &. ff.

Vbi. ſ.

Lex nota tanda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

depo.l.j.in fi.Ibi enim hæres vendens rem depositam credens illā fuisse defuncti non tenetur ad rem sed ad preciū. Quod autem in hac regula dicitur verum est si cū ipso sue cessore agat.secus si ipe agat:qa certus debuit esse de facto suo cum ad iudicīū ꝓuocat.Intelligit autem hęc regula de quolibet successore,siue sit singularis,siue vniuersalis. de quib⁹ dicā.j.is q in ius.eo.tit.quæ videtur contra sed non est.quia ibi loquitur de iure,hic de facto.Vbi ergo quęreretur de præscriptione in qua sufficit bona fides prescribere ret successor bonæ fidei:qđ præscriberet prædecessor malæ fidei.Vbi aūt requireret titulus si iniustū titulū habuit prædecessor q nō dedit causam prescribēdi:successor q eo. ti.vtit nō præscribit.ff.de diuer.tēp.& prescrip.l.cū hęres. Et aduerte qa regula ista venit exēplificatiue ad illā ignorantiam:vbi ignorantia facti probabilis excusat.Io.an.

Vbi.ē. CVM QVID PROHIBETVR

ꝓhibētur oīa quæ sequūtur ex illo.Pone casum in ꝓhibito a carnibus:qui ꝓhibitus intelligitur ab omnibus quæ trahūt semētinā originē.vt dist.in,deniq.Et ꝓhibita cōcupiscētia p legē intelliguntur,ꝓhibita omnia mala quæ sequūtur ex illa.de consti.nā cōcupiscētiā.Itē ꝓhibita alienatione ꝓhibita intelligitur vēditio,donatio,manumissio &c.de re,eccle.nō alie.nulli.Itē ꝓhibito officio & beneficiū,dist.lxxxj.eos. Itē furto ꝓhibito intelligitur ꝓhibita omnis illicita vsurpatio rei alienæ.xiij.q.v.pœnale. Itē ꝓhibita mœchia ois illicitus cōcubitus,ꝓhibet,xxxij. q.iij.meretrices.Et cui ꝓhibetur ecclesiæ cōmunio & eius stipēdia prohibita intelliguntur,de appel.pastoralis.Cōcordat ad hanc regulam supra illa.accessorium.

Ibidem CVI LICET QVOD PLVS EST

licet vtiq; qđ est minus.Hęc regula sumpta est ex.l.nō debet.ff.eo.tit.Et fallit hæc regula i casib⁹ ibi no.Pone casū præsbyter conficit in missa corpus Christi,qđ plus est:bene ergo potest benedicere populū qđ minus est.xcv.dist. ecce.Item cui cōcessum est testari:vt filiofami.de peculio castrensi.ergo & donare causa mortis.Cōcor.xij.q.j.præcipimus.Cui committuntur animæ & pecuniæ dispensandæ:vt de dona.post diuor.per nostras.Cui cōmittit vxor corpus bene potest committere dotem.Et nota ꝙ illud est vnum brocardicum:cui licet plus & minus. Aliud quod licet maiori & minori.dist.xcv.illud superfluū. Aliud negādo cui non licet minus nec maius.de sen.excom.cū illorū.Et quod non licet in minori:nec in maiori.de elec.cum in cūctis.vbi de hoc.Cōtra.de cōsec.dist.ij.cōperimus.Sed illud est speciale ꝓpter cōmunionē.Item contra,xxxiij.q. ij.latorē.vbi cōceditur cōicare:&non oblationem offerre, &.xvij.q. iij.miror. Itē de torneamētis.c.j.de rap.c.j.vbi cōcedit pœnitētia & nō sepultura.Sol'.Regulare ē qđ hic dicit:nisi a minori ꝓhibeat ex causa:vel vt cōsulatur viuis:vt ibi vel ob aliam causam,Item ad negatiuam contra dist.xxxvj.qui ecclesiasticis,&.j.q.j.si qui episcopi.Vbi q injuste contulit ordinē priuatur collatione ordinis illius: sed non minoris vel maioris ſm Bar.licet Hug.contradicit.Sed dicvt.ē,proxime dixi.Plus ergo qualitate semper includit minus:sed nō semper.Sicut plus quantitate semper includit minus.vt.j.plus semper.Io.an.

Vbi.ē. CONTRA EVM QVI LEGEM

dicere potuit:apertius est interpretatio facienda.Hęc regula sumpta est ex.l.in contrahenda venditione.ff.eo.ti. Vt plene liqueat ista materia:licet de ipsa tractetur de spō.ex literis.&.ff.de pac.l.veteribꝰ.Tu tn nota ꝙ obscuritas vel ambiguitas aut apponitur in vltimis volūtatibus:aut in cōuētionibꝰ factis in iudicio,aut in contractibꝰ & pactis, aut in sentēcijs.Si in vltimis volūtatibꝰ subdistingue:qa aut cōstat de voluntate expresse aut tacite.Si expresse:illa seruatur:qa nihil est quod tn debeat hoibꝰ ꝙ ꝙ vltimę voluntatis liber sit stylus,xiij.q.ij.vltima volūtas.& de testa. officij.Si cōstat tacite:vt p cōiecturā illa seruatur.xxvj.q. vj.qui recedit.& de testa.requisisti.Et hoc nisi dicta volūtas turpis esset.vt.ff.de cōdi.insti.l.quidā.vel al's ꝓta ius. Pone exēplum de testa.tua.Si nō cōstat expresse nec tacite:statur verbis testamēti.Ad hoc.xxij.q.ij.is autē.de cele. mis.in quadā.Si aūt verba sunt nimis larga sequimur benignius & minimū,vt in regula.in obscuris.j.eo.tit.Et sic esset hæredis electio.Si vero non apparet quæ pars sit benignior vel minor,neutra tenet.ff.de testa.tu.l.duo sunt. Si quęratur ad quē spectat indagatio,dic ꝙ ad iudicē.C.de fideicō.l.voluntatis defuncti.Si in iudicijs sit ambiguitas sit interpretatio a pferente.Rō qa debitor semper negaret se de hoc scīsse.C.de āna.exce.l.vlti.& hoc i litis exordio. De hoc de testi.spo.cum ad sedē.Si vero in ꝓbationibꝰ sit ambiguum interpretabitur cōtra ꝓducētē de cōdi.appo.ꝓtuas.& de ꝓba.in præsentia.Debēt em ꝓbationes esse clare.de præscrip.auditis. Saluo eo ꝙ possunt testes obscure deponētes interdū iterū interrogari:vt de testi.cū clamor. In cōsessionibus si cōfiteat incertū:certificare cogit.ff.de cōfes.l.certū.Alioquin acciperet qđ magis expediret aduersario vt ibi.& de confes.c.ij.In cōtractibus aut est certū de ꝓsensu,aut de dissensu:aut dubiū.In primo statur ei qđ senserunt.de spō.c.j.In secūdo nil valet.xxvij.q.ij.sufficiat xxx.q.ij.c.vnico.de rap.cū causa.xxix.q.j.§.j.Et ibi error nō solū corporis:sed & materiæ venditionē impedit. Nihil em tā cōtrariū cōsensui sicut error.ff.de iudi.l.ij.Et errare est aliud ꝓ alio putare.xxxvij.distin.cūis. Nō tn oīs error impedit matrimoniū.Sed error tm ꝓsonæ.quod dic vt.xxix.q.j.§.j.& in summa.In tertio casu.c.dū est dubium subdistingue.Aut pōt valere ſm intellectū vnius tm:aut vtriusq;.Si ſm intellectū vniꝰ tantū valeat ſm quē valere pōt.ff.de verb.oblig.quoties.Et hoc habet locū etiā in cōtractu matrimoniali in foro iudiciali.In foro autē animæ staretur ei qui dissensisset in tali dubio:vt de spō.& ma.c. tua nos.Si ſm vtriusq; intellectū pōt valere valeat ſm ꝙ verisimilius.ff.de verb.ob.eū q ita.Et.j.in regula inspicimus.cum suis cōcor.Si dubitat quod sit verisimilius:seruatur qđ in hac regula dicit.ff.de ver.ob.l.quicqđ.& hoc verum cū neuter dolū cōmittit.Si aūt alter dolū cōmittat cōtra eū fiet interpretatio.xxij.q.v.§.ex his.&.c.quaciq;. Si aūt vterq; cōmittit dolū ad cōem significationem recurretur:vt in.d.decre.ex literis. Vbi de hoc.&.xxij.q.v.§. si ergo.Et idem reputatur in iuramentis:vt ibi notatur.In sentētijs suis interpretari poterit pręses ꝓuinciæ vel ꝓcurator Cęsaris.ff.de appel.ab executore.in prin.Functus est eīm officio suo siue male siue bene iudicādo.Qđ intellige de'diffinitiua sentētia:secus de interlocutoria.quod dic vt notat de appel.cū cessante.De fructibus tū & expēsis supplere potest eadē die.ff.de re iudi.l.Paulus.Et de hoc nor. xxxv.q.ix.§.quia ergo.als incipit,his ita.in glos.Et ibi de multiplici interpretatione.De legibus non est dictum:qa in eis nil obscurū est vel ambiguū.dis.iij.erit.&.C.de nocompo.in prima cōstitutiōe.ibi.Erit lex certa & breui sermone conscripta. Si tn ambiguitas esse videret in eis recurritur ad cōdentem:qa ille solus interpretari pōt qui & condere.xj.q.j.§.ex his.Et idē in priuilegijs quę sunt legespriuatæ & peadem iura.Io.an.Et not.ꝙ dicit Greg.xxij.q. v.humanæ.ꝙ verba debēt deseruire intētioni:nō intētio verbis.Vbi glo.ar.ponus esse considerandū intentionem alicuius q̄ verba.j.q.j.marchion.Sed hoc est verū cū constat de intellectu:als a verbis nō est recedendum in dubijs ff.de leg.iij.nō aliter.Et adde quod.xxiij.q.j.paratus.dicit glos.ꝙ nō debemus semper adhærere verbis.Verba enim in scriptis posita:vel in legibus debemus conformare æquitati:licet verba non patiantur.vt de rescrip.causam. & de consuetu.cum dilectus.

Interis legū qs sit.

Vbi.ē. CVM NON STAT PER EVM AD

quem pertinet quo minus cōditio impleat:haberi debeat ꝓinde ac si impleta fuisset.Hæc regula sumpta est ex.l.in iure ciuili.ff.eo.titu. Pone exemplum in Abraam:p quē nō stetit quo minus filiū suū immolaret ſm dīnī præceptū. Vnde proinde ita gratum fuit ante dīm:ac si immolasset xxij.q.ij.si q̄libet.§.Abraā quoq;.&.c.seq.Itē pone casū q impedit ne ad eū citatio ꝓueniat,vt lit.nō cōtest.qui.Item potes ponere in libertate legata:& vt aliquid det hæredi: & ꝓ eū stat.C.de condi.insert.l..pe.&vlti.Et idē in alijs legatis.Et nota ꝙ si mihi quinq; ꝓmiseris si te vicero:tacite videt hoc actū vt resistere possis:& sic habet ꝙ expressa.

Et nota ꝙ dicit p eū ad quē ꝓtinet.Nā si staret per alium tertiū vel p impedimētum meīpsius:tunc locum habet regula ista.j.imputari.qa tūc licet nō imputet ꝙ per me nō stat,vt ibi.nō tn habebitur pro impleto vt hic.Item nota ꝙ si libertas legata est seruo,si.x.hæredi dederit:& per hæredem fietrit quo minus seruus deberit illa.x.proinde est ac si impleta esset conditio:quia ille liber erit, Tenetur tamē illa decem postmodū soluere:misi forte obtulerit & hæres non susceperit.C.de condi.inser.l.vlti.&c.Io.an.

Vbi.ē. CVM QVID VNA VIA PRO

hibetur alicui:ad id alia via admitti non debet. Pone casū xxxiij.q.v.hæc imago.& de cōcess.preben.derestanda. Nota ergo ꝙ cū aliquid prohibet:prohibentur & omnia quę sequuntur ex illo.vt in regula,cū quid.ē.Ac etiā oīa quæ possit peruenire ad illud.Fallit hoc interdū:quia seruus nō admittitur in testimonium pro dño:nec contra dīm: & tamen testificatur de facto suo dum dī per eū depositum vel cōmodatū vel simile,iij.q.iij.serui nec;.Itē qui nō potest accusare denuntiet.de iureiur.quemadmodū.in fi.Itē prælatus de mobilib⁹ per ecclesiam acquisitis testari non pōt & tn in egritudine moderate pōt de ipsis aliqua erogare. de testa.ad hoc.Satis circa hoc dici potest ꝙ cū aliquid prohibetur principaliter habito respectu ad prohibitū: nō ad via vel ad modū quo,ꝓhibetur.Exemplifica per iura i principio dicta:tūc sufficit prohibita vna via: vt ad id in eius fraudem alia via vel modo admitti non debeat vt hic.Speciale tn est in libertate.ff.de inoffi.test.l.Papinianus.Si autē prohibitio principaliter se habet ad viā vel modū non ad rem.tūc secus. Vñ alteri.ecclesiæ allegatus eps nō eligitur:sed tn postulatur.Itē qui iurauit non accusare bene denuntiat:quia sibi nō est prohibitū deferre crimen: sed per modum accusationis prohibetur &c.Io.an.

Frausle gi quō fit.& ꝉt modis.

Vbi.ē. CONTRACTVS EX CONVEN

tione legē accipere dinoscūtur. Dicunt vulgares.Pactū rūpit leges.Et hoc dicit hęc regula quæ sumpta est ex lege.ff. eo.ti.l.contractus.Pone casum per canonē.xviij.q.ij.eleutherius.vbi quēstio inter epm diocesanū & fundatorē inita de oblationibꝰ obuenientibꝰ in festo ipsiꝰ ecclesiæ seruāda est.Itē depositarius ſm iura tenet solū de dolo & lata culpa quæ dolo cōparat:si tn interuenit cōuētio vt teneat de leui & iquissima culpa & casu fortuito illa seruat.de depo. c.ij.Et qđ dicit regula hic intelligas de cōuctione honesta & nō cōtra bonos mores. Vñ si cōuenerit vt dolus præstetur:non valet cōuētio:vt in.d.l.cōtractus,Io.an.

Vbi.ē. CERTVM EST QVOD IS COM

mittit in legē qui legis verba cōplectēs cōtra legis nititur voluntatē.Pone casum.xxiij.q.iij.plericq;.& de elec.auaritiæ.li.vj.& cōcor.j.q.j.sunt non nulli. Circa regulam non insisto,ꝓsequere ipsam:vt no.xiij.q.iij.plericq;.ibi in glo. dī.Nolūt qdā facere cōtra legē:sed faciunt fraudē legi. Facit aūt fraudē legi q obseruat verba legis:sed mētē eius circūenit.ff.de legi fraus.Fit aūt fraus legi quatuor modis.s. de re ad rem.i.quādo in fraudē datur aliqua res.vt in.d.c. plericq;.&.j.q.j.sunt nōnulli.Itē de persona ad ꝓsonā:vt si quis sub ꝓsona alterius exerceat vsuram.xlvij.dist.sicut nō suo.Et cū marit⁹ nō pōt aliquid dare vxori supponit aliā ꝓsonā cui det.vt.ff.de dona.inter vir.& vxo.hæc ratio,Itē de vno ꝓtractu ad aliū sit fraus legi:vt cū mulier nō possit aliquid dare viro:fingit se vendere ei.ff.de do.inter vi.& vxo.si sponsus.Itē de vno cōtractu ad aliū sit fraus:sed alio modo:vt cū mulier nō possit fideiubere:ꝓstituit se principalē debitricē.ff.ad vell.q.uis,xxxiij.q.v.mulierē.Io.and.

Extendi potest ad multa:& in vsuris quæ ꝓlliant sub iustis titulis.s.venditionis,emptionis,pignorationis,depositi,societatis,& hmōi.de quibus fraudibus vsurarū vide in,ij.par.ti.j.c.vj.& seq.Itē in nō communicādo vel male communicando.Item in ieiunijs & alijs.Et dicit decret.ꝙ fraus & dolus nemini debent patrocinari.

Vbi.ē. DECET CONCESSVM A PRIN

cipe beneficiū eē māsurū. Pone casum,xxv.q.ij.c.j.&.ij.& de præben.si cui.lib.vj.& in aut.col'.vj.cōstitutio. Decet hoc verbum quātum ad subditos ipsos necessitatē importat:quātū ad ipsū principē honestatē. Ipse em priuilegiū p se cōcessū diminuere vel moderari vel in totū tollere potest.Primū ꝓbatur de dect.c.ij.li.vj.Sed'm probat de elec. qa sępe.lib.vj.ad hoc.lxiij.dist.§.verū,A principe q solus priuilegium in alterius præiudicium conferre potest ſm quosdā.ix.q.iij.nunc vero &c.& seq.quod non est verum

Decet

ꝓbū qd oportet.

vt no.xxv.q.ij.in sum.in prin. Licet em hic exprimatur de principe.Idem est in beneficijs aliorꝰ.xij.q.ij.si epi.de instit.cū venissent.Possūt em epi dare priuilegia de re iudi. cū intervos.De hoc.xxv.q.ij.in summa.Beneficiū.Priuilegiū est quoddā beneficiū collatū alteri.Cum autē sit duplex genus priuilegiorꝰ:qua & realia & ꝓsonalia:hoc est sit & ꝙ verum in realibꝰ priuilegijs.Hæc em priuilegia principū tuplex sunt perpetua:nō aūt intelligit de ꝓsonalibus.Nā ꝓsona ē, ti. ix. lia cū ꝓsonis extinguunt:vt.j.in regu.priuilegiū.Et idem c.j §.ij. dico de priuilegio dato ad tempus. Pone casum de verb. signi.tua.Māsurum.Nota ꝙ licet priuilegium debeat esse perpetuū vt hic:extinguit tn ꝓpter abusum negligētiam giū exīs contrarium factum & superueniēs enorme præiudicium: quē vadeci.suggestū.Vnde dico ꝙ ab ipso principe verba priuilegij interpretanda sunt:ita ꝙ alteri enorme præiudicium nō afferāt.de verbo.signi.qđ ꝓnuale.Si aūt ex postfacto superueniat enorme præiudiciū.Pone casum ꝓ decre.suggestū.hoc cum sit necesse directe venire contra verba priuilegij crederem præponendam principi quæstionem de priuilegio:quod de nouo tendit ad noxam:& cōtra illud nō debere ꝓpria auctoritate venire ſm Lau.qui hoc sentit.xxv.q.j.in fine.Et Ber.Beneficium remissionis peccatorum quod datur a principe adeo manet ꝙ nunq; reuocatur.xxiij.q iij.si illic.contra de pœni.dist.iij.qui diuini. So.Non redeūt pcta dimissa per recidiuū:nec quo ad culpā nec quo ad pœnā,sed dicūtur redire p quendā effectum aggrauationis illius sequeris culpę.Tho in.iij.Beneficiū etiā gratię & virtutū semp durat in hoīe ex parte dei dātis. de pœ.dist.ij.quærēdum.Sed ꝙ amittat est ꝓpter abusum vl' negligentiā hoīm. Beneficiū est quodcumq; habemus bonū:& istud semp debet manere in mēte nostra per recognitionē.Pō.cij.Noli obliuisci omnes retributiones eius.

Triplex genus operū humanorꝰ.

DVBIA SVNT IN MELIOREM Habet i

partē interpretanda,s.ea facta.vnde dubiū est quo animo fiant.Hæc regula habet in decret.de reg.iur estote.Et sunt verba Bedę sup illud Luc.vj.Nolite iudicare &c.Vbi sciēdū ꝙ triplex est genus operū humanorꝰ.Aut em sunt bona vel de genere bonorū:vt ieiunij,oratio,eleemosyna, & hmōi.Et ista semp debent interpretari in bonā partem: ꝙuis possint sieri mala intētione.Aut sunt de genere malorū & mala scēm se vt furta,homicidia,blasphemiæ,& hmōi.Et de his vt dicit Beda ibidē pmittit nobis iudicare. id est interpretari in malā partē:& reputari digna dānationis iudicio:& pēm esse hmōi bene interpretari & excusare.xj.q.iij.siquis dixerit.&.c.seq.Non tamen debemus iudicare illos simpliciter dānatos:qa possunt reuerti ad pœnitentiam de illis.Est tertium genus operū quod est indifferens:vt comedere,bibere,loqui,ire,vēdere,emere,& huiusmodi:& hęc fiunt bene & male.Et de his præcipue intelligitur ꝙ sunt interpretāda in meliorem partem:cū nesciat alias facta talia,in meliorem.i.securiorem ſm glos.

triplex ambiguitas.

IN DVBIIS TVTIOR VIA EST Ex.iiij.

eligenda.Istud dictum quod est quasi regula sic consuevit allegari cōiter:& est sumptum ex.c.iuuenis.de spō.& ma. vbi dicitur.In his quæ dubia sunt qđ certius estimaꝰ renere debemus.Glos.ibi.Sic ergo patet ꝙ in dubijs semper certius est tenēdū.de pœ.dist.vij.c.ij.Vbi dicit Aug.Tene certū & dimitte incertū.& loquitur de pœnitente in extremis:de quo est dubiū si vere pœniteat.Quia aūt certus est de vera pœnitentia p cōfecturas tn si sanus agit pœnitentiam.xiij.dist.sicut.de homi.ad audiētiam.Nota tn ꝙ est dubiū,ꝓbabile.& est dubiū scrupulosum.De ꝓbabili hic loquitur:cū.s.rōnes sunt ad vtrāq; partē quasi equales:& pēm graue est se exponere tali dubio vbi est morale Est aliud scrupulosum:vbi.s.ex leui suspitione timet quis esse in aliquo actu pēm vbi nō est.& istud ad cōsiliū boni viri est deponēdū.Greg.Bonaꝝ mentium est ibi culpam agnoscere vbi culpa nō est.i.timere:nō tn asserere. dist.v. ad eius.Itē dicit.xj.q iij.graue est & satis indecens vt in re dubia certa detur sententia.Dicit glos.xxxiij.dist.c.vltimo triplex est ambiguitas.s.iuris,facti,&personæ.Ambiguitas iuris est vbi de similib⁹ ad similia ꝓceditur.vt dist.xx. de libellis.Et de tali ambiguitate loquit c.sicut dist.xiij. Sed vbi est ambiguitas facti nūq; ferenda est sententia in

Universidad de Deusto
Biblioteca

præiudicium alicuius. & de hoc intelligitur. c. grauc. xi. q. iij. Sed vbi nulli fit præiudicium vt in baptismo confirmatione, ordinatione, consecratione, & hmõi bene fertur in dubio sententia certa. s. vt baptizet vel ecclia cõsecret: vt denuo ordinet & hmõi. vt de cõse. dis. iiij. paruulos. & di. j. solẽnitates. Qnq; tñ dubitat de facto: & ferẽ sententia in pre iudiciũ alterius. vt de spõ. & ma. iuuenis. Sed istud est propter periculũ animæ. Vbi vero est ambiguitas psonę: sed factum est certũ bene fertur certa sententia. vt. v. q. j. quidã. Puta cũ scitur publice furtum factũ sed ignorat persona: tunc potest iudex ferre excommunicationem in eum qui fecit vt sibi manifestet: & tenetur subditus obedire.

In.v. **DEFLEAT PECCATOR QVIA**

offendens in vno factus est oim reus. Hæc regula habetur in decre. de reg. iuris. defleat. Et sumpta est ex. c. confideret. de pœ. dist. v. Et sunt verba Aug. partim autẽ Iacobi apli

Iaco.ñ. in cano. vbi dicit. Qui totã legẽ seruauerit offendat autem in vno factus est omniũ reus. Defleat salcẽ luctu interiori. Nã lachrymę exteriores sine interiori fletu. s. contritionis modicum vel nihil, psunt. de pœ. di. iij. irrisor. Interior fletus etiã sine exteriori. i. cõtritio cordis sufficiens est ad remittendũ de pœ. dist. v. cõsideret. ibi. Doleat. Interior cum exteriori adhuc melior. Prosper. lachrymis ex vera cordis cõtritiõe fluẽtib⁹ extinguenẽ æterni ignis incẽdia. de pœ. dis. j. porro. Offendẽs in vno. s. præceptor⁹. Omne eñ mor

Notan da expositio. tale est cõtra aliquod prçceptũ diuinum directe vel indirecte: vel in vno. i. charitate quę vnũ nos facit cũ deo & pxi mo: & quodlibet mortale est cõtra charitatẽ. glo. Ber. Oim reus. s. præceptor⁹. i. ita dãnatur quis & priuat gloria ętena, p vna trãsgressione prçcepti in ipsa moriendo: sicut si oia fuisset transgressus. Ita exponit de pœni. dis. v. fratres. nõ tamẽ sustinet tãtã pœnã. Nã quodlibet mortale habet suã pœnã vel omniũ. s. virtutũ: qa quelibet virtus patitur detrimẽtũ ab vno vitio. sic exponit Aug. de pœ. dist. v. cõsideret. Cũ eñ virtutes sint cõnexę: vna amissa oẽs amittũtur. Vel omniũ bonor⁹ reus. i. ingratus. & sic oia mererur sibi auferri. Vel oĩm: quia per pcm amisit meritum oĩm prçcedentium operũ bonor⁹. Aug. de pœni. eadẽ dist. & c.

Exo.vj. **DOLO FACIT QVI PETIT**

quod restituere oportet eundẽ. Hęc regula sumpta est ex. l. in cõdẽnatione. ff. eo. ti. Pone casum in vsurario qui nõ petit vsuras a debitore: ipsas eñ restituere cogeretur. xiij. q. iiij. nullus. Ad idẽ de iureiu. debitores. Duo aũt nota circa hanc regulã. Primũ est qd' dẽ hic locũ habere qñ res restituenda est ei a quo petitur. Commodatarius enim reperit rem a fure quam tenetur domino restituere. C. de fur. & seruo cor. l. vlti. Vir soluto matrimonio petit dorem a socero quam vxori & liberis restituere eũ oporter. ff. sol. matri. si socer. Idem in vsurario qui vsuras repetit quas alias soluit. Si non est soluendo præstita cautione restituendi eas a quo perceperit. de resti. spo. olim. ñ. & de vsu. quia frustra. Secundo nota hanc regulam non habere locum in possessoris iudicijs sed in petitorijs. Hęc etiam no. Gof. de offi. iudi. deleg. venerabili. & Ber. Io. an.

Ibidem **DAMNVM QVOD QVIS SVA**

culpa sẽtit: sibi debet, nõ alteri imputare. Hęc regula sumpta est ex. l. qd' qs. ff. eo. ti. Pone casum p canonem. xxiij. q. iij. displicer. Vel siquis ductus ad iudicẽ de equo se prociat & lędatur sibi ipsi imputet. Item de præben. si clericus. li. vj. vbi clericus qui negligit petere prębendam sibi debitam cum vacat sibi imputare debet: non sequenti expectanti. Ad idem. ff. pro so. l. cum duobus. Vbi socius oim bonor⁹ dãnatus ex tractu ob contumaciam suam: vel ex maleficio: puta furto vel simonia nõ recuperat a socio. cõcor. l. dist. sępe. & c. hi qui. Item procuraror pœnam quam ex suo delicto prestitit non recuperat a dño. ff. de procura. qui. pprio. Ad idẽ. C. de euic. l. emptor. vbi dẽ cp emptor si in iudicio nõ fuit re euicta: de euictione non agit cõtra vẽditorẽ: qa culpa sua res euicta videt. Io. an. Ad hoc etiã facit qd' ait Aug. Absit vt ea q̃ ppter bonũ ac licitũ facimus aut habemus: si aliquid p hoc pter nostrã volũtatem cuiq; mali acciderit: nobis imputet. xxiij. q. v. de occidẽdis. Vbi ponit exẽplũ de eo q se occidit gladio vel ligone & hmõi. q. d' nõ imputat faciẽti vel vtẽti in bonũ talia instrumẽta sed illi q se occidit. Potest etiam sic extẽdi regula theologi cæ cp cũ sit triplex dãnũ. Primũ priuationis glę: nõ debet qs imputare diuinæ prescientię. qa sm Aug. ipsa nulli est cã labẽdi: sed culpæ. ppria. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. dinũ.

triplex

Sed m dãnum est subtractionis siue priuationis gratię p cm nõ qd' debet qs imputare dei seuęritati: sed suæ negligẽtiæ. xi. q. iij. audi. & de pœ. dist. j. §. quertimini ad me & c. Nec debet imputare diabolo tẽtanti vel homini incitãti: sed suæ propriæ volũtati. xv. q. j. nõ est. & c. illa. Tertiũ est dãnum temporalis fortunæ in rebus, in fama, in honoribus, & huiusmodi. & hoc debet imputare peccatis suis. de pœni. dist. j. quãobrẽ. & c. sed & continuo. & c. si peccatũ.

Vbi. §. **DELICTVM PERSONAE NON**

debet in detrimẽtũ ecclię redũdare. Pone casum in epo de posito ppter crimen. Nõ eñ debet ecclesia ppter hoc expoliari rebus suis. xvi. q. vj. si epm. vbi de hoc. Item pone casum in procuratore q falsificauit instrumẽtũ: nõ ,ppterea perdidit ecclesia causam. de excep. cũ venerabilis. Et delictum tutoris non obligat pupillũ. ff. eo. tit. l. nec. Contra multa xvi. q. iij. placuit. n. Vbi delictũ prçlati nõ repetẽtiarẽ eccle plestiastică nocet ecclesiæ. Ad idẽ de præscrip. c. j. §. ol'. Delictũ Prçlati aliud est in faciendo & hoc non prçiudicat ecclesię: vt hic. multi. Aliud est in omittendo & istud bene prçiudicat ecclesiæ: plicter vt ibi. Et hoc, ppter dẽ delictũ. s. omissio: quis nõ semper nocetet fretur huic significationi: sed ampliat aliqñ. Item ad hãc clesiæ. solutionẽ cõtra dicit. xxv. q. ñ. ita nos. vbi delictũ qd' cõstitit in faciendo prçiudicat ecclesię. Sol' dici põt sm Io. qui hoc ibi notat cp hęc regula intelligit de detrimẽto facultatũ: illa de detrimẽto bonor⁹: sed potius ibi nocet delinquẽtibus cp ecclesię. Adhuc cõtra istam solutionẽ. de cõsi. cum olim. Vbi delictum qd' est in faciendo nocet ecclesię. & de in integ. resti. auditis. Vbi delictũ i omittẽdo nõ nocet ecclesię. Satis cõgrue distingui posset inter iudicialia & extra iudicialia: vt in iudicialib⁹ iudicior⁹ fauore siue sit in faciẽdo siue in omittẽdo præiudicet ecclesię. Et in decre. auditis, delictũ qd' fuit in omittẽdo bene prçiudicare ecclesię sed fuit restituta: & sic nõ est cõtra. In decre. cum venerabilis. dici põt extraiudiciale. Vel ibi solus procurator delinquit in faciendo. s. in instrumẽtũ falsando. Ite cõtra. dist. iiij. si seruus. t. vbi punit epm q. p vno seruo debet duos dare. Sol'. illud debet facere de ,pprio si habet nõ de bonis ecclię: & sic nõ est cõtra hãc regulã. Ite contra de ordi. cogni. cũ dilectus. Vbi dolus & violẽtia abbatis ecclię nocere videtur. Sed ibi soluitur per Ber. in glo. quia. s. ibi delictũ fuerat cõmissum p abbatem: & collegiũ cõicato consilio. psonę nomine possumus intelligere de prælato. Vel indistincte de qualibet psona intelligat cuius delictũ nõ nocebit ecclię: saltẽ cũ effectu qa daretur restitutio vsq; ad quadriẽnium tm: nisi ex causa plus tpis daret. de resti. in integ. c. j. lib. vi. Io. an. Põt & sic extẽdi regula. Delicta quecũq; clericor⁹ dũ modo tolerẽtur nõ nocẽt ecclię. i. fidelibus quo ad veritatẽ & vtilitatẽ sacramẽtor⁹: que conferunt. vt. j. q. j. si iustus fuerit. & c. dns declarauit. Vel etiã nõ redũdãt in detrimẽtũ ecclię. i. fidelium. vt p hmõi officia & oones q̃ faciũt vt ministri ecclię nõ valeãt sm Tho. & p regulã illã. c. p aliñ. Ecclia eñ cuius noĩe faciũt est semp deo grata & obsequiata eius. Vel etiã ,pter malitiã eor⁹ nõ debet perdere ecclesia iura sua & priuilegia: vt decimas, libertatem, immunitatem, & obedientiã ei debitã & reuerẽtiã. dist. xxix. c. vlti.

Amplatur regula.

EA QVAE FIVNT A IVDICE

si ad eius non spectant officiũ viribꝰ nõ subsistũt. Hæc regula sumpta est ex lege. ff. eo. ti. l. fẽm. Pone casum. lxviij. dist. quorum vices. vbi presbyter simplices chrismando: ecclesias vel virgines consecrando, ordinando, nil agunt. de pœ. & remiſ. indulgentię, lib. vi. Vbi indulgentia data ab episcopo vltra tenorem concilij generalis non valet. Ad idẽ. ff. de iurisd. omn. iudi. l. vlti. vbi dicitur. Extra territorium ius dicenti non pareatur impune. Idẽ si supra iurisdictionẽ suã velit ius dicere. Et habet hęc regula locum etiã in his que bona fiunt que facit iudex: tñ ex quo ad eius non spectat officiũ: viribꝰ nõ subsistũt. Pone exẽplũ. dist. xcvi. bene quidẽ. Bonũ quidem est statuere res ecclesię alienari nõ posse. xii. q. ñ. per totum. Tamẽ statutũ imperatoris siue hoc nõ valuit: quia ad eius nõ pt inebat officiũ. vt ibi. Generale eñ est cp nõ sufficit bonũ facere nisi & bene id fiat.

xv. q. j.

Bonũ facere nõ sufficit nisi id bene fiat.

xvi. q. j. monachi. ij. Et qd' dicit hæc regula. Ea quæ fiunt a iudice: al's subaudi. Nã in eo qd' facit nõ ptinẽs ad officiũ suũ, nõ dicit iudex. Sicut ergo pcurator fines mãdati excedere nõ debet: ita & iudex fines iurisdictionis. Saluo eo qd' de ,progatione notat. de offic. dele. p. & g. Nec habet locũ hæc regula in spiritualib⁹, quæ potius dependẽt ex ptãre ordinis cp iurisdictiõis. Hinc est cp si eps q hoc põt ex ordine cõsecret alienã ecclesiã vel altare, vel ordinet alienum subditũ: quod nõ põt ex iurisdictione. Cõsecratio tñ & ordinatio bene tenent: licet ordinatus executione careat. vij. q. j. epos in dioceſi. Et de tẽp. ordi. q. trãslationẽ. Nõ est cõtra. dist. xcv. c. j. Vbi præsbyteri chrysmabãt & vere cũ tñ non perrinat ad ordinẽ sacerdotalẽ: sed episcopalẽ. Nã illud fuit eis specialiter concessum a Greg. pa. Et sic ad eorũ spectabat officiũ: etsi nõ ex ordine: tñ ex demãdatiõe. Quęri solet si iudex qui de decem tantum potest iudicare iudicat de. xx. an valeat sententia. In. x. Et Io. dicit cp non: quia res iudicata non potest in parte tenere & in parte non tenere. Et hoc ipse no. ñ. q. vj. §. diffinitiua. ver. cum certa ratio ne. Et facit optime ,p Io. de pœ. & remiſ. indulgentiæ. lib. vj. Et cõcor. cum eo Accur. ff. de iurisd. om. iudi. l. vlti. Hug. tñ & Lau. tenẽt contrariũ. s. cp sententia tenet in. x. tantũ. & dicũt sentẽtiã rescindi in illo superfluo tantum. Et facit ,p eis de arbi. c. j. lib. vj. & regula. j. vtile. Et quod ibi dicã. Io. an. Extendi potest ad multa. Qui dãt aliquã indulgẽtiã de culpa: etiã papa, nõ valet. qa solus deus indulget culpam. de conse. dist. iiij. nemo. Episcopus qui facit compositionẽ cum publico vsurario de certa quota remittens sibi residuum obnoxium etiam restitutioni personis certis nil facit: nec sibi valet illa remissio: qa non est episcopus iudex alienæ substantiæ. iij. q. j. reintegranda. j. & ij. Confessor q absoluit ab aliquo casu peccati vel sententia a quo nõ potest: nõ valet absolutio. Prælatus qui præcipit subdito aliquid cõtra regulam suam: vel aliquid sibi reuelandum saluo ordine fraternæ correctionis non obligat illud præceptum nec debet obedire. ij. q. j. si peccauerit. & hmõi.

Ibidem **EVM QVI CERTVS EST CER**

tiorari vlterius non oportet. Pone casum. dist. xj. c. vl. ver. sępe dilectionẽ tuã. Et de appel. si duob⁹. In archiepo q sciens illũ excõicauit q appellauerat ad papã. Et no. cp hic dicit q certius est subaudi vel esse debet. Nã nõ est necessariũ singulor⁹ auribꝰ intimari qd' est publice ,pmulgatũ. dist. Quõcer tus põt xvi. qd' dicitis. Et de postu. pla. c. j. Licet aũt canonicus qui certiora certus est de morte epi nõ oporteat eũ amplius certiorari de ipsius morte: tñ citari debet ad electionẽ faciẽdã. vt no. Ber. in decre. cũ inter. de elec. Quod verũ puto, qa q certus est vt hõ: certiorar vt iudex. ñ. q. j. multi. Et interdum q certus est adhuc certioratur ad cautelam: vt in. d. c. vlt. xj. dist. Præterea licet sciat ecclesiã vacare diẽ tñ assignatã ad electionẽ celebrãdã ignorabat: & ideo vocãdus est & dies notificãdus. Et est hęc regula in ar. ad. q. qua quęritur. An ingressus religionẽ & in fine anni exiens: si iterũ eandẽ religionẽ ingrediatur: an iterũ debeat habere annũ ,pbatiõis: & satis videt cp nõ per hanc regulã: nisi conditio personæ vel religionis mutata esset. Et hoc tenet Bar. Brix. in quęstionibus suis, Io. an. Si aũt ,p medietate anni steterisset vel circa: tũc sunt opi. & vide de hoc. j. in. iij. par. ti. de statu religio. Et facit ista regula cõtra ignorãtes mandata dei vel ẽt generalia ecclesiæ præcepta vel synodalia cum publicãtur: vel acta capitulor⁹ generaliũ: q nõ videtur excusari si contra faciũt: qa certi esse debẽt de hmõi religiosis. Vbi sciendũ cp nõ eadẽ certitudo requirit in oĩb⁹. Nõ eñ certitudo demõstrationis scitiæ requirit in his q̃ sunt fidei: sed sufficit ea q̃ tradit ab ecclia p miracula: p doctrinas doctor⁹: & tolerãtias martyrũ: nec debent velle vlterius certiorari.

Quãcer tus põt

Quatenus valetsnia.

Vbi. §. **EX EO NON DEBET QVIS FRV**

ctũ cõsequi quod nisus extitit impugnare. Pone casum in eo q dicit decre. epas nõ esse authenticas: quia nullã debet ,p se allegare. dist. xix. si Romanor⁹. Ad idẽ dis. viij. quo iure. Ite pone casum in eo q impugnabat testamẽtũ: dicẽs illud inofficiosum: qui si improbe dixit & succubuit qcqd ex testamento capiebat perdit. ff. de inoff. test. Papinianus. §. meminisse. Ad idẽ. xiij. q. ij. cp præposterum. Et dicit lex. Absurdũ est quẽ redire ad id qd' semel renũciãdũ puraurit. C. de reb. cre. l. sigs. Et cp hic dicit nisus extitit: die cum esse,

Impugnãs a-

Amplia

Aias priusde guas oporter fieri eruditas.

t. vltimo. & de cleri. egro.

In.vj. **FACTVM LEGITIME RETRA**

ctari non debet: licet casus postea eueniat: a quo nõ potuit inchoari. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. in ambiguis. Exemplifica in eo qui contraxit matrimonium: & postea factus est furiosus. xxxij. q. vij. nec; furiosus. Item in superueniente affinitate de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ. c. penul. Idẽ in adoptiõe superuenięte. ff. de ritu nup. adoptiuus. Et nota cp alia regulã habes. j. p cõtrariũ. s. nõ firmat. qa licet casus superueniat a quo potuit inchoari nõ firmat qd' ab initio nõ valebat: vt. j. Qd' tñ intelligas vt ibi dr: ita q a principio fctm erat legitime nõ retractat: licet superueniat casus in q̃ nõ potuit inchoari: vt hic. Et nota cp dicit retractari. q. d. Propter eãm superueniẽtẽ nõ retractat, acsi legitime nõ fuisset factũ. Interdũ tñ, ppter superuenientẽ causam impeditur eius effectus: quod legitime fctm erat. Exẽplifica p canonem. xxxiij. dist. cõmuniter. & de cleri. egro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

presbyterū &c.Io.an.Extēdo.Religiosus post ꝓsessionē si efficit pessimus vel fatuus nō tñ ꝓpter hoc soluit & retractat ꝓfessio.Prælat⁹ post ꝓlaturā efficit malus excōicatus & hmōi:non tñ ꝓpter hoc retractat electio vel cōfirmatio eius. Absoluit quis a peccatis dicēs se velle facere pœnitētiā iniūctā & se ꝓtritū:& satisfacere læsis &restituere:postea mutat propositū nil volens facere:nō per hoc retractat absolutio facta:sed tūc peccat mortaliter cū proponit illa non facere.de pœ.dist.j.magna.in glos.& hmōi.

Extēdit regula.

Ibidem

FRVSTRA SIBI FIDEM QVIS

postulat ab eo seruari:cui fidē a se præstitā seruare recusat. Pone casum in fideli quo ad dñm:& in dño quo ad fidelē seu vasallū .xxij.q.v.de forma.Itē de eo q interposita ꝓdi tione iurauit aliqd facere de iureiur.puenit .ij. vbi de hoc.

Itē de eo qui nō vult transactionē interpositā obseruare. C.de pac.cū ꝓponas.ij.Concor.qd habet.xcv.dis. esto.ibi Cur ergo te habebo vt principē cū nō habeas me vt senatorē Sed nōne hosti seruanda est fides.xxij.q.j.nolite Sol⁹ vt ibi no.Illud em verū est cū ipse hostis nobis seruat fidē Et sic cōcor.cum hac regula.Itē contra.xxxiij.q.v. qd' deo. vbi dī q si vir & vxor pari cōsensu vouēt cōtinentiā: vno labēte alter debet ꝓseuerare.Sol.Illa ꝓmissio nō fuerat facta homini:sed deo.Et quę deo vouenē sine vlla cōditione impleri debēt.xxxij.q.viij.c.j.Et licet vxor adulterata sit peccat tamē vir adulterādo.xxxij.q.vj.p totū. Frustra igit debitū petit qui qd' debet nō impēdit. Vnū nota q quando partes aliqd sibi adinuicē promittūt sub pœna:& vna pars primo frangit fidē:aut expedit magis alteri parti pœnā prosequi:& stare pacto vel contractui:aut magis expedit sibi fidem rumpere.In primo casu licet fides sit tibi fracta:ipse tamē ꝓ sua parte seruet eandem:& sic poterit petere pœnam cū effectu.In 2cdo casu secure frāgar fidē & fiet hincinde mutua cōpēsatio pœnarū:vt de pœnis cōstitutis Et sic illā decretalē intelligas:& quæ ibi notantur.Io.an.

Vota q̄ deo fiūt sine vlla cōditione impleri debēt.

Extēde.De⁹ ꝓmittit prēmiū & bona tēporalia si bene facimus qd' ꝓmittim⁹ in baptismo:& pœnitentiā agamus Et qa nos frāgim⁹ fidē & de⁹ reuocat ꝓmissa. de pœ dist.j. si agamus.&.c.prędixerat . In societate aliqua promittunt adinuicē omnia lucra cōicare:cū vnus certus est fociū non seruare.hoc nec ipse tenetur seruare. Prōmittūt adinuicem coniuges tacite reddere debitum alter alteri petenti : & alij non adhærere.Si ergo alter adulteretur innocens certe hoc sciens nō tenetur illi adulteranti reddere debitū ex quo fregit sibi fidem nō tamen potest & ipse adultera re &c.

Ampliatio regulæ.

In.vj.

GENERI PER SPECIEM DERO

gatur.Hæc regula sūpta est ex.l.ff.eo.ti.l.in toto iure.Pone casū.xciij.dist.c.vlti.vbi diacon⁹ qui generaliter est minor presbytero i illo speciali casu.s.g obtinet vices ēpi maior est.Itē de offi.le.c.studuisti.vbi de causa cognoscit delegatus specialis:nō gñalis legat⁹.Hęc regula habet locū in rescriptis siue primū sit gñale:& scd'm gñale : vt de rescri. pastoralis siue primū sit speciale:& scd'm gñale: vt eo ti. abbatē siue eodē tpe sit datum gñale & speciale.Ad hoc de rescrip.c.pe.li.vj.Rescriptū aūt speciale non tollit priuile giū generale:vt eo ti.cū ordinē.quod cōtra.nili de ipo privilegio fiat mentio in rescripto:vt ibi. Volūt quidā huius regulę dictū extēdere ad priuilegia:vt scd'm speciale derogęt generali primo.Sed hoc est falsū:quia semp valet primū siue sit gñale:siue speciale si i scd'o nō tollat expsse.de prescrip.venēs.& i regula.ō.decet . Ratio diuersitatis est: qa p primū priuilegiū etiā generale statim cōsequit⁹ qs plenū ius.Sed p primū rescriptū generale nō statim sequitur qs plenā iurisditionē in speciebus de rescrip.pastoralis.& ideo statim tollit facili⁹.Cōtra de offi.dele. ex parte.Vbi scd'm speciale nō derogat primo gñali:sed ibi si bñ intuearmur vtrūq; fuerat speciale:& dic vt ibi.Notauit igit Gof. de offi.leg.c.j. q̄ hæc regula fallit in tribus casib⁹.In priuilegio.vt de rescrip.cū ordinē.Et cū genus ad vnicam rem refertur.vt in decre.ex parte.Et cū speciales literæ nō exhibentur re integra.de fi.præsby.ex tuarum.Item not. circa hanc regulam q̄ non tantum valet genus ad speciem quātum species quo ad genus.de appel.c.j.lib.vj.de hoc.xxiij. dist.q̄q̄.Item nota q̄ licet p speciem generi derogetur:vt hic in regula.tamen species sub genere continetur.xiij.q. j.non estimemus.Semper em̄ in generalibus specialia in

Priuilegiū speciale nō tollit generale.

Ampliatio regulæ.

sunt &c.Io.an.Extēde ad statuta ciuitatis:quia per hanc legem quæ est specialis alicuius ciuitatis:derogatur legi generali imperiali in eo quod est cōtra.Et legi generali quaōes ecclesiæ & monasteria in aliqua dioces subsunt diocesano:derogatur per specialia priuilegia mendicantium.s. prædicatorum,minorum,eremitarum,carmelitarum,seruitarum,&alīs exemptorum monachorum.

HOMAGIVM INDIGNVM EST

& a Romana eccl'ia alienū:vt ꝓ spūali⁹ facere qs homagiū cōpellat.Hęc regula habet de regu.iur.in decre.& fm glos.ibi.Homagium dicitur iuramētum fidelitatis:quod non licet facere pro aliquo spirituali:cum hoc sit simoniacum.de simo.ex diligenti. Alioquin clericus non tenetur prælato facere obedientiam:& in casibus iuramentum facere de obedientia vel de fidelitate & hoc post receptam admīistrationem.de iureiuran. nullus.&.xxiij. dist. q̄q̄ als in spiritualibus nullum iuramētum,nulla pactio,nulla obligatio debet interuenire: & si interuenerit nullam obligationem de iure vel de facto inducere.vt de pac.pactiones. A Romana &c.Ergo & a cōsuetudine aliarum ecclesiarum debet esse alienum:quia quod ecclesia romana approbat vel reprobat,& aliæ ecclesiæ hoc facere debent cum ab ipsa suam habeant institutionem &auctoritatem. distin.xj.consequens.&.c.nolite.Berū.

In ignorantia facti.

Homagiū qd. sit.

IN IVDICIIS NON EST ACCE

ptio personarum habenda.Pone casum.iij.q.ix.necesse.& de iudi.nouit.Aliorum enim honores alīs non debent esse occasio nocendi.C. de statu.& ima.l.vlti.Ad hoc.xj.q. iij.siquis.Signantur contraria ad hanc regulam.xl.dist.c.j. &.xlv.dist.cum beatus.&.xcvij.dist.nobilissimis.deq offideleg.sane.ij.So.in pœnis defertur dignitati & personę:vt ibi.& de hoc de transac.c.vlti.Idem in sedendo & assurgendo.dist.xciij.non oportet.Et not.iij.q.ix.c.vlti.In iudicijs autem vel sententia non est habenda acceptio personarū: vt hic.In eis enim est æqualitas seruanda:vt hic in regula Item in pœnitētię exhibitione.xxvj.q.vij.sacerdos. Item in fide christi susciptenda.de conse.dist.iiij.nec quemq̄.Et in alīs sacramentis.de coniu.ser.c.j.Et in pauperum receptione cum sufficere possumus.xlij.dist.quiescamus. Et in alīs operibus pietatis.xvj.q.j.si cupis.Hoc ergo quod dicit in iudicijs soluit contraria.Et nota q̄ iudicium interdū ponitur pro eo quod præcedit sententiam:vt hic in regula. Interdum pro condemnatione.de conse.dist.ij.timorē. Interdum pro discretione.iij.q.vij.§.tria.Interdum pro vltima voluntate.de sepul.c.peū.lib.vj. Et nota q̄ licet iudex vti non debeat acceptione personarum in iudicijs:vt hic,tamen vtile est in arbitrarijs iudicem gratiosum habere.de offi.deleg.consuluit.Caueat tamē ne in faciendo gratiam incurrat pœnam constitutionis.de sen.&re iudi.cum ęterni.lib.vj.Extende q̄ deus non est acceptor personarū: ex eo q̄ vni dat gratiam non alteri:quia personarum acceptio habet locum in his quæ quis habet dare seu distribuere ex debito:deus nulli est debitor:ergo &c.

Iudicij accepatio.

IGNORANTIA FACTI NON

iuris excusat.Pone casum in ignorantia facti de ordinato ignorāter a simoniaco:quod.s.nesciebat esse simoniacū.i. commisisse tale factum.j.q.j.siqui a simoniacis.Item in eo qui ignorabat beneficium reseruatum per papam vel alīj collatum.de præben.si beneficia.lib.vj.De ignorantia iuris pone casum.j.q.iij.§.notandum.in fi.Hæc regula non indiget glos.cum eius materia plenissime habeatur in dicto.§.notandum,in tex.& glos.& dist.inc.xxxviij.in sum. Vnum nota q̄ cum quæritur de condemnatione expensarum litis dicimus q̄ in principali causa probabilis error excusat condemnationem expensarum.ñ.q.iij.c. paulum. Sed in causa appellationis indistincte victus condēnatur victori in expensis.ñ.q.vj.oīmodo,Rō huius diuersitatis colligitur p hāc regulā.In principali em̄ causa est error facti:qa in ea ex pbationibus quæ in facto consistūt ꝓcedit: sed in appellationis causa ꝓceditur ex actis prioris causæ: vnde ibi est error iuris:& ideo non excusat a cōdēnatiōe: vt hic in regula.Tamē fm Inno.& Hosti.si in causa appellationis nō ꝓcedit p sola antiqua acta:sed inducūtur probationes nouæ:p quas ꝓnūtiet ꝓbabilis error:tunc bene excusat

Ibidem

Error p̄ babilis excusat

excusat victū a condēnatione:quod verum puto.Extende materiam:quia vtilis est.Duplex ignorantia.s.facti & iuris.Ignorātia facti excusat a toto.Si quis dabat operā rei licitæ & adhibuit debitā diligētiā:nec est cōtra.xxxiij.q.ñ. in lectū:vbi imponit pœnitētia ignorāti ꝓbabiliter fētī in re licita:sed illud fit ad cautelā.Si autem daret operā rei illicitę:vt ludēdo ludo noxio:inaduertēter occidit:vt nō adhibet diligētiam:nō excusatur a toto,sed a tanto.Ignorantia iuris diuini & naturalis in his quæ sunt necessaria ad salutē:neminē excusat habentem vsum rationis a toto: sed a tanto. dist.xxxviij.§.j.si est crassa.id est ex negligētia procedens:sed si est affectata:vt.s.liberius peccet non vult scire nō excusat:sed auget peccatū:immo est speciale peccatū.Ignorātia autem iuris canonici vel ciuilis quantū ad cōmunia præcepta ecclesiæ:nō excusat a toto eos q potuerūt habere copiā docentiū.Nec prælatos religiosos & clericos quantū ad ea quæ pertinēt ad statū suū.dist.xxxviij. si in laicis.Sed illos q nō habuerūt copiam addiscendi:vt in dicta dist.§.j.Quantum autem ad lucrum captandū vel dānum rēparale vitādum quomodo excuset.vide.j.q.iiij. Ti.v.c. ix.§.ij. §.notandū.Et de ignorantia habes.j.in.ñ.parte.

In ignorantia decreta.

Vbi. ō.

IGNORANTIA PRAESVMI

tur vbi scięta nō ꝓbat.Pone casum.lxxxij.dist.ꝓpositi⁹ in fi.fm q̄ ibi facet lra.Sed ꝑ.xvj.dist.qd' dicitis.&.x.q. j.ordinatiōes:cū similib⁹.in qb⁹ iurib⁹ dī q̄ nō præsumit ignorātia:sed scięta.Sol.dic vt in ꝑdicto.c.,ꝓposisti.q̄ circa ea quæ publice fiūt præsumit scięta,nisi ꝓbet ignorantia.Sed circa ea quæ fiūt occulte præsumit ignorantia nisi scięta ꝓbetur.vt hic.Et scias q̄ hæc regula vera est in his quæ quis scire vel indagare non tenetur.In his autem quæ scire vel indagare tenet:nō habet locū sicut in eligendo prælato.lxj.dist.c.ij.&.viij.q.j.dilectissimi.& iō præsumit⁹ scientia nisi ꝓbet ignorātia. Ad hoc est qd' lex dicit q̄ debet is magistratus tenet de idoneitate tutoris vel curatoris inquirere rem quę nominauit.Quod aūt regula dicit ꝓsumitur:est de idoneitate tutoris. In.vj. cura ꝓ sacramentum:vt cū iuro me ignorasse:& tunc demū admittit,ꝓbatio hęc cū est,ꝓbabilis.Secundo q̄n id ꝓbat ex quo sequitur necessario me ignorasse:puta me tunc fuisse anniculum vel furiosum. Tertio q̄n probatur id:non ex quo necessario:sed verisimiliter sequit me ignorasse:puta me tūc absentē fuisse:& hoc dicere volunt Io.j.q.j.siqs a simoniacis. Et licet in facto ,ꝓprio ,ꝓbabilis sit aliq̄n ignorātia;ꝓbabilior tñ in alieno:qd' dic vt no.j.q.iij.§.notandū,&in regula.ignorātia facti.Et qa ignorātia iuris naturalis nō excusat:ideo de tali nō loquit hæc regula.Io.an.

Vbi. ō.

INDVLTVM A IVRE BENEFI

cij nemini est auferēdū.Pone casum in licētia nubendi data ab apso.di.xxvij.de his.Itē in anno dato ad ꝓmotionē sacerdotij.de elec.cōmissa.li.vj.Itē in quadrimestri tpe dato cōdēnato in ꝑsonali actiōe ad soluēdū.ff.de re.iur.l.iij. §.siqs cōdēnatus.Ista auferri non possunt nec abbreuiari. Cōtra.de re.iu.q̄ ad ꝓsultationē.&de ap.cū sit.Sol.Quodcūq; dam est iurib⁹ beneficium qd' nō pōt alicui auferri:vt induplex. dutia:x.dierū ad appellādū.ñ.q.j.anteriorū. Indutiæ quatuor annorum ad petēdum restitutionem.de in integ.restit.c.j.lib.vj.Et istud verum est in ꝑsts & in alīs indumis quæ dantur a lege sine tacito vel expresso ministerio iudicantis.Quoddā beneficiū est quod sine causa auferri non potest.Et sic intelligitur hæc regula:sed cum causa & causa cognita bene potest auferri.Et nota de hoc plene in dicta decretali.cū sit.Et illud verū in indumis:quæ licet dentur a iure:interuenit tamen in eis expressum vel tacitū ministeriū iudicātis,vt in deliberatoriis.xx.dierum.& similibus.Quod ergo hic dicit q̄ beneficium iuris nemini est auferendum intelligas ab hoie & sine causę cognitiōe. Alio em̄ iure interdum tollitur alterius iuris beneficium. Pone exemplum in solēnitate vouēte,qui nō cōtrahit de voto & vo.re.c.j.lib.vj.Itē in cōtumace in nō veniēdo.Item in notorio criminoso:& in tertio appellante q nō audiūtur appellātes.xxiij.q.iij.de illicita de appel.proposuit.&.c.sua nobis.Sed vbi ius auferri vel ꝓmitti hominę auferre cessat regula.Sicut est videre in patre q habet a iure vsumfructū

Ibidem

Error p̄ babilis excusat

Ampliatio regulæ.

in bonis aduentitijs filij.C.de bo.quæ li.l.cū oportet.Et tramen aufertur propter relinquentem,ea conditiōe ne ad patrem perueniat vsusfructus.in aue.vt li.ma.Item a lege datur marito administratio bonorum paraphernaliū:& tamen pōt auferri per mulieris prohibitionem.Sed ista quę fiunt permittente lege per hominem fieri nō videntur:sed potius per legem permittentem.Io an. Extēde regulam. Tempus datū ad eligendū vel perēdum confirmationem non potest tolli nec abbreuiari inuitis.Smiliter tempus vnius anni ad probationem in religiosis.Nec ius qd' quis habet in eligēdo.Nec q̄ nō possit libere eligere sepulturā si non est religiosus.Nec magistro nec prælato potest auferri q̄ nō castiget moderate scholares vel subditos.

Extēdit regula.

Vbi. ō.

IN OBSCVRIS MINIMVM EST

sequendū.Hæc regula sumpta est ex lege.ff.eo.tit semper in obscuris.Pone casum de cēsi.ex parte.vbi in dubio nō cōpelluntur soluere vota ad maximam:sed minimam mēsurā.Ad idem.ff. de leg.iij.numis.vbi numis ficin genere legatis:debentur minimi.Circa hāc regulā nota q̄ in obscuris statim inspicimus quod est minimum:immo inspicimus primo quod est verisimilius & quod fieri cōsueuit vt in regula sequenti cum suis concordantijs. Si hoc sciri non pōt tūc inspicimus quod est minimū. Primo ergo inspicimus quod expresse agitur:puta.x.libras bon⁹.vel qd' agit tacite. Tacite dico:vel rōne rei quę vēdit.x.libris:vel ratione psonę vel ratione cōsuetudinis:vl timo qd' est minimū.vt hic.Ratio huius regulæ est:qa de minimo nō est dubiū cēsisse:qa si intellexit de maxio:ergo & de minimo: qa plus cōtinet in se qd' est minus:sed nō econtrario.Et de hoc dicet in regula.plus semp.Alibi tū habes argumenta de mediocritate spectanda.x.q.ñ.hoc ius.Et pōt dici q̄ in speciebus & artificijs mediū inspicim⁹.vt nota.ff. mada. l.fideiussorē.In quātitatib⁹ aūt inspicimus quod est minimū vt in p̄dicta.l.fideiussorē.Itē locū habet hæc regula in pœnis,vt.j.eo.ti.in pœnis.Io.an.Extēde.Cū dubitet quis quātā pœnitētiā debet pētōri dare:meli⁹ est errare in moderatę q̄ in excessu:qa meli⁹ est fm Chrys.hīe deo reddere rōnē de nimia misericordia:q̄ de nimia severitate.xxvj. q.vij.alligant.Cum qs ēt est pplexus fm ꝓscięntia suā:inter duo mala:minimū est eligēdū.dist.xiij.duo mala.&.c nec ui.Cum qs dubitat de diuersis operib⁹ quid magis debeat facere vel q̄d de se sentire:sequatur minimū,i.humilius.

Mediū inspicit i ſpecie b⁹ & artificijs.

INSPICIMVS IN OBSCVRIS

quod est verisimilius:vel qd' plerūq; cōsueuit fieri.Hęc regula sumpta est ex.l.ff.e.ti.in obscuris.Pone casum.Aliqs cōtraxit cū vidua:& lōgo tēpore habitauit cū ipsa:illa dicit se incognitā.In hoc obscuro præsumit cognita:qd' verisimilius est.xxxiij.q.j.siqs acceperit.Itē cācellara vel obscurata litera nois præsumimus ibi illā literā fuisse de qua est verisimili⁹.de fide instru.inter dilectos.Itē in dubio verisimile est filiū iniuste exhæredatū.C.de inoffi.testa.auē. nō liceat.Et hic repete qd' dictū est in præcedēti regula.Io. an.Extende tempore pestis cū dubiū est alicui si debet recedere a loco infecto:verisimilius est vt viter mortem vel infirmitatē:subtrahēdo se a loco infecto:& sic fieri cōsueuit.Et hoc nisi ex aliqua causa oporteret aliquē ꝓmanere vt sunt curati sacerdotes,xxiij.q.iij. Naubuchodonosor §.de tirīs.& seq.Dubitat qs si in ieiunijs extra quadragesimā debeat vti lacticinijs:faciat qd' fieri cōsueuit a tēporatis in hmōi locis.dist.xj.catholica.& dist.xij.illud Poterat dubitare Abraā de pudicitia auserenda vxori si diceret sororē suā:& de occasione sui si diceret esse vxorē.Fecit id ex quo verisimilius poterat se iuuare.xxij.q.j.queritur.

Rō regulæ.

IN POENIS BENIGNIOR EST

interpretatio facienda.Hęc regula sumpta est ex.l.ff.e.ti.l. factum.Pone casum in iudice q̄ ita ꝓnūtiauit. Temere accusasti calūniatorē:nō ꝓnūtiat.ij.q.iij.norādū.Item prius a collegio doctor⁹,nō ꝑpetuo sed tēporaliter:intelligitur priuatus.de cōsti.ex literis.Itē tutor remotus nō expresso an ,ꝓpter dolū an ,ꝓpter culpā:remot⁹ intelligit ,ꝓpter culpam.ff.de suspec.tu.l.hæ em̄.cōcor.cū regula.de pœnitentia.§.pœnę.vbi dicitur q̄ pœnę legū interpretatione magis sunt molliādæ q̄ exasperādæ.Et ex hac regula est argumentū q̄ in dubio præsumit cassatio electionis facta nō

Ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interp̃ tatio be nigna fit mul tis modis.

vitio personæ: se electionis modo. Et nor. q̃ hęc begnigna interpretatio fit in multis. Primo: quia ex multiplici pœna expressa eligim⁹ mitiorẽ. l. dist. eos. Secũdo: quia si verum potest importaret pœnã perpetuã & tẽporalẽ: eligimus temporalem. xiij. q. iij. non oportet. ꝛ. Saluo eo quod habes dist. c. j. & de ꝓb. ex literis. per Berñ. & modernos. & Accur. Tertia, quia de pœnis non argumus ad similia: quia pœnæ non excedunt proprium casum. vt dicitur de pœni. dist. j. §. pœnæ Quarto: quia vbi est tale verbum puniatur, priuetur: & hmõi, ꝓ sentẽtiã intelligimus: nõ ipso iure. de elec. ca. ꝓpter. nisi essent ibi verba quæ aliud saperẽt: vt ipso iure: vel eo ipso. de elec. cũ sit. lib. vj. Bar. tñ contra. sed priuatũ credo sm Guil. Quinto: qa i dubio mitiorẽ causam eligim⁹. ff. de suspec. tut. l. hæc em̃. An autẽ iudex possit pœnas moderari. nota. ij. q. iij. §. notãdũ. in glo. Benignior. dicit canon. Illa dignior a sunt mutatiõe quę sunt excellẽtiora pietate. dist. ix. fane. Interpretatio. de multipli

Extẽdit regula.

ci interpretatione nota. xj. q. j. §. ex his oĩbus. Io. an. Extende. Cum videmus aliquos flagellatos præcipue bonos: cũ diuersis de causis flagella cõungant. vt de pœ. dist. iij. productior. debemus interpretari in benigniorem causam: puta ad maiorem cumulum præmij. Item cum nos deus flagellat: qd̃ facit ad purgationẽ peccatorum. de pœni. dist. j. si peccatum. nõ ad initiũ dãnationis: vt Antiochũ & Herodem. Itẽ vt cũ seueritate misceat misericordiã aliquid diminuendo si potest. Sicut deus punit citra cõdignũ. dist. xlv. disciplina. &. c. omnis qui iuste. cum glos.

Vbi. ã. IMPVTARI NON DEBET EI

per quẽ nõ stat si nõ faciat: quod ꝓ eũ fuerat faciẽdũ. Pone casum in eo q debet appellationẽ ꝓsequi infra annũ: cui nõ imputat̃ si ꝓ eũ nõ steterit. ij. q. vj. anteriorẽ. Itẽ in eo q debet ꝓmoueri infra annũ ad sacerdotiũ: cui nõ currit annus ipse si iusto impedimẽto decẽtus: nõ potuit promoueri. de elec. cõmissa. lib. vj. Itẽ in eo q rem emit sub pacto legis cõmissoriæ. s. q̃ si prætium infra terminum statutum nõ solueret: res esset incẽpta: & emptor in termino soluere volens nõ habuit cui solueret, sibi nõ imputat̃. ff. de lege cõmis. l. cõmissoria. in fi. Ad idẽ. xliij. di. ephæsius. Et no. q̃ dicit ꝓ quẽ nõ stat. Nõ em̃ sufficit velle: nisi ad opus ꝓcedat quã-

Impossibilitas a princip̃io vtiq; obligationem.

tũ in eo est. Impossibilitas ergo facti sicut a principio annullat obligationẽ: vt in regula. nullius. ita & ex posfacto tas facti elidit: vt hic. Si tñ tenetur quis facere aliquid i certum tp̃s: nec ꝓ eum fieri: licet nõ imputetur: tñ post tp̃s tenetur. de dolo & cõtu. cũ dilecti. Consulo tñ q̃ si potest̃ infra tẽpus de impotentia ꝓtestetur. ij. q. vj. post appellationẽ. Sed qd dices de eo q̃ sua culpa incidit in casum ꝓ quem postea facere nõ potuit: qd̃ ꝓ eum fuerat faciẽdum. Videtur primo q̃ sibi sit imputãd i: qa regulariter quisde casu tenetur qui sequitur culpam. dist. j. sępe. &. c. studeat. & de ęta. & quali. c. j. In contrarium videtur de elect. c. vltimo. & de præben. quia diuersitatem. Satis videtur dici posse q̃ imputãdum sit illi propter iura primo inducta. Hinc dicit lex nõ debere succurri ei q̃ in necessitate se posuit. ff. qui satisda. l. fideiussor. Ad iura in contrariũ inducta rñdeo & dico q̃ decretalis illa de elec. c. vl. & decretalis. quia diuersitatẽ. loquũtur de quadã pœna canonis prolata solum cõtra negligentes: vñ ibi culpa sine negligentia nõ punitur. Hoc satis ꝓbat decretalis. qa. Vel dic q̃ si ex culpa imponitur aliqua pœna vel suspẽsio vel deportatio: tunc culpa illa vlterius

Ampliatur regula.

puniri nõ debet. ad hoc. xiij. q. ij. c. vlti. Io. an. Extẽde: qa si pater familias facit quod in se est ad corrigendũ familiã & dirigẽdũ: & tñ mala est, sibi nõ imputat̃ quo ad deũ vel ecclesiã. & similiter prælatus si facit qd̃ in se est ad directionẽ & ꝓfectũ subditor⁹: & tñ mali sunt, sibi nõ imputat̃. vt xlvij. dist. §. quid tunc fier. &. c. quãtũliber. &. c. qd̃ ad nos. Similiter si quis quærit baptismum pniam & hmõi: & per eũ nõ stat q̃ accipiat: sed qa nõ inuenit administrãtẽ hmõi sibi nõ imputat̃ quo ad interitũ salutis: si als est contritus. de cõse. dist. iiij. baptismi vicem. & de pœni. dist. j. quẽ pœnitet. Similiter iudex, aduocatus, medicus, si faciunt quod in se est: in vsu officiorum suorum nil omittendo de contingẽtibus si damna sequuntur non eis imputantur.

Vbi. ã. IS QVI IN IVS SVCCEDIT

alterij⁹: eo iure quo ille vti debebit. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. qui in ius. Pone casum in patrono: quia eodẽ iure vtẽt̃ successor quo & prędecessor. xvij. q. ij. Eleutheri⁹. Itẽ cõuenit̃ successor ꝓ rescriptũ impetratũ contra prædecessorem. de fo. cõpe. dilecti. Itẽ in hærede qui nõ vsucapit quod non vsucapiebat defunctus. Fallit hęc regula in multis casib⁹. Primo vbicũq; morte defuncti cõfirmatur dona tio: ibi em̃ hæres non pœnitet. C. fami. hercis. l. filiæ. Item fallit in cõuẽtionib⁹ vbi ex ꝑsona successoris mutatur forus. Hinc est q̃ clericus etiã in ciuilibus & patrimonialib⁹ cõuenit̃ corã suo iudice. xj. q. j. nullus. de fo. cõpe. cũ sit. Itẽ fallit de iure patro. c. j. lib. vj. In casu vbi eccl̃ia succedit laico patrono. Nã ecclesia habet sex mẽses cũ tamẽ laicus habeat solũ quatuor. Item legatarij acceptare non possunt legatum ꝓ parte: & pro parte respuere. Si tñ decedat pluribus hæredib⁹ dimissis: vnus hæres poterit ꝓ parte sua acceptare: alter ꝓ parte sua respuere. ff. de leg. l. legatarius. Itẽ fallit in casu q̃ habetur. l. procula. de ꝓba. Item in casu qui ad. l. fal. recipitur. Ratio regulæ est quare eodem iure debet vti: quia plus iuris habere non potest: vt in regula. nemo põt. Minus nõ: qa hæres censetur eadẽ ꝑsona cũ defuncto: & successor cũ prædecessore. Et nota q̃ dicit eodẽ iure: nõ eodem priuilegio ex sui persona: si personale erat priuilegiũ prædecessoris: quia priuilegiũ personale & c. ꝯ. in regula: cum suis concor. Idem dico de pacto ꝑsonali. de trãsac. de cætero. Io. an. Extende. Eadem potestate habet papa q̃ est ꝓ tempore ad statuẽdum & destituendũ: quam omnes sui prædecessores etiã si malus. dist. xl. si papa. Et eandem auctoritatẽ habẽt episcopi, abbates, generales magistri vl̃ ministri, priores conuentuales: quam habuerunt eor⁹ prędecessores in dictis officijs ratiõe ipsor⁹ officiorum. Illam exemptionem habent exẽpti successores: quã & prędecessores ex priuilegijs antiquis concessis & non ablatis &c.

Hæres cesset ea dẽ ꝑsona cum defuncto & succedat eorum prędecessore.

IN RE COMMVNI POTIOR Vbi. ã.

est cõditio prohibẽtis. Pone casum in duobus cõiugatis: quorũ vnovouere cõtinẽtiã volente: altero ꝓhibente: potior est cõditio vel causa prohibẽtis. xxiij. q. v. c. j. Itẽ in electione facienda vno ꝓhibente ne ꝓcedatur per viam cõpromissi: alijs hoc volentibus: potior est cõditio ꝓhibentis. de elect. ca propter. Item duob⁹ habentibus eoem parietẽ: vno volente destruere & reficere, altero prohibente, destruere nõ põt. ff. de serui. vrba. prædio. parietem. Fallit hæc regula. Primo quando non interest socij: puta qa vult incrustare vel pingere. vel vult scalas ponere iuxta parietem. Secũdo qñ ob hoc quęsita est vtr opus fiat. Item quando ędificium reficeret. ff. de dam. infec. l. in reficiẽdo. Item fauore religionis: vt ti ibi sepeliri velit. ff. de relig. si plures. Vel in cõmune sepulcrum alium mittere. in stit. de rer. diui. §. religiosum. Item cum donator rem communem habet cum donatario. C. de dona. l. sancimus. prohibẽtis. Ratio est: quia volens non solum dominus est illius rei: sed & prohibens. Et scire debes aliquid commune vel singulis: vt hic. Aliquid cõmune, vt collegio. & de hoc. ꝯ. quod omnes. Io. an. Extendi põt ad casum: cũ quis habens vsum rationis vult intrare religionem ante. xiij. an. & pater vel tutor ꝓhibet. vel ecõtrario: pater vellet q̃ ipse intraret & ipse non vult: potior est conditio prohibentis. Item in votis quæ fiunt a religiosis oportet q̃ cõcurrat voluntas prælati cũ vouẽte in executione. Vnde si ipse vult implere votum factum abstinẽtiæ & huiusmodi: & prælatus nõ vult vel abbas: seu prælatus vult q̃ plus faciat q̃ tenetur: potior est conditio prohibentis. Bernardus, abbas non augeat vota mea sine mea voluntate.

Excẽditur regula.

Fallitur regula.

IN MALIS PROMISSIS FI Vbi. ã.

dẽ nõ expedit obseruari. Hęc regula sumpta est ex verbis Isido. xxij. q. iij. vbi dicitur. In malis ꝓmissis reseide fidẽ: & in turpi voto muta decretũ. Et prosequere hãc regulam sm ea quæ dicũtur. ꝯ. in regula. nõ est obligatorij⁹. Et nota q̃ dicit in malis promissis. Nã licet mala promissa seruari non debeant: tamen interdũ male promissa: puta per dolum vel metum seruantur: quãdo. s. seruari possunt sine interitu salutis ęternæ si iuramentũ intercessit. de iureiur. si vero. Io. an. Extende. Nota q̃ est triplex genus ꝓmissionis. Quędã est quę fit simplici verbo hoĩm: quędã quę fit vel confirmatur iuramento: & hęc fortior, quędã quę fit voto & hęc fortissima. Quęlibet harũ si est de re licita obligat: nisi superueniat impossibilitas. Etiã simplex promissio obligat in foro

triplex est promissio.

in foro cõsciẽtiæ: vt dr̃. xxij. q. v. iuramenti. Vbi dicit glo. Io. q̃ ex nudo pacto oritur actio. xij. q. ij. quicũq;. Sed fortius obligat iuramentũ & exindevotũ. Sed in qualibet harum vbi maiũ ꝓmittat̃ seruãda est regula ista: vt s. nõ seruet. Nec in hoc peccatur: sed tunc quãdo illicitum est promissum. ar. ad hoc. xxij. q. iij. vnusquisq;. &. c. quod Dauid. & c. nõ periurabis. &. §. illicitum. ergo per totum.

Vbi. ã. IN ALTERNATIVIS DEBITO

ris est electio: & sufficit alterũ adimpleri. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. e. ti. l. in eo quod plus. Pone exẽplũ per canonem. xij. q. j. bonæ rei. Et de rescrip. inter cęteras. Et in viro qui in causa soluti matrimonij dotem vel eius æstimatiõe restituere promisit. ff. de iur. do. plerũq;. Sunt aũt quędã alternatiua in quibus debet ordo seruari: vt cum mandat testator aliquid dari liberis: aut his deficientibus consanguineis aut affinibus: quia tunc sequimur ordinem. Et est arg. ad hoc quod dixi de ordine sequendo dist. xliij. c. sit rector. in fi. de elec. c. pen̄. lib. vj. Contradicit ad hãc regulam

ff. Regũ vlti.

inst. de legi. §. si generaliter. Solu. illud cum eligẽs fuit in mora. de cõsue. c. vlti. lib. vj. Et sic notat Berñ. in prædicta decre. de rescrip. inter cæteras. Io. an. Sic cum sit in optione eligentiũ ꝓ aliquem trium modor⁹ procedere: sufficit alterũ impleri. de elec. ca. ꝓpter. Dauid ex trib⁹ sibi propositis a dño flagellis sufficit q̃ alterũ elegit. s. pestem.

Vbi. ã. IN PARI DELICTO VEL CAV

sa potior est cõditio possidẽtis. Hæc regula inquãtũ dicit de delicto sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. cũ par delictũ. Inquantũ dicit de causa sumpta est de. l. eo. tit. in pari causa. Pone casum in delicto ꝓ canone. xiij. q. v. nõ sane. In eo. s. qui repetit pecuniã quã dedit ꝓ iniquo iudicio. Itẽ in eo q̃ vsuras quas soluit repetit: cũ ipse sit in pari delicto. de vsur. gaudens. &. ff. de cõdi ob tur. cau. l. vbi aũt. vbi habes q̃ nõ repetitur qd̃, ꝓpter stuprũ vel vt male iudicetur est datũ. De causa pone ꝓ decre. de prębẽ. si a sede. lib. vj. & nota qa videor male exẽplificare per decre. illã si a sede. Nã ibi nõ erat par causa: cũvni fuerat collata ꝓ papã: alteri ꝓ ordinatiõe. Sed nõ quęritur de paritate quo ad potestatẽ cõferẽtiũ sed de paritate quo ad tempus: qa cui primo collata fuerit dubitat̃. Et ideo in hac pari causa tẽporis potior erit cõditio possidẽtis. Et nota q̃ hic exhibet fauor reo: qa absolutus in pari causa vel delicto. C. de condit̃io. ob tur. cau. l. ꝯ. Vnde semper dicere cõsueuimus q̃ in pari causa vel delicto potior sit excipiẽtis cõditio. Io. an. Sic in ludo aleæ q̃ prohibet̃ dist. xxxv. ẽps: melior est cõditio possidẽtis acq̃situ ꝓ ludũ q̃ ꝓdentis: q̃uis em̃ Io. in glo. ibi dicat q̃ possit reperi: & ꝓsequẽs debet restitui pdẽti. hoc habet locũ in locis vbi viuitur legib⁹ imperialib⁹ hoc mandãtibus. ff. de reiu. vt. ff de alea. l. vlti. quæ nõ sint in hoc abrogate: sed seruentur. Nam aliter potius est pauperibus eroganExcipiẽtis potior ẽ cõditio in pari delicto vl causa.

dum. vide tamen de ludo plene. ꝯ. in. ij. par. ti. ij.

Vbi. ã. IN ARGVMENTVM TRAHI

Monachus nõ debet trahi ad ecclesiam pochia lẽ absq; necessitate.

neq̃uit: quæ ꝓpter necessitatẽ aliq̃n sunt cõcessa. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. quæ ꝓpter necessitatẽ. Pone casum dist. lv. c. j. vbi ꝓpter necessitatem ministror⁹ permissum fuit assumi monachos ad parochiales ecclesias. Cessante ergo hac necessitate in argumẽtũ illud trahi non debet. C. de sacrosan. eccle. l. antepe. & cõcor. ad hanc regulã illa, ꝯ. quæ a iure. Et illa alia. quod alicui. Nec superflua: hæc ad illas: quia illæ loquũtur de his quæ cõceduntur ob fauorem vel gratiam. Hæc autem in eo quod conceditur ob tẽporis necessitatẽ. Et dicit in argumẽtũ. q. d. iurista vel arguẽs nõ debet arguere de eo quod interdũ ex necessitate cõcessum est: qa argumẽta de similib⁹ ad pœnitus similia ꝓceditur sed inter tp̃s necessitatis & nõ necessitatis non est similitudo: vñ nõ ꝓcedit argumẽtatio. Et concor. ad hanc regulã. xxxv. q. j. c. j. p qd̃ exẽplificare potes. Nã a principio generis humani licite cõtraxit frater cum sorore: quia ex necessitate id faciebat. hodie aũt creuit genus humanũ & sublata est necessitas: & ideo non licite cõtrahitur infra quartum gradũ. de cõsan. & affi. non debet. C. de pa. qui s. di. l. j. &. ꝯ. vbi ꝓpter necessitatẽ famis: licet filiũ distrahere q̃ als non licet. Et nota ex hac regula illud generale q̃ cessante causa cessat effectus. de iureiur. & si christus. & de pœ. & re. cum infirmitas. lxj. dist. §. his omnibus. Cessante

Ampliatur regula.

Nõ est arguendum ex eo q̃d aliquãdo ex necessitate cõcessum est.

igitur necessitate ꝓpter quã dispensatum est: cessat dispẽsatio. j. q. vij. quod ꝓ remedio. qd̃ verum est circa facienda: nõ circa facta: vt ibi no. Et hoc etiam verum vbi vtilitas succedit loco necessitatis sicut est de monachis ordinãdis. xv. j. q. j. sunt nonnulli. Io. an. Sed quæritur an cessante causa alicuius prohibitionis vel ordinationis ecclesiasticæ cesset ipsa constitutio⁹ & videtur q̃ sic. Dicit enim Gratia. q̃ prohibitiones ecclesiasticæ proprias habent causas: quibus cessantibus cessant & ipsæ. dist. lxj. §. his omnibus. Vbi etiam ponit exẽplum Ambr. electi in archiepm̃ ante baptismũ cõtra ꝓhibitionẽ ecclesiæ, arg. q̃tra, xix. q. j. duę sunt. Solu. Dicit glo. q̃ vno mõ sic põt exponi istud q̃ cessante causa cesset cõstitutio. i. qñ causa cessat actu & exemplo: ita q̃ nõ possit trahi in pniciẽ exẽpli. Vel dic q̃ cessat cõstitutio circa illã ꝑsonã cessante causa: vt. s. possit dispẽsare secũ. Vel dic q̃ quãdo ois causa cessat impulsiua finalis efficiẽs & occasionalis: tũc cessat cõstitutio. Istud extẽdi põt ad oĩs dispẽsationes: qa si dispẽsat in aliquo aliq̃n Extẽdit ꝓpter aliquã necessitatẽ: non inde trahi põt exẽplũ. Sic & regula. Dauid. j. Regũ. xxj. ꝓpter necessitatẽ famis comedit panes ꝓpositionis: qd̃ als nõ licuit: sic in necessitate vetula baptizat̃ q̃ als malefaceret. Infirmus nõ ieiunus cõicat: q̃ als peccaret. Cõfessor i necessitate. s. articulo mortis absoluit ab omnibus casibus & sententijs: qui als non posset.

QVOD NON EST LICITVM

in lege necessitas licitũ facit. Hæc regula habetur in decre. Ex. v. de reg. iur. & sunt verba Bedæ. & addit in textu exẽplum. decre. Nã sabbatũ custodiri præceptum est. Machabæi tamẽ in sabbato sine culpa pugnãt. Sic & hodie si quis fregerit ieiunium egrotus reus voti nõ habet. hæc ibi. Et sicut de ieiunio ex voto: ita de ieiunio ecclesiæ. Et idẽ si comedat carnes in quadragesima. Sicut olim invete. testa. licuit in sabbato pugnare in necessitate & circũcidere: ita hodie in dominicis diebus & festiuis i necessitate licet pugnare, xxiij. q. vlti. si nulla. Ac etiam timore inimicor⁹ superuenientiũ remouere & ferre ad locum tutum victualia & supellectilia: & causa custodiendi infirmum: vel alia vrgente causa dimittere auditionẽ missæ: & sic de alijs præceptis positiuis: secus de præceptis diuinis: qa ꝓpter nullã necessitatẽ licet præterire: puta periurare, adulterari, & hmõi, ne occidat. Nec est hoc ꝓ qd̃ dictũ est de violatiõe sabbatiui do

Licet a liq̃ ꝑsone est de iure diuino.

minicæ: qa sanctificatio vel obseruatio festi quãtũ ad determinationẽ dierũ huius vel illius est præceptum ecclesiæ seu positiuũ. Sed in generali q̃d vacetur deo aliquo tẽpore est de iure diuino. Item non est contra quod in necessitate licet furari: qa illud, ꝑprie nõ est furari: qñ in necessitate. s. extrema cũ aliter subueniri non põt: oĩa sunt cõia. ua: sed dist. xlvij. sicut hi. Vñ nec furtũ est quãtu ad illud quod ꝓ nõ diui

Cepta sua extrema necessitate accipit: etiã sm leges. Ad hoc facit na. rext⁹ Gratia. j. q. j. remissionẽ. §. sed notãdũ. Necessitas nõ habet legẽ: sed ipsa sibi facit legẽ. Sed tñ si religiosus in ea sit extremę necessitatis. i. mortis, sine licẽtia curati daret sacramenta communionis vel extremę vnctionis: non euaderet pœm̃ & excõicationem. clc. de priuil. religiosi. in clc. Illa enim non sunt tantę necessitatis vt baptismus.

IN TOTO NON EST DVBIVM Ex. vj.

ptẽ cõtineri. Pone exẽpla q̃ habenẽ i regula. plus semp. & lib. ꝓsequere sm ea q̃ ibi no. cõcor. xiij. q. v. pœnale. vbi sub noĩe furti qd̃ ponit, ꝓ toto. i. oĩ illicita vsurpatiõe rei alienæ, ꝓhibent̃ vsura, rapina, & oĩs alia vsurpatio. &. xxxij. q. iij. meretrices. & de pœ. di. j. §. hoc idẽ. Io. an. Extẽdi põt ad mlta. Et primo deus ẽ totale & vniuersale bonũ. Quicquid ẽ est in creatura q̃libet vtutis est bonũ ptuale, ꝓcedẽs ab gulæ illo totali bono. Cũ ergo sm pl̃m in prin. j. Etic. bonũ oĩa appetũt: & quãto mai⁹ tãto magis. Si creatura, ꝓt aliq̃d bonũ ptiale i ea trahit ad amorẽ: multomagis debet trahi a deo bono totali i toto & c. Itẽ ois sciẽtia & sapiẽtia i deo est. & iõ siqs vult aliquã ptẽ ad eũ accedat: eũ q̃rat vt docet Amb. di. xxxv. &. xxxvj. legim⁹. Itẽ totũ gen⁹ humanũ fuit ꝑtualr i primis parẽtib⁹ Ada & Eua. Et q̃libet vir & mlier ẽ ps decisa ab illis ꝓ seminalẽ, ꝓpagationẽ: excepto xp̃o q̃ nõ fuit ex semie viri gñat⁹: vñ corrupto toto ꝓ ino bediẽtiã eor⁹: ois pars decisa ab eis est corrupta. j. q. iij. ia itaq;. & de cõse. di. iij. firmissime. Itẽ in sacro est totus xp̃s: vñ & oĩs ptes er⁹. i. corp⁹, aia, sanguis, diuinitas & hmõi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidem

IN GENERALI CONCESSIO

ne non veniunt quæ quis non esset verisimiliter in specie cõcessurus. Hæc verba habẽtur de p̃se. & re. si eps. li. vj. Pone casum, xvj. q. j. frater noster, vbi generalis cõmissio facta legato p papã nõ extẽdit ad causas fidei. Itẽ. C. q̃ res pignoris nõ venit vxor & alũni: & quæ quis verisiliter nõ est credẽdus generaliter obligasse spãliter. Et no. q̃ nõ solũ in obscuris inspicimus id quod verisimile: sed etiã in gñalib⁹: vt hic in regula. Si quæ vxor & liberi, ratur quæ sunt illa q̃ verisiliter nõ dicẽtur in specie cõcessisse. Rñ. hoc cognosci ex impossibili vel inhumana vel dura separatione: vt puta ministeria artis suæ: vel quę ad effectionem pertinẽt: generali obligatione nõ venitur. ff. de pigno. l. obligatione. Et no. q̃ ex hac regula verbũ generale restringi. ad idẽ de rescrip. c. ij. lib. vj. Item facit hęc regula de eo qui generaliter tenet aliquẽ extra oẽs iurare. Nunquid contra se vel filios? Et no. de hoc. xxij. q. v. de forma. in glo. Io. an. Hæc regula multũ facit ad auctoritatem quę datur a prælatis suis inferioribus. Nam ſm doctores: si dicat eps his qb⁹ dat licentiã audiẽdi cõfessiones: ego cõcedo auctoritatẽ meã. Ex ista generali cõcessione non intelliguntur concessi casus reseruati sibi: nisi ipse specificet. Et si cõcedit casus sibi reseruatos nõ videtur ex hoc concessisse absolutionem ab excõicatione: aut dispensationem in votis. Et ideo ista in speciali sunt petenda.

Vbi. ẽ. INFAMIBVS PORTAE NON

pateãt dignitatũ. Hæc regula videt sumpta. C. de digni. l. ij. & lib. xij. vbi dicit lex. Neq; quos infamia ab honestorum cœtu segregat dignitatis portæ patebũt. Pone casum per canonem dist. lxxxj. tantis Daniel. & de excel. pla. inter dilectos. Ad idẽ dist. xxxiij. laici. vbi dicit q̃ opinio ordinandi vacillare non debet. De infamia aũt qd sit & quõ cõtrahat: & de multiplici eius gñe: dic vt no. in. q. vj. §. tria. ver. porro infamia. Et qd̃ dicit hæc regula de dignitatib⁹: intelligas de ecclesiasticis & secularib⁹. Infamis em̃ iudex esse nõ põt. iij. q. vij. tria. versũ cognitores. Sed an procurator possit esse. q. re no. dist. l. accedẽs. &. iij. q. x. c. vlti. Io. an. Infamis est coram deo & curia cœlesti quilibet peccator in mortali constitutus. de pœni. dist. j. ecclesia. Vnde in ipso perseueranti non patent portæ dignitatũ regni cœlestis: in quo sunt omnes reges & sacerdotes, vt dicitur in Apocal'.

Infamia qd sit.

Infamis esse nõ põt. iij. q. vij. tria. versũ cognitores. Sed an procurator possit esse. q. re no. dist. l. accedẽs. &. iij. q. x. c. vlti. Io. an. Infamis est coram deo & curia cœlesti quilibet peccator in mortali constitutus. de pœni. dist. j. ecclesia. Vnde in ipso perseueranti non patent portæ dignitatũ regni cœlestis: in quo sunt omnes reges & sacerdotes, vt dicitur in Apocal'.

arbiter.

Vbi. ẽ. LOCVPLETARI NON DEBET

aliquis cũ alteri⁹ iniuria vel iactura. Hæc regula supra est ex. l. ff. eo. ti. l. in iure naturæ. pone casum. xvij. q. vlti. c. vl. Vbi dicit Aug. q̃ q vult ecclesiã facere hæredẽ totius suæ substãtiæ: exhæredato filio nõ vult ipse recipere talẽ hæreditatẽ. & tunc inducit exẽplũ Aurelij Carthaginẽn. epi. Itẽ de dona. ap. licæ sedis: vbi nõ ditat monasteriũ cũ iactura cathedralis eccle. Cõcor. dis. xcix. ecce. & xij. q. j. bonę rei. xj. q. iij. si qs. xxij. q. ij. primũ. & iõ priuilegiũ interp̃tamur ne alteri enorme iudiciũ iferat. de v. sig. qd p nouale. ix. q. iij. nũc vero. &. xxv. q. j. de eccl'asticis. Hæc regula fallit in p̃scriptionib⁹ & vsucapionib⁹: vt p tevides. & in exceptioib⁹ nõ numeratę pecuniæ: q̃ si infra debitũ tps nõ opponit: locupletat petẽs cũ aliena iactura. C. de nõ nume. pecu. l. in cõtractib⁹. Itẽ in expensis factis in re aliena. ff. de doli except. Paulus. Sed vbi est auctoritas iuris nõ põt dici iniuria. xxiij. q. iij. q peccat. Dicit em̃ iniuria quasi p̃ iura. Q. ergo dr̃ iniuria vel iactura: expõe vel p̃ &: sic. lxxxvij. di. c. j. Quęri solet si licet aliq̃d i meo facere ex quo alij nocumẽtũ sequit. Rñ. Aut imitto vel op⁹ facio in alienũ: & tũc nõ licet. ff. si ser. vẽ. l. sicuti. §. ariſto. &. l. restatrix. Aut nec immitto nec opus facio in alienũ. Et tunc aut id dolo facio vt noceã alteri: & tũc p̃hibeor. Aut non dolo facio: sed solũ eo p̃positovt mihi prosim: licet p id alteri noceã: & tũc nõ p̃hibeor. ff. de aqua plu. ar. l. j. Et qd̃ dicit hęc regula iactura intelligas enormi. Nã priuilegiũ hñ affertiã turã: licet enormẽ inferre nõ debeat. De hoc. xxv. q. j. rescripta. & de verb. signi. olim. Io. an. Exrende. Pharao locupletari voluit cũ iniuria populi Israel: sed punit⁹ fuit: qd̃ aut̃ pp̃s Israel fuerit locupleratus cũ iactura ægyptiorũ quorũ vasa mutata asportauit: nõ fecit cũ iniuria: sed se recõpensando de dãnis eis datis: sicut modo liceret alicuius bona retinere tãtũdẽ quãtũ habet de suo. Item qa mãdato domini hoc egit cuius sunt omnia. xiij. q. v. dixit dñs.

Vbi. ẽ.

Priuilegiũ nõ debet alteri iferre enormẽ iniuriã.

Exo. xij

Fallitre gula.

MORA SVA CVILIBET EST

nociua. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. e. tit. in cõdẽnatiõe. Pone casum in eo qui est in mora soluendi decimas: quia pereunt periculo suo: etiã in casu fortuito xvj. q. j. decime. Itẽ in cõmodatario vel depositario q fuit in mora. de cõmo. c. j. de depos. bona fides. Itẽ in fure q statim est in mora. C. de fur. fubtracto. Circa hãc regulã no. q̃ ad hoc q̃ dicatur qs morosus requiritur q̃ sciat se debere vel scire debeat q̃ interpellat⁹ fuerit a die vel hoie: & q̃ habuerit possibilitatẽ dãdi: hęc habes. ff. de re. cre. l. qd̃ re. & tũc tenetur morosus de casu fortuito: etiã si res fuisset peritura apud dñm eodem modo: ſm Accur. licet Mar. cõtra: vt no. in. d. l. quod te. Forassis em̃ dñs rem vendidisset & apud alium perisset: & hoc tenet Ber. Vnũ no. q̃ si debitor primo fuit in mora soluẽdi: & postea creditor in mora recipiendi vel ecõuerso: vltima mora nocet. ff. de vsu. debitor. De mora autem & multiplici ei⁹ effectu plene no. ff. de vsu. l. mora. Sed nũquid mora semel cõmissa purgari potest? Videtur q̃ nõ. xij. q. ij. longinquitate. &. xx. q. ij. puella. & de elec. cũ in cũctis. In contrariũ q̃ possit purgari videtur. xvij. dist. c. j. vbi de hoc. & dist. c. qm̃. & de supplen. negli. præla. Ibi ras. Sol. dic q̃ vbi dies p̃figitur a canone vel lege pœnã imponẽte: mora purgari nõ põt. pœna enim semel cõmissa nõ purgatur: & sic intelliguñ priora iura & hæc regula. Et hoc est verũ nisi eadẽ lege vel canone caueatur in eo casu posse purgari morã & pœnã euitari: & sic intelliguntur cõtraria. pœna ergo semel commissa non purgat: nisi forte fingeret nõ fuisse in mora. ij. q. vj. biduũ. Sicut enim a pœna canonis non appellatur. de appel. cõsuluit. iij. lib. vj. Io. an. Ista regula põt multũ extendi & vtiliter. Est em̃ nociua mora in suscipiendis sacramentis, ppter varia pericula quę possunt cõtingere: præcipue baptiſm⁹ maxime necessarius. dist. v. baptizari. Similiter in administrandis quo ad dãtes: ne interueniẽte modica mora inueniri non possint q redimãtur. dist. v. baptizari. Simil'r in restituendo vitanda est mora: al's si valet grauiter peccat. ſm Tho. Simil'r in cõtritione habẽda de mortalibus quor⁹ nondũ pœnituit: al's cũ recordat peccat mortaliter. Tho. Propter qd̃ dr̃ Eccl'. v. Nõ tardes? querti ad dñm &c. Sil'r ad beneficiẽdũ & subueniẽdũ necessitatibus alior⁹. Mat. xxv. Morã facitẽte spõso: quæ nõ se p̃parauerũt virgines clausa ẽ ianua. Et coru⁹ habẽs vocẽ, p̃rastinatiõis nõ redijt ad arcã. Et Leuitę q fuit morosꝰ i recedẽdo a socero supuenit maximũ scãdalũ i vxore p̃stuprata: vt habet in lib. Iudi. xix. c.

Vbi. ẽ. Morosus quis dicatur.

Multiplex mora et effectus.

Ampliatur regula.

MVTARE CONSILIVM QVIS

non põt in alterius detrimẽtũ. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. e. ti. nemo põt. Pone casum in electiõe. v. iij. q. ij. dilectissimi. & de elec. publicato. vbi habet q̃ publicato scrutinio electores nõ possunt mutare vota sua ad alĩ eligẽdũ si regulariter vnus est a maiori parte electus: & hoc quia fieret iniuria electo. Itẽ in eo q circa seruitutẽ alicuius iuri suo cessit: q mutari nõ põt: licet socij ei⁹ nõdũ cesserint. ff. de ser. ru. præd. l. per fundũ. &. C. de neg. gest. l. vlt. Illa igitur regula infra. qd̃ semel placuit intelligit̃ ſm ista: qñ. l. ex mutatione voluntatis vel placiti alteri impedimẽtũ vel detrimẽtũ afferet. vt ibi dicet. Et fallit i casib⁹ ibi notatis. Itẽ fallit in suo hęrede abstinẽte vel repudiãte: q te adhuc in eodẽ statu manẽte põt adire: vel tps ad deliberãdũ petere. C. de repu, hęre. l. vl. Io. an. Sic & cũ qs donat aliq̃d vel dat. nõ debet reuocare. Si cõtraxit cũ aliquo spõsalia non debet mutare nisi interueniat casus in q̃ liceat mutare. de quo. ſ. in. iij. par. ti. j. Dauid postq̃ p̃misit dare regnũ Salomoni: nõ mutauit cõsiliũ Saul q promiserat dare filiã Dauid in vxorẽ: & mutauit cõsiliũ male fecit. Sãson: quia soceri sui mutauerũt cõsiliũ in eius detrimẽtũ dantes sponsam suam alteri: inde fecit multa mala Philisteis.

Vbi. ẽ. Fallitregula.

NON EST IN MORA QVI PO

test exceptione legitima se tueri. Hęc regula sumpta est ex l. ff. eo. tit. nulla intelligit̃. Pone exẽplum in dño qui non requisiuit seruum suum fugitiuum infra triẽnium monachum factum. Dicitur enim fuisse in mora. Quod est verũ nisi posset se tueri exceptione legitima: puta longinquitatis loci. xvij. q. ij. si quis incognitus. Et nota q̃ vt dixi in regula. mora. ad hoc vt dicatur quis morosus necesse est q̃ sciat vel scire debeat se debere. Sed ille q est tutus exceptione legitima nescit se debere vel nescire debet: ergo non est in mora. Item nota q̃ dicit exceptione legitima: quę est cũ

Vbi. ẽ.

Exceptio dr̃ legitia

est obligatus iure naturali vel ciuili. Sed obstat exceptio: puta pactũ de nõ petẽdo vel similis. Vel est obligatus iure naturali tm̃: & facit qd̃ circa indebitũ no. j. q. iij. in fi. Et quæ nõ intelligit̃ illa exceptio legitima quæ replicatione nõ elidit̃ re ditur. Pone exẽplũ. Debebas mihi decẽ: feci tibi pactũ de nõ petẽdo: sed per metũ vel tẽpore furoris hoc feci: tũc exceptio pacti nõ est legitima: quia elidit̃ replicatione furoris vel metus: & ideo diceris in mora fuisse. Io. an.

Replicatio.

Vbi. ẽ. NEMO POTEST AD IMPOSSI

bile obligari. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo ti. l. impossibiliũ. Scire debes q̃ impossibilitas ẽ triplex, iuris, facti, impossi & naturę. De prima pone casum dist. iij. abbati. vbi dr̃ q̃ bilitas ẽ abbas nõ põt seruũ facere liberũ. ſ. de iure: qa nil habet p triplex. priũ. De secũda. ff. de ver. ob. l. generaliter. Nõ em̃ tenet p̃missio: si p̃misero tibi qd̃ est impossibile de facto: vt mõtes alpium vltra mare deferre. & si Bononiæ cõstitutus p̃mitto me hodie tibi daturũ cẽtũ Romæ: qa impossibile ẽ p̃missum non nasciẽ obligatio. vt hic in regula. & est expressum instit. de verb. obli. §. loca. p̃tereq; in casu. ff. de ver. obli. l. vlti. De tertia. Si dare p̃mitto qd̃ natura dari ẽ impossibile, vt solẽ, lunã: & stellas: vel facere quod natura est impossibile fieri, vt cœlũ ascẽdere, vel digito tãgere

Impossibilis & naturę.

Triplex.

Obligatio pa, ntactionem.

ff. de ver. ob. si stipuler. Huius regulæ rõ satis patet: qa ois obligatio actionẽ parit. Sed qd̃ nõ est nec esse põt: obligationẽ parere nõ põt: & sic nec actionẽ. Itẽ actio est ius p̃se quẽdi in iudicio: qd̃ nobis debet. debere aũt est de alio habere. Sed quod non est nec esse põt de alio haberi nõ põt: ergo ibi nõ est actio & sic nec obligatio. Et no. q̃ hæc regula habet locũ in matrimonio & vltimis voluntatib⁹: & singulis cõtractib⁹: in sententijs & præceptis. Itẽ in legib⁹ & cõstitutionib⁹ quę debẽt esse possibiles. dist. iij. erit. Est tñ in hoc differẽtia: qa impossibilis q̃ditio apposita in cõtractu vitiat cõtractũ. instit. de inuti. stipu. §. impossibilis. In testamẽtis aũt & matrimonio ob fauorẽ ipsor⁹ habet pro nõ adiecto. de cõdi. appo. c. vlti. Et qd̃ dicit hæc regula de impossibili intelligas etiã de turpi. de quo dicet etiã. ſ. nõ est obligatoriũ. Notant Goff. & Hosti. in decre. cũ dilecti. de dolo. & cõtu. q̃ si iudex citet aliquẽ eo die quo impossibile est eũ cõparere: q̃ nõ est oĩno inutile mãdatũ: immo licet nõ teneat cõparere illa die, ppter impossibilitatẽ: tenet tñ cõparere post diẽ. Et põt esse rõ hui⁹: qa principale est ibi q̃ veniat: accessoriũ aũt q̃ tali die veniat. principale aũt nõ vitiat̃, ppter accessorium, sed ecõtrario. Io. an. Et ex hac regula põt trahi q̃ si pater filio, dñs seruo, vir vxori, prælatus subdito præcipiat illicita, nõ obligat̃ ad faciẽdũ illud: qa impossibile est de iure. xj. q. iij. si dñs. &. c. si is qui præest. Dicit em̃ lex. Illud possumus qd̃ de iure possumus. Ad hoc etiã. xxij. q. ij. faciat. Non debet ergo obedire, sicut nec Petrus principib⁹ sacerdotũ, phibẽtib⁹ sibi pdicationẽ. Sed humiliter se excusare: vt fecit asina Balaã in figuram huius. qd̃ habes. ij. q. vij. §. item cum Balaã. Cum enim præcipiuntur plura impossibilia non renẽtur. Tho.

Actio qd sit.

Act. iij. &. v. Numer. xxij.

Vbi. ẽ. NON EST SINE CVLPA QVI

rei quæ ad eũ nõ pertinet se immiscet. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. culpa. Pone casum in clerico iaciente lapidem. dist. l. clerico. & de monacho chirurgico. de homi. tua. & in cæco sagittante. xv. q. j. vt itaq;. ibi de Lamech ęq eo sagitta occidente Cain. Si hæc regula vera est: ergo culpa est gerere aliena negotia. & sic est cõtra. ff. de nego. gest. l. ij. xxij. q. iij. si ad pãm. Sol. Officiũ ß debet hõ homini. est inter xxij. q. iij. c. ij. Et no. q̃ proprie loquẽdo inter deũ & homi deum & nẽ est religio. xxij. q. iij. vnusquisq;. inter prælatũ & subdihoiem. tũ obedientia. ij. q. vj. q se scit. Inter maiorẽ & minorẽ reuerẽtia. dist. xcij. per totũ. Inter patrem & filium dilectio. v. Obedientia in q. v. nõ osculatur. Inter cõsanguineos pietas. Inter dñm & seruum seruitium. Inter patronum & libertum obsequiũ. ter præ latũ & Inter hominẽ & hominẽ officiũ. Nõ igitur põt dici ad eũ subditũ nõ pertinere. Exẽplificare etiã pores hãc regulã in imperito medico & in iudice q̃ p imperitiam male iudicauit qui tenet actione in factũ: inquãtũ religioni iudicantis videbitur æquũ. ff. de va. & extraor. cogni. l. si iudex. qa imperitia culpæ imputat. j. q. j. non est putanda. Si ergo est in culpa, se immiscendo: ergo tenetur de casu: quia semper si culpa casum præuenit tenet quis de casu. de homi. præsbyterum. Io. an. Sic laicus iudex iudicãdo clericos male factores non euadit culpã: nec etiã excõicationẽ si facit capere: incarcerare: & hmõi. de sen. excõ. vt famæ. nisi de licentia suorũ prælatorũ. Ratio est: quia nõ pertinet: ad eũ: de quo j. in. iij. par. ti. j. Similiter qui se intromittit de officio alterius. Vnde Ozias rex qui voluit incensum offerre in tẽplo percussus est lepra. ij. Paral. xxvj. Similiter ad subditos nõ pertinet reprehendere facta prælatorum temerarie. Vnde i figuram. ij. Reg. vj. Oza qui retinuit arcam dei inclinatam pcussus est. Expositionẽ figurę habes. ij. q. vij. plerũq;. Silẽter ignorans confessor male facit. dist. xxxviij. c. j. & seq. & de pœni. dist. j. quem pœnitet. & eo. dist. vj. c. j.

Vbi. ẽ. Princip. piũ spectandũ.

NON FIRMATVR TRACTV

tẽporis q̃d de iure ab initio nõ subsistit. Hęc regula sũpta ẽ ex. l. ff. e. ti. q̃d ab initio. Pone casum. j. q. j. principatus. vbi nõ cõualescit simoniacus ingress⁹. Ad idẽ insti. qbus nõ ẽ p̃mis. face. testa. §. p̃terea. vbi testamẽtũ furiosi vel impuberis nõ valet: licet postea efficiat maior vel sanę mentis. Cõcor. ad hoc. xvj. q. iij. §. põt. Nota ergo ex hac regla principiũ spectãdũ. alibi habes de fine. Sed, p̃sequere hoc brocliardũ vt no. de ele. dudũ. Itẽ no, q̃d a principio nullũ est ipso iure tractu tps nõ cõualescere. Secus aũt si non esset nullũ: sed annullãdum. de postu. bone. ij. & de elec. q̃ sicut Expresse cõtra. xij. q. ij. si qua de rebus. xvj. q. j. c. vlti. de his quæ fi. a p̃scla. cũ nos. ff. de ritu nup. si qs. In oĩbus his dicitur q̃ cõualescit q̃d a principio nullũ erat. Sol'. Dic generaliter ad oĩa supradicta: q̃ illud qd̃ ab initio nullũ est: non firmat̃ solo tractu tpis: vt hic in regula. Sicut em̃ tẽpus nõ est modus inducendæ obligationis. x. q. iij. qa cognouim⁹ nec tollẽdę. de p̃scrip. causam. sic nec reparãdę: vt hic sed nouo subsequẽti cõsensu: Interdũ tacito: interdũ expresso sublata causa impediměti bene: vt p cõtraria probat̃. Probatur hoc optime de despon. impu. c. j. lib. vj. Valent ergo ex sequẽti cõsensu exnũc: nõ vt extũc. In electione tamen ſm Bernar. si nulla est ex subsequẽti cõsensu nõ confirmatur. de elec. auditis. Solutioni contradicit de eo qui dux. in matri. quã pol. per adul. c. ij. vbi matrimoniũ contractũ cũ secunda vi uẽte prima: mortua prima ex nouo cõsensu cõfirmari non potest. Sol'. Illud est propter impedimentum perpetuũ. ſ. adulterium cum sponsalib⁹ de facto. vt eo. tit. c. vlti. Illa ergo quæ de necessitate desiderant initium vel quæ ideo non valẽt: quia subest in eis perpetuum impedimentũ: nec tractu tẽporis: nec nouo subsequẽti cõsensu cõfirmantur: vt hic & ibi. Sed & ea quæ de necessitate nõ resp̃iciunt initiũ: nec subest in eis perpetuũ: sed tẽporale impedimẽtum: & si nõ solo tractu tẽporis cõfirmãtur: vt hic in regula: tamẽ nouo subsequẽti consensu: interdum tacito: interdũ expresso: sublato impedimento bene: vt in cõtrarijs. Io. an. Ex hac regula etiã sequitur q̃ id quod est contra ius naturale vel diuinum per longam consuetudinem non iustificatur. dist. viij. per totum.

Vbi. ẽ.

NVLLVS VTI PLVRIBVS DE

fensiõib⁹, phibef. Hęc regla sumpta est ex. l. ff. e. ti. l. nemo. Pone casum. xiij. q. j. quisquis. vbi negat. Aug. quod dicebat. Vincen. eum facere: dicens q̃ posito q̃ id verum esset: id faciat ex causa. & de p̃scrip. auditis. vbi allegatur exẽptio & p̃scriptio. C. de transac. interpositas. vbi dicitur transactionem non tenere: tum quia metu interpositio: tũ quia facta cum seruo proprio. Et quod dicit regula defensionib⁹: intelligas etiã ꝓtransijs. xxiij. q. ij. in pri. vbi de hoc nisi forte specialiter ius impediat. Impedit enim ius interdum contrarias defensiones propom. Pone casum. Conuictus de mendacio in eo qui negat pecuniã numeratam nõ põt dicere se soluisse. C. de nõ nu. pe. auẽ. cõtra q̃ ppriã. & plures alij casus hic ponunt. ibi vide. Duas aũt electiones qs p̃sequi nõ põt simul: nec vna electa redire ad aliã. de elec. vt qs. li. vj. An aũt pluribus actioib⁹ simil' vti possit tutus. Itẽ an cõtraria allegãs audiat: videt q̃ nõ. xij. q. ij. in prin. & p Inno. & Host. de resti. i integ. cõsti. An alle no. xij. q. ij. in prin. & p Inno. & Host. de resti. i integ. cõsti. An alle

Vbi. ẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Goff. hoc verū in actore: & ī eadē instātia iudicij. Nā sec⁹ in diuersis: in reo aūt nō habet locū. Alij dixerūt q̄ nō audiē ꝓria allegās in eadē instātia iudicij: sed secus in diuersis. Alij dixerūt q̄ sub cōditiōe licet ꝓponere ꝓria: puta ꝓponō talē exceptionē in qua si succubuero: extūc ꝓponō talē. facit de excep. cū venerabilis. Veri⁹ dicas q̄ aut sunt cōtraria q̄ ꝓponunt ex ꝑncipio aut ex fine. Si ex ꝑncipio sunt ꝓria sed ad vnū finē tēdūt. pone casum de prescrip. audi tis. &. c. cū olim. tūc ꝓponi possunt in eadē instantia: & vnū nō præiudicat alteri: si aūt ad finē cōtrariū tendunt. Pone casum d eappel. solicitudinē. tūc simul vel in eadem instātia nō proponūtur: nec credas q̄ in illa decretali. veniens. de præscrip. priuilegium in eo q̄ priuilegiū sit contrarium præscriptioni in eo q̄ præscriptio: sed tenor priuilegij erat contrarius præscriptioni. Io. an.

Vbi. ſ̄. **NON DEBET ALIQVIS ALTERIVS** odio prægrauari. Pone casum in filio q̄ non excōicat ꝓpter̄ō patris. xxiij. q. iij. si habes. Itē in cōpromittentibus q̄ nō punitur dolo cōpromissarij. de elec. si cōpromissarij. Anvn⁹ lib. vi. Sed cōtra di. lxx. neminē. vbi in odiū ordinatis deputant ponit ordinat⁹: sed ibi nō solū fuit odiū ordinātis: sed ꝑ alio. delictū ordinati q̄ se ꝑmisit sine titulo ordinari. Itē ꝑ. lvj. dist. p totū. ibi em ꝓpter incōtinentiā patrū filij illegitimi nō ꝑnt promoueri. i. q. iij. §. itē ꝑtō. vi. q. i. siqs. xv. q. vlt.

triplex est pœna. cū multa. & de hære. vergētis. cū multis similib⁹. Sol. triplex est pœna. Eternalis, spūalis, & corporalis. qd̄ ꝓsequeretur not. i. q. iij. in summa. Io. an. ibi sic dē. Pœna æterna nūc̄ punit vn⁹ ꝑ alio. i. q. iij. c. i. & c. ita itaq̄. cū seq. Et de hac intelligit illud Ezech. xviij. Filij nō portabit iniquitatē ꝑris, nec ꝑ filij &c. Pœna corporalis est duplex, quedā circa corp⁹, & illa sæpe punit vnus ꝑ alio. vt. i. q. iij. §. itē ꝑtō. Quædam circa statū rei: vt seruitus & infamia. & hac etiā punit vnus ꝑ alio: filij ꝓ patre. vt. vi. q. i. §. verū. Spiritualis autem est quadruplex. Prima est excōicatio. & hac non punit vnus ꝑ alio. vt. xxiij. q. iij. si habes. Sc. ſa est interdicti. & hac punit vnus ꝑ alio. de ſpō. nō e. t vobis. Tertia remotio ab oblationib⁹. & ista etiā punitur vnus pro alio. vt. xvij. q. iij. miror. Quarta pœna ſpiritualis est ordinis & remotio ab eo. & vnus etiam punitur pro alio nam propter fornicationem vel adulterium vxoris repellitur vir a ꝓmotione. vt. xxxiij. dist. si cuius. Io. an. Extēdi pōt multum materia ex his quæ habētur in textu. §. item peccato ciuium. per multū exēpla scripturæ. quomodo vnus grauatur in pœna odio alterius: & quare.

Vbi. ſ̄. **NON LICET ACTORI QVOD** reo licitū nō existit. Hęc regula sūpta est ex. l. ff. e. ti. l. nō licet actori. Pone casū. iiij. q. iij. c. ij. ibi. Accusatores & accusati æqua audiūt rōne. Et facit ad hāc regulā illa. §. in iudicijs. & q. ꝑ ibi dixi. Formata aūt fuit hæc regula p hīc modū: qa fauorabiliores sunt rei q̄ actores. Vñ siqd actori licet: multomagis reo qui fauorabilior est. Sed ea rōne qua pariliras in iudicijs esr seruāda. vt in regula in iudicijs. In

Dilatio mator dat reo q̄ actori. telligit idē iuris e ꝓrio. q. qd̄ nō liceat reo, qd̄ nō licet actori. Nota tū q̄ reus maiores dilatiōes habet q̄ actor: & reus habet deliberatorias & nō actor. Plures alios fauores q̄s habet re⁹ magis q̄ actor ibi potes videre in glo. Hæc Io. an.

Vbi. ſ̄. **NON PRAESTAT IMPEDIMEN**tū q. ꝑ de iure nō sortit effectū. Pone casum i matrimonio qd̄ nō tenet: qd̄ nō præstat impedimētū. sc. ſo xxxi. q. ij. si verū. In ele ctione q̄ nō tenet de elec. cōgregato. Vides tū in matrimonio q̄ spōsalia q̄ sunt nulla p cōsanguinitatē vl affinitatē: præstāt impedimētū i cōsanguineis alterutrius ex publicæ honestatis iustitia. Rō est: qa publicæ honestatis iustitia inducit ex solo cōsensu. Vñ ex quo sunt aliqua ex cōsensu: licet als sint nulla: inducit publicæ honestatis iustitia. Si aūt essent nulla ex defectu cōsensus: nō inducit.

Electio est cū. de spō. c. j. lib. vi. Sicut & impedimētū affinitatis inducit q̄ nulla etiā p coitum illegitimū. xxxv. q. iij. de incestis. Circa electionē etiā vides q̄ electio quæ nulla est secūdā impedit. dā ipe. de elec. auditis. qd̄ nō ꝓsequor: sed dic vt ibi. Itē in literis dit. Idē papæ p mēdaciū impetratis: quę licet sint nulle quo ad iu in alijs ris esse. tū: prȝtāt impedimētum alijs impetrādis: si de eis casib⁹. mentio non fiat. de rescrip. cæterū. ſm Goff. Et nota hanc regulā verā nisi aliqs i pœnā ꝓhibeat. hoc dico ꝓpter maleficia q̄ nō fortiuntur effectū a iure: & in impedimentum præstāt ꝓmouēdis. l. dist. c. j. ij. &. iij. Interdū matrimonio contrahendo. Nota. xxxij. q. j. hoc ipm. §. hoc autē q̄ q̄. & de homici. præsbyterū. qui habet em pro infecto quod cōtra iura fit. dist. x. vides, vbi de hoc. Io. an.

NON POTEST ESSE IVSTA

Ex. v. decre.

excusatio pastoris: si lupus oues comedit: & pastor nescit. Hęc regla habet in decre. de reg. iur. Et sunt verba Gregorij. Pastor est prelat⁹: & sic noiat: qa pascere debet ꝙbo doctrinæ, exēplo bonę vitę, & cibo terreno subtātię inquātū ꝑt gregē sibi cōmissum. Vñ i signū huj⁹ primo pastori dictū fuit ter a dmino. Pasce oues meas vel agnos meos. Io. vlr. De primo cibo dist. xlij. sit rector. De secūdo di. xl. nos q̄. &. §. j. p totū. De tertio. xij. q. ij. gloria. &. c. qcqd. Debet aūt tria facere: quę signant in baculo pastorali. Vnde versus.

Pastor gs sit: & q̄ modis de beat pascere.

Colligę, sustęta, purga, vaga, morbida, lęta, de sacra vnc. cū venissent. in fi. Nec sufficit q̄ puniat delicta quę videt: sed subtiliter debet inquirere vitā subditor⁹ ad inueniēdū defectus eor⁹, sicut debitor creditorem: ſm Tho. in. iij. Lupus est hæreticus. Itē tyrānus qui iniuste opprimit subditos: ac etiā publicus malus christianus qui trahit alios ad malū exēplo suo. Vel etiam diabolus q̄ suis tentationib⁹ incautos deuorat. contra oēs debet vigilare pastor.

Ex. v. lib.

NON EST OBLIGATORIVM

contra bonos mores præstitū iuramentum. Hęc regula sumpti potuit ex. l. ff. e. ti. ꝓctus. Pone exēplū in eo q̄ iurauit occidere patrē: vel simile qd facere. xxij. q. iij. c. j. & ꝑ totū. Itē in eo q̄ iurauit vxorē & filios expellere, de iureiu. gntaal lis. Ad idē. ff. de pac. dota. l. ꝙuenire. vbi pactū ne cū vxore agaf rerū amotar⁹ nō valet: qa ꝑ illud inuitātur mulieres ad furādū. Nō est ergo vera regula ꝓcise q̄ dicit q̄ iuramētū seruādū est si pōt sine interitu salutis ęternæ seruari. de iureiu. si ꝙo. Nā si est ꝙ bonos mores nō debet seruari: nec obligat. Verbigra. Iurat qs nō sumere clericatū vel nō intrare religionē & hmōi: quis istud posset seruari sine interitu salutis: tū qa impedit maiorē ꝓfectū salutis seruari nō debet: ſm Tho. Idē in q̄libet temerario iuramēto eo. ti. sicut. &. c. tua nos. ij. & qñ vi vel dolo. præstitū est. de iureiu. licet. lib. vi q. d dic. vt q. d metus cā. abbas. &. xv. q. vj. c. ij. Et facit ad hāc regulā. ſ. in malis &c. Nō ergo tenet turpe pactū vel ꝙ bonos mores. de pac. c. vlt. ergo nec iuramentū q. d accessoriū est. Et nota q̄ debemus rebus vti ad quę sunt instituę. vt. xxij. q. j. is a. it. Sed iuramētū non est institutū vt sit vinculū iniquitatis. dicit Aug. xxj. q. iij. inter cętera. Io. an. Hic multa possent dici de iuramento. q̄ vide. ſ. in. ij. par. Siqs ergo iurat seruare statuta ciuitatis intelligit de licitis. Sic q̄ iurat seruare secret⁹ alicuj: intelligit si nō erit als prętudiciū. Et si intellexisset seruare etiam illicita q̄ peterent: tūc peccauit mortal⁹. Sed nō debet seruare. qa tūc etiā peccaret. Vñ Mat. xiij. Herodes qui ꝓpter iusiurādū decollari fecit Ioānē baptistā pessime fecit. xxij. q. iij. vnusquisq̄. Dauid q̄ iurauit interficere Nabal sancte mutauit propositum. q. ea. quod Dauid.

Rebus vrēdū ē ad eū ſ̄ nem ad quę ſ̄ tinentię.

Ibidem

Ibidem

NVLLVS EX CONSILIO DVM

modo fraudulentū nō fuerit: obligat. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. cōsilij. Nō huj⁹ regulæ colligit ex canone xiij q. j. §. qd̄ ꝓcipit. & ex decreta. de arbi. cū olim. p quā exemplificare potes: & ibi de hoc. Null⁹ em tenetur sequi consiliū immo explorare & deliberare debet apud semet ipsum an sibi expediat nec ne. Si aūt cōsiliū sit fraudulentū bene obligatur consulens: licet duret ratio supradicta: & hoc ratione fraudis. Exēplifica per canonē dist. lxxxvj. tāra. & de renū. sane. Nota igitur breuiter circa hoc: aut cō filiū dat circa cōtractū vel quasi aut circa maleficium vel quasi. Primo casu subdistingue: aut non est fraudulentū: & tūc non tenetur: vt hic & in supradictis iuribus. Aut est fraudulentum: & tunc tenetur actione de dolo ipsi cui cōsiliū dedit. vt. ff. de dolo. q̄ si cū scires. vbi ille q̄ dolose mihi cōsuluit & forte lucri sui cā mutuare debitori non idoneo: tenet mihi actione de dolo. In secūdo casu. ſ. cū datur circa maleficiū: tenet cōsulēs nō tū ei: sed illi cōtra quem cōsiliū dedit: nec tūc tenet actione de dolo: sed eius malefici nomine. Nā si consuluit occidi: homicida est. dist. l. si quis viduā. & de homi. sicut dignū. Si cōsuluit seruo vt furgeret vel

Consilium sit inuitandū.

furtum faceret: tenet furti vel serui corrupti. ff. de iur. corru. l. j. Si cōsuluit Titio mihi iniuriā facere: tenetur mihi actione iniuriarū. de pœ. dist. j. nō solū. Differētia est ergo inter mādatū & cōsiliū. Nā mādator obligat mādatū & cō dō: sed nō cōsulēs cōsulēdo. Io. an. Ex hoc sequit q̄ siquis filiū dif cōsulit alicui q̄ intret religionē cū debitis circūstantijs: si ſerūt. inde ille nō ꝓseueret vel male se habeat: in nullo tenet corā deo. Similiter siquis cōsuluit alicui: vt contrahat cū tali pura intētione motus: si inde malū sequit: nō ei imputat: & sic de silib⁹. Similiter in foro cōsciētiæ cōsulēdo nō ex toto. Sed hic debet bñ cauere vt sit peritus in tali materia: als male cōsulēdo nō ex toto excusaretur de cōsilio malo.

Mādatarius & cō dō

Ex. v. decre.

ſ̄. re. vſ. Ibidem

Consilium Achitofel fuit pessimū qd̄ dedit absalonj. Cōsilium Chusi q̄uis fuerit fraudulētū quo ad intētionē & prox̄vij. c. positū absalonis: tū qa iniuste vsurpauerat regnū contra patrē: ideo videtur male fecisse. Sed & Rebecca de consilio suo quasi fraudulēto quod dedit Iacob: non male fecit familiari consilio spiritus sancti ad hoc inducta.

Vbi. ſ̄. **NEMO POTEST PLVS IVRIS**

An papa possit tollere leges

trāsferre in aliū q̄ sibi cōpetere dinoscat. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. nemo. Pone casum. j. q. viij. Daibertū de dona. inter vi. & vxo. nuper. Cōcor. cū hoc q̄ dicit. Nemo dat qd̄ nō habet. de iure patro. qd̄ aūt. Sed cōtra de cō se. dist. iij. solet. vbi dat baptismū qui nō habet. & de elec. suffraganeis. Sol. Hoc qd̄ dicit regula est generale. Illa vero sunt specialia & specialitatis rationē facile videre potęris. Et ideo not. Bern. in prædicta decre. nuper. de dona. inter vi. & vxo. &c. vide in glo. Io. an. Ex hac regula sequitur q̄ emens rem furatā: nullum ius ibi habet: quia nec quiv̄ didit habebat recipięs a religioso sine licentia superioris: non potest illud tenere cum ille nil habeat. Suspensus ab officio ꝓpter excōmunicationem vel hmōi: episcopus ordinem dare potest de facto: sed non dat executionem. Prælatus qui dat auctoritatem quam non habet nil dat.

pa posſit tolle re leges

Vbi. ſ̄. **ODIA RESTRINGI ET FAVO**res ꝙuenit āpliari. Pone casum in primo dicto. xxxv. q. iij. qd̄ scripsi. vbi priuilegiū odiosum de ꝓhēdo in gradu ꝓhibito restringit. Et de deci. tua. ſ. vbi decimæ noualiū nō accrescūt laicis habētib⁹ decimas in feudū. In secūdo pone casum. xvj. q. j. c. j. & de priuil. licet. lib. vj. Et cōcor. ad hāc regulā. xv. q. iij. §. potest. Si ergo ius vel priuilegiū odiosum est restringet: dū est fauorabile ampliādū est. Si fauorabile & odiosum vt Macedonianum ampliat: qa illi iuri renūciari nō pōt. ff. ad Maced. sed etsi pater. in fi. Item extē ditur nō solū ad pecuniā: sed ad rem aliā datā in fraudē. ff. e. ti. si Iulianus. Host. de prescrip. cū ex officij. quærit de ꝑlato q̄ præscripsit visitationē & nūc̄ fuit ꝓcuratus modo petit ꝓcurationem an sit audiēdus: & dicit q̄ nō. Præscriptio em odiosa est: & ideo vnū sine altero acquiri pōt p eā: nec tūc visitationi est annexa ꝓcuratio: sed ius cōe fauorabile. Io. an. Extēdi pōt sic: qa quę sunt prouocatiua odior⁹: vt inferre cōtumelias, detractiones, exercere vindictas: seueritas iustitiæ sunt restringenda & amputanda. Et q̄ sunt ꝓuocatiua fauoris & amoris: vt remissio iniuriarū: obsequia impēsa: largitas mīæ sunt ampliāda. Sic Dauid cū tot persecutiones iniustas recepisset a Saule benigne remisit: nec voluit vindicare cū potuit. Similr in expulsione sui & cōiuratione populi cōtra eū. Sic & Ioseph erga fratres qui vendiderant eum benignissime se habuit &c.

Exēplio regulæ.

Ex. v. decre.

OMNIS RES PER QVASCVM

cę causas nascit ꝑ eas dissoluit. Hęc regula habet in decre. de reg. iur. Et sunt verba Ioā. Chryſ. Pctm primū commissum fuit ꝑ fœminā vt ꝑ causam initialē: & ꝑ virū vt ꝑ causam cōpletiuā. Et ipm pctm dissolutū fuit ꝑ fœminā. i. per Virginē Mariā initiatiue: cōpletiue p filiū eius Iesum christū. xij. q. iij. cū redēptor. Pctm itroductū fuit ꝑ sensualia nimis eis inhærēdo. ſ. cibū vetitū: & ipm pctm dissoluit ꝑ sacramēta quæ cōstituit in sensibilib⁹ humiliter quærēdo salutē ꝑ ipsa. i. q. j. multi. ibi. sacramentū est. Pctm actuale cōmittit corde ꝑ cogitationem: ore ꝑ locutionē: opere ꝑ sensuum abusionē. Et ipm remittit ꝑ cordis contritionē: oris cōfessionē: operis satisfactionē: quę semp requiritur saltē in ꝓposito. de pœ. di. iij. pœnitētia cogit. Et ſm Pe. de Taran. Sicut sufficienter pctm mortale committitur sola vo-

Peccatū actuale quo mō cōmittit & remittit.

SINE POSSESSIONE PRAE

Ibidem

scriptio non procedit. Hæc regula sumpta est ex. l. eo. tit. l. qui seruitute. Per quam etiam potest poni casus, & per. c. xvj. q. iij. porro. & de prescrip. causam. Quia seruus cum ab alio possideatur: non possidet, vt in primo casu. Hæreticus & Paganus vt in secundo. laicus spiritualia vt in ter-

Possessio. mul tiplex.

tio. Sciendum autem ꝙ possessionum alia iuris, alia facti, alia iuris & facti. Hic interdū habet plurimum iuris & minimū facti: interdum autem econtrario. Quod prolequere vt no. de cōcess. præben. cum nostris. Vt ergo currat prescriptio: debet possidere de facto & de iure. De facto planū est: quia qui non possidet: non præscribit. Et debet possidere proprio nomine non alieno. als ille prescriberet cuius nomine possideret, xvj. q. iij. clerici. Debet etiam possidere de iure: quia ad præscriptionē requiritur ciuilis possessio: & ꝙ talis sit persona in quā cadere possit possessio huiusmodi: vt per inducta iura, ꝓbatur in prin. glos. Ad hoc etiam xiij. q. j. in prin. & quod ibi no. Hoc dico: qa laici de facto interdum possidēt decimas & spiritualia: vt no. Bar. Brix. xiij. q. j. in prin. Nā vt ibi patet aliud est possidere, aliud legitime possidere. Nota enim ꝙ hæc possessio facti debet esse continua: quia si interrūpatur possessio interrupta est prescriptio. xvj. q. iij. §. pōt. & de præscrip. illud. Si tū fiat interruptio ciuiliter: puta p litis cōtestationem ſm canones videt ꝙ amodo nō currat prescriptio: qa præsumitur titubare & malā fidē hre, secus ſm leges: & hoc no. Io. xvj. q. iij. c. j. Et qd̄ dicit regula de possessiōe intelligas etiā vel de quasi possessione: qa incorporalia nō possident. sed q̄si possident. ff. de vsuca. l. sequit. §. fiviam. Hic etiā plura ponūtur de vsucapione quę ob breuitatem dimitto. Io. an.

Ibidem

PRO POSSESSORE HABETVR

Vbi. ſ̄.

q̄ dolo desijt possidere. Hęc regla sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui dolo. Et pone casum vt lit. pē. eccl'ia sanctæ Mariæ. ñ. Hęc regula vera est quo ad hoc vt intātū teneaē q dolo de sint possidere inquātū possidēs: nō tñ tenet taliter. nā contra possidentē daē directa: hic aūt datur vtilis. ff. de noxa. l. electio. Itē nota ꝙ hæc regula habet locū in priuato & in

Possidens dolo ꝓsentari. nō habet locū in eccl'ia iste rigor: qa delictū ꝑsonæ &c. vt. ē. in regula delictū. cū suis cōcor. & hoc no. Bern. fm Lau. vt lit. pē. eccl'ia. ſ. invlti. gl. Itē no. ꝙ regl'a dicit dopio ēt si lo: qa si sine dolo rpe quo mota est lis: vel quo res iudicaē sine dolo desīt possidere absoluit. de excep. aduersō. Sed si iterū incidolo desīt piat possidere: & iterū agaē cōtra eū nō ob. excep. rei iudi. possidere tenetur. vt ibi dr. Si agēs dicat reū dolo desīsse possidere: reus autē dicat ꝙ desīt sine dolo: qs habeat ꝓbare quæri solet. De q̄ dic vt no. p Ber. in prædi. decre. de excep. aduersario. Et qd' dixi ꝙ qui sine dolo desīt possidere absoluit verū intellige hoc cū a principio sine dolo possedit. Si aūt a principio dolose possedit: puta per vsuras: per rapinam vel furtum: vel simili modo: etiā si sine dolo desīt possidere: pura naturali interemptione vel casu vel furto vel violētia: nihilominus tenetur. vt de vsur. cum tu. & de rapto. super eo. Et sacit quod dictum est. ē. in re mora. Io. an.

Vbi. ē. PECCATVM NON DIMITTI-

tur nisi restituaē ablatū. Hic ponit ꝓ regula verbū Aug. qd' habeē. xviij. q. vj. c. j. & de vsu. cū tu. Qd' aūt dr in hac regula verū intelligas si illud ablatū restitui pōt: vt in pdi. c. dr. Si aūt res ipa ablata restitui nō pōt: vel qa ꝓsūpta est, aut pdita, distracta, aut sine magno scandalo non pōt restitui res illa, restituet ei' æstimatio: etiā si res illa casu perīt sine culpa sua: qa ipso instāti fuit in mora. xvj. q. j. decimę. & de cōmo. c. j. Si aūt nec æstimationē restituere pt: ga cui dēter est inops: bene qdem dimittit pātm: si videlicet a'as ipm pœnitet. remanet tñ obligatio: & si postea peruenerit ad pinguiorē fortunā tenebit. ar. xxvj. q. vj. sigs. & sol. Oboard'. No. tñ ꝙ inops q debet ex ꝯcūtu: sufficit si bonis cedat. C. q bo. ce. pos. l. vlti. Sed inops q debet ex maleficio: castigaē verberib' xij. q. ij. fraternitas. Qd' ergo dixi: ꝙ tenet si venerit ad pinguiorē fortunā: verū est si pœnas corporales nō est passus, a's secus: vt not. Ber. fm Lau. de hoc quo mi. sicut dignū. Restituaē. Qd' dicit de restitutione: intelligas cui sic gas nisi is cui facieda est restitutio liberaliter remittat. i. si ri debet ne vi sine metu sine fraude: qa satisfactū intellligit qualiterc̄ satisfaciat. ff. q. mo. pig. vel hypo. sol. l. Itē liberaē. Et qd' dico de remissione: intellige in his casib' in quib' expressum ē in iure ꝙ nō liberat remissio: vt de cēsi. exigit. in fi. Fit aūt restituēdū ei a quo exortū est vel hæredibus eius si extāt. dist. xvij. qm. & de vsu. cū tu. His nō extātib' pauperib': vt ibi in. d. c. Vtrū autē excōicato cui' est res restituēda fieri debet restitutio dī est in excōicatione: remittit ad no. p glo. xv. q. vj. nos ſctōs. & subdit. Satis posset dici deponendum illud in ædē sacrā: quscz. ſ. absoluaē creditor Ablatū. Idē intelligit in dānis datis p aliquē in quib' nil puenit ad eū: qa. ſ. teneē dānū passo: a's non remittit ꝑ pātm Io. an. Et qa multū diffuse tractaē materia de restitutionibus in. ij. par. tit. ij. ideo hic nō plus. Potest ad multa extēdi regula ista. Et primo: qa deus peccatum sine vltione non patitur. vt dicitur de pœ. dist. j. si peccatū Dauid. ideo non fuit dimissum peccatum humani generis nisi facta restitutione seu solutione pœnæ in cruce per Christum. Pō. Quę nō rapui tūc exoluebā. & sic de quolibet actuali pcto: quia cū p ipm subtrahit obsequiū deo debitū per superbiā nisi humiliet qs in obsequiū dei nō remittit. de pœ. dist. j. neminē. Sic de ablatione famæ vel dānificatione vel occisione & hmōi: qa oportet satisfacere modo possibili.

Ampliaē rsa.

Pō. Ixviij.

Ex.v. QVI OCCASIONEM DAMNI

dat dānū quocz dedisse videtur. Hoc habeē extra de iniur. & dā. da. c. vlti. Licet sub alīs verbis. & additur immediate sic. Secus tamen de illo dicendum q vt nō occideret de cōtingentibus nil omisit. & in principio decre. illius. sic dicitur. Si culpa tua datum est dānum vel iniuria irrogata: seu alīs irrogantibus forte opē tulisti: aut hæc imperitia tua: aut negligentia euenerunt: iure sup his satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat: si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere vel iacturam. hęc occasio ibi. Nota ꝙ duplex est occasio. ſ. data: & ex ista tenetur. &

duplex

occasio ex se accepta: & ex ista non tenetur quis.

PECCATI VENIA NON DATVR Ex.vj. li.

nisi correcto. Hęc regula colligitur ex. c. legatur. xxiij. q. j. & de schisma. c. j. lib. vj. ꝑ quæ pones casum. Nota ꝙ differentia est inter delictū: pātm. & crimē. Pātm idem est quod prauus actus. delictum vero desertio boni quasi derelictū. Crimen vero peccatum accusatione & dānatione dignissimum. lxxxq. dist. c. j. frequenter tamen vnum ponitur pro alio. Nota ꝙ peccator non solū delinquit in deū: sed etiā in ecclesiam. Per contritionē aūt deletur peccatum quo ad deū. Per pœnitētiā vero q̄ imponit a sacerdote in cōfessione ostendit deletū quo ad ecclesiā. de ꝑ. dist. j. per totum. licet aūt ꝙ contritionem sit deletū quo ad deum: tñ adhuc de crimine accusari pōt. xxxiij. q. j. admonere. vbi de hoc. Si ergo semel cōteritur & pœnitet: vlterius non cogeē pœnitere. Si in iudicio accusatus absoluitur: vlterius non potest accusari nisi in casibus notatis. ij. q. vj. habet hoc propriū. Signatur contrariū ad hanc regulam. dist. iiij. denicz: ibi em datur venia nō correctis. & sit ibi mētio de crapula carnis priuiū. sed exponit ibi venia. i. impunitas pœnę temporalis. ꝓpter scandalum em Vitādū relinquitur qnōz crimina impunita: vt. l. dist. vt cōstituerē. Itē cōtra de pœni. & remiſ. ꝙ quidā. &. c. officij. vbi daē pœnitentia non correcto. i. incōtrito. Sed dic ꝙ licet imponatur pnia, non tñ datur remissio. & ideo inutilis est illa pœnitētia quo ad vitā æternā. & de pœni. dist. v. fallas. Nota etiā ꝙ ꝙ quolibet mortali debeē dupl'ex pœna. ſ. ęterna seu infernalis & tēporalis. de pœ. di. j. si pātm Dauid. Hoc etiā ponit Tho. & alij theologi. Venia pœnæ tpalis interdū daē non correcto in hac vita inquātū. ſ. qa nō punitur seu satisfacit ꝙ peccatis cōmissis. venia aūt pœnæ æternalis nūqz daē incontrito. Io. an. Sic pōt extēdi aut loquimur de venia peccati. i. remissione quo ad culpā: aut q̄ ad pœnā. Si quo ad culpā vera & firma ſtat regula ilta: qa nec culpa peccati mortalis remittit alicui nisi correcto. i. vere pœnitēti & ꝓtrito. de pœ. di. j. neminē. & c. tres sunt actiones. Culpa etiā venialis nō remittit in præsenti non pœnitenti de eo: sed in purgatorio. Si ꝙ loqmur de pātō quo ad pœnā ei debitā: siue ęternā: siue tēporalē: adhuc vera est regula: quia pœna æterna nūqz remittit incorrecto. i. nō cōtrito de oib' mortalib'. de pœ. dist. iij. sunt plures. Sed nec pœna tēporalis de mortalib' vel venialib' debita remittit incōtrito. vñ indulgētiæ talib' nō valēt quæ solū sunt de pœnis. Sed cōtrito da turvenia. i. remissio correcto contrito quo ad illa quorum pœnitet: nō aūt de illis venialib' de quibus nō pœnitet.

Duplex pœna debetur peccato mortali

Extēdit regula.

PRIVILEGIVM PERSONALE Ibidem

ꝑsonā sequit & extinguit cū ꝑsona. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. priuilegia. Pone casū. vij. q. j. periſti. & de acto. & vsupal. c. ij. Et nota qd' dicit priuilegiū: qa ius cōe ad vnā personā directū ād oēs extēdit. dist. lxj. miramur. & de re iudi. in causis. Et idē in rescriptis directis ad personas: qa cū ꝑsonis extinguūtur. de offi. deleg. qm. Sic & pacta ꝑsonalia ꝑsonas nō trāsgrediūtur. de trāsa. de cætero. Et compromissum non extēdit ad hæredes: nisi de ipsis caueaē. de arbi. c. vlti. & intelligit hęc regula de priuilegio ꝑsonali. i. ꝑsonæ cōcesso. Idē si esset ꝑsonale ex parte concedentis. de rescrip. si gratioſe. lib. vj. Priuilegiū igitur aliud ꝑsonale aliud reale. de præsump. mandata. Si aūt simpliciter concedātur an dicātur personalia an realia: dicv t no. xxv. q. ij. in ſuma. & xvj. q. j. possessiões. Et qd' dr ꝙ de priuilegio ꝑsonali ꝙ extinguit cū ꝑsona idē intelligas in reali: qd'. ſ. extinguit extincta re. xvj. q. vij. & hoc dixim'. de ver. ſig. abbate. Qd' dic verū qn ipa loca vel res puta ciuitas eccl'ia vel alia loca sacra ꝓphana destruūtur supioris auctoritate. fm Io. & Lau. qui hoc no. ſup. d. c. & hoc dixim'. Si aūt destruaē ab hostib' retinet oia sua priuilegia: & remanēt ibi clerici. vij. q. j. pastoralis. Idē si auctoritate superioris trāsferaē ad aliū locū vel vniaē alteri. xvj. q. j. & tpis. & c. seq. Et licet dicaē hoc priuilegiū extingui cū extinguit ꝑsona: interdū ēt extinguit ante: & ꝓpter abusum meret extingui xj. q. iij. priuilegiū meret amittere. inqt Greg. q cōcessa sibi abutitur ptāte. & in casib' nota. in glos. & di. xxij. renouātes. Et no. ꝙ priuilegiū indeterminate cōcessum ꝑsonā sequit ꝑcile vt i regula. i. in oi loco & tpe. Sed priuilegiū cōcessum cū determinatiōe loci & tpis. vt in vsupalib' extra

locum

locū ꝑsonā nō sequit. vt' de vsupal. ex tuaz. Tenor em̄ priuilegiorz attēdēd' est & seruādus. de priuile. porro. Io. an. Ex hoc sequit ꝙ ꝙ obtinet aliquā auctoritatē specialē vel gratiā simpliciter a superiori semp retinet: nisi reuocetur.

Vbi. ē. PLVRALIS LOCVTIO DVO-

rū numero est cōtēta. Pone casum. de cōse. di. j. hoc quocz. ibi. dñs vobiscū. duos numero cōprehēdit. de ꝑbē. ius cui. li. vj. Vbi bñficiorz noīe duo itelliguntur bñficia. Itē ꝑ. l. ff. de ma. test. l. libertas. Si legeē seruo libertas post annos de duob' intelligit. itē si ꝓmittit: vel legaē post dies: de duobus dieb' intelligit. ff. de ver. ſig. l. inter illa. Et nota ꝙ cū hæc regula dicit ꝙ pluralis locutio est cōtēta numero duorum. Verū est regulariter & vbi eodē iure vel alio iure nō adiciť numerus. In causis igit & instrumentis regulariter duo testes sufficiūr. Interdū etiā vnus sufficit: vbi nulli fit præiudiciū. de cōse. dist. iiij. placuit. Et multi sunt casus in quib' requirunt tres ad min' testes. Prim' in depositione pecunię. Sed' qñ imperit' līaz cōtraluit in scriptis. Terti' in instrumēto publico qñ mulier fateē se aliqd recepisse ꝓ intereſſe. Itē cū qs vult infirmare testamentū qd' fecit post transcursum decēnij. Itē in inuētario. Itē in priuata scriptura vt fidem faciat. Itē quinqz testes requirunt dum contractus excedit libra auri in ciuitate. Item in codicillis. Item i donatiōe causa mortis. In testamētis aūt cō iter ſeptē requirūtur. Itē in testamēto cæci octo. Aliqn sufficiūt quinqz vt in testamēto rustici: vt i municipijs & villis: vbi est hoim raritas. Aliqn sufficiūt duo vel tres: vt in testamento facto inter filios & nepotes &c. ibi videre potes. Io. an.

Testis vn' sufficit vbi nulli fit ꝓiudiciū.

Vbi. ē. PLVS SEMPER CONTINET IN

se qd' est, min'. Hæc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. in eo. Pone casū. xxiij. q. j. siqs dederit. Vbi qdā imponebāt pœnitētiā. vij. annorz. qdā. x. alīs. v. Et canō hāc vltimā ibi fequit. Itē in arbitris ꝓnūciātib' quilibet diuerso numero. de arbi. c. j. li. vj. Et est rō hui' regulæ quare in obscuris seqmur minimū: qa plus cōtinet in se qd' ē min': & nō ecōtrario: vt dictū est. ē. in regula. in obscuris. Et cōcor. ad hāc regulā supra illa. cui licet. Sed ꝓtra de ꝑbē. cui. li. vj. vbi dr. si mādaē alicui puideri de ꝑbēda integra: etiā eo volēte: sibi nō poterit de dimidia ꝓuideri. Vel si mādeē ei ꝓuideri de ꝑbēda certi valoris: sibi nō poterit etiā eo volēte de ꝑbēda minoris valoris ꝓuideri. Sol. Hoc facit forma mādati quæ exacta diligētia est seruāda. Itē fallit hæc regula in casib' vbi reqrit specialis expressio: vbi genus qd' plus est nō cōtinet speciē qd' minus est: vt dictū est in regula. genere nō ri. Item habet locū regula in eo qd' plus est quātitate: non in eo quod plus est qualitate: quia plus qualitate non includit minus qualitate: vt in regula. cui licet. Io. an.

Plus ꝙlitate nō ꝯtinet minus ꝙlitate.

Vbi. ē. POTEST QVIS PER ALIVM

qd' ꝓt facere p seipm. Pone exēplū. Pōt qs iurare p aliū. vt lxiij. dist. tibi dño. Itē pōt p aliū qs cōtrahere matrimoniū. ſ. R. procuratorē suū. ad hoc de ꝓcu. c. vl. li. vj. Hæc tñ regula habet multas exceptiōes in qb' nō pōt qs facere p aliū qd' p seipm: vt in eo cui cōmittit certū ministeriū. de offi. deleg. c. vlti. Nō em̄ pōt subdel egare nisi in hoc habeat speciale cōmissionē. Itē in pnia suscipiēda. de pœ. di. j. quę pœniter. quā p se quis suscipere debet nō p aliū. ſ. quo ad ꝓtri-

Pudor est maximapars pniæ.

tionē & cōfessionē. Rō est pudor q est maxima pars pniæ: vt ibi dr. Itē in eo viro q p se veniā ætatis impetrat: qd' p ætatem se facere deber. Itē adoptare vel arrogare non pōt quis per aliū. ff. de ado. post mor. §. necz. Rō est: qa adoptio imitatur naturā. Itē fallit in iudice q p se debet dare sentētiā non p aliū: nisi sit eps vel superior. de re iudi. c. vlt. li. vj. Item in eo q cœpit cō ferre sacramētū vnitatis, vt ordines, baptismū, extremā vnctionē, cōsecrationē, eucharistiā & hmōi. qa p aliū pſicere nō pōt. dist. xxiij. quorūdā. Nā vbi desiceret sacerdos in medio formę sacramētorz q supplet defectū eius: rotā formā debet dicere nō partē fm theologos. Item abbas p se pōt corrigere monachos: etiā verberādo: nō per alios: maxime laicos. de senten. excō. vniuersitatis. Itē dñs nouū emphiteotā p se nō p alios in possessionem inducere debet. Itē regulariter in causa criminali. ij. q. vj. si qñ. Itē quæ sunt meri imperij vel gladij potestatis non delegaē fm leges: nisi in casu. ff. de offi. eius cui man. est iu. l. j. Secus fm canones, de hoc no. xcv. distin. c. j. & de offic.

CA. VNICVM. 152

ordi. ꝙ sedem. Item per se debet respondere adultus q̄ careat iuxatur nō per aliū. Fallit etiam in casu. de elec. cupiētes. lib. vj. & de offi. deleg. c. j. & de hæret. c. ij. hęc igit & similia specialia sunt. Et nota etiā ꝙ ecōuerso quędam per alium possum quæ nō per me. Eps em̄ clericū suū p aliū verbe-

Eps ꝙ p aliū ex ercere debet.

rare potest clericū: tñ nō per ſeipm. lxxxvj. di. nō liceat. Itē eps per aliū litigare potest nō p se. Itē tuitionē & gubernationē & curā pupillorū: viduarū & peregrinorū: p aliū ex ercere debet: non per se dis. lxxxviij. eps. Itē prælatus clericę habēs tēporalē iurisditionem audit & iudicat in causa sanguinis nō per se: sed per aliū. ne cle. vel mo. c. vlt. lib. vj. Itē religiosa mulier per aliū potest esse in iudicio: non per se. Item interdū cōsequitur quis per aliū: qd' per se consequi nō posset. de cōcef. præben. autoritate. lib. vj. Et nota ꝙ id dicimur posse qd' de iure possumus. Hanc igit regulā crebo loqui in his quę de iure sortiunt vel sortiri possunt esse ętū. Non igit superabūdat alia regula j. ſ. qui facit quę generaliter loquitur vt etiā maleficia cōprædat. Et ista sumus, quif de potestate faciendi. illa de effectu iam facti. Item ex ista regula nota. ꝙ sicut per se potest quis subscribere ita p aliū: vt no. de re iudi. cū inter. Io. an. Potest quis satisfacere per alīū sicut per se si videlicet est in gratia. & ecōtrario potest mereri per se & peccare quod non potest per aliū.

posse di cimur de qd' de

QVI FACIT PER ALIVM EST Vbi. ē.

peri de ac'si faciat ꝑ seipm. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. qd' iussu. Pone exēpla & ꝓsequere vt in regula: potest quis & nō superabundat ista per illam. vt ibi dixit Io. an.

QVOD SEMEL PLACVIT AM-

plius displicere nō pōt. Pone casum i matrimonio: qa cōsummatum non potest dissolui, xxxij. q. v. horrendus. & de iureiuran. quēadmodū. Itē in electo. vnij. q. ij. dilectissimi. In iudice. in. q. iij. offeratur. Idem in alīs omnibus dist. iiij. in istis. Fallit interdum hæc regula ex casu superuenienti: vel de nouo ad notitiam peruenienti, de electi. vt circa. li. vj. quia quę de nouo emergunt indigēt auxilio. de offi. de leg. insinuāte. Itē fallit in oibus casib' in qbus ꝓmittiur a iure pœniere vel variare: sicut in medico quā licet mutare. In appellatione a qua licet appellanti ab appellatione recedere. ij. q. vj. si quis. In patrono laico qui pōt variare. de qñ iure patro. quod autem. In cardinali qui variat in casu, de elec. licet. Itē in moniali, eo. ti. li. vj. indēnitatibus. Item in testamento qd' mutari pōt vsqz ad vltimū vitæ. xij. q. ij. c. vltia volūtas. etiam nō obstāte pacto de nō mutādo. C. de pac. l. pactū. Item in libello quē quis mutare pōt vsqz ad litis contestationem. Et accusans ante inscriptionem pœnitet. de accu. c. licet. Itē in mādato & societate & depositio licitū est pœnitere. insti. mādati. §. recte. & de ꝓcur. c. ij. li. vj. Et regulariter in cōtractib' innominatis. qd' dic. vt plene nota. ff. de cōdi. ob cau. ca. da. & causa nō se. l. si pecuniam. Itē soluunt spōsalia de futuro ꝑsequentia spōsalia de præsenti. de spō. si inter. Et spōsalia de ꝓsenti ꝑ ingressum religionis. de cōuer. cōiuga. ex publico. Et ingressus religionē ante annū vel professionē pœnitet. de reg. ad nostrā. Et ꝓfessus vnā religionē: etiā inuito ꝓlato ingredit & ꝓfitet arctiorē. eo. ti. licet. Et a voto simplici recedit ꝑ sequēs matrimoniū. de vo. & vo. redē. ca. j. lib. vj. Itē a voto de certa religione profitēda: recedit ꝑ ingressum alterij: etiam laxioris. de reg. qui post votū. li. vj. Itē fallit in casu in quo licet infra triduū pœnitere. de reg. ad nostrā. eo. ti. & li. cōstitutionē. Itē in electo: qui cōsentit electioni de se factæ: qui ꝓpria autoritate pœnitet ante cōfirmationē. de trāsla. inter corporalia. fm. Bern. In his igit & similib' casibus: qd' semel placuit: adhuc displicere poterit. Et incidit in hanc regulā illud generale ꝙ nullus pōt venire cōtra factū suū de quo dic. vt. lv. dist. pœnitēs. Et nota ꝙ hæc regula non habet locū in his quę im probanē a iure vt in pdicto. c. pœnitētes. de fo. cōpe. si diligēti. C. de arbi. l. j. vbi licet partes faciāt pactū de nō recedēdo ab arbitro: & appel. renuntiēt. nihilominus recedere possunt. Itē habet locum in his quę scienter placēt & nō per errorē facti. xxxviij. dist. q̄uis. vñ cōtrahens cū serua quam credit liberam: potest ꝓcurare. Emēs orichalcum intendens emere aurū: potest rescindere emptionem. Itē requiritur ꝙ placeat non solum mente sed verbo vel facto: & ꝙ alterius interſit. Facit ad hoc regula. mutare. & qd' ibi dr. Io. an. Quod vltimo dictum est videt

Mutare an & recedere an & ius licet arſuum ꝓpositum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere locū in foro cōtētioso. Nā siquis vouerit aliquid
Extēdit sola mēte: tenetur quo ad deū sicut orevouisset. Extendit
regula. regula ad vota & iuramēta & hmōi: quæ si sunt iusta: non
licet propria auctoritate veniré contra. Item siquis renun
tiat iuri suo: pœnitere non potest. vñ. q. j. cū periculosum.

Vbi. ō. QVOD QVIS MANDATO IV
dicis facit: dolo facere nō videtur: cū habeat parere necesse. Hæc regula sumpta est ex lege. ff. e. ti. l. nō vident datæ. Pone casum in milite q de mandato iudicis occidit. xxiij. q. v. miles. In laico vel clerico qui de mādato prelati capit clericū. de sen. excō. si clericus. li. vj. Et hæc regula vera est cū iudex aliquid mandat suū officiū exercēdo. ff. ad trebel. seruo. §. cū ptor. Si vero nō exercet officiū suū. nō est parēdū nisi in reuerentiæ exhibitione. Nā interdū resistere de
Obedīē bēt officiales, de pœ. dist. j. nemo. Et hoc verum in atrocio
dū ē po ribus: in quibus deo magis q̄ hominibus obediēdum est
tius deo xj. q. iij. dns. In his aūt quę sine dolo cōmittūtur: etiā parēs
q̄ homi extra officiū excusat. ff. ad. l. aquil. liber homo. Et nota q̄
nibus. sicut dolo caret qui iudicis obtēperat præcepto. ita ecōtrario dolo nō caret q præcepto iudicis non obtēperat. ff. eo. tit. l. non potest. Cum habeat & c. Hic redditur ratio. In his ergo in quib⁹ non habet necesse parere vt in atrocioribus quæ ad suū nō spectāt officium: dolo non caret. Et facit ad hoc de sen. excom. vniuersitatis. vbi verberans monachū
Necessi si est laicus: licet illud faciat de mandato abbatis: est excō
tas excu municatus. Et nota q̄ dicet parere necesse. Sicut em̄ necessi
sat a fur sitas excusat a furto. de cōse. dist. v. discipulos. ita & a dolo.
ro. vt hic. Cum ergo nullū maleficiū sit sine dolo vel lata cul
Malefi pa quæ dolo cōparat. xv. q. j. aliquos. ergo & a maleficio
ciū non quolibet excusat necessitas. Quod intelligevt dixi: cum. ſ.
fit sine mandat quod spectat ad suū officiū: puta occidere homici
dolovl' dam ſm ordinē iuris: non peccat obediens in hoc iudici: q
lata cul als peccaret grauiter, Io. an. In malis ergo non est obedien
pa. dum iudici. i. prælato. xj. q. iij. quid ergo. In bonis obedien
dum est simpliciter. ea. q. ſi dominus. in dubijs autem simi
liter obediendum est. xxiij. q. j. quid cul patur. in fine.

Vb .ō. QVAE A IVRE COMMVNI EX
orbitāt nequaq̄ sunt ad consequentiā trahēda. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. qd' cōtra rōnē. Pone casum. xvj. q. j. hinc est. & de priuil. sane. Et cōcor. ad hāc regulā. ō. illa regula. in argumētū. &. j. Qd' alicui. Potes ergo intelligere hanc regulā in priuilegio: qa priuilegia singulor⁹ cōem legem nō faciūt. xxvj. q. ij. nō exēplo. Itē in iure vellet ano: nam regulariter qlibet intercedēdo obligaf. Fallit in mu
liere quæ nō trahit ad cōsequētiā: & idē in similib⁹. Et no
ta q̄ sicut ea quæ exorbitāt a iure cōmuni nō sunt trahēda ad consequētiā: vt hic in regula. & ita nō sunt ampliāda: sed restringēda: vt de fi. p̄sby. is qui. li. vj. Facit hæc regula ad quæstionē qua querit an fratres eremitani: & alij men
dicātes religiosi & nō mēdicātes cōpræhēdātur in illa cō
stitutione extrauagāti nouiter ædita per Bonifa. viij. quæ incipit. Sup cathedrā. in q̄ exprimūtur solū minores & prę
dicatores. Et q̄cd alij dicāt dicēdū q̄ non extēdit ad alios religiosos mēdicātes vel nō: vel ad clericos sęculares: sed solū apletit minores & prædicatores: tū qa intētio papæ vidēf hæc fuisse: vt p verba cōstitutiōis apparet: tū qa ex
orbitās est a iure cōi: & ideo ad cōsequentiā non trahenda nec ampliāda: vt hic in regula. Vult em̄ illa p̄stitutio da
ri quartā etiam de his de quib⁹ de iure dari nō debet: sicut de ornamētis relictis p fabrica: aut p anniuersarijs, septi
mo siue tricesimo & hmōi. puta relictis etiā p luminarib⁹ vel certis psonis, de testa. c. vlti. Et ita, pnunciatū est p me & do. Io. de mōte Murlo. Io. an. Nota q̄ ista cōstitutio quę hic dicitur extrauagās. ſ. sup cathedrā. nūc est in corpore iu
ris. ſ. in cle. de sepul. dudum. Itē no. q̄ post cle. v terc̄ ordo. ſ. Minorū & Prędicator⁹ habuit priuilegia contra illā cle. quartā non soluēdā: de qua & quō. vide. ō. de priuil. ordi. prædica. titu. præced. & in. iij. par. ti. x. c. v. de sepulturis.

Vbi. ō. QVOD ALICVI GRATIOSE CON
cedit trahi nō debet ab alijs in exēplū. Pone exēpla quę di
xi in regula: q̄ a iure. ſ. imediate posita: & psequere vt ibi,
Ampli & in regula. priuilegiū. Et cōcor. ad hāc illa alia i argumē
af rla. tum. Io. an. Extēdi potest ista cū superiori. de his quæ facta
sunt a sanctis i veteri & nouo testamēto præter leges cōes.
Et ad hoc facit q̄d dicit Gratia. ij. q. vij. nos si incōperenter
ſ. his ita respōdetur. Miracula maxima veteris testamenti ſ. re. xu.
sunt admirāda: non in exēplum nostræ actionis trahenda. Nume.
Et ponit exempla Samuelis qui occidit Agag. Et Phinees xxv.
sacerdotis q occidit Iudæū coeūtem cū Madianita. Danie Danic.
lis q cum nō esset iudex d̄ iudicauit causam Susannæ. Plu xiij.
ra alia possunt induci: vt Oseę qui duxit vxorē fornicariā. Oseæ. ſ.
Samsonis q se occidit. Abraæ q filiū suū quantū in se fuit Iudicū
immolauit. Moysi q ægyptiū iniuriantē Hebræo occidit xvj.
Hæster reginæ q alienigenæ nupsit. Matthiæ qui sorte ele Ge. xxij
ctus fuit. Iacob q plures vxores simul habuit. Dauid qui Exo. ij.
Monomachiā cū Golia exercuit. In nouo testamēto Ame Hæster
brosij: qui nōdū baptizatus electus in epm̄ fuit. Seueri qui ij.
ex lanifice epūs factus fuit. Alexij qui sponsam cū qua con Act. j.
traxerat p verba de præsenti dimisit sine assumptione reli Genes.
gionis. Zenobij qui post collationē cibi factā cū Ambro xxix. &
sio celebrauit. De abstinētijs miris & vigilijs beati Dnici sequen.
& Francisci: & alior⁹ q fuit extra cōmunes leges. j. Regū xvij.

QVOD OB GRATIAM ALICVI
conceditur: nō est in ei⁹ dispēdiū retorquēdū. Pone casum in œconomo: q cū in fauorē ecclesię cōstitutus sit eccl'iam vacātē grauare nō debet, xij. q. ij. charitatē. Itē i religionib⁹ nō mēdicātib⁹. de regula nō solū, &. c. seq. lib. vj. Sed con
tra. ff. de aucē. tuto. l. obligari. & in institt. de acti. tu. §. nec̄.
vbi dē q̄ pupillus nō potest adire hæreditatē etiā locuple
tē sine tutoris auctoritate, Sol'. in his in qbus certū est con
ditionem pupilli effici meliorē valet factū a pupillo: etiā
sine tutoris auctoritate, vt si ferat p eo sentēt̄ia: vt in. l. nō
eo minus. C. de pcur. In his vero in quib⁹ certū est condi
tionem pupilli deteriorem cōstituit: vt si alicui cedat actio
nem vel se obliget fctm̄ suū sine auctoritate tutoris nō te
net. C. de auc. præstan. l. j. &. in. In his vero in quib⁹ dubiū
est vel esse pōt an cōditio pupilli cōstituat melior vel de
terior: vt in hæreditatis additione quę potest habere latētia "Pœna
onera: fctm̄ a pupillo sine auctoritate tutoris non valet vt vl' odi
in dictis cōtrarijs, & hoc in fauorē pupilli: ne onerib⁹ im um nō
plicet. ff. de acq. hęre. l. more. Et hęc regula habet veritatē in debet
sui cōtrario. ſ. q̄ pœna vel odiū nō debet cōuerti in pm̄ū uerti in
xvj. q. j. legi. & de sen. excō. si vere cū suis concor. Io. an. pm̄ū.

QVI PRIOR EST TEMPORE Vbi. ō.
potior est iure. Hęc regula sumpta est ex. l. ff. eo. tit. l. q̄ties.
Pone casū i iure accessiōis & subpręscriptiōis. dist. xvij. c.
vj. Ibi p̄ponit prius ordinatus. In p̄secutione aūt prębēdæ
prępon̄f q prius impetrat. de prębē. eū cui. li. vj. In duob⁹
emptorib⁹ vel donatarijs prępon̄f in rei vēditione is cui
res pri⁹ tradita fuit. C. de rei ven. l. quoties. Sed quare i hoc
vltimo casu pręferatur is cui res est tradita primo: et nō is
cui res pri⁹, est vēdita vel donata: qd' ēt debet ſm hāc regu
lā. Sol'. Hęc regula locū habet i his quor⁹ vtriusq̄ par est cā
vt in prędicta lege quoties. ff. eo. ti. Sed post venditionē &
ante traditionē qs remanet dns, vendendo ergo & traden
do sec'o potior ē causa sec'i: vt tibi hęc, pbātur. C. de hære,
vel ac, vē. l. qui tibi. tenet tamē priori exēpto quātum sua Poste
interest: vt ibi. Sed per lras papales quis statim est i canoni riorita
cus: & ideo in eis attendimus datam: vt in p̄dicta decre. eū prætua
cui. Et nota q̄ hæc regula locū habet i cōtractib⁹ & i his q̄ et in v
ex duorū volūtate dependent. Sed in legib⁹ & constitutiō gibus &
bus q̄ pēdēt ex vnius volūtate semp posterior tollit prio testame
rē seu reuocat. Idē in testamētis & eadē de causa: qa depen tis.
det ex volūtate vni⁹. Ad primū de cōse. di. j. vasa. & de co
gna. spi. c. j. Ad sec'm. xiij. q. ij. vltia volūtas. Ad primū cō
tra. xxxiij. q. ij. hocip̄m. &. l. dist. dño sto. vbi dē q̄ statuus
poti⁹ ātiquo iur⁹ q̄ nouo. Sed dic vt ibi. & vt. ō. dixi hęc re
gula locū habet in his q̄ par ius hūt. Nā priuilegia cōside
rant nō solū ex tpe: sed ex causa. hinc est q̄ receptus auto
ritate aplica prefert oib⁹ alijs ante receptis aliorū autori
tate. de p̄ben. hi qui. li. vj. Et creditrix dotalis præfert q bus
dā anteriorib⁹ nō tñ filijs ex priori matrimonio qui agūt
de dote materna. C. qui po. in pig. habe. l. vlti. Io. an.

QVOD ALICVI NON SVO LI
cet nōie: nec alieno licebit. Pone casū p. c. xlvj. dist. sicut nō
suo. Meo em̄ nōie nō licet scen⁹ exercere: ita nec alieno. vt
ibi dē. Itē extra de cri. fal. ad falsarior⁹. Sicut p̄prio nōie nō
debeo falsare lras papales: ita nec alieno. Et nota q̄ hæc
regula

Impen regula vera est in malefactis. Indecēs est enim crimen suū
dere cri alienis cōmodis impēdere. vt in dicto. c. sicut nō suo. Hoc
mē suū dico: qa delegat⁹ ex delegatione cognoscit de causa de qua
cōmo ex p̄prio nōie cognoscere nō posset. Et laicus q nō pōt p
dis alie prio nōie tractare causam spūalē tractat alieno: vt de pro
nis ē in cura. c. j. lib. vj. Itē habet locū regula in his q vt demādari
decens. possint requirūt ordinis adminiculū. Vū sicut suo nōie sa
cerdos simplr nō chrismat in fronte: nō ordinat ad sacros:
ita nec ep̄i sui mandato: cū talia demādari non possint. Et
de hoc de cōse. eccle. vel al. aqua. Io. an. Non licet fraudes,
dāna, furta, & hmōi facere nōie suo: ita nec alieno.

Vbi. ō. QVAE CONTRA IVS FIVNT
debēt vtiq̄ p̄ infectis haberi. Pone exēpla. xxv. q. ij. impe
rjali, vbi fūt hæc v̄ba: & de regl'a. nō solū. lib. vj. in regula
ō. nō præstat impedimētū. Obijcit ad hāc regulā de matri
monio p̄tracto post votū simplex qd' tenet. & de matrimo
nio cōtracto contra interdictū ecclesiæ: & inter compatres
ex catechismo tñ. de cogna. spi. c. ij. lib. vj. Et de snīa sub cō
ditione lata quæ tenet. ij. q. vj. biduum. Et in ecclesia cōse
crata ab alieno epo. vij. q. j. episcopus. Et de oib⁹ quæ fie
ri p̄hibētur: & tñ facta tenent. Itē obijcit de his quę fiūt cō
tra ius: & postea cōfirmantur quæ allegata sunt. ō. in regu
la non firmatur. Sol'. Generaliter dici potest ſm Ioan. qui
hoc notauit. dist. x. vides. & Ber. qui idē not. de spō. duo⁹.
c. penul. & glos. pe. hanc regulā locū habere in his quæ ha
bēt p̄petuā, p̄hibitionis causam contraria vero in his quæ
tēporalē. Vel dic hāc regulā veram nisi eodē vel alio jure
tolleret: & sic intelligūtur p̄traria. Vel dic q̄ illa nō sunt di
recte cōtra ius: quia licet nō assistat ius: nō tñ plene resistit
ius. Et dicit. C. de leg. l. nō dubiū. q̄ sufficit legislatorē ali
quid p̄hibuisse: licet nō adiecerit: si contra factū fuerit nō
valere. Et hæc regula locum habet in his quæ de jure sor
tiuntur effectum: non de maleficijs quæ contra ius fiunt:
quæ vtiq̄ non habentur pro infectis. Et facit quod dictum
est. ō. in regula non præsumet: & illud hic adde. Io. an.

Vbi. ō. QVOD OMNES TANGIT DE
bet ab oib⁹ approbari. Pone casum in archiepo cōsecrādo
ab oib⁹ suffraganeis suis. lxvj. dist. c. j. In electione faciēda
ab oib⁹ canonicis. de elec. qa p̄pter. In cōcedēdo hausum
aquæ in quo cōuocādi sunt omes qui ius habēt. ff. de aqua
plu. ar. l. in cōcedendo. Ad idem. liij. di. c. j. &. viij. q. j. licet.
Oēs di Et nota q̄ dicit id quod tāgit oēs debere approbari ab oi
cūtur sa bus: ergo nō valet q̄d facit maior pars: & sic est cōtra. lxv.
cere qd' dist. c. j. Solu. Aut copetit illud vt singulis: aut vt collegio
maior qd' p̄sequere vt no. p Ber. & Inno. de p̄scri. cū omnes. Fall't
pars fa aurem hæc regula in casu, in. ſti. de rerū diui. §. religiosum,
cit. Illud aūt dicūtur in aliquo collegio oēs facere: quod ma
ior pars facit. lvj. dist. aplica. Interdum tñ requirūtur duæ
partes. de elec. licet. Et est regula in ar. ad quæstionem. An
papa possit statuere inuitis acholitis q̄ ipsi contineāt. Et
hęc quæstio notat dist. lxxxij. proposuisti & dicit Io. q̄ nō:
qa castitas suaderi potest nō imperari. xxij. q. j. integritas.
Bar. Brix. ibi cōtra: cuius dictū penitus est falsum: nisi in
telligas de p̄mouēdis: sed ip̄e etiam de p̄motis intellexit.
Monachus aūt professis q renūciauerūt p̄priæ voluntati:
austerior regula posset eis indici: etiā ipsis non approban
tibus ſm Inno. q hoc no. de reg. sup. eo. Et satis est expres
sum. de sta. reg. c. j. lib. vj. Ibi em̄ monialib⁹ indicitur auste
rior vita: licet non possint sine volūtate omnū ordinem
mutare de his quę vt me. ve causa ti. c. penul. Io. an.

Vbi. ō. QVI SENTIT ONVS SENTIRE
debeat & cōmodū & ecōtrario. Hæc regula est sumpta ex. l.
ff. e. ti. l. ſm naturā. Pone casum in clerico q̄ p̄pter lapsum
retrudit in monasterio ad p̄nam agendū: qa res ei⁹ profi
cient monasterio. xvj. q. vj. de lapsis. In sec'o. ſ. dicto ibi &
ecōtrario. pone casum in patrono q defensare debet eccle
siā. xvj. q. vij. filijs. In clerico q officiare debet ecclesiam. de
Nota. p̄bēd. significatū. & dicit lex. Non est serendus qui luerū
amplectitur: onus aūt subire recusat. C. de cadu. tol. l. vna.
Concor. ad hāc regulā. vij. q. j. ibi. &. xij. q. j. charitatem. cū
suis cōcor. Et nota q̄ hæc regula fallit interdū rōne ætatis
vel psonę, interdū rōne naturæ p̄tractuū. interdū ex specia
li pacto. Primū patet. C. de leg. tute. l. vl. Ibi em̄ minores li
cet ad tutelę grauamē non veniāt: successiōis emolumētū
nō admittūt. Sec'm patet ex. l. ff. p socio. l. de illo. Ibi enim
nō fit cōpensatio emolumēti: q̄d' socius attulit societati dā
no quod intulit: immo eo nō obstāte dānū emēdare tenet
& est rō naturę p̄ctus. Cōtra hit em̄ societas tñ ob lucrum.
Tertiū patet. ff. de pac. do. l. familiæ. & de pac. c. ſ. lib. vj. Itē
fallit vbi ex causa quis p̄hibet ab emolumēto: licet onus
habeat. sic in iudice q habet a partib⁹ exigere: nisi expēsas
moderatas: cū p̄uisicitur pro causa. Nec tñc illas si partes
sunt notabiliter pauperes. de rescri. statutum. li. vj. lo. an.

Potest sic extendi. Qui sentit onus pniæ & obseruationis Ampli
mādator⁹ sentiet cōmodū p̄mij: & ecōtrario, qui sentit atio.
cōmodū delectationum: sentiet postea onus dānationis.

QVI AD AGENDVM ADMITTI Vbi. ō.
tur: ad excipiēdū multomagis admittēdus est. Hæc regula
sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. inuitus. Pone casum in ec q legi
time p̄scripsit: qa si cadit a possessiōe dat sibi actio: mul
to fortius dum possidet exceptio. xvj. q. ij. §. potest. Ad idē
de p̄scrip. illud. Ratio huius regulę est: regula quā habui
sti. ō. cui licet plus &c. qa plus est agere q̄ excipere. Sicut
ergo licet agere: multo fortius licebit excipere. Ioan. an.

QVI CONTRA IVRA MERCA Vbi. ō.
tur p̄sumit⁹ bonā fidē nō habere. Pone casum in eo q re
cipit ecclesiā de manu laici. xvij. q. vij. liqs deinceps. Itē in
eo q emit spūalia. de simo. nō satis. j. q. j. qcūq̄. & in multis
alijs, c. Ad idē. C. de agri. & cēsi. l. quę admodū. vbi q emit
adscriptitiū sine gleba cōtra legū interdicta mercat: & ma
lę fidei possessor dicit: & ideo qa talis nō p̄sumit habere
bonā fidē: ideo nō p̄scribit vt in prædictis iurib⁹. Cōtra
de jure pa. cura. solue vt ibi. Et sic patet q̄ iuris ignorātia
nō excusat in p̄scriptionib⁹ & vsucapionibus. Ioan. an.
Similiter qui scienter emit res furatas vel raptas: non ha
bet bonam fidem: vnde tenetur vt possessor malæ fidei.

QVOD LATENTER VEL PER Ex qn
vim vel alias illicite introductū est: nulla debet stabilitate to de
subsistere. Hæc regula ē in decre. de regu. iur. Et sunt verba cre.
Greg. vij. Glo. ibi. Pone casum per. l. ff. q. d' vi aut clā. j. &
in seruitio p̄stito p̄lato a subdito p vim. hoc in futur⁹
nō facit p̄judiciū. x. q. ij. quia cognouit⁹. Per vim. Quę
per vim vel metū fiunt: q pōt cadere in cōstātē virū: cū de
hoc cōsisterit reuocātur. de his q vi me. ve cau. ti. c. j. in gl.

QVICQVID IN SACRATIS Ibidem
deo reb⁹ & ep̄is iniuste agit, p̄ sacrilegio reputat. Hęc regu
la est in decre. de reg. iu. & sunt verba Stephani pape. Glo.
ibi. In sacratis reb⁹ siue sit homo siue ager: qui illa auferet
& inuadit sacrilegiū cōmittit. xij. q. ij. nulli. Est aūt multi
plex gen⁹ sacrilegij. xvij. q. iij. p. totū. ibi vide. & in. ij. pte.

RATIONI CONGRVIT VT SVC In. vj.
cedat in onere q subsistit⁹ in honore. Pone casum in filio lib.
patroni hærede: q succedit in honore iuris patronatus: sic Hæres
in onere defendendi ecclesiam succedere debet. xv. q. vij. si patroni
Ins. Item in prelato qui succedit prędecessori in honore: sic succe
& in onere soluēdi prędecessoris debita succedere debet, p dēs i ho
ecclesię vtilitate cōtracta. de solu. c. j. Et cōcor. regula. ō. qui nore iu
sentit. & qd' ibi dictū est: hic adde Io. an. Ex hoc sequitur q̄ ris pap.
papa q̄ substituit in honorē Petri: immo Christi: epi⁹ in lo debet ec
co ap̄lor⁹: religiosi in honore sc̄tor⁹ Benedicti, Dnici, Fra clesiam
cisci, & hmōi succedāt in onere vitæ & austeritatis eorum. defende
dist. xl. non vos. &. c. non est. & dist. xxxv. ecclesię &c. re.

RATVM QVIS HABERE NON Ibidem
pōt qd' ipsius nōie non est gestum. Pone casum. ix. q. ij. c. j.
& de sen. excō. cū quis. li. vj. Sed q̄ tradicit ad hāc regulā. ix.
q. ij. Lugdun. xvj. q. j. c. vlti. & de elec. quod sicut, in quibus
iurib⁹ habet quis ratū qd' ei⁹ nōie nō est gestū. Sol'. Quidā
dixerint hoc fallere in spiritualib⁹: in quib⁹ ratum habeo
qd' nōie meo nō est gestū p̄ iura p̄dicta. & hoc no. in præ
dicta decre. q̄ sicut in glos. Verius dic q̄ ordinatio facta a
nō, p̄prio epo tenet quo ad ordinem: licet nō quo ad execu
tionē: de tēp. ordi. q̄ translationē. Ibi igit' in. c. Lugdunen.
eps, p̄prius non ratificauit collationē ordinis quo ad ordi
nē: qa nō erat necesse: sed executionē ille dispēsauit contu
lit quam nō habebat. Alia etiam iura nō, p̄prie loquūtur

Universidad de Deusto
Biblioteca

de ratihabitione:sed de quodã nouo cõsensu quæ suntvalde diuersa.& sup hoc vide quod dictũ est.ẽ.in regula non firmatur.An autem vnus iudex possit habere ratam sententiam latã p alium.dic vt no.ix.q.ij.c.j.Et de materia huius regulæ adde quod dicitur in sequenti regula.Io.an.

Vbi.ẽ. RATIHABITIONEM RETRO trahi & mãdato nõ est dubiũ cõparari.Hęc regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l.hoc iure.Pone casum i iudicijs.ij.q.vj.nõ solẽt.& de iureiur.c.vlti.li.vj.Itẽ in contractib⁹.C.ad mace.l.vlt.Et habet locum hæc regula in casu:qñ.f.noĩe meo est gestũ.& tũc ratũ habere possum:& ratihabitio retrotrahitur & mãdato cõparat.vnũ nota.si infra certũ tẽpus teneor aliqd facere:& alius infra idẽ tẽpus id fecit noĩe meo habere ratũ debeo:alʒ ratihabitio nõ ꝓdesset.ij.q.vj.non solent.Huic regulæ sĩle est qd dicit lex.f.ꝙ appellãs cõdẽnatus de furto si nõ ꝓsequitur appellationẽ retro notatur infamia.videt em ratũ habere sentẽtiã.ff.de his q no.infa.

Extẽsio regulæ, furti.Io.an.Extendi põt ad maleficia & dãna:quæ siquis faciat noĩe alicuius dñi vel alterius:& ille hoc sentiẽs ratũ habeat:ita est & tenet ac si mãdasset.Sic & verberans clericũ noĩe alterius:si habet ratũ efficit excõicatus:secus si verberat ex se non noĩe alterius:qa qui audiẽs habet ratũ & gratum peccat qdẽ:sed nõ incidit in excõicationẽ.Sic audiẽs dãna facta & furta nõ tñ noĩe suo:licet habeat rata ꝓpter odiũ illius peccat quidẽ:sed nõ tenetur ad restitutionem:sicut teneretur si eius nomine esset factũ cũ posset obuiare Vtrum absoluẽs aliquem a peccatis non habẽs licentiam seu auctoritatem sub spe ratihabitionis sui prælativere absoluat:si ille postea habeat ratũ.Communiter dicit ꝙ nõ.

Vbi.ẽ. SEMEL MALVS SEMPER PRAE

Prẽsumptionũ alia fãi alia iuris, sumit malus.Pone casum in semel piuro.xxij.q.v.puuli. In semel cõtumace.de ꝓsum.scribã.Ad hæc dist.xxv.c.vl. Hic ergo ꝓsumit eũ q semel malus fuit:semper esse malũ. Et põt hmõi dici ꝓsumptio hois:qa ꝓtra hoĩem sic ꝓsumit. Põt etiã dici ꝓsumptio facti:qa ex semel factõ sic prẽsumit Potest dici & prẽsumptio iuris.qa ius sic præsumit ex factõ vt hic vides & in iurib⁹.ẽ.assignatis:de qb⁹ diuersis ꝓsumptionib⁹ ꝓsequere vt no.ꝑ Io.dist.l.ferrũ.&.liij.di.frater ruatẽ.& ꝑ Ber.de spõ.is qui.Hic ergo vides ꝙ ꝓsumit ex ꝓteritο circa ꝓsens & futurũ:interdũ ꝓsumit ex põti circa preteritũ.interdũ circa præsens.interdũ circa futurũ.Qđ ꝓsequere vt no.di.xliij.multis.&.xxxiij.q.j.cũ p bellicã.de ꝓsum.scribã.Licet aũt hic possit dici ꝓsumptio iuris:nõ tñ est præsumptio iuris de iure.admittit em ꝓbatio ĩ ꝰriũ:& ꝓbato ꝙ pœnituerit nõ dicẽt amplius malus.dist.l.ferrũ. saluo eo qđ dĩ de hære.ad abolẽdã.Nota igit ꝙ qui semel fuit bonus semp præsumit bonus.lxj.dist.miramur.& de ꝓsum.mãdata.Et prima facie qlibet ꝓsumit bon⁹.xj.q.iij. in cũctis.de ꝓsum.dudũ.Qui aũt malus est semel semp ꝓsumit malus:vt hic.Et ꝓcedit hæc ꝓsumptio:tũ ex ꝓsumẽtis natura corrupta:tũ qa humana natura ꝓna est ad delicta.xij.q.i.ois ætas.Io.an.Ex ꝓdictis nota ꝙ est duplex prę

Prẽsumptio duplex. sumptio.f.iuris:& hæc est semiprobatio ei⁹ rei de qua ꝓsumit:vñ ꝑ hãc admittit ꝓbatio ĩ ꝰriũ.Exẽpli gĩa.Promulgata est aliq constitutio publice:vñ qlibet ꝓsumit scire & nõ excusat ꝑ ignis ꝰriũ facientẽdo.Sed siqs ꝓber se iuste ignorasse:puta tũc furiosum fuisse vel longe absentẽ et idirĩ illa ꝓsumptio iuris ꝑ ꝓbationẽ.Est alia ꝓbatio q dr iuris & de iure hmõi:est plena ꝓbatio in humano iudicio rei de qua ꝓsumit:vt oino credat sic cẽ:vñ ꝑ eã nõ admittit ꝓbatio Exẽpli gĩa.Quæ p violẽtiã absolutã cognita est ꝓsumit nõ virgo:vñ ẽm iura nõ põt inter virgines ꝓsecrari quã tũ eũq; fuerit aio renitẽs:& ꝑ ignis virgo nõ est.Præsumit etiã semel malus semp malus.f.in eodem genere mali.Et quia nullus iudicãdus est immemor suæ salutis.j.q.i.debet ẽstimari pœnituisse nisi ꝓsteret i malo:& hoc i iudicio aiæ.

Vbi.ẽ. SINE CVLPA NISI SVBSIT CAV

sa nõ est aliqs puniẽdus.Hic ponit regula & exceptio eius In regula pone casum.dist.lvj.satis peruersum.In exceptione pone casum in marito corrupto:q a ꝓmotiõe sine culꝑa repellitur:tñ ex causa ꝓpter sacramenti defectũ.xxxiij. dist.si cuius.In clerico leproso q sine causa ꝓpter scandalũ priuat eccl'ia.de cleri.egro.tua.Regulariter ergo nullus punit sine culpa.xvj.q.vij.inuctũ.Et est rõ:qa pœna est mẽsura culpæ.Vbi aũt nõ extat mẽsurãdũ:mẽsura locum nõ habet.Bene aũt ex causa punitur qs sine culpa.dist.xxij.re-

Quib⁹ de cau. nouãtes.Et nota ꝙ qnq; de causis aliqs punit in præsenti ꝭm magistrũ in.iij.Prima causa purgatiõis peccati:vt lã-guidus ad piscinã.Ioã.v.de pœ.&re.cũ infirmitas.Secũda sis qs in causa inchoãdæ dãnatiõis æternæ.vt in Herode & Antio præsti-chio.de pœ.di.iij.sunt plures.§.ignis.Tertia causa prẽsentia puniẽ. tionis a futura culpa vt Paulus Acẽ.ix. Quarta cã glorifi- Mat.ij. cationis dei ex miraculo secuto vt in cœco a natiuitate:& Acẽ.xij. Lazaro resuscitato.Io.ix.&.xj.Quinta ad maius meriti cumẽ. Mamulũ & prẽmium & exemplũ cæterorũ.vt Iob, Tobias,& cha. ix. hmõi.de pœ.dist.j.si pãm Dauid.& dist.iij.productior.

SCIENTI ET CONSENTIENTI Vbi.ẽ. nõ fit iniuria nec; dolus.Hæc regula sumpta est ex.l.ff.eo. ti.l.nemo.Pone casum in ingenuo:q sciẽs & cõsentiẽs contrahit cũ serua vel econuerso.xxix.q.ij.siquis ingenuus.In clericis q sciẽter & volũtate iocosa adinuicẽ se percutiunt: de sen.excõ.c.j.Itẽ in eo q sciebat rẽ quã emebat seruitutẽ debere.ff.de act.emp.& ven.l.j.Et qđ dicit hæc regula sciẽti dicvel scire debẽti.Ad hoc.xvj.di.qđ dicitis..Itẽ dic sciẽti a principio secus si ex postfacto.ff.de edil'.edic.l.iustissime.Et nota ꝙ dolus malus est oĩs calliditas,fallacia,machinatio ad circũueniendũ,fallendũ,decipiendũ in alterũ adhibita ꝭm labeonẽ.ff.de dolo.ma.l.j.§.j.Sed sciens non circũuenit fallitur vel decipitur:ergo sibi nõ inferẽ dolus. Igit inductus ad clericatũ vel monachatũ nõ dẽ dolũ patsus:qa nõ est deceptus,xx.q.iij.cõstituit.vbi de hoc.Et qđ dicit hęc regula nõ inferri dolũ sciẽti & volẽti:verũ est vt ex eo agi possit.Inferitur tñ ita ꝙ nascit ex eo actio ꝑ exceptionẽ eli dẽda.ff.de fur.inter oẽs.§.vlti.Itẽ nota ꝙ hæc regula formata est copulatiue nõ disiũctiue.Hæc em duo requirũtur cõiunctim.f.ꝙ sciat & ꝙ cõsentiat.Sciẽti enim & nõ cõsentienti bene inferẽ iniuria & dolus.xv.q.j.illud cũ similibus.Ad hanc regulã signat cõtra.de sen.excõ.contingit.f.in verberãte.f.clericũ se ad hoc offerentẽ in satisfactione iniurię factę ab eo:qa excõmunicatus est.Sol'.quis non fiat iniuria ipsi clerico volẽti vt ibi:fit tũ iniuria ordini clericali & ideo incidit.Itẽ cõtra.C.de rap.vir.l.vna. Persuavbi si rapio virginẽ etiã volẽtẽ teneor.Sed hoc ideo:quia sio dosi id voluit in persuasione dolosa:quod plus est ꝙ violẽtia losa pl⁹ ff.de fur.corrup.l.j.Io.an.Ex hoc sequitur ꝙ siquis operas ẽ ꝙ violentur pro aliquo ꝓ certo prætio sibi dãdo in panno partim lẽtia-vel ad rationẽ.xiij.vncias pro libra:nõ fiet ei iniuria exquo a principio scit quõ sibi soluẽt.Iacob nõ cõmisit dolum in emendo primogenita ab Esau.Genẽ.xxv.

SEMEL DEO DICATVM NON Vbi.ẽ. est ad vsus humanos vlteri⁹ trãsferẽdũ.Pone casum.xij.q.ij.nulli.& de relig.do.ad hoc.Ad idẽ.xix.q.iij.q; semel. de cõse.dist.j.ligna.&.c.vestimẽta.Et habet locũ hęc regula nõ solũ in re ꝓpria sed ẽt aliena cõsecrata.Vñ si aurifex habebat calicẽ quẽ epis cõsecrauit amplius nõ reddet artifici calix ipse sed æstimatio ei⁹.Et est casus spãlis in quo qs priuat re sua.xiij.q.vj.cõperimus.Et qđ dixi de calice idẽ de qualibet re inanimata.Secus in animata puta in seruo.Et sic nõ est cõtra dist.liij.frequẽs.&.c.seq.Et rõ est quã nor. Io.f.qa in re inanimata non fuit dolus:sed in animata.vñ- Pro rę-q.j.epis in dioceſi.Et hoc quod dictũ est hic quod nõ debet dẽptiõe redditi:intellige in eadẽ forma.Nã ob redẽptionẽ captiuo- captiuorũ & vrgẽtia debita:calices & vasa alia ecclesiastica vendi rũ vasa possunt etiam laicis:cõflata tũ & cõminura.x.q.ij.hoc ius. ecclesia

Itẽ nota ꝙ dicit regula dicatũ:qa bona ecclesiæ non diu fuit cata vel cõsecrata:bene trãseũt ad humanos vsus:& etiam pñt vẽ serui ecclię vendunt laicis vel donant ad seruiendũ.xij.q.di. ij.ecclesiasticis.Itẽ nota ꝙ dicit ad vsus:qa nõ solũ ad dominiũ laicorũ:sed nec in vsum eorũ transire debent res deo dicatę.de cõse.dist.j vestimẽta.Et ponit ibi exemplũ Balthasaris regis.Babylonis:qui punit⁹ fuit ꝓpter vsum vasorum templi.Dañ v.Ad humanos.i.seculares vel seculariũ personarum.Ad idẽ.xij.q.ij.qui diuinis.Hoc ideo dico: qa ad vsus clericorũ bene possunt reduci.de ẽse.dist.j ligna Transferẽdum.Adde qđ dixi supra priuilegiũ.Io.an.Ex ꝙ sequit ꝙ clerici & religiosi cũ sint deo dicati non debent se immiscere negotijs secularib⁹.ne cle.vel mo.c.vlti. Nec sedare vitę vitioſę & mũdo.xij.q.j clericus.& c.duo sunt. In figuram huius cõtrarium facientibus.habes de Nadab & Abiu.qui

Abiu.qui offerentes ignem alienũ combusti sunt.Leui.x.

Vbi.ẽ. TACERE: QVI TACET CONsentire videt.Pone casum.liij.dist.si seruus.& de ꝓsumpnõne.Nota ꝙ q tacet consentit vt hic:& in supradictis iurib⁹ votũ emittit.dist.xxvij.c.j.occidit.dist.xliij.ephæsijs. Est cõtumax.dist.lxv.c.vlti.Interdũ nec cõsentit nec contradicit:vt dicẽt statim in regula seq.Io.an.Esa.vj.Væ mihi:quia tacui.Est simulator.dist.lxv.si sorte.Impunitatem ꝓmittit.dist.xliij.Sit rector.Offert.xx.q.ij.c.j.Io.an.

Vbi.ẽ. IS QVI TACET NON FATEtur,sed nec vticę negare videt.Hęc regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.qui tacet.Et nota ꝙ tacere est quoddam mediũ inter expressam voluntatem & expressam contradictionem. Pone ergo casum in eo contra quem fertur sententia:q tacens non habetur pro cõsentiente:nec ꝑ cõtradicẽte infra x.dies infra quos semper appellat.ij.q.vj.anteriorum. Itẽ pone casum in prælato q tacet ex causa ꝓpter scandalũ.de cog.spi.super eo.Prima regula fallit.dist.xxvij.c.j.& dist. liij.si seruus.&.xx.q.ij.c.j.& de præsump.nõne.& vbicũq; tacitum pactum inducitur a lege. Sed'a regula fallit in eo q verbo tacet:sed contradicit facto vel signo.lxxiij.di.c.j. Itẽ fallit in his in quib⁹ requirit expressus consensus:vt in adulto q catechizatur.Item in seruitute imponenda.Item in ꝓcuratore cõstituendo,Item in furto.ff.de fur.q vas.Itẽ in soluendo matrimonia.Itẽ in his casib⁹ q habentur.ij.q.vij.pleriq;.Quid ergo in his dices? Nunquid tacẽs habebitur ꝙ cõsentiẽte:an ꝙ cõtradicẽte? Sol'.Dicũ qđ ꝙ regulariter tacens habetur ꝙ ꝓsentiente.Facit ad hoc regula.ẽ. immediata.qui tacet.fallit aũt in casibus nunc dictis.Vel dic secũdo ꝙ aut est tale factũ qđ fieri non potest me ,plibente.Pone casum.liij.dist.si seruus.& tũc taciturnitas habetur ꝙ consensu,fallit tũ in casib⁹ supradictis.Aut est tale quod fieri potest me ,plibente vel contradicente.Pone casum.ff.de contrahen.emp.rem alienã.& tũc taciturnitas non obest ꝭm Ioã.qui hæc no.dist.xxvij.c.j.Vel dic tertio ꝙ in facto concupiscibili honorabili & meritorio tacitumnitas habetur pro consensu:vt in primis iuribus. In facto aũt quod nõ est ꝓcupiscibile honorabile & meritoriũ:sed onerosum:taciturnitas non habet pro cõsensu:sed necessarius est expressus cõsensus:vt in alijs iurib⁹ ꝭm Inno.Hoc addito ꝙ vbi ius in pœnã statuit aliquẽ tacẽtẽ haberi pro cõsentiente vel cõfesso.sic habebitur:licet factũ sit onerosum.Exemplifica per decre.de iura.calũ.c.vlti.Io.an.

Taciturnitas quẽ habet ꝓ consensu.

Veritas est triplex.

Exquisito decre. QVI EX TIMORE FACIT PRE

ceptũ aliter facit q̃ debeat:& ideo iam oia nõ facit.Hæc regula est in decre.de reg.iu.Et sunt verba Aug.glos'.Timore.f.seruili,hic nõ stat cũ charitate.Est tñ bonus:quia sicut fides sine charitate informis est,sic timor initialis bonus est.q.vj.§.cũ ꝑ timorẽ.Nõ tñ sufficit ad salutẽ.de pœ.dist.vnc. c.vlti.Et hic timor est cum quis tm respicit ad pœnas temporales vel infernales:ꝙ principaliter propter illas vitandas sibi cauet a peccatis,& facit bona opera,alʒ non factus.Requiritur ergo timor filialis vel initialis qui respicit ad beneplacitum dei patris & prẽmium.Iam nõ facit.glo. ar.ꝙ nõ dr ꝭm quod non legitime fit.xxiij.q.j.pudenda. Item est arg.ꝙ q inuitus obedit aut rẽ aut meritũ perdit:& talis obedientia aut pulla est aut minima.viij.q.j.sciẽdũ.

Ibidem VTILIVS SCANDALVM NASCI

permittit q̃ veritas relinquatur.Hæc regula est in decreta ĩ.de regu.iur.c.qui scandalizauerit. Et sunt verba Bedæ. Glos'.ibi colligẽ casum.xj.q.iij.inter verba.&.xxij.q.ij.primum. Veritas quæ triplex est.f.vitæ bonæ quæ nunq; omittenda est propter scandalum:& ad quẽlibet pertiner. Alia est veritas iustitiæ:hæc ad iudicem pertinet. Alia disciplinæ seu doctrinæ quę pertinet ad prælatum & doctores

In his duabus quandoq; omittitur propter scandalum vitandum.dist.l.vt constitueretur.Et intellige de his quę indispensabilia sunt.Et tale ius commune quod est indispensabile dicitur veritas:quæ nunq; est deserenda propter scandalum.quando.f.est ius indispensabile.Sed cum est ius cõmune dispẽsabile:quod etiam potest dici veritas propter scandalum potest dimitti.f.q.vlti.dispensationes. Bernar.

Intellige sane ꝙ.f.veritas doctrinę potest aliquando dimitti propter scandalum:non vt mendacium dicatur:vel falsitas doceatur:quia hoc nunq; licet:sed vt veritas taceatur cum non est necesse.Sic etiam aliquando veritas iustitię deseritur propter scandalum:non vt iniqua & iniusta sententia detur contra innocentem:sed aliquando vt reus non condemnetur ad vitandum maius scandalum:vt dicitur in illo.c.vt constitueretur.dist.l. De ista materia habes.f.in.ij.pa rte.

VTILE NON DEBET PER INV Ex sexto libro tile vitiari. Pone casum.xij.q.ij.si quos.de seruis,vbi eps manumisit seruum benemeritum:cui dedit vltra viginti solidos.Sed illud amplius tantum reuocabitur:sed non totum.de preben,dilectus.vbi confirmatur factum legati in vno capitulo:et nõ in alio.C.de dona.l.sancimus vbi donatio pro parte tenet & pro parte non . Et nota ꝙ hoc est brocharducum:& pro hac parte faciunt iura.ẽ.inducta.Ad idem.xxxvij.distin.turbat.&.c.si.quod veri.&.j.q.j. nonne.&.c.dominus declarauit.xij.q.v.quia.&.xxij.q. iij.iter cætera.xxiij.q.iiij.quid ergo,de consc.distin.iij.si non sanctificatur.de arbi.cum tempore.de nona.apostolicę.instituti.de inuti.stipu.§.ꝙ si quis . Per hæc & similia ꝓbatur ꝙ vtile per inutile nõn debet vitiari:vt dicit regula.Econtrario ꝙ vtile,per inutile vitietur:probatur dist.ix.si ad sacras.xxiij.dist.quorũdam.ij.q.ix.pura.& de.offi.dele.cum super.ff.de arbi.l.pedius.Sol'.Dicit Bar. Brix.ꝙ vtile per inutile vitiatur,vbi de hoc ĩ iure inuenitur expressum .Et hoc no,ipe.iij.q.ix.pura.alʒ non vitiatur. Vel dic plenius ꝙ regulariter vtile non vitiatur per inutile:vt hic patet in regula.Vides enim ꝙ hęc pars probandi .f.negatiuam hic ponitur pro regula.Habemus ergo stare regulæ : nisi specialitatis ratio vel casus specialis cõtra,regulam appareat. Vtile p inutile vitiaſ. Est autem contra hanc regulam casualiter inuenire vtile ꝑ inutile vitiari:vt in cõrarijs.Et est specialitatis ratio : qa vtile & inutile sunt separabilia:vt vides in.c. quorũdam. Nam ibi quidam episcopus ordinans imposuit manum super ordinandum:alius dixit verba formę.Et sic quia materia non debet separari a forma:vt si dicatur per vnũ forma:per alium exhibeatur materia:ideo ibi vtile vitiatur ꝑ inutile;vt nil reputetur factum . Et similiter si vnus diceret partem formę:& alius aliam partem nil faceret.probatur optime hæc solu.ff.de aqua quoti.& ẽsti.l.j.§. trebati⁹. Io.an.Nota etiam quod habetur dist.ix.si ad sacras.in glo. Sic opus de genere bonorum vitiatur vtile per inutile peccati mortalis:quia illi operi non debetur præmium supernum:& hoc ideo:quia inseparabilia sunt opus bonum & carentia mortalis ad hoc vt sit meritorium.¶Ad quod præmium nos perducat Iesus Christus in sęculorum sęcula benedictus.Amen.

¶Hic primi tomi Summę Antonini ordinis Prędicatorũ viri clarissimi archipresulis Florẽ.finis extat,solerti cura emendati:Impressi Lug.per honestum virũ Iacobũ marechal:impensis eius:& Vincentij de portonarijs.

Regestum huius tomi.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.
Omnes sunt quaterni ꝑter.t.qui est quinternus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca